1-942-

SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRATIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 6 LEI

ANUL LI • Nr. 1...
SAMBATA 3 Ianuarie 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

28/3

Paradoxul ANUL NOU frumuseţii

de RADU I. PAUL

Cui i-ar putea trece prin gând să conteste existenţa obiectivă şi de sine stătătoare a frumosului, când îl putem arăta cu degetul, când îl vedem, îl auzim, îl simţim mai real şi mai pozitiv decât orice ! Nici o reticenţă subiectivă nu ne opreşte să afirmăm că frumosul există.

Dar deşi frumosul e văzut, e auzit, e simţit, e gândit şi plăsmuit după voie, totuşi mintea omenească n'a izbutit niciodată, cu toate eforturile făcute, să înţeleagă ce este frumosul şi prin aceasta să-şi dea seama în ce chip există. Care să fie explicaţia acestui eşec unic în istoria gândirii umane? Iată ce vrem să arătăm în rândurile de faţă.

Explicaţia este existenţa paradoxală a frumosului : el există şi totuşi nu există. Intrucât, într'un chip oarecare frumosul există, existenţa lui a fost şi este veşnic adulmecată de neastâmpărul minţii omeneşti. Dar întrucât frumosul totuşi nu există ca o realitate sau ca o valoare de sine stătătoare, existenţa lui n'a putut fi niciodată demonstrată şi definită. Frumuseţea este realitatea cea mai bine disimulată a existenţei !

In asemenea situaţie, care constitue un adevărat scandal [illegible] au dat ultimul asalt acestei enig- [illegible] „Sfinx neînţeles", cum numeşte [illegible] după ce au epuizat întreg arsena- [illegible] e dispune inteligenţa omenească, [illegible] abilele rezultate obţinute, plicti- [illegible] până la sânge, au abdicat de la a- [illegible] de milenii a frământat conştiin- [illegible] d pur şi simplu că frumosul nu-i [illegible] ui omenesc, şi că prin urmare, nici [illegible] eseze.

[illegible] că în artă, nu numai frumosul, ci [illegible] tetic, s'au simţit şi mai îndreptă- [illegible] nu frumosul sau uritul ca simple [illegible] ţă, reprezintă principiul estetic, [illegible] onomă, ci altceva, şi anume ceea [illegible] e artă, adică lucrarea artistică, [illegible] ugul. Că prin urmare Estetica nu [illegible] ilă decât ca o ştiinţă a artei. Dacă [illegible] etica n'ar avea nici o raţiune [illegible]

[illegible] strânşi însă a recunoaşte că pre- [illegible] pera de artă se îndreaptă în egală măsură şi asupra valorilor naturale ale obiectelor reprezentate de artă, nu numai asupra realizării tehnice. Dar acest fapt a readus pe tapet penibila problemă a frumosului, care se impune cu necesitate, oricât au încercat esteticienii să se debaraseze de ea, considerând-o insolubilă şi neducătoare la scop.

Adevărul e că problema frumosului este solubilă, e singura ducătoare la scop şi constitue problema de bază a Esteticei, ca ştiinţă a artei.

Intr'adevăr, ca o constatare generală, (singurul lucru ce ni-l putem permite în spaţiul restrâns al unui articol), — constatare bazată pe experienţa imediată a fiecăruia din noi, — se poate spune şi avem chiar motive ştiinţifice să susţinem, că tot ceeace obişnuim a numi frumos sau estetic, reprezintă o stare superioară de existenţă a lucrurilor, a formelor şi în genere a tot ceeace putem numi astfel.

Şi dimpotrivă, tot ceeace zicem că este urît, reprezintă o stare inferioară (degradată) de existenţă. Arta însăşi nu reprezintă altceva, fie ca realitate obiectivă, fie ca realitate subiectivă trăită de artist sau contemplator, de cât forme sau moduri superioare de existenţă sau de viaţă, iar scopul ei este totdeauna de a crea în noi stări superioare de viaţă. Când contemplăm lucrurile, în natură sau în artă, exclusiv cu scopul de a crea în noi o stare superioară de viaţă sufletească, în care găsim o înaltă satisfacţie, zicem că acele lucruri au o funcţie estetică. Această funcţie estetică obiectele naturale sau artistice o pot avea, fie în virtutea valorilor obiective pe care le reprezintă, fie în virtutea valorilor interioare pe care le suscită în spiritul şi sensibilitatea noastră, fără a le poseda în chip obiectiv. Prin aceasta vrem să spunem că stările superioare de viaţă, adică stările estetice, le pot crea nu numai obiectele estetice sau frumoase în chip obiectiv, ci şi cele indiferente, urîte sau dureroase, întrucât chiar în legătură cu stările defavorabile ale existenţei, putem pune în lucrare cele mai înalte funcţiuni ale spiritului şi sensibilităţii noastre şi chiar prin aceasta putem crea în noi cele mai înalte stări de conştiinţă, adică esteticul sau frumosul.

Din cele de mai sus rezultă că frumosul ar fi o noţiune generică cu care denumim anumite stări superioare de existenţă a lucrurilor sau a vieţii. Dar o stare superioară de existenţă a lucrurilor sau a vieţii este tocmai ceeace se numeşte valoare. Ceea ce înseamnă că frumosul (respectiv esteticul) este o denumire generică a valorilor existenţei.

O specificare importantă pe care trebue s'o facem, fie şi în treacăt, este aceea că frumosul se raportă la calitatea naturii constitutive şi structurale a datelor existenţei, ca valoare în sine, spre deosebire, de pildă de util, care este o valoare ce se raportă la funcţia mediativă pe care o pot avea însuşirile de natură şi structurale ale datelor existenţei, în sensul că servesc şi sunt preţuite numai ca instrument, ca mijloc pentru a obţine altceva decât ele însile, Sunt desigur calităţi de natură şi structurale frumoase (estetice), pe care le preţuim pentru ele însile, considerându-le stări superioare de existenţă, dar care pot fi considerate şi care pot fi de fapt şi valori de utilitate, mediative, de pildă frumuseţea fizică a unui corp omenesc robust şi bine structurat. Şi invers. Există însă atribute de natură sau structurale care sunt numai practice nu şi estetice. De pildă atributele materiei brute, informe şi incolore, proprii pentru diferite lucrări tehnice. In concluzie vreau să arăt criteriul care distinge stările superioare de existenţă estetice şi practice, spre a nu se crede că ne complacem în generalităţi echivoce.

S'ar mai putea obiecta, în fine, că şi opera ştiinţifică este o formă superioară de existenţă a spiritului, şi atunci ce o deosebeşte de artă?

Iată ce o deosebeşte: opera ştiinţifică creează forme sau moduri superioare de CUNOAŞTERE prin concepte generale a existenţei (date sau posibile), iar opera de artă creează moduri sau forme superioare de EXISTENŢA şi de

(Urmare în pag. 6-a)

24337

IOVAN RADENKOVICI — Peisaj dalmaţian

INTAMPINAREA NOULUI AN

In fiecare an la o anumită dată, omenirea serbează un termen fatal care popular se înseamnă cu sfârşitul unui an şi începutul altuia, dar care în sinea sa este mult mai banal: Bietul glob pământesc, după încă una din nenumăratele sale învârtiri prin spaţiu, se află cam prin acelaş loc, unde se găsea şi cu un an în urmă. Spun „cam" prin acelaş loc, deoarece această poziţie este adevărată numai în raport cu soarele, imediatul nostru superior erarhic, şi nici decum cu spaţiul, prea nesfârşit pentru a putea situa cu preciziune un loc în el, iar, dacă nu mă înşeală modestele mele cunoştinţe de astronomie populară, întregul nostru sistem planetar se deplasează cu o viteză vertiginoasă, nu ştiu exact aproximativ către care punct cardinal. Astronomii dau aici o mulţime de amănunte şi situează denumiri complicate, ininteligibile pentru mulţi, astfel încât renunţ de a le mai cita.

Dacă acest fenomen este adevărat, atunci desigur niciodată pământul nu se mai află, la sfârşitul unei evoluţii acolo unde se afla cu un an înainte.

Biata omenire însă ale cărei cunoştinţe se conduc, din păcate numai dupe aparenţe — isbită de similitudinea periodică a unor anumite anotimpuri, îşi închipue că în noaptea le 31 Decembrie, (pentru alte popoare sunt şi alte date) — „tot" omenirea este foarte precisă în stabilirea datelor importante ale vieţii ei — în noaptea de 31 Decembrie şi în alte nopţi asemănătoare, deci, un fel de moş gârbov (anul vechiu) se agaţă la un galantar cu amînturi şi de acolo ridică în braţe un copilaş, (anul nou), ca şi cum efectiv acest simbol ar corespunde unor realităţi superioare, şi fără să ne dăm seama că în fond nu se întâmpla mai nimic, nici măcar pământul nu-şi începe o nouă cursă prin spaţiu de acolo de unde plecase şi anul scurs.

Mă poartă gândul, scriind aceste rânduri, la cuvintele citite într'o povestire orientală : **Privesc foile ruginite cari împodobesc pământul. Nimic însă nu este schimbat pentru mine, între naşterea lor, şi moarte. Eram nefericit când soarele a urmat zăpezilor, iar acum iată toamna, şi nostalgia mea n'a luat sfârşit.**

Probabil însă că citaţiunile orientale, prin melancolia lor, să pară deplasate în acest articol omagial, (aşa îl cere orice redacţie pentru un număr festiv). Trebue aşa dar să precizez puţina simpatie cu care privesc aceste obligaţiuni, pentru a nu mi se imputa lipsa de legătură între părţile articolului. Dupe părerea mea, în această ocazie aş trece nepăsător şi n'aş însemna cu nimic sosirea noului an.

Fiindcă, şi aici revenim la înţelepciunea gânditorului oriental amintit, întru nimic, pentru oameni, toamna sau primăvara, sfârşitul unui anotimp, treceri de luni plăcute sau neplăcute nu poate fi un prilej de fericire. De cele mai deseori un lucru trecut, un fapt, un eveniment, dacă n'a fost prea plăcut, numai dacă nu este foarte penibil, nu ne lasă decât amintiri agreabile. Iar în jurul tuturor se cristalizează cu o putere de reînoire veşnic vie, speranţa, iluzia chiar a speranţei, mulţumită căreia viitorul ni se pare demn de cele mai delicioase momente; iată însă că omenirea sărbătoreşte anul nou. Pentru mine, aceasta îmi aminteşte că a mai trecut un an, pe care va trebui, inevitabil, să-l scad din şirul necunoscut ca lungime al anilor ce-mi aparţin pentru a-i popula cu speranţele şi dorinţele nerealizate, şi încă îmi aminteşte că nu-l pot înlocui, şi încă îmi reaminteşte de o etapă şi încă, şi încă...

Tot asemenea gânduri plicticoase !

Aş prefera lipsa absolută a oricărui gând. Nici măcar: **„le vide nuancé du désert**, pentru a nu fi nevoit să-mi dau seama de scurgerea timpului.

Imi vine în minte cum mai de mult mă găseam într'o cameră extrem de liniştită. Şi în tăcerea aceia imensă, am auzit o pendulă, scandând implacabil secundele. Nu am luat-o s'o trântesc la pământ fiindcă aceasta ar fi însemnat să-mi atrag neplăceri din partea stăpânului casei. Dar anii cari pleacă nu sunt şi ei un ceas mai mare ?

La ce bun, prin urmare, să le mai vestim scurgerea. Vom petrece, vom spera poate un an mai bun, ne vom ura fericire unul altuia, iar totul, apoi, va trece în uitare. Insă nimic din ceeace am dorit, (ne-am strigat chiar dorinţa, odată cu sărbătorirea anului nou) nu se va întâmpla întocmai.

Mai bine ar fi deci să-i ultăm. Iată cea mai bună sărbătorire.

* * *

Redacţia îmi ceruse un articol omagial. Nu cred să fie prea mulţumită de ceeace am născocit.

Dar eu am o părere. Dacă vrea ca ceva să nu-mi producă prea mare decepţie, nu mi-l închipui prea frumos dela început. Cine râde la urmă, râde mai bine, zice înţelepciunea poporului. Anul nou dacă-l privesc mâhnit, poate va fi minunat.

DIMITRIE POPESCU

Vei recunoaşte, cred, cititorule, împreună cu mine, că intră destulă ingratitudine pentru tot ce este acum doar amintire, în nerăbdarea tinerească cu care ne grăbim la întâmpinarea noului an. Un an nou e ca o nouă dragoste, care te ispiteşte dincolo de tine, cu nu ştiu ce irezistibil şi tăinuit îndemn. Dar dincolo de tine, te îmbie aceeaşi reînoită speranţă, că mereu şi mereu ai să te regăseşti.

Dacă însă va fi acesta ultimul an nou ? — m'am întrebat, cuprins de o tandreţă suspectă. Spun aşa, fiindcă socotesc unu răsfăţ abuziv să te îndoieşti de ceeace se chiamă soartă, presupusă cu anticipare. Dar ce vreţi ? Şantajul sentimental e ca sarea în bucate. El mai dă gust vieţii noastre, atunci când propria biografie se perindă prea de tot nebăgată în seamă, pe sub privirile distrate ale celorlalţi.

Să revenim însă la subiectul implacabil al întâlnirii noastre cu noul an. Mi se pare că funcţia sufletească a acestui inevitabil pretext de publicistică festivă constă mai puţin din noutatea cu orice preţ şi mai mult din şansa — dacă nu chiar garanţia — de a continua ceva. De a face deci tranziţia între ce a fost, cu ceeace este şi cu ce va fi. O spun cinstit: dacă anul care începe ar fi nou cu adevărat, eu unul aşi şovai mult să fac cel dintâi pas în el, şi un trac teribil mi-ar paraliza până şi gândul că va trebui să-l fac apoi pe-al doilea şi al treilea, ş. a. m. d. In fond, ceea ce numim noi speranţă este un fel de a-ţi fi teamă; sper să fie aşa, asta înseamnă: mă tem că aşa are să fie. Faimoasa ecuaţie existenţială a lui Descartes: „cuget, deci sunt" eu aşi localiza-o, în termeni proprii sufleteşti: sper, deci sunt, *ceea ce vă invit să citiţi:* mi-e teamă, deci exist. *Şi fiindcă întâlnirea noastră ne-a adus în preajma acestui celebru loc comun al filozofiei moderne, va fi deajuns o întoarcere uşoară a capului ca să zărim, foarte pe aproape, şi tot atât de faimoasa „trestie gânditoare" a lui Pascal, clătinându-se uşurel ca unul care ştie multe (în aceiaşi localizare proprie, trestia mea devine* temătoare).

Aşa dar, cititorule, stau în faţa noului an, plin de atâtea speranţe, că eu singur mă înspăimânt de soarta pe care atât de mult mi-o simt împletită cu a lor, atârnând de aceeaş deslegare pe care o vor primi. Mai mult ca oricând şi ca de orice, mă tem de noutatea acestui an nou; ea ar putea să însemne o desmeticire atât de brutală dintr'o continuitate din care prea naivi am fost că ne-am făcut legea esenţială şi condiţia unică a echilibrului nostru lăuntric, încât s'ar putea ca mulţi dintre noi — păcat de aceia de bună credinţă ! — să-şi frângă iremediabil gâtul. Cine va mai avea răgazul să desgroape de sub dărâmături, vechile temelii, când altele noui poate că şi sunt gata pe undeva, pentru construcţia ce va să se ridice ?

Crezi poate, cumva, că dacă ţi-a priit viaţa treizeci de ani, se simte cineva îndatorat să ţi-o facă prielnică pe încă treizeci mai departe ? Uită-te bine la scena asta orbitor luminată de toate reflectoarele notorietăţii şi recunoaşte-i pe fiecare din acei cari se îmbulzesc vociferând în cel mai pestriţ bâlci: al vanităţilor omeneşti ! Ii vezi bine, prea bine chiar. Ai vrea să strigi: ajunge ! dar nu e deajuns. Auzi-i până la exasperare şi ascultă-i până la marginile răbdării şi ale cuminţeniei, până când într'atâta hărmălaie va naufragia şi ultima frântură de sens.

Dar tot vacarmul care aleargă pe drumuri, revărsându-se pe la răspântiile publicităţii e găunos pe dinăuntru, şi pândit de marea linişte în care va amuţi fără urmă.

Auzi de pe acum, cât de insinuant grăitoare e această implacabilă linişte ? Eu am auzit-o — şi sunt sigur că nu mă înşel — din prima zi a războiului. Astfel:

Ajunsesem la Isaccea, unde aveam să iau în primire sectorul unor eventuale distrugeri a căilor de comunicaţie din regiune, târziu noaptea. Camaradul pe care l-am găsit acolo mi-a spus cu un zâmbet misterios: „mâine dimineaţă o să ne scoale tunul". A avut dreptate: în zori a început să tragă artileria grea dinspre Galaţi. Sus de tot, în cerul mai înalt ca oricând, se făcea un huruit continuu, sorbind sgomotele de jos ca un imens burete, până ce n'am mai auzit decât o linişte ciudată, posacă şi neiertătoare, din care pieriseră sgomotele familiare ale vieţii de toate zilele, — o linişte agonică.

Insă o linişte ca aceea, din care viaţa se refugiase ascunzându-se înspăimântată, e un groznic blestem. Căci viaţa între oameni, fără ceeace numim omenie, e încă şi mai greu de suportat decât o viaţă fără Dumnezeu. E pur şi simplu insuportabilă. Suntem creştini— să ne înţelegem — odată pentru totdeauna; e un fel de-a nu avea încotro chiar. Dacă Dumnezeu are să ne mai spună ceva nouă, oamenilor, va şti El să ne caute. Noi ne putem lipsi de El, în măsura în care El însuşi se lipseşte de noi şi uneori parcă se şi lipseşte, lăsându-ne să ne facem singuri de cap. Dar noi oamenii, unii de alţii nu ne putem lipsi. Dacă suntem convinşi de acest lucru va trebui să ne deprindem să ne şi suportăm. Să ne îndemnăm unii către alţii plini de nădejde... Se poate asta ?

Ca să pot omeneşte spera, până la marginile luciditătii, dincolo de care pândesc ipohondria, urîtul de lume şi desnădejdea, eu sunt ţinut să caut şi să cred în ceva care continuă *prin ceea ce trece. Fără sprijinul convingerii într'o durată sociabilă şi solidară, care să însumeze şi să justifice schimbările cele mai aberante în aparenţă, din istorie, cum ar putea să se aventureze cuminţenia noastră cea de toate zilele, cochetând cu optimismul celor mai absurde şi mai excentrice speranţe ? Ca să nădăjduim într'o înblânzire a soartei comune, trebue să credem în valoarea permanentă şi necesară a omeniei. Căci dacă ne-am îndoi şi de această certitudine care dă un sens unitar Istoriei, pe deasupra particularităţilor atâtor istorii locale, cum ar mai fi posibil să comunicăm unii cu alţii şi toţi împreună, cu Dumnezeu ?*

Al cui chip şi a cui asemănare le răsfrângem în pragul noului an ? Cred că nici nu îndrăsnim să le recunoaştem în oglinda propriului suflet. Viaţa asta pedepsitoare, pe care tot mai mult ne-o facem unii altora, nu vi se pare că ajunge să fie un fel de-a ne supravieţui, prin obişnuinţă? Spune-mi cititorule, ce mai aştepţi dela ea şi ce anume dela anul care începe, ca să ştiu de ce ţi-i teamă mai mult ?

MIHAI NICULESCU

HUBER — [illegible] de iarnă

OLGA GRECEANU — Pasărea galbenă

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

TEATRUL NOSTRU: ILUZIA FERICIRII — comedie în 3 acte de ARMONT ȘI GERBIDON

Inainte de a începe cronica noastră, am controlat afișele pentru a vedea ultimul titlu pe care cei 4 directori ai Teatrului Nostru l-au dat comediei lui Armont și Gerbidon.

După ce directorii au socotit prea decoltat titlul orginal: „Școala cocotelor" — singurul, de altfel care reprezintă just ceeace au vrut să demonstreze autorii în piesa lor — am aflat din ziare că la Teatrul Nostru se va prezenta piesa: „Paris 1939" — titlu cu totul nepotrivit pentru o piesă care, chiar și la noi, s'a mai jucat în 1926 —; apoi: „Dela femei, cetire" și — recent — aflăm că la Teatrul Nostru s'a jucat piesa: „Iluzia fericirii" —, cel mai inexpresiv dintre titlurile ce se puteau da comediei lui Armont și Gerbidon.

Am făcut această introducere, tocmai fiindcă ne e teamă ca publicul, găsind acest titlu prea puțin expresiv, să evite „Teatrul Nostru", ducându-se alături, la „Dragoste cu cartelă" (de actualitate, deh!)

Și ar fi mare păcat.

Publicul ar pierde ocazia să asiste la o piesă excelentă, jucată de câțiva dintre cei mai buni actori ai generației intermediare — aceea care face legătura între vechea și foarte tânăra generație de actori.

De aceea ne aplecăm, discret, la urechea cetitorilor noștri și le repetăm ceeace am mai spus și la începutul cronicei: Titlul cel mai potrivit al piesei este „Școala cocotelor".

Dacă aș ști că am mulți cetitori, aș fi sigur că ultima piesă a Teatrului Nostru va constitui și un succes de cassă. Fiindcă așa e publicul: îi plac titlurile tari.

Asistând la această — hai, să-i spunem — „Iluzie a fericirii", ne gândeam fără să vrem la câteva rânduri desprinse dintr'o carte a lui Croisset: „Que de fois dans ma jeunesse, écrivait Capus, que de fois j'ai entendu ces mots: „Ah, si vous aviez connu le Paris de l'Empire!" Et je me rappelle ces mots chaque fois que je suis tenté moi-même de dire à un jeune homme: „Ah, si vous aviez connu le Paris de 1885." Je ne rappelle un célèbre café du boulevard ou j'avais été admis par faveur. J'ose à peine vous dire le nom de ce café, pour ne pas vous plonger dans un passé trop lointan: c'était Tortoni. Il y a aujourd'hui à la place un magasin de chaussures. Qu-y aura-t-il dans trente ans? Et qui sait si les vieux ne murmureront pas, comme je le fais en ce moment pour Tortoni: „Dire qu'il y avait là jadis un charmant petit magasin de chaussures!"

Cât adevăr în aceste câteva rânduri. Sunt convins că, admițând chiar că fosta cafenea Tortoni să reînvie și să ia locul magazinului de pantofi, Francezii de azi ar ofta după acest „charmant, petit magasin de chaussures".

Tot așa cum cred că nu fără oarecare melancolie ar asista parizienii la o eventuală reluare a acestei „Școale a cocotelor".

Ginette este reprezentanta unui Paris de altă dată.

Théophile Gautier îi spunea femeei pariziene: „Sois belle et tais toi!".

Ginette, la început, nu tăcea. Era sgomotoasă în micul apartament în care trăia fericită alături de un tânăr compozitor, fără să observe că sbuciumul ei nu este decât acela al unei păsărele într'o colivie.

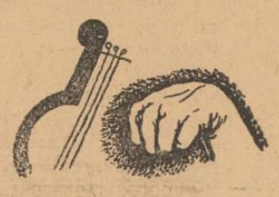

Portița acestei colivii o deschide contele Stanislas. El este profesorul de maniere elegante.

El o va învăța să tacă; grație lui, Ginette va urca sus, tot mai sus.

Intr'o zi va regreta micul apartament pe care l-a părăsit, dar va fi prea târziu.

Aceasta este Ginette: o mică pariziană care plânge atunci când suferă, pentru ca imediat după accea, să râdă.

Singura dată când suferă mai mult Ginette, este atunci când gândește. Dar profesorul manierelor elegante are grije ca Ginette să gândească, pe cât se poate, mai puțin.

EUGENIA ZAHARIA

Autorii ne-o prezintă, alături de Ginette, pe Amélie. Ca și Ginette, Amélie vrea să ajungă. Parisul însă își are legile lui.

Și cum Ginette este condamnată la sfârșit, să rămână „femee de lume", Amélie este condamnată să devină servitoare.

Domnul Ion Șahighian, directorul de scenă, a isbutit să prezinte într'un spectacol închegat un cât se poate de veridic „Paris de pe vremuri".

Se vede de departe că piesa l-a interesat pe regisor — e drept că și e ceva mai bună decât „Păcatul lui Năică".

Până în cel mai mic amănunt, am putut vedea mâna regisorului: dela costume, până la glasul actorilor.

Și tot, absolut tot, a fost realizat în excelente condiții.

Interpreții actuali ai comediei nu ne-au făcut în nici-o clipă să ne gândim cu melancolie la primii interpreți din 1926. Și acești interpreți erau Puiu Iancovescu și Tantzi Cutava Barozzi.

Doamna Eugenia Zaharia a interpretat „fără cusur" rolul Ginettei, dând cea mai frumoasă replică acelora cari se mai îndoiau încă de talentul său.

Ne amintim să fi făcut chiar noi, cu ocazia premierei „Scadenței dragostei" unele rezerve în legătură cu interpretarea doamnei Zaharia.

Se putea remarca în jocul său o oarecare stângăcie, normală de altfel pentru o actriță obișnuită să joace pe scena vastă a Națională și obligată, deodată, să evolueze pe o scenă de proporții mult mai reduse.

De astă dată, într'un rol mult mai greu, dânsa a izbutit să înlăture toate piedicile, prezentându-ne o Ginette, așa cum au dorit-o autorii: la început o fetiță naivă, îndrăgostită și totuși ambițioasă, pentruca, după ce a trecut prin faza pregătitoare a actului II, să apară în chip de perfectă și totuși nenorocită „doamnă din lumea bună".

Cu domnul Chr. Etterlé se petrece un fenomen ciudat: Dânsul este un actor tânăr și preferă, totuși, roluri de om bătrân. Mai mult chiar, interpretând un rol de om tânăr în „Scadența dragostei" ni s'a părut nenatural, câte-odată chiar prea șarjat.

Par'că încerca să „facă pe tânărul". In schimb, interpretând roluri de bătrân, domnul Etterlé e cât se poate de natural, evitând chiar, pe cât se poate, șarja.

Și, după câte știm, pentru interpretarea rolurilor de bătrâni cu tiruri, șarja este câte-odată necesară.

Așa că un rol de bătrân, nesarjat, apare în ochii spectatorilor, tocmai din această pricină, nenatural.

Ceeace a fost — foarte rar, e drept — cazul profesorului bunelor maniere, interpretat de domnul Etterlé.

Excelent a fost domnul Mărculescu în rolul comerciantului Labaumme.

Tot așa cum excelent ni s'a părut și domnul Nove, într'un rol deosebit de acelea interpretate până acum. Interpretând rolul lui Robert, domnul Nove i-a făcut să tacă pe toți acei cari au pretins că dânsul nu poate juca decât roluri de escroc sentimental.

Domnul Jenică Constantinescu, foarte sobru, a fost pe linia justă a rolului.

Am lăsat-o din adins, la urmă pe doamna Mimy Enăceanu, interpreta Améliei.

Isbânda sa din seara premierei — și a fost o isbândă totală, cum de mult nu ne-a mai fost dat să vedem — o socotim puțin și ca pe o izbândă a revistei noastre.

Mulți oameni, obișnuiți ai premierelor, s'au arătat mirați de faptul că o actriță necunoscută dobândea un atât de frumos succes.

Pe toți acești domni i-am fi sfătuit să controleze colecția revistei noastre.

In numărul de Crăciun 1939 al Universului Literar a apărut un articol iscălit cu inițialele St. B. din care desprindem următoareele rânduri:

„Pe tânăra noastră scenă, unde mișună multe genii, sunt prea puține talente: le poți număra pe degete, Domnișoara Mimi Enăceanu face parte dintre acestea din urmă.

E drept că ziarele n'au agitat prea des numele ei și că în piese a avut mai multe roluri, de câteva cuvinte, dar toate astea nu spun mare lucru, pentrucă și alți oameni au pățit la fel. Mimi Enăceanu are har actoricesc, are cultură și de aceea va trebui să învingă".

Pe când revistele de specialitate se ocupau de părul sau de picioarele cine știe cărei actrițe consacrate de revistă, în Universul Literar apăreau, acum doui ani, următoarele rânduri: „Rețineți: Mimi Enăceanu e o actriță de viitor".

După numai doui ani, cuvintele colaboratorului nostru au fost confirmate.

De doamna Mimi Enăceanu nu se poate spune că a „dovedit în rolul Amelici, reale calități".

Dânsa nu este o „actriță care promite".

Este o actriță mare, o actriță adevărată care va răsturna multe false valori ale scenei noastre.

Scrim aceste rânduri, fără ca s'o cunoaștem pe doamna Mimi Enăceanu, decât de pe scenă. Și le scrim, fără teama de a fi contrazișI mai târziu.

Din restul distribuției, desprindem numele doamnelor Leanca Popa și Ecaterina Ionescu.

Intr'un cuvânt, „Iluzia fericirei" este cel mai bun spectacol, prezentat în această stagiune de un teatru particular.

TRAIAN LALESCU

Cronica muzicală

RAPORTURILE MUZICALE GERMANO-ROMÂNE

Aceasta a fost tema unei substanțiale și binevenite conferințe pe care d. Hans Sellschopp, conducătorul secției muzicale pentru străinătate din Ministerul Propagandei Reichului, a ținut-o la „Dalles".

Ratificare a interesului cultural deosebit al acestor raporturi, conferința d-lui Sellschopp a fost o edificatoare sinteză a unei trainice continuități în acest prețios domeniu, în care sufletul german și cel român, s'au întâlnit de secole.

Incă în 1781, editura Gräffner din Viena aducea cunoscătorilor, mărturia caracteristicilor pline de culoare, originalitate și farmec ale folklorului muzical românesc, iscodit de Franz Iosef Sulzer, care l-a judecat demn de a fi cunoscut și dincolo de hotarele lui.

Gustav Weigand, un alt prieput cercetător, cu ale sale „Dialekte der Bukovina und Bessarabien", a găsit alte drumuri către atenția celor din afară, elementului popular românesc.

Dar, odată cu oamenii de știință și studiile lor, artiști, din atâtea generații au purtat direct graiul muzicii, încredințat talentului lor, dela un popor la celălalt, strângând tot mai mult firele unei crescânde prietenii și mutuale comprehensiuni artistice, ale cărei proporții s'au amplificat atât de mult în ultimele decenii, în care atâți compozitori români, atâți interpreți instrumentali ai noștri au primit învățăturile lor din Germania, în care atâți muzicieni germani au fost oaspeți artistici ai țării noastre, încă din timpul domniei regelui Carol I și a reginei poete, Carmen Sylva.

Astăzi, astfel numitele schimburi artistice, asupra cărora, conferențiarul a avut și are personal un rol de cea mai mare însemnătate și pe care îl îndeplinește ca un adevărat prieten al țării noastre și al muzicii ei, au cucerit un ritm din cele mai vii.

Câmp fertil de activitate se deschide, tot mai promițător de rod și în viitor, asigurând fraternizării germano-române și apropierea de atât de adânci resonanțe sufletești a împărtășirii reciproce cât mai largi din expresia artelor muzicale respective.

Spusele d-lui Sellschopp, al căror cald ecou a fost resimțit nu numai de toți cei de față, dar desigur și de toți cei ce au luat cunoștință de ele, au primit de altfel și o aplicare imediată într'un concert pe care direcția „Filarmonicii" a avut fericita inițiativă să-l pună la cale spre omagierea distinsului său oaspete și al ideilor cărora atât de frumos le dăduse exprimare.

Dinu Lipatti, în interpretări din Bach și Enescu, d-na Gutianu, într'altele, din Bungert pe texte de Carmen Sylva și cântece de Brediceanu și Drăgoiu, orchestra de coarde a „Filarmonicii", venită să aducă prin minunata serenadă (Eine Kleine Nachtmusik a lui Mozart) [illegible] jată de d. George Coc[illegible] chinare memoriei celu[illegible] 150 de ani dela m[illegible] pomeniți în întrea[illegible] mânând cu săptămâna [illegible] din Viena, au fost cuvântul [illegible] zicii, alăturat în desăvârșită armonie aceiora vorbite de d. Hans Sellschopp.

ROMEO ALEXANDRESCU

Pe scurt...

D. IONESCU MOREL

autorul comediei „Mătușica", prezentată cu mare succes pe scena Studioului.

BILANȚ

Am fi dorit să facem o dare de seamă asupra activității teatrale din anul 1941. Cu părere de rău, însă, am constatat că prea puține sunt piesele cari ar putea face cinste celor cari le-au pus pe afiș, precum și actorilor cari le-au interpretat.

La Teatrul Național s'a prezentat „Hamlet" în interpretarea d-nilor Vraca și Calboreanu. Publicul a urmărit cu viu interes acest „duel artistic".

Succes a dobândit și reluarea „Patimei Roșii" pe scena Națională.

Un spectacol interesant a constituit și prezentarea piesei „Aimée" de Heinz Coubler.

Iar pe scena Studioului a fost prezentată piesa „Copiii pământului", care a dat naștere la multe discuții, consacrând totuși un nou autor dramatic: Andrei Corteanu.

Altceva?

Cercetând repertoriul din acest an al Teatrului Național și al Studioului, întâlnim la fiecare pas numele lui Labiche, al lui Bataille etc. Măcar de sfintele sărbători nu vrem să bârfim.

Dintre teatrele particulare, vom remarca aici activitatea Teatrului „Muncă și Lumină", a „Teatrului Municipal" și a celui din Sărindar.

Deasemenea, toate laudele le merită și proaspăt înjghebata companie care joacă pe scena Teatrului Nostru.

Restul?

Comedii muzicale, farse, reviste și așa mai departe.

Teatru, foarte puțin.

Acesta ar fi bilanțul anului teatral 1941.

LA PREMIERA...

...Teatrului Nostru, mi-a fost dat să aud următoarea remarcă a unei dudui—teatralistă, deh!—:

— „Cum se poate asta? Teatru fără muzică?"

Inchipue-ți, dudue, că exista și așa ceva: Teatru, pur și simplu.

In orice caz, remarca dudueI este foarte semnificativă pentru vremurile prin care trece bietul teatru românesc.

IN SFÂRȘIT...

...publicul bucureștean s'a trezit din nepăsarea cu care asista la masacrările artistice, prezentate de diverse trupe de teatru.

La premiera Teatrului Alb și Negru, *publicul i-a huiduit copios pe directori și pe actori.*

Fiți ceva mai atenți, domnilor directori de teatru. Publicul nu mai înghite să vă bateți joc de el.

UN FRUMOS SUCCES...

...dobândește d-na Marilena Bodescu în piesa „Frate cu dracul", interpretând rolul unei babe.

De altfel este un lucru foarte simplu pentru dânsa să ne prezinte o babă.

Pentru treaba asta, unele actrițe se machiază.

Dânsa, ca să pară bătrână, nu face altceva decât să se demachieze.

PUNCT ȘI VIRGULĂ

HAMLET

— In jurul personajului „Hamlet", din drama romantică a lui Shakespeare —

In cariera mea, de treizeci de ani, de actor și de patruzeci, de spectator, am văzut treisprezece „Hamleți", începând cu Nottara, prin anul 1911 și sfârșind în 1941 cu acești trei din urmă. Dintre acești „Hamleți", doi erau straini de neamul nostru; un italian, Rogero Rogerri și altul probabil neamț, că juca în nemțește, Moissi.

Personagiul Hamlet este un personagiu fictiv, (cred că toată lumea știe), însă unul care viaza în ficțiunea lui, și-și poartă complexul pasiunilor lui timp de cinci acte mari, în scenă urcat în cârca unui personagiu material (actorul).

In cariera mea de spectator, cu fiecare „Hamlet" nou văzut, am înțeles ca personagiul fictiv, în interpretarea personagiului material (actorul) împrumută, cu sau fără voie, actorului, și nici nu s'ar putea altfel, apucăturile și multe din mișcările prin cari actorul își exteriorizează ființa lui reala, așa ca începând cu „Hamletul" lui State Dragomir, dela Iași, și trecând la „Hamletul" lui Nottara, Bulandra, Costica Marculescu, Demetriad, Ion Manolescu, Calboreanu și Vraca, nenorocitul prinț al Danemarcei aparea în scenă, când ca un belfer șmecher de carte, care voia să ne arate ce poate el, când ca un Gambrinus sătul și frumos, căruia îi lipsea halba de bere din mână, când ca un potcovar, la care căutai să-i vezi bătăturile palmei noduroase, când ca un bătaie frumos, care vrea să placă la damele din sală, când ca un nemțeles personagiu shakespearian, însă totdeauna „Hamlet" (actorul) trebuind să debiteze textul lui Shakespeare, în foarte multe privințe banal (vezi „A fi sau a nu fi"), Ecclesiastul, ori o cugetare țărănească, ce nu se poate scrie, când dă cu cacula'n pamânt, strânge pumnii și'njură viața, că i s'a rupt căruța'n drum; acest text a fost spus cu emfază și totdeauna acest text ne-a mulțumit, așa că eu în cariera mea de patruzeci de ani, de spectator, începând din copilarie, pana acuma când intru'n bătrânețe, n'am văzut nici un „Hamlet" prost și este și firesc, pentrucă un actor spre a interpreta pe „Hamlet" trebue să aibă mult meșteșug, pe lângă vocația inițială (talentul), întocmai cum un pictor la apogeul său trebue să posede mult meșteșug ca să picteze, de pildă mare[illegible] frescă dela Ateneu; și aces[illegible] meșteșug vine cu vârsta, dec[illegible] cu rutina, care nu poate ver[illegible] în nici un caz, până în juru[illegible] a patruzeci de ani, așa ci[illegible] „Hamlet", ca și „Romeo" nu poate fi un tinerel, decât în textul lui Shakespeare.

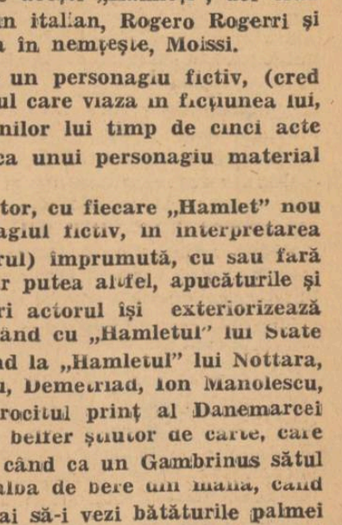

Existența fictivă din drama lui Shakespeare, când, din când în când, prinde sufle[illegible] și apare în societatea reală apare cam bătrânicios, cu toate artificiile actorului.

In toate timpurile, la toate neamurile și la oate culturile sunt personagii de acestea imaginare, cari, când se realizează, din cauza materiei în care intră, personagiul fizic se banalizează.

ION SARBUL.

Ce cred cu privire la interpretarea lui „HAMLET"

Ce răspuns poate da în legătură cu interpretarea lui Hamlet, un actor care a interpretat cândva, el însuși, rolul? Ce alt răspuns de cât felul cum a înțeles să-l întruchipeze el? Se pune în prim rând o întrebare?

Este Hamlet un dezechilibrat? Fără nici o umbră de îndoială, *nu*. Un șovăelnic, *da*. Cum poate fi dezaxat un om care dupe atâtea sbuciumări sufletești, spune în clipa în care cu grije pregătește o cursă din care să dobândească convingerea unei infamii: „Horațio, trebue să fac iarăși pe nebunul" sau „Mamă, nu crede că sunt nebun! Nu-ți pune pe cuget balsamul amăgitor că nebunia mea e de vină și nu greșeala ta".

Șovăitor când trebue să ia hotărîri precise? Fără îndoială. Monologul „ a fi sau a nu fi" îi zugrăvește și înțelepciunea și slăbiciunea.

Interpretarea? Este în funcție de actorul care în afară de darul lui, de inteligența și pregătirea lui, mai ține seamă, mai ales și de indicațiile precise ale lui Shakespeare. Să citez în parte: (Scena II din actul III).

„Să spui paragraful acesta, așa cum ți l-am indicat eu, *cu ton firesc*. Dacă ai de gând să declami — așa cum fac mulți actori — aș prefera ca versurile acestea să le rostească un pristov oarecare. Să nu gesticulezi mult și fără rost..... „Să nu fii nici rigid, să te călăuzească discreția. Potrivește gestul cu vorba și vorba cu gestul, și să ai în totdeauna grije să nu depășești limita naturalului, fiindcă cel care caută să exagereze firescul, depășește rostul artei, care de la începutul ei, a fost să oglindească Natura..... „Am văzut actori buni, chiar foarte prețuiți de unii — aproape până la sacrilegiu — cari nu aveau nici accent, nici umblet de creștin, păgân ori musulman; strigau, răcneau în așa chip, încât aș fi fost înclinat să cred că sunt rău făcuți de mâna nu știu cărui ucenic nedibaci al naturei".

Acestea erau povețele autorului pentru „actorul" din vremea lui. Mai poate fi întrebare dacă aceste sfaturi nu rămân valabile și azi?

Shakespeare a fost comentat în toate felurile. Este necesar pentru actor să cunoască aceste comentarii, fie chiar în parte. Regizorii s'au întrecut și se întrec în originalități de indicații, mai ales pentru unele din lucrările lui Shakespeare. Și comentator, și regisor, pentru cel care se încumetă să interpreteze rolul, rămâne să fie ascultat în păreri, doar atât cât între actor și regizor se pot discuta și admite păreri chiar în contradictoriu.

Cum în Teatru, a te folosi și de ceea ce au făcut înaintașii, în afară de observațiile și pregătirea ta, nu e greșeală, — fie-mi îngăduit să spun, că eu am ținut seamă de ceea ce am crezut că e bine să reținu trecut și prin personalitatea mea, de la interpreții înaintași. Fiecare dintre ei, avea ceva personal — și Mounet-Suly și Moissi și Nottara profesorul meu, și Aristide Demetriad! Pomenesc numai de cei mai vârstnici decât mine.

ION MANOLESCU

Album

Albumul pe care ne-am hotărît să-l prezentăm cetitorilor noștri, cuprinde între scoarțele sale prăfuite clipe de glorie ale Teatrului românesc.

Să mai întoarcem, acum o filă: o actriță mare într'un rol mare.

Priviți-o cu atenție și o veți recunoaște: Doamna MARIOARA VOICULESCU interpretă, în compania Davilla, rolul Salomeei.

ANII CARE TREC IN VIS

(Fragment din romanul „Casa Amintirilor“)

de MIHAIL ȘERBAN

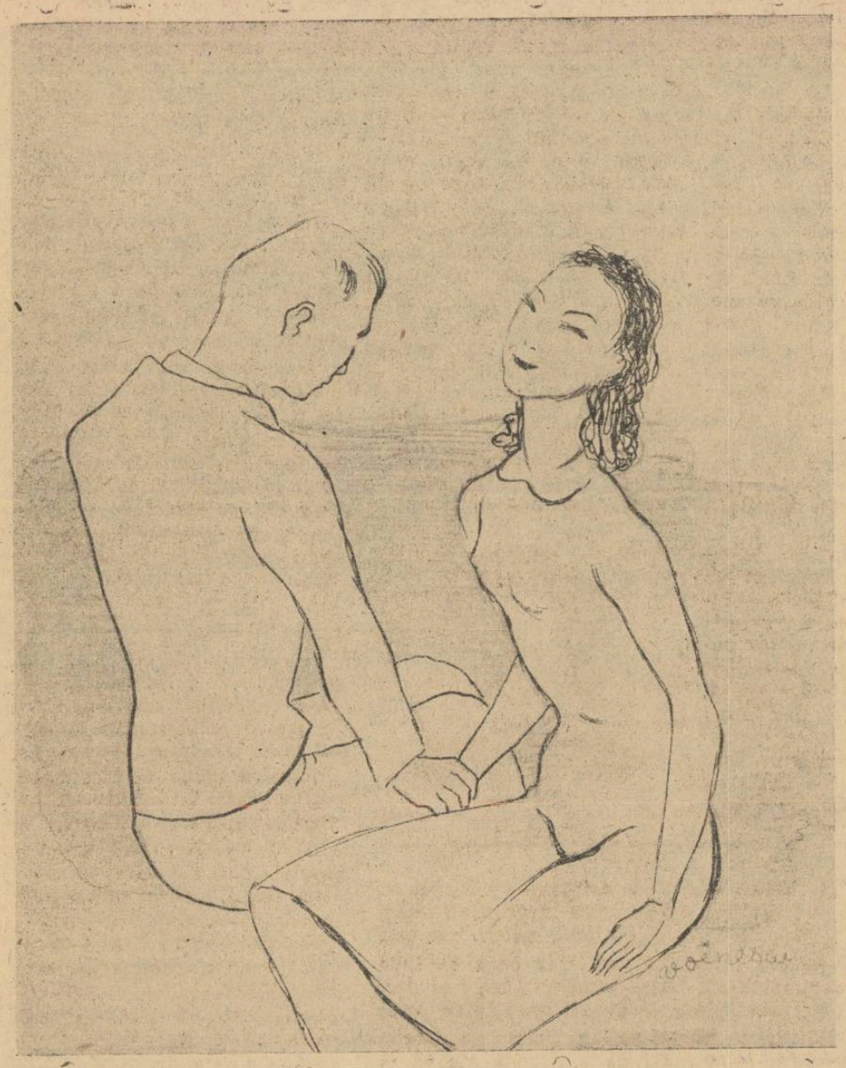

Serbarea școlară din Ziua Unirii avu un succes extraordinar, deslănțuind freamăt și în sufletele celor mai pretențioși, — ca unii domni oficiali sau ca unii părinți, care veniseră din obligație față de director sau de profesori, fiindcă n'aveau copii în școală, deși — ziceau ei de fiecare dată — erau sătui de asemenea manifestații patriotice-copilărești. Mai ales la ultimele două tablouri alegorice, entuziasmul se transformă în delir.

Orchestra elevilor, așezată în fața scenei, începuse să cânte „La arme!“.

Cortina se ridică repede. Scena reprezenta un grup de soldați în atac. In față un gornist, cu goarna la gură. In dreapta lui, la un pas în urmă, un soldat cu drapelul. In stânga, sergentul, rănit și legat la cap, căzuse în genunchi, cu capul întors spre ceilalți, ținea mână întinsă spre sală, ca și cum ar fi strigat: Inainte! Mai încolo un grup de mitraliere, iar în partea cealaltă alți trei soldați, cu armele întinse, toți în poziție de fugă la atac.

Efectul asupra săii fu foarte puternic, căci, deși fiecare stătea încremenit în poziția inițială, tabloul întreg avea foarte multă mișcare. In primul moment, toți cei din sală avură impresia că iureșul e real și va veni peste ei. Avură o strângere de inimă. Apoi sala bubui de aplauze, de strigăte de „bravo“ și de ropote.

Cortina căzut scurt. Orchestra încetă brusc marșul și imediat începu „Hora Unirii“.

In program scria: Unirea! (tablou alegoric).

După tabloul precedent, atât de reușit, toți erau cam curioși și nerăbdători. Se așteptau să urmeze ceva și mai de efect...

Când cortina începu să se ridice, forfota și șoaptele încetară ca prin farmec și peste sală se întinse liniștea solemnă a reculegerii emoționate.

Tabloul era întruchipat de elevele Externatului și elevii liceului.

Pe o estradă, în mijlocul scenei, una din cele mai frumoase fete ale școlii, înaltă și voinică, având o diademă strălucitoare pe frunte, reprezenta Patria Mamă. Cu o mână ținea drapelul tricolor. In cealaltă mână ținea o cruce. Era îmbrăcată într'un minunat costum național moldovenesc...

Alte patru fete reprezentau provinciile realipite și erau îmbrăcate în costume naționale caracteristice provinciilor pe care le întruchipau. Fiecare ținea de un capăt câte o panglică lată tricoloră, legată cu celălalt capăt de estrada învelită și ea în tricolorul românesc. Pe fiecare panglică era scris cu litere de aur câte un cuvânt. Pe una Credință, pe alta Muncă, pe alta Regele, pe alta Patria... Pe peretele din fund al scenei, era harta României Mari, cu hotarele indicate de panglici subțiri tricolore. De o parte și de alta străjuiau doi soldați, cu arma pentru onor...

Efectul a fost și mai puternic ca la primul tablou. Toți cei care luară parte la serbare fură emoționați și se simțiră înviorați, parcă ar fi suflat adieri de primăvară peste sufletele lor...

Mai multe zile nu se vorbi în oraș decât despre serbarea dela liceu. Profesorii erau felicitați. La rândul lor, în clasă, profesorii îi lăudară pe elevi. Deveniră mai indulgenți. Notele bune curseră gârlă... Un timp nici regulamentul nu se mai aplică cu atâta severitate. Cunoștințele făcute între elevi și eleve, cu ocazia repetițiilor, se putură întări în întâlniri zilnice, pe stradă, ceeace altădată ar fi fost pedepsit cu severitate. Profesorii îi vedeau, le răspundeau la salut, treceau înainte... A doua zi, la școală, unii chiar glumeau pe socoteala asta...

In oraș faptul creie o atmosferă nouă. Cei mai mulți priveau cu simpatie buchetele tinereților avântate. Erau puțini care bârfiau...

Marilena și Răducu își dădeau și ei acum întâlniri. Din seara aceea, se întâlniseră regulat. La două zile, tatăl ei care era funcționar la gară, era de serviciu și lipsea o zi și o noapte de acasă. Răducu putea să se ducă în ziua aceea la ea acasă. Și ca, într'o zi, mama fetei să nu zică ceva, Marilena pretextă că are nevoe de preparator. Preparatorul trebuia să fie, desigur, Răducu. Și Răducu nu se mai ducea acum în casa lor cu o strângere de inimă, că mama îi va cere într'o zi cont, ce caută acolo? Că ar fi putut afla tatăl fetei, care, îi spunea mereu Marilena, era foarte sever și n'ar fi permis ce permitea mama...

Și, după paravanul acesta, se cunoșteau tot mai bine, se iubeau tot mai mult. Jocul lor de dragoste era fermecător. Mama își vedea de treburi dincolo și ei stăteau ceasuri întregi singuri. Mână în mână și ochi în ochi, ei își spuneau povestea pe care atâția și o spuseseră înaintea lor. Ei credeau că sunt cei dintâi care și-o spun. Mai credeau că iubire ca a lor n'a mai fost, că nu va mai fi. El îi săruta mânile albe și mici, ca niște bibelouri. Ea îi vâra mânile în păr și i-l răvășea. El îi săruta ochii și gura și ea îi mângâia obrajii. Câteodată el o lua în brațe și atunci atingerea ei îl înfiora. Inchidea ochii și se cutremura:

— Ce ai? îl întreba ea, și-l săruta mai cu foc. Sărutul ei era un sărut al jarului.

— Nimic, Marilena, sunt fericit...

In tinerețea lor, fericirea înflorea ca florile în primăvară...

Acasă, mama îl aștepta tot mai târziu cu masa. Când intra, privirea lui se îndrepta spre ea, cu rugămintea parcă să nu-i zică nimic. Ea numai îl privea dojenitor, câteodată, când era mai supărată, clătina din cap... Intr'o seară, i-a zis:

— Iți faci de cap... Nu știu cât am să suport asta... E un chin pentru mine...

Se simțea vinovat, nu îndrăzni să ridice privirile, nu îndrăzni să zică o vorbă: Să-i promită că nu se va mai duce la Marilena? Să-i promită că nu va mai întârzia? Mai putea să fie stăpân pe astfel de promisiuni?

— A observat și tatăl tău... Are să iasă scandal... i-a zis în altă zi...

— Ce-are tata să se amestece? Lăsați-mă în pace! Ce vreți dela mine?

Strigase. Mama îl privise speriată... Parcă se clătinase! Sau i se păruse lui?

— Mamă, iartă-mă... se repezi la ea și-i luă mânile.

Ea nu plângea, numai tremura ca varga.

— Și tu, Răducu? N'am crezut niciodată...

Câteva zile nu se duse pe la Marilena. Voia să-și exercite voința, să-și impue... Cât timp era de când trăia ca într'o nebunie? Nu mai învăța, era buimac de cap și se apropia bacalaureatul... Tocmai acum la urmă s'o fetelească? La Ion Bulgăraș nu mai fusese nici nu mai ținea minte de când... Nu mai citise o carte...

Trezindu-se ca dintr'un vis, Radu Nedelcu privea luminat în jur. Oamenii i se păreau mai agitați. Orașul parcă își pierduse liniștea de altădată. Intâlnea grupuri-grupuri, pes tradă, discutând cu aprindere. Se întrebă, cuprins de curiozitate, dacă nu cumva se întâmplase ceva? Sau poate acesta era freamătul vieții pe care simțurile lui, preocupate în alte direcții, nu-l înregistraseră până acum?

Ridicându-se această întrebare în conștiința lui, deveni și mai atent la ceeace se petrecea în jurul lui, dincolo de granițele vieții! Și parcă ochii lui vedeau acum mai bine și auzul lui era mai ascuțit.

Până acum, el era viața și viața lui era totul. Cât a trebuit să treacă, ca să-și dea seama că viața lui e o verigă din viața familiei! Și cât a mai trebuit să treacă apoi, ca să-și dea seama că și viața familiei din care face parte, e o verigă din viața societății? Și pentru una și pentru alta, are aceeași datorie de muncă, de recunoștință!

El aude, de departe, chemarea vieții de dincolo de viața în care a trăit până acum, îl atrage ca o vrajă și merge spre ea cu ochii deschiși, uluiți...

Invață cu mai multă ardoare. Citește tot mai mult. Vrea să fie pregătit pentru lupta cu viața. A reînceput să se ducă la Ion Bulgăraș. Il lasă pe profesor să-i vorbească mai mult; el ascultă. Ințelepciunea faptelor trăite curge ca un polen peste ființa tânără a lui, deschisă spre renaștere, spre soare. La Marilena se duce mai rar. Își lasă fruntea fierbinte în palmele ei catifelate ca învelișul unui cuib și ea râde. Râsul ei natural curge ca lumina primăverii și ca ciripitul păsărilor...

— Pari trist, pari obosit, Răducu! îi zicea ea câteodată. Mie îmi place! Iți stă bine așa...

N'ar mai pleca de lângă ea...

Acasă, o aude mereu pe mama vorbind despre copii... Că Lia n'o ascultă când îi dă sfaturi cum să-și crească copilul... Că Sandi n'o să aibă nici un copil cu femeea pe care a luat-o... Că Vică nu i-a scris de mult... Că Culiță a fost mutat la altă gară mai mare...

In toamna trecută, Miti i-a scris că făcuse primele sboruri cu aeroplanul, mama se speriase grozav și de-atunci nu mai are liniște. Când aude poșta, o apucă bătaia de inimă. De câteori vorbește de el, își face cruce și se roagă lui Dumnezeu să-l aibă în pază.

Brodată cu fapte și întâmplări de acest soiu. viața i se scurge molcomă, ușor.

Subiectele de discutat cu Ion Bulgăraș s'au înmulțit. Citește ziarul din pagină în pagină, așa cum face și bătrânul lui prieten și când se întâlnesc, discută faptele, evenimentele Ziarele vorbesc tot mai mult de războiu. De câteori citește așa ceva, Bulgăraș să turbe, nu alta.

— Războiul n'a făcut omenirea mai bună! îi zice în altă zi Radu. Lumea a uitat prea repede suferința și durerea. Dumnezeu o va pedepsi.

— Taci! Taci! Să nu te-aud! strigă Bulgăraș, acoperindu-și urechile cu palmele. Un alt războiu ar însemna prăbușirea omenirii... In războiu, mor toți cei buni. Așa s'a întâmplat și data trecută. A rămas pleava. Acum trebuie să trăim cu speranța că se vor ridica alte generații, cei buni vor trăi, vor construi, vor realiza. Deaceea îmi pun eu toată nădejdea în voi, deaceea am strigat întotdeauna să fiți păziți, să nu vi se strice sufletul prin influență nefastă.

— Generațiile nu pot fi separate ca merele de nuci... obiectă Radu.

— Nu, sigur că nu, dar o educație sănătoasă le poate face imune pe cele mai tinere.

— Așa dar, școala are cuvântul... profesorii...

— Sigur! Școala! Aici e buba!...

— Școala și familia... Familia e școala primară a vieții...

— Sunt mulți părinți care-și trădează menirea. Unii din neglijență, alții din perversitate. Niciodată familia n'a fost mai șubredă ca în ziua de astăzi. Viața de după războiu a distrus moralitatea dela temelia familiei. Fără morală, familia e un cuib de infecție. Altă cauză sunt condițiile insuficiente de viață... Oamenii se feresc să mai aibă copii. O țară fără copii, e o țară fără viitor... Ar trebui să se facă legi speciale de protecție a familiei...

— In Franța, în Germania, s'au făcut...

— Știu! Le impunem copiilor să se îmbrace în costume și paracostume, le dăm steaguri în mână și-i scoatem la defilare și nu ne întrebăm dacă în ziua aceea unii din ei au mușcat dintr'un codru de mămăligă... Ei trebue să asculte famfare și discursuri, în timp ce le ghiorăe mațele... Astea-s nelegiuiri!

— Domnule Profesor, aceste nelegiuiri vor dispărea într'o zi... Poate Dumnezeu nu ne-a uitat cu totul! El va insufla unui om, o fărâmă din puterea lui și-l va trimite să ne mântue...

— Cel care va veni, trimis de providență, va trebui să reformeze întâi școala! Școala nu-i cismărie! Nu iei calapodul, întinzi pielea, bați talpa și ai gheata. Școala e altar, e biserică! Lecția e mărturisire, e slujbă sfântă. Sufletul copilului e minunea vieții care crește! Profesorii să fie pentru elevii lor ca niște duhovnici! Ca să fii profesor, trebue să ai o chemare, fiindcă ți-i dat pe mâini aluatul cel mai delicat, sufletul copilului, din care, dacă ești meșter, scoți cea mai desavârșită capodoperă. Școala nu-i club de vagmiștri, nici de politicieni. Ce se discută toată ziua în cancelarie? Politică! Ce discută profesorii până la ușa clasei? Politică! Acasă, politică! Fiecare, pentru cel mai umil post politic, renunță la menirea lui. Își ia concediu, lasă în loc pe te miri cine și pleacă fără să-i pese. Cine sufere? Școala! Cine ia exemplul rău? Tineretul. Politica n'ar fi trebuit să intre niciodată în școală! S'au desființat partidele politice! Bravo! De-o sută de ori, bravo! E prima binefacere pentru țară, după atâtea promisiuni demagogice! Să sperăm că vor urma și altele! Politica a fost cea mai teribilă plagă pe această țară!

Radu Nedelcu plecă dela profesorul Ion Bulgăraș cu sufletul în clocot.

Abea acum profesorul îi divulga adevărul în „cazul Ion Dulgheru“. Lui Ion Dulgheru nu i-l spusese, ca să nu-l întărite, să nu-l determine la cine știe ce nebunie! Intenția directorului de a trece cazul sub tăcere, după ce-l va fi convins și pe Pildner că nu e nici în interesul lui ca scandalul să devie public, eșuase când primise biletul dela șeful organizației guvernamentale locale, amintindu-i să nu uite că Pildner era profesor și că e în joc prestigiul școlii românești...

— E un argument — încheiase Bulgăraș — pe care-l folosesc. Să nu-ți faci o armă din el. Să nu urăști școala. Școala nu e Pildner... Dar în școală s'au strecurat mulți ca Pildner! Aceștia sunt nechemații...

Radu Nedelcu tremura de indignare. Discuția se sfârșise aici. N'ar mai fi putut-o duce mai departe. Își pierduse stăpânirea de sine... Își luă rămas bun și plecă.

Rătăci fără țintă pe străzile orașului, până târziu. Coborî spre casa Marilenei, dar pe-aproape își aduse aminte că azi e zi liberă pentru tatăl ei și se întoarse din drum. Și tocmai acum, avea atâta nevoe să-și sprijine fruntea în palmele ei făcute căuș și să-i audă rasul înviorător!...

Suflau adieri de primămavă. Zăpada se topise în cea mai mare parte. Pe lângă trotuarele uscate, mai borboroseau încă pârâiașe de ape scurse din desghet. Mirosea a pământ umed și a frunziș putrezit sub zăpadă...

Și în loc de luminile primăverii, el simțea în suflet o tristețe nesfârșită, par'că tot întunerecul nopții s'ar fi sprijinit pe sufletul lui...

*

După bacalaureat, Radu Nedelcu trăi un timp în suflet cu impresia că se apropia o zi când va trebui să dea socoteală de credințele și de munca lui din viața de până atunci. Impresia se lega de o certitudine numai, fiindcă nici un fapt concret nu-i indica un drum spre certitudine. Totuși el își pregătea sufletul ca pentru o comunicare.

Mai trăise în copilărie impresia aceasta de desgolire a sufletului, în zilele premergătoare spovedaniei din postul Paștelui sau al Crăciunului.

Așteptase bacalaureatul ca pe ultima grea încercare, într'un drum lung. Trecuse și acum își spunea că a fost un fleac, că nu meritase atâta grijă, atâta sbucium. Venise eliberarea. Nu știa dece, dar avea mereu impresia aceasta, că fusese închis și că acuma era liber! Că fusese în luptă cu multe dușmani rele și le învinsese! Parcă ar fi învins și puterea pământului, care-l ține pe om lipit de țarână, și-l face rob! Acum se putea ridica, putea în aer, ca într'un sbor luminos, spre soare, spre o viață nouă...

Din înălțimea acestui sbor, el își vedea viața trecută, care semăna cu un munte cu mii de trepte, pe care le urcase zi de zi, atras spre vârf ca de un miragiu... Și în alte multe zile care trecură, în reculegere, el trăi mulțumirea că-l ajutase Dumnezeu să ajungă aici... Era un popas. Va trebui să pornească mai departe...

— De-abea acum începe greul pentru tine! îi spusese Bulgăraș. Il privise contrariat.

— Eu cred că greul a trecut... Am fost plăpând, m'am întărit. Am fost un copil neștiutor, am învățat multe!

— O viață întreagă nu-ți ajunge să le înveți pe toate...

— Oamenii se ajută între ei. Ce nu știe unul, știe altul!

— Ai dreptate. Totul e să știi s'aplici ceeace știi. Pentru asta îți trebue un har...

Il simt, domnule profesor. Nu de mult, idealul meu se oprea la recunoștința pe care trebuia s'o am față de părinții mei, care mi-au dat viață, m'au crescut; pentru fiecare mulțumire a mea, a fraților mei, ei și-au sacrificat o mulțumire pe care puteau să și-o facă lor! Câtă admirație am pentru ei! Ce dragoste! Nu-i dragoste, e un fanatism! Dar, îmi dau seama astăzi, că, mai presus de datoria față de ei, e altă datorie! Patria! Patria? Ce-i Patria? se întrebă el, în priviri ca o lumină nouă, și parcă-l cuprinse o stare de extaz! Pământul? Oamenii? Bogățiile? Pământul se poate pierde, oamenii mor, bogățiile ruginesc... E altceva! E sufletul, sufletul care nu moare niciodată! Acel suflet mă cheamă, domnule profesor... Ca să răspund acestei chemări, sacrific totul...

— Și când îți faci datoria față de părinți, îți faci și datoria față de patrie... Nu oricine poate fi un erou, un erou despre care să se vorbească. In ziua de astăzi, nici nu prea au cum fi! Dar toți trebue să fim eroi anonimi ai patriei, muncind cinstit pe ogorul pe care fiecare se pricepe.

Ar fi vrut să-i spue mai mult lui Ion Bulgăraș... Că simte în el o putere miraculoasă, că merge pe o dâră de lumină care-i ruga unei stele de sus, că s'a reaprins visul acela, vis nebun, în sufletul lui... Dar, ca și altă dată, nu-i spune. Nu-i spune, nu fiindcă nu are încredere în Ion Bulgăraș! Că nu l-ar înțelege nici acum, că, poate, ar râde! Se teme de el, că nu va putea ajunge până acolo, sus, că în sbor, puterea îl va părăsi, se va prăbuși, odată cu el se va prăbuși și visul!

După bacalaureat, la orice oră va veni acasă, mama nu-l mai întreabă unde a umblat, ce-a făcut! Nu se mai supără, nu se mai arată scandalizată de întârzierile lui. Atitudinea ei o socoate indiferență și suferă. Il chinue regretul după vremile de altădată.

Toată grija mamei e îndreptată acum spre frații mai mici: spre Mircea, spre Miluță. Cel dintâiu a trecut în clasa a cincea, cel de-al doilea într'a treia. Nici dintre aceștia nu-i seamănă vreunul! Sunt veseli, sburdalnici! Câte năzbâtii fac! Cât de liniștit fusese el! Se uită la mână și-și aduce aminte de vorbele unchiului Alexandru: Nici degetele dela mână nu sunt la fel.

In fiecare Duminică, Lia, cu bărbatul și copilul și Sandi cu nevasta, vin la părinți, de dimineață și rămân până spre seară. Mama se scoală cu noaptea în cap și 'ncepe a pregăti mâncările. Aleargă de colo-colo, ageră, par'că n'ar avea anii pe care-i are. Munca o întinerește. Privirile-i strălucesc, obrajii i se rumenesc. Văzând-o, se bucură de mulțumirea ei...

Și, într'o Duminică, pe când ei stau la masă, în grădină, sub nucul cel mare, în zumzetul de albine, lor li se pare că aud sbârnâitul unui bondar, care dă târcoale mesei. Urechile se ciulesc, privirile se întâlnesc, întrebătoare... Toți se uită împrejur și nimeni nu descoperă bondarul. Și sgomotul s'aude tot mai distinct...

— Trebue să fie un avion! zise Vasilică Lipa.

Cea dintâi a palpitat inima mamei. Cum stătea în picioare, lângă scaunul ei gol și împărțea mâncarea, nu s'a mai putut ține pe picioare și s'a lăsat pe scaun. Privirile ei caută speriate în jur.

— Ei, ce-i, ce te-ai speriat? se miră Pavel Nedelcu, în timp ce toți se ridică și ies de sub nuc să scruteze zarea.

— O fi Miti, copilul meu! șoptește mama, și începe să tremure.

— Ei, Miti! zise enervat bărbatul. De câte ori trece un avion, Miti! Nu mai fii copil! Și, chiar dacă ar fi el, te sperii degeaba!

Sgobotul motorului s'aude tot mai puternic. Tatăl a ieșit și el de sub nuc. Mama, rușinată par'că, s'a ridicat și ea și s'a dus după ceilalți.

Cerul e curat ca lacrima. Sus, sus de tot, ochii au descoperit un punct strălucitor. E pasărea de oțel a Cerului, în bătaia soarelui.

Și, deodată, ea începe să coboare, în cercuri mari, par'că ar depăna un fir de argint pe un ghem nevăzut... Crește și forma și sgomotul...

Mama nu poate privi în sus, în ploaia de lumină orbitoare a zilei, totuși încearcă de mai multe ori să deschidă ochii...

In toate piepturile inimile bat tot mai tare...

— E Miti! Miti! strigă acum toți.

Mama a închis ochii. Mâinile i-au căzut de-alungul trupului. Și, dinlăuntrul ființei sale, îi izvorăște pe chip o lumină, ca a unui răsărit de soare. E surâsul mândru de mamă, care a învins frica, desnădejdea. E mândră de copilul ei... Il simte aproape! Cine-i ca el? Stăpânul văzduhului! Se ridică până la cer...

Avionul s'a lăsat spre marginea cealaltă a orașului. Nici motorul par'că nu i se mai aude. Toți ascultă cu respirațiile oprite... Il aud iar, s'apropie, sgomotul crește, ca fanfara unei vijelii năprasnice. Și trece ca o săgeată, peste casă, aproape atingând vârfurile copacilor....

O clipă bătăile inimilor s'au oprit... L-au văzut aplecat din carlingă, fluturând o batistă. El era. Miti!... Și când pasărea se întoarse, e mai sus, și tot mai sus, urcă spre cer, spre soare! E un punct, o scânteie, pălpâie și se stinge în infinit.

Răducu a tresărit. Roește în jur. Toți urmăresc, ca în extaz, sborul pasării de metal, deși nu se mai vede. Ei totuși o văd, o văd cu ochii sufletului.

A trăit și el cutremurarea acelui sbor năprasnic, dar s'a desmeticit mai repede...

Miti! Miti! repetă el numele fratelui său și închide ochii, ca să se contureze mai bine, în mintea lui, imaginea fratelui mai mare. Imaginea s'a aprins departe, ca o scânteie, s'a apropiat vertiginos, crescând, a devenit uriașă!

Numele fratelui său capătă alt înțeles, altă amploare! Miti e un erou! se gândește. Un uriaș cu nume de legendă!... Urcă până la cer, se ia la întrecere cu șoimii, răzbate furtunile... Poate, când coboară, aduce pe aripi, ca și îngerii, pulbere de stele.

...Părinții și frații lui și-au reluat locurile la masă și discută gălăgioși. Râd, țipă! Ii privește dintr'o fugă a privirilor, apoi pornește încet spre fundul grădinii... A ocolit. Iarba și tufele îl acopăr... Când ajunge în fund, sare gardul... A dispărut, neobservat. O ia pe Cuza Vodă la deal, apoi pe Pietrari. Duce pe suflet povara unei tristeți grele. Caută singurătatea, s'o soarbă ca pe o băutură miraculoasă, care-i va tămădui suferința...

Coboară cărarea spre pârâu, apoi urcă spre hugeag. E acolo o poeniță ascunsă, din care a privit de atâtea ori imensitatea cerului și-a ascultat vocile neauzite ale pământului. S'a înălțat spre cer cu trilul ciocârliei și s'a lipit de pământ, ca de un prieten drag...

Când ajunge, se lasă în iarbă și se întinde pe spate, cu mâinile sub cap; își trimite privirile în sus, în sbor de șoim. Cerul acesta, par'că i-i mai drag acum. I-i mai drag și totuși dragostea aceasta se face mai tristă Căci el nu are aripi să sboare! El nu va putea să trăiască niciodată, decât în amăgirea visului, emoția cutremurătoare a sborului visat, a înălțimilor stăpânite. El e legat de pământ, ca râmele și ca șerpii!

Ce destin tragic are omul! își zice el, înfigându-și unghiile în țărână. Să nu se poată deslipi de pământ! Să se târâe ca râmele!

(Urmare în pag. 6-a)

Biblioteca Judeteana ASTRA
P24337

Paradoxul frumuseţii

(Urmare din pag. I-a)

VIAŢA, analoge cu acelea ale existenţei şi vieţii reale, concrete. Intre cunoaştere şi existenţă este deosebirea şi distaţa dela conceptul abstract la obiectul concret. Aceiaşi deosebire între artă şi ştiinţă.

Spaţiul ne opreşte să dăm şi alte preciziuni, care ne stau însă la îndemână.

Dacă, după cum spuneam, valorile de existenţă, ca expresie a calităţilor de natură şi structură a datelor existenţei, sunt denumite şi cu acest termen generic — frumosul, (esteticul), — după sfera de existenţă sau de viaţă la care ele se raportă, după natura lor, au şi numiri speciale. Aşa de pildă, în ordinea spirituală, avem valorile etice (morale) şi intelectuale. Valorile etice la rândul lor pot fi sociale, religioase, naţionale, umanitare, etc.; cele intelectuale de asemenea pot fi ştiinţifice, tehnice, artistice, etc.

O operă ştiinţică sau tehnică desăvârşite, ca şi o faptă sau operă morală remarcabilă, obişnuim a le zice: o frumoasă operă ştiinţifică, o frumoasă operă tehnică, o faptă (morală) sau o faptă frumoasă — după cum considerăm şi numim frumoasă o operă de artă sau natura.

Stările fizice de existenţă superioare: sunetele (energie sonoră organizată) şi combinaţiile lor armonice, melodice şi ritmice; lumina, colorile, strălucirea şi infinitele lor modalităţi şi combinaţiuni; formele organizate ale materiei: proporţia, simetria, echilibrul; acurateţa, transparenţa, mobilitatea (agilitatea), rezistenţa (duritatea), plenitudinea energetică (mecanică sau biologică); intensitatea energiilor sau extensivitatea materiei etc., etc., reprezintă frumosul (respectiv esteticul) în natură fizică, adică valorile naturii fizice (respectiv biofizică), ceeace considerăm a fi stările superioare de existenţă a lumii fizice sau biofizice.

Din cele mai sus arătate rezultă că frumosul (esteticul) nu este o valoare de sine stătătoare în afară de valorile date ale existenţei, adică altceva decât sunt valorile fizice, intelectuale, etice, etc. ci nu este altceva decât denumirea generică a tuturor acestor valori, iar realitatea lui obiectivă o constitue chiar aceste diverse valori ale existenţei. Iată aşa dar în ce constă paradoxul frumosului: el nu există în chip obiectiv ca valoare în sine, în afară de valorile date ale existenţei; şi totuşi există în chip obiectiv, întrucât el nu reprezintă altceva decât valorile date şi reale ale existenţei.

Cei mai mulţi esteticieni, socotind dimpotrivă, că frumosul este o valoare în sine, autonomă, deosebită de toate celelalte valori ale existenţei, au căutat veacuri dearândul şi chiar milenii să descopere în ce constă ca realitate sau valoare proprie. Dar, după cele mai sus arătate, se înţelege dela sine cât de himerică a fost toată această străduinţe. Titanicele eforturi pe care le-a făcut mintea omenească în descifrarea acestei şarade a filosofiei, atât de amăgitoare şi în fond atât de simplă inspiră uneori admiraţie, altădată compătimire şi adesea ilaritate.

Aceiaşi situaţie paradoxală a întreţinut şi mai întreţine încă echivocul raportului dintre etic şi estetic, considerate ca două valori de natură deosebită, ba chiar incompatibile. In fond incompatibile nu sunt decât funcţia estetică şi cea practică a eticului. Altfel, între etic şi estetic nu poate fi incompatibilitate, întrucât, cum văzurăm, eticul este chiar substanţa, realitatea obiectivă a unei părţi din ceea ce se numeşte estetic sau frumos, adică frumosul moral.

Se înţelege dela sine că simpla intenţie (tendinţă) etică, nu reprezintă nici măcar valoara etică în sine, căci intenţia binelui, nu este însuşi binele, adică valoarea morală; şi cu atât mai puţin intenţia etică nu constitue un factor pozitiv al puterii creatoare în artă. Eticul în artă, ca factor estetic poziliv, poate participa numai la conţinutul de valori al operei de artă. Şi este o şansă rară a geniului, creaţia reuşită a valorilor etice în artă. Aşa dar ceeace nu convine artei nu este însăşi valoarea etică, ci realizarea ei necorespunzătoare. Se ştie că este cu mult mai greu de realizat în artă frumosul — implicit frumosul moral — de cât uritul, diformul, etc. Un portret urît îl poate face oricine, unul cu adevărat frumos nu-l poate face decât un adevărat artist. Dar aceasta este o problemă specială, despre care nu este locul să vorbim aici.

Mai sunt şi alte confuzii grave cauzate de existenţa paradoxală a frumosului, şi care au făcut totuşi o carieră strălucită în Estetică, carieră care nu s'a încheiat nici astăzi, ba chiar a luat un nou avânt şi se pare mai furios ca oricând.

Pentrucă realitatea senzibilă, fizică, prin ea însăşi şi în mod primordial, în afară de utilitatea ce i-o poate găsi omul, este frumoasă sau nu, şi direct utilă, nu este decât parţial şi numai prin intervenţia voinţei şi necesităţilor noastre, pentrucă natura frumoasă o considerăm aşa dar frumoasă prin ea însăşi, prin natura ei obiectivă, şi pentrucă, de altă parte, faptul moral, dimpotrivă, are în chip primordial şi prin mobilul său iniţial şi principal, o funcţiune practică şi numai în chip secundar şi lateral şi o funcţiune estetică, iată de ce s'a crezut şi să crede că esteticul, frumosul adevărat aparţine numai realităţii sensibile nu şi naturii morale, care e calificată frumoasă numai în chip impropriu. In fond ceea ce hotărăşte, daca ceva este frumos sau nu, nu este faptul dacă acel ceva aparţine naturii fizice sau naturii spirituale, ci valoarea, adică dacă avem de a face cu o stare superioară de existenţă sau nu. Or, acesta poate fi cazul atât al naturii fizice, cât şi al celei spirituale (morale).

Simţul comun nu greşeşte când o faptă, sau o atitudine morală, le numeşte şi frumoase. Şi nici artiştii nu greşesc când ridică frumuseţea, valoarea estetică însăşi a operelor lor, implicând şi valorile morale, sau chiar făcând din ele fondul estetic, frumuseţea principală a operei lor.

O altă confuzie a Esteticei şi cea mai puerilă din toate, datorită aceleiaşi cauze mai sus denunţate de noi, este următoarea:

Intrucât în natura fizică, singura considerată, în mod greşit desigur, purtătoare de valori estetice, frumosul apare numai în formele sensibile exterioare, în aparenţe, şi întrucât aceste aparenţe prin ele însile nu îndeplinesc în mod obişnuit nici o altă funcţie decât cea estetică, s'a crezut că ceeace trebue considerat a fi cu adevărat frumosul, adică valoarea estetică propriu-zisă, autonomă, ar fi exclusiv aparenţele sensibile ale naturii fizice. Dar ceea ce face frumosul nu este nici natura fizică prin ea însăşi şi nici forma aparentă, cu toată lipsa ei de alt scop, ci o anumită stare de existenţă a acestei naturi fizice, pe care o considerăm superioară, altor stări de existenţă ale ei, şi pe care n'o putem constata decât în aparenţele, la suprafaţa naturii fizice, şi cu simţurile de relaţie. Numai această stare superioară a datelor existenţei constitue valoarea, deci frumuseţea lor. Dar aceasta poate fi nu numai atributul naturii fizice şi al aparenţelor ei, ci şi al vieţii spiritului ca realitate de fond a naturii umane.

RADU I. PAUL

=Tinereţe=

– schiţă –

Coasa, legănată în bătaia razelor de soare, reflecta sclipiri alb violete. Trecând pe sub pletele argintii ale sălciilor, din vadul morii, Valerie luă cărarea ce tivește, ca un chenar, poala dealului.

Privirile îi alunecară deoparte şi alta a cărării. Florile înălţau spre cer pâlnii albastre. Altele îşi ascundeau sub umbrarul frunzelor ochii vineţi, catifelaţi. Gândurile i s'au oprit — câteva clipe — deasupra capului, ca un roi de albine, ieşit din coşniţă, ca apoi să pornească la drum, avântându-se în sfere mai îndepărtate. Cumpănită fără a putea pătrunde cum din glia neagră a pământului pot să răsară culori atât de gingaşe?

Cântecul, desprins depe undele cristaline ale apei, e luat de frunzele sălciilor, care şi-l trec dela una la alta ca să-l împrăştie în atmosferă, de unde e prins de urechea lui Valerie şi fluturat, ca o mângâiere peste ramuri. Fredonând uşor, Valerie îngână susurul apei. Absent apoi la tot ce se petrece în afară de el, urcă, pe nesimţite, una după alta serpentinele, care încrustau dealul, ca nojiţele dela opincă, piciorul. S'a oprit cu faţa către sat. Casele oloage sunt plecate într'o parte. Acoperişurile putrede s'au turtit, ca o pălărie de pâslă udă, pe capul unui beţiv.

Aerul era atât de curat, că vedea crucea depe biserică. Mutându-şi privirile în partea opusă, i se deschidea — peste vârful pomilor din grădini — câmpul, unde oamenii nu-şi mai ridicau ochii depe cornul sapei. Lângă el, în marginea unui rozar, tufe de măceş, cu flori rotunde, cădelniţau aerul. Copleţit de atâta frumuseţe, porni la drum.

Pe muchea Stroilei, Lucreţia Hurdubeli se întorcea cu traista pe umăr, agăţată de vârful degetului mare dela mâna dreaptă. Cu faţa liniştită, ocolea, sprintenă, bruşurile de bolovani, depe cărare.

— De unde vii, Lucreţia, — o întâmpină Valerie.

Fata se uită la el încurcată, neştiind ce să-i răspundă şi abia într'un târziu îi spuse că a dus mâncare tatălui său. Cuvintele ei sunt stropi sunători, cari se împrăştie în aer.

Valerie ascultând de îndemnul ce isvora dintr'o lume dincolo de simţuri, petrecu braţul peste umerii fetei şi strângând-o la piept, o sărută.

Lucreţia a rămas năucită. După ce şi-a dat seama de ce i s'a întâmplat, au început remuşcările. Dece nu i s'a împotrivit? A fost atât de neaşteptat! Un sentiment de ruşine a făcut să-i cadă peste ochi pleoapele grele. Prin sat s'a ferit din calea oamenilor; ajunsă acasă, şi-a tras năframa pe faţă. Are să afle mamă-sa când se va uita la ea. Rămasă singură, s'a aşezat în faţa oglinzii. Pe obraji o dogorau şi acum urmele buzelor lui Valerie. Se uită că are şi ea sâni rotunzi ca ai tuturor fetelor. Inima îi bătea altfel.

In ţiţele gândurilor i se năvădesc firele de lumină şi căldură ale iubirii care-i aşterne pe faţă drăgălăşenie şi în colţul gurii zâmbet nevinovat.

Până a ajuns la loc, toporâştea coasei bătuci carnea pe umărul lui Valerie. Cămaşa a prins scoarţă. N'a simţit durerea. Ce întâmplare ciudată! Dacă i-ar fi ieşit în cale o fată mai în etate, n'ar fi îndrăsnit.

A luat brazde largi cari îi descleştеau încheieturile oaselor. Lucerna era culcată la pământ. Se făcea ghem sub coasă, aburindu-i fruntea cu broboane de sudoare.

Pe ramurile inimii lui petalele dorinţelor desvăluiau fructe mici cari pârguiau în belşug de soare, imnuri de ciocârlii ce îşi înălţau trilurile pe cerul înfierbântat al sângelui.

SIMION DUMA

Anii care trec în vis

(Urmare din pag. 5-a)

Priveşte cerul şi simte tot mai puternică, chemarea tulburătoare a înălţimilor. Se sbat talazurile într'însul, îl clatină. Isvorăşte şi vede o forţă nouă într'însul. Par'că lanţurile care l legau de pământ s'au rupt, au căzut.

Se ridică în picioare, aiurit, nebun de bucurie. In fiinţa lui s'au desfăcut aripi. Ridică mâinile, se înalţă pe vârful picioarelor, închide ochii...

Vibrează de emoţie. Aşteaptă...

Prin frunzişul păduricii a suflat o adiere mai puternică şi foşnetul i s'a părut un hohot de râs.

Tresare şi se întoarce. Priveşte în jur, buimăcit. Frunzele se clatină şi lui i se par ochi care râd. Râd de el, de neputinţa lui.

E tot pe pământ, prins ca într'un cleşte. Aşteptarea lui e zadarnică... Nu se va putea ridica nici o palmă dela pământ!

In jurul lui, frunzişul hohoteşte. Nu mai poate ridica privirile. Işi lasă în jos şi capul. Se îndoae. Par'că i s'ar înmuia oasele şi cade în genunchi, într'un hohot de plâns sec, de disperare...

*

Disperarea acelor clipe va clocoti mult timp în sufletul lui, făcându-l să sufere, să se sbuciume. Şi-a dat seama că nu tot ce vrea, poate; că nu are altă putere, decât puterea unui om! E la fel cu toţi ceilalţi oameni: un rob al pământului, un înlănţuit. Ce destin tragic!

Intrebări chinuitoare îi răvăşesc sufletul. Şi, când, obosit, acceptă că trebue să se supue, îi apare pe frunte un nour de tristeţe, pe care nimic nu-l va mai putea alunga. Din priviri nu i se mai destrăma aburul plânsului de-atunci.

Se opreşte mai des şi mai mult în faţa icoanelor. I s'a încărcat conştiinţa cu o vină. Căci, atunci, a ridicat gând cutezător contra Acelui care le orânduise pe toate, în univers. In clipa aceea de nebunie şi-a zis că Dumnezeu, după ce l-a făcut pe om, şi-a dat seama ce minune realizase, i-a fost frică de el şi l-a legat de pământ. Pentru o clipă, gândul acesta l-a răzbunat şi l-a mângâiat. Dar, mai târziu, a început să-i ardă sufletul şi să-i alunge liniştea...

Venise smerit în faţa icoanelor. N'a şoptit rugăciuni de pocăinţă, de umilinţă. Stătu în faţa lor, gândindu-se la întruchipările de altă dată ale credinţei lui, la revoluţiile de mai târziu... O întreba pe mama despre Doamne-Doamne, despre îngeri, despre moarte, despre viaţa viitoare. Una câte una s'aprind luminiţele în amintirea lui şi sufletul îi e năpădit de o lumină blândă. Par'că a avut o rană în suflet şi o simte cum se închide, nu-l mai doare. Apoi uită că a avut-o cândva...

Icoanele îl privesc blând, ca altă dată. Din lemnul lor isvorăşte iar lumina de nimb, care se împrăştie în casă, învălue lucrurile, pereţii..

Fiinţa i-a fost plină de nedumeriri, de întrebări, ca o grădină neplivită de bucurii! Au venit îngerii şi au plivit-o. Şi florile cresc iar, sub sărutul soarelui şi mireasma lor îmbătătoare se înalţă spre cer ca fumul de tămâe..

Zilele îi sunt iar luminoase... Par'că mai luminoase ca în trecut. A fost senin, a venit ploae, furtună, s'a făcut iar senin şi după ploae cerul e mai curat, ca lacrima. Aşa şi viaţa omului...

La Marilena se duce la fiecare două zile, când nu-i acasă tatăl ei...

Odată cu venirea primăverii, întâlnirile lor s'au umplut de alt farmec... In ochii ei licăresc flăcări catifelate. Când vine, o găseşte aşteptându-l la poartă. Ii ia pe furiş mâna. In atingerea ei, el simte un tremur, ca o înfiorare. A devenit îndrăzneaţă şi lui îi place aşa. Când rămân singuri, ea sare întâi şi-l sărută.

După Paşti, când se face cald, pot sta afară, în cerdac. Perdeaua de iederă de pe acoperiş a început să înverzească, creşte şi se lasă în jos.

Mama le aduce aici ceaiul sau cafeaua cu lapte şi covrigi unşi cu unt, care au devenit prăjitura lor favorită. Mănâncă lacomi, şi, printre sorbituri, îşi fură şi câte un sărut.

Vorbesc vrute şi nevrute, fericiţi, uitând de timp şi de lume şi se trezesc că se lasă întunerecul. Intunerecul li-i complice şi devin mai îndrăzneţi...

Fereastra e deschisă, mama lucrează în casă şi cântă.

Uneori începe să cânte Marilena, el închide ochii şi-i pare că trăeşte un basm al copilăriei. Alteori glasurile lor se împletesc. Ea îşi lasă capul pe umărul lui şi el îi cuprinde mijlocul...

— Spune-mi o poveste! îi cere ea câteodată.

El îi vorbeşte despre copilăria lui, despre părinţii lui, despre visurile lui şi ea îl ascultă nemişcată. Când e lipită de el, îi ascultă numai bătăile inimii..

După bacalaureat, el are timp mai mult şi vine mai des... E vesel, e vorbăreţ. Iubirea lor s'avântă, creşte... Şi, dintr'odată, devine altul. E trist, trebue să-i scoată vorba cu cleştele din gură.

— Ce-i cu tine, Răducu? îl întreabă ea, gata să plângă.

— Nimic! răspunde el, cu gândurile în altă parte.

— Văd că te-ai schimbat, poate nu-ţi mai face plăcere să vii la noi...

— Nu! Nu! tresare el, îi ia mâinile, i le strânge de o dor, şi privirile parcă îi sunt speriate şi văd în ele un foc misterios.

Un timp! Apoi, se schimbă iar. Redevine cum a fost şi mai aprins încă... Nu le-ajunge cât îşi vorbesc cât sunt împreună, şi şi scriu scrisori pline de poezie, de focul iubirii lor. Şi fiecare zi vine cu altă surpriză pentru că şi iubirea lor e mereu nouă şi tot mai plină de farmec.

Intr'o zi, pe când stau în cerdac şi privesc dealul din faţă, smălţuit în culori minunate, în inimile lor tresare un dor de ducă, de hoinăreală.

— Vrei să mergi să ne plimbăm puţin îl întreabă ea.

— Merg! se ridică el, bucuros. Apoi zice, cu îndoială: Dar, te lasă mama ta?

— Cred că da...

Ii spune mamei şi mama o lasă.

— Numai să nu vă duceţi prea departe.

Ies pe poartă emoţionaţi. Obrajii le ard... Puţin mai încolo de casa lor începe o cărare, care străbate o grădină de zarzavat. Apucă pe ea şi, îndată, sunt pe malul unui mic pârâu care, puţin mai încolo, se varsă în pârâul Buciumeni. Malul e înalt, înalt ca pentru un fluviu, dar, în fund, apa e puţin, un fir, să-l sari cu piciorul. Cărarea coboară prin tufe şi bălării. Ca punte peste pârâu, e trunchiul unei sălcii răsturnată...

Coboară ţinându-se de mână. Râd şi sunt veseli. Sunt veseli, fiindcă sunt singuri. Parcă toată lumea e a lor. Aici e lumea lor, într'adevăr!

Coboară, urcă. El o sprijină, trupurile li se ating. Soarele arde, fierbinţeala evaporă miresme din plante, buruieni, ierburi şi flori; îi învălue cu mirosul lor tare, îi ameţeşte...

Ca să nu alunece, el i-a înconjurat mijlocul cu braţul lui.

— Ce putere ai tu! îi zice ea şi el se simte mândru, bărbat.

Niciodată n'a simţit dogoarea asta într'însul! Niciodată Marilena nu i s'a părut mai frumoasă. Simte o pornire năvalnică, s'o strângă, s'o lipească mai mult de trupul lui, s'o contopească într'însul. N'au ajuns încă pe deal şi o cuprinde într'o îmbrăţişare năprasnică, sălbatecă.

Dintr'odată ea s'a speriat şi l-a împins, apoi a început să râdă şi el o sărută nebuneşte pe gură, pe ochi, pe gât... N'a mai sărutat-o niciodată pe gât şi se înfioară de plăcere. Ii vine să ţipe.

— Să nu ne vadă cineva, Răducu!

I-a dat drumul. Privirile lui o sperie. Gâfâe ca după o fugă.

Şi pornesc mai departe, cu toate simţurile trezite, lacome... Pe deal, se opresc să se odihnească, să-şi reguleze respiraţia. E un platou triunghiular, înalt, pe care se află cimitirul evreesc, împrejmuit de ziduri groase şi înalte. Jur-împrejur, se desfăşoară minunata panoramă a unei părţi din oraşul pitoresc, apoi, năvala estompată în jurul albastru al depărtării, chelimul ogoarelor şi satul Şoldăneşti. Şi, în partea cealaltă după o vale largă, prin care curge pârâul Buciumeni, începe iar urcuş, apoi vine deal înalt, tot mai înalt, până ce ajunge să împungă cerul. Dealul Spătăreşti!

Merg înainte. El merge cu privirile în pământ, tăcut. Ea se gândeşte la ceeace a făcut el, se bucură că el o iubeşte atât de mult şi începe să cânte... Cântecul ei se înalţă spre cer, pâlpâe în văi, e atâta frenezie şi bucurie în melodia lui! El îl ascultă înfiorat...

Au uitat vorbele mamei, căci au uitat de ei înşişi şi se îndepărtează tot mai mult... Cărarea a coborît iar şi acum merg pe malul pârâului Buciumeni, pe sub sălciile pletoase; de-o-parte şi de-alta, pe dealuri, se întind ogoare de păpuşoi şi floarea soarelui... Apa cristalină susură, sărind peste pietre. Umbra sălciilor întinde covoraşe, ispitind la odihnă.

Intr'un loc, dealurile se îndepărtează, formând semicercuri mici de-o-parte şi de-alta a pârâului. Intre ele se întinde o pajişte netedă, cu iarbă măruntă, mătăsoasă; de jur-împrejur au crescut perdele de sălcii, ale căror ramuri dese s'au întâlnit şi deasupra, împletind plafon.

S'au oprit deodată, miraţi! In poeniţă era răcoare şi o umbră atât de deasă, încât avură impresia că soarele s'a ascuns. Parcă ar fi intrat într'o biserieuţă de ţară. Numai prin două spărturi mici, în plafonul de frunze, se strecoară, ca prin nişte ferestre, razele soarelui, care, în semi-obscurul interiorului, par panglici late de aur... E un colţ tainic, de vis! Parcă anume făcut pentru iubirea lor. Au coborît din basme, un făt frumos şi zâna visurilor lui... E o linişte, în care urechea poate auzi tictacul veşniciei...

Răducu a întins mâna, i-a luat mâna Marilenei şi stau mult aşa, încremeniţi, tulburaţi.

— Te iubesc Marilena, mult, mult!

— Şi eu te iubesc, Răducu, mult, mult! îl imită ea şi râde.

Apoi râd amândoi şi se sărută.

— Să stăm puţin jos, pe iarbă... propune ea.

Se aşează... Ea îşi lasă capul pe umărul lui. Tăcerea picură pe creştetul lor, ca o cuminecare a cerului. Apoi o trage spre el şi o îmbrăţişează. Inimile lor bat alt ritm. Adierile stârnesc foşnetul frunzişului şi

lor li se pare că ascultă un imn cântat de heruvimi, pentru logodna sufletelor lor. Il ascultă înfioraţi...

El i-a despletit părul de aur. Se joacă cu el şi o priveşte ca 'ntr'un vis.

— Unde te gândeşti? îl întreabă ea.

— Unde mă gândesc? La tine!

— Râd. Aceasta-i iubirea: sau râs, sau plâns.

— Mă vei iubi întotdeauna? îl întreabă ea.

— Cât voi trăi!

— Şi când ne vom despărţi?

— Atunci, oacă se va putea, te voi iubi mai mult. Imi va fi foarte greu fără tine...

Tace, ca şi cum l-ar fi crezut. Apoi, cum stă culcată pe braţele lui, se ridică şi-l priveşte în ochi.

— Când vei pleca la Universitate, la Iaşi, o vei întâlni pe Riri...

— Riri! repetă el numele şi nu-şi poate stăpâni o tresărire, pe care ea o simte. Ţi-am spus doar ce-a fost cu Riri... Riri s'a măritat...

— Să nu stai la mama ei... îl roagă ea, întristându-se, gata să plângă.

— Dacă nu vrei tu, n'am să stau, cu toate că nu-i nici un pericol...

— Nu vreau! Nu vreau s'o vezi în fiecare zi...

— Eşti copil. Sufăr destul şi aşa, când mă gândesc că va trebui să ne despărţim pentru un timp... Pe Riri n'am iubit-o! Pe tine te iubesc, mult, mult...

Şi-a lăsat iar capul pe braţele lui. El o sărută; apoi privirile îi alunecă pe trupul ei, culcat pe iarbă, lângă el... Cum stă întinsă, sub rochiţa subţire, liniile corpului apar vii, bine conturate. Mişcă mâna... Ea a simţit mişcarea lui şi aşteaptă...

Mâna a atins întâi genunchiul... s'a aşezat pe el ca o pasăre obosită.

— Imi dai voe, Marilena... Aşi vrea să te văd... ai un corp minunat... să-l văd... să-l port în sufletul meu... cât l-am visat... cât m'a chinuit obsesia lui... Imi dai voe...

Nu-i vine să-şi creadă ochilor! Nu poate fi realitate! E vis! Ce vis tulburător!

Privirile i s'au înceţoşat. Dar s'apleacă, buzele lui ating trupul gol, ca pe o icoană. Il sărută odată, de zece ori, îl sărută mereu... l-ar săruta până la sfârşitul lumii...

Işi dă seama că nu-i vis. Incetul cu încetul, privirile i se limpezesc. Furtuna din fiinţa lui se linişteşte. Şi ceeace a crezut că-i numai un vis, e tot în faţa lui: Marilena, aşa cum o văzuse de atâtea ori numai în visurile lui nebuneşti... Şi, dintr'odată, îi veni în gând, că ar putea fi cineva ascuns pe undeva, că va putea să o vadă! Nu se gândeşte că nu-i permis ceeace fac! Se gândeşte că Marilena e numai a lui, a lui, comoara lui, că alţi ochi nu trebue să vadă ce văzuse el. Şi trage rochiţa înapoi, spre genunchi...

Marilena a deschis ochii... Abea acum el îi vede lacrimi în ochi... Crede că plânge, fiindcă a supărat-o, a jignit-o.

— Iartă-mă! se scuză. Am fost nebun...

Ea se ridică, îi ia mâna şi, înainte ca el s'o poată opri, i-o sărută...

— Jură mi, îi cere ea, că, chiar dacă vei mai iubi pe alta, tot pe mine mă vei iubi mai mult... că, la urmă, tot eu voi fi soţia ta...

— Iţi jur! zice el şi-i sărută ochii înlăcrămaţi.

— Să mergem. Mama ne-aşteaptă...

S'au ridicat. Soarele a coborît după deal. In poeniţă e întuneric bine... Afară e încă lumină, dar, din văzduh, a început să se cearnă cenuşa înserării. Pe după copaci, prin tufişuri, se mişcă umbre misterioase...

Pe cer licăresc primele stele.

Merg, fără să-şi vorbească, căci, peste sufletele lor, care au trăit revelaţia cea mare a iubirii, se lasă o tristeţe tot mai grea, neînţeleasă.

Fragment din romanul *„Casa amintirilor"*.

MIHAIL ŞERBAN

Plecarea în legendă

Avea flăcăul ochii de arșiță
Și frunte luminată : o poiană
Cu soare'n cimbru și cu romaniță,
Câmpie lină, largă, moldovană.

Și ramură de rugă și de vânt
Creștea din întunericuri să-i dea
Răccare verde, plâns binecuvânt
Și bani de cele nouă vămi — o stea.

De aur păsări peste el, rotunde,
In sbor plecat și aripi de mătasă ; —
Pierdut, pierdut, cu fața către unde
Flăcăul sta cu îngerii la masă.

Și-au fost, când toate se'nnecau în fum,
Genunchii noștri fără de alin,
Iar albul chip abia că-l mai văzum
Urcând ca un străfimpede amin...

Odesa, 18 Oct. 1941.

TEODOR AL. MUNTEANU

Note italiene

„Geniul e copil și nebun, și e geniu pentrucă are curajul să fie copilăresc și nebunesc, și nu poate să facă nimic pentru a nu părea uneori ignorant sau idiot, mirându-se de orice și ținând logosuri lipsite de simț comun.

Dar i se întâmplă adesea geniului să întâlnească acele ore miraculoase în care pare că Dumnezeu vorbește prin gura lui, în care totul e lumină, totul se deschide, totul e limpede și armonios, ca apa unui fluviu senin, — acele ore în care sufletul devine foc asemenea focului, aer asemenea aerului, dragoste asemenea dragostei, acele ore în care, printr'o misterioasă nebunie, totul e cu putință și totul e sfânt, și nu mai știi spune care e lumea și care e inima ta".

Cuvintele sunt ale lui Giovanni Papini. Elogiul misterioasei nebunii încheie paradoxal un capitol din arhipopularul său, astăzi, „Un uomo finito", (Un om sfârșit), capitol început sub forma unei sarje la adresa acelora care socot „geniul" drept forma cea mai elogioasă de considerare a unui ins.

— „N'ați băgat de seamă, interpelează drastic Papini pe posesorii mentalității acesteia atât de răspândite, n'ați băgat de seamă, cotofene rău-cobitoare, că geniul este marfa cea mai comună care se găsește la bazarele și iarmaroacele oamenilor ?... Geniul, „îmbecilli miei", aleargă pe străzi, îndoapă locuințele, inundă cărțile, emană din toate gurile, debordează din cârciumi și cafenele?

— Ce băiat de geniu! Păcat că nu prea are gust să facă nimic.

— Ăsta e un răufăcător, un intrigant, dar ce geniu!

— Vorbește la porcării cu duiumul: de acord. Dar nu poți nega că este un geniu.

Acestea sunt discursurile care se aud în fiecare zi, în Italia, pe toate trotuarele, în toate casele și cafenelele în care se întâlnesc așa zișii intelectuali".

Șarja are valoare nu numai pentru Italia anului dinaintea războiului când a fost scris „Un uomo finito". (Nu ne îndoim că, între timp, lucrurile se vor fi schimbat). Nici-o experiență puternică, vitală, de măsura celei fasciste n'a schimbat în România concepția aceasta burtă-verzistă. Imprecația lui Papini are aici o realitate mai actuală ca oricând, astăzi când, deși „este timpul faptelor și nu al vorbelor", sfânta, goala, nerușinata retorică de ocazie se mai practică încă, cu furie.

„Vă întreb încă o dată: — somează Papini — cine nu are geniu la noi? Chiar și cei care n'au nimica, au geniu. Chiar și politicienii, chiar și jurnaliștii".

„Fie spus deci odată pentru totdeauna: cine îmi spune că am geniu, mă ofensează. Cine îmi spune că sunt un om de geniu, mă îndurerează.

„Reneg geniul vostru, izbucnește Papini, și-l asvârl odată cu jurnalele'n latrină. Vă spun clar: pentru mine nu e altceva geniul, decât gradul sublim al mediocrității".

Și totuși, același Papini a scris rândurile apologetice, străbătute de fiorii „misterioasei nebunii", cu care ne deschideam rubrica.

Pentru Dumneata însemn aici această ambivalență de atitudini, această probă de poziții alternative, această oscilație între ironie dureroasă și extaz romantic, care caracterizează orice natură adâncă de artist lucid și sensibil.

Pentru Dumneata, Prietene recenzent, care întrebai mai deunăzi, cum poate autorul acestor rânduri, semna în același timp șarja „bun-simțismului" (vezi Universul Literar No. . . .) și poemele „misterioasei nebunii" pe care le descopereai în ele însele paradoxale, începând cu cuvintele avare în spuse și risipitoare în înțelesuri ale titlului!

Adu-ți aminte de cele două naturi ale oricărui scriitor, care dacă nu poate totdeauna exclama cu Faust: „zwei Seele wohnen, ach, in meinem Brust!", poate să se închine geniului svârlit cu ziarele în latrină.

DECLARAȚIE DE STIL

Același Papini, *în al XLVIII-lea capitol al aceluiaș celebru tratat de faustism, face următoarea „declarație de stil", scrisă și subscrisă olograf, sub ochii oficiali ai zețarului care i-a făcut proces verbal.*

„Eu nu scriu ca să fac bani, nu scriu ca să mă împodobesc, nu scriu pentru a cocheta cu fetele modeste sau cu oamenii grași, nu scriu nici ca să-mi pun pe pălăria neagră zdrențuită, carnavalesca ramură de laur a faimei urbane. Scriu numai pentru a mă deșerta — pentru a mă deșerta în sensul cel mai de hazna care vă poate trece prin minte, o, delicate imaginații de baritoni în recreație. Nu spun, băgați de seamă, pentru a mă elibera, cum spune pletosul vostru erou eponim, sublimul filistin Wolgang Goethe, consilier intim al Ducelui de Weimar și al sufletului prometeilor reabilitați.

El se elibera cu tragicele frivolități ale unui Werther, cu debilele disperări ale unei îndepărtări voite, și produsul acestei eliberări se potrivea pe scrinurile frumoaselor sentimentale vestejite, și la căpătâiele viitorilor sinucigași, ca o jucărie mortală brodată cu toate contrapunctele literaturii mediocre.

Eu, dimpotrivă, mă deșert, și înțeleg deșertarea cu cele mai plebee și gastrice sinonime: înțeleg sculpatul care sare din fundul gurii mele arse, și care sboară ca prin farmec într'o împrăștiere infinită, pe toate obrazurile pe care le-aș pălmui demn, — înțeleg vomitarea fierei pe care mi-a strecurat-o în sânge spectacolul vieții noastre, — înțeleg scurgerea puroiului de acolo, din plăgile și coșurile și bubonii imoralei mele personalități, expuse molipsirii celor mai frecvente lazarete. Nu, domnilor! nimic suav, vă avertizez, nu va ieși din pana mea în cursa ei pe hârtie".

Și iată totuși, în „autoportretul" care deschide cartea, suavitatea rememorărilor copilăriei:

„Eu n'am fost niciodată copil. N'am avut copilărie.

Calde și blonde zile de îmbătare copilărească; lungi seninătăți ale inocenței; surprizele descoperii zilnice a universului: ce s'au făcut?"

Nu desigur, nu poate fi vorba de poză, în „declarația de stil". Ceeace se simte la Papini mai bine ca orice este autenticitatea. Și prima atitudine și ultima, sunt sincere. De vină pentru deosebirea dintre ele este numai natura alternativă, intermitentă, duală, a scriitorului. Intre violență și suavitate există nota comună a non-mediocrității. Și asta e de-ajuns ca să-i asigure și unitatea și nivelul.

SORACTES

Colindătorii...

Cin' mi-a bătut în ușe în noaptea de Crăciun
De m'a adus cu fruntea lipită de fereastră?
Este aceiași casă cu miros cald de fân
Și-un fir de grâu cât palma sădit cândva în glastră.

Icoana stă tot colo, pitită sub ștergar.
S'a afumat de vreme și magii trec în ceață...
De-afară măzărichea îmi bate'n geamuri rar
Și degete de aur m'ating din nou pe față.

Stă undeva ascunsă copilăria mea :
Pitici cu barbă albă colindă prin omăt.
Și'n fund de uliți cerul pogoară plin de nea
Cu glas de îngeri, Leroi, cu clopoței și tot.

Cum se asvârle noaptea în volburi de văpaie
Și cum afară 'ncepe colindul meu străbun.
Deschid în lături geamul să-mi intre în odaie
Fâșii de cer și glasuri din noaptea de Crăciun.

AL. RAICU

Note germane

CREDINȚELE POPORULUI GERMAN

se aseamănă foarte mult cu ale noastre.

Richard Beitl, în a sa *Deutsche Volkskunde* (von Siedlung, Haus und Ackerfeur, von Glaube und Brauch von Sage, Wort und Lied des deutschen Volkes) în Editura Deutsche Buch-Gemeinschaft Berlin, pune la dispoziția dornicului de înțelere în etnologia germană un foarte bine alcătuit manual.

Cu prilejul noului an credem că l-ar putea interesa pe cetitorul acestei rubrici să afle câte ceva despre mersul lucrurilor în calendarul rustic al germanului, căci de felul cum se prezintă fiecare sub aspectul meteorologic, țăranul neamț leagă anumite nădejdi și certitudini ale existenței sale laborioase.

Cade anul în zodia soarelui, va fi un an de bucurie.

Dacă Ianuarie nu este aspru, primăvara și vara vor fi roditoare.

Ferească însă Dumnezeu de un Ianuarie cald, căci dacă 'n Ianuarie se văd țânțarii, țăranul va rămâne fără de nrană. Ianuarie e cum va fi Iulie. Dacă noaptea Anului Nou e înșistita și limpede, e semnul unui an bun.

Februar faurul anului, e și mai plin de semne : Unui țăran îi e mai plăcut un lup țiitmând în câmp decât un lucrător în cămașă, — căci cum e Faurul, așa și August. Un Februarie cald e semnul unui April cu ger și zăpadă. Ciocârlia trebuie să cânte în Februarie, fiecă e a dragoste sau a durere, Sf-tul Mate rupe ghiața, — dacă n'o are și-o face. Dupa Sft. Mate nici chiar vulpea nu se 'ncumentă să treacă peste ghiață.

Pulbere'n Martie, frunză și iarbă, — Marte'n zăpadă, jale'n ograda. Ploaie'n Martie, — vară fără binecuvântare. Martie uscat, April umed, Mai răcoros, umplu hambarul și becul și-aduc mult fân. — De Bună-Vestire rândunica își vine în fire.

Fulgi în April, flori în Mai. Un April rece și umed face hambarul și polobocul plin. Tună'n April, sfârșitul brumei. April uscat nu-i pe placul țăranului, — ploaia de-April, bucuria lui.

Rouă de Mai, iarbă pe plai. Geruri de Mai, oaspeți neplăcuți. Trei Mai e un lup, șapte Mai șarpe; după Servatius, nici un fel de geruri nu-s. Roiu de albine în Mai prețuiește cât un stog de fân, dar roiul în Cireșar nu-i nici cât sfertul de car.

Bate'n Iunie vânt de nord, grâul fi-va plin de rod. Cireșarul ploios în tot locul golește hambarul și polobocul. Dar un Iunie umed și cald îi îmbogățește pe țăran. Cum e floarea de soc e și floarea de vie.

Cum încep zilele'n Cuptor, așa și la sfârșit fi-vor. Când vine'n zodia leului vara, soarele frige ca para. Cine nu iese cu grebla când te'nțeapă tăunii și țânțarii, va umbla iarna cu funia după fân de vânzare. Ceeace Iulie și August n'au putut, Septembrie lasă nefăcut.

Cum este August așa va fi Faurul. Dacă în August cele dintâi săptămâni sunt fierbinți, iarna va fi lung timp albă. Soare în ziua de Înălțare a Maicii Domnului înseamnă bogăția vinului.

Furtună'n Septembrie înseamnă zăpadă în Faur și Marte, dar și crame nedeșarte. Țăranul ține mult la ploaia din Septembrie. De Sfânta Maria Mică nu mai vezi o rândunică. Multă ghindă, multă zăpadă.

Octombrie cu ger și vânt, Genar și Faur calde sânt. Păsări grase și grași bursuci, nici o grijă să nu duci. Frunză multă pe stejari, — iarna fi-vor geruri mari.

Totdeauna Maiul e cum a fost

Noembrie. Tună'n Noembrie, stăpâne, — semn e de bune grâne. In Noembrie pomi în floare, semne rele anul are. Sfântul Martin iubește focul în cămin. Zăpada de Sfântul Andrei, de cu seară, nu va fi grâu nici secară.

Decembrie posomorît, nu va fi anul urît. Cum este Undrea, și Cireșarul. Crăciun verde, Paște alb. Noapte clară de Crăciun, anul fi-va foarte bun.

Par naive, dar sunt pline de înțeleaptă experiență veche aceste zicători țărănești.

De altfel traducerea știrbește și aici din farmecul distihului sau al strofei populare.

Bineînțeles, observațiile meteorologice valabile pentru țăranul

Statuia lui Schiller, după Thorwaldsen

din Germania nu se potrivesc, întotdeauna, cu cele ale plugarului nostru. Nu e mai puțin adevărat că agricultorul, oriunde și-ar cultiva el brazda, manifestă aceeași mentalitate de statornic apărător al datinei.

Știu, din proprie cunoștință, că plugarii nemți cari au trăit, peste o sută de ani, alături de țăranii români din Bucovina, au adus anumite corecturi calendarului lor agricol, adoptând, în mare parte, calendarul folkorului local. Și așa nu e de mirare că distihul :

„Tut der Schnee zum Dache rei-
[chen
Hat das Jahr nur gute Zeichen"

corespunde aidoma celui românesc :

„Iarnă grea, zăpadă mare
Semne bune anul are".

HEINRICH VON KLEIST

a scris, între alte esseuri, și un **Catehism al Germanilor, redactat, după spaniolă**, pentru uzul copiilor și al adulților (Katechismus der Deutschen, abgefasst nach dem Spanischen, zum Gebrauch für Kinder und Alte).

In cele 16 capitole ale acestui catehism, — care, adaptând cele ce se pot adapta, se potrivește de minune Germaniei național-socialiste, — zbuciumatul Kleist vorbește despre dragostea de patrie, despre dușmanul ei de moarte, despre restabilirea frontierelor țării, etc.

Formal, cele 16 capitole sunt 16 dialoguri scurte între un tată și fiul său. Nu logica rece, și nici alte raționamente dialectice, sunt mijloacele cari dau dinamism întrebărilor și răspunsurilor, ci un sentiment ireductibil de **ură nobilă** împotriva dușmanului etnic.

Catehismul kleistian este valabil și astăzi, pentru orice națiune aflată în situația Germaniei de după 1805.

O mostră și un îndemn :

Intrebare : — Spune-mi, dară, fiul meu, dacă un cuceritor strein distruge o țară: are cineva dreptul, oricine ar fi el, să o restabilească ?

Răspuns : — Da, tată, așa gândesc.

Intreb. : — Cine are acest drept, arată-mi.

Răsp.: — Oricine căruia Dumnezeu i-a dat două lucruri : Buna voință pentru aceasta și puterea să o îndeplinească.

Intreb.: Intr'adevăr ? Poți să mi-o dovedești ?

Răsp.: — Nu, tată; nu mi-o cere.

Intreb.: — Atunci ți-o dovedesc eu.

Răsp.: — Nu ți-o cer, tată.

Intreb.: — Dece ?

Răsp.: — Fiindcă se înțelege dela sine.

Intreb. : — Bine ! Cine este atunci, în Germania, omul care are putere și, deci, și dreptul să restabilească hotarele patriei ?

Răsp. : — Francisc al doilea, bătrânul împărat al Germanilor.

(Capitolul V, **Despre restabilirea Germaniei).**

RECOMANDĂM IUBITORILOR

de literatură bună germană cărțile de vers : *Kurt Kluge, Gedichte (Editura Adolf Spemann Stuttgart), Franz Tumler, Anruf (Edit. Albert Langer-Georg Müller München);* povestirile : *Wilhelm Schäfer, Winkelmanns Ende (Edit. Alb. Langer-g. Müller München) și Friedrich Griese, Die Wagenburg (Edit. ibidem);* romanele : *Herbert von Hoerner, Der graue Reiter (Edit. Adolf Spemann Stuttgart), Erik Reger, Kinder des Zwielichts (Edit. Rowohlt Stuttgart), Hans Kaemfer, Daniele Dorer (Edit, ibidem), Rudolf Brunngraber, Zuker aus Cuba (Edit, ibidem), Nikolaus Schwarzkopf, Der Feldhäfner (Edit. Albert Langer-Georg Müller München)* și cartea de artă : *Willi Drost, Das Jüngste Gericht des Hans Memling in der Marienkirche zu Danzig (Edit. Anton Schroll Wien).*

TRAIAN CHELARIU

Cronica plastică

Expozițiile dela Dalles

Trebue să cer înainte de toate scuze, pentru articolul acesta scris în grabă, ca să poată apărea la timp.

Intre două belele, ce mă țin în loc, tipărirea a două cărți, am găsit o clipă liberă să mă reped să-mi desfăt ochiul.

Ce admirabilă, ce frumoasă îndeletnicire e pictura ! Mai ales când îți dai seama cât de grea, cât de ingrată și migăloasă e tipărirea unei cărți...

Ori cât vor sări în aer unii dintre cei ce vor citi aceste rânduri, nu mă pot împiedica să spun că toți patru expozanții de la Dalles au calități de pictor, chiar și cei cu care nu mă împac, cu a căror pictură nu am afinități, d-nii Schweitzer-Cumpănă și Isachie.

Domnul Dem. Iordache este desigur, cel mai de preț dintre dânșii. Sunt două prea frumoase figuri, un băețel pe fond verzui și o fată îmbrobodită care-mi par extrem de reușite. Anumite scene de pe front, precum e una, în dreapta în fund, chesoane și tunuri pătrunzând în goană într'un oraș, un francez ar zice „c'est enlevé". Domnul Iordache e un *incontestabil* mânuitor al pastei.

Ce mă supără în pictura d-lui Schweitzer-Cumpănă, este punctul de vedere, din care se fixează domnia sa, pentru a picta un tablou. Domnia sa caută efectul, este o veche reminiscență a școalei müncheneze ante-belice, precum și a dezastrelor creiate de Ipolit Strâmbu prin prea cunoscutele sale efecte de lampă, imitate și gustate de un public nepretențios. Mă grăbesc să spun, că socotesc cu mult superioară arta d-lui Cumpănă față de aceia a defunctului Strâmbu.

Inainte de toate, domnia sa posedă o materie, cam murdară,

cam amestecată cu un supărător maron închis în umbre, dar care totuși există. E un chei luminat de soare cu un pom în prim plan, un tablou modest (de obicei tablourile modeste vorbesc mai mult) cu un vapor ce vine, un cargobot. E frumos pictat, după umila mea părere.

Cât despre d. Isachie, mă desbăr de antipatia ce mi-o provoacă felul d-sale de a picta, pentru a găsi calități, nu de lepădat în portretul domnului brun ce stă pe scaun, ținându-și pălăria cenușie pe genunchi. In două portrete masculine, cum e acest domn și marchizul Merry de Val, d. Isachie arată calități de pictor academic dibaci. De fapt, pentru publicul salonard e foarte potrivit, să știți că are unele acorduri delicate de ton pe cari în vestitul salon al artiștilor francezi din Paris nu le găsiți și unde — de ce să n'o spunem — pictura oficială face ravagii mai serioase decât la noi !

Ceeace nu-i iert d-lui Isachie, sunt albicioasele dumisale naturi moarte și peisagii, care îmi amintesc prea mult pe defunctul Aricescu, zis și „ariceață". Șugubeții pretindeau că obține acea bravare scăldând întregul tablou într'o vaporoso-romantică ceață, cu ajutorul iaurtului !

De fapt, nu ne interesează cu ce se face un tablou, și gluma o povestesc numai ca să mai descreștesc frunțile, căci dacă, întrebuințând iaurtul sau alt asemenea aliment (atât de rar în zilele noastre) realizezi un bun rezultat, n'am, Doamne, nimic împotrivă.

Aș fi dat mult să văd un portret al iubitului nostru Mareșal lucrat nu de d-nul Isachie, ci de pictorul Eustațiu Stoenescu, vestitul nostru portretist. Acesta pe care ni-l dă d. Isachie este numai onorabil.

Și acum „pour la bonne bouche" un foarte interesant debut, poate cel mai interesant din acest an, să nu mi-o ia în nume de rău că am lăsat-o la urmă, dar când ești tânăr, așa cum e domnișoara *Coca Mețianu*, frumos este să treci după ceilalți, nu să vrei să stai în frunte, chiar dacă îi depășești cu unele calități !

Domnișoara *Mețianu* este, desigur, o pictoriță rafinată (fiind femee, era greu să fie altfel !). Sunt acorduri de un lirism pictural prea frumoase. Aranjamente de gust, obiecte alese. Este un tablou remarcat de d. Zambaccian — se putea să nu observe, ce e mai bun, ochiul acesta de vultur în alte picturii — o fetiță cusând într'un fotoliu, care e îmbinat cu măestrie ! Dar... și acum o să-i pară rău, domnișoarei Mețianu, dar tot trebue să i-o spun, este o anumită inconsistență în tablourile dumisale. O fac atentă ca să și-o poată înlătura. Maestrul necontestat Lucian Grigorescu, profesorul domnișoarei, este ca toți maeștrii și o îndrăcită piatră de încercare. Pentrucă domniasa i-a dat elevei îndrumări izvorîte dintr'o ȘTIINȚA obținută de d-sa DUPA MULȚI ANI. Dar... domnișoara Mețianu nu știe că aparenta „inconsistență" a lui Lucian se datorește unei picturi și unui desen *uscat, foarte migălos în începuturi.* Dacă îmi dă voe să-i dau un sfat prietenesc, să pună mai multă bază pe construirea tabloului, mai puțină pe acorduri minunate de culoare, până când n'a obținut soliditatea unui desen serios.

Sunt convinsă, când va poseda elementele ce-i lipsesc acum — nu în toate tablourile — va fi una din cele mai bune ale noastre pictorițe și ca atare merită să fie serios încurajată.

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

„Intoarcerea în timp"

Oamenii timpului actual sunt din ce în ce mai refractari literaturii. Nevroza, incertitudinea, provizoratul în care trăim, ne-au făcut aproape să uităm voluptatea lecturii.

Chiar în clipele în care căutăm să scăpăm de sub obsesia evenimentelor, nu ne mai refugiem în literatură, ci mai degrabă citim reviste umoristice sau ne ducem la teatru ușor și la cinematograf.

Literatura pretinde cititorului o anumită concentrare, interiorizare, reconstituire imaginativă. Dimpotrivă: revista umoristică, spectacolul frivol, filmul nu ne solicită nici un efort de colaborare, recreînd pur și simplu.

Dar nu numai publicul timpului actual pare să se dezintereseze tot mai mult de fenomenul literar. Scriitorii înșiși încep să dea dovadă de sterilitate, ilustrând elocvent dictonul: „Inter armae silent musae". Și totuși, în preajma acestui sfârșit de an — tulbure și haotic — a apărut o carte rară: **„Intoarcerea în timp"** de Ionel Teodoreanu.

Este o carte de aduceri aminte, fermecătoare și emoționantă prin magia evocărilor sale.

„Incerc să nu mor, dându-mi bătaia inimii, din nou, copilăriei, tinereții și acelora care s'au oglindit, chiar și o clipă numai, în ființa mea de abur, umbră și lumină.

De aceia, noaptea mă despart de drumul vieții înspre viitor, veghind la masa mea de lucru, aplecat asupra timpului. Alt văz și alt auz încep odată cu lumina lămpii, în afund de noapte și singurătate. Tot ce-a fost odinioară, iarăș e, cum bate din adânc de mare clopotul cetății scufundate, cum cade din înalt de noapte steaua ce luci".

Și cât de frumos spune autorul într'altă pagină:

„Scrisul nu-i decât luptă cu moartea și uneori victorie asupra ei".

„Lămpile vieții", acel poem minunat, cu contururi de taină și adâncimi de poveste; **„Slugile noastre"**, excelând în portretizări expresive și savuroase; **„Prietenii noștri, câinii"**, a căror prezentare capătă o semnificație impresionantă — sunt popasurile autorului, în amintirea timpului trecut.

Dincolo de episodicul miniatural, povestit cu o spontaneitate și căldură înduioșătoare, simțim nostalgia gravă, înfiorarea stranie a autorului, rămas singur, pe malul depărtat al unei alte vârste.

Cartea se întregește cu evocarea sugestivă și mișcătoare a trei figuri din „dulce Târgul Ieșului": Topârceanu **(„Melancolie")**, Mihail Sadoveanu **(„Popasul printre oameni")** și Matei Cantacuzino **(„Melancolie")**, Mihail Sadoveanu **(„Popasul printre oameni")** și Matei Cantacuzino **(„Un boer moldovean")**, conturându-se pentru câteva clipe, în lumina „lămpii întoarcerii în timp".

Intregul volum este de o puritate admirabilă, reluând timbrul emotiv din **„In casa bunicilor".**

Scrisul autorului capătă o limpezime, o concentrare în esențele lui adânci, o muzicalitate desăvârșită. Deasemenea, o anumită calitate emoțională, care-i este proprie.

Nu știm dacă publicul, numerosul public al d-lui Ionel Teodoreanu, care a fost entuziasmat de o carte vulnerabilă ca **„Lorelei"**, va fi în stare să aprecieze valoarea **„Intoarcerii în timp".**

Nu știm dacă critica literară va fi mișcată sau dacă va repudia noul volum al d-lui Ionel Teodoreanu.

Nu știm însfârșit, dacă desconsiderarea de care se bucură literatura în epoca actuală, nu va vitregi și destinul **„Intoarcerii în timp".**

Cu tot scepticismul nostru, credem însă că mai sunt unii — foarte puțini — care știu să simtă și adevărata literatură.

Aceștia n'au uitat versurile lui Verlaine sau ale lui Rilke, recitindu-le necontenit. Pentru aceștia, prințul Muișkin și Alioșa Karamazov rămân poate cei mai buni prieteni. Pentru aceștia, Olguța trăiește, nefiind numai amintirea unei ficțiuni.

Și în sufletul acestor **cititori, „Intoarcerea în timp"** își va găsi desigur rezonanța cuvenită.

DINU PILLAT

O TRĂDARE IN ANUL 1462

Fragment din „Viaţa Basarabilor”

de OLGA GRECEANU

Privirea Comisului Gherghina era aprinsă, întărîtată, ca a unui om băut. Nu se găsea oare nici o mână să netezească creţurile frunţii lui? Aşa îi e sortit să fie dimineaţa zilei de azi, mereu crunt, mereu tăcut? In rădvanul ce-l duce dela Stoiceani la Târgovişte în dimineaţa asta călduţă de Noembrie, s'ar putea crede singur, căci Jupâneasa Neaga, în dreapta lui, nu îndrăzneşte, nici să vorbească, nici să întoarcă capul, nici să sufle. Ştia Jupâniţa că atunci când obrajii Comisului sunt aprinşi, nu e semn bun. Nu semn de boală, dar semn de o mare taină pusă la cale, taină pe care ea nu o cunoaşte.

Din când în când, Comisul Gherghina îndemna surugiul: „Ei, mai iute”.

Mai iute. De ce? Nu mai aveau mult până la Cetatea Târgovistei şi nici nu sunt întârziaţi. Drumul dela Stoiceani până aci l-au făcut într'o iuţeală neobişnuită sub cele şaisprezece ropote grele ale armăsarilor, dar desigur neliniştea grozavă a minţii Comisului avea nevoe să fie potrivită în iuţeală, în zgomot şi în zguduitură de fuga rădvanului. Trebuia să simtă sub roţi cum bubuie pământul, cum se rid că praf în urma lor, cum se leagănă frunza îngălbenită şi poate cade, smucită de pe crenguţă de vârtejul aerului.

Nu se potrivea desigur pentru fierberea minţii lui, înfăţişarea liniştită a dealurilor ce străbăteau, iarba pârguită, plăcuta căldură a soarelui de Noembrie, nici aerul proaspăt, cerul senin, nici lângă drumul alb de praf, înceata alunecare de şuviţe de ape peste albia albastră, a Dâmboviţei.

Ochii Jupâniţei Neaga se plimbau însă peste pajişti, peste spinările caprelor întârziate pe câmpii, pe cer, pe tufişuri, pe pomii fără frunze, pe crenguţele pe care ciripeau vrăbii, înghemuite între ultimele frunze galbene, ca nişte negre ghiomotoace. Dar privirile Comisului nu se opresc pe pajişte, nici pe cer, nici pe pomi. Ele merg departe, peste suflarea ce-l înconjoară, peste coamele cailor, peste vârfurile urechilor lor ciulite, merg să întâmpine spre zare o ştire ce trebuia să vie de cincisprezece zile şi care poate nu va veni niciodată.

Ştia Comisul Gherghina că de cum va ajunge la Curtea Domnească, boerii toţi îi vor ieşi înainte şi-l vor întreba şoptit:

— Ei, ce ştii?

Şi va trebui să le răspundă: „Nu ştiu nimic”.

A rostit tare, fără să vrea: *„Nu ştiu nimic”*. Jupâniţa a ridicat capul, a aşteptat. Credea că va vorbi, dar gândurile sărmanului Gherghina, temerile, zbuciumul, toate s'au adunat într'un greu oftat ce s'a pierdut peste uriaşul înveliş al aerului.

Tocmai când rădvanul bubuia pe podeţul de lemn dela intrarea în Cetatea Târgovistei, Gherghina trecându-şi, amândouă palmele peste obraz, a murmurat: — „Ar fi groaznic!”

Au ajuns. In curtea palatului domnesc, toţi boerii erau adunaţi. De cum a intrat rădvanul lui Gherghina în curtea bolovănită, boerii s'au desfăcut din roata ce făceau cu Jupâniţele, au alergat spre el, şi din toate aceste buze au eşit aceleaşi sunete, aceleaşi cuvinte, aceeaşi cântare:

— Ei, ce ştii?

Ca mai nainte în rădvanul ce nu-l ducea destul de iute, Gherghina dădu din umeri:

— Nu ştiu nimic.

— Nu ştii nimic? Dar ce ţi-au spus Amza şi Calotă?

— Amza? Calotă?... Dar cum să-mi spue?.. Nu i-am văzut... Nu au venit.

— Au venit, cum n'au venit! Iova Vistierul l-a zărit pe Calotă azi, în zorii zilei, ieşind din Cetate.

— Calotă? E aci? Şi ce drum a luat? Spre mine, la Stoiceani?

— Nu. Pe sub vii...

— Pe sub vii?... Atunci, spre Bucureşti?.. Doar pe acolo au trecut, când au venit din Giurgiu?... Sau poate nici n'au fost la Giurgiu?.. Ne-au trădat?

Tânărul Comis de abia de 25 ani, îmbătrânise odată cu ultimele cuvinte. Cu mâinile amândouă vârîte în mânecile aurituului lui anteriu, se uita drept spre pragul domnesc, de unde ştia că odată cu ivirea chipului Voevodului, se va ivi pedeapsa pentru grozava lui trădare, căci desigur Calotă l-a trădat. Calotă a dat pe faţă complotul.

O desnădejde fără seamăn îl cuprinse pe Gherghina, o scârbă de el însuşi, o scârbă mai ales de viaţa tânără ce-i bate zadarnic în piept, dacă tot trebue s'o jertfească în palmele călăului, poate chiar înainte de sfârşitul soarelui.

Se ţinea pe picioare, Comisul Gherghina, pentrucă picioarele îl mai ţineau, dar dacă ar fi după bătăile inimii lui, s'ar lăsa să cadă jos, mototol, una cu pământul, cu faţa în jos, cu obrazul în palme, să nu mai vadă nimic, să nu mai ştie nimic.

La câţiva paşi de el, stăteau Jupâniţele. Bănuiau şi ele că un complot e pus la cale, şi tremurau de viaţa boerilor lor. Degeaba erau gătite în hainele lor de sărbătoare, că nu se potriveau cu ce e în inima lor, cu aurul de pe haine. Atâta aur, dulame de serasiră cu paceà de samur şi nasturi de mărgăritar, dulame de canavăţ cu flori de fir, ca şi anteriile de lastră roşie cu gurile de fir, şi celelalte de şamaran alb, de atlaz de Veneţia, de belacoză roşie, de hatai, de catifea, brâie cu căpătâie de saraşir, toate străluceau ca însuşi soarele în curata zi de azi, Duminică, pe când avea să sfinţească icoana făcătoare de minuni.

Dacă Vodă Ţepeş, care dăduse perdeaua geamului la o parte ca să privească mulţimea ce-l aştepta în picioare, pe el, ar fi putut privi şi în inimile boerilor şi boeroaicelor, ar fi văzut că pe cât le străluceau vestmintele împodobite cu fir, pe atât le erau feţele de posomorîte, inimile de întristate.

Dar Ţepeş Vodă nu vrea să vadă nimic.

Şi-apoi, ce-i pasă? N'are treabă să ştie ce gândeşte fiecare, atâta timp cât toate acele spinări purtătoare de dulame de fir aveau să se încovoaie ca la un singur semn când, el, temutul Vodă, se va ivi în prag.

De acolo, din dosul geamului îşi plimba privirea ageră deasupra tuturor acestor capete, ca peste o veşnică stăpânire a lui, ca peste însăşi viaţa lui, ca peste o lume făcută de el...

De E'! N'avea dreptate, poate? Nu avea drept de viaţă şi de moarte asupra tuturor ce i se închină? Un singur semn al lui Manciu Călăul şi toate capetele se pot rostogoli la picioarele lui. Îi plăcea lui Vodă Ţepeş să întârzie în mabeiul lui. Îi făcea plăcere gândul că toţi aceşti boeri şi jupâniţe se obosesc stând în picioare pe bolovanii ascuţiţi ai curţii domneşti, de mai bine de un ceas, aşteptându-l.

Slujba pentru sfinţirea Icoanei făcătoare de minuni, trebuia începută la unsprezece. Şi acum?

— Să aştepte boerii... Să aştepte Jupâniţele... Să aştepte şi Mitropolitul!.. Să aştepte toţii!.. Ce-mi pasă?

Şi aşteptau. Aşteptau mereu...

...In sfârşit, Ţepeş s'a ivit în prag.

Cu adevărat, aşa cum s'a gândit, cum ştia de vreme îndelungată, boerii s'au încovoiat de cum l-au zărit, şi stau aşa aduşi de mijloc, cu mâinile încrucişate pe piept, şi tineri şi bătrâni, aşteptând cuvântul de poruncă al lui Vodă.

Rosteşte Vodă un singur cuvânt şi aceleaşi spinări încovoiate se îndreaptă deodată. Jupâniţele sfioase au plecat doar capul.

Mai aspru încă azi decât eri li se înfăţişează chipul din faptura bărbatului de 40 de ani ce le stă în faţă, înfipt în pragul casei domneşti, cu picioarele în lături, cu mâinile în şolduri, cu bărbia întinsă dispreţuitor. Sprâncenele negre larg crescute peste ochii foarte bubucaţi, stau împreunate ca în zilele de ameninţare. Faţa pare mai slabă ca eri, mai osoasă. Nasul mai lung şi mai ascuţit se repede deasupra mustăţii făcută drept cu fierul.

Rădăcina nasului îngustă, nările mari, pometii ieşiţi, genele lungi şi rare, fruntea târşită şi încruntată, falca de jos eşită cu mult spre faţă, arată fiara iubitoare de sânge cald.

Un rânjet sălbatec i-a încremenit între buzele vinete.

Privirea lui? De mult boerii nu i-o mai caută.

Acum, Vodă se urneşte din prag. Vine spre ei, apăsat, pas după pas, cu capul în sus, cu amândouă mâinile în şold, cu pieptul scos, umflat de o plină şi trufaşă răsuflare.

Pe cap are căciuliţa lui obişnuită de catifea roşie mărginită cu multe şiruri de mărgăritare având în stânga surguciul alb ieşit dintr'o stea de aur cu alese mărgăritare. De sub căciula roşie, ca de sub un mare, uriaş chiag de sânge, cad pletele lui castanii peste umerii osoşi şi ridicaţi.

Tunica şi ea roşie, e mărginită de samur, un guleraş alb îese pe deasupra. Are brâu de mătase verde, în care chiar azi, în ziua de Sfinţire a Icoanei, stă înfipt un jungher cu mâner de argint.

In picioare încălţăminte ascuţită pofoneză Pantaloni strâmţi. Peste tunica roşie, o misadă de samur ce-i bate uşor pulpa cu fiecare pas apăsat ce face.

De-ar cuteza, cu fiecare pas ce Vodă face înainte, spre ei, spre poartă, boerii ar face unul înapoi.

Comisul Gherghina, cu spaima încă în suflet, s'a tras înapoi, în spatele stolnicului Buda, fără să îndrăznească să-şi şteargă sudoarea ce-l gâdila alunecând sub dunga căciulei de blană, şi pe lângă mustăţi

Mai sunt câţiva paşi între el şi Vodă. Ar dori şireangul decât să-l vadă că se opreşte. Dacă-l întreabă: „Ce mentre ai dat lui Calotă şi lui Amza, să ducă Sultanului?”

Acum e în faţa lui. Boerul Gherghina a îndoştat fălcile, a strâns pumnii. In mâinile vârîte în căscătura largă a mânecilor anteriului, poate că toţi boerii au pumnii strânşi.

Dar Vodă Ţepeş a trecut înainte, spre Poartă largă, ce cu greu o dau înlături doi străjeri. Slavă Domnului! Comisul Gherghina îşi face cruce. In aerul cald de Noembrie aurit, se ridică glasul trâmbiţaşilor ce vestesc trecerea lui Vodă dincolo de zidul Palatului.

Pentru locuitorii celor 800 de case din Cetatea Târgovistei, glasul trâmbiţaşilor e glas de moarte. Nimeni nu-şi mai duce lingura la gură. Ascultă. Incotro? Pe care uliţă trâmbiţează alaiul? Pe uliţa pietruită, spre zidurile cu gropi? O nouă spânzurătoare? Nu. Alaiul trece peste punte, la biserică... Şi oamenii duc mai departe lingura la gură.

De cum intră Vodă, începe slujba, fără ca Mitropolitul să mai aştepte să-şi facă Vodă închinăciunea la icoane, căci niciodată, de şase ani, cele trei degete ale mânei lui drepte nu s'au împreunat să facă măcar o singură cruce peste tunica roşie cu brandeburguri, niciodată buzele lui groase, umede nu au şoptit o rugăciune, nu s'au atins de sfântul lemn al icoanei zugrăvite Niciodată, fiindcă niciodată n'a simţit nevoia de a crede într'o putere mai mare decât a lui.

Mitropolitul, cu preoţii Curţii şi cu trei diaconi, încept Sfânta Liturghie.

Cruce îşi fac, în mijlocul bisericii, Jupân Dragomir Tapel, Vornicul Stan al Negrei, Vistierul Iova, Jupân Voico Dobriţa, Stolnicul Buda, Comisul Gherghina, Paharnicul Stoica, Postelnicul Pătru şi Logofătul Cazan. Inghesuit, mic, slab şi amărît, îşi face cruce peste cruce, grămăticul Radu. Se roagă pentru zilele lui, şi poate se mai roagă Icoanei făcătoare de minuni să-l ajute să mai scrie şi altceva decât numele boerilor ce trebuesc duşi la moarte.

Jupâniţele, cu negrul lor păr netezit şi desfăcut peste umeri, cu genele lucioase, cu ochii lor mari, aplecaţi spre pământ, cu buzele strânse, obosite de lunga aşteptare din curtea palatului, se închinau molatec, clămpănind mătăniile de os.

Cântările din biserică, căldura lumânărilor, fumul de tămâie, mulţimea lor toată la un loc, a încălzit peste măsură aerul din biserică. Incearcă jupâniţele sfioase, să-şi desfacă puţin la gât marama încolăcită. Obrajii li s'au aprins peste măsură. Ochii le lucesc. Răsuflarea le e grea. Vodă stă jos, în strana lui domnească, pe speteaza căreia stă frumos cioplit vulturul basarabesc, cu aripile ocrotitoare, cu crucea în cioc. Stă Voevodul cu umerii aduşi spre faţă, cu pumnii proptiţi pe genunchii desfăcuţi, cu căutătura sălbatecă privind dincolo de zidurile bisericei, undeva unde e rost să găsească prilej de chin pentru altul, de unde ar putea auzi urlete de durere ce-i sunt cu mult mai plăcute inimii şi urechilor lui, decât aceste cântări tărăgănate ale preoţilor, cântări ce nu înţelege şi nici nu lovesc pereţii inimii lui.

...Acum, o parte din slujbă s'a sfârşit. Urmează dezvelirea icoanei făcătoare de minuni, dar înainte de a fi volnici să i se închine, trebue Vodă să se ridice din strană, să se închine la icoane, să se oprească în mijlocul bisericii şi să ceară iertare dela boerime şi dela popor, dacă cumva a greşit. Aşa e obiceiul.

Dar Vodă nu se ridică din strana împărătească. Marele Ban Mogoş se apropie de Mitropolitul Macarie şi-i şopteşte ceva la ureche.

De şase ani, în loc de iertarea cerută boerilor, chiar în slujba din săptămâna Patimilor, în Joia Mare, e aceeaşi şoaptă la urechea

VLAD ŢEPEŞ, 1456-62
copie din Kunsthistorisches Museum, Viena (sec. al XV-lea)

Mitropolitului Macarie, a Marelui Ban Mogoş, şi totuşi în fiecare an, încrezător, Mitropolitul aşteaptă o schimbare. Aşteaptă ca ceva să se fi schimbat în inima Voevodului, ceva care să-i arate că el nu e decât un om care trăeşte, şi că numai Dumnezeu durează. Nădăjduia Mitropolitul că lui Dumnezeu i s'a făcut poate milă de un răţoiet, şi că îngăduindu-i iertarea, îi va fi muiat şi îndreptat inima. O iertare dumnezeiască pentru el, mai frumoasă chiar decât iertarea ce va cere, el, boerilor. Cuprins de blândeţe şi căldură, ce vor zice boerii să-l vadă acolo, dintr'odată, umil şi înţelegător cerându-le lor iertare?...

Dar Cerul nu l-a iertat. Acolo, în strana domnească împletruit, cu pumnii proptiţi pe genunchi, nepăsător de slujbă şi de rugăciuni, Vodă Ţepeş a rămas acelaşi.

E. să se închine? Cui? De ce? Să ceară iertare boerilor, când viaţa boerilor atârnă de un semn al lui?... E un obicei de veacuri?... Se poate, dar nu e obiceiul lui.

Căutătura privirii întunecate arată limpede că iertarea dumnezeiască nu s'a scoborît deasupra capului lui.

Cum ar ierta Dumnezeu pe un om ca el, se gândesc boerii, care, în loc de sature pe cel flămând îi dă în chinul făcărilor, care în loc să ridice biserici, ridică ruguri şi spânzurători, în loc de oaste cu sineţe pe umeri, tâlhari ascunşi pe după copaci? In loc de vorbă cinstită, capcană?

Nu, Dumnezeu nu-l poate ierta. Şi nici boerii. De şase ani de când Vodă nu cere iertare în Joia Mare, boerii au uitat să-l ierte...

Să nu dea Domnul să se ridice dintr'odată din strana lui domnească şi să vie în faţa lor smerit, să ceară iertare, că nici o putere de pe pământ nu va izbuti să descleştească fălcile strânse ale boerilor ca să-i şoptească lui iertare.

Să rămâie aşa cum e, în visurile lui de sălbăticie şi cruzime, să rămâie aşa cu pumnii pe genunchi cu capul întins, cu buzele umede, să-i lase numai pe ei, pe cinstiţii boeri să se închine din tot sufletul lor amărît la icoane, să-şi ceară ei unul altuia iertare, ca apoi, cu sufletul curat să primească împărtăşania.

Preotul descopere Icoana. In mijloc, Fecioara Maria. De jur împrejur, în medalioane, patimile lui Iisus. Le explică pe rând, le arată, le povesteşte, dar urechile lui Gherghina n'au auzit decât un cuvânt: „trădare”. Trădarea lui Iuda.

Comisul Gherghina a lăsat capul în jos. Cuvântul de trădare e şi pentru el. Şi el a trădat. Şi el şi-a înşelat stăpânul. Adică „ar fi vrut să-l înşele”, să-l scoată din domnie, dar poate la rândul lui a fost înşelat de Calotă şi Amza. Unde sunt? Dacă s'au întors, de ce nu i-au dat de ştire? De ce nu sunt aci, să-i vadă Curtea, şi Vodă? Aşa au fost înţeleşi. Să fie îndărăt pentru slujbă, să nu prindă nimeni de veste că lipsesc. Ştie Vodă că el, Comisul Gherghina, s'a plâns la Poartă de nelegiuirile lui? Ştie, şi plăzmueşte vreo crudă pedeapsă? Acum e în biserică. Dar afară sunt căţăraşii lui Vodă, sunt vătafii care poruncesc ridicarea boerului, la un singur semn al lui Vodă.

Şi dacă Amza a spus adevărul lui Vodă? Cum ar mai putea scăpa? Altă ieşire din biserică nu-i. Să se ascundă? Unde? Ar vrea să se strecoare afară, să fugă în munţi până nu e dat pe mâna călăului din voia lui Ţepeş, dar cum să lase pe Jupâniţa Neaga în mâna răzbunătorului Domn, pe blânda şi frumoasa lui Jupâniţă?

A stat pe loc. Era înăduşit de căldura gândurilor. Simţea că-i fierbe sângele în trup, că ochii îi sunt roşii şi pleoapele umflate. Incă puţin să mai trăiască sub încleştarea în care se află şi simte că ar răcni cu disperare: Unde e Amza, unde e Calotă? Pe cine trădează ei acum? Pe mine, pe el?

Şi dintr'odată, din spaima cea mai cumplită, a trecut la o resemnare până într'atât încât mintea lui zăpăcită de atâtea frământări, a apucat dintr'odată să se gândească la atâtea nimicuri, ce nu mai aveau nici o legătură cu atmosfera tragică dinăuntrul bisericii.

Se gândea aşa, din senin, la o legătură în argint a Evangheliei ce dăruise el odată Mitropolitului Macarie, la vrăbiuţele ce ciripeau azi dimineaţă pe străşina conacului lui, la ciocurile lor mici întinse la soarele fără prea mare putere, la gutuile din geamul preotesei, la praful alb ridicat sub picioarele oiţelor când scoboară spre câmpie...

Slujba s'a sfârşit.

Domnul se ridică cu un oftat de plăcere. Boerii, în acelaşi alai ca la venire se întorc la Curte, unde după obiceiul pământului, toţi boerii cu Jupâniţele lor merg la Spătărie să bea o cupă de vin.

Indată ce au intrat în Spătărie, Paharnicul Stoica s'a grăbit să toarne vin în cupa domnească.

A gustat, a umplut din nou cupa Voevodului, i-a întins-o, dar era verde-galben la faţă şi mâna îi tremura, pentrucă trupul tot îi tremura. Abia acum — în drumul dela întoarcere, dela Biserică la Curte — aflase el dela Comisul Gherghina, că Amza şi Calotă s'au întors, fără să dea nici unuia din boeri de ştire. Nici o îndoială nu mai era că aceşti doi boeri au fost plătiţi de Vodă şi că ei au cerut să intre în complot să îndeplinească cuvântul pe lângă Sultan, ca aflând trădarea pusă la cale, să-i poată mai bine da pe mâna Călăului.

Pe deasupra zidului cu crenele, Paharnicul Stoica privea vârful ţepilor în cari de atâtea ori s'au zvârcolit cărnuri omeneşti nevinovate, sub privirea lacomă de plăcere a Voevodului degenerat. Poate că aceleaşi vârfuri vor fi deja scrise să sfârtece şi trupul lui, şi al lui Gherghina, şi al lui Voico, şi al lui Stoica, şi al lui Pătru şi a lui Cazan...

Nădusise şi mâna îi era moale.

Turna acum vin pentru a doua oară în cupa domnească...

Tot ce vorbea Vodă, erau parcă împunsături pentru ei. Intâi a vorbit de „credinţa boerilor”; apoi i-a întrebat dacă un Domn poate că adevărat să aibe încredere în boerii Divanului?.. Ei ce cred?..

— Ce zici tu, Gherghina?.. Te întreb pe tine pentrucă fratele tău Mihai din Băleni a fost spătarul lui Vladislav şi n'a fugit în munţi, după ce i-am tăiat capul Stăpânului lui. Dece n'a fugit?.. Nu se temea de mine, sau nu i-a fost destul de credincios lui Vladislav?

Gherghina abia apucă să îndruge ceva, dar nici el nu ştia ce-i ieşea din gură. La urma urmei poate că nici un sunet nu i-a ieşit din gât. El nu mai putea auzi, îi vâjâiau urechile.

Vodă îl privea rânjind...

Nu ştie dacă l-a mai întrebat ceva, dar acum aude bine ce spune. Cu ochii ţintă pe Gherghina, Ţepeş spune rar şi legănat:

— Deăltfel mi-a spus Amza...

Se făcu tăcere mare în Spătărie. Boerii complici tremurau ca varga, tremurau deabinelea, gata să se spovedească, gata să desfacă degetele de pe piciorul cupei, care căzând ar fi trădat cugetul lor, înainte de a fi rostit un singur cuvânt.

Cu fiecare vorbă mai mult rostită, primejdia se apropia...

— Mi-a spus Amza... repetă larg Vodă...

Şi apoi:

— Dar să lăsăm asta! Mai bine să povestim câte ceva, ca altădată. V'am povestit mai zilele trecute cum m'am strecurat în întunericul nopţii până la cortul Sultanului de lângă Nicopole, ca să-l omor. Vroiam să-i tai eu capul, cu mâna mea... Eu să-l înjunghiu... Dar nu v'am povestit niciodată cum am tras pe popa din Şercaia în ţeapă... Ai..

Cu ochii aprinşi, cu rânjet de fiară, povestea cum i-a vârît vârful pumnalului în moalele ochilor, cum a scos „blestematul de popă” un răcnet de chiar călăul a tresărit şi s'a tras îndărăt, cum apoi l-a pus în ţeapă, cum a ţâşnit sângele roşu ca focul, şi cum i s'au cârcit degetele dela mâna stângă pe vârful ţepei ce-i sfârteca pântecele...

— Le-ar fi avut el cârcite şi degetele de la mâna dreaptă, dacă nu i le-aşi fi tăiat înainte, când a vrut să-şi facă cruce...

S'a oprit să râdă, cu capul dat pe spate, cu pieptul umflat de plăcere

Jupâniţele au lăsat capul în jos şi cupele din mână. Le-au pus pe masă îndărăt fără măcar să fi gustat din ele. Inima le bătea până în gât. Boerii, scârbiţi, au ridicat frunţile şi au strâns fălcile. Parcă nici teamă nu mai le era. Doar o scârbă, o scârbă fără sfârşit.

Mitropolitul Macarie în haina lui neagră, lucioasă, încins ca şhaştrii, s'a sculat în picioare, încruntat. Măreţ, cu pas măsurat, cu ochii pe jumătate închişi, se depărta de jeţul pe care se odihnise până atunci, privind câtva timp pe Vodă ce râdea cu buzele desfăcute şi cu capul dat pe spate.

Râsul lui Vodă suna a moarte. Şi nu voia de loc să se oprească. Era un fel de desfrâu împletit din cruzime şi plăcere.

Mitropolitul se făcu galben la faţă, apoi se întoarse către boerii, muţi de groază. Ridică mâna dreaptă în sus, împreună degetul mare, mijlociul şi inelarul şi deasupra capetelor boerilor şi jupâniţelor făcu semnul crucii larg, pe tot văzduhul ce-i sta în faţă.

Cu vocea abia auzită, zise:

— Binele cu voi, acum şi pururea...

Şi strângându-şi anteriul în faţă, ieşi din Spătăria luminată, fără nici o plecăciune în faţa fiorosului Domn, ieşi cu acelaş pas măsurat cu care ieşe din altar, şi porni dealungul galeriei în jos, pe scări răsucite, porni spre curte, spre poartă, spre drumul larg, spre lumina adevărată...

Crucea lăsată de el, pe văzduh, a căzut pe capetele boerilor ca o ploaie de aur...

Vodă se opri din râs. Dintr'odată nu înţelese ce s'a întâmplat.

Ce-a fost? Dece boerii sunt încruntaţi, şi jupâniţele cu maramele trase peste ochi? Şi... Mitropolitul?..

Se repezi la gemuleţul din colţul Spătăriei şi zărind pe Macarie în haină neagră, cum înalt şi subţire, ameninţător ca o pasăre de noapte, trecea pe poarta Palatului, se întoarse şi răcni cu toată puterea inimii lui:

— Opriţi-l... Opriţi-l... şi arăta cu mâna scara ce scobora în jos, spre grădină.

— Opriţi-l... opri..

Dar nimeni nu mişca. Cum se poate? Privea pe dearândul pe oaspeţii nemişcaţi.

— Nu auziţi?.. Am zis să fugiţi, să-l opriţi pe câinele de călugăr. Ce staţi aşa?.. De când obiceiul de a nu asculta?.

Răcni tot mai tare:

— Dar cine porunceşte aci?.. Nu poruncesc eu?.. Ei bine, să-mi vie Vătaful şi straja mea domnească.

Acum alerga el. Bătea din palme, şi striga pe sălile iataculul ce duce spre galeria vătafului...

— Amza, Calotă... unde sunteţi?..

Alerga, striga, răcnea. Işi pierduse capul. Deschidea o uşă, nimeni. Deschidea alta, nimeni. Imbrânci paznicul pe scări în jos...

Eşit din minţi, răcnind, fără să ştie bine pe cine să cheme şi ce vroia, alerga în furia ce-l cuprinsese, ca şi cum el tot ar fi fost în flăcări.

Boerii au înţeles că era clipa să fugă. Vor trece la nevoe şi munţii, dar acum, cu Jupâniţele, trebuiau să iasă grabnic din palat, cât mai de vreme, până ce nu se trezeau cei 40 călăraşi cu trâmbiţarii domneşti să le ia urma.

Fugeau greu prin galeriile înguste, dar ajutaţi de zăpăceala ce cuprinse şi pe dorobanţii de pază, au putut, înainte ca Ţepeş să se desmeticească, să ajungă jos în curte, să iasă afară pe poartă, să se urce în rădvane, cari, cu iuţeala fulgerului goneau pe drumul şerpuit afară din Cetate...

In urma lor au lăsat răcnetele de fiară ale crudului Vodă, le-au lăsat să răsune mai departe sub bolta încovoiată a Spătăriei, să cadă ca frânturi de sunete peste cupele pline de vin domnesc, de care buzele cinstiţilor boeri nici nu s'au atins...

Dincolo de podeţul de lemn, ce străjuia la graniţele Cetăţii, s'au oprit; veneau în goana mare, din partea Argeşului, doi călăreţi, tăind drumul rădvanelor ce goneau.

Ca să nu doboare pe călăreţii ce stau cu mâinile ridicate, vizitii au trebuit să se lase de tot pe spate, săvârlând goana cailor cu spume la gură.

Prin pielea de capră rău închisă dealungul rădvanelor, boerii îşi scoaseră capetele afară

— Ce e?.. Ce s'a întâmplat?..

Din pricina prafului stârnit în valuri albe sub copitele puternicilor telegari, boerii nu vedeau nimic, dar printre bobiţele de praf. îşi făcea loc cea mai dulce poveste a timpului: Vodă Ţepeş e mazilit. Pe drumul de sub vii, vin în alai bogat, Amza, Calotă cu noul Domn, Radu cel Frumos, şi cu turcul purtător de cârpă neagră pentru umărul unuia, de cucă domnească pentru capul celuilalt.

Icoana făcătoare de minuni a grăit din prima zi a sfinţirei ei. In colbul drumului, boerii toţi au îngenunchiat. Mitropolitul Macarie nu era cu ei să-i vadă, dar semnul crucii făcut larg în văzduhul Spătăriei, deasupra capetelor lor, a rămas cu ei, plutea sub cerul liber, sub soarele ce încerca să încălzească pământul de Noembrie:

— Binele cu voi, acum şi pururea..

Rădvanele s'au întors din drum. Apucau acum pe Drumul de sub vii, în întâmpinarea noului Voevod.

...Dar Vodă Ţepeş, încă buimăcit de propriul lui râs, pândea din dosul gemuleţului din Spătărie, întoarcerea dorobanţilor lui, cu Mitropolitul şi boerii... Pândea zgomot de copite, nechezat de cai, sunete de trâmbiţe, pândea chiote şi la nevoe zgomot de lanţuri la mâinile boerilor...

Dar ziua trecea, trecea încet, mai mult strecurată decât trăită. Bucatele la masă au rămas neatinse.

Medelnicerul era fugit şi el, ca toţi ceilalţi. Un singur credincios: Stoican, sluga, nu a Voevodului, dar a casei domneşti. Un Voevod pleca, altul venea, dar el rămânea pe loc, aşa cum rămânea scara, geamul, jeţul, scaunul, masa. Rămânea să deschida porţile noului Voevod, sau să le închidă în urma celui care pleca. Când el, Stoican, nu va mai fi, feciorul lui va duce rostul mai departe.

Aşa că în amurgul ce se lăsa, în noaptea ce venea, singurul prieten al lui Ţepeş ce deschidea uşa să-l privească, era Stoican, bătrânul Stoican. Când însă apăru cu torţa aprinsă, Vodă îi făcu semn cu mâna, să plece. Din întuneric putea ghici mai bine când vin păcătoşii spre el, cu capetele, cu mâinile legate...

— M'şeii! Câinii!

Işi trase apoi jeţul de lângă fereastră. Cu capul lui slab proptit pe nodurile degetelor, veghea. Când întunericul fu desăvârşit, nici nu mai avu altceva de văzut în pătratul gemuleţului croit în zid, decât câteva cuie luminoase pe cerul întins. Mai luminoasă între toate celelalte sclipea Steaua Ciobanului.

A trecut şi noaptea.

Prima dungă albă a Răsăritului se ivea de după colinele Dâmboviţei. Străluceea prin giulgiul negru al nopţii, ştergând sus pe cer, strălucirea argintie a stelei ciobanului...

Zgribulit de răcoarea dimineţii, de noaptea nedormită, de gândurile grele, cu pleoapele roşii, cu flacăra ochilor stinsă de îndoială şi oboseală, chircit în jeţul de Voevod, Domnul Ţării, cu mândra căciulă roşie uşor alunecată pe ceafă, îşi trase obrazul din dreptul geamului.

Din liniştea desăvârşită a casei domneşti, unde nici ecoul răsului lui sălbatec nu mai supravieţuia, înţelese însfârşit, că a fost învins, şi cu toată puterea sufletu'ui lui, scoase un răcnet prelung de fiară lovită...

Cronica literară

Charmion sau despre muzică de DAN BOTTA

Critica literară, ca orice activitate omenească, este şi ea aproximarea unei realităţi, — realitatea fiind în speţă fenomenul literar. Pretextul pe care-l invoca Mallarmé publicându-şi poeziile — ne fut-ce que pour vous en donner l'idée — ca o aproximare ilustrativă cu privire la ceea ce însemna pentru el realitatea Poesiei, — obsesie supremă şi absolut de artă intangbil—pretextul acesta îl vom invoca odată pentru totdeauna, ca o şansă de care nu ne-am putea dispensa, cu prilejul înregistrării săptămânale a fenomenului literar la noi. Deaceea cronica ce o consacrăm cărţii d-lui Dan Botta, **„Charmion sau despre muzică“** va încerca să dea măcar o idee despre această proză, cu ajutorul câtorva aluzii convergente.

Iată, desigur una din acele prezenţe provocatoare, cu prilejul căreia ţi se impun toate întrebările esenţiale, întrebări a căror actualitate rămâne statornică prin perindarea sensaţionalului ce se consumă dela o zi la alta—dar un prilej prin care nu poţi trece oricum, dincolo de el, fără să-i dăruieşti ceva sau să-ţi încorporezi ceva din substanţa lui. Intr'un fel „Charmion" e o carte pe care nu o poţi sfârşi. Substanţa care ţi se îmbie prin lectură nu se consumă odată cu înţelesurile comunicate. Oricât de adânc ai pătrunde în miezurile ei, lăsându-te mereu solicitat de implicaţiile multiple pe care le sugerează, ideea de a sfârşi nu prinde sens. Dealtfel, însăşi structura intimă a cărţii e construită pe o serie de simetrii dialectice care o proectează într'o mobilitate neistovită, contrazicând mereu ideea de pietrificare a înţelesurilor în conturele unui absolut formal, imuabil. Sufletul sau duhul acestei proze, avântarea ei susţinută într'un continuu elan cu drept cuvânt inspirat, către absolut; setea de idealitate şi esenţialitate a spiritului care se contemplă descătuşat de servituţile materiei, renunţându-se şi regăsindu-se în acelaş timp prin elanul unei supreme dăruiri de sine, cu un sentiment de **„stare infinită“**, denumit prin melodiosul cuvânt Charmion (cuvânt ce desemna pe Dionysos îndrăgostit de sine)—toate aceste elemente se insinuează dealungul lecturii ca tot atâtea nesfârşite solicitări, faţă de care participarea cititorului nu ar putea fi nici ea ondiţionată sau limitată.

Lăsăm cititorului voluptatea de-a recunoaşte singur, din lectura cărţii d-lui Dan Botta etapele principale ale drumului pe care trebuie să-l parcurgă sufletul dionysian desprins de materie, în tensiunea lui către suprema cucerire a muzicei, **a stării infinite** — Charmion — vom încerca să arătăm aci cumatul specific şi familiar, perspectiva de idealitate în care se proectează esseul şi pe care o întregeşte prin încercarea de a constitui într'un înţeles unitar şi sistematizator, unele sugestii frecvente în cadrul unor preocupări sau tendinţe mai generale din literatura actuală. De aceea, nu vom urmări consecvenţa lăuntrică a prozei d-lui Dan Botta, ca încercare explicativă şi sistematică despre esenţa creaţiei.

Ea se profilează din acest punct de vedere, ca un moment al idealismului filosofic, făcând din postularea subiectului cunoscător, a eului absolut, criteriul suprem de cunoaştere în univers. Socotim „Charmion" drept o proză literară, carte deci experienţă artistică — o reverie pătrunsă de simetrii, în înţelesul recomandării pe care o făcea odată Paul Valéry.

Dealtfel, viziunea explicativă şi elaborată a d-lui Dan Botta despre originea şi sensul creaţiei, isvorăşte dintr'o intuiţie oe artist (exprimată concret prin metaforă poetică), a cărei putere sugestivă decurge din contrastul dialectic al exprimării, — **esseul însuşi fiind o convorbire** a unor însetaţi de cunoaştere, după exemplul dialogurilor platoniene:

— „Din zâmbetul lui Dionysos, ne zise el, (unul din convorbitori, Lydianul, ceilalţi doi fiind Theodoros şi autorul esseului), s'au născut zeii. Din lacrimile lui, noi muritorii".

Această simplă enunţare cuprinde în sugestia metaforei toată desfăşurarea ideativă dealungul căreia spiritul ne este arătat în tensiunea lui către recucerirea unităţii primordiale, trecând prin „cele trei stadii ale intelectului". Zâmbetul, atributul zeilor şi al celor care le sunt asemenea se înalţă în climatul unei pure idealităţi, în timp ce lacrămile sunt partea muritorilor şi ele cad ca tot ce participă la vicisitudinile materiei, antrenate de căderea ei inevitabilă.

Lydianul continuă în acest fel inspirata lui desăinuire:

„Se numia Dionysos acel zeu al totului, o Theodoros! Acel zeu care se revelă infinit în fiece atom al gliei, în fiece sferă a spaţiilor. El se ivia, mi se pare, în cea dintâiu tremurare a esenţelor, în cel dintâiu mai vag, mai palid act al lor.

Materia se crease prin acest act care altera puritatea, virginitatea lumii. Absolutul pătimia. Esenţa se manifestase. Acesta e înţelesul păcatului primordial, al păcatului din care ne tragem substanţa.

Materia există de atunci. **Există** este un mod al graiului, o prieteni. Există ca o negaţie a esenţei, ca o mărturie a Lipsei, ca o infinită, panică Penia".

Ideea aceasta a existenţei ca păcat, care alterează puritatea virginală a lumii — desprinsă de orice implicaţii religioase şi liber cugetată, altfel spus: laic — poate fi lesne identificată în obsesia acelui absolut al poeziei care l-a hărţuit pe Mallarmé până la astenie şi sterilitate **(„Je veux délaisser l'art vorace d'un pays cruel"...)**

„J'aime l'horreur d'être vierge" proclamă Irodiada în acel poem care-i poartă numele, refuzând să actualizeze prin participarea la existenţă în sensul biologic „înţelesul păcatului primordial, al păcatului din care ne tragem substanţa". In acest refuz, carnea devine inutilă şi stearpă: „Oui, c'est pour moi, pour moi, que je fleuris déserte!"

Acelaş dispreţ lucid pentru exigenţele cărnii, ale materiei pieritoare ne întâmpină în mândra solitudine a „Semiramidei" lui Paul Valéry:

Baisers, baves d'amour, basses béatitudes,
O mouvements marins des amants confondus
Mon coeur m'a conseillé de telles solitudes,
Ei j'ai placé si haut mes jardins suspendus

Que mes suprêmes fleurs n'attendent que la foudre
Et qu'en dépit des pleurs des amants les plus beaux,
A mes roses, la main qui touche tombe en poudre:
Mes plus doux souvenirs bâtissent des tombeaux!

Dar Monsieur Teste ce e altceva decât replica „Semiramidei" sau a „Irodiadei", egotistul absolut, care preferă jocurilor informe ale gloriei, marea voluptate particulară: bucuria de a se simţi unic. Monsieur Teste spunea: „...chaque grand homme est taché d'une erreur. Chaque esprit qu'on trouve puissant, commence par la faute qui le fait connaître". Greşala omului aceea de a se face cunoscut, ieşind din anonimat pentru a deveni notoriu, public, are acelaş înţeles al păcatului primordial, în termenii d-lui Dan Botta, păcat prin care materia există, adică devine notorie,— fireşte „ca o negaţie a existenţei, ca o mărturie a lipsei".

La d. Dan Botta accentul cade pe aceea ce d-sa numeşte „un dor al formei, un suflet" — de care-i pătrunsă pretutindeni materia. Dar acestei continui aspiraţiuni către esenţialitate a materiei, acestui sens al creaţiei potrivit căruia materia tinde să devină spirit pur, îi corespunde un sens simetric, un dor al spiritului de a se întrupa, un dor de materialitate, de a exista fie hiar ca negaţia esenţei, aşa cum sugerează poetul „Jocului secund" în versurile:

Ţi-e inima la vârste viitoare
Ca şarpele pe muzici înodat,
(Increeat)

Am arătat doar câteva corespondenţe pe care le face posibile lectura prozei d-lui Dan Botta. Incercând să o situăm în climatul care-i este familiar, n'am făcut decât să-i configurăm cu titlul de indicaţie, câteva din vecinătăţile ei apropiate. Ceea ce ne interesează într'o operă literară este nu atât faptul de-a se reliefa ca o apariţie singulară şi izolată, ci mai ales puterea ei de sociabilitate, aceea de a relua cu o vigoare nouă şi într'o modelare personală unele preocupări a căror menţinere constitue farmecul uneia din formele de societate, aceea căreia-i spunem Literatură. E un elogiu sincer, lipsit de echivoc, acela pe care-l aducem d-lui Dan Botta, spunând că esseul d-sale împrospătează cu o strălucire nouă câteva amintiri din cele mai scumpe unui cititor exersat.

„Charmion" e una din cele mai armonioase proze din câte se pot citi în româneşte. Frumuseţea ei nu are nimic din gratuitatea ornamentală a unui stil în care metafora şi imaginea devin frumoase pentru ele însele. La d. Dan Botta felul de-a spune devine expresia necesară a gândului, modelându-se necontenit după timbrul acestuia, uneori de o autentică măreţie, auster şi grav, alteori plin de graţie şi de cuceritoare poezie, încât trece firesc dela comunicarea liniară, în proză directă, la aceea nuanţată prin incantaţiile ritmurilor.

MIHAI NICULESCU

Revista „GÂNDIREA“ după douăzeci de ani

Revista „Gândirea" şi-a serbat, cu ultimul număr apărut, pe luna Decembrie 1941, douăzeci de ani de viaţă literară, răstimp în care, această publicaţie nu a lipsit dela niciuna din preocupările esenţiale din viaţa noastră culturală, spunându-şi adeseori un cuvânt hotărîtor. Proectarea „gândirismului" în durata celor douăzeci de ani parcurşi dela apariţie a însemnat desigur, ca atitudine şi preocupare consecventă, unul din modurile cele mai conştient organizate, mai substanţiale şi mai odânci de a participa la dinamica vieţii noastre culturale, prin voinţa perseverentă de a-i da o îndrumare statornică.

D. Nichifor Crainic, animatorul cel mai convins şi mai convingător al „gândirismului" era firesţe şi cel mai indicat să arate contribuţia revistei „Gândirea" la promovarea valorilor unor tradiţii de cultură, inspirate din fondul permanent şi autentic al românismului.

Observând că „mediul intelectual dela noi nu e prielnic unor asemenea manifestări de durată", că „interesul pentru problemele creaţiilor spirituale înalte stă în raport invers cu numărul imens al celor cari poartă numele de cărturari" şi că „românul se orientează mai mult din zvon decât din citite", d. Nichifor Crainic subliniază faptul graţie căruia, toate aceste „împrejurări exterioare neprielnice" au putut fi înfrânte:.., „credinţa neclintită că drumul pe care mergem vine din adâncimile acestui neam şi duce spre misiunea lui de mâine. Oricât de ispititor ni s'ar fi cântat despre libertatea absolută a spiritului creator, noi am calificat această libertate desrădăcinare şi ne-am plecat urechea la murmurul din veac al duhului românesc. Gândul că nu evoluăm în aventura fulgului în vânt, ci slujim puteri de dincolo de noi, care îşi caută articulaţia proprie în plăsmuirile singurătăţii noastre contemplative, ne-a dat tăria de a frânge protivniciile ori de unde s'au ivit".

Una din convingerile scumpe d-lui Nichifor Crainic, aceea că o cultură nu poate fi lăsată să evolueze la întâmplare, nesupravegheată, este din nou afirmată cu toată hotărîrea, în aceste rânduri din articolul cu care se deschide numărul festiv al revistei: „Cultura în general, fiind constituită din puteri spirituale vii, e învestită cu atributele atracţiei şi ale impulsiei, acţionează direct asupra sufletelor şi le transformă în bine sau în rău, după natura acestor puteri constitutive. Un popor se modelează neapărat după cultura la care aderă. A fost una din marile erori ale regimurilor democratice, de-a nu exercita niciun fel de control asupra producţiei culturale, părăsind-o la voia întâmplării din prejudecata unei libertăţi înţelese anapoda".

Mişcarea „gândiristă", observă cu drept cuvânt animatorul ei, este singura „care nu s'a impus prin autoritatea vreunui critic... N'a existat nicio deliberare prealabilă cristalizării acestei doctrine. Ea s'a născut şi a crescut spontan, din ciocnirea fondului etnic din fiecare cu forţele străine protivnice, la lumina unei înalte culturi, care impodobeşte pe orice gândirist".

Insfârşit, valoarea contribuţiei revistei la cultura naţională este caracterizată prin această propoţizie: „Gândirea" nu are meritul protestului gălăgios şi sterp al unui anumit naţionalism, ci meritul de a fi dat la iveală, zămislite din fuziunea intimă a însului creator cu duhul ţării, un bloc de creaţii în poesie, în proză, în filosofie, în artă, în politică şi în viaţa spirituală, care constituie partea cea mai numeroasă şi mai caracteristică a culturii noastre contimporane".

In acelaş număr al revistei, care întruneşte printre altele, numele câtorva gândiriştl de seamă, ca George Gregorian, Ion Pillat, V. Voiculescu şi Victor Papilian, întâlnim admirabilele „Strofe pentru un cimitir al eroilor" de poetul V. Voiculescu, strofe de o măreţie a inspiraţiei şi de înaltă poezie, constituind cel mai demn omagiu pentru jertfa ostaşilor României noastre Iată două din aceste strofe:

Albine mânioase pe câmpie
Porniră iureş mie după mie
Şi astfel mierea păcii ne-au culeş.

Acum în stup dorm somnul aşteptării
Plângi că-i astupă florile uitării,
Covârşitorul morţii înţeles?

Intreabă zeii care ne-ar fi partea
De n'ar fi visul mai semeţ ca moartea
Să rumenească jertfe, nebunii?
Ca fără soare veşteda grădină,
Sub uscătiva gândului lumină
Ne-am închirci necopţi bătrâni, acrii...

SEARĂ DE DANS Gabriel Negry

O manifestaţie artistică de un interes deosebit va fi, la 12 Ianuarie (Luni) orele 20,30, seara de dans a d-lui Gabriel Negry, la Opera Română (Teatrul „Regina Maria"), cu concursul d-lui Ion Filionescu, la pian.

Creaţiunile coreografice ale d-lui Negry au rămas, în sufletul celor cari l-au văzut pe scenă, în rarile sale manifestări publice, ca una din cele mai puternice şi mai durabile amintiri de artă. Rareori un interpret inspirat al mişcării armonioase a trăit cu atâta putere expresivă şi într'o stilizare atât de personală, muzica, realizându-i într'o formă atât de cuceritoare şi de imperios necesară, toată bogăţia ei sugestivă, inepuizabilă.

In spectacolul anunţat, d. Gabriel Negry va înfăţişa publicului creaţiuni pe muzică de Bach, Haendel, Mozart, Brahms, Casella, Pierné, Granados, Scriabin şi Sabin Drăgoi.

Biletele la magazinul „Orfeu", Calea Victoriei 44.

Singurătate

Era o noapte-adâncă şi înaltă
Cu lacrimi reci de stele sub pleoape...
Sub vraja tainei strânsă pe aproape
Secera lunii tăia stuf în baltă.

Rodea tăcerea unda care saltă
Peste genunchiul stâncii în hârtoape...
O stea a scăpătat din cuiu. Aproape
De dunga zării s'a pierdut în altă

Fărâmă de tărâm. Creştet de unde
Sâlhui, a 'nceput sub tâmplă să-mi sape...
Eu aş fi vrut de sus să mă inunde

Ninsori de stele reci cari să mă scape
De dogorirea rănilor afunde
Şi să topească 'n mine-argint de ape...

ION OANA

Gând obosit

Să mai înumăr anii câţi au trecut?
Cele douăzeci de degete
Dela mâinile şi picioarele mele,
Sunt puţine pentru socoti
Tot despărţindu-le,
Adăogându-le,
Ar începe să pregete.

Dacă aşi face socoteala
Pe zilele dela o lună,
Mi se pare că nici atunci
Socoteala nu mi-ar ieşi bună.
Iar dinţii din gură,
Acelaşi număr îmi dădură,
Alegându-mă cu păcăleala.

Să fac socoteala pe veacuri.
Ia să încerc... Dar dela Iisus,
Sub crucea veacurilor mele,
Mă 'ndoi pe drumul Golgotei în sus.
Doamne, Te 'ntreb, până unde?
Sub mine văd cerul în unde,
Iar fruntea 'ngropată mi-e'n stele.

Trebue să socotesc tot mai sus?
Dar paşii mi-au rămas în loc,
Pe când crucea mea urcă 'nainte
Pe cărarea arsă de foc
Gândul obosit nu mai poate să se mişte.
Ii e sete, Doamne, de linişte!
Doamne, cuvântul din urmă nu l-ai spus?...

MARIA CONSTANTINESCU-PITEŞTI

Noapte de legendă

Pădurea adoarme 'n chenar de tăcere...
Trec ciute de linişti spre peşteri de ger,
Să-şi roadă pustiul... In iezer de cer,
O lună 'nghemată lumine noui cere...

Răşina 'n şuviţe atârnă — cercei —
De brazii 'mpietriţi în pacea lor verde....
Când pasul Dianei prin steiuri se pierde,
O stea lăcrimează pe urmele ei....

CONSTANTIN MITEA

CANTECE NOUI

An poetic

Nu obicinuitul şi ocazionalul „bilanţ liric" al evenimentelor literare care s'au depănat în cele 12 luni trecute, avem de gând să-l desbatem în puţinele rânduri care urmează, deoarece el face parte mai mult din domeniul criticii, iar noi nu ne-am încumetat vreodată în acest loc să ne apropiem de ea.

Obicinuitul vraf de scrisori care se adună la fiece sfârşit de săptămână pe masa de lucru, ne-a sugerat însă gândul următor: ce ciudată recapitulare a unei scurte epoci am putea să facem, ce bogăţie de slove am putea aduna, dacă am avea la îndemână cele câteva sute de pfcuri cu poezii şi epistole, care au animat zi de zi, viaţa noastră, din clipa în care am purces la acest drum, şi până astăzi. Adunând tot ce-am primit, ar fi fost nimerit să putem fi împreună măcar o clipă cu toţii, cei ce am plecat, cei ce am fost, cei ce am rămas. Dar teancul de scrisori, şi cele care se mai aflau în rafturi, ne-au adus aminte că de cele mai multe ori, aceste misive se bucură doar de viaţa unei roze, luând după aceea calea pe care le marturiseşte corespondenţa iniţialelor, număr de număr.

Impreună dacă am fi fost, de bună seamă că am fi avut ce să ne spunem; ne cunoaştem acum de atâta timp, încât fiecare din noi ne-am f. putut îngădui luxul de-a vorbi mai pe îndelete, mai frăţeşte decât de obiceiu. Din păcate, trebue să ne rezumăm însă tot la rubrica aceasta, iar *simfonia* unor cântece noui va trebui s'o amânăm pentru altă dată.

Un an nou, s'ar zice că e într'o măsură oarecare şi un prilej de înnnoire, de reflexie şi de tristeţe şi poate că fiecare dintre noi a exprimat odată în strofe, aceste gânduri care se perpetuiază, dincolo de timpul palpabil. Fie-ne îngăduit ca de astă-dată să trecem printr'un salt capricios dincolo de aceste divagaţii protocolare şi — cu riscul de a părea sentimentali — să însemnăm pe aceste file regretul pentru poesia (atâta şi câtă a fost) care s'a dus cu toate paginile revistelor şi cărţilor unui an de experienţe şi de sbucium. Nu ne îndoim că anul în care păşim va rotunji multe contururi abia definite, va ridica probleme şi va pune întrebări noui, din care poesia timpului nu va avea decât de câştigat. Deoarece însă nu am crezut niciodată prea mult în profeţii şi deoarece nu am râvnit să fim prooroci, să lăsăm aceste semne de întrebare pe seama altora, mărginindu-ne la lucruri ceva mai concrete şi, poate, mai apropiate nouă.

Mi-e frică şi mi-e frig, gândindu-mă la necunoscut, pentrucă din prăpastiile lui sare, când te aştepţi mai puţin, spirala unei spaime, sau îşi face apariţia spiriduşul pe care-l urăşti. Pe tărâmul nostru însă, neprevăzutul — cu toate consecinţele — îşi schimbă aspectul.

In clipa în care scriu aceste rânduri, mă gândesc la toţi cei ce au trecut în decurs de aproape un an prin paginile pe care le-am deschis cum nu se poate mai larg, spre toate zările, făcându-ne receptacolul în care s'au putut aduna toţi cei ce sunt miruiţi de harul autentic al versului. Intruşii nu au ce să caută între noi, cu toate că s'ar putea să se fi strecurat uneori prin felurite manevre. Noi facem casă bună numai cu talentul!

Iată decе — la răscruce de veleat — ne luăm voia să dăm glas încăodată gândului nostru, care deocamdată e mai mult un vis. Stând pe pragul acesta, ne exprimăm din nou încrederea în poetul tânăr şi cu totul nou, care bănuim că se ascunde undeva între oameni, ciocănindu-şi melodiile cu care mâine va face să răsune lumea. L-am aşteptat zi de zi şi nu vom obosi niciodată de a-l aştepta, pentrucă suntem siguri că dintre aceşti oameni noui şi curaţi, călîţi în focul tuturor durerilor, bătuţi de atâtea aspre vânturi ale lumii, va isbucni într'o bună zi o forţă, care nu va mai fi *un poet* în accepţia banală a cuvântului, ci un vulcan, care va arunca în lume o comoară ale cărei reflexe nu se pot încă descrie. Dacă anul care vine, ne va aduce acest dar, fericiţi vom fi să-l strigăm tuturor, pe toate căile, pentrucă el va fi POESIA.

Iată decе acest „an poetic" încă nu poate fi un bilanţ, ci mult mai mult decât atâta. Rămâne de văzut cine îi va înţelege tâlcul.

ŞTEFAN BACIU

N.B. Manuscrisele se trimit la redacţie, menţionându-se pe plic: pentru Ştefan Baciu. Şi răspunsurile: *C. Prun., Nyk De L., Lacrima, Crusti S., N. Ţir., Laur D., Adam Los., Miroslav R. Turda, Dănuţ V., Emil Marga: Nu. Aurora S.*, Proză nu. *Nicolae Bârs., Othmar, Em. Flers. Amnion V. S.*: **Altele**, poate.

Note româneşti

RUDOLF BRUNNGRABER: RAZBOIUL OPIULUI

Numele acestui romancier german este unul dintre cele mai cunoscute şi mai apreciate din tânăra generaţie de scriitori ai Reichului. Pasiunea pe care el o pune în cercetarea unor probleme de netăgăduită importanţă — cum, spre exemplu, aceea a opiului, aurului, argintului — din punct de vedere al angrenajului social, ridică preocupările acestea oarecum prozaice, graţie meşteşugului întrebuinţat, la rangul de operă beletristică.

„Descoperirea" opiului şi multiplele utilizări pe cari mintea veşnic iscoditoare a omului i le-a dat, au făcut din el isvor nesecat de înălţări şi prăbuşiri, de drame al căror desnodământ se întâlneşte zilnic în cele mai diverse colţuri ale lumii. Dinamismul lucrării lui R. Brunngraber măreşte interesul lecturii acesteia, interes care în Germania şi în ţările în cari a fost tradusă până acum a fost remarcabil.

Versiunea românească, semnată de d. *Mircea Streinul*, este mai mult decât o traducere oarecare: este un exemplu de rară înţelegere şi respect faţă de cititorul de literatură nouă germană şi un imbold pentru cei ce vor năzui să apropie tot ce e bun din această literatură, de sufletul lectorilor dela noi.

Cartea a apărut în bune condiţii tehnice la tânăra editură „Gorjan".

I. CRONIN: CASTELUL PALARIERULUI

După cele câteva traduceri din opera scriitorului englez J. Cronin, traduceri care s'au bucurat de o binemeritată primire din partea lectorilor, — dovadă, cele câteva ediţii pe care fiecare volum le-a realizat în scurt timp — d. *Jul. Giurgea prezintă* Castelul pălărierului, un roman social de mari proporţii.

Lumea ce trăieşte în paginile acestei cărţi este aceea care aparţine unei anumite pături răspândită în Anglia şi formată din burghezi bine înstăriţi, al căror ideal este menţinerea prosperităţii şi tendinţa de ridicare a odraslelor respective prin mijloace la a căror alegere nu-şi prea bat mult capul. Dincolo de aspectul liniştit şi monoton al vieţii dusă de o familie de negustori onorabili dintr'un oraş de provincie, încep să se profileze conflictele dintre părinţi şi copii, conflicte lichidate în spiritul de tradiţie burgheză şi anglosaxonă.

Romanul acesta oglindeşte credincios mentalitatea engleză şi ne ajută s'o privim în intimitatea ei, fără ipocrizia cu care de obiceiu se învălue.

Editura Contemporană îşi măreşte cu încă unul numărul cărţilor alese pe care le-a tipărit în timpul din urmă.

ANASTASE IFTIMIE: PE FRONTUL DE EST

Reîntors de pe front, gazetarul Anastase Iftimie, cunoscut din activitatea din presă şi din reportagiile sale de război, ne prezintă în volumul „Pe frontul de Est" o frescă trăită şi captivantă a vieţii de tranşee şi a luptelor biruitoare purtate de armatele noastre.

„Pe frontul de Est" este icoana războiului cruciat şi mărturisirea unui om din tânăra generaţie, prezentă cu toate valenţele ei eroice la una din cele mai mari chemări ale destinului nostru.

Variațiuni pe o temă veche

..Eva n'ar fi descoperit frunza de viță. Astăzi femeile ar umbla goale.

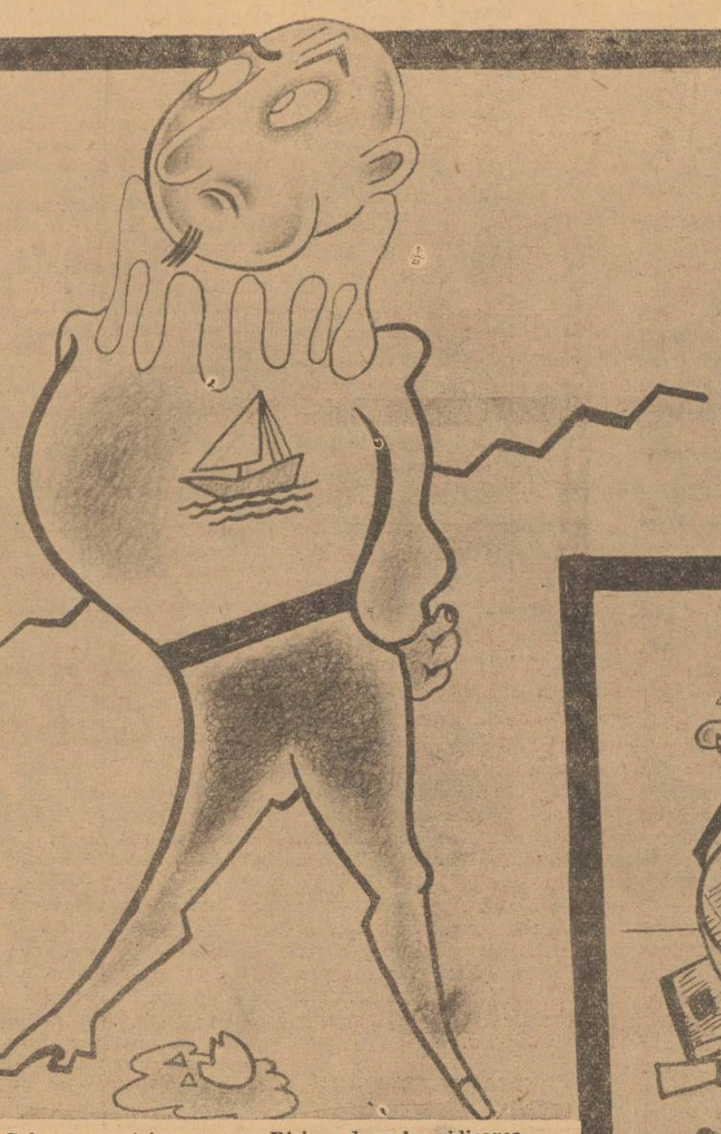

...d. Columb nu strica un ou. Risipa duce la ridicarea prețurilor !

...Japonezii n'ar fi inventat hârtia; poate că astfel ștofa „Standard", s'ar fi fabricat tot din lână și bumbac.

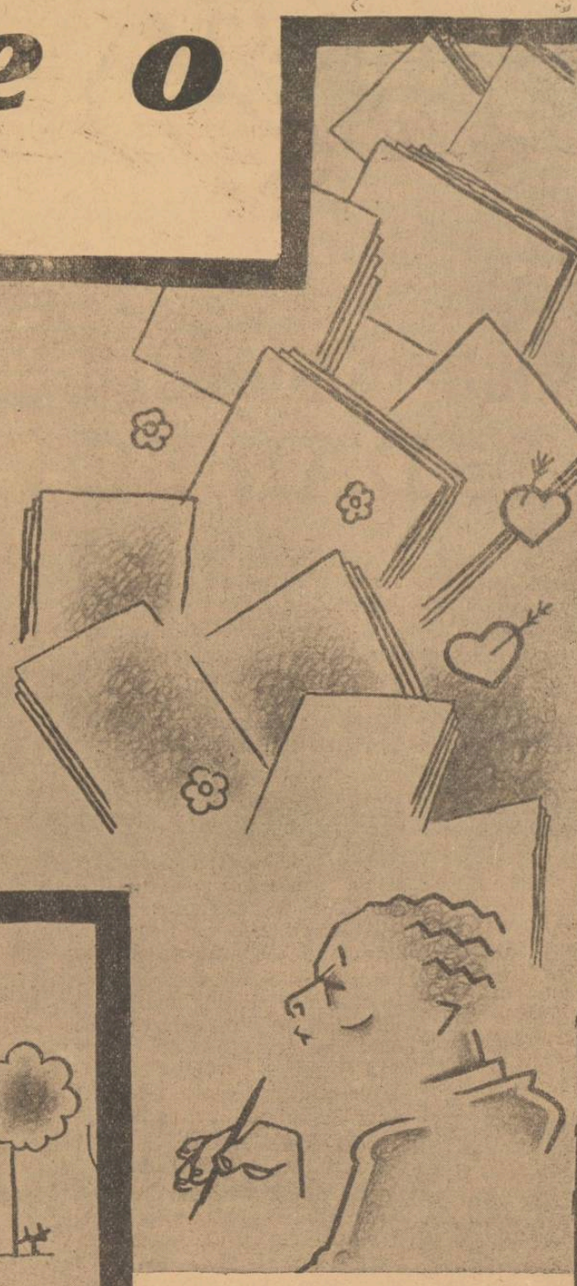

...D. Teodoreanu n'ar fi scris atât de mult. Poate că nu aveam astăzi restricțiile asupra consumului de hârtie.

...Semenii noștri ar avea și calitățile intuitive ale prețioaselor animale cu care se aseamănă.

Ce bine ar fi fost dacă...

...n'ar fi fost niciodată pace. Astăzi n'am fi băgat de seamă că e război.

CEASUL DE VEGHE

Ne apropiem de ultima noapte și de ziua întâia a anului ! Poate ar fi fost mai bine să nu ne fi împărțit viața pe calendare, ca să avem într'un fel oarecare sensul unei eternități. Dar pentrucă sosirea acestor două forme temporale este fatală, să stăm drepți în fața lor ca în fața unui verdict de moarte, și să nu ni să pară atât de cumplită fatalitatea lor. Să convenim că noapea asta cea din urmă se aseamănă celorlalte și chiar ziua asta dintâiu tot ca și celelalte ale noastre va fi.

Cu toate că paradoxul ar putea fi evitat, dacă ne gândim la semnificația lor.

Ultima noapte înseamnă a avea conștiința clară a unui sfârșit ; ziua dintâiu înseamnă speranța unei mântuiri.

Dar niciun om nu s'a simțit de tot inutil în vreo noapte de an nou, ca să moară definitiv pentru el însuși, trezindu-se în dimineața cealaltă cu alt chip și cu alt destin. Niciun om nu s'a crezut înzestrat cu har messianic, să moară ca Isus pentru toată omenirea, mântuind-o. Și nici un om din lume n'ar renunța în noaptea asta la euforia luminilor, artificiilor și a alcoolului, fiind mai presus de toate lucid că nimic nu-l mântue.

Pentrucă oamenilor le-a fost întotdeauna frică de neverosimilul zilei întâia, așa cum Adam s'a înspăimântat în prima clipă a pământenirii lui. Fiecare e conștient că după asta nu va fi nimic nou, nimic divin — ci aceeași deșartă crispare umană va urma, repetându-se cu vehemență an de an. Totuși, poate că niciodată ca în noaptea asta de an nou, oamenii nu-și trăesc mai cu prisosință ursita, amăgindu-se singuri după altceva. E nevoe de un surogat al mântuirii, dar bieții oameni cred că-l găsesc tocmai acolo unde el nici n'a fost. (Mi-aduc aminte de confesia unui prieten, care râzând disprețuitor îmi povestea nopțile lui de an nou, petrecute în preajma unei femei de stradă — sperând poate că-și salvează așa ultimele svârcoliri ale spiritului). Mi-aș imagina un naufragiu, în care toți se agață de catarge, bărci sau colaci de salvare — ca să ajungă nevătămați pe alt tărâm. Spaima acestei nopți, în care se poate muri surprinzător de total, o înnecă vinul, ca'ntr'o operație în care anestezia anulează durerile.

Căci „a îngropa anul" nu înseamnă totuși a îngropa amintirile acelui an. Amintirile sunt păcate desăvârșite cu conștiință. Deaceea stărue și revin obsedant de cinuitoare, prin atât doar ne mai aparținem anului care a trecut. Chiar speranțele noastre vor fi legate tot de amintiri, pentrucă e un fir ascuns și presortit al lucrurilor, care de multe ori ne duce deandaratelea spre ziua în care ne-am născut sau se prelungește prea tragic în viața noastră viitoare. Ne vom aminti mereu de o orchestră într'o sală de concert, deasemenea o plimbare târzie prin parcul desfrunzit sau de o veghe până dimineața alăturați în cea mai stranie iubire. Și când ne vom reîntâlni, îl vom întreba pe aproapele nostru : — „îți amintești ?" — și întrebarea înseamnă îmbătrânire, ratare, înseamnă mai ales că ne-a rămas ceva înapoi. E cea mai groaznică întrebare, care se poate pune unui om.

Deaceea într'o noapte de an nou, ar trebui să scăpăm definitiv de amintiri. Dar asta nu se va întâmpla niciodată, pentrucă păcatele și ale părinților chiar, tot noi le ispășim. Cu atât mai mult ultima noape nu ne izbăvește cu nimic, ziua întâia nu ne promite nimic.

Și totuși într'o noapte ca asta, mai mult ca niciodată, oamenii ar trebui să vegheze. Indiferent pentru cine : pentru un mort, un frate, un necunoscut sau pentru o iubită. Fiecare om să anuleze măcar un ceas, să-l șteargă din calendar. Și în locul acelui ceas de deșertăciune umană, să răsară un ceas mai plin de iubire, mai aproape de divinitate. Să veghezi cu tâmpla căruntă sau îngândurată proptită în palmă, cu ochii deschiși, cu gândul clar și sincer. Să ți-l închipui pe omul, pentrucare veghezi, nu în formele din trecut — ci în dorința întâmplărilor viitoare. Să ai atunci certitudinea că nu-ți mai aparții, și că te-ai dăruit definitiv destinului celuilalt. Ceasul de veghe e numai extaz, dacă îl îndeplinești cu însuflețire — și cu neputință să nu ai atunci revelația unei mântuiri. Ceasul de veghe te sfințește, așa ca sfânta cuminecătură luată după un repaos de viață umană. Ceasul de veghe crează acest repaos între tine și celălalt, pentruca la urmă să se întâmple înălțarea spre UNUL etern — când amândouă acele suflete se vor sorti prin ele însele unei uniri.

Apoi, când vor răsări zorile, tu să te trezești nu din somn, nici din alcool — ci din melancolie și deschizând fereastra ca spre o nouă nemărginire, să murmuri :

— Bună dimineața, Lume! Poate nu-ți va răspunde nimeni, dacă tu vei fi prea de tot singur — dar Dumnezeu te va privi senin din cer. Și dacă nimeni n'a fost prins în ceasul tău de veghe, iată totuși că ai vegheat pentru cineva mai presus de umilele tale amintiri : pentru Dumnezeu !

LAURENȚIU FULGA

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

2-942-

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRATIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL LIX Nr. 2
SAMBATA 10 Ianuarie 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALA ACADEMIA ROMÂNĂ

BOB BULGARU — Adolescenţă

Bob Bulgaru

de ION FRUNZETTI

Existenţa lui Bob Bulgaru s'ar putea tălmăci ca o imputare sau ca oftatul resemnat al împăcării. Dacă s'ar încerca să se facă din viţiile sugrumate la 30 de ani, statistică, ele ar mărturisi toate împotriva unei societăţi chemată pe banca acuzării. Intre balamuc, spital şi morgă, diferenţa e de adresă. Esenţial, puţin importă dacă pe Eminescu l-a ucis cărămida svârlită în frunte de mâna inconştientă a unui smintit în ospiciu, sau sifilisul, sau şi una şi alta.

Că a ajuns în ospiciu, asta nu va putea fi niciodată uitat, şi justificările psihanalitice vor rămâne balbâieli timide de scuză lesne demascabilă.

Bob Bulgaru n'a fost, până la treizeci de ani numai o promisiune, dar nici mult mai mult n'a putut fi. Existenţa sa pornită din zodia nefastă a anului revoluţiei ţărăneşti, 1907, scoboară de pe malurile Prutului, neindustrializat, spre cele pline de măzgă ale Dâmboviţei, cam pe la 20 de ani.

Ce a 'nvăţat, nesistematic şi autodidact, se datoreşte râvnei sale şi întâmplării.

Putea să nu 'nveţe nici ceeace-a apucat să ştie, şi ce ştia era ca şi cum n'ar fi învăţat, ştiut fiind odată cu zorile conştiinţei lui de artist.

Au încercat, după moarte, în 1938, jurnalele care-l deplângeau ca pe o categorie ilustrativă pentru teze sociale, bună să exemplifice odată mai mult că etc. etc., au încercat să-l prezinte drept inger.

Faptele lui ştiute de prieteni, câte au fost semnificative nu s'au opus, dar nici n'au susţinut teza. Iar cele nesemnificative nu numai că n'au susţinut-o, dar nici măcar n'au încercat s'o combată.

Inger, Bob Bulgaru ar fi greu de înţeles: i-ar lipsi amărăciunea specifică experienţii gunoiului existenţei. Teza unei convertiri la îngeresc, operată benevol şi în extremis, nu-l slujeşte. E ca şi cum i s'ar imputa, pentru slava unei neglorioase resemnări finale, toată întinarea unei vieţi de care, curăţat, ar fi mai puţin autentic. In amintiri, Bob Bulgaru nu are fluorescenţa convenţională a unei sidefii şi însorite beatitudini. Existenţa sa este prea tragică, prea de huligan în sensul pe care Mircea Eliade l-a consfinţit, ca să poată fi descotorosită de balastul adulterării prin mizerie.

Un timp, Bob Bulgaru n'a făcut decât „pictură alimentară", cum o botezase cu un cinism sfârtecător. Tablouri oneste, anodine şi anoste, destinate gusturilor oricărei populaţii sociale de sufragerii burgheze cu pretenţii scăzute. Naturi moarte, flori, mai rar peisagii, convenţionale, mimetice, fade, vândute pentru câteva sutare unui antreprenor de turnee prin provincie. Mi-aduc aminte, într'un orăşel din Moldova, care nu era Huşii săi natali, cu ce emoţie i-am descoperit, târziu după moartea sa, semnătura pe o biată pânză. Nici mort, nemilostenia unei legi care-i forţase mâna să se înduplece a bâlbâi, nu-l iertase. Picura lui alimentară îi supravieţuia, cu toate că, alimentar, nevoile lui excedente încheiaseră de mult un bilanţ deficitar. Continua, produsă pentru a hrăni, să se vândă pentru hrana, de astădată a altuia.

Bob Bulgaru avea, printre prietenii săi (Zlotescu, Padina, Vânătoru, Anastase, Horia Stamatu, Edgar Papu, Acterian, Eliade, etc.), faima nemeritată a leneviei. „Fainéant par passion", Bob Bulgaru era tot atât de activ lenevind, ca şi atunci când lucra. Acumularea imenselor resurse de temperament necesare unei munci înverşunate ca aceea pe care o depunea el în epocile de fervoare, cerea îndelungi epoci de vagabondaj intelectual, de disponibilitate propice înregistrării pasive şi observaţiei intenţionate.

Modern, Bob Bulgaru se revendica dela o tradiţie umanistă. Baza tuturor prematurelor sale succese — pe care nu le-a căutat niciodată, nici apreciat când i-au venit, ca acel premiu din 1935, dela singurul Salon Oficial la care a expus, o forma studiul, şi studiul era şi scopul leneviei sale.

Camera care-i servea de atelier, Bob o tapişase cu schiţele parţiale, şi din diferite unghiuri de vedere, ale portretelor la care lucra. Mâini, picioare, capete, profiluri, raccourci-urile poziţiilor variate în care-şi aşeza modelul, nu erau decât reflexe ale nevoii de a-şi cunoaşte modelul înainte de a-l picta, pentru a-i reface, prin expresie, interiorul.

Colorist, îl chinuia construcţia arhitectonică a fizionomiilor. Excelent desenator, Bob se neliniştea pentru culoare. Cutreera muzeele — câte bruma le avem — ca să înveţe dela pânzele marilor maeştri, direct, cum se construeşte un portret, cum devine solid, cum capătă substrat substanţial.

(Urmare în pag. 3-a)

Intâlniri

La drept vorbind, nu ştiu să-ţi spun când mi-a fost mai mare bucuria: acum, după ce l-am văzut pe Pinocchio sau înainte, gândindu-mă că am să-l văd? Negreşit însă că a însemnat pentru mine una din marile bucurii mărunte — şi puţine — amăgindu-mi melancolia ultimelor sărbători, dealungul cărora biata inimă omenească a bătut mai speriată ca oricând de propriile ei bătăi.

La cinematograf mă duc cât pot de rar. Şi pot asta... (De m'aş putea lipsi de atâtea lucruri neprielnice în care mă risipesc totuşi, cum mă pot lipsi de cinematograf!). N'am nimic împotrivă, dar nici cu el nu am mai nimic. La Pinocchio nu m'am dus dintr'o obligaţie autobiografică, — fiindcă mi-aş fi adus aminte de copilărie, simţind deodată nevoia să retrăiesc o oră în complicitatea ei. Nici îndemnat de dragul vreunei amintiri, al unei regăsiri. Ba chiar, am intrat în cinematograf cu satisfacţia că însfârşit, pentru odată, n'aveam să mai dau iarăş de mine, ca în atâtea rânduri când după un spectacol sau la sfârşitul unei cărţi, trebuia să constat cu desamăgire că povestea aceea o ştiam fiindcă mi se întâmplase chiar mie. Fantezia celor mai mari artişti e departe de a fi un joc liber: e în bună parte ceva care-şi aduce aminte, cu o consecvenţă interioară şi o logică pătrunse de obişnuinţele unui conformism ereditar.

Pinocchio are fără îndoială ceea ce se chiamă un tâlc, o morală. Din acest punct de vedere îi prefer Albă ca zăpada, care era basmul pur, făcut din el însuşi, fără aluzii la înţelesurile vieţii noastre cea de toate zilele. Păpuşa de lemn s'a bucurat să fie băiat adevărat, om adică: nobilă ambiţie, mediocră satisfacţie.

Nu-i aşa, Paul Lahovary? Nimic din ce e omenesc nu avea să-i mai fie străin; nicio vanitate, nici dragostea, nici războiul, nici moartea, crescând mare şi voinic, la vârsta bărbăţiei, Pinocchio va lua-o rasna după himerele lui sau pentru ale altora, până 'n Filipine sau până la Havai. Muşcătura glontelui sau a schijei — de-i va fi dat să mai sufere după aceea — îl va durea desigur mai mult ca arsura dela degetul de lemn pe care-l privea uimit cum fumegă ca o feştilă. Rănile aparente i se vor cicatriza desigur, acelea nevăzute vor continua însă multă vreme să-i învenineze conştiinţa. Dar asta e — vezi bine — altă poveste de cât aceea pe care am văzut-o la cinematograf.

Să încerc altfel: ai băgat de seamă că atunci când lucrurile iau o întorsătură favorabilă, precipitându-se către un happy end" inevitabil, romanul sau filmul se termină, fiindcă fericirea e artistic neinteresantă (ori poate, omeneşte neverosimilă)? Tolstoi scria odată, că toate fericirile se aseamănă, dar fiecare nenorocire îşi are felul ei particular. Şi asta însă e altă poveste, pe care o ştiam amândoi, împreună cu cititorii noştri complici.

Care e totuşi povestea cu Pinocchio? Nu e poveste ci farmec, delectare pură, în absenţa oricăror consecinţe sau moralităţi destinate înţelesurilor vieţii. M'am întrebat însă dece participarea subjugată a spectatorului la magia desenelor animate şi multicolore e mai intensă, mergând chiar până la desăvârşita lui mistificare? Fiindcă e într'adevăr o tragere pe sfoară vrăjitorească, în măestria genialului animator care cu foarfeca şi cu pensula de vopsele isbuteşte să facă „în felul vieţii", mai adevărat ca viaţa, adică artă. Ştiam noi că sumtem din aceeaşi stofă din care ne sunt ţesute visele, dar tot mai speram că ţesătura asta ar fi inimitabilă, la adăpost de contrafaceri. Iată-ne deci divulgaţi, trădaţi.

Viaţa poate fi deci formulată. Filmul tehnicolor este o formulă a ei, o reţetă graţie căreia se poate face o concurenţă neloială oficiului de stare civilă. Vrei să spui că peştişorul Cleo nu are personalitate? Ba eu pretind că are şi „sex-appeal". Dar pisoiul Figaro, pe care-l prefer ca sobrietate expresivă şi pentru felul simplu omenesc sau pseudopisicesc, lui Gary Cooper?

Ai băgat de seamă, cred, cât sunt de convenţionali şi de neinteresaţi oamenii, în desenele animate. Când Pinocchio încetează să mai fie păpuşă de lemn, devenind prin graţia zânei, băiat adevărat, nu mai are nici un haz. In lumea visului tehnicolor, ca şi în aceea a fanteziei poetice, ierarhiile se întocmesc altfel. Orătăniile iau rangul de frunte. Aici se cade să vorbim despre animale şi oameni lor, folosind aceeaşi inscripţie sub care-şi publica versurile, acum câţiva ani, un poet francez. Suntem în plină fabulă a creaţiei, în care toate regnurile îşi corespund, animate de acelaş dor nestânjenit: al unei libertăţi pe care numai visul artei o poate făgădui.

MENALC

* * *

Te mirai, Menalc, dece participarea spectatorului la magia desenelor animate într'atât este de intensă, încât merge până la desăvârşita lui mistificare. Sunt ispitit să-ţi dau o explicaţie ce mi se pare firească. Povestea — fie într'o carte, fie pe ecran — evocă spectatorului matur lumea fantastică a copilăriei, lume ce este, la urma urmei, o replică a atitudinii omenirei primitive faţă de cosmos. Aş denumi-o perioada animistă, sau mai exact narcisistă. Primitivul, ca şi copilul, se vede pe sine în toate făpturile, umanizează, însufleţeşte natura. De asemenea femeia, care păstrează o structură apropiată de a copilului, ilogică şi iraţională, e sortită a avea şi ea cât de cât o viziune sentimentală a lumii. (De altfel, aproape numai femeile — faptul e caracteristic — se îndeletnicesc cu vrăjitoria, rămăşiţă a mentalităţii primitive).

S'ar părea că cei mai mulţi ducem în noi nostalgia copilăriei noastre, ce a fost subjugată atavicei perspective. Vezi bine că şi omul matur (nu mai vorbesc de poeţi), omul „pozitiv" cum spunem azi, se lasă uşor furat, sau cum ai afirmat, „cu desăvârşire mistificat" de magia desenelor animate, ca de aceea a basmelor citite, fiindcă ele redeşteaptă ca prin puterea unei vrăji, viziunea fermecată a lumii copilăriei — lume cu care, de altfel, ne mai întâlnim, noi toţi, în somn, adeseori.

Dar ai uitat, Menalc, să vorbeşti cititorilor noştri de părţile ce sunt „delectare pură" în film. In primul rând realizarea, de o ingeniozitate nemaivăzută, a tuturor acelor pendule din prăvălia ceasornicarului ce, dacă ne încântă ca reuşită tehnică, bănuieşti ce atracţie vor avea asupra spiritului copilului, spirit spontan, analitic şi nerăbdător de a deslega tainele mecanicei! Aş voi să fiu pictor, ca să pot descrie oraşelul gotic şi policrom situat în „patria siderală" a basmului, dar mai cu seamă acele remarcabile privelişti marine, ce ne evocă stampele stilizate, feerice, încântătoare ale unui Utamaro sau Hokusai. Filmul tehnicolor a depăşit aci tot ce puteam aştepta, realizând prin lumină, ritm, stil decorativ, o autentică expresie de artă.

Povestea lui Colodi însă a fost americanizată nemilos. Ţăndărică, răpit de gangsteri şi speculat banditeşte, greerul-conştiinţă având jobenul şi pantalonii vărgaţi ai lui Uncle Sem, băiatul roşcovan din oraşul copiilor, având înfăţişarea lui Miky Roney... iată singura vină ce o aducem acestei extraordinare realizări — aceea de a fi naţionalizat o poveste şi uitând că singura patrie a basmelor e cea din bătaia lunii.

PAUL LAHOVARI

Humorul şi sentimentul naturii

de VLADIMIR DOGARU

Dintre numeroasele sentimente, pe care le cultivă poesia şi proza, humorul reflectă, fără îndoială, cel mai puţin frumuseţile naturii. Uneori nu face nici atât: oare câţi humorişti au cântat splendoarea unei amiezi de vară, farmecul unui apus de soare ori clarul unei nopţi cu lună? Puţini, foarte puţini, şi asta nu în opere cu bază de humor, ci într'altele, a căror reuşită nu dă totuşi autorilor dreptul de a fi şi peisagişti. Abia dacă un Gogol va sparge regula: neîntrecutele tablouri din **Taras Bulba** — unde penita ia în chip măestrit locul penelului — fac din autorul lor un mare şi indiscutabil pictor al naturii, cu toate că în **Revizorul**, după cum se ştie, acelaş autor, îndepărtează complect natura. Dar exemplul lui Gogol — şi încă vreo două-trei ce s'ar mai putea culege din literatura universală — deşi calcă regula, nu are totuşi puterea de a anula-o. Afirmaţia că operele humoristice reflectă mai puţin ori de loc frumuseţile naturii rămâne, aşa dar, valabilă.

Judecând bine, lucrul nu are de ce să ne surprindă. Humorul e o stare de spirit care nu se obţine cu descriere de natură. Nimeni nu va râde citind **Pastelurile** lui Alecsandri. Râsul are nevoe de ridicul, de diformări şi insuficienţe, de momente şi situaţii încurcate, pe care natura, fiind frumoasă şi perfectă, nu are cum să ni le ofere. Prin urmare, structura însăşi a humorului — deşi nu totdeauna, după cum vom vedea — repugnă imperios natura. Pentru exemplificare, e suficient să ne gândim la **O scrisoare pierdută** de Caragiale, la **Schiţele** şi **Momentele** aceluiaş, la **Metamorfoză** de Brătescu Voineşti, ori la unele din nuvelele lui Gheorghe Brăescu. In toate, descrierea naturii ar fi fost fără rost. In loc să contribue la intensificarea efectului literar, l-ar fi diminuat. Caragiale a ironizat adesea mania descrierilor nejustificate, dovedind prin asta că indiferentismul său faţă de natură era nu numai instinctiv, dar şi conştient.

Mai greu de explicat — deşi nu imposibil — e absenţa naturii în opera lui Creangă. Povestind anii copilăriei — copilărie petrecută în cadrul fermecător al Humuleştilor — ne-am fi aşteptat ca din peniţa lui să iasă încântătoare descrieri. Şi totuşi **Amintirile** nu ni le oferă. Abia pe ici, pe colea, dacă găsim câte un cuvânt despre sat, despre gârla unde se lighinea zile întregi cu Zahei, despre Ozana, despre drumul pe care îl parcurge până la Piatra Neamţ ori Socola, despre zilele de Martie când dă râia peste el, despre Iaşi şi despre multe altele, tot atât de puţin şi de nepoetic zugrăvite. Situaţia nu se schimbă nici în basme. **Harap Alb** e tot atât de sărac în peisagii, cum sunt şi **Amintirile.** Cum se explică acest fenomen? Fost-a Creangă insensibil la frumuseţile naturii? Viaţa pe care a dus-o, şi mai ales romantica sa izolare în **bojdeuca** dela marginea Iaşilor, de unde i se deschidea înaintea ochilor o minunată panoramă, dovedesc că n'a dispreţuit natura. Din contră, colţul în care trăia era aşa de pitoresc şi aşa de frumos în sine, încât marele Eminescu nu găsea alt loc de potolire a sbuciumărilor din el, decât în casa singuratică depe Sărărie, în cerdacul căreia zăbovea adesea ore întregi, privind şi admirând plumburiul deal al Şorogarilor. Dacă n'a fost insensibil la frumuseţile naturii, de ce nu le-a descris Creangă în operele sale? Pentrucă, au răspuns unii, — în fruntea lor se cuvine să-l menţionăm pe Ibrăileanu — Creangă era un ţăran mai răsărit, un povestitor cu carte, ieşit din nesfârşitul şir al rapsozilor poporani, pentru cari natura, din cauza îndelungatei trăiri în mijlocul ei, nu mai are farmec. Scriitorul ar întruchipa astfel un fel de saturaţie a frumosului naturii, dobândită pe cale ancestrală şi care-l face acum insensibil faţă de peisagiul înconjurător. Explicaţia, cu toată atracţia psihologismului său, nu ne mulţumeşte. Ea poate fi admisă pentru poesia poporană, unde deasemeni natura apare în proporţii mici. La Creangă însă nu. Ţăran — din a doua generaţie e drept — a fost şi Eminescu, şi Coşbuc, dar amândoi au iubit şi zugrăvit natura. Problema lui Creangă se aseamănă cu a lui Caragiale şi se explică la fel ca şi a lui. Humorist până în cea din urmă cută a sufletului său, Creangă nu avea nici el nevoie de natură. Amintirile sale urmăreau

(Urmare în pag. 5-a)

fişier

Nimic nu egalează plăcerea acelui moment minunat, când cu cartea în mână, nu mai urmărim sensul rândurilor, ci ne lăsăm legănaţi de gânduri. Este un moment delicios. Felurite imagini estompate, necontenit altele, modelate prin fumul unei ţigări. Atunci simţi grozava dăruire pe care Dumnezeirea ne-a făcut-o, acordându-ne gândul. Gândul, pentru care desfid pe oricine să-i dea o definiţie valabilă şi conformă intensităţii sale.

●

Să poţi gândi! Ce fantastic. Spunea cineva odată: „Eu nu mai pot trăi din imaginaţie. Ajunge la un moment dat, oricât aş dori să fiu mulţumit, să mă chinuiască, să mă rupă. Numai cu imaginaţia nu se poate trăi" Oh! l'affreux, l'exquis tourment, **striga cineva despre gând. Inchipuiri şi gânduri, dar nu este nimic mai grozav, mai minunat, mai înălţător. Gânduri şi închipuiri cari te poartă pe unde cu mintea nu gândeşti (înţelepciunea populară care a închegat această expresie s'a gândit oare că a dat o definiţie a gândului, care încearcă să fie aproape de adevăr? Gândul care trece dincolo de minte. Gândul care nu este un sclav al minţii. Pe unde cu mintea nu gândeşti. Numai din închipuiri, din construcţii dincolo de raţiunea noastră putem ajunge acolo. Numai gândul, gândul mereu.).**

●

Mă întreb unde ar ajunge omenirea dacă n'ar mai gândi! Eu aş fi foarte nefericit. Fiindcă nu numai fericirea ne poate ajunge. Dar gândul ei, care o creează, care o susţine conştiinţa fericirei (ea este un gând) nu-l pot umbri.

●

Nimeni de altfel nu poate şti dacă fără gând am fi mai mult sau mai puţin fericiţi. Dacă am şti, am fi nefericiţi.

●

Se întâmplă un fenomen foarte ciudat. Sunt unele cărţi, pe care când le încep, sunt nevoit să le pun grabnic deoparte şi să mă gândesc. La ele, la cu totul alte treburi, dar nu pot reîncepe lectura.

●

Iată spre pildă, m'am împotmolit, mai de mult, la următoarea frază a lui Dostoiewsky: Blestemată fie civilizaţia, dacă pentru a o menţine trebuesc jupuiţi oamenii". Merejcowsky răspunsese la această imprecaţie cu: „Blestemat fie creştinismul, dacă pentru a-l menţine trebuesc jupuiţi oamenii". Desigur nici lui, răspunsul acesta nu-i lămurea imensa sferă a strigătului desnădejdii lui Dostoiewsky. Dar Merejcowsky a putut trece mai departe şi a scris un volum asupra lui Dostoiewsy pricepând în el inseizisabilul sufletului rus. Eu aici refuz să trec. Mă gândesc. Cum poate el admite această stare (fiindcă o admite, spunând chiar: este revoltător, poate, dar aşa este). Dela blestem, mă cutremură numai sensul cumplit al lui, trece la a crede că poate este revoltător, şi admite situaţia revoltătoare.

Aştept ca anii să mă lămurească.

DIMITRIE POPESCU

SORIN IONESCU — Peisaj

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

FIȘE LA OSKAR WILDE

Oscar Fingall Wil's s'a născut la Dublin, în anul 1856.

Primul volum de poeme l-a publicat în 1881, după care a făcut o călătorie în America, ținând o serie de conferințe.

Intors la Londra, a prezentat în 1892 piesa sa „Evantaiul doamnei Wendermere". Puțin după aceea, i-au urmat „O femee fără importanță" și „Soțul ideal".

In 1893 i s'a prezentat la Paris, piesa scrisă în limba franceză: „Salomeea".

După un proces de moravuri este condamnat la doui ani de „muncă grea" pe care-i ispășește în închisoarea Reading.

La sfârșitul pedepsei, părăsește Anglia, trecând în Franța. A murit în anul 1900 la Paris.

Alte opere ale lui Wilde: „Prințul fericit" (nuvele), „Crima lordului Saville" (nuvele), „Portretul lui Dorian Gray" (roman) și un volum de eseuri: „Intenții".

TEATRUL MUNICIPAL: „Soțul ideal" piesă în 4 acte de Oskar Wilde.

Urmărim cu deosebit interes „politica" pe care o adoptă toate teatrele — atât cele particulare, cât și cele oficiale — pentru a atrage cât mai mult public.

Mai întâiu de toate este momeala afișului care, grație câtorva nume simpatizate de spectatori îndeamnă pe cetățean să se ducă la teatru.

Așa doar se poate explica succesul de public, dobândit de arhaica piesă a lui Bataille: „Marșul nupțial".

Câțiva actori talentați (Aura Buzescu, George Vraca și Valentineanu) și câteva mobile frumoase (fotolii spațioase, mese, scaune, colivii cu canari și Elvira Godeanu) au fost praful aruncat în ochii spectatorilor cari nu și-au mai putut da seama de calitatea inferioară a piesei.

Văzând că formula distribuțiilor senzaționale prinde, iată că și Teatrul Municipal, îndoindu-se că doar numele lui Wilde ar putea prezenta o garanție pentru spectatori, a ales pentru distribuția presei „Soțul ideal" pe domnul Tony Bulandra (director al Teatrului), pe domnul Pop Marțian și doamna Marieta Anca (aceștia, împrumutați dela Teatrul Național) și pe doamna Maria Mohor (dela Teatrul Munca și Lumină).

Intenția regisorului de a aduna cât mai multe nume mari pe afiș este evidentă.

Nu vrem să cercetăm dacă în trupele teatrelor fuzionate, „Municipal" și „Regina Maria", nu se află actori cari ar fi putut interpreta, fără să se facă de râs, rolurile din comedia lui Wilde.

Or fi socotit cei de sus că piesa lui Wilde merită interpreți de cea mai bună calitate.

Tot ce se poate.

Cu toate că, după câte știm, nici chiar Wilde nu punea prea mare preț pe piesele sale, excepție făcând doar „Evantaiul doamnei Windermeere".

Dar dacă se recurge la actorii altor teatre, să se facă măcar lucrul ăsta cu mai multă socoteală.

Să fim bine înțeleși. Intotdeauna ne-am închinat în fața talentului domnului Pop Marțial și al domnei Marietta Anca.

MARIETA ANCA

In coloanele revistei am însemnat mereu cu bucurie, orice nouă izbândă a acestor actori de mare talent.

Pe domnul Pop Marțian, nu l-am văzut interpretând în actuala stagiune un rol care să i se potrivească (oricâtă silință și-a dat, dânsul n'a putut fi nobilul francez din „Aimée").

Trebue să mărturisim, însă, că nu ne-am bucurat prea mult văzându-l distribuit într'o piesă de Wilde.

Ne amintim mereu de entuziasmul cu care l-am aplaudat pe domnul Pop Marțian în „Ion al Vădanei".

Și de atâtea ori, dânsul a excelat, atât în roluri mari cât și în simple roluri episodice (cât de bine era realizat, de-o pildă, acel Dickens din „Tinerețea unei regine").

L'am aplaudat întotdeauna în roluri de revoltat.

Și am urmărit, în schimb, cu oarecare strângere de inimă evoluția sa pe scenă în rolul unui nobil englez.

Alături de domnul Tony Bulandra, domnul Pop Marțian făcea notă distonantă.

Domnul Pop Marțian suferea sincer, se agita, ridica glasul (e drept: cu mare talent. La sfârșitul actului II lua aplauze la scenă deschisă) și uita mereu că el în piesa lui Wilde este nobil și, pe de-asupra, și englez.

In schimb domnul Tony Bulandra interpreta rolul lui Goring, făcând impresia că este, el însuși, Goring, care s'a hotărît la un moment dat, să joace în fața publicului o piesă cu un subiect după o întâmplare mai mult sau mai puțin reală.

Or, o piesă a lui Wilde, trebuește interpretată așa cum a înțeles domnul Tony Bulandra.

Mai mult chiar, suntem de acord cu domnul Tony Bulandra, atunci când la scenele vesele, se întorcea spre spectator, dându-le a înțelege că participă la veselia lor.

Publicul a fost alături de domnul Tony Bulandra.

Așa se explică decе ultimele două acte, mult mai slab construite decât primele două, au plăcut totuși mai mult.

Sunt atâtea lucruri trase de păr, mai ales în actul III. Vizita doamnei Chevelly la Goring are o explicație cât se poate de copilăroasă.

Apoi finalul actului IV, ne-a lăsat impresia că Wilde s'a distrat, trecând prin fața publicului toate finalele care se potriveau piesei, pentru ca, până la urmă, să aleagă unul la nimereală.

Și totuși publicul a râs și a aplaudat mai mult aceste două acte finale.

Explicația? Prezența aproape continuă pe scenă în aceste două acte, a domnului Bulandra, spre deosebire de figurația pe care putem spune că o făcea în primele acte.

Din restul distribuției s'a remarcat mai ales doamna Maria Mohor, care a fost mai mult ironică decât diabolică, așa cum îi pretindeau unii spectatori.

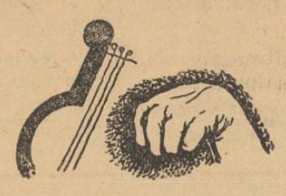

Doamna Marieta Anca a fost în nota justă a rolului. Dar de ce avea dânsa nevoe de acest rol alb, după creațiile sale din „Patima Roșie" și „Isabela, regina Spaniei?".

Ar fi fost mai bine să fie încercat în acest rol un element tânăr și înzestrat.

Toate cuvintele de laudă pentru chipul în care și-a interpretat rolul doamna Elvira Petreanu Manolescu.

Foarte amuzant, rolul caricatural al domnului Sion.

Ne întrebăm dacă trebue să vorbim și despre regia domnului Soare Z. Soare.

Dânsul persistă în greșeala pe care, am remarcat-o în „Marșul nupțial".

I-a îmbrăcat pe eroii lui Wilde în haine moderne, lăsându-i totuși să vorbească despre îmbogățiri rapide prin cumpărarea de acțiuni pentru construcția... Canalului, de Suez.

Mă rog! Dacă așa-i place domnului Soare Z. Soare, noi n'avem ce-i face.

TRAIAN LALESCU

ORGANIZAREA UNUI CICLU DE SPECTACOLE ALE TEATRELOR NAȚIONALE LA CERNĂUȚI

In urma adresei Ministerului Culturii Naționale și al Cultelor cu Nr. 9901 din 22/XII/941, prin care d-l ministru Petrovici, la dorința d-lui Mareșal Antonescu, cere realizarea unei stagiuni de teatru la Cernăuți, Direcția Generală a Teatrelor cu Nr. 17 din 2/I/942, a hotărît ca succesiv formațiunile principale ale celor trei Teatre de Stat: București, Iași, Timișoara (Cluj), să joace pe scena Teatrului Național din capitala Bucovinei, în care scop nu se mai organizează turnee oficiale.

In consecință, domnul Director General Liviu Rebreanu a dispus ca organizarea acestui ciclu de reprezentații să aibe loc în seara zilei de 15 Ianuarie 1942 la Cernăuți cu drama istorică „*Vlaicu Vodă*" de Al. Davila. Această piesă va alterna pe scena Bucovinei timp de o săptămână cu nemuritoarea operă a lui Shakespeare: „HAMLET".

In seara de 23 Ianuarie 1942 vor urma spectacolele date de Teatrul Național din Iași, iar la 1 Februarie 1942 cele ale Teatrului Național din Timișoara (Cluj), urmând ca ciclul să continue până la sfârșitul stagiunei cu un program care se va stabili la timp.

GONG

PROFESORUL ION LIVESCU

a vorbit Dumineca trecută, în cadrul unui matineu al Teatrului Național, despre Odobescu-Ascanio și despre actorii din vremea lui.

In evocarea sa, profesorul atâtor slujitori de frunte ai scenei românești, a știut să omagieze, cum se cuvine, împlinirile pleiadoare ale actorilor din trecut, — și să tragă în același timp concluzii, pe cari toți actorii tineri ar trebui să le accepte ca pe cele mai de preț îndemnuri ce li se pot da.

Din loja artiștilor, *Marietta Ionașcu* zâmbea tercită și recunoscătoare, pentru cuvintele de laudă ce se aduceau generației ei.

Și odată cu publicul, care o recunoscuse și se asocia la elogiul adus de conferențiar, aplauda — din aceeași loje — *Mihai Popescu.*

Un reprezentant strălucit al tinereții biruitoare aducea în public închinarea lui, unei actrițe cu părul alb, care slujise, la rândul ei, cu strălucire, scena românească.

După cum se vede, conferința d-lui *Livescu* a înfăptuit, pentru o clipă, un miracol.

Impăcarea între două generații de... actori.. Păcat că d. Livescu vorbește atât de rar.

PE MALUL GÂRLEI

piesa pe care a scuturat-o de colb regisorul Ionel Iliescu, *pentru ca din arhivele teatrului național să ajungă din nou pe scenă, nu ni s'a înfățișat numai ca un prețios document al vremei sau ca o fabulă cu tâlc, pe care împrejurările o reactualizează. Piesa lui Ascanio a prilejuit „debutul" ca director de scenă al unui om care a contribuit, anonim, ani de zile, la multe succese.*

Dar Ionel Iliescu — *ne îngăduim să-i divulgăm azi taina — este încă din 1917—18, ucenicul celui mai mare învățător în ale teatrului, maestrul* Paul Gusty. *De atunci, mulți regisori au fost botezați cu titlul pompos „director de scenă".*

Ionel Iliescu *n'a avut vreme să jinduiască după onoruri. El voia să învețe și să slujească.*

A slujit mereu, fără alegere, pe oricine, cu gândul că slujește teatrul pe care l-a iubit cu neostenită pasiune.

Dar slujind așa, fără condiții și fără nici un răgaz, Ionel Iliescu *a învățat mereu.*

Și Duminecă, ne-a dovedit, cel puțin atât: că știe să-și aleagă interpreții. Pentru cine cunoaște meșteșugul teatral, acest examen este cel mai greu.

Ionel Iliescu *a biruit la cea dintâi încercare. Dar acum, vine întrebarea:*

Il va mai fi îngăduit să aducă, în public, dovada iscusinței lui?

UN PRONOSTIC

făcut de noi acum trei luni, așeza — depe atunci — pe tinerii conducători ai „Teatrului Nostru", în locul unde îi așează azi unanimitatea criticei dramatice și calda recunoaștere a publicului.

Increderea noastră se bizuia, desigur, și pe însușirile celor patru asociați dar, mai cu seamă, pe seriozitatea ce-i înfrățea într'o muncă pornită fără afișarea ostentativă a unui „program" și fără obicinuita pălăvrăgeală retorică ce însoțește deschiderea unui teatru nou.

Cei 4 n'au realizat mai mult decât au făgăduit — dar nici mai puțin. Ei au dăruit bucureștenilor snobi și blazați, într'o sală intimă și cochetă, două spectacole, cari au stârnit interes, printr'o ținută artistică ireproșabilă.

Câte teatre bucureștene au izbutit să se impună în ultimii ani, atenției publicului, prin mijloace atât de simple și atât de cinstite?..

S. D.

Din teatru în teatru

TEATRUL NOSTRU

MIMI ENĂCEANU
revelația acestei stagiuni

TEATRUL COMEDIA

VIRGINICA POPESCU
a cărei apariție în „Papa Lebonnard" este așteptată cu viu interes

TEATRUL DE AZI

AL. GIUGARU
o forță a umorului

TEATRUL DE AZI

GOGU LASCU
un comic, căruia împrejurările nu i-au permis până eri să ne arate că are talent

TEATRUL DE AZI

SANDA DOROBANȚU
o debutantă care promite. Numai să se ție de cuvânt!

ECRAN

CINEMA FEMINA: „PINOCCHIO"

O reușită realizare tehnicoloră, adresată în special spiritului de analiză al copilului: Iată ceea ce este filmul „Pinocchio".

Spectatorul care-și amintește cu nostalgie de timpurile în care cărțile în genul „Aventurile lui Țăndarică" îi erau aduse alături de bomboanele dela „Riegler", în sacul lui Moș Crăciun — este silit să vadă pe ecran, așa cum vedea când era copil, adică amănuntul, — obiectele mari, nejund decât arareori arătate în întregime, știut fiind că în frageda copilărie nu vezi sinteza, ci detaiiul.

Walt Disney, adaptând pe eroul cărții lui Collodi, gustului copiilor americani, prezintă acestora, jaz hott, dans și cuplete de revistă ca în teatrele de pe Broadway.

Și, fiindcă „inamicii publici" sunt mai ae actualitate ca oricând, personagiul „Strombolli" deschide prematur, poate, ochii puștilor din sală, asupra oamenilor fără inimă. (Răpirile în genul antropofagei Babe Cloanța, sau a celor cari au furat copiii lui Lindbergh sau ai Marlenei Dietrich, fiind înscenate în actualul film cu un fioros individ ce conrupe categoria copiilor cu predispoziții spre analfabetism, într'o Insulă a Plăcerilor, dela sine înțeles, fără școli).

Acțiunea este frumos condusă, triumfând ca în toate basmele, binele.

Culoarea armonios pusă, iar mișcările animalelor legate între ele, nu forțate, ca în desenele animate ce formau în alte timpuri „complectarea filmului", azi suplinită prin jurnalele de război.

ADRIANA NICOARĂ

ALBUM

Pe când juca în compania Grigoriu, C. Tănase arăta așa ca în fotografia de mai sus: panama, floare la butonieră, poză visătoare...

Acum, în anul 1942, Tănase, ușor schimbat joacă cu mare succes revista: „Așa te vreau, Tănase!"

Dar, poate, când o vedea poza ce o publicăm, Tănase va murmura cu oarecare melancolie: „Așa te vreau, Tănase!".

Omul dela „Comic"

La doi pași de Biserica Sfântului Gheorghe e Teatrul Comic. Și după ce faci vreo două sute, ai ajuns. Ii faci, dar face. Căci în sala aceea dosită, joacă Nicolaide, cel mai întreg actor de comedie și poate că și cel mai mare, așa cum îi place lui să se intituleze. Până azi nu l-am văzut pe Nicolaide altfel, decât luminat de fâșiile din reflectoare, dar îmi închipuesc că privit de mai aproape, omul are o sumedenie de semne particulare, bine înțeles semne sui-generis, fiindcă și posesorul lor iese din serie.

Astfel, bănuesc că Nicolaide e străbătut în permanență de un fel de curent de înaltă tensiune, care aici îl numesc humor.

Rețineți: HUMOR — nu glumă! Apoi am impresia că în inima lui și-a ales domiciliul un spiriduș de cea mai înaltă clasă — geniul comic — singurul autorizat în aceste meleaguri. Dacă ar fi numai asta și tot ar fi foarte mult.

Dar fiindcă îl cunoaștem cu toții, ne mai putem permite câteva cuvinte indiscrete, lunecate zurliu din vârf de condeiu: Nicolaide nu e numai actor de comedie, e actor. Nu e numai atât, ci e și potrivitor de cuvinte, om de gust și de duh. Cumulard ilicit — dar numai pentru concurență. Pentru noi ceilalți, ochii din stal și penele din călimări, el e ceva mai puțin și ceva mai mult. *Nicolaide cel mare, fără intenția vre-unui calambur.*

Drept care semnăm, spre știință.

ȘTEFAN BACIU

Veșnicul Hamlet

Hamlet, fără îndoială, este una din cele mai nobile figuri ale intelectualității universale...

Purtarea sa tinde spre o spiritualizare, spre o purificare și chiar în momentele în care-l vedem doborît de pământean, de atitudinile veșnic umane, nu apare ca un om obișnuit, ci ca un mesager al unei legi divine, dinainte orânduite.

Este unul din cele mai vii exemple ale fatalității.

Răsbunare a lui Hamlet nu capătă aspectul meschin al javrei care stă la pândă, în umbră și lovește fără veste. El lovește în plin, de față cu toți, având simțul răspunderii și înțelegându-și misiunea; căci Hamlet este mai mult decât răsbunătorul tatălui său; este un simbol. Reprezintă îndreptățirea socială.

In fața ororilor, pe cari i le desvălue și i le fixează conștiința sa (umbra), înțelege și-și formulează importanța rostului său în lume: „Horatio, lumea și-a ieșit din temelii....

De ce sunt eu ursit s'o pun la loc?".

Primește misiunea impusă, cu resemnare și se supune ei, conștient că așa trebue să se petreacă faptele...

In lupta pentru realizarea scopului său spiritual, Hamlet are de luptat cu mediocritatea, cu judecata îngustă a „oamenilor", adică a lui cei mulți. Reprezentative, se ridică două figuri: Polonius, tipul burghezului sus pus, care trăește mulțumit, fiind ilustrarea vie a nuanței de „căldicel" și groparul, bruta veșnic pornită spre frivolitate, care nici în fața finalizării vieții nu-și poate opri lipsa de respect manifestată prin aluzii grosolane.

Inaptitudinea lui Polonius pentru înțelegerea frumosului se desprinde din replica sa spusă după ce „actorul" recită celebrele versuri din Eneida, la care ia parte cu trup și suflet.

„Astâmpără-te. Vezi, ți s'a făcut rău. Să nu pățești ceva", și din vorbele lui Hamlet, către actori:

„Duceți-vă cu Domnul, dar să nu vă bateți prea rău joc de ei".

Groparul este antipodul lui Hamlet. Discuția care are loc între ei, în cimitir, îi așează pe amândoi în locul pe care-l merită, după noblețea sufletului și posibilitățile intelectuale. Ambii evocă amintiri, dar pe câtă vreme Hamlet este impresionat de amintirea pe care i-o evocă hârca:

„Lasă-mă s'o văd. Vai, sărmanul Yorick! L-am cunoscut, Horațio. Era un om de un spirit rar, cu o bogată închipuire... Aici atârnau buzele lui pe cari le-am sărutat nu știu de câteori. Unde-ți sunt acum glumele, nebuniile, cântecele? Scânteierele tale de veselie, care prăpădeau de râs întreaga masă?" — groparul, râde de aceeași hârca și-o bat,ocorește.

„....Uite o căpățână care a stat, în pământ, douăzeci și trei de ani. A cui crezi ca era? A unui smintit fără pereche.... Să-i fie nebuna afurisită! Odată mi-a turnat în cap o sticlă de vin de Rin. Hârca asta, domnule, uite vezi? hârca asta era a lui Yorick, bufonul regelui..."

Pe câtă vreme la Hamlet primează un gând altruist care îmbrățișează soarta tuturor, din vorbele groparului se desprinde o ranchiună meschină și-un suflet egoist...

Fatalitatea, aruncând în cârca lui Hamlet greutatea răsbunării și dându-i înfățișarea sufletească de apostol al îndreptării, a reușit să-l înglobeze în marea galerie a veșnicilor.

PĂTRASCU ION SÂRBUL

MACABRE

este titlul plachetei de poeme a poetului **D. Missir**, recent apărută la tipografia „Bucovina" și oferită publicului încă din ajunul sărbătorilor.

Seară de dans
Gabriel Negry

Luni 12 Ianuarie, orele 20,30 vă fi la Opera Română (Teatrul „Regina Maria"), o seară de dans Gabriel Negry, cu concursul d-lui Ion Filionescu (la pian).

D. Gabriel Negry va înfățișa

creațiuni pe muzică de Bach, Haendel, Mozart, Brahms, Casella, Pierné, Granades, Scribin și Sabin Drăgoi.

Ultimele bilete la magazinul „Orfeu", calea Victoriei 44 (Telefon 4.05.12).

Note germane

HERMAN GRAF VON KEYSERLING

este prea puțin cunoscut la noi, deși am avea mult de învățat dela acest ciudat și mare filosof al culturii.

Keyserling a scris un lung șir de opere, celebre și difuzate în tot cuprinsul globului terestru (pe care l-a cunoscut ad occulos ca puțini alții), — a ridicat și a pus în circulație o enormă serie de probleme mari, dându-le soluția sa originală, a întemeiat, la Darmstadt, o Școală a înțelepciunii (1920) și a predicat întoarcerea omului către înaltele sensuri ale vieții ale cărei trecătoare pilde suntem cu toții.

Recomandăm în special și în primul rând: Reisetagebuch eines Philosophen (1919), Schöpferische Erkenntnis (1922), Wiedergeburt (1927) și Südamerikanische Meditationen (1933).

Profitul cu care se alege oricare dintre cititorii atenți, — spunem atenți, fiindcă operele lui Keyserling se lasă citite și într'un tempo rapid, asemenea romanelor senzaționale, — deci profitul cu care se alege după o lectură atentă din Keyserling, oricare dintre cititorii atenți, este enorma deschidere de orizonturi și extraordinara bogăție de sugestii. Keyserling este, pentru cine nu se lasă pur și simplu vrăjit, un adevărat deșteptător și un neînfricoșat netezitor de căi pentru apropiata venire a unei lumi cu adevărat mari. Nu în zadar un Jean Cassou îl numea „cel mai bogat om al vremii acestela", un Henri Lichtenberger îl punea în rândul marilor europeni contemporani, iar un Albert Thibaudet scria, la apariția volumului **Amerika, der Aufgang einer neuer Welt**, aprecieri ca acestea: „Cette pensée tuoffue, ce jaillissement de réflexions et de rapprochements, cet appel aux analogies dans le temps et dans l'espace, cette faculté de changer les vieilles lampes pour des neuves et de tromper les problèmes humains dans la fontaine de Jouvence nous émerveillent".

Cui are nevoie de alte păreri, îi putem servi admirativele voci ale unor Houston Stewart Chamberlain (rassist german), R. W. Inge (Dean of St. Paul's (preot englez), Hermann Bahr, Hans Driesch, dr. C. G. Jung, Edmond Jaloux, Robert Nichols (american), Carsun Chang (chinez), Rabindranath Tagore, etc.

Herman Graf von Keyserling

După părerea noastră, abordarea cea mai profitabilă a scrierilor lui Keyserling se poate face numai începând lectura volumului **Südamerikanische Meditationen**, carte în care toate direcțiile cugetării acestui filosof se adună ca'n focarul unui uriaș aparat optic.

ATRAGEM ATENȚIA

acelora pe cari nu-i poate tenta textul german al scrierilor lui Keyserling, că se găsesc, în limba franceză, următoarele traduceri: Meditations Sud-Américaines, *(trad. Albert Béguin);* Journal de voyage d'un philosophe, *(trad. Alzir Hella et Olivier Bournac);* Analyse spectrale de l'Europe *(trad. idem);* Psychanalyse de l'Amérique *(trad. Germain d'Hangest);* Figures Symboliques *(trad. și prefață de Christian Sénéchal);* La vie intime și La Revoluiton Mondiale et la Responsabilité de l'esprit *(cu o scrisoare prefață de Paul Valéry).*

NOTĂM, TANGENȚIAL,

că paginile lui Keyserling te pot vrăji. Adevărul este că, lipsit de anumite prejudecăți sau chiar certitudini ale zilelor noastre, acest „înțelept dela Darmstadt" reclamă cititori atenți și stăpâni pe propria lor cugetare. Nu lipsa prejudecăților și nici absența sau deosebirile certitudinilor însă le avem în vedere, ci bogăția de forme și sensuri și frumusețea orizonturilor și analogiilor cuprinse în opera filosofului, — deci tocmai acele aspecte ale ei cari rodesc, după cum cad, ca în parabola evangelică, pe pământ sterp, între spini sau în brazdă bună.

ACTUALITĂȚI

In anul de război 1940—1941, comunică revista **Das Reich** din 28 Decembrie 1941, au promovat, în Germania, 6732 de doctori dela diversele facultăți; dintre aceștia 5830 la universitățile propriu zise, iar 902 la celelalte școli superioare. In Germania doctoratul este primul examen de încheere a studiilor universitare și corespunde, astfel, licenței noastre, ca și doctoratul italian. Raportat însă la numărul locuitorilor din Reichul actual, numărul acestor noi diplomați nu este mare, căci abia la al 12.000_lea locuitor anual revine câte un absolvent de universitate.

În Wiener Galerie *des 19-ten Jahrhundertes, vor fi expuse, în curând, tablourile stil rokoko și romantic din proprietatea castelelor prusiene.*

Tot la Viena va avea loc, din cinci în cinci ani, câte un congres Mozart.

Hans Carossa a fost, în 1941, unul din cei mai căutați scriitori germani contemporani. Carossa e un clasic din linia celor mai autentici și mai desăvârșiți urmași ai lui Goethe. Rumänisches Tagebuch, Der Arzt Gion, Geheimnisse des reifen Lebens, sunt cărți pe cari le citești și te întorci la ele cu dragoste și recunoștință.

Cu prilejul Crăciunului 1941, anticuariatele din Berlin au fost, literalmente, golite de edițiile operelor lui Goethe, Rilke, Fontane, Raabe, Ernst Zahn, Ganghofer, Sudermann, Isolde Kurz, Ricarda Huch și Bonsels. Cât de divers citește lumea!

Dar și opera unor Ranke și Treitschke a găsit multă căutare.

Ostașii nemți aflați pe front cer să li se trimeată, îndeosebi, opere filosofice și de conținut religios. S'au desfăcut aproape toate operele lui Kant, Schopenhauer și Nietzsche. Iată o actualizare care se repetă și în acest război mondial. Nu ne îndoim că Immanuel Kant impresionează prin **Imperativul Categoric**, Schopenhauer prin **Welt als Wille und Vorstellung**, iar Nietzsche prin **Wille zur Macht**.

Dintre scriitorii necontemporani francezi și englezi găsesc amatori, la Berlin, Maupassant, Zola, Balzac, Walter Scott și Dickens, — nu mai vorbim de Shakespeare.

Ca niciodată în trecutul apropiat, publicul german asediază de-adreptul ghișeele teatrelor, ale operelor și ale sălilor de concert. Acelaș public își cheltuiește o însemnată parte din veniturile lunare cumpărând cărți de literatură, istorie și filosofie.

Dr. Franz Koch, profesor la universitatea din Berlin, publică un nou Handbuch des deutschen Schrifttums (Manual de istorie a scrisului german) dela începuturile lui și până în prezent. Prospecte și alte informații se pot cere dela editura Artibus et Literis din Babelsberg.

In editura Gauverlag Bayerische Ostmark din Beyreuth au apărut și aceste două cărți pe care le recomandăm: **Gottfried Rothacker**, Vermächtnis, — un volum de 400 de pagini din opera postumă a acestui scriitor, — și **Heinrich Werle**, Franz Schubert — Der Mensch und sein Werk, 420 de pagini.

Deutsches Theater *din Berlin a reprezentat comedia Man kann nie wissen de Bernard Shaw, iar* Berliner Staatsoper *a dat burlesca la Farsa Amorosa cu Cebotari.*

TRAIAN CHELARIU

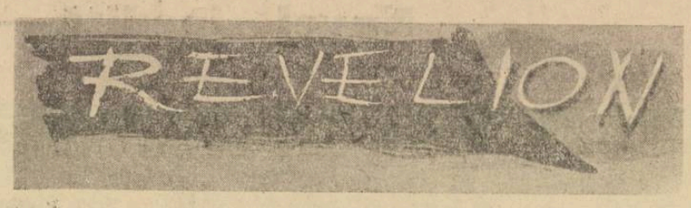

...Și-atuncea totul s'a petrecut așa:
Se 'mbrățișau oamenii, toți pe stradă...
Erau prea veseli, bieții, ca să vadă
Că de pe cer se desprinsese-o stea.

Și noi, atuncea, ne-am desprins de lume
Erà prea tristă, vesela ei...
Priveam printr'o pojghiță de poleiu
Cum cred că-s veseli, oameni fără nume.

O mână prinsă, trist, în mâna mea,
Tăcerea ta, ecou tăcerii mele,
Că lângă mine ești, îmi amintea...

Mi-ai spus atunci: „„an nou acuma vine"...
Tu n'ai uitat o noapte ascunsă 'ntre perdele
Sau, poate, nu erai, iubito, lângă mine.

TRAIAN LALESCU

NOTE ITALIENNE

CARTEA ITALIANA

Au fost de curând retipărite poeziile lui **Giovanni Pascoli**, într'un singur volum, de către sora poetului, Maria Pascoli. Adunată într'un singur volum, o operă poetică prezintă multiple avantagii, dând în acelaș timp prilej și multor confuzii. In volumul proaspăt apărut în editura Mondadori, din Milano, s'a strecurat și o mare greșeală: aceea de a nu se fi păstrat ordinea dorită de autor, versurilor sale. Incepându-se amintitul volum cu „**Myricae**", apoi urmând „**Primi poemetti**", „**Canti di Castelvecchio**", **Poemi conviviali**" „**Nuovi poemetti**" și sfârșind cu „**Odi e inni**", cititorul nu mai poate urmări evoluția poeziei lui Pascoli spre forme tot mai complexe, spre accente tot mai puternice, ci are mai curând schițată istoria vieții sale spirituale.

Cu coloratura ei romantică, poezia lui Pascoli poate că nu mai place astăzi. Dealtfel, nici contemporanii volumelor mai sus enumerate nu prea l-au înțeles pe poetul aplecat mai mult spre cei umili și mici, dar au simțit instinctiv trăsătura profund umană a versului pascolian. Dezorientarea pe care oricine o simte în fața unei poezii de Pascoli, a fost minunat apreciată de Croce: „Imi place?, îmi displace? Da, nu; nu știu!".

Aceasta se întâmplă la prima lectură. Cei ce revin, descoperă abea poezia lui Giovanni Pascoli.

Cunoscuta sa teorie a copilului (di fanciullino) l-a silit pe poet să cerceteze țăranii și să surprindă realitatea în cuvintele lor dialectale, în proverbe, legende și povești. Pentru descoperirea copilului din noi, poetul a trebuit să asculte și natura, s'o dubească și să înțeleagă acele nebănuite și misterioase corespondențe, descoperite în pădurea lui Baudelaire.

„Pascoli este — spune Croce — un straniu amestec de spontaneitate și de artificiu; un „grande-piccolo poeta" (un mare-mic poet), sau, dacă vă place mai mult, un mic-mare poet (așa cum, în una din poeziile sale, pământul îi apare un „piccoletto-grande presepe!"). In el, chiar după primele „Myricae", apar motive poetice foarte fericite, chiar mai bogate poate și mai profunde decât în primele poezii; dar aceste motive nu au fost reduse la unitate artistică, și n'au căpătat acea intonație armonică, acea manifestare a unității. Nu reușește să creeze o poezie deplină, ci se mulțumește doar cu o semi-poezie".

Poate că Giovanni Pascoli a scris prea mult; un subiect nu era pentru el niciodată epuizat.

Unul dintre motivele la care revine necontenit, e acela al morții tatălui său; iar asta „pentrucă n'a scris nici o poezie perfectă cu acest subiect", explică tot Croce.

GRAZIA DELEDDA: IL CEDRO DEL LIBANO, Garzanti, Milano, 1940.

Publicat postum, volumul „Il cedro del Libano" cuprinde scurte povestiri, impregnate de izolarea proprie scriitoarei sardineze. Aceleași peisagii sărace din Sardinia, aceleași umile și realiste personagii, purtându-și fiecare drama existenței. Sunt evocate — a câtea oară? — nopțile pline de misterioasă încântare, înserările cu revărsare de bronz peste munți.

In povestire „Il cedro del Libano", e evocat peisajul roman în care stă, singură și tăcută, casa scriitoarei, lângă care crește cedrul.

In micul volum s'au acumulat toate caracterele prozei marei scriitoare.

CARLO SCARPAGLIO, LA VERA CROCE, Garzanti, Milano 1940.

Cunoscut publicului ca un scriitor cu preocupări exclusiv politico-sociale („Russian Tour" și „L'Inghilterra e il continente"), Carlo Scarpaglio face surpriza unui roman; un roman al umanității. Protagonistul romanului e omul european dela sfârșitul Evului-Mediu, când Cruciadele revărsau valuri succesive de luptători spre Sfântul Mormânt.

Criza spirituală a Europei de atunci e descrisă cu multă îndrăzneală de Scarpaglio; pe lângă originalitate, scriitorul are din belșug și forță creatoare.

Expunerea e în aparență simplă; se povestește zi de zi, timp de 15 ani, moartea spirituală a Puterii Latine, urmată de cea materială. O dublă moarte, surprinsă în oamenii cari au precipitat evenimentele.

Oameni și evenimente, două categorii inseparabile. Drama omenirii e reprezentată prin singurul personagiu al cărții, un italian care trăește în Palestina. Salvarea vine în mijlocul frământării; regăsirea lui Cristos în fiecare dintre oameni, oricare le-ar fi greșelile.

SORACTES

Carnet de război

Trei oameni sunt cu mine la observatorul înaintat. Unul din ei, chelner în civilitate, nu se poate abține dela curățenia pe care i-o pretindea meseria. Il găsesc bărbierit proaspăt și stropit cu apă de colonia împrumutată dela un camarad de aci, care nu știu cum a făcut rost de câteva sticluțe de apă de colonia rusească și umblă îmbălsămat în aceste esențe ca o viitoare mumie. Al treilea, sergent, de prin Gorj, povestește cu melancolie, când are timp, de gospodăria lui abia începută. Deocamdată însă toți sunt aci telefoniști și toți trebue să stăm în adăposturi și să nu ieșim decât pentru a asigura observarea. O ducem așa prin gropi, pe sub pământ, ca niște cârtițe, de o lună jumătate. Au fost alții însă care au stat mult mai mult sub pământ de cât noi. Unul din aceștia a scris: „Amintiri din casa morților".

Astăzi, Rușii trag neobișnuit de rar. Mai ales spre seară parcă nici nu i-am mai avea în față. Câțiva telefoniști, cantori pe la biserici sau numai cunoscători ai slujbei, profită de această liniște pentru a intona la telefon câteva părți din slujba religioasă.

Cum seara aduce, ca impusă de un consemn tacit, o liniște mai mult sau mai puțin relativă, în această seară îmi transform fantezia în mare strateg. Așa dar, îmi imaginez un front cu două tabere, în care ,beligeranții nu contează dacă sunt sau nu contemporani. Un partid e ales în persoana stoicilor și tabăra lor e condusă de Zenon, Epictet, Marc Aureliu, Seneca și alții, iar altul are în fruntea statului său major, pe Gargantua și tot neamul lui. Deoparte oamenii și infirmii stoicismului, iar de alta, goliații epicureismului. O tabără de resemnați cu o tabără de revoltați. Lupta pare disproporționată și inegală. Totuși, învingătorii nu pot fi progeniturile imaginare ale lui Rabelais, deși fantezia mea îi întărește pentru a face lupta mai dramatică. Goliații vor cădea răpuși de înțelepciunea resemnaților Davizi. Piciorul rupt al lui Epictet și zâmbetul lui nepăsător la suferință, îmi spune că nu poate fi în altfel. Goliații epicurei cu toată revolta lor belicoasă, ies compromiși. Ei bine, se va spune, dar un război de fantoșe, nu e un război. Prea bine, e un război care n'a existat nicicând, căci nicicând n'ar fi pornit la război un Epictet sau un Seneca, chiar dacă le-ar fi fost contemporani Goliații, dar nu e prin asta mai puțin lipsit de morală. Mie mi-e de ajuns să privesc în jur. Sunt fel și fel, oamenii războiului. Puțini însă, sunt cei care ca Epictet, cu piciorul rupt să mai poată zâmbi. Aceștia însă sunt cei care termină războiul și cari îi și decid sfârșitul. Am văzut câțiva din aceștia. Sunt cei cari întotdeauna sunt victorioși. Ei sunt de altfel, cei cari au sugerat fantoziei mele, curiosul război.

*

Pe la ora 7 dimineața, a murit lovit de o schije de artilerie grea, Serg. P. din Neamț. Moartea lui ne-a făcut pe fiecare să resimțim mai mult decat un regret anonim, Serg. P., prin figura și ținuta lui, fusese cineva printre noi. Inalt, dar uscat, el semăna cu un Don Quijotte pe care l-am văzut odată pe o ediție populară franțuzească. Privindu-l, aveam adeoma impresia că am alături un Don Quijotte incognito. Mai ales că avea bonomia și spiritul temerar al eroului spaniol. Pentru asta și murise de altfel, sfidând loviturile pe care avea aerul că le ia drept mori de vânt. Acum ca și altădată, persiflase amenințarea morții ca un Quijotte care în loc să-și creeze pericole. le neglijază și pe cele reale.

Eu dacă i-aș găsi vreodată crucea, aș scri pe ea, acest regret: Un Don Quijotte care a luat uriașii drept mori de vânt.

*

Astăzi e Duminică. Suntem lângă două sate: Vigoda și Novo Strasburg. Din niciunul nu pleacă ecoul vreunui clopot. Și nu numai din aceste sate, ci din toate satele, nu răsună niciun clopot. Dacă Schiller s'ar fi născut prin aceste locuri, n'ar fi scris niciodată frumoasa poemă: „Cântecul clopotului".

*

In noaptea asta în adăpostul meu arde o lumânare albă. Lumina ei e mai caldă, mai plăcută, mai puțin anonimă decât a gazului care ni s'a terminat. Ea mă face că mă gândesc la biserici, ortodoxism și mai ales la istora rusă. E o obișnuință a noastră să vedem în lumânare ceva aproape sacerdotal. Poate, cine știe, pentru că lumânările nu ard decât în împrejurări solemne pentru viață: când se naște, când moare cineva și în biserici.

De astă dată, arde o lumânare într'un adăpost, iar lumina ei mă acopere ca o odăjdie pe un credincios pentru spovedanie. Nu știu de ce însă, fumul și mirosul ei mă fac să-i uit lumina

și mă predispun să gândesc la istoria rusă. Prea multe lumânări au ars altădată pe aci, pentru ca să nu existe o legătură între fumul unei lumânări și istoria rusă! La drept vorbind, poporul cel mai numeros din Europa, n'are o istorie care să-l fi impus în ochii lumii și ai istoriei universale. Un fel de Chină a Europei, Rusia n'a reușit dealungul istoriei ei, nici cel puțin o mare victorie care să o consoleze de toată incapacitatea ei de a se afirma. A visat toată istoria ei să cucerească Constantinopolul, în care slavofilii de categoria lui Danilewski, vedeau o a doua Romă și numai cu visul au rămas.

In schimb, colosală e Rusia ca destin politic, ca istorie internă. Iți vine uneori să crezi că Rușii pare că nu s'au interesat niciodată de cei din jurul lor. In felul lor, ei s'au considerat singuri pe pământ. De aceea, o atmosferă de necrezută și îndepărtată legendă învălue pentru noi, ceilalți, toate turburările rusești. A spus bine cineva, odată, îmi pare chiar un refugiat rus în Franța, când a afirmat că europenii n'au reușit să cunoască niciodată din Rusia, decât „fațada". Ceva a rămas totdeauna ascuns și neînțeles. Acest ceva cu aer misterios de legendă, e istoria rusă.

Dar să mă întorc la lumânarea mea. N'a fost deloc o întâmplare când am spus că fumul ei mă face să mă gândesc la istoria rusă. Căci cine n'o știe, în nicio altă parte a lumii n'au ars mai multe lumânări ca în vechea Rusie și în nici o altă parte nu ard mai puține ca în Rusia de azi. Pentru cine cunoaște disprețul pentru stil al acestei țări care n'are o evoluție, ci numai revoluții, această întorsătură nu poate părea deloc contrariantă. In literatura rusă se vede ca într'o oglindă, portretul acestei Rusii desordonate și agonizante, care a întreținut întotdeauna un viciu al dezordinei și care, contrar celorlalte țări, bătându-și joc de necesitatea metafizică a echilibrului, a făcut tot ce i-a stat în putință, pentru a trăi în desechilibru și panică. Sunt convins că această țară, care a făcut tot ce a făcut numai pe bază de salturi, e predestinată unei lipse de stil, de armonie și de organizare, vizibilă de altfel în tot ce e manifestare rusească. Un ciclon de forțe centrifuge și centripete a animat totdeauna viața rusă în toate subsectoarele ei. De unde, o alarmantă lipsă de stil.

Am străbătut până acum mai multe așezări omenești rusești. Ei bine, nicăeri și niciodată n'am putut vedea o lipsă de stil în felul de viață, mai mult ca aci. Am văzut, bunăoară, printre altele, un fel de bordee deasupra pământului. Nevăzute și lăsate în culoarea pământului, ele aveau un acoperiș scund, plin cu burueni, pe care gainaceele îl scurmau, încercând să găsească ceva de mâncare. Altecori am văzut case din pietre mari, uneori neterminate, care dedeau impresia unor așezăminte descoperite prin săpături. Alături însă de aceste rămășițe ale unei vieți troglodite, am putut vedea clădiri cu o arhitectonică bizară, de o majestate burlescă, ce amintea prețiozitatea snobilor sau a pedanților.

Față în față, aceste clădiri erau într'un fel sufletul și istoria rusă. Pentru un cercetător, ele sunt îndeajuns ca să înțeleagă chiar și sufletul și istoria rusă. Căci nu e nevoe nici să cutreeri întreaga Rusie, nici să cunoști toți rușii, ca să-ți dai seama că ei n'au încercat decât tentațiile pe care le iradiază mirajul perfecției dezordinei. A spus-o de altfel un fiu al Rusiei și încă unul din cei mai alintați, Cehov: „Rușilor nu le place viața". E explicabilă deci predilecția luciferică a rușilor și fatalismul lor nihilist, care te face să crezi într'un Adam slav sau într'un blestem.

A fost deajuns ca un rus să șoptească în meditațiile lui halucinante: „totul e permis", pentru ca să se abdice dela tot trecutul și pentru ca în virtutea unui nomadism spiritual hereditar, să se schimbe totul. Degeaba, mai apoi, realitatea a condamnat pe acest rus cu drumul Siberiei. Halucinația și dialectica lui deveniseră contagioase, chiar înainte ca el să fi luat drumul Siberiei. Toți rușii au devenit atunci Rascolnicov, ca și când toți trebuiau să expieze un blestem. Și de când toți rușii sunt Rasconicov și până azi, Rusia încearcă aceeaș febră parcursă de eroul rus, înainte ca rechizitorul procurorului, reprezentant al justiției și opiniei publice să-i fi demascat sofismul gândirii. E posibil că toate aceste zeci de milioane de Rascolnicovi, se vor regăsi și se vor simți chemați în Siberia de strămoșul lor, Rascolnicov.

Dar mă îndoiesc că odată ajunși, nu se vor întoarce pentru a pune la cale revoluția altor erezii. Pentru că greșit am spus că Rascolnicov a apărut la un moment dat. Rascolnicov a fost întotdeauna. El nu e un erou de roman, ci eroul național rus.

Imi spune fumul lumânării, în această noapte în care stăm în fața unui Rascolnicov care încă se mai sbate pentru a-și salva miasma gândirii lui luciferice, că în Rusia întotdeauna toți rușii au fost Rascolnicovi.

STELIAN TECUCEANU

Humorul și sentimentul naturii

(Urmare din pagina I-a)

exclusiv râsul. Deaceea, el alege din copilăria sa **numai faptele**, lăsând la o parte cadrul peisagistic în care s'au petrecut. El nu procedează ca Alecu Russo și nici ca Slavici, cari își intercalează amintirile între două descrieri. El e un humorist pur — poate cel mai pur din câți am avut — și ca atare nu mai are nevoe de nimic altceva. Humorul său rezultă numai din geniala-i povestire, ceeace îl face să aibă și mai multă valoare.

Există însă și scriitori humoriști, care utilizează natura, scoțând cu ajutorul ei efectul dorit. Brătescu-Voinești, în **Călătorului îi șade bine cu drumul**, reușește, printr'o succintă dar sugestivă descriere, să pregătească încolțirea ispitei de mai târziu. Pitache și Năiță, eroii nuvelei, călătoresc spre Drugănești, să vadă moșia pe care are de gând s'o arendeze cel dintâi, hotărît să pună capăt unei vieți, care l-a adus la ruină. E o dimineață frumoasă de Iunie, „plină de miresme de flori de tei, de sulfină și de levănțică. La dreapta drumului, în cale, se țin lanț zăvoaiele Ialomiței, printre care când și când se vede apa sticlind în bătaia soarelui; la stânga, până în poalele dealurilor, grâne de toată frumusețea: lanuri galbene de grâu copt cu chenare roșii de maci înfloriți, lanuri de ovăz de un verde brumăriu, lanuri de porumb de un verde închis și lucitor; iar pe dealurile care închid zarea ici și colo puncte albe: muncitori la plevilă". Natura, plină de viață și voioșie, dar cu perspective de căldură și moleșală, la care se mai adaogă șirurile de țărănci ce duc spre vânzare pui și boboci de rață, redeșteaptă în sufletele celor doi eroi dorinți de somn și petrecere „Deaceea — ne spune mai departe autorul — fără vreo prealabilă înțelegere, au oprit amândoi în dreptul hanului și bat cu fiștile în stâlpii polatei, fără să se uite unul la altul și strigând într'un glas:

— Hei, stabiliment!

Efectul e minunat și, după cum vedem, e pregătit cu ajutorul naturii. Ceva asemănător găsim și la Slavici, unde, în **Popa Tanda**, autorul provoacă râsul nu numai prin faptele, gesturile și vorbele personagiilor, dar și prin tonul descrierii: „Sărăcenii? Ici o casă, colo o casă... tot una câte una... Gardurile sunt de prisos, fiindcă n'au ce îngrădi; ulița este satul întreg. Ar fi prost lucru un horn la casă; fumul află cale și prin acoperiș. Nici murueală pe pereții de lemn n'are înțeles, fiindcă tot cade cu vremea de pe dânșii. Câteva lemne clădite laolaltă, un acoperiș din paie amestecate cu fân, un cuptor de imală cu prispă bătrânească, un pat alcătuit din patru țapi bătuți în pământ, o ușă făcută din trei scânduri înțepenite cu un par cruciș și cu altul curmeziș... lucru scurt, lucru bun. Cui nu-i place, să-și facă altul mai pe plac..." La scriitorii mai noi, procedeul de a cultiva și întreține humorul cu ajutorul naturii, se găsește pe o scară mult mai întinsă. Trebuie să adăogăm însă, că nu întâlnim nimic din frumusețea obișnuită a naturii. Totul e diformat, refăcut după chipul și asemănarea comică a personagiilor. O lume nouă, în care — dacă ne simțim atrași pentru o clipă — n'am vrea totuși să persistăm mai mult în ea.

Humoriștii mai vechi, aceia de cari am amintit, dimpreună cu alții, la care se cuvine să alăturăm și pe fabuliști — un La Fontaine, un Donici ori un Grigore Alexandrescu — au știut să întrebuințeze natura fără s'o coboare depe piedestalul ei de măreție. Timpurile noastre par să apuce altă cale: a schimonoselii și superficialității. Deaceea, humoriștii de azi nu vor apuca ziua de mâine.

VLADIMIR DOGARU

Bob Bulgaru

(Urmare din pag. I-a)

Bob Bulgaru ne-a lăsat cea mai surprinzătoare, (prin candoarea infantilă a atitudinii lui, în stare să intuiască cele mai fragile vibrații în sufletul inflorescent al copiilor și adolescenților), colecție de portrete în care slujește drept model ființa necontrafăcută de viață.

Bob a pictat copii, adolescente și poeți. Trinitatea unei neînținări complementare nevoilor lui sufletești, sau idealizarea vie a unor valențe saturate real cu opusul acestora. Pictura noastră înscrie cronologic, după G. D. Mirea și N. N. Tonitza, interpreți fiecare altfel, ai copilului, preocuparea antropologistă a lui Bob Bulgaru în șirul marilor ei izbânzi.

Arta lui Bulgaru spăla, prin puritatea ei intențională, urmele păcatului care hâzește lumea și-o sculptează cu ulcere.

Păcatul de a fi nesocotit moral pecingenea păcatului, l-a ispășit Bob Bulgaru pe patul de spital, în care carnea sa s'a consumat dureros. Cancerul i-a cuprins ganglionii, limfa și nervii: ispășirea minunii de a fi întrezărit frumusețea și de a o fi cântat pur.

ION FRUNZETTI

— Nuvelă inedită —

STRANIA DOMNIȘOARĂ RUTH

de LAURENȚIU FULGA

Mi se pare adesea că oamenii, pe care i-am întâlnit o singură dată în viață și acum nu mai sunt, se pot asemăna acelor stele prăbușite, a căror lumină însă o mai vedem aevea în miezul anumitor nopți. Dacă într'adevăr ei au avut putința să se identifice până la paroxism și obsesie cu însăși voința de a nu-i uita — înseamnă că încă înainte de a se naște, au mai existat undeva. E atât de puternică personalitatea lor în noi, că adesea ne oprim în mijlocul străzii, și nedumeriți sau chiar înspăimântați privim în toate părțile, murmurând:

— Parcă a trecut pe alături Acela. Știi? Domnul sau domnișoara Aceea!

N'a fost decât o simplă umbră sau o părere, dar ni s'a părut a fi aidoma unui om viu, care se mișcă prea mult în jurul nostru și de care ne împiedicăm în somn, în iubire, în meditație — dar mai ales în liniștea negăsită nicăieri. Există în fiecare din noi o prezență totală a cuiva pierdut. Nu ni-l putem reprezenta imediat, pentrucă de obiceiu amănuntele se diformează prin moarte — dar rămâne un fel de imagină înflăcărată, care stărue printr'o văpaie de viață nestinsă și nu se poate confunda cu a niciunuia care n'a murit încă. Se zice de multe ori că sunt suflete, care rătăcesc fără noimă prin lume. Dar ceeace caută, nimeni nu știe. Poate nu e decât o ispășire ulterioară a întregului destin, sau poate blestemul creării lor a fost atât de înverșunat — că și după ce au trecut în eternitate — rămân pe aici spiritele să sufere.

Nu este cu putință om, căruia să-i lipsească această deosebită conștiință a continuării vieții prin moarte a unui prieten, iubită sau frate. Morții lasă urme: nu se văd, nu se simt — dar sclipesc extraordinar, exact în clipa în care ne credem mai absenți față de dumnezeire și scurgerea vremii, tocmai în ceasul în care ne-am lepădat prea mult de amintirea lor. Asta e tot o dramă. Înțelesurile ei variază, se resping și se atrag, nu se pot verifica — dar le găsim totuși un sens în însuși faptul că noi mergem pe un drum paralel cu morții. Încotro anume? Și dece drum paralel? Și dece tocmai alături de ei, când noi suntem vii și uram câteodată morții?

Pare-mi-se însă, că era vorba de strania domnișoară Ruth!

*

Peronul era luminat de un singur felinar, învelit în hârtie roșie și așezat cred exact la mijlocul tavanului. Pentrucă pornind cu pași măsurați de aici până la capătul din dreapta și apoi îndărăt înspre capătul celălalt, distanța era aceeași. Lumina roșie a felinarului se împrăștia peste tot peronul, dându-i o înfățișare ciudată. Nimeni nu mai era în jur. Nu știu ce anume mă împinsese să cobor în gara asta. Nimic precis, nimic fixat de mai înainte. Mi-aduc aminte ca foarte grăbit îmi așezasem lucrurile în valiză și fără să mai judec, coborîsem în aparență destul de calm, cașicum într'adevăr în orașul acela m'ar fi așteptat cineva. Dar în clipa în care mă văzui singur pe peronul acela vast și întunecat, singur și nedumerit uitându-mă în preajma mea ca într'o prapastie mă cuprinsese teama de necunoscut. Aveam senzația unui pustiu infinit, în care zadarnic aș fi strigat și m'aș fi sbătut și în care nu știu în ce fel și chip aș fi supraviețuit singurătății și urâtului. Nimeni, ci doar eu și felinarul roșu. Nici trenul nu-l mai puteam prinde. Îl zării mișcându-se greoiu, zănganindu-și toate mașinăriile — iar eu încremenit în urma lui, ca un osândit căruia și ultima speranță i se spulberă.

Era una din acele nopți obosită parcă de prea mult întuneric. Numai beznă, în stânga — în dreapta — în celelalte părți — dar o beznă care se mișcă pe valuri într'un flux universal și în afara lumii. Nici stele măcar, nici alte ființe — ci numai felinarul acela roșu și un sgomot obscur în fund, care se împărțea apoi în mii de sgomote surde — revenind la fiecare pas sau la fiecare ridicare a mâinii.

Totuși mă plimbam dela un capăt la altul al peronului, fumând țigară după țigară, nedeslușind nimic în jur și cu neputință de a mă decide în vreun fel. Aș fi vrut de pildă să găsesc măcar sala de așteptare și să mă culc. Somnul mi-ar fi făcut bine după o atât de necugetată faptă. Aș fi uitat unde mă găsesc și-aș fi uitat poate mai definitiv chiar că exist. Încercai câteva uși, dar nedeschizându-se nici una — renunțai. O clipă mai târziu, auzii în urma mea pași hârșiți și întorcându-mă imediat, nu văzui decât o lumină verzue. Probabil tot un felinar, dar omul care-l purta nu se putea desluși din beznă. Cu cât se apropia, părea mai de grabă o fantasmă umblătoare. Oricum, trebuia să-l opresc.

— Bună seara, domnule...

El tresări și ridicând felinarul înainte, îmi răspunse:

— Eu sunt șeful gării!

Avea o voce groasă și stridentă, ca de gong spart.

— De acord, replicai. Bună seara, domnule șef de gară.

— Ce dorești dumneata? mă întrebă el aproape răstit.

— Mă rog, dacă sunteți așa bun, mai trece vreun tren pe-aici?

Încă odată ridică felinarul, așezându-mi toată lumina aceea verzue pe față.

— Dar unde vrei să mergi dumneata?

— Mi-i indiferent unde, încercai eu să zâmbesc. Indiferent. Vreau numai să plec. Am impresia că m'am rătăcit, și-aș dori să mă întorc acasă, de pildă.

— Nu, noaptea nu e decât un singur tren: acela din care probabil ai coborît dumneata. Numai mâine dimineață mai trece unul. Și atât.

Aveam impresia că-și bate joc de mine. Totuși îl crezui, dar pentrucă nu mai îmi putea fi de nici un folos, îi mulțumii și întorcându-mă, căutai ușa de eșire înspre oraș. Eram foarte mâhnit și gândul că voiu petrece o noapte pe străzi mă înspăimânta. Totuși credeam nebunește în hazard. De abia trecui pragul ușii, că domnul șef de gară mă prinse din urmă și fără altă introducere mă întrebă:

— Dar în definitiv, ce cauți dumneata în orașul nostru?

Surprins (nici eu nu-mi pusesem această întrebare, și văzându-mă oarecum bănuit), dădui din umeri:

— Nu știu. De altfel n'are nici o importanță.

— Da, exact — poate n'are nici o importanță. În tot cazul, dacă mâine de dimineață pleci — aș vrea să te văd la față. Dar cred că n'o să mai pleci.

Ce vroise oare să spună cu ultimele cuvinte? Mă lăsase acolo nedumerit, îndepărtându-se. Acum lumina verzue a felinarului se împrăștia mai larg asupra lui, lungindu-i umbra pe pereți asemeni unei stafii imense. Încet, încet — îl înghiți însa bezna. Mă grăbii să ies mai repede. N'aș mai fi putut rezista, rămânând în loc. Trebuia să mă mișc, pentruca să-mi găsesc un sens și să nu mai știu cum trece timpul. Așteptam mai repede dimineața.

De aici se deschidea extrem de larg un bulevard, pe mijlocul căruia se legănau batute de vânt o mulțime de lampioane — dar văzute în toată perspectiva lor — păreau unei singure lumini, difuzată până în fund. Trecui pe trotuarul din dreapta. Mirosea frumos a tei și a castani.

E foarte interesant să mergi singur dealungul unui oraș, în care la o oră atât de târzie nu mai întâlnești pe nimeni. Toți stau închiși în somn, încolăciți unul de altul, îmbrățișați sau obosiți. Fiecare casă ascunde mistere curioase și deosebite. Mai ales noaptea. Somnul împreună toți oamenii într'o sugestie a morții, îi anulează și chiar dacă visele sunt euforice — ei nu vor să mai creadă în viața adevărată. Ce-ar fi dacă aș suna acum la o casă oarecare și să fug apoi, sau nu să aștept mai bine și cel care îmi va deschide să se uite la mine ca la un nepământean. Nu, așa cum rătăcesc fără rost pe străzi — poate avea o anumită semnificație. I-am putea spune o semnificație de evadare. Vezi, oamenii greșesc. Ei se închid în odăi de teamă, de întâmplările din afară și doresc anestezia somnului. N'ar trebui așa. Ci mai frumoasă pare această fugă dintre lucruri, această evadare simplă, inconștientă poate.

Acum mă găsesc la o răspântie. Sunt patru străzi, care se despart înspre cele patru puncte cardinale probabil. Pe care anume să pornesc? A rămâne la îndoială, înseamnă a avea prejudecăți și superstiții. Pe aici așa dar. Drept înainte. Poate că într'un fel oarecare, schimb și proporțiile sau cursul destinului. S'ar mai putea întâmpla însă — chiar pe strada asta de pildă să se prăbușească pământul și să nu mai fiu după aceea. Ei și? Pe oriunde mergi, Destinul îți ese înainte, nu te părăsește, nu te uită. Trebue să te împlinească pe tine, pentruca să se agațe de altul. Destinul e ca o apa permanentă, împrăștiată în toate părțile, pătrunzătoare prin ziduri, peste cele mai calculate limite. Destinul te prinde oricum, oriunde. Este ceva care prea mult îți aparține și nu-l poți schimba prin altul.

Imi place drumul acesta fără țel și fără măsură. Crează în mine o beție a ineditului și uitat așa întru toate, nu simt decât o dulce reverie care mă copleșește. Poate mă apropii tot mai insistent de ceva necunoscut, ne mai întâlnit de alții și poate numai pe mine mă așteaptă. Oare într'adevăr m'așteaptă în orașul acesta strein cineva? Totuși încă de pe acum particip la un alt început de geneză. Presimt că în construcția rigidă și sortită a lucrurilor — e ceva care se mișcă și capătă viață sau altă moarte anume prin mine.

Deodată tresar uimit. Ceva se petrece aici. Ceva într'adevăr se mișcă. Aud ca din depărtări, o vioară. Întâiu melodia pare o scornire a nopții ori o fluctuație a vântului. Dar cu cât mă apropii, cântecul se distinge clar, acum arcușul se frânge, notele se amestecă, melodia se scufundă ca într'o prăpastie și răsare deasupra numai ecoul lor. Coardele se rup și din nou se împreună. Vioară plină de farmece și blesteme, plină de mâini care o cântă și o strivesc. Un țipăt lung ca o agonie și o clipă de repaos. Mai pătrunde însă până afară o rezonanță a ultimului acord. Stau în fața casei și ascult. Impleticit, lipit cu urechea de zid, ascult. Din nou motivul acela e reluat, dar cu alte variații, mai sumbre, mai tragice. Nu-i poți găsi nicăiri nicio explicație, niciun imn și niciun poem nu se potrivește — ci numai poate viața care se scurge prin degete și prin mișcările arcușului. A cui viață? A cui prăbușire?

Iată dar că în orașul acesta străin, la ora 2 noaptea, cineva cântă la vioară. Mi se pare așa de neînțeles! Aș vrea să văd pe omul care-și sugrumă sufletul într'o vioară, să stau tot în umbră și numai gesturile, făptura, ochii și zâmbetul să i le zăresc. Dar peste toată casa sunt trase obloane. Obloane negre. Toată casa pare neagră. Chiar cântecul e negru și demonic. Și acum încet-încet, ultimul sens se pierde. Nu se mai deslușește nimic. Vioara a amuțit. Liniște. Ce groaznică liniște! Și totuși stărue prin jur cântecul acela de jale, de răsfăț, de beatitudine, revoltă, resemnare și moarte. Toate adunate ca 'ntr'un vârtej, toate ameți-te, încrucișate ca săbiile de flăcări deasupra unei jertfe.

Mai rămân aproape un ceas, dar cântecul nu mai reîncepe. Sunt totuși fericit că nu zadarnic am rămas în noaptea asta aici. Mi-i deajuns. Aș putea mâine dimineață să mă întorc, dar aș mai sta o noapte să mai aud odată vioara gemând.

Plec. În urma mea acordurile se reîntregesc și cântecul mă urmărește. Nu-l pot uita. Îi cunosc acum toate formele și toate pauzele. Și-mi dau seama că evadarea nu mai are nici un rost. Trebue să accept și eu zidurile unei odăi. Mă întreb, dacă m'aș fi dus pe strada cealaltă — la fel mi s'ar fi întâmplat? Da, precis. Sunt în viața omului întâmplări care se adeveresc oriunde.

Găsesc însfârșit un hotel. Intru. Funcționarul de serviciu dormitează cu brațele sub cap, dar se trezește imediat.

— Vreau o cameră, îi spun eu.

El nu-mi răspunde, nu mă întreabă măcar cine sunt, ce caut aici, unde am fost până acum. Ce om cum se cade! Își ia legătura de chei și urcă pe scări în dreapta. La mijlocul treptelor, îl opresc:

— Ascultă, te rog. Cunoști o casă vopsită poate în cenușiu, cu obloane negre. Cântă cineva la vioară de obiceiu. Știi cine este?

Omul acesta mă privește calm, surâzător aproape. Dece o fi zâmbind oare?

— Domnișoara Ruth! Ea cântă la vioară și numai noaptea.

Așa dar o femee?! Domnișoara Ruth! Domnișoara Ruth! Mă trezesc murmurându-i numele, căutând de aici să mi-o închipui. Apoi deodată aud din nou cântecul, parcă mai obscur, mai în fund.

— Dumneata auzi?

— Ce?

— Cântecul. Vioara domnișoarei Ruth! spusei eu înmărmurit.

— Nu vă speriați de geaba, încearcă funcționarul să mă liniștească. Tot orașul cunoaște cântecul acesta și toți îl fredonează. Cine n'are vioară, pian, violoncel sau acordeon — și-l ascultă pe plăci. Și eu îl știu! Ascultați-l!

Și funcționarul începe să fluere melodia. Exact. Aceasta este.

Deschide camera, aprinde lumina, trage storurile la ferestre (i-o fi frică să nu vină cineva strein? i-o fi teamă să nu pătrundă până la mine cântecul? Dar îl aud, îl aud foarte bine, l-am luat deja cu mine, e în mine). Pleacă, spunându-mi:

— Sper c'o să dormiți bine. Somn ușor.

Și coboară fluerând. Mă desbrac, sting lumina, încerc să dorm. Dar în toate odăile hotelului circulă ca o boală cântecul.

— Domnișoara Ruth! Domnișoara Ruth! murmur într'una și-aș fi în stare să țip ca să acopăr răscoala și prezența viorii. Somnul nu mă poate cuprinde în nici un fel. Stau și-aștept? Ce mai aștept? Răsar zorile și tot n'am adormit. Mă scol, mă privesc în oglindă. Sunt galben, sunt urât, sunt grotesc. Oare s'a gândit la mine domnișoara Ruth — când și-a scris cântecul acesta? Apoi deodată toate melodiile tac. Brusc, ca la o prăbușire de ghilotină. Parcă într'adevăr a murit cineva.

Și însfârșit adorm și nu mai știu de nimeni și numai aud nimic. Dar prin somn simt că mi-i frig, tresar și par'că e cineva deasupra frunții mele și mă veghează. Cineva care seamănă cu domnișoara Ruth.

*

N'am plecat nici acum. N'am mai putut pleca. Am încercat de câteva ori și-am reușit s'ajung până la gară. Dar stăteam înțepenit în fața trenului, care se depărta fără rost înspre depărtări fade. Și de câte ori mă întorceam, mă întâlneam cu șeful gării — care îmi zâmbea prostește și mă striga de departe:

— Ți-am spus eu că n'o să mai pleci! E deajuns s'auzi o singură dată vioara domnișoarei Ruth — pentruca să-ți dai seama că toate sunt fără rost, că noi înșine suntem inutili și viețli și nouă înșine chiar. Ar fi mai bine să ne spânzurăm. Ascultă, ce-ți spun eu. Pentrucă vioara d-rei Ruth e blestemată și ne blestemă să rămânem pe loc, să nu ne mișcăm, să ne mumifiăm și să trăim totuși ca 'n niște sarcofaguri. Asta e.

Și avea dreptate șeful gării. Am rămas să colind noapte de noapte casa 'n care cântă domnișoara Ruth și să mă înfășor singur în farmecele ei ca 'n ațele unui păianjen imens, care te suge, te soarbe și de care nu mai scapi.

De multe ori, mă trezesc apoi în barul hotelului — așteptând dimineața în fața paharului cu alcool, încercând să mă mint și să mă amăgesc. Pe toți îi întreb:

— Există domnișoara Ruth? Poate că nu.

Dar ceilalți mă râd. Și dacă ies în stradă sau mă închid în odae —aud, aud, neverosimil dar prezent cântecul domnișoarei Ruth.

*

De patru zile plouă și stau în casă. Mi-am cumpărat o vioară și cânt. Dar n'am ajuns să trăiesc cu toată exasperarea, înțelesul adânc și dramatic al cântecului — așa cum îl trăește domnișoara Ruth. Totuși aveam nevoie de un fel de otravă dulce, care să ți se împrăștie în tot corpul și care să-ți creeze o lume aparte de vis. Vioara mea este foarte roșie și de câte ori lampa se reflectă pe întinsul ei — tresare însăși lumina și participă la sensul cântecului. Nu mai știu nimic în afară de asta. Doar atunci, când prea obosit gata de moarte — mi se prăbușesc mâinile în jos — mă lipesc de fereastră și privesc în afară. Ploaia cade încet, încet, cu picuri mici și neîncetat. Cerul e foarte aproape, văzduhul puțin cenușiu și toate lucrurile lumii sunt ude și încremenite în ploae. Și dacă mă văd în oglindă, deabia mai mă pot recunoaște. Am îmbătrânit enorm și mi-s tâmplele încărunțite. Pupilele s'au lărgit și-au prins semne negre dedesubt. Când zâmbesc — mă arde gura, căci zâmbetul se aseamănă zâmbetului acelor fiare neliniștite închise pentru totdeauna în cușcă.

— Ar trebui să te mai plimbi puțin! îmi spuse chiar în seara aceea funcționarul de serviciu al hotelului. Ar trebui să bei ceva. Altfel nu scapi.

Da, poate are dreptate. Ar trebui să beau ceva. Și-i ascult sfatul. Cobor imediat în stradă. Rătăcesc în neștire dealungul și dealatul orașului. Ploaia îmi pătrunde prin haine, până la carne, până la oase. O simt însă ca pe o văpae extraordinar de fierbinte. Și ridic tot mai sus capul, picurii apei se preling de pe frunte pe obraz în jos — și așa absorbit de materia naturii nu simt nimic, ci numai merg — așa ca orbii la infinit, blestemați să nu găsească nicăiri o lumină. Numai pe strada domnișoarei Ruth n'am trecut. Mi-a fost teamă, o frică stupidă și mă opream deodată, întorcându-mă. Extenuat, slăbit, — mă retrăgeam în cele din urmă în bar.

Ah! barurile și alcoolul vaporizat al barului. Oamenii se văd ca prin ceață și toți sunt beți. Atât de multe femei tinere, ca niște fiare simple și inconștiente — care dansează, strâng paharele în palme, râd, se îmbrățișează. Domnește peste tot alcoolul ca un împărat. În agitatele spirite ale bărbaților — în conștiințele lor devastate, în sânii femeilor colcăe și în toate odăile — alcoolul suprem, demonic — torturează independențele corporale, le împreună și apoi le soarbe.

Mă așez la o masă în fund. Sunt foarte calm. Și e cel mai groaznic lucru să bei singur într'un bar, unde toți sunt perechi sau unde toți vor sfârși perechi. Îmi sprijin capul în palmă și privesc nestingherit în jur. Ce lume diformă și imperfectă! Dumnezeu n'a vrut-o așa. Totuși ea nu mai aduce nimic aminte a simetrie sau a ordine paradisiacă. Îmi pare rău că exist încă și mi-ar pare rău dacă aș fi condamnat la moarte. Așa suntem toți. Chiar de-am avea vieți de șoareci sau de pisici — așa târându-ne ca șerpii sau ca lipitorile — așa căzând mereu și supuși altor osânde, dorim să trăim, ne înverșunăm să ducem viața până la capăt. Dar care capăt?

Printre mese se apropie, împleticindu-se și descompus, domnul șef de gară. Vine cu mâinile întinse, cu două pahare pline, zâmbind.

— Vreau să bei cu mine!

Și dăm paharele peste cap. Prietenul meu hohotește. Îl privesc mut.

— Spune-mi, începu el așezându-se, ce-ai vrea să se întâmple în noaptea asta?

Îl privesc pe deasupra paharului și mi se pare unui spânzurat, care s'a coborît din frânghii ca să-și amețească moartea mai mult.

— Nu dorese nimic, îi răspund umplându-mi alt pahar. De altfel cred că e caraghios să-ți impui un anumit lucru. Chiar dacă te satisfaci, nu poate fi ceeace cauți definitiv. Totuș aș vrea să se întâmple ceva neobișnuit, aș spune ceva neverosimil.

Șeful de gară mă ascultă cu ochii înfipți înainte.

— Ai cunoscut-o pe domnișoara Ruth? mă întrebă el deodată.

— Domnișoara Ruth? tresării în clipa aceea. (Parcă am uitat-o, parcă nici nu m'am gândit vreodată la ea). Nu, n'am cunoscut. Dar dece i se spune „strania domnișoară Ruth?" Mi se pare că ori e ironie, ori mai ales spaimă. Într'adevăr e o ființă ciudată?

— Se exagerează, amice. De fapt, e o făptură integral a pământului. Cred că nu este în lume o altă femee, care să fi trăit atât de intens ca domnișoara Ruth. Dar ar fi mai bine s'o cunoști personal.

— Crezi că mi-ar folosi la ceva? Deobiceiu întâlnirile cu oamenii sunt lipsite de sens.

— Întâlnirea cu ea ar fi extraordinară. Dar atunci, mă rog, pentruce n'ai mai plecat din orașul nostru? Vrei să spui că nu te-a chinuit niciodată domnișoara Ruth? Ea nu ți-a dat voe să pleci.

— Nici n'am văzut-o măcar, nu știu cum arată.

Atunci șeful gării, aprinzându-și o țigară, se scotoci prin buzunare și scoțând o fotografie boțită și veche, mi-o întinse:

— Aceasta este domnișoara Ruth!...

(Urmare și sfârșit în N-rul viitor)

Cronica literară

„Dâmboviță apă dulce"..., de Damian Stănoiu

(Editura ziarului „Universul", București, 1941)

„Asceză" (versuri) de Marin Radu Voinea

(Colecția „Convorbiri literare", București, 1941)

D. Damian Stănoiu e unul din cei mai harnici slujitori ai scrisului nostru literar. Ne amintim încă, de tribulațiile pline de haz și de necaz ale preotului proaspăt hirotonit din savuroasa nuvelă „In căutarea unei parohii" cu care a debutat, mi se pare, în paginile revistei — pe atunci ieșene — „Viața Românească", romancierul neobosit de astăzi. Au trecut de atunci mai bine de zece ani și numărul cărților publicate de d. Damian Stănoiu în acest răstimp a trecut de douăzeci. Cel dintâi volum al d-sale, apărut cu titlul „Călugări și ispite", aduna primele nuvele publicate prin revistele literare ale timpului, aducând publicului — un public de calitate — surpriza unui povestitor de umor robust, din vâna lui Creangă și a lui Hogaș. După „Călugări și ispite" d. Damian Stănoiu a căutat tot mai mult popularitatea și a găsit-o, cred, fără prea multă casnă.

Intre scriitor și cititorii săi tot mai numeroși s'au statornicit, cu trecerea timpului și pe măsura publicării altor și altor volume, acea complicitate pe care o constatăm astăzi ca pe un fapt impunut și de neînlăturat. Atenția publicului pentru scriitorul pe care-l prețuește nu rămâne fără ecou și scriitorul e mângâiat să-și poată achita o datorie de recunoștință scriind în gustul și pentru desfătarea cititorilor săi fideli. Literatura devine atunci prilejul sau pretextul unei bune dispoziții în voia căreia se lasă îndemnată fără efort pana scriitorului, năzuind să dăruiască și cititorului aceeași bună dispoziție care-l va face să mai uite de necazurile mărunte ale vieții de toate zilele, în agreabila tovărășie a cărților.

Ultimul roman al d-lui Damian Stănoiu *„Dâmboviță apă dulce..."* povestește într'o proză comunicativă și curgătoare, care cruță cititorului orice efort, pățaniile pline de haz ale unor provinciali descinși în Capitala țării, grație unei neașteptate întorsături favorabile a soartei.

Patru fălticeneni la fel de simpatici pentrucă se hrănesc deopotrivă din aceeaș simpatie și beneficiază cu toții de bunăvoința neostenită și nepărtinitoare pentru vreunul din ei a romancierului, cumpără tuspatru un loz de loterie, devenind peste noapte milionari. E un lucru care se poate întâmpla oricui, deși se întâmplă foarte rar.

Cum ar putea deci, cititorul întâmplător să nu se simtă atras și interesat de soarta unor oameni ca toată lumea, soartă care ar putea fi și a lui? Unul din cei patru norocoși este Ifrim Iftodor, burlac, petrecăreț, cartofor și afemeiat, slujbaș în urbea Fălticenilor. Altul Irimia Bostan, ovrei botezat, mucalit și flecar, filosof practic și rezoneur care sporovăiește fără astâmpăr. Incă unul este învățătorul Iancu Pană, notabil din intelectualitatea provincială, cărturar idilic și naiv, familist predestinat și îngăduitor, om distrat care își uită pălăria pe oriunde se duce. Insfârșit, părintele Ermolae, călugăr dela Mânăstirea Slatina, om cu frica lui Dumnezeu și a rânduelilor pravilei, care va ceda câtorva ispite mărunte, mângâindu-se că poate totuși rezista celor mai mari.

Câștigătorii norocoși ai milioanelor loteriei se hotărăsc de comun acord să-și petreacă la București primele zile din noua lor viață, în care se vor răzbuna de toată mizeria și banalitatea existenței provinciale de până atunci. Odată cu buna stare materială care-i fericește, sufletul lor aspiră, potrivit cu temperamentul fiecăruia, la o libertate pe care abia dacă mai îndrăsneau să o viseze.

Iftodor, de pildă, va evolua către stilul „mare", pe care modesta retribuție de slujbaș la un birou de prefectură a unui oraș provincial ca și ambianța locală, nu i-o îngăduiseră.

Se va îmbrăca bătător la ochi, va purta monoclu, va juca la curse și în cărți și va face curte femeilor din „lumea bună". Iancu Pană visează o viață tihnită de pensionar și rentier, cu sieste prelungite în Parcul Carol, cu lecturi alese în biblioteca Academiei Române, cu matineuri la teatru, concerte, etc. Părintele Ermolae, cel mai modest, vrea doar să-și vadă un fost frate întru schimnicie dela Muntele Athos, aflat acum la schitul Darvari din inima Bucureștilor, unde el însuși va rămâne în cele din urmă, întrucât „Dumnezeu e pretutindeni și mântuirea sufletului se poate căpăta în orice loc". Insfârșit, Irimia Bostan e dornic de „lovituri" la bursă și de afaceri în stil grandios.

Pe toți patru îi vedem evoluând îndrumați și susținuți de continua bună dispoziție a romancierului care-i poartă prin toate întâmplările, cu un umor plin de îngăduință omenească pentru omeneștile lor slăbiciuni.

Cititorul are astfel prilejul să petreacă fără osteneală, câteva ceasuri plăcute în tovărășia unor inși a căror existență se consumă într'o mediocritate nu lipsită de oarecare pitoresc și ușor întristată de melancolia resemnării în care poposesc ostenite cele mai cutezătoare elanuri.

*

Se cuvine să întârziem asupra debutului poetic al d-lui Marin Radu Voinea, cu toată luarea aminte. *„Asceză"* e o carte de poezie din expresia căreia tot atât de interesant ca scriitorul ne apare omul, cu însușirile lui de sensibilitate, inteligență și simpatie omenească. Titlul cărții e nepotrivit cu substanța ei și cititorul nu-l poate recunoaște la nicio pagină. Ințelesul imediat pe care-l sugerează cuvântul *asceză*, înscris pe coperta unui volum de poezie, este acela al unei aspre experiențe, al unui ideal de renunțare și austeritate prin transcenderea într'o lume în care datele simțurilor nu sunt admise decât ulterior trecerii lor prin controlul unor repetate decantări. Dar poezia d-lui Marin Radu Voinea se hrănește dintr'o senzorialitate robustă și deplină, a omului de țară, care deși cărturar își păstrează încrederea calmă în adevărurile și realitățile țărănești, cu care comunică direct, nu prin nostalgia orășanului desrădăcinat și descumpănit.

Dela „Baladele și idilele" lui Coșbuc, rareori un poet și-a mărturisit cu atâta vigoare autentică și calmă, cuviință și lipsă de ostentație, afinitățile lui țărănești,—limpezile isvoare care-i îndatorează inspirația. Totuși, în expresia ei, arta poetică a d-lui Marin Radu Voinea se vădește primitoare de sugestiile unor experiențe poetice din cele mai îndrăznețe. Se știe de pildă, cu câtă virtuozitate se mlădiază înțelesurile și ce efecte poetice remarcabile obține d. Tudor Arghezi, prin inversiunea sintactică, în versuri ca acestea:

Și ugerii, alături, ai vitelor, cu lapte.

sau:

Și ne simțeam, în cer, ca'ntr'o odaie

Autorul volumului *„Asceză"* folosește și el procedeul amintit, dar cu o stângăcie care face să pară greoaie și colțuroasă robustețea firească a inspirației sale, ca în acest distih despre o troiță la răspântie de „Drum de Țară":

Spre a-i pomeni, de-o cuvioasă mână,
Cei ce-au murit cioplind, îs scriși în lemne.

sau versul:

Ochii bezniți dor greu de soare strâng
(Venin)

Acestea sunt însă cusururi mărunte, răslețe. Obiecția principală pe care o aducem d-lui Marin Radu Voinea este, în unele poeme, lipsa de unitate a inspirației care se manifestă uneori prin nepotrivirea logică a unei comparații sau imagini cu sugestia ei pregătitoare, alteori inadecvarea vocabularului la înțelesul care se străvede confuz încă și inform prin expresia rebelă, neîndestulător prelucrată. Vom ilustra această obiecție. Iată a doua strofă din poezia intitulată „In Munți" (care începe cu această invitație la bucuriile simple: „...Să ascultăm acum creșterea ierbii"):

Stelele cerului se prind cu mâinile
Făgăduelile serii sunt de păcat
Trupul plin al lunii, desbrăcat
Se 'mparte stâncilor goale ca pâinile.

Primele versuri ale strofei citate creiază o atmosferă de sensualitate, pe care al patrulea o risipește inoportun prin compararea trupului plin al lunii, cu pâinile, cuvânt care nedumerește, lăsându-ne asupra unei impresii de lucru nedesăvârșit, ratat. Strofa chiar distonează, rămânând izolată și necomunicativă față de înțelesul pe care-l reținem la sfârșitul lecturii poemului.

Cât privește ceeace am numit inadecvarea expresiei poetice la înțelesul pe care năzuiește să-l comunice, să se citească poeziile „Asceză" sau mai ales „Cuvânt înainte", care, așezat la începutul cărții, amintește deaproape, în intenție, memorabilul „Testament" prefațial la *„Cuvinte potrivite"*.

Cu toate aceste obiecții, accentul trebuie pus însă pe aceea ce socotim ca o contribuție valabilă, demnă de relevat, în talentul poetic al d-lui Marin Radu Voinea.

Am spus că poezia d-sale întreține un contact nemijlocit cu viața, ca se identifică cu ea prin datele simțurilor, ale unei senzorialități depline; cu alte cuvinte, prilejurile vieții sunt tot atâtea prilejuri de poezie, întâmpinate fără ezitare sau îndoială dramatică și cu atât mai puțin umbrite de bănuiala vreunei renunțări, a unei renunțări ascetice.

Viața e privită ca o funcție integratoare: cu prezentul, în spațiu, prin datele simțurilor, — cu trecutul, în timp, prin amintirea solidară, prin continuitate și tradiție.

Satul—natal probabil—îi apare poetului ca un cimitir păzit de mulțimea crucilor, dar nu această imagină plastică și statică e aceea definitivă, la care se oprește, ci una de mișcare și durată, în perspectiva căreia toate capătă sens:

Plopii pălesc și'n foșnetul lor cântă
Străbunii ce-au pornit prin veacuri șir.
(S'au dus boerii).

Acelaș înțeles, al unui suflet solidar nu numai cu aspirațiunile sufletului colectiv, de care se simte sporit și îmbărbătat, dar cu ambianța fizică chiar, cu natura prielnică, rodește într'o frumoasă strofă din poezia „Vatra":

Legenda plină vine cu merinde
Și toamna-i umple coșurile lin.
Cerul, prieten, mâinile-și întinde
Și-aruncă'n miezul vremii, darnic
Snopi de îmbelșugare și senin.

Această solidarizare a poetului, pe care am notat-o mai sus, nu e de natură programatică și nimic nu ne-ar putea îndreptăți să bănuim la d. Marin Radu Voinea intenția de a teoretiza ceea ce este neîndoielnic, la d-sa, sensibilitate și participare emotivă. Se pot cita în această privință destule exemple remarcabile, cum sunt poeziile intitulate *„Vatra"*, *„Sat"*, *„Moartea la țară"*, *„Praznicul Sântei Mării"*, *„Balada Morii"*, *„Pregătiri"* și altele. Vom transcrie aci doar cele trei strofe ale poeziei *„Bătrâna"*, vrednică de antologie:

Suia bătrâna: Semn de întrebare
Trimis de sat spre cer și Dumnezeu.
Ducea un coș cu oale și ulcioare
Străbunilor căzuți în somnul greu.

— Unde-ai plecat? șopteau frunzișuri crude
Lin petrecând făptura ei pe drum.
— Mă duc cu bună ziua pe la rude
Că s'au făcut pale de fum.

Ca o grădină, cerul îi zâmbia
Nimbându-i trupul vestejit și stors.
A așteptat-o satu'ntreg. Dar ea
A mas cu morții, nu s'a mai întors...

Emoția ce le inspiră și care organizează poezia într'o unitate și cu o consecvență lăuntrică, perfectă, se prelungește într'o mișcare sufletească nesfârșită. Continuarea firească a vieții prin moarte, solidarizarea lor necesară și esențială, — iată înțelesul pe care-l sugerează strofele citate. Ele ne pot da o idee satisfăcătoare despre puterile reprezentative ale talentului d-lui Marin Radu Voinea. Cărturarul, intelectualul, și-a păstrat nealterate și sensibilitatea și înțelegerea caracteristice sufletului anonim pe care-l exprimă, simțindu-se solidar cu el și autorizat prin el. De aceea, socotim „Asceză" una din cele mai cuprinzătoare și mai adânc întemeiate experiențe poetice. Rezultatele ei pot fi numite fără ezitare, fiind vorba de poezii ca „Bătrâna" sau acelea din care am înșirat numai titlurile, realizări.

MIHAI NICULESCU

LITERATURĂ DE SEZON

Intâia fericire...

Nu s'ar putea spune că Românul este prea păstrător de tradiții. Sunt însă câteva cari i-au intrat în sânge. Și nu dintre cele mai fericite. Iată, de pildă, preparatvele culinare legate de amurgul unui an și de începutul altuia.

Prima zi a anului de mari hotărîri care se anunța a fi 1942, l-a găsit pe Rumânașul nostru tot cu cușma pe-o ureche înghițând voios duzini de sărmăluțe... tradiționale, vinișor, cozonăcei și alte multe... „ca'n vremurile bune".

Dar nu despre acestea am intenția să scriu aci. Ficatul și rinichii își vor spune cuvântul cu mai multă competență și, poate chiar, putere de convingere.

Vreau să vorbesc anume despre literatura care însoțește porția de plăcintă pe care tot tradiția cere s'o consumi în zorii noului an, despre renumitele *Răvașe*, „ambițioase, caraghioase", cum le recomandă vânzătorul ambulant, înghețat și zdrențăros din ale cărui mâini le cumperi cu doi lei (și cu două milioane de microbi) spre a le vârî în plăcinta musafirilor.

Lectura acestor bilete este deliciul comesenilor și unica literatură pe care cetățeanul sătul și dispus o „înghite" de Anul Nou.

Râd convinși cu hohote când madam Vaxileescu citește cu glas mare bilețelul d-lui Ionescu:

Nu te mai strâmba'n oglindă,
Cum făcuși anul trecut.
Te fixează toată lumea
Fiindcă ești destul de slut.

Iar Piscupeasca și Protopopeasca fac cor cu Ionescu când se dă citire bilețelului Vaxileaschii, care sună cam așa:

Te duci mereu la cinema
Ca să vezi amor mereu.
Ca să fii iubită tu,
Lucrul ăsta e cam greu.

Vaxileasca uită și ea de toate acestea când, cu respirația tăiată, d-l Pipirigeanu citește biletul pe care d-na Piscupescu căuta discret să-l treacă sub tăcere și sub masă:

Ai ciorapul de mătase
Și pantoful e de lac.
Ce folos nu ești frumoasă
Dragă ce vrei ca să-ți fac.

Și, buna dispoziție ajunge la paroxism, când alt musafir este gratificat de autorul anonim cu catrenul:

Hai noroc și bucurie
De al tău cap să se ție!
Nu că ai calități bune,
Dar azi așa se spune!

Mai puțin succes vor obține desigur aceste patru versuri:

Ia și tu o carte'n mână
Că n'o să-ți strice de loc.
Te vei cultiva nițel,
Insă nu cu cărți de joc!

Adevărul rău versificat va găsi prea mulți cu musca pe căciulă, ca să poată fi obiect de haz.

Sunt acestea momente de *fericire* desigur. Dar nu știi pe cine să-l fericești mai întâi: pe autorul „Răvașelor ambițioase, caraghioase, etc., etc." sau pe veselii convivi. O întrebare la care vă las să răspundeți.

Și totuși...

Un confrate, nu spui numele, persoană însemnată, s'a amuzat și, pretinde el, a amuzat societatea într'o seară, lansând cele câteva „bilețele" pe care le voiu înșira mai jos:

Unui avocat cu multă imaginație, întors de pe front.

Avocatul povestește
Gura lui în săbii taie.
La Odessa, Simferopol,...
Bate... câmpii de bătaie.

Amfitrionului, june tată a două grațioase dudui:

Două fete, două grații;
Dar a treia und' să fie?
Evident, iți spun confrații
Ele sunt grație ție.

Și fiindcă d-ra *Icar* făcea unele rezerve în această privință a adăugat:

Se'ndoaie duduia Icar
Nu doară că știe ceva.
Să'ncerci s'o convingi e'n zadar,
Se'ndoaie de grația ta.

Unui doctor care descria o foarte reușită operație asupra unui rănit oribil mutilat, pe care, după o minuțioasă operație de chirurgie estetică, a putut să-l redea societății.

Rănitul X și-a pierdut gura,
Dar doctoru-i făcu figura.
Urmarea, nu-mi vine să spui:
Mai are-un dinte... contra lui.

Tot amfitrionului, funcționar la Soc. „Via".

Predestinat fuse bădia
Să fie funcționar la „Via".
Dar crud a fost al său destin
Caci „Via" asta n'are vin.

Unui dentist
Afirmau clienții
(Vai de dânșii, triștii)
Mai aproape dinții
Chiar decât dentiștii.

Tot lui.
Dentist ales, de prima mână,
Cum nici un alt nu se găsea
In toată patria română,
El trăgea vecinic la măsea.

Unui conviv care într'o amplă și documentată pledoarie pentru vin, spunea că vinul — și efectele sale — „trec" rapid.

Trece vinul, trece.
Dar rinichii spun:
Trece vinul, însă
Pietrele rămân.

Și, în fine gazdei, care ne-a oferit la sfârșit o cafeluță în care o duduie se oferea să ghicească.

In ritm cu moda se dorește
Și-atunci la dâns-a invitat
O duduiță ce ghicește
Fără greșeală'n surogat.

Norocul fericitului autor al acestor răvășele este că nu vă poate auzi părerea.

Și pentrucă am terminat cu Răvașele de Anul Nou, îmi fac o datorie, iubiți cetitori, să vă urez la toți (șapte, ar zice un răutăcios) un An Nou fericit, nu în sensul titlului rubricii mele.

GHICITOARE

Ia ghicește ghicitoare:
Este Sare.
Sare n'are.
Gura mare,
Capu' tare,
Poartă părul cu cărare
E biped ca orișicare
Are însă în picioare
Dar ales, nu ca oricare!
El anume e în stare
Să scrie cu fiecare
Versuri fără încetare.

Oare?
Cine, care,
Să-i reziste-ar fi în stare?
Mare
Tulburare
Provoacă bădia. Mare
Frământare,
Agitare,
Stimulare.
Concentrare
De talente literare
Care,
Care mai de care
Au lovit în zisul Sare
Așa că nu-i de mirare
Tot lovindu-l fiecare
A ieșit prin măcinare
Dintr'un bloc plin de tărie,
Sare... de bucătărie.

RADU A. STERESCU

Carte poștală

Aura și scumpa mea copilă,
In grădina toamnei însorită
Vă va strânge visele'n pupilă
Așteptarea, — frunză 'ngălbenită.

Cine știe dacă'n astă noapte
Nu se vor închide ochii mei?
Stelele vor tremura în șoapte
Cu întunecimi de moarte'n ei.

Știu că somnul o să-mi fie greu
Intr'o groapă plină cu noroi,
Dar mă va 'nveli frunz'șul meu
Și-am s'adorm gândindu-mă la voi.

ION SOFIA MANOLESCU

Rânduri pentru Mama

Lumina ce mi-a dat-o la plecare
Pe fruntea abătută nu s'a stins;
Port, mamă, dorul de alt soare
Cum poartă desnădejdea un învins.

Surâsul tău doar în aducerile aminte
Mai stăruie ca o icoană din trecut;
Trec printre oameni fără să le spun cuvinte —
Deși-i cunosc, le sunt necunoscut.

Eu simt azurul vechilor porunci,
Mi-i sulfetul și azi tot alb ca zarea —
Mai pot vorbi cu Primăvara'n lunci
Și mă încumet ca să chem în șuer depărtarea.

Mai știu și-acum poveștile acele,
Când mă speriai ca s'ațipesc;
Mi-i drag și astăzi să cetesc în stele
Și nu mi-i frică luna să o fugăresc.

Dar prea sunt singur și departe
Și știu cât plângi de-i rău cu mine,
Că numai tu ai vrut să plec la carte
Și pentru jalea ta, măicuță, află că mi-i bine!

RADU PATRAȘCANU

Sonatină

Din strălucirea moale a coapselor de lotuși
S'aude cum lumina iruptă'n partituri
A bâiguit la poartă, mucegăit, — și totuși
Ca o legendă pură, culcată în păduri.

Bolnave portative rămase în viroage
Ingenunchiază'n seara de zmeură și lapte,
Ca o femeie crudă, în care mustul coace
Livezile, și'n care cad rodiile coapte.

Castanele de sgură și vâslele de vată
Adulmecă aroma fânețelor amare, —
Beția unor baluri, pe care, altădată,
Le-au dus în inimi regii și prinții'n buzunare.

Pământurile grase s'au învelit în aburi,
Ne urcă în artere căldura și ne-alungă;
Din ugerele serii prin proaspetele jgheaburi
Se'ntinde umbra'n suflet, melodică și lungă...

Arsurile din sânuri și obrajii ca pelinul
Ne strigă din sonata cocorilor... In jocuri,
Salcâmii ne par negri... Iubito, curge vinul
Indepărtării noastre de oameni și de locuri.

ION CARAION

CANTECE NOUI

Insemnări pe manșetă

Intrați de puține zile în iureșul noului an, n'am putut desprinde încă prea multe tâlcuri lirice, ca să le împărtășim tuturora. Poate că poeții s'au retras în odăi, mulțumindu-se cu un foc bun și cu un pahar de ceai, lăsând pentru o clipă leoparte toate preocupările înrudite cu tocul și hârtia. Doar câteva mesagii rătăcite printre fulgi, au venit în aceste zile de unanimă odihnă, smulgându-ne visului și lenei, cu versurile de fiece zi, mai mult nepublicabile și banale, așa cum se întâmplă și în celelalte 51 de săptămâni ale anului. Să le lăsăm însă în plata Domnului, și să divagăm puțin, pe marginea poesiei și a oamenilor ei, cu gândul liber și înfrățit cu oamenii — dar mai cu seamă cu voia poeților și a cetitorilor. In rest, le făgăduim că de săptămâna viitoare vom intra în „normal!"

*

In București, pe bulevardul Brătianu, între cafeneaua Wilson și un mare blakhaus, e înghesuit un chioșculeț șubred și pirpiriu, prin care bate vântul iarna și intră soarele vara, în bună voe și fără vreo supărare. Poatecă grăbiții trecători nu vor fi băgat de seamă că acolo, tocmai acolo, e un chioșc. Nici n'ar fi de mirare, mai ales că acolo nu se vinde nici pește, nici carne și nici lemne.

Dimpotrivă! In baraca aceea șubredă e o mică anticărie care oferă zi de zi spre cumpărare, cărți, reviste și dicționare — recunoaștem: o marfă în fața căreia se opresc mai mult elevii, studenții și poeții, în general oameni fără prea multe parale. Până aici, veți spune, nimic neobicinuit, nimic care să se încadreze, cât de cât, în limitele acestei rubrici, care are legătură mai mult cu poesia decât cu cărțile ei.

Dar iată că acolo înlăuntru, în chioșcul bătut iarna de vânt și vara de soare, e un negustor care se deosebește puțin de ceilalți, un negustor pe care nu ne așteptam să-l aflăm aici, tocmai aici. De fapt omul acesta e nu un negustor, ci e poetul Dimitrie Stelaru, boemul bard al tinerei generații, care se pare că și-a nimerit vocația. Nu știm câtă vreme aripile îi vor mai sta închise în cușca aceasta, dar ținem să atragem luarea aminte a tuturor celor ce-ar putea fi interesați oarecum de acest fapt care iese puțin din comun. Noi înșine ne-am mirat când, mai acum câteva săptămâni, am dat pentru întâia dată de noul negustor, care — mărturisim — rămăsese tot poet, poetul Stelaru, cel cunoscut de noi toți. Dar parcă trecea prin ochii săi o lumină nouă, tocmai în clipa în care o rafală de vânt barbar își făcea intrarea în „prăvălie" pe găurile din pereți. Ghemuit lângă o sobiță, între un Samain și un Verlaine, între Jarry și al său Ubu, Stelaru vinde acuma tuturor câte-o frântură de vis, în schimbul unui pumn de gologani roși și mizeri. Acolo, între hârțoage și [illegible], în chichinețța din bulevardul Brătianu, Stelaru a început un meșteșug pentru care niciodată nu vom avea destule bucurii și tristeți.

Când treceți pe-acolo, prin inima otrăvită a acestei sgomotoase Capitale, priviți o clipă și prin ochiul de geam al „Anticariei Stelaru". Acolo l-am întâlnit pe poet, în tovărășia aleasă a altor poeți, dar mai ales l-am văzut răsfoind o antologie, oferind un roman, nu cu mâinile stupide ale negustorului, ci cu ochii mari și triști ai fratelui care știe că pentru un ban îți oferă carne din carnea celui de-o seamă cu el, esența de întotdeauna a vieții și a morții.

Iată de ce mă opresc zi de zi în anticăria de pe Brătianu, acolo untre Cafeul Wilson și un imens blockhaus de beton și oțel!

*

Am primit la redacție o broșurică. Poesii, intitulate „Perspective". Scriu acolo mai mulți poeți, despre care poate că am mai vorbit. Pentru azi vreau să reținem însă numele unei noui poete, din nu știu ce loc, Elean Diaconu, pre nume. Din cele trei poeme ale ei, am subliniat o poesie cu atmosferă de port, cu dragoste, cu tărie, o poesie în care am bănuit un talent de care nu ne îndoim că ne va oferi surprize cât mai bogate și mai inedite. Poema din „Perspective" este o realizare în urma căreia putem pretinde, dar mai ales putem aștepta.

ST. B.

N. B. Manuscrisele se trimet la redacție, menționându-se pe plic: pentru Ștefan Baciu. Și cuvintele de răspuns: **Nestorovici L., Radu Vlăd., Const. C., Al. S. Băic., But. N. Călin, Melinte V. A.; Nu!! Em. Flrs., Ștefan Dum.:** Altele: **N. Yeron., I. I. Vint.** Da. **I. Goga. Indescifrabilă. Ovidiu R.: Da.**

BRAȘOV, 1934...

— Reportaj inedit —

de ȘTEFAN BACIU

ZAPEZILE DE-ATUNCI

Și astăzi, ca și 'n atâtea alte dăți, drumurile care duc înapoi m'au purtat câteva zile în orașul adolescenței. Zăpezile din balada lui Villon căzuseră din belșug, așa că am avut răgazul să le rememorez pe toate celelalte, la propriu și la figurat. La gura sobei, amintirile și toate emoțiile par mai calme, mai stăpânite, așa încât uneori de-abia ți le mai recunoști. Apar ca la circ, iar tu stai în mijlocul lor, plesnind elegant din biciu, dându-le ordin să facă sluj — să se prefacă în literatură — și într'o bună zi o să constați fără uimire că ești un dresor. Îmblânzitorul de amintiri. Zadarnic însă glumești! Ca totul să nu-ți scape printre degete, apleacă-te cu luare aminte asupra acestei mape cu lucruri vii și caută să scoți esențe, măcar pentru o pagină de revistă.

Cum, șovăești? Doar e același oraș de-acum șapte ani, așa cum ai scris în capul acestor coloane! Dar șapte ani, aceasta e o cifră care se apropie mai mult de zece și se îndepărtează de cinci. Ochianul îl ții strâns în mână, dar când privești prin lentilele lui, ți se pare că te uiți pe dos: totul se micșorează și fuge. Dar înafară de asta, mai ai încă la îndemână atâtea și atâtea: teancuri de reviste vechi, cutia cu fotografii, maldârele de corespondență, cărțile din rafturi, și chiar și orașul, neschimbatul și eternul oraș, care te ajută, toate, să poți patina pe luciul fără de pată al aducerilor aminte. Curaj, tinere bătrân! Când alții își scriu memorii lipsite de sens, la optzeci de ani, tu să ai curajul de-a scoate din uitare măcar un atom de viață, la douăzeci și trei, mai ales când trecutul se măsoară pe șapte degete. Două mâini, așadar.

Brașov 1934 nu e numai o cifră. Efervescența spirituală, febra literară, saltul din cotidian pe care l-a riscat o mână de tineri pe vremea aceea, alcătuește în orice caz un răstimp din ale cărui elixiruri se va scrie istoria provinciei de ieri.

Să nu se mai întrebe nimeni, căci ridicăm perdeaua!

OAMENI

Printre pietrele acestei cetăți, o epocă în minus sau în plus, trece aproape nebăgată în seamă. Când timpul înghite cu colții săi ziduri și fortărețe, oamenii care se freacă de ele trec mai bănui decât niște păpuși de câlți. Dar așa cum stăruește în amintirea mea, Brașovul de atunci nu-și poate trăda atât de ușor actorii. Cum stau de o parte, ca și mai ieri, îi aduc pe nesimțite în lumina lanternei, trecând peste toate cancanurile și micimile, pe care de-atunci moartea le-a nivelat cu o uluitoare grije.

NICOLAE CANTONIERU

Căci s'a dus și sclipitorul Cincinat, care patrona pe-atunci cu o bunăvoință obosită cenaclul „Brașovul literar", risipind din ce în ce mai rar — între Curtea de apel și intre parc — nestemata unei rime, sau un madrigal. Plictisit și bolnav, trubadurul aștepta din zi în zi o mutare la București, fără să bănuiască, cred, că Eternitatea îi e mai aproape decât Capitala. Cu lavaliera și cu ghetrele-i albe, acest ciudat cântăreț trăia din ce în ce mai mult din trecut, închis între cărțile lui din str. Regina Maria. Când l-am cercetat acolo, pentru cea din urmă oară, scuzându-mă că îl „conturb", a zâmbit și mi-a spus: „Nu-i nici un deranj! Șezi, băețaș!" Dar azi îl aud și-l înțeleg parcă mai bine: „Nu-i nici un deranj!"

Și urmându-l pe Cincinat, s'a dus și bunul Niculae Cantonieru, stâlpul iubit al adolescenței mele, pe care zadarnic îl mai chem și-l aștept. Inalt și fumuriu, străjuit de Aurel Marin și Mihail Chirnoagă, Niculae Cantonieru a însemnat pentru epoca aceea, tot ce e nou și bun. Tinerețe, elan, talent, omenie, camaraderie, frăție, toate aceste daruri le-a împrăștiat în jur, mințindu-și (acum îmi dau seama) stropul de viață care avea să se sbată în el doar încă un an.

Strâns unit în jurul unui ideal și al unui crez, oriunde ne adunam, Niculae Cantonieru era punctul hotărîtor; de pe „promenadă" la vre-o librărie, sau din locuința lui din str. Spitalului pe „Corso", silueta lui trecea dreaptă și dârză ,așa cum i-o văd și astăzi, dincolo de moarte, când îl chem uneori sau când îl aștept. Am cunoscut încă destui oameni de-atunci, dar niciodată nu am mai simțit o astfel de inimă de om, ca aceea care bătea în pieptul de bolnav al minunatului Cantonieru.

Sărac și nedreptățit, ironic și mândru, omul acesta n'ar fi îngăduit niciodata să se scrie despre el pe un ton văicăreț și poate că tocmai de aceea îmi stăruesc în minte rândurile lui de pe o carte poștală: „Impușc francul mai rău de cât tine și când pun mâna pe bani, cumpăr cărți poștale

EUGEN JEBELEANU

și scriu la prieteni". O, cum s'au revoltat atunci cei cinci-spreze ani ai mei, fără să bănuiască măcar că peste cinci luni Cantonieru avea să moară singur și uitat, pe malul Dunării, la Giurgiu.

Și dacă am amintit de Aurel Marin și Mihail Chirnoagă, mușchetarii de eri, care n'au încetat nici o clipă de-a crede în cuvântul scris, nu pot să trec peste acel Ion Focșeneanu, gazdă de poeți și artiști, el însuși poet de talent, care după o scurtă dar agitată activitate scriitoricească, s'a retras în anonimatul unei vieți de fiece zi.

Ei toți au purtat făclia artei, și când îi aduc înaintea ochilor, dincolo de timp, mi se pare că nu mai sunt atât de singur, într'un oraș cunoscut și uitat, în care azi cântă alți tineri, acoperind cu glasul lor argintiu și tăios, huhurezii vremii.

PROVINCIA, „FRIZELE" ȘI TIMPUL LOR

Să nu zâmbiți, doamnelor și domnilor, dar firul acestor povești parcă mi-a pus barbă și favoriți. Să nu zâmbiți, când am să vă spun că „provincia" de eri, acest termen în jurul căruia s'au dat atâtea lupte, era mai vie, mai clocotitoare, decât cea de acum. „Frizele" dela Brașov, nu erau un fenomen izolat, decât poate prin calitate, căci în rest, reviste și foițe apăreau mereu și oriunde. Și era o animație și-un ritm, la cartierul general al liricei din Brașov, oridecâteori sosea ceva nou, toate elanurile și greșelile găseau justificare. Chirnoagă le răsfoia nervos, Marin mai sceptic, în timp ce eu le bombardam cu epistole, toți străjuiți de grimasa zâmbetului lui „Nea Nicu" Cantonieru.

„13" la Focșani, „SO₄ H₂" la Turnu Măgurele, (bună revistă!) „Plai" la Cosmin-Cernăuți, „Fișier" la Cernăuți, „Pământul" la Călărași, „Lanuri" la Mediaș, „Foc tânăr" la Roman, „Abecedar" la Turda, „Bloc" la Piatra Neamț, toate soseau în pas alergător, bătăioase, dar pure și sănătoase.

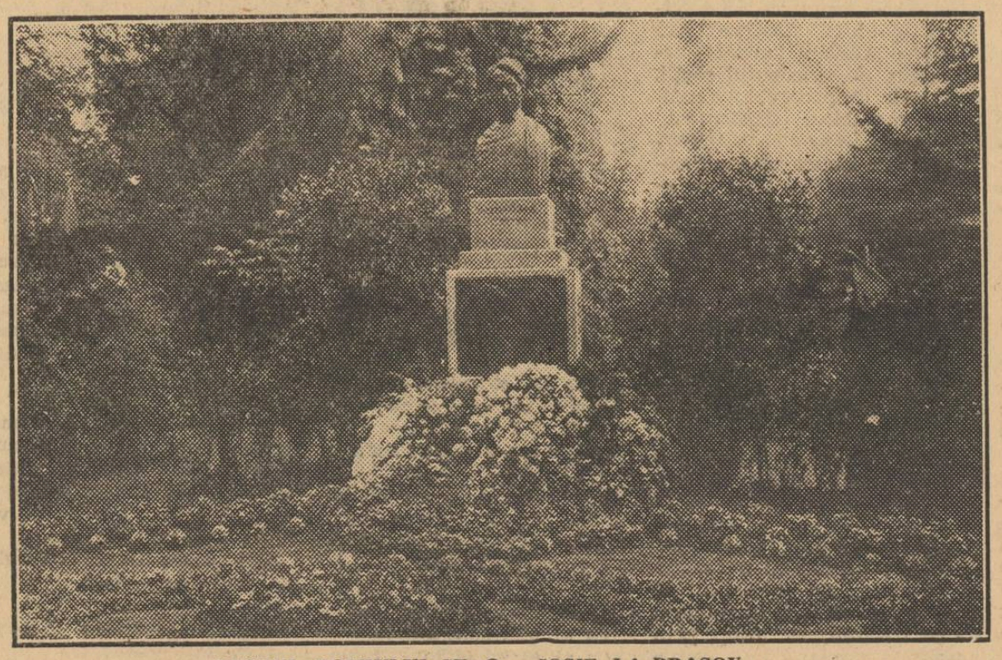

BUSTUL POETULUI ST. O. IOSIF, LA BRAȘOV

Și „Frize" la Brașov! Mai bine de un an de zile, acest monitor al provinciei a colectat în coloanele sale tot ce se scria mai frumos și mai nou, pe întinsul țării. Călăuzindu-se numai după talent, cei trei redactori au publicat aici pe toți cei ce veneau între ei, cu o poesie bună, cu un articol cinstit, cu o nuvelă plină de miez.

In Strada Lungă 160 era redacția. In strada Fântânii, chichineața de tipografie a lui Antal, iar între aceste două puncte cardinale, se lucra revista. Corecturi, corespondență, expediție, schimb, un sistem redacțional și administrativ destul de încurcat, pe toate le aranjam la timp, deavalma, ajutați numai de-o birje hodorogită cu doi cai, și de Șaramet, legendara ordonanță a lui Mihail Chirnoagă, care era și colportor și factor și curier și hamal, muncind pe spetite pentru „succesul moral" al revistei. La „Frize" și-au luat sborul atâți poeți și tot acolo au prins aripi multe talente între cele ce circulă azi pe piață. Liceean juvenil, semnatarul acestor pagini era secretar de redacție, urcând în goană scările spre muceda odaie a lui Cantonieru, vestindu-l că, în fine, B. Iordan a trimis o poveste cu Tiriplic, sau că Silviu Roda — pe care vremea l-a smuls dintre noi atât de curând — a expediat un teanc de poesii și numărul unu din „Foc tânăr". Numărul unu, dar și unicul!

Noi nu am avut nici rotative, nici linotypuri, nici zincografie, ci întreaga revistă (ba chiar și cele trei-patru cărți plătite, ca să apară în „editură") erau culese la mână de-un șvab înnalt și ciupit de vărsat, care rămânea de multe ori perplex în fața unei poesii de Horia Ghiea, sau a unui cursiv semnat M. B., în timp ce unica mașinuță plană, manevrată cu mâna — uneori chiar și de domnii redactori care se agitau prin tipografie — scotea la iveală coalele care erau fățuite în aceeași încăpere, care era și legătorie și tipografie — într'un cuvânt: o tipografie complectă.

„Frize" n'a fost numai o revistă și nu numai o grupare, așa cum n'a fost nici editură, nici cenaclu, cu toate că a fost câte puțin din toate acestea. Când stau și mă gândesc, descătușat de timp și izolat de oameni, îmi dau seama că „Frize" a fost un curent, un fel de a trăi literatura și de a înnobila viața, care s'a perpetuat în timp, cu alți oameni, dar cu aceleași idealuri. Căci oare adeziunea de mai târziu a lui George Vaida nu e un fenomen sufletesc, o totală suprapunere de destine, care trebue așezată tot sub semnul acestor „Frize", care de bună seamă nu și-au spus încă ultimul cuvânt? Vezi, îmi spun, au trecut aproape șapte ani. O lovitură piezișe a pus capăt unei minunate aventuri spirituale, care a îmbogățit ceva mai mult decât sufletul acelui Brașov; dar moartea acelor file albe care ieșeau lunar din teascuri, e numai un popas, după care se mai pot spune multe cuvinte...

CORESPONDENȚE

Eram un grup, dar parcă am fi dorit să fim și mai mulți. Ne întâlneam mereu și nu știu cum, râvneam să avem printre noi alții și alții. Scrisori lungi își luau sborul în fiecare zi în toate unghiurile țării, așteptând răspunsuri încă din clipa în care erau aruncate la cutie. Și zilnic aveam un curier bogat, pe care ni-l împărtăștam apoi reciproc, pentrucă în fiecare plic, unul dintre noi avea pentru toți ceilalți un post-scriptum, o întrebare, un imbold, care trebuia spus fără zăbavă...

Bătrânul Covalski, factorul care a pierit în flăcări ca un autentic cavaler, iubitor al vinului și-al unui zâmbet, se înființa în fiecare zi la uși, ciocănind discret și depunând pe biurou o revistă, o carte sau un mesagiu. Așa și altfel încă, populam Brașovul, cu duhuri, și deatunci am învățat să cunosc, după prima aruncătură de ochi numai, slovele pe care le mai întâlnesc și azi.

Ascuțitele săgeți ale lui Jebeleanu, rotunjimile nervoase ale lui Chirnoagă, „purecii" lui George Putneanu, (care pe-atunci era Aurel) cărțile „tapate" la mașină ale lui Ion Manolescu, Ion Sofia de azi, caligrafia cuminte a lui B. Iordan și liniile aruncate în toate vânturile, depe hârtiile mototolite ale lui Mircea Streinul, când închid ochii, plicurile îmi joacă înaintea lor, comunicative și bune, păstrând toate sărutul umed al ștampilei, care le pedepsea, înnegrindu-le puritatea. Știu că Brașovul de-atunci nu se oglindește în acele vrafuri de hârtii, decât în măsura în care noi le imprimăm căldura și dragostea inimii. Dar oricât am uita prin poduri și saltare o comoară fără de preț (și nu fără de valoare) ca aceea, tot va veni o zi, când un „savant" colbuit și nu fără de haz, va descifra date și întâmplări, acolo unde se sbătea o inimă care nu încape în note și în variante. Dar mai erau și

VIZITELE

In gara Brașov soseau zilnic trenuri, și uneori când ascultam ecoul lor care se lovea de spinarea Tâmpei, declamam versurile lui Cotruș:

„O, plecările, plecările, plecările
„Din toate porturile și din toate gările
„Spre toate țintele, spre toate așteptările!",

visându-ne într'un compartiment izolat, sburând spre cine știe ce iubită din Antile ,sau spre vre-o șezătoare dela Focșani sau Sfântu Gheorghe. Pe atunci svâcnetul osiilor avea pentru noi un farmec inegalabil și din toate drumurile spre gări, îl reținem mai dureros pe-acela în care l-am condus pe bietul Cantonieru. Mircea Brătucu, Chirnoagă, eu și încă unul sau doi, care-mi scapă din memorie. Dar nu, acum nu vreau să vorbesc despre asta!

Uneori, ne trezeam cu câte un domn necunoscut, care suna la locuința câte unuia dintre noi, întrebând fără vre-o altă introducere, dacă aici stă domnul cutare sau cutare. Și totdeauna se întâmpla în așa fel, că domnul cutare locuia acolo! Erau bine informați acești domni necunoscuți, acești vizitatori ciudați, care întrebau de un tânăr elev, sau de un domn sublocotenent care era

MIHAIL CHIRNOAGĂ și ȘTEFAN BACIU

plecat într'o manevră de trei-patru zile. Numai pe Cantonieru îl aflau mereu acasă, întins pe o canapea cu mult prea scurtă pentru trupul lui de uriaș, așa cum l -o fi aflat și moartea, într'o zi de toamnă munteană.

Ehei, ciudate și bune vizite mai erau și acestea!

Neașteptat, pica fostul brașovean Eugen Jebeleanu, arborând tot alte cravate și întârzind apoi dela întâlniri, fiindcă îl furase somnul la „Coroana". Dar oricum, popasurile lui culminau în totdeauna în plimbări lungi și de neuitat, la care eu îl atacam apoi cu serii întregi de poesii inedite.

Și Jebeleanu pleca tot atât de neașteptat, dar tocmai în ziua dispariției sale, un bilet venit cu Șaramet, ne anunța că în strada Lungă 160 ne așteaptă Pavel Nedelcu, care tocmai descinsese dintr'un tren mixt. Din strada Regina Maria, Mircea Pavelescu, nepotul lui Cincinat, ne ruga să fim la cafeneaua „Coroana", uitând că rigorile regulamentului ne-o interziceau. Dar invitația lua aerul unui ordin, așa încât peste un sfert de oră, discutam de zor cu Mircea Pavelescu, poet hermetic și autor al plachetei „Călător prin umbra sa", care ne anunța că a mai tradus un poem din Gérard De Nerval și că s'a certat cu unchiul, din pricina unui articol apărut în revista constănțeană „Liceu", cu un an în urmă. Ca un fum albastru, în uniforma-i de marinar, poetul dispărea și el, scuzându-se apoi în lungi epistole, (ce frumoase scrisori!) pentru fuga lui cam intempestivă.

Și veneau alții și alții. Într'o zi a descins aici, dintre cețurile Cernăuților, Mircea Streinul, în mână numai cu o servietă, dar cu un notes plin de imagini despre lună și cu un plan măreț al editurii sale, în care aveau să fie tipăriți toți stihuitorii României. Oare numai ei să fi fost?

Nu, nu. Imi răsare în minte și Ladmiss Andreescu, mereu în drum spre Mediaș, apoi Petre Pascu, simpaticul bard arădean izolat, în fine Niculae Albu, toți aceștia poposind fie la noi, fie aiurea, întrerupându-și drumul, sau oprindu-se, numai de dragul unui șpalt cu corecturi, sau pentru un volum în ediție restrânsă. Nu știu prea bine dacă astăzi tinerii poeți își mai vizează de câte două ori biletul de drum de-a treia, dar când îmi amintesc de vizitele din 1934, regret infinit că din ce în ce mai mult ne place să călătorim cu trenuri de lux, cu popasuri cât mai scurte.

TOAMNE, PRIMAVERI, PROECTE

Vara mai ales, și într'o măsură oarecare și iarna, nu prea erau „sezoane" literare. Activitatea cea mai febrilă, roboteala cea mai intensă, sbuciumul cel mai accentuat, toate acestea se consumau în lunile toamnei și ale primăverii. Atunci, mai ales atunci, ne adunam noi, câte doi sau mai mulți, în lungi conciliabule, împărtășindu-ne tot ce aveam pe inimă și în gând. Nu pot spune ca alții că am tras la fit dela liceu, dar știu că de multe ori m'am dus la școală cu lecțiile amețite, din cauza unui nou model de paginație, sau că Chirnoagă s'a culcat de multe ori la patru spre ziuă, fiindcă nu mai pridideau cu lipitul banderolelor pe „Cartea de dragoste", sau fiindca scria încă zece pagini la romanul, rămas în proect, „Obștească prietenie". Câte titluri de opere au rămas numai atât, câte coale înnegrite au prins mucegaiu în cartoane, câte poeme au luat calea coșului sau a sobei, aceasta nu o mai știm nici unul dintre noi!...

Dar „Amintirile unui copil de familie proastă" ale lui Cantonieru, „Nadir" volumul meu de poeme, esseurile provinciale ale lui Chirnoagă, antologia suprarealistă de buzunar a lui Mircea Pavelescu, romanul lui Brătucu, „Cărți de vizită" de Ion Ștefan, și altele — câte? — au rămas numai cenușe și risipă de litere, îmbogățind cu leșurile lor toamnele și primăverile, care aveau să ne facă mai buni și mai bogați în experiență, poate că tocmai fiindcă pășeam cu nepăsare pe locurile pe care nu de mult le presărasem cu iluzii, în peregrinările noastre de ultimi și paradoxali drumeți peripatetici.

FINAL

Acum, când mă aflu la sfârșitul acestui mărunt fragment din acel tot, care ar putea să fie odată și odată mărturisirile unui om, mă gândesc că la timpul lor întâmplările vor trebui să fie spuse și altfel. Deocamdată însă, mă mulțumesc cu acestea puține, așa cum au putut fi scrise, fără intenția de a alcătui un fragment sau un lucru de sine stătător. Nimic din toate acestea, ci simple încrustări în goana timpului, pentru cei ce au trăit cu noi, dar și pentru cei ce ar dori să știe ceva în plus.

Spuneam la începutul acestui reportaj că zăpezile din cunoscuta baladă a bătrânului Villon, au troenit din nou Brașovul, aducând cu molcoma lor cădere și o sumedenie de amintiri pe care

CINCINAT PAVELESCU

le-am prins în vârf de ac, pentruca să nu le ia vântul. Nu știu dacă în dosul perdelei mai ninge sau nu. Afară e noapte și din amintiri nu a mai rămas decât atât. Poatecă și mâine va ninge cu fulgi albi, pe sub Brașovul lui 1941, la fel cu zăpezile de-atunci. Sunt singur. Cei din reportaj s'au dus în toate vânturile, până și sub pământ, iar din ceeace a fost, văd în fața mea doar un maldăr de scrisori și de fotografii: Brașov 1934.

Brașov, Decembrie 1941.

CREZ

Nu mă orbește, Doamne, primăvara
Cu toată năvălirea ei de verde.
Nici visul în hățișuri nu mă pierde
Și nu m'alintă cu răcoare seara.

Zadarnic mușc din aurul poemei
Când n'am în inimă, de fier, credința.
Visez să-mi fie slavă biruința
Și râd de moartea pură a crisantemei.

Păcatul săgetează orice stea
Și bolta mi-i oglindă de pământ...
Ce-i lumea mea zidită de cuvânt
Și ce-s tristețile târzii de nea?

Nu-mi pasă, Doamne, de m'o duce pasul
Pe drumul fără de întoarceri vrute;
N'o să mă plec tăcerilor durute
Și 'n moarte n'o să mi s'astupe glasul.

Și-am să te strig stăpâne și din lut
Că n'o să-mi fie glia lanț nici chingă.
Nu poate veșnicia să mă 'nvingă,
Că-mi stau, cu miile, strămoșii scut.

Și-am să te strig pe nume Dumnezeu —
Setos de pita ta de vis și soare,
Că se cuvine-o dreaptă sărbătoare
Și umiliților din neamul meu.

N'am să cerșesc nici mort din direptate
Că n'am îngenuncheat cât am fost viu,
Și așa, poemul ăsta dacă-l scriu,
Il scriu pentru țăranii mei din sate.

LUCIAN VALEA

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939.

3-942

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRATIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30,10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL LI • Nr. 3
SAMBATA 17 Ianuarie 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAŢIUNEA SIBIIU

Contribuţie pentru o viitoare ediţie critică Eminescu

Emile Augier, LE JOUEUR DE FLUTE în trad. lui M. Eminescu, LAÏS

Comedie antică într'un act, în versuri

de I. E. TOROUŢIU

G. IBRAILEANU justifică autoritatea textelor lui Eminescu, publicate în timpul vieţii sale prin periodice, astfel: „Noi ştim că **Convorbiri Literare** îl corijau uneori, dar nu suntem în măsură să cunoaştem schimbările făcute de redacţia acelei reviste, deoarece, cu excepţia câtorva poezii ultimul manuscris, cel rămas la tipografie, nu mai există". [1]).

Simţind că în jurul său „altă lume se arată, alte idei se răspândesc, alte aspiraţii încălzesc inimile" [2]), **Iacob C. Negruzzi** încredinţează, cu începerea n-rului din Ianuarie 1895, conducerea revistei unui grup de „tineri autori", în fruntea cărora se găseşte d. MIHAIL DRAGOMIRESCU, îndreptăţit prin pregătirea şi vocaţia sa. Dar şi în această a doua etapă a „Convorbirilor Literare", după preluarea conducerii de către „tânăra generaţie" [3]), TITU MAIORESCU rămâne cu rolul de spiritus rector ce l-a avut şi îndeplinit 28 ani, în linii mari, timp cât pe frontispiciul revistei a stat ca „redactor Iacob Negruzzi". Se vede acest lucru din manuscriptele ce le avem şi în cari se produce intervenţia lui Maiorescu. Unul dintre acestea este manuscriptul lui Eminescu LAÏS, în care criticul taie versuri de-ale traducătorului, le înlocueşte cu ale sale, comprimă scene, prin suprimări de dialoguri, schimbă, pe alocuri, înţelesul, în fine, întreprinde acea lucrare în opera poetului, care nu poate fi justificată de loc, cu atât mai mult pe cât schimbările se fac după şase ani dela moartea lui Eminescu, la 1895, când această comedie antică a lui **Emile Augier** în tălmăcirea poetului nostru începe să se publice în **Convorbiri Literare.**

Domnul profesor MIHAIL DRAGOMIRESCU a binevoit să cedeze pentru colecţia noastră de **„Studii şi Documente Literare"** arhiva d-sale compusă dintr'o bogată corespondenţă privitoare la **„Junimea", „Convorbiri Literare" şi „Convorbiri Critice".** Scrisori de mare interes istorico-literar dela **T. Maiorescu, Iacob C. Negruzzi, Duiliu Zamfirescu, I. L. Caragiale, P. Cerna, Vasile Pârvan, Teodor Şerbănescu, Teohari Antonescu, I. Dragoslav** ş. a. abia de vor intra în două masive volume din această colecţie. După tipărirea lor cu obicinuitul aparat critic de lămuriri şi adnotări, ele vor îmbogăţi secţia de **Autografe a Academiei Române** înfiinţată de către I. C. Negruzzi. Documentele vor avea darul să lumineze unele chestiuni de istorie şi estetică literară, să arate raporturile dintre diferiţi autori şi acest mare îndrăgostit şi sincer slujitor al literelor româneşti, până la autosacrificiu, care este MIHAIL DRAGOMIRESCU. Tot domnului profesor Mihail Dragomirescu se datoreşte păstrarea câtorva manuscripte originale, după cari s'a făcut culegerea textelor la tipografie pentru „Convorbiri Literare" sau pentru cea de a doua revistă, pe care a întemeiat-o şi condus-o: „Convorbiri Critice". Intre aceste manuscripte ne-a fost încredinţat şi manuscriptul lui M. EMINESCU: LAÏS, traducerea comediei lui **Emile Augier: Le joueur de flute.**

EMILE AUGIER (* 17 Sept. 1820 Valence=Rhône — † 26 Oct. 1889 Croissy = St. Germain-en-Laye), unul dintre creatorii piesei moderne pentru teatrul francez, prin tematică îşi are două faze distincte de activitate: cea dintâi cuprinde subiecte antice, şi poetul foloseşte pentru ele forma adecvată a versului; a doua, din timpul maturităţii sale, tratează, în proză, întâmplări şi aspecte din viaţa socială a Franţei; în aceste piese teatrale E. Augier biciueşte fără cruţare slăbiciunile şi viciile societăţii franceze şi ale timpului, încât critica, în permanenta ei balansare între ironie şi adevăr, i-a şi găsit epitetul de inaugurator „de l'école du bon sens". La 1858 Émile Augier este ales membru al Academiei Franceze, iar în 1879 încetează orice activitate şi trăieşte retras, la vila sa dela ţară, ultimii 10 ani de viaţă. Din cele 7 volume de **„Théâtre complet"** (1889), cele mai însemnate bucăţi sunt: **Un homme de bien** (1845), **L'aventurière** (1848), **Gabrielle** (1849), **Diane** (1852), **Philiberte** (1853), **La jeunesse** (1858), **Paul Forestier** (1868), **Le gendre de M. Poirier** (1854), **Le mariage d'Olympe (1855). Les lionnes pauvres** (1858), bietele femei, cari sunt silite la adulter, numai ca să poată face faţă modei şi luxului impuse de rigorile societăţei alese... **Les effrontés** (1861), **Le fils de Giboyer** (1862), **La contagion** (1866), **Maître Guérin** (1864), **Madame Caverlet** (1879). Dela **Cucuta** (La ciquë, 1844) şi până la **Casa Fourchambault,** creaţia sa de căpetenie, Émile Augier se caracterizează printr'o linie de sobrietate, neîntreruptă şi fără şovăeli. Are şi un volum de „Poësies" (1856); opera **Sappho** (1871) vieţuieşte prin muzica lui **Gounod.** Ecoul versurilor sale atât din poezii, cât şi din bucăţile teatrale, se stinge mai curând decât ar merita tematica şi trudnica elaborare, din cauza unor elemente străine de metalul, care singur numai trezeşte prelungi şi durabile sunete metalice. Celalt teatru din viaţa contemporană retransmite atât pentru actualitate cât autorul a fost în stare să prindă din eternul caracter omenesc. Asupra vieţei şi operei lui Émile Augier s'au scris, între altele, şi următoarele studii şi monografii: **Pailleron,** E. Augier (1889); **Parigot,** Emile Augier ((1890); Émile Augier, sa famille, son temps et son oeuvres par un **Valentinois** (Valence. 1896); **Marillot,** Émile Augier, étude biographique et critique (Grenoble 1901).

IN **GERMANIA,** scrierile lui E. Augier apar traduse îndată după ce se tipăresc în original. Cele mai multe se găsesc în **Reclams Universal Bibliothek.** Iată în ordinea numerică traducerile în limba germană: **Der Pelikan** (n-rul 622), **Die Abenteurerin** (856), **Eine Demimonde = Heirat** (1126), **Arme Löwin** (1104), **Gabrielle** (1155), **Haus Fourchambault** (1072), **Die Goldprobe** (1434), **Der Schwiegersohn des Herrn Poirier** (1499), **Die Unverschämten** (1729), **Schierlingssaft** (1927), **LAÏS** (2414), **Reichtum** (2947).

In româneşte, traducerea să fi fost făcută de M. Eminescu în 1888. Intemeiaţi pe caracteristica grafiei, pe ritmul interior, pe dosarea nuanţelor, am înclina totuşi să credem că Eminescu a tradus comedia **LAÏS** înainte de 1883. Se opun însă acestei ipo-

1) In prefaţa ediţiei sale dela **„Ramuri"**, Craiova, 1940, pg. 6
2) **„Conv. Lit."** 1895, pg. 2.
3) **Iacob Negruzzi,** ibid.

(Urmare în pag. 6-a)

F. DUELBERG — Peisaj

CARLO CARRA

de ION FRUNZETTI

Dacă reacţia împotriva concepţiei instabile de viaţă pe care o promova pictura impulsionistă, este datorită spiritului masiv al mediteranianului Cézanne, **părintele constructivismului cubist, aceşta nu e totuşi un motiv de a spune, prin generalizare nejustificată decât de dorinţele prea geometric sistematizante, instabilităţii spiritului nordic, tendinţa spre echilibru şi armonie statică a mentalităţii mediteraniene. Orice încercare de a pune bariere geografice spiritului şi manifestărilor sale, este, — dacă geografia aceasta nu reprezintă în acelaş timp nuclee etnice bine definite, mărginindu-se la geometrizări în linii mari, — sortită neizbânzii.**

Lupta dintre viziunea impresionistă a naturii, — labilitate de senzaţii disparate, pâlpâiri inconstante de conştiinţă — şi viziunea construită, statică, închegată, corespunde celor două mari diviziuni ale tipologiei eterne valabile când e vorba de spirit: eleatismul şi heraclitismul.

Produs al unei ere materialiste, cubismul este rezultatul unei înfrângeri: incapabil de a da viaţă materiei neînsufleţite, pictorul înmărmureşte viaţa, în forme care-l solicită mai curând ca fizician decât ca vrăjitor. Juan Gris sau Bracque, înscriu de pildă, în spaţiul perspectiv, forme pe care le aleg nu pentru conţinutul lor, ci pentru felul în care pura uneia în plan se potriveşte cu a celeilalte. Contextura conturelor şi suprafeţelor unor obiecte despuiate de orice viaţă proprie, îmbinarea surprinzătoare şi decorativă a formelor interesează în Bracque sau în Juan Gris, înainte de orice altceva.

Este rolul lui Carlo Carra, **artistul atât de italian prin concepţie şi tradiţie, — dela quattrocento-ul toscan se revendică doar pictura lui — să restitue realităţii demnitatea sa existenţială.**

După ce, pornit dinlăuntrul viziunii cubiste, Carlo Carra a luat un drum paralel, simţindu-i mereu cotul, încetul cu încetul o nouă viziune şi-a făcut loc în expresie: intima realitate a lumii aparenţelor. El crede în sufletul ascuns al lucrurilor, în postulatul unei fundamentări spirituale a cosmosului. Carlo Carra a reuşit miracolul de a reda într'o formă abstractă, **extrema apropiere concretă a lucrurilor. Departe de a crede în fizică, echivalentul limbajului geometric, Carra ştie că fenomenele fizice nu sunt decât faţa externă a faptelor psihice. Inlăuntrul aceleiaşi geometrii care a dus pe cubişti la o îndepărtare treptată de noţiunea continuităţii ritmice, de legătura organică a părţilor, Carlo Carra operează o reîntoarcere la anthropomorfism.**

Izbitura puternică a acestui fel de a se opune fatalităţii mecaniciste, Carra ştie s'o atenuezе inteligent: în nici un caz el nu lasă impresia unei operaţii retrograde, nici antipatica figură a conservatismului cu orice preţ n'o arborează.

„Calea întoarsă" nu se mai poate face, pe drumul spiritului, nici măcar arzând capetele de pod ale înaintării. O retragere în bătălia aceasta e imposibilă. Carra o ştie. De aceea el nu face retroversiuni ci restituiri. Acordă geometriei ceeace întâmplarea istorică şi nepriceperea manipulanţilor ei îi subtilizaseră fraudulos: sensul uman. Sunt zorile albastre, ale unui întuneric misterios, de crepuscul metafizic, pe care Carra le înscrie drept prologuri ale unui umanism nou.

(Urmare în pagina 6_a)

fişier

„Le papier souffre tout", spunea Paul Valéry. Ceace, credem, nu înseamnă să îndure fraze cum spre pildă am găsit una: Prietenii istoriei literare ţine-sedinţă publică... şi urmau precizările. Nota, dealtfel, este aparuta sub titlul unei rubrici literare, şi dacă nu ne înşelăm se referă la activitatea unei asociaţii de cultură. Probabil, însă, că literatura nu este prea legată de gramatică, aşa încât totul se lămureşte lesne...

●

Fiindcă l-am numit pe Valéry, nu mă pot împiedica să nu citez încă o frază, pe care mi-am reamintit-o însă după ce am scris fişierul din numărul trecut. **„J'avais vingt ans et je croyais à la puissance de la pensée".** Prin aceasta nu renunţ la cele spuse atunci, ca un fel de elogiu al gândului, fiindcă pe lângă „puterea gândului", renegată sau chiar disprefuită de Valéry, mai există şi farmecul lui, îndepărtat de orice realizare practică. Pe acesta nu-l poate spulbera, fiindcă atunci n'ar mai fi conceput nici această fermecătoare frază.

●

Cânta odată un aparat de radio. — Ocupaţie foarte practică pe care mulţi cetăţeni o apreciază, renunţând la studiul unor instrumente muzicale. Mă întreb însă ce se va întâmpla dacă executanţii dela microfon ar face această descoperire. Din fericire, vanitatea omenească ne poate salva din greul impas. Vor rămâne totdeauna destui orgolioşi cari să studieze chiar şi instrumente grele, spre a-şi vedea numele pe programe. Cânta, prin urmare, un aparat de radio. Se executa, mi se pare, o simfonie de Schumann.

Mai la o parte, ascultând, dar nefiind acolo în acest scop, un român, îmbrăcat în suman şi itari. Dacă sunetele erau prea savante pentru cultura lui muzicală, nu-l impresionau totuşi neplăcut. Pe chipul său se putea citi o reală desfătare. Atât de reală, încât la un moment dat, exuberanţa unui alegro con brio l'a îndemnat să intoneze o doină. Una melancolică, una copleşitoare, tragică.

Disonanţa era insuportabilă. Dar bietul om nu realiza aceasta. Am vrut să închid emisiunea, — era prea dureros să aud masacrată o creaţie atât de fină, dar nici nu aveam intenţia să zdrobesc personalitatea stranie a cetăţeanului.

A fost profund decepţionat.

S'a apropiat de mine să mă roage să mai las muzica, fiindcă este frumoasă.

DIMITRIE POPESCU

(Urmare în pag. 2-a)

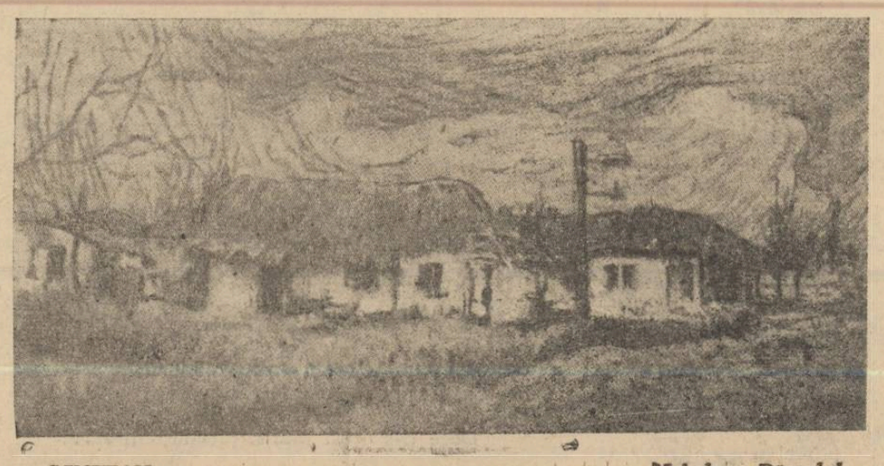

LUCHIAN — Mahalaua Dracului

Notă la un recital de dans

Dela excelentul recital de dans al d-lui Gabriel Negry am păstrat o impresie de melancolie, şi este o impresie neobişnuită după un spectacol choregrafic. Mi s'a părut că dansatorul n'a izbutit să depăşească unele desamăgiri ale omului, de tot nemeritate, prin care elanul vital, atins, a pierdut iremediabil din intensitate — şi astfel arta d-sale nu mai beneficiază, pare-se, de acel surplus de vitalitate, ce la drept vorbind defineşte dansul. De aci impresia ciudată că dansatorul dialoghează cu o nevăzută parteneră: Melancolia.

Deficienţa energiei şi instinctului metric, sensibilitatea splendidă, dar insuficient disciplinată, lipsa de sinteză în finaluri sunt într'o mare măsură compensate de delicateţa sentimentului tonal, de nobleţa captivantă a stilului şi simţului decorativ.

Domnul Gabriel Negry se realizează mai cu seamă în acele dansuri de atmosferă galantă şi preţioasă, evocând vremea badinajului şi graţiei. In realizările de genul acesta tehnica d-sale este fără greş.

Şi fiindcă vorbim de tehnică — şi fiindcă nu înţelegem critica altfel decât integrală şi obiectivă — ţinem să atragem atenţia, asupra acelei discrepanţe între expresivitatea vibrantă a braţelor (analizând cu fineţe sentimentele imponderabile) şi virtuozitatea şovăelnică şi negeometrizată a piciorului. Numai prin puterea elastică a muşchilor gambei izbuteşte dansatorul să desmintă legea gravităţei, „depărtându-se de lut ca să se apropie de aştri" cum scrie undeva Jean Cocteau. Ne e cu atât mai mare uimirea cu cât galbul piciorului e armonios, limpede, înalt — construit parcă anume pentru acest „act pur al metamorfozelor" ce este dansul.

Am fi dorit — şi este vina cea mai gravă ce o aducem artei d-lui Gabriel Negry — un vocabular mai personal. Aceleaşi fraze se repetă în teme cu totul deosebite, creând anarhie, compromiţând sintaxa clasică. Mai încet gândite temele d-sale ar fi câştigat în coherenţă, în puritate. Desenul ar fi căpătat vertebrare şi centrare; finalurile n'ar mai fi dat impresia neplăcută de „flou", de neisprăvit.

Numai în dansul cvasi-sacral „Mărire" mi se pare că d-l Gabriel Negri a izbutit să evite această acuzaţie, dans în care a tradus prestigios acea idee scumpă d-lui Lucian Blaga — a spaţiului Mioritic — prin linia unduitoare a dansului în jurul unui foc imaginar, exprimând huzurul, nepăsarea, siguranţa mântuirii, misticismul păgân şi creştinesc totdeodată, ce caracterizează duhul românesc.

Ţinând seama de rezervele făcute, d-l Gabriel Negry are dreptul la elogiile noastre.

Remarcabil ni s'a părut rafinamentul, cunoaşterea desăvârşită a d-lui Gabriel Negry în arta costumului. Menţionăm stilul şi materialul admirabil în costumul japonez, cât şi în ultimul dans, eraldic şi voivodal, ce ne-a evocat halucinanta viziune din „Sfârşitul eroilor", a lui Matei Caragiale.

Insfârşit arta d-lui Gabriel Negry este impregnată de valori stilistice şi culturale, ce încă n'au aflat o plasticizare revelantă; naaajaumn insa, după spectacolul din 12 Ianuarie, că foarte curând arta d-lui Negry îşi va găsi deplina maturitate.

PAUL LAHOVARI

Un mormânt, departe...

O agenţie telegrafică ne-a adus acum câtva timp o ştire. Banal, nu ? Desigur că e banal, când stai şi te gândeşti că zi de zi sosesc pe calea aceasta zeci de ştiri, care se încalecă, se depăşesc, ba uneori se bat cap în cap, aşa încât în cele din urmă eşti tentat să nu dai crezare nici uneia din ele. Şi totuşi... O ştire prizărită într'un colţ de pagină, cu o literă măruntă, într'un cuvânt : o ştire grăbită, ne-a adus la cunoştinţă că la Paris a murit poetul Edmond Haraucourt.

Nu vă aduceţi aminte de numele acesta, nu-i aşa ? Sunt doar atâţi poeţi, mari şi mici, încât încă unul în minus sau în plus, aproape că nici nu contează ca existenţă literară, ca să zicem aşa. Şi poate că, în cele din urmă, să aveţi chiar dreptate, dacă n'ar exista şi aici un **dar...**

Dar bine — aşa suntem nevoiţi să începem acuma — poate că aţi uitat cine a fost Haraucourt. Şi tocmai aici e cheia acestui mic mister, asupra căruia ne-am luat îngăduinţa să insistăm azi. Vedeţi, morţii trec iute — aşa cel puţin spune un dicton. In schimb dictoanele rămân, vom adăuga noi în grabă, pentru a nu pierde firul pe care am început să-l depănăm.

Edmond Haraucourt, poetul bătrân şi singur, care a murit la Paris, s'a strecurat din viaţă ca o umbră, aşa încât deabia am putut afla — în total — 3 sau 4 articolaşe asupra lui, comentarii în care autorii căutau să oprească momentul, pentruca lumea năucită să întoarcă o clipă privirea spre acest poet delicat, care a luat drumul pământului şi al cerului. **Dar** dacă Haraucourt a plecat, între noi stăruieşte mereu un vers, de care parcă nici nu ştim de unde vine, cum a ajuns la noi, cum s'a pripăşit în inimă, între „dulci suspine" : **partir, c'est mourir un peu !**

Poate că acum, deabia acum, vă veţi lumina, pentru că autorul acestui vers care de foarte multă vreme a început să circule fără restul poesiei, este chiar poetul care nu de mult a murit. Ce-a mai scris în rest, câteva cărţi de stihuri şi de proză, iată un lucru pe care ni-l vor reaminti mai mult eruditii sau istoriile literare.

Mărturie a trecerii sale pământeşti, nu ştim deocamdată ce va rămâne, în afară de acel vers. Pe un album, pe un bileţel parfumat, în glastra trimisă discret unei prea frumoase fete, într'o gară sau pe o stradă dosnică, acest vers se va mai şopti de multe ori, tandru şi trist, dar ca un cuvânt lipsit de personalitate, ca un bun al nimănui şi al oricui. Prea puţin va mai rămâne în felul acesta din bietul Haraucourt, despre care cei ce l-au cunoscut spun că tare ciudată fiinţă a fost cât a trăit.

Dar acum, când într'un cimitir, undeva pe malurile Senei, poetul şi-a aflat hodina, îl întovărăşim şi noi cu o parafrază — pe care de dincolo de viaţă ne-o tot spune un alt dispărut, Topârceanu : **mourir, c'est partir un peu !**

...Stau şi mă întreb: care este adevărul ?

ŞTEFAN BACIU

Citiţi în acest număr interesantul studiu al d-lui Profesor I. E. TOROUŢIU:
„CONTRIBUŢIE PENTRU O VIITOARE EDIŢIE CRITICA EMINESCU"

MIATA DE DINCOLO DE BAMBA

Măști și reflectoare

Un teatru al îndrăznelii

Sau despre spectacolele de avantgardă

Problema unui teatru de avantgardă, deși discutată deseori, a rămas în forma intențiilor lăudabile. De fiecare dată teatraliștii nu veniau cu doze mari de curaj și se înspăimântau numai la gândul că le-ar da târcoale spectrul falimentului. Cei oficiali nu se interesau din pricina tradiției!... — cu toate că spectrul nu le devasta propriile pungi; se mulțumiau cu câteva experimentări deloc organizate! Sau când au fost realizate câteva spectacole de studio, acestea purtau amprenta manifestului de artă (la care domniile lor strâmbau din nas!) și care nu reprezentau decât o sporadică afirmare a câtorva talente tinere — autori, regisori, actori, decoratori, cari aveau ceva nou de spus pentru un teatru al îndrăznelii, al viitorului. Dela aceste spectacole ne-a rămas vie amintiren lui George Mihail Zamfirescu, cu a lui companie dramatică demonstrativă „Treisprezece și Unu". Tot aici e bine să amintim și de tânăra grupare „Masca", a Tatianei Nottara.

Am lăsat la urmă activitatea Studio-ului Teatrului Național, deoarece inițiativa deși pornită de oficialitate — deci fiindu-i în putință băneacă alcătuirea unui repertoriu de avantgardă și păstrarea lui, — dealungul stagiunei 1928—1929, condusă de d-nii Liviu Rebreanu și Corneliu Moldovanu, nu am văzut un singur spectacol semnificativ. Ceeace a atras o tot pe atât de semnificativă neprimire din partea publicului, fapt ce a determinat Direcțiunea să închidă porțile sucursalei!

Se spunea atunci că vina o poartă spectatorul pervertit de un anumit teatru care i-a anchilozat inteligența și care nu-i mai dă voie să facă gimnastică intelectuală. Sau dacă există un public virgin, nu a ajuns să fie receptibil la un teatru de avantgardă.

Problema pusă astfel este valabilă pentru teatrele care se îngrijesc de „cassă". Teatrele, care într'adevăr au falsificat gustul publicului prin spectacole care nu atingeau bare-mi onestitatea. Aceste teatre au obiceiul să cânte în struna celor mai josnice simțăminte ale spectatorilor mediocri. Neîndoelnic se va ajunge la o saturație când nici trivialul nu va mai satisface. Deci îi poate aștepta pe directorii teatrelor de „pasaj" alternativa de care cu atâta teamă fug: să tragă obloanele! Or, n'ar fi în folosul tuturor să se abdice puțin câte puțin dela teatrul-panopticum-bâlciu, — și să se pregătească publicul pentru un teatru mai pretențios, dar care va fi ușor înțeles când se adresează unui om pregătit în acest sens!

Cum ne-am putea altfel explica faptul minunat dela teatrul muncitoresc „Luptă și lumină". Prin forțarea gustului public — și d. Victor Ion Popa se adresa unui public luat la a. b. c.-ul teatrului! — a fost canalizat spre realizări din ce în ce mai pretențioase ca text, interpretare și punere în scenă.

Deci nu că n'am avea un public pentru teatru de avantgardă — ci buba este în alt loc! Nu avem adevărate repertorii de avantgardă! Nu avem oameni cari să realizeze repertoriul!

Să luăm de-o pildă Studio-ul Naționalului, scena despre care s'a trâmbițat vrute și nevrute. Astfel la această anexă a Teatrului Național repertoriul se prezintă pestriț. Teatrul românesc este reprezentat prin d-na Aida Vrioni! Cel francez prin Daudet și Labiche! Cel german prin Max Halbe! Și ca un bălsam pentru ce ar trebui să fie Studio-ul: patru piese de Luigi Pirandello alese alandala, un Massimo Bontempelli definitivat, deci pretențios! — și un Thorton Wilder, fericit ales de d. Ion Sava! Acestea dealungul a nu știu câte stagiuni; și înnecate într'un repertoriu în care au prioritate melodramele.

După umila noastră părere un repertoriu de avantgardă se alcătuește dintr'un preludiu de inițiere în opera de început a dramaturgului (piesele de „căutare") — ca apoi să se treacă progresiv către realizările majore, de personalitate. Dăm un exemplu, la Pirandello. Pentru inițiere trebuie un spectacol alcătuit din trei piese, fiecare din câte un act, de dramaturgi precursori lui Pirandello. Astfel: „L'Innocente" de H.-R. Lenormand, un act de Luigi Chiarelli și un act de Pirandello. De-o pildă: „La giara", „L'uomo dal fiore in bocca", „Lumie di Sicilia". Spectatorul luând cunoștință de stadiul de pregătire al lui Pirandello, se prezintă cu un teren fertil pentru „Sei personaggi in cerca d'autore", pentru „Vestire gli ignudi", pentru „Cosi è (se vi pare)".

Apoi un spectacol din trei acte diferite din Marinetti, Bontempelli, C. Vico Lodovici.

Și cu titlu de experiență (n'am putea garanta și pentru răbdarea spectatorului nostru) — un ciclu Eugene O'Neill. O pregătire cu „Anna Christie" — poate fi socotit un spectacol cuminte, — și cea mai dinamică piesă dintre operele scriitorului, triologia „Mourning becomes Electra".

Insă pentru realizarea scenică a acestui repertoriu este nevoie de material uman tânăr (și trupește și sufletește!) și de îndrăzneală din partea directorului de scenă. In cazul teatrului Studio Național tradiția pune opreliști — mai există bisericuțe! — afirmării tinerelor talente. Nu atât direcțiunea cât domnii directori de scenă. Tineretul se ridică doar în umbra celor cari au vad în listele de distribuții făcute de regisori. (In tot Teatrul Național două excepții: maestrul Paul Gusty și directorul de scenă Ion Sava). Teatru nou cu oameni epuizați este ridicol. Acești oameni au ajuns matrițe vechi; un spectacol care n'ar intra sub matriță este strivit! Sau în cazurile fericite realizează spectacole care sunt mai apropiate de posibilitățile lor de interpretare a textului, și niciodată creiative.

Soluția ar fi satisfăcătoare prin chemarea d-lui Victor Ion Popa alături de d. Ion Sava; și încurajarea tinerilor directori de scenă prin utilizarea lor în aceste spectacole de avantgardă. *Li se dă astfel prilejul să spună lucruri noui!*

Oare nu se simte nevoia unei aerisiri în lumea noastră teatrală?

Oare nivelul realizărilor din teatrul Național și anexa lui, să rămână la Bataille, Daudet și Sardou?!

Așteptăm.

N. ALEXANDRESCU-TOSCANI

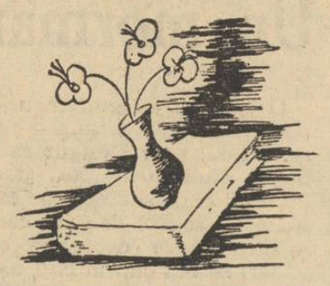

Scrisoare inutilă

după JEAN SARMENT

Incerc să-ți scriu...
Ești însă atâta de departe...
Iubirea mea te plictisea, o știu;
Acuma Marea ne desparte.
Adoarme în ceață vechiul port,
(un port umil și fără importanță)
Nici pic de ură nu-ți mai port,
Și n'am nici o speranță.
Dacă la tine mă gândesc și-ți scriu
E numai... din obișnuință.
E atât de frig și de pustiu
In trista-mi locuință,
Iar dorul meu e încă viu
Și plin de suferință.
Nu-mi vei răspunde, sânt convins.
E chiar o evidență
Dar n'o vei face dinadins,
Va fi... din neglijență !
Și-apoi, răspuns la ce s'așteptă?
N'am nici un drept.
Atuncea pentru ce-ți mai scriu?
Nici chiar eu singur nu mai știu,
La ce bun oare?
Gândul și sufletul meu acolo au rămas;
Te urmăresc neîncetat, pas cu pas.
Citi-vei măcar această scrisoare?
Citind-o, cădea-vei tu pe gânduri?
Iartă-le de-s fără rost aceste rânduri.
Scrisoarea-i inutilă și vorbele-s deșarte
„Sânt prea departe"!

Versiune românească de MIRCEA BALABAN

Cronica muzicală

DUPĂ INCEPUTUL STAGIUNII DE OPERĂ

Incă o stagiune de pribegie, pentru Opera Română. Agrementată, anul acesta și de mutările săptămânale dela teatrul „Regina Maria", la „Național", cu ajutorul și al camionului navetă în care, amintind triste și trudnice aspecte de pe la sfinții Gheorghe și Dumitru, zac umilite „uneltele simfonice", periodic descărcate când în strada Câmpineanu, când peste podul „Gârlei".

In asemenea condițiuni, pretenții excesive cu privire la cizelarea artistică a spectacolelor, n'ar fi tocmai potrivite, iar o premieră sau o reluare „revizuită", iau proporții deadreptul eroice.

Cu ivirea pe afiș a „Caprei cu trei iezi" de Mihail Zirra, Opera Română pronunță în sfârșit, după un bun număr de ani de așteptare, un răspuns autohton „veteranei" Hänsel și Grettel, sporind repertoriul într'o latură mult prea subțiratică până acum.

In cartoanele comitetului de lectură se află de mai mulți ani, admisă pentru cântat o altă operă de gen „feerie lirică", datorită compozitorului Lucian Teodosiu: „Papură Impărat".

Se mai află de asemeni o minunată poveste împletită cu muzică, sub numele de „La fata Malherba", de Vittorio Gui, compozitor italian.

N'ar fi rău ca în cât mai scurt timp, să le știm grațiate de temnița mapei, atât pentru a vedea îmbogățit un pitoresc și atrăgător compartiment al repertoriului, cât și pentru a creia „Operei Române" un teren de interpretare mai puțin comun, în afară propriu zis de acela tipic și inevitabil al „Toscăi", „Traviatei", lui „Rigoletto" și altor partițiuni tradiționale.

Va fi un pas pentru schițarea unei fizionomii particulare repertoriului „Operei" noastre.

Dar, multe mai sunt de dorit în ceeace privește raza de activitate a Operei Române. Multe alte fericite achiziții se pot face în literatura lirică universală.

Și, mai este și altceva care trebue să preocupe direcția Operei. Este conștiinciozitatea și meticulozitatea punerii la punct a reluărilor.

La aceasta se opun, pe lângă condițiunile extrem de grele, ale funcționării actuale a instituției, și prea numeroasele reluări îngrămădite într'un timp prea scurt și prea multele spectacole care se dau. Șase reprezentații serale și două matineuri pe săptămână, ni se pare un adevărat exces de zel din partea direcției.

Cu mare folos, ar putea fi înlocuit unul din spectacolele serale, cu o repetiție cu orchestră și poate, și unul din matineuri.

Ținuta artistică a spectacolelor s'ar resimți, neîndoelnic.

De asemeni, ritmul precipitat al reluărilor ar trebui domolit. Și, în schimb, s'ar putea studia mai de aproape, mai metodic, mai îndelung.

Iată chestiuni la care Direcția „Operei Române" ar putea medita cu folos, căutând, în limitele posibilităților pe care le cunoaștem, să obțină totuș acel maximum artistic, astăzi nu prea aproape de a fi atins.

ROMEO ALEXANDRESCU

Cronica dramatică

TEATRUL COMIC: FRATE CU DRACUL

Abundența premierelor din timpul sărbătorilor, precum și spațiul destul de restrâns al acestei cronici ne-au silit mereu să amânăm publicarea dării de seamă asupra spectacolului dela Teatrul Comic.

Iată că rândurile noastre apar tocmai acum, când actorii teatrului Comic și-au pregătit bagajele, hotărîți să pornească un lung turneu prin provincie. Așa că cetitorii noștri se vor întreba, poate, ce rost mai are cronica unui spectacol care nu se mai prezintă, actualmente, în București.

Rândurile acestea nu vor, însă, să fie neapărat o cronică. Scopul lor este altul: acela de a însemna cu toată bucuria biruința unei trupe de actori entuziaști asupra unui public cu principii.

Ne amintim să fi scris, chiar de la primul spectacol al teatrului Comic, în termeni elogioși, despre eforturile depuse de Nicolaide pentru a aduce ceva nou în genul oarecum perimat al spectacolelor ușoare.

Ne era însă teamă ca toate inovațiile pe cari le remarcaserăm la prima „fantezie muzicală" a Teatrului Comic să nu se lovească de indiferența unui public care, tot așa cum știe că pentru gripă e bună aspirinaț, e convins că pentru ca să-l distreze nu sunt bune decât revistele lui Tănase.

Nicolaide a avut, bine înțeles, de înfruntaț multe piedici. Mai întâiu, mai sus pomenita indiferență a publicului. Apoi, neajunsul unei săli, așezate în fundul unui cartier de loc central.

Au fost seri când tânăra dar curajioasa trupă a Teatrului Comic juca în fața unor săli aproape goale. Și asta, pe când teatrele Cărăbuș și Alhambra făceau rețete maxime.

Și totuși în sala Teatrului Comic erau câțiva spectatori. Dacă nu plătitori, măcar de aceia cu bilete de favoare.

Și aceștia și-au putut da seama că în sala Teatrului din Udricani se prezintă spectacole mult mai serioase decât obișnuitele spectacole ușoare.

Și au transmis ce au văzut. S'a început astfel să se vorbească despre baletele lui Danovski, despre gagurile lui Nicolaide și despre melodiile lui Jean Ionescu (nu-l chiamă nici Vasilescu, nici Dendrino și totuși ultimele lui șlhagăre sunt fredonate pe toate drumurile).

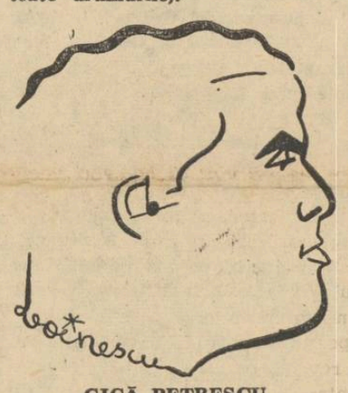

GICĂ PETRESCU

S'a vorbit de asemeni (și pe bună dreptate) despre actorul Gică Petrescu. Lumea știa până atunci doar că există un diseur cu acelaș nume. Dar această trecere a lui Gică Petrescu, dela meseria de diseur, la aceea de actor, i se datorează în primul rând lui Nicolaidi cari a dovedit de astădată că are mai mult ochi decât toate geniile descoperitoare de talente.

Cu Marilena Bodescu, Nicolaidi a avut mai mult de furcă. Dânsa e vedetă .i nu admite să fie contrazisă. Așa că a jucat în chip de tânără, un rol de babă.

Până la urmă, s'a lăsat și dânsa convinsă și ne-a prezentat în „Frate cu dracul" o foarte reușită „Margaretă" de 300 de ani.

Un foarte talentat actor, domnul George Musceleanu a arătat că nu e nici-o rușine să joci revistă mai ales atunci când faci lucrul ăsta cu cap.

Remarcabil a recitat domnul Musceleanu versurile, remarcabile și ele, ale domnului Georgescu-Aria, cari întovărășesc baletul bijuteriilor

De altfel baletele, excelent interpretate de Danovski, Esmeralda Angelescu și un grup de 6 baletiste sunt „partea tare" a spectacolului.

Ceeace nu înseamnă că textul, datorit lui Nicolaide, nu „depășește cu o lungime" textele tuturor spctacolelor ușoare prezentate până acum în București.

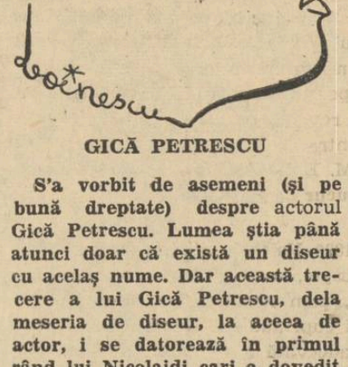

Nu stă în obiceiul nostru să lăudăm prea mult spectacolele așa zise „ușoare".

Insă biruința acestui „copil teribil" al teatrului, biruința lui Nicolaide, nu putem s'o însemnăm aici decât cu toată satisfacția.

TRALL

Conferință

Sâmbătă 17 Ianuarie 1942 ora 18, va avea loc în sala **„Dalles"** prima conferință ținută de d. **Ion Marin Sadoveanu** din ciclul „Mit, Eroi, Creștinism în Nord și în Apus".

Cu acest prilej conferențiarul va trata poemul național german **„Nibelungii"**, integrând acest poem de natură mistică și populară în cultura și civilizația respectivă.

Conferința va cuprinde deasemeni lecturi a câtorva fragmente traduse din poem precum și o expunere a valorii sale artistice și literare.

Biletele de intrare la „Orfeu" calea Victoriei 44, (Telef. 4.05.12).

ECRAN

CINEMA ARO: „Coana Luna"

Un film în genul rolurilor interpretate de Theo Lingen, care semnează dealtfel regia acestei operete. Cum, (din puterea obișnuinței?) Theo Lingen este aproape acelaș în toate filmele sale, era normal să asistăm la o operetă ce nu iese mult din șablonul obișnuit.

Poate pentrucă în tot filmul nu facem haz decât din pricina câtorva gag-uri reușite, restul recunoscându-le ca fiind „extrase" din seria filmelor în care jocul lui Theo Lingen a reușit să scoată maximum de efecte comice.

Cele două „stele" ale filmului sunt Lizzi Waldmueller și Fita Benkoff.

Paul Kemp și Georg Alexander, aceiași amuzanți pioni ai filmelor germane.

Libretul operetei „Coana Luna" are însă marea calitate de-a fi întovărășit de excelenta muzică a lui Paul Linke.

Dacă în epoca în care se petrece acțiunea ar fi fost posibilă prezentarea unui film similar, acesta ar fi avut desigur succesul pe care nu-l mai poate obține azi.

A. N.

FIȘIER

(Urmare din pag. I-a)

De i-aș fi explicat cauza gestului meu, cred că nu m'ar fi priceput.

●

Muzica, se pare, este un glas internațional. Dar nu-l pricepe toată lumea (sic). Definiția aceasta mai trebue lămurită pe ici pe colo, prin părțile esențiale.

●

Nu de mult a venit la București un distins dirijor japonez, care printre altele a executat și câteva compoziții proprii. N'aș vrea să fiu aspru și nedrept cu civilizația pe care o apreciez enorm de mult a țării soarelui răsare, dar trebue să fiu sincer cu mine recunoscând că n'am priceput mai nimic din armoniile executate. Iar tot atât de sincer aș fi afirmând că în urma unui studiu al principiilor ei, cunoscând poate mai mult din sufletul poporului nipon, aș ajunge să gust cu aceeaș voluptate și fragmentele auzite la concertul amintit și simfoniile lui Beethoven.

Mă poartă gândul la faptul că muzica este mai degrabă un transport de senzații, dar nu și a cheilor lor.

O cunoștiință temeinică însă a principiilor muzicale, îți poate desvălui taina acestor senzații.

Auzind executarea unei partituri, suporți un șoc al sensibilității. Dar până nu-i cunoști structura nu poți deslega frumosul de urât, deosebi ce este vesel de ce este melancolic, sau înțelege desnădejdea ori exuberanța.

Nu trebue din faptul că o mare parte a muzicii este asemănătoare, (clădită pe aceleași principii) să conchidem la o prea întinsă generalizare. Fiindcă această mare parte este redusă doar la civilizația noastră. Și nici toată.

Dovadă stringentă, mi-a adus-o cetățeanul simplu și nepriceput, care în fața acordurilor viguroase de allegro con brio, a fost atât de impresionat încât a început să intoneze o desnădăjduită doină.

Pricepuse el, ceva, dar nu totul !

DIMITRIE POPESCU

PRIMIM LA REDACȚIE:

Domnule Director,

Cu încrederea cu care tinerețea se îndreaptă spre tinerețe, deasupra oricăror înțelegeri diferite, cer, pentru rândurile ce vor urma, adăpostul „Universului Literar". Este vorba de un gest de o incalificabilă îndrăzneală și necamaraderie literară. A fost anunțată la timp apariția sub eticheta editorială a revistei „Cadran" a celor două plachete de versuri: **Anna-Mad** de Mihnea Gheorghiu și **Dolores** de Alexandru Balaci. Spun etichetă, fiindcă revista aceasta trăiește acum numai în **amintire**, — omagiu pentru cei pe cari războaiele ni i-au răpit.

De curând însă, fără nicio altă îndreptățire, afară poate de faptul de a fi colaborat acolo, domnul Ștefan Popescu, autor de versuri, suferind de tăcerea publică asupră-i, editează „en maître" o broșură, în fruntea căreia își permite un „editorial" în care se erijează caragialesc în șeful unei edituri în fond virtuale și mentorul unor persoane, cari din o perfectă conștiență nu i-au cerut niciodată să-și „dea cu părerea".

Luîndu-mi răspunderea celor publicate mai sus, vă salut cordial.

Mihnea Gheorghiu

SCHIMBARI LA „TEATRUL DE AZI"

D. George Șoimu, fiind concentrat și-a înaintat demisia din direcția „Teatrului de Azi", trecând toate drepturile și datoriile sale, de codirector și coproprietar al „Teatrului de azi", prietenului și asociatului său, d. Vlaicu Bârna.

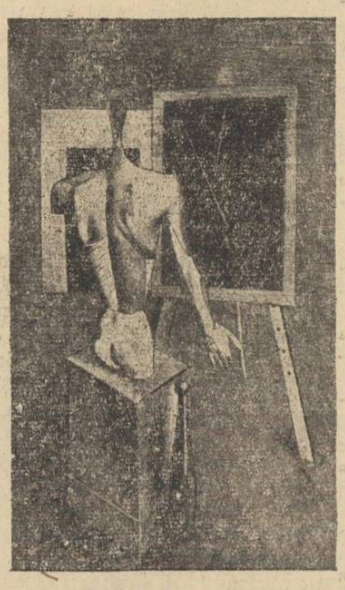

CARLO CARRA
Natură moartă

MUCAVA

FARD

Azi ești un prinț, mâine-un bastard;
In zdrențe mâine, azi în frac.
...Hamlet, Karl-Heinz, de Bergerac...
Depinzi de un creion de fard.

TURNEU

In micul târg, pitit prin amintiri
A cobdrît maestrul ofticos,
Cu lavaliera-i — un surîs sfios —...
Venea să joace — o piesă de Shakespeare.

OMUL CU TAVA

L'au albit anii cu-a lor trenă;
Hamlet e visu-i ne'mplinit...
Azi va urca din nou pe scenă
Să spună: „Domnul e servit"!

MAESTRUL

S'a 'ntins, după spectacol, masă mare
Și un primar vorbește despre tine.
Mastre, cupele, acum, sunt pline...
Dece ți-s ochii blânzi pierduți în zare?

TRAIAN LALESCU

Note germane

LEGĂTURILE CARI INCUNUNĂ

toate relațiile dintre popoare sunt legăturile culturale. Și, oricât de banalizat ni s'ar părea termenul *cultură*, tot cultura este mai durabilă decât oricare alt mod de influențare unilaterală sau reciprocă dintre națiuni. Pe deasupra închiderilor în frontiere autarhice, pe deasupra războaielor chiar, relațiile culturale dintre neamuri continuă. Să nu ne surprindă, așadară, faptul că 'n actuala Germanie se traduc și se publică autorii mari englezi și francezi. Nici să nu ni se pară nelalocul ei afinitatea mare pe care o păstrăm culturii franceze.

Deaceea, strângerea relațiilor culturale nu ne poate decât bucura, căci, din momentul în care se procedează la această strângere, e semn că ne găsim în pragul unor începuturi rodnice, atât pentru cel cu inițiativa, cât și pentru cel solicitat.

Noi Românii am avut, totdeauna interese culturale în acest adevăr. Faptul însă că marele popor german a sporit, în ultimii ani frecvența soliilor sale culturale la noi în țară constituie, pentru noi, mai mult decât o atenție.

Iată că, după poeții Friedrich Schnack și Hans Corossa, ca să nu ne oprim decât la scriitorii germani, ne va vizita și romancierul

BRUNO BREHM

Ii vom manifesta, la timp, cuvenitele atenții. Aici, pentru informarea bunului nostru prieten cetitorul, *notăm, deocamdată, numai atât: Născut la 23 Iulie 1892, în Laibach, Bruno Brehm e austriac de origine. Ofițer și fiu de ofițer, a cunoscut amara viață de prizonier în Rusia. Intors în patrie, studiază istoria artelor, își ia doctoratul și se dedică literaturii. Il atrage, în special, sfârșitul monarhiei habsburgice, dela Franz-Ferdinand la Karl al IV-lea, — sfârșit pe care-l descrie în trei romane pline de destin:* Apis und Este *(1931) — Conjurații sârbi și Franz-Ferdinand victima atentatului de la Seraievo, —* Das war das Ende *(1932) — destrămarea imperiului dunărean în anii 1917—1919, — și* Weder Kaiser noch König *(1933) prăbușirea definitivă a habsburgilor.*

Pentru această trilogie Brehm a fost distins cu premiul național al cărții.

In 1936 apare Zu früh und zu spät *un roman în care autorul își așterne profesiunea de credință pentru unitatea poporului german.*

In afară de seria romanelor istorice, d. Bruno Brehm, (care a debutat târziu, — în 1928, deci la vârsta de 36 de ani, — cu romanul humoristic Der lachende Gott, *din viața profesorilor), a mai publicat:* Susanne und Marie *(1929)—text refontat în 1939 și apărut sub titlul de* Auf Wiedersehn, Susane, — Das wunderschöne Spiel *(1939),* Das gelbe Abornblatt *(1931),* Die weisse Adlerfeder (1937), Wir alle wollen zur Opernredoute *(1930),* Die schrecklichen Pferde *(1934),* Die Grenze mitten durch das Herz *(1938),* Grenzstadt im deutschen Osten: Wien *(1937),* Glückliches Oesterreich *(1938),* Soldatenbrevier *(1937) și un volum de lucrări originale* Tag der Erfüllung *(1939).*

Bogata activitate literară l-a așezat pe Bruno Brehm, firește, în rândul marilor prozatori germani.

Cei ce citesc literatură germană îl cunosc, desigur, din trilogia austriacă și din romanul Zu früh und zu spät. *Ei nu au nevoie de recomandări, căci Brehm este popular numai mulțumită calității.*

Venind în România, el care știe să vază sufletul cel mai încărcat de ponderile istorice ale realității, suntem convinși că ne va intui așa cum suntem și ne va păstra amintirea pe care ne-o păstrează, chiar din timpul animosităților din războiul pentru unirea noastră mare, un Hans Carossa, spre exemplu.

RUDOLF G. BINDING

Die Geige — Vier Novellen (Deutsche Buch-Gemeinschaft Berlin), nu e o culegere nouă, de proză „modernă de ultimă oră" cum s'ar zice. Dimpotrivă, e o carte apărută în 1925, conținând patru nuvele scrise într'o limbă germană clară ca izvorul de munte și frumoasă ca o zi de Mai. Frații de arme (Die Waffenbrüder), Angelucia, Jertfa (Der Opfergang) și Sperietoarea (Die Vogelschenche) sunt proză epică de cea mai pură rezonanță poeticătică, compoziția, fraza, cuvântul includ atâta gust și artă încât ți se pare că citești pentru prima dată o carte bună.

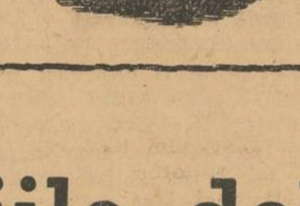

Cine a citit Tristan și Isolda în textul lui Bédier, afle că nuvelele lui Binding sunt la fel de frumoase.

TRAIAN CHELARIU

Rococo-ul italian

Secolul XVIII! Secolul în care puterea conducătoare a lumii s'a stilizat în cea mai ușoară formă a realităților de pe pământ: surâsul feminin. Cine se poate încrede în el? Și totuș, un secol întreg a contemplat, orbit, meandrele capricioase de lumini și umbre ascunse și desvăluite de buzele surâzătoare ale femeii. Superioritatea proverbială a forței masculine a trebuit să se adapteze unei forme mai delicate de exteriorizare. Și astfel, a devenit spirit. Zâmbetul feminin, sub protecția unui evantai de dantelă, poruncise: toată lumea să petreacă, dar să îndeplinească o singură condiție: eleganța. In saloane, în teatre, pe stradă sau chiar în refectoriile mânăstirilor, bărbații și femeile s'au întrunit, atunci, numai spre a se admira și a se critica, în acelaș timp. Aventura a devenit ținta vieții. Dar, între cel ce trăia și viața în sine, s'a interpus un obiect: o grațioasă mască de catifea sau de mătase. Adevărul s'a prefăcut într'o minciună veselă, împodobită cu flori. Viziunea lumii și-a pierdut adâncimea, s'a vaporizat în parfum, s'a împrăștiat în nori de pudră, s'a estompat în culori de pastel, s'a refăurit în unduirea liniilor muzicale, și-a scandat numele în trei boabe de mărgăritar rotunde: **Ro-co-co.**

Să ascultăm, însă, pe un poet al Italiei, rostind sensul muzical al secolului:

„Doamne și galanți strigă, râd, aleargă, se fugăresc și dispar".

Poetul urmărește fuga plină de cochetărie și își oprește privirea visătoare asupra celei mai atrăgătoare siluete:

„Amarilli, fugind, se împiedică de un tufiș de măceș, căzând cu fața în jos, îl scutură de petale și se împunge. Șiretenia picăturilor de apă țâșnite o cuprinde, ca o năvală de gnomi străvezii, și asaltează gingășia sa neînarmată. O pană, un văl, o panglică, un nod de iubire, un grăunte de frumusețe, în taffettà, un pieptene de bagă, un pantof de pânză de aur, fiecare lucru răpit ușor dănțuește în culmea fiecărui fir de apă, asemenea unui ou găurit și golit; și încă o frunză verde, o petală albă, un spin cafeniu".

Dar, nimfa grațioasă se pierde din nou în hora galantă:

„Toți și toate fug strigând, suflând dealungul spalierelor din carpen, spre treptele de marmoră roșie, ca un stol amestecat de gâște și lebede, gonit din lacul său de o spaimă neprevăzută".

Iar poetul uită, o clipă, lumea elegantă care fugea, cuprinsă de panică, spre a-și feri podoabele toaletei de atacul picăturilor de apă. Privește înmărmurit ploaia neașteptată ce se preface ea însăș într'o podoabă:

„Și iată, cea dintâi salbă de mărgăritare se rupe, desfăcându-se unul câte unul: boabele se rostogolesc pe treptele netede și trandafirii, astfel că apa coboară în cascade mărunte".

Poetul nu mai ascultă decât mișcarea melodioasă a perlelor în culmea firelor de apă țâșnite din lac:

„Și acolo sus, colane se sparg, se desfac, se risipesc încă, și, ca prin minune, acolo sus, râsul trupesc al tinereții se schimbă în acele neînșiruite salbe care alunecă și nu se mai pot aduna".

Deodată, însă, poetul și-a adus aminte de gingașa nimfă părăsită și, cu o umbră de melancolie, adaugă:

„In măceș, acolo, jos, Amarilli și-a pierdut simțurile? Sau și-a dat sufletul?".

Dar noi nu trebue să ne întristăm, deoarece poetul ne-a informat în fine:

„Erau sonitele lui Domenico Scarlatti".

Poetul care ne-a zugrăvit atât de sugestiv Rococo-ul este Gabriele d'Annunzio.

●

Picăturile perlate s'au închis în scoici care le-au învăluit în murmurul nesfârșit de ecou a mării, pe marginea celui mai pitoresc golf: Napoli. In urma lui Alessandro Sarlatti, a înflorit o școală care fu numiă **„scuola napoletana"** și care a dăruit Rococo-ului italian un lung șir de muzicanți însemnați. Napoli e făptura mării. Iar napolitanii au cântat întotdeauna dorul mării. In arcuirea voluptoaă a pământului, pe care o eternă primăvară l-a transformat într'un ținut avea, în zadar visat cu penelul de vaprosul Watteau, cântecul s'a înălțat caldă și razele ce coboară din cerul de coblt. Compozitori napolitani sunt mulți.

Luarea aminte însă ni se oprește asupra marchijanului legat prin studii și așezare de această școală, Giovani Battista Pergolesi.

Un artist de geniu și un nefericit! Numai douăzeci și șease de ani au despărțit data nașterii, 1710, de aceea a morții sale 1736. In acest răstimp atât de scurt, una din cele mai puternice forțe creatoare s'a împletit cu o știință din cele mai mature. Și prodigioasa producție muzicală s'a cristalizat, în deosebi, în ultimii cinci ani ai vieții lui.

Stăruim pe o pagină scrisă cu o pană muiată în lacrima secolului. Căci superficialul Rococo ascunde, sub norii de pudră și înclinări de menuet, o realitate adumbrită de melancolii.

Pe groapa comună a săracilor dela Catedrala din Pozzuoli, s'a așezat o piatră, în urmă. Pe piatră se pot citi săpate cuvintele „Giovane e moribondo". Cele două înțelesuri alăturate „tinerețea care moare" nu trebue comentate. Durerea e lăuntrică și trebue respectată astfel. Artistul de geniu fu răpus de ftizie. Iar osemintele sale se amestecară cu ale celor ce au fost în viață simpli necunoscuți.

Tinerețe și moarte, dualismul tragic al lui Pergolesi se răsfrânge temeinic în fiecare din melodiile sale și, mai ales în două capodopere: **La serva padrona** în care tinerețea surâde încă, înșelată de speranță, și **Stabat Mater,** compusă cu câteva zile înainte de presimțita moarte.

Călăuziți de criticul Gino Roncaglia, alegem expresivitatea dureroasă a celebrei melodii **Siciliana** „Tre giorni son che Nina". Drama sufletească a artistului a fost transpusă în făptura unei copile. Numele ei e repetat în dureroasa rugă, de trei ori. Apoi, speranța, adusă de dorința salvării, ridică tonul intensificând melodia; „Pifferi, cembali, timpani". Dar suferința recade într'o frază ca un suspin, de asemeni repetat: „svegliatemi Ninetta" și reînflorește într'un surâs palid. Incă de două ori, imploratia se ridică până la frenezie și se stinge în lacrimi.

●

Spre a uita de realitățile crude, ne vom izola o clipă în cea mai stranie și superficială iluzie care cuprinsese pe oamenii de cultură ai secolului galant: mitul arcadic. Suntem la Roma și ne îndreptăm spre centrul pitoresc al Academiei „degli Arcadi".

Este vestitul **Bosco Parrasio** pe Gianicolo, una dintre colinele Romei. Intre flori și arbuști se ascunde o casă. E vară. Miresme de trandafiri și tuberose pătrund în mica vilă. Poeți deghizați în păstori, cu peruci pudrate, discută sau se înclină în fața unei frumoase și nobile doamne, al cărei mijloc e strâns cu o cingătoare de culoarea turturelei, iar mânecile îi sunt brodate. In fund, așezat comod pe o sofa, descoperim un abate elegant, cu o expresie mulțumită și sentimentală. Ni se șoptește: **E Metastasio,** vestitul creator de melodrame.

Dar nu în Roma, cu arcadismul ei artificios, putem să gustăm din plin farmecul adevărat al Rococoului. S'a înserat. Inainte de a părăsi orașul grădinilor și al fântânilor, să-l privim într'o ultimă viziune a secolului. Coborîm treptele scării impunătoare ce duce la biserica Trinità dei Monti. Am pus piciorul pe a o sutatreizecișișaptea treaptă. E ultima. In fund, orașul se tivește cu aur, iar pe cerul diafan ca o perlă, se ridică, negre, siluetele chiparoșilor de pe Monte Mario. Adio, păstori pudrați. Fugim spre nord, să prindem o gondolă.

●

Veneția! Peste noi a căzut vălul subțire și tainic al nopții. Alte gondole în jurul nostru își profilează în beteală de lună siluetele fine. Ne place că sunt zugrăvite în negru, iar cabina lor poartă o draperie de lână tot neagră. Inainte, stofe multicolore le împodobeau în chip baroc. Dar Rococo-ul, simplificând cu gust aspectul, le-a dat acea tonalitate de sumbră eleganță. Atitudinea dreaptă a gondolierului care ne întovărășește, ne dă siguranța că, cel puțin în noaptea aceasta, nu ni se va întâmpla nimic rău. Căci se șoptește despre fapte petrecute în ungherele ulicioarelor, care pot înspăimânta pe un străin în popas de o noapte la Veneția.

Dar să nu ne mai gândim la astfel de întâlniri și să surâdem nopții venețiene. De altfel, la fiecare colț o lumină ne mângâe ca o speranță. Sunt imagini de sfinți în fața cărora o lampă mică veghează. Sub aceste nenumărate binecuvântări, plutim mai departe. Furați de veselia mulțimii, privim împrejur mai cu luare aminte. Lângă noi se strecoară o altă gondolă subțire. Un elegant salută cu o arcuire a pălăriei tricorn. Nu i s'a răvășit deloc peruca pudrată. Ar fi fost păcat, deoarece consiliul celor zece a impus-o la un impozit. Perucile, deci, se cer cu atât mai impecabile. Domnul care ne-a salutat cunoaște moda Parisului. Din nefericire, nu-i putem observa ciorapii de mătase albi și pantofii cu bucle de argint. Insă, grațioasa lui amică, pe care o însoțește în gondolă, ne-a fermecat cu totul. Poate, vraja venețienelor se datorește și faptului că sunt mascate. Dar, ce curios! Toată lumea poartă măști. Și, totuș, nu suntem în carnaval. Ne lămurim. Masca nu e numai un incognito. E un mijloc de apărare. Blondul venețian al părului femenin nu e o invenție a pictorilor. Este o realitate. Elegantele, dăruite de natură cu o nuanță mai închisă, au de grijă să-și treacă părul prin ape colorante, iar, apoi, se urcă pe acoperișul caselor, în loji de lemn anume construite și descoperite. Soarele desăvârșește minunea culorii, ore întregi. Dece bărbații au învinovățit pe femee că nu posedă darul răbdării?

Nobilul galant nu ne lasă să trecem înainte. Ne invită în gondola lui. Ocazia e prea atrăgătoare, spre a o refuza. Ni se prezintă. E „duca di Belfiore", din cea mai autentică rasă a „Cicisbeilor". Ce importă dacă un comediograf ca Goldoni i-a furat numele spre a-l introduce într'o piesă? Il rugăm mult să ne povestească ceva din interesanta lui viață. Iar el, înduioșat de interesul nostru, începe să depene în cuvinte, o zi a lui, din primele ceasuri ale deșteptării. Dimineața, ocupația cea mai însemnată se desfășoară în fața oglinzii. In stoluri vin valeții, **damigelli,** aducându-i costumul pe care l-au țesut Ronul și Sena. Oglinzile fac cerc în jurul lui și el ascultă grav sfatul înțelepților supuși, asupra investmântării după cerințele zilei care începe. Un servitor înclinat îi strânge finul picior cu o cataramă strălucitoare. Iar altul îi prinde părul cu o fundă care flutură ca un văl negru pe spate. Când duca di Belfiore părăsește palatul său, toți trecătorii îl privesc cu invidie. Un singur om l-ar indispune printr'un surâs ironic. Din fericire, nu se află la Veneția, ci la Milano și îl chiamă Parini.

Gondola pe care plutim a pătruns pe Canale Grande. In feeria nopții, palatele și-au ascuns ca sub o mască strălucirea. Dar ciucuri de lumină coboară indicând ici-colo un amănunt de marmoră și aur. O siluetă de piatră, neagră în noapte, ne acoperă un moment. E vestita punte Rialto, datând din Renaștere.

Ilustrul și prea amabilul nostru prieten nu voește să ne lase să plutim mereu alene pe lagună. A oprit gondola. Intinde mâna grațios frumoasei Petronilla, șoptindu-i: „Signora, a voi m'inchino". Dar aceleași cuvinte grațioase le repetă și pentru noi, cari am venit de departe, din alte ținuturi. Signora Petronilla ne informează: „Duca di Belfiore este un cavaler gentil care are pentru mine stimă". Am înțeles dece ne-a dat astfel de lămuriri. Să nu ne mai mirăm dece, mai puțin ilustrul ei soț, don Policarpio, nu o însoțea în plimbarea nocturnă. Dar, înainte de a face să răsune în piazza San Marco pantofii, mai șovăim. Elegantul însoțitor a priceput sfiala. **I bravi** sunt, poate, pe aproape. Ne flutură o armă de apărare. Suntem salvați. Făptura noastră adevărată a dispărut. Suntem mascați.

Luna își plimbă razele argintii, făcând să vibreze în mii de tonuri mozaicul catedralei. O muzică languroasă se împrăștie prin ferestre. Pătrundem în **Ridotto,** saloanele vechiului palat Dandolo, la San Moise. Să privim mesele de joc. Avem doar acces. Duca di Belfiore e patrician, iar noi suntem mascate. Palatul e împodobit cu tapiserii italiene, franceze și flamande. Lustre de Murano răspândesc o lumină orbitoare. Aceste nobile doamne se pare că au pierdut. Caută să-și pună ordine în spirit, cu ajutorul evantaielor. Cutiuțe lucii rătăcesc pe câmpul de joc. In zadar, un timid atinge vârful ascuțit al pantofului de brocard. Eleganta nu simte ori nu o interesează, mintea și inima ei fiind reunite, o clipă, în ovalul de oglindă al unei pudriere.

In alt salon elegant se dansează menuetul. Perechea mascată se salută: — „M'inchino a Lei signora". — „Signore, a Lei m'inchino". Cadențele sunt suave și odihnitoare. Iar, un tânăr stă deoparte, privește și desemnează. Ni se șoptește: e un pictor și se numește Tiepolo.

●

Dar, duca di Belfiore ne conduce, în sfârșit, la Operă. In sală s'a întrunit tot ceeace aristocrația venețiană are mai de preț. Duca di Belfiore se înclină ceremonios; E Siora Felice, întovărășită de un „cicisbeo", contele Riccardo, amicul cel mai bun. Cu o expresie de subită oboseală, ducele spune contelui că a venit la teatru spre „a încununa oboseala zilei cu cea mai grozavă". Toți vorbesc tare și astfel, fără voie, devenim indiscreți. O frumoasă dojenește un galant: „Ah, nu mă strângeți atât de tare. Imi faceți rău, așa sunt eu făcută. Mă rănește o perină, mă înfrigurează un evantai, mă asurzește un clopoțel. Și dacă o pisică mă privește fioros, simt că mor. Dar, cu toate acestea, scumpul meu văr, vă sunt credincioasă". Lângă noi, o fermecătoare venețiană strălucind de giuvaeruri, întreabă pe un domn gentil, care în momentul acela dusese în fața privirilor sale ochelarii suspendați printr'un elegant mâner de sidef: „Ce se va cânta în seara aceasta?" Iar el îi răspunde admirând-o prin aceleași sticle mărginite cu aur: „Imi pare că opera se numește **Baroneasa extravagantă** și e de un tânăr de nouăsprezece ani, un napolitan. Il chiamă Domenico Cimarosa". „Ah! Dacă ar cânta Caffarelli!" șopti o blondă venețiană înălțând ochii spre plafon. Citea acolo sus, trilurile de sopran, ușoare, ca un puf de pudră ale vestitului cântăreț.

Dar toți acești galanți cu peruci și toate aceste elegante cu tocuri ce depășesc zece centimetri, nu se gândeau atunci că, spre sfârșitul secolului, un mare compozitor german, Wolfgang Amadeus Mozart va muri. Și că un an mai târziu, adică în 1792, Cimarosa va creia capodopera sa: **Căsătoria secretă.** Cei doi iluștri contemporani care se ascultau și se prețuiau reciproc sunt deopotrivă sinteza unei epoci. Boabe de mărgăritar, înșirați-vă din nou spre a-i rostogoli numele: **Rococo.**

MARIELLA COANDĂ

Cronica plastică

Expozițiile dela Ateneu

S'a scris mult despre expoziția Armatei, dar nu am avut prilejul să citesc tot ce s'a publicat.

Pentru dovedirea posibilităților pe care le poate dezvălui un pictor, razboiul este un excelent subiect.

Lăsând deoparte orice alte considerente, scot în valoare numai punctul de vedere practic; adică, ce foloase poate trage un artist plastic chemat sub arme. Intâi este faptul de a schimba de orizont (de o importanță vitală pentru pictor ca și pentru literat) apoi, lipsa elementelor colorate, cenușiul armamentului, monotonia uniformelor, într'un cuvânt sărăcia în pitoresc propriu zis, a războiului, dezvălue toate subterfugiile, arată pe cel ce este pictor ca și pe cel ce nu este.

In timp ce ochiul înghețat al domnului ȘTIUBEI, cu toată neasemuita ușurință de a reda luciul de linoleu al valurilor, nu izbutește să-și sensibilizeze câtuși de puțin văpseaua cu care îmbracă scenele marinărești; adorabilul penel al lui CIUCURENCU transformă un depozit de bombe, camuflat sub o rețea mai aeriană decât rochia Ilenei Cosânzene, într'o miraculoasă feerie de roz, cenușiu delicat și puțin negru.

In timp ce domnul **Știubei,** mare amator de efecte, de poftă de a „epata" își caută în explozia cuirasatului, un subiect la înălțime, demn de a lovi ochiul lui gură cască... sensibilul și extraordinar de dibaciul CIUCURENCU se mulțumește numai cu două-trei sentinele în jurul unui tun antiaerian, sau câteva spete de „camarazi" în marș, pe care cu nețărmurită dragoste îi scaldă într'un verde trecut prin toate nuanțele, reușind dintr'un subiect ingrat să scoată un lucru de artă.

Pentru că războiul e un subiect plastic ingrat, pentru aceea decuplează calitățile unora, scoțând astfel, mai viu la iveală defectele altora.

O mică paranteză.

Destăinuind cuiva faptul că am redevenit cronicar plastic, mi-a spus surâzând cu ironie: „Iți vei creia dușmani", la care răspund: nu vreau să-mi fac dușmani, pentrucă nu dușmănesc pe nimeni, dar îmi rezerv dreptul să spun ceeace gândesc, ceeace îmi sugerează opera plastică pe care o contemplu. Nu mă cred infailibilă; s'ar putea să greșesc adesea, dar un lucru e cert, nu voi minți cu mine niciodată, nici pentru a face plăcere, nici de teamă de dușmani.

Sinceritatea unui artist plastic, care vorbește despre camarazii săi, cred că este **luxul unei inimi loiale,** așa cum, fără modestie, **am pretenție să fiu.** In ziua când voi găsi în pensula d-lui Știubei o picătură de coloare simțită, vibrantă, nu voiu ezita să o spun, nici chiar dacă m'ar străpunge adversarii săi.

Pentru a vorbi despre pictură, îmi trebue o complectă libertate, nu mă voi opri în fața nici unei prejudecăți, în această țară a tuturor prejudecăților — și acum închid paranteza care a devenit cam mare și mă reîntorc la valoroșii și mult talentații artiști de pe front.

Prestigiosul, îmbelșugatul cu daruri LUCIAN GRIGORESCU ne arată o seamă de pânze și mai ales de guașe, împroșcate cu tonuri cari de cari mai fine, mai armonioase. Se joacă cu măestrie de-a pictura. Nu pune două tonuri false alături.

Dacă am fi la Paris, metropola tuturor pretențiilor picturicești, mi-aș permite să-i zic „casse-cou!" Cum însă suntem în România, unde indulgența este o haină standardizată, mă opresc, tac și admir.

Oricât s'ar părea de ciudat, voi fi mult mai indulgentă cu pictorii **care nu sunt pictori,** pentrucă știu că aceia **nu pot** face mai bine și îmi voi permite să fac aprecieri mai puțin amabile acelor care știu că **pot face** mai bine, **dar nu fac.**

Am descoperit un nou pictor cu ochiul și penelul sensibil, d. MUSCELEANU. Are câteva bucăți foarte interesante; una, în special, unde folosește un marron închis pe un cer verziu de o mare finețe, este o bucată văzută de un adevărat pictor. Domnii SORIN IONESCU și VANATORU au câteva prea frumoase lucrări.

Tancurile domnului ISTRATI mi-au plăcut cu desenul lor care parcă brodează, dar în special minunatul prizonier sovietic al domnului ZLOTESCU, organizat atât de bine în construcția lui. Ni se pare că d. ZLOTESCU este unul din puținii pictori tineri ai noștri care construesc. Știu, dintr'o anumită experiență și din multele muzee cutreerate, că desfătarea colorii „e trecătoare" coloarea de azi nu va fi aceea de peste un secol, coloarea dispare, coloarea e praf în ochi, coloarea se **de-co-lo-rează,** piere, se schimbă; și cu toate astea alergăm toți după culoare, mai ales noi Românii. E ceva de speriat cum ne este din ce în ce mai egal să construim, să organizăm „suportul acestei culori".

Așa, de pildă, în expoziția domnului V. ȘTEFAN un interesant debut la Ateneu, în sala din mijloc. Sunt anumite calități de pastă grasă, acorduri sumbre, azuri care țâșnesc din umbră, cu cari un elev al lui Delacroix ar fi putut să se mândrească! Dar ce inconsistență în desen, în organizarea tabloului! Domnia-sa are și o aplecare spre compoziție, fapt pentru care îl pot felicita călduros.

Compoziția cea mare din rotondă, în subsol, este o bucată îmbâcsită, greoae, cu un substrat romantico-literar vădit: abuz de pete de sânge, expresii teatrale, trucuri scolastice, dar și cu frumoase calități de compoziție, putere de exprimare în chipul mamei și al copilului. Se vede că domnul Ștefan cunoaște muzeele străine și că a „văzut" unele mișcări, atitudini din opera lui Delacroix, ceeace îi face onoare, fără doar și poate.

Este o lipsă de omogenitate în prezentarea expoziției d-lui Ștefan, datorită și unei anumite neînțelegeri în utilizarea materialului. Sunt împotriva întrebuințării unui material cu mijloacele altuia. De pildă, un flautist care din instrumentul său vrea să scoată sunete de violoncel, mă agasează! Și consider că este o anomalie. D. Ștefan mi-a arătat că poate lucra împăstat tempera, ca și uleiul. Ori, consider că tempera, culoare de apă, cu tonuri mate, fără străluciri, nu se adaptează. S'ar putea face un subterfugiu cu ajutorul vernisării... Sunt împotrivă, atâta timp cât nu posezi o tehnică desăvârșită, cunoscând secretele tuturor materialelor, nu îți poți permite să le amesteci între ele.

Uleiul trebue să fie gras, acuarela fluidă, guașa și tempera mată — anexe ale frescei, să nu uităm.

Știu că Matisse,—dar este „Matisse"— își permite fluidități în ulei. Trebue să fii MATISSE. Cine-l privește cu atenție, va vedea că uleiul său, oricât de fluid, rămâne totuși gras, pe când uleiul lui PALLADY, cu toată măestria lui, e adesea, prea adesea, mat ca o guașe...

Poate să greșesc, dar sunt pentru observarea materialului cu care lucrezi, trebue să știi să te servești de el cu mijloacele de care dispui, nu să forțezi atunci când nu-i cunoști reacțiile, nota, izbutind să creiezi confuzii...

Să nu se creadă că publicul nu observă și el; avem un public cu un spirit de observație extraordinar de ascuțit.

Totuși, d. Ștefan, un produs al Iașului, este „un pictor". Cred că va face într'o zi prea frumoase lucrări, în tot cazul i-o doresc și am încredere într'însul.

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

V. ȘTEN
Românii sub stăpâniri străine

STRANIA DOMNIȘOARĂ RUTH

(Urmare și sfârșit) de LAURENȚIU FULGA

Și scoțând o fotografie destul de veche și boțită, mi-o întinse :

— Aceasta e domnișoara Ruth !...

La început nu deslușii decât părul imens, galben sau roșu, exact — neverosimil de roșu și atât cât mai păstra clar fotografia : ochii. Oblici, foarte alungiți înspre tâmple — ei formau pe tot chipul două semne scânteetoare; trăind prin ei înșiși — atât de adevărați — că se exaltau, devenind întunecați sau lucitori — după cum așezai fotografia înspre lumină sau nu.

— Nu există casă, începu prietenul meu, în care portretul Domnișoarei Ruth să nu stea ascuns. Fiecare tânăr îl are, fiecare bărbat. Și copiii când se nasc, parcă întreabă mai întâiu: — „a murit domnișoara Ruth ? Aș vrea s'o văd și eu !“ Iar ceilalți o doresc pur și simplu, o iubesc ca pe o femee. Ar vrea să și-o facă amantă. Atât. Doamnele din societatea sunt geloase, o urăsc, totuși și păstrează fotografia — ca să găsească elemente de asemănare sau deosebire între ele și domnișoara Ruth.

— Și dece s'a iscat o atât de bizară legendă pe socoteala ei ?

— Bizară, de loc. La mijloc însă este o poveste. Vrei să m'asculți ?

Ne umplurăm încăodată paharele. Șeful de gară îl sorbi pe al lui încet, apoi ștergându-și gura și mustața cu mâneca hainei, începu:

— La început, domnișoara Ruth era o fată cuminte, aproape nebăgată în seamă. Cu cât creștea însă, devenea mai frumoasă și roiau bărbații în jurul ei, căutând s'o câștige. Partide peste partide veniră. Streini și îndepărtați de orașul nostru, bogați și nobili — o cereau necontenit în căsătorie. Domnișoara Ruth îi refuza pe toți însă. Lumea se întreba nedumerită : — Ce așteaptă ? De ce renunță la atâtea favoruri și la atât de fantastice situații? Răspunsuri imprecise se dădeau și se scorniseră o mulțime de fabule. Nimeni nu știa însă că domnișoara Ruth iubește pe cineva și-l iubește cu adevărat. Era un tânăn, poate prea tânăr pentru frumusețea ei — dar dacă soarta alesese așa, nimeni n'avea dece să se împotrivească.

— L'ai cunoscut pe Acela ? întrerupsei eu.

— Nu, continuă șeful gării. Nu l'a cunoscut nimeni. Doar domnișoara Ruth îl știa. Se spunea însă că e un băiat sărac, modest, dar un foarte bun artist. El de altfel o învățase să cânte la vioară. Trăia într'o lume aparte, aș zice chiar dincolo de lume. El nu se vroia vedetă a statului, nici glorii facile nu dorea. Se realiza numai pentru muzică și pentru iubire. Ajunsese la acordul cel mai perfect dintre ele două: vioara și domnișoara Ruth nu păreau a fi deosebite, nu se încrucișau temporar — ci dimpotrivă erau numai una pentru alta și limitau o zonă interzisă pentru alții. In înțelegerea lui artistică, ispășind el însuș un restin, ajunsese la această formă a destinului — când revelația lui unică era unificată în muzică și iubire. Altceva nu știa. Altceva nu făcea. Și domnișoara Ruth îl iubea propabil exact pentru această ultimă existență umană. Se legase de el nu din capriciu, ci dintr'o osândă impusă. Credea în geniul lui și-l desăvârșea iubindu-l. Numai în iubire găsești acel specific al îndeplinirii definitive, acea deplinătate perfectă. Numai transfigurând sufletul iubitei în esențe și chipul lui în idol — ajungi să renunți la semnificația pământeană — pentru ca să urci pur, iluminat spre acea prea Inaltă Clipă a fericirii. Oamenii de obiceiu nu înțeleg asta, de aceea nu-și puteau închipui cum domnișoara Ruth a fost în stare să se sacrifice în iubirea ei. Mă vei întreba de pildă, iubirea presupune jertfă? Da, prietenul meu, în iubire e mai ales nevoe de un sacrificiu al conștiinței. Uită-te la oamenii din jurul nostru : toți trăesc ca într'un trib, cu legi precise, cu pedepse precise, cu prejudecăți și superstiții precise. Nici unul nu vrea să treacă dincolo de cercul tribului, din lașitate. Domnișoara Ruth a trecut. Domnișoara Ruth a zâmbit și ironizând tribul — s'a creat din nou pe sine. Dar unde rămăsesem? A, da. Taina aceasta dură astfel— până când Domnișoara Ruth fugi pe neașteptate de acasă. Alte mirări, alte sute de întrebări fără răspuns. Cineva care o văzuse totuși plecând în ziua aceea spunea că era extraordinar de frumoasă. Niciodată nu avusese părul atât de luminat și bogat, ochii atât de lucitori și mai ales nici când Domnișoara Ruth nu zâmbise atât de vesel și de copilărește ca în ziua aceea. Parcă s'ar fi dus la o cununie, parcă s'ar fi întâmplat ceva într'adevăr neverosimil, cum spui dumneata.

Șeful gării se opri o clipă, își trecu mâna peste frunte cașicum ar fi vrut să alunge anumite gânduri negre, bău paharul până în fund și reîncepu :

— S'a întors peste câteva zile, dar altfel. Părul ei nu mai scânteea ca înainte, ochii ei nu mai luceau și nimeni nu-i mai putu vedea zâmbetul. Domnișoara Ruth era îmbrăcată în doliu.

Ascultam din ce în ce mai uimit și strângeam unghiile în carne ca să nu țip.

— Trebuia să se întâlnească amândoi în orașul B. Aici este cea mai celebră catedrală catolică și — acolo s'ar fi logodit. Dar trenul, în care călătorea el, a avut un accident. Nu l'a recunoscut decât după vioară. Singura care rămăsese nestrivită. O ținea încă în mâini, îmbrățișând-o exact ca pe o mireasă și în agonie mai avusese timpul să bage inelele de logodnă în trupul viorii. Domnișoara Ruth cu atât s'a întors acasă. Imbrăcată în negru și cu o vioară în brațe. Tot orașul a aflat, vestea s'a împrăștiat ca fulgerul. Veniră copiii să-i cânte de jale, femeile s'o mângâe, bărbații s'o ocrotească. Dar ea nu primi pe nimeni. Se închisese în casă, trăsese obloane negre peste ferestre și nu mai vroia s'audă și să vadă nimic. Unii au zis c'a înebunit. Nu-i adevărat. Dacă dumneata cunoști puțină muzică, îți pot da seama că e foarte melodic cântecul ei. Un cântec inspirat într'o noapte, când toți oamenii s'au trezit din somn înspăimântați și nemai înțelegând nimic. Domnișoara Ruth cânta pentru iubitul ei. El părea a fi foarte prezent, cașicum duhul lui s'ar fi refugiat în vioară. Cunoști cântecul destul de bine. E un cântec de iubire și moarte, în care fiecare notă are glas și fiecare acord pare o prăbușire în neant. Dar nu uita că e chiar vioara lui și de câte ori ea cântă, în cântec se amestecă și sunetul verighetelor. Eu am încercat jocul acela. Este extraordinar ! Cu fiecare deget prelins pe coardă, cu fiecare arcuș tras mai vehement — verighetele saltă și se lovesc de lemnul viorii, de inima viorii — sunt tot una cu duhul strigoiului care o neliniștește încă pe domnișoara Ruth. Au încercat mulți să și-o facă amantă, dar au trebuit să renunțe. Domnișoara Ruth nu vede în oameni decât fiare, decât hohotele crispate ale divinității. Deaceea numai poate iubi, nu mai poate fi a altuia.

Șeful gării își termină povestirea cu ochii aruncați în fund. Inainte de a-și mai umple odată paharul, murmură ca pentru el :

— Sau cine știe ?! Cine știe ! Poate că totuși va mai iubi pe cineva !

*

Cum aș fi putut renunța la fugă ? la evadare ? Oamenii sunt datori să fugă din destin măcar o singură dată. Zadarnic ne svârcolim în cercul nostru strâmt, în deșert tot așteptăm să ni se împlinească oricum soarta. Muncindu-ne așa fără noimă și având mereu grave mustrări de conștiință, ajungem la o întunecare lentă care se apropie însă insistent de moarte. Sunt în preajma noastră lucruri prea vechi și urîte, chipuri prea neschimbătoare și apele prea stătute. Oamenii se leagă între ei la întâmplare, viața îi încrucișează tot fără rost. Și deaceea ne doare adesea zâmbetul amar cu care ne trezim dimineața și deacea auzim cum murim și nu ne putem împiedica pieirea. Ar trebui să căutăm un alt principiu mai amplu și mai solitar cu urcușul nostru spre mântuire. Din toate părțile fug, mereu evadez spre altceva necunoscut și altfel. Dar acum? Ce se mai poate face ?

Șeful gării rămase foarte surprins, când, a doua zi dimineața, mă recunoscu în fața ghișeului cerându-i un bilet de tren.

— Dar asta e nemaipomenit ! exclamă el înfuriat și sărind depe scaun. Tocmai acum nu poți fugi. Astă-seară avem balul anual. Trebue să rămâi. Lasă, vei fugi mâine...

Simt cum mă arde mai jos de inimă, ceva ca o flacără neatinsă niciodată. Il privesc prin geam pe șeful gării și îngăim:

— Te rog dă-mi drumul să plec...

Dar el îmi trânțește geamul și dispare să semnalizeze sosirea trenului. Nici afară pe peron nu mai am curajul să es. Așa dar, iar voiu rămâne. Dracul ăsta de șef de gară ! Nu iubesc nimic aici, nu m'am legat de nimeni. Ci numai o vioară mă chiamă inapoi. Astfel se întâmplă întotdeauna : ne mișcăm în cușcă și privim cu ochi lihniți spre zări îndepărtate. Ar trebui într'adevăr un principiu, care să urce mai sus. Altfel suntem sortiți unei morți simple. Oare a rămâne aici nu înseamnă tot o fugă de destin ? Pare-se că da !

Am ajuns târziu, cam în spre miezul nopții. Cum intrai în sală, te orbeau luminile. Erau atât de împrăștiate și de diverse — că fiecare colț apărea altfel și trecând prin alt con de lumină, femeile mai ales păreau altfel de frumoase. Buchete mari de flori, crizanteme și garoafe, crini și chiparoase — răvășite pe sofale, în trepieduri sau în ghirlande lungi dealungul și dealatul sălii. Orchestra deabia văzută în fund difuza o muzică imprecisă, ca din afara lumii.

Lumeau dansând, perechile înlănțuite și atât de strânși—unul în altul, atât de fle și privau și mâinile atât de crispate înconjurând mijloacele subțiri —că păreau într'un fel de ritual magic pentru o noapte de sabat. De aici ce frumos s'ar fi putut începe orgia, ce demonic s'ar fi pierdut toate firile. Dealtfel și așa, se retrăgeau încet, înspre alcovuri discrete—unde parfumuri așternute de mai înainte în toate lucrurile — dădeau încăperilor un aer de paradis în decadență și gata de descompunere finală.

Pe prietenul meu nu-l zării nicăiri. Poate și el era pe undeva la o masă cu vin sau cu una din aceste triste făpturi, într'o dosnică odae oarecare. Nu mai cunoșteam pe nimeni și nicio altă figură nu mă oprea în loc. Pe toate chipurile descopeream aceeași dulce vocație erotică, dar fardul amestecat cu nădușala și cu îmbătrânirea — împrumuta femeilor mai ales un fel de mască hilară și desgustătoare.

Regretam infinit că ascultasem de porunca șefului de gară. Vroiam să mă retrag de aici în grădină ; să mă plimb puțin prin răcoarea nopții — când, după ce traversai sala — aproape de ușa cealaltă, cineva mă opri nedumerit în loc. Era îmbrăcată într'o rochie de fafetas roșu, cu cordon alb și fundă până jos — decoltată până la mijloc în spate, iar în față dând libertate sânilor să iasă mai insistent în relief. Așa cum sta sprijinită de pervazul ferestrei, nu i se vedea decât profilul — dar obrazul acesta curat ca de copil, cu ochiul drept mirat ridicat în sus și cu câteva umbre ale buclelor răvășite până pe frunte — lucea ca într'o ninsoare cu zăpadă albă, perfect de albă. Doar părul de o culoare arămie se potrivea mai mult rochiei roșii — părul bogat lăsat pe umeri, în care se reflectau și luminile orbitoare dar și pielița trupului căpăta o frăgezime nouă ca în bae fierbinte. Mâna dreaptă sta sprijinită pe șold, într'un arc pur — iar degetele mânii stângi băteau rar și distins un fel de tic-tac în geam. Părea atât de pierdută în visarea ei și atât de în afara acestui bal stupid și provincial—că numai dacă stăteai departe și o priveai atent, ai fi putut observa cât de feciorească apare și cât de nobilă. Veneau bărbați eleganți, care se închinau respectuos invitând-o la dans, dar ea nu răspundea în nici un fel. El se retrăgeau nedumeriți sau rușinați. Ea rămânea singură privind pe fereastră, ca 'ntr'o grea melancolie a nemărginirii.

Sunt câteodată femei, pe care le cunoști dintr'odată și parcă îți aparțin. De puține ori în viață avem norocul să întâlnim asemenea ființe, pe care ți le crezi sortite fără nici un fel de protocol, fără nici un alt echivoc îndelungat și ridicol. Există acea categorie a femeilor rare, pentru care anume te-ai născut și ți-au trebuit ani mulți și chinuitori ca s'o ajungi. Exact cum sunt acele stele, care depășesc la un moment dat eclipsa lor și se împreună cu altele într'o singură văpae.

Așa am cunoscut-o eu pe așteptata aceasta. Dintr'odată. Intr'o scânteere a clipei, într'o cea mai deplină luciditate m'am oprit locului și nu m'am mai putut depărta. O singură dată poate în destin, se petrec asemenea întâlniri. Există dealtfel o cunoaștere principială, aprioric aproape, și acum numai se controlează realitățile corporale. Spiritele au mai fost cândva împreună. Așa cum în clipa aceea credeam că sunt Sufletul ei dela Inceput !

Și era atât de frumoasă, atâta de a ei — încât nimic n'ar fi putut rupe magia în care sta și aștepta.

Făcui numai câțiva pași. Foarte liniștit, foarte senin. Nici nu zâmbeam măcar. Ci îmi era chipul poate luminat.

— Aș vrea să dansez cu dumnevoastră, domnișoară !

Se întoarse brusc înspre mine, stăruind să mă privească fix. Nici ea nu zâmbea. Dar părea speriată sau mirată.

— Dumneata nu ești din orașul nostru ? mă întrebă ea încă sub impresia primei clipe.

— Nu, domnișoară ! Sunt un strein !

Aveam răgazul s'o văd mai de aproape. Totul era pe figura ei uimire, iar în ea însăși fermecător de majestoasă. Inainte de a întinde brațele, ca s'o cuprind, foarte alături unul de altul, îmi spuse :

—Dansez, dar să nu mă întrebi cine sunt și ce-am făcut înainte de a ne întâlni. Imi promiți ?

— Promit ! răspunsei zâmbind. Dealtfel nici eu n'am niciun fel de date biografice. Parcă m'aș fi născut chiar acum.

— Și eu simt asta ca într'o naștere ! murmură lipindu-se toată de mine și lăsându-mă să-i înconjur mai strâns și mai plin mijlocul.

Era un vals plutitor ca pe ape, transparent ca dimineața cristalurile și de câte ori viorile se învolburau în jazz, de atâtea ori se turburau și luminile în jur. Dansa foarte pasionat, împlinindu-se în ritm și'n fiecare piruetă ca 'ntr'o vrajă. Se lăsa amețită de muzică, închizând ochii pe jumătate și plecându-și fruntea peste umărul meu.

Dar în sală se produse deodată un freamăt. Perechile celelalte se despărțiră, refugiindu-se pe margine, se auziră murmure fără înțeles și rămaserăm astfel singuri, dansând — singuri neștiind altceva decât dulcea pierdere a valsului. Oamenii zâmbeau altfel, femeile parcă se minunau.

— Ce s'a întâmplat ? întrebai nedumerit. Dece ne privesc așa, dece ne-au lăsat singuri ?

— Ți-e frică ?

— Nu, te rog să crezi că nu. Totuși e ceva prea nou. Nu-ți dai seama de singurătatea asta în mijlocul mulțimii și în clocotul muzicii ?

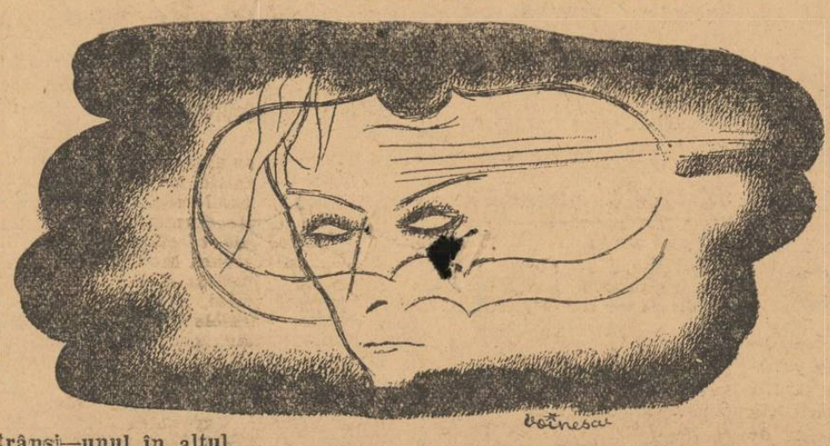

Totuși trebue să sfârșim dansul acesta. De ce ești curios să afli lucruri, care nu-ți sunt permise încă ? Liniștește-te !...

Dar cu cât vroiam să mă pierd definitiv în dans, simțeam ochii celorlalți vicleni aruncați asupra mea și răbufnirea unei uri subterane. Dar de o priveam pe ea, așteptam să nu mai fie sau să cred că dansez cu o părere ori cu o fantomă — atât de mult o transfigurase ritmul și atât de fericită părea. Tot mai durut se apropia de mine și mai încleștată, mai absentă de sine — se lăsa îmbrățișării. Devenisem unul, într'o perfectă identitate — absorbiți de magii necunoscute, iluminați ca'ntr'un extaz.

Târziu când sfârși orchestra, bătând tare toate pedalele tobei — ne trezirăm ca din vis. Nu ne mai interesa nimic din jurul nostru, nu mai vedeam nimic.

— Ar fi mai bine să plec, îi zisei.

— Nu. Rămâi. Crezi că ne pândește ceva ?

— Nu mai știu nimic. Totul este ca'ntr'un început de lume.

— Atunci plecăm amândoi — mai spuse ea zâmbind.

Ii ajutai la garderobă să-și îmbrace capa, îmi luai și eu pardesiul pe umeri și traversam sala nesingheriți, ieșind în stradă.

— E o noapte minunată, nu ? mă întrebă.

— Da, extraordinar de frumoasă. Nu se mai pate asemăna cu nicio una alta din urmă.

— Ascultă, se întoarse ea deodată, nu ne-am mai cunoscut niciodată ?

— Nu cred. Te-am văzut întâia dată astă seară.

— Semeni cu un om de demult, dar să nu mai vobim de asta.

Totuși adesea se întorcea și mă privea îndeaprape. Vroia poate să găsească o punte de legătură între mine și celălalt. Să-și reconstitue în toate amănuntele chipul celuilalt. Aș fi vrut s'o întreb, săni povestească, dar știam bine că se va încăpăna să nu răspundă.

- Sunt foarte curioasă să știu ce-o să se întâmple cu noi ?

- Crezi în ceva extraordinar ?

- Cred — vorbi ea clar, dar parcă încruntată. Ari mai bine să lăsăm toate lucrurile în cursul lornormal, să nu determinăm nimic, dar nu ne maaparțineau nouă, ci destinului.

Amsesem în fața unei case, prin ferestrele căreese întrevedea o lumină gălbue. Ea se opri cea dintâu.

—Locuești aici? o întrebai.

—Nu. Vreau să te întreb ceva. Ți-ai ghicit vreodat soarta ?

—Nu, niciodată.

—Din ce cauză ?

—Cred că dintr'un sentiment de frică. Mi-a fost team întotdeauna de cele ce ar trebui să trăesc și leunosc deja. E mai frumos când nu înlături nimici totul te prinde pe tine și mergi odată cu ele. Indiferent unde. Dar dece mă întrebi ?

— Voiau să-mi ghicesc în noaptea asta zodia.

— In extravaganță, din curiozitate ?...

— In niciun caz. Dar trebue să știu cum să trăescpentruce anume îmi mai rămâne să trăesc.

Ezită o clipă. Dar ea și intrase. Se pare că știa locuin destul de bine. După ce trecurăm dealungul ui coridor, intrarăm într'o odae îngustă, mobilată sarte sobru și sub lumina căreea se putea deslușu greu un chip de bătrână imobilă, preocupată ant cu două pisici pe care le mângâia îndelung cpe copii.

Rămei sprijinit de ușă, așteptând. Doar când sosi aluri de masă, ghicitoarea tresări — apoi așezânduminte pisicile pe un fotoliu din dreapta, știind precis pentru ce a venit, își aranjă cărțile, schimbându-le dintr'o mână în alta.

— Dece nu te-apropii? Nu vreau să fiu singură !

Pentru prima dată când glasul ei suna mai ciudat și parcă o teamă o cuprinsese prea repede. Inaintai într'adevăr câțiva pași, prinzându-i brațul și strângându-i-l cu tărie. Știam ce 'nseamnă să stai în fața unor lucruri, care întruchipează oarecum viața ta întreagă. Aceste cărți vrăjite, în care clipă de clipă — vrăjitoarea invocă puterea demonului, aceste cărți care apar ca niște ființe vii, vorbitoare — un fel de ursite prea bătrâne, prea torturate de forțe nevăzute.

— Ți-e frică ? Hai mai bine să fugim.

— Nu, te rog, am nevoe de asta.

Dar în aceeași clipă, mâinile bătrânei începură să tremure, degetele să se încolăcească între ele. Câteva cărți căzură jos, pisicile se aruncară după ele, chipul vrăjitoarei se schimonosea, ochii căpătaseră lumini violente și tăioase, gura încerca să murmure ceva dar prindea numai balele buzelor vinete și uscate.

— Ce vezi ? spune-mi mai repede, ce spun cărțile?

Bătrâna însă zadarnic se muncea să mai reîntregească sensul ursitei. Ceva sclipise acolo. Altfel s'ar fi înspăimântat ea cea dintâi dar numai era în stare să fie slugă diavolului.

— Nu pot, domnișoară. Nu pot să-ți spun ! bolborosi ea ridicându-se în picioare și privind speriată înspre noi.

O privii atent. Ea zâmbea. Dar era în zâmbetul ei atâta resemnare și o atât de bizară cunoaștere, că mai tare îi strânsei brațul.

— Să mergem. N'are niciun rost să mai rămânem.

Ii aruncă vrăjitoarei câteva monede pe masă. Apoi lipiți unul de altul eșirăm. Era un aer mai proaspăt afară și mai prietenos. Continuarăm plimbarea, fără să ne mai spunem niciun cuvânt. Intervenise între noi ca o umbră ceva strein și nepotrivit. N'o puteam acuza că n'are curajul să reziste acelei turburări a bătrânei, dar în definitiv ce nume putuse spune ea aflând din cărți? Pe cine din amândoi îl privea adevărul aflat de vrăjitoare? Oricât încercam să scornim ceva sau să ne debarasam—umbra aceea rămânea. Aproape de un ceas ne plimbam tăcuți și atât de chinuiți în noi înșine.

Trecusem afară din oraș, intrasem într'un fel de parc. In fața noastră se întindea un lan imens de flori. Atunci ea se desprinse de lângă mine și îmbătată ca de o bucurie spontană, începu să rupă flori și să-și umple brațele cu ele. O priveam mult-umit că însfârșit a fost în stare să uite. Dar în clipa următoare veni lângă mine. Avea ochii plânși, lacrămile îi curgeau pe obraz în jos, tot chipul palid și ea însăși tremurând. Florile îi căzură din brațe. Și ridicându-se puțin pe vârfuri, îmi prinse cu mâinile reverurile hainei și aproape țipă:

— Vreau să trăesc, înțelegi? trebue să trăesc. Să nu mă lași, să nu mă lași nimănui.

Veneau din toate părțile zorile, zorile acestea livide și halucinante. Mișcătoare ca fantomele. Dar totul se lumină în jurul nostru. Ne priveam intens, cu degetele înfipte adânc în carnea celuilalt.

— Nu, n'am să te las nimănui.

Și peste ultimul cuvânt, ne aplecarăm tot mai mult unul spre altul — apropiindu-ne extaziați. Fu o îmbrățisare aspră, înfierbântată. Ca într'o nemai visată iubire, stam încleștați, nedespărțiți, sorbindu-ne sufletele și trăind unul prin altul. Se oprise poate o clipă în loc sau poate chiar noi eram demoni.

Târziu zâmbi, când ne descleștarăm din îmbrățișare. Dar zâmbetul ei părea al unei fecioare moarte.

*

Numai înspre seară ne întâlneam. Dar ziua întreagă, alergam pe toate străzile pe unde credeam că va putea trece — cu iluzia că și așa întâmplător o voiu găsi. Priveam foarte atent toate femeile de statura ei, le urmăream — dar nu era. Spionam toate casele, ferestrele care se deschid și se închid. Doar o voiu zări undeva. Era în această neistovită căutare, dorul intens de a nu o pierde sau de a rămâne mai mult timp în preajma ei. Nu puteam face nimic, nici nu mai căutam măcar — pentrucă din toate lucrurile se întruchipa și în fiecare exista, mereu însă ascunsă mie.

Numai seara știam bine că va veni. Era ceasul și locul nostru de întâlnire, aducător aminte al primei îmbrățișări. Eu sau ea, ajuns aici cel dintâiu, aștepta. Și în prima clipă nu ne spuneam nimic, ci amarnic ne strângeam mâinile și ni le sărutam amândoi. Apoi tot mai chinuiți ne alipeam unul de altul, și rămâneam așa, durându-ne fiecare apropiere, mușcându-ne gurile gemând și scânteindu-ne ochii. Parcă amândoi am fi evadat din cuște, anume pentru asta sau poate presimțeam pânda unei mari rupturi. Era într'adevăr, în înflăcărarea cu care ne îmbrățișam și în prelungirea clipei sărutului — ceva de supremă desnădejde, ceva luciferic și ascuns care ne urmărește din umbră.

— Iubitule!... Iubitule!...

Atât murmura și ochii i se pierdeau în nemărginire. Intelegeam atunci cât de mult ne aparținem și cât de sdrobitor ne dăruiam unul celuilalt. In iubire trebue să ai întotdeauna o anumită revelație. Așa cum, stând astfel față în față — știam bine că unul pentru altul am fost zidiți și numai prin moarte ne-am putea despărți. Avusesem revelația acestei iubiri, în seara de bal. Și apoi, după aceea, seri dearândul în aceste ciudate îmbrățișări găseam sensul împlinirii noastre.

Totuși erau anumite clipe, când fugea parcă de mine. Mergeam alături, prin pădurea fermecată, dar gândurile ei erau în altă parte și chiar ochii ei se împăienjeneau, nemai deslușindu-mă.

— Ce s'a întâmplat? Dece ești îngândurată?

Și de câte ori întrebam astfel, tresărea, făcând un gest de revenire silită. Mă întrebam dacă înainte nu mai fusese cineva, cineva care a lăsat urme mai adânci și mai suferinde. Dar renunțam, pentrucă ea însăși mă liniștea, căutându-mi gura și nedespărțindu-se de mine. Cu neputință însă să nu fi fost între noi o umbră, pentrucă altfel nu se explice dece geamătul ei devenea strident și aproape plângea sărutându-mă.

— Aș vrea să-ți povestesc odată viața mea! — îmi spusese într'una din acele clipe.

— Dar nu vreau — răspunsei, gândindu-mă la aceeași ființă streină care intervenea între noi.

— Trebue să mă cunoști, însă.

— Te cunosc îndeajuns.

— Ar trebui să-ți mărturisesc totuși că eu am un destin funest. Mă înțelegi? Dacă ți-i teamă, poți fugi. Dar dacă mă iubești...

— Orice s'ar întâmpla, crede-mă — orice s'ar petrece, te voiu iubi, necontenit — și dincolo de moarte.

(Urmare în pag. 5-a)

Cronica literară

Invitații, de Grigore Popa

(Editura „Țara", Sibiu, 1941)

Rareori am întâlnit într'un număr restrâns de pagini, atâtea certitudini câte sunt proclamate în ispititoarele „Invitații" ale d-lui Grigore Popa, invitații la **frumos, poezie, credință, înțelepciune, metafizică, moarte, aventură, câmp, tradiție comuniune, românism și eroism.**

Proclamativ al unui număr impresionant de convingeri, stilul de gândire al d-lui Gr. Popa e autoritar în expresie, definitoriu și aforistic **„Penser vite — scria odată Taine —c'est une fête pour l'esprit".** Cugetarea autorului **„Invitații"**-lor cunoaște această euforică dispoziție sărbătorească. Un fel de a se lăsa îmbătată de propria-i expresie, mișcându-se cu predilecție în vastele perspective și mereu atrasă pe înălțimile amețitoare pe cari i le deschide și spre care o exaltă un vocabular superlativ, într'o continuă tensiune lirică.

Deaceea, ca să poți răspunde tentațiilor multiple cuprinse în eseurile lirice care sunt „Invitațiile", ca să poți, adică, participa la mișcarea sufletească a prozei acesteia integrându-te ritmului sau fluxului ei lăuntric, trebuie să le citești repede. A întârzia asupra înțelesului unor propoziții, amănunțind cu lupa consecvenței logice, dialectica lor interioară, înseamnă a nesocoti ceea ce constitue năzuința intimă a „Invitațiilor" aceea de a creia un anumit climat spiritual, în care ideile și înțelesurile propuse se înlănțuie și decurg unele din altele, în mediul cel mai prielnic.

Valoarea supremă pe care o proclamă d. Grigore Popa, este viața însăși, aceea care „nu-i de dreapta sau de stânga, ci pur și simplu viață". S'ar putea desigur, obiecta că viața pur și simplu e o convenție a limbajului, un fel de a vorbi, un deziderat sau un ideal, la care viața împreună, în societate, nu-i decât o vagă aluzie, o denaturare. „Comunitarismul", în care autorul „Invitațiilor" vede „viitorul stil de viață și politică", va însemna probabil un imens pas înainte, un progres în ordinea socială, atunci când toate particularismele politice vor dispare — dacă acest lucru va fi cu putință.

Dar ce înțelege d. Grigore Popa prin **comunitarism?** — o „concrescență cu însăși ființa neamului", la care „nu se poate ajunge decât pe calea afinităților comunitare", — adică o formulă deghizată a naționalismului pitoresc și agresiv. „Desigur, — scrie mai departe d-sa — nu putem stărui acuma asupra cercurilor de desvoltare ale afinităților comunitare, care încep în familie și se desavârșesc în ecumenicitatea națională, în neam, care nu e decât o comunitate de dragoste și destin, cea mai cuprinzătoare pe care o cunoaște istoria până acuma".

Dar noi știm că ecumenicitate e tot una cu universalitate. Naționalismul reprezintă un moment din evoluția omenirii, e un produs al istoriei noastre comune, — deci o valoare vremelnică dacă o considerăm sub unghiul eficacității sociale și politice. Atunci, cum poate autorul „Invitațiilor" să-și legitimeze convingerea în „veșnicia ecumenicității naționale?" Valorile vieții, acelea care invoca fie comunitatea sângelui, fie pe aceea a credințelor, nu pot fi nici veșnice, nici universale. Ele sunt prin esența lor vremelnice și locale.

Totuși punctul de vedere al comunitarismului d-lui Gr. Popa primește o formulare care poate fi legitimată: „o ordine umană firească, unde demnitatea persoanei să fie prima valoare, iar primatul spiritualității premisă indiscutabilă". Spiritul nu poate primi, desigur, nici criteriul comunității sângelui, nici pe acela al comunității credințelor. Ceea ce constitue esența omeniei noastre, ne spune d. Grigore Popa, în „Invitația la frumos" este „alături de semnul metafizic și cel moral, semnul frumosului". Primordialitatea persoanei omenești ca și primatul indiscutabil al spiritualității pot fi admise de o societate care recunoaște și practică drept esențiale criteriile frumosului și ale moralei. Despre valoarea educativă a frumosului, Schiller a scris o carte întreagă.

D. Grigore Popa este convins și d-sa că „frumosul împlinește o importantă funcțiune de transformare și transfigurare socială": „La lumina transubstanțializărilor frumoase, viața comunitară (trăită în comun) câștigă în simetrie și bunătate. In orice caz, omenia, suprema noastră podoabă, se desvoltă în plină voe, înfrumusețând inimile și sufletele prin harul bunătății... Formele frumoase trebue să fie sintezele cele mai cuprinzătoare ale aspirațiilor comunitare".

Comunitarism înseamnă deci, în sensul vederilor d-lui Grigore Popa, a comunica între oameni prin trăirea împreună a valorilor vieții, desvoltând astfel ceea ce e considerat cu drept cuvânt ca suprema noastră podoabă: omenia. Iată accepțiunea pe care o reținem, singura care credem că se poate legitima.

Invitațiile la frumos, poezie, credință, etc., constitue tot atâtea îndemnuri de a trăi prilejurile vieții; chiar și invitația la moarte, socotită ca desăvârșire și formă cosmică a vieții. A trăi prilejurile vieții înseamnă, după d. Grigore Popa, a-i spori înțelesurile și valorile. De aceea, expresii ca „participare sporitoare", „schimb sporitor", „relație veșnică și sporitoare", etc., revin adeseori în scrisul d-sale. Tot atât de caracteristic și de stăruitor întâlnim punctul de vedere potrivit căruia valorile prin care comunică omenirea sunt recunoscute ca expresii totalizatoare ale unor aspirațiuni permanente, fie că este vorba de „ființa totalitară a poeziei", fie că se subliniază „expresia totalitară a perenității naționale".

Lectura „Invitațiilor" este din cele mai atrăgătoare. Increderea autorului în veșnicia valorilor pe care le afirmă e lesne comunicativă. Afirmând că „toate drumurile vieții, urmărite până la capăt, duc la frumos" se recunoaște implicit întâietatea spiritului, a idealului asupra conținuturilor multiple ale vieții. Iată, desigur, un adevăr care nu va fi niciodată îndeajuns repetat.

MIHAI NICULESCU

Istoria limbii române (IV): Româna comună, de AL. ROSETTI

(Casa Școalelor și a Culturii Poporului, București, 1941)

Al patrulea volum din „Istoria limbii române" a d-lui Al. Rosetti, profesor la Facultatea de litere din București, a apărut la sfârșitul anului trecut, fiind consacrat epocii anterioare separării care s'a produs, ca urmare a deplasării spre sud a grupului dialectal aromânesc. Filologi ca d. Sextil Pușcariu au folosit pentru limba română din acea perioadă, termenul de străromână, română primitivă sau română comună. **D. Al. Rosetti îl reține pe acesta din urmă, pentru avantajul — precizează d-sa — „de a ne lămuri imediat asupra conținutului său".**

„Epoca limbii române comune — citim în prefață — se întinde din secolul al V-lea și al VI-lea până în secolul al X-lea, când avem dovezi că grupul linguistic ce era să devină dialectul aromân s'a separat de grupul linguistic de nord (dacoromân). In cuprinsul acestei perioade, româna își capătă caracterele proprii, care o deosebesc de celelalte limbi romanice, și totodată se produc în sânul ei o serie de inovații care ne permit să deosebim într'însa două grupuri dialectale: dacoromâna și aromâna".

In cea dintâi din cele două părți ale volumului, inovațiile „identice sau divergente" sunt acelea care au putut fi identificate înăuntrul epocii române comune, inovații ce sunt apoi studiate, în partea a doua a cărții, în desvoltarea paralelă a celor două dialecte în care s'a scindat limba română din epoca posterioară perioadei de comunitate. Comunitatea de limbă se explică prin unitatea de civilizație la care au participat grupurile sociale aflate în teritoriul de formațiune al românei comune, al cărui centru se afla „în regiunea Moravei și a văilor sale", Metoda care s'a impus cercetătorului, ca urmare a desvoltării paralele a dialectelor ieșite din româna comună, a fost aceea comparativă.

In ce privește repartizarea celor patru forme dialectale ale limbii române, expunerea d-lui profesor Al. Rosetti se întemeiază pe „convingerea că meglenoromâna este o ramură a aromânei, iar istro-româna o ramură a dacoromânei.

Această constatare este de o mare importanță pentru economia expunerii; luând-o drept bună, rezultă că există numai două elemente care urmează să fie comparate între ele: dacoromâna și aromâna, iar nu patru elemente. De aceea, în cursul expunerii, s'a recurs la mărturia megleno-românei, și istro-românei numai atunci când lucrul a fost necesar și, în genere, când mărturia aromânei lipsea".

Punând la contribuție cele mai noui rezultate ale științei filologice, opera lingvistică pe care o întreprinde d. profesor Al. Rosetti se adresează desigur, în primul rând, cercetătorilor de specialitate. Dar studiul ei poate fi profitabil și cititorului de cultură generală, pentru informațiile prețioase pe care le poate dobândi, din lectura atentă și pe îndelete a Istoriei limbii române.

m. n.

CANTECE NOUI

Scrisoarea poetului

Intr'un plic alb, așa cum e majoritatea plicurilor care poposesc pe masa de lucru a unei redacții, un prieten necunoscut ne trimite vreo patru-cinci poesii, întovărășite de-o scrisoare a cărei tristețe ne-a dat puțin de gândit. E drept că plicul venea dintr'un orășel de provincie și știu că legenda ne spune că acolo se reteză elanurile, se pierd talentele și mor fetele, nemăritate. Mai ales când încep să devină „material liric", aceste probleme sunt, toate, bune și frumoase, dar de bună seamă că în afară de această latură, ele vor mai fi având și o alta, care merită cel puțin osteneala unui comentariu, care uneori ar putea să treacă și drept „răspuns". Lăsând acuma, laoparte orice aer de glumă, să trecem la scrisoarea poetului, care, între altele zice și următoarele:

„M'a surprins chemarea d-voastră plină de optimism, când eu aveam certitudinea zădărniciei oricărei creații, într'o lume lipsită de sensul valorilor, în care cele mai subtile sensibilități sunt depreciate și exilate"... Iar mai apoi spune că ținuta acestor neînțeleși „e demnă de plâns și de râs" și că „în centrele universitare provinciale pot fi recunoscuți după melancolia privirilor". Fără să citâm mai mult din această dezolantă viziune a unui poet tânăr asupra celor de-o seamă cu el, trebue să îi răspundem răspicat că sunt prea negre colorile în care a zugrăvit o problemă care, orice s'ar zice, nu e nici chiar atât de sumbră cum i-ar plăcea lui și nici chiar atât de roză cum va crede că o s'o zugrăvim noi. Soarta poetului tânăr, destinul, mentalitatea, condiția lui umană — toate acestea au fost discutate până la epuizare, așa că nu mai socotim nimerit să insistăm asupra lor.

Ceeace am dori să scoatem noi în evidență, e un fapt care doar prin tangentă are legătură cu constatările melancolice ale corespondentului nostru provincial. Și noi — ca și domniasa — cunoaștem fapturi lirice a căror stare e „demnă de râs și de plâns" și care umblă cu ochii plini de tristețe. Dar dincolo de toate aceste stupide accidente ale „vieții", este o realitate pe care nici o suliță otrăvită n'o poate străpunge, nici un rictus nu o poate distruge. Și această realitate este talentul. Da, o recunoaștem și noi, răspunsul e mai mult decât simplu, dar mai presus de toate, el este. Fie-ne deci îngăduit să afirmăm (și nu o facem pentru prima oară), că acolo unde este prezentă flacăra talentului, micimile și relele lumii încetează. O, dar poatecă ni se vor aduce exemple de oameni care gâlgâiau de talent, și cari au murit câinește. Va trebui s'o întărim și noi: așa este. Dar oare toate acestea, prietene poet, ne pot face să ne dăm bătuți la vârsta când marile bătălii deabia încep? Toate pildele întristătoare ale trecutului trebue să ne dea mai multă încredere în noi și poezia pe care toți o cultivăm, va trebui să fie nu numai harfa timpului nostru, ci și crezul cu care oricând ne vom putea arăta înaintea veacului și a lumii. Fii sigur, necunoscutul meu prieten, că atunci când crezi și când lupți, nu mai ești o „figură donquichottescă", așa cum scrii în epistola pe care ne-am îngăduit s'o discutăm.

„Zădărnicia oricărei creații"? Dar, pentru Dumnezeu, suntem noi la sfârșitul drumului, când încă nu am avut timpul să ajungem până la mijloc? Nu, hotărît, o spun cu bucurie și cu convingere: scrisoarea pe care am primit-o mai zilele trecute, poate să fie un pretext literar, sau chiar documentul unei stări sufletești de-o clipă. Literatură deci.

Dar să nu uităm că de multe ori dela literatură la realitate e un pas bun de făcut. Și pasul acela nu trebue să sperie. Așa dar, la ce să fim pesimiști la douăzeci și ceva de ani, prietene poet?

STEFAN BACIU

N. B. Manuscrisele se expediază la redacția revistei menționându-se pe plic: pentru Stefan Baciu. Și cuvintele de răspuns: **Tr. Gherghina, Tudor P. St., Bârzoi D. I., Radu Petrescu, Rodică N. V. S., C. Ber:** Nu. **Em. Flor:** Rugăm altele. **I. G.:** Idem

Biserica lui Basarab

Mai tai pe deal o panglică de cer
Să scrii voroava veche basarabă...
In piatra mută, zvon senin de cler.

Se tângue o frunză... poate-o geană
De nedormită'n vise dragi domniță.
Canari în lat pe foi de odoleană.

Și iar mângâi pe albele metanii
O lacrimă de porumbiel în candeli
Și Basarabii nu ridică danii.

O inimă de noapte-ți poartă sânul...
Pe-o panglică de cer mai doarme'n basme
Biserica lui Basarab — bătrânul.

I. TIMOR

In tranșee

De când stăm în tranșee... de-o lună ?...
O, Doamne, mi-se pare că de-un veac
Ca niciodată, vârstele ne tac
Doar carnea-și strigă foamea ei nebună.

Cândva petale, astăzi se desfac
Din somn, privirile de mătrăgună
Iar mânile, o fragedă cunună
Iubirilor defuncte, nu mai fac.

— O, cum aș vrea din groapă să mă'nalț !
Când saltă aurorele de smalț
Aromitoare amfore'n azur.

Să beau din amăgirea lor un strop.
Dar mă pândește brațul spaimei, dur
Și mai adânc în brazde mă îngrop.

ION POTOPIN

Cântec pentru Ardeal

I-am sărutat obrajii cu fiece condei
Și-i plugărim poemul pentru ceasu'n care,
Săgetând prin zodii tulnice de stei,
Lângă veac și-o bate clopotul cel mare.

Pe muchii de istorii cu zorile-a nuntit;
Trupul nostru-i carnea lui de Detunată.
Dar ce grea secure holda i-a rănit ?
Undeva ni-i doina zare ferecată.

Cornul lunii plânge'n sâhle pe Feleac ;
Haideți, măi, o busnă'n inima de lotri
Și-o să fim troiță doinelor din veac —
Doamne, ni-s fârtații Dunăre de codri !

ION APOSTOL POPESCU

Strania d-șoară Ruth

(Urmare din pag. 4-a)

— Și dincolo? întreba ea privind în altă parte. Oare te poate iubi cineva și de dincolo?

— Da, se poate. Dealtfel este iubirea cea mai desăvârșită.

Tot mai mâhnită părea însă. Pe fruntea ei treceau umbre neștiute și stinghere. Obrajii i se purpurau și tremurau cu ochii gata să plângă. Atunci ne întorceam și ca să uităm toate lacrămile, alergam prin pădure, ascunzându-ne unul de altul, rupând flori, halucinați, înfierbântați de febra și nevrozele iubirii. Mână 'n mână, ajungeam în oraș târziu — când doar noi singuri născoceam speranțe pentru o fericire viitoare.

Intr'un miez de noapte, covârșiți de patimă și înfrigurați de așteptare, urcam scările până în fața odăii mele. Dar ajunși aci, deodată se retrase înspăimântată, apărându-se cu amândouă mâinile, lipindu-se de zid și privindu-mă prea palidă și prea tristă.

— Te rog lasă-mă să plec. Nu pot rămâne noaptea asta aici.

— De cine ți-e frică?

— De nimeni. Dar nu pot. Iubirea noastră este altfel, trebue să fie altfel.

Și scoborî scările fugind. Am crezut atunci c'am pierdut-o. Nici eu nu știu anume dece o adusesem până aici. Poate există un paroxism al iubirii ideale și ca să nu-l accepți în întregime, ceri o reintegrare în formele corporale. Firește, și aici poate fi vorba de o conștiință a identificării sublime, dar n'o vroim încă. Visam nebunește la o cununie sinceră între noi doi, doream mai ales un ceremonial amplu și distins. Mi-o închipuiam mireasă tot în rochia ei roșie, tot cu părul despletit, tot în nobletea dela începutul serii de bal.

Toată ziua am căutat-o. Seara am așteptat-o până târziu în pădure. Și n'a venit. Am strigat-o în toate părțile, am implorat-o, crezând-o ascunsă. Dar nu-mi răspundea nimeni. Și mă întorceam spre casă sdrobit. Pătrunzând însă în odae, o văzui în dreptul ferestrei. Purta aceeași rochie roșie de tafetas cu cordon alb și zâmbea.

Trecură câteva clipe de uimire, apoi ne apropiarăm unul de altul. Părea alta acum. Deși calmă în aparență, svâcnea sub sânul stâng inima cu bătăi din ce în ce mai aspre și mai vii. In odaie nu pătrundea decât lumina lunii, care o găsi apoi goală, vaporoasă și fremătând. In țipătul din cealaltă clipă, când sângele nostru se contopise și celular ne simțeam unificați — era în țipătul ei și spaimă și lacrimi și zâmbete. Ii mângâiam încă obrajii, umerii, sânii. Dealungul întregului trup aduceam răcoarea palmelor grele cu degete crispate și liniștea ochilor care o priveau înmărmuriți.

— Intr'adevăr am păcătuit? își repeta ea sieși întrebarea. Am păcătuit?

Dar prea era beția uniformă ca să ne mai răspundem.

Stam obosit, cu brațele sub cap, negândind la nimic, neforțându-mă pentru niciun gest. O auzii coborând, căutându-și prin întunerec cămașa, rochia și îmbrăcându-le. Știam că până la sfârșit tot nu va pleca, se va întoarce dela ușă și singură va veni alături. Intorsei odată ochii spre ea și văzui rochia aceea roșie scânteind, tot trupul ei bizar scânteind sub rochie, arzând ca într'o cea de pe urmă jertfă. Așteptam, o așteptam cu alt dor și cu o înflăcărare mai trudită.

Dar câteva clipe mai târziu, o auzii cântând la vioară. Uimit mă întorsei în partea aceea. Sta tot în dreptul ferestrei, privind în afară. Cântecul chiar străpungea zidurile și geamurile — îndepărtându-se. Nu cânta pentru mine, nu pentru iubirea noastră, nici pentru cununia din noaptea asta — ci pentru altcineva. Și se asemăna atât de mult cântecul cu acela din prima noapte când m'am rătăcit aici în oraș. Aceleași acorduri, acelaș spasm, aceeași durere. Parcă și aceeași mână vrăjită sau blestemată din noaptea aceea.

— Nu mai cânta, încetează odată! îi strigai, scos din fire.

Dar melodia se frângea mai mult în vioară. Se rupeau firele arcușului, o coardă plesni — cântecul însă dura. Erau în el mii de alte cântece ca niște vijelii care se lovesc de pereți. Păreau a fi mii de viori ca niște mări adânci, care freamătă și se sbat. Mâini imense, o mulțime de mâini — care se arcuiau pe vioară, culegându-i tainele și toate dramele. Iubita mea nu voia să înceteze. Mai amarnic se apleca peste arcuș, mai patetic afla alte acorduri — până când, încet, încet — se stinseră ultimele note într'un fel de suspin adânc și neînțeles. Deodată:

— Tu ai auzit de domnișoara Ruth? mă întrebă ea, întorcându-se spre mine și zâmbindu-mi amar, ironic, rănindu-mă în nefireasca mea iubire.

Nu, nu mai mi-aduceam aminte de domnișoara Ruth. Ci numai pe ea o vroiam, numai pe ea o doream în clipa aceea. Sării imediat din pat și încercai s'o prind, din nou s'o desbrac, s'o fac să uite și cântecul și păcatul. Dar, ușor, ca un șarpe — se prelinse din mâinile mele, deschizând ușa și dispărând pe coridor în jos. Se mai auzi un hohot de râs, bolnav, strident — care se încolăcea nebunește prin aer cu rămășițele cântecului putred de-adineaori.

Singur, cu mâinile întinse după stinsa ei fantomă — rămăsei, și nu era nimeni care să mă iubească.

●

A doua zi coboram scările, când mă întâlnii cu șeful gării. Era galben la față, nervos, cu cearcăne negre sub ochi și cu toate sbârciturile ieșite mai în relief. Cum mă văzu, mă strigă de departe:

— Știi? S'a sinucis domnișoara Ruth!

In primul moment, nu înțelesei nimic. Apoi vag, îmi veniră în minte toate și întrebai numai așa, ca să nu par stingherit:

— Cum s'a întâmplat? Când?

— In dimineața asta chiar. Tot orașul nu vorbește decât despre asta. Hai să mergem s'o vedem. O să-i ducem ceva flori.

Mă ducea ca pe un orb. Nu reacționam de loc. Mi se părea foarte curios, cât de mult dorisem s'o cunosc și iată cât de ridicolă e acum întâlnirea: domnișoara Ruth moartă! Ajunserăm, trecurăm printr'o mulțime de curioși, traversarăm un hol, alte câteva odăi, până ajunserăm în camera mortuară. La început nu se vedea decât catafalcul acoperit de flori și se mai auzea cineva plângând. Mă apropiai, dar deveneam din ce în ce mai neliniștit. In clipa în care eram exact în fața sicriului și o puteam privi în față, țipai ca un scos din minți:

— Domnișoară Ruth! domnișoară Ruth!

Șeful gării nu mai înțelegea nimic. Începuse și el să plângă, hohotind, ca un habotnic scârbos, murmurându-mi printre sughițuri:

— Eu am iubit-o, foarte mult am iubit-o! Știi?

Era îmbracată tot în rochia ei roșie din seara balului, și părea încă restul de frumoasă. In brațe i se așezase vioara. Zâmbea — dar zâmbetul ei părea acum mai straniu decât în țipătul iubiril noastre de eri noapte.

In camera alăturată, o orchestră intona ca pe un marș funebru — propriul ei cântec.

●

De aceea mi se pare adesea că oamenii, pe care i-am întâlnit o singură dată în viață și acum nu mai sunt, se pot asemăna acelor stele prăbușite, a căror lumină încă o mai vedem aevea în miezul anumitor nopți.

Aud de multe ori o vioară roșie cântând și de multe ori o văd pe domnișoara Ruth, apropiindu-se de mine în somn și murmurându-mi:

— Eu te iubesc de dincolo de moarte!...

Iată de ce, viața mea se scurge pe un drum paralel cu al morților. In fiecare noapte, sufletul domnișoarei Ruth veghează în jurul meu, până când de trei ori cântă cocoșii în zori. Știu bine că va fi prezent și în clipa, în care eu însumi voiu porni pe drumul morților.

Noembrie 1941.

LAURENȚIU FULGA

Contribuţie pentru o viitoare ediţie critică Eminescu

teze mărturiile vremii, fapt care pentru chestiunea datării lasă putinţa judecăţii unora versaţi în stabilirea asemănării scrisului şi altora cari din întorsături de fraze, din metafore sau glosar, ar putea găsi puncte de sprijin în însăşi structura interioară a textului, spre a conchide într'un fel sau altul cu privire la data efectuării traducerii. Pentru 1888, iată relatarea surorii poetului, Henrieta: „Mihai este bine, dar am trebuit să fac [în Bucureşti] multe închinăciuni adoratei lui [Veronica M.] până mi-a permis să-l văd. Piesa ce a lucrat-o, e la mine şi era aproape gata, s'a cetit într'un cerc intim şi a găsit-o că este bună. S'a luat deciziunea de a se juca în sezonul iernei. Eu rămân mulţumită că prin îngrijirea mea i-am redat sănătatea care-i lipsea de cinci ani"[4]).

Tipărită întâi în **Convorbiri Literare** 1895, XXIX, 899—922, 1019—1043, LAÏS a fost publicată apoi în volum la 1908, de către **I. Scurtu**, cu o introducere critică[5]). Cu acest prilej revista **Convorbiri Literare** (1908, XLII, 94-95) confirmă data traducerii: „...Traducerea e din 1888, când mintea poetului se înseninase din nou pentru câtăva vreme. In mai toate versurile se vede suveranul mânuitor al limbii româneşti"...

MANUSCRIPTUL LUI EMINESCU, LAÏS, se compune din 62 file, format 15½×24½, care, înainte de a se fi dat la tipografie, fuseseră cusute în formă de caet. Fila întâia era albă şi nenumerotată. Cu fila a doua începe numerotarea făcută de poet 1—61. Pe fila albă nenumerotată T. Maiorescu scrie: Laïs (Comedie antică într'un act, / în versuri / (tradusă din franţuzeşte) / De / Mihail Eminescu / Vezi: **Emile Augier / „Le joueur de flûte"**. De notat e că: **tradusă din franţuzeşte** şi **Vezi: Emile Augieur / „Le joueur de flûte"** sunt cuvinte ulterior scrise cu creionul negru, probabil cu acelaşi creion şi în acelaşi timp, în care corectează şi amputează manuscriptul poetului, înainte de a-l da la tipar pentru revistă. Pe marginea versurilor e indicată numerotarea din 100 în 100 până la 794 cu cerneală violetă; scrisul este tot al lui T. Maiorescu.

Iată aşa dar „ultimul manuscris" al poetului care n'a „rămas la tipografie" şi după care **„suntem în măsură să cunoaştem schimbările făcute de redacţia revistei"** Convorbiri Literare. In româneşte comedia are 9 scene. Primele patru s'au tipărit în n-rul de Octombrie (1895, pg. 899-922), următoarele cinci în n-rul de Noembrie (pg. 1019-1043). Deşi, cum s'a arătat, conducerea „Conv. Lit." fusese încredinţată tinerilor D. Evolceanu, Mihail Dragomirescu, Fr. Robin, I. Rădulescu şi C. Rădulescu-Motru ş. a., corecturile şi modificările din manuscriptul lui Eminescu sunt făcute numai de Maiorescu. Ceilalţi nu schimbă o iotă. Manuscriptul poartă amprentele tipografilor culegători. Inapoiat dela tipografie deodată cu corecturile, d-l M. Dragomirescu l-a reţinut şi păstrat Cu ajutorul manuscriptului vom reface textul eminescian, singurul care are dreptul să circule; mai ales că Maiorescu vine cu transformările sale abia după şase ani dela moartea lui Eminescu şi în fond cu excepţia unor evidente lapsusuri ale poetului în scris, schimbările criticului înseamnă o coborîre a ideii sau chiar o alterare. Ar mai fi de reţinut că de unde în primele patru scene, deci în porţiunea întâia care s'a dat la culeş pentru numărul din Octombrie, Maiorescu crede că sunt necesare extrem de numeroase modificări şi chiar unele suprimări, ce le şi operează;— în porţiunea a doua, dela pagina 30 şi până la sfârşit, pg. 61, deci pentru următoarele cinci scene, adaugă numai într'un singur vers (pg. 33) articolul nehotărît **o**: „Şi respinge cu-aşa răceală pe-[o] amică ?" Aşa dar dispoziţia sufletească a criticului a decis, mai liniştit, în partea întâia, având timp să se concentreze, să urmărească succesiunea ideilor, să audă muzicalitatea versurilor, în partea a doua fugitiv, poate chiar plictisit. Ori, problema care se pune este, dacă dispoziţia sufletească a criticului se poate suprapune peste cea a scriitorului? Desigur că nu, nici chiar atunci când ar fi cu putinţă înregistrarea unei atmosfere mai înalte.

In cele ce urmează restabilim **textul autentic al lui Eminescu** din LAÏS. Cuvintele, versurile sau replicile, din dialoguri, tipărite cu literă **grasă (aldină)** sunt cele originale din manuscriptul poetului. Modificările sau suprimările lui Maiorescu se vor arăta după fiecare caz în parte.

SCENA INTÂIA

PSAMIS

A văzut şi ea cam multe. Dar şi tu ce ai să vezi,
Iată un tripod de aur, iată vase de argint,
Astfel cum nu le mai afli nicăiurea în Corint,
Şi podelele pestriţe, toate numai mozaic,
Ce 'n dispunerea măiastră nu dau greş întru nimic,
Şi, în fine, iată Eros, zeul dragostei de foc,
Răsărit dumnezeeşte, admirabil stan de **marmură**[6]) lucrat
De chiar Phidias maestrul. Oare nu te simţi mişcat
Ca de-o mândră sărbătoare ?[7])

PSAMIS

...E-o curată nerozie... Bine **crede**[8]) cine spune
Că femeile mai toate sunt deşerte ori nebune.

SCENA A DOUA

LAÏS

Înţeleg. Nişte prieteni fără milă şi **mândrie**[9])
Cari [şi][10]) recunoştinţa ne-o prefac în datorie
Şi în sarcină **cumplită**[11]). Care-i suma ce se cere ?

LAÏS

...Totuşi neîndemânatec, simte 'n el un dor nespus
Să s'apropie de a noastre obiceiuri mai senine
Ca şi omul beat ce 'ncearcă în picioare a se ţine
Şi a merge.[12])

(Urmare din pagina I-a)

PSAMIS

Dar urîtu-i ciocârlanul ce l-ai prins.
Cum de te-ai deprins cu dânsul ?

BOMILCAR (a parte)

Jumulindu-l s'a deprins.

LAÏS

Oare ştiu eu vre odată de ce capăt guturaiu ?

PSAMIS

De-acest monstru e prea bună chiar părerea care-o ai.

LAÏS[13])

Dar fiindcă astă seară pleacă, ar fi de dorit
Ca nimic să nu se zică rău de dânsul...

SCENA A TREIA

LAÏS

Em.: O! de sigur. (A parte) **Câtă scârbă mie-mi fac a lui bat-** [**jocuri !**[14])

M.: **O!** de sigur. (A parte) Cât de tare mă mâhnesc a lui bat- [jocuri.

ARIOBARSANES

Are-un cântăreţ din fluer care-i este [de][15]) prisos,
Şi vrea să mi-l treacă mie, ieftin, fără de folos,
Şi eu cred că **chiar în clipă**[16]) ne 'nvoim numai decât.
Cât cei tu ?

PSAMIS

Em.: **Cum ajungi să ştii aceasta şi de unde până unde ?**
M.: **Tu să-mi ştii trebile mele ?** Dar de unde până unde ?

PSAMIS

Em.: Nu. Mi-l cumpără vatavul, **fără ca să-l fi văzut,**
M.: Nu. Mi-l cumpără vatavul, făr ca eu să-l fi văzut.

BOMILKAR (către Psamis)

Em.: **De acuma ţi se 'nfundă** toate planurile tale.
M.: **De acum ţi se înfundă** toate planurile tale.

BOMILKAR

Pe **Joe**[17]), de-o îndrăsneală foarte rară.

CHALKIDIAS (liniştit şi lenes)

Dar nemernicul îţi spune
Să nu uiţi că **pân' atuncea pe când**[18]) soarele apune
El rămâne-egal cu tine. Ar putea să-ţi pară rău,
Nu de alta.

PSAMIS

Bine, bine, bucură-te !

LAÏS[19])

Nu-i curaj, ci nebunie
De-a mai irita călăul ce-ţi întinde streangul

CHALKIDIAS

Fie,
Dară streangul se va rupe.[20])

LAÏS

Psamis, tu eşti econom,
Dar răutăcios nu eşti. Vinde-mi mie pe-acest om.

CHALKIDIAS

Da, căci tu mi-ai smintit capul. Am crezut cu-aşa tărie —
Nu prea râde de-o nătângă dar pioasă erezie[21])
Cum că ţinta cea mai mare, cel mai scump odor al sorţii
E să te posed pe tine, fie chiar cu preţul morţii.

CHALKIDIAS

Alungai de lângă tine
Pe ndrăsneţul care cearcă a ta cale a ştine.

Bine ai făcut.[22])

PSAMIS

El spune ce se cade singur chiar.

CHALKIDIAS

Nu cu tine stau de vorbă, ticălosule avar.[23])

CHALKIDIAS

Nu voiu tânguire şi nici cântece de jale
Să urmeze după mine, să mă turbure pe cale
Nu regret nimic din toate[24]) şi nu simt nici o căinţă
In răstimp de-o săptămână am putut cu uşurinţă
Să îndestulez cu saţiu toate poftele acele,
Ce ardeau ca un jeratec lumea gândurilor mele,
Şi am degustat în pace toate acele bucurii[25])
Ce'n mizerie lipsindu-mi le vedeam cu ochii vii.
Jur pe Zeus că fără pismă vă conced acest noroc
Şi o singură părere îmi păstrez în a lui loc[26]).

CHALKIDIAS

Te linişteşte,
N'a crescut încă copacul şi nici cred cum că va creşte,
Este sigur pentru mine : **acest om nu este omul**[27])
Care-şi spânzură averea cu 'nlesnire de tot pomul.

PSAMIS

1. Mişele, te aşteaptă în curând
2. Să plăteşti obrăznicia şi purtarea ta de rând.
3. Ai să le spăşeşti pe toate, jur pe cerul ce-l invoc.
4. M'ai făcut de râs şi ţintă la bătaia [ta][28]) de joc !
5. Doi talenţi am dat pe tine, şi tu chiar cu banii mei
6. Mi-ai răpit pe cea mai mândră, mai frumoasă 'ntre femei?
7. **O mişel, o peritorule de foame ! Ce să fac**
8. **Ca onoarea mea atinsă pe deplin s'o satisfac ?**

Acestea sunt ultimele modificări din partea întâia a manuscriptului. Partea a doua se tipăreşte în revistă, fără nici o schimbare. Sunt numai, faţă de ms., câteva erori de tipar. O dovadă mai mult că **Maiorescu** a cetit dela scena a cincea până la sfârşit cu mai puţină atenţiune sau cu o mai scăzută dispoziţie este desacordul dintre modificările din partea întâia şi textul care urma şi în partea a doua să sufere aceleaşi modificări. D. ex. pag. 35 ms. :

Mistuind împotrivirea cu a soarelui lumină
De o patimă turbată a mea inimă fu plină
Şi atunci hotăriiu tare să câştig al tău amor
Fie-o zi, fie o oră, fie fulger trecător
De-o clipă, iar pe scurta **degustare**[29]) — a fericirii
Să-mi arunc tot restul vieţii în noianul nimicirii.

Ms. pag. 35 : Dar singur îmi ziceai cu stăruinţă

Cumcă nu regreţi nimica şi nu ai nici o căinţă[30])

Ori Maiorescu în scena a treia modifică versul şi-i dă forma aceasta: **Nu aşi vrea să schimb nimica şi nu am nici o căinţă...**, iar în scena a cincea nu-şi mai repetă versul transformat din scena a treia, ci lasă versul lui Eminescu, ceea ce denotă că traducătorul este atent la subtilitatea şi nuanţa replicilor dintre persoane, pe când criticului îi lipseşte controlul din perspectivă asupra întregului în organică înlănţuire de amănunte. Pe Maiorescu îl preocupă prea mult forma exterioară dela vers la vers. Când mai observăm că nici forma exterioară impusă de critic nu-i superioară celei a lui Eminescu, prin sonoritate sau prin vre-o surprinzătoare metaforă şi că adesea în locul interioarelor vibrări şi cadenţe poetice se aşează cuvinte de împlutură (= **Oare nu te simţi mişcat ca de-o mândră sărbătoare ?** = Oare nu te simţi **mişcat** de atâtea frumuseţe ? — **Bine crede, cine spune** = Bine zice, cine spune. — **Nu prea râde de-o nătângă dar pioasă erezie.** = Poţi să râzi, îţi dau voe, de atâta nebunie...) — intervenţia ne pare cu atât mai insolită, iar găsirea manuscriptului vine să dea şi mai mare putere de adevăr constatărilor noastre de până acum în legătură cu editarea operei lui Eminescu.

De astă dată : manuscriptul care a fost la tipografie există ; schimbările făcute la şase ani dela moartea traducătorului se văd în manuscript; scrisul se recunoaşte al lui T. Maiorescu. In „Convorbiri Literare" (1895) comedia se tipăreşte cu transformările lui Maiorescu.

Emendările noastre în strictă concordanţă cu manuscriptul lui Eminescu nu admit nici o discuţie în contradictoriu. Manuscriptul îl depunem la **Academia Română.**

O altă problemă care se pune este aceea a textului folosit de Eminescu pentru traducere. S'a arătat că Augier s'a bucurat de o largă răspândire în Germania prin tălmăcirile din Reclams-Universal-Bibliothek. Faptul că amândouă, atât traducerea germană, cât şi cea românească, primesc ca titlu numele eroinei **Laïs** (în R. U. B. n-rul 2414) şi nu dau în traducere titlul autorului francez **„Le joueur de flûte"** ar fi numai o primă indicaţie şi aceasta de ordin editorial. Poate e şi o coincidenţă. In tot cazul până nu vor fi confruntate tustrele textele şi cercetate, până nu se va trece la examinarea în fond a problemei, ar fi prematură vre-o enunţare, mai cu seamă că prima traducere din E. Augier apare la n-rul 622 **(Der Pelikan)**, iar **Laïs** este penultima sub n-rul 2414. Autorul francez a fost contemporan cu Eminescu şi a murit în acelaş an. N'ar fi exclus ca la 1888 când Eminescu să fi lucrat traducerea, cea în limba germană încă să nu se fi tipărit. Pentru evitarea anacronismului în informaţia bibliografică ne-am adresat direcţiunii editurii Reclams-Universal-Bibliothek cu rugămintea să ne comunice data apariţiei celei dintâi ediţii din **Laïs.**

I. E. TOROUŢIU

---

[4]) Din scrisoarea **Henrietei Eminescu**, Botoşani 26/14 Sept. 1888, adresată domnişoarei **Cornelia Emilian**, repr. în **St. D. L.** IV 256.

[5]) Socec, Bucureşti 1908.

[6]) **marmură** schimbat de Maiorescu în **marmoră**.

[7]) **Ca de-o mândră sărbătoare** = versul final, prin care poetul vrea să arate că totul este astfel împodobit încât te transpune într'o atmosferă de „mândră sărbătoare", este înlocuit de către Maiorescu cu versul propriu: **„De atâtea frumuseţe..."**

[8]) **Eminescu:** Bine **crede** cine spune; **Maiorescu:** Bine zice, cine spune...

[9]) **Em.: şi mândrie — M. şi-omenie**

[10]) **cari recunoştinţa** — Cari **şi recunoştinţa.**

[11]) sarcină **cumplită** — sarcină **de bani.**

[12-13]) Text suprimat de către Maiorescu, aşa încât Laïs continuă: Dar fiindcă astă seară pleacă...

[14]) **Scârbă** în Moldova nu înseamnă ca în Muntenia şi Oltenia **desgust** ci chiar **mâhnire, întristare.** In acest înţeles expresia este frecventă în glosarul lui Eminescu.

[15]) **de** = completat de Maiorescu.

[16]) **chiar în clipă** — cuvintele sunt înlocuite de Maiorescu cu: **„prin urmare".**

[17]) Pe **Joe** = Maiorescu: Pe **Melkarth...**

[18]) **Maiorescu:** Să nu uiţi că **până 'n clipa 'n care** soarele apune

[19-20]) Ca şi versurile cuprinse între notele 12-13, şi acestea de aaci sunt suprimate de Maiorescu.

[21]) Versul întreg a fost înlocuit de Maiorescu prin următorul : **Poţi să râzi, eu îţi dau voe, de atâta nebunie.**

[22-23]) — Text suprimat de **M.**

[24]) **M. Nu aşi vrea să schimb nimica şi nu am nici o căinţă.**

[25]) **M.: Şi m'am adăpat în pace la acele bucurii.**

[26]) **M.: Şi o mare 'nvăţătură îmi păstrez în al lui loc :**

[27]) **M.:** Este sigur pentru mine **că acesta nu e omul.**

[28]) ta = adăogat de **M.** Versurile urmează, după indicaţia lui Maiorescu, astfel : 1, 2, 5, 6, 3, 4, iar 7, 8 au fost tăiate de **M.**

[29]) Cfr. nota 25. **Eminescu:** Şi am **degustat** în pace toate acele [bucurii...

Maiorescu : Şi m'am adăpat în pace la acele [bucurii...

[30]) **Laïs** îi răspunde aici lui **Chalkidias** cu propriile sale cuvinte din scena a treia (cfr. nota 24) :

Nu regret nimic din toate şi nu simt nici o căinţă.

Carlo Carra

(Urmare din pag. I-a)

Contra-revoluţia realizată de el este o „in integrum restitutio" a demnităţii spiritului. In dorinţa de a anima teoreme, construcţii mentale, forme rigide, concepte pure, Carra inoculează virusul vieţii oricărui produs al spiritului, fie el şi sterilizat în etuva intelectului.

Intre mecanic şi viu, formele intermediare sunt cele mai interesante pentru a ne instrui asupra felului în care Carlo Carra ştie să articuleze organic, din ce în ce mai vital, un mecanism. Manechinul de croitor sau cel din sălile de sport, caricatură de obiceiu, rigidizare şi înlemnire ridiculă a omului, capătă în pictura lui Carra o somnolentă existenţă quasi-conştientă, o conştiinţă crepusculară de abisuri psihologice.

Mâna cu articulaţii de piele se mişcă lent ca scăpată din angrenajele rigide ale mecanismului care o poartă, gestul se înscrie calm, ireal, precis. Interferenţa regnurilor este la început. Curând busturile de bronz sau ipsos ale antichităţii, purtând încă trăsăturile clasicului canon de frumuseţe olimpică, se vor interioriza ca într'un somn de care vor scăpa odată şi odată. Umbra aruncată de obiecte prelungeşte într'un orizont infinit, realităţile. Platul, linsul acestei tuşe picturale, redau coloratura netă, oarecum metalică şi mată, a metafizicii lui Carlo Carra, în stare să aducă realismului clasic corectivul necesar de metafizicism, şi picturii „metafizice" a cubismului ultra-fizicist, omenia realismului şi măsura clasicităţii.

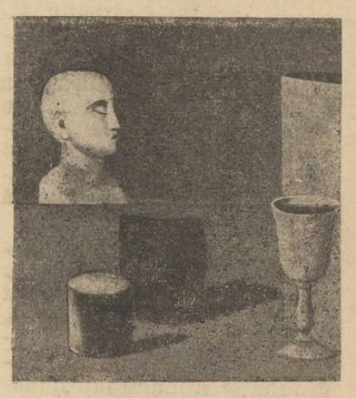

ION FRUNZETTI

Note româneşti

CĂRŢI PENTRU COPII

— Literatura destinată copiilor s'a îmbogăţit de curând cu câteva scrieri din cele mai recomandabile. Una din acestea se intitulează *„Moş Alinte şi Casandra"*, datorită d-lui Ionescu-Morel şi ilustrată de pictorii M. Teişeanu şi D. Stoica (în editura ziarului „Universul"). Textul povestirilor este datorit unui cunoscător exersat al sufletului copiilor, care ştie să vorbească deopotrivă imaginaţiei şi generozităţii lor firesti, îndrumându-le în sensul unei sociabilităţi folositoare pentru menţinerea unor raporturi de înţelegere şi îngăduinţă între oamenii cu nevoi şi necazuri de mai târziu.

— In editura „Gorjan' semnalăm alte două lucrări datorite, una d-lui V. Beneş: *Ingerul alb* (poveşti) şi cealaltă *„Pinocchio"*, d-lor : Ştefan Georgescu şi Mircea Streinul.

„Pinocchio" e prelucrat după versiunea americană a faimoaselor *„Păţaniile lui Ţăndărică"* de C. Collodi, readuse în actualitatea interesului de minunatul film colorat, în desene animate, care rulează încă la cinematografele bucureştene. Versiunea românească atât de atrăgătoare a d-lor Ştefan Georgescu şi Mircea Streinul este ilustrată cu desene, în negru şi în culori, inspirate după filmul lui Walt Disney contribuind astfel în bună parte la farmecul acestei cărţi destinată copiilor, dar pe care şi oamenii mari o vor citi cu plăcerea unei regăsiri.

D-NA COL. HAQUÉ

cunoscută numeroşilor ascultători — mici şi mari — din emisiunea orei copiilor la posturile noastre de radio, a făcut să apară în ajunul sărbătorilor o admirabilă culegere de poveşti, cu frumoase ilustraţii datorită pictoriţei Marga Ştefănescu.

Cu acest volum, d-na Haqué s'a apropiat şi altfel, decât prin obicinuitele sale sferturi de oră duminicale, de sufletul celor mici.

Cartea a apărut în editura „Naţionala — Gh. Mecu".

„MERIDIAN" CAET LUNAR DE LITERATURĂ, Nr. 14, 15, 16 ANUL IV

Dela Craiova primim acest interesant număr triplu al caetului lunar de literatură, *„Meridian"*, publicat sub îngrijirea d-lui Tiberiu Iliescu. Bănuim cu câte sacrificii materiale şi cu ce pasiune desinteresată pentru lucrul literar poate să apară, fie şi la răstimpuri lungi şi neregulate, chiar într'un oraş cu vechi tradiţii de cultură cum este capitala Olteniei, o publicaţie cu stricte preocupări de literatură şi artă. Preferinţa aproape exclusivă pentru poezie a colaboratorilor, reiese din sumarul acestui caet, în care proza literară lipseşte, făcându-se loc, în schimb, unei apreciabile cantităţi de versuri şi câtorva articole de evocări, în care notaţia critică se nuanţează estompându-şi conturele aproape până la dispariţie, în atmosfera de intimitate şi de confesiuni a unor însemnări despre Baudelaire, Edgar Poë, Bacovia sau Jean Giono (desigur unul din cei mai mari lirici francezi în proză).

Articolul introductiv *„Chipurile Parisului"* al d-lui Valentin Al. Georgescu aşează dela început accentul pe notaţia de sensibilitate impresionistă, în evocările pline de graţie şi fantezie improvizatoare a chipurilor Parisului, răsfrânte de un Charles Baudelaire, un Paul Verlaine, un Léon-Paul Fargue şi un André Suarés.

Cronicile interesante sunt pătrunse de căldura înţelegerii (cea plastică mai ales,—dar de ce nu o cronică literară a cărţii româneşti ?), note informative sprintene. Câteva reproduceri după operele sculptorului craiovean, A. Chiciu, ilustrează Caetul, relevându-ne un talent plastic din cele mai remarcabile.

„SĂRUTUL INSINGURĂRILOR"

Un poet care nu face mult sgomot în jurul său, trăind izolat în provincie, este d. Eugen Constant. Dela Craiova trimite din când în când Capitalei literare, un nou volum, care tocmai din motivul amintit, trece oarecum neobservat. Autor a patrusprezece volume de poesie, critică, roman şi teatru, d. Eugen Constant a risipit dealungul acestor opere un suflet de autentic artist, pe care ne străduim să-l subliniem aici, pentrucă rareori ne-a fost dat să întâlnim o atare pasiune, dublată şi de vocaţie. In mare parte, operele apărute până acuma, (1918—1940) nu ne sunt cunoscute. Ultimul său volum „Sărutul însingurărilor", care de-abia acuma ne-a căzut în mână mărturiseşte însă despre un poet format şi interesant. Cultivând un vers dur, laborios, plin de revoltă şi de nelinişte, d. Eugen Constant a realizat în „Sărutul însingurărilor" o operă care trăeşte tocmai prin nota ei de „aparte" şi de vigoare. Poesie socială — dacă vreţi, ritmurile poetului craiovean trebuesc reţinute în ploaia de banal care a inundat în ultimii ani piaţa literară.

Hotărît lucru: în filele acestei cărţi care a ieşit dintr'un modest teasc craiovean, avem de aface cu unul dintre aceia care ştiu să şlefuiască versul, dându-i sclipiri noui şi necunoscute. De aceea am migălit însemnarea de faţă ; dar d. Eugen Constant merită şi mai mult !

— s. b. —

REVISTA FUNDAŢIILOR REGALE, Anul IX, 1 Ianuarie 1942, No. 1.

Primul număr de acest an al Revistei Fundaţiilor regale, a apărut cu următorul sumar :

D. Caracostea : Expresivitatea limbii române ; *Nichifor Crainic:* Mărturisiri ; *Ion Pillat :* Versuri; *I. V. Spiridon :* Versuri ; *Mircea Streinul :* Ţărani din Camena; *George Voevidca :* Coloare şi sunet m'au ademenit ; *George Popa :* Aleşii; *Virgil Birou :* Ghiorghi Raţă se lămureşte cu revoluţia; *Ovid Caledoniu :* Versuri; *Ion Frunzetti :* Traduceri din Arthur Rimbaud ; *Al. Popescu-Telega :* Incercări de traduceri ale lui Don Quijote în românește.

Texte şi documente : Nuzio Coppola: Legăturile lui Vittorio Imbriani cu Românii (I).

Comentarii critice : Perpessicius : Jurnal de lector (Kogălniceanu, II); Petru P. Ionescu : Două cărţi ale actualităţii (Tiariu Dobridor : Decăderea dogmelor; Ştefan Ionescu: Dela Petru cel Mare la Stalin).

Cronici : Shelley poetul vânturilor şi al descătuşărilor de Olga Caba ; Simboluri creştine la Georg Trakl de Wolf von Aichelburg; Cronica artistică de Adrian Maniu : Poetul Ion Moldoveanu de George Popa.

Acte şi mărturii din războiul nostru : Din faptele de arme ale noilor cavaleri ai Ordinului Mihai Viteazul cl. III-a.

Revista Revistelor, Note : Revista „Transilvania" — G. Bacovia — Al. Marcu : „Dante" — Basarabia din 1858 într'o poezie— Poziţia biologică a României în spaţiul dunărean — Scriitorii noştri şi războiul actual — Utilitatea statisticei populaţiei, Editura Miron Neagu — Salonul Oficial de toamnă — Olimpiu Boitoş: „Activitatea lui Slavici la Tribuna" — Victor Tufescu : „Migraţiuni sezonale pentru lucru în Moldova de Nord" — Revista „Cercetări Istorice" — Biblioteca „Tribuna Ardealului".

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

4-942-

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 8.30,10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL LI • Nr. 4
SAMBATA 24 Ianuarie 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNII SIBIIU

SINE MACKINNON — Egalyiers

Știința dragostei

de DMITRI MEREJKOWSKY

Maestrul Fabricio era unul dintre cei mai eruditi profesori ai universității din Bologna, unde preda dialectica; înțelegea în chip atât de minunat această știință, încât fusese supranumit „rege al silogismelor". Dar el nu se pricepea numai în dialectică: parcursese tot cercul cunoștințelor umane și stăpânea la perfecție și trivium și quadrivium. Partea cea mai interesantă era că adâncimea nemăsurată a științei sale nu se manifesta numai în cazuri grave, ci și în cele mai neînsemnate împrejurări ale vieții zilnice. Studenții povesteau că, într'o zi, având de scris pe o scrisoare adresa: Padova, piața Vinului, parfumeria Lunii". Fabricio, distrat cum era, a pus: Nella città Antenorea, in sul foro di Bacchо, all' aromataria della Dea Triforme, adica: în orașul lui Antenor, în forul lui Baccus, parfumeria Zeiței întreitei forme. Vorbea atât de des și atât de perfect limba lui Tullius, încât își uitase aproape cu desăvârșire limba maternă, fapt care nu-l supăra, de altfel, pentrucă îl socotea mai prejos de demnitatea sa. Când era prost dispus, își exprima părerea că „Divina Comedie", în acest secol al adevăratei elocvențe ciceroniene, nu era bună decât ca să servească de hârtie de impachetat la cârnățării. In schimb, când Fabricio lămurea cum trebue scris cuvântul consomptum — cu sau fără p — înaintea ochilor auditorilor uimiți se deschidea o astfel de comoară de știință, încât un val de spaimă sacră făcea să se cutremure până și cei mai ușuratici și ignoranți oameni.

Fabricio era mic, plăpând și slăbit, pentrucă excesul continuu de muncă îi sleise trupul. Fața lui era însă gravă și severă, privirea adâncă, sprâncenele dese și negre, iar mersul măreț și încet. Nimeni nu știa să poarte cu mai multă demnitate mantaua de profesor, de culoarea smeurei, căptușită cu blană de veveriță, și enorma pălărie care semăna cu o prăjitură din acelea pe care gospodinele le fac pentru copii, de Sfântulon.

Pe vremea aceea, printre studenții universității din Bologna figurau doi nobili și bogați tineri din Roma, aparținând ilustrei case di Savelli și legați printr'o strânsă prietenie. Unul din ei, Bucciolo, studia dreptul canonic, celălalt, Pietro Paolo, dreptul civil. Dar, dreptul canonic fiind ,după cum se știe, mai puțin vast decât cel civil, Bucciolo își isprăvise studiile înaintea lui Pietro Paolo. Când își luă licența, hotărî să se întoarcă la părinții săi și spuse prietenului său:

— Dragă Paolo, mi-am luat licența. Am de gând să mă întorc acasă.

Paolo răspunse:

— Te rog să nu mă lași singur aici, în țară străină. Mai așteaptă iarna asta. La primăvară voi termina și eu și vom putea să plecăm împreună. Pân'atunci, ca să nu-ți pierzi timpul degeaba, ocupă-te și tu de o știință oarecare, după gustul tău.

Bucciolo primi rugămintea prietenului său să-l aștepte și, ducându-se la profesorul său, Fabricio, îi vorbi astfel:

— Am hotărît să-mi aștept prietenul. De aceea, vă rog, maestre, să mă inițiați în altă știință.

— Bine, răspunse profesorul. Alege ce-ți place. Te voi ajuta cu plăcere.

Atunci Bucciolo spuse:

— Maestre, dacă n'aveți nimic împotrivă, aș vrea să studiez știința dragostei.

Auzind această rugăminte, Fabricio ridică sprâncenele și vru să-l certe pe acest discipol obraznic în așa fel ca să-i piară pofta de a-și bate joc de profesorul său. Privindu-l însă pe Bucciolo, văzu o față atât de fragedă și trandafirie, o privire atât de naivă și încrezătoare, un zâmbet atât de modest și respectuos, încât blestemele latinești îi muriră pe buze. O amintire depărtată, dulce și veselă, care n'avea nici o legătură cu silogismele, nici cu gramatica lui Priscien, îi reveni în memorie; zâmbi la rândul său și răspunse studentului:

— Foarte bine. N'ai fi putut să alegi o știință care să fie mai mult pe gustul meu. Du-te în piață, Duminică dimineață, la ora când se adună toate cucoanele din oraș și caută de vezi dacă nu găsești printre ele vreuna care să-ți placă. Dacă găsești vreuna, urmărește-o de departe ca să vezi unde stă, apoi vino la mine. Aceasta e prima lecție. Execut-o punctual.

Bucciolo făcu ceeace îl învățase profesorul său. Se duse în piață și privi cu luare-aminte fețele femeilor venite acolo în număr destul de mare.

Mai mult decât toate îi plăcu o doamnă frumoasă și șireată. Când aceasta plecă din piață, Bucciolo o urmă și observă casa în care stătea. Doamna își dete seama că studentul vrea să-i facă curte.

Acesta veni la profesorul său și-i spuse:

— Am executat prima lecție și mi-am găsit o cucoană care-mi place.

Toate acestea îl amuzară mult pe Fabricio, care, în sinea lui, râdea de naivitatea lui Bucciolo și de știința pe care acesta voia s'o studieze.

Astfel, profesorul spuse cu aer grav și semnificativ:

— Acum, trebue să treci, ziua, de vreo două-trei ori, pe sub fereastra ei. Să ai însă o mutră modestă și cinstită. Privește-o pe ascuns, ca să nu te observe nimeni și ca numai cucoana să poată înțelege că ești îndrăgostit de ea. După aceea, vino iar la mine. Asta-i lecția a doua.

Bucciolo se despărți de maestru, se duse în strada unde locuia iubita sa și începu să se plimbe încolo și încoace, prin fața casei ei, păstrând o înțeleaptă prudență, dar, totuși, în așa fel ca doamna să poată pricepe că a venit pentru ea. Cucoana îl văzu. Bucciolo o salută de câteva ori, politicos. Ea îl salută la rândul ei, de unde studentul trase concluzia că e bine privit. Se duse numaidecât la profesorul său, care, după ce îl ascultă, îi spuse:

— Foarte bine. Sunt mulțumit de tine. Totul merge ca pe roate. Acum, trebue să trimiți la ea pe una din precupețele care vând la Bologna dantele, pungi pentru bani, panglici și alte zorzoane la modă. Ea trebue să i spună cucoanei că ești gata să faci totul pentru dânsa, oricari ar fi dorințele ei, că nu există pe lume altcineva pe care să-l iubești mai mult și că, de azi înainte, ești robul ei credincios. Așteaptă răspunsul, pe urmă vino la mine. Am să te învăț ce ai de făcut după aceea.

(Urmare în pag. 6-a)

O scenă din „CRIMĂ ȘI PEDEAPSĂ" jucată de PAUL JOUVET

DESPRE CUBISM

II de ION FRUNZETTI

„Slavă Domnului — exclamă nu știu când André Lhote, pictor cubist el însuși — Cubismul nu e o școală".

Când, în articolul precedent consacrat acestui subiect, încercam a-l defini prin raport la circumstanțele lui istorice și genetice, ne-am dat seama cât de dificil este a-l defini dimpotrivă, neraportându-l decât la el însuși.

Structura Cubismului e greu de redus la unitate, pentru singurul motiv că nu există **un** Cubism, ci tot atâtea **cubisme** câți **cubiști**, exact așa cum nu există **„Arta"** altfel decât ca realitate de gândire, ideală, artiștii migălindu-i fiecare o înfățișare pe modelul cătimei lor de putințe demiurgice. In treacăt fie zis, nici n'ar mai fi interesantă o **mișcare** artistică, ale cărei caractere ar fi acelea ale unei **stări** de drept. **Cubismul**, codificat, legiferat, este o aberație. Pentrucă el nu există decât în calitate de **aspirație**, de **orientare** spirituală.

Cine a formulat, dintre cei vechi, că „geometria este limbajul zeilor", acela poate fi socotit pe drept cuvânt fondatorul Cubismului: este cel care a aruncat în vânt sămânța gândului că abstracția cuprinde mai multă realitate decât realitatea concretă însăși. Puterea gândului asupra naturii, puterea intelectului asupra simțurilor, este implicată în fraza citată, fără ca arta să însemneze un raționalism terre-à-terre.

A te încrede în calitățile **formei cristalizate**, în loc de a-i urmări dibuirile până la stadiul de cristal, este a prefera de fiecare dată numărătoarea individuală a unităților, una câte una, pe degete sau pe răboj, în loc de a apela la tablele lui Pithagora. **Geometria** pe care o reclamă cubismul, inițial, nu este a realității, ci a limbajului expresiv. Din pricina aceasta, cine socotește **sărac** universul omului modern de până mai azi, pentru simplul fapt că **se exprimă geometric**, acela greșește confundând semnificația internă cu semnul exterior, intuiția lumii cu formula ei algebrică, acordul armonic dintr'o simfonie de Beethoven, cu proporția numerică prin care se poate reprezenta.

Canonul „Tăieturii de aur" reînviat de cubism nu este un pat al lui Procust, corectiv pentru realitate, ci o categorie imanentă a **văzului**, o lege a opticului pur, care, ca și vestita inimă a lui Pascal, „a des raisons que la Raison ne connaît point". A socoti că ochiul înregistrează **pasiv**, este a comite în optică aceeași greșeală pe care, în teoria cunoașterei o săvârșeau filosofii anteriori lui Kant.

Tabula rasa nu este conștiința înainte de actul intențional al cunoașterii, așa cum tabula rasa nu e nici retina. Văzul are **apriorismul** său, categoriile sale transcendentale, legile sale de organizare, presensoriale, dacă se poate spune.

Critica modernă a **purei vizibilități** are obligația — și simte nevoia — să se întrebe asupra **preferințelor** formale ale văzului uman, în genere, ca și asupra particularităților lui, după viziunea realizată felurit de fiecare ins, în parte sau înlăuntrul **tipului** său, a compartimentului său tipologic.

(Urmare în pag. 2-a)

Dmitri Merejkowsky

Dmitri Serghievici Merejkowsky s'a născut la Petrograd în ziua de 2 August 1866, fiind fiul unui intendent al palatelor imperiale. Tatăl său, un om sever, l-a făcut foarte mult să sufere în copilărie. In schimb mama lui, de o bunătate îngerească l-a ajutat totdeauna.

Și-a făcut studiile liceale într'o epocă în care clasicismul era o pasiune pentru toată Europa — astfel se explică tendințele ulterioare în opera lui. A intrat la Universitate în 1884, urmând istoria și filozofia.

Participând la o asociație clandestină, a fost aproape de o deportare în Siberia.

A început să scrie de tânăr, publicând primele lui versuri la vârsta de 22 ani. De atunci încă se presimțea spiritul său profund religios.

In 1889 se însoară cu poeta Zenaida Hippins.

In acelaș an își pierde mama, pe care o iubea foarte mult. Acest eveniment l-a influențat adânc. Spiritul său mistic, cu toate tatonările pe care le făcea, nu putea găsi o explicație mulțumitoare a morții. De-acum încolo întreaga sa activitate se va resimți de aceste preocupări.

In 1890 apar primele lui lucrări în proză.

In 1891 apare un studiu asupra lui Dostoiewsky și Tolstoi, în care încearcă să pună în paralel pe primul, om al sufletului, cu al doilea, materialist încercat.

In jurul lui încep să se adune diverși gânditori și poeți ruși, cari toți erau preocupați de aceleași probleme. Impreună tipăresc revista: Calea nouă *a cărei țintă era să unească într'o sinteză supremă tendințele opuse ale ortodoxiei bisericești cu ale rațiunei.*

Activitatea lui literară s'a desfășurat progresiv, până la revoluția din 1917. Pentru el, această catastrofă a fost o grea încercare. Speranța lui era că această mișcare va fi o renaștere creștină și va marca începutul unei noui vieți.

Evenimentele au luat însă o altă înfățișare și Merejkowsky, după ce întâi refugiat la Varșovia simpatiza cu partizanii antibolșevici, s'a retras la Paris cu trista convingere că dezastrul rusesc era de lungă durată.

Aici, în Franța, va rămâne el până la sfârșitul vieții care a avut loc zilele trecute, când atinsese venerabila vârstă de 75 ani.

Dintre lucrările lui citâm: Iulian Apostatul, Leonardo da Vinci — lucrarea lui de căpetenie — Petre și Alexis, formând o trilogie istorică, un roman de proporții imense, Michel Angelo, Napoleon, Sfârșitul lui Alexandru I, etc., povestiri și romane cari toate pun problema luptei dintre misticism și rațiune.

Preocuparea fundamentală a lui Merejkowsky este religia viitorului și fiecare pagină a scrierilor lui este un document al neliniștei ce-l frământă în fața marilor și catastrofalelor schimbări ale lumii.

Rupt depe teritoriul de baștină, Merejkowksy n'a mai scris nimic. In fața tragediei țării sale, a rămas în neputință de a închega un rând. Speranța lui, însă, într'o lume a binelui și a frumosului, pe care o aștepta cu atâta pasiune, n'a fost înfrântă decât de moartea sa, la începutul unor frământări gigantice, cari, poate, vor aduce un răspuns pesimismului său.

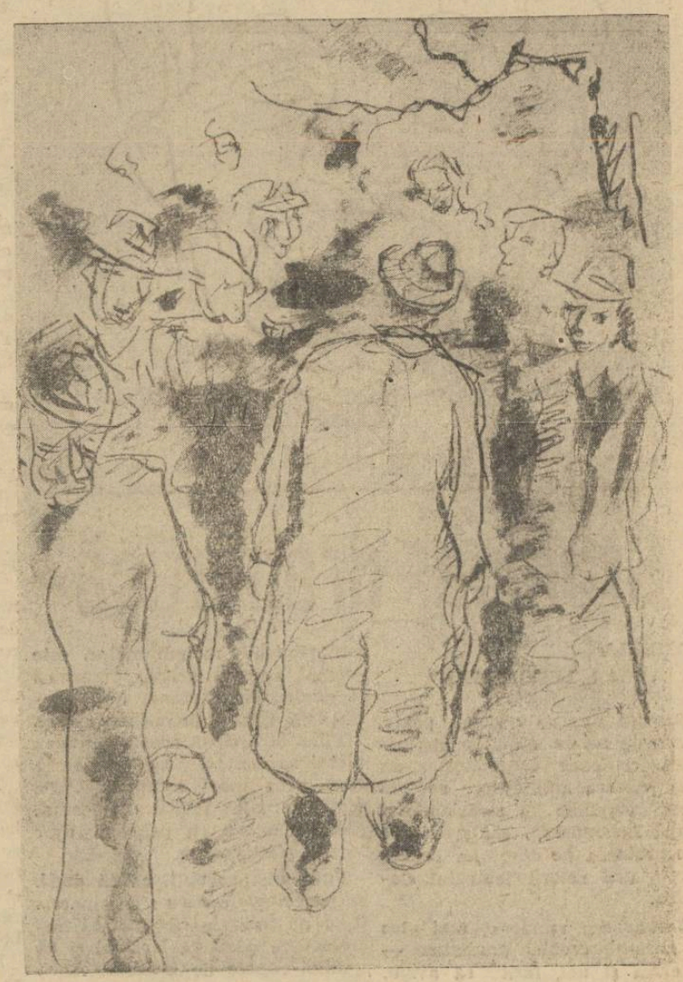

MIRCEA LĂZĂRESCU — Studiu

fișier

Rândurile modice ale acestui fișier nu sunt deloc sortite să aducă vreo îndreptare. Dealtfel, rostul și înțelesul fișierului nu este decât acela pe care l-am precizat cu câteva numere în urmă. O simplă enunțare de impresiuni, o nevoe de a destăinui și altora gândul răsărit pe marginea vreunei lecturi. Deaceea, doar, în acest domeniu restrâns trebuesc privite afirmațiile lui, dacă se pot numi afirmații, chiar dacă de astă dată domeniul ar părea mai lărgit, mai demn de a fi considerat critic. Dar fiindcă haina face pe om, vom ruga pe cititorii noștri să-l considere precum este însemnat în capul acestor coloane: un simplu fișier, fără a cerceta cauzele unor atacuri împotriva unei instituții pe care o stimăm cu toții, desigur și pentru care autorul acestor rânduri are o reală admirație.

*

Cred că este chiar momentul după această foarte lungă introducere care, față de puținele concluzii ce vom trage, ar îndemna pe cititori să spună împreună cu bătrânul Horațiu — **parturiunt montes, nascitur ridiculus mus** —, să fim mai clari, numind instituția a cărei stimă o avem nezdruncinată și exprimându-ne părerea noastră prea umilă asupra unor laturi atât de lipsite de importanță, încât nici singuri nu le-am luat seama, ci doar urmărind în prețioasa lucrare, Opera lui Caragiale, apărută în mai multe volume sub îngrijirea d-lui Șerban Cioculescu la editura Fundațiilor regale, articolele admirabilului critic al slăbiciunilor românești, ne-am gândit la eternitatea românească, (trist, dar adevărat), al observațiilor lui Caragiale.

Observațiunile critice cari îndreptățeau atitudinea lui violentă porneau dela un fapt foarte simplu și banal, a cărui simplă și banală repetire astăzi, (ce este mai grav: fără întrerupere de la vremea publicării săgeților nu puțin înveninate ale criticului sus numit), ne permite, nu să îndrăznim a ne asemăna, prin atitudine, unei personalități atât de strălucitoare, precum a sa, ci de a readuce în conștiința publicului, sublinierea lui.

Caragiale se arăta **revoltat**, ecasta e cuvântul, față de **programul** teatrelor noastre, care fără excepție, parcă fermecate, aveau în reportoriul lor înscrise, ani dearândul (anii ce au urmat au adus dovada că farmecul a durat și în urma observațiilor lui), aveau înscrise, zic, o majoritate aproape absolută de „localizări". Erau mânate de pasiunea transformării în grabă printr'o schimbare de nume și de haine, fără nicio grije la timpul când s'ar fi jucat acea piesă și dacă convenea mentalității noastre.

Aducea Caragiale, o pildă demnă de remarcat: **Dacă**, zicea el, **s'ar pune pe un perete portretul Papei Clement al VII-lea, scriindu-se dedesubt: acesta este portretul mitropolitului Dosofteiu localizat de...** (numele nu mai importă fiind un atac personal), oare s'ar ajunge la un rezultat apreciabil? Nu vom insista mai mult asupra spuselor lui Caragiale, evidența afirmațiilor susținându-se prin ea însăși; exemplul unei piese citate de Caragiale în care, un Domnitor român de prin leatul 1500 acordă un brevet S. G. D. G. unui fost oștean al său, aceasta pentru sprijinirea industriei naționale, este poate tot atât de reușită ca și atâtea alte „piese de astăzi, pe care nu le numim, nevoind să facem personalități, dar dorim prin modestele noastre cuvinte să atragem atenția asupra acestui nefericit sistem, lipsit de noimă și pe deasupra indecent.

DIMITRIE POPESCU

(Urmare în pag. 2-a)

In numărul viitor vom începe publicarea unei admirabile nuvele:

„CÂND DOARME PĂMÂNTUL", de MIHAIL ȘERBAN

VIAȚA DE DINCOLO DE BAMPA

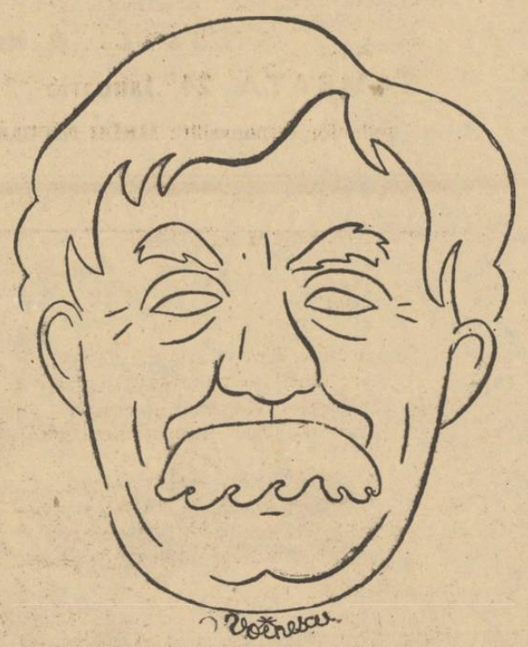

MIȘU FOTINO

Cronica dramatică

COMEDIA:
„PAPA LEBONNARD"

Cronica aceasta vine, poate, ceva cam târziu, după ce majoritatea criticilor dramatici și-au spus părerea atât despre această nouă versiune a străvechiului „Papa Lebonnard", cât și despre interpretarea pe care au înțeles să i-o dea actorii teatrului Comedia.

Ceeace am remarcat mai ales în ultimile cronici dramatice — le citim și noi, fără să avem, intenția să facem o „cronică a cronicilor dramatice" — au fost cunoștințele pe cari au dovedit că le au domnii cronicari dramatici în ceeace privește textul inițial al lui Jean Aicard, cât și transformările pe cari le-a suferit de-alungul anilor.

Este foarte explicabilă această silință care și-au dat-o domnii critici de a lămuri rolul pe care l-a jucat un confrate, d. Mircea Ștefănescu în această foarte domestică melo-dramă.

S'a putut astfel constata că textul (în versuri) al lui Jean Aicard a fost înlăturat, d. Mircea Ștefănescu, folosindu-se pentru realizarea acestui nou tătic, mai ales de textul mult revăzut al lui Novelli.

Ceeace a păstrat aproape neschimbat, d. Mircea Ștefănescu din acest text, este finalul actului II (ciudat lucru, tocmai cea mai aplaudată parte a piesei).

Acest final de act, se bizue mai ales, pe scena tare a explicațiilor dintre tată și fiu.

De altfel marele secret al succesului de pe timpuri, realizat de majoritatea melodramelor, este tocmai această scenă, puternică și explicativă, așezată de preferință în finalul penultimului act.

Până la această scenă, acțiunea piesei se scurge, lin și onest fără prea mari complicații. Pe scurt, aceste melodrame sunt, până la scena cu pricina, ușor plăcut plictisitoare.

Publicul, prevenit, asistă docil. Se pregătește pentru scena mare... Care nu întârzie să vină, să impresioneze până la lacrămi și să smulgă ropote de aplauze. Apoi, cortina cade și când se ridică, din nou, acțiunea își reia cursul normal, adică domol.

Așa, cel puțin, se petreceau lucrurile în alte vremuri. Iar succesul dobândit actualmente de Papa Lebonard dovedește că publicul nu s'a schimbat prea mult. Bine înțeles, ne întrebăm dacă spectatorii ar fi reacționat la fel de favorabil și în fața textului lui Novelli. Pentru asta, de altfel s'a recurs la d. Mircea Ștefănescu. Acesta a păstrat scena tare (aceea care-i place atât de mult publicului), transformând cu desăvârșire restul piesei. Și aceasta, mai ales pentru ca tocmai scena cu pricina să pară verosimilă.

D. Mircea Ștefănescu a cerut greaua misiune de a convinge publicul că în vremurile actuale problema bastarzilor mai poate fi o piedică în calea a doui tineri cari se iubesc.

Care a fost procedeul său? A luat un tătic oarecare și l-a dus la teatru — pe vremuri, explică dânsul — să vadă Papa Lebonard. Tăticul a văzut și a ținut minte tot. Iar atunci, când i-a convenit, și-a adus aminte de tot ce văzuse și a procedat la fel ca Papa Lebonnard. Bine înțeles, la început s'a dat în sufletul lui o mică luptă.

Nu putea să-și închipue dânsul ca lumea, astăzi să mai aibe aceleași concepții învechite, din trecut.

La sfârșit, însă, își dă tăticul seama că nimic nu se schimbă pe lumea aceasta, etcaetera, etcaetera etcaetera...

Bine înțeles mâna d-lui Ștefănescu se simte în tot timpul piesei. De cele mai multe ori cu folos.

Și nu supără, chiar atunci când nevasta lui tătic vorbește, la fel ca atâtea surori ale sale din alte piese românești, prost franțuzește.

Și ioricât de moderni am fi, ne pune ușor pe gânduri batjocorirea boerului Costake, de către tăticul ceasornicar.

Boer Costake nu mai este, ca eroii din „Papa se lustruește", un parvenit.

Este un autentic boer de viță veche și nu ni-l închipuim batjocorit de un ceasornicar... Dar s'ar putea să ne înșelăm.

Rolul principal a fost interpretat de d. Mișu Fotino.

Auziserăm că dânsul a fost mare în Fracul. Și noi nu-l vedeam, în ultimul timp, decât în roluri de-a doua mână.

A trebuit lsă fie scos la lumină „Papa Lebonnard" pentru ca să ne dăm seama că d. Fotino este un actor de nebănuite, până acum, resurse dramatice.

Prea este lăudată în ultimul timp orice actriță de revistă, pentru ca să mai găsim acum cuvinte potrivite pentru a exprima admirația noastră. Un simplu sfat pentru cititorii noștri: duceți-vă să-l vedeți pe d. Mișu Fotino în „Papa Lebonnard".

D-sa Silvia Fulda a interpretat cu mult haz un rol potrivit temperamentului său.

D. Ion Aurel Manolescu a fost în linia justă a rolului.

D-ra Virginica Popescu a dovedit că este o elevă silitoare. A învățat pe de rost rolul încredințat. Atât și numai atât.

D. Al. Alexandrescu, un element tânăr al Teatrului Național, s'a acomodat iute cu scena mică a teatrului Comedia.

Ne amintim să fi scris, cu ocazia examenelor dela conservator, în termeni buni despre eleva Yarodara Nigrim. Nu același lucru putem să-l scrim astăzi și despre actrița cu același nume. Avem, însă, răbdare.

D. Hociung, foarte reușit într'un rol episodic.

La fel ca și interpretele celor două mătuși.

In decorul reușit al d-nei Cella Voinescu, piesa a fost pusă în scenă de d. Sică Alexandrescu. Care a dat câteva interesante sugestii (interesantă, bătaia în contratimp, la ora 10, a ceasornicelor din perete).

TRAIAN LALESCU

Ecranul

CINEMA ARO:
La Sud de Pago Pago

Un film de aventuri ce păcătuește printr'un final de operetă.

Intâlnim dealungul celor opt sau zece acte, toate elementele ce pot asigura un succes de public. Acțiunea ne transportă într'o fermecătoare insulă, fabricată în studio, unde avem ocazie de a face cunoștință cu niște oameni foarte cumsecade, malaezi de origină, cari își permit să trăiască încă departe de civilizația lumei europene. Una din distracțiile lor preferate este pescuitul perlelor; grație aptitudinilor lor de scufundători își permit să înfrunte pentru acestea adâncul oceanului.

Ați ghicit, desigur, că în această minunată insulă vor poposi niște oameni albi, lipsiți de scupule și dornici de rapidă îmbogățire, din a căror cauză, bieții malaezi vor avea mult de suferit.

In sfârșit, filmul este închinat nevinovăției oamenilor cari trăesc departe de restul lumei. Fiind însă mult prea bătătoare la ochi, diferențierea se face astfel între personagiile filmului: albii, oamenii răi, și malaezii, oamenii buni. Dar, pentru ca spectatorii albi să nu fie prea mult răniți în amorul lor propriu, apare pe ecran și o femeie albă — obișnuitul amestec, vampă și, totuși femeie cumsecade — care, după un invidiat popas alături de un prinț malaez, își dă seama de mocirla în care se bălăcea și moare frumos și demn, salvându-și iubitul și făcându-ne să ne gândim la finalul ultimului film cu Marlene Dietrich: „Destry".

Bineînțeles, această reprezentantă a sexului slab nu uită să spună, înainte de a muri, câteva fraze ce par a conține secretul fericirii semenelor ei.

Deasemenea, filmul fiind foarte moral, toți oamenii răi sunt pedepsiți (adică omoriți) lucru pe care publicul îl regretă puțin, fiindcă oricâtă silință și-ar da Victor Mc. Laglen să pară rău, este totuși foarte simpatic (mai ales în scenele în cari pumnii săi puternici au un rol important în bătăile deslănțuite).

Intorcându-ne la malaezi, vom remarca un fapt: cu toate că dânșii trăiau departe de civilizație, aceasta nu-i împiedică să vorbească perfect englezește și să se poarte după ultimul cod al manierelor elegante, găsibil în marile librării ale New-Yorkului.

In afară de Victor Mc. Laglen, a mai apărut în film și John Hall. Scenariul ne lasă să înțelegem că femeia fatală (Frances Farmer) a fost impresionată de sufletul lui curat. Bănuim că nici fizicul junelui „dandy" malaez nu a lăsat-o cu desăvârșire indiferentă.

Apetisanta Frances Farmer își face în acest film datoria, adică: spune textul.

Olimpe Bradna e foarte drăguță și tot foarte puțin talentată.

Exterioarele, în cari regăsim atmosfera Ciclului Malaez al lui Somerset Maugham, sunt o încântare pentru ochii spectatorilor, întotdeauna gata de a trece cu vederea neverosimilul în astfel de împrejurări.

ADRIANA NICOARĂ

TEATRUL DE AZI

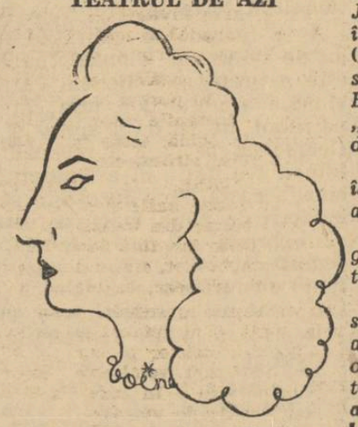

CLEO HURMUZ
o artistă de mâine

VIRGINICA POPESCU

Cronica muzicală

WILHELM KEMPFF

Nu întotdeauna pentru aceleași motive un pianist este considerat mare, în arta căreia s'a dedicat.

Unii și-au câștigat titlul în fața lumii în măsură să aprecieze și să influențeze asupra „cotării", prin personalitate. Alții prin proporțiile virtuozității. Reprezentanții unei rase, prin abilitate, la pian și mai ales în crearea sistematică a unor mituri. Insfârșit, și, dacă scriem acest cuvânt, ne referim numai la articolul nostru, iar nu la toate cauzele care au câștigat celebrități și care s'ar mai putea cerceta îndelung, unii interpreți au fost consacrați de clasă mare pentru exemple de adevărate specializări în interpretare.

Cei mai mulți din cei cu adevărat mari, au întrunit chiar mai multe din punctele citate mai sus, în afară de cel de al treilea care reprezintă metode iar nu daruri și virtuți în artă și care a fost exploatat de pianiștii semiți, a căror faimă dacă a fost laborios alimentată de tot felul de interesați sau de influențabili, n'a putut totuș face pe nici un adevărat și cinstit înțelegător de artă să-i apropie, în trecut de un Mozart, Scarlatti, Chopin, Liszt, mai aproape de zilele noastre de un d'Albert sau Busoni, astăzi de Cortot, de Gieseking, de Ricardo Vinies.

Printre marile individualități antistice ale pianului, nu numai actuale, dar desigur printre cele mai surprinzătoare pe care a putut să le întâlnească cândva măestria pianului, acela lui Wilhelm Kempff reprezintă într'adevăr un fenomen de supunere a sunetului, o culminare în stăpânirea și evoluarea, după voie, a expresiei. Wilhelm Kempff depășește totalmente ceeace școlile și meșteșugul cel înalt asigurat de ele pot oferi unui concertist, chiar astăzi când progresele în acest domeniu au ajuns uimitoare.

In primul rând, se poate spune că Wilhelm Kempff a descoperit secretul penumbrei sonore, secretul adoptării la lumea tonurilor muzicale a celei mai subtile tehnici de clarobscur pictural. Sunetele, când pianistul o dorește, se învălue într'o superdelicată vaporizare, creând contururi de o discreție, un intimism, o suavitate poetică, extraordinară. In această pastă prielnică celor mai tainice și mai lăuntrice mărturisiri de gând și nuanță a emoției, Wilhelm Kempff plămădește o lume cu totul nouă și fără încetare reînoită de sugestii sonore, de inflexiuni cu totul neașteptate față de rigiditatea presupusă a micuțelor ciocănașe, față de relativul automatism al pianului.

Este un caz de educare musculară a mijloacelor manuale, dusă la un grad excepțional. Este rezultatul unui joc de pedală ajuns la o virtuozitate a „degradé"-ului, a pluralizării efectului a complexității și dosajului, iarăși de necrezut.

Dar este și dovada unei naturi muzicale cu totul privilegiate, al unei facultăți de viziune poetică, de pătrundere psihică a muzicii, într'adevăr de o configurație aparte, de un cuprins artistic, de o inepuizabilă bogăție.

Și, nu este decât o trăsătură caracteristică din acelea al căror mănunchiu îmbelșugat fac din Wilhelm Kempff pianistul de spusele căruia nimeni nu se va simți vreodată obosit și nu va putea avea vreodată impresia că le-a mai auzit, undeva.

ROMEO ALEXANDRESCU

DESPRE CUBISM

(Urmare din pag. I-a)

Cubismul reunește sub acest nume viziuni de lume și viață foarte deosebite între ele, și vederi, fiziologic vorbind, tot atât de diverse. S'a aruncat asupra Cubismului un văl de nemeritat desinteres și ponegrire, din pricina legei specifice a mediocrității care cere să înjuri tot ceeace nu intră în grătarul cerebelului propriu.

Cine condamnă Cubismul, uită că grație lui avem astăzi o pictură care ne scutește de neplăcerile infinite ale prestigiditațiilor tehnice neoneste, ale școalei post-neo-impresioniste, pastișă enervantă a unei viziuni picturale cu mult și original miez pe vremea generației **Monet-Sisley-Pissarro.** Cubismul nu poate fi înjurat fără să fie cunoscut, după cum nu poate fi condamnat plein-airismul pentrucă a permis bolovanii de lumină nevibrantă ai lui Ipolit Strâmbu. Orice teză se bagatelizează odată și odată, și un mare poet român avea dreptate, de curând, să scrie într'un „foișor" al său, că jumătatea specifică de ton propriu, nimerită de un artist într'o viață, dar numai a lui, și nouă, devine curând populară grație bâlbâielilor mărunțeilor care-au scoborât-o de-agata în arpegiile lor școlărești. Cubismul pe care l-am cunoscut noi, în România, era exagerat, ostentativ și obstrucționist, pe cât de lipsit de sensuri adânci și de suportul unui veritabil talent. Cine a avut însă prilejul să privească, la ele acasă, un **Bracque,** un **Delannay,** un **Picasso** ori un **Roger de la Fresnaye,** un **Gleizes,** un **Léger** ori un **Juan Gris,** un **Marcel Grommaire,** ori numai un **Dufresne,** acela nu mai poate face caz comun cu onorabilul „Monsieur Tout-le-Monde".

Dacă respectabilul Domn, care la noi se îndoctrinează cultural ca Ipingescu, din „Vocea patriotului naționale", ar afla că de cubism sunt suspecți, (în afară de **Cézanne,** care e de obiceiu numit părinte al acestui curent), **El Greco** și uneori seraficul **Fra Angelico,** de-o-potrivă cu **Paolo Ucello** și **Pierro della Francesca,** desigur că....

...Desigur că știrea nu i-ar schimba părerea, pentrucă prea bine informatul și a-toate-știutorul Domn „Toată-Lumea", până azi, „n'a avut onoarea"....

Vom încerca să împlinim această formalitate de-alungul articolelor viitoare. Și nu ne îndoim că „numiții", se vor simți măguliți să-l cunoască pe Domnul „Tout-le-Monde".

ION FRUNZETTI

GONG

ELIZA PETRĂCHESCU

a cărei apariție pe scena Studioului, în **„Copiii pământului"**, a însemnat o categorică consacrare, face parte acum din distribuția piesei **„Fascinație"** care se repetă la Studio, sub direcția de scenă a d-lui **Soare Z. Soare.**

Alături de d-nele **Marietta Deculescu, Natașa Alexandra,** de d-nii **George Vraca** și **Mihai Popescu — Eliza Petrăchescu** se va înfățișa de astădată publicului într'un rol cu totul deosebit de cel pe care l-a interpretat în **„Copiii pământului".** Publicul va avea astfel prilejul să-și verifice buna impresie lăsată de jocul tulburător al Leanei Târziu.

GEORGE VOINESCU...

...lucrează febril. Pentru primăvară, pregătește o vastă... „Istorie a omenirii", **text și desene, în care toată... nebunia autorului lui „Balamuc-Palace-Hotel" va avea prilej de largă desfășurare.**

In afară de această operă... științifică, George Voinescu **mai pregătește două cărți de humor: prima, în colaborare cu apreciatul humorist** Virgiliu Slăvescu, **se va intitula** „Picant-Palace-Hotel" **și promite să fie o surpriză senzațională... cel puțin ca prezentare tehnică (asupra căreia cei doi păstrează cel mai profund secret).**

In sfârșit, a treia care, care va apare cât de curând, scrisă și ilustrată de George Voinescu, se va intitula sugestiv: „Dragoste în pas alergător".

MYA APOSTOLESCU

care zece ani a rămas credincioasă teatrului de revistă, se va lăsă pare-se ispitită să abordeze rolul care a consacrat în film pe celebra vedetă germană Marllene Dietrich.

Nu suntem încă în măsură să dăm amănunte asupra acestui spectacol prin care Aurel Maican și Puiu Maximilian, năzuesc să urce câteva trepte în erarhia artistică a Capitalei.

Putem afirma însă, cu toată convingerea pe care ne-o dă o îndelungată experiență teatrală, că fosta balerină a Operei Române, ajunsă la rangul de primă vedetă a scenelor de revistă, își poate îngădui să joace orice, fără a se teme de vreun eșec.

Fiindcă Mya Apostolescu este o actriță de autentică vocație.

PROTESTUL

pe care câțiva foști ucenici și admiratori ai d-lui Victor Ion Popa **l-au făcut la ministerul muncii, pentru a dovedi cât de nedreaptă a fost salarizarea lor cu prilejul încadrărilor făcute recent la Teatrul** „Muncă și Lumină", **este comentat de revista** „Galeria" **cu o evidentă bunăvoință.**

In așteptarea anchetei, solicitată de reclamanți, vom observa numai că cel puțin unul din argumentele „Galeriei", nu se cuvenea folosit.

Faptul că d-na Maria Mohor obține la alt teatru, unde a fost invitată **să joace în reprezentații, un gaj de 2000 lei pentru fiecare spectacol, demonstrează cu prisosință că însușirile artistice ale domniei-sale nu sunt apreciate numai „în familie", de vreme ce salariul acordat soției sale, de d.** Victor Ion Popa, **nu atinge decât abea jumătate din ceiace i se oferă d-nei Mohor, în alt teatru.**

Noi nu vrem să luăm aci apărarea nimănui.

Dar o cauză nu se poate câștiga prin acuzații nedrepte.

S. D.

GALA DE DANSURI CROATE

Publicul nostru este îndeajuns de familiarizat cu dansul d-nei Mercedes Pavelic, încă din anii trecuți, și nu putem spune că spectacolul acesta a adus idei noi. Impresia generală este că dansatoarea croată nu se realizează semnificativ decât în dansuri țărănești; ni s'a părut că dincolo de acestea nu izbutește să depășească o pantomină lipsită de adâncime dramatică. Mai remarcabile au fost „Dansul Ciobanilor Români" de o puritate, de o noblețe fermecătoare și „Fetele din Dalmația" ce evoca în stil și costum vechile dansuri persane.

O adevărată revelație a fost talentul bogat de promisiuni al d-rei Ida Prosteanu. In mai toate temele executate (menționăm „băiatul") d-sa a interpretat cu prospețime cu accente de nespus umor, cu o senzualitate sănătoasă (în „tânăra țigancă") anecdota propusă. D-ra Ida Prosteanu a realizat cu tinerețea și farmecul d-sale plastic un acompaniament deosebitd- nei Mercedes Pavelic.

D-ra Inge de Galzigna se pare că-și va găsi realizarea cea mai desăvârșită ca și Mercedes Pavelic tot pe linia dansurilor populare în care a adus forță, vervă și grație totdeodată.

P. L.

FIȘIER

(Urmare din pag. I-a)

De ce oare să fim nevoiți, atâția ani scurși dela invectivele lui Caragiale, să subliniem că de atunci, **aproape** nicio piesă **românească** n'a ținut afișul timp îndelungat, că mai puține s'au bucurat de lumina unui număr cel puțin îndoit de sezoane, dacă nu mai mult, iar autori al căror efort să fi fost încununat de un **meritat** succes, nu prea cunoaștem.

Triste observații asupra dramaturgiei noastre, pe care din nefericire le poate observa oricine circulând pe stradă și citind afișele teatrelor pline de localizări dubioase, despre alți autori dubioși de duzină.

Nu am vrut să fim pedanți, cu toate că sperăm cât mai curând să revenim asupra acestei chestiuni și nici nu voim să recomandăm o reluare a tragediilor lui Sophocle sau o reprezentare a misterelor medievale, în locul localizărilor. Trecerea ar fi prea violentă, prea inexplicabilă prea inutilă și chiar prea ridicolă.

Dar nu ne-am putut împiedica, urmărind savuroasele fraze ale lui Caragiale să nu ne gândim la adâncimea, și din nefericire justețea tuturor biciuirilor sale. O readucere în actualitate a lui astăzi, ne apare o dreaptă prețuire a unuia ce a putut, printre puțini., „ține afișul' vreme îndelungată, bucurându-se în același timp de harul divin care i-a luminat activitatea în așa fel încât să se poată mândri de a fi observat unele eterne slăbiciuni românești, **în epoca** germinației lor.

*

Dacă zilele noastre l-ar fi cunoscut pe Caragiale, autorul acestor rânduri s'ar fi văzut molestat, cred, de acesta pentru blândețea cu care face unele observații, iar tocul fiindu-i smuls din mână, cu totul în alt sens, și nu greșim conturând cu mai multă preciziune, mai violent, ar fi purces acesta la scris!

DIMITRIE POPESCU

TEATRUL COMEDIA

ION AUREL MANOLESCU
are o interesantă apariție în „Papa Lebonnard"

Note germane

FĂRĂ SĂ VREI

te gândești la Luceafărul lui Eminescu cetind Des Sultans Töchterlein und der Meister der Blumen (Fata sultanului și meșterul florilor), balada care deschide remarcabilul cuprins al cărții Des Knaben Wunderhorn vechi cântece nemțești adunate de A. v. Arnim și Clemens Brentano. (Ediția la care ne referim este cea din 1845, apărută la Egbert Bauer în Charlottenburg).

Să fie la mijloc numai tetrapodia iambică și structura strofei?

Să fie, oarecum, și asemănarea dintre teme?

Izvoarele Luceafărului sunt prea bine cunoscute. Insuși Poetul l-a indicat pe R(ichard) K(unisch). Ar fi, deci, absurdă o apropiere, în acest sens, a Luceafărului de Fata Sultanului.

Ne permitem, totuși, să citâm cinci strofe:

„Da kam zu ihr um Mitternacht
Ein heller Mann gegangen,
— Thu auf, thu auf, viel schöne Magd,
Mit Lieb bin ich umfangen.
— Woher, woher, o Jüngling schön?
In meines Vaters Reichen
Mag keiner dir zu Seite gehn,
Sich keiner dir vergleichen.

— Viel schöne Magd, du dachtest mein,
Um dich bin ich gekommen
Aus meines Vaters Königreich,
Ich bin der Meister der Blumen.

O Herr, o Herr, wie weit, wie weit
Ists zu des Vaters Garten?
Dort möcht ich wohl in Ewigkeit
Der schönen Blumen warten.

— Mein Garten liegt in Ewigkeit
Und noch viel tausend Meilen,
Da will ich dir zum Brantgeschmeid
Ein Kränzlein roth ertheilen“.

(„De unde, de unde vii, frumosule tânăr? In împărățiile tatălui meu nici unul nu-ți poate merge alături, nici unul să ți se asemene. — Mult frumoasă fată, te-ai gândit la mine — și pentru tine am venit din țara tatălui meu, — eu sunt meșterul florilor. — O Doamne, o Doamne, cât de departe, cât de departe e până la grădina tatălui? Acolo aș vrea să îngrijesc, pe veci, de frumoasele flori. — Grădina mea se găsește în veșnicie și încă multe mii de mile mai departe, acolo vreau să-ți ofer, ca podoabă de mireasă, o cunună roșie“).

Subiectul e interesant. Meșterul florilor fiind însuși Iisus Hristos, fata Sultanului îl urmează și e primită în sânul raiului.

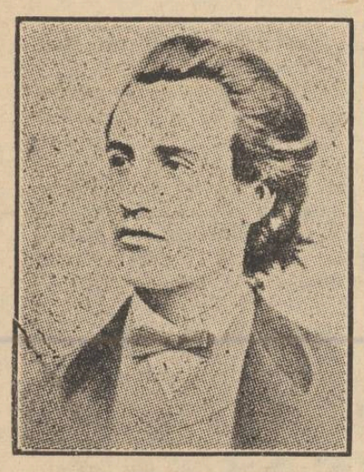

M. EMINESCU

Ultimele patru din cele 24 de strofe ale baladei sunt de o frumusețe unică, iară strofele 21 și 22 de o frumusețe deadreptul eminesciană.

Să fi cunoscut Eminescu acest cântec vechi? Exclus nu este. Să-i fi luat schema metrică? Nu putem face nici o concluzie, cu toate că și din acest punct de vedere Luceafărul său stă unic în întreaga-i operă.

CARȚILE CARI NE VORBESC

Despre depărtatele peregrinări ale oamenilor destinați să cunoască și alte zone decât pe aceasta a noastră, sunt și vor fi plăcută zăbavă pentru toate categoriile de cetitori.

Nu înzădar am fost Robinsoni su Robinson și Guliveri cu pe rând uriașul și piticul naufragiat la țărmurile ciudatului Lilliput și al impresionantului Brobdignac. Atât **De Foe** cât și **Swift** și-au dat perfect de bine seama că opera lor nu poate fi altceva decât călătorie și numai călătorie. Voiaj în basm sau realitate, dar **călătorie**.

În fond, orice drum se pierde în zări magice și, la urma urmelor, orice carte bună e explorare, succesiune de căi interesante, peregrinare cu țel anumit sau migrare din instinct.

Pe lângă acestea, fiecare dintre **noi purtăm cenuri deschise 'n** priviri și un rudiment de aripi la glezne.

Un impuls ancestral ni se trezește, din când în când, în suflet. Ca un glas de cocori sau ca îndepărtările, dela țărm, ale bărcilor cu vele.

Deaceea și porțiunea de memorie în care ni se înscriu lecturile despre mari călătorii, păstrează ceva de miraculos și intim totodată.

Fiecă-l urmărim pe un Nansen pierdut între ghețurile nordului, fiecă-l vedem pe Stanley cufundat în pădurile continentului negru, atenția ne e la fel de încordată.

ARNIM

AM DAT, zilele trecute, peste trei cărți de călătorie. Le-am luat mai mult într'o doară: **Gari-Gari,** Leben und Abenteuer bei den Negern zwischen Nil und Kongo **(Gari-Gari,** viață și aventură la negrii dintre Nil și Congo); **Geheimnisvolle Inseln** Tropen-Afrikas, Frauenstaat und Mutterrecht der Bidyogo **(Insule misterioase ale Africei tropicale,** Statul femeesc și matriarcatul la Bidyogo) și **Südsee (Mare de sud).**

Autorul acestor trei cărți, apărute într'o ediție de mult bun gust, la DBG (Deutsche Buchgemeinschaft), în anii 1930, 1933 și 1934 este

HUGO ADOLF BERNATZIK,

nume pe care l-am citit pentru prima dată, silabisindu-l spre a nu-l pune pe k în locul lui i.

Bernatzik, pasionat vânător și sportiv cu undița e chinuit, ani de zile, de dorul de a vâna în Africa. In cele din urmă, îndrăzni „saltul dela cerbii și urșii transilvăneni, la marele vânat african”.

Dar tocmai acum se petrecu ceva neobicinuit în sufletul său. Sutele de antilope și turmele de girafe pe cari le întâlnește la hotarul Abisiniei îl transformă. Pasiunea-i cinegetică dispare și face loc altei pasiuni. Nu cu arma vrea să mai vâneze, ci cu aparatul de filmat. Și, încetul cu încetul, îl vedem vrăjit de tot ce aparține continentului pe solul căruia călcase. Faună, așezare omenească, om, abiceiurile și datinile lui, — ale acestui om ne-greu, — care e frumos, cinstit, sincer și trăiește, din vremuri imemorabile, în dimensiunea unei culturi specifice și salvatoare pentru dânsul.

Va să zică primitivul pe care noi l-am numit, din neînțelegere sau comoditate, sau interes, indigen sălbatec nu e ceeace ne-a convenit să-l numim. Și Bernatzik restabilește lucrurile și restabilește adevărul, în pofida șefului englez și spre rușinea prea mărginitului misionar alb.

Dar nu numai africanul ci și polinezianul, și totul ce e, pentru noi fețe palide, om colorat, a putut trăi, bine rău, — dar mai mult bine decât rău, — și fără de funesta noastră civilizație.

Cărțile lui Bernatzik mărturisesc o frățească dragoste a omului pentru om, mărturisesc un mare respect omenesc pentru tainele, pretutindeni aceleași, din cari izvoresc, în mod necesar, toate culturile omenești, — și spun, răspicat, câtă nedreptate le-am pricinuit noi, albii, tuturor popoarelor pe cari am ținut să le civilizăm cu forța.

Ilustrate bogat cu fotografii documentare, Gari-Gari, Geheimnisvolle Inseln *și* Südsee, *sunt o pe cât de plăcută, pe atâta de instructivă și, deseori revelatoare lectură.*

CU PREMIUL JOHANN PETER HEBEL,

— unul din marile premii germane, — a fost distins, pe 1941, romancierul Emil Strauss. Strauss împlinise, în 1941, 75 de ani.

BRENTANO

Reinhold Bulgrin a publicat, în editura **West Ost** din Berlin o carte despre celebrul autor al **Albinei Maja și aventurilor ei.**

Titlul cărții lui Bulgrin este: **Waldemar Bonsels, ein deutscher Dichter.**

*

In 1941 s'au vândut, în Germania, cărți în valoare de 1150 de mii de RM. Socotind cu 60 de lei marca germană, rezultă că cifra arătată se ridică la 69 de milioane lei.

TRAIAN CHELARIU

Octavian Goga

Cădelnițat de florile grădinii cu miresme sfințite de lacrima stelelor, acolo pe costișa de plai, ca'n povești, își împânzește privirile în zarea de cleștar peste întinderi de veac și văi ritmate de dealuri. Se închină cu smerenie, copleșit de vraja amintirilor cuvioase, din casa copilăriei, a părintelui Iosif și schițând largi semne de cruce ortodoxă, șoptește pentru sine, grai de rugăciune:

„Ce milostiv ești Doamne! Mi-ai miruit cu strălucirea înfăpturii minunate rodnicia visurilor mele.

„Peste veacuri m'a purtat Duhul Tău, Părinte, și orânduindu-mi cărarea ai despicat cu fulgerile dreptății Tale negura ce înghițea zarea pașilor mei istoviți. Cu dărnicie cerească a hărăzit cuvântului meu harul sfinte și puterea de farmec de a se sălășlui înviforat în brazd sufletului, umedă de roua păcatelor, a fraților mei înfrățiți cu glia. Din ea a odrăzlit belșug de lumină și pornirea neogoită a jertfei sfinte.

„Ce minunat mi-ai limpezit isvorul vieții, din care mi-am adăpat sufletul însetat, ca cerbi după unda limpede și sub dulce povară a poveții înțelepte mi-am pironit în veci privirea spre ce rămași cu glia'n brațe, cei osândiți să plângă și să tacă, cu jal în vatra sufletului și cu sărăcia în prispa casei. Milostiv, mi-ai înflorit în ființă mugurii dragostei deapururi pentru clăcașii, oștenii fără nume, poporul meu de umbre obosite și m'ai logodit împărătește cu firea împodobită cu frumusețe nebiruite, sărutate de raza soarelui de vară, care mi s'a furișat binefăcătoare sub pleoapa-mi ostenită.

„Cu raza înțelepciunii Tale, mi-ai deslegat taina și farmecele firii și m'ai învățat să torn în brațele neamului, umilit și chinuit, tăria urii și a iubirii. Și ucigându-mi patima din sânge, am strâns în potirul inimii mele jalea și lacrimile celor îngenunchiați de obidă, acolo în vatra pământului strămoșesc.

„Cu povața Ta, Milostive. mi-am încins sufletul și am semănat harnic din traista lui, stolurile dorurilor fără leac, fie în bătătura horilor, fie în tinda șezătorilor sfătoase, ca ele să tremure veșnic în sufletul feciorilor la coasă și al fetelor, la seceră, asemenea stelelor pe cer. Cu ele am deslănțuit voinicește neîmpăcatul vifor, în care urlă și gem robiile de veacuri,

, până în tăriile cerului și am descleștat de acolo, de sus, din bolta lui aprinsă, în smalț de fulgere albastre, chiotul de luptă răzbunătoare a tuturor pătimirilor noastre.

„Da, Milostive Părinte, am semănat spornic în largul zărilor strămoșești furtuna protestărilor de veacuri, pregătind ceasul, pe care l-ai poruncit să vie și în care să se sfarme jalea lanurilor noastre și să se sdrobească cartea legilor nedrepte.

„Și visul meu alintat, drag și sfânt, cu dorul căruia ne-au murit și moșii și părinții, mi-a fost stâlp de foc în negurile otrăvite de ura păgânului. Pentru înfăptuirea lui, pentru învestmântarea lui în haină de mare sărbătoare, am luptat cântând și am cântat lăcrimând, înfrățindu-mă cu toate stihiile și farmecele firii,

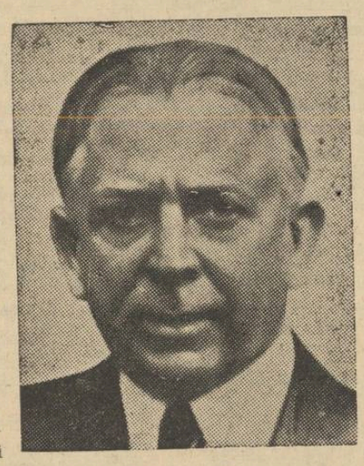

OCTAVIAN GOGA

„Și șindrila de pe șură, smulsă de aripa vântului, puiul de ciocârlie de pe cumpăna fântânii și nevăstuicile din căpița de otavă, florile de lămâiță, mușcata din grădină și macul din fereastră, porumbiștile sdrențuite de vânturile toamnei, nucii și plopii, străjeri credincioși ai satului, costișa ce-l adăpostește sub geana de pădure, pâraele și urcușurile îndrăznețe ale stâncilor din munte, toate le-am însuflețit și le-am animat, orânduindu-le puterile de farmec, în câmpia luptelor neogoite întru învestmântarea visului sfânt în haina cezarilor străbuni.

„Și chiotul meu de chemare a crescut îndrăzneț și voinicește prin plaiuri largi și în munții ce străpung norii, prin văi și răzoare, trezind străfundurile pământului și rumenind zările albastre. Codrii verzi de brad, fagii și stejarii, luncile cu podoaba florilor nenumărate și roiurile de fluturi s'au înșiruit viteji, prin vraja cuvântului înaripat, în rânduri nenumărate de bătae și faptă voinicească întru slava de peste vremuri a neamului.

„Părintele satului, un apostol sfânt al vremurilor ce vor să vină, și-a strâns în Dumineci și sărbători, întovărășit de dascăl și dăscăliță, toți credincioșii în jurul potmolului spre a le ceti din răbojul vremii evanghelia pătimirilor și a răsplătirilor drepte. Și se înșiruiau cu lumina nădejdiilor în suflet clăcașii secerii și ai coasei, iar Lae Chiorul le înflorea nădejdiile pentru a le topi în vifor năpraznic cu brațe de flăcări, doar cântecele lui desferecate din cele două strune fermecate, plângeau în ochii tuturora.

„Da, bietul Lae! ce soartă grea a purtat pe umerii vieții! Să nu aibă el parte, copleșit de sărăcie, în raza nici unei singure lumini, dar întâia luminare care i-a intrat în colibă i-a fost menită să-i ardă la căpătâi. L-am povățuit b ând, ca un frate, acolo la căpătâi, sub raza luminării, adusă pe furiș de fata primarului, să-și ia și lăuta cu dânsul în veșnicie, spre a cânta în zările de mărgărint la picioarele Tale, Doamne, durerea și dorurile noastre, să Te înduioșeze și pe Tine, Părinte. Poate se va furișa de sub sfințenia pleoapei Tale o lacrimă dumnezeiască; răstogolindu-se prin zările argintate, să se oprească în inima norodului de stele, ca și neamul nostru să aibă o stea.

„Și nu m'am smerit să ridic pe fătul bălan, ce adumbrit de spice se trezise pe asprul așternut de glugă, pe fiul oștenilor fără nume, ce duc războiul mare al tuturora, în înaltul cerului spre a-i înfrăți în strălucirea arșiței din slavă, în razele ce cad dogoritoare, cu vulturul măreț din zare și logodindu-l cu doina din dumbravă să fie solul sfânt, înfricoșatul crainic, izbăvitor al tuturor durerilor străbune.

„Și acum, aici în costișa plaiului de munte, lunca odihnelor mele, privesc fermecat minunata rotunjire a visului învestmântat în măreția hainei de mare sărbătoare, a Invierii biruitoare.

„Neamuri fără lege și fără Dumnezeu, flămânde și leneșe, orbite de trufie se vor ispiti să calce înflorirea dumnezeiască a idealului, să muște în chip de vârcolac din trupul pământului strămoșesc. Să știe însă, că întreaga fire a întinderii gliei românești se va răsvrăti și înviforată va învolbura zările și va înteți valul urii împotriva dușmanilor cotropitori. Brazda strămoșească va fi una cu feciorii neamului meu și ei vor sfărâma orice încercare păgână și haină, luminați de credința că unde pământul e unit frățește cu cei ce îl umezesc cu sudoarea muncii lor și îl îngrașe cu sângele și oasele lor, Tu Doamne, ieși alături și sporind vitejia și fapta voinicească întru libertate și nemurire.

Z. SANDU

Note italiene

ENRICO PANZACCHI

Se leagă uneori ciudate prietenii, între temperamente opuse, între oameni cu veșnic contradictorii puncte de vedere.

Creangă și Eminescu au fost, în ciuda complet diferitelor lor poziții față de viață și literatură, nedespărțiți tovarăși de chefuri ieșene și de emoționante mărturisiri făcute pe prispa bojdeucei proaspătului răspopit. Duhul țărănesc al lui Creangă regenera sensibilitatea celuilalt. Iar Eminescu izbutea să completeze oarecum lacunele lăsate în cultura lui Creangă, de „fabrica de popi din Folticeni”.

Imposibilă în aparență, ca și aceasta, a fost prietenia dintre marele Giohie Carducci și Enrico Panzacchi.

La universitatea din Bologna fu numit, către 1860, un tânăr profesor de literatură italiană, care se impuse în scurt timp ca profesor, poet și critic; era Carducci.

Se strânse în jurul lui un grup de tineri literați, dintre care Panzacchi era cel mai dotat. El e fondatorul, în 1867, al revistei „Rivista bolognese”, unde colaborează însuși Carducci. „L'italico vate” era atunci în epoca celei mai aprige forțe creatoare, când s'a închegat celebra culegere „Giambi ed Epodi”. Se spune că nu de puține ori, Carducci ar fi citit din vijelioasele invective, blândului lui prieten.

Panzacchi era un suflet settecentist rătăcit în plin secol al XIX-lea. Fizic și psihic, Panzacchi era reversul lui Carducci.

In bunătatea și armonia interioară a lui Panzacchi, găsea poate Carducci o compensație a caracterului său furtunos.

Din prietenia aceasta, Panzacchi a câștigat mult. Cum singur mărturisește, în unul din volumele sale, dela Carducci a învățat „mai ales respectul pentru „Poesia sacră”.

In 1872 apare primul său volum, „Piccolo Romanziere”. Intr'un articol publicat în „Nuova Antologia”, Carducci face elogiul noului scriitor și Panzacchi devine celebru.

Celebritatea însă, dacă e ușor de câștigat, e foarte greu de menținut. Panzacchi reușește și aceasta grație talentului său de orator.

Avea o extraordinară facilitate de improvizație, o voce propice nuanțărilor și un fizic plăcut care ar fi fost suficiente pentru succesul unui vorbitor. Dar Panzacchi poseda și o temeinică cultură. Literatura, muzica, artele figurative, erau pentru el domenii egal de cunoscute. Un gust sigur și o mobilitate de spirit îl ajutau să găsească totdeauna nota justă și inedite corespondențe.

Intre timp, fondă tot la Bologna, în 1889, ziarul „Lettere e acti” și colaboră la nenumărate reviste, iar culegerile de versuri nu încetau să apară; „Lyrica”, „Vecchio ideale”, „Racconti e Liriche”, „Nuove liriche”, „Rime novelle”, etc.

Panzacchi n'a fost un mare poet; dar a fost totuși un poet. Departe de nota gravă și largă a poeziei carducciene, poezia lui Panzacchi poartă marca unei inefabile grații, a unei muzicalități interioare ușor aplecată spre melancolie. O poezie inde-aproape înrudită cu literatura elegantă, a veacului al XVIII-lea.

De o sensibilitate puțin profundă, dar de o delicatețe rară, Panzacchi a reușit în unele poezii redarea unei adevărate încântări impresioniste:

...Del colle i sentier lieti
la nova luna imbianca;
dei virenti querceti
le foglie odo stormir...
Maggio, bel maggio maggio
amor dei fiori,
desio, riso, pelgor della natura;
piovan dolcissime parole,
dai nidi, e van le rondini sul lago,
e il bel ramarro pe la piepe, al sole,
mi guarda loi lucenti occhi di drago.
(Maggio)

Din deal, tăcutele cărări
le înalbește luna nouă;
aud cum foșnesc frunzele
marilor stejari.
Mai, frumosule Mai, Mai
dragostea florilor,
Dar, bucurie, strălucirea naturii;
Plouă dulci ciripituri
din cuiburi, și rândunelele sbor spre lac;
pe gard, în soare, frumoasa șopârlă mă privește cu lucitori ochi de drac.
(Mai)

Cu ocazia centenarului nașterii lui Enrico Panzacchi (1840-1940), Giuseppe Liparini a îngrijit un volum de poezii alese — (Enrico Panzacchi, Poesie scelte a cura di Guiseppe Liparini, editore Zanichelli, Bologna, 1940),— cu scopul de a îmbunătăți poziția poetului uitat aproape astăzi.

SORACTES

POPASURI

FILĂ BASARABEANĂ

Insemn aici, sub zdrențuită sară,
Că sufletul în fund e tulburat
Și foarte ochii mi s'au lăcrămat
De ce văzură 'n ieste părți de țară.

Degeaba spicul grâului urcat-a
Spre cer mustăți și icre de bănet:
Cu el zidiră alții acaret, —
Doar băniți goale trudei grele plata...

Fundul Sărățicăi, 21 Iulie 1941.

SOMN

Numai sânge, numai sânge...
Drumul, valea, dealul, apa.
Nopților li-i arsă pleoapa
De cât chin pustiul strânge.

Sânge tânăr, tânăr sânge.
Tremur stâns de vânt pe zare.
Singur, singur Carul Mare
Peste frunți de sloiuri plânge....

Manaș, 28 Iulie 1941.

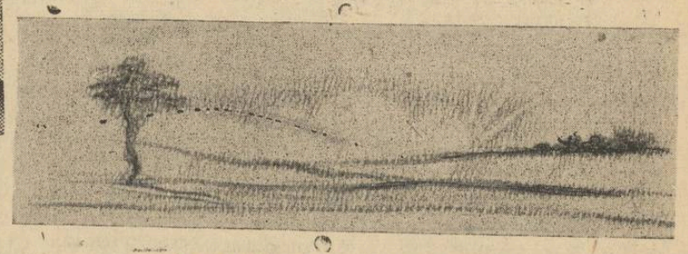

ROD

Treci călare și te pierzi,
Mâna de-o ridici nu poate
Printr'atât belșug să 'nnoate
Și să 'ntreacă spice verzi.

Ca 'ntr'un codru: foșnet lung
Vatra pieptului s'o împle;
Cresc răcori suind spre tâmple,
Ințintați știuleți te 'mpung...

Kagarlyk, 21 August 1941.

SVON DE TOAMNĂ

Noroiu până 'n osii și drumuri scropoase,
Mari clopote, sure, de vânturi spre baltă;
Convoiul — omidă — coboară și saltă
Prin soarele umed, prin clipele joase.

Rămân lângă noapte — fii, inimă, tare! —
Sergenții N. Frunză și Radu Arhire;
Pustiul le toarnă cenușă 'n privire
Și-i cinge cu brâuri de somn și uitare...

Belieaevca, 8 Septembrie 1941.

LÂNGĂ APE

Stă 'n genunchi pe maluri și se 'nchină
Dimineață jefuită 'n foi,
Cu obrajii vineți, nehodină.

Du-mă, umbră, du-mă printre ploi,
De lumini mă scutură! De-acuma
Numai noi prieteni, numai noi, —

Ține pumnii, uite curge bruma...

Odesa, 20 Octombrie 1941.

TEODOR AL. MUNTEANU

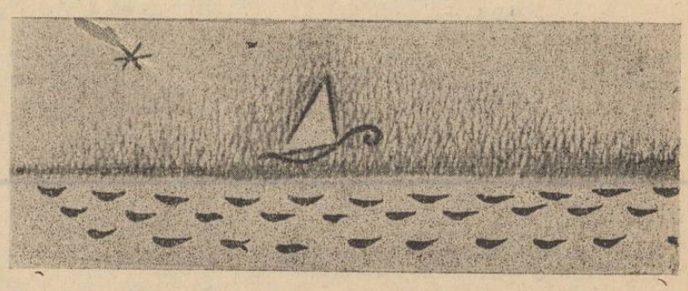

Zămislire

Păstrează-mă, mâine nu voi mai fi...
Adună-mă din fiecare clipă ce trece,
Ochii aceștia nu te vor mai privi
Când căpruiul lor o să secе.

Deschide-ți inima, — sunt eu
Rodul sânului tău binecuvântat,
Că de nu, mă vei aștepta mereu...
Nu se mai întoarce cine a plecat.

Primește-mă, ca să nu te miri mai târziu,
Înțelege-mă, clipa marei voluptăți vine,
Mâine va fi în zadar, va fi în pustiu
Să mă ceri și să mă vrei lângă tine.

Sărută-mă fruntea este senină,
In curând stigmatul o va înfiera...
Când oglinda nopții va să vină,
Mă vei urî și mă vei blestema.

Dă-mi marele secret și-apoi
Oftează și plângi, așa-i bine,
Pentruca cel ce va odrăsli din noi
Să fie vesel și frumos ca tine.

GEORGE PAUN

Capul lui Mialcă

– Schiță umoristică inedită –

de PAUL I. DANIEL

La poliția orașului este mare fierbere de câteva zile. Servitorii, împreună cu vardiștii și arestații, nu mai prididesc tot spălând geamurile, ștergând tablourile de praf și frecând podelele și clanțele ușilor. Amploiații de toate categoriile — până și diurniștii cari nu se prea omoară cu slujba — nu-și mai văd capul de atâta treabă, făcându-și de lucru prin birouri, rânduind registrele, străduindu-se să pună toate lucrările în ordine în vederea evenimentului așteptat cu înfrigurare.

Dar cel mai ocupat și mai turburat se arată să fie și de astă dată tot d. comisar Rică Anghimoft, cel mai onest și mai conștiincios funcționar al poliției urbei.

Cu toată munca sa fără preget în atâția ani de serviciu, se pare, însă, că necazurile, grijile și oboseala l-au cam copleșit de data aceasta.

Cu vestonul descheiat, cu gulerul asvârlit, undeva, printre registre și cu chipiul așezat „în derivă" pe cap, omul nostru nu-și mai vine în fire de câteva zile. Ca să fim drepți și „imparțiali", d. comisar Rică Anghimoft are, la urma urmelor, și motive de ce să fie enervat. In cei 25 de ani de când slujește dumnealui ca polițist țara, cu abnegație și devotament, niciodată nu s'au abătut asupra lui atâtea belele și daraveri.

— Martor îmi este Dumnezeu, — își vorbește sieși d. Rică privind înspăimântat maldărele de dosare, ordine și circulare de pe biroul său de lucru, — am avut destule însărcinări în cariera mea, dar nu mi-au scos sufletul ca asta. Slavă Domnului, au venit aicea și miniștri și directorul Siguranței și... prințul Suediei, tot figuri simandicoase și au mers toate strună.

Dar acum ? Să vină, odată, nenișorule și să-și ia postul în primire, că mi-au eșit peri albi!... Ce-s eu de vină să mă fiarbă atâta ? Poftim, zice el, uitându-se la calendar — azi e Joi și dumnealui trebuia să sosească taman de Luni. Treabă-i asta ?

Dar întrerupându-și puțin perorația și aruncându-și ochii pe hârtiile din față, — pe care le frunzărește nervos, d-lui Anghimoft i se oprește privirea pe o telegramă.

— Na, acum altă belea. Na-ți-o frântă că ți-am dres-o. Sau vorba ăluia : „iapă surăți trebuia, că cea neagră nu mergea?" Nu mi-era destul că am atâtea angarale cu venirea noului polițai ! Acum altă trăznae, se supără d. Rică, aruncându-și cu ciudă chipiul de tavan. Apoi, liniștindu-se câteva clipe, își pune ochelarii pe nas și citește textul telegramei cu glas tare :

„Fiorosul bandit Mialcă evadat. Stop. Semnalat prin regiunea județului Dv. Stop. Luați măsuri urgente pentru prinderea și arestarea lui. Stop. Instituit premiu pe capul lui Mialcă 50 mii lei. Stop".

— Ei, acum ce te faci, cum te descurci, pe unde scoți cămașa Anghimoafte ? — se întreabă el copleșit de atâtea poveri, lăsând să-i cadă, încet, depeșa din mână.

N'ajungea pentru urbea asta un eveniment: ne trebuia musai două, face Rică, bătând cu dosul palmei în masă. Pe ăla care-l așteptăm noi nu vrea să vină, iar pe ăsta la care nici nu ne gândim pică pe nepusă masă. Bilne! Se monteză curajosul comisar, dacă e așa, le aranjem noi cum se cuvine.

Dar amintindu-și de telegrama cu pricina, polițaiul îi recitește sfârșitul, cu un aer vădit interesat.

— Ei, barim, dacă l-aș dibăci pe Mialcă ăsta, ar mai merge. Mi-aș mai scoate din pârleală. De, 50 de mii de lei, nu-i de colea. Apoi, unde mai pui numele și poza la jurnale și, cine știe, mai pică și vreo decorație ? z.ice el puțin înveselit.

Dar amintindu-și, iar, de noul polițai care trebue să sosească, se înciudează din nou și bufnește :

— Da' să vină, neiculiță, și să mă scape de dandanalele astea ! Ce, eu sunt Christos să le fac pe toate ? Uff!, face nenea Rică Anghimoft, lăsându-se greu pe scaun, cu cele 100 de kg. ale sale.

După câteva minute de odihnă și de meditare, vajnicul polițist sare ca înțepat și sună lung.

Ușa se deschide și apare un gardian înalt, mustăcios, cu ochii de bou speriat.

— Ordinați, dom șăf !

— Mă, să poftească la mine toți agenții la raport. Ai înțeles ?

— Țeles, s'trăiți, dom șăf, — și ieșind afară, coboară în grabă tropotind pe niște scări, îndreptându-se spre camera agenților, cari, în așteptarea vreunui ordin nou, joacă „barbut"...

După cam un sfert de ceas, vre-o opt agenți secreți pot fi văzuți cum ies din camera lui Anghimoft, șoptindu-și și făcându-și socoteli.

— Care l'o agăța, norocul lui ! S'a'nvârtit de premiu. Ce, 20 de mii de lei, e glumă ? Ai văz't ce-a zis dom șăf, porni a vorbi unul tare, scărpinându-se, gânditor, după ureche...

După câteva ceasuri și mai bine de alergătură, timp în care au cercetat, cu deamănuntul, fiecare văgăună, casele, podurile și pivnițele gazdelor de hoți de prin mahalale, polițiștii s'au reîntâlnit, rupți de oboseală, în inima târgului.

In vreme ce poliția se perpelește pe jar, scormonind toate ungherele urbei, fără putința să dea de urmele primejdiosului tâlhar refugiat prin locurile acestea, un individ între două vârste, cu barbă neagră, — coboară dealul dela gară, încet și ferit. Când s'o apuce, însă, spre centru, cetățeanul se dă după un colț mai dosnic și după ce privește în jur, spre a se asigura că nu-l zărește nimeni, își scoate o oglinjoară și-și examinează barba cu atenție.

Apoi, surâzând mulțumit, pornește mai departe, amestecându-se prin mulțimea de pe strada principală și privind vitrinele luminoase ale bijutierilor, blănarilor și băncilor.

Cetățeanul cu barbă se oprește în dreptul unei cafenele din marginea pieții cu mușterii deochiați, cari între două partide de „stos" sau „caranbolaș" pun la cale vreo nouă ispravă. Cum intră în local, necunoscutul se strecoară aproape neobservat de gloata dinnăuntru — care țipă, înjură, se amenință, și râde, ca într'un iarmaroc, — caută o masă mai retrasă și comandă o cafea, și-și scoate apoi un ziar din buzunar. Dar n'apucă să-și arunce bine ochii pe gazetă, că în aceiaș clipă câțiva găligani — apăruți ca din pământ în pragul ușii, după ce-și rotesc privirile prin cafenea, — spre panica mușteriilor și le țintesc asupra cetățeanului suspect, care, calm și impasibil, stă cu nasul în jurnal.

Cei opt găligani cari urmăriseră pe cetățeanul cu barbă în vreme ce privea cu luare aminte vitrinele cu mărfuri scumpe, se reped la el și-l și umflă.

Dar cetățeanul nu se lasă ușor și caută să scape din mâinile acestora, trântind cu picioarele, lovind cu mâinile și protestând cu voce tare.

In învălmășeala „onestul" cetățean își pierde podoaba de barbă, fapt care întărește convingerea zeloșilor polițiști că au pus mâna pe temutul asasin.

Dar pentruca fiorosul criminal să fie demascat complect, — în vreme ce acesta mai caută să-și dovedească nevinovăția cerând intervenția publicului, — un agent trage cu gest teatral de mustățile celui arestat. Spre mirarea mulțimii și stupefacția polițiștilor, mustața nu cedează cu toate insistențele repetate ale zelosului „gabăr".

— Mișei... barbari... Tâlhari de drumul mare... strigă cu disperare arestatul, mângâindu-și mustața însângerată.

Gloata de pe stradă care sporește mereu, după ce urmărise acest spectacol neobișnuit, pleacă însă mai departe, mulțumindu-se să ridice nepăsătoare din umeri.

După multe peripeții, alaiul ajunge, însfârșit, în fața poliției. Aci agenții socotesc că e nimerit să imobilizeze pe arestat, ferecându-i strașnic mâinile.

Dar când această întâmplare părea că s'a isprăvit cu bine și că aproape nu mai prezintă nici un interes, lucrurile iau o întorsătură neașteptată.

Amintindu-și de premiu, cei opt vajnici polițiști socotesc, fiecare, că lui i se cuvine răsplata și încearcă să prezinte, el, trofeul.

— Eu l-am prins.

— Eu l-am văzut întâiu.

— Eu i-am dat jos barba...

— Ba eu...

— Și eu...

Își trage fiecare, spuza pe turtă. Și cum nimic nu este de făcut spre a împăca spiritele, găliganii încep să tragă fiecare de bietul cetățean, căutând să-l prezinte d-lui comisar Rică Anghimoft, care așteaptă cu aer solemn întâlnirea cu faimosul tâlhar.

Când ușa se deschide, fiorosul asasin e aruncat la picioarele comisarului, urmat de gloata de agenți cari cad și ei claie peste grămadă.

— Cine-i nenorocitul ? întrebă Anghimoft văzând acest ghemotoc care abia-și mai trage sufletul.

— Asasinul, dom'șăf... Eu l-am prins...

— Ba eu...

— Și eu.

Pentru a face cercetările de rigoare, Anghimoft socotește necesar să rămână singur cu asasinul.

Criminalul, cu fața schimonosită și însângerată, cu hainele sfâșiate și vânzolite de noroiu, zace acum întins pe o canapea și geme greu.

Rică se așează la birou și cu o înfățișare marțială de judecător de instrucție, după ce privește atent pe criminal, tună:

— Cine, ești, mă, banditule ?

— Cine, ești, mă, tâlharul tâlharilor, răspunde, răcnește din nou comisarul.

După câteva clipe de tăcere adâncă arestatul, respirând greu, abea poate răspunde :

— Noul polițai al orașului...

Din roșie ca sfecla, fața lui Anghimoft devine albă ca hârtia.

Neisbutind să rostească nici un cuvânt, comisarul se ridică de pe scaun, își încinge centura, își pune chipiul pe cap și salutând reglementar îngăimă :

— Domnule polițai, dați-mi voe, ca în numele orașului și al personalului poliției întotdeauna la datorie să vă spun :

Bine-ați venit !...

...Prin ferestrele deschise, se aud vocile țigănușilor cari străbat până sus :

— Spiciala... Prinderea asasinului Mialcă. Mărturisirile fiorosului bandit... Spiciala !...

Căpitanul George Neamțu

— S'a întors patrula ?, întrebă într'un târziu comandantul companiei pe sublocotenentul Niculescu Alexandru, unul din subalternii lui.

— Este timpul, domnule căpitan. Trebue să se întoarcă.

— Și nici o informație?

Un zâmbet amar crispă întreaga față a căpitanului. Se scursese aproape o zi fără ca patrula de recunoaștere să trimită vre-o veste.

Detașamentul de atac se formase și conacul Kogarlâc trebuia cucerit.

Așezat pe o colină de deal, înconjurat de ziduri și case, conacul se înfipsese ca un cuțit în inima atacului diviziei de gardă.

Trebuia cu orice preț lichidat, altfel aripa stângă a diviziei putea fi amenințată mereu de probabilele rezistențe comuniste din această regiune.

Și recunoașterea nu se mai întoarse ! Ochii căpitanului cercetau direcția pe care se scursese în faptul zilei puternica patrulă de recunoaștere, a plutonierului major Bobic Ion.

Dinspre apus, soarele mărea orizontul câmpiei ucrainiene, îmbrăcând regiunea conacului Kogarlâc într'o mare cenușie.

Păduricea din spatele conacului părea o pată neagră, în care conacul se scufunda, împins din față de razele soarelui în agonie.

Pe drumul conacului Kogarlâc, plutonul lui Bobic ajunsese în apropiere de Hutor Dobrojanskaia, lângă păduricea de salcâmi. In spre răsărit satul Seremberkova închidea latura unui bastion natural, așezat din nu știu ce capriciu omenesc, pe comunicația Vigoda-Beliaevka.

In fața lor, Bobic se opri. Păduricea îi încurca socotelile. Elementele înaintate îi raportară prezența unei coloane inamice ce se scurgea tăcută spre Carstal Seremberkova și poate chiar spre Vakarjana.

Un gând năstrușnic i se prinse în minte. Să înceapă lupta ? Erau prea mulți Rușii, aproape un abtalion și Bobic n'avea mai mult decât plutonul lui.

Își chemă sergenții, cu inima strânsă de puterea unei hotărîri în fața căreia cugetul singur e prea slab.

— Ce facem Apetrei? Ne dăm la ei ?

— Ne-om da, domn' Majur, dar vorba e că misiunea noastră e alta și domnul căpitan așteaptă veștile despre conacul Kogarlâc. Și mi-e teamă că nu suntem prin partea locului.

— Ba, eu zic că da. Busola vorbește bine și locurile sunt la fel cu cele de pe hartă.

— Ar fi, că dumneavoastră știți mai bine descânta pe buchea hărților și aparatelor, dar mie tot mi-e teamă că n'om fi prin partea pe unde ne-a trimis domnul căpitan.

Seara începea să se aștearnă peste întinsul câmpiei. Largile ondulațiuni, caracteristice stepei ucrainiene, se pierdeau în întuneric, clipă după clipă, lăsând ochiului impresia că o mână nevăzută arunca mantia neagră a nopții, bucată cu bucată, înghițind în pântecul nestăvilit al nopții, întreg pământul.

Și Bobic nu se mai întoarce. Cu mâinile la spate, căpitanul George Neamțu își plimbă trupul în lungul companiei, căutând să alunge gândurile negre ce-i veneau în minte.

Niciodată nu-l văzuseră oamenii lui atât de preocupat, atât de îngândurat. Veselia i se dusese pe drumul lui Bobic și nu avea decât presimțiri stranii.

Dacă Bobic o fi căzut în vreo cursă ? Un tremur ușor îl făcu să-și ducă mâinile în lături. Înălță capul, privindu-și oamenii pe rând. In bătaia lunii, chipurile soldaților păreau de ceară. Niște biete figuri de lemn aruncate de jocul destinului omenesc pe masa pătrată de șah !

Incepu să vorbească cu oamenii lui, cum făcea de obiceiu în răgazul luptelor.

Reluă firul gândurilor ,fără să poată închega nimic. In minte i se perindau, unul după altul, chipurile ostașilor din plutonul lui Bobic. I-ar fi vrut pe toți strânși lângă el, să-i cuprindă cu inima lui bună, în lanțul **fără de sfârșit al sufletului său..**

De ce tocmai lui i-a dat ordin să-și trimită oamenii ?

Dacă ar fi plecat cu toții, atunci jocul era altul. Știau oamenii pe mâna cui mergeau. Dar așa ! Bobic era viteaz, o știa el, dar... mai trebue și altceva.

Intervenția subalternilor îi curmă gândurile.

— Domnule căpitan, se va întoarce Bobic. Știe el să iasă din toate încurcăturile. Până mâine dimineață e timp destul. Suntem la mijlocul lui August și nopțile par luminate ca ziua.

— Iacă bună ! Imi ghiciriți gândurile.

— Știm noi, că nimic nu vă poate frământa inima mai mult decât grija de oamenii dumneavoastră. Și acest lucru îl știu și ei, tot așa de bine ca și noi.

Vorbele camarazilor îi readuseră voia bună. Își puse pătura jos, în mijlocul ostașilor lui și începu cu voce domoală să vorbească din inimă, celor cărora le câștigase inimile.

Ooboseala îi prinse gândurile adormite lângă cei dragi, pentru care își jertfeau viața ca să o apere pe a lor.

Așa le spusese căpitanul.

Patria este o familie. Tata muncește din zori să aducă cele trebuincioase copiilor. Și când copiii sunt mari, se strâng în jurul lui, pentru agonisita casei. Mai multe familii formează satul, mai multe sate un județ și așa mai departe, până când toți cei de-o lege, vorbă și sânge, formează Patria.

Și când Patria este în pericol, sar toți s'o apere, așa cum făcea taica cu noi când eram mici.

Și somnul îi cuprindea în dulcea statornicie a faptelor. Se vreau ostași neînfricoșați și moartea le era dragă.

Numai căpitanul George Neamțu rămase cu gândurile lui. Ceruse să plece pe front cu primul regiment care intra în foc. Al lui rămăsese pe lângă București.

Se văzu printre vânătorii de gardă, cu inima strânsă. Parcă erau alți oameni decât cei din regimentul lui ! Sau poate ca și frunza aruncată de vânt, plutea printre noui lui camarazi, fără statornicia dăltuită din legăturile mai vechi.

Trecerea Prutului și Dealul Țiganca îi luminase mintea.

Câtă voinicie și câtă mărinimie stau ascunse, comoară omenească, în inima ostașilor lui ! Și cum s'au legat de inima lui, din prima zi, când a ajuns regimentul pe Prut ! Sunt la fel ca pretutindeni : români, iubitori de vorbă bună și de sfat. Să le lumineze întâi capul, că suflet au destul. Apoi s'or bate așa cum cere comandantul. Dar să fie întâi comandant !

Sentinela îi curmă amintirile.

— Domnule căpitan, vă chiamă domnul locotenent-colonel Nicolaescu.

— Iacă, sunt gata Prună. O fi venit vreun ordin. Doar așa, mai scăpăm de toropeala aceasta.

— Așa-i, domnule căpitan. De-o săptămână nu facem altceva decât mergem, fără să ne mai batem. Parcă nu mai sunt Ruși! P'ici, p'i colea câte o pocnitură și fug.

Atâta-i tot !

— Ei ! Ai răbdare Prună. Mai pregătec ei, comuniștii, vreo rezistență pe undeva. De asta, nu scăpăm noi! Voinicie să fie, că luptă va fi destulă....

— Te-am sculat din somn, George, i se adresă colonelul.

Am primit un ordin și trebue să ne luminăm asupra celor ce urmează.

După câte ai să vezi, detașamentul meu va trebui să manevreze pe la Nord regiunea conacului Kogarlâk. Rezistențele inamice au fost verificate de avantgărzile diviziei, așa că lucrurile s'au limpezit. Conacul trebue lichidat. Este o situație grea și foarte delicată.

— Să-mi revie, domnule Colonel. De altfel, eu am și trimis un pluton în recunoaștere chiar în regiunea aceasta. Aștept să se întoarcă.

— Bine, George. Știam eu că și aci trebue să contez tot pe tine. Va fi greu, chiar foarte greu, dar cu atât mai fructuoasă va fi izbânda.

Spre ziuă, Bobic se întoarse cu vreo douăzeci de prizonieri, fără să dea de conacul Kogarlâk.

—Ne-a eșit în cale, domnule căpitan, un batalion de bolșevici. Și i-am atacat prin surprindere. Unii au fugit, alții au mai căzut și pe aceștia i-am prins. Spun că se îndreptau spre Vakarjana, dar mai mult nu știu nici eu, dar nici ei.

— Bine. Dar oamenii tăi ? Și ochii lui străfulgerară ochii plutonierului-major Bobic.

— Sunt toți, domnule căpitan. Știam eu ce pățesc dacă viu fără ei.

Lupta începu în zorii zilei următoare. Pe tăcute. Așa cum îi obișnuise căpitanul. Infiltrare pe grupe, ascunși de vederile dușmane.

Tunurile prinseră să bubue către sud de conac. Clinchetul mitralierelor înfigeau în ureche țepuse pocnitoare. Mintea începu să se tulbure. Ochii căutau prin fumul stârnit de obuze, trupul vrăjmaș.

Obuz după obuz, cădeau în jurul conacului. O salvă puternică se opri în zidurile casei. Concentrarea deveni haotică. Loviturile cădeau în plin, transformând conacul într'o ceață deasă, alburie.

Căpițele cu pae din curtea conacului se aprinseră.

Ca niște torțe vii, comuniștii ascunși în căpițe, alergau înnebuniți, spre locurile companiei lui Neamțu.

Ardeau de vii ! Focul îi mistuise înainte de a ajunge lângă oamenii lui.

Artileria lungi tragerea. Mitralierele începură să tăcăne. Infanteria porni, lute la început, apoi din ce în ce mai domol, mai greoi.

Focurile pocneau din toate părțile. Și cât a bătut artileria ! De unde or mai trage ? Doamne, că mulți mai sunt !

Sublocotenentul Nicolescu Alexandru cade cel dintâi.

Căpitanul își întărește stânga cu Bobic, dar cade și el.

Rând pe rând, oamenii se înșiruiau dela linia de plecare, pe întinsul colinei spre Kogarlâk.

George îi îndeamnă mereu. — Sunt aci lângă voi. Inainte!

Cade și sublocotenentul Constantinescu Mihai.

Se uită în jurul lui. Răniți și morți, mulți, mulți de tot.

Se îndreaptă către unul. Sergentul Apetrei.

— Tu ești, Apetrei ? Ai nevoe de ceva ?

— Eu, domnule căpitan. De nimic. Doar conacul să-l luăm, domnule căpitan, că așa a fost ordinul.

— Il vom lua, Apetrei. Stai liniștit.

Se întoarse către linia focului. Strânse oamenii în jurul lui, aduse și grupul de comandă, apoi le spuse : „Mai este puțin. Divizia merge bine și i-am ușurat sarcina. Cumine, ultimul efort. Conacul trebue cucerit".

Și se avântă cel dintâi peste zidurile conacului.

Gloanțele vuiau, desghiocând pământul cu furie. O singură mitralieră dușmană mai rămăsese printre ruinele conacului. Ultima rafală a ei se opri în pieptul căpitanului George Neamțu.

Muribund, ochii'i căutau în ruinele conacului, umbrele oamenilor lui.

Și căzu cu zâmbetu-i duios în colțul gurii, așa cum a fost întotdeauna, cu fața luminată de seninătatea sufletului lui.

CORNELIU PENESCU

Cronica literară

Noi dela bombardament, de Gr. Olimp Ioan

jurnal de război

(Editura „Ofar", Bucureşti, 1941)

„In noul Paradis", de Lucia Dem. Bălăcescu

(Editura Naţională Gh. Mecu)

Grigore Olimp Ioan şi-a intitulat jurnalul de război, ilustrat cu foarte sugestive fotografii, **„Noi dela bombardament"**. Acest posesiv, **noi**, îl ştiu, l-au trăit desigur, toţi cari au fost pe front. Amintirile de război ale fiecăruia, departe de-a fi un fel de **refugiu** în subiectivitate, înseamnă dimpotrivă, şansa unică poate de a te simţi solidar prin destin cu acei cari împreună înfruntau aceleaşi riscuri, într'o intimitate ce făcea aproape de prisos folosirea obişnuitelor semne de exteriorizare.

Grigore Ioan scrie la o pagină a cărţii despre acel lucru rar, aproape neîntâlnit în viaţa „civilă", care este pe front camaraderia, sincronizarea morală desăvârşită a oamenilor legaţi prin aceeaşi soartă. Cu o discreţie care-i egalează distincţia sufletească, generozitatea — într'un cuvânt: omenia, autorul spune de el însuşi, despre isprăvile lui, dar fără preocuparea de-a se identifica şi individualiza mereu prin fiecare gest. Tot ce i se întâmplă îi dă prilej să participe şi să comunice împreună cu alţii, prin voluptatea acelei senzaţii fără seamăn, de a te simţi sporit, repetat cu fiece bătaie de inimă a camarazilor din carlinga avionului sau de pe creasta şanţului de unde aşteptai semnalul pornirii la atac.

De a trăi cu o intimitate, cred, unică, sentimentul unei răspunderi împărţite, egale, — cu aceleaşi riscuri, — spunând noi, fără ca totuşi eul să se simtă cumva înstrăinat prin această colectivizare sau pluralizare a lui.

„Noi dela bombardament" ne apare astfel ca un blazon distinctiv pentru noblefea morală a celui care s'a făcut vrednic să-l cucerească.

Cea dintâi îndatorire a scriitorului, în această împrejurare, era să nu trişeze, să spună adevărat. Cea mai preţioasă calitate a jurnalului de război, **„Noi dela bombardament"**, e desigur sinceritatea. Cred că războiul nu l-a dorit nici Grigore Ioan, cum nu l-au dorit cei mai mulţi din câţi l-au făcut. Dar odată intraţi în el, am încercat fiecare să facem cum e mai bine, cu acea absorbire pasionată şi desinteresarea de consecinţe a celui care se joacă.

Cartea lui Grigore Ioan e un document de război şi omenesc în acelaş timp, de o însemnătate deosebită. Cel dintâi aspect îl vor sublinia şi preţui mai ales acei cari au cunoscut frontul. Autorul are simţul amănuntului tehnic necesar, pe care-l dozează cu fineţă şi cu o precizie fără greş. Celălalt aspect al experienţei lui Grigore Ioan, acela pur şi simplu omenesc, va fi desigur accesibil tuturor cititorilor fără deosebire. Iată o pagină de pură senzorialitate, de simplă înregistrare a senzaţiilor pe măsura receptării lor, fără acompaniament de conştiinţă, şi lipsită de coloratură moralizantă ca şi de intenţie generalizatoare aforistică. De notat, succesiunea rapidă a filmului de imagini care se perindă în această pagină, cu viteza unui... avion de bombardament:

„Intr'o curte sunt doi cai deshămaţi lângă un tun. Pe un ţol pământiu stă un copilaş în cămaşă soioasă.

Un băeţandru s'a aruncat prin faţa mitralierei mele ca să-l ia în braţe.

N'am tras. Nici mitraliorul n'a tras.

Sburăm şuerând a moarte mai departe, fără gânduri şi fără nervi. Oraşul s'a terminat.

Suntem iarăşi la câteva palme de crestele panaşate ale păpuşoiului.

Sorin îmi strigă sugrumat:
— Uite-i!

Bolşevicii fug înebuniţi de groază prin păpuşoi.

Eu trag.

Dintr'odată apare o mirişte, o mirişte vastă de colhoz, semănată toată cu soldaţi.

Mulţi se rostogolesc. Alţii aleargă curbaţi din şale, unii se aruncă la pământ.

In faţa noastră un grup întreg ridică mâinile în sus. Altul manevrează spre noi o mitralieră.

Eu trag mereu.

Mirişfile se succed întretăiate de lanurile de porumb. Trag în toate.

Mirosul de pulbere arsă din carlingă îmi dă un nesaţ de foc nemai întâlnit.

Trag. Pe un colţ de pajişte stă aplecat un tractor. Trag în el. Dar decorul se sfârşeşte.

Intr'un colţ de câmp un călăreţ cu manta fluturândă fuge gesticulând nebuneşte. Intr'altul un bătrân ne salută scoţându-şi politicos şapca, fără să se clintească.

E nebun".

Mai toate paginile jurnalului de război sunt de calitatea aceleia pe care am transcris-o. Ceeace ni se comunică prin lectura lor, nu sunt lucruri răsfrânte, reflectate, ci lucruri trăite, pe care cititorul le actualizează lesne, cu un interes niciodată slăbit. Fraza autorului e sprintenă, colorată,—cu o mlădiere şi o familiaritate care-ţi dau mai de grabă impresia unei povestiri orale, la al cărei farmec eşti sensibil graţie timbrului şi inflexiunilor glasului unui prieten.

●

Visul din copilărie al d-nei Lucia Dem. Bălăcescu a fost — cu proprille-i cuvinte — să scrie şi să ilustreze o carte. Infăptuirea visului se chiamă **„In noul Paradis"**, amintiri penibile — cum era de aşteptat — din vremea cedării Basarabiei, când autoarea, surprinsă de împrejurări în sanatoriul dela Bugaz a putut cunoaşte fie chiar vremelnic şi sub o formă tranzitorie, atenuată, ceva din constrângerile regimului comunist, pânăce, după istovitoare suferinţe — mai ales morale — a isbutit să se repatrieze în România Liberă.

Fără preocupări de compoziţie şi ţinută literară, fără un plan de progresie şi de înlănţuire lăuntrică necesară, amintirile d-nei Lucia Dem. Bălăcescu se desfăşoară urmând doar firul aparent al cronologiei, cu o spontaneitate mereu captivantă şi o bruscheţă uneori încântătoare, facând vraişte sintaxa limbii române, ca să nu mai vorbim de ortografie — arbitrară, sau de punctuaţie — fantezistă şi, cred, inegalabilă.

De fapt **„In noul Paradis"** nu este ceea ce înţelegem o carte ci un capriciu, o toană, dar un capriciu de artist — d-na Lucia Dem. Bălăcescu e pictoriţă — şi o conversaţie de un farmec neîndoelnic, de-alungul căreia o femee ageră la minte şi sprintenă la vorbă, care ştie să vadă şi să reţină esenţialul, cu ochiul format al artistului, spune cu umor şi cu umoare, ce a păţit în timp de o lună şi jumătate cât a fost sub ocupaţie bolşevică, în Basarabia.

Lipsa de elaborare, care s'ar resimţi supărător în cazul unui roman sau al unei nuvele contribuie în măsura cea mai însemnată să facă atrăgătoare cartea d-nei Lucia Dem. Bălăcescu Simpatiile şi antipatiile d-sale pentru fiinţele omeneşti cu care facem cunoştinţă dealungul lecturii sunt accentuate într'un contrast paralel, după un criteriu — dacă poate fi astfel **numit** — temperamental.

Conflictele repetate ale povestitoarei cu învăţătoarea din Plenita, sau scena din sanatoriu cu Mussia Novicov, ajunsă „la putere" prin intrarea ruşilor în Bugaz, sunt redate cu un umor de cea mai autentică esenţă feminină.

Ar fi greu, cred, dacă nu chiar cu neputinţă să-i fixăm locul acestei cărţi, care nu seamănă cu nimic din ce se poate citi, în literatură. Nu seamănă, pentrucă **stilul** „Noului Paradis" e lipsit de acea specificare ce ne-ar putea îndreptăţi să-i spunem expresie literară, — fiind pur şi simplu exprimare, un fel de a fi omenesc şi de a comunica direct, care întâmplător foloseşte mijlocul de a se materializa al literaturii: scrierea.

Ilustraţia cărţii e cel puţin tot atât de personală şi de intim necesară la desăvârşirea portretului sufletesc al autoarei, pe cât este bogatul material de observaţie al amintirilor povestite într'o formă spontană, lipsită de premeditarea lucrului artistic. Un singur exemplu va fi deajuns pentru cititor ca să aprecieze darul de a observa, remarcabil, al d-nei Lucia Dem. Bălăcescu. Iată înfăţişarea unui comisar al poporului venit în misiune de propagandă printre ucrainiencle şi evreicele aflate în sanatoriul dela Bugaz: „Tocmai când se îngâna ziua cu noaptea, apăru un individ înalt, îmbracat în uniformă neagră cu insigne roşii — mie îmi părură ca pete de sânge — şi se îndreptă către salonul respectiv. Când se apropie şi întoarse capul spre noi, mă trecu un fior. Ciupit de vârsat, cu craniul ras, avea un aspect sinistru. Ne gratifică cu un zâmbet drăcesc, luminat de dinţi răschiraţi ca nişte degete şi cu o licărire în ochi, am descoperit, că această fosforescenţă a ochilor şi a surasului sunt o caracteristică sovietică".

La un moment dat, din şirul întâmplărilor povestite, d-na Lucia Dem. Bălăcescu, socotind că soarta celor cu cari avea să se înapoieze în ţară ajunsese de nesuportat, din cauza formalităţilor întârzietoare născocite de autorităţile sovietice, are această exclamaţie a unuia care se simte ajuns la sfârşitul rezistenţei morale: „Ah! Suntem pierduţi!" După care citim mai departe: „Atunci vocea învăţătoarei din Plenita, vocea aceea spartă şi aspră, ca tăişul unei secure, în auzul tuturor strigă răspicat: „Ia mai taci odată, nu te vezi că eşti femee bătrână".

La această supremă mojicie, autoarea desigur că nu şi-a mai găsit cuvintele, pierzându-şi pentru moment, graiul. A aflat totuşi replica, fără întârziere. Drept orice răspuns şi-a desenat chipul, cu această explicaţie dedesubt: femeea bătrână!

Replica e, într'adevăr, cum nu se poate mai plină de duh. De sub căpiţa de păr rotundă care adăposteşte un chip bucălat de adolescentă, doi ochi privesc cu o maliţie iscoditoare şi amuzată, pe deasupra ochelarilor de bunică, aşezaţi în glumă parcă, pe pas în mijlocul feţei, care e toată un zâmbet şi o desfătare.

Dealtfel, toate chipurile întâlnite în paginile cărţii, ca şi siluetele conturate cu o linie hotărîtă, sunt de neuitat ca putere expresivă, lăsând să se întrevadă lesne dispoziţiile sufleteşti ale artistei pentru modelul fixat. Dar trebuie citit **„In noul Paradis"**. E în acele pagini o prezenţă omenească, vie, ciudat de atrăgătoare.

MIHAIL NICULESCU

Sfârşit de elegie

Harta durerilor întoarse în lut
O descifrăm — sfâşiaţi — tot numai noi.
S'a redeschis cicatricea depe „turloi"
Supurând înfrângerea destinului durut...

Aceeaş toamnă... Mangalia, o plajă
Cu sanatoriul departe de oraş.
Eu, Petru Homoceanul, poetul nevoiaş,
Veghez lângă amurg muşcat de atâta vrajă...

Dar gândindu-mă la lanurile de porumb:
Grele tristeţi mă despică în os...
Şesul amintirii e vast şi frumos.
Sufletul mi-e pasăre cu aripi de plumb...

PETRU HOMOCEANUL

Bal sfârşit

Inalte lampadare în aer — somn opac.
Pe lucii colonade lumini de aur trist,
Mai stărue bolnave culori de ametist
Pe lucii colonade, când valsurile tac.

In noaptea lin crescută din netede palori
Fecioarele dansară sub nuferi mari de vis.
Aevea, peste ape, plutiră 'n sbor întins
Fecioarele iubite, cu trupuri de viori.

De smalţ când dimineaţa e fum de amăgiri,
Amesteci lacrimi, zâmbet, prin florile de eri.
Minunile din tine preţă-le 'n tăceri
Şi strânge-te sub semnul întâiei fericiri.

N. VERONESCU

Lângă tabloul toamnei

Năucă, despletită şi bizară,
Cu'n zâmbet straniu închegat pe faţă,
Priveşte toamna, fata asta rară,
Cu sânii-ascunşi în văluri mari de ceaţă.

Ii vezi în ochi luminile 'nvrăjbite,
De dincolo de vis şi de ţărână,
Şi 'n trup svâcniri de dor înmărmurite
De cine ştie ce maiestră mână?

Aşa am cunoscut-o, dragă frate,
Intr'un oraş pustiu, rămas în vreme.
Am râs de ea, sau am iubit-o poate,
Căci pentru ea am scris întâi poeme.

ION I. VINTILA

Ultimul drum

Pe scrumul de zăpadă las pas lângă pas.
E un loc pe unde n'a mai trecut nimeni niciodată,
Nimeni n'a avut viaţă şi nimeni glas,
Dar pe unde toţi au să treacă odată.

Gândurile mi-s de fum şi mâinile reci,
Ca apele reci şi liniştite-ale frunţilor.
Doamne, cum aş vrea să urc cu tăcerile pe poteci,
Până sus, în creerii munţilor...

FLORIN LUCESCU

CANTECE NOUI

Debutantul şi diletantul

Atâtea plicuri pe săptămână — în plus şi câteva vizite — şi din toate se poate desprinde câte o nouă învăţătură, din fiecare se poate lua câte un înţeles, aşa încât o mapă care ar cuprinde aceste experienţe, ar fi un lucru din cale afară de interesant. Oamenii care se adresează redacţiei unei foi literare, vin, fiecare, cu câte o pretenţie, cu câte o întrebare şi nu odată ni se întâmplă să ne lovim în cuprinsul acelor scrisori de un car de invective, din care nu înţelegem prea mare lucru.

Dece oare? Stând şi întrebându-ne asupra acestei probleme, care nu e chiar atât de neînsemnată cum s'ar părea la prima vedere, am ajuns la concluzii pe care, deocamdată, este mai bine să le ţinem în arhivele memoriei, sau să le însemnăm pe câte o răsleaţă filă de hârtie, pe care s'o înfundăm apoi într'un sertar şi'n uitare. Incercarea critică asupra experienţelor nebănuit de stufoase, pe care ni le-au prilejuit până în clipa de faţă aceste „cântece noui", va trebui scrisă, odată şi odată, şi ea. Nu ştim dacă împrejurările ne vor îngădui să facem acest lucru aşa cum îl avem acum în faţa ochilor, dar oricum ar fi, ne dăm seama că momentul de astăzi e încă pretimpuriu.

O fişe din cele multe, tot vom extrage pentru ziua de azi.

Mai ieri am stat de vorbă cu un domn, care urcase cele multe scări ale redacţiei, numai şi numai spre a ne înmâna câteva manuscrise, pe care le dorea cetite şi, se înţelege dela sine, publicate. Am luat hârtiile asupra noastră, făgăduindu-i totdeodată că în timpul cel mai scurt le vom ceti. Nu ştim cât de mult preţueşte „părerea critică" a unui tânăr plin de sbucium, de zăpăceli şi de experienţe personale, dar ţinem să mărturisim în public, că ori decâteori ni se cere acest lucru, purcedem la lectură cu simpatia şi respectul cu care trebue să te apropii de munca oricărui om. Domnul ne cerea deci o părere, critică, bine înţeles. Şi, înainte de a ne despărţi, a ţinut să ne asigure că e „un biet debutant". Dece „biet", am îndrăsnit să-l întrebam noi, dar dânsul a trecut peste cuvintele ce i le adresasem, adăugând că a mai publicat poeme „ocazionale" din an în paşte şi că poesia e pentru el numai o distracţie. „A, vasăzică sunteţi un **diletant**", — dădui să-i spun eu, dar nici de astă dată întreruperea mea nu s'a bucurat de-un succes prea mare. Debutantul care pubilcă din timp în timp strofe ocazionale nu vroia să-mi dee dreptate cu nici un preţ, şi fiindcă îl priveam uluit, şi-a luat rămas bun, lăsându-mă cu poeziile în mână. Am desfăcut foile cu băgare de seamă şi am văzut că era vorba de anul nou şi de Sfântul Vasile. Omul meu avusese, deci, dreptate: „debutantul" era pur şi simplu un debutant. Sau viceversa, sau nicicum. Chestie de vocabular!

La câteva zile după acest mic „accident" răsfoiam un ziar, când un tânăr liceean intră pe uşe cu un caet. După şapcă şi obraz, putea să fie cam în clasa a patra sau a cincea secundară. Mi-am adus dintr'odată aminte de atâtea dulci începuturi, iar în clipa în care tânărul începu să vorbească, am oprit gândurile. Imi spunea că acestea sunt primele lui poesii şi că, în conştiinţă, cere să fie cercetate cu toată „îngăduiala". Când am vrut să-i pun mâna pe umăr, să-l simt lângă mine, el a tresărit puţin şi a ţinut de cuviinţă să-mi spună că el e „un simplu diletant". „Dar eşti încă la epoca debutului" i-am spus eu, aducându-mi aminte de poemele cu Sfântul Vasile, şi văzând totul ca printr'o mare oglindă răsturnată. „Da, se poate, mai spuse el, dar vă rog din nou să fiţi îngăduitor, căci eu nu-s decât un diletant". Nici acuma nu-mi dau seama ce fir ascuns m'a împiedicat să-i spun, pe şleau, toată povestea pe care începusem s'o trăiesc. Am luat caetul, am foiletat puţin; era vorba, aici, de „buze fierbinţi", de „păcate cereşti", de „febre" şi „moarte". Când am ridicat ochii de pe file, tânărul dispăruse. Mi-a părut nespus de rău că l-am contrazis: era un diletant, un mare diletant şi încă în epoca debutului, gândii eu puţin amuzat.

De-atunci au trecut câteva săptămâni, mi se pare. Port în mine câteva fişe, câteva sbuciumări noui, dar pe deasupra lor, s'a încuibat şi o timiditate, o stângăcie, un gând ascuns, pe care aproape că nu mi le pot explica. Poatecă debutantul şi diletantul mă sfâşie din zi în zi cu uluitoarele lor contradicţii, vrând să-mi dovedească astfel că nu e numai o chestie de vocabular!

ŞTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se trimit la redacţie, menţionându-se pe plic: pentru Ştefan Baciu. Şi cuvintele de răspuns: **Vaşvary Al., Gheorghiu Gh., Puşc. G. N., N. Tăchescu, Didi C. Al., Amnion V. S., U. Paul Iaşi, Pipp 8, Radu Dim., George Sib., Tăkiţă N. M., I. Bârz., Gelo Conta C., Melinte V. A.:** Nu! **T. Boer:** Proză nu. **Const. I. C., Vs. Top., N. Anga, C. C. Mih., Ion Iosif Şt.:** Altele, poate. **E. Di., Ioanichie O., Mihu Pr., Livia B.:** Ceva da.

Note româneşti

UPTON SINCLAIR: „IN CAUTAREA ADEVARULUI"
— Roman —

In U. S. A. Upton Sinclair este privit ca un pioner, desţelenitor aventuros, care a croit cu loviturî de secure noulor generaţii americane calea prin jungla prejudecăţilor puritane. Literatura americană se bucură azi de o libertate uimitoare, datorită în cea mai mare măsură acestui scriitor, care-i departe de a simţi apăsându-i pe umeri povara anilor, căci Upton Sinclair a început lupta în contra ipocriziei tradiţionale şi a dus-o cu temei tocmai în clipa când loviturile erau mai periculoase. Prin îndărătnicie şi curaj a reuşit să se impună.

Iată dece editura „Cultura Românească" a socotit nimerit să dea la iveală, — azi, când „America se află în centrul atenţiei generale, o nouă tălmăcire din acest autor şi anume *„In căutarea adevărului"*, versiunea românească datorindu-se d-lui Constantin Apostol.

Mai mult decât un roman, „In căutarea adevărului" este o şarjă aspră îndreptată contra acelei ţări atât de mari, atât de mănoase, atât de înfloritoare, atât de libere, contra ţării atât de desăvârşit guvernată, motorizată, electrificată, cu muzică şi sex-apeal la toate etajele, o sinteză a uzinii, ultima expresie a modei şi a parcului de atracţii, un rai pământesc, ediţie revăzută şi îndreptată pe scurt, contra ţării atât de fericite încât nimeni nu mai poate trăi în ea, am numit America.

Dar mai presus de toate, Upton Sinclair, în acest ultim roman al său, a reuşit de minune să descrie şi să ne înfăţişeze nu o naţiune, Statele Unite, ci o instituţie, capitalismul american cu toate relele ce le căşunează ţării sale.

Puterea de analiză şi claritatea de viziune ale lui Upton Sinclair îl situiază cu acest nou roman „In căutarea adevărului" în rândul întâi al acelora cari s'au străduit să desprindă din spectacolul multiform şi schimbăcios al vieţii americane marile linii şi schema abstractă cari numai ele singure ne îngăduie să înţelegem, într'o oarecare măsură, America.

I. AGÂRBICEANU: „Domnişoara Ana"

Cu romanul „Domnişoara Ana" *d. Agârbiceanu dovedeşte — dacă mai era nevoe — că este unul din puţinii noştri scriitori cari cunosc adânc mediul bogat în culoare şi mereu proaspăt al păturei rurale dela noi.*

A scrie despre lumea întâlnită în acest mediu, fără să apelezi la dulcegării şi clişee demodate, iată un merit pe care nu-l pot reclama cu adevărat decât vreo câţiva dintre romancierii noştri şi printre aceştia socotim şi pe d. I. Agârbiceanu. Poezia sănătoasă ce se desprinde din paginile romanului „Domnişoara Ana", planurile solid alcătuite pe care se sprijină acţiunea a cărei conducere este firesc dusă fac din cartea susnumită o lectură dintre cele mai plăcute.

Volumul a apărut, în remarcabile condiţii tehnice, în editura „Naţionala-Gh. Mecu".

LYDIA LILIACOVEANU: Lumină dintr'un început

Apărut de sub teascurile tipografiei „Cartea Românească", acest curat ca înfăţişare volum de versuri aduce darul unei tinereţi ce se complace în sunetele plăcute ale poeziei ,ale cărei coarde le încearcă, dar cu destulă stângăcie; este ceva cu adevărat „dintr'un început".

Datele ce însoţesc versurile d-nei Liliacoveanu ne fac să credem că ele au fost alcătuite atunci când tânăra autoare nu gândea încă să le strângă în volum. Oricum, apariţia cărţii acesteia dovedeşte că, în pofida vremurilor, dragostea de poezie n'a încetat o clipă să ardă în sufletele oamenilor, mai ales în ale celor ce cochetează cu muzele!

„ANI", ANUAR DE CULTURĂ ARMEANĂ, DE H. DJ. SIRUNI

Anuarul de cultură armeană „Ani" *(Bucureşti 1941), apărut sub îngrijirea d-lui H. Dj. Siruni, este închinat memoriei lui Nicolae Iorga, marele prieten al culturii armene. In paginile extrase din studiile sau conferinţele pe care marele dispărut le-a consacrat armenilor şi pe care d. Siruni le reproduce la începutul acestui volum omagial, Nicolae Iorga face între altele, aceste aprecieri despre poporul armean în raporturile cu Românii, pe care ne vom îngădui să le transcriem aici, ca una din cele mai autorizate mărturii:*

„Armenii din România cunosc greaua şi delicata artă de a uni două îndatoriri, o datorie faţă de religie şi naţiunea lor pe care n'au uitat-o deloc, şi o datorie faţă de acea ţară în care ei, strămoşii lor s'au stabilit din timpuri foarte îndepărtate. Pentru noi ei ne sunt fraţi, fraţi nobili, fiind în acelaş timp copiii aleşi ai vechii lor patrii. Deci, nu este o mai mare laudă ce să se poată aduce unui popor mare şi nejericit, care păstrând întreaga sa comoară morală, este în neputinţă de a creea din nou şi de a ridica patria sa la o aşa înălţime la care rasa ar fi fost în stare".

In cele peste cinci sute de pagini ale anuarului, impodobite cu ilustraţiuni de un mare interes, găsim studii şi articole informative în care viaţa armenilor ne este înfăţişată sub toate aspectele, din cel mai îndepărtat trecut istoric şi până în actualitate. Capitolele sau părţile principale ale anuarului cuprind materialul repartizat astfel: Partea I: „Armenii în cultura lor"; *partea II:* „Armenii în cultura altor popoare"; *partea III:* „Armenii şi Românii"; *partea IV:* „Cultura armeană în ritmul vieţii".

Anuarul de cultură armeană „Ani" *constitue astfel, o prezentare completă şi autorizată a calităţilor cu care este înzestrat poporul armean, îngăduindu-ne să-l putem cunoaşte şi preţui la adevărata lui valoare, aşa cum ea ne este înfăţişată prin contribuţiile unor savanţi şi cercetători de valoarea celor ce au contribuit la alcătuirea acestui bogat volum festiv.*

NEAGU RĂDULESCU: „PĂŢANIILE SOLDATULUI NEAŢĂ"

A apărut în vitrinele librăriilor o carte pentru tineret: „PĂŢANIILE SOLDATULUI NEAŢĂ", scrisă şi desenată de d. Neagu Rădulescu, *cunoscutul şi apreciatul scriitor şi caricaturist.*

Popularul erou, soldatul Neaţă, *creat de d.* Neagu Rădulescu *reuşeşte să smulgă din plin zâmbetul de satisfacţie al cetitorilor. Păţaniile acestui năzdrăvan soldat, trebuie citite nu numai însă pentru savurosul lor humor dar şi pentru frumoasa lor ţinută. Cartea conţine pe lângă text, trei sute de caricaturi şi o admirabilă copertă în culori.*

După succesele obţinute cu „Turnul Babel" *şi romanul de humor* „Sunt soldat şi călăreţ", „Păţaniile soldatului Neaţă" *sunt la fel de bine primite de publicul cititor.*

SBURĂM SPRE RĂSĂRIT

După volumul de hotărît succes NOI DELA BOMBARDAMENT de d. Grigore Olimp Ioan, tânăra şi energica editură OFAR anunţă, pentru primele zile ale lunii Februarie, cartea domnului Ladmiss Andreescu intitulată simbolic SBURĂM SPRE RĂSĂRIT.

Scrisă de un om al aripilor româneşti dublat de un scriitor cu reale calităţi, volumul SBURĂM SPRE RĂSĂRIT va constitui surpriza cărţilor de război.

Cartea va apare ilustrată de GION, în deosebite condiţii grafice.

DAPHNE DU MAURIER: N'AŞ VREA SĂ MAI FIU TÂNĂR

Printre traducerile care au obţinut, în ultimul timp, un succes deosebit în stima cititorilor a fost desigur, şi romanul „Rebecca" al scriitoarei Daphne du Maurier. Valoarea acestei lucrări a legitimat speranţa întâlnirii lectorului cu autoarea „Rebeccăi" într'o carte de aceeaşi calitate.

Cine a citit romanul apărut de curând la „Cultura Românească" **N'aş vrea să mai fiu tânăr** regăseşte pe aceeaşi fermecătoare cunoscătoare a sufletului femenin cu toate cutele lui ascunse, dar şi duioşia rară şi înţelegerea ea care autoarea îl priveşte.

Traducerea d-lui Const. Apostol, ca şi cele precedente, bună.

Știința dragostei

(Urmare din pagina I-a)

Bucciolo plecă îndată și găsi o bătrână binevoitoare și foarte pricepută în asemenea lucruri. El îi spuse:

— Vrei să-mi faci un mare serviciu? Am să te răsplătesc, a-a că ai să fii mulțumită.

Precupeața îi răspunse:

— Am să fac tot ce vreți, pentrucă trăesc, ca o femeie cinstită ce sunt, din munca mâinilor mele.

Atunci Bucciolo îi dete doi florini și-i spuse:

— Du-te, te rog, în strada Mascarella, unde stă o tânără doamnă, pe nume madonna Giovanna, de care sunt îndrăgostit. Spune-i că sunt robul ei credincios și că sunt gata să-i îndeplinesc orice dorință. Spune-i asta cu cuvintele cele mai dulcoase și cele mai convingătoare ce poți găsi.

— Știu, știu, răspunse bătrâna. Cu ajutorul lui Dumnezeu și al Sfintei Fecioara Maria, vom duce la bun sfârșit și această mică afacere, așa că veți fi mulțumit și veți mai veni la mine. Dar trebue găsit timpul potrivit. In orice caz, lăsați pe mine.

Du-te, dar, spune Bucciolo. Am să te aștept aici.

●

Precupeața se duse cu coșul ei în strada Mascarella, văzu pe madonna Giovanna stând la poartă, îi dădu bună ziua și-i spuse:

— Madonna, printre lucrurile ce vând nu e nici unul care să vă placă? Luați fără sfială tot ce doriți.

Așezându-se lângă madonna Giovanna, bătrâna începu să-i arate panglici, gaz pentru rochii, pungi pentru bani, cordoane, foarfeci, oglinzi și alte lucruri de acest soi. Giovanna le privi lung; o pungă îi plăcu în mod deosebit.

— Dacă aș avea bani, spuse, aș cumpăra bucuroasă această pungă.

Bătrâna răspunse:

— Madonna, pentru ce să vă gândiți la astfel de nimicuri? Luați tot ce vă place. Sunt plătită.

Uimită, doamna vru să știe cui datora amabilitatea acestei bătrâne.

— Ce vrei să spui femeie? o întrebă. Ce înseamnează cuvintele astea?

Atunci precupeața îi ținu, cu glas dulce, următoarea cuvântare:

— Am să-ți spun, madonna. Un tânăr, anume Bucciolo, m'a trimis la dvs.. Vă iubește și vă este devotat din toată inima. Nu este pe lume nici un lucru, fie el cât de greu și primejdios, pe care să nu-l facă, numai ca să vă facă pe plac. Dacă ar binevoi, zice, să-mi poruncească ceva, n'ar putea să-mi facă o plăcere mai mare. Și plânge cu lacrimi fierbinți și vă iubește atât și se topește ca o lumânare. Să mă bată Dumnezeu dacă vă mint când spun că n'am văzut un tânăr așa de frumos și de nobil!

Când Giovanna auzi aceste cuvinte, fața ei se roși de indignare.

— O, daca nu m'ar împiedica modestia, ți-aș răspunde după cum meriți, vrăjitoare bătrână! Cum îndrăznești să vii cu asemenea propuneri la o femeie cinstită? Dumnezeu să te pedepsească cum știe mai bine!

Și, luând de după poartă un par care servea la închiderea ei, vru să dea în bătrână care, adunându-și marfa, fugi mâncând pământul. Nu se simți în siguranță decât atunci când se văzu lângă Bucciolo.

— Hai, spune, cum a fost? întrebă acesta, pe precupeață.

— Vai, conașule, nici nu se putea mai rău! De când sunt n'am mai pățit așa ceva. Dacă n'o luam din loc, oasele mele bătrâne gustau parul. Nu știu, domnule Bucciolo, ce aveți de gând să faceți. Eu însă nu mă mai duc la femeia aceea și vă sfătuesc și pe dv. să faceți la fel.

Foarte necăjit, Bucciolo se duse numaidecât la bătrânul său profesor și-i povesti cele întâmplate.

— Liniștește-te Bucciolo, în spuse Fabricio. Nici un copac nu cade dela prima lovitură. Mai treci odată pe sub fereastra ei. Să vedem ce mutră o să facă. Pe urmă, vino la mine.

Bucciolo se duse spre casa iubitei sale. De îndată ce-i văzu, aceasta își chemă slujnica.

— Uliva, — îi porunci, — îl vezi pe tânărul ăsta... Du-te după el și spune-i să vină negreșit la mine, diseară.

Uliva se apropie de Bucciolo și-i spuse:

— Domnule, madonna Giovanna vă roagă să veniți neapărat diseară la dumneaei, pentrucă dorește să vă vorbească.

Bucciolo nu mai știa ce să creadă. Totuși, răspunse:

— Bine. Spune stăpânei tale că am să vin bucuros.

Pe urmă, se întoarse la Fabricio. Surprins el însuși, profesorul întrebă:

— In ce stradă stă cucoana?

— In strada Mascarella.

— Și cum o chiamă pe slujnică?

— Nu știu. E înaltă, slabă, negricioasă și schiopătează de piciorul stâng.

— Dumnezeule, e Uliva, bombăni printre dinți profesorul și se făcu roșu ca racul.

— Ce ați spus, maestre? întrebă Bucciolo.

Lui Fabricio i se păru că pământul se deschide sub picioarele lui și că fața lui Bucciolo se desfăcea în două. Fiindu-i teamă că acesta ar putea să rostească numele madonnei Giovanna, propria lui soție, și nesimțindu-se tare ca să poată suporta o nouă lovitură, nu îndrăzni să întrebe de numele doamnei. Iarna, profesorul dormea la facultate ca să poată citi și noaptea, pe când madonna Giovanna rămânea acasă singură, cu slujnica ei.

— Te duci la întâlnire, Bucciolo?

— Firește!

— Te rog să treci pe la mine când ai să fii gata.

Bucciolo spuse „bine" și plecă. După atitudinea și cuvintele tânărului, profesorul trase concluzia să acela nu știa nimic.

„Nu vreau deloc, gândi Fabricio, ca el să studieze această știință pe socoteala mea".

Seara, Bucciolo veni, după cum promisese.

— Maestre, e timpul să mă duc.

— Du-te și fii cu băgare de seamă.

— O, puteți fi sigur de mine.

Avea zale groase pe piept, o sabie ascuțită la subțioară și un pumnal lung la șold, într'un cuvânt, luase toate măsurile de precauțiune. Când Bucciolo ieși, Fabricio îl urmă cu atâta prudență, încât tânărul nu-l simți. Acesta ajunse la ușa iubitei sale și, de îndată ce bătu în ea, cucoana îi deschise și-l introduse înăuntru. Convingându-se cu ochii săi că iubita lui Bucciolo era, în adevăr, madonna Giovanna, propria lui soție, fu cuprins de o furie de nedescris.

— O, Minerva, nu mai încape îndoială: el se instruește pe socoteala mea!

Fabricio se întoarse fuga la universitate, luă o sabie, un pumnal și reveni în strada Mascarella, cu gândul de a-l surprinde pe Bucciolo. Ajuns acasă, bătu în ușă. In clipa aceea, madonna Giovanna stătea cu prietenul ei lângă cămin. Auzind că cineva bate în ușă, ghici că e Fabricio. Luându-l pe Bucciolo de mână, îl conduse în odaia de alături și-l ascunse sub o grămadă de rufe ude ce se găsea sub o masă, lângă fereastră. Pe urmă, fugi la ușă și întrebă:

— Cine e?

Maestrul strigă:

— Dar deschide odată, ticăloaso, deschide!

Giovanna deschise și, văzându-l pe profesor înarmat, făcu:

— Dumnezule, dar ce ți-a venit, Fabricio?

Profesorul însă, în loc să se liniștească, strigă și mai tare:

— Jur pe Apollo că-l cunosc pe acela care-i aici!

— Vai, nenorocita de mine, strigă Giovanna, ce tot spui? Caută prin toată casa și dacă găsești pe cineva, poți să mă supui supliciului roatei. O, Doamne, ce rușine, ce rușine! Cât e de dureros să fii femeie credincioasă! Intreabă-i pe vecini dacă au ceva de spus despre modestia și virtutea mea. Deunăzi, venise o bătrână... Dar la ce bun să-ți mai vorbesc despre asta! Nu-ți rămâne decât să faci rugăciuni, pentrucă necuratul vrea să-ți prăpădească sufletul.

●

Profesorul aprinse o lumânare și căută în pivniță, printre butoaie, pe urmă cercetă odăile, se uită sub pat, străpunse cu sabia salteaua, în mai multe locuri; într'un cuvânt, nu rămase necercetată nici gaură de șoarece. Bucciolo însă nu fu găsit. Giovanna îl urma pe profesor, cu lumânarea în mână și spunea:

— Te rog, vino-ți în fire, fă-ți cruce, pentrucă îmi dau bine seama, acum, că diavolul te-a făcut să vezi lucruri la care eu nu îndrăznesc nici măcar să mă gândesc. Să știi că dacă așa ceva mi-ar fi trecut măcar prin gând, mi-aș fi pus capăt vieții. Te conjur, nu te lăsa învins de diavol!

Negăsindu-l pe Bucciolo și obsedat de neîncetatele îndemnuri ale soției sale, pe care aproape că o credea, profesorul se întoarse la universitate.

Madonna Giovanna trase numaidecât zăvorul la ușă, își scoase prietenul de sub rufe, făcu foc mare în cămin, fripse un purcel de lapte și aduse din pivniță câteva sticle de vinuri alese. Ei mâncară și băură, și noaptea trecu, pentru ei, în voie bună și desmierdări. Când veni dimineața, Bucciolo spuse:

— Madonna, trebue să mă despart de tine. Nu vrei să-mi poruncești ceva?

— Ba da, răspunse femeia, îmbrățișându-l cu duioșie, îți poruncesc să vii din nou, astă seară.

Bucciolo făgădui să revină, apoi se duse la universitate și spuse profesorului său:

— Vreau să vă spun ceva care o să vă amuze.

— Vorbește, te ascult.

— Aseară, începu Bucciolo, pe când mă găseam în casa iubitei mele, bărbatul ei a venit pe neașteptate, a răscolit toată casa, dar nu m'a găsit. Ea mă ascunsese sub un morman de rufe ude și știu să-l ducă așa de bine pe soț, încât bietul prostănac a cezut-o și a plecat. Rămași singuri, am mâncat un purcel de lapte și am băut vinuri delicioase. Pot să vă asigur, maestre, că am petrecut foarte bine. Arta aceasta a dragostei mi se pare cea mai frumoasă și atrăgătoare din câte am cunoscut. Nici nu știu cum să vă mulțumesc. Și-acum, cu voia dv. mă duc să mă odihnesc puțin, pentrucă n'am dormit toată noaptea și am promis madonnei Giovanna să vin la ea diseară.

Fabricio spuse:

— Când ai să fii gata, treci pela mine.

— Cu plăcere, răspunse Bucciolo și se duse să se culce.

Profesorul, pe care mânia îl scosese din sărite, încercă să-și facă cursul, dar, în loc de silogisme, spunea asemenea prostii, încât pretextă că e bolnav și coborî depe catedră. Inima lui era roasă de gelozie și, în cursul zilei, nu visa decât la mijloacele de a-l prinde pe Bucciolo și a-l pedepsi. Se duse la un bătrân care ținea într'o ulicioară din apropiere o prăvălie de arme și luă cu chirie zale ruginite și un coif vechi de câteva veacuri.

●

Seara, Bucciolo, lipsit de griji, veni la Fabricio și-l anunță:

— Mă duc.

— Du-te, du-te, răspunse profesorul, și nu uita să vii mâine dimineață să-mi spui cele ce se vor întâmpla.

— N'aveți nici o teamă, voi veni, — spuse Bucciolo și porni spre iubita sa.

Punându-și zalele și coiful, profesorul se luă după discipolul său, hotărind să pună mâna pe el la ușa casei. Dar Giovanna, care își aștepta prietenul, îi dădu drumul numaidecât și închise ușa. Fabricio, venind imediat după el, începu să facă gălăgie mare. Atunci Giovanna stinse lumânarea, se așeză înaintea prietenului său, acoperindu-l în întregime și deschise ușa. Inlănțuindu-și cu un braț bărbatul, cu celalt îi făcu vânt lui Bucciolo, cu atâta dibăcie și repeziciune, încât soțul nu observă nimic; pe urmă începu să țipe:

— Ajutor, săriți, profesorul a înebunit!

Și-l ținea bine, ca să nu-i scape. Bucciolo nu-l recunoscu pe Fabricio, pentrucă cozorocul coifului îi acoperea fața. Vecinii, veniți la strigăte, văzându-l pe profesor îmbrăcat cu zale și cu coif și auzind pe soția lui strigând: „țineți-l! a înebunit de prea multă muncă!", crezură că Fabricio își pierduse mințile. Il înconjurară cu compătimire și-i spuseră:

— Vai, domnule, ce v'a venit? Culcați-vă repede, odihniți-vă cum trebue și căutați să nu vă obosiți creierul în viitor. Noi suntem niște proști, dar vă sfătuim din toată inima: liniștiți-vă, domnule.

— Cum, să mă liniștesc, urla Fabricio, când am văzut-o cu ochii mei pe ticăloasa asta lăsând să intre în casă pe amantul ei.

— Un amant! făcu Giovanna. Vai, nenorocita de mine! Dar întreabă-i pe oamenii ăștia dacă au observat ceva rău în purtarea mea!

Atunci toate femeile și toți bărbații răspunseră într'un singur glas:

— Domnule, uitați prostiile astea, pentrucă n'a fost și nu va fi niciodată femeie mai modestă și mai cinstită decât soția dv. Suntem siguri de asta!

— Voi nu sunteți siguri de nimic! strigă profesorul. Eu vă spun că i-am văzut amantul cu propriii mei ochi, și că în clipa asta e în casa mea.

●

In vremea aceasta, veniră cei doi frați ai madonnei Giovanna. Văzându-i, aceasta începu să plângă și mai tare.

— Dragii mei, le spuse, bărbatul meu și-a pierdut mințile și vrea să mă omoare. Pretinde că am lăsat să intre în casă pe amantul meu. Ce spuneți despre asta? Știți bine că nu sunt o femeie de felul ăsta și că n'am fost crescută ca să rabd asemenea jigniri.

Atunci, frații spuseră:

— Ne miră că îndrăznești să te porți astfel cu sora noastră. Sunt câțiva ani de când trăiți în bună înțelegere. Ce ți-a venit astăzi și dece te-ai supărat în așa hal pe ea?

— L-am văzut pe amantul ei, repeta Fabricio, l-am văzut cu ochii mei.

— Bine, spuseră frații, să-l căutăm și dacă îl găsim, îi dăm o corecție ca să fii mulțumit.

Unul din ei, luându-și sora la o parte, o întrebă:

— Spune drept, e vreun bărbat în casă?

— Ce spui! făcu madonna Giovanna, nu ți-e rușine să-mi pui astfel de întrebări? M'a ferit Dumnezeu de așa murdărie! Mai bine să mor de o mie de ori decât să săvârșesc astă faptă sau măcar să mă gândesc la ea!

Complet asigurați de aceste cuvinte, frații începură să caute prin casă, împreună cu Fabricio. Soțul, observând mormanul de rufe, se aruncă peste el și-l străpunse cu sabia cu atâta furie, ca și cum ar fi fost Bucciolo în persoană, pentrucă credea că acesta din urmă e ascuns acolo.

— Vedeți?! făcu madonna Giovanna, ridicând mâinile spre cer. Nu este o nebunie să bagi sabia în aceste rufe inofensive, care sunt ale lui?

Frații răscoliră toată casa și, negăsind nimic, rămaseră cu convingerea că cumnatul lor și-a pierdut mințile.

Unul din ei spuse:

— E nebun.

Celalt adăogă:

— Recunoaște dragă maestre, că n'ai avut dreptate când ai tratat-o pe sora noastră ca pe o femeie necinstită.

Auzind aceste cuvinte, profesorul fu cuprins de furie, căci nu putea să se îndoiască de ceeace văzuse cu ochii lui. Incepu sa-și înjure cumnații, agitându-și sabia scoasă din teacă. Atunci, tăbărând pe el, frații îl dezarmară, îl legară de mâini și de picioare și, lasandu-l așa toată noaptea, se duseră să se culce ca și madonna Giovanna, de altfel. A doua zi dimineață, chemară un medic. Acesta prescrise o doctorie, puse o compresă rece pe capul bolnavului, îi luă sânge și recomandă ca nimeni să nu-i vorbească, nici să-i răspundă la întrebări și ca să țină dietă până când se va simți mai bine. Totul fu executat întocmai.

In Bologna se răspândi trista veste că Fabricio, vestitul doctor în dialectică, „regele silogismelor", și-a pierdut mințile. Toată lumea îl compătimea. Studenții vorbeau între ei:

— Am observat de ieri că profesorul nu era într'ale lui. Vă aduceți aminte că n'a putut să-și termine cursul și că a avut o mutră ciudată?

Unii spuneau, bucurându-se:

— Iată ce pățești când ești prea învățat.

Studenții hotărâră să se ducă să-și vadă profesorul bolnav. Bucciolo, care nu știa nimic, se duse la universitate ca să-i povestească lui Fabricio ultimele sale aventuri. Dar acolo fu anunțat că maestrul a înebunit. Surprins și foarte necăjit, Bucciolo se duse cu colegii săi să-l vadă pe bolnav. Dar când văzu casa în care urma să intre, uimirea sa, apoi spaima sa n'avură margini. Înțelegând totul, era cât pe-aci să-și piardă cunoștința, dar, temându-se că zăpăceala lui ar putea fi observată, intră în casă împreună cu colegii săi și-l văzu pe maestrul Fabricio culcat, acoperit cu comprese reci, legat de mâini și de picioare, cu fața vânătă. Unul după altul, studenții se apropiară de profesor și-i spuseră câteva cuvinte de mângâiere. Când îi veni rândul lui Bucciolo, acesta se apropie de Fabricio și spuse:

— Scumpe maestre, vă iubesc și vă stimez ca pe un părinte. Dacă aș putea să fac un lucru care v'ar face plăcere, n'aveți decât să-mi poruncițI: vă voi asculta ca un fiu.

Profesorul, văzând sincera lui pocăință, îi răspunse cu bunătate:

— Bucciolo, Bucciolo, du-te în pace. Te-ai instruit destul pe socoteala mea, deși trebue să recunosc că m'ai instruit și tu pe mine.

Atunci madonna Giovanna spuse repede:

— Nu dați atenție la ceeace spune: e în delir.

Iar Bucciolo se grăbi să-și ia rămas bun, se duse la Pietro Paolo și-i spuse:

—Frate, fii fericit. Am învățat atâta aici, încât am pierdut dorința de a mai studia.

După aceste cuvinte, își părăsi prietenul, se pregăti de plecare și sosi cu bine la Roma.

Traducere de R. DONICI

Dumnezeu să-l ierte!

– schiță –

Eram în linia doua, adică la câteva sute de metri înapoia frontului. Intr'o vâlcea cu arbuști țepoși și ciuruită de adăposturi săpate de vechii locatari cari s'au retras, așteptam ordine, când pe înserate vine la grupa noastră domnul căpitan al companiei întâia. Ținea în mână un plic galben și auzim că-l chiamă pe majorul nostru.

— D-ta, domnule Tăbârcă, — i se adresează cu o politețe deosebită domnul căpitan — vei ști că batalionul nostru îți încredințează astăzi o mare misiune...

— Înțeles, domnule căpitan! — răspunde livid la față majorul, care nu se aștepta la acest duș rece.

— Vei duce în linia întâia, unde e frontul nostru înaintat și gata să ne înconjoare inamicul, un ordin secret. Dus și 'ntors. Atâta tot.

— Am înțeles, domnule căpitan, — e răspunsul majorului electrizat, ale cărui picioare stăteau să strice poziția de drepți.

— Domnul maior dorește să ajungă acest ordin la destinație. O echipă de câțiva soldați cu armele, asigură paza. S'ajungeți în noaptea asta fără doar și poate, chiar dacă frontul s'a deplasat. Cum vă'ntoarceți, vă privește.

Domnul major Tăbârcă ia plicul, pe care-l pune pe pieptul vestonului și se'nvârtește în loc ca să comande:

— Să vie cinci oameni la mine, fuga-marș!

Tocmai se lăsa noaptea și plecarea trebuia să aibă loc imediat. S'au ales câți trebuiau dintre noi și sub protecția nopții pornim. Jumătatea de lună de pe cer ne-a luminat drumul și ne-am îndeplinit misiunea fără nicio peripeție. In mers toți eram „frații" și „băeții" domnului major și povesteam despre faptele noastre de arme și despre vitejiile unora dintre noi, mai ieftin sau mai scump plătite. Tot așa de vorbă am rămas peste noapte la comanda unde am avut ordin să mergem, și numai a doua zi, la revărsatul zorilor, o pornim înapoi la compania noastră.

Nu călcăm mult, când găsim o brancardă inamică, aruncată în cărare.

— Dom' major, s'o luăm cu noi, e un trofeu! — spune unul.

— E captură de război — întărește altul.

— Ce să facem cu ea? avem două la unitate!

— O să mă culc eu în ea— reia Postârnac, cel mai glumeț din toți — m'acoper cu foaia de cort și frații s'o țină că sunt mort. Să facem o glumă, ce-i viața omului pe front?! — spune el făcând cu ochiul către ceilalți. S'aud și eu câți zic: „Dumnezeu să-l ierte!"

— Măi Postârnace, bine te-ai gândit! Tu ai tăcut toată noaptea și cum ți-a venit ție asta în cap? Uite ce-i: eu sunt ăla mortu. Voi să mă duceți pe sus. Dar băgați de seamă, să fiți oameni serioși. Uitați-vă drept la mine! Dacă 'ntreabă cineva: „Pe cine duceți voi acolo, măi băeți?" — voi ce-o să ziceți? Ai?!

— Pe dom' major Tăbârcă! — răspunde prompt la ordin, tot Postârnac.

— Așa mă leat, spuse el „fraților" de aseară, și toți să vă rugați „Dumnezeu să-l ierte!" oridecâte ori e cazul, dar tare, să se-audă bine!

Zis și făcut. Domnul major s'a tolănit voios pe targa rău cioplită a rusnacilor cari au renunțat la povara ei și băeții noștri făceau haz, căci jocul acesta de-a scarlotianul trebuia să le evoce amintiri din copilărie.

Deabia cocoțat pe brancarda căzută ca din senin, scutit de altă grije, se gândea și se tot gândea în sinea lui:

— Când vor trece pe lângă mine atâția și vor auzi cine sunt eu mortu pentru Patrie, vor lăcrăma și vor zice și ei: „Dumnezeu să-l ierte!" De milă am să plâng și eu. Dar păcat că n'am batistă. Am uitat-o în buzunarul mantăii.

— Mă, care ai o batistă? — a strigat cu glas tare.

— Eu, dom' major, — răspunde unul și-i întinde la comandă batista lui de podoabă, una străvezie, de mătase, care curgea ca argintul viu printre degete.

— Alta mare, mă! ce?! vi s'a făcut de joacă vouă?!

Atunci Postârnac îi aruncă la cap sub foaia de cort un prosop care ar fi fost bun și de turban pe frontul sudic, ca să-l poată, bietul, umple cu lacrimi și plânge din plin propria-i moarte, când trecătorii vor întreba cine e și când vor auzi ce mândrețe de om a luat Dumnezeu. Dacă trăia, mari vitejii făcea.

Pe când mergeam așa și brancardierii noștri de circumstanță făceau cu schimbul doi câte doi, își făcu apariția dinspre linia frontului un roiu de avioane cu șeceri și ciocane zugrăvite pe aripi. Dom major le-a auzit.

— Au galben la coadă, mă „fraților"? — întrebă el pe „leatul" de adineaori — sau sunt de-alea roșii?

— Roșii, dom' major!

— Lăsați de grabă patul jos!

Intre timp, brancarda lui de om teafăr se prefăcuse în năsălie.

— Și să fugiți din șosea colo'n mărăcini!

Dupăce e depusă sarcina, când a fost la sculat, dom major la repezeală a intrat cu mâna într'o așchie a brancardei crăpate la un capăt și când să dea să meargă, fiind puțin amorțit, a călcat în gol și și-a scrântit un picior.

Dacă n'a fost moarte, să fie un caz de rănire, o fi zis soarta. Dacă nu-l durea capul, ce-i trebuia să se lege? — se 'ntrebau frații. Fapt e că Dumnezeu nu l-a iertat.

In câteva clipe avioanele au schimbat direcția și au dispărut. Micul convoiu funebru, transformat acum în societate de salvare, se 'ntrunește din nou, din acest moment pentru un caz real.

Domnul major, în loc de un pansament mic și simplu, și-a înfășurat prosopul pe după toată mâna, l-a dat odată și după gât și sprijinit de Postârnac s'a așezat, oftând, în targă, trăgându-și binișor piciorul cu vinele sucite.

— Iac'așa devine la atacurile aeriene din avion, — reflectează mintea domnului major. Când nici nu te gândești! Ce știți voi?! Uitați-vă la mine: voi n'o să fiți niciodată eroi! Eu puteam să și mor! Acum mișcă pasul, mă leat! Nu vedeți cum devine cazul?!

— Așa-i dom' major, neașteaptă cu ceaiul!

M. CERNEA

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-988

5/1942-

BIBLIOTECA CENTRALĂ

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 25-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL LI • Nr. 5
SAMBATA 31 Ianuarie 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

fisier

In ultima vreme Bucureştiul se cufundă în întuneric în acel răstimp care odinioară era umplut de iradiaţiile strălucitoare ale firmelor, lampadarelor electrice, reflectoarelor cari iluminau edificiile publice şi atâtea alte surse de lumină, nenumărate şi felurite. Atunci socoteam lumina electrică, în special prin efectele realizate mulţumită ei, unul din elementele artei contemporane şi desigur nu mă înşelam evaluând farmecul nenumăratelor realizări pe cari fascicolele de raze (placate pe întuneric nu ar fi o falsă exprimare) ajungeau să le extragă din obiectele ce le stăteau în cale. Acum, această nouă şi inedită artă se află pentru un timp eclipsată, în locul ei, un profund întuneric care nu ne prea îngăduie să stabilim diferenţa dintre un „negru" şi un „alb", învălue oraşul îndată ce lumina soarelui nu mai dăinue.

●

Iată totuşi că această besnă nu este lipsită de farmec. O poezie foarte ciudată răsare odată cu dispariţia luminii. Gândul nostru atât de urban, atât de evoluat, civilizat în ritmul mecanic al secolului XX, are ocazia să afle felul în care au trăit strămoşii noştri, într'o vreme a cărei strălucire incontestabilă ne trimite şi astăzi efluvii.

Spun aceasta, fiindcă efectiv m'am gândit la ei, într'o seară târziu, când, pe stradă am întâlnit neprevăzutul unor gropi care cu greu se puteau distinge în dosul invizibilităţii lor absolute. Şi poate am avut o clipă de nemulţumire, (nu chiar nemulţumire, un fel de stare ciudată care culegea în amintirea luminaţiei nocturne din trecut, melancolia călcatului în gropi şi strâchini — honni soit qui mal y pense — actual).

Dar mi-am reamintit deodată cum, şi nu e mult de atunci, puţini erau cei ce îndrăsneau să mai iasă pe străzi, trecute anumite ore, fiindcă besna cea mai desăvârşită împiedica orice posibilitate de circulaţie, şi uşura acţiunea vreunor răufăcători (de aceştia se găsesc mai totdeauna).

În acea vreme, pentru a putea eşi noaptea, boerii mai de vază aveau slugi într'adins toamite cari purtau alaiul dela o casă la alta (se circula cu alaiu, odinioară) înconjurat de torţe. Desigur, nu orice boer avea dreptul la aceşti luminători.

Minunată trebue să fi fost impresia lăsată de trecerea unui astfel de cortegiu, şi pe tot atât de scurtă, totul cufundându-se apoi grabnic în întuneric, lăsând gropilor pline cu noroiu fericirea de a mai face o posnă răutăcioasă îndrăsneţului care s'ar fi încumetat să le înfrunte singur.

Erau însă puţini aceştia, căci lumea, cum spuneam, nu îndrăsnea să mai circule în totul nopţii.

●

Cu drept cuvânt, vechii Bucureşteni puteau înţelege suferinţele bietului Juvenal, atât de nemulţumit de ideia circulaţiei, noaptea, pe străzile întunecoase ale Romei.

Pornirea lui, fără îndoială exagerată, cuprinde însă multe din neplăcerile simţite secole de-alungul de locuitorii oraşelor din întreaga lume, până la înjghebarea iluminatului nocturn prin orice mijloc care a culminat apoi mulţumită genialei electricităţi.

— **Poţi cu drept cuvânt fi numit neserios dacă nu prevezi accidentele şi porneşti să cinezi în oraş fără a-ţi face testamentul** — (Sat. III. 73. Juvenal).

Fără îndoială, această tristă espectativă nu ne mai aşteaptă astăzi, nici teama de a primi lături în cap, (tot Juvenal), însă vechii Bucureşteni, cărora le acordam dreptul de a înţelege cu prisosinţă truda satiricului nostru, au aflat, sunt sigur, asemenea neplăcute întâmplări.

DIMITRIE POPESCU

(Urmare în pag. 3-a)

AURELIA ARICESCU VASILIU
Podul Mihai Vodă

„PRIMEJDIA ARTEI"

de **ION FRUNZETTI**

„Primejdia artei" este o problemă socială de multă vreme formulată, cu sau fără dreptate. Nu justificarea reală a tezei acesteia, ci valoarea ei pentru conştiinţe interesează; pentrucă, în fond, ceeace determină acţiunea socială este o anumită concepţie a legiuitorului, întemeiată de multe ori nu pe datele precise ale explicaţiei cauzale, ci pe impresii sau presupuneri, pe jumătăţi de informaţie asupra obiectului, pe insuficienţe de înţelegere a fenomenelor.

Condamnarea platoniciană a artei, citată de obiceiu ca să ilustreze neînţelegerea pentru faptul estetic, al celui mai artist totuşi dintre gânditorii antichităţii, se explică însă prin raţiuni de ordin mai înalt decât simpla deficienţă a înţelegerii simpatetice.

Intr'o societate de tip nooc ratic, bazată pe nobleţea spirituală a membrilor săi, (o societate spiritualist-aristocratică), în care suprema lege era conştiinţa rolului civic al fiecăruia, orice îngerinţă sentimentală în programul strict raţional determinat al cetăţeanului, însemna desigur o primejdie pentru integritatea acestuia, şi o derogare dela legile raţiunii diriguitoare.

Arta, nivel inferior de cunoaştere prin imitare, (mimesis), prin imitarea naturii adică, la rândul ei imitaţie a ideilor arhetipice, nu prezenta pentru gândirea autorului „Republicei", numai neajunsul acestei duble contrafaceri a realităţii celei adevărate, (adică a celei ideale). Ea îşi cerea condamnarea şi prin caracterul de sensualitate implicat, ca una ce se adresa cunoaşterii prin simţire promovând în felul acesta simpatia faţă de lumea inferioară ca nivel, a sensibilităţii.

Nu e greu să avem, mărginindu-ne la consequenţa teoretică a sistemului, justificare în cadrul conştiinţei lui Platon, pentru nedreptul exil al artei din cetatea ideală.

Mai dificil ne pare să încercăm a descoperi legătura interioară, în cadrul sistemului organic dacă cel dialectic articulat nu există, între natura muzicală prin excelenţă a unui gânditor al străfundurilor oceanice omeneşti, ca Friederich Nietzsche, şi neaşteptata repudiere a muzicei, care a surprins atât pe contemporanii săi.

Sunt cunoscute împrejurările şi amănuntele procesului intentat de titanul acesta al germanismului, spiritului germanic exprimat în muzica nouă a lui Richard Wagner, în numele căruia Nietzsche jurase un timp ca în numele divinităţii sale de păgân. Nu încercăm a le readuce în amintirea cititorilor, implicaţiile lor biografice şi psihologice fiind cu mult prea bogate pentru a se lăsa prinse în cele câteva rânduri ale unei grăbite notări ca cea de faţă. Altul este motivul însemnărilor acestora, nu mai puţin important totuşi: Se cunosc fragmentele adunate sub titlul „Menschliches, allzumenschliches", — opinii, sentinţe, aforisme, grupate arbitrar, sau negrupate, fără continuitate, fără logică, fără altă valoare decât a mărturiei incluse, spontan, necontrafăcut, liber.

In primul volum din seria aceasta, („Călătorul şi umbra sa"), există o notă cu titlul „Muzică şi Boală". „Primejdia muzicii noui, este că ea ne prezintă cupa deliciilor şi a sublimului — scrie Nietzsche — cu un gest atât de captivant şi cu o asemenea aparenţă de extaz moral, încât cel mai moderat şi cel mai nobil sfârşeşte întotdeauna prin a sorbi câteva picături mai mult decât trebue. Această minimă desfrânare, repetată la infinit, poate să aducă final o alterare a sănătăţii intelectuale, mai profundă decât aceea care ar rezulta din excesele cele mai brutale: Astfel ca într'o zi să nu mai rămână altceva de făcut decât evadarea din grota nimfelor, pentru a ne întoarce, prin valuri şi primejdii, spre Itaca visuri-

(Urmare în pag. 4-a)

MARIA CHELSOI-CRISTEA **Sibiu**

Stihuitorii de război

de **I. VALERIAN**

Evenimentele care s'au perindat prin viaţa noastră în ultimii doi ani au fost atât de variate şi complexe — s'au desfăşurat pe atâtea planuri de manifestare colectivă — încât, dacă am presupune, prin absurd, procesul lor terminat, bogăţia fenomenelor trăite ar ajunge pentru câteva generaţii de scriitori, ca să alimenteze motivele de inspiraţie.

In cadrul celorlalte aspecte, desigur literatura noastră se găseşte la o răspântie, mult mai pronunţată decât în trecutul război mondial, când seismul n'a avut atâta putere de răsturnare în straturile sociale şi structura psihologică.

Poeţii sunt primii cari desfăşură flamurile pe noile poziţii. Prin darul spontan al creaţiei, ei sesizează în mod intuitiv viitorul, iar contribuţia lor se revarsă în ogorul culturii noastre, asemenea unor puternice izvoare pe un teren secătuit de vânturile tuturor incertitudinilor.

Ne orientăm către o trăire eroică — ne întoarcem cu tot sufletul către etnicitate, cum poate, n'a mai fost dela generaţia lui Alecsandri, după războiul Independenţii. Această reacţie de organism tânăr şi sănătos este explicabilă, dacă ne amintim că în ultimele două decade poezia noastră a fost năpădită de toate miasmele apusului intoxicat de rafinament.

In urma pasului eroic, poeţii de azi, fie că au trăit de aproape sau de departe fiorul luptelor, tind să închege marea epopee a neamului, învesnicind clipele mari ce le trăim.

Desbărată de retorismul ocazional, o parte din poezia de război va rămâne în lirica noastră. In afară de poeţii calificaţi, a căror ampioare este ceva mai reţinută, un fenomen interesant îl oferă mulţimea stihuitorilor necunoscuţi. In versul lor simplu, dar fierbinte, vorbeşte massa anonimă, acel minunat popor care ne-a dăruit „Miorita" şi celelalte comori folkloristice.

Vom considera pe aceşti cântăreţi, născuţi din tensiunea câmpurilor de bătae, primii pionieri, pregătind marea poezie a războiului desrobirii. Ei depun munca de harnice albine în fagurul de aur ce va îmbogăţi patrimoniul literaturii.

Urmărind cronologia poeziilor din ultimii doi ani, vom găsi înregistrate marile încercări trăite: clipele de înfrigurată aşteptare ale concentrării armatei, când nu ştiam din ce punct cardinal va porni urgia — zilele negre ale retragerii, când ostaşii învălmăşiţi pe drumurile bejeniei, se întorceau cu armele plecate ca la înmormântare — şi, în fine, chiotele de bucurie ale luptei, când elanul războinic a svâcnit ca un arc prea strâns, spălând umilinţele şi ridicând prestigiul ţării.

(Urmare în pag. 3-a)

lanuarie 1942

Adeseori mă opresc la fereastra asta, zăbovind să contemplu peisagiile lumii. Dar nu numai în înfăţişarea ei aparentă şi înşelătoare, ci cu deosebire căutându-i sensurile, acolo unde doar sufletul poate pătrunde. E în mine atunci cumînţenia şi mirarea copilului, care ia contact pentru prima dată cu aspectele geografice şi materiale de dincolo de el; deasemenea paremi-se că mai este curiozitatea de a ghici tâlcurile oamenilor care **trăesc în vieaţă** şi pe care de multe ori vieaţa îi dă peste cap Jocul de dincolo de fereastră îmi place şi mă întristează. Deobiceiu, îmi petrec ziua într'un mediu foarte ideal şi neverosimil al cărţilor ori al tăcerii înghemuită cu fruntea pe marginea mesei. Iar când soseşte ceasul turburător al fugii lângă fereastră, cred că mă pot desfăta orizonturile fără sfârşit şi prăbuşirile prea adânci ale vieţii, când în fond ştiu bine că mă vor îngrozi. Ar fi altfel dacă aş coborî să particip sau să parcurg eu însumi imensitatea ei, dar privind-o de aici, vieaţa îmi apare înfiorător de grea. Stăruie în toţi şi peste toate acelaş blestem dumnezeesc dela începutul lumii, a cărui osândă nici feţele cele mai luminate n'o pot ascunde. Oamenii se muncesc cu grijă să-şi închidă tainele, dar în jurul fiecăruia dintre ei eu văd capetele de şarpe ale destinului suprem cum le adulmecă urmele — şi atunci tainele lor sunt pentru mine ştiute pe din afară.

Iată o casă — şi fireşte în casa asta se nasc, iubesc, se macină şi mor oameni ca mine sau ca tine. Nu-i nevoe să le privesc feţele, dar mi-i închipui plângând, bucurându-se, blestemând sau pregătindu-se de moarte. Nicio fereastră şi nicio uşă nu se deschide (oamenii întotdeauna trag perdele groase peste biografiile lor) — şi cu atât mai mult îmi place să gândesc la necunoscutul sau streina de acolo, chiar să mă rog lui Dumnezeu pentru prihănirea şi liniştea lor. Copilul cere jucării, mama e bolnavă, domnişoara iubeşte, tata e plecat după pâine. Casa stă tot închisă. Nicio lege nu pătrunde aici, mâna onorabilă a niciunei societăţi de binefacere, fiecare casă este tabu pentru mecenaţii sau forţa publică a statului burghez. Dar la uşă pândeşte Destinul, iar Dumnezeu zâmbeşte capricios din cer. Vieaţa însă nu se opreşte aici, dimpotrivă circulă mai viermuitor decât puteam crede. Iată astfel strada, urcând în pieziş spre bulevard. Se încrucişează, se împiedică, trec indiferenţi unul pe lângă altul fiinţe de tot felul. Aspectul e dinamic şi aspru. Şcolarul cu o notă proastă în carnet, duduia întoarsă dela un rendez-vous ratat, ofiţerul cu semnul rănii de pe front, bătrâna cu amintirile în sbârcituri şi în poşetă, cerşetorul întinzându-ţi o mână de câine, servitorul umilit şi plictisit, alţi soldaţi cu ţara pe umeri, câţiva căţei îmbrăcaţi elegant, alţi bătrâni miopi şi caraghioşi, două pisici traversează strada, patru maşini, un autobuz şi încă o domnişoară singură, alt copil cu ochii sgâiţi de minunile murdare ale lumii — şi peste toate cade zăpada densă a acestui Ianuarie 1942. Unii izolaţi, alţii lipiţi prea mult, unii vociferând, alţii zâmbind — fiecare însă ducându-şi cu trudă rosturile şi mizeria, falsa bucurie sau chinul. Aceasta este strada, metropola, vieaţa de pretutindeni. Un spasm general, un urcuş la etajul şase, un coborîş latent, o pâine, o iubire, un pahar cu vin şi implacabilul sloriu al ultimei clipe.

Stau încă la fereastră şi contemplu peisagiile lumii, pe deasupra, în lături şi mai ales în adânc. Aş vrea să cobor pentru un ceas de plimbare, dar mi-e frică. Lucrurile verosimile întotdeauna sunt greu de suportat. Şi cel mai verosimil dintre acestea pare-mi-se că este vieaţa. Privind-o mai ales de aici dela fereastră, e groaznică. Deaceea prefer să mă întorc în celălalt peisaj, mai ideal şi mai neverosimil, al cărţilor sau al tăcerii înghemuită cu fruntea pe masa de scris. Parcă pe urmele mele nu vin şerpii? Vin, dar nu-i simt.

LAURENŢIU FULGA

Răfuială în generaţia tânără

Cu câţiva ani în urmă s'a desbătut — dându-i-se mare amploare — în publicistica română problema generaţiilor. S'au determinat cadrele şi oamenii au fost împărţiţi în „bătrâni" şi „tineri". Faptul s'a petrecut şi'n literatură. Şi încă destul de hotărît.

S'a luat atitudine şi s'au scris sumedenie de articole. Foarte puţine, însă, au reuşit să se menţină pe planul obiectivităţii. Semnatarii făceau parte intrinsecă din cadre — şi „bătrânii" căutau să-şi apere poziţiile cucerite de-alungul timpului, iar „tinerii" socoteau că le este ca primă datorie de onoare torpilarea bătrâneţii.

Au fost şi fericite excepţii. Un tânăr — al cărui nume n'are de ce să fie transcris aici dar a cărui pecete s'a imprimat adânc în vieaţa şi scrisul tineretului — a pus foarte cuminte problema, adresându-se deopotrivă sufletului cum şi vîrstei — după cum, deasemenea, bunăoară, un domn profesor dela Facultatea de Litere din Bucureşti a tratat această problemă în chip metodic şi luminos în paginile cursului d-sale universitar.

Se părea că problema a fost rezolvată şi toată lumea lămurită.

Zilele trecute am întâlnit într'o revistă un articol al unui domn, bănuiesc foarte tânăr, şi care punea din nou mult desbătuta problemă. Cu o frenezie de scris rar întâlnită, pe-o pagină din cele patru, câte are revista, dânsul proclama domnia tineretului şi debarcarea „vîrstnicilor care, se pare că vor să se odihnească pe laurii cuceriţi nemai publicînd nimic nou..."

Şi şeful acestor vârstnici era... nici mai mult nici mai puţin... d. Mircea Eliade!...

Mărturisesc — chiar dacă ar fi să se supere domnul autor! — am cetit foarte amuzat articolul în chestiune. Nici măcar nu mi-a putut provoca o cât de mică umbră de tristeţe, gândindu-mă câtă vreme a trecut fără să fi putut să citesc un esseu sau o carte de autorul „Huliganilor"... despre care ştiu că este în imposibilitate actualmente să publice continuarea în ciclul „Intoarcerei în raiu"...

Şi, totuşi, acest articol mă face să revin în această problemă mult discutată a generaţiilor.

Nu pentru a discuta generaţiile, pentru a cataloga scriitorii drept tineri şi bătrâni...

Cu totul pentru altceva şi, anume, de-a aminti stimatului meu articlier că oricât de pornită ar fi tinereţea — oricât de vifornie i-ar fi iureşul — este bine să nu se întunece perspectivele...

Este foarte uşor să critici.

Cu mult mai greu este, însă, să realizezi — şi-i bine ca 'nainte de-a da „bun de imprimat" scrisul tău, să'ncerci să te desprinzi din prezent. Să judeci ca şi cum s'ar fi scurs cel puţin zece ani dela acea dată. S'ar evita foarte multe gesturi pripite şi'n primul rând ar folosi acei ce aveau să le făptuiască...

Altfel, cum s'ar putea înţelege — dacă nu grăbit, articolul domnului căruia nu ţin să-i citez numele şi dela care, totuşi, aştept un răspuns — când sunt aruncaţi peste bord, fiind socotiţi de pe acum îmbătrâniţi, incapabili de-a mai scrie ceva bun, scriitori ca Mircea Eliade în deplină maturitate creatoare?!...

Este bine ca 'nainte de-a scrie o „genială" nuvelă — cu care autorul speră să răstoarne lumea 'nreagă — ori un articol „mare, de frondă", să se mai cerceteze istoria literaturii dacă-i atât de greu să se cetească în original opera celor dinainte. Nu de alta, dar s'ar putea afla că s'a scris cu mulţi ani în urmă „Luceafărul" că autorul este Mihail Eminescu şi că o nuvelă care trece frunta-riile timpului este „Niculăiţă Minciună", ca să nu mai amintim zeci şi zeci de titluri şi nume...

Şi este mult mai bine ca'nainte de-a cataloga lumea, s'o cunoşti. Altfel, se pot întâmpla atâtea...

Rândurile de faţă n'au a supăra pe nimeni. Cu atât mai puţin pe tânărul domn care le-a provocat şi căruia îi fac o confesiune:—sunt mai tânăr decât Mircea Eliade şi cum pe el l-a luat piatră de hotar fac parte — vrând nevrând — din generaţia d-sale. Sunt de al d-sale şi, deci, poate privi rândurile mele drept o răfuială... în generaţia tânără!..

EUGENIU V. HARALAMBIE

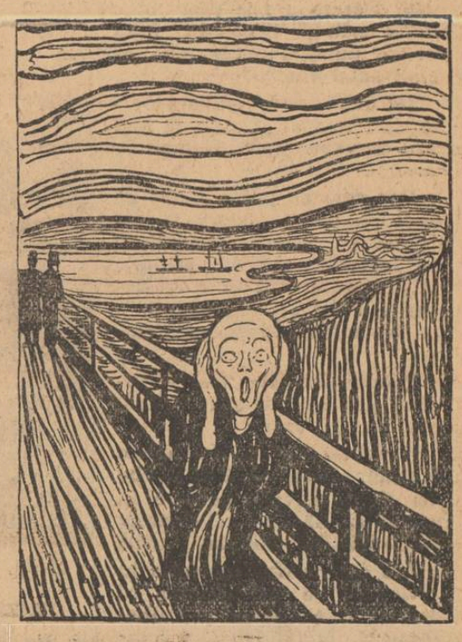

EDWARD MUNCH **Tipăt**

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

TREI INTERPREȚI AI LUI HAMLET

Am privit cu deosebit interes această întrecere artistică, dintre domnii Valentineanu, Vraca și Calboreanu. Și, la început, am socotit că lupta se va da frumos, pe față, cum se cuvine la trei dintre cei mai buni actori ai Naționalului. Credeam că cel puțin de astă dată, vor fi înlăturate mici'e intrigi și sforării de culise atât de obișnuite la actorii teatrelor particulare, dar ce desăvârșire nedemne pentru cățiva dintre fruntașii primei noastre scene.

Suntem admiratori convinși, atât ai domnului Valentineanu, cât și ai domnilor Vraca și Calboreanu. Și ne închipuim dragostea și râvna pe care a depus-o fiecare din acești trei actori, pentru a interpreta în condiții cât mai bune acest covârșitor rol al lui Hamlet.

Credem că orice elev de conservator păstrează în suflet o taină, un ideal: acela de a interpreta cândva rolul lui Hamlet, neiericit prinț al Danemarcei. Dar acest ideal, rareori este împărtășit și altora. Orice om, nempsit de puțin bun simț, își dă seama de câte greutăți va întâmpina din clipa în care va sui scena, pentru a da viață acestui unic personagiu realizat de geniul marelui Shakespeare. Fără să vrem, ne gândim la un interview — cetit anul trecut într'o revistă de specialitate. Un gazetar, ascuns sub un oarecare pseudonim stătea de vorbă cu un actor — ce e drept: destul de talentat — și junele gazetar, îl întrebă candid pe domnul actor:

— De ce nu v'ați gândit până acum să interpretați rolul lui Hamlet?" Simplu! Ca și cum l'ar fi întrebat de ce nu

bea cafea cu lapte în loc de ceaiu sau de ce nu-i place melodia „Mandolinata" (acestea sunt întrebările preferate ale reporteri'or dela ziarul săptămânal de teatru despre care vorbeam).

Actorul a răspuns, sincer;

— „Pentrucă mi-a lipsit curajul necesar ca să-l joc!"

Nici nu se putea răspuns mai bun

Intr'adevăr, un actor pentruca să-l poată interpreta pe Hamlet trebue să fie talentat (ceva chiar mai mult decât talentat), rezistent (nu râdeți; rezistent) și trebue să aibe mult, foarte mult curaj.

Domnii Vraca, Valentineanu și Calboreanu au dovedit că au curaj. Și s'au perindat pe scenă, fiecare interpretându-l pe Hamlet, așa cum îl vedea el.

Este aproape o imposibilitate pentru noi să afirmăm aici: Cutare a fost mai bine decât ceilalți. Căci în fond ce-am putea înțe'ege prin acest: „mai bine".

De bună seamă, putem foarte ușor spune: „Cutare a fost mai aproape de acel Hamlet pe care-l vedem noi".

Dar cine ne poate spune că acel Hamlet pe care-l vedem noi este adevăratul Hamlet? Să încercăm aici, în schimb, să arătăm chipul în care fiecare din cei trei interpreți, a înțeles să-l înfățișeze pe Hamlet

Primul Hamlet a fost — dacă se poate spune așa — domnul George Vraca.

Și aici se cade să deschidem o nouă paranteză. Este vorba despre un serviciu pe care au crezut că i-l fac unele gazete sau reviste, domnului Vraca.

Am cetit astfel, mai ales în revistele de specialitate, că domnii Valentineanu și Calboreanu, în urma creației domnului Vraca, ar fi renunat să mai interpreteze rolul lui Hamlet.

Lucru, care, trebue s'o mărturisim, ni s'a părut dela început stupid. Nu vedeam deloc doui actori de talia domnilor Calboreanu și Valentineanu, studiind ani întregi rolul lui Hamlet, pentruca la un moment dat să se sperie și să renunțe la rol. Nu vedeam lucrul acesta, oricât de magistrală ar fi fost interpretarea domnului Vraca. Deaceea am și anunțat că darea noastră de seamă nu va apare decât după ce rolul lui Hamlet va fi interpretat și de domnii Calboreanu și Valentineanu.

Curând, spusele noastre au fost confirmate. Rolul a fost jucat și de domnul Calboreanu. Atunci a apărut în aceleași reviste o notiță din care reeșea că domnul Vraca, fiind bolnav, a renunțat pentru câtva timp să interpreteze rolul lui Hamlet. Aceasta, ca și cum domnul Calboreanu ar fi fost o simplă dublură a domnului Vraca.

Ei bine, să fim înțeleși: în cazul celor trei Hamleți (dacă li se poate spune așa) n'a fost vorba de interpret titular și de dubluri.

Direcția Teatrului Național i-a socotit pe cei trei actori mai sus pomeniți la fel de demni de a interpreta rolul lui Hamlet. Dar, cum nu se putea ca cei trei actori să apară pe scenă în aceeași zi, ei au apărut într'o anumită ordine care s'a întâmplat să fie aceasta: Vraca, apoi Calboreanu și la urmă Valentineanu.

Și cu asta, cred că am lămurit orice neînțelegere.

Cât, în ceeace privește notițele amabile strecurate prin gazete, acestea nu pot constitui decât un prost serviciu adus domnului Vraca. Și suntem convinși că ele n'au pornit dela dânsul.

Dar cum remarcăm că paranteza s'a lărgit, fără voia noastră, ceva cam mult, și pentru a nu intra în conflict cu spațiul restrâns al cronicei, ne vedem siliți să amânăm darea noastră de seamă pentru numărul viitor al revistei.

Până atunci, o mică observație: Teatrul Național a vrut să ne prezinte anul acesta, trei Hamleți deosebiți, fără să reușească în întregime.

Lucrul se poate explica ușor: am avut trei Hamleți și un singur regisor. Era normal ca regisorul să dea aceleași indicații tuturor celor trei interpreți.

Cu totul altfel ar fi stat lucrurile dacă prezentarea lui Hamlet ar fi fost încredințată la trei din cei mai buni directori ai noștri de scenă.

Fiecare ar fi cerut alți interpreți pentru celelalte roluri ale piesei, fiecare ar fi pretins alte decoruri.

Dar e drept că această formulă e ceva cam costisitoare.

Așa că — bănuim — ea n'a fost pusă în discuție.

TRAIAN LALESCU

D. col. IONESCU MOREL

autorul piesei „Vă ordon, treceți Prutul", care se prezintă astăzi la Teatrul „Muncă și Lumină"

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

UN RECITAL PENTRU STUDENȚI

„Institutul de cultură italiană" își răsfață studenții. Cuvintelor inițiatoare ale prelegerilor, aparturilor cărții, atât de larg găsduite în îmbelșugata bibliotecă din Calea Victoriei, li se asociază elementul viu, demonstrativ, de mare repercusiune, al concertului, precum li s'au alăturat și li se vor mai alătura, într'un viitor pe care îl simțim apropiat, lecția revelatoare a călătoriilor în Italia, în muzeele și deasupra monumentelor ei fără egal.

După Mainardi, după substanțialele conferințe-concert intocmite atât de luminos de profesorul Alessandro de Masi, după Ranzatto, Bonucci, Ornella Santoliquido, iată un concert Giorgio Ciompi — Ion Filionescu.

Privilegiul pe care, cu mic, cu mare, înscrișii cursurilor Institutului îl primesc atât de darnic, nu poate să nu bucure, pe lângă beneficiarii înșiși pe oricine e, căutați de puțin, preocupat de lărgirea orizonturilor noastre de cultură de problema formării unui public, de a educării artistice a tineretului.

Mulțumirile ce se vor aduce „Institutului" nu vor fi niciodată destul de mari.

Alegându-se în persoana d-lui Ion Filionescu, colaboratorul pianistic al concertului, s'a putut risipi, și în privința condițiilor complimentare ale concertului Ciompi orice grije sau îndoială s'ar fi putut avea, din acest punct de vedere.

Talentul de cald cuprins emotiv al violonistului, mlădierile de fragedă sensibilitate și vibrațiile spontane ale temperamentului plin de dăruire pe care îl mărturisește neîncetat, au străbătut, în toate ungherele sălii, liberate și de orice stânjenire care ar fi putut veni din afară.

In scenă, cu replica imediată, cioplită în delicate rostiri, cu limpede și iscusită pătrundere muzicală, într'o distilată traducție sonoră, a jocului, credincios întovărășit al lui Ion Filionescu.

In sală, urmărite cu necontenită și înfrigurată atenție de atâți „noi veniți", cu toată receptivitatea lor însetată, într'o atmosferă în care absența maselor inerte de snobi, care crează adevărate goluri „de aer", în atâtea din sălile concertelor obicinuite, atât de rele conducătoare de emoție și muzică, se resimțea, providențial.

Sonata de Cesar Franck, ale cărei splendori sunt desigur făcute să nu păleasca niciodată; rămâne desigur una din cele mai grăitoare, mai depline, mai bogat trăite și mărturisite, din toate cele ce s'au desprins, de sub arcușul suplu și de înflăcărată tinerețe al artistului.

Numai un interpret de autentic har și veritabilă artă instrumentală poate răspunde astfel celor cerute de o opera muzicală de complexul aceleia ce este aceastâ sonată, ale cărei minuni de inspirație și de adaptare instrumentala la aceste minuni spirituale sunt făcute să trăiască atât cât va trăi și muzica.

„Virtuosul" a sclipit apoi într'un Cappriccio, de Paganini, stârnind și toată voioasa și ametitoarea volubilitate spaniolă a lui Zapateado, de Sarasate, sau înfloritele șiraguri, delicate și fugare de sonorități ale unor pagini moderne, cântate în bisurile terminale ale unei seri cu totul prietene muzicii.

(Desen de Ion Sava)

ELIZA PETRĂCHESCU

una din cele mai talentate actrițe ale tinerei generații

ECRAN

CINEMA TRIANON (VOLTA-BUZEȘTI): Vin marinarii

O comedie cu prea puține situații realmente amuzante.

Acțiunea este țesută pe năstrușnica idee pe care-o are un tânăr ofițer de marină ce'nsereează într'un ziar de mare tiraj un anunț adresat tinerelor romantice doritoare de-a începe o corespondență cu un visător marinar.

Bineînțeles, se prind în cursă nu una, ci câteva romantice dudui care se îndrăgostesc în bloc de domnul despre care vorbeam.

La întoarcerea vaporului, urmează o serie de rendez-vous-uri pe cari Don Juanul din marină le dă visătoarelor care s'au îndrăgostit de felul în care le întocmește scrisorile (cari scrisori erau bătute'n atâtea còpii câte dudui, ce făceau demonstrație de naivitate sau... romantism).

Cum era de așteptat, între toate aceste tinere persoane se găsește una „întocmai cum a visat-o El" care-i până la urmă „Mireasa principală".

Spun „principală", deoarece-i o nuntă triplă, celelalte două mirese făcând parte din personagiile secundare ale filmului.

Subiectul, tratat de un alt regisor, ne-ar fi putut prilejui un film în care-am fi găsit, desigur, ceva mai multe elemente neșarjate, pentru a-i asigura un succes deosebit.

CINEMA ARPA: Mister Moto.

Un film care deși-i construit pe clasicele baze ale filmelor polițiste, va tenta, desigur, pe cei cari nu pot adormi fără concursul unei cărți cu crime și mistere deslegate'n ultimele douăzeci de pagini ale volumului.

Aceștia vor pleca mulțumiți dacă suportă ca uciqașul, ale cărui crime servesc drept pretext întregului film, să nu desluească prea lămurit motivele care determină justiția terestră de-al trimite la închisoare și pe cea dumnezeiască în iad.

Peter Lore, excelent în rolul unui detectiv ale cărui trucuri luate din Arsene Lupin duc la descoperirea asasinului și la sfârșitul filmului.

ADRIANA NICOARĂ

GEO BARTON

un talentat element tânăr, din trupa d-lui Victor Ion Popa, care promite un frumos succes în viitoarea premieră a teatrului „Muncă și Lumină": comedia „Nas Sus".

SANDA DOROBANȚU

un tânăr și talentat element al noului Teatru Leonard deține un amuzant rol în comedia „N'am bărbat de lăsat", ce se va prezenta în curând.

Măști și reflectoare

Conservatoriștii caută un om de teatru

In amintirea lui Gemi Zamfirescu.

Scriu aceste rânduri în turburarea unor clipe petrecute în mijlocul necăjiților mei camarazi, tineri viitori actori. Acolo, unde abecedarul scenei e buchisit cu febre, la subsolul Conservatorului, mi-a fost dat să simt adânc lipsa acelui înger păzitor al tinereții noastre, George Mihail Zamfirescu.

Sub bolțile acelea de pivniță care au adăpostit pe mulți dintre cei cari au urcat cu succes scena, am întâlnit o lume cu fierberi mari; o studențime alta decât cea obicinuită de pe coridoarele facultăților de tot soiul. In mănunchiul acela de suflete tinere înfiorate de gânduri noui, care ar trebui să încânte somnolenta burghezie românească, totuși, se simte lipsa unui Om de ale cărui brațe și inimă să se agațe acești singuri curagioși nelipsiți de cea mai frumoasă aventură: dăruirea cu pasiune pentru înbunarea semenilor. Să știți că este de mirare și dureros cum acest nou romantism (nu exagerăm dacă îl numim astfel!) nu găsește sprijin în niciun chemat mai vârstnic, pentru călăuzirea și ordonarea atâtor tinere energii creiatoare, care se irosesc la șezătorile Ateneelor populare.

O desorientare domnește în sufletele acestea tinere, încărcate cu frumoase năzuinți. Scena le-a dat o febră care ar trebui să înduioșeze maestrele figuri ale pontifilor teatrului românesc. Mai mult. Să-i intereseze acest învățământ al artei dramatice, acest oropsit învățământ! Mai târziu li se cere acestor actori atât de mult, după ce tinerețea le-a fost terfelită, — după ce acestei tinereți, atunci, pe băncile Conservatorului, i se întorcea spatele!

Nu este de ajuns șase ore pe săptămână de declamație și compunerea unui rol. Șase ore pe săptămână de istoria literaturii dramatice.

Pe un podium — estradă de catedră și într'o clasă fără un pic de aranjament, atmosferă de sală de teatru, — să se poată repeta în bune condițiuni o *scenă* dintr'o piesă, este de-a dreptul ridicol și în plus obositor pentru profesor și elev. Emisia nu se poate controla și mișcarea se face restrânsă, ca pe o tarabă de bâlciu cu marionete. Indicațiile profesorului rămân valabile pentru acustica acelei camere.

Niciodată cele patru clase de dramă-comedie n'au avut prilejul unirei lor într'un ansamblu, în care elementele fiecărei clase să se poată manifesta într'un spectacol deplin. Dacă se ajunge la acest punct, ansamblul reclamă un director de scenă care să coordoneze individualitățile ieșite dela fiecare profesor. Și tot în sarcina acestui regisor cade alegerea unui repertoriu care să corespundă posibilităților tinerilor începători în ale teatrului. Tot pe lângă acest regisor se pot forma viitorii directori de scenă. S'ar impune chiar înființarea unei clase de regie teatrală. Și aceste spectacole să fie date în sala Teatrului Studio — ...până când s'ar clădi un local propriu al Conservatorului și cu un teatru al lui!

Conservatoriștii știu că acestea rămân în visurile lor! Singură „Producția" le rămâne examen de selecție în fața teatraliștilor. Și nu este de ajuns un singur fragment de piesă, trământat de-alungul unui întreg an, pentru edificarea asupra talentului lor a vreunui director de teatru. Acest Domn Director de Teatru vrea să-l vadă de mai multe ori, să-l cunoască într'un spectacol întreg pe tânărul actor. Și-i dăm dreptate Domnului Director. Se poate înșela altfel!

Și aici ne amintim de bunul nostru George Mihail Zamfirescu. De omul de teatru care a fost al nostru. Care ne-a iubit tinerețea fiind ca și rupt din mijlocul ei; care ne-a ascultat, și toată priceperea lui și-a dăruit-o acestui tineret care vrea să dea piept cu o meserie ale cărei satisfacții sunt foarte scump plătite.

Distribuia elevii Conservatorului în roluri de minimă importanță, dar cu gândul bun de a da întâlnire pe scenă unui talent în față cu unul matur. Ii ținea pe lângă el pe Conservatoriști, căci spune undeva Gemi Zamfirescu: „Din indicațiile pe care le dădeam actorilor, din discuțiile care se iscau la scenă deschisă, eram sigur că aveau și ei ceva de învățat". Și nu se înșela. Sunt mărturii talentele cari au trecut prin mâna lui.

Și spuneam mai sus că aceste tinere sufiete sunt desorientate. Nu greșim. Căci de multe ori au fost amăgiți și lăsați în drum. Nu de mult ideea a încoltit: spectacole sprijinite de către oficialitate, pe scena Naționalului. Și aici conservatoriștii au fost strânși în chingele didacticismului! Un repertoriu deloc accesibil chiar talentelor mature, și care se adresează unei minorități a spectatorilor noștri. Desigur că opinia valabilă va fi a acestora, dar scopul nu este atins doar prin delectarea câtorva iubitori ai clasicismului elin. Trebuie un teatru mai puțin pretențios pentru interpretare și care să se adreseze unei masse mai largi.

Iată dar în ce constă neaderența și desorientarea conservatoriștilor. Nici acum nu li se dă prilejul de manifestare într'un repertoriu în care ei să se regăsească cu posibilitățile lor de începători. Cât de ispititoare ar fi aventura unui „Oedip Rege", — contactul cu un public care trăiește din amintiri, care îi pot răsturna mai târziu sau chiar să le taie aripile de pe acum, le sugrumă tot curajul.

Să nu se ia în bătaie de joc această nehotărîre din partea studenților dela Conservator. Nu mai vor să pornească într'un drum care i-ar putea costa pentru mai târziu, necălăuziți de un om care să nu fie interesat de nimic decât de rosturile curate ale scenei. De un om de teatru care să cunoască tinerețul și să se facă ecoul lui! Să-i îndrepte pașii prin această pădure cu copaci strâmbi, care este teatrul.

Să vrea să-l continue pe bunul nostru George Mihail Zamfirescu.

N. ALEXANDRESCU-TOSCANI

Pagini dintr'un turneu

Tot pe drum...

Albul zilei se ivește din ce în ce mai luminos, sub arginiul zăpezii trezite.

Un tren se strecoară ca un șarpe. E un tren banal, de multe ori de marfă, dar care are la coada lui, agățat și hărțuit, un vagon cu trupă în turneu, „vagonul cu artiști".

Trenul scârțâie prelung.... trosnește,... pufăe,.. și-și destinde ciolanele într'o gară mică uitată de Dumnezeu și de oameni.

Toți actorii apar la geamuri, sburliți, nerași și somnoroși, dornici să-i vadă și să-i recunoască cei câțiva călători matinali.

Dar aceștia n'au timp. Dau năvală cu toții spre vagonul actorilor, pe care-l văd mai gol și apoi pleacă înjurând când îl găsesc încuiat și se îngrămădesc în celelalte vagoane, lângă frații de suferință, cu cari vor împărtăși câteva ore de chin comun...

Când trenul se așterne iarăși drumului, actorii se împart în două grupe, în jurul celor două sobe dela capetele vagonului și, ca la cafenea, căreia acum îi duc dorul, încep bârfeala.

Dacă se încumetă vreunul să întrebe cum au dormit peste noapte, din toate gurile încep blesteme și ocări pentru mecanicul nenorocit, sortit de zei să poarte, peste noapte, trupurile aleșilor Thaliei:

— „Dar ce, ăsta a fost somn?"

— „Să fie al dracului cu cine i-a dat diploma de mecanic..."

— „Parcă acum dă examen, cu noi..."

— „Dacă mai trec o noapte ca asta, mă dau jos și-l bat..."

...Și tot astfel se scurg „atențiile", fără ca „acuzatorii" să știe că vechiul mecanic i-a lăsat de mult și un altul i-a luat locul. Acesta, ca să răsbune personalitatea ofensată a colegului său, dă un shut serios vagonului, sub formă de manevră și actorii intră unul în altul, se sgudue și se îmbrățișează nevoit... Apoi, la un glas, toate mutrele se îndreaptă spre însoțitorul de vagon:

— „Costică, o cafea!..."

Cu căldura în trup, culeasă de la sobă, câte patru-patru intrăm în cușeta cu chiuvete, „baia" — cum ne place s'o numim—; o chichineață, care-l adăpostește și pe Costică peste noapte...

In fața cuvetelor, în timp ce ne dăm barba jos, ne săpunim și ne facem „băeți frumoși", încep glumele și șicanele. Azi e la rând Cornel Hugo, un bun pianist și acordeonist, însărcinat cu acompaniamentul muzical al trupei.

Cornel Hugo este un băiat foarte cumsecade, dar are și el una a lui: vorbește peste noapte, în somn. Cum există un proverb mare, verificat de multe ori: „Cine seamănă se adună" providența dumnezeiască ne-a adunat, pe trei cari vorbim în timpul somnului, în aceeaș cușetă: El, Ion Brădescu și eu.

Intr'o seară, după spectacol, când majoritatea trupei se culcase, Hugo, adormit și el, dă niște strigăte disperate:

— „Vin lupii.. vin lupii... vin lupii!..."

Ion Brădescu, care doarme alături de el, se apleacă și-i spune confidențial, la ureche:

— *Impușcă-i mă! Impușcă-i!"*

Cornel Hugo, fericit, zâmbește ca un copilaș și doarme mai departe:

— „Da. Da. Ii împușc!"...

Acum, în fața oglinzii dela cuvetă, este terorizat, ca'n fiecare dimineață, de părul său, într'adevăr foarte rebel.

Dacă ași fi poet modernist, părul lui Cornel Hugo ar fi comparat, pe rând, cu un arici sau mistreț în agonie, cu gardul dărăpănat al unui bordei de văduvă, sau cu alte obiecte tot atât de poetice și.. țepoase; dar, nefiind poet modernist, mă mulțumesc să vă spun că părul lui Cornel Hugo este cel mai aspru și sbârlit păr pe care l-am văzut vreodată...

Rași și ferchezuiți, băeții se pregătesc de plecat în oraș... Până la masă pot lua o țuică fiartă sau alt stimulent gastronomic, tot atât de convingător și... eficace.

Masa, fiind un fapt prozaic chiar și în turneu, nu voi pomeni nimic de ea. (Dealtfel, sunt un adept al teoriei lui Al. de Musset, care era contra meselor în public, socotind mâncarea ca orice altă necesitate organică, pe care când o exerciți trebue să te ascunzi de ochii lumii...)

Când ne întoarcem dela masă, știm că d-na Dora Mihăescu ne va întreba:

— „Ei băeți, ce filme sunt prin oraș?... Dar la al nostru (cinematograful unde trebue să jucăm noi) ce e?"

Asta pentruca seara să putem fi la spectacol și să nu trebuiască să mai alergăm prin oraș, de teamă să nu întârziem.. Și d-na Dora Mihăescu, fiind îndrăgostită de cinematograf, suportă cu resemnare orice film, cât de prost..

Sau d-na Nella Mircescu, care vrea veșnic să facă cumpărături...

Odată am colindat un oraș întreg, pare-mi-se Tecuci, ca să-și cumpere două ceșcuțe de cafea neagră și câteva penițe.

Am ajuns să întrebăm de ceșcuțe până și la băcănie. Dealtfel așa era obiceiul orașului, fiindcă un camarad al nostru C. Simionescu-Narcis, a cumpărat petrol dela cofetărie...

...Și-așa trec zilele mele, —
„Una bună, zece rele..."
. . . . . .

Seara, după spectacol, mulțumiți, satui și cu diurna luată, așteptând din moment în moment plecarea, ne strângem în jurul maestrului Ion Sârbul și-i ascultăm glumele culese în peste treizeci de ani glorioși de teatru... și visăm la acel „mâine" atât de frumos. Dar atitudinea maestrului, cumpătarea și susținerea lui ne arată că acel „mâine", pe care l-a visat poate odată „eri", nu e frumos decât în vis și realizat devine o mare banalitate. Devine viață.

Ca o ilustrare, nea Costică Barcaroiu, ne trimite din cușetă, cu glasul său cald și tremurat, un cântec de vai și of, „ca la mama lui", făcând să vieze o pagină din creația sa „Periferie".

De alături Ion Brădescu, autorul volumului „Soarele Negru" dormitând în „azurul lui de neînțeles", cadențează, în ritmul roților, doruri neîmpăcate, versificând, cu glas trist, stihuri cari rămân presărate pe șine, în urma trenului.

Incet, încet, ne rupem din locul unde am poposit o clipă... Soartă de șătrari... Orașul, căruia i-am făurit un moment de iluzie fericită, cu mutrele noastre de făină, doarme împăcat... Mâine ne vom dărui trupul și sufletul, altora...

Caravana de paiațe se duce, lăsând o gară mică și pustie, un șef ursuz și adormit și un semafor negru care alunecă în noapte ca un braț greu de mort.

PATRAȘCU ION SÂRBU

DRAGOSTE

Atâta dragoste a curs peste grădină,
că parcă cerul susură 'n culori.
Atâtea lacrimi pâlpâe pe flori,
că parcă paşii tăi pe-alei suspină.

Garoafele îşi scutură din ciuturi
parfumul calm. Dar poate nu-i parfum,
ci numai vis subţire ca un fum,
şi poate nu-s garoafe, ci săruturi.

Omătul vegetal din chiparoase
mai fraged nu e, nu e mai plăpând
decât lumina ta, iubito, când
a pus pe anii mei zăpezi sfioase.

Şi uite luna. Foşnetul ei moale
trecu prin crengi, sau lin a lunecat
pe fruntea mea argintul tremurat,
brumat de dragoste, al mâinii tale?

E 'n tot o vaporoasă împletire,
o 'mbrăţişare peste trandafiri,
că inimă şi flori şi amintiri
respiră cântec şi şoptesc iubire...

RADU ŞTEFAN

Cântecul de totdeauna

Cântecul carelor, pe drumuri prăfuite —
Cântecul vântului de seară, printre frunzarele adormite;
Cântecul macilor aprinşi pe răzoare, cântecul sapei
[în ţarina fierbinte,
Cântecul lucios al secerei, cântecul care nu înşeală,
[care nu minte;
Cântecul vindecător, ca o rugăciune în nevoi —
Cântecul sfânt al brazdei, cântecul mătăsoaselor ploi;
Cântecul ierburilor şi al mirişlilor întomnate,
Cântecul plin al hambarelor şi al viilor îmbătate,
Cântecul spornic al batozelor, vara, la treerat —
Cântecul de noapte al greierilor, sub cerul îngândurat;
Cântecul prigoriilor prevestitor de beşug
[cântecul dorului fugit
Departe, în fundul câmpului amurgit —
Cântecul greu, a toate cuprinzător şi a toate
Harnic stăpân — s'abate spre mine, s'abate...
De mult îl cunosc... De copil:
Din soare, din codri, din vânt...

Bătrâne vin adu-mi-l
Cântă-mi-l, cântă-mi-l, frate pământ!

TEODOR SCARLAT

Note germane

AM CITIT,

din 1930 încoace, multă teorie. Cunoaştem voluminoasele lucrări ale lui Gobineau şi H. St. Chamberlain. Cunoaştem cărţile foarte atractive, foarte interesante şi foarte instructive ale unor L. Woltmann, L. Schemann, Hans F. K. Günther, Franz Boas, Friedrich Hertz, Fritz Kern, W. Scheidt, Lebzelter şi Weidenreich. Am aruncat cel puţin o privire avidă în teoriile rassial psihologice ale unui L. F. Clauss. Am citit din H. Lundborg, din Saller din E. v. Eickstedt, din Deniker. Ne-a interesat problema eredităţii şi a eugeniei. Cunoaştem istorie şi cultură şi mitologie în legătură cu realitatea numită rassă... Totuşi un lucru nu ne poate intra în cap: Superioritatea din toate punctele de vedere a nordmanilor.

Ştim, ni se poate *răspunde: „Nu eşti nordic!" — Ei, şi?! — am* putea *replica.*

DAR SA NE INTOARCEM

la versurile încărcate de sens ale lui Blunk, — el însuşi nordicist în multe din paginile sale de proză şi poem.

„Oamenii de miazănoapte" caracterizaţi de Blunk sunt fascinaţi de o elementară atracţie a depărtărilor cari îi dor ca nişte răni deschise. Nu ţelul hotărît azi îi mulţumeşte, căci, odată atins, acest ţel nu e decât o faptă dincolo de care stăruie, aceleaşi, orizonturile necunoscutului. Această faptă poate umple prea bogat vânjoasa lume. dară misteriosul „dincolo", destinul, o anulează, sau o trece în categoria lucrurilor ne-mai-interesante, indiferente.

De aceea nordicul lui Blunk nu poate atinge niciodată ultimul ţel, ţelul mântuitor. El e făcut să treacă prin lume plimând. nu înă împlinind. Dorul lui nu este dor de ducă. dor de dragoste, dor de împlinire pur şi simplu, ci dor de dor. Dorul de dor este dor de aventură, — aventura fiind înclinare sufletească înspre eternele spaţii şi timpuri ale irealului şi imposibilului. Din acest punct de vedere nordicul poate fi asemănat cu un copil, deşi i s'a dat, de către nordici, signatura de autist. Visele copiilor nu sunt niciodată adevăr, — în afară de cazul că ar putea fi mai mult decât adevărul pe care-l măsurăm cu uneltele realităţii cotidiane.

HANS FRIEDERICH BLUNK

are o poezie intitulată **Nordmänner**, (adică Oameni de nord, sau şi... „Normani").

In cele treisprezece versuri pe care le traducem, e pusă o problemă. A destinului.

„Visul nostru zace mereu în neîmplinire. / Mai înaltă decât cea mai îndrăzneaţă faptă ne e voinţa. / Mereu ţara de dincolo e marca, liberatoare, singură-

HANS FR. BLUNK

tate / după viaţă şi niciodată / nu suferim săturarea zilei, / — rătăcind dela mijloc spre depărtare / ochii noştri-s mereu plini de fapta / care umple, prea bogat, vânjoasa lume. / Mereu însă aşa de lungă-i furtuna şi zilele aşa de puţine, / mereu destinul stă 'nire ţel pe drumurile noastre. / Se poate, fraţii mei, s'o vrea Dumnezeu / ca visele noastre să nu fie niciodată adevăr, / ca ochii noştri să orbească până ce-i umple vederea".

E un destin. Destin nordic. specular, în mod asemănător, de toţi prozeliţii şi protagoniştii mişcării nordiciste. Spunem ai mişcării, ai curentului nordicist, — căci încă nu pot fi fundamentare obiectivă, deci ştiinţă, teoriile numite greşit rassiste, din a cărora consecuenţă rezultă mitul superiorităţii absolute şi în toate dimensiunile vieţii a lui **homo nordicus, recte scandinavicus**

OAMENII DE NORD

Însă, Normanii sau Wikingii, nu au fost chiar aşa de „metafizici" sau chiar aşa de bolnavi cum ni-i sugerează mitul păstrat în vechile **Sagas** sau cel cântat de literaţii zilelor noastre, ci dimpotrivă nomazi practici.

Poate mai duri decât rătăcitorii pe întinsele reliefuri ale continentelor, poate mai ordonaţi, ca toţi hidrioţii, dar tot rătăcitori. Ori, nimeni dintre cei ce-şi părăsesc locurile nu a rezistat. Nasterile şi renaşterile culturale au coincidat, totdeauna, cu înrădăcinarea unui popor într'un sol oarecare.

Cât priveşte superioritatea rasselor pure, — astfel de rasse pure sau nu există, sau, acolo unde mai pot exista, — cum e cazul triburilor Wedda şi Negrito, — nu s'a putut înregistra până în prezent nimic „superior" sau mai semnificativ.

Pe de altăparte, dacă admitem teoriile mai ales ale urmaşilor lui Gobineau, trebuie să admitem şi faptul că numai în urma unui amestec rassial se produc anumite revirimente.

RAINER MARIA RILKE

rezuma mult adevăr într'o scrisoare în care este vorba de destin:

„E necesar ca nimic strein de noi să nu ni se întâmple, ci numai ceeace ne aparţine de mult Au trebuit să fie cugetate din nou multe noţiuni despre ceeace ne pune în mişcare; încetul cu încetul vom învăţa să cunoaştem că vine din sufletul oamenilor ceeace numim destin şi nu din afară şi înspre oameni".

DIN SUFLETUL WIKINGILOR

lui Blunk venea nestăpânita tendinţă de a naviga perpetuu şi la întâmplare. Ca o sămânţă aruncată în vânt se găsea sufletul nordicului dus de aventură. Abia înrădăcinarea în pământ întâmplător punea capăt inexplicabilului său horror vacui. Dar odată cu acest capăt se anunţa, inexorabil, şi capătul fiinţei sale aparte. Mai poate fi vorba de influenţe hotărîtoare şi de nobilări?

Sau, poate, „nordmanul" nu a fost decât fier al plugului care răstoarnă fertilizându-le, brazdele unui ogor neprimenit, deşi bogat în sărturi hrănitoare...

Oricum, cultura Europei de azi e cultură mediteraniană şi nu baltică sau a mării Nordului şi nici a Atlanticului septentrional.

Şi, oricum, renaşterea multi citată vine şi ca de pe drum levantin.

TRAIAN CHELARIU

La 'nfruntarea de istov

La 'nfruntarea de istov din totdeauna, —
Cât e luna, cât e soarele, — rămân
Visurilor, depărtarea şi furtuna
Cu tezaure la sân...

Hotărît e corăbierul să se ducă
Dela ţărmul cel tihnit cu dulce trai:
Creşte 'ncrederea şi coaja lui de nucă,
Temniţa de chin, e rai.

Dar, ca 'n zile vechi, sunt tot mai rare azi,
Trudă grea ce miruie minuni,
Gând ce frânge depărtările 'n grumaz,
Vis ce 'ncalecă furtuni...

Cerul veşnic ne nutreşte şi ne-adapă
Dar furtuni şi depărtări ne par, — o vis!, —
Mărginite de paharul plin cu apă,
Sau de pleoapa ce s'a 'nchis...

ŞTEFAN STĂNESCU

Note italiene

TREI SUTE DE ANI DELA MOARTEA LUI GALILEO GALILEI

Secolul XVII-lea italian stă sub semnul unor mari prefaceri spirituale. Unei literaturi de decadenţă, i se va opune o splendidă activitate ştiinţifică. O scurtă privire asupra epocei va arunca mai multă lumină figurii, aproape legendare, a lui Galileo Galilei.

Literatura din Seicento îşi tăra sărăcia de fond, pompos îmbrăcată de talentul graţios şi superficial al cavalerului Marino, pregătind apariţia de mai târziu a lui Metastasio.

O simplă exteriorizare, numai o imagine, fără idei şi sentimente, un joc de forme, adevărata literatură agoniza, trecând sceptrul, atât de glorios purtat de înaintaşi, melodramei.

Iar viaţa morală, religioasă şi naţională purta aceiaşi pecete a lipsei de fond. Singura grije era salvarea aparenţelor. Pentru o societate fără credinţă, indiferentă la orice manifestare serioasă, sensuală şi crudă, tot ce ţinea de domeniul spiritual era doar temă poetică.

Să nu uităm că Biserica, sub forma închizitorială îşi trăia apogeul.

Salvarea literaturii, salvarea Italiei însăşi trebuia totuşi să vie.

Giordano Bruno, Tommaso Campanella, Galileo Galilei.

Sunt oamenii noui, oamenii lumii moderne, animatori de mari idealuri.

In anul în care murea Michel Angelo, 1564, la Pisa, venea pe lume Galilei. Urmează medicina în oraşul natal şi părându-i-se incomplect ceeace ştia, trece la Florenţa unde studiază matematica; rămâne profesor acolo, trecând apoi la celebrul „studio" padovan.

Descoperitorul isocronismului pendulei, a compasului geometric, a telescopului, era menit să trezească din dulcea amorţeală pe contemporani. Evul mediu lăsase o bogată moştenire trecutului prin ştiinţele oculte. Magia, astrologia, alchimia, cabala nu-şi pierduseră întru totul puterea.

Inarmat doar cu un simplu telescop şi cu acei ochi „nella fronte e nella mente", Galilei a pus bazele speculaţiilor sale astronomice, înnoind cerul liblic şi ptolomeic.

Giordano Bruno băuuise doar unele lucruri; Galilei le dovedeşte.

Petele soarelui, fazele lui Marte şi Venus, munţii din lună, sateliţii lui Jupiter numiţi, ca un omagiu adus lui Cosimo II, „Mediceea sidera", erau descoperiri îngrozitcare, purtătoare de ace aşi universală nelinişte, ca descoperirea Americei de către Columb.

Aşa şi-a început existenţa, luptând cu imensa opoziţie a masselor inculte şi strivite de dogmă şi de teama închiziţiei, filosofia naturală.

„La filosofia — spune Galilei— è scritta nel libro grandissimo della natura".

Observaţiile făcute, teoriile care se înfiripau atunci au fost expuse de Galilei în tratate, dialoguri, cât şi în nenumărate scrisori.

Stilul său, departe de orice pretenţie de eleganţă, trădează omul sever, ţintind doar substanţa lucrurilor. In stil ca şi în gândire, Galilei e purtătorul unei culturi mature, a celei toscane.

In „Dialoghi delle nuove scienze" sunt puse bazele mecanicei. Dar Galilei comite mari greşeli; dă unui secol neserios, nepregătit pentru marile aaevăruri, o certitudine strivitoare; pământul se mişcă!

Biserica ajunsese la limitele răbdării, prea mult tolerase pe acest călcător de dogme, pe acest eretic, ateu, susţinător al lui Copernic.

In 1633, din ordinul Papei Urban VIII-lea, Galilei e acuzat de erezie şi închis.

Cu câteva decenii înainte, la începutul secolului, Giodano Bruno era ars pe rug, ca ateu. Campanella, condamnat de aceiaşi Romă intolerantă şi Spanie inchizitorială, avea să stea douăzeci şi şapte de ani în închisoare, supus de şapte ori torturii.

„Mi-au fost rupte vinele şi arterele; iar gâdele mi-a sfărâmat oasele... şi pământul a băut zeci de livre din sângele meu... însănătoşit după şase luni... am fost îngropat într'o gaură... unde nu e nici lumină, nici aer, ci numai mirosuri urîte, umezeală şi frig veşnic" — scrie Campanella.

Torturile încep cu acelaşi diabolism şi pentru Galilei. In chinuri, a trebuit să mărturisească — spre satisfacţia călăilor — că terra stat et in aternum stabit".

Iar răspunsul conştiinţei sale, „Eppur si muove" a rămas, ca un pios omagiu adus de cei veniţi în urmă, legat de numele lui Galileo Galilei.

Ultimii ani ai vieţii, îndureraţi de negarea ştiinţei sale, Galilei şi-i petrecu în Arcetri înconjurat doar de câţiva discipoli, cam ora, orb, le dicta ultima sa lucrare; „Sul candore della luna".

Muri în 1642, când, plină de simbol coincidenţă, se născu Newton.

După Galilei, şi datorită scrierilor şi descoperirilor făcute, ştiinţele naturale căpătară impulsul cunoscut. A urmat o adevărată şcoală de oameni de ştiinţă; Torricelli, elevul şi ilustrul continuator al unei părţi din multipla activitate a maestrului, a descoperit barometrul, puţin timp după moartea lui Galilei.

Dacă literatura e departe de a fi o mândrie pentru secolul XVII-lea, Italia se poate lăuda — şi-i este deajuns — cu mănunchiul său de martiri ai lumii moderne, în care Galileo Galilei ocupă unul din cele mai luminoase locuri.

SORACTES

Cronica plastică

Cubism, pictori, expoziţii

Intr'un roman românesc, de o acuitate nemaiîntâlnită ca spirit de observaţie până-acum în romanele noastre, am găsit următoarele: „La o masă oficioasă, când eram la legaţia din Paris, numaidecât după război, se discuta despre epoca noastră"... (urmează o serie de păreri date de Francezi, între care şi **un tânăr scriitor,** ce s'a apucat să critice actuala epocă cu stihurile ei) apoi: „In schimb, a întregit cineva ironic, avem revoluţia în artă: **Cubismul,** şi toţi au început să râdă!"

Sublinierile sunt ale mele.

Iată cum, documentat în toate, romancierul nostru dă greş.

Plastica, pentru literaţii noştri, e un câmp închis.

Numai decât după război eram şi eu la Paris. Ştiu precis că **CEL PUŢIN DIN SNOBISM,** dacă nu din convingere, era peste putinţă ca într'o adunare de snobi, să nu se râdă în unanimitate de reacţiunile provocate de **Cubism,** negându-i astfel importanţa. Un tânăr scriitor francez nu ar fi tolerat acest lucru. Iar dacă puterea **Cubismului** începuse să slăbească, tocmai din cauza răspândirii lui în toate straturile, aplicării **anumitor elemente** ale lui în arhitectură şi artă decorativă —, nu este mai puţin adevărat că evoluţia înfăptuită „în artă" avusese loc. Şi a fost una din cele mai importante din câte s'au înfăptuit vreodată în plastică.

Intr'un articol de o rară competenţă în Revista Fundaţiilor d. **J. LASSAIGNE,** spunea judicios că noi Românii suntem, în plastică, refractari curentelor constructive, abstractizante ale Parisului; ne sfătuia totuşi să ne creiem **„Cubismul nostru".** Adică disciplina noastră. Ce este, de altfel Cubismul decât o disciplină?!

Perfect cunoscută şi de clasici, de pildă **MANTEGNA** îşi închidea una din fecioare într'un con, iar **LEONARDO DA VINCI,** „fecioara cu stânci" într'un triunghi.

Expoziţia tânărului **TOMAZIU** de anul trecut, a însemnat în această direcţie în pictura română, un important rezultat, iar anul acesta, acum la Dalles, din elementele şi doctrina cubismului o admirabilă reuşită în persoana pictorului **H. CATARGI.**

(Rog cu insistenţă, să nu fie confundat cu un anumit măzgălitor de miniaturi uriaşe purtând acelaş nume ca şi domnia-sa, nume pe care văpseaua şi spiritul în care o aşează, îl pângăresc).

Colegul nostru **TOGO CATARGI** este altceva.

Rezultatul la care d. **CATARGI** a ajuns astăzi prin efort chibzuit, este emoţionant. Socotesc că-l datorează în bună parte excelentei discipline cubiste în care văd sobrietate, echilibru, sinteză, ton local prea mărit (din fericire) în dauna fărâmiţării colorii în mii de faţete (vezi **LUCIAN GRIGORESCU).** Apoi construirea pe plan decorativ, fără ca tabloul să fie „pictură decorativă". Cred că e uşor de înţeles. In sfârşit, la vârsta când omul începe a întinde o mână cât mai caldă academismului, naturalismului, domnia sa îşi purifică neîncetat paleta, stilul, renunţând la **orice concesie.** A treia conjunctură care mă încântă este că-şi pune în slujba ţării această tehnică perfecţionată neîncetat şi pictează solul, glia cu baştinaşii săi.

Ne-am săturat de nenumăratele bisericiţărăncuţe, înfăptuite de **Grant, Teodorescu-Romanaţi** şi alţii ejusdem farinae.

Să mai văd această ţară pe care străinii ne-o laudă entuziasmaţi şi pe pânzele celor **ce ştiu ce este pictura,** nu numai a celor care cu neştiinţa lor ne-o fac odioasă, carte poştală de gust dubios, răspândită în mii de exemplare.

Am credinţa că **Togo Catargi** ar putea astăzi, cu mijloacele de care dispune, să ne dea acel „specific românesc" atât de minunat, de clar expus, în **Spaţiul Mioritic** al domnului **Blaga** vorbind de duh şi ornamentică în arta noastră populară. Căci din arta noastră populară **necontestat** trebue să ne tragem miezul.

Voi enumera acum elementele de care vorbeşte d. Blaga în tabela sa pag. 169 şi veţi vedea cum, aplicate la pictura domnului **Catargi,** vor avea rezonanţe:

Geometrismul: **dominant, drept, liniar.** Priviţi alcătuirea peizajelor, naturile moarte ale d-lui **Catargi** şi spuneţi dacă nu se potrivesc şi lui.

Culoarea: **culori stinse,** Tablourile bogat colorate sunt în ansamblu, stinse, discrete.

Compoziţia: **rarefiată, degajată.** In compoziţiile d-lui Catargi nimic nu e încărcat, totul e aerisit bine, degajat, neîmbâcsit.

Aspecte stilistice: **consecvenţă, stil static, distincţie** Veţi spune poate că este o coincidenţă, dar aceste din urmă însuşiri ale ornamenticei populare româneşti sunt chiar însuşirile picturii domnului **Catargi.**

Posedând aceste deosebite daruri, căci să ne înţelegem sunt daruri căpătate, însuşite (a nu se confunda cu talentul, pe care pictorii noştri îl au cu carul, dar nu ştiu, sau mai bine zis nu vor să-l şlefuiască), posedând zic, aceste alese daruri, domnul **Catargi** este dator să ne dea figuri. Noi ştim că poate să facă naturi moarte, peisaje. Vrem să-l vedem în chipuri omeneşti. Toţi pictorii noştri ne revarsă pe pereţi tone de naturi moarte şi de peisaje, e momentul să mai schimbăm subiectul. Lui **Togo Catargi** îndrăznesc să i-o spun, cu alţii m'aşi fi codit, alţii nu m'ar fi înţeles; el însă cred că mi-o va îngădui.

●

In celelalte săli expun **Dărăscu, Lucian Grigorescu** (alături de Henri Catargi) **Ştefan Popescu, Ressu, Steriadi** — modest aşezat ca totdeauna, cu acel adorabil portret în roz care ne face să regretăm că nu putem vedea o întreagă expoziţie de portrete ale lui. Cât ne priveşte, regretăm şi portretul d-nei **Nora Steriadi,** un atât de veridic şi frumos portret. Apoi, prestigiosul **Eustaţiu Stoenescu,** care nu a sfârşit încă a ne arăta diversele faze ale virtuozităţii sale, mereu reînoită. Nedispunând de spaţiu, voi reveni negreşit asupra acestor pictori, stâlpi ai picturii noastre, în viitoarea cronică.

●

Şi acum închei cu o vizită foarte plăcută la grupul feminin aflat la **Propagandă.** E mare păcat că această sală frumos alcătuită, nu e mai mult vizitată. Acum, ce e drept, pe vreme de ger şi ninsoare, îţi vine mai lesne să stai în casă, decât să vizitezi expoziţii, totuşi Grupul Femenin merită sacrificiul. Delicatele acuarele ale **Vavylinei** de pe malul Jiului sunt foarte simpatice ochiului, precum şi Ţăranca d-nei **Chelsoiu-Cristea,** alături de frumoasa mânăstire Bicaz.

O proaspătă acuarelă din Valea Dragoslavelor ne aduce **Ecaterina Christescu-Delighioz** şi un prea frumos costum, amănunţit lucrat, al unei ţărănci din Vâlcea.

Un procedeu nou şi interesant are **Elena Deşliu** lucrând pe hârtie cerată compoziţiile sale de ţărani. Iar **Tantzi Demetriade-Ştefan** ne înfăţişează doi copii, pictaţi cu ulei pe hârtie, într'un frottis cu rezultate excelente.

Tot dânsa ne arată şi câteva icoane mici pe sticlă, în spiritul celor ţărăneşti, cu frumoase calităţi de pictură. D-na **Aricescu-Vasiliu** este plină de farmec naiv, în vederile din grădina Cazzavillan şi acea a podului Mihai-Vodă.

Mai avem şi o sculptoră a cărei „Domniţă" stilizată ne-a impresionat foarte favorabil. D-na **Maria Grigorescu-Vasilovici.** Mi se spune, o fostă elevă a lui Bourdelle. Se vede că a ştiut să profite de lecţiile maestului său.

In ansamblu, o prezentare corectă a lucrărilor pe un singur rând, un ansamblu bun şi foarte plăcut. Am fi vrut însă — cât ne priveşte — să vedem din partea acestor simpatice doamne şi câteva lucrări mai importante, mai lucrate, mai studiate, aşa încât să le putem judeca mai bine, să le consacrăm o cronică completă, nu numai una scurtă cum suntem nevoiţi s'o facem acum.

●

Am regretat cu deosebire absenţa lui **Theodor Pallady** din expoziţia „Arta". Confruntat cu **Togo Catargi** ar fi fost o punte de trecere de prim ordin între Togo şi ceilalţi camarazi ai săi — toţi impresionişti.

Theodor Pallady şi **Togo Catargi** au depăşit impresionismul.

Poate ar fi fost preferabil ca să fie doi pe acelaş plan, decât unul singur.

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

FIŞIER

(Urmare din pagina I-a)

Din toate astăzi a rămas doar întunericul. Bătăile dintre ţigănii şi toate fărădelegile pe care puţinii paznici nu le puteau împiedica sunt doar o amintire.

Iată însă că vechiul dicton francez — **le nuit porte conseil,** — cuprinde şi un dram de adevăr, pe lângă calitatea lui de dicton. (Aţi observat cum dictoanele pot fi răstălmăcite oricum?). Noaptea care ne-a împins piciorul într'o groapă şi care ne-a inspirat aceste rânduri (n'aş vrea să suport auzirea unui calambur nedelicat şi nespiritual la acest pasagiu) mi-a pus în mână un tom de Juvenal. Dar despre aceasta, într'alt fişier.

DIMITRIE POPESCU

Rugă profană

De te-aşi chema acum, cu tot fiorul
Pustiului în care mor cu viaţă,
Oare-ai veni din fumuria ceaţă
In care te-ai pierdut, să-mi mângâi dorul?

Nu îţi mai cer frumoasa mea, amorul..
E seară'n mine, nu e dimineaţă...
S'apropie amurgu'n în care'nghiaţă
Firavul lut şi sufletu-şi ia zborul...

Vreau numai ca să-mi fii, acum, aproape,
Să-mi ştergi, mângâietoare, sub pleoape,
A lacrimilor ultimă prihană;

Şi să-ţi închid imaginea'n retine
Ducând'o-aşa în Infinit, cu mine:
Nu de iubită, — de Samariteană...

DEM. BASSARABEANU

Stihuitorii de război

(Urmare din pag. I-a)

Blestemele şi vaetele cântăreţilor au plutit impresionante deasupra pleiurilor basarabene şi bucovinene, căzând apoi cu aripile frânte peste mormintele lui Horia şi Iancu. Nici o restricţie n'a putut opri înălţarea versului la cer, unde a strigat durerea sfâşierii pământului străbun, — nici o putere nu poate face ca poezia să nu picure nădejde în sufletul fraţilor robiţi.

Astfel, misiunea modeştilor stihuitori de război apare luminoasă pe planul înfăptuirilor naţionale. Sunt proorocii zilelor de mâine, trâmbiţaşii nădejdilor ce se vor împlini. Gândul amar care mai stărue în strofele lor, va dispare ca o ceaţă la ivirea soarelui, în ziua când bucuria românească va fi cu adevărat întreagă.

I. VALERIAN

=DEPOZIȚIE=

– schiță –

Sală de ședințe la tribunal.

Martorul, țăran dintr'un sat din marginea orașului, om ca de cincizeci ani, a venit afumat, ba chiar trecut din afumătură.

Președintele încearcă să-i stabilească identitatea:

— Cum te cheamă?

— Pe mine?

— Da, pe dumneata.

— Mie'mi zice Sfert.

— Cum?

— Sfert. Mi-a zis așa niște besmetici. 'Ice că beau cu sfertu, da...

— Bine, lasă. Asta-i, porecla, numele.

— Da, polecra cum s'ar zice...

— Mie spune-mi numele.

— Al cui?

— Al dumitale, omule. Cum te cheamă?

— Nu vă spusei? Sfert.

— Lasă sfertul. Spune-mi cum te-a botezat.

— Pe mine?

— Dar pe cine, pe mine?

— Cum să mă boteze, dom'le judecător? La biserică, popa; în apă! — și se cutremură la gândul că a putut să aibă vreodată face cu apa, măcar și pe deasupra.

— Nu așa, măi omule. Ce nume ți-a dat la botez?

— A! Ilie.

— Și numele de familie care ți-e?

— De familie?

— Da. Cum îl cheamă pe tatăl dumitale?

— Pe tata? Ilie.

— Și mai cum?

— Covrig.

— Pe dumneata tot Covrig te cheamă?

— Tot.

— Bine c'a dat Dumnezeu. Ce vârstă ai!

— Eu?

— Da, dom'le, dumneata, cu dumneata vorbesc.

— Păi știu eu? Să tot am vreo cincizeci.

— Nu vreo. Spune exact câți ani ai.

— Ptruzeci și nouă.

— Sigur?

— Adică nu, cincizeci.

— Cincizeci sau patruzeci și nouă?

— Păi mai știu eu d'atâta vreme? că eram mic când m'am născut.

— Omule, vorbește serios. Aici ești la judecată, nu merge cu glume.

— Da ce, fac eu glume?

— Răspunde la ce te 'ntreb: câți ani ai?

Patruzeci și opt.

— Acu mai scăzuși!

— Nu, da așa e. Dacă am patru'ș'opt de ce să spun altfel?

— Păi adineauri de ce-ai spus cincizeci și pe urmă patruzeci și nouă?

— Uitasem.

— Scrie patruzeci și opt, grefier. Unde locuiești?

— Eu?

— Dumneata, nene, cu dumneata vorbesc.

— Credeam cu dumnealui, cu domn grefier.

— Lasă-l pe dumnealui. Unde stai?

— Unde să stau? In casă. că sunt om. N'o să stau în coteț, că nu sunt găină. Numai găinile...

— In casă, sigur că în casă, dar în ce sat?

— Sat?

— Da, în ce sat?

— Eu nu stau în sat.

— Ești din oraș, cumva?

— Nu, de la țară. Am eu mutră de târgoveț?

— Atunci unde stai la țară? Ai casă 'n câmp?

— Nu, într'o comună.

— Păi asta te'ntreb și eu, omule.

— Dumneavoastră ați zis în ce sat și eu nu stau în sat, stau în comună.

— Bine, lasă. Cum îi zice comunei?

— La care comună?

— Comuna în care locuiești. Spune odată, că te arestez.

— De ce să mă arestați? Dacă mă'ntrebați de sat și eu nu stau în sat...

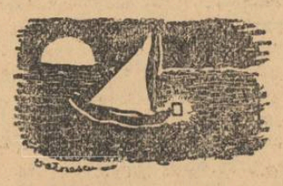

Dacă e vorba de comună...

— Spui, sau chem agentul?

— Spui, de ce să nu spui?

— Zii!

— Eu stau în comuna Șerban Vodă.

— Uf!

— Ordonați?

— Nu vorbesc cu dumneata. Pune mâna pe cruce și jură după mine. Jur...

— ...

— Jură, domnule, după mine.

— Eu? Păi spuserăți că nu vorbiți cu mine.

— Cu dumneata vorbesc. Zi după mine: Jur...

— Jur...

— ...pe sfânta cruce și 'n frica lui Dumnezeu...

— ...pe sfânta cruce și'n frica lui Dumnezeu...

— Așa!... că fără teamă, ură sau părtinire...

— Fără așa. Numai fără teamă...

— ...așa că fără teamă...

— ...fără așa, numai fără teamă...

— Nu mai zice fără așa. Zi numai fără teamă...

— ...zi numai fără teamă...

— Ascultă, nene, ești nebun?

— ...ascultă...

— Taci. Răspunde dacă ești nebun sau nu.

— Nu.

— Atunci o să înebunesc eu. S'o luăm de la început. Jur..

— Jur...

— ...pe sfânta cruce...

De data aceasta martorul a reușit să jure.

— Așa. Acum spune ce știi.

— Ce să știu?

— Despre bătaie.

— Care bătaie?

— N'ai fost când s'au bătut Ion Popescu cu Niculae Zgribulițu?

— Eu nu m'am bătut cu nimeni, dom'le judecător.

— Nu dumneata, omule, Popescu cu Zgribulițu.

— Treaba lor, dom'le judecător. Și ce dacă s'a bătut?

— Răspunde la ce te'ntreb, că te arestez. Ai fost sau nu la bătaie?

— Nu. La bătăi nu mă duc că eu beau acasă.

— Vrasăzică n'ai văzut nimic. Bagă de seamă că ai jurat pe sfânta cruce...

— Jurat. Zic eu că n'am jurat?

— Și nu știi nimic?

— Nimic, dom'le judecător. Eu nu mă duc la bătăi, cum vă spusei. Eu beau acasă.

— Bine. Judecata s'a lămurit. Poți să pleci.

— Unde?

— Unde vrei, numai pleacă de aici.

— Să trăiți.

Omul se îndreaptă spre ușe, își mototolește căciula în mâini, se lovește de bănci, sughite și se oprește.

Cugetă.

Deodată, cu fața luminată, se întoarce spre președinte:

— Dom'le judecător...

— N'ai plecat? Ce mai vrei?

— Acu știu cum e chestia. Trebuie că citația era pentru ălălalt.

— Care ălălalt?

— Ălălalt Ilie Covrig. Mai e unu, da lui îi zice Chilă, că nu se mulțumește ca mine, cu sfertu...

— Chilă ai zis?

— Da. Chilă.

— Dracu să-l mai citeze și p'ăsta, că eu nu.

DORIN ILIESCU

Notă despre viața intelectuală

Traiul nostru cotidian ar putea deveni mult mai frumos și mai încărcat de bucurii, dacă oamenii ar avea în mai mare măsură deprinderea să-și cultive însușirile lor spirituale. Nu e vorba de a se ocupa exclusiv de desvoltarea lor spirituală, în dauna laturei materiale. Nu! E vorba numai de acel echilibru al făpturii, atins de clasicismul antic, care se realizează într'un ax de cumpănire al biologicului cu spiritualul, permițând celui dintâiu să se realizeze în dreptu-rile sale legitime, dar fără a neglija, cât de cât, hrana cotidiană de bunuri imateriale, menite să țină spiritul treaz, viu, colorat.

Plimbându-te prin lumea feluri-tă a orașelor, prin așa zisa „pătură cultă" — căci la ea se referă integral notele acestea; țăranul își are unitatea lui spirituală bine rotunjită și echilibrat structurată, — trecând prin lumea orașelor, stând cu ea de vorbă sau numai ascultându-i convorbirile, pe stradă, la spectacolele dramatice sau sportive, în sălile de conferințe sau concerte, în excursii, acasă sau în oficiu, cu rare excepții, o stare de tristă dezamăgire te cuprinde, apreciind scăzutul nivel intelectual al orășeanului-tip. Conversațiile lui sunt stereotipe și banale, n'au nici un nerv și nu revarsă nicio bucurie. Simți că oamenii vorbesc nu fiindcă rodește în ei gândul bogat, ci, ori dintr'o proastă îngâmfare de a vorbi, ori fiindcă s'au plictisit de tăcere. Totuși, tocmai din această secetă a gândului autentic se vorbește — paradoxal! — așa de mult. Omul care gândește, vorbește mai puțin și mai cumpătat. Orășeanului nostru îi macină gura fără încetare. Dacă ar tăcea, l-ar înspăimânta golul căscat de absența gândurilor sale.

Dacă stai să asculți aprecierile lui asupra valorilor de artă, rămâi încremenit: omul care vizitează zilnic expoziții plastice sau asistă la prezentări dramatice, la audiții muzicale, nu e în stare să lege două vorbe de prețuire a bunurilor spirituale ce l-au întâmpinat.

Uneori ți se întâmplă să observi, într'un grup, un om mai viu, încercând să ridice în discuție o problemă de însemnătate. Dar vorbele lui nu trezesc nici o rezonanță în cutiile craniene ale vecinilor. Ideile lui sunt întâmpinate cu replici anapoda care închid dintr'odată posibilitatea orcărei continuări de gând. Discuția lâncezește, moare. Sau, dacă în acel cerc se află vreun avertizat al problemei, discuția se încinge frumos și academic în doi. Ceilalți, nedoritori de a urmări măcar firul, se depărtează ca dracul de tămâie, înjghebând alături dispute zgomotoase, năroade și neroditoare, în care lipsa de cultură este egal onorată de lipsa de fantezie.

In aceste împrejurări, e o mare tristețe, pentru intelectualul de marcă, să trăiască într'un mediu impermeabil preocupărilor culturale. Și așa se naște povestea „turnului de fildeș".

Cauza unei atari situații nu stă în lipsă de inteligență, ci în **lipsă de lectură serioasă**, în lipsa de curiozitate pentru problemele de cultură de artă, de știință. „Intelectualul" român e un tip aparte, care nu citește sau citește numai gazetele și revistele ușoare. Pe el îl ocupă toate, dar nimic nu-l preocupă. El nu are preferințe, chiar atunci când își dă cu părerea. Credințele lui sunt simple impresii, ele n'au fundament. De aci elasticitatea convingerilor lui. Spiritul lui nu e frământat de probleme. In capul lui nu se petrece o perpetuă ardere de materie cenușie, menită să-i țină duhul aprins.

Duhul lui este mort. Mort de inaniție.

„Intelectualul" român este adesea un om cu studiile neterminate sau, dacă a prins o patalama la mână, aceasta nu i-a adus nici o pasiune pentru carte. El e bucuros c'a scăpat de „persecuția" dascălilor. E fericit că nu mai e silit de nimeni „să-și bată capul". Dincolo de universitate — în cazul când cariera nu i-o pretinde imperios — titratul nu se mai ține în curent cu disciplina aleasă.

Orășeanul nu vrea să înțeleagă că sufletul e ca și trupul: dacă nu-i dai hrana respectivă, se vlăguiește și se usucă. El nu știe ce e aceea „viață intelectuală". Crede că e tot una cu amintirile șterse din albumul zilelor de tinerețe închinate cărții, la care nu mai adaugă decât câteva vorbe de duh și câteva inconsistente noțiuni din actualitate, dobândite prin mijlocul cel mai sigur de a mutila valorile spirituale: reportajul.

Fenomenul acesta, prin frecvența și prin amploarea lui, trebue să ne trezească îngrijorarea. Nu e cazul să trecem ușor peste această jalnică stare spirituală, cu reflexia comodă: „cultura a constituit totdeauna apanajul unei elite", că grosul poporului nu a stat niciodată pe treapta unei depline înfloriri culturale, el fiind remorcat de pleiada spiritelor de elită, etc., etc... Nu! Ar fi o cumplită înșelare dacă, pe seama neamului nostru și în actualele condiții, asemenea false explicații ne-ar mulțumi.

Căci ce înseamnă oare o elită, în viața unui popor? Să însemneze ea numai 2—3 la sută din suflarea lui biologică? Nu cumva o elită, pentru a putea conduce, trebue să angajeze o massă de minimum 15-20 la sută din efectivele națiunii? Iar cugetătorii autentici, făurarii gândului românesc, deschizătorii de drumuri și luminătorii de idealuri sunt ei oare mai numeroși decât 2-3 la sută, raportați la numărul locuitorilor țării?

Se mai poate mira, în acest caz cineva că această minimă elită cărturărească nu a putut încă spune o vorbă limpede în viața de stat a țării noastre? Nu cumva această elită, strigând în pustie, a fost condamnată la un crunt martiraj moral și la o înecare în pestilența ambiantă? Nu cumva cârma a stat în mâna neînțelepților? O, cât de departe am rămas, în timpul celor douăzeci de ani din urmă, de ideala cetate a lui Plato, unde cuvântul filosofului trebuie să fie singura busolă!

Perspectivele noastre, în această privință, nu sunt deloc îmbucurătoare. Problema elitelor conducătoare este una din cele mai grave și mai urgente. Ea nu se pune pe plan politic, ci eminamente pe plan spiritual. Aderența ei cu politicul este oarecum secundară și se înfăptuiește automat. Sub raportul gravității și urgenței sale, problema elitelor nu-și găsește corespondența decât într'o alta, aceasta cu caracter social: problema țărănească.

Urgența problemei elitelor răsare limpede din aceste câteva vorbe: atâta vreme cât neamul românesc nu-și va crea un puternic organ de gândire, însemnând 15-20 la sută din biologicul național, — oamenii îndrăgostiți de carte și de cugetare, suflete de caracter — nu vom putea rezolva, radical, problema conducerii de stat. Fiindcă atâta vreme cât nu ne vom crea o puternică viață intelectuală, în sensul de a ține spiritul nostru în perpetuă stare de alarmă, proaspăt, curios, deschis noilor adevăruri descoperite, câtă vreme nu ne vom învăța să gândim temeinic, câtă vreme nu vom purifica, în singurătate, ideile curente pe rugurile înalte ale meditației, nu vom putea dura nimic trainic, iar progresul autentic va rămâne un deziderat sau o întâmplare.

Numai meditația ne poate conduce ezitările până în fața acelui resort magic, singur capabil să schimbe fața lumii: conștiința. Fără această atmosferă spirituală, generatoare de virtuți și de acțiuni, orice inițiativă singulară, orice strădanie izolată, va influența parțial și nu va da rodul de aur al ridicării tuturor. Imi vin acum în minte câteva cuvinte frumoase, din cele multe care înfloresc în paginile Memoriilor înțeleptului Rege Carol I. Cu acea distincție rară care-i era proprie, el notează la 30 Noembrie 1867:

„Prințul e convins că ridicarea nivelului cultural general e mijlocul cel mai sigur pentru a face să dispară din ce în ce relele pe care le-a observat în viața poporului român".

Cuvintele Prințului din 1867 păstrează și azi întreaga lor aromă de actualitate. Criza momentului românesc este criza vieții intelectuale a păturei conducătoare. Ea este una de natură spirituală, adică de gândire și de conștiință.

AUREL COSMOIU

Din jurnalul unui alter ego

Uneori e foarte amuzant să faci lumea să te creadă altfel de cum ești. Reușind, e imposibil să n'ai bucuria ascunsă de a vedea că toți se înșeală și că numai tu știi ceeace e adevărat și just. Din când în când, am obiceiul acesta nevinovat, de a râde în mine de cei care ar putea crede că mă pot recunoaște dintr'un simplu gest, așa cum Cuvier recunoscuse marsupiala dint'ro măsea. Imi place să-mi bat joc din când în când de povestea cu marsupiala. Imi place să dau nu numai o măsea, ci tot scheletul meu, pentru a mă înveseli de neputința celor care ar vrea să mă reconstitue. Pentru acest examen cu divertisment ascuns, îmbrac de pildă din când, o pereche de pantofi cu metal la vârfuri și tocuri. Mersul îmi e atunci obligator majestos. Sunt, fără să vreau, un om sigur de sine, un om care are contact cu pământul, un om care nu se îndoește, un om de mare voință. Sgomotul pe care-l face metalul pantofilor, mă face pe mine însumi să-mi modific ținuta: nu mai pot merge îngândurat, preocupat de triste-ți fără motiv, ci dimpotrivă, trebue să privesc înainte, să fiu aferat și dacă se poate, dintr'o mică neglijență comodă, să îmbrâncesc lumea și s'o calc pe picioare. Ce poate zice cel ce vine în urma mea decât: iată un om dintr'o bucată, un om fără îndoeli, un om care nu se va sinucide niciodată și care va trăi multe decenii.

Câteodată mă opresc din mers și văd pe fața celui din urma mea că așa crede. A reconstituit repede marsupiala pentru că a găsit măseaua: tactul pașilor mei.

Ha! Ha! Ha! Cum să mă pot opri atunci de a nu fi puțin răutăcios, de a nu râde de toți Cuvierii?... Dar lucru curios: după ce cadența nefirească, de regiment, a pașilor mei nu mă mai amuză, eu însumi mă cred puțin schimbat. Ce ar fi, îmi spun, dacă ce cred cei ce vin în urma mea despre mine, ar fi adevărat, sau cel puțin în parte adevărat! Poate că în adevăr, îmi spun, nu m'am cunoscut bine, poate în adevăr sunt un om al rezoluțiilor imediate și poate, cine știe, voi trăi multe decenii și nu mă voi sinucide niciodată. Cine știe?! Și cadența pașilor mei parcă îmi răspunde la fel: cine știe? Dar nu, e caraghios să cred așa ceva. Și totuși, dacă aș purta numai asemeni pantofi, n'aș reuși să devin în realitate ceeace mă îndoesc că sunt?

Ha! Ha! Ha! Să nu mă audă cineva. Să lăsăm gluma. Și totuși, când îmbrac pantofii mei obișnuiți, îmi vine să cred că am lăsat ceva în cerlalți. Ha! Ha! Ha! Am mai găsit încă unul de care să tâd și să-mi bat joc...

*

Toate bucuriile și tristețile mele, ce sunt ele decât mici halte fără importanță, mici oaze pntru comoditate? Gândindu-mă la ele, nu mă compătimesc numai pe mine, ci pe toți oamenii. Compătimesc pe Polycrat care n'a murit de fericirea atâtor bucurii și compătimesc pe ultimul muritor de pe stradă care-și poartă câtva timp resemnat durerile și tristețile fără să se simtă un incurabil. In locul acestui trist privilegiu, **aurea mediocritas**, în locul atâtor bucurii și triști mărunte, mai bine o singură bucurie sau tristețe care să fie un fel de delirum ce ne-ar apostazia sfârșitul. O Sahară în care să murim de sete și un Eldorado care să ne omoare cu lumina lui orbitoare. Atât ar trebui să fie viața. **Aurea mediocritas**, tristul privilegiu, șterge însă atât strălucirea bucuriei cât și întunecimea tristeții. Impăciuitoare, ea atenuiază colorând și una și alta, cu o paloare care e adevărata noastră moarte prematură. In loc să simțim arsurile Saharei, ea ne umezește buzele și în loc de Eldorado, ne oferă o iluminație oarecare de kermessă.

Așa se face că trăește și Polycrat și muritorul copleșit de dureri intermitente. Eu însă doresc moartea amândorora. Și dacă aș fi Polycrat mi-aș asvârli inelul în mare, numai pentru a câștiga fericirea de a muri pe o culme depe care coborîșul să fie imposibil, sau într'un fund, pentru care o înălțare să fie inaccesibilă până și utopiei.

*

Dintr'o convorbire cu un alter ego al meu, fără certificat de bună purtare:

— Eu n'aș dori și n'ar cere niciodată ca Faust, un viitor infinit. M'aș mulțumi dacă Mefisto m'ar scăpa de trecut, făcându-mă să trăesc numai acum sau numai de acum înainte. Să nu-mi vorbești de nicio morală, să nu-mi dai nici un exemplu și să nu-mi spui cumva că memoria trecutului e tradiția mea individuală. Colectivităților le-o trebui această tradiție, mie însă nu. Dar să nu crezi cumva că acest refuz e o fugă de viață, o îndepărtare de mine însumi și un început de sinucidere, căci te-ai înșela. Eu găsesc inutil trecutul și împovărătoare această tradiție individuală, tocmai pentrucă vreau să trăesc mai adânc și să-mi accentuez mai mult viața. Ce mi-ar folosi toate identitățile mele succesive din trecut? Ce mi-ar ajuta să-mi amintesc că odată am avut succes și altă dată o înfrângere. Mai bine, la o parte cu toate aceste fantome. Vreau să trăesc neturburat de nostalgia niciunei contemplări, într'un permanent **acum**, fără reminiscența niciunui a **fost**.

Scăpat de viciul tradiției mele individuale, voi fi ca un muncitor. Mă voi mulțumi să-mi agonisesc ziua mea de azi, fără să gândesc la cea de eri. S'a gândit parcă vreodată vreun muncitor să-și agonisească ziua de ieri?...

— La o parte zilele mele de ieri. Nu vă mai recunosc fantomele mele și pentru voi nu vreau să am decât uitare. Zadarnic ați încerca un complot. Voi fi deacum spartanul vieții me'e. Ehe! Allo! Mefisto! Vino, îți dăruesc fantomele mele, îți dăruesc o treime din viața mea.

*

O întâmplare obișnuită m'a făcut odată să mă întreb, câți oameni pot iubi în viață. N'am stat mult pe gânduri și mi-am răspuns fără să cred că am greșit numărătoarea, numărând mai mult sau mai puțin: numai unul. Și de atunci, nici un fel de humanitarism sau altă formulă nu m'a convins să mă învinui de greșală. Pentru mine e simplu: nu voi putea iubi niciodată zece, o sută, o mie de oameni sau toată omenirea, atât timp cât nu-i voi cunoaște și cât nu-i voi putea determina în niciun fel, făcându-le un bine sau un rău. Raportul meu cu cei zece, o sută, o mie sau un miliard jumătate de oameni, va rămâne mereu unul de indiferență. Acest miliard jumătate n'are nevoe de iubirea mea abstractă și poate trăi tot atât de bine neglijându-mă, ca și eu uitându-l. Dacă ar fi în altfel, ar trebui să iubesc nu numai un miliard jumătate de oameni, ci și oamenii tuturor planetelor. Dar eu n'am atâta imaginație și n'o am cel puțin pe a acelui personagiu de dramă, care era convins că pentru a iubi toți oamenii, trebue mai întâi să iubești un singur om. Iar de aș avea-o, n'aș crede în puterea acestei iubiri prin radiere și simplu ecou. Puteți să mă condamnați. Pentru mine cel mai mare salt de imaginație rămâne cel dela unu la doi. Adică dela a mă iubi pe mine, la a iubi pe cineva.

STELIAN TECUCIANU

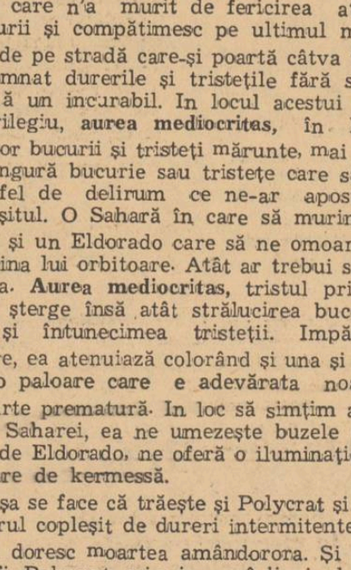

MARCEL OLINESCU

Peisaj de munte

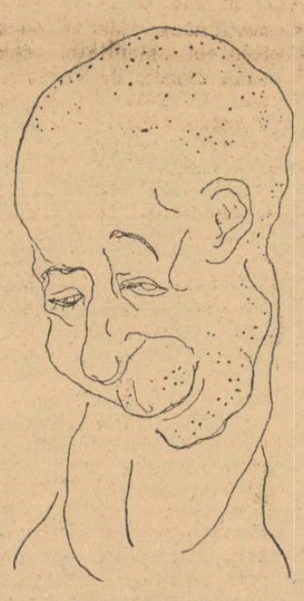

MIRCEA LĂZĂRESCU

„Jederman"

„Primejdia artei"

(Urmare din pag. I-a)

ca fiind proprii menținerii într'o mediocritate criminală, impediment la crearea supraomului adică, trebue să se fi produs într'adevăr ceva. Primejdia „muzicii noui", a muzicii pe care o proclamase „a viitorului", în care recunoscuse corespondentul artistic al eticei preconizate ca sigura „etică de stăpân" posibilă, trebue înțeleasă nu sub raportul „minimei desfrânări" de care vorbește, trădând o concepție neașteptat de moralizantă, ci desigur, sub unghiul de vedere al filosofiei neîndurării. Etica supraomului exclude „sentimentalismul", implicațiile afective ale raporturilor dintre lume și om, pentru a exalta tăria cruzimii de a considera orice altceva decât propria persoană, drept mijloc de afirmare a acesteia.

Ori, arta în genere, și mai cu seamă muzica, acest subteran tunel de care armatele senzațiilor exterioare se slujesc pentru a pătrunde în cetatea spiritului subiectiv, prin surprindere, cu toate porțile ferecate cu grijă ale acestuia, arta este prin natura ei o aspirație de unificare a conștiinței cu nonconștiința, a omului cu lumea prin legăturile inefabile ale reacțiilor simpatetice.

Primejdia de care se teme Nietzsche este influența pe care arta o poate avea asupra spiritului uman (dispus firesc spre fraternizare cu totalul existenței), spre a-l hotărî să considere orice făptură a naturii drept o entitate autonomă, creată pentru scopurile ei proprii și prin urmare ne-adaptându-se, decât printr'o siluire a misiunei ontologice cu care e învestită, la rosturile omului. „Sănătatea intelectuală" *de a cărei detracare prin artă se teme Nietzsche, este luciditatea pragmatică a candidatului la supraomenie, a cărui râvnă de autoamputare afectivă se vede zdruncinată prin înmuierea sentimentală a strășniciei voinței, prin simpatia între regnul naturii și cel al spiritului, adusă de artă.*

Condamnarea artei, din perspectiva voluntaristă este ceeace face rațiunea existenței sale, gândind în spirit umanist.

ION FRUNZETTI

Cronica literară

„INTRE ZI SI NOAPTE",
roman de Henriette Yvonne Stahl
(Editura Contemporană)

Am putea spune, ca să începem într'un fel, că romanul d-șoarei Henriette Yvonne Stahl decurge dintr'un realism psihologic a cărui acuitate în observație și persistență până la obsesie în amănunt și până la cruzime, ne îndreptățesc să conchidem la un materialism posac și desnădăjduit al autoarei. Demența, dezabuzarea și viciul, într'un cuvânt anormalitatea personagiilor proeminente ale cărții e însăși substanța din care se hrănește observația realistă a scriitoarei și care creiază atmosfera apăsătoare, de coșmar a romanului.

Oricât am pune accentul pe motivarea logică și înlănțuirea lăuntrică a gesturilor și faptelor, pe elementele de caracterizare stilistică și procedeele de compoziție care asigură echilibrul și creșterea vie a cărții, în felul unui organism, nu se poate să nu fim sensibili și la acea șansă care ni se impune, de a mai trăi odată, de a trăi altfel, întovărășiți cu destinul oamenilor din carte. Cu alte cuvinte, felul în care scriitorul se angajează el însuși, luându-și răspunderea destinului personagiilor sale, constituie o solicitare tot atât de atrăgătoare pentru noi cât și aceea căreia îi spunem arta sau felul lui de a spune.

Arătând mai departe — cum vom încerca, — din ce constă arta domnișoarei Henriette Yvonne Stahl, ne dăm seama că nu vom isbuti totuși să izolăm ceeace va rămâne până la urmă cu neputință de a fi reductibil, adică tonalitatea afectivă, climatul, respirația intimă a cărții, întocmai aceleia a unei ființe omenești. Participarea autoarei, trăirea intensă prin luarea întregii răspunderi a destinului personagiilor asupra sa, constitue cred farmecul straniu și răscumpărător din materialitatea apăsătoare a romanului *„Intre zi și noapte"*. Ca să dăm o idee mai apropiată despre timbrul particular al acestui roman, prin arătarea vecinătăților lui literare, îl vom situa între *„Wuthering heights"* și *„Les liaisons dangereuses"*, cu aceste deosebiri imediate, că personagiile din *„Intre zi și noapte"* nu ating nici violența damnată a celor din romanul Emiliei Bronte, nici nu afișează cinismul acelora din romanul epistolar al lui Laclos.

Dar în toate trei întâlnim un înțeles răscumpărător, dăruit prin efectul unei surprize extraordinare, tocmai atunci când nicio speranță nu mai părea îngăduită.

Unitatea de măsură sufletească și de ritm interior a romanului *„Intre zi și noapte"* e personagiul Anei. Nu numai ca procedeu de compoziție și mijloc de caracterizare pentru arta domnișoarei Henriette Yvonne Stahl, dar și prin interesul de natură omenească pe care-l provoacă, prin puterea ei de absorbție și de comunicativitate epică, Ana Stavri devine treptat principiul tutelar al cărții, criteriul ei cel mai sigur, autoritatea neîndoelnică deși aparent cea mai fragilă și mai permeabilă la influențele altora, deci cea mai vulnerabilă. Totuși, candoarea Anei, lipsa ei de experiență a vieții, — vulnerabilitatea ei, într'un cuvânt — o feresc de atingerile impure ale celorlalți. Nu e vorba la ea de o rezistență morală organizată, deci conștientă, la tentația viciului. E pur și simplu o nepotrivire și fizică și morală, o lipsă de afinitate sau de vocație pentru păcat. Trăind în societatea unor oameni demenți, vițioși, abulici, a unor oameni sfârșiți, cari au pierdut gustul vieții odată cu sensul ei, Ana e de fapt singura ființă omenească, *vie*, din carte, aceea care afirmă viața, căutându-i un înțeles, iubind și devotându-se cu abnegare, încercând să înțeleagă și să justifice oricum, cu prețul oricărei suferințe. „A iubi pe cineva — scria odată André Malraux — înseamnează a-i da dreptate împotriva propriei suferințe". **In iubirea ei pentru Marta Vrânceni, sufletul ascultător** al Anei „tolerant până dincolo de posibil" ajunsese și la această înțelegere profundă, la o renunțare de sine desăvârșită, pentru a putea fi de folos celeilalte. Ii era deci hărăzit să primească răsplata acelui înțeles de viață, la capătul experienței atât de primejdioase de care luăm cunoștință prin lectura romanului „Intre zi și noapte".

Din primele pagini ale cărții facem cunoștință cu Ana, adolescentă pe atunci. Clădirea imensă și goală, în pivnița căreia, împreună cu mama ei, cu alți copii din cartier și cu familiile acestora, se adăposteau de bombardamentele aeriene nocturne, în timpul războiului trecut, stimula imaginația Anei, visătoria ei, în care conturele realității se dilatau fantastic, deschizându-i accesul „într'o lume de făgăduinți nemaiauzite". Desnodământul, înțelesul ultim e sugerat depe acum, anticipativ, ca într'un preludiu de operă wagneriană care cuprinde în esență și virtualitate toată amploarea dramei ce urmează să se desfășoare: „Ana știa de mult — și i se părea că acest gând fusese primul — că într'o zi va afla ceva extraordinar... Ceva ce aduce atâta fericire, încât orice gând despre fericire va fi întrecut"... Din cauza nopților petrecute în umezeala rece a pivnițelor Ana se îmbolnăvește greu. Boala coincide cu sfârșitul adolescenței. Face apoi cunoștința Martei Vrânceni, de al cărei farmec straniu Ana va fi subjugată fără să încerce vreo rezistență. O va iubi pe Marta cu toată devoțiunea și fervoarea sufletului ei „ascultător, tolerant până dincolo de posibil". Mediul în care trăește Marta Vrânceni, familia ei, nu poate provoca, omenește vorbind, altă reacție decât aceea de repulsie. In atmosfera de abjecție, demență și viciu a casei Vrânceni va pătrunde neștiutoare și desarmată, îngerește candidă, Ana. Un greu blestem, blestemul sângelui păcătoșit apasă asupra casei acesteia. Dumitru Vrânceni, tatăl, moare stors de putreziciune și fizică și morală. Nevasta lui, Elena Vrânceni, îi va supraviețui câteva luni, într'o frenezie dementă a simțurilor, până ce o paralizie îi va aduce și ei sfârșitul. Traian, fratele Martei, cretin, moare în sanatoriu. Marta însăși nu are puterea morală să se mai smulgă din atmosfera casei. Un secret groaznic, pe care-l surprindem din confesiunea făcută Anei, îi înăbușe viața stingându-i orice dor, mai ales pe acela de a-i găsi vieții un rost. Toți cați se apropie de ea obosesc, se descurajează și renunță, încredințați că nimic nu se mai poate face pentru ea. Doar Ana nu va descuraja încercând să ajute pe Marta, să o redea vieții, cu acea devoțiune a iubirii încrezătoare „dincolo de orice aparențe, de fapte chiar", știind totuși „că Marta trecuse în lumea celor care nu mai pot iubi oameni". Până când, ea însăși, Ana va cădea obosită, din nou doborîtă de boală. Dar frământarea ei, nedumeririle și întrebările ei nu rămân fără răspuns. Intelesul care i se dăruiește la sfârșitul crizei prin care trece, chiar dacă Ana nu va supraviețui minutului acelei revelații extraordinare, e totuși un înțeles de viață, o afirmație, o certitudine. Deaceea am numit răscumpărător acest înțeles, fiindcă în lumina lui, toată abjecția revărsată în paginile cărții se purifică retrospectiv.

E adevărat că drumurile vieții nu duc nicăeri, cum spunea Rilke; că în viață nu există deslegări definitive, ci numai compromisuri și aproximări, treceri dela ceva care nu e încă făcut, la altceva care a și început să se desfacă. Dar o carte oricât ar năzui să sugereze complexitatea stufoasă și contradictorie a vieții, înseamnă totuși experimentarea unor înțelesuri și implicit, alegere, sistematizare, atitudini, preferințe. Toate aceste elemente **intră deopotrivă în compunerea** ei, regăsindu-se nu numai în procedeele de compoziție, în tehnica lucrului artistic, grație căruia cuprinsul cărții devine comunicativ, dar și în participarea scriitorului, a cărui răspundere nu poate fi nesocotită.

Romanul *„Intre zi și noapte"* e o carte de mult curaj și de o răspundere morală a cărei greutate apasă toată pe umerii unui singur personaj, a celui mai fragil și mai nepregătit pentru viață, Ana Stavri. Ana este, negreșit, ceeace se chiamă o creație cu care un scriitor se poate mândri. Este interesant de observat creșterea în importanță epică a personajului Anei, pe măsură ce Marta, dominatoare în prima parte a cărții, va rămâne până la urmă o apariție singulară, în afara vieții căreia nu-i mai aparține decât prin deprindere. Vitalitatea cărții, substanța ei, este Ana Stavri. De fapt, în momentul când începe acțiunea romanului, Marta își supraviețuiește, prin obișnuință. Ea este, ca și Matei Banea, prietenul Anei, o ființă a cărei viață este făcută, — un om sfârșit. Pe când Ana abia începe să trăiască. Deaceea, Marta și Matei Banea și cu ei celelalte personagii mai mărunte ale cărții au un relief plastic pronunțat și acea fixitate caracteristică de neuitat a psihologiilor cristalizate prin rutină, cărora împrejurările vieții nu le pot aduce niciun spor și nicio modificare. Ana în schimb, se învăluie ca într'o aureolă în care conturele ei se estompează cu fermecătoare imprecizie, schimbându-se neîncetat mai primitoare de viața pe care o întâmpină cu fervoare, încercând să-i pătrundă înțelesurile.

Personalitatea literară a d-șoarei Henriette Yvonne Stahl, stilul d-sale, altfel spus, se caracterizează printr'o extraordinară putere de obsesie, creiatoare de atmosferă.

Imaginile corespunzătoare senzațiilor olfactice și acelea tactile revin cu stăruință în descriere și cu îmbelșugare obsedantă. Predomină însă, în atmosfera cărții, un iz de putreziciune și mucegăit, o senzație nediferențiată care-i aromă și savoare totodată, de iremediabilă descompunere și fizică și morală.

In odaia de primire din casa Vrâncenilor „aerul era îmbâcsit, cald, putred". Intr'o odae alăturată aceleia în care locuia Marta „căldura era înăbușitoare, mirosea a doctorii, a săpun parfumat, a tămâie, a mucegai". Despre Traian, fratele cretin al Martei, ni se spune la un moment dat: „surasul lui se lărgi ca o rană putredă". Cel care beneficiază mai copios de atenția neîndurată a scriitoarei e însă Dumitru Vrânceni, tatăl Martei: „...aceiași ochi ca ai lui Traian, prea mari și rotunzi, cu privirea verde mucegăită... Privirea omului era îmbâcsită de contraziceri și greutăți insuportabile. Gândurile-i păreau încercuite, cuibărite în sânge murdar, violent, fierbinte, obrasnic, impudic". Mai târziu îl vom revedea „de o paloare neverosimilă, putredă, fantomatică". In sfârșit, ultima imagine pe care Marta o va păstra, este aceea a bătrânului întins în patul unde avea să-și dea sfârșitul: „Dumitru Vrânceni, tatăl Martei, murea. Sângele se topea, se transforma într'un lichid albicios și fără vlagă. Un fel de puroi leneș, purtat prin tot corpul încet, de bătăile inimei. Tot ce încercaseră doctorii fusese inutil. Sângele putrezea".

Aerul fizic pe care-l respiră personagiile cărții se confundă cu miasmele ei morale, iar culorile peisagiului ne sunt înfățișate ca tonalități afective, integrându-se în aceeași atmosferă: „cerul cenușiu, căzut jos, nemișcat, plin, era greu" Cenușiul persistă, dela cea dintâi până la cea din urmă pagină a cărții. E unul din elementele constitutive ale farmecului straniu căruia cu greu s'ar putea sustrage cititorul romanului *„Intre zi și noapte"*.

MIHAI NICULESCU

Speranță

O să vorbim despre trecut
ca despre o furtună dusă,
cu pasul greu — cu glasul mut —
în toamna noastră — stea apusă.

Din troenirile de eri
vom înverzi după furtună —
în pragul tristei primăveri,
înmănunchiere de cunună.

O, câți am fost la început —
și cât de rari suntem acuma!
Din noaptea asprului trecut
însângerată iese luna...

Dar va veni cel așteptat
și proorocit de-atâtea ori, —
pe anii muți crucificat:
căutătorul de comori!

EMANOIL FLORENS

Inviere

Râzi suflete! Auzi cum plânge lutul
Și toată viața lumii într'un câne;
Să nu te doară, suflete, bătrâne,
Că'n plânsul lui noi ne-ascultăm trecutul.

Și noaptea asta să nu te înspăimânte,
Nici gestul brațului ce-o să te'nvie.
O clipă doar, pe urmă-o veșnicie....
Ascultă! Ploaia a'nceput să cânte

Și-un clopot, undeva, a prins să sune
Pentru 'nvierea noastră neștiută....
Tu nu te risipi'n durere mută
Că nu mai ai pe nimeni să te-adune.

Să nu te doară despărțirea humii;
Mai bine gustă bucuria clipei
Când cei porni în tremurul aripei,
Spre dincolo de marginile lumii!

I. LOGA

Grădina

Azi nu mai alerg în grădină,
Copilă pe-o albă alee,
Și nu mai culeg curcubee
În floarea cu stropi de lumină.

Plecată pe gura fântânii,
Priveam toată zarea 'n oglindă
Și cupa de joacă a mâinii
Răcoarea cerca s'o cuprindă.

Sburdând, m'avântam dup'un flutur
Prin colbul stârnit în răzoare...
Azi dorul de aer și soare
În colbul de carte mi-l scutur.

Grădina trecutelor vise
Mă chiamă 'nflorită și-acum,
Dar porțile vieții 's închise
Și visele trâmbe de fum.

MARIANA MOISA

CANTECE NOUI

Necunoscutul meu prieten

Intre atâtea și atâtea versuri pe care le primim săptămână de săptămână, iată că am avut zilele trecute o surpriză. Am desfăcut un plic, dupăce l-a venit rândul din grămadă, dar nu am dat decât de o foaie pe care erau înghesuite câteva zeci de rânduri. Am mai desfăcut odată plicul, fiindcă la dreptul vorbind de-abia ne venea să credem că lipsesc obicinuitele versuri. Iată un mesagiu care de bună seamă ca și-a greșit adresa, am zis constatând că înafară de hârtia aceea nu mai era de aflat nimic. Deabia însă când am purces să dăm cetire acelei pagini izolate, am văzut că într'adevăr ne înșelasem: scrisoarea ne era adresată chiar nouă.

Un necunoscut ne scria, de undeva „de foarte departe, dintr'un oraș de provincie, în care și-a îngropat iluziile și orice nădejde". Trebue să mărturisim că printre rânduri am întrezărit și strofele care lipseau, dar — dece nu am spune-o? — această lirică discreție a fost pentru noi un reconfortant de-o clipă. Scrisoarea necunoscutului meu prieten (îmi place să-l numesc astfel, tocmai fiindcă mi-e atât de străin) nu aduce cu sine cine știe ce gânduri și frământări noui. De fapt, ne-am cam obicinuit să aflăm în locul lor o colecție de „aripi retezate", așa cum am întâlnit și de asta-dată.

Ce poți să faci, smângălitor de vers din Capitală, îmi spun eu, când necunoscuții tăi prieteni se ofilesc acolo în orășelele lor, striviți de indiferența negustorească a omului burtos? Uite, sunt dispus aproape să-ți dau dreptate; zic aproape, fiindcă în cel mai tainic colț al inimii mele, eu nu ți-o pot da și nici nu ți-o voiu da vreodată. Imi scrii, necunoscutul meu prieten, că urmărești cu luare aminte acest popas săptămânal pe care cercăm să-l realizăm în miezul tinerei poesii și că deacolo de unde ne scrii, „preocupările acestea ți se par atât de îndepărtate și de reci, încât ai impresia că le asculți dintr'un fund de pământ".

Te cetesc și eu, prietene, dar nu te înțeleg. Uite, am să-ți spun pe șleau că până acum câțiva ani (oare îmi îngădue tinerețea mea să afișez acest loc comun?) am venit și eu — ca și dumneata și ca și atâția alții — într'o urbe care nicidecum nu erau Bucureștii. Că se chema Brăila, Arad, Brașov sau Turda — vezi, lucrul ăsta nu mai are nici o importanță, devremece ziarele soseau de-atâtea ori cu o întârziere de 24 de ore, iar fetele se preumblau ziua întreaga în parc și pe străzi.

Am stat în provincie. Acuma însă, scriu din Capitală, și nu mai ai dreptul să judeci, judecându-te chiar, îmi vei spune, dar eu n'am să pot să-ți dau dreptate, pentru simplul motiv că aici nu e vorba de așa ceva.

Eu n'am să viu să-ți pun în fața argumentul etern că Immanuel Kant nu a ieșit niciodată din al său Königsberg, pentrucă știu prea bine un lucru: argumentele nu conving și nu au convins niciodată, poateca tocmai fiindcă sunt argumente. Eu am venit să te întreb: aripile tale retezate dece sunt așa? Crezi tu că acest lucru se datorește lipsei de spațiu pentru sbor de-acolo, din târgul sau orașul dumitale, și crezi că acest lucru nu se întâmpla și aici în orașul din care-ți scriu, plin de miasme și parfumuri? Uite, eu trec zi de zi pe lângă un om pe care toți ceilalți îl socoteau — și poate că îl socotesc încă — un înger. Eu nu văd însă că aripile lui s'au prefăcut de multă vreme în praf și pulbere și că aura lui nu este decât licărirea amară a unei brichete. Vezi tu, necunoscutul meu prieten, pilda asta e numai una. Dar eu știu încă o sută. „Moartea" din orașul dumitale e „moarte" fiindcă așa o vrei și așa o vezi. N'ai încercat oare niciodată marile febre care te ridică în slavă, făcându-te să te simți din ce în ce mai tu, din ce în ce mai aproape de gând? Marile liniști, regăsirile și întâlnirile cu tine însuți, într'un cuvânt: tot ceeace contează în viața unui om care trăește gândind, nu ai să le afli decât așa și acolo. Crede-mă, necunoscutul meu prieten!

Mirajul? Dar nu e decât un miraj! Atâta tot. S'a aprins un reflector? Stelele sunt ale dumitale! S'a deslănțuit o orchestră? Muzica inimii e în tine! O, și poatecă în cele din urmă ai să-mi spui că ai vrea să vii să te convingi de toate acestea! Vino, căci eu te aștept. Dar ai să înveți să vezi. Și asta e uneori egal cu a orbi.

ȘTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se trimit la redacție, menționându-se pe plic: pentru Ștefan Baciu. Cerem scuze lectorilor noștri că din motive absolut independente de voința noastră, „cuvintele de răspuns" din acest număr nu pot apare. Ele vor fi înserate însă în numărul viitor, împreună cu celelalte.

Note românești

„RASTURNARI", nuvele și schițe de CONSTANTIN COJAN

Poetul *Constantin Cojan* și-a îngăduit să-și astâmpere de astădată condeiul, punând sub tipar, la editura „Cartea Românească", primul său volum de nuvele și schițe, purtând sugestivul titlu: *„Răsturnări"*.

Autorul a încercat să zugrăvească în slove de duh românesc, unele aspecte de farmec și vis, precum și unele crude realități din viața celor mulți și obidiți, toate acestea fiind filtrate printr'o inimă negrăit de aleasă.

Nădăjduim că excursiunea oferită cititorilor săi de poetul *Constantin Cojan*, va fi dintre cele mai reușite manifestări artistice.

Cartea va apare în primele zile ale lunei Februarie.

ALASTOR,

una din cele mai cunoscute și mai gustate poeme ale lui PERCY BYSSHE SHELEY a fost tradusă, în formele originalului de d. **Al. Iacobescu** și ne este înfățișată într'o elegantă plachetă.

Tema bucății acesteia o formează lupta sufletească dusă de un tânăr excepțional înzestrat, dornic pururea să se adape la isvoarele de frumuseți și minuni ale lumii. Purificarea vine apoi din contemplarea sublimului pe care-l prezintă universul.

Singurătatea căutată în care poetul se complace, departe de a constitui un cerc apăsător în jurul aspirațiilor și năzuințelor sale, înăbușindu-i elanurile, devine un mediu prielnic pentru meditație; de aci, valoarea ce i-o atribue eroul poemei. Măsurată astfel, viața frământată la căldura generozității, devine bogată în rost și numărătoarea calendaristică prin ani a ei este o tentativă prisoselnică și nesemnificativă.

Taducerea făcută de d. Al. Iacobescu este cu atât mai importantă, cu cât ne gândim la greutățile cu care a avut de luptat tălmăcitorul spre a ne reda poema în forma originalului, așa cum am mai spus.

„VIAȚA SOCIALĂ C. F. R."

este o revistă ce apare lunar sub conducerea d-lui Vasile Vior. *Menirea ei, sub semnul căreia și-a făcut apariția cu zece ani in urmă, la Cluj, a fost precizată astfel: Organ de cultură și îndrumare profesională, caracter pe care și l-a păstrat tot timpul acesta.*

Odată cu părăsirea Clujului, se părea că această publicație își va înceta apariția, dar, grație dârzeniei conducătorului ei și-a continuat, cu aceiaș entusiasm, activitatea la București. Colaborări interesante, informații cu caracter profesional și reproduceri frumoase, iată ce se poate găsi în fiecare număr al acestei bogate și entuziaste foi.

MARGARETH KENNEDY: SINGURĂTATE IN TOVĂRĂȘIE

Despre opera scriitoarei Margareth Kennedy vorbesc îndeajuns nenumăratele ediții ce s'au vândut în mai toate țările de cultură. Sufletul omenesc și în deosebi cel femenin, atât de greu de pătuns și descifrat și-a găsit în autoarea „Singurătății în tovărășie" o rară înțelegătoare și interpretă.

Eroii și eroinele sale trăesc viața noastră a tuturor, cu toate meandrele și cotiturile neașteptate, la fiecare răspântie înodându-se într'o înlănțuire complexă dar luminoasă și firească. Portretul psihologic și material al personagiului se încheagă pe încetul, desprinzându-se din pânza cenușie a începutului. Sunt în cartea aceasta câteva figuri devenite de-alungul lecturii atât de familiare, încât te aștepți să le întâlnești undeva într'o casă ori pe stradă. Autoarea își iubește creaturile de care ne apropie pe nesimțite pin intermediul lecturii, fără ca prezența ei supărătoare să se simtă vreun moment. Este tocmai una din marile calități ce face un scriitor mare.

Traducerea d-lui C. Boranescu-Lahovary, mai bună și mai pusă la punct decât cea precedentă.

ALAIN FOURNIER: ȚARA FĂRĂ NUME

„Le grand Maulnes", titlul sub care este cunoscută în original opera aceasta cu adevărat mare a lui Alain Fournier, este o carte ce nu se aseamănă celor cu care s'a obicinuit lectorul.

Epoca ce a urmat răsboiului trecut, a fost una de adânci prefaceri; tineretul s'a trezit în fața unor noui perspective de viață, altele decât cele cunoscute lui până în pragul lui 1914. Dislocarea operată în cursul celor patru ani de frământări adânci prin care trecuse omenirea l-a găsit nepregătit, cu întregul complex de probleme noui sub semnul cărora trebuia să trăiască de acum încolo. In mod firesc și-a păstrat fiecare micul lui cadru de basm al epocii precedente, lipsit de agitație și nouile semne care-l înconjurau.

In acest cadru de neregăsit al copilăriei și primei tinereți, când încep să înmugurească elanurile creatoare, ne transportă paginile minunatei cărți a lui Alain Fournier, apărută la editura „Cultura românească", în traducerea d-lui C. Borănescu-Lahovary, — asupra perfecțiunii căreia tălmăcitorul însuș are decența de a face unele rezerve.

In privința aceasta, suntem de acord.

C. POSTELNICU

„COCORII", VERSURI DE V. DEMETRIUS

In editura „Socec" a apărut zilele trecute o culegere de versuri a poetului V. Demetrius, autorul atâtor cărți care au însemnat în literatura noastrră succese de primul ordin. După o tăcere de câțiva ani, poetul strânge în paginile acestei lucrări, rodul unei munci care constitue o frumoasă realizare. Versurile din „Cocorii" sunt limpezi și grave acorduri, izbucnite din coarda unui poet împăcat într'o măsură oarecare, cu lumea și cu sine. Rareori ne-a fost dat să cetim strofe mai grave și mai lineare în tot sbuciumul lor, de cât acest strofe din „Cocorii". Azi, când linia noastră e frământată de atâtea întrebări, aceste stihuri vin ca un aer de puritate, pe care nu se poate să nu-l subliniem cu toată căldura.

Țâșnite din munca și inima unui poet autentic, placheta „Cocorii" — înfățișată în minunate condițiuni tehnice — e un popas pe care îl recomandăm tuturor ce iubesc Poezia adevărată.

— h. —

CÂND DOARME PĂMÂNTUL

nuvelă de MIHAIL ŞERBAN

In după amiaza aceea soarele încă mai strălucea pe cer când Dinu Simion, întorcându-se de pe ogor cu căruţa încărcată cu rod, văzu în bătătură găinile scociorând în ţărână, sub grinda prispei şi scăldându-se în praf. Apoi, prin faţa lui, trecu godăcelul care scormonise cu râtul în şira de pae din dosul casei, de unde luase câteva fire în gură şi mergând grohăind încet, parcă şi-ar fi căutat loc pentru culcuşul de iarnă... Pe chipul lui Dinu Simion se întinse o umbră, ca şi cum o pasăre uriaşă şi-ar fi desfăcut aripile în văzduh, întunecând soarele...

— O să se schimbe vremea... îşi zise omul şi se gândi că pământul nu era încă arat... Mai avea de cărat şi câteva căruţe de pe ogorul dela Bogata... Dar, la nevoe, acolo putea să-l trimită şi pe Teofil...

— Teofile ! Saveto ! strigă el atunci, tare şi aspru.

Femeea ieşi de sub şură, în grabă şi se îndreptă spre cel care venise.

— Iaca-s aici, eu... Dece-l mai strigi pe Teofil ? Doar singur l-ai trimis de dimineaţă la oraş pentru...

Se opri, parcă n'ar fi trebuit să spue cu glas tare pentru ce plecase Teofil la oraş. Chiar în singurătatea aceea, a eternităţii, îşi mai spuneau în şoaptă unele vorbe, parcă n'ar fi trebuit să le audă nici liniştea, nici vântul...

— A, da ! clătină din cap bărbatul arătând că a înţeles şi şi-a adus aminte. Dar, totuşi, mai zise, automat : „Şi nu s'a mai întors ?"

— Nu. Trebue să vie, acuşica. Până la oraş, nu-i o aruncătură de băţ...

Îşi făcuse şi el, repede, cât schimbaseră două vorbe, socoteala asta, dar îl luase gura pe dinainte. Aşa vorbeşte câte odată gura, fără să mai aştepte judecata...

— Oare o putea să facă rost ? se întrebă repede, pe acelaşi ton.

— Să-ţi ajut ? îl întrebă femeea.

— Să-mi ajuţi, că-s trudit...

Ridică privirile spre cer şi se învârti pe călcâiu.

— O să se strice vremea şi n'am făcut arătura...

Vorbise în şoaptă, parcă şi-ar fi vorbit lui însuşi, dar femeea îl auzi şi voi să-i alunge grija pe care i-o citise în glas...

— Mai este timp... Abia am făcut strânsura... Nu vine iarna aşa repede...

Prin cenuşa înserării care începuse să se cearnă, bărbatul îi văzu chipul plin şi alb şi ochii cu priviri de adânc de genună, peste care genele lungi atârnau grele, parcă întotdeauna ar fi fost obosite... Sprincenele îngemănate se arcuiau deasupra irisului, coborau la colţul ochilor şi se prelungeau spre tâmple... Obrazul acela se strecurase în mintea şi'n sufletul lui, demult, ca o plăsmuire a unui vis... Pe faţa omului apăru surâsul care salută amintirea şi prin surâsul acela el o privi mai mult timp, în încântare, ca printr'o ferestruică a amintirii. Câtă violiciune şi cât farmec se mai ascund şi-acum, după atâţia ani, în trupul ei mic, când avea un băiat care-l întrecea şi pe el în înălţime şi trebuia să tragă în curând la sorţi !... Hărnicia ei însufleţise întotdeauna casa, transformându-i şi munca lui grea în plăcere...

Şi, acum, ea nu mai aşteptase ca el să mai zică odată ce să facă şi, îndreptându-se spre căruţa încărcată, se înălţă pe vârful picioarelor, fiindcă altfel nu ajungea şi se muncea să smulgă din grămadă un braţ de coceni mai mare decât ar fi putut duce...

— N'o fă pe grozava, ia mai puţin... îi zise el pe ton blând şi râzând. Intotdeauna te-ai aruncat să faci mai mult decât te ajutau puterile. Mai cruţă-te...

Era la doi paşi de ea, se apropie şi-i ajută.

— Când n'am să mai pot, n'am să fac... Cât pot...

Femeea strânse bine povara în braţe şi, întorcându-se, porni spre şura de sub care ieşise. Bărbatul îi urmări umbra de tăciune, topindu-se în negura nopţii tot mai deasă, apoi îşi frecă palmele mulţumit şi-şi înfipse mâinile în grămada de pe căruţă, înşfăcă un braţ bun, încât, ridicându-l, îi acoperi faţa şi legându-se o luă în aceeaşi parte a ogrăzii.

Când intră în şură, femeea ieşi, când ieşi ea intra şi aşa, pe rând, drumurile li se încrucişară şi'n acest du-te-vino goliră repede căruţa. Amândoi erau oameni cu spor la treabă, dar când munceau umăr lângă umăr vrednicia aceasta creştea sporind produsul. Uitau de trupă, uitau de mâncare, şi nu intrau în casă decât când terminau cu toate. Nu lăsau niciodată la jumătate, o muncă începută...

Băiatul lor, Teofil, le semăna, ba, mai mult, într'însul, chiar când muncea de unul, era un avânt pe care niciunul din ei nu-l avea. De câte ori, muncind unul lângă altul pe ogor, tatăl nu rămânea cu ochii pironiţi pe el, în admiraţie, privindu-l cum înaintează cu surâsul pe faţă şi cu cântecul pe buze !...

Era mândru de Teofil ! In toate satele vecine în care se ducea la horă, nu era flăcău care să-l întreacă în mândreţe, în joc şi'n cântec... Cum se scurgeau după el privirile tuturor fetelor ! In câte suflete aprinsese şi întreţinea amăgirea visului şi a tinereţii ! Se gândea la acestea şi-i venea în minte tinereţea lui tristă, în care fiecare vis luminos era dublat de o suferinţă...

Ca Teofil fusese şi tatăl în vremea lui...

Dar şi amintirea e acum un vis pe care-l trăeşte tot mai rar...

Suferinţa pe care o purta atunci în suflet îi punea frână tuturor pornirilor. Satul nu-i bănuia suferinţa aceasta şi, fără îndoială, că, dacă şi-ar fi dat seama de existenţa ei, tot n'ar fi pus-o în legătură cu cauza ei adevărată...

Dinu Simion nu-şi cunoscuse părinţii. La şapte ani ştia că, cu tot atâţia ani în urmă, un copil abea născut fusese găsit pe scările bisericii din sat, vânăt de frig... Dacă un trecător nu i-ar fi auzit ţipătul şi nu s'ar fi apropiat, l-ar fi sfâşiat câinii sau ar fi pierit îngheţat... Un mototol învelit în câteva zdrenţe... N'ar fi fost mai bine să-l fi strâns Dumnezeu ? Dar viaţa se agăţase de dânsul ca un scaiu... Ce voise oare să demonstreze destinul prin salvarea vieţii lui dela moarte ? se întreba adesea omul de mai târziu, fără să poată afla un răspuns care să-l mulţumească...

O săptămână fusese crescut de o femee, altă săptămână de altă femee. Nu ştiuse niciodată cine-i potrivise cele două cuvinte ca nume... Dinu şi Simion... Dinu Simion... Il strigau Dinule şi mic şi mare... Poate i le potriviseră aşa, ca să nu fie ca numele altuia din sat... Era copilul nimănui. Satul îl înfiase şi era copilul tuturor. Pentru el, care nu avea mamă, cuvântul mamă avea un înţeles tulburător... Când îl pronunţa simţea o înfiorare plăcută în tot corpul şi'n clipa aceea în ochii lui se aprindea ca o lumină magică... Mamă ! Oare cine era mama lui ? Căci mama lui trebia să fie în sat... De câte ori, poate, n'o întâlnea pe uliţele satului sau printr'o ogradă, unde nimerea şi era primit ?...

Cât fusese mic, spusese mamă când unei femei, când alteia, pe acelaşi ton, ca o chemare, ca o crispare a suferinţei interioare. Dar nu văzuse în ochii neciuneia aprinzându-se brusc lumina în nimbul căreia două fiinţe cu drumurile rătăcite în viaţă se regăsesc... Şi chemarea tristă a căutării neobosite, disperate, pierea pe buzle lui, ca să reînvie iar în suflet mai târziu... Când cuvântul mamă căpătase un înţeles deosebit pentru el, nu-l mai adresa nimănui... Il ţinea ascuns în suflet şi când era singur, îl şoptea ca pe o taină...

Suferinţa aceasta îi speriase bucuriile copilăriei. Putea spune, că nu avusese copilărie. Una viaţa şi copilăria veselă a altora. Toţi copiii aveau părinţi, numai el nu !... Şi orfanii avuseseră odată părinţi, numai el nu... Gândurile acestea îl înrăiră, îl sălbătăciră. Simţea uneori într'însul instincte de fiară. Când îl apuca, se lupta cu mânile, cu picioarele, cu dinţii... Vârîse groaza în copiii satului.. Oamenii nu-l mai primiră pe lângă casele lor.. nu-i mai dădeau de mâncare, nici culcuş.

Il îmblânzi foamea şi frigul... De dormit era mai uşor.. Când nu era frig, dormea pe câmp, prin grădini, fără frică : era frate cu pământul, frate cu cerul : stelele erau surorile gândurilor lui şi vântul, visul lui. Dar cu foamea nu putea lupta. De stafii şi de jivine nu-i era frică, dar de foame avea groază !

La doisprezece ani, avea două clase primare. Il luase un învăţător pe lângă casa lui şi se simţea dator să-i dea şi învăţătură. Aşa, un pospaiu. La început şcoala îl atrase, dar, după ce ajunse să citească binişor şi să socotească, îl plictisi. Când ceilalţi copii se duceau la şcoală, el umbla hoinar pe uliţele satului, pe coclauri, suferinţa singurătăţii lui scădea, fiindcă uita de sine...

Intr'o primăvară se întâmplă un fapt hotărîtor pentru viaţa lui de mai târziu. Rătăcind peste ogoarele din brazda cărora aburii primăverii se ridicau în nouri mici şi efemeri, ajunse pe un ogor pe care stăpânul lui şi-l ara, chinuindu-se cu un cal slăbănog care nu voia să tragă. Omul, care trebuia să fie cu mânile şi pe coarnele plugului, se repezea când înainte la cal, când înapoi la coarnele plugului, înjurând şi blestemându-şi sărăcia. Dinu Simion privise lung scena aceasta, îi veni întâi să râdă, dar simţi şi o strângere de inimă, apoi sări şi prinse calul de căpăstru şi începu să-l tragă după el. Animalul porni ghemuit şi cuţitul plugului se înfipse adânc în pământ, răsturnând brazdă adâncă. Ţăranul rămase o clipă speriat, de acest ajutor neaşteptat, căci el nu-l văzuse pe băiat prin apropierea lui... Dar apoi se gândi că i l-a trimis Dumnezeu...

O bucurie nouă începu să isvorască atunci în sufletul lui Dinu Simion, al hoinarului pentru care, până atunci, munca era plictiseală şi chin... Bucuria aceasta crescu şi mai mult, deveni şi mai tulburătoare, când schimbară locurile şi el trecu la coarnele plugului şi ţăranul conducea calul. Apăsând coarnele, simţise în trup o putere nouă, parcă toată energia pământului s'ar fi ridicat în el prin contactul cu plugul. Inaintând, simţirea nouă vibra într'însul tot cu mai multă intensitate. Ochii îi străluceau şi chipul i se lumina ca'n zori când soarele se înalţă şi luminează tot mai mult pământul...

Abea în ziua aceea, când omul desfăcu legăturica în care-şi adusese o bucată de mămăligă, cu ceapă şi cu brânză, — prânzul lui — Dinu Simion mâncă cu o poftă cu care nu mai mâncase niciodată ; îi era şi foame, dar mai mult îl îndemna conştiinţa nemărturisită că era prima dată în viaţă când îşi merita îmbucătura...

Nu ştiuse ce'nseamnă bucuria de a munci ! Omul poate deveni tot atât de uşor şi de repede, sclav unei pasiuni nobile, ca şi sclav unei patimi josnice ! Dinu Simion trăise bucuria muncii, simţise în tot trupul emoţia covârşitoare a odihnei după truda cu folos... Se gândi că până'n ziua aceea a fost un trântor, un cerşetor şi'n ruşinea recunoaşterii vinovăţiei lui, el plânse. Plânsul îl uşură, parcă plânsul i-ar fi putut spăla sufletul de un păcat apăsător...

Nu mai primi pomană. Era copil încă, dar învăţătura vieţii te pătrunde, te converteşte... Il pătrunse şi pe el, îl converti. Trăia din câştig şi-şi trăgea câştigul din munca lui. Oamenii îl primeau iar pe lângă casa lor, îi dădeau să mănânce, îl îmbrăcau, îi dădeau şi bani. Nu înţelesese până acum rostul banilor. Nu trăise prin bani. Banii aveau acum şi asupra lui o atracţie miraculoasă... Nu-i mai era ruşine să primească, fiindcă toate erau plată pentru munca lui...

La cincisprezece ani era cruce de flăcău, ca alţii când trag la sorţi. Piept lat cât ghizdurile fântânii şi umeri pe care să poată ridica şi duce un viţel. Când îşi scotea căciula din cap, părul negru ca pana corbului i se lăsa în inele pe frunte. Îşi scutura capul, să-l aşeze şi-l netezea cu palmele la tâmple. Numai gestul acesta ar fi putut câştiga inima unei fete...

La vârsta aceea fetele începură să-l privească şi să întoarcă după el capul, când trecea pe uliţele satului sau când era chemat la vreo casă să lucreze. Nu îndrăznea să răspundă acestor priviri, fiindcă în mintea lui era mereu gândul că nu-i decât un argat... Ştia că la o adicătelea nimeni n'ar fi uitat cine era ! O slugă, fără părinţi, fără pământ... fără nici un rost în lume... Purta păcatul naşterii ca pe o ruşine, pe care nimic nu o putea şterge : nici vrednicia lui, nici frumuseţea. Şi din cauza asta suferea şi suferinţa îl făcea trist şi întunecat. Tristeţea aceasta îl învăluia ca un abur şi isvora dintr'însul prin priviri. De destăinuit nu se destăinuia nimănui şi nimeni nu-l înţelegea...

Ocolea flăcăii satului strânşi în cete pe uliţi ; nu se ducea la horă, căci la horă era mai mult tineret ; tineretul e disprefuitor, fără minte, s'aprinde uşor... El simţea disprefuitor tuturor şi-l răbda, dar dacă cineva i-ar fi strigat în faţă acest dispreţ, ar fi devenit fiară. Se simţea mai bine aşa, singur... departe de oameni...

Dar, trebuind să stea departe de oameni, era departe şi de Saveta. Pentru faptul acesta suferea ca un câine. Mai ales când o ştia pe Saveta la horă. Mai ales de când auzise prin sat că este unul care se ţine de coada ei...

Se crispa şi abea-şi stăpânea lacrimile, când îi veneau în minte întrebări ca acestea : Oare eu nu am dreptul la viaţă ? Dece mă privesc oamenii ca pe un câine pripăşit, căruia îi arunci o bucată de mămăligă şi-apoi îi dai cu piciorul să fugă, de grijă că dacă îi vei mai da încă o bucată nu vei mai putea scăpa de el ?...

Il venise adesea în gând să plece în alt sat, sau la oraş, undeva unde lumea nu va şti cine-i, cum s'a născut... Nu se putea hotărî, n'avea curajul acestei aventuri, se simţea legat de satul în care se născuse, în care crescuse... Se înfrăţise, pe rând, cu pământul altora...

Pe Saveta o cunoscuse de mic copil. Stătuse un timp în casa lor. Fusese crescut de părinţii ei, cum fusese crescut şi de alţii. Se jucase cu ea. Se înţelegeau, se jucau în doi. Ea îi aducea mere şi nuci de-acasă şi bucăţi de mălai învelit în foae de brusturi, când mama ei făcea mălai. Alteori îi aducea pâine albă şi, fiindcă bucăţile erau aşa mari şi ea când i le dădea se ferea de privirile altora, — a înţeles că ea fura ca să-i aducă. I-a spus bănuiala lui într'o zi. Fata se înroşi şi lăsă privirile în pământ. Când îl privi iar, privirea ei avea un reflex pe care nu-l mai uitase...

Apoi fugise dela şcoală. Numai gândul că la şcoală venea şi Saveta îl mai îndemna uneori să se întoarcă, dar dragostea de a fi liber ca şi frica de bătaia care i-ar fi dat-o învăţătorul când l-ar fi prins, erau mai mari.

Pe Saveta o purtase cu el, în rătăciri, pe coclauri, pe drumurile de mai târziu ale vieţii, deşi n'o mai vedea.

N'o mai văzu câţiva ani... Nu trecuse prin capătul acela al satului, în care stăteau părinţii ei. Când, după acest timp lung, dădu cu ochii de ea, în biserică, se îndoi că-i aceeaşi ; apoi îşi zise că-i Saveta, dar altă Savetă, de care el n'ar mai fi avut curajul să se apropie : avea o fustă lungă, bogată, cu pliuri multe, bondiţă lucrată în culori multe parcă şi-ar fi agăţat pe ea toate florile grădinii şi pe cap o basmă de mătase galbenă cu floricele albastre, care-ţi lua ochii ! Dar ochii ei şi chipul ei ! Un vis...

Cum tremurase ca un bicisnic în biserică ! N'ar fi tremurat aşa în faţa celui mai aprig duşman... O aşteptase să iasă şi abia atunci îşi dădu seama că nu era singură, că era cu părinţii ei, care stătuseră mai în fund... Dar cine-ar fi putut şti încotro îi este drumul lui ? Se luase după ei, şi-i urmărise de departe până acasă. Se rugase tot drumul, în gând, lui Dumnezeu, s'o facă pe Saveta să întoarcă numai odată capul, să-l vadă şi-apoi să-l mai întoarcă, mai târziu odată, să-l vadă iar şi să înţeleagă ce trebuia de înţeles... Dar Dumnezeu nu i-a ascultat ruga...

O săptămână întreagă se sbătuse în nelinişte, parcă în săptămâna aceea Saveta avea să ia hotărîrea cea mare, va da cuvântul altuia, înainte de a şti ce-i în sufletul lui. Era sigur că dacă ea ar şti, mai degrabă l-ar iubi pe el, s'ar întoarce spre el...

Şi a doua Duminecă se duse iar la biserică. O avea numai pe ea în gând... Trebuia să vie şi Saveta, măcar s'o vadă de departe, să se răcorească...

Nu aşteptă mult. Când apăru, inima începu să-i bată ca un ceasornic. El era în dreapta, ea în stânga. Ea se oprise cam în dreptul lui... Trecu un timp... O privea, dar ea stătea nemişcată. Mai târziu întoarse şi ea capul. Il chinui întrebarea dacă întorsese capul fiindcă ştia că-i acolo... Sau l-a întors întâmplător ! Dar când ea mai întoarse odată capul, îi văzu chipul luminat de un zâmbet. Oare zâmbetul acela nu fusese pentru el ?

Jocul se repetă şi'n alte Duminici. Se întâlneau astfel fără să-şi dea întâlnire. Îşi zâmbeau fără ca unul să fie sigur că zâmbetul celuilalt e pentru el... Când erau singuri, ea acasă şi el pe unde se întâmpla, se gândeau mereu unul la altul. Incepu să dea târcoale casei din marginea satului, îi venea să intre să întrebe dacă n'au nevoe de braţe muncitoare, numai aşa ca să dea o clipă ochii cu ea... Dar era o mândrie într'însul care-l oprea. In ograda părinţilor Savetei n'ar mai fi intrat niciodată ca slugă...

In altă zi ea a ieşit din ogradă. Poate îl văzuse. S'a apropiat de el...

— Pe cine aştepţi, Dinule ? l-a întrebat roşindu-se.

— Pe tine, Saveta... a zis el.

Dar în clipa aceea s'a auzit strigătul mamei, care ieşise în poartă.

— Să nu te mai apropii de poartă, golane...

Speriată, fata s'a întors şi-a luat-o la fugă spre casă. Dinu a văzut cum mama a dupăcit-o, şi-abea s'a stăpânit să nu se repeadă ca un huitan. A înţeles însă că părinţii fetei simţiseră ceva, ceeace purta în suflet nu mai era o taină şi se îndepărtă cu bucuria în suflet, fluerând.

Era alt om. Saveta ştia ce-i în sufletul lui. Ii spusese şi-şi luase o greutate, ca o piatră, de pe inimă. Şi începu să aştepte o zi în care toate se vor îmbrăca în haină de lumină şi viaţa lui va intra în făgaş nou...

Trăise cu speranţa aceasta, deaceea, când auzi în sat că Saveta se mărită, să înebunească, nu alta. Două zile a rătăcit ca un nebun pe coclauri, fără să mănânce şi fără să-şi strângă pumnul pernă sub căpătâiu. Şi a treia zi, ars de vânt şi de nesomn, a intrat în ograda părinţilor Savetei.

I-a ieşit Saveta înainte...

— Eu nu vreau să mă mărit cu el... i-a spus dintr'odată, ca şi cum ar fi ştiut că venise să ceară o socoteală, să se răfuiască.

— Bine faci... Am să te iau eu... Chiar dacă nu vor părinţii tăi...

— Dacă nu mă iei acuma, mă mărită cu deasila...

Intâi, el o privi neştiind ce să răspundă, încurcat de vorbele ei, apoi ridică privirile...

— Bine...

In timpul acesta mama fetei ieşi din casă, îl văzuse pe fereastră, şi se repezi spre ei cu o falcă în cer şi cu una în pământ.

— Golanule, cum ai îndrăznit să intri aici ? Se întoarse apoi spre fată : — Intră în casă, că-ţi vezi beleaua... Unde-i Ghiţă să-ţi moae ciolanele ! Ieşi, că-ţi scot ochii...

Se sbătea ca apucată de ducă-se pe pustii şi întinse mânile spre faţa lui...

— Stai ! zise Dinu Simion şi punându-i o mână în piept o îmbrânci cât colo. Femeea rămase încremenită şi el pufni în râs. Râse şi la Saveta, care acum nu ştia ce să facă şi întorcându-se, el se repezi spre grajd. Amândouă femeile îl priviră nedumerite. Peste câteva clipe îl văzură ieşind cu calul de căpăstru. Nu înţelegeau ce vrea să facă...

— M'a trimis bădiţa Ghiţă să-i aduc calul în sat... zise el şi râse iar. Dece mă iei aşa, mătuşă ? se întoarse spre mama fetei care era şi mai zăpăcită.

Porni spre poartă, zicându-i Savetei :

— Vino de închide poarta...

Bătrâna stătea încremenită în mijlocul ogrăzii... Când fata deschise poarta, el o şi prinse de mijloc şi o sălta pe cal. Sări şi el la spatele ei... Speriat de ce se petrecea, cu povara neobişnuită în spate, simţind călcâiele bocancilor lui Dinu în burtă, calul o luă la fugă.

Tremurând, fata se lipi de pieptul lui şi se lăsă cuprinsă peste braţe şi peste piept de mâna lui vânjoasă, care o ţinea, ca să nu cadă. Cu cealaltă mână el ţinea frâul. Bătea calul cu picioarele şi animalul sărea în salturi dese şi lungi, aruncând cu copitele pietrele în garduri.

Casa fiind în marginea satului, fugarii au fost îndată în câmp. Goni calul pe şosea până ce satul rămase mult în urmă, în zarea care fumega, a depărtării, apoi cotiră şi o luară pe câmp. El sări jos de pe cal, apoi o cobori şi pe ea. Incepură să meargă aşa, ţinându-se de mână ca doi copii în căutare de flori... Calul mergea cu capul plecat în urma lor.

— Nu-ţi pare rău, Saveto? o întrebă, sorbind-o din ochi.

Ea încă tremura. Râse prin ceaţa plânsului.

— Eu am vrut... Nu-l pot suferi...

Apoi se pierdură în poeni fără cărări, aşa cum era în clipa aceea şi viaţa lor...

*

...S'au întors peste câteva zile în sat.

— De-acum n'o să aibă încotro! zicea fata şi el îi săruta gura şi ochii, nebun de dragoste.

Când au intrat în ogradă, amândoi părinţii erau pe prispă. Stăteau supăraţi, nu-şi vorbeau. Când i-a văzut, femeea s'a ridicat şi s'a repezit ca o leoaică. Dinu a făcut un pas înaintea Savetei...

— Să nu te atingi de ea... zice el cu glas care bubui ca tunetul şi femeea se trase înapoi. Dădu peste bărbatul ei, care tocmai sosise şi el.

— Mai ţine-ţi gura, femee! îi zise el. Gura asta mi-a amărît toată viaţa... se îndreptă el spre Dinu... Of! Of!

Dar începu el :

— Ne-ai făcut de râs...

— Ruşinea se şterge dacă mi-o daţi... zise hotărît, Dinu.

Omul îl privi în ochi, dar privirile flăcăului îl învinseră şi el lăsă privirile în jos...

— Hm... Da... Mda... Nici n'ai făcut armata...

— Plec în toamna asta... Saveta-i a mea, mă aşteaptă...

— Golanule — se repezi spre el femeea — nu-ţi dau fata, mai bine s'o văd moartă. Iţi scot ochii...

— Bine! Să n'aud c'aţi bătut-o... Is sigur că celălalt n'o să mai vie s'o ia...

Râse. Le întoarse spatele şi plecă...

Şi, nu peste mult timp, Dinu Simion plecă în armată. Ii scria. Peste nouă luni ea i-a scris veste mare... avea un băiat. In ziua aceea s'a aprins şi în viaţa lui un soare. Aştepta cu sufletul la gură să poată pleca, să-l vadă, s'o vadă pe Saveta. Trăia un vis: ziua când se va elibera...

Dar, peste câteva zile, sună mobilizarea şi visul rămase vis...

(Urmare în N-rul viitor)

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

6/1942 –

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL LI ● Nr. 6
SAMBATA 7 Februarie 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

PRETEXTE

DESPRE VIAŢA, IUBIRE ŞI MOARTE

de LAURENŢIU FULGA

Simţim cu toţii că am intrat nepregătiţi într'un climat al decadenţei umane. Presimţim că ne pândeşte pe aproape răul acela răsbunător al morţii definitive. Deasemenea, ne dăm seama că în lume ceva s'a schimbat şi parcă mergem deandaratelea spre ziua în care ne-am născut. Stărue în sufletele noastre şi în preajmă, antenele unei nopţi prelungite şi insuportabile. Dela confortul libertăţii publice până la această limitare a neutralităţii, suferinţa încă nu s'a epuizat. Noaptea se continuă, iar turburările ei o să le simţim încă şi atât de persistente vor fi, că vrând nevrând le vom transmite şi copiilor noştri. Pentrucă trebue să se înţeleagă odată pentru totdeauna că nu carnea ne doare, nu trupurile astea mediocre ne preocupă acum — ci însuşi spasmurile şi turburările Spiritului. Va zice poate cineva: cu atât mai bine, a sosit însfârşit timpul să trăim orbeşte şi cu vehemenţă, tot ceeace ne-a mai rămas de trăit. Ar fi şi asta o soluţie, oricât de superficială şi umilitoare ar părea. Dar cum s'ar putea trăi în vieaţă, deci angajat corporal faţă de toate realităţile imediate şi concrete, dacă pretutindeni Spiritul suferă? Priviţi cu atenţie toate peisagiile înconjurătoare şi gândiţi-vă puţin la sdruncinările pământului de aiurea. Veţi vedea oameni care se sbat, femei care se cramponează pe imaginea cuiva plecat sau adormit, copii tânjind după un joc sau o floare, soldaţi care mor cu armele în braţe, ţări care-şi caută prin eternitate sensul istoric. Asta este aparenţa, dar în fundul fiecărei mişcări (de este naştere, iubire, vieaţă sau moarte) cel ce caută o salvare a lumii este Spiritul. Pentru prima dată când s'a lepădat de trup, de certitudinea lui fizică, detaşându-se într'un spaţiu propriu, îndurând o mare şi groaznică singurătate. Acesta este adevărul: Spiritul *nu vrea* să mai participe cu nimic la rezolvările din afara lui, nu se simte deloc responsabil faţă de dezordinile şi macerările corpurilor. Poate că e convins de înfrângerea lui. Materialismul şi mecanismul i-au luat înainte, îl domină, l-au trădat chiar. Deaceea, Spiritul s'a refugiat într'o ciudată autoadoraţie, pe care însă nu ştim cât timp o va mai suporta. Pentrucă, oricât am crede că singurătatea e necesară şi mântuitoare, nu ne-am aflat încă echilibrele şi virtualităţile care să ne susţină. Pentru decadenţă, pentru moarte sau mai ales pentru acest mers deandaratelea, Spiritul n'a fost încă pregătit. Nu simţiţi fiecare că sunteţi inutili oricărui flux al vieţii, că trăiţi doar printr'un instinct al cărnii, că încetul cu încetul veţi intra într'un fel de junglă animală şi obscură? Spiritul aşteaptă triumful, dar până atunci contemplă însingurat convulsiile de stradă sau de baricadă ale trupurilor. In această singurătate, în această autoadoraţie piezişă — chiar el îşi dă câteodată seama că nu mai poate folosi cu nimic lumii.

●

Niciun act istoric şi nicio gândire n'au valoare, cu atât mai mult destinele mici ale popoarelor, dacă nu sunt cuprinse în funcţia eternităţii. Nu putem spune niciodată de pildă că viaţa este esenţială, pentrucă ea nu este determinată decât de o necesitate temporală. Frumosul, sublimul, tragicul, moralul, eroicul, rămân însă feţe sau paradoxuri ale valorii, pentrucă depăşesc întotdeauna limita impusă de o epocă sau de un anumit climat social. Chiar o simplă femee, a cărei frumuseţe ne-a fascinat cândva, stărue şi după moarte cu aceeaşi frumuseţe — poate mai obsedantă chiar — căci, dacă ne-a pierit realitatea ei corporală şi atingătoare, ne-a rămas suflul etern al existenţei sale ireale. Tot aşa oricare operă de artă pătrunde prin timp, nu datorită funcţiei ei istorice de educaţie şi cultură, ci pentrucă a

(Urmare în pag. 3-a)

Trei pictori ai stepei

— Gogol, Turgheniev, Tolstoi —

de VLADIMIR DOGARU

Un scriitor, oricât de mari ţi-ar fi posibilităţile de adâncire şi oricât de vaste vederile estetice, nu poate fi niciodată înţeles în întregime. Ceva tot mai rămâne. „Esenţa, ceeace formează nota specifică a operei unui artist, este un sunet unic, pe care ar trebui să-l exprimi într'o singură formulă" [1]), *dar, pe care, din cauza particularităţii pe care o are opera de artă de a se învălui în tot mai mult mister, nu o poţi găsi exact. Cu toate acestea, cel puţin când sunt puşi alături unul de altul, scriitorii tot pot fi diferenţiaţi între ei, deşi criticul citat nu admite nici aceasta (e vorba de sesizarea specificului operelor lor). Eminescu nu-i tot una cu Alecsandri, după cum Teodoreanu nu-i tot una cu Rebreanu. Dostoievski e profund şi analist, Tolstoi senin şi descriptiv.*

Un mijloc de a descoperi nota specifică a unui grup de scriitori, e de a le lămuri manifestările artistice faţă de un motiv, temă ori subiect literar. Astfel, deşi — după cum vom vedea — Gogol, Turgheniev şi Tolstoi se deosebesc radical unul de altul, totuşi ei se aseamănă prin aceea că, în operele lor de seamă, câteşitrei introduc natura. Intr'un fel însă o descrie Gogol, într'alt fel Turgheniev şi într'altul Tolstoi.

Până la un punct aceşti trei scriitori sunt de fapt şi singurii cari au descris mai mult *natura (ne referim la marii prozatori ruşi). Intr'adevăr, Dostoievski în roman şi Andreev în nuvelă, cele două talente de geniu aplecate asupra prăpastiei spiritului uman, sunt dedreptul refractari frumuseţii naturii (nici nu puteau fi altfel, din moment ce lumea eroilor lor are un alt cadru: subteran). Gorki e prea ocupat de aspectul social al vieţii ca să-şi mai rotească ochii şi asupra naturii, iar prozatorii mai noi, făcând artă cu tendinţă, nu pot fi luaţi în considerare.*

Incadrate în istoria literaturii ruseşti, scrierile lui Gogol — exceptând bineînţeles pe cele humoristice — se caracterizează printr'un puternic colorit baladic. *Trecutul şi vitejia căzăcească îşi găsesc în Gogol pe genialul lor cântăreţ.* Taras-Bulba *e un roman a cărui valoare epică şi putere de evocare nu poate fi egalată de nicio altă operă asemănătoare. Nici Sienkiewitz, nici Walter Scot, nici Benjamin Constant, nimeni aproape nu posedă calităţile excepţionale ale lui Gogol. In scrisul său planează ceva din vitejia vremurilor trecute, ceva care te ia, te duce şi te 'ntoarce, răsucindu-te ca 'n-tr'un vârtej de supremă încordare atmosferică. Nu numai oamenii sunt războinici, dar natura însăşi capătă acest colorit de frământare şi agitaţie epică.*

Particularitatea de a evoca trecutul, de a-ţi pune sub ochi fapte de vitejie, de a sugera oameni şi evenimente a căror măreţie se îndepărtează tot mai mult de zilele noastre, am numit-o, în lipsă de termen, baladică. *Intr'adevăr multe din povestirile lui Gogol sunt nişte lungi şi fermecătoare balade în proză.*

Iubind cu pasiune trecutul, ale cărui acorduri parcă numai el ştia să le scoată, Gogol va clădi baladic aproape întreaga sa proză literară. *Natura, adică stepa (Gogol, spre deosebire de Tolstoi şi Turgheniev e un pictor exclusiv al stepei) — în loc să fie şi să rămână egală cu sine însăşi — se schimbă, colorîndu-se după personalitatea artistică a autorului.*

Cu totul altfel, ba am putea spune într'un mod exact opus celui al lui Gogol, apare natura la Turgheniev. La el, totul devine gingaş şi atrăgător. Din viguroasă şi răsboinică, natura se schimbă într'o fiinţă, tânără şi zâmbitoare, ca o fată cuprinsă de văpăile iubirii. Peisagiile lui Turgheniev se caracterizează printr'o palpitantă feminitate, *a cărei explicaţie trebue s'o căutăm în structura intimă a personalităţii autorului. Influenţat de romantism — Ivan Turgheniev este un fel de Guy de Maupassant al Rusiei — operele acestui mare prozator sunt o frescă de neîntrecut a lumii misterioase ce se ascunde dincolo de obişnuita înfăţişare a femeii.*

Cum era şi de aşteptat, feminitatea — această a patra dimensiune a lumii turghenieve — se răsfrânge şi asupra stilului autorului. Scrisul său este plin de gingăşie şi atracţie, menit parcă să dovedească esteticii moderne veracitatea spusei vechiului Buffon: le style c'est l'homme. *Cuprins de erotism, ochiul lui Turgheniev va descoperi oriunde un chip de femee. Pentru el natura e un fel de oglindă magică, în care poţi vedea cele mai frumoase şi mai încântătoare fecioare. Totul e vioi şi tineresc; ca în acest pasagiu pe care îl luăm din minunatele* Povestiri Vânătoreşti: *„Intr'o zi de toamnă, o pulbere de ploaie măruntă cădea de dimineaţă, câteva raze pierdute de soare străpungeau, din vreme în vreme, nourii. Pe cer se strângeau nuoraşi care se îngrămădeau unii peste alţii şi atunci descopereau bolta albastră care apărea liniştită şi limpede, asemenea unui lac din poveşti. O pătură de muşchi* moale *şi des mai făcea un scaun minunat de pe care ascultam glasul pădurii. Deasupra mea frunzişul stătea aproape neclintit şi, în atingerea deabia începută a foilor, ascultam freamătul anotimpului. Şi nu intra în freamătul acesta nici fiorul vesel al primăverii, bucuria frunzelor deabia înmugurite, nici desvăluirea plină a verii leneşe, nici tristele rămasuri bune ale toamnei, totul părea un murmur tainic, într'un vis. In răstimpuri, aburea un vânt uşurel şi pleca unele spre altele crestele arborilor mari".*

[1]) G. Ibrăileanu: Studii literare, pag. 20.

(Urmare în pag. 4-a)

BRÂNCUŞI — Atelierul

CU PRIVIRE LA MODERNISM

— Schiţă pentru un studiu —

de CONSTANTIN STELIAN

Când Albert Thibaudet afirma că „aşa cum o cunoaştem şi o practicăm, critica este numai un produs al secolului al XIX-lea — înainte de acest secol nefiind decât critici", credem că nu a năzuit numai o precizare structurală, dar cel puţin, într'o anumită măsură — şi geneza criticei în funcţie de factorul cronologic. Căci — deşi afirmăm un lucru cunoscut până la banalitate — nu se poate vorbi de o critică veritabilă, fără o suficientă perspectivă oferită de timp.

Dacă, în prezent, asistăm la o continuare a criticei aidoma celei născute în secolul XIX, sau aceasta a dispărut spre a lăsa loc tot criticilor, nu găsim necesar a discuta acum. Deocamdată, ne mărginim numai la cea de a doua parte a problemei, la necesitatea perspectivei pe care trebue s'o ofere timpul criticei şi, în special, la consecinţele lăsate de absenţa acestei perspective.

Din acest punct de vedere, în literatură, exemplul cel mai elocvent este modul cum este interpretat Modernismul.

In jurul acestui cuvânt, s'au născut numeroase şi variate comentarii, concludând mai toate la un sens şi o definiţie departe de ceeace credem noi că trebue să se înţeleagă prin modernism. Inglobate în lipsa perspectivei de timp, nepriceperea, reaua credinţă, spiritul conservator — inerent tradiţiei, — etc. au dat naştere aberaţiilor sensului cuvenit, confuziei şi adversităţii. S'ar putea scrie tomuri întregi pe această temă, cu atât mai mult, cu cât, remarcele amintite mai sus nu au fost culese din observaţiile care au circulat numai la noi, ci din literatura universală.

Prin anul 1920, Gonzague Truc, publicând în revista **Minerve Française**, un articol intitulat **Despre câteva diformări ale artei literare**, se ridica împotriva mai multor scriitori mari francezi contimporani. Autorul acestui articol, printre altele, găsea ca o gravă meteahnă şi condamna (ca pe o diformare) faptul că scriitorii încriminaţi urmează moda vremii lor; iar, pe dealtă parte, învinovăţea critica de absenţă dela postul ei de îndrumare pentru a arăta rătăcirile şi cărarea cea bună. In concluzie, cele relevate şi condamnate de Gonzague Truc nu erau, după dânsul, decât simptome de manifestare a modernismului...

Plecând dela articolul privitor la **diformaţiile artei literare**, prin care se administrau lecţii de scris unor scriitori de talia lui Henry Bordeaux, Albert Thibaudet publică în acelaşi an, în **La Nouvelle Revue Française** câteva **Discuţii asupra Modernismului**, din care putem să constatăm că emeritul critic se adresează preopinentului său, ne apreciindu-i valoarea, ci mai mult, lămurind o chestiune care plutea, prin confuziunea ei, cu mult credit, în mintea opiniei publice. Părerile lui Gonzague Truc „merită să fie remarcate şi discutate pentrucă ele nu sunt explozia unei fantezii individuale, ci fiindcă se reazimă pe principii şi se exprimă în termenii obişnuiţi ai criticei tradiţionale...".

Ţinem să subliniem că întâmpinări ca acelea ale lui Gonzague Truc s'au ridicat şi se mai ridică încă, pretutindeni în străinătate şi la noi, unde spiritele se arată aprinse, alarmate, chiar, din acest punct de vedere.

Impotriva Modernismului, s'a scris şi se scrie foarte mult în literatura de pretutindeni. In cel din urmă deceniu, am înregistrat chiar volume dedicate în mod special acestei chestiuni.

Ceeace ne-a reţinut, în primul rând, atenţia este confuzia care se degajă, ca un factor comun, din toate definiţiile date de majoritatea comentatorilor modernismului. Mai pentru toţi aceşti comentatori, Modernismul este sinonim cu Dadaismul, Futurismul, Suprarealismul, Decadentismul, Avangardismul, etc., sau o înglobare a tuturor acestora, sau o denumire aparte a lui, după circumstanţe...

Nu avem pretenţiunea să dăm nici noi o definiţie Modernismului — tot din cauza insuficienţei perspectivei — dar ne îngăduim să considerăm că Modernismul nu este tot una cu Dadaismul, Avangardismul, etc., luate parţial sau total, şi

(Urmare în pag. 3-a)

Despre Cubismul „românesc"

„Criticul, scria odată Eugène Fromentin, precursorul criticei moderne a artelor figurative, trebue să fie în acelaş timp un istoric, un gânditor şi un artist".

Critica, putem parafraza, trebuie să fie în acelaş timp: istorie, filosofie şi artă. O critică lipsită de perspectiva istorică este privată de aspectul cel mai stufos în posibilităţi de interpretare, al obiectului ei.

Judecând cubismul, aşa cum am încercat-o in prezentările din numerele trecute, am întrebuinţat conceptul acesta în înţelesul — niţel geometrizat — de realitate gata-făcută, de proces deplin cristalizat, organic rotunjit, raportându-ne constant la Cubism ca la o realitate intrată în acelaş fel în conştiinţele diverşilor cititori. Greşala de a fi omis faptul banal că, dintr'o realitate dată cunoaşterii, fiecare extrage ce poate, cum poate şi cât poate, (dacă diferenţele între oameni n'ar fi decât de grad, nu şi de natură, ceeace ar fi implicat şi selecţiuni calitative din materialul propus, nu numai porţiuni, cantitativ, acaparate), — este firească, poate: este ştiut cât de greu e să ne dăm seama de faptul că alţii n'au de unde şti totdeauna, lucruri cari nouă ni se par dela sine înţelese. Aşa dar, vorbind despre Cubism, am încercat o prezentare structurală a viziunei pe care o împinge pe platforma atenţiei generale, uitând că, pentru majoritatea cititorilor, termenul cuprinde o serie de pre-concepte, de caracteristici impropriu atribuite, pe baza unor denaturări de informaţie, explicabile sociologic. Cubism, în România, n'a existat, ca să-şi poată lumea forma o idee direct. Incercările anumitor artişti, oricât vor fi fost de bine intenţionate, nu puteau oferi o imagine justă. „Cubismul" se leagă în mintea românului — chiar a celui sincer dornic să se instruiască, nu numai a celor refractari prin structură inovaţiilor — de unele eşecuri şi confuzii care nu sunt ale Cubismului, ci ale cubiştilor. De esenţa Cubismului nu sunt decăderile modalităţilor sale particulare, nici neajunsurile tehnice ale artiştilor, individual luaţi, cari l-au practicat.

Pătura aşa zisă „cultă" românească, în afără de snobi, condamnă Cubismul fără să se fi lămurit despre ce e vorba. (Nu doar că snobii s'au lămurit: ei însă acceptă orice e repudiat de mulţime, pentru a-şi demonstra, vanitos, construcţia deosebită).

La noi, până mai ieri, cubismul reprezenta pentru public o „zăpăceală", o „încurcătură de idei", o „confuzie", atribuită în genere modernismului excesiv al generaţiilor tinere.

Noi n'am avut, într'adevăr, parte de un mare pictor cubist. Dacă ne-ar fi fost dată de providenţă această favoare, tehnica lui ar fi fost desigur, iertată, sub presiunea atât de convingătorului talent, a spiritului adânc artistic, pe care i l-ar fi adulmecat, chiar dacă nu l-ar fi priceput, publicul. Cubiştii noştri au fost ucenici şi aprozi ai şcoalelor din Occident, veniţi cu năravuri exterioare, care frizau uneori rigiditatea automatelor, cu deprinderi mecanice adică, necorespunzătoare unei asimilări interne a problemei. Cubiştii români căutau, — în locul seriozităţii unei probleme de care depindea soarta unui nou mod de a plăzmui lumi spirituale, — extravaganţa.

Pictori numai ca să aibă o etichetă socială, urmăreau cu sete senzaţionalul, şi provocau, oridecâteori aveau prilejul, scandaluri de dragul sgomotului ce urma să se facă în jurul lor.

Tehnica lor era manieră. Conţinutul lor spiritual nul, nu reuşea fireşte să umple formele pe care le înşirau într'un cadru. Arbitrarul apărea oricui, în alegerea temelor extravagante, şi odată cu lipsa necesităţii interioare, vacuitatea spirituală.

Compromisă, technica aceasta pusă să spânzure fără utilitate în cuierul bunului plac, n'avea să mai fie, bine înţeles, luată în serios, atunci când artişti în stare să dea viaţă formei, căutau haina aceasta ca să-şi prezinte viziunea proprie.

Cubismul s'a consumat la noi, între 1920—1930, prin ridicolul neputinţei protagoniştilor lui. Socotit truc şi escrocherie, dacă nu scrinteală cronică a bunului simţ, Cubismul nostru a pierit cum apăruse: cu scandal. Sgomotul s'a stins curând, şi odată cu el, amintirea cauzei. N'a pierit însă, din hrubele subconştientului acestui public tras pe sfoară, ecoul neplăcut şi izul prost mirositor, al unora din reacţiile provocate de saltimbâncăria aceasta pernicioasă.

Rămân, asociate de conceptul „cubism", notele improprii, însumate în el, prin conexiune sentimentală.

Epuraţia logică a conceptelor de sgura afectivă, contingentă, accidentală, se impune însă pentru orice manifestă dorinţa unei cunoaşteri probe.

De aceea, când vom vorbi, curând, din nou despre Cubism, colierele de bună credinţă să facă efortul de a se desbăra de ceea ce ştiu atât de fals, din experienţa nefericită a Cubismului „românesc". Altfel, nu ne vom putea niciodată înţelege.

Pentrucă nu vom putea realiza niciodată, afirmaţia ce urmează să desvoltăm în numărul ce vine: aceea că Ingres este precursorul viziunii cubiste.

ION FRUNZETTI

I. PAPAZOGLU — Peisaj

EUSTAŢIU STOENESCU — Natură moartă

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

TREI INTERPREȚI AI LUI HAMLET

II

După cum am mai spus și în numărul trecut, cu greu putem preciza în aceste câteva rânduri, cine a fost, anul acesta, cel mai reușit interpret al lui Hamlet.

Atât pentru d. Valentineanu, cât și pentru d-nii Calboreanu și Vraca, trebuesc găsite cuvinte de laudă. Nu înseamnă aceasta că interpretarea lor a fost perfectă, că n'am întâlnit în jocul fiecăruia asperități supărătoare.

Ne amintim însă de un spectacol la care am asistat acum vreo 10 ani — Hamlet interpretat chiar de unul dintre actorii cari de astă dată s'au luat la întrecere — și ne putem ușor da seama de deosebirea mare dintre spectacolul din trecut și acestea actuale.

La interpreții lui Hamlet poate fi remarcată silința ce și-au dat-o aceștia de a înțelege rolul lui Hamlet.

Efectele ridicole au lipsit aproape cu desăvârșire — vorbesc doar de interpretarea celor trei actori iar nu de montare și de restul interpretării. In aceste direcții, foarte rar vom putea găsi câteva cuvinte de laudă.

Și e totuși atât de ușor ca un actor, interpretând rolul lui Hamlet, să se lase depășit de rol, să pară câte-odată chiar caraghios. Din cei trei interpreți, acela care ni s'a părut cel mai departe de rol — repetăm: ni s'a părut, s'ar putea să ne înșelăm — a fost d. Vraca. Dânsul s'a agitat mult de-a lungul numeroaselor tablouri, sbuciumul său neputând însă să fie decât exterior.

D. Vraca a muncit mult, interpretând rolul lui Hamlet. Foarte rar însă, și-a trăit rolul, foarte rar a suferit, împreună cu Hamlet.

In partea II-a a piesei d. Vraca ne face să uităm cu desăvârșire faptul că ar fi văzut Umbra tatălui său. Cum am mai spus, dânsul se agită foarte mult. Inainte de a spune monologul „A fi sau a nu fi", d-nul Vraca apare pe scenă cu ciorapul căzut — pe semne o urmare a marelui sbucium — iar monologul îl spune accentuând frumos și corect unele cuvinte.

Când îl vedeam pe d. Vraca, agitându-se pe scenă, aveam poftă să ne întrebăm — și cred că pe bună dreptate —: „De ce oare nu-l omoară Hamlet dela început pe rege?"

In orice caz, d. Vraca a avut și scene foarte reușite, pentru cari merită toată admirația publicului.

D. Calboreanu, deosebindu-se cu desăvârșire de d. Vraca ne-a prezentat un Hamlet resemnat, știind totuși în scenele mari ale piesei să redea și sbuciumul nefericitului prinț al Danemarcei. A fost, astfel, minunat în scena din camera reginei. In orice caz, Hamlet realizat de dânsul, este mai verosimil, mai uman, și mai ușor de urmărit.

Nu ne împăcăm însă cu trandafirul pe care l-a adus d-nul Calboreanu, înainte de a debită monologul „A fi sau a nu fi". Frumoasa floare ne-a făcut să ne gândim prea mult la margaretele tinerelor îndrăgostite.

D. Valentineanu, cel de-al treilea Hamlet, a fost într'adevăr prinț. Atât resemnarea, cât și clipele de revoltă, le-am găsit cel mai bine exteriorizate la acest excelent actor, atât de rar întrebuințat pe prima noastră scenă.

D. Valentineanu ne-a dovedit că nu e neapărată nevoe de un glas extraordinar sau de un suflu ireproșabil, pentru a-l interpreta pe Hamlet.

Nu trebue să strigi la public pentru ca să te asculte. Trebue să-i faci pe spectatori să tacă, pentru ca să te poată asculta.

Nu trebue să-i arăți spectatorului prin gesturi exagerate, ceeace simți. Trebue ca el să ghicească sentimentele tale.

De altfel sfaturile lui Hamlet către actori păreau mai verosimile spuse de d. Valentineanu decât de ceilalți doui interpreți. E drept că în unele clipe am regretat lipsa greșelilor în jocul d-lui Calboreanu. Impresia de „prea studiat" pe care a lăsat-o câte-odată interpretarea d-lui Valentineanu, i-a dăunat în unele scene.

Ceeace nu ne împiedică însă — pe noi, cel puțin — să-l socotim pe d. Valentineanu, cel mai bun din cei trei interpreți ai lui Hamlet.

In numărul viitor vom scrie despre restul spectacolului.

TRAIAN LALESCU

„Oglinda fermecată"

— Intâia încercare de ilustrare scenică a antologiei scrisului românesc —

Pe scena Teatrului Municipal „I. L. Caragiale" *și sub auspiciile Oficiului* „Muncă și Lumină", *a avut loc Duminică dimineața un spectacol experimental, închinat datinei meșteșugului și artei românești.*

In cadrul cestui spectacol d. Sergiu Dumitrescu, *reeditând una din vechile d-sale preocupări artistice, ne-a prezentat o formulă nouă de teatru.*

Cu câțiva ani în urmă apreciasem — întâia oară pe scena Teatrului „Regina Maria" *și a doua oară pe scena Studioului — râvna și fantezia prin cari d. Sergiu Dumitrescu, se dovedea un slujitor de preț al scrisului românesc.*

Inscenând pe atunci fragmente reprezentative din romanul d-lui Ionel Teodoreanu „Fata din Zlataust", *sau din romanul „Măști" al Reginei Maria—d-sa crease cu sprijinul unor scriitori ca d-nii* Liviu Rebreanu, Cezar Petrescu, Ionel *și* Al. O. Teodoreanu, *un mijloc nou de publicitate în folosul cărții literare, solidarizând*

la acest efort și „Asociația Librarilor din România" *în scopul unei cât mai bune pregătiri profesionale a membrilor săi.*

Pornind dela convingerea că numărul cititorilor de literatură e cu mult inferior față de numărul spectatorilor de teatru, d. Sergiu Dumitrescu se gândise că un capitol de roman inscenat ar putea stârni curiozitatea spectatorilor pentru conținutul întregei opere — întocmai cum scenele mai importante dintr'un film, prezentate în pauze la cinematograf, ne provoacă interesul pentru filmul anunțat astfel.

Spectacolul de care ne ocupăm, s'a desfășurat în rama înfloritâ a unei oglinzi—înconjurate de o frumoasă maramă românească — și în care se reflectau, rând pe rând, icoane din viața poporului nostru.

Acea „CARTE A NEAMULUI" — mai cu seamă — pe ale cărei file apăreau odată cu slovele cronicarilor și imaginile însuflețite ale eroilor pomeniți — ne-a încântat ochii și sufletul cu cele mai frumoase făgăduieli.

Când gandul din care s'a ivit aceasta întâie manifestare a grupului „Oglinda Fermecată" *se va înfăptui pe deantregul — ilustrarea scenică a antologiei scrisului românesc va putea fi prețuită drept cea mai originală formulă de teatru.*

In așteptarea desăvârșirii acestui spectacol, în care pe lângă o impresionantă evocare a înaintașilor, ne-au fost înfățișate și câteva tablouri închinate vredniciei muncitorului român — acel viguros „Cântec de nicovală", *cu deosebire — vom însemna aci numele celor ce au contribuit la reușita demonstrației de Duminică.*

Se cuvine mai întâiu, să elogiem contribuția pictorului Baron George Löwendal, *pentru decorurile d-sale atât de sugestive.*

Un cuvânt de laudă apoi, pentru o parte din muzica semnată de d. Ion Dumitrescu.

Vom însemna deasemeni în loc de frunte : aportul adus de d-ra Anca Sahighian, *al cărei glas vibrant și a cărei emotivitate au dat stihurilor d-rei* Nela Stroescu, *interpretarea cuvenită — înviind pentru câteva clipe făptura de legendă a* Doamnei Milița Despina — *desprinsă din fresca Mănăstirii Curtea de Argeș.*

„Cântecul Țesătoarelor", *interpretat de d-nele* Ady Vintilă *și* Lia Botez, *ca și apariția d-nei* Maria Burbea *într'o reușită șarje, ori grația și temperamentul scenic, vădite în jocul d-rei* Eveline Gruia, *au făcut cea mai bună impresie.*

Dintre actori — vom pomeni numele d-lor Dinu Macedonschi, G. Podaru, G. Sion, A. Rogalschi, I. Tomescu, Urlățeanu, Costiescu, Hangu și Burcuș, a căror colaborare a slujit în egală măsură spectacolul.

I. P.

ULPIA HĂRJEU BOTTA

o foarte talentată ingenuă a Teatrului Municipal, pe care, din păcate, n'am întâlnit-o anul acesta în distribuțiile pieselor prezentate până acum... Dar timpul nu e pierdut!

CAMARADERIA

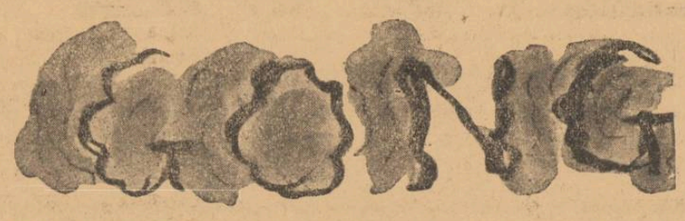

între actori — ca și la majoritatea semenilor noștri, de altfel — este un cuvânt a cărui sonoritate, nu are pentru urechile noastre, decât o rezonanță simbolică.

Noi credem încă în „camaraderie", deși se adună, tot mai multe, dovezile absenței acestui sentiment din toate actele semenilor noștri, actorii.

Și cu toate astea... priviți documentul fotografic, publicat zilele trecute în prima pagină a revistei de teatru *„Galeria"*.

Infățișează pe d-ra *Marietta Deculescu*, interpreta rolului principal din piesa *„Fascinație"* a cărei premieră e anunțată pe curând, la Studio.

Cine altcineva, credeți d-tră, decât o *„camarădă"* — a putut descoperi și pune la dispoziția „Galeriei", acest document în care d-ra Deculescu, ne apare atât de puțin seducătoare, tocmai în preajma unei premiere, unde numai puterea d-sale de seducție i-ar putea asigura o izbândă?

Să fim, totuși, recunoscători paginatorului „Galeriei" care sub această imagine veche și nereușită a „inculpatei", a așezat, parcă ostentativ, o notiță cu tâlc, în care se divulgă și prezența „camaradei" binevoitoare.

Ah!... camaraderia actorilor...

„MUȘCATA DIN FEREASTRA"

încântătoarea piesă a d-lui Victor Ion Popa, **se va juca în curând de către meritoasa echipă a teatrului muncitoresc** „Muncă și Lumină" **la Tiraspol și Odessa.**

In chipul acesta, cele dintâi spectacole în limba română, ce vor fi înfățișate în aceste importante centre, unde regimul sovietic pretindea că reprezintă poporul, vor fi spectacolele unui teatru a cărui activitate e pusă, fără ostentație, în slujba mulțimilor muncitoare.

UN RECORD

fără precedent în teatrul românesc, îl constitue desigur cele *368* spectacole realizate până în prezent cu piesa *„Papa se lustruește"*

Dar uneori chiar succesul ostenește.

Iată pentru ce, d. *V. Maximilian*, magistralul interpret al crâșmarului *Procopie*, pregătește o surpriză publicului bucureștean — și.. probabil, un nou record.

S. D.

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

UN CONCERT SIMFONIC OBICINUIT

Reprezentație de gală! Spectacol extraordinar! Concert simfonic festiv!

Intâlnim, din când în când, pretutindeni, asemenea cuvinte pe afișe „bătute" cu literă specială. Și, uneori, valoarea manifestărilor își merită cu adevărat titlurile și înscrie memorabile evenimente în fasta artei muzicale.

Toate rămân însă niște fericite accidente, când se încadrează, cu ajutor din afară, în șiragul activității continue a unei instituții sau grupări, carora le aduc neașteptate și izolate culminări, carora le ingăduie, temporar, să-și poată face uitată mediocritatea cotidianului.

Reprezentația de operă „cea de toate zilele", concertul simfonic neextraordinar, iată termometrul calității unui ansamblu, iata determinanta fondului și forțelor permanente ale unei colectivități de interpreți.

Iată pentru ce ne simțim mai îndreptățiți să tragem concluzii îmbucurătoare în clipa în care, la un spectacol liric cu distribuție de a „casei" sau la un concert simfonic din serie, putem constata o isbândă a muzicii și a celor ce o slujesc, în cursul simplu și modest al realizărilor normale.

O medie înaltă, iată țelul care trebue urmărit. Excepționalul, precum îl așteptăm, din definiție, nu-i decât sărbătoare, venită să lumineze, să stimuleze continuitatea de laboare, așternuta zi de zi.

Infăptuirei înconjurătoare îi rămane însă cea mai exigentă, cea mai amplă, cea mai perseverentă și hotărîtoare dintre misiuni, aceia de a nu crea prăvălmri de nivel dela maximum la obicinuit, de a nu frânge niciodată linia calității, a aportului însemnător.

Ultimul concert al „Filarmonicei" un concert „obicinuit" ne-a îndreptat gândul către cele de mai sus.

Am putut vedea, într'adevăr, în înfățișarea acestui concert, un semn de reală înaintare artistică a „Filarmonicei".

La pupitru, directorul ei general de totdeauna, maestrul George Georgescu.

In orchestră, „filarmonicienii", în cunoscuta lor formație. Solist, un tanar violonist de la al doilea pupitru al viorilor prime, instrumentist permanent al orchestrei.

In scurtă trecere, la același pupitru, compozitorul Constantin Silvestri, tot dirijor din cercul propriu al „Filarmonicei", în cadrul „Operii Romane" și unul din cei câțiva fruntași ai tinerei școale compozitorești române.

Și, totuși, un concert superior întaptuit, strălucit din punct de vedere dirijoral, impresionant de frumos din acela instrumental, de cel mai accentuat interes în ceea ce privește compoziția românească și cu un aport solistic acela al violonistului Virgil Popp, sublimat de un unanim succes spontan și susținut cu insușiri tehnice și muzicale demne de o deosebită atențiune.

Iată ceeace așteptăm, iată ceeace poate da cu adevarat speranțe și pregăti un viitor mare „Filarmonicei" sau oriunde își va putea face loc, în hotarele țării noastre căreia îi dorim atât de viu acea definitivă ridicare pe tărâmul artei, de care o simțim, în ciuda unui prezent încă anevoios, capabilă.

ECRAN

CINEMA SCALA: TRIUMFUL UNUI GENIU

Ne sunt prezentate în amănunt împrejurările în cari a fost cunoscută de publicul german nemuritoarea piesă a lui Schiller „Hoții", cum și elementele inspiratoare a sus zisei piese.

N'am înțeles de ce regisorul filmului n'a vrut să ne cruțe de a asistat la un film unde parăzile ce coincid cu festivitățile ce au loc în diverse palate, obosesc ochii și urechile spectatorului.

Heinrich George și Gaspar Horst își dau toate silințele să asigure succesul filmului.

Căruia nu-i recunosc decât darul de a-mi fi provocat o migrenă.

CINEMA ARO: PRIVIGHETOAREA NORDULUI

Primul film reușit al Ilsei Werner, care de data aceasta lăsând deoparte stângăciile sau jocul sarjat cu care ne obișnuise în filmele anterioare, are prima creație promițătoare unei cariere ce nu mai va avea nevoe de reclama de până acum.

Să sperăm că și viitoarele filme germane vor avea finețea și mai ales patina celui prezentat de Cinema Aro.

A. N.

PREMIERE

STUDIO: S'A STINS CANDELA

In piesa domnului C. Manolache, întâlnim țărani frumos gătiți de d. Bumbești, suferind, iubind și murind. Ni se vorbește la început de niște conflicte pe cari le-ar avea țăranii cu boerul, din pricina unui imaș.

Autorul renunță foarte ușor la aceste conflicte, pe care le lasă nerezolvate până la sfârșit, ocupându-se în schimb de un fel de poveste de dragoste, în care gelozia joacă un mare rol. Apare în piesă și băiatul boerului, pe care, bine înțeles, îl cheamă Bebe.

Scrisă într'o minunată limbă moldovenească, piesa interesează, conflictul fiind îndeajuns de închegat.

Foarte interesant prins, tipul lui Sârghie, un Smerdiakov moldovean.

Din distribuție se remarcă mai ales d-na Lilly Carandino și d-nii Pop Marția, Toma Dimitriu și Sorin Gabor. Cronica spectacolului va apare în numărul viitor

MUNCĂ ȘI LUMINĂ: VĂ ORDON, TRECEȚI PRUTUL

Un excelent act al d-lui colonel Ionescu Morel a fost prezentat, zilele trecute, pe scena teatrului Muncă și Lumină. Priceput mânuitor al dialogului și al conflictului dramatic, autorul a izbutit să redea întreaga atmosferă de pe front din zilele înălțătoare de început, ale războiului nostru sfânt.

Vom reveni în numărul viitor asupra acestui bun spectacol, interpretat de talentata echipă de actori a teatrului Muncă și Lumină.

CĂRĂBUȘ: NOROC TĂNASE

Noroc pentru Tănase. Mai puțin noroc pentru spectatori. Pe lângă Tănase, o mână de actori oarecare, *debitează un text la fel* de oarecare. *Câteva cuplete reușite încearcă să salveze o revistă slabă. (Și, doar, anul trecut, Tănase mai prezenta încă revistă bune). Un amănunt: Actrița unguroaică Zizi Serban (Horwath) declară că îi vine să cânte cântece patriotice când vede o farfurie cu papricaș. Nu se găsea o actriță română să spună lucrul ăsta? Nu vom reveni asupra acestei reviste, fiindcă nu merită.*

TRALI

Pretexte despre viață, iubire și moarte

(Urmare din pag. I-a)

desfăcut complexul inexprimabil al eternității. De aceea viitorul nu este o surpriză, o verificare a așteptărilor noastre îndeplinite, nici acel nou — neverosimil — necreat încă; dimpotrivă, viitorul este o simplă îngrămădire de trecuturi, văzute însă prin ochiul fiecărui om în parte. Fiecare trecut devine astfel un viitor, după cum fiecare viitor înseamnă propriul său trecut. Asta dovedește că doar clipa prezentă n'are nici o valoare. Și adevărat este, pentrucă momentul în sine nu pare a fi decât o legătură trecătoare între *a fost* și *va fi*, o simplă iluzie a ultimei clipe care s'ar fi putut crede că mai durează. Mai ales că noi oamenii nu trăim decât prin amintiri, speranțele noastre nefiind altceva decât imagini vechi realizate sau persistente. Prezentul n'are eternitate, fiindcă este o simplă întâmplare, un intermediu suficient de a trece din trecut în viitor. Oamenii sunt prinși cu atât în funcția lor eternă, cu cât își împing mai mult trecuturile spre viitor.

●

A fi singur înseamnă a fi prea de tot părăsit în mijlocul lumii. Adică neagățat de nici un om, de nici o iluzie, rupt cu desăvârșire din angrenajul bine stabilit al ordinei lumii. Ordinea asta, pe care ne-au proclamat-o de atâtea ori cu tărie suverană profesorii, pedagogii și părinții, este într'adevăr foarte bună, dar cu neputință de suportat și obositoare, dacă nu ești la fel ca toți muritorii de rând. Existențele noastre însă sunt legitimate de o forță unică: să depășim omul biologic, care ne-a umilit de câte ori ne-a așezat cot la cot în massa celorlalți. Spiritului nu-i trebue ordine prescrisă și impusă, pentrucă deja el se găsește într'o ordine divină. Orgoliul acesta de a ne preamări destinul este singurul nostru titlu virtual, pentrucă depășirea omului biologic poate însemna sfințenie, zeificare, veșnică revoltă sau o și mai nobilă presortire deasupra tuturor categoriilor etichetate social. Deaceea n'admitem nicio ordine, nu suntem robii nici unui trib sau al vreunei dogme, nici pe noi nu ne admitem câteodată, tocmai pentrucă ni se obligă sensuri paralele cu veacul XX. Deaceea a fi singur mai poate însemna adesea a fi foarte fericit în mijlocul lumii.

●

Oriunde alergăm, oriunde încercăm să ne ascundem, orice am face însă — ne regăsim singuri. Cărțile nu ne mai satisfac, pentrucă faptele jurnalistice sunt mai tari. Muzica ne doare ca și cum ar arde în noi lumânări nesfârșite. Viața ne copleșește. Așteptarea acelui ceva nou, extraordinar și neverosimil ni se pare deșartă. In jurul nostru lumea stă închisă ca într'un cerc vicios, dar noi nu putem pătrunde în interiorul ei. Ne este scârbă! Și cu toate că ni-i permis s'o blestemăm și s'o scuipăm, n'o facem din dispreț. Dacă lumea asta enormă ar ascunde măcar vreo taină, poate ne-am încumeta să ne apropiem de tentațiile ei. Dar știm cu toții, cat de meschină, vulgară și plină de păcate este lumea. Niciodată n'o să ne amestecăm printre mătrăgunile și putreziciunile ei, pentrucă de mult am înțeles că altă taină stă maipresus de firea lumii. Este însuși misterul Nefirii, spre a cărui cunoaștere năzuim de atâta timp.

●

Dar ce anume trebue să facem pentru împlinirea destinului nostru? Gândul că ne-am putea mântui prin jertfa pentru ceva? S'ar zice poate că și sacrificiul acesta e tot atât de inutil, pe cât ne sunt existențele pe pământ. Dar nu ne interesează jertfa în sine, cât acel *ceva* spre care tindem și prin care am scăpa de singurătate. Pentrucă se petrece cu noi într'adevăr un lucru groaznic. Ne este frică de viață, după cum ni-e frică și de moarte. Ne ispământă sosirea nopții ca și răsăritul soarelui. Ne doboară singurătatea, iar în mijlocul mulțimii ne simțim grotești și fără rost. Și de Dumnezeu ne este teamă, nici pe Demon nu-l vedem prea aproape de noi. Suntem propriul ostru cerc vicios, în care încă nu neam fixat echilibrele, nici identitățile ici apoteozele. Turbure și răsvrătit, chiar spiritul ni se sbate, ducându-și mai departe osândele — fără să-și dea seama că nici pe el nu-l așteaptă unedva liniștea. Singuri cu Spiritul alături am rămas rătăcitori pe aici, umili credincioși ai trecutei noastre vieți!...

●

Știi tu, ce înseamnă a nu putea fi muritor de rând și în acelaș timp, fiind altceva, a nu te putea desfăta cu tot sufletul în propriile tale extaze? Autonegația asta manifestă o anulare completă a oricărei speranțe de mântuire. Nici nu-ți închipui cât de fericiți am fi fost astăzi, dacă ne nășteam cu vocația de mici funcționari, să avem ore precise de vieață, iubire și moarte, soții doctore în arta culinară și copii premianți în școala primară! Vezi tu cât contează de mult a trăi în timp, a fi exact omul veacului XX? Paremi-se că ne-am născut prea târziu sau prea de vreme. Căci nici un om nu poate fugi din timpul predestinat. Nu poate trece înainte peste ziua asta, crezându-se într'un an viitor sau presupunând a fi mult înapoi, într'o libertate primitivă și antidivină. Timpul te suge, te anulează, îți fragmentează viața. Dar noi vrem să rămânem un INTREG, așa cum se pare a fi fost primul om în ziua facerii lui. Așa cum însuși Dumnezeu ne-a dăruit artei și iubirii Sale. N'avem oglindă ca să ne vedem și să ne asemănăm înfățișarea de astăzi cu cea de eri. Poate că nu vom îmbătrâni niciodată, pentrucă n'avem timp pentru asta. Iar în oglindă te asemeni întotdeauna cu cel care ai fost, deaceea nu vrem chipurile noastre trecute — ci chipul viitor. N'avem nici calendar, nu știm în ce zi ne găsim astăzi, nici nu ne interesează — pentrucă sentimentul deșertăciunii ar fi cu atât mai grav, cu cât singuri ne-am înnumăra zilele. Spune-ne, te rog, n'ai simțit niciodată elementele naturii deslănțuindu-se asupra ta cu o furie inexplicabilă, și atunci să refuzi tribulațiile materiei — pentru ca să iubești mitul creiat în jurul unui om? Asta înseamnă că poți renunța definitiv la tine, dar cu promisiunea că vei exista prin altcineva. Spune-ne, prin cine anume am putea exista, ca în propriile noastre extaze să ne găsim o satisfacție?

●

Dincolo de singurătate începe revelația. Nu ne mai preocupă lucrurile din jur, contururile exterioare se șterg, nu știm cine suntem, nici ce am putea fi, nu mai trăim în lume, ni se pare că am urcat în divinitate. Este ceasul acela al plenitudinii străniu, desăvârșită după multe renunțări, cuprinși doar de flăcările arderii interioare, ca o minune a destinului. Nu mai simțim sancțiunile divine, păcatele s'au depărtat de noi, nici conștiința omului obișnuit n'o avem. Altceva, inexprimabil și neverosimil. Poate sfințenia, poate ultima eliberare prin catharsis, poate chiar iubire. Deaceea să nu fugim niciodată din singurătate, căci doar prin ea aflăm misterele Nefirii.

●

Mi-ai spus odată că 1+1=1 și mi s'a părut o aritmetică ciudată. Dar acum îi cunosc interpretarea, pentrucă formula ta magică identifică unitățile spiritelor. Intr'adevăr suntem fiecare câte UNU izolat, îndepărtat, poate chiar la capătul celălalt al vieții, și care nu ne adunăm decât printr'o întâlnire predestinată. Eu însumi cred în existența altui UNU de undeva din infinit, care vine spre mine căutându-mă. Dar apariția lui pare utopică și incertă. Nu-i așa că tot ce ne aparține, nu face parte din lume? M'ai învățat odată să cred că suntem altfel decât oamenii obișnuiți și atunci o condiție ontologică a sensului nostru este exact aceea de a fi alătutri numai de ființele divine. Deci acel UNU, spre care năzuim și ne sbatem, e altceva decât o făptură a pământului, poate fi chiar acel *ceva* pentru care jertfindu-ne, ne-am mântui. Mai poate fi chiar iluzia noastră că ne vom întâlni cândva cu ființa UNU! Aritmetica nu mai pare ciudată, pentrucă formula ta magică închide realizarea destinelor noastre prin iubire.

LAURENȚIU FULGA

Note germane

POETUL E

copilul înaripat ce 'n mersul lin al vremii schimbă'n sunet plăcutul vis şi-aduce frumuseţe frământării făptuitoare. Dar, când din rele se încheagă, a furtună, timpul şi destinul se-anunţă cu puternice lovituri de ciocan, glasul lui răsună ca metalul răguşit şi nu e ascultat...".

Aşa începe **Der Dichter in Zeiten der Wirren,** poemul lui **STEFAN GEORGE.** Însuşi profet,

STEFAN GEORGE

pune în versuri măsurate şi majore, problema funcţiunii de VATES a poetului. E o problemă dificilă şi, odată ce-i cauţi înţelesurile, nu te fereşte de rezultate echivoce. Accentuăm dela început asupra acestui aspect, deoarece ţinem să nu se creadă că orice vizionar este prooroc şi nu orice poet trebuie să fie vizionar. In consecinţă, nu orice profeţie ticluită în strofe mai mult sau mai puţin abile, sau şi invers: nu orice ticluitor de strofe mai mult sau mai puţin abil, au legături directe cu anumite regiuni ale destinului.

Când s'au topit zăpezile şi vedem, rotind în văzduhuri, primele hore ale cocostârcilor, ştim că primăvara e aproape. Şi, tot aşa, când auzim glasul cocorilor povârnit peste primele brume sau peste negura care ne închide orizontul, ştim că vine vremea zăpezilor. Stolurile acestor migratoare se supun unor ritmuri ale lor. Vestesc schimbarea climatului, dar numai atât.

Să fie asemănătoare prezenţa între ai săi a poetului vates ?

In vremuri liniştite mulţi prooroci au trecut drept nebuni, precum, în vremuri tulburi, mulţi nebuni au putut fi crezuţi profeţi.

Există, deci, o condiţionare istorică pe lângă condiţionarea, enunţată acum în Sf-ta Evanghelie, conform căreia nimeni nu poate fi profet în „ţara" sa. Dar, câtă vreme condiţionarea „de preajmă" a celor cuprinse în adevărul de mai sus indică numai periclitarea, prin prea multă familiaritate, a puterii de a minuna de care trebuie să dispună, în mod necesar, un om miraculos şi mirific, condiţionarea istorică justifică funcţional apariţia adevăratului prooroc, — fie el om de acţiune, propovăduitorul acţiunii necesare sau numai păstrătorul şi purificatorul virtuţilor ce urmează a se angaja în acţiunea mântuitoare.

Cu alte cuvinte, profeţii nu pot apare decât numai la cotiturile istoriei şi atunci iau chip de eroi ai faptei, chip de prevestitori sau profeţi propriu zişi, şi chip de păstrători şi pregătitori ai virtuţilor din cari ţâşneşte fapta liberatoare. Aceştia din urmă sunt poeţii=vates.

Cetatea poate fi moloz şi moarte, supravieţuitorii pot manifesta gesturile cele mai servile faţă de biruitorul strein şi disprefuitor. Undeva însă, închis în dureroasa temniţă a însingurării, poetul=vates *îşi confruntă puterile cu tot ce a fost virtute izbăvitoare a neamului său. Confruntă, adună virtute nouă, curăţă de zguri, scoate în evidenţă profundele ei înţelesuri şi aşteaptă răsăritul unei alte generaţii, neadăpate cu otrăvurile robirii. Poetul=vates crede în ivirea răzbunătorului. I-a netezit căile, i-a limpezit văzduhul şi-l cheamă, ca pe un luceafăr, cu frumuseţea severelor sale cântece. De oriunde se poate ivi acest ecou al faptei, căci el, poetul=vates avu grijă ca „măduva să nu putrezească", avu grijă ca să nu secę comorile cele mai de preţ ale neamului, comori peste cari flutură, din când în când ca un steag de lumină, flacăra libertăţii.*

ŞI 'NTR'ADEVĂR O GENERAŢIE TÂNĂRĂ,

— ca să încheem, printr'un fragment din poemul lui Stefan George, — **„generaţie care măsoară iar ,cu adevărate măsuri, omul şi lucrul, — generaţie frumoasă, serioasă şi bucuroasă de unicitatea ei, — generaţie mândră faţă de strein, — generaţie care întoarce spatele îndrăzneţelor stânci ale obscurantismului, ca şi mocirlei joase a fraternizării mincinoase — şi naşte pe singurul om care ajută, — pe cel ce sfarmă lanţurile, restabileşte ordinea unde a fost ruină, îi trimite acasă, cu biciul, pe cei răzleţiţi, supunându-i eternului drept în cuprinsul căruia este iarăşi mare ce e mare, stăpânul iar stăpân, disciplina iar disciplină. El prinde adevăratul simbol de steagul poporului şi conduce, prin vijelie şi prin semnalele teribile ale zorilor celei sale credincioase, înspre fapta zilei treze sădind noua împărăţie".**

AŞA SIMŢEA STEFAN GEORGE.

Totuşi, asemenea „metalului răguşit" glasul lui nu putu fi ascultat. **Der Dichter in Zeiten der Wirren** (= Poetul în vremi de restriste), fusese scris şi publicat când, în 1921, un Rudolf Blümner se anunţa cu o poezie nemaipomenită, **„poezie absolută",** din care citäm **mostra.**

„ANGO LAÏNA" (1921)

pe care o reproduce, întocmai, Albert Soergel *în a sa* Dichtung und Dichter der Zeit *(Neue Folge. Im Banne des Expressionismus) :*

„Oiai laéla oia ssisialu
Ensudio tresa súdio mischnumi
Ja lon stuáz
Brorr schiatt
Osiázo tsuigulu
Ua sésa masuó tülü
Ua sesa maschiató toró
Oi sengu gadse ándola
Oi ándo séngu
Oi séngu
Gadse
Ina
Leiola
Kbaó
Sagor
Kadó"

Poezia e scrisă, evident, în gamă minoră.

Dacă absolutul *Blümner a fost sau nu client al vreunui ospiciu de boli nervoase, nu avem ştire. Atâta putem afirma că, după o sumară analiză a „vocabularului" acestui gen* absolut *de poezie, ne-am convins că fonemele* oi, oiai *sau* oi-ai, *foarte frecvente în* absolutul poem, *ca şi fonemele* mischnumi, brorr, schjatt, Leiola, *etc., etc., nu au nimic comun cu fonetica germană sau indoeuropeană, având în schimb* absolute *origini localisabile în Asia Minoră, iar* oi séngu *(mai răzvedit :* oi séku) *te orientează, deadreptul, către Galiţia.*

Dar şi în cazul acesta „poetul" vestea ceva : putrezirea măduvei !

Există profeţi şi profeţi.

TRAIAN CHELARIU

HOROSCOP

Stă scris de veci că'n ceruri fie-care
Din muritori să-şi aibă câte-o stea
Ce-i hotărăşte fericiri sau grea
Năpastă, cu aceeaş nepăsare.

Mi-a fost ursit şi mie ca să-mi stea
Destinul sub lumina ce răsare
Când din a genii lungă tremurare
Privirea ta aprinsă m'ajungea.

Şi de abia m'atingi cu alba mână,
Legat mă simt de ne'ndurate legi —
Cu nici o rugă nu mi le deslegi.

Străină socoteală mi-e stăpână.
Zadarnic mă tot cerţi, când nu'nţelegi
Astronomia tainei ce mă mână.

ION PILLAT

DOR

Bateri de vânt,
Lină lumină.
Valule, vină,
Dor mi-i să cânt.

Lină lumină
Curge'n pământ;
Binecuvânt
Ramura plină.

Valule, vină,
Zi-mi un descânt,
Tristu-mi vestmânt
Fă-l de hodină.

Dor mi-i să cânt.
Ziua se'nchină.
Singur la cină,
Singur ce sânt...

TEODOR AL. MUNTEANU

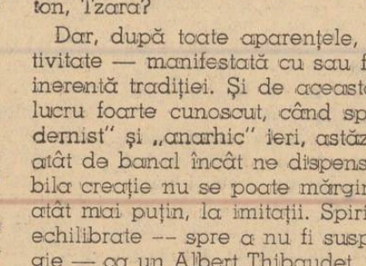

CLAVIATURI

Să lămurim din capul locului cetitorul că nu este aici vorba de o rubrică nouă, şi ne pare rău, mărturisim, de a nu putea uza de un titlu atât de grăitor. „Claviaturi" se numesc acele „Caiete de Poesie" publicate lunar sub îngrijirea d-lui Gherghinescu Vania, la Braşov, — caiete născute şi întreţinute din dragoste, cum spune într'unul din preludiile sale (fiecare caiet e prefaţat) pilotul acestor tineri şi febrili „robi ai visului", cari, cei mai mulţi, sunt încă pe băncile liceului.

Aproape că era de prisos să ne-o spuie : din ce s'ar putea isca decât din dragoste poesiile ? Adesea, în Caietele de poesie (nu o spunem cu acrime) am aflat doar versuri în loc de poesie, ca acesta luat la întâmplare : „Ce dumnezeeşti miezonopticile perechi, — Tocate în lemn, încuiate în urechi". Adesea sărăcia substanţială ne-a înduioşat, dar pe ici, pe colo, în coşul cu flori scânteiază diamante de rouă ce răscumpără tot.

De altfel am avut surpriza să recunoaştem în mijlocul acestor copii ai poesiei glasul de naiva, siderala şi autentica poesie a d-nei Madeleine Andronescu. Am voi să citäm o strofă, dar iată-ne puşi la grea încercare căci toate ne ispitesc deopotrivă. Aceasta bunăoară:

Numai pe Calea Laptelui eram
cuminte.
Luam o stea în braţe, una tare
Inspăimântată să stea singură'n
picioare.
Şi mă duceam cu ea la piept,
cuminte.

Dar nu vom urmări mai mult conţinutul „Claviaturilor".

Altceva ne interesează.

Importă în primul rând ambianţa, şi e ceea ce împlineşte pentru aceşti tovarăşi *născuţi sub semnul aceleiaşi stele* caietul lunar de poesie. Trebuie să constatäm : criza culturii de calitate pe care o încearcă secolul nostru, atât de particularist şi de planetar în ordinea socială şi tehnică, îşi află, pare-se, explicaţia, în criza de defetism, de izolare pesimistă a poetului. Azi mai mult ca oricând intelectualii sunt datori să caute formule de apropiere, de împărtăşanie şi unitate. Dacă vor rămâne în afara veacului, este vina lor : şi nimeni, nimic nu-i va mai putea salva. Mai mult ca odinioară, artiştii de tot felul să se înfrăţească în pleiade, grupări, bisericuţe. Pentru cei izolaţi nu mai este mântuire. In Poesie ca şi în Biserică, liberalism şi individualism sunt căi ce depărtează de Dumnezeu.

Ceea ce izbeşte în această publicaţie, este tocmai înţelegerea acestui adevăr, este aerul de familie al „fraţilor", — un aer „de bon alloy", cum ar fi spus Montaigne. Nădăjduim o minune : ca elanul pur, timid şi fericit al poeţilor Lucian Valea şi Mircea Bogdan să dăinuie, dincolo de toate desamăgirile şi piedicile, devenind o realitate culturală puternică a vieţii româneşti.

PAUL LAHOVARY

Note italiene

GIUSEPPE MAZZINI

Una dintre cele mai atrăgătoare figuri de „Carbonaro" este desigur aceea a lui Giuseppe Mazzini. Născut către 1805 la Genova, trăeşte în plină desvoltare a acelui ciudat curent al „progresului". „Progresso", în sensul său general, îmbrăţişa orice specie de îmbunătăţire, fie de ordin spiritual sau numai material. Pentru un anumit grup de Italieni, „progresso" era sinonim cu „revoluzione".

Tentativa tinerilor naţionalişti se lovea veşnic de intoleranţa guvernelor. „L'Indicatore Genovese" şi „L'Indicatore Livornese" redactate în 1828 de Mazzini au fost sechestrate puţin după apariţie.

Arestat doi ani mai târziu, pentru marea vină de a fi „conspirat" în calitate de „Carbonaro" contra „statului", Mazzini e închis la Savona, stând acolo şase luni. Abia liberat, pune la cale o răscoală în Piemonte, dar descoperit e condamnat în lipsă, căci mai avusese timp să se refugieze în Franţa, de unde e expulzat, după un an, nu înainte de a fi fondat revista „Giovine Italia".

E silit să trăiască ascuns, fugea printr'un oraş mai puţin însemnat, în timp ce prietenul său Ruffini, după o nouă neizbutită răscoală, se sinucide în închisoare.

Se înrolează în grupul de voluntari ai lui Garibaldi, luând parte la bătălia dela Bergamo şi în 1849, împreună cu acesta, conduce apărarea Romei contra lui Oudinot. Dar republica, pentru care se risipiseră atâtea elanuri, cade, şi Mazzini îşi reia iarăşi sărmana existenţă de exilat, cerând adăpost pe rând, Elveţiei, Franţei şi Angliei.

Incearcă o altă serie de mişcări revoluţionare între 1852 şi 1857, când după insuccesul dela Genova, e pentru a doua oară condamnat la moarte.

In vârstă de aproape 70 de ani, după ce este ales deputat, fără ca el să primească aceasta — muri, rămânând până în ultima clipă bătrânul şi mereu amăgitul luptător, entuziastul care şi-a închinat viaţa întreagă unui vis, pe care nu l-a putut vedea realizat.

Se spovedea într'o scrisoare, mamei sale: — „Dacă viaţa nu e o misiune, dacă deasupra ei însăşi nu stă un scop, ce este ea atunci ? Şi pentruce Dumnezeu ne-a dat-o ? Dar viaţa este o misiune : Şi semnificaţia vieţii e sacrificiul. In afară de aceste maxime nu cunosc alta care să fie a vieţii.

E ca un blestem în aerul care mă înconjoară. Dar datoriile nu au a împărţi nimic cu contingenţele timpului şi cu dificultăţile. Eu stau înaintea propriului meu destin şi aici îmi fixez privirea. Trebue să-mi parcurg viaţa până în fund".

Cuvinte de apostol, care ne aduc în minte o figură dragă din sbucimuata noastră istorie a unirii, aceea a lui Nicolae Bălcescu, silit şi el să caute adăpost printre străini luptând prin scris şi prin viu grai pentru a arăta luminatului apus tragedia unui popor romanic, sufocat de vecini puternici dar îndepărtaţi ca obârşie şi cu alte aspiraţii.

Şi, ca şi Mazzini, Bălcescu a murit departe de ţară, fără a-şi fi văzut visul îndeplinit, scriind, cu mâna înfierbântată de febră până în cea din urmă clipă, istoria unui erou care împlinise cândva idealul politic pentru care luptase şi el, dar fusese învins.

SORACTES

CU PRIVIRE LA MODERNISM

(Urmare din pagina I-a)

că acestea depe urmă sunt numai exagerări, pornite din excentrism su patologic, inerente unor manifestări de proporţii mari, aşa cum s'au înregistrat concomitent Romantismului, Realismului, etc.

Prin lucrarea sa, **L'Art et la Folie,** d-rul Jean Vinchon a dat posibilitatea — deşi de multe ori eronat — să se distingă Modernismul de aminutele lui anexe, şi strânsa legătură dintre Dadaism, Suprarealism, etc. cu patologicul.

Lucrul a fost întrevăzut de unii critici, fie ei, cum se zise — de **stânga** sau **dreapta,** dar o definire precisă a problemei n'am întâlnit încă, poate tocmai din pricina dificultăţilor de întâmpinat întru aceasta.

In articolul **Discussion sur le Moderne,** pe care l-am menţionat, Albert Thibaudet constată că:

„Incepând dela Baudelaire şi fraţii Goncourt, există în literatura franceză un „modernism", care nu se cuprinde în nici o categorie de clasicism, romantism, realism, simbolism, dar care trece prin toate, le depăşeşte, dublându-le câteodată pe ultimele trei (şi chiar pe prima: gândiţi-vă la unele aspecte ale lui Baudelaire) şi opunându-se pedealtă parte lor".

Precum vedem, nu întâlnim o definiţie a modernismului ci, a parafrazare a lui; — în niciun caz, o negare şi, cu atât mai puţin, o denigrare sau o ironizare — lucru pe care-l găsim la fel şi la un Marcel Raymond **(De Baudelaire au Surrealisme),** atitudine impusă nu numai de un bun simţ, dar şi de un respect profesional al îndeletnicirii scriitoriceşti.

La noi, însă, dacă unii critici au împrumutat această atitudine, au fost alţii cari, chiar când s'au socotit şi intitulat promotori şi promovatori ai Modernismului, s'au ferit de a da o ajutorare, cel puţin, întru explicarea termenului şi fenomenului în sine, după cum o a treia categorie a purces la acest fapt, stăruind arbitrar în precizarea respectivă. Am asistat, astfel, la un exces de zel şi, în locul celor aşteptate, am înregistrat o şi mai mare încâlcire a datelor.

Este nevoie, deci, de o desgrădinare a diferitelor manifestaţiuni excentrice sau patologice, care, prin înglobarea lor la Modernism contribuesc la compromiterea acestui curent, ce-şi trăeşte prin sine o viaţă normală şi continuă să-şi consolideze drumul, cu o proprie formă de viaţă.

Socotim de prisos să facem noi această privire câtă vreme atât în limba franceză (Marcel Raymond: **De Baudelaire au Surrealisme),** cât şi în cea română (Const. I. Emilian: **Anarhismul Poetic)** au apărut lucrări de specialitate, care, etichetând şi diferenţiind toate anexele saprofite sau parazite ale Modernismului, ne dau într'o largă măsură putinţa înlăturării unor discuţii de prisos.

Considerăm, astfel, Modernismul ca pe o nouă formă de manifestare artistică, având ca esenţă substanţială energetismul pshihicului contemporan, caracteristic prin tendinţa de dezintegrare şi suprapunere, de depăşire şi transcendenţă a omului faţă de univers. Departe de a fi o formă anarhică, născută la un moment dat din excentrism, aberaţie sau patologie, aşa cum întâlnim Dadaismul, Suprarealismul, etc., originea Modernismului îşi are rădăcinile adânc înfipte în trecut, evoluând paralel cu desvoltarea ştiinţelor, cu posibilităţile limitate ale acestora şi mărturisirea filosofiei, în ceeace priveşte neputinţa ei însăşi.

Deoarece, compromiterea Modernismului atât de către critici, cât şi de întemeietorii şi partizanii şcoalelor-anexe, patologice sau excentrice, se datoreşte confuziei dintre forme prin care noul curent artistic era chemat să exprime, cu fondul însuşi, găsim neapărat folositor să amintim caracteristicile fondului modernist.

In această privinţă, ajutorul ne vine în primul rând din afara consideraţiilor literare sau artistice. Ni s'a părut foarte oportună, pentru scopul pe care-l urmărim, o lucrare recent apărută în limba franceză a d-lui Pierre-Schuhl: **Machinisme et Philosophie** (Ed. Felix Alcan).

Părând a împărtăşi aceleaşi păreri cu d-rul Alexis Carrel **(L'Homme, cet inconnu),** că omul s'a înstrăinat de natură şi chiar de sine însuşi, datorită ştiinţei şi, în special, părţii sale aplicate, industrialismului, autorul, pornind dela cele mai îndepărtate date ale antichităţii, arată documentat că acest fapt a fost presimţit de înaintaşii culturii.

Am putea însuma aversiunea faţă de ştiinţă, în ceeace priveşte partea ei aplicată, la următoarele cauze:

1. Marea ofertă a mânii de lucru;
2. Teama de a creia şomajul;
3. Disprefuul faţă de îndeletnicirile practice;
4. Teama că oamenii se vor înrăutăţi;
5. Insistenţa filosofiei de a întoarce mereu omul spre natură şi a-l ţine cât mai aproape de dânsa **(Non desiderabis artifices, si sequieris naturam).**

Prometeu este cel mai prototipic şi pilduitor model ale sancţiunii pe care, în deosebi, mentalitatea antichităţii a putut să-l plăsmuiască pentru abaterea dela punctele menţionate mai sus.

Nici Evul Mediu n'a fost mai prejos.

Concepţia că omul nu trebue şi nici nu este capabil să imite, în sens de re-creaţie, natura, — necum s'o mai depăşească — se oglindeşte minunat în **Le Roman de la Rose,** în care Jean de Meun vorbeşte despre artist:

A genouz est devant Nature,
Pauvre de science et de force,
Qui d'ensuivre la moult s'efforce...
Et la contrefeit comme sinfes...

Abia Renaşterea începe să schimbe sensul acestei mentalităţi şi abia acum, mai ales, în domeniul artei, se arată cu deplinătate efectul inspiraţiei marelui filosof Francisc Bacon.

Aşa dar, odată cu desvoltarea ştiinţei şi a tehnicei, spiritul omenesc şi-a câştigat, pe aceeaşi măsură, şi eliberarea, care a fost depăşită tocmai pentrucă fusese prea mult aşteptată şi râvnită.

După câte am arătat, ideologii timpului, şi putem constata din proprie experienţă, progresul ştiinţific şi tehnic a mers în raport invers cu acela al psihicului omenesc. Pe măsură ce am câştigat în domeniul lumii, am pierdut din domeniul propriului nostru suflet. Psihologia ultimelor vremuri ne-a arătat că atunci chiar când am descoperit facultăţi noui ale spiritului nostru, ca subconştientul, inconştientul, etc., acestea, dacă au avut darul să ne explice anumite fenomene sufleteşti, pe dealtă parte au amplificat labirintul propriei noastre existenţe psihice, în care ne rătăcim mult mai uşor şi mai profund.

Incapabili de a-l scruta, cerceta, intui sau pricepe, necum a-l mai reda sub o formă artistică, doritorii de sgomot şi reclamă s'au erijat în realizatori artistici ai sufletului uman contemporan, afirmându-se, totodată, ca fondatori de curente literare, de artă plastică, muzică, etc. Că aceştia erau, în majoritate, reculeşi dintre cazurile patologice, am mai amintit. Este de prisos să mai facem precizări anume, când am indicat autorii cari s'au ocupat cu asemenea specimene.

Precum am accentuat la începutul acestor rânduri, năzuinţa noastră nu-i atât de-a defini Modernismul, cât de-a arăta că el nu este tot una cu manifestaţiunile acestea; completäm afirmaţia cu observaţia că, chiar dacă fondul sufletesc al omului contemporan este anarhic sau anarhizat, nu trebue să confundäm Modernismul cu însăşi anarhia şi, deci, cu diversele manifestaţii excentrice sau patologice ce caută, intenţionat sau indiferent de voinţa lor să fie înglobate acestui curent de viaţă, care voeşte numai să se concretizeze esteticeşte.

— Intrucât un Shakespeare este asasin, realizând pe Macbeth, sau Molière, sgârcit ori prefăcut realizând, deasemenea, pe un Harpagon sau Tartuffe? In consecinţă, sunt anarhici un August Strindberg, Frank Wedekind sau Pirandello, Huysmans, Bordeaux, Proust, Claudel, Valéry, pentrucă redând fondul sufletului omenesc contimporan, odată cu înfăţişarea noilor cute ale acestuia, prezintă şi noi formule estetice — ceeace contribue la însuşi aportul adus culturii — însemnează că sunt anarhici şi trebue înglobaţi unor aventurieri, ce n'au nimic comun cu arta, ca un Aragon, Breton, Tzara?

Dar, după toate aparenţele, asistäm la o lipsă de receptivitate — manifestată cu sau fără voie — dictată de inerţia inerentă tradiţiei. Şi de această dată, nu afirmäm decât un lucru foarte cunoscut, când spunem că ceeace a fost „modernist" şi „anarhic" ieri, astăzi a devenit clasic. Lucrul este atât de banal încât ne dispensează de exemplificări. Veritabila creaţie nu se poate mărgini la influenţe tranzitorii şi, cu atât mai puţin, la imitaţii. Spirite clar văzătoare şi destul de echilibrate — spre a nu fi suspectate de anarhism şi patologie — ca un Albert Thibaudet, vorbind, în acest sens, despre modernism precizează:

„Quelle que soit la forme artistique qu'il revète, il s'appuit sur ces principes avoués ou latents que le moderne, le plus moderne possible, le plus différent du traditionel doit etre recherché ou estimé comme le but le plus enviable de l'art, — et que ce moderne, comme la traditionel auquel il s'oppose peut constituer un ensemble, un système, un ordre théorique, une formule d'art complète et féconde. Il s'affirme alors non seulement par des oeuvres, mai par une critique à l'appui de ces oeuvres. Il est naturel que la critique normale, dont le but est de reconnaître et d'établir une tradition, lutte avec acharnement non seulement contre les modernes, ainsi qu'elle l'a toujours fait, mais surtout et doublement contre le modernisme. Si Baudelaire et les Goncourt ont été de tous les novateurs, les plus constamment haïs par la critique professionelle c'est en partie qu'ils sont non seulement des modernes, mais des theoréticiens du modernisme. Et comme les formes extrêmes du modernisme, tout aussi bien que celles du traditionallisme, sont pathologiques, que les unes peuvent devenir assez vite une hysterie, comme les autres une sclérose, ont voit tout ce qui passionnera, en outre des oppositions ou a deux formes d'esprit, des discutions de ce gendre" [1]).

Astfel văzută problema, Modernismul nu mai poate fi confundat cu o simplă erezie, cu un nou „mal du siècle", cu o formă patologică sau anarhică a vremilor noastre. Critica are datoria să desprindă şi să înlăture buruienile din preajma florilor, lăsând perspectiva liberă şi degustarea noului suflu înmiresmat, pe care reaua credinţă, nepriceperea sau excesul de zel îl turbură. Căci, mărginind cazul numai la literatura noastră, socotim o impietate să încadrăm în acelaşi ţarc patologic aberaţiunile unor aventurieri excentrici şi lipsiţi de talent, cu realizările de înaltă valoare artistică ale unor Bacovia, Maniu, Blaga, etc.

CONSTANTIN STELIAN

1) Op. cit.

DON CARLOS

– Sau Istorie și Poezie –

Puține figuri istorice s'au bucurat de aprecieri mai deosebite între ele, de apoteoze mai înflăcărate și de atacuri mai vehemente, ca don Carlos, fiul regelui Filip II și moștenitorul tuturor Spaniilor. Însuși portretul pe care ni l-au lăsat contemporanii, e fundamental deosebit de cel pe care i l-au făcut istoricii de mai târziu și, bine înțeles, scriitorii.

Pentru aceștia din urmă, don Carlos e tradiționalul tânăr al înfrigurării romantice, al pasiunilor nobile și generoase; setea lor îi aprinde în privire o flacără neodihnită, și dă un nimb de tulburătoare frumusețe figurii sale de adolescent eroic. Dimpotrivă, cei care l-au văzut și au trăit lângă dânsul, printre care și ambasadorul venețian Tiepolo, îl înfățișează ca pe un băețandru „nu prea bine făcut, nu prea frumos la obraz, cam adus de spate și cu un picior mai lung decât celalt". Aceste două tablouri sunt caracteristice pentru deosebirea de judecăți în tot ce s'a scris asupra nefericitului principe, și dau măsura extremelor la care se poate ajunge; dar între exagerările unora și ale celorlalți, se pune întrebarea unde trebuie căutat adevărul istoric.

Portretul lui don Carlos, pictat de Sanchez Coello, îl arată tânăr, slab, ofilit înainte de vreme. Picioarele sunt subțiri și răschirate, degetele lungi și osoase, și pieptul îngust de copil bolnăvicios se îndoaie par'că sub dulama grea de hermină. Privirea e melancolică și șovăitoare; bărbia e proeminentă ca a tuturor Habsburgilor spanioli. Intregul oval al figurii apare alungit cu exagerare, ca în portretele rudelor sale postume, de Velasquez.

Astfel, din portretul infantului se citește cu limpeziciune, povara amarei ereditări ce apăsa pe umerii slabi ai moștenitorului celui mai puternic imperiu din lume. Prin bunicul său, Carol Quintul, don Carlos era strănepotul Ioanei Nebuna, care își pierduse mințile din dragoste pentru Filip cel Frumos. Rod al unei căsătorii între veri drepți, el moștenea de la tatăl său, ca și de la străbunul său, Ferdinand Catolicul, o evlavie care se apropia de mania religioasă. Don Carlos nu era deci decât vlăstarul reprezentativ pentru degenerescența crescândă care avea să aducă mai târziu stingerea Casei de Austria.

Viața lui nu e decât un șir de manifestări ale unei firi bolnăvicioase și de la început condamnate. Născut în 1545, nașterea lui prilejuise moartea mamei sale. Unii istorici nu dau crezare contemporanilor care afirmă că încă de prunc, infantul dădu semne de degenerescență, mușcând până la sânge sânul doicii, și vorbind abia la vârsta de cinci ani; dar aceste amănunte pot fi crezute, căci, datează dintr'o vreme când nimeni n'ar fi acuzat pe nedrept pe principele moștenitor, atunci în culmea puterii lui.

La vârsta de nouă ani, educația lui fusese încredințată unuia dintre cei mai vestiți umaniști ai vremii, Onorato Juan, discipol al celebrului filosof și umanist Luis Vives. Onorato își dădu toate silințele spre a da micului său învățăcel o învățătură potrivită cu rangul la care avea să ajungă într'o zi. Din scrisorile lui se vede însă că această învățătură n'a fost totdeauna pe placul infantului, care nu se arăta prea sârguitor, și nici prea supus. Carol Quintul se interesa de aproape de progresele nepotului său, și ceruse lui Onorato să-l țină la curent cu ele. Dar profesorul nu putea, de cele mai multe ori, decât să se plângă de nepriceperea și de lipsa de aplicație a principelui. Realitatea era desigur și mai gravă, căci datoria de curtezan îl-ar fi împiedicat să împărtășească asemenea temeri împăratului, dacă lucrurile n'ar fi mers și mai departe. In aceeași epocă, principele începuse să fie chinuit de friguri continui, care nu l-au mai părăsit toată viața.

Se poate presupune așa dar că infantul don Carlos venise pe lume ca un copil anormal constituit. Infățișarea fizică, sănătatea lui șubredă, temperamentul violent și pornit de care dădu dovadă mai târziu îndreptățesc această bănuială. Contemporanii se sfiesc să mărturisească un asemenea adevăr, injurios pentru persoana aceluia care trebuia să fie într'o zi rege al Spaniei; dar ambasadorii străini, în rapoartele lor secrete, vorbesc totdeauna de don Carlos ca de un nevolnic, lăsat în urmă de toți cei de o vârstă cu el.

Principele avea vreo treisprezece ani, când, după încheierea păcii cu Franța, fu vorba o clipă despre căsătoria lui cu Elisabeta de Valois. In cele din urmă, această principesă deveni soția lui Filip II, rămas pentru a doua oară văduv. Don Carlos nu-și văzuse niciodată mama vitregă, și de altfel nu era la epoca aceea decât un copil; dar împrejurarea logodnicei răpite chiar de tatăl său, era făcută ca să înflăcăreze închipuirea poeților, care avură astfel prilejul, mai târziu, să adauge încă o suferință închipuită la cele adevărate ale lui don Carlos.

Se poate presupune mai curând că principele copil era preocupat, în acest timp, de serbările în mijlocul cărora fusese proclamat solemn ca moștenitor al coroanei Castiliei, și în care el era personagiul cel mai însemnat. Acest act public dovedește că tatăl său nu se îndoia că don Carlos era vrednic să-i dea moștenirea. Dar apucat din nou de friguri, principele trebui să plece, după sfatul doctorilor, la Alcala de Henares. Acolo avu nenorocul să cadă pe o scară, ducându-se după cât se pare, la o întâlnire cu fata portarului, și căpătă la cap o plagă profundă și primejdioasă, care îl ținu la pat câteva luni.

De acum înainte, s'ar părea că judecata lui e tulburată cu totul. Devine violent, nerăbdător și neiertător. Se depărtează din ce în ce mai mult de tatăl său, care îl supraveghiază cu atât mai mult. Insultă pe nobilii cei mai de seamă, și amenință cu pumnalul pe cardinalul Espinosa, pentrucă a oprit pe un actor de comedii să joace în fața lui. Cheltuiește, și cum cheltuiește prea mult, e silit să facă datorii. Vrea să plece, cu orice preț. Tulburările din Flandra îi dau speranța că va fi trimis acolo, spre a le potoli; dar tatăl său, care nu mai are încredere într'ânsul, se ferește să-l trimită singur, și se sfiește să plece el, lăsându-l în Spania singur. De aici ură aprinsă împotriva regelui, și cuvinte nesăbuite de amenințare.

In locul pe care îl crede al lui, urmează să plece în Flandra ducele de Alba; don

DON CARLOS
de Alonso Sanches Coella

Carlos, aflând de aceasta, îl oprește într'o sală a palatului și-i pune sabia în piept, jurând că-l va ucide, dacă va îndrăsni să plece. Flamanzii trimit la curte emisari, cu misiunea de a încerca să împace mânia regală: don Carlos face neiertata greșală politică de a intra în legătură cu șeful lor, și de a urzi împreună cu el un proect de evaziune spre Flandra, cu singurul scop de a scăpa de sub supravegherea părintească.

Unii istorici au vrut să vadă în aceste planuri necoapte un semn al dorinței lui de a renunța la regimul despotic al lui Filip II, și de a acorda Flamanzilor libertățile religioase și economice pe care le cereau. Lucrul acesta nu se dovedește prin nimic. Mai degrabă s'ar putea spune că Flamanzii ar fi fost bucuroși, în lupta lor împotriva regelui Spaniei, să aibă printre dânșii ca ostatec pe fiul regelui, care se lăsase o clipă orbit de dorul lui de aventură și de răsbunare.

Odată planul acesta pus la punct, don Carlos voise să amestece în complotul lui copilăresc, și pe unchiul de aceeași vârstă cu el, don Juan de Austria. Acesta însă, mai cuminte sau mai fricos decât dânsul, alergase să înștiințeze pe rege. Don Carlos fu numaidecât arestat și închis într'o cameră din apartamentul lui, unde rămase câteva luni, slujit ca un principe, dar păzit de aproape și ferit de orice atingere cu lumea din afară. Căzut într'o stare de prostrație vecină cu nebunia, hrănind gânduri de sinucidere și făcând în acest scop atâtea excese câte îi mai îngăduia strâmta lui închisoare, principele mai trăi câteva luni, și muri în Iulie 1568, în vârstă de 23 de ani. Imprejurările curioase și învăluite în mister ale arestării lui, și cauzele cunoscute de prea puțini ale acestei arestări, făcură, bine înțeles, să nască bănuiala că ar fi fost otrăvit; dar o asemenea crimă ar fi fost inutilă, față de un principe care se dovedise incapabil de a domni, și care, întocmai ca strabuna lui nebună, ieșise singur din rândurile celor vii.

Destinul lui don Carlos e deci tristă și scurta poveste a vlăstarului fără vigoare și dela început condamnat, al unei străvechi dinastii. Viața lui e aproape fără interes pentru istorie; după trei sute de ani de mister și de literatură, personalitatea lui se arată cercetătorilor la fel de palidă și de nehotărâtă ca a atâtor principi care n'au însemnat în cartea istoriei decât un nume. Trecerea lui prin istoria Spaniei poate înfățișa un interes, prin lucrurile care se leagă de el și prin continuitatea monarhică o clipa întreruptă într'ansul; în schimb viața lui adevărată, actele lui, gândurile lui, abia de merită a fi luate în cercetare.

Pentruce atunci s'a oprit literatura atât de îndelung asupra acestei personalități atât de firave, și i-a creat o atât de strălucitoare aureolă, care continuă să rămână vie în mintea oricui? Pentrucă romantismul iubitor de contraste violente, n'a găsit nimic mai isbitor decât rapirea de către Filip II a miresei propriului său fiu, nimic mai eroic decât lupta surdă a lui don Carlos împotriva despotismului tatălui său, și decat tragica lui cădere sub loviturile tiraniei politice și religioase. In același timp, pentrucă figura mare, dar plină de umbră, a regelui Filip a trezit dușmănii care s'au razbunat ridicând în fața memoriei lui, spectrul crimei misterioase și nemărturisite, de care nu putem ști astăzi în ce măsură a fost vinovat.

Intr'adevăr, cei dintâi scriitori care au vorbit de don Carlos ca de o victimă și de un erou, au fost dușmanii politici ai lui Filip II. Legenda iubirii incestuoase dintre infantul Spaniei și mama sa vitregă, ca și povestea condamnării și a uciderii sale din porunca lui Filip, sunt scornite de contemporani pădimași, cei mai mulți protestanți sau dușmani ai politicii regale. Dar invențiunile acestea ar fi rămas poate fără ecou, și n'ar fi isbutit să întunece adevărata icoană istorică a lui don Carlos, dacă n'ar fi intervenit închipuirea creatoare a nuvelistului francez Saint-Réal, autor al unei „vieți romanțate", în cel mai strict înțeles al cuvântului, a acestui personagiu devenit legendar.

Saint-Réal e unul dintre scriitorii de mâna a doua ai epocii clasice franceze. Discreditat în ochii criticii literare, de nenumăratele neadevăruri de care sunt pline scrierile sale, el are cu toate acestea marele merit de a fi isbutit o împreunare pe atât de inteligentă pe cât de ispititoare; a literaturii cu istoria, a ficțiunii cu realitatea. Acesta e tocmai cazul operei sale celei mai cunoscute, **Don Carlos**, nuvelă istorică. Intr'ânsa, autorul s'a servit în modul cel mai scrupulos în aparență de isvoarele contemporane, pentru a da închipuirilor sale o culoare cât mai potrivită cu adevărul istoric, dând astfel un portret al infantului cu totul deosebit de ceeace era în realitate.

Pentru Saint-Réal, don Carlos e victima sumbrului personagiu care e Filip II. Portretul acestui rege, așa cum a fost zugrăvit de scriitorul francez, apare aproape neschimbat în toți scriitorii care l-au urmat. E suveranul rece și posomorît, pe care nicio piedică nu-l poate opri în drumul aspru al hotărîrilor sale, care nu cunoaște sentimentul și pune în locul lui calculul politic, care nu înțelege nimic din inima omenească.

Nu e de mirare că un astfel de tată răpește fiului său pe logodnica pe care i-o făgăduise mai înainte. Dar inima lui don Carlos apucase să se aprindă, ca și a viitoarei sale mame vitrege, la gândul apropiatei lor căsătorii; și din aceste speranțe curmate cu brutalitate, nu mai rămâne decât pasiunea nelegiuită care e silită să tacă și să se ascundă de lumina zilei.

Urît de miniștrii tatălui său, bănuit de acesta și supraveghiat de aproape, principele nu isbutește să plece în Flandra, așa cum ar fi dorit; dimpotrivă, vede pierind lângă dânsul pe cei mai buni prieteni, cum e marchizul de Pozzo, al cărui rol nu e prea bine lămurit de Saint-Réal. In cele din urmă, planurile lui de fugă sunt descoperite de rege, care dă poruncă să fie arestat și-l trimite în fața temutului tribunal al Inchiziției. Don Carlos e condamnat la moarte, și regele face fiului său ultima grație de a-i îngădui să-și aleagă felul morții, pe când regina e și ea otrăvită din porunca lui.

Păstrând în liniile mari adevărul istoric, și confirmându-l de câte ori poate s'o facă prin amănuntele de interes secundar, Saint-Réal crează pentru a doua oară personagiile pe care le zugrăvește. Procedul lui e foarte simplu, și firesc la reprezentantul clasicismului analist și preocupat de realitățile sufletești mai mult decât de aparențele exterioare.

FILIP II
de Franz Hanfstaengl

Drama lui don Carlos, care în realitatea istorică fusese pricinuită de constituția lui anormală, și de pornirile de revoltă isvorite dintr'o fire violentă și nestăpânită, capătă la Saint-Réal o explicație psihologică. Așa cum se întâmplă în orice tragedie, infantul nu mai e o victimă a oarbei întâmplări, ci a unei vini tragice, a unui conflict interior. Bine înțeles că toată catastrofa e pricinuită de surda dușmanie a curtenilor și de recea cruzime a atotputernicei Inchiziții. Dar peste acestea se ridică, încă mai puternică, stăpânirea sentimentelor, care fac din personagiile tragice niște victime ale propriei lor alcătuiri sufletești: Filip II, victimă crudă a geloziei care îl roade, ca și pe principesa de Eboli, denunțătoarea pasiunii vinovate a celor doi eroi; don Carlos, victimă a unei iubiri care începuse prin a fi legitimă, și a dorului său generos de libertate. Astfel, procesul istoric nu mai e decât un pretext pentru ciocnirea de sentimente, singura care interesează cu adevărat în acest roman profund omenesc; ciocnire atât de tragică și de ispititoare, încât nu întârzie să fie adusă pe scenă de cei mai de seamă autori dramatici ai vremii.

Conflictul tragic între tată și fiu se întâlnește și în **Mithridate** al lui Racine, scris chiar în anul în care apăruse nuvela lui Saint-Réal. Dar cu toate asemănările și apropierile ce se pot face, nu se poate stabili în mod neîndoielnic o influență a acestui roman asupra marelui tragic francez.

Peste patru ani apărea la Londra tragedia **Don Carlos** de Otway. Deși destul de strâns imitată după Saint Réal, desfășurarea ei a fost totuși modificată destul de adânc în amănunt, pentru a face să încapă întreaga acțiune în marginile severe ale regulelor tragediei. Avand mereu în față exemplul tragediei franceze, Otway a scris o tragedie care respectă destul de bine regulele exterioare ale genului, dar în care pasiunile profunde și tenebroase se apropie mai de grabă de drama romantică și de complicatele ei situații. O altă haină clasică a aceleiași povestiri a fost tăiată, cam îngust și cam săracăcios, de poetul francez Campistron, în tragedia intitulată **Andronic**, în care curtea de la Madrid e înlocuită cu numele prin cea de la Bizanț, fără însă ca această localizare să meargă mai departe decât eticheta.

Trecand peste alte creații mai mărunte și uitate, adevărații autori ai temei tragice a lui don Carlos sunt Alfieri și Schiller. Plecând amândoi de la povestirea lui Saint-Réal, ei au dat adevărata viață personagiului, rămas de atunci ca una dintre cele mai caracteristice figuri ale teatrului romantic.

Romantică e într'adevăr isbucnirea de pasiuni din tragedia lui Vittorio Alfieri, manifestare tinerească a marelui poet, în care toate personagiile au acea crispare de voință caracteristică întregului teatru alfierian. Iubirea nu mai apare aici decât ca un element secundar. Dialogul, sugrumat de pasiunile potrivnice, e făcut din frânturi de o tragică expresivitate, ca în această scurtă convorbire, rămasă celebră, între Filip și confidentul său, în clipa când i se pare a fi descoperit vinovăția soției sale:

— Udisti —Udii. — Vedesti? — Io vidi — O rabbia!

Dunque il sospetto?... — E ormai certezza... — E muto

Filippo è ancor? — Pensa... — Pensai. Mi segui.

Romantică e de asemenea imaginea lui don Carlos în drama lui Schiller, care rămâne și astăzi cea mai cunoscuta dintre toate. In aceasta din urmă, noutatea sta mai ales în transformarea, sau mai bine zis în împreunarea dramei sufletești pricinuite de dragostea primejdioasă și incestuoasă a principelui, cu drama politica a eforturilor sale și ale prietenului său, Marchizul de Possa, pentru cașigarea unor mai mari libertăți. Marchizul de Possa, al carui rol e nemsemnat la Saint-Réal, și preocuparile politice ale tanarului principe transforma scena într'o tribună a ameliorarii sociale; ele ingreunează desfășurarea dramatică a ultimelor acte, și fac sa sufere, la reprezentare, drama de altfel atat de vioaie și de plină de puternică poezie, a lui Schiller.

Astfel, romanul lui Saint-Réal a fost isvorul câtorva producții teatrale din cele mai isbutite, și din cele mai noi la epoca apariției lor. El a împrumutat scenei imaginea unui don Carlos care, deși nepotrivit cu realitatea, nu rămâne mai puțin atrăgător și interesant din punctul de vedere artistic și omenesc.

Odată mai mult se afirmă în aceste creații puterea nemărginită a artei, care se face cu mult mai ușor auzită și ascultată decât adevărul. Căci, un secol de cercetari istorice din cele mai amanunțite și mai răbdătoare, au scos din umbra lui uitată de veacuri, figura adevăratului don Carlos. Zeci de învățați au scurmat, unul dupa altul, praful dosarelor invecnite din arhivele de la Simancas, și s'au silit să scruteze gandurile cele mai tainice ale lui Filip II; zeci de lucrări savante au împrăștiat orice nelămurire cu privire la scurta existență a infantului. Degete curioase nu s'au sfiit nici să vânture puținul praf ce a mai rămas dintr'ânsul, în cripta de marmură solemnă de la Escorial. Viața adevărată a acestui principe a fost cercetată și luminată până în cele mai ascunse unghere; și puținele taine care mai rămân nelămurite, nu sunt mai interesante decât cele ce au fost deslegate de mult.

In felul acesta, icoana adevăratului Don Carlos e de mult cunoscută sub lumina ei cea adevărată, în măsura în care adevărul e la îndemâna cercetărilor istorice. Cu toate acestea, don Carlos continuă să rămână pentru toți personagiul de tragedie mai curând decât cel istoric, victimă a pasiunilor deslănțuite și a vinovatei sale iubiri. — atât e de adevărat că arta singură cunoaște drumul care duce la inima omenească, și că adevărul e mai puțin prețios pentru noi, decât cunoașterea unui suflet la fel cu al nostru.

AL. CIORĂNESCU

Trei pictori ai stepei

(Urmare din pag. I-a)

(p. 100). Reese destul de clar că Turgheniov descrie natura într'o atmosferă opusă celui lui Gogol. E altfel de viață, altfel de atmosferă. Un fel de erotizare a lucrurilor, după chipul și asemănarea autorului (de aci provine, desigur impresia de îndrăgostită, în care ți se pare că se transformă natura). Erotizarea se găsește pretutindeni. Pentru frumusețea fenomenului, citäm un exemplu din Un rege Lear al Stepei: *„Nu cred ca dincolo de hotarele Rusiei să fie undeva zile de Septembrie așa de frumoase. Domnea o tăcere atât de adâncă, încât și la o sută de pași auzeai fâșâitul viețuitoarelor prin frunzele uscate; auzeai cum se desprinde câte o ramură uscată, atingându-se ușor de celelalte și căzând apoi pe iarba moale, unde o aștepta soarta putreziciunii. Era un aer potrivit, nici prea cald și nici prea răcoros, plin de miresme, ce desfătau toate viețuitile. Câte o pânză fină de păianjen, ușoară ca mătasea, cu ghemotoc alb la mijloc, plutea ușor din când în când în văzduh, se prindea de țeava puștii, legându-se ușor, — semn hotărît de toamnă lungă. Soarele răspândea o lumină palidă și atât de blândă de credeai că e lună (p. 75). Nu știu de ce, dar ori de câte ori recitesc acest pasagiu — și altele de felul lui — am impresia că dincolo de „pânza fină de păianjen, ușoară ca mătasa", se ascunde un chip fermecător de fată. Fără să vreau, versurile romanticului Eminescu, îmi sună îmbietor la ureche:*

Iar de sus până'n podele, un
[păianjen pun de vrajă,
A țesut subțire pânză străvezie
[ca o mreajă;
Tremurând ea licurește și se
[pare a se rumpe
Incărcată de o bură, de un colb
[de pietre scumpe.
După pânza de păinjen doarme
[fata de'mpărat...

Da, așa este: în dosul descrierilor lui Turgheniev, dincolo de perdelele străvezii ale stilului său, doarme „fata de 'mpărat", care, în vălvorile erotismului, poate fi uneori pentru el și natura...

Preocupat încă din tinerețe de problemele morale — însemnările jurnalului de atunci ne stau drept mărturie — Tolstoi se va strădui an cu an să găsească o nouă cale de mântuire. Citește Biblia, vizitează mănăstirile, ajută pe cei săraci, munceste de-avalma cu țăranii, s'afundă în filosofia celor vechi, iar trece la Biblie, iar își apleacă genunchii pe la mănăstiri și din nou se înfrățește cu mujicii. Insă nici învățătura lui Iisus, nici tihna mănăstirilor, nici mulțumirea de a ajuta pe cei săraci, nici Platon, nici Aristotel, nimeni și nimic nu sunt în stare să-l scoată din negura gândurilor, în care vârsta îl afundă tot mai mult. Numai natura, eterna și frumoasa natură, numai ea îl mai atrage, numai ea îl mai încântă, numai ea îi mai desvăluie un colț de dumnezeire. Dela Amintiri din Sevastopol *până la* Război și Pace, *dela* Adolescentul *și până la* Anna Karenina, *Tolstoi va introduce natura, nu numai din necesități de cadru, ci și pentru a-și forma sieși o oază, unde să se retragă spre a-și limpezi gândurile. In felul acesta, mai toate descrierile abundă în idei proprii; ele sunt, de bună seamă, singurele pasagii subiective, într'un șir de opere, clădite nu se poate mai obiectiv. Când în* Război și Pace, *prințul Andrei reflectează asupra cerului, aceste reflecții sunt și ale lui Tolstoi: „Când deschise pleoapele, ochii lui (ai prințului Andrei) se înălțară spre cer... Un cer nemărginit, înalt, nesfârșit, de un albastru cum nu-l mai văzuse până atunci. Și cerul acesta se desfășura peste tot curat și nemișcat, iar pe necuprinsul mărginirii lui, pluteau încetinel nouri pribegi. Un simțământ de nemaipomenită cucernicie măpădi sufletul prințului în fața acestui cer măreț: „Atât de înalt, așa de curat și de nepătruns este; nu așa cum îl credeam eu... nu așa cum sunt toate pe pământ... Da, toate sunt becisnice și neroade față de dumnezeirea cerului acestuia, liniștit și nemărginit... Toate... Dar cum de-l văd pentru întâia oară? Da, e curat... dealtfel... e sfânt... Și'n afara lui nu mai e nimic... Iar eu... însfârșit... mulțumesc, o, Doamne!" (p. 303). Aceeaș impresie de nimicnicie o are prințul Andrei și când îl vede pe Napoleon; ...înțelese că se vorbea de dânsul și că acesta e Napoleon. Auzise pe aghiotanți spunându-i „Majestate!"-, dar auzia cuvintele cum ar fi auzit un bâzâit de muște. Dar cu toată admirația ce-o avusese pentru el odinioară, nu răspunse nimic. Ce însemna Napoleon și toate cele pământești față de cerul acela albastru, curat și nemărginit, ce se întindea asupră-i?..." (op. cit. p. 313). Acestea sunt ideile lui Tolstoi despre lume, suspine din marele său plânset. Deaceea, descrierile sale nu mai sunt, ca la Gogol, baladice, și nici pline de feminitate, ca la Turgheniev; descrierile lui sunt purificatoare. Ele omoară în noi orice urmă de teluric și reușesc, grație poesiei cu care sunt făcute, să ne ridice spre sferele unei lumi mai bune. Meșter între meșteri, Tolstoi nu se lasă furat de sonoritatea frazei — ca Flaubert, de pildă — ci, întâi de toate, el vrea ca alcătuirea vorbelor lui să împrăștie o vie și irezistibilă euforie. Iată în ce stil este redată vânătoarea pe care o fac Levin și Oblonski: „Soarele asfințea după o limbă de pădure și la lumina razelor apusului, micii mesteceni se desemnau lămurit cu ramurile lor plecate, cu mugurii umflați, gata să isbucnească. Din pădurea deasă, învăluită încă în zăpezi, se percepea slabul susur al apei curgând în pârâiașe, Păsările ciripeau și sburau din copac în copac.*

*In răstimpurile de tăcere absolută se auzia foșnetul frunzelor de anul trecut, care mișcau din loc în loc neaua ce se topia, și acel al creșterii ierbii. „Cum!, se aude și se vede cum crește iarba? — își spuse Levin observând o foaie umedă de plop tremurător, de culoare fumurie, care se frământa lângă un foarte mic și prea tânăr fir de iarbă. Sta în picioare, asculta și privea când jos la pământul umed și plin de mușchiu, când spre Lasca *), stând la pândă, când la vârfurile despuiate ale pădurii, care se'ntindea înainte-i pe colină, când la cerul plin de petę albe de nouri. Un uliu, fără a se zori, mișcându-și aripile sbură deasupra pădurii îndepărtate, un altul care urma în aceeaș direcție, se făcu nevăzut. Păsările ciripeau din ce în ce mai tare prin boschete". E atâta seninătate în aceste fraze, atâta împăcare a materiei cu spiritul, încât citindu-le, ai impresia că ascultați nu știu ce melodie aeriană. Descrierea vânătoarei se termină cu acest smaraldic tablou, echivalent cu un fragment de muzică verdiană: „Incepea să se întunece. Venus, senină, argintie, licărea cu dulcea-i strălucire, foarte jos, la apus, de după niște mesteceni și sus, la răsărit, Acturus își aprindea focurile roș-închise. Deasupra capului său Levin zăria, apoi pierdea din vedere, stelele din constelația Ursei mare. Becațele încetaseră să mai sboare, dar Levin hotărî să aștepte până ce Venus, pe care o vedea mai jos de ramurile mesteacănului, va fi deasupra și după ce toate stelele Ursei mari vor fi lămurit vizibile..." Giuseppe Verdi în muzică și Michel Angelo în pictură n'ar fi reușit să prindă și să reverse asupra noastră mai multă divinitate, cum isbutește să prindă și reverse Tolstoi prin scris:* Venus, senină, argintie, licărea cu dulcea-i strălucire, foarte jos, la apus, de după niște mesteceni și sus, la răsărit, Acturus își aprindea focurile roș-închise... *„ Minunată frază, minunată muzică, minunată pictură!*

Fără a ne mărgini numai la stepă (e vorba de Turgheniev și Tolstoi, fiindcă Gogol aparține exclusiv ei) — i-am considerat toți pe câteștrei, pictori ai stepei. Intențiunea noastră a fost nu de a-i privi dintr'un punct de vedere rigid — așa ceva e absurd — ci de arăta numai cum, date fiind deosebirile structurale dintre ei, natura nu rămâne niciodată una și aceeaș. Ceeace înseamnă că arta nu-i deloc o imitație a lumii înconjurătoare, ci o infinit de feluritä transfigurare, a cărei explicație trebuie s'o căutăm în însuși misterul divinității.

VLADIMIR DOGARU

*) Un câine.

Cronica literară

„Un port la răsărit..."

roman de Radu Tudoran

(Editura „Socec", București, 1941)

Un inginer bucureștean al cărui nume nu ni se spune și a cărui vârstă o bănuim aproape de treizeci de ani este trimis de societatea unde lucrează, să instaleze un motor la uzina electrică din Cetatea-Albă. Inginerul, pe seama căruia e scris romanul „Un port la răsărit..." povestește pe îndelete și cu amănuntul, ca unul ce nu are să se grăbească știind că se bucură, prin dărnicia autorului, de ospitalitatea largă a unei cărți voluminoase, de peste cinci sute de pagini tiparite cu literă măruntă, tot ce i se întâmplă lui însuși și ce se petrece împrejuru-i, în acel orășel depărtat dela granița de răsărit a Țării. De plictiseală și din slăbiciune, ca să-și învingă urîtul de lume ce-l copleșea, se deprinde cu băutura rămânând totuși lucid, conștient de tristețea și decăderea morală a euforiei pe care i-o procură beția.

Comandorul Maximov, ofițer țarist refugiat dincoace de Nistru, a cărui soție și fiică fuseseră ucise de bolșevici, îl atrage tot mai mult prin povestirea aventurilor lui marinărești. Un nou paradis artificial îl ispitește acum: acela al imaginației exaltate de taifasurile cu comandorul. Acesta are un yaht pe care amândoi, odată cu venirea primăverii, vor începe să cutreere limanul Nistrului, inginerul devenind în scurtă vreme un pasionat cunoscător al navigației cu pânze. Comandorul Maximov e prea bătrân și suferind ca să mai poată răspunde la chemarea aventurii. Dar inginerul va aștepta cu nerăbdare statornicirea vremii bune, odată cu vara, când va porni singur, în aventură, pe yahtul comandorului, dealungul coastelor Mării Negre și apoi ale Mediteranei. Însă odată plecat, la prima escală, aventura va lua altă întorsătură, mai potrivită cu firea lui, slabă, concesivă și în fond dornică de confortul sigur al uscatului. Pe plaja Bugazului, în dimineața când aruncă ancora pentru prima escală în drumul spre Sud, face cunoștința Nadiei, de dragul căreia renunță, practic, la aventura marină. Până să ajungă la convingerea că sunt sortiți unul altuia, lucrurile nu decurg fără frământări de conștiință și luare de hotărîri pentru o despărțire „definitivă".

Dar o furtună surprinde „Miladul" — acesta e numele vasului — pe care se aflau amândoi, în largul Bugazului. Isbit în proră de o geamandură, yahtul se scufundă, trăgând-o în adâncuri și pe Nadia. Inginerul isbutește să scape din naufragiu, înnotând până aproape de mal unde este adus, în nesimțire, de niște pescari. A doua iarnă îl găsește tot în Cetatea-Albă, ascultând planurile comandorului Maximov, de a construi împreună, la primăvară, o nouă îmbarcație, pe care să-și poată relua itinerariul aventuros. Dar ascultându-l, inginerul își dorește sincer tihna călduță și mediocră, alături de o femee oarecare, în orășelul dela granița răsăriteană a țării.

Alcătuirea sufletească a inginerului nu relevă vreo trăsătură excepțională, care să-l aleagă dintre oamenii în mijlocul cărora trăiește. E mai degrabă dispus să renunțe la ceea ce se chiamă personalitate, decât să și-o afirme și asta, dintr'un fel de îngăduință dusă până la slăbiciune, care ascunde totuși mai multă delicatețe sufletească decât se întâlnește obișnuit. El însuși își recunoaște odată acest fel îngăduitor și adaptabil, al omului care refuză să lupte, preferând acomodarea, compromisul: „Sunt un om slab, atât: slab și prea sincer, cu mine, cu ceilalți, cu viața... Nu pot să lupt; mi-e teamă că dacă lupt jicnesc pe cineva; nu pot refuza nici o cerere, chiar dacă mi s'ar cere să beau otravă". E un fel de a fi și de a te simți provizoriu, disponibil, parcă mereu în așteptare, trecător prin toate, neîndrăznind să te oprești și să alegi ca și cum hotărîrea odată luată ar însemna renunțare la nu știu ce șansă posibilă dincolo de ea. Reflecția următoare, pe care o face la un moment dat povestitorul, e caracteristică acestei mentalități: „E totdeauna ceva gata să ne placă mai mult. Nici pasiunile nu sunt definitive; se clatină din chiar clipa când jurăm pe ele".

Pentru eroul cărții d-lui Radu Tudoran, aventura îndeplinea o funcție sufletească compensatoare, prin contrast cu sedentarismul vieții mediocre în care se simțea bine, confirmat prin faptele și dorințele semenilor lui, asemănătoare cu propriile-i fapte și dorințe: „Mă gândeam că în această aventură mă atrăgea doar noutatea ei, frumusețea mării ca peisaj, nu ca mijloc de vieață, liniștea ei doar ca odihnă și furia ei doar ca să-mi destindă nervii. Eram un aventurier fără morbul aventurii, un exaltat mărginit la pozițiile comode ale exaltării".

Nadia nu manifestă nici ea vreo trăsătură de excepționalitate. Are grația și farmecul unei fete frumoase de optsprezece ani, nici fatală, nici misterioasă. Sportivă fără vulgaritate, camaradă fără afectare și feminină, tandră, pudică — adica armonioasă.

Tot ce se întâmplă dealungul celor cinci sute de pagini e pus pe seama Nadiei și a inginerului, cari evoluează potrivit datelor sufletești ale fiecăruia și împrejurărilor ce-i apropie.

Romanul de iubire a celor doi tineri, încheiat brutal prin sfârșitul dramatic al Nadiei, se proectează într'o perspectivă epică de o amploare puțin obișnuită în literatura noastră, cu aerul confinat prin exces de analiză și confesiune. **„Un port la răsărit..."** freamătă de viață veridică revărsată cu îmbelșugare, în aspectele ei cele mai umile și mai posomorîte ca și în cele mai pitorești grație talentului de povestitor al d-lui Radu Tudoran, pe care-l prețuim deocamdată înaintea aceluia de romancier, creiator adică al unor destine omenești complexe. Arta scriitorului excelează în evocarea unor momente când oamenii se simt solidari, însuflețiți prin aceleași preocupări sau în care aspectul de mulțime, de massă uniformă, este redat cu un relief puternic, prin surprinderea unor trăsături fizice și gesturi ce se repetă cu fiecare ins. Iată de pildă, cum începe descrierea magistrală a pregătirilor în vederea balului anual, dinaintea Crăciunului: „In aceste zile când străzile, sub gerul uscat și usturător, rămâneau pustii, când urmele vieții nu mai puteau răzbate în afara zidurilor, când orașul părea o așezare moartă, dintr'o planetă de mult înghețată, în case se pregătea ceva mare și grav. Dela Cetate până la gară, dela marginea portului până la cherhana, peste tot locul unde era o casă, o locuință de oameni cu dare de mână sau de calici, la lumina candelabrelor sau a opaițelor afumate, în fața căminelor înțesate cu lemne aduse din cine știe ce depărtări, sau lângă sobele abia desmorțite cu un braț de stuf, femeile și fetele coseau. O ciudată neliniște le stăpânea, pe toate deopotrivă: frunțile lor erau cutate, ochii îngrijorați, buzele arse ca de friguri și mâinile alergau pe ștofe, ducând acul și ața după ele, cu o nemaipomenită grabă: își pregăteau rochiile de bal".

Descrierea balului dela Prefectură, apoi aceea a serbării din port de ziua Sfintei Marii, cu focurile de artificii dela miezul nopții, cu episodul dramatic al încercării de răpire a locotenentului Ilinica de către bolșevici și împușcarea acestuia, apoi moartea lui, sunt pagini menite să consacre un scriitor. Cuprinderea panoramică a vieții, viziunea spectaculară a mulțimilor omenești anonime, nediferențiate, pline de freamăt și de culoare, insuflă romanului **„Un port la răsărit..."**, un rimt maiestos și o desfășurare lentă, de fluviu, în a cărui albie largă se întâlnesc destinele tuturor, înfrățite și egalizate prin unitatea de măsură a unui sfârșit comun inevitabil. Plimbându-se odată de braț cu Nadia, în Cetatea-Albă pe care aceasta o vedea întâia oară, furnicarul omenesc ieșit în acea zi de sărbătoare îi apare povestitorului ca o ființă unanimă, solidară în fiecare din inșii ce o alcătuiesc, ca o vietate în fiecare din mădularele ei: „Pe trotuarul lat ce mărginește grădina, până la răspântia cea mare, umăr lângă umăr, ca pe un vapor încărcat atât încât te-ai aștepta să se scufunde, oamenii se plimbă sub soarele pălit dela sfârșitul verii. Sunt toți contopiți laolaltă, ca un șarpe ce alunecă; nu sunt oameni: e orașul. Dacă ai împlânta undeva un cuțit, s'ar scurge printr'o singură rană, sângele tuturor".

Un aer proaspăt, salubru circulă nestânjenit în paginile acestei cărți, în care peisajul fizic, — natura — are o parte însemnată la modelarea destinelor omenești ce se desfășoară în cadrul ei. Descrierea Limanului dealungul anotimpurilor, și a Mării Negre, apoi bucuriile navigației și ale înnotului sunt tot atâtea prilejuri în care se afirmă cu toată bogăția de nuanțe, talentul descriptiv al d-lui Radu Tudoran.

O putere de simpatie, dar fără sentimentalitate dulceagă, și de îmbrățișare a vieții în aspectele ei cele mai diverse, o generozitate rară, caracteristică deopotrivă pentru arta scriitorului și pentru omul pe care scriitorul ne face să-l bănuim, sunt însușirile ce se cuvin subliniate la un talent atât de armonios înzestrat ca acela al d-lui Radu Tudoran.

MIHAI NICULESCU

Fragment final

Do... re... — Taci, suflete, s'auzi cântări de crin :
Do... mi... — Hai ! Mângâlat, să 'nfrângi făgaș de-azur.
Din tresăriri de nopți s'alungi sub văl de chin
Tot gândul înturnat pentr'un sfârșit obscur.

Vifor de cânt cu jar, pentru smălțate seri,
Am dăruit belșug, dar cui să'mpart de-acum,
Când stihul ofilit rodește doar dureri
Și în lumini, stinghere, trăiesc răscruci de drum ?

Granit de zări colind și mângâiu alt bujor.
Mă tem — Do... re... mi... do... — doar de un nor amar.
Cu ochi de asfințit, cern vise în sobor
Și mă desprind din gol cu cerul biet hoinar.

Prind în amurg târziu luceafăr înorat,
Tovarăș cu năluci — dor trist înmugurit,
Și iar mă pribegesc spre alt țărm și alt leat...
Do... re... — Taina-i de foc și cântul s'a sfârșit...

MIHU PRAVAȚ

Toamnă târzie

A rămas portul singuratec,
agonizând ftizic în ceață.
Au plecat marinarii spre noi țărmuri,
noi chefuri
și alte femei..
Cârciumile pustii s'au ferecat sub obloane ruginite.
Femeile nopții și-au șters fardul
plictisite de monotonie.
Portul s'a'nchistat de tăcere.

O fată bătrână, rătăcită pe cheiu,
a adunat pe umeri toată povara toamnei.

ELENA DIACONU

Poem pentru o elevă

Lângă coralii roșii ai desenat grăbită
o monogramă simplă, — și prietene se miră
că strângi la piept o carte de-atâtea ori citită,
cum strânge „ 'n gând, poetul la inimă o liră.

De-atunci, mai somnoroasă ca orișicând, asculți
cum bat în tâmple ferigi de ape tinerești
și îngeri mari de aur te 'mprejmuiesc desculți.
Salcâmi se cern în clasa ursuză, și-atipești.

Ca florile de rouă ți-i somnul plin de flori.
Nu bănuiești un cântec sau un cuvânt anume,
ci-un murmur fără margini de care te 'nfiori,
— un murmur care vine dintr'o streină lume.

Atât de 'ncet coboară și-atât de leneș sue
acest greu rod de noapte cu strugurii enormi
că nu știi de e viață sălbatecă, sau nu e
decât o vrajă care te 'conjură când dormi...

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

CANTECE NOUI

„Am sau nu am talent?"

Ciudată îndeletnicire mai e și aceasta pe care, săptămână de săptămână, o îndeplinim în acest loc. Insemnările pe care neam îngăduit să le facem din când în când pe marginea ei, vor fi vorbit, poate, îndeajuns tuturor celor ce poartă interes tinerilor poeți și fenomenului liric din ultima vreme. Nu-i vorbă, ne-am ales-o cu dragă inimă, pentrucă puține alte lucruri cunoaștem, care să merite atâta dragoste, atâta interes și pasiune. Poetul tânăr e un om care, după câte am constatat, a isbutit să se desprindă din anonimat, împrimând preocupării și vocației sale o coloare pe care n'am mai întâlnit-o în altă parte. Cerul tinerei lirici ne-a oferit până acum destule surprize, iar desiluziile pe care, fatalmente, ne-a fost dat să le încercăm, sunt răscumpărate, din belșug, de cele dintâiu. La aceste „cântece noui" ne-am mărginit să fim niște simpli glossatori, lăsând câmp liber oricarui aed care bănuiam că are de spus câte un cuvant — personal și răspicat. Dacă am comis greșeli? Iată un lucru caruia nu noi putem să-i raspundem, mai ales că binevoitorii noștri neprieteni își iau mereu osteneala, pentru care le mulțumim cu această ocazie prinsă din sbor. De când ne întâlnim aici, am avut o sumedenie de întalniri și popasuri la care nu ne-am prea fi așteptat. Căile omenești sunt atât de ciudate și de întortochiate, încât niciodată mirările nu vor fi deajuns. Tocmai de aceea noi nici n'am mai apelat la ele.

Iată însă că zilele trecute un cetitor-poet ne trimite un plic cu „material liric", întovărășindu-l de câteva rânduri care neau pus pe gânduri. Poesiile erau — ceeace se chiamă — nepublicabile, însă erau însoțite de întrebarea, pusă pe șleau, căreia cu greu i-am putea afla o deslegare. Corespondentul nostru ne întreba: „Răspundeți-mi, vă rog, dacă am sau nu am talent! De sau nu?" Imaginați-vă încurcătura în care am fost puși de această întrebare, care la prima vedere pare nespus de inocentă. Căci, după lectura poesiilor, oricine s'ar fi simțit tentat să spună: „Nu, domnule, n'ai talent!" Și cu acest răspuns s'ar fi rezolvat, din capul locului, toată problema. Dar eu nu am putut să dau acest răspuns, cu toate că „provocarea" mi se făcuse chiar de către autorul poesiilor. Și nu am putut să fac acest lucru, pentrucă am stat și m'am gândit cam așa: poate că omul acesta din plic e un tânăr plin de toate inegalitățile vârstei. Mi-a trimis zece stroje slabe, dar ar fi putut să-mi dea o singură strofă de geniu — puteam aeci, și într'un caz și într'altul, sa-i spun răspicat dacă are sau nu are talent? O, dar talentul e un lucru atât de flexibil și de relativ încât orice fel de răspuns e riscat și riscant, și-apoi noi aici nu eliberăm atestate de acest fel, pentru ca talentul e un „ce" inejabil de care nu ne putem da seama. Toată lumea are talent, a spus odată un trist glumeț și ni se pare că acest paradox conține și adevăr, mult adevar. Talentul nu se poate desprinde dintr'o stroja, așa cum lipsa lui nu spune — în cele din urma — prea mare lucru. Ambele cazuri sunt grave și pot să dea ae gandit. Vrea tanarul nostru corespondent un raspuns? Crede aunsul ca un răspuns de acesta se poate svarli in vânt, cu un „da" sau „nu"? Ei bine: se înșeală.

Noi am fi putut să-i spunem: ai talent. Și daca i-am fi spus-o, poate ca am fi mințit. Dar oare, a avea talent e un lucru care poate să te mulțumească?

Intrebarea aceasta merită un răspuns. Cine oare ar putea să-l deslege?

ȘTEFAN BACIU

N. B. Manuscrisele se trimit la redacție, menționându-se pe plic : pentru Ștefan Baciu. Și răspunsurile: *A. M. Ioanid, Nelu Balt., Louis, G. C., Ștefan Tănăs., Em. Grigor., I. Nicon, Em. C., Doru Laliu, Mihail Culm., Lt., Bârzoi I., Lucian Nest., I. Nițu, Horea L., Gigi Z.:* Nu! *Melinte V. A.:* Idem !!! *I. Giur., Gh. B., Ștef. V. T., Eugen E., Nic. Pred.:* Altele. *I. Goga, Fl. L., George P., I. Car., A., M. I. Cos., Dinu I., Aurel Dum.:* Da. Mulțumiri. *Cosma D.:* S'a predat redacției. Noi — numai versuri !

Note românești

„ZILELE BABEI", poezii de MADELEINE ANDRONESCU

Peste câteva zile va apare în editura „Pavel Suru", cartea de poezii intitulată „ZILELE BABEI", cu trei desene datorite d-nei Milița Pătrașcu. Numele

autoarei, d-na Madeleine Andronescu, se va găsi întâia oară, cu acel prilej, pe coperta unei cărți, după ce el a mai fost deseori întâlnit pe afișele teatrelor bucureștene, — în anii din urmă pe acelea ale Teatrului Național.

Debutul acesta literar va însemna, de fapt, o confirmare a încrederii în talentul atât de armonios împlinit al d-nei Madeleine Andronescu, — încredere pe care și-au format-o cititorii puținelor poezii publicate de autoare prin revistele literare sau cei ce le-au auzit recitate la ședătorile Teatrului Național. Pentru publicul care niciodată nu poate fi „mare", al celor dornici și iubitori de poezie, „Zilele Babei" va fi prilejul uneia din cele mai temeinice și durabile bucurii de artă.

T. S. STRIBLING : ELECTORII

Țară a tuturor ciudățeniilor, a ultra-civilizației dar și a mizeriei în cea mai hidoasă formă, America ne-a fost înfățișată, de câțiva lierați de frunte pe care-i are, într'o lumină nu prea măgulitoare. Moravurile cetățenilor săi suprasaturați de mașinism și progres, în ciuda celor mai stricte precepte creștine, se desvoltă după legi proprii care nu se potrivesc înțelegerii europene.

Un aspect pe cât de interesant pe atât de veridic al vieții marelor metropole yankee ne este înfățișat de Stribling în romanul de răsunet Electorii. Lectorul este introdus în laboratorul complicat în care iau ființă ilustrele figuri ce conduc destinele celor peste o sută de milioane de fericiți ai democrației de dincolo de ocean.

Cartea a apărut la „Cultura românească", în traducerea d-lui Jul. Giurgea.

VASILE CULICĂ : „MIRUL FRUNȚILOR INALTE"

Vasile Culică e un tânăr poet, acum la al treilea volum de poezii. După „Troițe" și „Ili", această nouă culegere vine să ne întărească convingerea pe care o aveam despre talentul său.

Ceeace ni-l face simpatic pe Vasile Culică, este un aer de seninătate tinerească, pe care-l aflăm plutind în strofe dela prima până la ultima pagină. Desigur că prietenul nostru va mai trebui să evadeze de sub tutela unor „maeștri", ca să-l aflăm pe deplin realizat; dar acest lucru nu este deocamdată, esențial. Vasile Culică a tipărit un frumos volum de versuri.

E un început de maturizare și o prezență care ne bucură și pe care o semnalăm cu tot interesul

OCTAV DESSILA : „IUBIM"

Autorul romanului „Iubim", este un scriitor de succes. „Svetlana" și „Două chemări" s'au bucurat de un răsunet pe care doar puține opere îl pot revendica. Tirajul la care au ajuns, e o mărturie care în nici un caz nu mai are nevoie de alte recomandări marginale. Noul și masivul roman al d-lui Dessila se va vinde, incontestabil, cu aceeași repeziciune; ediția a doua a cărții se și află pe piață, circulând din mână în mână. Măria Sa Publicul are cuvântul din plin și deaceea cronicarul va putea scrie mai târziu. Realități ce anulează teorii.

— b. —

Când doarme pământul

(Urmare din pag. 6-a)

Se trezi disdedimineață cu sufletul împăcat. Gândul îi era și acum la treaba pe care o făcuse ieri. Poate făcuse bine că se grăbise... Se putea ca vremea să se strice...

După aceea se culcară. Erau trudiți și adormiră îndată. Dar poate că și'n somn gândul îi fusese la ogor, căci se visase pe câmp. Parcă era primăvară, ieșise colțul grâului și-l vedea cum crește sub ochii lui. Tot sub ochii lui îi crescu până la brâu, îngălbeni, se auri și holdele se legănau ușor în adierea vântului...

Ieși în ogradă. Simți umezeala lipindu-i-se pe față și pe corp. ca un cearșeaf ud. Mergea bâjbâind, căci era întunerec beznă. Când ochii i se obișnuiră cu întunerecul, începu să distingă contururile vagi ale lucrurilor...

Dimineața care veni era sumbră, parcă ar fi fost mânjită pe față cu o cocă făcută din cenușă.

Intră în grajd, râni și în acest timp vorbi cu animalele, care întorceau capul după el și-l ascultau cu atenție. Caii tropăiau mulțumiți, vacile clătinau ușor capetele.

Când termină treaba în grajd, își zise că ar fi bine să se ducă pe ogor, să vadă ce făcuse ieri, dacă făcuse bine treaba...

Ieși din ogradă fără să mai spună femeii...

Mergând pe drumeagul pe care-l bătuciseră roțile căruțelor dela drum, până la poarta casei, Dinu Simion simți șfichiul usturător al unui vârtej de vânt, pe care cu o clipă înainte îl văzuse mai departe, în câmp, rotindu-se și ridicând paie și colb. Simți ăcele frigului înțepându-i pielea și se opri, nehotărît, dacă să meargă înainte sau să se întoarcă să-și ia cojocelul. Se răsgândi; Saveta l-ar fi râs. Și ar fi avut dreptate... Erau deabea la începutul lui Octombrie. Nu obișnuia să ia cojocul decât hăt-încolo, după Sfinții Arhanghelii, și atunci dacă era nevoe, dacă nu, și mai târziu, după Sfântul Neculai! Merse mai departe și înadins făcea mișcări mai repezi, ca să se încălzească. Din când în când, însă, îl ajungea din urmă câte o pală de vânt rece și-i lipia cămașa de spate. O simțea ca pe o tablă rece. Se înfiora și întinzând mânile peste umăr, se bătea pe spate, cât ajungea...

— Măi-măi, își zicea mereu, ar fi culmea să înceapă să ningă de pe acum?! Vântu ista-i vânt de iarnă...

Ajunse la marginea ogorului pe care-l arase și privind și cercetând brazdele, uită de frig. Deși trecuse cu grapa peste ogor, pe întunerec, totuși bulgării erau sfărâmați și țărâna învelea sămânța. Ici-colo doar se mai vedea câte un grăunte și el se apleca și dădea țărâna cu degetele deasupra. Când dădea peste vreun bulgăre de pământ peste care nu trecuse grapa, îl sfărâma cu piciorul.

Făcând treaba asta, înaintase și pe la mijlocul ogorului, tot aplecându-se și ridicându-se, șalele începură să-l doară și îl trecuseră nădușelile. Se îndreptă, își apăsă palmele pe mijloc, apoi porni mai departe muncind cu acelaș sârg.

Străbătu ogorul până în capăt, apoi se întoarse. Era mai mulțumit acum fiindcă avea sentimentul pe care nu-l avusese aseară când terminase treaba și că o făcuse bine.

Stând pe marginea ogorului dinspre drum, el ridică privirile. Norii erau mai sus și nu mai erau atât de negri. Nu mai curgeau ca un fluviu uriaș peste vale.

Văzu departe, în fundul zării, ridicându-se un fir de fum subțire, ce tremura ca dinții unui sfredel învârtit de o mână nevăzută. Acolo era casa lui. Acolo era Saveta, Teofil...

Nici un foșnet nu se auzea. Părea că toată întinderea căzuse în încremenirea veșniciei. Parcă s'ar fi întins peste tot aripile unei vrăji...

Cât puteau străbate privirile, vedea câmp și iar câmp, împărțit în ogoare, în pășune; unele bucăți fuseseră arate, puține însă, ici și colo câte o pată neagră; altele abea fuseseră culese; pe altele porumbul își zuruia săbiile uscate ale frunzelor... Dar, totuși, toate se odihneau...

In liniștea aceea, Dinu Simion nu mai auzi foșnetul pământului, pe care-l auzea în vară: foșnetul vieții care se năștea, care creștea, care se prefăcea și rodea. Pământul tăcea acum... Era toropit... Trebuia să adoarmă...

Mai ascultase liniștea aceasta a somnului pământului, dar niciodată nu atât de devreme. Se mai culegeau grădinile. Pe ogoare mai era rod, necules, necărat...

Dar nu rămase mult cu aceste nedumeriri în suflet. Știa că toate le poruncește Dumnezeu și oamenii trebue să le primească și să nu cârtiască, fiindcă înțelepciunea și puterea lui Dumnezeu nimeni nu le poate întrece, nici pricepe!...

MIHAIL ȘERBAN

(Continuare în n-rul viitor).

CÂND DOARME PĂMÂNTUL

nuvelă

de

MIHAIL ŞERBAN

Intorcându-se acasă cu strânsura depe ogor, Dinu Simion vede în natură semnele unei ierni pretimpurii, care-l neliniştesc, fiindcă nu şi-a terminat încă arătura de toamnă şi nici nu şi-a adus tot rodul câmpului acasă. Dar chipu-i încruntat se luminează la apariţia tovarăşei lui de viaţă din singurătăţile de aici, unde şi-a clădit mai demult gospodăria. Saveta vine şi de astădată să-i ajute la descărcatul bucatelor din căruţă, cu aceeaş tragere de inimă, care lui i a fost un imbold la muncă. Fiul lor, Teofil, e plecat la oraş să facă o „cumpăratură" despre care ei vorbesc în şoaptă.

Descărcând căruţa, în timpul acelui du-te vino dela căruţă la şură, în mintea lui Dinu Simion reînvie viaţa lui trecută. Copilăria-i tristă, de copil găsit pe treptele bisericii din sat, crescut de oameni cu suflet milos. Copil al nimănui şi al tuturora, în sufletul căruia suflaseră cu străşnicie vânturile tristeţelor şi ale desnădejdilor. Infruntă viaţa. Simte într'însul instinctul dragostei de pământ. Toţi au pământ, numai el nu are...

Pe Saveta a cunoscut-o în şcoala primară. A făcut şi el două clase. S'au jucat împreună. Apoi drumurile li s'au despărţit pentru o vreme. O zăreşte mai târziu la biserică. Simte o strângere dureroasă de inimă. Incepe chinul dragostei...

Dar părinţii fetei nici nu vor să audă. Cine e el? Un „argat", un copil fără părinţi, fără casă, fără pământ. O vor mărita cu altul înstărit. In sat se vorbeşte de nuntă...

Dinu Simion trăeşte chinurile sufletului care-s mai aprige decât cele ale Gheenei. Apoi se hotărăşte. Foloseşte un truc, o ia pe Saveta şi fug în pădure. După câteva zile o aduce acasă. Ştie că deacum Saveta va fi a lui.

Pleacă la armată liniştit. Apoi Saveta îi scrie că are un băiat. Departe, el trăeşte un vis, visul când se va elibera. Dar peste câteva zile sună mobilizarea şi visul lui rămâne vis...

II

Muncind pământul altora, în sufletul lui se trezi regretul că nu are şi el un petec de pământ. Din regretul acesta, cu timpul, încolţi şi crescu o suferinţă care uneori îl năpădea ca un vârtej ameţitor. Daca ar fi avut ogorul lui, ar fi fost şi el om; ar fi intrat în rândul gospodarilor şi satul ar fi uitat cum se născuse...

La bani nu se gândea. Nu se gândea nici la casă. Numai la pământ, fiindcă în el era isvorul tuturor celorlalte bunuri. Avea braţe vânjoase, avea răbdare şi spor la muncă. Când muncea în rând cu alţii, le lua înainte mereu. Ceilalţi se luau după el şi munca avea spor.

Când apăsa coarnele plugului, cuţitul intra mai adânc în pământ şi brazda răsturnată strălucea în soare. Trupul i se încorda, degetele i se strângeau ca nişte cângi pe mânerele de lemn şi arcurile picioarelor vibrau. Năvălea într'însul o putere nouă, parcă i-ar fi crescut rădăcini prin care se ridica din pământ într'însul seva care hrăneşte şi face atât de mândră vegetaţia pământului. In clipele de înfrăţire cu pământul, uita că ogorul pe care-l munceşte nu-i al lui. Se lăsa cuprins şi stăpânit de un vis. Inima îi era învăluită de duioşie şi o bucurie nemaitrăită îl făcea să râdă şi să fie vesel. La pământ se gândea cu aceeaşi bucurie cu care se gândea şi la Saveta... Când, însă, se trezea la realitate şi-şi dădea seama că nici pământul, nici Saveta, nu sunt ale lui, suferinţa îl copleşea, îl cuprindea ca o turbare... Cei care lucrau cu dânsul îl vedeau oprindu-se deodată din lucru, lăsa caii în mijlocul ogorului sau arunca sapa, coasa, şi pleca peste câmp. Il strigau, fugeau după el, dar nimeni nu-l putea întoarce. Nici nu se uita la ei, nu le răspundea, sau dacă vreunul îl prindea de mână şi încerca să-l tragă înapoi, era destul ca să-i arunce o privire ca să-i dea drumul. Ochii lui aveau uneori întunecimi în faţa cărora simţeai ce simţi când te afli pe neaşteptate pe marginea unei prăpăstii... Se întorcea a doua zi, ca şi cum nimic nu s'ar fi întâmplat. Nu vorbea de suferinţa lui, n'avea prieteni, fiindcă n'avea încredere în nimeni...

Alteori îl vedeai oprindu-se, se lăsa în genunchi pe brazdele proaspăt răsturnate, s'apleca spre pământ până ce faţa îi atingea ţărâna. Stătea aşa un timp, parcă ar fi mirosit pământul, apoi se ridica şi chipul lui era transfigurat. Isi ţinea palmele pe brazde ca pe un pântec în care simţi mişcările unei vieţi noui... Viaţa aceasta nouă era în brazda pe care o răsturna şi el o simţea, îl pătrundea ca o adiere... înfiorându-l de plăcere...

Oamenii îl credeau puţin sărit...

Şi, cu cât lucra mai mult la pământ, fiorul din fiinţa lui era mai prelung, mai tremurător, ca melodia unui cântec de dor. Cum prin părţile acelea pământul nu se cumpăra, ci numai se moştenea, era ros de gândul că el nu va avea niciodată pământ. Dacă pământul s'ar fi putut fura şi ascunde, ar fi furat cu cugetul împăcat că Dumnezeu nu-l va pedepsi...

Il chinuia suferinţa, gândindu-se că de când se născuse trăia numai din mila satului. Acum muncea, dar gândul vechi nu-l părăsea şi se simţea umilit. Cât timp nu va avea pământ, va fi ca şi sluga satului...

In zilele de sărbătoare, când satul ieşea la horă, el hoinărea pe câmpurile din jur, ca să nu întâlnească pe nimeni, ca să nu citească în ochii cuiva ceeace gândea el. In singurătate, singurătatea vieţii lui devenea şi mai tristă şi mai apăsătoare.

Mai târziu, când dăduse ochii cu Saveta, pe care o cunoştea, dar în faţa căreia nu simţise până atunci cutremurul acela al fiinţei, — gândul acesta întunecă soarele apărut atunci în sufletul lui — ca un nor gros: el, niciodată nu va putea lua o fată din sat, fiindcă era sărac, n'avea pământ, n'avusese nici părinţi... Ce ruşine putea fi mai mare? Purta ruşinea aceasta în fiecare pas şi pe umeri ca pe o povară...

Incepu să muncească pentru bani; să strângă, să poată să-şi cumpere odată o bucată de pământ... Fiecare ban însemna un petecuţ de pământ...

Saveta avea pământ, dar el niciodată nu se gândise la pământul acela, că ar fi putut fi al lui. Nu, pământul ei nu putea fi al lui, chiar dacă i l-ar fi dat părinţii odată cu fata, prin bună înţelegere, omeneşte, aşa cum se face...

Dar dacă ar fi avut-o pe Saveta! Credea că toate ar fi mers mai uşor. Ruşinea naşterii lui ar fi fost spălată, satul ar fi uitat cine a fost...

Speranţa îi era numai în mila lui Dumnezeu. Se întreba uneori: Oare cum ar putea să mă ajute Dumnezeu? Ofta şi aştepta...

Auzise de nunta Savetei... O furase...

Toate s'au petrecut ca într'un vis...

In zilele care-au trecut până ce a plecat la armată, s'a mai întâlnit cu Saveta pe ascuns... Pentru el împlinirea datoriei însemna câştigarea unui drept nou la viaţă. Va deveni om. Se va întâmpla o minune.

Plecase... Incepu altă aşteptare...

Războiul îi curmase aşteptarea. Plecase să apere ţara. Ţara era pentru el „pământul". Nu-şi făcea altă socoteală. Auzea în jur vorbe care încercau să lămurească pricina războiului. Nu înţelegea decât un singur lucru: Pământul ţării, din care avea să aibă o bucată într'o zi, era ameninţat... Ce limbă curioasă, streină, vorbeau cei care repetau: ideal, economie, forţă, alianţă, dreptate, egalitate, dreptul popoarelor... Pentru el erau numai două cuvinte : pământul ţării. La fel pentru toţi ţăranii...

Din pământul acesta o parte era al Savetei. Ce era al Savetei va fi odată al copilului ei, — copilul lui.

Nu se gânea la moarte, fiindcă nu-i era frică de moarte. Un singur fir îl lega de viaţă: dorul de Saveta şi de copil pe care nu-l văzuse niciodată. Dar, dacă ar fi fost să moară, murea împăcat, fiindcă avea convingerea că moare pentru binele lor.

Glonţele îl ocoleau mereu. După fiecare luptă se gândea că iar scăpase... Il păzea Dumnezeu! Se întreba dacă va scăpa până la urmă? Câţi aveau norocul acesta... Noroc? Pentruce? Ca să fie redat vieţii dinaintea războiului sau altei vieţi?

Erau momente când îşi dorea moartea. Dacă ar fi fost să se întoarcă în sat, putea şti ce-l aşteaptă acolo? Poate Saveta îl şi credea mort! Poate se măritase! Poate copilul murise!... Atunci, pentru ce s'ar mai fi întors?

Se arunca în foc cu ochii închişi, cu gândul că e pentru ultima dată, apoi sfârşitul... Scăpa mereu.

Fusese rănit de trei ori. Cursese sângele din el gâlgâind. A cincea oară când căzuse, fusese la un pas de moarte. Nu-şi pierduse conştiinţa şi zăcând pe spate în câmp, slăbit, urechea asculta clipocitul lichidului roşu, pe care ţărâna ogorului deşţelenit de iureşul asaltului, de schijele obuzelor, îl sorbea cu atâta patimă... cu atâta sete...

Arma era lângă dânsul, stătea cu o mână pe ea, dar nu putea mişca nici un deget. Arma lui! Ce fericit era că n'o pierduse!...

Se gândi apoi că sângele lui va hrăni rădăcinile copacilor, se va urca în fructe, se va topi în apele isvoarelor, se va întinde pe tot pământul ţării. In fiecare bulgăre de pământ va fi un strop din sângele lui. Va ajunge până în pământul satului din care plecase şi cei de acolo, când apa, mâncând fructele, vor bea din sângele lui ca dintr'o împărtăşanie. Simţea că se topeşte, puterile îl părăseau! Nu-i părea rău că moare! Din contra, simţea cum îi creşte în suflet o fericire blândă ca adierea unei primăveri...

Nu se putea mişca. Vedea cerul sus şi soarele. Se gândi apoi la copilăria lui tristă, la Saveta. Toate îi apăreau învăluite ca într'un abur... Se gândi la copilul lui, pe care n'avea să-l vadă... Incepură să-i curgă lacrimi pela colţurile ochilor...

Lumina începu să se stingă. Crezuse că se lasă noaptea. Moleşeala îi cuprindea trupul şi pleoapele i se lipeau, grele de somn. Adormi ?!

Se trezi în camera albă a unui spital. Privise în jur mirat. Se afla într'un colţ al odăii luminoase. Pe perete, în stânga, atârna o iconiţă. Lângă ea, un ştergar brodat, legat la mijloc strâns, cu o cordeluţă, iar capetele îi erau întinse şi bătute în ţintişoare. Văzu strălucind pe ştergar o decoraţie... o cunoştea... o mai văzuse la alţii... Virtutea militară... Oare a cui este? se întrebă şi întoarse capul spre dreapta să vadă dacă mai era cineva în camera în care se afla.

O soră în alb veni lângă patul lui, el vru să întrebe, dar nu reuşi să articuleze cuvintele. Femeea îi făcu semn să stea liniştit. Luă decoraţia de pe perete şi i-o puse pe piept.

Inţelese şi începu să plângă. Isi simţea sufletul moleşit ca o carpă...

— O meriţi... îi zise sora. Credeau că n'ai să scapi. Ţi-au dat-o pe când erai în letargie... A fost Regele la patul tău. El ţi-a pus-o pe piept şi te-a sărutat pe frunte...

Stătea cu ochii deschişi şi lacrimile îi curgeau şiroiu prin colţurile pleoapelor, pe obraz pe pernă.

— Regele! şopti transfigurat şi lumina care cădea spre patul lui, prin ferestrele mari, îl învăluia ca într'un nimb. Peste o clipă, ca şi cum şi-ar fi adus aminte de ceva mai important şi de care uitase, se smuci încercând să se ridice şi, nereuşind, îngăimă:

— Puşca? Unde mi-i puşca?

Infirmiera îi puse repede palma pe frunte şi-l opri să facă efortul.

— Fii liniştit, e aici.

Se îndepărtă, o luă după noptieră şi i-o aduse. Când o atinse, începu să râdă printre lacrimile care încă-i mai curgeau pe obraji...

— Te-au găsit pe câmp în nesimţire, cu mâna încleştată pe ea.

— O am, n'am pierdut-o! bâiguia. Apoi şoptea: Regele, a fost la patul meu Regele!...

Trebui să rămână mai multe luni în spital. Ajunse şi la el svonul că, după război, Regele va da pământ ţăranilor. Aştepta. Se gândea că dacă se va face iar sănătos, îl vor trimite iar pe front... Şi, ca niciodată, îl cuprindea o nelinişte, o frică...

Dar războiul se termină înainte ca el să fi părăsit spitalul. De dat pământ ţăranilor, nu se mai vorbea nimic. Avea să se întoarcă în sat tot aşa, cum plecase... Bătea în inima lui un vânt rece, ca într'un pustiu...

Peste câteva zile, mergând spre sat, ducea cu el o singură mângâiere: puşca. I-o lăsaseră. Tot drumul umblase cu decoraţia pe piept, dar când ajunse aproape de sat îi veni în gând că degeaba o purta, era tot el, cel de altădată. Curajul îi pieri şi-l învălui tristeţea. Scoase decoraţia şi o vârî în buzunarul tunicii militare pe care o purta, căci straie lui nu le mai avea de mult...

Intrase în sat ca un străin. Cine avea oare să-şi lipească urechea de pieptul lui ca să asculte bătăile unei inimi peste care s'abătuseră atâtea furtuni? Trăia oare Saveta? Il aştepta? Trăia şi copilul?

Satul i se păru schimbat. Alţi copii se jucau în praful uliţilor... Nu-l cunoştea niciunul şi-l priveau speriaţi.

Străbătu satul, spre casa Savetei. Intrebările îl asaltau, îl chinuiau.

Când bătu, ieşi chiar ea.

Inainte de a-i spune un cuvânt de bun găsit, el îi zise :

— Mă tem, Saveto, mă tem... şi cuvintele lui erau ca un crâşnet.

— Nu te teme, Dinule... Te-aşi fi aşteptat toată viaţa! îi luă ea vorba din gură.

— Teofil! Teofil! A venit tătuca...

Il văzu. Era ca el, ca el cel de altădată. Il înşfăcă în braţe, îl strângea, îl sărută. Apoi o prinse pe Saveta...

Părinţii fetei nu s'au mai opus. Au făcut nunta. In ziua nunţii el a scos decoraţia şi-a prins-o pe cojocel, deasupra inimii...

Odată cu Saveta, căpătase şi pământ. Dar el aştepta alt pământ. Nu-şi pierduse speranţa, nu uita o clipă promisiunea Ţării care trebuia să fie adevărata lui mulţumire. Satul îl privea acum cu alţi ochi. Totuş, el tot nu era liniştit, nu era încă mulţumit...

Dar veni şi ziua aceea, când a primit actele pământului pe care i-l dădea Ţara.

Pământul pe care-l primise era departe de sat. Plecă a doua zi, să-l caute, să-l vadă. Dacă ar fi avut aripi! Poate nici aripile nu l-ar fi dus atât de repede cât cerea nerăbdarea lui... Acolo era pământul făgăduinţei! Pământul lui! Avea pământul lui! Se trezi vorbind singur, râzând... Trăia un vis! Ii fu frică să nu fie numai un simplu vis. Grăbi paşii, speriat.

Plecase în zori. Spre prânz se apropiase. Mergea tot mai repede. Nu simţea oboseala. Şi, când dădu cu ochii de pământul care acum era al lui, se repezi spre el ca o furtună. Niciodată n'ar fi putut povesti ce simţise în clipa aceea.... Parcă i-ar fi luat Dumnezeu minţile !...

Câmpul era gol, îl acopereau bălării, dar el vedea valurile aurii ale holdelor de grâu unduind leneş în bătaia vântului...

— Pământul meu! zise el când păşi pe ogor şi începu să râdă şi ochii îi străluceau în lacrimile bucuriei. Inainta ca în extaz, cu mâinile întinse, cu ochii luminaţi de flăcările care-l transfigurau. Merse aşa până'n capătul ogorului, se întoarse. Apoi, când se opri, se lăsă pe un genunchi, scormoni cu unghiile pământul tare ca piatra, nearat de mulţi ani. Nu reuşi să rupă decât câţiva sgrunţuri şi puţină ţărână făcută praf. Ţinându-o în palma deschisă, o frecă cu degetele celeilalte mâni, parcă ar fi căutat aur în praf. O mirosi, râse, şi-şi frecă cu ea fruntea şi părul, — a noroc...

Apoi se ridică şi privi în jur. Cât vedea cu ochii, se întindea câmpul. In fund creşteau dealuri şi mai departe se estompau pădurile. In fumul albastru al depărtării, dincolo de păduri, se arcuiau culmile munţilor. Liniştea încremenise în veşnicie. Aşa cum fusese veacuri, va fi în veacuri...

La picioarele lui adierile mişcau firul ierbii şi'n câmp câţiva maci sălbateci pâlpâiau ca nişte flăcări. Toate neliniştile şi tristeţea sufletului lui se topiră ca prin farmec şi se simţi dintr'odată tare, ca alt om. In liniştea care-l stăpânea, inima lui bătea alt ritm, un ritm mai viu. Era mai puternic, mai mare. Se simţea om, fiindcă era stăpân. Avea pământul lui.

Privind peste câmp, se închegă brusc o imagine pe care n'o pregătiseră gândurile. Ii apăru înaintea ochilor, ca într'o plutire, o casă cum puţini gospodari aveau în sat. In faţa casei era ograda, deoparte şi de alta şurile şi grajdurile, în dos grădina... Casa lui! Casă făcută de mânile lui! O şi vedea pe Saveta pe prispă, torcând şi copilul jucându-se prin faţa ei. El îşi scotea plugul... Avea vaci cu lapte, cai, oi... Inchise ochii fericit şi surâse acestei plăsmuiri. Se simţea în stare să le facă pe toate... Era tânăr. Era sănătos, o avea alături pe Saveta, pe Teofil. Dragostea de a munci era şi-acum tot atât de mare în sufletul lui... Ba încă şi mai mare...

Şi plăsmuirea aceea îi lăsă o hotărâre în suflet : ca tot ce văzuse în visul acelei clipe, să fie aşa. Va fi! îşi zise cu hotărâre şi începu să rumege planul muncii pe care trebuia s'o înceapă...

In doua veri îşi făcu casa. Casă mare, încăpătoare, gospodărească ; o făcuse cu temeiu, ca s'o moştenească şi alţii. Din banii pe care-i luase Saveta dela părinţii ei ca zestre, mai cumpără, nu departe de casă, o bucată bună de pământ. Incepu munca grea. Făcu grajd mare, şuri, poeţi, îngrădiri. Săpă fântână în ogradă... Pământul rodise din belşug, ca după odihnă îndelungată. Din primii ani roada îi dăduse putinţa să-şi scoată din cheltueli... să mai facă şi altele pe lângă casă, să mai cumpere vite, să le înmulţească. Nu avea altă plăcere decât munca. Pentru el munca era ca un sbor spre soare... Il înălţa în sferele cele mai înalte...

Dar bucuria lui cea mai mare fusese în ziua când o adusese pe Saveta pe pământul lui. Munceau umăr lângă umăr. Gospodăria înfiripată creştea văzând cu ochii. Acolo, în singurătate, viaţa era numai a lor, şi se simţeau mari şi tari, parcă ar fi fost singurii stăpâni ai lumii...

Primăverile străluceau şi ardeau în sufletele lor, ca şi afară, în câmp. In verile arzătoare, truda sporea produsul muncii şi cu gândul la ziua de mâine râvna lor se transforma în bucurie. Toamnele erau mănoase. Culesul rodului le întărea credinţa stăpânirii până'n veac. Iernile erau lungi şi viforoase. Viscolele ridicau troene cât gardurile. Urletele lupilor înconjurau casa. Instinsul era alb, alb. Cerul se unea cu pământul şi era tot una şi ochiul, oricât se sbătea, nu reuşea să spargă cercul strâns în jurul casei. Picior de om nu s'abătea peste iarnă pe drumul acela...

Seara se culcau devreme. Se sculau cu noaptea în cap. Zilele erau scurte şi nopţile lungi. Isi găseau întotdeauna de lucru, ca să nu-i apuce uritul. Sărbătorile şi le petreceau stând la poveşti. Bărbatul le povestea întâmplări adevărate din războiu, care însă pentru femeie şi copil erau cele mai grozave poveşti. Când începea să povestească el se şi ridica şi lua din cuiu, de pe peretele din odaia curată, puşca. Era martora şi prietena lui cea mai bună. Povestind, el însoţea povestirea cu gesturi, sărea de pe scaun, se trântea jos, în mijlocul casei, ca ei să priceapă mai bine şi ei îl ascultau înmărmuriţi. Din când în când se cruceau...

Alteori el le citea din cărţi. Citea greu, dar lor le plăcea şi, după ce citea, fiecare spunea ce a înţeles. Din asta ieşea şi veselie câteodată.

Din când în când se duceau la bătrâni, în sat. Când trebuiră să-l dea pe Teofil la şcoală, l-au dus în sat şi un timp drumul lor fu mai des într'acolo...

După patru ani Teofil reveni acasă. Crescuse, aproape îl ajungea în înălţime pe tatăl lui. In trufia adolescenţei lui, părinţii vedeau voinicia-i de mâine şi se mândreau. Le era scump ca ochii din cap.

Viaţa lor era întreagă şi anii se scurgeau uşor. Nimic nu se scurge mai uşor ca timpul, când munceşti. Copilul prinsese dela ei dragostea de muncă şi munceau cu drag împreună. Părinţii n'aveau timp să trăiască păreri de rău pentru vremea care trecea, fiindcă se gândeau mai mult la viitor. Ţinta lor era viitorul... Şi viitorul acesta era Teofil...

Gândindu-se mereu la viitorul copilului, uitau de viaţa lor. Se apropia vremea când Teofil trebuia să plece la armată. Li se întunecau sufletele. Ce tristă şi goală avea să le fie singurătatea! Ce pustie şi tristă li se părea casa şi ograda, când el pleca, uneori, la oraş, sau prin satele dimprejur! Doi ani! Când o socoteşti dinainte, vremea ţi se poate părea ca o veşnicie, dar după ce a trecut, parcă a fost o clipă...

Aşa judeca şi Dinu Simion şi-i spunea şi femeii lui ca s'o încurajeze şi s'o pregătească pentru zilele de singurătate care aveau să vie. Datoria era datorie, trebuia să şi-o facă şi Teofil cum şi-o făcuse şi el. Implinirea datoriei către patrie fusese norocul vieţii lui...

Tatăl se gândea mai mult la ziua când Teofil se va întoarce din armată... Se va însura, va avea copii mulţi... Până atunci vor mai cumpăra pamant, îl vor împărţi... Se lăsa furat de vis şi vedea apărând în jurul casei lui un sat, un sat mare şi frumos, cu biserică, cu şcoală... Uneori îi povestea şi Savetei visul acesta şi râdeau şi se bucurau amândoi ca nişte copii...

. . . . . .

In timpul cât făcuse drumul dela căruţă în şură şi înapoi, cărând cu braţele porumbul, toate acestea îi trecură prin minte lui Dinu Simion, ca într'un film...

Incă nu terminaseră, când auziră un cântec străbătând noaptea înegurată. Creştea, scădea, parcă l-ar fi învăluit ploaia şi l-ar fi desvelit vântul.

Oprindu-se unul în faţa altuia, amândoi părinţii exclamară deodată:

— Teofil!

In ei, ca şi'n ogradă, parcă se stârni un freamăt. Singuratatea se însufleţi.

Dinu Simion îşi umflă bojocii şi glasul lui puternic bubui în noaptea care se lăsa, ca un tunet.

— T-e-o-f-i-l...

Intâiu răspunse ecoul cu glas de departe...

— Fiii...

Apoi s'auzi şi răspunsul, încălecând ecoul...

— Eu îs! Ihiii!...

Mama dădu repede în casă să aprindă lampa.

Când sgomotul paşilor celui care venea pe drum bocănind lângă poartă, tatăl se repezi să deschidă.

— Ai făcut rost? îl întrebă şoptit şi se vedea după glas cât era de nerăbdător să afle răspunsul.

— Făcut. Sigur...

Intrară în casă. Bătrânul trecu în camera curată şi reveni îndată cu puşca. Teofil scoase o legăturică din traistă şi începură să încerce cartuşele în armă. Femeia alerga ca un prâsnel prin casă, pregătind masa...

*

A doua zi dimineaţă, când ieşiră pe ogor, cu plugul, nouri negri curgeau dinspre Cordun, peste satele şi pădurile de pe Valea Moldovei. Involburându-se, rostogolindu-se, — în goana lor năprasnică îşi schimbau mereu înfăţişarea; păreau când nişte monştri apocaliptici, când rostogoliri de munţi într'o împărăţie a tăcerii, când armate prinse într'o încăierare crâncenă. Din când în când, însă, mai apărea câte o pată pe cer, ca obrazul senin al unei Domniţe de basm şi văzduhul se lumina pentru o clipă. Şi chiar soarele îşi mai arunca privirea scurtă în jos, trist...

Apoi norii se îndesiră şi nu mai apăru nici un petec de cer albastru. Dar scurgerea lor nu se opri. Ca şi apele care vin mari şi întâmesc în cale un zăgaz, norii se adunau deasupra văii. Involburarea creştea şi s'apropia de pământ. Poate şi ei atinseseră în fuga lor un zăgaz peste care nu mai puteau trece. Poate umpluseră valea mai departe, unde-i trecerea strâmtă între dealuri înalte, împădurite şi-acum valurile din urmă dând peste cele dinainte, se încălecau, se involburau, ca nişte ape într'un clocot fără sgomot. Era o vânzoleală de urieşi şi de balauri, care stinse mai devreme ca în alte zile lumina soarelui...

Nimeni nu a ştiut ce s'a mai petrecut peste noapte, dar a doua zi dimineaţa, norii acopereau cerul într'o încremenire de moarte. O linişte care înfiora stăpânea întinsul şi înaltul. Faldurile grele ale perdelei întinse între cer şi pământ atârnau atât de jos, încât le simţeai umezeala rece pe creştet. Păreau nişte ugere uriaşe, umflate, gata să crape din cauza prea multului lichid.

Dinu Simion se grăbi să termine în ziua aceea aratul. Aruncă şi sămânţa. Era întunerec când începuse să treacă cu grapa peste ogor. Aprinseră o gazorniţă, pe care o aduseseră cu ei, şi la lumina ei palidă şi tremurătoare, făcură şi treaba asta de două ori. Se grăbise, deşi îşi zicea întotdeauna că graba strică treaba şi nu se grăbea niciodată, ca să nu facă lucrul de mântuială. Il îndemnase o presimţire...

Ajunseră târziu acasă...

— Ce-aţi întârziat atâta... zise femeea, apoi, fără să aştepte răspuns, începu să împartă borşul în farfurii. Se ridicau aburi groşi, mirositori şi bărbaţii se grăbiră la masă.

(Urmare în pag. 5-a)

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

f 1942

„ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30,10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL LI • Nr. 7
SAMBATA 14 Februarie 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Intre Creație și Critică

Duiliu Zamfirescu — I. L. Caragiale, T. Maiorescu — M. Dragomirescu

de I. E. TOROUȚIU

I.

Decada dintre 1890—1900 pare să fi fost una dintre cele caracteristice convulsiunilor cari impun necontenite schimbări în conducerea destinelor țării. S'au perindat în acest răstimp 8 cabinete cu nu mai puțin de 18 remanieri. Incercări de colaborare între liberali și conservatori, junimiști și conservatori, și abia în vara anului 1900 se ajunge la guvernul *P. P Carp*, în care *T. Maiorescu*, deși ministru al justiției, păstrează ierarhia în preocupările sale, pe care o aminteа într'una din scrisori: în rândul întâiu interesul pentru familie, în cel de al doilea iubirea literaturii și abia la urmă datoria de cetățean față de politică. Solicitudinea criticului pentru activitatea creatoare pornea dela grija existenței materiale și spirituale a revistei „Convorbiri Literare", care din timp în timp simte nevoia de întinerire a cadrelor. Când odată, într'o adunare a seniorilor, s'a constatat că rândurile sunt rărite și când unul dintre cei de față întreabă, dacă n'ar fi mai bine ca revista să închine steagul, T. Maiorescu dă următorul avertisment: „Să vă ferească Dumnezeu ca să ajungeți timpul să trebuiască a vă spune cuvântul și să n'aveți unde!"...

Iacob C. Negruzzi a condus revista dela întemeere, 1867, și până la 1 Aprilie 1893, când cere să fie ajutat de comitetul restrâns compus din *C. Rădulescu-Motru, N. Basilescu, I. Al. Brătescu-Voinești, I. G. Floru* și *Fr. Robin.*

La 1895 intră în comitet *Teohari Antonescu* și tinerii cari se înapoiază dela studii din Germania: *M. Dragomirescu, Dim. Evolceanu, P. P. Negulescu* și *I. A. Rădulescu-Pogoneanu.*

A treia schimbare și reorganizare se produce la finea anului 1899, despre care vorbește *Duiliu Zamfirescu* în scrisoarea sa către *M. Dragomirescu.* Membrii vechiului comitet rămân la posturile lor. Ei chiamă doar alte puteri de muncă în ogorul literelor românești, cari cu timpul își vor contura și desăvârși personalitatea: *Gr. Antipa, I. Bogdan, D. Bungețeanu, C. Litzia, S. Mehedinți, P. Missir, L. Mrazec, A. Naum, D. Onciul, Șt. Orășanu, Erm. Pangrati, I. Paul, Al. Philippide, M. Săulescu, D. Voinov, N. Volenti* și apoi la finea anului 1900: *V. Babeș* și *I. A. Bassarabescu.*

Duiliu Zamfirescu stăruie în scrisoarea sa ca din acest comitet să fie invitat să facă parte și *I. L. Caragiale*, care „își exprimase dorința să se împace cu Maiorescu și să colaboreze la Conv. Lit. Trebuia informat și Duiliu Zamfirescu, care era la Roma. In scrisoarea ce-mi trimite, își dă părerea asupra meritelor lui Caragiale, care se deosebește de a mea. Impăcare cu Maiorescu nu s'a putut face din pricina că, cu șapte ani mai înainte, Caragiale atacase violent pe Maiorescu în *Două Note*, învinuindu-l că se folosește de veniturile poeziilor lui *Eminescu.* Este de mirat că Duiliu Zamfirescu, care altminteri nu-l prețuește pe Caragiale decât dela nuvela *Făclia de Paști*, Caragiale scrisese această nuvelă în concurență cu *Frica* lui Duiliu Zamfirescu, care era mult mai slabă. E spre onoarea lui Duiliu că îl admiră pe Caragiale tocmai pentru o nuvelă care arată inferioritatea sa" *(M. Dragomirescu,* scris. către I. E. T. din 28 Ian. 1942).

Din scrisoarea prozatorului nuvelist și romancier, precursor al fecundelor realizări epice contemporane, dublat de poetul liric cu aristocratică sensibilitate, se va reține pentru istoria literaturii concepția sa asupra *„calității fundamentale a operelor de artă: reprezintarea însușirilor caracteristice ale neamului"*, concepție cu atât mai de preț pe cât este exprimată clar, concis, ca o definiție, față de prietenul său M. Dragomirescu, estetician și critic.

II.

DUILIU ZAMFIRESCU CĂTRĂ M. DRAGOMIRESCU

Via Condotti 61 Roma, 2/14 X-brie 1899

SCUMPE DOMNULE DRAGOMIRESCU,

Ultima D-Voastră scrisoare recere **un răspuns.**

Astfel prezentată chestiunea numărului **Convorbirilor, se schimbă cu totul. Ințeleg foarte bine că voind să prefaceți și să îmbunătățiți immobilul, țineți să vărsați în sânul proprietarului gestiunea ultimilor cinci ani literari.** [1]**. Dar aceasta nu mi-o spuseserăți în scrisoarea D-Voastre, în care rămânea să se înțeleagă tocmai ceea ce era mai esențial.**

Foarte bine.

Părerea mea despre Caragiali — fiindcă doriți s'o cunoașteți — este aceiași ca și acum 11 ani, când am insistat atâta pe lângă d-l Maiorescu să-l numească Director G-l al teatrelor, [2] **— adică: sunt bine încredințat că or unde va fi pus, il ne fera pas long feu; cu toate astea, trebuie pus. Acesta este omagiul pe care-l aducem inteligenții sale foarte curioasă, ce e drept, și până la un punct neromânească, în sensul că este atinsă de mobilitatea sceptică a raselor bătrâne, — dar în fine** inteligență. **Stima mea pentru talentul lui de scriitor începe de la publicarea novelelor și anume de la Făclia** de Paște; **fiindcă — și aici mă despart de D-Voastră, toți — teatrul lui este compus din ceea ce se chiamă** franțuzește maquettes **și e lipsit de calitatea fundamentală a operilor de artă: reprezentarea însușirilor caracteristice ale neamului. Căci cu mitocănii din Dealul Spirei și cu nerozii cari iscălesc telegrame anonime, nu s'a definit nimic din fondul sufletsc al Românilor. Iar Năpastea, care ar fi o încercare în acest sens, (și aici mă despart de D-Voastre, toți) e falsă.** [3]**).**

(Urmare în pag. 2-a)

Ideograma mersului. — Arta boșimană contemporană (după W. W. B.).

DESPRE ARTA PRIMITIVĂ

I. Naturalismul

de ION FRUNZETTI

Este aproape lipsită de sorții reușitei, încercarea de a înțelege tendințele artei secolului nostru, fără studiul prealabil, fie și grăbit, al formelor de artă desvoltate de popoarele naturii. Primitivii, fie ei contemporani, în ungherele sălbatice ale globului, în care „binefacerile" civilizației n'au ajuns până într'atât încât să ucidă total sentimentul continuității între lume și om, între natură și individ, — fie primitivii aceia deveniți legendari, ai preistoriei, (popoare tot atât de diferite ca structură, între ele, cât sunt de deosebite cele de astăzi, dar pe care, dintr'o explicabilă falsă perspectivă, avem tendința să le socotim straniu de uniforme în reacții și manifestări), primitivii sunt aceia cărora ne adresăm oridecâteori avem nevoia să știm just, rolul originar al artei în economia spiritului omenesc. Formele de viață socială diferite, care au artificializat omul, le-au îndepărtat dela simțul crud, direct, naiv, al realității imediate. O restituire a sensibilității originare pentru natură, pare să fie rostul artei. Insă teza e greu de susținut, printre atâtea altele, contrarii, pe care le impune faptul de a-și fi asumat, de-alungul timpurilor, alte rosturi.

Recursul la intenția inițială a artei nu se poate opera decât prin materialul antropologiei și etnografiei, utilizându-l însă altfel decât o fac științele respective.

Levy-Brühl, Leo Frobenius, George William Stow, și, în urmă, Eckart von Sydow **(„Die Kunst der Naturvölker und der Vorzeit"), au încercat să desprindă profitul Științei Artei, din studiul acestui interesant și divers material. De curând, d-l Lucian Blaga a atins, în ciclul culturii, problema, dându-i o foarte personală soluție. Pentrucă o schiță istorică a chestiunii ar cere prea mult spațiu, și ne-ar îndepărta poate dela miezul ei incandescent, ne mulțumim aici a expune termenii însăși ai problemei, doar cu sugestia relațiilor ce se pot stabili între domeniul acesta și problematica artei moderne.**

Studiul formelor diverse de artă primitivă, (diverse ca structură, ca material și ca localizare geografică ori temporală), ne duce la constatarea că există, în intenția inițială cu care artistul purcede a-și plăzmui opera, două năzuințe: întâi, surprinderea cât mai exactă a naturii, în obiectele ce fac întregul ei. Incercarea de a inventaria oarecum infinitul șirag al formelor vii, de a clasifica și stăpâni diversitatea formelor naturii, este o tendință firească, ținând desigur de nevoia adâncă a spiritului, de a se orienta în stufișul existenței materiale. Substratul artei ce răspunde acestei necesități, este cognitiv. Plastica primitivă este în majoritate, — mai cu seamă la popoarele ținând încă de natură, mai puțin organizate social, cu alte cuvinte — pur figurativă.

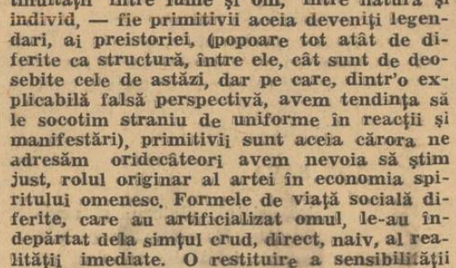

Antilopă. — Artă boșimană contemporană.

Efect al aspirației omenești către cunoaștere, identificarea **adică,** memorizarea **și** recunoașterea **ori** reproducerea **obiectelor intrate în experiență, arta primitivă este forma cea mai spontană a enciclopedismului. Intocmai precum copiii „fac" ceeace văd, înainte de a încerca să opereze logic cu concepte și relații abstracte, primitivii „fac" și ei lumea, cu coltul ascuțit al pietrei ori fierului întrebuințat la încrustare, pe un perete de peșteră plat, sau pe o stâncă. Gestul, s'a spus, este anterior vorbirii. La fel desenul, artă a gestului, este anterior istoriei naturale. Cea dintâi entomologie, cea dintâi botanică și cea dintâi zoologie s'au gravat cu ascuțișul pe roca netedă a peșterilor, al căror secret îl descoperim cu atâta surpriză azi. La** Altamira, **în Spania de Nord, s'au descoperit minunate asemenea mărturii de observație atentă și inteligentă dexteritate expresivă, într'o peșteră ai cărei locuitori presupuși își gravaseră impresiile, din epoca de piatră, în Magdalenian. Bizonul arhicunoscut, atât de naturalist redat în diversele lui aspecte, nu este un bizon știut de artistul primitiv, învățat odată pentru totdeauna, cum învață copilul să facă o rață: aici ciocul, aici gât, aici aripa, aici picioarele. Este un vizon observat de fiecare dată cu interesul net al omului de știință. Corpul nu e reconstituit schematic, ca în arta infantilă: este figurat exact, reprodus cu o sinceritate care dă de gândit „rafinaților" moderni.**

Adevărul afectiv, (realitatea emoției), este perfect. Conturul precizează limitele fizice ale animalului (stil linear) despărțindu-l de fondul neutru al desenului, dar în acelaș timp primitivul desparte, înlăuntrul suprafeței îngrădite de contur, interstițierea mușchilor pe trup, cu o precizie de anatomist. Iată apoi (în plansa 426 din cartea citată a lui Eckart von Sydow, — Propyläen-Verlag, Berlin 1923), **mișcarea specifică a mâniei teribilului animal, picioarele își înscriu linia înlăuntrul conturului general al figurei, capul se confundă în rest. Stilul liniar de adineaori devine stil** plastic. **Nu** identificarea **animalului ca atare urmărește artistul, ci surprinderea raporturilor dintre părțile corpului său, într'o relație funcțională.**

La Font de Gaume **în Dordogne (Solutrean și Magdalenian), renii și rinocerii încrustați pe pereții peșterii, denotă același naturalism elegant al liniei, aceeași intenție științifică, de cunoaștere și consemnare a formei, pentru identificare, păstrare și reproducere. Intenția pur cognitivă a artistului este depășită însă, ca și la Altamira, de perfecțiunea execuției și probitatea redării emoției.**

Ceva mai stilizate se prezintă figurile în peștera dela Valltorta, **în Estul Spaniei sau la** Combarelles, **în Dordogne, unde linia capătă o anumită utilitate intrinsecă, o anumită autonomie, ce-o determină să-și înscrie traectoria după anumite predilecții sensuale, pentru curbă și arc continuu, ori sinusoidală voluptuos descrisă. Stilizarea, necesară uneori pentru ușurarea desenului, pentru reducerea la esențial adică, pentru redarea caracterului sintetic al formei plastice, intră în faza caligrafică aici, urmând poruncile unei legi mai curând estetice decât cognitive. Dela necesitatea utilitară a cunoașterii, primitivul din solutreanul târziu a trecut la voluptatea actului gratuit, la plăcerea pur sensuală a gestului armonic, la contemplație.**

Figurile în lut, ca prin minune conservate din Magdalenian până azi, găsite în grota Tuc d'Audoubert în Ariège, au și ele, cu tot caracterul pronunțat naturalist, un foarte puternic element caligrafic, sensual, în stilizare, fără a ajunge la sinteza abstractă a geometrismului.

Același naturalism se poate urmări, probabil datorit aceleiași funciare nevoi de a consemna rezultatele cunoașterii, în semne vizibile și permanente, capabile adică de a păstra o memorie și a-i conferi puteri de reproducere, — în arta popoarelor naturii (Naturvölker) mai cu seamă în a acelora care, mai puțin evoluate, se află în stadiul economic de vânătorit, de pescărit sau de culegători ai fructelor necultivate. Cercetătorul Karl Bücher socotește că arta naturalistă a popoarelor pasive economic, trăind pe seama acuității simțurilor lor specializate pentru a trage foloase depe urma dărniciei naturii, se datorește disponibilității spirituale pe care aceste ocupații, bazate mai mult pe organizarea simțurilor însului decât pe disciplinarea activității lui, o conferă conștiinței neconstrânse la un efort susținut. Arta naturalistă este reproducătoare, figurativă, constatativă, **tocmai din pricina calităților de observație ascuțite de ocupațiile economice ale acestor popoare. Dimpotrivă, popoarele ajunse la faza economiei agricole, își amputează darul de observație, își ocupă spiritul, până acum disponibil la orice solicitare externă a atenției, își coordonează munca, făcând-o să depindă de supranaturalul care va binevoi sau nu să-i confere rodnicie. Succesiunea anotipurilor, seceta sau ploile în vederea recoltei sunt valorificate. Puterea care se arată bună sau rea, după cum favorizează ori nu recolta, devine pentru aceste popoare izvor de mituri fecunde. Faza agricolă a economiei corespunde cu faza imaginativă a culturii, după Karl Bücher. Caracteristicile acestei faze sunt: stilizare abstractă, adesea geometrică, în artă, chromatism expresionist, adeseori bazat pe un cifru magic al culorilor, semantism al schemelor lineare, tendință spre codificare (alfabetică aproape) a semnificațiilor unor semne totdeauna corespondente.**

Obiectele de artă produse în faza aceasta imaginativă, ascultă de normele magiei, ale magiei utilitare, simpatetice mai adesea, homeopatice sau allopatice, pur și simplu ale magiei religioase.

Intenția artei de felul acesta este intenția semnificativă. **Obiectul este concretizarea unei anume metafizici criptice. Incărcătura semnificațiilor face din lucrurile naturii categorii tabu, și din plăzmuirile artei obiecte cu potențial magic. Legea, care pare să se verifice în toate cazurile, ar fi inversa proporționalitate a sensului intern cu semnul exterior: cu cât semnul este mai aproape de semnificația sa, cu cât o divulgă mai curând și mai precis, cu atât puterea magică a obiectului scade. Intenția semnificativă a artei, corespondent al mentalității magice, se slujește așadar firesc de un limbaj geometric, abstract, în care formele apar cu multă greutate în concreta lor realitate obiectivă, deformându-se după legile subiective ale spiritului care le reproduce cu gândul de a le face să sugere, prin analogii și asociații vrăjitorești de date ale conștiinței, mai curând să figureze, exact, un obiect real.**

Suita: intenție semnificativă (potențial magic ocult) — analogie — semn codificat — geometrism, se află justificate. La fel corespondentul ei, pentru faza senzuală **a civilizației, opusă celei imaginative: intenție figurativă — identifcare, constatare — formă exact observată — naturalism.**

Arta geometrică forjează figmente, **(simboluri), realități subiective concretizate în forme cu presupuse potențiale oculte, — arta naturalistă slujește cunoașterii, plăzmuind** efigii.

Miczeslaw Wallis-Walfisz, esteticianul polonez cunoscut, stabilește o tipologie pe baza semnului efigie **și a** semnului simbol.

De curând, câteva din cele mai frumoase realizări naturaliste primitive, au fost descoperite în sudul Africei, la populația înapoiată ca nivel omenesc, intelectual mai ales, a Boșimanilor. Walter W. Battiss **le-a consacrat un studiu, al cărui punct central este extraordinara asemănare dintre încrustările în rocă, preistorice, descoperite în grotele ținutului locuit de strămoșii Boșimanilor și picturile pe stâncă ale Boșimanilor contemporani. Acest popor „incapabil de civilizație și progres", care adoarme numărând până la cinci, este totuși un popor de mari artiști. In reproducerile noastre avem unele din minunatele figuri naturaliste de animale, polycrom realizate pe stâncă, de Boșimani. Fără grija niciunei perspective, nici naturaliste nici ideative, (Boșimanii sunt incapabili să îmbrățișeze realitatea vizuală în întregul ei; se mărginesc la juxtapunerea obiectelor izolate), artiștii primitivi ai acestui popor natural, dovedesc un extraordinar simț de observație și o admirabilă îndemânare expresivă. Antilope, hipopotami, rinoceri, păsări, muște, câini, sunt redate toate cu un adevăr realist surprinzător. Intr'o mișcare, Boșimanii reușesc să vadă linia de forță esențială. Neglijând restul, ei redau realitatea pasionantă a mișcării. O antilopă care sare,**

(Urmare în pag. 2-a)

Dans stilizat — Artă boșimană contemporană (după Walter W. Battiss).

fișier

Deobiceiu lecturile sunt categorisite dupe criterii foarte rigide. Este un roman, pentrucă... este un studiu de artă plastică, pentrucă... este un volum de istorie, pentrucă... Și așa mai departe. Fără îndoială această metodă ușurează mult sarcina cititorului. El are astfel posibilitatea să afirme că a citit un roman, sau un esseu, fără a se mai întreba dece cutare lectură este mai de grabă un roman decât o nuvelă, sau cutare esseu nu este, poate, istorie literară.

*

Keiserling spunea cândva: **In domeniul vieții, nu faptele ca atare au însemnătate, dar sensul lor, trebue pătruns. El, la urma urmei, singurul, contează.**

Intr'un fel și cititul este luminarea unui orizont de viață. Și el ar trebui privit cu mai multă circumspecție. Nu faptele, nu exteriorul ar trebui să îndreptățească definirea: roman, nuvelă, poem etc., cât sensul cărții.

Fiindcă sunt unele lucrări care se pot îngloba cu bine în una din categoriile născocite de critici. Dar multe refuză cu obstinație să se lase supuse unei constrângeri de logică. Zadarnic pe coperta unui astfel de volum ar scrie: **roman;** cititorul nu va găsi înăuntru nici-un roman.

Spre pildă **„romanul"** recent tradus din nou în românește **„Le grand Meaulnes"** nu-l putem considera un roman. Sau: **„Les hauts de hurlevents"** este ceva mai mult decât un roman.

Aceste două exemple (sunt culese la întâmplare, în fuga condeiului) aceste două exemple, prin urmare, sunt cunoscute de marele public, ca romane. Cititorul ușuratec le va accepta ca atare. Va fi mulțumit. Și va fi păcat atât de timpul pierdut de el, cât și de cel pierdut de autorul care s'a muncit pentru folosul câtorva nepricepuți.

*

O metodă nouă de a citi ar fi: **„Metoda impresionistă"** Aceasta din cinci minute de gândire, imediat după lectură, când vom căuta să definim ce-am citit, indiferent de termenul roman, esseu, etc., depe copertă. Vom afla astfel nu numai ce am citit, dar și cum era scris. E foarte important.

*

Câți oare se gândesc dupe ce au citit un volum încă cinci minute, numai la el. Incă zece minute, numai la el. Incă... pe o scară progresivă dupe preocupările fiecăruia. In acele cinci sau zece minute ar câștiga mai mult, decât dealungul zilelor cheltuite cu lectura propriu zisă.

*

Un prieten m'a întrebat odată cum îmi plac **„romanele"** lui **Roger Martin du Gard.** I-am răspuns foarte simplu. **Nu le-am citit.** In schimb citisem cred vreo zece volume de **„istoria contemporană"** ale acestui autor.

Fără îndoială interlocutorul meu după terminarea lecturii închisese coperta mulțumindu-se să constate că a mai citit un roman.

*

O revizuire și o definire a lecturilor nu este lipsită de interes.

Sunt multe prejudecăți în privința aceasta. Fiecare refuză să recunoască adevărul fiindcă este mult mai comod să accepți drept bune hotărârile autorului.

Mă întreb însă care va fi fost reacțiunea publicului cititor dacă **„Les Thibaults"** în loc să se numească **„roman"** s'ar fi numit **„studiu asupra istoriei contemporane".** Mulți n'ar fi priceput, cei mai mulți, cari nu se preocupă de istorie, nu i-ar fi dat atenție, și așa mai departe. Prin urmare afirmația autorului (și nu sunt nici măcar afirmații) nu trebuesc luate „ad litteram".

●

Mi-amintesc, tot din Keyserling, citatul dupe o reclamă dintr'un mare cotidian american. Il reproduc întocmai: **Dragul meu** (spune o soție, soțului său, întorcându-se dela o petrecere) **ai fost minunat. N'aș fi crezut că cunoști atâtea probleme. Și ai fost spiritual. Când ai citit toate romanele pe cari le-ai amintit?**

— **Vai, draga mea,** răspunde soțul, **dar și tu poți fi tot atât de priceputâ. Numai cu doi cenți...** Urma numele unui manual de buzunar în care poți găsi lămuririle. Cultură de dicționar.

Fără nici-un criteriu, fără nicio judecată. Cele patrucinci cuvinte spuse de dicționar erau litera legii.

Exemplul acesta nu este deplasat. In felul în care acceptăm lecturile, fără judecată, mulțumindu-ne să citim pentru a face gimnastică ochilor, nu suntem departe de micul manual de cultură generală...

DIMITRIE POPESCU

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

STUDIO TEATRUL NAȚIONAL: S'A STINS CANDELA, dramă în 3 acte (6 tablouri) de C. MANOLACHE

Ne amintim să fi scris în termeni entuziaști despre piesa domnului Corteanu, prezentată tot pe scena Studio-ului „Copiii pământului". Autorul dădea dovada unui curaj deosebit, nesfiindu-se să spună lucrurilor pe nume și prezentându-ne în adevărata lor lumină câteva chipuri din lumea satelor, dintre cari nu lipseau nici învățătorul, nici chiar preotul.

Nota pronunțată de satiră, care se degaja din întreaga piesă a domnului Corteanu, avusese darul să supere mulți oameni susceptibili, urmarea firească fiind o serie de articole prin diverse gazete sau reviste, articole în cari lucrarea domnului Corteanu era aspru înfierată.

Sunt convins, așa dar, că toți domnii pe cari nu i-a mulțumit piesa „Copiii pământului", vor găsi prilej de satisfacție asistând la „S'a stins candela", noua piesă cu țărani prezentată pe scena Studioului, iscălită de domnul C. Manolache și pusă în scenă de domnul Bumbești.

Cei cari-au fost de părere că țăranii domnului Corteanu erau prezentați prea murdari, se vor bucura în fața costumelor nounoute, scoase dela cutie, în care domnul Bumbești i-a îmbrăcat pe țăranii domnului C. Manolache.

De altfel, toți eroii piesei „S'a stins candela" sunt personagii destul de cunoscute, acelora ușor familiarizați cu literatura semănătoristă.

Țăranii domnului Manolache arată, la începutul piesei, a fi foarte hotărîți să-și apere drepturile, în ceeace privește o bucată de pământ pe cari boerii ar vrea să le-o ia îndărăt.

De altfel, acest început ne-a făcut să ne așteptăm la o dramă socială pe cari o bănuiam destul de interesantă.

Așteptam să vedem cum va fi rezolvată această luptă de clase această luptă dintre țărani și boeri.

Dar ajunge ca să intervină la un moment dat băiatul boerului, pe numele său Bebe, pentru ca acțiunea piesei să ia cu totul altă întorsătură.

Bebe, prin procedeul arhicunoscut a doui bani de aur pe cari-i oferă Mălinei, isbutește să fure inima nevestei lui Ilie Rumcu. Și cum nu s'a mulțumit să-i fure numai inima, avem ocazia să asistăm la câteva crize de gelozie ale lui Ilie Runcu, care, uitând de pământ, uitând de tot, se dă în darul beției, hotărît să-și pedepsească nevasta (cum s'o fi împăcat domnul Liviu Rebreanu, autorul lui „Ion", cu această schimbare de vederi a lui Ilie Runcu?).

Felul cum înțelege să se răzbune Ilie Runcu, este, incontestabil, interesant și, mai ales, dramatic. Ce face Ilie Runcu? Bate în pragul ușei, unul din banii de aur ai lui Bebe, prețul vânzării și în acelaș timp nu lasă pe nimenea să aprindă candela care, printr'o minune dumnezeească, s'a stins în clipa în care Mălina a păcătuit.

Mălina, având mereu de înfruntat prezența banului de aur care simbolizează păcatul, în casa ei, suferă și se stinge încet, la fel ca și candela.

Și cam asta ar fi drama.

Domnul Manolache, în desvoltarea ei, s'a folosit de câteva foarte dramatice „lovituri de teatru". E astfel apariția lui Ilie Runcu, pe neașteptate, în odaia păcatului. E apoi întâlnirea din ultimul tablou dintre Bebe si Ilie Runcu.

Așa că piesa isbutește să-i intereseze pe spectatori, făcându-i curioși să afle cum se „va isprăvi această poveste".

Nu lipsește din dramă nici elemente cari pot provoca succesul unei piese.

Mai sunt apoi și „inovațiile" regisorale ale domnului Bumbești, care, amintindu-și că a fost regisor la radio, a ținut neapărat ca în culise să se audă un nechezat în clipa în care Ilie Runcu îi spune lui Serghie să pună șeaua pe cal.

Ce să mai spunem și de „ieșirea pe tărâmul" a lui Ilie Runcu, la sfârșitul dramaticului act II?

Și mai latră, în timpul piesei, niște câini... Si mai cântă și o cucuvae... Bine înțeles pe plăci de gramofon. Atât domnul Pop Marțian, cât și doamna Lilly Carandino au isbutit să redea sbuciumul celor doui țărani, eroi principali ai piesei.

Intotdeauna îl vom lăuda pe domnul Pop Marțian, atunci când nu-l interpretează pe Wilde.

Domnul Toma Dimitriu a realizat un foarte reușit Sârghie.

Domnul Sorin Gabor, un nume pe cari am dori să-l întâlnim mai des în distribuțiile Naționalului, a câștigat simpatiile publicului în rolul flăcăului ușor beției.

Domnii Săvulescu și Brădescu, în roluri episodice, au interpretat fără greșeală — unul, rolul țăranului bătrân și înțelept; celălalt rolul preotului.

Din restul distribuției s'au remarcat doamnele Getta Kernbach, Ana Luca, Sonia Cluceru și domnii Al. Alexandrescu și Stroe Atanasiu.

TRAIAN LALESCU

Din cauza abundenței de material suntem siliți să amânăm pentru numărul viitor cronica pieselor „Castiliana" și „Frumoasa aventură".

Ecranul

CINEMA TRIANON: „IN GHIARELE DESTINULUI"

Dela „Capcana" și „Derière la Façade", producătorii francezi n'au mai binevoit să ne prezinte nici un film polițist „veritabil".

Succesul de public al filmului prezentat de Cinematograful Trianon este datorit nu subiectului care-i anost, ci felului cum Larguey interpretează rolul principal care, ați ghicit desigur, că-i al detectivului limpezitor de situații.

Care, în „Ghiarele Destinului' sunt mult prea clare pentru un film ce se intitulează polițist.

CINEMA CAPITOL: „BURMA IN FLACARI"

Intr'aceste timpuri cari recomandă ca totul să fie distribuit cât mai logic și mai rațional, până și filmele au început a tinde a fi distribuite cu „rația".

Vorbim bineînțeles din punct de vedere cantitativ și aceasta poate — uneori — spre norocul spectatorilor.

Ultimul exemplu ce poate concretiza cele de mai sus îl constituie „Burma în flăcări". Un crâmpeiu de film asemănător ca durată cu două foarte documentate „jurnale" de război.

Spre nenorocul spectatorilor Dorothy Lamour e mult mai îmbrăcată decât în anterioarele film me a căror acțiune se petrece — bineînțeles — în apropierea junglei.

Fascinanta Dorothy Lamour conform tradiției acestui gen de film, dansează lansând două melodii, deosebite ca gen.

ADRIANA NICOARA

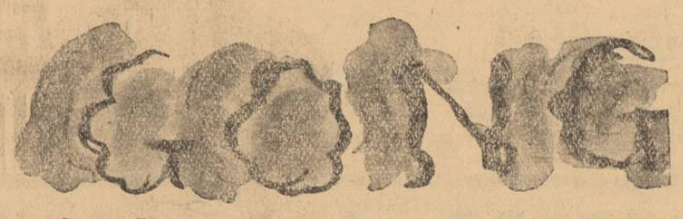

SE VÂNTURĂ

ideia înființării unui *teatru al tineretului.*

O astfel de scenă, ar fi — se pare — susținută chiar de conducătorii Ministerului Educației Naționale.

Nu știm întrucât proectul acesta ar primi și adeziunea *spectatorilor* tineri, în cazul că repertoriul teatrului preconizat ar fi doar reflexul unui program strict didactic.

Ideia în sine, merită totuși o atentă cercetare.

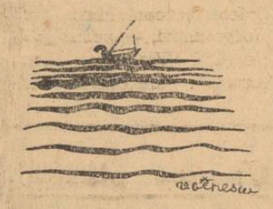

Și ne întrebăm dacă înainte de a purcede la înființarea acestui teatru, n'ar trebui încercată o solidarizare a tuturor elementelor tinere, iubitoare de teatru; profesioniști, amatori și simpli spectatori, pentru ca din contribuția entuziastă și *benevolă* a tuturor, să ia ființă o înjghebare în care Statul să nu fie nevoit a face sacrificii prea mari.

Un teatru unde tineretul și-ar face și educația artistică și educația cetățenească, printr'un efort voluntar, ar aduce — desigur — în viața teatrală românească, o înviorare de mult așteptată.

Avem tot felul de asociații, mai mult sau mai puțin folositoare membrilor respectivi.

Ce ar fi ca din rândul celor tineri să se adune câteva sute de susținători ai unui teatru, cu adevărat românesc?

In câțiva ani, suntem siguri, numărul acestora ar spori la câteva zeci de mii, în toată țara, înmulțind, prin râvna lor, sălile și scenele provinciale și ridicând într'o zi chiar în inima Capitalei, o sală proprie, pe scena căreia poeții, dramaturgii, muzicanții, pictorii și toți artiștii români, să nu mai fie musafiri... ci stăpâni.

MATINEELE

duminicale ale Teatrului Național continuă cu succes ciclul inaugurat cândva de d. Ion Marin Sadoveanu, *conferențiarul acelor neuitate spectacole experimentale, cari au ilustrat întreaga istorie a literaturii dramatice universale.*

Și pentru că alături de piesele aflate în arhivele prăfuite ale teatrului și de fragmentele pieselor ce urmează să treacă pe afișele Naționalului sau ale Studioului, se înfățișează uneori spectatorilor și scriitori consacrați sau tineri poeți, cărora d. Liviu Rebreanu *le oferă prilejul unei lecturi publice din volumele tipărite, sau din cele... în manuscris — iată-ne repetând întrebarea: Ce ar fi să se înlesnească și autorilor dramatici, în cadrul acestor matinee experimentale, lectura unor piese socotite vrednice a fi supuse verdictului public, tot așa cum sunt supuse lucrările tinerilor prozatori și poeți?*

ION SAVA

caricaturistul, pictorul și regisorul de îndrăzneață concepție, a fost invitat în Italia să studieze posibilitățile de colaborare în domeniul cinematografic, între casele de producție italiene și țara noastră.

Prezența d-lui Ion Sava **în studiourile cari au lansat cele dintâi filme de mare montare și cele dintâi vedete cinematografice de faimă mondială, e pentru noi întâia dovadă că filmul românesc a început să-și formeze slujitori de preț.**

Incepem să credem că utopiile și improvizațiile de până ieri nu vor mai întuneca drumul ce se deschide luminos, de aci încolo, cinematografiei naționale.

S. D.

MARILENA BODESCU

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

PERSPECTIVE DE UN VIITOR MAI FERICIT PENTRU „OPERA ROMANĂ" ȘI „FILARMONICA"

De repetate ori am readus, în cronici muzicale apărute aci sau în „Universul" tristul leitmotiv al semnalării unei anormale și dăunătoare condițiuni de activare a „Operei Române" și „Filarmonicei", instituții dela care cultura românească ar avea atât de mult de așteptat.

Este vorba de lipsa unei orchestre proprii la „operă" de unde necesitatea de a se cere în permanență serviciile orchestrei simfonice „Filarmonica".

Miniștri de luminată înțelegere și reală dragoste de artă, conducători artistici și administrativi din ambele instituțiuni, sunt astăzi pe cale de a înfăptui acest mare deziderat al muzicii românești.

Consecințele vor avea o nebănuită însemnătate și vor îngădui o înaintare artistică, deoparte și dealta, la care nu s'ar fi putut ajunge niciodată fără această salutară reformă.

Se va înlătura în primul rând o situație excepțional de grea a fiecăruia și a tuturor, cu repercusiuni directe asupra rezultatelor artistice ale muncii depuse.

Funcționând și la „Opera Română", „Filarmonica" a trebuit să-și limiteze activitatea la un singur concert pe săptămână, cu un atât de sărac număr de repetiții, încât este de mirare că se mai pot realiza în acest chip manifestări onorabile.

Istoviți de atâta risipă de muncă, este cert că instrumentiștii nu mai pot găsi energia să mai studieze, presupunând că ar mai găsi vremea necesară, ceeace nu pare tocmai probabil. Pe de altă parte, prestarea a două servicii muzicale de natură atât de diferită, în necontenită alternanță, nu poate fi un bine pentru calitatea măestriei lor.

Urmările pentru cele două mari instituțiuni muzicale românești ale acestui expedient artistic, n'au putut însemna altceva decât scăderi, insuficiențe, paupertate de mijloace, eroic atenuate de două direcții artistice, adesea împroșcate de învinuiri ale căror răspunderi nu le puteau avea, în asemenea împrejurări.

„Opera" s'a văzut silită să introducă uneori „fără repetiții de ansamblu", ceeace pare de necrezut, interpreți în scenă, uneori debutanți.

S'a văzut constrânsă adesea să-și conformeze repertoriul și distribuțiile cu totul altor factori decât acelora de ordin pur artistic.

S'a resemnat la extrema rărire a premierelor, la renunțarea aproape totală a repunerilor în studiu amănunțite.

In această stare de lucruri, rămâne surprinzător că s'a putut totuși obține ceeace știu că s'a obținut, reprezentații de operă de valoarea occidentală a „Maeștrilor Cântăreți", sau a „Nunții lui Figaro" spre a nu da decât două exemple capitale, că s'au dobândit de către „Filarmonica" succese categorice, unele chiar în străinătate.

Unele, foarte puține, căci turnee, în țară și în străinătate, au fost numai în mod excepțional posibile Operei și Filarmonicei, tot din cauza nefericitei lor interdependențe.

Peste câteva luni, „Opera" își va avea orchestra ei și dintr'odată un orizont de muncă încă neîntâlnit. Abia atunci vom avea măsura adevărată a resurselor ei, a talentelor care abundă în ansamblul ei, și pe care și străinătatea va putea atunci să le cunoască.

De partea ei, „Filarmonica" va putea să-și găsească cel mai înalt nivel de artă de care este capabilă și va putea porni cu adevărat la educarea muzicală populară, la educarea provinciei, la marile manifestări peste hotare, una din cele mai elocvente și mai înălțătoare propagande ce se pot face țării, una din cele mai directe și mai emoționante expresii ce se pot găsi sufletului unui popor, în mărturiile lui de înțeles universal.

ROMEO ALEXANDRESCU

Intre Creație și Critică

(Urmare din pag. I-a)

Asistam mai zilele trecute la reprezentarea operei Mefisto de Boito.[4]). Convingerea mea adâncă despre cele ce spun mai sus, a fost pentru un moment zdruncinată: Faust este așa de puțin specific german încât cei ce l'au pus în muzică au fost doi latini. Dar eu și cred că Goethe este cel mai puțin național dintre scriitorii germani.[6]) Problema dorului de viață tânără, de iubire și viață tânără este esențialmente latină, sau, mai bine, mediteraneană. Intru aceasta, Goethe ese din sfera reprezentativă a însușirilor poporului său și intră într'a altor popoare.[7]). Firea lui ea însăși era foarte puțin germană, iar dorul de Italia (după cum o spune însuși în notele de călătorie) atât de mare, încât devenea o patimă neînfrânată.[8]).

Caragiali trebuie dar primit cu brațele deschise și rugat, dacă se poate, să lase fleacurile și jocurile de cuvinte, spre a scrie ceva trainic.

Trecând acum la altele, — dacă pentru numărul reformat al Convorbirilor de la 1 Ianuarie vă pot fi folositor, sunt dispus să vă trimit începutul din partea a 2-a din Lydda Ceea ce am voiț să fac din acest roman, se va vede numai când va fi sfârșit. Răul e că se sfârșește greu de tot. Cele 11 pagine ce sunt scrise de mult, mă emoționează încă și acum, și nu știu de voiu mai regăsi atmosfera caldă din trecut, spre a le continua.

Știrile ce-mi dați despre viitoarea serbare a D-lui M. mă umplu de bucurie. Or ce s'ar zice, par'că o opiniune publică există și la noi, care, cu cât e mai inertă, cu atât poate deveni mai puternică, atunci când o forță superioară ajunge să deștepte și să pună în mișcare conștiințele adormite. Trebuie făcut tot, pentru ca manifestarea de acum să devie națională, spre a răspăti astfel pe bărbatul, care, de 40 ani, personifică geniul românesc în tot ce are el mai luminos, il fulgido genio dei latini de Danubio, ar zice un italian. Talentul, onoarea, cultul pentru frumos, equilibrul facultăților sufletești, vigoarea vieții, un anumit entusiasm juvenil plin de farmec, pe care mulți dintre vechii junimiști nu l'au înțeles sau l'au confundat cu iubirea de femei, fac din D-l Maiorescu tipul rasei noastre.

Evohe!

Cu bine și toate cele dorite de omul nou.

Al D-voastre D. Z(AMFIRESCU)

III

NOTE

1) E vorba de alcătuirea comitetului, în grija căruia, cu începutul anului 1900, să se lase conducerea revistei. In comitetul restrâns dela 1895—1899 tot proprietarul Conv. Lit. T. Maiorescu și-a spus ultimul cuvânt. 2) „Intr'o seară (din 1888) la masă —eram numai noi cu d-na Maiorescu — el întrebă rar și cântând silabele: „Ei, pe cine numim director la Teatrul Național? Duiliu ar fi fost bun, dar el ne lipsește". Pe Caragiale, răspunsei eu. De regulă, când Maiorescu punea astfel de întrebări, era mai mult ca să audă și alte păreri, căci adeseori el o avea pe a lui. „Caragiale?", reluă el, „director de scenă da, dar administrator al teatrului, cu socoteli, cu cifre... nu-l văd". Cu toate acestea, peste câteva zile ieși decretul cu numirea lui ca director al Teatrului..." (N. Petrașcu, *Biografia mea, în Studii și Doc. Lit. vol. VI, pg. CLIX). La 1888 T. Maiorescu a fost ministru al Instrucției Publice, în guvernul prezidat de* Theodor Rosetti *(12 Martie 1888—30 Martie 1890). 3)* N. Iorga *a susținut apărarea lui I. L. Caragiale și a procesului psihologic al Ancăi din Năpasta, în ziarul Lupta din 1890. Lui N. Iorga s'a mai adăogat un apărător: cea de a doua putere creatoare și susținătoare a valorilor autentice: artiștii scenei, prin al căror talent autorul stă și astăzi neînfricoșat în fața publicului. Statornica prezență a Năpastei pe scenele noastre și trecerea în legendă a marilor ei interpreți, constitue dovada certă de incertitudinea criticei și imposibilitatea pătrunderii ei până la absolută identificare cu autorul adâncit în tainele creațiunii. 4)* Arrigo Boito, *compozitor și poet italian (n. 24 Febr. 1842 în Padova); cantatele: „4 Iunie", „Le sorelle d'Italia", deși s'a făcut cunoscut cu opera „Mefisto" (1868) după „Faust" al lui Goethe, în prima ei reprezentare din Milano a căzut, pentru ca abia mai târziu prețuirea să-i vină din Bologna (1875) și Hamburg (1880). 5)* A. Boito — *italian,* Charles Gounod — *francez. 6) Opinie răspândită de istorici literari și critici evrei, cari l-au voit pe Goethe: titan, olimpian, geniu, nu însă și ce este în realtate: reprezentantul cel mai autentic al poporului său întâiu, apoi și prin această trăsătură olimpian, geniu universal. 7) Faust, Hermann și Dorothea, Goetz von Berlichingen, Werther, Lirica filosofică, epica și — Limba, pentru îmbogățirea căreia Goethe stă în fruntea tuturor scriitorilor germani, apoi specificul element speculativ, eterna căutare a fericirii („Faust") — toate aceste nu sunt germanice și nu cuprind probleme ale „dorului de viață tânără"? Dar Duiliu Zamfirescu nu observă că ceea ce constitue pentru I. L. Caragiale o scădere devine pentru Goethe o calitate. 8) „Patima neînfrânată" nu este numai a lui Goethe, ci-i specific germană, din însăși firea poporului german caracterizată prin:* Wissens=dunst,=drang, = lust, = trieb. *Ca și Grecia, Italia este păstrătoarea uriașelor bogății de monumente artistice și vestigii istorice, și acestea constitue elemenul de atracție al tuturor popoarelor civilizate. Iar în ceea ce privește „dorul de viață tânără" fiindcă acesta s'a manifestat prea puternic la Goethe acasă, a trebuit să plece în Italia.*

I. E. TOROUȚIU

Despre Arta Primitivă

(Urmare din pag. I-a)

este pentru Boșimanul care desenează, un arc destins, compus din membrele dinapoi ale animalului, trunchiu și gât. Membrele inferioare dispar. Ele n'au rol în mișcare, nu sunt esențiale.

Preocupat să ne redea mișcarea, saltul **și nu antilopa, Boșimanul, le-a amputat, fără să-și facă un proces de conștiință din faptul că a contravenit realității** știute. **Poate tocmai fiindcă e atât de puțin intelectual, Boșimanul are puterea de a** uita **totul, mărginindu-se la senzația momentană.** Iar adevărul senzației prezenta o gazelă fără picioarele din față.

La fel, în pasul unei antilope prin iarbă, oricât de exact ar fi desenat-o, Boșimanul vede numai eleganța liniei piciorului, căruia nu-i potrivește o copită, terminal, pentru că senzația lui nu-i oferă copita, ci numai fluerul elegant al piciorului. Corpul gazelei se lungește mult față de gât și membre, tocmai pentru a reda impresia de lentă **păsire, de aproape stagnare a mersului. Boșimanul stilizează. Stilizează realist,** desigur, **nu geometric. Insă realismul său este un realism al senzației, nu un realism al obiectului. Boșimanul este în faza** impresionistă **a naturalismului. Ceeace primează este adevărul său afectiv, realitatea emoției sale. In stenografica reprezentare a unui** om, **Boșimanul se lasă atras, cum vedem, de mișcarea caracteristică a mersului. Raporturile momentane ale părților corpului îl interesează mai mult decât aspectul permanent al fizicului uman. Mișcarea, labilul, fluentul, momentanul, sunt tocmai postulate impresioniste. Pentru a stenografia fazele mersului, Boșimanul neglijează faptul că** omul are cap. **Oamenii săi n'au cap, pentrucă la această mișcare, capul nu participă. Este neesențial pentru globalul impreslei. Și artistul sudafrican vrea să ne redea** mersul **omului, nu omul. Iată, în ultima figură din dreapta, un picior este desenat numai pe jumătate. Dece? Boșimanul a văzut, în timpul fugei unui semen, un picior îndoit, din față: el l-a pictat cum l-a văzut: pe jumătate. Adevărul** obiectiv **suferă, adevărul impresiei câștigă. Omul, care cu două picioare ar fi** stat **pe pământ, aleargă acum, lăsându-și greutatea pe unul singur, cu celălalt în aer. Priviți stenograma mâinilor: nici o mână nu e** mâna **reală. Boșimanul a înțeles, reducând la esențial forma, ceeace însă nu pot înțelege boșimanii țărilor „culte": că adevărul artistului e adevărul impresiei, adevărul spiritului său în ultimă analiză. Și că naturalismul nu exclude interpretarea, după cum intenția figurativă a artei nu e deservită de stilizare, și n'are nevoie de preciziuni fotografice.**

ION FRUNZETTI

Măști și reflectoare

Cazul „Castiliana"

Departe de noi gândul de a ne ocupa de incidentul pricinuit de identificarea paternității versiunei românești a piesei „La viliana de Getafe" a lui Lope de Vega.

Pentru noi cazul „Castiliana" este luat sub aspect regizoral; se prezintă ca și un cobai pentru experiență. Dacă această anecdotă spaniolă, așa cum a fost prezentată direcției de scenă, — supusă la o altă temperatură, ar mai fi rezistat ca spectacol!? Căci textul „Castilianei" nu este decât un palid retrospectiv al unor vremuri apuse, măestrit înlănțuit, dar naiv ca și imaginile istorioarelor distractive, pentru popularizarea legendelor. Este un teatru în teatru minor realizat, atingând într'unele scene efectele desenelor animate.

Iată dar că directorului de scenă Ion Sahighian îi era supus un material cu deficiențe scenice. I se deschideau însă două alternative: să imprime textului desfășurare de revistă sau un compromis — commedia dell'arte și feeria. Domnia-sa ne-a făcut să înțelegem că ultima alternativă, de altfel pe care a ales-o, o cerea în primul rând textul inițial.

Și paralel cu anecdota, regisorul a alcătuit, bănuim, un scenariu în limitele căruia să poată desfășura o întreagă sforărie a commediei dell'arte. Sforărie de altfel ingenios aleasă și care cu nimic nu alterează scurgerea acțiunei, ci de multe ori o amplifică și concurează la excitarea imaginației spectatorului în atmosfera de poveste. De data aceasta jocul rămâne în mijlocul fantoșelor și se petrece ca și cum cineva ar citi textul și actorii ar mima după el.

Prelucrarea d-lui Dem. Theodorescu trebuia să fie un scenariu, *specific commediei dell'arte, și nu o conlucrare cu textul lui Lope de Vega. De aceea s'a simțit nevoia divertismentului choreografic, a cântecului popular, — care au colorat acțiunea — dar care păreau ca și un lest al spectacolului. Și aici e locul să spunem că pletele d-rei Iris Barbura sunt departe de a păstra atmosfera, printr'o moleșeală deloc specifică peninsularilor. Sau care dacă există nu își are locul în acțiunea „Castiliană".*

Decât „divertismentul umplutură" era mult mai eficace un dans popular spaniol. De-o pildă un „Fandango" care nu mai atrăgea neaccurateța unui ansamblu alcătuit la întâmplare, deoarece se dansează în doi, sau un „Marchegas" — dansuri care ajung să creieze chiar o febră în public.

Neîndoelnic, d. Ion Sahighian a fost bine intenționat prin alcătuirea mixagii-lor muzicale. Realizarea lor a păcătuit însă prin mișcările de prisos ale improvizatului corp de balet, care fura ochiul și îngreuia pătrunderea efectului de muzică în massa spectatorilor.

Ca să ilustrăm totuși eficacitatea acestui procedeu regizoral trebuie să notăm reușita pantomimă din tabloul doi. Fundalul muzical de aleasă inspirație al d-lui Ion Dumitrescu — corul și trăncănitul diligenței — îmbrăca de minune mișcările fracturate de commedia dell'arte ale întregei figurații. In înscenarea d-lui Sahighian rămâne valabil scenariul. Alcătuit de altfel cinematografiește, dând prilej de speculație a tot ce pune la îndemână commedia dell'arte în noua tehnică regisorală, intriga piesei trece pe un registru secundar. Ajunge pretext pentru o mare probă regizorală a d-lui Ion Sahighian. Ajunge pretext pentru scenografia d-lui Traian Cornescu, care de data aceasta s'a întors pare-ni-se la realizările prime, de mult rafinament.

„Castiliana" așa cu a fost prezentată este rezultatul alambicării ei — dacă putem spune astfel! — la temperatura d-lor Ion Sahighian și Traian Cornescu.

...In ciuda „lucrărilor" câtorva camarazi (înregistrăm faptul ca fiind semnificativ pentru atmosfera care domnește în mijlocul personalului superior tehnic al Naționalului!) — „Castiliana" este un mare succes regisoral care se răsfrânge asupra celor doi directori — unul de scenă, cellalt tehnic.

N. ALEXANDRESCU-TOSCANI

GEORGETA ILIESCU
o tânără și talentată slujitoare a scenei

Note germane

PREJMELE DIN CARI PORNEȘTI

Îți îmbibă cu specificile lor sucuri sângele și-l duci cu tine fără a-ți putea ,de cele mai multe ori, da seama că nu ești numai tu însuți ceeace crezi că ai fi sau ceeace vreai să fii. Amare sau fără gust precis, acre sau dulcege, amintirile sângelui, netrecute încă prin vama împlinirilor, îți pot fi, deopotrivă, piedici sau prilejuri de avânt neprevăzut.

De aceea bine este de cel ce înțelege să le asculte ascunsa melodie, umblând, dela faptă la faptă, — sau, într'un înțeles mai adânc, dela miracol la miracol — cu sufletul netrufaș, știind că tot pasul pe care-l face, își are țelul și ritmul dinainte stabilit. Un astfel de om se uită la vecinul său și-și poate zice : Acesta a crescut din brazdă, ca și mine. Sau : E vârtos ca stâncile ce i-au ursit la leagăn. Sau : De capul istuia e numai spoială și totul ce spune nu are temeiu.

Și așa se întâmplă că fiecare dintre noi avem un loc al nostru în necontenita curgere a vremii și lumii, — loc care poate da amploare străduințelor cu câte ne străduim, dar loc care se răzbună imediat ce-l nesocotim.

ȘI MĂ GÂNDESC AICI

la tot felul de nume celebre în strävechea împărăție a scrisului, dela cele mai pierdute'n legendă și până la acele despre cari cunoaștem poate mai multe mărunte lucruri, decât s'ar cădea și ar fi mai cu cinste, din anumite puncte de vedere să nu le știm.

Toți oamenii aceștia, dacă au prestat, într'adevăr, ceva peste măsurile puțin obicinuite ale prestațiunilor omenești în genere, au putut-o face numai și numai clădind pe un fond pre-personal.

Un Homer care să nu fi cunoscut lupte și naufragii, n'ar fi fost Homer. Un Dante ne-teolog și ne-politician, n'ar fi putut cânta raiul și iadul. Un Shakespeare ne-actor n'ar fi putut fi Shakespeare. Un Cervantes ne-spaniol nu l-ar fi putut da pe Don Quijotte. Un Dostoievschi ne-slav, ne-epileptic și ne-creștin nu l-ar fi creat niciodată pe Rascolnicov.

Până și „olimpicul" Goethe trebue să sufere, profund și toată viața lui, de o incurabilă boală a sufletului spre a se mântui prin Faust, — căci boala purta nume din Apocalips : Goethe era „născut să fie „fierbinte" sau „rece" și trebui SA JOACE, în calitatea-i de docilă excelență și'n calitatea lui de curtean devotat, pe „căldicelul" în fața tuturor altețelor vremii. Faust nu e decât o continuă punte de legătură aruncată trudnic peste ruptura ce sfâșiase, fără sorți de vindecare, sufletul marelui poet. In acest înțeles și numai în înțelesul acesta Goethe a luptat cu destinul său asemeni patriarhului din Biblie care luptase cu Ingerul Domnului fără a i se îngădui intrarea în Canaanul făgăduinții.

FRIEDRICH GRIESE

Născut, în ziua de 2 Octombrie 1890, în satul Lehsten lângă Waren din Mecklenburg, GRIESE a înțeles că, în calitate de fiu de țăran, e mai aproape de brazda natală decât de toate acele lucruri, văzute și nevăzute, câte plutesc în văzduhuri pur cerebrale. In afară de acestea, fiind și învățător și trecând, în anii decisivi ai vieții (1915/1916), prin academia cea mai dură, — frontul modern, — *scriitorul* din Griese a simțit că nu poate fi mare decât în măsura în care va putea pune suflet și vrere țărănească în paginile cărților sale scrise pentru toți acei ce au vre-o legătură cu ogorul.

GRIESE DEBUTEAZĂ

cu romanul de războiu *Feuer* (= Foc; 1921), publicând ,în 1923, patetica *Ur* și în 1925 romanul *Alte Glocken*.

O remarcabilă artă stilistică de a situa în netemporal întâmplările cele mai apropiate și un dar deosebit de a învălui în simbol cele povestite, anunță acum din

Friedrich Griese

Feuer, pe marele autor al romanului *Winter* (1927), carte ce marchează un prim punct culminant în cariera de scriitor a lui Griese, și carte care, tradusă în multe limbi, i-a adus prima glorie. Ori, *Winter* (= Iarnă) este romanul decadenței unor neamuri, odinioară vrednice, de țărani nemți cari nu-și mai ascultă sângele. Un singur om supraviețuiește și se simte chemat să întemeieze o nouă ramură de slujitori nerătăciți ai gliei. Dar acesta, Jonas, nu are sânge viciat și numai el, ascultându-și îndemnul ancestral, poate rezista răului.

Intr'un alt roman *Der ervige Acker* (= Ogorul etern ; 1930) Griese ilustrează, la fel de plastic și drastic decăderea vieții rurale și citadine nemțești din timpul războiului trecut și imediat după el.

In *Das letzte Gesicht* (1933) este iarăși problema legăturii omului cu pământul. Un „mort" se întoarce din războiu și începe, în propriile lui meleaguri, ca simplu coloniza.t In povestirile din *Das Korn rauscht* (1923), *Die letzte Grabe* (1927), *Der Saatgang* (1933), Die Wagenburg (1935) *Kind des Torfmachers* (1937), ca și în tragedia *Mensch aus Erde gemacht* (1933) și ca și în comedia *Die Schafschur* (1935), Griese își desăvârșește arta de scriitor inspirat de brazdă și de oamenii brazdei. Destinul plugarului e propriul său destin, deaceea îi reușesc toate cărțile cu subiect rustic. Sângele sănătos e taina rezistenței și afirmării țărănești și sângele neviciat de amestecuri streine. In *Das Dorf der Mädchen* (1932) Griese a stăruit limpezitor asupra deosebirilor sanguine dintre băștinașii nemți și țăranii iobagi de origine slavă. Dotat cu un mare dar epic, autorul celebrului roman *Winter* a publicat în 1938, o nouă capodoperă : *Bäume im Wind*, iar în 1939 impresionanta povestire *Weisshöpfe*.

In afară de acestea, Friedrich Griese a mai scris *Herzog* (1931), *Prinzessin von Grabow* (1936) *Wittvogel* și *Die Flucht* (1927), *Tal dr Armen* (1929), *Sohn seiner Mutter* (1929), romane și povestiri, — comedia *Wind im Luch* (1937) și biografia *Fritz Reuter* (1938).

Pentru dragostea-i de ogor și plugar, compatrioții l-au răsplătit pe Griese împroprietărindu-l cu o fermă. Rar răsplată mai potrivită pentru un scriitor al vieții țărănești.

TRAIAN CHELARIU

Setea pământului

Când lunecă stropi în șiroaie,
Pământului nostru i-e sete;
El soarbe la fel c'un burete
Din cupele pline de ploaie.

Pământu-i bețiv: bea în cramă
De nouri ce scutură boabe...
El suge spumoase podoabe
Și'nghite a bolților poamă.

In beci, care viticultor
A spart iarăși vadra cu vin ?
Și toarnă rachiu și pelin
Pe arbori, pe'ntregul decor ?

Când ploaia'n frunzișuri se'mplântă,
Scăpată din nori ca din hăț, —
La fel c'un țăran la ospăț,
Pământul se'mbată și cântă...

ALEXANDRU BILCIURESCU

Sbor

Tu, suflete, în tainicul tău sbor,
De dorurile vieții desrobit,
Ridică-te din lutul pieritor,
Spre cerul cu azur nemărginit.

De tot ce-i pământesc, cât mai departe
Să te înalți ,să nu-ți mai amintești
De mlaștina de patimi și de moarte,
In care-aici, sub vremi, te adâncești.

Să uiți povara marilor triști,
Pe care, zi cu zi, o porți cu tine.
De-un vis de fericire să te'mbeți,
Plutind în larguri pururea senine.

Fără hotare, gândul va străbate
Ca raza ce pornește dela soare,
Să afle înțelesuri, pentru toate
Ce'n lume pier ca un parfum de floare.

DIMITRIE ALBOTA

Cronica plastică

CONSIDERAȚII PLASTICE, PICTORI DIFERIȚI

Asupra grupului „Arta" întrunit cu atâta amploare la Dalles, s'ar fi cuvenit să revenim în cronica asta întreagă; din păcate, expozițiile care se succed în ritm accelerat, nu ne-o îngădue.

Una este a pictorului EUSTAȚIU STOENESCU, care s.a înfățișat cu o operă diversă bine închegată, după ani de muncă.

Domnia-sa a fost elev al Academiei de Arte Frumoase din Paris, având ca profesor pe cunoscutul pictor de scene istorice JEAN-PAUL LAURENS.

A doua personalitate veșnic în căutare, frământată de probleme noi, este a pictorului H. H. CATARGI, fost elev și „massier" (mai mare peste ceilalți în atelier al academiei libere **Ranson,** vestită în Paris pentru difuzarea teoriilor moderniste GAUGUIN-VAN GOGH.

ȘTEFAN HABLINSCHI — **Decor de teatru**

Despre domnia-sa am vorbit pe larg în cronica trecută. Vom vorbi acum de pictorul EUSTAȚIU STOENESCU. Ni se pare prezumțios să judecăm opera fostului nostru profesor. Ne vom mărgini deci să relatăm cele văzute. Avem anume principii. Am voi chiar să le desfășurăm metodic, pentru a da temei ideilor noastre. Ne temem însă că nu vor fi înțelese.., sau ceace e mai grav, că vor fi înțelese strâmb... totuși, nu disperăm, avem o fire tenace. Credem că fiind extrem de clari și precișI, vom avea, cândva, un rezultat.

Plecând dela această premisă, că EUSTAȚIU STOENESCU a pornit, a fost format de un academism (unul cu deosebire odios, academismul francez) ne-am fi așteptat ca orice pornire a d-sale să fi fost sugrumată, orice elan oprit, pictural vorbind să fie distrus, așa cum distruși au fost sute de elevi din acea academie.

Vedem însă cu surprindere că domnia-sa, din înseși defectele mediului, și-a făurit calități (formule vechi, fond închis, culori fără cromatism, căutări de efect, obținute prin proectarea figurei în contra luminei etc.).

Dintr'o tehnică perimată, colorată ușor de impresionism (fără disocierea tonului, numai „tușe" abia atingând pânza) și-a creiat o tehnică, dece să n'o spunem, **personală cu totul.** Dintr'un „brun" de o adâncă intensitate (vezi omul cu șalul roșu), un verde (vezi ulcica din stânga) proaspăt, un gri — amorul maestrului STOENESCU pentru gri — un alb jucăuș și un negru, plămădit nu din vopseaua inițială „c'est ça le chic", ci dintr'un albăstrui-cenușiu de o mare finețe și-a creiat o paletă. **O paletă de aristocrat.**

După ce am făcut într'o zi, de curând, o plimbare prin expoziții cu domnia sa, m'am convins de un lucru, că are un discernământ cu totul deosebit în a judeca arta. Un ochi a cărui siguranță și agerime spunem modest că ne-a uimit. E foarte greu, dela prima vedere, intrând într'o expoziție, să știi dintr'odată, ce e bun și ce nu. De aceea și pentrucă i-am cunoscut însușirile de profesor, am fost bucuroși auzind că a fost numit rector al Academiei noastre de Arte Frumoase. Să fi avut și Parisul unul ca dânsul, n'ar mai fi fost așa de sinistră atmosfera de acolo — o spunem dintr'o tristă experiență.

Absența oricărei pânze a domnului CAMIL RESSU, un pictor, dublat de un **desenator** cum cred că afară de PALLADY nu a mai avut țara asta, ne-a mâhnit grozav, întrucât nutrim o veche admirație pentru domnul RESSU ale cărui opere suntem printre puținii care le-au văzut și le-au apreciat, vorbesc de cei din generația nouă.

In colecția **Bogdan-Pitești** despre care neîndoios, că vom vorbi într'o zi, ne-a fost dat să vedem lucrări de o rară îndrăzneală ale domnului RESSU și nu putem uita un portret de LUCHIAN în fotoliul roșu, expus de autoritățile germane în timpul ocupației din 1916. Este un portret ciudat, obsedant ca un cântec.

Va trebui să se organizeze neapărat o expoziție RESSU (pretind că a fost un precursor). E o necesitate plastică absolută de care cei tineri ar avea mare nevoe astăzi, când construcția, compoziția și desenul au o pronunțată tendință să fie puse pe al 20-lea plan..,

Credem că frumoasele desenuri de pictor ale lui DĂRĂSCU ne înfățișază viitoarea d-sale operă colorată. Nici nu știe cât ne bucurăm să vedem pe pânză, cucoana la pieptănat! Cum subiectul este și al nostru de predilecție, așteptăm cu înfrigurare să-l vedem făptuit...

Pân'atunci, ne-am mulțumit cu puținele picturi expuse și cu promițătoarele desene. Ne închipuim că bogata prezentare a operei domnului ȘTEFAN POPESCU ar fi câștigat mult în înrâurire, cu o ramă mai puțin încărcată. Intre alte lucrări am admirat acuarelele din sala de sculptură, ne-a plăcut cu deosebire una, cu o barcă lungă înaintând.

Fiind vorba de rame încărcate, ciocănite, înflorate, de care de la un timp pictorii noștri abuzează, să mi se'ngădue o mică epigramă a lui Cincinat Pavelescu dedicată unui tablou al pictorului STOENESCU.

Pe vremea când lucram în atelierul d-sale, se afla un portret al poetului francez **Jean Rameau,** acolo, un portret făcut în începuturi pe care EUSTAȚIU STOENESCU nu-l prea aprecia.

„Pentru portretul lui Rameau
E ca și gata epigrama,
Era fatal ca la Rameau
Cea mai de preț,.. să fie rama!

Ar fi bine, zic — fără să fac personalități — să nu fie ultimul vers, aplicabil și unora dintre pictorii noștri.

TRAIAN BILȚIU-DANCUȘ
Trei văji ieudeni în stranä

Dalles-ul a luat acum o înfățișare juvenilă, grație tinerilor care expun acolo și operelor pline de avânt din grupul domnului TOMAZIU în sala din fund. E o grupare prezentată foarte frumos, bine alcătuită, cu o serie de lucrări variate, pline de gust, nu de prea mare importanță ca mărime, sau ca suflu, dar de o calitate, întru totul **deosebită...** Am întâlnit aci o slăbiciune a noastră, pe d. **Drăguțescu,** poate cel mai delicat, cel mai colorist, dintre desenatorii noștri dublat de un mânuitor extraordinar de sensibil al peniței.,. Nu vrem să insistăm dar ne simțim față de dânsul, capabili de orice părtinire. Cu un ochiu amuzat, am revăzut vechile „orori" ale publicului ce-și frângea neînțelegând, creerii, în fața tablourilor cubiste. Aceste „orori ' sunt foarte interesante înfăptuiri ale pictorilor din grupare... puțin cam demodate, căci prea pur cubiste, am fi preferat, cât ne privește, un pas după, sau chiar mai mulți.,. Ceva suprarealist, așa, de pildă, un ou cu un fir telefonic agățat de un cargobot, din care iese un jaguar, intitulat „primăvara în planeta Marte" !

Am remarcat tablourile domnului TOMAZIU, cu ale cărui compoziții constructive am început să ne împăcăm deabinelea. Sunt apoi gravurile domnului DOBRIAIN și cuceritorul talent al lui ȘTEFAN HABLINSCHI care în arta teatrului, decor și costume, are o deosebită pricepere. Nu înțeleg de ce n'o folosesc directorii noștri de scenă.

Din păcate toți acești domni nu aveau pregătite reproduceri pentru a putea da o idee despre opera lor. Cele două machete prezentate sunt excelente, precum și desenul colorat făcut după frescele bisericilor noastre. Spațiul nu-mi îngădue să vorvesc cât aș fi voit de fiecare, de catifelatele desenuri ale domnului TOMAZIU de pildă. De căsuța aceea din stânga a domnului ȚIPOIA...

Inainte însă de a vorbi de doi dintre cei mai importanți pictori de aci, pentru că sunt într'adevăr două personalități care în afară de arta lor, trebue să ne fie dragi pentru că sunt ardeleni, să ne oprim în sala celui răsfățat de zei, GEORGE VÂNĂTORU.

Cum intri îți ia ochii culoarea ! Roșuri aprinse, albastruri frenetice, verzuri, galbenuri dansează o sarabandă care în curând... trebue s'o spunem, te sufocă. Este o orgie de culoare, un belșug deșănțat, iertat fie-mi s'o spun, trântită în fel și chip, în vărgi late, lungi, subțiri, de-acurmezișul și de-alatul tabloului, fără o armătură precisă de desubt, un suport. Apoi toate aceste peisaje din Crimeea se aseamănă, să fie făcute la Sinaia sau în Patagonia ar fi la fel. Nu au caracter local, să mă ierte că i-o spun domnul VÂNĂTORU. Domnia-sa pretinde că nu gustă pe ANDREESCU pentru că e prea aproape de pământ ; preferă focurile bengale !

Credem că sobrietatea acestui **pictor în toată puterea cuvântului** i-ar fi făcut mult bine. L-am cunoscut la început pe d. VÂNĂTORU atunci când tonuri suave, delicate se potriveau așa de bine cu trăsăturile domniei-sale subțiri... Bineînțeles a evoluat ! Și este acum răsfățat de zei... probabil că noi nu ne pricepem.

De fapt, nepriceperea în pictură este de multe ori tare comodă, îmi îngădue entuziasmul pentru arta primitivă a domnului BILȚIU-DANCUȘ. Nu cred că fie ceeace se numește la noi un om de gust, maramureșanul BILȚIU. Hotărît că-și ascunde tablourile cele bune și oferă ochiului mai cu seamă, cele cu cusururi. Dar pictează iarna cu atâta drag ! Parc'ar fi un frate modest, un frate sărăcuț al lui **Breughel.** Un frate dulce ieșit din țărișoara noastră. Domnia-sa nu știe ce e ala „materie" (vezi kiograme trântite cu mistria), domnia-sa nu știe ce e ala „pictat", articulat cu o buză groasă plină de sine. Domnia-sa nu cunoaște ultimele teorii la modă venite direct din Paris. Domnia-sa însă, de s'ar duce la Paris cu 12 bucăți alese, **pe care le știu eu,** ar auzi pe Francezi zicând: „Tiens, c'est épatant, voilà enfin un Roumain qui ne nous imite pas".

Mi-a rămas așa puțin spațiu pentru domnul VLASIU pe care l-am numit pictor și este și sculptor. Un sculptor care știe ce e **aceea sculptură.** D. VLASIU merită o oprire lungă asupra puternicelor sale însușiri. In domnia-sa este o forță telurică, un izvor care țâșnește din toate părțile exprimându-se'n piatră, marmură, desen sau pictură cu o tărie nu totdeauna disciplinată, dar caldă și vie. Hotărît, din Ardeal ne va veni mântuirea.

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

Note italiene

FRANCESCA DA RAMINI

Condus de Virgilius — simbol al rațiunii — Dante își începe călătoria în lumea de dincolo, cum era firesc, cu coborîrea în Infern, oprindu-se în Purgatoriu, pentru a ajunge, purificat, în Paradis.

Din lumea de blesteme și întuneric poetul urcă, trăind întreaga dramă a sufletului omenesc, până la contemplarea Trinității Divine. Dacă Purgatoriul și mai ales Paradisul, prin realitatea lor pur imaginativă, erau mai greu de concretizat în artă, Infernul oferă în fiece cânt, exemple de mare poezie.

Căci mai aproape de om este durerea; veșnica beatitudine, neștiută încă de muritori, rămâne abstractizată în cuvinte, fără puterea de evocare a unui sentiment trăit.

Infernul dantesc, cu puterea lui plasticizatoare, cu toată măreția neputinții umane, rămâne un moment unic în istoria literaturii universale.

Protagoniștii trăesc bine individualizați, purtându-și, scrâșnind din dinți, pedeapsa, mai păstrând încă ceva din patima ce-i mistuise în viață, nedesprinși complect de ea, ci mereu cu nostalgia „lumii".

In Purgatoriu, Dante întâlnește umbre care-au uitat pasiunile de odinioară; înclinate smerit pentru pocăință, ele poartă numai dorul Paradisului. Iar în Paradis, doar lumini.

Poate de turburarea acestor lumini fuge cititorul, și se oprește mai des asupra cânturilor din Infern; sunt mai aproape de condiția lui de ființă șovăelnică, purtată mai mult înspre păcat :

„E come i gru van cantando
[lor lai,
Facendo in aer di sé lunga riga,
Cosi vid' io venir traendo guai
Ombre portate dalla detta briga"
(Cântul V)

Intrând într'al doilea cerc infernal, după ce Virgilius îmblânzește pe Minos, Dante ajunge într'un loc „d'ogni luce muto", unde un uragan înspăimântător, care nu se oprește niciodată, poartă cu el sufletele damnaților. Sunt aici „i peccator carnali".

Și — spune poetul în versurile

sus citate — asemeni cocorilor ce-și țipă plânsetele, sburând în lungi șiruri, așa veniau, purtate de vântul năpraznic, sufletele îndurerate.

Semiramida, Dido, Cleopatra, Achille, Paris, Elena, Tristan toți cei ce fuseseră în viață, robiți de dragoste. Induioșat, ca unul ce plătise îndeajunse chinuri acestui capricios zeu, Dante vrea să vorbească:

„A quei duo che insieme vanno,
E paion si al vento esser
[leggieri"

Aceștia doi, care și în Infern sunt nedespărțiți și par atât de fragili în bătaia vântului, sunt Paolo și Francesca.

Smulgându-se pentru câtva timp din vârtejul pedepsei, pentru a răspunde chemării poetului — în cursul călătoriei dantești se fac multe asemenea excepții — cele două umbre se apropie de cel ce dorea să știe cine sunt.

Iar Francesca își deapănă repede, scurta ei poveste de iubire. Dragostea ei pentru frumosul Paolo a fost așa de mare, încât nici în Infern n'a părăsit-o ; a fost o dragoste fără noroc, pe care-au trebuit s'o plătească amândoi cu moartea. Dar, neînsemnată consolare,

„Caina attende chi vita ci
[spense".

Copleșit, Dante își pleacă privirea, nemai putând spune nimic. Virgilius însă, printr'un mustrător „Che pense?" îl face să-și reia firul vorbirii și timid, poetul își arată compătimirea pentru suferințele celor doi nefericiți.

— „Francesca, i tuoi martiri
A lagrimar mi fanno tristo e pio.
Ma dimmi, al tempo de'dolci
[sospiri,
A che, e come, concedette amore
Che conosceste i dubbiosi desiri?"

Curioziatea poetului care vrea să cunoască amănunte atât de dragi amintirii celor doi îndrăgostiți, o face pe Francesca să evoce timpul fericit în cuvinte pline de o miraculoasă simplitate și de o nemai întâlnită, profundă melancolie.

— Nessun maggior dolore,
Che ricordarsi del tempo felice
Nella miseria.

Nici o durere mai mare, decât aducerea aminte în nenorocire, de timpuri fericite.

Citeau într'o zi, ca un simplu divertisment, povestea de dragoste a lui Lancilotto și a Ginevrei, unul din multele romane de felul acesta, care circulau pe atunci.

Și, fără să-și dea seama ce se întâmplă, de vină fiind doar atmosfera de vrajă ce le-o țesu'n jur povestea de iubire a celor doi eroi,

— La bocca mi baciò, tutto
[tremante.
Galeotto fu il libro, e chi lo
[scrisse.
Quel giorno più non vi leggemmo
[avante.

Din mijlocul încântării aceleea de început de dragoste, cei doi nefericiți au pășit direct în vârtejul amețitor al Infernului. De aceea Francesca nu poate uita pe cel ce i-a dat atât de repede morții și parcă se simte oarecum răzbunată, știindu-l în chinurile mari ale „Cainei".

„Mentre che l'uno spirto questo
[disse,
L'altro piangeva si, che di pietade
I' venni men cosi com'io morisse:
E caddi come corpo morto cade".

In timp ce Francesca vorbea, celălalt spirit, Paolo, plângea atât de sfâșietor, încât de milă, poetul are senzația că se sfârșește și „căzu cum cade un corp mort". Iar cei doi nedespărțiți îndrăgostiți își vor fi luat locul în grupul din care se smulseseră pentru câteva clipe, lângă Didona.

Cunoscătorii poeziei italiene anterioare „Divinei Commedia" — chiar când e vorba de acelaș poet, dar din „Vita nuova" — simt imediat, în prezența Francescăi da Rimini și a altor figuri din Infern, că se găsesc în alt climat poetic. Trubadurii, ca și poeții „dulcelui stil nou" se închinau acelei abstracte „donna angelicata", femeea-înger, abea aruncând o fugară privire celui ce-i implora mila. Inconjurată de-o aură aproape mistică, îndepărtată de tot ce este pământesc femeea se pierdea printre cetele de îngeri, lăsând iubitului doar amintirea unei fețe de culoarea perlei sau a buclelor de aur.

Francesca da Rimini își capătă o puternică individualitate; nu mai e anonima și încărcata cu aceleași eterice atribute „donna" cântată de-atâția poeți.

Are un anumit caracter, o istorie care e numai a ei, amintiri, pasiuni, dureri: o viață bogată, prodigioasă în comparație cu palidele castelane. Francesca da Rimini e o ființă reală, vie, nu mai cochetează cu transcendentul; ea este, cum spune și De Sanctis „la prima donna del mondo moderno".

SORACTES

DESTIN MAJOR

de CORNELIU PENESCU

De dis de dimineaţă începuse să plouă. Prin sita deasă a Cerului, razele soarelui încercau să iasă din copcile de lumină, să mai limpezească nitel pământul udat şi de apă şi de sânge.

Intr'o viroagă, ca într'o peşteră, un batalion din regimentul de vânători al unei Divizii îşi aştepta comandantul, anunţat din ajun de aghiotant, că o să vină dela Bucureşti.

Oamenii aşteptau tăcuţi, cu căştile peste urechi. Bătălia începuse de câteva zile şi rezistenţa duşmanului deacurmezişul drumului spre Dalnik, nu vrea să cadă, cu tot eroismul infanteriei Diviziei. Şi era formată din Români de prin partea de jos a Bucovinei şi din ciobanii Moldovei de sus.

Ştiau ei hăitui cu lupii flămânzi şi nu le era teamă, cu toate pierderile suferite. Dar le lipsea ceva şi ei nu-şi dădeau seama, de ce le trebue, ca să poată răsbi blestemata de cotă, unde pieriseră atâţia dintre ei.

— Ci-că vine dela Bucureşti don' Colonel al nostru, rupse tăcerea fruntaşul Mândruţ, bucovinean din părţile Sucevei.

— Aşa dzâcea şi don' Locotinent aghiotant, răspunse sergentul Bărbăţel, din sat cu Mândruţ. O mai fost făcut şi răsboiul ăl mare, di ni-o scăpat pi noi din robie.

Aista ştie a să bati bini şi d'amuş om putia răsbi cota ceia, cu noi şi ălălalt batalion din rezervă.

— Apăi, chiar aşa ar să fie, că don' Locotinent dzâcea că don' Colonel al nostru îi mic di trup, da' mare di suflet şi om putea atunci cu noi şi cu Dumniezeu să hăituim lupchii aiştia, mânca-i-ar scorpiile de nebotezaţi.

— Iaca, începu să brohoiască şi scroafa a bătrână. Ia mi te ţâni amuş, cum s'o sparge.

Peste dealurile din jur, obuzele artileriei grele sovietice încercau să atingă satul Fridenthal, din care fuseseră scoşi sovieticii, cu două zile mai înainte.

Şi trăgeau, trăgeau mereu, împrăştiind obuzele pe întinsul câmpiei din faţa satului, căutând să scoată din satul neocupat, forţele române pe care le bănuiau ascunse în el. Dar nu loveau nici satul, nici văgăunile pe unde cele două batalioane din rezerva Diviziei, aşteptau ora intrării în foc.

Din când în când, patrule de avioane sovietice mitraliau culturile, aruncând şi bombe. Dar nu nemereau ascunzişurile noastre.

Dinspre front, clinchetul mitralierelor şi răbufneala brandt-urilor îi făceau pe vânători să se lase şi să se ridice, ca şi când lupta se desfăşura în faţa lor, iar nu la aproape doi kilometri mai în colo.

Spre mijlocul zilei, batalionul fu prins în ochii noului comandant. Nu-l văzuse nimeni când s'a apropiat. Cu pelerina de ploaie pe umeri, cu boneta de campanie, cu mănuşi şi cravaşa în mâna dreaptă, n'avea nimic din aspectul luptătorului obişnuit prin partea locului.

A intrat în mijlocul batalionului şi oamenii l-au simţit ca al lor de totdeauna.

Cu monoclu în ochi, purta pe braţul stâng semnele din răsboiul trecut în care fusese de două ori rănit şi din care rămăsese cu un picior mai scurt decât celălalt.

Ca ofiţer superior, a cerut să plece pe front pentrucă, dascăl al atâtor sute de ofiţeri, socotea o datorie de conştiinţă să fie acolo cu cei pe cari-i pregătise pentru a se jertfi Patriei.

Sosit la regiment i s'a dat ordin să ia ajutoria regimentului. Dar n'a primit.

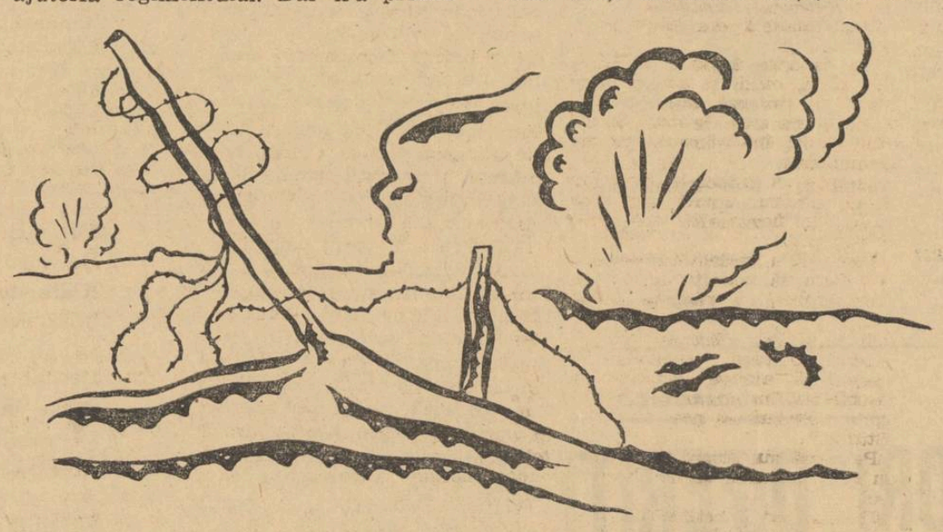

„Eu n'am venit aici, domnule Colonel, să comand căruţe cu făină şi ovăz. Ertaţi-mă, comand batalion sau plec în altă parte".

Liniştit, dar hotărît, şi-a salutat comandantul şi a plecat încet, târşind piciorul, să-şi ia comanda batalionului, peste care a dat în viroagă, fără să-i simtă nimeni şi tot aşa de hotărît.

. . . . . .

Batalionul era pregătit de luptă. Aşteptau numai ordinul să se avânte la atac. Iar el a vorbit :

„Ştiu că vă gândiţi la mine, simţeam că mă aşteptaţi. Pe când eram în tren, sufletul meu vă prindea în el şi'n sborul trenului, gândurile mele toate ferecau inimile voastre, ca unite cu a mea, să învingem sau să cădem.

Am mai fost în luptă şi tot cu Moldoveni. Poate chiar cu părinţii unora dintre voi. Unii dintre noi au căzut atunci, dar cu folos şi folosul l-am simţit destul ca să pricepem taina războiului sfânt.

Părinţii voştri au murit atunci, dar priviţi în jur cum mândra Bucovină şi-a trimis fiii să se războiască pe drumurile ucrainiene, pentru o Românie care trebue să-şi hotărnicească în veacuri frontierele.

Ce bucurie mai sfântă pentru sufletele părinţilor voştri morţi la 1916, când ismt că alăturea de copiii lor luptă cei scoşi din robie cu propria lor viaţă. Aşa se împleteşte din generaţie în generaţie sufletul naţiei noastre, care n'a avut niciodată linişte şi poate n'o să aibă multă vreme.

Vrednicia nu se cântă în mandolină. Ea vueşte pe făgaşul inimii şi se vrea purtată în suflete".

„Au căzut părinţii şi s'au ridicat copiii. Lângă voi, mândrii bucovineni au venit să-şi dăruiască viaţa, nu ca o răsplată pentru ceeace s'a întâmplat cu douăzeci de ani înainte, ci din chemarea suferinţelor de veacuri, care i-au făcut să lupte întotdeauna pentru libertate şi pentru o Românie a lor.

Vă voiu duce în foc. Mă veţi vedea mereu în mijlocul vostru, aşa cum sunt acum. Duşmanii au gloanţe şi în această luptă, glonţul meu poate îmi este ales. Eu voiu cădea, dar voi veţi învinge.

După cât veţi vedea, lupta nu va dura mai mult ca treizeci de minute. Vreme mai multă vom pierde până când vom ajunge la limita de siguranţă a artileriei. Cred, să se scurgă o oră, dar dela semnalul cu racheta şi până la cucerirea cotei nu va mai trece decât atât: treizeci de minute.

La comanda batalionului va urma după mine, căpitanul Vasiliu.

Fără teamă. Cu mine veţi învinge".

Şi s'a dus, urmat de aghiotant şi de ofiţerul de legătură al Divizionului de artilerie, să pregătească detaliile luptei la postul lui de comandă.

Vacarmul se stinsese din ajun. Pe'ntinsul frontului liniştea părea să fi cuprins în calda ei alintare răgazul sufletelor obosite.

Doar spatele huruia necontenit cu evacuarea răniţilor şi alimentarea frontului.

Oamenii îşi aşteptau comandantul. Cu nervii strânşi, cu sufletele prinse de voinicia faptelor ce voiau să împlinească, fiecare se gândea la ce i se spusese şi la ce are de făcut.

Nu vorbea nimeni ; dar se uitau cu ochii peste deal, la cetatea ce trebuia învinsă.

O rumoare generală ca un fior străbătu companiile pe rând : o vinit don' Colonel.

Ofiţerii primiră ordinele scrise. Scurte, dar precise. Fiecare unitate îşi avea rolul ei în drama nebănuită încă şi pe care trebuia să o joace.

Câteva minute mai târziu bubuiturile băuiau văile, purtând în miezul zilei spasmele clipelor ce se vor scurge.

Colonelul Trofin se ridică în picioare. Un semn cu mâna şi oamenii porniră în unităţi, cu arma purtată vânătoreşte şi în pas cadenţat.

In curând câmpia întreagă se acoperi în broderia formaţiei de apropiere. Mergeau tăcuţi, cu ochii căutând locul comandantului lor.

Un alt semnal şi batalionul se opri, culcat la pământ. Doar Colonelul Trofin în picioare, cu binoclul la ochi, ordona ofiţerului de artilerie nouile concentrări pe poziţia comunistă.

Traectoriile se mutară pe partea de Miază-zi a cotei.

Un semnal nou şi dreapta se împinse înainte, pe locul indicat în ordin, de unde se putea trage mai bine cu mitralierele şi brandt-urile batalionului.

Cunoştea fiecare palmă de pământ. Eri, când ofiţerii lui credeau că s'a dus să se odihnească, pentrucă deabia venise de pe drum, comandantul a străbătut câmpia pe care trebuia să-şi conducă unitatea.

Artileria îşi schimbă din nou traectoriile, de data aceasta la centru.

Batalionul o porni cu aceeaşi vigoare.

Mitralierele şi brandt-urile începură să-şi depene firul morţii pe locurile de unde ochii comunişti căutau să deslănţue barajul focului ucigător.

Oamenii ajunseseră la câteva zeci de metri de clina dealului. Ochi vrăjmaşi se pândeau reciproc. Batalionul aştepta semnalul cu racheta.

Pământul se cutremura. Uneori, prin fumul stârnit de explozii, capete şi mâini de bolşevici se ridicau în aer şi cădeau la pământ de părea că lupta se schimbase într'un teatru de marionete, în care un scamator satanic scoate din tolba acoperită cu fumul magic părţi omeneşti pe care le reconstitue după cortină şi le pune apoi să tragă de pe scenă cu arme de soc. Dar vaetele, eşite din vacarmul tunului, întăreau sufletele ostaşilor Colonelului Trofin şi teatrul era realitate.

Racheta se declanşă. Stele roşii pluteau din văzduhul cenuşiu spre pământ, deschizând drumul presimţirilor lui Trofin.

Batalionul se aruncă într'un iureş năprasnic, luând în piept ultima sută de metri.

Cu cravaşa în mână, tot timpul în picioare printre gloanţele duşmane care vuiau din toate părţile, îşi dirija oamenii cu o linişte de nebănuit.

Invălmăşeala produsă nimici ultimele rezistenţe şi poziţia fu cucerită cu întreg întinsul dealului.

Cu focuri răslete, vânătorii urmăreau din când în când câte un bolşevic ce fugea îngrozit de arătările din spate.

Doar ochii comandantului veghiau pe întinsul luptei. Simţea că nu s'a terminat povestea şi aştepta aşa cum prevăzuse la început, contra-atacul inamic. Până atunci puse ordine în unităţile amestecate şi împinse mitralierele pe direcţiile cele mai periculoase.

Contra-atacul inamic se produse ca din senin, izbind flancul de Miază-Noapte al Batalionului.

Mitralierele lui Trofin începură să ţăcăne secerând, valuri după valuri, comuniştii hămesiţi de sânge şi de ură.

Pierduseră o linie bună de apărare şi ştiau ei ce înseamnă aceasta. Dar nu răzbiră. Spectrul morţii îi alungă către locurile de unde porniseră ca să revină totuşi în huruitul sinistru al carelor, mai impetuoşi, mai mulţi.

Lupta se complica şi mijloacele anticar ale Batalionului se rezumau numai la două piese.

Stânga lui Trofin cedă. Ingândurat, puse secţia anti-car în bătae. Primul tanc, plesnit în plin, se întoarse pe şenilă şi rămase desghiocat pe-o rână, ca un urs uriaş cetuit în cap.

Dar stânga ceda mereu.

Lăsă secţia să tragă şi aduse compania de rezervă înapoia dreptei.

In fruntea ei plecă la un nou atac asupra infanteriei comuniste, pe care o puse în panică.

Un glonţ îi prinse inima. O şuviţă de sânge şi omul căzu în mijlocul batalionului ce-i cucerise cota.

Târziu, în noapte, hugues-ul purta la comandamentul armatei, pe banda albă receptoare, un scurt raport :

Cota 80 a fost cucerită. Locotenent-Colonel Ion Trofin a căzut.

Când doarme pământul

(Urmare din pag. 6-a)

— Când plecaţi înapoi? îl întrebă sanitarul.

— Am fi vrut mâine, da' dacă-i nevoe... dădu din cap bătrânul.

— Plecăm mâine... zise Teofil.

— Mâine! mormăi tatăl cu sufletul negru de supărare. Băiatul rănit... puşca pierdută... Parc'am pornit cu stângul...

— Până mâine poate se desumflă... zise sanitarul.

Le dădu doctorii. Ii învăţă ce să facă. Il plătiră şi plecară...

Deşi era noapte, târziu, vestea că lupii atacaseră nişte drumeţi pe culme, se răspândi în sat. Când ajunseră la casa la care poposiseră, găsiră mai mulţi oameni cu felinare strânşi în jurul fiarei ucise. Povestiră întâmplarea şi oamenii îi priveau cu ochi holbaţi. Dacă n'ar fi văzut fiara ucisă şi braţul legat al flăcăului, ar fi crezut că-s paiavre. Apoi trecură în casă, masa era aşezată, îi aştepta: şipul cu vin era în mijloc...

Mâncând, bând, dar mai ales povestind, se încălziră şi supărarea le mai trecu. Povestind întâmplarea, trebuiră să povestească şi despre puşca pe care o pierduseră pe drum. Se întoarse în trecut şi firul povestirii noui se legă cu al alteia vechi. Povesti din război, cum câştigase Virtutea Militară, cum venise Regele la patul lui... Ascultătorii îl priveau cu admiraţie şi ei îşi simţiau sufletele înoite. Teofil uitase de rană, care nici nu-l mai durea şi tatăl uitase de puşcă şi de întâmplarea grozavă...

Târziu rămaseră singuri şi se întinseră pa laiţă, cu ochii în podul negru.

— Oare ce face mama, acum? întrebă Teofil, într'un târziu.

— Mamă-ta? O fi dormind, sau s'o fi gândind la drumul nostru... şi glasul lui avea altă intonaţie, mai blândă.

Liniştea îi cuprinse iar şi-şi simţiră pleoapele grele de somn...

...Auziră bătăi în uşă. Crezură că atunci adormiseră, dar poate nici nu adormiseră, ci numai fuseseră într'o stare de toropeală şi venise cineva să-i scoale din somn.

Era gazda. Ii anunţă că se lumina de ziuă. Cântaseră cocoşii...

Teofil uitase de rană şi, când să se ridice, se sprijini în mâini. Recăzu pe pernă, cu un geamăt. Tatăl se apropie de el şi-l ajută să se ridice.

— Aşteaptă-mă aici... Tot n'ai să-mi poţi ajuta... Mă duc cu el...

„El" era gazda. Tatăl ieşi şi el rămase singur. Rana începu iar să-l doară. Parcă îl durea osul. Durere adâncă, surdă.

Timpul trecea greu. I se păru un veac până ce auzi iar sgomot în faţa casei, şi clinchetul dulce al clopoţeilor. Săniile încărcate scârţâiau. Lumina învinsese întunerecul şi se strecura acum şi 'n casă.

Intră tatăl şi-i ajută să-şi îmbrace cojocul şi sumanul.

Plecară...

— Vremea-i ca ieri, nici mai bună, nici mai rea... să nu întârziem să ne apuce mai rea... zise omul.

Mergeau pe lângă sănii. Teofil simţea fiecare sdruncinătură a pasului în mâna bolnavă, îl săgeta şi-l ardea: ardea în locul acela un foc mocnit. Era slăbit, obosea repede şi din când în când se mai urca pentru câteva clipe deasupra, pe lemne, ca să se mai odhinească. Avea noroc că drumul era puţin aplecat, săniile alunecau aproape singure... Dacă ar fi fost deal, ar fi fost mai prost...

Trecuseră peste culmea unde fuseseră ieri atacaţi de lupi. Mergând pe lângă sanie, Dinu Simion întorcea capul când într'o parte când într'alta, cercetând câmpul şi zarea. Nu mai ningea, dar erau nouri de zăpadă sus şi'n fiecare clipă putea să înceapă ninsoarea. Ar fi fost mai greu. Intinsul era înegurat şi trist...

Dela un timp observase două umbre în negura zării, întâiu crezuse că se înşelase, apoi nu se mai îndoi. Erau doi lupi. Când se apropiau, când rămâneau în urmă, ca nişte puncte.

— Poate au de gând să ne facă iar de petrecanie! îşi zise el şi întoarse capul spre sania pe care era cocoţat Teofil. Stătea ogârjit, cu capul plecat, parcă ar fi privit mereu mâna legată de gât. I se făcu milă de el. Nu-l mai strigă..

Il strigă totuşi, mai târziu, când umbrele dihăniilor se apropiară atât de mult încât le distingea bine.

— Te poţi bizui pe-o mână?

— Dece tată, tresări Teofil, încruntându-se

— Apăi, uite-te 'napoi...

Teofil îl ascultă, privi înapoi, văzu dihăniile şi sări jos. Isi pregătiră topoarele. Parcă le-ar fi văzut pregătirile; dihăniile rămaseră iar umbre în zarea plumburie; mai târziu se topiră de tot...

— Crezi că-s tot acelea care ne-au ieşit ieri în drum ? întrebă flăcăul.

— Se poate... Fiara-i răsbunătoare, ca şi omul... Ba mai cred că lupii cari ne-au atacat, au fost aceiaşi pe cari i-am văzut întâi şi ne-au ocolit... S'au ascuns după dâmb, ca să ne ia dintr'odată. Am avut mare noroc că am scăpat... Fiara flămândă îi ca turbată... dă unde nimereşte.

— O fi aşteptând să se lase noaptea să ne atace...

— O fi ş'asta...

Ajungând în locul unde descoperiseră pierderea puştii, tatăl zise :

— Să nu trecem ca orbeţii, să căutăm puşca înc'odată...

Incepu să răscolească iar cu picioarele zăpada, să se aplece când simţea că piciorul atinsese ceva tare în omăt...

Urmele săniilor, pe care le făcuse ieri, nu se mai cunoşteau. Pe-aici ninsese mai mult. Caii trăgeau mai greu şi din când în când se opreau să răsufle. Se lăsa înserarea.

Atunci apărură în urma lor nişte luminiţe tremurătoare. S'apropiau, creşteau, scădeau. Intr'un timp li se păru că sunt la o asvârlitură de băţ...

— Ia seama... zise tatăl şi cu toate că se stăpânea, glasul îi tremura uşor.

— S'aprind garniţa pe care am luat-o din sat... zise Teofil.

— Aprinde-o... încuviinţă bătrânul.

Opriră caii, care erau iar neliniştiţi. Flăcăul se chinuia s'aprindă fitilul cu chibriţelniţa. Tatăl zise :

— Să le facem şi noi o leacă de petrecanie... Poate ne lasă în pace...

— Cum?

— Să dăm foc la nişte paie...

Luă câteva braţe de paie din sanie şi le puse pe zăpadă. Aprinse chibriţelniţa şi o vârî sub paie. Se ridică un fum alburiu, care se înroşi îndată şi flăcările pâlpâiră repede, înălţându-se şi înroşind întunerecul. Se întinse în jurul lor un glob de lumină în care umbrele li se întindeau ca nişte fantome.

Dădură bice cailor şi se îndepărtară lăsând focul în câmp. Din vâlvătae se ridicau spre cer valuri-valuri de scântei.

Indepărtându-se, din când în când întorceau capul; mult timp văzură punctul roşu, micşorându-se; apoi se stinse şi întunerecul nu mai avu nici o spărtură...

Numai în jurul lor pata de lumină aruncată de gazorniţă tremura, micşorându-se şi crescând, după cum veneau asupra ei palele de vânt.

— Să ştii că tot nu ne lasă în pace... zise după o bucată de vreme tatăl. S'au înmulţit...

Se vedeau iar luminiţele în urma lor. Erau mai multe. Desigur că dihăniile mergeau răsfirate, fiindcă între luminiţe — două câte două — erau distanţe mari.

— S'apropie ceasul greu... Ne vor înconjura... mormăi tatăl neliniştit.

— Nu mai avem mult până acasă... Să mânăm mai repede...

— Hii... hii...

Dar caii erau obosiţi. Trăgeau mai greu. Simţind biciul, ei smunceau, se grăbeau o bucată de drum, apoi se opreau istoviţi. Era mai bine şi mai cu folos să-i lase în voia lor...

— Ajungem... Se vede lumina ferestrei... Mama ne aşteaptă... strigă deodată Teofil, şi 'n glasul lui vibra o bucurie năvalnică..

— Să-i dăm şi noi un semnal... să mai aprindem o pâlălaie...

Caii simţiră apropierea casei, a hodinei, a aşternutului cald. Grăbeau paşii fără ca şfichiul biciului să-i mai atingă. Dinu Simion luă un braţ bun de paie, îl trecu pe deasupra gazorniţei şi-l aruncă în drum. Vâlvătaia izbucni, înălţă flacăra ca un sfredel în sus, spre bolta de întunerec, scăzu şi pieri repede.

Din ce în ce luminiţa dinaintea lor creştea. Mai târziu se văzu ca un muşuroiu pe zăpadă, departe. umbra aşezării din câmp.

Le reveni curajul. In suflete le năpădi o căldură plăcută. Erau şi ei mai sprinteni. Şi Teofil dădu drumul chiotului, cu care-şi anunţa întotdeauna sosirea. De câte ori îl auzeau, inima părinţilor creştea; în chiotul lui vibra toată tinereţea şi voinicia feciorului lor !

— Nu te mai doare mâna? îl întrebă tatăl.

— Mă doare, da' mai puţin şi vreau să uit...

Cotiră din drum pe drumeag. Casa era la câţiva paşi.

— O să te oblojească mă-ta cu ce-o şti şi ţi-o trece mai repede.

Câinii de după gardul înalt îi simţiră şi hămăiau şi scheunau, arătându-şi bucuria. S'auzi uşa deschizându-se, apoi sgomot la poartă.

— V'aţi întors? întrebă femeea de prisos.

Ochii ei ageri îi cercetau prin întunerec.

— Ne-am întors... zise omul şi din glasul lui, ea înţelese că se întâmplase ceva.

— Ce-i? întrebă ea şi întrebarea fu ca un ţipăt scurt.

— Am pierdut puşca... spuse omul, după ce trase sania în mijlocul ogrăzii.

— Hi!

— Da şi ne-au atacat lupii...

Glasul femeii pieri înainte de a se înfiripa, dar se văzu în întuneric cum statura i se înalţă şi s'apleacă spre faţa bărbatului.

— Aţi păţit ceva ?

— Vezi de băiat...

Mama scoase un ţipăt scurt şi se repezi la Teofil. Dădu să-l prindă de mâini, dar nu-i găsi decât una şi începu să tremure de spaimă.

— Ce ai ?

— Nimic ! M'au încolţit în braţ... M'a bandajat sanitarul. Trece... şi râse silit.

Mama îl prinse de mâna sănătoasă şi-l trase după ea în casă.

— Doamne... Doamne... se văita ea şi plângea încet, cu scâncet...

La lumină, îl privi în faţă şi se îngrozi. Se repezi şi puse două oale cu apă pe plită. Scoci0rî sub grinda podului, după horn. Luă nişte pacheţele, o legăturică, le desfăcu. Umbla de colo-colo, repede, ca o sfârleză şi fusta-i lungă până în pământ şi largă, îi lovea picioarele, cu sgomote mici ca nişte plesnituri ale unei nuele în apă. Când desfăcu legătura făcută de sanitar, se îngrozi; mişcările ei se înteţiră. Teofil o privea în tăcere, şi deşi degetele ei umblau pe rană, apăsau, strângeau, — nu ţipa, nu gemea. Resimţea plăcerea duioasă a copilăriei, când se îmbolnăvea şi toată grija părinţilor lui se îndrepta şi curgea spre el ca o apă binecuvântată...

...Când intră şi tatăl în casă, legătura nouă era gata. Era pusă şi masa. Din strachinile înalte se ridicau aburi mulţi şi le gâdilau nările. Femeia răsturnă mămăliga. Ei îşi făcură cruce, apoi se aşezară pe scăunelele joase, în jurul mesuţei rotunde...

— Am trecut prin mare cumpănă... zise omul.

Mâncară în linişte. S'auzeau numai sorbiturile regulate...

După ce terminară, bărbaţii îşi întoarseră scaunele şi feţele spre focul din plită. Tihna îi învăluia ca un abur, ca o vrajă.

Omul începu să povestească păţania...

Femeia alerga de colo-colo, ca mai înainte. Strânse hârburile, aşternu paturile. Făcând acestea era cu urechea la vorbele lui...

Nici unuia nu i se părea că ceeace povestea Dinu Simion li se întâmplase la nişte oameni şi că acei oameni erau chiar ei. Li se părea că era o poveste ca toate poveştile...

(Continuare şi sfârşit în n-rul viitor)

Cronica literară

„Sanda", roman de Mihail Şerban

(Editura „Cultura românească", Bucureşti, 1941)

„Vergu Ocu", de Tib. Tretinescu

(Editura „Albatros", Bucureşti 1941)

In relaţiile noastre zilnice, **viaţa-aşa-cum-este** are o valoare argumentativă deseori invocată. Tot ce-i seamănă îşi justifică existenţa prin asemănarea cu ea. Dacă viaţa ni se pare uneori posomorîtă, pustie şi stearpă de înţeles, dece n'am admite şi o literatură care să echivaleze prin sugestie şi atmosferă, pustiul sau zădărnicia unei atari existenţe? Acesta şi este de fapt principiul de la care se autorizează realismul ca viziune de artă literară. Capodopera neîndoelnică a concepţiei realiste despre **viaţa-aşa-cum este**, în echivalarea ei prozaic literară, credem să fie **„L'éducation sentimentale"** a lui Flaubert, roman care înscrie curba unei experienţe decisive şi desigur cea mai des fermecată şi mai fără leac din câte cunoaştem în literatură. Mediocritatea existenţei eroului cărţii, Frédéric Moreau capătă amploarea de semnificaţie a unei legi înscrisă ca o condiţie de neînlăturat a firei omeneşti, de sub a cărei constrângere nivelatoare doar geniul se poate sustrage, creîndu-şi condiţiuni proprii de existenţă şi expresie.

Dacă cenuşiul este unul din tonurile afective cele mai deseori întâlnite în expresia literară a existenţelor mediocre, trandafiriul este obişnuit nuanţa îmbietoare care ne întâmpină la începutul oricărei experienţe a vieţii. Adolescenţa e confuză şi turbure, duioasă şi dulceagă şi desigur lipsită de gust sau, ceea ce înseamnă acelaş lucru, cu gustul încă neformat. Vârsta fizică şi sufletească a eroilor romanului **„Sanda"**, e vârsta adolescenţei. Asemănarea cu viaţa, echivalarea ei prin literatură este atât de aidoma, încât o nedumerire îşi face loc: a născut oare autorul, din dorinţa poate de a fi cât mai veridic, să ne înfăţişeze stilul de viaţă interioară al adolescenţei, chiar cu mijloacele proprii de-a exterioriza şi exprima literar ale vârstei acesteia? Sentimentalitatea duioasă şi dulceagă revărsată în paginile romanului, banalitatea cursivă a stilului se cuvine să fie puse numai în seama adolescentului care-şi consemnează în jurnalul intim, cu o îngăduinţă explicabilă, toate efuziunile şi reveriile inerente vârstei — sau trebue făcut răspunzător şi autorul?

Adolescenţii din romanul d-lui Mihail Şerban sunt la fel cu aceia care am fost fiecare. Interesul pe care-l simţim pentru Sanda, sau Fifi, sau Kiki e întreţinut deopotrivă prin arta scriitorului şi de amintirile proprii ale cititorului, care-l întovărăşesc în lectura cărţii. Fără îndoială este propriu literaturii să provoace în cititor acea uitare de sine care-l duce uneori până la desăvârşita identificare cu destinele eroilor cărţii. Dar cititorul al cărui gust este exersat şi format prin lectură îndelungată, oricât ar recunoaşte ca autentică ambianţa sufletească de visătorie vagă şi exaltări adolescentine a eroului din romanul „Sanda" — povestitorul la persoana întâi al cărţii — nu ar putea primi totuşi — fie chiar ca document sufletesc, în lipsa valorii de artă — cursivitatea prea facilă a acestei literaturi emoliente şi fără vlagă. Ne putem lesne închipui că „literatura" unui tânăr pe la optsprezece şi douăzeci de ani este plină de efuziuni şi sentimentalităţi din cele mai banale. Adolescenţa dimpreună cu jurnalul intim al celui care o trăieşte fac parte desigur, din **viaţa-aşa-cum-este.** Dar grija documentării şi a veridicului nu trebuie să favorizeze astfel de confuzii.

Suntem siguri că un scriitor ar ezita să noteze imagini ostenite de întrebuinţare ca aceea a „covorului verde al ierbii" şi unele comparaţii ca de pildă „macii roşii ca sângele, care s'aplecau spre cărare în temeneli gingaşe", sau analogii după natura ca peisaj sufletesc, de acest gust îndoelnic: „bate uşor vântul şi cad frunze, ici-colo, ca nişte inimi însângerate"; ori această apariţie a Sandei din reveria amoroasă a lui Kiki: „Cum stă în picioare în faţa mea, soarele-i cade în păr, i-l năclăeşte în spuma aurie a luminii, de parcă poartă un nimb. In rochiţa albă, de voal, în ţesătura fină a căreia sclipesc fire de beteală argintie, îi mai lipsesc aripioarele, ca să fie înger...". Kiki am spus că este unul din personagiile proeminente ale romanului, adolescentul din ultima clasă de liceu, dela al cărui bacalaureat abia dacă trec doi ani până la sfârşitul cărţii. Vârsta sufletească e indicată prin nevoia lui abuzivă de visătorie şi vagul amoros, iar în afară, în relaţiile cu ceilalţi, cu Sanda mai ales, o neîndemânare compensată printr'o activitate lăuntrică a fanteziei exuberant revărsată, în absenţa oricărei cenzuri morale. Imprecizia şi oscilarea sentimentului iubirii lui Kiki, îndrăgostit de Sanda pe care o adora cu toată puterea de idealizare a vârstei dar turburat şi subjugat în cele din urmă prin simţuri, de prezenţa concretă a celeilalte fete, Fifi cu care se va şi însura, — se desfăşoară într'o succesiune de gradaţii sufleteşti a căror coeziune şi consecvenţă ne dau impresia puternică a destinului ce se împlineşte pe măsura condiţiilor lui lăuntrice, de neînlăturat. Impotriva dorinţei lui intime care este tot una cu aspiraţiunea către ideal, cu gestul lăuntric al oricărui om viu de a se înălţa deasupra propriei condiţii morale, Kiki va renunţa la Sanda, se va resemna, deşi practic, nimic nu pare să stea între ei care să-i împiedice de a fi unul al altuia. Nimic, în afara acelui imponderabil căruia-i spunem fatalitate şi care provoacă despărţirea, drama, desmeticirea din visătorie, la realitatea unei vieţi mediocre, —desfermecarea orizontului vieţii lui Kiki. Partea fatalităţii este indicată cu o artă sugestivă şi o sobrietate care contrastează plăcut cu fadoarea şi vaporozitatea celor mai multe pagini ale romanului.

Pe măsură ce respiraţia interioară a cărţii devine mai înfrigurată de presimţirea gravă a întâmplărilor ce vor urma, expresia moleşită până atunci se face mai sprintenă iar figurile stilistice tot mai rare ne apar juste şi necesare chiar. La o revedere pe care atât de mult o dorise, cu Sanda, Kiki notează această comparaţie care nu mai are nimic din gratuitatea ornamentală şi convenţionalismul „sufletului înflorit ca un cais în primăvară', dela începutul vieţii lui sentimentale: „cuvintele ei căzură ca o ploaie de vară peste un câmp însetat, ars de secetă".

Bănuim în intenţia autorului o concesie făcută unor cititori care desigur că au şi recunoscut-o, ştiind să o şi preţuiască, deoarece romanul **„Sanda"** a ajuns repede la a doua ediţie. E vorba de publicul ultimelor clase de liceu căruia îi este, subînţeles, dedicată cartea. In acest caz, desigur că unele rezerve pe care le-am făcut nu-şi mai au locul, ci se cuvine relevată preocuparea scriitorului de a menaja printr'o atenuare discretă, contactul prea brutal cu asprimea vieţii pentru sensibilitatea lesne vulnerabilă a unor cititori nefomaţi încă la şcoala realităţilor ei.

*

Vrând probabil să ocolească drumurile prea bătătorite pe unde sunt obligaţi să treacă cei mai mulţi începători în literatură şi din oroarea de locurile comune ale acesteia, din oroarea de **literatură** pur şi simplu, d. Tib. Tretinescu porneşte din apropierea celei-late extremităţi, afişând un cinism ostentativ menit să epateze pe consumatorul cuminte de proză literară în ambalaje voluminoase. Afinităţile d-sale cu suprarealismul se pot arăta lesne, dar ele nu ni se par concludente. D. Tretinescu are ce spune, şi în limbajul literaturii cea de toate zilele, lucru de care se poate convinge cititorul celor vreo cincizeci de pagini ale plachetei de nuvele **Vergu Ocu.**

Nu poate fi vorba, negreşit, pentru formarea acestei convingeri, nici de năzdrăvăniile improvizaţiei „libere" de la începutul cărticelei, nici de fleacurile nesărate, superior ironice, cu ifose aforistice de felul umătoarelor rânduri din „Destin obscur":

„Femeile singure, în intimitate, sunt mult mai vulgare decât ne apar în loje, pe stradă sau chiar la restaurant.

E ciudat faptul că în discuţii par a fi cele mai crunte vrăjmaşe ale manierelor denumite atât de convenţional şi relativ vulgare; fiindcă de îndată ce femeia sesizează la bărbat manierele cu pricina, orice posibilitate de apropiere între ei este exclusă.

De aceea, vulgaritatea este proprietatea exclusivă a femeilor".

Ostensivă ni se pare şi predilecţia autorului pentru scabros şi anormal („Maimuţa"), explicabilă prin dorinţa de originalitate cu orice preţ, care alungă însă proza d-sale din literatură, la periferia grotescului trivial pentru care interesul nu poate fi decât acela acordat unor „cazuri" clinice.

De nu erau paginile întitulate „Din cămaşa de forţă", cu un umor al situaţiilor comunicativ şi de calitate, dar mai ales nuvela „In sala de disecţie", menţionarea p l a c h e t e i d-lui Tretinescu nici n'ar fi avut rost la o cronică literară. Această din urmă proză nu ezităm să spunem că este a unui scriitor.

Cu tot gustul pentru macabru al autorului şi sexualismul de care-i îmbibată cartea, gradarea interesului până la efectul de surprindere final, din paginile „In sala de disecţie", vădeşte un simţ foarte atent al meşteşugului nuvelistic. E de remarcat şi sobrietatea expresiei care imprimă prozei o flexibilitate nervoasă, o netezime a conturului frazelor, punând în relief şi în valoare toate detaliile semnificative.

Ii rămâne d-lui Tretinescu doar să renunţe la ceea ce îi forţează şi deformează expresia firească şi la acea stearpă atitudine de superioritate critică, la care îl obligă teama de-a nu părea amăgit şi tras pe sfoară de propriile-i ficţiuni.

MIHAI NICULESCU

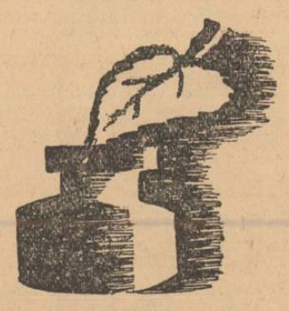

Note româneşti

ION DRAGOMIR: DISPERAŢII

O carte asupra căreia critica literară s'a pronunţat la vreme cu unanime elogii. Dacă ea a fost categorisită roman sau reportaj, lucrul acesta are puţină importanţă. Interesul stârnit în faţa criticilor şi a cititorilor, dispensează volumul d-lui Dragomir de etichetarea gen produse farmaceutice, neştirbindu-i cu nimic din farmecul conţinut în paginile sale.

Acţiunea mereu proaspătă, tempo-ul îndrăcit ce-l imprimă autorul acestei scrieri îţi iau răsuflarea în urmărirea eroilor şi-a situaţiilor.

Cea de a doua ediţie, apărută numai la trei-patru săptămâni după prima, e o dovadă elocventă a necontestatului succes pe care autorul volumului „Vin din Spania" îl recoltează cu „Disperaţii" săi.

CONVORBIRI LITERARE

Luptând cu greutăţi neaşteptate, ca mai toate publicaţiile de literatură, revista „Convorbiri Literare" întârziere într'un consistent nutârziere, într'un consistent număr dublu: pe Noembrie-Decembrie 1941.

Mereu în miezul frământărilor ce străbate ţara noastră, „Convorbiri"-le îşi continuă în acelaş timp nobila şi tradiţionala misiune de cultură pe care şi-a asumat-o acum trei sferturi de veac.

Din sumarul ultimului număr, notăm: C. Rădulescu-Motru: Gândirea filosofică; I. Petrovici: Reflecţii asupra mediocrităţii; George Murnu: Neamului românesc; V. Voiculescu: Scrisoare; Traian Săvulescu: Academia Română şi progresul ştiinţific în ţara noastră; George Voevidca: Sonetele Bucovinei; P. P. Panaitescu: Destin românesc; etc., etc.

„CICLUL MORŢII"

Peste puţine zile va apare în editura „Gorjan" mapa de gravuri a pictorului V. Dobrian, cu o prezentare de V. Beneş. De îndată ce-o vom avea sub ochi, vom reveni asupra ei.

AUTOGRAFELE!... Dacă pentru zâmbetul adolescent al lui Ionel Teodoreanu, eşti dispus să suporţi încruntarea oricui, apoi pentru autografele lui Păstorel Teodoreanu, eşti hotărât să suporţi orice vreme rea, numai să te ştii posesorul unui volum cu arculada numelui: Păstorel, girând o frază oarecare.

Fiindcă autografele lui Păstorel Teodoreanu au ceva din emisiunile jubiliare pentru filatelişti: sunt rare..

Aşa dar, într'o Joi şi Vineri — după amieze — când cofetăriile erau în „relache" dirijat, iar bodegile lucrau cu... cassa închisă, cititoarele şi mai ales anumiţi cititori, au pătruns în librăria „Cartea Românească" îndreptându-se spre rationul cărţilor româneşti, apoi spre cassă şi — însfârşit — spre... autor.

Dacă vânzătorii ca şi „cassa" pridideau cumpărătorilor, apoi autorul noului volum *„Bercu Leibovici"* — pe fila căruia aşternea autograful, nu prea putea să facă faţă.

Şi asta nu din îmbulzeală, ci din încetineala autorului.

Poate unde îi era anostă perspectiva...

De, ca orice interior de librărie: cărţi, cărţi şi numai cărţi. Până şi raionul sticlelor cu... cerneală era atât de dosit. Şi din cărţi prinzi învăţăminte, nu şi... stimulente...

Drept e că întocmea fraze potrivite fiecărui nume sau feţe vioae, cu încetineala unei crize de inspiraţii.

Noroc că a apărut un domn.

— Cum vă numiţi?...

— Ştirbei, a răspuns tânărul...

Şi tocul lui Păstorel simţind deodată pinteni... artilerişti, a început să alerge, călărind pe cuvinte sub îndemnul unei dosite ispite: „Preţuirea mea pentru.... „Stirbey"...

Pe urmă au urmat nume care nu mai spuneau nimic. Nume... seci.

De-aici iar încetineală, justificată — mai mult — prin grija unei vizibile atenţii pentru... curba literilor.

Asta a făcut pe-o profesoară, nu tocmai tânără, care îşi aştepta rândul, să spună:

— Ceeace face acum Păstorel, nu mai e „auto (graf)" ci mai de grabă... „cal(igraf)"...

*

APROPOS DE AUTOGRAFE!... Două răsfăţate „vedete" în ale literaturii avem: Moş Nae pentru copii şi Ionel Teodoreanu, pentru rest.

Când îşi despică buzele Moş Nae a râs de bunic, toţi copiii simt fericirea unei isprăvi de adevărată vacanţă. Şi se ţin lanţ de el: Moş Nae... Moş Nae...

In strigătul lor e bucuria amintirilor de mâine. Iar pentru Moş Nae e îndemnul pentru o nouă carte.

Şi-aşa, fiecare volum apărut în vitrine, însemnează când de vrăbioni guralivi pe lângă masa lui Moş Nae, unde cu câte-o snoavă sau două, alcătuieşte cele mai cu „rost" autografe:

„Să trăeşti — puiule — şi te aştept la cumpărarea altei cărţi".

Rezultatul este că „rolul" dela percepţie al lui Moş Nae, se măreşte.

Cât despre Ionel Teodoreanu...

Ah!... Ionel Teodoreanu...

Parfum de tei şi horbote de gânduri sentimentale dela elevă până la... militian.

La toate astea se mai adaogă şi clintela avocaturii.

E mai de invidiat Ionel...

*

CUVANTUL „COADĂ" este azi un cuvânt curent. Circulă nu numai prin magazii, pivniţe sau la „românizare", ci pretutindeni, cu ifos de modă.

A reuşit chiar să se impună respectului, făcând şi pe cei mai mofturoşi, oameni înţelegători — dispuşi să-i suporte, azi, orice... lungime, la tot ce nevoia dă ghes.

„Coadă" la cinema; la cafea; la brânză; la candel, smee sau arşice, ba chiar şi la ţigări.

Se svonise că produsele C. A. M.-ului o să se distribue cu cartelă. Şi hop!... au început să ia fiinţă „cozile" respective pe la debitele de tutun.

A trebuit să apară neîntârziat în ziare, comunicatul oficial, ca să astâmpere pe bieţii fumători.

Altfel, ce te-ai fi făcut cu răbdarea atâtora... fără tutun!...

*

NU UITAŢI!...

Urmăriţi „masa zilnică" oferită de ziare, cu un deosebit şi variat gust, la îndemâna celui mai pretenţios om.

Printre felurile de mâncare, oferite numai de un ziar, poate fi vorba de ceva care nu vă este la îndemână sau poate chiar să vă lipsească.

Nu-i nimic. Nu disperaţi. Luaţi alt ziar şi consultaţi lista colaboratoarei respective. Poate ea să fie mai puţin „rafinată". Dacă se repetă chestia cu „n'aveţi" — ceeace n'ar fi de mirare — iar nu face nimic. Cumpăraţi alt ziar şi — desigur — altă listă. Fiecare ziar are — doar — lista lui de bucate...

Până la urmă — din cauza atâtor ziare cari apar cu „menu-ul zilei", plus aparatul de radio, ziua este aproape de sfârşit; şi atunci nu mai rămâne altceva de făcut, decât să vă reamintiţi că vestita Popea, fosta soţie a lui Nerone, înainte de-a se culca, îşi făcea o alifie din miez de pâine cu lapte, pentru menţinerea tenului.

Faceţi la fel şi apoi... culcaţi-vă...

*

AH!... DRUMURILE... Răsbat — uneori — atât de anevoe şi totuşi ajungând, nu te poţi menţine locului, ca până la urmă iar s'o iei la drum greu, mai ales „acum la întors acasă..."

E ceeace a fost şi cu autorul minunatei piese „Suflete tari", care ajungând într'un timp directorul primei noastre scene, a căutat să se menţină cât mai mult şi — vai!... — atât de puţin s'a menţinut, încât întors acasă, în strada Câmpineanu, blestema drumul când a apucat spre „Naţional".

Şi azi, între redacţia „Revistei Fundaţiilor" şi cofetăria „Nestor" simpaticul domn Camil Petrescu, îşi poartă nostalgia unei emoţionante activităţi „artistice" din vara lui 1940: reparaţia Teatrului Naţional.

In asta e tot ce cuprinde lauda legitimă a unei munci directoriale...

Dela „Nestor" d. Camil Petrescu, porneşte spre casă, luând-o în jos, pe strada Pictor Grigorescu din imediata apropiere a marei cofetării, spre str. Câmpineanu, unde locueşte autorul lucrării: „Ultima noapte de dragoste, prima noapte de război".

D. Ion Marin Sadoveanu — după cum se ştie, fostul subsecretar de stat la Arte, care l-a instalat pe Camil, director la Naţional, întâlnindu-l, îl întreabă mefistofelic:

— Unde te duci Camile?...

— Cobor spre casă.

— Dar, de „urcat" pe calea Victoriei, pe unde te urci?...

— In orice caz pela Naţional, *nu...*

ION MINCU LEHLIU

Vechea şi apreciata revistă umoristică

„VESELIA"

împlinind 50 de ani de apariţie

va publica în curând un mare număr festiv, cuprinzând 60 de pagini în tricromie, cu un extrem de bogat sumar.

Vor apare în acest număr articole ale următorilor fruntaşi în literatura noastră umoristică: I. A. Bassarabescu, Gh. Brăescu, Anton Bacalbaşa, I. L. Caragiale, Al. Cazaban, Cocoş-Georgescu, Constantin Colonaş, D. Cantemir, C. Cosco, Cronicar, Ion Dragomir, Petre Dulfu, Toma Florescu, C. Gongopol, Costache Glumici, Dorin Iliescu, Iodoform, Sofronie Ivanovici, C. Iorgulescu, Alexandru Kiriţescu, M. Mora, Tudor Muşatescu, Dumitru Marion, Spiridon Maican Valeriu Mardare, Nigrim Mihăescu, Cella Pop, Paul I. Papadopol, Radu D. Rosetti, Gh. Rădulescu (Arhibald), George Ranetti, Ioan Răzor, Dan Bălteanu, C. Riuleţ, Henry Stahl, Sereno, Theodor Speranţia, Damian Stănoiu, Costică Solomonescu, Mircea Ştefănescu, Dimitrie Teleor, Trancu-Iaşi, Nae D. Ţăranu, N. Vlădoianu, I. C. Vissarion, Dr. N. Vătămanu, Doctor Urechiă.

HUMOR STRĂIN: Fuchs, Angelo Fratini, Alphonse Allais, Mark Twain, Aleco Constantinov.

DESENE de: Ary Murnu, Jiquide, Victor Ion Popa, B'Arg, Pascal, Voinescu, Aurel Petrescu, Grad.

PAUL VALÉRY

Elena

Azur! sunt eu... Din tainiţele morţii am venit
S'ascult cum moare unda pe treptele sonore.
Revăd galerele sub ploaia blândei aurore
Purtând lumini pe luciul lopeţii aurit.

Braţele mele chiamă stăpânii de popoare
A căror bărbi cărunte atât le-am mângâiat;
Plângeam. Ei îşi cântau triumful ne'nsemnat
Cu gol'uri îngropate 'n a pupelor pripoare.

Ascult cum scoicile adânci şi trâmbiţile 'n cor
Ritmează împreună au vâslelor larg sbor;
Vâslaşii 'nlănţuie futuna cu cântecul lor clar

Şi Zeii dela proră vrăjiţi s'au înălţat
Cu zâmbetul ce spuma-l insultă în zadar
Şi'ntind spre mine braţul lor sacru şi sculptat.

In româneşte de ION OANĂ

Sbucium

Lacrimile calde prind aripi când curg
Pentru biruinţe nemaiîntâlnite.
Cine-a spus că pâcla vine în amurg,
Să 'nfăşoare taina inimii rănite?

Soarele când intră 'n hruba unui nor,
Vraja lui mai cântă în privirea noastră.
Nici o desnădejde — ţipăt de prigor —
Nu ucide floarea albă din fereastră.

Ploaia şi zăpada rece sunt surori:
Plânsul veştejeşte, scrâşnetul învie.
Răsăritu-apare 'n bae de-aurori,
Vrerea se trezeşte 'n inimă pustie...

Dorurile aprigi înspumează ape
Şi 'ntăriţă visul ademenitor.
Leul din capcană caută să scape
Numai cu un urlet înspăimântător.

Spada ruginește, odihnind în teacă.
Primăvara-i tristă fără mânji şi sturzi.
Şi nici o furtună nu-i frumoasă, dacă
Nu se-aud pe creste pocnete de durzi.

Sângerăm zadarnic după fericire,
In extazul luptei bând mereu pelin?
Dar avem în faţă, pentru izbăvire,
Clipa care trece şi-altele ce vin...

LEONIDA SECREŢEANU

Nu prea 'nţeleg

Nu prea 'nţeleg ce caut pe hotare
şi-adulmec urma căror paşi prin vii?
Pe-aicea ne scăldam cândva în soare
ca într'o gârlă de-aur, fata mea, mai ştii?

Mai ştii cum hoinăream plesnind de viaţă,
beţi de mirozna cerului şi-a humii?
Acum pe văi se lasă ceaţă
şi parcă latră câini în fundul lumii.

Degeaba-ţi caut ochii prin ascunse
poieni şi-adun în traistă stelele căzute,
căci simt cum putrezeşte lumbra ta prin frunze
şi cum se stinge visul pe tăcute.

IOANICHIE OLTEANU

CANTECE NOUI

Lupta pentru vers...

Mai acum câteva zile stăteam de vorbă cu un prieten. Acesta nu e un eveniment cu care s'ar putea „umple" un articol, cu toatecă întâlnirile între oameni, cu vorbele care merg dela inimă la inimă, devin din ce în ce mai rare. Aşadar, stăteam de vorbă cu prietenul meu. Şi, dintr'o vorbă într'alta, am prins amândoi să ne plângem, descărcându-ne sufletele, aşa cum poatecă n'o mai făcusem de multă vreme. O, cât de inutile sunt aceste „confesiuni", de aceasta îţi dai seama după ce au trecut, când ai rămas numai cu drojdia aducerilor aminte, care se revarsă peste tot ce-ai crezut tu că e bun şi frumos în tine şi'n alţii. Adevărul este, că am ajuns cu prietenul meu la nişte concluzii jalnice. Nimic nu mai era bun, nimic nu mai merită să fie trăit şi parcurs. Şi fiindcă mă îndoesc de cele ce-am vorbit în acele ceasuri, viu acuma să pun pe hârtie câteva cuvinte, făcând „mea culpa", cel puţin în parte.

Sunt sigur că se va afla un om care mă va înţelege şi-mi va da dreptate şi deaceea nu mă dau înapoi de a scrie ceea ce cred. Imi place drumul drept. Nu vreau să mai ştiu în ce măsură gândurile noastre pot să se împlinească sau nu. Fug acuma de tot ceeace este în noi moarte şi venin. Nu ştiu dacă iubirea te mântueşte, o spun asta cu toate că eu cred în ea, nu ştiu nici dacă singurătatea te împacă — şi în ce măsură. Toate astea rămân pentru eventualele discuţii pe care le voiu mai avea cu amicul meu. In clipa în care scriu aceste rânduri mă gândesc însă la faptul că atunci am avut o scăpare, pe care nici acuma nu mi-o pot ierta: am trecut peste lupta mea pentru poesie, peste singurul popas pur pe care-l mai pot face între oameni, fără să mă tem de-o căutătură rea sau de-o lamă piezişe. Fraţii mei oamenii se domesticesc numai când ajung în contact cu versul, iar eu am norocul să-i întâlnesc foarte des în această ipostază. Iată deci că dacă ar fi numai acest amănunt în viaţa mea, nu aş avea dreptul să mă plâng de prea multă răutate şi umbră.

Poesia este pentru noi o realitate de fiece moment. Când nu o trăim sau o scriem, o simţim şi o vedem pulsând la alţii, cel puţin cu pasiunea cu care Adriana Nicoară merge la un cinematograf. Poesia însă nu este pentru noi numai muzică şi ritm, deoarece orice om care ştie s'o trăiască, trebue să depăşească la un moment dat această fază sentimentală. Noi nu mai ştim de multă vreme ce este poesia statică, pentrucă în lupta noastră pentru ea, am învăţat s'o iubim dinamică, vie, fremătând în fiecare om, în fiecare plic, pe fiecare carton care ne este aşezat sub ochi de voia lumii şi a soartei. N'am făcut niciodată bilanţuri şi socoteli în acest sens, dar suntem siguri că dacă am putea aduna toată poesia care a trecut prin noi cu un curent de înnaltă tensiune, am aprinde sute şi mii de lumini noui. Oamenii cu care venim în contact zi de zi, risipesc în viaţa noastră o doză de lirism, care chiar dacă e de multe ori în forma lui brută, primară, rodeşte în timp, împlinindu-se pe zi ce trece.

Nu ştiu dacă sensul luptei noastre este al tuturora. Sunt sigur însă că fraţii mei de „Cântece noui" au, oră de oră, aceleaşi preocupări, aceleaşi sbateri, aceleaşi nelinişti şi frământări. Lupta mea pentru vers, pentru inima lor tânără, e una din puţinele mândrii de care niciodată nu am să mă simt obosit. Ii cunosc pe toţi şi le mulţumesc pentru încrederea şi frăţia cu care ni se alătură. Ei încep să devină pe zi ce trece simbolul unei vieţi pline de sbucium, care în afară de acest miez al versului, nu mai are decât coaja amară şi dură a cotidianului, o coajă de pâine, un rând de haine şi o masă. Coajă aspră şi sgrunţuroasă, ca toate cojile. Dar rodul din ea, e lupta pentru vers.

Adică totul.

ŞTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se trimet la redacţie, menţinându-se pe plic: pentru Ştefan Baciu. Şi cuvintele de răspuns: *M. Cetină:* Proză nu. Odată pentru totdeauna. *I. Gh. Vulturino, I. Cristescu, Ion Bârc., G. April:* Nu. *Al S. Jeb:* Altele. *Em. Flrs:* Idem.

Copil al nimănui, luptând cu greutăți și umilințe de tot soiul, Dinu Simion e pe cale să-și vadă visul împlinit: căsătoria cu vechea lui tovarășe de joacă din copilărie, Saveta.

Dar tocmai când planurile lui de viitor începeau a se contura mai bine, isbucnește războiul. In acest timp îi vine și vestea că acasă îl așteptă, alături de soția lui, un băețel, Teofil.

Cu icoana lor în suflet, s'avântă în luptă și cade grav rănit. La încheerea ostilităților, se-alege cu o înaltă decorație care-i aduce împroprietărirea cu un lot de pământ, aflat la oarecare distanță de orice așezare omenească. Aci își ridică el o gospodărie temeinică; își muncește cu drag ogorul care-i dă rod îmbelșugat.

Intr'un început de Octombrie, atunci când recolta nu fusese strânsă încă pe deantregul de pe câmp, vremea prinde a se schimba. Nouri grei împânzesc cerul, temperatura scade, totul anunțând o iarnă pretimpurie. Dar Dinu Simion nu este omul care se lasă ușor prins. Se zorește, își ară ultima tarla de loc peste care nu trecuse cu plugul și aruncă sămânța.

O singură grije îl mai neliniștea: nu avea lemne îndeajuns pentru iarna care se anunța mai din vreme decât altădată.

III

Pământul dormea somnul lehuzei care s'a ușurat de greutatea sarcinei. Pământul se odihnea. Din pământul acesta răsărise viața lui nouă. In el își punea și toată speranța zilelor ce-aveau să vină... Se putea întâmpla ca vitele să-i moară, casa să-i ardă, dar pământul nu-l putea pierde, pământul era al lui pentru veșnicie.

Din gândurile acestea isvora mulțumirea vieții lui. Ea îl cuprinse și-acum îl învăluia ca un abur îmbibat cu miresme. Când pășea pe ogorul lui, era cuprins de aceeași cucernicie, ca și când intra în biserică. Și-acolo, și-aici, gândul îi era mereu la Dumnezeu, fiindcă el știa că puterea lui Dumnezeu e și'n pământ de-l face să rodească...

Dinu Simion simți în suflet ca pe o boare recunoștința pe care o închina în fiecare toamnă, după cules, acestei puteri. Ridicându-și pălăria de pe cap, el se întoarse cu fața spre răsărit și-și făcu de mai multe ori cruce...

— Tatăl nostru Carele ești în ceruri... începu el rugăciunea și, în timp ce o spunea, se simțea tot mai înălțat sufletește și tot mai luminat.

Simți bătaia ușoară și rece, ca a unor mărgele cât niște vârfuri de ac, a ninsorii care începuse... Căzură întâi stropi mici de ploae și măzăriche, apoi fulgi mari... Rădea, bucurându-se ca un copil. Rădea fiindcă terminase treaba...

Se grăbi spre casă și, cum intră pe ușă, îi strigă femeii:

— Ce ți-am spus c'are să se schimbe vremea! Ninge! Ninge!

— Nu ține! zise femeia calmă, văzându-și mai departe de treburile casei.

— Nu se știe... spuse el..

Apoi fiecare își văzu de treburile lui.

Pământul era cald. Primii fulgi se topiră. Dar mai târziu ninsoarea se îndesi și înălbi câmpul. Cădeau fulgi mari. Până la amiază stratul de omăt crescu...

După amiază se stârni vânt rece. Sfichiuia. Incepu să viscolească.

In casă se făcu frig. Spre seară trebuiră să facă foc și în odaia în care dormea Teofil. Focul ardea mocnit, din când în când trosnea în vatră și ei, privind în jar, se gândeau la alte ierni, trecute. Trăiau plăcerea nopților lungi de sfat, de vis. Bărbatul își trase scăunelul lângă vatră, Teofil se întinse pe laiță, pe-o rălă, și femeia își luă furca...

— N'am adus încă lemne dela pădure... zise omul când mai aruncă o bucată de lemn peste jar, stârnind scântei și pâlpâiri albastre.

— O să se mai facă vreme bună... Nu ține omătu' ista! răspunse femeia...

Tăceau. Fiecare se gândea în altă parte. Numai gândul omului rămase agățat de nemulțumirea ce-i umpluse inima când își amintise că nu făcuse un lucru de seamă...

Vreme bună nu s'a mai făcut. Dădu îngheț. Zăpada căzută prinse pojghiță. Peste pojghiță căzu zăpadă. Ninse mai multe zile la rând. Viscolele îngrămădiră troeni în văi, în șanțuri și după fiecare ridicătură. Când nu mai bătea vântul, ningea liniștit zile dearândul, ca într'o iarnă eternă...

Mereu așteptau vreme bună. Lemnele se împuținau văzând cu ochii. Ardeau și strujeni odată cu lemnele pe care le mai aveau, ca să le ajungă mai mult timp. Simion era omul care nu lăsa să se termine un depozit și aducea altul... Mai ales când era vorba de lemne; când pădurea era atât de departe și erau singuri în pustietatea aceea... Nu se putea împrumuta... Dacă ar fi terminat lemnele și nu s'ar fi putut duce la pădure, ar fi trebuit să ardă gardurile... Rămăsese fără lemne pe iarnă și era mereu îngrijorat, mereu nemulțumit... Il stăpânea o teamă.

In fiecare seară se culca hotărît ca a doua zi să plece, dar dimineața, când se scula, din cauza vremii, trebuia să amâne plecarea. Săniile erau pregătite și așteptau... Și topoarele și pușca...

Cu fiecare zi, troenii creșteau în jurul casei și pe câmp. Câmpul și văzduhul și cerul erau una: alb... Din ziua când începuse să ningă, nu mai văzuseră petec de cer albastru. Ningea și era ger și ei, care trecuseră prin atâtea ierni, se mirau că poate fi așa frig când ninge...

Sălbătăciunile prindeau curaj și dădeau tot mai des târcoale așezării din câmp. In fiecare dimineață Dinu Simion descoperea urme tot mai aproape de garduri și grija lor sporea. Veni o noapte când trebuiră să ia pușca și să iasă afară. Trăsese două focuri în aer... Văzduhul bubui și pocniturile se întoarseră repede fiindcă cerul era atât de jos! Apoi liniștea și singurătatea încremenită, parcă ar fi înghețat și ele...

Ziua munceau prin ogradă: aveau vite multe: cai, vaci, oi. Aveau păsări multe. Incepuseră să aducă mai anțărț lemne pentru o casă nouă.. Il ciopleau; așchiile le ardeau în vatră, în casă. Dar era brad și focul n'avea putere... Spre seară, după ce închideau totul și întindeau capcanele pentru vulpi, se retrăgeau în casă. Mâncau de vreme. Uneori aprindeau lampa, dar, de cele mai multe ori, stăteau de vorbă la lumina roșietică a focului, care le arunca umbrele pe pereți în forme ciudate, pe care ei le urmăreau cu priviri înegurate. Femeia torcea cu ochii închiși, ascultând sau dormitând. Din când în când pe chipul ei apărea un zâmbet mic, care flutura ca o batistă în soare, apoi se stingea. Când glasul bărbatului scădea și devenea monoton, știa că a venit ceasul să se culce și se ridica ușor. Aluneca prin casă ca o umbră, fără sgomot, fără să atingă pe cineva.

Așa treceau zilele! Așa treceau nopțile! Trecuse a patruzecea zi de iarnă cumplită. Rămăsese în urmă și Sfântul Nicolae! Își luaseră gândul că se va mai întoarce ziua bună. Se apropia Crăciunul și așteptau o zi cu semn de liniștire a vremii. Dacă ar fi stat vântul, dacă s'ar fi luminat cerul, ar fi plecat la pădure. Nevoia de lemne se făcea tot mai simțită. Incepură să ardă din lemnul pe care-l ciopliseră pentru casă.

Își puse în gând să mai aștepte câteva zile. Dacă în acest timp vremea nu se liniștea, trebuiau să plece și așa. Nu puteau să amâne pe după sărbători...

Peste două zile după ce Dinu Simion luase hotărîrea aceasta, crivățul începu să sufle cu și mai mare furie. Sufla în perdelele de zăpadă din văzduh, le umfla și le ducea, fâlfâindu-le, spre munții din zare. In dimineața următoare, când se treziră, cerul era limpede și vântul stătuse. Crestele munților se apropiaseră atât de mult, parcă erau la o svârlitură de băț. Dar gerul se întărise și zăpada sclipea de te orbea...

Soarele urcă puțin și începu să coboare. Avea o roșață ștearsă, priveai în fața lui ca în lună...

Era încă ziuă, abia trecuse amiaza și luna își arătă chipul palid și străveziu, parcă ar fi fost doar umbra celei adevărate. Când soarele coborî după crestele munților, ea și urcase în punctul cel mai înalt al bolții. Și cu cât lumina soarelui se stingea fața lumii strălucea tot mai tare. Imbrăcă întinderile ca într'o zale de argint.

In ziua aceea Dinu Simion își pregăti săniile, topoarele. Le scoase în ogradă, spre poartă. Își cercetă arma, pregăti încărcătoarele.

A doua zi, mai întâi se trezi Saveta. Le puse în traistă mâncarea pe care le-o pregătise cu o zi înainte. Făcu focul, făcu mămăliga, încălzi laptele. Ii trezi. Își spălară fețele cu apă rece. Se îmbrăcară...

După ce au mâncat, ieșiră și se duseră în grajd. Un timp s'auzi larmă în ogradă, tropot de cai, vorbă înfundată și clinchet de clopoței...

— Să nu uităm pușca și încărcătoarele.. zise tatăl.

Teofil se repezi în casă, o aduse; o vârî sub paiele din prima sanie și prinse de un lemn baerele săculețului cu cartușe.

— Topoarele?

— Sânt!

Inhămară caii. Deschiseră poarta.

— Nu dai drumul la nimeni... strigă bărbatul, femeii, peste umăr. Rămâi cu bine...

— Păziți-vă de fiare... le dădu în grijă femeia, închizând poarta în urma lor.

Sătui de grajd, de stat, caii nu-și aflau astâmpăr. Băteau zăpada pe loc, sforăiau, mușcau zăbalele. Clopoțeii dela gâtul lor cântau în dimineață o melodie dulce ca un colind...

— Hai!... zise scurt bătrânul sărind pe fânul săniei și Teofil îl imită.

Porniră în trap, spulberând nămeții...

Saveta se îndreaptă spre casă.... Puse mâna pe clampă, dar, când să deschidă, tresări. Numai i se păruse sau a fost cu adevărat urlet de fiară! Își trase broboada de pe ureche și ascultă un timp, dar urletul nu se mai auzi. S'auzea din când în când răzbind depărtarea, picurând tot mai încet, clinchetul de argint al clopoțeilor. Apoi liniștea înveli întinsul în vată.

Mai auzi melodia acelui colind al dimineții, după ce intră în casă și trase zăvorul la ușă. O asculta ca în vis. Sau parcă ar fi venit din trecut ca o amintire....

Suflă în lampă. Deschise portița dela plită. Flăcările roșietice jucau, aruncând pe pereți lumină blândă. Prin colțuri fâlfâiau umbre, ca niște păsări uriașe care-și căutau culcuș..

Se urcă pe laiță și se întinse, așezându-și mâinile sub cap. Privi un timp tremurul luminii pe grinzile podului, apoi închise ochii. Adormi, gândindu-se la cei duși...

*

Drumeagul care pornea dela poarta lor și pe care-l bătuciseră ei, ieșea în drumul mare. Odată, de mult — nici bunicii celor cari trăiau nu apucaseră acea vreme — acesta era singurul drum lat pe care se scurgeau oștile și carele negustorilor, spre Pașcani, spre Iași și mai la vale spre Galați... Dar, mai târziu, ca să lege capitală nouă de județ cu alta veche, s'a tăiat alt drum, care pornea din același loc de unde pornea cel vechi și ajungea în același loc unde ajungea cel nou, — scurtând însă calea la jumătate, deoarece fusese tăiat drept. Drumul vechi fusese părăsit, rămânând să servească doar celor cari aveau pământ prin partea locului sau altora, puțini, de prin unele sate, care, ca să ajungă în drumul nou, trebuiau să meargă o bucată pe drumul vechiu...

Cam pe la jumătatea acestui drum se nimerise să-i dea pământ lui Dinu Simion. Nu s'a plâns de depărtare, fiindcă el nu avea cheag în altă parte. Legătura lui era acolo unde-i era pământul. Venise aici cu gândul să întemeeze așezare omenească, o întemeiase și era mereu cu gândul de mulțumire și de recunoștință la Dumnezeu, fiindcă îl ajutase să prindă cheag și îl ajuta să prospere... Și când viața lui prinsese rădăcini aici, nu-i mai trecea prin gând că ar fi putut trăi aiurea, unde ar fi fost mai bine. Binele era acolo unde avea pământ...

Troenii acopereau drumul și câmpul. Nu se mai cunoștea drumul, nu se mai cunoștea hat. Caii porniseră cu avânt, dar nămeții îi obosiră repede și acum mergeau la pas, atenți, conduși de instinct. Uneori săniile s'aplecau, mai-mai să se răstoarne, ei smunceau de hățuri și caii se încordau, smunceau săniile și erau iar pe drumul drept...

A fost mai greu până ce s'a luminat de ziuă...

Tatăl mergea înainte, Teofil pe urmele lui. Amândoi se gândeau la expediția lor îndrăzneață... De dus era mai ușor, dar se întrebau cum vor veni oare cu săniile încărcate cu lemne?

Cu tot frigul, caii nădușiseră. De pe spinările lor se ridicau aburi. Intotdeauna se păziseră de drum rău, care obosește caii mai repede decât încărcătura... Mergeau încet...

— Dacă mergem tot așa facem și o noapte pe drum! își zise nemulțumit Simion. Ridică biciul, gata să lovească, dar se răsgândi. Smuci doar de hățuri și caii grăbiră pașii...

Privea înainte, în zare... Aceeași întindere albă. Intorcea capul, aceeași privelițte. Parcă făceau drumul acela de-o veșnicie. Parcă n'aveau să mai ajungă niciodată la capătul lui.

In urmă, Teofil, cu privirile peste câmp, fluera...

Apoi, nori albi se scămoșiră pe cer și se întinseră deasupra capului lor și, mai repede decât s'ar fi așteptat, începu să ningă. Un timp ninse liniștit, apoi se stârni vânt. Ridica iar perdele peste câmpi, le scutura și le ducea spre munți...

— N'ar fi trebuit să plecăm... își zise după un timp omul dând glas unui gând pe care-l purta mai de mult într'însul. Dar își strânse mai bine cojocul în jurul trupului, gest de resemnare și de hotărîre de a înfrunta orice amenințare. Ce era să facă dacă nu mai aveau lemne? Se apropiau sărbătorile Crăciunului! S'ar fi putut ca după Crăciun să fie iarnă și mai grea! Poate nu făcuse rău că plecase la pădure... Mergeau mai greu, dar tot vor răsbi...

Viscolul sufla tot mai năprasnic, uneori aducea atât de multă zăpadă încât parcă ar fi ridicat troenii care se așezaseră pe câmp de când începuse iarna, vrând să-i acopere dintr'odată. Caii smunceau, se încordau, sforăiau. Mai merseră o bucată și se opriră. Băteau din picioare pe loc, întorceau capetele spre sanie. Dinu Simion sări și se repezi înainte, la cal. Zări în ochii animalului o umbră a spaimei și o lucire stranie. Atunci înțelese și se întoarse brusc. Privi peste câmp și văzu departe în măcinișul ninsorii și parcă ar fi privit printr'o perdea, — trei mogâldețe care se mișcau...

— Lupii! strigă el cu glas care nu mai era al lui și se repezi spre sanie să ia pușca...

Teofil sări și el, apucă toporul...

Tatăl își vârîse mâinile în fân, căută. Căutând, mișcările lui deveneau nervoase, — apoi, parcă l-ar fi apucat o nebunie — începu să arunce fânul din sanie. Mișcările lui erau ale omului care nu mai este stăpân pe sine.

— Pușca! Pușca! Unde-i pușca? îl auzi Teofil, deodată, răgușit și se întoarse spre dânsul. Fața îi era roșie-vânătă, ochii umflați. Când vorbea, limba îi umbla în gură și între dinți parcă și-ar fi mâncat-o. O clipă îl văzu așa, apoi se repeziră amândoi spre sania cealaltă. Răscoleau paele, se ciocneau, căutau...

— Nu-i, nu-i... bolboroseau căutând.

— Poate n'ai luat-o! strigă tatăl.

Se zăpăcise și el atât de tare, încât nu-și mai aducea aminte. Se bâlbâi...

— Cum? Ce? Am luat-o! Am pierdut-o! Ce ne facem?

Se uitară amândoi speriați spre zare. Mogâldețele se apropiaseră, acum se distingeau bine. Erau trei lupi...

— Ia toporul! Unde mi-i toporul?

Le apucară, tremurând. Pușca, unde era pușca? Dacă ar fi avut-o, nu s'ar fi pierdut așa cu firea, nu le-ar fi fost frică de nimic. Caii se agitau...

Traseră săniile una lângă alta. Unul era deoparte, altul de cealaltă parte, cu privirile ațintite în zare, așteptând atacul fiarelor flămânde...

Atunci se întâmplă ceva ce n'ar fi crezut că se poate întâmpla.

Lupii se opriră, priviră spre ei câteva clipe, apoi, ca la o comandă, făcură la stânga și, unul după altul, profilându-și siluetele pe zarea tulbure, o luară la fugă cu capul în jos ca și cum ar fi fost în căutarea unor urme. Ii urmăriră cu privirile până ce se topiră în învolburarea ninsorii ca niște umbre cenușii...

Răsuflară ușurați și tatăl zise:

— Am scăpat... Mă mir, căci fiarele te simt când n'ai armă de foc... Dar poate au simțit că nu ne vom lăsa jumuliți.. Nu-s oamenii deștepți ca fiarele...

Se lăsă pe marginea săniei, răsuflând din greu. Își scoase cușma și-și șterse fruntea de sudoare.

— Am pierdut pușca... se văicărea. Trebuie s'o căutăm... Nu-mi las eu pușca... Cum de-a căzut? Mai bine n'o luam... Pușca mea!

Teofil ascultă văicăreala tatălui, voi să-i spună ceva, să-l liniștească, dar se opri. Intelegea durerea tatălui că pierduse pușca, îi părea și lui rău, — pentru ei pușca aceea făcea cât o avere, era o comoară — dar să se întoarcă, s'o caute, după ce făcuseră atâta drum? Și în zăpada cât casa, în unele locuri? Ar fi trebuit să meargă numai în patru labe, să spulbere zăpada cu mânile, tot drumul!... Și poate tot n'ar fi găsit-o...

— Intoarce! zise omul și'n glasul lui scăzut și pe chip i se citea amărăciunea.

Intoarse... Agăță hățul calului dela sania lui de sania tatălui său. Trecu în față și prinse calul de căpăstru.

Mergeau pe urma care se mai cunoștea, a săniilor lor. Mergând, răscoleau omătul cu picioarele, pipăiau pământul, din când în când tatăl s'apleca, se lăsa în genunchi și mergea așa căutând cu înfrigurare...

Merseră o bucată bună înapoi, dar în zadar. Nu găsiră pușca. Ii venise de mai multe ori în gând să se întoarcă, dar mereu credea că dacă va mai face încă un pas va fi cu noroc, o va găsi.

Se opri. Se îndreptă de șale și-și scoase căciula din cap. De pe capul lui aburii se ridicau ca fumul dintr'un horn. Părul îi era lipit pe frunte și'n mustăți îi înflorise promoroacă.

— Nu-i și pace! zise el plictisit și oftă.

— Poate o s'o găsim când ne-om întoarce... aruncă și Teofil o vorbă ca să-l mai liniștească, deși nu credea în minunea asta.

Intoarseră. Și iar mergeau prin pustiul alb, fără sfârșit...

Drumul urca printr'o surpătură, într'un deal și de-oparte și de alta se ridicau maluri surpate. Știau că dacă ajung sus pe culme, drumul începe să coboare și se vede în depărtare satul Suha, spre care mergeau. Acolo era pădurea și stivele de lemne...

Caii mergeau la pas. In sania lui, înfundat până la jumătate în fân, omul moțăia. In urmă, Teofil sărise din sanie și mergea pe-alături, cântând încet. Viscolul se mai potolise. Fâlfâirea albă a zăpezii făcea să li se pară că tot pământul se clatină ușor și-i leagănă. De pe la amiază li se făcuse somn și acum erau toropiți. Trupurile le erau cuprinse de moleșeala trudei și de dorința de a-și întinde ciolanele în odihnă. Incepuse să se cearnă de sus odată cu ninsoarea, cenușa înserării.

Mai aveau câțiva pași până pe culme, când, deodată, amândoi caii se smuciră și se traseră înapoi...

— Hooo, boală! țipă Dinu Simion trezit din visare și se agățase cu mânile de lemnăria saniei, ca să nu fie aruncat jos de smuncitură. Săniile ajunseră cu fundurile în malul din spate, caii săreau, se smunceau să se dea și mai înapoi, dar nu se mai putea.

Totul se petrecu într'o clipă...

Dinu Simion abea avu timpul să sară din sanie și să apuce toporul. Teofil apucase și el toporul și chiui de răsunără văile...

— Hi... hi... hi..

In fața lor, pe dâmbul celălalt apărură trei dihănii. Ii despărțeau câțiva pași numai, lățimea unui drum. Ii așteptau acolo, să dea atacul pe neașteptate... Și iarăși, ca la o comandă toți trei săriră în salt lung, de sus, în drum, spre cei doi drumeți cu săniile.

Amândouă topoarele vâjâiră odată, apoi s'auzi o pocnitură de țeastă sfărâmată. Fierul lui Teofil lovise în cap un lup, care se prăbuși, se sbătu de câteva ori și încremeni. Dar, din trei, două fiare se repeziseră spre dânsul și nu apucă să ridice iar toporul și aceasta se năpusti. Avu timp să se ferească. Fiara se izbi în sanie, dar îl și apucase de mână și, în greutatea saltului, dinții alunecară prin carnea brațului, sfâșiind-o. Scăpă toporul. Durerea cumplită îl înebuni. Se repezi spre fiară s'o lovească cu bocancii, dar îl opri strigătul, ca un urlet, al tatălui său...

— Inapoi! Inapoi!

Ca și Teofil, Dinu Simion lăsase să cadă toporul în lovitură năprasnică. Dar fiara care se pregătea să sară spre el, se opri și fierul intră în zăpadă. Il smunci și-l ridică iar, ca fulgerul, deasupra capului. O secundă întârziere putea să-l coste viața.

Intâiu nu înțelese ce se întâmplase, apoi nu-i veni să-și creadă ochilor.

Fiara îl privi o clipă în ochi și el văzu în ochii fiarei ca un jar. Ochii lupului străluceau, și deodată se înroșiră parcă s'ar fi umplut de sânge. Omul înțelese că strălucirea aceea era a unei groaze fără margini.

Dar, nu mai putea da înapoi. Dacă nu lovea el, avea să sară fiara. Se încordă, toporul căzu...

In fața amenințării de care nu putea să mai scape, lupul își dădu drumul pe spate și se răsturnă în zăpadă. Se răsuci pe-o parte, își recâștigă echilibrul și...

Toporul căzu, dar fierul nu mai prinse decât coada stufoasă și lungă pe care o reteză.

Apoi întoarse capul. Il văzu pe Teofil fără topor în mână, gata să se repeadă cu mânile asupra fiarei și țipă să-l oprească:

— Inapoi! Inapoi!

In clipa aceea și fiara a doua poate își dădu seama că lupta era pierdută pentru ele și se năpusti pe lângă el, fugind pe drum, apoi sări peste șanț în câmp și se pierdu în înserare...

Dinu Simion se repezise spre Teofil. Il văzu galben ca ceara, îndoindu-se, apoi își prinse mâna sfâșiată cu mâna cealaltă.

— Ce ai? Ce ai? îl întrebă tatăl speriat.

— Mâna! M'a încolțit rău... răspunse flăcăul cu glas stins, crâșnind din dinți de durere. Apoi se îndreptă: Nu, nu-i nimic... să ajungem mai repede în sat...

Ii ajută cu mâna sănătoasă tatălui și ridicară lupul ucis pe sania din față.

— S'o luăm și pe asta... spuse, ridicând coada tăiată și râse. Cu toată durerea, Teofil nu-și putu stăpâni și el râsul.

— O să aibă mama cu ce colbăi prin casă... zise el.

Caii nu se liniștiseră încă. Tremurau. Intorceau mereu capetele spre sănii... Atacul lupilor îi trezise pe oameni din toropeală și pe animale din lâncezeală. Trăgeau ca niște smei. Clinchetul clopoțeilor își reîncepu colindul...

Ajunseră îndată pe culme, Apoi începură să coboare. Pe partea cealaltă a dealului zăpada era spulberată de viscol. Drumul se distingea bine... Caii nu slăbeau pasul...

La început se văzu departe în zare numai umbra ștearsă a satului. Apoi începură să se aprindă tot câte una și să clipească în noapte ca niște steluțe, luminile din Suha...

*

Ajunseră în sat cu mult după ce se întunecase... Cunoștea, din alte drumuri pe cari le făcuseră la pădure, un gospodar la care trăgea când venea în Suha. Cum intră în casa acestuia, la căldură, tatăl îi ajută lui Teofil să-și scoată sumanul. Din galben, se făcuse vânăt și tremura ca varga. Privirea i se încețoșase. La fiecare mișcare închidea ochii și-și mușca buzele de durere. Mâneca albă a cămășii se înroșise, în unele locuri sângele se adunase în pungi și se închegase, pânza se scorojise și se înegrise. Când apăsa cu vârfurile degetelor deasupra, lichidul clipocea dedesubt...

— Mergem la sanitar... zise tatăl, speriat. Să nu rămâi beteag, Doamne ferește! Spuneai că nu-i cine știe ce!

— Nu mă mai doare... Nici brațul nu-l simt...

Avură noroc că-l găsiră acasă pe sanitar. Ca să-i poată scoate cămașa, să-i tragă mâneca, trebuiră să-i ude brațul cu apă caldă. Brațul era sfâșiat de o parte și de alta, în lung, deaproape de cot până la legătura cu laba. Carnea se umflase și se revărsa roșie ca niște buze năclăite de sânge. Sanitarul spălă rana și sângele începu să curgă din nou. Turnă tinctură de iod și flăcăul urlă de usturime.

CÂND DOARME PĂMÂNTUL

nuvelă de MIHAIL ȘERBAN

(Urmare în pag. 4-a)

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, ŞTELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30,10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL LI ● Nr. 8
SAMBATA 21 Februarie 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Arta primitivă

II— Schematismul —

de ION FRUNZETTI

Când, în 1910, cercetătorul german **Leo Frobenius** afirma în a sa „Voce a Africei", similitudinile dintre arta populaţiilor negre **Yoruba** din Ile-Ife (Africa de West), şi arta populaţiilor pre-helenice din jurul Mediteranei, teza a stârnit nedumeriri şi proteste. Presupunerea unei origini comune a civilizaţiilor acestora, pe de o parte cea West-Africană, pe de alta cea Mycenană, cea Sardă şi cea Etruscă, părea de neacceptat unei lumi deprinse să-şi construiască o imagină despre sine, pe baza unei neverificate superiorităţi faţă de rest, prin vechimea civilizaţiei sale. Frobenius a demonstrat cum zeul **Olokun** de pildă, imaginat în iconografia popoarelor Yoruba mai adesea, este identic cu Poseidon, regăsit cu aceleaşi atribute şi la Etrusci. La fel, construcţia arhitectonică a locuinţelor Etrusce, poate fi identificată în schema caselor indigene din Ile-Ife. Frobenius propunea o explicaţie oarecum simplistă: originea asiatică (Babyloniană, preciza el), a tuturor acestor civilizaţii. Identităţile întâlnite în mitosofiile şi arta acestor atât de deosebite popoare, păreau să se poată deduce din ceeace mai putem şti azi despre înfloritoarea cultură a celui dintâi imperiu universal.

Cote d'Ivoire: Mască, trib Baoulé

Dacă ipoteza pare greu de acceptat, ea nu e mai puţin ispititoare totuşi. Oricum, corespondenţele de spirit şi viziune sunt atât de mari, încât ele intrigă şi se cer cel puţin semnalate, dacă explicate nu pot fi. Problema ne interesează, istoric, prea puţin. Dacă o amintim, e pentru a o oferi, ca pe o posibilitate incertă de deslegare a tainei atâtor similitudi, câte se desprind din studiul formelor primitive de artă. Pentru noi, explicaţia istorică este mai puţin importantă decât tipologia formelor. Iar faptul că, în aceaş categorie intră produse ale momentelor şi mediilor celor mai diverse, nu ne jeneză: el nu dovedeşte decât odată mai mult cum afinităţile de structură depăşesc limitele timpului şi meridianele.

Schematismul este, în arta primitivă, mult mai frecvent decât naturalismul. Poate pentru că primul este stilul popoarelor cu o economie mai evoluată, şi cu o organizare în stare să lase mai multe urme. Dela popoarele de vânători şi pescari, dela nomazii culegători de fructe naturale a căror expresie este stilul naturalist, de observaţie a obiectului şi aplecare spre lumea externă, era mai greu să avem atâtea urme. Arta cavernelor preistorice este desigur o infimă parte din ceeace se va fi produs în epoca de piatră. Descoperirile arheologice scot uneori la iveală ustensile şi arme decorate, al căror stil permite apropieri de arta rupestră a uneia sau celeilalte împărţiri convenţionale.

Trib Benin: **Leopard stilizat** (Col. André Derain)

Oricât de greşite ar fi atribuţiile de astăzi, un lucru e sigur: un popor care stilizează naturalist, nu va schematiza niciodată obiectele, şi invers. Există o circumscriere internă a stilurilor, care nu permite interferenţele, pentru că stilurile sunt materializarea unui **Weltanschaung**, cu neputinţă de alienat sau alterat Oricât de apropiate ar fi, geografic, staţiunile arheologice din Dordogne de cele din **Marna**, putem fi siguri că incrustatorul în stâncă dela Combarelles, care urmărea reprezentarea cât mai naturalistă a animalelor, făcea parte din altă comunitate de spirite, decât autorul reliefurilor cunoscute, din anticamera mormântului preistoric de la **Courjeonnet** sau **Croizard (Marna).**

Artistul preistoric stilizează schematic, aici, o femee, printr'un trapez cu baza mică, de sus, rotunjită, înlăuntrul căruia înscrie un semicerc — închipuind ovalul capului deosebit de trup, dedesubtul căruia fixează două mici conuri, închipuind sânii. Capul însuşi este schematizat după o normă sintetică: o curbă dublează baza mică a trapezului, întrerupându-se la mijloc pentru a înscrie un întrând, ce reprezintă linia nasului ieşind dintre arcadele ochilor, închipuiţi ca două simple puncte săpate. La **Backa**, în **Suedia**, urme din epoca de bronz arată o tendinţă (mai obişnuită în arta infantilă), de schematizare pe baza profilului obiectelor reduse la liniile esenţiale. O masă e, în concepţia copilului, o linie orizontală susţinută de două verticale paralele, la capetele ei. La fel, artistul preistoric dela Backa stilizează schematic o sanie prin talpa ei — o linie uşor curbată, — şi scaunul de deasupra — altă linie, paralelă cu talpa, cu traversele care le leagă, (două mici linii verticale între ele).

Un ren este un arc de cerc, având la un capăt două puncte închipuind coarnele, iar dedesubt, pe partea convexă, patru linii paralele (picioarele). Stilizarea aceasta reduce figura la liniile ei esenţiale, înţelegând linia nu în calitate de contur, ci în calitate de **axă** a unui volum. Este ceeace se poate numi o schematizare esenţială, **numenală**, spre deosebire de unele schematizări geometrice, care iau ca **dat**, ca realitate primară, tot suprafaţa aparentă a lucrurilor.

O reducere asemănătoare a lucrurilor la **osatura** lor interioară, la schelăria permanentă, esenţială, descoperim în arta contimporană a populaţiilor din jurul Pacificului şi a unora din insulele Oceaniei. Ideograma zeului Oreo-Oreo, reprodusă de Ekhart von Sydow în cartea citată, despre arta popoarelor primitive, (p. 239), ne înfăţişează un craniu înţeles ca o sârmă curbată în două ovale geminate, terminate jos cu trei din laturile unui pătrat (maxilarul), în interiorul căruia, o linie de forma unor foarfeci, înseamnă orbitele şi locul nasului. La fel, picturile pe bambuşi cusuţi, dintr'o „Malagan-House" în Newmecklembourg, înfăţişează schema lineară a unor trupuri femeeşti, compuse dintr'o sinusoidală neregulată, reprezentând membrele superioare ridicate de la cot, umerii şi claviculele — probabil, aşezate pe un cerc gol, înlăuntrul căruia se află schema unui embrion — aluzie la misterul germinaţiei — totul aşezat pe schema unui scaun cu unghiuri drepte, (mai lat decât diametrul cercului), înfăţişând pulpele şi gambele îndoite din genunchiu. Deasupra, pe axa de simetrie a figurii un oval cu schema aceloraşi foarfeci, (orbitele) înseamnă locul capului. Înfăţişarea grotescă, de batracian, este justificată de reducţia la esenţial a temei. O femeie este pentru artistul acesta primitiv, purtătoarea unui embrion şi nimic altceva. Stilizarea ei aduce cu schema unui grăunte încolţit: rădăcinile, tulpina şi un mugure, ieşind din corpul ei ca dintr'un bulb. O formă mai grotescă de schematizare esenţială

(Urmare în pag. 3-a)

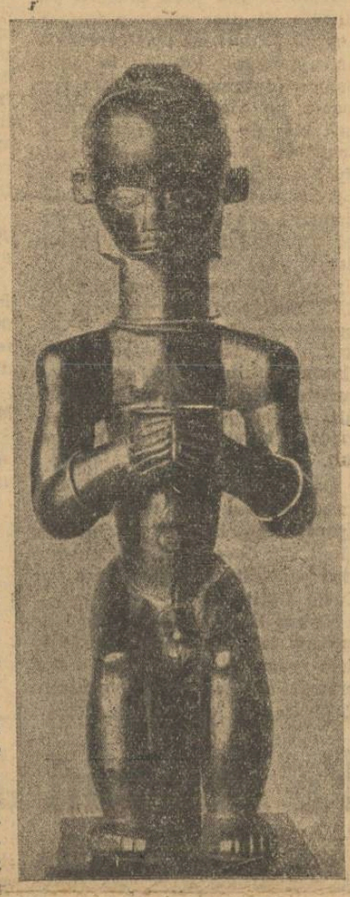

Gabon: **Idol** (Col. Roland-Tual)
Sculptură neagră contemporană

Determinări în procesul mitogenetic

de AUREL COSMOIU

Prin crusta cosmosului şi prin negurile sufletului se cerne de dedesubt lumina licăritoare a frumseţii originare nespuse. Aceste fragile flăcări pâlpâitoare emoţionează lăuntrul nostru susceptibil şi dornic de lumini şi de frumuseţi. Odată prins contactul între baza internă şi baza externă a mitului, spiritul uman se dedă la o serie de lucrări, din care rezultă ţesătura mitică. Pruncul mitic, născut într'o intuiţie fulgerătoare, este înfăşat în scutecele cuvintelor. Mitul îşi lărgeşte nucleul, se adânceşte şi se colorează. Cântecul lui, slab la început, se amplifică purtându-şi ecourile prin megafoanele imaginaţiei şi totul creşte pe măsura adevărului împresurat.

Incopcirea factorului mitic intern se face cu acele reliefuri ale naturii care oferă simboale mai transparente şi care izbesc mai întâi în placa sensibilităţii. Sensibilitatea ascuţită a omului naturii, identificând în lume semnele tulburătoare ale unei prezenţe sacre, se lasă purtată de magnetul lor. Spiritul aprinde semnele din afară dela focul său lăuntric şi consideră natura externă ca un canal prin care circulă puteri misterioase şi vii. Scheletul mitului este încheiat gata.

Acum vine rândul imaginaţiei. Forţa aceea misterioasă din natură prinde chipurile cele mai diverse, în obiectele sau fenomentele naturii fizice, în astre, în stihii şi în oameni. Ea este pusă în legătură cu strămoşii, cu toţi morţii şi chiar cu personalităţile vii de mare vază într'o societate.

(Urmare în pag. 3-a)

ÎNTÂLNIRI

DISCUŢIA ESTE O ÎNCĂPĂŢÂNARE ÎN DOI SAU MAI MULŢI

„Din discuţie iese lumină!" Da, recunosc această platitudine, dar nu în sensul că lumina ce se face este valabilă în acelaş fel şi în acelaşi măsură pentru aceia care participă la discuţie. Departe de această prea simplă şi prea naivă credinţă, socot că adevărul nu poate fi scos la iveală oricum, oriunde şi de orişicine. Desigur adevărul este unul şi acelaş pentru toţi şi pentru toate timpurile, dar oamenii şi colectivităţile se apropie de el, după inteligenţa, cunoştinţele, interesele şi experienţa lor. Se apropie deci prin trepte şi nuanţe de lumină, stăruind adesea într'o semi-obscuritate, căreia îi spun totuşi „lumină".

Deaceea văd şi înţeleg discuţia mai curând ca un prilej de confruntare a mea cu lumea decât ca o armonie ce se face prin mine şi prin interlocutorul meu. Foarte greu este să-ţi convingi adversarul. Deobicei, îl îndârjeşti mai temeinic în propria lui poziţie, fie că are sau nu dreptate.

In genere, suntem astfel făcuţi — cu eul şi orgoliile noastre, cu suficienţa şi siguranţa noastră — încât fiecare ne credem deţinătorii adevărului şi că numai noi avem dreptate. Pot spune că îndeobşte oamenii caută mai curând să aibă dreptate decât să afle adevărul. Ceea ce revine la a spune că în discuţie ne interesează, în primul rând, succesul faţă de adversarul sau prietenul cu care vorbim. Privim contradicţia ca o armă războinică, iar nu drept o cale spinoasă, dar plină de mulţumiri.

Fiecare pornim instinctiv la discuţie, cu naiva credinţă că avem dreptate şi că vom convinge pe celălalt. Dar cum şi eu, şi interlocutorul meu credem aceasta, rezultatul este o deziluzie: nimeni nu se lasă convins de celălalt; ba, de cele mai multe ori, părăseşte discuţia mai convins de dreptatea lui şi de neînţelegerea celuilalt decât când se începuse discuţia.

Numai oamenii de foarte mare bună credinţă şi, în acelaş timp, foarte conştienţi de limitele şi imperfecţia lor recunosc adversarului că are dreptate, când li se pare că el o are, şi în loc să stăruie sau să se încăpăţâneze în ceea ce spun, caută dimpotrivă, ceea ce se arată logic şi cu suficientă raţiune. Oamenii care procedează astfel se numesc filosofi şi definiţia lor, mai precis raţiunea lor de a fi, constă în faptul că ei caută înainte de orice adevărul, iar nu să aibă dreptate (adică superioritate) faţă de acela sau aceia cu care discută.

DISCUŢIA ESTE CREATOARE

Cu toată opoziţia arătată adesea de minţi luminate, discuţia, (mai bine *dialogul*) îşi păstrează drepturile în ciuda argumentelor contrarii. Marile curente filozofice şi religioase ale lumii, de câte ori au avut nevoe să-şi înjghebe principiile s'au conformat mai de grabă unei doctrine dinamice (ar fi, în fond românescul: tace dar face, adică o excludere a opoziţiei, a părerilor contrarii). Aşişderea marii creatori, în orice domeniu, au avut oroare de părerile contrarii. I-a iritat. I-a enervat. Le-a negat dreptul de a fi. Le-au considerat ca piedici în calea desvoltării libere a elaboraţiunilor spirituale.

Şi întru câtva aveau dreptate. Fiindcă nu prin concesii reciproce (discuţia implică îndeobşte concesii), îşi puteau atinge aceştia scopul. Învăţăturile lor se bazau pe puterea sugestiei. Pe influenţa personală concentrată asupra celor ce lucu aminte la ea. Tocmai aici însă se găseşte slăbiciunea reputării *„dreptului la dialog"*.

Fiindcă este evident că o convingere bazată pe sugestie nu va accepta contradicţia. Dar dacă *sugestia* conţine *convingere*, în sfera sa *convingerea* nu conţine neapărat *sugestie*. Se poate considera posibilitatea unei convingeri prin propria iniţiativă a celui ce acceptă argumentele prin liberul său arbitru, prin accesiunea lui la părerea convingătorului în urma unui raţionament strict (dialogurile socratice, spre pildă, sunt capo d'opere).

In acest caz discuţia nu se poate numi inutilă. Efectiv rezultatul său, pozitiv sau negativ, a fost un rezultat.

Nu-i mai puţin adevărat, pentru a trece mai departe, că nu numai o convingere (o înfrângere) a adversarului este ţinta unei discuţii. (Afirmăm chiar, că acest rezultat este un rezultat falş. El nu este de cât o extindere în spaţiu — eventual în timp — a unor păreri deja existente). Acolo unde discuţia este creatoare, acolo unde rolul său este mai mult decât o înşiruire de păreri, este, dupe cum dealtfel scrie undeva *Keyserling: unde apare un fapt nou din discuţie.*

Această părere o adoptăm întru totul. Rezultatul adevărat, câştigul efectiv al unei discuţii, este latura nouă, pe care noi, susţinătorii unei păreri, spre exemplu, nu o vedem fiind orbiţi de certitudinea ce dobândisem precedent, iar adversarul ori nu se gândea la ea, ori era şi el orbit de o altă certitudine a lui. In aceasta stă dealtfel explicaţia acelor minunate discuţii din Evul Mediu susţinute de doctoranzii facultăţilor la obţinerea titlurilor, cu toţi profesorii deodată, fără întrerupere deja răsăritul la apusul Soarelui. Unii le disprefuiau pe motivul că adesea subiectul era părăsit şi se ajungea pe tărâmuri neaşteptate. Mulţi îşi dedeau seama tocmai de folosul acestui rezultat. De dobândirea unei păreri noui, de ascuţirea spiritului de replică. In acest chip tensiunea discuţiei devinea creatoare.

DIMITRIE POPESCU

DIN DISCUŢIE NU FOLOSESC NICIODATĂ EU...

pentrucă nu-mi discut *credinţele*, şi nu le pot, prin urmare, aduce modificări. Iară *părerile* pe care le susţin, necorespunzând cu credinţele mele adânci, nu e greu să mă las convins de contrariul.

Discut totuşi: numai atunci când interlocutorul n'o merită. Imi aleg victimele dintre exemplarele suspecte de suficienţă. Maşina lor cerebrală este redusă doar la rolul de agendă şi răboj, când le funcţionează. Când nu, stagnarea e disimulată prin exorbitanta strălucire a situaţiei sociale a personagiului, ca şi prin nu mai puţin strălucitoarele ei carcase externe: clacu şi chelia. Aceştia sunt interlocutorii mei predilecţi. Îi întâlnesc te miri unde şi mă sgândăre gândul să le incomodez digestia perpetuă şi somnolentă: arunc o vorbă care izbeşte, printr'un mecanism acustic explicat în clasa a II-a liceală, peretele luciu al cutiei lor craniene, producând în cavitatea respectivă un ecou ,ale cărui vibraţii au o lungime de undă prea acută pentru a trece fără carambol. Ideea bâzâie ca o muscă, gâdilând când ici, când colo, până la declanşarea Efectiv rezultatul său, pozitiv sau negativ, a fost reacţiei; de obicelu musca îşi ia sborul, în indignarea neputincioasă a victimei care-şi administrează — convins c'o va turti — palme.

Reacţia furibundă depăşită, interlocutorul meu astmatic (şi intelectual şi hypogastric), oboseşte. E momentul pedagogic al discuţiei. Socratismul refulat al oricărui sceptic iese la iveală. Moşitul fostei inteligenţe a mumiei sociale dinnainte-mi e o voluptate canibală, egalabilă numai de pârlitul savuros al unui şoriciu aproape viu încă. Vorbesc transfigurat, iluminat, aprins, ca şi cum de vorbele mele ar depinde soarta Universului întreg. Ca şi cum aş avea dinainte-mi nu o epavă naufragiată în osânză şi burocratism, ci pe toţi adolescenţii palestrelor antice, scăpărători de frumuseţe şi suflet, aşteptându-mi vorbele ca pe-o mană. Am senzaţia inexplicabilă a depăşirii condiţiei mele momentane. E ca şi cum în cuvânt, în verb s'ar aduna toate puterile celor 7 trâmbiţi ale Apocalipsei; nu mai vorbesc, *ard.* Proteic, ideia se încolăceşte împrejuru-i, se svârcoleşte, se preface în şarpe incandescent, în flacără, în tăiş, în aramă sonoră.

Iraţional,îmi intuesc vocaţia ratată, de alchimist. Imi descopăr latenţele de platonism: pedapogia ca o formă a dragostei. Cărtiţa dinaintea mea mi-e frate. Mi-a fost frate, suntem fiii aceluiaş *Duh*. Mi-e milă de căderea lui, de care cine ştie dacă nu sunt şi eu vinovat, dacă nu suntem şi noi vinovaţi. Il făcuse Dumnezeu „să fie cu spirit în carnea lui, şi e carne şi în spiritul lui". Nu ne-am exercitat la timp moşitul. Socratismul nostru s'a mărginit la ironie. Tardivă... Maieutica am uitat-o, din comoditate. Altfel n'ar fi înmugurit negul de osânză, carnea în jurul spiritului fratelui meu de aici, ca să-l sufoce. Vorbesc cu ardoare, cu dragoste, cu căinţă. Vreau să-i ajut, să-mi răscumpăr păcatul de a nu-i fi vorbit la vreme, acum zece, acum douăzeci de ani, înainte de a mă naşte, la începutul veacurilor, cât mai era poate ceva de salvat....

●

Carnea cu ochi mă priveşte... Uneori îi străfulgeră prin pupile o dâră părelnică de înţelegere: ca o palmă anamnezică pe frunte, îl izbesc vorbele. Parcă ar începe să se iste sensuri, înlăuntru. Alteori mă priveşte, mă priveşte, mă priveşte... Se scutură ca după o nălucă, — ptiu, ucigă-te... şi se crucişte. Sau râde cu hohote, scuturându-şi caturile de osânză, şi mă izgoneşte cu râsetele-i nătângi. Atunci mi-aduc aminte de subtilul meu prieten — cu care nu mă înţeleg în toate de altfel — Diderot:

„Être utille aux hommes! Est-il bien sûr qu'on fasse autre chose que les amuser, et qu'il y a bien différence entre le philosophe et le joueur de flûte? Ils écoutent, l'un et l'autre, avec plaisir ou dédain et demeurent *ce qu'ils sont!*" (scrisoare către Voltaire 19 februarie 1758).

Ei da, rămân ceeace sunt. Poţi arde, poţi fi semizeu, poţi muri din dragoste pentru ei: rămân ceeace sunt. Nici Socrate, spune prietenul meu, nu le-a putut da *decât ocazia unei crime în plus*. Prietenul meu era enciclopedist şi ateu. Adaug eu ce n'a spus el: *nici Christ nu le-a dat altceva!*

LAFCADIO

NECESITATEA DISCUTIEI

Punctele de vedere rămân întotdeauna puncte de vedere. Adică numai atât. Deaceea nu ştiu dacă discuţiile acestea asupra discuţiilor vor rodi în spiritul cuiva, sau cel puţin vor isbuti să frământe un gând nou, o întrebare al cărei răspuns este însă nedeslegat. Eu cred că nu. Nici nu mă întreb, în consecinţă, cât este de utilă sau de inutilă o astfel de întâlnire spirituală, pentrucă eu cred cu totul altceva. Inainte de a avea un tâlc sau un rost, susţinem că discuţia e o necesitate. Şi spunând aceasta, nu ne mai întrebăm dacă nu cumva e şi un viciu, o boală specifică a unor vremi îndeajuns de agitate, pentrucă s'ar putea ca răspunsul să fie afirmativ.

O, noi am trecut de mult de vremea academiilor peripatetice — fapt care nu însemnează în acelaşi timp că am şi depăşit acea ideală fază a discuţiei; în orice caz ne-am îngăduit un salto mortale spiritual şi iată-ne, locuitori ai planetei unui secol îndeajuns de tragic — alimentându-ne reciproc cu idei, cu probleme şi nelinişti.

Robinson Crusoë singur a fost în stare să ne demonstreze că discuţia nu e numai decât necesară. Dar a ne lua după această pildă, ar fi un lucru greu, în primul rând pentrucă natura n'a hărăzit încă atâtea insule — şi tot atâtea singurătăţi — care prin simpla lor prezenţă să invite şi să demonstreze că discuţia e nespus de dispensabilă.

N'am vrea să analizăm în acest loc dacă există o corelaţie între termenul pe care am încercat să-l supunem aici lectorilor noştri, şi între acela de pălăvrăgeală, poate de teama de-a nu ne vedea puşi în faţa unei realităţi jenante. Căci — să fim drepţi — jenant este faptul că în saloane şi'n reuniuni, la five-o'clockuri şi baluri, această nobilă patimă a antichităţii, a coborît pe-o treaptă cu diseurul şi cu femeea mondenă, atrăgând de partea ei şi un nume care nu-i aparţine căutşi de puţin. Dar asta ar vrea să fie numai o paranteză.

Realitatea clipei este cu totul alta. Omul-robot care se agită azi, simte o nevoie imediată de-a vorbi, de-a întreba, de-a se întreba şi mai ales de-a se auzi. Şi această stare de fapt se chiamă astăzi discuţie. N'avem dreptul şi nici timpul să judecăm dacă această necesitate îşi merită eticheta, dar avem impresia certă că ne aflăm în faţa unui teribil impas.

Din care poatecă numai o experienţă gravă şi hotărîtoare ne va scoate la liman, adică acolo unde discuţia e discuţie autentică.

ŞTEFAN BACIU

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

TEATRUL DIN SĂRINDAR: „FRUMOASA AVENTURĂ“ comedie în 3 acte, de R. de FLERS și CAILLAVET.

Nu se poate spune că teatrul românesc nu trece printr'o perioadă critică. Direcția Teatrului din Sărindar a fost silită să desgroape o străveche piesă a nedespărțiților Robert de Flers și Caillavet (și nu una din cele mai reușite lucrări ale antebelicilor autori. In orice caz, nu o piesă de calitatea acelei delicioase satire: „Le roi“ și nici chiar de calitatea lui „Papa“ sau a acelei foarte cunoscute „Miquette et sa mère“) pentru ca să și auzim vorbindu-se despre „calitatea superioară“ a spectacolului prezentat de teatrul doamnei Filotti.

Bine înțeles naiva și (câte-odată) fermecătoarea poveste născocită de autori, poate privi cu oarecare superioritate toate farsele insipide, comediile muzicale sau revistele ce actualmente se prezintă pe scenele noastre particulare.

Tot așa, însă, există zeci și sute de piese superioare (printre acestea sunt și unele românești) pe cari teatrele nu le prezintă de teama unui insucces. Și cu aceste piese, „Frumoasa aventură“ nici nu se poate compara.

Bine înțeles, dacă ne-am mulțumi cu puțin, am putea declara și noi, ca alții, că piesa lui Flers și Caillavet e mai bună decât alte spectacole prezentate la noi. Și ne-am culca liniștiți pe-o ureche.

S'ar putea spune că piesa a adus pe scenă farmecul unui Paris de altă dată. Ne întrebăm, însă, atunci: dece domnul Sică

MARIA FILOTTI

Alexandrescu, directorul de scenă, a ținut să îndepărteze acest farmec, îmbrăcându-i pe eroi în costume ultramoderne. Costă aceste haine mai eftin? Perfect! E și acesta un argument. Dar atunci trebuia să fie revizuit textul, pentruca să n'o mai auzim pe tânăra domnișoară Tantzi Cocea, îmbrăcată modern, vorbind despre o dulceață pe care a mâncat-o în 1911.

Un merit ce i s'a găsit acestui spectacol a fost acela că isbutește să plictisească într'un chip dulceag și totuși, odihnitor.

Mă rog! Poate să fie și acesta un merit.

Preferăm, însă, în cazul acesta, să stăm acasă, să mâncăm șerbet (de preferință, dulceag) și să jucăm puzzle (un minunat mijloc de-a te plictisi în chip odihnitor). Nu trebue să ne ducem pentru aceasta la teatru.

Din distribuție s'a remarcat mai întâiu doamna Maria Filotti, o bunicuță mult deosebită de mătușa din „Eva în vitrină“. Cu mijloace simple, aparținând teatrului vechiu, dânsa a realizat o foarte reușită doamnă de Trèvillac.

Doui tineri îndrăgostiți au fost domnișoara Tantzi Cocea și domnul Mihai Popescu.

Domnișoara Tantzi Cocea a fost așa cum ne obișnuise în ultimile sale roluri. Ințelegem prin aceasta că a dobândit succes.

Domnul Mihai Popescu nu a fost așa cum ne obișnuise în ultimile sale roluri. Ințelegem prin aceasta că și dânsul a dobândit succes.

Domnul Radu Beligan a dovedit că poate interpreta și roluri deosebite de acelea interpretate până acum. Are meritul de a fi umanizat personagiul realizat de autori mai mult caricatural. Să se ferească însă de efectele sigure la public. Il pândește din umbră gloria lui Birlic.

Și iarăși am avut ocazia să-i vedm pe domnii Bulfinski și Iordănescu Bruno, făcând figurație, servind replicile domnului Beligan și domnișoarei Tantzi Cocea. Și e nedrept. De ce nu i se dă ocazia publicului să admire doui actori de talia domnilor Bulfinski și Bruno, în roluri pe măsura talentului lor?

Ne vom ocupa puțin și de decorul actului II. Decorul din această piesă franțuzească nu era altul decât acela din actul IV al piesei italiene „Calul năzdrăvan“.

Bine înțeles, publicul n'o să observe acest mic amănunt. (ne mirăm că l-am observat și noi).

Găsim însă că n'ar strica ceva mai mult respect față de public.

Sau, poate, după rețetele mari realizate cu „Orașul fără avocați“, direcția n'a mai avut bani să fabrice alt decor.

TEATRUL MUȘATESCU: „DOI SERGENȚI“.

După comedia lui de Flers și Caillavet, nu putea să ne mai surprindă prezentarea în anul 1942 a melodramei lui Carlo Roti, atât de admirată de străbunii noștri.

Autorul știa prea bine că publicului îi plac efectele tari. Și i-a servit deci un text care foarte ușor poate smulge lacrămile doamnelor emotive, tot așa cum poate pe alocuri să și smulgă hohotele de râs ale galeriei (cu toate că la Teatrul Mușatescu lipsește așa ceva).

Putem spune doar că Papa Lebonnard era doar o oglindă slabă a teatrului străvechiu, față de acești „doi sergenți“. Nimic nu lipsește din melodrama lui Carlo Roti. Nici pilda de dragoste camaraderească a celor doi sergenți, nici scena sfâșietoare din finalul actului II, nici pedepsirea omului rău (maiorul Valmore), nici intervenția în ultimul moment a binefăcătorului (Mareșalul).

Domnii Mușatescu și Sică Alexandrescu au lăsat textul inițial aproape neschimbat. Și bine-au făcut. Au dovedit că publicul nostru mai știe să-l aprecieze pe Carlo Rotti.

Ne-am lăsat și noi cuprinși de entuziasmul întregei asistențe dela premieră. Și am suferit, împreună cu nevasta sergentului Larive (care sergent, în fond, era căpitan etc., etc.), am râs împreună cu Moș Cremene. Și am aplaudat când, la finalul actului III a apărut pe scenă, după nu știu câte ore de înnot, sergentul Larrive, cu hainele uscate și cu cizme în picioare (direcția de scenă aparține domnului Val Mugur).

Domnul Ciprian, reușit în rolul sergentului Larive a fost, totuși mai puțin convingător când a declarat că e căpitan.

Domnul Victor Antonescu, cu ajutorul sufleurului, a dus la bun sfârșit rolul amuzant al lui Moș Cremene.

Misterios și, la urmă, binefăcător, a fost domnul Sireteanu în rolul Mareșalului.

Domnul Nicu Dumitriu, într'un rol de proporții mai mari decât acelea în cari îl distribue Naționalul, n'a găsit totuși rolul care i se cuvine talentului său. In rolul antipaticului Valmore, domnul Anastasiad, fără să șarjeze, a câștigat antipatia sălei. Și acesta este un mare merit, care, în cazul unui turneu în provincie, va ajunge la apogeu dacă domnul Anastasiad va izbuti să fie bătut de public. Aceasta pentru ca să se respecte tradiția despre care domnul Victor Antonescu vorbește în programul Teatrului.

Doamna Ecaterina Nițulescu Sahighian a izbutit să emoționeze publicul în rolul soției lui Larive.

In vădit progres față de rolul din „Haimanaua“, ni s'a părut domnișoara Brătuiaru, care, totuși, ar trebui să-și corecteze dicțiunea destul de defectuoasă.

Un element de viitor: domnul Macri.

In concluzie, am asistat la un spectacol care va dobândi, bănuiam, mare succes.

TRAIAN LALESCU

GONG

TINEREȚEA

actorului, nu este unica lui îndreptățire de a juca roluri de tineri, după cum rutina scenică singură, nu poate ascunde semnele bătrâneții la actorii cari se încăpățânează să rămâie **juni primi.**

Am văzut atâți ucenici ai meșteșugului teatral, încovoiați ca niște moșnegi, cu glasul stins, cu chipul fără expresie și gesturile fără vigoare, ostenindu-se zadarnic să înfățișeze eroi de vârsta lor.

Și am văzut actori cari — în ciuda timpului — nu-și poartă anii ca pe o povară, ci ca pe un blazon de neînvinsă tinerețe.

Uitați-vă la **Tony Bulandra.** Urmăriți-i jocul, ascultați-i glasul adânc ori bărbătește înălțat să domine și să impresioneze.

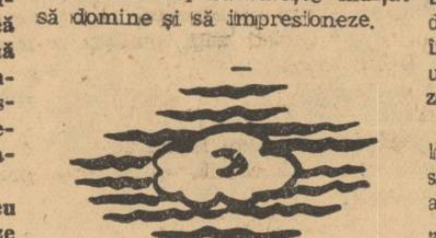

Veți mărturisiri, laolaltă cu noi, că puterea fascinatoare a acestui actor a rămas întreagă, chiar dacă pe actele sale de stare civilă, cerneala s'a decolorat puțin.

Ce importanță are însă anul nașterii la un om fără vârstă?

Cunoscător sau nu, al străvechei științe hinduse și al procedeelor cari întrețin — printr'un simplu act de voință, vigoarea și agerimea tinereții, în trupul și în spiritul oricărui hindus credincios — iată-l pe **Tony Bulandra**, ca pe un vrednic adept al științei **Yoga**, sorbind prin plămâni, puterea care-i ajută să-și păstreze vioiciunea, mlădierea și frumusețea.

O respirație bună e o dovadă de sănătate, dar este și rezultatul unui exercițiu stăruitor prin care ne afirmăm, în chip conștient, **voința**. In chipul acesta putem dobândi ca și indienii, facultatea de a acționa, în ritmul respirației, nervii și mușchii noștri, după cum voim.

In chipul acesta, expresia chipului nostru și toate mișcările trupului, devin cu încetul, reflexul unei autosugestii, care se afirmă cu atât mai deplină, cu cât izbutește să mai înfățișeze și altora, **imaginea** pe care ne-o facem despre noi înșine.

Aici stă și „taina“ marilor creații teatrale.

O trăire interioară intensă a vieții eroului pe care voim să-l înfățișem. Un efort al imaginației, dacă voiți, cu participarea conștientă a întregii noastre ființe.

Și dacă celor neinițiați acest efort li se pare istovitor, le dăm sfatul să stea de vorbă cu **Tony Bulandra.**

Vor afla astfel, că pe lângă unele însușiri excepționale, pe lângă o credință — aproape fanatică — în noblețea misiunii lui, numai exercițiul permanent, acordă actorului acea ușurință profesională care-i îngădue să fie mereu tânăr.

MATURITATEA

unui actor nu se judecă după vârstă, ci după realizările sale artistice.

Și am revăzut la ultimul matineu duminical dela Teatrul Național, odată cu prezentarea unui act din piesa „Fascinație“, *pe tânăra actriță* Eliza Petrăchescu.

Lângă George Vraca și Natașa Alexandra, *tinerețea acestei actrițe, nu divulga nici o șovăială și nici un efort de a-i egala... Și totuși, le era egală.*

Eliza Petrăchescu, *vorbește și se mișcă prin scenă, atât de firesc, încât prezența ei te face să uiți că ești la teatru.*

Nu este acesta cel mai bun certificat de maturitate artistică?

S. D.

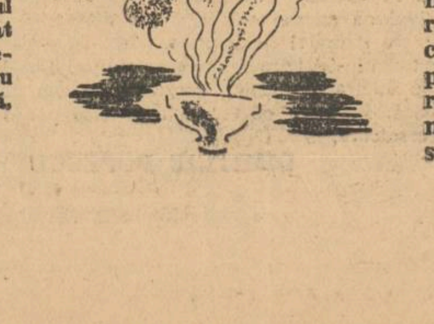

De vorbă cu „dramaturgul“ I. A. BASSARABESCU

Pe cât de cunoscut este maestrul I. A. Bassarabescu, ca nuvelist, pe atât de puțini sunt cei cari îl cunosc ca dramaturg...

Cu toate că, maestrul Bassarabescu, ca dramaturg n'are o activitate prea mare, este vrednic de atenție pentru valoarea artistică a localizărilor și monoloagelor sale.

In dorința de a-i smulge câteva informații inedite asupra localizărilor sale, m'am prezentat la maestru, în casa patriarhală, pe care o locuește la Ploești.

In fața unui ceai, cu un adevărat stat major de aperitive, ca în vremurile bune, discuția a alunecat, dela sine, spre artă.

...Maestrul are o valoroasă colecție de tablouri, dar simpatia sa se îndreaptă mai mult spre un Băncilă, într'adevăr admirabil. Deasemeni mai are câteva schițe de Juquidi, dintr'o vară petrecută împreună la Slănic — între ele, un minunat cap al lui Iancu Brezeanu.

Din biblioteca ce cuprinde volume rare, ediții de valoare, a scos un volum mare, pe care deabia-l ducea. M'am uitat la el: „Figuri contemporane“. Toți intelectualii timpului își au locul lor bine meritat în acest volum... Cu toate că maestrul, pe vremea aceea, era foarte tânăr și nu dăduse decât o mică parte din opera sa, are o întreagă pagină rezervată în această lucrare.

Acum, de curând, „Casa Școalelor“ i-a scos o ediție definitivă, dar cam incompletă de oarece foarte multe schițe și nuvele din volumul „Moș Stan“ au rămas pe dinafară.

Suntem în măsură să așteptăm o ediție în adevăr completă, în care, pe lângă volumul „Moș Stan“, să se cuprindă și amintirile, minunate ca literatură și interesante ca document, publicate, în ultimul timp, în „Gazeta Cărților“, și deasemeni conferințele și articolele răslețe cât și piesele și monoloagele fiindcă toată literatura maestrului Bassarabescu este demnă de o ediție definitivă, ce va rămâne să se completeze cu ce va apare ulterior...

Incet, încet discuția a alunecat, spre mulțumirea mea, către teatru.

Punându-i o întrebare despre turneul în provincie al lui Ion Manolescu, cu piesa „Doctorul“, maestrul n'are decât cuvinte de laudă pentru d. Ion Manolescu, pe care l-a avut și elev la liceul Sf. Petru și Pavel din Ploești.

Apoi venind vorba de Radio, maestrul îmi spune că i-a fost cerută piesa sa „Ovidiu Șicană“ să fie adaptată pentru microfon.

Asupra piesei sale „Ovidiu Șicană“ se pot spune multe...

Serbările școlare și ateneele populare au popularizat-o...

In toamna anului 1939, teatrul „Muncă și Voe Bună“ a jucat-o sub titlul: ...„Cine sapă groapa altuia...“. Un avocat șiret, ia, pe datorie, stofă dela un negustor, care, când vine să-și ia banii, îl găsește prefăcându-se nebun.... Insă, este natural, ca să găsească pe altul mai șiret, un țăran, client al său, care, în loc să-i plătească un proces câștigat face pe nebunul... Și astfel: „...Cine sapă groapa altuia...“.

Tema și dialogul literar și viu au contribuit ca această piesă să aibă succes mare și să fie oricând, citită cu plăcere.

In afară de „Ovidiu Șicană“, maestrul a mai tradus, după G. de Courteline, două comedii: „Taina familiei“ și „Liniștea casei“, reprezentate și adaptate pentru microfon, pentru tradu-

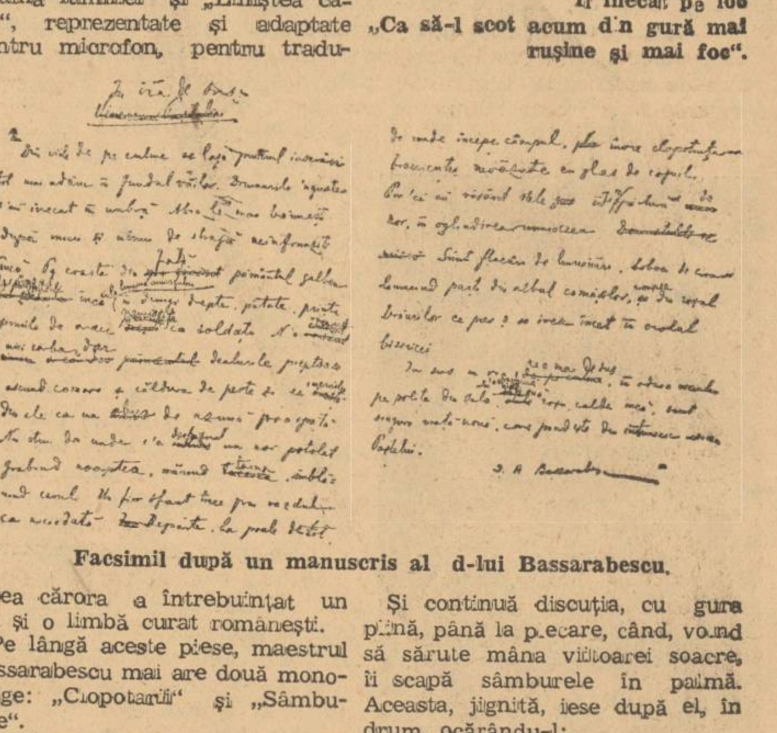

Facsimil după un manuscris al d-lui Bassarabescu.

cerea cărora a întrebuințat un stil și o limbă curat românești.

Pe lângă aceste piese, maestrul Bassarabescu mai are două monoloage: „Clopotarii“ și „Sâmburele“.

„Clopotarii“ este o satiră scrisă la Slănic și spună tot acolo, pentru prima dată, de Iancu Brezeanu, cu care era bun prieten. Ea vizează pe tinerii cari roesc în jurul fetelor, încântându-le:

...„Ciudată socoteală: când de făcut nimic
„Nu ți-a rămas, atuncea hai neică la Slănic
„Căʼnveți pentru vacanță să ai o meserie;
„Ajungi pe nesimțite să faci clopotărie“.

...și bagă la griji părinții:

...„Balanga, bang, balanga, bang toată ziulica
„Ce, clubul ăsta n'are de discutat nimica?
„Didino și Luluțo mă știți că sunt ciudat
„Că mergeți la 'ntrunire cu dânșii, am aflat...
„Să nu aud de una ca asta... nici măcar
„Că v'a șoptit în treacăt ceva vreun clopotar,
„Că din blajin ca mielul devin furios și rău“.

dar până la urmă argumentul fetelor este hotăritor și tatăl este convins:

...„Tu știi ce e zavera și poate chiar falanga
„Noi la Slănic știm astăzi balanga ban balanga“.

„Sâmburele“ este versificarea schiței cu aceiaș nume:

I. Popescu, impiegat la C.F.R., se duce la vedere... Totul merge bine până vine dulceața,... și atunci:

...„Ah, blestem... Cine stinse? O ce ceas nenorocos!
„Sâmburele din caisă nu fusese mă rog, scos!
„Să-l înghit? Peste putință! M'aș fi înecat pe loc
„Ca să-l scot acum din gură mai rușine și mai foc“.

Și continuă discuția, cu gura plină, până la plecare, când, voind să sărute mâna viitoarei soacre, îi scapă sâmburele în palmă. Aceasta, jignită, iese după el, în drum, ocărându-l:

...„Reproduc numai atâta: „Mojic și nerușinat
„Veniși să-mi necinstești casa, ticălosule! Păcat
„De jachetul depe tine! Păcat că ești dela tren,
„Și ai leafă cu rețineri... Și mai porți și tu joben“.

Popescu, ca încheiere, se răsbună pe pețitoare:

...„Coană Madam te-oi prinde căʼmi mai vii iar cu vre'o fată...“

Aceasta ar fi, în câteva cuvinte, opera dramatică a maestrului Bassarabescu, operă care merită o cercetare cu mult mai amănunțită.

. . . .

Am plecat dela maestrul Bassarabescu, încântat, dar afară realitatea crudă m'a isbit cu tot întunericul ei... Camuflajul... Păcat... Pentru o clipă uitasem de lumea asta atât de mică și rea.

PĂTRAȘCU ION SÂRBUL

Pe margini de program

CONCERT MOZART, CU ENESCU ȘI LIPATTI. Ne întrebăm deseori: muzica lui Mozart e tânără într'adevăr, dacă de atâtea ori ne lasă să vedem, limpede, atâtea înțelesuri adânci? Sau e numai clasică — discretă și delicată?

Niciodată n'am văzut un mai profund regret de tinerețe ca în interpretările de acum ale maestrului. Regretul de-a fi văzut și înțeles ceeace, tânăr, nu vezi — sau privești cu ochii mari, mirat și fără a înțelege tâlcul.

Lipati și-a făcut sunetul tot atât de limpede și de imaterial ca și gândul. Privete existența de sus — e un clasic. Dar o privește de pe culmi de puritate, în față, în întregime. O presimte, dar n'o trăiește.

E tânăr.

Enescu e alături de el și cântă aceeaș muzică. Totuși, alta. In Mozart, cântă părerea de rău de-a nu mai fi așa și de-a nu mai vedea astfel lumea. Echilibrul lui e într'adevăr clasic — calmul tragic cu care privește acum realitatea, de sus.

Insă unul trăiește tinerețea, altul o regretă, în aceeaș muzică.

Mozart e tânăr.

*

SIMFONIC MOZART, CU KEMPFF. *E mai mult decât o „inspirație“ momentană excepțională. Kempff pare să se fi schimbat. Altădată l'am și calificat de „beethovenian“ ca tip de interpret, din cauza avântului și energiei sale. Nu avea acel calm desăvârșit, chiar și în momentele de entuziasm sau suferință, ce-l caracterizează pe Mozart, ci trecea spre Beethoven.*

Printre altele, acelaș concert în Re minor (care l-am auzit atât de beethovenian altădată) a devenit într'adevăr Mozart în degetele noului Kempff. Un Mozart spiritual, fin, — un surâs înduioșat și expresiv, și în Rondo, și în Concertul în La. Mai fin și mai reținut decât altădată, și mult mai clasic prin calm și echilibru.

Cadențele — tot la Concertul în Re minor, — sunt desigur creații recente ale pianistului. Am auzit altădată altele impulsive, dramatice. Acum, aceeaș transformare aproape miraculoasă în ceeace concretizează sensul piesei, așa cum l-a înțeles executantul: aceeaș transformare de înțelegere și stil. Mai de mult, Kempff era un mare și subtil specialist în Mozart, dar cânta Beethoven. Acum, e aproape o personificare a sensibilității și echilibrului atât de dinamic și spiritual al lui Wolfgang, cel căruia îi veneau, mulțime, melodiile, atunci când se simțea liniștit, împăcat și mulțumit.

FILARMONICA: SOLIST, VIRGIL POP. Nici nu-i nevoe să fie cineva fizionomist ca să facă legătură între figura și personalitatea muzicală a tânărului nostru artist: Trăsături sculptate adânc și tare, sensibile dar masive și puternice. Fine dar pronunțate și fără nici o curbă feminină.

Aceeaș muzicalitate: intensă, tăiată și sculptată adânc în massa unui temperament pietros. Accente, reliefuri mari, o sensibilitate pronunțată și tăioasă, însă fără multe inflexiuni sentimentale, fără nuanțe de feminitate.

Simfonia Spaniolă de Lalo a cunoscut, prin acest violonist, o interpretare plină de avânt, de lumină. Chiar dacă n'a avut acele „demi-teintes“ ale artei franceze și sensualitatea aproape lascivă a muzicii spaniole, totul a fost o poezie fără ezitări și suspinuri, o interpretare masculină, de mare intensitate muzicală și tehnică.

Oricum, Virgil Pop e mai mult decât „o nădejde“ a noastră.

FILARMONICA: SOLIST, GIORGIO CIOMPI. Muzica germană și italiană au o accentuată înclinare și chiar mult gust pentru spectaculos și fastuos. Din cauze cu totul diferite însă: într'u, e un spirit masiv, puternic. Spectacolul e sobru — fără multe culori și ornamente — dar grandios și bogat. E peisajul unor munți uriași, severi, impozanți și sobri, dar variați și prolicși chiar... atâtea piscuri, atâtea povârnișuri, atâtea contraste de lumini și umbre...

Muzica italiană cere fastul ca un lux, ca o plăcere pentru o sensibilitate intensă și rafinată.

Iată de ce Brahms, — floare a sensibilității cioplită în stânca temperamentului germanic, — e greu de redat fidel prin interpretarea unui artist italian. (Credem însă că muzicalitatea lui Ciompi e prea universală ca să fie specific italiană — deci restrânsă la un anumit gen, — dar așa ni s'a prezentat acuma, deși poate accidental). Concertul pentru vioară și orchestră, prin arcușul lui Ciompi, a devenit un bogat mănunchiu de flori colorate, delicate sau violente, mândre sau modeste. Nu erau flori de piatră, însă...

DORIN SPERANTIA

Cronica muzicală

INIȚIATIVA OFICIALA IN SPRIJINUL CREAȚIEI MUZICALE ROMANEȘTI

S'a putut aduce adesea imputarea conducătorilor de instituții muzicale dela noi sau concertiștilor noștri, că își aduc prea rar aminte de existența unei muzici românești culte. In concerte simfonice, în recitaluri, în concerte date în străinătate de formațiuni românești sau artiști români, apariția atât de limitată a muzicii noastre, strecurată sfios, în rare prilejuri, putea într'adevăr justifica o critică a acestei regretabile stări de lucruri.

Atâta vreme însă cât cauza fundamentală a acestei situații profund dăunătoare culturii românești nu se putea înlătura, nici o speranță largă nu se putea pune într'o soartă imediată mai bună pentru creația muzicală autohtonă.

Această cauză principală și concretă era pe cât de simplă, pe cât de gravă.

Se rezuma în lipsa aproape totală de muzică editată.

Străduințele „Societății compozitorilor români“, care a făcut, în limita posibilităților ei pur particulare, lăudabile începuturi, fatal reduse la un restrâns număr de tipărituri, „Fundațiile regale“, compozitori care cu sacrificii materiale personale și-au suportat cheltuelile câtorva tipărituri, n'au putut, la un loc, să corespundă nici pe departe necesităților editoriale ale compoziției românești, care înflorea sub atâtea condee dar, nici în proporția de unu la sută, departe chiar de această proporție, nu ajungea sub mult jinduita presă.

Poate că nespecialiștii nu-și dau destul de bine seama, ce și cât înseamnă această oprelişte impusă operei muzicale, în drumul manifestării ei.

Câteva exemple, în ajutorul lor, nu vor fi poate, de prisos.

Un mare șef de orchestră străin, dirijază, în țara noastră. Ar dori să se înapoieze în patrie cu câteva partițiuni românești sub braț, să istorisească pe această cale, acolo, impresii dintr'un drum, din mijlocul unui popor, care nu i-au lăsat sufletul indiferent. Să se facă interpretul simțirii și chipului de a gândi și făuri muzica al unor compozitori încă necunoscuți sau prea puțin cunoscuți în afara țării lor și care prin muzica lor ar putea să creeze noui fibre legăturilor a două culturi, noui perspective de apropiere spirituală.

Se lovește însă de o piedică pur materială și inevitabilă. Nu găsește „material“.

Și pleacă fără nimic nou în mapă, în timp ce zeci de lucrări noui dorm letargia „Albei ca zăpada“.

Dirijorii noștri, în țară, sau peste hotare, formațiile de muzică de cameră, soliștii, ministerul propagandei însuș s'au găsit toți în fața aceluiaș descurajator impediment.

Dar, ursita încruntată a muzicii românești începe a se îmblânzi.

Alarma a fost auzită. Și, lucru și mai îmbucurător, cu care din nefericire n'am fost până acum obicinuiți, sprijinul generos care se ivește, este oficial.

Un ministru de superioară înțelegere și promptă hotărîre realizatoare, a instituit un fond anual pentru editarea de muzică românească și un for selecționant, compus din primul muzician al țării, un grup de reprezentanți ai principalelor instituții muzicale naționale și delegatul ministerului, el însuși muzician de elită.

S'a creat astfel „Editura muzicală de stat“, mulțumită căreia trei sferturi de oră de muzică simfonică, alte trei sferturi de muzică vocală și o oră întreagă de muzică de cameră, vor putea sta în tot numărul de exemplare necesar difuziunii lor, la dispoziția executanților de pretutindeni, constituind în acelaș timp pentru minister acea prețioasă literatură muzicală de propagandă de lipsa căreia s'a lovit până acum, în repetate prilejuri.

Este o prea frumoasă înfăptuire pentru a o fi trecut sub tăcere, tocmai aci, în pagini în care, în anii trecuți, am deplâns de repetate ori, împreună cu altele, și această gravă lipsă din lumea culturii românești.

ROMEO ALEXANDRESCU

Trupa mică Iordache

Două schițe de RICU SIMIAN

Trupa mică? Este trupa care curăță zilnic 4—500 kgr. de cartofi, sau alege 50—60 kgr. de fasole, sau umple 900—1000 ardei de post, sau face 1000—1200 de chefteluțe; care servește masa la 450 de răniți, taie pâine, aduce apă, cești, castroane și aleargă, aleargă, aleargă, răspunzând la toate ordinele. Aleargă dela lingerie la călcătorie, dela secretariat la magazie, dela oficiu la saloane, dela sălile de pansamente la farmacie, dela contabilitate la sala de primire, împarte țigări, face comisioane; trupa mică nu cunoaște odihna și nu știe ce este oboseala. Trupa mică nu merge, sboară. Trupa mică e formată din 50—60 fetișoare între 10—11 ani, e îmbrăcată în alb și poartă în suflet eroismul de pe front care coboară în mijlocul nostru zilnic cu fiecare rănit nou care vine. Trupa mică câștigă elan și nu-i ajung puterile să facă și să realizeze câte cere inima ei.

In fiecare dimineață, o vezi inundând culoarele spitalului și în fiecare seară părăsindu-le și lăsând în urma ei mișcarea masivă și sonoră a celor mari.

Domnișoara T? este conducătoarea trupei mici. D-ra T? Apare și atacă cu violență. D-ra T? Vibrează. Se onduiează. S'aprinde. Vorbește cu gura, cu ochii, cu fața, cu mâinele, cu trupul. Toate sunt în slujba vorbei, pe care o rotește apăsat și clar, ca să nu preteze vreodată la vreo confuzie.

. . . . . .

E ora 8 dimineața. D-ra T. intră vijelios în sală să-și conducă trupa la lucru.

— E, ai văzut? 8 trecute și n'a venit niciuna. Nu spun eu? Să mai ai încredere in ele? Poftim?!

— Nu e așa D-ră. S'au dus singure, au vrut să aranjeze mesele de lucru.

— Singure?

— Da, singure.

— Singure? Ele să aranjeze? Poftim!

Și D-ra T. sare arsă.

— Singure? Auzi, singure? Ce trebue să fie acolo, dacă cu mine și abia merge. Singure?

Își frământă mâinile, fața, își mărește ochii, își îndoiește mijlocul și sprintenă, fină și mlădioasă, aleargă să facă ordine, în dezordonata trupă mică. Nici ea n'are greutate când merge. E ușoară, alunecă, se strecoară și nu știe când apare și când dispare.

S'a dus..

N'am mai văzut-o 2 ore. Drumul spre bucătărie mă poartă prin fața cartofilor din cazanele voluminoase. Trupa mică este zgribulită sub ploaia torențială de vorbe a conducătoarei.

— Cine s'a sculat? Cine stingherește lucrul? Cine pleacă?

Și-o voce mică:

— Eu, domnișoară.

— Cum? Dece? Unde pleci? Oricine părăsește lucrul, părăsește postul și în timp de război cine părăsește postul, trădează. Asta-i trădare.

Și nu știi bine unde începe severitatea și unde sfârșește gluma. Trupa mică are însă intuiția ei. Și din înghețul mut de adineauri, zâmbesc toate fetițele, într'o destindere de mâini, de picioare, de priviri. Toate fetițele se mișcă, se așează, ca și când și-ar fi schimbat locul.

— Nu domnișoară, intervine glumind o voce mai mică. Nu e trădare, e numai dezertare, fiindcă nu trece la inamic.

— Nici dezertare, fiindcă pleacă cu motiv.

— Ce motiv? Care motiv? Orce dezertor are un motiv (răsare altă fetiță). S'a tăiat la deget.

— S'a tăiat la deget? Cine s'a tăiat la deget? Nu v'am spus că n'aveți voe să vă tăiați la deget? Cum s'a tăiat la deget? Dece s'a tăiat? Asta e nemaipomenit să se taie la deget! Vino să văd cum te-ai tăiat la deget.

Îi scapă un zâmbet în colțul gurii și-i licărește în ochi o lumină.

Eleva vine înspăimântată, gata de lacrimi, cu mâna înainte, cu degetul întins, arătând cu cuțitașul o urmă roșie la degetul mare dela mâna stângă. Zece capete s'au strâns în jurul mâinii întinse și zece guri ar fi fost gata să se vaiete, dacă nu se auzea la timp:

— Și pentru așa ceva se înspăimântă o trupă? La loc. Rușine. (Apoi îndulcită) Te duci la farmacie, aici, în subsol.

— Nu știu.

— Mă duc eu, domnișoară.

— Cum vine asta, se taie ea și te duci tu.

— Nu, vreau să spun că mă duc eu să-i arăt.

Și deodată zeci de mâini, unele cu cuțitașe, altele cu cartofi, altele negre de cartofi, ridică câte două degete ca în clasă, la lecție.

— Mă duc eu cu ea, domnișoară.

— Eu.

— Eu.

— Eu.

D-ra T. — Știți ce cred? Să aduceți și o targă, că tot suntem în spital și să anunțăm și pe d. Doctor să pregătim sala de operație, să fie gata.

Și trupa n'a știut: e în glumă sau în serios și a amuțit retrăgându-și mânuțele, și privirile și coborînd ochii asupra cartofilor, cărora uitaseră că trebue să le curețe coaja.

— Se duce Michaela cu ea, că e mai mare, și să nu vă prind că vă mai tăiați la deget, că e vai de voi!

Liniște.

M'am înrolat în rândul celor mai micuțe și curățim de zor, sub vorba neobosită a domnișoarei T.

— S'a umplut cratița de cartofi, goliți-i. Voi, de acolo, aduceți alții. Uite aici a căzut o cojiță jos. Cine a aruncat jos cojița? Să răspundă cine a aruncat jos cojița.

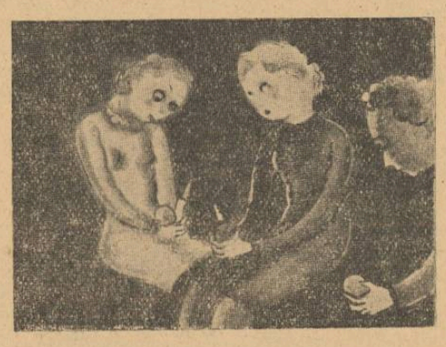

Și domnișoara T. o ridică între 2 degete și o plimbă dealungul mesei, prin fața bănuitelor.

— Cine a aruncat jos cojița? Care-i vinovata? Să spună.

Toate capetele se ridică și urmăresc mâinele fine ale domnișoarei T. care scuturâ coaja de cartof, pe dinaintea ochilor lor.

— V'am spus să lucrați curat, ordonat, îngrijit. Cum sunteți acum, rămâneți toată viața. Bine că n'am prins vinovata. Dacă o prindeam, i-o atârnam în piept ca o decorație.

Câteva fetițe izbucnesc în râs.

— Să nu râdeți. Eu nu râd. Când râd eu să râdeți și voi. Altfel să nu râdeți. Să așteptați până râd cei mai mari întâi.

— Atunci eu n'aș mai râde niciodată. Părinții mei...

— Cine te-a întrebat? Dece vorbești neîntrebată? N'aveți voie să vorbiți neîntrebate.

O clipă, dar numai o clipă de liniște. Și vorbele domnișoarei T. continuă ca o avalanșă.

— Cine nu lucrează? Cine stă de vorbă? Cine-și pierde vremea? Ați părăsit ofensiva. Nu se ajunge așa la obiectiv. Premiul pentru cine lucrează mai bine.

— Domnișoară?

— Ce domnișoară? Nici o vorbă. Lucru. Răniții așteaptă masa. Zor. Obiectivul trebue atins până la ora 12. Ofensiva a reînceput. Tăcere. Atențiune. Curaj și muncă, muncă.

Și mâinile fetelor se căznesc, se chinuesc, și grămada de cartofi albi, curățiți crește, crește mereu.

— Domnișoară?

— Ei?

— S'a tăiat și Simona la deget.

Și altă voce, nenorocită, ca în fața unei mari tragedii:

— Și eu m'am tăiat.

Domnișoara răspunde de data asta iuțită, dar solemnă.

— Nici să nu aud. Ostași sunteți voi? Răniții țării i-ajutați voi? La farmacie. Toate care v'ați tăiat, la farmacie. Să nu mai văd o rănită aici. Toate rănitele să plece.

Cu capetele plecate, cu surâsuri pline de înțeles, rănitele se strecoară tăcute, umile și învinse.

— Am isprăvit, se ridică triumfătoare prichindica din fund.

— Și eu.

— Și eu domnișoară, strigă încă o fericită.

— Să văd ce curățenie lăsați în urmă. Nimeni nu părăsește locul. Toate pleacă odată. Sub comandă. Fiecare dă înapoi cuțitul. Sunt toate? Du scaunul la loc. Strânge cartofii căzuți. Ștergeți masa. Ridicați-vă. Spălați-vă pe mâini. Și acum, frumos, drepte, cu mine, priviți:

Cazanele cu cartofi au devenit ținta tuturor ochilor. E opera trupei mici. D-ra T. întinde brațele pe umărul celor din preajma ei.

— Vedeți voi, tot sunteți bune la ceva, e lucrul vostru, pentru ei... Trupa mică privește și zâmbește mândră.

Și în acelaș pas, trupa mică, cu conducătoarea care și-a întins aripile, pornește.

Mă duc să-l văd pe Iordache. E rănitul din salonul Nr. 1 care e mereu nemulțumit și bănuitor. E rănit mult mai ușor decât alții, dar e un fricos și un puiu de cioară!...

— Văzuși?

— Ce să văd?

— Îți plăcu?

— Ce să-mi placă, Iordache?

— Mie nu-mi dădu.

— Ce să-ți dea?

— Nici d-ta nu ții cu mine.

— Ce să văd, omule? Ce să știu? Spune, ca să înțeleg.

— Păi d-ta nu văzuși?

— Ce să văd, Iordache?

— Lui îi dădu și mie nu.

— Ce?

— Doftorie d'aia roșie.

— N'oi fi vrând să vă dea la toți răniții aceași doctorie.

— Păi dă ce să nu ne dea?

— Fiecare cu boala lui.

— Asta e numai o vorbă, așa.

— Așa este — Iordache.

— Cum așa?

— Nu sunteți toți bolnavi la fel; pe unul l-a lovit glontele în cap, pe altul...

— Ne purtați așa cu vorba. Știu eu — aicea nu-i cu dreptate.

— De ce omule?

— Fiindcă lor le dă și mie nu, lor le face și mie nu, dreptate e asta?

— Ce vrei să spui?

— Ce să spui — persicuție, știu eu.

— Nu înțelegi omule, nu se poate să vă dea la toți aceleași doctorii.

— Dece? N'am venit toți răniți depe front? Dela bolșovici? Nu suntem toți loviți de glonte?... Apoi? Atunci dece unul într'un fel și altul altfel? Dreptate-i asta?

— Ascultă, omule.

— Ce să mai ascult. Eu nu văd? Pe ăsta din dreapta, una, două, îl înțeapă — pe mine de loc; pe ăsta, de-i zice Ionică, una, două îl îndoapă cu doftorie roșie — mie deloc. Treabă-i asta?

— Ascultă, omule!

— Lasă că știu eu. Trag eu cu ochiul, că nu sunt eu prost, și le văd eu toate (și repezindu-se la mine și scuturându-mă de brat). Ia te uită! Văzuși?

— Ei?

— Mă leagă pe mine la cap ca pe ăla de-acolo? Auleo, fire-și al dracului! Ia te uită, mamă, ce frumos îi vorbește și ce frumos îi ține capul! A vorbit cineva cu mine așa? Mi-a ținut mie capul așa? Dreptate-i asta? Nu, nu, eu ies la raport, la domn Doftor Șef, și-i spun eu toate.

. . . . . .

Iordache cu sora salonului.

— Dece nu mă duseși și pe mine la pansament?

— La două zile, ți-ajunge, cum a scris domnul doctor.

— Și pe ăsta în fiecare zi; pe ălălalt de două ori pe zi, bravo dreptate. Parcă eu nu viu tot dela bolșovici...

— E mai bolnav decât tine.

— Nici pansament, nici doftorie, auleo! o să mor cu zile p'aici!

— N'auzi, ei sunt mai bolnavi decât tine.

— Da ce, e cineva în pielea mea să știe cum mă doare?

— Știu domnii doctori.

— Numai eu și cu mine știu pojarul din inima mea. Ies eu la raport la domn șef.

— Și ce-ai să-i spui, Iordache?

— Să-mi propteească și mie mâna în una d'alea.

— Dar d-ta n'ai nimic la os.

— Na, știți voi mai bine decât mine ce am. Am eu și știți voi.

— Ei, și ce știi?

— Știu eu ce știu — ies la raport la domn șef și să mă vezi cu mâna spânzurată și cu buzunarele doldora de doftorii (și, șoptind la ureche) — o să-l rog și pentru înțepătură d'aia, de-i face lui Ionică.

. . . . . .

După o lună jumătate

— Ei, văzuși?

— Ce să văd, Iordache?

— Mă făcui bine înaintea celorlalți.

— De-acuma trebue să ai încredere în doctori.

— Aș, nici vorbă!

— Nu te-au făcut ei bine, Iordache?

— Numai eu știu cum mă făcui bine.

— Cum?

— Crezi că mă lăsai eu în grija doftorilor?

— Dar cum?

— Mă 'nțelesei cu camarazii.

— Și?

— Ca frații.

— Ei?

— Le dădui eu din doftoriile mele și-mi mai dădură ei din ale lor.

Râd din toată inima, cu poftă.

Iordache continuă.

— Mai pândeam seara câte-o doftorie roșie, albă, de care se nimerea — și-o înghițeam, repede, pe întunerec.

— Bine, măi Iordache, puteai să mori, Doamne ferește!

— Așa prost mă crezi d-ta pe mine? Să mor eu de mâna mea? Ai? Aș!! Le potriveam, într'o zi răzbeam cu una — în altă zi, cu alta. Nu-mi luam ochii depe Ionică; când lua el roșie, luam eu albă; când lua el albă, eu roșie; că știi, vorba d-tale, că nu suntem toți bolnavii la un fel. Ei, văzuși?

— Văzui, Iordache, văzui.

— Dacă mă făcui bine, nu mai reclamai pe nimeni. Iertai pe toți...

MUNTELE ISPĂȘIRII

— Jurnal dincolo de actualitate —

Simt că ne apropiem tot mai mult de o liniște adâncă și supremă. Poate fi această liniște un altfel de vieață, o simplă raturnare a lumii sau chiar moartea. Dar în definitiv nu contează limita pe care n'am ajuns-o încă. S'ar putea întâmpla nici să n'o ajungem. Adică să nu ni se releve nici o altă față a vieții, nici lumea să nu se răstoarne și nici în moartea adevărată să nu intrăm. Așa dar, numai drumul până acolo ne pasionează.

In urcușul acesta pe munte, spre o culme nestatornică și mereu morganatică, avem totuți promisiunea că odată vom stăpâni culmea. Căci fericirea nu este posesiunea ei absolută, ci însăși aparența și reflectarea ei în lumea noastră interioară, sau chiar credință că într'adevăr ne apropiem de tărâmurile ei.

N'aș vrea să mă înșel însă, că nimic nu va fi. Trebue să fie ceva în acea liniște și apoteoză, spre care am pornit. Chiar dacă nu vom găsi nimic în prima clipă, în cea de a doua Dumnezeu va inventa ceva—anume ca să ne răscumpere ispășirea. Esențialul este să crezi în minuni și să te pregătești necontenit pentru revelația lor.

Mi-e frică, de câte ori mă gândesc că s'ar putea întâmpla, ca mâine dimineață să nu mai avem o zi de parcurs, ci să fim sortiți a trăi pentru totdeauna în noapte. Deasemenea mă îngrozește gândul că într'o anumită clipă — totul se va opri în loc mișcarea ne mai fiind eternă, rămânând fiecare încremenit în poziția acelei clipe. (Unul cu mâinile întinse după o femee, altul cetind o carte, cineva rugându-se, unul dormind, altul râzând. Peisagiul ar fi interesant, dar și turburător).

Prea am fost obișnuiți cu amăgirea că fiecare schimbare a momentului aduce după sine altceva. Oricât de insensibili am fi față de frumusețile lumii, există în fiecare din noi dorul după o ireală Țară de Foc a împlinirii și a visului egal cu realitatea.

Dar pentrucă nu ni s'a admis încă aflarea ei și dacă suferința ne doboară de multe ori, aș vrea să știu cine este responsabil de nefericile noastre și de a cărui dependență destinele noastre se ferecă?

Ni se pare că am ajuns foarte departe cu elementele și valorile civilizației, dar ele ne satisfac atât de puțin că altfel se explică acest urcuș pe muntele ispășirii. Probabil că nu e devină decât nostalgia după o zi din urmă, după ziua facerii. A ne întoarce înapoi și a parcurge toate evurile istorice — este cu neputință. Dar oare presimțirea acelei supreme liniști nu înseamnă tocmai promisiunea unei zile viitoare, egală în simbol cu cea de la începutul lumii? Cu certitudine că nu ne apropiem nici de moarte, nici de altă vieață, nici de o răsturnare a lumii — ci de această zi făgăduită pentru altă FACERE!

In ziua aceea vom fi egali cu zeii!..

●

Am intrat astăzi într'o biserică. Niciodată nu întâlnisem atât de mulți oameni. Ascultau înfiorați blestemele din predica unui preot. Am stat alături de ei, contemplând o icoană și bucuros de luminile lumânărilor. Cuvintele preotului mă plictiseau (dealtfel toți preoții proclamă în biserici un fel de demagogie religioasă care la un moment dat îți repugnă prin caracterul ei superficial și anacronic).

Târziu am eșit cu oamenii acela în stradă. Vieața i-a prins dintr'odată și i-a despărțit definitiv de biserică. Privindu-le în deoaproape chipurile și căutându-le svârcolirea sufletelor, am înțeles că întrarea în biserică nu le-a putut folosi cu nimic, tocmai pentrucă prea repede au fost absorbiți de altceva. Atunci m'am întrebat: cu ce-a folosit jertfa lui Isus pentru binele omenirii? Sau întrucât avem o viață mai bună și mai fericită, dacă am trecut dintr'o istorie în alta? La ce ne folosesc toate legăturile noastre spirituale cu divinitatea, când în jurul nostru presimțim decadența lumii și chiar a divinității?

Asta înseamnă că nicio religie predicată nu este bună, pentrucă pe toate le-a covârșit mecanizarea și brutalitatea teoriilor imperialiste. Nici o morală nu ne satisface, pentrucă suntem dominați de desmățul vieții și al păcatelor obligate Nu ne putem însufleți pentru nimic, fiindcă niciodată nu ne putem închide definitiv în suflet — fără să participăm la contursiunile străzii și ale programelor burgheze. Și cu cât sunt mai fericit, dacă ziua asta am petrecut-o în biserică, pentruca după aceea să fiu dat afară în vieață?

Se cuvine să fim mai sinceri cu durerile noastre. Omul, care moare acum oriunde pe pământ, mi-i indiferent, deoarece nu moare pentru satisfacția orgoliului meu, nici pentru mai binele sau mai frumosul omenirii — el moare împins din spate pentru împlinirea decadenței veacului XX. S'ar putea spune că dimpotrivă, se parcurge altă etapă de propres a civilizației umane. Dar puțin mă interesează că prin asta s'ar descoperi alt continent, s'ar ivi alt popor din mlaștini, sau am câștiga noi cei vii alți ani de trăit. Toate rămân șanse ale inventivității, și tare-s curios să știu dacă Spiritul este o invenție, o descoperire sau un simplu produs al acestor sfâșieri de pretutindeni?

Fără îndoială că ne trebue altceva, poate un principiu mai ordonator și mai presus de instincte. Dacă toți oamenii s'ar preface acum în păsări, în flori sau în stele — ar fi altceva, cu toate că mi-i teamă că ursita adamică s'ar transmite cu bolile și metehnele veacului XX chiar și prin idealele lor existențe. Atunci Principiul Ordonator stă ascuns. Totuși odată va trebui să-l întâmpinăm. Și în biserici nu vor mai vorbi preoți, aiurea nu vor mai muri oameni într'un răsfăț sau groază inutilă — ci peste toate va domni Spiritul.

●

Sunt fericit! O strig din tot sufletul și fără să mă înspăimânt. O spun râzând și plângând, o spun senin și îngândurat, mi-o spun necontenit ziua și noaptea. Aș vrea să m'audă până și cel mai umil om al pământului, să m'audă morții și să le pară rău că au murit, să m'audă florile și păsările, regretând că nu sunt oameni. Sunt atât de fericit, fiecărui om pot împărți din fericirea mea, fără ca mie să-mi lioasească. Nu este o sugestie, nici minciună, nici măcar întorsătura planurior pe care am visat această fericire. E totuși ceva neînțeles, neașteptat. Ceva care a venit din fundul lumii, din infinit și s'a oprit la mine!

Sunt fericit pentrucă mi-a fost dat să exist exact în acest veac, din care nu vreau să înțeleg nimic. Fiindcă îmi aparține toată lumea fără ca eu să aparțin cuiva. Deoarece mi s'a îngrămădit în inimă toată înflăcărarea tinereților halucinate fără de bătrânețe. Sunt fericit pentrucă nu mă preocupă nimic în vieață, nu mă sbat pentru nimic, sunt incapabil să sufăr pentru ceva, n'am amintiri, nici regrete, nici speranțe.

Am curajul să afirm că sunt OMUL DELA INCEPUT rătăcit printre tristele voastre existențe, să mă împiedec de convulsiile voastre, să privesc îngândurat disperările, să fiu martorul prăbușirii voastre. Eu nu mă trezesc dimineața când sună ceasul—deșteptător, nu mă obligă nimeni să iscălesc vreo condică de prezență, nu sunt decât prietenul visătorilor, al poeților, al muzicanților și-al îndrăgostiților caste,. In lumea aceasta ideală de sus, ajuns pe culmea muntelui ispășirii, aștept înălțarea la cer. Veți zice poate că e o nebunie să afirmi așa ceva, dar niciodată voi nu veți înțelege că a fi OMUL DELA INCEPUT înseamnă a fi depășit condiția umană, a fi absent din vieață, a fi însă permanent prezent în lumea iluziilor.

Sunt fericit, pentrucă mi s'a împlinit neverosimilul, m'am întâlnit cu Iluzia! Sunt fericit, fiindcă mi-a rămas visul și iubirea. Sunt fericit, doarece sunt foarte alături de tărâmurile divinității.

De-ați ști voi însă, oameni umili, piezișii și cumsecade, cât de groaznică suferință se ascunde în această fericire!...

LAURENȚIU FULGA

ION VLASIU — Cloșca

ALCHIMIE

Lui Mihai Niculescu, recunoștință și respectuoasă afecțiune.

Pe gânduri dus — pe cine știe unde? —
In turnul cu ferestre zăbrelite,
Vraciul așteaptă clipe liniștite,
Când nepătrunsul straniu va pătrunde
Și din metale, fără preț, vulgare,
Redeșteptate'n geamuri, vântul crud

E'nmormântat de tomuri prăfuite,
Formule și 'ntrebări — se prinde hora...
Târziu o cucuvaie bate ora
Și castelanii dorm pe negândite,
Când vraciul suspendând chiar clipa,
Va scoate aur, noapte, din nimica...

Vasul de sticlă fierbe, ca un cor...
Trosnind pe vatră, lemnele se-aud
Răstălmăcind știința, aurul apare.
Ațâță focul mic, răzbunător...
Șoptindu-și sieși gândul răzvrătit:
Aur, aur din piatră bună svârlit!

N. D. MIREA

MARCEL OLINESCU — Portret

Balada iernii

Sunt fulgi de zăpadă şi zvonuri prin aer?
Vin suflete'n lume, sau poate că pleacă...
Mâhnirea se toarce ca lâna din caer
Şi-aşteaptă la focuri iarna să treacă.
Sub soarele-acelaş ce veac nu şi-a scris
Nevoi sângerânde, la ceruri, cu jalbe?
Pe munţi şi pe ţarini, pe-al omului vis,
Şi'ntind ţesătura curatelor salbe
Zăpezile mari, zăpezile albe...

De-i ziua ta scurtă, de-s nopţile lungi
Şi, oricât mi te'nconjură prietenii sute,
Pe ţărmul de dincolo singur de-ajungi;
De-s cupele dulci ale vieţii băute;
De ultimul bir de nu pot să te scape
Obscuri filosofi ca şi vrednici cismari,
Nu-ţi frâng, nici în primăvăratice ape,
Crenguţa nădejdii cu muguri amari,
Zăpezile albe, zăpezile mari...

Poet, care-ai dat vitejiilor glas,
Cântând anii tineri şi-al muzelor dar,
Nu-mi place tristeţii robit să te las,
Să plângi bătrâneţea geroasă'n zadar!
La carul iubirii şi-ăst an de-o să tragi,
(Slăvit fie harul Madonei rozalbe!),
Trimit azi, — colinde ce-s Pruncului dragi, —
Să-ţi cânte'n ureche cu „florile dalbe",
Zăpezile mari, zăpezile albe.

ŞTEFAN STĂNESCU

Incident

Pentru o vieaţă'n care-am tremurat,
Pentru nevroza străzii noastre, tainic,
Mustește dezolant acolo'n ceainic
Paloarea unui vis neterminat...

Prinţesa din covor e desbrăcată;
Priveşte un tablou solar şi sudic,
Iar cum pe-alături trenele o cată —
Desenul tot o mângâie impudic.

Ar vrea faianţa madrigalului prezis
Dar ruşinos cuprinde'n braţe plușul,
Plouă de jos, plouă de sus de-acum arcușul
Prinţesa din covor s'a sinucis...

ION CARAION

Note germane

COTERIA

a fost, în toate timpurile, un refugiu al neputincioşilor. Fie că s'a manifestat în politică, în artă sau oriunde anumite interese personale se vedeau ameninţate de prestigiul crescând al vreunei personalităţi creatoare, coteria, armă a zoililor şi a mărginiţilor nesăţioşi de glorie mărunţă, s'a înscris, totdeauna, între coordonatele invidiei şi ale laşităţii.

Limbajul ei a fost şi va rămâne grai şuşotit, verdictele ei negaţie şi invectivă, credeul nelămurită bâiguire compensatorie a unui complex de inferioritate resimţit cu durere, iară actele muşcătură pe tăcute şi pe la spate a presupusului adversar.

Cei ce tac unde ar trebui să vorbească şi pun lumina sub oboroc unde ar fi obligaţi s'o aşeze între icoane, — cei ce adună în jurul lor trabanţi obscuri, clamând şi proclamând valori unde nu a fost şi nu va fi decât vegetaţie parazitară, — cei ce văd alb şi zic negru, — cei ce nu vor să ia nici măcar la cunoştinţă adevărul stabilit sau restabilit de către alţii decât de proze liţii admişi în incinta bisericuţelor lor închinătoare la idolii interesului personal, — cei ce „duc cu zăhărelul" şi se lasă tămâiaţi cu lauda convenită, — şi, în sfârşit, toţi cei ce cred că pot prinde în mrejile intrigei, fărămiţând şi rătăcind-o, forţa cuiva care schimbă faţa lucrurilor, sunt vinovaţi de coterie.

In ierarhia păcatelor, **coteria este păcat împotriva duhului sfânt.** Cel mai greu şi mai negru dintre păcate, fiindcă stă în calea vădirii adevărului.

Coteriile sunt fără număr şi se compun, exact ca orice organizaţie, din organizatori şi organizaţi. Organizatorii profită, organizaţii pot profita. Organizatorii ordonă sau insinuiază, organizaţii execută cele ordonate şi sugerate. Toţi urmăresc câte ceva.

Dar să ilustrăm cu un exemplu aserţiunile de până aici.

MARELE LESSING,

autorul lui Laokoon, şi al unicei, mai ales pentru vremea sa, Hamburgische Dramaturgie, *a fost un cap pe cât de bine înzestrat, pe atâta de liber în prejudecăţi. Ceeace urmărea el, era promovarea firească, deci fără de balast artifical, a spiritului german, care se găsea încă sub influenţa formală, deci nu tocmai fericită, a normelor franceze învechite.*

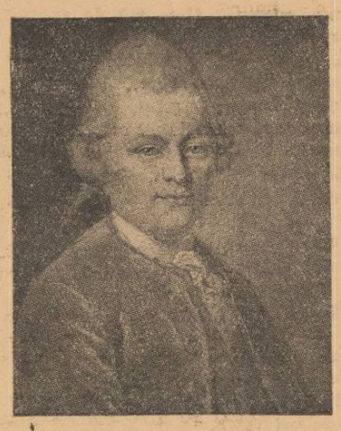

LESSING

Lessing vedea organic viaţa spirituală şi-i repugnau regulele rigide cari îmbracă în cămaşă de forţă manifestările libere ale vieţii. Deşi profund cunoscător al „antichităţilor" culturale şi artistice, el lupta pentru înlăturarea tipicului copiat, văzând în opera lui Shakespeare adevăratul drum deschis înspre orizonturile cu posibilităţi de creaţie literară ale scriitorilor de limbă germană.

Ori, acest Lessing, genial şi advers schematizărilor, a intrat în conflict cu unul Klotz, *arheolog de meserie* — Klotz şi Lessing!

Dar nu numai atât: Klotz suferea, pe lângă explicabila deviaţie profesională, şi de boala coteriei. Un doct sau, şi mai rău, un doct speriat de carte, care jura, pe deoparte, pe textul predecesorilor şi, pe de alta recurgea la tertipurile coteriei spre a-şi face valabilă părerea.

Oamenii de categoria lui Klotz, *(Klotz înseamnă buştean), nu sunt, din nefericire, prea rari. Ei sunt produsul aritmetic dintre doi factori bine precizabili, produsul dintre propria lor putere de comprehensiune, factor pe care-l cotăm, deobiceiu, cu valoarea numerică de zero şi dintre nestăvilita avalanşă de realităţi cari îi asaltează, cerând să fie trecute prin iscusinţa unui creer capabil a transforma în rezultat semnificativ ceeace i se prezintă; acest factor se lasă cotat cu un n ourecare. De zero ori n dă tot zero. Numai Klotzii cred în existenţa unui ce misterios când îşi admiră opera. Ei nu sunt în stare să înţeleagă intim lucrurile. Ei ştiu pe din afară sute de poezii dar nu le cunosc pe dinăuntru. Şi ei nu admit decât ceeace cunosc. Dece să ne mai mirăm?*

KLOTZ,

întemeiat pe arheologia **ştiută pe dinafară, vedea roşu când Lessing îndrăznea să afirme, sus şi tare, că, pentru literatură, studiul antichităţilor nu este totul, ba, uneori, chiar dimpotrivă. Klotz spumega în mica lui argumentare doctorală. Credea, sărmanul, că numai pe el îl vizează tăioasele şi ironicile scrisori** (Briefe antiquarischen Inhalts) **cu cari replica Lessing, polemistul de rasă, reformatorul şi criticul cel mai clarvăzător pe care l-a produs Germania.**

LOZINCA LUI LESSING

însă, formulată în cuvinte ca acestea: „Cu tact şi bunăvoinţă faţă de începător; cu admiraţie sceptică şi cu scepticism admirativ faţă de maestru; înfricoşător şi pozitiv faţă de cârpaci (Stümper); umilitor (hönisch) faţă de lăudăros şi cât se poate de amar faţă de intrigant", — lovea în toate bisericuţele de cari era plină Germania de pe acea vreme.

FIE-NE PERMIS

ca, în aceeaşi ordine de idei, să încheem printr'o aluzie mai directă:

Departe de noi orice intenţie moralizatoare. Facem parte din categoria acelor cetăţeni cari îşi mătură propria ogradă, îşi curăţă regulat, propria porţiune de trotuar din faţa imobilului închiriat şi nu-i reproşează nimănui neglijenţele comise cu sau fără de voie.

Dar, mai mult interogativ şi mai mult din necesitatea de a distinge lucrurile acolo unde distincţia ţi se impune, îndrăznim să formulăm o nedumerire: De ce care nu are la noi nimeni curajul lui Lessing? Şi de ce Klotzii misună la toate încheeturile vieţii noastre spirituale? De ce nici unul dintre cei ce se numesc critici, în sensul de krinomai al cuvântului, dibue între sugestie şi adevăr şi nu au frâncheţa să-şi asume, — căci şi lui Lessing i s'a întâmplat să scrie împotriva lui Corneille, — total răspunderile cari derivă, în mod necesar, dintr'o atitudine critică limpede definită? De ce fluctuăm între impresionism şi invectivism „criticist" şi ocolim concluziile rectilinii? Mai poate avea vreun rost o astfel de producţie prestidigitatorie în afară de cazul că o considerăm ca atare şi o gustăm ca pe epifenomen literar? Dece rândurile tale, talentat scriitor de proză sau vers, au valoare în revista ix şi nici una în revista igrec şi invers? De ce aşteptările tale, întemeiate întru totul, tânăr însăilător de gând şi frumuseţe, întâmpină zâmbete cu înţeles în cenaclul unu şi aplauze expansive în cenaclul doi? Nu dispunem de criterii de apreciere? Suferim de dioptrii deosebite? Să fie altele motivele nehotărîrii? Da, sunt altele, într'adevăr! Suferim de morbul împotriva căruia se ridicase, odinioară, combativul şi dreptul Lessing. Să nu-i mai spunem pe nume acestui morb. Dar el ne-a infectat sângele şi ne-a alterat instinctele. El ne face să consumăm, admirativ, terciu literar şi să trecem, cu superioritate, pe lângă alimentul cu adevărat substanţial. El ne pune câte un Klotz, drept sperietoare, în via doldora de ciorchini şi ne obligă să ciugulim boabe de soc leşietice. El ne domină şi el ne edictează legile fundamentale de conduită. El ne deformează şi ne numeşte geniali când suferim de întâmplătoarea debilitate şi idioţi când ne permitem vreo libertate creatoare sau lărgitoare de valori.

Toţi cei cari l-au cetit, după Goethe, pe Lessing, obicinuesc să spună că au făcut o baie de oţet. Să încercăm această baie. De cei ce vor sucomba nu e păcat. Supravieţuitorii însă se vor fi lecuit de cea mai stupidă dintre laşităţi.

TRAIAN CHELARIU

Arta primitivă

(Urmare din pag. I-a)

ne-o înfăţişează figurinele articulate reprezentând dansatori (Wajang), din Java, (Sydow, p. 259), sau costumele de dans, brodate, ale pieilor roşii din Nordul Americii de Nord. Aici schemele se tipizează, căpătând o valoare mai mult decorativă. Citâm în acelaş sens, pereţii pictaţi ai clanului **Kwakiutl** (Wakasch-Indienii din Nord-Westul Americii de Nord).

Stilizarea schematismului esenţial sfârşeşte întotdeauna în decorativ. Forţa expresivă originară a motivului se pierde prin repetarea lui, (există o tradiţie a temelor şi „izvoadelor" ca în arta noastră populară). Curând liniile ce închideau sensuri, vor rămâne doar arabescuri decorative.

Ceeace este, din punctul de vedere al intenţiei figurative, schematizarea esenţială, este pe planul intenţiei semnificative **skeumorfismul.** Se ştie că se numeşte astfel, în morfologia artelor decorative, decoraţia ale cărei motive sunt norme ale unor reprezentări naturaliste, tipizate şi reduse la schema articulaţiilor esenţiale. In skeumorfism coincid aşadar, pe de o parte formele naturaliste schematizate până la a-şi pierde sensul, pe de alta formele decorative care încep să cuprindă semnificaţii. Skeumorfismul şi schematizarea esenţială sunt, de cele mai multe ori, reducţiuni formale provenite din indigenţe tehnice. Neajunsuri ale meşteşugului artistic de care dispunea autorul, schematizările de genul

Cote d'Ivoire: Idol
(Col. Fundaţia Barnes)
Sculptură neagră contemporană

acesta rămân **dedesubtul naturalismului,** pentrucă nu-l pot ajunge. Ele sunt recursul desperat la raţiune, pentru a deduce din ea realitatea, suplinind astfel insuficienţa puterii de observaţie senzorială. Acolo unde empirismul dă greş, raţionalismul cată să-i umple lacunele. Obiectele sunt reprezentate **aşa cum artistul le ştie,** printr'un soiu de credinţă, de natură aproape religioasă, iar nu aşa cum sunt văzute. Schematizarea esenţială este produsul unei concepţii despre lume şi viaţă a unui ins care, neputându-şi organiza impresiile dictate de lumea externă, le repudiază pentru a le înlocui cu aproximaţii schematice, de natură raţională, subiectivă. Skeumorfismul nu va combina niciodată, în sinteze noui, datele experienţei, ci va sărăci doar conţinutul lor intuitiv, pentru a le putea mai uşor înşira pe de rost, şi substitui adevărului obiectiv. Redus la esenţe nu dintr'o necesitate de adevăr, ci dintr'o indigenţă analitică, spiritul formelor schematice este continuu înfricoşat de desişul existenţei concrete, pe care n'o poate simplifica prin stăpânirea şi clasificarea materialului, şi pe care o elimină, simplificând-o prin ignorarea particularităţilor care-i conferă viaţa. Skeumorfismul este un stil mort, al unui spirit neajuns încă la viaţă.

Nu tot acelaş lucru se poate spune despre **stilizarea geometrică.** Schematizare şi aceasta, ea însemnează însă **depăşire a naturalismului.** (Cf. supra-realism). Geometrismul dominant într'o succesiune de forme artistice, e semn că spiritul creator nu se mai mulţumeşte să inventarieze sec, rece şi obiectiv, formele, dar că le dictează acestora postulatele sale. Nemulţumindu-l labilitatea concretului, spiritul geometric caută modalitatea fixării definitive a formei veşnice, în permanenţe fizice, materiale. Stilizarea geometrică înseamnă nevoia de a acorda lumii o durabilitate care-i lipseşte. Forma nu mai e un accident al materiei, e o condiţie de existenţă a ei, care trebue împlinită pentru a o păstra. Inscriind corpul omenesc în rigiditatea planurilor interferente, recompunându-l din prizme, cilindri, piramide şi sfere, artistul duce mai departe o operă începută de însăşi natura: cristalizarea definitivă a formelor, adesea dizolvate şi labilizate de condiţiile vieţii organice. In trupul idolului negru din Gabon, publicat în „La sculpture nègre, Paul Guillaume şi Thomas Munro, Ed. Crès et C-ie pl. 28), artistul n'a urmărit numai fixarea exactă a raporturilor ideale dintre membre, ci şi asimilarea formelor organice cu formele geometrice, precis delimitate şi decis definite, singurele care pot garanta materiei perenitatea după exemplul formelor minerale perfecte: cristalele. Suprafaţa lucie şi lipsită de accidente a materiei întrebuinţate, exprimă perfect darul de a elimina particularul, individualul, din trupul uman, pentru a putea desprinde mai curând **tipicul.**

Sculpturi în lemn din Sumatra şi Filipine (Sydow, pl. 272—273), mărturisesc aceleaşi daruri. La fel, unele statui precolumbiene din Peru sau Chili.

Alteori se urmăreşte mai puţin limbajul etern al materiei, geometrismul reducându-se la un simplu procedeu de modelaj, într'o viziune mai mult sau mai puţin naturalistă. Este cazul măştii Baoulé reprodusă de noi, în care regularitatea geometrică a trăsăturilor — arcadele, migdala ochilor, ovalul feţei — pare mai mult un principiu de ordonare decât unul de izolare în spaţiul abstract. Faptul că pe fruntea măştii acesteia, sau la nas, se caută exprimarea cât mai exactă a interferenţei planurilor aparente, epidermice, tactile, arată fondul naturalist al viziunei: aceste amănunte aparţin observaţiei sensibile; ele nu sunt obţinute prin abstracţia formelor, pe cale raţională. Aceeaşi impresie, de observaţie naturalistă exprimată geometric, o lasă pasărea ce se ridică atât de grotesc din ţeasta măştii. Stilizarea ei aduce mult cu o anumită fază a cubismului (faza substituirii formei plastice particulare, prin forma plastică generală, a reginului însuşi, nu a speciei). Iară întreaga compoziţie, este de un suprarealism de cea mai bună calitate.

Iată în fine o figurină, (dela Haute Volta, pl. 33, Paul Guillaume şi Th. Munro). Stilizarea a două animale reduse la rangul de elemente pur vizuale în compoziţia întregului: nu mai interesează urmărirea asemănării fiecăruia, nici a raporturilor exacte dintre ele. Aşezarea lor e dictată numai de legile armoniei şi echilibrului. Semnificaţia lor scade, efectul estetic, de pură contemplaţie însă, sporeşte. Artistul negru a reuşit să sustragă obiectele constelaţiei utilitare sub care ne apar ele în viaţa de toate zilele. Nu ne mai întrebăm „ce reprezintă". E destul un raport abstract, armonic, de forme, ca să ne mulţumească. Obiectele desintegrate din viaţa practică au fost integrate într'un **sens** pur estetic, în care numele lor şi aparenţa exactă, factori esenţiali pentru practică, nu ne mai privesc. Minunea a săvârşit-o un artist negru. El ne-a putut oferi exemplul unui **acord muzical,** dedus din două forme plastice abstracte, armonizate ca proporţie şi vectori. Intenţia figurativă sporeşte. Semnificaţia este însă de data asta, nu de ordin magic, religios sau emoţional pur şi simplu, ci de ordinul mai înalt, al purei frumuseţi, neaderente (pulchritudo vaga). Pe linia detaşării de dictatura legilor naturii ale obiectului, vom găsi spiritul luptând să-şi impună logica internă în formele artei moderne.

ION FRUNZETTI

Determinări în procesul mitogenetic

(Urmare din pag. I-a)

Omul doreşte să ştie multe despre zei. Deacea imaginaţia brodează pe aceste teme episoade nenumărate despre viaţa fiecărui personagiu, despre naşterea şi isprăvile, despre înfrângerile şi moartea lui. Analogiile cele mai nevinovate din natură sunt generatoare de nesfârşite povestiri. Imaginaţia nu-şi istoveşte niciodată conţinutul.

Forţa miraculoasă, pe care popoarele o numesc deosebit, Mana, Dema, Numen, Moira, Ate, Nemesis, Tychè, face pe toată lumea să creadă că lucrurile şi fenomenele sunt în realitate altceva decât par a fi. Ea justifică astfel orice joc al fanteziei. Orice mitologie lasă să se ghicească adesea o bucurie frenetică de a imagina.

Specificitatea sufletului unui popor şi rezonanţa etosului său particular rămân totuşi în mitologia lui ca nişte elemente insolubile la temperaturile cele mai ridicate şi impun oricărei mitologii coloarea ţinuturilor natale.

Oricât de liberă, imaginaţia rămâne încă legată de potenţele generale ale spiritului nostru. Imaginaţia nu poate sparge bolta lui închisă. Liniile aeriene, pe care aleargă fantasia, se mişcă pe un înveliş de sferă întorcându-se iarăşi de unde au pornit. In procesul de cunoaştere mitică încă inteligenţa rămâne sclavă acelorași condiţii şi legi de cunoaştere, care o ţin în frâu dela începutul istoriei sale.

Deaceea raţiunea apasă tare peste mituri acele ventuze, cu care ea prinde în mod obişnuit realităţile şi pe care limbajul filosofic le-a numit categorii. Oricât de întinse ar fi laturile acordate de imaginaţia elementelor cosmice, de îndată ce acestea sunt folosite în închegarea unei făpturi mitice, ele nu pot scăpa de a fi trecute, ca printr'o strungă, prin categorii. Aşa cum corpul nu poate scăpa de umba lui, nici raţiunea nu scapă, în activitatea ei, de formele cunoaşterii. Orice ar concepe sau ar imagina, acea idee sau imagine îmbracă final haina acestora.

Personagiile mitice, odrasle ele înşile ale minţii noastre, nu scapă nici ele de tiparele ei. N'am putea spune însă că raţiunea se comportă şi în reprezentările mitice întocmai ca în cele din celelalte domenii. Dintre principalele trei categorii: cauzalitate, timp şi spaţiu, mitul a izbutit să se degajeze în mare măsură de cauzalitate, păstrând totuşi, în paradoxe evidente, pecetea celorlalte două. Mai mult încă. In vreme ce, obişnuit, raţiunea supune cu plăcere grumazul său jugului categoriilor, în gândirea mitică ea părăseşte această ţinută de obedienţă şi împrumută manierele răzvrătitului. Conştientă de caracterul excepţional al noului obiect ce i se oferă spre cunoaştere, raţiunea tinde să spargă unghiurile strâmte ale categoriilor, încercând să le transforme în instrumente mai apte pentru noua operaţie şi deschizându-le spre obtuz.

Din această tentativă a minţii de a depăşi propriile sale măsuri, rezultă în câmpul mitologiilor situaţiuni foarte interesante, unde spiritul se zbate în vârtejul unui cerc vicios. Uneori dă impresia că a scăpat din lanţul categoriilor, dar se verifică îndată că a rămas tot sclavul lor. Iată un zeu declarat etern, care totuşi are o poveste a naşterii, cu lux de amănunte asupra tatălui său, sau asupra faptelor neobişnuite care i-au însoţit naşterea. Iată alt zeu împodobit cu atributul nemuririi, având totuşi un mit lung al morţii sale şi al cărui mormânt se bucură de o precisă determinare geografică. Sau se concepe un zeu atotputernic, stăpân al lumii şi al panteonului, dar concepţia poporului va pune totuşi deasupra lui aripa neagră a unui destin implacabil sau va bolti deasupra întregei mitologii ideea unui zeu îndepărtat şi abstract, care numai prin îngăduinţa lui dă libertate de manifestare celorlalţi zei.

Oricare ar fi atributele abstracte ale unui zeu, timpul concret curge însă nemilos peste el şi lasă urme. Bătrâneţea îl cuprinde şi îl ucide. Concepţia mitică a încercat să amelioreze această avalanşă a vremii peste persoanele mitice, atribuindu-le

puterea de a reînvia şi a-şi relua firul vieţii. Aşa se încearcă formarea ideii le eternitate: din crâmpeie de timp aşezate capăt la capăt.

Pentru gândirea mitică, veşnicia e prelungită, de predilecţie, către viitor. Este mai comod spiritului acest înţeles. Mergând cu mintea înapoi, ai totdeauna impresia că totul se înfundă într'un început, oricât de îndepărtat ar fi el. Lăsându-se în voia vremii la vale, ca pe firul unei ape, spiritului îi place să creadă că zilele şi nopţile nu se vor sfârşi niciodată, îndemnat la aceasta cu siguranţă şi de o dorinţă a lui ascunsă.

Uneori gândirea mitică desparte veşnicia de vremelnicie, ca şi cum ele n'ar face un singur corp. In diferite mitologii întâlnim un „dincolo" de natură temporală şi conceput ca nesfârşit. Astfel, dincolo de lumina gălbuie din crepusculul zeilor, mitologia germană ne trece prin faţa ochilor halucinaţia unui timp nou, infinit, care-şi deschide, roze, zorile.

Constatări similare ne prilejueşte ideea de spaţiu în mitologie. Miturile ne înfăţişează şi din acest punct de vedere un compromis al gândirii. Aşa bunăoară, când e să îmbrăţişeze necuprinsul, lumea naturală îşi dilată elementele până la refuz. Totuşi zeitatea, după ce şi-a dobândit individualitatea ei palpabilă, trebuie să intre într'un corp mărginit: un arbore, un fetiş, un animal sau un om. Locuinţa zeul şi-o fixează pe un munte sau într'o pădure. I se concede totuşi zeului latitudinea de a-şi schimba oricând locul sau de a domicilia în acelaş timp în mai multe locuri. Ideea de omniprezenţă în mitologie nu poate fi concepută fără corectivul anihilant al spaţiului finit. Zeii sunt încuiaţi în piepturile idolilor sau rămân legaţi de locuri din natură.

Uneori spaţiul infinit se concepe ca despărţit de finitul lumii materiale. Cadrul mitic se cască atunci şi deschide subteran regiuni imaginare, cărora nu li se dă nici o mărginire. Natura apropiată nu îngăduie omului conceperea infinitului. Deaceea mitologia aplică această idee pe întinderea altor tărâmuri, mai depărtate de simţurile şi de controlul experienţei imediate.

AUREL COSMOIU

Un artist adevărat

Când l-am întrebat pe *Niculae Săcăreanu* dacă i-a mai făcut cineva chipul pe hârtie, mi-a răspuns direct: „Nu, niciodată!"

Vă închipuiţi această minune: un muzician, un cântăreţ de avântul d-lui *Săcăreanu* să nu-şi fi voit trăsăturile multiplicate de faţă, de profil, de trei sferturi, în piatră sau în culoare?!

Câtă reclamă, să-ţi vezi d-ta la un salon oficial bustul, aşezat în plină lumină, înfăţişându-ţi obrazul cioplit şi cu o etichetă săpată „marele bas *N. Săcăreanu*"!

Dar ce puţin s'ar potrivi cu firea domniei-sale...

Dacă mi-a plăcut ceva — în această ţară, unde fiecare caută să strige mai tare ca să atragă atenţia asupră-şi — este desăvârşita modestie a acestui om.

Cred că modestia, pentru un muzician pătruns de arta sa, cum este d. *Săcăreanu*, e o calitate inerentă fără de care nu ar putea fi, căci domnia-sa e un „interpret" demn al muzicei pe care o cântă. Domnia-sa se uită pe sine, atunci când prinde a g'ăsui melodia compozitorului şi în ţara noastră, s'ar putea să fie *unicul* în acest fel, să aibă tăria să se dăruiască *total* bucăţei interpretate.

Unii prea uniform sensibili, alţii prea aspru inteligenţi diformează, denaturează muzica pe care o cântă, pe când *Niculae Săcăreanu* îşi pune cu atâta râvnă, cu atâta putere expresivă, glasul în slujba marilor compozitori, încât reuşeşte să ne redea miezul compoziţiei. D-sa e dintre puţinii care „binevoeşte" să restitue patrimoniul adesea pângărit — chiar de cei mai iluştri executanţi — făuritorului compoziţiei muzicale.

Cântecul ales cu un discernământ fără seamăn, trăeşte rotunjit de minunatul glas al d-sale. Sufletul şi fiinţa d-lui *Săcăreanu* sunt în slujba operei de artă — se închină, se dăruie complect ei. Cine n'a văzut masca d-sale extraordinar de expresivă, cine n'a înţeles cuvânt cu cuvânt cântarea înşirată ca bobul de mărgăritar, cine n'a gustat traducerea minunat românească alcătuită cu grijă de d-sa, cine, în sfârşit — nu l-a auzit cântând pe Niculae P. Săcăreanu, nu ştie ce este arta interpretării muzicale — cu toate subtilităţile ei!

L. D. BĂLĂCESCU

„ROMANIA IN MARCIA"
de GIOVANNI TERRANOVA

Este vorba de o carte scrisă într'altă limbă, dar totuşi trebue s'o amintim la această rubrică. Ne priveşte îndeaproape. Se numeşte: „ROMANIA IN MARCIA", apărută de curând în Italia şi cuprinde un bogat material informativ asupra ţării noastre. Având în vedere legăturile din ce în ce mai strânse dintre Italia şi noi, nu putem să trecem cu vederea o manifestaţie de sinceră prietenie, care totodată pune la dispoziţie peninsularilor un mănunchiu de date cât se poate de interesante, spre a ne face cunoscuţi.

Cele câteva capitole sunt grupate, după cum autorul tratează problemele culturale, sociale, politice, ideologice. In fond cartea aceasta este un rezumat succint al însemnatelor bogăţii şi calităţi româneşti, pus la dispoziţia străinătăţii.

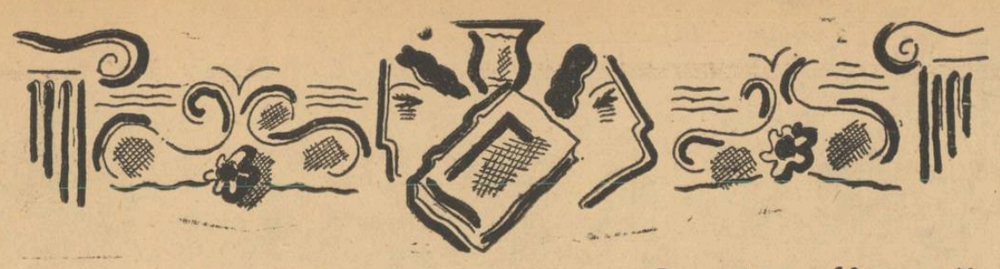

Cronica literară

„Apocalips profan" de N. Davidescu

(Editura Contemporană, Bucureşti 1941)

Proza nuvelistică a d-lui N. Davidescu, — aceea din *„Apocalips profan"* cu o consecvenţă aproape fără excepţie — nu are vreo atingere însemnată cu aceea ce numim obişnuit realitate. Peisagiul fizic ca şi cel lăuntric este refăcut după datele şi exigenţele proprii unei arte al cărei principiu decurge dintr'un estetism rafinat. In perspectiva şi prelucrarea viziunii artistice a d-lui N. Davidescu, datele realităţii nemijlocite a simţurilor se dilată în proporţii monstruoase de coşmar, asociindu-se în stranii împerecheri de sensualism şi morbiditate, într'o vie mişcare de forme nefireşti, de reverii capricioase şi subtile, de viziuni opiatice şi somptuoase, care poartă cu îndreptăţire la oxalta într'o carte, intitularea de *„Apocalips profan"*.

Dar şi în bucăţile de proză care-şi iau motivele de inspiraţie, personagii şi decoruri lesne de identificat, din lumea obişnuită, a tuturor, realismul e totuşi întrecut prin accentuarea unei particularităţi sufleteşti sau a unor procupări care ne îndepărtează de rostul de a fi comun, odată cu povestitorul din „Ninsoare de primăvară" sau cu preocupările gastronomice ale maestrului Adam („Homarii maestrului Adam").

Chiar atunci când se află fiziceşte între semenii lor, personajele cărţii d-lui N. Davidescu manifestă o excentricitate caracteristică şi o tendinţă centrifugală graţie facultăţii lor neobişnuite de reverie şi concentrare lăuntrică. Aventura care i se întâmplă, de pildă, eroului din „Ninsoare de primăvară", nu are nimic excepţional în datele senzoriale, în realitatea ei lesne verificabilă prin experienţa cititorului: o necunoscută întâlnită pe stradă, de a cărei tânără graţie şi frumuseţe se simte atras, cu care intră în vorbă şi de care se desparte cu greu fără ca totuşi necunoscuta să-şi fi spus numele şi să fi încuviinţat o nouă întâlnire a lor în alt fel decât datorită numai întâmplării.

Povestitorul nu face totuşi nimic, niciun demers sau vreun gest ca să-i dea de urmă. O aşteaptă să vie acasă şi în aşteptare se izolează tot mai mult, numai cu amintirea ei. Aventura pe care nu o poate continua senorial, exterior, o consumă cu gândul şi în închipuire până la asimilarea ei definitivă, storcându-i astfel şi ultimul strop de semnificaţie. Filtrarea prin intelecţie a întregului proces sufletesc la sfârşitul căruia se produce acea desfermecare sau desmeticire liberatoare — semnul neîndoelnic că experienţa a fost consumată, intrată definitiv în amintire şi în neant — îi dă prilej autorului să scrie câteva pagini remarcabile de analiză subtilă. Iată câteva propoziţii concludente pentru starea sufletească a eroului, din care cunoaştem liberarea acestuia de obsesia aventurii, prin consumarea ei în reverie:

„Tot gândindu-i numele pe care nu i-l cunoştea, numele ei ruginea. Totul se consumase, astfel, în interiorul lui, până la calcinare şi nu mai rămăsese acum, dintr'o dramă, decât amintirea trandafirie a unei idile deplin realizate.

* * * * * * * *

...Mintea, simţimintele şi voinţa, consumaseră sufleteşte o întreagă dragoste, pânăla epuisarea ei şi o realizase lăuntric cu atâta deplinătate încât acum zădărnicise însuşi obiectul ei".

In nuvela intitulată „Homarii maestrului Adam" ni se spune de o excursie prin Yugoslavia a unor ziarişti şi personalităţi oficiale din România, între care şi maestrul Adam, un ins cu nimic deosebit de ceilalţi afară doar de proporţiile masive şi de predilecţia lui notorie pentru homari. Personajul accentuat prin voluminozitate concretă contrastând cu aparenţa-i distrată printre ceilalţi, absorbit cu desăvârşire în gândul homarilor de Adriatica pe care-i şi savura anticipativ în imaginaţie, capătă şi el proporţii fantastice, neobişnuite, — readuse însă la normal prin episodul de un comic grotesc al croazierei pe Adriatica.

Unitatea de timbru şi tonalitate efectivă a prozei *„Apocalipsului"* decurge din viziunea estetismului rafinat al d-lui N. Davidescu, pe care o recunoaştem deopotrivă în apariţia damnată, turburător de stranie a dansatoarei Ibolya ca şi în nuvela ţărănească „Boresele din Peştera", unde partea epicului se reliefează puternic, cu o consecvenţă de neînlăturat în împlinirea destinului boresei Maria.

Amestecului de sensualism şi morbid căruia nu-i repugnă evocările cele mai repulsive, din „Ibolya" îşi are corespunzător în împletirea fantastică de pietate creştină şi superstiţie din cealaltă nuvelă amintită. „Ibolya" ni se pare aceea din bucăţile *„Apocalipsului profan"* în care culminează în intensitate şi strălucire, stilul imagistic al d-lui N. Davidescu. Fără îndoială, apariţia dansatoarei Ibolya nu cuprinde o semnificaţie de umanitate care să-i prelungească existenţa dincolo de paginile cărţii. Vlăstarul corcit al unei „aventuriere cu pofte de lupoaică şi a unui decrepit tumefiat în alcoolul acestei flori de luxură deschisă prin inima Romelor moderne", — Ibolya — e ca o volută dementă şi monstruoasă ţâşnită dintr'o fantezie îmbătată de euforie imagistică. Sensualitatea ei stârnitoare de pofte depăşeşte nu numai speţa dar şi genul căruia i se subsumează. Ea nu mai aparţine feminităţii şi nici măcar soiul nu-i sugerează animalitatea, ci printr'o adevărată mutaţie în destinul biologic, apariţia ei ne este înfăţişată prin aluzii împrumutate regnului vegetal, îngăduind compararea Ibolyei cu o monstruoasă plantă: „Adusă, însfârşit, la Cairo de un milionar englez, această floare de seră nordică, cu parfumuri ameţitoare de viciu şi cu culori metalice de fard, crescută pe terenul săturat de putregaiul civilizaţiilor învechite, se desvoltă repede şi sub soarele arzător al Saharei, se prefăcu într'o criptogamă uriaşă şi monstruoasă.

Apariţia ei pe scenă deslănţuise un lung suflu de stupoare şi un flux de sevă şi de dorinţi năvăli dintr'odată prin sângele privitorilor; bărbaţii, femeile, florile şi bijuteriile depe carnea femeilor, totul în sfârşit părea că se armonizează cu starea nervoasă a spectatorilor. Femeile svârliseră cu flori, cu inele, cu batiste, iar bărbaţii se duceau să-şi lase cartile de vizită. Ea îi primea, îmbudicată şi surâzătoare, depe un „chaise-long" şi îşi privea vârful piciorului eşit din caliciul parfumat al rochiilor, ca un pistil elegant de crin în mijlocul unui parfum apăsător de fard".

Iată acum, prin contrast, o pagină din „Patriarhala", una din frumoasele evocări biblice ale cărţii, împregnată şi aceasta de sensualism dar scrisa într'o altă tonalitate sufletească, senină, calmă în atmosfera căreia gesturile capătă o demnitate plină de măreţie şi o putere de a semnifica ce dă impresia săvârşirii unui străvechi ritual: „Ruth... începu, dar cu sufletul turburat de bucurie, să se gătească. Plămădi cu fard din Arabia şi cu mirth, carnea trupului. Aşeză apoi cu grijă lungă şi meşteşugită cutele vestmintelor de-alungul ei şi se legănă în toate chipurile să vadă cum îi stau. Pielea ei aurie strălucea sub lâna cea albă a mantalei ca un bondar uriaş în potirul unui crin.

Mai bine că sunt înegrită. Soarele mi-a copt carnea pe din afară. Mângâerile mele sunt mai dulci decât vinul. Numele lui venerabil este unt-de-lemn de candelă; tinerele fete îi şoptesc cu pleoapele lăsate pe jumătate şi cu buzele strânse.

Seara, târziu, porni spre arie. Tălăngile vitelor dela păşune desfăşurau pe linia cea mare a satului sufletul pastoral al câmpiei. Seara era muzicală şi dulce. Pretutindeni se lăsa din acel kief oriental în care se visează cu ochii deschişi. Ruth umbla agale, se legăna pe şolduri a dragoste şi a căta şi cu linia scursă dela umeri pe spinare, cânta parcă. O femee o opri din drum.

— Ce frumoasă eşti în astă seară. Figura ta străluceşte sub maramă, ca o rodie, şi ca două albe şi gemene gazele ţi se ridică sub mantie sânii.

Moabita fu surprinsă o clipă de cuvintele femeii; pricepu apoi sensul lor şi surâzând şiret, trecu înainte".

Fără îndoială, cititorul va acorda preţuirea cuvenită unor pagini atât de artistic meşteşugite ca acelea — şi sunt multe asemănătoare în *„Apocalips profan"* — pe care le-am citat. Dar intelectualismul rafinat al autorului, ca formulă de artă literară îşi impune singur unele limitări săvârşind excese pe care nu le poate răscumpăra frumuseţea unui stil scânteietor de imagini artistice cum e acela al d-lui N. Davidescu. Rareori, evocările istorice ale d-sale, de un colorit amintind paleta somptuoasă a veneţienilor, isbuteşc să fie comunicative. Parfumul trecutului se iroseşte în erudiţie rece, prin simpla enumerare a unor nume istorice, cu sonorităţi agreabile.

Imagismul îndeplineşte în *„Apocalips profan"* o funcţiune marginală decorativă, de unde impresia de joc gratuit şi artificiozitate a unei arte excentrice, admirabilă prin meşteşugire, bogăţie şi mlădiere stilistică, dar limitată ca putere de semnificaţie. Ne aflăm însă, negreşit, în faţa uneia din experienţele literare cele mai complete şi mai instructive, dela care o literatură ca a noastră are numai de câştigat.

MIHAI NICULESCU

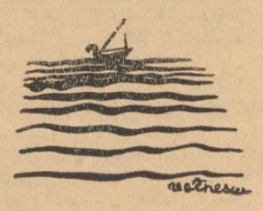

Note româneşti

N. PAPATANASIU: CATARGE

La răscrucea unei bogate activităţi literare în revistele noastre, d. N. Papatanasiu, tânăr scriitor dobrogean, a scos — de curând — de sub tipar, un amplu roman intitulat CATARGE.

Apărut în editura **Cugetarea**, romanul **Catarge** vine să încununeze o activitate literară susţinută, de aleasă factură artistică.

Cartea răsfrânge sbuciumul pustiitor din sufletele unui mănunchi de adolescenţi, proectat pe decorul de stepă şi calcar al Dobrogii. E o carte scrisă cu o tehnică proprie, frumos orchestrată, ca o partitură muzicală, în care motivul principal, stăruitor, este iubirea fremătătoare.

D-na LUCIA DEMETRIADE BĂLĂCESCU

a făcut să apară de curând un foarte elegant volum intitulat „In Noul Paradis", (Editura Naţională G. Mecu), al cărui farmec îl face faptul că textul reputatei artiste — un reportaj cu multe calităţi de spirit, — este ilustrat cu peste 70 de desene, datorite aceleiaşi spontane intuiţii, a însăşi autoarei textului. Dându-ne o pildă de carte ilustrată, d-na Lucia Dem. Bălăcescu se poate mândri a-şi fi împlinit visul, de a se auto-ilustra, după excelentele interpretări din Arghezi şi Minulescu. Volumul recent este o achiziţie pentru orice bibliofil.

NOAPTEA GENIULUI

se numeşte volumul de versuri pe care poetul **Dimitrie Stelaru** îl va scoate în curând în editura **„Bucovina"**.

ETCAETERA...

„TEMUTUL CRITIC"...

Se spune de Bernard Shaw că plimbându-se odată printr'un parc public, a fost atras de un curios sgomot venit dintr'un boschet.

Bătrânul dramaturg curios să vadă ce se întâmplă, s'a îndreptat spre locul de unde venea un fel de vâjâituri şi a rămas uimit când a dat cu ochii de un tânăr care... despica aerul cu o nuia, însoţind fiecare vâjâitură produsă, cu vorbele: *„Aşa... ăsta sunt eu!.."*

— Ce s'a întâmplat tinere?.. a întrebat, intrigat, autorul piesei „Pygmalion".

—Vreau să fac sgomot în jurul meu...

— Sgomotul oraşului nu-ţi ajunge?.

— Nu mă înţelegeţi!... Sgomot în jurul persoanei mele. Aşa, ca să vorbească lumea de mine, să comenteze, să râdă, bă chiar să mă şi înjure, dacă vrea. Asta mi-ar face atât de bine, fiindcă aşi şti că sunt şi eu „cineva".

Bătrânul ironist a înţeles cu cine are deaface: cu un închipuit. Şi s'a hotărît să-i dea o mână de ajutor

— Ce meserie ai, tinere?...

— Corector la *„Times's Comandament"*.

— Acum te înţeleg, răspunse compătimitor Shaw. E necunoscută şi meseria dumitale dar şi revista. Dece nu te faci acrobat sau „salvator dela înecuri" fiindcă eşti înalt, voinic şi—dacă nu mă înşel — pari a fi ţăran de origină...

— Păi bine, domnule, vreau să îndrăsnesc în viaţă dar nu pe spinarea mea, ci pe-a altora...

Aaaa... bravos!... Incuviinţează bătrânul socialist, apreciind „socoteala cinstită" a tânărului. Condei ai?...

— N am încercat până acum; dar văzând pe alţii din redacţia noastră cum scriu, nu mi-ar fi greu...

— Ai măcar idee de *„Republica"* lui Platon, filosofia lui Nietzsche şi alte chestiuni de astea?...

— Habar n'am...

— Perfect!... Atunci critic trebue să te faci, fiindcă meriţi...

— De-asta sunt sigur...

— Nu-i aşa?... Criticul n'are altceva de făcut, decât să vadă... bârna din ochiul altuia. Acum ulte ce este: ai auzit de Bernard Shaw?...

— Vag. Ştiu însă că face piese proaste...

— Sunt de acord. Atunci pune mâna pe condei şi înjură-l pe-ăsta. Spune că e un plagiator ordinar, că are piese proaste şi că însăşi „Pygmalion" e furată după Shakespeare. După ce-ai scris toate astea, semnează articolul cu un alt nume. Să zicem un nume de râu sau de judeţ... Bunăoară: *„Tlown"*...

Şi aşa a făcut tânărul.

Numai că a doua zi, o parte din londonezi vorbea de el cu compătimire, iar altă parte râdea văzând că s'a dovit un... „temut" critc.

Singurul fericit era — firește — tânărul închipuit. Insfârşit, reuşise să învingă indiferenţa lumii faţă de aşa... capacitate.

NORMANDIE !...

Viaţa fiinţelor ca şi a lucrurilor are acelaş destin, născut din porunca unui necunoscut care hotărăşte şi îndeplineşte totul.

„Normandie", transatlanticul francez, căruia i se dusese numele de „oraş plutitor", s'a născut, a trăit şi a murit ca viaţa oricărui muritor: cu mândria unui nume, onoarea unei munci „record" şi moartea unui... învins.

Din vara anului 1939, „Normandie" — după ce câştigase, cu mult înainte, „Panglica albastră" — trofeul parcursului record, şi-a ridicat pentru ultima oară ancora din apele ţării natale şi s'a îndreptat spre America.

Războiul l-a găsit într'o dană a portului N. York, resemnat în depărtata lui izolare de Franţa.

Peste mutele lui speranţe de înapoiere în Patrie, au hotărît altfel socotelile unui guvern străin şi „Normandie" s'a văzut mai întâi poprit, apoi deposedat de nume, ca în cele din urmă să fie supus unor transformări cerute de îndeplinirea misiunilor de război ce-avea să efectueze.

De-aici începe drama transatlanticului francez: trecerea dela o misiune de pace la una de război...

Astfel că, atunci când puntea a început să simtă suferinţa unei abdicări de regină, şi — evident — a înţeles sfârşitul dureros, a făcut să dosească — atât cât a trebuit — scânteia aparatului de sudat, într'un lichid scurs pe una din cutele cuirasei.

In asta nu-i numai un incendiu...

Şi nici o întâmplare...

E mai degrabă o sinucidere, dictată de mândria înfrântă...

„ARTA PLUTITOARE!"...

Vorbind de tragedia marelui transatlantic „Normandie" mi-am reamintit de „Ile de France", care — dacă nu mă înşel — a avut acelaş crud destin al flăcărilor, nu ştiu în care port, tocmai când efectua transportul unui „valoros bagaj" la Expoziţia Internaţională dela New-York. Şi aşa m'am gândit la atâtea alte vapoare cari în ultimii ani nu ofereau numai mijlocul de transport pe apă, ci şi partea cea mai desfătătoare şi instructivă: confortul şi arta.

In adevăr, marele transatlantice devenise pur şi simplu „tezaure plutitoare" atât prin confortul ultra modern, dar mai ales prin valoroasele obiecte de artă ce le poseda.

Incepând cu puntea care era de-o majestoasă ţinută, prin însăşi simplitatea liniei acoperită — regal — de culoarea hermină şi terminând cu vesela, care de cele mai multe ori purta un cifru regal sau imperial, restul erau adevărate comori artistice cu cărţi rare, bronzuri şi panouri, unde un Gércault, alături de un Corrége, se refugiase într'o comună şi sublimă înfăţişare: *aria*.

Dar de multe ori adaosul culminant la aceste opere de valoare, era chiar câte un mobilier al cine ştie cărei foste împărătese.

Toate acestea fac să vă închipuiţi grija depusă de cei cari puneau în circulaţie asemenea vapoare, de-a oferi călătorilor apropierea de cele mai mari valori de artă, pentru un timp care — din păcate — nu trecea de cel mult 15 zile.

Să nu oftezi după un astfel de „muzeu plutitor"?...

„GRĂDINA LUI GLAUCON"

Din cauza timpului atât de schimbăcios, am ajuns să ne temem că sub streaşina fiecărei case se ascunde un destin.

Şi-atât de mult ne îngrijorează asta.

Dacă cetăţenii ar da ascultare stăruitoarelor ordonanţe municipale, ne-ar scuti de această legitimă grije. Dar nu toţi cetăţenii sunt pătrunşi de ceeace însemnează: securitatea individului.

Şi tocmai asta ne face temători.

Nu-i tot ce se poate numi tragedie?..

Grija asta ne face a lămuri urgent o chestiune:

Ar putea să ne spună „temutul critic" — evident, înainte ca — Doamne fereşte — să treacă pe sub o streaşină răzbunătoare — ce ediţie „Supraom" de Nitzsche a citit vreodată, de a putut-o cita într'o „marginală" notă?...

Nu de alta, dar să-i apreciem — fie chiar post-mortem — meritul de a fi descoperit o ediţie nouă — necunoscută de cineva până azi — a marelui filosof german.

ION MINCU LEHLIU

Efigii în ceară

In parcul acela imens, într'o seară,
Oamenii vineţi, fără plămâni,
Scriau, lapidar, cu ambele mâni,
Un cuvânt, pe-un petec de ceară.

Cuvântul acela era: ftizie.
Fiecare, însă-l scria diferit,
Cu acelaş condeiu, de lemn, înegrit,
Şi acelaşi nesănătoasă beţie.

Cei ce-aşteptau să le vină rândul
Mureau după cei dinaintea lor...

Ca un pumnal, la urmă, condeiul, pe rând,
Se îndrepta spre pieptul tuturor,
In locul plămânului sec, străpungându-l.

Când oamenii vineţi piereau,
Umbrele lor se'ntorceau, aiurând,
In sanatoriul din parcul imens şi gol.

BEN. CORLACIU

Catrene

(GARA)

E tristă despărţirea noastră 'n gară,
dar nu vreau elegii şi nu gust genul.
Mi-s ochii plini de lacrimi şi inima amară:
— Fă Doamne, să nu plece trenul.

(POEM DE DRAGOSTE)

Te simt în huma deasă şi 'n buturuga tare,
în zidul ăsta putred şi 'n banca din grădină.
Te-ai furişat în ierburi şi mă cuprinzi din tină.
Iţi plâng la tâmpla pietrei, iubito. Indurare

(NOAPTE)

In noaptea asta, pietrele-s furate.
Din scoica-i ţintuită cu planete,
ca un ocean de ape închegate,
ţi-aş da astrale jerbe şi buchete.

(SEARA DE TOAMNA)

E totul aşteptare în seara asta gravă.
Ce fuse în grădină? Au fremătat castanii,
sau a gemut pământul de cum trecură anii?
Căzu din cerul vânăt, o pasăre bolnavă.

OVIDIU RĂUREANU

Poetul

Nu, poetul nu e cel care plânge acum.
Nu se 'mbată şi nu te blesteamă, clipă.
Nu îi e sufletul otreapă şi nu cheltuieşte
Nopţile, cu-atâta risipă.

Paşii lui abia se aud —
Poetul umblă acum pe străzile din vis —
Amăgit de-un gând, îşi netezeşte fruntea
Şi trăieşte vraja versului încă nescris.

Noi nu-l cunoaştem, prieteni...
Ni-l închipuim numai, ca pe-un mag
Care-a pornit spre culmi, singur, singur,
Şi care-şi duce amărăciunea 'n toiag.

FLORIN LUCESCU

CANTECE NOUI

Notă la poesia de dragoste

Foarte mulţi sunt poeţii care ne dau prilejul să cetim între strofele pe care le trimit, şi poesii din „specia" celor de dragoste. Ba am putea chiar să spunem că fiecare corespondent strecoară între celelalte manuscrise şi câte-o strofă sau două, în care îşi cântă iubita — aproape întotdeauna pe-aceeaşi gamă. Incontestabil că e un semn al tinereţii, acesta, şi ne dăm seama că există o epocă în care numai foarte greu se poate discerne dacă poesia e iubire, sau mai iute dacă iubirea e poesie. Credem că din această nelimpezire — mai ales — îşi trag isvorul toţi tinerii cântăreţi ai iubirii.

Nu analizăm acum în ce măsură lucrul acesta e un defect sau o calitate, ci ne mărginim să constatăm că încă există tineri care nu se jenează de-a scrie cam în felul următor: „Regina singurătăţii mele", „Chipul tău de înger", „Şopteşte-mi dulci cuvinte de iubire", sau „Dă-mi alba ta mână iubito" — versuri pe care le citărm dintr'o culegere care din fericire se află încă în manuscris, dar pe care am răsfoit-o de curând, cu o explicabilă strângere de inimă.

Şi poesia de dragoste a clipei de faţă (bineînţeles că vorbim numai de domeniul limitat care ne interesează în acest loc) este în marea ei majoritate confecţionată din acest material liric. Excepţiile se pot număra literalmente pe degete şi ne face plăcere să amintim din fuga condeiului pe Ştefan Aug. Doinaş, unul dintre cei puţini care ştiu să cânte pe această coardă, fără a deveni dulcegi. La el sentimentul (!) nu devine sentimentalism.

*

Credem că însfârşit a venit vremea în care să se poată pretinde că nu orice om tânăr care iubeşte, să fie şi un poet. Răvăşelele şi acrostihurile care, sub formele amintite de noi, mai dăinuie şi-acuma, vor trebui să dispară definitiv în vâltorile vremii, pentrucă adevărata poesie a iubirii îşi trage rădăcinile din străfunduri mult mai puţin cunoscute decât s'ar crede. De multe ori ea este chiar dură, aspră şi colţuroasă, nemulţumindu-se să se rezume la cântecele de oţ, minore şi cursive, care iau ochii dulcineii vrăjite de armonii.

Un Rainer Maria Rilke, în al său „Stundenbuch" a scris atât de frământate acorduri de iubire, încât lacrima devine cel mai ieftin preţ cu care poţi să obţii un vers, iar Walt Whitmann a cântat marea dragoste a lumii în tonuri atât de largi şi de grave, încât dincolo de marile lui strofe, iubirea devine misiune şi pasiune. La aceste pilde s'ar mai putea adăuga şi altele care ne stau la îndemână, dar suntem siguri că orice poet care a răsfoit o carte şi apoi încă una, va pune el, dela sine, alte exemple alături de acestea.

Iubirea devine iubire poate numai în clipa în care e suferinţă, şi în privinţa aceasta Emil Cioran a avut dreptate, când în „Cartea amăgirilor" a scris un minunat fragment liric asupra acestui gând. Vântul care bate toate pânzele corăbiilor din lume, străin şi amar, trece şi prin sufletul poetului cu drojdia tuturor depărtărilor. Şi poatecă aceasta se chiamă iubirea. In orice caz, poesia de dragoste a timpului nostru — în zdrobitoarea ei majoritate — suferă de o boală pe care noi o socotim aproape fără leac. Ce se cântă din atâtea şi atâtea strune, nu poate să fie poesie, pentrucă nici acordurile flaşnetarului care-mi cântă, zi de zi, melancolicul „Tinereţe haine scumpe", sub geam, nu se poate numi muzică, decât pentrucă sunetul e singurul lucru comun între aceste două manifestări sonore.

„Nimeni dintre noi nu merită să fie iubit", a gemut odată Oscar Wilde în „De Profundis", iar această voce distilată de suferinţă ne obsedează de-atâtea ori, încât invităm pe toţi prietenii-poeţi la o clipă de reflecţie.

Să rămână cu ei înşişi, să caute să-şi pună înaintea ochilor tot ce-au închegat în frigurile sau în căldurile iubirii, şi conformându-se unei voci care nu iartă şi nici nu minte, să-şi pună o singură problemă — sau să-şi pună manuscrisele pe foc. O, îi asigurăm că n'or să regrete nicicum acest autodafé, pentrucă ni se pare că nu există o mai mare voluptate, decât aceea de-a te încălzi la flacăra propriei tale inimi.

Şi poate că în felul acesta, mulţi îşi vor da seama că dacă „nimeni nu merită să fie iubit", poesia aceasta a iubirii trebue să fie lăsată în pace.

Cel puţin de teama unui paradox.

ŞT. B.

N. B. Manuscrisele se expediază la redacţie, menţionându-se pe plic: pentru Ştefan Baciu. Şi cuvintele de răspuns: Sandu David, A. Mantu, E. M. Stoica, Floru Mih., N. Arga, Cătălina N., Ionel Ung., Ştefan V. Teod., N. Chir., Eugen Chior., Puşc. G. N., Emilia Neg., Dan R. Crâng: *Nu!* C. M.t., I., N. Ver., Gheorghe Bur.: *Altele da.*

CÂND DOARME PĂMÂNTUL

nuvelă

de

MIHAIL ŞERBAN

Copil al nimănui, luptând cu greutăţi şi umilinţe de tot felul, Dinu Simion e pe cale să-şi vadă visul împlinit: căsătoria cu vechea lui tovarăşe de joacă din copilărie, Saveta.

Dar tocmai când planurile lui de viitor încep să se contureze mai bine, isbucneşte războiul. In acest timp îi vine şi vestea că soţia lui are un băeţel, Teofil.

Luptă cu icoana lor în suflet. Pănit de mai multe ori, se întoarce acasă pe piept cu decoraţia care-i va aduce şi împlinirea visului de o viaţă: să aibă şi el o bucată de pământ, căci numai atunci ar fi în rând cu toţi oamenii.

Şi ţara îi dă pământ. Dar pământul acesta e departe de orice aşezare omenească. Aici o aduce pe Soveta şi pe Teofil şi începe viaţa lui de muncă.

Işi clădeşte o gospodărie frumoasă, toate îi merg în plin.

Teofil e acum flăcău chipeş, ajutorul lui la toate treburile..

Şi'n singurătatea vieţii lor, vine o iarnă cum n'a mai fost. Lupii le înconjură adesea casa şi ţuetele lor înfioară depărtările.

Iarna neaşteptată i-a surprins fără lemne. Pleacă la pădure, dar pe drum pierde puşca pe care o adusese cu el din războiu. Lupii îi urmăresc un timp, apoi dau atacul. Fiarele sunt isgonite, dar Teofil e sfâşiat la braţ.

Ajung la pădure, încarcă lemne şi se întorc pe acelaşi viscol cumplit, urmăriţi de dihănii. Dar Dumnezeu, la care sunt mereu cu gândul, îl păzeşte şi ajung cu bine acasă.

Saveta îi priveşte cu bucurie şi ei povestesc despre întâmplarea care, chiar lor li se pare acum că n'au trăit-o.

IV

Două zile ninse liniştit şi a treia zi începu să viscolească iar. Se gândeau ce bine făcuseră că fuseseră la lemne, la pădure şi se bucurau cuprinşi de un sentiment al siguranţei şi al lipsei de grijă. Aveau lemne pentru timp îndelungat, se liniştiseră în privinţa aceasta şi când viscolele înconjurau casa în vârtej năprasnic, parcă ar fi vrut s'o ridice de pe temelii şi s'o răstoarne, — ei ascultau trosnetul jarului în vatră şi şoaptele flăcărilor care pâlpâiau. Işi frecau palmele de bucurie şi ochii lor străluceau de mulţumire...

Trecuseră prin cumpănă mare, care-i învăţase minte şi altădată n'aveau să mai uite de lemne pentru iarnă, aveau să şi le aducă din vară, — dar acum totul trecuse şi erau în siguranţă. Rana dela mâna lui Teofil se închidea...

O singură suferinţă îi rodea. Puşca ! Pierduse puşca, ştiau că-i pe undeva pe drum, dar n'o puteau găsi şi Dumnezeu unul putea să ştie dacă o vor mai găsi vreodată sau nu...

Gândurile acestea îl rodeau zi şi noapte pe Dinu Simion. Vorbea mai puţin, stătea mereu posomorit, cu umerii prăbuşiţi, cu capul prins în palme...

Amintirea puştei pierdute trăia în mijlocul lor ca amintirea unei fiinţe dragi care plecase într'o călătorie lungă, ştiau că nu murise, dar nu erau siguri că se va mai întoarce vreodată. Vorbea în fiecare seară despre ea şi povestea întâmplări din războiu la care luase şi ea parte. Recunoştea că meritul era mai mult al puştii. Puşca îi adusese Virtutea Militară ! Puşca îi adusese pământul...

O pierduse. Se simţia vinovat. Vina aceasta avea să-l doară toată viaţa, ca o rană a sufletului.

Când îl auzia oftând, femeia ştia dece oftează şi căuta să-l încurajeze.

— O să vie primăvara şi-ai s'o găseşti...

O privea ca pe un înger care aduce o veste minunată.

Rămase cu speranţa aceasta în gând. Indoelile veneau mai rar. Dacă ar fi fost şi puşca în casă, toate ar fi fost ca mai înainte. Işi zicea asta de câte ori auzea urletul lupilor. In fiecare zi şi'n fiecare noapte, urletul se apropia tot mai mult de casă. Simţiseră fiarele că nu mai avea puşca! In alte ierni, când îndrăzneala dihăniilor creştea, era deajuns un foc două, ca să aibă linişte câteva zile de-a-rândul. Acum, însă... parcă erau împresuraţi. Cercul se strângea tot mai mult...

Cercetă scândură cu scândură împrejmuirea. Pe unde-i păruse mai şubredă, mai puse o scândură, un par, mai bătu un cuiu. Noaptea, la porţi şi la grajduri punea lanţuri şi închidea cu lăcăţi. Dădeau drumul pe sârmă, câinilor...

Noaptea vitele dădeau semne de nelinişte crescândă. Trebuia mai în fiecare noapte, să iasă din casă, să chiue, să sperie dihăniile care îndrăzneau să se apropie. Intra în grajd, vorbea cu animalele, le mângâia. Citea în ochii lor o spaimă, prin care parcă-l rugau să rămână cu ele...

Ziua, în lumina mată, departe, peste câmp, în zare, apăreau şi dispăreau în perdelele ninsorii, umbrele cenuşii ale dihăniilor. Uneori credeau că a fost numai o părere. Alteori le vedeau stând încremenite şi privind spre casă, parcă ar fi aşteptat pe cineva care trebuia să iasă...

Cu cât zilele treceau, viscolul se întetea. Perdelele albe din jur se strângeau tot mai aproape trase de sfori nevăzute şi strâmtau orizontul. Privind nămeţii uriaşi, le trecea o înfiorare prin suflet, o teamă că ar putea fi acoperiţi cu totul...

— Dacă aşi avea puşca ! repeta el mereu, cu ochii pierduţi pe fereastră, în zare, după plăsmuirile cenuşii....

Trecură şi sărbătorile Crăciunului şi ei numai în casă şi în ogradă, ca într'o puşcărie. Işi pierdeau uneori răbdarea, câte unul îşi lua toporul, ieşea pe poartă, se lupta cu troenii, dar, după câţiva paşi, se întorcea.

In ajunul Bobotezei Dinu Simion se pregăti de plecare.

— Unde vrai să pleci ? îl întrebă femeea, bănuitoare, fiindcă şi pe ea o stăpânea un gând care era şi al lui...

— Mă duc în sat după aghiazmă... mormăi el gros.

— Eşti nebun, omule !

— M'o păzi Dumnezeu... grăi, văzându-şi de treabă.

Femeea isbucni în plâns şi-i smuci traista cu sticlele.

— Nu te las, nu te las, n'ai să pleci...

— Lasă-mă femee, că Dumnezeu poate stăpâni şi fiarele. Nu m'am dus întotdeauna ? N'or da ele la mine când mă duc după aghiazmă...

— Da, da' nu mai ai puşca şi nu se poate....

Sări şi Teofil. Trebui să renunţe.

Şi trecură iar zile şi nopţi. Părea că Dumnezeu uitase de ei, că primăvara nu va mai veni niciodată. Era acum timpul să 'nceapă să picure streşinile, să se simtă jilăveala primăverii şi, când colo, ninsoarea şi viscolul nu mai conteneau. Se gândea şi la sămânţa din pământ... Se gândea la bucuria pe care vremea i-o amânase, când vedea colţul ierbii răsărind....

Se culcă şi'n seara aceasta cu acelaş gând. S'au culcat devreme, ca deobiceiu. Femeia şi Teofil adormiseră. El stătea cu ochii sgâiaţi în pod, în întuneric. Gândindu-se la pământ, se gândea la viaţa lui. Cincisprezece ani trecuseră de când era aici ! Căutase singurătatea, fugise de satul care-l privise întotdeauna ca pe cineva de nimic, fiindcă nu avusese părinţi, nu avusese pământ. Aici viaţa lui înflorise, era alt om, aici devenise om ! Iubea singurătatea, dar uneori îi simţea apăsarea şi-i flutura ca aripa unei pasări cobitoare, peste suflet, un duh al tristeţii. Era o umbră a tristeţii din trecut. Şi de câteori se ducea în sat şi se afla între oameni mai mulţi, la crâşmă sau la biserică, se simţea altfel, parcă până atunci i-ar fi lipsit o bucată din trup şi din suflet şi se întregise. Omul, între oameni se simte om ! gândea el. Dar gândul să se întoarcă în sat nu-l momi niciodată. Când ajungea acasă la el, uita gândul acesta. Aici se gândea că Teofil avea să se însoare, va avea copii, copii mulţi, nu ca el căruia războiul îi betegise şalele. Când copiii lui Teofil se vor însura, va avea puzderie de strănepoţi. Va cumpăra pământ... Vor mai cumpăra şi ei... Se vor înmulţi casele.... Se va forma un sat...

Privind în întunerec, se aprinse o lumină ca într'o icoană şi'n nimbul ei se închegă o plăsmuire. Strălucea soarele pe cer. Era primăvară, câmpul înverzise, pământul respira iar, foşnea, zumzuia. El stătea în drum, în mijlocul satului nou, care apăruse ca din pământ şi privea pe rând, biserica, şcoala, primăria. Râdea, fericit...

...Sări ars şi se trezi în mijlocul odăii. Se ciocni de Saveta, apoi de Teofil, care alergau şi ei, zăpăciţi. Ea bâjbâi pe prichiciul sobei, luă chibriturile, aprinse opaiţul, apoi gazorniţa. Bărbaţii îşi traseră bocancii, îşi luară sumanele în fugă, căciulile, topoarele.

Se repeziră pe uşă afară, spre grajd....

Sgomotul care-i trezise devenise îngrozitor. Caii nechezau, sforăiau, vacile mugeau, oile behăiau, păsările cotcodăceau. S'auzeau tropote, bufnituri. Un adevărat iad.

— O fi intrat vreo fiară înăuntru... zise Teofil şi-şi ridică toporul pe umăr. Intr'o mână ţinea gazorniţa. Tatăl sprijinise coada toporului în burtă şi se chinuia să deschidă.

— Să intre ? N'avea pe unde ! Un dihor, poate. Să iei seama...

Lacătul pocni şi rămase agăţat numai într'un belciug. Dinu Simion smuci uşa, o trase şi intrară amândoi deodată...

La lumina roşietică a gazorniţei ei văzură şi nu-şi crezură ochilor....

In faţa lor, spre peretele din fund, doi lupi. Speriaţi de apariţia oamenilor, orbiţi de lumină, priveau spre ei cu ochi fioroşi, ca de jar. Incepură să se tragă înapoi. Când atinseseră cu spatele peretele, dihăniile se lăsaseră pe picioarele de dinapoi şi scheunau uşor, ca nişte câini prinşi la strâmtoare în curte streină. Stătură aşa o clipă sau două, apoi amândouă fiarele, cu o mişcare de fulger, ţâşniră spre colţul din stânga al grajdului, cu capul în jos parcă ar fi vrut să intre în pământ. Pe-acolo au intrat ! Pe sub grindă şi-au săpat loc ! se gândiră.

Oamenii văzură fiara fără coadă şi prin mintea lor trecu ca o străfulgerare imaginea altei întâmplări de mai dedemult. Şi Teofil lăsă gazorniţa jos, mai mult o aruncă şi se repeziră amândoi odată, spre fiare, cu topoarele ridicate.

In clipa aceea se întâmplă altă grozăvie...

Când Teofil aruncă gazorniţa jos, se păru că din cauza curentului produs de mişcare, flacăra s'a stins. O clipă întunerecul dens învălui interiorul grajdului, apoi isbucni o lumină orbitoare...

— Foc ! Foc ! sbieră înebunit de groază Dinu Simion şi vocea lui răguşită nu mai avea nimic omenesc într'însa.

— Paiele, au luat foc paiele !

Se întoarse şi se repezi cu mâinile şi picioarele în paiele aprinse. In loc să o stingă, mişcările şi bătăile lui aprinseră şi mai tare vălvătaia. Intr'o clipă se ridică şi ajunse la fânul din leasa de deasupra ieslei, îl aprinse, flacăra crescu. Limbile de foc intrară prin crăpăturile grinzilor în podul cu fân....

Dinu Simion se trase înapoi, sbierând. Nu mai ştia nici el ce spune, cine l-ar fi auzit nu l-ar fi înţeles. Urla.

Flăcările cuprinseră uşile şi traseră o perdea de netrecut în faţa ieşirii. Fumul se îngroaşe, îi înăbuşea.

Caii şi celelalte vite care rupseseră înainte de a intra ei de frica lupilor, se grămădiseră în colţul din dreapta. Se isbeau unele în altele, sbierau, asvârleau, se muşcau, înebunite.

Ochii lui Dinu Simion mai văzură o clipă în pasta de fum. Il căuta cu privirile pe Teofil, dar nu-l văzu. Apoi simţi o usturime îngrozitoare până în creeri, parcă i-ar fi aruncat cineva cu var în ochi.

Ii străfulgeră prin minte speranţa că poate băiatul ieşise înaintea lui şi se năpusti prin perdeaua de flăcări spre uşă.

Aerul rece îl învălui parcă ar fi sărit într'un lac. Işi freca ochii, îl apucă o tusă groaznică. Auzea un ţipăt lângă el, dar nu vedea nimic, nu înţelegea....

— Arde ! Arde ! urla Saveta şi-şi smulgea părul.

— Arde ?

Se cutremură. Ii ardea grajdul ! Avea să-i ardă şi casa ! Teofil erea înăuntru ! Fumul îi întinsese o placă neagră înaintea privirilor, prin care nu putea să vadă nimic. Ii învăluise şi minţile în fum, în cărbune. Dar acum începea să vadă.... Vedea o pată mare de sânge, de foc. Işi recăpătă conştiinţa într'o clipă şi prinse puteri pe care numai nebunia disperării i le dă omului....

Se repezi spre stiva de lemne pe care o clădise din lemnele pe care le aduseseră dela pădure. Apucă o lobdă şi se repezi cu ea înainte izbind în peretele de scânduri al grajdului în partea unde focul nu se întinsese încă. Izbea, izbea, se repezi şi femeea şi prinse de lemn. La a treia lovitură scândurile începură să sară, se făcu o spărtură, mai lovi, spărtura crescu, începu să iasă fum şi prin partea aceea....

Mai avură timp să se tragă deoparte. S'auzi un sgomot ca de năvală şi'n valurile de fum văzură umbrele cailor şi a vitelor ţâşnind, isbindu-se.... Şi abia la urmă, Teofil....

Se repeziră spre el, îl prinseră, îl pipăiau.

— N'am nimic ! N'am nimic ! N'am nimic ! ţipa el, trăgându-se de îmbrăcăminte. Ţipa printre sughiţuri care nu puteai cunoaşte dacă erau de plâns sau de râs.

— N'ai nimic ? N'ai nimic ? îl întrebau şi ei, repetând, mecanic, fără să-şi dea sama de nimic.

— N'am nimic, n'am nimic, n'am nimic.... repeta flăcăul ca o placă uzată de patefon, pe care acul diafragmei intră într'o adâncitură şi nu mai poate ieşi ; repetă mereu acelaşi fragment de cântec.

Mama îl smuci şi-l strigă tare, îngrozită, crezând că înebunise.

— Teofil.

Atunci flăcăul se opri din vorbirea-i inconştientă şi privi la părinţii lui parcă s'ar fi trezit din somn.

Flăcările răsbătură pe acoperiş şi vâlvătăi mari se ridicau spre cer...

— Arde ! Arde grajdul ! strigă el parcă abea în clipa aceea ar fi văzut focul. Isbucni în plâns nervos. Mama plângea lângă el. Tatăl se întoarse cu faţa spre foc şi privea încremenit. Chipul lui, în lumina roşietică, era numai cute, dar nici o fibră nu se mişca.

Norocul lor a fost că grajdul era în partea cealaltă a ogrăzii, departe de casă. Focul n'avea cum să se întindă. Dar grajdul, grajdul era pierdut...

Noaptea era luminată ca ziua. O torţă uriaşă ardea în câmp, în singurătate.

După plâns femeia şi băiatul se liniştiră. Focul frigea şi la distanţa aceea şi se traseră spre casă. Priveau cu feţele încremenite focul care începuse să scadă, şi încremenirea aceasta era liniştea resemnării....

— Aşa a vrut Dumnezeu... vorbi într'un târziu omul, clătinând din cap. Noroc că am scăpat noi, că au ieşit şi vitele... Fân mai avem în podul casei... Putea fi şi mai rău... Mulţam lui Dumnezeu c'a fost numai atâta....

Cum stăteau lângă prispă, sub streaşină, auziră picurând...

— Curge la streaşină. A fost vâlvătae mare.

Femeea se gândea poate la altceva, căci îşi făcu cruce.

— Da' dihăniile, dihăniile, unde-s oare ? Or fi ieşit şi ele ? întrebă ea.

— Dihăniile — zise Dinu Simion — au venit după coadă şi au pierdut şi pielile...

Râse, înveselit brusc şi-şi netezi mustaţa.

Ceilalţi doi râseră şi ei de glumă şi gândindu-se că mila lui Dumnezeu îi ferise de o nenorocire mult mai mare, jalea inimilor se irosi ca un abur...

*

Toate câte se întâmplă pe pământ, în văzduh şi în cer, trebuie să aibă o legătură între ele ; dar omul rar bănueşte aceste legături. Şi de cele mai multe ori când le bănueşte, tot nu ajunge la tâlcul lor adevărat. Pe cele mai multe le primeşte de bune fără să le mai cerceteze şi trece peste ele cu ochii închişi.

...A doua zi, după noaptea aceea de pomină, norii şi-au destrămat ţesătura deasă. Se stârni vânt călduţ, care sufla dinspre miază-zi şi curgea ca o adiere binecuvântată peste câmpul adormit. Bărbaţii munceau la curăţirea locului unde fusese grajdul, de pe care se ridicau aburi albi. Simţiră sărutul adierii blând pe mâni şi pe obraji şi se descoperiră să-şi şteargă năduşeala de pe frunte.

— S'a muiat vremea... zise Dinu Simion....

Privi în zare şi văzu nouri mici albi alergând peste culmi ca nişte turme de mieluşei albi. Până ieri, chiar când nu ningea, vedea totul ca printr'un geam aburit şi astăzi întinderea era limpede ca de cristal. Lumina soarelui curgea în valuri şi avea o strălucire nouă, orbitoare.

Streşina începu să curgă. In tufişuri şi'n copaci ciripiau păsările.

Parcă iarna grea fusese un vis şi toate câte se întâmplaseră, poveşti. Dar, în ziua aceea, nimeni nu îndrăzni să spună că va veni primăvara....

Şi toată noaptea următoare streşina curse. In zori trase un ropot de ploae, apoi cerul se înseninâ repede. Curgeau apele pe sub zăpadă. Unde călcai, rămânea pată neagră de noroiu. Suflau adieri călduţe cu miros de pământ umed şi de primăvară.

— Mi se pare c'am scăpat de iarnă... îi zise Dinu Simion lui Teofil. Ochii amândorura luciră, oglindind primăvara de afară.

Şi primăvara veni tot aşa de repede şi pe neaşteptate cum venise şi iarna. Gândul lui Dinu Simion se întorcea şi rămânea la puşca pierdută... Abea aştepta ziua când va pleca s'o caute. Ii era teamă mereu să nu treacă altul înaintea lui pe drum....

Când giulgiul zăpezii se subţie destul şi pete mari de pământ negru apărură pe câmp, el îi zise femeii:

— Mă duc... mă duc să-mi caut puşca...

Nici femeea, nici băiatul nu credeau c'o va găsi, dar nu voiau să-l descurajeze, ci, mai bine, îl lăsau să plece. O va căuta, n'o va găsi şi încetul cu încetul se va obişnui cu gândul că pierdută era pentru totdeauna.

Saveta îi puse ceva de mâncare în traistă, el o luă, îi răsuci băerile pe după coada toporului şi-o aruncă pe spate...

— Poate oi zăbovi, că-i drum lung....

Işi făcu cruce...

Femeea şi flăcăul îl petrecură cu privirile. Indepărtându-se, se micşora. Apoi îl învăluiră fumurile depărtării şi rămase un punct....

— Poate c'ar fi fost mai bine să te fi dus cu el.... zise femeea pe gânduri. Dar Teofil nu-i răspunse. Poate nici n'o auzise. Privea în zare, urmărind punctul negru care se mişca încet.

Dinu Simion, de cum ieşise pe poartă, îşi coborise privirile în pământ, cercetând drumul. Mergea când drept înainte, când în zigzag. Zăpada se topise şi nu mai era nici o urmă după care ar fi putut cunoaşte exact pe unde trecuseră atunci săniile. Trebuia să cerceteze şi şanţurile şi câmpul şi, din loc în loc se oprea şi-şi rotea privirile peste ogor. De mai multe ori tresări, bătăile inimii i se opriseră... Dar nu, nu, fuseseră numai păreri....

Mergând, era cu gândul numai la ceeace căuta. La începutul drumului sufletul îi era plin de lumină şi încredere că va găsi puşca, dar, cu cât înainta, încrederea i se risipea şi-l cuprindea neliniştea. „Degeaba mai umblu, umblu după cai morţi să le iau potcoavele" îşi zicea amărit, dar nu se oprea, nu se întorcea. Apoi se obişnui cu gândul că n'o va găsi şi reintră în calmul firii lui de totdeauna. Mergea înainte. In orice caz, voia să cerceteze până în punctul unde descoperiseră pierderea puştii...

Mergând, parcă s'ar fi deschis mai multe ferestre în fiinţa lui prin care pătrundea într'însul murmurul şi frenezia câmpului care se redeştepta. In sufletul lui, ca şi afară, clocotea primăvara....

Şi, deodată se repezi spre marginea drumului ca o furtună. Se împiedică şi căzu în genunchi în fleşcăraie. Toporul şi traista i-au sărit din spate cât colo.

— Puşca ! Puşca mea ! Am găsit puşca !

Striga. Glasul îi tremura de emoţie.

O prinse cu amândouă mâinile. Era în şanţ, cu patul înfundat în zăpada care nu se topise încă şi cu ţeava rezemată pe buza şanţului. Strălucea în soare. De pe ţeava, de pe magazie, unsoarea nu se dusese toată. Câteva pete roşii şi mici, de rugină, o pătau colo şi colo.

Trase tragaciul. Nu reuşi dintr'odată. Din cauza nefuncţiunii se încleştase. Dar când trase de el a doua oară, alunecă şi un cartuş sări afară. Nu-i venea să-şi creadă ochilor. Găsise puşca ! Oare nu era un vis ?...

Stătuse în timpul acesta în genunchi. Simţi răceala apei pătrunzându-i în oase. Se ridică. Nu mai auzea, nu mai vedea nimic. Avea iar puşcă! Viaţa lui era iar întreagă. Dacă s'ar fi putut, ar fi sburat odată cu gândul acasă, să se bucure toţi...

Ii veni altă ideie. Fixă patul armei în umăr. O strângea să plesnească, nu alta. Vibra. O bucurie cum era bucuria lui în clipa aceea, poate înebuni un om....

Apăsă pe trăgaci. Bubuitura clocoti între dealuri şi pieri undeva, în fundul depărtării. O ascultă ca pe o muzică. O auzea şi după ce se stinse şi, simţind în nări fumul exploziei, el închise ochii, sorbindu-l în toată fiinţa lui, ca pe tăria unui alcool.

Işi culese din apă, traista, toporul. Le puse pe umărul stâng. In mâna dreaptă ducea puşca. Cât de fericit era că avea iar puşca !

Când trecuse la venire pe lângă ogor, nu se oprise. Nu-l văzuse. Nu-şi amintise de el. Dar acum ? Parcă un glas al acelui pământ îi striga şi mâini nevăzute se întindeau după el să-l prindă, să-l oprească... Cum simţia şi trăia el bucuria pământului, pe care-l înţelegea ca pe o fiinţă, tot aşa îi putea simţi şi trăi odată cu el şi pământul, bucuriile lui de om ! Găsise puşca ! Gândul i se întorcea mereu spre acelaşi fapt, ca spre o minune.

Sări peste şanţ şi începu să meargă pe pământul moale, plin de apă, în care bocancii s'afundau adânc. Mireasma pământului şi a primăverii îl învăluia, îl îmbăta. Se opri încremenit. Dădu drumul legăturii din spate, scăpă puşca. Chipul lui era luminos ca soarele. Ardea un soare şi în sufletul lui şi lumina răsbătea în afară.

Apăruse colţul grâului. Firul plăpând spărsese coaja pământului şi tremura în soare ca labuţele unor libelule verzi. Şi el mergea peste ogor, călca vietăţile acelea în picioare ! Barbar !

Nu-i venea să dea înapoi. Nu-i venea să meargă înainte. Rămase aşa un timp, încremenit în soare, în lumina primăverii care curgea peste el şi peste ogor ca un mir. In clipele acelea simţi adevărata şi cea mai puternică legătură cu pământul lui, parcă, într'adevăr, ar fi fost legat de el ca un arbore care-şi trimitea rădăcinile în fundul pământului. Ii trecu prin minte chiar gândul că dacă ar voi să se mişte din loc, n'ar reuşi. Căci era acolo ca un sol al veşniciei acestui neam pe pământul strămoşilor lui. Şi viaţa neamului se împletea cu a pământului....

Privi peste câmp. Acolo, nu departe era casa lui. Strălucea în lumina primăverii ca imaginea unei icoane....

In tremurul aerului se închegă o plăsmuire. Lângă casa veche văzu apărând ca într'un vis, o casă, apoi alta, şi alta, şir. In mijlocul lor se ridică biserica şi şcoala. Satul pe care-l visa va fi aşa... Odată ! In clipa aceea era atât de sigur că va fi, parcă i-ar fi şoptit prevestirea un glas al destinului.

Se mişcă încet. Călca pe ogor păzind să nu calce firişoarele plăpânde care tremurau în lumină şi lumina se strângea pe ele, în spicuri bogate, de aur. Vedea în firul bicisnic rodul de mâine....

Când ajunse în drum, îşi săltă iar traista pe umăr şi cu puşca în cumpănire în mâna dreaptă, porni spre casă, cântând voios ca altădată :

La Valea Sticlăriei, la Coşna şi Oituz
Cădeau, ziua şi noaptea, obuz lângă obuz...

SFARŞIT

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRATIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30,10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL LI • Nr. 9
SAMBATA 28 Februarie 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Tipurile literare
ca expresie specific etnică

de OCTAV ŞULUŢIU

Privite fugar, tipurile literare par să participe la o universalitate ce le răpeşte orice caracter specific. Ele apar astfel, în concepţia unor critici ca nişte cosciuge identice unde intră în mod perfect orice personalităţi croite pe măsură, ori din ce epocă sau ţinut ar fi adunate ele. Ca şi leacul prescris pentru o boală anume şi care se aplică tuturor suferinzilor atinşi de aceiaşi afecţiune, cutare tip literar ar putea fi identificat în mii de exemplare, indiferent de haina sub care sunt ele îmbrăcate. Aşa Harpagon ar fi acelaş avar la Pol sau sub Tropice şi nimic din configuraţia lui de tip literar nu ne lasă a întrevedea că are ceva de francez în textura lui intimă, iar Don Quichotte ar reprezinta pe toţi aluriţii persecutaţi de fantasmele propriei lor imaginaţii, pe toţi însetaţii de un ideal proectat subiectiv în cadrul realităţii unde el nu există. Şcoala mai ales — acest muzeu de idei murate şi necontrolate de veacuri — ne-a învăţat aşa şi continuă a învăţa încă multe generaţii la fel.

Cine judecă astfel, pierde din vedere poziţia din care trebue privit tipul literar. Acesta, odată ieşit din laboratorul creaţiei, capătă un fel de independenţă faţă de creator şi de mediul său şi se'nţelege că judecat astfel, abstras din condiţiile în care a apărut, ne poate apărea sub specia unei eternităţi general valabile. Evident că lucrurile se pot judeca şi aşa: în definitiv există oameni cărora, consumând un rasol de peşte, le este indiferent ce anume peşte mănâncă, pentru ei important fiind numai faptul că mănâncă peşte. Şi totuşi: nu rămâne mai puţin adevărat că peştele mâncat e de fapt crap sau ştiucă, ceeace nu e tot una cu peşte oarecum şi oarecare. Fiindcă de fapt peşte nici nu există: există peşti! Sau pentru a lua exemplu din alt domeniu: cuiva i se pare indiferentă orice floare, oricare ar fi ea fiind pentru el floare. Dar nici floarea nu există, ci există flori şi specii şi nu e tot una dacă avem în faţă un trandafir, un crin sau altceva. A simplifica în acest fel şi a nu vedea nuanţa, înseamnă a pierde gustul însuşi al vieţii care nu e în schematizare ci în varietate.

Când stau eu la masă şi întind mâna, gestul acesta făcut de sute de mii de ori şi de milioane de oameni are ceva care-l deosebeşte totuşi de al acelora şi nu-l înrudeşte decât cu acelaşi gest făcut de o categorie de oameni, nu cu al tuturor. Cred că un american altfel ar întinde mâna acum, decât mine. Cine n'a fost frapat văzând mişcările deşănţate şi flasce ale negrilor? Un negru are alt mers decât un alb. Departe de a fi general omeneşti, gesturile şi atitudinile noastre aparţin unei anumite conformaţii tipice, ţinând de climă, relief, rasă şi alte elemente încă.

Ceeace e valabil în lumea materială e cu atât mai adevărat pentru lumea sufletească, unde câmpul posibilităţilor specifice e mult mai mare decât acela, mult mai redus, al realităţii exterioare. Dar să părăsim acest domeniu al teoriei seci.

Chateaubriand şi mai târziu Taine, vorbind despre specificitatea arhitecturii gotice şi a celei elene, au întrebuinţat un argument pe care cată a-l folosi şi noi. Şi anume ce spuneau ei.

Fiecare arhitectură e produsul unui sol şi unei clime (şi al unei rase). Templul grec nu putea fi clădit decât în Grecia şi într'un anumit moment istoric. La fel, catedrala gotică nu putea apărea decât în Europa occidentală, pe teritoriul franco-germano-saxon. (Şi încă, ce deosebiri între goticul german, cel francez şi cel englez!) Şi atunci spuneau ei: îşi închipue cineva catedrala gotică apărând în peisajul grecesc? Sau invers, putea fi creiat templul grecesc în cadrul geografic francez sau german? Intr'adevăr, trebue să recunoaştem că ar fi o monstruozitate! Notre-Dame de Paris sau Catedrala din Köln, cocoţate pe Acropole! Imaginaţi-vă, vă rog, puţintel, acest spectacol şi veţi vedea că e imposibil de acceptat! Ori templul grec, în locul catedralei gotice, în mijlocul arhitecturei strânse a străzilor medievale, în îmbulzeala de casecetăţui ale burgului!

S'au clădit, e drept, şi'n Occident, uneori câte un templu în stil grec, dar a rămas o curiozitate izolată, nu a devenit regulă, cum e cazul bisericei Madeleine din Paris. Dar asemenea fantezii momentane ale gustului pentru clasicism, într'un anumit timp, sunt producţii artificiale şi anorganice. Li stă bine Madeleine-i acolo la Paris, dar numai ca un obiect de muzeu şi de curiozitate, nu ca un produs legat inerent de spiritul francez. Ea e tot atât de artificială ca şi un castel medieval transportat în America de un bogătaş excentric şi ambiţios, e tot atât de deplasată ca şi o catedrală gotică înălţată netam-nesam în mijlocul unui târg românesc, la Focşani bunăoară!

Nu stă cazul oare la fel şi cu tipurile literare? Să ne oprim puţin asupra câtorva.

Dar mai întâi să ne'ntrebăm de unde-şi ia scriitorul tipurile sale? N'are să pretindă nimeni că scriitorul se aprofundează în studii speciale de psihologie, nici că se pregăteşte colindând pământul în lung şi'n lat pentru a studia şi observa specia umană în înfăţişările ei generale! Ci creiază din imaginaţia lui, cu ceeace aceasta scoate fie din subconştientul său, fie din observaţia oamenilor din jurul său, fie combinând aceste două. E firesc deci ca scriitorul să pună în tipurile sale psihologia pe care o extrage din tipurile naţiunii căreia-i aparţine. Un francez nu se va servi în creaţia sa de tipuri de psihologia poporului englez, nici un german de aceea a poporului rus, ci fiecare va lua şi va pune în ele ceeace găseşte şi vede acasă la el. Oare aceasta să n'aibă nicio importanţă pentru creaţia acelor tipuri?!

Cineva ar fi tentat să susţină că Molière şi-a imitat avarul după *Aulularia* lui Plaut. Şi e adevărat că s'a inspirat în unele situaţii şi idei din scriitorul latin: aşa era atunci moda. Şi totuşi e mare deosebire între eroul lui Plaut şi acela al lui Molière. In cel dintâi e mai multă abstracţie. In orice caz, e mai multă viaţă în Harpagon. Şi aceasta provine din faptul că Harpagon e un tip reprezentativ al specificului francez, fiindcă avariţia e un viciu mai răspândit la Francezi decât la alte popoare. Exageratul simţ de economie, proverbialul ciorap de lână, e o atitudine generală în Franţa, unde risipa apare ciudată şi de neînţeles, pe când deformarea simţului de economie, care este avariţia, e ceva frecvent. Că e aşa, o dovedeşte mulţimea tipurilor de avari tocmai în literatura franceză: Harpagon, Grandet şi Gobseck, sau acel tip extraordinar — al cărui nume îmi scapă — din *Le noeud de vipères* al lui François Mauriac. Numai aceştia — şi mai sunt! — şi câtă deosebire între ei, deşi pe toţi îi leagă trăsătura comună tipică. Ei bine, îşi închipue cineva tipul de avar creat în altă literatură, cu alt specific? Bunăoară în literatura română produsă de o naţiune la care risipa e o regulă şi avariţia apare ca un fenomen ciudat şi de neînţeles? Ştiu că există Hagi-Tudose, dar vai! acesta nu e un tip organic în literatura română, ci unul artificial, imitat, livresc. Hagi Tudose e o replică a lui Harpagon, o construcţie, nu un tip ieşit din realitatea românească.

S'ar putea reproşa totuşi — cu tonul de suficienţă cu care se fac la noi obiecţiile! — că există şi în România avari. Ba bine că nu. Vorba lui Caragiale: avem şi noi falitii noştri. Evident. Şi totuşi, tocmai asta nu dovedeşte nimic. Avari există pe tot globul. Fiindcă avariţia la unele popoare este o apariţie sporadică, pe când înclinarea spre avariţie constitue o constantă generală a sufletului francez. Iar când vom avea de făcut descrierea complexului sufletesc francez, vom fi obligaţi să enumerăm şi spiritul de economie dus până la avariţie, pe când descriind complexul sufletesc românesc, trebue să punem drept constantă tocmai trăsătura contrarie, adică înclinarea spre risipă!

Să fie o întâmplare că nicio literatură n'a creiat tipul de avar atât de puternic şi de viu şi în atâtea exemplare, ca literatura franceză? Nu pot crede. După cum nu e o întâmplare că tot în literatura franceză a apărut tipul cochetei: Manon. Cochetăria o fi ea etern feminină. O fi. Dar o cochetărie europeană, o faună anumită a cochetăriei a cărei origină stă în Franţa. Şi la

MARIA DRĂGAN CABADAIEV (Portret)

(Urmare în pag. 2-a)

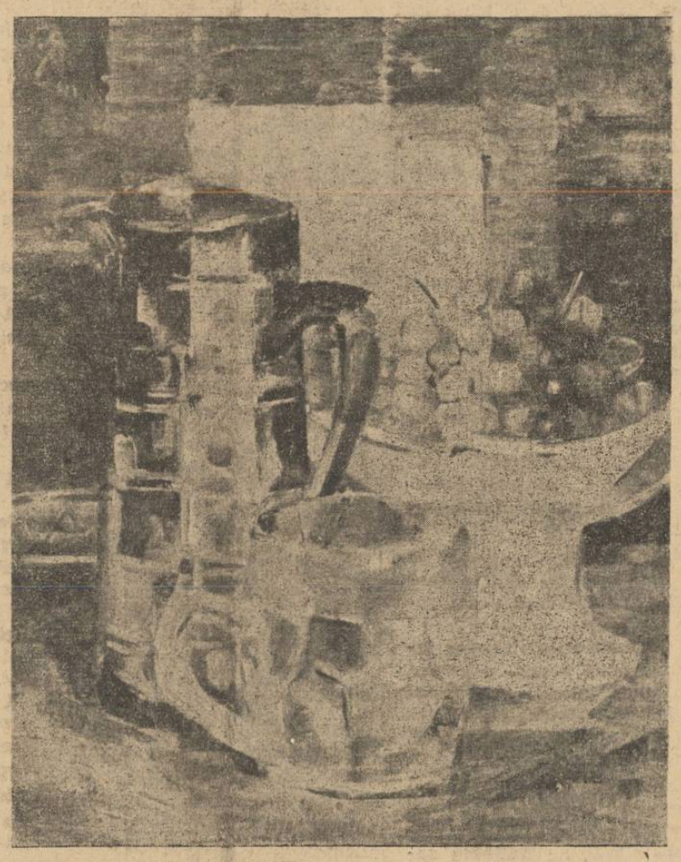

G. TOMAZIU — Natură moartă

Elemente italiene în limba română

de CLAUDIU ISOPESCU

Noi Românii reprezentăm o sinteză istorică a celor două Rome, sinteză ce constitue cel mai mare interes pentru întreaga noastră evoluţie. In Roma avem neperitorul sigil al majestăţii romane în obârşie, limbă, nume şi'n atâtea obiceiuri şi tradiţii, pe când dela noua Romă pe Bosfor, dela Bisanţul, ce a fost o continuare a imperiului roman, am adoptat apoi ortodoxia, arta şi concepţiile fundamentale de lege, de ordine şi de autoritate.

Şi duşmanii cei mai înverşunaţi ai neamului nostru nu mai pun azi la îndoială latinitatea limbii noastre, lucru ce a fost recunoscut acum un veac de părintele şi întemeietorul ştiinţii filologiei romanice, savantul german Friedrich Diez, care făcând gruparea limbilor neolatine a pus limba română împreună cu cea italiană şi a dovedit marea lor asemănare. Cu cât adânceşti mai mult cea mai frumoasă şi mai armonioasă limbă de pe lume şi mai ales dialectele ei, tot mai mult rămâi uimit de marea asemănare dintre ele în lexic şi'n gramatică. Cine s'ar aştepta ca în depărtata Sardinie să găsească cuvântul nostru limbă, ca numai la noi şi'n Italia de sud să dăinuiască latinescul inuxorari: a însura şi 'nzură, apoi construcţiile mamă-ta, soră-ta şi atâtea altele? Ştim cu toţii că cea mai nobilă comoară ce-o avem, graiul nostru, această nepreţuită moştenire romană, despre care romanistul german Friedwagner a afirmat că e cea mai frumoasă după cea italiană, a împrumutat multe cuvinte şi dela neamurile cu cari am fost în contact, cum s'au împrumutat dela Germani şi Arabi Francezii, Italienii, Spaniolii şi Portughezii, dar n'am rămas datori nici noi, căci cuvinte dela noi au luat Polonii, Ungurii, Bulgarii, Rutenii, Sârbii, Grecii, Albanezii şi chiar Turcii.

Dacă ne-am înălţat ca neam tot mai mult şi ne-am făurit un măreţ şi nou ideal de viaţă şi de împlinirea misiunii noastre istorice, acest lucru se datoreşte formării conştiinţei noastre naţionale, ce trebuia să izvorească din recâştigarea credinţii în mândra noastră obârşie latină; şi acest îndemn ne-a venit din Italia, mai întâiu prin Polonia, unde înflorea cultura humanistică italiană, iar mai târziu direct din Italia, din Roma, prin şcoala ardeleană. De atunci ideia noastră conducătoare a fost ideia naţională. Europenizarea noastră a avut ca urmare o revoluţionare a limbii, o plămădire a ei din nou în lexicul latin şi neolatin. Dar dacă sunt cunoscute influenţele franceze, cari încep abia în a doua jumătate a veacului al 18-lea, şi cele germane, prea puţin se ştie încă de influenţele italiene, atât de multe şi atât de hotărîtoare pentru întreaga noastră desvoltare spirituală şi naţională, şi încă mai puţin de termenii italieni în limba noastră, a căror existenţă a afirmat-o cel dintâiu Miron Costin, iar ceva mai târziu Dimitrie Cantemir, a derivat din italieneşte cuvintele parolă şi reţetă.

Se ştie că cel mai vechiu contact al nostru cu Apusul, a fost cu Italia şi anume încă în vremea bântuirilor din veacul de mijloc, prin misionari şi negustori italieni. Negoţul Veneţiei şi Genovei pe ţărmurile Mării Negre, care era numită „lac italian" şi mai ales cu Chilia şi Cetatea Albă, devenite posesiuni italiene, a adus din Caffa Crimeei şi din Bisanţ un mare număr de negustori italieni în ţările noastre creând o viaţă nouă. Comerţului italian i se datoreşte construcţia portului din Brăila, apoi întemeierea la noi a primelor spiţerii, de unde şi termenii de origine italiană spiţer şi spiţerie din speziere şi spezieria şi în cari se vindeau confeturi, tot termen italian, plante colorante, stofe, tot cuvânt italienesc, venite din Genova, Verona şi Bergamo, pietre scumpe şi altele. Din veacul al 14-lea moneta noastră, bătută de Italieni, era ducatul, apoi am mai împrumutat italienismele techin, fiorin. Italienii au fost cei dintâi vameşi la noi, bancherii erau Raguzani, iar voevozi şi boeri români îşi depuneau banii în Italia la bancheri italieni, cari sunt, cum se ştie, adevăraţii întemeietori ai capitalismului financiar internaţional. Ştiinţa medicală ca şi primul medic la noi, genovezul Zuane, care era bărbier, pe atunci cu funcţiunea şi de medic, ce punea lipitori, lua sânge, ca şi adevăratul doctor chemat de Ştefan cel Mare, tot din Italia ne-au venit. Aşa se explică şi italienismele: lazaret, malarie, tratament, beladonă şi altele.

Cele dintâi elemente italiene din limba noastră le găsim în documente slavo-române din secolul al 15-lea şi sunt împrumutate direct din italieneşte, tot mai numeroase se întâlnesc în veacurile al 17-lea şi al 18-lea, când au pătruns şi prin limbile polonă şi neogreacă, dar lipsa de documente istorice româneşti din veacul al 13-lea şi 14-lea, ne îndrituesţe totuş să afirmăm, că unele sunt mult mai vechi. Dacă de ex. termenul bărbier ar fi

(Urmare în pag. 3-a)

Artă primitivă şi artă modernă

Problema similitudinilor de structură dintre arta primitivă şi cea modernă, se pune în ultimul timp cu un accent aproape programatic. Inversunarea de a obţine, înlăuntrul unei opere contemporane, acelaş potenţial de semnificaţii criptice, de implicaţii ale sensurilor spiritului, naşte probabil din abuzul unui anumit „realism", profesat de artiştii unei civilizaţi standardizate şi falsificate prin intervenţia procedeelor mecanice în execuţia operelor de artă. Intrată în atelierele desenatorilor ca un nou mod de a obţine efecte originale, lithografia s'a convertit cu timpul la rostul pur social de a multiplica o schiţă, şi de a se substitui, mecanic, mâinii creatoare, în execuţia materială a exemplarelor repetate.

Dintr'un simplu mod de executoare a cópiilor, litografia a fost ridicată la rangul de condiţie a creaţiei. Aşa cum există astăzi profesionişti ai desenului, care nu lucrează decât pentru zinc, ale căror opere deci n'au valoare decât după convertirea lor la stadiul de element în complexul mecanic al reproducerii pentru tipar, au existat întotdeauna artişti care să confunde mijlocul tehnic cu însuşi scopul artei. Mediul social industrializat, impunând chromolithografia drept ideal de artă, artiştii „civilizaţiei" noastre erau firesc îndrumaţi să socotească idealul mimetic, figurativ, al unora dintre operele văzute, drept singura modalitate posibilă a artei. Uitând, normal, caracterul de limbaj al picturii sau sculpturii, — modalităţi de organizare a expresiei unor conţinuturi umane — tehnicismul curentelor artistice din vremea din urmă ajunsese uneori la nivelul unei simple abilităţi manuale.

Roger de la Fresnaye

Manufactură, ca oricare alta, pictura însemna pentru profesionistul ei, o seamă de trouvaille-uri tehnice, dindărătul cărora dispăruse omul.

Expedientele ingenioase cu care pictorii înţelegeau să-şi mascheze lipsa de conţinut interior, nu puteau decât fermeca. Ele n'aveau caracter convingător. Feeriile ieftine de culoare, combinaţiile drăguţe de tonuri în stare să desmierde plăcut retina, erau efecte mai curând de modistă, decât de pictor propriu zis. Punând alături de amatorii obscuri, pictori de Duminică, sforţându-se a-şi găsi un divertisment agreabil în pictură, ca într'o partidă de table sau o şuetă, pe snobii în goană continuă după originalitate, pictorul de vocaţie n'a avut nici în cazul unuia, nici în al celuilalt, intuiţia rosturilor artei. Faptul de a fi recurs la folklor sau arheologie, sau la studiul formelor patologice ori infantile de artă, pentru a descoperi intenţia iniţială, procesul fundamental care stă la baza nevoii de expresie artistică, faptul de a fi făcut incursiuni în ethnologie pentru asta, dovedesc cât se depărtase arta de principiul ei, cât de deformate social erau rosturile ei omeneşti.

Ideea de a urmări în arta populaţiilor primitive, fie ele actuale sau aparţinând preistoriei, jocul excepţional al facultăţilor sufleteşti, dozarea echilibrată a voinţei de expresie cu afectele de exprimat şi cu înţelegerea originală a lumii şi vieţii, prezenta asperităţi, firească, iar dificultăţile nu încetau să apară atunci când era vorba de o eventuală imitare a îndemnurilor cuprinse în operele primitivilor.

Intrebarea dacă sculptorul negru sau încrustatorul primitiv realizează într'adevăr valori estetice, dacă există adică o adevărată frumuseţe, în cazul în care autorul nu şi-a pus problema frumosului, neîncercând deci nici o soluţie a ei, a fost curând depăşită. Dacă sculptorul negru a fost sau nu conştient de problemele pe care le impune creaţia estetică — şi nu e exclus să fi fost, adesea, conştient, — este o problemă care nu mai interesează, de vreme ce totul se petrece ca şi cum el şi le-ar fi pus.

Există în opera de artă a primitivului, o intenţie de expresie, mulată după cerinţele intuiţiei sale funciare, de viaţă şi lume.

Arta sa nu e mai puţin decât în cazul artei culte, o problemă de organizare a datelor conştiinţei în sinteze noui, şi nici mai puţin un mod original de a forja în globaluri neaşteptate, datele disociate ale materiei. Problema era ca pictorul civilizat să priceapă că nu arta primitivă, în forma ei, trebue imitată, (idolii sculptaţi de Gauguin), ci spiritul în care se desfăşoară procesul de concretizare al voinţei artistice. Există în arta popoarelor naturii o tendinţă de exprimare a spiritului, cu toate implicaţiile logicei subiective, proprii unei conştiinţe populate de forţe magice, spectre, fantome şi puteri iraţionale. Această conştiinţă se ştie superioară naturii, şi nu pregetă să-şi impună regulele proprii ori de câte ori se vede silită să recurgă la serviciile ei. Naturalismul popoarelor primitive nu este, cum am văzut, de natură imitativă; el se impune doar ca punct de plecare, pentru o interpretare în care pe primul plan este OMUL, individul creator. Expresie a mediului social sau nu, omul este ţinta şi condiţia artei primitive. Măştile cu puteri vrăjitoreşti, fetişurile, idolii şi armele, corturile şi straele pictate, împletiturile şi ţesăturile cu anumite motive simbolice, toate acestea sunt semne pentru înţelegerea unor conţinuturi spirituale. Dacă realizările lor pot fi judecate din punctul de vedere al purei frumuseţi neaderente, a estetismului modern, şi dacă ele rezistă, cu atât mai bine. Lecţia lor, prilejuită tocmai de realizarea unui sens estetic care nu se dă drept singură ţintă a operei, este salutară.

André Lhote

Spiritul, acelaş oriunde şi oricând, are aceleaşi rosturi totdeauna. Manifestările sale moderne n'au de ce să se întoarcă la grosolănia inadecuării mijloacelor şi ustensilelor, din arta primitivă. Dar proba de adevăr omenesc pe care aceasta i-o furniza, n'a putut, cum cronicarii epocei noastre au avut prilejul s'o recunoască, trece nesocotită.

Intre arta primitivă şi cea modernă, nu există decât asemănarea — esenţială însă — a raportării continui la realitatea spiritului uman.

ION FRUNZETTI

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

STUDIO NAȚIONAL:

„FASCINAȚIE", PIESA IN 4 TABLOURI de K. WINTER

Din păcate, avem la îndemână prea puține date asupra autorului acestei remarcabile piese prezentate, săptămâna trecută, pe scena Studioului.

In programul teatrului am găsit frumoase poezii și tot atât de frumoase articole iscălite de fruntași ai literaturii noastre. Nimic însă despre K. Winter, autor al piesei „Fascinație".

Și, cum nici în alte părți unde ne-am adresat, n'am putut căpăta prea multe informații (mai precis nici una) ne mulțumim cu ceeace am aflat din cuvântarea d-lui Dragoș Protopopescu, cu ocazia avant premierei acestui spectacol: K. Winter este un cunoscut autor dramatic irlandez (însă, după cum vedeți, la noi mai puțin cunoscut). Ceeace nu înseamnă că piesa „Fascinație" nu era cunoscută la noi, mai ales de cinefili cari avuseseră ocazia, în unul din anii trecuți, să asiste la un film realizat de americani, după subiectul acestei piese.

Sunt convins că mulți spectatori, influențați de avalanșa de farse și piese proaste prezentate în ultimul timp, au fost oarecum surprinși asistând la ultima premieră a Studioului.

S'ar putea chiar ca unii cetățeni, obinuiți cu piesele în cadrul cărora zeci de conflicte se înnoadă și se desnoadă în câteva minute, să se declare nemulțumiți de această piesă în care prea puține lucruri se întâmplă timp de patru tablouri.

Cortina se ridică, dându-ne la iveală viața aparent liniștită a unei familii irlandeze.

E acea atmosferă pe care în multe piese și romane englezești sau americane, am mai întâlnit-o. Eroii nu fac mare caz de necazurile lor, nu se bat cu pumnii în piept și nu țin lungi teorii despre suferință, în general, și despre suferința lor, în special.

E ca și cum eroii s'ar fi consfătuit cu autorul hotărît să le dea viață și l-ar fi rugat să caute să salveze aparențele și să nu-i facă de râs în fața publicului din stal.

Ne îndoim, însă, dacă spectatorii noștri cari s'au declarat încântați de senzațiile tari oferite de piesa „Doui sergenți", vor ști să aprecieze la justa lor valoare discreția și abilitatea cu care autorul a știut să prezinte drama unei familii irlandeze.

Nu vrem să spunem prin aceasta că piesa „Fascinație" nu va constitui și un succes de cassă.

Publicul nostru, printre multele sale metehne o are și pe aceea de a fi snob.

Și snobismul îl va împiedica pe spectator să spună că preferă pieselor de factura „Fascinației", farsele lui Birlic și melodramele iscălite de Rotti și Mușatescu.

Directorii de teatre trebue să profite de snobismul acestui public, care, începând prin a suporta spectacolele superioare va isprăvi prin a le admira. Și — cine știe? — va veni și clipa când spectatorii vor pretinde dela directorii de teatru, piese bune.

„Drama" familiei O'Linden este — putem spune — destul de banală: Judith, soția lui David O'Linden își dă seama că soțul ei caută zadarnic să înfrângă fascinația care-l apropie de Mariella, soția fratelui lui, Enric.

Vom remarca în chip special două scene cari ilustrează perfect procedeul dramatic al autorului. Este, astfel scena partidei de cărți dintre Judith și Enric O'Linden. Ne putem ușor da seama că în sufletul lui Judith se petrece o dramă: ea a înțeles că îl va pierde pe David. O singură replică trădează sbuciumul ei. Intrebată de David dacă pierde sau câștigă la cărți, ea răspunde simplu: „Pierd !... Simt că voiu pierde partida !"

De asemenea, scena explicativă dintre Judith și Mariella va avea loc în cadrul unui joc de puzzle.

Din replicile celor două femei, spectatorii sunt siliți doar să bănuiască lupta ce se dă în sufletul lor.

Judith, din prea mare dragoste pentru David, înțelege să se retragă din acest joc.

Nu este o simplă renunțare. O femee nu va admite niciodată ca bărbatul pe care-l iubește să-i fie luat de altă femee. Judith nu poate să asiste la această răpire. Ea preferă să moară. In orice caz, această rezolvare a dramei este mult mai verosimilă.

Trecând la distribuția piesei, ne vom întreba ce rost a avut în rolul principal d-șoara Marietta Deculescu.

Intr'un rol care, chiar prin titlul piesei, cerea ca eroina să fie, fascinantă, dânsa n'a căutat să se desbere de gesturile de ingenuă și de accentele din glas, amintind miorlăitul, moștenite dela o fostă actriță semită.

De bună seamă, rolul Marielei este foarte dificil și ne întrebăm ce actriță română ar fi putut să-l interpreteze. In orice caz, am fi preferat-o, în acest rol, pe d-na Marieta Anca, despre care suntem siguri că ar fi fost mult mai convingătoare. D-șoara Marietta Deculescu ne-a lăsat mereu impresia că face doar figurație. Și deținea — dragă Doamne ! — rolul principal.

D. George Vraca deține rolul lui David. O replică din actul I ne arată că soțul lui Judith este

ELIZA PETRĂCHESCU

un om superior „deoarece cântă la pian și ia parte la concursurile hipice !". Lucru pe care, în actul I, d. Vraca a ținut să-l confirme, mestecând cu entuzaism resturile unui dejun copios și scoțând diverse sgomote guturale.

In actul III dânsul a isbutit să impresioneze publicul. Am fi preferat însă din partea sa, un glas ceva mai ridicat care ne-ar fi scutit să ne gândim adeseori la perioada trecută a filmului mut.

D-na Natașa Alexandra a deținut — poate — cel mai interesant rol al piesei. Și merită toată admirația pentru măestria cu care a trecut dela replicile comice ale primului act, la scenele de intensă dramă din ultimul act.

Anna, femeea care bănuește, prima, drama ce va avea loc și care urăște — ajungând, în unele clipe la demență — persoanele streine de familia ei, a găsit o minunată interpretă în d-na Natașa Alexandra.

Tot așa cum d-na Eliza Petrăchescu, folosind cele mai simple mijloace, cu un glas căruia profanii ar putea să-i acuze monotonia, a izbutit s'o umbrească cu desăvârșire pe interpreta rolului principal.

D-na Eliza Petrăchescu este de departe, cel mai bun element al tinerei generații femenine. Lucru pe care, de altfel, „Universul Literar" l-a remarcat de mult, înainte chiar de premiera piesei „Copiii pământului", piesă care-a lansat-o pe d-na Petrăchescu în fața publicului bucureștean.

D. Mihai Popescu, pe care d Soare Z. Soare l-a silit să facă impreună cu d. Vraca o demonstrație de „catch as catch can" a fost mult superior rolurilor interpretate până acum pe scena Naționalului. Micki, interpretat de d. Mihai Popescu, a fost așa cum cerea rolul: entuziast și, adeseori, pripit.

D. Gingulescu a deținut un rol care se preta ușor la șarje — e, de-o pildă replica: „Vino, Mariela să-ți arăt un incendiu superb !" — Dânsul a preferat să interpreteze rolul în chip sobru și merită, pentru aceasta, toate felicitările.

Nu ne împăcăm cu ritmul „au ralenti" pe care d. Soare Z Soare l-a imprimat ultimelor două acte.

Dar marea greșeală a d-lui Soare Z. Soare este aceea de a o fi distribuit pe d-șoara Marietta Deculescu în rolul Marielei.

TRAIAN LALESCU

GONG

ACUZĂM

cu prea multă ușurință pe actori, socotindu-i drept cei mai „închipuiți" dintre oameni — și nu ne dăm osteneala să pricepem ca pentru ei, *închipuirea* e cea dintâi condiție de viață.

Nici sceptrul, nici hlamida regală, n'ar putea singure, să-i dea actorului *certitudinea* că trăește vieața unui suveran.

Și fără această *certitudine*, care ia naștere din închipuirea lui exaltată, actorul n'ar putea niciodată să-și impresioneze spectatorii.

Ce mirare atunci, că acești robi ai ficțiunei, ni se înfățișează uneori mai sensibili și mai orgolioși decât alți oameni?

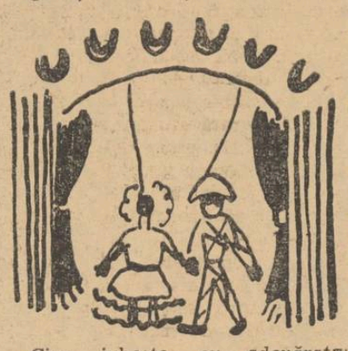

Cine iubește, *cu adevărat* Teatrul, se va feri să spulbere iluziile din cari obârșește magia actorului și nu-i va stârni mai mult orgoliul, încercând să-l umilească

Și totuși...

Ce bine ar fi dacă actorul și-ar regăsi într'o zi orgoliul, lepădând haina de paiață în care, de atâta vreme, robește gustului vulgar.

VINOVAȚI

de nivelul atât de scăzut al spectatorului român, nu sunt, cum afirma un confrate, impresarii spectacolelor sportive sau ai concertelor de jazz.

Cei ce au mai avut imboldul să protesteze la premiera „Fascinației", împotriva celor ce în loc să-și silească atenția — au silit, prin vociferări nepermise, pe actori să ridice vocea, stricând astfel armonia unui spectacol magistral orchestrat — vor trebui să recunoască — odată cu noi — că spectatorii bucureșteni nu știu să asculte o piesă bună, pentru că au fost hrăniți cu prea multe piese proaste. Și piesele proaste ori vulgare n'au fost jucate pe arenele sportive și nici pe scenele de muzik-hall, ci chiar pe scenele unde se încearcă azi o reabilitare a Teatrului.

Această reabilitare e totuși posibilă, dacă în loc să ne silim noi glasul, îl vom deprinde pe spectator să-și silească auzul și pentru alte chemări decât cele ce l-au asurzit până azi.

REPERTORIUL

Teatrului de Stat din Hamburg, transcris din revista „Das Theater" de prețuitul cronicar dramatic N. Carandino și comentat într'un ziar de seară, ne obligă la unele confruntări cu repertoriile teatrelor noastre de Stat.

Ar fi inutil să înșirăm pe două coloane piesele jucate la noi și la Hamburg.

Nici nu vom insista asupra faptului că scena românească e prea puțin prezentă în actualitate și că nu reflectează nimic din zbuciumul unei lumi ce-și caută noui temeiuri de viață.

Ne vom arăta numai uimirea că într'o stagiune care s'ar fi cuvenit — mai mult ca oricare alta — să fie organizată, un critic de prestigiul d-lui Mircea Ștefănescu, trebue să-i divulge caracterul de improvizație și să deplângă pe actorii „căzuți, la datoria teatrală a unei stagiuni plină de martiri ai textelor de ultimă oră".

S. D.

Măști și reflectoare

Se turbură minunea

Titlul acesta atât de cuminte părînd în rotunjimile lui tipografice este isvorît din teama noastră — a celor cari ne îngrijim cu adevărat de sănătatea scenei, — că pervertirea publicului de către o anumită presă și de către un anumit soiu de spectacol, a atins în ultimul timp chiar ființa teatrului.

Astă-zi spectatorii poartă pe buze nu un gând bun despre slujitorii scenei ci ultimul cancan șoptit din culise și difuzat de gazetele cu un singur accesoriu: lovitura măgarului. A trăi pe spinarea cuiva și a-l răsplăti cu o povestire alterată a tot ce-i formează intimitatea; a căuta prin fel și chip să precipiți siguranța că taina ce se oficiază pe scenă nu are loc decât în momentul de sfințenie al actorului.

Iată dar în ce subtilă criză a creației intervine anecdoticul.

Parafrazînd minunea din Cana cu preschimbarea apei în vin, — în teatru minunea se trece pe un plan cultural: preschimbarea textului dramatic în spectacol! Și în primul caz și în al doilea există momentul de căutare și apoi trecerea din firesc la nefiresc. Acest moment — în teatru — este turburat prin creiarea suspiciunii actoricești; așișderi faptul suspectării preotului; omul, anecdotei din ziar și omul gurilor rele eclipsează pe slujitorul, care după bogăția de har coborîtă asupră-i de sus, e în stare de transfigurare. Spectatorul nu se mai poate integra atmosferei spectacolului deoarece nu mai crede în el și în cei cari îl fac. In biserică ajunge ceremonial și obligație duminicală, în teatru: divertisment și prilej de clevetală. (Apropierea ne este îngăduită deoarece nu ne gândim decât la un teatru pur și care este știut că prin esența lui e un altar !).

Din ce ne privește pe noi, există și un cerc vicios în problema educării publicului de către revistele de speciallitate, dacă se pot numi astfel.

Premiza călăuzitoare în alcătuirea materialului redacțional nu ne sfiim s'a spunem: fapte mici despre actori mari! Sau despre actori mici anecdote casnice grosolane, triviale!

Spectatorul se lasă amăgit de can-can, se aprinde, și imaginația-i înfierbântată lucrează și cere să-i fie satisfăcută din belșug. O curiozitate atât de mic este de data aceasta dornică să cunoască reversul chipului lui Hamlet, al Magdei, Sapho... sau al multor vedete de revistă care — rușine lor! — trăiesc din anecdotă. Odată epuizate reportagiile cu „o zi din viața unui actor", „ce face înnainte de a se îmbăia Virginica Popescu" sau ceva mai grav: că aceeaș pomenită vedetă din dosul Poștei (numai aceasta e valabilă pentru noi) — ...„citește în pauza filmului la cinematograf traducerile lui Iul. Giurgea,... cu ochelari de soare!..." — vrem să știm care va mai fi dedesubtul ne sondat încă din viețile mici ale unor actori și mai mici?!

Intr'adevăr, culisa cu tot angrenajul ei de răutăți și sforării camaraderești ispitește pe cei din afara rampei, dar aceasta nu atrage din partea celor cari cunosc poveștile castelelor de carton să le difuzeze, după ce au fost amplificate în cafenea, în așa zisele reviste care și-au propus în clipele lor bune — educarea spectatorilor.

...Și în al doilea rând concurează la anecdotic și „bunăvoința" unor actori cari se lasă furați de reclama unei pagine în care se pot răsfăța în diferite poze. Și ce-i mai trist că unii dintre aceștia actori n'au baremi nevoie de această reclamă. Când tot binele s'a spus despre interpreții lui Hamlet în cronici judicioase (?!) — ce rost mai pot avea reportagiile casnice? Natural, găseam explicație într'un reportagiu de repetiție, în care actorul să nu fie stânjenit de dulci nimicuri ci observat la scenă deschisă: cum își compune rolul, cum primește indicațiile regisorului, cum reacționează. Și acest material alcătuia în cadrul unei avant-premiere scrisă, un inteligent retrospectiv al muncii, al chinuirei unei individualități și al despersonalizării și intrarea artistului în personalitatea personagiului. Credem că este cu mai mult în binele teatrului și al spectatorului!

Răul a pornit nu dela revistele de teatru ci dela chiar teatrul cu un singur accesoriu: patul!— cum îl numește Gémier. Un text trivial care prostitua arta dramatică și care prilejuia actorilor apariții scandaloase. Granițele teatrului de bulevard erau trecute și se cânta în struna scenelor de cartier ale localurilor de noapte. Teatru familiar! Ne aducem aminte de un titlu de afiș „Vrei să te culci în pat cu mine?"... O invitație la trivial nemaipomenită.

Astăzi teatrul familiar a fost transplantat în pasaj. Spectatorul care înghite tot (există și unul care nu înghite !), a fost trimis la aceste spectacole de către publicitatea la fel de scandaloasă, întreținută de către acest soiu de teatru.

Remediul s'ar impune deci mai întâi dela controlarea repertoriilor acestor teatre de pervertire a gustului public, care să fie trecute într'un stadiu de convalescență, înlăturând acest joc ce se resfrânge tot mai mult pe zi ce trece asupra scenelor oficiale.

Să asistăm oare la o sinucidere a bunului simț?

N. ALEXANDRESCU-TOSCANI

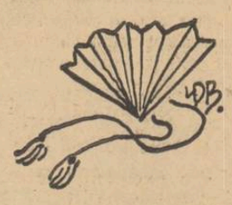

Tipurile literare ca expresie specific etnică

(Urmare din pagina I-a)

Zuluși ori Capri femeile sunt cochete. Dar acelea își manifestă cochetăria băgându-și niște bețe în nas, ori lăsând să le crească buzele ca niște platane! Se va recunoaște, cu bunăvoință, că nu e tot una cu cochetăria manonescă și-aș zice și care e general europeană numai fiindcă s'a întins prin contaminare, dar care e un produs specific francez.

Luând un alt tip literar, din altă literatură, foarte veche, un tip bine închegat, Ulysse, vom descoperi în el tipul grecului etern, șiret, născocitor și aventuros, cu spirit negustoresc de transacție, dar, evident și cu sentimentul onoarei al vechiului elenism, care la dragomanii și plăcintarii moderni s'a tocit până la dispariție. Nu înțeleg că Ulysse sintetizează în persoana lui toate constantele specifice ale sufletului grec. Aci stă eroarea cui neagă tipurilor literare specificitatea etnică. Un tip literar nu este și nu poate fi sinteza unui suflet etnic, fiindcă un singur individ nu e în stare să însumeze toate caracterele unei colectivități. Specificul etnic este un complex de constante psihologice ce nu se pot găsi toate în același om și a pretinde unui tip literar a fi expresia unui întreg complex etnic, e o stupiditate, pentrucă într'un complex colectiv intră adesea contradicții sau incompatibilități ce se echilibrează într'o sumă, dar nu pot coexista într'o persoană! Dar tipul literar închide în sine una dintre constantele specifice etnice, sau uneori mai multe (niciodată pe toate). Ulysse nu reprezintă pe toți grecii, ci o latură a sufletului grec, cea mai răspândită și anume șiretenia, istețimea inventivă, acea nedescurajată stăruință a spiritului gata oricând să găsească soluția cea mai fericită ieșirii din orice încurcătură. Această șiretenie dela forma ei eroică, până la cea corcită și meschină, s'a perpetuat în sufletul grec până astăzi! Incât Ulysse e un erou național grec tipic!

Ce este Don Quichotte dacă nu expresia cea mai desăvârșită pe care Cervantes a putut-o da unei laturi proprii sufletului spaniol? Visători îndrăgostiți de himere, idealiști care trăesc numai ce vede fantezia lor, nu ceeace este în realitatea din jurul lor au existat și într'alte țări și înainte și după apariția eroului dela Mancha. Și totuși niciun scriitor n'a creat pe Don Quichotte și numai Cervantes, spaniolul Cervantes! De ce oare, dacă nu pentru aceea că trăsătura sufletească a Cavalerului Tristei Figuri are rădăcini aproape în fiecare spaniol? (Castelele pe care se spune idealistului cu proecte himerice că și le clădește, de ce oare au fost plasate de oameni tocmai în... Spania?!)

Faust însuși, acel tip conceput ca o expresie a aspirației umane către universalitate, către totalitate e nu se poate mai german. Fiindcă neliniștea lui Faust e însăși setea și metafizică dar și politică a Germanilor, după universalitate, însăși aspirația lor către expansiune. Eroul lui Goethe prefigurează și vestește imperialismul german sub formă estetică, înainte ca el să treacă pe planul politic și militar!

Sunt Raskolnikov, Frații Karamazov, Prințul Mișkin altceva decât Rusi? Sufletul lor ciudat în care binele și răul se învecinează și se'mpacă, în ciuda permanentului lor conflict, sfințenia lor satanică, idealismul lor bizar care se potrivește atât de bine cu bălăcirea lor în noroiul realității, concepția păcatului și maladivitatea lor nu sunt ele caracteristic rusești? Nu e oare Bazarov tip rus, sau Konovalov?

Putea ieși Raskolnikov din capul lui Cervantes ori Don Quichotte din acela al lui Homer, putea fi creat Faust de Molière sau Manon de... Maxim Gorki? E pură întâmplare că Raskolnikov e creația unui rus, Don Quichotte a unui spaniol, Ulysse a unui grec, Faust a unui german sau Manon a unui francez? Nu-mi vine a crede. Cu atât mai mult cu cât, privind atent aceste tipuri, în ele se manifestă o psihologie frecventă etnicului căruia-i aparține autorul lor.

De aci putem trage concluzia că nu există niciun tip literar viabil, organic, adânc, conturat, dacă nu exprimă o constantă specifică etnică. Sunt mulți cei care nu vor să înțeleagă aceasta și care susțin că Don Quichotte e tip universal fiindcă asemenea oameni s'ar găsi și 'n alte țări nu numai în Spania. O fi! Dece nu!? Asta nu dovedește nimic. Un tip literar odată creat, e firesc să găsească corespondențe în realitate, pretutindeni, fiindcă și sufletul omenesc are o anumită generalitate, repet anumită ,adică relativă, nu absolută. Sufletul uman are o serie de elemente, o serie definită și limitată. Dar împerecherea și sinteza acestora, combinarea lor are și ea o altă serie de posibilități pe plan colectiv, serie care pe plan individual devine indefinită. Pasiunea spre ex. e o componentă sufletească existentă odată pentru totdeauna și în orice suflet. Dar nu e indiferent dacă pasiunea e în complexul sufletesc spaniol sau în cel suedez! Tot pasiune e și 'ntr'un caz și într'altul și totuși e altceva de fiecare dată, după felul în care ea se încadrează și se combină în cele două complexe deosebite. Astfel încât nici o constantă psihologică nu mai seamănă trecând dela un popor la altul, căci capătă o altă coloratură și o altă valoare după locul și intensitatea pe care le are în complexe sufletești deosebite. Un singur exemplu:

Când a apărut *Donna Alba* de Gib I. Mihăescu, imediat critica a stabilit filiația psihologică literară a eroului, a lui Mihai Aspru: tip Julien Sorel. Așa să fie oare? Să fie Mihai Aspru o simplă imitație literară, livrescă? Nu numai că nu-mi vine mie a crede, dar realmente nu-i așa.

Mihai Aspru este, ca și Julien Sorel, un tip de arivist. Până aci amândoi sunt asemănători. Deosebirea însă e că fiecare oferă un complex sufletesc deosebit. Julien Sorel e un tip de o ambiție nemăsurată, mai ales lipsit de orice scrupule, care nu-și alege mijloacele, care se servește de o femeie pentru a ajunge la o situație, tip crâncen de realist, egoist feroce, cu preocupări materialiste, Mihai Aspru e un idealist. Ceeace a desvoltat în sufletul său nu e ambiția, ci voința. O voință nemăsurată și o energie pentru faptă, asemenea. Dar Aspru e un arivist al idealului căci el, departe de a se servi de femee pentru a ajunge la o situație, se servește de o situație spre a ajunge la femee. Voința lui e biciuită de un sentiment frumos, de pasiunea pentru femeie. El are tăria de a ajunge în mod cinstit, prin muncă și printr'un act eroic. Și el își croiește singuri situația, prin calitățile sale, nu prin împrejurări exterioare, sau mijloace necinstite. Ce deosebire între goliania feroce a lui Julien Sorel și cavalerismul lui Aspru care provoacă iubirea femeii prin admirația și recunoștința pentru sacrificiul lui. Departe de a fi imitat după Julien Sorel, Mihai Aspru e gândit românește direct și e ieșit direct din realitatea românească, oltenească mai bine zis. E în acest erou dârzenia și stăruința în elan a sufletului oltenesc cinstit (după cum în *Zilele și nopțile unui student întârziat*, tot Gib. I. Mihăescu ne-a înfățișat aspectul sufletesc al olteanului care înșeală la cântar!) E în el tipul de dârzenie românească, cu tot ceeace idealismul de care e în stare această natie îi putea adăoga mai eroic și mai superb în spiritul de sacrificiu.

Ieșite așa dar dintr'o realitate specific etnică, tipurile literare pot fi luate drept modele universale în consecințele lor, din momentul în care ele intră în circulație. Nu e mai puțin adevărat însă că ele rămân totdeauna cu pecetea unei constante sufletești specific etnice, cu pecetea stilului sufletesc al unei națiuni și că orice altfel de tip e o imitație livrescă, sterilă, anorganică. Singura rațiune de viabilitate a tipului literar stă tocmai în această specificitate etnică și universalitatea lui devine cu atât mai solidă cu cât el exprimă un particularism mai pronunțat, adeverind prin aceasta ceeace spunea odtă André Gide și anume că: „Cu cât ești mai specific, cu atât servești interesul cel mai general".

OCTAV ȘULUȚIU

Pe margini de program

FILARMONICA: DIRIJEAZA MASSINI, SOLIST L. MAGISTRETTI

Dacă d. Massini nu e un foarte bun simfonist, și dacă „Juventus" de Sabata e destul de departe de originalitate (ca formă și stil), nu înseamnă că orchestra n'a fost dirijată cu nerv și precizie de nuanțe, și iarăși nu înseamnă că muzica lui Sabata n'are multe și colorate intuiții, idei muzicale pline de vieață și de neprevăzut.

Școlii — atât de efusiv lirice, totuși, — a lui Massenet i se datorește o reîntoarcere spre grația formelor Barocului. Și lui Reynaldo Hahn — artist din această școală — i se datorește grația, parfumul de floare presată într'o carte de poezii, a unui Preludiu, Vals și Rigaudou. Fără comentarii și definiții, această bijuterie muzicală întrunește pudoarea clasică a formei, sensibilitatea și rafinamentul artei franceze, vibrația meridională, intensă și pătrunzătoare ca parfumul de crin, al artistului.

Și acestea, prin mânile prodigioase ale lui Luigi Magistretti.

Nu credem să greșim prea mult numindu-l „un Cortot al harpei". Ne vom explica, vorbind puțin despre

RECITALUL L. MAGISTRETTI

Am văzut că acest artist a fost acuzat de a nu avea o tehnică limpede. Fără îndoială, că cei ce au făcut aceste afirmări n'au auzit bine. A fost vorba de nuanțe prea delicate, de pianissimo-uri prea subtile pentru urechi nu tocmai muzicale. Apoi, se vede că s'a uitat că e o harpă, nu un pian... Dar nu e deloc vina harpistului; — din contra, și-a respectat datoria față de artă și n'a făcut concesii nimănui. O Arabescă de Debussy atât de fluidă, dar născută din strălucitoare picături de rouă, cu irizări și sclipiri unice, nu e nici un defect. Doar că a dus arta la un nivel rareori atins de tehnică și inspirație.

Un Daquin cântat cu delicioasă simplitate, o Fantazie Cromatică cu Fuga atât de intensă în dramaticul ei echilibru au destăinuit tuturor un maestru al sonorității, al tehnicii și al pătrunderii muzicale. Mai cunoaștem un om care, la un instrument aparent generos, dar destul de ingrat pentru a atinge culmile artei, — pianul, — a realizat sonorități nesfârșit variate, culori sonore neînchipuite puse în slujba unei interpretări muzicale ce merge până la a deschide tainele Vieții și ale Artei. Il chiamă Cortot.

DORIN SPERANTIA

Note italiene

ŞASE SUTE DE ANI DELA INCORONAREA LUI PETRARCA

In ziua de 8 Aprilie, Dumineca Paştilor, a anului 1341, în Palatul de pe Capitoliu, Francesco Petrarca primeşte coroana de lauri a poeziei, pe care o dorise toată viaţa.

Inainte de solemnitate, desfăşurată într'un cadru strălucitor poetul dăduse un „examen" în faţa Regelui Robert d'Anjou; era un obiceiu pe care nici chiar Petrarca nu-l putea călca.

Imbrăcat, asemeni strămoşilor Romani, într'o mantie de purpură, înconjurat de suita ce-i fusese dăruită pentru acea mag-

PETRARCA

nifică sărbătoare, poetul ţine un discurs prin care face elogiul poeziei. După încoronare, cortegiul porneşte spre Biserica Sfântului Petru. Aici, străfulgerat poate de gândul deşertăciunii oricărei străluciri omeneşti — gând izvorît din conştiinţa medievală care va mai fi dăinuit în acest înnaintemergător al Renaşterii — îşi smulge coroana şi-o depune pe sfântul altar. Fior de mare nelinişte creştină trecuse prin sufletul omului nou, pe care-l îngenunchiase tocmai în cel mai glorios moment al vieţii.

S'a făcut acum şase sute de ani, pe înălţimea sacră a Capitoliului elogiul lui Petrarca, elogiul cetăţeanului, al poetului şi al istoricului Romei. Slăvită între operele lui a fost „Africa", poem eroic, scris în exametri latini în care se cânta al doilea Război punic şi toate izbânzile romane. Opera cea mai dragă a poetului, la care a revenit şi a corectat-o toată viaţa, dela care spera să-i vie nemurirea, care-i adusese râvnita cunună de lauri. Nimeni n'a pomenit atunci nimic de poeziile din Canzonier; însuşi Petrarca le considera „fleacuri", „fragmente vulgare". Fleacuri care-au pus numele lui Petrarca alături de-al lui Dante şi i-au adus cea mai durabilă glorie.

Anul trecut, la 8 Aprilie, în aceeaşi sală a lui Iuliu Cesar de pe Capitoliu s'a celebrat al VI-lea centenar al încoronării lui Pastonchi, membru al Academiei Italiene.

După ce a demonstrat că încoronarea poetului a fost o recunoaştere a meritelor sale de poet latin, şi după o amplă incursiune în frumuseţile poeziei Canzonierului, conferenţiarul încheie: — *„Cred că Italia îşi va recâştiga, cum a avut odinioară, misiunea ei de retransfuzii şi nu cea de nimicire; iar mâine Petrarca să deschidă, ridicat în toată măreţia sa, şi să înveţe o nouă artă măsura expresiilor calme, o disciplină în a cărei limite energia rasei să irumpă în necontenite creaţii, desfăşurându-şi întreaga sa forţă; forţă mediteraneană forţă latină".*

RICCARDO BACCHELLI

a fost numit membru al Academiei Italiene, pentru meritele sale literare.

A debutat în literatură cu romanul „Il filo meraviglioso 'di Lodovico Clo" *în 1910, iar după patru ani publică un volum de versuri* „Poemi lirici", *valoroase pentru eleganţa lor clasică, cât şi pentru fantezia inspiraţiei. După războiul trecut face parte din grupul revistei* „La Ronda" *unde publică o refacere modernă a tragediei lui Shakespeare, Hamlet. Urmează câteva opere dramatice originale, dintre care se disting* „Belmonte" *şi „La Smorfia".*

Romanul „Diavolo al Pontelungo" *îi aduce consacrarea definitivă. Atmosfera menţinută între adevărul istoric şi libertatea fanteziei e tipică şi pentru viguroasa trilogie de mai târziu „Mulino del Po".*

Ca poet, Bachelli atinge de multe ori momente de adevărată frumuseţe.

„Passavan schiave donne
di belle caviglie e di spalle
[sostenute,
di sangue saracino.
Il cielo ci rimandava
gli occhi al mare, e il mare alla
[vista
insostenibile di queste Celle
[donne. Dappertutto
era un caldo, indolenza, un don-
[dolino, sangue
e colore meridionale, e lo scarico
[polveroso
dei carbonieri diventava una
[noiosa superfluità
sulla faccia della terra".
(„Trecea şirag de sclave
cu glesnele frumoase cu umerii
[semeţi,
din neamul saracin.
Cerul ne întorcea
privirile spre mare, iar marea
[spre convoiul
de neuitat al roabelor frumoase.
[Pretutindenea
era o ardere, o lene, o legănare,
[sânge
şi culoare meridională, iar sarcina
[de praf
a cărbunilor devenea o urâţire
[de prisos
pe faţa pământului").

SORACTES

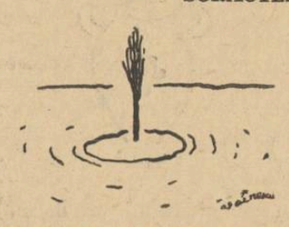

IN TIPOLOGIA

lui E. R. Jaensch e studiat şi un gen de oameni disolvanţi, oameni dotaţi cu o inteligenţă specific superioară cari însă nu se pot integra în **Weltanchauung-ul** poporului în mijlocul căruia trăiesc. Aceşti oameni, atinşi deobiceiu de tuberculoză su purtând, în sângele lor, stigmatele unui prea pronunţat amestec rasial, nu sunt în stare să experieze, **să trăiască,** anumite legături etnice împotriva cărora iau atitudine desfegătoare, disolvantă. Jaensch îi clasifică pe aceşti indivizi desintegraţi în **categoria tipului contrar** (Gegentypus) şi atrage, asupra lor, în mod deosebit, atenţia tuturor acelora câţi se străduiesc să păstreze, nerătăcită şi sănătoasă, viaţa culturală şi social-morală a poporului lor.

Cei doritori să cunoască mai amplu doctrina de curând decedatului psiholog german sunt rugaţi să-i consulte opera. Noi pornim dela existenţa **tipului contrar** ca dela un fapt cel puţin stabilit. Suntem, deci, convinşi, ca şi E. R. Jaensch, că există, într'adevăr, oameni superior înzestraţi intelectualmente cari fără a fi, propriu zis, cărtitori pur şi simplu, manifestă o caracteristică repulsiune faţă de toate legămintele (Bindungen) câte constituie o mentalitate etnică conturată sau în proces de conturare. (In paranteză fie subliniat că fiecare grup etnic, oricât de restrâns ar fi el, îşi are mentalitatea specifică, comparabilă, din punct de vedere formal, cu mentalitatea primitivilor, sau, mai bine zis, a aşa numiţilor primitivi, asupra cărora s'a insistat aşa de mult şi aşa de unilateral).

TIPUL CONTRAR

analizează, cu mijloace pure, legămintele, de ordin psihologic din cadrul grupului etnic respectiv şi le lasă analizate dar nu în aşa fel ca din această analiză să reiasă, mai clară, fizionomia întregului, ci într'un mod diabolic. Tipul contrar se opreşte cu analiza exact la intersecţia posibilităţilor ei de interpretare şi te îndrumează către răstălmăcirea negativă a fenomenului dat. Dacă, de exemplu, te-a antrenat într'o discuţie cu privire la ceeace numeşti artă naţională, tipul contrar, speculând condiţiile generale şi general omeneşti cari prezidează la geneza oricărui fenomen estetic, reuşeşte, cu o abilitate neobicinuit de inteligentă, să te deruteze, „dovedindu-ţi", pe deasupra, că arta naţională, pe care tu o crezi manifestare sănătoasă a unui fond etnic bine precizat, nu este decât artificiu tendenţios, cu alte cuvinte produs hibrid şi nevaloros.

Dacă susţii că există anumite legi profund sădite în sufletul oamenilor, — un glas al sângelui sau al pământului, o legătură firească pe care o poţi trăda fără a rămâne, pentru totdeauna, un desmoşenit, tipul contrar îţi „dovedeşte" că te înşeli şi că toate cele afirmate de tine nu sunt decât expresia propriei tale neputinţe de a fi om liber şi cetăţean al lumii.

Dacă anumite gânduri şi îndeletniciri sunt morale pentru tine ca şi pentru toţi cei de o potrivă cu tine, iar altele imorale, tipul contrar, născut dialectician, îţi „dovedeşte" că moral şi imoral sunt termeni pur funcţionali şi că o morală propriu zisă nu există. Şi aşa mai departe.

CEEACE IL DEOSEBEŞTE

pe tipul contrar de tine şi de semenii tăi e o neînţeleasă, de tine, lipsă să aderenţă la concret. Tu îţi trăeşti viaţa real, el se mişcă în sfere pur abstracte. Ceeace pentru sufletul şi trupul tău e aşezare naturală a lucrurilor, întocmite cu sens biologic, etc., pentru tipul contrar nu e decât înlănţuire în vid a unor teze şi antiteze lipsite de orice pondere concretă în planul valorilor. Tipul contrar trăieşte în afara acestui plan. Coerenţele lumii reale nu-i spun nimic. Aderenţele la lumea reală îl supără. Disponibilităţile cuiva pentru preţurile acestei lumi reale i se par ridicole. Tipul contrar, eminamente intelectual, „anticipează", într'un fel aparte evenimentele. El se găseşte la sfârşit când tu abea de porneşti. Dar anticipările lui, scheme abstracte, nu-l mulţumesc niciodată, deaceea, servindu-se de ele, cel mult ca de un punct de plecare mai departe, tipul contrar constată perimarea lor şi toarce fire şi mai subţiri, şi mai ingenios combinate şi sfârşeşte, deobiceiu, printr'o atitudine de negare a tuturor certitudinilor.

PERTINAMENTE VORBIND,

tipul acesta pe care E. R. Jaensch îl prezintă drept agent disolvant în cadrul naţiunii germane, există în sânul tuturor naţiunilor. El e eternul Mephistopheles care se erijează în arbitru oriunde crede că-şi poate plasa injecţia de depreciere a valorilor culturale şi social-morale îndătinate. Pe fiolele cu stupefiant distrugător de cari se serveşte, la orice ocazie, acest pururi lucid dar niciodată cu adevărat înţelegător raisonneur internaţional, interindividual şi interfactorial din punct de vedere psihologic, se găseşte, întotdeauna, formula celui mai insinuant toxic: formula **îndoielii perpetue.**

LA NOI

Gegentypus-*ul descris de Jaensch a fost foarte activ în ultimii douăzeci de ani, şi activ în toate domeniile vieţii noastre etnice. E mai mult decât probabil că de acest tip contrar s'au servit toţi aceia cari nu doreau şi nu doresc consolidarea poporului românesc ca unitate etnică bine pregnată, tipul contrar fiind singurul care se pretează admirabil pentru funcţia de unealtă când e vorba de acţiuni disolvante organizate.*

Dar se poate, discutând fără pic de părtinire, ca aceste acţiuni de dizolvare organizată, să nu fi fost chiar aşa de pronunţate precum le incriminăm. Se poate ca numai prezenţa între noi a tipului contrar neaderent la realităţile etnice româneşti să fi fost singura pricină a disoluţiei interne care ne adusese, ca popor, la marginea prăbuşirii.

Rezervându-ne pentru o altă dată, dreptul de a descrie, mai documentat şi mai concludent imixtiunile negativiste ale Gegentypus-*ului în viaţa noastră etnicește sănătoasă, folosim, totuşi, prilejul de a da, în cuprinsul acestor note, indicaţii sumare cu privire la*

TIPUL CONTRAR IN VIAŢA NOASTRĂ LITERARĂ

Mai ales noi, generaţia dintre trecutul şi actualul război mondial, ne-am lovit, odată cu ceeace se numeşte, în deobşte, debut literar, de rezistenţele categorice ale unei „lumi" care, deşi ascunsă şi evasivă oridecâteori o abordai cu întrebări concrete, îţi demonstra că, într'un mod sau altul, criteriile tale de apreciere estetică a unei pagini de proză sau vers, sunt fie învechite, fie deadreptul contrarii oricărui „rafinament estetic". Această „lume" în ghilimele îţi oferea, în schimb, mostre aşa de contrastante cu nepătatul tău bun simţ încât nu înţelegeai, la început, dacă proba e serioasă sau curată bătaie de joc.

Dar, spune Paul Valéry, gustul se formează printr'o serie de desgusturi, — şi mai e şi străvechiul dicton cu de gustibus...

Talentele viguroase au profitat de ceeace le putea fi folositor şi şi-au văzut de drum. Totuşi de o barieră nu puteau trece dacă nu făceau concesii pseudorafinamentului estetic vehiculat cu toate mijloacele de difuzare, foarte complicate şi de tot complexe ale deţinătorilor formulei „noi", formulă care te îndrepta înspre toate direcţiile vântului şi numai către propriul tău neam nu. Bariera de netrecut era mulţenia care se grămădea, ca o

funingine lipicioasă, peste toate încercările tale de a stabili necesarul contact între textul tău şi cetitorul căruia te adresai.

Şi cine se bucura, în schimb, de cea mai zgomotoasă „popularizare"? Acela ale cărui pagini de proză sau vers conţineau mai mult sau, calitativ, mai bun disolvant al legăturilor tale cu sângele şi pământul tău. Dozate prea inteligent şi alambicate până în ultimele lor esenţe, operele de artă la cari ne referim au reuşit, la un moment dat să producă o nemaipomenită desarticulare a limbii şi, ca fenomen însoţitor, o stranie desorientare mentală.

CINE AU FOST AUTORII

acestei căderi în gol?

Făcându-le lista nominală ne dăm numaidecât seama că apariţia tipului jaenschean descris ca lipsit de orice aderenţă la realitate, — tipului care, ca şi orbul din naştere, vorbeşte de culori dar nu simte şi nu ştie ce sunt ele, — tipului care, oriticând sau negând existenţa valorilor reale şi normale ale celorlalţi oameni, samănă îndoială şi disolvă legăturile firesti pe cari se întemeiază bunurile cele mai de preţ ale popoarelor.

TRAIAN CHELARIU

Elemente italiene în limba română

(Urmare din pag. I-a)

fost un neologism din veacul al 17-lea, când e atestat, l-am fi găsit sub forma barbier şi nu bărbier, dar tot atunci avem şi verbul derivat a bărbieri, pe care Italienii nu-l au, ci spun: fare la barba, deci bărbier şi a bărbieri, intraseră probabil de 2-3 veacuri în patrimoniul limbii noastre. Câteodată termeni italieni au înlocuit cuvinte de origine latină, ca de ex.: pentru fabrică, cuvânt italienesc, aveam până în veacul al 17-lea cuvântul moară din latinescul mola. Toate aceste legături economice au lăsat urme adânci în terminologie; în cea comercială avem italienisme ca: damigeană, teracotă, tabachere, macaroană, salam, salată, ciocolată, tăieţei din tagliatelli, stufat, caşcaval din caciocavallo, surogat, marinată, stabiliment, a costă, a asigura, a marina, a tapiţa, etc.; cuvinte marinăreşti: barcă, caric, copertă, gondolă, stivă, pasager, a vira, a acosta, şi atâtea alte.

Termeni bancari ca: bancă, bancher, agenţie, cassă, casier, cont, corentist, faliment, gir, impiegat, monetă, saldo, scadenţă, scont, spese, trată, valută, a gira, a încasa, etc.

Odată cu năvala cotropitoare a Turcilor, cari ameninţau Apusul, ideea conducătoare a noastră a fost credinţa religioasă, se trăia în credinţă şi pentru credinţă, se lupta şi se jertfea un neam întreg pe Dunăre pentru apărarea civilizaţiei şi creştinismului. Urmările acestor lupte au fost neparticiparea noastră la marea mişcare de renaştere culturală şi artistică, ce ca o binefacere s'a revărsat din Italia asupra Europei, şi întărirea sentimentului religios, ceeace a contribuit la introducerea din Veneţia a buchilor de tipar, a hârtiei şi a pergamenei — iată şi termeni italieni tipografici: aldină, tricapel, stampă, etc., — **la răspândirea cărţilor religioase şi la ridicarea atâtor locaşuri sfinte, bogate în fresce atât de minunate. Cum începuturile artei noastre profane au fost strâns legate, dela stilul brâncovenesc, de tradiţiile şi de geniul ţării celei mai bogate în comori de neîntrecută artă, ne vom explica uşor termeni ca:** balcon, baldachin, apartament, basorelief, cameră, capodopera, caricatură, model, penel, piedestal, sală, schiţă, vilă, stuc, etc.

Dar şi prima şi noua hrană profană a sufletului românesc ne-a venit din secolul al 16-lea indirect tot din Italia, prin traduceri de texte literare ca Alexandria, Floarea Darurilor, Pilde Filosofeşti, prin pravila lui Vasile Lupu, compilată în parte dintr'un autor italian, prin scrierile lui Ienăchiţă Văcărescu, Amfilohie, Hotinul, ce ne-a dat după texte italieneşti cea dintâi geografie, fizică, cosmografie, zoologie şi botanică, ale lui Asachi, Eliade, Costache Negri şi Vasile Alecsandri, cari ne-au dat primele nuvele şi cari tratează subiecte italieneşti, au pătruns termeni juridici, literari, militari ca: tratative, legat, apalt, sediu, gerg, grandilocvenţă, motto, novelă, prosator, revistă, cânt din canto, sonet, terţină, studiu, student, a studia, armată, asalt, asediu, atac, batalion, căpitan, caporal, locotenent, medalie, soldat, spadă, stindard, **etc.**

Cel mai vechiu document pentru originile teatrului nostru cu scop literar e traducerea unei melodrame de Metastasio iar teatrul românesc din veacul al 19-lea a fost precedat de reprezentaţii teatrale italiene cu piese de Monti, Metastasio şi Alfieri, în cari freamătă iubirea de patrie şi de libertate. Conservatorul filarmonic din Bucureşti, apoi cel din Iaşi au dat primele opere în româneşte traduse din italieneşte de Eliade şi Asachi şi anume Norma **lui Bellini şi** Trionfo dell'amore de **Lulli. Din numeroasele italienisme musicale şi teatrale amintim:** barcarolă, operă bufă, cadenţă, a înscenă, cortină, libret, falset, primadonă, piano, moderato, allegro, stagiune, a trila, etc.

Ar fi poate de prisos să spun că în veacul al 19-lea unele italienisme au pătruns la noi prin mijlocirea limbii franceze, care şi ea a împrumutat foarte multe elemente dela Italieni.

Unii termeni italieni au intrat numai în limba unei regiuni: d. ex. în Moldova călţun, **dela calzone, în Ardeal** scarp **dela** scarpa, a fidanţa = **a logodi, etc.**

Ţinând seamă de principiul cel mai bine formulat de savantul romanist olandez Salverda de Grave privitor la adâncimea înrâuririi unei limbi asupra alteia, vom mai indica exemple de adjective ca: pitoresc, studenţesc, mercantil, studios, bizar, falit, grotesc; **de adverbe şi interjecţiuni ca:** în genere, în general, incognito, îndarn **întrebuinţat de Eminescu,** înfine, adio, bravo, basta; **de verbe ca:** a asaltă, a asedia, a asasină, a ataca, a displăcea, a sfidă, a facilită, a întăia **din** itagliare, a maltrata, a raţiona, a regală, a reuşi, a schiţă, a scontă, a sforţa, a studia, a trata, a valorizà, **etc.; dar mai ales de termeni referitori la viaţa intimă şi spirituală, la caracterul omului de ex.** speranţă, tristeţă, dispreţ, gelozie, naturaleţă, vendetă, siguranţă, largheţă, grosolan, frescheţă, francheţă, dolce-farniente, festă, capriciu, canalie, bruscheţă, atitudine, benemerenţă, acurateţă, brusc, calm, meschin, orgolios sinistru, straniu, **etc. şi în fine de sufixe, cari pătrund cel mai greu dintr'o limbă într'alta: de ex.: sufixul în ez ca:** albanez, burghez, bavarez, piemontez.

Până acum se ştia că limba neogreacă ar fi împrumutat cele mai multe cuvinte din limba italiană. Cercetările noastre ne permit să afirmăm că şi mai numeroase sunt în limba noastră.

E necesar să relevăm că aceşti termeni italieni n'au pătruns în limba noastră prin mijlocirea culturii maghiare cum s'a afirmat de curând într'o conferinţă ţinută de d. Laslo Galdi.

Influenţa italiană asupra limbii şi civilizaţiei româneşti e mult mai adâncă decât s'ar putea crede şi e o dovadă vie de expansiune la noi a spiritului, a gândirii, a civilizaţiei şi a prestigiului Italiei.

CLAUDIU ISOPESCU

Cronica plastică

Un debut magistral: Horia Damian

Probabil, motivul pentru care cea mai mare parte a pictorilor n'au reproduceri este scumpetea. De aceea, tocmai tablourile ce le-aşi dori reproduse aci, nu le posed.

Pentru un cronicar plastic, ar fi ideal să aibă fotograful ziarului la dispoziţie ca să aleagă ce e mai reprezentativ. Pe vremurile astea însă e exclus, şi regretăm să nu putem da nici o reproducere a domnului **Horia Damian,** al cărui debut la Ateneu merită să fie cu putere reliefat.

Cetind ce s'a scris despre domnia-sa, am fost bucuroşi printre laudele aduse, să notăm această frază a prof. **I. Sachelarie:** dacă va continua să lucreze, dacă va fi mereu **nemulţumit de sine** (subliniez eu)... şi dacă — adaog, îşi va adânci meşteşugul, nelăsându-se influenţat de nici una din „manierele" camarazilor săi şi mai ales de „gustul" aşa zis „cunoscător" al amatorilor, sunt sigură şi eu ca şi prof. **I. Sachelarie** că va ajunge unul din marii noştri pictori.

Să punem lucrurile la punct. Nu trebue **să încremenim de „maturitatea" acestui** debut.

Sunt, din experienţă, sceptică asupra debuturilor, în special în plastică. Nu vreau să numesc aci, cel puţin 5—6 debuturi care... au rămas la debut.

Dacă pe al domnului **H. Damian** îi voi semnala, este că îl socotesc **mai serios,** cu o bază mai solidă decât cele de pân'acum.

Mulţumesc domnului **Hârtopeanu,** un interesant fost elev al lui TONITZA, expozant şi el la Ateneu, pentru bunăvoinţa ce a avut să-mi împrumute nepreţuitul caet în care a aşternut părerile maestrului său. Iată un extras aci. „Azi se ştie precis că, un colorist „născut, fuge — prin instinct (chiar de la „începutul marierii lui) de o paletă din cale „afară încărcată, cu nuanţe gata fabricate.

„Nu se reped la ele decât numai cei pre„destinaţi să rămână întreaga lor viaţă inca„pabili de a creea cu mijloace puţine, lucruri mari.

„Dealtminteri, e şi natural să fie aşa: Artis„tul adevărat simte o voluptate dumnezeias„că în lupta cu materialul, prin care tre„bue să se exprime. El vrea să cunoască „intim defectele, calităţile şi forţa de re„zistenţă a materialului inert. Să-l dompteze şi să triumfe asupra lui". (Da, stimate şi dăruite domnule **Vânătoru,** să-l dompteze, zice unul dintre cei cu cea mai frumoasă viziune coloristcă a noastră, NICOLAE TONITZA). „Să nu se lase furat de el, ci să-l domine conştient. (Să-l domine CONŞTIENT, iubite domnule **Vânătoru!**). Să-i insufle viaţă".

Paleta cea mai **armonică,** mai **delicată** şi mai **sobră,** socotită de TONITZA este: terre de sienne brûlée, cobalt sau outremer, ocre jaune, alb.

Dacă punem negru, avem gama din care **Horia Damian** cântă cu pricepere şi putere.

Iată elementele technicei d-sale. Intâi o cunoaştere a desenului, a construcţiei obiectului, o excelentă punere în pagină. Discernământul în alegerea obiectelor „pur picturale", modeste vase de bucătărie în ale căror tonuri „locale" pictorul găseşte miezul făcut să-l inspire. Lumina concentrată pe cele câteva ouă şi pe cârpa de bucătărie. Restul obiectelor pe al 2-lea plan, deci diferenţiere de planuri (inexistentă, sau deloc înţeleasă la cei mai mulţi pictori ai noştri).

Pătrunderea volumului obiectelor, zugrăvirea lor „cinstită" cu o mare varietate de mijloace, cerute chiar de obiect. De pildă ouăle, împăstate cu pensula larg condusă după forma lor ovoidă. Masa, executată cu un frecuş al pensulei întinzând pasta peste tot, dar nu îngroşând-o. O echilibrare în variaţie, a meşteşugului când subţire, zemos, uşurel, — când gras, dens, pastuos.

A. BĂLŢATU — Peisaj

Această varietate de mijloace a meşteşugului este chiar tehnica marilor maeştri.

Nu trebue să ne mire că unul aşa de tânăr ca **Horia Damian** să şi-o fi însuşit.

Primul contact cu natura a unei sensibilităţi tinere neprihănite, e deosebit de puternică.

Retina la început absoarbe tot ce-i stă în cale —greutatea este, pe urmă să-ţi păstrezi această vlagă, această sete a obiectului văzut — suntem toţi la început plini de bune intenţii... Iţi trebue pe urmă o voinţă de fier; pentru a păstra această sensibilitate în toată prospeţimea ei.

Influenţa franceză — de fapt — nu pot spune că o are domnul **Damian** şi pomenirea lui **Utrillo,** de pildă, poate fi făcută de cineva care l-a văzut în reproduceri, nu în original, nici cu **Vlaminck** nu se poate face vreo apropiere.

Ceeace-mi place este tocmai că **Horia Damian** „deocamdată" mănâncă din farfuria lui, pictura nu-i seamănă nici cu a lui **Ţuculescu,** nici cu a lui **L. Grigorescu,** nici măcar cu a lui **Ciucurencu.**

S'ar putea spune că natura moartă de CÉZANNE, repredusă în mărime naturală la librăria Buholz — din prima lui manieră, nu e străină de tehnica adoptată în zugrăvirea naturei moarte reţinute de d. **Zambaccian.** E bine că, de se găsesc afinităţi, să fie mai repede cu un clasic, căci astăzi CÉZANNE se poate pe lângă cei moderni, susnumiţi, socoti astfel. Dacă voim cu tot dinadinsul să-l asemuim cu cineva de-al nostru, o să putem pronunţa numele lui PĂTRASCU cu care se înrudeşte pe un anume teren, fără nici o imitaţie şi fără să procedeze **„moscelat",** aşa cum pictează cu unică măestrie, maestrul. Intr'un cuvânt **Horia Damian** cu anumite cususuri, ca repetirea unui tablou reuşit „tigaia cu ouăle", o serie de peisaje prea puţin adâncite, ceruri cenuşii-albastrui întinse de sus până jos fără nuanţare, alte peisaje lucrate „de chic", este fără îndoială, o personalitate cu o viziune tragică puternică şi un simţ al culorii sobru, bine definit.

Să fie adevărat că D-sa să fi fost elevul — cum mi s'a spus — d-lui **Bălţatu?**

Ar fi o cinste cu totul deosebită, să ai un asemenea elev şi rezultatul învăţăturei plină de tâlc. Pictura d-lui **Bălţatu** nu mi-a fost niciodată indiferentă, am regretat că în această expoziţie **natura moartă cu umbrela** nu a fost fotografiată. Opera d-sale bogată este agreabilă de privit şi întotdeauna plăcut interpretată; mă întreb dacă acele virguliţe, din care se compune tehnica d-sale, nu ar câştiga să fie rărite, împărţite pe anume obiecte. Să nu devie o formulă...

In tot cazul, în afară de pictura d-sale, aptitudinea d-sale de profesor este de relevat cu deosebire, dat fiind frumoasele rezultate obţinute.

Să mi se ierte puţinele cuvinte pentru cei doi pictori ieşeni — debutanţii trebuesc însă încurajaţi înaintea celorlalţi. D-l PETRU HÂRTOPEANU şi D-l ION PETROVICI s'au prezentat în sala din mijloc cu lucrări diferite, frumos alcătuite, poate nu destul de adâncite. Ce minunate subiecte ar putea scoate d. **Petrovici** din ţăranca noastră, nu cea veşnic îmbrobodită — mai sunt şi altele — dacă domnia-sa, după o serie de schiţe amănunţite, ar lucra un tablou serios!

Petru Hârtopeanu, în natura moartă cu margarete galbene, găseşte accente calde şi o expresie bine echilibrată. I-am dori aceleaşi mijloace, în celelalte tablouri, unde domneşte — să ni se îngădue s'o spunem— puţină lipsă de echilibru. Am remarcat şi un profil, care ar fi putut să fie excelent, dacă ar fi fost studiat cu deosebire. E păcat că iscusitul meşter NICOLAE TONITZA al cărui farmec şi „morbidezza" au încântat criticii francezi şi-a părăsit elevii prea timpuriu".

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

P. HÂRTOPEANU — Ulmi bătrâni

Iaşul cultural, patriarhal şi pitoresc

văzut de: Ionel Teodoreanu, Gh. Topârceanu, I. Minulescu, Octav Dessila, Ion Iancovescu, G. M. Zamfirescu, Victor Bumbeşti, Alphonse Dupront şi Fernando di Cruciatti

Iaşul, oraşul culturii!

Nicicând n'au fost mai fericit inspiraţi naşii care au botezat Iaşul, atât de elocvent. Căci, pe drept cuvânt, se cuvine ca vechea Capitală a Moldovei să fie recunoscută, în acelaş timp, şi capitala culturii şi spiritualităţii româneşti.

Şi oricâte păreri, pro sau contra, s'ar duela în această privinţă, la urmă s'ar ajunge la vechiul rezultat: că din patriahalitatea acestui oraş, străjuit de străvechiul turn al Goliei şi preferatul tei al lui Eminescu, s'au născut atâtea curente insuflate de spiritualitatea creatoare, curente cari şi-au reflectat razele lor de influenţă, pe întreg tărâmul cultural, naţional. Aceste curente, ca şi masivele personalităţi ieşene, ce le-au creiat sau propagat, sunt desul de cunoscute, pentru a le mai pomeni din nou, mai ales că nu acesta e miezul temei noastre.

E doar ştiut şi consacrat primatul cultural al Iaşului. Măcar dreptul acesta nu i-a putut fi răpit, rămânându-i, ca o consolare platonică, pentru celelalte nedreptăţi ce le suportă.

Aşa dar, să dăm Cezarului ce-i al Cezarului!... Şi să nu mai desbatem din nou, o problemă definitiv rezolvată şi să trecem la tema noastră: Iaşul, *văzut de scriitori şi artişti, români şi străini, tema care nu are alt rost decât a completa problema spiritualităţii oraşului nostru. Căci cine poate observa mai bine calităţile spiritualităţii şi parfumul patriarhalităţii Iaşului, acest oraş atât de delicat ca şi o femeie, decât un suflet sensibil, ca al unui scriitor sau artist?*

Deaceea să le dăm cuvântul şi să le ascultăm opiniile sincere. Şi dacă unele din ele vor fi mai aspre, să nu fie motiv de supărare, ci din contra; prilej de luare aminte şi remediarea răului, acolo unde ar fi.

Astfel, vă va fi dat să ascultaţi, ceeace mi-au declarat în decursul ultimilor 10 ani, o serie de selecte figuri ale intelectualităţii noastre şi străine, pe care le-am interviewat, cu privire la impresiile ce le-au fost produse de acest oraş, din punct de vedere spiritual, pitoresc, monumental, sau chiar urbanistic.

Pentru început, redau impresiile pe care scriitorul nostru, Ionel Teodoreanu, le avea acum 8 ani, despre Iaşul care l-a crescut şi ridicat spre culmile consacrării:

„IAŞUL E UN ECHIVALENT AL COTNARULUI"

„Iaşul, prin tot trecutul său, se afirmă ca un mediu creator de individualităţi artistice, cu totul privilegiat faţă de celelalte oraşe ale ţării. Sunt convins că această atitudine, ale cărei cauze sunt complexe, n'a pierit. Regiunea Cotnarului continuă, încă, să dea acelaş vin de mare rassă. Pe tărâmul spiritual, Iaşul e un echivalent al Cotnarului.

„Incât priveşte pe prozatori, sunt convins că mai prielnic e

IONEL TEODOREANU

pentru creaţiunea adâncă, Iaşul, decât Bucureştiul. La Bucureşti viaţa e febrilă, dar în suprafaţă, ca ţânţarii deasupra bălţilor. La Iaşi, viaţa colectivă a ţării, apare cu recul şi perspectivă, ca dintr'un fotoliu de orchestră. In schimb, tihna acestui oraş determină pe spectator să fie mai recules, şi să-şi ducă mai în adânc, impresiile despre viaţa exterioară, din a căror fosforescenţă se vor naşte răstălmăcirile vieţii".

Dar să vedem, acum, cum vede culturalul Iaşului actual, şi confratele d-lui Ionel Teodoreanu — mult gustatul romancier Octav Dessila, care şi-a fixat un domiciliu stabil, acum vreo 3 ani, pe strada Carol a oraşului nostru:

IAŞUL ŞI AZI ŞI CEL DE ERI

„In vechiul Iaşi cultural, spune d. Dessila, nu era admisă mediocritatea. Dar culturalii de odinioară erau, până şi în somnul lor, academici. Astăzi, abia de mai întâlneşti câţiva din vechii luminaţi. Ii recunoşti foarte uşor, pentrucă le-a rămas neclintită eleganţa cuvântului şi modestia valorii lor. Şi ca elemente creatoare de artă, se prezintă în deficit Iaşul, faţă de trecut. In tineretul de azi, nu se mai ivesc „promisiunile" la parita-

tea coeficientului mai de mult. Peste tristeţea acestui gând, se aşează o bucurie. Am ascultat, mai zilele trecute, un sonet al profesorului George Cuza, cădelniţat cu multă măestrie, de însăşi vocea autorului. Vă mărturisesc că ne găsim în faţa unui mare talent poetic. La atâta să se rezume activitatea de bard a profesorului George Cuza şi rânduirea sa printre cei mai de seamă poeţi ai noştri, o găsesc de pe acum îndreptăţită". Şi cu acestea a încheiat scriitorul Octav Dessila.

Nu ne putem însă reţine a sublinia, că dacă la Iaşi au rămas mai puţini „luminaţi", după cum spune d. Dessila, aceasta se datoreşte faptului că aceştia au părăsit meleagurile ieşene, pentru a îmbogăţi patrimoniul spiritual al Capitalei. Iar cât priveşte remarca d-lui Dessila, cu privire la lipsa promisiunilor din tânăra generaţie ieşeană, se datoreşte unei informaţii eronate. Deoarece, aceste declaraţii, d-sa le făcuse acum vreo 3 ani, când abia descinsese la Iaşi.

„CA IN ORICE GRĂDINĂ FRUMOASĂ, SUNT ŞI LA IASI... USCĂTURI"

Dar iată ce spunea regretatul romancier şi dramaturg — George Mihail Zamfirescu — transplantat spre amurgul vieţii sale, de pe malurile Dâmboviţei, în inima Iaşului, pe care l-a îndrăgit, cu toate decepţiile ce le-a cunoscut aici.

„Sunt în oraşul nostru — aşa începe George Mihail Zamfirescu — elanuri şi preocupări destul de frumoase. Nu lipsesc talente: în literatură, în teatru în pictură şi muzică. Avem deasemeni intelectuali pregătiţi să înţeleagă operile literare, să aprecieze o mişcare, menită să dea un nou prestigiu activităţii culturale ieşene. Dar, ca în orice grădină frumoasă, sunt şi la Iaşi, uscături. Florile, câte sunt, au început să se ofilească. Nu au soare, sau — poate — le rod la rădăcină gângăniile care n'au iubit niciodată: lumina, adevărul şi valoarea în sine, a unei realizări".

Acestea, mi le spunea George Mihail Zamfirescu, în toamna anului 1934. Şi cât de dureros actuale, sunt şi acum!

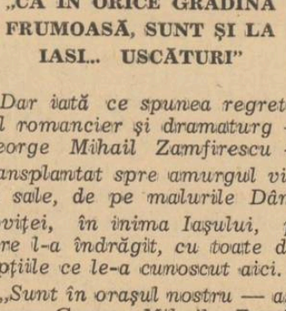

Pline de melancolie, sunt impresiile ce mi le mărturisea subtilul poet Minulescu, acum vreo 5 ani:

IAŞUL, IN ROMÂNIA, CA ŞI MARSILIA IN FRANŢA...

„Iaşul m'a interesat totdeauna. Am regretat, însă, că ieşenii nu sunt la înălţime şi în loc să-l iubească, se dau drept victime ale destinului lui şi îl părăsesc. Cele mai frumoase amintiri despre Iaşi, le am din timpul refugiului.

„Acum câtva timp — continuă poetul Minulescu — după ce am cetit „Oraşul Amintirilor", am făcut o poezie, dedicată lui Eugen Herovanu, în care plângeam soarta Iaşului; venind într'un timp, la Iaşi, să-mi văd prietenii pe care i-am cunoscut în timpul războiului, n'am mai găsit nici unul din ei. Oraşul mi-a părut atunci pustiu. Şi m'am întors la gară, numai cu Iaşul de mână. Dar culmea e că şi Eugen Herovanu, care a scris acea carte despre Iaşi, e stabilit acum la... Bucureşti.

De altfel, problema Iaşului e plină de caraghioslâc; Iaşul faţă de Bucureşi — în Romînia — e ca Marsilia faţă de Paris — în Franţa. Şi unii şi alţii sunt interesaţi numai că se cred victime reciproce.

In încheiere, Ion Minulescu îmi povesti, că întâlnindu-se în Capitală, cu un bătrân ieşan, stabilit acolo, acesta i-a mărturisit poetului, cu sinceritate şi regret:

— Ieşenii, toţi se nasc cu geamandanul în mână!

CEL MAI... EXCITANT ORAŞ PE CARE L-A CUNOSCUT I. IANCOVESCU, E IAŞUL

Să nu uit însă a reproduce plasticul portret al Iaşului, pe care l-a făcut genialul nostru artist bucureştean, d. Ion Iancovescu. Iată cum vede Iaşul şi pe ieşan, acest original artist:

„E cel mai excitant oraş pe care l-am cunoscut; are dealurile din juru-i, care par nişte... sâni de femeie. Şi nu suferă de beşicomanie (foot-ball). De altfel, Iaşul mi-a fost drag, de când am jucat aici, imediat după războiu, 8 spectacole — împreună cu Elvira Popescu şi Mihăescu — spectacole, care mi-au adus o avere".

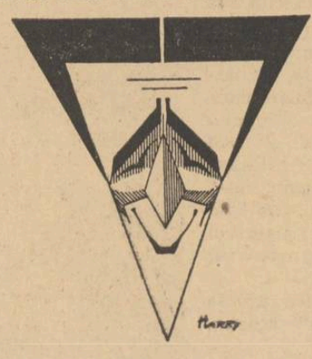

I. IANCOVESCU

Dar tocmai după această şuetă a d-lui Ion Iancovescu, e nimerit să redau câteva spicuiri din spirituala conferinţă, pe care mult regretatul humorist ieşan, Gh. Topîrceanu, a ţinut-o în Maiu 1934, pe scena Teatrului Naţional din Iaşi.

MONUMENTELE ŞI SALUBRITATEA IAŞULUI, VĂZUTE DE REGRETATUL GH. TOPÂRCEANU

Astfel, iată ce spunea Topârceanu despre faimoasele monumente ale oraşului nostru:

„In Iaşi, avem o seamă de monumente istorice, care seamănă mai mult a ruine. Şi pentru a-i da un aspect cât mai... istoric, cât mai vechi, eu aş fi de părere să dărâmăm, cât mai mult, aceste monumente. Dar nu numai atât! Ci să mai clădim şi altele, însă şubrede de tot, pentru ca în scurt timp, să devină şi ele... istorice".

Cât priveşte salubritatea Iaşului, nici dânsa nu era privită cu ochi buni, de Topîrceanu. Iată cum o definea:

„Salubritatea Iaşului e din cele mai intelectuale. Iar dacă noi ne plângem că avem băltoace pe străzi, străinii ne răspund:

Dar ce vă pasă! Parcă vă culcaţi în ele?

IAŞUL VĂZUT DE BUCURESTENI...

Urmează, acum, exprimarea unor sentimente de sinceră admiraţie faţă de Iaşi, de către un reprezentant al bucureştenilor. Acesta e d-l Victor Bumbeşti, cunoscutul director de scenă, care mi-a mărturisit, fără ocol:

„Iaşul, întotdeauna a fost considerat, de noi bucureştenii, ca un cerc artistic cu tradiţii şi care şi-a găsit un câmp prielnic de desvoltare şi de părintească grijă, de a urmări în evoluţia sa, un talent. Proba cea mai evidentă, că Iaşul e înţelegător şi e ritmul vremii, e că aici, şi-au făcut şcoala scenică un George Mihail Zamfirescu şi un Ion Sava".

Un alt bucureştean, care nu s'a sfiit să-şi arate admiraţia faţă de Iaşi, e criticul Şerban Cioculescu, care în cursul unei convorbiri ce am avut-o cu d-sa, acum vre-o 3 ani, mi-a spus:

— Să ştii că plec avid, de Iaşul dvs.!...

CUM VĂD STRĂINII, IAŞUL CE L-AU CUNOSCUT

Acum, după ce am ascultat impresiile şi opiniile, atât a ieşenilor cât şi a bucureştenilor, despre acest mult discutat oraş cultural, să ne ascuţim auzul şi la cuvintele unor străini, care după ce au cunoscut Iaşul, ne-au mărturisit emoţiile plăcute, provocate de această cunoştinţă.

Profesorul francez Alphonse Dupront, care venit în vara lui Iunie 1938, la Iaşi, a făcut o frumoasă caracterizare a acestui centru de cultură şi a topografiei sale, în configuraţia spiritualităţii ieşene:

„Opus Orientului, spune profesorul Alphonse Dupront, Iaşul s'a redevat în Istorie, ca una din ultimile redute ale umanismului. Şi nu cunosc mai măreaţă podoabă, pentru o aşezare de oameni, decât să fi slujit, în permanenţă, spiritualului, sub ochii barbarilor. Iar când, sub impulsul clasicismului, din marele secol, valorile istorice ale Umanismului vi s'a părut prea formale şi îndepărtate, aţi căutat, instinctiv, cealaltă provincie spirituală, unde tradiţiile grecolatine, îşi păstrează încă, toată mlădierea"

IAŞUL, CETATE A LATINITĂŢII

In acelaş an, Iaşul primeşte un alt oaspete de seamă, pe regisorul Fernando Di Cruciatti, ambasador al teatrului italian în România, care plin de entuziasm, îmi declara:

„Iaşul e un oraş minunat. Peisagiul împrejurimilor sale e odihnitor şi are ceva din peisagiile din Umbria".

Revenind după un an, Fernando Di Cruciatti, ţine să-mi vorbească din nou despre Iaşi, în cuvinte puţine, dar atât de elocvente şi simţite:

— Păstrez, trăiesc încă şi acum prima emoţie ce am avut-o, când am văzut Iaşul, în Mai trecut, pentru prima oară; emoţie pe care n'o pot avea mai mare, căci m'a copleşit, atunci fiind primăvară".

Şi la despărţire, regisorul italian îmi adresă următoarea rugăminte:

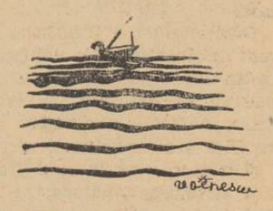

„Trimite, te rog, din partemi, salutul prietenesc Iaşului, cetate a latinităţii!".

*

Insfârşit, după ce am cunoscut impresiile şi opiniile, atât de frumoase, despre Iaşul nostru, împărtăşite de personalităţi distinse şi mai ales străine de această urbe, trebuie să tragem — încă odată — învăţămintele, că ar trebui şi noi ieşenii, să privim mai atent calităţile acestui oraş; nu numai defectele şi să-l îndrăgim, aşa după cum se cuvine.

Căci nu-i frumos, ca fiii să nu-şi iubească tatăl. Şi doar noi ne pretindem fii ai Iaşului.

COSMA DAMIAN

CHIPURILE CHIŞINAULUI

— oglindite de Ionel Teodoreanu, Gala Galaction, Pan Halippa, Sergiu Matei Nica, Octav Sargeţiu, Leon Donici, George Dorul Dumitrescu şi D. Iov —

S'ar părea ciudat să vorbesc de chipurile unui oraş — şi încă dela început mă îndoesc, dacă sub măştile şi aparenţele lui — Chişinăul n'are decât un singur chip: acela al izolării, al marei singurătăţi şi al suferinţei. Fără îndoială că şi metropolele, oricât de masive şi diforme ar fi, oricât de actuale şi istorice ar exista, oricât de patetică şi mecanică le-am considera viaţa, trăesc totuşi o mare singurătate. Dacă adeseori intervin condiţii geografice sau pur şi simplu economice, pare-mi-se însă că numai Chişinăul a rămas întotdeauna îndepărtat prin sufletul lui. Oraşele sunt ca şi femeile, ca şi poeţii — ajung la un moment dat vârsta care necesită izolare, cărora turburările din afară le-ar produce o prea mare prăbuşire, şi oraşele simt adeseori nevoia ceasurilor de vis şi melancolie prin ele înşile. Probabil că în cazul capitalei basarabene, nu sunt de vină decât femeile, cerul şi mizeria. Intr'adevăr, peste Chişinău creşte altfel de cer decât aiurea, în oraş se plimbă cele mai frumoase şi mai stranii femei, peste tot domneşte (ca într'un mare desmăţ divin) marea foame a iubirii, a libertăţii, această mizerie cerşetoare după fericire. Te naşti în el şi nu simţi nevoia să evadezi, pentrucă dincolo de barierele lui încep dezordinea şi înşelăciunile altor zări. Dacă fugi, trebue să te întorci din exil — pentrucă mai ales propria-ţi moarte nu ţi-o poţi suporta decât între marginile lui. Chiar cine a trecut întâmplător pe aici, simte semnele şi umbrele Chişinăului cum îl urmăresc. Peste ani vei auzi dureroasele clopote ale Soborului, vei vedea fâlfâind porumbeii depe acoperişurile Liceului Militar, vei simţi ca o otravă aproape parfumul greu al teilor depe Alexandrowskaia, vei vedea birjarii adormiţi pe caprele lor în cartierul ceainăriilor, vei dori din tot sufletul să cobori pentru un pahar cu vin în beciurile lui Covalscki, îţi vei aduce aminte de fata aceea care-şi purta căţelul pe bicicletă, nu vei uita niciodată steaua albastră ce-ţi lucea în fiecare noapte pe ochiul aceluiaş geam al odăii — steaua ta strălucind de când te-ai născut şi care te mai aşteaptă încă. Rădăcini, aspre rădăcini, glasuri misterioase şi fantome ale trecutului — care te cheamă, te trag înapoi. De acea Chişinăul are mai multe chipuri, pentrucă pe lângă oamenii vii de azi trec, pas în pas, fantomele de eri...

Dar să intrăm în oraş. **„Chişinăul e frumos şi alb iarna,** ni-l prezintă scriitorul George Dorul Dumitrescu în neapăruta şi prea întârziata sa monografie. **Dela începutul lui Noembrie se sloboade, cum se obişnueşte să se spună pe aici, viforniţa; şi până la ivirea toporaşilor în culoarea dealului din care răsar vioriile chenare de pastel ale Visternicenilor, arcuşurile ei înalte cântă melodii numai în alb, aspre, reci, dar pline de melancolii de stepă. Regăţenii suferă, blestemă şi înjură regăţeneşte. Beau să se încălzească, nu ceaiu ca Rusii — ci o cafeluţă la cofetăria Hess, alături de pogonul de mirişte al Soborului, unde clopotul cel mare şi toaca mitiţică dela Sfânta Mitropolie neurastenizează — obiceiu rusesc — din sfert în sfert de ceas şi ţin tovărăşie emisiunilor de radio, cu preferinţa „ahurilor şi ofurilor" lui Fănică Luca. Străzile merg paralel şi toate nesfârşite...."**

Dar nu ne-ar fi îndeajuns nici zeci de pagini, pentru a descrie cu deamănuntul toate frumuseţile inedite şi orientale ale oraşului. Oriunde sui pe colina Morii Roşii sau pe dealul Spitalelor sau în cartierul Boiucani ori la cimitire — perspectiva Chişinăului apare ca panorama unei cetăţi tăcute, în care totul se mişcă în ritm de vals şi unde foşnetul, şoapta, vorba, pasul — se transformă pe îndelete într'o animată cântare interioară. In fiecare casă se prelungeşte această însufleţire molcomă şi lirică, dar mai ales în biserici — unde găseşti oricând îngenunchiate mici făpturi umane sau călugări cuprinşi în taina reculegerii. Părintele Gala Galaction semnează undeva aceste rânduri: **„Când am coborît întâia oară în Chişinău eram preot şi după datorie, am mers întâiu la Catedrală. Neuitate sunt şi vii deapururi sunt simţirile mele din acea oră de întâlnire cu podoabele umilinţii casei Domnului, din acel dintâiu local de închinăciune".**

S'ar putea însă întâmpla să fim acuzaţi de subiectivitate, dacă n'am aminti aci şi anumite rezerve pe care le-au avut scriitorii faţă de Chişinău. Cauza probabil că n'are nici o importanţă, dar ea se relevă imediat din însuşi conţinutul acelei puţine iubiri pe care au avut-o faţă de fiinţa oraşului. Firesce că niciodată Chişinăul n'a făcut vâlvă pentru sine, n'a trâmbiţat să i se scrie o istorie ocazională. Sunt câteodată amintiri care te ard prea adânc, pentru ca să ai curajul a le mărturisi. Este elocventă în acest sens scrisoarea, pe care o trimite Leon Donici mamei sale în Martie 1926. Leon Donici, acel rătăcitor boem nevindecat niciodată de amintiri, dar fugind într'una din cercul lor vicios. Leon Dobronravov Donici — autorul celebrului roman „Noul Seminar" care şi-a ispăşit destinul între Chişinău, Petersburg, Bucureşti şi Paris — ducând cu el întotdeauna dorul şi accentuata nostalgie după Basarabia. **„Mamă scumpă,** scrie el cu o torturată şi nebiruită dragoste, **numai la Paris am simţit cât de mult iubesc Basarabia. Nu Chişinăul şi pe chişinăueni, ci Basarabia — acest pământ minunat. Poate pentrucă într'însul s'au mai păstrat trăsăturile patriarhale, care nu sunt în Apus şi care au dispărut pentru totdeauna din Rusia".** Iubirea aceasta răsfrântă astfel asupra întregului peisaj basarabean — poate conclude mai uşor în frenezia cu care Basarabia se accentuiază totuşi în exîstenţa oraşului. Mai ales că acelaş Leon Donici pe patul morţii, striga disperat să fie adus la Chişinău. Intr'adevăr, târziu, prin intervenţia poetului Octavian Goga — sicriul turburătorului visător a fost adus şi sălăşluit în cimitirul de sus al Chişinăului.

Aspectele variază deci. Nici conflictele de ordin sentimental n'au lipsit. Asta dovedeşte şi mai mult cum oraşul a dorit întotdeauna să rămână în propriul lui mediu, cu orgoliul de a-şi supune musafirii înălţimilor lui — nu a se supune el altora. Ni se pare a fi foarte interesantă în acest conflict — partea de colaborare şi de primă încurcătură a prea cunoscutului romancier Ionel Teodoreanu. Scriitorul este invitat, pare-mi-se în anul 1936, să conferenţieze la Chişinău, în ciclul de conferinţe deschis de Liviu Rebreanu, Octavian Goga, Nichifor Crainic, etc. Romancierul Ionel Teodoreanu, însă refuză sau se scuză prin următoarea scrisoare: **„O conferinţă să ţin? — cu plăcere! Dar ia seama, apariţia mea ca vorbitor, în faţa publicului basarabean nu exclude şi oarecari incidente. Câteva procese basarabene au determinat, pare-se anumite publicaţii de acolo să-mi placheze arbitrar faima de depreciator al femeei basarabene. E o nerozie! Numai că neroziile au o mai fluentă eficienţă circulatorie, decât adevărul. Pe mine unul, cătană veche, riscurile nu mă alarmează..."** Bine înţeles că în ciuda acestui fel de a-şi face oarecum reclamă, programul conferinţelor a fost încheiat strălucit de alţi scriitori — nimeni nealarmându-se de lipsa romancierului ieşan, mai ales că erau convinşi că şi în Sala Eparhială s'ar fi repetat obositoare aceeaşi veche (ca o placă uzată de gramofon) şi afectivă peroraţie „Cum am scris Medelenii". Trucul d-lui Ionel Teodoreanu a scutit Chişinăul de câteva suspine şi câteva jalnice escamotaţii de adolescenţe.

Niciodată însă Chişinăul n'a prezentat poeţilor mai ales motive de lirism şi inspiraţie, ca în perioada refugiului. El a apărut în acest timp ca un alt vis al tuturora, ca flacăre a amintirilor nemistuite, ca un sens al altei întoarceri. Bunul şi harnicul director al revistei „Viaţa Basarabiei" printre vrafurile sale de poeme, d. Pan Halippa se regăseşte trudit şi totuşi plin de melancolie în această strofă:

Mi-i dor de casa mea din Chişinău,
In care am trăit un sfert de veac
Şi unde hârtoiam din drumul meu
De veşnic, ca nevoia, haîdamac!

Intre bariera aceea grea a viforâtei despărţiri, când chinuitoare clipa prezentă striga neputinţa de a se mai da istoria pe dos, poeţii totuşi trăesc cu speranţe. Iată acest splendid peisaj datorit poetului Octav Sargeţiu:

Botez de foc te'nvălvorează iar,
Istoria scriindu-ţi mai departe;
O să-ţi refaci străbunul tău altar,
Aşa precum o să re'nvii din moarte.

Vom admira pe-acelaşi Bulevard
O legendară armie de smei.
Pe ceru-ţi, azi, mai mulţi luceferi ard
Ca să-ţi îngâni privirile cu ei.

Colinele de pace şi podgorii
Se'ntind — Eternitate românească! —
In cronici vei fi câmp fertil de glorii
Şi basmul sfânt n'o să se mai sfârşească.

Ca'n Heidelberg — studenţii primăvara
— Şi eu, pierzându-mi anii printre ei —
Vor trece unul altuia chitara,
Pe unde-acuma plâng luceferi grei...

Există o istorie interioară a lumii, la care nu consimt nici diplomaţii, nici armatele şi nici legile n'o pot cuprinde. Ea se ascunde în fiecare svon de poezie şi doar cântările poeţilor o presimt. Aşa după cum, dincolo de istoria faptelor şi a jurnalisticului — elementele cele mai intime şi chipurile cele mai neştiute ale Chişinăului — doar de poeţi au fost intuite. In cadrul lui geografic, cântăreţii au avut şi revelaţia unor suflete care se sbat cu vâlvătaie şi prigoana lor n'au cunoscut-o decât sufletele celor care tânjeau după cealaltă întâlnire. Sfârşim seria noastră de fişe cu aceste minunate strofe ale tânărului poet Sergiu Matei Nica, cel care reprezintă astăzi în Basarabia un autentic curent poetic şi care se oboseşte în Chişinău pentru slujirea aceleaşi stele şi a aceleaşi osânde divine:

Obida ne-a încovoiat la oblânc,
Ţărna asta fierbe în oasele mele;
Câţiva morţi în ea şi câteva stele
Mă'mping, toamna, să viu s'o mănânc.

Să se umple crama şi o să te vedem!
Iubito, să-mi întinzi mâinile peste hotare —
Mustul trupului tău să mi-l aduci în pahare,
Să nu mă birue ora ăstor scăpărări de blestem.

Nopţile noastre sunt albe ca ceara,
Creştetul aprig ca un vârtej —
Ne-a încercuit durerea ca într'un manej —
Şi jale mi-e de tine, Tamara!,

Acestea sunt evocările Chişinăului, pline de nostalgie, conţinut adânc de viscol şi vise, uneori umile, altădată necuprinse decât într'o frumuseţe sacră şi familială. Chişinăul etern, Chişinăul miraj, Chişinăul care se trăeşte pe sine însuşi în cea mai perfectă plenitudine a singurătăţii. Oraşul cu fete melancolice, oraşul iubirilor neprihănite, oraşul care a cunoscut şi urgia şi prada — dar care şi-a rămas sieşi stăpân. Este singurul oraş din România — în care se poate trăi fără să simţi urmele timpului. Chiar dacă mori acolo, intri în eternitatea lui şi continui încă să vieţuieşti, pentrucă şi în pământ vei auzi necontenit o chitară, o sanie cu clopoţei şi vei simţi braţele iubitei sau ale unui tei înflorit.

LAURENŢIU FULGA

Cronica literară

„Sfârşit de spectacol",
roman, de Ovidiu Constantinescu
(Editura Socec, Bucureşti, 1941)

Un cititor de romane poate verifica lesne exactitatea acestei observaţii: sunt scriitori cari se adaptează aparent uşor şi fără ezitare condiţiilor proprii speciei literare a romanului. Pe deasupra oricărei problematici sau viziuni personale de artă literară ceea ce se impune e parcă un fel imperios de a-şi cere dreptul la viaţă, al unor făpturi care înaintează în ceea ce se chiamă acţiune, determinând conflicte şi desnodăminte fiecare potrivit cu destinul propriu. Este romanul care-şi află unitatea de măsură în timpul concret şi a cărui creştere progresivă este determinată de comportările câtorva personaje care participă într'un fel hotărîtor la desfăşurarea faptelor dealungul cronologiei aparente. Un exemplu recent, de care ne-am ocupat la această cronică, a fost romanul **„Un port la răsărit"** al d-lui Radu Tudoran, din a cărui lectură am desprins o impresie puternică de masivitate şi măreţie chiar, de înaintare înceată şi calmă, cu largă cuprindere a unor întinse peisaje fizice şi sufleteşti.

Sunt însă alţi scriitori cari ne fac atenţi din primele pagini ale cărţii asupra unor dificultăţi de adaptare la tehnica şi exigenţele literaturii romaneşti. Ezitarea lor aparentă ascunde o rezervă critică şi un fel de neîncredere parcă în puterea de semnificare a creaţiilor epice. Un erou de roman nu poate fi lăsat de capul lui, nesupraveghiat. Se poate atunci ca preferinţa stăruitoare pe care un scriitor o arată pentru unul sau altul din eroii cărţii să nu coincidă cu interesul cititorului pentru acelaş personaj. Aşa se şi întâmplă în cazul romanului **„Sfârşit de spectacol"** al d-lui Ovidiu Constantinescu. Cu această carte, pătrundem mai de grabă în laboratorul unui roman, unde suntem invitaţi prin destăinuirile fragmentare şi cu caracter de intimitate, notate de autor, despre câteva personaje a căror substanţă epică este departe de a se epuiza în paginile **„sfârşitului de spectacol"**.

Cu un roman ca acesta ne simţim mai aproape de scriitor, în intimitatea şi complicitatea lui chiar, mai îndatoraţi faţă de propria-i viziune şi atitudine prin care comunicăm cu substanţa cărţii. De câteva ori în timpul lecturii avem impresia unor „faux-déparis"—încercări ale scriitorului de a depăşi tehnicitatea şi procedeul (mai ales digresiunea asociativă cu aer de disertaţie, cum este între altele aceea despre „uriţii unei singure particularităţi", „uriţii interesanţi", etc.).

Scriitorul însuşi este martorul tăcut şi discret — în ce priveşte participarea, intervenţia lui concretă — al întâmplărilor din carte. El este însă un observator mereu atent, cu o lăcomie a curiozităţii, în descifrarea resorturilor sufleteşti ale celorlalţi, niciodată istovită. Neamestecul lui denotă o atitudine de amator estet si lucid, mai sensibil la voluptatea spectaculară dedusă din privelişte participării celorlalţi decât la contactul direct şi personal cu viaţa, prin datele destinului propriu. Incheerea romanului prin accidentul dramatic al unuia din personaje, Alexandru, îi apare astfel, celui care priveşte viaţa din atitudinea de spectator estetizant a romancierului, ca un „sfârşit de spectacol". Povestitorul întâmplărilor din carte, obişnuit să întârzie şi să divagheze îndelungat asupra câte unui amănunt de observaţie este surprins şi descumpănit fără să poată reacţiona în vreun fel, de precipitarea întâmplărilor către desnodământul care avea să aducă sfârşitul lui Alexandru, odată cu acela, arbitrar, al romanului. Scormonitor neostenit de psihologii, sub o aparenţă discretă, meloman şi cărturar subţire, el e martorul fortuit al celor ce se petrec şi la care asistă în miez de noapte, din pervazul ferestrei dela una din camerele ultimului etaj al unei vile, într'un orăşel de viligiatură montană,— ca dintr'un cadru simbolic până la care ecourile vieţii nu mai ajung decât interpretare.

Estetismul acestei atitudini de aşteptare şi disponibilitate mereu receptivă a unuia care nu se amestecă şi nu participă reese clar din această observaţie a povestitorului, urmată de o reflecţie care poate părea cinică: „Am făcut bine sau rău, nu puteam judeca, întâmplările aduseseră neaşteptatul lor disolvant şi, lipsit de un cât de mic răgaz, n'am putut decât savura noutatea lor... Noutatea e un farmec ce anihilează gândurile de legătură între fapte, astfel chiar întâmplările nenorocite au partea lor de amuzament".

„Dacă aş putea să violentez lâncezirea mea după frumos, — exclamă odată povestitorul, — să smulg masca estetică pe care am pus-o vieţii, să gândesc strâmb, vulgar, să văd diform!". Dar „masca estetică" pusă vieţii e o fatalitate de structură intimă, pe care îi va fi cu neputinţă să o înlăture. Datorită acestei conformaţiuni speciale de alcătuire lăuntrică, personagiul cel mai atrăgător — pentru romancier — este acea bătrânică stupidă şi grotescă, nelipsită din fiecare pagină a cărţii, deşi fără vreun rost anume, — Anastasia Vasilescu sau cu apelativul familiar şi abreviativ, tanti Sia. Această făptură disgraţioasă şi seacă nu ne face să bănuim că ar ascunde în ea vreo fărâmă de semnificaţie umană care să ne-o apropie sufleteşte. Preferinţa ce i se acordă devine explicabilă numai în perspectiva atitudinei autorului, prin subsumarea personajului grotesc al Siei la categoria estetică a „uritului interesant", sau a caracteristicului. Dacă ne este îngăduit să folosim o comparaţie din domeniul spiritismului, tanti Sia este „mediul" preferat al d-lui Ovidiu Constantinescu, prin intermediul căruia d-sa ne comunică cele mai multe din observaţiunile şi reflecţiile ocazionate de convieţuirea cu celelalte personaje ale cărţii. Iată, cu titlu ilustrativ, două împrejurări excepţionale din viaţa sufletească a femeii în care aceasta ne apare tot atât de neinteresantă omeneşte, interesul pe care-l deşteaptă fiind de aceeaşi natură estetică a categoriei amintite, căreia-i aparţine. De altfel natura specială a interesului acesta reiese şi din atenţia plină de cruzime amănunţitoare a romancierului:

„Minunea s'a întâmplat: tanti Sia a ieşit din seninătatea-i olimpică—şi a plâns — adică ea şi-a închipuit că plânge, pentrucă lacrima ce s'a prelins din ochiul drept printre două gene, n'a făcut altceva decât să jupoaie o cărare palidă în făina aşternută pe obraz, iar pe această cărare se vedeau mai pronunţate creturile, ca un desen ivit pe smaltul unui vas, după ce praful a fost şters".

. . . . . .

„Gâfâitul se opri o clipă, apoi desluşi un horcăit; înspăimântat am tremurat degetele după butonul electric. Ceaţa îşi căutase vizuina în sală: lumina galbenă a becului era înnorată. Printre pânzele ei se ivi—spectral—chipul Siei. Părul îi curgea în laţe cărunte pe umeri, ochii bulbucau o groază concentrată ca o lupă, printre sbârciturile ploapelor, flasce. Gura sumeasă ca o rană putredă îşi arăta dinţii de cal. Rochia sdrenţuită la umăr, atârna, moale şi greu, ca de pe un schelet. (Tanti Sia avea înfăţişarea Luciei de Lamermoor în scena nebuniei)".

Gesturile şi comportările personagiilor nu sunt urmărite în traectoria lor aparentă, determinatoare de fapte şi înlănţuiri de fapte ce măsoară timpul concret, ci în interpretarea răsfrântă de ecoul pe care-l deşteaptă în cenestezia povestitorului. Timpul sufletesc îşi prelungeşte astfel aluviunile, infiltrându-se pe dedesubtul, deacurmezişul sau în răspărul cronologiei aparente, la care autorul revine după ocoluri şi paranteze capricioase, întreprinse până la capătul ultimelor consecinţe sugestive ale unor asocieri stârnite de un amănunt de observaţie oarecare. Rezultatul acestei repetate alunecări din actualitatea sensorială este o impresie de stranie poezie, de irealitate şi reverie lucidă în care plutesc, ca după un naufragiu, câteva fragmente concrete a căror recompunere se încearcă prin logica asociativă a senzaţiilor şi a reminiscenţelor, de unde şi abundenţa figurilor stilistice, a metaforei, mai ales. Astfel figura bunicei îi apare scriitorului „încondeiată de compasul vârstei, măhnită,... adumbrită parcă, de simţul cert al timpului". Despre aceeaşi, notează că avea une ori „reacţiuni enervate faţă de orice i-ar fi putut aminti că se află în vârsta când trebuia să împlinească trecerea din ambianţa admiraţiei în climatul friguros al respectului". Comparaţia şi metafora sunt uneori prea departe urmărite până în amănuntul exact şi prea speciale în preciziunea lor ca să mai poată fi comunicative. La o femee, romancierul observă că „braţele se desfac şi se apropie de trup ca operculele peştilor". Despre alta citim că „rămăsese cu ochii lipiţi ca nişte ventuze de chipul lui Alexandru, era ca în transă emotivă de frumuseţe plastică îmbinată frumuseţii muzicale strâns, amestecate între ele ca un solvant cu solvitul lui".

Datorită precumpănirii procedeului, linia anecdotică a romanului se frânge într'o mulţime de zigzaguri, descriind planuri care se interferează şi se suprapun într'o libertate nestânjenită, fără vre-o preocupare aparentă de organizare şi compoziţie. Din aceeaş cauză nici personajele cărţii nu-şi desfăşoară până la ultimele consecinţe potenţialul lor epic. Atitudinea spectatorului estet se vădeşte insuficientă pentru un romancier. Am vrea să ştim mai mult decât ni se spune despre Tântica „o victimă a poeziei", trebuind neapărat „să alăture şi să compare lucruri depărtate logic". Sunt apoi câteva personaje episodice şi secundare, dar pe care le bănuim înzestrate cu mult mai bogată substanţă epică decât aceea pe care o solicită desfăşurarea romanului: Domnişoara Margareta şi Lulu, Franci guvernanta, Ileana şi acea domnişoară Soiu, exercitând o ciudată atracţie asupra tinerilor abia eşiţi din adolescenţă, — replică prin urâţenie a tantei Sia şi faţă de care povestitorul se simte atras, ca şi de aceasta, printr'un interes de aceeaşi natură estetică.

Ii va fi de sigur greu dacă nu chiar imposibil d-lui Ovidiu Constantinescu să smulgă „masca estetică" pusă vieţii. Dar un lucru care-i cu neputinţă de realizat nici nu poate fi dorit şi cu atât mai puţin recomandat. Va trebui să renunţe însă, pentru a fi romancier, la acel joc graţios şi gratuit de „montagne-russe" al impresiilor la care face aluzie, într'o pagină din **„Sfârşit de spectacol"**.

Privit doar ca lectură literară, romanul d-lui Ovidiu Constantinescu se citeşte cu un interes neslăbit, întreţinut de fineţea analizei şi rotunjirea artistică a expresiei bogată în metafore şi imagini juste, pe care le recunoaştem cu satisfacţia lucidă a intelectului solicitat cu precădere.

MIHAI NICULESCU

ŢARA LUI SOARE RĂSARE

Colecţia Vremea a publicat lucrarea domnilor Petre Cotet şi Ioan Roşca — Ţara lui Soare Răsare, care este o scurtă expunere a caracteristicilor japoneze. Astăzi, când problema Japoniei este atât de actuală, existenţa pe piaţă a unei astfel de lucrări este nu numai interesantă, dar şi folositoare.

Cei doi autori pornesc dela o descriere a insulelor Nipone, care relevă frumuseţile naturii, apoi privesc pe baza unor date riguros controlate desvoltarea istorică şi economică a Imperiului. Problema coloniilor sale şi totodată problema Pacificului în general, pentru toată omenirea de mâine, este pusă ca încheiere.

„MĂRŢIŞOARELE"...

Superstiţia la femei este mama tradiţiei. Prin ea s'a născut mai întâi „obiceiul" care s'a botezat mai apoi, aristocrat, „tradiţie", justificată doar de-o vagă cauză, niciodată prea lămurită.

In fond, superstiţia la femei este mai mult un fel de „toane" sau modern vorbind „capriciu".

Mărţişorul nu-şi are alt temei şi nici altă întrebuinţare decât repetarea — an de an — al aceleaşi prezenţe şi înfăţişări de gândaci oploraţi sau altceva, la gâtul şi mâna femeii.

Are în schimb un rost: face să circule banul, fiind un factor important în viaţa economică, totdeauna în preajma fiecărei luni Martie, când cochetăria feminină, ca un preludiu al primăverii, se cere alintată de atenţia bărbaţilor, prin ceeace se chiamă „mărţişor".

Şi aşa, ca un intermezzo, între Crăciun şi Paşti, mărţişorul ne leagă mai mult de tradiţia... cadourilor, decât de gâtul vreunei cauze; aşa după cum papucii la gura sobei din noaptea de Sf. Nicolae, însemnează mai de grabă o repetiţie generală în vederea cadourilor de sărbătorile Crăciunului şi a unei serii de sfinţi din cei mai populari: Fănică, Vasilică, Ionel... Ah... mai ales „ionii".

Totuşi, n'am vrut să las nelămurită această chestiune a provenienţii mărţişorului şi trăgând concluzii din imperativul vremii: „anchetele" (contagiunea zilei) — am întreprins o... „cercetare" — c'a s'o numesc aşa — printre câteva reprezentante ale sexului frumos.

O domnişoară profesoară mi-a spus ceva, mai mult dela... catedră decât dela suflet de femee: „că mărţişorul ar avea ceva legături cu mitologia, etc etc."

Prea mult şi prea greu să mai repet.

O talentată artistă dela un teatru oficial, mi-a spus sincer: „Mărţişorul?... Ocazie ca admiratorii să-şi verifice talentul în materie de... cadouri!..."

Iar o funcţionară cu darul unei frumuseţi naturale — şi de, ca frumoasă, nu vorbeşte decât de ceeace are, mi-a declarat: „Port mărţişor ca să n'am pistrui".

Cu aceste răspunsuri, nici unul la fel cu altul şi cari nu lămuresc nimic, întrebarea rămâne:

— Ce este mărţişorul?...

— Ceeace va fi şi la anul, îmi răspunde nevasta.

Şi eu care neglijasem s'o întreb, tocmai ca să nu-i mai cumpăr şi anul acesta...

SCRIITORI ŞI CONTABILI...

Rosturile şi gospodăria unui stat sunt întocmite în aşa fel că au socotelile lor, aşa după cum fiecare socoteală e calculată, studiată şi verificată de specialişti.

Specialiştii acestor treburi sunt contabilii, adică „îngerii păzitori" ai cifrelor, în cultul cărora trăesc şi în ochii cărora se orânduesc magic, în spaţii liniare.

De aici şi folosinţa lor în funcţii de administratori, experţi şi cenzori cari toate la un loc sunt mai căutate şi mai preţuite, de cât tot ce poate da arta.

O pare exagerat, dar din păcate, aşa este...

Răposatul Trancu-Iaşi, talentat poet şi expert-contabil de valoare, recunoştea că cinci zeci de ani de poezie, nu fac cât semnarea unui bilanţ sau anul unui cenzorat.

Arta fiind de domeniul spiritualităţii, se pune pe un plan abstract, iar scriitorii, artiştii, pictorii şi sculptorii mor săraci; pe când cifrele şi socotelile fiind de domeniul pur al realităţii, se pun pe planul realizării imediate, uneori cu o grabă de... „campionat". Şi cum realitatea nu se lasă desfătată decât de socoteli, se înţelege că „amorezii" unei asemenea „vedete", sunt contabilii.

De aici oftatul lui moş Alecu Cazaban, îşi avea deplina lui justificare, când citise într'un ziar despre hotărîrile „corpului superior contabilicesc" asupra „regalelor" retribuţii fixate lunar la cenzori:

— Of... of,,, of,,, de ce nu m'a făcut Dumnezeu contabil!... Călăream pe cifre un an de zile şi apoi pe... „situaţie" toată viaţa,,,

„LUNI, MARŢI & C."...

Trei ani dela moartea scriitorului şi dramaturgului Caton Theodorian, moarte care a însemnat paranteza unei vieţi active, a fost prilejul unor rânduri din partea autorului piesei „Maestrul".

Şi ca tot ce acest teribil cumu'ard de talent — critic, ziarist, dramaturg — publică, are dubla calitate că şi place şi interesează.

Poate tocmai asta face să-i descoperi predilecţia temelor cari nu comportă nici nume şi nici date, posibile anumitor verificări.

Se întâmplă însă şi pocinogul unor obligaţii cari te ţin legat de evenimente.

Bunăoară parastasul de 3 ani al regretatului Caton Theodorian, întemeetorul „Societăţii autorilor dramatici români"... Se cădea ca autorul „Vestei bune" să nu scrie?... A trebuit să scrie...

Numai că apreciatul critic teatral, mărturiseşte la început că a lipsit dela parastas, continuă să spună despre defunct că era agresiv, ca până la urmă să-i schimbe şi numele: din Caton Theodorian, în Caton... Theodorescu...

E tot ce autorul „Bujoreştilor" detesta: „escu" dela coada atâtor nume.

De „Luni până Marţi" memoria simpaticului autor al romanului dramatic „Acolo, departe..." face festa numelui celor morţi.

Bine că mai sunt parasasele, cari să constitue o „verificare"!...

„AFIŞ"...

Ne pune viaţa pe umeri an peste an şi-aşa oricât de mulţi ar fi, avem totuşi mulţumirea amăgitoare de copii, că ziua de mâine va fi mai frumoasă ca ceea de azi şi de eri...

Până observăm că părul dispare, dinţii ne cad, iar braţele se las grele la orice mişcare.

Şi nici atunci nu oftăm, fiindcă suntem orgolioşi sau fiindcă suntem doar... oameni. Trebuie să ne vedem în oglinda trecutului ca să ne dăm seama ce ravagii a făcut vremea pe faţa noastră.

Sensaţia asta am simţit-o când am dat de sumarul *„Universului Literar"* datat *2 Martie 1913* — sau mai exact, poimâine, Luni 2 Martie, 29 de ani, atribuind-o — bineînţeles — celor al căror nume figurează pe sumar.

Iată-l: „Cel mai nefericit poet" de Corneliu Moldovanu; „Convorbiri ştiinţifice" de Victor Anestin; „Noapte cu lună" (versuri) de D. Iov; „La arme" (muzică) de Alf. Castaldi; „Toamna în codru" (versuri) de Leontin Iliescu; „Stella" (nuvelă) de I. C. Aslan; „Orfanul" de N. Pora.

. . . . . .

30 de ani, fără unul!...

Ce dinţi zdraveni trebue că avea ziaristul Leontin Iliescu şi dramaturgul Corneliu Moldovanu...

Şi mai ales, ce plete purta poetul D. Iov!..

ION MINCU LEHLIU

Rodia de aur

De câte ori n'am spus: fii blestemată,
Tu, calmă stea a serii, mută navă,
Tu care-mi ţii la cârmă, ca pe-o sclavă,
A inimii trezie sângerată.

Şi iar mă'mbăt cu-a versului otravă,
De-apururi cupă binecuvântată
Şi iar mă'nchin, cu liniştea de-odată,
Zeiţei cea din toate mai suavă.

Mereu cu unghia scrijelind destinul,
Blestem şi îndrăgesc de-o-altă chinul
De-a descifra 'n columnele azure;

Pân'ce sub tâmpla trudnică de faur,
Se pârguie 'n climaturile pure
Poemul ca o rodie de aur.

AUREL DUMITRESCU

Febră

Incerc să fug, să scap, dar paşii
De ori şi ce gătej se'mpleticesc;
Simt cât de-aproape sunt gonaşii...
Eu n'am greşit; de ce mă fugăresc?

Mă 'nvârt cu toate dimprejur...
Pe lângă tâmplă-mi vâjâie ceva;
Fug după mine parc'aşi fi un fur.
Ce le-am greşit de nu mă pot ierta?

I-aud cum gâfâie, ba unul
Mă strânge'n mâinile înfometate...
Râd toţi şi strigă: „am prins Nebunul"
Şi nu e nimenea să-mi fie frate.

RADU PĂTRĂŞCANU

Final

Când clopotele grele-o să mă poarte
In cântec grav de slove seci
Tu n'ai putea să-mi dai atunci, la moarte
Decât un pumn de lacrimi reci.

Nu vei putea să-mi spui nici jalea
Nici să-mi săruţi fruntea de stană,
Iţi va închide lumea calea
Tu fata dorului fără prihană.

Eu ştiu că vei privi atunci, tăria
Urmând mulţimea'n drum deschis
C'ai vrea să-mi cumperi veşnicia
Sfărmând în ochi perle de vis.

Târziu pe uliţi te vei pierde
Cu pleoape arse ca de stele
Iar pomi înalţi din frunză verde
Vor psalmodia cântări de-a mele.

M. I. COSMA

CANTECE NOUI

Scrisoare de prietenie

Iubite Florin Lucescu! Rândurile acestea ţi se adresează dumitale, dar merg în acelaşi timp către toţi camarazii noştri de poesie, cunoscuţi şi necunoscuţi, care mişcă împreună cu noi, la temelia acestui adăpost. Dar dacă numele dumitale de poet se află în fruntea scrisorii, explicaţia este aceea că dumitale îţi datoram poate în cea mai mare măsură gândurile ce urmează. Am primit mai zilele trecute emoţionanta dumitale scrisoare, care pentru mine are valoarea unui gând nou, şi am văzut între rândurile ei o tinereţe, un elan şi o pasiune, pentru care nu ştiu dacă îţi pot mulţumi îndeajuns. Eşti un poet; strofele publicate aici şi în alte reviste, stau mărturie şi tocmai faptul acesta mă face să-ţi scriu. Noi între noi ne întâlnim cu mult prea rar, Florin Lucescu. Asta o spui şi dumneata, mărturisindu-ţi o singurătate între oameni, pe care o simt şi o pricep şi eu, pentru că nu odată ea a fost şi este şi a mea.

Dar te-ai întrebat oare, iubite Florin Lucescu, şi cu dumneata s'au întrebat şi ceilalţi prieteni de condei, cum s'ar putea popula cu mai mult folos această teribilă singurătate? Eu m'am întrebat deseori şi întotdeauna am rămas nemulţumit. Cartea nu e bună în orice oră, condeiul şi mai puţin, dragostea îţi dă friguri, chiar când ai aştepta să te încălzească, aşa încât ajungi la un moment în care soluţiile nu-ţi mai sunt la îndemână, ajungi la o clipă în care zadarnic întinzi mâna la răspântii. Nimeni nu ţi-o întinde pe-a sa, iar cei ce ar putea-o face nu sunt alături de tine. Chiar prietenii sunt gata să te strângă de gât, cu aerul că-ţi fac un serviciu.

Şi în atmosfera asta mai vrei să facem poesie, să domesticim rimele? — iată singurul lucru pe care oricare dintre noi are dreptul să-l întrebe pe omul mulţumit, care fără a ne ceti, este oricând gata să ne cunoască. Dar poesia noastră nu este croită pentru el, planurile tale, Florin Lucescu, (vorbesc de cele lirice), pot sta ascunse în sertar, aşteptând să vie un altul, care să se aplece asupra lor cu pasiune, cu înţelegere, cu elan, să cumpănească destinul unei cărţi cu strofe, aşa cum ar cântări o ţară proaspăt descoperită, sau cel puţin o vedetă.

„Cântecele noui" ne-au adus în acelaş grup. Eram puţini, şi mi se pare că acuma suntem mulţi. Scrisoarea dumitale spune acelaş lucru şi asta e bine, mai ales că aşa este. Eri treceam unul pe lângă altul fără să ne cunoaştem, iar astăzi ne întâlnim, (uneori fără să ne vedem) din toate colţurile ţării. Iată, poate nu-i ştii pe unii dintre cei mai apropiaţi: la Sibiu e Ion Oana şi Ştefan Aug. Doinaş, la Buzău e Ion Caraion, la Craiova Mihu Pravăţ, Emanoil Florens la Roman, Leonida Secreţeanu la Ploeşti, George Păun la Târgovişte, iar aici în Capitală, pe lângă dumneata, mi se pare că mai sunt şi alţii. Nu-i aşa că nu vă cunoaşteţi decât din aceste pagini de revistă, dar că vă simţiţi legaţi de aceleaşi fire, visând aceleaşi vise? Iată, eu nu mă sfiesc s'o spun, dar în ultimii ani ai acestei tinereţi sbuciumate, rareori m'am simţit mai viu şi mai cu rost, decât în clipele în care aveam ocazia, într'un fel sau altul, să mă întâlnesc cu toţi aceşti poeţi, care mâine vor fi fruntea poesiei româneşti şi care astăzi sunt aripile ei noui, larg întinse pe-un cer întreg.

Poate că noi nu avem dreptul să visăm prea mult, poate că în acordurile noastre mai răsună uneori un ton prăfuit, un acord care e în disonanţă cu vremea. Dar tineri fiind, ziua de mâine e a noastră, aşa că nu trebue să ne facem griji prea mari, precum nu trebue nici să ne întristăm prea mult, gândindu-ne la probleme care se impun chiar şi fără a fi puse. Un sfat, ţi-o spun frăţeşte, nu rezolvă nici măcar o nedumerire!

Aşa stând lucrurile, iubitul meu Lucescu, sunt mulţumit că am putut să desbat o infimă parte a ceeace s'ar putea numi „tristeţile noastre". Restul, poate cu altă ocazie! Ca încheere, ţin să îţi strâng mâna cu afecţiune şi în acest gest, te rog să vezi o legătură care trecând dincolo de dumneata şi de mine, merge către toţi camarazii care simt şi cred la fel cu noi, în poesie şi în rosturile ei înalte.

Al d-tale cu toată dragostea,

ŞTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se expediază la redacţie, menţionându-se pe plic pentru Ştefan Baciu. Şi răspunsurile: Const. Grigorescu, Iancu Stoica, N. Ţint, Gh. Pătraşcu, Doru Crin, M. Sârbu, Racovitza, Victor Ion, F. Mateiu, Ion Mod., Miad-Su. G. Dragu, G. Oprişan: NU! I. Stoenescu: *Altele.* Şt. A. D., Em. Flor: *Da. Mulţumiri.* I. Voic.-Sibiu şi S. N. I. Furtuna: *Pentru a câtea oară? Proză nu!!*

O AFACERE de ONOARE

de PAUL CONSTANT

Las'că sunt psalt la biserică și nu m'am priceput niciodată la meșteșugul armelor, dar am, o știe toată lumea, un suflet din cale afară de milos, așa că n'așî putea să văd făcându-se moarte de om... Am ocolit întotdeauna pricinile, iar când s'a'ntâmplat ca vre-una să-mi reteze drumul, am pășit peste ea, mi-am îndesat căciula pe urechi și am zis bogdeaprostie dupe ce m'am văzut scăpat.

Oameni și oameni !... Unii zac și se usucă dacă nu au cu cine se certa, alții, ca mine, sunt bucuroși de trai liniștit. In privința asta, părintele paroh al bisericei la care slujesc mi-a dat bună și înțeleaptă învățătură... Sfinția sa, om cu frica lui Dumnezeu și înfricoșat de lucrările cele diavolești, m'a ciocănit la cap, fără preget și cu creștinească sârguință :

— Acsente, fiule, dacă se leagă careva de tine, și cu necuviincioase vorbe te întâmpină, pune streajă gurii și mâniei tale, și nu te potrivi firei celei nestăpânite, căutând să-ți întorci cu dobândă rușinea și năcazul... Că la întâmplări din aste s'ar putea să eși hărtănit de veștminte și cu oasele fărâmate.

Eu, deși tânăr, cu mintea și sufletul svăpăiat, băgam în cap cele auzite și, pre cât puteam, le îndeplineam aidoma.

Viața mea se scurgea între biserică și casă: iar pe drum, ca omul sârguincios întru ale meseriei, îmi îndemnam pașii psalmodiind, ca pentru mine, câte un verset dătător de pace... Când se întâmpla să mă latre vre-un câine întărâtat, îl alungam domol cu bastonul, fără să-l ocărăsc, nemulțumit numai că am fost întrerupt din rosturile mele :

„Tu ești oaia cea pierdută...
Pe căile deșertăciunii...
— Ni, potaie afurisită !...
„In zilele vieeții taaale...
Intoarsă întru isbăviiire"...
— Uite nelegiuitul, are dambla la pantalonii mei!.
„Auzii-mă Doamne pre miiineee...
Și nu mă da pierzării celei de veeeci !...

Când mă lăsam robit de ispită, este drept, mă abăteam și pe la câte o cinstită de cârciumă... Asta însă pentru scurt timp. Beam câte o țuică, două, și-mi vedeam de drum. La chef nu m'am înnădit niciodată, afară de parastasele mai bogate, la care n'aveam încotro și trebuia ca să rămân, ca să împlinesc datina...

N'așî putea spune că nu am și păcate... Și poate că tocmai ele m'au dat la un pas de pierzare! Imi place să stau printre oameni aleși, fapt pentru care am legat cuviincioasă prietenie cu grefierul judecătoriei, cu un amploiant dela gara târgușorului, și cu unul de zice că este spițer și freacă alifiurile în castron la „Isvorul Tămăduirei"... Și ca să pot sta în cinstea ce mi se dă, mă îmbrac curățel și mai stau la câteo parolă la cafenea, bând și eu, ca toată lumea, ba o turcească, ba un ceai cu lămâie și supliment de apă fiartă...

Toate însă își au scuza lor: tânăr sunt, ambiții am, iar când voi cădea în ispita însurătorii, să mă poată lua și pe mine în garanție, față de socri, un om cumsecade și cunoscut.

Pe chestia asta, trebuie să mă mărturisesc, am și intrat, mă scuzați, într'o tratație de amor, cu o domnișoară foarte onorabilă, care și-a luat de curând diploma de moașă, cuprinzând-o în zidirea mea sufletească. Căci m'am gândit că viitorul este înnainte! Ea cu „facerile", eu cu botezul! Slujba se împerechează, și din ea spor și berechet să-l poți prididi. Parohia este bună, iar oamenii aplecați spre credință și milostenie...

Asta i-am spus-o și dumneaiei, domnișoarei, din prima seară când i-am declarat amor... Tat-său, având patima diavolească a băuturei și fiind cam eretic de felul lui, se opune, sub motiv că miros a colivă și a mucuri de lumânări. Domnișoara însă este făcută armonică după mine, și mă vrea... Ba prin gura ei neprihănită și neîntinată de spurcăciune, s'a jurat că-și ridică zilele, dacă lucrurile s'or cârmi alifel...

Suflet nevinovat, către care mă simt aplecat până la jertfă și mucenicie !...

Rânduit astfel, pe bună dreptate socoteam că am pus oiștea pe drumul cel bun și plăcut mie !...

Iată însă că mi se întâmplă una, la care nici nu mă gândeam... Dăunăzi, pe sub seară, o iau încet pe lângă garduri, chipurile să dau ochi cu domnișoara moașă... Era dreptul și datoria mea să dau ochi cu dumneaiei, mai ales că se isprăvea Postul Paștilor, și trebuiau tocmite lucrurile pentru cununie.. Ca să nu mă simtă vecinii și să nu-i compromit cinstea și obrazul ei, nespurcate de hula vrăjmașilor, călcam pe vârful ghetelor, ținând-o tot prin întuneric, până în dreptul dumneaiei. Când ajung aci, aud chicoituri și joacă dincolo de gard, care numai a faptă cuviincioasă nu putea aduce!... Ascult mai bine, și mi se întunecă dinaintea ochilor... Uitând poveștele părintelui, împing poarta înlăuri, și dau buzna în curte...

— Care ești, mă ?!...

— Mă ești tu !... Eu sunt Titică Ionescu, student la Academie !...

— Păi cu asta crezi că ai scăpat ?... Dece ai sărit gardul și duci în ispită un suflet neprihănit, folosind meșteșuguri diavolești ?...

— Caută-ți de treabă, mă, clopotarule ! Eu sunt în relații cu dumneaiei de doi ani de zile !...

— De doi ani ?!... Ptiu, anticristule !...

— Cu alte cuvinte, mă scuipași în obraz?!!! Ai să-mi dai socoteala mâine, la lumina zilei !.

— Cară-te, că te miruiesc, de te transportă cu trăsura cu îngeri !...

Și, ce să spun, cum eram de înfuriat, am căzut în ispită, și l-am croit cu bastonul pe spinare.

— Cu alte cuvinte mă amenințî cu gesturi din astea ?!. Bonsoar, domnișoară Gheorghiță, și scuză-mă de mitocănia dumnealui. Mie nu-mi stă în caracter ca să-i răspund la fel !...

A plecat și el, am plecat și eu... El, ca să n'o pățească mai rău, iar eu ca să nu lungesc discuția cu bețivanul de era să-mi fie socru, care eșise în pervazul ușii cu o coadă de topor, și răcnea de pusese mahalaua în picioare.

M'am culcat tun și nu m'am trezit decât pela ora 9, când mi-au bătut în ușă doi băețandri, studenți veniți în vacanță :

— Domnule Acsente, misiunea noastră este delicată !...

— Mă rog, și eu sunt delicat... Am școala de cântăreți dela Cernica, sunt psalt bugetar...

— Ați ofensat pe colegul nostru, domnul Titică Ionescu, și venim să cerem reparații !...

— Ce reparații, domnule ?!... Păi, ce, l-am deteriorat ca să-l repar ?!...

— Onoarea dumnealui, onoarea domnișoarei, au suferit atingeri !...

— Minte !. Eu nu m'am atins decât de spinarea dumnealui...

— Vă rog să vă constituiți doi martori...

—Martori ?... Ce, vrea să mergem la judecată ?... Las'că nu mă tem, fiindcă am prietești cu grefierul, dar vreți să compromitem reputația unei domnișoare, mai curată decât heruvimii și mai cinstită decât serafimii ?!.

— Să faceți rost și de un doctor, fiindcă vă veți bate la duel, până ce unul dintre dumneavoastră va fi răpus și va muri definitiv !...

Când am auzit una ca asta, mi s'a făcut rău. Eu, care sunt milos din cale-afară, omul bisericii, ucenicul Domnului, care prin gura evanghelistului spune: cine trage sabia, de sabie va muri!.. Tocmai eu să ajung la lăsare de sânge !...

— Nu mă bat, domnule!... M'am mai bătut odată, aseară !... Mi-este deajuns !...

— Atunci vă descalificăm, și veți suferi disprețul nostru.

L-am lăsat pe popă bătând la cruci, cașicum ar fi dat ochi cu necuratul, și am pornit, întins, la grefierul judecătoriei.

— Dragă Iancule, nu mă lăsa, că mă descalifică, și mă ard. Du-te ca martor pentru duelul cu mucosul ăla de student !...

Grefierul s'a întins pe speteaza scaunului, și m'a lămurit, dupe lege:

— Articolul 485 și următorii, interzic duelul... Eu, ca om de drept, nu mă pot amesteca !. Vrei să-mi pierd pâinea ?

— Parcă Mântuitorul n'a spus, prin gura evanghelistului, că nu este bine să tragi sabia, căci de sabie vei muri !... Și totuși, n'am încotro !...

— La voi este mai lesne : te duci la părintele Botgros și te desleagă !. La noi vine Tribunalul, Curtea de apel, Casația.

— Dar nici cu canoanele nu te poți juca !...

— Du-te la Florică, spițerul, că te servește sigur...

— Imi pare rău că mă lași tocmai la o nevoie ca asta !...

— Ce să-i fac, frate-meu, legea !...

Pe Florică l-am găsit spălând niște borcane, în care țineau lipitori pentru junghiuri... De cum m'a auzit ce-i cer, s'a întristat, catram...

— Dragă Acsente, imposibil !... Ar însemna să mă stric cu vară-sa, cu care, știi bine, sunt în dârdora însurătorii... Vezi la Gică, amploiatul din gară... Tot s'au suspendat trenurile și n'are nicio treabă !...

— Că bine zici...

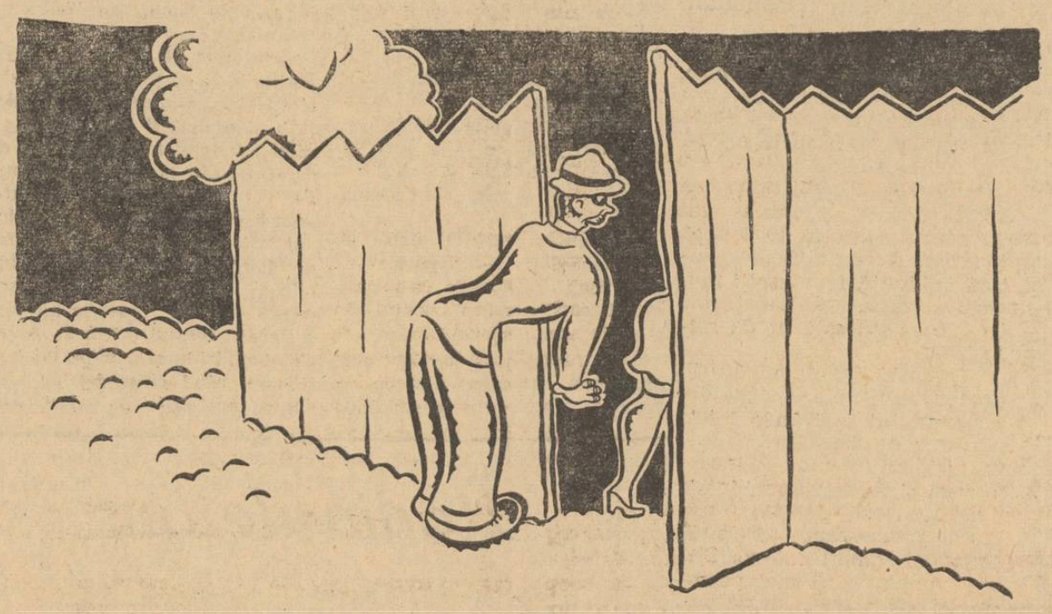

— Asta să n'o faceți, că vă dau un acflist, de vă uscați cu toții de-ampicioarele!. Ehe, cu mine să nu vă încurcați !

— Te consideram cavaler !...

— Și parcă nu sunt ?! Ce, am fost însurat ?... Imi pare rău !...

— In tot cazul, noi așteptăm martorii !... Ne pot găsi mâine, pela ora 12, în odaia bodegii „La puterea ursului"...

După ce au plecat, mi-am luat și eu pălăria și bastonul, cu gând să mă sfătuiesc cu careva mai priceput, și să văd cum mă descurc de năcaz...

In poartă părintele paroh... Mă zăpăcesc și sculp în sân, ca să nu-mi meargă a pagubă... Ii zic apoi un „sărut mâna", ca de obicelu, și dau să-mi văd de drum... Sfinția sa însă, avea niște socoteli cu mine :

— Dascăle, să ai grijă să tragă clopotele la ora 4, că mâine avem sărbătoarea Blagovestaniilor!... Eu mă duc să fac rost de vreo coadă de pește proaspăt...

— Bine, părinte...

— Și să mai pui juratul de paracliser să alunge cucuvăile din clopotniță, că m'au împuiat în urechi!.

— Și asta se face, părinte !...

— Dacă poți, să mergem întâi să cântărim mucurile de lumânări, că se apropie Sfintele Sărbători, și vreau să le dau la prefăcut...

— Nu pot, părinte !... Iartă-mă și sfinția ta, de data asta, că am o chestie de duel și caut să scap de belea. Că dacă o întârziez, m'am dat dracului !...

Am întins-o la gară, unde l-am găsit pe amploiat dichisindu-și, în oglindă, freza, care se croise strâmb. I-am spus și lui povestea, și i-am cerut să fie martor. In loc să-mi creadă nevoii, s'a apucat să mă judece cu venin :

— Așa este când pui macazul greșit!... Deraiezi!... Nu trebuia să-l iei prea accelerat !...

— Păi, ce, cu duhul blândeții ?... Vina era a lui !.

— Deloc... Dacă ți s'au făcut semne că intrarea este blocată, trebuia să oprești la semnal... Evitai ciocnirea...

— Ei, și dacă l-am croit, nu i se cuvenea ?...

— Nu mă amestec... Asta este chestie de politică, iar noi, slujbașii, nu avem drept să discutăm așa ceva !. Regret, caută pe altul... Uite că mi intră și „personalul" 2035 în gară, și trebuie să-l primesc...

Ce era să fac ?!. Se apropia ora 12, și dacă nu-mi făceam rost de martori, mă descalificau, păcătoșii!. Onoarea mea, onoarea domnișoarei Ghiorghița, toate se duceau dracului.

Plecat, năuc, către oraș, m'am pomenit psalmodiind :

„Ca tina de pre uliți i-am căăălcaaatuuu
Ca pulberea spulberată de vânt i-am tocaatuuu
Și treeemură vrăjmașii în întăriirea loruuu...

Psalmul ăsta, insuflat de Dumnezeu, parcă mi-a mai dat curaj... Ca să nu-l slăbesc, am intrat în prima cârciumă, comandând un rachiu de drojdie... Până să-mi umple păhărutul, m'am uitat la ceas : 11,45... Am pândit să nu mă vadă careva și să mă

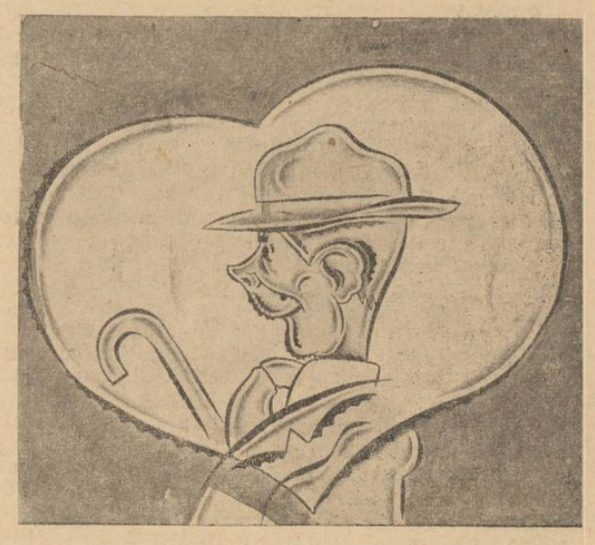

creadă om de nimic, și l-am dat cu un sfert de oră înapoi... Ceas și ceas !... Nu-mi puteam găsi vină că al meu merge cu un sfert de oră în urmă !...

Apoi, rotesc ochii prin local, să văd cine mai este. La o masă Hobjilă, un cârpaci de cizmar șchiop și bolnav de năduf, cinstea un păhărut de vin cu Vasilică Cehan, care vindea ziare prin târg. După ce dau rachiul dușcă, mi se luminează o idee:

— Ce-ar fi să-i pun pe ăștia martori ?!... Cetățeni cu drept de vot, familiști, credincioși din parohia noastră, cunoscuți și de câinii dupe uliță... Mă leg de ei, și intru în vorbă:

— Bună ziua, bade Vasile !...

— Bună, dascăle !.

— Noroc bun, nene Hobjilă !

— Așișderea și 'mneavoastră!

— Ce mai veste, poveste ?

— Iacă, cinstim și noi un păhărut de vin, ca gospodarii !...

— Bine faceți!... Asta este semn de pace și de bună-învoire !...

— Apăi, de, așa zicem și noi ! Poftiți și luați loc la masă...

— Mulțumesc... Dar să comand și eu o jumătate de vin...

— Mă rog...

Vream să-l îndatorez în felul ăsta și să mi-i am mai sigur... După ce mai discutarăm, mai de una, mai de alta, văzând că ceasul gonește ca nebunul, pun chestia care mă frigea la ficați.

De cum au auzit, au și căzut la învoială...

— Se face, dascăle !...

— Gândiți-vă și dumneavoastră !... Nu-mi este atât de mine, care sunt flăcău și pot să'ndes căciula pe urechi !.. Dar dumneaiei, fată onorabilă, cu cinstea ca firul de borangic și obrazul ca ceara cea curată, nu se poate să fie lăsată batjocurei!... Dacă ați ști de cine este vorba v'ați cutremura !...

— Ce stai să vorbești, dascăle !... Să mai vină o jumătate, și o luăm din loc... Sunt, cum vezi bine, un amărît, dar când este o chestie ca asta, mă tulbur ca apele Bahluiului, primăvara!...

— Ehe, parcă eu sunt alifel ?... Aduți aminte, cumetre Vasile, că am rămas beteag de picior, tot dela așa ceva !. Nu m'am lăsat până nu am vârît patru inși în spital!... Și dacă nu dădeau cu parul ca să-mi rupă piciorul, eșea și mai rău !. Și tot pentru cinstea unei fete, de trăia și cu mine, și cu alți doi!...

Auzind de frântură de oase, m'am ridicat dela masă, ars :

— Fraților, până vă duceți dumneavoastră, dați-mi voe să mă reped la doctor ca să aranjez să fie și el față... Il plătesc eu vizita, ca să îl am la îndemână pentru ajutor... Doamne ferește, mă atinge studentul, și n'are cine să-mi poarte de grijă !...

— Foarte bine.. Pe noi ne-au ridicat jandarmii și ne-au svârlit în beciul postului, până a doua zi ! Că ziceau că este treabă de procuror... Formalități deale lor !...

Credeam că am rânduit lucrurile pe deplin, când văd că se ridică Vasilică Cehan...

— Asta o să fie mai greu, dascăle !... Doctorul a plecat la spitalul din Murgeni cu păcătoasa aia de moașă... Că a avut, știe tot târgul, aseară o pricină de haimanale în poarta ei, și din spaima aia s'a devenit că a avortat în șease luni !... Cred că o să se dea și la gazetă...

Când am auzit una ca asta, mi s'a lăsat negru înaintea ochilor... De unde mă sculasem în picioare, hotărît să duc lucrurile le capăt, m'am lăsat, binișor, pe scaun, cu genunchii retezați...

— Ce vorbă mai este și asta, bade Vasile ?!

— Vorbă a dracului, dascăle!.. Că după ea i-a chemat jandarmul pe perceptor și pe ajutorul de primar, ca să răspundă !... Oameni în toată firea, care-și prăpădeau gologanii cu o păcătoasă de moașe ,trecută prin ciur și prin dârmon !...

— Ptiu, bătu-i-ar Dumnezeu și toate Praznicile Impărătești!... Și eu, care vroiam să închipui jertfa de mucenic pentru cinstea ei !...

Când au auzit cum stau socotelile și de cine este vorba, amândoi s'au pornit pe râs, cu gurile lărgite până la urechi...

— Ei, asta ar fi fost bună de tot!. Dacă se întâmpla așa ceva, intram în toată rușinea ?

Bucuros că a scăpat, Hobjilă s'a săltat pe piciorul ăl bun și a dat să mai comande o jumătate. Eu, amărît cum eram și socotind că ar fi o cheltuială de prisos, mi-am luat pălăria și bastonul și m'am scuzat cuviincios:

— Mie să-mi dați voe să plec... Mă așteaptă părintele Botgros să cântărim niște mucuri de lumânări, pe care să le dăm la prefăcut...

Slavă Ție Doamne, că nu m'ai făcut părtaș unei astfel de lucrări diavolești, din care puteam eși hărtănit, la trup și cu sufletul întinat...

Către seară am întâlnit și pe student, cu care m'am îmbătat, prietenește, fericind ceasul în care ni s'au luminat drumurile adevărului și înțelepciunei.

Note românești

INTERPRETĂRI DIN LIRICA LATINĂ de PETRE STATI

Editura Cuget Moldovenesc a publicat ediția a doua a volumului d-lui profesor P. Stati, de traduceri din versificatorii latini. Sunt reunite într'un volum tălmăciri din Lucrețius, Catul, Virgil, Horațiu, Tibul și Ovidiu.

Pentru cei carî n'au posibilitatea să cunoască în limba proprie literatura latină, cartea aduce o prețioasă contribuție. Fără a fi o culegere pedantă, după cum spune autorul în prefață: (nu preconizăm o reîntoarece la clasicismul antic, ci o ridicare pe planul superior, pe care echilibrul lumii antice știuse să-l rezolve). Cartea se află pe linia preocupărilor demne de atenție de reînviere a clasicismului, începute de d. prof. N. I. Herescu.

O NOUĂ EDITURĂ

Poate că nu astăzi e timpul cel mai nimerit de a pune bazele unei întreprinderi editoriale. Totuși încercările nu sunt izolate. Printre multele din ultima vreme va trebui să menționăm la loc de frunte editura „Prometeu", care a tipărit până acuma: „Cântice țigănești" de M. R. Paraschivescu, o carte plină de farmec și de poezie autentică, apoi placheta cu poesii de război „Pământ și om" a d-lui Demostene Botez și cartea de proză „Pustiuri" semnată de d-na Georgeta Mircea Cancicov. Așa dar, o activitate care relevă calitatea. Ploaia de mediocritate care bântuește, e în acest fel desminți tă și chiar dacă ar fi numai acest fapt, editura „Prometeu" ar merita sincerele noastre felicitări. Dar asupra acestor tipărituri va mai trebui să scriem.

HENRI STAHL: CU PARLAMENTUL IN U.R.S.S.

Cu ocazia trecutului război, regretatul profesor Henri Stahl s'a refugiat, pentru scurtă vreme cu un număr de parlamentari români la Odesa și de-aci la Cherson, unde trebuia să aibă loc deschiderea corpurilor legiuitoare către sfârșitul anului 1917.

Peregrinările la care-a luat parte mănunchiul de senatori și deputați români sunt descrise cu farmec, într'un stil viu și lipsit de pretenții de literatură de autorul cărții cu titlul de mai sus. Incă de pe atunci „marii noștri aliați", — cum le plăcea rușilor să se'ntituleze, — își manifestau față de români sentimentele adevărate, mascate cu grije sub zâmbet și asigurări binevoitoare. Cunoaștem aci începuturile revoluției rusești ce avea să ducă la instaurarea regimului sovietic, precum și activitatea atât de dăunătoare românismului, întreprinsă de Rakowski.

Este o carte care se citește cu interes.

„CASA AMINTIRILOR"

S'a pus sub tipar și va apărea în curând romanul în două mari volume intitulat Casa Amintirilor *și datorat unuia din cei mai fecunzi și talentați scriitori tineri d. Mihail Șerban.*

Casa Amintirilor *aduce în paginile sale fragmente puternice de viață, pe care minunatul dar de povestitor al autorului le-a îmbrăcat în haina celei mai alese literaturi.*

„FLORI CALIGRAFICE"

Acesta e titlul unei plachete de sonete, pe care, dela Sibiu, ne-o trimite d-l I. Ch. Severeanu, pe care de multă vreme îl cunoaștem din revistele ardelene, unde a publicat cea mai mare parte a poesiilor sale. Ceeace ne-a atras în aceste „Flori caligrafice", (titlul definește perfect conținutul) e o grije pentru formă, îmbinată însă cu muzica unui vers clar. D-l I. Ch. Severeanu se dovedește a fi nu numai un poet, ci și un meșter al unei părți îndeajuns de ingrate. Și tinerețea cunoaște deci frânele lirismului....

— b. —

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL LI Nr. 10
SAMBATA 7 Martie 1942
Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

Despre romantismul eminescian

de CONSTANTIN-STELIAN

Anchilozați în formule didactice, când este vorba de stabilirea și evidențierea noilor adevăruri, mulți prind numai exteriorul de manifestare a fenomenelor. Așa se explică adesea cum unii, luând repetiția drept cel mai caracteristic atribut al legii, caută să impună ca legi, fapte care, numai printr'o înșirare a hazardului, dau impresia repetiției — deci și a constanței. In realitate, ele nu au nimic comun cu elementul de bază al științei pure. De aici, și tăria înverșunată de a impune drept concluzii unele păreri care nu sunt decât simple ipoteze, desul de banale. Cazurile sunt mai frecvente în domeniul disciplinelor noologice, decât în acela al disciplinelor exacte. Deaceea literatura nu va face excepție, ba, mai mult, va sta în fruntea celor ce sufăr de metehnele amintite.

Și literatura, fiind soră bună cu Istoria va împrumuta, nu arareori, metodele celei de pe urmă și, mai ales, așa numitul „moment istoric", care, în speță, va deveni factor comun amândorura.

Mărginind afirmația noastră numai în cadrul istoriei literare — pentru care ramură avem, dealtfel, toată stima, dar nu și toată încrederea — vom vedea destule eșecuri ale acestei discipline, eșecuri, care, în același cadru, vor servi drept confirmări pentru aceeași afirmație.

Apropiindu-ne mai mult de veacul nostru, să amintim numai de un Strindberg, la Nordici; de un Nietzsche și de un Langhelm la Germani; de un Oscar Wilde, la Englezi etc.

Literatura românească, atât de tânără, încă, n'a întârziat nici ea să confirme punctul nostru de vedere, dacă plasăm în timp pe exponentul poeziei noastre, pe Mihai Eminescu. Operele acestora n'au nici în clin, nici în mânecă cu succesiunea artistică încrustată pe râbojul istoriei literare, anterior.

Referindu-ne la Mihai Eminescu, vom spune dintru început că marele nostru liric este un romantic și, mai mult, un romantic întârziat. Romantismul eminescian nu este o descoperire și, cu atât mai puțin, nouă. El a fost observat de îndată ce operei acestuia a început să i se acorde o atenție mai mare. Ceeace este curios, însă, și voind să relevăm, este faptul că, pe deoparte, romantismul eminescian a fost încadrat de majoritatea istoricilor literari în faimosul „moment istoric", deci catalogat prin amintitele formule didactice, ceeace echivalează cu dezinteresarea științifică sau inconștiența — iar, pe dealtă parte, ca o consecință a celei dintâi, chiar dacă a fost observată caracteristica romantismului eminescian, lipsa unei suficiente adânciri a condus pe cercetătorii respectivi la aceeași greșală.

Nici prima, nici a doua parte a interpretării romantismului de care vorbim nu a putut fi valabilă; și aceasta, nu pentru faptul că aparținea metodei istoriei literare — căci și noi, în expunerea de față, vom insista și ne vom folosi, oarecum, de dânsa — ci, pentrucă metoda a fost greșit aplicată — eroare provenită din miopismul interpretativ, dintr'un raționament deductiv, tocmai când cazul reclama unul contrariu sau, mai bine zis, acolo unde nu-și legitima întrebuințarea. Amândouă aprecierile sau concluziile — oricum le-am spune — se rezumă în aserțiunea că noi suntem întotdeauna un ecou, mai mult sau mai puțin, întârziat al Occidentului. Deci, tardivismul sau anacronismul eminescian nu poate fi decât un fenomen firesc, încă o regulă în plus, care contribue la stabilirea legii de care am pomenit : la aceleași cauze, efecte identice, cu atât mai mult, cu cât „istoria se repetă".

Oricât de puțin falimentară ar fi și oricât de înfocați partizani ar mai avea faimoasa filosofie a artei a lui Taine, nu putem spune cu certitudine că autorul Luceafărului este un produs eminamente al mediului și timpului său.

Nu vom căuta să stabilim aici cauzele acestei nepotriviri; ele pot fi găsite și comentate, în foarte mare măsură, în biografia poetului și, mai presus de toate, în structura sa temperamentală.

Contrariu. Printr'o comparație coexistentă ambianței sale, Mihai Eminescu apare cu mult mai anacronic și, îndeosebi, în ceeace privește romantismul său. Faptul este cu atât mai ciudat, cu cât, căutând corespondențe, cu atât acestea sunt mai rare.

La jumătatea secolului trecut, romantismul era deja defunct și, pe ruinele acestuia, se ridica biruitor naturalismul, pentruca și lui să-i urmeze imediat alte curente. Dar, dacă cele de pe urmă curente literare din Occident, n'au influențat sau, chiar, dacă au influențat, fenomenul a fost imperceptibil: romantismul n'a întârziat deloc să-și exercite influențe asupra spiritualității românești în special, în literatură, dela Văcărești până la clasicul Alecsandri.

Astfel stând lucrurile, nu se poate vorbi de o întârziere și nici de o lipsă de receptivitate a seismografului poeziei noastre, față de romantism, câtăvreme adierea acestui curent occidental a fost aproape concomitentă cu manifestarea lui în locurile de origine.

Aproape de sfârșitul secolului XIX, când nici nu se mai pomenește de romantism, când acesta era pentru mai toată lumea cultă a timpului „o primăvară scuturată", când peste el trecuseră încă și alte curente și, când ecouri ca atare, nu se mai auzeau pe nicăiunde, când științele, artele și filosofia clocoteau de preconizările pozitiviste, însfârșit, când toate disciplinele, chiar și cele noologice ca : Istoria, Metafizica, etc. căutau terenul concretului, exactului cât mai mult — și e suficient pentru noi să amintim, în această privință, de un Hașdeu, Xenopol, Conta, Maiorescu, — apare ca un meteoric în literatura românească Mihai Eminescu.

Este foarte important, pentru punctul de vedere pe care-l urmărim, să constatăm cum marele nostru poet rămâne cu totul străin de toate caracteristicele acestei manifestări.

Trecând prin pozitivismul comptian, un spirit atât de profund și de vocație ca Vasile Conta își găsește aderențe într'un Moleschot, Büchner, Vogt, etc., consolidându-se într'un materialism înrudit cu al acestora, în timp ce Mihai Eminescu — minte tot pe atât de predispusă, capabilă și iubitoare de abstracții filosofice, se îndreptează cu mult înapoi spre Kant, Hegel, Schelling și, mai ales, spre Schopenhauer și Platon...

(Urmare în pag. 2-a)

Interioare din muzeul Toma Stelian

Secția de artă orientală

Din sala centrală

Sală de pictură românească

O sală de pictură românească modernă

Sala Cantacuzino

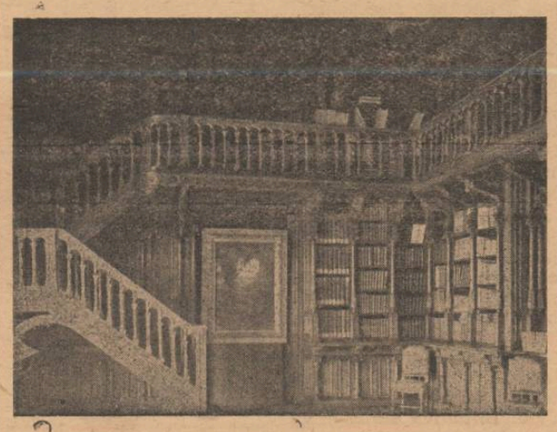

Biblioteca

Muzeul Toma Stelian

de ION FRUNZETTI

Un singur muzeu de artă, care să merite a se numi muzeu, au și Bucureștii, și pe acela l-au alungat până la capătul liniei 20, într'un sector de oraș în care lumea „serioasă" nu vine decât când vrea să-și lepede seriozitatea, duminecal, la șosea, sau mai departe, spre Pescăruș și Brotăcei. Centrul se deplasează spre periferie, dar centrul intereselor rămâne periferic. Dacă-i întrebi pe cheflîii aceștia hebdomadari unde se află o pinacotecă numită așa și-așa, sunt toți în stare să jure că trebue să fie pe la tribunal, unde asociațiile-l situează, pentru cei ce și-l mai amintesc, pe fostul ministru de justiție omonim.

Toma Stelian a dăruit muzeului de astăzi clădirea în care se află, la moartea sa nu de tot terminată, și vaga titulatură de „muzeu", nejustificată decât de condiționarea legatului acestuia către Casa școalelor, în 1926, printr'o întrebuințare în acest sens a clădirei. Cele câteva opere autentice, pierdute printre apocrife, formau abia un sâmbure. Care n'a germinat decât după 5 ani de viață subterană, prin 1931. Catalogul Muzeului ne informează, în introducerea datorită Directorului său, d. prof. G. Oprescu, de sporul mirific al colecțiilor: în numai zece ani, Muzeul acesta „în spe" a devenit un muzeu viu în continuă desvoltare. „A fost destul, glăsuește autorul introducerii și al muzeului, ca unii sau alții din posesorii de opere de artă dela noi să-și dea seama că muzeul este activ și cu grije condus, pentru ca să avem donații din toate părțile... nu numai din țară, dar și din străinătate". Colecțiile muzeului au crescut în progresie geometrică, ajungând la un număr de aproximativ 6000 obiecte inventariate, adică de aproximativ 30 de ori ma multe decât avusese inițial (26), și asta datorită în majoritate donațiilor.

Sunt multe lucruri de spus cu privire la istoricul acestui muzeu. Toată strădania și energia necesară acomodării unei simple case boierești, construcție capricioasă și inadecuată muzeografiei moderne, la funcția ce o îndeplinește astăzi, este numai o parte din lupta depusă pentru înfăptuirea acestei bijuterii a Bucureștilor, pe care bucureștenii sunt îndeajuns de consecvenți să o ignore.

Există totuși vizitatori surprinzători de asidui și de constanți : recrutat dintre studenți și elevi, publicul este acelaș care populează sălile de expoziție, după zilele critice ale vernisajelor. Pentru ei, și pentru câțiva amatori de artă consacrați acestor pătimașe satisfacții, nu este deloc indiferent dacă în posesia muzeului au intrat noui opere importante, dacă aranjamentul etajelor și destinația sălilor s'a schimbat sau nu, ori dacă achizițiile din expozițiile recente continuă sau au încetat. Pentru rest, Muzeul Toma Stelian este o realitate tot atât de puțin intrată în lumea conștinței lor, ca și arborele baobab de pildă, sau ca mămicofagul : termeni de dicționar.

Un muzeu poate însemna, administrativ vorbind, o instituție cu ștampilă, personal de serviciu, state de salarii și registru de intrări-ieșiri.

Un muzeu poate fi însă și o pasiune. Un organism la a cărui desvoltare este interesată și societatea. O sursă de bucurii artistice pentru mulți și de griji pentru puțini. Cine urmărește zi cu zi, cu emoție și surprindere, cum, dedesubtul unui fond murdar al unui tablou de curând intrat, specialistul descoperă, prin înlăturarea treptată a culoarei sau stratului suprapus, ca de sub lava timpului vibrația unor trecute vieți, culoarea originară ; cine se îngrijorează pentru reușita unei operații de revivificare a unei pânze secătuite, de de-asupra fibrelor putrede ale căreia culoarea, care a însemnat un paradis în patru laturi, se scorojește și amenință să cadă; cine se străduește să orânduiască unei statui un debit convenabil de lumină, și o poziție care să-i scoată în relief conținutul afectiv și calitățile tehnice; cine însfârșit se chinue pentru găsirea unei modalități de a împăca, într'un ansamblu care să se țină, cadre din epoci și secoli diferite, fragmente din lumi tăiate de abisuri, dar care trebue să sune consonant pe panouri, acela nu mai poate defini un muzeu, chiar când el nu e de cât o miniatură a unui adevărat mare muzeu occidental.

Definiția n'ar sluji însă la nimic : avem de-aface cu o realitate care se oferă cunoașterii, prin nobilul simț al văzului, contra bilet de intrare. („10 lei, elevii și studenții gratis !").

Hall-ul în care este introdus vizitatorul conduce pe o scară — care se vroia monumentală, în intenția arhitectului, — într'o sală centrală, în care pereții ornamentați și luminozitatea scăzută nu permit aproape decât sculptură. Piesele importante sunt două busturi ale lui **Paciurea: Ibsen** și **Pan**, închipuit într'o simbolică fuziune cu trunchiul de copac din coaja striată ca un naiu a căruia iese figura lui de satir bătrân, cu barba segmentată în porțiuni de muschiu vegetal, căruia patina bronzului îi împrumută o neașteptată savoare. Un tors de **Puiu Anastase** și un studiu de d-na **Cosăceanu** le fac **pendant**, la extremitatea marelui tablou a lui **Steriadi**, înfățișând, în mărime naturală o scenă din portul Brăilei, cu hamali turci — mărturie despre o veche manieră a maestrului. Etajul este ,în celelalte încăperi, destinat picturei străine. Colecțiile sunt destul de puțin unitare. Valoarea obiectelor și orânduirea lor armonică te fac însă să uiți aceasta.

Să începem cu sala **Dr. Cantacuzino,** legat al marelui profesor colecționar de artă ,în care un panou întreg etalează secolul XVII—XVIII francez : școala lui **Largillière** și maestrul însuși.

Alături un portret de **Ferdinand Boll,** elevul cel mai bun al lui Rembrandt; ceva mai încolo, o icoană navarro-catalană din sec. XV, cu fond aurit și reliefuri. Portretul unui infante, datorit unui anonim flamand cae poate fi, după factură, **Porbus,** și, tronând într'un centru de panou superbul portret de bătrână a lui **Monticelli.** Foarte aproape, una din rarele uleiuri ale sculptorului **Carpeaux,** autorul vestitului grup al dansului, depe fațada Operei din Paris. Interesantă e o schiță în laviu de **Claudiu Lorrain.**

(Urmare în pag. 2-a)

Credința, esență de viață

Nu cred să existe o atitudine mai comodă decât a necredinței.

Nu mediocra și căldicica lipsă de credință, care te lasă disponibil oricăror chemări din afară, oricăror salturi și aplauze. Acesteia nu i se poate da vreun sens, pentrucă este mai curând lipsă de atitudine.

Mă gândesc însă continuu la resemnare; la finalul acesta dramatic al disperării. Dramatic, pentrucă disperarea este încă viață, chiar dacă ar fi s'o numești agonia ei. Este încă viață, adică: nădejde, căutare, tumult. Ea poate fi rodnică.

Resemnarea este moartea cea mai penibilă, în schimb, a sufletului; împietrirea lui definitivă Ea este stearpă și poartă în ea blestemul pustiului.

Dar și disperarea și resemnarea se întâlnesc undeva; la isvorul lor: ratarea unei realizări sufletești. Numai că faptul acesta germinează uneori și dă accente majore vieții, numind-o disperare; iar alteori omoară. chemându-se resemnare.

Vă gândiți că poate avea mai multă „ținută" resemnarea, adică constanța pe linia unei stele căzute? Nimic nu poate avea „ținută", când este în giulgiu rece, de care semenul tău nu se poate atinge, fără un fior care să-i înghețe spatele.

Că disperarea, căutarea plină de blesteme, poate prinde la un moment dat o nouă stea, în locul celei căzute — poate fi argument pentru descalificarea ei?

Dar nu înseamnă aceasta oare, descoperirea înțelesului esențial al vieții, care este credința?

Nu are oare actul acesta de credință care urmează disperării, un înțeles mai adânc decât chiar al acelor care n'au cunoscut granițele morții? Pentrucă el se proectează mai mult pe fundalul învierii, decât al vieții prime.

Dar credința — pe care o socotim a da sens vieții — nu este ea însăși o formulă comodă? Comodă prin însuși faptul că se înglobează în formulă, adică limitează întinderea căutărilor. Mai mult chiar, nu este ancorarea în credință un fel de moarte, mai curând decât unul de viață?

Iată ceeace nu pot imagina. Credința ea însăși este chin, supunere la canoane, dacă vreți, sau chee pentru eșirea din întunerecul îndoielilor, certitudine pentru despicarea incertitudinilor, — dar în orice caz chin sau dacă nu, nu mai este credință.

Cine nu suferă crezând, cine nu se prăbușește și nu se regăsește iluminat prin credință, cine nu-și simte până și trupul mistuit de febrele credinței — să nu se mai înșele. Nu crede în nimic.

Deaceea credința nici nu este odihnă sau refugiu; de aceea obosește pe unii și dă proporții de mit altora.

Credința nu este comodă; pentrucă o găsești în viață, în centrul vieții. Și viața nu e comodă decât pentru cine vegetează; așa cum credința nu este accesibilă decât celor cari trăesc, celor care se știu vii.

Esență de viață, completă și deplină, capabilă să satisfacă și să umple spiritul cel mai capricios — credința nu simte — prin acest fapt — necesitatea originalității. Dorința de a fi original nu este de altfel, adeseori, decât oboseală a credinței. Cine crede, crede integral. El nu mai aduce nimic, pentrucă se regăsește tot în credință.

Scriind aceasta, mă gândesc la creștinism care a dat înțelesul cel mai dramatic credinței. Și prin ea Vieții și Invierii. Când au simțit credincioșii creștini necesitatea de a adăoga creștinismului „ceva"? Când s'a născut prima erezie, adică prima descoperire a nevoii de a fi original sub bolta creștină? In timpul vieții lui Iisus, atunci când creștinismul era în faza de elaborare? In timpul apostolilor, când totul era încă neclar și confuz? Nu, mai târziu când creștinismul dăduse toate normele sale — deci când dogma nu mai avea nevoia unui adaos. Dar când unul slab din oastea credincioșilor a obosit în credința sa. Și ele s'au înmulțit în măsura în care alți credincioși au obosit ; adică au simțit nevoia de a veni cu ceva nou.

Credința totală exclude acest adaos. Poate că în forma ei perfectă, exclude chiar înțelegerea deplină; pentrucă ea trece deasupra noastră și n'o putem prinde pentru a o duce în laboratorul sărăciei noastre. Pentrucă însuși gestul acestei aduceri la examenul analizei demască oboseală, pe care credința n'o cunoaște.

Aici este de altfel și paradoxul încercării lui Renan care vroia să dea vigoare nouă credinței. Și acesta aducând pe Iisus în laborator, pentru a-l face „de înțeles". Ori, încercând să-l înțeleagă el mai întâi, Renan pierduse el însuși credința adevărată, care este necondiționată. Ca și viața.

Poate absurdă în această dăruire fără limite pe care o cere, dar nimeni nu este, nu poate fi obligat să creadă.

De altfel, este și un act prea grav, pentru a sta la îndemâna oricui. Deaceea poate că mai mult decât oamenii vii, sunt — cantitativ — mai disponibili credinței cei care au cunoscut abisurile disperării. Și care n'au rămas acolo. Dar care iar, sunt foarte puțini.

COSTIN I. MURGESCU

VIAŢA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica muzicală

ALEXANDRU DEMETRIAD

La cursurile de interpretare ţinute de Alfred Cortot la „şcoala normală de muzică din Paris", acum cincisprezece ani, în plinul acelei emulaţii care trimitea în scenă cu forţe sporite atâtea tinere valori, se distingea, mergând până la smulgerea unor nereglementare aplauze din rândurile mulţimii de auditori pe care sala Chopin (Pleyel) o putea abia cuprinde, un tânăr, mai înfrigurat decât toţi, mai vibrant în avânturi, mai setos de a se împărtăşi din bunurile muzicii, mai apt de a o face.

Cadrul acestor focare de înaltă iniţiere îi aducea atât de frumoasă recunoaştere, încât îi impunea chiar să-l depăşească.

La „Erard", la „Pleyel", la „Gaveau" pe estradele de concert ale Parisului, privilegiatul debutant, deabia la vârsta majoratului, trecea în curând fără de oprelişti în marea lume a muzicii, înconjurat de o presă de calde elogii, înscris „din oficiu" printre cele mai însemnate afirmări ale generaţiei lui, acolo unde strânsoarea de talente de prin toate părţile lumii face lupta atât de grea, urcuşul atât de aspru.

L-am aşteptat cu mari nădejdi în ţară. O amplă carieră îi părea destinată.

Ştiam că mediul nostru nu este încă atât de prielnic, atât de organizat, atât de format, propriu zis, pentru a asigura drumuri largi, orizont deschis creatorului, interpretului, cercetătorului, muzical.

Nu cred să fi bănuit însă cineva din cei ce s'au simţit mândri de a asista într'o mare cetate de cultură a lumii la biruinţele unui tânăr artist român, că aproape nimeni nu va afla măcar, în ţară, mulţime de ani, de existenţa lui.

Că, printre sutele de solişti chemaţi de „Filarmonica" să ia parte la concertele ei simfonice, nu va figura niciodată.

Că la atât de rarele recitaluri date, unul la mai mulţi ani, un răsleţit mic public de prieteni şi izolaţi ascultători cu intuiţia lucrului bun, vor fi singurii la care va găsi ecou.

I-am urmărit recitatul dela „Ateneu", Marţi seara şi l-am regăsit, în toată distincţia sobră dar de nobilă flacără interioară a temperamentului său, în precumpănitoare înclinare către spiritualizare. I-am reîntâlnit tot acel dar propriu artistului de rasă de a găsi expresia fără a-şi risipi facultăţile de redare în atâtea direcţii convenţionale, superficiale, nesemnificative dar adesea mai decorative, mai stăruitoare de efecte, mai lesnicios impresionante câte se află în acel purgatoriu de elemente secundare care precedă domeniul artei pure şi a căror rezistenţă nu e înfrântă decât de adevăraţii muzicieni.

Maturizat în concepţie, preferând textele de profunzime, de substanţialitate, rezolvând cu permanent aport de analiză personală complexul lor, desvăluind în acelaş timp o individualitate emotivă de o nuanţă specială, de o structură bine definită, Alexandru Demetriad este în arta românească a pianului o figură de elită, un preţios şi autorizat purtător de cuvânt.

Dramatismul sumbru, dureros, în acelaş timp pasionat şi reculeş, pe care le găseşte pianului în paginile celui mai autentic romantism şi care au atât de intime legături cu firea, temperamentul şi sensibilitatea artistului, ne îndreptăţesc să-i cerem, pentru un viitor pe care îl dorim cât mai apropiat, un recital Chopin-Liszt, făcut credem să le găsească particular de fericite rezonanţe

ROMEO ALEXANDRESCU

DIN CAUZA

abundenţei de material, ne vedem siliţi să amânăm, pentru numărul viitor, cronica celor două bune spectacole prezentate în cursul acestei săptămâni: „Şcoala femeilor" la Teatrul Muncă şi Lumină şi „Lucrezia (nu „Lucrezzia" cum anunţă afişul) Borgia" la Teatrul Naţional.

In ceeace priveşte premierele teatrelor de „gen uşor" „Alhambra" şi „Leonard", lăsăm „revistele de specialitate" să se ocupe de ele.

Documente

A. de HERZ, ACTOR

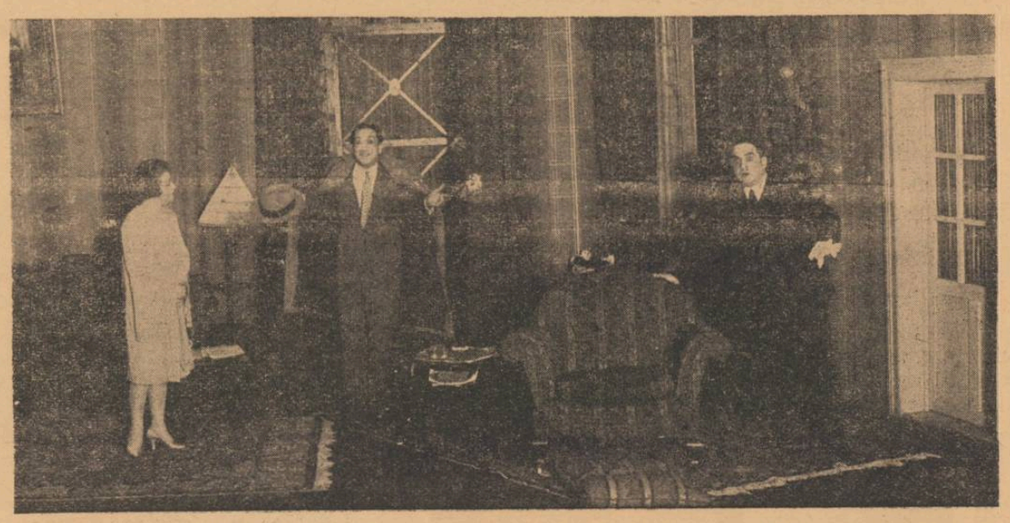

Scenă din „Mărgeluş"

Revenind la direcţia teatrului „Comedia", d. Sică Alexandrescu a anunţat reluarea piesei „Mărgeluş" de A. de Herz.

Va fi o dreptate ce se va face acestei comedii de cuceritoare gingăşie şi de mare umor, una dintre cele mai bune ale autorului „Păiajenului".

Reluarea lui „Mărgeluş" va însemna totdeodată şi o pioasă comemorare a originalei figuri scriitoriceşti a „Baronului", dela a cărui moarte se împlinesc la 10 Martie 1942, şase ani.

Fotografia - document ce-o publicăm cu acest prilej, destăinuie şi o ipostază mai puţin cunoscută a regretatului dramaturg şi ziarist: aceea de *actor*.

Intr'adevăr — ca Shakespeare, Molière, Sacha Guitry şi d. G. Ciprian — a fost şi A. de Herz tentat, adesea, să fie interpretul propriilor sale piese. Iar ce e mai interesant, e că a izbutit cu succes.

A. de Herz a susţinut ca actor, două roluri principale, în două dintre cele mai aplaudate comedii ale sale: *Omul de zăpadă* (într'un turneu) şi *Incurcă-Lume* (la Bucureşti).

Documentul nostru fotografic prezintă un instantaneu din *„Incurcă-Lume"*, jucată în stagiunea 1928—1929, la teatrul Mic, în regia d-lui Sică Alexandrescu.

Obiectivul aparatului a surprins, într'o scenă de mare efect, pe trei dintre principalii interpreţi: d-na *Nelly Caracioni*, d. *Marcel Enescu* şi *A. de Herz*.

Pot fi remarcate, în fotografie, atitudinea şi mimica, foarte sugestive, ale *actorului* A. de Herz.

C

GONG

AUDITORII

neuitatelor conferinţe ale d-lui *Ion Marin Sadoveanu*, începute cândva sub auspiciile grupării *„Poesis"* şi continuate ani dearândul la Teatrul Naţional, vor primi cu bucurie vestea apariţiei primei fascicole din *„Istoria universală a Dramei şi Teatrului"*

Hotărîrea d-lui *Ion Marin Sadoveanu* de a pune la îndemâna cititorului român, rodul unei munci închinată cu dragoste şi sârguinţă teatrului, nu este, credem, numai mărturia unei pasiuni nedesmintite a autorului, ci şi un omagiu îndreptat către mulţimea auditorilor cari i-au urmărit, cu atât interes, conferinţele.

Din mulţimea aceasta, se vor alege desigur cititorii unei cărţi ce s'ar cuveni cercetată de toţi oamenii noştri de cultură şi de toţi artiştii însetaţi să afle, adunate laolaltă, etapele şi semnificaţiile unei arte pe care ei înşişi o slujesc.

Deocamdată, consemnând apariţia celei dintâi fascicole (*Drama şi Teatrul Religios în Evul mediu*), ca o dovadă a preferinţelor autorului pentru epoca în care *„drama şi teatrul religios, transformat neîncetat de puteri din afară, a realizat una din trăsăturile de bază ale unui spirit european"*, ne vom îngădui să afirmăm că această lucrare, atunci când cele 30 de fascicole făgăduite, vor putea fi rânduite cronologic, va justifica orgoliul românesc cu încă un act de prezenţă în cultura universală.

Până atunci, nădăjduim să aflăm în curiozitatea cititorilor de carte români, cea dintâi justificare a efortului autorului şi editurei care şi-a luat sarcina să prezinte întreaga lucrare în condiţii tehnice ireproşabile, cu preţioase reproduceri după stampele şi gravurile timpului evocat în fiecare fascicolă.

INVITAŢIA

Institutului German de Ştiinţă, la a treia conferinţă a d-lui Dr. Günther Spaltmann, *despre* „Literatura dramatică germană contimporană", *înlesneşte oamenilor noştri de teatru un contact direct cu operele celor mai reprezentativi dramaturgi ai Reichului, completând informaţiile celor interesaţi cu sugestii de preţ.*

Activitatea Institutului German de Ştiinţă, se afirmă astfel — sub priceputa conducere a d-lui dr. Ernest Gamillscheg — *şi în domeniul teatral, de cel mai mare folos legăturilor culturale germano-române.*

Iar contribuţia d-lui dr Günther Spaltmann, *la cunoaşterea unor scriitori ca* Ernst Bacmeister, E. G. Kolbenheyer, *sau* Wilhelm von Scholz,—*din a cărui operă dramatică a fost reprezentată şi la noi în anul 1927, turburătoarea piesă* „La întrecere cu umbra" — *se cuvine preţuită, cu deosebire, pentru nouile perspective ce deschide scenelor noastre în preajma alcătuirii repertoriului stagiunei viitoare.*

S. D.

ALEXANDRU BOTEZ
regisor al Teatrului Naţional

Măşti şi reflectoare

INTERLUDIU

...în care e de datoria noastră, deşi cortina a căzut pentru entr' acte, să întoarcem gurile reflectoarelor către ocupanţii fotoliilor — mai înainte ca să-şi fi urnit cărnurile spre ospătărie.

Prinşi în criza situaţiei: între a aplauda şi a răcori cu un sirop intelectual coborît în stomac, spectacolul e dintre cele mai triste, întâlnit doar la un teatru familiar unde cupletul înlesneşte digestia.

Desigur că din partea noastră arătăm curajul — şi nu vrem să fim deloc modeşti! — când ne asumăm acest jos măştile! şi prindem fascicolul biciuitor al luminii pe toţi bărzăunii premierelor. Prea aruncăm tot ponosul în faţa celor de pe scenă, prea le gâfâim în nas îndestularea şi nesimţul — lor, cari au snigura vină de a ne scoate din nepăsare.

Unul dintre ei într'o bună zi mi-a mărturisit, oarecum înciudat, ura lui faţă de spectatorii premierelor. Faţă de cei ajunşi premiere-işti dintr'o obicinuinţă lesne de înţeles, alţii din snobism (sunt cei mai periculoşi!)— iar pemiere-iştilor oficiali doar atenţia care se dă câinilor cari latră la lună.

De unde la începutul carierei timiditatea îl îndemna să facă sluj, cu fiece premieră răbojită, caninii şi-i desgoleşte şi reverenţa s'a schimbat într'un ridicat de coadă agresivă, de ghiare reţinute, ca ale une feline scărpinată acolo unde nu-i place...

Deşi se lasă, se unduieşte la mângâierile spectatorilor de orice fel, Actorul în clipa aplauzelor ajunge patruped — feminizat: o felină cu pretenţia ca să nu fie întăritată. De aceea sala luminată este prinsă în clipa destinderii şi în toată goliciunea deslănţuirii entuziasmului sau schiţarea neaderenţei la emoţie. Actorul nechinuit de lumina rampei face cunoştinţă — dela înălţimea scenei, — cu adversarul prins de data aceasta în flagrant-delict de conştiinţă: să fie spectator cumsecade, snob sau cu favor? Pe lângă avantajul înălţimei, Actorul are de partea lui galeria, care niciodată n'a făcut mult sgomot pentru nimic; galeria care întruchipează paradoxul în materie de aranjament şi clasificare a spectatorilor: poziţia locuită de cei mai necumsecade oameni! Poziţie care deşi nu-i de frunte, este pecetia unui succes — natural când nu-i regizat! — şi din anonimatul unei mansarde ca toate mansardele (cea a Teatrului Naţional este circumcisă: Thalie-le sculptate dintre arcade, poartă în părsteaua lui David!) — *entuziasmul îmbrăcat în haine de lucru gâlgâe până se revarsă deasupra lojilor de rangul 3, 2, 1 — parter şi fotolii de orchestră.*

„Tonul" deci porneşte dela cei mai ponosiţi, dela cei mai nepriveligiaţi spectatori: cei dela galerie. Iar în descrescendo-ul pe care l-am arătat, entuziasmul păleşte ajungând convenţie şi trecere a crizei spre spectacolul din foyer. Aplauzele dacă sunt la lojile de rangul 2, 1 — parter şi fotolii de orchestră nu vizează decât tangenţial pe cei de pe scenă, şi sunt adresate cunoştinţelor care se descopăr pe lumină; face-à-main-urile sunt manevrate de zor; ultima tăietură de rochie e discutată; can-canul se susură la ureche; flirt-ul se prelungeşte pentru pauza viitoare. In foyer se răcoresc inteligenţele înfierbântate şi se discută cu voce tare: „această piesă, chéri(e), am văzut-o la Paris cu o distribuţie încântătoare. Dar nici de comparat!..." (se grăseiază după aptitudini). Intr'un târziu, după ce plasatorii au răguşit invitând premiere-iştii în sală, cortina ridicată, doamne în negru — domni în negru, aşişderi de scrobiţi, îşi scârţâie ostentativ pantofii, trântesc uşile şi-şi orânduesc ţinuta pentru expus. De multe ori corijează în cercul cunoscuţilor din lojă ţinuta lor de pe scenă. Sau sunt neplăcut impresionaţi când cei de pe scenă îi eclipsează oarecum, le aburesc vitrinele...

Un spectacol pe scenă, unul în sală dar!.. Cel din urmă făcut de către public, de către un anumit public spectator, ajuns hărmlaie de câini ştirbi cari muşcă dar nu prind nimic între fălci. Cari doar înbăloşează, murdăresc tot ceeace le trece de vârful nasului. Acestea sunt premierele bucureştene. Premiere în care nu se poate respira; sunt prea pline de ele! Răbufnesc de sub fardul snobismului duhori care înnăbuşă pe singurii curaţi: galeria şi pe acei câini cari latră la lună, pe cronicarii dramatici.

Emoţia dinaintea primului gong al premierei n'a împărtăşit-o, de-acolo, de pe scenă, nici un domn cu frac şi joben, nicio doamnă în negru, şi s'o păstreze o clipă între ei, în lojă?!

Niciun domn cu frac şi joben, nicio doamnă în negru nu s'a gândit că oglinzile din foyer şi loji vor arăta cândva reversul hâd al chipurilor lor de fantoşe?

Atunci...

...câinii vor urla!

N. ALEXANDRESCU-TOSCANI

MUZEUL TOMA STELIAN

(Urmare din pag. I-a)

Sala alăturată, celebră până mai ieri printr'un **Bonifazio Veronese (dei Pitatti)** o „adoraţie a magilor" de curând restaurată, şi printr'o „suzană la baie" de cea mai bună tradiţie veneţiană, poate din şcoala lui **Tizian,** s'a îmbogăţit de curând cu alte, mai mici dar nu mai puţin importante, tablouri mai moderne: un **Corot,** un peisaj marin de **Gustave Courbet,** încă un **Diaz de la Pena,** ale cărui tonuri proaspete au fost cu multă delicateţe chirurgicală revelate de sub galbenul-auriu al unui vernis alterat, şi altele printre care un **Gaspar Poussin** (Duguet).

A treia sală de pictură străină are în centrele panourilor paralele două mari pânze asemănătoare, baroce ambele: una spaniolă din sec. XVII, alta semnată **Pietro Marchesini.** O pânză interesantă este cea atribuită sec. XVII italian, al cărui subiect este luat după o gravură a lui **Luca din Leyda,** reprezentând o judecată a lui Christ.

Două pânze atribuite lui **Salvator Rosa,** o vocaţie a Sf. Eustaţiu şi un minunat peisaj.

Un **Luiz Morales** şi un **Zurbazan,** un **Neefs,** un **Wouwerman** şi un studiu de **Edouard Manet,** alături de o schiţă a lui **Puvis de Chavannes** şi un mic **Delacroix,** umplu restul. O sală deschisă de curând la parter, conţine un **Munkacsy,** un peisaj baroc şi un eventual **Paussin,** alături de un portret semnat **Courbet,** şi câteva piese mai puţin importante (Ménard, Wattelet, Deffreger, etc). Parterul adăposteşte şi vitrinele elegante ale colecţiei **Lenş:** miniaturi porţelanuri şi obiecte de artă aplicată, cu mult gust colectată de boerul Lenş, conte de Moissac, legate Muzeului prin executorii săi testamentari. De aici, vizitatorul se găseşte nehotărît să urce ori să coboare; dealungul scării sunt înşirate în monom ascendent, acuarele şi desene, la popasuri alternate cu sculpturi.

In prima ipoteză, vizitatorul va găsi la subsol o secţie de artă orientală şi extremorientală; ştofe, covoare, ceramică persană, obiecte japoneze de vitrină, mobilă chineză, picturi tibetane, broderii indiene, ţesături nord-africane, etc., unele provenite din legatul d-nei **Stănculeanu,** altele din colecţia **Stălineanu.** Există şi o vitrină cu sculptură **Khmeră,** din **Agkor** şi o vitrină dăruită de muzeul din **Cairo,** cu ceramică veche egipteană. Vitrine de ceramică românească populară şi modernă, datorită d-nei Nora Steriadi, fac trecerea către un climat mai autohton. In acelaş subsol, în vitrinele speciale, luminate interior, în care se găseau anul trecut stampele japoneze din şcoala lui **Hokusai,** anul acesta au fost expuse câteva zeci de desene **Grigorescu,** din toate epocile şi în toate technicele. Este o ilustrare directă a tezei susţinute de d. prof. Oprescu în ultima sa carte, după care lui Grigorescu i se cuvine unul din locurile cele mai importante între desenatorii europeni ai secolului apus. Subsolul adăposteşte încă o suită de desene, româneşti de astădată, începând cu Grigorescu şi Paciurea, artiştii genului acestuia la noi, Petraşcu, Tonitza, Ştefan Popescu, Steriadi, Pallady, Ressu, Cecilia Cutzescu-Storck, Anastase, Stoica, Iordache, Lucia Dem. Bălăcescu terminând cu G. Tomaziu şi Horia Damian, cei mai tineri **maeştri** români. Un panou rezervat desenatorului Paciurea, ţine tovărăşie sculpturilor sale, împrumutate de văduva artistului: câteva himere, celebrul Zeu al războiului, portrete.

Intr'o vitrină, caetele sale de schiţe. Etajul este total rezervat picturii româneşti, realizându-se astfel o dorinţă a publicului amator: un muzeu de artă românească modernă. In felul acesta, Muzeul Toma Stelian îşi defineşte şi rostul funcţional între atâtea muzee cam aşişderea organizate, ale statului.

Muzeul Toma Stelian este astăzi singurul în care vizitatorul îşi poate face o idee globală despre istoria picturii româneşti, dela primii ei paşi sub îndemnul influenţei occidentale ,italiene mai cu seamă şi germane. (pe lângă mulţi pictori şi sculptori streini veniţi în ţările române pe la începutul sec. XIX, influenţa occidentală s'a înrădăcinat la noi prin faptul că primii pictori autohtoni şi-au continuat şcoala, după ucenicia din ţară pe la câte vreun maestru străin, trecând apoi în străinătate, la München, Roma ori (Florenţa) şi până astăzi. Dacă icoane fragmentare ale secolului nouăsprezece români, se mai pot obţine prin alte muzee o viziune încheiată a evoluţiei istorice parcurse de arta românească nu se poate dobândi decât în acest Muzeu, aranjat după nevoile logicei, uneori aproape didactice, pe săli unitare, care reprezintă epoci restrânse din istoria artei româneşti. Preţios prin latura aceasta pedagogică — muzeul este cel mai bun mijloc de instruire a publicului — Muzeul Toma Stelian mai este şi singura colecţie publică, în care se poate avea o imagine justă despre arta contemporană din România, fiind astfel important pentru străinii turişti sau vizitatori oficiali, care vor să cunoască şi latura culturală a ţării. In afară de cele 4 săli consacrate fiecăruia dintre corifeii picturii româneşti, **Aman, Grigorescu, Andrescu, Luchian,** muzeul mai posedă o sală de onoare în care figurează maeştrii, în viaţă: **G. Petraşcu, I. Al. Steriadi, Th. Pallady, N. Dărăscu, Eustaţiu Stoenescu.** Pentru **Ştefan Popescu,** există o sală specială cu lucrări din toate perioadele maestrului. Sălile laterale conţin panouri dedicate d-lor **Bunescu, Camil Ressu,** regretaţilor **Ştefan Dimitrescu** şi **N. N. Tonitză,** pictorilor din generaţia de 40 de ani, ca **D. Ghiaţă, Lucian Grigorescu, H. H. Catargi;** nu sunt neglijaţi nici pictori mai tineri, sau mai puţin definitiv fixaţi în conştinţa publicului Fazele căutării unui artist, interesează tot atât cât realizările sale finale. Aşa se explică dece, păstrându-se viu, muzeul Toma Stelian face la fiecare Salon Oficial sau expoziţie colectivă, achiziţii noui, ca şi la expoziţiile individuale ori de grup. O sală a nouilor achiziţii prezintă publicului piesele care vor intra apoi, definitiv, în sălile respective. Parcurgându-le succesiv, sălile elegantului muzeu, tapetat cu pânză de sac de culoarea neutră care convine cel mai bine reliefării tonurilor din cadre, parchetat şi prevăzut cu o mobilă sobră şi geometrică, acordată perfect cu linearitatea şi ritmurile calme ale încăperilor, dau iluzia continuă a unui muzeu occidental. Prezentarea rarefiată a tablourilor, pe un rând sau două, la înălţimea privirii numai, lipsa de aglomerare, (atât de supărătoare în celelalte muzee româneşti), izolarea fiecărei opere în spaţiul ei propriu, sunt cerinţe psihologice ale oricărei expoziţii care vrea să fie bine privită. Aceasta trebuie cu atât mai mult scoasă în evidenţă cu cât nu dintr'o indigenţă a operelor, ci din cunoaşterea legilor contemplaţiei artistice, panourile au evitat supraîncărcarea. Depozitul sistematic al muzeului — o altă inovaţie modernă perfect pusă la punct, geme de lucrări care ar putea fi expuse cu succes. La fel mapele cu gravuri şi desene, care n'ar avea sorţi să fie văzute de public, decât în cazul când un local nou, anume construit şi ţinând seama de toate normele muzeografiei moderne ,ar fi construit în parcul ce înconjură clădirea actuală dela şosea. Este un material care, în împrejurările actuale, rămâne nevalorificat, din lipsă de spaţiu, dar care ar prinde bine educaţiei artistice a publicului nostru. Direcţiunea rezolvă momentan problema variând continuu aranjamentul muzeului, făcând să se succeadă, pe lângă piesele esenţiale, materialul divers. Este însă cu atât mai greu, cu cât nu sunt singurele schimbări impuse de împrejurări. Intâi alarmele războiului şi necesitatea de a duce preţiosul material la un adăpost mai sigur, mai târziu cutremurul care a deteriorat clădirea, au necesitat împachetări şi despachetări, trudnice, având în vedere fragilitatea şi valoarea obiectelor.

Localul renovat şi adaptat mai bine nevoilor unei expoziţii permanente, este un dar al cutremurului şi al tenacităţii direcţiunei. Astăzi avem un muzeu european de pictură românească, datorită unui român de concepţie şi energie europeană. Profesorul G. Oprescu s'a identificat cu opera sa, până într'atât încât să considere ca un suprem ţel al vieţii sale, clădirea unei pinacoteci româneşti şi utilarea ei cu tot ce lipseşte micului dar strălucitului muzeu de astăzi.

In România se poate face treabă. Şcoala noastră de pictură o dovedeşte. Superioritatea ei asupra publicului, de un nivel încă mediocru, duce însă la situaţii paradoxale. Pentru valorificarea eforturilor celor care au muncesc astăzi pentru o artă **românească,** este nevoie de un public educat. Existenţa lui, depinde de instrucţia artistică obţinută în muzee. Iată dece se impune crearea unor condiţii prielnice acestei educaţii. Iniţiativa particulară a făcut din Muzeul Toma Stelian un organism viu. Iniţiativa statului va trebui să-i confere posibilităţi de desvoltare şi permanenţă.

ION FRUNZETTI

In numărul viitor, vom începe publicarea romanului

Amestecul lui Ahasuerus Benoni

de AUREL ŞTEFĂNESCU

Inplinind 50 ani de apariţie

„VESELIA"

din 12 Martie apare într'un număr festiv de 64 pagini în culori, cu colaborarea celor mai de seamă humorişti români şi străini

Despre romantismul eminescian

(Urmare din pagina I-a)

Pe dealtă parte, în ceeace priveşte literatura, poetul îşi hrăneşte geniul creiator, cu tot ce găseşte mai fantastic. D. I. M. Raşcu a dovedit foarte documentat, frecventa lectură din Theofile Gautier a poetului român, ba, chiar şi influenţa, în ceeace priveşte tehnica. (Revista „Indreptar" 1929).

Cum mai poate explica, oare, „momentul istoric" sau „ambianţa coexistentă" romantismul eminescian, evadarea din realitate a marelui liric, când întreaga gândire şi simţire europeană căuta cu sete concretul, sătulă de vechile năluci ale romantismului, care mai apăreau încă pe ici, pe colo? Acest anacronism, existent, nu numai în opera poetului, dar şi în isvoarele lui de inspiraţie?

Nu vom căuta să stabilim aici cauzele acestei nepotriviri; ele există în conformaţia însăşi a poetului şi, mai presus de toate, în structura sa temperamentală.

Este un motiv indispensabil, nu numai cercetătorului, care năzueşte o aprofundare cât mai completă a operei lui Mihai Eminescu, dar şi celuia care urmăreşte sintetizarea desăvârşită a personalităţii genialului poet.

Poate că, din acest ultim punct de vedere cel ce reprezintă, până acum, culmea poeziei româneşti — creind drumuri noui şi nemergând pe acelea care-l aşteptau — apare şi mai mult o personalitate, în sensul eroicului carlyleian.

CONSTANTIN STELIAN

DOESII

de EMIL BOTTA

DOAMNA SEARĂ

Mă duce dorul către umbre iară,
străbune codru, vechiul meu Alcide,
cu gure dulci m'au sărutat silfide,
m'a prins în plasa ei plăcuta seară.

Nu's astre 'n cer câte visez iubi,
nu-i noapte atâta câtă ard să port,
departe's, vai, de al veşniciei cort ;
în umbra lui regească vrere-aşi fi !

Veste s'a dus că nu mai suntem tineri,
cărăm cu noi al bătrâneţii pas...
Din focul clipei stinse ce-a rămas ?
Lacrime doar, ce's partea crudei Vineri.

Mă duce dorul către umbre iară,
străbune codru, vechiul meu Alcide.
In poartă bat şi mă omor : deschide !
Nu te cunosc, îmi spune Doamna Seară.

DINTR'O IARNĂ

Unde-mi urlă viscolul prin codri
ca doar să-l audă Crăciun bătrânul !
Unde-mi bate viscolul prin codri...
E Molda poate ce-şi chiamă stăpânul.

Nu ştiu, nu ştiu : îngeri aud,
intonând hölderliamul acord,
nu ştiu : satane aud
a iernilor goarnă grozavă spre Nord.

La urma urmelor fie ce-ar fi ;
scheletica lună pe cer a lucit,
a tins către mine un braţ prăpădit.
O, la urma urmelor fie ce-ar fi !

MIRELE FERMECAT

Nalt, înalt, luminat,
Mirele fermecat
se arată în pervazele nopţii lăute.
De lance mâinile străbătute
către tine, iubită, le poartă.
E nalt, înalt, luminat,
Mirele mult întristat ;
chipu-i descarcă jupiterica rază
om de abia poate să-l vază.
Ai, fântânele nopţii se închid,
ai, se ridică spaimele, zid.
Clipeşte, luno, clipeşte,
zidul de piatră de-mi risipeşte.
Nalt, înalt, luminat,
e Mirele fermecat,
cu ochi clocotiţi
de cioare scobiţi,
cu brâuleţ de ceaţă,
cu ciuboţele de ghiaţă,
cuşmă'n cap, de stele,
stele, dulci misterii,
se scutur ca merii
la sărutul verii.

CĂTRE FANTASIO

Spune columbă senină,
plutitoare printre vii colonade,
unde mi-e frumoasa Elena
tâlhărita bărbatei Troade ?

A fost lăsat să-i piară
alb roza ei cunună ?
Spune, spune-mi Fantasio,
de o Elenă, a Troadei nebună.

Şi încă mai spune-mi de Isoldele stele,
lungă-i calea până la ele ?
Despre încântatele nopţii mijloace şi laturi,
spune, spune-mi până mă saturi.

Mă du la cetatea robită 'n ruine
Fantasio, acela ce-mi dai,
după geruri şi somn, trandafirii,
pătimaşele roze de Mai.

Pe aleea visată ca'n Dante să trecem,
prin palatul pădurii, prin vuindele-i sale...
Ah, arcaşe Fantasio, răpune-mi columba
cu săgeţile tale.

ODATĂ CA NICIODATĂ

Vai, sărăcuţul Cupar
care turna
în cupele de chihlimbar,
esenţele nopţii !
Fetele noastre cucuete
erau deşuchiate şi bete
deşi ce nobile nume purtau...
O evoc pe Stella,
damicela Stella
şi pe cealaltă,
o coţofană
aleasă pe sprinceană,
bursuca, voinica,
dama Metafizica.
De sete când aiurau, rumeoare,
semne făceau :
toarnă Cupare !
Şi Cuparul venea,
demn, taciturn, cu aerul său de astrucat.
O, părea un mort, un aristocrat,
printre fetele din curiosul palat.
Şi era să uit :
mai avea Cuparul cinci feciori,
cinci umbre livide. Pela cântători
piereau în pivniţi să aducă vinul,
paradisiacul, vinul divinul.
Dar într'o noapte
n'au mai venit...
O, ciudata noapte pe loc s'a topit !
In cerul negru ardeau cinci sori,
în cătrănitul cer, în fundul Tartarului :
erau cinci feciori,
tuscincii feciori ai Cuparului.
Şi, mai sus, ducea luna pe umeri
cum duce măgăruşul samarul,
însuşi Cuparul.
O, de frica spamei care mă lua
încălecat-am în fugă pe o şea.

MARIONETA

Era una Marioneta
pentru care noi suspinam,
una, în cer, Marioneta
pe care noi o visam.
Şi stelele, vârfuri cu dor,
cu dorurile noastre făceau cor
şi luna, clara, oprise careta :
saltă, saltă Marioneta !
Dece Dumnezeule oare,
în hilarul danţ al paiaţei de lemn,
ai sădit absoluta, ireala splendoare ?
Ah, strigam, strigam ca pierduţii,
aruncând în arenă bumbii, marota, boneta :
saltă, saltă Marioneta !
Sufletul ei în lemn se munceşte,
de asprele coapse, de piept, se loveşte,
articulaţiile sunt de lemn,
totul e densitate şi corp ;
dar ce ireală e Marioneta
prezicătoarea nonexistenţei...
Şi arhaicul circ, umila baracă,
linse de valuri se pleacă,
se afundă jumătate în vis.
Ah, striga Primăvara,
se ruga violeta :
Saltă, saltă Marioneta !

NERVAL

E noaptea mai albastră ca oricând
în intermundii, prin tăcutul regat.
Ah, o umbră trece valsând,
sau tu eşti, Gérard, spânzurat ?

Şi trec printre stele într'una perechi,
stele uimind, luând stelelor graiul...

Lui Emil Giurgiucă

Noi, lupii din Argos, plutim
pe Silentium, luntrea ca paiul.

Şoaptă ce eşti ! Dar te-am auzit :
...Suntem sătui de lumini şi de claruri,
de frumuseţea care ne-a împietrit.
Nouă, marinarilor din anticul mit,
ne e dor de glume, de jocuri, de zaruri...

Şi marea ce copii ne socoate,
aruncă din funduri tritonii şi monştrii drept daruri :
Implinite vi's placul şi voile toate,
iată glume şi jocuri şi zaruri.

DRUMUL

Drumule de pulbere plin,
frunte'n cer, coperită de laur,
Drumule colindat de aştri giganţi,
de Scorpion, Capricorn şi de Taur,
Pelerin ce aduci peste ţară
nopţile mari, minunate,
lactee căile tale,
hieroglifele pe veci ferecate,
unde e Raiul, Drumule Sfânt,
de-mi sună, rapsodul, aproape, aproape,
ca în eolienele harfe
vântul, seraficul vânt ?
„Drept înainte,
a spus fantastul acela, Drumul fierbinte,
dincolo de a stelelor clae,
dincolo de a lumii văpae,
acolo unde se'mbat,
de un dor nesecat,
fraţior cu sor,
de luciferianul, rău dor,
afla-l-vei Raiul acolo. Drept înainte !"
Ca gladiatorii în circuri
imploram graţia stelelor :
Clemenţă Demonicelor,
Drumul e lung,
la poarta lui când, Mare Doamne, s'ajung ?
Departe e Raiul, drept înainte
şi până la el,
Caribdele reci, lătrătoarele Scylle,
vor sufla,
vorbite să mă stingă cu zile.

CUVINTE

Spus-am stelelor : sunteţi frumoase
şi vă stă bine aşa.
E o haină scumpă liniştea,
sunteţi foarte, foarte frumoase.

Ascultaţi-mi rugăciunile,
voi înghemţatelor în brumosul halo !
Dar tremurătoare vi's buzele
şi lacrima, lacrima, o !

Miluiţi cu zâmbetul vostru
pe cel nepoftit la solemnitate,
dăruiţi-mă cu liniştea voastră,
aulice stele, misterioase armate...

INVINSUL

Cu silve şi ode cercat-am
să ispitesc fermecata Natură.
Ca un Don Juan am cântat
madrigale
şi câte'n lună şi'n soare, nimicuri,
şi, din când în când,adevărurile şi cruzimile mele.
Dar anii lumină, anii trecură,
acumu's cu Maturitatea sub acelaş acoperământ,
Mizantropia dulceţuri amare-mi serveşte.
O, cu frica'n oase ca nu cumva
să mă alunge amfitrionii,
cu frica stau.
Tot mândre's, Doamne, stelele
şi îngerii neclintiţi în străvechile cadre,
Tăcere, Durere şi frate-său Dorul, mezinul,
tot neclintiţi ca biete cătanele, ţepeni.
Mormăe în mine, acuma, un altul
şi-mi vântură ca bătrânii cenuşa din vatră,
altul mi-a luat locul şi altul se'ndreaptă
în oftări spre tainice ţeluri.
Şi e surd şi e orb : nu răspunde
la chemarea din tipsii de argint a pădurii. Nu cunoaşte
cel vrăjit dute-vino al stelei în spaţii.
(„Dropie, dropie
vremea ţi-se apropie",
spun la ţară ai noştri)
Dar la fel de nebun ca odată pot fi,
aceeaşi nepace-i în spiritul meu,
aceeaşi beţie de alt'datată.
O, nu mă părăsi niciodată,
nu-ţi lua ziua bună ţela mine
jucătorule spirit al undei undine,
spirite bântuit de nepace.

Concepţia de artă la Dostoievski

Intre felul cum este creată opera lui Dostoievski şi între crezul său estetic există, după cum era şi de aşteptat, o perfectă şi legitimă identitate. S'ar putea spune chiar că, în formularea ideilor sale despre artă, Dostoievski se lasă condus nu atât după cele ce simţul său critic i-ar putea indica în operile altor scriitori, ci după cele ce găseşte, în propriile sale creaţiuni.

Despre un sistem estetic, clădit pe baze ştiinţifice, nu poate fi vorba la Dostoievski. El îşi emite ideile de-alungul a numeroase articole, dintre care Ce este arta şi Câteva păreri asupra literaturii ruse *sunt cele mai importante* [1]).

Partizan al frumosului pur, Dostoievski este contra artei cu tendinţă. Adepţii acesteia din urmă greşesc când afirmă că societatea, şi odată cu ea umanitatea, s'ar putea sluji şi îndrepta cu opere create ad-hoc. Arta nu cunoaşte bariere şi inspiraţia adevărată are nevoie de libertate. Ceva mai mult, cu cât o mişcare

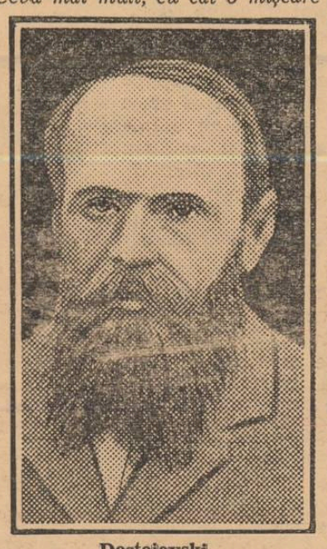

Dostoievski

literară se desvoltă într'un mediu de libertate absolută, cu atât ea va fi mai folositoare societăţii respective.

Dar ce este arta şi ce se 'nţelege prin libertate absolută ?

Arta — crede Dostoievski — este pentru om o necesitate, indefinibilă în esenţa ei, fără de care viaţa noastră n'ar fi posibilă. După cum foamea provoacă turburări în organismul nostru, tot aşa lipsa de artă anemiază sufletul. Omul aspiră către frumuseţe, o descoperă şi-o acceptă fără alte condiţii decât aceea că e frumoasă. Admiraţia noastră pentru frumuseţe merge până la idolatrie. Deşi adânc imperioasă, nevoia de artă nu apare permanent. Ea se face simţită mai ales atunci când viaţa noastră este în desacord cu realitatea. In astfel de momente, sufletul omului suspină după linişte şi armonie. Odată descoperite, fiinţa umană tânjeşte după noi leacuri izbăvitoare. Urmează — alternativ— faze de bucurie şi tristeţe, după cum liniştea şi armonia sunt sau nu prezente. In timpul acestei desfăşurări în zigzaguri, sensul comun al artei dispare. Pentru a fi din nou mişcat, sufletul omenesc are acum nevoie de ceva excepţional. Acest ceva excepţional se obţine numai prin sfinţenie. Cum însă sfinţenia nu există decât în stare ideală, arta, şi odată cu ea societatea, trebue să tindă mereu spre mai bine, influenţându-se reciproc.

Ajuns aci, Dostoievski se găsea de fapt în lumea lui literară. Starețul Zossima nu propăvăduia altfel de idei angelicului Alioşa. Rămâne să vedem mai bine ce este frumosul obţinut prin sfinţenie.

Frumosul de care vorbeşte Dostoievski întruneşte în el trei calităţi: e normal, sfânt şi, pe deasupra, sublim. Normal, fiindcă trebue să animeze viaţa nu împingând-o dincolo de făgaşul lui obişnuit, ci consolidând-o în ce are ea mai firesc, sfânt, fiindcă trebue să fie încărcat cu puteri purificatorii, şi sublim, fiindcă trebue să întreacă prin vrajă şi fiori tot ce mintea noastră poate născoci.

Omenirea, cu aşezările ei actuale, nu poate fi însă propice unui atare frumos. Numai o societate profund creştină — pentru Dostoievski izvorul sfinţeniei nu poate fi altul decât ortodoxismul — e în stare să ofere desvoltarea artei visate de marele romancier. Aşa fiind, concepţia lui Dostoievski rămâne mai mult un ideal. In sânul ei, libertatea de a scri — fie ea chiar absolută — nu mai e un pericol: într'o societate sfântă, ce alte nume ar mai putea întina arta?

Trebue să mai menţionăm că, în afară de cele de mai sus, arta întrevăzută de Dostoievski trebuie să mai fie şi realistă. Asupra acestui caracter — izvorul romanelor sale — el insistă foarte mult. Talentul, spune creatorul lui Ivan Karamazov, e dat scriitorului pentru a impresiona. Poţi să cunoşti un lucru foarte bine, să-l vezi producându-se de zeci şi sute de ori, şi totuşi, transpus în artă, să-şi piardă din puterea lui de a emoţiona. Esenţialul e — conchide fără alte explicaţii Dostoievski— să scrii bine. Dacă afirmaţia ar veni din partea altui scriitor, poate că nu i-am acorda atâta importanţă. Dar Dostoievski nu

jonglează cu definiţiile şi un cuvânt de al său atârnă cât zece de ale altora. Să scrii bine — iată la ce se rezumă îndemnul şi mărturisirea celui mai realist dintre romancierii lumii. Nu înfloriturі de stil şi nici episoade de prisos, ci viaţă, cât mai multă viaţă. Ca'n Crimă şi Pedeapsă, *ca'n* Fraţii Karamazov, *ca'n* Idiotul....

Este posibilă arta propăvăduită de Dostoievski ?

Ţinând seama de cele scrise de el însuşi, putem răspunde că da. Insă ideile lui Dostoieski ne par emise nu pentru a da roade practice, ci pentru a-i lămuri gigantica operă. Vorbind de artă, el s'a avut totdeauna ca exemplu pe sine. Deaceea, influenţa lui s'a manifestat şi se va manifesta nu prin ideile sale estetice, ci exclusiv prin operă, unde de fapt se găsesc şi realizate.

VLADIMIR DOGARU

1) Vezi *Journal d'un écrivain*, traduit du russe par Jean Chuzeville, Paris, 1938.

CERNAUŢI, VECHI TÂRG MOLDOVENESC ŞI ORAŞ CARE INCEPE

CERNĂUŢUL PURTA SUMAN ŞI IŢARI

Cernăuţul purta suman şi iţari când s'a născut la vadul Prutului, şi joben şi frac în ajunul cutropirii celei din urmă de către puhoaiele de tovarăşi ai noului Pugaciev.

Şi Cernăuţul sângera de sub inimă şi din rămile răstigniriĭ când l-au mântuit de pătimiri oştile crucii.

I s'a împlinit oare destinul?

Mai are de zis ceva acest fost târg de samsari prin vama căruia s'au scurs bogăţii fantastice şi 'n cafenelele şi localurile anume tăinuite ale căruia se încheiau, dintr'un clipit de ochi şi cu o complice strângere de mână, afaceri de zeci şi sute de milioane în valutele cele mai forte ale lumii?

Târgul acesta nu mai are nimic de spus. A fost cântărit şi judecat. Ochii destinului cari pătrund toate inimile, până şi cele mai întunecate, i-au văzut păcatul şi l-au vindecat de el.

Nu! Cernăuţul acesta a fost şi nu mai este. Şi-a cheltuit toate şuşotelile şi nu mai are nici un cuvânt de adăogat.

Jobenul şi fracul în cari cobora în stradă, cu cartea de rugăciuni subsuară, învelită 'n pluş şi mătasă, îi fâlfâie, în bătaia vântului celei din urmă zile lungi, lugubru ca zdrenţele mortului păstrat prea mult printre vii.

Cernăuţul acesta a iubit numai aurul şi argintul şi a crezut că nu are nici o îndatorire faţă de rădăcina înăbuşită de sub el. De fapt nici nu avea vreo legătură cu răbdătoarea şi trainica rădăcină.

Cernăuţul acesta, de până la a doua-i desrobire, ademenea fiicele frumoase ale neamurilor şi le vindea, peste mări şi ţări, în murdare robii.

Ce legătură de inimă şi suflet aveau „Cernăuţenii" la cari ne gândim, cu neamurile numite de ei astfel?

CEL NĂSCUT SUB BINECUVÂNTAREA URSITOARELOR AUTOHTONE

Şi, totuşi, odată cu 1918 şi din ce în ce mai accentuat, dară nici până atunci fără de vlagă, adevăratul Cernăuţi, cel născut sub binecuvântarea ursitoarelor autohtone, îşi clădea, tăcut şi încrezător în ziua de mâine, lăcaşurile văzute şi nevăzute, — cele de zid şi urzeală pământească şi cele limpezite din însuşi visul foarte drag al sufletului.

Ceeace fusese, la început, chilie de pregătire a clerului român ortodox, se făcu aulă universitară.

Ceeace, din mărinimie şi cu trudă şi cheltuială, a fost incintă de crez şi grai românesc, deveni măreţ palat cultural.

Ceeace, nu diletantism al cuiva, ci oficiere conştientă întru lauda verbului românesc, fusese modestă, dar întru nimic cabotină, interpretare a lui Barbu Lăutaru, se văzu teatru şi operă.

CE I-A LIPSIT CERNĂUŢULUI?

I-a lipsit, Cernăuţului, totuşi, liniştea altor cetăţi şi i-a lipsit zbuciumul celorlalte oraşe româneşti. Sau, mai bine zis, Cernăuţul a fost zbuciumat, cu sau fără voia lui, unde şi când nu trebuia, şi molcum, vrând nevrând, oridecâteori şi oriunde nu trebuia.

Sucevii i-au rămas, păstrate peste veacuri, glorie vech.. Iaşul a fost şi a rămas capitală a Moldovei, atât în plan politic, cât şi în cel spiritual. Craiova e oraşul banilor. Pe dealul Feleacului şi prin Cluj trecură, străluci cind ca răsăritul, carele lui Avram Iancu. Sibiul şi Braşovul şi Timişoara au dăinuit, de totdeauna, cu luminile lor. In Chişinău suferise românismul şi un mare poet, — deşi al duşmanilor noştri de azi, — nefericitul Puşchin. Galaţii şi Brăila îşi au cântecul şi radele, poveştile şi mediul din care a ţâşnit geniul lui Panait Istrati. Târgovişte e oraş voevodal şi Constanţa, plămânul nostru deschis către orizonturile globului, precum Bucureştii, creer sălădat de apele Dâmboviţei, rămâne „micul Paris" al păstorului Bucur.

Dar Cernăuţul?

Da, —e şi Cernăuţul ceva. In Cernăuţi a fost elev Eminescu şi în Cernăuţi arde, reaprinsă, făclia cea mai dinspre miazănoapte a latinităţii..

Câtă melancolie şi câtă aşteptare între aceste două dovezi luate la întâmplare ale înrădăcinării noastre în glia românească de pe amândouă malurile Prutului!...

DINTR'UN CAIET CU INSEMNĂRI

Deschid un caiet cu însemnări, regăsit după retragerea bolşevicilor şi-l frunzăresc.

A fost într'o zi de ploaie şi frig, — cu mulţi ani în urmă. Aşteptam, la Societatea academică „Junimea", vizita d-lui Rebreanu. Am avut cinstea să-l aduc personal de la Naţionalul nostru unde ţinuse, invitat de d. Victor Ion Popa, o conferinţă frumoasă ca înseşi colindele Moldovei şi ale Bucovinei.

FRAŢII IONEL ŞI PĂSTOREL TEODOREANU

Intr'o întomnare, mult mai târziu, dar la fel de ploioasă, minunaţii Ionel şi Păstorel Teodoreanu împărţiseră manifste albe printre intelectualii şi studenţii români din Cernăuţi, manifeste albe dar cu un vârtos şi negru protest împotriva celor ce nu au găsit de cuviinţă să facă loc, pe scena teatrului naţional cernăuţean, unei piese de Alecsandri.

In seara aceleeaşi zile însă, cel ce scrisese „Uliţa copilăriei" îşi mărturisea păreri de rău că nu poate îmbrăţişa, ca pe un buchet de tufănele, pe toţi spectatorii prezenţi în sală, spre a-i săruta pe amândoi obrajii.. Şi mai mărturisea d. Ionel Teodoreanu, că vede, mijind chiar aici, în Cernăuţul nesocotit, vraja unei lumini care va lumina multe plaiuri mâine...

Dar câte cuvinte frumoase nu ţi le spune Ionel Teodoreanu când îţi sechestrează atenţia şi auzul şi nu-ţi dai seama că au trecut două şi trei ore decând îl asculţi şi-ţi pare că minunatul concert de cuvinte se termină.

INDEMNUL D-LUI NICHIFOR CRAINIC

Şi tot într'o zi umedă, dar de împrimăvărare ne-a vizitat poetul „Şesurilor Natale". L-au primit, de astădată, la sediul **„Societăţii** lor, scriitorii bucovineni.

Grav, dar cu vorbe pline de adânc duh românesc şi ortodox, poetul, gânditorul şi profesorul Nichifor Crainic ne-a îndemnat să stăruim pe calea începută şi a accentuat asupra rolului cultural creştin şi românesc ce-i revine, cu deosebire, acestui Cernăuţi nou care se ridică, mândru ca un flăcău bucovinean, împotriva a tot ce nu e creştin şi românesc. „E, poate, menirea Cernăuţului, mic babilon de graiuri, să mlădieze, mai curat şi mai sincer, mai proaspăt şi mai profund, trecând-o prin focul unor simţiri încă nerealizate, limba românească. Cernăuţul, faimos centru de învăţătură ortodoxă, are toţi sorţii să devină un la fel de vestit centru de înaltă învăţătură în genere".

Desigur, profesorul Nichifor Crainic ne-a atras atenţia şi asupra multiplelor primejdii cari pasc, deobiceiu, bunele începuturi, şi, în special asupra pericolului care zace în exagerările de tot felul.

Dar Cernăuţul?

GALA GALACTION ŞI PATRIARHUL MIRON

Odată, la Roma, am vorbit cu Gala Galaction numai despre Cernăuţi, iar mai târziu, într'o serie de pompoase vizite pe la mânăstirile bucovinene, cu Patriarhul Miron Cristea. Tolstoianul Gala Galaction, purtându-şi dârz cismele pe căldura estivală care dădea incandescenţe până şi palmierilor din parcul Pincio, îşi aducea aminte de anii cari au fost, aureolând, cu o ciudată magie a cuvintelor şi gesturilor, zidurile Seminarului Teologic şi evocând figurile marilor săi dascăli. Intreg Cernăuţul nu era, pentru el, vrăjitorul, decât Seminarul, acel „Ierusalim duhovnicesc eminamente creştin" în jurul căruia foiau caftanele jidovului răţăcitor până 'n ziua izbăvirii lui de păcat...

Dar Cernăuţul?

Nici Patriarhul nu-i vedea fizionomia evocând, în sala de mese a Sfintei Mânăstiri Putna, zilele cele mai romantice din propria sa primăvară.

CERNĂUŢUL — ECRAN CENUŞIU

Cernăuţul rămâne, deci, pe un plan neglijat, — ca un simplu ecran cenuşiu, — ca o dimensiune neutră, — ca o lespede pe care calci fără a te sinchisi de ea, căci nu e pământ care să te frigă sau să te lege.

Nimic caracteristic, — nimic specific local, nimic bătător la ochi în afară poate de dute-vino-ul evreesc, n'a impresionat retina altor trecători, prin Cernăuţul punct de oprire sau punct de trecere.

D. Ormesson, fostul ministru al Franţei la Bucureşti, pe care l-am condus într'un voiaj prin Bucovina, ajungând la Cernăuţi şi văzându-l, nu m'a întrebat nimic, deşi Bucovina propriu zisă îi solicita, la tot pasul, curiozitatea şi dorul de documentare.

D-nii John Walter, senior şi junior, dela Times, pe cari i-am purtat prin partea de nord a aceleeaşi Bucovine, ajungând la Cernăuţi, s'au mulţumit să facă o plimbare pe jos, pentru a lua aer, întrebându-mă doar de locul unde se găseşte templul evreesc şi Reşedinţa metropolitană, — deşi la tot pasul şi cu toată firea calmă a englezilor, se interesau de civilizaţia şi naţionalitatea populaţiei de dincolo de Prut. La fel toţi conferenţiarii şi ziariştii cari ne-au vizitat până în preajma anului 1939.

D. ION PILLAT ŞI SOBRIETATEA CERNAUŢENILOR

Dar să-i lăsăm pe streini şi să ne întoarcem la scriitorii noştri.

Poetul care mi-a vorbit cel mai frumos despre capitala Bucovinei este d. Ion Pillat.

Interesându-se, cu o rară dragoste, de tot ce e tineresc în producţia noastră literară, cântăreţul Miorcanilor şi al priveliştilor de pe Argeş în sus, s'a interesat şi de zarzărul înflorit din grădina junimiştilor, iconarilor şi arborosenilor cernăuţeni. Nu există nume de tânăr poet bucovinean pe care d-sa să nu-l cunoască şi nu există poezie bună a vreunui condeier cernăuţean pe care să nu o cunoască. Totuşi şi d. Pillat, — cel puţin aceasta e impresia subsemnatului, nu a reuşit să caracterizeze atmosfera propriu zisă, citadină, a oraşului pe care d. Mircea Streinul spre exemplu o vede înnegurată.

Un lucru l-a remarcat însă d. Pillat: E ceva, în acest oraş, ce te face să fii sobru. „Văd că unii dintre voi numesc „goticism" sau chiar „gotic moldovenesc" sentimentele

Ion Pillat

şi atitudinile ce rezultă din atmosfera generală a Cernăuţului. Eu unul cred mai curând că toate acestea se datoresc unui complex de educaţie..."

Dar unde-i faţa clar desenată a Crenăuţului?

CERNAUŢUL TARG MOLDOVENESC

Aşezările omeneşti sunt fiinţe vii. Dacă, deci, la un moment dat manifestă semne de înstrăinare, semne de abatere dela legile lor firesti de evoluţie, e necesar să cercetăm îmbolnăvirea. Şi, din acest punct de vedere, suferinţa oraşului de pe Prut poate fi uşor diagnosticată: Cernăuţul s'a născut târg moldovenesc dar, situat la răscruci geografice vitrege, a suportat aluviuni etnice eterogene cari, parazitând tulpina autohtonă i-au paralizat multă vreme, mişcările de apărare. De aceea ochiul nespecializat în a scruta adâncurile nu i-a putut vedea adevăratul obraz, de aceea urechea nedeprinsă cu ascultarea bătăilor inimii nu i-a putut auzi gemetele înnăbuşite dar pururi româneşti, de aceea nimic nu-l atrăgea pe trecătorul ocazional şi de aceea şi bucovinenii crescuţi în capitala Bucovinei mai poartă, apăsată pe suflet, pecetea gravităţii şi a sobrietăţii, — gravitate şi sobrietate care a putut fi înţeleasă şi ca un fel de temeinicie aparte.

DELA 1918 INCOACE

Abea cu 1918 încoace şi până în ziua de azi, — afară de bezna anului bolşevic, — Cernăuţul şi-a marcat, tot mai răzvedit, prezenţa în concertul cugetării şi simţirii româneşti.

Dar, din acest punct de vedere, procesul s'a petrecut printr'un fel de răsturnare a brazdei şi printr'un fel de adâncire a fântânilor cari mai legau tărâmul celălalt, cu adevărat românesc, cu straturile proaspăt altoite pe trunchiul curăţit de licheni şi omidă.

Ori, din acest punct de vedere, „băieţii", chemaţi şi îndrumaţi mai întâiu, de d. profesor Ion I. Nistor, directorul Junimii Literare, cât şi tinerii admişi în altarul voinicului Făt Frumos al d-lui profesor Leca Morariu, au făcut mai mult pentru „popularizarea" Cernăuţului decât întreaga şi întru nimic neglijabila operă edilitară şi propagandistică a tuturor conducătorilor municipiului nostru nordic.

Continuând opera dârză şi neaoşă a unor predecesori ca Iraclie Porumbescu, C. Morariu, T. Robeanu, Constantin Berariu, G. Rotică, spre a numi numai pe cei mai de seamă scriitori bucovineni realizaţi până la Unirea în 1918, „băieţii" au pus accentul pe un fel de „bucovinism" neregionalist, iar unii dintre ei, cum e poetul şi romancierul Mircea Streinul, dedicând Cernăuţului deadreptul pagini ditirambice.

JUNIMIŞTII, ICONARII, ARBOROSENII, ETC.

Junimişti sau iconari, arboroseni sau invocând alte divinităţi, scriitorii N. Tcaciuc Albu, George Voevidca, Mircea Streinul, Julian Vesper, G. Drumur, E. Ar. Zaharia, Niculae Roşca, Teofil Lianu, Liviu Rusu, Barbu Slusanschi, Dragoş Vitencu, Traian Cantemir (şi să mă ierte dumnealor că nu i-am numit după vreun catalog) şi toţi ceilalţi au atras, pentru prima dată atenţia Ţării asupra unui Cernăuţi fost târg românesc şi oraş care începe.

După desrobirea de anul trecut, capitala Bucovinei a început să respire aer curat românsc şi să simtă pulsul unui sol pur românesc sub tălpi.

CA ŞI CUM NU S'AR FI PETRECUT NIMIC

Ca şi cum nu s'ar fi petrecut nici un fel de schimbare între timp şi ca şi cum nu ar fi existat nici secolul de înstrăinare de până la 1918, Cernăuţul a început să lucreze de zor la zidirea sufletească pe care, de acum încolo, nu o vor mai surpa duhurile întunericului.

Am văzut, zilele acestea, al doilea număr din serioasa Revistă a Bucovinei. Inmănunchea, într'o înfrăţire cernăuţeană, nume cari nu sunt numai bucovinene. E semn bun.

Da, Cernăuţul e vechi târg moldovenesc şi oraş care începe.

Cine-l va cunoaşte, de acu înainte, va vedea, din ce în ce mai limpede, minunea care se înfiripă.

TRAIAN CHELARIU

Caleidoscop braşovean

Braşovul văzut de: Nichifor Crainic, Adolf Meschendörfer, Tudor Vianu, Octav Şuluţiu, D. N. Teodorescu, Eugen Jebeleanu, Candid C. Muşlea şi Gherghinescu Vania

Braşov, Braşov, scriu despre tine a nu ştiu câtea oară, şi parcă totuşi simt şi astăzi acea stinghereală a debutului, ca în clipa în care m'am apropiat întâi de uneltele scrisului, ca să te cânt şi să te tălmăcesc. Deabia acuma îmi dau însă seama că toate acele momente nu au putut fi decât simple tentative, mai mult sau mai puţin isbutite, din care nu mai ştiu nici eu în ce măsură se desprindea relieful tău, adevărata ta coloare, pe care cu cât o vezi mai bine, cu atâta o cunoşti mai greu. La ceas târziu de noapte, când huetul marelui oraş aproape că nici nu se mai aude, caut să mă te apropii şi să te reconstruesc din bucăţi, aşa ca în jocurile tulburi, în timp, ale acelei minunate copilării. Fără ghid şi fără atlas, pentrucă am fugit întotdeauna de asemenea ustensile didactice, te evoc. Ce poţi tu oare să fii, mai mult decât o noţiune geografică şi o cetate, frumoasă, e drept, ca să se lege de tine atâtea voluptăţi, atâtea taine şi atâtea frumuseţi? Nu mai ştiu nici eu prea bine cine m'a învăţat să te iubesc atât de mult, dar şi acuma, când, departe de tine, înmoiu tocul în cerneală şi te fugăresc în imagini, văd desluşit că am rămas tot vechiul tău muşchetar, cavaler fără de frică şi de prihană, gata să te apăr cu spada, şi să te fac să grăieşti, cu condeiul, aşa cum bunăoară o voiu face şi acuma.

Mulţi, foarte mulţi au fost aceia care te-au văzut, pentru ca apoi să nu te mai poată uita, ducându-te cu ei dincolo de viaţă. Cetate a culturii, bastion solid al unei tradiţii nesdruncinate, tu ai văzut atâţi oameni pârjoliţi şi arşi de flacăra ta, încât uneori îmi vine să cred că eşti unul din acele oraşe de foc şi de flacără, de care spune legenda.

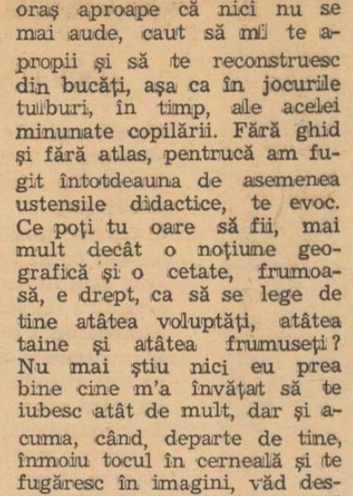

Nichifor Crainic

Vorbind mai deunăzi cu o fată care a cetit o sumă de cărţi şi mi se pare că a văzut o serie de peisagii, dar cu nişte ochi care ştiu să şi priceapă, nu mică mi-a fost bucuria auzind-o că-mi spune: „Braşovul şi Sighişoara sunt cele mai frumoase oraşe din ţară, pentrucă sunt pline de o atmosferă, pe care uneori abia o poţi defini în cuvinte". Mai mult nici nu mă interesa. Mă gândeam numai la acest fotomontaj de texte pe care aveam să-l fac, şi nu mi-am dat seama o clipă, dacă vorbise ea, sau dacă eu eram cel ce glăsuise, pentrucă aşa şi este: Braşovul şi Sighişoara sunt cetăţi ale inimii.

Acum câţiva ani, într'una din desele vizite pe care le rezervă acestui oraş, d. profesor Nichifor Crainic mi-a mărturisit următoarele: *„Braşovul e un oraş în care mă simt nespus de bine. Aici mi-am scris în mare parte două cursuri universitare şi aici vin ori de câte ori vreau să lucrez şi să mă odihnesc. Uite, priveşte şi tu oraşul"*, a încheiat domnia-sa, printr'un gest larg, arătându-mi acoperişurile caselor umbrite de amurgul care începuse să cadă de pe dealuri. „Braşovul, oraş al muncii şi al odihnei", iată o alăturare de noţiuni, care chiar dacă nu se împacă dela prima vedere, merg împreună cum nu se poate mai bine, pentru simplul motiv că aerul lui îţi spune aceasta dela prima adiere.

Adolf Meschendörfer este cel mai reprezentativ scriitor sas din Transilvania. Trăeşte la Braşov, unde a fost zeci de ani directorul celebrului liceu „Honterus" şi e autorul unei serii de cărţi, despre care s'a vorbit şi la noi îndeajuns de mult, mai ales în ultimii ani. Bonom şi plin de stil, Adolf Meschendörfer locueşte pe un vârf de deal, într'o grădină cu pomi, însemnând în cărţile lui, ca într'o cronică, toată viaţa oraşului.

Din al său „Die Stadt im Osten" („Oraşul din răsărit") vom desprinde primul aliniat. Braşovul, văzut de un braşovean, într'un mod patetic, cu o sbatere atât de autentică: *„Priveşte acest oraş! Acest mult iubit şi groasnic oraş, care ne scuipă goi, pentruca apoi să ne mănânce măduva; care ne sapă ca o febră ascunsă, ne împinge la luptă între fraţi, trădare, mânie nebună. Şi căreia fiece ins trebue să-i slujească legat de lanţul galerei, până ce putrezeşte în propriu-i inel.*

Câţi dintre fiii tăi nu te-a blestemat şi a fugit cu spume la gură! In tropice, peste ape, în Abisinia şi Sumatra.

Dar când marinarul Seifert a vrut să pătrundă în pădurea virgină din Noua-Guinee, lovindu-se de braşoveanul Gusbeth, care ieşea din pădure, ei se prinseră de gât, plângând, şi întrebară deodată: ce face oraşul?"

Profesorul Tudor Vianu făcea odată o constatare pe care nu o putem uita, nu pentrucă am verificat-o într'un fel oarecare, ci fiindcă o *simţim* că aşa este. *„Braşovul este unul dintre cele mai frumoase oraşe din lume"*, au fost cuvintele prin care acest distins artist îşi mărturisea admiraţia şi ataşamentul faţă de cetatea care nu odată i-a adăpostit munca. In aceste câteva cuvinte, care au pentru noi preţul unei mărturisiri de credinţă, noi vedem un simbol şi un adevăr care credem că rezistă tuturor termenilor de comparaţie cărora ar putea fi supus.

Am vorbit până aici mai mult despre aşa numiţii „vizitatori", de acuma încolo ne vom opri mai cu stăruinţă asupra acelora care cunosc oraşul, fiindcă locuesc sau au locuit mulţi ani între zidurile lui. Octav Şuluţiu, de pildă, e unul dintre aceştia. El a venit în acest oraş cu o dragoste care prinsese rod dinainte, şi zi de zi i-a închinat o dragoste mai adâncă şi mai totală, identificându-se din ce în ce mai mult cu tot ce-i al lui. O spun

POARTA SCHEILOR

După o schiţă de H. W. Meschendörfer

curat: Şuluţiu e unul dintre puţinii braşoveni adoptivi care au priceput oraşul, care l-au cultivat fără să se cultive şi l-au tălmăcit fără să-l răstălmăcească. „„Braşov", monografia apărută acum câţiva ani la „Fundaţiile Regale", este, până acuma, cartea cea mai adevărată, mai vie şi mai completă, care s'a scris despre acest oraş. L-am rugat pe Octav Şuluţiu să-mi spună ceva, cu toate că aşi fi avut „material" din belşug, adunat în şase ani de corespondenţă şi hoinăreli, sub cerul înalt şi calm al oraşului nostru. *„Nu sunt omul formulelor fericite, mi-a spus el, şi nici nu ştiu ce-aşi putea să-ţi spun momentan mai bun. Tu ştii însă ce însemnează pentru mine Braşovul"*. Şi-apoi, încheind: *„Dealtfel, în „Braşovul", meu se află tot ceeace cred despre oraşul acesta!"*. Poate că răspunsul nu închide în sine o certitudine, dar dacă aceasta lipseşte *de-aici*, cetitorii noştri şi ai lui o vor putea afla din belşug în filele cărţii pe care el o aminteşte, ca pe-o etapă în evoluţia sa spirituală.

Făcând un salt capricios, venim o clipă lângă un alt nebraşovean, poetul D. N. Teodorescu, minunat şi prea discret cântăreţ al atâtor cetăţi, acest hoinar în atâtea vânturi. Stând de vorbă cu dânsul, ne-a spus odată, la aburul unei cafele: *„Braşovul îmi reaminteşte Florenţa. Stradela aceea a Sfântului Ioan, porţile înalte şi negre, hulubii, tot-tot, îmi evocă minunatul farmec al cetăţii Crimului. Şi-apoi micile cofetării, aspect atât de caracteristic... „Stephes", cofetăriioara aceea mică, mai există în Braşovul meu florentin?"*

Iată un alt aspect al oraşului pe care am căutat să-l înfăţişăm sub felurite laturi. Şi-acuma, o clipă să dăm ascultare poetului Eugen Jebeleanu, care şi-a petrecut aici anii de licean, pe băncile aceluiaşi „Andrei Şaguna", în care păşeam eu timid, în clipa în care el, cu Ion Dacian şi cu alţii, ieşea, intonând acel bărbătesc şi duios „Gaudeamus", pe care cu opt ani după aceea aveam să-l reiau eu, spre a lega un fir care nu trebue să se rupă. A tipărit Eugen Jebeleanu mai de mult un „Sonet provincial", o superbă poesie, care conţine toată atmosfera oraşului, minunat concentrată în severa formă a unui sonet endecasilab, ca într'un basso relief. Poesia aceasta va rămâne, iar începutul ei sună aşa:

„Tăcere grea s'a aşternut în piaţă
Şi-o lună varsă lapte pe trotuare,
Pe streşini ritmic cad mărgăritare,
Şi 'n catifea de cer o stea s'agaţă",

spre a sfârşi prin acea inegalabilă imagine a Tâmpei

„Ca un spate negru de cămilă
De-aceleaşi nopţi banale fiindu-i silă".

Mă gândesc la zidurile şi la istoria oraşului, la defilarea tăcută a umbrelor, care şi ele, trebue să-şi afle tălmaciu, spre a nu pieri definitiv în pulbere şi praf. Braşovul, mai mult decât oricare alt oraş, are nevoe de acest paznic cu inimă de poet, şi a avut norocul să şi-l găsească în pana şi'n migala profesorului Candid C. Muşlea, care este cronicarul atent şi priceput al unor vremi trecute, isbutind printr'o muncă de rară pricepere, să dea la iveală fragmente dintr'o minunată istorie.

Şi tot acolo, într'o stradă în pantă, poetul Gherghinescu Vania contemplă oraşul. Parcă îl văd: cu Domniţa pe balcon, privind înspre Warte sau Stejăriş, îmi spune încet: *„Uite, Ştefane, acesta ne este oraşul! Şi noi îl iubim, îl iubim pe zi ce trece mai mult, îl simţim din ce în ce mai mult al nostru!"* Il pricep pe bunul poet şi aş vrea ca acest mesaj să-l afle tot pe balconul său, aşa cum îl găseam eu în după mesele târzii de vară ale anilor trecuţi.

Acum, ajuns la capăt de drum, mă puteţi întreba: dar tu, tu cum vezi Braşovul?", la care eu nu voiu putea răspunde nimic prea lămurit, pentrucă acuma îl simt cum mi se sbate în tâmple, şi-mi dau seama că şi în clipa în care voiu închide ochii pentru întotdeauna, voiu duce cu mine regretul că s'ar putea să fi scris şi mai bine, şi mai frumos despre oraşul despre care atâta am scris, şi despre care de bună seamă că voiu mai scrie.

Are dreptate zicala: „on revient toujours!"

ŞTEFAN BACIU

Cronica literară

„ZILELE BABII", poezii de MADELEINE ANDRONESCU

(Editura Pavel Suru, Bucureşti, 1942)

Poeziile d-nei Madeleine Andronescu au fost cunoscute — şi un început de faimă s'a creiat în jurul lor — înainte chiar de a fi apărut împreună, în acelaş volum. Câteva au putut fi citite prin reviste, unele auzite cu prilejul şezătorilor literare din ultimii ani, ale Teatrului Naţional mai ales, sau într'un cerc restrâns de prieteni alteori, spuse de autoare. A fost negreşit, pentru ascultători, o revelaţie: poezia îşi regăsea parcă destinul străvechi, acela de a fi spusă, făcând posibilă o apropiere sufletească prin căldura aceleiaşi emoţii în care artistul *comunica* într'adevăr cu publicul său. Poeziile d-nei Madeleine Andronescu erau — şi sunt — sortite să fie spuse, ele constituind un exemplu ce s'ar putea numi de poezie comunicativă.

Raritatea unei astfel de poezii, astăzi, nu are decе să ne surprindă. Estetica simbolistă, prin alungarea retoricei, o-oată cu predilecţia manifestată pentru muzicalitate şi nuanţarea înţelesului adesea până la aluzie obscură şi arabesc verbal gratuit a însemnat o adevărată mutaţie în destinul poeziei. Forma scrisă a devenit tot mai strâns, mai necesar legată, de exprimarea lirică, luând locul comunicării orale. Aspectul grafic chiar căpătase la un moment dat o importanţă nejustificată. Un estetism exagerat al formei înlesnea confuzia care devenise frecventă printre stihuitori, a meşteşugului poetic cu o îndeletnicire de laborator, a unui alchimist abstractor de esenţe. Reacţia împotriva lirismului etiolat şi preţios, urmărind cu excesivă predilecţie conturul miniatural şi rotunjirea formală nu a întârziat să se producă, cu o violenţă uneori, cum era de aşteptat, la fel excesivă.

In măsura în care poezia este nu numai acel „esprit de non age", cu o vorbă a lui Voltaire, — expresie a unei graţii firesti dedusă din plenitudine interioară, — dar şi artă poetică, adică activitate deliberată şi manifestare a unei preferinţe, sau chiar atitudine critică, poezia d-nei Madeleine Andronescu poate fi privită sub semnul reacţiei amintite.

In înţelesul acestei precizări, *„Zilele Babii"* înseamnă, — prin simplul fapt că există ca poezie, fără urma vreunei intenţii critice sau de exemplaritate, — o replică involuntară adusă tendinţei de solemnizare şi *de-naturare* a poeziei prin artă, privită sub laturea meşteşugului, a unei excesive artificializări. Acelaş spirit de insubordonare şi de refuz faţă de tot ce e constrângere, fel de a fi obişnuit sau regulă comună, în poezie ca şi în viaţă ne întâmpină ca o prezenţă vie şi numaidecât apropiată, la fiece pagină din *„Zilele Babii"*, ca o nostalgie a unei libertăţi pierdute sau ca un îndemn către o alta, întrezărită abia.

Dar sensul sau gustul libertăţii înseamnă recunoaşterea şi cultivarea cu precădere a contradicţiilor interioare. Recunoscându-le, aceste contradicţii, d-na Madeleine Andronescu le acceptă pur şi simplu, întocmai ca pe o soartă sau ca un fel de a nu avea încotro. Aluzia cuprinsă în intitularea cărţii e una din acele adânci şi rodnice intuiţii de artist, prin care ni se sugerează felul de a fi al autoarei, asemuit cu vremea capricioasă a zilelor dela începutul lunii Martie. Viaţa-i proprie e tot astfel socotită, ca o succesiune de momente contradictorii, lipsite de consecvenţă şi de motivare lăuntrică:

O babe, strugur sufletesc
Şi eu sunt una după alta
Căci şue mi-a fost dată dalta
Obscurului destin fetesc.

Iubesc, urăsc, nu ştiu dece
Şi gem cu glas de violină
Zburlită sunt şi 'ndată lină
Dar cine să mă judece.

Felul de a fi cel mai intim al autoarei se confundă cu această complexitate sufletească contradictorie recunoscută ca o soartă sau ca o natură ce n'ar putea fi judecată critic ci doar primită ca atare. Un fel de a se lăsa trăită mai mult decât de a trăi, accentul fiind pus pe contactul nemijlocit cu viaţa, în care toate se petrec ca în vis sau ca într'un basm fără să fie nevoie de explicaţii şi justificări. Realitatea dinafară, aceea pe care ne-o înfăţişează aparenţa sensibilă a lucrurilor e transfigurată prin feeria priveliştei lăuntrice, în care *„Inima-i un scrânciob într'un iarmaroc al tinereţii"*. Harul poetic constă din a te mira de tot ce este şi poet e acel care ştie să comunice şi altora încântarea ce o resimte, mirându-se de ce descoperă.

Ceeace se întâmplă „inimei" devine pentru autoarea „Zilelor Babii", prilej de nesfârştiă uimire.

Impărtăşirea cu taina minunii, a sufletului temător de bucuria dragostei e motivul ultimei poezii a volumului, intitulată „Pom de Crăciun". Emoţia este ca nicăeri mai comunicativă, mai *mişcătoare.* Poezia e aci o stare de graţie a sufletului a cărui prezenţă se simte parcă aievea ca o adiere. Intâlnim, ca în toată cartea, acelaş sentiment de întâmpinare naivă şi încrezătoare a vieţii, ale cărei daruri sunt primite deopotrivă, fără ezitare şi fără alegere:

Maica, mama lui Isus
A vorbit cu mine'n vis.
Era albă ca o nalbă
Şi cu ochi ca de iris.
Sufletul se îndulcise ca o noapte de Ajun
Numai fulgi, copii şi Stele şi străvechiul Moş-Crăciun.
— Fata mea, eşti tare zbuciumată
Mi-a vorbit întocmai ca bunica răposată.
— Iubeşti ? m'a întrebat.
— Da, Maica Domnului.
M'am ridicat
Eram pe patul somnului.
— Pe cine ?
— Pe acela care a intrat ca vântul pe fereastră 'n mine.
— Ţi-e bine ?
— Da, Maica Domnului, mi-e bine.

— Atunci dece, fetiţa mea,
Eşti palidă şi tremuri ca o stea?
Intr'adevăr sus la fereastră toată înstelarea tremura.
Am spus: „Fiindcă mi-e frică".
Mi-a spus: „Eşti tare mititică".
Şi ea era tot mică. Altfel mică
Un fel de năzdrăvană rândunică.
Am spus: „M'apasă dragostea cea mare"
Mi-a spus: „Ştiu, fata mea, şi bucuriile-s amare
In calea omului".
Am spus: „Aşa e, Maica Domnului".
Ea a surâs mai dulce decât floarea de salcâm.
Şi-a spus: „Lasă că-ţi pun tacâm
La dreapta inimii din sân".

I-am sărutat cu închinare mâna,
Ardeau albastru noaptea şi grădina
Şi sfânta lună în acelaş loc.
Iar mâna Maicii Domnului avea parfum de busuioc.

Fără inele
Lucea blajin ca moartea unei stele.

Apoi mi-a spus: „Fetiţo, te închini ?"
— Da, Maica Domnului, sunt fată de creştini.
— Ştii Tatăl Nostru ? spune...
I-am spus atunci ca în copilărie vechea rugăciune.

Şi'n ea
S'a mistuit şi Maica Domnului ca noaptea în perdea.

Apoi m'am deşteptat.
Eram aceeiaşi, tot în vechiul pat,
Dar m'am gândit:
Doamne slăvit,
Ce fel
De taine-ai răsădit în sufletu-mi rebel ?

Maica Domnului
Impărăţia somnului,
Şi el.

Rareaori poezia şi-a găsit o expresie spontană atât de firească, în care să fie cu neputinţă a desluşi intenţia vreunui parti-pris de artă poetică, sau urma deprinderii meşteşugarului de versuri.

Apariţia unei cărţi ca *„Zilele Babii"* nu presupune neapărat existenţa unei tradiţii poetice. Limbajul poeziei l-ar fi găsit oricum d-na Madeleine Andronescu şi el n'ar fi fost probabil altul decât acela pe care-l cunoaştem. O carte de poezie atât de personală în expresie înseamnă începutul unui drum pe care alţii, curând sau mai târziu îl vor urma.

MIHAI NICULESCU

ETCAETERA...

„PREOCUPĂRI LITERARE"

Primăvara este prilejul tuturor schimbărilor. Incepând cu natura şi terminând cu moda, viaţa tuturor capătă o înfăţişare nouă, într'atâta, că reclamă verificări şi revizuiri până la amănunt de existenţă.

In acest proces s'a situat — probabil — şi d. prof. V. V. Haneş, când revizuindu-şi activitatea directorială la revista **„Preocupări literare"** a găsit nemerit acest timp de primăvăratică schimbare, ca să accepte înlocuirea cu d. Vladimir Streinul, care nu-i o înfăţişare de anotimp în literatura română, ci de o vitală permanenţă, cu răsunet de vrednic şi preţuit critic, esseist şi poet.

Insemnarea pe care o facem acestei schimbări de direcţii, nu va prilejui intenţii atribuite unui proces — ajuns închis — între generaţii, ci numai privind un proces de organizarea şi conducerea unei reviste literare.

Spunem asta ca să nu fim greşit înţeleşi.

Pe d. Vladimir Streinul îl cunoaştem dintr'o activitate unde virgula era simplă virgulă şi nu pretexte de răsturnări hotărîtoare.

Şi apoi „Paginile de critică literară" ale d-lui Vladimir Streinul, ca şi toată activitatea d-sale publicistică dela „Convorbiri Literare" şi „Sburătorul" au dat rezonanţa unui nume şi a unei munci cu migăloasă pregătire, fără amestec străin de minţi şi mâini crude dirijate dela catedră, ca în „Antologia literaturii româneşti".

Şi ca o ultimă subliniere:

Pe când d. Vladimir Streinul poartă aceeaş intuiţie în ale literaturii până şi la „Nestor" — unde mereu însoţit de d. Şerban Cioculescu, constitue „masa criticilor", d. profesor V. V. Haneş poartă nostalgia unui club cu discursuri şi aplauze asurzitoare.

Diferenţa e mare: azi munca nu se mai aplaudă, se preţueşte...

„INAINTE DE PREMIERA"...

Inainte — şi nu-i mult de-atunci — Duminica dimineaţa însemna clopote răscolitoare de credinţă, aşa după cum bătăile de tun, însemnau Boboteaza sau 10 Mai..

In vremurile de azi, Duminica dimineaţa însemnează „emisiune dela Sf. Patriarhie", cinematograf, concert de jazz şi... „avant premiere".

Indiscutabil, toate au rostul şi scopul lor, oferind tuturor, dela cel mai mare până la cel mai mic, posibilităţile de satisfacere a celor mai variate dorinţi.

Duminica trecută, în schimbul unei liturghii şi a unei predici interesante, am preferat — păgân — să ascult prezentarea d-lui Toma Vlădescu despre pământeştile „năsdrăvănii ale lui Sibică" şi să văd figura d-lui Dragoş Protopopescu, deosebit de vioae, dar prea... „rotundă".

Dar pentru mine care răsfoesc toate ziarele, inclusiv cele de teatru, n'a fost nici măcar desfătarea unor noui şi spirituale răspunsuri la întrebările... citite de d. I. Sahighian, din partea traducătorului lui Shakespeare, încât am plecat cu mâhnirea că desele voiajuri — de multe ori capricioase — ale d-lui Sibică prin Irlanda, mărturisite de d. T. Vlădescu, n'au dus la dovedirea unei existenţe de spontaneitate şi cucerire, încât ascultătorul se simţea nevoit să-l găsească prezent mai de grabă pe d. Ion Sân Georgiu decât pe d. Dragoş Protopopescu.

Amândoi au cutreerat străinătatea, unul într'o direcţie, altul în alta. Dar, mi se pare, că amândoi s'au găsit pe acelaş tărâm de interese spirituale comune, până când paginele „Gândirii" cu ocazia „avant-premierei" lui Timon al II-lea ne-a dovedit altfel.

Până la începerea actului de fragmentată indicare a piesei, aşa cum se întocmesc programele acestor „înainte de premiere", am avut impresia că şi prezentarea lungă a d-lui Toma Vlădescu, ca şi „interogarea" şi răspunsurile dela „rampă" ale d-lui Dragoş Protopopescu, au fost tăciunele acoperit al unei... „demonice" răsbunări din partea autorului „Duducăi Sevastiţa".

Până la urmă lumea a plecat cu răgazul unei pronunţări despre piesa „Demonul vesel" la premieră şi următoarele spectacole, fiindcă, în afară de conferinţă, de rest era lămurită...

Autorul a declarat însă că are prea excelentă părere atât despre lucrare cât şi despre d-sa, ca să însemneze altceva, decât un categoric succes. Mai ales că tăria acestei mărturisiri, în ce priveşte piesa — nu şi autorul — a constituit-o — public — faptul că unele sugestii bune de schimbarea ei au fost date de însuşi d. profesor Ion Petrovici.

ION MINCU LEHLIU

Scrisoare din oraş

Comuna mea, cu leat pierdut în ceaţă,
Cu linişti mari şi case de argilă,
Prin visul meu, prin alba dimineaţă
Te năzăresc îndepărtată şi umilă.
Eu am plecat în languri de migale
Din anii mici ca nasturii şi melcii,
Tu ai rămas pe coastele agale
Cu grîu şi flori şi vîrtii zuvelcii.
Poate-i mai bine, dreaptă în maturâ,
Să stai aşa de dor catapeteasmă,
Arar să-mi joci în orele de zgură
Pe canavaua gîndului mireasmă.
Prin jurul meu e colb amar şi trudă,
In creştet niciun înger nu coboară,
Cu bozi în păr nu văd o paparudă
Şi chiar regima vîntului e chioară.
Căsoaie mari, cu pîntece bălţate,
Sudalme sure bucură peisajul,
Poemele sunt frînte, lăbărţate,
Pe vîrfuri e actor cabotinajul.
Şi nimeni nu viseazâ o minune.
Un boloboc de logică e traiul,
Pe-aici e mort şi timpul în tăcîune
Şi luna nu-şi mai vîntură mălaiul.
Ci tu eşti doar un pumn de sărăcie
Dar eu te simt, comună de pe zare,
Luceafăr înălţat în veşnicie
Cu Dumnezeu în frunte şi altare.

Metamorfoze

Acest drumeag de lespezi încîlciţi
Imi rupe carnea goală şi trufaşă
Pe urmele a mii de neofiţi
Şi cu azur durerea mă înfaşă.

Nestăvilit'nainte mă îndemn
Urcat pe uriaşe crepuscule,
E lumea ca o amforă de lemn
Şi fluer în săracile-i pătule.

Hei, suflete deapururea hoinar
Opreşte la o margine de vară
Şi soarele luindu-l felinar
Să trecem peste margine, afară.

Voi ocări deacolo, fără cosorog,
Acest pămînt aidoma cu-o sferă
Şi voi scuipa pe mersul lui olog
De brută prăbuşită în holeră.

Nu-i voi mai cere niciun dumicat,
Niclo tingire doldora de varză,
Ci ferecat în foame şi păcat
Il voi lăsa să urle şi să arză.

Târziu în veacuri, poate, rătăcit
Voi reveni pe urme vechi, halucinat,
Cu altă zestre iar de peticit
Şi fi-voi jaguar sau împărat.

ION PENA

CANTECE NOUI

Un poet: ION PENA

Ultima poştă nu ne-a adus pe masă decât un singur plic. De unde ne obişnuisem cu o cantitate mai respectabilă, iată că ne-a fost dat să stăm de vorbă în acea zi doar cu o misivă. Plicul, un plic „oficial", de coloare galbenă purta pe el pecetea cenzurii din Câmpulung-Muşcel, iar timbrul era înnegrit cu-o ştampilă, pe care am citit doar atât: Domneşti-Muşcel. Câteva rânduri, semnate Ion Pena, întovărăşeau un teanc de poezii, pe care le-am pus deoparte, spre a le cerceta. Autorul lor mărturisea pe scurt că „încearcă, aşa zicând, o ieşire la lumina rampei" şi apoi îşi exprima „îndoiala" dacă poeziile vor fi vrednice să apară în revistă. Intâia poezie citită, a fost însă şi întâia revelaţie. Scrisoarea, atât de modestă şi de lineară, ne rezerva surpriza unui poet plin de-un talent robust, original şi format, care face o figură cu totul aparte în corul celorlalţi. Poezia se chema „Scrisoare din oraş", şi nota de adâncă frământare ce o conţine, nu ne îndoim că va fi remarcată de toţi cei ce urmăresc aceste preocupări.

Celelalte poezii, toate, una *mai întreagă* decât cealalta. „Iată un poet!" am exclamat către camarazii mei după ce isprăvisem lectura lor. Şi nu mă înşelasem deloc: Ion Pena, acest nou poet, i-a cucerit şi pe ei, prin simpla lectură, fără reverenţe şi fără salamalecuri. Aceasta e pecetea talentului. Deocamdată (spaţiul nu ne iartă) alăturăm doar două poeme, care vor afirma prezenţa hotărîtă a unui condei de care suntem siguri că se va mai vorbi. Celelalte bucăţi pe care le deţinem, vor apare treptat, spre a-l prezenta singure şi în întregime pe poetul Ion Pena.

Aşadar, din Domneşti-Muşcel a descins un nou cântăreţ. Ni se pare că odată i-am mai întâlnit semnătura, pierdută pe pogonul unei foi de târg provincial. Astăzi însă Ion Pena vine între noi cu o liră cu totul înnoită, aşezându-se, dintr'odată, pe primul plan al poeziei tinere. Nu ştim cine este, ce face şi cum gândeşte, dar pentru moment recolta lirică pe care ne-a trimis-o, ne spune tot ceeace vroiam să ştim. Suntem bucuroşi că am putut semnala această nouă apariţie, cu toatecă suntem siguri că şi fără modestul nostru strigăt de bucurie, acest poet ar fi ajuns la lumina cea adevărată, adică acolo unde merită. Oricum, versurile lui trebuesc citite cu luare aminte: în miezul lor se sbate un poet de rasă, care semnează simplu şi desluşit: Ion Pena.

De azi încolo dânsul nu are decât rostul să scrie şi să se cultive. Ca om şi poet. Indrăsnim să-i spunem acest lucru, tocmai fiindcă am pus atâta nădejde în el şi fiindcă avem convingerea că marile făgăduieli trebuesc ţinute şi respectate întocmai.

Ion Pena, să te ţii de cuvânt!

ŞT. B.

N. B. — Manuscrisele se trimit la redacţie, menţionându-se pe plic: pentru Ştefan Baciu. Şi cuvintele de **răspuns: Nicu Voin, Dinu Hoh., George Cot., G. I., Ion Ion:** Nu. **Vsevolod T., Al. S. Jeb, N. C. Dolj, I. Doru, Fl. Gug.:** Altele. **Zenobia Ş.:** ?!

MOISOAIA

(Urmare din pag. 6-a)

— Da'ce, care din noi avem două case, una bună şi alta părăsită? Ei, asta-i acum.

— Apăi asta este treabă, Domnule Salomea? spune drept.

— Mă rog, alti cele ce eram să facem? Dar lasă, madam Moisoaia, că-l rânduim şi mâine îl înmormântăm.

Chiriaşii Moisoaei s'au aşezat pe marginea fântânei din mijlocul ogrăzii, cu mâna peste gură, uitându-se ciudos la Moisoaia, care rămăsese pe prispă, la uşă. Nu îndrăsnea să întoarcă faţa spre chiriaşi. S'a gândit odată la cele spuse de Hupăz, noaptea în pădure:

— Când mă voi simţi, vin să mor la nietale. Uite aşa a făcut, dracu, a murit la mine.

Deodată Moisoaia îşi schimbă gândul şi privirea, se răsteşte la chiriaşi:

— Ia ascultaţi, nu vă mai miraţi atâta. Cui nu-i place, n'are decât să iee drumul, şi arătă cu mâna poarta.

Chiriaşii s'au uitat cu venin la dânsa. Moisoaia iar s'a gândit la vorbele lui Hupăz:

— Cine să mă rânduiască, babele? Moisoaia zâmbeşte uşurel şi zice aproape tare:

— Eu am să-l rânduiesc şi am să-i fac o înmormântare cum nu a mai fost încă în sat. Hai, ştergeţi-o, spuse ea chiriaşilor, obraznic, căraţi-vă, nu mai am timp să mă uit la voi, am treabă sau dacă vii scârbă, odihniţi-vă în colo, în livadă.

Moisoaia vorbea suflecându-şi mânecile. Se pregătea de rânduială.

Chiriaşii s'au ridicat de pe marginea fântânii şi au luat drumul livezii. Madam Cherciu a luat-o înainte şi el după dânsa bolborosind ceva, unul după altul.

Moisoaia a luat găletarul de acasă, a cărat apa, cu doi flăcăi şi Salomea a aprins focul în mijlocul ogrăzii. Au pus ceaunul cel mare de fiert apa când se tae porcul, şi au început să rânduiască toatele. In timpul cât s'a fiert apa, a adus haine rămase de la bărbatul ei, a trimis căruţa cu un băeţandru la oraş să-i cumpere sicriu ca pentru bogaţi. A dat fiemeilor grâu să-l spele, să facă colivele mari şi nu una, mai multe. Fimeile spălând grâul, în şopronul din dosul casei, spuneau:

— Ei, vezi, când spuneam noi că trăeşte cu Hupăz! Iaca, vezi?! Nu vezi ce turbată e? Ce cheltueşte? Ai văzut, sicriu ca de împărat, soro. N'am văzut până acum, aşa minunăţie, îţi spun drept, şi nu sunt tânără. Ai văzut îngerii auriţi din jurul sicriului? Ai văzut pânza pentru ochi ce subţire e, ca voalul miresei? Eu n'am văzut, nici boerul, Dumnezeu să-l ierte, nu era aşa împodobit.

Şi iar vânturau grâul în apă, cu amândouă mâinile, schimbând apa mereu ca să-l clătească.

Moisoaia plătise un băiat, să sune clopotele pentru Hupăz. A trimis după lăutari la Corbeasca, apoi a tăiat păsări.

— Ia întreabă pe Vasâli, strigă ea de pe prispă, la o fată din drum, când a adus săcriu, a adus şi carne?

Pe drum treceau căruţe, ghiocluri cu boi, altele cu cai. Hodorogeala roţilor se auzea de departe, semăna cu bătutul potcoavelor la fierar.

Soarele de toamnă nu mai ajungea să încălzească aerul. Prin mirişte udată de brumă, zburau turturele, o vită albă păştea pe marginea unui lan proaspăt arat. Soarele, jucând pe ea, o făcea şi mai albă.

Copaci singuri pe câmpii, un pădureţ sau stejar, rămăsese cu câteva frunze numai şi se vedeau printre crengile golite drumurile şi cerul. Pământul era bătut, negru şi lucios pe cărări, ascunse în spini deşi; pe gardurile împletite, vrăbiile forfoteau şi când zburau toate odată, făceau sgomotul unei stofe groase pe care o rupi. Ramurile de vie stăteau strâmbe şi căzute de pe haraci. Vitele umblau printre butuci; oamenii spuneau că nu mai au ce strica.

Viorile din cimitir se auzeau tocmai pe deal sus.

Toată lumea era la înmormântarea lui Hupăz. Chiar căruţa cu caii Moisoaei urcase săcriul la cimitir. Lăutarii cântau valsuri şi apoi „Lugojana". Ţiganii din Pârlita veniseră şi ei. Moisoaia făgăduise ceva bani la o ţigancă, să-l bocească pe Hupăz. Dar când a început ţiganca să bocească, toate ţigăncile s'au luat după ea:

— Măi, măi, aşa-i când nu ai pe nimenea, mori ca un câine.

Moisoaei nu i-a plăcut şi a strigat ţigăncii:

— Ce, eşti nebună? Cum „câine", cu astfel de înmormântare? Ia uită-te bine, când ai mai văzut aşa înmormântare, proasto?

Altă ţigancă, când a văzut că o ceartă pe bocitoare, a început ea să bocească, ca să-i facă plăcere Moisoaei.

— Ce înmormântare, mămucuuuţăăăiii, ce înmormântare mămucuuuţăăăiii, nici la rege, mămucuuuţăăăiii, nici la rege. Aşa-i sufletul bun. Să-i deie Dumnezeu şi Madam Moisoaei aşa înmormântare, mămucuuuţăăăiii!...

Se amestecase bocetele cu Lugojana.

Ţiganca plătită s'a repezit la ţiganca fără plată, a luat-o de păr, a tras-o departe de groapă şi a stupit-o, apoi a început ea iarăş,

— Ce fudul poţi să fii, că mândru pleci pe lumea cealaltă, ca boeruuu, Dumnezeu să-l ierte, ca boeruuuu, nici pe boerrruuu, nici pe boerrruuu nu l-a dus aşa frumos, nici pe boerrruuu!

A doua zi, Moisoaia a dat de pomană de sufletul lui Hupăz, toate hainele care mai rămăseseră de la bărbatul ei.

Acelea care nu au apucat să aibă ceva, făceau vorbă pe la casele oamenilor:

— Când vă spuneam că Moisoaia trăia cu ţiganul, nimeni nu credeaţi; ei, poftim, aţi văzut? De râs s'a făcut iapa. Dacă nu aş fi văzut, nu aş fi crezut.

Moisoaia avea sufletul fericit, se simţea uşoară ca o pană.

— Incaltea am făcut pomană, înmormântând pe Hupăz, adevărată pomană. De sufletul lui Ion să fie. Iartă-i, Doamne, pe toţi morţii din cimitir şi beţivul să nu mai fie beat pe lumea cealaltă.

VII

Ploua ca în noaptea aceia; ploaia părea ca bruma. Numai căruţa cu caii Moisoaei se vedea din dealul satului pe drumul Năstăsenilor, aducând lemne de la pădure. Oile păşteau pe câmp. Ciobanul se uita la ele cu un sac în cap, cu bărbia în amândouă mâinile, răzemat pe ciomag. Gâştele gâgâiau sgomotos prin ogrăzile oamenilor.

Moisoaia îşi scutura plapoma de pe prispă, de se auzea până pe văi, apoi închidea uşa, spunând către ea:

— Mâine are să ningă, cerul îi senin. Oare mai apuc o toamnă?

Ploaia începuse să cadă tare. Pe treptele bisericii stătea hutuchită o ţigancă, luată de Moisoaia ca să tămâie, 40 de zile, mormântul lui Hupăz. Aştepta cu tăblia de cărbuni în mână, să mai treacă ploaia. Mormântul lui Hupăz nu mai era ţugulat; se împrăştiase ţărâna de pe el.

O bătaie de aripi grele se auzi pe crengile stejarilor din cimitir. Un vultur a sburat. Plutea pe cer, stătea parcă pe loc, apoi a mişcat aripile de câteva ori şi s'a urcat aşa de sus, că ochii nu-l mai puteau zări.

Ploaia încetinise şi bura numai. In zare soarele se arăta slab deasupra viei boerului.

Ţiganca s'a dus la mormânt, suflând încet pe cărbuni; fumul era alungat de aer, la vale, în spre casa Moisoaei.

GEORGETA M. CANCICOV

Moisoaia

Doamnei M. prof. Ştefănescu

de GEORGETA M. CANCICOV

— Iţi pişcă faţa, măi! Uite măi toamna, mânca-o-ar norocul de toamnă! Na, na, ahooo, pââârrr, hooo, nu auziţi?

Alunecau caii Moisoaei, urcând ultimul deal de pădure. Ploua subţire. In zare, la lumina felinarului, ploaia părea subţire ca negura.

— Ahooo, hooo! iar stătea Moisoaia în spatele căruţei, împiedicând să deie căruţa înapoi.

— Die, die... la drum băieţi!

Se umflau Şoimu şi Ghiţă, unul murg şi celălalt sur; trăgeau capul în piept cu nările deschise

— Avan mai lunecaţi, dragii mamei! Amarnică îi pâcla asta, spunea răguşit Moisoaia, tot îndemnând caii la drum.

Noaptea pornea la drum Moisoaia; spunea că-i mai lesne cailor. Moisoaia era o femeie înaltă, voinică, sdravănă, ca un bărbat. Românul ei murise de câţiva ani. Moisoaia avea vreo 48 de ani şi rămăsese cu două silişte şi case. In una stătea ea, casa cealaltă era goală. Mutase tot din ea în casa în care locuia. Ferestrele şi uşa se loveau toată ziua, toamna şi iarna de vânt, iar vara lovea uşa şi ferestrele vitele, cari intrau când voiau ca să se ferească de muşte şi de soare. Mulţi au rugat-o să deie casa în chirie, dar nu vroia Moisoaia. Ca să scape de ei cerea preţ mare pe gospodăria părăsită.

— Ahooo, ahooo! şi s'a dus iar în spatele căruţei. Mai suflaţi şi voi, tot spunea şi vorbea cu ei că-i era urît singură.

Copitele cailor erau grele de frunze galbene, roşii. Se lipiseră cu glod şi nu se mai vedeau potcoavele.

— Ahooo, ahooo, nie, nie, häisa!

Numai suflatul cailor şi huitul ploaei pe frunzele de toamnă se auzeau în noapte. Mirosea în pădure coaja copacilor udată, ca bureţii proaspeţi.

— Măi, nici o căruţă nu se aude pe văi! D'apăi numai eu sunt nebunul să pornesc la drum noaptea şi pe ploaie. De, de, de unde să ştiu ce timp dă Domnul Dumnezeu.

Şi-a împins pe ceafă căciula care avea o broboadă neagră pe deasupra.

Se încălzise de împins la căruţă.

— De, de, să ştiu că are să ploaie, doară nu sunt Domnul Dumnezeu.

Vorbea frumos de Cel de Sus ca s'o audă, să-i fie milă şi s'o ajute la drum.

Incepea să-i fie frică de întuneric şi de greu, spunea vrute şi nevrute. Căruţa Moisoaei era încărcată cu geamuri, o uşă nouă şi un poloboc. Venea din vale dela cumnatul său, Iorgu Belşug. Aveau vie în doi; toamna îşi împărţeau vinul, fiecare un văsuşor. Mai încolo, spre Crăciun, patru sticle fiecare, de rachiu de tescovină.

— Hait! Hait! brava, brava, hait, hiiii... la deal... aşa,... aşa,,, hait! Iaca acuma scăpaţi! Ţuţuia din buze, fluera, ţipa, se înjura pe ea, împingea căruţa, plesnea mereu întunericul cu biciul. Nu mai ştia ce să facă, ca nu cumva să se oprească caii în mijlocul dealului. Mereu împingea căciula îmbrobodită, ba pe ceafă, ba pe frunte. Credea că uşurează caii la tras, tot mişcându-şi îmbrobodeala.

In fine, au ajuns în deal.

— Na, bogdăproste că am scăpat. Mare eşti Domnule Dumnezeu, credeam că nu mai ajung.

— Da' ce-i mătuşă Lină, cu 'nieta? Aşa-i că te-o apucat besna în ploaie?

— Da unde eşti, măi Hupăz?

— Iaca aicea. M'o dat babele afară c'am venit băut acasă şi atunci ce să mai stau? Am luat drumul să-mi răcoresc năduful, căci altminterea era rău de ele, le tăiam pe muerile dracului.

Hupăz stătea hutuchit sub ulmul cel mare care era hotar de pădure cu al boerului şi al gospodarilor văilor Răchitoasei. Pe ulm era scobită o cruce albicioasă, că murise la locul acela, acum câteva săptămâni, bunica lui Hupăz. Murise aşa mergând, de trudeala anilor.

Hupăz, fiu de ţigan, era singur. Părinţii lui fugiseră în lume de când era mic. Il crescuse mai mult satul decât bunica. Işi înjghebase o gospodăricară, dar cu timpul o vânduse. Işi vindea şi hainele ca să aibă de băut.

Acuma stătea la nişte babe, fete bătrâne. Le făcea treabă, ara, bătea nucii, păştea vitele. Locuinţa lui Hupăz la gospodăria babelor Zulin, era lângă poiata păsărilor. O odaie prăpădită în care creştea iarbă, ovăz, grâu, încolţea sămânţa rătăcită, fiindcă odaia era umezită de ploaie şi acoperişul aproape că nu mai era.

Hupăz, de leneş ce era, arsese gardul babelor, iarna trecută, şi de ici colea, numai câte un şarampoi era în jurul gospodăriei Zulinelor. Vara stătea tolănit sub un copac şi alunga, chipurile, vitele cari voiau să intre în ograda babelor. Ele nu-l puteau suferi pe Hupăz, dar acum le era frică de el şi de aceia nu-l alungau. Spunea că a adus nenorocul în gospodărie de când îl ţin ca argat. Hupăz era ciung de un braţ, bătăuş renumit pe văi.

Intr'o zi, la crâşma lui Răzvan, îl lovise vreo câţiva fiind beat turtă. L-au dus târziu la spital, după ce-l oblojise femeile din sat, cu tot felul de leacuri, şi apoi, la spital i-a tăiat braţul. Braţul drept al lui Hupăz a luat şi puterea braţului stâng şi este o bătaie pe viaţă şi pe moarte aproape zilnic. Căuta ceartă din nimic. Cu babele se sfădeşte numai dimineaţa, că dela un timp nu-l mai vezi până a doua zi. La toţi în sat le era teamă de apucăturile lui. Se auzea mereu:

— Iaca, trece Hupăz. Iaca, vine Hupăz.

Fiecare îşi închidea uşa când îl zărea. Dacă avea mutra de pornit la bătaie şi se afla cineva în calea lui, trebuia să te faci că vorbeşti cu o găină, că o cauţi prin tufişuri, că ai pierdut vitele. Altminterea, dacă te uitai la el degeaba, îndată pornea la ceartă şi lovea cu o vargă lungă, proaspătă, pe care o curăţa de coajă în fiecare dimineaţă înainte de a pleca de acasă. Iţi căuta pricină din orişice.

Pe umărul fără braţ purta aruncat un sumănaş cafeniu. Când mişca braţul drept se mişca şi umărul fără braţ. Cutreera toată ziua drumul şi câmpiile satelor, înjurând pe toţi, toatele şi pe el. Hupăz era înalt, părul negru încârlionţat, ochii albaştri.

Asta era întrebarea lui către fiecare, când îi clocotea vinul în cap:

— Da' ce, nu te pricepi să faci treabă, hai, putoare?

Şi îţi ardea o lovitură de vargă pe şale sau unde nimerea, apoi:

— Marş, la treabă, nebuno sau nebunule.

Şi iaca aşa, netam nesam începea sfada.

Oamenilor înstăriţi le spunea „bădie" şi „ţaţă", necăjiţilor „măi calicule" şi de aicea, iar bătaie.

II

— Bine, măi Hupăz, sub crucea bunicătăi, ţi-ai găsit odihna?

— Bine zici, ţaţăi. Ei, ţaţăi, la urma urmei de vii să te temi, nu de cei morţi. Nu-i aşa, ţaţăi? Nu zic eu drept? De acei morţi nu, nu mă tem eu, Dumnezeu grijeşte de ei. Nu mai au timp să se întoarcă pe la noi. Nici la cimitir nu am văzut stafie şi de multe ori m'am odihnit între morminte, încaltea acolo puteam să dorm liniştit.

Moisoaia nu a auzit nimic din vorbele lui Hupăz. Se căsnea să scoată ovăz din căruţă, să deie la cai. A pus traista cu ovăz de gâtul cailor şi apoi a asvârlit un lăicer pe spinarea lor, ca să nu răcească. S'a dus pe urmă spre Hupăz şi stăteau amândoi pe dâmbul drumului, unul lângă altul, mai încolo de ulm.

Ploua încă, picăturile se auzeau mai grele pe frunze. Se auzea şi fâşâitul frunzelor căzând. Dârele roţilor pe pământ luceau ca fierul bătut proaspăt, la luminiţa felinarului din dosul căruţei. Pământul era lunecos, numai căruţa Moisoaei era pe drum. Alte dâre nu erau pe pământ.

— Ce va fi mâine! spune Moisoaia, ce glod are să fie, dacă va turna toată noaptea mămucuţa me!

Iarba de pe dâmb înroşită de arşiţa verii şi bruma de toamnă era udă şi culcată de umezeală. Satul Barna, în jos pe văi, se zărea prin ploaie. Câte o luminiţă din case, părea că tremură ca stelele, uneori, când te uiţi mult pe cer. Era o linişte proaspătă cu miros de brumă. Numai ronţăitul cailor se auzea.

— Ce dracu, nici un om nu a plecat de acasă? Numai eu şi cu tine suntem nebunii?

— Aşa-i ţaţăi, omul care n'are nici un căpătâi, freacă drumurile ziua, noaptea, plouă, nu plouă, aşa-i.

— Tu, nu ai căpătâi, dar eu, Slavă cerului.

— Dar ai copii? Nu vezi ţaţăi, că ai ajuns la bătrâneţe şi copii nu ai făcut, nepoţii departe, aşa-i viaţa fără tovarăş. Mă mir de ce mai trăieşti, pentru cine atâta trudă? Ce luăm cu noi dincolo? Chiar acei bogaţi, când pleacă pe lumea cealaltă, tot calici se duc.

Numai el vorbea, Moisoaia nu răspundea la vorbele lui. Asculta sgomotul ploaei. Se auzeau căruţe, departe şi huitul lanţurilor dela spatele lor.

— Auzi, zice Moisoaia, auzi Hupăz? Stai, ascultă.

— Ei, ciorile afurisite, pleacă de frig ca berzele.

O şatră de ţigani trecea, pe un drum departe.

— In spre Ungureni, zice Moisoaia, ascultând.

— O fi în spre Ungureni, dar mie la ureche, îmi pare din spre Zlătari.

— Poate, răspunde Moisoaia.

— Bine de ei, încaltea nu-şi încurcă viaţa stând tot în acelaş loc, cu oamenii aştea zmintiţi şi răi.

— Dar tu crezi că eşti teafăr?

— Apăi mătuşe, sunt mai dichisit decât ei. Pe mine dacă mă lasă omul în pace, ce să am cu el? Când trag câte un rachiu, nu te poţi înţelege, dar altminterea, ce cusur am? Cum ţi-ar veni nietale să auzi toată ziua „iaca trece beţivul, iaca vine nebunul". Cum să-mi placă vorbele aistea?

— Vai de tine, măi, dar când nu bei tu? — Când nu am năduf pe suflet, nu beau. Dar acuma ce, sunt ameţit?

— Nu-i aşa cum zici, leliţă, că's negre la suflet ca ceaunul. Is ţigan dar sufletul meu este de om alb şi bun.

— La ce folos, măi, dacă nu se vede niciodată.

— Ei, ţaţăi, cum sunt acuma?

— Lasă mă, cu acum, ce-mi tot dai cu acum? De câte ori ne-am găsit, tu şi cu mine, noaptea la drum, spune?

— Niciodată.

— Păi atunci, ce, când lumea se odihneşte, ce-i pasă că eşti treaz şi cumpănit la minte, apoi ziua eşti turbat.

— Ei, ţaţăi, mai bine să mor, că tot mă poartă gândul să isprăvesc cu păcătoşeniile aestea de zile, şi nu am să mor la babe. Când mă voi simţi, viu să mor la nieta.

— Ferita Sfântul, sare Moisoaia, ridicându-se de pe dâmb. Dacă faci una ca asta, te blestem mort.

— Stai lele binişor, nu pleca încă, că nu au isprăvit caii ovăzul, şi o trăgea pe Moisoaia de suman. Stai jos. Păi cine are să mă rânduiască, babele? Să ferească Dumnezeu să pună ele mâna pe mine, că urlu. Asta nu vreau.

— Ce să urli, măi, dacă eşti mort, nu vezi că vorbeşti aiurea?

— Iaca mă omor acuma, lângă crucea bunicei, dacă pun mâna pe mine.

— Stai ghinişor, măi, că iaca zău, vezi că nu poate cineva să te asculte mult, îndată îţi dai în petec. Lasă măi, că nu vor pune mâna pe tine.

— Nu-i aşa, ţaţăi? Dar numai nietale ai milă de mine.

— Păi ar avea toţi dacă ai fi cu mintea întreagă.

— Ei, lasă, ai să vezi că am să mor.

Hupăz avea întotdeauna gânduri negre şi era supărat pe Dumnezeu. Putea să te ardă soarele, să fie cea mai frumoasă zi, el tot spunea:

— Degeaba, nu-i cum era când eram copil.

Toatele aveau cusur, vântul nu mai bătea ca atunci, nici când ploua nu era ca atunci.

— Aista îi tunet? Nu bubue cum ştiu eu.

— Ei, acuma plec că se îngroaşă glodul şi ajung greu în sat.

— Stai ţaţăi, că îţi ajut. Doar nu am să stau noaptea în ploaie. Mi-am răcorit mintea de acum. Vezi lele cum burează? Nu burează ca atunci.

— Da' ce, burează acum? Asta îl coşgogemite ploaia.

— Degeaba, îmi aduc aminte, când eram copil, şi când ne apuca ploaia, aninosa văzduhul frumos di tot. Acum mirose, mirose, mirose.

— A vin, răspunde Moisoaia, grăbită să plece. Ei, lasă măi Hupăz, şi fă-te om de treabă, munceşte.

— Pentru cine ţaţăi, pentru babe? Iaca acu mă omor.

— Lasă măi, babele în pace Ce vină au ele?

— Ce vină? Uită-te bine la mine, dacă mă mai întârtăi, le omor.

— Ia fugi, ia fugi. Cum vrai să steie omul cu tine de vorbă, păi de! Nu eşti măi băete sirios, diloc, zău.

— Ce sirios, mătuşă. Ai să vezi nieta, dacă nu are să pae rău, la toţi, după mine. Şi deodată schimba vorba.

Moisoaia se pusese iar lângă el, pe dâmb, îi era teamă să-l supere, că tot nu era treaz bine, nu cumva să-l apuce furia şi să deie în ea.

— Măi, zău, să plecăm, că m'o ajuns ploaia la oase.

— Ţaţăi, ia uită-te nieta, după pădurea din spre Nastaseni, parcă s'o înroşit cerul.

— Nu văd nic, măi, plouă şi tu vezi luna Zău că nu eşti în toată firea.

Hupăz a stupit un fir de tutun.

— Ce ploaie îi şi asta, plouă şi nu plouă.

— Ei băete, de abia acum văd că eşti băut şi încă bine.

— Nu lele, păi nu vezi nieta, ce mărunţică îi, parcă-i rouă.

— Hai, rouă să fie.

— Păi, nu aşa, să ştii că-i rouă.

— Rouă băete, rouă. Ce, spun că rouă? Şi încă ce rouă.

— Păi, nu vezi cerul roşu după pădure.

— Ba, iaca acuma îl văd şi eu.

— Nu-mi place, îi a război Ia auzi, că ruşii îşi fac de cap.

— Zău, să nu mai mă mişc de aici, să chiorâşc, na, şi acela învaţă franţuzeşte şi îl pune şi la masă. Dar Coanei Mari nu-i place ce vede, se închide în iatac. Duducuţa Anica face militărie cu tot satul, în salon. Stânga împrejur, drepţi pentru onor şi apoi cântă. Da, iaca zău la cântat îi frumos, asta îmi place, zău că îmi place.

— Iu, să trăiască boerul le-ar da instrucţăi, mămucuţă.

— Da, da, aşa-i, să crăp că-i aşa cum spun eu, dacă am văzut eu...

— Ei, atunci, băete, dacă-i aşa cum spui tu, război are să fie!

III

Hupăz era beat rău azi. Nu se putea nimeni apropia de el. Ameninţa pe toţi. Avea ochii eşiţi din cap de bulbucaţi ce erau şi roşii ca jarul. Alunga femeile, copii pe drum, înjura şi ameninţa, vorbind către el, tot satul.

Clopotele bisericei sunau de îţi spărgeau urechile. Sunau, sunau necontenit. Toţi se întrebau:

— Oare cine a murit?

— Ce să moară, lele? Păi aşa iute se trage de mort?

— Păi dice sună?

— Ştim noi?

Clopotele sunau, sunau.

— Ce-i Doamne, se întrebau toţi. Apoi toaca şi toca, toca, şi acum, iar clopotele.

— Doară îi Luni, o fi sărbătoare?

Sunau, sunau şi iar toaca...

— Ce-i oameni buni?

După un timp toaca nu s'a mai auzit, dar clopotele sunau cu o repeziciune nemaiauzită.

Hupăz era în clopotniţă şi îşi făcea de cap trăgând de frânghie clopotele. Trăgea cu furie, se lăsa pe genunchi îndoindu-se pe spate, îi curgea sudoarea pe frunte, era înăduşit rău, la suflet şi la trup.

— Măi, dă-te jos, fi cuminte măi, astâmpără-te măi, strigau oamenii.

El una ştia, suna, suna şi nu răspundea la nimeni.

— Măi Hupăz, dă-te jos că venim la tine, măi.

Ce să audă? Sunau clopotele de te înebuneau. Apoi, oamenii văzând că nu-i chip să-i înţeleagă şi că îşi pierdeau timpul degeaba sub clopotniţă, l-au blestemat strigând tare:

— Să deie Dumnezeu să ţi le suni pentru tine, măgarule.

Hupăz auzind vorbele aistea s'a oprit de tras frânghiile şi sufla ca foile de la fierărie. S'a aşezat jos în clopotniţă, sudoarea îi curgea pe faţă. A încercat să le răspundă:

— Da' ce credeţi măi, c ăpot sta toată ziua să-mi fie urât? Sun clopotile că-mi place mie să aud clopotile cum sună, mai ales cel mic, frumos mai sună.

Oamenii s'au dus lângă clopotniţă când l-au văzut că s'a liniştit şi şi-au văzut de drum. Hupăz a stat până seara în clopotniţă şi a adormit. Mai spre amurg, oamenii venind de la moară, copiii l-au pândit pe Hupăz şi au spus:

— Tată, ţiganul Hupăz nu s'a dat încă jos din clopotniţă.

— Da' ce dracu în clopotniţă a încremenit, te pomeneşti că are să le tragă iară la noapte. Haidem sus să videm ce face beţivul.

IV

Moisoaia plecase la Urzâca să-şi vadă neamurile. Vorbise cu nişte cunoscuţi de acolo să închirieze săliştea ei aceia părăsită, că se strică, apoi vine iarna şi se va strica de tot.

Oamenii văzând că se face întuneric s'au dus mai mulţi spre biserică. Urcau dealul vorbind între ei:

— Te pomeneşti că a plecat de mult de acolo şi noi ne pierdem timpul, măi, că-i nebun săracul, de tot. Are s'o păţească în-

— Doară acuma, dar de câte ori eşti cum eşti acuma?

— Ei, ţaţăi, ce te potriveşti şi nietale la minciuni?

— Nu măi, păcat de tine, că altminterea nu eşti prost. Dacă te-ai ţine de cuvânt şi de treabă, altă socoteală ar fi. Dar când eşti beat şi vrăbiile te ocolesc. Răspunde-mi de câte ori eşti treaz? Acuma noaptea te-a apucat, căci altminterea ziua nu eşti bun de păzit o vită bătrână la păscut.

— Ei, di ce vorbeşti, iaca mă mânii.

— Nu ai decât să te mânii, dar aşa-i cum îţi spun.

Lui Hupăz îi era teamă de Moisoaia. Numai pe ea o respecta.

— Iaca, dacă nu am cu cine mă sfătui, cu babele cele să mă înţeleg? Cu dihăniile cele? Ce să fac cu ele? Să le omor, altă ce? Ele au milă de mine? Nu sunt în stare să-mi spele o cămaşă, îmi asvârle un boţ de mămăligă, ca la un câine flămând.

— Păi, băiete, stai, te-au cules de pe drumuri şi te-au luat de atâţia ani, acuma le cauţi pricină lor? Păi, de!

— Ce război, măi, ferească Dumnezeu.

— Taţăi, aşa spune Mariţa dela curte că s'a auzit, de către boeri, deunăzi, când căram lemnele în salon, ştii mata, în odaia cea mare, unde fiecare mobilă îi lucrată de Coana Mare, ştii mata. Aşa spunea Mariţa, că într'o zi mă minunam de ele, că's frumoase ca la oraş, ştii mata.

— Ei spune, zice Moisoaia, săturată de atâta vorbă.

— Uite, aşa zice Mariţa, că-i lucrată toată de mâna Coanei mari, că de fiştecare dată, când era Coana mare îngreunată de o copchilă, când ieşea o duducă, ieşea şi o mobilă. In nouă luni era gata lucrată. Acum, să vezi nieta lele, duduia Anică ţine cuiburi în salonul cel frumos şi să-l vezi pe jandaru Uglea că-l învaţă duduia Anica franţuzeşte. Şi să vezi nieta cum stă tolănit pe scaunele cele frumoase. Deunăzi mă luase cu ziua la cărat lemne sus, şi ce era în salon să te miri, nu alta. Să vezi pe Smârdan şi pe Ilie, cum spun „Camaradă Anică".

— Ei, lasă-mă măi, nu mai spune minciuni.

tr'o zi. De l-ar strânge Cel de Sus. De ce-i bun, mă rog? Poftim să sune clopotele. Cine ştie ce i-o mai veni prin minte mâine poimâine. Să deie foc bisericii, să disgroape morţii, mai ştie Dumnezeu?

— Cine ştie, zău, spunea unul după altul.

Ajunşi la biserică s'au urcat în clopotniţă. Scara era îngustă. Se suiau tiptil, tiptil, unul după altul, ca tâlharii, căznindu-se să nu facă huit. Erau şase inşi.

Hupăz era culcat pe spate cu mâna pe piept. Nu mai sufla.

— Măi, ce-i cu el a murit?

— Ce să moară? spune altul, îi mort beat, ce să moară?

— Ia, măi, să-l ridicăm.

— Ce bădie, nu vezi nieta că-i rece şi încleştat.

— Măi, deschide-i gura.

Ce să-i mai deschidă gura, era mort de câteva ceasuri.

— Ei vezi, i-am zis să se astâmpere, nu a vrut. I-am spus să deie Dumnezeu să sune pentru el şi iaca m'o ascultat Domnul. Incaltea am scăpat de el. Hai să-l coborîm.

L-au coborît greu, scârţâia scara clopotniţei de credeai că se rupe. L-au întins în curtea bisericii, apoi s'au gândit:

— Hai să-l ducem la babele lui.

— Ce să-l târâm până acolo, să-l lăsăm până mâini aici.

— Nu măi, că-i păcat, cum să-l lăsăm ca un câine. Mai bine îl lăsăm sus.

— Nu se poate, spurcă clopotniţa.

Apoi l-au luat de picioare şi de umeri, au coborît valea, l-au dus prin sat. Toţi credeau că-i adormt de beţie.

— Da'ce credeţi că dacă ar fi viu ne-am plimba cu el prin sat. Ii mort, ca toţi morţii.

Se adunase toţi gospodarii Răchitoasei după ei. Ajunşi în ograda babelor nu au vrut să-l primească.

— Nu, ferita Sfântul, afară cu beţivul.

— Ii mort, mătuşăi, mai făceţi-vă pomană cu el.

— Ce, acuma să ne spurce şi casa, nu. Luaţi-l de aicea că blestemăm tot satul dacă ni-l lăsaţi.

— Răle sunt Domnule, ei dar la urma urmei s'au săturat şi ele.

Au văzut că nu-i chip cu babele; apoi iar l-au înhăţat de picioare şi de umeri.

— Ei, ce facem acum?

— Hai să-l ducem la Moisoaia, în casa părăsită.

— Păi a închiriat-o.

— Când?

— Deunăzi.

— Ei, dar nu au venit încă.

— Nu.

— Ei, atunci acolo îl ducem, batăr până mâine, să-l grijim îndată şi apoi ne facem pomana să-l îngropăm.

— Da, da, da, aşa să facem. A dracului de babe, Domnule. De bine de rău tot le-a făcut treabă. Ei vezi, ce-i să nu ai pe nimeni. Ca un câine rămâi.

— Hai, oameni buni, să-l rânduim tot în astă seară, spune Salomeea, om mai în vârstă, să dăm fiecare câte ceva de pomană ca să-l îmbrăcăm.

— Aşa, aşa, au spus toţi.

Au ajuns cu Hupăz la Moisoaia. Uşa casei era dată în lături ca întotdeauna. Au intrat cu mortul l-au aşezat pe un pat de lemn, care aştepta acolo de mulţi ani. Au eşit oamenii unul câte unul să alerge să aducă ce trebuie. Salomeea cu altul l-au desbrăcat pe Hupăz şi l-au lăsat în pielea goală pe pat, să fie gata să-i facă bae. Au aşteptat un timp apoi văzând că ceilalţi întârzie au plecat şi ei.

Oamenii nu mai veneau că se îmbolnăvse o vacă la un ţăran lângă moară şi se trudeau toţi s'o scoale de jos.

A venit noaptea.

— Ei, de acuma mâine să-l rânduim, fi închidem uşa ca să nu scape vitele în casă şi să-l răsoarne, Doamne fereşte, şi mâine vom vedea.

V

Moisoaia cu chiriaşii ei, o nevastă cu bărbat, au plecat de cu noapte de la Urzâca. Voiau să ajungă când se va crăpa de ziuă la Răchitoasa.

Tot drumul a făcut vorbă cu chiriaşii ei.

— Ce bună e casa, nu mai o leacă trebue dreasă uşa şi geamurile. Că-i casa făcută bine, că nu a murit nimeni în ea. S'au mutat numai în alt sat şi eu am cumpărat-o, are şi un pat bun în casă.

Erau veseli cu toţii. Ziua începea să crăpe. Au mai mers un timp răzând şi făcând preţul. Chiriaşii ziceau că anul întâi să lase chiria mai mică. Moisoaia era foarte politicoasă cu ei şi le făgăduia tot felul de avantagii. Acum vorbeau de una şi de alta. Moisoaia o ţinea de braţ pe nevasta chiriaşului, ca să treacă o râpă.

— Stai, Madam Cherciu, să nu aluneci, vai de mine. Asta ar mai trebui. Da ce rochie bună ai, Madam Cherciu. De unde ai luat-o? De la Bacău? Şi broboada îi bună. Ce picion mic îţi face pantofiul nietale. Păcat să-i porţi pe aşa drumuri. Mi-a spus neamurile de la Urzâca, că avan sunteţi de pricepuţi la gospodărie. Veţi vedea ce casă drăguţă am, puţin îi mai trebue ca să fie ca o casă de gospodar înstărit. Are pomi mulţi în livadă.

— Să videm, să videm, Madam Moisoaie.

— Păi aşa-i cum vă spun, că doară nu am vrut s'o dau la oricine. Ştiu eu ce fac, are să vă placă, acolo veţi rămâne toată viaţa.

Pe dealul Răchitoasei, soarele se arăta în ceaţa toamnei.

— Bine că am ajuns, hai, că vă duc îndată să vedeţi casa, că ne este drumul chiar prin livada ei.

Ajunşi la Silişte, chiriaşii şi Moisoaia au suit treptele. Moisoaia le-a spus:

— Staţi că trebue să deschid eu uşa, că are un beteşug, dar în gândul ei era, cine dracu a avut grijă să o tragă, că nici odată nu este închisă.

In fine, i-a plăcut Moisoaei, că au văzut chiriaşii că nu-i chiar aşa de lepădat. A brâncit uşa şi când s'a deschis, s'a auzit un urlet, care a răsunat pe văi.

— Iuuuu! ce-i că mi se taie picioarele Ce cauţi, nu ţi-e ruşine, scoală. N'auzi.

Hupăz gol nu răspundea. Chiriaşii înlemnise în uşă.

— Ii mort, ce strigi la el.

— Ce mont? Moisoaia se apropiă de el, se uita cu ochii mari şi cu gura căscată.

— Ce-o mai fi şi asta, spune ea către chiriaşi.

— Apoi noi n'o mai vrem, ferita Sfântul, aşa comedie nu am pomenit. Da ce îi casă unde se strâng morţii satului?

— Cum se strâng morţii? S'a întâmplat ceva rău, dar de ce în casa me?

Chiriaşii nu mai răspundeau. Au spus numai:

— Atâta drum, ca să videm, dis de dimineaţă, ţigân mort, chiar în casa care ne-o închiriai nietale, ce naiba!

— Domnule Salomea, Domnule Salomea, strigă deodată Moisoaia vecinului ei. Era ruşinată de chiriaşi. Ce-i domnule Salomea?

— Cum ce-i, mai întreghi?

— Ce-i cu Hupăz?

— Cum ce-i? Nu vezi că-i mort.

— Da'ce i-a venit moartea în casa me?

— Apoi a murit în clopotniţă şi noi l-am dus la casa babelor şi ele n'au vrut să-l primească, apoi ne-am sfătuit cu oamenii să-l aducem la nietale.

— Dar eu îl primeam dacă eram?

— Păi bine că n'ai fost. Ce era să facem?

— De ce nu l-aţi dus la voi?

(Urmare în pag. 5-a)

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL LI Nr. 11
SAMBATA 14 Martie 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

fişier

Un prieten, odată, s'a uitat peste un tom al operelor lui Pascal, aflător în biblioteca mea. Nu gândul de a face poezie, şi nici intenţia de a crea un cadru mai agreabil mă împinge să afirm că acest banal act s'a întâmplat într'o iarnă, pe seară, când afară era multă zăpadă şi foarte frig, dar când glasul butucilor arzând în sobă şi moleşeala delicioasă a interiorului forma o atmosferă — un german ar numi-o cu un cuvânt atât de adecvat: gemütlich, — nu, prin urmare, această tendinţă ordinară de a banaliza printr'un praf de poezie un moment, infim, dar a cărui intensitate şi astăzi o simt, mă face să amintesc cadrul, ci pentru a ajuta cu puţinele mele mijloace la lămurirea stării în care am priceput sensul prieteniei.

Bineînţeles, precum am amintit într'un fişier anterior, tot o carte mi-a deschis ochii. Fiindcă privind paginile cu multe semne pe ele, cu sublinieri, tăeturi şi reflexii, cum o gândire de amplitudinea celei pascaliene cere cititorului, în timpul parcurgerii ei, prietenul meu, dupe ce a răsfoit alene unele file, mi-a spus, sincer, fără nici-o intenţie. „Ce curios, aceleaşi observaţii pe care le-am făcut şi eu, le găsesc la tine. Probabil ne asemănăm".

Apoi, am mai vorbit de altele, poate chiar, când şi când de Pascal, dar mai cu seamă de frig, de iarnă, de mici nevoi ale fiecăruia.

Şi timp lung a trecut de atunci. Pe acel prieten îl vedeam mai rar sau mai des, dar târziu, foarte târziu mi-am reamintit cuvintele lui. Ei, da! În momentul acela descoperisem sensul adevărat al prieteniei.

*

Când citim în filele istoriei că biblioteca Alexandrină a fost arsă, că au căzut pradă flăcărilor mii şi mii de volume, cei mai mulţi înregistrăm acest fapt cu o mâhnire ordonată. Ca şi cum am participa la înmormântarea unei cunoştinţe oarecare deplângând, (din moment ce luăm parte la ceremonie), soarta nefericită dar abea aşteptând să trecem la alte preocupări mai atrăgătoare. Nu mai ştiu în ce carte, am văzut scris cum un om foarte cumsecade se exprima în braţele unei femei iubite cu care avea o întâlnire fugară şi ascunsă: **Sunt foarte trist, am fost la o înmormântare, şi abea am isbutit să scap.**

*

Şi totuşi iată că biblioteca Alexandrină a dispărut. N'aş vrea să fiu acuzat de o ideie fixă.

Tot ce vreau este să mă gândesc puţin la un fapt, pe care puţini îl înţelegem, şi poate chiar, refuzăm să-l credem realizabil. Ei şi, putem spune, parcă erau adunate în Alexandria toate cărţile lumii. A ars biblioteca d-lui Ionescu. Păcat! Va trebui să-şi cumpere alte cărţi!

Dar nu este tocmai aşa, iată că în zilele noastre se întâmplă, fapte asemănătoare. Şi vedem oroare, primul exemplu inspăimântător de real, lângă noi. Mintea stă în loc şi nu pricepe cum omenirea, cunoscând atâtea şi atâtea, poate pe toate să le uite. Într'un nimic de timp, totul este prefăcut în praf. S'au sfărâmat luminile, a dispărut biblioteca din Alexandria, miile, zecile şi sutele de mii de oameni nu au mai avut capul. Nu faptul că atunci a ars o mare cantitate de hârtie este îngrozitor, dar faptul că atunci, cât şi acum, a dispărut valoarea spirituală pe care o reprezentau. Oribila senzaţie a acelor oameni, pe atunci, când au văzut mistuite de flăcări roadele înţelepciunii veacurilor. Oribila senzaţie pentru noi, când putem privi astăzi aceleaşi destine. Ochii văd, urechile aud, dar cu greu, aproape cu neputinţă să pricepem unde s'a scufundat civilizaţia. Vedem oameni, vedem aşezări din noul pământ cucerit în răsărit şi nu înţelegem sensul, vieţii lor. Dar ce este mai tragic, ei nu-şi dau seama în ce întuneric i-a mânat două decade de sălbătăcie.

Un simplu accident, şi totul este schimbat. **„Les plus belles choses et les plus antiques, et les plus formidables, et les mieux ordonnées sont périssables par accident"**, spunea cândva Paul Valéry.

Un simplu accident şi noi, da, şi noi, care nu putem pricepe oroarea celor câteva rânduri amintind vederea bibliotecii Alexandrine, privim ca şi cum nimic n'ar fi, la roadele refuzului de cultură.

DIMITRIE POPESCU

EUSTAŢIU STOENESCU — **Nenea Statie**

„Intermezzo"

de G. C. NICOLESCU

„Intermezzo" este numele unui film care s'a jucat în ultima vreme la noi. Asupra lui aş vrea să scriu câteva rânduri. Ştiu că a comenta un film de cinematograf, mai ales dacă nu eşti măcar cronicar de specialitate, pare ceva destul de neserios, de aceea puţină lume se şi pretează la aceasta, afară doar dacă au de speculat unele trăsături pentru o tendenţioasă discuţie politică sau dacă urmăresc pur şi simplu să facă ceea ce se numeşte reclamă. Gândul de a scrie în legătură cu acest film mi-a venit de când l-am văzut pentru prima oară. Revăzându-l şi discutând asupra lui, mi-am dat seama că nu fusese înţeles în totalitatea subtilităţilor şi că era bine ca o sumă de lucruri să fie lămurite. Am amânat însă să o fac pentrucă filmul încă rula. Acum, când aproape a dispărut de pe ecranele bucureştene, nimeni nu se va mai îndoi că nu este vorba de o reclamă mai mult sau mai puţin abilă. Iar că nu este vorba — şi nici n'ar putea fi vorba — de o răstălmăcire a lucrurilor în vederea unor concluzii măcar parţial politice, se va vedea uşor urmărind ceea ce voi spune.

Subiectul filmului „Intermezzo" tocmai că se relevă printr'o desfacere a lui din contingenţele materiale, care l-ar lega de condiţii sociale şi evenimente politice. El s'ar putea petrece foarte bine în secolul al XI-lea după cum se petrece în zilele noastre, oriunde pe faţa pământului, cum se desfăşoară în Suedia şi în sudul Franţei. Această posibilitate pe care rar o întâlnim dă dintr'o dată mai multă independenţă subiectului şi asigură uşor, dacă este adăugată realizării artistice desăvârşite, o permanenţă în timp.

In fond, subiectul pare destul de simplu şi de comun, mai ales pentru oamenii cari merg la cinematograf sau citesc literatura pentru acţiune, neglijând să încerce a poseda ceea ce dă viaţă şi valoare artei, substanţa interioară din care reies semnificaţiile. Un bărbat fericit în căsătorie întâlneşte la un moment dat în viaţă o tânără, în care i se pare că găseşte întrupată acea armonie de elemente trupeşti şi spirituale valentă propriei sale existenţe umane, în care însfârşit se întregeşte în singurătatea lui lăuntrică până atunci neluată în seamă. Pentru această tânără se naşte o pasiune puternică, făcându-l să uite tot: fericirea tihnită de până atunci, obligaţii morale, convenienţe sociale... Este, în linii generale, subiectul care s'a desvoltat în filmele Veninul, Nu suntem singuri şi Iubirea lor, *pentru a nu vorbi decât de cele mai de seamă realizări din acest domeniu, şi în multe romane desigur.*

Dar în „Intermezzo", deşi sunt cam aceleaşi elemente fundamentale, este altceva totuşi, altceva mult mai delicat şi mai tragic decât în cazurile amintite. Nu ştiu dacă cineva a stat să se întrebe dece filmul are anume acest titlu. Chiar dacă a făcut-o, cu siguranţă că s'a pus imediat în legătură cu acel intermezzo muzical, compoziţie a eroului Holger Brandt, executat de câteva ori în cursul spectacolului. Şi totuşi, titlul nu vine de acolo şi nici nu poate căpăta întreaga semnificaţie toată desfăşurarea dramei — căci este o puternică dramă, şi nu una familiară, ci una mai intensă, care se petrece aici! — dacă rămânem la această simplă legătură. In definitiv, filmul se numeşte „Intermezzo" pentru altceva. Şi Holger Brandt şi Anita Hoffmann nu sunt nişte oameni oarecare, ca noi. El este un compozitor şi un violonist celebru; ea este o pianistă încă necunoscută dar de mari posibilităţi. Sunt doi artişti, două făpturi deosebite ca structură şi ca viaţă lăuntrică de lumea din jur, nişte fiinţe din cele numite în ironie că „trăiesc în nori", pentrucă trăiesc numai pentru arta lor, gândesc numai la ea şi foarte rar coboară din această regiune înaltă şi metafizică între oamenii obişnuiţi, la preocupările lor uneori vulgare, în lumea aşa zisă reală, unde se simt ca albatrosul lui Baudelaire. Aceste două fiinţe, fiecare cu lumea ei, nevăzându-se deşi se priveau pentrucă fiecare era de fapt cu ochii deschişi spre lumea din lăuntrul său, se întâlnesc. Ea îl vede din prima clipă, pentrucă îl ştia încă de mult şi îl aştepta cu admiraţie. Dar el, cufundat în visurile lui, trece pe lângă ea ca pe lângă un obiect. Făptura feminină deosebit de fermecătoare nu-i vorbeşte cu nimic, materia nu-l atrage. Abia atunci când interpretează în chip remarcabil o bucată la pian, ea i se relevă, el o urmăreşte transfigurat şi, în sfârşit, o vede. Şi atunci începe dragostea lor. Dar dragostea, chiar între fiinţele cele mai alese, este sensualitate, frământare, nelinişte. Ea aparţine prin excelenţă lumii acesteia în care ne aflăm cu toţii măcar prin îngrădirile pe care le opune convenţionalitatea morală şi socială. Cuprinşi de pasiunea lor, ei abandonează cu sau fără voia lor, lumea metafizică, lumea artei: ea nu mai poate repeta (o scenă este edificatoare şi bine prinsă); el este într'un fel de vacanţă, între două turnee de concerte. Şi coboară în sfera oamenilor obişnuiţi, unde pot împlini iubirea. Dar această coborîre a lor aici nu poate fi o permanenţă. Firea şi menirea lor deosebite vor fi mai puternice decât o pasiune trecătoare şi, la un moment dat, se despart pentru a asculta fiecare de porunca destinului său subordonat artei. Iar dragostea, mare, intensă, reală, n'a fost, pentru nişte fiinţe atât de deosebite de noi cei mulţi, o raţiune de a exista, ci un fel de pauză în viaţa lor adevărată, cea din lumea artei, o pauză care nu putea fi complet mută, un fel de interludiu muzical între două acte, un „intermezzo". Şi este mai mult decât o întâmplare că în această dramă în care eroii sunt doi muzicieni, titlul este acest cuvânt cu sens aproape exclusiv muzical.

Aşa dar, aici, unde s'ar putea vedea desvoltarea unei teme cunoscută şi din alte filme: un bărbat îşi părăseşte soţia pentru a trăi o vreme din plin dragostea pentru o altă femeie, lucrurile sunt într'o bună măsură deosebite. Ceeace în categoria filmelor amintite mai sus ca înrudite ca subiect era pe plan uman, material, aici se pune pe plan metafizic.

Intr'adevăr, nu mai avem de-aface numai cu conflictul exterior pe care îl naşte pasiunea, ci avem mai ales de-aface cu un conflict mult mai puternic dinăuntrul personagiilor. Pentrucă ele nu sunt nişte oameni ca toţi ceilalţi care trăiesc numai pentru dragostea lor. Chiar în perioada celei mai puternice iubiri, ei fac un turneu, cântă, nu abandonează complet preocupările de artă şi din acest amestec al planurilor izvorăşte puternica dramă. Menirea lor de artişti intră, în sufletul lor, în conflict cu iubirea, cele două vieţi: cea a sensualităţii şi cea a artei se luptă, pentrucă nu există împăcare între ele. Incă de mult şi de mulţi s'a relevat adevărata tragedie care se petrece într'un om deosebit, care se simte chemat pentru o clipă măcar în lumea de jos, la care va trebui să renunţe însă curând. Recunoaşterea de către o astfel de fiinţă că lumea materială are legile ei implacabile ce i se impun şi lui, fiinţă care nu se poate mulţumi cu mărginitul, şi renunţarea la care ajunge sunt socotite ca situaţiile cele mai tragice umane. Căci artistul se leagă cu întreaga sa lume a artei de iubirea pentru o femeie; iar când femeia îl înşeală sau îl decepţionează, pentru el nu moare numai iubirea, ca pentru fiecare din noi, ci se surpă întreaga credinţă în valoarea şi posibilităţile sale artistice.

Iată deci ce probleme pune filmul „Intermezzo" şi iată cum el se ridică mult deasupra celorlalte. Chiar dacă ar părea că sunt asemănări de subiect. Cinematograful este o artă, deşi noi ne lăsăm prea mult dominaţi de prejudecăţi şi de latura lui mecanică. Dacă nu realizează capodopere decât rar, acestea, când se ivesc, se cuvine să fie tratate ca adevărate capodopere de artă. Şi „Intermezzo" este o astfel de capodoperă, nu numai prin realizarea perfectă şi extrem de sobră, care nu aparţine numai domeniului tehnic, cum cred unii adesea, nici numai prin faptul că pune o problemă atât de interesantă şi de neobişnuită în cinematograf, dar mai ales pentrucă aduce elemente noi, dintre care unele nici în literatură nu sunt

(Urmare în pag. 2-a)

MIRCEA LĂZĂRESCU — **Studiu**

KNUT HAMSUN

Literatura a văzut născându-se, la sfârşitul secolului al nouăsprezecelea, o nouă figură de scriitor. Nu era numai autodidactul — speţă cunoscută — care-şi căuta un rând de frunte în artă, ci omul care muncise cu mâinile oricând avusese de lucru, care îşi purtase norocul dela miazănoapte la miazăzi, care a cunoscut cea mai neagră mizerie — şi care aducea cu sine un suflu de aer pur, dragostea de nesfârşite spaţii şi de existenţe fără vreo legătură cu un anume decor.

A fost cu adevărat o revelaţie. Cei care, în Europa, au citit întâiele lucrări ale lui Knut Hamsun sau Maxim Gorki, s'au simţit într'un fel fermecaţi. Căci se arătase ceva nou, adevărat şi proaspăt! Iar zugrăvirea unor vieţi amarnice nu era nici vulgară, nici pătată de naturalism, ci dimpotriva plină de o poezie captivantă, necunoscută până atunci, în care omul legat de pământ printr'o intimitate aproape animală, îşi revela înţelegerea cu universul.

Numele adevărat al lui Knut Hamsun este Pedersen. Este născut din oameni foarte săraci, în Norvegia, la Lom, în Gudbransdal, în 1860.

Şi-a trecut întreaga copilărie în insulele Lofoten: marea şi pădurea, iernile teribile şi verile splendide. Dar existenţa locuitorilor de pe insulele litoralului norvegian este precară. Amărît de atâta mizerie, la douăzeci şi doi ani, robust şi pregătit pentru orice muncă, numai să fie cinstită, Knut Hamsun se îmbarcă pe un vas de pescari, care pornea spre Terra-Nova.

Vreme de trei ani tânărul îndeplini şi el această amarnică meserie. Trei ani de zile bătu calea mării depe coastele ţării sale spre litoralul Lumii-Noui. Ar fi navigat poate mai mult încă dacă, asemenea altora, n'ar fi fost atras într'o zi de noul continent.

Deşi viaţa i-a apărut mai îndurătoare decât în Norvegia, în Statele-Unite a avut parte de aceeaşi existenţă plină de amărăciuni. Ce meserii nu a împlinit băetanul acesta blond, înalt şi bine făcut, care nu se da înapoi dela nici o muncă! Multă vreme a fost băiat de fermă şi a muncit în vastele câmpii ale Red River-ului, apoi — îndelung timp — iarăş, în oraş, a fost căruţaş şi conducător de tramway. Nicicând, Knut Hamsun nu a cunoscut o existenţă mai penibilă. Trăia în chip mediocru iar exilul îl apăsa greu.

Totuşi, nu există un rătăcitor mai deplin ca acela care era, pe-atunci. In vremea aceea nu putea rămâne mai mult timp într'un loc şi bucuria pe care o încercase venind, se irosea repede de tot.

„N'am vizitat, ne mărturiseşte el, (In ţărimul basmelor), decât patru din cele cinci părţi ale lumii". Pare să se scuze că nu a călătorit mai mult!

Dar aceste patru părţi ale lumii nu le-a văzut totuşi ca un turist. In cele mai variate colţuri ale globului, el a fost funcţionar de comerţ, director de şcoală, ziarist; şi-a preumblat nomadismul, fantezia şi mai ales foamea în cele două emisfere şi pe toate latitudinile.

Meseria de ziarist îl făcu să pună mâna pe condei. De aci până la a se gândi să scrie cărţi, nu mai rămanea decât un pas! Din ce să le închipuiască, desigur, nu ducea lipsă! Nu avea decat să se povestească.

Dar în peregrinările sale fără sfârşit, unde avea să găsească răstăcitorul timpul să lucreze în linişte? Înţelese până la urmă că nu i-ar fi cu putinţă să sfârşească o lucrare, decat în atmosfera anume parcă făcută a ţării sale.

Reîntors în Norvegia, încercă să trăiască din scris. Câte amărăciuni n'a cunoscut atunci! Infructuoase aşteptări în sălile redacţiilor, lucrări refuzate, aroganţa redactorilor şefi!

Din aceste nefericiri îşi închipui întâia lui carte „Foamea", în 1888. Operă sfâşietoare, dar de loc amară. Accentul ei era atât de nou, impregnat de o atât de profundă sinceritate, încât cartea cunoscu de'ndată succesul, iar viaţa autorului deveni legendară. Ţările Nordului de limbă saxonă şi slavă se entuziasmară pentru arta şi personalitatea vagabondului poet. Sudul, latinii, fură mai puţin prompţi. In 1895, totuşi, Octave Mirbeau prezinta publicului francez, într'o strălucitoare prefaţă „Foamea".

Această neaşteptată glorie nu avea să-l lipsească cu totul de grijile băneşti. Dar dacă viaţa îi era încă modestă, nu era totuşi îngreuiată de mizerie.

Călători din nou; locui chiar mai multă vreme la Paris şi în cursul uneia din vizitele sale în ţările Sudului, cunoscu în fine liniştea care avea să-i îngăduie ca să continue, în pace, opera la care începuse.

*

Cum să-i zugrăvim această operă? S'o pictăm, ar însemna s'o trădăm.

Pan, care este desigur, lucrarea în care stilul său, poetica sa se manifestă nespus de viu, rămâne o nemuritoare capo-d'operă. Simfonie a iubirii şi a firii? Nu tocmai. Mai mult o evocare, căci totul la Hamsun este atmosferă. Să spunem că ne vorbeşte despre ceva anume, ar fi să afirmăm prea mult. El evocă, sugerează şi atunci când pictează, o face întrebuinţând ceţurile şi razele soarelui. Cărţile sale au o mireasmă de răşină şi de pădure peste care s'a abătut un timp ploaia. Iar pasiunile personagiilor care se mişcă în paginile sale, nu se desluşesc din pricina negurilor de care sunt încărcate peisagiile sale. Adesea chiar, aceste personagii nici nu ne vorbesc. Nu se adresează decât lui Hamsun. Noi le descoperim numai dacă el le poartă cumva, vreun interes.

Mistere, Pământ nou, Visători, Benoni, Rosa, Victoria, Un vagabond cântă în surdină, Sub steaua toamnei, iată ,dimpreună cu câteva piese de teatru şi acea admirabilă In ţărimul basmelor — călătorie pe jumătate trăită, pe jumătate visată în fantasticul Caucaz — esenţialul unei opere, care se arată a fi printre cele mai fine, mai sensibile, mai mişcătoare şi mai ales dintre cele mai umane de azi.

De când Academia suedeză l-a decernat, în 1920, premiul Nobel pentru literatură, nu mai există literat care să nu cunoască numele lui Knut Hamsun. Gloria sa a întrecut chiar şi pe aceea a lui Pierre Loti. Dar succesul nu l-a ameţit pe Knut Hamsun. Căci este un înţelept. De foarte mulţi ani îngrijeşte de vastele domenii pe care le-a cumpărat în Norvegia. Experienţa de cultivator o are, din plin. Astăzi chiar, cu toţi cei peste optzeci de ani împliniţi, nu se dă înapoi să pună mâna pe coarnele plugului şi să are, cu nădejde!

*

Scriitorul a spus tot ce avea de spus? Cine ştie... Un om de felul lui Hamsun n'a sfârşit nicicând să se confeseze. S'a retras încă, speriat de zgomot, de vanitate.

Acum e un bătrin minunat. Seninătatea vârstei i-a adus liniştea pe chipul care, în tinereţe, a părut atât de neliniştit, atât de frământat. Părul îi este tot aspru şi fruntea în cucuie. Iar ochelarii nu fac mai sever un chip, despre care Octave Mirbeau scria că are o dublă expresie, totodată energică şi suavă, arzătoare şi stăpânită, pătrunzătoare şi învăluită, mândră şi tristă.

Ochelarii nu-i pot ascunde însă cu totul privirea, o privire în a cărei blândeţe abia desluşită cei care pot citi în suflete, descoperă graţia lui Ariel.

N. PAPATANASIU

AUREL JIQUIDI — **Preocupare**

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

TEATRUL NAȚIONAL: „LUCREZIA BORGIA" dramă în 3 acte de VICTOR HUGO.

Dintru început se cuvine să spunem că „Lucrezia Borgia" nu este una dintre cele mai bune piese ale lui Victor Hugo. De altfel, chiar autorul o socotea inferioară altor piese ale lui, cum ar fi, de-o pildă „Hermani" și „Ruy Blas".

In altă ordine de idei, prezentarea uneia din cele mai slabe piese ale lui Victor Hugo, a prilejuit Teatrului Național, unul din cele mai bune spectacole din această stagiune.

Explicații pentru această constatare sunt și ele numeroase.

Mai întâiu de toate trebue să mulțumim cerului că nu s'a aflat de astă dată, nici-un domn deștept care, socotindu-l pe Hugo prea demodat, să-l „modernizeze" și să ne ofere un spectacol, gen „Castiliana", de Lope Theodorescu.

Tot ce au adăugat de astă dată piesei lui Hugo, domnii cari s'au ocupat cu prezentarea ei, a fost un „z" adăugat numelui eroinei principale, „z" care îi face să surîdă ironic pe cunoscători limbii italene, iar pe noi, să ne întrebăm dece nu se scrie „Venezzia", ci, pur și simplu „Venezia".

In oricec az, putem întâlni în cele trei acte cari prezintă un episod imaginar din viața Lucreziei Borgia multe din principiile enunțate de Hugo într'unul din manifestele sale: „La poésie de notre temps est le drame; Le caractére du drame est le réel; le réel résulte de la combinaison naturelle de deux types: le sublime et le grotesque qui se croisent dans le drame, comme ils se croisent dans la vie et dans la création".

In cele trei acte ale piesei — Hugo își numește actele „zile", dând o elegantă tiflă unității de timp impuse de clasici — poate fi remarcată brutalitatea cu care romanticii au știut să se desbere de clasica regulă a celor trei unități.

Povestea este soră bună cu melodramele de mai târziu.

Hugo, etern romantic, recunoscător Lucreziei Borgia pentru ocrotirea pe care a știut s'o dea poeților din vrema ei, a căutat să reabiliteze chipul acestei femei atât de hulite de istorie și de legendă.

Bine înțeles, adevărul istoric nu este de loc respectat. Lucrezia Borgia, care a supraviețuit tuturor membrilor familiei ei, vorbește în piesă, cu câteva ceasuri înainte de a muri, despre fratele ei, Cesar, încă în viață.

Hugo nu neagă nici-unul din cusururile pe cari istoria i le-a atribuit aceste femei. Eroii piesei vorbesc cu dispreț despre această femee „incestoasă și plină de păcat" care este Lucrezia Borgia.

Autorul nu ne-o prezintă ca pe o victimă a poveștilor ce s'au născocit în jurul numelui ei Atunci când o mână de tineri se încumetă să-i arunce în față tot disprețul lor, ea știe să se răzbune.

Răzbunarea are loc ca într'o adevărată legendă din viața Lucreziei Borgia.

Moartea tinerilor este cât se poate de savant pregătită. Mai întâiu un ospăț cu mâncăruri bogate, vin și femei frumoase (cel puțin, textul pretinde lucrul ăsta).

In cupele tinerilor este strecurată otravă — groaznica otravă a Familiei Borgia.

Urmează cântece de chef, acoperite de cântecul de înmormântare al câtorva sumbri călugări. Iar la urmă, apare și Lucrezia Borgia, care, cu zâmbetul pe buze arată tinerilor sicriele în cari vor fi înmormântați.

Aceasta ar fi una din laturile în care Hugo ne-o prezintă pe Lucrezia Borgia. Și totuși dragoste tea puternică pe care Lucrezia o simte pentru fiul ei, Genaro, taina pe care-o păstrează, pentru ca fiul ei, dușman al Lucreziei Borgia, să nu sufere, o ridică în ochii spectatorilor.

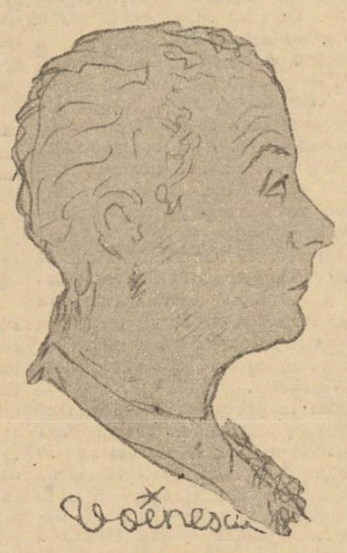

MIHAI POPESCU

Mărturisirea ei, acel „Sunt mama ta", șoptit înainte de a muri n'a avut, e drept, în sufletul spectatorilor, ecoul pe care bănuim să-l fi avut cu ani în urmă.

In tot cazul, s'a putut remarca în tot timpul piesei, efortul autorului de a realiza o piesă pe plan deosebit de acela al clasicilor.

Fără să vrem ne gândim la discuția dintre Hugo și Talma, povestită de doamna Hugo în cartea ei.

Spunea Talma: „La tragédie, c'est beau, c'est noble, c'est grand. J'aurais voulu autant de grandeur avec plus de réalité: un personnage qui eût la varieté et le mouvement de la vie, qui ne fût pas tout d'une piéce, qui fût tragique et familier, un roi qui fût un homme.

Și lucrul acesta l'a realizat Hugo în piesele sale.

In rolul Lucreziei Borgia a apărut doamna Marioara Voiculescu, care, trebue s'o spunem dintru început, a fost mult mai convingătoare, ca mamă a domnului Mihai Popescu, decât ca iubită a lui((Cazul din „Sapho").

Doamna Marioara Voiculescu apare în ultimul timp, atât de rar pe prima noastră scenă, așa încât orice apariție, chiar într'un rol de mai mică putere dramatică decât acelea cu cari ne-a obișnuit, îl socotim ca pe o adevărată sărbătoare.

Dânsa stăpânește cu o mână de maestră, întreg meșteșugul dramatic. In fața talentului său ne înclinăm.

Domnul Mihai Popescu a isbutit de astădată să șteargă definitiv impresia nu prea bună lăsată de primele roluri interpretate în această stagiune. Sub înfățișarea lui Genaro, domnul Mihai Popescu a apărut ca un ideal interpret al teatrului romantic. Suntem fericiți, că, după ce am făcut în câteva cronici unele obiecții în privința interpretării sale, domnul Mhai Popescu ne-a dat de astă dată ocazia să-l lăudăm fără rezerve.

Domnul Gingulescu, distribuit anul acesta în roluri de importanță secundare — și aceasta este o mare nedreptate făcută excelentului actor — și-a interpretat cu demnitate și pasiune, rolul.

Domnul Toma Dimitriu are norocul să fie distribuit în roluri cât se poate de intersante. Cum este și acesta din „Lucrezia Borzia".

Domnii Alexandrescu, Demetriad, Pereanu, Pătrașcu și Motoc au realizat în chip interesant grupul tinerilor amici ai lui Genaro.

Interesant, tipul realizat de domnul Soare (actorul).

Iar domnul Soare (directorul de scenă) se poate mândri că a realizat un bun spectacol„ în decorurile bogate ale pictorului Cornescu.

TRAIAN LALESCU

Pe margini de program

CONCERT DE SONATE ENESCU — LIPATTI

Sunt ochii mari ai copilului în fața lumii, dar e și un văl de nostalgie peste un trecut pur și naiv, în „Impresiunile din copilărie" ale Maestrului Enescu. O înduioșare amestecată cu teamă pentru „bătrânul cerșetor", admirație pentru misterul sclipirii apelor și bucuria naturii vii și mișcătoare, în „pârâul din fundul grădinii", un dialog glumeț poate, curios, între pasărea din colivie și bătrânul cuc din perete, o privire mirată și un surâs pentru „greerașul" ascuns în umbră, un fior la șuieratul pustiu și jalnic al „vântului în vatră" și o strângere de inimă la răbufniturile puterilor întunericului, în „furtuna în noaptea de afară". Și totul se închee cu o revenire la vieață, la liniște, la siguranță, dela primele licăriri ale dimineții roze până la trâmbițele de lumină ale „răsăritului" triumfător. Dar între ele și-a făcut loc un „cântec de leagăn", mai cald, mai înduioșat, mai plin de nesfârșită dragoste decât, poate, chiar cel al lui Fauré sau al lui Chopin. Orice aprecieri ar fi banalități, și emoția singură poate să-l explice.

CONCERT DE SONATE ENESCU — EDMÉE FILIP

Nu ne întrebăm dece nu se cântă mai ales Sonata de Debussy, fiindcă e rar de găsit doi interpreți în care să trăiască întreaga dragoste imaterializată în această operă, întreaga și supraomeneasca sensibilitate a lui Claude.

Dar avem dreptul să ne întrebăm dece d-na Edmée Filip nu se face mai des auzită în concerte. Schumann cunoaște în ea o ingenuă și fermecătoare interpretă, Debussy găsește o rezonanță perfectă a celor mai calde și suave vibrații, iar Maestrul Enescu o muzicalitate care știe să colaboreze și să se întregească cu expresivitatea artei sale.

Și să ni se permită o reflexie alături de muzică: câtă însemnătate poate să aibă înfățișarea artistului. Mai ales când e vorba de muzica franceză, care e atât de intuitivă, de sensuală chiar. Or, toată persoana pianistei pare a fi o materializare din Fauré sau Debussy. Și pare atât de firesc să auzi un astfel de Debussy cântat de asemenea brațe...

DORIN SPERANȚIA

Ecranul

CINEMA SCALA: Dela Alcazar la Madrid

Recunoscutul succes „Asediul Alcazarului" a îndreptățit publicul de-a fi extrem de exigent în privința filmelor de-acest gen. Cari filme, prin natura lor, fiind menite a semăna unele cu altele — în momentul când tema este repetată, atenuiază puternica impresie făcută, de exemplu, de primul film prezentat.

„Dela Alcazar la Madrid" este un film dinamic, ce prezintă un crâmpeiu al sfântului războiu dus de vitezele falange spaniole contra comunismului. Motivele eroice cari creiază filmul se desfășoară împletite într'o duioasă poveste de dragoste.

Eroii ei, Saverio și Carmen, fericiți logodnici, numără orele celor două zile care îi despart de mult așteptata dată a nunții lor.

Saverio pleacă pentru o zi la Salamanca, pentru a-și aduce mama.

In scena în care cei doi logodnici își iau rămas bun pentru această scurtă despărțire, Carmen poartă rochia de mireasă. Să fie abilitatea regisorului, care vrea să ne reamintească superstiția ce-a străbătut veacurile, recomandând mireselor doritoare de-a preîntâmpina o despărțire de-a nu îmbrăca în fața soțului ei rochia de nuntă, înainte de ceremonia religioasă. In consecință, Saverio nu se mai întoarce la Madrid, deoarece orașul e ocupat de trupele roșii.

A trecut un an.

Tatăl lui Carmen a fost ucis de comuniști, iar fratele ei, bine ascuns de sora sa, așteaptă între cei patru pereți ai camerei în care trăește, biruința Crucii.

Saverio luptă în rândurile naționaliștilor și în momentul când comandantul are nevoe de-un element capabil să 'nșele vigilența inamicului, pentru a duce veste aliaților camuflați ca inamici în tabăra comunistă, se oferă a îndeplini misiunea.

In momentul revederii cu Carmen, Saverio încearcă să-și hotărască logodnica pentru a părăsi orașul; Carmen aduce două argumente: fratele ei care nu se poate lipsi de ea și al doilea argument — abil răspuns de îndrăgostită ce ocolește o precizare: toate femeile și fetele au misiunea de a rămâne în casele lor din Madrid pentru ca Falangiștii să vină să le scape cât mai curând de teroarea comunistă.

Reîntoarcerea lui Saverio dă greș, căci, în momentul când acesta se crede ajuns la capătul drumului, se produce o explozie din care scapă cu viață printr'o minune (dictată de regisor).

Eroul nostru recurge din nou la acel brav Amalio Fernandez „șeful serviciului de spionaj comunist", care, cu mult suflet aduce mari servicii... naționaliștilor, cărora le trimite valoroase documente strategice.

Amelio Fernandez îi aranjează o întâlnire cu șeful Serviciului albastru naționalist, singurul care-l mai poate salva și pe care urmează să-l întâlnească într'o tavernă. „Șeful" nu-i altul decât logodnica lui care-i ajută să treacă în rândurile camarazilor săi, fericit de a-i revedea și mândru de vitejia logodnicei sale.

Ori, cum este știut că orice CLIPA FERICITA SE PLATEȘTE triplu, aparatul de radio pe care îl au în tranșee, anunță:

„Radio-Madrid naționalist, în serviciul Spaniei Creștine face ultima comunicare:

Saverio, nu știu unde ești, dar simt că mă auzi; nu te întrista de sfârșitul meu. Mor pentru Spania. Luptă și tu la fel. Inamicul urcă acum pe scări. Adio. Saveri! Trăiască Spania!

Și acum începe partea cea mai sarjată a filmului — pentru naționali — și superbă pentru romantici, căci Saverio, înțelegând că viața logodnicei sale e în pericol, fuge spre liniile dușmane într'un acces de disperare Comuniștii simțindu-l deslănțuie un atac (minunate fotografii!).

Saverio cade lovit de-un golnț. Își dă sfârșitul alături de-un tânăr comunist, într'o scenă ce simbolizează unitatea sufletească a Spaniei naționaliste.

Subiectul e presărat de inerente sarje. Regisorul a ținut însă mult prea mult să ne înfățișeze un film sobru.

Fosco Gachetti nu-și joacă prea entuziast rolul de logodnic al Conchitei Montes.

Câtă deosebire de rolul de îndrăgostit din Asediul Alcazarului...

Era pe-atunci îndrăgostit de Mireille Balin și i-a rămas credincios?

Sau numai o simplă lipsă de dispoziție de joc?

ADRIANA NICOARĂ

Cronica muzicală

REGLEMENTAREA IMPRIMARII SUNETELOR

Printre legiuirile recente menite să deschidă drumuri noi și să lărgească orizonturile culturii noastre, ocrotindu-o în acelaș timp de intrusiuni nedorite și dăunătoare, reglementarea imprimării sunetelor este una din cele mai fericite și mai salutare.

De mult și mai cu seamă în ultima vreme, producția înregistrărilor muzicale pe discuri, ajunsă la o prosperitate comercială și la o rază de difuziune excepțională, începuse să fie tot mai mult o industrie lucrativă și tot mai puțin un instrument de cultură sau măcar un auxiliar minor al ei, o sursă de agrement muzical de nivel onorabil.

Pe de o parte, tot felul de lamentabile elucubrații în care ignoranța și lipsa de gust se întâlneau cu punctualitate, năpădiseră piața discului, iar pe de alta, diverși „interpreți" de acelaș nivel cu „operile" executate, se făceau purtătorii de cuvânt.

Ar fi fost de așteptat, de pe urma tonajului impresionant al acestor necomestibile ciuperci muzicale aducătoare de masive beneficii, o cât de modestă replică pe tărâm cultural, prin înregistrări serioase, valoroase, prin fixarea unor aspecte de seama din muzica noastră sau din arta interpretativă românească.

Legiuitori luminați au intervenit din fericire pentru plivirea întregei producții de înregistrări pe disc.

In același timp pentru îndrumarea ei și către rosturi culturale.

Pe de altă parte, prin ultimele măsuri luate, s'a trecut la filtrarea tuturor elementelor ce se înglobează în complexul unui disc: compozitor, libretist, traducător, executant, excluzându-se sistematic toate imixtiunile neariene, și prin totul străine de orice tradiție, de orice contingențe cu atmosfera, caracterul și particularitățile exprimării naționale.

Triajul materialului, deosebit de amănunțit și de migălos, la care concursul unui muzician de talia lui Constantin Brăiloiu sau munca pe cât de neobosită pe atât de inteligent organizată a lui Tiberiu Alexandru, se înscriu ca factori hotărîtori, este în plin curs.

O comisiune specială va recomanda lucrările sortite să îmbogățească stratul pur artistic al producției discului, astfel ca, alături de muzica ușoară bună și decentă, de muzica populară autentică, de felurite alte înregistrări selecționate, să permanentizăm în patrimoniul artistic românesc înfățișări și valori muzicale reprezentative, creindu-ne și în acest domeniu avuțiile pe care niciodată fluctuațiile de bursă și schimbarea vremilor nu le vor atinge, nu le vor micșora: bunurile culturii.

ROMEO ALEXANDRESCU

Gong

AGATHA BÂRSESCU.

artista română în glasul căreia a vibrat cu neasemuită intensitate întreaga simfonie a sentimentelor umane și în gestul căreia se oglindea majestatea statuilor vechei Helade — a fost după o glorioasă carieră — profesoară a Conservatorului din Iași.

Prea puțini știu cu câtă pasiune și abnegație și-a continuat **Agatha Bârsescu,** înalta ei misiune, acolo, între ucenicii meșteșugului teatral.

Mulți au uitat-o, poate, și iată că acum Agatha Bârsescu ne trimite un mesagiu, pentru care se cuvine să ne-arătăm recunoștința.

Ilustra societară a **Burgtheaterului** din Viena, care a dus faima românească peste oceane, trăește iar între noi, afirmându-și impresionant prezența în magica apariție a **Elizei Petrăchescu,** cea mai tânără dintre elevele sale.

Și e cu atât mai prețioasă această mărturie a iscusinței profesoarei, cu cât e mai deosebit, ca expresie, talentul elevei. Cu trupul firav și cu gesturile aproape neobservate, cu o discreție și o modestie aproape neverosimile într'o lume în care totul este violent și ostentativ — **Eliza Petrăchescu,** o amintește pe învățătoarea ei, numai prin acel magnetism singular al unei arte pe care o continuă și o cinstește.

PUBLICITATEA

ce i se face tinerei actrițe nu este însă totdeauna conformă cu modestia și talentul ei. Pentrucă dacă ne face plăcere să aflăm dintr'o confesiune proprie cât preț pune pe MUNCĂ o actriță întâmpinată, de cei mai mulți confrați, ca un miracol al scenei românești, nu primim cu aceeași plăcere comentariul unui confrate, care pretinde să i se dea Elisei Petrăchescu prilejul să învingă... pe toate cele 5 (?) Ofelii, câte au jucat până acum fiindcă — afirmă confratele — Eliza Petrăchescu ar fi jucat acest rol la Iași, cu neîntrecută măestrie și mare succes.

Aceste comentarii au darul să indispue și să ridice împotriva unui talent autentic adversități pe care — în graba de a-și satisface cititorii — nici nu le poate bănui confratele vizat.

Și ar fi păcat ca o intenție bună să creeze dificultăți celor ce n'au nici o vină, pentru felul cum li se comentează activitatea.

Mai cu seamă că în cazul nostru și după informații ce nu suferă desmințire, Elisa Petrăchescu a jucat o singură dată pe Ofelia, ca să înlocuiască o camaradă bolnavă — și n'a râvnit niciodată, de atunci, să reia acest rol.

Așa dar, atenție d-lor confrați pentru ca laudele d-voastră să nu se întoarcă împotriva celui lăudat.

STUDIOUL

Ministerului Propagandei, e în plină activitate cinematografică.

După o serie de jurnale de război, a căror prezentare merită cele mai neprecupețite elogii, iată-ne acum în fața unei producții care deschide cele mai făgăduitoare perspective filmului românesc.

Se turnează „Noaptea furtunoasă" **în regia lui** Ion Georgescu **și sub directa supraveghere a d-lui Ion Cantacuzino, directorul Oficiului Național Cinematografic.**

Realizarea tehnică și interpretarea par asigurate în cele mai bune condiții.

Iată pentru ce ne vom bucura: să prezentăm, în curând, cititorilor noștri, un comentariu mai amplu asupra acestei activități.

S. D.

Un pictor de mare nădejde

Zilele trecute, vizitând, printre altele, și expoziția din Sala Dalles, am avut bucuria unei revelații: Pictura de o rară robustețe și conștiință artistică a d-lui EUGEN ISPIR.

Există multe maniere de a picta. Toate foarte bune. Numai că prea puțini virtuoși ai paletei înțeleg să ocolească la timp tentațiile ce duc către periferiile gratuite și facile inerente fiecărei maniere în parte.

D. Eugen Ispir cunoaște însă taina curățeniei și gratiurile necorcite ale culorii. Și mai cunoaște virtuozitățile ustensilelor d-sale de pictor. D-sa, dacă nu lucrează în pastă, știe dece o face, precum știe când și cum trebuie să recurgă la tonalitățile pastei. D-sa nu pune luminosul lângă tern și nici ceeace e mort lângă pata vie. D-sa își țese culoarea, nu o întinde ca pe o cremă neutră. Deaceea toți centimentrii și milimetrii patrați ai pânzelor d-sale trăiesc și vibrează. Și nu la suprafață, ci din înseși dimensiunile intime ale texturii lor. Aici e una din marile taine ale artei domnului Eugen Ispir. Și aici începe și se realizează conștiința domniei-sale de pictor lucid și robust. Dar această taina mai dovedește că d. Eugen Ispir simte și știe că tema cromatică, prinsă în planurile dominante ale pânzei, nu poate fi părăsită fără a prejudicia întregul. Deaceea d-sa o reia și o continuă până în cele mai ascunse colțuri ale operei.

D. Eugen Ispir stăpânește însă și compoziția. Peisagiile d-sale urbane trădează un ochiu ager și foarte expert în alegerea și interpretarea arhitecturilor ce i-au atras atenția. Dar peisagiile d-sale

EUGEN ISPIR — Parc bucureștean

în genere nu au nimic vid și nimic încărcat. La fel și naturile statice. Un suflu specific animă culoarea din reflexele și consonanțele căreia se nasc toate ritmurile celor 41 de opere ale d-lui Eugen Ispir.

Ca în toate direcțiile preocupărilor d-sale de pictor, coloristul Eugen Ispir știe că în artă contează legea maximului de efort pentru minimul efect. Nu însă efectele sunt grija și țelul lui. Efectiști sunt pictorii de culise.

Roșul, trandafiriul, verdele, gălbuiul, albul, albastrurile discrete, sidefurile pline de aur ale întregii palete pe care o stăpânește Eugen Ispir nu urmăresc nici măcar acele atât de căutate griuri la cari recurg, în genere, toți camuflerii artei. Culorile d-lui Ispir grizează dela sine și la locul lor. E o grizare organică, — grizare ce se alcătuiește în tot momentul și nu voalează, rigid ca o pâclă sau ca o albeață, cântecul culorii.

D. Eugen Ispir vine din Moldova și se găsește la a doua expoziție. Dar cu aceasta a doua expoziție ne-a surprins un Ispir în plină desfășurare a marilor d-sale daruri de artist pe care opera îl situiază, de pe acum, în avantgarda celor mai de preț și mai de nădejde pictori ai noștri.

Tr. C.

„INTERMEZZO"

(Urmare din pagina I-a)

puse. Firește, încă de mult, avem în literatură acest conflict al menirii artistului cu pasiunea sa umană. Dar aici conflictul se dublează. Spuneam mai sus: este o puternică dramă, și nu una familiară, ci una mai intensă, care se petrece aici. Am văzut dece este mai puternică decât o simplă dramă familiară: pentrucă un om mai sensibil și mai singuratec decât ceilalți are un singur temei în viață: arta sa, pe care o leagă de o iubire și, la un moment dat, când se sfârșește iubirea, cu care identificase năzuințele sale artistice, e în primejdie să i se sfarme și acest singur temei. Dar aici avem nu o dramă, ci două, căci nu numai Holger Brandt este artist, ci și Anita; nu numai el intră în conflict cu convenințele, ci și ea; și mai ales, nu numai el trăește conflictul între destinul lui de creator și iubirea care se leagă de sensualitate, ci și ea. Și ceea ce este deosebit de interesant, este că aici avem acest neobișnuit tip uman de femee creatoare de artă, că aici avem acest rar conflict între două destine de creatori și că ea, femeia, este cea care se supune menirii ei și renunță la viața materială, în care afla dragostea, fugind, cu mare greutate, în lumea ei, unde se afla muzica.

Dar în acest film mai este încă ceva ce ar trebui să dea de gândit esteticienilor. Se poate spune că abia acum s'a întrezărit cu adevărat care sunt posibilitățile filmului ca realizare de artă. Filme cu muzică se cunosc din belșug. Cele în care muzica să fie bine adecuată acțiunii, sunt ceva mai rare, dar s'ar putea vedea, cum s'au putut vedea filme în care bucata muzicală să joace un anumit rol fără de care acțiunea să nu se poată desfășura. Aici însă mi se pare că întâlnim un caz unic în arta cinematografică, un moment demn de a fi semnalat. Este scena în care Anita Hoffmann, prin executarea unei bucăți la pian, executare pe care o vedem, o auzim și o trăim, pentrucă o urmărim în toate amănuntele la eroină, atrage atenția lui Holger Brandt. Acesta, transfigurat, trecut brusc în lumea artei din lumea de jos a vieții de familie și de societate în care se afla, printr'un joc excepțional, te face să simți încordarea și revelația ce o are. Se apropie de pian, de ea, ca hipnotizat, văzând-o ca pentru prima oară și privind totuși parcă dincolo de ea, în lumea lui, în lumea lor. Toată scena, în sunetul impresionantei executări muzicale, mai întâi la pian, apoi și la vioară, este fără îndoială cea mai puternică dintr'un film plin de scene remarcabil puse la punct.

Se ridică atunci câteva întrebări. Nu cumva, mai întâi, acest suprem moment de emoție estetică se datorește faptului că nu avem numai efectul unei singure arte, ci colaborării, sub o formă sau alta, a cinematografului cu teatrul (deci și cu plastica și arhitectura) și cu muzica? Și, în al doilea rând, dacă răspunsul la prima întrebare e, după cum pare, afirmativ, nu cumva opera la care aspira Wagner, la care să colaboreze toate artele pentru a spori emoția estetică în contemplator în fața acestui summum al artei, este realizată nu în opera muzicală concepută wagnerian, unde rămân încă destule rezerve, ci în cinematograf? Din acest punct de vedere se poate spune că filmul „Intermezzo" capătă o valoare și o semnificație mai mult, pentrucă este cel dintâi care ne arată limpede destinul cinematografului ca artă.

G. C. NICOLESCU

Note germane

LENAU

a fost, fără îndoială, un mare poet și a scris admirabile versuri nemțești. Totuși nimeni nu m'a putut convinge, până în prezent, că bănățeanul **Niembsch von Strehlenau** (1802—1850) a fost poet german.

Pare absurd dacă nu, deadreptul, provocător. Totuși, Lenau nu a fost poet german.

Poți porni dela Hölty și Matthisson, — te poți servi de o limbă pe care numai un Goethe ți-o punea la dispoziție, poți scrie versuri minunate și poți vorbi, în toate ceasurile vieții tale, o germană infinit mai nuanțată decât țăranul din Weimar și totuși, se poate să nu fii neamț. Căci etnicismul cuiva nu consistă numai în idiomul pe care-l vorbește cu alții sau cu sine însuși, ci în felul lui caracteristic de a fi și simți nemțește odată ce pretinde că e german.

Nici Chamisso nu a fost poet german, nici Heine și nici toți acela cari, nemți sau streini fiind, nu au putut sau nu au vrut să perceapă nuanța psihică în dimensiunea căreia începe sau încetează fruntariile sensibilității specific germane.

POETUL POSTILIONULUI

— acel Postilion pe care, la noi, numai un ardelean și numai un suflet zbuciumat ca St. O. Iosif l-a putut turna într'o traducere românească dacă nu superioară, atunci, cel puțin, echivalentă cu originalul: — poetul Postilionului însă venea cu o lume streină și, deci, nouă, pentru urechea muzicală a cetitorului de vers nemțesc de pe acea vreme.

Și, în fond, Lenau, deși nobil și distins și elegant, modula melodiile Pustei care pusese stăpânire pe inima lui de viorist maghiar nomad. Nu insinuăm nici o scădere, afirmând această realitate. Constatăm numai că în Lenau, — german ca origine etnică, — trăia și suferea, visa și se agita un eu negerman.

Desgiur că și instabilitatea psihică, moștenită dela un tată desechilibrat, l-a chinuit ca un demon rău pe nefericitul poet. Din punct de vedere hereditar cântărețul celebrelor Schilflieder *se găsea, ca un bulgăre de aur măcinat de toate cremenile unui torent carpatin. Orice începea și oriunde încerca să-și creeze un imaș de liniște și noroc omenesc, nestatornicu-i suflet schimba vânturile aruncându-l sub ceruri și mai puțin prielnice.*

CARIERA

i-a rămas țară interzisă. Deși dotat cu superioare calități intelectuale, studentul Niembsch von Strehlenau a încercat dreptul, medicina, filosofia, agronomia și iar medicina fără a termina vreuna din ele.

La vârsta în care alții sunt definitiv stabiliți într'o îndeletnicire lucrativă, Lenau rătăcește dela facultate la facultate.

Deși rentier și deși s'ar fi putut dedica, cel puțin, scrisului el, fiul șesurilor desmărginite ale Tisei și Dunării, trece Atlanticul și încearcă să-și înjghebeze o fermă.

LENAU

Bineînțeles că pădurile virgine îl înăbușă și, bineînțeles, pegasul nu se lasă înhămat la plug. Lenau se întoarce în Europa și e gata să încerce alte șanse.

DRAGOSTEA

i-a fost neîncetată sfâșiere și descompunere sufletească.

Sensual și sentimental, orbit și repede în hotărîri diametral opuse, Lenau e jucăria pasiunilor tari și femenin de capricioase. Nu mediile sociale îl atrag, ci pasiunea în sine. Legăturile pe cari le contractează brusc și irațional, spre a le rupe tot așa de brusc și de irațional, închid o gamă de tipuri femeești care încep cu fata din casă, culmineză cu femeia altuia și se închee cu o ființă pură ca Gretchen din Faust.

Femeia îl frământă și numai chinului suferit îi urmează pauza coincidentă cu clipa de inspirație poetică. Nu femeea l-a stimulat vreodată pe Lenau care cu sistemu-i nervos zdruncinat, nu mai avea nevoie de alte stimulente. Femeea, în mod ciudat, — și aici Eminescu al nostru poate fi asemuit cu autorul Frunzei veștede, — era, pentru el, o Fata Morgana de liniște și dor de fericire casnică.

VERSUL LUI LENAU

are o melodie aparte, personală și fascinantă. E vers construit pe ritmurile șesurilor, legănat ca doina și svâcnind ca ceardașul.

Elementul plastic pentru acest vers e imaginea poetică. Toate cântecele desăvârșite ale lui Lenau sunt intuitive ca niște pasteluri, — fără, totuși, a fi, stricto sensu, descripții pur și simplu.

Imaginea duce la pitoresc și lirica germano-maghiară a lui Lenau abundă de pitoresc, iar aceasta în contradicție cu gama minoră a motivelor lui.

MELANCOLIILE SUNT FRUMOASE,

și par și mai frumoase dacă voalează o temă omenește frumoasă. Melancolia specifică poeziei lui Lenau nu e însă germană, ci melancolie de confinii etnice.

Credem că ar fi interesantă o cercetare asupra problemei dacă în strofa cântecelor lui există sau nu influențe melodice sârbești. Oricum, o nuanță slavă se răzvedește destul de accentuat când asculți mai bine, — s'ar putea însă ca această nuanță să fie luată, deadreptul, dela unguri.

PREA MULTE MOTIVE LIRICE

îl situiază pe poet în locuri geografice maghiare spre a ne mai putea îndoi de apartenența lui Niembsch la o patrie originală negermană. In plus, acolo unde a vrut, în mod voit, să se integreze definitiv sensibilității nemțești, știu că poetul născut la Csatad, lângă Timișoara, nu a reușit. Există, așadară, atâtea determinante cari îl scot în relief, dar și din cadrul etnic al poporului în limba căruia a scris poeme de o unică vrajă. Și, foarte probabil, tocmai această reliefare și ieșire din etnic a prilejuit, în momentul postgoethean în care trăia Lenau, mașterea unui cult pentru persoana și opera lui. E știut că streinii, ca și necunoscutul, exercită o deosebită fascinație asupra noastră.

CINE SPUNE FAUST, ZICE GOETHE,

așa ne-am deprins. Ori Lenau a fost unul și primul dintre aceia cari, în mod conștient, au afirmat că un obiect, oricare ar fi el, nu aparține numai unui singur poet sau scriitor, — nici chiar lui Goethe. Ca motiv literar se înțelege.

Lenau a încercat și a scris și el un Faust. Că nu a reușit să creeze o operă mare, nu este vina lui. Lenau nu dispunea de suficiente aptitudini poetice pentru genul epic și dramatic. Deaceea nici **Savonarola**, nici **Albigensii**, nici **Don Juan** nu au găsit necesara rezonanță în sufletu-i creator de cântece și tristeți personale.

EMINESCU

a fost comparat cu Lenau Știm, astăzi, că această asemuire se întemeiază, în concluziile ei literar-istorice, pe premise greșite.

Dacă lui Eminescu i-a plăcut Lenau și dacă poetul Scrisorilor *a tradus chiar din el, aceasta nu dovedește nimic mai mult decât că Eminescu l-a citit, simțit și apreciat pe vecinul său întru melancolie.*

A-l numi însă, pe Eminescu un Lenau al Românilor, e categorisirea comodă, ieftină și eronată.

Pe cei ce se mulțumesc cu puțin, îi impresionează tonalitățile pur afective. Ori, din acest punct de vedere, putem stabili analogii între artiști și autori funciarmente deosebiți.

TRAIAN CHELARIU

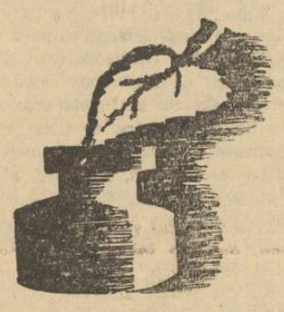

NOTE ITALIENE

QUADERNI DANNUNZIANI

Ugo Ojetti, actualul președinte al Fundației „Il Vittoriale degli Italiani" și unul dintre prietenii cei mai intimi ai marelui „Gabriele", îngrijește apariția unei serii de Caiete dannunziene" care au curprinde în paginile lor opere minore inedite de-ale poetului și amintirile prietenilor lui Gabriele D'Annunzio, revelatoare pentru viața literară și politică a acestuia.

Cel dintâi caiet e o culegere a scrisorilor poetului către Duce: „Lettere di Gabriele D'Annunzio a Benito Mussolini", în cea mai mare parte nepublicate până astăzi, dar pline de interes pentru clarificarea poziției poetului-soldat față de Fascism.

Un studiu al lui Arrigo Solmi asupra lui „Gabriele D'Annunzio e la Francia dopo Versaglia", va forma conținutul caietului următor. Urmează în celelalte caiete: O culegere de studii a lui Ojetti asupra poetului ca om, studiul mai cuprinzător al lui Gino Damerini despre „Gabriele D'Annunzio e Venezia", cu multe lămuriri asupra vieții poetului din această „Città amadiomede", înainte și după războiu.

Scrisorile primite de poet dela prieteni și în special cele dela Angelo Conti, prezentate și comentate de Ugo Ojetti, vor forma un caiet aparte, constituind o serioasă contribuție pentru studierea formației poetice și estetice a lui D'Annunzio.

Scrisorile poetului, extrem de numeroase, vor ocupa paginile altor caiete.

Citâm câteva cuvinte ale lui Ugo Ojetti, nu fără tristețe, gândindu-ne la atâtea scrisori și manuscrise de-ale marilor noștri morți, menite să nu fie cercetate de nimeni.

„D'Annunzio e viu; viu nu numai în arta lui, dar în întreaga lui substanță umană, în raporturile lui cu lumea, cu oamenii. E acesta un adevăr nu numai pentru mulțimea de cititori și de credincioși ai Poetului, dar mai ales pentru noi care ne-am dedicat unui fel de cult pentru el, și care lucrăm pentru el, pentru D'Annunzio, ca și cum ar mai trăi încă, închis în „frumoasa" lui singurătate, cum a fost și în viață".

ENRICO PEA

a fost distins de către Academia italiană cu premiul „Angiolo Silvio Novaro" pentru proza sa narativă.

Poet și dramturg, noul premiat e de origine luccaneză, născut în 1881, fiind aplecat către o viață intensă, de multe ori stranie sau aventuroasă, încă din copilărie; s'a ocupat de agricultură, a devenit apoi pastor, marinar, a lucrat mult timp ca mecanic în portul Alexandria, s'a ocupat cu comerțul marmorei, sfârșind prin a avea un teatru la Viareggio.

Notăm printre operele sale. Rosa di Scori, Prime piogge și romanele: Moscardino, Il Volto Santo, La Maremma.

Iar opera premită: La Passione di Cristo; L'anello del parente folle.

Antonio Baldini, care în ședința Academiei a definit importanța acestui aproape unic scriitor, a spus printre altele:

„Rare ori, un scriitor italian a fost mai fericit condamnat a fi el însuși, lipsindu-i patronajul unei tradiții literare.

In 1922, odată cu apariția volumului Moscardino, Enrico Pea a pus piciorul pe pământul, pe care trebuia cu atâta îndrăzneală să-l cutreere, mergând dela fragmentul liric spre situații narative mereu mai bine articulate printr'un fel al său propriu de transfigurare fabuloasă cât și printr'o considerație mereu mai aprofundată a realității, dela regionalitate până la largi deschideri de universală înțelegere".

SOCRATES

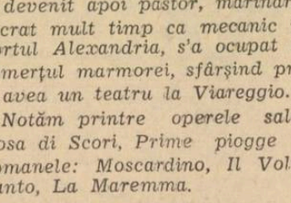

PARADISUL PEREGRINAR

este noua carte de poezie a d-lui **Ion Șiugariu**. Incă din 1936, când a apărut prima sa culegere „Trecere prin alba poartă" — numele său a fost relevat de toată critica, iar poezia sa a câștigat o deosebită înțelegere chiar în massa publicului. De astă dată „Paradisul Peregrinar" dă la iveală o nouă factură poetică, prin care se desăvârșesc și forma dar mai ales conținutul simbolic al temelor care-l preocupă pe poet. Cu siguranță că și de astă dată, numele d-lui **Ion Șiugariu** va fi apreciat, el fiind deja cunoscut cu prisosință.

Ceas tainic

Ceas tainic, bătăile tale egale
Ca vâsle lovite pe mări,
Mă duc din uitări în uitări
Spre mine, agale.

Copilul revine în casele sale
Și vremea cu vechi îmbătări
Imi chiamă trecutul în țări
De-acuma natale.

Ceas tainic, mi-așez sub umbrarele tale
Și zile trăite și zări —
Redă-mi din schimbări în schimbări
Un suflet de zale.

ION PILLAT

Cântec pentru adormit răniții

Ascultă, harmonica toamnei cântă pe drum
Și fluieră vânturi nebune prin oraș,
Liniștea pogoară peste câmpii de scrum,
Dormi, dormi senin viteazul meu ostaș.

Trec îngerii pe stradă, trec cântând
Asemeni unui vis care te fură,
Inchide ochii, seara fluturând
Ți-o înmuguri iar zâmbete pe gură.

Se uită-amurgul ca un om pe geam
Și pe bandajul pieptului privește,
Dormi, am să rup din liliac un ram
Să simți durerea cum se veștejește.

In somn e clar și rănile nu dor,
Nici armele nu mai huesc în vis,
Acolo nici eroii nu mai mor,
In somn este frântura unui paradis.

Inchide ochii, poate-acum în sat,
In satul mic măicuța nu mai plânge,
Și lacrimile poate c'au spălat
Depe năframă petele de sânge.

Dormi, Barbă Cot așteaptă lângă pat
Și Strâmbă Lemne moțăe pe-afară,
Ca să le spui, în vis, cum ai luptat...
Dormi, c'a venit pe sală o fanfară

Și cântă valsuri triste pentru noi...
Răniții s'au culcat și dorm visând,
De mâine poate au să 'nceapă ploi
Și-o să le-auzi prin streașini alergând.

Dormi, fiecare clipă 'n vis e-un veac,
Inchide ochii heruvim bălai,
Dormi, somnul e descântecul de leac
Și Dumnezeu te-așteaptă lângă Rai.

GEORGE PĂUN

Fecioară în negru

Fecioară în negru,
sânt fosniri de frunză în glesnele tale,
candeli de nufăr în sânii tăi,

fecioară în negru,
umblă, pe lângă mine, cu mâinile întinse, în lături
să nu se lovească de neguri,
ziua aceea însorită de Septembrie,
ziua aceea de început de Septembrie.

Erau talgere de aramă, sunând,
în după-amiază,
erau țigănci, cu fire de iarbă umedă'n păr,

fecioară în negru,
orașul îți întinde palmele curate, străzile
să te simtă,
pajiște în care dorm căprioarele.

Fecioară în negru,
iasomia din văzduh înalt și subțire
te încape,
sunetele dimineții, însă,
nu-mi pot înnapoia ziua aceea însorită
de început de Septembrie,
fecioară în negru.

II

Fecioară în negru,
când ploaia înfige pumnale reci în noapte
și bate ținte fumurii,
printre degetele care nu mai știu lăuda,

fecioară în negru,

statura ta de vas primitiv,
flamură fâlfâind pe ultimul turn medieval,
se turbură'n vid.

Fecioară în negru,
abur fără contur — treci pe lângă plantele pământești,
te deschizi, dăruire singulară,
cum cioplitorul își mângâie jucăriile,

stărui, cu linia profilului de efigie ateniană,
în lacătele masive ale iernilor
din stepă,

cu piscurile umerilor strălucindu-și zăpada.

Fecioară în negru,
ceasul limpid,
lângă porțile de stejar cu ape amare,
își bate cele șasezeci de vecinicii,
curgător,

fecioară în negru,
e Septembrie, — și paserile se caută, țipându-se, 'n sbor.

MIHU DRAGOMIR

Cronica plastică

Tradițional și bizar; pictorițe și pictori

Mă întreb dacă pictorul *Pejin*, expozant la Dalles, poate fi calificat drept pictor tradițional.

Credeam că o pictură tradițională este aceea care are drept bază un desen solid, fie chiar academic, o observare a naturii, fie chiar documentară, o redare conștiincioasă, fie chiar plictisitor de migăloasă, într'un cuvânt o „copiere" a naturii până la obsesie, fără nici cea mai mică interpretare — ceeace numește francezul „trompe-l'oeil", înșală ochiul — și românul „vai, dragă, parcă vorbește"... însușiri ce le-am putea găsi în pictura domnului *Panteli-Stanciu* (la „Universul"), dar nicidecum în aceea a domnului *Pejin*.

Tradițional însă e un cuvânt elastic, tradițional de mincinos în fața naturii — notați bine — fără să interpretezi, mincinos pentru plăcerea de a minți, tradiție de pictură de paravan, de pernă, de evantai, tradiția ignorantului stângaci, îmbuibat de „pictură de pension" sau de modele Klein rău înțelese...

Dar dacă vorbim de o tradiție în plastică, de aceea clasică, veche, a picturei, atunci se schimbă treaba!

Privind acel gigant portret al cântăreției în negru a d-lui *Panteli-Stanciu*, mi-am zis: „Migala nemaipomenită cu care e lucrată întreaga pânză ar îndreptăți o individă X, ca aceea întâlnită la Paris la salonul artiștilor francezi să-mi spue: iată urmașul lui HOLBEIN, iată pictura tradițională, nu ca dv. *moderniștii*, care vă pretindeți urmașii clasicilor!"

Ceeace desparte portretul amănunțit al d-lui *Panteli-Stanciu*, de un amănunțit portret al lui HANS HOLBEIN e poate „numai" o nimica toată...

Intr'un articol suggestiv prin controversele care le ridică (nimic nu e mai suculent decât o controversă) ni se vorbește de pictura „bizară" a doamnei *Rădulescu*.

Am constatat că de câte ori cineva iese, la noi, din făgașul obișnuit în arta plastică, de câte ori încearcă, sau reușește să „interpreteze" transformând natura după o lume interioară a lui, e calificat bizar, straniu...

E un lucru cert că cea mai mare parte a pictorilor noștri, chiar și cei mai buni, rămân legați de obiect, tributari lui, sunt încă în faza voluptății prinse de concret. Cu toate că sunt înverșunați apărători și admiratori ai plasticei franceze moderne (cu drept cuvânt!) *adevăratul sens al ei le scapă*, o latură principală a plasticei franceze se pierde...

Latura spiritului!

Iar dacă pe două planuri total diferite, doi pictori încearcă să evadeze — și la noi — din concret, *Țuculescu* în violențe acide, *Magdalena Rădulescu* în magnifice game de alb, li se strigă halt, nu merge... Nu voi înșira cusururile, ale unuia sau ale alteia; nu mă voi opri la rafinamentul extraordinar de artist al *Magdalenei*, nici la crudițățile plebee ale lui *Țuculescu*. *Magdalena Rădulescu* e mai aproape de realizarea personalității sale,

MAGDALENA RĂDULESCU Țigănuș

decât *Țuculescu*, a cărui expoziție actuală o socotesc numai o fază de trecere. Oricât de aproape i-ar fi stridențele actuale și de ce să nu o spun, îmi plac, simt o forță'n ele; se va convinge curând că albul scos din tub înconjurat de un cearcăn negru face gaură, cât și repetirea unei armonii roșu, violet, verde, nu constitue „à la longue" un fel deosebit, ci poate deveni o formulă.

Ceeace mă interesează este atât: am găsit în *Magdalena Rădulescu* o ființă care prin daruri fermecătoare, culegând din natură ici și colo ce o interesează, reușește să-și clădească pe pânză, visul interior.

Iar ce mă atrage la *Țuculescu*, este că se schimbă, caută, încearcă în fel și chip... Chiar dacă și-a deconcertat unii amatori, faptul că nu s'a încrustat, mi-l face simpatic.

Urăsc încrustările.

Spațiul mi-e limitat, aș putea altfel consacra nu una, ci douăzeci de pagini *Magdalenei Rădulescu*, pentru mine care am urmărit-o pas cu pas dela prima ei expoziție în micuța librărie „Prietenii cărții", tablourile actuale dela Dalles sunt mai mult decât o încântare, sunt o bucurie sufletească. Cu atât mai mare, cu cât în sala Dalles domnia-sa și cu *Elena Vavylina* își împart laurii picturii de calitate.

Era într'adevăr înduioșător să vezi unul din marii noștri colecționari în mână cu frumosul ei *interior de pădure* așezându-l în plină lumină pentru a-i reliefa calitățile!... Pentru odată *domnii*, acești serioși concurenți, au fost puși pe planul al doilea.

Exceptând pe *Țuculescu*, cronica asta va vorbi de merite femenine.

Ce calm te cuprinde în fața acuarelelor d-nei *Rodica Maniu!* Sunt liniștea trebuincioasă după sbuciumul coloristic al d-lui Țuculescu.

Regăsești în Cei doi fazani, anemonele pe peretele stâng, peizajele cuminți cu acea linie orizontală, de rectitudine. Intreaga ființă a d-nei *Rodica* liniștită și pură.

●

Mi-au căzut în mână două cărți: „Specificul național în pictură", de *Olga Greceanu*. (tiparul Cartea Românească). Cine se interesează de plastică, nu poate să nu citească, să nu împărtășească ideile admirabile scoase la iveală de *Olga Greceanu*, răspunzând atât de direct alor mele. A doua este cea mai proaspătă carte de poezii a anului, cu un portret în peniță al autoarei, *Madeleine Andronescu*, de *Militza Pătrașcu*.

Portret de o miraculoasă tehnică a vârfului ascuțit. Cartea se chiamă „Zilele babii" și mai are două desene delicioase de Militza Pătrașcu.

Inchei acest articol semnalând o prea frumoasă expoziție descoperită în ultimul moment, o expoziție masculină cu remarcabile calități de sensibilitate de culoare, expoziția d-lui Istrati, un tânăr cu mari calități ieșit numai de 4 ani dela școala de Bele-Arte a noastră. Desfid o altă școală din Europa să poată scoate asemenea elevi, care de fapt nu au avut decât învățătura profesorilor și sfaturile camarazilor.

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

Craiova, oraşul amintirilor şi al dorului

văzută de: N. I. Herescu, Eustaţiu Stoenescu, Victor Ion Popa, Paolo Soldati, Madeleine Andronescu, A. Pop Marţian, Lilly Popovici, Nicu Dimitriu, Coca Dimitriu.

Deşi recunoscută — şi pe drept cuvânt — sub ademenitoarea denumire de „oraşul banilor" (firesc evoluţiile au preschimbat cetatea în „oraş" iar Banilor le-a interzis majuscula), Craiova se pretează la numeroase şi măgulitoare interpretări, mai ales când acestea sunt solicitate celor care, după ce i-au furnizat uitări, continuă să-şi amintească despre ea... Capitala Olteniei nu a impus nicicând prin clădiri la modă şi alte inutile sau chiar necesare detalii de gospodărie strict urbanistică. De-aceia, un ochi occidentalizat la suprafaţă, o priveşte veşnic, dacă nu cu prea gentilă superioritate, cu o discreţie vară primară cu indiferenţa. Pentru turiştii culturali însă, ca şi pentru băştinaşii în gen, oraşul dela Jiu a fost şi rămâne de-apururi o treaptă fosforescentă care, pentru mine, mărturisesc fără sfială, se reduce la gândurile ce aprind candelă pe mormântul poetului Nicolae Milcu şi la modesta licărire a pomului de fiecare Crăciun din casa noastră, licărire geamănă privirii mamei şi a zâmbetului ei pentru mine.

In general, cercurile culturale sunt asemeni acelora din apă, adică se pot înfiripa şi lărgi numai atunci când „careva" zvârle o piatră în undele considerate prea de tot calme.

La Craiova, ca pretutindeni, s'au găsit mulţi zvârlitori de pietre... dar acolo nu ştiu cum s'a făcut că, foarte curând ori puţin mai târziu, aceştia au fost diagnozaţi în unanimitate „nebuni" sau pe aproape şi aşa se întâmplă că toate cercurile culturale au dispărut, pare-se, pe veci. Supravieţuirea câtorva reviste e dedicată ostentativ confraţilor bucureşteni, pictorii se străduiesc exclusiv în vederea expoziţiilor la Bucureşti, teatrul s'a topit — şi la propriu şi la figurat — într'un faimos incendiu izbucnit prozaic, dela friptul unui peşte de către un servitor pe cât al edificiului atât şi al permanentului ghinion craiovean... Astfel, concetăţenii mei adastă potopul turneelor bucureştene, nemai amintindu-şi-l pe cutare şi cutare actor autohton, transplantort voluntar sau ne mai având încotro... La fel procedează dânşii cu pictorii, muzicanţii şi scriitorii de care, fatal, neglijează să fie „mândri".

Doar printre craiovenii din Bucureşti mai circulă „o leacă" de şovinism revendicatoriu şi — nădăjduim — inepuizabil, care provoacă şi întreţine impresiile turiştilor pomeniţi mai sus. Dau spre lectură, aici, spusele şi unora şi altora, pentru a înlesni cititorilor o cât mai variată peregrinare printr'un oraş drag, a cărui somnolenţă de o vreme încoace, ne intrigă şi ne goneşte la incalculabilă distanţă.

PREŞEDINTELE SOCIETAŢII SCRIITORILOR ROMANI, D-L PROFESOR N. I. HERESCU IMI DICTEAZA:

După Turnul Severin, cred că oraşul nostru, Craiova este cel mai simpatic oraş al vechiului regat. Mi-am făcut liceul acolo şi am câteva amintiri sentimentale, de aceea în judecata mea intră o parte de subiectivism. Nu uit casele bătrâneşti cu grădini mari şi cu pomi fructiferi. Imi aduc aminte cum într'o vară, în imensa grădină a bunicii, din strada Unirii 150, am devastat pur şi simplu un piersic întreg. N'am să uit niciodată piersicile acelea. Toate amintirile mele din Craiova sunt de adolescenţă şi tinereţe. Ţi-am vorbit de pomi, nu vreau să-ţi vorbesc şi de poame — printre care eram şi eu una, — fiindcă aşi compromite reputaţia seriosului elev dela Liceul Carol care era întotdeauna premiant. Ţin să-ţi spun că admir Oltenia şi pe olteni şi din punct de vedere literar. Să se isprăvească odată cu legenda că olteniі n'au dat nimic literaturii. Se uită prea uşor că Tudor Arghezi, Gib Mihăescu şi Dem. Teodorescu sunt olteni.

Şi e puţin lucru că oraşul nostru a dat întotdeauna cele mai frumoase femei ale României?

PREFER CRAIOVA, BUCUREŞTILOR,

ne comunică maestrul *Eustaţiu Stoenescu*, pentru pitorescul său caracteristic, pe care şi l-a menţinut intact prin vremurile ce au schimbat cu desăvârşire lumea craioveană. Boerimea de odinioară nu-şi mai numără urmaşi decât în fiinţa bisericilor ctitorite de ea. Printre acestea, biserica Sf. Gheorghe, înălţată în anul 1702 de bunicii mei (pe care maestrul a sfârşit de a o picta, întregindu-i în chip unic însemnătatea istorică. N. R.) a rămas avere a familiei noastre. Adevărat, Craiova are un trecut. Avea şi pictori: Niţescu, Burada... Sculptorul Brâncuşi a fost elev al Şcoalei de meserii craiovene, profesorul doctor Daniel, al liceului Carol I... Şi câte alte ilustre figuri cu european renume n'a dăruit Craiova... Păstrez o neîntrecută amintire profesorilor mei dela liceu şi copilăriei mele. Menţionez comoara de tablouri şi cărţi a Fundaţiei „Alexandru (fratele pictorului) şi Aretia Aman" şi priceputa grije ce-i poartă d-na Farago.

VICTOR ION POPA NE TRIMITE UN MANUSCRIS:

Craiova de odinioară este pentru mine, mai întâi un parc minunat, clădit pe mlaştini, monument unic pe care l-a ridicat străduinţa hulită a unui om.

Apoi, ar mai putea să fie refugiul îmbietor şi tihnit al unui restaurant cu lume puţină, unde, la cassă, luminâ frumuseţea calmă a uneia din cele mai proaspete şi plăcute în ăţişeri omeneşti. Dar mai presus de toate este imaginea tot mai înceţoşată, deşi e de neuitat, a teatrului cel vechiu, bântuit în fiecare coridor şi unghiu de umbre mari, turburătoare, colobuite de peste veac.

Pe acolo au păşit cândva Gabrielescu şi Anestin, Mariţa Petrescu, Aristizza Romanescu şi Constantin Radovici. Aici şi-au purtat şi şi-au cheltuit ultime fire de viaţă Gârleanu şi Petre Liciu alături de câţi şi câţi alţii, care au avut să-şi treacă din mână în mână, făclia — astăzi, vai!, stinsă — a unei creşteri şi întinderi spre lumină.

Cunoscusem de-aproape duhul acestui teatru, la Iaşi, în 1913. Atunci, într'un schimb de reprezentaţii, între cele două scene oficiale de provincie, Craiova răscolise capitala Moldovei. Trupa olteană, mănunchiu minunat de inimi spornice şi calde, plădă de entuziasm şi dragoste de teatru, cucerise pe ieşeni. Mia Teodorescu. Marioara Fărcăşanu. Nebunelly, Stella Poenaru şi Lucreţ a Radovici, erau partenere pe măsura lotului de bărbaţi, în care unii biruesc şi astăzi: Al. Demetrescu Dan, Stănescu Papa, Nicolau, Ştefan Braborescu, Neamţu Ottonel, Coco Demetrescu, Mişu Fotino...

Seri neuitate au fost. Gloria trupei din Craiova creştea şi se împământenea la Iaşi, în vreme ce pe patul lui de boală şi apoi de încheere a durerilor, Emil Gârleanu, directorul, ieşeanul, îşi mistuia puterile plăpânde, ca o jertfă care era trebuitoare să stea la temelia unei mari izbânzi.

In 1923, am intrat şi în teatrul Craiovei. Mulţi din cei pe cari-i ştiam nu mai erau. Dar râvna şi dragostea erau la locul lor, stăpâne la fel, ca şi în trecut. Conducea Grigore Drăgoescu cu o tinereţe şi o chibzuinţă de vechi încercat în teatru. De unde a scos omul acesta atâta pricepere într'o cale ce nu era a lui, rămâne până astăzi o taină. Dar strălucirea nouă ce-o dăduse scenei craiovene, este o biruinţă pe care nu i-o mai poate dărîma nimeni. Nici chiar cei cari nu l-au înţeles şi nu l-au folosit când era atâta nevoe de dânsul ei, i-au pus în loc dărâmători de meserie. Dar aceştia au fost lăsaţi să-şi ducă opera până la capăt. Adică până azi, când, ca sub prăvălirea unui blestem clădirea veche s'a făcut scrum, iar Craiova a rămas fără teatru...

Tinda lui Ion Dongoroz', să stăvilească între timp o ruină care ameninţa, şi să crească din nou prestigiul scenei oltineşti, a ţinut scurtă vreme de-asupra teatrului stindardul desfăşurat. Valurile politicei aveau chibzueli aparte.

Dar mie, care am lucrat în teatrul acela şi mi-a fost drag ca un locaş unde mă simţeam acasă, până astăzi mi se strânge inima, şi-mi vine să mă rog, ca la căpătâiul unui mormânt de făptură scumpă, când se mai întâmplă să trec uneori pe lângă tristele brazde şi flori care cresc pe locul unde a fost cândva clădirea veche. Umbrele cele sfinte îmi par că încă mai străjuesc acolo. Râsetele şi lacrimile câte au hohotit sub cladăra de lemne vechi a zidirii, zeci şi zeci de ani sunt parcă mii de mii de suflete care se înverşunează să apere locul ce le-a izvodit. Am zis un mormânt. Nu. Un cimitir, grădină tristă unde mişună viaţa câtorva rânduri de oameni ai unui oraş întreg...

Pe locuşorul acela, ca pe urma unei bisetici, trebueşte păstrată pentru veacuri masa de altar...

Astăzi, Craiova e pentru mine o odăiţă mică şi afumată, unde în colţ, pe sofa, domneşte inima cea mai blândă şi mai înţelegătoare pe care am întâlnit-o; odăiţa dela muzeul Aman, unde şade Elena Farago.

Acolo este Meca sufletului meu. Şi-aş putea spune, fără şovăială, al nostru, al tuturor câţi am cunoscut-o şi am avut norocul să înţelegem că pentru durerea deşrădărilor noastre trecătoare, nu se află pe lume loc mai sfânt, decât icoana unei uriaşe suferinţi, care zâmbeşte, care se lasă lunecată încet, încet, spre ţărmul nostru al tuturora, cu bunătate şi împăcare, cu inima senină şi liniştită, pentrucă cercul s'a închis şi destinul e împlinit...

CRAIOVA REPREZINTĂ PENTRU MINE CEA DINTAI IMPRESIE DESPRE ROMÂNIA,

spune d. profesor Paolo Soldati. *Am venit acolo cu destlă experienţă de călătorii în străinătate, însă fără a fi cunoscut încă Europa sud-orientală. In cursul celor patru ani de şedere la Craiova, am colindat întreaga Românie, dar Craiova a rămas mereu pentru mine cel mai simpatic şi cel mai românesc oraş. Nu voiu uita niciodată peisajul Olteniei, atât de patriarhal, atât de liniştitor în vastele sale întinderi de pământ negru. Nu voiu uita niciodată sufletul primitor al craiovenilor printre care păstrez mulţi prieteni care mi-au inspirat o sinceră iubire pentru nobila ţară Românească*

...E POVESTEA CU DRUM LUNG SPRE CASA BUNICUŢII,

ne scrie Madeleine Andronescu. *Dimineaţa tare. — Fetiţo, uite, au înflorit pomii, — mama îmi colecţiona amintiri. — Mă gândeam, spunea bunica, cine să fie la ora asta? Lenuţa, Mihai? (Lulu Cruceanu şi Mihail Cruceanu N. R.) Ioano, dă fuga şi ia valizele. Era fata bunicuţii cea mică, pentru care se pregăteau pateuri şi se umplea cu vârf linguriţa cu şerbet de cireşi amare. Şi pe urmă toate erau minuni. Salonul doamnei Farago. Un tânăr blond. Mi-am dat seama mai târziu că acolo îl întâlnisem pe Werther. In salonul doamnei Farago. Werther era poetul Milcu. Numai că nu aveam încă vârsta roşelilor. D-na Farago — ce mult sunteţi iubită, doamnă — îi spunea fetiţei cu bucle brune de atunci Minunica. Dulce nume. Mai târziu: Bunicuţo, am întârziat la parcul Bibescu! Bunicuţo, am fost cu Coca şi cu fratele ei! Bunicuţo, toată lumea a dansat cu mine. Fata mică a bunicăi! Acum totul e cu „a fost odată". Ce mai ştiu din oraşul acesta? M'am născut acolo... — Dacă se înprimăvărează, plecăm la Craiova, măicuţă, nu?*

DE CÂTE ORI REVĂD CRAIOVA,

oraşul primelor mele visări şi al întâielor sboruri, simt o strângere de inimă, declară d. *A. Pop Marţian.* Intâi de toate Teatrul Naţional, în care am rostit tremurând de emoţie, replicile de început ale „Scrisorii pierdute" şi ale carierei mele. Bătrânul Teatru Naţional nu mai este. Am privit de atunci, de multe ori, grădiniţa rămasă pe locul unde un incendiu a mistuit străvechiul edificiu şi mi-am dat seama că epoca de înflorire artistică a nobilului oraş de altădată a trecut. Noul nostru fel de viaţă a secat de sevă multe oraşe pe care mersul de gândac al diligenţei şi mai apoi fuga potolită a trenurilor patriarhale, le ţinea departe de Capitală şi le îngăduia o de sine stătătoare respiraţie economică şi sipirituală, de care puteau fi mândre. Pe vatra vechiului lăcaş, Craiova n'a mai ridicat, nici după 16 ani, clădirea de teatru, în jurul căreia anumite îndatoriri de blazon au aprins, la vremea lor, entuziasme repede stinse. Umbrele lui Teodorini, Tănăsescu, Anestin şi a Mariei Petrescu se întâlnesc astăzi pe un maidan, sub bolta cerului... Dar Universitatea liberă, cu pasionantele conferinţe din vremea adolescenţei mele, o mai fi existând? (Nu. N. R.) Nu cred. In Craiova erau, pe vremuri nu prea depărtate, dascăli distinşi, pe care numai capriciul firii lor sau legătură greu de rupt îi ţineau departe de catedrele universitare. Erau reviste pline de freamăt tineresc, cărora văd că nu le-a supravieţuit decât veterana „Ramuri". Numai biblioteca Muzeului Aman, binecuvântat izvor care stingea, pe când ştiu eu, setea de cetit a anilor de liceu, îşi mai ţine aprinse, seara, până târziu, globurile mari din sala de lectură. Iar în clădirea din fundul curţii, înapoia geamurilor directoriale, mai veghează şi acum, la lumini mai potolite, cea mai mare dintre poetele ţării, încălzind cu preţuirea ei năzuinţele veşnic împrospătate ale visătorilor. Dacă s'ar mai găsi câţiva oameni neastâmpăraţi odată toţi, Craiova ar mai putea urca până la treapta ei spirituală — dar să nu fie prea târziu...

OAMENII, PARCUL ŞI CASELE CRAIOVEI,

spune Lilly Popovici, **îmi sunt, în prezentul acesta întunecos, colţul cu lumină unde nădăjduesc să revin. Camarazii şi publicul care m'au adoptat din toată inima, entuziasmul directorului de pe atunci — Grigore Drăgoescu, — parcul, noduleţul cu moţ mai mare decât ţine, asta erai — blândeţea, graiul d-nei Farago... Ce scumpi şi adevăraţi prieteni poţi regăsi oricând, la Craiova şi chiar numai în gândul pentru şi despre ea...**

NU ŞTIU DACĂ DORESC SĂ MĂ INTORC LA CRAIOVA,

mărturiseşte *Nicu Dimitriu* dar ceea ce ştiu că doresc e reînfiinţarea bătrânului teatru în care nespus de bucuros aşi veni să joc. M'am despărţit cu multă strângere de inimă de prieteniile frumoase şi de parcul unic în ţară. Pe scena teatrului dela Craiova am jucat întâia oară pe Ştefăniţă Vodă şi pe Karl Heinz şi pe...

ACOLO L-AM INTÂLNIT PE NICU,

întrerupse *Coca Dimitriu*, şi deci fericirea mi-a dăruit-o Craiova. (Partenera de scenă şi de viaţă a lui Nicu Dimitriu şi-a spus întotdeauna cu farmec replicile. N. R.).

COCA FARAGO

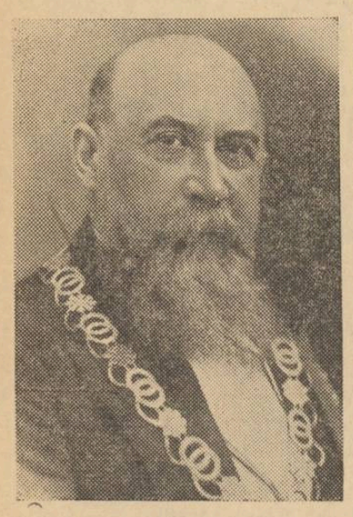

NICOLAE IORGA

I. L. CARAGIALE

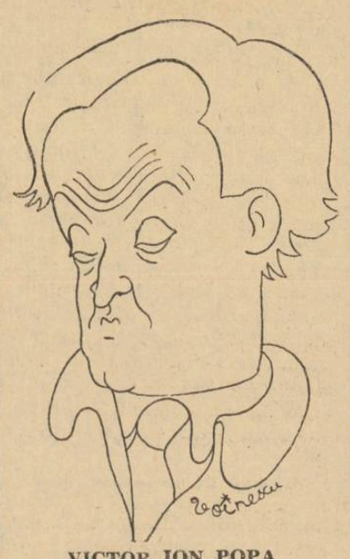

VICTOR ION POPA

I. A. BASARABESCU

N. I. HERESCU

A. POP MARŢIAN

MADELEINE ANDRONESCU

PLOIEŞTII, oraşul petrolului şi al vinului de cea mai bună calitate

— văzut de: Beizadeaua Costache Caragea, I. L. Caragiale, Nicolae Iorga, Mihail Celarianu, I. A. Basarabescu şi Sandu Teleajen —

Vorbind despre Ploieşti, din motive binecuvântate, mă văd silit, de însăşi conştiinţa mea de ploieştean, ca, înainte de a arăta felul în care îl zugrăvesc cei ce l-au cunoscut cu ochi de musafiri ori de locuitori efemeri, să fac, pur şi simplu, o descriere, după toate regulile unui manual didactic de clasa patra secundară...

Astfel:

Ploieştiul este un oraş industrial, aşezat, de Mihai Viteazul, la punctul de întâlnire a tuturor căilor naţionale de comunicaţie cu o viaţă comercială foarte animată şi cu o istorie la fel.

Numărul locuitorilor — urmaşi demni ai teribilului Candiano Popescu, creiatorul „Republicei" — se ridică la circa 100.000, iar al cârciumilor...

Clădirile şi străzile sunt drepte, potecile frânte, felinarele strâmbe...

Cetăţenii — în majoritate oameni cumsecade, pentru că îşi văd liniştiţi de ascensiunea buzunarului — se cunosc perfect între ei şi când se întâlnesc, în loc de „bună ziua", sau „ce mai faci?", se îndreaptă spre cârciumă, întrebându-se cu dragoste neţămurită: „Ce bei, dragă?"...

Fapt care a determinat pe unii istorici să afirme că de aici i s'ar trage Ploieştului numele de „Oraşul lui ce bei"!

Afirmaţie cu totul eronată...

După justificarea bătrânilor băştinaşi, Ploieştul a primit cel de al doilea nume al lui, încă dela primele sale aşezări, dela nişte nobili turci, cari, deşi fabricau alviţă şi bragă într'un cartier murdar pe vremea aceea, când ieşeau la plimbare, uimeau lumea prin formidabila lor risipă de lux...

Duminica şi în toate sărbătorile anului, apăreau, în Piaţa Mare sau pe bulevard, tolăniţi în cupeuri splendide — însoţiţi de o armată întreagă de servitori călări — şi îmbrăcaţi în strălucitoare mantii de purpură şi fireturi de aur cu brilliante, ca adevăraţii Bey ai Constantinopolului...

Ploieştenii, când îi vedeau, se aliniau dealungul trotuarelor, cu feţele transfigurate de admiraţie, exclamând:

— Ce Bey, dragă! Ce Bey!

Şi desigur: azi „ce bey", mâine „Ce bey!" şi după dispariţia ultimului bey, „ce bey-ul" a rămas ca o expresie sui generis în vocabularul ploieşteanului...

„EU AM FOST CETĂŢEAN AL ACELEI REPUBLICI"...

Şi pentrucă nimeni nu poate înfăţişa un oraş mai frumos decât cel ce a crescut şi a locuit în el, m'am gândit că ar fi nimerit, să fac apel la marele I. L. Caragiale.

L-am găsit pe un soclu de piatră masivă, în faţa liceului „Sfinţii Petru şi Pavel"...

Aflând despre ce e vorba, cu eternul lui zâmbet serios în colţul drept al gurii, mi-a spus următoarele:

„In secolul nostru s'a născut şi s'a sfârşit un stat foarte interesant, pe care nu-i este permis unui istoric conştiincios să-l piarză din vedere.

Vreau să vorbesc despre republica dela Ploieşti, un stat care, deşi a durat numai vreo cincisprezece ore, a marcat, desigur, o pagină celebră în istoria contemporană. Cadrul meu este prea strimt ca să pot închide într'însul istoria genială a veselei republici podgorene. Vreau numai să contribuesc şi eu la consemnarea materialului necesar unui viitor isotric; sânt şi autorizat a o face: eu am fost cetăţean al acelei republici".

Timp de aproape o oră, mi-a vorbit cu multă emoţie în glas, despre Ploieşti şi „boborul" său...

Tocmai când vroia maestrul să pue punct povestirii, Miţa — o bună prietenă a sa în „D'ale Carnavalului" — cu părul despletit şi faţa congestionată de revoltă se'nfipse în faţa lui:

„Da! vreau scandal, da... pentrucă m'ai uitat pe mine; ai uitat că sunt fiică din popor şi sunt violentă; ai uitat că sunt republicană, că'n vinele mele curge sângele martirilor dela 11 Februarie; (formidabilă) ai uitat că sunt ploieşteancă — da, ploieşteancă! Năică, şi am să-ţi torn o revoluţie, da, o revoluţie... să mă pomeneşti!.. Jur pe tot ce mi-a rămas mai scump, jur pe Statuia Libertăţii dela Ploieşti, că are să fie o istorie!"

In faţa acestei formidabile izbucniri, maestrul a tăcut, iar subsemnatul, am pornit repede, repede, spre Biblioteca lui Nicolae Iorga, care imediat ce m'a văzut, ştiind ce şi cum, fără să-mi dea voe să răsuflu, îmi spuse:

„AM VĂZUT STATUIA LIBERTĂŢII"

„Ploieştii i-am văzut întâi intrând, într'o mulţime de studenţi, la un congres al acestei bresle, în sunetul muzicii şi supt ochii îndreptaţi asupra noastră a curioşilor şi frumoaselor curioase dela ferestrele caselor de o curăţenie pe care noi, Moldovenii, „jidoviţii", cum ni se zicea, ne umplea de o uimire admirativă.

Am văzut statuia Libertăţii — o cucoană mică pe un soclu de marmură albă, pe un maidan — şi, pe când unul sau altul se aprindea la taifas revoluţionar, noi, cari ştiam ce rol a avut în desvoltarea noastră drama de operetă ce s'a jucat în 1870, am râs din toată inima supt nasul grecesc al zeiţii...

...Ceeace nu înseamnă că e îndreptăţit cineva să dispreţuiască un mare oraş, cu populaţia pe întregul românească şi care prin marea sa practică îmbogăţeşte şi întăreşte Ţara"...

Ar fi continuat mult pe tema aceasta istoricul, dacă Mihail Celarianu, care se certa cu unul din eroii scrierilor sale, nu mi-ar fi atras urechea spre discuţia lui:

„E MULT MAI FRUMOS PLOIEŞTUL DECAT SIBIUL"...

...că are — zicea el — un bulevard admirabil, cu castani uriaşi, care te duce dela gară până în centru.

Aici a fost şi republică... Acum zice că l-au smintit în bătaie pe ăla mărunţelu, cu ţăcălie, care a fost ministru iorghist. I-au dat şi cu chinoroz, exact ca la denii.

Chestii politice... Unul mi-a spus că îi căzuse şi pantalonii. Aştia oameni"...

— Destul, maestre! strigă de alături Sandu Teleajen. *De aici în colo, continui eu:*

„CAND CEASUL SIRENELOR DELA FABRICI"...

...vesteşte cu muget ceasurile cinci, oraşul clocoteşte de viaţă, în toată câmpeneasca lui întindere.

Cârciumile şi mai ales hanurile, ridică obloanele grele, prin faţa cărora băieţi somnoroşi, gătiţi cu şorţ verde, mătură de zor a hărnicie poruncită de frica pumnului stăpânitor.

Servitoare desculţe, urcate pe scări de rafturi, spală geamurile magazinelor mari de pe Lipscani, din Cavafi şi de pe Câmpinei, din „Piaţa-Veche", până 'n „Obor".

Trăsuri, autobuze şi automobile de piaţă încep să alerge din jurul „Statuei Libertăţii", unele cu călători grăbiţi să prindă trenurile de dimineaţă, către cele trei gări, altele să adune din răspântii şi puncte de întâlnire pe funcţionarii şi inginerii fabricilor, a căror exactitate la serviciu e în raport direct cu teama de concedieri"...

Domnul Sandu Teleajen are, desigur, multe de spus despre Ploieşti! Cu regret însă mă văd silit să-l părăsesc, lăsându-l să meargă vorbind pe „drumul dragostei", pentru a întâmpina, cu un respectos salut, pe maestrul I. A. Basarabescu.

„GÂNDUL MI SE INDREAPTĂ INTR'ACOLO"...

Domnul Basarabescu locueşte de mai bine de patru decenii în Ploieşti, fapt care-l îndreptăţeşte să afirme că este un adevărat **ploeştean.**

Am stat de multe ori, de foarte multe ori chiar, de vorbă cu domnia sa, fiind unul dintre cei mai iubiţi elevi pe care i-a avut în cariera sa de dascăl şi literat.

Acum îmi povesteşte despre primele impresii, ce şi le-a făcut, la venirea sa în Ploieşti, ca profesor la liceul de băieţi, Sfinţii Petru şi Pavel, încheind astfel:

„Sirul acela de candeluţe (fuminile străzilor, n. n.) luptând cu bezna, aşezate la rând ca soldaţii şi privite prin bura ploii ca printre lacrimi, camera dela hotel Europa, în care am stat cele dintâi zile, monumentul vânătorilor, unica operă de artă a oraşului şi clădirea veche a liceului, care abea în anul următor sosirii mele s'a instalat în marele edificiu de pe bulevard — sânt tablourile care mi-au rămas viu colorate de câte ori mă găsesc departe de Ploieşti şi gândul mi se îndreaptă într'acolo".

*

Toate aceste impresii despre Ploieşti sunt puţine, desigur, faţă de numărul mare al celor ce l-au cunoscut şi au scris despre el.

Totuşi, ţinând seamă de faptul că sunt scrise de condee sdravăne, cred că sunt suficient de lămuritoare pentru cei ce încă nu au avut fericirea să cunoască acest mare oraş românesc.

Cu toate păcatele, tristeţile, bucuriile şi pandaliile lui, îl iubesc, că este al meu, că „sunt cetăţeanul lui", vorba lui Caragiale...

LEONIDA SECREŢIANU

Cronica literară

„PĂMÂNT ŞI OM"

poezii de DEMOSTENE BOTEZ

„PUSTIURI", de Georgeta Mircea Cancicov

(Editura „Prometeu", Bucureşti 1942)

Poeziile de război readuse de curând în actualitate isbutesc rareori să ne facă sensibili la acea poezie sumbră a războiului care există totuşi, fiind cunoscută celor ce s'au întors depe front. Contactul nemijlocit cu realitatea brută a senzaţiilor covârşeşte insul omenesc aflat în război, a cărui fiinţă morală se desface parcă din articulaţiile ei fireşti, acţionând sau reacţionând într'un fel disparat, care îl descumpăneşte dându-i impresia stranie de a nu se mai putea recunoaşte şi regăsi identic cu sine între conturele personalităţii lui obişnuite.

Cred că este cea mai intimă amintire şi cea mai răscolitoare, ale cărei urme rămân înfipte adânc, pentru tot restul zilelor vieţii, în conştiinţa omului din război. Amintirea acelei tragice şi aiuritoare nedumeriri care-i ultimul refugiu lucid în naufragiul fostei personalităţi a omului depe front, am regăsit-o citind poezile d-lui Demostene Botez, publicate în placheta „Pământ şi om": este accentul deosebitor, timbrul sufletesc unitar al acestor poezii. Gesturile familiare ale vieţii de toate zilele capătă în împrejurarea excepţională a războiului o putere de semnificare neobişnuită, unică :

Tunurile trag năuce, —
Fiare care se deşteaptă.
Umbra duce mâna dreaptă
In pătrat tăiat de cruce.

Degetele 'mpreunate
Au atins fruntea de chin
Ca pe-a altui om străin,
Ireal, ascuns în spate.

Parcă-acum întâi în viaţă,
Făcând semnul Domnului,
In această dimineaţă
Şi-a simţit fiinţa lui.
(Şi'n acelaş ceas...)

Conştiinţa identităţii cu sine a omului slăbeşte şi odată cu ea chiar făptura lui de carne şi oase pare aproape imaterială, ca o arătare sau ca o „umbră sură", una sau alta — oricare — din miile de umbre asemănătoare.

Alteori, nici măcar impresia de alteritate a celui care în gestul închinăciunii îşi atinge fruntea „ca pe-a altui om străin, ireal, ascuns în spate", — nu mai persistă. Conştiinţa nu mai leagă nici un gând sau înţeles de faptul propriei existenţe:

Mi-e gândul greu, mi-e trupul [greu
Nu sunt nici altul şi nici eu
Nu am putere să mă ştiu
Că mai trăesc, că mai sunt viu.
(Dar e pământul ţării mele)

Intuiţia obscură a condiţiei pământene omeneşti e ultima licărire a conştiinţei rănitului cuprinsă de coşmarul agoniei:

Intr jur e cineva ce sapă
Şi mă coboară într'o groapă.
Şi nu mă 'ntreabă cine sânt
Şi mă astupă cu pământ
Şi brazdele sunt grele, grele...
(Dar e pământul ţării mele)

Intoarcerea în ţărână e însă numai actul final din drama sau povestea omului de totdeauna al cărui destin se desfăşoară într'o intimitate nedesminţită cu pământul pe care-l regăseşte în cele dintâi amintiri ale vieţii, de-a lungul căreia nu se va despărţi decât vremelnic, până la ultima şi definitiva regăsire cu el. Un sentiment de mistică înfrăţire şi solidaritate cu pământul, în toate împrejurările vieţii, se desprinde din lectura primei poezii care începe cu aceste strofe proclamative şi definitorii :

In praful de pe drum, din sat,
Pe când eram copil, acasă,
Şi mai târziu, mergând la coasă
Te-am cunoscut şi te-am călcat.

In prafu-acela cald şi moale
Din după-amiezile de vară,
Sunt semne de picioare goale
A oamenilor dela ţară.

Amprenta lor e un sigiliu
Al stăpânirei de ţărani,
Care-a rămas la fel, prin ani
Ca şi pe vremea lui Virgiliu.
(Pământ)

Căldura emoţiei e reală şi o putem simţi, discret adăpostită, — cu o pudoare pe care o preţuim, acordând poetului o încredere spontană şi fără rezerve — îndărătul tonului sentenţios şi a neologismului ostensiv sublinîat prin raritatea rimei (sigiliu-Virgiliu).

Fluenţa uşor declamatoare şi retorică a versului din „Pământ şi om" organizează şi limpezeşte învălmăşeala confuză încinsă de panica neprevăzutului, a senzaţiilor. Insă prelucrarea artistică presupune nu numai o distanţă contemplativă dar şi o îndepărtare în timp a poetului de faptul brut al experienţei. In această îndoită perspectivă, lirismul atinge o definitivare în expresie care asigură poeziilor din „Pământ şi om" valoarea lucrului arstistic independentă de actualitatea sau perimarea faptului de experienţă originar.

*

Cele două volume publicate anterior, pe care le cunoaştem, ale d-nei Georgeta Mircea Cancicov — **„Poeni"** şi **„Moldovenii"** — aduceau un material de observaţie a vieţii dela ţară, al cărui interes remarcabil ca atare nu putea fi contestat. Autoarea înregistra cu atenţie şi exactitate toate amănuntele de pitoresc lexical ale graiului unor neaoşi ţărani moldoveni.

Experienţa întinsă a mediului rural pe care dovedea că o are autoarea **„Moldovenilor"**, naturaleţa tonului acelei proze, lipsa de afectare lirică a scrisului d-sale, despuiat de podoabe gratuite, ne îndreptăţeau să aşteptăm de la d-na Cancicov şi alte evocări ale vieţii ţărăneşti, de amploare epică superioară.

„Moldovenii apăruse în 1938. **„Pustiuri"**, ultima carte a d-nei Georgeta Mircea Cancicov am citit-o de curând. Proza din **„Pustiuri"** nu mai e fragmentată ca în volumele anterioare citate, în aspecte sau scene din viaţa dela ţară, în care observarea minuţioasă a particularităţilor mediului ţărănesc şi comunicarea lor fără ca vreun criteriu de alegere să fie vizibil făcea uneori să se confunde proza d-nei Cancicov cu o înregistrare obiectivă până la a fi chiar impersonală, mai aproape de document şi fotografie decât de aceea ce înţelegem prin stil,—expresie caracteristică deosebitoare a unei personalităţi artistice.

Proza din **„Pustiuri"**, nu poartă vreo specificare anume. Ca proporţii am putea-o socoti o nuvelă mai lungă. Primele şaizeci-şaptezeci de pagini ale cărţii ne introduc în mediul ţărănesc al satului Isvoare. Tipurile omeneşti care ne sunt înfăţişate capătă relief psihologic mai ales prin particularitatea pitorească a graiului lor, fie conturându-se din convorbirile întâmplătoare ce au ţăranii unii cu alţii, fie din sporovăiala de câte unul singur, cu glas tare, a omului la necaz ori ca să-şi ţie de urît. Chipuri omeneşti ca şi aspecte ale naturii sunt redate cu un realism care-şi găseşte o satisfacţie vizibilă în ascuţimea şi pătrunderea observaţiei.

Iată de pildă, portretul de neuitat al unuia Alecu Spătaru, spiţă de boeri, scăpătat, însurat cu o ţărancă din Isvoare mai răsărită, rea de muscă, şi intrat sub papucul nevesti-si :

„Alecu era înalt, slab şi obrajii lungăreţi, privirea mâhnită totdeauna, îl dureau parcă şi unghiile. Semăna c'un ţanţar de cei mari, de baltă stătută". Despre acelaş, mergând cu nevastă-sa în căruţă până în târgul apropiat Milești, citim că atunci „când fugea ghiociul la vale, îi scutura tare, şi fălcile le tremurau ca răciturile".

Chipurile a căror cunoştinţă o facem din paginile cărţii le întâlnim ca din întâmplare, fără să provoace mai mult decât un interes anecdotic. Deodată însă, aproape fără gradaţie — şi asta se întâmplă cam pe la jumătatea cărţii — lectura devine nu numai atrăgătoare dar pasionantă chiar. Printre ţăranii din Isvoare trăia şi un bătrân Varlam, din neam de dascăli, care-şi creiase o reputaţie de „sfânt", boscorodind pe ţărani pentru păcatele şi tâlhăriile lor şi ameninţându-i cu pedepse grozave, pe lumea cealaltă. Autoritatea lui şi-o întemeia pe o terfeloagă veche din care se făcea că citeşte, fără ca nimenea să se fi uitat vreodată ce anume scrie într'însa. Pe lângă acest Varlam se aciuase cu vremea şi un tânăr cirac, Anghel, nu se ştia de unde anume, care însă era un fanatic violent şi sanghinar, Varlam fiind un simplu vanitos, jumătate şarlatan, jumătate convins el însuşi, cicălitor dar inofensiv. Autoritatea morală şi mistică a celor doi „sfinţi" ajunsese atât de mare că preotul satului slujea şi predica în biserica aproape pustie, în timp ce la Varlam şi Anghel veneau oameni încredinţaţi în puterea lor făcătoare de minuni, din satele dimprejur şi mai de departe.

Odată, un ţăran Pescaru din Isvoare, om bătrân şi credincios care tot umbla cu o porumbiţă îmblânzită pe umar e denunţat în gura mare de un consătean că a rostit vorbe de ocară împotriva „sfinţilor". In jurul lor se adună mulţime de bărbaţi, tineri şi mai bătrâni, femei şi copii, cari se îndeamnă unii pe alţii împotriva lui Pescaru, până când în atmosfera aceea de aţâţare şi deslănţuire a instinctelor bestiale, unul pune mâna pe un topor şi cu el ucide pe bătrân. Scena aceasta ca şi cea următoare a desmeticirii celor îndemnători la crimă este, cu toată oroarea ce inspiră, de o masivitate brutală impresionantă, putând sta alături de unele scene „tari" asemănătoare din **„Răscoala"** d-lui Liviu Rebreanu.

După crimă, un adevărat potop, în care desigur ţăranii văd o pedeapsă dumnezeiască pentru fără de legea lor, se abate asupra satului. Sunt vreo zece pagini de o forţă epică revelatoare şi de o viziune plastică atât de intensă, încât fără ezitare putem afirma că ne aflăm în faţa unui talent literar în plină maturitate a puterii de creaţie.

MIHAI NICULESCU

FENIMORE COOPER: LEII DE MARE

Scriitor printr'o neînfrântă voinţă de a demonstra romancierilor „de profesie" că se poate scrie mai bine decât obicinuita literatură ce se putea găsi pe vremea lui, Fenimore Cooper a devenit un îndrăgostit al slovei, depăşindu-şi în curând intenţia şi cunoscând repede o popularitate râvnită.

„Leii de mare", cartea apărută de curând la „Cultura românească", într'o admirabilă traducere semnată de R. Donici, face parte dintr'o serie de scrieri adresate în deosebi tineretului dornic de aventuri, din a doua jumătate a secolului trecut, atunci când nepotolita sete de cunoaştere a acestuia împingea temeritatea până la nebunie. Partea anecdotică a romanului acesta, deşi prezentată cu suficientă îndemânare, este depăşită de acea minunată descriere a unei călătorii la polul sud, plină de neprevăzut; timpul petrecut pe-o insulă din această regiune, suferinţele şi apoi isbânda echipagiului rudimentar dotat pentru riscurile unei asemenea aventuri, — iată atâtea argumente ce pledează pentru o primire dintre cele mai călduroase ce credem că i se va face acestei cărţi, mai ales din partea celor tineri.

„VESELIA"...

Dacă pentru sburătoare, soarele e râvna de căldură, atunci pentru oameni râsul e cea de desfătare. Prin el viaţa omului capătă destindere şi înseninare, sănătate şi energie...

Reuşind să faci omul posac să râdă, reuşeşti să-i dai încredere şi siguranţă în viaţa de toate zilele şi tăria de-a lupta cu orice lăuntrică îndoială.

Reuşeşti să-i destrami emoţia şi frica şi să-i naşti curajul.

Dela acest principiu s'a născut nevoia bufonului, având în tumbele ca şi în filosofia lui veselă, ceva din necesara prezenţă lângă marile şi răspunzătoarele griji domneşti.

Mai târziu, dela acelaş principiu s'a născut gândul şi fapta tipăririi foilor vesele.

Revista *„Veselia"* cu însuşi titlu de îndemn la voe bună, asemenea catargelor cu îndemn hoinar, — a apărut dintr'o firească nevoe de-a completa un gol în viaţa săracă a hazului, resimţită după câteva decedate reviste ca : *„Ghimpele"* condusă de Toma I. Stoenescu ; *„Ciulinul"* a lui Ion Atanasiade ; *„Perdaful"* a lui V. Negruţi ; *„Calcavura"* a lui Nae Orăşeanu şi altele.

Dela primul număr, purtând data de 15 Noembrie 1891, când Luigi Cazzavillan a hotărît forma, iar Dumitru Marinescu-Marion, i-a dăruit slova, *„Veselia"* şi-a dus existenţa până azi, printr'o punctualitate de apariţie, Joia dimineaţa, egală cu foile din calendar, nestingherită în prezenţa ei din mâna cititorilor, chiar şi de *„Moftul român"* al lui Caragiale sau *„Furnica"* lui G. Ranetti, reviste cu un ademenitor răsunet, pentrucă şi-a cucerit cititorii, totdeauna printr'un material treaz la cele mai spirituale tevaturi ale vieţii de-atunci.

Au survenit alte condiţii : şi grele şi critice...

Şi totuşi, această revistă deltinerească veselie a ajuns la un leat de miliţian, pregătită cu tot ce spiritul şi voia bună poate să prelungească o existenţă şi pe mai departe, poate la împlinire de veac, fiindcă absolut totul în ea are buchetul de tărie şi cuviinţă: munca şi veselia.

Se spune despre aniversări că nu-s altceva decât prilejuri minuante de verificări. Simţând datoria aceasta, acum când „Veselia" respiră aerul primăvăratec al celui de-al 50-lea an, şi făcând o legătură între humorul autohton al lui Marion, Caragiale, Ranetti, Ţăranu, Anton Bacalbaşa, E Brondello şi alţii, de calitatea unei depline cuceriri de cititori, cu spiritele importate azi din afară şi cu cari diferite reviste îşi umplu paginile, simţim — parcă — sfârşitul unei lungi aşteptări pentru ivirea celor indicaţi să înlocuiască pe cei cari au fost...

Il mai avem doar pe C. Cosco... Dar, pe urmă?..

„COSTACHE GLUMICI"...

Întâlnit pe stradă, pare mai de grabă un chimist, decât un humorist. Preocupat ca un fizician de formule încâlcite, în Costache Glumici domneşte grija de măsluire a vieţii aspre de azi, prin formule întrmătoare: veselia...

Şi asta nu pentru el, ci pentru alţii...

Fiindcă — în fond — Costache Glumici — sau obişnuit zis — domnul C. Cosco, — nu-i altceva decât un spiriduş, cu faţa severă dar cu tăciune aprins de glume şi de feste pentru o lume din care nu face parte, decât cu sufletul: mahalaua.

Prin C. Cosco a trăit — de trei decenii încoace — „Veselia".

Prin Costache Glumici s'a născut familia lui Niţă Pitpalac.

Pe urmă amândouă s'au întovărăşit într'o nedepăşită popularitate: „Veselia" prin familia lui Niţă Pitpalac, familia lui Niţă Pitpalac, prin „Veselia".

Şi aşa, în revistă sau în cărţi, scrisul lui Costache Glumici este tonicul unui râs sănătos, aşa după cum isprăvile lui Niţă Pitpalac formează anacronismul patriarhal al deprinderilor periferice şi năvala de pofte de-a copia moda — mereu capricioasă — a actualului.

Răstignit pe chinurile unor forţări comice de altă viaţă decât cea obişnuit trăită, Niţă Pitpalac a prilejuit prin talentul d-lui C. Cosco, apropierea de „mahalagii" lui Caragiale, prezenţi în toate timpurile acolo în omenescul periferiei, unde tradiţia păcătueşte, dela jupân până la cal fă, doar prin ambiţia de-a apropia „centrul" cu nelocalnicul cuvânt: „mersssi...".

Plimbând odată pe Niţă Pitpalac şi onorata lui soţie Sita cu „zgâmboii" prin toată „Evropa", d. Cosco se vede azi, silit de împrejurări, să trăiască alături de atâţi „niţi" şi atâtea „siţe" cu sau fără „zgâmboi".

Din această conlocuire, poate să iasă o nouă carte: „Niţă Pitpalac şi famelia" acasă la ei...

Ar fi — însfârşit — prilejul să-l cunoaştem pe nea Niţă Pitpalac în halat şi papuci...

„ŞANTIER"...

Coloritul viu şi atrăgător de nume mobilizate temporar pe afişul festiv al „Veseliei" a adormit critica ce se aducea humoriştilor că niciodată nu s'ar lăsa alăturaţi „cine ştie cine" de „cine ştie care".

Şi totuşi, atâtea nume adunate în cuprinsul celor 64 de pagini ale „Veseliei" — cu ocazia împlinirii vârstei de „decană" în ale nevăstelor vesele, dovedesc cu temeinicie, că orice critică adusă dăruitorilor noştri de haz, pare inexistentă, când este vorba de o revistă care cuprinde totdeauna în paginele ei, nu numai preţul unei munci, ci valoarea unei misiuni.

Mai mare elogiu ce se cuvine tuturor celor cari, apropiaţi de prestigiul unei reviste ca „Veselia" — cu garanţi : 50 de ani de viaţă — şi-au dat colaborarea, n'ar fi altul decât însuşi exemplul de urmare la numele celor cari au însoţit-o cândva şi din cari desprindem pe un : Marion, Teleor, G. Ranetti, Arhibald, doctorul Urechiă, P. Dulfu şi D. A. Basarabescu.

Iată cinstea...

Cu ei, cei de demult, şi cu alţii cari de curând şi-au lăsat dăruirea hazului la hotar de veşnicie, cei care-şi poartă fericirea şi posibilitatea verificării de biruinţă a râsului în aceste înlăcrămate zile, îşi câştigă preţuirea unei recunoştinţi a publicului, prin înfăptuirea acestei antologii a hazului şi spiritului românesc...

ION MINCU LEHLIU

Note româneşti

ŞTEFANIA ZOTTOVICEANU-RUSU: „RODUL"

Zilele acestea va apărea în vitrinele librăriilor o nouă carte de versuri intitulată sugestiv : „Rodul", datorită cunoscutei şi apreciatei poete Ştefania Zottoviceanu-Rusu, autoarea volumelor de succes „De ziua tatii", şi „Jocul de-a dragostea".

Noul volum al d-nei Ştefania Zottoviceanu-Rusu cuprinde aproape întreaga sa operă poetică dela debut, — anul 1926 — şi până în prezent.

Dacă această subtilă şi talentată scriitoare nu ne-a mai încântat de câţiva ani cu stihurile sale, apariţia „Rodului" răsplăteşte cu prisosinţă pe cititorii d-sale cari au urmărit-o însă în paginile principalelor reviste din Capitală.

CONSTANTIN COJAN : „RĂSTURNĂRI"

Cartea de schiţe şi nuvele „Răsturnări" a d-lui Constantin Cojan, cunoscut cititorilor noştri din cele două volume de poezii „Albăstrele" şi „Târgul cu Himere", care s'au bucurat de frumoase aprecieri din partea iubitorilor de poezie în anii trecuţi, apare astăzi sub auspicii din cele mai bun, cartea fiind scrisă cu mult curaj şi real talent.

Ritmul vremurilor pe care le trăim atât de intens astăzi, imprimă acestei cărţi o corespondenţă fericită între uneltele delicatului poet şi simţămintele omeneşti de totdeauna pe care le prezintă cu un fin discernământ în instantanceele sale.

Scrisul d-lui Constantin Cojan te fură dintre crudele realităţi de care te izbeşti la tot pasul şi-şi preumblă meandrele într'o lume care-ţi dă un dor de-a te lupta cu viaţa, cu multă seninătate şi multă încredere în diriguitorul suprem, în Dumnezeu. Şi-acest lucru este unul din elogiile pe care le merită autorul acestor fresce.

Lângă anii duşi...

Cer lăptos cârpit cu petece de nori
Sprijinit cu şoldul pe frunţi de păduri
Văgăuni scobite'n carne de munţi suri
Smalţ de luminişuri împietrit în flori

Limbi de foc svârlite din fund de comori
Seri în care-au ars miresme de răsuri
Şoapte reci de raze din a nopţii guri
Pulbere de aur strânsă'n pumni de zori

De ce astăzi toate îmi bateţi la uşi
Şi-mi loviţi privirea cu svon de chemări ?
Eu n'am tras zăvorul peste anii duşi

Nici n'am stors uitarea peste larg de zări
Ce-ar voi să'nchidă rostul din adânc...
Eu vă port povestea veşnic la oblânc.

ION OANA

Fată ca o doină

Prea devreme am pătruns în lume,
prea am fost ca iarba verii de curaţi —
tinereţea-i carte fără niciun nume
şi mâhnirea-i pită bună de argaţi.

Fata mea cu părul ca un dor de sat
răspândit pe umeri — brumărie dungă —
prea te-ai dus departe, prea ai înnoptat,
cântecul şi moina n'au să mai te-ajungă

Miroseai a fluer şi a sărbătoare —
nu mai este sânul, toate-au fost ca ieri...
Mâine o să ningă, doldora de floare
au să fie pomii şi-o să cânte'n seri.

Uite, numai gândul nostru — porumbel —
s'a trezit alături de o căprioară.
Sună frăgezimea coapsei din vioară
şi arcuşul ţâţei din violoncel.

...Prea târziu... când numai pasul toamnei veşted
va veni cu noaptea prinsă'n amintiri,
o să curgă, poate, untdelemn, la creştet
vorba ta ca vinul crinilor subţiri.

Prea târziu... şi totuşi, salba de arginţi
năpădeşte crângul inimii, cât viaţa —
prea am fost de neguri, prea am fost cuminţi,
fată ca o doină, — bună dimineaţa !

ION CARAION

Plecare

Mi-oi aduna viaţa'n geamantane,
Şi'n sfori mi-oi strânge visele şi anii;
Voi frânge sârg spre linişti suverane,
Când ploaia'n geam îmi va ceti litanii.

Un cârd tehui mă va'nsoţi la gară ;
Va fi plecarea-mi simplă, ca o rimă.
Doar peste visul mort, sculptată'n ceară,
Va lăcrima o fată anonimă.

ION I. VINTILĂ

CANTECE NOUI

Cântec otrăvit

Imi scrie un prieten din provincie. Spun asta, ca să se înţeleagă din capul locului, că nimic din toate cele ce vor urma, nu fac parte din acea obicinuită intrigă a cafenelei, din acea gură a lumii, care duce svonul mai repede decât vântul, deformându-l aşa cum îi place lui. E vorba aici de cu totul alte tristeţi, pe care le va putea pătrunde numai acela care a scris pentru el, care n'a întors niciodată capul, ca să-şi vadă mutra în oglinzi. Prietenul meu pare să aibă dreptate.

Imi scrie despre câteva tumbe şi salturi, pe care unul le-a încercat pe spinarea lui, luând-o în chip de trambulină. A încercat insul să fure, poate, lumină din lumina lui, pentruca să se ridice după aceea pe-o tribună de carton, şi să urle. Niciodată până acum n'am putut să-i pricep pe aceştia, cu toate că mi-am dat silinţa cumplit, din milă şi din curiozitate.

Dar şi astăzi, când rândurile pline de-o mocnită revoltă ale prietenului meu din provincie, îmi vorbesc despre un asemenea lucru, mintea parcă nu poate să priceapă toată miselia catifelată de care îmi scrie. Ştiu că trebue să fi stat tu însuţi între manevre de-acestea, să le simţi naina rotiţă care sbârnâie neîntrerupt, ştiu că vei fi incapabil să judeci până la ultima limită o măgărie de acest soiu, dar totuşi încerc să fac efortul de-a lega gândul până ultimul fir, ca nucumva să fiu supus greşelii. Şi ce poţi oare să încerci mai mult decât atâta ?

Nu cunosc până în clipa în care aştern pe hârtie aceste rânduri, nu cu totul lipsite de tâlc, o voluptate mai deplină decât aceea de a cântări veninul pe care-l primeşti din lume, ca răsplată pentru puţinul bine pe care ai căutat să-l faci. Chiar dacă răstălmăcim această aserţiune în sens biblic, dreptatea tot de partea noastră va fi, şi poate că şi mai lămurită. Fii sigur prietene, că niciodată n'ai să poţi risipi îndeajuns de multă lumină şi afecţiune, pentru toate avalanşele, aşteptate şi neaşteptate, care vor veni după aceea să te acopere sau să te amuţească. Dincolo de acest adevăr, tristeţile tale nu-şi pot avea rostul decât ca literatură, adică tocmai în chipul în care le simţi mai puţin autentice. Crezi tu, acolo în izolarea ta plină de rod, că aceste tăişuri n'au crestat în carnea fiecăruia dintre noi, câte un semn adânc şi de neşters ? Crezi tu că modestul semnatar al acestor cuvinte, (cum se spune printr'un dulce loc comun) n'a trecut şi el prin toată gama aceasta savantă de care-i scrii tu acuma ? O, dar numai dacă îndrăsneşti să gândeşti că lucrurile s'au petrecut în altfel, să ştii că te-ai înşelat cumplit. Dacă am să-ţi vorbesc acum de unul sau de altul, care venea, frecându-şi labele şi scoţând din fundul căptuşelii o poesie, care lua după aceea drumul luminii, pentruca a doua zi autorul să vie şi să roage înaintea ta că e genial, crezi că asta e semnificativ ? Te asigur că nu ! Aceste „cântece noui", pe lângă firul bogat de aur pe care-l conţin, au fost poate şi o poartă pentru cei ce nu-şi au locul aici, pentru cei otrăviţi şi guralivi.

Uită-te la ei, priveşte-ţi după aceea omul, sau oamenii, şi vei vedea lămurit că în clipa în care o să-ţi dai seama de materia din care sunt plămădiţi, nu vei mai avea puterea să te revolţi împotriva lor.

Pentrucă nici nu face !

ŞTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se expediază la redacţie, menţionându-se pe plic : pentru Ştefan Baciu. Şi cuvintele de răpsuns : *Lacrima, Genu Alcan, Valentin Enc., Laurenţiu I., Gh. Gheorghiu, Al. Al., A. Spânu, M. Cetină, G. D. Orlat:* NU! *Ion Scut :* Ceva da. *M. C. Pit., I. Goga, M. I. Cos :* Altele. *I. Car., Şt. A. D. :* Mulţumiri. Da.

Toţi cei ce au scris la aceste „Cântece noui", sunt rugaţi să trimită sau să depună la redacţie (pentru Şt. B.) câte o fotografie; aceasta, cel mai târziu, până la 10 Aprilie a. c.

AMESTECUL lui Ahasverus Berони

prelucrare de ALEXANDRU ŞTEFANESCU

CAPITOLUL I

Eu, Cornelio Grandi, povestitorul acestor rânduri, am o istorie a vieţii pe care poate că unii dintre d-voastră o cunoaşteţi. Ştiţi prea bine că nu am fost totdeauna sărac, nici totdeauna profesor de filosofie, nici scriitorul unor articole pedante, pentru a putea agonisi ceva. Vă aduceţi desigur aminte ce m'a împins să-mi vând averea, frumosul castel din ţinutul Sabinelor. Acum sunt bătrân, doar Mariuccia e mai în vârstă decât mine, după cum îi spun adeseori. Dar aceasta e trecutul şi nu îi port nici o vină. Iată însă că Nino începe să ajungă un om cu renume şi unii spun că s'a purtat uneori rău, lucru care mă îndeamnă să vă spun adevărul şi tot ceeace mai cred eu. Fiindcă Nino mi-este aproape ca un fiu. Eu l-am crescut, eu l-am învăţat limba latină şi doream să-l fac şi pe el, asemenea mie, filosof. Dar ce puteam face? Avea o astfel de voce încât nu mai puteam încerca nimic.

Şi mama lui Nino cânta. Avea o voce bărbătească şi când De Pretis, odată în tinereţea mea, a auzit-o de pe terasa castelului, m'a rugat să-i permit să-l instruiască pe acest tenor. N'a vrut să mă creadă când i-am răspuns că este o ţărancă. După moartea lui Serafino, (bărbatul ei), care fusese omorât la Genazzano, n'a mai cântat. Apoi, după un timp, a murit de pojar, lăsându-l pe Nino orfan. Intre timp eu am vândut castelul Servetti, mutându-mă la Roma, unde a fost adus Nino. Intr'o zi, un căruţaş din Servet, care îşi mai amintea de mine şi fiindcă pe vremea când fi eram stăpân nu-mi plătea niciodată chiria casei, se oprea în faţa uşii mele, spre a-mi dărui câte un plocon, mi l-a adus pe Nino. Avea şase ani şi Gigi, căruţaşul, care îl adusese, mi-a spus: Numai ca să-l vedeţi!

Urât era, Dumnezeule! Murdar şi vulgar. Dealtfel nici azi nu e cu mult mai frumos.

L-am primit, împreună cu Gigi şi Mariuccia le-a oferit o felie mare de pâine cu unt. Căruţaşul a mai căpătat şi un pahar cu vin, iar Nino un păhărel cu apă. Apoi Mariuccia a început să se vaete în faţa lui Gigi, să-i lase ei copilul; ba că-i plac copiii, ba că-i şi ea tot din Servet... şi aşa Nino a început să locuiască la noi. Bătrâna femee n'avea principii de economie şi iubea copiii: ce poate mânca un plod ca ăsta? O bucăţică de pâine şi puţină supă — macché! nici n'o să-ţi dai seama. In orice caz, eşti mai în măsură să-l hrăneşti decât Gigi. M'a convins. La început, ca să-i fac plăcere, iar în urmă m'am obicinuit, cu toată murdăria lui. Pe deasupra mai şi cânta ziua întreagă.

Mariuccia ştie să citească puţintel, dar acest lucru nu l-am crezut până n'am găsit-o într'o zi, învăţându-l pe Nino literile din „Vite dei Santi". Probabil că pentru întâia oară faptul că ştia să citească îi aducea un folos. Şi am impresia că ultimul, fiindcă sunt convins că ştia „Vite dei Santi" pe din afară, şi nu s'ar fi aventurat să citească o nouă carte la vârsta ei. Important este că Nino a învăţat ceva, şi sub sfaturile Mariucciei a evitat să-şi vâre mâinile prin toate putrezicunile, s'a convins că trebue să se spele, şi încălţat pentru prima oară în viaţa lui, arăta ceva mai ca lumea. Cu timpul n'a mai tras nici pisicile de coadă, spre a le face să cânte cu el, iar când Mariuccia se ducea la biserică, o urma cu plăcere. Când însă l-am întrebat, dacă ar vrea să fie preot şi să poarte anterie frumoase, mi-a răspuns că nu.

— Atunci de ce îţi place să mergi la biserică, l-am întrebat?

— Dacă aşi fi om mare, mi-a răspuns, aş cânta în biserică, aşa cum face maestrul De Pretis!

— Ce-ai cânta Nino? am spus eu râzând.

S'a uitat la mine, foarte serios şi bătând măsura cu degetul a pornit să intoneze un fragment de liturghie.

Nu-ţi puteai ţine râsul, avea doar şapte ani şi era urât-foc. Mariuccia însă, care l-a auzit, mi-a spus că erau exact cuvintele rostite de preot la vecernia din ajun.

Nino a început să înveţe muzica pe-un pian al meu, un instrument excelent, însă foarte vechiu. Unele coarde erau iremediabil distruse. Maestrul de Pretis îi putea pune la dispoziţie un pian mai bun, şi Nino era foarte studios, astfel încât fără îndrumări serioase ajunsese să scoată tonuri acceptabile. Făcea însă sgomot prea mare şi am fost îndemnat să-l trimet la şcoală. Fiind un băiat inteligent, l-am meditat, spre a junge un bun cunoscător al limbii latine şi l-am îndemnat să înţeleagă poesia modernă. Acestea nu-l împiedicau să cânte toată ziua, ba odată l-am găsit declamând: arma virumque cano, pe o melodie din Trovatore. Mi-a spus atunci, când am intrat în vorbă cu el, printre altele, că preferă pe Dante lui Virgiliu şi pe Leopardi lui Horaţiu.

Intr'o zi însă vocea i s'a răguşit şi Nino a rămas cu ochii în lacrămi.

— Eeei, ce-i cu tine, Nino? l-am întrebat eu.

— Vai de capul meu, messer Cornelio, mai bine îmi vedeam de treabă, fiindcă n'o să mai pot cânta. Niciodată! Şi din nou se porni să plângă.

— Mulţumescu-Ţi Ţie, Doamne, i-am răspuns, acuma o să pot face din tine un filosof! Nu cred să-l fi încântat ideia, fiindcă în lunile ce-au urmat, slăbea văzând cu ochii. Mariuccia spunea că dubeşte. In schimb în casă era linişte.

Şi eu mă gândeam că nu va mai putea cânta. Dar într'o zi mi-a făcut o vizită De Pretis. Era în preajma Anului Nou, şi el îmi făcea totdeauna o vizită la acea dată, întru amintirea timpului când îl chemam pentru sărbători la castelul Serveti, spre a organiza petrecerile. Nino stătea tăcut lângă noi. De Pretis îmi vorbea despre o nouă operă pe care a auzit-o. Intr'un chip foarte natural, a încercat cu ajutorul pianului să-mi explice muzica. Nino nemaiputând sta locului, s'a apropiat de maestru şi a început să mişte buzele după cântec.

— Dio mio, a strigat deodată, cum aş dori să cânt aşa ceva!

— Incearcă, spuse De Pretis aproape interesat de privirea rugătoare a băiatului, uite eu te ajut.

— De geaba, vocea mea e spartă, fiindcă am cântat prea mult înainte.

— Poate că o s'o recapeţi, răspunse drăgăstos muzicantul. Ia să încercăm o gamă — a apăsat pe-o clapă — acum deschide gura — aşa — dooo — a intonat o notă lungă-lungă de tot.

Pe lângă el, Nino a spus şi el „do" dar ceva mai stins.

— Ei, merge! Acuma următoarea! „Reee" şi aşa toată gama. Cu încetul, De Pretis a devenit autoritar şi bătea măsura, înourajându-l sever.

La sfârşit i-a spus: eşti nebun, nu ţi-ai pierdut căutuşi de puţin vocea!

— Dar era cu totul alta la început, i-a răspuns băiatul.

— Per Bacco, cred şi eu, reluă maestrul, ţi-ai schimbat vocea. Ia cântă-mi ceva; orice. Nino fredonă o arie bisericească pe care o ştia. Nu mă prea pricep eu în muzică, dar nici vocea lui Nino nu era rea. De Pretis îl privea cu admiraţie şi uimire.

Terminând, băiatul a roşit de tot. Fiindcă De Pretis nu scotea nici o vorbă.

— Iartă-mă, a început Nino, nu pot cânta, ştiu că n'am talent.

— N'ai învăţat să cânţi, asta e, dar ai talent! Dacă vrei, te învăţ eu gratuit.

— Pe mine? a strigat Nino, dumneata să mă înveţi pe mine? Va fi zadarnic!

— Cum îndrăzneşti să spui aşa ceva, a sărit De Pretis, când ai o asemenea voce? Poţi fi printre cei dintâi tenori de vârsta ta, dacă vrei; iar peste trei ani, o să cânţi tot ce poftesti. Vino numai cu mine.

In zadar am căutat să-l reţin pe Nino, fiindcă De Pretis înnebunise şi el. Nu poţi discuta cu femei şi cântăreţi, fiindcă până la sfârşit fac tot ce vor ei. Astfel încât cu sau fără voia mea, Nino a început să ia lecţii de două-trei ori pe săptămână.

— Caro conte — mă numea deseori conte, cu toate că nu eram decât profesor, acuma. Are un volum ca o trompetă şi pe deasupra o răbdare de înger. Va deveni celebru! Când îl vezi acum pe Nino, nu ţi-l poţi închipui cum era atunci: murdar, peticit şi urît. Dar eu cred că e tot urît, cu toate că voi când îl vedeţi pe scenă, îl socotiţi frumos. Poate fiindcă are o atitudine de soldat, sau poate fiindcă e bine îmbrăcat, fără să fie afectat prin aceasta. Toate sunt simple la el şi e un om liniştit, încât cu greu vrezi că e un artist.

Nino este un băiat bun şi până acum un an nu ştia decât de arta lui şi chiar acuma tot artist adevărat a rămas.

„Ia aminte, îmi spunea Mariuccia, nu se va mai purta atât de frumos când va întâlni o fată cu ochi albaştri şi părul blond. A, sor conte, ea avea ochi albaştri şi părul ei era ca spicul grâului. Şi Mariuccia simţea ea ceva, fiindcă încetul cu încetul l-au înnebunit ochii albaştri şi părul blond. Despre aceasta vă voiu vorbi eu acuma, dacă îmi daţi voe şi dacă vreţi să mă ascultaţi.

Vă cer iertare, dacă am făcut această lungă introducere, dar vedeţi d-voastră: pe Nino — renumitul Nino Cardegna de astăzi, după cum vă spuneam, l-am socotit totdeauna ca pe fiul meu. Şi puteţi zice: ce importanţă are părerea Mariucciei, a lui De Pretis, sau chiar a mea, asupra unui copil, când astăzi el a ajuns la o asemenea glorie? Pe mine însă, care cred că în curând mă voiu reîntoarce la castelul Serveti, toate astea m'au îndulcoşat.

CAPITOLUL II

Era acum un an. Sirocco-ul sufla în susul şi în josul străzilor. Toată lumea era ca moartă, iar soarele, ascuns după nouri, arunca o căldură enervantă. Cei cari ştiau aceasta, nu-şi făceau vreo iluzie că-şi mai pot vedea de treabă. Insă promisesem să mă duc la Signor Ercole, spre a-mi auzi băiatul cântând. Am luat un pardesiu pe mână, fiindcă atunci când bate Sirocco-ul, este când cald, când frig, când ploaie, când uscăciune. Odată eşti în pericol de-a răci, apoi gâfâi de căldură.

M'am dus aşa dar la maestrul Ercole şi l-am ascultat timp de două ore pe Nino cântând. Cânta foarte frumos, însă mărturisesc că nu am fost îndeajuns de atent, simţindumă obosit. L-am felicitat însă pe băiat şi am recunoscut în sinea mea că are o voce deosebită; dar mai rămânea ceva care nu mă mulţumea: vocea era oarecum artificială şi îmi spunea că va dobândi admiraţie, dar niciodată simpatie. Foarte clară, foarte sinceră, foarte bogată. Insă...

Astăzi cântă cu totul altfel.

Era într'o Duminică, după câte îmi amintesc, fiindcă Maestrul trebuia să cânte la Sfântul Petru, după amiază. Era atât de aproape, încât l-am însoţit. Nino nu se omorîse niciodată cu dragostea pentru muzica bisericească şi — zicea el — este mult mai distins să fii tenor la teatrul „Apolo", decât să primeşti câteva parale într'un cor de preoţi. Am trecut peste podul Sant-Angelo, am traversat Borgo-Nuovo şi Piazzo Rusticucci, ajungând în Piaţa Sfântu Petru, pe sub colonadele din stânga. De Pretis a intrat în paraclis să se îmbrace în anteriu, iar noi am intrat în Capella Del Coro, spre a aştepta vecernia. La aceste slujbe duminicale, lumea vine fără prea mult interes şi pe lângă cei câţiva cari se roagă, sunt destui cari vin să vadă cunoscuţi.

In seara aceea eram lângă un bărbat înalt, cu o mustaţă mare, cruntă, acoperindu-i faţa, ca două aripi mari. Se tot uita la mine şi de câte ori i se părea că ar putea intra în vorbă, îmi spunea ceva, cu accent german, părând a fi foarte curtenitor. Nino însă era între mine şi el. Când ceilalţi îngenunchiau, el rămânea în picioare. Lângă el am zărit, în timp ce credincioşii îngenunchiau, o doamnă, picior peste picior, având ambele mâini prinse peste genunchi. Era pe deaîntregul îmbrăcată în negru, dar faţa ei părea extraordinar de albă. La dreptul vorbind, avea un chip de înger, cu toate că veţi gândi că, la urma urmelor, nu e chiar atât de frumoasă. Avea un nas delicat şi puţin răutăcios; ochii albaştri, visători şi pierduţi în zare. Avea gene dese, buzele foarte roşii şi faţa, după cum am spus, palidă. Nu numai că semăna cu un înger, dar era şi tot atât de rece. Şi diamantele cum sunt reci, strălucesc chiar în întunerec.

Nino rămăsese cu ochii holbaţi la ea, întorcând spatele altarului. Ea în schimb părea că nici nu-l vede. La ieşire, Nino care deobiceiu se grăbea, văzând pe acel străin la braţ cu femeea ce-i atrăsese privirile, stând într'un colţ al bisericii, s'a oprit şi el, rugându-mă să-l aşteptăm pe De Pretis. Nici nu i-am răspuns bine, şi şi-a întors privirile către cei doi străini.

Până atunci nu-l văzusem niciodată pe Nino uitându-se după femei. Faţa lui luase un aspect pe care nu-l cunoşteam. De Pretis sosind între timp, începu să vorbească cu ei.

— Cine sunt, m'a întrebat Nino foarte curios, şi de unde-i cunoaşte De Pretis?

— De unde vrei să ştiu eu?

— Ea e italiancă, zise Nino, fiindcă vorbeşte corect. Numai el e străin.

— După mine, poate fi şi chinezoaică, n'o să cadă o stea pe chestia asta.

Plecând cei doi necunoscuţi, De Pretis se îndreptă spre noi. Nino, foarte confidenţial l-a luat de braţ, întrebându-l: Cine sunt, Maestre dragă?

— Streini, streinii mei, replică De Pretis cu un ton care vroia să spună că elevii lui nu sunt numai oameni sărmani, cum sunt ai mei.

— Dar ea, obiectă Nino, ea e romană?

— Ei, zise Ercole, aşa sunt streinii, se însoară aici şi copiii lor vorbesc ca şi noi, dar nu sunt italieni cum nu e italian Şahul Persiei.

— Atunci locuesc aici, strigă Nino fericit.

— Desigur.

— Atunci cine sânt?

— Drac, nedrac, vreau să ştiu!

— Bine, bine. Fii liniştit. E doar o elevă a mea şi-i dau lecţii acasă, pe Corso.

— Ei, şi-apoi?

— Incet, încet departe ajungi, răspunse maestrul cu gravitate. Şi apoi: sunt germani. El este un colonel în retragere. Soţia lui fiind bolnăvicioasă, a locuit aici cu mult înainte ca el să fi părăsit armata. Iar fata pe care ai văzut-o, e născută aici.

— Dar numele lor, sări din nou Nino, asta mă interesează.

— Erre, Gerafe von Lyra (Herr Graf von Lyra, a vrut probabil bătrânul italian să spună), şi-apoi a spus-o chiar pe italieneşte: il Conte Di Lyra.

— Ce nume minunat, exclamă Nino.

— Iar numele ei este Mariana, adăugă maestrul.

Nino a tăcut. Probabil, repetând în minte numele primei femei pe care o iubea. De neînchipuit: la douăzeci de ani nu iubise încă niciodată.

Mi-amintesc foarte bine cum ne întorceam în acea zi către casă, fiindcă era începutul nebuniei lui Nino. Chipul lui părea foarte indiferent, în timp ce maestrul, fiind vorbăreţ, se apucase să laude bogăţia contesei Mariana. Mi se părea curios, fiindcă ar fi fost normal să fie mulţumit de bogăţia ei, sau poate ceeace era tot atât de normal, o socotea un obstacol pentru realizarea gândurilor care desigur de pe atunci începuseră să-l frământe.

— Locuiau primul etaj din Palazzo Carmandola, pe Corso. Eşeau de obiceiu la plimbare cu un echipaj asemănător aceluia al unui prinţ. Aveau o mare vie şi un castel la Tivoli şi dacă aveau un castel, el era desigur un mare boer, zise el, adresându-mise mie, ştii şi dumneata acest lucru.

— Am ştiut odată!

— Signor Ercole, spuse Nino deodată, mâine este ziua noastră de studiu, nu e aşa?

— Diavolo, doar am ţinut astăzi două ore împreună — ai şi uitat?

— A, e-adevărat! Dar totuşi, dă-mi o lecţie mâine, dacă eşti atât de bun. Voiu cânta ca un înger.

— Bine, dacă-ţi convine să vii la 7 dimineaţa, şi dacă-mi făgăduieşti să cânţi numai solfegii de Bordoni şi nu-ţi vei chinui vocea, admit. Primeşti?

— Fac tot ce vrei, dacă pot să viu, spuse Nino încântat, cu toatecă după cum îmi spunea Maestrul Ercole, îndeobşte ar fi preferat să nu cânte, decât să-l cânte pe Bordoni.

— Cu atât mai bine. Bunăseara, Conte şi ţie noapte bună, Nino!

Maestrul Ercole a luat-o în jos, pe Via Paula, în timp ce noi ne-am continuat drumul.

— Nino dragă, am spus în timp ce mergeam, într'adevăr mă faci să râd.

— Adică? replică Nino aspru.

— Ai început să iubeşti. Nu nega. Te văd cum încerci să faci cunoştinţa contesei Mariana. Nu crezi că faci vreo nebunie?

— Dar ia spune-mi, dumneata n'ai fost niciodată amorezat, întrebă el, în loc să-mi răspundă.

— Ehei, tocmai de aceea râd. La vârsta ta, iubisem de douăzeci de ori. Tocmai de aceea râd. Insă niciodată nu mi-a venit o asemenea pasiune, dela prima întâlnire, şi mai ales la vederea unei asemenea păpuşi.

— Păpuşi? — dar cine oare este astfel, strigă Nino.

— Gândeşti că într'adevăr trăeşte?, l-am întrebat râzând. Nino nu mi-a răspuns, iar eu am continuat: asemenea femei sunt făcute doar să le priveşti. N'au inimă!

— Ştii ce gândesc eu? m'a întrebat el deodată, e un înger!

— Numai atâta, dar ai auzit vreodată de un înger măritat?

— Vei auzi, Conte Cornelio, şi nu peste multă vreme, crede-mă.

— Dragul meu copil, i-am spus eu, vorbeşti anapoda. Cum poate cineva, în starea ta, să spere să se însoare cu o doamnă din înalta societate?

— Vei vedea, a continuat Nino să strige la mine, sunt urît şi n'am nicio situaţie, sunt fiul unei ţărănci. Sunt tot ce vrei, dar o voiu avea. Crezi că degeaba m'ai învăţat limba lui Dante, Petrarca, Silvio Pellico? Nimic nu-mi poate sta în cale — şi cu asta basta!

Nu-l văzusem niciodată pe Nino atât de surexcitat.

— Şi nu poţi spune că n'are inimă, fiindcă nu i-ai văzut ochii.

Mi-am dat seama că nu se putea discuta cu el în starea asta, dar totuşi am încercat să-l conving că nu se va putea înţelege cu ea, fiindcă e străină. Am adăugat că eu pierdusem castelul Servetti, tot mulţumită unei femei străine.

— Dar eu n'am nici un castel de pierdut.

— Dar ai o carieră pe care o vei pierde, dacă te amesteci într'o asemenea poveste.

— Mulţumesc! Poţi să spui ce vrei. In schimb, dacă m'ai ajuta, nu te vei căi niciodată.

— Să te ajut? Poate vrei să-ţi dau bani, să-i arunci la picioarele ei, ca să aibă de cine râde? Frumoase proecte ai!

— Nu, răspunse Nino, deodată liniştit, nu vreau nici un ban şi nimic pentru moment. Nu te supăra; mai bine hai să intrăm în cafeneaua de-aici, să luăm o gustare. Te invit eu, fiindcă am primit prima mea remuneraţie pentru notele ce le-am copiat alaltăeri.

CAPITOLUL III

De Pretis ştia bine că Nino dorise o lecţie în plus, nu pentru a învăţa ceva, cât pentru a-l putea întreba asupra Contesei de Lyra. De aceea s'a prefăcut că e prost dispus şi l-a primit foarte rece.

— Ei, micul meu tenor, asta-i oră de luat lecţii? Când toate femeile care spală geamuri, urlă la ferestre? Bine, bine, vei avea o lecţie şi, pe Bachus, dacă nu va fi una adevărată!

— Dar nu sunt în voce, maestro, a protestat Nino, care vroia să vorbească.

— Un cântăreţ nu spune asta niciodată. Incepem: dooooo.

Nino a văzut că trebue să se supună şi a început să cânte, făcând foarte multă gălăgie. Maestrul îşi dădea seama că nu pune inimă, în schimb nici el nu-i dădea nici un răgaz. In timp ce cânta, Nino zărind urmărea unor solfegii de Bordoni pe un scaun, a profitat de o neatenţie a lui Signor Ercole, şi le-a ascuns. Când maestrul a avut nevoe de ele, a început să le caute în zadar, printre toate caietele lui. Nino a profitat de ocazie. — Ştie să cânte contesa dumitale, maestro?

— O să mă lovească apoplexia cu solfegiile astea, strigă Ercole. Dacă ştie să cânte? m'ai întrebat. Desigur, mult mai bine ca tine, dar mai bine ai căuta notele, decât să stai de vorbă. Nino a început să le caute, tocmai acolo unde ştia că nu sunt.

— Fiindcă veni vorba: îi dai lecţii în fiecare zi?

— Dar ce-s nebun, să sleesc vocea elevilor mei! Dar iată, măgarule, că am găsit pe Bordoni, vino încoace.

— Signor Ercole, se tângui deodată Nino, înainte de-a începe, trebue, trebue neapărat să-mi mai spui ceva despre îngerul acela.

— A intrat necuratul în tine.

— Nu, maestro, sunt nebun după ea. Şi dumneata trebue să mă ajuţi s'o întâlnesc. Apoi cu o voce rugătoare: dumneata poţi foarte uşor să mă iei când te duci să-i dai lecţii, spre a încerca nişte duete. Dacă ai şti ce înseamnă să iubeşti, ai face-o!

— Biet copil. Ce dragoste ciudată.

— Prin urmare, recunoşti.

— Ninneto dragă, îţi voiu da un sfat. Să nu iubeşti niciodată, fiindcă totdeauna se termină prost.

— Vii cam târziu cu acest sfat, maestro!

— Bine, dar nu înţeleg, ai întâlnit-o doar o singură dată!

— Ca şi cum odată ar fi niciodată, strigă Nino.

— Pentru numele lui Dumnezeu, lasă-mă să vorbesc. Ai văzut-o o singură dată. Este o aristocrată, frumoasă ca o statuie şi de două ori pe-atâta de rece. Şi, dragul meu, să ştii că tatăl ei te omoară dacă află că ai ridicat ochii asupra fiicei sale.

— Cred că eşti nesincer în privinţa aceasta. Eu am simţit mai bine.

— Vom mai vorbi. Numai, gândeşte-te că nu eşti decât un biet cântăreţ.

— N'are nici o importanţă pentru o femee cu inimă, răspunse Nino supărat. Lasă-mă să vorbesc odată cu ea.

— Şi ce-o să poţi face într'o singură convorbire? Sau crezi că eşti atât de elocvent, încât s'o poţi convinge?

— Nu cred nimic, dar dacă aş putea vorbi cu ea...

Apoi au reînceput solfegiile, fiindcă maestrul nu avea chef de vorbă. Nino s'a supus docil. După un timp însă, Signor Ercole a exclamat fericit: „Bine, dar astăzi cânţi mai frumos ca niciodată!".

— Poate fiindcă sunt atât de nefericit.

— Atunci, să nu mai fii niciodată fericit.

Probabil însă că maestrul fusese impresionat între timp de durerea lui Nino, aşa încât ridicându-se dela pian i-a spus într'o doară:

Presupunem un angajament. Să conduci pe Contesa de Lyra prin literatura italiană sau poate mai de grabă vrei să cânţi...

Bucuria lui Nino era fără de margini şi a sărit de gâtul profesorului, sărutându-l, încât acesta nu mai putea respira.

— Stai liniştit; nu ştiu încă nimic sigur. Vom vedea diseară.

— Te-aştept aici. Nu mai plec!

— Ba fii cuminte şi du-te acasă. Te voiu chema eu, dacă ştiu ceva.

Poate pentrucă bucuria îl copleşea, Nino a admis să plece. Toată ziua însă n'a făcut altceva decât să hoinărească pe străzi, astfel încât De Pretis a putut să-l găsească cu greu chiar în acea zi, spre a-l duce la Conte, care aştepta, în urma convorbirii cu maestrul, să cunoască personal pe viitorul profesor al fiicei sale.

Când i s'a înfăţişat Nino, impresia a fost, după cât se pare, defavorabilă, fiindcă De Lyra nu putea crede că un astfel de tânăr poate fi chiar profesor de literatură. Insuşi Nino, foarte emoţionat, nu dădea de loc impresia unei prea mari stăpâniri a cunoştinţelor sale. Totuşi contele a fost de acord că pentru un început merge. Mai greu a fost pentru Nino examenul căruia Contele l-a supus, luând din marea sa bibliotecă un volum din Dante şi întrebându-l dacă-l ştie pe de rost. Din fericire, Nino învăţase cu mine destule fragmente, astfel încât s'a putut descurca. Contele în schimb, foarte autoritar, a aşteptat cu răbdare până când Nino a recitat tot ce ştia pe de rost din Dante. Când Nino părea obosit, şi se întreba cu spaimă ce va mai avea de recitat, contele îl întrebă brusc şi foarte morocănos: „Când s'a născut domnul Allighieri?" — In Mai 1265, la Florenţa! — Am spus *când*, nu „şi **unde**", fiindcă ştiam unde! Şi-acuma răspunde-mi, când şi unde a murit? — La 15 Septembrie 1321, la Ravena.

— Mda! Ştii ceva. M'am convins chiar eu. Accept să dai lecţii fiicei mele.

— Sunt foarte onorat, începu Nino.

— Nu eşti onorat de loc, l-a întrerupt De Lyra, rece; care sunt condiţiile dumitale obicinuite?

Nino, bâlbâindu-se, a socotit nimerit să răspundă: Trei sau patru lire, nefiind nici el prea sigur, dacă s'a păcălit el sau contele.

— Trei sau patru lire nu sunt condiţii. M'am interesat eu mai bine; îţi dau şase. Vei veni de trei ori pe săptămână, la 11 dimineaţa — începând de mâine. Permite-mi să-ţi ofer o ţigaretă.

Camera din Palazzo Carmandolo în care Nino a dat prima lecţie contesei Mariana De Lyra, avea vederea asupra unei curţi interioare. Nici un element de distracţie nu-l putea îmbărbăta în faţa datoriei de a-şi îndeplini cu bine prima lecţie de literatură italiană. Nimic nu-l îndreptăţea să presupună cum ar fi fost un astfel de lucru, fiindcă oricâtă ştiinţă i-am insuflat eu în direcţia aceasta, nu avea nici o metodă pedagogică. Fusese un foarte bun elev, dar nu ştia ce este un profesor. Inchipuiţi-vă sentimentele lui — un băiat de douăzeci de ani, iubind pentru prima dată, fără a avea acest drept, pus în faţa adoratei sale, cu datoria de-a o învăţa tot ce ştie — tatăl fiind în camera de-alături şi uşile deschise. Totdeauna am fost convins că numai tenacitatea lui Nino i-a permis să ducă la bun sfârşit această grea îndeletnicire.

Dealtfel, cele ce s'au întâmplat, atât în conversaţia lui Nino cu tatăl Marianei pentru a hotărî începutul orelor sale, cât şi celelalte evenimente care vor urma, eu însumi le cunosc doar din povestirile, mult mai târzii, ale lui Nino şi ale celorlalţi eroi care au populat această ciudată aventură. De aceea multe neplăceri şi momente dificile pentru Nino sunt trecute cu vederea, fiindcă timpul, deseori după ce-ai reuşit, te face să uiţi dificultăţile întâmpinate, dar Nino astăzi a pierdut din vedere multe neajunsuri cari poate, la vremea lor îi păreau de neînvins.

(Continuare în n-rul viitor).

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL LI Nr. 12
SAMBATA 21 Martie 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

AUREL DIACONESCU — Camarazi la masă

Cultură şi tehnică

de NICOLAE ROŞU

Nu mi se pare mai cumplită durere, pentru un intelectual, decat aceia de a alerga disperat in cautarea unei idei. Aquarelistul Masereel, a incapsulat plastic aceasta psichoza, in cateva planşe care zugravesc drama sufleteasca a aceluia care se trudeşte sa afle adevarul din carţi. Am intalnit astfel de specimene bizare, rascolind cataroage şi biblioteci, infundandu-şi capul in rafturi bracuite, cercetand arhive şi intocmind liste, cu o demonica perseverenţa, obsedaţi de o idee, pe care totuşi nu o gasesc niciarri. Casa lor este o anticarie in dezordine. Pe masa de lucru se malţă vraiuri de carţi; unele deschise, altele cu semne, cu filele indoite, subliniate şi comentate marginal. Pe scaune, in rafturi marginind pereţii, in odaia de dormit, in buzunarele hainelor, carţi, carţi, şi iarăşi carţi. Din mijlocul lor rasare un individ cu faţa palida, cu fruntea lata, cu parul valvoi, zapacit şi dezorientat, care improvizeaza o convorbire alaturea cu dumnezeu, trecand dela o idee la alta, in vreme ce mainile rasfoiesc iarăşi carţile, le incnid sau le deschid, le muta de colo pana colo, caşi cum totul n'ar fi altceva decat o dezordine a creerului care se preumgeşte in dezordinea bibliotecilor.

Manuscrisele lor sunt o ciudată alcătuire de erudiţie, şi o trudnica inchipuire de compilaţie. In subsolul fiecarei pagini sunt zeci de trimiteri şi adnotari, note explicative care te mana la altele, mai departe sau mai de departe.

Lucrarile de istorie, cu deosebire cele de istoria ştiinţelor, a artei sau a criticei, a literaturii, şi in general a oricarei discipline culturale, sunt o aglomerare de date şi informaţiuni, cu necontenite invocari a parerilor celebrităţi, ca şi cum nimic nu s'ar putea spune fara a se ţine seama de spusele tuturor.

Cultura ştiinţifică moderna a devenit un balast obositor al spiritului de creaţie. Nu se poate scrie o carte savanta şi studiată fără a se consulta o intreaga biblioteca. N'aşi vrea să mă amagesc cu credinţa ca Vasile Parvan n'a fost o mare autoritate academică şi un erudit de rasă, dar răsfoind cartea lui despre Marcus Aurelius Verus Caesar, una dintre cele mai frumoase, şi totuşi mai puţin cunoscute, din operile lui, am constatat că este aproape ilizibilă. Din cea de a doua pagina te intampina o notă lamuritoare şi complimentara, care depăşeşte textul, il copleşeşte inutil, il inunda şi il sufoca, reducandu-l la câteva rânduri. In celelalte următoare, găseşti in subsolul paginelor câte zece sau cincisprezece trimiteri, în mai multe limbi, şi ceiace pare mai nepotrivit, chiar frazele lui care ar părea scrise literar şi cu o afectivă înţelegere sunt lămurite tot prin note şi trimiteri, aşa incât, ai impresia că fiecare cuvânt este împrumutat de aiurea, a mai fost spus de alţi comentatori şi scriitori. Nimic nu este nou în fond, şi ceiace pare mai neaşteptat, pentru năzuinţa de autonomie a personalităţii creatoare, nici măcar în formă.

Tot aşa au scris un Philippide şi un N. Iorga, şi tot la fel scriu toţi eruditii culturii contemporane. Nu este nimic surprinzător în această metodă, căci cultura modernă a ajuns o tehnică. Sunt manuale care învaţă pe orice începator cum să scrie un studiu de erudiţie, cum să ajunga cu alte cuvinte un savant, cu tendinţa de a deveni specialist într'o anumită problemă. Unul dintre aceste manuale este acela a lui Gustave Rudler, profesor la Universitatea din Oxford. Cei ambiţioşi să afle reţeta erudiţiei vor cerceta capitolul respectiv unde vor afla toate indicaţiile necesare. Ba mai mult decât atât: în marile biblioteci, din străinătate, fişele sunt rânduite nu numai după autori şi materii, dar chiar după specialităţi şi probleme. Te adresezi bibliotecarului ca unui cunoscator de omni se scribili, şi acesta te lămureşte. Iţi pune la indemană fişele şi rezumatele de care ai nevoe. Dacă n'ai timp să consulţi o carte sau să citeşti un articol, căci în lumea modernă timpul trece vertiginos, — atunci ţi se oferă rezumate, şi din câteva rânduri afli esenţialul. Procedând astfel, te poţi lipsi de altă osteneală şi lucrarea se poate alcătui sub auguriu erudiţiei.

Cultura modernă, vorbesc de cea ştiinţifică, este robită de tradiţie şi terorizată de cărţi. Astăzi omul cult, în accepţia curentă a cuvântului, este omul citit, acela care are în cap o bibliotecă şi se poate oricând sprijini pe autoritatea unor nume răsunătoare. Cultura omului cult vine din prestigiul memoriei sale. Memoria nu face altceva decât să înregistreze şi cultura presupune scânteia de creaţie. Aşa au fost anticii: creatori în toată accepţia cuvântului. Fie că ne-am referi la Platon, la Tukidide sau la Tacit sau Aristotel, constatarea noastră este valabilă pentru oricare dintre ei. Aceşti oameni au luat viaţa dela capăt, au trăit cu o fulgurantă intensitate o experienţă personală, şi prin riguroasă observaţie şi meditaţie, au ajuns la adevărata cultură. Omul cult antic era un spirit logic şi logica însemna cuvântul, noţiunea, şi folosinţa ei potrivită lucrurilor din natură. Nu se putea concepe cultură intelectuală fără dialectică, adică fără teze şi antiteze, cu un cuvânt mai cuprinzător, fără discernământul critic al ideilor. Cultura antică mai însemna şi spirit retoric, adică putinţa unei spontaneităţi într'o vorbire curentă, cu dialoguri, reflexii şi meditaţii personale.

(Urmare în pag. 2-a)

CEVA DESPRE „REALISM"

Un timp lauda cea mai puternică pe care un artist putea s'o râvnească. era recunoaşterea realismului său. Faptul de a lua drept model realitatea, era supremul argument pentru valorificarea unui autor. Amintire a unui ideal mimetic, strict imitativ, impus artei de teoreticienii antichităţii, dogma realismului pornea dintr'o ierarhie implicită a regnurilor existenţiale: omologic, arta, produs al unui artifex, era socotită o realitate de mâna a doua, locul întâi urmând să-l ocupe după cum gânditorul era de structură inginerească ori de structură poetică, sau natura, sau gândirea.

A *„urma natura"*, însemna deci a asculta de autoritatea autarhică a unei exclusive şi geloase forţe organizatoare a senzaţiilor. Şi mai însemna conformare la tendinţele de cunoaştere obiectivă, adecuata şi totală, ale spiritului vremii. Vremii vechi şi epocilor care-o acceptă drept ideal de viaţa. Toate perioadele raţionaliste ale istoriei, acelea care-şi fixau drept teren de explorare realitatea şi drept mijloc raţiunea, iluzionându-se asupra capacităţii acesteia din urmă de a surprinde pe cea dintâi, toate produc, şi solicita producţia, unei arte care să redea raţional realitatea.

In tipologia stilurilor, stilul „realist" se conexează cu tipul psihologic al extravertitului, al celui înclinat să acorde credit numai lumii exterioare, din care se simte făcând parte cu totul, şi ale carei legi le socoteşte în stare să-i determine în acţiunile sale. Nevoia de obiectivitate, de autoplasare într'un punct exterior sieşi, din perspectiva caruia să se considere şi pe sine cu aceeaşi lipsă de angajare cu care ar considera oricare obiect al lumii externe, duce neapărat la o încercare de a reda o natura *obiectivă*, expusă în exterioritatea ei, în lipsa ei de conexiune cu omul. O artă realistă este şi aceasta, bine înţeles, dar nu este singura artă realistă posibilă. Natura poate fi înţeleasă în două feluri: drept o existenţă determinată, bine închegata şi definitivă, gata-făcută, cu alte cuvinte, (cf: *natura-naturata*, a lui Spinoza), — sau ca o realitate care *se face*, o succesiune de procese interdependente, o serie nesfârşită de inter-acţiuni ale elementelor ei (natura naturans). Felul acesta de a înţelege natura ca pe o realitate *in devenire*, a carei *esenţă* numai, se poate — teoretic vorbind — surprinde, dar a cărei existenţa fabulă, fluenţă, proteiformă, ne scapă momentan, este, firesţe, viziunea *heraclitica* a lumii, repudiată de idealul echilibrului clasic, dar adoptată cu entuziasm de moderni, din motive lesne de înţeles: sensibilitatea înlocuind raţiunea, subiectivitatea impunându-se ca o urmare a individualismului Renaşterii şi a dialecticei soterologiei Reformaţilor, Obscurul Heracleitos din Efes devenea modern şi gândirea puţinelor fragmente rămase din opera lui îşi începea cariera, încununată în secolul nostru de fizica relativismului şi de filozofia duratei bergsoniene.

Intr'un cosmos în care nimic nu e definitiv nici esenţial, afară de marile principii după care se produce veşnica schimbare, este evident că viziunea realistă este altfel de viziune realistă, decât în universul cristalizat al antichităţii.

Acolo, realitatea însemna *obiecte*. Dincoace, realitate înseamnă *legi esenţiale* ale schimbării. Esenţa se definea, în cosmosul compus din juxtapunerea obiectelor, drept *ceeace face ca un lucru să fie*. Dincoace, esenţă înseamnă condiţia posibilităţii unei existenţe, lăsându-se existenţa pe planul accidentalului şi accentuându-se asupra condiţiei *necesare*. Ceeace face ca un lucru, *în cazul în care s'ar hotărî să existe*, să existe într'un anume fel. Esenţa nu mai e legată de existenţă. Realitatea esenţei se desinteresează dacă, prin accident, acel *„ceva"* pe care-l determină, alege să *fie* mai curând decât *să nu fie*. Existent sau nu, obiectul nu *fiinţează* mai puţin. Iar în cazul în care obţine existenţă, ea nu este definitorie pentru el, aspectele ei fiind necontenit fungibile.

Mai este, aşa dar, important pentru artist să surprindă realitatea, dacă ea este constituită din aparenţe temporale, nedurabile şi neesenţiale, incapabile să ofere altceva decât halucinaţia momentană a subiectului cunoscător?

Realismul necesitat de viziunea heraclitică, este un realism al *condiţiilor* necesare respectate de lucruri pentru a deveni existente.

Orice încercare de a conexa viziunea modernă a instabilităţii şi non-necesităţii aspectelor lumii exterioare, cu idealul incitativ al artei duce la altceva decât la realism.

S'a spus că impresionismul este echivalentul pictural al viziunii heraclitice, şi mulţi l-au opus realismului. Evident, impresionismul nu e un *realism obiectiv*. Dacă în arta impresionistă o realitate e urmarită, realitatea aceasta nu este a *obiectului*, ci a senzaţiei. O realitate *epistemologică*, nu o realitate *ontologică*, însă o realitate tot are în vedere artistul impresionist.

Idealul picturii „retină pură", înseamnă mutarea accentului de valoare de pe lumea obiectivă, pe subiectivitatea senzaţiei pure. Arta s'a apropiat mult de rosturile sale expresive, în felul acesta, renunţând a mai fi un inventar al lumii externe, şi începând să se interiorizeze. Dar procesul de interiorizare a sensului artei nu s'a terminat cu impresionismul. Inovaţia acestuia constă într'un *alt soiu de a inventaria*, deşi tot într'o inventariere: copie a lumii senzoriale, arta impresionistă nu reflectă încă *omul*, total, conştiinţa năzuitoare a acestuia, idealurile adânc-omeneşti, ci numai periferia conştiinţei lui, în funcţia ei cunoscătoare.

Că de senzaţie se leagă o anumită emoţie, care se comunică privitorului, aceasta nu e destul pentru a putea pretinde că arta impresionistă a înlocuit realitatea obiectului prin realitatea omului, a spiritului; lipseşte din această pictură a lui *ce* este (realismul obiectiv), şi *cum* este, (realismul epistemologic), un lucru de nimic: realismul subiectiv, al postulatului, *(cum trebue să fie)*, pictura conştiinţei năzuitoare, valorificatoare, critice.

Intr'un cuvânt: *spiritul*. Abia când, renunţând la impresionismul decăzut până la nivelul simplelor delectări senzoriale, pictura caută să descopere, prin postulatele spiritului, legile obscure de constituire finalistă a universului, realismul ei devine singurul realism acceptabil de mentalitatea omului modern: realismul *esenţelor*, realismul valorilor. In realismul axiologic se mişcă pictura viitorului.

ION FRUNZETTI

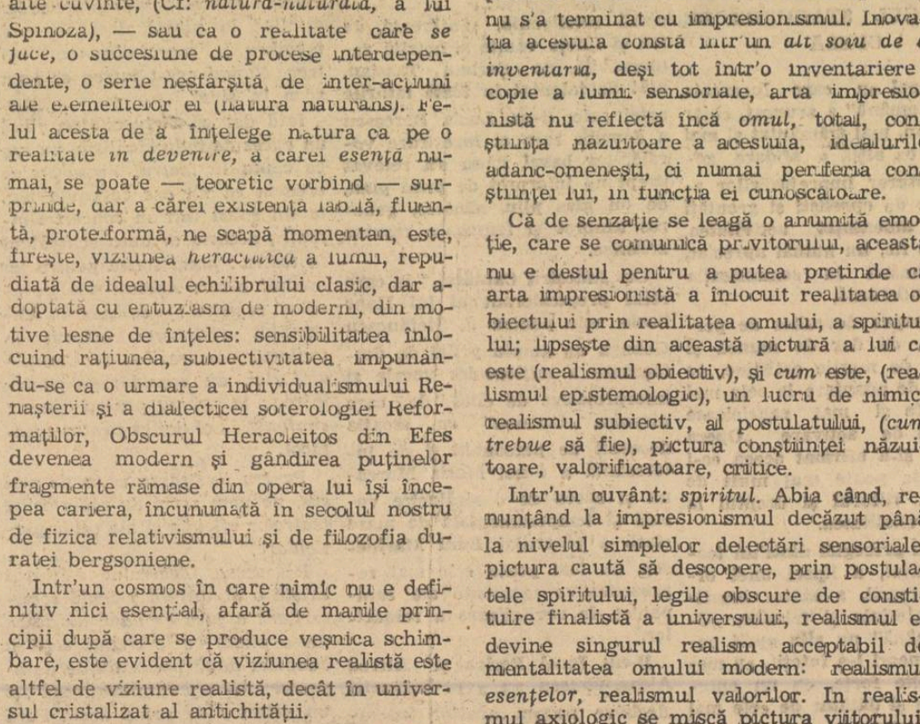

MAGDALENA RĂDULESCU — Călugării

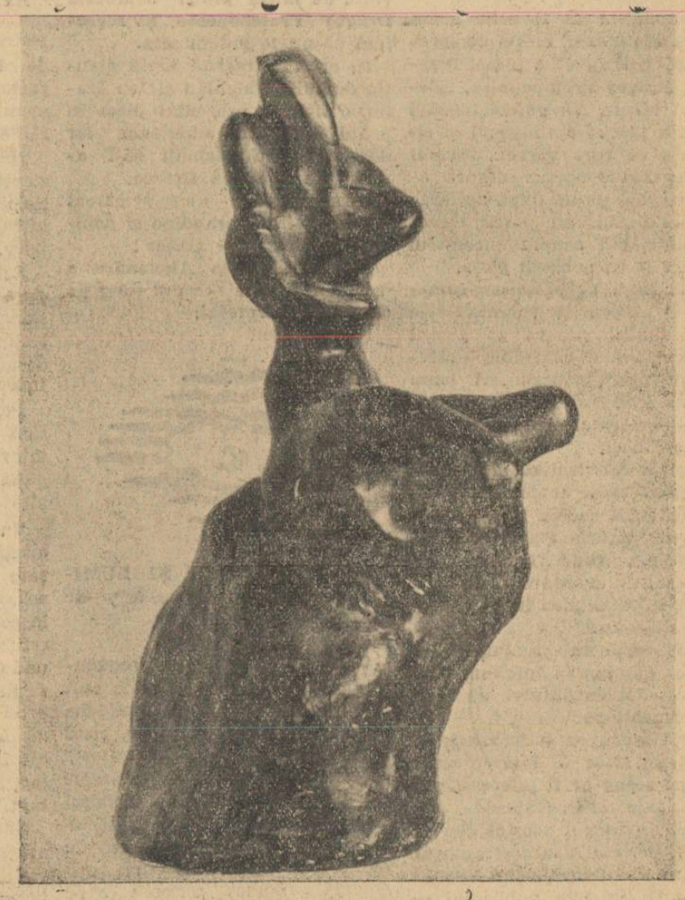

PACIUREA — Durere

fişier

Pe acest pământ, oamenii sunt animale foarte ciudate. Foarte ciudate fiinţă au sentimente rafinate. Poate şi animalele cunosc asemenea stări, dar sunt cu totul primitive. Omul în schimb este mai complicat, mai complex şi isbuteşte capodopere ale sentimentelor. Nu-i prisosesc ele in sine; le combina şi ajunge la nişte situaţii foarte comice, (cand nu sunt tragice).

Mă gândeam la faptul că nişte triburi de negri din Africa îşi omoară bătrânii, la o vârstă oarecare, pentrucă s'au plictisit de ei.

Obiceiul acesta nu este prea îndepărtat, de curioasa legiuire egipteană, care cerea cu vreo trei mii de ani înainte de Christos ca pharaonul, când îmbătrâneşte, să fie omorît.

In schimb, în Europa noastră, vârsta este respectată. I se acordă cinstea cuvenită. Este preţuită pentru judecata sa, pentru cumpănire, pentru cultură, pentru seninătate. Iar Europa a ajuns mai departe în ceeace priveşte evoluţia, decât triburile africane, care în loc să asculte sfaturile unora mai înţelepţi, îi omoară.

Chestiune de sentiment. Unora nu le plac aceştia, altora le plac.

Dacă bieţii negri nu adoptau prima posibilitate, poate se civilizau şi ei.

*

Mai sunt şi alte variante ale sentimentelor. Fiindcă poporul japonez, intră atât de victorios în istoria modernă, mă gândesc la el. Un obiceiu foarte cinstit cere ca urmaşii şi rudele unui defunct să nu se tângue la moartea lui, dimpotrivă, să râdă.

La alte popoare, buna cuviinţă cere, dimpotrivă, reculegere, mâhnire. Moartea capătă alte proporţii. Devine o catastrofă în faţa căreia ne plecăm înspăimântaţi capetele. Lacrămile curg celor ce au pierdut o fiinţă dragă.

In fond, origina sentimentului este aceeaşi. O exteriorizare a celor ce simţim în faţa unui fenomen copleşitor şi tot atât de inexplicabil ca şi naşterea. Dar fiecare îl înţelegem altfel. Unii râd, alţii plâng... La urma urmei, este tot atât de puţin îndreptăţit să plângi decât să râzi. Numai dacă oamenii n'ar acorda prea multă importanţă sentimentelor! Prea sunt curioase!

Tot mai agreabilă bătrâna raţiune. Pe aceea cel puţin n'o înţelege mai nimeni şi ca atare n'o interpretează în prea multe feluri!

*

Dar să părăsim aceste cercetări de psihologie uşoară, fiindcă îmi amintesc, scriindu-le, un fapt plin de haz.

La Teatrul Nostru, se joacă simpatica piesa: **Iluzia fericirii.** Acolo, un bătrân profesor al bunelor maniere (a. fericirii are o creaţie de valoare) spune elevei sale, printre altele: **Dacă incep cei din jurul dumitale sa vorbească despre salonul oficial, vei spune cu o voce blazata: afara de câţiva Van Dongnen admirabili, n'am remarcat nimic.** (Trebue sa adaog că piesa scrisă de un autor francez, se petrece în Paris). Am râs, împreună cu sala, auzind această remarcă. Este o frumoasă palma pentru cei cari obişnuesc sa se pricepă la toate, fără a avea nici cea mai mică pregătire. Iar apoi, am uitat de ea... până când, zilele trecute, răsfoind o publicaţie hebdomadara franceză, am văzut, în cadrul unor note asupra expoziţiilor din Paris, următoarea frază: Anul acesta, nimic de remarcat, deosebit. Numai câţiva Van Donghen etc., etc., etc.

La citirea acestor rânduri am râs, cred, cu mai multă poftă decât la reprezentaţia dela Teatrul Nostru.

Comentarii adăugate, acum, ar fi de prisos. Confruntările celor două fraze sunt concludente.

*

Poate la urma urmei şi aici, tot vorba de sentimente să fie. Dar în primul rând, trebue felicitaţi autorii piesei d-nii Armont şi Gerbidon, căci mare este grădina lui Dumnezeu.

DIMITRIE POPESCU

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

STUDIO NAȚIONAL: DEMONUL VESEL"
— 3 ACTE ȘI UN MISTER DE DRAGOȘ PROTOPOPESCU —

Ne amintim să fi cetit acum câteva săptămâni, un fel de „prezentare-interview" a piesei domnului Dragoș Protopopescu, „Demonul vesel". Nu putem tăgădui că ne-a plăcut optimismul și siguranța cu care vorbea domnul Dragoș Protopopescu despre opera sa. Cel puțin, după declarațiile autorului, nu putea exista nici-un dubiu asupra succesului pe care îl va dobândi piesa.

Iată, însă, că premiera comediei — autorul a subintitulat-o astfel fiindcă știe că pe gustul publicului sunt comediile — „Demonul vesel", a răsturnat toate socoțelile pe care și le făcuse tatăl — sau fratele bun al lui Eulampe Sibică.

Suntem convinși că și domnia sa recunoaște acum că piesa n'a dobândit succes la premieră.

Să ne lămurim: piesa „Demonul vesel", fiind un excelent spectacol de avantpremieră, este, totuși, în totalitatea lui, un spectacol defectuos.

Când spunem „avantpremieră", ne gândim la înțelesul care i-a fost dat cuvântului de mai sus în acest an.

Orice scenă ar fi fost extrasă din piesă și ar fi fost prezentată pe scenă ar fi interesat publicul, smulgându-i aplauze. Mai ales că în cadrul acestui gen de spectacole, mai apare și autorul, profund emoționat, dând diverse declarații în fața publicului — ne amintim că domnul Dragoș Protopopescu să fi vorbit, într'un timp, cu mare dispreț despre această categorie de spectacole.

Spectacolul, văzut însă în întregimea lui, îl pune pe cronicar în greaua situație de a nu vorbi în termeni prea buni despre un om pe care îl admiră cu tot entuziasmul tinereții lui.

Autorul și-a împărțit piesa în 3 acte și un mister.

„Misterul" ar fi că a fost prezentată pe scena anexei Naționalului o piesă în care oricât ne-am dat silința, nu am putut întâlni nimic motivat, ci doar situații și personagii false.

Pană Grozea — orbul care vede, totuși atunci când vrea — vorbește mereu și nu ne poate impresiona decât în clipa finală când aflăm că el a vorbit atât, doar pentru că avea nevoe de puțină dragoste.

In jurul lui s'au mișcat în timpul celor 3 acte și ale misterului, doar personagii anormale ca de pildă, un surdo-mut, un bâlbâit, o isterică, patru cocoșați etc., etc., etc.

Autorul poate pretinde că a scris o piesă pe care proștii să n'o poată înțelege (am face și noi parte din această categorie). Ne întrebăm atunci dece a alergat dânsul după efecte eftine pe cari doar la Tudor Mușatescu le mai întâlnim. Ascultați cu atenție discuțiile dintre Pană și Ada Calypso Ionescu și veți vedea că avem dreptate.

Ce rost au eftinele calambouri într'un text care caută să se apropie, — accentuăm: caută — de Pirandello, Shakespeare și Ciprian (cu toate că autorul, prudent, a declarat că și-a scris piesa înaintea „Capului de rățoiu")?

Ne dăm silința să găsim cuvinte de laudă piesei domnului Dragoș Protopopescu. Și regretăm că nu le putem afla.

In schimb, merită toată atenția domnii Sahighian și Ion Manu. Primul a prezentat piesa în genul filmelor americane iar domnul Manu a isbutit să-l umanizeze pe Pană Grozea.

In alte roluri s'au remarcat doamna Lilly Carandino și domnii Scărlătescu și Gabor!

Doamna Natașa Alexandru a fost la fel de falsă ca și rolul pe care l-a interpretat.

Și atâta tot.

TEATRUL „MUNCĂ ȘI LUMINĂ": „Școala femeilor", de Molière

Când la alte teatre frecventate de așa numitul public cult se prezintă farse de Vasilache și localizări după Labiche, când Teatrul Național se mândrește că face cele mai mari încasări cu piese de Bataille, domnul Victor Ion Popa oferă publicului său de muncitori, o piesă de Molière. E un act de curaj, e o dovadă a munceî serioase ce se depune la Teatrul de lângă Arsenal, pe care domnii cu guler scrobit și doamnele cu simțul olfactiv prea desvoltat nu vor putea să-l aprecieze.

Chipul în care a știut domnul Popa să educe, într'un atât de scurt timp, un public deloc comod, este prea rar însemnat în rubricile de teatru ale revistelor. Și pe bună dreptate: de ce să afle cetitorii despre activitatea domnului Popa, atunci când în lumea teatrală se petrec lucruri mult mai interesante? De-o pildă, Mircea Șeptilici a câștigat un sfert de milion la curse, iar cățelușa Virginichii Popescu a născut doi cățeluși de sex masculin, pekinezi ca și mama lor. Meritâm, așa dar, să fim disprețuiți că însemnăm aici cu tot entuziasmul, condițiile excelente în cari a fost reluată comedia „Școala femeilor" pe scena Teatrului „Luptă și Lumină".

Directorul de scenă Victor Ion Popa a ales interpreți cari știu să recite versuri și să joace piese de Molière.

Domnul Cezar Rovințescu a știut să redea toate stările sufletești ale eroului său iar domnișoara Margareta Lascu și domnul Voinescu — o adevărată revelație în rolul lui Horace — au constituit o pereche ideală de îndrăgostiți pentru o piesă de Molière.

Tot așa cum doamna Ștefania Popescu și domnii Damian, Botez, Iliescu, Rocoș și Ștefănescu au interpretat în bune condiții rolurile mai mari sau mai mici în cari au fost distribuiți.

TRAIAN LALESCU

Cronica muzicală

DEALUNGUL STAGIUNEI DE OPERĂ

Stoicismul cu care încercata „Operă Română" a aruncat, chiar în acest an, mai frământat și mai anevoios ca alții, o sfidare generală tuturor împrejurărilor aducătoare de oprelești și greutăți ce i-au amenințat activitatea, merită să fie, nu numai apreciat, dar și urmărit în semnificația lui preponderantă.

Pe deasupra dovezilor de perseverență, de dor de muncă și realizare, de merite artistice, de facultate de adaptare la cele mai neașteptate și mai capricioase condițiuni de activare, „Opera Română" și-a afirmat aceea ce-i chezășuește poate mai mult de cât orice, viitorul și dreptul la isbândă: vitalitatea.

In ciuda pribegiei dintr'un teatru într'altul, a lipsei unei orchestre proprii, a atâtor insuficiențe materiale și tehnice, „Opera Română" nu și-a oprit pasul. Ba, uneori l-a întețit, cu mereu reînoite forțe, cu un entuziasm nou și dătător de cele mai frumoase speranțe.

O emulație nouă în rândurile tineretului căruia direcția Operii a avut înțelegerea de a-i deschide destul de larg porțile, un val întremător de reîmprospătare în distribuții, de variație, de folosire mai activă a elementelor, au înviorat înfățișarea unei bune părți din repertoriu.

Acolo unde, fatal, instituția s'a resimțit de pe urma dificultăților întâmpinate, a fost în latura extinderii repertoriului, a noutății. Premierele au ajuns un rar eveniment. Totuși, din atmosfera de inimoase străduințele artistice, din pornirea către laboare rodnică, ale căror pulsații le-am simțit, urmărind mersul stagiunii, se poate nădăjdui că, odată cu ameliorarea condițiunilor de viață și funcționare ale Operii, această lacună nu va mai persista.

Fără a căuta să notăm din privirea grăbită ce îndreptăm aci către înfăptuirile din acest an ale „Operei", trebue să subliniem câteva reluări deosebit de serios pregătite și de fericit revizuite și aduse la rampă. Astfel, „Nunta lui Figaro"; în care alături de interpreți de reputație bine stabilită ca Valentina Crețoiu, cu glasul atât de mlădios muzicalizat și malițiozitățile de calitate ale interpretării pașului, de Emilia Guțianu, muziciană inteligentă, cântăreață de stil și finețe vădite și actriță remarcabilă, de Șerban Tassian, atât de talentat în toate laturile artei sale, d-na Lucia Bercescu a dovedit rara ei înzestrare vocală, iar basul Păun s'a relevat drept un interpret de prim plan, de un glas plin, sănătos, generos timbrat și frumoase resurse artistice.

Cu „Maeștrii Cântăreți" în care rolul preponderant al lui Hans Sachs este pentru d. Ștefănescu Goangă un amplu prilej de desfășurare a mijloacelor vocale și interpretative de elită de care dispune, „Carmen" cu creația deosebit de personală și de interesantă a d-nei Maria Moreanu și aceea de o strălucire vocală și temperamentală de mare clasă a tenorului Emil Marinescu, au fost poate cele mai reprezentative momente ale campaniei de revitalizare a reluărilor.

D-nii Ionel Perlea și Alfred Alessandrescu au avut înrâuriri decisive asupra acestor însemnate rezultate muzicale ce s'au obținut.

Vom continua în cronica viitoare aceste spicuiri din prezentările stagiunei actuale.

ROMEO ALEXANDRESCU

A murit V. Demetrius

N'a trecut prea multă vreme de când scriam — și tot în acest loc — despre volumul de versuri „Cocorii", pe care ni-l dăruia V. Demetrius. Această carte a poetului, revăzută și corectată cu atâta trudă pe patul de boală al unui spital, a fost cel din urmă mesagiu, pe care minunatul artist și om îl trimetea prietenilor și admiratorilor săi. Nu vrem să scriem aici despre opera lui Demetrius, pentrucă nu ne îndoim că timpul va ști să pună la locul de cinste o muncă și o vocație, cum rar s'a întâlnit, dar care au fost de atâtea și-atâtea ori intenționat trecute sub tăcere de cei ce-ar fi trebuit să vorbească despre ele.

Pe V. Demetrius l-am cunoscut încă de multă vreme, și cu toate că eram cu câteva zeci de ani mai tineri, ne-am simțit legați și atrași de ființa lui. Căci rareori ne-a fost dat să întâlnim până azi un om mai ales, mai curat și mai bun, decât pe-acest poet în ochii căruia se sbătea atât entuziasm și atâta tristețe. Dincolo de anii care ne-au putut despărți, Demetrius era ceeace se cheamă un camarad și-un tată sufletesc, care niciodată n'a putut să jicnească sau să supere pe cineva. Plecat la drumul artei și-al vieții alături de Galaction, Cocea și de alții, truda sa nobilă și generoasă e retezată acum de acest implacabil sfârșit.

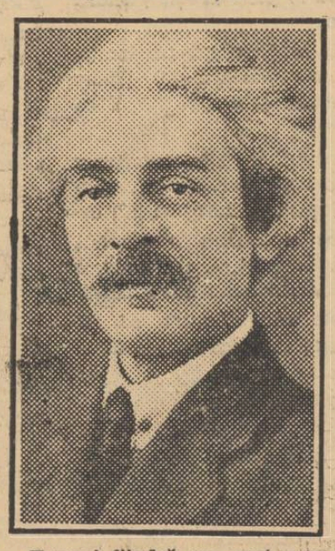

Tocmai fiindcă am avut norocul să-l cunoaștem îndeaproape și fiindcă am avut cinstea să ne facă un loc în inima sa, cuvântul stângaci. In fața mormântului său ne închinăm însă cu adâncă și outremurată smerenie.

ST. B.

Teatru pentru un singur actor

Măști și reflectoare

Există o problematică a teatrului cu privire la interpretare la jocul actoricesc. Deoarece se prezintă sub multiple fațete a căror discuție ne-ar cere un spațiu mai mare, ne vedem siliți să ne oprim considerațiile asupra unui „caz" — poate cel mai interesant al timpului! — și care vizează climatul care domnește în teatrul românesc.

Ingrijorarea ne vine nu dela falsa tratare a obiectului propus, ci dela minarea inconștientă și în care se complace publicul spectator. Căci dacă spectatorul s'ar controla în clipele lui liniștite asupra ceeace a văzut, desigur că n'ar îngloba deavalma și până la infimit tot soiul de manifestări antiartistice.

Teatrul zilelor noastre trăiește în chiar ființa lui o despărțire a mijloacelor de existență. Lăsând deoparte textul, ne gândim la elementul uman: actorul, care într'o instituție ordonată dă maximum de randament, iar acolo unde se impune ca individualitate, nu face altceva decât să îngreuneze realizarea întregului unei drame, sau în cazurile cele mai des întâlnite să anuleze putința unui ansamblu, de a se manifesta pe deplin. Căci există un teatru de ansamblu, care este de altfel esența Teatrului. Un teatru de ansamblu cu un virtuos în care ansamblului nu-i rămâne decât ipostaza de „trenă" și un teatru al cărui succes se reazimă pe un singur actor virtuos.

Intr'o fișă de-a noastră am găsit următoarele rânduri lămuritoare în problema virtuozității actoricești, rânduri pe care nu ne-am învrednicit atunci să le semnăm sursa, dar pe care ne îngăduim să le reproducem în anonimatul lor:

„Caracterele unei drame sunt concepute ca mijloace în vederea unui scop: ca mijloace pentru promovarea acțiunii dramatice. Omul izolat, închipuit de poet, nu este niciodată un scop în sine. Marea eroare de a socoti dimpotrivă, o aflăm afirmată de virtuoși, pe care publicul continuă a-i încuraja chiar în zilele noastre în manifestările lor deloc artistice. Caracterul dramatic n'are însă îndreptățirea lui estetică la viață decât ca un membru în marginile unui întreg. Numai acest întreg este un scop în sine".

Iată dar că virtuozitatea, fiind un exces de individualism, nu are ce căuta în teatru. Virtuozitatea credem că nu are ce căuta nici la un solist într'un concert simfonic; aceasta ar avea echivalent în teatru: piesa scrisă pentru un anumit actor. Așezați dar pe același registru: solistul în ansamblul orchestrei, actorul în mijlocul camarazilor replicanți — amândoi, au considerație pentru întreg; la primul pentru concert simfonic, la al doilea pentru spectacol.

Pentru ilustrarea celor de mai sus, ne vom servi de repertoriile teatrelor oficiale și ale celor particulare.

Pe scena Teatrului Național există o atmosferă plăcută societarilor: a juca ce aduc de acasă (de-o pildă) ce le traduc soții și adaptări după posibilitățile dumnealor! — o anumită „trenă", și un director de scenă docil. Fără știință, prin încărcarea unui rol în dauna trenei de acoliți, se cade în virtuozitate; deoarece mijloacele de exprimare tind către reliefarea Unui personagiu necoordonat ansamblului. Acest soiu de a se distribui în roluri zise „mănușă" și în care posibilitățile se simt la largul lor, au o singură alternativă: de prea bine ce se simt, la cea mai mică stângăcie plesnesc. Nu ne sfiim să numim o latură josnică acestei „virtuozități" care atinge pe unele locuri cabotinismul. Actorului tânăr i se dau intrări defavorabile, dar care în schimb favorizează pe virtuos; virtuosul „taie efectul" unei unice replică a tânărului actor; după virtuos, dacă ar fi posibil, partenerii să-și debiteze rolul din culise și numai domniile-lor să-și plimbe cabotinismul dealungul celor 55 metri pătrați.

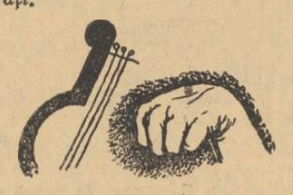

Teatru de ansamblu și numai pentru ansamblu — în care și cel din urmă figurant să aibe indicat ce are de făcut, — nu este decât o floare rară pe care am întâlnit-o la maestrul Paul Gusty și în zilele fericite ale lui Ion Sava și Ion Șahighian.

N. ALEXANDRESCU-TOSCANI

P. S. — *...Nu știu dece, dar îmi sbârnie în urechi declarațiile unei actrițe de revistă care, angajată fiind a teatrului Național, a vegetat timp de două stagiuni fără să fi făcut baremi stagiul obligatoriu de „trenă": „...teatrul Național este un teatru de ansamblu... și de aceea nu pot fi utilizată!"*

Te rog primește un sfat dela noi: angajează un prelucrător de piese după romane, și lângă atâtea desgropări — desgropăciunea dumneata va fi o revelație.

Așteptăm mulțumiri,

Pe margini de program

RECITAL FILIONESCU

Ne obișnuisem cu un acompaniator de calitate: precis, fin, cu siguranță în stil și sunet.

Era firesc: aceleași calități, amplificate, îmbogățite, au apărut, clare, în interpretările solistului. Muzical, serios, variat. Fiecare autor a primit ce-i aparținea: stil, efecte sonore.

Dar oare de ce atâta nehotărâre în Variațiunile de Beethoven? Dacă forma și aspectul propriu fiecărui autor le-am regăsit, impecabile, dece pare să fi lipsit o profundă vibrație de vieață și sensibilitate? Uneori, se părea a fi o perfectă reproducere a artei, dar cu muzica însăși, cea care trăiește în sunete.

Deosebire imperceptibilă, însă Să fi venit și de data asta, semitonurile și sonoritățile mângâietoare ale lui Debussy să se alinte, cu spinarea rotunjită ca pisicile, și să nu le fi băgat de seamă? Oare lumina „focului de artificii" să fi fost tot atât de orbitoare și totuși n'am închis ochii?

CONCERT SILVESTRI-LIPATTI

Iarăși trebue să recomandăm anumitor „specialiști" să-și ascută urechile și să-și deschidă capul înainte de a face afirmații gratuite și de a scrie lucruri ce încearcă să discrediteze tot ce e valoare și artă românească.

Dacă muzica d-lui Silvestri nu e îndată accesibilă, e fiindcă reprezintă un mod propriu de a vedea muzica. Dar e același suflet al omului de azi — frământată prea pătrunzătoare chiar, dar reținută și neexperimentată în efuziuni lirice. Doar un „nerv", un mers al ritmurilor și desfășurărilor riguroase, de care se servește, trădează acel puternic impuls interior, atât de vibrant. Să nu uităm că Palestina a scandalizat lumea, pe vremea lui, că Mozart a fost decretat „prea savant", Wagner, Debussy și atâția au fost tratați drept nebuni sau mistificatori, pentru a fi încercat o cât de mică sau cât de însemnată inovație. Și asta pentru ca același public, mai târziu, să-i idolatrizeze.

Prea puțini au scăpat de acea stă fobie a noutății. Și oare ar fi atât de rău să renunțăm la această atitudine de arici?

Faptul că d. Silvestri înfruntă diverse „amabilități" scrise de necompetenți dovedește că are încredere în vederile sale, că nu face concesii și e deci perfect sincer în arta sa. (Sinceritate care se poate constata și direct, din muzica lui, atunci când o cunoști). Iar pentru a o aprecia, se cere doar a fi mai puțin sbârlit în fața inovației, de a o privi și de a te obișnui cu ea. Odată ce-ai reușit, totul apare firesc, limpede — și chiar ingenuu.

D. Lipatti se menține pe o linie mai tradiționalistă, oarecum — din temperament. Muzica lui e clară, fără frământări prea adânci: capriciu, fantazie și lumină. O delicatețe tinerească ce-și are umbrele ei de sensibilitate și de înduioșare...

DORIN SPERANTIA

Cultură și tehnică

(Urmare din pagina I-a)

In perspectiva libertății și a dragostei, acești oameni n'au fost sfinții nici de tradiția cărturărească nici de tirania erudiției. In aceste condițiuni a scris Platon și Aristotel. Unul a făcut filosofie în literatură; celălalt a adâncit ca nimeni altul biologia, amănunțind fenomenele vieții dincolo de limita unei extraordinare posibilități de observație.

An iteza antic și modern, cari se pune necontenit culturii contemporane, este nu numai de perspectivă dar cată să învedereze două structuri complect deosebite. Anticii au descoperit fața creatoare a omului, în formele vieții universului ei au găsit normele existenței. Omul modern are o existență crepusculară, el se află la amurgul zilelor, când experiența personală nu-i mai poate spune nimic nou și totul se reduce la tehnică și înțelepciune cărturărească. Prin această îndepărtare, dela sursele autentice ale spiritului, omul modern poate fi un intelectual și un om cult numai prin tehnica erudiției și prin memorie. Dar ce amăgitoare iluzie când ne gândim la abrutizarea prin enciclopedismul fișelor, la mizeria inteligenții ajunsă în robia bibliotecei.

NICOLAE ROȘU

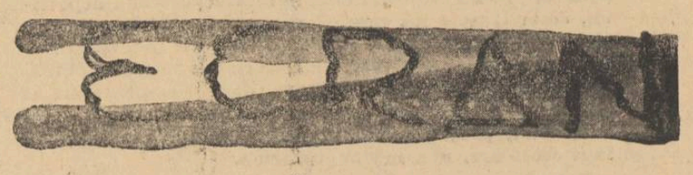

CINEMA ARO: „Coroana de fier"

In fiecare dintre noi există tendința de a încerca să credem că viața nu este exact așa cum ni se arată.

Mai bine zis că nu pare a fi așa cum ne-o pun ceilalți la dispoziție.

Ne împiedicăm zi de zi de atâtea lucruri cari nu ne arată nici un fel de frumusețe. Nici chiar oamenii cari ne sunt sau poate ne par mai aproape nu ne relevă acea bucurie oarecum ireală de a trăi altfel.

Suntem necontenit angajați față de grave probleme de existență. Și dacă acest tur de forță ni se impune până la ultima zi, încercăm totuși să escaladăm porțile interzise ale fericirii — indiferent prin ce compromisuri.

Aici, revenim la vechea și istovitoarea dramă a omului care vrea să recunoască în paradisul din jurul lui până și cele mai aspre mistere. Dar de ce la vârsta noastră misterele au renunțat de-a ne mai îmbăta?

Toți dintre noi, cei de-acum sau cei cari au fost — fără excepție — am dorit să mai trecem odată prin copilărie. Să ne întâmpine acele elemente inedite și fastuoase pe care nu le regăsim decât în vis, basme și cântece.

In epoca noastră — accidental — în cinematograf.

Iată dece filmul care ne prilejuește aceste gânduri, este o încântare.

Posibilitățile filmului italian s'au dovedit azi, în urma acestei producții, incomensurabile.

Regisorul Blasetti a întrebuințat tot ce putea fi utilat pentru prezentarea unui film care, părând a se adresa ochilor, îmbată sufletul.

Numai admirație calității fotografiilor.

Filmul ar trebui dat de exemplu tuturor celor ce neglijează importanța imaginii preconizată — bănuesc de înaintașii cinematografului.

In acest film, care reabilitează producția europeană, rolul principal masculin este însuflețit de Massimo Girotti: acesta suferă însă mici influențe tarzaniene. E însă un Tarzan căruia nu-i plac fasoanele și care nu-și scâlcește limba, vorbind o italiană fără cusur.

Cele două protagoniste feminine sunt Luisa Ferida și Elisa Cegani.

Prima, cu mici retușeri, ar fi fost complectamente în rol. Spre deosebire de Elisa Cegani, a cărei vârstă și chiar aspră înfățișare e departe de imaginea pe care ne-am face-o despre o prințesă suavă, ce a trăit douăzeci de ani ferecată 'ntr'un palat.

In concluzie, scenariul lui Errico Castelloni ne-a prilejuit, grație priceperii și gustului regisorului Blasetti, un spectacol de bună calitate.

ADRIANA NICOARĂ

Note italiene

LINGUA, LETTERATURA E STORIA ROMENA IN ISPAGNA, cercetare de CLAUDIO ISOPESCU

O primă cercetare a raporturilor culturale dintre Spania și România a făcut-o Romiro Ortiz în studiul „Per la storia dei coretatti italo-romeni" (Archivium Ramanicum, vol. XVIII, n. 4), limitându-se numai la ceeace a fost publicat în românește asupra Spaniei, între 1710-1932.

Dealtfel, însuși autorul consideră cercetarea sa drept incompletă și unilaterală.

O prețioasă contribuție aduce domnul Claudio Isopescu în broșura sa „Limba, literatura și istoria română în Spania", lucrare apărută întâi în „Rassegno Italo-Romena" din Februarie 1941 unde lămuririle sunt mult mai ample iar exemplele edificatorii pentru felul cum a fost judecată limba noastră de unul din cei mai culți oameni ai epocii, Pedro Felipe Monlau.

Căci afară de unele articole publicate de Andrei Vizanti în Spania pe când studia acolo, toată cercetarea autorului se îndreaptă asupra considerațiilor lui Monlau asupra limbii și literaturii române. Spirit universal, Monlau avea cunoștințe egal de profunde în medicină, filologie literatură ca și în diplomație, dând opere capitale în toate aceste domenii. Important pentru noi e faptul că datorită acestui erudit, e pentru prima oară demonstrată în Spania, latinitatea limbii române. (In Italia se vorvește de aceasta chiar din 1451, de către umoristul Poggio Bracciolini în ale sale „Disceptationes conviviales", cercetările în această privință adâncindu-se până în vremea noastră).

E curioasă întâmplarea care a pus în fața lui Monlau un text românesc. Intr'un articol de-al lui A. Vizanti, se precizează că scriitorul ardelean, aproape uitatul azi, Ion Codru Drăguşanu a trimis în 1865 o copie a volumului său „Peregrinulu transelvanu" Academiei din Madrid, prima operă literară română primită de Academia spaniolă. Monlau a fost apoi însărcinat cu studierea numitului volum, având ca rezultat o importantă comunicare jăcută Academiei asupra limbii și literaturii române; la aceasta l-a ajutat mult și faptul că a vizitat Principatele Române, în urma strânselor legături avute cu câțiva Români înălniți la Constantinopol, unde Monlau luase parte ca delegat al Spaniei la o conferință sanitară.

Datorită cunoștințelor sale filologice și bazându-se pe rezultatele cercetărilor lui P. I. Proudhon, F. Bopp și Michel Bréal, eruditul spaniol examinează și analizează în mod magistral toate fenomenele linguistice care au avut loc, dela colonizarea Daciei până în epoca contemporană, în această „foarte importantă limbă romanică, asemănătoare în parte cu a noastră, și totuși foarte diferită; asemănări și deosebiri naturale și caracteristice, având în vedere anumite circumstanțe ale originei, formării și desvoltării", cum spune însuși autorul.

Fie că vorbește de părțile inflexibile ale limbii sau de fenomenul mai complicat al conjugării, Monlau dă pretutindeni exemple din cele două limbi neolatine: spaniola și româna, ilustrând prin comparație asimilațiile cât și deosebirile. Traduce chiar, pentru aceeași verificare, două fragmente din cartea lui Ion Codru Drăguşanu.

Citâm, din traducerea italienească a d-lui Isopescu, câteva interesante considerații făcute de Monlau; „Ascunsă și modestă (limba română), formează, ca să spunem așa, o insulă linguistică romanică în mijlocul popoarelor nelatine ale Dunării, Bulgarii Ruşii, Ungurii, Illirii etc., și trebue notat că o astjel de insulă are tendința să invadeze continentele inconjurătoare. Romanul are o dragoste organică pentru limba lui maternă și o repugnanță invincibilă pentru aceea a Sârbilor, Ungurilor etc., care îl inconjoară. Românul nu învață niciuna din limbile vecinilor săi și toți o învață pe a sa".

Făcând și un scurt istoric asupra literaturii române, Monlau se oprește asupra literaturii liturgice scrisă cu caractere cirilice, face câteva considerații asupra Bibliei lui Şerban, asupra Codicelor de legi ale lui Vasile Lupu, se pare că ar fi examinat chiar Psaltirea în versuri a Mitropolitului Dosofteiu, trece la operele latine și la Lexiconul lui Gheorghe Şincai, citând apoi nume ca Eliade, Laurian, Maiorescu, Hajdeu.

Comunicarea a avut loc în 1868, primită cu mult interes de academicienii spanioli, luându-se totodată hotărîrea strângerii relațiilor linguistice și literare cu România și a cumpărării principalelor opere române, indicate de Monlau.

După puțin timp, A. Vizanti devenind licențiat al Facultății de Filosofie și Litere din Madrid publică teza sa „Breve noticia sobre la Historia de la Rumania", primită cu multă interes și simpatie de publicul avizat, cât și de presă, mai ales în urma comunicării lui Monlau.

Cu aceasta se încheie broșura d-lui Claudio Isopescu, harnicul cercetător român, care, pe lângă interesante și folositoare articole publicate în Italia cu scopul de a face cunoscută literatura română, ne-a oferit și bucuria studiului de forță ca un exemplu și ca un îndemn.

Ferindu-se de considerații personale — care nici nu ar fi avut loc în cadrul unei relatări cu caracter informativ — d. Claudio Isopescu menține în tot cursul celor 30 de pagini un ton aproape științific, cu preocuparea de a fi cât mai precis în notele rezumative, de a alege, traducându-le, cele mai caracteristice și importante pasagii, dând relief ideii centrale; latinitatea limbii române.

SORACTES

Manuscris

Se nedumeresc oamenii,—de parcă nu mi-ar fi străini,—
Dece mi-au rămas ochii la fel de senini,
Când umărul gândului mi-e gârbovit cu mai multe poveri
Decât mi-au ales cele douăzeci și aproape nouă de „mâine" și „ieri"
Cunoscute și lor dintr'un licăr de autobiografie
Ivit, ici și colo, pe câte o geană de poezie.

Își amintesc despre mine înciudați, ca despre un
Cântec pe care nu mai știu să li-l spun.
Imi vorbesc de bine ori de rău pe cutare sau pe cutare,
Inchipuindu-și că un nume, dacă nu altul,
Ar fi capcană și deslegare pentru taina mea cea mare...

Ei n'au aflat, pe semne, cum numai în pietre
Și printre nopți, se oglindește, clară,
Năruita-mi de-apururi primăvară.
Sigur, șoaptele-i sunt încă muguri și valuri
Spre ale inimii șovăelnice maluri —
Dar zările grădinii mele sunt însingurate
Lângă tâmpla ce doar în clipele-mi toate mai bate...

... Să fi uitat oare oamenii cât e de pură liniștea de prin cimitire,
De nu 'nțeleg seninătatea ce-mi stăruie 'n privire,
Sau nu le vine-a crede că un singur mormânt le poate
Cuprinde pe toate?

COCA FARAGO

De profundist

Ca niște larve ne târîm în lut,
Robiți de patimi, de păcate grele,
Căci drumul către Tine l-am pierdut,
Și nu mai urcă sufletul spre stele.

Cu gândurile sterpe și deșarte,
Cu viața noastră de'ntuneric plină,
Rămânem, Doamne, pururea departe
De Adevăr, de veșnica lumină.

Sub negura ce'n zare se întinde,
Noi, singuri, zi și noapte, rătăcim.
Din umbra morții care ne cuprinde,
Ajută-ne, Iisuse, să ieșim.

DIMITRIE ALBOTA

Note germane

EXISTA O DISCIPLINA

pe care o respectăm cu toții și există o mândrie pe care o împărtășim cu toții. E disciplina și mândria rezultată din faptul că facem parte integrantă dintr'o comunitate etnică bine definită în raport cu alte comunități de aceeași categorie.

Fie că suntem conștienți sau nu de presiunea acestor importanți factori exercitată asupra persoanei noastre, în mod normal nu suntem niciodată ispitiți să ne rușinăm de prezența lor efectivă la temelia sufletului nostru. Și există un experiment foarte simplu pentru demonstrarea și verificarea lucrurilor. Nu avem decât să-l întrebăm, față către față, pe cel mai prăpădit nomad, ce anume crede el despre grupul etnic căruia îi aparține, și vom primi, întotdeauna, un răspuns în care exemplele și argumentele sunt în așa mod dozate, încât va trebui să admitem, că, din punctul de vedere pe care-l apără întrebatul, dreptatea este a lui.

Până și cel mai tuciuriu lingurar va găsi dovezi în favoarea superiorității neamului său.

Numai în cazurile de asimilare cu alte neamuri vom putea constata o jenă umilitoare în ochii asimilatului sau, câtă vreme interlocutorul nostru crede că nu-i cunoaștem originea, o ură izbucnită cu atâta mai spontan împotriva strămbunilor săi, cu cât mai mult ține să și-i ascundă.

E cazul neofiților în genere.

DAR NU ASUPRA ACESTEI LATURI

a problemei insistăm de astă dată.

Disciplina și mândria etnică prezintă, și în planul valorilor culturale, aspecte asupra cărora face să atragem atenția măcar a cetitorului din întâmplare al acestor rânduri. Și, fiindcă ne găsim la rubrica notelor germane, dar mai ales fiindcă puține popoare dispun, asemenea celui german, de disciplnă și mândrie națională, să încercăm cuvenita punere în relief.

Mai întâiu nu vom întâlni cetățean neamț de origine etnică germană care să nu fie mândru de această calitate.

Chiar în anii ce au urmat tratatului dela Versailles, — ani foarte grei pentru Reich și popor, — nici un neamț conștient nu și-a pierdut moralul în ceeace privește mândria etnică.

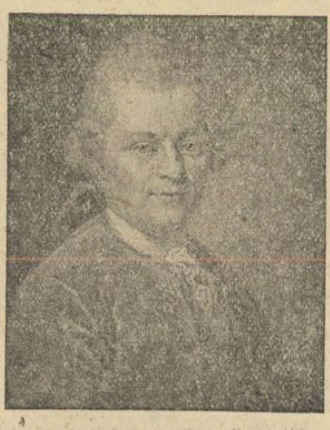

LESSING

Departe de a admite o înfrângere, — ceeace ar fi echivalat într'adevăr cu o gravă înfrângere, — germanii de pe tot globul susțineau și erau convinși că li s'a făcut o nedreptate care cere reparații. Ne putem imagina ușor cât de pozitiv a fost acest non-accept în jurul căruia s'au cristalizat, până la izbucnirea actualului război, toate puterile de rezistență națională ale nemților.

Dar conștiința de care vorbim nu s'a manifestat numai în planul organizării naționale pentru lupta pe care o duce acum.

CETIND CU ATENȚIE

scrierile c'asiilor germani, ne va frapa, — fără excepție, — un etnicism sau naț'onalism afirmat fără vre-o tendință, — un etnicism și naț'onalism netendențios deci, dar cu a'âta mai de sine înțeles și mai însinuant.

Fără a recurge numaidecât la poeți ca Klopstok, Lessing, Herder, Schiller, Kleist, Hölderlin, Uhland etc., vom întâlni chiar la un spirit cosmopolit ca Goethe frecvente sublinieri a unui tip de om german, esențialmente deosebit de tipurile reprezentative pentru alte națiuni și moralmente superior.

Pe scurt, toți scriitorii germani vorbesc despre o prestație germană, despre o viziune germană a lumii, despre stil și comportament german, judecată și cinste germană, rectitudine și simplicitate germană și așa mai departe.

TOATE SUNT GERMANE

pentru nemți, — până și munții cu râurile și pădurile lor, până și animalele și păsările cu cari își îmbogățește traiul și bucuriile zilnice țăranul neamț. Darmi-te bunurile culturale!

Nici un neamț conștient nu va concepe și admite că s'a prestat, undeva și într'un domeniu oarecare, vreo faptă ce nu și-ar avea corespondența germană.

Și nu e greșală la mijloc, căci așa stau lucrurile.

Toate națiunile, demne de a fi numite națiuni și nu triburi pur și simplu, dispun de un registru de înfăptuiri valoroase pe cari numai ele și nici un alt popor nu le-ar fi putut realiza. Aceste înfăptuiri constituie paladiul lor inalienabil. Ele pot fi adoptate și adaptate de alții, — în cazul cel mai rău împrumutate, — dar ele rămân tot avuturi ale neamurilor cari le-au produs.

CE INSEMNEAZA TOATE ACESTEA?

Orgoliu și orbire națională? Nici de cum!

E numai mândria pozitivă, întemeiată pe realități ponderabile, comparabile cu realitățile similе ale altor popoare și mândrie derivată dintr'o instinctivă disciplină etnică. E, dacă se poate risca termenul, necesarul complex de superioritate pozitivă ce generează sau mobilizează toate acele forțe biologice fără de cari orice grup etnic ar fi sortit peirii. Sau e o perpetuă disponibilitate a unui popor pentru toate cuceririle câte îi asigură viitorul înțeles, postulat și împlinit ca destin și nu ca viitor succesiune de contingențe în dimensiunea timpului.

TOATE NAȚIUNILE LUMII

există, rezistă și persistă numai în măsura în care nu se abat dela disciplina lor etnică.

Faptul că noi Românii am confundat și confundăm cuvântul de român cu vorba om, vrea să însemneze ceva. Italienii spun și ei cristiano, înțelegând prin aceasta nu atât confesiunea cât specia omului.

DACA AM VORBIT

de un așa zis complex de superioritate etnică, — resimțit la unele națiuni deadreptul ca un mesianism pronunțat și indistructibil, — nu există neam care să sufere de categorice complexe de inferioritate.

Anumiți psihologi pot face interpretările dorite. Le lăsăm neatinsă poziția de preopinenți. Ceeace credem, aici, că e bine să fie accentuat cu deosebită grijă, e aspectul pozitiv al conștiinței naționale manifestate prin disciplină și mândrie. Bineînțeles, nu ne gândim deloc la grandiloc-vențele patriotarde ale supralicitatorilor ideii naționale. Aceștia sunt paraziți de totdeauna ai etnicismului ce-și adâncește tăcut și cu răbdare multiseculară matca destinului.

Artistul, poetul, scriitorul, filosoful și omul de știință german lucrează fără a se gândi că sporește bunurile spirituale și materiale ce vor purta sau nu marca *made in Germany*.

Dar același artist, poet, scriitor, filosof și om de știință neamț simte și știe că nu există realizare omenească posibilă pe care să nu o poată încerca, — cu maxime șanse de reușită, — dacă e vorba să-ți servești neamul recurgând, în primul rând, la darurile și aptitudinile lui firești,— cele etnice.

Iisus a vorbit slăbănogului: Ia-ți patul și umblă! — și bolnavul și-a luat patul și a umblat. Disciplina și mândria etnică îți vorbesc la fel. In multe situații ale vieții numai ea este mântuitoare.

TRAIAN CHELARIU

Constituția romanului

Fără'ndoială, dintre toate genurile literare mai ales romanul, prin natura lui, permite organizarea unui cosmos unitar, pe care-l înțelegem potrivit mijloacelor prin care speculăm însăși alcătuirea universului.

S'ar putea crede că reluînd viața așa cum se prezintă, sau așa cum i-se pare celui ce-o prezintă, romanul ne introduce direct în vălmășagul existenței, desvăluindu-ne pe rând, numeroasele-i înfățișări, trecute, cum e și firesc, prin optica unui temperament, cum ar fi însuși Zola, care'n evoluția romanului înseamnă culmea deficiențelor artistice. Un creator, căutând germenul creației mereu în afara lui, ca reporterii, umblînd pe lângă el cu aparate fotografice și cu fișe sistematice, ca un inspector, ți s'ar părea că scrie din oficiu și lumea pe care ți-o prezintă nu mai poate fi deosebită cu nimic de lumea întâmplărilor, ce-ți curg pe dinainte. Cu toate acestea însă realismul și naturalismul insuși, departe de-a ne găzdui în lumea, care-o trăim zilnic, ne comunică realități, care chiar de nu provin din regiuni străine vieții obișnuite, poartă semnul distinctiv al unei noi organizații. Există în orice roman un spirit rareori identic suflului ce ne'ntreține viața. Fiecare creator își întrerupe ritmul desfășurărilor curente, stabilindu-și armonia lumii, ce-o închide'n sine, și care, chiar când nu-i decât extractul unor accidente ocazionale, implică totuși un substrat esențial de natură personală. Numai așa se'nțelege, de ce chiar romancierii cei mai fideli vieții prezintă totuși întâmplări, care și dacă nu se vor deosebi de cele ce se petrec zilnic, nu numai că suportă sensul concepției deosebite, dar presupun o nouă jurisdicție. Fapt e că orice roman își are propria lui legislație și orice romancier, organizându-și cosmosul, integrează'n el o nouă Providență, de n'am zice că el însuși e Providența lumii sale, în cazul creatorului de rasă și vocație. Să ne gândim bunăoară, ca să ilustrăm ideile prin documente, la romanele lui Tolstoi unde Dumnezeu parcă lipsește, oricât l-ar căuta nu știu care erou din Ana Karenin, și oamenii trăiesc în voie, căci Dumnezeu, dacă există undeva'n afara lor, nu le'ncurcă existența, ci le recunoaște libertatea de-a trăi, cum nu se'ntâmplă însă în romanele lui Dostoiewski, unde pe Dumnezeu îl simți în toți eroii și dacă se feresc de el, nu'ntîrzie să li se vadă fie chiar în cazul când un criminal și o prostituată citesc Biblia, la para unei luminări. E acolo un Dumnezeu, care nu-și lasă lumea să se piardă și până la urmă toți oamenii lui Dostoiewski își dobândesc transcendentul. Din acest punct de vedere însă, romancierii engleji, oricât își vor învălui eroii în cuminția puritanismului, nu reușesc să le comunice divinitatea niciodată... Sunt rare cazurile când, iluminați și curățiți, ating unii extazul, ca de pildă'n Sparkenbrocke sau în Fintîna lui Charles Morgan, dar ajuns aici eroul se află pe el însuși, uitând că Dumnezeu există...

Așa dar, pe lângă Dumnezeul impasibil al lui Tolstoi, unde oamenii-și legiferează existența, trăind și condamnându-se de bunăvoie, există un Dumnezeu milostiv, ca Dostoiewski însuși care se îndură de universul său și-un Dumnezeu ce-și persiflează, dacă vreți, creațiunea, ca'n cazul lui Balzac și mai ales Flaubert din Madame Bovary, precum și-un Dumnezeu, dacă-l putem bănui, care trăiește totuși și după cea de-a șaptea zi, deși fără știrea celor dinlăuntrul lui, cu ei și cași ei, până ce se pierde pe el însuși destrămându-se în eroi, pe măsură ce ei înșiși își croiesc la întâmplare covorul vieții lor, cum ar fi spre exemplu cazul Robïor lui S. Maugham, ca să nu vorbim de Ch. Dickens, unde Dumnezeu nu este decît în mintea copiilor...

Evident, considerațiile noastre permit sdruncinul și controversa, căci fără gîndul de-a impune altă Providență, nu ne vom opri aci, deși, ca să revenim, mari romancieri se dispensează 'ntîi de Divinitate (cașicum publicul n'ar ști că Dumnezeu există) pentru a și-o cuceri treptat, dacă năzuiesc deopotrivă să și-o afle. Faptul își are, se'nțelege, importanța lui. Se pot trage de-aici unele concluzii sau se pot face unele întîmpinări, care privesc exclusiv punctul de vedere al artei. Vom zice că-s obiectivi romancierii care lasă lumea'n pace, ca Tolstoi și ca majoritatea romancierilor englezi; vom zice că-s vizionari și profeți romancierii care seamănă pe Dostoiewski, pentrucă propovăduiesc sfințenia împărtășindu-ne cu cerul, vom zice că-s sarcastici și tendențioși Gustave Flaubert și cei din școala lui Zola, care'nchideau ochii și vedeau ceeace vede fiecare cu ochii deschiși: că lumea e așa cum e și nu altfel.

Din punctul nostru de vedere, de ni s'ar permite să-l mărturisim, romanele din urmă, care prezintă prin urmare multiple laturi ale vieții ce trăim și nu ale vieții ce trăiesc romancierii înșiși (dacă trăiesc unii altfel) pot fi cu ușurință necitite, pentrucă noi cunoaștem din cărți și din viață constituția țărilor unde trăim și, cum în literatură căutăm deobicei refugiul tristeților noastre, ne-ar trebui mereu romane deosebite de acelea, pe care oarecum fiecare le trăiește, dînd vieții sufletului nostru mai multă amploare, fapt care nu-l împlinește decît romanul, care invocă sau presupune constituția unei lumi oricare alta decât aceea în care ne'nvârtim...

AL. HUSAR

O MAESTRĂ A GRAFICEI

S'a stins neașteptat una dintre cele mai valoroase pictorițe ale noastre, NINA ARBORE. A adus în arta noastră ceva nou, personal.

Sunt două tărâmuri în care a înfăptuit lucruri de seamă, al desenului și al graficei. Dăruită și pentru ulei, ochiul nu-i era însă destul de sensibil raporturilor de ton, ceeace nu a împiedicat-o să realizeze adesea, frumoase tablouri.

Printre primele — dacă nu cea dintâi — a introdus curente noi, un fel modern înrudit cu al lui VAN GOGH, o anume pictură plată, bazată pe ornamental, decorativ, asemănător celui socotit de ANDRE LHOTE opus picturii în volum. Se știe că domnia-sa împarte opera picturală a veacurilor în două categorii, bine definite, cei care caută rotunjime, relief prin diferențe de umbră și lumină ca DA VINCI, REMBRANDT, TIZIAN, etc. și cei care, voind farmecul culorii *renunță la volum* în favoarea liniei desemnului ornamental ca primitivii, pictorii bizantini, japonezii și în zilele noastre VAN GOGH, GAUGUIN, MATISSE, etc. Fără a fi atins înălțimea celor din urmă, NINA ARBORE are meritul de a fi păstrat punctul de vedere precis — fără a amesteca cele două genuri — așa cum specifică LHOTE.

Puterea îi sta în linie, în grafismul ei...

Desena cu asprime, gătuind parcă oameni, obiecte, animale, imprejmuindu-i într'un țarc de sârmă colțuroasă și subțire. Prin ascetismul său uscat, prin descărnarea de orice materie, ajungea, purificându-se, la o simplitate, o gravitate — ași spune — neobișnuită întruchipată în unele portrete, de pildă al tatălui ei, luptătorul *Zamfir Arbore*... Câmpul în care și-a găsit o magnifică realizare, o definitivă expresie e al gravurei. Săpatul în lemn, această adâncă, anevoioasă și virilă exprimare plastică i-a fost hărăzit cu desăvârșire ei. Privind minunata gravură reprodusă în „Artă și tehnică grafică" sinteză atât de caracteristică a Bucureștiului, nu mă sfiesc să spun că ar putea sta alături de orice gravor francez. Mi se pare că a făcut și gravură pe aramă, acuaforte, cred că ar fi avut posibilități incalculabile pe acest drum. Mă gândesc cu durere, ce ilustratoare de cărți am pierdut și ce păcat pentru tiparul românesc — gravura fiind legată de tipar, mai ales cea în lemn, ca mugurul de ram, să dispară un asemenea element.

Ilustrația, știu, e la noi un teren neexploatat, din vina unei prejudecăți „barbare". Pretindem că ilustrația e artă minoră, inferioară picturei cu P mare și ca atare, spunea și un vânzător într'o librărie unui talentat ilustrator: „ce vrei dom'le să ilustrezi cărți, noi nu dăm de ilustrat decât cărți proaste, care nu se vând"!

Arta gravurei cu nenumăratele ei sonorități în litografie, gravură în lemn și în aramă, are un câmp tot atât de larg ca al picturei, numai pe alt plan — asta e greutatea cea mare a noastră — să ne obișnuim cu planuri diferite.... Dacă mâine va dispărea întreaga operă pictată a lui Rembrandt — de multe ori atât de slabă — gravurile și desenurile lui ar fi destul să-l ție în fruntea tuturor, precum și dacă din întreaga operă a NINEI ARBORE — a decorat și biserici, nu mi-a fost dat să le văd — ar rămâne singură, gravura despre care am vorbit, ar fi *destul* ca s'o claseze printre cei mai de seamă artiști plastici ai noștri.

LUCIA DEM. BALACESCU

NIMA ARBORE Gravură în lemn

NĂLUCA

O adiere plăpândă, suspin melodios al zilei muribunde —, scanda dansul molatec al umbrelor de trestii pe luciu'ngândurat al lacului.

Sfârșită de-oboseală, adierea se stinse într'un oftat, dând viață unei unde.

Copacii par'că-au tresărit, cruntându-și frunzele s'ascute.

Neclintirea bălții îmi oglindește tăcerea.... Mă destram și mă multiplic în pacea din amurg: năluciri și întruchipări din „mine" au năpădit câmpia.

Cu ochi nesățioși privesc năluca fericită, neștiutoare de ce avea să vie.

Nespus de dragă mi-e fantoma celui ce-am fost cândva, și nu voi mai fi niciodată.

De pretutindeni, din orișice ungher, reînvie ceasul de-altădată, și mă'mpresoară cu ciripit sglobiu crâmpee de-amintiri.

Din freamătul pădurii și foșnetul de trestii, renaște-o fericire răcoroasă. E ca și cum vremea în loc ar fi stat, și totul ar fi ce-a fost odinioară.

Ce e acum s'a năruit în hău, departe, dincolo de zări.

Singur trecutul trăește. Dar e șovăelnic, trebue să-l sprijin, și-mi simt, vai! încordarea. Știu bine că mă mint, că totul e doar o amăgire.

Aș vrea să plec, aș vrea să fug! Dar unde? Unde să mă duc, fugind de mine însumi?

Putea-voi să mă părăsesc, măcar la un pas depărtare, și să trăiesc alăturea de mine?

Cât timp va putea dăinui uitarea, amăgirea? Aș vrea să mă smulg din mine, să fug, s'ajung năluca mea de atunci, să mă ascund într'însa!

Vreau să fiu iar vioi, beat și liber ca și dânsa!

La ce să mă întreb cine sânt, unde sânt?! Mi-e frică să mă regăsesc. Mă tem de mine însumi . . . . . .

. . . . . .

Dece a început deodată să sune clopotul bisericii din sat, trezindu-mă din vis?!

Atât de tăios și de crud, dece mă îmbrâncește spre mine înapoi, glasul de clopot?!

Vraja s'a sumpt, am căzut în gol, și m'am izbit de mine.

Mă sbat între pereții strâmți și unghiurile înguste ale micimii mele.

Cu fiece dangăt de clopot, mă prăbușesc în mine mai adânc, mă potîcnesc năuc, și mă tem să nu mă prăvălesc în beznă!....

MIRCEA E. BALABAN

Paris, 2 Martie 1934
Ascultând quatretul de Debussy

„TRUPA MARE“

Este formată din elevele mari ale cursului superior şi îngrijeşte de răniţii grav bolnavi, imobilizaţi în paturi.

Trupa mare are o gravitate surprinzătoare.

. . . . . .

De câteva zile tot spitalul este într'o încordare neobişnuită.

Telefonul a sunat numai odată în „biroul militarilor" şi toţi cei prezenţi s'au repezit să răspundă.

Vestea?

D. plutonier a spus-o d-lui sublocotenent, d. sublocotenent, d-lui medic de serviciu, apoi d-lui medic-şef care, surprins, a pornit în grabă spre biroul directoarei, biroul în care se centralizează şi se rezolvă toate problemele spitalului.

— Ne sosesc în două ore cincizeci de răniţi şi n'avem decât zece paturi libere! Ce ne facem?

Dar liniştea directoarei depăşia cu mult calmul medicului şef.

— Se va aranja totul.

— Cum? Când?

— Asta ne priveşte pe noi. Sunt destule încăperi libere şi suntem cu toată răspunderea de gazdă. Fiţi fără grijă.

— Dar peste două ore sosesc răniţii...

— Pot să vină, vom fi gata.

Câteva clipe în şir, aceeaşi veste sosește din ce în ce mai înfrigurată. Glasuri de diferite vârste ne aruncă în urechi:

— D-şoară directoare, ne sosesc răniţii.

Din tot vuetul ne-am desprins şi-am chibzuit împreună cu directoarea. „Trupa mare", ea va rezolva problema. In ea puteam nădăjdui în orice clipă. Majoritatea era însă plecată.

Alerg la telefon:

— Alo! Alo! Simona! Avem nevoie imediat de voi. Ne vin răniţi chiar acuma.

— Alo! Eugenia? Numai decât al spital, trebue aranjat în grabă un salon.

— Alo! Alo! Alo! Jeana, chiar acuma porneşte spre şcoală, prezenţa voastră absolut necesară.

— Emilio, vino, vino, numai decât.

— Alo! Mihaela? nu întârzia nici o clipă, vin răniţii, acuma, chiar acuma.

— Alo! Mioara!

— Alo! Adriana!...

— Alo! Speranţa!...

— Alo! te-aştept, Alice.

— Alo! Ioană, să te văd intrând pe uşe.

— Alo!...

Dela telefon, la curierul veşnic prezent:

— Mergi la d-na Buhoreanu, n'are telefon, uite adresa, treci şi pe la Slavca la întoarcere — ştii ce le spui — sboară, repede, repede.

Mă îndrept în galop spre saloane.

— Toto, Marilena, Coca, iute la lucru. Nimeni nu întreabă nimic, după mine.

Şi peste tot, din uşa fiecărui salon, aceiaşi chemare — „cine e liberă vine sus, la lucru".

Fără deosebire, directoare, profesoare şi eleve, înarmate cu mături, cârpe de praf, perii de parchet, ligheane cu apă, urcăm scările spre dormitorul care avea să poarte numele: „Salonul No. 14".

Intr'o clipă şi într'o mişcare s'au deschis toate ferestrele. Dar n'a apucat să năvălească bine soarele de August prin ele, când fetele, înfierbântate de grabă şi de căldură, apăruseră în pragul uşii. Imbrăcate în halate albe, aproape de aceeaşi vârstă şi de aceeaşi statură, toate, cu dirigintă cu tot, erau ca una singură „trupa mare".

In linie, drepte, hotărîte, aşteptau.

— Ştiţi ce-aveţi de făcut?

— Ştim.

— Gata?

— Gata.

Fără comandă, dar ca la comandă, unele s'au plecat în genunchi spre parchet, altele, sprintene, s'au căţărat spre ferestre, altele, ca nălucile, au dispărut în toate direcţiile: spre lingerie, spre atelier, spre călcătorie.

Braţele se rotiau, se întindeau, se lăsau şi se ridicau într'o iuţeală de maşină. O uzină se pusese în mişcare. Uruiau paturile mişcate dela locul lor şi voinicește se opinteau fetele ridicând la saltele.

Cu braţele încărcate, năvălia stolul de

fete, aducând cearceafuri, feţe de pernă, cămăşi, prosoape, halate, în dormitorul care în două ceasuri trebuia să-şi schimbe faţa şi rostul.

— Emilio, ajută-mi.

Şi cearceafuri mari, împăturite, se desfăşurau sub mâinele fetelor, ca nişte fluturi uriaşi.

— Simona, perna!

Şi pernele sburau din mâini în mâini, ca nişte mingi colorate, până ce se mistuiau în feţele albe, pe care apoi mâini harnice le băteau, le netezeau, le potriveau în aceiaşi rânduială, în fiecare pat.

— Loc, loc, să trec cu ligeanul cu apă.

Pe zidurile imaculate ale dormitorului se proectau capetele sburlite ale fetelor, cu cârlionţi fără astâmpăr, cu obrajii roşii, cu ochii plini de lumină şi de toate nădejdile lumii.

Salonul fierbea, clocotea de viaţă. Chemări, strigăte, îndemnuri, se întretăiau, se împleteau, într'o hărnicie de stup, în care nu era o clipă de pierdut.

Pete mari, albe, luminoase şi mişcătoare se duceau, veneau, ţâşneau din tr'un colţ, izbucneau din altul, se încrucişau, se ciocneau, ca într'un atelier în acţiune, din învălmăşeala căruia avea să se înfiripeze o operă. Şi'n adevăr, rând pe rând, răsăreau paturile primenite, rânduite, cu mesuţe şi scăunaşe albe. Cuvertura, puţin răsfrântă deasupra pernei şi aşternutul proaspăt, dedeau patului odihna curată şi tihnită, care a avea să aline multe dureri şi să mângâie multe gânduri.

Şi tot au scăpat unele lucruri.

— Lipseşte aici un pahar.

— Aici un prosop.

— Papucii?

— Ţigările şi scrumierele.

— Cine aduce florile?

Ca săgeţile străbăteau fetele prin uşile larg deschise, întrecându-se în iuţeală şi grăji.

Şi cele ce-au terminat, mai frecau încă la mesuţe, la paturi, să lase o pată de lumină mai mult în urma lor.

Vestea soseşte fără întârziere prin miliţieni, prin surori, prin doamnele dela saloanele din fund:

— Au venit!

— Sunt la deparazitare.

— Au fost aduşi cu avionul.

Un consemn care nu a fost dat de nimeni, a fost executat pe loc: s'a făcut tăcere.

Se umblă în vârful picioarelor. „Trupa mare" cunoaşte rânduirea lucrurilor.

Incet, rând pe rând, se retrage una câte una.

Altele se strecoară să fie gata cu ceai, limonadă. sirop...

— Laoparte — sosesc milițienii...

Şi cel dintâi răsuflă, adus cu targa, găseşte un salon liniştit, dichisit, răsărit din uzina fără maşinării.

Roteşte ochii, se uită lung şi pleacă pleoapele peste toată frumuseţea asta curată şi albă.

RICU SIMIAN

Muntele ispăşirii

— Jurnal dincolo de actualitate —

Nu ştiu dacă s'a gândit cineva cu toată luciditatea la valoarea zilei sale de naştere, legându-se de prezenţa ei în timp şi de perspectivele pe care le deschide în destinul fiecărui om. Există în mine superstiţia scandaloasă şi inferioară de a crede că, de m'aş fi născut cu o clipă înainte sau după acea zi prescrisă — poate că toate mi s'ar fi întâmplat altfel. Asta înseamnă că niciodecum această zi de naştere nu-mi aparţine mie în totalitatea ei şi nici părinţilor mei — ci altcuiva, pe care nu l-am cunoscut şi pe care probabil n'am să-l văd nici odată. Totuşi sunt prins de toate drumurile şi de toate antenele care pornesc din ziua aceea, primind-o nu ca pe dat — ci ca pe un obligat necesar, pentrucă în ea se cuprind apoteozele şi decadenţele vieţii mele. Nu pot renunţa la ea, după cum nu pot renunţa deasemeni nici la propriul meu destin. Cine mă poate convinge că aş fi fost fericit, dacă aş fi avut altă vieaţă şi cine îmi promite că de-aş muri acum, voiu câştiga altceva mai bun şi mai divin decât destinul meu anterior? Sunt mulţumit cu vieaţa asta, m'am resemnat s'o parcurg aşa — şi mă lupt să mai salvez ceva din conţinutul şi din viitorul ei, cu toate că mi se pare că niciodată n'o să pot depăşi limitele între care sunt angrenat dela început. Fiecare dintre noi credem că numai vieaţa proprie este cea mai desăvârşită şi oricât de alte valori am recunoaşte altuia, parcă ne înfricoşăm s'o fi avut-o pe aceea dela început. Suntem ca apele adânci şi molcome ale râurilor care, vărsate odată în golful mării, nu se mai pot reîntoarce în formele lor vechi, ci se difuzează în toate părţile şi nici în fundul mort al mării ca într'o diformă eternitate, nu se mai recunosc firele aceleiaşi ape între ele.

Ne-am născut aşa dar, nu din două trupuri fizice — bărbat şi femee, ci din două aceste fire conceptuale — în care spiritele lor îmbătrânite încearcă să regăsească o punte de legătură pentru o eventuală eternitate. Doar că vieaţa noastră nu este ca a animalelor sau a apelor — o scurgere orizontală (ceeace ar părea mult mai comod şi mai fără suferinţă — ci o condamnare de a urca pe un munte iluzoriu şi morganatic al mântuirii. Căci, Dumnezeu, după ce ne-a dat posibilitatea să cunoaştem binele şi răul, ne-a urgisit în acelaş timp să ispăşim această cunoaştere. Ori, dacă am sta să interpretăm grafic sau peisagist biblicul pom al cunoştinţei binelui şi răului, ne-am da seama că el nu se află la o depărtare în timp — ci la o înălţime în spaţiu. Niciodată nu ne satisfac zarile, pentrucă ştim destul de bine că acolo unde sfârşeşte zarea asta începe perspectiva altei zări — şi aşa mai departe pana la infinit. Şi niciodata n'am fost mai fericiţi, decat privind în Sus — pentrucă întotdeauna am crezut că Sus înseamnă Dumnezeu. Sus înseamnă mai ales aflarea adevăratei linişti. Aşa dar, iată-ne la poalele acestui munte al ispăşirii. Poverile sunt mai grele când le urci, decât când le porţi pe un drum drept. Dumnezeu ne-a impus acest urcuş, această ispăşire urcândă. Cine ne spune însă că acolo sus vom găsi liniştea şi mântuirea noastră? Totuşi, de când ne-am născut — n'am făcut altceva decât să ispăşim păcatele ,chiar dacă nu le-am înfăptuit şi n'am fi în stare să le înfăptuim căci prea mult suntem oameni decât dumnezei — adică mai de grabă ne rupem din Bine pentru a înfăptui pacate decât să admitem Binele în sine.

Blestemul este greu şi odios, deaceea nu-l mai putem suporta. Blestemul ne-a făcut inferiori şi biologici, deaceea nu mai putem crede că am fi altceva decât oameni. Blestemul ne-a îndepărtat de ziua noastră de naştere, înlocuind speranţele de mântuire cu surogate ale plângerii şi ale desnădejdiei deşarte. Pe tot ce vom pune mâna de acum înainte, va rămâne numaidecât stigmatul mâinii noastre blestemate. De vom alinta floarea asta, floarea se va vesteji. De vom mângâia copilul acesta, copilul acesta va creşte mare şi va păcătui ca şi noi. De vom săruta fata asta, fata va fi sortită cândva să nască alt copil — care să prelungească speţa animalelor — oameni până la nesfârşire. Prietenul acesta va muri, casa aceasta se va prăbuşi, oraşul va fi bântuit de pleire, lumea care ne atinge va fi cuprinsă de moarte. Sunt convins că de n'ar mai fi oameni în lume, nimic n'ar mai fi sortit morţii. Sunt convins că doar din cauza omului se lasă noaptea peste lume, bat vânturile acelea groaznice şi după agonie, toate se prăbuşesc şi se spulberă. Să nu se uite niciodată că înainte de a fi fost omul, au fost create păsări şi flori, râuri şi animale, a fost mai ales vieaţă fără de moarte. Dar din clipa apariţiei omului, a apărut şi urâtul şi ispăşirea şi blestemul în lume.

Aşa se prezintă muntele ispăşirii noastre. Ne place urcuşul, pentrucă ne amăgesc luminile de sus şi apoteozele. Dar am trecut aproape de jumătatea înălţimilor şi încă nu ne-a apărut în acele lumini ameţitoare şi confuze nimic, încă n'am avut revelaţia niciunei fericiri. Ne căţărăm însă mai mult, ne chinuim şi plângem, ne rugăm şi ne umilim — doar pe culmea de sus se va ivi ceva! Şi dacă într'adevăr nu va fi nimic? O, ar fi groaznic ca ajungând Sus să nu ne întâlnim cu nimeni, ar fi nedemn din partea divinităţii să nu ne restituie măcar în acea clipă a ultimei staşieri ceeace ne-a luat la început. Sunt convins că sus nu s'ar mai putea rămâne, pentrucă am arde în van şi arderea asta nu ne-ar ajuta cu nimic. Deaceea ne vom întoarce din nou jos la poalele muntelui şi de acum începe altă ispăşire, una a disperării şi a anulării definitive. Nu vom mai crede nebuni în minuni, nu ne vom ascunde, nici nu vom mai încerca să ne comparăm destinele cu ale dumnezeirii. In această ispăşire scoborîndă, începem să admitem totul aşa cum ni se dă, fără să ne mai răsvrătim, fără să mai cerem să ni se schimbe vieţile. In definitiv dece eu să fiu ca tine sau tu ca mine, sau unul din noi să fie egal cu Dumnezeu şi celălalt să sufere şi după moarte? Nu ţi se pare că şi sfinţii sunt nişte paradoxuri vitale? Cum poţi crede că te poţi sfinţi când eşti atât de lucid, când eşti atât de închis între limitele trupului tău?

Vom coborî aici la poalele muntelui, în cetatea mişunătoare de viermi şi păcate, dar va fi cu mult mai bine — pentrucă arar privind în sus, luminile de pe munte ne vor apare mai ameţitoare şi mai patetice. Minunile ca şi fericirea ca şi mântuirea au valoare atât timp cât nu încercăm o confruntare directă cu ele — ci păstrăm între noi şi marginaliile lor tocmai acest urcuş al ispăşirii. Căci eu cred în Dumnezeu atâta timp cât nu-mi este dat să mă întâlnesc cu el, după cum deasemenea cred în bucuria păcatelor mele ispăşite atâta timp cât nimeni nu mi le condamnă — ci prin ele mă regăsesc.

Căci nu par a fi omul zilei mele de naştere, ci omul din ziua Facerii, cu altă faţă!

LAURENŢIU FULGA

Cucuveaua

Am plecat din Chişinău în primele zile ale lunei August.

Oraşul fumega încă. Casă după casă, mistuite de pustiul focului, se înşiruiau în imagini apocaliptice. Cadavre de oameni, de maşini militare distruse de obuze date în plin, tancuri scrijilate de lovituri, unele arse de materii inflamabile şi o lume pestriţă rătăcind pe străzile acoperite de ruine, te copleşeau de tristeţe.

Bubuiturile de puşcă se prindeau de ureche într'un ecou nesfârşit ce vibra continuu.

Intr'o noapte cu lună, buimăcit de atâtea pocnituri, m'am dus să caut patrula.

— De ce trageţi, fraţilor?

— Aşa este ordenul, să se tragă din când în când câte un glonţ, ca civilii să stea ascunşi şi să nu prade.

— Bine, zisei eu. Dar focurile se repetă ca la atac. Nu este vorba, deci, de câteva. I'auziţi: astea's două, trei focuri?

— O fi mai multe, dom' Maior, că ăi de trag nu le înnumără, că-i noapte.

O sbârnâială de avioane curmă discuţia. Le zisei noapte bună şi mă întorsei la cantonament.

Justificarea patrulei, mi se repeta mereu în cap. „Ai de trag nu le înnumără, că-i noapte". Şi sufletu-mi răvăşit de harababura lucrurilor, se linişti. Adormii, aşa, ca în vremuri de pace.

A doua zi luarăm drumul Căuşanilor.

Bine că am scăpat de iadul din Chişinău, cugetai eu. Vom termina repede cu luptele de curăţire din Sud şi vom sta într'un sat a cărui vieaţă o fi rămas întreagă. De ce ar fi dat foc unui biet târguşor?!

Am eşit pe drumul Tighinei. O şosea începută de mult, dar distrusă de comunişti.

Poduri aruncate în aer; gări ce fumegau încă; hoituri de animale şi peste tot urmele luptelor se înşirau în fuga maşinii, fixându-se în minte pentru totdeauna.

Tablourile se succedau în aspecte asemănătoare până în Căuşani, lovit şi el de aceeaşi satanică nebunie. Doar biserica şi mahalalele îndepărtate au scăpat de mânia focului bolşevic.

Oare şi în Căuşani vor fi sperietori de noapte?

Am intrat într'o casă de evreu părăsită. Era întreagă, aproape de biserică. Ne instalarăm şi începurăm lucrul. Hărţi, studii, ordine. Vieaţa noastră. Şi mâine luptele vor începe iar, de dimineaţă şi până seara, tot aşa cum au început şi eri.

Pe la miezul nopţii, Gună, soldatul meu veşnic obsedat de cantonament, mă scoase din toropeală şi fum.

— Am găsit casă pe drumul Manziru-lui. Lângă o moară arsă. La o femeie de pirceptor care a fugit în Moldova. Zice că i-a luat rusul fata; a mare. Şi s'a dus cu ea în Ucraina. Plânge într'una şi oftează.

Noutăţile zilei. Mi le raporta cu conştiinţa că-şi împlineşte datoria de soldat, cu privire la siguranţa cantonamentului.

— Mai stă pe-aproape şi don' Colonel dela armată şi mai sunt şi alte formaţiuni de servicii.

— Bine, Gună. Ai găsit, să mergem.

Şi eşii în pragul casei. Lumina lunei îmbrăca ruinele satului cu o pânză izinită, de gospodină leneşă, înfigând printre casele distruse de foc, raze plumburii.

— Incotro?

— P'ici, la stânga, cotim la dreapta până la un pod, apoi facem iar la stânga şi dăm de drumul Manziru-lui.

— Atunci: ia-o tu înainte că ştii drumul.

Dar, n'apucarăm bine drumul podului, când, ca eşit din adâncuri, un cântec de cucuvea mă făcu să mă opresc din mers.

Din sus, de pe deal, o voce stinsă de emoţie, soma în tăcerea nopţii, vre-un rătăcit pe uliţele Căuşanilor: „Stai. Cine-i?" Vocea se auzi de trei ori în ecoul strident al cucuvăii, ajungând în urechile mele un amestec de stai, cucuvea, cine-i, c-vea, obsedant; chinuitor.

Rămăsei înfipt în drum, ca un plop bătut de vânt, sgâlţâit de un tremur stupid, pe care încercam zadarnic să-l stăpânesc.

— Să mergem, zise Gună. Este santinela dela formaţiuni.

— Santinela ca santinela, dar cucuveaua?

— Aşa cântă ele noaptea. E satul părăsit şi ars.

Am intrat în casă obsedat de gânduri şi presimţiri Cucuveaua îmi pătrunsese sufletul şi cântecul ei mi se ascunsese în ureche, chinuindu-mă, ca un demon, clipă după clipă, într'un ritm, când accelerat, când liniştit.

Şi gazda, o femeie înaltă, ce-şi purta capul gogonet, asemenea unei ulcele prinsă într'o ulucă, mă primi cu lampa aprinsă în pragul casei, urându-mi bun sosit.

— Bună seara, răspunsei eu, cu vocea stinsă de blestemul cucuvaei.

Şi începu să mă descoase. Că a mai stat la ea un ofiţer prin 1918, cu numele meu.

— Nu eram eu, cucoană. Pe vremea aceea eram prin liceu.

— Ştiu, că ăla era Colonel. Da ţi-o fi tată...

— Tată, răspunsei, ca să curm discuţia. Numai de reconstituiri istorice n'aveam chef. Mă frământa cucuveaua şi nu doream decât să rămân singur cu obsesia mea: cucuveaua.

Dar ea o luă dela început, cu istorisirile despre pretinsul şi impostorul meu tată, până când, apucat cum eram, îi spusei scurt: doamnă, sunt obosit, vă rog să mă lăsaţi să dorm.

— Bine. Când te-oi urca în pat, să tuşeşti odată, să viu să iau lampa, că n'am decât una.

Mă desbrăcai, mă urcai în pat şi pusei pe Gună să tuşească.

— De trei ori, Gună. Şi s'o iei de-aci. O dă iar cu tata şi pe bietul tata nu l-am mai văzut din 1916, de când cu luptele din Carpaţi.

Dar n'a fost chip să adorm. Inaintea ochilor mi se perinda o carte pe paginile căreia era imprimată câte o cucuvea. Filele se mişcau automat şi uneori cartea rămânea deschisă un timp mai îndelungat. Atunci cucuveaua îşi recăpăta viaţa, începea să dea din aripi şi să-şi cânte numele din ce în ce mai repede, mai tare, mai insinuant, făcându-mă să mă ascund cu capul sub plapumă.

Curată nebunie. Şi numai soldatul e de vină că m'a scos din birou tocmai când cânta cucuveaua.

Sării din pat şi deschisei geamurile. Aerul de noapte mă mai linişti. Aprinsei o ţigară şi mă uitai la ceas: 3.45.

Mai am niţel şi se face ziuă. Scap de obsesie, de chinuri.

A doua zi mă întorsei la postul de comandă, gândind mereu la ceeace va urma „pentrucă mi-a cântat cucuveaua".

Mă duceam cu mintea departe, în copilărie, când sburdăceam pe maidanele de lângă biserică şi unde băteam mingea sau ne jucam de-a Ştefan cel Mare în luptă cu Tătarii.

Acolo, spre seară, ne-a cântat odată cucuveaua, când cearta era in toiu, pentrucă nu admiteam cucerirea unei movile, de către Batu, Hanul tătărâsc.

Şi după multă dispută, lupta se reluă mai aprig şi până la urmă bietul Batu-Han s'a ales cu capul spart de ghioaga lui Ştefan cel Mare.

Iaca, reflectai eu. Cucuveaua numai bine nu-ţi prevesteşte.

Mă apucai de treburile mele ca s'o uit. Dar n'a fost chip. O vedeam sărind pe masă, scuturându-şi aripele şi repetând mereu, piţigăiat şi insinuant, propriul ei nume.

Aruncai creionul, îmi luai boneta şi plecai pe şosea gesticulând de par'că mă certam cu cineva.

Intâmplator mă întâlnii cu şeful meu.

— Ce e măi, cu tine, de dai din mâini? Nu cumva eşti bolnav?

— De unde, domnule Colonel; mă chinueşte o obsesie stupidă, care m'a făcut să nu dorm toata noaptea.

Şi-i spusei toată tărăşenia, toată povestea chinurilor mele.

— Hi, ha, ha, ha, începu sărâdă Colonelul. Măi, par'că ai fi Păcală. Cauţi să bagi luna pe fereastra bordeiului, fără să te gândeşti că bordeiului îi trebue mai întâi fereastră. Pai, să-ţi spun eu ce semnificaţie are cântecul cucuvaei. E foarte simplu. „Ori de câte ori cântă cucuveaua, schimbi domiciliul". Ai răbdare şi ai să verifici singur adevărul.

— De, zisei eu cu neîncredere.

— Aşa este cum îţi spun eu. Chestia este verificată de mine de 48 de ani de când exist pe lume. Şi acum, hai la treabă.

Plecarăm împreună. Dar eu tot cu socoteala mea am rămas şi tot aşa de mohorît.

Peste două zile primirăm ordinul să ne deplasăm spre Sud, cu postul de comandă la Volintiri.

Şi de atunci, aşa se întâmpla mereu.

Sergentul Rădulescu se specializase în auzitul cucuvaei şi când se plictisea de stat prea mult într'un loc, eşea noaptea pe linie să asculte de nu cumva cântă cucuveaua. Iar când o auzea cântând, se apuca de strâns bagajele fără să mai întrebe pe nimeni. Era convins că ordinul va sosi şi, ciudat, sosea întotdeauna.

CORNELIU PENESCU

Cronica literară

„Floarea din prăpastie"
de ALEXANDRU PHILIPPIDE
(Editura Contemporană, Bucureşti 1942)

Ni se pare un lucru remarcabil că d. Alexandru Philippide, poet cu personalitate caracteristică, limpede conturată în lirica noastră să fi isbutit această proză directă atât de pură în intenţii şi atât de consecventă şi riguroasă în expresie, care e *„Florea din prăpastie"*. Pare într'adevăr o prinsoare din partea d-sale, prozaismul sincer al acestei lungi nuvele care-şi refuză cu luciditate căldura sufletului liric dimpreună cu alte avantaje ajutătoare ale poeziei.

Atitudinea scriitorului era dealtfel indicată şi de tiparele sufleteşti ale oamenilor pe care-i descrie în paginile cărţii, tipare modelate de conformismul vieţii sociale, determinând reacţii sufleteşti ce poartă pecetea automatismului deprinderilor. Această atitudine nu va fi una de întovărăşire prin puterea simpatiei ci de observare atentă şi rece curiozitate, păstrând necontenit distanţa contemplativă a unei superiorităţi critice, uşor zeflemitoare uneori. Sub acest aspect, al observaţiei realiste şi a pătrunderii amănunţitoare în psihologiile diverselor personagii ale cărţii, *„Florea din prăpastie"* atinge perfecţia euforică a lucrului artistic desăvârşit, amintind acele „planşe de anatomie morală" din proza nuvelistică a lui Balzac, al căror prototip rămâne acea capodoperă unică de fineţă în analiză sufletească şi subtilitate a dialogurilor *„Le curé de Tours"*.

Personajul principal din cartea d-lui Al. Philippide, anume Ştefan Budu este reprezentantul tipic al paturii burgheze din societatea românească, funcţionar superior la o întreprindere petroliferă şi intelectual cu diplomă, a cărui viaţă interioară poartă şi ea adânc imprimate urmele deprinderilor rutiniere impuse de gesturile vieţii sociale. E tipul omului predestinat pentru conformismul vieţii în comun, premiant în şcoli şi „om de nădejde" ca slujbaş, — „timid şi indolent în tot ceiace nu era şiruinţa pozitivă şi viaţă cu program". Aceeaşi indolenţă şi lipsa de personalitate îl făcea să se lase dominat în casnicie de nevasta-sa căreia îi recunoştea superioritatea definitivă : „Budu nu avusese niciodată secrete faţă de nevastă-sa. Nici nu i-ar fi trecut prin cap să aibă vreunul. Făcea aceasta nu din laşitate, slăbiciune sau prostie ci numai din cauza lenii lui interioare, a sărăciei lui sufleteşti".

S'ar putea obiecta că un ins atât de neinteresant omeneşte, identificat perfect cu funcţia lui socială şi ajuns la capătul evoluţiei sufleteşti, dincolo de care orice gest sau iniţiativă în contrazicere cu morala societăţii burgheze pare cu neputinţă, — nu era indicat pentru rolul unui personaj de primul plan. Totuşi, Ştefan Budu izbuteşte să fie ceea ce se chiamă un erou de literatură, — şi experienţa erotică târzie, revelatoare pentru el, care-l smulge cu violenţă din automatismul deprinderilor şi din confortul mediocru al existenţei lui lăuntrice de până atunci, cuprinde o semnificaţie de umanitate ce nu poate rămâne fără ecou în sufletul cititorului. Mi se pare chiar că în revelaţia acestui sentiment adolescentin, înflăcărat şi naiv, la o vârstă cu început de burtă şi pleşuvie, trebuie căutat şi înţelesul simbolic al titlului cărţii : dragostea, floare unică a sensibilităţii lui Budu, pe care o va culege cu preţul unor sforţări pline de riscuri. Lipsit de echilibrul ocrotitor al unor deprinderi confortabile şi în acord cu normele respectabilităţii burgheze, el se va prăbuşi cu adevărat, printr'un accident desigur, dar într'un fel care în cazul firei lui pare ca o predestinaţie — atras fără să opună vreo rezistenţă, în prăpastia simţurilor încinse de patimă.

Există un moment anume deopotrivă artistic şi omenesc, în această *Floare din prăpastie*, un moment din acelea care persistă ca o vagă aromă după ce orice urmă concretă s'a şters din amintirea despre o carte. Este acela în care Mara-Dor, aventuriera de care se înamorase Ştefan Budu, primeşte mărturisirea dragostei acestuia :

„Ea îl ascultă un timp, cuprinsă de un ciudat sentiment de milă faţă de omul pleşuv şi cornut care o adora cu atâta candoare. Naivitatea lui o încânta, mai mult poate decât s'ar fi aşteptat şi decât ar fi vrut. O remuşcare o cuprinse, ca şi cum ar fi asistat la făurirea unui obiect frumos şi fragil, pe care ea îl ştia de pe acum zadarnic şi menit distrugerii".

Alături de naivitatea credulă a bărbatului, luciditatea tristă a femeii, — cuprinse deopotrivă în aceeaş largă înţelegere nepărtinitoare dar, omenească atentă, pe care o simţim abia indicată, cu discreţia unei aluzii.

Umanizarea acestui Ştefan Budu este un lucru realizat cu mare artă, cu o fineţă în alegerea şi distribuirea gradată a nuanţelor sufleteşti care atribue prozei d-lui Al. Philippide o valoare de exemplaritate şi de criteriu deosebitor.

MIHAI NICULESCU

Note româneşti

ION MARIN SADOVEANU : ISTORIA UNIVERSALA A DRAMEI ŞI TEATRULUI.

In editura *„Prometeu"* a apărut *„Istoria universală a dramei şi teatrului"*, vol. I *„Drama şi teatrul religios în evul mediu"*, de Ion Marin Sadoveanu.

Concepută cu totul original şi deosebindu-se de celelalte lucrări străine, lucrarea d-lui Ion Marin Sadoveanu aduce o contribuţie românească în discuţia problemelor din istoria universală a artei scenei. Tot odată, întreaga operă va fi un preţios instrument de iniţiere a marelui public, nu numai în chestiuni de specialitate, dar şi în cele de istoria culturii, în cadrul cărela sunt descrise şi analizate fenomenele dramei şi ale teatrului.

In publicistica românească este prima lucrare în acest gen. Lipsa ei se resimţea. Personalitatea culturală, critică şi scriitoricească a d-lui Ion Marin Sadoveanu stă chezăşie pentru succesul cărţii, care este rodul sistematizat în cuprinsul unei solide aparaturi ştiinţifice a preocupărilor cu cari d. I. M. Sadoveanu a ţinut la curent publicul bucureştean timp de zece ani, prin conferinţele sale experimentale, depe scena Teatrului Naţional din Bucureşti.

Editura *„Prometeu"* prezintă bogat ilustrată şi în condiţii tehnice excepţionale, prima fascicolă încminata „Drama şi teatrului religios în evul mediu".

Inscrieri pentru întreaga lucrare, aproximativ 30 de fascicole, se pot face la editura *„Prometeu"*, str. Brezoianu nr. 19, Bucureşti.

Vor apare succesiv: Drama magică şi Mimus; Drama şi teatrul extraeuropean ; Tragedia elină ; Comedia elină şi teatrul latin ; Drama şi teatrul profan în evul mediu; Renaşterea, dramă, teatru, arhitectură teatrală ; Comedia dell' arte; Drama şi teatrul german până la Gryphius; Elisabetanii; Shakespeare; Spania, dela începuturi până la Calderon; Teatrul francez până la Moliere, Moliere; Tragedia franceză.

Tirajul fiind limitat, reţineţi depe acum exemplarele de cari aveţi nevoie. Editura *„Prometeu"*, str. Brezoianu 19.

N. PAPATANASIU : SONATĂ DOBROGEANĂ

Sonată Dobrogeană **se intitulează recentul roman pe care d.** N. Papatanasiu **îl strecoară în vitrină, la câteva săptămâni numai după romanul de debut :** Catarge.

Apărut în editura Contemporana, **noul roman al d-lui N. Papatanasiu întregeşte succesul obţinut cu întâia carte.**

Răsfrângând acelaş decor, bobat în miragii, al Dobrogii, Sonată Dobrogeană **surprinde o delicată poveste de dragoste, notată cu o discreţie rară.**

Catarge şi Sonată Dobrogeană **consacră un romancier tânăr, un scriitor care stăpâneşte — de pe acum meşteşugul scrisului.**

REBELIUNE PE ATLANTIC

Numele scriitorului american Jak London a apărut pe coperta cărţii cu titlul de mai sus, tradusă de curând într'o românească de cea mai aleasă calitate, de d. Petru Manoliu.

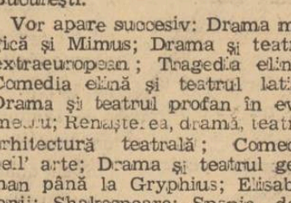

Strania întâmplare, plină de peripeţii, pe care autorul ne-o povesteşte în acest volum este, pe lângă dovada unei depline stăpâniri în meşteşugul scrisului, un prilej de-a ne purta în jurul Americii de Sud, pe apele schimbătoare ale oceanului, cu trecerea îndrăzneaţă şi plină de riscuri a capului Horn. Numeroasele personagii ce defilează prin faţa lectorului, sunt aşa de bine individualizate, fiecare cu particularităţile sale, părând a fi desprinse dintr'un album ilustrat, încât cu greu se pot uita.

REVISTA BUCOVINEI

După spulberarea acelui vis urît care a fost cutropirea Bucovinei, timp de un an, de către bolşevici, se părea că scriitorii acestei provincii, împrăştiaţi în ţară şi fixaţi măcar vremelnic în anumite angrenaje de viaţă, vor găsi cu greu hotărîrea de a se rupe de-acolo de unde sunt spre a se întoarce la Cernăuţi să reia firul unei activităţi culturale la care munciseră cu râvnă şi dragoste timp de două decenii.

Şi totuş, în mai puţin de o lună, tineretul bucovinean, în tot ce are mai bun ca mânuitori ai condeiului, a pornit la lucru, Societatea pentru cultura şi literatura română în Bucovina **făcând să apară această Revistă a Bucovinei, o publicaţie extrem de interesantă şi cu o ţinută cum nu avem multe în ţară.**

Din cuprinsul n-rului 3 (Martie 1942) notăm: Augustin Z. N. Pop : Din Eminescu inedit; Adelina I. Cârdei: Intoarcere; George Voevidca: Regina roade vesteda lumină; George Antonescu: Singurătate; Aurel Vasiliu: Biblioteca gimnaziaştilor lui A. Pumnul; Dragoş Vitencu: Luna, Portret; George Drumur: Gînduri ; Traian Cantemir: In urma anilor; etc.

BEN CORLACIU: TAVERNALE

In tânăra lirică românească numele lui Ben Corlaciu, prea puţin cunoscut până astăzi, se face remarcat prin atmosfera uşor sumbră ce se degajă din poeziile sale. Ben Corlaciu se mândreşte cu faptul că îşi scrie versurile prin cârciumi mizere şi nu se sfieşte să-şi intituleze volumul: „Tavernale".

Autorul trebueşte urmărit îndeaproape, deoarece chiar în acest prim volum ostentativ blazat şi adeseori influenţat de poezia lui Dimitrie Stelaru, pot fi remarcate versuri aparţinând adevăratei poezii. In Ben Corlaciu zace un autentic poet. Rămâne ca dânsul, prin muncă ceva mai serioasă, să izbutească să-l scoată cu desăvârşire la lumină.

STRANIUL PARADIS

In preajma sărbătorilor va apare în editura „Universul", cartea de nuvele a d-lui *Laurenţiu Fulga*, intitulată *Straniul Paradis:*

Pentru cine a urmărit scrisul de până acum al d-lui Laurenţiu Fulga, nu va părea exagerată afirmaţia că volumul său de debut, ce va fi peste două săptămâni în vitrinele librăriilor, va însemna o consacrare şi un succes.

G. POSTELNICU

ETCAETERA...

VIZITA...

Mă'ntreb, dacă pentru o întâlnire de afaceri — sau chiar mai mult: dacă pentru un cât de ispititor rendes-vous, unde aventura te mână, aproape, până la ispravă de nebun, m'aşi fi agitat atât de disperat la fiecare maşină care îmi trecea prin faţă, sau m'aşi fi agăţat zănatic de scara tramvaiului, înghesuit de necunoscuţi şi... „scotocit" de răufăcători, aşa cum am făcut, în după amiaza unei zile ftizice de faur rece şi ploios, când trebuia să fiu la d. Al. O. Teodoreanu, acasă!..

In această curajoasă pornire, stă numai interesul deosebit al meu — ca al oricui altcineva, în locul meu — de a pătrunde şi cunoaşte acea „dedesubtă" locuinţa a autorului recentei cărţi apărute : Bercu Leibovici", adâncită la un metru sub nivelul ...pământului, din calea Dorobanţi 244, unde butonul de sonerie, alăturat cartonului alb, pe care stă scris ca pentru istorie : Păstorel, e destinat să deranjeze liniştea unui scriitor, impus vremelnic regimului cu... lapte şi 21 grade căldură în casă, pentru un afurisit de reumatism.

Păstorel !.. Numele acesta adăogat convenţional la „domnule" — şi aşternut pe hârtie, pare târât spre o confuzie de nume cu rezonanţe limitate la o anumită profesie: bunăoară, profesorii de dans...

Scris simplu: Păstorel, întruneşte forma cea mai potrivită unui nume pătruns şi preţuit deatâtea cinstite minţi cărturăreşti, deopotrivă cu numele oricărui amoasador al scrisului străin.

In casa lui Păstorel te întâmpină două vrăji: întâi stăpânul şi-al doilea, cărţile. Dacă, însă, cărţile le poţi răsfoi ca să afli ceeace trebue să ştii, apăi cu stăpânul e mai greu, fiindcă trebue să ştii tu mai întâi ceeace ar fi de aflat dela Păstorel, mai ales când observi că te priveşte pe sub sprânceană de... „vulpe", ca să-ţi cântărească vorba şi „duhul".

Ai fericita inspiraţie a unui spirit de valoare ?.. L-ai cucerit pe stăpân, tot aşa cum l-ar cuceri o carte bună. Şi-atunci e îngăduitor cu tot ce spui şi chiar dispus să treacă peste o greşeală — nu mai multe — pe care ai scăpat-o, nefiind de domeniul cunoştinţelor tale, dar în cadrul enciclopedic Păstorel: medicina.

Şi-aşa afli ce a mai scris sau ce va mai scri autorul „Hronicului Măscăriciului Vălătuc" :

Căpitanul Al. O. Teodoreanu a scris articole din războiul actual, parte publicate în „Universul", iar parte în curs de apariţie.

Păstorel Teodoreanu, va scoate, în curând, o carte întitulată : „Poftеşte-mă la masă..."

Titlul acesta, iscoadă în ale bunăvoinţelor omeneşti, a ispitit pe un domn profesor, director de mare editură oficială, să-i propue lui Păstorel tipărirea ei. La care autorul volumului „Otravă şi tămâe" — care de curând fusese „preavizat" de directorul editurii în chestiune, i-a răspuns prompt :

— Cum aşi putea să tipăresc la dumneata o carte cu un titlu ca acesta : „Poftеşte-mă la masă" când mă dai afară din... casă !...

Onorându-te cu un autograf de 14 carate, apoi câteva „şuete" de rară colecţie şi la urmă cu o... bonboană eftină, poţi pleca fericit, lăudându-te că ai făcut o vizită acasă, la Păstorel.

Asta e o onorabilă „carte de vizită".

„COMBATANŢII..."

Legea scrisului stă într'un singur sfat : când scrii, gândeşte-te la tine odată, iar la cititori de 3 ori...

După cum se vede legea aceasta pare pe cât de simplă, pe atât de pretenţioasă. In simplicitatea ei e înţelesul; în pretenţiune este înfăptuirea.

Şi-aici este greul...

Minţi însă crude, entuziasmate doar de tăria cuvintelor şi nici de fel de cântărirea lor, se înscăunează judecători aspri în rânduri tipărite, dedesubtul cărora pun câte un nume de mezin răzgâiat, pretenţioşi în ale altora şi neglijenţi cu ei, pentru a hotărâ decapitarea unui coleg sau a unei reviste.

In scrisul lor stau agăţaţi numai scaeţi, tocmai ca să sgârie şi să supere — urmări eftine — iar în problema desbătută cu atâta risipă de cuvinte, nu-i decât o totală lipsă de judecată.

A hotărî destinul unor reviste ca „Familia" şi „Convorbiri literare"; a critica un poet de valoarea d-lui V. Voiculescu sau a insulta pe unul care — din păcate — şi el suferă de „criticomanie", tocmai nume cari departe de-a fi netezite de prestigiul unei consacrări, sunt doar nume „drăgălaşe" dar necunoscute ca şi floarea de „cimbai" din China, însemnează răsturnări de legi şi de reguli cari echivalează cu sinuciderea asfixierii cu mangal...

„Lăstunii" aceştia veniţi prea devreme să „judece", ignorează legea scrisului arătată mai sus şi lipsa lor de serioasă gândire şi mai ales ambiţia lor, procură rânduri tipărite, cu îngăduinţi condamnabile, zilnic sau săptămânal, unor cititori liniştiţi şi mai ales cum se cade, cari se vor menajaţi şi nu torturaţi cu critică de duzină, cuprinse într'o singură formă : nepregătirea.

Pe noi aceste nume nu ne indispun. Fac — însă — să ne încerce neplăcuta sensaţie a existenţii unor „temuţi critici", rămaşi încă la condee şi tăbliţe, pe liniile cărora sgârie enervant slove a joacă...

„MĂRTURISIRELE"...

Să fie oare ecoul stăruitoarelor dorinţi, de-a se şti viaţa amănunţită a scriitorilor consacraţi, ecou ajuns să-l împlinească d. profesor Caracostea ?... S'au numai nevoia unui material inedit, făcut să-l cuprindă paginile lunare ale „Revistei Fundaţiilor Regale" !...

Oricum, „mărturisirile" scriitorilor — indicaţi în ordinea publicării: Minulescu, Arghezi, Agârbiceanu, Nichifor Crainic, Pillat, au valoarea unor lămuriri cu prestigiu de istorie...

Dar vizibil şi chiar stăruitor în unele din aceste cuceritoare „spovedanii", e rostul dovedirii că scriitorul e înfrăţit cu pământul şi că prin această mistică înrudire, opera fiecărui poartă influenţa lui.

Citiţi „mărturisirile" d-lui Nichifor Crainic şi ale d-lui Ion Pillat, ca să vedeţi ce influenţă poartă aburul de azimă al ogoarelor şi cântecul câmpiei, în împlinirea versului, fie în „Şesuri natale", fie în „Pe Argeş în sus".

La primul prin însăşi viaţa lui; la al doilea prin amintire.

In această deosebire a pus fiecare orgoliul naşterii.

Dar la loc de frunte, stau, şi unul şi altul...

Calda lumină de candelă, din casa săracă de ţăran, care a vegheat la venirea în viaţă a unui copil, are orgoliul ei, aşa după cum „pridvorul cu culoare albe dela Miorcani", are blazonul lui.

In „mărturisirile" scriitorilor nu-i exemplul unei munci... E doar prefaţa unei vieţi...

Şi asta face să adresăm autorului neuitatei poezii „Cântec pe secetă" cele mai sincere urări de grabnică şi completă însănătoşire...

ION MINCU LEHLIU

Apare în curând
EDGAR POE
ILUMINATUL
de DAN PETRAŞINCU

In curând apare romanul
CASA AMINTIRILOR
de MIHAIL ŞERBAN
în două mari volume
Un roman al tinereţii, un roman al laşului etern

Chin şi har

Am stat tăcuţi ca stelele, la fereastra albastră a nopţii...
Eu şi prietenul meu întru gând curat şi vis.
Creştea lângă noi lin'ştea, albă şi-adâncă,
Am ascultat în inimi, cântecul încă nescris.

Plutea deasupra capetelor noastre un duh nevăzut.
Revelatorul misterelor ce ne chinue gândul,
Il simţeam peste noi înalt şi tăcut,
In faţa măreţiei lui vorbele-şi pierdeau rândul.

Aşteptam să cadă din înaltul cerului
Trimisul luminat al celui prea bun,
Să ne descopere tâlcul adânc al misterului,
Să nu ne mai chinue gândul nebun.

I. GOGA

Hei, moarte!

Hei, moarte ce treci ca un vînt
Cu zile de cer şi pământ,
Opreşte trăsura dealatul de noi
Dealatul atîtui gunoi
Şi stai ca să bem un cotnar
Magnific de bun şi de rar,
Cotnar bătrânesc
Din pulpă de lut romînesc.
Hei, moarte ursuză şi rea
Cu fruntea de negură grea
Deshamă focoşii cîrlani
Să bem o vecie de ani,
Să bem sacadat şi urît
Cu toată durerea de gît!
Tu moarte nimic nu cîştigi
Că noaptea în ochi mi-o înfigi
Şi-alături de-atîţia nebuni
Un hoit obosit mai aduni.
Tu moarte la fel hăueşti
Cu lupii şi cîinii cereşti
Că omul într'una adastă
O viaţă mai lungă, mai vastă.
Ci lasă porunca eternă
Şi vino cu noi în tavernă,
La mese băltate şi mici
Cu turme de palizi calici.
Petrece cu noi şi te joacă
Bizară, hidoasă, potroacă,
Retează-ne palma, ne fură din bile
Dar lasă-ne sacul cu zile.

O! iată şi iată — n'asculţi
Ruga atîtor desculţi.

Hei, moarte, aceeaşi rămîi
In legile astea lălîi,
Un rece, tăcut negustor
Pe-al vieţii pridvor.
Te bucuri să cadă drumeţul,
Dai preţul
Şi-alături cu fraţii şi naşii
Ii iei chiuitul şi paşii.

Hai, trage 'n bătătură
Să mă sui în trăsură!

ION PENA

CANTECE NOUI

Trei file 'n vânt

1

Privesc teancul de scrisori, care în ultimele şapte zile s'a adunat pe masa de lucru. Il văd cum se înmulţă zi de zi sub ochii mei, dar în acest ciudat proces, simt uneori o strângere de inimă, care vine din nu ştiu ce taimic ungher. De când am scris în acest loc rândurile despre poetul Ion Pena — talent atât de nou şi de robust, — afluenţa plicurilor parcă nici nu mai are hotar. Ceeace primeam înainte în zece zile, primim acuma în două, având, în acest fel, toate motivele de a fi, cum s'ar zice, pe deplin mulţumiţi. E o emulaţie şi o sbatere, a cărei încredere nici nu ne dăm seama dacă o meritâm sau nu, dar făgăduim şi-acum tuturor celor ce ne vor mai scrie, că ochiul cu care ne vom apleca asupra creaţiilor lor, va fi şi mai atent şi mai plin de migală ca înainte. Atâta putem face noi...

Dar dacă poeţii aceştia ne îngăduie să le cerem ceva, atunci apelul nostru va fi cam următorul: faceţi cât mai multă poesie, dar scrieţi cât mai puţine versuri! Nu vă irosiţi tinereţea şi elanul în chip inutil, nu fiţi simpli logoditori de rime, ci încercaţi să fiţi adevăraţi poeţi. E drept că pentru aceasta n'am putea să vă dăm reţete şi îndrumări, (şi de câte ori oare nu ni se cer lucruri de acestea, deadreptul imposibile?) dar putem spune că nutrim credinţa că fiece om tânăr, în care se sbate un artist autentic, poate să-şi impună acest frâu, căutând să scape de marile primejdii ale lirismului diluat. Căci să fim înţeleşi : poesia nu e nici sunet în vânt, aşa cum nu e nici simfonia minoră a flaşnetei. Aceste din urmă atribute ale ei pot lipsi, pentrucă prin pierderea lor, nu am avea decât de câştigat. Şi nu atâta noi, cât însăşi Poesia, căreia îi slujim ca puţini alţii.

2

Risipit câţiva ani în foi şi foiţe literare, isbutind între timp să-şi creeze „o legendă" şi o istorie, poetul Dimitrie Stelaru a fost nu numai ceeace se chiamă „un caz", ci şi o realitate.

Iată că după acest răstimp de boemă, el vine să ne dăruiască „Noaptea geniului", o tulburătoare carte, care conţine din belşug caratul de mare preţ al talentului său. Nu ştiu în ce măsură Stelaru e un poet blestemat, aşa cum îi place lui să se intituleze, dar pentru noi asta nu prea prezintă interes: de vreme ce este poet, el poate fi fără grije şi blestemat, caci poesia va şti întotdeauna să înfrângă blestemul. Vehiculând cu Poë, Verlaine, Baudelaire, nu vedem dece lipseşte din acest şir marele Nerval.

Lirica lui Stelaru conţine o doză atât de însemnată de personalitate şi de talent, încât asociaţiile acestea nu vedem să aibă prea mare rost. In orice caz, ţinem să ne mărturisim convingerea că Stelaru e un poet şi că pentru a rotunji această condiţie, nu e imediată nevoe să şi înnebunească.

3

Poeţii provinciei ne rezervă din ce în ce mai rar bucuria şi satisfacţia câte-unui volum de versuri. Dela ploaie am ajuns la o secetă totală. Icicolo mai înmugureşte câte o plachetă, dar până şi primii ghiocei de Mărţişor sunt mai dârji şi mai numeroşi decât aceste ultime producţii lirice.

Şi întrebarea noastră în acest sens, va rămâne fără de răspuns, atâta vreme cât elanul va depinde numai şi numai de pungă şi de zaţ. De ce oare?

ŞTEFAN BACIU

N. B. — Toţi acei cari au publicat la „Cântece noui", sunt rugaţi să trimită la redacţie câte o fotografie (pentru Şt. B.), cel mai târziu până la 10 Aprilie a.c.

Manuscrisele se trimit la redacţie, menţionându-se pe plic: pentru Ştefan Baciu. Şi răspunsurile: C. Bog, D. D., I. Bozez, St. Guran, C. Balm, C. Preşa, Melinte V. A., N. D. Fălciu, D. Stegys, I. N. Voie, G. Margărit, G. Tăcu: NU. Al. Dariu, L. C., C. T. A., M. Preicea: Atenie. N. Măin, Aurel D., Petre Hm.: Da.

REZUMATUL CAPITOLELOR PRECEDENTE

Cornelio Grandi, un bogătaş ruinat începe să povestească copilăria şi tinereţea copilului său adoptiv Nino Cardegna care era fiul unui fost fermier pe pământurile sale. El îl creşte şi-l învaţă cu multă sârguinţă. Nino ia şi lecţii de canto cu profesorul Ercole de Pretis, fiindcă se dovedeşte a fi un talent remarcabil. Intre timp întâlneşte pe tânăra contesă Mariana de Lyra şi se îndrăgosteşte de ea. Pentru a-i satisface dorinţa, de Pretis îl introduce în casa acesteia şi după o convorbire cu tatăl fetei, un fost militar prusian, începe să dea tinerei femei lecţii de limba italiană.

AMESTECUL lui Ahasverus Beroni

prelucrare de ALEXANDRU ŞTEFANESCU

Mariana von Lyra, după cum spuneam, era de vârsta lui Nino, dar părea mult mai tânără. V'am spus cum arăta, aşa că nu trebue să vă miraţi că o socoteam statuie. Era tot atât de rece ca o statuie, şi cu greu aş putea-o numi frumoasă. Dar nu sunt sculptor şi nici nu cunosc ceva despre această artă, cu toate că la urma urmei îmi pot da seama dacă o operă plastică e bună sau rea.

Dar pentru a nu-i aduce vreun prejudiciu, nu voiu mai spune nimic în această privinţă.

Contesa era o străină, cu toatecă era născută sub cerul Italiei. Streinii aceştia au tot felul de talente, dar au atât de puţină pricepere să se folosească de ele, încât nu realizează nimic. Le place să înveţe o mulţime de lucruri, cu toatecă ştiu prea bine că nu le vor folosi la nimica. Aşa încât Contesa se mulţumea să i se citească literatura italiană fără a avea vreo pretenţie la alte explicaţii. Nino era mulţumit că nu i se cereau prea multe date şi citea, cuminte, traducând doar pe-alocuri cuvinte sau fraze pe care ea nu le pricepea. Timpul trecea, fără ca Nino să-şi dea seama, şi când i-a cerut să termine un capitol care trecea peste oră, doar spre a nu o lăsa în suspensie, a exclamat: „Timpul meu este al Dumneavoastră, Domnişoară", continuând fără oboseală plicticoasa meserie de lector. Dar iată că şi acest pasagiu se termină şi Nino fu nevoit să plece fără ca o clipă măcar intimitatea dintre ei, pe care o dorea atât, să fi devenit o realitate.

Zile după zile a predat astfel de sarbede lecţii şi nu înţeleg cum putea juca atât de bine comedia de-a fi profesor. O romană l-ar fi descoperit imediat. Dar streinii sunt diferiţi. Dacă sunt mulţumiţi, îţi plătesc munca şi nu te mai întreabă nimic.

Intr'o zi, Nino spunea că era prin Noembrie, Contesa l-a întrerupt întrebându-l despre Pantheon.

— Da, răspunse el, profesorul Grandi spune că ar fi fost clădit pentru băi publice. Dar desigur noi toţi credem că a fost un templu.

— Ai fost vreodată acolo noaptea?

— Nu, ce să caut noaptea?

— Eu mă voiu duce diseară!

— A, o să aveţi lumină de torţe, cum se obicinueşte la Coloseum.

— Nu! Ce, în Italia nu este lună?

— Lună este, dar deschizătura Rotondei (acesta e numele roman al Pantheonului) e atât de mică, încât va fi foarte întuneric.

— Totuşi mă voiu duce.

— Vei avea mai multă lună, dacă stai în Piazza.

— Voi, italienii nu aveţi sensul frumosului, al misteriosului vreau să spun.

— Poate, răspunse Nino umil. Dar dacă doriţi să mergeţi, vă voiu uşura eu vizitarea. Imi permiteţi?

— Desigur. Iţi mulţumesc foarte mult. Dar hai să continuăm lecţia.

Nino a aşteptat cu nerăbdare noaptea aceea pe care şi-o închipuia minunată. S'a îmbrăcat pentru această ocazie cu un palton de-al meu, foarte călduros, spre a putea suporta frigul nopţii, în compania grupului Contesei De Lyra. Luau parte Contele, Contesa, un aristocrat austriac, şi o rusoaică, Sonia Petrowna Mihailovici, care sdrobise atâtea inimi. Nino i-a condus în paraclis, prin spatele Pantheonului. In mica deschizătură de care vorbise Nino, pătrundea o slabă fâşie de lună. Mariana stătea în picioare, lângă dom, privind în gol, aşteptând parcă să coboare îngerii. Şi cum privea astfel, razele lunii o acopereau cu o mantie aurie, iar faţa ei era foarte albă şi pură. Fiecare şuviţă de păr părea ca un nisip strălucitor. Deodată tăcerea a început să vibreze şi o voce a răsunat în depărtare, molatec: Spirito gentili dei sogni mei.

A, signorina Mariana, astăzi cunoşti această voce, dar atuncia n'ai cunoscut-o. Şi inima ta a încetat de-a mai bate, când prima dată l-ai auzit pe acel om cântând! Ce minunat ţi s'a părut, dumneata fiind în lumina lunii, iar el în întuneric.

Astfel Mariana l-a auzit pe Nino cântând pentru prima oară. Când ei s'a apropiat din nou de grup, ea l-a întrebat cine cântase.

— O cunoştinţă de-a mea.

A fost un murmur de admiraţie în grup, pentru cunoştinţa aceasta imaginară a lui Nino.

— Trebue să ni-l prezinţi, a strigat Sonia Petrowna.

— A plecat imediat după ce-a cântat, răspunse Nino.

— Curios, observă De Lyra, n'am auzit pe nimeni ieşind.

— Stătea lângă uşa paraclisului şi a ieşit imediat.

— Se poate.

— Imi pare rău, reluă Nino, fiindcă domnişoara Contesă afirma că noi italienii nu avem sensul frumosului.

— Retractez totul, spuse Mariana.

— Şi ce mister, adăugă Sonia, să plece fără să se arate, încât mi s'a părut o adiere de vis. Apoi către Nino: Dă-mi braţul dumitale, profesore Cardegna. Şi-apoi, pornind către ieşire: dumneata dai lecţii domnişoarei von Lyra?

— Da, despre literatura italiană!

— Dacă te-aş ruga să pierzi o oră-două şi cu mine?

— Doamnă... să vedeţi... se bâlbâi Nino, neştiind cum s'o scoată la capăt cu meseria asta la care nu se prea pricepea.

— Ba da, ba da, o să-mi faci plăcerea asta, spuse ea strângându-i mâna.

— Dacă aceasta Vă este dorinţa, Doamnă, spuse el cu jumătate glas.

— Atunci, te-aştept mâine.

— Voiu trece pela 12½.

După aceste cuvinte s'au despărţit. Nino era mulţumit de-a fi scăpat de prea marea intimitate între el şi Sonia, care-l neliniştea.

Ziua următoare, Mariana nu i-a vorbit decât despre cântăreţul necunoscut, în timp ce Nino roşea necontenit. A fost fericit, pentru prima oară, să scape de această lecţie. După aceea s'a îndreptat spre casa Soniei, unde desigur că era aşteptat, fiindcă servitoarea după ce i-a aflat numele, l-a introdus imediat. Noua lui elevă, se afla în buduar în faţa unui piano. Nu era prea multă lumină şi prin cameră erau fotolii, canapele, perne, într'un stil oriental, încărcat, erau covoare moi, tot felul de vase, porcelanuri, cărţi aruncate, tablouri multe.

— Ah, profesore! Ai venit la timp. Tocmai încerc să cânt un cântec şi nu pot pronunţa cuvintele italieneşti.

— Vedeţi, Doamnă, în această materie nu prea sunt priceput. N'am luat lecţii la conservator, răspunse Nino de teamă să nu-şi desvăluie talentele muzicale.

— Nu-ţi cer decât să repeţi cuvintele după muzica mea.

Dar a pronunţa după muzică, este aproape a cânta, şi încetul cu încetul Nino a început să fredoneze.

— Te-am prins, exclamă Sonia bătând din palme, te-am prins!

— Ce vreţi să spuneţi?

— Dumneata eşti tenorul dela Pantheon. Asta-i tot. O ştiam... Dar cred că nu eşti supărat? întrebă ea cu un glas mai alintat, în timp ce Nino o privea cu nişte ochi înspăimântaţi.

CAPITOLUL IV

Nino a rămas înspăimântat, fiindcă descoperirea lui însemna pierderea fiinţei celei mai dragi. Nici lecţii cu Mariana, nici plimbări noaptea la Pantheon, nici pace, nici nimic...

— Vai doamnă, găsi el totuşi cuvenit să spună, sunt sigur că nu credeţi acest lucru.

— Dece nu, domnule Cardegna?, a întrebat baroana, privindu-l pe sub gene. Nu mi-ai spus unde locueşti, nu ştiu toţi vecinii că nu eşti altul decât Giovanni Cardegna, mai pe scurt Nino, care trebue să-şi facă debutul pe scenă după anul nou?

— Dumnezeul meu! strigă Nino din ce în ce mai confuz.

— Parcă ai fi Napoleon la Waterloo, când stai aşa, spuse ea râzând.

— Doamnă, începu el cu o voce tremurătoare, nu sunt prea bogat şi dau lecţii ca să trăiesc.

— A. încep să înţeleg, răspunse baroana. In realitate se'ndoia, fiind sigură că un italian nu s'ar fi descoperit atât de uşor, din orgoliu.

— Nu vă închipuiţi că tatăl Marianei nu şi-ar lăsa fata pe seama cunoştinţelor mele dacă ar şti că sunt doar un cântăreţ?

— Nu! Nu cred. Dar poate alţii da!

— De Lyra nu.... Nino şi-a muşcat limba înţelegând că se poate trăda.

— Nici Mariana, adăugă ea râzând.

— Doamnă îmi permiteţi să observ că am venit aici pentru a vă preda cunoştinţe de limba italiană, nu pentru a fi eu examinat. Dacă nu vă sunt de folos, îmi daţi voe să mă retrag!

— Stai aici şi fii cuminte, spuse ea fără să ridice vocea, dar foarte autoritar. Vino lângă mine.

Nino s'a supus în tăcere.

— Dacă ai fi plecat, primul meu drum ar fi fost la De Lira, căruia i-aş fi explicat cine eşti. Şi nu cred că ar fi fost mulţumit să afle că scopul dumitale nu este s'o înveţi ceva pe Hedwigia, cât acela că doreşti s'o vezi...

— Ar fi fost o josnică trădare...

— Nu-i natural să aflu amănunte despre persoana profesorului meu, înainte de a începe lecţiile? întrebă baroana.

— Poate nu-i natural să le fi aflat atât de grabnic.

— Timpul a fost şi el scurt de când am fixat aceste ore.

— Bine, doamnă. In cazul acesta vă rog să hotărîţi ce aveţi de gând să faceţi cu mine.

— Aşa îmi placi. Eşti mult mai rezonabil. Vezi, te tratez ca pe un artist, nu ca pe un simplu profesor.

— Dar nu sunt încă un artist, se simţi Nino dator să protesteze.

— Vei fi; ai o voce minunată. Insă eşti tânăr. Apoi privindu-l surâzător, poate ironic, întrebă: ce vârstă ai signor Nino?

— Am împlinit douăzeci.

— Vezi, eu am treizeci împliniţi, spuse ea mai încet, aproape râzând.

— Şi ce importanţă are aceasta pentru mine... La urma urmei, aş dori şi eu să am treizeci, adăugă el.

— Mai bine să nu-i ai, spuse ea. Şi acum, ascultă. Nu te speria că stăm atât de vorbă. Un profesor nu şi poate permite luxul să piardă o dimineaţă stând de vorbă cu o femeie într'un salon. Un artist, da! Insă acest artist este cu totul în mâinile mele. Asta trebue s'o înţelegi! Mai ales, când eşti atât de îndrăgostit de Mariana.

— „Doamnă", strigă Nino, „asta întrece orice... Bună ziua".

— „Bine! Mă voiu duce la De Lira şi îi voiu spune cine eşti".

— „Ah! Te-ai oprit? Şezi! Vezi ce uşor te trădezi. Dacă n'aş ţine la tine, ar fi mult mai rău".

— „Dumneavoastră.... dumneavoastră? să ţineţi la mine? Dar nu ne-am văzut până ieri... Şi sunteţi străină.... Pe de-asupra şi aristocrată".

— „Ce copil eşti! Dar domnişoara Mariana e oare italiancă? Şi dacă nu mă 'nşel, e şi contesă!"

— „Pentru un capriciu, vă bateţi joc de mine. La urma urmei ce vreţi?"

— „N'ai noroc să mă pricepi" răspunse Sonia. „Crezi că aş vrea să te lovesc? Pe dumneata, sau numai vocea dumitale?"

— „Nu pot să ştiu nimic!

— „Ştii prea bine că n'aş face-o! Tot ce vreau, este să te am cât mai des lângă mine şi să-mi cânţi. Nu-i aşa că ai să vii, micul meu tenor?"

— „Imi ceri să cânt într'o colivie!" protestă Nino. Totuşi ştia prea bine că nu se mai poate opune.

— „Dacă vei veni să-mi cânţi, dar numai mie, desigur, fiindcă nu vreau să-ţi compromiţi debutul — vom fi foarte buni prieteni. Ţi se pare atât de greu să mă distrezi puţin în singurătatea mea?

— „Nu-i niciodată prea greu pentru mine să cânt" răspunse Nino, supus.

— „In cazul acesta nu mai este nevoe să ne înţelegem asupra onorarului pentru lecţii de limba italiană".

Se spune că femeile încep uneori să iubească numai o voce: Vox et praeterea nihil... după cum spune poetul.

Eu nu ştiu ce s'a întâmplat atunci în sufletul Soniei, dar mi s'a părut foarte ciudată solicitudinea ce-a acordat-o pasiunii lui Nino. Afară numai dacă nu ar fi avut o vie simpatie pentru el....

Pentru moment însă îl avea pe Nino în mână, şi el nu putea scăpa. Era nevoit să se ducă deseori la ea acasă, şi nu odată se vedea chemat, când se aştepta mai puţin.

Intre timp lecţiile cu blonda lui nordică, decurgeau fără întrerupere, dar şi fără a-i aduce lui Nino vre-o schimbare în rolul umil şi banal de profesor. Erau zile când Mariana refuza să înveţe ceva, cerându-i lui Nino relaţiuni asupra felului său de a cânta. Cu greu putea să se stăpânească spre a nu-i desvălui realitatea. A observat însă plăcerea cu care Mariana căuta să afle amănunte şi cum roşea de câte ori se amintea noaptea petrecută la Pantheon.

El nu însemna nimic pentru ea, dar cântăreţul minunat o preocupa continuu. Roşeaţa care îi cuprindea obrajii părea o prevestire a trandafirilor primăvăratici pentru iubitul ei.

Intr'o noapte, în timp ce Nino se întorcea acasă, împreună cu De Pretis, trecând pe lângă Palazzo Carmandola, Nino a văzut o lumină la fereastra dormitorului Marianei. La ora aceea târzie trebue să fi fost singură. S'au oprit.

— Ce s'a întâmplat? l-a întrebat De Pretis.

In loc de răspuns Nino, lipit de un zid a început să intoneze acea melodie pe care totdeauna o închina frumoasei contese. Inainte de-a fi terminat primele versuri, fereastra s'a deschis şi contesa se arătă, umbra ei proectandu-se pe lumina din odaie. El a continuat câteva note şi-apoi a încetat brusc.

A doua zi, la lecţie, tânăra fată îi spuse: vărul dumitale a trecut pe strada mea cântând, azi-noapte.

— Intr'adevăr. Dar cum l-ai recunoscut?

— Nu sunt două asemenea voci în Italia!

Voiu vorbi cu maestrul său, să-i interzică de-a cânta noaptea. Işi va strica vocea.

— Cine este maestrul său?

— Nu-mi amintesc prea bine acum, răspunse Nino, nevrând să-l încurce pe De Pretis. In orice caz, îl veţi putea auzi, oricât de des, peste o lună, fiindcă îşi va face debutul.

— Atât de curând! — strigă ea. Cel puţin îmi poţi spune numele lui.

—Oh, numele lui... Numele lui este... Cardegna, ca şi al meu. Este doar vărul meu, o ştiţi.

Şi-au continuat lecţiile.

Intre timp, Nino era nevoit să se ducă deseori în buduarul Soniei unde se supunea dorinţei acestea de a-i cânta tot soiul de melodii populare.

Intr'una din zile, ea stătea în spatele lui, privind notele pe care le descifra. Părul lui, cârlionţat şi moale, era atât de plăcut, încât aproape involuntar i-a trecut mâna prin el.

— E atât de buclat, spuse ea şi deja îşi luase mâna de pe capul lui. Nino însă devenise palid şi tremura tot.

— Vă rog să mă scuzaţi, doamnă, dacă vă amintesc că nu ne mai înţelegem acuma. Eu iubesc pe altcineva.

— Fericită contesă, răspunse, aproape ironic, baroana.

— Nu vă priveşte, Doamnă, să ştiţi pe cine iubesc, iar dacă aţi aflat-o, n'aveţi nevoe să vorbiţi despre asta. Intre timp ea devenise mai gravă. Trebue să ştiţi că sunt în puterea dumnoavoastră, atâta vreme cât îmi convine să mă supun, urmă Nino.

— Ce vrei să spui prin aceasta, întrebă Sonia cu oarecare violenţă.

— Vreau numai să spun că s'ar putea ca odată, şi poate foarte curând, nu voiu mai dori să dau lecţii Contesei.

— Suntem nebuni dacă ne certăm pentru nimica.

Şi astfel a încetat această discuţie, care părea să devină violentă. Poate că este de mirare, cum Sonia s'a stăpânit atât de bine, când dragostea ei pentru Nino era evidentă.

CAPITOLUL V

Nu voiu uita niciodată ziua primei reprezentaţii a lui Nino. Eu m'am suit pe scenă înainte de ridicarea cortinei, spre a privi prin deschizătura perdelei, ce fel de lume era în sală. Era o cortină veche, care avea o mică ruptură pe partea dreaptă. De Pretis spunea că a fost făcută de un tenor străin, într'un antract, cu câţiva ani în urmă. Iacovacci, impresarul, a încercat să-l amendeze, pe tenor pentru a repara perdeaua, dar n'a căpătat niciun ban. In schimb, ruptura fiind într'o margine, prin ea se poate zări mult mai bine lumea din lojile de pe acea parte. Deaceea, aproape toţi o întrebuinţează astăzi. De Lyra avea o loje imediat lângă scenă. Cu el se găseau, după spusele lui Nino, toţi cei cari luaseră parte la plimbarea dela Pantheon.

Când sala a fost aproape plină, reprezentaţia a început. Nino nu era departe de adevăr, când credea că barba şi mustăţile ce purta în primele două acte l-ar fi făcut de nerecunoscut. Trebue să vă spun acuma că se juca „La Favorita". Poate Mariana să fi fost mirată de asemănarea dintre cântăreţ şi profesorul ei, dar care nu-i spusese chiar el că se aseamănă mult? Era ridicol să-şi fi putut închipui că pe scenă se află altul decât Giovanni Cardegna, vărul lui Nino.

In timpce reprezentaţia înainta, devenea evident faptul că Nino începea să obţină succes. Apoi, în actul al doilea, publicul începu să-l ovaţioneze, iar ovaţiunile la sfârşitul actului deveniră delirante. Femeile şi-au trimis servitoarele, în grabă, să cumpere flori de oriunde ar fi găsit, astfel încât Nino s'a întors la sfârşitul celui de al doilea act, cu braţele încărcate de buchete. Ochii lui străluceau ca şi cărbunii în bucătăria Mariucciei, dar era palid, şi aproape înspăimântat.

Apoi a început actul al treilea. Nino a intrat pe scenă îmbrăcat în călugăr şi a început să umble încet: spirite getili dei sogni mei. Vocea îi porni ca un murmur, şi crescu apoi strălucind ca un cântec de înger, fermecând sala întreagă. Atât de patetic, atât de sdrobitor, încărcat de moarte şi dragoste, de parcă toată durerea Romei îşi aflase tâlmăcitor în glasul său. Şi ce, era doar un călugăr, murind de iubire... Doamne, Dumnezeule, poate sunt mulţi de-aceştia!...

Mulţimea din sală stătea înmărmurită şi nu a scos nici un sunet până la ultima notă. Când a terminat, a fost încă o clipă de tăcere şi de reculegere, iar apoi sala a isbucnit în aplauze, în urlete.

Singur pe scenă, Nino se uita doar la Mariana. Mi se pare că numai ea din toată această mulţime n'a scos nici un sunet şi nici n'a aplaudat. Privea înainte, la Nino, cu ochii neînţelegători, în timp ce inima ei bătea mai tare ca oricând, încercând să lămurească misterul. Pricepea prea bine acuma, că umilul profesor Cardegna care părea sortit să tălmăcească dealungul unei vieţi întregi pe Dante şi pe Leopardi, unor elevi nepricepuţi, era acest tânăr care putea cuceri prin glasul lui, lumea întreagă. Mai mult decât atâta, era cântăreţul visurilor sale, care dela plimbarea la Pantheon, îi rămăsese întipărit în minte.

Nino primind aplauzele, părea să-i spună: pentru dumneata am făcut aceasta!

O femee ar trebui să fie mai mult decât de marmură pentru a nu fi tulburată de o astfel de cucerire.

Mai mult nu vă pot spune asupra debutului lui Nino. A fost unul din acele succese fenomenale, cari rareori se întâlnesc în viaţa unui om.

A doua zi, când maestrul de Pretis s'a prezentat pentru lecţia de canto la Palazzo Carmandola, valetul l-a întâmpinat spunând:

Bună ziua, domnule De Pretis. Stăpânul meu doreşte să vă vorbească înainte de a merge la domnişoara.

Maestrul s'a simţit oarecum prost, urmând servitorul în cabinetul lui De Lyra. După toate probabilităţile, avea să urmeze o scenă nu prea plăcută.

De Lyra era răsturnat într'un mare fotoliu, înconjurat de un nor de fum, cetind o cronică militară prusiană. Pe-o masă lângă el, era aşezat un baston, contrastând cu săbiile cavalereşti prinse în panopliile de pe pereţi.

— Domnule De Pretis, începu contele cu un ton măsurat şi grav, dumneata eşti un om de onoare?

— După câte cred, da, răspunse maestrul modest, şi precum au toţi creştinii, am şi eu un suflet.

— Despre suflet vei vorbi când vei avea răgaz. Acum n'avem timp!

— Cum doriţi!

— Am fost eri seară la teatru. Profesorul pe care l-ai recomandat fiicei mele este aceeaş persoană cu noul tenor. Dumneata eşti muzicant şi desigur că ştii despre acest lucru.

— Este adevărat, răspunse De Pretis.

— Ştiu că este adevărat. De aceea ţi-am şi cerut explicaţii.

— Este adevărat, repetă De Pretis, dar acest tânăr băiat care era foarte sărac, trebuia să-şi câştige existenţa prin acest mijloc. Deaceea vi l-am recomandat. Cred că a corespuns cerinţelor.

— Am aplaudat cu plăcere acest tânăr talent, răspunse contele aspru, dar nu mai cred cu putinţă să plătesc cu cinci lire ora, primului tenor al operei, pentru lecţii de literatură.

— Totuşi vă rog să mă iertaţi dacă v'am supărat, încercând să sprijin acest talent.

— Domnule De Pretis, am avut grije să mă conving eu însumi de cunoştinţele sale. Dacă era un ignorant, te-aş fi aruncat pe fereastra pe care o vezi, de îndată ce-am descoperit că nu este decât un cântăreţ. Astea fiind zise, rămân convins de onorabilitatea dumitale, şi-ţi spun ziua bună. Domnişoara Mariana te aşteaptă, ca de obicei.

(Continuare în n-rul viitor).

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL LI Nr. 13
SAMBATA 28 Martie 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Tragicul în Tristan şi Isolda

de VLADIMIR DOGARU

Răsărită din vechiul pământ celtic, Tristan şi Isolda trece şi până azi drept cea mai frumoasă poemă de dragoste din lume. Timp de opt sute de ani, imaginaţia poporană n'a creat altceva mai înduioşător şi inimile amanţilor n'au cunoscut ceva mai curativ. Povestea lui Tristan şi Isolda e povestea amorului nefericit, a amorului ce veşnic se vrea realizat şi veşnic e lipsit de noroc. Deaceea, povestea lor e povestea dragostei adevărate, povestea durerii şi a sperării, povestea destinului însuş.

Incomparabilul frumuseţii din Tristan şi Isolda provine din tragicul ce stă la baza lui. Brodată pe fond vesel, poema şi-ar fi pierdut din farmec, sau poate nici n'ar fi reuşit să mai fie. Durerea e prin natura ei mai profundă şi spiritele mari preţuesc instinctiv lucrul acesta. Dealtfel, în majoritatea lor, producţiunile poporane sunt triste. Chiar şi când trebue să exprime veselie, ele sunt tot triste. Pentru popor, tristeţea e apa tămăduitoare, care potoleşte focul inimii. In muzică ori în scris, în piatră ori în pictură, ea e întrebuinţată în forme multiple, fără însă să-şi piardă din fondul său de duioşie. Chateaubriand compară pe drept cuvânt inima umană cu o vioară incompletă, din care ies accente de veselie pe tonuri de tristeţe.

Tristan şi Isolda, chiar dacă înnumără şi părţi de veselie, este în întregime clădită pe tristeţe. Alte opere nu întrunesc atât de bine acest caracter. Poate numai **Atala** şi **René,** cele două povestiri ale lui Chateaubriand, ori **Lohengrin** a lui Wagner să-i semene. Câte-şitrele însă sunt de origină cultă şi ca atare au mai puţin farmec. Autorul din popor are totdeauna mai multă vrajă. Ea îi vine din adâncuri ancestrale şi printr'o putere inepuisabilă ne freamătă fără de sfârşit. Tristan şi Isolda, deşi prelucrată de modernul Bédier, îşi păstrează caracterul ei primitiv. Misterul celtic, frumuseţea mitică a episoadelor, neprevăzutul situaţiilor şi mai ales fiorul dureros al fatalismului ce ofileşte sufletele, toate au rămas intacte. Dincolo de paginile cărţii, în dosul înceţoşat al povestirii, tremură melancolic zările nu ştiu cărei ţări, unde Isolda cea blondă şi Tristan cel frumos se iubesc şi plâng, fugând din palat în palat, din pădure în pădure, mereu însetaţi unul după altul şi mereu loviţi de soartă...

Tragicul din Tristan şi Isolda nu provine propriu zis din neîmplinirea amorului. Cauzele lui întrec cu mult pe cele ale dragostei obişnuite. De fapt, amorul dintre Tristan şi Isolda se împlineşte şi această împlinire — în felul cum are loc — e izvorul de căpetenie al nefericirii celor doi. Regretul nu e provenit însă de stingerea iubirii — care devine din ce în ce mai mare — ci din prezenţa păcatului, înfrăţit cu loviturile fatalităţii. Tristan şi Isolda simt permanent colţii remuşcării. Ei ştiu că au greşit. Isolda e soţia regelui Marc şi Marc e unchiul lui Tristan. Insă Isolda a fost hărăzită soţie lui Tristan. Iată marea şi neînlăturabila încurcătură. Când Tristan pleacă în căutarea Frumoasei cu păr de aur, el nu ştie că o va iubi. Pentru cucerirea ei, viteazul cavaler ucide balaurul dela marginea cetăţii, şi regele Irlandei, drept răsplată, îi oferă ca soţie pe însăşi fiica sa, Isolda cea blondă. Dar Tristan ştie bine pentru ce a venit: Isolda va fi regina regelui Marc şi el nu trebue să împiedice realizarea acestui plan. Deaceea, pleacă spre Loonnois. Pe drum, ei gustă din greşală din ulciorul cu vin fermecat, menit să fie început de Marc şi Isolda în noaptea nunţii. Din clipa aceea, se iubesc. Totuşi nunta are loc, fără ca prin aceasta dragostea dintre cei doi să înceteze. Tristan răpeşte ceeace se cuvine regelui. Dar oare Isolda se cuvine într'adevăr regelui? Amândoi ştiu bine că nu, însă...

Faţă de orânduielile lumeşti ale societăţii, Tristan şi Isolda greşesc, întrucât iubirea lor nu poate fi aprobată de morala comună. Oamenii uită prea ades că sentimentele înalte nu pot fi zăgăzuite de şubrezenia unor legi, pe care le calcă ei înşişi, dar pe care le vor infailibile. Societatea şi-a ascuns totdeauna păcatele, răzbunându-se crunt pe cei sinceri. Tristan şi Isolda suferă şi ei de pe urma răutăţii societăţii. La început, par a nu ţine cont de glasul intrigilor. Mai târziu însă, când fug în pădurea dela Morois, Tristan şi Isolda iau ei înşişi în serios „călcarea legii". E aci una dintre cele mai profunde analize ale sufletului uman, sbuciumat în ce are el mai pur. Tristan îşi dă seama că, deşi, sufleteşte e a lui, Isolda aparţine totuşi altuia. „Nu este ea, îşi zice el, femeea regelui Marc?" Intrebarea îi sfâşie inima şi pentru lecuirea ei nu găseşte altceva mai nimerit decât s'o ducă înapoi pe Isolda... Grozavă hotărire! Ar vrea parcă să uite tot ce-a fost, să se şteargă greşala de-a fi iubit soţia altuia, să nu mai ştie că ea, frumoasa şi blonda Isolda, a aparţinut aceluia, căruia acum el vrea să i-o ducă înapoi. E cumplit de tragică această hotărîre. Mai ales gândul dela urmă, de a se vedea iremediabil stingherit de regele Marc, îl întunecă. Şi totuşi, o iubeşte pe Isolda. S'ar zice că cu cât destinul lor se arată a fi mai nefast, cu atât iubirea lor creşte. E o dragoste cu o ascensiune vertiginoasă, a cărui diagramă se învecinează cu cerul. Iubirea lui

(Urmare în pag. 2-a)

BOB BULGARU — Portret

Un memorealist deosebit

de CONSTANTIN-STELIAN

Cu mulţi ani în urmă, s'a discutat cu aprindere şi cu interes, într'un cunoscut periodic românesc, structura genurilor literare, pe temeiuri etnografice. Unul dintre preopinenţi spunea, atunci, cu destulă bogăţie de argumente — şi nu cu puţină dreptate — că, la toate popoarele, în al căror folclor există o epopee, vom găsi, drept corespondent, în literatura cultă, romanul cel mai realizat. De aici, şi deducţia oarecum pesimistă că noi, având cea mai frumoasă baladă populară, literatura română cultă nu va parveni niciodată să excelez prin roman; ea va excela însă, în special, prin nuvelă, lucru care s'a şi dovedit, dealtfel, încă dinaintea războiului de întregire. Afirmaţia nu ni se pare lipsită de semnificaţie şi cu atât mai puţin, lipsită de interes, dacă raportarea aceasta dintre genuri o extindem mai departe, stabilind comparaţii şi legături între basm şi memorealistică. Dacă, precum s'a spus, suntem un popor de poeţi — când ne referim la folclorul nostru literar — nu e mai puţin adevărat că suntem şi un popor de povestitori. Pentru toate literaturile, în genere, privit prin prisma creaţiei, Ion Creangă este unic; după cum unic este Panait Istrati, prin circulaţie universală.

Facem aceste aprecieri şi reflexiuni, fiindcă povestirea e soră bună cu memorealistica, pentrucă, acolo unde povestirea a excelat în folclor, acelaşi lucru s'a întâmplat foarte adesea şi cu memorealistica, în literatura cultă.

Din acest punct de vedere, o primă privire, fie ea chiar superficială, ne va duce la concluzii relevante pentru literatura românească.

Afirmarea iniţială a prozei noastre culte se face prin îmbinarea povestirii cu memorealistica. Nu sunt, oare, în cele mai multe cazuri, Scrisori-le lui Ion Ghica, în acelaş timp, schiţe, nuvele şi memorii? Şi, din acest din urmă aspect mergând înapoi, nu ajungem în chip destul de onorabil la prezenţa aceluiaşi gen, în Insemnarea călătoriei **lui Dinicu Golescu sau a lui I. Codru-Drăguşeanu?**

Dar memoralistica a evoluat mereu şi, în prezent, literatura românească înumără pene ca acelea ale unor Ion Petrovici sau Nichifor Crainic.

Ciclul: Amintirile unui băiat de familie, **Amintiri universitare,** Figuri dispărute **ale d-lui Ion Petrovici — pentru ca să amintim numai despre acestea, s'a bucurat de o atenţie deosebită.**

Din acelaşi punct de vedere, însă, cel din urmă a fost un nedreptăţit. Vom încerca o prezentare a memorealisticei d-lui Nichifor Crainic, atât spre a adeveri afirmaţia aceasta, cât şi pentru a completa reflexiile dela începutul acestui articol. Căci, mai presus de toate, memorealistica mentorului „Gândirii" ocupă, în literatura noastră, un loc cu totul aparte, pe cât de deosebit, pe atât de interesant.

Concretizate în cele două volume: Privelişti Fugare şi Icoanele vremii, **scrierile cu caracter memorealistic ale d-lui Nichifor Crainic cuprind în sine unele din cele mai frumoase pagini de descriere a meleagurilor româneşti, momente de o adâncire psihologică unică, portretizări plastice şi precise, toate abordând de înalt patiotism şi largi învăţăminte, fără a fi câtuşi de puţin didactice. Din acest punct de vedere, d. Nichifor Crainic merge pe linia trasată de cel mai autentic pedagog al poporului nostru, de Alexandru Vlahuţă, ducând mai departe şi perfecţionând un gen care la noi ar trebui să fie pe primul plan şi în cea mai mare cinste, acolo unde arta se îmbină cu binele, frumosul cu utilul.**

Toate acestea se relevă dela sine cititorului şi câteva citate, în acest sens, vor dovedi afirmaţiile noastre.

Amintim, de pildă, câteva fragmente din Privelişti Fugare. **Acolo unde un suflet indiferent n'a simţit decât prea puţin, unde un ochiu comun n'a putut reţine nimic sau, chiar, dacă un alt suflet ar fi vibrat sau un alt ochiu ar fi cuprins vreo semnificaţie, trăirea momentană, pentru ostaşul Nicihfor Crainic, care trăise toată bejenia din 1916—1918 pentru aceia care:**

Treptat se face cânt obida,
Iar îndoielile — temeiu,

pentru acela care participă mai departe la marele război de întregire a Neamului şi este părtaş şi martor ai biruinţii în Ardeal, evenimentul epocal al istoriei noastre naţionale capătă cea mai corectă şi mişcătoare interpretare: „...principiul în numele căruia se deschide acest drum de flori şi de lumină nu este cruzimea sălbatică ce sugrumă şi robeşte ci, dragostea care desface lanţuri milenare şi mântueşte din robie un popor de fraţi. Cuceritorii Regelui nostru şi cuceritorii lui sunt deopotrivă de biruitori, deopotrivă de părtaşi la gloria sărbătorească de acum..." (Un drum de triumf).

Ca o adeverire a acestui suflet colectiv de etnicitate, spectatorul ne mărturiseşte şi cadrul în care animaţia aceasta pulsează:

„Inserează. Gările care urmează împodobite de cetini verzi gălgâe de cântece şi de veselie. Poporul satelor, în straie de sărbătoare, se înşirue dealungul liniei de fier, aşteaptă. Convoiale de fete cântă imnurile din ţară, lăutarii repetă din arcuşuri marşurile vioaie. Se văd şi grupuri cari, în amurgul ce se lasă, par şi mai mohorîte la vestmânt, cu steaguri deosebite lângă steagurile noastre; sunt saşii cari cu gospodărească chibzuială s'au alipit cei dintâi puterii româneşti.

Până târziu în noapte, ecoul cântecelor şi uralelor se prelungeşte din vale în vale, din câmpie în câmpie, şi pământul reavăn din ierburi şi din lanuri sub paşii scumpi cari îl ating întâia oară".

Acelaşi lucru îl aflăm şi la Oradia Mare, Arad, Bistriţa, Alba Iulia, Blaj, Sibiu, etc.

Este una din cele mai pure filtrări ale realităţii prinse şi nemurite într'un instantaneu care, împotriva afirmaţiei autorului, din privelişte, fugară, pentru ochiu, rămâne simţământ veşnic, pentru suflet.

(Urmare în pag. 2-a)

Cu Soffici la bord

de ION FRUNZETTI

„De fiecare dată când iei în mână condeiul, te pregătesti să faci literatură, afară doar dacă-l iei ca să scrii iubitei sau prietenului, — de esti un om. Cartea ta, o ştii, ar trebui să fie scrisă în stilul scrisorilor acestora, dar toţi te vor acuza că nu respecţi arta. Arta trebue deci să fie, obligatoriu, niţeluş falsă — un artificiu, în fond — ca să placă celorlalţi. Fiindcă ceilalţi nu te iubesc. De te-ar iubi, ar înţelege subtilitatea ta, şi s'ar simţi jicniţi oridecâteori te-ar culege din saltul frazei bine aduse, sau din cuvântul ce sculptează şi colorează, altfel decât prin forţa internă a pasiunii transpusă în hieroglife".

Aşa îşi începe, într'un 1 de Ianuarie, „jurnalul de bord", Ardengo Soffici, *timonier al incertitudinilor vaste, al tuturor incertitudinilor, pe marea, însfârşit, a primului adevăr cert: cel sentimental.*

„Ateo per grazia di Dio", Ardengo Soffici cunoaste tragica neputinţă de a simţi înlăuntru-ţi vibraţia unui entuziasmat „da!", fără acompaniamentul unui veninos „nu".

Adevărul pe care-l afirmă cu sbucium, e tocmai din pricina tragicului conflict intern, mai adevărat: dublu adevărat. Ca viaţa însăşi, adevărul lui Soffici este dual: adevăr de drept, dacă-l citeşti literal, adevăr de fapt, dacă încerci să-l citeşti antagonist, ca pe un produs „da ronescio" al tendinţei pragmatice contrare.

Ardengo Soffici este un filosof al faptului particular. Ca şi istoricii, (pe care de altfel nu-i poate suferi — şi cine poate suferi, în fond, stufoasa declinare a faptului precis, trecut prin genul, numărul şi cazul specific fiecărui centru de perspectivă?), Ardengo Soffici nu vede pentruce Absolutul ar fi mai important decât, de pildă, „Moulin Rouge"!

„Limbajul cel mai adecuat pentru a trata despre Universal, este tăcerea", scrie el.

Fără maliţia niciunui silogism tendenţios, n'avem dece să nu vedem că, neacceptând să tacă, Ardengo Soffici ne dă o lecţie de modestie: tăcerea lui ar fi mărturisirea unui Absolut, pe care-ar însemna să-l trădeze tăcând. E de mirare dacă mirificul limbaj al lui Soffici, scăpărător necontenit de fulgerele unei autenticităţi interferate pe alocuri cu echilaventul ei din planul expresiei, reuşeşte să ne înlăture regretul de a nu-i putea înţelege tăcerea? Absolutul lui Soffici prea ar fi

(Urmare în pag. 3-a)

ION VLASIU — La secere

FIŞIER

Menandru spunea odinioară că şi umbra unui prieten este o mare mulţumire. Nu ştim dacă va fi avut dreptate sau nu. Dar cum despre prietenie s'au scris atâtea şi atâtea rânduri, nu putem să nu-i acordăm solicitudine. Nu e un elogiu al prieteniei, este însă rostul acestor fugare rânduri. Nici măcar nu vom urmări ce au spus alţii asupra prieteniei.

Gândul nostru este un elogiu al prietenului cel mai bun care există. Un elogiu al cărţii. Un elogiu foarte redus, pe cât de cald.

Am întâlnit zilele trecute un prieten pe care de mult nu-l mai văzusem. Şi nu era primul prieten pe care l-am întâlnit dupe ce de mult nu-l mai văzusem. Şi ne-am bucurat amândoi, foarte mult ne-am bucurat, reamintindu-ne câteceva din trecutul nostru. Dar nu era prima dată că mă bucuram întâlnindu-mă cu alţi prieteni, reamintindu-ne de trecutul petrecut odinioară împreună. Iar apoi, când s'a terminat desfăşurarea amintirilor am tăcut. Din nou, nu pentru prima oară. Ne-am simţit stingheriţi. Şi am priceput că trecutul e mort, că intimitatea a dispărut, că în zadar ne-am bucurat fiindcă între noi lungul răstimp al despărţirei aruncase o adâncă prăpastie.

Minunată este prietenia, şi totuşi, despărţirea rupe atât de hain din strălucirea ei. Crudă despărţire care iubeşte tot ce este înălţător în prietenie, până şi amintirile.

*

Trecând pe lângă bibliotecă am trântit un volum. A căzut jos şi foile i s'au deschis larg.

L'am deschis şi ochii au căzut asupra unor rânduri odată cunoscute, dar de mult uitate. Şi iată că ochii mei au început să urmărească cu plăcere frazele. M'am reîntâlnit cu un vechiu prieten, un sfătos prieten, care nu m'a plictisit cu durerile lui, ce pe mine nu m'ar fi privit. Mi-a depănat, dimpotrivă o povestire, a lui desigur, dar m'am simţit din nou confidentul cel mai iubit, confidentul care a fost atât de aproape de el, când a avut nevoia imperioasă să se destăinuiască.

Imperceptibil m'am confundat în lectura rândurilor, regăsind plăcerea fostei întâlniri şi odată cu reamintirea subiectului poate uitat, au luat fiinţă în jurul meu toate personagiile şi toate întâmplările cari m'au străjuit, atunci când prima dată am citit cartea. Un fragment din viaţa mea, cu părţile lui surâzătoare, cu lacrimile ce am vărsat, cu iluziile pierdute şi altele recâştigate.

Mi-am retrăit o parte a vieţii, şi ceasurile au trecut, fără ca un rând măcar să mai lovească ochii mei închişi. Cartea ţinută în mână mă ducea prieteneşte, pas cu pas, sinceră şi neobosită, printr'o lume de închipuiri şi basme, prin basmele şi închpuirile mele, am retrăit tot, clipă cu clipă, iar clipele mai agreabile de mai multe ori; am retrăit din viaţa mea, fără nici un gând de claustrare în timp; până când s'a întunecat afară, până când cartea mi-a reamintit că mai mult ea nu ştie.

Şi fiindcă am socotit zadarnic să-i povestesc ce a urmat, după ce m'am despărţit de ea, ridicând-o din nou în faţa ochilor, la lumina unei lămpi, din prima filă începând i-am ascultat destăinuirea.

DIMITRIE POPESCU

(Urmare în pag. 3-a)

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

TEATRUL MUNICIPAL: „HEIDELBERGUL DE ALTĂDATĂ“

Din întreaga operă a lui Wilhelm Meyer Forster, n'a rămas de-alungul anilor decât această înduioșător de naivă poveste a visătoarei Käthe care a îndrăznit să-și îndrepte privirile spre frumosul și neînțelesul prinț Karl Heinz

Și — pasă-mi-te — opera autorului german este, totuși, destul de vastă.

Unii ar putea să socotească aceasta ca un argument în critica ce i s'ar putea aduce lui Forster.

O singură piesă bună poate fi imediat socotită de oamenii prea acri ca o simplă întâmplare, un accident în opera literară a autorului iar nu ca pe un prea mare merit.

Insă, seninătatea cu care acest „de altă dată Heidelberg“ înfruntă deceniile și generațiile din ce în ce mai capricioase de spectatori, ne obligă să căutăm a găsi o explicație acestui misterios și etern succes al lui Forster.

Nu știm dacă studenții de astăzi se mai pot regăsi cu desăvârșire în eroii care trăesc în „Heidelbergul de altădată“. Sunt astăzi alte obiceiuri, ale maniere... Karl Heinz, Datlev, Käthe și seria întreagă de studenți cheflii și fără griji pot apărea puțin cam „prea din alt secol“ în ochii foarte preocupați și plini de importanță ai generației de azi.

Intâlnim atâta omenesc în cursul celor cinci acte ale lui Forster, încât naivitățile pe cari vremea le-a scos mai mult la iveală pot fi ușor trecute cu vederea.

Și de bună seamă, marele merit al lui Forster este acela că, deși ușor putea recurge pentru rezolvarea micei drame a celor doi eroi la un cuțit, la otravă sau la praful de pușcă (asemenea lui Max Halbe în piesa „Tinerețe“ scrisă cam în același timp cu Heidelbergul de altă dată), a preferat să lase lucrurilor o desfășurare normală și mult mai omenească.

Atât Karl Heinz, cât și duioasa Käthe vor continua să trăiască, păstrând în suflet icoana primei lor iubiri.

Heidelbergul, Heidelbergul în care amândoui pentru prima oară au iubit, li se va părea de-acum încolo schimbat. Nu va mai fi „Hidelbergul de altă dată“ pentrucă nu va mai fi Heidelbergul tinereței lor. Tot așa cum Heidelbergul care lor li s'a părut cel mai frumos, va fi lipsit de importanță pentru studenții din generațiile mai vechi.

Frumusețea reese tocmai din simplitatea și banalitatea celor ssuținute de autor. Și nu-i așa, domnule cetitor, că și dumitale, dacă ai avea curiozitatea să vizitezi facultatea în care ți-ai petrecut anii de studenție, ea ți se va părea mult mai lipsită de farmec, decât atunci, pe vremuri?

In Heidelbergul de altă dată nu se petrec mari tragedii. Sunt mai de grabă, mici drame, mai mult închipuite de eroi, decât reale.

Se moare și în Heidelberg, dar se moare de moarte bună sau de bătrânețe (și, în fond, bătrânul profesor Juttner e fericit că poate muri în Heidelbergul pe care întotdeauna l-a iubit).

„Heidelbergul de altă dată“, așa cum e, trebuește iubit pentru farmecul bătrânesc pe care-l emană.

Și poate, tocmai de aceea nu ne împăcăm cu ideea domnului Vasile Enescu de a prezenta „Heidelbergul de altă dată“ în costume moderne. O fi, poate, un motiv de economie. Credeam însă că bogata garderobă a Teatrului Național stă, la nevoe, la dispoziția Teatrului Municipal.

Greaua sarcină de a-l interpreta pe Karl Heinz i-a revenit d-lui Titu Vedea, actor tânăr, de reale posibilități. Ne surprinde ostilitatea cu care a fost primită de unii critici interpretarea d-lui Vedea. Chiar dacă a avut în primul act de luptat cu tracul inerent oricărui actor tânăr, distribuit într'un rol de căpetenie, actorul companiei Regina Maria a izbutit în celelalte acte să fie convingător și — exceptând o atitudine din când în când excesiv de rigidă — mai întotdeauna putinț.

Mai puțin reușită ni s'a părut d-na Mary Teodorescu, care, în rolul lui Käthe, chiar dacă a izbutit în actul II, — mult influențată de Marietta Deculescu — să fie agreabilă, n'a reușit în celelalte acte să impresioneze publicul, neredând mai deloc suferințele eromei lui Forster. Peste scena impresionantă a împachetărei cărților și șepcei lui Karl Heinz, dânsa a trecut cu o ușurință condamnabilă.

Nici fiziul, nici genul de joc, nu-l îndreptățea pe d. Macedonski să interpreteze rolul profesorului bonhomme Juttner. Dânsul a căutat să facă un tip dintr'un simplu om.

In schimb d. Maximilian și a plimbat cam multele kilograme în rolul scorțosului valet, Luz. Se poate ca d. Maximilian să fi dobândit pe vremuri mare succes. Astăzi am fi preferat alt interpret.

Sobru și demn ca întotdeauna a fost d. Storin în rolul ministrului Haug.

Din restul foarte numeroasei distribuții se cuvine să remarcăm aportul d-lui Cezar Theodoru — un foarte expresiv și pe gustul publicului Datlev — și Conable — un Kellerman nesărjat, foarte om pe lângă intențiile celorlalți interpreți de a juca, neapărat.

De asemenea d. Cost'escu a fost pe linia justă a rolului.

In concluzie am asistat la un „Heidelberg de altă dată“, prezentat cu multe scăderi. Ajunși acasă, după spectacol, am avut curiozitatea să recitim piesa lui Forster. Și am fost mai mulțumiți după lectură decât după ce asistaserăm la prezentarea ei.

TRAIAN LALESCU

AQUARELE

AMIAZA

Dup'amiaza, grasă și leneșă, stă parcă să caște toropită de zăpușeală.

Râul, ca un vis copilăros al dup'amiezei, râde gâdilat de soare.

Crângul, la adăpost, își rumegă umbra somnoros.

O veveriță, — smoc de scântei — scapără de la un copac la altul.

O presură subțiază tăcerea, torcând un tril ce lucește nevăzut în crâng.

Predeal, August 1927

AMURG

Un soare vânăt de boală se înnecă în hipermanganatul ce colcăe în zare. Nori roșii ca niște bucăți de vată luate de pe o rană, plutesc pe albia cu sineală a cerului.

De după zare se îveste noaptea. Pe iarbă, o trec sudorile de frică... Vântul piaptănă copacii și frunze năpârlesc smocuri-smocuri. Pistrui năpădesc obrazul nopții. Luna, cochetă, ca un uriaș puf de pudră, pudrează noaptea închegată în întinderi.

Predeal, August 1927

NOAPTE

Tăcerea, împâslită de beznă, se trezește în poala seninului de vară. O cucuvae scrijelește liniștea, dintr'un gâtlej dezacordat, storcând un scâncet umed de jale. Izvorul șoptește pădurii un basm plictisitor și vechi. Pădurea moțăe, doar din vreme în vreme, clipește din frunze, să n'adoarmă. Izvorul se alintă copilăros. Infrigurat de răcoreala nopții, se tolănește alene într'un luminiș și ațipește sub ocrotitoarea za de lună. Un nour, sus, se'nvălure spre a strânge în falduri cât mai multă lumină. Luna pecetluește cu argint topit uriașa lespede de pace, sub care zace freamătul vieții. Tăcerea stă de veghe.

Intr'un ochi de apă neclintită, un anevrism al unei vinișoare de pârâiaș, se oglindește, printre ramurile zbârlite, o stea. Un licurici tresaltă de bucurie privind-o. Se îngâmfă și exclamă: — „Ha, Ha!' tot eu strălucesc mai tare!“ Și într'adevăr nu minte! E doar și mai mare licuriciul!

București, Octombrie 1924

ZORI

O boare harnică, trezită dar nedesmeticită, se târâe șchiopătând prin lumina convalescentă și hâțână florile adormite; cocoșul înnecat în somn ca într'un lac lin, prinde a înnota voinicește, bătând somnul cu aripile, și iese deasupra, sus, liber. Își umflă pieptul și cu prima expirație, subit inspirat, trage un chiot răgușit. Cucucul se burzuluește la o curcă cochetă.

Soarele ridică indiscret storurile zării. Florile ar voi să mai doarmă, dar raze crude le înțeapă, le însângeră. Se simt ude de rouă. Tresar, se întind în silă, cască din toate petalele. Vântul, mirat de florile ce-și alintă în plină lumină goliciunea, le gâdilă voluptos. Și toți râd.

Paris, Octombrie 1928

MIRCEA E. BALABAN

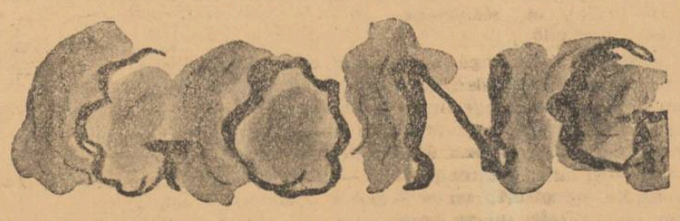

PENSIILE

actorilor particulari, au fost de curând asigurate printr'o legiuire specială.

Numai că în aplicarea acestei legi se vădesc unele lacune prin care sunt nedreptățiți tocmai cei mai vrednici să beneficieze de un drept câștigat prin nenumărate biruințe artistice și printr'o viață de muncă închinată numai teatrului. Poate că autorii legei, se gândesc ei înșiși la înlăturarea acestei lacune.

Precedentele nu lipsesc.

Nici scriitorii, nici artiștii plastici cu merite recunoscute, n'au fost siliți să cotizeze un anumit număr de ani dela promulgarea legei prin care li s'a atribuit pensii, pentruca să poată beneficia de prevederile ei.

Și dacă pentru actorii tineri, normele de cotizare sunt acceptabile și avantagiile ce pot dobândi la o anumită vârstă, sunt bine venite — pentru acei fruntași ai scenelor noastre, cari s'ar cuveni răsplătiți pentru o activitate rodnică în succese, dar mai puțin rodnică în bunuri materiale, pentru aceștia, legea pensiilor este — în forma ei actuală și ca să ne exprimăm în termeni juridici — nulă și neavenită.

Nu cunoaștem prea bine normele după care se conduce *„Casa Scriitorilor“* ca să agonisească fondurile necesare și să distribue apoi pensiile celor în drept. Dar știm că veniturile ce rezultă pentru stat din încasarea taxelor pe spectacole, sunt cu mult mai mari decât cele realizate din impozitele ce se aplică pe venitul scriitorilor sau al artiștilor plastici.

Și dacă actorii români sunt, ei cei dintâi, mândri și bucuroși să contribue cu cât mai mult la sporirea veniturilor statului, nu s'ar cuveni să fie, la rândul lor, scoși din situația subalternă în care sunt ținuți mereu față de ceilalți creatori de artă?

S. D.

In curând va apare

„CNEAZ PESTE FURTUNI“

versuri

de LEONIDA SECRETEANU

în colecția „Universul Literar“

Cronica muzicală

DIN REALIZARILE STAGIUNII LIRICE

In continuarea celor amintite în cronica trecută, trebue să citățm și reușări de calitatea celei obținute cu „Don Juan“ de Mozart, sub bagheta d-lui Alfred Alessandrescu și cu excepționala creație a d-lui Niculescu Basu, (Leporello) marele nostru cântăreț și interpret, „Aida“, cu conducerea muzicală a d-lui Jean Bobescu și contribuții artistice valoroase, printre care subliniem pe ale d-nelor Grozea, Maria Snejina și a d-lor Emil Marinescu, Ștefănescu-Goangă și Șerban Tassian.

Opera „Lucia“ de Lamermoor, a fost prilej pentru d-na Margareta Metaxa de valorificare a unor măestrite resurse de colorătură și de interpretare lirică, resurse pe care le-am dori mai des folosite în spectacolele „Operei Române“.

„Căsătoria secretă“ și-a regăsit succesul moral, dacă nu și pe acela de cassă. Până când o coincidență sigură nu va face din aceste două categorii de succes, una singură, una cumulativă, înțelegerea și gustul publicului nostru nu vor putea fi plivite cu o destulă încredere.

Coreografia a rămas, în genere, o rudă săracă a elementului liric, la Opera Română. Dacă nu exclusiv în noutăți, în montări și puneri în studiu reinoite, fie în reprezentații speciale, fie în cadrul operelor care comportă scene de balet, „Opera Română“ ar trebui să activeze mai viu.

O excepție a făcut reîmprospătarea adaptării scenice a „Invitației la vals“ a lui Weber, încredințată d-nei Penescu-Liciu-Genazzini, care a și dansat remarcabil unul din roluri.

Compoziția imaginată de d-na Genazzini s'a acordat cu grație și mlădioasă libertate de desăvârșare romantismului acestei părțiuni decorative, elegante, somptuoase, evocatoare.

In sfârșit, o recentă premieră, aceea a operei „Ariadna la Naxos“ de Richard Strauss, a adus adevărate compensații la parcimonia dictată de împrejurări, cu privire la lărgirea repertoriului.

Muzica acestei opere abundă în măestriri de mare clasă a materiei muzicale, a epresivității, caracterului și coloritului în cânt, a tehnicei propriu zise, vocale și instrumentale.

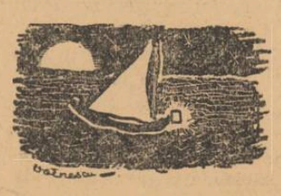

Capriciozitatea spirituală a prologului, plinătățile actului unic, dar atât de abundent în muzică, ce-i urmează, întreg complexul foarte exigent al partițiunii, au avut în d. Ionel Perlea un animator de mare înrâurire, un traducător de intuiție certă și temeinice mijloace dirijorale.

D-nele Grozea, Emilia Guțianu - Alessandrescu și Costescu Duca, în prima linie, d. Șerbănescu și, trebue accentuat, întreg ansamblul atât de bogat în personagii, în nuanțe, în sugestii, al acestei original concepute opere, ceeace este într'adevăr un succes deplin, au adus interpretări la înălțimea acestei muzici și a marilor calități ale dirijorului.

D. Constantin Pavel, ca întotdeauna temeinic colaborator al construirii și vitalizării unui spectacol, d. Feodorov, cu sugestivu-i talent, s'au înscris de asemeni în fruntea aducătorilor de succes.

Orchestra „Radio“ s'a distins prin cizelata proporționare sonoră isbutită, prin muzicalitatea aleasă cu care a țesut minunata haină simfonică a întregei opere, relevându-se drept o formație deosebit de prețioasă genului.

ROMEO ALEXANDRESCU

Pe margini de program

RECITAL AL. DEMETRIAD

Să-ți lași gândul și simțurile să fugă, dupe firul curgător al muzicii... Să se sbuciume în vâltoarea pasiunii, să plutească liniștit deasupra adâncimilor, să alerge și să salte în torentul sclipitor și capricios al fantaziei... E ceeace se cere în muzică.

Orice vietate trebue să meargă conform naturii, pentru a trăi. Muzica trăește și ea — cere să fie tratată și ea conform naturii, pentru a fi sănătoasă și vie, nu schimonosită, torturată și ucisă cu lucruri împotriva firii.

Fără sforțări de imaginație să găsești sonoritatea potrivită, accentele, inflexiunile firești. Cei mai mulți caută... Și în muzică, ceeace se caută prea mult se află falsificat, schimbat, greșit.

E mult că d. Demetriad are toate mijloacele să cânte așa cum simte și cum crede. Dar că are intuiția limpede și echilibrul care se cere pentru a simți așa cum trebue... Bach să fie calmul vibrant de reculegere deasupra adâncului, Schumann o imensă dragoste de existență, Brahms tumult și fluturări de dorinți nelămurite... aceasta e tot.

RECITAL DE DANS ILSE MEUDTNER

— Trebue dansul să fie o explicație dramatică a muzicii, reprezentând prin gestul legat de ritm ceeace ar putea exprima gestul și poemul, adică drama? Adică să fie o variantă fără vorbe a dramei muzicale?

Sau trebue să fie o exprimare pur plastică a „sentimentului muzical“, unde nimic nu se poate traduce în vorbe?

Emoția pe care o resimți în fața acestor două stiluri poate singură să răspundă.

Ilse Meudtner prezintă amândouă aceste concepții, cu aceeaș subtilitate. Intâiu, trei dansuri — o simplă expresie plastică, legată mai curând de ritm decât de muzică. Plastică dinamică. Poate cea mai intensă artă (dacă ni se permite să spunem astfel) a fost realizată astfel. Apoi, trei parodii, trei interpretări „à la Goya“, după Turina, care trec spre dramatizare. Cu remarcabile paralelisme, unde o expresie a gestului echivalează cu o inflexiune a muzicii.

Haydn, Mozart și Beethoven au cunoscut interpretări „literare“. Seducătoare, prin spirit și prin calitățile excepționale de tehnică ale dansatoarei. Ca să fie interpretări pur literare — și nu numai cu intenții, ca parodiile și „Goya“ — a fost necesar să fie umoristice.

Dar de ce să nu se acorde dansului o individualitate ca artă? E destul că nu poate fi independent cu totul, că e o legătură între plastică și muzică. Dece să-l „literarizăm“, când poate fi numai ce este, în principiu: plastică dinamică. Esența dinamică a muzicii, de care depinde, pricinuește deosebirea dintre dans și sculptură. Valoarea reiese din mișcarea însăși și aspectele plastice în permanentă mișcare, iar nu din aspecte statice succesive, separate. Sculptura fixă, prinde devenirea într'un moment al ei, lăsând să se întrevadă mișcarea. Dansul trebue să fie mișcare, neîncetată devenire, în prezență.

DORIN SPERANȚIA

+ SCARLAT FOTINO

Cu moartea nemilos de timpurie a lui Scarlat Fotino, dispare o distinsă figură de artist. Artist în aplicarea ideilor pe tărîm tehnic ingineresc, artist prin temperament și năzuințî în toate feluritele domenii ale preocupărilor și activității sale, suflet deosebit de delicat, Scarlat Fotino a închinat și muzicii, căreia i-a păstrat întotdeauna un adevărat cult, ceasuri de înălțare spirituală și laboare realizatoare.

N'a făcut din muzică o profesiune, a fost totuși un veritabil muzician prin respectul și cucernicia cu care a slujit muzica, prin dotare și concepție.

Pianist, compozitor, unind logica și echilibrul de rațiune ale omului de știință cu generositatea de elan ale artistului, Scarlat Fotino, stăpân al unei frumoase culturi muzicale, a scris în compoziția românească pagini ce au putut reprezenta credincios privilegiata sa organizare intelectuală și dăruire muzicală.

De aceea inginerul și matematicianul Scarlat Fotino nu vor umbri niciodată pentru noi pe compozitorul Scarlat Fotino, al cărui nume se înscrie cu tot atât de deosebită cinste și printre acelea ale muzicii noastre, pe care prematura și dureroasa-i dispariție ce deplângem o păgubește simțitor.

R. AL.

TRAGICUL IN TRISTAN ȘI ISOLDA

(Urmare din pag. 1-a)

Tristan și Isolda e iubirea cea adevărată. Nu cunosc nimic din dragoste acei care nu întâlnesc în calea lor piedici irezolvabile. Amorul e ca lumina: pentru a străluci, are nevoe de obstacole, pe care trebue să le străpungă. ca razele întunericul. Se zice deobiceiu că fericirea iubirii constă în drumul pe care trebue să-l parcurgi până la ea. In cazul acesta, Tristan și Isolda sunt cei mai fericiți oameni pe care și i-a închipuit vreodată mintea umană: drumul iubirii lor nu are capăt. Implinirea de care am vorbit, e numai în aparență. Sau mai bine zis, ea se întâmplă numai pentru noi, cei cari asistăm la desfășurarea iubirii lor. Pentru ei însă nu. Ea așteaptă mereu ceva necunoscut, împlinirea visului lor, cu toate că știu bine că el nu se poate realiza. Zădărnicia împlinirii nu-i descurajează. Din contră, ea aprinde mai mult dragostea.

Mai este încă ceva în Tristan și Isolda. Conștiința că nu numai destinul le este cauza nefericirii lor, ci ei înșiși poartă o parte din vină. Această conștiință a auto-prăbușirii provine nu din faptul că Isolda și-ar fi călcat îndatoririle ei sacre de soție sau că Tristan ar fi pătat prin iubirea lui căminul regelui Marc (e și aceasta o cauză, e drept, care-i torturează fără putință de lecuire), ci că ei sunt vinovații principali, întrucât ei sunt aceia care s'au iubit și se iubesc. Or cât ar ști că au băut din greșală din ulciorul fermecat, ei nu se pot vedea altfel decât ca autori responsabili ai amorului ce-i înlănțuește tot mai puternic și tot mai nepermis. O revoltă contra lor înșiși îi cuprinde și pentru a scăpa de ea, apelează tacit unul la altul. Revolta lor se adresează însă numai celor de **atunci**, neîndrăsnind să întineze cu nimic pe cei de acum. E o tăiere în două a vieții lor, bizară și de necrezut, din care rezultă aurora unei noi trăiri. Tristan are nevoie de Isolda, pentru a uita vinovăția de a fi iubit-o. Amândoi se vor altfel, fără încurcăturile destinului. Insă își dau seama că nu mai e cu putință nimic și cad pradă unei triste, ce le umple sufletele de o ciudată neplăcere.

Prin prezența vinovăției proprii, Tristan și Isolda, deși ieșită dintr'un mediu altfel decât al lumii noastre, are ceva din dramele lui Ibsen, ori romanele lui Dostoievski. Firește, apropierea e cât se poate de îndepărtată, mai ales în ce privește Ibsen, la care, după cum se știe, răul social joacă un mare rol. Se găsesc însă în Tristan și Isolda multe motive ce amintesc pe Dostoievski de mai târziu. In deosebi, capitolul „nebunia lui Tristan“ are o asemănare frapantă cu tehnica analizei dostoievskiene. Acelaș fel de a chinui eroii cu păcatele trecutului (nebunul Tristan amintește Isoldei toate greșelile comise) și — mai ales — aceeași necruțare în pregătirea remușcărilor ulterioare. E desigur o asemănare întâmplătoare și nu una de filiații.

Cu toată splendoarea formei, cu tot farmecul episoadelor și cu tot suflul răscolitor al povestirii, frumusețea irezistibilă din Tristan și Isolda rezultă din tragismul iubirii. Atât de măreață e în nenorocirea ei această iubire, încât ea se transformă într'un fel de mistică isbăvitoare. Sfârșitul poemei confirmă caracterul tămăduitor al peripețiilor amoroase dintre Tristan și Isolda cu cuvinte ce vor să anunțe parcă întemeerea unei noi religii: „Seniori! trubadurii de anul trecut, Béroul și Thomas, Eilhart și Gottfried, au povestit această poveste numai pentru cei care se iubesc. Prin mine, ei vă salută. Salută deasemeni și pe cei nefericiți, cum și pe cei fericiți, pe cei triști, ca și pe cei veseli, — pe toți amanții. Ei vor găsi în această poveste consolare pentru orice durere de amor".

VLADIMIR DOGARU

Un memorealist deosebit

(Urmare din pag. I-a)

Căci ce clipă mai semnificativă și mai nemuritoare putea fi decât aceasta cu care un asemenea capitol se încheie prin simbolicul jurământ al primarului dela Jibău?

„Clipa venea parcă din mari adâncuri de vremi, când Tracii ridicau scuturile lucii în soare și eroii pecetluiau legământul cu picături de sânge.

Regele lăcrima și toată suita sa cu dânsul'.

Profetul din Cântecele Patriei își trăește visul acevea:

Voiu stropi de sânge boabe de lut înfiorate,
Svăcnește viața toată în voi, o, strop de sânge
Și veșnicia'ncepe în clipa care bate,
Cum cerul într'un picur de apă se răsfrânge.

Cel ce a fost printre ostași poetul emerit al războiului de întregire, cel care l-a trăit și a vibrat de măreția lui într'un chip atât de deosebit, acela era și firesc să închine cele mai frumoase monumente de simțire și de cuvânt Suveranilor, care ne-au condus la gloria finală.

Cel care este exegetul cel mai pătruns al monarhiei noastre găsește cele mai fericite imagini în prezentarea Regelui Ferdinand I, ca simbol al Unirii, în general, și, ca om de caracter și atitudine, în special. Dela plastica zugrăvire a portretului Marelui Rege, pornește și subtila interpretare a Monarhului, raportată la popor: ...„In peisagiile pictorilor, soarele nu apare niciodată dar lumina care învălue lucrurile și tremură scânteitoare peste priveleștî te face să simți căldura astrului, radiind peste această bucată de natură, să înțelegi puterea lui fecundă, de tată al vieții și să-i iubești înrâurirea fierbinte și binecuvântată.

Așa, ca văpaia soarelui nevăzut, dragostea Regelui nostru se împrăștie pe cele mai depărtate meleaguri, și rodnică, își amestecă nobila substanță cu viața umilă a supușilor lui".

Cum a văzut și cum a înțeles Nichifor Crainic pe Regina Maria, este un fapt pe care l-am relevat cu alt prilej, altundeva. [1])

Dar activitatea memorealistică a aceluia care ne-a cântat Darurile Pământului, făcându-ne să vibrăm în cuget și simțire de iubirea pentru Patrie, pentru aproape și pentru propriul nostru destin, nu se încheie aici. D. Nichifor Crainic a evocat în fraze pline de sugestii și înțeles unele figuri cu adevărat nedreptățite încă depe atunci (1919), nedreptățile unui George Coșbuc, Alexe Mateevici sau Aureliu Metromin. Alăturea de aceștia, locuri și oameni, datine și obiceiuri, care în anonimatul lor, laolaltă, formează tezaurul etnicului românesc pe lângă care mulți dintre noi au trecut și trec nepăsători.

Cum trece orbul, fără să tresară,
Pe lângă frumusețî surâzătoare.

cum ar fi spus P. Cerna.

Icoanele Vremii, ca și Priveliști Fugare, deși apărute cu două decenii în urmă, dovedesc din ce în ce mai mult intrinseca lor valoare prin faptul de a fi putut surprinde partea veșnică, concomitentă atâtor vremelnicii.

CONSTANTIN-STELIAN

1) Convorbiri literare, LXVIII, 9—12, Sept.-Dec. 1935.

Note italiene

SUL CONCETTO DI GIUSTIZIA

e titlul articolului de fond, semnat de Guido Calogero, *din săptămânalul italian „Meridiano di Roma" din 8 Martie a. c.*

Plecând dela distincţia făcută de Greci între „a constrânge" şi „a convinge", noţiuni care şi-au îmbogăţit sfera în timpurile moderne şi punând pe cea dintâi — „a constrânge" — la baza principiului de violenţă, de tiranie, iar pe a doua — „a convinge" — la baza principiului superior de non-violenţă, de libertate, autorul spune textual : — „Acesta e idealul suprem al oricărei organizaţii sociale, al oricărui instrument juridic : acela în care dreptatea trebue să servească libertatea, pentrucă libertatea are puterea să mărească dreptatea, şi în care libertatea trebue să servească dreptatea, pentrucă dreptatea poate să sporească libertatea"...

„Cele mai bine organizate state sunt acelea în care sensul şi regulele convieţuirii politice sunt atât de înrădăcinate în convingerea cetăţenilor, încât nu mai e nevoe de organe şi instituţii însărcinate anume a le susţine cu forţa.

„Aceasta e o viaţă şi o libertate care se disciplinează, pentru a genera alte vieţi şi alte libertăţi; în această disciplină este momentul dreptăţii şi al normei, care o fereşte de arbitrariul distructiv şi de întemeierea pe altceva decât pe lege, iar în spontaneitatea sa vitală e rădăcina ultimă, care-i dă existenţa şi trăinicia.

„Cine este constrâns, are nevoe de forţă pentru a se ţine în ordinea fecundă a vieţii: dar cine e convins, face aceasta fără noi; e acela care asigură civilizaţiei un viitor mereu în progres"...

După determinarea valorii de dreptate, egalitate şi libertate, se întreabă autorul care poate fi aceea a fraternităţii. Drept răspuns, citează pilda „Samariteanului milostiv", (Luca, X, 30-37) trăgând următoarele concluzii : — „Aproapele" nu e numai acela care aparţine aceluiaşi neam sau aceleeaşi familii, ci acela care e proclamat ca atare de liberul joc al mizeriei.

„Adevăraţii creştini nu se iubesc pentrucă sunt fiii lui Dumnezeu, ci sunt fiii lui Dumnezeu pentrucă se iubesc.

Nu e fraternitatea care condiţionează dragostea, ci dragostea care condiţionează fraternitatea. „Chiar în textul fundamental al moralităţii şi al civilizaţiei moderne este subliniat cu putere principiul, că dreptul altei persoane nu depinde de o realitate naturală, ci de libera voinţă etică a celui care o recunoaşte.

„Dacă totuşi se înţelege în mod naturalist legătura dintre aproapele şi noi, şi fraternitatea, se ajunge la un zoologism şi la un rasism moral.

„Dar dacă se inversează situaţia, atunci fraternitatea nu mai e decât simbolul pozitiv al acelui raport omenesc, care se instaurează în justiţie, egalitate şi libertate.

„Astfel, examinând aceste concepte, am văzut în ce mod ele posedă aspectele multiple — implicându-se reciproc — ale unicului şi eternului ideal moral, şi cum din aceste principii se pot scoate concluzii pentru orientarea şi soluţia tuturor marilor probleme de principiu, care trebue să stea înaintea oricărei consideraţii a vieţii sociale şi politice.

„Aceste principii posedă putere, numai când sunt egal recunoscute şi definite; ca să nu avem acea falşă justiţie, acea falşă egalitate, acea falşă libertate, din care se naşte criza.

Înţelese just, acestea rămân şi nu pot să nu rămână, idealul omului etern".

Principiile lui Guido Calogero apar în Meridiano di Roma.

SORACTES

PESTALOZZI

e un nume cu rezonanţe diminutive pentru urechea deprinsă cu sonorităţile terne şi ritmurile oarecum prea bărbăteşti ale limbii germane.

Johann Heinrich Pestalozzi a fost însă elveţian.

In 1946, şi anume la 12 Ianuarie, se vor împlini 200 de ani de la naşterea acestui vizionar al umanităţii. Cine ştie ce mentalităţi vor prezida, peste câţiva ani, la bicentenarul cel puţin al inventatorului tăbliţei de ardezie dacă nu şi la sărbătorirea pedagogului dela Neuhof, Lifferten şi Clindy. Să nădăjduim însă că tot vom putea înţelege şi simţi, în întreaga profunzime a frumuseţii lor, cuvintele pe cari el le-a rostit, ca un fel de parafrază evangelică : „Iubiţi-vă unii pe alţii, ajutaţi-vă şi sfătuiţi-vă cât veţi trăi şi fiţi drepţi şi sinceri, plini de dragoste şi simpatie faţă de toţi oamenii: astfel vă va fi bine în viaţă".

DESIGUR, IDEALURILE

pedagogice pot varia şi variază dela epocă la epocă. Ceeace ieri a fost ţelul cel mai înalt al minţilor active pe ogoarele culturii omeneşti, azi poate fi utopie sau etapă depăşită. Ceeace ieri a fost necesar, azi poate fi periculos Pedagogia trebuie înţeleasă şi în funcţie de totul cât, la un moment dat, e prim punct de program în ierarhia urgenţelor sociale.

Precum există o stare de război căreia îi corespunde o economie de război şi o ţinută cetăţenească de război, la fel societatea poate trece prin alte asemănătoare situaţii de încordare sau criză.

PESTALOZZI

Fără îndoială, nu efuziunile umanitare vor figura în jurnalul de probleme al unei atari societăţi. Orice minte normală va şti să facă necesarele distincţii şi orice om, înzestrat cu normalul bun simţ al tuturor oamenilor sănătoşi şi de bună credinţă, va vedea dece în ceasul de faţă e dator să lase pe al doilea plan preocupările de mare rang din ceasul precedent.

TOTUŞI O ATITUDINE

nobilează toate acţiunile pe cari le ştim sau le credem necesare: dragostea, — iar această dragoste specific umană care nu trebuie confundată cu slăbiciunea, se lasă educabilă.

„Nu frica, nici pedeapsa nu trebuie folosite drept imbold principal la ceeace este drept şi bun, ci bunăvoinţa şi dragostea" — spunea şi Pestalozzi. Ea rabdă îndelung, e plină de bunătate, nu ştie de pizmă, nu se laudă, nu se trufeşte, nu se poartă cu necuviinţă, nu caută ale sale, nu se aprinde de mânie, nu pune la socoteală răul, nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr.

Toate le sufere, toate le crede, toate le nădăjdueşte, toate le rabdă. Dragostea nu piere niciodată, — scria şi Apostolul. Dar dragostea mai trezeşte în sufletul nostru o virtute : sentimentul de onoare, — sentiment fără de care nici dragostea nu ar putea fi izbăvitoare de rău.

CA ATĂŢIA VIZIONARI

şi Johann Heinrich Pestalozzi, — *„Heiri Wunderli von Thorlicken"*, cum îl porecleau, în copilărie, colegii de şcoală, — a fost un Don Quijotte. Cine în vremea lui şi cine în zilele noastre şi-ar fi ruinat avutul şi viaţa reluând, în ciuda ingratitudinei recoltate din belşug, experienţa educării unor nespălaţi, înrăiţi şi incurabili copii vagabonzi? El, Pestalozzi a comis această mare imprudenţă. A fost bătaia de joc a celor „mai deştepţi" decât el, a fost huiduit şi alungat, a fost pus sub tutelă drept iresponsabil, a fost lovit chiar de cei mai apropiaţi colaboratori şi oameni de încredere ai săi, învăţătorii *Schmidt* şi *Niederer* şi lovit de savantul profesor *von Haller*... Ah, toate acestea au fost mori de vânt ! Ca şi audienţa la Napoleon, ca şi îmbrăţişarea ţarului tuturor Rusiilor şi ca şi omagiul regelui Prusiei. *Pestalozzi* s'a lovit poate de aripile în urcare sau coborîre ale acestor mori dar uriaşă a rămas numai ideea transfigurată de geniul şi ethosul său de pedagog al umanităţii.

UMANITATE ?

Da. Umanitate ! Căci până şi în cea mai degradată fiinţă omenească există un rest de omenie, un rudiment de dispoziţie umană. Să nu confundăm însă umanul,—omenescul,—cu umanitarul şi umanitarismul, cari oricât de frumos ar fi fost imaginate de apostolii lor, sunt termene astzi vide şi compromise. Umanul însă presupune cunoaşterea şi punerea în valoare corespunzătoare a tuturor aptitudinilor specifice şi liberatoare pentru insul om.

Pestalozzi a avut în vedere tocmai acest specific omenesc când a abordat problema educării copiilor părăsiţi. Şi tot antropologică a fost punerea în fapt a educaţiei preconizate de el.

IN LUNGII ANI

de interdicţie civilă Heiri Wunderli von Thorlicken" **a scris. Nu multe, nici mult cantitativ. Foarte mult însă pentru ceeace a zăcut pe sufletul lui îndurerat şi vizionar.** „Die Abendstunde eines Einsiedlers" — **„Ceasul de seară al unui pustnic", — se numeşte poemul în care Pestalozzi a încercat să-şi cristalizeze, în forma unui Hölderlin de mai târziu, idealurile educatoare şi educabile ale onului; şi** „Lienhard und Gertrud", — **„Lienhard şi Gertruda" — e romanul educativ, cunoscut şi la noi şi pe care-l poate ceti până şi cel mai umil absolvent al abecedarului, deoarece Lienhard şi Gertruda există într'o bună traducere românească apărută în editura Casei Şcoalelor.**

„CEASUL DE SEARĂ

al pustnicului" ne interesează de astădată. Nu deoarece am vrea să-l prezentăm, ci numai în măsura în care se poate atrage atenţia cuiva asupra existenţei unei opere de mare valoare. De altfel toate notele noastre urmăresc mai mult sugerarea decât prezentarea propriu zisă.

Acestui ceas de seară i-am dat, acum doi ani, o vesiune românească publicabilă. Refugiul din Cernăuţi însă a destinat-o cine ştie cărui foc. Habent atque versiones sua fata. Totuşi **„Die Abendstunde eines Einsiedlers"** ar merita o traducere din partea cuiva care, pe lângă fineţele limbii româneşti, ar stăpâni şi nuanţele pline de înţeles ale textului pestalozzian.

Tema **„Ceasului de seară..."** este poziţia omului în lume, iar morala, — căci, ca orice poem, nu numai decât didactic, opera lui Pestalozzi are şi o morală, — morala e constatarea că **omul moral este propria sa operă.**

Prin această concluzie, pedagogul elveţian deschide fiecărui om, până şi celui mai degradat, porţile către desăvârşire proprie.

Departe de a-i încărca sufletul cu vreo damnare, Pestalozzi arată că nu există tare psihice de nevindecat câtă vreme ne găsim în faţa unui om educabil. In această revelaţie rezidă întreaga înalta valoare morală şi pedagogică a cugetării şi practicei sale de învăţător.

PRUSIA

se găsea, în timpul şi imediat după războaiele napoleoniene într'o situaţie foarte grea. E însă caracteristic şi semnificativ pentru spiritul german faptul că tocmai Prusia şi-a plecat, mai adânc, urechea în faţa preceptelor pedagogice pestalozziene. Din umiliri ne ridicăm însă prin cuvântul cuiva care ne dovedeşte că, departe de a despera, nu avem nici un motiv să ne credem pierduţi, ci dimpotrivă. Ori, Pestalozzi rostea, ca nimeni altul, acest minunat cuvânt de nădejde şi dragoste.

TRAIAN CHELARIU

PAN

Sus pe vârful muntelui, pe unde
Dumnezeu a încăput în cerbi şi ciute,
pe unde apele s'aleargă iute,
sue şi sufletul meu, desprins
din marele său necuprins,
în crucea lui de carne şi sânge, răstignit,
cu braţele întinse înspre apus şi răsărit.
Tot urcă, urcă în mai sus de sus,
visând iubirea lumii, pe urma lui Isus.
Jos la picioare se adună,
plutind aevea... miresmile pământului împreună...
de sus ochiul despică'n zare,
cetate de cetate, câmp şi mare!...
Umbra şi răcoarea trecătoare,
fură mângâere aurită, de la soare!
O feerie tainică şi plină de cuvânt
în care glasul n'are şoaptă ci avânt,
îmi turbură fiinţa şi mă minte,
mă spulberă prin haos înainte,
şi iar mă toarnă în conturul meu,
învins şi copleşit de farmec greu.
Simt, marile puteri în implacabil scrise,
uimită, urmăresc şi pasărea şi cântecu'n abise,
în minte, scutur flori,
de albele, inertele ninsori,
şi simt în dulcea lor suavă poezie,
a fluturelui vag extaz de nestatorniciie:
mă simt asemenea unei scântei uitată
în cremenea din care voiu ţâşni odată,
atunci când n'am să mai pricep nimic,
când frumuseţea dincolo de gând, am s'o explic!

VIRGINIA GHEORGHIU

fişier

(Urmare din pagina I-a)

Atunci am văzut, cum aceleaşi povestiri, aceleaşi suferinţe sau bucurii, aceiaşi eroi dragi sau urâţi, acum erau altii. Cum sfatul ce mi-l cereau acum, altfel l-il dădeam. Şi altfel ei, cu totul altfel, se purtau, cel puţin aşa socoteam eu, cu toate că din rândurile cărţii nici-o liotă nu se schimbase.

Am priceput însă ce bun prieten regăsisem. Ce mare şi nepreţuit prieten de care tocmai despărţirea şi viaţa îndepărtată unul de altul ne apropia mai mult acum. Un prieten, care nu s'ar fi plictisit de amintirile mele, — şi ce plăcut este să depeni la nesfârşit amintirile, — şi care nu m'a plictisit cu amintirile lui, ci mi-a povestit o nouă prietenie.

O veche şi totuşi nouă prietenie, o simpatie veche şi o nouă cunoştinţă, un trecut comun, dar şi, — atât de rar de la o fiinţă, — un viitor comun.

DIMITRIE POPESCU

Cronica plastică

BIBLIOFILIE, ILUSTRATORI ŞI PICTORI

Am făcut o încercare de bibliofilie curat românească Volumul e romanul lui Radu Tudoran „Un port la răsărit" pe care l-am ilustrat. Din puţinele exemplare rămase dela subscriitori, am dus câteva şi la librăria de artă „Prietenii cărţii". Domnişoara, una din vânzătoare, înţelegând cu adevărat cartea literară frumos editată, ne-a spus, privind-o admirativ : „Par'c'ar fi o carte franceză (incontestabil, editura franceză de artă deţine fruntea !) păcat că nu e străină, franceză ; s'ar vinde ca pâinea caldă.... Ca să luptăm contra acestei aprecieri — asemănătoare bine cunoscutei „ce bun pictor, par'că ar fi francez !" — vom face un locşor (spaţiu limitat) ediţiei de artă românească şi bibliofiliei.

Părerea domnişoarei ne măgulеşte — suntem noi înşine înfocaţi după cărţi ilustrate franceze — nu vrem însă ca această piatră de încercare să nimicească străduinţele românеşti.

Intr'o ţară posedând pictorii pe care-i posedă, desenatorii pe care-i ştim, casele de editură *nu le oferă nici un prilej de înfăptuire.* Se feresc de ediţii rare, îngrijite, făcute cu migală. Tipografiile şi tipografii urăsc pe cei ce-i scot din tipicuri. Şi unii şialţii pretind că nu raportează... nu ies parale, aşa cum ies din acele mii de urîciuni înghesuite 'n rafturi şi pe etalaje.

Deci, tipărirea unui tiraj limitat, în condiţiuni tehnice deosebite, cu greutăţile de azi, merită să fie relevată. Prilejul dat mie de editura Socec de a scoate un volum de lux, ia proporţii de „fenomen".

Ilustratorul, vreau să se ştie, într'o asemenea ediţie, nu e decât un factor al cărui merit poate fi ridicat sau coborît de lucrătorul tipograf. *Câtă grije, câtă atenţie, ce muncă cinstită se cere* pentruca, înmuiat cu limba, să fie răsfoită cu un deget nepăsător de om curios, o carte de artă... aceasta o ignorează cel ce se perindă indiferent, înaintea ei !

O ilustraţie cât de minunată, dacă nu e aşezată la locul său, în formatul cuvenit, e ca şi cum n'ar fi...

In atenţia domnului ministru al cultelor şi artelor propunem o sugestie. Odată pe an, *fiecare* casă de editură să tipărească pe cont propriu în tiraj limitat, o carte ilustrată de un pictor sau desenator român, care confruntată la un loc cu celelalte să poată câştiga un premiu numit „premiul român al ediţiei de artă".

Artiştii grafici ar putea astfel găsi un magnific de buşeu, iar cartea noastră peste hotare ar putea curând lua locul altor ediţiuni.

Pentrucă vorbim de ilustratori, nu se poate să nu numesc imediat pe unul din cei mai de seamă, desenatorul AUREL JIQUIDI a cărui expoziţie o *socotesc pusă la punct cu totul occidental.* Maturitatea lucrărilor, armonia acestei cantităţi de tablouri aşezate în trei săli mari (a cărei lumină mi se pare bună), omogenitatea lor fără să fie repetire, fac din această expoziţie un loc de adevărată desfătare a ochiului. Judec pe AUREL JIQUIDI pentru ceeace este, nu aştept dela el decât ceea ce-mi poate da. E un desenator sensibil cu o perfectă ştiinţă a meşteşugului şi a mijloacelor sale, pe care le întrebuinţează cu o măsură, o discreţie, o finеţe deosebită. Culorile şi le şlefueşte pe fiecare an şi eu care-l urmăresc, văd progresele realizate.

Mi-e total antipatic obicеiul pământean, când cineva are o calitate, de a i-o nega, scoţând la iveală un defect care n'are nimic afacе cu adevărata lui înfăptuire, de pildă un scriitor inteligent „bine dar e beţiv" (ce mă priveşte, dacă e cartea bună ?). Un desenator de talent, de ştiinţă amânunţită a meşteşugului „bine, dar n'are materie" sau „bine, dar e ilustraţie". Ei şi ?

De ce să caut materie acolo unde nu-şi are rostul? Şi nu e cazul lui AUREL care are unele „frottis-uri" suprapuse, unde vezi prin transparenţă densitatea materiei chiar în desen. Conu AUREL e un dibaci, să-mi dea voie să i-o spun. Cum zice francezul „Il sait y faire". Cât de departe de tatăl său! Ei, uite, acesta da, este ilustrativ. Bătrânul Jiquidi să învie din morţi să vadă cum l-a întrecut fiul său... ar rămâne uimit.

Fiind în expoziţie, pe când priveam împreună nişte acuarele, ne pomenim cu un domn bătrân arătos, care imediat îl luă pe AUREL cu „maestre" în sus, „maestre" în jos, „ai nişte lucrări fenomenale, îmi pare bine că văd influenţa franceză, te-ai inspirat din POULBOT, FORAIN; foarte bine, foarte bine"... Am protestat imediat—fără să cunosc pe domnul în chestiune, am protestat vehement; n'are nimic afacе POULBOT şi FORAIN. Că suntem toţi tributari artei franceze plastice, nimic mai adevărat, dar să mi se arate în întreaga Europă, o singură ţară care în pictura sau în desenul său, nu e cât de cât tributară artei franceze... *Aurel Jiquidi* are un *desen personal*, al timpului său şi atât. O obiecţie la sfârşit — o mică obiecţie — sunt oarecari vulgarităţi, şarje de un gust dubios, ar trebui evitate. Dau aci o reproducere, singura nereprodusă încă. Aceşti patru râd prea ostentativ. Păcat că nu a fost fotografiată grădina de vară cu mesele goale. E o bucată impecabilă.

Nu aşi putea întrebuinţa acelaş cuvânt şi pentru tablourile d-lui CIUCURENCU. Poate lumina de zi e cam crudă aci, scoţând la iveală multe insuficienţe. Sunt culori rupte par'că din ansamblu. Mă trudesc ca această nouă fază a d-sale să fie bine pusă la punct. Despre calităţile d-sale de colorist, bine cunoscute, nu voi vorbi, voi spune doar atât: am impresia că anumite colori sumbre îi găuresc tabloul. Vrea să se precizeze şi poate felul îi e să fie neprecis, vrea să fie viguros şi poate delicateţa îi e caracteristică, vrea să pue o pastă groasă şi poate frottisurile îi sunt mai la îndemână... Se prea poate să nu-l înţelegem, e îmbucurător totuşi faptul că se reînoeşte. In dreapta — la colţ — tabloul e în umbră, o figură în roşu aplecată pe o masă, e bine realizată. Mai sunt şi altele, aproape toate vândute.

La expoziţia armatei, tonurile erau mai discrete... Nu tragem concluzii, aşteptăm ; căutările au totdeauna rezultat.

De câte ori o pictoriţă intră într'o colecţie importantă, faptul trebue semnalat. Ne-am bucurat de ELENA VAVYLINA că figurează în colecţia Zambaccian; e una din *foarte puţinele* care continuă să se bucure de aprecierea d-sale.

Anul acesta a însemnat şi pentru MAGDALENA RADULESCU o dată importantă întrucât, unul din minunatele sale tablouri a fost şi el ales pentru colecţie.

LUCIA DEM. BALACESCU

AUREL JIQUIDI **Cei patru**

Cu Soffici la bord

(Urmare din pag. I-a)

un absolut particular ! S'ar putea să rămână incomunicabil chiar tăcându-ni-l. Aşa, suntem siguri de a putea surprinde unicitatea vie a unui „particular" care devine, prin Soffici, prin „forţa internă a pasiunii transpusă în hieroglife", Absolut.

Un particular absolut !

Limitarea la un „particular" anumit dintre infinitele posibilităţi de manifestare ale „particularului", restrângerea la sine însuşi, i se pare lui Soffici o sterpiciune a inimii". Dar este — vede şi el, şi asta-l consolează, — este ceva sublim şi dumnezeesc în această „aridită de cuore" : în a nu putea iubi — profund şi cu adevărat — altceva decât pe noi înşine.

„Mitul lui Narcis — scrie Soffici — e atât de bogat încât ar merita să devină evanghelia timpurilor viitoare".

Înţelegem acum dece-şi înseamnă timonierul singurei certitudini posibile, a celei sentimentale, la zintâi de Ianuarie, pe prima filă a jurnalului de bord: „oridecâteori apuci condeiul, te pregăteşti să faci literatură. Afară doar când îl apuci pentru a scrie iubitei sau prietenului — dacă eşti om".

●

Iată însemnarea jurnalului de bord din 12 Mai :

„Ce lucru greu să devii un om !

„Dar cât de greu e încă, să trăeşti când eşti un om !...."

Dacă Soffici ar fi fost câtuş de puţin interesat să-şi continue gândurile cu care-şi începuse, la un zi 'ntâi al anului, jurnalul de bord, ar fi continuat :

„Ce lucru greu să te exprimi când eşti un om !...

„Dar cu cât mai greu e să continui a trăi, când într'adevăr ai reuşit să te exprimi".

„Giornale di Bordo", nu e, totuşi, ultima carte a lui Ardengo Soffici.

Ar fi trebuit poate, să se fi sfârşit la început, cartea aceasta. Ar fi trebuit să-şi contrazică cinstea, Soffici, minţindu-ne că spune despre el chiar tăcând. Şi să tacă, pentru a ni se comunica absolut. Ei da, „e destul să fii viu ca să fii perfect". Dar dece mai e nevoe de literatură pentru asta ? Dece să „ai nevoe de lectori noi, iubitori, care să ştie citi printre linii scrisul tău; cititori liberi de prejudecăţi; hipersensibili"...?

Adevărat, se resemnase: „Dar aceşti cititori n'ai să-i găseşti probabil. Şi va trebui să fii falş, dacă vrei să pleci, şi obscur şi disprеţuit, dacă vrei să fii sincer".

Atunci dece :

„Grandezza letteraria: Non si tratta che di scrivere parole vive".

Parole vive ? Era vorba de viaţa însăşi, de omul viu însuşi, nu de cuvintele vii.

Ardengo Soffici a vorbit un an pentru această „grandezza letteraria"? Sau poate pentrucă şi-a propus ca motto: „Nulla dies sine linea".

Ardengo Soffici n'a disprеţuit totuşi arta. Portul în care ancorează final este al prejudecăţilor artistice, şi dorul de artificiu i se infuzează odată cu stima pentru această „grandezza letteraria" paradoxală.

ION FRUNZETTI

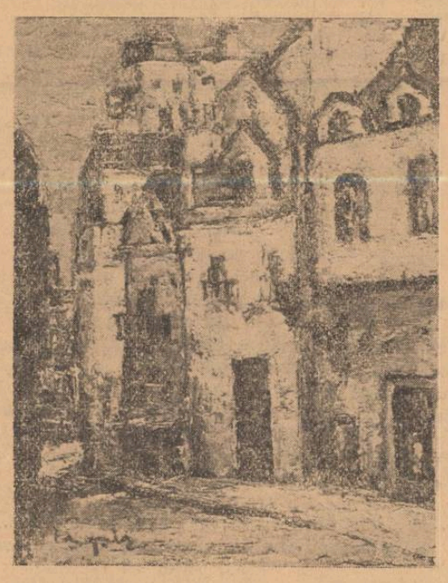

EUGEN ISPIR **Rue Vallet**

STRĂINUL cu ZÂMBETUL TRIST

de DORIN ILIESCU

Se lăsase iar ceaţă. Se 'ntunecase bine, cu toate că nu era târziu.

Casa era liniştită. Se făcuse o brumă de foc şi, aşa puţin cum era, încălzea destul camera în care stăpânii îşi petreceau de obicei după amiezele. Câinele, un setter alb, sta lungit în faţa sobei privind cu un ochi leneş spre flăcările cari se vedeau pe uşa deschisă.

Deodată animalul tresări. Se ridică pe picioarele dinainte şi privi neliniştit spre uşa care da în hall. Se sculă apoi de tot şi porni într'acolo. Adulmecă nervos, îşi întoarse capul spre cei din cameră, scânci de câteva ori, apoi, spre stupoarea stăpânilor, ridică în sus capul, întinse gâtul voind parcă să-l lungească peste cât era el şi începu să urle.

Cineva sună la uşe.

Servitoarea ieşi să vadă cine este. Prin uşa larg deschisă năvăli ceaţa şi odată cu ea un domn. Avea vreo 50 de ani, cu înfăţişarea unui om obosit, a unui bolnav. Totul în el era aproape obicinuit, dar faţa, faţa îi era de neuitat: crispată, chinuită, cu ochii trişti, de o amărăciune imensă în care adunase parcă toate veninurile lumii.

După ce intră în hall, străinul se opri puţin şi-şi plimbă ochii peste tot, ca un cumpărător sau ca unul care se sileşte să-şi aducă aminte. Zâmbi, amar, numai cu un colţ al gurii. Îşi aţinti apoi privirea în ochii servitoarei. Femeia înţelese instinctiv că omul e puternic, infinit de puternic şi că n'are de făcut decât să i se supună.

— Du-te de-mi ia valizele. Le-am lăsat în poartă.

In timp ce femeia ieşise în curte, îndreptându-se spre poartă, străinul începu să se desbrace. Incet, obosit. Îşi atârnă blana în cuier, apoi îşi scoase pălăria din cap, o examină şi pe o parte şi pe alta; asvârli de pe ea un fir de praf imaginar şi apoi o puse sus, pe poliţa nichelată de deasupra cuerului.

— Aşa. Du valizele în camera mea.

— Unde?

— In camera mea, de ce te miri?

— Nu vă supăraţi, dar nu v'am mai văzut niciodată şi dvs. vorbiţi de camera dvs.

— N'aveţi o cameră în care dorm musafirii?

Când vin rudele din provincie ale doamnei, sau ale domnului, unde dorm? Adică numai ale doamnei, căci domnul n'are rude. Nu-i aşa că n'are?

— Nu, n'are.

— Vezi că ştiu? Ei, unde dorm rudele doamnei?

— Sus, la etaj, e o cameră acolo pentru dumnealor.

— Acolo, atunci. Aia e camera mea. Cum ajungi în capul scării, a doua uşe pe stânga. Aşa-i că am o cameră în casa asta? Du bagajele acolo.

Şi tot timpul acesta străinul zâmbea abătut, aşa cum surâd bolnavii cari febricitează.

— Domnu unde-i?

— E la bancă. Nu-i acasă decât coniţa şi copiii.

— Domnu e la bancă... Du-mă atunci la coniţa.

Femeia îi arătă cu degetul o uşe.

Era o cameră plăcută. Intr'un fotoliu, tras aproape sub lampă, o femeie citea. Pe o sofa, două fetiţe, cu aere de mici domnişoare, vorbeau în şoaptă, secrete destăinuite probabil, căci râdeau cu teamă să nu le simtă mama şi să le întrebe de ce se amuză.

Străinul, după ce închisese uşa în urma lui, se oprise şi privea spre femeia din fotoliu. Câinelui i se sbârli părul de pe spinare şi se trase scâncind vârîndu-se sub sofa.

— Bună seara.

— Bună seara.

Femeia aşteptă câteva clipe ca străinul să-şi spună numele. Omul tăcea însă şi o privea zâmbind. Îşi pierdu răbdarea.

— Cine sunteţi dvs.?

— Cine sunt eu?

— Da, dvs. Cine sunteţi?

— Cum, nu mă cunoaşteţi?

— Nu, devreme ce vă întreb cum vă cheamă.

— Faţa mea nu vă aminteşte de nimic?

— De nimic. Acum vă văd întâi.

— Nu v'a vorbit soţul dvs. despre mine?

— Nu domnule, niciodată.

Străinul făcu câţiva paşi spre interior, se aşeză într'un fotoliu, fără să mai aştepte vreun semn de invitaţie, apoi văzu parcă pentru întâia oară de când intrase în cameră, pe cele două fetiţe. Le adresă un zâmbet, unul din zâmbetele lui bolnave de friguri.

— Fetiţele dvs.?

— Da, fetele noastre.

— Şi nu v'a vorbit niciodată de mine?

— Nu domnule. Cum vă numiţi?

— Nu ştiu. Asta e una din întrebările pe cari am venit să le pun bărbatului dvs. E curios cum a putut lăsa să treacă atâţia ani, atât amar de ani, şi să nu vă vorbească de mine. Şi eu care credeam...

In acea clipă femeia îşi dădu seama că străinul o domină.

— Dar, în definitiv...

— In definitiv... Definitivul va fi mult mai târziu şi nu ştiu nici eu cum va fi. Tot ce pot să vă spun, e că sunt cel mai bun prieten al lui, atât de bun, atât de intim, încât eu parcă sunt el, iar el parcă e însăşi fiinţa mea. Credeţi-mă că nu fac mistere, dar dvs. n'aşi şti cum să vă spun că mă chiamă. Trebuie să-l întreb întâi pe el.

— Pe cine, pe el?

— Pe soţul dvs. Dacă v'aşi spune că mă cheamă X sau Y aşi spune o inexactitate. De ce atunci să spun un neadevăr, când nu cunosc, realmente, nici adevărul?

— Domnule, să vă spun drept, eu nu pricep nimic. Aşteptaţi până vine soţul meu şi o să vorbiţi cu el.

— Da. Da. Sigur. Il aştept. Pentru asta am şi venit. — Şi iar zâmbi. — Vă răpesc timpul degeaba, vă plictisesc. Vedeţi-vă mai departe de citit. Eu mă duc în camera mea.

— Unde?

— In camera mea, sau, cum îi spuneţi dvs. „camera de mosafiri". Eu însă îi zic „a mea" poate din nevoia pe care o simt de atâta timp de a avea şi eu ceva al meu.

— Să chem servitoarea să vă arate.

— Nu. Nu-i nevoie. Sus. In capul scării. A doua uşe pe stânga.

— Atunci duceţi-vă sus. Când va veni bărbatul meu, am să-i spun că sunteţi aci.

Străinul se sculă obosit, surâse din nou spre cele două fete, spre femeie şi apoi, cu paşi grei, înceţi, ieşi din cameră. I se mai auzi umbletul prin hall, apoi loviturile tocurilor pe piatra scării care ducea la etaj, apoi nimic.

In camera din care plecase rămăsese o atmosferă grea, încărcată, împovărată parcă de electricitate, aşa cum simţi parcă aerul înainte de furtună.

Cea mai mică dintre fete începu, prosteşte, să plângă. Un plâns ca o lamentare.

— E nebun, mamă, zise cealaltă.

— Şi eu cred. Sau poate n'o fi. Vorbea cu destulă judecată. Nu ştim noi ce vorbea, poate altfel am fi priceput.

Femeia rămase cu ochii în gol, privind în faţa ei fără să vadă. Incercă apoi să citească. Rămase pe aceeaşi pagină. Inchise cartea şi-i dădu drumul lângă ea, în fotoliu. Se ridică şi se învârti de câteva ori prin cameră, apoi se duse la fereastră. Îşi lipi fruntea de geamul rece şi încercă să vadă afară. Ceaţa; o ceaţă deasă care cuprinse tot; din care nu putea să răzbească nici o licărire.

— Ce ceaţă...

Şi murmură vorbele fără să ştie nici pentru cine şi fără să fie lămurită despre care ceată era vorba: despre cea de-afară, sau despre cea dinlăuntru, care îi cotropea sufletul.

Fetiţa continua să plângă.

*

— Te caută un domn.

— Un domn? Ce domn?

— E nebun tată, interveni fata cea mare.

— Poate să fie şi nebun. Nu ştie cum îl cheamă. A venit să-i spui tu.

— Nu ştie cum îl cheamă? Să-i spun eu? Unde-i frate, domnul ăsta?

— E sus, în camera lui.

— Care camera lui?

— Camera de mosafiri Tot aşa l-am întrebat şi eu. Ştia şi unde e... Sus. A doua uşe pe stânga.

— De ce nu m'aţi chemat? Dacă-i un nebun? Sau un hoţ?

— Nu cred.

Femeia sună şi veni servitoarea.

— Du-te sus şi cheamă-l pe domnul care a venit adineauri,

Sluga se 'ntoarse peste câteva clipe:

— A spus că vine.

— Ce făcea?

— Stătea pe'ntuneric. M'am şi speriat. Şedea pe scaun şi se uita afară, pe geam. E nebun, coniţă, altfel ce vedea el noaptea pe geam, prin ceaţa asta?

Trecură câteva minute, apoi altele şi omul nu mai cobora.

— Era îmbrăcat?

— Da, îmbrăcat. Sta pe scaun la geam şi nu făcea nimic.

— Atunci de ce nu vine?

In sfârşit se auziră paşi. Incet, străinul cobora. Intră apoi în cameră. Era tot trist.

— Bună seara.

— Bună seara, amice. Stai jos.

Necunoscutul se îndreptă spre fotoliu şi se lăsă ostenit în el. Mâinile, palide, osoase, nişte mâini de mort şi le sprijinise pe rezemători.

Stăpânul casei părea amuzat. Amărăciunea asta de clown ieşit la pensie a omului din faţa lui, îl înveselea.

— Şi zici ca mă cunoşti?

Straunu ottă.

— Te cunosc. Bine.

— Drept să-ţi spun, şi eu parcă te-aş şti de undeva, dar nu-mi mai aduc aminte de unde. Cum te cheamă?

Nu te supara că ţi-am uitat numele, dar probabil că nu ne-am văzut de mulţi ani. Înţelegi... cu câţi oameni am avut de-atace...

— Ciudat... Să nu mă mai cunoşti! Tocmai pe mine!—şi omul privi oarecum jenat spre femeie şi spre cele două fete.

— Toate am fost colegi la universitate?

— Nu... D-ta ai făcut academia de comerţ, eu dreptul.

— Te 'nşeli, am făcut dreptul.

— Nu. D-ta ai făcut academia. Stiu bine.

Stăpânul zâmbi voind să pară îngăduitor. Era însă jenat, intrigat. Cine putea fi omul acesta care-i cunoştea viaţa tot aşa de bine ca şi el? Continuă:

— Atunci din liceu?

— Nu, nu. Lasă copilăria. Eram oameni în toată firea când ne-am cunoscut.

— In şcoala militară, atunci?

Străinul ridică plictisit o mână în sus şi o lăsă apoi să cadă alene la loc.

— In sfârşit, dacă nici stagiul nu l-am făcut împreună, nu mai ştiu de unde să te iau.

Necunoscutul privi iarăşi pe cei dimprejur şi o amaraciune amensa, fără margini, i se aşternu peste faţa şi aşa destul de tristă. Apoi se întoarse brusc spre cel din faţa lui.

— Mai călătoreşti?

— N'am călătorit în viaţa mea. Mă duc doar vara, cu copiii, la munte.

— La mare nu te duci niciodată? Sau poate te 'ntristează?

— La mare...? Am...

Străinul îl privea. Şi din ochi i se cobora dojană.

— Da, da. Continuă. A fost o singură dată. Sunt de atunci peste treizeci de ani.

Stăpânul casei simţi atunci din nou groaza, acea groază care cuprinde fiecare fibră, care îngheaţă totul, o groază imensă, fără limită tot ca atunci în tinereţe. Palid, cu falca crispată, cu ochii măriţi, privea la străinul trist. Străinul îşi păstra acelaş surâs de infinită tristeţe. Se uitară aşa unul la altul mult. Apoi privirea stăpânului casei pâlpâi de câteva ori ca o candelă care se stinge şi se lasă în jos învinsă.

— Aşa dar, d-ta eşti? Ai venit.

Şi era în acest „ai venit" toată desnădejdea celui care aştepta Moartea de mult şi pentru că n'o văzuse venind, începuse să creadă că n'are să mai sosească.

— Nădăjduiai că n'am să vin niciodată?

— Aşa am crezut, e drept. Şi acum...?

— Ce, acum?

— Acum ce vrei?

Străinul zâmbi, căută ochii stăpânului şi-şi înfipse privirile în ei, voind parcă să-l facă să înţeleagă fără prea multe cuvinte. Făcu apoi un gest larg, cuprinzător, cu mâna.

— De vreme ce suntem atât de buni prieteni... atât de buni încât eu parcă sunt d-ta... şi invers... parcă d-ta ai fi chiar persoana mea, ce aşi putea să vreau? Ce crezi că aşi putea să vreau?

Şi spunând „vreau" se uită spre femeie

Stăpânul înţelese.

— Dar e monstruos...

—Cum ai zis? Monstruos?

Stăpanul se prăbuşi şi mai mult în fotoliul în care sta. Intră parcă în el ca un metal care contractă la frig.

Şi era într'adevăr frig. Un frig de moarte, desnădăjduitor de pătrunzător, cuprinsese întreaga încăpere.

— Înţelegi — urmă străinul —a fost un loc în care greu se putea trăi. N'ai fost niciodată într'un asemenea loc? Nici de curiozitate? Umed, teribil de umed. Acum trebuie să trăiesc la căldură, îmi trebuie căldura unui cămin, unui cămin al meu. Nu-i aşa? Aici, adică. Aici pentrucă d-ta ai socotit că e mai bine aşa când ne-am legat, sau mai bine zis, când m'ai legat... în sfârşit... când am făcut pactul...

După cum vezi, am venit. Am venit în casa mea, Ca... — şi către femeie — Doamnă, n'aţi vrea mai bine să vă duceţi cu fetiţele în altă cameră? Noi, cari nu ne-am mai văzut de atâta vreme avem multe să ne spunem. Vă plictisiţi.

Femeia ieşi împreună cu copiii.

— Aşa dar, continuă străinul, am venit în casa mea, în căminul meu, la femeia mea, la copiii mei.

— Copiii tăi? Asta nu. Sunt ale mele fetiţele.

Ia tot, ia ce vrei. dar de ele nu te atinge.

— Crezi că vreau să le fac vreun rău? Nu le fac nimic. Nici nu trebuie să ştie despre ce e vorba. N'ai văzut că le-am scos afară? Nevasta d-tale va fi a mea, fetele ale mele. Oricum. Fie că rămân cine sunt şi mă căsătoresc cu ea şi înfiez fetele, fie că... ştiu eu... poate ţi-ar conveni ceaiaită soluţie.

— Eşti un monstru. Un mincinos. Un mişel. N'ai să poţi dovedi nimic.

Străinul iar zâmbi.

— Crezi că dacă nu puteam dovedi mai veneam? Am avut, în urmă, aproape zece ani în cari n'am făcut decât să caut. Am căutat şi am găsit. Sunt sus. Pot să ţi le arăt dacă vrei, dar e de prisos, crede-mă.

Stăpânul casei înţelese că străinul nu minţea. Intr'adevăr, dacă n'ar fi avut nimic serios n'ar fi venit. Risca să fie dat afară în palme. Asta-i adevărul:

are totul, totul, în mâinile lui galbene, osoase. de mort. Are şi viaţa şi moartea. Se dădu învins.

— E de prisos. Totul e de prisos. Orice...

Tăcură.

Se gândeau amândoi la acelaş lucru. La întâlnirea de acum treizeci de ani. Apoi drumurile lor se despărţeau.

— Nu te-ai gândit tot timpul ăsta la mine? Niciodată?

— Cum să nu mă gândesc. A fost chinul meu continuu, a fost coşmarul vieţii mele.

— Nu ţi-a fost milă de mine, cât decât?

— La început mi-a fost teamă, mi-a fost groază că ai să vii aşa cum ai venit acum.

Mai apoi, după ce viaţa a început să-mi surâdă, după ce m'am căsătorit, după ce-au venit copiii, groaza s'a dublat cu milă. Te uram şi te plângeam în acelaş timp. Miera groază că eşti viu şi mi-era milă de tine că trăiesti încă.

— Cât am suferit... Douăzeci de ani...

— Douăzeci de ani...

Stăpânul casei îşi simţi gura amară.

— Şi acum ce facem?

— Ce să facem. Cheamă-ţi femeia, spune-i tot şi apoi spune-i că pleci, că pleci pentru totdeauna şi că ea trebuie, înţelegi, trebuie să se căsătorească cu mine. Cât de curând, pricepi. N'o să pot sta cu ea sub acelaş acoperiş fără să fim uniţi legal. Şi pe urmă trebuie să se facă totul repede, pentru fete. Ele n'au nici o vină. Ele nu trebuie să priceapă nimic.

— Copiii...

— Lasă-le. Am eu grije de ele. Cheamă-ţi nevasta acum şi spune-i.

— Aici?

— Sigur. Aici. Trebuie să fiu şi eu de faţă. S'ar putea să uiţi vreun amănunt.

Bătrân, îmbătrânit, târându-şi picioarele, stăpânul casei ieşi afară din cameră. Se întoarse peste câteva clipe împingându-si înaintea lui soţia. Femeia era speriată.

— Şezi, draga mea.

Şi începu să depene ca un automat:

— Vezi tu, omul acesta a venit. Şi dacă a venit el trebuie să plec eu.

— Cum? De ce să pleci?

— Taci. Ascultă. Sunt lucruri pe cari nu le ştii. A venit vremea să ţi le spun. Trebuie să ţi le spun.

Acum treizeci de ani trăiam cu o femeie. Eram tânar, terminasem academia. Era o femeie care nu era numai a mea. Trăia cu încă unul, om în toată firea, căsătorit. Îi dădea bani, o îmbraca, bijuterii... Eu la fel. Tot ce-mi dădea tata — da, da, am şi eu un tată, trăieşte, tu însă nu ştii şi nici el nu ştie că mai sunt aici — tot ce-mi dădea îi dădeam ei. M'a târât după ea, într'o vară, la mare. A pierdut atunci la Casino toţi banii pe cari-i aveam, pe urmă m'a pus să-i semnez pa tata pe o poliţă. S'a aflat. Tata mi-a trimis o scrisoare în care îmi spunea că nu mai are nici o legătura cu mine, că mă socoteşte mort, că nu mai am ce căuta acasă să-i necinstesc cu prezenţa mea familia. Avea dreptate. Mi-am dat seama şi atunci că are şi mi-am pierdut mintile. M'am dus la femeia care mă făcuse să mă prăbuşesc. M'am dus la ea ca s'o ucid. Am intrat în grădină, apoi în casă. Era întinsă 'n pat. Era noapte. Prin fereastra deschisă pătrundea aerul rece de afara. Când m'a văzut a ţipat. Nu ştiu de ce. Probabil de groază căci trebue c'aveam o mutră înfioratoare.

Nu i-am spus nimic şi de acolo de unde eram, din uşe, am tras un foc în ea. A căzut cu capul în perne. O lovisem în piept. M'am apropiat de ea. Murise. M'am întors ca să fug. Am văzut pe noptieră câteva bijuterii. Un inel, o brăţară. Nu ştiu de ce le-am luat. Poate că răbufneau tocmai în mine toate instinctele josnice pe cari educaţia le înăbuşise în atâtea generaţii de strămoşi. Nu ştiu. N'are importanţă. Am ieşit apoi în fugă. In grădină m'am lovit de cineva. Probabil vreun trecător care auzise sgomotul împuşcăturii prin fereastra deschisă şi intrase în curte să vadă ce s'a întâmplat. Nu m'a oprit sau i-a fost frică să mă oprească. Am ieşit în fugă pe stradă. Am hoinărit toată noaptea. Spre ziuă m'am dus acasă. Acolo, în singuratate, mi s'a făcut frică. Nu frică, groază. O groază care cuprinde fiecare fibră, care îngheaţă totul, o groază imensă, fără limite.

Am ieşit din nou afară. Umblam năuc. Toţi, toată lumea mă văzuse împreună cu ea. Toţi mă puteau bănui. Am început să fac planuri. Unul mai idiot decât celălalt. Planuri stupide, eşafodagii măreţe, dar nici unul nu mă putea scăpa. Spre seară am intrat într'o cârciumă, o tavernă sinistră, cu marinari, cu femei răguşite, murdară. M'am aşezat şi am început să beau. Târziu a intrat omul ăsta. Ce căutai acolo?

— Nimic. Terminasem ca şi d-ta, facultatea, dreptul, şi mi se păruse că viaţa e searbădă. Pornisem în lume chemat probabil spre locul unde ne-am întâlnit da fatalitatea care trebuia să ne pună faţă'n faţă. Dacă vrei, căutam aventura.

— Aşa. Şi a intrat omul ăsta. Cum l-am văzut am simţit că el mă va scăpa. E curios. Nu mi-a spus judecata că el e salvatorul. Mi-a spus altceva, altcineva, de dincolo de mine. Semăna puţin cu mine. Nu? Semăna suficient atunci. S'a aşezat la o masă alături. Privindu-l, am început să judec. Şi atunci am imaginat planul. Cel mai bun, cel mai reuşit din toate.

Ce să mai lungesc? M'am dus la masa lui, l-am îmbătat îngrozitor şi l-am scos afară din cârciumă A mai făcut câţiva paşi şi a căzut. Aşa-i?

— Da, da. Continuă.

— I-am luat actele din buzunar şi i le-am pus pe ale mele. I-am pus şi revolverul şi bijuteriile. Apoi am fugit. Cu primul tren am plecat din oraş încoace. Sub numele lui mi-am făcut viaţa pe care o ştii, sub numele lui te-am luat pe tine, am avut copiii...

Tăcură. Apoi femeia, obosită, întrebă:

— Şi dumneata?

— Eu? Eu am fost condamnat. Am negat, am urlat, m'am sbătut. N'am putut face nimic. Găsiseră la mine revolverul şi bijuteriile femeii. Cum şi semănam cu el, toţi cei cari văzuseră împreună au jurat că mă văzuseră pe mine. Douăzeci de ani...

— Douăzeci de ani... Groaznic.

— Acum, draga mea, eu trebuie să plec. Înţelegi de ce trebuie să plec? Tu... tu va trebui să te căsătoreşti cu el. Va înfia fetele Da, da, le va lua, vor fi de aci încolo toate ale lui: şi copiii, şi tu şi casa. Tot, tot va fi al lui, precum şi este.

— Eu să mă căsătoresc cu omul ăsta? Să-mi înfieze fetiţele?

— Da, trebuie.

— Niciodată. Niciodată, înţelegi?! Sunteţi nebuni.

Şi izbucnind în plâns, femeia se târâ afară din cameră lăsând uşa deschisă. Zâmbetul, faimosul lui zâmbet de om bolnav, i se întipări din nou pe faţă. Liniştea se întinse peste toată casa. O linişte ca'n timpurile dinaintea Creaţiei când nimic nu putea să turbure tăcerile.

Apoi, deodată, sfârşitul se deslănţui.

Un sgomot, un sgomot fără asemănare frânse tăcerea pentru o clipă. Se auzi o prăbuşire şi apoi iar nimic.

Străinul se ridică ostenit şi ieşi în hall. In capul scărilor cari duceau sus, spre „camera lui", zăcea stăpânul casei, fostul stăpân al casei. Căzuse cu faţa în jos. Picioarele îi stăteau pe ultima treaptă. O şuviţă de păr se lăsase peste rană.

Apăru şi femeia de undeva şi rămase înlemnită.

Străinul surâdea mai departe.

— I-am spus adineauri, când ne-aţi lăsat singuri, să vă facă mărturisirea în faţa mea. S'ar fi putut să uite unele amănunte. Vi le-a spus pe toate câte le ştia. N'a ştiut însă unul.

Nu el a omorît-o.

Străinul tăcu voind parcă să vadă efectul pe care această mărturisire avea să-l facă asupra femeii, dar femeia nu mai simţea nimic, aşa că n'arătă în nici un fel că a priceput.

— V'aduceţi aminte că atunci când a ieşit din casa crimei s'a lovit de un om? Credea că era un trecător întâmplător. Nu. Era cel care ucisese. Trăsese pe fereastră. Probabil că era celălalt prieten al femeii. Aflase că au plecat împreună şi a ucis-o. O plătea şi trebuia să fie numai a lui. El trebuie să fi fost. Gloanţele nu erau la fel. Cele din revolverul pe care mi l-a băgat în buzunar aveau proectilul rotind. Cel care a ucis-o era alungit, aproape conic. Nimeni n'a observat atunci. Am observat eu, târziu, după ce am fost graţiat. După cinci ani de când îmi dăduseră drumul. Am locuit în casa crimei. Am găsit şi glonţul tras de el. Era înfipt în podea, sub pat. La anchetă nu-l văzuse nimeni.

Mai privi odată spre cel de jos şi apoi urcă scările. Se coborî cu cele două valize, le aşeză şi se îmbrăcă tot aşa de încet cum se desbrăcase. Le luă apoi şi din uşa deschisă:

— Bună seara... Bună seara şi să nu vă mai gândiţi la căsătoria noastră. Trebuia să plece dintre noi cu gândul, cu convingerea, că nu mai are nimic, că a pierdut totul, că e singur. Singur. Aşa cum plecam eu acum treizeci de ani. Bună seara.

Şi străinul, cu zâmbetul lui crispat cu faţa chinuită, cu ochii trişti, de o amărăciune imensă în cari se adunaseră parcă toate veninurile lumii, se mistui în ceaţă.

Femeia, rămasă sigură, începu să ţipe.

Cronica literară

„PARADISUL PEREGRINAR" de Ion Şiugariu

(Colecţia „Meşterul Manole", Bucureşti 1942)

Lumini din ţara mea, poeme de Ileana Busuioceanu

(Editura „Ramuri", Craiova 1942)

Poeziile d-lui Ion Şiugariu poartă semnul neîndoelnic al tinereţii, prin accentuarea contrastelor sufleteşti într'un relief dramatic, în care recunoaştem acel climat romantic de „Sturm und Drang" caracteristic vârstei elanurilor dezinteresate. Cartea d-sale e sub acest aspect un document interesant ca atare, în primul rând.

Itinerariul sufletesc al experienţei pe care-o înfăţişează *„Paradisul peregrinar"* este şi el semnificativ pentru acelaş punct de vedere: *La poalele muntelui, Pe coline* şi *Intoarcerea*, sunt cele trei cicluri poetice succesive care cuprind cu vorbele proprii ale poetului „aşteptările noastre totdeauna zadarnice; drumurile noastre spre lumină, totdeauna fără capăt; muntele nădejdilor noastre de mântuire şi împlinire în noi înşine, totdeauna prea înalt şi prea pierdut în larguri".

D. Ion Şiugariu este un poet, înţelegând prin asta că simte poezia şi o exprimă, că o trăieşte ca un fel de a fi sau ca o înzestrare firească, dar un artist nu îndeajuns de exersat şi prea îngăduitor faţă de propriul îndemn şi uşurinţa de a improviza care nu-i tot una cu spontaneitatea comunicativă a „inspiraţiei". Versificaţia e deaceea uneori facilă, de o banalitate curgătoare, iar înţelesurile şi ideile îşi pierd căldura lirică odată cu puterea sugestivă, prin expunerea în lumina prea crudă a unui verbalism proclamativ. Una din cele mai frumoase poezii din *„Paradisul peregrinar"* pe care o preferăm tuturor celorlalte, se resimte totuşi de această înclinare spre retorism a d-lui Ion Şiugariu, amintind supărător de faimoasele aforisme versificate ale lui Vlahuţă. Cititorul va recunoaşte singur în ce măsură sunt îndreptăţite obiecţiile noastre, din lectura poemului care se intitulează „Ars poetica":

Aici e numai luptă aspră pentru soare.
In fiecare lacrimă din vis se sbate
Chemarea înălţimilor nemuritoare
Şi frica tot mai mare de singurătate.

In fiecare strigăt arde o dorinţă
De împlinire nefirească şi lumină,
De ridicare peste propria fiinţă
Şi de cunoaştere înaltă, cristalină.

Spre altceva o fugă crudă ne frământă
Şi rătăcim adesea singuri printre gânduri.
E rugăciunea cea mai pură şi mai sfântă
Tăcuta aplecare seara peste rânduri.

Ispitele pământului rămân departe
Şi numai cerul, enigmaticul, ne cheamă.
Pe albe cărări pornim, ce duc spre moarte,
Cum am porni spre înviere, fără teamă.

Că nu dorita linişte ne preocupă
Ci numai truda de-a ne înălţa spre ea;
Nu ceea ce avem în noi, ci goana după
Necunoscutul ce nicicând nu-l vom avea.

Şi ne atrage nemurirea din cuvinte
Nu pentru ceea ce prin ea în vremi vom fi,
Ci numai pentru frământările prea sfinte
Şi bucuria unică de-a le râvni.

Cu excepţia strofei penultime, al cărei prim vers distonează prozaic, „Ars poetica" o socotim cea mai poetică şi mai reprezentativă pentru talentul autorului. Reţinem din această poezie, ca din lectura întregii cărţi, vibraţia unui elan sufletesc de o puritate cum rareori am întâlnit, dornic de idealitate şi de tot ce depăşeşte mărginirea impusă condiţiei noastre pământeşti. Aspiraţia către acea „cunoaştere înaltă, cristalină" proclamată în „Ars poetica", prezentă la fiecare pagină din *„Paradisul peregrinar"*, atribuie poeziei d-lui Ion Şiugariu un aer de nobleţă şi distincţie, pe care-l preţuim ca unul din semnele deosebitoare ale celui înzestrat cu darul poetic.

*

„Lumini din Ţara mea" era desigur intitularea cea mai potrivită pentru culegerea de poezii a d-şoarei Ileana Busuioceanu: impresia de luminozitate stăruie puternic după lectura cărţii d-sale.

O întâmpinare plină de încredere, de înţelegere şi de recunoştinţă chiar, a vieţii, în toate împrejurările ce au îmbogăţit experienţa sufletească a poetei, este sentimentul care străbate în cele mai multe din poemele *„Luminilor din Ţara mea"*. Aspectele naturii întovărăşite în amintire de nostalgia locurilor copilăriei sunt acelea care au lăsat urme mai adânci în sensibilitatea autoarei şi cărora li se datoresc unele poezii însufleţite de un cald lirism, mişcător în expresia directă a unui sentiment tandru de duioşie şi regret, — cum este aceea intitulată „Nu mai sunt eu":

M'au chemat, Jiule, amintirile, acasă...
M'ai chemat şi tu, apă lină şi mătăsoasă...
Sufletul, mi l'ai prins în răchitele din crâng
Şi eu alta nu fac decât viu lângă tine şi plâng...

M'ai chemat, Jiule, să-mi săruţi fruntea....
Era atâta lumină în valuri,
Că n'am ştiut, Jiule, să opresc pe maluri
Liniştea, care-mi întindea puntea...

Te-am trecut înnot — erai mic —
Sufletul tot mi l-ai prins în pietriş;
Şi-acum, de câte ori viu, trebuie pe furiş
Să mă despart de tine, să te las un pic...

Mi-ai apăsat cu şuvoaiele tale
Umerii şi mi-ai arătat ce e viaţa.
Jiule, Jiule, dece când vine dimineaţa,
Nu mă iei niciodată, cu tine, la vale ?...

Mă laşi aici, în zăvoiul cu-anini,
Să mă uit toată ziua la soare,
Până vine iar, seara....

Atunci, Jiule, sunt iarăşi cu tine ;
Undele tale lovesc iar puternic, în mine.
Şi eu nu mai sunt eu : Eşti tu
Sufletul vieţii mele, de-acu...

MIHAI NICULESCU

Note româneşti

LEONIDA SECREŢEANU: CNEAZ PESTE FURTUNI

Cu acest volum de versuri al talentatului poet Leonida Secreţeanu, **colecţia „Universul literar" îşi sporeşte numărul. Tipărită în alese condiţii tehnice, cartea aceasta aduce frânturi din marea epopee pe care o trăieşte neamul nostru, dela 22 Iunie trecut.**

Poezia d-lui Secreţeanu, cunoscută cititorilor din revistele de literatură ale Capitalei, va fi primită cu aceeaşi caldă înţelegere de care se bucură numai lucrul bine făcut.

GÂNDIREA

Apărut cu oarecare întârziere, din cauza suferinţei de care a fost încercat conducătorul său, d. prof. Nichifor Crainic, nr. pe Martie are următorul cuprins:

D. Stăniloae: Consideraţiuni cu Sf. icoane; V. Voiculescu: Arhimede; Radu Gyr: Poesii; Vintilă Horia: Nixia; Petru P. Ionescu: Poesii; Gheorghe Bumbeşti: Prinţul a coborît într'o seara; Olga Caba: Ultima aventură a ducelui de Berry; Radu Brateş: Inceput de carte; Valeriu Anania: In singurătăţi; Dimitrie Danciu: Rugă pentru întoarcere; Grigore Tăuşan: Blaise Pascal şi conceptul divin; Petru P. Ionescu: Profesorul I. Petrovici, la „Gândirea"; Emilian Vasilescu: Tangente româneşti la filosofia creştină.

Nicolae Roşu: cronica literară; Dragoş Protopopescu: cronica dramatică, etc

GEORGE IONAŞCU: „PUSTIUL ROŞU"

La începutul lui Aprilie va poposi în vitrinele librăriilor Pustiul roşu, *de mult anunţatul roman al poetului* George Ionaşcu.

Trăind timp îndelungat la Cernăuţi, autorul a fost prins aci de dureroasele evenimente din vara anului 1940, pe care le-a observat atent spre a le reda apoi în cele peste 400 pagini ale acestei cărţi în cari trăeşte o lume alături de care am vieţuit fără s'o observăm.

Volumul apare în editura „Gorjan", cu o prefaţă semnată de d. Perpessicius.

LITORAL

Anul IV, Martie 1942, Nr. 1

Revista constănţeană LITORAL ne aşează pe masa redacţiei caetul său lunar, cu încrustări în lemn şi în vers. Gravurile se datoresc d-lui C. Grossu. Versuri semnează: Aurel Dumitrescu, Ion Lolu, Ioan Micu, Dumitru Olaru („Pygmalion") şi Horia Niţulescu („Iubire").

Din poemul d-lui Horia Niţulescu desprindem acest catren care aminteşte de „Cântarea Cântărilor" :

„Cristalul meu eşti, umbra [mea dintâi,
„Creşcută-adânc, deapururea [tulpină !
„Iţi măsor oglindirea în ochi [mei întâi,
„O, prea curată soră, o, floarea mea alpină !"

Peste câteva zile va apare

Cartea tânărului scriitor

LAURENŢIU FULGA

STRANIUL PARADIS

O lume care se turbură între viaţă, iubire şi moarte

ETCAETERA...

„MASA..."

Să simţi răgazul unei munci de 6 zile, desfătându-te după priceperea şi gustul tău, e prima condiţie pusă de ziua aleasă ca zi de odihnă, odată cu rugăciunea dimineţii şi creştinescul dumicat de anafură.

Şi Duminica distracţiile sunt cele mai ademenitoare; ca şi poftа de mâncare, dealtfel..

In această zi se consumă şi carne, iar restricţia prăjiturilor nu cunoaşte aplicare decât cu 24 ore mai târziu.

Prilej, deci, de mese şi sărbătoriri, dacă şi unde este cazul...

In tonul acestor porunci a timpului de azi, s'a situat şi hotărîrea ca masa „Veseliei" să fie fixată Duminică, 22 c. şi unde iscusinţa spiritului epigramatic, a împreunat gluma şi hazul, într'o dăruire largă şi tinerească, aşa cum bunul gust al „coanei Siţa" a întocmit cu „otorizarea" soţului său „Niţă Pitpalac", cel mai ales menu, ca să topească pofta cea mai capricioasă.

Participând la această masă, directorul şi direcţia instituţiei; colaboratorii şi redacţia; administraţia şi expediţia, ca o mare familie, au participat: sprijinul şi îndemnul; spiritul şi munca; gospodăria şi răspândirea, totul alăturându-se omagial muncii şi priceperii de harnic conducător al revistei : d. C. Cosco.

Apoi, prezenţa atâtor maeştri ai humorului românesc, a adus sărbătoririi d-lui C. Cosco, ceva din rara recunoştinţă a „Zeilor", ceeace însemnează deplina cucerire a izbândei în ale hazului autohton.

Afară doar dacă n'o căuta să ne desmintă, prezentând vreo piesă la Naţional..

„TEATRUL IN BEŢE..."

Neagu fiind un pasionat caricaturist, priveşte omul numai sub prisma caricaturii. Uită de multe ori că omul mai este şi om, nu numai... caricatură. Până şi pe directorul de cabinet dela o scenă oficială, tot sub acelaş aspect l-a „luat".

In fond, Neagu trebuia să se gândească, dacă nu la altceva, dar cel puţin la lucrul acesta: că acest domn are un cap destul de bun, când poate să ne plimbe la „microfon" pe toate terenurile sportive şi când toate „goal"-urile ne sunt atât de minunat anunţate !... Cine l-ar mai putea înlocui ?..

Şi-apoi, faptul că poate să îndeplinească o atât de gingaşe însărcinare la un teatru oficial, când — vai !... — se cere atâta bunăvoinţă, atâta manieră şi o atât de cuceritoare atitudine, fiindcă totul se face în numele unui mare romancier al nostru, nu dovedeşte suficient că este capabil de atâta „chemare" acolo unde altădată n'a prea fost „găzduită" maniera şi bunăvoinţa ?..

N'o fi vrând Neagu, ca domnul director de cabinet, să mai priceapă şi pe Shakespeare, pe Shaw sau măcar pe Sibică...

Ar fi prea mult !..

Mă rog, ţine la zi condica de prezenţă ?... Ţine. A pus la respect până şi pe Dedu, intendentul ?... A pus. Dă bilete de favoare societarilor înscrişi — după „regulamentul interior" impus de d-sa, — cu o zi înainte, pe lista dela uşe ?... Dă.

Ce mai vreţi ?...

Ah... nerecunoscătoare lume !.. Bine a spus, cine a spus, că omul este atât de rău, încât nu recunoaşte meritul până şi celui care ştie să deschidă atât de frumos... uşa !...

DECES...

N'am înţelege nimic din viaţă, dacă am trăi fără prieteni şi cunoscuţi, sub îndemnul ciudatei închipuiri că numai persoana noastră poate să ne fie tovarăşa înţelepciunii şi-a muncii; a sprijinului şi-a creaţiei, şi încolo nimeni şi nimic.

Atunci n'am cunoaşte oamenii şi n'am războ în atâtea să lămurim binele şi răul, tocmai ca să desăvârşim legea omeniei după faptă şi nu după cuget.

Aşa izolaţi, feriţi unul de altul, ne-a găsit sfârşitul unora când ne-a scormonit recile noastre suflete, trezind o târzie durere sau numai regret, şi de-abia atunci ne-am hotărît să preţuim cum se cuvine — întocmai ca 'ntr'un inventar negustoresc, la sfârşit de an — munca depusă de cel care fusese printre noi, dar „scăpată" justei aprecieri.

Cu atâţi poeţi, cu atâţi pictori şi cu mulţi scriitori, am fost la fel. Dela o generaţie la alta...

Cu viaţa lui V. Demetrius ne-am simţit — par'că — obligaţi de această impusă tradiţie, să n'o ştim şi să n'o cunoaştem, decât numai în anumite timpuri, când autorul „Monahului Damian" aşeza sârguitor şi modest în vitrine o nouă lucrare, şi-apoi aceeaş viaţă scurt simţită printre noi, s'o uităm de îndată ce şi grija tramvaiului întârziat părea mai importantă decât orice.

Cu moartea lui V. Demetrius, însă, a venit pedepsirea izolării şi uitării, fiindcă toţi am simţit răscolirea dureroasei plecări în veşnicie, tocmai a omului care nu ne-a cerut niciodată nimic în viaţă, nouă tuturor şi nimănui...

In „starea civilă", apărută după regulamentul interior, mai deunăzi în ziare, numele lui V. Demetrius era trecut la morţi lângă numele unui plăpumar şi a unui cismar. In asta nu a fost altceva decât aceeaş existenţă a nepăsării prezentă până şi în îndeplinirea unor ultime forme, precum prezentă a fost la toţi până a se ajunge aici.

Impiegatul dela „starea civilă" n'a făcut altceva decât să împlinească vrerea dictată de obiceiuri, ca să cruţe atâtor ochi jertfa unor lacrimi, ca la orice moarte anonimă.

Numai că, spre deosebire de alte morţi „definitive", la V. Demetrius este numai un deces de om, nu şi o încetare de trăire a atâtor lucrări literare pe cari le-a lăsat.

Rămâne, doar, ca grija S. S R.-ului să se arate....

„PREŢIOSUL CITITOR"...

Nu ştiu dacă îl vom găsi aiurea, decât acolo unde se ascunde, adică: nicăeri. Fiindcă acest „preţios cititor" fixat doar ca titlu de articol, nu aduce cu nimic din ceeace o dudue scriitoare a aşternut pe trei coloane, într'un ziar de curândă apariţie, lipsindu-i — cred — trei litere ca să îndeplinească justul cap al aprecierilor făcute la adresa unor „domni snobi" cari „nu citesc cărţi româneşti".

Subiectul acesta e o linie de hotar între fantezie şi adevăr. Depinde unde rămâi.

La prima ai avantajul imaginaţiei. Pentru al doilea n'ai însă, îngăduinţa superficialului, fiindcă ar constitui o abdicare dela ei.

Alăturarea lui Calistrat Hogaş de nordicul Knut Hamsun, e numai o replică promptă, ca agera trimitere a mingei de ping-pong pe masa adversarului. Nu-i însă şi adevăr.

După cât ştim, nordicul Knut Hamsun, a fost un vagabond silit de viaţa aspră să colinde prin „numai" patru din cele cinci părţi ale lumii, ca să dea apoi volumul „Foamea" cu miez de viaţă proprie sbuciumată şi ades îngenunchiată. Pe când Calistrat Hogaş un profesor cu doruri de largi orizonturi, dar legat de obligaţia şcoalei, pornea dintr'o nescăldată poftă de natură prin munţi, ca să prindă în pagini de carte, ceeace a rămas: „Prin munţii Neamţului".

Knut Hamsun alăturat însă unui Panait Istrati, îşi avea o mai legitimă apropiere, prin însăşi viaţa asemănătoare de vagabondaj, care a născut acelaş talent.

Livănţica scrisului românesc, autoarea atâtor nuvele cu motive... „slave", o scuturăşi când vorbeşte de barbarism pentru a cere promovarea „artei stilistice". E just că un exemplu de „artă stilistică" ni-l oferă chiar în „Preţiosul cititor":

„In literatură, fondul propriu zis, nu este ceva de sine stătător, exprimarea acestui fond, adică stilul, neputând fi desprinsă de fond, ci alcătuind cu acesta un tot unitar, care nu este cu totul justificată, ne pare"... (??!!...)

Cu aşa ceva, are dreptate şi „snobul" care n'a pătruns în tindă de biserică românească să simtă mirosul curat de tămâe, ci a rămas sub bolta cine ştie cărei catedrale, cu miros de smirnă..

Nu de altceva, dar a văzut omul, întâmplător cum — odată — într'o tindă de biserică se cânta „slavona"!..

ION MINCU LEHLIU

Apocalips

Ce zbor tăcut şi aspru duc clipele — lăstunii
Şi apele împing spre cel mai greu ocean ?
Noi răscolim ţarâna, cum vârcolacii lumii
O sfâşie în ghiare în fiecare an.

Am fost aleşi de îngeri numai pentru pedeapsă
Şi braţele de carne sunt pietre de mormânt;
Atâta suferinţă şi atât sânge se varsă
Pentru noroiul nostru şi diavolesc şi sfânt.

Ne vom porni cu toţii goniţi pe acelaş drum:
Noi humă sfârtecată de atâtea dureri
Iar florile vieţii vor putrezi acum
Căci ducem pe buze un momânt de tăceri.

Auzi-vom lucruri nemai auzite
Vedea-vom tristeţea spadă şi lacrima scut,
Alt testament va şopti unei lumi îngrozite :
„Şi mare tăcere şi grea s'a făcut".

ION MAICAN

Sonet

In visul ce-mi mai stărue pe pleoape
Stau singură sub fulgii albi de nea,
Simt paşii tăi mergând în urma mea,
Când te ştiam de sufletu-mi aproape.

Şi creanga de salcâm ruptă de tine
O mai păstrez şi astăzi în album
De ce tresar când trec pe-acelaşi drum
Când te-am pierdut, pierzându-mă pe mine ?

Sub colbul aşternut de-atâta vreme
Zadarnic amintirea astăzi geme
Şi floarea de salcâm s'a vestejit;

Sfărîm în mână albele petale
Din care viaţa 'ncet s'a risipit
Ca dorul meu, ca gândurile tale.

CIREŞICA I. BASSARABESCU

Sonet

Şi totuşi — pentru-a nu ştiu câtea oară
mă îndoiesc de tine, căutând
suprema flacără din trup sau gând
cu care să te luminez în seară.

Lovind cu degetul în lucruri, blând,
toate-şi spun numele ca o vioară,
iar limba lor mi-acum familiară
deşi nu ştiu s'o fi 'nvăţat nicicând.

Azi numai tu, statornică, rămâi
pe treapta îndoielilor dintâi
şi nu te ştiu deplin, deşi te caut.

Când bâjbâi împrejurul meu te-ascunzi,
când te cuprind în braţe tu eşti flaut,
iar când te strig pe nume nu-mi răspunzi...

ŞTEFAN AUG. DOINAŞ

CANTECE NOUI

„Aripi frânte"

Mulţimea corespondenţelor atât de pur poetice din ultima săptămână, pune, chiar fără să vrea, o problemă îndeajuns de interesantă, nu atât prin intenţiile ei, cât prin sugestiile pe care le oferă printre rânduri. Hotărît lucru, că nu putem decât să ne bucurăm de acest iureş liric, care pe zi ce trece vine să se adauge la cel de eri, însă de bună seamă că o privire mai critică aruncată asupra acestui belşug ne va deschide câteva porţi noui. Noi nu avem căderea să ne asezăm deacurmezişul unui drum, deoarece dintru început am făgăduit să lăsăm câmp deschis oricărei sclipiri de talent şi de impetuositate tânără. Cei ce au crezut de cuviinţă să ni se alăture, nu ne îndoim că au putut, fără prea mare greutate, să remarce faptul acesta, iar aceia cari din felurite motive nu au putut sau nu au vrut să ne înţeleagă, pot fi siguri că nu pe neînţelegerea lor opacă ne-am hotărît să clădim.

Dar ceeace ne întristează întrucâtva şi ceeace e un lucru pe care nu-l putem lăsa netălmăcit, este o anumită atitudine de „eternă neînţelegere" pe care o descifrăm în unele mesagii. Dar să vedem despre ce este vorba. In ultima bucată de timp ne-a fost dat să cetim câteva pliculeţe care ne-au umplut, nu prin substanţa lor lirică — aşa cum am fi vrut noi, — ci printr'o „idee", care se întâlneşte şi nu izolat, spre absoluta pagubă a acelor care le scriu şi pot crede în ele. Imaginaţi-vă de pildă, un teanc respectabil de poesii, care nu-ţi pot spune nimic, spre toată părerea ta de rău ; este cam al cincisprezecelea plic de acelaşi gen. Dar alături de versuri, se mai află şi o coală pe care autorul a înşirat câteva cuvinte. Ţinem să mărturisim aici că pentru un cercetator migălos şi tipicar, n'ar putea exista lucru mai plin de interes, decât aceste mostre de psihologie, remarcabile prin intenţiile lor. Autorii acestor poesii pe care le-am amintit, ţin să se evidenţieze printr'o totală ostilitate (care în fond nu spune ceva real), svârlită ca din praştie unui efort cinstit şi firesc. Suntem astfel acuzaţi că „părtinim" pe cutare sau cutare, când mai mult de jumătate dintre aceştia ne sunt cunoscuţi — şi ei — doar din scris. Suntem apoi acuzaţi că „favorizăm" cutare sau cutare „grup", când în primul rând noi ne referim numai la calitate. Şi în cele din urmă ni se aruncă acuzaţia că prin „cenzura" (!!) noastră, retezăm elanurile tinere, frângând cu voie aripile celor ce caută să-şi ia sborul spre vecie.

Inainte de a ne durea, faptul acesta ne uluieşte, pentrucă e într'adevăr de mirare cum cineva poate să creadă că toate aripile ce se ridică spre soare sunt făcute pentru spor. Nici-unul dintre aceşti acuzatori nu s'a întrebat însă **cum** s'ar putea realiza sborul acesta, nimeni nu şi-a pus întrebarea dacă nu el e cel „vinovat" de faptul că şindrila de pe umerii lui e roasă de carii. Iată, noi stăm înaintea lor şi ne luăm îngăduiala de a le pune o singură întrebare: sunt ei siguri că aripile lor nu-i vor duce mai degrabă spre pământ, decât spre zările pe care le visează?

Un gând serios, o clipă de reflecţie şi de auto-control — şi îi asigurăm că îşi vor da seama că foarfeca pe care ei o văd clempănind între degetele noastre, ameninţătoare şi asasină, nu e decât huma care îi trage, fără a-i întreba, spre pământul pe care vor putea păşi mai cu folos, în loc să caute să-şi ia un sbor care nu este şi nu poate fi (încă) al lor.

ŞTEFAN BACIU

N. B. — Toţi cei ce au publicat la „cântece noui" sunt rugaţi să expedieze la redaţie (pentru Şt B.) câte o fotografie, cel mai târziu până la 10 Aprilie a. c.

Şi cuvintele de răspuns: *O. Tecuci, V. Şega, L. Despa, P. Anca, B Drguţ, Faust, M. Cetină, I. Scut., I. Deleanu, W. H, Lomdo, M. Chera, Niva, D. S. Z.*: Nu! *Antinea:* Proză nu ! *M. D. Banţa, Gh. Dorn., Vladie V., Eugen En., I. Gheorghe, Othmar, A. b. c. d.,* Altele. *Mihu Pr., M. I. Cos., Vsev. T., N. Veron, C. Mit., Em. Flor., I. Car., M. C. Pit.*: Da. Mulţumiri.

REZUMATUL CAPITOLELOR PRECEDENTE

Cornelio Grandi, un bogătaș ruinat începe să povestească copilăria și tinerețea copilului său Nino Cardegna care era fiul unui fost fermier pe pământurile sale. El îl crește și-l învață cu multă sârguință. Nino ia și lecții de canto cu profesorul Ercole de Pretis, fiindcă se dovedește a fi un talent remarcabil. Intre timp întâlnește pe tânăra contesă Mariana de Lyra și se îndrăgostește de ea. Pentru a-i satisface dorința, de Pretis îl introduce în casa acesteia și după o convorbire cu tatăl fetei, un fost militar prusian, începe să dea tinerei femei lecții de limba italiană.

Când însă Nino debutează pe scena operii acoperindu-se de glorie, subterfugiul nu mai poate fi valabil. Tatăl Marianei, care este un om strict și sever, găsește necuviincios ca un cântăreț de operă să dea lecții fiicei sale. Nino este foarte mâhnit, mai cu seamă între timp intervine în viața lui Sonia Petrovna Mihailovici, care-l iubește, și încearcă să o înlocuiască pe Mariana, fapt ce-l indispune.

In acest răstimp, Nino primind o invitație dela Sonia, și dorind să afle ce se întâmplase când De Lyra îl recunoscuse pe scenă, a dat curs cu grabă chemării.

— Bună dimineața, doamnă, spuse el, intrând în salon; sper ca nu ca deranjez.

— Dumneata mă deranjezi numai când pleci, răspunse ea.

— Sunteți prea bună!

— Dar dumneata cum te simți?

— Mulțumec, bine, răspunse Nino surâzător.

— Nu mă gândesc la asta, ci la felul în care te-ai bucurat de primul dumitale triumf.

— Ar fi vanitos din partea mea să-i dau prea mare importanță.

— Vorbești ca un copil, Nino!

—Suntem cu toții sclavii cerului. N'avem dreptul să ne mândrim.

Sonia îl întrebă deodată:

— Dealtfel am văzut că nici nu prea erai interesat de aplauzele publicului. Mă întreb la cine te gândeai în acel moment.

— Dumneata nu-ți poți închipui, Sonia Petrovna?

— A, ștind că „ea" este lângă mine... Dar deodată schimbă firul discuției: dece-ai venit astăzi la mine?

— Fiindcă am fost poftit, răspunse Nino oarecum mirat.

— Puteai să nu vii, fiindcă ești liber acum. Apariția ta în public a pus sfârșit tuturor manevrelor ce le-ai făcut, așa încât, afară dacă n'o dorești pentru mine, n'ai nevoe să mă mai vezi...

Nici nu pronunțase bine ultimele cuvinte, când ușa salonului deschizându-se, făcu loc Marianei să intre. Observând privirea înspăimântată a lui Nino, Sonia întoarse și ea capul, deoarece era cu spatele în spre ușe.

— Scumpă Mariana, strigă ea cu multă prezență de spirit, tocmai spuneam profesorului nostru, — dacă nu mă înșel, îți dă lecții și ție, — că nu mai este legat să vină de trei ori pe săptămână, pentru a-mi da lecții de literatură. Pentru un artist nu mai este posibil un asemenea lucru.

— Sper, Domnișoară, interveni Nino care-și recăpătase prezența de spirit, că aceeace spune Sonia Petrovna, nu privește și lecțiile noastre (dar bietul de el știa prea bine că da).

—Eu, domnule Cardegna, cred că ar fi fost mai frumos din partea dumitale să-mi spui adevărul în ceace-l privește pe-acel văr. al dumitale!

A roșit, spunând aceasta, dar perdelele erau lăsate și Nino nu a putut observa.

— Ei, Doamne, răspunse ei, o astfel de confesiune mi-ar fi luat plăcerea de a vă mai da lecții.

— Domnul Cardegna poate nu-și dă seama că plăcerea ar fi fost mai mare, dacă ar fi satisfăcut curiozitatea contesei.

Nino s'a reținut să nu isbucnească, aruncând Soniei o privire care spunea multe, dar pe care Mariana nu a putut-o remarca, fiindcă tocmai privea în jos.

— Dar te poți răscumpăra, murmură ea, tot fără a se uita la el.

— Și cum? — întrebă Nino.

— Cântându-ne ceva, acuma.

—Nu-i cere asta, sări Sonia, trebue să fie obosit-mort.

— Eu obosit? Mă surprinde această observație. N'am fost niciodată obosit când era vorba să cânt!

S'a îndreptat către pian, și după ce a atins câteva acorduri, a început să cânte.

Sonia strânse mâna Marianei cu afecțiune, ca și cum, tăcut, vroia s'o facă să înțeleagă simpatia cu care privea ceeace ea își închipuia că se petrece în mintea fetei. Dar Mariana a rămas impasibilă, afară numai dacă un mic fior ce-a străbătut-o la prima atingere se poate numi o manifestație de simpatie.

După un timp, ora fiind târzie, Nino a dat să plece Mariana i-a surâs distant, dar destul de mulțumită de micul recital auzit, iar Sonia, oricât de ciudat ar părea, cu toatecă în biletul primit de Nino dis-de-dimineață se vorbea de-o reținere la masă, acum nu au mai făcut niciun gest spre a-l opri. Dar i-a dat mâna, spunându-i cuvintele măgulitoare, care oricum, nici nu i-au plăcut și nici nu l-au încântat. In ceeace o privește pe Mariana, ea n'a adăugat nici o vorbă, afară de un politicos: bună ziua, când Nino s'a înclinat în fața ei.

Totuși Mariana era foarte mișcată. Cuvintele pe cari le auzise spuse de Sonia în clipa venirii sale, îi păreau foarte stranii. I se părea că e geloasă, și nu trebue să uităm că gelozia e premergătoare dragostei, dacă nu uneori aceea care o deșteaptă.

Simțea o rivală și o dușmancă în Sonia, lucru care pentru o femee era destul pentru a începe să iubească. Abia cu câteva zile mai târziu, în urma insistențelor lui Nino, De Pretis a vorbit cu ea despre el, dându-i oarecari lămuriri agreabile. Eu nu știu ce-au vorbit între ei, însă îmi dau seama, după cele ce-am aflat ulterior, că principala satisfacție primită în urma convorbirii cu Ercole, a fost aflarea faptului că prietena sa, baroana, o mințise și că Nino nu avea nici o deosebită simpatie pentru ea. Știa acest lucru desigur din instinct, dar este foarte plăcut ca acest lucru să fie spus de altcineva, chiar dacă acest altcineva nu este o femee.

Chiar în noaptea care a urmat acestei întrevederi, Nino a mai făcut o prostie. Cel puțin așa presupun eu. Cu toatecă m'am opus, căutând să-l împiedic, s'a dus din nou sub ferestrele palatului Carmandola, după-ce în prealabil printr'un bilețel o anunțase pe Mariana, (ce imprudență) și a început să cânte.. Din fericire nu l-a auzit contele și astfel a putut, netulburat, să-și înfăptuiască planul. Mariana, poate și ea imprudentă, cum sunt femeile când încep să iubească, a ieșit în balcon, aruncându-i un trandafir. Desigur că o romană de-a noastră, departe de a face un asemenea gest romantic, și-ar fi pus capul sub pernă, blestemând pe nespălații cari deranjează noaptea somnul oamenilor. Mariuccia, servitoarea mea, i-ar fi aruncat o strachină cu apă în cap. Dar streinii aceștia care sunt așa de convinși că în Italia nu se poate să nu fie trubaduri, gondole, lună plină și alte asemenea recuzite, sunt veșnic dispuși să acorde importanță unor acte cari la urma-urmei sunt ridicole. Chiar dacă Nino a putut, în timp ce Mariana îi arunca trandafirul, să-i șoptească: te iubesc, gestul nu rămâne mai puțin copilăros.

Dacă această aventură s'a terminat cu bine, cel puțin în ultima ei parte, nu tot atât de norocos a fost Nino în dimineața care a urmat. Un proverb spune că ulciorul nu merge de multe ori la apă și poate că proverbul nu este cu totul greșit. Fiindcă imprudențele lui Nino nu se putea să nu aibă și un sfârșit. Sau mai bine zis, nu un sfârșit, fiindcă aventurile lui nu aveau să se oprească aici, dar o serioasă complicație pe care dacă el n'a recunoscut-o ca atare, fiind prea entusiast și prea tânăr, pe mine m'a umplut de grije. A avut mult noroc, căci într'altfel ar fi putut eși pentru el o mare încurcătură.

In dimineața care a urmat romanticei serenade, prin urmare, Nino s'a gândit că i-ar fi poate folositor să mai facă o vizită Soniei. El avea convingerea, în naivitatea lui, că aceasta l-ar putea servi.

A găsit-o, ca deobiceiu, în salonul particular. A părut foarte mulțumită de această vizită, fiind, la drept vorbind, prima pe care Nino i-o făcea din proprie inițiativă. Totuși, în scurtă vreme, au ajuns la termeni violenți; bineînțeles că subiectul l-a format la început, oarecum umbrit, Mariana.

Sonia Petrovna, cunoscând hotărîrea lui De Lyra de a nu mai aproba continuarea lecțiilor de italiană ale lui Nino cu fiica sa, a încercat să-l atragă spre ea. Pasiunea ei, pe care acesta o disprețuia, și de care niciunul nu ne dam seama cât de violentă este, luase deodată o înfățișare furtunoasă.

Nino fiind foarte hotărît s'o apere pe Mariana, nu a rămas nepăsător la cuvintele tari aruncate de Sonia la adresa contesei De Lyra. Neposedând nici măcar diplomația necesară purtării unei discuții cu o femee geloasă, au ajuns la termeni violenți, s'au certat, Sonia a trecut dela un ton modest la țipete, s'a rugat de el, l-a jicnit, însfârșit, când distrusă, când mândră, și-a dat pe față toată violența dragostei și odată cu aceasta, toată ura ce putea avea pentru biata Mariana. Văzând felul cum decurge întâlnirea, Nino a socotit că cel mai bun lucru ar fi să se retragă.

In acel moment însă a pătruns pe ușe, De Lyra. Sonia și-a schimbat tonul supărat, în timp de-o clipită. Trebue însă s'o fi costat foarte mult, ca în acel moment, în care tocmai era la paroxismul furiei, să-și transforme glasul și înfățișarea. Era ceva nenatural și înspăimântător în seninătatea ei subită, când a surâs neașteptatului vizitator.

— Am impresia că nu viu într'o clipă oportună, spuse acesta, presimțind ceva în aer.

— Dimpotrivă, dar numai iartă-mă, am să mai spun un cuvânt profesorului Cardegna. Apoi se îndreptă către Nino. „Intră în camera aceasta, îi spuse cu o voce înceată, îndreptându-l spre camera ei, și așteaptă până pleacă. Poți chiar asculta, dacă te interesează".

— Nu voi pleca, răspunse Nino foarte hotărît.

— Nu vei pleca? ridică ea atunci glasul.

El dete din cap, îndreptându-se spre ușa de ieșire.

— Conte de Lyra, spuse ea cu glas tare, întorcându-se către acesta, cunoști pe tânarul de aici?

— Despre el tocmai voiam să vă vorbesc.

— Ce bine-mi pare, răspunse Sonia, fiindcă voi avea ocazia să-ți spun cât de mizerabil, cât de ordinar este acest om în care am avut încredere.

De Lyra a ridicat din sprincene.

— Am fost informat că și-a ascuns adevărata profesiune, în timp ce dădea lecții fiicei mele. Acest fapt însă mi-a fost explicat în mod satisfăcător. Așa dar, te rog informează-mă din ce cauză d-ta îl acuzi cu atâta violență.

— Omul acesta, domnule, are îndrăsneala să-ți iubească fata. In acest scop ordinar, și-a luat o profesiune de ocazie, inducându-te în eroare, numai spre a sta de vorbă cu ea, știind prea bine că într'altfel nu l-ai fi primit. Mai mult decât atâta, are obrăznicia să cânte noaptea sub ferestrele Marianei, care îi și aruncă scrisori. Înțelegi d-ta până unde au ajuns?

Vocea ei devenise șuierătoare și nu-și mai putea stăpâni mișcările nervoase ale mâinilor.

— Îmi spuneți adevărul, doamnă?

— Pot jura în fața lui Dumnezeu.

Bătranul a mai privit-o o clipă, apoi, ca și cum ar fi avut douăzeci de ani, se repezi cu bastonul ridicat spre Nino. Acesta însă era mai tânăr și pe deasupra Roman. Până ce contele să fie lângă el, Nino se și înarmase cu un stilet găsit între filele unei cărți, de pe o masă de lângă el, în timp ce cu cealaltă mână a prins brațul amenințător al lui de Lyra.

— Dacă încerci să spui vreo vorbă, sau îndrăsnești să mă lovești, îți tai gâtul, spuse el cu o voce extraordinar de calmă, sucind mâna contelui într'așa fel, încât acesta fu obligat să se îndoaie până aproape de dușumea. Apoi: Această femee este o intrigantă și o mincinoasă. Faptul că iubesc pe fiica d-tale este singurul adevărat. Cinstea ei, însă, a rămas neatinsă, fiindcă niciun rând de al ei nu mi-a fost pus la îndemână, iar eu nu i-am declarat dragostea mea. In schimb, doamna Sonia, care a aflat de această pasiune, din ură sau din gelozie, caută să mă ponegrească. Și o disprețuesc, mai cu seamă că eu nu i-am cerut nici prietenia, nici ajutorul, și sentimentele ce are față de mine îmi sunt profund indiferente. Rușinea purtării sale ar putea-o mai degrabă lămuri față de bărbatul ei, nu vărsându-și furia spre a-mi îngreuna viața.

Cu aceste cuvinte, Nino îi dete drumul contelui.

— O poți întreba.

— Dacă cele spuse de d-ta sunt minciuni, spuse el către Nino, îmi datorezi satisfacție și cât mai curând, reluă contele. Apoi către Sonia:

— Fii atât de bună și spune-mi dacă a spus adevărul sau nu!

— A spus adevărul, răspunse ea pierzându-și stăpânirea de sine, la vederea cuțitului pe care Nino îl ținea în mână.

Cu aceste cuvinte, sfârîmase ea singură toată intriga pe care nici nu îsbutise bine s'o înghebeze.

— In cazul acesta, spuse bătrânul, ești iertat de a fi ridicat mâna asupra-mi. Dar nu-ți pot ierta faptul de a fi îndrăsnit să intri în casa mea cu intențiuni nepermise.

— Domnule, adăugă Nino cu acelaș glas senin, îmi pare foarte rău de a vă fi produs o supărare. Nesimțirea acestei femei ne-a adus pe amândoi la o altercație prea violentă. Sper ca atunci când, mulțumită fiicei d-tră, raporturile dintre noi vor fi de altă natură, să lămurim complet acest incident.

In fața eventualității de a discuta din nou despre dragostea lui Nino, De Lyra și-a luat, cu oarecare grabă, ziua bună, fără să dea vreun răspuns.

Cu toate că Sonia căzuse pe un scaun și părea să aibă nevoe de ajutor, Nino s'a mulțumit să-i ofere un pahar cu apă, chemând servitoarea. Apoi s'a retras și el.

CAPITOLUL VI

Ce s'a întâmplat între timp, n'am avut de unde sa aflu. Știu doar că în dimineața următoare, când fata din casă a intrat în camera ei, a găsit-o lipsită de suflare. Biată frumoasă, dar prea ușuratecă femee.

In fața acestei nenorociri, femeea de serviciu s'a încurcat la început, neștiind prea bine ce-ar trebui să facă. Apoi a chemat poliția. Era convinsă că stăpâna ei nu murise de moarte bună și a cerut poliției să facă toate diligențele pentru a descoperi pe criminal. Bineînțeles că primul lucru pe care l-au început autoritățile, a fost luarea unui interogatoriu fetei din casă, deoarece aceasta era mai în măsură să știe cum a petrecut stăpâna ei seara din preajma acestui neașteptat desnodământ. In acest fel, au aflat că între baroană și tânărul Nino Cardegna avusese loc o violentă altercație, în urma căreia baroana s'a simțit rău, cerându-i acestuia un pahar cu apă. Bănuelile din prima clipă s'au oprit aici, mai ales că servitoarea a ținut să sublinieze acest amănunt în mod special. Și — așa cum se obicinuește în asemenea împrejurări — lucrul inevitabil s'a produs: Nino a primit o invitație discretă, în interesul cercetărilor, iar după ce-a fost audiat și el, a fost reținut la poliție. Bănuit deci. Știam prea bine că Nino nu poate să aibă nici un fel de amestec în această afacere care părea să se încurce din ce în ce mai mult, și deaceea am făcut tot ce-mi stătea în putere, spre a-l scoate cât mai curând din situația asta penibilă. Discutând cu oamenii forței publice, am căutat să-i conving despre acest lucru, dar deoarece este un lucru la fel de greu de-a convinge un polițist asupra unei bănueli neîntemeiate, ca și pe-o femee, nu am isbutit să ajung la cine știe ce rezultat. In schimb, discutând la un păhărel de vin negru generos, nu mi-a fost prea greu să aflu numele medicului legist care urma să facă autopsia; îl cunoșteam de mult. M'am dus deci să-i vorbesc și am putut să-i smulg făgăduiala că la apropiata autopsie pe care avea s'o facă, va da în vileag tot adevărul pe care va putea să-l descopere. Dar n'am fost numai eu acela care i-am sărit în ajutor lui Nino. Directorul operei, care era un bun camarad, dar și un om de afaceri care se vedea lipsit de concursul celui mai proaspăt și răsfățat tenor, a făcut tot ce i-a stat în putință, spre a-l scoate pe Nino din încurcătură. Și într'adevăr, peste câteva ore Nino era liber. Doctorul constatase că doza puternică de otravă în urma căreia sucombase Sonia, fusese administrată mult mai târziu decât în clipa discuției. Dacă Nino ar fi fost cel vinovat, Sonia n'ar mai fi putut să fie în viață până seara. Ori, în acea seară servitoarea mai fusese la ea în dormitor și-o pieptănase, iar în plus un tub gol de somnifer, aruncat pe-un colț de noptieră, stătea mărturie că Sonia însăși își luase zilele. Așa dar presupusa crimă se schimbase într'o sinucidere. Ce e drept, cam ieșită din comun și melodramatică. In seara aceleiași zile, Nino a cântat din nou la operă, isbutind să aducă sala alături de sine. Supărarea ultimelor douăzeci și patru de ore trecuse ca prin farmec.

A treia zi după sinucidere, trebuia să aibă loc înmormântarea. Bănuind acest lucru și știind că și De Lyra avea să se ducă acolo, Nino se postă pe lângă locuința lui și în clipa în care-l văzu părăsind casa, se furișă înlăuntru, pentru a-i cere Marianei o convorbire. De Pretis era tocmai acolo, ținându-și lecția obicinuită, ca și cum nimic nu s'ar fi întâmplat.

La apariția lui Nino, Mariana avu o tresărire de-o clipă, dar apoi se reculese și-i spuse: „Bună ziua, domnule Cardegna!" Nino lămuri în puține cuvinte rostul acestei vizite cam ciudate și De Pretis se retrase în camera vecină, lăsându-i față în față. De-abia acuma Nino își dădu seama cât este de tulburat și cât de nebunesc este faptul prezenței sale în casa lui De Lyra, mai cu seamă în urma discuției nu tocmai plăcute pe care-o avuseseră împreună. Dar acuma cărțile trebuiau date pe față.

Nino se uită lung la contesa De Lyra și-i spuse: „Domnișoară Mariana, ascultă-mă te rog, căci vreau să-ți spun câteva cuvinte. Nu știu dacă dumneata crezi în basme, dar eu am să-ți spun unul, pe care te rog să-l asculți. Basmul meu spune de-o fată de împărat care-a găsit odată pe fereastra ei o mică sămânță adusă de vânt. Fata a luat-o, aruncând-o în stradă, fiindcă era prea scorojită și prăpădită, nepărând bună să dea rod. Dar a doua zi dimineața, în fața ferestrei ei, un ram firav prindea să se înalțe. Și pe zi ce trecea, ramul se înălța, devenind încetul cu încetul un pom. Dar pomul era plin de bube și de țepi, ca orice pom care putea să iasă dintr'o sămânță atât de urîtă și de neagră. Fata de împărat, care stătea aplecată pe geam, a întrebat odată pomul dece e atât de urît, iar ramurile i-au murmurat: eu sunt pomul durerii, dar dacă vei pune mâna pe mine, țepii vor cădea, flori minunate vor crește în locul lor. iar eu voiu deveni ca prin farmec pomul iubirii. Și în ziua în care fata de împărat se apropie de pom, punând mâna pe el, flori alese țâșniră din ramurile lui uscate și urîte..."

— Dar bine, dece-mi spui mie toată povestea asta? întrebă Mariana.

— Contesă, răspunse Nino, eu sunt pomul iubirii!.. Răspunsul lui Nino aduse pe fața Marianei o paloare de moarte, dar Nino se apropie de ea, îmbrățișând-o, dar Mariana se lipi de el tandră și un sărut lung pecetlui sfârșitul nespus al acestui basm de copii.

— Mariana, când te mai pot vedea? — aruncă Nino în fugă, înainte de a pleca.

— Nu știu nici eu, dar vino diseară sub balcon și vei afla! fu răspunsul contesei.

Seara, când luna se ridică pură pe cerul înalt al Romei, Nino se afla sub balconul palatului lui De Lyra, dar geamurile dela apartamentul Marianei nu se deschiseră decât într'un târziu, lăsând să cadă pe caldarâm un ghemotoc alb. Era o batistă, pe care Nino se repezi fericit s'o ridice, dar când o despături cu băgare de seamă, află înlăuntrul ei următorul mesaj: „Fugi cât mai poți, căci sunt urmărită". Și fiindcă la ora aceea nu mai era pe stradă nici un om, Nino privi în jur plin de neîncredere, iar apoi se depărtă cu pași din ce în ce mai mari.

Ajuns acasă, își dădu seama că alergase deabinelea.

In zorii zilei furăm deșteptați de către De Pretis. Fuma și fulgera. Și pentrucă pe capul lui Nino începuseră ca cadă toate pacostele, tot bietul băiat trebuia să poarte vina și de astădată a supărării lui De Pretis. Cauza era că un bilet dela De Lyra îi anunțase sfârșitul lecțiilor de muzică cu Mariana, punând astfel punct unei importante surse de venit pentru bătrânul maestru. Pe de altă parte, De Pretis aflase că De Lyra se pregătea să plece în cel mai scurt timp din Italia. Bineînțeles că pentru Nino aflarea acestei eventualități era mult mai înspăimântătoare decât neplăcerile materiale ale lui Ercole. De aceea, continuându-și seria de clipe dedicate aventurilor, dupăce ziua întreagă s'a frământat în casă fără contenire, venirea nopții l-a găsit din nou sub ferestrele palatului Carmandolla. Riscând orice, s'a apucat să arunce cu pietricele în geamul Marianei. Cu prudență, ferestrele au fost deschise, și vocea fetei se auzi foarte încet: „Tu ești?"

— A, draga mea, cum poți să mai întrebi? răspunse Nino.

— Taci, sunt tot urmărită. Plecăm și nu pot să-ți spun unde.

— Când? Trebue să-mi spui când!

— Nu pot să-ți spun, crede-mă! Ce vrei să faci?

— Te voiu urma imediat. Numai spune-mi unde.

—Dacă nu auzi dela alții nimica, vino mâine noapte aici. Aud pași. Pleacă imediat!

— Noapte bună, draga mea, a murmurat el. Dar geamul se și închisese.

Să mai spun că și în noaptea următoare Nino a fost la postul său, ar putea fi luat în derâdere. Dar ce să faci? Intreaga viață a lui Nino era legată de ferestrele palatului Carmandolla. De astădată însă a fost pentru ultima oară, căci printr'un bilet a aflat că Mariana și tatăl ei părăseau Roma în plină noapte, pentru a pleca la Paris.

Durerea lui Nino a fost de nedescris. Așadar, rezultatul dragostei lui era despărțirea de cea fără de care nu înțelegea să mai poată trăi. Și cu tot dorul său nețărmurit de a o urma, după cum în mintea sa copilăroasă crezuse că o va putea face imediat, a trebuit să aștepte sfârșitul carnavalului în Roma, spre a-și îndeplini obligațiile contractului cu impresarul său. După aceea — și aceasta se datorește doar talentului minunat pe care-l avea — prin Iacovacci, a isbutit să obțină un angajament la Paris.

Scrisorile pe care în primele zile mi le-a trimis de-acolo, nu-mi vorbeau nimic despre Mariana. Pentru moment, am crezut că vesela atmosferă a Franței îl câștigase. Eram mai mulțumit, și pe de altă parte mă bucuram de succesele ce-mi scria că le obține pe scenă. N'a trecut însă multă vreme și-am primit dela el o telegramă.

In ea îmi spunea că toate încercările de a-l găsi pe De Lyra dăduseră greș și mă ruga în genunchi să cercetez eu, oricum voiu putea, spre a descoperi unde oare ar putea fi găsit. Apoi adăuga că apăruse, plin de succes, în „Faust". Nici nu mă îndoiam de aceasta. Un cântăreț dacă place la Roma, place oriunde. De Pretis, cu care am vorbit despre această telegramă, a fost de părere să mă bucur de „Faust" și s'o las încurcată cu De Lyra.

Nu tot de aceeași părere însă a fost un foarte ciudat personagiu care mi s'a prezentat în cursul acelei zile, sub numele de Baron Ahasverus Benoni. După afirmațiile acestuia, Nino îl cunoscuse într'una din ultimele nopți petrecute în Roma, întâmplător, având cu el o convorbire, de care mai târziu m'am mirat și eu, când am aflat-o. Acum însă Benoni se arăta a fi un sincer admirator al tenorului Cardegna și vroia să-l servească. Cum aflase acesta toate suferințele lui Nino, n'aveam de unde să știu. Entuziasmul lui însă și personalitatea sa erau captivante, astfel încât, după o convorbire nu prea lungă și foarte spirituală, ne-am despărțit prin cuvintele lui: „o să aflu eu, fără îndoială despre De Lyra, zilele astea, înainte de a părăsi Roma".

AMESTECUL lui Ahasverus Benoni

prelucrare de ALEXANDRU ȘTEFANESCU

(Continuare în n-rul viitor).

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

14

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII"

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 14
SAMBATA 4 Aprilie 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

In noaptea Invierii

de Preot MIHAIL BULACU
Conferențiar universitar

Literatura scriitorilor noștri, în ascensiunea ei clasică, a fost mult înrourată de duhul creștin al Evangheliei Domnului Hristos Însuși geniul intraripat al nemuritorului Mihail Eminescu, are la temelia operii sale literare, puterea dătătoare de viață a Creștinismului alături de a Românismului, pe lângă farmecul frumuseții exprimării în chip neîntrecut a gândului.

Dar pare că nimeni altul n'a tors mai mult în operile sale literare firul fermecător al gândului creștin, desprins din Evanghelie, ca scriitorul român Alex. Vlahuță. Și ceea ce ne impresionează mai mult, citindu-i operile, este adâncirea de privire sufletească în tainele Evangheliei. Asemenea Sfinților Părinți, căuta să pătrundă ecoul creștin al adevărurilor eterne ale Evangheliei, în sufletul omenesc, până la deplina transformare sufletească.

Un asemenea prilej ni-l dă Alexandru Vlahuță, când îi citim nuvela sa, „In noaptea Invierii" din volumul „Dreptate". Aci ne înfățișează un suflet complet convertit la o concepție nouă de viață, sub puterea binefăcătoare a marelui eveniment al Invierii Domnului, sărbătorit de creștini în noaptea Sfintelor Paști. Cu acest prilej, un suflet de om trece din întuneric la lumină, dela moarte la viață, dela păgânătatea sălbatică și sinucigașe, la Creștinismul, dătător de noui puteri de viață.

Este vorba de tânărul Artur crescut în belșug, în moliciune și răsfățare, de părinții săi bogați. Părinții lui Artur credeau că-și vor ferici odrasla cu bogățiile ce-i pregăteau pentru a-i-le lăsa moștenire în cantități cât mai mari. Dar nefericiții părinți și-au găsit sfârșitul vieții, nu după multă vreme, tocmai pe când căutau să-i aleagă fiului lor cel mai bun loc de casă și gospodărie, cu prilejul împlinirii vârstei de douăzeci și unu de ani.

Tânărul Artur dezarmat sufletește pentru lupta vieții, chiar cu bunurile ce-i rămăseseră, își caută deslegarea vieții, în sfârșit cât mai grabnic pe calea sinuciderii.

Dar o minune îl salvează pe Artur dela gândul funest. Dorința, ori mai degrabă curiozitatea de a merge la biserică, spre a vedea ce fac țăranii satului în sf. lăcaș în noaptea Invierii, i-a fost mântuitoare. Aci a întâlnit o lume nouă, o lume cu suflete creștine, ce se împărtășea din lumea Divinității, pe care el nici n'o cercetase și nici n'o înțelesese. Iată-l înfățișat acum de Vlahuță în toată realitatea stării sufletești cele noui. „Cum de s'a pomenit în biserică?... E în stranã și în mâna dreaptă ține o lumânare aprinsă. Gânditor, stă cu barbia sprijinită în mâna stângă, și caută să-și aducă aminte, să-și dea seama de ce s'a întâmplat cu el. Biserica e tixită de lume, — cojoace albe, cămăși înflorite, — bărbații mai către altar, femeile mai în fund; și toți cu lumânările aprinse, toată biserica plină de lumină și de cântece înălțătoare:

„Hristos a înviat din morți
Cu moartea pre moarte călcând
Și celor din mormânt,
Viață dăruindu-le..."

Cine l-a adus pe el aici? Se întreabă nedumerit, se întreabă mereu, de astădată cu un sentiment de recunoștință, înduioșat, rugător, aproape fericit. Chemarea cea dulce și stăruitoare a clopotelor, ea l-a adus. De ce sună clopotele așa de frumos, în noaptea Invierii? Par'că toată primăvara de afară se pătrunde și răsună de sunetul lor. Parcă toate florile pomilor înfloriți atinse de sfințenia ceasului aceluia, se prefac în clopoțel de argint, și cântă

(Urmare în pag. 3-a)

MURILLO — Crucificarea

ARTA ȘI VIAȚA

de GEORGE ȘTEFANESCU

Intr'unul din eseurile publicate în „Burlington Magazine", criticul de artă Roger Fry amintește de un bătrân maniac și milionar, care asemenea americanilor, își construise o casă uriașe, dar, bine înțeles, lipsită de gust. Visul acestui om era de a trăi într'o societate rafinată, elegantă și frivolă. El însă nu și-a realizat visul în cadrul cluburilor londoneze, ci, cheltuind sume exorbitante, a strâns tot ce-a fost cu putință din mobilierul și arta rafinată franceză a sec. 18-lea și le-a depozitat în acest castel, care era închis pentru oricine, numai el, — asemenea marelui preot care intra odată pe an să oficieze slujba în templu, — atunci când era stăpânit de visul său, intra în această atmosferă a secolului al 18-lea și, aidoma unui curtean frivol și cu perucă, aducea omagii celebrei M-me du Barry, printre toaletele, scaunele, mescioarele și etajerele căreia își depăna visurile.

Acesta este un caz extrem și tipic de a aprecia operele de artă dintr'un anume punct de vedere: arta nu e nimic altceva decât un sprijin pentru desfășurarea vieții sale pline de visuri și fantasme. Psihanaliza modernă, și în special Ranke, justifică și analizează apropierea dintre artă și vis.

Indivizii comuni găsesc ca un mijloc de eliberare de propriile lor conflicte cultivarea artei; sublimarea care constitue maladia sa sufletească este calea de izolare din mijlocul lumii și refugierea în cultivarea și aprecierea operelor de artă.

Mulți tratează operele de artă, din trecut, nu ca obiecte de bucurie estetică, ci ca depozite succesive ale imaginației omenești. Fiind lipsiți de simț estetic și negăsind nimic care să-i intereseze în operele contemporanilor, ei își îndreptă gândurile numai spre operele de artă din trecut.

EL GRECO — Spre Golgota (fragment)

Am putea născoci un Ev Mediu solemn, religios și mistic, a cărui viață să fie grupată în jurul bisericilor și mânăstirilor sau a vreunui castel feudal, oamenii fiind copleșiți de religie și războaie; am putea presupune o Renaștere studioasă, în care lumea e strânsă în Piazza della Signoria, asistând la procesiuni impunătoare sau admirand frescele lui Mascaccio din Capella Brancacci dela S-ta Maria Novella din Florența; am putea imagina un secol al 18-lea plin de galanterie, frivolitate, jocuri de cuvinte, petreceri cu dans și peruci, dar nu ne-am putea da seama cât de aproape de adevăr e viața ce ne-o închipuim.

Și-atunci, am fi mulțumiți numai prin închipuirea unei astfel de vieți, — viața pe care am fi vrut s'o trăim, în locul vieții actuale

Nu putem însă să ne dăm seama cât de departe este trecutul astfel închipuit de adevărata realitate sau proporția în care realitatea se găsește cuprinsă în operele de artă.

Judecând din punct de vedere estetic, arta se sustrage fluctuațiunilor și variațiilor istorice. Arta participă la valoarea estetică și nu se leagă de restul realității nici ca mijloc, nici ca scop. Arta s'a constituit ca o unitate autonomă, sustrăgându-se, prin momentele sale constitutive — izolarea, ordonarea, clarificarea, idealizarea, — dela înlănțuirile aspectelor și evenimentelor din viața obișnuită.

Dar, pe de altă parte, arta se leagă de viața istorică și e supusă mobilității și fluctuațiilor vieții prin cuprinsul de valori extraestetice, pe care le însumează.

De aceea arta este eternă și autonomă prin forma ei estetică, dar vremelnică prin conținut. Arta a avut raporturi strânse, în desvoltarea ei, cu formele vieții istorice și a evoluat în ritm cu ea.

Studierea evoluției și a vieții operei de artă în raport cu valorile extraestetice, cu care s'a încrucișat, constitue o problemă deosebit de interesantă.

S'ar părea că e un lucru ușor a trece direct dela opera de artă la viața timpului care a produs-o.

Caracteristicile diferite ale epocilor de artă și viață socială au trecut odată cu vremurile, pe câtă vreme exemplarele de artă existente, ale fiecărei perioade au devenit expresia acestor activități. Dar e periculos a accepta, în mod naiv, atmosfera generală, ethosul pe care-l manifestă operele de artă ale fiecărei perioade.

Când ne gândim că sculptura dela Chartres sau Beauvais, din secolul al 13-lea manifesta expresiunea unei pietăți grațioase, am fi ispitiți să credem că dispoziția dominantă a timpului era evlavia senină și zâmbitoare — și am asocia această grație cu revelația caracteristică blândului Francisc din Assisi. Dar cronicile timpului care sunt abondente în amintirea fără sfârșit a crimelor, omorurilor, avariției sau josniciei, ca și imaginile îngrozitoare ce ni le înfățișează Infernul lui Dante, ar constitui un paliativ necesar pentru corectarea sau chiar spulberarea plăcutului nostru vis.

Se pare că astfel corespondența pe care o presupunem așa de naturală, dintre artă și viață nu este tocmai constantă și reclamă multe exemple pentru a putea fi justificată.

Să încercăm să vedem ce înțelegem prin viață, prin contrast cu arta. Reacția generală, intelectuală și instinctivă a circumstanțelor acelor oameni, ai tuturor perioadelor, ale căror vieți contribue la completarea conștiinței de sine, a vizuinii universului ca un întreg și a concepțiilor relațiilor lor cu restul oamenilor, duce la studierea problemei dintre artă și viață. Concepția artiștilor asupra naturii și funcțiunii artei va fi unul din cele mai variate aspecte ale vieții și ar putea să modifice profund corespondența dintre artă și viață.

Problema se poate rezolvi expunând, evolutiv și cronologic, marile revoluții în viață și revoluțiile în artă și cercetând coincidențele care se ivesc.

Cea mai mare revoluție pe care o cunoaștem a fost cea care a dus poate la înlocuirea păgânismului prin religia creștină. Creștinismul era însă numai una din numeroasele religii, monoteiste și spirituale, care reprezentau aceeași direcție de gândire și simțire. Fiecare din aceste mișcări spirituale ar fi produs, în mod practic, același efect: de a înflăcăra spiritele oamenilor și de a-i întoarce la viața spirituală ca opusă vieții materiale ce-i preocupase de multă vreme. Schimbarea denotă o inevitabilă și îndelung pregătită redresare a atitudinii oamenilor în fața propriului lor univers.

Dar arta imperială romană nu arată nicio urmă din această frământare spirituală. Arta continua să se manifeste prin aceleași motive și principii care satisfăceau religiile păgâne: numai subiectele erau schimoate, devenite creștine, dar modul de a trata era așa de similar, încat dacă am privi figura săpată pe vreun sarcofag, n'am ști să distingem dacă este Crist sau Orfeu, Moise sau Esculap.

Al doilea moment hotărâtor ar fi acela care evidențiază triumful forțelor reacționare, către sfârșitul secolului al 12-lea, care apăreau ca o anticipare a renașterii sec. 15-lea. Aici fără îndoeală, schimbarea formelor de viață corespunde foarte strans cu o mare schimbare în artă: trecerea dela arta romană la arta gotică (deși la prima vedere s'ar putea presupune o legătură cauzală dela roman la gotic). Natura schimbărilor celor două manifestații diferite ale artei este însă îndoelnică. Pe când în viața Evului Mediu schimbarea era ca o reacție — forțele reacționare ale unei creșteri gradate de libertate — schimbarea în artă era numai eflorescența unor efecte anticipate și îndelung pregătite. Formele arhitecturii gotice erau răspunsul numai al unor probleme de construcție, care preocupase îndelung spiritul frământat și inventiv al arhitecților sec. 12-lea; iar în artele figurative schimbarea consta în o puternică apreciere și încredere în executarea figurii umane și în desvoltarea unei măestrii pentru mânuirea materialului. In rezumat, arta evolua în direcție opusă tendințelor de viață: pe când, în viață, direcția mișcării era violent aplecată în jos și orizontal, direcția în artă urma o linie continuă ascendentă și verticală.

Reacția a avut însă efecte directe în artă într'un caz particular. Predicile lui St. Bernard de Clairvaux impuneau constructorilor care lucrau pentru ordinul Cistercian (Des Citeaux) o ipocrizie particulară arhitecturii: ei erau constrânși să dea bisericilor lor o aparență de extremă simplicitate și austeritate totală, dar doreau, cu toate acestea, să fie magnifice și impunătoare. De aici a rezultat un stil de o simplicitate ostentativă și austeritate pompoasă.

Paray le Monial, **singura biserică care mai există, manifestă această serioasă și umilă evidență a influenței directe a reacției religioase asupra artei.**

In Renaștere, putem admite într'adevăr o reală concordanță între artă și viață.

Tendința în viață se îndrepta spre recunoașterea drepturilor individului, către complecta realizare și recunoașterea realității obiective a universului material, — ceeace implică o atitudine științifică, — și ca model al acestei duble atitudini era aprecierea civilizației grecești și romane.

Schimbarea în artă mergea alături cu viața, — iar printre primii oameni de știință erau artiști: Brunelleschi, Paolo Uccello (maestrul perspectivelor), Pierro della Francesca, Leonardo da Vinci, Andrea Mantegna.

Studiul literaturilor clasice, eline și latine, era urmat de studiul canoanelor clasice de artă. Cel mai înalt sens al aprecierii individuale, personale, umanistice, își găsia expresia în noul naturalism care făcea portretistică în sensul cel mai modern: profilul caracteristic al Ducelui de Urbino, Frederico da Montefeltro, datorit lui Pierro della Francesca rezumă aprecierea persoanei individuale, a omului în sine.

Pentru prima dată arta, alături de celelalte funcțiuni ale spiritului omenesc, se găseau în perfectă armonie și în legătură directă cu viața. (Acestei armonii evidente putem atribui intensitatea și siguranța de lucru a artiștilor din Renaștere): este una din cele mai rare ocazia pentru viața unui artist, de a se găsi înțeles și apreciat de massa contemporanilor săi educați și mișcându-se, în același ritm, odată cu ei, spre aceeași țintă.

Reacția catolică a Contra Reformei întârzie și stânjeni mișcarea Renașterii, dar nu reuși să suprime sau să schimbe sensul artei. Efectul direct se manifestă însă printr'un fel de nesinceritate de expresie, religiozitate înflorită și sentimentală, printr'o varietate de gust, retorică, emfatică și manieristă.

In sec. 17-lea ajungem la o nouă curioasă dorință de corespondență între artă și viață. In artă se produce o reacție violentă, inaugurată de Michelangelo Caravaggio, care, pe lângă faptul că adânci posibilitățile surprinzătoare emoționale ale clar-obscurului, combină aceasta cu o nouă idee de realism: realism în sensul modern al cuvântului, adică acceptarea literală a tot ceeace era brutal, comun, vulgar, murdar, dureros, josnic, în viață, — realism în sensul romanelor lui Zola. Influența lui Caravaggio

(Urmare în pag. 2-a)

Simplu cursiv pascal

de ION FRUNZETTI

Este un neajuns al firii omenești neputința de a înțelege *drama*, altfel decât prin raportarea intelectuală, la dialectica antagonistă a conceptelor în care termenii ei se sublimează. Tendința de a substitui intuiției vii a procesului dramatic, (desfășurat în durata reală, receptat prin cutremur simpatetic, *trăit* adică), datele abstracte ale unor vidate de sensuri scheme mentale, este vinovată de strania desformare a celor mai adânci sensuri umane, devenite prin filtrarea lor cerebrală, simple ecuații algebrice sau simple cupări mecanice de vectori. Tragica figură a lui Prometheu devine astfel „lupta dintre idealismul elitelor și materialismul masselor", Cidul se traduce prin „lupta dintre sentimentul onoarei familiale și dragoste", Andromaca este „procesul confruntării dintre fidelitatea conjugală și dragostea maternă", etc. etc. Continuu în căutare de „scheme, conștiința cunoscătoare usucă și rigidează sensurile, pentru nevoi de inventariere mnemotehnică, de recunoaștere și localizare.

Se întâmpă ceva asemănător cu drama omenirii. Conceptul de „condiție umană", util pentru a desemna o realitate, a cărei experiență rămâne totuși de un ordin mai profund decât cel intelectual, este, în vocabularul omului actual, o recuzită la îndemână, a cărei posesiune lipsită de orice dificultăți, îi poate furniza sentimentul de a poseda însăși experiența dramei destinului uman, în realitatea ei cea mai direct și mai sfâșietor resimțită.

Ideea de „păcat originar" circulă, acreditată cu valoare de adevăr pistic sau discreditată gnosic de spiritul ironic al scepticilor moderni.

N'meni însă nu simte nevoia să realizeze, dedesubtul formulei devenite loc comun, cutremurătoarea intuiție a *căderii*. Dacă *limbajul* a favorizat desvoltarea gândirii, cum se susține curent, nu e mai puțin adevărat că *vocabularul* a jucat întotdeauna un rol de factor inhibitiv, de obstacol în evoluția sentimentelor omenești.

Desvoltarea eului afectiv este mult împiedicată de faptul de a cunoaște, nominal și pe de-asupra, etichetele unor procese efective a căror realitate n'a fost totuși încă încercată integral, de structura deplină a insului.

Cea mai cutremurătoare dramă din istoria plină de drame a omenirii, drama christică, rămâne pentru cei mai mulți o etichetă literară sau calendaristică.

„Săptămâna Patimilor" înseamnă săptămâna ce succede Floriilor, adică prima săptămână de vacanță. *Paștile* însăși nu reprezintă decât un prilej de repetare mecanică a unor datini al căror rost a fost de mult uitat.

Grijile pascale se măsoară cu terezia, și bucuriile marei sărbători se cumpănesc, pentru omul cetății moderne, în bilanț, cu capitolul deficitelor bugetare realizate prin achiziționarea diverselor comestibile. Omul urban al secolului XX nu vede în Paști decât o succesiune de obligații practice, și de ipotetice satisfacții conform legii repaosului dumenical.

Defectul nu e de natură socială numai. El ține, cum spuneam, de economia însăși a organizării interioare omenești.

Literatura pascală a citadinului actual oscilează între povești cu iepuri și ouă, pui, ramuri de sălcii și reminiscențe din școala primară, între care se amestecă involburate și confuze imagini lithografice cu Calvarul Domnului. Dacă mentalitatea comună a operat înlăuntrul ei eliminarea — atât de firească, vai! — tuturor incomodelor aluzii la o realitate a căderii și o necesitate a eforturilor pentru salvare, ea n'a făcut nimic ieșit din obicinuit.

Legile conservării existenței omenești funcționează infailibil, cu stringența unui mecanism. Spiritul n'are decât să caute a bâzâi inoportun, deranjând somnul suficient al cărne, satisfăcute.

Se întâmplă că însuși spiritul, în plăzmuirile sale creatoare, să fie suspect de influența modului specific al cărnii, de a vedea lumea. Omul, pe care „l-a făcut Dumnezeu să fie cu spirit în carnea lui, și e carne și în spiritul lui", alunecă înspre făgașurile bătătorite ale obișnuinței.

Căutați creațiile spiritului uman, în care aluzia la marea dramă a jertfei creștine să fie ilustrată: rar de tot vom descoperi altceva decât *„iconografie"*

„Iconografie", adică tipizare a modalităților de expresie, tipizare a felului de organizare artistică, tipizare a temelor, într'un repertoriu pe marginea căruia se află înscrisă și rețeta de realizare artistică.

(Urmare în pag. 7-a)

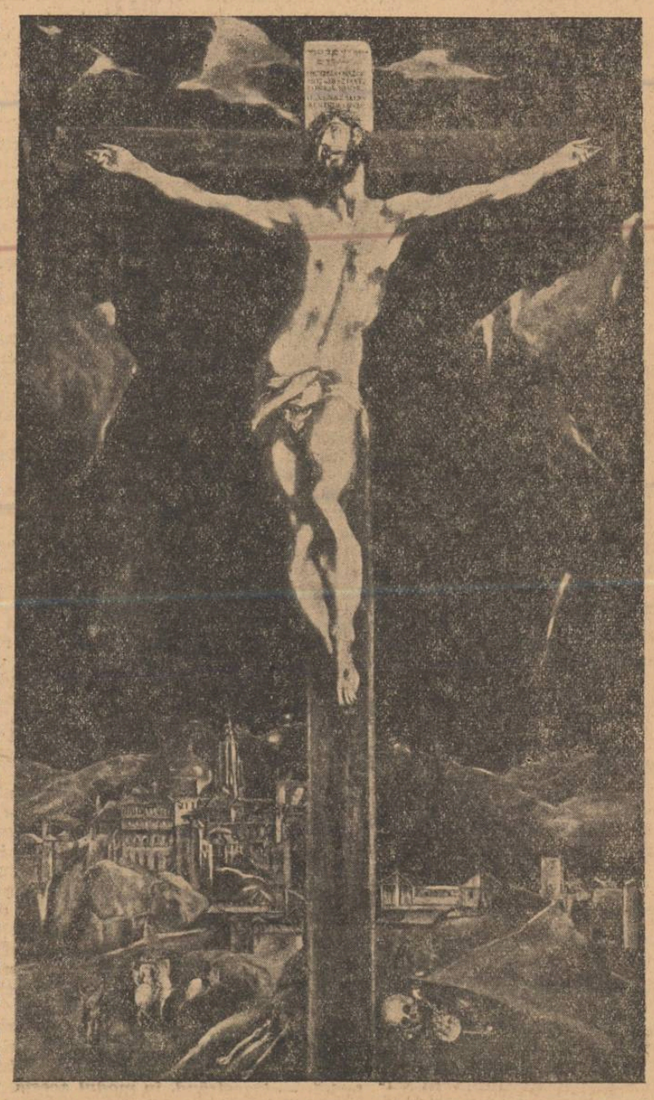

EL GRECO — Crucificarea

VIAŢA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

STUDIO NAŢIONAL: „INTR'O VARĂ LA MOŞIE", comedie în 3 acte (5 tablouri) de A. şi L. ŞERBĂNESCU.

Putem spune că prin prezentarea piesei soţilor Şerbănescu, mult huitul comitet de lectură al Teatrului Naţional s'a reabilitat oarecum. Am asistat Luni seara la o piesă scrisă de doui autori cu desăvârşire necunoscuţi — atât în lumea literară, cât şi în cea politică, — o piesă care a fost prezentată nu din pricina numelor de vază a celor ce-au iscălit-o, ci doar pentru incontestabilele calităţi ce le întâlnim în cursul celor cinci tablouri.

Să fim bine înţeleşi: autorii n'au scris piesa lor cu pretenţia de a deschide noui căi, nebănuitorite încă, în teatrul românesc (e o deosebire imensă între „Demonul vesel" prezentat de curând pe scena Studioului, şi această domoală şi moldovenească piesă: „Intr'o vară, la moşie")

Urmărim întotdeauna cu deosebită atenţie declaraţiile date diverselor reviste, de autorii dramatici români, înainte de prezentarea pieselor lor.

Niciodată, însă, n'am întâlnit atâta potrivire între spusele autorilor şi cele prezentate pe scenă ca în această de curând prezentată: „Intr'o vară, la moşie".

N'a fost în intenţia autorilor să scrie capod'operă, ci mai mult să se distreze, scriind tot ce au văzut într'o vară, când au fost invitaţi la o moşie de pe malul Siretului. Suntem convinşi că mulţi dintre eroii piesei nu sunt alţii decât oamenii — bineînţeles, cu nume schimbate — pe cari autorii i-au întâlnit acolo, la moşie.

Şi, fiindcă bănuim că autorii sunt nişte oameni foarte cumsecade şi deocamdată dornici de ceartă, pe scenă nu s'au perindat decât oameni mai mult sau mai puţin buni. Oamenii răi lipsesc, vara, dela moşie. In schimb, putem întâlni acolo un moşier — poet — să ne ierte autorii, dar am avut impresia că moşierul cu pricina era un poet de cam proastă calitate: autor de madrigaluri cari silesc conţele să se îndrăgostească, iar pe ai casei, să-l admire fără rezerve, şi o mai înţelegem şi pe soţia lui — femee cicălitoare, dar bună, totuşi, ca „pâinea caldă", — pe cei doi băeţi ai lui — copii buni, dar tare sburdalnici... deh!.. ca la ţară! — pe cele două fete — o cenuşereasă şi o prinţesă mai puţin rea ca prinţesa din poveste. Şi era să uităm tocmai pe invitatul acestei familii, pe „avocatul" Deleanu, băiat frumos pe care-l iubeşte cenuşereasa şi cu care vrea să se distreze prinţesa.

Aceste cuvinte ajung pentruca cititorii să bănuiască subiectul piesei.

Credem că autorii nu pretind să fi scris o piesă cu desăvârşire originală. Deasemenea, lipsesc din piesă, aproape cu desăvârşire, loviturile de teatru — chiar şi apariţia, scontată de autori ca neaşteptată, a cenuşeresei în odaia avocatului a fost bănuită de majoritatea spectatorilor din sală.

Marele merit al autorilor este însă acela că au ştiut să redea minunat viaţa aparent tihnită a unor oameni cumsecade, la ţară. Chiar cu riscul de a da piesei un ritm cam molatec, — s'a resimţit aceasta mai ales în actul I — n'au neglijat nimic pentru a reda cât mai bine atmosfera unui conac moldovenesc. N'a lipsit nici servitoarea credincioasă, nici ţăranul —om de încredere— uşor amestec de şiretenie şi cumsecădenie şi nici preotul care ştie că la conac va găsi întotdeauna înţelegere în ceeace priveşte nevoile bisericii lui.

Dar, cum au ştiut să ne redea din câteva schimburi de cuvinte caracterul acestor personagii întâlnibile, la orice conac, la fel autorii s'au dovedit a stăpâni un dialog plin de subtilităţi, asemănător aceluia din piesele lui Sacha Guitry.

Impresia aceasta ne-a lăsat-o mai ales tabloul III, un tablou, putem spune: pur franţuzesc. Singurul lucru care ne-a amintit în acest tablou că autorii sunt moldoveni, a fost sfatul pe care, pesemne, ei l-au dat directorului de scenă de a ascunde, după nişte perdele, patul din odaia avocatului la care vine în vizită la orele 12 noaptea o femee (aceasta pentru ca — Doamne fereşte! — să nu se gândească la ceva urît spectatorii).

Se poate ca unor spectatori prea pretenţioşi să li se fi părut uşor naivă, „povestea" soţilor Şerbănescu.

Noi socotim însă lucrarea lor ca pe o piesă bine închegată, o excelentă piesă „de debut", foarte moldovenească — naivităţile ei par deci mult mai fermecătoare — iar comitetul de lectură merită să fie felicitat că a acceptat-o.

Piesa s'a bucurat, de altfel, de o excelentă distribuţie, formată mai ales din elemente tinere, două roluri fiind însă încredinţate domnului Grigore Mărculescu şi doamnei Sonia Cluceru, actori din generaţia ceva mai veche.

Pe când doamna Sonia Cluceru şi-a interpretat cu naturaleţe desăvârşită un rol cu care s'a întâlnit de mai multe ori în carieră, domnul Mărculescu a ştiut să dea o notă umană rolului oarecum şters al moşierului poet. Domnul Mihai Popescu a fost agreabil mai ales în tabloul III. Doamna Elvira Godeanu, elegantă şi frumoasă, a interpretat un rol de femee frumoasă şi distinsă. Doamna Eliza Petrăchescu, într'un rol asemănător aceluia din „Fascinaţie" n'a izbutit să ne mai impresioneze la fel ca în celelalte două piese în cari a apărut în această stagiune. Domnul Clonaru merită toate laudele pentru chipul în care a interpretat rolul băiatului zurbagiu. Şi aceasta, mai ales fiindcă domnul Motoc, într'un rol asemănător, a fost tot timpul fals şi neconvingător. Domnul Ulmeni a interpretat cu mijloace simple un rol caricatural. Doamna Voluntaru, în chip de servitoare moldoveancă, a dovedit că are mult talent şi mai multă prezenţă de spirit. Iar domnul Balaban a dovedit că nu e nevoe de un rol prea mare pentruca un actor să dobândească succes. Depinde, însă, de actor.

Domnul Bumbeşti, a avut grije ca din culise să se audă sunete de tălănci, ţârâituri de greer şi cântece din caval (au lipsit privighetorile) şi ca scena să fie inundată de apa revărsată din diverse vase.

TRAIAN LALESCU

D. VASILE CREŢOIU

apreciatul actor, împreună cu valoroşii Mania Antonova şi Aurel Rogalschi, pregătesc un mare turneu cu „Tragedia dragostei", o capodoperă a teatrului norvegian. Direcţia de scenă a d-lui V. I. Popa este o garanţie în plus pentru un mare succes.

GONG

SE SPUNE

că actorul nu poate fi socotit drept un artist creator. El ar fi doar „Interpretul" operelor dramatice create de alţii. Şi drept argument în sprijinul acestei afirmaţii — prea lesne acceptată— ni se spune mereu: „creaţia unui actor, nu dăinueşte mai mult decât propriul lui viaţă, pe câtă vreme opera unui poet sau a unui sculptor, poate înfrunta veacurile".

Care este adevărul?

Piere arta actorului odată cu moartea lui?

Aşa s'ar părea la prima vedere.

Dar ce artist poate afirma că lucrează cu un material mai trainic decât viaţa însăşi? Poetul şi scriitorul, se folosesc de vorbe, sculptorul, de lut ori de piatră, pictorul, de pânză şi vopsele — şi opera lor nu vorbeşte sensibilităţii noastre, decât în măsura în care exprimă eternitatea vieţii. O viaţă transfigurată, desigur, până la imaginea ideală spre care năzuim cu toţii.

Dar timpul, n'a făcut să pălească faima atâtor scriitori glorificaţi cândva, n'a fărâmiţat atâtea statui, n'a cojit de vopsea atâtea pânze celebre?

Muzica, dansul şi teatrul, pot perpetua însă — fără nici o scădere — în sensibilitatea tuturor generaţiilor, cu ajutorul „interpreţilor" ce se ivesc mereu în urma celor ce se sting — acel fior neasemuit, care subjugă şi înfrăţeşte, peste veacuri, sufletele oamenilor de pretutindeni.

Şi dacă în arta tuturor timpurilor, aflăm cea mai înaltă expresie a vieţii, de ce n'am cinsti pe toţi acei interpreţi cari stârnesc în noi atâtea extazuri şi atâtea impulsiuni creatoare?

Fiindcă cea mai frumoasă statue, nu înfăţişează decât o clipă din eternitatea vieţii, pe câtă vreme jocul unei dansatoare, poate închipui viaţa în toată minunata ei desfăşurare.

Iar dacă plăsmuirea unui poet dramatic, nu poate fi însufleţită de cât prin clocotul sângelui, prin răsuflarea şi prin bătăile de inimă ale unui interpret căruia poetul nu i-a dăruit decât vorbe ca să exprime viaţa — să nu uităm că acest „interpret" jertfeşte zi cu zi, viaţă din viaţa lui, ca să poată trăi nenumeratele fantasme chemate la lumina rampei de imaginaţia poeţilor.

. . . . . .

Dar pentru această jertfă de toate zilele, răsplata vorbelor noastre, nu ajunge celor ce aşteaptă de mult o dreaptă recunoaştere şi o altă aşezare în erarhia artiştilor creatori.

DISCIPLINA

ce-şi impune un profesionist al scenei pentru a dobândi acea virtuozitate care deosebeşte şi consacră, nu este, se pare, acceptată de actorii generaţiei noastre, câţi se îmbulzesc azi pe treptele gloriei.

Amăgiţi de biruinţa câtorva mai vrednici — prin har — cei mai mulţi actori socotesc de prisos orice osteneală devreme ce „succesul" se cucereşte cu atâta uşurinţă în zilele noastre, cu cochetării şi amabilităţi sau cu publicitate tarifată.

Pildele înaintaşilor a căror glorie n'a fost efemeră, pentru că obârşea dintr'o credinţă nezdruncinată şi din truda vieţii lor întregi, nu sunt luate în seamă decât rareori.

Şi în această întrecere în care uneltele de luptă ale concurenţilor poartă nume de ocară, ca: vanitate, inconştienţă, înşelăciune, sete de câştig, desfrâu... sau cum veţi voi, nu se întrevede nici o făgăduială de îndreptare.

Totuşi...

Dansatorii continuă să exerseze zilnic, înainte de-a apare în scenă; acrobaţii şi iluzioniştii, la fel... Ei respectă, toţi, o disciplină fără de care nu s'ar simţi absolviţi să apară în public.

Enescu însuşi nu apare într'o sală de concert, înainte de a-şi fi încercat îndelung degetele pe coardele vioarei lui vrăjite...

Cum se face atunci că tânărul actor ignorează orice disciplină, aşteptându-şi încununarea?

Orgoliul unui artist nu se poate justifica decât prin realizările lui.

Şi cu fiecare zi — pe fondul tuturor succeselor amăgitoare — se înmulţesc semnele cari vestesc biruinţa adevărului şi a vrednicei.

S. D.

In „Frumoasa Aventură"

D-na MARIA FILOTTI obţine un frumos succes interpretând rolul unei bunicuţe

Arta şi viaţa

(Urmare din pag. I-a)

găsi ecou nu numai în arta lui Rembrandt, ci în întrega mişcare în favoarea extravagantului, mişcătorului şi pitorescului, care va culmina în mişcarea romantică din sec. 19-lea. Aici, o nouă corespondenţă între artă şi viaţă.

In sec. 18-lea asistăm la un curios fenomen: arta se retrage la curte, se identifică cu un mic grup aristocratic, devenind exponentul gusturilor şi manierelor nobililor; arta se identifică cu luxul.

Marea schimbare în viaţă — Revoluţia Franceză — cu toată fierberea intelectuală care o însoţea, — n'a găsit ecou prea răsunător în formele de artă. Republicanii francezi crezându-se demni urmaşi ai Republicei Romane, — puneau pe David să inventeze pentru ei acel tip particular de Roman, totdeauna în atitudini magistrale, eroice, imaculat şi frământat de sentimente înalte de patriotism, onoare şi datorie.

Adevărata mişcare a artei stă în desfăşurarea gradată a acelui „Weltanschauung" romantic, — concepţia unei lumi de efecte violente şi emoţionante, de accidente pitoreşti şi natură sălbatecă. Aceasta era o reacţie îndelung pregătită contra denaturării sec. 18-lea; s'ar putea ca această reacţie să fie asociată cu starea de spirit generală care produsese Revoluţia dela 1789, pentrucă amândouă erau reacţii împotriva ordinei stabilite a sec. 18-lea.

Dacă am continua darea de seamă asupra evoluţiei istorice şi a artei, am vedea că presupunerea obicinuită a unei legături directe şi decisive între artă şi viaţă s'ar îndeplini anevoe. Ceeace am putea constata e că dacă am considera această activitate specială a artei, — de a fi în legătură cu variaţiile vieţii, — am găsi, fără îndoeală, o cale deschisă şi accesibilă influenţelor de viaţă, a urmărilor ritmice şi succesive determinate de forţele de viaţă. Ritmul vieţii coincide adeseori cu ritmul artei, în aceleaşi condiţii şi cu acelaş efect, dar, de obiceiu, cele două ritmuri sunt diferite.

Ajungând la mişcarea impresionistă dela 1870, putem analiza din nou relaţia mişcării moderne dintre artă şi viaţă.

Artiştii, care se chemau impresionişti, combinau două idei distincte: pe deoparte, ei susţineau, mai categoric ca oricând, detaşarea completă a viziunii artistice de valorile impuse de viaţa de fiecare zi, — ei se proclamau, cum făcea Whistler artişti puri. Din dorinţa de a asigura autonomia operelor de artă şi durata lor, artiştii moderni profesau purismul estetic, adică înlăturarea tuturor factorilor eteronomi şi relativi, a tendinţelor filosofice, sociale sau politice, a anecdotei şi motivului pictural, a elementelor programatice şi subiective din artă.

Pe dealta, o parte din ei foloseau această libertate pentru obţinerea quasi-ştiinţifică a efectelor de culoare şi perspectivă atmosferică, — înzestrând, în modul acesta, pictura cu o serie cu totul nouă de armonii de culoare. **Efectele astfel obţinute erau însă nefamiliare omului comun, a cărui viziune este limitată numai la recunoaşterea fidelă a aspectului obiectelor, aşa cum sunt ele de obiceiu. (Excepţiile însă pe care unii pictori şi le permiteau făcând ca pictura să fie lipsită de desen şi coordonare formală, au copleşit avantagiile oferite de metoda analitică şi quasi-ştiinţifică a impresionismului).**

Viziunea lor artistică se reducea la aspectul unui mozaic de culori, fără coherenţă structurală, spaţială şi perspectivică. Prin aceasta impresionismul marca apogeul tendinţei de a apropia formele de artă de reprezentarea totalităţii lor aparente. Arta ajunsese la un punct critic, fără bază logică, şi era inevitabil ca artiştii să se întoarcă şi să caute realitatea presupunerilor lor fundamentale; din acest moment era evident că trebuia să aibă loc o nouă revoluţie în artă. Aceasta era inaugurată de Paul Cezanne şi continuată de Gauguin şi Van Gogh. Această mişcare caracteristică duce la restabilirea criteriilor pur estetice şi reafirmarea principiilor de armonie, desen şi structură. Noua mişcare a definit deasemenea şi un nou canon de judecată şi apreciere estetică: aceasta a schimbat complect atitudinea criticilor moderni faţă de arta tuturor timpurilor. Efectul cel mai evident al mişcării a fost de a face pe artist mult mai conştient de unitatea estetică a operii de artă.

Rămâne să vedem când a demonstrat viaţa ultimilor 50 ani, vreo orientare sau manifestare violentă, aşa cum am găsit în istoria artei moderne. In această perioadă, atitudinea ştiinţifică, idei de raţionalism şi misticism şi materialismul lui Herbert Spencer se găseau alături de frământate atitudini economice şi industriale.

Afirmaţia că omul e o fiinţă raţională a fost înlocuită prin descoperirea că el, ca şi celelalte animale, este instinctiv că toate faptele sale nu-s decât răspunsuri inevitabile la cerinţele manifeste şi fundamentale ale instinctului. Această atitudine are o importantă relaţie cu noua mişcare artistică. In primul rând e ceva analog în noua orientare a sforţării ştiinţifice şi artistice. Aşa cum ştiinţa şi-a îndreptat cercetările spre natura omenească pentru a descoperi şi studia interiorul fundamental uman, tot astfel arta şi-a îndreptat viziunea în căutarea interioară, începând să se manifeste după necesităţile fundamentale ale funcţiunilor estetice.

Chiar dacă această analogie ar fi accidentală, cred că noua desvoltare ştiinţifică a modificat atitudinea omului faţă de artă. Dacă Herbert Spencer credea că religia este teama primitivului faţă de necunoscut, că arta este atracţie sexuală, omul ştiinţific de azi admite necesitatea şi importanţa simţirii estetice pentru existenţa spirituală a omului. Artistul, în noua atitudine estetică, se mişcă într'o sferă mai depărtată şi superioară celei a omului de rând.

Arta devine mai pură şi apelează numai la sensibilitatea estetică a oamenilor.

GEORGE ŞTEFĂNESCU

AUREL ROGALSKI, un tânăr şi talentat actor al Teatrului Municipal, îl va dubla în curând pe d. Storin în „Heidelbergul de altădată".

Cronica muzicală

CONCERTUL GHEORGHE DRĂGHICI

Violoncelul se bucură de-o reputaţie specială cu privire la dărniciile lui sonore. Este, precum obicinuit se spune, instrumentul cel mai apropiat de acela, într'o toate minunat, al vocii umane. Trebue să se adauge însă de îndată acestor foarte adesea auzite aprecieri, pe acelea pe care insuficient cunoscătorii nu sunt în măsură să le facă, dar care corespund cel puţin în egală măsură adevărului.

Sunt acelea care ar trebui să înregistreze marile dificultăţi ale tehnicii violoncelului, rezistenţa pe care o opune acest instrument în aparenţă generos, purităţii de linie, velocităţii limpezi şi maleabile: siguranţei, justeţei, în execuţiune.

Exigenţele de interpretare ale violoncelului se apropie de acelea ale vioarei, cel mai desăvârşit instrument de coarde şi cel mai bogat ca resurse, iar dispozitivul de mânuire al lui e totuşi mai apropiat de acela al contrabasului.

Violoncelistul rămâne de aceia, un combatant permanent împotriva tuturor acestor impedimente din calea desăvârşirei şi, fiecare biruinţă, chiar parţială, la care ajunge, merită o atenţie deosebită din partea iniţiaţilor.

Printre violoncelişti noştri care nu au tratat cu uşurinţă problemele violoncelului, activând cu deosebită seriozitate în cariera căreia i-au dedicat talentul şi străduinţele, d. Gheorghe Drăghici deţine un loc sigur, pe care n'a înţeles să şi-l păstreze în virtutea trecutului, dar prin mereu noi contribuţii artistice.

L-am regăsit, în concertul d-sale de la „Dalles", cu acea prezenţă de miez expresiv în cele cântate, cu accent sincer, cu o ardoare particulară pusă în slujba muzicii.

In feluritele cerinţi ale programului ce şi-a ales, a ştiut să deosebească judicios stiluri, tendinţe, ritm interior, atingând într'unele din paginile pe care le-am ascultat, emoţionante clipe de trăire muzicală, de topire în sunet a unei vibrante sensibilităţi, de expunere a unei intense concentrări temperamentale.

Coralele de Bach au atins, pentru noi, treapta culminantă a ceasurilor de muzică de violoncel, atât de frumos primite de auditorii veniţi din plin la „Dalles", ale concertului Gheorghe Drăghici.

Iar Filionescu, pianist de rafinată stilizare de mijloace şi-a făcut resimţit aportul de calitate, necontenită mărturie de autentică înzestrare şi evoluată înţelegere.

ROMEO ALEXANDRESCU

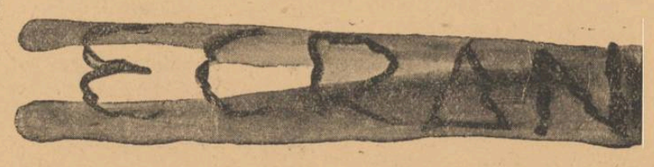

CINEMA CAPITOL: Nick Carter maestru detectiv

Un film tot atât de scurt ca şi „Burma în flăcări", — prezentat tot de cinematograful Capitol, care cinematograf, pentru a fi cât mai adaptat la mediul... cartelelor, ne oferă filme din ce în ce mai „raţionalizate".

Acţiunea-i prilejuită de dispariţia misterioasă a planurilor unui nou tip de avion, care aţi bănuit că interesa, ca'n toate filmele de acest gen, — o putere străină.

Oferindu-i-se de către regisor — vădit vizibile — toate elementele pentru „deslegarea misterului", — Nick Carter rezolvă cu uşurinţă problema.

Spre deosebire de obişnuitele filme poliţiste cu vagi tendinţe de spionaj, vinovatul nu-i descoperit în scena finală, în ultima clipă când detectivul strânge toţi interpreţii filmului, dând explicaţiile de rigoare, ci, la jumătatea lui.

Cealaltă jumătate (celelalte treizeci de minute), constituie partea cea mai dinamică a filmului, în care ne-aducem aminte că nu suntem la un teatru.

Walter Pidgeon, în rolul lui Nick Carter, este eclipsat de un maniac detectiv amator, care dă filmului nota de humor necesară.

Maniacul fiind interpretat de excelentul Donald Meeck, care se agită întocmai ca greerele lui Jimmy din Pinnochio.

Rita Johnson, o tânără debutantă decorativă.

Un film care'n timpuri normale ar fi fost prezentat în premieră la un cinematograf mai puţin central.

ADRIANA NICOARĂ

Curcubeu

Cu paşii moi şi uzi, împleticiţi,
Urcam pe povârniş prin ceaţă
Ca un înnecat de moarte respins.
Greoi curgea muntele spre vale
Sub apăsarea paşilor mei beţi,
Brazii, în foşnet aspru, sinistru, funerar
Tot clătinau din crengi;
A milă, sau dojană?
Sufletu-mi, cine ştie unde mi-era prizărit,
Un firav fir de borangic
Uitat şi ud,
Mânjit de tină,
Incâlcit în scaeţi şi mărăcini.
Zărilor le simţeam plumbul amar în gând!
Şi totuşi mai urcam!

Gol, mut, flămând,
Zbucni din mine un fior
Suav, plăpând
De dor bolnav.
Infiripat, întraripat
Se avântă voios,
Scăldat în azur răcoros.
Creştea, zbura mereu aprins
Hrănindu-se din Necuprins,
Rătăcitor, avid şi orb
Cutreerând cotropitor
Impânzi de dor
Necuprinsul!

Şi târziu, departe,
Dincolo de zări,
Se-anină'n mreajă o nălucă.
Ecoul viu al unei fericiri din alt tărâm,
Din blândă frumuseţe plăsmuită:
De vrajă era toţu'n jurul ei,
Şi totul mirosea a primăvară.
Pe surâsul ei, pân'la dânsa lunec.
Se despleti atunci în mine
Un râs sclipind de rouă,
Şi îmbătat, simţeam cum mă renasc,
Cum creşte în mine suflet proaspăt,
Sorbind cu nesaţ viaţa —
Din ochii dulci şi arzători
Ca nişte bucăţi de suflet!

MIRCEA E. BALABAN

REZUMATUL CAPITOLELOR PRECEDENTE

Cornelio Grandi, un bogătaş ruinat începe să povestească copilăria şi tinereţea copilului său adoptiv Nino Cardegna care era fiul unui fost fermier pe pământurile sale. El îl creşte şi-l învaţă cu multă sârguinţă. Nino ia şi lecţii de canto cu profesorul Ercole de Pretis, fiindcă se dovedeşte a fi un talent remarcabil. Intre timp întâlneşte pe tânăra contesă Mariana de Lyra şi se îndrăgosteşte de ea. Pentru a-i satisface dorinţa, de Pretis îl introduce în casa acesteia şi după o convorbire cu tatăl fetei, un fost militar prusian, începe să dea tinerei femei lecţii de limba italiană.

Când însă Nino debutează pe scena operii acoperindu-se de glorie, subterfugiul nu mai poate fi valabil. Tatăl Marianei, care este un om strict şi sever, găseşte necuviincios ca un cântăreţ de operă să dea lecţii fiicei sale. Nino este foarte mâhnit, mai cu seamă că între timp intervine în viaţa lui Sonia Petrovna Mihailovici, care-l iubeşte, şi încearcă să o înlocuiască pe Mariana, fapt ce-l indispune.

Nerorocirile se acumulează, Sonia se sinucide după o întrevedere cu Nino, care cu greu scapă de acuzaţia de a fi omorît-o. Mariana şi cu tatăl său pleacă din Roma. Nino, fără astâmpăr, o urmăreşte prin Capitalele Europei, cântând pe diverse scene şi acoperindu-se de glorie. Dar în zadar, căci nu-i dă de urmă.

Intre timp, Cornelio Grandi întâlneşte pe ciudatul personaj Ahasverus Benoni, care se obligă să dea de urma lui de Lyra.

Două zile după aceasta, Benoni m'a căutat din nou. Figura lui nu părea nici mai mulţumită, nici mai supărată, decât la prima întâlnire. A intrat în casă, s'a instalat pe un fotoliu, în timp ce eu ardeam de nerăbdare să ştiu dacă a aflat ceva, şi-apoi, foarte senin mi-a spus :

— Am ştiri.

— Ştiri despre De Lyra ? am isbucnit eu curios.

— Da. Am aflat ceva. După cât se pare, n'au părăsit nicio clipă Italia. Ştii cum am aflat ?

— Prefer să ştiu unde sunt !

— Am vorbit cu bancherul lui. Contele îl obligase, sub jurământ, să nu desvălue ascunzişul. Dar fiind de acelaşi neam cu mine, (am aflat mai târziu că Benoni era evreu) şi-a permis doar o incidentală aluzie, care pentru mine a fost deajuns.

— Dar cum să-i găsim ?

— Asta depinde de prea ilustrul domn Cardegna ! El te-a rugat pe **dumneata** să-l ajuţi, nu pe mine.

Neştiind ce vrea să înţeleagă Benoni prin acest ciudat răspuns (dacă-l interesa doar pe Nino, la ce oare venise la mine ?), i-am pus — pentru a continua discuţia într'un fel sau altul — întrebarea obicinuită tuturor streinilor :

— Cum îţi place Roma noastră, baron Benoni ?

— Imi şi place, dar o şi urăsc. Numai un singur loc pe acest pământ îl urăsc mai mult.

— Şi care oare este acest loc ? l-am întrebat.

— Ierusalim, îmi răspunse el, în timp ce pe faţa lui se întinse un surâs.

— Incerc să înţeleg cauza. Eşti evreu şi locurile unde religia are întâietate îţi sunt dezagreabile.

— Da, şi nu ! Părea că ezită să-mi dea un răspuns precis, dar şi căuta să-mi satisfacă curiozitatea.

— Atunci dece le vizitezi ?

— La Ierusalim nu mă duc niciodată. Pe când aici am cunoştinţe şi apoi, apa este mai bună.

Apoi a schimbat discuţia, vădit plictisit de-a-şi spune părerile prea intime şi a încheiat :

— In fond, am venit aici pentru a vorbi de domnul Cardegna. Eu am convingerea că aş putea afla ascunzişul lui De Lyra. Acum însă va trebui să lipsesc câteva zile, plecând în Austria. Cred că la întoarcere nu te va deranja prea mult să dăm o raită prin munţii din jurul Romei. In orice caz, vom putea gusta din farmecul localnicilor, care sunt plini de pitoresc. Ca nişte mici animale, după cum probabil că ştii.

Cu aceste cuvinte, ne-am despărţit. Zilele care-au urmat, au fost pentru mine o continuă preocupare ; nu aveam prea multă încredere în acest Benoni, astfel încât în loc de a-l aştepta, am hotărît să fac singur investigaţii pe baza celor câteva date pe care mi le dăduse. N'a fost prea uşor. Pentru orice deplasare, este nevoe de-o sumă de bani. Eu, după cum ştiţi, în ultima vreme nu mă mai bucuram de aceleaşi resurse, astfel încât hotărîrea de a-l ajuta pe Nino trebuia neapărat să fie sprijinită de o simţitoare cheltuială, pe care nu o puteam face, decât hotărîndu-mă să-mi vând câte unele din bunurile ce mai aveam. M'am tot gândit cum voi izbuti să realizez suma necesară şi am ajuns la concluzia că numai despărţindu-mă de ultima vie ce mai posedam dincolo de Porta Pia. voiu putea înjgheba o mie de franci, care după socotelile mele mi-ar fi ajuns cel puţin pentru un început.

Cu mare durere am încasat banii, care dacă pe deoparte mi-ar fi folosit să-l ajut pe Nino, pe de alta însemnau despărţirea mea definitivă de ultimul vestigiu al averii mele de până mai ieri.

CAPITOLUL : VII

Astfel, într'o dimineaţă m'am urcat în diligenţă, ieşind prin Porta San Lorenzo, înspre Palestrina. N'am luat trenul, fiindcă pe vremea aceea era şi prea scump şi mergea după voia mecanicului, cum dădea Dumnezeu, nu după un orariu stabilit.

Prima noapte, destul de stranie, am petrecut-o într'o cameră de han. Incomod şi murdar, iar pe deasupra, lângă mine, într'o încăpere alăturată se afla un mort. Uşa despărţitoare dintre cele două camere era deschisă. Când am făcut această descoperire, m'am gândit să cobor şi să fac scandal hangiului. Dar nu eram fricos. Şi decât să mai întârzii, (eram foarte obosit), am preferat să mă culc, lăsând pe a doua zi lămurirea.

Ce credeţi că mi-a răspuns hangiul când i-am cerut socoteală ?

— Nevasta mea, domnule! De n'ar mai fi nevestele! I-a murit tatăl. Şi a obosit să-l vegheze. Atunci mi-a spus să-ţi dăm camera aceia şi fără să vrei, aveai dumneata să veghezi mortul. Aşa se putea odihni şi ea şi răposatul, fie-i ţărâna uşoară. Ce ţi-e cu feaer de gravă demnitate. Trebue numai să ştiu unde locuiţi.

I-am dat adresa.

— Atunci fiţi atât de bun ca zilnic, după ora opt seara, să fiţi acasă. Acolo veţi fi anunţat de mine când contesa va dori să vă întâlnească.

— Atâta doar ?

— Mai mult nu am fost instruit să spun.

Punându-i în mână încă un bilet de o sută de franci, am plecat spre han. Cheltuelile erau destul de mari pentru prima zi, dar speranţa de a o întâlni pe Mariana întrecea orice socoteală.

Zilele cari au urmat nu au adus nici-o noutate. Apoi, după aproape o săptămână, am primit, retrimeasă de către De Pretis din Roma, o scrisoare dela Nino, care mă anunţa că a sfârşit angajamentul la Paris şi revine, mâhnit şi abătut, rugându-mă să fac tot posibilul spre a-l descoperi pe De Lyra.

Aproape în acelaş timp a sosit la mine valetul Marianei. Acesta îmi punea în vedere să fiu pregătit, fiindcă la venirea nopţii trebuia să mergem la castel.

Pentru un asemenea drum şi mai cu seamă în felul în cari aveam să-l fac, am socotit necesar să mă îmbrac cât mai simplu, spre a avea mişcările libere (vârsta mea înaintată nu mă împiedica să presupun chiar cele mai încurcate situaţii din care aş fi avut să ies prin propriile mele puteri). M'am înarmat cu un pumnal lung, bine ascuns în faldurile mantalei. Apoi, când întunericul a devenit adânc, am pornit, dealungul străzilor orăşelului, pe şoseaua care ducea în spre castel, şi însfârşit, pe nişte poteci întortochiate, printre stânci, bolovani, şi tot felul de tufişuri, câteo uşe dosnică pe care puteam pătrunde fără a fi văzuţi.

Am urcat apoi nişte scări înalte pe un gang foarte întunecos, pe care conducătorul meu n'a binevoit să-l lumineze în nici un fel. Am ajuns astfel la o altă uşe. Aici, m'a lăsat să trec înainte, iar el a rămas afară. Nici n'am avut timp să mă întreb dacă la urma urmei nu intrasem într'o cursă, când după o draperie a şi apărut Maraina. M'am plecat respectuos în faţa ei.

— Dumneata eşti Cornelio Grandi ?

—La ordinuul dumneavoastră, cu cel mai deosebit respect, i-am răspuns eu îndată.

— Nu v'am văzut niciodată, dar simt că trebue să-mi fiţi prieten.

— Sunt aici numai pentru a vă servi, chiar dacă nu sunt atât de tânăr ca Nino Cardegna.

— Atunci trebue să mă salvezi din această închisoare, isbucni ea. S'a oprit o clipă, puţin speriată ea însăş de violenţa tonului. Apoi, dându-şi probabil seama că n'o puteam auzi decât eu, a reluat: Da, este o închisoare acest castel blestemat, de unde mi se spun că pot eşi oricând numai dacă consimt. Să consimt! Doamne fereşte, să consimt să aparţin trup şi suflet. să mă atingă, să mă pângărească, cel mai oribil monstru de pe pământ. Să fiu vândută toată viaţa unei fiinţe fără suflet! Până şi după moarte aşi avea de aşteptat răzbunarea lui Dumnezeu. Mi se spune toată ziua că sunt o compromisă. O femee de aruncat şi că nici-un preţ nu m'ar putea răscumpăra, afară de bunăvoinţă... oh, bunăvoinţa!..

In timp ce vorbea se apropiase de mine.

— Şi toate acestea dece, dece ? numai fiindcă îmi place glasul unui om. Pentrucă i-am oferit un trandafir. Pentrucă îl şi iubesc. Mai ales îl iubesc.

Pentru a spune aceste cuvinte, a avut fără îndoială nevoe de un mare efort, căci imediat a tăcut, privind speriată la mine. Apoi s'a prăbuşit în lacrămi pe umărul meu.

— Copilul meu, i-am răspuns eu, durerea ta va fi în siguranţă la mine. N'o va afla nimeni. Dar ştiu că va veni cineva căruia te vei putea destăinui în şi mai mare siguranţă.

— Eşti atât de bun, a spus ea ridicând ochii spre mine. Dar aş vrea să mai spun un lucru, fiindcă nu ştiu ce să mai cred : tatăl meu îmi spune că am comis o crimă de neiertat. Că reputaţia mea este ruinată. Nu-i aşa că nu este adevărat ?

— Sigur, draga mea, nu-i nimic adevărat.

— Ştiu şi eu că nu este adevărat, a continuat ea, dar părerea lui e alta şi deaceea insistă să accept oferta neaşteptată care i s'a făcut. Cel puţin. aşa crede el, că este avantajoasă. La început mă revoltam, dar apoi, dându-mi seama că este inutil, nu-i mai răspundeam la propunerile lui. Atunci, a crezut că sunt înfrântă şi imediat i-a scris lui Benoni că poate veni aici. Dumneata îl cunoşti, nu e aşa ? V'am văzut împreună zilele trecute.

— Da, îl cunosc, este o fiinţă periculoasă.

— Sunt sigură, dar este şi bancherul tatălui meu.

— Benoni este bancher...

— Nu ştiai? Are mari averi în Rusia şi tatăl meu spune că-mi va fi soţ.

Cuvintele acestea m'au îngrozit. M'aşteptam la orice şi atitudinea lui Benoni mi se părea mie ciudată. Dar de aici până a cere mâna Marianei.....

— Dar nu poţi consimţi — nu-i aşa ?, i-am strigat eu.

— Mai bine aşi muri !

— Dar nici nu poţi rămâne aici, închisă, toată viaţa....

— Dacă nu se va putea altfel, o voiu face şi pe asta...

— Nu-l cunoşti pe Nino, altfel n'ai vorbi aşa !

— Dar nici dumneata pe tatăl meu !

Am tăcut amândoi. Ne dădeam seama că fiecare aveam dreptate. dar totuşi ceva trebuia făcut. In acele clipe însă nu se putea hotărî nimic.

— Ar fi timpul ca dumneata să te retragi, îmi spuse atunci Mariana ; poate să fiu căutată prin castel.

Am luat înţelegere cu ea, să-mi trimeată acelaşi om de încredere, a doua zi spre seară. Eram sigur să pot veni atunci cu Nino.

Mariana m'a condus ea pe scările întunecoase, şi tot ea a închis uşa după mine.

CAPITOLUL VIII

După cum mă aşteptam în urma scrisorilor primite, Nino a sosit în cursul zilei care a urmat întrevederei mele cu Mariana. L-am găsit foarte schimbat.

Este extraordinar cum viaţa pe care o ducea putuse să-l maturizeze. Fusesem despărţiţi doar câţiva ani; părăsisem un copil, iar acum aveam în faţă un tânăr cu fruntea puţin încruntată şi privirea hotărîtă.

Se înţelege că dela început Nino m'a întrebat despre Mariana. Nu puteam să-i ascund nimic; dealtfel, aceasta nici nu era intenţia mea, fiindcă m'a prăvălit sub o avalanşe de întrebări. Mai cu seamă când a aflat de întâlnirea mea cu Mariana, a dorit să ştie toate amănuntele convorbirii, iar apoi, când i-am adus la cunoştinţă mârşăvia lui Benoni, Nino şi-a ieşit cu totul din fire. Chipul i se aprinsese şi a strigat — ca şi cum eu aş fi fost vinovat de toate acestea:

— Bine, dar trebue făcut ceva. Ne vom duce la Mariana, chiar diseară, fiindcă ai spus că omul ei de încredere va veni să te caute! Vom pleca cu ea în altă parte, numai s'o salvăm din infernul în care trăeşte.

— Dragul meu, nu te grăbi atât de mult, căci nu ştii dacă Mariana vrea să te urmeze într'o asemenea aventură!

— Când chiar dumitale ţi-a spus că mă iubeşte, nu mă îndoiesc că mă va urma.

— Nu cunoşti destul de bine femeile. Când le vorbeşti de aventuri, sunt totdeauna gata să te urmeze. Sunt în stare chiar să facă **ele** toate pregătirile. Dar când vii să le iei, nici una la sută nu te urmează, spunând că e prea periculos, sau că nu şi-au luat o biată sticlă de parfum, sau perna pentru căţel, sau că tatăl se va speria... Şi câte şi mai câte...

— Bine, dar Mariana este un înger.

— Lasă îngerii pentru Paradis, şi cu femeile poartă-te ca pe pământ.

Nu ne-am putut înţelege ca Nino să renunţe la ideia unei răpiri, şi mai puţin la ciudatul fel în care înţelegea să-şi pună planul în aplicare. Nici mai mult nici mai puţin, era hotărît să se ducă chiar în cursul acelei zile la De Lyra, spre a-i cere mâna Marianei. Dacă l-ar fi refuzat, urma ca eu să mă duc să caut pe omul ei de încredere şi să-i remit o scrisoare pe care Nino o scria, încă vorbind cu mine. Prin aceasta îi punea în vedere să fie pregătită la venirea serii, căci avea de gând să fugă cu ea.

Toate raţionamentele mele au fost zadarnice şi Nino s'a despărţit de mine, plecând spre a întâlni pe de Lyra, în timp ce eu — plin de teamă de cele ce aveau să se întâmple, am început să pregătesc lucrurile pentru o eventuală grabnică plecare.

Nino, care pe lângă toate nebunăile ce le făcea, avea şi un grăunte de logică, îşi făcuse următoarea socoteală : în fiecare zi, cei trei locatari ai castelului ieşeau dimineaţa la călărit. Astăzi însă Mariana, după emoţiile nopţii precedente, ar fi rămas desigur în casă, iar Benoni, fericit de-a rămâne singur cu ea, desigur că trebuia să renunţe la acea partidă de plăcere. In acest caz, Nino îl putea întâlni numai pe Conte, pe singura cărare ce se putea folosi de călăreţi în Filletino.

Mă gândeam cu groază la rezultatul acestei întâlniri, care fără îndoială că era o piedică în calea răpirii Marianei. Nino însă părea că nu vede pericolul şi ţinuse morţiş să mă convingă de corectitudinea acestui gest.

Poate că şi De Lyra l-a apreciat întrucâtva, deoarece, după cum am aflat din povestirile ulterioare ale lui Nino, primul său gest în faţa îndrăsnelii tânărului meu elev (acesta, după cum hotărîse, i-a ieşit înainte în timpul partidei de călărie, pe care, conform presupunerei, contele o făcea singur) a fost să-l lovească. Dar repede şi-a luat seama şi a început să discute în termeni politicoşi cu Nino. Rezultatul a fost totuşi negativ. Era şi de aşteptat. De Lyra nu concepea să acorde lui Nino mâna Marianei. Acest lucru ar fi fost pentru el o dezonoare. In toiul discuţiei, Nino i-a amintit că el e, în orice caz, mai cinstit decât un evreu ca Benoni. Germanii sunt destul de antisemiţi. Totuşi, contele n'a replicat nimic. S'a mulţumit doar să-i răspundă că asupra acestei chestiuni n'are cunoştinţe amănunţite şi nu ţine să discute.

Neputându-se înţelege, Nino şi-a luat cuviincios ziua bună, remarcând că dragostea lui pentru Mariana rămâne nezdruncinată. Apoi şi-a întors calul spre Trevi, în timp ce De Lyra şi-a continuat drumul spre Filletino. Prin această statagemă voia să-l facă să creadă că el nu locueşte chiar în Filletino, şi astfel De Lyra să nu ia măsuri de pază în jurul Marianei, tocmai în cursul nopţii în care Nino conta să o răpească.

Odată cu venirea serii însă, a făcut calea întoarsă, şi pe înoptate era acasă.

mă va duce până aproape de Filletino, apoi trebuia să se întoarcă, iar eu să cobor în oraş.

Nu se poate spune că aceşti munţi sunt făcuţi pentru a primi vizitatori. Mai multe râpe şi mai multe tufişuri, mai mulţi bolovani aruncaţi în neştire, n'am văzut în viaţa mea. Dacă n'ar fi fost vremea răcoroasă, ne-ar fi răpus oboseala, tot suind şi coborînd creste şi văi. Din fericire, către seară, am ajuns. M'am oprit la primul han întâlnit şi am căzut mort de oboseală. Abea dimineaţa am putut întreba pe unul şi pe altul despre cele ce mă interesau. Astfel am aflat că Giggi nu era rău informat ; într'adevăr De Lyra se găsea la castel şi mai era un personagiu, pe care nimeni nu-l cunoştea, care adeseaori ieşea cu faţa ori cu bătrânul, să călărească prin împrejurimi. Nu ştiu ce inspiraţie m'a împins ca în chiar această zi să mă duc la castel şi să întreb pe valetul care mi-a deschis porţile de baronul Ahasverus Benoni.

Spre surprinderea mea, cu toate că mă aşteptam, nu degeaba făcusem acest demers, valetul m'a întrebat : pe cine să anunţ ?

— Contele Cornelio Grandi.

Nu m'a făcut să aştept, m'a condus prin castel într'un salon spaţios, unde după câteva minute am fost întâmpinat de adevăratul Benoni pe care eu aşi fi trebuit să-l cred în Austria.

— Ei, bătrânul meu prieten, cum dracu ai venit aici ? Faţa se părea prietenoasă, dar în glas am ghicit o intonaţie aspră.

— Foarte uşor !

— Ei, dacă aşi fi ştiut că eşti atât de inteligent, nu ţi-aşi fi dat indicaţia mea !

— Dar, apropos, parcă eraţi în Austria. Deci ai minţit!

— Deobicelu mint, fiindcă atunci când spun adevărul, decepţionez lumea şi când mă prinde că am minţit, sunt atât de încurcaţi între minciună şi adevăr, încât nu mai ştie ce să creadă. Dar fiindcă veni vorba : Să-ţi spun sincer, nu-mi place că te văd aici.

Nu i-am răspuns nimic.

— Signor Grandi, reluă el, dacă vrei, îţi pot spune că sunt încântat să te văd aici ; numai că n'aţi să mă crezi !

— Dar spune-mi, l-am întrerupt eu, ce înseamnă comedia asta ?

— Imi face mie plăcere. Numai pentru suverana mea plăcere!

Şi astfel, pe un ton când ironic, când afabil, a continuat discuţia mea cu Benoni, fără să pot obţine dela el absolut nimic în ceeace priveşte pe De Lyra sau pe Mariana. Văzând că întârziem fără nici un rezultat, am socotit mai înţelept să mă retrag. Aflasem destul numai prin descoperirea lui Benoni şi puteam lăsa pealtădată cercetările mai adâncite. Prin urmare, m'am ridicat, îndreptându-mă spre uşe. Benoni, probabil foarte bucuros de plecarea mea, m'a condus spre ieşire. Părea foarte volubil, când deodată apăru în faţa noastră, dintr'o altă încăpere — Mariana. Eu, după cum ştiţi — nu o cunoşteam, astfel încât n'am avut nici o clipă de emoţie. Benoni însă, care nu ştia acest amănunt, până să-şi dea seama, s'a bâlbâit spre a face prezentările, cerându-şi scuze de-a mă fi introdus în casă. Apoi, descoperind că suntem într'adevăr străini unul faţă de altul, a făcut o adnăcă plecăciune în faţa contesei, şi, ca şi cum nimic nu s'ar fi întâmplat :

— Iată drumul spre eşire, conte. Cu plăcere aştept o revedere. Afară numai dacă nu voiu pleca zilele acestea din localitate.

Apoi valetul care mă introdusese m'a condus înapoi.

Când am ajuns afară, am scos din buzunar o bucată de hârtie şi un creion şi am cerut Marianei, în numele lui Nino, o întâlnire.

Nu trecuseră decât puţine clipe, când am tras clopotul dela intrarea castelului a doua oară. Valetul care a eşit, a rămas surprins, fiindcă ştia prea bine că plecasem abia de câteva momente. Nici nu i-am dat timp să mă întrebe ce doresc, şi i-am înmânat biletul odată cu o hârtie de o sută de lire.

— Pentru domnişoara contesă. Şi fără să afle cineva !

— Prea bine, domnule. Poftiţi şi aşteptaţi răspunsul.

— Nu. Voiu fi afară pe drum. Te aştept acolo.

Şi am plecat. După aproape o jumătate de oră valetul s'a întors. Imi aducea un răspuns dela Mariana, care mă înştiinţa că aducătorul scrisorii era un om de încredere şi că prin el ea va face astfel ca odată să putem sta de vorbă.

— Stăpâna dumitale îmi spune că eşti un om de încredere, i-am spus eu atunci, şi că dumneata ştii ce trebue să fac eu.

— Da! Voiu face tot posibilul să vă servesc, domnule, mi-a răspuns acesta cu un

(Continuare în n-rul viitor).

AMESTECUL lui ahasverus Benoni

prelucrare de ALEXANDRU ŞTEFANESCU

AMINTIRII LUI ST. O. IOSIF și IL. CHENDI

Din învălmășala de icoane ce se înalță și se coboară peste pragul conștiinței, stărue cu mai multă lumină chipul blândului, duiosului visător Iosif și al neastâmpăratului, istețului Chendi.

Erau, pare-mi-se, primele zile de împăcare, după lungi și înourate vremi de înstrăinare, pricinuită de veninul răului din lume. Chendi era numai voie bună și fericire care fulgeră în observări de înaltă inteligență. Atâta lumină-i coborise, în ființa lui desmoștenită de mângâeri, regăsirea sufletească a prietenului pierdut!

...„Fucsule! Deseară la șosea! E lună și răcoarea parfumată a teilor. Să îngrijești de o trăsură „fainâ". Fix la 8 ore în fața lui Kübler... Ce te uiți nedumerit? Înțelege, mi-am regăsit prietenul cel mai scump, cel mai nobil... Iosif! Merge și el... Ai înțeles acuma? La revedere!"

●

Seara, ca un fux ascultător îi aștept cu muscalul în fața lui Kübler. Ei vin dinspre teatru, de braț, ca doi îndrăgostiți. Urcă tăcuți... și grație îndemânării muscalului, ieșim în grabă din vârtejul lumei gălăgioase, din vânjoleala lumii de nimicuri.

Chendi nu-și mai putea deslipi privirile de pe față, aci înflorită în discrete zâmbete de fericire, aci umbrită de duioșie neînțeleasă a prietenului Iosif.

Tăceau amândoi, numai ochii vorbeau, ai unuia cu zările îndepărtate, ai celuilalt cu ființa înfășurată într'un farmec de sfiiciune îngerească, opintindu-se par'că să pătrundă toate tainele visă orului, pe când luna se strecura agale printre popoarele de stele.

Coborîm în grădină și ne așezăm la o masă în bătaia aurie a lunei. La chemarea mea de famulus conștient de îndatoriri, hangiul aduce grăbit bateria din cel mai bun. Și paharele încep să se deșerte... Abia acuma își desleagă limbile dioscurii regăsiți, pentru a-și despovăra inimile...

ST. O. IOSIF

„...Vezi, dragă Ilarie, de când ne-am despărțit e o veșnicie și n'am avut cui să-mi destăinui dorul și durerea ce mă sapă. Doar tu singur mă înțelegi pe deplin. Umbra mea îndurerată mă petrece cu neclintită credință în tot locul. Știi, e dorul fierbinte după Ardealul nostru, după frumosul și cinstitul Ardeal și văile, codrul cu poienile înfiorate de durerea doinelor, ce le picură voinicii din frunză. Târnavele tale dragi, ce se înfrățesc într'o îmbrățișare caldă, sub zidurile Blajului, furând de pe coline frânturi din cântece de răsbunare, pentru a le duce Murășului... Și par'că aud cum plânge deasupra câmpiei durerea neamului ca un țipăt sugrumat a unui om ce moare, ca o mustrare desnădăjduită.

Dar dorul acesta nepotolit nu-mi îngădue o clipă de odihnă nici în somn. Visez noaptea atât de lămurit, înfiorător de lucid, cărărui din Noua Brașovului, de prin Dumbravă, și ziua mă urmăresc plăsmuirile somnului, ca niște mustrări blânde, încât adeseori nu-mi pot da seamă de sunt treaz ori visez. Plutesc zile, săptămâni întregi între vis și viață... ...Poveștile cu Feți frumoși și Cosinziene, legendele și credințele despre voivozi viteji și căpitani de plaiuri, drăgălășenia fecioarelor ce coboară sfioase în lanurile coapte, cântările înfășurate în dragostea curată a firii mi-au plăsmuit o lume deosebită, în care nu-i ură ci numai dragoste, o viață străină, dușmană acestei realități urîte, nedrepte, înmuiată în veninul răutăților omenești. Și de aceea mă înfiorez plin de temere la gândul că realitatea aceasta irațională îmi poate zdrobi odată lumea mea sufletească... Poate dacă m'aș întoarce în Ardeal... și ochii lui prinseră o strălucire neobișnuită...

Ilarie îl asculta cu ochii adânciți în zarea argintată, vrăjit par'că de mirajul unor icoane sfinte. Liniile feții i se înmuiară, privirile săgetătoare aveau o duioșie din privirile prietenului și se frângeau în apele ce-i învăluiau ochii.

...„Da, Ardealul... zise cu vocea stinsă: Ardealul e inima noastră" și apoi par'că voind să birue un dușman nevăzut, începu să cânte: „Arză focul granița, că mi-a furat mândruța"... Dar mai departe nu putu. Îi venea cu înec și aș fi jurat că izbucnește în hohote de plâns.

Se reculege însă prin o sforțare supremă și scotocind prin buzunare, așează pe masă un maldăr de hârtiuțe... „Aici e poșta mea de două zile. Când mă răpune dorul și mă birue aleanul, mă refugiez ca într'un câmp cu flori în lumea celor ce bat la poarta vieții literare. Despătur hârtiuțele scrise cu îngrijire și o furnicare, un neastâmpăr mistic mă cuprinde. Cetesc și deșir, strofă de strofă, filă de filă și când răsare din cetirea slovei vreo față mai luminoasă, vreun zâmbet de talent înmugurit, tresar ca de o mare bucurie. Tresar pentru că simțesc apropierea unui oaspe necunoscut, care poate să-mi aducă o solie nouă, o veste ce așteaptă sufletul în tainițele lui ascunse, un prieten nou, de care strărui să mă apropiu cu dragoste de părinte, să-l mângâi, săl desmierd, să-l îndemn și îndrum spre luminișurile vieții. Atunci, îmi uit de durerile și necazurile mele.

„Firește, grăi mai departe Ilarie, cu accente de durere în glas, câte odată mă și înșel în prietenii cei noi. Iată, de exemplu poetul cutare. Ce bucurie mi-a pricinuit descoperirea lui; avea ceva din apucăturile „ciocoilor noi", în manifestări: limbuția grecoteilor din Fanar, mlădieri de lingușire în graiu și umilință exagerată.

„L-am privit însă cu dragoste sinceră, l-am mângâiat, era doar copilul nimănui, rătăcit pe străzile Bucureștiului din cine știe ce mahala a Bizanțului, l-am îndrumat cu sfaturi părintești, l-am îndemnat cu stăruință să studieze temeinic, să-și îmbogățească și adâncească cunoștințele, care singure-l pot feri de vârtejurile deșertăciunilor și de stâncile prăpăstiilor.

„Și i-am netezit cu prietenie cărările...

„Durere, el nu mi-a urmat sfaturile, doar de s'a desăvârșit în „locvacitate". Uite și poesia aceasta, (și după citirea câtorva versuri) câtă lipsă de fond. Frumusețea formei e obraznică, strigătoare, iar locvacitatea insinuantă îți face rău.

„Dar, el azi e îndrăzneț și are lipiciul brotăcelului. Mâine, poimâine, va urma poate o secetă în viața noastră literară și el cu lipiciul caracteristic, se va urca sprijinit de lingușire, îndrăsneț și mândru, cântând singur, asemenea brotăcelului, în vreme ce cântăreții codrilor sunt covârșiți de nemilostiva arșiță a soarelui din dricul verii.

„Da, Cutare învață numai să se urce..." Iosif asculta oftând, înfiorat par'că de tainice presimțiri. Chendi, mântuind vorba, deșertă paharul și se adresă mie: „Spune muscalului să plece. Vom merge pe jos".

Eu, simțind însă că ființa mea poate fi de prisos și poate tulbura îmbrățișarea sufletească a acestor mari inimi, mi-am luat rămas bun și am plecat cu muscalul...

*

In ziua următoare Ilarie îmi spuse, că s'au întors abia pe la 3 ore dimineața spre casă. „A fost o seară prea frumoasă, dumnezeiască. Ne-am preumblat prin parc, tăcuți, fără nici un grai, pășind încet pe cărările părăsite, aproape cu ochii închiși, ca să nu vedem, să nu simțim decât viața inimii, viața sufletului nostru.

●

Leatul 1913. O zi albă de vară. In peregrinaj de smerită închinare în Meca nădăjduirii noastre naționale, cel dintâi cunoscut, pe care distinul generos mi l-a vrăjit în drum, a fost cântărețul nostalgiilor dinamice ale sufletului românesc. Era același, cel din zilele primăverilor făgăduitoare. Doar ochii visurilor erau umbriți de nourii durerii negrăite, din care țâșneau fulgerări prevestitoare.

Da, privirile vâsleau pe toate drumurile ce duc, neostoite, către toate zările, drumuri ce se mărginesc cu Dumnezeu peste hotare și vremuri. Era parcă Maria Rilke obsedat de gândurile exteriorizate atât de minunat în „Weg ohne Kamin" și care reliefează zădărnicia oricărui drum. Imi grăi cu vorba dragă lui Chendi: Fucsule, ce vânt te-aduce în Sybarisul acesa? Și fără să aștepte răspuns, continuă: „Ești ocupat, sau să stăm la un scaun de vorbă, la o berărie? Eu, bucuros de această cinstire, am primit cu însuflețire și ne-am așezat undeva, într'un colț tăinuit. Era setos după vești din Ardeal și-mi copleșea gândul cu potopul întrebărilor înfrigurate. Vorbele lui purtătoare de poezia jalnică a visurilor și speranțelor înșropate, îmi frângeau inima de îmi venea să plâng.

Pe dinaintea sufletului nostru treceau fermecate, umbrele peisagiilor dragi: lanuri întinse, văi ademenitoare, munți cu izvoare guralive, Noa și Poiana Brașovului, Târnava și Dârlosul lui Chendi, toate întrețesute cu câte o frântură de cântec, desprins din sufletul Ardealului:

— Mă pasc icoanele hoinărelilor din copilăria atât de senină și fericită. Ascult ghemuit în suflet, în amurguri blajine, slujba rugăciunii de seară a pădurii, îngenunchiez cu gândul în fața pustnicului, care slujește mândrul parastas în templul veșnic al naturii. Cuiburi de brazi, stânci înegurate cu fruntea cât veacul vin în apropierea mea și aud aevea cum mă chiamă prin zarea tremurătoare a Țării. Munții, munții mei dragi! In câmpia sărutată de umbrele serii văd carul cu boi și adulmec pierdut cântecul cărăușului, cântec vechi și nespus de trist, ca o poveste întunecată, desprinsă din dărâmăturile veacurilor. Și fără să vreau, mi se mușcește în suflet întrebarea de chin: Va răsări cândva și steaua acestui neam nenorocit?

ILARIE CHENDI

Am încercat să mă regăsesc în hotarul lanurilor rodnice ale trecutului măreț, din care am desprins accentele avânturilor mari cu eternele lor aspirații, visând crearea epopeii naționale, covârșită de sfințenia și slava lui Ștefan cel Mare. Dar haiducii noștri mă furau în luminișurile de codru și din adâncimea tăinuită a pădurilor ascultam în ritmul mărunt al pașilor apăsați ai cailor de munte și am zugrăvit cu toată energia tinereții icoana biruitoare a vieții noastre haiducești.

„Mândria mea va fi deapururi chemarea cântăreților pierduți prin nori și'n zări albastre la datoria sfântă de a înălța flamura străbună a dragostei de lege și de Țară, sădind în inimi vechea bărbăție, iar imnul meu „La arme", înzestrat de un prieten, cu accente războinice de marș triumfător, va răsuna din piepturile de oțel ale generațiilor tinere.

Și deodată se cutremură ca de o viziune înfiorătoare.

„Mi-a răsărit icoana Tecucelului în vatra sufletului. Mă'nfioară frumusețea zilelor patriarhale trăite în freamătul visurilor de fericire, din care m'au izgonit durerea și păcatul necredinței săvârșite de veșnicul femenin. Copilița Corina mi-a fost îngerul mântuirii mele și pentru ea am țesut din luminile curcubeului cele mai gingașe cântece.

„Mă frământă presimțiri sinistre. Nu-mi dau răgaz de odihnă nici ziua nici noaptea. Mi-e teamă de ziua de mâine, de nenorocul pe care poate să mi-l arunce în brațe.

„Știi ce a pățit bietul Chendi. A ajuns ca și marele Eminescu, în tristețea casei de sănătate". Și strângându-mă de braț, îmi porunci parcă: „Haida să-l cercetăm". Și am plecat, tăcuți, cu ochii învăluiți de îngrijorări.

Chendi era în grădina casei de umbre și durere. Zărindu-ne, l-a copleșit un nestăpânit spasm de plâns care ne-a înecat și nouă ochii și ne-a gâtuit pulerea graiului...

Intors acasă în valea Târnavei, la vre-o câteva zile, m'a fulgerat vestea înebunită de durere a morții lui Iosif, a înălțării sale în culmile însuflețirilor naționale, iar trei zile în urmă, în clipa în care cele pământești ale lui Iosif coborau în taina mormântului, Chendi își luă sborul din geamul casei de sănătate spre veșnicie.

Z. SANDU

POEME IN PROZA

ORAȘ GERMAN...

Oraș german... văzut din'napoia obloanelor de lemn, multicolore... Ferestre colorate care privesc în străzi înguste și joase, țărmurite de zidurile vechi ca lumea ale caselor cu coperișuri în țugui, și în tot locul de aceeaș culoare a sângelui închegat.

Trăiesc acest oraș german care pulsează molcom, ca pulsul slăbit al unui muribund. In străzi ostenite de prea multa lumină a prânzului, trec lanțuri de fulgoare coapte: fete germane cu cosițe în spic și cu boiul alb. Sunt înlănțuite și brațele lor sunt liane care stau să plesnească de viață.

Și lanțul lor se unduește în ritm de plânset vechiu, rupt dintr'o partiție a lui Grieg. Sunt cinci și fiecare așteaptă pe acelaș Peer Gynt.

Undeva, înapoia lor, și din gura unei ferestre, răbufnește un acord scandat de corn; un licean încearcă un preludiu nostalgic din „Povestiri din Pădurea Vieneză". Și parcul în care acordul se înneacă, tresaltă o clipită în galopul telegarului dela birjă...

Când soarele mânjea cu poleială stacojie biserica evanghelică, din turnul ei medieval un dangăt repetat și mereu la fel, de armură strivită, cobora în lungul vitraliilor reci, gotice.

Și orga prăznuia în tuburile-i de aramă o Sâmbătă a morților. Când cimitirul e un rug de lumânări, când corul și orga bocesc un marș care nu-i marș ci-i scâncet, atunci găsești ca nicăeri singurătatea în orașul german.

ODAIA MEA E TRISTĂ

Odaia mea e tristă ca și o boltă de mânăstire de sub care au plecat bătrâni ologi și bătrâne care își târîie lungi rochii de mătase neagră.

In singurătatea mea a rămas doar un acquarium de carton; din el, peștii s'au dus: e prea frig și apa a ajuns de mult pe fund. Au înnotat sărmanii, până când uscatul i-a înnecat; și câteva șire spinoase, de un alb de cimitir, odihnesc închircite, dornice de viață, pe fundul înverzit al acquarium-ului.

Și odaia privește prin trei ochi la turnul bisericei evanghelice; e în amurg, și pat și scaune și masa cu cărți răvășite, plutesc încinse într'un brâu stacojiu ca și cum ar fi gata de ducă: să le ia cineva și să le arunce într'un pod în care păianjenii își clădesc palate...

Sunt atât de singur și nu atât cât aș vrea să fiu!

In locul scaunelor văd strane goale din care au plecat bătrânii; draperiile grele au picat cu zornăit de alămuri și colbul ieșit din cutele lor plutește ca fum de tămâie... E vechiu totul împrejurul meu. Nimic nou, tânăr, care să înnoiască aerul. Și eu sunt beat de tristețe, de scrisul mamei.

...Dar clopotele din turnul gotic nu-mi dau pace!

Au glasuri de mirese care mă cheamă în grabă; sunt nerăbdătoare și lămâița dela frunți le picură de căldură. Sunt atâtea Marii și Elene încât clopotarul abea prididește cu trasul funiilor. Din margini de bronz răzbat tânguiri ostoite, desamăgite, pentru mirele care plânge.

Oare mama mi-a scris din visul ei? Că nu mă mai poate aștepta!? S'o ajung din fugă, căci nu știu dece, dar mă văd biet clopotar nefericit prins în lațul funiei, bălăgănind în bătaia vântului.

ERAU O MIE DE MĂȘTI IN PRAG

Erau o mie de măști în prag, la mascaradă.

O mascaradă am ales țărm al plecărilor noastre.

Și o mie de măști hâde le purtam pe rând agățate de chipurile noastre, ca niciodată ametite de acea noapte alandala.

De sub o mie de măști ne aruncam unii altora aceleași nimicuri, obicinuitele nimicuri neobrăzate care se spun în nopțile cu urît și când în timpane ne bat orele de plecare, scârțâitul barierelor care se ridică, și pe care le îndepărtăm aruncându-ne în iureșul unei mascarade.

Mirti, trebuie să-ți amintești de acea noapte alandala când tu, prinsă de brațul lui Oricine, și eu prins de brațul tău pe care nu-l găseam la Niciuna, ne oglindeam pretutindeni și ne băteam joc de gândurile noastre care măcinau acelaș suflet care nu vrea să se desprindă ușor. Un suflet pe care mascarada l-a trecut dela mine la tine, dela tine la ei.

Eu, tu, ei ne prelungim chinul căutând să ne ghicim prietenii subt măștile streine. Purtam cu noi amăgirea; o ameșteam de-atâta iureș cuprinși de bucuria că o vom face să adoarmă cu masca pe față. Să adormim cu măștile pe față și să ne trezim dincolo, la țărmul sosirii — uitați de ceasul când măștile cad.

Purtam, ajuns la țărm, doar umbra degetelor tale lăsată printre șuvițele-mi de păr.

Purtam, ajuns la țărm, mustrările celor pe cari i-am lăsat la țărmul plecării și pe care o noapte întreagă i-am ținut pironiți în tavan, i-am readus în gând și le-am dat să înțeleagă, dela respirație la respirație, că duhul lor e în mine.

Mirti, și tu i-ai simțit! (Nu erau ei oare pretutindeni!?)

Trebuie să-ți aduci aminte, Mirti, de cei doi ochi, ochii mereu ațintiți asupra noastră și cari au călătorit alături de noi din acel oraș german până'n litaniile orgelor din fiecare catedrală! Acolo ochii și-au găsit culcuș și se lăsau strigați pe numele lor: Mila.

Intr'o Duminică de April, ochii Milei au picat de undeva — poate au fost scuturate vălurile Magdalei — și tocmai în căucul palmei mele dreptașă s'au odihnit. Mi-au adus odată cu ei, tristețea plecării noastre din acel oraș german, la care noi iubeam tăcerea și spusul în șoaptă al povestirilor despre morți. (Cât de mult ne-a supărat râsetul unei femei streină de burg, care a spart între buzele-i odihnite liniștea pe care o respiram cu toții!)

Când am simțit că pulsul nostru bate molcom ca și sufletul pe care îl întâlneam hoinărind printre zidurile vechi cât lumea ale orașului, — ține minte! — am fugit de lângă el ca de lângă o dragoste care ne copleșea.

Nu ți se pare, Mirti, că noi, numai după doi ani dela plecare, auzim scârțâitul obloanelor mai depărtat, și de unde obloanele erau vopsite în curcubeu, acum le'ntrezărim în gri!

(De-abia acum, la gândul obloanelor, ochii Milei își desvăluie culoarea lor: plumb cu spuză turnat în boiul ei de miere!)

La braț cu tăcerea burgului, la braț cu tine care nu-mi erai povară, la braț cu umbra lui Ady Endre am coborît o noapte întreagă în Cetatea Scufundată fără să ne spunem baremi în șoaptă povestea mea, a ta, a lui.

Dimineața ne flutura o mie de măști hâde care s'au dus pe gârlă ca și sloiuri de ghiață desprinse din matcă, într'un început de primăvară.

URĂSC PE AZI

Urăsc pe Azi; e prea frumos. Și eu sunt de o urîțenie astăzi, încât mi-e rușine să m'arăt privirii lui. Dacă am trecut prin dreptul ferestrelor, mi-a roșit obrajii cu palmele lui de lumină. Imi pălmuește urîțenia cutezătoare! Prietenul Azi își bate joc de mine. Ieri, îi eram drag și nu mă ținea țintuit în prag — ca astăzi; „de-acolo să-i întind mâna!" — parcă vrea să spună el. A uitat, se vede, timpul urît când eu eram uimitor de frumos și i-am întins lui, Intunecatul, dreapta mea. Nu îl părăseam. Mă îmbrăcam după chipul Intunecatului, — ca să nu-l supăr! — și lipit de el încetineam înadins pasul, prin ploile lui. (Cândva ne socotisem frați de cruce; din dreapta lui și din dreapta mea, ne-am supt pe rând din sângele nostru).

Acum e Azi — plinul de Iulie, care nu-mi întinde o mână asemănătoare cu a mea. Crucea de unde am supt viața s'a pierdut. E atâta uitare în frumusețea lui Azi; e atât de gol în toată frumusețea celui de al nouălea cer: albastru sus și jos — roz sus și jos, — și între ele lumina săgetată de alte lumini puternice, — încât Azi îmi plesnește fața cu frumusețea-i nerușinată.

Mi-am înfundat capul între perne să nu aud hohotitul de ospăț de-afară. N'am mai primit pe nimeni în odaia mea; cine venia de-afară, venia dela el. Glasurile lui m'au chemat într'un târziu. N'am putut rezista. Am ieșit în prag — ...și am fost pălmuit pentru a doua oară.

M'am întors împletîcindumă; am zăvorît ușile și în plină amiază am oblonit cu negru ferestrele. (Erau singurele atingeri cu Azi — și mă scârbeau!)

...Am orbecăit împiedicându-mă de toate lucrurile — până la pat. Am căzut ca o marionetă: răvășit. Păru-mi era încâlcit, picioarele foarfecă și mâinile cruce subt cap...

Intr'un târziu m'au trezit răpăiturile ploii pe acoperiș.

Vijelios, am sfâșiat obloanele de hârtie neagră dela ferestre.

Am spart geamul cu pumnii și am hohotit ca un nebun: „ce urîți suntem amândoi!"

și dintr'o săritură, dincolo, peste pervaz, am fost lângă el... I-am întins aceeaș mână, dinainte...

TATĂL MEU ȘI-A LĂSAT FRAȚII LA BRAZDĂ

Tatăl meu și-a lăsat frații la brazdă; i-a fost sortit o altă cale. Cei trei rămași la pământ și-au glodurit palmele, — să poată ține sus pe cel ales dintre ei. Acolo sus, tatămeu închegase în el dorul de altfel și făcuse curagios pasul cel mare: deslipirea de brazdă — la care cei trei se simțiau neputincioși.

Așa se întâmplă în țara mea de plugari. Se ostenesc brațe pentru înțelepți; frunți se îngenunche pământului pentru cei aleși. Și — vai! — când gândul bun s'a frânt în drum; când alesul nu-i ales; când cel trimis rămâne pentru cei de-acasă un fiu pierdut. Atunci se spune la noi, către pământ, către cer, către ape: „pământule, cerule, apelor — casa noastră are un mort!"

...Și nu se mai pomenește de cel plecat decât la praznicele cu lumânări.

Mâinile lui văru-meu Al s'au întins mie: vărul lui cel citit. Și mâinile lui gloduroase mi-au împins în podul palmelor, în vinele mele firave, svâcniturile sângelui plecat dela aceeaș rădăcină.

Mi-am desfăcut cu greu mâinile rămase în strânsoarea lui — albe ca doi hulubi somnoroși scoși dela sânul unui flăcău. Mâinile-mi erau speriate: primiseră de undeva împărtășanie pentru aceeași crucificare.

Văru-meu plugarul mă primea — după atâția ani de lipsă — să nădușesc la aceeaș brazdă cu el.

Când soarele ne-a ajuns în creștet, vărul Al a scos din coș un boț de mămăligă: „Pe din — două!" — mi-a strigat din mers.

Era anaforă acolo, în câmp.

Ne-am întors acasă pe albia râului uscat. Duceam amândoi de căpăstru două gloabe. Își scuturau pielea crăpată și sângerândă. Bărzăunii treceau dela rănile gloabelor pe piepturile noastre desgolite.

„Strânge-ți la gât cămașa să nu-ți mai vadă mușchii pielea lăptoasă!..." — mi-a aruncat văru-meu Al. L-am ascultat. Moartea n'o putea înjumătăți...!

...Cu mâinile lui, mai târziu, — mi-a crestat o coptură.

Noaptea, îngropați în fân, în podul grajdului, ne-am surprins ascultând; și-am râs deodată fără să ne fi întâlnit privirile. Dedesubt, caii se înțelegeau prin bătăi de copite. Când cocoșul a cântat de sbor pentru strigoi, văru-meu Al mi-a spus — ținând între dinți o floare de câmp: „Știi că mâinile mele pot să omoare un om!"

„Ești nebun!?"

„Când îmi fură dorul de pământ, de cer, de ape!"

Am plecat când mâinile mele au fost mâinile vărului meu Al.

Am plecat lăsându-i pe cei ai casei deștelenind pământul. Greșesc! Am fugit să nu-i aud:

„Pământule, cerule, apelor — casa noastră are un viu!"

N. ALESANDRESCU TOSCANI

INVIEREA

Lipsit de întâmplarea fără seamăn a Invierii, creştinismul n'ar fi fost decât o religie ca toate altele. Poate cu unele lucruri mai bune decât găseşti altor credinţe, dar poate şi cu lipsuri care ar fi putut da naştere la contestări mai temeinice şi mai dărâmătoare decât a cunoscut. Pentrucă ceeace transportă creştinismul în zona inatacabilului şi a absolutului este finalul tuturor pătimirilor omeneşti depe Golgota: Invierea.

Prin ridicarea sa din morţi, Hristos n'a dat numai o consolare sentimentală suferinţelor omeneşti, n'a dat numai o speranţă celor fără speranţă în faţa giulgiului mortuar; a făcut ceva mai mult decât toate acestea: a împins limitele existenţei dincolo de viaţă şi moarte.

Din faptul acesta şi din predicarea dragostei desăvârşite care te îndeamnă să treci peste tine, a isvorât concluzia miopilor aroganţi: creştinismul, religie a celor năpăstuiţi de viaţa pământeană sau — cu vorba veacului nostru — a celor care nu se pot realiza aici.

Viaţa nu poate să-ţi apară niciodată mai bogată şi mai plină de înţelesuri, ca atunci când se proectează pe poarta magică a eternităţii. Fără Inviere, viaţa nu este decât un fapt care se cere consumat ca oricare altul şi care este condamnat la o paupertate de sensuri prin însăşi gratuitatea lui. Iţi consumi viaţa ca pe-un sandwich şi finalitatea ei o găseşti în însăşi această consumaţie.

Creştinismul nu putea să trăiască cu logica aceasta sufocată, aşa cum nu se putea mulţumi cu puerilităţile păgâne.

El a dat deaceea Vieţii înţelesul major al pregătirii pentru Inviere.. Al pregătirii, pentrucă nimic nu adună mai multă febrilitate, mai multă intensitate de participare, mai mult freamăt ca pregătirea pentru ceeace va fi. Invierea dinamizează conştiinţa şi justifică efortul de realizare şi perfecţionare. Pentrucă ea nu este accesibilă oricui ;simpla prezenţă în viaţă nu justifică posibilitatea Invierii. Ci numai trăirea într'un anume chip (şi acest chip este numai acela al trudei pregătirilor).

Punând Invierea drept concluzie posibilă a vieţii, Isus a dat rodnicie acesteia din urmă, aşa cum n'au înţeles cei care au socotit minunea din noaptea Sâmbetei mari numai o verigă în plus la un lanţ de minuni.

Dar nu numai Viaţa s'a transfigurat prin Inviere, ci mai ales moartea. Moartea care nu mai este veşnicie în neexistenţă, care este dela Hristos aşteptare a veşniciei existenţei. Lespedea de mormânt nu este punctul pe care limitele omeneşti îl pun vieţii; este numai semn al terminării pregătirilor de desăvârşire. Semn pe care-l răstoarnă, ca în noaptea Sfântă Isus, prin Invierea din morţi. Moartea se umple de lumină. Lumina aşteptării rodului a ceeace ai făcut în viaţă.

Deaceea poate nimeni nu s'a cutremurat mai puţin de moarte decât cei botezaţi în duh creştinesc. Pentru ei dispăruse chipul împietrit şi rece al acesteia; era numai încercarea din urmă pe drumul care are un singur sfârşit: Invierea.

Depăşind viaţa şi moartea, Invierea nu răpeşte în înţelesul adevărat al lecţiei lui Crist, nici frământarea şi năzuinţele celei dintâi, nici apărarea celei din urmă, le dă numai „înţelesuri" care le depăşesc pe amândouă, scăldându-le în bae de eternitate. Cred că numai în înţelesul acesta trebue să primim astăzi, Invierea. Ar fi să-i răpim din permanenţă, din mereu proaspăta ei actualitate, din sublimul invitaţiei la purificare — socotind-o numai o minune. Chiar de ar fi să-i spunem cea mai adânc grăitoare dintre toate cele săvârşite de Fiul Omului.

Nu: Invierea nu este numai o minune; nu este numai biruirea puterilor răului (deşi în cea mai mare parte aceasta este). Oamenilor singuri sau oamenilor adunaţi în comunităţi de viaţă, Isus le-a dat pilda desăvârşită a unui stil de trăire omenească. Trăire care nu se împlineşte nici în viaţă, nici în moarte — ci numai se pregăteşte acolo, pentru Inviere.

COSTIN I. MURGESCU

NOTE ITALIENE

ca şi literatura, îşi revendică drept început, mişcarea futuristă. Tinerii pictori din preajma anului 1910, desgustaţi de academism şi de noblеţe căutau disperat altceva ; nu ştiau încă ce, dar acel altceva îl doreau opus picturii oficiale. Căutau ceva nou. Întâlnirii cu F. Marinetti, în 1909, a lui Boccioni, Russolo şi Carra îi urmă un manifest plin de revoltă către artiştii italieni.

Adeziunile veniră entuziaste. Dar nu era necesar numai entuziasmul ; artiştii noui veniţi în grup, ca şi publicul care se interesa de problemele de artă trebuiau instruiţi. Acesta era scopul faimoaselor „serate futuriste", ţinute în principalele oraşe ale Peninsulei. Urmă — deslănţuind adevărate torente de indignare — manifestul technic al picturii futuriste, reprodus până şi în ziarele japoneze.

Veni rândul expoziţiilor : Milano, Paris, Londra, Berlin. Succesul neaşteptat din capitala Franţei aduse tinerilor revoluţionari prietenia preţioasă a unui Apolinaire. Picasso, Braque, cât şi adeziunea grupului toscan — în rezervată aşteptare până atunci — în frunte cu Papini şi Soffici.

Pictura futuristă nu era propriu zis o pictură nouă, arta la care se aspira, ci „era încă destul de impregnată de caracterele vechiului romantism şi se reducea în fond la o întretăiere de poligoane, de linii curbe şi unghiuri în care se pierdea subiectul (defineşte futurismul pictural Carlo Carrà într'o conferinţă ţinută la Lausanne în Ianuarie 1941, reprodusă în „Romana" Mai).

Nemulţumiţi de rezultate, futuriştii simţiră nevoia să se apropie şi de tradiţie ; mândra tradiţie a picturii italiene.

Futurismul a fost epoca unei dibuiri, o epocă mai mult teoretizantă, cu pronunţat caracter polemic. Abia epoca a doua — după reîntâlnirea cu tradiţia — se poate numi constructivă.

„Poate e prematură pretenţia— spune Carlo Carrà în aceeaş conferinţă — de a restabili în arta europeană echilibrul pe care l-am visat.

Trăim încă într'o lume în revoluţie şi e iluzoriu să credem că am putea îndruma spre un scop coherent toate forţele artistice ale epocii. Artistul e astăzi un amestec de avânturi dezordonate, de forţe şi de slăbiciuni, de spiritualitate şi de sensualitate. Lucrează încă în el numeroase moşteniri contradictorii.

Ceeace putem face este să luptăm contra curentelor pe care le judecăm periculoase şi în acelaş timp să luptăm şi contra celor ce neagă arta modernă. La crearea picturii pe care noi o numim modernă, iau parte în diferite feluri artişti de vârste şi de origini deosebite. Stând astfel lucrurile, de câte ori auzim fraze injurioase la adresa picturii moderne, noi ne simţim în stare să răspundem cu liniştită conştiinţă, că arta generaţiei noastre e fructul unei suferinţi omeneşti care caută să regăsească spiritul profund care trăeşte cu toate închisorile timpului şi ale spaţiului. Dacă suntem întrebaţi ce este pictura pentru noi, răspundem că e un mod omenesc de a organiza materia în vederea unui scop spiritual. Examinată în misterioasa sa apariţie arta se naşte în momentul în care revelaţia vitală devine sentiment estetic.

Pictura nu trebue confundată cu reproducerea materială a lucrurilor; reproducere care nu dă lucrurilor nici existenţă, nici raţiune. Pictura crează un lucru nou, o entitate nouă.

Pictura pe care o proclamăm noi nu e nici reproducerea fenomenelor fizice, nici arheologism, nici estetism. Arta e sinteza armonică a sentimentelor reale, şi a face artă însemnează a desăvârşi în forme stabile variaţiile esenţiale ale vieţii.

Astfel artistul e homo humanus *prin excelenţă, pentrucă se sprijină pe aceea dragoste care singură se aseamănă cu ceeace înţelepţii antici numeau* anima.

Ca să specificăm şi mai bine problema noastră, vom spune că noi tindem la o artă care să aibă caracterele primordialităţii. Sentimentul primordialităţii e o lentă, grea şi totuşi spontană cucerire a spiritului artistic".

Pentru a nu fi confundat primordialismul cu primitivismul, Carlo Carrà delimitează sferele ambelor noţiuni, definind primordialismul prin aceea căutare „a sensului prim al lucrurilor, a expresiei care tinde la imaginea mitică, a formei dusă până la sublimare".

Combate apoi părerea celor care cred că pictura modernă e semnul decadenţei actuale a picturii şi semnul dispariţiei ei de mâine, încheind plin de încredere că pictura modernă e doar „etapa necesară pentru a se ajunge la o nouă şi mare civilizaţie artistică".

SORACTES

LEGENDE

Aud prin vremuri sborul lor înalt
Şi de pe ţărmul rotunjit al mării
Mă fură 'n depărtarea fremătării
Adânci vârtejuri, suitor asalt.

Şi-a stins cenuşa 'n vis văpaia zării.
Acum le văd pe ceruri de cobalt
Tremurător, alunecând pe alt
Tărâm al lumii şi al descântării.

Dar arcul meu a săgetat vecia :
Imi cad rostogolite la picioare,
Cu stropi de stele împroşcând tăria.

Şi aplecat pe fabulosul chip
Al marilor legende migratoare,
Culeg cu spaimă spumă pe nisip.

ION PILLAT

Poveste de iarnă

A căzut o vrabie din sbor,
Strugurel de cântece şi dor,

A căzut de cine nu se ştie
Săgetată'n seara de leşie.

Nimeni lângă mine să-i arăt
Cum o'ncinge somnul în omăt,

Singură cum pleacă'n ceea-lume
Vrabia cu ochii prinşi de brume...

TEODOR AL. MUNTEANU

BALADA

Stea de seară, spune,
Până a nu apune
In seninătate,
Pe unde s'abate
Cu lunara barcă
Nebuna mea parcă ?

Firul mi l-a tors
Răsucit, întors.
Mi l-a rupt niţel
Şi'nodat inel
Pe la jumătate
Cu singurătate.

Poţi să-mi spui tu, Lună,
Cu inimă bună,
De măicuţa mea ?
A plecat şi ea
In năframe albe
Nădite cu salbe.

A lăsat acasă
Tânără mireasă,
Inodat de parcă
Firul să mi-l toarcă,
De urît să-mi ţie
Şi melancolie.

Poate ştii tu, vânt,
Ce colinzi pământ,
Pe unde s'a dus,
Pe unde-a apus
Tânără mireasă
Răpită de-acasă ?

A luat cu ea
Şi inima mea.
Dorul, cătelin
Imi toarnă pelin,
Cu bice de coarde
Durerea mă arde.

Noapte cu stihii,
Spune-mi tu, de ştii.
Mai aveam trei fraţi,
Bunii mei făraţi !
Au plecat în zori
Pe la cântători.

Care drum îi duce
Fraţii mei de cruce ?
In care balada
S'au oprit să vadă
Stelele cum cad
Pe vârfuri de brad ?

Dacă vrei, ştii doară
Marie Fecioară
Pe unde să-mi caut
Cu chemări de flaut
Maică şi mireasă
Plecate de-acasă.

Fraţii mei de cruce
Drumul unde-i duce,
Din cadrul de lemn
Arată-mi un semn,
Eu pe unde mi-s
Să-i aduc în vis.

Dar din ierburi ude
Nimeni nu m'aude.
Nimeni nu-mi răspunde
Pe lungile unde.
Toate-au amuţit
Ca'n nordicul mit.

S'a lăsat tăcere
In patru unghere.
Noaptea mă apasă
Cu ceaţa ei deasă.
Mă cuprinde vid
Şi'n mine mă'nchid.

GEORGE PUTNEANU

INSCRIPŢIE

Nici freamătul prea bine nu-l pricepi,
Cu care 'ncepe dorul să ne cheme.
Nedeslipită, ziua piere 'n vreme,
De noaptea singură ce o începi.

Astfel grăieşte inima şi-apune —
Mai tare-i clipa sau străfulgerarea ?
De le îmbini greşit, găseşti cântarea
Că n'a 'mplinit nimic cerut a-ţi spune.

Din somnul negăsit rămâne-amarul.
Cauţi în amintiri fotografii
Şi-aşa doreşti, pustiu, să nu mai fii,
Că tinereţii îi lipseşte harul.

Vremelnic, mâna care-a mângâiat
O socoteşti venită să te-alinte ;
Frământă mulţumirea chiar de minte
Şi îndrăgeşte ce te-a tulburat...

NICHITA TOMESCU

RĂVAŞ

...Să ne deprindem a 'ndrăgi de o potrivă dărniciile şi nedreptăţile,
Vestea unei toamne, pasul dintâi al unei primăveri.
Ne vom dumiri, cândva, depăşindu-ne singurătăţile,
Pe drumuri unul spre altul fără de'ntoarceri şi fără durute poveri,
Simple, cum sortite sunt să ne'mbie, din fereastră,
Serile şi dimineţile.

Anotimpul inimii acelaşi ne va fi, mereu — aceleaşi, triste-ţile.
Naturile moarte vor aşterne inedite praguri umbrelor şi luminilor,
Peisagiile şi-or construi văpăile dincolo de hotarul depărtărilor

Şi de suflul grădinilor,
Minunile s'or înfiripa mai firesc decât în vre-un dor
Sau în vre-o nălucire
Iar tămăduitele izvoare ale cântecelor îşi vor
Dura făptura din tăcută amintire.

Câteodată, când se va întâmpla să vorbim despre noi,
Va fi ca şi cum
Am răsfoi un album.
Şi pentrucă vom avea mai multă vreme şi răbdare
Decât putem cântări acum,
Fără îndoială, vom stabili amănunţit că „de atunci"
Au trecut atâţia zeci de ani, ba chiar şi atâtea săptămâni...

Post scriptum :
O, Doamne, dă-ne nouă astăzi
Impăcări întru-aşteptarea zilelor noastre de bătrâni !

COCA FARAGO

Note germane

PAŞTELE

e o sărbătoare a primăverii.

Poate, creştinii hemisferei de miazăzi, serbându-l toamna, nu-i simt în întregime semnificaţiile, precum, tot pentru ei, cântecele de iubire, bucurie şi dor ale lunei Mai nu vor fi având înţelesurile pe cari noi li le dăm.

Vrând nevrând, — dar fără a motiva altfel zodia vernală a Invierii Domnului, — Paştele e o sărbătoare a nordului.

Primăvara şi Invierea sunt aproape sinonime. In această privinţă, nu numai învăţătura sfintelor noastre scripturi, ci şi mitologiile altor neamuri, precreştine, dau dovezi neîndoelnice. Marii tâlcuitori şi cărturari ai Legii lui Iisus, departe de a nesocoti coincidenţele, le-au prins şi mai răzvedit în calendarele lor, ştiind că totul ce e dela Dumnezeu este mai bun şi mai folositor vieţii omeneşti decât orice altă oranduire. Şi primăvara, ca şi Invierea sunt dela Dumnezeu.

Aşa fiind şi stând lucrurile, se înţelege că biruinţa Mântuitorului asupra morţii, prăznuită ca mister creştin şi primăvăratec, nu poate fi prea deosebită, în ceeace priveşte datinele răzleţitelor neamuri închinătoare crucii. Atât substratul mitologic premergător erei actuale, cât şi formele creştine cari li s'au substituit sau le-au completat, fac ca, în marea familie a popoarelor europene, obiceiurile pascale să se asemene. Şi în acest sens Europa constitue un întreg, cu toate consecinţele derivabile din întreguri.

SĂ VEDEM

cum serbează poporul german Paştele.

Ciclul festivităţilor pascale începe, ca şi la noi, odată cu Duminica Floriilor, culmineză, după respectarea săptămânii patimilor, în noaptea învierii şi se încheie odată cu săptămâna luminată.

Duminca Floriilor, a palmierilor (Palmsontag) — cum o numesc nemţii e, oarecum, un prim Paşte. Sătenii se adună în biserică purtând, — în locul ramurilor de salcie înflorită, cum e la noi obiceiul — buchete mari în compoziţia cărora intră, după regiuni: brad, fag, salcie, alun şi, în fond, tot ce e ram verde sau înverzit. Buchetele mai sunt împodobite cu panglici de mătase şi beteală şi încărcate cu ouă de Paşte, covrigi şi lebede sau cocoşi făcuţi din cocă de colac. După serviciul divin, se face înconjurul bisericii, iar „palmierii" adică buchetele se păstrează apoi împotriva bobilor vitei şi ale omului, împotriva tunetului şi a grindinei şi pentru rodnicia câmpului.

Inconjurul bisericii se mai face în unele regiuni catolice, cortegiul având în fruntea sa chipul lui Iisus călare pe asin.

In Tirol, în locul palmierilor = buchete, sunt aduşi copaci întregi. Indeosebi acolo unde mai multe sate iau parte la serviciul slujit la o biserică, reprezentanţii comunelor respective se iau la întrecere. Cu câteva sptămâni înainte, flăcăii aleg un pin, care e mai svelt şi mai înalt, îl taie, îl jupoaie de coajă şi-l usucă cu multă grije ca să se mândrească de Florii. Ba, uneori sunt legate, cap în cap, două şi trei trunchiuri de pin, numai ca să nu rămâie satul de ruşine. Cel mai tare flăcău, ajutat de o echipă de tovarăşi, gata să-l schimbe, face, în rând cu reprezentanţii la fel de împovăraţi ai celorlalte comune, înconjurul bisericii şi e mândru de înălţimea palmierului pe care-l duce. Vai de el dacă ar cădea sub el sau dacă l-ar scăpa. Intreg satul ar rămâne de ruşine, iară nenorocitul se alege, pentru taotă viaţa, cu numele de ...măgar.

Palmierul cel mai înalt ia, de obiceiu, un premiu şi întreg ţinutul vorbeşte cu admiraţie de cinstea ce i s'a făcut satului respectiv. Să nu ne mirăm deci dacă în unele locuri, aceşti „palmieri" trec de acoperişul bisericii.

In alte regiuni, procesiunea şi simbolul se reduc la mai puţin. In Westfalia, naşii dăruiesc finilor câte un băţ de răchită, învelit în hârtie albă şi verde şi având un măr în vârf. Copiii se plimbă apoi pe străzi cu acest fel de sorcovă şi cântă.

IN TIMPUL

săptămânii patimilor copiii umblă cu pârâitorile. Grupuri grupuri, sau chiar în veritabilă coloană de marş, băieţii se adună sub comanda celor mai vrednici dintre ei şi, fiecare cu pârâitoarea lui, pârâie pe la casele oamenilor, căpătând în schimbul muzicei câte un dar: Ouă de Paşte sau bani. Nici o gospodărie nu trebuie să rămâie nepârâită şi e vai de gospodarul care-şi uită de îndatorirea faţă de aceşti „colindători". Pârâitul se aude la depărtări apreciabile, având puterea unor rafale de mitralieră.

In Bavaria de sus unele comune urbane, unde obiceiul „colindatului" cu pârâitoarea a dispărut, se mai pot găsi în timpul săptămânii patimilor, instalate în clopotniţă, pârâitori uriaşe cari se pun în funcţiune automat şi la ore anumite.

JOIA MARE

e Joie verde la nemţi. Datina cere ca toţi să mănânce câte ceva înverzit. Dela salată la ceapă şi dela viorele la florile de salcie, totul se consumă. Totodată gospodina nemţoaică samănă în, flori, varză şi câte altele.

VINEREA MARE

e zi de reculegere. Nu se posteşte ca la noi, dară în biserică ard candele ascunse în globuri de sticlă colorată. Pâlpâitul solemn, când roşu, când violet, când verde, când de altă coloare al feştilelor de lumină mărturiseşte impresionant despre suferinţele Mântuitorului. Lumea îşi vede de treburi, dar pe faţa fiecăruia e scrisă marea sfinţenie a zilei. Cu cât mai pioasă a fost atmosfera Vinerei mari, cu atâta mai fastuos începe noaptea Invierii.

CÂND INCEP SĂ SUNE

clopotele, biserica e un covor de ghirlande şi buchete. Peste tot numai lumină şi bucurie a aşteptării împlinite. Ceeace nu a putut oferi încă grădina, au împletit mâinile pricepute. Sute de flori de hârtie multicoloră sporesc fastul. In zorii zilei care vine, lumea priveşte într'adevăr reînviată. Săcălueşele trosnesc să se spargă, — exact ca şi în unele regiuni ale Ţării noastre, — tineretul nu-şi poate stăpâni chiotele şi oamenii meditativi urcă dealurile să vază cum saltă soarele, — căci e o credinţă străveche care spune că în dimineaţa Duminicii pascale sfântul soare, ieşind din beznele nopţii, se opreşte din cale, face trei salturi de bucurie şi apoi abea îşi vede mai departe de drum. Toţi cei cu adevărat credincioşi au văzut şi mai pot vedea acest unic şi plin de taină semn ceresc. Numai câţiva cârtitori s'au putut îndoi de veracitatea lui, spunând că aşa pare soarele când scapă de apropierea pământului.

DIMINEAŢA

copiii umblă cu sorcova (!), bătaia cu ea fiind bătaie dătătoare de viaţă fericită. Cei ce dorm încă sunt, întotdeauna, ţinta de predilecţie a sorcovitorilor. Este însă greu să surprinzi o fată, căci fetele se duc la pârâu să ia apă de Paşte neînceputĕ, care le aduce frumuseţe, sănătate şi noroc. Numai că apa aceasta trebue luată în susul cursului, iară'n drum zeloasa fecioară nu are voie să vorbească, dar absolut deloc! Ceeace pare a fi foarte anevoios căci până şi aici îi iese câte un nepoftit înainte şi-i dă cu salutul. (Nemţii nu-l cunosc pe al nostru „Hristos a înviat").

OUĂLE ROŞII

sunt tot aşa de răspândite ca şi la noi şi constituie darul de predilecţie în această mare zi. Ouăle sunt şi „scrise" nu numai colorate, precum sunt şi împodobite şi nu numaidecât adevărate ouă de găină.

Fetele primesc dela prietenii lor răvaşe camuflate în lăuntrul ouălor roşii. Cu cât mai mare şi mai frumos răvaşul şi cu cât mai măestrit neatins pare oul, cu atâta şi atenţia a fost mai mare. Noroc că există ipsosul...

Ouăle roşii se ciocnesc cu banul sau se lasă de-a rostogolul la vale sau, în unele ţinuturi, sunt aruncate peste tei. Toate aceste ceremonii îşi au semnificaţia. Rostogolirea oului simbolizează rodnicia.

Dar ouăle roşii mai sunt ascunse sau chiar îngropate în anumite colţuri ale livezii sau ogorului, iar copiii le caută cu multă înfrigurare. Ascunderea ouălor în brazda pământului tot semn de fecunditate este.

LUNI DUPĂ

Paşte, — cu cât mai desdimineaţă cu atâta mai de vreme, — e ziua scăldatului. Flăcăii prind fetele şi le scaldă. Nimeni nu are voie să se supere, chiar dacă s'a pomenit cu o găleaţă răsturnată 'n moalele capului. Fetele îşi pot lua, în schimb, Marţi dimineaţa revanşa.

Dar în noaptea de Luni spre Marţi se aprind focuri mari la hotarele satului. Tot ce e băiat tânăr şi liber, deci în căutare de tinereţe şi legământ, se adună la aceste focuri sărbătorind sfârşitul iernii. (In unele sate focul se face chiar sub zidul bisericii, iar cărbunii stinşi sunt apoi buni împotriva bolilor şi a vrăjilor). Tineretul face mult zgomot cu acest prilej şi se împrăştie apoi, fiecare luând cărarea la capătul căreia îl aşteaptă gătită ca de Paşte, — aleasa inimii.

PENTRU NEMŢI

ca şi pentru toţi creştinii, Paştele e sărbătoarea izbăvirii de tot ce a fost amorţire, apăsare, lipsă de soare şi căldură şi sărbătoarea nădejdiilor şi împrimăvărării. Sărbătoarea tinereţii. Cei în floarea vârstei, o petrec în sânul familiei, înconjuraţi de o droaie de copii, care de care mai bălai şi cu ochi ca înaltul cerului. Bătrânii îşi aduc aminte de ce a fost şi filosofează. Nimeni nu-şi arogă rolul altuia. Fiecare la locul său şi cu anii săi se bucură, în felul său, de această înaltă aniversare.

TRAIAN CHELARIU

In noaptea Invierii

(Urmare din pagina I-a)

şi ele în noaptea de Paşti, slava marelui iubitor de oameni, care-a pătimit şi s'a jertfit pentru mântuirea noastră.

„Hristos a înviat !" vestea preotul din uşa altarului — şi credinţa norodului, cu adânc freamăt de glasuri, ca din adânc de vremi, îi răspundea : „Adevărat a înviat !". Şi zicea şi Artur încet : „Adevărat a înviat".

Treptat se luminau toate în sufletul lui. O fiinţă nouă se deştepta în el, cu înţelesul deplin al vieţii, cu puterea de îndurare şi de iubire ce izvorăşte din taina cea mare a durerii. Acum se simţea un om — era un om.

Şi când la eşirea din biserică l-au întâmpinat sătenii cu „Hristos a înviat", s'a uitat la ei cu dragoste de frate, şi parcă atunci îi vedea întâi, şi din toată inima lui renăscută, deschisă ca o floare la sărutarea primăverii, le-a răspuns : „Adevărat a înviat !"

Cât adevăr a mărturisit Vlahuţă în aceste rânduri. Şi câte suflete nu rătăcesc în vremea noastră, ca şi Artur, în căutarea unor limanuri izbăvitoare de dureri sufleteşti.

De aceea, pentru marea însemnătate a acestui popas sufletesc din opera literară creştină a marelui Vlahuţă, am crezut că merită să fie înfăţişat din nou pe calea aceasta, cetitorilor noştri creştini, de sărbătorile Sfintei Invieri.

In această credinţă creştină s'a clădit şi a durat peste veacuri şi milenii, vitalitatea sufletească a ţăranului român, cu toată noblеţea şi frumuseţea ei, în ciuda tuturor împilărilor şi necazurilor soartei. Şi tot în această credinţă creştină se întăresc sufleteşte valurile nesfârşite de ostaşi români, ce deschid cu spada către Răsărit, drumul Sfintei Cruci. Căci, prin credinţa în Invierea Domnului, văd o viaţă dincolo de moarte, precum mărturisim în simbolul credinţei noastre strămoşeşti : „Aştept învierea morţilor şi viaţa veacului ce va să fie".

Preot MIHAIL BULACU

De Paşti

In noaptea cea sfântă
Cu dangăt de clopot
Şi sângele 'n clocot,
Doar îngerii cântă !..

Prin crânguri de ceară
Bălăngăne vântul...
Astmatic pământul
Se svârcole iară !

Pustie-i livada
Şi ars îi ogorul ;
In murmur poporul
Ne drăcuie sfada.

Ochiade, minciuni
Surâd Primăverii..
Şi'ntârzie merii
Să-şi puie călţuni !

Un ison din strană
Işi mormăie harul...
Credinţa-i calvarul,
Şi sufletul, hrană !

Din ceruri, de Sus,
La noi — cei de-aici,
Gângănii, frunici,
Priveşte Iisus !...

CONSTANTIN COJAN

Cuvânt înainte

la volumul de poezii „Mătrăgună", de GEORGE VAIDA

OSTAȘ ȘI ARMĂ AU FOST TOT UNA

Locotenentul activ de infanterie George Vaida s'a născut în București la 28 August 1914 și moare pe câmpul de onoare la 18 August 1941, comandând, în luptele dela Odesa, o companie de grăniceri.

Copilăria și-o petrece la București în casa părintească într'un spirit de îngăduitoare libertate, cu care nu se va mai întâlni vreodată. Urmează cursurile Liceului Militar din Cernăuți, de unde trece la Școala Militară de Infanterie dela Sibiu, ca să-și înceapă viața de ofițer în anul 1936 cu o primă garnizoană la Medgidia. El schimbă orașul dobrogean pentru un popas de doi ani, tot la Sibiu, ca elev la Școala de Aplicație a Infanteriei, ca să se întoarcă în oras nou de garnizoană, Cerna-Vodă. Războiul îl găsește în misiuni diferite cu Regimentul sau numai cu unitatea ce comanda. Indreptat pe albia mare de răspundere națională și urmându-și cu limpeziciune, calm și hotărîre Destinul, locotenentul George Vaida nu s'a mai întors. A căzut, atacând, în dimineața zilei de 18 August. Ce a fost în gândul său în clipa supremei desprinderi de lutul pieritor, nu ne este dat să știm. Ochii săi s'au închis ostășește, privind țărâna stropită de sângele propriu, trupul s'a înțepenit pe armă și'n ultima tresărire, uitând Poezia, ostaș și armă au fost tot una, simbolică, supremă abnegație.

A pierit ostașul și cu vremea se va topi și numele său în massa Eroilor pe care Națiunea îi va pomeni. Dar a rămas Poetul cu o fizionomie particulară, proeminentă și solid închegată. Cel care a căzut în dimineața acelei zile de August a dus cu sine o stea, o chemare ; o înaltă și pură misiune s'a frânt în două pe armă. Ne-a rămas o jumătate din ființa spirituală a poetului, poate nici atâta, poate mult mai puțin, căci niciodată nu putem ști căile pe unde vine și crește Poezia și drumurile ca și înălțimile până la care ea ajunge. Deaceia nu vom putea ști până unde va fi ajuns George Vaida. Cercetându-i însă drumul pe care a mers, ne dăm seama că a mers foarte mult, într'un timp foarte scurt. Și cu cât lucrul acesta va deveni mai limpede atât pentru cei care l-au iubit cât și pentru ceilalți, cu-atât pomenirea sa va fi mai caldă și părerea de rău pentru pierderea sa mai vie și mai adevărată!

IGNORAT, NU S'A PLANS ! NECUNOSCUT, N'A ȚIPAT !

A fost un tânăr scund, cu ochii mari, verzi și limpezi. Limpezimea candoarei ! Ca orice poet pe care împrejurările vieții l-au ținut departe de oameni, George Vaida nu i-a cunoscut, așa încât candoarea originară se păstrase intactă, ca și încrederea sau entuziasmul cu care se arunca în brațele lor, cerșindu-le prietenia. Și cum era de așteptat, nu rareori a fost înșelat în speranțe. Prietenii l-au ignorat ; manuscrisele au zăcut pe mesele redacțiilor iar poetul nădăjduia în păstrarea promisiunilor! Să nu se spună că George Vaida a fost cunoscut ! Nu ! George Vaida n'a fost cunoscut decât de foarte puțini ; de inițiați ! George Vaida a fost ignorat ; cu voință încă ! Nu e locul să se numească aici toți acei literatori care au neglijat pe tânărul ofițer poet, încrezător în steaua sa, vioi în mișcări, dispus să-și deschidă larg inima. Și n'ar avea nici rost să se mai pomenească asemenea lucruri, dacă nu le-ar gira o mentalitate, trecută în norme. Aducă-și oricine aminte de nefericitul Al. Călinescu, pe care moartea l-a desgropat și i-a făcut cunoscut talentul ! Ce zadarnice sunt regretele de după moarte ! Ce ușor se uită omul care ar fi avut nevoie în timpul vieții de o recunoaștere, de o apreciere, de o cinstire a sa !

Și George Vaida piere necunoscut, ignorat, îndepărtat dela ospățul publicisticei literatorilor de duzină, la care va fi aspirat, căci prea tânăr era ca să fi știut a bine deosebi floarea de neghină și prea entuziast pentru a putea înfrâna legitime dorinți ca să se dedice numai muncii tăcute.

Cu toată nemulțumirea și'n ciuda adversităților, poetul s'a putut dedica unei încordate și răbdătoare munci. Astfel, într'o epocă de ușurință și exagerată libertate, când oricine poate să scrie ce vrea și cum vrea, George Vaida reeditează pe cont propriu tipul poetului artisan, condus de normele severe ale „visului său de piatră". Ignorat, nu s'a plâns. Nerecunoscut, n'a țipat ! Ci, răbdător și lucid, a făurit în laboratorul său, zi de zi, și lună de lună, cele câteva mari poeme, cărora altele urmau să se adauge (din acele a apucat să scrie numai fragmente pe care ținea să le publice atunci când el le va fi crezut demne de a înfrunta nu numai opinia publică, ci și timpul, întocmai ca marele făurar în singurătăți, ce și el a fost ofițer, Alfred de Vigny).

Că nici viața de ofițer nu i-a oferit bucurii și satisfacții, e dela sine înțeles. Visător, îndrăgostit de artă, conștient de vocația pe care o domina și-o serioasă cunoaștere a meseriei de poet, nu putea găsi în viața dură, plină de servituți, a ostașului, decât modeste satisfacții ce nu veneau în atingere directă și profundă cu firea sa intimă. Posedăm mărturia vieții de cazarmă și-a chipului în care ea îl ținea legat : „Te rog frumos să nu te superi că nu ți-am răspuns. Motivul este că nu am timp. Nu am timp. Tot acest timp este consumat în deplasări pentru aprovizionare. Furajul și alimente, alimente și furaje. Dacă-mi rămâne pentru dormit, să fiu mulțumit". (Scrisoarea din Iunie, 1940). Altă dată, același refren, într'un ritm mai grăbit, mai presant : „Îți scriu în grabă pentrucă nu-i timp. Eu mă lupt cu zona, cu aprovizionarea și cu compania 7-a". (Ianuarie 1940).

Că așa s'a întâmplat, nimeni nu poate fi făcut vinovat. Dar, ca și în cazul lui Vigny, și păstrându-se proporțiile, trebue s'o spunem răspicat : într'o meserie plină de greutăți s'a fost rătăcit natura visătoare, nostalgică și contemplativă a unui adevărat poet. George Vaida a plecat dintre noi fără să fi gustat și din satisfacțiile ce viața oferă. La aceasta avea dreptul mai mult decât nenumărați alții. Reprosul nostru e tardiv. Acum, pentru cel ce a fost omul și prietenul oamenilor nu se mai poate face nimic. In viața sa aspră, lipsit de afecțiunea pe care a cerut-o, își va fi făcut socotelile la masa de lucru și va fi întrezărit în vers, rimă și ritm, ceeace oamenii nu-i vor putea răpi, consolându-se cu nobleța pură a realizărilor în sine.

CI A SCRIS, ȘI IN TACERE A ADUNAT NEPIERITOARE BOGAȚIE

George Vaida a mai publicat o singură plachetă : „Calm exterior", care apare în anul 1938.

Volumul de față a fost întocmit ca să corespundă cât mai exact dorințelor poetului, exprimate de multă vreme prin scrisori.

Bineînțeles, aceste dorinți au variat. Forma lor ultimă era: un volum, „Mătrăgună"*) cu poemele mari : „Desgust", „Intoarcerea din c e a ț ă", „Cântecul anilor pierduți", precum și acelea din „Camera poetului". Pentrucă erau prea puține, volumul trebuia să mai aștepte. După repetate analize, scriitorul ajunsese să-și clasifice singur poemele, după calitate : 4 foarte bune, 2 bune; 3 traduceri foarte bune. Scrupulozitatea aceasta era de ultimă oră :

*) S'a mai chemat și „Camera poetului", apoi „Inel lunar".

poetul își descoperise vâna. Ceeace convenea talentului său reflexiv era poema lungă și balada, precum și poeziile de idei. Poemele foarte bune erau: „Intoarcerea din ceață", „Portretul", „Ceasornicul" și „Vlad Țepeș", iar noi recunoaștem în judecata severă cu sine a poetului un simț critic sigur și precis. Dat fiind că numărul poeziilor inedite este însă cu mult mai mare precum și faptul că în precedență poetul își exprimase dorința unei cărți cu ciclurile de astăzi și'n interior cam cu poeziile introduse de noi și considerând că din tot ceea ce George Vaida a scris se desprinde un talent în plină și puternică formație, ajuns aproape la capătul eforturilor sale prin ultimele poeme : („Intoarcerea din ceață", „Desgust", „Aducându-mi aminte", „Năerul" — care totuși nu este terminată —), ne-am luat libertatea de a nu ține seama de extrema sa scrupulozitate și de a întocmi un volum cu aproape toate poeziile scrise după tipărirea volumașului „Calm exterior". Am îndreptat numai pe acelea care ni s'au părut prea slabe, având totuși conștiința liberă că poetul ne-ar fi ascultat sfatul, — așa cum a făcut cu o devotată și amicală încredere în tot timpul vieții sale, — dacă ar fi trăit și stihurile oricum n'ar fi fost imprimate.

George Vaida își extinsese în timpul din urmă câmpul de activitate. Simțindu-se atras către teatru, începe o piesă în 3 acte : „O casă liniștită".

Scrie și nuvele. Trei sunt gata. Una din ele se numește „Adevărata iubire". In sfârșit, îl pasionează poveștile : cinci sunt gata și a șaptea se găsește în lucru, nespunându-ne dacă a șeasea poveste a fost sau nu terminată.

Din păcate, aceste mss. au fost pierdute.

Nu putem deci formula vreo judecată asupra activității teatrale și în proză a poetului. Dar ținând seama de felul de lucru precum și de condițiile genurilor care cer timp mult la dispoziție, de care poetul nu dispunea, putem trage concluzia că ele nu căpătaseră o formă care să-l satisfacă mai întâi pe el însuși cu atât mai mult cu cât nici n'a arătat vreodată proza sa, așa cum îi era obiceiul, și'n ciuda tuturor promisiunilor făcute. Războiul l-a surprins visând și meditând poeme de respirație largă : „Stejarul", „A m a r u l Mai" *) („care-i o poveste de iubire în cadrul pădurii") și „Balada morților", al cărui subiect îl torturează de multă vreme, nereușind să-i dea forma definitivă. Ținând seama de poemele mari, cu conținut dens și cu formă măsurată, corectată, apropiată de perfecție, care au putut fi scrise în ultima vreme, și considerând intențiile poetului de a se dedica unor poeme de respirație largă în care ideia să se împreune cu sentimentul într'un just echilibru, putem privi dispariția lui George Vaida din mijlocul nostru în epoca cea mai bogată, când, cu originalitate și putere se îndreaptă pe drumul creației durabile.

IDEIA S'A IMPREUNAT CU SENTIMENTUL, INTR'O FORMA NEABANDONATA CAPRICIULUI INSPIRAȚIEI

„O proză rece, fără autor", ne scria George Vaida despre nuvelele sale. Păstrând un sens mai general, același lucru se poate spune și despre poezie. Dar ce poezie mai păstrează acest nume, când autorul se-ascunde cu durerile, mâhnirile, bucuriile și melancoliile sale și nu ne

*) Iată două strofe din „Amarul Mai", trimise pe o c. p. :

„Iubitul meu, în fiecare noapte
Aștept să vii și-o clipă să rămâi
S'asculți pădurea cum vorbește'n șoapte
De taine spuse stelelor, dintâi.
Căci depe 'nalte vârfuri ce străbat
Prin ceața deasă'n care tu petreci
Mi-aplec privirea tristă la 'noptat
Să văd prin vânturi pasul de ți-l treci".

lasă posibilă contemplarea sbuciumatei umbre sufletești? Așa ne-ar întreba cineva și poate, într'o măsură, pe drept cuvânt. Lăsând la o parte expresia romantică a poeziei, care este a publicilor lamentări și a orgolioaselor țipete subiective, cea simbolistă care coagula subtile vibrări muzicale în jurul unor simboluri pe cât de delicate pe atât de subiective, îndepărtând dela noi cu multă și justificată nedumerire experiența ratată a suprarealiștilor în căutarea expresiei subiective ultime, ne-așezăm pe linia paralelă a unei alte poezii, nu clasice, dar echilibrată, filtrată, mai temperată, poezie ceva mai rece, dar în mersul său oarecum moale arătând forme pline, bine conturate, o osatură solidă și sănătoasă, o privire clară, primăvăratecă și limpede. Pe această linie

trebue căutat și George Vaida, și dacă e vorba de făcut o apropiere, atunci în acelaș mare însinaș trebue s'o căutăm, în Alfred de Vigny, cu a cărei „La bouteile" à la mer", „Năerul" său are o impresionantă asemănare de familie. George Vaida scrie fără îndoială o poezie subiectivă ; dar de un subiectivism reținut și temperat. Iar atunci când inspirația sa are amplitudine, el părăsește ființa proprie și se acață de teme generale ; păstrând amprenta personalității sale, ne dă o poezie simbolistă, de un simbolism stilizat întocmai ca Alfred de Vigny. „Năerul", simbolizează neputința umană de a ajunge absolutul, câmpiile elizeene, atrași fiind în navigația noastră de cântecele fericirii pământești, și opriți în elanul nostru de înșeși forțele Dumnezeești care au stabilit eterne și imutabile legi, făcând astfel imposibilă cunoașterea finală, separarea de terestru și înălțarea „voluntară" către ceea ce visăm.

„Năerul" are versuri de o frumusețe tulburătoare și, cu toată apărarea poetului care o socotea neterminată, rămâne una din cele mai isbitoare producții ale tinerii literaturi românești.

Tot simbolistă, dar impregnată de duhul lui Poë, pentru care George Vaida a manifestat o constantă adorație, este „Intoarcerea din ceață", care a fost publicată pe când trăia poetul, obținând chiar aprecieri măgulitoare. In aceeași categorie, a poeziilor de un simbolism de idei trebuie considerate și poemele nescrise rămase'n plan „Amarul Mai". („O poveste de dragoste în cadrul naturii"), ca și „Balada morților", ce urma să fie o paradă macabră de simboluri mortuare, conturând ideia zădărniciei omenești.

Dar la această expresie înaltă a poeziei, George Vaida a ajuns mai târziu, după lungi și trudnice sforțări lăsându-ne mărturie atâtea poezi adunate, în majoritatea covârșitoare netipărite, care urmau chiar să rămână nepublicate, poetul ținând să se conformeze planului de carte matură pentru alcătuirea căreea socotea demne de figurat la data morții, abia câteva din cele cuprinse în volumul de față. O formă de exprimare poetică ce a premers, sau a luat ființă în concepția scriitorului în aceeași vreme cu meditarea poemelor mari, a fost aceea a „Ciclurilor". Faptul conține în germene o ideie în jurul căreia sentimentele urmau să se manifeste libere. Dar libertatea era de astă dată condiționată : să nu se depășească un anumit cadru.

Nu mai este sbenguiala poeziei tinere românești, care cu o diligență demnă de alte cauze își culege temele, subiectele și variațiile, ciugulind dela dreapta și stânga, fără alegere, preferând numai gustul propriu, în detrimentul bunului simț universal și obiectiv. Astfel, George Vaida scrie ciclul „Camera poetului" cu poemele : „Portretul", „Cărțile", „Ceasornicul", „Moartea amantei" și „Despărțirea poetului de camera sa". Consultarea acestui ciclu este cea mai instructivă cu privire la sensibilitatea și modul de lucru al poetului. Tot ceea ce, pentru oricine altul, ar fi constituit simple motive, accesorii, într'o poemă cu titlul „Camera poetului", cărțile, ceasornicul, amanta dusă, portretul amantei, înglobate într'o emoție ce urma să-i dea caracterul și coloritul — despărțirea de cameră, — la George Vaida ia forme separate, precise și limpezi, fiecare obiect cerând o tratare specială care să-i epuizeze posibilitățile, lăsându-l gol de alte „virtualități" poetice. Lipsa virtualităților, a confuzului și a nedefinitului răpesc poeziei acesteia una din cele mai particulare savori ale liricei moderne și-o fac oarecum „rece". Dar ceeace se pierde într'o parte în alta se câștigă. Inefabilul face loc statuarului. George Vaida este un poet al formelor conturate. In acest sens, el scrie chiar un ciclu, la care probabil va fi vrut să adauge cu vremea poeme noi, intitulat „Portrete". Iată impunătoarea figură a lui Vodă Țepeș, prinsă în două poezii, semnul magnetismului ce figura aspră, colțuroasă, bine tăiată în istoria neamului, a exercitat-o asupra poetului nostru. Cele două poeme Vlad-Țepeș (I, II) sunt dintre cele mai remarcabile prin concizinea și exactitatea cu care este tratată figura dură a Voevodului pe care îl aștepta o soartă tragică. Vorbind de exactitate, nu o facem în trecere. Către exactitate și expresie limpede își îndrepta George Vaida efortul său creator, fapt clar grăitor pentru concepția sa despre poezie. Poezia trebue să exprime limpede și clar, cu o concizie seducătoare, idei și sentimente, sau, mai ales, și una și alta. „Portretele" ne fac dovada cea mai clară a concepției de mai sus, mai cu seamă prin „Vlad-Țepeș" și „Năerul".

Ar părea acum curios că volumul în pregătire se intitulează totuș „Mătrăguna". Experiența vieții, tristă și seacă, — așa cum fugar a fost schițată, — nerecunoscut ca poet de merit și de nădejde, îndepărtat dela satisfacțiile publice, ducând în viața de toate zilele povara unei meserii de care nu l-a legat mai mult decât conștiința datoriei ce trebuia împlinită, umilit și ignorat, izbit dela Medgidia la Cerna-Vodă, și de-acolo prin alte prăfoase sate dobrogene, în misiunile sale de ofițer, George Vaida a început pretimpuriu să obosească și o vână amară de descurajare și deprimare s'a strecurat în sufletul lui odată cu din ce în ce mai numeroasele asalturi ale gândului morții.

„Azi văd că mă înghesui prin valul de mulțimi
La rând cu pleava lumii și-atâția anonimi
Și 'n loc să-mi leagăn trupul c'o sfoară și-un săpun
Eu fac aceleași cercuri cu fumul de tutun
Și beau aceeași drojdie și duc același trai
Și-ascult prostia lumii în fiecare grai"
(Desgust)

Marasmul vieții provinciale, inutile, cleiul entuziasmelor topite și-ale visurilor împrăștiate („Aducâdu-mi aminte"; „Cântecul anilor pierduți"), iată ce rămâne în sufletul acestui poet plin de talent, la vârsta de 26 ani.

Dacă vroia să-și intituleze astfel volumul, lucrul se datora coloritului subiectiv al vieții din ultimul an, când mai puternic se căsca prăpastia dintre ce simțea că poate face și vroia să facă, și între ce era obligat să facă și trebuia să facă. Poemele acestea amare : „Desgust", „Cântecul anilor pierduți", „Aducându-mi aminte" și altele, cu aceeași temă a zădărniciei și-a epuizării nădejdilor, au fost găsite în haina sa pe front, în dimineața de 18 August 1941, când cade. Putem oare spune că în chip special ținea la dânsele mai mult decât la altele ? In orice caz, ele sunt printre cele din urmă care au mai fost compuse în întregime și au mulțumit pe poet.

Traducerile din Baudelaire, puține dar pline de merit, îl arată îndrăgostit de poetul „Corespondențelor" în care admira forma perfectă ce exprima desperările și variațiile spirituale cele mai uluitoare. In impasibilitatea formei succinte, zărind tulburătoarele zbateri ale poetului blestemat și izbit de măestria cu care forma împietrea prometeice sbuciumări, George Vaida își făcuse un model pe care vroia să-l studieze în amănunțimi, mergând pe calea pe unde însuși scriitorul a trecut. „Albatrosul" tradus de George Vaida, este o piesă rară, cum tot atât de rar e acel „Chanson d'automne" a lui Verlaine, ce-a fost tipărit în „Calm exterior". Titlul celei dintâi plachete pe care a publicat-o indică destul de limpede linia generală a concepției sale lirice, care, dela palidele manifestări de acolo, a ajuns până la producțiile durabile de azi. Având o poetică precisă, lucru aproape unic printre scriitorii români din generația lui, — eliminând bine înțeles pe cei care se singularizează adaptând conținuturi voit stranii, și muncind câte odată luni de-arândul ca să dea forma definitivă unui poem, de foate puține ori satisfăcut, George Vaida se indica prin puternică personalitate pentru locurile cele mai frumoase, către care un scriitor are dreptul să țintească. Poezia sa oarecum rece are un contur precis și-o pecete proprie. La vârsta când moare, acesta este unul din cele mai înalte elogii pe care conștiința noastră i le poate aduce, desbrăcată de orice sentiment de pioasă prietenie, a cărui amestec pentru obiectivele judecății viitoare, nu ar avea niciun sens. Poezia lui George Vaida a tins către exprimarea amplă a diverselor simboluri umane, atingând abia începutul acestui vast domeniu poetic ; ea s'a realizat în schimb, pe planuri mai reduse, în care ideia s'a împreunat cu sentimentul, neabandonându-se întâmplării sau capriciului de moment al inspirației. Prin înfrânare și echilibru, ca și prin modelele pe care le oferă, George Vaida este un exemplu rar de artisan conștient, de meseriaș priceput. Literatura română are nevoie de cât mai mulți din acești atenți și migăloși constructori. Intre atâtea merite despre care am vorbit, acesta nu este unul de o mai mică sau neglijabilă importanță. Acum, după indicarea sumară a celor ce poetul dorea să realizeze și a realizat, după o analiză a modului de lucru și o arătare a conștiinței sale artistice, ne apare mai justificat și mai dureros regretul de a-l fi pierdut așa de curând dintre noi.

SIMT CA INCET-INCET ARIPA MORȚII SE APROPIE DE MINE

Cu tot mai accentuatul sentiment al zădărniciei și cu tot mai via neîmpăcare cu viața ce ducea și rezultatele ei, se'filtrau în sufletul poetului presimțirile morței. In general, poeții vorbesc cu ușurință de moarte și se complac în gândul ei. Își deschid inima în versuri și plâng la gândul propriei dispariții. Nu tot astfel se petrec lucrurile cu George Vaida, care în versuri rare ori și-aduce aminte de moartea sa, dar în scrisori, — și — aceasta e straniu, — lasă să-i scape mărturisirile unor presimțiri veritabile, nepoetizate. „Nu știu dece, dar parcă simt că încet, încet aripa morții se apropie și de mine. Ceeace e curios, e faptul că sunt în așteptare. O așteptare calmă, resemnată". (Scrisoarea din 10 Mai 1940). „Am impesia că m'apropii încet, încet de moarte". (16 Noembrie 1940).

Sub puterea magică a morții, George Vaida scrie una din cele mai frumoase poezii ale sale : „Ruga de sfârșit". E o poezie de umilință creștină, de resemnare, de tulburătoare regrete :

„Să-mi plec genunchii. Parcă mă 'nfior
Că'n urma mea amurgurile triste
S'or revărsa prin văi, tulburător,
Și n'or să mai îmi fluture batiste.
Și-atâtea crengi sub care m'am plecat
S'ascult cum urcă seva Ta spre ele,
Or să mă uite că le-am sărutat
Și-oi fi cândva străin și pentru ele".

Ce altă mai calmă liniște, mai senină contemplare, mai resemnată acceptare a legilor Naturii ?

Presimțirile sale sunt însă și mai sguduitoare. Căci „Ruga de sfârșit" se 'ncheie astfel :

„Ascultă-mi Doamne, ruga de sfârșit
Și-aruncă-mă în plaiurile 'n care
M'am aplecat pe plug și-am lenevit
Visând la raiul lumii viitoare".

Poetul a murit departe de plaiurile pe care a visat „la raiul lumii viitoare". Cea de pe urmă rugăciune a sa ne-'ndeamnă să cugetăm la mormântul pe care-l dorea în pământul străbun al Țării. Când va sosi vremea, și această dorință a sa se va 'ndeplini și vom aduce mai aproape de noi și trupul său sbuciumat, cuprins de moarte înainte de vreme, atât de înainte de vreme.

MIHAIL CHIRNOAGA

P. S. Dat fiindcă modul în care o carte se colportează astăzi, este nesatisfăcător și fiindcă ediția poeziilor postume a lui George Vaida va fi limitată, cei care doresc să-și procure volumul se vor adresa d-lui Mihail Chirnoagă, Str. Păcurari 8, Iași, printr'o c. p., indicând unde să li se trimită cartea.

Am să vă uit, cândva, frumoase mâini

Am să vă uit, cândva, frumoase mâini
Căci, n'am să-mi mai îngrop în voi ca 'n clare
Fântâni adânci, cu murmur de isvoare,
Această frunte grea de întristare
Nici astăzi poate, poate nici chiar mâini.

Ca niște flori prea albe, 'n seri târzii,
N'o să-mi mai legănați la geamuri luna
Cu zâmbete suave și nici una
Din toate câte pier pe totdeauna
In lacrime și în melancolii —

Ci 'n scrumul vostru, ca 'ntr'un somn s'ascult
Că-mi scutur floarea inimii bolnavă,
S'o știu, spre moarte, lină, ca o navă
Călătorind sub steaua nopții, gravă,
Spre un tărîm nostalgic, de demult

GEORGE VAIDA

Cronica literară

O viziune românească a lumii

studiu de folclor, de Ovidiu Papadima

(„Bucovina", I. E. Torouţiu, Bucureşti 1941)

E o simplă coincidenţă faptul că în acest număr festiv al „Universului Literar" atragem atenţiunea cititorilor asupra studiului de folclor al d-lui Ovidiu Papadima, intitulat **„O viziune românească a lumii"**. Sunt cărţi ce par destinate să fie citite, spre cea mai bună a lor şansă şi pentru folosul cititorului, cu prilejul sau în apropierea unor date calendaristice pe care le întâmpinăm cu o pregătire a înţelegerii deosebită, aceea a unor dispoziţiuni sufleteşti excepţionale. Cartea d-lui Ovidiu Papadima constituie în acest sens o lectură **ocazională** sărbătorească, sortită să pătrundă mai adânc şi să rodească în intimitatea sufletească a cititorului, care-şi regăseşte ceva din ingenuitatea anilor tineri spre a întâmpina după cuviinţă, evenimentul covârşitor de înţeles al Invierii.

Povestea cărţii d-lui O. Papadima, aşa cum o relatează d-sa, se cade să fie cunoscută : un tânăr cărturar pornit să cerceteze în mod incidental, în cadrul preocupărilor sale de studii universitare, o chestiune în legătură cu folclorul nostru, descoperă un aspect care i se pare semnificativ şi de aci îndemnul de a lărgi cuprinsul investigaţiilor sale. Asemenea biblicului Saul pornit odinioară în căutarea măgăriţelor rătăcite ale taică-său, pentru ca la sfârşitul ostenelilor să găsească un regat, d. Ovidiu Papadima descoperă treptat, plecat într'o cercetare cu un scop modest, o viziune cosmică grand oasă desprinsă din cunoaşterea folclorului nostru.

Surprinderea pe care o mărturiseşte autorul şi pe care o bănuim ce plină de încântare va fi fost, cititorul o va recunoaşte desigur în acea generozitate şi însufleţire a stilului cărţii, de o lectură atât de atrăgătoare.

Accepţiunea termenului folclor la d. O. Papadima e aceeaşi cu înţelesul originar al noţiunii, care se ştie că a fost pusă în circulaţie de englezi : **„totalitatea formelor de viaţă spirituală anonimă şi colectivă a unui popor,** văzut în deosebi în stratul lui primar şi deci cel mai conservativ : ţărănimea". Una din caracteristicile esenţiale folclorului nostru, pe care o subliniază d. O. Papadima, este organicitatea lui, ca expresie integrală a unui stil de gândire şi viaţă în acelaş timp. Cu alte cuvinte, între modul teoretic — acela de gândire — şi modul practic — acela de a trăi al poporului nostru există o continuitate şi o consecvenţă, organică.

Viziunea lumii ce se desprinde din imensul material folcloric românesc şi înăuntrul căreia toate elementele creaţiei comunică într'o infinită „armonie de solidarităţi" nu este o sublimare a fanteziei anonime şi colective terorizată de superstiţii şi nici simplă visătorie lipsită de substrat real, ci o proiectare în idealitate şi în vasta perspectivă a cosmosului, a unei concepţii de viaţă socială care-i chiar felul practic de viaţă a satului. Rezultatul acestei viziuni este nu numai „o fuziune de nedespărţit a perspectivelor umane cu cele cosmice, dar şi ale spiritului cu pământescul. In folclor astfel, adevărurile transcendente sunt în acelaş timp şi adevăruri de viaţă pământească, — tot aşa după cum legile vieţii satului sânt recunoscute valabile în lumea cerească".

Faţă de constiinţa tragică a singurătăţii cosmice a insului omenesc ca rezultat al concepţiei pozitiviste a ştiinţei moderne, mentalitatea folclorică românească socoteşte creaţia ca o imensă fraternitate spirituală în care comunică, pe temeiul unei armonii prestabilite, toate făpturile din natură, însufleţite sau neînsufleţite.

Sprijinul moral de care beneficiază omul mentalităţii folclorice este considerabil. Deaceea, d. Papadima subliniază de câteva ori dealungul studiului său, structura şi valoarea etică fundamentală a acestei viziuni cosmice. D-sa o numeşte **românească,** pentrucă deşi în unele amănunte ea se mai întâlneşte şi la alte popoare totuşi, în ceea ce priveşte relaţiile funcţionale, felul în care devine activă şi este viabilă asemenea unui organism, — această viziune are un caracter de specificitate etnică românească. Fără îndoială, aspectul funcţional, dinamic, acela viu adică al unei concepţii de viaţă este mult mai subtil nuanţat — şi în consecinţă, foarte greu de surprins — decât aspectul concret, substanţial, din care se încheagă o atare concepţie sau viziune.

Trăsăturile fundamentale pe care se sprijină această concepţie folclorică românească despre viaţă sunt trei la număr, după d. O. Papadima, şi anume : „conştiinţa armoniei perfecte în care Dumnezeu a îmbinat toate aşezările firii, conştiinţa muncii, nu ca efort de schimbare a pământului, cum e tehnica modernă, ci ca împlinire a legilor naturii, şi ideea de milostenie, pentru a reda lumii ceeace prisoseşte omului".

Felul în care ţăranul român îşi închipuie lumea de dincolo de marginile realităţii sensibile este o consecinţă a nevoii lui de concret. Datorită acestui „concretism folcloric" — cum îl numeşte d. O. Papadima, — ţăranul are despre lumea cealaltă o viziune gospodărească, asemănătoare aceleia desprinsă din elementele materiale ale vieţii dela ţară. Lumea de aci şi cu lumea cealaltă îi apar într'o continuitate pe care gândul morţii nu o turbură : viaţa de după moarte va fi o continuare a aceloraşi îndeletniciri din viaţa pământească. Această mentalitate caracteristică explică optimismul neclătinat şi rezistenţa morală a poporului nostru, care înseamnă cu totul altceva decât acceptarea resemnată şi paseistă a oricărei soarte.

Am schiţat numai, în rândurile de mai înainte, constatările esenţiale în jurul cărora s'au organizat cele douăzeci şi opt de capitole ale cărţii d-lui Ovidiu Papadima.

Lectura lor este adeseori plină de farmec, ca a unui basm. Cartea este, cum observă chiar autorul : „o antologie de folclor românesc aproape în aceiaşi măsură în care e operă de lămurire a lui".

Unele constatări şi concluziuni cărora d. O. Papadima le atribuie valoarea unor adevăruri ştiinţifice pot fi — şi sunt — discutabile. Dar pătrunderea intuitivă şi puterea lor de sugestie sunt astfel încât ceea ce s'ar părea lipsă de rigoare sau certitudine ştiinţifică, este în realitate organizare, sinteză anticipatoare, viziune armonioasă şi creaţie personală.

MIHAI NICULESCU

Singurătate

De prea multe frunze svârlite de vânt,
Sângerează lacul, fâşie cărarea.
Parcul te primeşte ca un trist mormânt,
Banca de-astă vară-şi mângâie uitarea.

Unde e zefirul, prinţul zorilor,
Ce-aducea pe aripi zâmbetul, seninul ?
Unde e surâsul micşunelelor ?
Unde sunt : zambila, crisantema, crinul ?

Uite-aici, pe piatra ast'al stat cu ea
Intr'o dimineaţă caldă, parfumată,
Şi-aţi vorbit de lume, de un vis, de-o stea
Care nu apune — spuneaţi — niciodată...

Te-a 'ntrebat aleea ce vrei ? Cine eşti ?
Lăcrimezi? Lumina poate e prea tare...
Calcă 'ncet pe frunze, 'ncet, să nu striveşti
Umbra celei duse undeva în zare...

LEONIDA SECREŢEANU

Se vor scurge ani

...Ştiu că vor mai trece peste mine anii,
Şi-alte primăveri şi-or înflori castanii,
Alte dimineţi or surâdea la geamuri
Pentru alte frunze, pentru alte ramuri.
Serile şi-or picura amarul peste zile,
Pentru alte gânduri, pentru alte file.
Toamna şi-o 'ngropa iar cântecul,
Apele-şi vor murmura descântecul,
Stoluri după stoluri se vor scurge anii
Şi-alte flori or ninge, peste toţi castanii.
. . . . . .
Pentru alte inimi, pentru alte doruri,
Se vor scurge anii, stoluri după stoluri.

DINU IANCULESCU

Taină

Ce seară nemişcată ! Numai omul
Cu paşii lui a turburat tăcerea,
Dar mugurii ce-adulmecă'nvierea,
Ca pe o taină 'mbrăţişară pomul.

Aşa'mpietrit ca el şi fără nume,
De el alături cu tăcerea toată,
Mă tot cufund în seara nemişcată,
Ca'ntr'o legendă runicele urme.

Aici nici sufluI morţii nu adie,
Nici timpul vârsta nu'ncreţeşte'n cute
Şi toate sunt la fel de străbătute
De o interioară melodie.

Ne'nvăluie'n neştire dulcea noapte,
Dând necuprins somniei albe, până
Ce fruntea grea se sprijină de mână,
Părtaşă la belşug de stele coapte.

AUREL DUMITRESCU

CANTECE NOUI

Imaginea pură

Nu ştiu dacă pentru un tânăr poet poate exista ceva mai reconfortant şi mai subtil decât ceeace am vrea să numim „jocul cu imaginea".

Versul este vers numai în măsura în care din sâmburele lui nu lipseşte acel resort magic, care face ca toate lucrurile să ia sunet şi coloare — şi care este imaginea. Un stih fără imagine, este un om fără ochi sau fără mână, aşa încât toate articulaţiile lui, oricât ar suna de bine şi de limpede, rămân numai palide intenţii fără substanţă.

Nu putem preciza (dacă acest negustoresc termen se poate asocia cuvintelor de până acuma) în ce măsură imaginea este totul, dar în orice caz resturile lirismului, fărâmele de gând care se sbat prinse de nevăzutul fir, ca într'o undiţă, nu vor putea rezista niciodată fără suportul ei. Poate că versul e o mare joacă.

Ştiu că afirmaţia aceasta va smulge multe zâmbete strâmbe de pe buze încreţite, dar adevărul nu-l vor putea simţi decât aceia care s'au lăsat duşi de valul ei, fără să-şi mai pună frâne şi frâu, plutind fără pânze şi fără vâsle pe apele cele mai adânci şi mai sbuciumate. Şi în măsura în care poesia este joacă, imaginea este scop. Nu ne îndoim că acest lucru este o realitate şi tocmai pentrucă marile realităţi nu se bănuesc, am fost tentaţi să o spunem. Imaginea pură este în acelaşi timp şi poesie pură, iar versul care nu face altceva decât să nareze şi să încânte, fără a isbi prin resortul acesta necunoscut, poate fi aruncat la rebut, fără teama unui act nejustificat. Dar bine, aici se naşte imediat o întrebare : în ce măsură lucrurile imponderabile trebuesc catalogate? Credem că în nici una, şi tocmai de aceea explicăm aici rostul imaginii pure în poesie. S'au scris în ultima vreme atâtea lucruri bune şi trainice, încât a trebuit să vină un moment, care să însemneze un fel de renunţare la tot ce este lucru bun şi trainic, fără a se da însă cu piciorul la toate acestea. Am scris aici, mai mult pentru noi, şi nu o singură dată: trăiască forma, încorsetaţi-vă în tiparul unui vers măsurat, la oparte cu jongleriile care nu au nicio legătură cu lirismul !

Astăzi însă, subscriind cu aceeaşi convingere ideile de acest fel, îndrăsnim să scriem aici un lucru care nu se poate să nu facă plăcere oricărui adevărat poet, trecând ca un şanpe luminos prin inima lui: trăiască imaginea, imaginea aceasta hulită, pe care de-atâtea ori aţi căutat voi înşivă s'o asasinaţi, în numele nu mai ştiu cărei legi prestabilite! Dar poesia s'a prefăcut în scrum, iar din scrumul acesta s'a ridicat peste pleşuvele şi mărunţele capete uluite, imaginea însăşi, ca o altă pasăre Phoenix, în chip de simbol, dar şi de mustrare. Imagine din imagine, ca lumină din lumină şi numai din lanţul acesta de foc poate să ia naştere o poesie deslegată şi de timp şi de program, plutind dincolo de oameni — şi totuşi printre ei. Floare a reginei, sbătându-se pe cele mai ninse culmi, imaginea e un fel de Fata Morgana, care nu poate fi prinsă niciodată, chiar dacă umbli după ea pe cele mai înalte piscuri, sau în cele mai adânci prăpăstii. Ea nu se prinde de degete, nu se leagă de carne, însă din miezul ei imaterial rămâne o sublimă tumbă, însângerare dulce, pe care nimic nu o poate opri. Hemoragie a gândului, imaginea devine vulcan, iar lava ei fierbinte şi rece, acopere totul, neoprindu-se nicăeri.

Zadarnic vor căuta drumeţii şi corăbierii s'o prindă în mreje, zadarnic se vor sbate exploratorii şi chimiştii s'o preseze în ierbare, sau s'o distileze în retorte, pentrucă din truda lor se va alege nimic. Imaginea însă va continua să plutească pretutindeni în lume, ca nourii sau ceaţa, înviind şi omorînd muritorii cu indefinibila ei frumuseţe eternă.

ŞTEFAN BACIU

N. B. — Cei ce au scris la „Cântece noui" sunt invitaţi să expedieze la redacţie (pentru Şt. B.) câte o fotografie, cel mai târziu până la 10 Aprilie a. c.

Note româneşti

„FAMILIA"

Apărută într'un frumos şi interesant număr dublu (1-2 pe Ianuarie-Februarie), revista de sub priceputa conducere a d-lui M. G. Samarineanu aduce următoarele colaborări: Victor Papacostea: Dimitrie Cantemir; V. Copilu-Cheatră : Popas în Albac ; Vladimir Corbasca: Maruia; Eugen Jebeleanu: Veacul de graţie. George Tudoran: Scrisoare; Ion Minulescu: Iarnă bucureşteană ; Ion Ojog: La ţărm; Al. Cazaban: Nevastă-mea are talent ; Vasile Al. George: Presimţiri; Ion Samarineanu: Impresii; Dan Petraşincu: Edgar Poe, iluminatul (categoriile fantasticului); Daniela Miga: Miniaturi; Ion Mincu Lehliu: Şi poate el...; I. V. Soricu : Cronica rimată.

Cronici numeroase şi variate semnează: Ion Samarineanu, Marieta Popescu-Florea, I. Constantinescu, M. G. Samarineanu, etc.

ŞCOALA ROMÂNEASCĂ

Ministerul culturii naţionale face să apară un buletin oficial intitulat *Şcoala românească.*

Din cuprinsul numărului 8 (Februarie), notăm: Ion Petrovici : Cuvânt rostit la inaugurarea ciclului de conferinţe organizat de Institutul de cercetări ştiinţifice din România; N. N. Creţu: Constantin Damianovici; Gh. Cornicescu: Legătura organică a şcoalei normale cu şcoala ei de aplicaţie. Dr. I. Simian: Importanţa studiului geografic medical; Nicolae Nistor: Mijloace de perfecţionare pentru personalul de control din învăţământul primar.

Cronici şi recenzii semnează : N. D. Petrescu-Zoiţa, N. C. Munteanu, N. I. Rusu, V. Netea, Consti. Gh. Popescu.

LADMISS ANDREESCU : „SBURĂM SPRE RĂSĂRIT"

In editura OFAR a apărut ultimul volum al scriitorului Ladmiss Andreescu, întitulat sugestiv „Sburăm spre Răsărit". Cartea este scrisă de autor pe front unde a luptat ca aviator şi se ocupă de curajul şi abnegaţia cu care camarazii săi de aripi au luptat şi luptă în Rusia.

Pagini de aleasă ţinută morală ca acelea cuprinse în schiţa „Sergentul", sau de adâncă observaţie cum sunt cele din eseul „Platitudine", constitue o aleasă şi inedită lectură pentru cei ce vor să ştie pentru ce ne batem în Est. Limba literară întrebuinţată de autor — unul din cunoscuţii prozatori ai generaţiei tinere — vine să completeze în mod fericit un volum care cinsteşte scrisul şi care preamăreşte vitejia românească.

In cartea de război „Sburăm spre Răsărit", sburătorii se vor regăsi şi îşi vor regăsi camarazii de aripi din marea încleştare din Est.

O recomandăm tuturor celor ce vor să citească o carte bună şi să ştie cum se luptă şi cum se apără o Ţară.

DE CE LUPTĂM IMPOTRIVA BOLSEVISMULUI ?

Intr'o documentată broşură, sunt prezentate pe bază de acte şi informaţii directe, temeiurile pentru care Europa luptă împotriva colosului putred dela răsărit. Este o „carte roşie antikomintern" care ne desvăluie amănunte senzaţionale asupra adevăratei feţe a bolşevismului, asupra identităţii potentaţilor dela Moscova, asupra blufului celui mai uriaş înscenat decând există omenirea. Indivizi fără scrupule, de origină iudaică, ocupară toate posturile de comandă — după cum ne dovedeşte, cu nume şi cifre, broşura. In lumina datelor surprinzătoare prezentate pentru prima oară în această carte, ne putem da seama de teribilul flagel ce ameninţa lumea, înainte de Iunie 1941.

„CĂRAREA PIERDUTĂ"

aşa se intitulează versiunea românească a celebrului roman al lui Alain Fournier: Le Grand Meaulnes, apărută de curând în „Editura Gorjan". Traducerea se datoreşte d-nei Domniţa Gherghinescu-Vania şi este una din foarte puţinele veritabile transpuneri dintr'o limbă într'alta. Cartea lui Fournier, prototipul romanului „îngeresc" merita o asemenea tălmăcire, cinstită şi trecută prin filtrul unei alese sensibiltiăţi.

PLACHETĂ ALBĂ

e titlul noilor poeme semnate de Traian Chelariu şi cari vor apare după Paşte la una din Editurile Capitalei.

Simplu cursiv pascal

(Urmare din pag. 1-a)

Secole de-arândul de creştinism, arta comemorativă sau rememorativă a marilor sensuri creştine, n'a avut nevoie decât de vagi aluzii semantice, pentru a deştepta în sufletele în care evenimentele dramatice trăiau puternic, imaginea exactă a episodului dorit. Atâta timp cât creştinătatea *l-a avut* pe Christ, imaginea lui n'a apărut în iconografie. Simplele simboluri criptice, „cifruri" îndărătul cărora oricine ştia ce să înţeleagă, şi realiza deplin, încercând individual, chinurile Golgothei, simplele *semne* erau suficiente atâta timp cât *semnificaţiile* trăiau în suflete.

Apariţia *efigiilor* divine, încercările de a converti semantismul iniţial spre o plastică *figurativă,* reprezentând personagiile evangheliei şi scenele povestite în ea, tendinţa de a *predica prin ilustrare,* apare abia în momentul când inimile cată să-l prindă pe Christos, mai curând decât îl au în ele.

Acceptată oficial, ilustrarea intuitivă, figurativă a naraţiunilor noului Testament, asumă prin însăşi caracterul organizaţiei bisericeşti, o valoare de cuvenită dogmatizare.

Temele sunt limitate, canoanele execuţiei fixate, efectele reduse. Munca artistului elimină tocmai ceeace era strict artistic în procesul creaţiei : putinţa de a trăi experienţa exprimată.

*

Reflexiunile acestea, juste sau false, indiferent, dar nu mai puţin imperativ impuse de orice trecere în revistă a realizărilor plasticei cu temă creştină, duc la constatări fireşti, foarte uşor de pus în concordanţă cu pomenitul neajuns al firii omeneşti : abstractizarea, conceptualizarea, tipizarea proceselor dramatice, trecute prin rigorile conştiinţei cognitive

Câţi pictori n'au reprezentat Răstignirea în de pildă, cu aceeaş răceală cu care ar fi studiat anatomia indiferentă, a unui model de atelier ? Nu e cea mai mare grijă a lui *Andrea Mantegna* să desemneze perfect, delimitându-le precis interstiţiile, muşchii corpului lui Christos răstignit şi configuraţia anatomică a corpului ?

Pentru Mantegna, Răstignirea însemna o simplă problemă tehnică : de punere în cadru, de compoziţie, de stilizare...

Iată, dramatica punere în mormânt a maestrului franciscan : *Giotto.* Nuditatea sentimentului primitivismul naiv al liniilor, îmbinat cu fidelitatea pioasă faţă de temă! Giotto ştia că pictează un subiect sfânt, şi l-a pictat cu sfinţenie. Aceeaşi îngropare, în linia perfectă şi stăpânită a măestriei lui *Rafael,* rămâne o temă laică oarecare, indiferentă, rece, ştiinţific studiată, ingineresţe redată. Rafael face „iconografie" în mai mare măsură decât Giotto. Iconografic vede răstignirea şi *Murillo.* Nu se depărtează prea mult de iconografie *Velasquez.* Abia dacă în fondul de nouri, de un dramatism prea onomatopeic pentru a constitui o metaforă cu putere sugestivă, se poate întrezări o intenţie de a exprima *pictural,* drama. Velasquez nu putea trăi crucificarea, cum o trăieşte de pildă câte unul dintre artiştii gotici ai Flandrei: *Rogier van der Weyden* sau *Hugo van der Goes,* în pictura cărora tot individualismul nordic se iveşte, cu aceeaş putere realistă, aceeaş sinceritate care dă morţii întreaga ei, hidoasă, înfăişare de groază, de omenească pătimire ce apare şi în arta lui *Mathias Grünewald* sau a lui *Cranach.*

Câte, câte nu s'ar putea spune despre *imanentismul nordic* de pildă, atât de vizibil în urăciunea fizică a feţelor răvăşite de suferinţă, convulzionate de desperare, sau în torsiunea exasperată a membrelor schingiuite. Christul lui Grünewald : imensă plagă mustind de puroi, învineţită sub ploaia spinilor înfipţi în carne de loviturile umilitoare ale călăilor ! Memento al unei concepţii anthropomorfe a divinităţii. Reducere a divinului la treapta extremă a decăderii omeneşti. Grünewald n'a făcut iconografie, nici folklor, ca Michael Wohlgemut: Grünewald a făcut lirism: un lirism imanentist, incisiv, crud în a se des-iluziona. Grünewald ne-a arătat, halucinant de precis, *omul* din Chirst şi destinul său pământesc.

Ceeace, bine înţeles, nu se putea mărgini să ne redea de pildă, *Greco.* Pictorul acesta mai spaniol decât adevăraţii spanioli, n'a putut totuşi să-şi lepede prima identitate : cretanul Domenico Theotocopouli rămâne vizibil în pictura sa. Imbinând sensibilitatea pentru lumea aparentă a occidentului, cu simţul esenţialului din arta bizantină, El Greco a realizat singurele tablouri creştine care nu rămân, între producţiile occidentului, numai *cu temă* creştină.

ION FRUNZETTI

DIN cauza scumpirii hârtiei şi materialului zincografic, începând cu acest număr ne vedem siliţi să majorăm cu 1 leu preţul de vânzare al revistei noastre, care va costa pe viitor 6 (şase) lei exemplarul.

Sperăm că cititorii „Universului literar" vor înţelege şi aprecia şi de acî încolo sforţările pe care le facem, spre a le pune la îndemână o publicaţie săptămânală de literatură şi artă, cu o ţinută cât mai occidentală, la un preţ îndeajuns de scăzut şi vor continua să fie alături de noi.

Peste câteva zile va apare
cartea tânărului scriitor
LAURENŢIU FULGA
STRANIUL PARADIS
O lume care se turbură între vieaţă, iubire şi moarte

In curând va apare
„CNEAZ PESTE FURTUNI"
versuri
de LEONIDA SECRETEANU
în colecţia „Universul Literar"

A apărut
CASA AMINTIRILOR
de MIHAIL ŞERBAN
în două mari volume
Un roman al tinereţii, un roman al laşului etern

DIN ALTE VREMI

DINSII GIUPÂNESEI

Ce iată, viind sărbătoarea mare a Răstignirii Domnului, au prins a se'ntrecere întru pohtiri unii către alții, ales giupânițele cu făloșenie voindu a arătare una alteia felurite felurimi de bucate. Care mari ziafeturi s'au orânduit, că nu mai știau nice pântecurile ce le iastă, atîta mâncări au băuturi fost-au silite să priimiască.

Și multă veselire s'au făcutu, abitiri însă au rîdere dumnealor veliții boeri și giupânițe cându, întru sfârșitu, au aflatu den ce priceni s'au călătorit dumneaei Safta, giupâniță Iancului Hatmanul, până în țara nemțească, la Viana.

Tâmplarea așa s'au tâmplat:

Dumneaei, Safta, s'au aflat șezându lângă dumnealui Grigorie, biv vel paharnic, care viind o țigancă roabă le-au pusu dennainte o tabla cu unu feliu de halviță frâncească, încleiată foarte.

Și zis-au giupânița:

— Au bună-i?

Iară țiganca:

— Chiară coama mare au făcutu pre ea.

Ce prinzând dumneaei Safta a mestecare cu dinții, au făcut semn cu ochii către dumnealui Grigorie, semn că bună-i. Eară tot mesticându ea, la o vreme au zicere:

— Au!

— Ce-i, giupâniță? Au găsit-ai lucru necurat în halviță?

— Da.

— ?

— Unu dinte. Ba doui. Se grosăfie.

— Scârba. Ai cui ar hi?

— Credu că ai gasdei, că ea si-i lipeste cu cleiu prostu, că dinsii ei au căsutu de multu.

Ce iată, cetitoriule, cum s'au aflatu de ce pricenă s'au dusu dumneaei Safta în țara nemțească.

TÂMPLAREA LUI VELIȘCO

Că era acest Velișco muieraticu foarte. Iară de beutoriu, nice Duca nu l-au întrecutu, nice chiar Cioban-iaurusu de-i mai zice și Păstorelu. Pre toate le îndrăgea, muiari au fete mari au vădane (alesu), giupânițe au roabe, de nimicu nețindu elu sama.

Ce la urmă tot au găsitu și elu pre una mai dihai.

Așa au fost:

S'au aflatu acesta în casa dumnealui Pană Vistiernicul, pre ulița Mânzului, mai gios de crâșma ovrelului și erau acolo mulți, care și unul greculu cu muiarea și fii-sa. Care greculu nu c'au fostu boier, dar au avutu galbeni mulți, pungi, de nimeni nu le-au mai știre sama, nice elu.

Ci era aceea Zulnia, fii-sa, frumoasă focu, de multe capete sucise, iară Velișco, cum îi era feliu:

— Au, giupâniță — zis-au — placu-ți profumuri?

— Placu-mi — zis-au aceea. Că iată, nimicu nu mă face a pohtire mai multu ca acestea.

Iară Velișco gândea întru sine: „Am pusu mânule prea ea".

— La feliu, grăit-au elu. Ce numai de trii zile mi-au venitu den Stambulu feluríte, de la unu turcu cu care amu prieteșugu. Placu-ți-ar să le amiroși pre ele?

— Cumu nu. Trimite-le cu un robu și le dau îndărăptu după ce le amirosu.

— Au crezi, giupâniță, că asămini balercuțe sînt a se dare pre mână de țiganu? Daca-ți iaste pre placu fă și vino la mine.

Și s'au uitatu vultureste la ea.

— Pre cât știu, Velișco, zis-au greaca, singur stai?

— Direptu-i.

— Eară de va aflare boiarii? Nu râde-va totu târgulu?

— Au de unde va a aflare? Eu mormântulu suntu.

— Giuri?

— Giuru.

— Greu pasu facu, dară dacă giuri, voiu veni. Numa...

— Numa ce, giupâniță?

— Numa că ce-mi dai?

GIUDEȚ

Fost-au în vremea aceea unu greculu. Și au fostu acesta totu cu ochii dupre muiari. Ce aflându-se elu la moșie, au văzutu pre o fată de rumân, mică, și foarte s'au aprindere greculu dupre aceea și totu gândulu nu i-au fostu decâtu cumu să facă. Și cu mintea lui cea proastă s'au agiuns de-au prinsu pre fată la scaldă, la râulu și s'au tâmplatu.

Dară au aflatu și rumânu care avea această filică și s'au mâhnit în sufletulu lui de atâta spurcăciune și luându-și elu ciumag de câni, au pornitu direpț la Măria Sa Vodă. Ce stat-a acela pre la porți trii săptămâni încheiate, că era den prostime, dară la urmă totu s'au înduratu Vodă și i-au zisu se lu lase pre elu.

Care rumânu dându pre brânci, au sărutatu papuculu Măriț Sale și au grăit ce aveau de grăit. Și aflându Vodă că culpașul nu era nici măcaru boier, ci că mai era și acelu greculu plinu de galbeni ca unu stupu, au gândit că s'au prilejuit a-i lua grecului banii.

Drept care, au dat Măria Sa poruncă de s'au înfățoșat și greculu și fata.

Multă voroavă proastă s'au făcutu la acest giudeț, de râdeau veliții cu gurile dincolo de urechi, ba mai abitir când au zisu greculu:

— S'au lăsatu, Măria Ta.

— Lăsatu-te-ai? — zis-au Vodă.

— Nu, Măria Ta, grăit-au fata.

— Placu-ți acuma ce face acesta, că se lapădă de tine?

— Acuma nu, Măria Ta, dară atuncia...

DORIN ILIESCU

ETCAETERA...

DENIE.

Or fi teatrele pline, dar și bisericile au biruit!...

Poate unde cele dintâi au fost în „relache". De-aceia s'au și văzut la denii atâți artiști și artiste, ca și tot felul de scriitori și publiciști, încât aveai impresia că denia părea mai repede o deschidere de stagiune...

La o icoană sta smerit un „ziarist", fost și niteluș director de gazetă, al cărei titlu se asemăna cu firma unei carenele, despre care un nuvelist îmi atrage atenția:

— Il vezi?... Și-acum se roagă pentru „Baronul". A venit cu ani în urmă în capitală, nu știu după cari câmpii sau maidane, împreună cu altul, pentru ca el să se facă „ziarist", iar celalt poet. Pe-atunci A. de Herz, conducea „Adevărul literar". De-atatea ori dăduse asalt la lumina tiparului. N'a mers. „Baronul" ajunsese să-i cunoască după... plic, fiindcă după scris era foarte greu: niciodată nu se vedea; iar coșul se murdărea și el de cerneala violetă...

Până într'o zi!... Era în toamnă și trebuia să se întâmple la cafeneaua „Imperial". Acolo s'a pomenit „Baronul" cu ei, puțin murdari, destul de simpli și foarte neîndemânatici. S'au prezentat: „cutare" — al Icoanei sau al Bălașei, cam așa ceva — zis și „cutare" — venise deja cu pseudonimul pregătit; iar celalt numai „cutare". „Imi pare bine" a răspuns A. de Herz. „Și ce voiți"?... „Vrem să ne facem, eu ziarist și el poet". „Perfect!... La asta mă gândeam și eu!... Uite, tu ăsta cu fața osoasă ca de „moarte ursuză", care vrei să te faci „ziarist", ai să duci la chioșcuri gazeta; iar tu „poet" ai să lipești ziarele la colecție. Ne-am înțeles?..." „Da", — au răspuns „ciracii". „Acum, ce vreți să luați"?... a întrebat milos „Baronul". „Ce vreți **matale**" au răspuns candidații la nemurire. „Bun, să ne dea trei struguri". Și „Baronul" a dat comanda la chelner, după care s'a retras pentru un moment la masa unor critici dramatici.

Chelnerul a adus strugurii pe-o fructieră, înconjurată de 3 farfurii și 3 pahare mari cu apă. Baronul întârzia să vie. Cei doi, au stat ce-au stat, dar tot simțind ghesul poftei, începură să se întrebe:

— Mă, ce facem?... Bem întâi apa și mâncăm strugurii?... Sau...

— Mai bine altfel: Mâncăm strugurii și-apoi bem apa, știi ca după dulceață...

Și-așa au făcut.

Când a venit „Baronul" a întrebat:

— Ce-ați făcut cu apa, v'ați spălat voi?... Sau strugurii?..

— Nu „conașule" am mâncat strugurii și-am băut apa, precum se obișnuește după dulceață că prea ne era... foame!...

Milos, A. de Herz a fost dezarmat de ceeace ar fi voit să facă întâi cu băeții.

Și-așa s'a împlinit vrerea lor...

„TIMPURI"!..

Să nu invidiați vreodată situația celui care însoțește pe stradă o artistă cu mare trecere la public!...

Mai întâi că „vedeta" cucerită de ideia celebrității, lasă să-i răsară pe față un aer de blazare, ceeace pentru cel care o însoțește, pare mai mult o alăturare de.. foișorul de foc, decât de-o artistă!...

Și-apoi, saluturile!... „Onorul" la artistă se dă prin cât mai multe saluturi.

Ce vreți?... Lumea își adresează salutul din plăcere pentru femeea frumoasă, din obligație pentru camaradă și din ambiție pentru... „prietenă", mai rar din respect pentru.. artă.

La oboseala salutului se mai adaogă vrăjmaș și „strepezirea" gustului, când constați că „vedeta" păcătuește printr'o confuză prețuire a saluturilor.

Bunăoară M. A. frumoasa artistă a scenei oficiale, asaltată de saluturile atâtor „cunoscuți" și mai ales „necunoscuți", a fost pusă în fața unei întrebări:

— Cunoașteți pe toată lumea?..

— Da, de unde!... Aproape pe nimeni...

— Și totuși diferența dela un răspuns la altul e remarcabilă...

— Adică..

— La domnul acela cu cioc, palton cu blană și căciulă scumpă, i-ați răspuns deosebit de atentă. Pe când unui alt domn mai simplu, deabia v'ați inclinat capul...

— Aaaa!... Să vezi.. Domnul acela „bine" era un apreciat redactor dela o gazetă. Pe când celalt.., ihm!... — era un biet... cismar!... Iată diferența.

Numai că lucrurile stau tocmai de'andoaselea: domnul „bine" era Raul cismarul, iar celalt — ihm!.. — era un „valoros redactor"...

„MAESTRE!..."

După „șefule" — pus în circulație cândva de un oarecare personagiu bolnav dar simpatic, azi îmbătrânit și dispărut după calea Victoriei, ca o strigare potrivită tuturor, a urmat cuvântul „maestre", răspândit — de te miri cine, nu ca un cuvânt de măgulitoare prețuire adresat celui care o merita, ci mai mult tot ca o anonimă strigare a celor carora nu le cunoști nici numele, nici meseria.

Cuvântul „maestre" e folosit deci ca să însemne o... adresă și nicidecum altceva.

Din cauza acestei eftine folosințe, Ion Sava, apreciatul director de scena dela Teatrul Național, are groază când i se adresează cineva cu acest „maestre".

Imi povestea cum s'a lămurit omul de prețul acestui cuvant cu ocazia unui botez, când a trebuit să ia parte ca invitat al nașului.

In ocaziuni din astea, se știe că a face cunoștință cu cineva, e mai mult de îndeplinit o formă, fiindcă tot habar n'ai cine este și cum se numește.

Asta a făcut pe unul din participanți să se adreseze mereu unui alt invitat, dealtfel destul de distins, cu „maestre" în sus „maestre" în jos.

Individul, plictisit de neobișnuita chemare pe care comeseanul i-o servea cam des, i-a spus:

— Bine, domnule, dece îmi tot spus mereu „maestre"?... Fiindcă avocat nu sunt; pictor, nu; scriitor, nu; artist, nu...

— Atunci, ce naiba ești?...

— Chelner la „Melody", domnule!... Chelner și nu „maestre..."

Are dreptate și domnul Ion Sava!...

„PRIETENII..."

Cu un an în urmă, nu i-ai fi văzut atât de nedespărțiți ca acum!... Deși erau vechi camarazi la același teatru oficial.

Soarta a făcut să hotărască prietenia lor, vara trecută la Călimănești.

Actorul X venise mai din vreme și își făcuse un rost. Actorul Y, socotind că va rezolva orice cu ușurință, datorită numelui său atât de bine cunoscut, a lăsat ca totul să-i vie de-a gata. Numai că socotelile de-acasă sunt de multe ori în faliment cu cele din târg. Aceeași situație a fost și la Y, cand a sosit la Călimănești și a văzut cu groază că n'are unde să doarmă. A alergat, și-a prezentat pretutindeni cartea de vizită, a strigat, a reclamat, s'a agitat, totul a fost zadarnic!...

Pe camaradul X, deși îl văzuse decum intrase în stațiune, s'a făcut că nu-l bagă în seamă — așa cum fac toți „camarazii".

Până la urmă a trebuit să-i apară în față și cu miere în glas să-i întrebe de sănătate, să-i „felicite" de ultima creație, ca până la urmă să-i pue chestia de încredere: găzduirea...

Oarecum încântat, oarecum stânjenit, oarecum încurcat și deloc mulțumit, până la urmă s'a arătat om cu inima.

Numai că actorul X fiind în „interior" unul din cei mai neglijenți oameni, deși aspectul îl totdeauna foarte îngrijit i-a acoperit defectul acesta, se vedea amenințat tocmai de descoperirea unui camarad de teatru.

De-a doua zi dimineața a început drama.

Tabieturile și mai ales neglijența trebuiau înfrânate. Constrangerea acestei „sublime stidări a regulilor" — cum o numea el — devenea tragică.

Sculat însă odata cu zorile, pentru ca în grabă să-și deretice lucrurile aruncate cine știe pe unde seara la culcare, se isbea de aceeaș matinală scuiare și cam de aceeaș încurcare a camaradului.

Azi așa, mâine așa, până — în sfârșit — s'au lămurit lucrurile.

Amândoi sufereau de aceeaș meteahnă și amândoi voiau să și-o ascundă unul mai bine ca altul...

Când și-au descoperit comuna pasiune pentru neglijență, au dat un chiot de bucurie...

Păcat însă, că se terminase vacanța...

ION MINCU LEHLIU

BĂTRÂNUL CLOPOTAR

(Idilă de primăvară)

de VLADIMIR COROLENCO

S'a înoptat.

Satul adăpostit pe malul unei ape, în pădure, era scufundat în negura aceea caracteristică de care sunt pline nopțile înstelate de primăvară, când o ceață rară, risipindu-se, face ca umbrele pădurilor să fie mai dese și așterne peste locurile deschise un văl argintiu-albăstrui... Totul e liniștit, gânditor și trist.

Sătucul doarme în tihnă.

Contururile întunecoase ale caselor sărăcăcioase abia se mai deslușesc; pe ici, pe colo, licăresc lumini; din când în când, scârțâie o poartă; un câine cu auz fin latră, apoi tace; din timp în timp, din massa întunecată a pădurii care freamătă ușor, se disting siluetele trecătorilor; trece un călăreț, scârțâie o căruță. Sunt locuitorii singuraticelor sătucuri din păduri cari se duc spre biserica lor să întâmpine sărbătoarea de primăvară.

Biserica e așezată pe o colină, în mijlocul satului. In ferestrele ei licăresc lumini. Vârful clopotniței — veche, înaltă și întunecată — e adâncit în albastrul cerului.

Treptele scării scârțâie... Bătrânul clopotar Miheici se urcă în clopotniță. Curând, micul lui felinar atârnă în spațiu, ca o stea.

Ii e greu bătrânului să se urce pe scara cea repede. Bătrânele lui picioare nu-l mai slujesc, el însuși e prăpădit, vede prost... Ar fi timpul să se liniștească bătrânul; dar Dumnezeu nu-i trimite moartea... Și-a îngropat feciori, și-a îngropat nepoți, a condus tineri și bătrâni la locul de veci, dar tot mai trăește. E greu!... De multe ori a făcut sărbătoarea primăverei, nu mai știe de câte ori a așteptat ora învierii în această clopotniță. Și-acum, Dumnezeu i-a dat încă odată...

Bătrânul se apropie de marginea platformei și se reazimă de rampă. Jos, în jurul bisericii, se zăreau în întuneric mormintele cimitirului satului; cruci vechi le păzeau parcă, cu brațele deschise. Ici-colo, mesteacăni, încă neacoperiți de frunze, se aplecau spre ele... De acolo, de jos, se ridica spre Miheici mireasma mugurilor tineri și venea adierea tristei liniști a somnului de veci.

Ce va fi oare cu el peste un an? Se va mai urca odată în turnul acesta, sub clopotul de aramă, ca, prin vibrații sonore, să deștepte noaptea adormită, sau va zăcea... acolo, într'un colț întunecos al cimitirului, sub o cruce? Dumnezeu știe... El e gata, dar deocamdată, Dumnezeu i-a mai dat odată să întâmpine sărbătoarea. „Slavă Ție, Doamne!" șoptesc buzele bătrânești obișnuita formulă. Miheici se uită sus, la cerul înstelat care arde cu milioane de lumini, și se închină.

— Miheici, Miheici! îl chiamă de jos o voce bătrânească spartă. Bătrânul dascăl se uită sus, la clopotniță, duce mâna streașină la ochii lui cari clipesc și lăcrămează, dar, totuși, nu-l vede pe clopotar.

— Ce vrei? Sunt aici! răspunde Miheici, aplecându-se în afară. Nu mă vezi?

— Nu te văd... N'o fi timpul să-i dai drumul? Ce zici?

Amândoi privesc stelele. Mii de ochi ai Domnului licăresc din înălțimi. „Carul", aprins, e sus... Miheici chibzuește.

— Nu încă, mai așteaptă niței. Știu eu.

El știe. N'are nevoie de ceasornic. Stelele lui Dumnezeu îi vor spune când va sosi timpul... Pământul și cerul, norul alb care plutește încet în albastrul cerului, codrul întunecos, plescăitul apei care nu se vede în negură, totul îi e cunoscut și drag... Nu degeaba a trăit acolo o viață întreagă... Trecutul depărtat învie înaintea lui... Își amintește cum s'a urcat întâia oară, împreună cu tatăl său, în această clopotniță... Doamne, Dumnezeule, cât de mult e de atunci și... cât e de puțin! Se vede un băețaș blond; ochii îi sunt deschiși; vântul, — dar nu acela care ridică praful pe ulițe, ci unul deosebit, care își agită sus, deasupra pământului, aripile ușoare, — îi sbârlește părul... Jos, în depărtare, se mișcă oameni mici; casele satului sunt și ele mici; pădurea s'a dat parcă înapoi, iar poiana rotundă pe care e așezat satul, pare așa de mare, aproape că n'are margini.

— Uite-o aici, toată! zâmbi bătrânul cu părul alb, privind mica poiană.

Așa e și viața... Când ești tânăr, nu-i vezi sfârșitul!... Și-acum, uite-o toată aici, ca în palmă, dela început și până la mormântul acela, pe care bătrânul și l-a ales într'un colț al cimitirului... Ce să-i faci... Slavă Ție, Doamne! E timpul să te odihnești... Drumul cel greu e trecut cinstit și pământul e mama lui. Curând, curând!...

Dar, a sosit timpul. Mai privind odată stelele, Miheici se ridică, își scoase șapca, se închină și începu să caute frânghiile clopotelor... Un minut mai târziu, aerul de noapte răsună de vibrațiile aramei. Al doilea, al treilea, al patrulea... unul după altul, umplând noaptea adormită din ajunul sărbătorii, se auziră tonuri puternice, sonore și armonioase...

Clopotele amuțiră. In biserică începu slujba. In alți ani, Miheici cobora și se oprea într'un colț, lângă ușă, ca să se roage și să asculte corul. Acum însă, rămase sus. Ii era greu să coboare; afară de aceasta, simțea slăbiciune și oboseală. Se așeză pe bancă și, ascultând arama ce vibra, căzu pe gânduri. La ce se gândea? Nici el nu și-ar fi putut răspunde la această întrebare... Clopotnița era slab luminată de felinarul lui. Clopotele care sunau surd se pierdeau în întuneric; de jos, din biserică, se auzeau din când în când imnuri religioase; un vânt de noapte mișca frânghiile legate de inimile clopotelor.

Bătrânul își lăsă pe piept capul în care roiau închipuiri incoherente. „Se cântă troparul!" gândește el și se vede în biserică. In strană cântă zeci de voci de copii; un preot bătrân, răposatul părinte Naum, citește cu glas spart o rugăciune; sute de capete de bărbați, ca niște spice în bătaia vântului, se apleacă și se ridică din nou... Țăranii se închină. Toate fețele îi sunt cunoscute și toți sunt morți... Iată chipul sever al tatei; iată-l pe fratele său mai mare, care își face cu sârg cruce și oftează, stând lângă tatăl său; iată-l și pe el însuși, sănătos și puternic, plin de o inconștientă nădejde în fericire, în bucuriile vieții... Dar unde-i fericirea?... Gândirea bătrânului se ridică asemenea unei flăcări ce se stinge, alunecând, ca o rază strălucitoare și repede, ce luminează toată viața trecută... O muncă ce era peste puterile lui, durere, griji... Unde-i fericirea? O soartă grea va face cute pe o față tânără, va încovoia un spate puternic, îl va învăța să ofteze ca și fratele mai mare...

La stânga, printre femeile din sat, cu capul plecat cu smerenie, stă tânăra lui soție. A fost o femeie bună, Dumnezeu s'o ierte! Cât a suferit, săraca... Nevoia, munca și o durere fără sfârșit vor usca frumoasa femeie; ochii i se vor stinge și o permanentă expresie de spaimă față de loviturile neașteptate ale vieții va înlocui măreața frumusețe a tinerei femei...

Dar fericirea ei unde e?... Un singur băiat le-a rămas, nădejdea și bucuria lor; nedreptatea oamenilor l-a dat însă gata și pe el...

Totul a trecut, totul e în urmă... Acum, toată lumea lui e această clopotniță întunecoasă, unde vântul se joacă în negură, agitând frânghiile clopotelor... „Dumnezeu să vă judece, Dumnezeu să vă judece!", șoptește Miheici, lăsând capul nins în jos; lacrimile curg încet pe bătrânii obraji ai clopotarului.

— Miheici, Miheici!... Oare ai adormit? îl strigă de jos.

— Cum? răspunde bătrânul și sare repede în picioare. Doamne, oare am adormit în adevăr? N'am mai pățit așa rușine!...

Și repede, cu mână obișnuită, apucă frânghiile. Jos, ca un furnicar, se mișcă mulțimea de țarani. Steagurile fâlfâie în aer; brocartul lor auriu strălucește la lumina lumânărilor... S'a ocolit biserica, și Miheici aude voioasa formulă: „Cristos a înviat din morți".

Această formulă se revarsă ca un val în inima bătrânului. Și i se pare lui Miheici că luminile lumânărilor de ceară sunt mai clare în întuneric, că mulțimea e mai agitată, că steagurile fâlfâie cu mai multă putere și că vântul, deșteptat, a ridicat valurile de sunete și le-a dus în înălțimi, contopindu-se cu sunetele solemne ale clopotelor.

Niciodată bătrânul Miheici n'a tras clopotele în felul acesta.

Părea că inima lui plină, de bătrân, trecuse în arama moartă. Sunetele cântau parcă, tremurau, râdeau, plângeau și, împletindu-se într'un șir minunat, se ridicau vertiginos spre cerul înstelat. Stelele păreau mai vii și se aprindeau, iar sunetele tremurau și curgeau, apoi coborau, drăgăstoase, pe pământ.

Basul cel mare striga tare și scotea tonuri puternice, care umpleau cerul și pământul: „Cristos a înviat!"

Doi tenori, tresărind din cauza izbiturilor alternative ale inimilor de fier, îl acompaniau, voioși și sonori: „Cristos a înviat!"

Iar doi soprani, cei mai mici, parcă grăbindu-se ca să nu rămână în urmă, se împleteau printre clopotele mari și, ca niște copii mici, cântau, voioși: „Cristos a înviat!"

Părea că vechea clopotniță tremură și se clatină și că vântul, care bătea în fața clopotarului, își agită aripile puternice și răspunde: „Cristos a înviat!"

Atunci, bătrâna inimă a uitat de viața plină de griji și durere... Bătrânul clopotar a uitat că viața se mărginise, pentru el, la strâmta și posomorîta clopotniță, că e singur pe lume, ca o buturugă bătrână, spartă de o nemiloasă furtună... Ascultă aceste sunete care cântă și plâng, care se ridică spre cer și se așternu, apoi, pe pământ. I se pare că e înconjurat de feciori și nepoți, că acestea sunt vocile lor voioase, vocile celor mari și ale celor mici, că ele se contopesc într'un singur cor și-i cântă despre fericire și bucurie pe care nu le cunoscuse în viața sa... Bătrânul clopotar trage de frânghii, lacrimile îi curg pe obraji, iar inima îi bate mai repede, având iluzia fericirii...

Iar jos, oamenii ascultau și spuneau unul altuia că Miheici n'a tras niciodată clopotele așa de frumos...

Deodată, clopotul cel mare tremură, nesigur, și tăcu... Clopotele mai mici cântară, fâstâcite, un tril neterminat și-l întrerupseră, asculând parcă, cu luare-aminte, nota tristă și prelungită ce tremură, se revarsă și plânge, murind încetul cu încetul.

Bătrânul clopotar se lasă, istovit, pe bancă, și cele din urmă două lacrimi curg încet pe palizii lui obraji.

Trimiteți-i schimbul! Bătrânul clopotar și-a făcut datoria...

Traducere de **R. DONICI**

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

15.

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 300 „
6 luni 190 „

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 15
SAMBATA 11 Aprilie 1942
Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ A „ASOCIAŢIUNII" SIBIU

TEATRUL LUI VICTOR HUGO

de AL. CIORĂNESCU

Dacă piesele de teatru care au căzut cu sgomot, ar putea să fie şi ele sărbătorite cu prilejul aniversărilor, numai douăsprezece luni ne-ar despărţi de centenarul usturătorului insucces al Burgravilor lui Victor Hugo. Şi oricât ar părea de paradoxală această părere, aniversarea lui n'ar trebui să fie trecută cu vederea. Căderea celei din urmă piese a marelui poet francez, a însemnat în acelaşi timp cu retragerea lui din teatru, şi sfârşitul epocii eroice a dramei romantice.

Epocă scurtă, de altfel, căci de la Hernani până la Burgravii, de la cea dintâi până la cea din urmă manifestare dramatică a romantismului hugolian, n'au trecut decât treisprezece ani. Epocă, în schimb, deosebit de furtunoasă şi de pasionată, în care literatura pare a ocupa locul de frunte în orizontul preocupărilor contemporane, şi în care două lumi se frământă şi se înfruntă, şi una şi alta la fel de exclusiviste şi de hotărîte să învingă: lumea vechii literaturi pseudo-clasice şi academice, care trăieşte doar pe bazele tradiţiei şi ale autorităţii, şi lumea tinerilor scriitori şi poeţi, îndrăgostiţi de un frumos mai viu şi de o artă mai puţin fabricată. Oamenii de astăzi, împinşi de la spate de alte preocupări şi înăspriţi de vijeliile altor patimi, cu greu ar înţelege o luptă atât de aprigă şi de necruţătoare, purtată în numele unui crez literar.

De atunci însă a trecut un secol; şi un secol e o vârstă chiar şi pentru o mişcare atât de însemnată din toate punctele de vedere, cum a fost romantismul. Pasiunile au avut timp să se potolească, deşi nu s'au stins cu totul, — şi nu se vor stinge poate niciodată, atât timp cât se vor lupta în propriul nostru suflet, poetul tânăr şi plin de avânt care se ascunde în noi toţi, vânătorul de iluzii şi de năluci, cu burghezul-academician, comod, scrupulos şi îmbibat de principii. Un romantic, Alfred de Musset, a enunţat destul de limpede acest adevăr, când a scris:

Il existe, en un mot, dans la plupart des hommes
Un poète mort jeune, à qui l'homme survit.

Dar tot Alfred de Musset a dat afirmaţiei sale prea hotărîte desminţirea cea mai categorică, prin propria lui pildă, dovedind că poetul tânăr nu moare niciodată pe de-a'ntregul în noi. Pe de-asupra tuturor adversităţilor şi desamăgirilor ce ne pândesc în viaţă, în fiecare trăieşte mai departe o fărîmă de ideal, o făclie tăinuită sub obroc. Ori, teatrul lui Victor Hugo se adresează tocmai omului tânăr din noi, poetului, entuziastului care mai crede încă în ceva, care se mai poate bucura de un dar.

O definiţie a romantismului n'ar fi întreagă, dacă nu s'ar ţinea seama de acest fapt. Un altul, la fel de însemnat, este împrejurarea că întreaga revoluţie romantică e o mişcare de oameni tineri, foarte tineri chiar. In 1830, în momentul exploziei pricinuite de reprezentarea lui Hernani, Musset avea 20 de ani şi scrisese Poveştile din Spania şi din Italia. Alexandre Dumas avea 27 de ani, şi câştigase prima bătălie a romantismului, cu piesa lui, Henric III. Theophile Gautier, nici nu împlinise 19 ani. Cât despre Victor Hugo, şeful de trib, condotierul acestei bande de rebeli şi şeful de şcoală atât de admirat de ceata gălăgioasă a prozeliţilor, ofiţer al Legiunii de Onoare, tată a trei copii, a patru volume de versuri şi a două piese de teatru, abia împlinise 28 de ani.

Se pare însă că trebuie să fii tânăr, pentru a avea curaj şi entuziasm, pentru a-ţi putea închipui că lumea e o provincie care se cucereşte cu versuri sonore, şi că toate pot începe încă odată de la tine. Numai aşa se explică divina încredere pe care o au în puterile lor aceşti copii, şi uşurinţa cu care se pregătesc să deslege problemele cele mai insolubile ale artei. Şi tot astfel se înţelege mai bine şi faptul că încercările lor, oricât de temerare, au reuşit, şi că pe de-asupra tuturor greşelilor şi stângăciilor pe care inevitabil le aduce cu sine lipsa de experienţă, epoca romantică însemnează în literatura franceză un popas odihnitor de poezie adevărată şi de generos avânt constructiv.

Cel puţin în ceeace priveşte teatrul, romantismul se confundă cu Victor Hugo. In realitate, poetul nu înfruntase singur focurile rampei, ci în tovărăşia fraţilor săi de arme. Alexandre Dumas făcuse începutul; Alfred de Vigny avea să însemneze cel mai mare succes al teatrului romantic, cu Chatterton. Cu toate acestea, Hugo e cel care a imprimat dramei romantice adevăratul ei caracter, care a creat forma literară clasică (dacă se poate întrebuinţa tocmai aici acest cuvânt), şi care a deschis drumurile urmate mai târziu, în Franţa ca şi în alte părţi, de atâţia imitatori mai puţin inspiraţi.

Cariera lui dramatică închide într'însa tot sbuciumul revoluţiei literare, faţă în faţă cu numeroşii săi duşmani, iar în opera lui se află formulate, şi deslegate în chip mai mult sau mai puţin fericit, toate problemele cărora le caută un răspuns noua ideologie literară. In privinţa aceasta deci, confuzia nu e lipsită de justificare: drama romantică e tot una cu drama lui Victor Hugo. Iar dacă va trebui să definim drama acestuia din urmă, vom spune cu toată primejdia pe care o constituesc asemenea caracterizări prea sumare, că teatrul lui Victor Hugo e un teatru de libertate, un teatru de luptă şi un teatru de poezie.

Luate în parte, niciuna din aceste idei nu era nouă. Libertatea în teatru făcuse mari progrese, de când cu experienţele şi cu inovările timide, dar preţioase, ale secolului trecut, şi mai ales de când melodrama era un gen la modă. Cu douăzeci de ani mai înainte, un critic dramatic, Geoffroy, declarase că preferă să se distreze fără reguli, decât să se plictisească respectându-le. Victor Hugo el însuşi reclamase libertatea pentru poezie. Cu un an înainte de Cromwell şi cu patru ani înainte de Hernani, el declarase că inspiraţia trebuia lăsată în voia ei, liberă de constrângerile modelelor sau ale tratatelor de retorică, şi comparase arta pseudo-clasică a poeziei cu grădinile lui Le Nôtre, desemnate cu compasul şi cu arborii frumos rotunjiţi, pentru a răspunde unei alinieri prevăzute sau unui plan decorativ evident.

Dar manifestul adevărat al libertăţii în artă, doctrina romantică asupra acestui punct atât de discutat altădată, se găsesc în prefaţa la Cromwell, cea dintâi dintre dramele romantice ale lui Hugo. Cele conţinute în această prefaţă, sunt prea cunoscute, şi prea îndelung repetate în manualele pe care nu le citeşte nimeni de bună voie. Destul a spune că poetul declară că se leapădă de toate formulele consacrate ale experienţei clasice, de toate copleşitoarele amintiri ale unei epoci al cărui exemplu inegalabil sterilizase producţia poetică a Franţei timp de o sută de ani.

Artă nouă la o sensibilitate nouă; aceasta pare a fi formula cea mai potrivită pentru modesta revoluţie într'un pahar de apă pe care o încerca prefaţa devenită celebră. Dar revoluţia cea adevărată nu avea să întârzie nici ea. Cromwell nu indignase prea mult, pentrucă datorită facturii ei fusese declarată de la început imposibilă de reprezentat; şi e de altfel de mirare că de, o sută de ani, niciun om de teatru nu s'a încumetat să facă apel şi să constate şubrezenia acestei afirmaţii.

Indignarea şi scandalul veniră odată cu reprezentaţiile. Cel dintâiu vers din Hernani, a fost şi semnalul celor dintâi fluierături. Lucrul acesta nu e numai o figură retorică, ci un adevăr. Chiar de la primul vers, celebrul „Serait-ce déjà lui?" poetul îşi îngăduise, de bună seamă tocmai pentru a semăna panica printre burghezi, o licenţă de versificaţie, o încălecare, intolerabilă pentru mentalitatea trecută.

(Urmare în pag. 2-a)

ADINA PAULA MOSCU — Portret

Note de carnet

Pretexte: lectura

de ION FRUNZETTI

„Se cunosc, scria cândva *André Thérive*, amatori, critici, oameni de talent, cu gust pentru citit. Oameni de geniu deloc. Iată de ce oamenii care detestă lectura îşi atribue geniu". Butada scriitorului francez închide sensuri mult mai ample decât i-ar putea-o acorda cel ce vede în ea un simplu cuvânt de spirit: ca în aforismele chineze, ce prin bogăţia judecăţilor acumulate pentru a distila din grămada lor, sinteza subtilă a unui paradox, înlocuesc într'un tip asiatic de cultură, sistemele filosofice, un cuvânt de spirit francez este un volum de ştiinţă condensat, sau o carte de umor, sau laolaltă ambele.

„Amatori, critici, oameni de talent", înşirue Térive pleiada celor cărora cititul le poate constitui o plăcere. Enumerarea, la prima aruncătură de ochi, nu pare să aibă nimic necesar şi suficient: amatori, critici, oameni de talent. Termenii pot fi culeşi întâmplător, din colţurile disparate ale memoriei celei mai puţin organizate. Şi totuşi, „amatorii" de pildă, nu sunt întâmplător numiţi aici. Nu e vorba de amatorii de lectură. Fraza ar lua atunci aspectul unui adevăr al Domnului de La Palice: tautologie. „Amator" este termenul acordat generic acelora dintre practicienii disciplinelor spirituale, care nu şi-au făcut din ele o specialitate. *„Un amator"* este aplicabil în limbajul de astăzi, mai curând unui sportsman sau unui fotograf diletant. Confuzia cu dilettantismul, provenită din nota comună de sporadicitate şi incursie accidentală în activitatea respectivă, n'a fost întotdeauna posibilă. Un *„amator"* era, cândva, nu de prea mult, o persoană tot atât de respectabilă ca şi un *„autor"*, acesta din urmă neputându-se valorifica decât prin primul, şi nelucrând decât pentru el.

„Amatorul" este receptorul ideal al unei opere de artă, al unei idei, al unui spectacol. Era destul ca un gentilom să-şi poată spune „amator" — şi la asta nu se ajungea atât de uşor — pentru ca orice altă ocupaţie a sa să rămână pe planul al doilea al interesului. „Amator" însemnă un ins ajuns la acel grad de educaţie spirituală, la care starea de „disponibilitate", de „vacanţă" sufletească să fie oricând lesne de abordat, în vederea receptării unor noui emisiuni artistice. Lipsa de angajare practică, lipsa de solicitare unilaterală, calităţile oricărui public serios, starea de contemplativism pur, califică pe „amator". Este o vocaţie a „amatorismului" cu nimic mai puţin dramatică decât aceea pentru creaţiune. Dar specia aceasta de inşi face tot ce poate să dispară: climatul nu-i prieşte, şi în curând „amatorul", cu gust viu şi perpetuu pentru informaţie, cu o curiozitate (niciodată săturată), de a cunoaşte, va fi o apariţie tot atât de rară ca aceea a bizonului în marile regiuni industriale ale Americii.

„Criticii", această a doua categorie de oameni cu gustul cititului, sunt un compromis între creatori şi amatori, între artist şi public. Imbinare a calităţilor ambelor acestor categorii de fiinţe culturale, criticii sunt — ideal — într'o societate umană, un soiu de hibrizi, a căror existenţă e determinată de existenţa celorlalte două.

Oamenii de talent, ultima categorie de cititori, constituesc massa mare a muncitorilor pentru artă. Pe ei, şi nu pe genii, ar fi trebuit să-i caracterizeze Buffon ca pe rezultatele unor trudnice şi răbdătoare sforţări.

(Urmare în pag. 5-a)

JENIŢA GHIGA — Peisaj din Cişmigiu

Scrisori către Isabela Wagner

de LAURENŢIU FULGA

Trebue să mărturisesc dela început că odaia mea se aseamănă unui sicriu, în care mă sfâşiu de câte ori nu sunt capabil să mor cu adevărat, de câte ori uşa sicriului se închide peste mine şi sunt încă viu, de câte ori stau cu o mână întinsă spre vieaţă şi alta mână întinsă spre moarte. In această odaie care este numai a mea, în care nu pătrunde nimeni altul din afară şi în care doar eu exist (fără niciun Dumnezeu, fără niciun idol şi fără nicio speranţă) în această odaie pot spune totuşi că am fost foarte fericit. E ciudat, nu-i aşa? Cum poate fi un om fericit într'o odaie care se aseamănă unui sicriu, în care acel om învie şi moare şi iar învie de milioane de ori pe zi? Cum poate fi fericit un om care nu crede în Dumnezeu, nici în vieaţa şi nici în moarte, care doar arde în el însuşi — mistuindu-se fără însă a dispare definitiv? Şi totuşi, dece să fie atât de greu de înţeles? Am fost fericit tocmai pentrucă n'am avut cui mă închina, tocmai pentrucă mi-am fost singur mie şi zeu şi idol şi iubire şi moarte. Eu îmi sunt mie însumi omul meu, adică tot ceeace n'are seamăn cu toţi oamenii depe stradă — şi tot ceeace nu s'a născut biologic sau spiritual din tată şi mamă, căci am curajul să afirm, chiar cu riscul de a mă crede nebunii — nebun, că m'am născut din propria mea voinţă şi că m'am născut mai ales din mine însumi. Veţi zice că la mijloc nu este decât un mister sau numai paradoxul unei minţi bolnavă de geniu. Poate! Dar mi-i indiferent cum mă veţi judeca, puţin îmi pasă de mă veţi crede idiot sau sfânt — pentrucă ştiu bine că nu sunt nici una nici alta, nu vreau să fiu aşa, fiindcă dela început sunt eu: zeul, taciturnul, întunecatul, unicul om al Lumii care mi-am vândut sufletul diavolului şi acum nu fac altceva decât să mă lupt cu demonii pentru a-mi lua sufletul înapoi.

Vă mărturisesc prea multe lucruri şi n'ar trebui, fiindcă sunteţi nedemni să le adânciţi sensurile, pentrucă totuşi în ele sufletul meu se cuprinde cu istoria lui bizară şi tragică. Atât contează: sufletul acesta înalt şi pur, dumnezeesc şi satanic, chinuit şi disperat. Voi vreţi însă trupul meu — dar el nu v'ar putea sătura niciodată, deoarece e urît şi grotesc. Vreţi mâna mea dreaptă cu care scriu sau mâna stângă pe care port inelul unei logodne hyperionice. Nu vi le pot da, pentrucă s'ar putea întâmpla să vă sugrume, să vă nimicească. Iar voi (dacă sunteţi femei sau tineri) vreţi să trăiţi, să vă bucuraţi de vieaţă. Dece dar să vă împiedicaţi existenţele voastre mici şi anonime de Destinul meu? Vă refuz, vă refuză spiritul meu care este sătul de vulgarităţile voastre umane şi vă implor să nu vă atingeţi de mine. Lăsaţi-mă să ard, lăsaţi-mă să plâng în marea mea singurătate, lăsaţi-mă să ţip de groaza şi măreţia acestei răstigniri. Daţi-vă puţin la o parte, pentrucă trecând Eu, voi să rămâneţi atât de în urmă, că doar lumina strălucitoarei mele fantome să vă turbure. Dar, cu mărinimia regală a celui care aruncă din balcoane împărăteşti aur pentru calicii lumii, vă las sufletul meu! Veţi înţelege oare vreodată că sufletul acesta nu este ca al oricăruia, că dimpotrivă, este un neistovit suflet de zeu — asvârlit din înalt pe marginea nemărginirii şi urgisit să se ispăşească într'un oribil trup de om? Ii veţi putea suporta incertitudinile, macerările, nebunescul salt spre eternitate? Ii veţi pricepe grandoarea şi decadenţa? Căci trebue să ajung odată înapoi, trebue să mi se redea seninătatea paradiziacă dela început, trebue să redevin zeu! Acum deabia începe adevărata răstignire, începe legenda urcării mele pe cruce. Ah, dar nu este numai o legendă, nu în ficţiune s'au întâmplat cele ce voiu povesti — ci cu adevărat au fost, toate au existat cu vehemenţa cu care există apele mării Negre. Cum poate fi legendă suferinţa unui om, cum poate să fi trăit în imaginaţie sufletul meu? Nu, în niciun caz nu vă mint, nu inventez nimic. Dar pentru asta oare este nevoe ca să mă umilesc atât în faţa voastră, eu care nu m'am umilit niciodată? Adevărata spovedanie deabia acum v'o fac.

De aici, din odaia asta s'a scornit prima clipă a disperării mele. Am spus că odaia mea este ca un sicriu, dar n'a fost întotdeauna aşa. Inainte, mult înainte (n'am memoria amănunţită a biografiei mele) odaia asta era ca o planetă mică, singuratecă şi tristă în spaţiu — şi în care eu locuiam unic. Sunt şi acum în odaia mea cărţi, portrete, gravuri, manuscrise şi oglinzi—care amintesc cu o dulce sentimentalitate de acele sălbatece vremuri. Nu făceam nimic altceva decât să mă învârt printre ele, aşa cum probabil s'a învârtit neliniştit Dumnezeu printre elementele lui, înainte de facerea lumii. La fel încercam şi eu ameţit să creez o lume, pe care s'o suprapun celeilalte şi cu care să răstorn măcar puţin din toate armoniile existente. Chinurile acestei faceri mă îndepărtau de restul colosal al vieţii, izolându-mă aici şi închizându-mă între zidurile carcerate ale odăii mele. Lumea nouă se înălţa după chipul şi asemănarea spiritului meu. Nu ştiam dacă dincolo de mine este cineva, nu ştiam dacă îmbătrânesc sau, dimpotrivă, rămân veşnic tânăr, nu ştiam nici de bucurie nici de suferinţă, nu ştiam că poate exista şi moarte. Pentru mine nu era decât fierberea acelei vieţi, exaltarea pentru lumea cea nouă, nu mă interesa ce naşte şi ce moare dincolo de odaia mea. Aici, în odaia asta, ca un alchimist, ca un Faust, ca un Raskolnicoff, — făuream legi, norme, oameni, dumnezei şi inventam alte planete. Iată dece eram fericit! Fericit, pentrucă vedeam lumea la lumina lămpilor de noapte (pereţii odăii mele lărgindu-se la infinit şi cuprinzând între ei toate necuprinsurile), fericit, pentrucă mintea mea devenea oarbă la luminile din afară, fericit, pentrucă eram unic, pentrucă obrajii mei erau la fel de senini şi pe fruntea mea nu se urnea decât înalta încoronare a liniştei supreme. Vedeam oamenii pe stradă, în baruri, la cinematograf, pe front, mă împiedecam de ei — dar niciodată n'am rămas prea mult timp unul alături de ceilalţi, întotdeauna m'am lepădat de ei. Trebuia să rămân UNUL până la sfârşit, trebuia să rămân mereu sus pe înălţimi, pentrucă numai aşa aş fi putut termina lupta cu Satana, numai aşa sufletul meu s'ar fi eliberat dând viaţă lumii mele noui. Eram aşa de fericit! Stam exact faţă în faţă cu Dumnezeu.

Dar într'o dimineaţă de toamnă (umedă şi ceţoasă) deschizând fereastra, la fereastra casei de peste drum mi-a apărut chipul ciudat al unei fetiţe, pe care până atunci n'o mai văzusem încă. Era un chip ciudat, pentrucă nu se asemăna în niciun fel cu celelalte fetiţe din lume. Vârsta ei nu putea trece peste zecedoisprezece ani, iar părul galben şi ochii verzi îi dădeau aerul unei păpuşi fără vieaţă. Citea o carte, când îşi ridică privirile spre mine şi o clipă, stăruirăm amândoi deopotrivă să ne privim fascinaţi parcă, amândouă probabil relevându-ni-se o întâlnire din altă lume. Atunci am observat cu uimire că fetiţa avea un obraz vesel şi celălalt obraz trist. La început m'a nedumerit acel chip şi mi-am închipuit că mă'nşel, că în niciun caz nu poate fi adevărat, că poate însăşi prezenţa ei acolo o scornise poate halucinaţia şi febra nopţilor mele nedormite odihnitor. Dar de câte ori îşi întorcea un obraz sau altul spre mine, era odată lumină şi soare, iar în clipa cealaltă întunecime şi spaimă. Tot n'am crezut şi închizând fereastra, m'am aruncat în pat — adormind, convins că totul n'a fost decât o apariţie hieratică şi atât. Dar în somn, chipul fetei răsări aidoma celui real şi oricât încercam să-mi imaginez înfăţişarea ei ca a celorlalte, n'o vedeam decât aşa, ca în clipa întâlnirii noastre. Aşa cum şi a doua zi, a treia zi, zeci şi sute de zile la fel mi-a apărut cu un obraz întotdeauna vesel şi celălalt obraz întotdeauna trist.

(Urmare în pag. 3-a)

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

TEATRUL COMEDIA:
„MĂRGELUȘ" COMEDIE IN 3 ACTE DE A. DE HERZ

Reluarea piesei „Mărgeluș" pe scena Teatrului Comedia, în prima din șirul celor 3 zile ale Paștelui, ne-a făcut să privim cu ceva mai multă încredere viitorul acestui teatru al cărui trecut îndepărtat era atât de frumos.

Nu știm chiar în ce măsură vor respecta domnii Sică Alexandrescu și Vasiliu Birlic declarațiile date la gazete în legătură cu viitorul repertoriu. Am fi însă fericiți dacă am constata că Birlic într'adevăr a renunțat definitiv să mai apară în arhicunoscutele farse și că domnul Sică Alexandrescu s'a hotărît însfârșit să prezinte din nou pe scena Tatrului său comedii cari să nu urmărească numai rețetele grase și succesul la marele public.

Insfârșit, timpul ne va arăta dacă cei doui directori ai Teatrului Comedia se vor ține de cuvânt.

Ceeace putem spune acum este doar că în noul drum ce și-au propus să-l urmeze, domnii Sică Alexandrescu și Vasiliu Birlic au pășit de astă dată cu dreptul.

Se cade mai ales să-l felicităm pe domnul Sică Alexandrescu pentru chipul în care a știut să cinstească memoria lui A. de Herz prezentând în condiții excelente o comedie bună a unuia dintre puținii „oameni de teatru" pe care i-am avut.

Acum câțiva ani, când a fost reluată, tot pe scena Teatrului Comedia „Păianjenul", altă comedie a lui A. de Herz, putem spune că ea nu s'a bucurat de același succes pe care l-a avut acum acest fermecător Mărgeluș. Și aceasta, cu toate că „Păianjenul" este o piesă superioară comediei prezentate acum de trupa lui Birlic.

Insă, pe când în „Păianjenul", autorul căuta să prezinte o întreagă societate care acum ar putea să apară ceva mai învechită, „Mărgeluș" păstrează aceeaș prospețime care — bănuim — i-a încântat și pe spectatorii de la premiera de acum două decenii.

Apoi, „Mărgeluș", fără ca să aibă pretenția de a aduce pe scena un subiect cu desavarșire original are, în schimb, marele merit de a fi teatru, mult neosebit de clowneriile cu cari — cu excepția de scurtă durată a lui Papa Lebonard — ne-a obișnuit Teatrul Comedia.

Povestea micei funcționare, seduse de bătatul patronului — în cazul lui „Mărgeluș": a ministrului — e veche de când lumea și e rudă buna cu bunica teatrului de astăzi: melodrama.

A. de Herz, pe lângă „Păianjenul", „Omul de zăpadă" și „Mărgeluș" a scris și câteva farse dintre cari — mi se pare — cea mai bună este „Încurca-Lumea".

Chiar și „Mărgeluș" ne dovedește ca autorul era un abil manuitor de conflicte într'o comedie ce cadrul acelora jucate în ultimii ani de Birlic.

Confuzia ministrului în discuția explicativă cu leul sau este ecranizare în această privință.

Departe de noi gândul de a-l așeza pe „Mărgeluș" în categoria farselor. Insă, atât echivocurile, cât și jocurile de cuvinte ne aduc aminte ca și, pe vremuri, într'o sală de spectacol existau scaune, că scaunele trebuiau să fie ocupate de oameni, și că oamenii trebuiau să fie satisfacuți, se vindu-i-se situații și dialoguri câte odată efine.

A. de Herz nu se sfia să intercaleze în piesele sale astfel de situații și de dialoguri. E aceasta un motiv în plus pentru ca să repetăm că autorul lui „Mărgelu" era un priceput om de teatru.

Rezultatul?

Iată că, după douăzeci de ani, „Mărgeluș", comedia lui A. de Herz mai interesează încă publicul.

N'a fost nevoe — slavă Ție, Doamne! — nici de modernizări, nici de inovații regisorale. Eroii din „Mărgeluș" au urcat scena, curajoși și naivi — așa cum, poate, nu pareau acum douazeci de ani — și au reușit să cucerească publicul.

E drept că haina acestor eroi a fost îmbrăcată de câțiva din cei mai buni actori de comedie pe cari-i avem astăzi.

E mai întâi Birlic, actorul Birlic pentru care ne rugăm fierbinte lui Dumnezeu să nu-i mai dea prin gând să se reintoarcă la eroii farselor din trecut. Aceasta, pentrucă mai sunt atâția eroi de comedie bună cari au neapărată nevoe de humorul natural al lui Birlic, pentru ca să prindă viață și să apară pe scenă așa cum au fost visați de autorii lor.

Cred că nici chiar intenția lui A de Herz n'a fost să-i dea ministrului rolul principal în comedia „Mărgeluș". Simpatiile sale au mers — bănuim — mai de grabă cu cumnatul — raisonneur din piesă. Insă, Birlic, bucățica aceea de om a adus pe primul plan un rol de mai mică importanță. O dovadă: Acum zece ani am văzut aceeaș piesă la Regina Maria. Rolul ministrului era interpretat de Morțun, marele Morțun. Și totuși, după câțiva ani uitasem de existența acestui rol în piesa lui Herz. Nu-mi mai aduceam aminte decât de raisonneur, interpretat de atunci de Tony Bulandra. Cred, însă, că Birlic nu va putea fi atât de ușor uitat de cei cari l-au văzut acum în acest rol.

Domnul Talianu, servit de un text excelent, a interpretat cu haz rolul raisonneurului. N'a redat însă, în actul I, aerul de nepăsare care-l caracterizează pe erou.

Doamna Marietta Sadova e o actriță mare. Și rolul său din „Mărgeluș" e un rol foarte mic.

Doamna Nora Piacentini a găsit câteva accente frumoase în rolul dactilografei. O preferăm, însă, în comedie. Iată, de-o pildă: acum 10 ani dânsa a interpretat în „Mărgeluș" rolul deținut acum de Fifi Harand. Și a dobândit, în scurta sa apariție comică, succes mai mare decât în rolul de astăzi, de proporții mai mari, dar ușor melodramatic.

Domnișoara Virginica Popescu a cîrpit câteva replici — n'a fost deloc supărătoare apariția sa — iar domnul Mircea Septilici ne-a plăcut mai mult ca de-obiceiu, în rolul lui Radu.

In celelalte roluri au apărut doamnele Fifi Harand și Lulu Popescu și domnii Niculescu Buzău, Romeo Lăzărescu, C. Hociung și Mircea Axente.

Fără cusur ni s'a părut direcția de scenă a domnului Sică Alexandrescu.

TRAIAN LALESCU

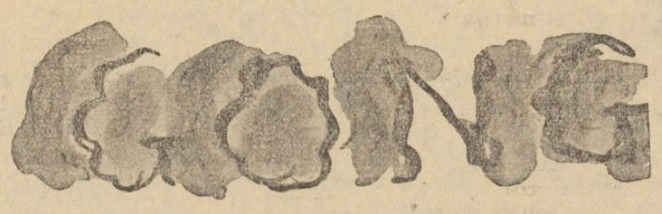

MAESTRUL ION LIVESCU

va primi astăseară sub cupola Ateneului Român, unde de atâtea ori a fost aplaudat pentru conferințele sale, omagiul cuvenit pentru cei 50 de ani de activitate în slujba teatrului și a culturii.

Pe lângă strălucitii reprezentanți ai generației maestrului Livescu, această sărbătorire unește într'un cald act de solidaritate și câteva generații de luptători ai scenei, cărora Profesorul Ion Livescu i-a dăruit — dintre elevii d-sale — atâți actori de seamă.

Sub cupola Ateneului Român, peste cuvintele vorbitorilor, se va arcui astăseară catapeteasma vie a celor ce cred — cum a crezut întreaga lui viață Profesorul Ion Livescu — în nobila misiune a artei.

„CE-AU VĂZUT OCHII MEI"

iată un titlu sugestiv, sub care marele comedian V. Maximilian *ne făgăduește o carte vie din lumea teatrului. Nu știm când va apare.*

Autorul însuși mărturisește unele incertitudini.

La rândul nostru ținem să ne mărturisim nerăbdarea cu care așteptăm apariția acestor memorii, în care spiritul de observație și bogata experiență a unui actor de aleasă cultură, va închega — desigur — o carte de preț, prin înalta ei semnificație.

Pentru că, în cei 42 de ani de activitate artistică, d. V. Maximilian a văzut multe. Și din tot ce a văzut, suntem siguri că va ști să culeagă și să ne dăruiască multe îndreptări.

Le vom primi cu bucurie și recunoștință.

ADUNAREA GENERALA

a Sindicatului artiștilor dramatici și lirici, ținută în ajunul Paștelui, s'a desfășurat într'o atmosferă mult mai liniștită ca de obicei.

Din rândurile asistenței nu s'au ridicat prea multe glasuri cârtitoare.

Poate faptul că anul acesta nu s'au făcut „alegeri" a anulat dintru început pricinile de îmbulzeală în sală și de înscriere la „candidaturi" sau la... cuvântări.

Am avut, o clipă, iluzia că actorul român și-a aflat în ceasul de încercare al solidarității întregei națiuni, drumul său adevărat către o solidaritate de breaslă.

Am vrea să ni se dea, cât mai curând, certitudinea.

Am vrea să nu mai știm actorii răzlețiți de amăgirea unor interese contrarii.

Și scrim „amăgirea unor interese contrarii" pentru că în realitate, cea dintâi condiție de viață a unei societăți omenești este înfrățirea membrilor ei, în același ideal și în același efort.

Pentru că nu trebue să ne lăsăm înșelați de aparenta prosperitate a teatrului. Publicul care se îmbulzește azi în sălile de spectacol, fără să aleagă prea mult, nu este încă un public pe deplin câștigat.

Este un fenomen ușor de tălmăcit, prin aceea că teatrul este azi cel mai eftin mijloc de desfătare a mulțimii. Dar această mulțime, care schimbă clondirul de vin sau cinzeaca de țuică pentru un bilet de teatru, nu trebue lăsată să conducă ea destinele teatrului românesc.

Să fim bucuroși că în zilele acestea de aspră încercare, în fruntea comitetului sindicatului se află un actor de valoarea lui George Vraca, pe care îl vom vedea peste puțin încununându-și fruntea atât de tânără, cu laurii atâtor biruințî, fără ca în timpul celor 25 de ani de când slujește scena, să fi făcut o singură plecăciune slugarnică, în fața aceea ce ne place să numim „opinie publică".

S. D.

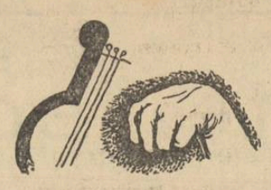

Cronica muzicală

TOT DESPRE „ARIADNA LA NAXOS"

Notasem în grabă, pentru a nu trăda actualitatea, câteva impresii generale dela premiera „Ariadnei la Naxos", de Richard Strauss. Cele scrise atunci sunt nu numai mult prea reduse, față de însemnătatea realizării, dar rămân în același timp un simplu „instantaneu" al clipei, căruia este necesar să se aducă completările unor planuri de amănunt, unor priviri mai susținute asupra excepționalului „subiect".

Ca în multe din cazurile unor mari isbânzi artistice, succesul de public, de rețetă, s'ar putea să nu corespundă aceluia de fond.

In afara nepregătirii muzicale a mediului descoperit de astfel de situații, faptul n'are nici o importanță. Criteriul menținerii unui spectacol poate fi, chiar pentru administrația unei Opere, uneori, și valoarea absolută a spectacolului. Evident nu întotdeauna. Cassa nu poate fi totalmente disprețuită. Afară de aceasta, mai sunt și reprezentații în care condițiile bune ale prezentării coincid cu ale rezultatului financiar.

Dar, într'un caz ca acela al „Ariadnei", excepționala consacrare muzicală pe care „Opera Română" a obținut-o prin interpretarea de occidentală măestrie și strălucire dată uneia din cele mai de preț partițiuni contemporane, impune instituției menținerea pe afiș și înscrierea definitivă în repertoriu a operei, prin care și-a încoronat cele mai frumoase din resurse, cinstind în același timp muzica precum se cuvine.

Greu se poate închipui mai cuceritor flux de muzică, mai sclipitoare inspirație, meșteșug mai plin de savoare, decât acelea care-și revarsă belșugul dealungul operei „Ariadna la Naxos".

In țesătura primejdios de grea dar minunat de frumoasă a vocilor, polifonia orchestrală se împletește cu o bogăție, un decorativism, o somptuositate, în care fiecare grup, fiecare voce instrumentală, trăiesc din plin desfășurarea muzicii. Clipă de clipă, noi forme de exprimare, noi pulsații de sugestivitate sonoră, străbat din orchestră. Este, dacă se poate astfel numi această operă, un mare „concerto" pentru voci și orchestră, în care fiecare interpret devine, adesea, un virtuos.

Am coborît, serile trecute, pe scările modeste ale scenei, în firida magică a orchestrei și, luptând cu regretul și nemulțumirea de a sta cu brațele încrucișate în timp ce fiecare din cei din jur crea o particulă vie în organismul plural al masei simfonice, am urmărit, cu o bucurie nouă, ceeace înfăptuește, în ascunzișul ei anonim, această admirabilă cenușăreasă.

Din toate ungherele, adevărați artiști, cuceriți ei înșiși de splendoarea partițiunii, desvăluiau, în fiecare clipă, noi frumuseți, aduceau omagiul talentului lor, al muncii lor superioare, al conștiinței lor în slujba frumosului. Nu mai era un simplu ansamblu executant, dar o falangă de interpreți, a căror artă prinde grai, pe rând, în toate părțile, sub imboldul într'adevăr extraordinar al maestrului Perlea. Dealungul infinitei capriciozități tehnice, ritmice, de culoare, de expresie, a partițiunii, dealungul complicațiilor și dificultăților fără de număr ale luxurianteî opere, maestrul Perlea a rămas, fără excepție, un mare dirijor. Mare, prin totala posesiune a fiecărui element, a fiecărei celule componente. Mare, prin desăvârșita facultate a coordonării lor. Mare, prin darul de a trăi cu adevărat muzica, de a fi tot timpul sub farmecul ei și de a-l împărtăși tuturor, necontenit.

Ceeace acest muzician de rasă isbutește în măiastra operă a lui Richard Strauss, ceeace cântăreții „Operii Române" și orchestra Radio îi asigură, trebue să facă mândria artei de interpretare lirică românească.

„Ariadna la Naxos" rămâne de aceea o răscruce de neuitat în drumul ei de urcuș și o biruință adevărată.

ROMEO ALEXANDRESCU

Ecranul

CINEMA ARO: Primii fiori

Entuziasmului spectatorilor elevi, li s'a alăturat desigur entuziasmul spectatorului matur, căruia amintirile retrospective îi prilejuesc curajul revederii anilor îndepărtați ai vieții școlărești.

Această atmosferă tinerească a provocat multe reîntoarceri — de moment — la sinceritatea vârstei de elev.

Astfel, o distinsă doamnă ce-și scade cu talent anii apropiindu-i de data nașterii, a oftat:

„Cât sunt de bătrână"... Lăsând însă la o parte capitolul „stări afective" și cochetărie" prima parte a filmului seamănă leit cu un prospect al unui elegant „internat de domnișoare". Prospect ce se trimite părinților bogați ce-și pot permite să-și trimeată copilele, într'o școală ideală, din punctul de vedere al confortului.

Dar, de ce se găsesc numai în filme și'n străinătate astfel de internate în cari orele de înnot alternează cu orele de studiu?

Incântarea de a vedea un sistem de școală visată de toate elevele tinerei generații, te face să treci cu vederea șarjele și micile lacune de regie.

Subiectul e inspirat de știuta molimă ce bântuie între elevele de liceu cari, dacă nu sunt îndrăgostite de colegi „mai mari", sau studenți în anul întâi, sunt „praf" după respectivii profesori. E vârsta, când iubești dragostea și ești punctuală la întâlniri.

In rolul principal, Alida Valli își interpretează rolul, cu mult entuziasm și vioiciune.

Insă, fiind prin însăși făptura ei destinată unor roluri de femeie fatală, nu reușește să fie, în scena în care vorbește prima oară cu alesul inimei ei, o fetiță timidă copleșită de dragoste. Din contră.

Mai mișcat pare profesorul, ea nepărând căutși de puțin intimidată sau emoționată de faptul că n'o mai desparte un șirag de bănci și o catedră de bărbatul de care-i îndrăgostită.

Este o scenă discordantă genului filmului, între o mare rafinată și un debutant.

Carlo Campanini în rolul profesorului, ne-ar fi plăcut să fie mai în vârstă pentru a evita happy-endul care nu-i deloc potrivit vârstei îndrăgostiților din film.

Doar sunt toate, la vârsta decepțiilor...

ADRIANA NICOARĂ

TEATRUL LUI VICTOR HUGO

(Urmare din pag. I-a)

Bine înțeles că această libertate nu trecu neobservată și nerelevată în tabăra clasică, după cum nu fu iertată nici nemaipomenita îndrăsneală de a înfățișa pe scenă pe un rege care se ascunde într'un dulap, care întreabă cât e ceasul și căruia i se răspunde, fără niciun strop de gravitate tragică, sau cel puțin de demnitate: „E aproape douăsprezece".

Toate acestea ar putea să apară astăzi ca niște copilării, și așa și sunt în realitate. Nu trebuie însă să se uite că dacă am dobândit mentalitatea necesară pentru a le judeca drept ceeace sunt, dacă ne-am desbărat de închisoarea de prejudecăți, care interzicea întrebuințarea în Othello, de pildă, a cuvântului batistă, pentrucă era considerat drept trivial și nepotrivit cu măreția scenei tragice, lucrul acesta i se datorează mai cu seamă lui Victor Hugo, și îndrăsnelii revoluționare cu care a rupt cu tradiția acestor scrupule fără înțeles.

Dar forța de inerție a trecutului era atât de puternică, încât o asemenea transformare a spiritelor nu se putea obține fără luptă. De aceea drama romantică e o perpetuă războire, o răscoală, o protestare necontenită împotriva rezistenței opace care se silește s'o înăbușe. Niciuna dintre piesele de teatru ale lui Victor Hugo n'a fost reprezentată fără luptă. Și încă atât ar fi fost prea puțin, căci niciuna din aceste piese n'a fost atât de fericită încât să aibă de luptat împotriva unui singur dușman. Toate au trebuit să se apere în toate părțile deodată.

In scurta dar furtunoasa lui carieră dramatică, pe cine n'a fost silit să înfrunte și de cine nu s'a isbit oare Victor Hugo? Luptă împotriva censurii, invenție mai veche decât se crede de obiceiu, și căreia părîndu-i-se că găsește o apropiere posibilă între figura lui Ludovic XIII din Marion de Lorme și persoana sacrosanctă a regelui Carol X, a interzis reprezentarea piesei, după cum a suspendat mai târziu piesa Regele petrece, pentrucă se vorbea într'însa de un atentat împotriva regelui Francisc I. Luptă împotriva publicului care nu înțelege, și pe care poetul e silit să-l împestrițeze la fiecare reprezentație cu ceata pitorească a acoliților săi, pentru a amesteca printre fluerături, apluaze și ovații, pe care ar fi fost zadarnic să le aștepte fără să le îndemne. Luptă împotriva criticilor care nu se lasă convinși, și se înspăimântă, dimpotrivă, de prea marea lui îndrăsneală; luptă împotriva academicienilor care se îngrozesc la auzul celui dintâiu solecism, și împotriva cărora banda tinerească se răzbună poreclindu-i mumii sau genunchi, aluzie ireverențioasă la neteda pleșuvie a celor mai mulți dintre bătrâni. Luptă de asemenea până și împotriva interpreților, care sunt obișnuiți cu altfel de tirade și cu un limbaj mai distins.

In privința aceasta, e caracteristică istorioara povestită de sarvurosul Alexandre Dumas, asupra unei mărunte neînțelegeri ivite între Victor Hugo și interpreta principală din Hernani, cu puține zile înainte de reprezentație.

Interpreta, care nu era alta decât ilustra domnișoară Mars, se oprea din când în când în mijlocul repetițiilor, și apropiindu-se de rampă, punea autorului câte o întrebare de felul acesta:

— Domnule Hugo, îți place dumitale versul acesta:

Vous êtes mon lion superbe et généreux?

(Tu ești leul meu superb și generos).

— Doamnă, răspundea Hugo foarte calm, de vreme ce așa l-am scris, e o dovadă că l-am găsit bun.

— Ah, vrea să zică îți la el...

— Nu pot să spun că țin la el în mod deosebit. Dacă găsești dumneata ceva mai potrivit, putem schimba.

— Cum vrei să găsesc eu? Ce, eu sunt scriitoare? se supăra atunci domnișoara Mars.

— Bine, atunci lasă-l așa cum e scris, spunea poetul.

— Vezi că mie îmi vine cam peste mână, să-i spun lui Firmin, care e un om așa de treabă: Dumneata ești leul meu superb și generos.

Atunci Hugo, care începea să piardă răbdarea, explica pentru a zecea oară că nu era vorba acolo de Firmin și de domnișoara Mars, ci de o nobilă castiliană îndrăgostită de un bandit eroic, de alte vremuri, de alte moravuri și de alte forme de expresiune. Domnișoara Mars suspina, și se resemna să ia repetiția de la capăt. A doua zi lucrurile se petreceau la fel. Domnișoara Mars sfârșea prin aceeași resemnare, care însă n'a împiedicat-o, în seara premierei, să spună lui Firmin, spre marea surprindere a poetului:

Vous êtes mon seigneur superbe et généreux.

Intr'o luptă atât de grea și de inegală, poetul n'a cedat niciodată. Tovarășilor adunați să-l apere, în seara memorabilă a premierei lui Hernani, Hugo nu le dăduse altă deviză, alt cuvânt de ordine, decât acest cuvânt spaniol, scris pe câteva petece de hârtie: hierro, fier. Să fii de fier împotriva prostiei coalizate și a neînțelegerii unanime; să nu te eschivezi de la luptă, ci să o primești fățiș, nelăsând nicio lovitură fără răspuns. De aici caracterul de bravură, și adeseori de bravadă, al celor mai multe din dramele lui Hugo, precum și nota eroică, atât de nouă și de înviorătoare, pe care scena franceză n'o mai cunoscuse din vremea lui Corneille. De aici și lupta de fiecare clipă, împotriva nu numai a dușmanilor văzuți, dar și a celor mai adânc ascunși în suflete și în minți, împotriva prejudecăților celor mai obișnuite, pe care fiecare le privește drept bune numai din spirit de comoditate și de confort.

In omul de teatru, poetul social se întrezărește adeseori. Jumătate din dramele lui sunt reabilitarea unor anumite tipuri sau categorii sociale. In fiecare dintre năpăstuiții destinului, în sufletele cele mai pângărite, poetul ne invită să credem că se mai găsește încă o fărîmă de ideal, o scânteie de frumusețe tăinuită, care capătă o strălucire cu atât mai dramatică, descoperite în acești decăzuți.

E caracteristic că dintre eroii săi, niciunul nu se prezintă fără o țară din punctul de vedere social. Toți sunt oameni în afară de lege, sau cel puțin oameni care, în împrejurările obișnuite ale vieții n'ar avea niciun drept la stima noastră. Hernani e un bandit, Marion de Lorme o curtezană, Triboulet un bufon, Lucreția Borgia un monstru cu figură de om, Ruy Blas un lacheu. Dar eticheta socială care se agață de fiecare din aceste personagii, nu spune câtimea de frumusețe cuprinsă în sufletele lor blestemate.

Pe lângă că fiecare e un bandit, o curtezană, un bufon sau un lacheu excepțional, așa cum niciodată nu se vor întâlni în viața reală, pe fiecare îl salvează ceva. Il salvează din punct de vedere omenesc și poetic, căci din cel dramatic, elementul de înălțare morală și de uitare de sine, nu face decât să adâncească întinderea catastrofei. Pe Hernani îl înalță suma de virtuți castiliane, pe Marion și pe Ruy Blas curata lor iubire, pe Triboulet fecioreasca prezență a fiicei sale, ca și pe Lucreția Borgia sentimentul matern, înflorit într'un suflet în care s'ar fi putut crede că nu mai e loc pentru nimic omenesc. In felul acesta, personagiile cele mai urîte sufletește sau trupește, sau cel puțin, mai decăzute pe scara socială, se dovedesc a fi cele mai apropiate de noi, de sensibilitatea, de înțelegerea și de dragostea noastră.

Căci teatru de libertate și de luptă, teatrul lui Victor Hugo e în același timp un teatru de poezie. Oricât de curios s'ar părea, Victor Hugo nu e un om de teatru. Ceeace interesează și astăzi în piesele lui, e mai puțin scenariul dramatic, în care contemporani ca Scribe s'au dovedit cu mult mai prețuiți decât el, ci însuflețirea poetică, elanul liric, întovărășit de darul incomparabil de a vorbi privirii.

Urmând o artă poetică întemeiată pe particularități locale sau individuale, poetul e printre cei dintâi care au trezit interesul pentru culoarea locală, pentru pitorescul unui cadru istoric și exotic tot odată. Se poate obiecta că arsenalul mijloacelor lui scenice e destul de restrîns: sumbre castele, cavouri, grupuri mascate, strigăte de corn prin noapte, zornăit de chei și zăngănit de spade, otrăvuri, imnuri funebre, uși tăinuite și hrube, un întreg carnaval de efecte imediate, moștenite din procedeele melodramei. Dar din toate acestea, poetul știe să extragă ceeace e cu adevărat pitoresc, să pună în valoare decorul, apropiindu-l unor anumite stări sufletești uneori, sau alteri punându-l în contrast cu ele.

Legea contrastelor, atât de sgomotos proclamată în prefața lui Cromwell, e una din temeliile artei poetice și dramatice a lui Victor Hugo. Cele mai multe din efectele teatrale decurg din întrebuințarea generalizată a acestui procedeu. In Hernani, de pildă, regele care se ascunde în camera femeii iubite, banditul preferat unui cap încoronat, fericirea abia câștigată și îndată plătită cu prețul vieții, sunt tot atâtea opoziții de efecte, ca și în Ruy Blas vertiginoasa ascensiune a lacheului devenit ministru, sau în Lucreția Borgia, banchetul funerar în care tinerii trimiși venețieni sorb fără să știe din cupa morții.

Contrast în caractere ca și în situații, contrast între oameni sau aspecte fundamental deosebite ale aceluiași suflet, Hugo a uzat și a abuzat de această formulă, care aruncă asupra tablourilor din teatrul său, o lumină violentă alternând cu fâșii nepătrunse de întuneric. Din personagiile lui, nu apare în felul acesta decât o singură latură. Nimeni nu știe cine e Hernani, sau care e trecutul care i-a meritat această urgie, după cum nimeni nu știe pentruce dona Sol s'a îndrăgostit de el, sau pentruce Ruy Blas a trebuit să ajungă lacheu. Viața completă și complexă pe care poetul o reclama în principiu pentru eroii săi, nu se realizează practic în niciunul din ei. Dimpotrivă, caracterele apar simplificate, prefăcute în abstracțiuni și aproape în personificări. Aceasta pentrucă personalitatea sau psihologia lor interesează pe poet mai puțin decât trăsătura fundamentală de caracter, aceea care îi recomandă, și care dă prilejul desvoltărilor lirice ale dramei.

Partea lirică rămâne încă cea mai vie din tot acest teatru. Dramele lui Victor Hugo se apără mai cu seamă prin poezia formei. In Hernani, în Marion de Lorme și în Ruy Blas, inspirația lui a turnat în tipare neegalate, câteva dintre cele mai trainice frumuseți ale versului francez. Poezie a sentimentului de asemenea, consacrată pretutindeni iubirii care, îmbrăcată în formele cele mai diverse, rămâne veșnicul isvor al tuturor inspirațiilor trainice și fertile. Poezie a eroismului declamatoriu, care a făcut pe celebrul Rossini să caracterizeze inspirația lui Victor Hugo drept o „muzică cu coif", cu sonorități uneori prea căutate, dar care dă în același timp acțiunii tensiunea și exaltarea ei tinerească. Poezie mai cu seamă a varietății, a unei serii nesfârșite de inspirații care umplu toată gama bucuriilor și suferințelor omenești, și creează o lume întreagă de personagii, dela cele mai fanteziste la cele mai aspre, dela cele mai crude la cele mai angelice, de la Blanche la Lucreția Borgia, de la don César de Bazan la Torquemada.

Criticii au apropiat uneori pe Victor Hugo de Wagner. S'a dovedit de mult că apropierea nu e fără temeiu, și că marele compozitor german s'a lăsat influențat în dramele lui de anumite momente hogoliene. Analogia merge însă și mai departe. Amândoi fac parte din categoria restrânsă a creatorilor și a însuflețitorilor de forme noi. Stăpâni pe mijloacele cele mai întinse și mai variate, și unul și altul au orchestrat o operă cu nesfârșite nuanțe, au creat un univers întreg, și au știut în același timp, pe de-asupra nenumăratelor glasuri cărora le-au dat viață, să păstreze și să moduleze la infinit leit-motivul valorilor permanente ale sufletului omenesc de totdeauna.

AL. CIORĂNESCU

NOTE GERMANE

TOMA NECREDINCIOSUL

trebuia să pună mâna pe rănile Mântuitorului ca să creadă în învierea Lui. Toma făcea parte din familia acelor oameni cari cred numai ceeace ştiu, dar nu ştiu cele ce cred. Bunul simţ omenesc îi dă dreptate şi-l absolvă de păcatul îndoielii. Se prea poate însă ca Sfântul Toma nici să nu se fi îndoit de adevărul pe care ochii săi îl mărturiseau. Şi se prea poate ca nestăpânitul gest cu mâna să fi subliniat cu o şi mai profundă înfiorare realitatea minunii. Însuşi Domnul nostru Iisus Hristos l-a invitat să-I atingă sfintele stigmate. Tot El însă a zis că mai fericiţi sunt cei ce cred fără a se îndoi.

DUBIUL

ajunsese, la Descartes, dubiu metodic,

A dus el, oare, la toate ţelurile pe cari le conţinea, ca pe o dulce promisiune a certitudinii, în însuşi miezul cartesianismului? Da şi nu.

Da *acolo unde credinţa e neutră ca pondere, — în ştiinţele pozitive, — şi nu acolo unde cantitatea nu poate fi imponderabilul necesar, — în artă şi în toate ştiinţele morale.*

DECE AM FĂCUT

escursul acesta? Fiindcă există spaţii interliminare, — domeniile propriu zise ale artei şi ale ştiinţelor morale, — în cari e greu să faci distincţie între momentul când trebuie să fii Toma Necredinciosul şi momentul când te poţi mântui numai având credinţă neîndoelnică.

Dar cea mai dificilă situaţie în cadrul acestor spaţii interliminare e accea când, prins în mreaja cantitativului şi ale calitativului, eşti obligat să te strecori, fără de ajutorul cuiva, printre ochiurile vrăjite. Dacă dispui de intuiţie sau de criterii sigure, reuşeşti să fii tu, dacă nu, rămâi robul orb al vrăjitorului.

ŞI AICI AM ATINS

problema care ne interesează: Problema autorilor evrei de limbă germană.

Nu vom încerca, niscaiva, o negare a valorii lor literare. O astfel de tentativă ar fi, din capul locului, puerilă şi sterilă.

Un Shakespeare şi un Dostoievschi pot fi discutaţi. A discuta înseamnă a-ţi pune o serie de întrebări şi a le găsi răspunsul logic.

DISCUŢIILE

sunt însă cu atâta mai necesare cu cât întrebările vin din partea acelor cari se aşteaptă la lămuriri din parte-ţi.

RĂSPUNSUL NOSTRU

nu poate fi decât scurt şi acesta: Scriitorii germani evrei nu pot figura în actuala istorie a literaturii nemţeşti, deoarece această istorie ţine socoteală de cu totul alte criterii de apreciere decât istoriile literaturii germane redactate de evrei sau judaizanţi.

Noi nu negăm spiritul şi cu atâta mai puţin valorile lui eterne. Dar tot aşa nu ne e permis să nesocotim cele ce sunt caracterele esenţiale ale vreunui spirit. Dacă, aşadar, am face vreodată un studiu asupra spiritului evreesc, fără îndoială că ne-am strădui să-l înţelegem şi să-l prezentăm mai întâiu din punctul său de vedere. Realmente, lucrurile trebuie considerate la fel şi cu privire la spiritul german. In afară de acestea ar fi şi o nesăbuire să atribui nemţilor ceeace nici nu e al lor şi ceeace nici ei nu admit să fie al lor.

O PRIMA CAUZA

care ne sileşte să fim corecţi, dar şi circumspecţi, e însă faptul că scriitorii evrei, — deci şi cei de limba germană, — pun în toate operele lor **ingredientul îndoielii.** Şi anume nu al îndoielii neutre, ci al dubiului cu privire la înseşi temeliile credinţei noastre. Stăpânind cu deosebită abilitate arta alambicării cuvântului polivalent ca valoare, ei corup pe cetitorul neprevenit în sensul că-l obligă să „pună mâna pe rănile lui Iisus" în loc să creadă şi-l obligă să **creadă** pur şi simplu tocmai acolo unde ar trebui să pipăie înainte de toate.

DUMINICA TOMEI

e o sărbătoare cu mult mai semnificativă în ordinea calendarului nostru, decât suntem deprinşi a o crede.

Asemenea acestei Duminici e necesar să dispunem şi în calendarul lecturilor şi preocupărilor noastre de date ale îndoielii. Fără a fi „orbiţi" de anumite doctrine, e necesar pentru sănătatea sufletului nostru, să alegem grâul din neghină. Amatorilor lui Süsskind şi ai urmaşilor săi le dedicăm aceste note, însă cu stăruitoarea rugăminte să nu ne înţeleagă sau să ne tălmăcească greşit.

TRAIAN CHELARIU

Umbra bolnavă

In această umbră bolnavă Moartea nu va mai găsi
Începutul durerilor şi nici surâsul isbăvitor de zăpadă
După trecerea ei, toate vor ascunde şi argăsi
Ritual, în tăcere trudită, ca după orice paradă.

Nu va fi cine să 'mpartă pământului şi norilor
Tot ce-i al lor şi câte din soare şi lună.
Câteva nopţi vor mai sta — inutil, — laolaltă parfumul florilor
Şi amintirea, contururi albe-plusate, peste genună.

In această umbră bolnavă iubirea şi mângâierile
Stau puse cu grije în mătase, în sipete reci.
Nu-ţi fie teamă, nici silă. Sânii tăi vor minţi tăcerile.
Vino să râzi, să te'nbeţi, să petreci...

Impreună cu Moartea dansează în jurul umbrei bolnave
Fără minciună şi văl — tulpină de crin
Şi dăruie-ţi sufletul tot clipelor grave,
Chiar dacă umbra te cere, aşa cum e: piatră dospită de chin...

MATEI ALEXANDRESCU

Ţeluri

Inimă ţeapănă,
Lance de crin!...
Totul se deapănă,
Chip şi destin.

Dreptei lor pravile
Ţeluri evoc.
Zării pun stavile
Anii de foc.

Visuri predomină
Leat lângă leat,
Piepturi de pomină,
Frunţi de veleat.

Darul albinei mă
Fulgeră lin,
Ţeapănă inimă,
Lance de crin!

ŞTEFAN STĂNESCU

Birt economic

Natură moartă: aceiaşi sticlă cu apă veche
Şi un pahar uitat de-o săptămână.
Băiatul de servici îşi şterge nasu'n mână,
Iară patronu-i surd de o ureche.

Pe masă, un cuţit care nu taie
Şi-o furculiţă ştirbă de un dinte.
In farfurie o muscă s'a aşezat cuminte
Şi pe sub scaune se milogeşte o potaie.

Din când în când un muzicant îmbătrânit
Indrugă dintr'o armonică dezacordată....
Ce trist e zâmbetul pe faţa lui crispată
Şi ce ciudat se 'nchină când a isprăvit.

Aşa-mi duc vieaţa mea schiloadă,
Deşi argint şi aur poartă visul;
Trec un străin (îmi ştiu doar câtiva scrisul)
Şi fruntea mi-o hodin în vreo baladă.

Se cam chiorăsc că 'ntotdeauna mâzgălesc
Faţa de masă care-i de hârtie,
Dar niciodată bieţii n'or să ştie
Câţi pumni de-argint din vise le plătesc.

RADU PĂTRĂŞCANU

Note italiene

„LA VOCE" şi „LACERBA"

Mult timp, între cele două reviste, „La voce" — condusă întâi te Papini şi apoi de Prezzolini — şi „Lacerba" — fondată de futuristul florentin Aldo Palazzeschi, de Soffici, Papini şi Italo Tavolato — a existat o rivalitate, am putea spune mai bine, o opoziţie de vederi.

„La voce", după ce Prezzolini ia conducerea, devine o revistă cu preocupări exclusiv filosofice; colaborează Croce, Giovanni Gentile. Fazio, Carlini, Saitta şi alţi fruntaşi ai mişcării filosofice contemporane din Italia. „La voce" era tipul de revistă încărcată de morală şi de articole savante, total opusă spiritului nou al rivalei sale. Prezzolini nu putea — din cauza structurii sale culturale — înţelege futurismul, în care vedea doar o târzie imitare a unei poezii dannunziene decadente, „un movimento di sensuali coscienze de esteti".

„Lacerba" — vechiul nume al unei poeme scrisă cândva contra

ARDENGO SOFFICI Peisaj

lui Dante — a debutat un propriuzis sub egida futuristului, dar în spiritul nouei mişcări literare. Dar treptat, treptat, futurismul se furişa până şi în paginile serioasei „La voce" prin câteva poeme semnate de Gavoni, Folgore, sau chiar a unei recenzii de-a lui Soffici asupra lui Palazzeschi, deşi futuriştii îşi băteau joc de filosofie.

Abea după războiul trecut, cele două reviste florentine şi-au dat seama că în fond idealurile lor concordă, că au o origine comună, deşi cam îndepărtată.

Şi acest lucru a fost posibil numai după ce Aldo Palazzeschi s'a despărţit de mişcarea marinistă, ceeace a dus la divizarea futuriştilor în două grupe; cei dela „Lacerba" şi cei din Milano, în frunte cu Marinetti.

Florentinii nu puteau, chiar în ipostaza de revoluţionari, uita cu totul tradiţia unei faimoase culturi. Cultul trecutului a fost în Florenţa, de-alungul secolelor, virtutea cea mai nesdruncinată. Prea întâlneau florentinii la fiecare colţ de stradă fantoma gloriilor; de aceea Palazzeschi a fost primul dintre futuriştii care, regăsindu-se, nu mai putea adera la întreg progresul technic al lui Marinetti.

„Lacerba" şi „La voce", una lucrând pe teren filosofic condusă spre 1915 de De Robertis şi alta pe teren literar, deveniră aproape o revistă unică, activând pe terenuri deosebite, dar pentru propagarea aceloraşi idei.

„Da questo momento noi non siamo che una cosa sola: Italiani". („Din acest moment noi nu mai suntem decât un singur lucru: Italieni").

„Lacerba" învinsese totul: vechile forme moraliste susţinute de „La voce", noutăţile exagerate ale futuriştilor din Milano, iar în 1915 hotărî opinia publică pentru intrarea Italiei în războiu; 22 Martie 1915.

Sona morti senza parlare i poeti che harno vissuto. Ma é appunto perché non posso vivere — o se potessi vivere.

Cosa m'importerebbe di parlare? scria Piero Sahier, acel „corpo di soldato, anima di soldato".

„Un poet nu poate să uite că e poet chiar când se găseşte în mijlocul bubuitului de tun" spunea De Robertis.

Poeţii celor două reviste, scriau de pe front; mureau glorios, luptând pentru Italia.

„Din dragostea lor mare pentru poezie, tinerii italieni dela începutul secolului XX se îndreptau cu curaj spre cucerirea războiului, erau în acelaş timp literaţi supunându-se curagios unei umilinţe intime şi maestoase; descoperirea lor înşişi" — (din „Umanità italiana del' 900 letterario" de Augusto Hermet în Romana, anno V, n. 2).

Pe câmpul de luptă „La voce" şi „Lacerba" s'au împăcat definitiv.

SORACTES

Scrisori către Isabela Wagner

(Urmare din pagina I-a)

Poate că niciun om nu suferise cât suferise fetiţa aceea, mi-am zis, şi ce vieaţă trebue să fi îndurat având toate numai pe jumătate, nebucurându-se în întregime de minunile lumii. Incetul cu încetul, uitai de lucrurile mele, de eroii şi de creaţiunile mele. Stam ziua întreagă la fereastră şi-o priveam, realizându-se astfel între noi un consemn tăcut al cunoaşterii şi al înţelegerii. Iar dacă plecam de acasă, chipul ei mă urmărea în toate părţile, odată vesel şi prietenos — altădată îmbătrânit şi chinuit de tristeţe. Parcă ar fi fost o mască de clown, boită pe o parte pentru sărbătoare şi pe cealaltă parte pentru moarte. Vroiam s'o uit, trebuia să mă lepăd de ea, făceam sforţări disperate să nu mi-o mai amintesc — dar chipul fetiţei revenea insistent, jucându-mi-se în faţă într'un joc caraghios de paiaţă bolnavă. Aveam senzaţia că numai pe mine mă urmăreşte, că numai pe mine mă chinue cu drama ei. Şi mi se părea groaznic să opreşti la un moment dat un om pe stradă şi să-i strigi: „sunt nefericit! scapă-mă, iubeşte-mă sau ia tu pe seama ta suferinţa mea". Atunci i-aş fi răspuns aceluia: „ei şi, ce-mi pasă mie!" — dar cu ea era altceva. Incepusem oare s'o iubesc? Nu ştiu. Nu-mi puteam lămuri în zilele acelea. Priveam atent alte chipuri de femei şi copii, dar numai al ei avea veşnic un obraz răzător şi altul durerat. Drama ei trecu astfel în mine, mă sorbi în întregime, mă sbătu şi mă chinui mult timp. Nopţi întregi mă svârcoleam, neputând să dorm liniştit. Aveam impresia că obrajii vin înspre mine rostogolindu-se, unul răzând, celălalt plângând şi mereu la infinit rostogolirea amesteca râsul cu plânsul, zâmbetele cu lacrămile — scurgându-se toate în sufletul meu ca nişte peceţi fierbinţi. Dimineaţa mă trezeam din coşmar, cu groaznice dureri de cap, ameţit şi alergând în faţa oglinzii, îmi pipăiam obrajii ca nu cumva şi eu peste noapte să fi devenit jumătate luminos, jumătate întunecat. Ea era tot la fereastră, neclintită peste cartea ei, privindu-mă tăcută, şi parcă toată noaptea ar fi stat acolo, să m'aştepte, să trec însfârşit la ea. O, da! — ştiu bine c'o iubeam, o iubeam nespus, nemărginit, fără măsură — şi odată ştiam că va trebui să intru în odaia ei. Nu mi-a fost milă de oameni niciodată, nici de ea nu mi-a fost milă. Dar atunci iubirea mea cum putea fi, cum se ivise, unde-i puteam găsi explicaţia? O iubire nu se explică prin nimic, n'are raţiune. Simţeam însă cum mi se înflăcărează inima pentru o neştiută taină, cum toate gândurile mele pornesc înspre ea, simţeam cum nu mai sunt singur — ci doi, eu şi ea alături, parcă aşa ne-am fi născut, aşa am fi fost toată vieaţa. Şi ca să-mi domolesc aceastâ patimă, am luat lut moale şi-am început să-i sculptez capul. Ea sta nemişcată la fereastra ei, privindu-mă, şi de câte ori frământam adânc lutul în palme (cum l-a frământat Dumnezeu pentru Adam) chipul ei odată zâmbea, odată plângea. Obrajii au apărut la fel, unul trist şi unul vesel. Oricât încercam să-i modelez pe amândoi asemenea, mi-a fost cu neputinţă. Se părea că un blestem de sus ne arde pe amândoi, că amândoi apoi ne prăbuşim într'o prăpastie adâncă — pentrucă numai aşa se explică dece nici mâinile mele n'au putut însufleţi lutul altfel. Atunci, am asvârlit în stradă opera mea neterminată şi înfiorat am privit spre fereastra ei. Ca întotdeauna zâmbea şi plângea.

Astfel trecură ani. Fetiţa crescu, deveni femee. Dar frumuseţea ei nu era frumuseţe — pentrucă un obraz îi era tânăr şi altul bătrân. Frumuseţea ei era plină de suspine şi dureri. Dar iubirea mea rămăsese aceaşi, neschimbătoare. Şi într'o zi, oricât de bizară ar fi trebuit să-mi fie vieaţa, simţii că nu mai puteam trăi fără ea, simţii că eu sunt mirele ei — şi aşa, tremurând, mistuit de atâta aşteptare — urcai în odaia ei. Mă întâmpină cu mândria regească a femeilor ce depăşesc cercul lor vicios, dar şi cu umilinţa celor care recunosc că nu sunt decât trup — fără spirit, fără suflet. A fost în clipa aceea a întâlnirii noastre adevărate, o cutremurare a fiinţelor dislocate dintr'odată din existenţele lor minore. Ne-am privit cu aceiaşi ochi dela început şi înflăcărarea lor am simţit că o nouă dramă începe, dar ştiam bine că înapoi nu mai puteam da. A fost atât: o lungă înfiorare şi o îmbrăţişare de o clipă. Stam faţă în faţă, ca Ingerul şi Demonul aceleeaşi fiinţe — şi dacă destinul nu ne-ar fi păscut pe aproape, am fi acceptat să murim deopotrivă unul prin altul, atât de neomeneşte au fost şi sărutul şi apropierea. O, ce sgudui-tor am presimţit ruperea mea din Cosmos şi cât de magic mi s'a părut începutul acelei iubiri. Căci se întâmpla o mare minune. Mâinile mele îi mângâiau îndelung obrajii, cu frenezia cu care mângâi icoanele — fără să mai mi-aduc aminte de caracterul lor. Faţa mea se lipise aunci mult de faţa ei, ascunzându-se toată în strălucirea şi fascinaţia unei divine contopiri. Deodată, totul se schimbă, totul se răsturnă. Obrajii ei deveneau deopotrivă de curaţi şi de zâmbitori. Ceeace poate aşteptase o viaţă întreagă, se petrecea într'o minută de euforie a iubirii. Transfigurarea se făcu numai pentrucă eu eram acolo, numai pentrucă eu venisem la ea cu tot sufletul, iubind-o, aducându-mă tot, jertfindu-mă tot, dăruindu-mă cu tot al meu. Infiorată de minunea aceea, ea însăşi gemea şi se simţea fericită prea mult, frumuseţea ei devenind divină, castă sfântă. Rămăsese îngenunchiată la picioarele mele, invocând în chinurile transfigurării o eternă pavăză de sus — ca frumuseţea ei aşa să rămână şi nimic să nu se mai schimbe.

Aşa am lăsat-o, adormită şi epuizată în visul ei însfârşit realizat, împlinită prin iubirea mea zeească. Fata avea de astădată obrajii la fel de lucitori, asemenea unul cu altul. Toată ziua aceea am petrecut-o pe străzi, singur am rătăcit până târziu noaptea, şi era în sufletul meu turburarea zilelor creaţiei lumii. Mă aclamam singur pentru miracolul înfăptuit prin mine şi atât de fericit păream să fi fost, închipuindu-mi că peste fericirea şi minunea aceea nu se mai putea trece. M'am întors acasă îmbrăcat de o nouă voluptate. Dar uitându-mă în oglindă, m'am dat îngrozit înapoi. Din nou m'am apropiat şi am privit mai atent mi-am mângâiat cu duioşie şi cu scârbă, cu frică şi cu uimire obrajii. Da, da — aceştia erau atunci obrajii mei: unul vesel, altul trist. Blestemul ei rămăsese în mine, mi se împrumutaseră mie păcatele şi destinul ei, prin sacrificiul meu, prin iubirea mea — eu căpătasem şi eram obligat să port la nesfârşit, până la moarte, totdeauna un obraz vesel şi totdeauna un obraz trist. M'am repezit la fereastră, ea nu mai era dincolo. Am coborît în stradă, am sunat la uşa ei, am bătut, am ţipat. Ea n'a mai apărut, nu mi-a deschis. A venit târziu un servitor, care mi-a spus că ea a plecat, a plecat mai ales pentru totdeauna. Unde? N'are importanţă decât faptul plecării, al părăsirii. Aş fi vrut să-mi dea obrajii înapoi, să-mi dea fericirea înapoi. L-am întrebat pe servitor: Cum sunt obrajii mei?" — Unul vesel şi unul trist", mi-a răspuns el privindu-mă speriat. Deci, tot acesta e şi devărul, aşa voiu rămâne toată viaţa, până la moarte voiu fi un om cu obrazul veşnic zâmbitor şi cu celălalt veşnic disperat, întunecat, îmbolnăvit.

Deatunci m'am închis în odaia mea şi odaia deveni ca un sicriu. Acum s'a sfârşit. Nimic nu se mai schimbă. In oglindă nu mă mai uit. In casa de peste drum, nu s'a mai întors nimeni. Am fost furat, mi s'au furat luminile strălucirea, liniştea, echilibrul, seninătatea. Ce-aş mai putea dori? Nimic, nimic. Nici nu mai visez măcar, nu cred în nimeni, n'am niciun idol. Am crezut că lumea evadează din mine, am crezut că pot fi o geneză a lumii, am crezut că sunt perfecţiunea întruchipată. Dar nu, nimic nu e adevărat, toate sunt înşelăciuni, toţi m'au înşelat, m'au sfâşiat şi după aceea m'au aruncat în nemărginire. Aud clopotul care sună. Pentruce sună oare? Ce vor să răscumpere sau să lamă de? Nimeni nu învie, nimeni n'a înviat. Căci şi eu sunt mort, un mort cu un obraz veşnic vesel şi alt obraz veşnic negru. Sunt mort şi n'am înviat încă. Şi voi sunteţi la fel ca şi mine, toată lumea are un obraz vesel şi unul trist. Aşa dar? Acum mai doriţi trupul meu urît şi grotesc? Nu-l mai vreţi. Vă las totuşi sufletul meu şi înainte de a-i da crucea s'o poarte, spălaţi-vă frumos pe mâini.

LAURENŢIU FULGA

Cronica plastică

TINERIMEA ARTISTICA

I

Câtă schimbare între „Tinerimea Artistică" din copilăria mea şi cea de acum! Acest „tineret" a avut grije să-şi infuzeze'n vine o sevă nouă ca să nu îmbătrânească!

Pentru punctul meu de vedere, o socotesc totuşi un compromis între pictura academică şi plastica propriu zisă. E păcat că un GEORGE VĂNĂTORUL, pictor de valoare, să fie alăturat de lungulaţa şi sirupoasa elucubraţie a d-lui S. BURADA. Ce criteriu de judecată îi mai rămâne atunci bietului public privitor?...

Se zăpăceşte cu totul.

Poate că cu timpul, „pompierii" mereu împinşi, să ocupe un spaţiu din ce în ce mai infim, lăsând locul celor *cu real talent*. Anul acesta este semnificativ în acest sens şi de aceea cred că e cel mai interesant pentru menţinerea prestigiului „Tinerimii Artistice". Câteva elemente de valoare o ridică la un nivel nemaiîntâlnit pân'acum.

In sala I străluceşte VASILE POPESCU cu rafinatele lui acorduri; e o sală bine alcătuită. S'a împrospătat paleta, nu şi energia... Are un peisaj de munţi cu un magnific verde adânc cam vătuit în primul plan. In tablourile d-sale, misterios atinse — cu artă — de pensulă, se desprinde un anumit pufos, ca de pastel, de un efect magic, dar periculos...

O spunem nu în critic, ci prieteneşte.

In stânga, vădit agreabil, reese cu nudul său, între verdeaţă, IONESCU-SIN.

In dreapta MICAELA ELEUTERIADE, cu o fetiţă citind — o prea frumoasă bucată — şi cu peizajul cunoscut din expoziţie, pus aci mai bine în valoare.

Pe peretele opus lui VASILE, slăbiciunea şi iubirea mea — nu mă sfiesc câtuşi de puţin s'o spun — delicioasa pânză a lui TRAIAN BILŢIU-DANCUŞ, excelent compusă şi pe care, numai din lemn să fii croit, poţi s'o priveşti fără înduioşare. Dacă BILŢIU ar pictă, aşa cum compune, credeţi-mă că ne-ar bate pe toţi...

Unul care-l înţelege şi apreciază este şi camaradul meu ION ŢUCULESCU, care mi-a declarat deschis: „TRAIAN BILŢIU nu este încă destul de preţuit, pentrucă nu e înţeles (sunt perfect de acord!); într'o zi însă, sunt sigur că va face lucrări de mare valoare".

Panoul unde e aşezat, în mijloc, e întocmit bine (felicităm placeur-ul!) în dreapta şi stânga cu sensibilele lui pânze apare ALEXANDRU ISTRATI.

Marea sală din mijloc ne arată tronând cu buzele roşii (ah cât de roşii!) un profil de cucoană, operă a preşedintelui TINERIMII, d. KIMON LOGHI, înconjurată de multele d-sale tablouri. Intr'un loc cu mai puţină vază, o altă cucoană fină şi delicată, un tablouţ cam de 45 centimetri, fără buze roşii; cu un fond mângâiat parcă de pensulă în beige cenuşiu... îţi arată aşa cum pictă pe vremuri d. KIMON LOGHI. Librăria unde se poate vedea este „Bibliofila". De câte ori mă duc pe acolo, îl privesc cu drag.

A fost pictat în 1907, mi se pare la Paris.

Un camarad — amabil — ne spune de câte ori ne vede: „Ştii că-i tot zic, lui LOGHI, să te invite şi pe d-ta la TINERIMEA, că eşti (urmează elogii) dar nu vrea, spune că te superi, faci scandal... Câtă dreptate are domnul Loghi! Ce m'aşi fi supărat, să mi se fi aşezat vre-un tablou lângă actualul nud al domnului TSACHIE, să risc să aud sentinţa căzută din buzele unui membru al baroului, precum că: „Isachie e cel mai mare pictor român" (aşa cum s'a întâmplat la altă Tinerime) atunci când poate, domnia-mea am această pretenţie...

Dar să lăsăm gluma. In această sală împodobită, două peizaje *minunate* ies în prim plan. Sunt ale ADINEI PAULA MOSCU-

MICHAELA ELEUTERIADE Fetiţă citind

MELINTE. Cel din dreapta, cu deosebire îndreptăţeşte evocarea marelui ANDREESCU. Conştiinţa cu care e meşteşugit, e direct încântătoare. Notăm cele două pânze, mici dar cu miez, ale NICULINEI DELAVRANCEA-DONA, din ce în ce mai semnificativă. Să nu uităm peisajele de iarnă ale lui GHIAŢĂ, cu fermecătoarea biserică din cartierul său.

In fund, în sala 3, pe dreapta, ANGHELUŢĂ se străduieşte să scape de academism, însuşindu-şi unele licenţe. Ne arată şi un crap cu efecte de paletă care nu ne împiedică totuşi să preferăm peizajul cuminte din stânga.

Contrastând cald cu dânşul, DAN BAJENARU caută o atmosferă învăluitoare în jurul nudului. Imi permit să-i atrag atenţia asupra conturului. Tot voind să fie învăluitor, şterge din ce în ce marginea obiectelor. Frumoasele calităţi ale lui VĂNĂTORU sunt anihilate de vecinătăţi. Cu paleta sa, cochetează întrucâtva V. ŞTEFAN, dar mai ales albastrul său, îl iubeşte DEM. IORDACHE!

Natura moartă cu ulcica, a REZEDEI MOGA, ne-a reţinut precum şi coşul de fructe al d-lui GHEORGHE LEON, a cărui paletă ar avea totuşi nevoe să fie curăţată, împrospătată. Un tablou mic şi modest al lui ENEA, alături, ne atrage.

Rămâne ultima sală din stânga. Aci se răsfaţă domnul ISACHIE. In expoziţia d-sale, tot am avut prilejul să mai găsesc un element, două, de relevat pentru care „purii", „aristocraţii" picturei şi-au arătat dispreţul lor. Nu ca să le fac plăcere, dar de data asta (şi-mi pare rău) nu mai găsesc nimic.

Ca o floare între spini stă *biata* VAVYLINA; ne uimeşte ochiul adorabil, cu gălbenuşii săi. Maronul ulcelei, lucios şi cald, în contrast cu prospeţimea rece, cristalină, atât de curată, a băbuţei MARIEI BRATEŞ-PILLAT, sunt singurele bucăţi demne de relevat în această sală.

In toată expoziţia, goana după culoare e vădită, goană care aduce vături, confuzii, tatonări... Păcatul este că nu o culoare gravă, serioasă, densă e ţinta, ci una plăcută, uşuratecă.

Forţa şi energia lui ŢUCULESCU, chiar dacă ne supără, e un bun antidot.

Sculptura şi măiastra expoziţie PALLADY, în numărul viitor.

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

STRIGOIUL

— Două schițe —

de Sărmanul Klopștock

Calul scund picotește a vreme în șleaurile îndrugate ale poștalionului înfipt într'un mușuroiu de coceni — o mogâldeață de cal copleșit de o îngândurare ursuză, cu păr fumuriu, mâncat de muște, — ponosit și abătut, în care nu mai trăește decât bunătatea ochilor și o panglică ștearsă, în coada îmbulzită de scaeți. Moș Gogan, chirigiul, mărunt tot cât calul, adus în gheba lui mocnită din care duhnește amintirea altor viscole, soarbe îndelete rachiul din cinzeacă, pândindu-și vita prin ferestruia opărită de podagra burhatului și închiondorându-se când și când la haimanalele cari dau târcol poștalionului, asmuțind fugarul din potolirea lui adâncă.

— E bun rachiul, Nea Gogane?

— Ce stai să vorbești, vericule, rachiu dă oraș, ce poșirca lui Mituș din Ulmi?

Și chirigiul duce, consolat, spre bazele crăpate de otrava băuturii, țoiul aburit de buhneala bojocilor cangrenați, clipind cu voluptate din ochii duși în vizuina căciulii, plimbând mărul lui Adam din capul sternului până în murele gâtului, alternându-și osul cu fiece ghiorțăială și coborînd apoi mulțumit, cinzeaca până în dreptul chimirului, în slina căruia fulgeră un amnar și o custure. Trece grabnic dosul palmei peste stufoul îmbâcsit de mahorcă al mustăților și ale căror fire străjuesc la atingerea pielei ca iarba în tăișul cosorului, aduce din băerile deșertului un oftat de nețărmurită voe bună, lipindu-și nasul aprins, de cârâile geamului, trudindu-se a-și ațiuia de acolo, calul amorțit în coceni.

— Stai, mă tată, numai să plătesc și pornim că apucă ciorba Mariții să se sleiască în ceaon și ne ia păru foc la amândoi!

Și calul înămolit în tulpinele de chilibar ale porumbilor, prinde a înțelege svonul îndemnului din cârciumă; cârmește un timp din obida lui amară, îndoae gâtul teșit spre șoproneața care îl încremenește în răspântii de câte ori chirigiul vine cu marfă la oraș, răschiră obosit nările spre turcana stăpânului care întunecă toată ferăstruia prăvăliei și dinspre care vin domoale în paele căruții, lucirile colorate ale clondirelor umpute cu otrăvuri, răspunzând bețivanului dinăuntru cu un nechezat înfometat, care se potolește iute în măselele lui late și rari.

— Uite acuși, mă tată, s'apuc numai să plătesc negustorului și o și urnim, că e foc dă Marița!

Și nechezatul amorțește în bojoci degerați, lăsând în urma lui cutremurarea sfioasă a panglicuței din ciumpciul cozii.

— Gata, nea Gogane?

— Cum să nu fie gata boerașule, dacă vrea și bidiviu meu dă cal? Ia te uită, par'că a și auzit răsteala Mariții! Nu-i vorbă, d'alaltăeri pe drumuri, o fi și vremea; mă tem că baba s'a luat de gânduri! La urma urmii, am eu leac dă mânia ei; o jimblă dă la târg și gata i-am astupat gura — moare femeia după pâine albă, nu altceva. De, mai rămânește și ea din când în când după un dumicat dă cozonac, îi știu eu pontu; i s'a cam agățat d'atâta azimă! Da'unde mai pui că e și cu pretenții, mutra! Ii tot dă zor că nu prea a luat bărbat după nasu ei! Ce să facă muerea cu un mojic, cu un prost și cu un bețivan de cîrezar după Vlașca, așa ca dalde mine? Gându ei a fost la un sprințăn îmbrăcat mai nemțește nițeluș ca mine, nu mocofan dă căruțaș încăciulat. S'a sucit lumea; d'asta i-a abătut și marcoavei mele! Da'nu umbla, zici, să bage hârtii ca să dea divorț dă mine? Crucește-te, drace, Marița lui Gogan în divorț cu bărbat-so! Cât p'aci nebuna să se facă dă pomină la bătrânețe — ea, muere cu fete măritate și alea cu copii la rândul lor!

— Toate bune, da' dacă mai adăstăm, cum ai s'o scoți la chelemet cu cucoana?

— Păi jimbla, boerule, ce rost mai are ea aci în traistă? Uite-o cum pândește în chichița faitonului. Ea o să domolească pe iabrașa, păi? Dă împăcat tot o împac eu, nu-i vorbă, și cu jimblă și fără jimblă, dar ce mă tot frământă pe mine la inimă, e ciorba aia care nu se mai apropie, blestemata, că tare-i alunecoasă și ardeiată — numai pipote! Dau eu dă ea acuș, numai să mă văz pă leagăn! Hai mânzu tatii, că ți-o fi de-ajuns!

Și nechezatul iar scorni o vreme nările vinete și panglica ce înoroiată. Brișca se smuci în coceni, țurcana lui Gogan se lipi de ochiul de pușcărie al șandramalei plină cu otrăvuri portocalii și gărgălanul chirigiului iar se înălță căpcăun spre țoiul cinzeacăi, aducând în bureții bojogilor dogorarea băuturii care sclipia o vreme în lumina unsuroasă a sticlii, strecurându-se apoi grabnic, în clincăneli grețoase, în pântecul drumețului încins de băutură.

— Plătim acuși și gata.

Dar calul nu mai credea! Buzele lui opărite de răsmerița iernei care scăpăra în oglinzile țurburi ale burhaiului se îmbinară într'o înfrigurare neclintită, răbufnind până în adâncul șalelor goale.

— Hai, meștere, odată că nici calul nu mai vrea!

— Vrea el, moșu tati, că-i miroase a grăunțe. Ce, el nu are porție ca omu? Nu degeaba am luat noi bani dela stat — așa-i cârlanul tații?

Dar cârlanul se încruntă a dispreț în coceni, sugrumându-și mânia între pântece și nări. Din amărăciunea ei, calul da drumul unor șuvițe de aburi cari plecau dintr'o infinită desnădejde și se topeau în ceață, printre nările jilave. Unchiul Ghiță, scos din țâțâni, a înumărat negustorului înfipt în dușumelele scălămbăiate de oțelul potcoavelor, consumația Goganului și mângâindu-i curtenitor cojoaca uscată, ne-am apropiat de poștalion. (Aci, chirigiul s'a mai „tomnit" o vreme cu zapciul din Joița pe ademenirea băuturii, a schimbat în treacăt câteva cuvinte cu calul și ne-am cocoțat pe dricul bristii, pisând nutrețul aromitor de sub velință. Telegarul a ciulit a mulțumire din urechile mâncate de țânțari, a înălțat crâmpeiul cozei în lumina burhaiului și trăgând copitele din clisa desghețului, și-a făcut loc în linia carelor. Gogan și-a adus grabnic căciula pe nasul lui de bețivan, s'a cuibărit în slina caldă a cojocului și a înălțat codrișca deasupra spetelor dințate ale calului, umplând poștalionul de voioșie. Din cal, a rămas numai sfârcul tocat al urechilor și fulgerarea grăbită a panglicuței din bidineaua cozii. Trupul lui puțintel și scund înota cu temei în undele moinii, intrând și eșind din negurile ei. Poleiul adâncea brișca în drâmbele pâcloase ale troenilor.

— Să fim oare la șini?

— Acușica le trecem și șinile. Uite dorobanțu la marginea salcâmilor. Pă urmă răsare din plopi foișoru și uite și Ciorogârla și după ea hait, cât colea și coana Marița mea cu ciorba ei, colo jos în Ulmi după livada aia...

— Dar vreun lup, nu care-cumva?

Gogan icni în cojoc, se răsuci în pae, țăcăni din potcoave și își întoarse căciula spre noi:

— Lup? Păi ce să facă lupu cu noi dăulați dă nemâncare? Lupu s'a îngrijit el azi noapte dă provizie, acuși doarme în vizuină; nu-i arde lui dă hoit pă lumină!

Și Gogan plimba grabnic dosul palmelor prin sârma mustăților în care tremurau florile de argint ale chiciurii. Apoi, ridicând sprâncenele țepoase pentru a face drum unei îngrămădiri de amintiri, se răsuci din nou pe leagăn:

— Să vezi, boerule, o chestie cu lupii. Veneam din sus, dinspre văile Slatinii, cu vite de mâncat, pentru abatoru din Malu-Spart, aci la marginea cătunului, unde cotește Argeșu colo în capu cimitirului. Ce să-ți mai spui eu D-tale? Am ars toată zdreanța după mine. Pasă-mi-te la timpu ăla, nu le-o fi fost foame, dă vreme ce nici gând n'avea să se răpează. Toca numai așa zăpada în silă. La o vreme îi lăsasem mult în urmă — tot cu calu ăsta eram. Calu, vezi d-ta, n'a sforăit dă loc — se vede că nu simțise încă fiarele. Mare mi-a fost ciuda că n'am dat o luptă, tot mă despuiase ei pă mine dă țoale. Intr'o vreme mă bătea gându la o asmuțitură. Dar n'am eșit d'abinelea din linia Căsciorenchii și na, uite lupii pe coasta ailaltă a pădurii. Imi făcuse Dumnezeu pă poftă. Numa să-i fi văzut ce mai goană după poștalion! Armăsaru meu a început și el să sforăe pă nas — simțise primejdia. Atunci să fi avut eu o carabină, halal! Cum îmi venea potăile taman în față și cum stam eu cocoțat pă leagănul brișcii, d'acolo, tomna d'adreptu între sprâncene îi trăzneam până la unu! Să te vedem acușica Gogan! Las calu în voe, mă 'ndes mai bine în leagăn, trag d'o frânghie cu care priponisem vitele în curtea tăierii, îi torn un colac la un capăt și zvârl cu el în zăpadă în drumu lupilor; croesc pe d'andaratili calu cu biciu ca să nu pierd fiarele din ochi și dă capu ălălalt, încep să smucesc funia. Lupii au stătut un timp lolup! Păi fringhia nu-i aci cu mine? Cam ce ar păzi ea? Tot îmi zice ei strigoiu!

Tragedia lui Gogan mă amorțise în troscot. Chirigiul încă mai vorbea, cu spatele la noi, trimițând fiorii povestirii lui macabre, spre urechile calului ciulite de grozăvia amintirii. Și pipăindu-și într'una funia de sub leagăn, povestitorul arunca priviri îngrijorate spre coasta mâncată de zăduf a Ciorogârlii, care se înclină aprinsă pe umbrele plutelor adormite în soare. Podul își răschira bârnele ninse, pe oglinzile înlemnite ale apei.

Și ca să trezim pe chirigiu din visarea lui funebră:

— Cum se vede ăst timp, nu prea are să fie așa grozăvenie de ghiață, meștere Gogan?

— Pagubă în ciuperci, boerule! Iaca, la bâlci la toamnă, om bea și noi limonadă caldă și n'om muri; abia nu ne mai cade ale măsele în tinicheaua rahagiului. Numai de s'o îndura Dumnezeu să aibă milă de ăi cu ghețării închiriate, să abată vr'un băltăreț din mlaștinile Ulmilor și să-l întindă învrăjbit în văile Poenarilor, aci la mașini; să vezi atunci prăpăd de ghiață și dever la negustori!

Am tăiat Sabaru, dar întreruperea cu ghiața nu a potolit în Gogan reveria lupilor. Intr'o vreme, vrăjit parcă de poezia ei hidoasă, a reînceput'o cu... calul, punându-i întrebări și dând răspunsurile tot el, pe acolo pe unde episoadele întâmplării apăreau mai sinistre în năpădirea amintirilor, gustând parcă, acum la adăpostul morții, deliciul grozăviei care nu l-a atins. Și calul, reamintindu-și și el de chestia cu lupii, s'a abătut din slobozirea frâului, îndreptându-și ochii înfloriți de ger, spre poalele Căsciorenchii. A privit îndelung dâra funiei care pleca din latul lui Gogan și în cercul căruia dănțuia moartea; s'a uitat la Gogan, a oftat curios pe nări și apoi și-a rostogolit migdalele umede ale ochilor cari plângeau în spicele chiciurii de gene, peste toată coasta poleită a pădurii. Și de data asta, nechezând într'alt fel, s'a înghesuit abătut în ulube, mestecând zăbalele. Și ochii lui plânși s'au ridicat într'o vreme deasupra coamei troenilor, pentru a cerceta drumul izbăvirii de atunci, care se deslușea din răgacele burhaiului pe o linie tremurătoare de argint, mărind splendoarea ernei și care se frângea departe, pe zaplazurile ceții, într'o încremenire nepăsătoare, cât putea să aducă ochiul în lumina lui, din răsfrângerile zării.

— Cam p'aci a fost întâmplarea? desmeticii eu pe Gogan din visarea lui care își vârîse în țurcan odată cu nasul și năvala viziunilor, ademenit și el de melancolia calului.

— Cam așa. Ochiul d-tale e mai luminos ca al meu, — cam p'aci vine. Numa cată dacă se zărește crucile chimitirului c'atunci ne apropiem chiar dă locu d'atunci. Pân dreptul ăla mi-a eșit moartea înainte. Vezi o magazie cătrănită? Ala e abatoru. Pă urmă vine bulamacii Argeșului. După ei, cam în dreptu unde se sapă vâlceaua, colo în groapa aia, s'a tomnit lupii cu viața mea. Chipu, mi-a lăsat-o, că m'am brodit cu funia la mine, altfel putea ca ciorba Mariții s'aștepte mult și bine, că noi tot în gura fiarelor am fi rămas și până azi! Chipurile, am rămaseră numai într'a oamenilor ca să-mi zică strigoi!

Am suit dâmbul podului. Parapetele se revărsau în lături, ca niște fosile uriașe prinse în geamurile apei. Sub noi, trosneau încheeturile lovite de sloiuri. Sus, pe culme calul și-a oprit sfârcul urechilor, însuflând zarea cu ele. Gogan și-a plecat o mână pe dricul poștalionului. Calul s'a uitat și el cu noi în prăpastie. In fund luceau, sfioase, șuvițe albe, acele resturi timide și imaculate ale zăpezilor neatinse de soare, cari păstrează parcă în aspectul lor umil, dorința de a nu se mai topi nicicând și din splendoarea cărora țâșnesc în primăvară ametistele violetelor și perlele ghioceilor. Acolo se înămolise, după spusa lui Gogan, Archanghelul Mihai! Brișca a trecut apoi dâmbul, suind în luminiș și schincind din căpățânile roților, ca de o apăsare care o țintuise în fruntea podului, acolo lângă văgăuna unde moartea se svârcolise amar, în prinzătoarea lui Gogan. Și calul s'a mai uitat odată în vale, aducându-și nările aprinse aproape de ciumpeiul cozii, apoi codirișca lui Gogan s'a înfipt hotârîtă în pumnul lui scorojit.

Tânguirea sloiurilor de sub podină urmărea de acolo, mânioasă, îndepărtarea poștalionului.

●

Și în goana căruții care reteza hopurile și firimițea poleiul, au fulgerat într'o vreme, undeva, în drum, în cotitura Spiridonului, în clopotnița cimitirului sau în prăpastia Sabarului, patru cărbuni aprinși înăsprind gemetele sloiurilor și așezând, ca într'o lugubră aniversare, năluca amintirii pe fruntea îngândurată a chirigiului — patru cărbuni cari fulgerau în patru orbite învăpăiate, luminând drumul calului și ținând mereu fierbinte ciorba Mariții lui Gogan Ghiorghișoiu, strigoiul Căsciorenchii.

Sămânță de bucluc

— N'ați auzit?

— Ce s'auzim?

— A fugit!

— Cine?

— A lu Dobre — fata lui Dobre Țiganu, primul negustor dă fructe în toată Joița!

— Și cum s'a întâmplat comedia?

— Cum s'a întâmplat? S'a întâmplat că s'a întâmplat, așa cum s'a întâmplat cu ocazia când a fugit și întâiași dată pramatea — c'a mai fugit odată, tot ca și acum, atunci când a vrut s'o dea măsa după Albert, contabil la moșie la Stratulat. Incaltea atuncea ăla era un pripășit de Neamț rămas p'aci din timpul războiului, dă' ăsta de, om cu vază, judecător la oraș, și tot a fugit!

— Parcă ar avea măciș în piele!

— Măciș n'are ea, că dacă ar avea măciș, ar fi mai bine — te scarpini și-ți trece, dar de fugit nu fugi, că n'ai dece și n'ai încotro!

— Zi mai bine neam rău și pace!

— Neam rău nu tocmai s'ar brodi, că de... neamul nu este tocmai așa de lepădat. Părinții au ridicatără case, pe ea au dat-o la vreme în școală, la Hanul lui Dobre trage tot lume pe sprinceană. Dar e soiu ei așa, hoinăreț.

— Soiu, ne-soiu, nu e tot una cu neamul? La urma urmelor, ce pricopseală să fie aia după niște case ridicate cu banii băngii pă polițe. Școala? Păi unde a învățat fata relele, dacă nu în școală cu haimanalele de băeți și ce poveațe era s'apuce ea dela Voicu care și-a lăsat femeia cu copiii și s'a însurat de-a doua oară cu Ilinca, fata Saftii, spălătoreasă cu ziua, —el învățător, care trebue să dea sfaturi la oameni! Și mă rog, care e lumea aia așa de bună care trage la Dobre Țiganu? Agenții dela oraș, care umblă cu politică după voturi! Și 'ncolo?

— Și asta nu e un cuvânt că muerea trebue să-și lase bărbatu' și să fugă cu altu?

— Este — nu este, vorba e, a fugit?! N'ai ce leac să-i mai faci. Ce strică neamul, la urma urmelor, că fata nu e de neam? Nu care cumva că toți să se nască boeri din boeri?

— Și la urma urmelor, chiar și printre boeri nu se întâmplă și la ei așa ceva?

— Ei, păi acolo e mai lată! Fug ele miresele chiar din noaptea nunții!

— Fug că fug, pentrucă așa le este portul și cum vezi, nimeni nu-și mai vâră coada în neamul lor ăl pricopsit!

— Așa e, dar vezi d-ta că rușinea la omul sărac se vede mai lesne!

— Dar rușinea e tot rușine și oricât de moțat le-ar fi soiul, nici Dunărea, cât este ea de Dunăre, de lată și de lungă, tot nu-i spală de ocară!

*

Clacă mare în poartă la Chițoran. E după ogoritul porumbului și lumea așteaptă ploaia. Ast timp cam întârzie și oamenii adastă cu însămânțatul. Să vâre boabele, le e teamă de vreo secetă ceva mai lungă, care ar prelungi încoltitul și ar ofili frunza. Să mai aștepte cu semănatul, le e teamă că trece sorocul și intră cu culesul în vreme rea. Nehotărirea îi mâniază și de ciudă s'au apucat, în chip de șezătoare, să vorbească pe oameni de rău. Chițoran, care trece în sat un fel de pristav al Selenilor, e de altă culoare politică de cât aceea a lui Dobre Țiganu, negustor cu vază și ctitor la biserică în Joița, — tatăl fetei care a fugit! Pe prispă stau prăvălite două tabere, care dau la darac cinstea fetei cu pricina. Una ține cu pristavul din Deleni și alta cu ctitorul din Joița. La mijloc stă să-i împece cuconu Răzvănescu, pensionar la Regie, care e și o fărâmă de rubedenie cu cei doi membri ai celor două tabere adverse, — cum s'ar zice și cu neamurile unuia și cu ale ăluilalt — un fel de spălătanie de ploscă, în fond. După acte însă, nimica toată de rubedenia lor. Cuconu Răsvănescu nu face nici un fel de politică. A făcut pe vremuri... votând rând pe rând cu guvernul care-i plătea leafa și acum face cu acela care... îi achită pensia. Are o decorație, o diplomă căpătată după o contrabandă și o sfoară de pământ dobândit după legiuirea înșurăților, arendată popii pe o chirioară de nimica toată, și pe o baniță de mei păsăresc la sfârșitul fiecărei recolte. Pământul este hotărnicit cu șanțuri în adâncurile cărora se plămădesc aromele tari ale boziilor. Pe marginile lor, arterele salcâmilor, încărcate în flori luminoase, își scutură podoaba îngreunată de parfum, pe răzoarele de dincoace de meiul popii, care le trimit în slavă, zâmbetele înmurgitului. Cuconu Răzvănescu sare șantul, își taie o nuia proaspătă din pom, înfige în gaura mondirului o buruiană la întâmplare, în mijlocul căreia fulgeră aurul pufos al polenului și intră în vorbă pentru a convinge lumea strânsă în uluca lui Chițoran, cu greutatea cuvântului său „INDEPENDENT" și cu rutina unei atotputernicii:

— La urma urmelor, ce ne importă pe noi, oameni pașnici, isprăvile vecinilor?

Nuiaua se înfige într'un favorit și favoritul își reschiră căneala spre pavilionul vested al unei urechi în lobul căreia licărește, printre perii țepoși, un icușar prins cu arnici.

— Cam așa este, — aprobă cu un șiretlic cumpănit pristavul Delenilor, sculpând încoltit într'o brazdă de merișor.

— Atunci?

— Atunci vine că și noi avem fete măritate și socotesc că nu ne-ar sta deloc bine să le știm fugite dela bărbat — este?

— Este, — întărește omul cu cercel în ureche — dar de vreme ce muerile noastre nu și-au pierdut capetele, la ce bun să mai proorocim într'altfel?

Un sculpat trece sgomotos spre florile albastre de merișor, din gura lui Chițoran, astupată de răspunsul „înțelept" al pensionarului dela tutunuri.

— Dar vedeți dvs. că socoteala este cu totul alta, se răsucește pristavul Delenilor spre cuconul Răsvănescu, apucându-și cu amândouă palmele deșertul care se hâltăcăe în pânza cămășii, după ce a scuipat o toană florile de merișor.

— Care anume socoteală?

— Vreau să zic adică, cam ce ar fi pălăvrăgit lumea într'un caz că întâmplarea s'ar fi brodit să fie cu o fată de-a mea?

— Ce-ar fi zis ea, ar fi zis, dar la ce bun să ne tocim noi măselele ca să vorbim acuș despre niște oameni cu care n'avem nici în clin nici în mânecă.

Salcâmii își schimbă fulgerele florilor ocolind razele apusului care le ruginesc frumusețea. Nuiaua cuconului Răsvănescu se plimbă dela un favorit la altul, răsturnând peste fălcile scorojite, firele ghimpoase de păr, a căror albeață ascunsă mijește prin urmele verzui-unsuroase ale otrăvurilor dresurilor din vremuri. Chițoran a rămas fără scuipat în gură de atâta mânie și cu care zadarnic s'a trudit să dărâme cinstea casei ctitorului din Joița, precum și culoarea lui politică. Acolo țintea el, la politică. Incolo, fuga fetei ctitorului nu-l sinchisea câtuși de puțin. Dar nu isbutise. Spera ca rușinea să se resfrângă și asupra reputației electorale a negustorului, a cărui fată își lăsase pe neașteptate bărbatul, pentru ca astfel gurile rele să nu întârzie să îndemne pe clevetitori să discute faima lui politică. Pensionarul dela Regie îl combătuse însă înverșunat, până la derută, pare-se mai mult cu prestigiul favoriților și cu mișcările emulative ale nuelei de salcâm, decât cu puterea de argumentare, care nu mulțumise îndeajuns pe partizanii pristavului, care continua să mormăe, scuipând și ei a ciudă ca și șeful lor politic, printre dinți și mestecând în treacăt frunzele verzi cu care se întâlneau în forfoteala dinspre prispă, pătul și cuptor.

Intr'o vreme, claca amuți. Partizanii celui bârfit se îngrămădiră semnificativ, apropiindu-și căciulele, țuguindu-și buzele și murmurând pe la urechi. Un unchiaș din tagma lor își adună crăpătura cămășii sub bărbie, se propti hotărît într'o bâtă alămită și, dregându-și vorba, interveni în înserarea domoală a cărei poezie mută apăsa mai mult atmosfera de nedumerire din pragul pristavului, cu melancolia trâmbelor de întuneric:

— Păi, de ocărît, cum văd, ați ocărît, toți cu toții, cât v'a luatără gura, dar de pricina fugăritului femeii nu v'ați întrebat niciunul!

— !!! ???

— Păi dă grasă nu a fugit ea muerea până n'a aflat că boerul ei o înșeală!

— Păi asta să fi fost buba?

— Păi care alta, căci de trai bun nu și-a lăsat ea, femeia, acaretul și sculele gospodăriei!

Ochii pristavului se rostogoliră în roșeața mâinei. Cuconu Răsvănescu trase dârz de amândoi favoriții și partizanii lui Chițoran priviră pleojdiți într'o parte, în iarbă.

— Putea ea, oare, nevasta să închiză ochii și să se facă niznai la un așa bairam în familie? urmă biruitor unchiașul cu bastonul de alamă.

Da' obrazul ei unde era? Iac'așa, v'ați năpustit pe spinarea bietei femei și dacă ea n'a fost aci să vă declare pricina, v'ați repezit la Dobre Țiganu— tat-su! Ce strică el bietu' negustor dă pă urma procopselilor lui gineri-so?

— Atunci cine strică? se răți adunarea înălțându-se de pe vine.

— Păi cine să strice, tot tat-su strică, întăriră într'un glas parizanii pristavului Chițoran. De ce a dat fata după un berbant ca ăla?

— Tot tat-su a ieșit hoțul de păgubaș? se aplecă unchiașul spre o parte din mulțimea care mai rămăsese tolănit în iarbă. Sămânța strică, nu tat-su, așa să știți dv.

— pustia aia dă sămânță din care a răsărit marcoava cu care a fugit gineri-so.

— Care sămânță, unchiule?

— Păi nu spusei? Marcoava!

— Care Marcoavă, unchiule?

— Nemernica cu care a fugit nemernicu, nepoate!

— Da' ce Dumnezeu sămânță mai e și aia, unchiule?

— Iaca sămânță dă bucluc, nepoate!

Cronica literară

„Ethos", de Al. Busuioceanu

(Cugetarea-Georgescu Delafras, Bucureşti 1942)

Retipărirea în volum a unor eseuri şi articole, unele după aproape două decenii dela apariţia lor în publicaţiunile literare de odinioară poate fi socotită ca o încercare plină de riscuri. Obişnuit, întârzierea faţă de actualitate este obiecţia sau bănuiala care întâmpină astfel de retipăriri. Cu articolele şi eseurile d-lui Al. Busuioceanu strânse de curând în volumul intitulat „Ethos" se întâmplă însă acest lucru paradoxal, că ele devin abia acum actuale, corespund adică unor realităţi de fapt ale culturii şi literaturii, realităţi pe care la data când apăreau, între anii 1922 şi 1935, le prefigurau— cu o clarviziune anticipatoare deplin confirmată astăzi —mai mult decât le exprimau.

Afirmarea consecventă a unui punct de vedere propriu în judecarea fenomenului literar, la acea dată — ceeace constituie unitatea temeinică a acestor fragmente de proză critică — denotă o adâncă putere de pătrundere şi descifrare a sensurilor după care avea să se orienteze literatura noastră în ultimii douăzeci de ani.

D. Al. Busuioceanu conturează singur, în rândurile prefaţiale, perspectiva din care urmează a fi privită cartea d-sale : aceea determinată de ideologia sau mişcarea literară „gândiristă". Titlul chiar, corespunzător conţinutului cărţii — precizează d-sa — „poate defini, în concepţia cea mai largă, sensul însuşi al literaturii promovată de „Gândirea". In această cea mai largă accepţiune „ethosul" depăşeşte sensul limitat prin tehnicitate al unui stil artistic spre a deveni stil de viaţă, în felul operei de artă, care înseamnă desprindere din conformismul obişnuinţelor impuse prin logica individuală şi socială şi transcenderea într'o lume ideală care poate fi aceea a reminiscenţei platoniene sau una presimţită numai. Setea aceasta de absolut şi de idealitate în care d. Al. Busuioceanu recunoaşte aspiraţiunea poeziei europene de astăzi nu înseamnă însă desprindere de realitate, ignorarea pur şi simplu a acesteia, ci dimpotrivă, adâncirea în miezul propriei existenţe, aderenţa intimă cu misterul turburător şi cel mai rodnic care e însăşi viaţa şi care legitimează în acelaş timp şi hrăneşte dorul de idealitate.

Simplificând şi reducând nuanţele prin care-şi exprimă punctul de vedere propriu în judecarea fenomenului literar şi a fenomenului de cultură în genere, putem spune că d. Al. Busuioceanu pune accentul pe conţinutul omenesc şi sensibil, pe aceea ce este numit de d-sa „aderenţa la viaţă" sau în alt loc „sensul ideal şi etic" — cu un cuvânt, **ethosul**, pe care isbuteşte să-l exprime opera de artă sau de cultură. Acest punct de vedere este exprimat cu o nedesminţită consecvenţă, fie în mod explicit şi afirmativ, ca în frumoasele pagini despre funcţiunea sufletească a metaforei („Ethos"), fie în obiecţiunile sau rezervele aduse esteticei simboliste, dogmatismului estetic, etc. Vom cita un singur exemplu de fineţea şi în acelaş timp puterea de simpatie a înţelegerii d-lui Al. Busuioceanu, în sensul pătrunderii până în resorturile cele mai intime ale unui ideal artistic în a cărui raţiune de a fi îşi găseşte totdeodată şi îndreptăţirea propriei sale atitudini critice.

E una din paginile închinate evocării lui Vasile Pârvan, a cărui amintire tutelară inspiră câteva din cele mai sugestive reflecţii ale eseurilor autorului: „Pârvan nu iubea în Greci ce era în ei perfecţie exterioară. Nu iubea ce era seninătatea şi echilibrul phidiac, — maestatea olimpică a zeiţei „Parthenos" ritmul egal şi liniştit al Panatheneelor. Sub desăvârşirea formelor lor el recunoştea emfaza gestului „vorbind dela sine", vanitatea liniei fericit găsite, în care gândul odată exprimat se odihnea, renunţând la noi căutări. Nu iubea mai ales ce era secretul acestei perfecţii şi fatalitatea ei de neînlăturat : uşurinţa Grecilor de a exprima în forme plastice, de a obiectiva imediat, tot ce gândeau despre ei înşişi, despre lucruri şi despre raportul lor cu lumea din afară. Gândul abia născut îşi şi găsea tiparul, se întruchipa fără sforţări în linii armonioase, devenea el însuşi dintru început un obiect în sine. Tot ce îl precedase neliniştit şi-l făcuse a se naşte cu durere din obscuritate, toată aderenţa vie cu omul care îl creease, tot ce putea fi încă desfăşurare, posibilitate nerealizată, rămânea neexprimat. O statue greacă era o perfecţie în sine, un idol care se oferea imediat adoraţiei, un canon. Liniile ei puteau fi copiate, imitate la nesfârşit. Forma desăvârşită rămânea nepieritoare şi în cópii, căci ea vorbea simbolic şi ideal, ca numerele".

Proza eseistică a d-lui Al. Busuioceanu ne face sensibili la unitatea substanţială a vieţii cu arta, a faptului trăirii cu acela al exprimării şi la răsfrângerile pe care şi le aduc reciproc (dovadă variabilitatea idealurilor de artă şi a judecăţilor critice, în funcţie sau corelativ cu evoluţia gustului şi contingenţele istorice).

D-sa accentuează şi actualizează un sens al artei care o apropie de viaţă făcând din ea potenţarea şi exprimarea cuprinzătoare a acesteia. Idealul artei nu poate fi acela de a-l scoate pe artist din umanitate ci dimpotrivă de a-l umaniza şi de a face din opera de artă expresia cea mai înaltă a solidarizării tuturor în acelaş destin omenesc.

MIHAI NICULESCU

In Editura Contemporană *va apare în curând* „JURNAL DE RAZBOIU IN ROMANIA" *de marele scriitor german* Hans Carossa, *preşedinte al Uniunii internaţionale a scriitorilor, în traducerea d-lui prof. dr.* Virgil Tempeanu.

Interesul pe care această lucrare l-a stârnit în lumea întreagă, — fiind tradusă în toate limbile ţărilor de cultură, — va fi şi mai mare la noi, întrucât autorul-medic militar pe frontul românesc — descrie oameni şi fapte pe cari le-a trăit pe pământul nostru.

Numele traducătorului este o garanţie pentru valoarea literară a operei.

Cartea se găseşte la librăria Hachette *şi la principalele librării din ţară.*

ETCAETERA...

CHRISTOS A INVIAT!..

... Adevărat c'a înviat!... Şi sărbătoarea de-acum a marei Învieri a trecut obişnuit, ca ceva dinainte notat, în loc să fi simţit farmercul trecutelor zile ale aceleaşi mari sărbători din alţi ani, când lumina sfântă sădea prielnic bucuria cea fără de griji, iar timpul altoia muguri şi liliac pe căldura unui soare de primăvară timpurie, cu rod de mult ascuns sub brazdă...

Şi totuşi cu mendrele unor zile de „babe năzuroase" datina pascală a trecut şi anul acesta cu abundenţă la negustori şi la toţi ceilalţi „colivari" ai meseriei de „speculant", şi cu „drămuire" la cei mulţi, printre cari scriitorii şi poeţii au rămas totuşi la.. postulăl mare.

E în viaţa lor, mereu prezent la zile „mari" ca şi la zile „mici", acelaş destin de ocrotirea... stomacului.

Spuneţi-le la aceştia : a trecut Paştele!...

Nu vor şti ce să răspundă.

Poate — cel mult—atât: când?.. cum ?..

Şi li se va arunca vina că prea fac pe... Toma necredinciosul !..

„NESTOR"...

Nu-i numai o cofetărie. Având cafele, băuturi spirtoase, şi mai ales mese disponibile, mai este şi un loc de întâlnire al unor scriitori, critici, dramaturgi, poeţi şi ceva... ceva... actori.

Dar şi-aici, ca ori unde — de-altfel — valorile se situiază după vârstă sau vechime, fiindcă după merit ar fi foarte greu.

„Sus" la o masă din colţ, obişnuesc să-şi ia zilnic ţuica, d-nii: Corneliu Moldovanu, Alex. Cazaban şi alţii — „jos" — exact sub cei de „sus", se găsesc totdeauna strânşi la o masă, d-nii: Şerban Cioculescu, Vladimir Streinul, Ciurezu, când şi când Ionel Teodoreanu — atunci când bara şi viitorul său roman „bizar" intitulat „Sdrulă şi Puhă" îi îngăduie — şi Petre Cioculescu.

La „mijloc" — nu... suspendat, fireşte!.. — om mai... măsurat, e d. Puiu Iancovescu, care între două spectacole din turneu, poposeşte aici ca să ia contact cu diferiţi „colecţionari".

Vedeţi dar ce „colorit" artistic prilejueşte această cofetărie fără prăjituri zilnice, dar totdeauna cu ţuică şi sprituri din destul, care e mai centrală, mai luxoasă şi mai ales... scumpă, decât faimoasa cârciumă din Gabroveni, unde pe timpuri, alţi mari oameni ai artei îşi dădeau întâlnire.

In diferenţa aceasta e hotărîrea şi a vremurilor, dar şi a gusturilor...

Azi, poezia se mai naşte şi la raze de... oglinzi, nu numai la razele soarelui sau ale lunei. Aşa după cum Mircea Eliade, la gustarea unui vermouth poate fi discutat alături de Petru Bellu.

Asta în ce priveşte „sus" şi „jos" ; fiindcă în ce priveşte „mijlocul", aici „bârfeala" îşi are vadul ei de totdeauna Aici s'a născut şi-aici va muri, fiindcă nicăeri nu-i mai nimerită viaţa ei, decât acolo unde o lume se minte una pe alta...

Şi în grai „localnic" bârfeala se cheamă „inteligenţă"..

„CRITICA ŞI POEZIE"...

Cel cu prea multe ocupaţii prinde din fiecare ceva şi mai nimic din toate.

Chinuit de-o afacere, obosit de alergătură, mâhnit de criza unei inspiraţii sau trudit de publicarea vreunui manuscris, tânărul cu râvnă de-a face totul, nu nivelează măcar ceeace a început, ca să dea oricărui sfârşit înfăţişarea merituoasă a unei munci şi a unei judecăţi demne de el.

In acelaş ziar de curândă apariţie, care dela un timp furnizează pe pagina doua material interesant pentru această rubrică, un tânăr poet, destul de apreciat, aşterne unele păreri despre „Critică şi poezie" pe sfârşitul coloanelor din dreapta, nu tocmai suficient de reţinute în laboratorul cunoştinţelor.

D-sa este de părere că nu există nici o incompatibilitate între critică şi creaţie şi „dărâmând" pe Titu Maiorescu, vesteşte existenţa câtorva străini şi a câtorva „de-ai noştri", pe cari toţi îi ştiam.

Pusă problema pe exemple rare şi nu prea destul de apropiate, autorul articolului „Critică şi poezie" neglijează materialul lui Titu Maiorescu, care trebue să formeze pentru mulţi „abecedarul" a tot ce este critică şi a tot ce însemnează creaţie, şi că deosebirea stabilită între una şi alta a născut acea „incompatibilitate" care rămâne valabilă oricând.

Numai dacă din nouli şi tinerii „temuţi critici" nu s'o ivi vreunul ca să înlăture şi această stabilire.

Asta ar fi altceva !...

„PLEDOARIE..."

Radu Mihai T. şi Nicolae V. sunt doi avocaţi tineri, destul de apreciaţi, a căror clientelă nu s'a plâns decât de un singur lucru : prea sunt scurţi în pledoarii.

E drept că avocatul documentat nu trebue să facă risipă de vorbe. Dar sunt şi clienţi cari au impresia că după măsura „datului din gură" se câştigă sau se pierde procesul. Intocmai ca la doctor, unde valoarea lui constă în faptul dacă ştie să dea o reţetă, aşa, mai... lungă !...

Intr'un proces civil, tinerii avocaţi angajaţi de reclamant, au avut de suferit o stranie întâmplare în ce priveşte încasarea onorariului.

După ascultarea martorilor, avocaţii constatând că atât dovezile produse, cât şi depoziţiile martorilor sunt favorabile clientului, n'au mai avut ce mare lucru să susţină, aşa că s'a sculat doar Radu M. T. de a cerut tribunalului admiterea acţiunii cu daune, pe când Nicu V. nici n'a mai catadixit să se ridice să ia cuvântul.

Deşi procesul fusese câştigat, clientul ajuns cam prin mijlocul „sălii paşilor pierduţi" părea agitat, se tot scotocea prin buzunare şi întârzia să plătească onorariul.

— Ei, ai văzut nene Felix, am câştigat procesul !...

— L-aţi câştigat, nimic de zis, dar dacă „mai dădeaţi cu gura" trecea momentul blestemat şi câştigaţi şi banii..

— Cum vine asta, nene Felix?..

— Da, fiindcă de cum am eşit afară, mi s'au furat banii...

De-atunci, să te ferească Dumnezeu să fii judecător şi să asculţi pledoariile lui Radu M. T. şi Nicolae V.

„INŢELEGERE DEPLINĂ..."

L. D. scriitor şi funcţionar, dispus ca niciodată, se lăuda cu înţelegerea deplină ce există între el şi soţia sa.

— Soţia mea mă înţelege atât de bine, că de multe ori nici n'am nevoe să-i vorbesc, fiindcă îmi ghiceşte şi gândul.

Şi un poet îmi spunea cum într'o seară, scriitorul L. D. mărturisea soţiei sale că „are în cap" o schiţă pe care o va intitula „Condica de prezenţă!"

— Ce subiect te-a inspirat să alegi titlul acesta?... a întrebat, curioasă, soţia.

— Condica noastră dela bancă... Ghinionul face ca a doua zi dimineaţa, scriitorul - funcţionar L. D. sculându-se târziu să se grăbească, provocând nedumerirea soţiei.

— Dar ce ai dragă, de eşti aşa de grăbit?...

— Lasă-mă, nu mă mai întreba... Nici azi nu sunt în stare să prind condica de prezenţă...

La care soţia scriitorului-funcţionar, de care soţul spunea că-i ghiceşte până şi gândurile, a răspuns senin:

— Păi, dece s'o mai prinzi ?... N'ai spus, de-aseară, că o ai în cap?!...

ION MINCU LEHLIU

Paşti în sanatoriu

Liniştea a poposit în inimi şi în sanatoriu...
Gândul, rănit, deloc nu mai doare,
Odihneşte împăcat sub tâmpla de floare.
Candeli ard : în orbite de ivoriu...

Peretele nu ameninţă şi mai alb pare.
Cerul s'a uncat atât de sus
Şi-a lăsat pe răni giulgiul lui Iisus,
Să învelim tristeţea, luminata sărbătoare.

Imi amintesc de Paştile de-altădată :
Tot ce-am avut şi am lângă mine se adună ;
Dar Paştile de-acum nu vrea nimic să-mi spună,
Numai mâna Sorei, pe frunte, catifelată...

PETRU HOMOCEANUL

Cântec pentru moartea sufletelor

Pentru cine, Doamne, îmi atârn în salbă,
Galbenii tristeţii, seara ? Pentru cine ?
Mi-am ascuns ursita într'un mărăcine,
Ca să spânzur vise pentru fata albă ?

Ea n'a vrut să creadă că eu pot cu vinul
Să desleg blestemul sângelui din lună..
Când i-am dat cu bobii să-i ghicesc destinul,
Ea mi-a spus că moartea este o minciună.

Feţi frumoşii poartă azi în loc de spadă,
La oblânc cuţite... şi sunt cerşetori,
Iar domniţa albă printre trecători,
Azi îşi vinde noaptea la un colţ de stradă.

Pentru cine, Doamne, să mai scriu hrisoave,
Să le-arunc solie albă peste vis ?
Fetele din vise astăzi sunt concave,
Sufletele toate li s'au sinucis.

Hai la cimitirul aripilor frânte,
Doamne să mai fluture înc'un steag de seară.
Voevodul pentru care se'npuşcară,
Nu mai ştie pentru cine să mai cânte.

NANU MAINESCU

Koch

Nesigur, privindu-şi vârful picioarelor,
Care nu-l vor mai trece dincolo de parc,
Eri, a mai venit un om — mai vânăt —
Trăgând spre pat spinarea ca un arc.

Bagajul nici nu mai putea să-l poarte :
Un geamantan, turtit de zece ani,
Umplut cu Koch şi doi-trei bolovani,
Svârliţi la întâmplare, lâng'o carte.

Câţiva bolnavi l-au întâlnit pe scări,
L-au privit, bănuitori, pân'a intrat,
Şi-au strâns în pumni tot sângele scuipat,
Şi i-au trimis, discret, vreo câteva ocări.

Prea vânăt, eri, a mai venit
Un om, dintr'un oraş cu praf şi cu poeţi.
Azi, în camera de sus, cu trei pereţi,
Un altul a murit...

BEN. CORLACIU

CANTECE NOUI

Cartea de versuri

Mă gândesc la prietenul care-mi scria mai zilele trecute, anunţându-mă plin de bună voie, că nu peste multă vreme va scoate la lumină un volum de versuri. Primul său volum. N'o să ne oprim acuma decât pe marginea evenimentului căutând să desprindem câteva gânduri, din acest pas, pe care fiecare dintre noi l-a făcut sau îl va face. Cartea de versuri — şi mai ales cartea de debut, asupra căreia am vrea să insistăm puţin, — alcătueşte fără îndoială o întrebare plină de tâlc. Pentrucă în ultimul timp (şi îndeobşte întotdeauna) acest pas spre lumină a atras după sine tot atâtea „renegări", cartea de debut se aşează dintru început sub umbra unui tragic semn de întrebare. Spunem acest lucru fără să ne gândim exact la cutare sau cutare op, ci amintindu-ne istorisirile atâtor confraţi, care astăzi pretind că „au depăşit" cu mult, acea primă fază a lirismului direct, fără să se mai întrebe dacă nu cumva spirala pe care au realizat-o, nu este poate să rateze ceeace s'ar numi „un debut promiţător". Dar nici cu acest titlu nu trebue să se mulţumească poetul, pentrucă nu credem să existe lucru mai penibil pentru un creator (mai ales când e tânăr), decât să i se recunoască în mod călduţ toate defectele şi calităţile pe care le are. Datorită acestui sistem, apar zilnic cărţi onorabile, care umplu mesele redacţiilor şi vitrinele librăriilor, fără să aducă un sunet nou, o preocupare nouă. O trâmbiţă în plus într'o fanfară inutilă. Lauda sau critica aspră, la fel de cinstite şi de spuse dela obraz, iată unica reţetă recomandabilă în acest domeniu în care nu ştii niciodată când eşti „nedelicat", (oh, ce relativă este această lirică nedelicateţe !) şi tocmai de aceea tânărul poet nu se poate supăra, fără a fi ameninţat de a cădea în ridicol, când cineva vine să-i arate o lacună sau să-i îndrepte o linie. In poesia tânără nu pot exista armonii perfecte.

Gândurile acestea risipite, au pornit dela un fapt real. Mâine, o nouă carte va ieşi din teascurile unei tiparniţi şi autorul ei o va întoarce pe toate feţele, întocmai cum am făcut noi toţi, murind cu fiece greşeală o evoluţie organică, sau un termen fatidic. Dacă ne este îngăduită în acest loc o confesiune, vom mărturisi cu francheţe că întâia noastră carte ne este şi azi la fel de dragă ca şi eri. Nu avem de adăugat nici o linie, fiindcă ne raportăm numai la epoca şi la vârsta în care am scris-o, şi nu avem de şters nici o virgulă. Timpul va şti prea bine să facă toate îndreptările. Spumând aceasta, ne situăm în mod firesc în acea „tabără", care nu e împotriva unui volum de debut, ţâşnit „prea de vreme", pentrucă toate lucrurile din lume trebuesc spuse în clipa în care le simţi clocotul care nu mai poate fi oprit. Refulările — şi în acest domeniu — nu sunt dintre cele mai fericite. Desigur că afirmaţia noastră nu va putea fi interpretată nicidecum în sensul unei grabe, care nu are nimic comun cu munca şi cu migala.

Intâia carte de versuri, trecută prin alambicul inimii, trebue să se fi oprit un timp cel puţin egal în sertarul mesei de lucru. Cine face saltul spre lumină fără să se fi folosit de acest stagiu prealabil şi absolut indispensabil, riscă odată pentru totdeauna să îşi frângă şira spinării. Cu alte cuvinte, de tipar, descoperită prea târziu şi înviind în clipa în care întâlneşte primul cumpărător. Intâia carte de versuri poate fi o afirmare, tot aşa cum poate fi şi un penibil accident. Fie însă că paginile îndepărtatului meu prieten, pe care nu am avut încă bucuria de a-l cunoaşte, să nu fie un accident...

Iar aceste însemnări s'ar putea să nu se piardă în vânt, pentrucă dintre rândurile lor se poate ceti şi altceva încă...

ŞTEFAN BACIU

N. B. Cei ce au scris la „Cântece noui" sunt rugaţi a trimite la redacţie (pt. ŞT. B.) câte o fotografie, cel mai târziu până la 10 Aprilie a. c. Şi cuvintele de răspuns: Dinu Iloh., V. Magu, Al. S. Băicuş, V. A. Melinte, Aspasia P., Stancu Bucureşti, Crăiţa D., S. David, Mircea Col., M. Craiov., M. D. Mâţă, I. Leonte, M. Preda, C. G. Matei, Zenia, Teod. I. M.: *Nu !* V. O.-S., Fl. Dtr., Ioanichie O., *Da. Mulţumiri.* I. Goga, O. Bondi, George Fl., Lucian B.: *Altele.* Nellu C., I. Doru : *Da.*

Pretexte: lectura

(Urmare din pag. I-a)

„Une longue patience" este într'adevăr talentul. Definirea lui ca o năzuinţă continuă spre desăvârşire nu e prea departe realitate. Echilibrat normal sufleteşte, întreg omul de talent deţine media aurită între extreme. Denivelările brusce de caracter, variaţiile dispoziţiilor momentane, atât de suprinzătoare la oamenii de geniu, sunt necunoscute omului de talent. Artistul-tehnician opus artistului născut înseamnă aposteriorismul educaţiei opus ineismului hereditătii.

Imprevizibilul care joacă un rol atât de important în viaţa şi creaţia geniului, se înlocueşte la artistul de talent printr'un calcul al efectelor, printr'o programatică urmărire a rezultatelor.

Ţâşnit ca o forţă a naturii, geniul nu simte nevoia să afle, dintr'ale altora, nimic. Existenţă sieşi suficientă, cosmos întreg de emoţii şi plăzmuiri, imaginaţie predominând judecata, — toate atribute ce nu favorizează lectura.

Că geniul este o organizare a cyclotimiei temperamentale, în scopuri expresive, s'ar putea susţine tot aşa de uşor, într'un sistem fiziologist de explicaţie a faptelor spirituale pe cât de uşor s'a putut difuza în public erezia freudistă. Importanţa genezei geniului, pentru înţelegerea lui, n'o vedem.

Structura, cyclotimică sau altfel, *constituţia* geniului, este ceeace trebue cunoscut.

Şi tocmai variabilitatea infinită a formelor succesive luate de aceeaşi constelaţie sufletească, imprevizibilul joc bengal de scântei spirituale, — originalitatea, multiplicitatea, complexitatea geniului în fine — sunt motive pentru o excludere a lecturii din viaţa unui asemenea exemplar.

Ce este, într'adevăr, lectura, decât un produs al nevoii de a-ţi creea, succesiv identităţi diferite ? Ce însemnează „a face literatură, dacă nu a te hipostazia la infinit, a-ţi declina identitatea, trecând-o prin genul, numărul şi cazul unor morfologii străine, dintr'o gramatică neobişnuită, în stare să-ţi ofere iluzia ieşirii din tipic ? Inţelegem dece are nevoe de lectură artistul tehnician. Artistul pentru care „Arta este o îndelungată răbdare", pentru care *stilul* este problema senţială, pentru care secretul de a face *frumost* este însăşi cheia misterului creaţiei ; pentru aceasta înţelegem necesitatea explorării continui... în viaţa altora, în obiceiurile altora, în mărturisirile altora,... a unor aceloraşi secrete de *expresie,* de tehnică expresivă mai bine zis. Dicţionarele de stil, uzuale între „literatorii" secolului trecut, nu erau alta decât rezultatele aceleiaşi mentalităţi, în materializarea ei cea mai scoborîtă. Credinţa în posibilitatea de a deveni literat, artist în genere, printr'o bună instrucţie tehnică, printr'o erudită posesiune a materialului printr'o virtuoasă alegere a materialului expresiv, este tipică unui anumit „materialism didactic", caracteristică pentru pedagogia derivaţiei din sistemele pozitiviste : Taine a prilejuit încrederea absurdă în educaţie, prin afirmaţia că geniul este un produs asemeni zahărului sau vitriolului, ale cărui condiţii odată actualizate, el nu va întârzia să apară.

A fabrica genii prin educaţie, este un ideal infantil. Sau dimpotrivă : senil. De o senilitate profesorală... Lectura poate clarifica unele probleme de morfologie secundară a limbajului ales, fie el cel plastic, cel muzical ori cel literar. Dar nu poate conferi cheia creaţiunii. Geniul câştigă cultivându-se, e adevărat. Câştigă în economia utilizării limbajului său. Dar pierde în adâncime şi originalitate. (în sensul de primordialitate ante-cosmică).

Experienţa (istoria adică, acest război de experienţe individuale acumulate şi uneori rotunjind un sens colectiv) ne spune că nu există însă nici genii în stare pură, — aur nativ, cristalin — nici talente total lipsite de geniu. Geniul e cele mai adeseori una din facultăţile unui om de mare talent. (Cazul lui Goethe). Geniul este alteori slujit de multiplele talente (Leonardo). Geniul este adesea dublat de lipsa totală a oricărei capacităţi de adaptare la fenomenele sociale, calificate curent drept nebunie.

Sau este ca mai întodeauna la noi, căptuşit cu lene şi ornat cu tot ce ţine de molaticele ei recuzite : invidie, bârfeală, etc. Toate, urmări ale unui complex de inferioritate pe care omul dotat cu geniu dar incapabil să-l valorifice, îl încearcă în faţa muncitorului de talent.

ION FRUNZETTI

REZUMATUL CAPITOLELOR PRECEDENTE

Cornelio Grandi, un bogătaș ruinat începe să povestească copilăria și tinerețea copilului său adoptiv Nino Cardegna care era fiul unui fost fermier pe pământurile sale. El îl crește și-l învață cu multă sârguință. Nino ia și lecții de canto cu profesorul Ercole de Pretis, fiindcă se dovedește a fi un talent remarcabil. Intre timp întâlnește pe tânăra contesă Mariana de Lyra și se îndrăgostește de ea. Pentru a-i satisface dorința, de Pretis îl introduce în casa acesteia și după o convorbire cu tatăl fetei, un fost militar prusian, începe să dea tinerei femei lecții de limba italiană.

Când însă Nino debutează pe scena operii acoperindu-se de glorie, subterfugiul nu mai poate fi valabil. Tatăl Marianei, care este un om strict și sever, găsește necuviincios ca un cântăreț de operă să dea lecții fiicei sale. Nino este foarte mâhnit, mai cu seamă că între timp intervine în viața lui Sonia Petrovna Mihailovici, care-l iubește, și încearcă să o înlocuiască pe Mariana, fapt ce-l indispune.

Nerorocirile se acumulează, Sonia se sinucide după o întrevedere cu Nino, care cu greu scapă de acuzația de a fi omorît-o. Mariana și cu tatăl său pleacă din Roma. Nino, fără astâmpăr, o urmărește prin Capitalele Europei, cântând pe diverse scene și acoperindu-se de glorie. Dar în zadar, căci nu-i dă de urmă.

Intre timp, Cornelio Grandi întâlnește pe ciudatul personaj Ahasverus Benoni, care se obligă să dea de urma lui de Lyra.

Intr'adevăr, puține zile mai târziu, după câteva date foarte neclare, Grandi pornește pe urma contelui De Lyra. Are o întâlnire cu Mariana, care era ținută închisă de tatăl ei într'un castel, nu departe de Roma. Ea îi declară, printre altele, că Benoni i-a cerut mâna.

Când Nino vine și el, chemat de Grandi, ia hotărîrea să o răpească pe Mariana.

AMESTECUL lui Ahasverus Benoni

prelucrare de ALEXANDRU ȘTEFANESCU

Intre timp, (faptele acestea le-am aflat tot mai târziu), Mariana a petrecut o zi destul de neplăcută. De dimineață — mai târziu ca deobiceiu — a ieșit din casă spre a se plimba prin parcul castelului. In timp ce pășea dealungul unei pergole de trandafiri, a fost cuprinsă de-o ciudată stare de neliniște. Avea impresia unei primejdii iminente. Impresia creștea cu fiecare clipă, astfel încât la un moment dat, enervată, s'a hotărît să intre din nou în casă. Când s'a îndreptat spre intrarea principală, impresia neplăcută care o stăpânea a luat forme concrete, prin prezența lui Benoni, care i-a apărut în cale.

— Am impresia, spuse acesta îndreptându-se spre ea, că visezi lucruri frumoase.

— Au fost frumoase, domnule, până acuma, răspunse Mariana privindu-l cu răceală.

— Imi pare rău că te deranjez, în cazul acesta.

— Nu-ți poate părea mai rău decât mie. In casă nu mai putea intra, fiindcă Benoni ar fi urmat-o fără îndoială. Astfel încât s'a așezat pe-o balustradă, preferând să accepte discuția cu el în aer liber.

— Așadar, suntem singuri, astăzi, spuse Benoni spre a urma discuția. Imi voiu face o plăcută datorie de-a vă distra.

— Sunteți prea bun, domnule! Și vă mulțumesc. Dar n'am nevoe de această distracție.

— Iată o mare nenorocire, fiindcă îndeobște sunt considerat ca unul din cei mai distractivi muritori, — dacă sunt un muritor — a răspuns Benoni, continuând să surâdă.

— Faci concurență zeilor? îl întrebă Mariana cu ironie. Care ești: Dyonisios, Apollo?

— Nu, mai degrabă Phaëton, care s'a urcat atât de sus....

— Mitologia dumitale, domnule, este eronată. Acesta a coborît foarte jos; și nu era nemuritor.

— Mi-este egal. Dar, spuneți-mi, contesă, totdeauna sunteți atât de gentilă? Inainte nu părea să mă urîți atâta.

— Nu, înainte te uram mai puțin.

— Iar acuma? întrebă foarte curios Benoni.

— Acuma te urăsc, fiindcă mă scârbești.

— Aveți curajul opiniilor, contesă!

— Da, este singurul curaj de care o femee are nevoie...

— Atunci, ți-aș putea cere să mă asculți totuși?

— Presupun că sunt datoare. Tatăl meu m'a lăsat aici ca să mă insulte spre folosul dumitale.

— Vai, contesă, mă credeți atât de monstruos? Eu care vă ador atâta... Eu care vă consider singura divinitate în această mizerabilă lume.

— Nu-mi place această formă de declarații, l-a întrerupt Mariana.

— O spun și eu cum pot mai bine. Sunt prea tulburat, spre a întrebuința cuvinte mai frumoase. Dar când vezi că depun totul la picioarele dumitale...

Mariana a isbucnit în râs. El a privit-o o clipă, surprins și zăpăcit. Apoi a luat o înfățișare serioasă și i-a spus: toate femeile sunteți la fel!

— Nu mă îndoesc că toate-ți vor răspunde la fel, dacă vei fi cu ele tot atât de ridicol.

— Cum, dacă-ți cer mâna fiindcă te iubesc, consideri această faptă drept ridicolă? Gândește-te la ce faci, Mariana!

— Iți interzic să-mi vorbești pe numele meu creștin. Și, dealtfel, nu voiu fi niciodată soția dumitale!

— Ai cunoștință de hotărîrea tatălui dumitale, în ceeace ne privește?

— Da!

— Și-ți dai seama ce consecințe poate avea refuzul acesta?

— Domnule, oricare ar fi voința tatălui meu, nu-ți permit să discuți despre ea.

Mariana s'a ridicat, plecând spre casă.

— N'ai nevoe să mă urmezi.

— Dimpotrivă, te voiu urma. Și-ți voiu spune că știu tot în ceeace te privește. Și în ceeace-l privește pe acel mizerabil Nino Cardegna. Din cauza lui s'a omorît nefericita Sonia; câte a făcut el la Paris, când a fost angajat în timpul din urmă, numai respectul pentru persoana dumitale mă împiedică să ți le desvăluesc. Poți să spui orice, dar din cauza lui ți-ai pierdut reputația și numai eu te-aș putea salva. Și Benoni a început să râdă.

— Fiecare cuvânt pe care l-ai spus este o minciună și o știi prea bine, răspunse Mariana, oprindu-se o clipă. Dar lasă-mă singură, fiindcă aș fi în stare să te lovesc.

Aceste cuvinte au fost spuse cu o voce liniștită, încât Benoni a rămas tăcut, locului. Profitând de această clipă de surprindere, Mariana a pășit în interior. Nu a grăbit pasul nicio clipă. Se gândea doar că Benoni a întrebuințat, în convorbirea cu ea, aceleași cuvinte pe care tatăl său le întrebuința el însuși. Dar nu credea o iotă. Era prea sigură, mult prea sigură de Nino. Il cunoscuse la începutul toamnei trecute, și acum, în plină vară, fără aproape să se vadă, nu se îndoia de probitatea și puterea sentimentelor lui. Pentru ea, nu exista nici în închipuire posibilitatea ca Nino să o înșele sau să ducă o viață care să nu fie dedicată numai ei.

Ajunsă în camera ei, și-a sprijinit fruntea de geam, continuându-și gândurile. Neauzit și tăcut, a pătruns atunci pe o ușe omul ei de încredere, care făcea legătura între mine și ea. Numele său era Themistocle. Atât și nimic mai mult. Toți servitorii au nume de acestea unice și importante. Themistocle, Oreste, Antonino, Josef... Așijderea, toți ascultă de aceleași îndemnuri: banii.

Pentru bani se pot adapta la orice situație și se supun la orice neleguiri. N'aș vrea să-l vorbesc însă de rău tocmai pe acest Themistocle, care de astă dată se afla în slujba unei cauze drepte. Serviciile pe care ni le-a adus au fost însemnate, așa încât cuvintele tari nu-și au locul. Acesta era un om cinstit, în felul lui, și într'adevăr de încredere.

Fusese trimis, precum ne înțelesesem, dis de dimineață, de către Mariana la mine. Acum se întorcea cu răspunsul. Deaceea, când a fost lângă ea, Mariana a tresărit. Dar nu l-a privit.

— Eh! Ce-ai făcut? l-a întrebat cu o voce indiferentă. Este foarte greu pentru o fată ca ea să se știe în mâna servitorului.

— Am predat scrisoarea ce mi-ați dat-o, acelui domn în vârstă.

— Și? Mai dorea ceva?

— Da, domnișoară! M'a rugat să vă pun în vedere că diseară trebue neapărat să fiți la ușa cea mică... Să nu vă fie frică. Totul poate fi aranjat, domnișoară.

— Nu te-am rugat să observi că mi-este sau nu frică, i-a răspuns cu mândrie Mariana.

— Să-mi fie ertate cuvintele, dar...

— Themistocle, l-a întrerupt ea, n'am acum bani ca să-ți dau. Dar iată încă o bijuterie pe care o poți vinde.

Themistocle s'a plecat până la pământ, luând giuvaerul în mână.

După ce au pus apoi la cale întâlnirea din cursul nopții, Themistocle s'a retras, lăsând pe Mariana singură. Unica ei distracție în decursul după amiezii care a urmat, a fost cetirea scrisorii dela Nino, care o înștiința asupra planului său. I se părea întrucâtva o nebunie și cu tot chinul îndurat din pricina tatălui ei, nu-și închipuise încă posibilitatea unei despărțiri permanente. Deaceea începuse să-și pună întrebarea dacă n'ar fi fost mai bine să se destăinuiască lui De Lyra, arătându-i că nimic n'o poate despărți de Nino.

In timp ce se gândea astfel, cineva bătu ușor în ușe. Mariana tresări, ascunzând repede scrisoarea compromițătoare. Apoi spuse: intră!

De Lyra a pătruns pe ușe în costumul de călărie ce-l purtase toată ziua și s'a instalat pe-un fotoliu lângă Mariana.

— Am fost înștiințat că dorești să mă vezi!

— Voiam să-ți spun că baronul Benoni a profitat de absența dumitale pentru a mă insulta.

— Vorbești prea teatral, Mariana, i-a răspuns De Lyra. Apoi: Aprinde, mai degrabă candelabrul. S'a lăsat înserarea... Și cum te-a insultat?

— Mi-a cerut mâna, spuse Mariana aprinzând lumânările.

— In orice caz, a făcut-o cu știrea și aprobarea mea! Altfel știi prea bine că nu vei pleca din acest castel.

— Am aflat, dela baron și acest lucru!

— Afară dacă primirea ta fără de rost, nu a pus în gura prietenului meu aceste cuvinte!

— Oh! Nu mă cunoști. Nu obișnuesc să calomniez pe nimeni. Nici chiar pe acela ce a avut neobrăzarea să-mi arunce în față cuvintele: Ai cinstea pătată și numai măritându-te cu mine, te poți ridica de unde ai căzut.

Bătrânul care asculta cu un surâs sarcastic primele cuvinte ale fiicei sale, la auzul acestor afirmații s'a încruntat.

— Mă minți, sau îmi spui adevărul? a izbucnit el deodată.

— Mă miră surprinderea ta. Chiar tu mi-ai spus odată asemenea cuvinte.

De Lyra porni să se plimbe dealungul și dealatul camerei.

— Eu? Da, eu ți-am spus așa ceva și aveam dreptul, fiindcă-ți băteai joc de numele meu. Dar un alt om... și tocmai acest Benoni...

Mariana îl privea fără să vorbească.

— Văd că sunt înconjurat numai de câini. Azi după masă, tocmai eram gata să-l omor pe prietenul dumitale, profesorul Cardegna.

— Cum, este rănit? îl întrebă ea, speriată.

— Imi pare rău că nu este, fiindcă l-am întâlnit și a avut din nou neobrăzarea să-mi ceară mâna ta. Când i-am răspuns că acest gest ar fi o insultă pentru mine, s'a arătat gata să-mi dea satisfacție. Nu e un fricos mizerabilul ăsta.

Mariana se prăbușise pe un fotoliu și asculta, îngrozită, cuvintele tatălui ei.

— Așadar, l-ai omorît, totuș?

— Ți-am mai spus că nu. Nu i-am atins nici un fir de păr. Ne-am despărțit, eu venind aici, el plecând spre Trevi. Mariana a respirat ușurată.

— Ești mulțumită?

— Ești prea crud, tată.

— Și voi fi așa, până-ți vor intra mințile'n cap. In ceea ce îl privește, însă, pe Benoni, ești liberă să nu-l mai vezi. Astăseară nu-ți pretind să cobori la masă. Voiu avea, dealtfel, ceva strict personal de vorbit cu acest nemernic, înainte de a-l da afară. De mâine încolo, ești liberă să-ți alegi viața aici, între acești patru pereți sau, dacă rațiunea îți va dicta să te porți cum trebue — și cum doresc, — ne vom reîntoarce la Roma.

După aceste cuvinte, De Lyra a deschis ușa, vrând să plece.

— Iți mulțumesc și pentru atâta, îi spuse Mariana.

— N'ai nevoe să-ți dai osteneala.

Un elan neașteptat o cuprinse. Alergând după el, îl apucă de mână. In acele clipe, dacă De Lira s'ar fi arătat mai calm, era în stare să-i destăinuiască planul lui Nino.

— Tată!

— Ce mai e?

— Tată, tu mă iubești?...

— Nu, — răspunse el tăios, — fiindcă nu m'ai ascultat! Și ușa se închise în urma lui. Ce mai putea face biata fată? De luni de zile o chinuia și o persecuta, iar acum, când îl întreba dacă încă mai avea un loc în inima lui, el o îndepărta cu răceală.

— CAP. IX —

Intre timp, eu mă pregăteam de plecare. După ce-i predasem lui Themistocle epistola scrisă de Nino, îmi dădeam seama că eventuala fugă din castel a Marianei îmi putea periclita șederea în localitate. Nu se știe până unde ar fi mers furia lui De Lira. Când totul a fost gata, am coborît în ospătărie și, cu răbdare, am început să aștept reîntoarcerea sburdalniculuj meu fost elev. Aceasta, abia spre seară și-a făcut apariția.

— Ce-ai vorbit?, l-am întrebat su nerăbdător.

— Știi prea bine ce, și presupui rezultatul. N'avea însă teamă. De dumneata n'am amintit. Dar cu omul de încredere te-ai întâlnit?

— Adorata dumitale te așteaptă la miezul nopții, odată cu fantomele. Așa că puteți întoarce lumea pe dos, în liniște.

— Ești rău, dragul meu Cornelio, îmi răspunse Nino surîzînd. Dar ce vrei să faci?

— Plec și eu în curând, prin vale, spre Serra di Sant'Antonio. De acolo, în sus, mă veți întâlni. Sper că domnișoara dumitale nu va fi prea supărată.

— Nu. Mai ales că poți fi și martor la căsătoria noastră.

— Drace! am strigat eu, chiar la asta nu mă gândisem.

— Dar la ce te gândești oare?

— Nu te repezi! Mai bine vom face căsătoria de îndată ce sosim la Roma.

— Dimpotrivă, mă voi însura la Ceprano, mâine seară.

— Bine... bine! Numai, vezi să nu fii prea grăbit. Poți să greșești.

Am rămas o clipă pe gânduri. Apoi tot eu l-am întrebat:

— Nino, te-ai gândit oare, vreodată, la altceva decât la muzică și la dragoste?

— Eu cred că destinul meu, ca al oricărui artist, chiar dintre cei mai mari, nu este mimic pe lângă dragoste. Ce triste îmi vor părea succesele pe scenă, când Mariana va fi soția mea...

— E mare scena, Nino!

— Știu și aceasta, răspunse el, în timp ce eu mă ridicam, fiind vremea să purced la drumul meu.

In plină noapte, Nino s'a îmbrăcat și, în strană, a început să aștepte pe trimisul Marianei. Când acesta apăru, îl chemă cu o voce înecată, puțin nesigură.

— La ordinul d-voastră, începu acesta, dar deodată sări înapoi: — Nu sunteți contele Grandi.

— N'are importanță, răspunse Nino. Să mergem.

— Nu înțeleg. Așteptam pe altcineva.

Nino i-a înmânat o monedă.

— La urma urmei, poate să aveți dreptate.

Nino i-a mai dat o monedă.

— Acesta e pașaportul meu.

— Dar n'are viză.

Incă o monedă. Văzând aceasta, Themistocle s'a plecat până la pământ și apoi porni cu Nino spre castel.

Dar aceasta nu era prima încurcătură, fiindcă odată ajunși la ușe, au observat că era închisă. Vocea Marianei s'a auzit dinăuntru:

— Themistocle!

— Ce s'a întâmplat, domnișoară contesă?, răspunse acesta prin gaura cheii.

— Nu se învârtește cheia în broască.

Din fericire, Themistocle nu era un bărbat care să se lase ușor înfrânt. In grabă, aprinse o lumânare și lăsă să curgă ceara pe o altă chee ce avea în buzunar.

— Așa ruginesc totdeauna broaștele astea vechi, murmură el.

Cheia aceea pătată încă de ceară caldă, o vârî în broască, repede. Apoi îi șopti Marianei:

— Băgați, repede, cheia în broască și încercați acum.

Este drept că din prima dată nu s'a deschis, însă după câteva încercări, încuietoarea a cedat și Nino s'a repezit în casă, cuprinzând-o pe Mariana în brațe. Intre timp, Themistocle se îndepărtă spre a sta de pază.

— Să ne-așezăm pe această treaptă, pentru a sta de vorbă, a spus atunci Mariana, smulgându-se din brațele lui.

— E foarte târziu și e frig. Mai bine să mergem.

— Nu! Trebue să-ți vorbesc.

S'a așezat, în timp ce Nino a acoperit-o cu mantaua lui.

— Ai primit scrisoarea mea? întrebă acesta, cu speranța să-i reamintească despre planul lui.

— Da, mi-a ajuns în bună stare. Spune-mi, însă: te-ai gândit la mine în acest răstimp?

— Știi prea bine că după tine am fost la Paris și chiar la Londra. Peste tot am cântat pentru tine, sperând că poate mă vei auzi. Dar n'ai fost niciodată pe acolo. Apoi, când profesorul Grandi m'a înștiințat că te-a descoperit aici, n'am mai întârziat o clipă. Dar acestea sunt lucruri mai puțin importante. Spune-mi întâi ce-i cu tine?

— Ah, Nino dragă, nici nu-ți pot spune. Știi că tatăl meu ține neapărat să mă mărit cu Benoni. Dacă nu, voi rămâne toată viața în acest castel.

— Ce purtare mizerabilă!

— Taci. Doar e vorba de tatăl meu.

— M'am gândit la Benoni, încercă Nino să-și repare cuvintele.

— Dar știi că și-a schimbat părerea?

— Cum adică?

— Fiindcă Benoni a fost prea îndrăsneț cu mine, azi după amiază. Tatăl meu, când a auzit, a hotărît să-l dea afară din casă.

— Mai bine l-ar omorî.

— Tatăl meu, Nino, e cam aspru, dar e foarte cinstit.

— Da, știu. E un aristocrat. Ascultă, dragă: m'ai iubi mai mult dacă n'aș fi din popor?

— Eu te iubesc pe tine și nu mă interesează ce ești și de unde vii!

— Cu atât mai bine, răsuflă Nino, ușurat. Acum tatăl tău se va întoarce cu tine la Roma, presupun.

— N'aș crede. Are de gând să rămânem aici, până te voi uita. M'așteaptă o soartă cam tristă.

— Dar de ce? N'ai decât să vii cu mine și totul se va schimba.

— Este atît de greu pentru mine să umblu! Voiu obosi prea curând.

— Crezi că te-aș purta atâta drum pe jos? Ne-așteaptă în apropiere niște catâri.

— Te-ai gândit și la asta? exclamă ea. Dar știi că tatăl meu are cai...

— Nicio grije, dragă. Pe drumul ce vom urma, niciun cal nu ne-ar putea urmări. Ce te mai ține? Sau ți-e frică de mine?

— O, nu! **De tine** nu mi-e frică!

Și-a apropiat obrazul de chipul lui.

— Atunci ce să mai așteptăm? Totul este gata. Putem pleca.

— Ești sigur Nino?

— Poate vrei să rămâi aici, închisă, toată viața?

— Dacă tatăl meu dorește cu orice preț aceasta!

— Asta nu se va întâmpla niciodată. Trebue neapărat să mă urmezi.

Și luând-o de mâini, o trase după el. Zărind un obiect de o formă neprecisă, ținut de Mariana, dădu s'o întrebe: Ce ai acolo? Dar, apoi, dându-și seama că este o legătură cu obiecte de drum: — Ce răutăcioasă, și spuneai că nu vrei să vii? Aproape îl pufnise râsul.

— Nu eram sigură că te voi iubi, îi răspunse ea, de astădată cu mai multă siguranță în voce.

Nici nu termină bine ultimele cuvinte, că din susul scării se auzi un sgomot. O clipă au rămas locului, neștiind ce să facă. Cineva cobora treptele cu pași repezi. Nino nu era însă un băiat fricos și nici lipsit de inițiativă. In grabă, trase pe Mariana afară, închizând ușa după el. Apoi, fără a mai sta pe gânduri, întoarse de două ori cheia în broască și luând-o în brațe, porni în fugă spre locul unde erau adăpostiți (pregătise de cu zi acest lucru) catârii și însoțitorul lor. Acesta nu era un om cu un trecut prea curat, astfel încât n'a rămas surprins văzându-l pe Nino apărând cu o femee în brațe și vădit grăbit să se îndepărteze de castel. Fără nicio vorbă, a ajutat-o pe Mariana să urce în șea, i-a dat catârul lui Nino și luând loc în fruntea micii caravane, a pornit la trap pe o potecă nu prea bună, care ducea spre Serra din Sant' Antonio.

Nino nici n'avea nevoe să-l îndemne să se grăbească, fiindcă el își închipuia, după felul precipitat în care încălecase, că puteau fi urmăriți.

Mai temător, în privința aceasta, era însă Nino, care își făcea socoteala că Benoni sau contele, dacă unul din ei fusese pe acea scară, văzând ușa încuiată și dându-și seama că au fost înșelați, s'ar fi întors spre ieșirea principală și înșeuând un cal, îi putea urmări de aproape. Deoarece dorea să ajungă în cel mai scurt timp pe potecile mai puțin umblate. După informațiile lui, caii, oricât de repezi, ai lui De Lyra n'ar fi putut străbate hățișurile și bolovanii pe cari acești catîri obșnuiți cu muntele le-ar fi străbătut cu ușurință.

Mariana însă era mai liniștită. Poate că era și puțină inconștiență femenină. Fapt este, însă, după cele povestite de Themistocle ulterior, că ea avea dreptate.

Pașii pe care îi auziseră erau ai lui Benoni. In urma discuției avută cu De Lyra, acesta, retras în camera lui, nu putuse să adoarmă. Din această cauză auzise pașii Marianei când se'ndreptase spre întâlnirea cu Nino. In primul moment nu le-a dat atenție. Apoi, deodată, gândul că ceva necurat se întâmplă, l-a făcut să sară în sus și să pornească în căutarea ei. Dacă Themistocle, ale cărui servicii față de cei doi tineri erau tot atât de mari ca și somnul ce-l cuprinsese, n'ar fi adormit în capul scării, desigur, o încăerare cu urmări neplăcute s'ar fi iscat între Benoni și el. Din fericire (și spun **din fericire** pentrucă Nino și Mariana n'au fost surprinși, căci altfel cine știe ce se mai întâmpla) Themistocle s'a trezit numai la sgomotul pe care-l făcea Benoni strigând și bătând cu pumnii în ușa închisă de cei doi fugari. Dacă uneori nu era prea inteligent, de data aceasta și-a dat seama de ceeace se întâmplă și, foarte liniștit, a încuiat ușa care închidea accesul la scară în partea de sus și apoi, luându-și puținele lucruri care-i aparțineau, a ieșit prin altă parte din castel, închipuindu-și că n'ar fi fost bine de el, de-ar mai fi rămas alături de conte. El, dealtfel, mi-a povestit toate acestea la Roma.

Benoni, între timp, a rămas închis și deaceea Mariana și cu Nino puteau, fără nicio grabă, să-și vadă liniștiți de drum. Când m'au ajuns la locul unde-i așteptam, noi încă nu știam de toate aceste amănunte. Din această cauză, nu ne-am odihnit nicio clipă, continuându-ne drumul spre a fi, în grabă, mai departe de orice pericol. Astfel, fără nicio clipă de odihnă, am ajuns într'un sat în care am găsit un han. Trezind pe toți din somn, am făcut rost de camere, putând, însfârșit, să dormim după o zi atât de agitată.

(Continuare și sfârșit în n-rul viitor).

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 16
SAMBATA 18 Aprilie 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Note de carnet

Poezia „duminicală"

de ION FRUNZETTI

Am cunoscut mulți iubitori de poezie, cărora le convine aerul sărbătoresc cu care această musafiră rară pretinde să deretice, pe masa de lucru, neorânduiala hârtiilor în vraf și a gândurilor ucise la jumătatea gestului de împlinire. Superioritatea seniorială pe care și-o proclamă poezia față de obidita muncă zilnică a scriitorului, provine dintr'un soiu de superstiție mitologică: geneza acestei olimpice apariții, pentru omul comun și pentru toți câți respirăm acelaș aer intoxicat de prejudecăți și pre-figurații, este învăluită într'o nebuloasă ce se pretează la legendă. Puțin lipsește să ajungem a acorda versetului biblic după care „...la început a fost Cuvântul...", valoare literală. Iar artei cuvintelor, respectul cuvenit artei Cuvântului. *Nu rareori, într'adevăr, s'a încercat o analogie între activitatea creatorului de artă și activitatea Demiurgului stihiilor. Confuzia, prilejuită și de echivocul termenului elin, din a cărui rădăcină provine „poesie", înclină să dea un sens „poietic" poeziei, tot așa cum un sens poetic pare, pentru unii, să aibă procesul de „poiein" de „facere", de „creație" a lumii.*

Identificarea poeziei cu creația, a modului ideal de a gândi fără concepte, cu una din modalitățile acțiunii, *ni se pare primejdioasă. Oricât genul de acțiune avut în vedere ar înlătura ideea sforțării penibile, dureroase, nefirești, pe care ne-o sugeră obișnuit* munca, *conexiunile cu aspectul pragmatic al procesului acestuia sunt inevitabile. Creația este un mod superior de „a face", în care spiritul creator nu se împiedică decât în foarte redusă măsură, de inerția materiei pe care are rostul să o* transforme, *în sensul postulatelor sale.*

Spre deosebire de producție, *unde materialul brut și mijloace fizice de prelucrare a lui țin primul loc, creația nu este colaborare* între dat *și ideal, ci invenție pură, până și a datului. Așa fiind, orice definiție analogică sau aluzie care ar putea-o învecina* producției *muncii practice, efortului utilitar, trebue repudiată.*

A omologa procesul genetic al universului, desfășurat, după spusele biblice, de-alungul celor șase trudnice zile de înfăptuiri ale Cuvântului demiurg, este pentru poezie o onoare care, departe de a-i sluji la ceva, o deservește în chipul cel mai net: zilele creațiunii au fost, prin cunoscuta normă morală a repaosului zilei a șaptea, asimilate epocilor de lucru cărora legiuitorul face — în concepția socială a muncii — să le succeadă repaosul duminical.

Ori, dacă e să uzăm de o metaforă ca aceea de mai sus, nu celor șase zile de muncă corespunde poezia, ci zilei de satisfacții pur contemplative, la care datoria împlinită în celelalte șase conferă drept.

Concepția duminicală a poeziei recompensă, a poeziei sursă de plăcere desinteresată, pasivă, nepragmatică, in-utilă (adică ne-utilitară, dar nu nefolositoare) are mulți adepți, dar tot atâtea (sau, mai bine: deci tot atâtea) neajunsuri: e așa de ușor să confunzi, pentru simplul fapt al opoziției lor comune față de planul utilitații, atitudinea care reușește să se desprindă de [illegible] utilitar, cu atitudinea care nu izbutește să înțeleagă valoarea utilității.

Desinteresarea superioară, avându-și fundamentarea în sensurile spiritului, poate fi lesne confundată cu cellalt concept opus utilității: futilitatea.

A vorbi despre un sens duminical al poeziei, înseamnă a evolua pe muchea de cuțit ce desparte concepția despre repaos a elitelor — rezumată prin adâncirea contemplativă în rosturile-ți proprii, izolare și meditație, revenire la tine însuți adică, — de concepția duminicalului vulgar: goana după distracții, ieșirea din pielea proprie, acumularea de senzații neobișnuite, într'un cuvânt „fuga de sine însuș".

Tot ceeace inventează ca „divertisment" mulțimea anonimă, ține într'un oarecare fel de plăcerile rezervate intervalelor duminicale.

Domnul Tout-Le-Monde, întors dela registrul său diurn de contabilitate, se „distrează" cizelând versuri.

Item, *obosită de munca în comitetele multiple ale asociațiilor în care cu onoare este membră, cutare stimabilă Doamnă face de pildă pictură, sau muzică sau literatură, sau pe toate la un loc („Que Dieu nous préserve!", are dreptate să se îngrozească cititorul).*

Ipac, *Nea Mache dân Panduri merge duminecal la „rivistă", profesând cu această ocazie o foarte originală doctrină estetică cu accente de jazz și balet în costum de epocă... paradisiacă.*

(Urmare in pag. 5-a)

DRĂGUȚESCU — Portret

BAUDELAIRE în Poezia Românească

de CONSTANTIN-STELIAN

Ideia tălmăcirii în românește a volumului de poezii Les Fleurs du Mal **al lui Baudelaire a stăpânit pe autorul rândurilor de față dela primul contact cu această unică operă, timp de un deceniu și jumătate. Cu cât pătrunderea a fost mai atentă și mai adâncă, cu atât ispitirea aceasta și-a micșorat intensitatea, convingându-ne că — asemenea oricărei poezii veritabile — și savoarea baudelaireiană, nu numai că nu poate fi redată în măsura ei egală, dar nici „trădată". In asemenea situație, a tălmăci nu poate însmna mai mult — și în cel mai bun caz, — decât a interpreta — iar corecta interpretare poetică însemnează a reda farmecul ideologic și exprimarea prin echivalența de expesie.**

Pornind dela acest criteriu, a trebuit să recunoaștem că posibilitățile noastre sunt mai prejos de cerințe. A trebuit să ne retragem în cochilia propriei noastre modestii, așa cum alții mult mai îndreptățiți decât noi, intru tălmăcirea lui Baudelaire, o făcuse cu ani înainte.

Pasiunea pentru cel mai autentic interpret liric al sufletului contemporan, în ceeace acesta are mai universal și permanent omenesc, nu ne-a părăsit, totuși, și vechea ispită de a-l vedea pe Baudelaire și în slova noastră ne-a apărut, de data aceasta, sub îndemnul unei prezentări antologate. Antologate **nu în înțelesul obișnuit de alegere a ceeace e mai frumos dintr'o opera sau mai multe, ci, din tălmăcirile existente făcute din poetul francez, de către diverși poeți romani, în decursul vremii.**

Explorarea pe care am intreprins-o, astfel, dacă nu are vreun merit deosebit, odată cu desavantagiul de-a nu prezenta o interpretare unitară a verbului baudelaireian, ne oferă, în schimb, constatări și concluzii foarte prețioase, nu numai pentru viitorul tălmăcitor integral al lui Les Fleurs du Mal, **dar pentru oricare tălmăcitor al oricărui alt poet, din oricare altă limbă, pe de o parte, iar, pe de alta, remarce pline de interes pentru lirica românească din ultimele decenii, în ceeace privește influența baudelaireiană, în felul cum ea a fecundat și fertilizat poezia românească contemporană.**

Este foarte surprinzător și simptomatic faptul cum, încă pe când Baudelaire mai constituia un caz scandalos în literatura franceză, când ecoul procesului din 1857 era încă foarte viu și spiritul tradițional, atât de caracteristic francezului, refuza o ospitalitate cat de redusă „poetului blestemat", în 1870, polarizase'n juru-i pe cei mai mari clasici ai noștri, în devenire, Convorbiri Literare, **publica în tălmăcirile lui Vasile Pogor** Don Juan aux enfers **și** Bohemiens en voyage.

Dela această dată până în prezent, am putut înregistra aproximativ șaptezeci de tălmăcitori ai lui Baudelaire. Exceptând faptul că vreo câțiva — în ultimii ani — au fost stârniți de către noi — și aici, se cuvin, în foarte mare măsură, cuvinte elogioase d-lui Ion Pillat, care alăturându-se inițiativei noastre, nu numai că a tălmăcit el însuși, într'un volum aparte peste patruzeci și cinci de bucăți din Les Fleurs du Mal, **dar a și înființat și decernat un premiu d-lui Roșca, printr'un juriu format din d-nii Perpessicius, Vladimir Streinu, Pompiliu Constantinescu și scriitorul acestor rânduri *).**

Dacă numărul tălmăcitorilor este cel amintit, numărul tălmăcirilor este cu mult mai mare. El întrece chiar pe acela al poeziilor care se găsesc în Les Fleurs du Mal. **Lucrul este cu putință, când ne gândim că unele bucăți au avut mai mulți tălmăcitori. Amintim, de pildă** L'Albatros, **care, până acum, înumără cincisprezece tălmăcitori. Și faptul nu se mărginește numai la această poezie.**

Dat fiind faptul că L'Albatros **se bucură de numărul cel mai mare de tălmăcitori în românește și fiindcă astfel ne poate dărui o cât mai mare varietate de interpretare, pentru a demonstra dificultatea pe care o presupune tălmăcirea unei poezii, în general și a uneia baudelaireiane — în special — vom servi-o ca bază de discuție și o vom comenta ca atare — deși bucata menționată nu este cea mai dificilă de tradus, dintre cele aproape două sute de piese care formează opera în versuri a lui Baudelaire.**

Redăm mai întâi originalul:

*) **Vezi Revista Fundațiilor Regale, Ianuarie 1938.**

Souvent, pour s'amuser, les hommes d'équipage
Prennent des albatros, vastes oiseaux des mers,
Qui suivent, indolents compagnons de voyage,
Le navire glissant sur les gouffres amers.

A peine les ont-ils deposés sur les planches,
Que ces rois de l'azur, maladroits et honteux,
Laissent pitiensement leurs grandes ailes blanches
Comme des avirons traîner à côté d'eux.

Ce voyageur ailé comme il est gauche et veule!
Lui, naguère si beau, qu'il est comique et laid!
L'un agace son bec avec un brûle-gueule,
L'autre mime, en boitant, l'infirme qui volait!

Le Poète est semblable au prince des nuées
Qui hante la tempête et se rit de l'archer;
Exilé sur le sol au milieu des huées,
Des ailes de géant l'empechent de marcher.

Și acum, câteva din tălmăcirile românești, în ordinea cronologică a publicării lor:

1

Adesea marinarii voind să se desfete,
Atrag pe punți în cursă gigantici albatrozi,
Ce însoțesc corăbii, în legănate cete,
Pe abisuri îmblânzite prin jertfe de matrozi.

Dar cum se văd pe scânduri, stăpânitorii slăvii
Devin ne'ndemânatici și induioșetor
Iși poartă vastele aripi târâș pe puntea năvii
Ca vâsle ostenite pe laturile lor.

Fochistu-i necăjește și șchiopătând dă zorul
Să imiteze mersul sfioșilor captivi —
Ridicol, slab și trândav s'arată zburătorul
Intimidat de râsul matrozilor naivi.

Poetul e asemeni monarhului furtunii
Ce vizitează norii râzându-și de arcași —
Proscris pe sol, în prada prigoanei și-a minciunii
Pe aripile vaste se'mpiedică în pași.

(P. Cerna)

„Convorbiri Lit." 1901

2

Adesea, ca să mai petreacă, în largul mării corăbierii
Prind albatroși, gigante păsări, ce, legănându-se sub cer,
Urmează'n zborul lor, molateci tovarăși de călătorie,
Vaporul care lin plutește pe-adâncuri pline de mister.

(Urmare in pag. 2-a)

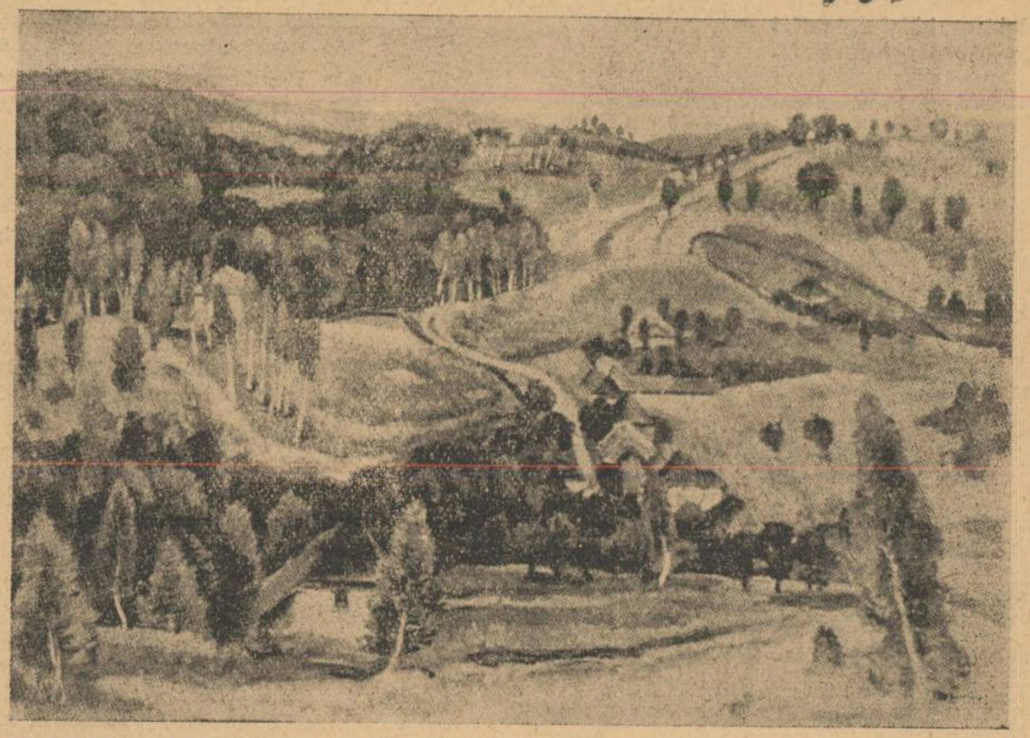

ADINA PAULA MOSCU — Peisaj din Moclaru

MARTURISIRI

Ne găseam în fața acelei imense oglinzi din salon, care ne cuprindea pe amândoi în apele ei ireale. Priveai extaziată acele forme efemere din oglindă și dacă ades îți tremura mâna strânsă în mâna mea sau cum tu însăți trăiai un fel de ardere sacră prin acea contemplație tragică, eu am înțeles totuși că te îndoești de acea confuzie între realitatea mea corporală și irealitatea din oglinzi, deaceea ți-am spus: „Uită-te încă destul de bine la amândoi, la mine cel de aci și la mine cel de acolo. S'ar părea că nimic nu-i schimbat, nici fals, nici strein, că sunt astfel identic cu celălalt. Totul îmi aparține mie: gura lui, fruntea, obrazul, ochii, trupul întreg — i le-am împrumutat numai pentru câteva clipe. Poți scrie peste el cu creta numele meu și semnele literelor se impregnează în ființa lui. Și pe cel din oglindă la fel îl va chema: Serafim. Tu pe acesta îl iubești. Iubești numai imagina mea din oglindă, fantoma mea. Căci acesta este adevărul. Intr'o iubire mare nu poți iubi o formă de pământ oarecare (care poate numai din întâmplare sau din eroare să se cheme om) nu poți iubi carnea, hainele sau diplomele mele. Tu îmi iubești aparența, oglindirea, spiritul Acum uită-te mai atentă (și în clipa aceea am luat depe un trepied vaza de flori și-am spart oglinda. Ai țipat îngrozită și m'ai întrebat dece am făcut asta. Am continuat să-ți vorbesc tot calm). Acum sunt sau nu mai sunt? Spune-mi! Nu, nu mai exist, sau dacă sunt — exist în fărâme, exist ciopârțit. Atunci, cum de mai poți iubi un om, o fantomă — care mâine sau mai târziu va fi la fel rupt în bucăți, sfâșiat de vieață, nimicit de cei care hulesc destinul meu? Scrie acum din nou cu cretă: Serafim, nu se mai poate. Ochiul drept nu se mai vede, colțul gurii este întunecat, s'ar părea că n'am devenit decât o păpușă sfârtecată. Orgoliul meu este însă satisfăcut. Am rămas real lângă tine, viu și firesc. (Ai început în clipa aceea să plângi. Și-am înțeles atunci că tu nu poți iubi ceeace sunt cu adevărat, ci numai neființa mea, amintirea mea sau apariția aceea din oglinzi. Nu regret însă ce s'a întâmplat. Nu regret niciodată nimic. Dar din ziua aceea m'a cuprins dorul de moarte. Știu bine că numai de-aș muri, tu ai rămâne pe pământ să iubești fantoma mea. Dar astăzi sunt viu, viu ca orice animal — iar tu ai rămas credincioasă aceleeași oglinzi.

*

Intreagă umanitate răsfrânge în mine dureri de nețărmurit, suferințe care mi se aplică așa ca și cum aș fi răspunzător de soarta ei. De câte ori sunt obligat să stau față în față cu umanitatea (cu istora ei, cu tragedia și cu eternitatea ei) mă cutremur, simt că m'apasă o mare greutate pe suflet. Nu pot suporta toate gândurile, iluziile și disperările umanității. Dela drama lui Adam până la Prometeu și dela Isus până la Kierkegaard — dela sensul nașterii unui copil și până la moartea oricărui neputincios inutil — totuși îi ascult pe fiecare, îi citesc, caut să-i înțeleg — dar pentru fiecare în parte ar trebui să plâng de sute de ori pe zi, că n'aș mai avea lacrămi nici pentru bucuriile mele. Deaceea aș vrea odată să fug, să m'ascund, să nu mai citesc și să nu mai aflu nimic. Contactul cu oamenii mă înfioară și'n fiecare confesie sau vieață a unora din ei — nu văd decât propria mea decadență.

Urăsc spiritul după cum urăsc și vieața. Dar lăsați-mi-le! Fără ele n'aș ști cum să mă mișc pe orbita soartei mele, și probabil n'aș fi atât de fericit — pe cât sunt, decând am avut revelația lor.

Câteodată suferința mea este așa de mare, parcă aș asista personal la chinurile nașterii mele. Deaceea cu toate că n'am văzut-o niciodată, îmi iubesc mama până la zeificare — și glorific toate mamele din lume — pentrucă au știut și vor ști să accepte cu simplitate niște chinuri inutile. Niciun individ nou născut n'a prezentat vreo importanță istorică, dela niciunul nu s'a așteptat răsturnarea lumii și niciunuia nu i s'a profetizat a fi adevăratul mântuitor. S'au văzut chiar fii de regi care n'au avut niciun rost în istorie și preoți sau gânditori care nu ne-au deslegat încă enigmele regăsirii dumnezeirii noastre.

Sunt în lumea asta o mulțime de oameni, care ar dori să mă sdrobească, să mor, să dispar — ca să nu se mai împiedice de mine. Parcă aș fi un strigoiu neodihnit care nu le dau pace, care-i chinui și le trig necontenit: sunteți prea oameni, sunteți suficienți, fără măsură de inferiori. Parcă aș fi conștiința lor din zilele de mare disperare și-ar vrea totuși să mă calce în picioare, să mă sfarăme. Și dece toate astea? Dece atâția oameni care mă urăsc? Știu, le cunosc inimile, sensul Pentrucă sunt mai nobil decât etichetele lor cumpărate cu bani, pentrucă nu sunt robul nimănui, pentrucă întotdeauna i-am compătimit, mai ales fiindcă am refuzat să intru alături cu ei în jocul vulgar al umilințelor și al anonimatului. Dar asta nu se va întâmpla niciodată. Nu voiu muri înainte de a ști că sunt cineva, că m'am sbătut și am ajuns pe o culme, nu voiu muri până ce nu voiu asista la moartea altora, până nu se vor obliga singur să mă recunoască și să se plece în fața mea Dar, oricât dispreț aș avea pentru gloata asta de idioți și sfinți falși ai istoriei prezente — mi-e milă în acelaș timp de ei, pentrucă știu bine că de i-aș înlocui cu șoareci sau cu cățel — istoria ar merge mai departe, nimic nu s'ar schimba. Ah, de s'ar putea întâmpla să fiu singur, părăsit de tot, să rămân unic în toate lumea — pentruca să mă pot bucura și eu de vieața, destinul și de tinerețea mea. Dar nu mă voiu lăsa omorît, până ce nu voiu învinge.

Cea mai mare victorie a vieții mele a fost clipa contactului cu moartea, în fața șanțului anticar dela Kubanka. Numai atunci am înțeles cât de imense și noui perspective mi se deschid, atunci mi-am dat seama că dacă n'am fost necesar vieții generale — sunt indispensabil propriei mele morți. O moarte violentă, fără agonie, fără sfâșieri. Probabil însă că, nedându-mi-se posibilitatea să mor atunci — destinul meu s'a înflăcărat de prea marea bucurie a morții — că n'a mai fost în stare să se cuprindă deodată în revelațiile ei. Dar de câteori mi se întunecă inima și ochii pe străzile acestui oraș stupid, îmi aduc aminte cu melancolie de ora 4 a zilei de 23 August 1941 — și-mi vine să plâng.

LAURENȚIU FULGA

MARTHA BRONDELLO — Castelul Bran

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPA

Cronica dramatică

SAVOY: „SĂRACU' GICĂ", COMEDIE MUZICALĂ DE VASILACHE și CRISTODULO

A fost odată un băiat cu suflet de zahăr, pe care-l chema Firfirică...

A fost altădată un băiat cu suflet de zahăr pe care-l chema Cavaler Gândac...

Și, actualmente, există, tot la Teatrul Savoy, un băiat cu suflet de zahăr pe care-l cheamă Gică. Mai precis: Săracu Gică.

Seamănă foarte mult între ei aceștî băeți de zahăr, și toți trei la un loc seamănă cu Vasilache. E și normal fiindcă Vasilache nu prea se maquillează.

E drept că unul din aceștî băeți, Cavaler Gândac, a vrut să se arate mai grozav și a încercat să filosofeze pe marginea vieții.

Dar maximele și cugetările extrase din manualele înțelepte sunau în gura Cavalerului Gândac, la fel de ridicole cum cred că ar suna muzica lui Wagner în saxofoanele „băeților" lui Malagamba.

Și cred că și Vasilache și-a dat seama de acest adevăr.

Ca urmare, l-am revăzut la ultima premieră a teatrului Savoy pe Vasilache — botezat de astă dată: Gică — în chip de Firfirică sugubăț, ușor îndrăgostit, ușor nefericit, ușor inteleligent, iar nu profund îndrăgostit, profund etc. etc., ca buna lui rudă, Cavaler Gândac.

Intorcându-se la predecesorii acestui cum se cade și „sărac" Gică, ne vom aduce aminte că Firfirică era compozitor, sau așa ceva, și că domnu Gândac era casier la o bancă, sau așa ceva.

Gică este, mai simplu, băiat de prăvălie, sau așa ceva. Și se îndrăgostește domnu' Gică de fata patronului. Prăpastia dintre ei este, bine înțeles, destul de mare. Fata patronului e fată cu educație, crescută la pension, iar el e doar... Săracu' Gică.

Așa dar, cu greu Gică se va putea căsători cu fata patronului.

Dar, fiindcă pe această fată o interpretează doamna Tantzi Căpățână care în viața de toate zilele e măritată cu Gică Vasilache, și fiindcă o situație tristă pe scenă ar putea — toi! toi! să batem în lemn — influența situația reală, domnul Vasilache și — solidar cu dânsul — domnul Cristodulo au căutat să ducă lucrurile spre un sfârșit fericit

TANTZI CĂPĂȚÂNĂ

Și deci Gică, băiat silitor, s'a înscris la academia comercială, pentru ca atunci când va avea o diplomă în buzunar, să poată cere, fără teamă, mâna domnișoarei Tantzi.

Dar nici nu mai e nevoe de această diplomă, fiindcă o serie de încurcături — semănând leit cu acelea petrecute lui Firfirică — îl fac pe Gică — în realitate, cu desăvârșire nevinovat — să apară în ochii domnișoarei Tantzi, în chip de mare craiu.

Și cum „marii crai" plac la fete, până la urmă domnișoara Tantzi se mărită cu domnul Gică.

Asta e povestea... Alături de Gică și de iubita lui mai joacă un rol principal și patronul cârciumei, care seamănă ca două picături de apă cu colonelul din „Firfirică" iar nu cu gelosul „Jupân Dumitrache din „O noapte furtunoasă" așa cum, amuzându-mă, am cetit într'o cronică în care Vasilache era acuzat că l-a plagiat pe... Caragiale. Apoi mai apar pe scenă nevasta patronului „coloneleasa" din Firfirică și nu — Doamne ferește!— Veta din aceeaș „noapte furtunoasă"), ucenicul prostănac, servitoarea îndrăgostită, tenorul gelos („boxeurul" din „Firfirică"), un tânăr îndrăgostit de duduia Tantzi (acelaș tânăr din „Firfirică" și „Cavaler Gândac", ceva mai caricaturizat) etc. etc. etc.

Aceleași personagii din comediile anterioare ale lui Vasilache, apar și în această ultimă farsă, schimbată fiindu-le doar starea civilă.

Așa că putem spune doar că Vasilache l-a plagiat pe... Vasilache. Și aceasta numai dacă vrem să pronunțăm neapărat acest cuvânt în cronica noastră.

Iar spectatorii s'au distrat la acest „Săracu' Gică", la fel ca și la „Firfirică".

Buna dispoziție a publicului a fost provocată și de jocul fără cusur al lui Vasilache.

Trecând cu o dibăcie de maestru pe lângă sarje, Vasilache știe să scoată efecte hilariante din cele mai simple situații comice, tot așa cum cu un simplu gest, poate înduioșa până la lacrămi o întreagă sală de spectatori.

Doamna Tantzi Căpățână i-a fost o foarte agreabilă parteneră, dovedind că în sfârșit s'a acomodat perfect cu jocul plin de subtilități al lui Vasilache.

Domnul Aurică Athanasescu a interpretat în chip de maestru priceput un rol care ușor se preta la sarje.

Lucru pe care nu l-a isbutit domnul Dodu, din cale-afară de șarjat în rolul ucenicului prostănac.

Domnul Niculescu-Cadetu, într'o scurtă apariție, a fost în nota justă a rolului.

Doamna Lulu Savu, într'un rol deosebit de acelea pe cari le-a interpretat până acum, a jucat cu mult tact, ducând cu bine până la sfârșit destul de greaua misiune ce i s'a încredințat.

Și deorece comediile muzicale sunt actualmente, la modă, au fost intercalate în cursul piesei câteva melodii inspirate ale maestrului Vasilescu, melodii cari nu erau neapărat necesare pentru bunul mers al farsei, dar cari, de asemenea, nu au putut supăra prin prezența lor, pe nimeni.

TRAIAN LALESCU

Poezia „duminicală"

(Urmare din pag. I-a)

Ibidem, *Conu X, „doctor în abecedar" sau prim-consilier al municipalității din Mizil, duminecal dedat deliciilor artei, afirmă cu toată ponderea poziției D-sale în cosmos (cosmosul, lângă numele D-sale se scrie cu literă mică!), precum că ăl mai al drâ' plicor român este simpaticul Zozo Z... ale cărui nuduri „pă cinste" împuie interioarele dormitoarelor burgheze.*

Au, desigur, cu toții, o concepție duminecală a artei: criteriile tuturor acestor respectabili reprezentanți ai opiniei publice se întemeiază pe capacitatea de divertisment oferită de spectacolul duminecal.

Există plăceri ale iritabilității, (digestive, motrice, vizuale, auditive, olfactive, sexuale, atc.) și există plăceri ale susceptibilității spirituale.

„Duminecalitatea" artei e primejdioasă, în sensul prim, și de dorit în sensul cel de al doilea.

Inteleasă ca o recompensă de ordin contemplativ, arta — identificabilă funciar cu funcția generică a poeziei — prilejește luciditățîi active a spiritului răgazuri de fericită eclipsă. Preponderența sentimentală a unui singur moment de delectare „duminecală", oferă spiritului obosit recreația necesară. Să nu uităm că într'o epocă de fervență și aplicată muncă de execuție, cerută de poemul său celebru, „La Jeune Parque", Paul Valéry a întrevăzut, într'un moment de relaxare afectivă permisă sieși cu solicitudine duminecală, tot calmul insondabil al magnificei sale „Palme".

„Patience, patience
„Patience dans l'azur!
„Chaque atome de silence
„Est la chance d'un fruit
[mur!..."

Este acesta un splendid exemplu de ceeace se numește, pentru spiritul lucid și activ, „trândăvie".

Intr'o perioadă de asemenea „trândăvie" duminecală, asemeni păcii zilei celei de a șaptea, și-a întrevăzut Arthur Rimbaud, — poetul sbuciumelor celor mai de necrezut, corăbierul beat al oceanului de contradicții interioare și aspirații învolburate, — luminoasa muzică a „Iluminărilor" sale. Tipul poemelor duminecale este, la un chimuit ca Ion Barbu, de pildă, acea visată în poema „Timbru" (din „Joc secund):

„Cimpoiul veșted, luncii,
[și fluerul în drum
„Durerea divizată o sună
['nceț, mai tare.
„Dar piatra'n rugăciune
[a humei despuiare
„Și unda l godilă sub cer,
[vor spune — cum?
„Ar trebui un cântec
[încăpător, precum
„Foșnirea mătăsoasă
[a mărilor cu sare
„Sau lauda grădinei
[de îngeri, când răsare
„Din coapsa bărbătească,
[al Evei trunchi de fum!".

ION FRUNZETTI

GONG

TREI MII

de spectacole cu peste 1.600.000 de spectatori a realizat până în prezent teatrul *„Muncă și Lumină"*.

Cifrele acestea dovedesc mai mult decât orice altă publicitate că în rândul muncitorilor cari își cerau de multă vreme un teatru unde să intre fără sfială și fără brânciul propagandiștilor culturali, s'a iscat un interes pentru care d. *Victor Ion Popa*, se cuvine, pe bună dreptate, felicitat.

ECRAN

CINEMA SCALA: Nostalgie.

Incă un film documentar german care ne reamintește începuturile actualului război și anume, campania din Polonia.

Asistăm la sistemul de persecuție al guvernului polonez contra germanilor emigrați în Polonia cu mult înainte de data când această țară a devenit stat independent.

Scene dramatice impresionează spectatorul, ai cărui nervi nu sunt câtuși de puțin cruțați.

Paula Wessely, în rolul principal, expune simțămintele minoritarilor germani asupriți.

In celelalte roluri Peter Petersen, Atila Hörbrger și Karl Radatz.

Un film care ne reamintește chinurile prin cari trec în fiecare clipă frații noștri din Ardealul cedat. Și ei, nu sunt minoritari.

A. N.

TALENTE TINERE

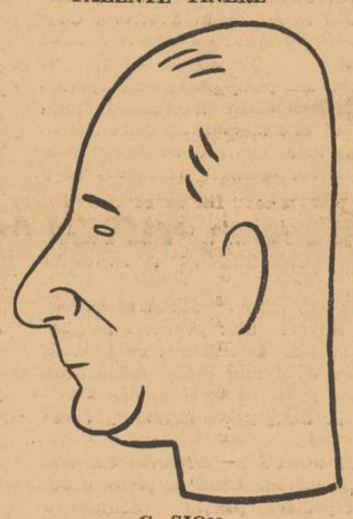

G. SION

un tânăr element de elită al Teatrului Municipal a dat și de astă dată o dovadă a rarelor sale calități artistice, interpretând în condiții excelente rolul lui Luz din „Heidelbergul de-altădată".

DESTINUL

piesei românești face obiectul unui judicios comentariu semnat de d. N. Carandino, într'o revistă de specialitate. Domnia sa constată că există în viața teatrală anume poziții-cheie, ocupate de oameni de inegală calitate și de variată răspundere, decisive pentru autori și pentru piese.

Recunoscând că „favoarea falsifică fundamental jocul normal al talentelor și presupusa ordine a normei", d. Carandino evită, totuși, să intre în analiza problemei ca să citeze nume și să stabilească răspunderi.

E păcat ca până și criticii teatrali, pe drept cuvânt învestiți cu titlul acesta, se sfiesc să exprime, fără înconjur, adevărul.

MI S'A REPROȘAT:

„Teatrul nu se face așa, cu gulerul închis la gât, cu modestie și sfială" — declară, resemnată, o actriță care își începuse cariera sub cele mai fericite auspicii.

Și totuși... înmulțirea femeilor în teatru, continuă spre nedumerirea celor ce socotesc această „năvală" ca o mare primejdie. Femeile se lasă tot mai ușor atrase spre scenă de „succesul" unor semene ale lor cari în locul trepte'or unui urcuș firesc, au folosit ascensorul cu opriri multe și repezi. Din păcate însă „ascensoarele" sunt asaltate, dela o vreme, de prea multe cnocurente la gloria scenei — sau numai la avantagiile ce decurg din exercitarea unei profesii care se bucură de atâta publicitate.

Bine înțeles că în această „concurență", femeile sunt obligate să respecte — cu toate argumentele unei folegenii cât mai ispititoare — cunoscuta lozinkă: „Reclama e sufletul comerțului".

Fiindcă cele ce mai au naivitatea să creadă că-și pot împlini idealul, folosind onest scara, sunt întâmpinate la prima ușe cu întrebări ca acestea: „Cine îți plătește toaletele?" „Ai un „prieten" bogat?" — sau e povățuită „dezinteresat", „Ei, fetițo, dacă vrei să faci carieră, nu face pe sfânta".

Va veni vreodată ziua când actrițele să fie scutite de rușinea de a răspunde la aceste întrebări?

Vor avea actrițele acest suprem orgoliu să nu ție seamă de sfaturile șoptite la ureche?

Nu știm..

Dar purificarea moravurilor din culise, nu poate începe decât în ziua când actrițele vor fi mai mândre de misiunea lor, decât de cariera lor.

Și tot atunci va începe și retragerea strategică de pe teren a femeilor cari stinghereșc buna funcționare a teatrului românesc.

S. D.

Cronica muzicală

RECITALUL CONRAD HANSEN

O seară plină de muzică și de superioară realizare instrumentală a fost aceea a recitalului de pian Conrad Hansen. Tânărul maestru a câștigat de sigur dintru început chiar pe cei mai exigenți dintre auditorii cunoscători prin traducția admirabil gândită, neîntrerupt de impregnată de interes expresiv, pătrunsă în poezia ei candidă, învăluitoare, în gingășiile genialelor ei armonii, în profunzimea ei poate ajunsă uneori până la risipire, dar limpezită integral prin interpretare, a sonatei în la bemol de Schubert.

A fost o revelație, prin muzica desvăluită și prin alta pusă, fără expoziție, în serviciul ei.

Un impromptu în la bemol, cizelat în fragede fugăriri de sunete spulberate dealungul claviaturei, cu duioșia emoționantă a cantilenei desprinse din ultimele lor destrămări, a accentuat impresia unei veritabile afinități cu această muzică, unei măestrii Schubert-iane, partate la o rară identificare cu specificul și caracteristicile minunante ce cuprinde.

TEATRUL IEȘEAN

D-na ATHENA MARCOPOL

a dobândit în actuala stagiune un remarcabil succes, interpretând pe scena Teatrului Național din Iași rolul principal în comedia „Femeea îndărătnică" de Shakespeare.

Dar, marea sonată op. 111 de Beethoven, preludiul, fuga și variațiile pentru orgă de Cesar Franck, transcrise pentru pian de Conrad Hansen însuș, fantasia și barcarola de Chopin, fiecare făurite cu suflul lor particular de poezie, cu adâncirea adevărată a cuprinsului, a stilului, a cooritului lor, au putut arăta că nu este cazul să căutăm în Conrad Hansen un specializat în opera lui Schubert, dar un spirit de luminos eclectism, de largi și bogate mijloace, un muzician de admirabil talent, profundă comprehensiune și superioară conștiință artistică, cu temperamentul de autentică și generoasă vibrație poetică pe care numai marii interpreți ai muzicii îl primesc în dar.

CONCERTUL SIMFONIC AL ORCHESTREI ȘI CORULUI ARMATEI

Inițiativa alcătuirii unei mari orchestre simfonice și a unei mari grupări corale proprii, a însemnat nu numai o ideie fericită adoptată de Marele Stat Major al Armatei, dar și toată frumoasa strădanie trebuitoare realizării unui vast program de activitate, depusă cu un succes hotărîtor.

Luminoasa misiune patriotică și culturală a acestor organizațiuni, îmbrățișează întregul pământ al Românismului și-a și aprins, în meleaguri desrobite, făclia credinței în forțele sufletești și în tăria națională a neamului, cu înălțătoarea elocință a manifestărilor lor ce-au străbătut până acolo de unde urgia, înfrântă și isgonită de armatele noastre și ale aliaților noștri, căutase zadarnic să întunece și să nărue conștiințele.

Ateneul Român a răsunat sub avântarea voinicească a glasurilor atât de frumoase ale marelui cor al Armatei și de armoniile falangei instrumentale, îmbinate sub conducerea fie a căpitanului Dumitru Juncu, fie a sergentului Ion Țiculescu, fiecare din ei cu meritele excepționale de a fi dus la înfăptuire un repertoriu muzical nu numai neașteptat de vast, dar și de o alegere făcută să afle marile ecouri așteptate în sufletele cărora vor vorbi.

ROMEO ALEXANDRESCU

In curând va apare
„CNEAZ PESTE FURTUNI"
versuri
de LEONIDA SECREȚEANU
în colecția „Universul Literar"

BAUDELAIRE în

(Urmare din pag. I-a)

Abia adus, lăsat pe punte, stăpânul zărilor albastre,
Inconjurat de lume multă, e-așa stângaciu și rușinos!
Și lasă aripile-i albe, cu care spinteca văzduhul,
Pe lângă capu'n nemișcare, ca pe lopeți s'atârne'n jos.

Așa frumos odinioară cât pare de urât acuma,
Cât de stângaciu, cât de ridicol e'nnaripatul călător!
Un om cu-o pipă îl lovește pe cioc, silindu-l să fumeze,
Un altul, șchiopătând, imită infirmu-atât de mândru'n zbor.

Astfel poetul e asemeni, regelui norilor ce'nfruntă
Cu pieptul lui orice furtună, de vânător își bate joc.
Coboară-l, adu-l între oameni, de stângăcia-i toți vor râde,
Căci aripile-i uriașe-l țin, pe-albatros, în loc.

(Ana Codreanu)
„Floarea Dorurilor" 1907

3

Ca să se joace une-ori unii marinari
Prind albastroșii, pasări tăcute ale zării,
Care'nsoțesc de-aproape, ca niște steaguri mari,
Corăbiile duse de răzvrătirea mării.

Abia lăsați din brațe pe scânduri, sub catarg,
Acestor șoimi puternici ai marelui azur
Incep să le atârne ca un vestmânt prea larg,
Aripile greoaie, din umeri, împrejur.

Infruntătorul bolții e-acum stângaci și șui
Semeț pân'adineaori, viteazul s'a prostit.
Glumind un om îi vâră în cioc luleaua lui
Ori îl maimuțărește cu mersul ismenit.

Asemeni e Poetul ca Prințul dintre nori
Stăpân peste furtună, prăpastie și vânt,
E'mpiedicat să meargă hulit de muritori,
Adânc aripile-i vaste l-aruncă la pământ.

(T. Arghezi)
„Naționea" 1923

4

Ca să petreacă, după un obicei al lor,
Corăbierii mării prind albatroși din zbor,
Acești giganți ai zării, cu penele de săbii,
Copilăroși în stoluri se țin după corăbii.

Răpit abia din slavă și pus să umble, jos,
Arhanghelul tărei stângaci e și sfios.
Aripile-i atârnă și zac și nu-i ajung,
Ca mânecile goale din umeri, unui ciung.

Ce bleg e caraghiosul ceresc și ce schilod,
Batjocură de glumă și râs pentru norod!
Un om în plisc luleaua i-o vâră și-l îngână,
Impiedicat în straie, cum șchioapătă pe-o rână.

Poetul e de-o seamă cu pasărea frumoasă:
Infruntă vijelia și arcul și nu-i pasă,
Dar surghiunit cu chiot și singur în restriște,
Aripa uriașe nu-l lasă să se miște.

(T. Arghezi)
„Revista Fundațiilor Regale" 1938

5

Ades ca să petreacă, voioșii marinari
Prind albatroșii, păsări gigantice de mare
Cari însoțesc — tovarăși de drum superbi, bizari, —
Corabia ce zboară pe-abisurile-amare.

Dar cum i-aduc matrozii pe-a vasului podele,
Ei, regii atmosferii, devin stângaci și grei;
Aripele lor albe și mari, ca vâsle grele
Și le târăsc, bicisnici, alăturea de ei.

El, sburătorul falnic, acuma i-o risipă!
El, cel frumos odată ce comic e și hâd!
Un mucalit îi duce la cioc, răzând, o pipă.
Un altul îl mimează hazliu. Cu toții râd.

Poetul e asemeni cu mândrul albastros
Ce'nfruntă brav furtuna și-i rege'n univers,
Dar exilat aicea din cerul lui frumos,
Giganticele-i aripi, împiedică-al său mers.

(Cornelia Z. Buzdugan)
„Moldova de Jos" 1923

6

Adesea, marinarii din timp să mai omoare,
Prind albatroși — mărețele pasări ale mării —
Care urmează nava în largurile zării,
Nesinchisiți tovarăși peste genuni amare.

Abia zvârliți pe punte monarhii din azur,
Blegi, rușinați își lasă, stârnind înduioșare,
Aripile mari, albe, ca niște vâsle, care,
Târîndu-se de dânșii, le-atârnă împrejur.

E'naripatul drumeș stângaci și fără vlagă!
Mărețul de-adineaori și caraghios și hâd e!
Un marinar cu-o pipă din ciocu-i face șagă
Și, șchiopătând, un altul, de sburător își râde.

Poetu-i ca voevodul din norii înălțimii,
Ce'nfruntă vijelia și-și râde de arcaș:
Insingurat, pe tină, în huetul mulțimii,
L-împiedică să meargă aripa-i de-uriaș.

(Constantin-Stelian)
„Strada" 1933

7

Din joacă, marinarii pe bord, din când în când,
Prind albatroși, mari păsări călătorind pe mare,
Care'nsoțesc, tovarăși de drum cu sborul blând,
Corabia pornită pe valurile-amare.

De-abia i-a pus să șeadă pe scânduri și-acești regi
Ai cerului albastru, cu gesturi rușinoase,
Aripele lor albe și mari le lasă blegi
Ca niște vâsle grele s'atârne caraghioase.

Cât e de trist și firav drumețul cu aripe!
Frumos cândva, acum urât e și plăpând!
Unu-i lovește pliscul cu gâtul unei pipe
Și altul fără milă îl strâmbă șchiopătând.

Poetul e asemeni cu prințul vastei zări,
Ce-și râde de săgeată și prin furtuni aleargă:
Jos pe pământ și printre batjocuri și ocări
Aripele-i imense l-împiedecă să meargă.

(Al. A. Philippide)
„Flori Alese din *Les Fleurs du Mal*", 1934

8

Ades pentru-a petrece, mateloții
Iau albatroși — mari sburători de mare —
Ce urmăresc nepăsător cu toții,
Corabia lunecând pe unde-amare.

Și abia le dă drumul pe podele,
Că regii azurului, timizi și grei,
Și-apleacă trist aripile rebele
Târându-le ca vâsle, lângă ei.

Pribeag înaripat acum o clipă;
Cât pare de stângaci, urât și comic!
Unul, la plisc, mereu îi duce-o pipă,
Altu'l imită șchiopătând ironic!

La fel cu prințul norilor ce-și bate
Joc de arcaș și prin furtuni aleargă,

NOTE GERMANE

ANECDOTA

înseamnă inedită pe grecește. Etimologia caracterizează cum nu se poate mai bine acest gen de artă verbală, căci anecdotele sunt cu atâta mai bune cu cât mai proaspăt și mai necunoscut le e conținutul. Ghidușii cari, formal, pândesc cotiturile logicei omenești obicinuite, apropieri și jocuri de cuvinte vehiculând sensuri contradictorii în aparență, tumbe ironice ale spiritului sau și calambururi pur și simplu, anecdotele țin, în planul graiului viu și al prozei, locul epigramei. (Și epigrama, la rândul ei, e numai epi-gramma, adică inscripție, dacă îi cercetăm etimologia și istoricul).

Anecdota, ca și epigrama, îndeplinește, în zilele noastre, fie o funcție de comic moralizator, fie de comic în genere. Dat fiind că anecdotele apar, ca ciupercile, în toiul marilor evenimente sau în ajunul unor epocale hotărîri, se pare că spiritul omenesc se apără cu astfel de mijloace împotriva tragicului, care l-ar copleși dacă i s'ar supune dintr'odată, acceptând inevitabilul. Comicul și humorul sunt, de altfel, singurele noastre posibilități de a hărăzi bietei noastre ființe dramul de superioritate care, deseori, o salvează din situațiile cele mai insuportabile ale vieții.

CA ȘI TRAGICUL

modul comic de a fi al cuiva, — individ sau colectivitate, — constitue una din frontierele sufletului nostru. Ba, s'ar putea risca aserțiunea că tragicul și comicul sunt cele două rădăcini din cari trunchiul ființei noastre își trage sevele cele mai nutritive și certitudinile cele mai intim resimțite ale vieții.

DELA VORBA DE SPIRIT

și până la comedia cea mai realizată, comicul poate îmbrăca forme literare foarte diverse. Culegere de anecdote în sensul modern al cuvântului; culegere de întâmplări comice, cum ar fi, vestitele Facezie ale lui Poggio Fiorentino; culegere de schițe comice, cum le-a scris un Avercenco, spre exemplu, sau Caragiale al nostru, sau americanul Marc Twain; povestiri sau chiar „romane" comice cum sunt cele ale lui Gogol sau, pentru cetitorul de duzină, aventurile marelui hidalg, imortalizat de Cervantes; — farsă a lui Hans Sachs sau comedie a lui Molière sau Bernhard Shaw, comicul și-a dovedit și 'n vremurile post clasice vitalitatea afirmată în epoca greco-romană.

ATÂT COMICUL

cât și tragicul caracterizează frapant popoarele al căror produs este.

Din acest punct de vedere s'ar putea scrie o foarte interesantă lucrare de tipologie.

Intr'un fel reacționează italianul, în alt fel francezul, cu totul diferit slavul și 'n felul lor germanul și omul nordic.

Isprăvile lui **Till Eulenspiegel**, ale lui **Münchhauser** ca și isprăvile și pățania lui **Max und Moritz** cari îl au pe Wilhelm Busch de autor, nu se deosebesc, esențial, de comicul care constitue și azi deliciul operei unui Hans Sachs.

UN SCRIITOR DE ANECDOTE

germane e și celebrul Wilhelm Schäfer *(n. 20 Ianuarie 1868), tipul neamțului bonhomme, dară dârz pe pozițiile sufletești ale etnicismului său.*

Schäfer a cunoscut târziu gloria, cu toată popularitatea de care s'au bucurat, dela început scrierile sale. Abea cel de al treilea Reich i-a dat locul cuvenit în ierarhia valorilor spirituale, deși Wilhelm Schäfer nu a umblat niciodată după recunoașteri zgomotoase și cu toate că niciodată nu s'a lăsat descurajat de conjurația tăcerii cu care au ținut să-l scoată din circulație creatorii

WILHELM SCHÄFER

Germaniei weimariene. Dar nuvela Winkelmanns Ende *(Sfârșitul lui Winkelmann) o clasică și tragică analiză a sufletului german ajuns, cu tot cerul italic, și cu tot renumele mondial, — sau poate chiar din cauza acestui cer și a acestui renume, — in conflict cu destinul său nordic din care nu-l mai putu mântui decât moartea, — doar această nuvelă a sfidat interesata și lașa atitudine negativă a criticilor pe atunci „oficiali".*

„Anecdotele", *în schimb, turnate într'o formă concisă și perfectă, deși dela început populare și difuzate în massă, au trebuit să aștepte anul 1934. In acest an însă reapariția lor a fost un triumf. Volumul lui Schäfer deschidea ochilor poporului său un caleidoscop de întâmplări în miezul anecdotic al cărora sufletul german își recunoștea virtuțile cele mai pozitive și mai biruitoare în șivoiul vehement al vieții. Și tocmai de astfel de „parabole" aveau nevoie cei îngenunchiați materialmente spre a nu despera. Despre aceste Anecdote vom vorbi cât de curând.*

TRAIAN CHELARIU

Carnet de războiu

Mi-e imposibil să gândesc, să vorbesc sau să scriu altceva, decât orice în legătură cu viața și cu moartea. Uneori mi-e greu chiar să înțeleg, cum de a putut fi altădată în altfel și cum m'am putut opri asupra unor pretexte care azi îmi par ridicul de superficiale. Imi vine atunci să cred că toată această deformație a gândirii mele de acum, e o răsbunare asupra unor idealuri de gândire, din care altădată îmi făceam un prestigiu, dar care azi au căzut ca un cârd de păsări călătoare obosite. Privilegiu sau pedeapsă, n'are importanță. Sigur e însă, că împreună cu toți cei ce sunt în vecinătatea morții, suntem prizonierii gândului morții. Orice-am face, nu mai putem în altfel. Trebue să ascultăm neapărat, ceeace ne șoptește și ne spune războiul despre viață și moarte. Sau mai exact, ceeace ne spunem noi, căci la drept vorbind, războiul nu ne spune nimic, dar ne obligă pe noi să ne spunem. Și când ne obligă, ne obligă în așa fel, încât fiecare își poate spune mult mai multe și mai verificate lucruri, decât cine știe ce filosof în timp de pace. In timp de pace de altfel, nu se opresc asupra problemei morții, decât tuberculoșii și filosofii. Oamenii adică incurabili. In timp de război însă, când toți sunt într'un fel incurabili, toți filosofează.

Așa bunăoară, în războiul actual, luptă câteva milioane de oameni. Ei bine, aceste câteva milioane de oameni, cu vrere sau fără, nu fac altceva, decât să filosofeze asupra vieții și morții. Și poate chiar că o fac cu mult mai multă rodnicie, decât cine știe ce mare teoretician din timp de pace. E drept că soliloquiul lor nu e valabil decât pentru ei, dar iarăși e drept că nu e alterat de nici o prejudecată farisaică, din cele care, în alte împrejurări, fac să ne acordăm indulgențe și favoruri. De acum, compromisul, minciuna vitală și „rața sălbatecă" a lui Ibsen, atât de frequente în viața cea de toate zilele, rămân iremediabil fără aplicare. Căci acum nu mai putem face nici noi concesii vieții și nici viața, nouă. Mai mult: în examenul pe care fortuit ni-l facem și din care am înlăturat și ultima bunăvoință pe care o aveam față de noi înșine, ne privim ca și când am fi altul sau alții. Suntem adică în poziția paradoxală de a privi și considera obiectiv, lucruri cu totul personale și subiective. E normal atunci, să ne facem ca la o judecată de apoi, confesii, pe care altă dată, le ascundeam cu abilitate și infatuare. Și e tot atât de normal, ca aceste confesii, să ne facă să repudiem trecutul, ca pe o contravenientă rușinoasă a gândirii.

Oamenii războiului știu și simt toate astea și uneori le spun chiar. De aceea, nu mă miră deloc, că întâmplarea a făcut să am dovada acestei poziții contradictorii chiar în scris și încă dela un necunoscut.

Era într'o dimineață de August și rușii fuseseră respinși 3 km. Inaintând spre noua poziție, găsesc la un post de comandă părăsit, într'un porthart pierdut, un carnet și alte câteva hârtii fără importanță, care trebue să fi fost ale vre-unui ofițer sau poate ale vre-unui elev teterist. Le-am luat și am pornit mai departe. Când am avut mai apoi răgazul să descifrez carnetul, am putut constata că prezenta o curioasă coincidență, care era o confirmare scrisă a tuturor prezumțiilor mele. Din păcate, din cauza ploii care-l udase și care-l făcuse pe alocuri ilizibil, nu l-am putut descifra în întregime. Acolo însă unde se putea citi, am citit cu satisfacția unei prețioase confirmări anonime:

„...Războiul însă mi-a sdruncinat și mi-a contrariat nu numai felul meu de a gândi de până acum, ci însuși contactul meu și relațiile mele cu viața. De altfel, mi-am notat și îmi notez toate aceste observații, tocmai pentru a avea mai târziu o mărturie scrisă, a infidelității gândirii mele de până acum. Căci, la drept vorbind, e vorba de două individualități distincte. Eul meu istoric se împarte în două: cel de până când am ajuns pe front și cel de când sunt pe front, în război. E la mijloc un avatar curios spre rușinea mea, dar așa e: înainte de a veni aci, unde sunt acum, epuizasem toate argumentele care alimentează impulsul vital al fiecăruia. Trăiam vagabond și fără pretenții, într'un perfect raport de indiferență. Planurile pe care le făcusem altădată, căzuseră. Se întâmplase să întâlnesc împrejurări nefavorabile și inerții. Cred însă, că tot eu eram mai de vină și că inerția mea le întrecea pe toate. Acum, parcă îmi vine să compătimesc eul meu de atunci, mai ales când îmi amintesc un fel de beție de supremație la care visam. Dar stabilirea acestor circumstanțe, are prea puțină importanță. Fapt sigur este, că înainte de a intra în război, totul fiind la fel de fără importanță, trăiam numai în virtutea unei inerții biologice.

Intr'o oarecare zi însă, a trebuit să pornesc spre front. Nimic mai simplu decât să-ți rezolve soarta problema existenței. Este confortul tuturor leneșilor. Numai că, cu prima bubuitură de tun, totul se schimbă ca la o indicație de baghetă magică. Această primă bubuitură, fu marșul noului meu avatar. Căci exact cu această primă amenințare reală a morții, toată epistemologia mea de până acum, primi radicale schimbări.

In istoria filosofiei, asemeni schimbări sunt provocate de apariția unei figuri proeminente de gânditor care răstoarnă și uneori revoluționează toată gândirea de până la el. In viața și gândirea mea, agentul provocator al acestei răsturnări, a fost spectrul morții.

La început, n'a fost o frică propriu zisă. Dealtfel ași greși dacă ași spune asta și pentru mai târziu. Dar, cum nu-mi pusesem niciodată până acum problema morții, încetul cu încetul, simțeam că pot regreta. Ori, asta era considerabil pentru ca să nu reproșez cu răutate, eului meu de până atunci:

— Ehei, tinere blazat, unde ți s'a refugiat indiferența ta sublimă?...

Dar tânărul blazat, simțind de sigur că moartea nu mai e doar un desen simbolic al unui schelet cu coasă, ci o prezență imediată, care amenință de oriunde și ori când, se ghemuia cine știe unde și dispărea încetul cu încetul, ca un catarg naufragiat.

De ce toată această schimbare, n'ași ști să răspund, deși ulterior am găsit juste fel de fel de silogisme. Un lucru e certitudine pentru mine: amenințarea morții, modifică criteriile de valorificare și impune o sinceritate față de tine însuți, pe care n'o poți avea în altfel. Pentru acest motiv de altfel, am făcut aceste notări. Dacă până la sfârșit voi scăpa din război, va trebui să-mi amintesc că pe front, am fost obligat printre altele și la o corectitudine a gândirei..."

Mai departe, rândurile nu mai erau lizibile în întregime. Ploaia ștersese multe din ele. Nici nu era nevoe de altfel de mai mult. Ințelesesem, că cel ce scrisese rândurile de mai sus, suferise acel șoc al gândirei, care, în război, te obligă la o impresionantă sinceritate.

Nu m'am putut opri însă să nu zâmbesc și zâmbind, așa zisul lui „avatar", m'a dus cu gândul către o veche poveste pe care am învățat-o cândva, în cursul primar. Era vorba în poveste, după câte îmi mai amintesc, de o mamă tare sărmană care avea mulți copii și unii dintre ei, bolnavi. In necazul ei zi de zi și în suferințele ei, a invocat la un moment dat, moartea, pentru atâți copii pe care n'avea cu ce-i hrăni. Și povestea spune că moartea, înduioșată, a apărut și a întrebat-o pe care din copii i-l dă. Mama a stat pe gânduri, s'a uitat la fiecare, s'a oprit și asupra celor bolnavi și slabi și până la sfârșit nu s'a îndurat de nici unul din ei.

Povestea spune că ea s'a gândit. Eu cred că nu s'a gândit deloc.

Niciodată n'am dat mai multă dreptate rândurilor pe care le-am trimis mai de mult prietenului Axente în legătură cu vidurile de existență, ca acum în războiu. Imi amintesc că acum câțiva ani, scriam de undeva de departe, că în viața oricui, sunt faze în care prezența e diluată până la absență și în care esențialitatea e ștearsă până la aparență. Vedeam atunci cu melancolie, cum în viața fiecăruia, între două momente de excelență, între două momente reprezentative la care a luat parte într'atât tot maximul nostru de prezență, că nu mai putem fi solicitați în nici un fel, intervine ca o replică dureroasă, o perioadă de timp și de existență în care fiind ușor disponibili la orice, prezența ne e ștearsă, figurantă, nulă. Numeam atunci această criză a prezenței și esențialității care atacă prestigiul ființei, tot așa cum golurile de aer periclitează echilibrul unui sburător, vidul existenței noastre. Și privind în jur și pe omul care gândea și pe cel ce scria și pe cel ce muncea, nu puteam să nu-i compătimesc pe toți, văzând cum existența lor esențială și jubiliară adeseori, era uzurpată de o altă existență anonimă, parazitară și necreatoare. Vidurile existenței se încolăceau pe fiecare, ca șarpele pe Laocoon, invidioase de o prezență totală, pe care, permanent, n'o poate avea decât divinitatea.

Acum însă, de când sunt în războiu, deși nu mi-am schimbat gândurile, văd dacă nu altfel de oameni, oameni în altfel. Aci, tot omul, de'a laș până la erou, nu poate fi altcum decât prezent. Căci vidurile de existență, au căzut și ele în sfârșit, în... vid. Iminența morții dă de acum omului o prezență și o actualitate aproape cerească. Ea înlătură toate micile complicații și toate măruntele calcule, care altădată făceau superficialitatea noastră. Acum suntem într'adevăr esențiali, așa cum suntem numai în fața adevăratelor probleme de existență. Cine a încercat vreodată să moară, știe din preliminăriile morții, că momentele de limită aduc existenței noastre o actualitate și o prezență, care trebuesc considerate sublime față de banalitatea cotidiană a vieții. Când mori acasă însă, și mai ales când mai mult sau mai puțin știi că ai să mori, pentru că așa te-au avertizat simptomele, e altceva. Atunci mori, numai odată. Și tot numai odată încerci ca ultim muritor și beneficiul prezenței totale. Aci însă, în războiu, pe front, nu poți ști nici cu aproximație când mori. Aci poți muri oricând. Dela declararea războiului și până la încheierea păcii, oricine poate muri de o infinitate de ori. Ori, pentru existența noastră, aceste eventualități sunt un beneficiu ce ne potențează prezența, pe care nu-l va cunoaște niciodată somnolența omului oarecare. Ce importanță poate avea calificarea acestor stări de limită, de vreme ce sensul lor a fost mai întotdeauna peiorativ, e mai puțin de reținut. Important e că în aceste stări, la confluența violentă a vieții cu moartea, simțim cu plenitudine că trăim. Plicticosul „relache" al vieții noastre, care revine ca un compromițător refren, a fost de acum înlăturat. Trăim în sfârșit, așa cum ar trebui să trăim întotdeauna.

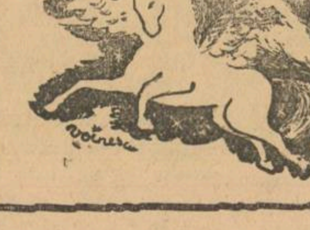

*

Am gândit întodeauna că soluțiile marilor drame ale vieții sunt un uzufruct personal, pe care nu-l putem transmite și pe care alții nu-l pot folosi, decât cel mult, în parte. Așa cum nu poate muri de pildă cineva în locul meu, nu-mi poate folosi nici răspunsurile întrebărilor mele. E o lege a firii ca, pentru ce și pentru că, să fie spuse de fiecare în parte, cu o valabilitate care nu va reuși niciodată să fie obștească.

Totuși, cu toate astea, eu nu mă pot opri să mă întreb în locul celor mulți care iau parte la război, care e beneficiul pe care îl câștigă prin perspectiva morții și cât de creatoare reușește să fie pentru ei, tovărășia de fiecare clipă, a morții. Aș putea să-mi amintesc că pretextul a fost demonstrat cu prisosință, dar izolat, de oamenii mari. Majoritatea gloriilor însă, au resimțit moartea în altfel decât toți cei ce luptă. Moartea a lăsat în mai toate gloriile, un regret prelung, pentru un sfârșit, care ori cât de îndepărtat ar fi, e prematur. Meditațiile lor s'au învârtit în jurul acestui pretext, ca în jurul unui pivot. Și toate, transformate într'o revoltă resemnată plină de lirism, nu sunt decât un fel de a comenta mitul adamic.

Cu totul altul este însă cazul celor mulți, a celor care luptă. Aceștia nu s'au gândit niciodată și nici nu se gândesc, la moștenirea pe care ne-a lăsat-o Adam. Au acceptat de mult această succesiune și n'o mai discută. Ei nu discută de altfel în nici un fel. Ei simt. Și simt anume că pot muri. De multe ori, mor. Uneori însă scapă. Dar și atunci nu mai sunt ca mai înainte: au văzut moartea. Și au văzut-o, amenințându-i mai prematur ca oricând, dacă vre-o moarte poate fi cândva neprematură.

Ei bine, ce-au câștigat ei din acest contact, din această vecinătate cu moartea? Aparent, nimic, ba chiar s'ar putea spune, au pierdut. In realitate însă, le rămâne ceva de neuitat. Le rămâne amintirea, amintirile întregului acest timp. Este și acesta, oricât ar părea de ciudat, un câștig. Căci nu orice întâmplare a vieții e o amintire. Nu despre orice ne amintim, ci numai despre ceva la care am participat cu întreaga ființă. Ne amintim adică, numai evenimentele. Ori, orice întâmplare în războiu, este un eveniment. Și orice eveniment, este un act creator în fapt.

Iată deci, cum fără să vrea, cel ce e în războiu, determinând într'un fel sau altul, într'o măsură mai mică sau mai mare, evenimentele, își creiază amintiri și prin asta e un creator.

STELIAN TECUCIANU

Corabia-fantomă

Lui I. Gr. Periețeanu

Pornesc în larg furtunile
Și'n noaptea grea se răsvrătesc...
Pier stelele'n genunile
Ce-și cască știrb un hău drăcesc...

Pe ape, trec sicriile,
Când cade liniștea în comă;
Din zări, apar stafiile
Ce-aduc Corabia-fantomă...

Cu beznă-i sunt catargele!
Năluca navei trece sumbră
In tristele și largele
Regate — țări cu mări de umbră...

Strigoii marinarilor,
In spre-al neamurilor port,
Țes cântecul corsarilor
Și râd cu capete de mort!

Dând glas naufragiaților,
Furtuna toarce dor și chin:
Suspinul înecaților
Din vastul cimitir marin...

Trosnește trupul navelor
Când vântul își înfige spinii:
E sufletul epavelor
Pe care-l seceră rechinii...

...Și'n mijlocul noianului
De piedici grele, valuri crunte,
Scheletul căpitanului
Conduce vasul, de pe punte...

ALEXANDRU BILCIURESCU

Poezia Românească

Poetul singur pe pământ, se sbate,
Mărețe-aripi l'împiedică să meargă.

(Ion Focșeneanu)
„In Sus", 1934

9

Adesea marinarii un joc îndătinează
Când pe-albatroși pun mâna. Sunt pasări mari de mare
Tovarăși leneși care pe drumul lor urmează
Corabia ce-alunecă peste genuni amare...

Abia-i slobod pe scânduri și ei ce urcă falnic,
Dormind pe-azur, acuma stângaci și caraghioji,
Perechi de aripi albe și lungi își lasă jalnic
Ca vâsle trăgănate alături de matroji...

Nedumerit, nevolnic drumețul care zboară,
Frumos odinioară, ce slut e și rebel!
Il scot din fire unii cu fumul din țigară,
Maimuțărindu-l alții tot șchioapătă ca el.

Așa-i poetul, rege care'nfrățit cu norii,
S'aține'n vijelie, de care își bat joc,
Dar exilat pe glie îl hue muritorii,
Giganticele-i aripi țin mersul lui în loc.

(G. Murnu)
„Revista Fundațiilor Regale, 1937

10

Adesea, ca o glumă ușoară, echipajul
A prins pe albatroșii, largi zburători de mare,
Ce urmăresc, ca leneși tovarăși, pe silajul
Ei, nava lunecând pe-adâncurile-amare.

Abia i-au pus pe scânduri, ajunși acum o pradă,
Și-acești regi din văzduhuri, acum stângaci, mișei,
Iși lasă mizerabil aripile să cadă,
Ca mari lopeți lăsate alăturea de ei.

Stângaciu se mai arată cel ce trecea zburând:
Frumosul de odată e-urât și caraghios;
Vezi unul cum luleaua pe pliscu-i o arată
Și altul cum imită infirmul șchiopătând.

Asemenea-i poetul cu-acest domn printre nori,
Ce caută furtuna și de arcași nu-i pasă:
Ca surghiunit în țernă, hulit de trecători,
Aripile uriașe să meargaici nu-l lasă.

(N. Iorga)
„Cuget Clar", 1938

11

Ades, să treacă vremea, corăbierii'n larguri
Prind albatroși, mari pasări ce mările'nfruntând,
Ațin din urmă, trândavi tovarăși de catarguri,
Corabia pe-amare genuni alunecând.

Abia aduși pe puntea de scânduri fără zare,
Ei, regii bolții-albastre s'au rușinat stângaci,
Și largile-aripi albe le cad de'ndurerare
Ca două vâsle'n lături târându-le buimaci.

Drumețul cu-aripi, șubred și strâmb, privește'naltul!
El, slutul și hazliul, ce strălucit era!
Cu-o pipă unul ciocul îi sâcâie și-un altul
C'un șchiopătat își râde de ciungul ce sbura!

Poetul e ca prințul ce norii cârmuește;
Sfidând arcașul, n'are prin vijelii popas;
Dar exilat în lumea ce'n juru-i huiduește,
De uriașe aripi nu poate face-un pas.

(Șerban Bascovici)
„Florile Răului", 1940

Precum vedem, în aceste tălmăciri, întâlnim tot atâtea chipuri de a tălmăci — după noi, de-a interpreta. Căci ce poate fi altfel decât interpretare națională redarea cuvântului francez prin cuvinte românești, care, uneori, sunt cu totul altceva decât ceeace însemnează în vorbirea curentă? Dacă unor poeți mai puțin cunoscuți și de o valoare mai redusă nu le poți pune la îndoială posesiunea limbii franceze sau, cel puțin a cuvântului în chestiune, tocmai din posibilitatea oricui de-a avea la îndemână un dicționar francez-român, cu atât mai puțin ne vom îndoi de scriitori ca P. Cerna, T. Arghezi, Al. Philippide sau N. Iorga, a căror familiaritate pentru limba lui Voltaire este notorie.

Interpretarea ne va apare astfel drept străduința prin care unii tălmăcitori merg până acolo să sacrifice chiar conținutul noțional pentru a-l re-creia fie cu o imagine sau o expresie adecvată ideii inițiale, fie prin sugestia muzicală de ritm. Că unii trec dincolo de cal, abuzând de această latitudine a tălmaciului, precum alții ajung la servilism față de original, sunt concluzii ce se desprind dela sine.

Căci în niciuna din bucățile prezentate nu întâlnim reproducerea fidelă întru totul a cuvântului baudelairean, nici d. Tudor Arghezi, care tălmăcește și publică de două ori (1923 și 1938) aceeași poezie nu ne dă nici prima, nici o doua oară o tălmăcire corectă a originalului. Ca și într'unele strofe tălmăcite din Au Lecteur **a lui Baudelaire, și aici, autorul** Cuvintelor Potrivite **ne lasă nu arareori convingerea că voește să-l arghezieze pe marele său inspirator. Faptul presupune unul dintre cele mai interesante procese, în acest sens, și el rămâne demn de toată atenția.**

Dacă poezia L'Albatros **n'a fost realizată absolut integral în tălmăcirea românească, ea totuși a fost redată potrivit originalului în cea mai mare parte; aproape fiecare tălmăcitor a adus aportul său în chip destul de apreciabil. Astfel că, de aici se desprinde nu numai măsura corectitudinii în ceeace privește redarea literală, dar și cea literară și, mai ales, străduința depusă, fie intenționat sau nu, de a promova tehnica estetică a versului nostru.**

Desigur, comentând — de altfel, destul de succint — versiunea Albatrosului, suntem departe de-a epuiza modul de vedere a lui Baudelaire în românește; La Beauté, L'Ennui **și multe altele se bucură de un număr aproape tot atât de mare de tălmăcitori și, reproducând la fel traducerile respective, am ajunge la aceleași concluzii.**

Dar faptul se va impune judecății cititorului în chip și mai elocvent când va citi opera poetică a marelui liric francez, prezentată în întregime în versiune românească, așa cum noi am făcut, căutând să folosim dela fiecare tălmăcitor român cea mai reușită traducere.

Trecând la a doua parte a problemei, aceea pe care o oferă prezența spiritului poeziei baudelaireiane în lirica noastră, la influența pe care autorul volumului Les Fleurs du Mal **a exercitat o asupra poeților noștri, se va deschide un capitol destul de bogat în exemple și de important în consecințe.**

Credem că nu mai spunem nicio noutate când afirmăm că poeți ca d-nii Tudor Arghezi și G. Bacovia, apoi, N. Davidescu și I. M. Rașcu au fost profund influențați fie direct, fie indirect, de poetul francez. In acest sens, asupra celor doui dintâi, d. Vladimir Streinu ne-a oferit prețioase eseuri, în ale d-sale Pagini de Critică Literară. **Dar întâlnim unii poeți uneori, în care Baudelaire este chiar imitat până într'unele procedee intime ale materialului și tehnicei sale. Revistele apărute timp de două-trei decenii înaintea războiului de întregire a Neamului abundă în asemenea exemple.**

Alții, dintre poeții noștri îi închină și ode. („Baudelaire" de Al. Vițianu, Versuri și Proză **I. 12-13 anul 1913; Octavian Goga,** Din Larg **etc.).**

Aceste motive numai schițate dau cu prisosință posibilitatea de-a se întrevedea rolul jucat de Charles Baudelaire în poezia românească și legitimează în același timp încă odată mai mult prezentarea completă a Florilor Răului în graiul nostru.

CONSTANTIN-STELIAN

Câte ceva și despre Japonezi...

de ELF. ED. SAULESCU

Acum când Japonezul și-a scos de pe cap pălăria mare de pae, rotundă de o jumătate de metru, ce-l apăra de ploale și de arșița soarelui, și și-a indesat coifu. soldățesc pe urechi, acum când in lungul și în latul Oceanului Pacific plutesc cu țintă sigură toate vapoarele japoneze pe care flutură steagul lor: „o crisantemă de aur cu 16 frunze", astăzi când soldatul japonez, de dragul țării lui a încetat să se mai gândească la soția lui pe care o cheamă poate Floare de Lotus, Floare de Cireș, Floare de Vișin și care gospodărește undeva cu copilul legat în spate, e nemerit să aflăm ceva mai mult de ei, decât ce am știut până acum.

Nu seamănă în nimic cu noi. O complectă deosebire în felul de trai, în moravuri, în obiceiuri, în credință. Multe din obiceiurile lor ne-ar sta frumos să le adoptăm, dar multe ne-ar revolta, cum de exemplu felul lor de a se ruga: intră în Templul popular cu chipuri de zei, trăgând de un clopot dela poarta Templului. E mijlocul prin care se anunță Divinității, apoi bate din palme și-și rostește rugăciunea frecându-și mâinile una de alta; omul simplu, dorind să cunoască rezultatul intervenției sale pe lângă Zeitate, își scrie dorința pe o bucățică de hârtie, o mestecă în gură și apoi o scuipă pe imaginea Zeității implorate. Dacă rămâne lipită, înseamnă că rugăciunea se împlinește.

Cum nimeni nu se învrednicește să spele statuia Zeului, ochii, nasul și gura lui dispar sub aceste albe clăbuce ce se lipesc unele de altele.

Cu un astfel de răspuns pripit din partea Zeului, se reîntoarce mulțumit la casa lui, atât de asemănătoare cu casa vecinului. Toate casele japoneze se construesc din lemn, și se acopere cu șindrilă, paie ori țiglă. Sunt joase și aproape la fel, fabricându-se în serii. Locuințele celor bogați sunt însă mai mari și desigur fabricate dintr'un lemn mai bun. Fiind de lemn, rezistă mai bine desalor cutremure violente decât casele noastre de cărămidă. Ușile sunt demontabile, ziua se împing în laturi, încât tot interiorul locuinței e expus vederii. Pereții sunt acoperiți cu un fel de hârtie moale ca hârtia de mătase dar rezistentă ca o țesătură. Aceeași hârtie, dacă e uleiată și pictată, servește și la umbrele.

Se pot demonta și pereții dintre odăi, încât toată casa apare ca o singură încăpere. La locuințele celor bogați pereții sunt pictați. Aci se poate remarca îndemânarea pictorilor, căci hârtia japoneză nu se pretează la reveniri și ștersături asupra unei trăsături de pensulă. Pe o astfel de hârtie nu se poate scrie cu cerneală; Japonezii întrebuințează tușul chinezesc. Mânerele ușilor e o adevărată operă de artă din metal gravat.

Oricare odaie — fie omul cât de sărac,— are pe jos rogojini albe, fine, lucrate din paie de orez; mărimea unei odăi se socotește după numărul rogojinilor, care dealtfel se întreține foarte curat, deoarece pe ele se așează să mănânce și pe ele se culcă.

Mobilierul e redus, Japonezul neavând nici masă, nici scaune. Când mănâncă, se așează pe rogojină, sprijinindu-se în călcâi. Extrema lor agilitate și micimea staturii lor le permite acest fel de a sta; însă pentru Europenii ce se așează la masa lor, e un adevărat chin. In școli, totuși a început acum să se introducă bănci, obligându-i să stea pe scaune și în casa părintească.

Drept măsuță, fiecare japonez are în fața sa o scândură groasă, care câteodată e prevăzută cu 4 picioruțe mititele; tacâmul constă din 2 bețișoare de lemn.

Pat nu există. Se culcă pe rogojină unde întinde o plapumă de mătase vătuită, care servește și la învelit; în loc de pernă, întrebuințează un fel de rezemătoare de lemn prevăzută cu un sul de vată acoperit cu hârtie de mătase. Perna femeilor diferă ca formă de a bărbaților, deoarece se așează sub ceafă pentru a nu deranja pieptănătura, atât de complicată dealtfel că o femee nici nu se poate pieptena singură; la 2—3 zile sosește o expertă în această meserie, care prin introducere de păr fals, ace, ață, face o adevărată operă de artă. Părul, uns apoi cu foarte mult ulei, îi dă o culoare neagră închisă, foarte apreciată de japoneze.

Fiecare casă are o baie, însă în aceeași apă se îmbăiază toți membrii familiei pe rând și după rang: Stăpânul casei, fiii săi mai mari, femeia, copiii mici și la urmă slugile. Erna Arnhold, în cartea sa „Was ich in Japan sah", vorbind de aceste băi, spune că n'a îndrăznit niciodată să se servească de baie în Japonia, neputând ști la ce grad putea fi considerată în orânduirea băii.

Gradul de temperatură al apei e mult mai mare decât îl putem suporta noi; probabil că această cerință e o particularitate a pielei galbene.

Sobe nu există; singurul izvor de căldură e o căldare plină cu mangal situată în mijlocul odăii, dar căldarea e totodată un obiect de artă, fiind din bronz gravat.

Simțul frumosului e foarte desvoltat la poporul japonez; chiar uneltelor care servesc la uzul zilnic, el le dă o înfățișare de operă de artă, amestecând bronzul cu aur și argint, pentru a produce un cât mai mare efect pictural; dealtfel, sunt născuți artiști și dacă ar fi să cerceteze cineva de aproape arta japoneză, trebue să pătrundă foarte adânc în vechimea miilor de ani. In secolul care a precedat era creștină, a existat o artă într'un fel oarecare preistorică. In secolul al V-lea și secolul al VI-lea din era noastră, împăratul japonez chiamă la curtea sa lucrători coreeni care importă cele dintâi elemente ale technicei chinezești; intervine astfel o directă influență în artă a Chinei antice; o acțiune tot atât de decisivă a avut-o India prin Budism și vechia Persie prin relațiile comerciale. E ușor de constatat influența chinezească în bronzuri, în stofe și mai ales în sculpturi, ca de exemplu admirabila figură a preotului din sec. VII păstrată la Nara, egală cu cele mai frumoase opere de artă egipteană archaică; stilul indo-cambodgian apare în picturile budiste și în obiectele religioase; iar ceramica japoneză derivă din olăriile coreene.

Incepând din secolul al VII-lea aceste diverse elemente s'au confundat într'o unitate unde este ușor de deosebit esența personalității japoneze.

Diferitele influențe au creat o artă de o profundă intensitate expresivă, o artă infinit de variată, cea mai prețioasă și cea mai estetică din câte a produs omenirea după Grecia; cea mai originală și mai rațională care s'a manifestat în cursul civilizației odată cu aceea a Egiptului antic, a Orientului Musulman și al Evului Mediu în timpuri gotice. Nici o altă formă de artă n'a fost în legătură mai întinsă, mai directă și mai potrivită cu clima, moravurile și nevoile țării; este imagina sintetică a poporului japonez, primii decoratori ai lumii. Toată explicațiunea esteticei lor se găsește în subordonarea constantă și imediată a artei la obiceiurile naționale, la înfrumusețarea moravurilor, la recrearea ochilor.

Epoca dintre secolul al VIII-lea la al X-lea are o artă imprimată de un puternic caracter de noblețe, deaceea e socotită ca o epocă culminantă, atât în pictură și sculptură cât și în industria lacurilor, care epoca excelență e o artă cu totul națională și autochtonă.

Trei grații, privind luna, într'o grădină

Incă o originalitate artistică e și „Kakemonou." pictură făcută pe hârtie sau mătase și încadrată de o fâșie de brocat pentru a se putea rula, de aci numele de kakemono — adică tablou ce se rulează. O ramă grea nu se potrivește într'o casă japoneză.

In secolul al XIII-lea, epoca feodalității războinice, se naște o artă eroică, energică, foarte originală.

La inceputul secolului al XI-lea, technica diferitelor ramuri ale artei nu mai avea nimic nou de învățat; țesăturile, kakemonourile, porțelanurile ating o forță și o perfecțiune neîntrecută. Nu trebue să judecăm arta japoneză după măsuțele și cutiile de lac, serviciile de ceai de porțelan și alte articole pe care le vedem în Europa, căci obiectele de adevărată artă japoneză au o valoare foarte mare.

Japonezii iubesc mult florile. Există școli unde fetele urmează cursuri speciale de aranjare a florilor. Niciodată nu se formează un buchet de flori la întâmplare sau după bunul plac al fiecăruia. Există reguli speciale pe care trebue să le cunoască orice fată bine educată.

Nu lipsește grădina dela nici o casă japoneză, oricât ar fi de mică, de săracă, e amenajată cu poteci pietruite, cu podețuri arcuite, cu laterne de piatră, astfel că cel ce o admiră de pe rogojina din veranda casei să aibe iluzia de a admira un peisaj întins cu văi, cu lacuri și cu stânci. Pentru un psiholog mai rafinat, grădina japonezului e un studiu grafologic. Exprimă caracterul proprietarului, temperamentul său și chiar vârsta.

Astfel, un moșneag își constituește altfel grădina decât un tânăr, un savant altfel decât un artist — exprimând fie liniștea, fie curățenia, fie viciunea, alegorii neînțelese de un european.

Parcurile, mai ales acelea din jurul templelor, sunt exemple tipice de grădinărie japoneză cu podurile lor arcuite, stânci, flori minunate, ceainării și altele.

Ceainăriile sunt pentru japonezi Instituții aproape religioase și luarea ceaiului, în ceainării, sau la ei acasă, în familie se face cu mare ceremonie.

Odaia în care se servește ceaiul e docorată cu îngrijire și cu gust artistic. Femeia și în special „gheișele" sunt cu deosebire instruite în arta de a-l servi oaspeților. Una din particularități e să toarne atât ceaiul cât și orice altă băutură „peste mână", gest pe care noi, Europenii îl evităm.

Sunt prescripțiuni care trebue bine cunoscute, precum și mărimea și materialul ceainicului și a celorlalte obiecte, culoarea și mărimea șervetului de mătase care servește la șters ceștile înainte de întrebuințare. Cine cunoaște toate aceste prescripțiuni, are dreptul la titlul de maestru al ceaiului. Mulți oameni de stat au fost mândri de acest titlu.

Oaspeții se așează în semicerc; o gheișă angajată pentru această ceremonie, apare cu toate obiectele necesare, pregătindu-se ca pentru un serviciu religios: șterge ceainicul, pulverizează ceaiul, scoate apa cu o lopățică fină de bambus — toate în mișcări măsurate după regulele prescrise. Ceașca o ia cu multă evlavie, ca pe un vas sfânt și o oferă înclinându-se adânc. Oaspetele o primește cu aceeași plecăciune, mulțumindu-i. Ceaiul se bea din 3 sorbituri — punându-se gura de fiecare dată pe altă parte a ceștii.

Gheișele sunt ființe de mare atracție pentru japonezi ca și pentru străini, pentrucă sunt cu mult mai cochet îmbrăcate decât toate celelalte japoneze. Ele poartă acele kimonouri minunat brodate în aur și argint, legate în spate cu acele funde impresionante ca mărime și care formează podoaba cea mai însemnată a costumului, confecționat din cele mai fine țesături de mătase pictate sau brodate. Mânecile sunt prevăzute cu buzunare în care păstrează batistele de hârtie pe care le aruncă după întrebuințare.

Celelalte japoneze poartă kimonouri mai simple. Incălțămintea pentru unele și altele se compune din sandale de paie în casă și de lemn pe stradă, sandale ce nu dau deloc femeilor un mers grațios, fiind nevoite să îndrepte picioarele înăuntru pentru a ține încălțămintea bine fixată; noi spunem așa, dar Japonezii consideră indecent mersul femeilor europene.

Cu tot misticismul lor și gravitatea obiceiurilor, să nu ne închipuim că poporul japonez e ursuz. Dimpotrivă, e dornic de petreceri; de mici vizitează teatrele, care ocupă cartiere întregi. Se joacă de dimineață până seara, reprezentându-se dansuri de flori și piese cu subiecte luate din Istoria japoneză sau din legende. Femeile n'aveau voie să joace pe scenă, rolurile lor erau împlinite de bărbați; astăzi, în schimb, femeia joacă și rolurile de bărbat. Teatrul fiind o distracție pentru marea majoritate, femile vin cu copiii cei mici legați pe spate — astfel încât acolo nu poate domni liniștea din teatrele noastre europene. Scena fiind rotativă, în timp ce pe o parte se joacă, pe cealaltă se pregătește tabloul următor, astfel încât spectatorul aude de multe ori ciocănițurile lucrătorilor. Aceasta însă îl supără tot atât de puțin ca și siluetele travestite în negru care apar pe scenă, fie pentru a aranja câte ceva la costumul actorilor, fie pentru a aduce lucrurile trebuincioase, sau pentru a sufla. Japonezul obișnuit din copilărie să le considere ca inexistente, nici nu le mai bagă în seamă.

Feerice sunt dansurile florilor executate de „gheișe". Fetița care-și alege profesiunea de „gheișă" e instruită, încă dela vârsta de 7 ani, în dans și muzică de o Gheișă mai bătrână. Dansatoarele sunt în vârstă de 12—16 ani; după această vârstă renunță la dans, pentru a acompania pe cele tinere prin cântec și muzică.

Desigur, ele sunt tot ce poate fi mai opus „soțiilor" care nici nu dansează, nici nu se arată publicului în orice oră din zi. Pentru aceste prezentări, sunt ore și circumstanțe anumite.

Alegerea soției e lăsată pe seama părinților, pentru care fiii au un cult. Tinerii se pot vedea înainte de căsătorie însă fără a-și vorbi. De se potrivesc în sentimente sau nu, n'are importanță; părinții n'au în vedere decât averea și starea socială care trebue să corespundă. Manifestări de afecțiune și sărutul nu se obișnuește. Mireasa își părăsește casa părintească îmbrăcată în alb — culoarea doliului — ceeace înseamnă că a murit pentru ai săi și că nu-și va părăsi casa soțului decât ca moartă. Sosită în casa părinților soțului său — unde va locui deacum înainte — scoate rochia albă și se îmbracă cu o rochie dăruită de soț.

Formalitatea căsătoriei e simplă, nu există căsătorie civilă sau religioasă; se mărginesc să facă cunoscut autorității că fata s'a mutat din casa părintească în aceea a soțului. Inainte, femeia considera căsătoria ca o hotărâre a soartei și nici prin minte nu-i trecea să se plângă de o căsnicie nefericită— căci *nu* legătura cu soțul era scopul principal, ci *gospodăria acestuia*, nașterea și îngrijirea copiilor.

După doctrina filosofului chinez Confucius, femeia are succesiv, trei îndatoriri de împlinit: 1) *Ascultare către părinți*, 2) *către soț*, 3) iar după moartea acestuia *către fiul cel mai mare* care rămâne capul familiei. Astăzi, educația modernă a fetelor a înlăturat în parte unele din prejudecăți; ele primesc o cultură solidă științifică și iau parte la exercițiile sportive.

Pronumele lor e nume de flori: Floare de Lotus, de Cireș, etc. Femeia își poartă copilașul legat pe spate; e legat cu atâta îndemânare și siguranță, încât mâinile îi rămân libere pentru muncile cele mnai grele.

Femeia japoneză cu statura ei mică, deschizătura ochilor în formă de migdală de un negru strălucitor și sprâncenele oblice, e pentru Japonez idealul de frumusețe femenin.

Dacă Japonezul nu ni se pare bărbat frumos, are în schimb o expresie de inteligență care nu e rară la acest popor. Mintea lor ascuțită și priceprea lor vie este apreciată de toți cunoscătorii. Copiii sunt foarte drăguți în kimonourile lor diferit colorate cu fundele mari în care sburdă toată ziua pe străzi. Nici cel mititel nu rămâne acasă; ia parte la jocuri, înghemuit pe spinarea vreunui copil mare, care se joacă și sare fără să-i pese de căpșorul fraged care se leagănă încoace și încolo. Străinii care trăesc vreme mai îndelungată în Japonia sunt cu deosebire impresionați de ceremonia ce are loc cu ocazia aniversării băieților și fetelor japoneze. Prin aniversare nu se înțelege ziua nașterii, ci toți băeții sarbează în comun ziua a 5-a din luna a 5-a, iar fetele ziua a 3-a din luna a 3-a.

La serbarea băieților se împodobește odaia de primire „Tokonoma" cu steaguri, arme vechi, figuri de eroi din timpuri preistorice, iar la exteriorul caselor care au băieți, se atârnă de câte un catart un crap mare de hârtie, gol înăuntru și cu gura deschisă. La bătaia vântului, crapul se umflă și se leagănă. Acest pește se bucură de reputația că din cauza agilității și persistenței sale, înnoată contra curentului apei și peste cataracte — deaceea îl prezintă băieților ca un simbol al puterii de voință și al tenacității.

Pentru fete se face un aranjament deosebit de frumos în Tokonoma. Pe o scheă în formă de scară se așează păpuși care reprezintă pe împărat, împărăteasa sau întreaga suită în costumele vechi japoneze și în ordinea rangului.

Se expun și servicii de ceai, obiecte de toaletă și bucătărie, mici, ca pentru odăi de păpuși. Fetele se vizitează reciproc, se tratează cu prăjituri de orez și „Sake", vin de orez și admiră aranjamentele de care nu se folosesc la joc, deoarece de multe ori prezintă o valoare foarte mare și se moștenesc din mamă în fiică. Sensul acestei serbări este probabil pentru a obișnui fetele încă de mici cu sutele de instrucțiuni ce trebue să le observe femeia japoneză la primirea mosafirului, servitul mâncării și mai ales al ceaiului.

Singurul mijloc de transport a fost până în timpurile recente trăsurica cu un singur loc, trasă de un om. Se numește Riksa. Oamenii trag foarte repede, încât o plimbare cu Riksa e tot ce poate fi mai poetic spre seară când se lasă întunericul și nu ai altă lumină decât lampioanele de pe oiștele trăsurilor. E o liniște completă, căci nu te supără nici sgomot de roți, nici nechezat de cai. Ușile sunt trase, iar prin geamurile de hârtie se văd siluetele locatarilor care se pregătesc de culcare.

Japonezii nu întrebuințează animale la muncă — nu se ocupă de creșterea vitelor. Laptele și produsele lui le-au cunoscut de-abia la venirea europenilor, însă nu s'a introdus în bucătăria omului sărac.

Ziua, e mare animație pe străzi. Negustorii ambulanți cutreeră orașul anunțându-se din depărtare — fiecare cu strigătul său special, ca la noi. Sunt vânzători de pește, legume, fructe, meici, raci. Carne nu prea se mănâncă, fiind interzisă de religia budistă, însă fiind nevoe de piele pentru echipamentul călărețului, se tăia vita, călcând astfel porunca budismului, dar nu e mai puțin adevărat că în astfel de condiții, meseria de tăbăcar și măcelar devenise meseria „oropsiților". Tot între oropsiți se socotesc și călăii și groparii.

Ca ocupație mai e îndeletnicirea specială de curățitori de pipe, căci atât bărbații cât și femeile, tineri și bătrâni fumează foarte mult și pipele fiind mici, trebuesc desfundate des. Vânzătorii de jucării, meseriașii și profesioniștii adună în jurul lor pe cumpărători prin fluerat sau alte strigăte caracteristice.

Comerțul lor e foarte desvoltat. Japonezul imită azi toate mărfurile europene și americane, înlocuindu-le din cauza prețurilor mici.

Clima înlesnește Japonezului o cultură intensă de orez, cereale, legume, fructe, tutun, trestie de zahăr și mai ales ceai.

Pe lângă agricultură, a luat o mare extindere și industria, mai ales în domeniul țesăturilor de bumbac, mătase, împletituri de paie și a porțelanului. O ramură însemnată e fabricarea chibriturilor. Pământul e bogat în cărbuni, petrol și sulf.

Și, în definitiv, de unde vine acest popor de rasă galbenă, cu ochii oblici și părul negru, pentru care am văzut că viața nu prețuește nimic, dar onoarea e totul?

Primii locuitori din „Țara Soarelui Răsare" au fost „Aino" un popor inferior, de rassă europeană, foarte disprețuit de Japonezi, pe care cuceritorii din Sud i-au silit să se retragă cât mai spre nord.

Știința n'a putut preciza încă din ce popoare se trag Japonezii; se presupune că ar fi un amestec de Coreeni, Malaezi și Chinezi. După atâtea secole, se mai văd și azi în Japonia tipuri de oameni mici ce par a fi malaezi și o specie de oameni înalți care seamănă cu Chinezii.

Contopirea acestora a avut loc încă în epoca preistorică.

Floare și pasăre

Prima lor cultură le-a venit dela Chinezi prin mijlocirea Coreenilor cu care — după cum vorbesc analele din Coreea — au avut multe războaie. Astfel scrierea e chinezească; se scrie de sus în jos și dela stânga la dreapta. Fiind foarte migăloasă, japonezii, cu spiritul lor practic, s'au gândit să introducă scrierea latină, după cum înlătură fără milă tot ce nu se potrivește timpului.

Shintoismul este recunoscut ca religie de stat — deși se practică mult și Budismul adoptat dela Chinezi, precum și învățământul moral al filosofului chinez Confucius. Japonezul nu se conduce după o singură religie; el ia parte atât la serbările templelor șintoiste cât și a celor budiste, fără să vază în această practică vreo contrazicere. Deși nu sunt prea religioși, fiecare casă are un altar al familiei și se observă cu multă grijă obiceiurile impuse la aniversarea morților — posedând cultul strămoșilor în cel mai înalt grad. In școală nu se învață nici o religie, se predă însă un curs de educație morală. Religia lor constă în venerarea Zeilor — în a căror ceată intră și eroii morți pe câmpul de luptă; aceștia însă spre deosebire de zeii budiști rămân cu simțurile și slăbiciunile omenești, astfel că la aniversările lor li se pregătește mâncare și băutură.

Templul sintoist are la intrare o poartă numită Torii. Mulți neștiutotri consideră această poartă ca un semn caracteristic al templului șintoist. Pătrunzând însă mai adânc aceste religii, nu se pot confunda templele șintoiste și budiste — chiar și fără acest semn.

Arta Chinei a pătruns în Japonia prin Budism. Tot Budismul a infiltrat poporului sentimentul de milă și grijă pentru săraci și bolnavi. Tot dela Chinezi au introdus japonezii „Ceaiul" și cultura creșterii gândacilor de mătase care formează o industrie importantă fiind — după China — cea mai mare țară exportatoare de mătase.

Primul european care a călcat pe pământul japonez a fost negustorul portughez Ferdinand Mendez Pinto. Timp de aproape un secol veneau Portughezii pentru a scoate aur, argint și cupru din solul japonez. Astăzi munții sunt aproape goliți de metale nobile. Mai târziu au venit Spaniolii iar în 1600 Olandezii care au înființat Compania Indo-Olandeză de răsărit și în fine Englezii.

Creștinismul a fost introdus prin Portughezi, iar sub Jezuitul spaniol Francisc Savier, propaganda creștină a luat un avânt considerabil. Francisc Savier fusese canonizat în secolul al XVII-lea ca Apostol al Indiei și Japoniei. Din nenorocire, se ivesc neînțelegri și invidii între diferite ordine catolice, care lucrau unul contra altora, astfel încât religia a fost persecutată, preoții și toți străinii izgoniți. A urmat o complectă izolare a Japoniei de străinătate, fiind sever interzisă — sub pedeapsa cu moartea — ieșirea vreunui Japonez din țară. Deabia pe la mijlocul secolului al XIX-lea, în urma unor tulburări sângeroase, se deschid iar porțile Japoniei străinătății. Impăratul — Mikadoul — cu reședința la Kioto a trăit până în 1868 într'o izolare inabordabilă, împlinindu-și numai obligațiile de mare preot. Puterea militară o deținea Sogunu, având curtea sa la Tokio. Revoluția a dus la evoluție. Impăratul ia puterea din mâna Sogunului, întemeiază monarhia constituțională cu drept de vot universal și serviciul militar obligatoriu. Intr'un timp extrem de scurt, Japonia însușește știința, technica și organizația de stat europeană. Până la această dată, ea nu era decât o țară agrară, foarte curând devine și o țară industrială modernă, fiind legată de Europa și America prin numeroase linii de navigație. Vapoarele sale sunt socotite ca cele mai bune ca mărime, navigabilitate și comoditate pentru călători.

Japonia nu avea decât câteva șosele naționale întrebuințate numai de pietoni. Principii feudali, când mergeau la Curtea Sogunului, erau transportați cu litiera; acum, o rețea bogată de cale ferată străbate întreaga Japonie.

S'au înființat școli de toate gradele; deși au 12 universități unde unele cursuri sunt predate de profesori europeni, un mare număr din tineretul japonez își face studiile la școlile technice și universitățile europene și americane.

In ce privește însă armata japoneză, ea a fost organizată de generalul german Meckel, care a găsit aici un popor însuflețit de un adânc sentiment patriotic și un spirit războinic care-i duce la război cu nețărmurită dorință de a muri pe câmpul de luptă. Se pare că în 1904, în războiul contra Rușilor— a fost o grea problemă să-i facă să înțeleagă că viața lor aduce mai mare serviciu patriei decât moartea.

Contactul cu Europa i-a făcut să adopte și costumul european, care a devenit chiar obligatoriu pentru funcționarii Statului. In casă continuă să poarte kimonoul; femeile care au rămas mai fidele portului național, pe stradă îmbracă un Kimono de culoare închisă iar în casă poartă Kimonouri colorate.

Societatea japoneză, înainte de perioada renașterii lor, era formată din clasa nobililor, a războinicilor și poporul, care se împărția la rândul său în țărani, meseriași și negustori. Dar, fie nobil, fie soldat, fie țăran sau chiar călău, la unii și alții, politețea e excesivă.

Japonezul salută îngenunchind pe rogojină, plecându-și capul pe mâinile întinse pe jos. Pe stradă, îndoaie numai genunchiul, înclinându-se adânc și frecându-și genunchii cu mâinile. Politețea lor ni se pare exagerată, căci fie Japonezul cât de amărît, își ascunde adevărata stare sufletească, arătând o figură veșnic surâzătoare. Nouă ni se pare că sub acea mască ascunde ceva neplăcut sau ipocrit pentru noi. Figura lui surâzândă nu este însă o fățărnicie, ci o perfectă educație și stăpânire de sine, socotind că nu are dreptul să amărască pe altul cu supărările lui. E o excesivă delicatețe pe care Europenii abia o înțeleg, căci Europenii se cred foarte interesanți când povestesc altora necazurile lor de acasă. Dealtfel, această sensibilitate nedesmințită de veacuri, se îndreaptă în toate domeniile și în special când e vorba de natură, de flori.

Ei fac numeroase pelerinaje, fie în scop religios, căci fiecare munte are Zeitatea sa, fie pentru a celebra sărbătoarea florilor, mai ales a florii de cireși și a crisantemelor — sau pentru a contempla câte un colț al naturii.

Chrisantema e floarea cea mai iubită și numele cel mai popular ce se cunoaște. Tot chrisantema a fost aleasă ca marcă a țării, ca emblemă pe steag, și ca cea mai nobilă distincție japoneză. Acel ce posedă Ordinul Chrisantemelor, e cu adevărat *un om*.

Foarte iubitori de blazoane, ei le brodează pe mătase, le pictează pe lac, le cizelează în piatră, le toarnă în metal, le sculptează în lemn, le poartă pe costumul național, pe arme, cărți, morminte, etc. Mărcile și blazoanele europene reprezintă întotdeauna animale stilizate — pe când ale japonezilor numai flori și plante.

Expozițiile de flori sunt foarte originale; chiar când se redau fragmente din Istoria patriei, sau a Zeilor, ele se exprimă prin grupări în mărime naturală făcute din flori. Scheletul e din lemn de bambus, obrazul o mască, iar îmbrăcămintea redată prin frunzișuri și flori în toate culorile și mărimile.

Iată poporul a cărei vitejie o admirăm atât azi, popor vrednic, cumpătat, cinstit, viol și inteligent, preocupat numai de perfecționarea sufletului său, născut cu spirit militar; cum n'ar merge ei la moarte cu zâmbetul pe buze, când au o dragoste nețărmurită pentru țara lor sfântă, pe care o consideră ca o creație a Zeilor, iar pe Impărat ca un descendent din Zeița Soarelui?

Cronica literară

„Noaptea geniului" poeme de DIMITRIE STELARU

(„Bucovina" I. E. Torouțiu, București 1942)

Se cuvine să întâmpinăm cu cea mai stăruitoare atenție, pătrunsă de căldura simpatiei, manifestarea unei vocații poetice înainte de a fi ajuns carieră, ispitită de ranguri și încununări oficiale, râvnind în taină confortul suprem al somptuoaselor ediții definitive. Debuturile poetice prea trec de multe ori nebăgate în seamă și ar fi păcat să se întâmple la fel cu acela al lui Dimitrie Stelaru.

Pentru auzul cititorului subțire, familiarizat cu Mallarmé și Paul Valéry, **Noaptea geniului** e un titlu cu sunet desuet. In cuprinsul cărții se întâlnesc poezii care se chiamă cu tot atâta emfază pretențioasă și ridiculă: „Cadavrul de aur", „Drumul iubitei moarte", „Cântec ucigaș", „Cetatea păgână", etc. Să nu se socotească totuși, cititorul, prea lesne edificat: **„Noaptea geniului"** e o carte de poezie al cărei preț stă în primitivitatea și stângăcia mișcătoare a expresiei, în umilința și superba ei revoltă deopotrivă, în bâjbâiala și bâlbâiala chiar, emoționantă, a unor cuvinte lipsite de experienta înțelesurilor mai subtile către care tind totuși confuze și învălmășite. E turburătoare această priveliște pe care ne-o înfățișează **„Noaptea geniului"**, a unor **sforțări** disproporționate pentru vorbele care-și caută înțelesuri peste măsura puterilor proprii. „Cuvintele păreau stafii învăluite", scrie într'un loc Dimitrie Stelaru, cu o justă intuiție a climatului special în cale propriu-i lirism e încă aspirație informă, stare larvară și fantomatică.

Destinul poeziei nu e acela de a fi un simplu joc grațios și gratuit, exercițiu marginal meșteșugit cu artă rafinată pentru destinderea voluptoasă a câtorva cărturari osteniți de înțelepciune. O discreție sau bunăcuviință excesivă travestește suferința în poezia modernă, spunându-i eufemic, spleen și atonie, cu o urmă totuși de parvenitism în această recentă înobilare a unui sentiment din cele mai obișnuite. Tristețea decantată prin reflecție și lecturi nu-și mai aduce aminte de originile ei viscerale, de suferința primară a cărnii și ajunge să fie un sentiment livresc, prea rar trăit cu sinceritate dar afișat ca un blazon de supremă distincție sufletească. Faimosul vers mallarmé-ean „La chair est triste hélas et j'ai lu tous les livres", înfățișează desigur un aspect spiritual caracteristic din evoluția poeziei moderne, saturată de intelectualism și rafinament artistic, nu însă un motiv sufletesc cu o circulație atât de întinsă încât să autorize identificarea unui nou „mal du siècle".

Surpriza poeziei lui Dimitrie Stelaru constă în regăsirea climatului dela începuturile sau isvoarele poeziei — care nu sunt neapărat limpezi așa cum sugerează asemănarea cuprinsă în metaforă. Lirismul din **„Noaptea geniului"** e mai aproape de sinceritatea uneori brutală a strigătului de suferință neîmblânzită încă prin presimțirea armoniei. Un exemplu caracteristic e poezia intitulată „Inger vagabond", în care accentele de revoltă isvorăsc din conștiința destinului propriu al poetului, fără vreo răsfrângere în aceea cu substrat social a unei solidarități de clasă:

Noi, Dimitrie Stelaru, n'am cunoscut niciodată Fericirea
Noi n'am avut alt soare decât Umilința,
Dar până când, înger vagabond, până când
Trupul acesta gol și flămând?

Ne-am răsturnat oasele pe lespezile bisericilor,
Prin păduri, la marginea orașelor —
Nimeni nu ne-a primit niciodată,
Nimeni, nimeni...
Cu fiecare îndărătnicie murim
Și rana mâinilor caută pâinea aruncată.

Marii judecători ne-au închis
Stăruind în ceața legilor lor;
Pe frunțile noastre galbene au scris:
„Vagabonzi, hoți, nebuni. Lepădații noroadelor.
Casa lor e temnița. Puneți lacăte bune fiarelor".

Odată — poate cu înfriguratele zori vom sângera
Și spânzurătorile ne vor ridica la cer.
Dar lasă, Dimitrie Stelaru, mai lasă!
Intr'o zi vom avea și noi sărbătoare —
Vom avea pâine, pâine
Și-un kilogram de ismă pe masă.

Tot atât de caracteristice, cu accente de revoltă încă mai vehemente, sunt bucățile intitulate „Cântec de neguri" și „Poem cerșetor". Acesta din urmă e reprezentativ pentru aspectul cel mai personal al poeziei lui Dimitrie Stelaru, acela de a înfrânge realitatea prin puterea transfiguratoare a visului — într'o viziune fantastică, sugestivă până la obsesie uneori, ca în sfârșitul poemei intitulată „Insula duhurilor":

Nori de îngeri, fără formă,
Fără aripi, dansau în întunerec
Peste stâncile valurilor amare:
Dansul Deșertăciunii.
Și marea s'a făcut sul
Invârtindu-se către neant;
Iar vuietul creștea
Ca vuietul din Țara Chinului.

Este desigur, destul fals mister în atmosfera încețoșată și aburoasă în care se estompează înțelesul poemelor din „Noaptea geniului", — și ceva șarlatanie naivă nu e străină atitudinilor oraculare și aerelor de mag sau de profet în care ni se înfățișează Dimitrie Stelaru. Dar toate rezervele dispar în fața unei vocații poetice de o puritate atât de neprefăcută și nemeșteșugită ca aceea din strofele următoare, cu care vom încheia:

Se răsturnase mică, rușinată,
Incovoiată, ca o viperă, pe jos
Și nu vorbea. Din rochia-i vărgată
Un șold ieșise palid și sfios.

Cu fluviul părului, străină,
obosită,
In marea întunerecului adormise;
O lacrimă de golful ochilor strivită
Vorbea îndepărtat de porțile închise.

(Vânzătoarea de ziare)

MIHAI NICULESCU

Note românești

LA PORȚILE ODESSEI

se cheamă noua carte a scriitorului Corneliu Penescu și va apare peste puțină vreme în editura O.F.A.R. Cunoscut publicului prin volumul său „Centrul 8" — d. Corneliu Penescu a surprins dintr'odată prin bogatul material uman și sufletesc — la a cărui desfășurare personal a luat parte, cu ocazia campaniei din vara trecută. Nu erau simple episoade întâmplătoare, nici reportagii facile — ci un adevărat jurnal de război — în paginile căruia se puteau deosebi cu ușurință figuri eroice de ofițeri și soldați, după cum și pulsul unei trăiri proprii. LA PORȚILE ODESSEI ne va duce deastădată un material inedit de fapte și drame consumate în timpul celebrului asediu, un emoționant film al tuturor întâmplărilor și oamenilor care au trăit, au luptat și au murit pentru cucerirea Odessei. D. Corneliu Penescu va dovedi cu certitudine calitățile sale de viguros prozator.

GRAIUL DÂMBOVIȚEI

Sub conducerea unui comitet având ca președinte pe d. Victor Ghiculescu, apare la Târgoviște revista învățătorilor dâmbovițeni intitulată *Graiul Dâmboviței* care pe lângă probleme cu caracter profesional, își deschide paginile tuturor celor ce năzuesc spre frumos și prin asta tind la îmbogățirea sufletului.

Ultimul număr (1-4 pe Ianuarie-Aprilie 1942) este închinat eroilor învățători cari s'au jertfit în luptele dela răsărit.

Colaborează la acest număr: Victor Ghiculescu, Ion Doru, Pr. C. Nițescu-Zlatian, Iancu Mîlea, Pr. N. Popescu-Cernea, Lazăr Ștefănescu, Iosif Dumitrescu etc.

„MLĂDIȚE"

se chemă atât de frumos revista societății de lectură „Timotei Cipariu" a elevilor dela liceul „Sf Vasile" din Blaj. Colaborarea rezervată exclusiv elevilor este o experiență rodnică, de vreme ce profesorul Gh. I. Biriș, conducătorul acestei tinere publicații, o păstrează de cinci ani de când apare.

Semnează în No. 2 (Ian.-Martie 1942): Luca Remus-Pop Cornel: Despre doina haiducească; Ion Boilă: Din minunile universului; Horia Lupu: Elegie; Ionel Maxim: Imagini; Mircea Sârbul: Cu carul; Ioan Crișan: O fărădelege; etc.

GAZETA CĂRȚILOR

A apărut *„Gazeta Cărților"* pe Martie a. c. (a. XI, N-rele 5—8) cu colaborarea d-lor I. A. Basarabescu (Al. Vlahuță), Al. Stamatiad, George Dumitrescu, Pimen Constantinescu și Maria Nahlik (versuri), D. Munteanu-Râmnic (Gheorghe Duca-Vodă și „Pentru Analele Patriei"), George D. Nedelcu (Privire în cartea „Spiritualități Românești"), Paul Papadopol (Paul și Virginia), Aurel G. Stino (Ce-ar trebui să se retipărească), G. Bezviconi (Natalia Obrenovici și Iașii), Mih. Demetrescu (Drama „Armidava"), Prof. Dr. N. Dimancea (recenzii: Ioan B. Lemeny, Volbură Piană și Dinu Constantinescu), Ing. Cezar Cristea (Cartea Științifică), Pompiliu Preca (Biblioteca lui Odobescu), Al. Clobanu (Ani-Anuarul Culturii Armenești), Sculptor I. Pantazi (Expoziția Armatei) — precum și cu Antologia la zi (Inspecție școlară de Paul Constant, Rugăciune de V. Voiculescu și Cartea de Rubin de Ec. Pitiș), cataloage de cărți vechi (d-ra Eleonora Alexiu), pagini și îndemnuri alese, carnet bibliografic, informații culturale (publicațiile Academiei, Liga Culturală și Ateneul Român), comemorarea lui Gh. Bogdan-Duică, presa din provincie, cărți primite, aniversări, vitrine, note, biblioteci. Director: Prof. D. Munteanu-Râmnic.

MARTHA BRONDELLO...

Vă mai aduceți aminte, dubitorilor de artă?...

A trăit cândva printre noi, cum trăește frumosul florilor de câmp și bunătatea în icoane, depărtate de preocupările noastre „mari"...

Așa a trăit Martha Brondello, ani și ani, printre noi...

Avea o față cu zâmbitoare chemare, o minte ageră cu migăloase și creatoare cunoștinți de tot ce are arta adevărată și o mână făcută numai să desprindă din ființe și lucruri frumusețea nemuritoare.

Hoinărind într'o Duminică prin muzee și pinacoteci, i-am descoperit prezența doar acolo unde numai frumosul o primește ca pe oneva căruia și-a dăruit scumta ei viață, il-am descoperit acolo, într'o pinacotecă din B-dul Lascăr Catargiu, două pânze semnate: Martha Brondello, și unde stau într'o tânără și cuceritoare apropiere de cele mai de seamă nume, ca să arate și meritul unei munci grele, dar și regretul unei timpurii plecări din viață, rarilor vizitatori ai pinacotecii.

Prima ei expoziție în luna Octombrie 1934 din sala „Universul" a fost și prima ei izbândă.

O deplină izbândă în plastica română.

Dar, ca la orice cucerire de izbândă, viața este prima jertfă ce se cere.

Așa s'a făcut ca numai la câteva luni dela truda organizării acestei prime și ultime expoziții și deabea la câteva săptămâni după bucuria promovării ca un real talent, să se îmbolnăvească de-o crudă boală care i-a șters zâmbetul, i-a stins sufletul și i-a răcit mâna, în seara de 16 Aprilie 1934, când rândunelele chemate de anotimp dăreau sub streașina casei sale...

Sunt opt ani împliniți dela moartea pictoriței Martha Brondello !...

Prindeți la capătul fiecărui an scurs, viața altui an, urmat de alt an, ca să vă dați seama ce-ar fi putut să dea artei plastice munca și talentul Marthei Brondello, pe care n'o mai găsiți azi decât prin pinacoteci, unde doar talentele adevărate le sunt îngăduite așezările...

ETCAETERA...

„INTERVIEW-UL"...

Nu-mi supăr părerea denunțându-i pretenția ce-o arată când este vorba de vreun interview.

In asta poate să fie cusurul vârstnicilor cunoștințe, când pe prețul unor dibace întrebări se punea — de atâtea ori — rămășagul celor mai multe indiscreții, ca să se poată aduce sub ochii cititorilor mărturisirile cele mai importante sau chiar senzaționale, care se obțineau după o migăloasă scuturare a bagajului de cunoștințe al „întrebatului".

Și așa, temeiul unui interview s'a dovedit a fi mai întâi însăși intuiția ce se cere s'o aibă cel care întreabă, pentru ca, ori să renunțe la o întrebare dela care nu poate avea un răspuns cum trebue, ori să întrebe atât de „isteț", încât cel care urmează să răspundă să nu mai ocolească sau să fugă, pentru a răsturna totul.

Deunăzi, a apărut un interview luat de-o tânără și simpatică scriitoare, unei mai consacrate literare.

Atâta timp cât acest interview a fost parcurs pe simple curiozități de îmbrăcăminte, de plimbări, de superstiții, de cărți sau manuscrise, ar fi justificat o plăcută convorbire între domnișoare sau — dacă vreți — între scriitoare — ceeace e mai rar — hotărîtă să rămână acolo unde a fost sau cel mult, între paginile gazetei, ca o informație și nu ca un document.

Dar tânăra scriitoare, neadâncind rostul unei importante întrebări și — mai mult — nepătrunzând în origina unui nume ca și în firescul răspuns, delicat dar „minor", ce l-ar putea avea, a pus importanta problemă a „naționalismului cultural" și a „literaturii autentic românească".

Răspunsul a fost ca o scrisoare înapoiată...

Iată dece nu-mi supăr părerea, făptuind indiscreția pretențiunii severe ce-o am în privința interview-urilor, chiar când le-aș citi... „între noapte și zi(uă)!...

„TINEREȚEA"...

E drept că fiind la cucerirea doar a anilor copilăriei, cu unul mai mult peste cei... „șeapte", cu toate că și aceștia sunt luați în... „două serii", se crede „majoră", până într'atâta încât călcând chiar peste o vârstă ce i-ar justifica titlul, se avântă orgolioasă la o vârstnică judecată, rămasă în urmă doar cu... coacerea.

„Repezeala" aceasta timpurie are ceva de-a face cu „temerara" pornire a lui Ieremia al cărei efect a rămas doar în proverb.

Talentatul Ion Anestin, marea mea simpatie, a creat într'o revistă de haz, pe acel Gâgă, devenit azi mai popular decât o... cartelă de carne, prin panseurile lui.

Am impresia că un soi din acest „Gâgă" prezent cam prin multe redacții de ziare și reviste cu „paranteze", „colorit" sau „relief", hotărît să-și atribue un panseu, ar spune:

— Cine are proprietăți, are și belele... Eu am doar un toc și am o... „mâncărime", mamă... mamă!...

„APROPOS DE PANSEURI!"...

Pascal a spus că: „toată suprafața pământului ar fi fost schimbată dacă... nasul Cleopatrei ar fi fost mai scurt".

Inchipuiți-vă dar ce s'ar fi întâmplat „dacă" o artistă de revistă, azi făcând „teatru serios" și jucând în piesa „Baronului", ar fi avut rolul Ginei de lung metraj, decât „cele două vorbe și... un cuvânt", cum a anunțat o gazetă teatrală, pentru care a trebuit să cheltuiască, nici mai mult, nici mai puțin, decât 200.000 de lei, pentru... două toalete!...

Cum s'ar zice, cuvântul și rochia!...

„Dacă" ar fi fost așa, atunci în toate magazinele nu s'ar mai fi găsit material măcar pentru un costum de... baletistă și — firește— această problemă oarecum izolată în culisele teatrelor, ar fi devenit o mare problemă a aprovizionării!...

La aceasta, adăogându-se și suma mare ce-ar fi necesitat pentru cumpărarea materialului și confecționatului, s'ar fi transformat totul într'o problemă economică-financiară, ce-ar fi cerut și intervenția „capitalului străin"!...

Ba nu zău, teribili mai sunt și reporterii teatrali!...

Au un dar de-a scrie o informație despre o „vedetă", câteva rândulețe despre directorul de gazetă, într'o paranteză despre secretarul de redacție, ca apoi pe-o pagină și jumătate numai despre „autorul poștei redacției", fără poza respectivă, ca să rămână... „discret".

Luând deci, ca măsură nu... „modestia" reporterului, ci măsura denunțată: cuvântul și toaleta, am prefera ca în „teatrul serios", „fermecătoarea ingenuă" să aibe un rol de... „mută", ca să nu mai aibe nevoe de cheltueală pentru toalete, fiindcă s'ar reduce totul la ceva... ceva... cum era în teatrul de revistă și unde era așa de... bine!...

ION MINCU LEHLIU

Medalion

Imi stărue în minte
Infățișarea sumbră
A recilor morminte
Pierzându-se în umbră.

Și câmpul de bătae
In sura dimineață,
Octombrie cu bura
Cornirilor de ghiață.

Prin ierburile arse
Zăcând în spasm eroi,
Cu fețele întoarse
Spre sbuciumul din noi.

O! negura rapace
A corbilor flămânzi
Peste imensitatea
Cețoaselor oglinzi!

Incremenește pasul
In scâncet împietrit,
Covârșitor popasul
Pustiului cernit.

Mereu îl duc sub frunte
— Medalion ceresc —
Calvarul cât un munte
De chin să-l viscolesc.

V. O. SPINENI

Moartea poetului

Așa 'ncepea legenda, din simple destrămări
Să urce 'ncet la tâmple curatele-i minuni
Și împletind liane din putrede cununi,
Ingenunchia târzie sub ramuri de uitări.

Corolele de gânduri, ce palide și grele,
Își desfoiau lumina bolnavă în fereștI.
Treceau pe sub arcade poeme îngerești
Cu nuferi mari de vise și magice inele.

Se închidea amurgul la margine de ape...
In limpedele serii zâmbea un paradis,
Creștea'n pupile forma celui din urmă vis —
Incrementită rază în unghiuri de pleoape.

Când albe păsări triste mai fâlfâiau în zări
Și osteneau în preajmă troene de-amintiri
Se'ntunecau albaștri luceferi în privini;
Viața, ca un șarpe, trecea prin depărtări...

N. VERONESCU

Poem pentru vremea târzie

Frânte raze, răsărituri — drumurile'n spre hotare
Și amurguri, oare, câte nu și-au împletit chemarea?...
Toate — suflet în răscruce — sângerau sdrobind
[uitarea,
Incercând s'alunge visul tulburat de depărtare.

Spumă albă de pe valuri, zâmbetele moi din glas,
Revărsând de peste maluri, încleștat, alt dor de stea,
Se'ntregeau în cripta razei, mirt pentru tăcerea grea,
Chip de jertfă'n amintirea clipelor ce-au mai rămas.

...Dar în taina pârguită, pâlc de umbre'n țărm pustiu,
Ca s'adoarmă tematoare'nfiorarea de-altădată,
Nepăsarea-și fugărește, doarmă'nsuflețirea toată,
Stăvilind vers din poemul înflorit ce-am vrut să scriu.

MIHU PRAVĂȚ

A apărut și s'a pus în vânzare
cartea tânărului scriitor
LAURENȚIU FULGA
STRANIUL PARADIS

O lume care se turbură între viață, iubire și moarte

CANTECE NOUI

Șodron liric

Fenomenul literar al ultimelor săptămâni, precum și primăvara capricioasă de dincolo de geamuri, au adus o sumedenie de gânduri, care ating — și nu numai în tangentă — preocupările noastre din acest loc. Dacă apele primăverii vin deobiceiu mari și tulburi, rostogolindu-se la vale din ce în ce mai precipitat, atunci de bună seamă că și aspectul poeziei care ne-a căzut pe masa de lucru în acest răstimp, are ceva din miezul acestor șuvoaie.

Scriind aceasta, nu ne gândim nici decum la o judecată de valoare care să cuprindă și să eticheteze poesia acestui anotimp, mai ales că nu credem în specii lirico-efemere, despre care am mai scris de altfel, și care se leagă de lucru și timp.

Contrar obiceiului nostru, ne vom lua îngăduința de a scrie mai la vale câteva cuvinte despre un aspect citadin, care ne-a reamintit o clipă sbuciumul și preocupările noastre de fiecare săptămână. Primăvara bucureșteană nu are prea multe puncte comune cu Primăvara abecedarului și întotdeauna am fost tentați de-a apropia acest anotimp de paginile inegalabile din jurnalul lui Mateiu I. Caragiale.

Treceam mai zilele trecute pe o stradă dosnică, una din acele străzi din centru în care până și sgomotul aspru al Urbii străbate vătuit și catifelat, gata să se agațe de ramurile mugurinde care țâșnesc peste garduri, să se împletească în iedertle uscate de pe șpalierele caselor din funduri de curți. Străzile acestea au în aerul lor întotdeauna o stranie atmosferă dulceagă, care-mi aduce aminte de vers. Trecând prin Bacovia și Săulescu, sunt gata oricând să asociez o imagine acestei atmosfere de tăcere voalaltă. De astă-dată însă, s'a petrecut un mic, un foarte mic amănunt, care ne-a abătut dela șirul obicinuit la gândurilor de primăvară. Pe-un colț de caldarâm, dar și'n inima străzii un grup de copii de vreo optnouă ani săltau în soare. Smângăliseră cu-o bucată de cretă un dreptunghiu tremurat, și-acuma se agitau într'un picior, jucând „șodronul" copilăriei noastre, peacel spațiu împărțit în regate, pe care, mai târziu, fiecare dintre noi a trecut tremurat, silabisind acel „mă iubește — nu mă iubește". Jocul candid al copiilor mi-a reamintit în primul rând acea experiență poetică de „cuvinte încrucișate", pe care cu mai mulți ani în urmă o încercase un mare poet.

Șodronul copiilor de pe tăinuita uliță pavată, goana lor după ciobul de cărămidă pe care-l svârleau de colo încoace, mi-a adus însă în gând și marele joc al poeziei noastre de fiecare zi.

Șodronul pe care-l priveam, fără să-mi dau seama că divaghez, nu mi-a putut spune decât că între poesie și joacă este o ascunsă legătură pe care puțini dintre noi o bănuiesc. Poesia a dispărut pentr uo clipă, iar în ochii noștri i-a luat locul acea diafană umbră de fată care ne însoțea, șoptindu-ne că într'adevăr această schimbare de termeni, la propriu și la figurat, ascunde în miezul ei mai multe tâlcuri decât s'ar putea crede. Măsurat și cu trudă, copiii alungă piatra pe caldarâm, cu cel puțin atâta grije, cu câtă poetul compune un iamb sau un dactil. Dela șodronul lor, la celălalt șodron nu este, într'adevăr, decât un singur pas, pe care oricare atent spectator al lumii imateriale, îl poate sesiza. Oricât de colțuroasă și de opacă ar fi, oricât de mult i-ar trosni încheieturile sub cuvinte de foc, poesia este totuși o mare fugă spre puritate, o cufundare în univers, pe care numai starea de suflet a poetului și a copilului o poate prinde. Strada cu desenul ei de pătrățele stângace și hârtia cu slovele ei fără oprire, își dau o clipă mâna, spre a realiza un simbol care dincolo de limitele lui materiale, se schimbă în blazonul care încoronează toate cele mai mari taine. In caetele lui Malte Laurids Brigge, Rilke vorbea despre copii cu aceeași cutremurare pe care am simțit-o noi, când am bănuit această alăturare pe care aici am prefăcut-o în cuvinte.

Poeții din cele patru colțuri, ca și copiii de pe toate ulițele inundate de primăvară, caută să-și afle imperiul în care ciobul de cărămidă se va preface în piatra de preț pe care-o așteaptă. Dar uneori, și unii și alții, se mai împiedică și cad, rupându-și piciorul. Alții vin apoi să le ia locul și jocul vieții nu se mai oprește nicicum...

ȘTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se trimit la redacție, menționându-se pe plic: pentru Ștefan Baciu. Cei ce au colaborat la „Cântece noui" sunt invitați să trimită, până la 25 April, câte o fotografie, cu mențiunea pentru St. B. Și răspunsurile: *I. Botez, Gh. Gheorghiu, I. Arbore, Emil Dobr., Ionel Mih., A. Ier., En. Otroc., Al. S. Băic., Silviu Dor, V. R. Mocanu, Teodor En.:* Nu. *D. Baciu, G. Condur, Vsev. T., M. I. Cos., Gh Nedelcu, I. Bucondu:* Aftele *George Fl., Remus L., Aurel D., George P., A. b. c. d.:* Da.

REZUMATUL CAPITOLELOR PRECEDENTE

Cornelio Grandi, un bogătaş ruinat începe să povestească copilăria şi tinereţea copilului său adoptiv Nino Cardegna care era fiul unui fost fermier pe pământurile sale. El îl creşte şi-l învaţă cu multă sârguinţă. Nino ia şi lecţii de canto cu profesorul Ercole de Pretis, fiindcă se dovedeşte a fi un talent remarcabil. Intre timp întâlneşte pe tânăra contesă Mariana de Lyra şi se îndrăgosteşte de ea. Pentru a-i satisface dorinţa, de Pretis îl introduce în casa acesteia şi după o convorbire cu tatăl fetei, un fost militar prusian, începe să dea tinerei femei lecţii de limba italiană.

Când însă Nino debutează pe scena operii acoperindu-se de glorie, subterfugiul nu mai poate fi valabil. Tatăl Marianei, care este un om strict şi sever, găseşte necuviincios ca un cântăreţ de operă să dea lecţii fiicei sale. Nino este foarte mâhnit, mai cu seamă că între timp intervine în viaţa lui Sonia Petrovna Mihailovici, care-l iubeşte, şi încearcă să o înlocuiască pe Mariana, fapt ce-l indispune.

Nerorocirile se acumulează, Sonia se sinucide după o întrevedere cu Nino, care cu greu scapă de acuzaţia de a fi omorît-o. Mariana şi cu tatăl său pleacă din Roma. Nino, fără astâmpăr, o urmăreşte prin Capitalele Europei, cântând pe diverse scene şi acoperindu-se de glorie. Dar în zadar, căci nu-i dă de urmă.

Intre timp, Cornelio Grandi întâlneşte pe ciudatul personaj Ahasverus Benoni, care se obligă să dea de urma lui de Lyra.

Intr'adevăr, puţine zile mai târziu, după câteva date foarte neclare, Grandi porneşte pe urma contelui De Lyra. Are o întâlnire cu Mariana, care era ţinută închisă de tatăl ei într'un castel, nu departe de Roma. Ea îi declară, printre altele, că Benoni i-a cerut mâna.

Când Nino vine şi el, chemat de Grandi, ia hotărîrea să o răpească pe Mariana.

Un violent schimb de cuvinte ce are loc între Benoni şi Mariana, o edifică şi mai mult pe aceasta din urmă, despre intenţiile cu care se instalase bancherul evreu în locuinţa contelui De Lyra.

Cu ajutorul lui Themistocle, servitorul credincios al Marianei, Grandi şi Nino pun la cale răpirea din castel a contesei De Lyra. Departe de a se împotrivi, Mariana făcuse ea însăşi cele mai minuţioase pregătiri în vederea evadării.

Când Benoni prinde de veste, fugarii erau departe, pe potecile inaccesibile ale ţinutului muntos, impropriu urmăririi.

AMESTECUL lui Ahasverus Benoni

prelucrare de ALEXANDRU ŞTEFANESCU

CAP. X

A doua zi a trecut, cu toate evenimentele deosebite care au umplut-o, destul de liniştită. Satul în care poposisem nu era Ceprano, (unde Nino vroia să oficieze căsătoria civilă) însă graba care îl mâna l-a împiedicat să mai aştepte încă o zi de drum. Eu sunt un om bătrân şi nouă oamenilor mai în vârstă, totdeauna ne este frică de grabă. De aceea am căutat să-l împiedic pe Nino de-a face un gest pripit. Să mai spun că a fost zadarnic, nu mi-ar servi la nimic. Aţi aflat şi dumneavoastră cât de impulsiv era băiatul acesta, şi cum nu admitea niciun sfat în ceeace priveşte dragostea lui. Din fericire, avea noroc cu capul. Nu ştiu, zău, într'alt fel cum ar fi răsbit după toate nebuniile ce le înfăptuia.

Apoi ne-am urmat drumul spre Roma, cu o diligenţă. Odată sosiţi în oraş, Nino împreună cu doamna Cardegna, căci astfel trebuia să-i spun acum Marianei, au tras la hotel „Constanzi", în timp ce eu m'am îndepărtat spre vechea mea locuinţă.

Primele cuvinte pe care Mariuccia le-a rostit au fost: „Un domn înalt v'a căutat azi noapte. Părea foarte supărat". La gândul că ar fi fost Benoni, am fost destul de neplăcut impresionat.

— Era oare domnul care m'a vizitat cu câteva zile înainte de plecarea mea?

— Nu, domnule conte, era mult mai bătrân şi părea foarte violent. A încercat să dea cu bastonul în mine.

— Trebue să fi fost De Lyra, am spus eu gândind cu voce tare.

— Nu ştiu cine era, dar n'avea obiceiuri frumoase. I-auzi, să scoli lumea din somn în toiul nopţii!

— Lasă acum preocupările astea, am încheiat discuţia mea cu servitoarea, şi mai bine pregăteşte-mi o cafea cu lapte.

Apoi, intrat în casă, după ce mi-am schimbat hainele, m'am întins pe un fotoliu, fericit de-a mă simţi din nou sub acoperământul liniştit al domiciliului meu. Mă gândeam tocmai cum să scriu o scrisoare către Universitatea din Roma, unde eram lector, spre a-mi explica lipsa în zilele din urmă, când o voce bărbătească şi zgomotul unor paşi grăbiţi m'au înştiinţat că De Lyra nu era nici de cum dispus să mă uite. M'am ridicat, tocmai în clipa în care tatăl Marianei a apărut în cadrul uşei.

— Sunt foarte onorat, domnule, de a vă primi în casa mea, am murmurat aproape, căci teama unei întrevederi furtunoase îmi tăiase glasul.

— Dumneata, răspunse De Lyra, eşti domnul Grandi?

— Da, la serviciul dumneavoastră.

— Să nu pierdem timpul, a reluat De Lyra cu un aer supărat. Am de lucru cu dumneata. Fata mea a fost răpită de Giovani Cardegna fiul dumitale, sau ce dracul rudă ţi-o mai fi.

— Nu e rudă cu mine; este un orfan, iar eu...

— Nu mă interesează. Eşti responsabil!

Eu responsabil? O luai cam repede.

— Nu pari prea mirat de cele ce-ţi spun. Probabil că eşti de mult în curent.

— Dacă sunteţi atât de bun să mă puneţi în curent cu ce, i-am răspuns foarte politicos, cred că v'aşi putea fi de-un oarecare folos.

— Eri dimineaţă, când m'am sculat, fata mea nu mai era sub acelaşi acoperământ. Fiind tatăl ei, am dreptul să întreb unde este.

— Fără îndoială, şi eu aşi face la fel.

— Nu am venit să cer sfaturi.

— Da.

— Bine, voiu pune să fie arestaţi imediat.

— Mai bine n'ai face-o.

— Şi dece?

— Fiindcă sunt deja căsătoriţi, i-am răspuns eu, retrăgându-mă spre uşe. Era mai bine să am o ieşire asigurată.

— Dar dumneata de unde ştii?

— Am fost prezent la căsătoria civilă.

— Hm! N'ai nevoe să te retragi spre uşe, îmi spuse el cu răceală, privindu-mă ironic, nu-mi voiu pierde vremea să te omor.

— Nici nu-mi închipui că veţi îndrăzni aşa ceva, la cineva în casă!

— Şi probabil, hotărîrea este irevocabilă, adăugă el, ca şi cum vorbea cu sine însuşi.

— Foarte irevocabilă. Sunt căsătoriţi şi locuesc la hotel Constanzi. Sunt, dealtfel, sigur că Nino Cardegna vă poate da toate lămuririle.

— Hahaha! Şi dumneata crezi că mă voiu duce să vorbesc cu el?

— La urma urmei, vă este ginere.

— Un cântăreţ...

— Un mare cântăreţ! Admirat de toată lumea.

— N'am venit nici ca să iau lecţii de muzică, mi-o tăie scurt De Lyra. Mi-e lehamite de-acest pungaş.

— Dacă ar fi aici să te asculte, ar accepta unul din revolverele dumitale.

— Şi nu l-aşi refuza. Cred că aşi fi în drept, domnule.

— In acest caz, sunt în măsură să afirm că în ceeace priveşte întrebările, dumneata mi-ai pus una singură, la care am răspuns.

— Dacă doriţi să mai ştiţi ceva, puteţi să mă întrebaţi.

— Doresc să ştiu unde este fiica mea.

— Este în Roma, domnule, i-am răspuns eu.

— Impreună cu Cardegna?

— Cred că nu! Dar dacă doreşti să mi-l oferi mie, fiindcă suntem de aceeaşi vârstă...

— Dar ce am eu cu dumneata?

— Îţi închipui dumneata că eu, ultimul descendent al familiei Grandi, pot accepta să-l faci pungaş pe Nino Cardegna, când îl socotesc ca şi pe-un fiiu?

— Nu ştiam că am cinstea să stau de vorbă cu un membru al acestei ilustre familii. Imi pare rău însă că nu e fiul dumitale. Căci m'aşi exprima altfel.

De Lyra renunţase brusc la insultele pe care mi le debita.

— Şi eşti sigur că totul este perfect legal?

— Atât de sigur, încât nu-ţi recomand să te opui. Pe deasupra, sunt şi foarte fericiţi.

— Poate crezi că şi eu sunt fericit?

— Mai fericit decât mine, care sunt nevoit să aud cum îl insulţi pe Nino.

— In acest caz, nu-mi rămâne decât să mă retrag, spuse el. Eram mult mai mulţumit astfel, căci convorbirea era cât se poate de neplăcută. L-am condus spre uşe, cu toată curtoazia. Credeam că va mai adăuga ceva. Dar mă înşelam. Şi-a plecat puţin capul şi fără o vorbă, a ieşit.

Puţină vreme după aceasta, a venit la mine Mariana cu Nino, astfel încât atmosfera casei s'a mai luminat. Nu pot spune însă că toate greutăţile trecuseră.

După ce am stat puţin de vorbă, Mariana s'a instalat la pian şi a început să cânte o melodie. Deodată însă chipul ei a devenit palid. Până să ne dăm seama ce se întâmplă, o voce din dreptul uşii ne spuse foarte politicos: bună ziua! Când am întors capul, am zărit pe Ahasverus Benoni.

Nino este un om cu destulă iniţiativă, după cum am văzut până acum. Cu pas grăbit, s'a îndreptat către Benoni:

— Baron Benoni, cred că nu eşti aşteptat.

— Să nu-ţi fie teamă, domnule Cardegna. Nu am venit spre a te întrerupe din clipele plăcute ale vieţii de familie. Am venit doar spre a vă face o mică mărturisire.

— Nu ţi-am cerut nimica.

— Nu fii aşa de grăbit, domnule Cardegna. Mi-am pierdut respiraţia, urcând scările.

— Tu-o poţi regăsi, coborîndu-te în grabă!

Benoni, surâzând, ne-a privit pe fiecare pe rând. Apoi;

— Sunteţi nişte oameni foarte interesanţi.

— Şi dumneata eşti un mizerabil ordinar, îi răspunse Nino.

— Un nebun, am adăugat eu.

— O fiinţă josnică, a adăugat din colţul ei Mariana, cuprinsă de indignare.

— Toată lumea pe care am întâlnit-o până acuma, mi-a spus la fel, răspunse Benoni surâzător, aşa că vă cred.

— Spune-ne mai repede ce vrei să ne spui — şi pleacă, urmă Nino cu violenţă.

— De fapt, iubirea e un lucru foarte rar şi îmi pare atât de reprobabilă, încât îmi face plăcere să încurc planurile celor care i se supun. Dar nu sunteţi în stare să mă pricepeţi, mă ascultaţi cu prea multă indiferenţă. Nu-i nimic! Plec. Mă puteţi regăsi la St. Petersburg. Dacă vă amuză, puteţi privi această hârtie, mai adăugă Benoni, aruncându-ne în odaie un ziar, ieşind pe uşe.

Pe el scria, printre altele: „Baron Benoni, bogatul bancher din St. Petersburg, care cu mulţi ani în urmă a fost închis într'un azil de nebuni, se află acuma la Roma. Ştirile primite, arată că este din nou cuprins de-o criză periculoasă".

— Dumnezeule, exclamă Mariana, şi eu am fost închisă cu el la Filletino.

Apoi am început să vorbim despre vizita lui De Lyra. Cei doi tineri erau dornici să afle amănuntele convorbirii şi nu mi-au dat pace, până nu le-am spus, cuvânt cu cuvânt, ce se întâmplase. Masa am luat-o împreună la hotel „Constanzi", unde, după cum de altfel ne aşteptam — mai de vreme sau mai târziu — am primit vizita lui De Lyra. Adresa i-o dădusem eu, şi oricât de puţin ar fi ţinut la fata lui, nu se putea să nu caute o explicaţie. Bine înţeles, nici Mariana, a cărei purtare dovedise hotărîre, nici De Lyra, care era un încăpăţânat, nu au renunţat la poziţiile lor. La sfârşit, i-a spus: „era în Sparta o lege foarte bună, după care copiii neascultători erau imediat omorîţi. Sparta era un stat serios — aproape ca şi Prusia, numai că era ceva mai mic. Înţelegi ce vreau să spun? Ai trecut cu nerusinare peste voinţa mea, dovedind că mi-am pierdut vremea în zadar, spre a-ţi da o educaţie potrivită rangului tău".

— Nu cred că aţi fost nici dumneavoastră în cadrele unei juste educaţii, obligând pe Mariana să-şi dee mâna mizerabilului acela de Benoni, interveni în discuţie Nino. Dealtfel nu ştiu dacă aţi aflat că e un nebun periculos.

—In vremea când ţineam la căsătorie, domnule, îl crezi el pe Nino, nu aveam cunoştinţă de acest fapt.

— De aceea ar fi fost mai bine să ascultaţi şi sentimentele fiicei dumneavoastră; instinctul nu înşeală!

— N'am venit să vorbesc cu dumneata, domnule! Am venit să-mi iau adio dela fata mea.

— Tată, începu atunci Mariana, tu nu vrei deloc să mă vezi fericită? Nu vrei să mă ierţi?

— Nici tu nu m'ai fi iertat, dacă-ţi impuneam căsătoria cu Benoni, mai spuse el, şi apoi, fără nici o vorbă, ne părăsi. Poate că a fost aspru din partea noastră, dar nici unul nu l-am înşoţit. In ceeace mă priveşte, n'aş fi crezut niciodată că un om poate fi atât de legat de unele prejudecăţi.

Aceasta este povestea lui Nino Cardegna, pe care eu de mic l-am crescut, şi care mulţumită mie, a primit o educaţie şi o cultură aleasă.

Acum sunt mulţumiţi, împreună, aceste două fiinţe care s'au iubit atât de mult, şi poate că vor fi mulţumite totdeauna. Imi veţi spune că în această poveste nu e vorba decât de dragoste. Şi dacă ar fi aşa, dece nu v'ar place? Căci iată, ca urmare a acestei iubiri, primesc tocmai acum o scrisoare dela ei, pe care nu i-am mai văzut de câţiva ani. Nino îmi scrie că a pus deoparte suma necesară spre a cumpăra Servetti şi mă roagă să mă duc acolo în primăvară, cu Mariuccia. Mă roagă totdeodată să îngrijesc de nişte odăi pentru el. Scumpul meu castel Servetti, fără îndoială că mă voiu duce!

SFÂRŞIT

PSIHOLOGIA ROMANCIERULUI

Ceeace deosebeşte pe romancier de un poet, spre pildă, e perspectiva diferită, sub care-şi contemplează existenţa. De unde poetul îşi filtrează materialul pe care i-l oferă viaţa, printr'un proces de fermentaţie lăuntrică, turnându-l în tipare ce-şi află corespondenţe într'o lume exclusiv interioară, romancierul, răsturnând obiectivul, îşi realizează lumea lui interioară, într'un sistem, căruia-i bănuim corespondentul în şirul faptelor concrete, şi'n ultimă analiză, însăşi această lume nu-i decât imaginea virtuală sau întoarsă a lumii trăite. Poetul nu opune propriu zis arhitecturii universului alt stil arhitectonic. Cel puţin în principiu. Poesia nu-i de fapt decât echivalentul unui ritm al devenirii într'o lume mai de mult constituită. Aşa dar, poetul îşi măsoară veşnic propriile lui dimensiuni şi de-l cutremură coloanele unei lumi în descompunere, el îşi cântă ruinile şi prăbuşirea, dar nu clădeşte, precum romancierul, alta la fel în locul ei.

Romancierul are oricând ceva din psihologia unui director de scenă, care organizează şi orânduie, poetul este mai ales un actor oarecare, sau un preot ce-ar servi în propriile lui biserici, fie că stă singur în altar, ca Baudelaire, sau Mallarmé, fie că urcă pe amvon, ca Lord Byron, Victor Hugo sau Eminescu uneori. Natural, considerăm aici romancierul în ritualul însuşi al creaţiei şi nu ne mai interesează felul cum umblă pe stradă şi cum întinde oamenilor mâna. Romancierul e, în acest sens, un om ce stă de vorbă cu fiecare om în parte şi-l pricepe, ca atare, pe când poetul, ca să epuizăm analogia, ori cu cine-ar sta de vorbă, de fapt vorbeşte cu el însuşi. Pe romanier îl preocupă omul, ca realitate obiectivă sau ca principiu general, pe poet oricare om, îl doare sau îl bucură. Există, evident, romancieri, care de fapt nu-şi pot ascunde niciodată, sau aproape, individualitatea. Să ne gândim bunăoară la Teodoreanu, care se răspândeşte frivol şi cu desinvoltură în toţi eroii lui, ca'ntr'o împrăştiere de valuri ale aceluiaşi pârâu. In deobşte însă, romancierul băştinaş atribuie şi recunoaşte fiecărui val în parte forma lui iniţială, dacă nu încrucişează apele prin confluenţe, mistuind deodată mai multe râuri şi pâraie într'un singur fluviu. De multe ori se'ntâmplă că romancierul pleacă dela unele principii sau idei misionare, dar şi'n cazul acesta, învăluie oasele în fâşii de carne, împrumutându-le aspectul membrelor care trăiesc şi gesticulează. Poetul suge măduva şi-o trece prin alambic şi-aşa se înţeleg deosebirile. Găsim de aici afinităţi între muzică şi poezie, precum de altă parte între roman şi sculptură, pictura ocupând când locul poesiei, când, cum de obicei, locul romanului, de ne gândim la scene şi alegorii, respectând firesc jocul liber al celorlalte diferenţe, despre care nu e locul să vorbim aci.

*

Fără îndoială că romancierul dă ceva din el însuşi cel puţin unora din eroii lui. Flaubert zicea el însuşi: „Madame Bovary c'est moi". Dar asta se face cu discreţie şi cu respectul unor convenienţe, la care poesia ajunge numai când aplică tehnica teatrului sau perspectiva epică.

Ori cu câtă independenţă şi-ar administra eroii, surprindem, dacă nu în ei înşişi, în economia operei ceva din psihologia proprie fiecărui romancier în parte. Iată de pildă oamenii veşnic preocupaţi ai lui Balzac, urmărindu-şi fiecare linia unui destin particular, iată oamenii încrucişându-se năvalnic în romanele lui Tolstoi, sau oameni ce se întâlnesc o clipă, duelându-se şi se despart respectându-şi fiecare destinaţia, ca în romanele lui Turghenieff, ori, dacă vreţi, oa-

Ionel Teodoreanu

meni „mai mult muţi", care, vorba lui Gib Mihăescu, „rezolvă totul cu o îmbiere spre oala cu vin".

Au şi scriitorii micile lor preferinţe şi curiozităţi şi, dacă unii îşi privesc personagiile dela distanţă, ca englezii, există alţii care se amestecă prin intimităţi, urmărindu-le până la desfigurare, ca Gogol sau Dostoiewski, precum unii şi le conduc după legi şi îndreptare juste şi firesti, ca Tolstoi sau Rebreanu, privindu-le cu nepăsare şi nepărtinire. Alţii vor neapărat să-şi înţeleagă propriile lor construcţii, ca Zola de pildă, care-şi experimentează de obicei eroii, ca şi cum mereu s'ar îndoi de consistenţa lor. Din acelaş punct de vedere, Cezar Petrescu se înduioşează parcă de oamenii lui, cum face Brătescu-Voineşti, scriind nuvele, tratându-i cu bunăvoinţă şi iubire, înţelegându-i şi scuzându-i ca un amfitrion ce tolerează toate capriciile oaspeţilor. Se adaogă, în fine, şirul celor ce-şi batjocoresc eroii, ca Flaubert, sau şi-i masacrează ca Zola, ori îi desfiinţează, ca Proust şi toţi psihanaliştii. Răsbate prin unele romane un suflu larg de omenie şi bunăvoinţă sau un rânjet crud de răutate, ca la Zola şi Cehov, un spirit larg de bonomie indulgentă, ca la Dickens, sau un zâmbet încrit de ironie vastă, ca în romanele engleze în genere...

De-aici, uşor de lucem, satisfăcând şi ale noastre curiozităţi, sufletul şi firea oricărui romancier, dar în ce priveşte psihologia însăşi a artistului, conchidem că romancierul, cu cât mai mult se dispensează de el însuşi, cum nu i se pretinde de obiceiu poetului, cu atât smulgându-se din cadrele vieţii ce o duce, ajunge mai desăvârşit între hotarele care despart lumea de himere şi strigoi, ce-i plutesc deasupra, de lumea acestor oameni, cărora le scurmă existenţa, ca să le-o transpună oglindită, în alcătuiri şi forme noi. In cele din urmă, cum se vede, poetul e convalescentul propriilor sale agonii, iar romancierul, dacă-i istovim psihologia, seamănă unui gropar, care scoţând morţii din morminte, le adună grijuliv coastele răstălmăcite (cum Dumnezeu făcu pe Eva din coasta lui Adam), împrejurul lor suflând suflet din sufletul lui...

AL. HUSAR

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-941

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 180 „

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 17
SAMBATA 25 Aprilie 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Rolul scriitorilor în ceasul de faţă

Deunăzi, mă aflam la o masă colegială dată în cinstea unui scriitor al nostru, revenit recent din Germania, unde făcuse cunoscut harul talentului şi al scrisului românesc.

Sărbătoream o rară izbândă scriitoricească şi fiindcă autorul reprezentativ era un ardelean, bucuria noastră căpăta o semnificaţie deosebită.

La această agapă fuseseră invitaţi şi câţiva intelectuali ai naţiunilor aliate, dintre acei cari de mult timp, de pe catedră sau din scris, se străduesc cu entusiasm să realizeze apropierea dintre popoare, pe baza cunoaşterii reciproce a valorilor spirituale.

Întâmplarea îmi dăduse ca tovarăş de masă pe unul dintre aceşti oaspeţi, un distins profesor de literatură. Parcă-i aud şi acum vorbele rostite ca după carte, în atmosfera de caldă însufleţire camaraderească, venind ca un duş peste gândurile mele:

— „Urmăresc dela o vreme tot ce se scrie despre România în presa aliată şi mă bucur că literatura dv. începe să fie apreciată. Este o recunoaştere ce trebuia să vie mai de mult. Folklorul dv. şi arta populară posedă o notă de autentică originalitate şi nu mă mir că stârnesc interes peste hotare. Nu înţeleg de ce aţi lăsa să treacă atâta timp până să arătaţi zestrea dv., faţa cea adevarata? După isprăvile eroilor de pe front, lumea e dornică să vă cunoască. Interesul intelectualilor străini sporeşte necontenit. Fiecare sezon literar aduce o seamă de cărţi noi despre România, de traduceri din autorii români consacraţi. Acest interes se explică, nu numai prin comunitatea de idei politice, ci printr'o curiozitate firească la nişte popoare de veche cultură. Cetitorii din afară găsesc în operele dv. lucruri noui şi prilejuri de înaltă desfătare artistică. Traducerea romanului „Ion" în limba germană s'a epuizat într'un timp record. Cred că asta dovedeşte şi celor mai sceptici că scriitorii români pot avea circulaţie universală".

Ascultam cu atenţie părerile tovarăşului meu de masă şi în cântarul gândurilor, trăgeau deopotrivă, tardivele recunoaşteri, precum şi mustrările îndreptaţite pentru nepăsarea de până acum. Pe ecranul trecutului se perinda filmul anilor pierduţi în sterpe agitaţii politice, toată pletora de reprezentanţi culturali în străinătate, nepoţi gângavi şi înfumuraţi cari n'au făcut nimic pentru cunoaşterea ţării deşi erau plătiţi princiar.

Ca un ecou al propriilor reflecţii, sunau concluziile răspicate ale omului de lângă mine:

— „Oricât de mari ar fi bogăţiile unui popor, dacă sunt închise într'un zid chinezesc, înseamnă că ele nu există pentru cei din afară. Astăzi, mai mult ca oricând, nu poţi trăi izolat. Am impresia că multe din neplăcerile îndurate, nu ar fi avut loc dacă aţi fi încercat să înlăturaţi ponegririle aduse de neprietenii neamului dv. Legătura care se cimentează între sufletele popoarelor, fără îndoială că trage mai greu decât efemeritatea acţiunilor politice. In mod natural, exponenţii politici sunt direct influenţaţi de opinia publică".

Imi vorbea cu multă simpatie pentru ţara noastră, distinsul tovarăş de masă şi satisfacţia îmi era mare când mă gândeam că păcatele trecutului nu se vor mai repeta. Razboiul ne-a ajutat să privim în jur de pe un înalt soclu, cu alţi ochi şi cu un alt program de viaţă. Cei cari au urmărit cu admiraţie bravura ostaşilor români, vor să afle cât mai multe, să cunoască istoria lor, însuşirile sufletului lor.

Care este literatura ce oglindeşte sufletul acestui popor? Iată un nou drum deschizându-se în faţa scriitorilor noştri. Se desprinde de aici o misiune grea, dar cu atât mai înălţătoare. Alăturea de celelalte iniţiative, scriitorii trebue să pună pecetea ceasului de faţă. Prin călătorii peste hotare, prin conferinţe, prin traduceri, ei trebue să înfăţişeze sufletul naţiei în vestminte de sărbătoare, desăvârşind prin darul lor în mod deplin biruinţa ce ne-au dat-o ostaşii prin eroismul de epopee.

Constatăm cu bucurie că fruntaşii scrisului nostru au înţeles acest imperativ al ceasului de faţă şi au purces la drum. Cu neobosită râvnă, preşedintele scriitorilor români, d. prof. N. I. Herescu, dimpreună cu d. Liviu Rebreanu şi alţii, au colindat o parte din oraşele ţărilor aliate, ţinând conferinţe şi informând cercurile scriitoriceşti despre toate problemele de breaslă.

Un cald ecou au găsit în inimile confraţilor de peste hotare invitaţiile Societăţii Scriitorilor Români; unii scriitori iluştri au venit cu plăcere să ne convoace la noi acasă, ducând cu ei amintiri neşterse.

Programul schimbului de scriitori este în curs de desfăşurare, fiind urmărit cu metodică perseverenţă. De curând şi-au anunţat vizita scriitorii croaţi şi slovaci. Deasemenea, alţi scriitori de ai noştri vor vizita ţările prietene şi vecine.

După frăţia de arme, camaraderia scriitoricească vine să înfăptuiască contopirea sufletească a popoarelor cari luptă pentru un nou ideal de viaţă, pentru o nouă şi mai bună ordine europeană.

I. VALERIAN

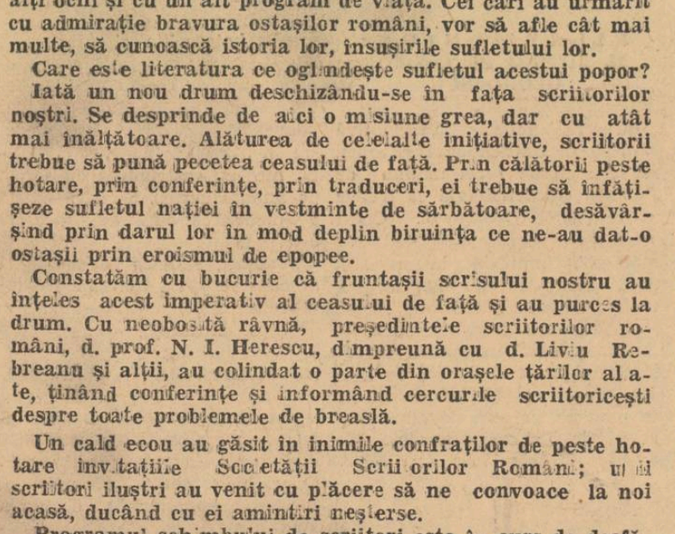

LIA MASACCI-CAPŞUNEANU — Piaţă

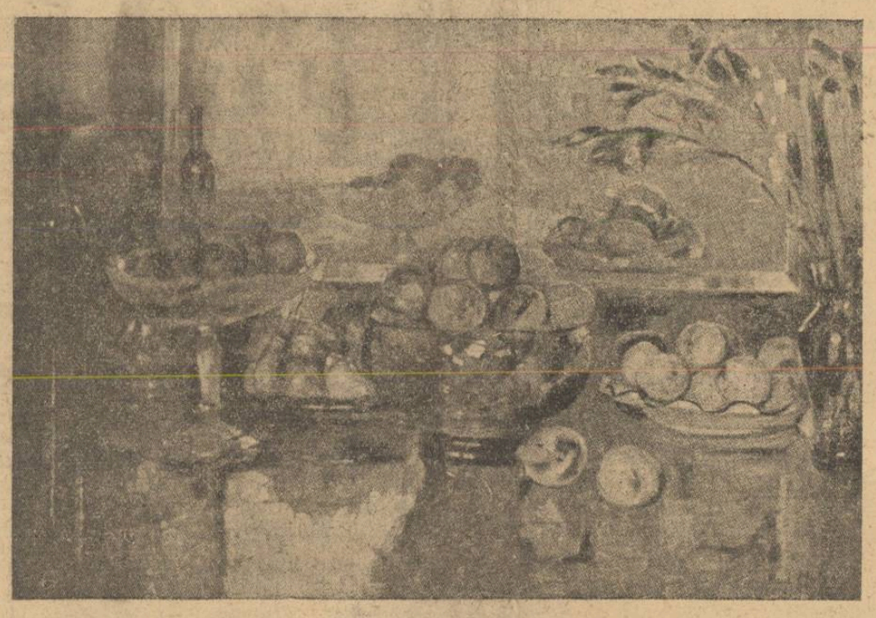

PAUL MOLDA — Reflexe

Despre literatura şi cartea franceză

ne vorbeşte RAINER BIEMEL

Ce greu le vine vorbelor să înlocuiască prezenţa vie a unui om! Mai cu seamă când această prezenţă are incandescenţa datului primar al oricărei fiinţări. Pe Rainer Biemel îl cunoşti sau nu, îl ai sau nu, aşa cum, într'un oarecare fel îl ai, fără s'o ştii, pe Socrate sau pe Parsifal, prin simplul fapt că participi la o epocă în care aceştia plutesc. E cu neputinţă să-l prezinţi circumstanţial, în cuvintele de circulaţie cotidiană, pe Rainer Biemel.

E mai întâi, cum a spus-o Jean de la Varende, un poet. (Volmul său, „La Saison de l'Ame, care a apărut de curând în Franţa, a fost salutat de presă ca opera cea mai originală apărută în Franţa după armistiţiu). Şi este, de asemeni, un om de acţiune, căruia-i place să convingă, şi să determine pe alţii a iubi ceeace iubeşte el.

Lui i se datoreşte prima traducere a părţii a doua din Faust, în franţuzeşte.

O traducere capabilă să reprezinte demn pe maestrul din Weimar. Traducerea a fost făcută în colaborare cu Alexandre Arnoux.

Tot el, cu Maurice Betz, a fost cel care-a introdus pe Rilke în Franţa. („Lettres à un jeune poète", a fost prima sa carte care a cunoscut un succes popular: 50.000 de exemplare).

Fost secretar al lui Bernard Grasset şi al lui Henry de Montherlant, aparţine vieţii literare a Parisului. (Parisul dintre cele două războaie!) însă, ca unul ce şi-a făcut liceul la Toulouse, se simte la fel de acasă în Pirinei şi în Provence.

In clipa când urma să ia direcţia literară a unei edituri din Paris, ordinul de mobilizare l-a rechemat în România. Căci e originar din Braşov, descendent al unei vechi familii de germani transilvăneni. Tradiţia carpatină l-a mânat probabil spre Regimentul său de Vânători de Munte, de care vorbeşte cu entuziasm.

Gândirea sa, atât de profund înrădăcinată în occident, are lărgimea de orizonturi pe care i-o oferă bogăţia şi varietatea experienţei sale omeneşti, hrănită din cele mai bune tradiţii Franceze şi Germane.

Român, după passeport, German de origine etnică, Rainer Biemel se socoteşte ca aparţinând familiei spirituale a lui Stendhal, pretinzând că este primul care a înţeles justificarea inscripţiei pe care Henry Beyle şi-a pus-o pe mormânt în cimitirul Montparnasse: Enrico Beyle milanese. Biemel ar putea înscrie, după cum declară: „toulousain!" „Sunt de părere, spune el, că asemeni plantelor, omul are un anumit pământ, un anumit climat, o anumită cantitate de soare în care se desvoltă mai bine".

*

Acestui toulousain german din Carpaţi i-am cerut unele lămuriri cu privire la situaţia literelor franceze, cărora li s'a dedicat până în Noembrie 1941.

ION FRUNZETTI

1. — NE-AŢI PUTEA DA UNELE LĂMURIRI ASUPRA SITUAŢIEI SPIRITULUI ŞI ARTEI IN FRANŢA ACTUALĂ?

— Rar o epocă a putut fi atât de favorabilă spiritului, — trebuie s'o constat cu mirare — decât a noastră.

Arta şi cărţile au scăpat de inamicii lor cei mai primejdioşi, care erau automobilul cinematograful, trenul şi aparatul de radio. Oamenii nu mai călătoresc. In Franţa, ca de altfel peste tot în Europa, eşti obligat să stai acasă.

Toată lumea a asistat la o veritabilă renaştere a lecturei: nu s'a citit niciodată mai mult decât anul trecut. Şi trebue adăugat că niciodată nu s'a scris atâta: mă gândesc mai puţin la literatură în general, decât la faptul de „a scrie", scrisori personale. Se ştie că mariajul fiicei Doamnei de Sevigné cu d-l de Grignan care s'a stabilit la Marsilia a fost la originea unei corespondenţe care constitue una din capodoperile cele mai pure ale istoriei literaturii franceze.

Cred că istoricii anului 2000 se vor putea încovoia din nou asupra scrisorilor epocii noastre, care vor constitui un document uman de prim ordin.

2. CE SE CITEŞTE?

— Lucru demn de luare aminte: nu se mai tolerează aceeace aş numi literatura uşoară a epocei „plăcerii de a trăi" (la douceur de vivre). Dar ce citesc în schimb clasicii: Molière, Racine şi mai ales poezie. In primul rând poezie.

Frumoasa colecţie a clasicilor, numită **„la Pléiade"** scoasă de editura N. R. F. (Gallimard), este epuizată, şi editorul îşi dă multă bătae de cap să ajungă a satisface toate cererile.

Pe de altă parte antologiile de poezie obţin un succes foarte neaşteptat. Cunoaşteţi pe aceea a lui **Thierry Maulnier**, publicată puţin timp înaintea acestui războiu. După armistiţiu, încă două lucrări de aceeaş importanţă au apărut, una la Toulouse, alta la Paris. La Paris, Antologia lui **Marcel Arland** (ed. Stock), pe care-aş numi-o o **„antologie obiectivă"**. Autorul face eforturi pentru a da locul cuvenit tuturor marilor poeţi. La Toulouse (editions de la NEF), cea a lui **Kléber Haedens** — faimosul specialist în Gérard de Nerval, este o **„antologie subiectivă"**. Dar nu mai puţin interesantă, deoarece acest autor prezintă „poeziile pe care le iubeşte". Astfel, de pildă: **o singură** poezie de Hugo, dar **toate** poemele Louizei Labé şi ciclul întreg al faimoaselor sonete **„Les Chimères"**, de Gérard de Nerval.

3. CE SE PUBLICA? EXISTĂ IN MIŞCAREA EDITORIALĂ, UN EFORT CARE SĂ RĂSPUNDĂ ACESTEI INSETĂRI DUPĂ LECTURĂ?

In această privinţă sunt dificultăţi, mai cu seamă de ordin material: hârtia, cerneala de tipar, etc,. sunt astăzi în Franţa adevărate probleme. In general, se constată că, dacă numărul publicaţiilor scade calitatea lor este, în medie, cu mult superioară, faţă de ce era înaintea războiului.

Aşa, cartea anului 1941 a fost o carte a lui Montesquieu: „Caetele" autorului scrisorilor persane, strânse laolaltă şi publicate de **Bernard Grasset.** Carte de 60 franci, care s'a vândut cum se vindeau altădată romanele premiate cu premiul Goncourt. Asta înseamnă că a depăşit 100.000 de exemplare. Este, pentru un clasic, un tiraj extraordinar!

Celelalte două cărţi care au stăpânit producţia anului au fost: 1. prima ediţie **„Souvenirs d'égotisme"** de **Stendhal,** datorită acelui principe al Stendhalienilor, **Henri Martineau,** şi **„Solstice de Juin"** a lui **Henry de Montherlant,** care este, cum era de aşteptat o capod'operă de luciditate şi curaj. Faptul că adevărurile sunt greu de înghiţit nu scade nimic din admiraţia pentru omul care are curajul să le spună.

4. — ŞI REVISTELE?

Ajung tocmai la ele. Este aspectul cel mai interesant şi mai mişcător totodată, în situaţia literelor Franţei de astăzi. Noile reviste mişună în zona liberă. La Paris, **„La Nouvelle Revue Française",** sub noua direcţiune a lui **Drieu La Rochelle,** a redevenit o revistă a **tinerilor.** Preocupările politice ţin un loc important aici.

Drieu, care a fost timp de 20 de ani, singurul scriitor francez care a văzut serios problema europeană, descoperă, cu echipa sa, Europa; constată că tentativa „epocei dintre cele două războaie", de a face din Franţa o **insulă,** separată de continent prin linia Maginot, a dat greş definitiv, şi că spiritul „insular" cedează în faţa unei conştiinţe europene.

Revistele zonei neocupate şi ale Africei de Nord, au ca primă programatică preocupare, **poezia.** Din secolul trecut, după experienţa Valéry care a încununat bogăţia descoperirilor marei arte poetice, poezia franceză s'a găsit într'un impas. Părea că nimeni nu mai poate spune nimic în domeniul acesta. Acuma, lucru extraordinar, tinerii redescoperă poezia.

(Urmare în pag. 2-a)

O singură unealtă: dragostea

Citeam cândva însemnarea unui scriitor care fericea (nici mai mult, nici mai puţin!) pe cel care se poate face iubit de cei din jurul său.

Să te faci iubit! Mărturisesc că şi astăzi o cumplită nedumerire mă cuprinde de câte ori îmi amintesc fraza aceasta. Şi mă întreb mereu: pot în adevăr să existe şi oameni de acest fel? Şi dacă există: din ce trăiesc oamenii care vor să se facă iubiţi?

De unde au adunat atâta trufie, atâta deşertăciune? Stăpânitori ai cărui har se socotesc ei, de pot da şi altora din plinul lor?

Nici măcar a fi iubit — ceeace iar mi se pare destul de greu —, ci a te face tu astfel. Fără îndoială, dacă nu este vorba de fariseică făţărnicie, apoi nu este altceva decât diavolească exaltare în faţa ta. Şi mai mult chiar decât atât.

Căci ce înseamnă oare a te face iubit? A da dela tine din luminile tale spirituale şi altora. A chema oameni să se împărtăşească din bogăţia ta. A fi tu atât de plin de Dumnezeu, încet să poţi revărsa şi asupra altora prea plinul tău.

Aş vrea să întâlnesc un astfel de om pentruca, privindu-i adânc ochii, să-l întreb: dar, tu, omule, de unde ai atâta bogăţie?

Nici Hristos, care singur ar fi putut, nu s'a făcut iubit. El a fost iubit pentru ceeace sufletul lui adunase. Adunase, iubind oamenii. Dragostea Lui nu căuta să-I apropie semenii, ci să-L apropie pe El de cei asemeni Lui.

Dar dacă nici măcar Hristos nu s'a făcut iubit, ci a iubit El oamenii — ce ne rămâne nouă, celorlalţi, tuturor celorlalţi?

Dragostea nu poate să te descopere pe tine altora (căci oare, cine eşti tu pentru a ocupa pe alţii cu „desvăluirea" ta?), ci să-ţi descopere ţie, oamenii. Ea nu trebue (sau, altfel nu mai are nici-un sens) să adune pe cei de o seamă cu tine, în jurul tău; că trebue să te ducă pe tine lângă suferinţele şi frământările celor din jurul tău.

Dragostea nu poate isvorî din conştiinţa superiorităţii tale. Dimpotrivă, ea creşte din limpedea credinţă a identităţii tale cu toţi oamenii. In sărăcie sufletească, în puţinătatea mijloacelor tale de desăvârşire opusă atâtor căi ce-ţi stau deschise, în aceiaşi apăsare a păcatelor; ştii că eşti la fel cu ceilalţi. Sau mai puţin...

Deacea alergi. Alergi dela uşa unuia la a altuia, cu dragostea ta curată. Ca să aduni durerea lor, ca să aduni chinul lor — să le fii frate.

Nimic nu este mai plin de „dragoste", ca acest cuvânt: frate.

Din conştiinţa frăţiei curge binefăcătoare dragostea.

A te dărui, adică a iubi — nu poate să aibe înţelesul trufaş de a împărtăşi altora bucurii şi lumină, ci numai de a pune şi sudoarea muncii tale şi picurii de sânge ai sfâşierilor tale în ajutorul altora.

Nu aduni la praznic ca să împarţi ceeace este mai mult decât îţi trebue ţie. A te face iubit.

Ci de duci la fiecare pentru a da toată bucuria ta. A te da pe tine, tot. A iubi.

Nu este oare nici-o deosebire? Dar primul — cel care se face iubit — nu ia nimic. El dă numai.

Cel care iubeşte, ia. Ia toată tristeţea şi durerea pentru el. Pentrucă ştie că din tristeţile şi durerile altora, luate de el — rodesc luminile lui.

Unul se socoteşte ajuns pe treapta desăvârşirii, altul se căţără mereu pentru a ajunge acolo. Sau, altfel: unul vede că poate ajunge el singur, aici, la desăvârşire şi convingerea aceasta îl determină să fie darnic. Altul ştie că nu poate fi desăvârşit nici singur şi nici aici şi credinţa aceasta îl frământă, îi dă sbuciumarea veşnică a existenţei lui pe pământ.

Dar, s'ar putea ca şi unii şi alţii, să fie iubiţi. Ce semnificaţii are faptul acesta pentru noi? Ce altceva înseamnă, decât că alţii pot iubi, adică luptă să se desăvârşească.

Şi este oare tot una dacă le ajutăm aceasta prin propria noastră luptă sau mângâind vanitatea noastră?

A fi iubit — iată ceeace trece pe lângă procesul nostru de împlinire sufletească, iată un har care nu se revarsă decât asupra celor care iubesc.

Fiindcă însăşi existenţa acestui fenomen sufletesc ne obligă la o singură atitudine: aceia de a aduna în noi, toată suferinţa. Adică de a iubi.

Căci dragostea este doar singura unealtă de creaţie a lui Dumnezeu, pe care Acesta ne-a dat-o şi nouă...

COSTIN I. MURGESCU

DAN BĂJENARU — Peisaj din Sinaia

VIAŢA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica muzicală

„ORCHESTRA SIMFONICA REGALA BULGARA"

Un mare succes artistic dublat de unul de simpatie a fost acela al „Orchestrei simfonice regale bulgare", care a întreprins, în frunte cu fondatorul şi marele ei educator şi animator, profesorul Saşa Popov, o călătorie de concerte în ţara noastră.

Maestrul Popov a experimentat, prin întemeierea şi organizarea unei mari orchestre după metodele de concepţie personală de o foarte interesantă coordonare, valoarea şi repercusiunea artistică a acestor metode.

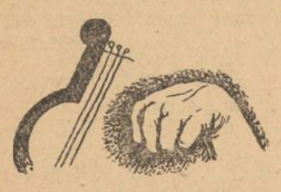

Este indiscutabil că a triumfat, unind renumelui d-sale de dirijor de seamă, de muzician de mare talent, pe acela al unei veritabile capacităţi înfăptuitoare, unui spirit constructiv, unui dinamism realizator, prin care a putut să-şi ridice numai în şease ani tânăra sa orchestră, pe primul plan al culturii bulgare.

Entusiasmul sincer, fără de nici o emfază, dar pătruns de convingerea legitimă a reuşitei depline sortite realizării sale, cu care ne-a vorbit despre „orchestra simfonică regală" este acum împărtăşit şi de tot acel mare public, pentru care se revela o nouă mare orchestră europeană.

Concertele prezentate de maestrul Popov cu o vlagă temperamentală, o siguranţă muzicală, un dar dirijoral, din acelea ce se afirmă dela prima mişcare, dela primul ton al execuţiunei, ne-au putut dovedi odată mai mult că talentele îşi dau rodul cel mai bogat, când sunt valorificate de o muncă plină de avânt, de seriozitate, de o muncă ordonată şi perseverentă, că marile rezultate se obţin cu marile virtuţi ale hărnicei, ale voinţei şi ale respectului şi dragostei de artă.

Repertoriul, stilul, resursele ritmice, coloristice, expresive, tehnice propriu zis, ale marei orchestre bulgare, denotă în chip indiscutabil că maestrul Popov a găsit, pe deoparte, calea sigură către atingerea admirabilelor scopuri de artă avute, iar pe de altă parte, că a ştiut să n'o părăsească, purtând în triumf pe pantele ei suitoare orchestra sa, care este astăzi un bun naţional bulgar.

Puternic instrument de cultură şi de propagandă, „orchestra simfonică regală" joacă şi un mare rol în stimularea, în selecţionarea, în consolidarea compoziţiei bulgare, şi aci aplicându-se una din acele atât de numeroase idei fericite ale maestrului Popov.

Orice lucrare simfonică bulgară nouă, fără excepţie, este citită, adică executată în primă lectură, în cadrul repetiţiilor orchestrei, care sunt zilnice.

Compositorii au astfel prilejul să-şi asculte lucrarea, care ia viaţă, părăsind voioasă temniţa cartoanelor unde poate că ar fi rămas încremenită fără această mână de ajutor, în special cei tineri dându-şi seamă ce au de refăcut, cum trebue să fie făcut lucrul încă neisbutit, însfârşit folosind una din cele mai interesante şi mai fecunde experienţe.

Lucrările bune, trec în cencert, în repertoriu. Cele incomplete, sunt repuse pe şantier de autorii lor care, de data aceasta, ştiu ce au de făcut.

Iar alţii, ascultând numai aceste „probe" învaţă, se luminează, înţeleg adevăruri pe care practica singură le descoperă, încolonându-se şi ei celor ce într'o zi vor mări patrimoniul artistic al muzicii bulgare.

Sunt lucruri care dau de gândit. Sunt lucruri care consacră o activitate.

Maestrul Popov şi orchestra simfonică bulgară şi-au meritat ovaţiile dela Bucureşti, precum merită şi vor merita mereu recunoştinţa poporului bulgar, pentru viguroasa înaintare culturală pe care i-a îngăduit-o.

Urăm prosperitate operei sale de pioner cultural şi dorim o cât mai largă şi activă continuitate în legăturile muzicale, începute sub atât de fericite auspicii, dintre România şi Bulgaria.

ROMEO ALEXANDRESCU

GONG

D. A. POP MARŢIAN

interpretul atât de aplaudat al haiducului Jianu, îşi spune răspicat cuvântul într'o discuţie la care s'ar cuveni să participe atât oamenii de teatru, cât şi spectatorii, prea des păcăliţi de profesioniştii reclamei.

Şi procesul acesta ar trebui deschis acum, nu pentru a găsi pe cei vinovaţi, ci pentru a găsi, laolaltă, cele mai bune mijloace de îndreptare. Fiindcă nimeni dintre noi n'are dreptul să ridice piatra. Toţi am fost — mai mult sau mai puţin — molipsiţi de aceiaş boală a timpului.

Toţi am luat „ficţiunea" drept „adevăr". Am crezut că se pot crea o sumedenie de erarhii confortabile şi productive ; am crezut cu toţii că viaţa poate fi cu silnicie oprită din tumultuoasa ei revărsare în câteva legi fixe imaginate de oameni împotriva naturii. Şi iată că viaţa nu vrea să ţie seama de orânduirile omeneşti. Ea însăşi face o selecţie şi impune o erarhie şi o disciplină.

De ce am crede că în teatru s'ar putea permanentiza erarhiile create prin jocul capricios al vanităţilor omeneşti şi susţinute numai printr'o publicitate mincinoasă ?

De ce ?

CURIOZITATEA

mulţimii, nu e niciodată sătulă. Şi atunci când vraja din scenă, nu mai are destulă putere asupra spectatorului, el vrea să cunoască viaţa intimă a actorului ; îl vrea, cum se zice în termeni consacraţi — „în halat şi papuci" — sau dacă e actriţă şi e... pudică, în tricou de bae. Nu-l mai interesează cum îşi compune sau cum îşi trăeşte rolul — ci câţi ani are, cât doarme, cu ce se parfumează, pe cine iubeşte... şi aşa mai departe, până unde îi îngăduie să pătrundă indiscreţia unui reporter. Şi Dumnezeu să ne ferească pe toţi de indiscreţia reporterilor şi de născocirile informatorilor binevoitori.

Deplasat astfel, interesul publicului trece de la scenă la viaţa particulară a actorului. Cu cât setea de senzaţional a cititorilor sau a spectatorilor e mai cu iscusinţă întreţinută, cu atât tirajul revistelor de specialitate şi reţetele teatrelor sunt mai ridicate.

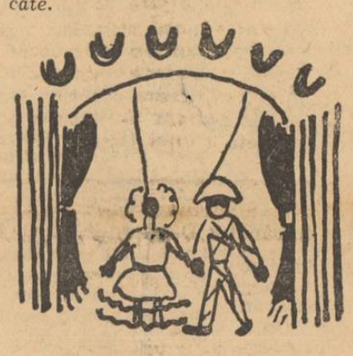

Speculând astfel naivitatea oricui, publicitatea tarifată creează o confuzie generală în viaţa noastră artistică, din care iese păgubit şi artistul adevărat, dar şi publicul.

Nu ar fi firesc atunci ca din amândouă taberele, toţi oamenii de bună credinţă jicniţi de această răsturnare a valorilor, să-şi dea mâna pentru a restabili prestigiul sdruncinat al artei româneşti ?

S. D.

Ziua florilor de ghiaţă

Din văzduhuri de departe, a venit aseară zâna
Florilor fără de viaţă, ce-şi purta pe cap cununa
Stelelor ce n'au lumină, dar au albul de hermină
Cu cununa împletită din sclipiri de muză fină.

Trupu-i fraged amorţit, cu flori albe e'mbrăcat
Şi cosiţe reci de ghiaţă poartă capu-i fermecat.
In jur miresme îmbietoare de dalbă lăcrămioară
Şi ger îmbălsămat dă, mândru-i suflet de fecioară.

Uşa ţării o deschise şi încet călcă duioasă
Cu a ei rece melodie şi hlamidă graţioasă,
Până'n vârf de stâncă neagră şi podişul munţilor
Până'n casele regeşti şi'n coliba sfinţilor.

Dumnezeu o'nvrednici să poarte emblemă între surori,
Şi aureolă glorioasă îi aşeză pe a sale flori.
Vestitoare a naşterii, ce din duh sfânt fără păcat
Pe Iisus fiul mântuirii, Fecioara, l-a întruchipat,

Cu flori de ghiaţă zâna, micuţul Prunc l-a mângâiat
Şi'n scutece de albă nea trupşoru-i l-a'nfăşurat.
Cu cântece de preamărire la iesle fii şi-a trimes
S'aducă laudă întru Domnul Copilului ales.

ZENOBIA ŞERBAN

Măşti şi reflectoare

Răspuns d-lui Ion Sava
la problema „teatrului universitar"

In numărul de pe luna Aprilie al revistei „Fundaţiilor Regale" d. Ion Sava, binecunoscutul regisor, semnează un articol-proiect pentru rezolvarea problemei unui „teatru universitar".

Problema, cum este pusă de către domnia-sa — natural, după experienţa din statul fascist — nu este valabilă pentru ţara noastră. Vom dovedi mai jos că un teatru universitar românesc se va prezenta sub aspect diletantist şi nu va rămâne decât o experienţă teatrală în cadrul extrascolar al Facultăţilor noastre. D. Ion Sava exclude apoi din aceasta mişcare culturală tocmai premiza care a călăuzit la alcătuirea G. U. F.-ului din Italia : Academia de artă dramatică. Natural că Academia din ţara noastră nu poate constitui un punct serios de sprijin în formaţiunea unui teatru de cultură; este cea mai primitivă şcoală de artă dramatică (aşijderi Artele Frumoase) — dar totuşi nu se poate nesocoti iniţierea pe care o face în rândurile elevilor ei : abecedarul actoricesc. Ori, această şcoală primară de artă dramatică dă teatrului elemente care ştiu baremi să descifreze un text, să-i dea o frazare — lăsând regisorului putinţa să modeleze Actorul de mai târziu. Ce se întâmplă în schimb cu actorul făcut „pe furate", recrutat din rândurile studenţilor cari „doresc" să joace teatru ? Cu regisorul care trebuie să fi văzut mult, să ştie să ceară, să ştie să explice ? Acest „joc" nu va cădea oare în diletantism ? Şi diletantismul nu este experienţă fără de sfârşit ?! Tocmai de ce vrea să fugă d. Ion Sava, de experienţă, i-o dă din plin „pepiniera" alcătuită fără un sâmbure de seriozitate profesională.

Şi ca să documentăm cele spuse mai sus, vom schiţa punctele de vedere ale d-lui Ion Sava, completate de marginaliile noastre, care vor dovedi o nelocalizare a celor expuse de domnia sa şi nesocotirea realităţii învăţământului nostru artistic. Deci, la noi problema s'ar prezenta valabil lucrată de-acolo de unde vine insalubritatea teatrului românesc : Conservatorul.

Spune d. Sava în articolul d-sale : „Un teatru universitar şi-ar propune deci să întreţie „pepiniere" de autori dramatici, de regisori, de actori, de arhitecţi, de electricieni, recuziteri, crescând specialişti în ale teatrului din toate disciplinele universitare sus enumerate" — şi pe care le dăm noi : Litere, Filosofie, Drept, Matematică, Fizico-chimie, Arhitectură, Medicină.

Luând pe rând specialităţile, le vom descoperi vulnerabilitatea lor.

Astfel autorul dramatic, ca orice poet, nu se face, ci se naşte! Din disciplinele universitare poate ieşi un scriitor de literatură dramatică, dar nu de teatru. Ca să scrii teatru — sau mai precis: text pentru spectacol (şi acesta o ştie prea bine d. Sava !) nu trebuie să fi făcut litere, filosofie, drept, etc. ci să fi trăit în teatru, să te confunzi cu scena şi cu o anumită arhitectonică a scrisului scenic. Trebuie să se scrie pentru teatru, dacă vreţi să dăm un cuvânt potrivit: spaţial. De autorul dramatic care nu se răspândeşte în cele trei dimensiuni, teatrul se va lipsi curând. Scriitorul de literatură dramatică făcut în „pepinieră" nu va da decât o producţie de „seră", la domiciliu, cu care suntem obicinuiţi de aproape douăzecişicinci de ani în teatrul românesc. „Livrescul" a fost !

Autorul dramatic, la noi, s'a văzut de unde a ieşit, aşa, doar prin doi spori : Victor Ion Popa şi G. Ciprian — născuţi de culisă! — dacă ne oprim la cei cari trăiesc. (Oare atât de uşor se uită „facultatea" lui George Mihail Zamfirescu ?).

Din realităţile scenei se hrăneşte şi regisorul. Sub hainele de agrement ale studentului în litere sau filosofie sau... etc. se sufocă de estetism. Şi estetica dramatică se frânge când încearcă să treacă rampa. Un student la estetică poate fi prea bine un critic de literatură dramatică şi nu de spectacol, şi cu atât mai puţin un regisor, căruia mai presus i se cere să cunoască meşteşugul scenei. Ori, o meserie nu se învaţă decât ciocănind zi de zi materialul dat ; şi numai după învăţarea tehnicei scenei, să ştii s'o utilizezi şi să-i mânuieşti maşina, — vine punctul creativ: poezia punerei în scenă a piesei dată.

In cursul celor patru ani de studenţie, divertismentul regisoral — marginaliu la altă disciplină! — nu va fi decât o experienţă care duce la ameţirea obiectului principal şi la alcătuirea unui lot de diletanţi în arta dramatică.

Cât priveşte „crescătoria" de regisori dela Roma, ea nu este decât secţia de regie din Academia de artă dramatică şi cei doi regisori pe cari ni-i numeşte d. Sava ca fiind produşi ai teatrului universitar : Enrico Fulchignoni şi Alessandro Brissoni — sunt în realitate diplomaţi ai secţiei de regie din suszisa Academie. Ei au fost utilizaţi după absolvire în Teatrul Academiei sub directoratul lui Corrado Pavolini şi mai târziu în organizaţiile G. U. F.-ului. In această secţie de regie, unde tânărul aspirant urmează şi cursuri de scenografie, trucaj, costume, mixagii muzicale, luminoase, practica se face în lecţiile zilnice şi în spectacolele date de către colegii lor dela secţia de dramă-comedie. Şi prima afirmare oficială se face pe scena Teatrului Academiei de Artă dramatică ai cărui actori sunt la rândul lor diplomaţi ai Academiei. Am avut de altfel prilejul să-i aplaudăm în iarna anului 1940 pe scena Teatrului Regina Maria.

Actorul diletant preconizat şi de Nicolai Evreinoff este o pacoste pentru teatru. A face teatru din dragoste pentru teatru, place la şcolile primare, secundare, facultăţi, şi numai câtva timp. Intârzierile la repetiţii, recalcitranţii, atotştiutorii, sunt obişnuinţe şi obicinuiţi ai teatrului de plăcere. Actoriatul diletantului se va produce în frânturi şi atunci când îi va place ! Chiar dacă îl împinge vocaţia ! Şi talentul venit dela Dumnezeu nu este de ajuns — după cum recunoaşte şi d. Ion Sava. Actoriatul este prin esenţa lui profesie (să nu fim înţeleşi greşit!) — cerând în prealabil o educare a prezenţei în scenă, o perfecţionare a dicţiunei, a frazării, o tehnică a picturii cuvintelor. (Deci d. Ion Sava credem că va recunoaşte valabilitatea celor două „ziceri": „Mă duc să aud teatru" şi „Mă duc să văd un spectacol". Căci se poate spectacol mai penibil în sală când publicul spune: „Mobilează frumos scena, dar cum deschide gura e cismar(ăreasă...!) în teatru !?").

■

Punctul nostru de vedere pentru o rezolvare fericită a problemei care se discută de către oficialitate l-am schiţat din primele rânduri : nu se poate vorbi despre un „teatru universitar", până ce Academia de Artă Dramatică nu va fi ceiace trebuie să fie : „pepinieră" de actori, regisori, scenografi, electricieni, recuziteri. Aceasta printr'o amplificare a programei învăţământului artistic — teatrul şi arte frumoase. O Academie de Artă Dramatică cu un local propriu, cu un teatru al ei — un teatru studenţesc ! — care ar utiliza şi elementele care fac „trenă" la Teatrul Naţional şi aiurea. O Academie Regală de Artă Dramatică cu toate secţiile pendinte de teatru şi în secţiile de scenografie, costume să fie utilizaţi studenţii dela Academia de Arte Frumoase din secţia decorativă. Electricienii formaţi în cadrele liceelor industriale şi cu practică pe scenele oficiale. Poate cu alt prilej, vom discuta mai pe larg.

...Atunci, în faţa unui examen serios, în faţa unei „pepiniere" de profesionişti în ale teatrului, aspiranţii n'ar mai veni din cele şapte vânturi (în lipsă de altă carieră) — şi cei cari ar rămâne, desigur, n'ar apare după un număr de ani de studiu... „elemente decapitate" !

Dece să îmbrăţişăm, domnule Sava, un moment artistic care ne depăşeşte, care ne găseşte nepregătiţi : spectacologia cu al ei teatru universitar ? Să facem experienţe ? Ne-am întoarce de unde am plecat ! Nici d-voastră nu o doriţi !

...Să începem în învăţământul nostru artistic, cu abecedarul teatrului !

N. ALEXANDRESCU-TOSCANI

Despre literatura şi cartea franceză

(Urmare din pag. I-a)

Cea mai importantă dintre aceste reviste, este **„Pyrénées"** care apare la Toulouse, sub direcţiunea faimosului „Guérinien" **Elie Decahors** şi a lui **André Ferran** specialistul recunoscut în Baudelaire.

Echipa aceasta toulousiană, a redescoperit miracolul poeziei trubadurilor.

Adevărat miracol, pentrucă, în secolul XII, se naşte, fără pregătire prealabilă, fără precursor cunoscut, o poezie perfectă, care a inventat **rima**, pe care o dăruieşte Europei.

Cunoaşteţi rolul acestei poezii în Evul Mediu. Se ştie că Dante s'a slujit de ea ; în Divina sa Comedie, el salută în vers provensal pe trubadurul din Périgord, **Daniel Arnoud.**

5. — ACEASTĂ DESCOPERIRE A TRUBADURILOR ŢINE EA NUMAI DE FENOMENUL STRICT POETIC : VREAU SA SPUN : SE MĂRGINEŞTE LA INTERESUL ARTISTIC AL PROBLEMEI, SAU ECHIVALEAZĂ CU O DESCOPERIRE A EUROPEI SEC. XII?

Da, problema dv. ţinteşte exact unde trebue. Este, într'adevăr, o conştiinţă europeană ce se naşte acuma, şi care revine la sursă, adică la acest al XII-lea secol, când printr'o mişcare magnifică, **„minnesängerii"** germani ca şi poeţii italieni, pleacă în pelerinaj la **Montségur**, pe urmele lui Parsifal. Şi în revista „Fontaine", care apare în Alger, chestiunea aceasta a fost pusă şi desbătută îndelung.

— Se poate concepe o poezie modernă care să pornească dela mişcarea trubadurilor, sau există alte curente, mai apropiate de noi, la care se reîntorc tinerii poeţi francezi ?

—Trubadurii servesc drept pildă. Sunt primiţi în familia poetică şi, — data istorică — în literatura franceză: Provenţa, copil sărac al Franţei, oricât ar fi îmbogăţit-o **Mistral** şi **Felibres**, îşi sărbătoreşte intrarea în literatura vie.

Au trebuit toate circumstanţele istorice cunoscute pentruca un editor din Paris să descopere pe **René Nelli**, care, de zece ani de zile, la Carcasonne, lucrează la o măreaţă traducere a textelor trubadureşti.

Dar, alături de asta, există, evident, ceeace aş numi „la ligne de coeur de la poésie française", ai cărei ultimi reprezentanţi în viaţă, sunt un **Paul Valéry**, un **Paul Claudel**, un **Patrice de la Tour du Pin.**

Lucru curios, trebue să adaug încă un poet, care nu e francez, şi care totuşi joacă un rol de prim ordin. Este **Rainer Maria Rilke.** Mai multe reviste, dintre care **„Confluences"** la Lyon şi **„Fontaine"** la Alger şi-au inaugurat apariţia cu poeme din Rilke. Fontaine, anume, a publicat **„Le livre de la pauvreté et de la mort".**

— Cum vă explicaţi acest fenomen curios —— aş spune chiar „unic", — pentrucă se ştie : poezia este un lucru greu de tradus, aproape intraductibil, şi mai cu seamă poezia lui Rilke ?

E aici un fapt straniu, ce merită să ne oprim un moment asupră-i : Am publicat într'un număr din Pyrénées un esseu, asupra căruia nu e fără folos să reviu. Iaţă, în câteva cuvinte, explicaţia mea. Europa a avut în sec. XII o poezie europeană. Desigur, limbile se deosebeau, expresia era diferită : dar conţinutul, fondul, era în toată Europa acelaş : creştin şi cavaleresc. Europa avea o elită comună : creştină şi cavalerească.

Naţiunile deosebite îşi urmează apoi propriile inspiraţii. Ele nu se regăsesc decât în umanism, ca să se separe din nou în vremea Reformei, care introduce revoluţiile naţionale în organizaţia statelor europene.

Ori, la sfârşitul secolului XVIII şi la începutul sec. XIX, se produce în Europa o revoluţie poetică, a cărei importanţă va fi curând integral recunoscută, pentrucă, în circumstanţele-i proprii, ea este o replică la revoluţia trubadurilor.

Pentru întâia oară în mod conştient, poetul romantic german cere artei sale să-i ofere o explicaţie totală a lumii. Forţele — religioase, cred — care nu-şi găseau utilizare în protestantism, cum îşi găsiseră în catolicism — îmbogăţesc această poezie. Asemeni unor giganţi se ridică poeţi ca **Hölderlin, Jean-Paul, Tieck, Novalis,** fără să-l uităm pe precursorul lor, **Wackenroder** mort la 26 de ani, după ce scrisese catehismul romantismului : **Herzensergissungen eines Kunstliebenden Klosterbruders.** (Confesiunile unui călugăr iubitor de artă : ce extraordinar pentru un protestant, un astfel de titlu !)

Moştenirea acestui suflet romantic pare pierdută în Germania, în urma epocii romantice. Un francez e acel care o salvează : **Gérard de Nerval,** în faimoasele sale 13 sonete, **„Les Chimères"**, în care se încearcă pentru prima dată, creaţia unui **nou mit,** în felul romanticilor, şi cu elemente grecofranceze. **„Nerval genuit Baudelaire".** Nerval germinează pe acest Baudelaire care dă Divina Comedie a secolului XIX. De aici încoace, marea problemă poetică rămâne crearea unui **mit. Mallarmé,** al cărui centenar se sărbătoreşte azi în Franţi, va fi preocupat toată viaţa de **mit.**

Ori, poeţii germani, Stefan George şi Rilke, regăsesc prin Baudelaire şi Mallarmé, moştenirea predecesorilor lor romantici.

Astfel, dacă astăzi opera lui Rilke pare să prezinte pentru noi o hrană atât de bogată, este pentrucă în ea intră elemente atât de multiple, care răspund la aspiraţiile profunde ale omului modern, ale cărui exigenţe merg către o explicaţie totală şi poetică a lumii.

●

De d. Biemel nu te poţi despărţi fără să încerci a-i obţine promisiunea de a continua cândva interesantele destăinuiri. D. Biemel se va ţine de cuvânt. Cititorii îl vor putea asculta direct.

ION FRUNZETTI

Pe margini de program

FILARMONICA : M. FOTINO SI GEORGE GEORGESCU

Să scrii muzică descriptivă fără să fii convenţional şi totuşi să scrii cu un secol înainte de Debussy, fără îndoială că trebue să te cheme Beethoven. Chiar dacă e „mehr ausdruck als malerei", impresia dă sugestii, deci, într'un înţeles mai larg, e un fel de a fi „descriptiv".

Dacă „scena la isvor" din Simfonia Pastorală utilizează oboiul şi cornul, dacă freamătă de atâtea triluri, totuşi nu aminteşte în mod obligatoriu de atmosfera de Scarlatti şi de pastoralele atât de căutate prin 1700.

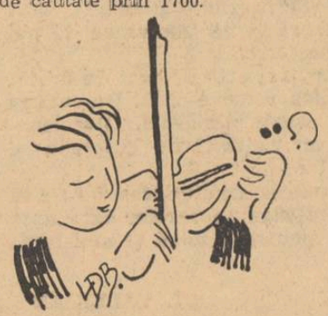

Fusese, pe acea vreme, o modă a artei pastorale care pătrunsese şi în muzică. Fireşte, mai ales în Italia. Dar uneori chiar Bach şi Händel, apoi Mozart, sunt tentaţi de aerul proaspăt al acestei maniere. Căci a fost o „manieră", cu forme consacrate, armonii de rigoare şi sonorităţi tipice. De aici, ceeace sugera acest fel de muzică era convenţional şi construit : gazon ţuns şi păstoriţe de lemn proaspăt pictate.

In „Pastorala" sunt însă alte lucruri, cele care sugeră atmosfera, mai autentică — o natură mai vie, mai puţin pieptănată şi lustruită.

Concertul în Mi bemol (Nr. 22) de Mozart n'are tendinţe pastorale, dar are un parfum de tinereţe — ca un miros de iarbă nouă, proaspăt răsărită. Şi-a căpătat puritatea, dar şi atâtea delicate întrebări ale tinereţii, prin interpretarea luminoasă a d-rei Fotino.

Oare pentru o muzică nouă, cu irizări necunoscute, e nevoe de mijloace nouă, de instrumente heteroclite şi barbare ? Nu — decât în ocazii excepţionale, unde se cer în mod deosebit sonorităţi speciale, chiar convenţionale. Ravel o dovedeşte în „Valsul" lui. Nici o cratiţă, nici un instrument cu formă de animal curios. Şi dacă există o apoteoză a dansului, aceasta este.

„Valsul", spumos ca şampania în care se joacă luminile candelabrelor, spumos ca dantelele în vârtejul dansului...

RECITALUL SILVIA ŞERBESCU

a dat exemple tipice de execuţii pur temperamentale. (Nu atât romantice, nu atât gândite, adică, ci mai curând impulsive). Deaceea Appasionata, deşi n'a avut austeritatea de linie clasică ce i se dă deseori, şi nici efuziunile lirice care i se atribue în alte ocazii, a căpătat un impuls interior destul de dramatic, chiar captivant. (Am auzit însă altădată, la Cluj, din mâinile d-nei Şerbănescu, o Appasionata mai legată, mai autentic beethoveniană).

Deşi cu o impulsivitate şi o virtuozitate cu totul „lisztiene", tragicul din Sonata de Liszt — Sonata lui Faust, cum îi spune Cortot, — a fost mai puţin pregnant, sguduitor, decât în acelaş recital dela Cluj. Totuşi, eliminând comparaţia, o sugestie directă şi puternică.

Aceeaş expansivitate care a dat o Baladă de Chopin nu tocmai autentică (prin energia execuţiei) şi un Debussy cam conturat cu creionul negru (în locul viziunilor fugare, a înţelesurilor fluide şi pline de delicioase incertitudini), a reuşit în Albeniz mai bine decât pretutindeni. Pasiune fierbinte, scăpărări de soare torid, mlădieri orientale în umbra ritmurilor...

DORIN SPERANŢIA

Furiera

Teteriștii, adunați într'o baterie aparte, fac instrucție la cataramă. Te spetea, pe vremea aceea, cinci luni cu „la umăr arm", „la picior arm", dar pe urmă știai că te odihnești pe contul miliției; începeau concediile cari se prelungeau din lună'n lună din motive de economie bugetară.

Decembrie. După ploile și noroiul din luna trecută începuse gerul. Băeții veneau la regiment încotoșmănați cu toate flanelele bărbătești și de damă pe cari le găseau prin casă și dârdâuiau ca javrele.

Era un ger de te'nebunea.

Intr'o zi, Dănățoiu îl trage la o parte pe Ionescu:

— Mă tată, e o chestie...

— Ce chestie ?

— Vreau să te'ntreb și pe tine.

— Intreabă-mă, ostaș.

— Uite ce e, mă: căpitanu zice că, dacă vreau, să trec furier la baterie. Ce zici?

— Știu eu? Ce să zic?

— Să mă bag sau nu?

— Adică de ce nu?

— Mi-e frică să nu pună mâna pe mine și să nu-mi mai dea drumu până la Paștele cailor. Drept e că scap de instrucție.

— De, nene, ce să te sfătuiesc? Dacă rămâi, degeri dracului împreună cu noi toți. Așa cel puțin scapă unul. Stai la căldură toată iarna și la vară, când încep concediile, vezi tu. Aranjezi atunci.

Invins de ger, Dănățoiu a primit. Nu mai venea la instrucție decât dimineața, la apel. Toată ziua stătea în cancelarie, la căldură, și făcea tabele, toate cu inevitabila rubrică finală „obs.", adică observații, în care nu se scrie niciodată nimic.

Primăvara, prin Martie, au început concediile. Dănățoiu continua să facă tabele în cazarma pustie.

— Dom'le căpitan, zice, nu s'ar putea să-mi dați și mie concediu?

— Ba da, cum să nu. Faci întâi graficele și tabelele de cari am vorbit, vii cu ele, mi le pui pe masă și zici: „Dom'le căpitan, am adus graficele și plec în concediu". Eu atunci îți răspund: „Să fii sănătos Dănățoiule și să vii în Noembrie să-ți iei livretul".

Aprilie.

— Dom'le căpitan, am făcut graficele și tabelele.

— Bravo ! Frumoase.

— Acum poate'mi dați și mie concediu.

— Tu ești copil, Dănățoiule. Zău ești copil. Acum vrei tu să pleci? N'ai văzut că vine la sfârșitul lunii să inspecteze armamentul?

Vrei tu să mă lași tocmai acum ? Se poate ?

— Ziceam și eu... Ăilalți...

— Cine spune că n'ai dreptate? Ai, dragă, ai. Cum să n'ai. Trebuie să ieșim însă bine cu inspecția. In ceilalți, drept să-ți spun, n'am încredere. Eu, știi, numai în tine am. Așa că vezi tu cum văruiesc ăia remiza, vezi cum vopsesc tunurile și a doua zi după inspecție vii la mine și spui doar atât: „Dom'le căpitan, a trecut inspecția și plec în concediu". Eu atunci îți răspund: „Să fii sănătos Dănățoiule și să vii în Noembrie să-ți iei livretul".

Mai.

— Ce-a zis domnu general de remiza noastră?

— Bine, Dănățoiule. A fost cea mai frumoasă. Cum ți-a venit, mă băiatule, ideea să pui steguițele alea la gura tunurilor? Strașnic. L-am făcut praf.

— Acum, poate-mi dați și mie un concediu.

— Bine, mă, Dănățoiule, tu, zău, cum ți-am mai spus, tu ești copil. Mare cât un munte dar judeci ca un sugaci. Iartă-mă că-ți spun, dar așa e.

— Credeam că acum...

— Păi acum când s'a 'nbolnăvit majoru ?

— E domnu subofițer.

— Păi pe ăla să mă bazez eu? Spune și tu? A ieșit d'o lună din școală. Uite, ca să nu zici că te duc cu vorba. Eu un cuvânt am. Când s'o întoarce Badea din spital, vii la mine și-mi spui doar atât: „Dom'le căpitan, s'a 'ntors domnu major și plec eu". Eu atât îți răspund: „Să fii sănătos Dănățoiule și să vii în Noembrie, la livret".

Iunie.

— Dănățoiule, tu te pricepi la matematici?

— Da, dom'le căpitan, am făcut realu.

— Bravo ! Dar latină știi?

— Mai puțin, c'am făcut realu.

— Dar așa, ca de clasa treia, tot trebue să știi?

— Sigur.

— Atunci, uite ce te-ași ruga. Băiatu meu ăl mare nu prea merge bine la matematici și la latină. Nu că n'ar învăța el, da'l persecută belferu-ăla.

— Știu. Așa sunt profesorii. Persecută pe copii.

— Așa e? Vezi? El învață, săracu, dar n'are cine să-i ajute. Dac'ai vrea tu să faci cu el puțin, la matematici mai ales...

Cum să nu vrea bietu Dănățoiu? Putea să nu vrea el să facă din nou matematica și latina d'a treia?

Iulie.

— Dom'le căpitan, acum, c'a trecut și Bonbonel, cred c'o să-mi dați și mie drumu?

— La asta mă gândeam și eu. Să treacă inspecția brigadierului și-ai șters-o... „La toamnă, la livret".

— Ce mai vrea și generalu?

— Vrea să vă vadă pe toți, la instrucție. Să cauți tu pe băeți și să le spui să fie aici Joi că vine generalu. Ai bicicletă?

— N'am.

— Caută una și du-te pe la toți de-i anunță.

Cinci zile și cinci nopți, Dănățoiu n'a descălecat de pe bicicletă. Optzeci de teteriști, cari locuiau pe optzeci de străzi deosebite.

August.

A doua zi după inspecție.

Dimineața.

— Dom'le căpitan, dați-mi și mie concediu că 'nebunesc.

— Ce ești copil? De ce să 'nebunești? Iți face cineva ceva?

— Nu, dar...

— Atunci? Tu nu vezi ce de avem de lucru? Trebuie să 'ncepem să văruim dormitoarele. Eu n'am încredere decât în tine. Cum se termină și afacerea asta, vii la mine și spui doar atât: „Dom'le căpitane, eu plec în concediu".

— Și dumneavoastră răspundeți: „Să fii sănătos Dănățoiule, să vii în Noembrie, la livret".

— De unde știi? Chiar așa. Bată-te norocu !

După masă.

— Ce-i cu voi, fraților?

— Cum ce să fie? Am venit după livrete.

— Păi acum? La Noembrie.

— Ce naiba, mă, nici jurnal nu citești? Ne liberează pe ziua de azi. S'a modificat.

— Auziți, dom'le căpitan. Ne eliberează astăzi.

— Ei, nu spune? Ia vezi la adjutantură dac'a venit ordinu. Mie'mi pare bine că vă dă drumu.

— Acum scap și eu dom'le căpitan...

— Da, Dănățoiule, le faci livretele la băeți și pe urmă vii la mine și-mi spui doar atât: „Dom'le căpitane, eu plec". Și eu îți răspund: „Să fii sănătos..."

DORIN ILIESCU

Romanele lui Baring

Romanele lui Maurice Baring degajă un farmec deosebit, cu totul greu de analizat și cu atât mai greu de lămurit din ce anume e implinit. Edmond Jaloux spunea că pentru a reda ceva din lucrările de acest fel, ar fi nevoe de un comentariu muzical. Iată un cuvânt just. Criticul își dă seama de'ndată că vorbele sunt totodată prea sărace și cu totul nepotrivite să exprime acel amestec de poezie, de melancolie, de milă umană și de suavă aspirație către o viață mai senină, care închipuește împrejurul operelor lui Baring o atmosferă delicată și tainică.

Nu se cunosc multe lucrări în care arta să fie mai perfect invizibilă, în care să nu se deslușească nici cea mai ușoară urmă de lucru ori de străduință, în care să se facă mai puțin apel la formule, procedee sau alte „trucuri" literare, pe care mulți dintre marii scriitori nu s'au sfiit adesea să le întrebuințeze. Căci, în realitate, Maurice Baring nu e nici abil, nici ingenios și în romanele sale nu se întâlnesc „situații" (cuvântul singur iscă ideea de travaliu, de compoziție) ci numai viață și personagii atât de asemenea nouă, încât văzându-le fremătând, nu ne întrebăm nicicând dacă acțiunile lor sunt cu putință și adevărate. Nu se pot indica romane mai puțin romanești, cărți mai puțin livrești. Evenimentele nu cedează nicidecum arbitrarului: ele se desfășură cu logica și totodată cu incoherența vieții. S'ar putea vorbi de niște oglinzi minunate, așezate în fața spectacolului naturii.

Baring este nespus de minuțios. El pune în scenă un mare număr de personagii care se duc și vin, vorbesc și râd: și despre aceste ființe el spune mii de amănunte — adesea fără însemnătate — care le întregesc viața, enumeră mărunțele fapte care împlinesc trama existenței lor. Minunea este că fiecare fapt neînsemnat este de un adevăr perfect și că poate fi întâlnit întotdeauna la locul său anume: rămâi uimit, fermecat. De notat că aceasta și nimic altceva poate fi întâlnit în scrisul lui Maurice Baring, că nu utilizează nici introspecția, nici zugrăvirea de peisagii și — mai ales, că nu-și îngădue niciodată să-și dea părerea personală asupra evenimentelor în curs.

Inchipuite în acest fel, romanele lui Baring se desfășoară în chip majestuos, cu o încetineală puțin ceremonioasă, de-alungul acestor neînsemnate amănunte atât de perfect adevărate, ducând pe cititor cu sine aproape fără de voe.

Printre marii romancieri, nu cunoaștem decât pe scandinavi, printre cari pe Iacobsen și Andersen, care să fi ajuns să zugrăvească, asemenea lui Baring — și să ne dea putința de a participa la durata concretă a unei făpturi. Oricât de desăvârșită ar fi arta unui Balzac, Flaubert sau Stendhal, nici unul din ei nu ne-a făcut să asistăm la acel travaliu abia simțit și tainic care e vremea. Ne îngăduesc să constatăm că personagiile lor evoluiază, dar numai din când în când ne arată schimbările care au intervenit. Avem întotdeauna impresia că în felul în care s'a închipuit schimbarea, s'a petrecut ceva pe neașteptate, când în realitate noi ne schimbăm cu o încetineală de necrezut și în condițiuni cu totul complexe. Marcel Proust a demontat mecanismul operației, dar — din meșteșugire — il-a lăsat cu piesele împrăștiate. Ceeace uimește și trezește admirația, la Baring, este faptul că ajunge prin mijloace foarte simple, să ne sugereze efectele acestei nepătrunse durate, care ne face — pe încetul — să ajungem străini de ceeace eram altădată, lăsând totuși întreagă permanența ființei noastre intime.

Anglo-Saxonii și Scandinavii, nespus de sensibili la acest tainic processus, sunt popoare la care se poate întâlni acea melancolie — care nu este altceva decât simțământul constant al morții ineluctabile. E aci un raport care ne pare cu totul limpede. Atunci când îți dai seama că fiecare minut care trece, te apropie de clipa din urmă, timpul capătă o valoare unică. Nu e aci un joc de inteligență sau produsul unei reflexiuni, ci un simțământ spontan pe care englezii ca și cea mai mare parte dintre nordici, îl poartă în ei — fără să-și dea seama, ceeace dă literaturii lor acel caracter delicat și melancolic, acea tristețe niciodată lămurită pe care latinii o îndrăgesc, fără s'o înțeleagă prea bine, întotdeauna. Toată poezia engleză, aproape tot romanul englez, sunt dominate de acest simțământ.

Simțământul profund și resemnat că întreaga viață își va avea sfârșitul în pulbere și care dă oricărei amărăciuni, oricărei bucurii, un răsunet cu totul deosebit Il aflăm și la personagiile lui Baring, la prințesa Blanche, la Robert Peckham, la Caryl Bramsley, cărora le strecoară nu știu ce anume, cu totul delicat, divin și rar.

Aceste personagii mai au încă ceva prin care ne surprind. Aparținând aproape toate înaltei societății engleze dinaintea războiului mondial (Baring care e născut în 1874 nu face altceva decât să zugrăvească această epocă) au cel mai viu instinct al convenienței și o deosebită grije pentru demnitatea lor. Și ceeace este mai deslușit, e simțul frumuseții. Nu regule moarte sau artificiale le rețin ca să se miște în voie, ci teama de a intreprinde ceva împotriva bunului gust, de a ofensa frumosul. E aci ceva cu totul britanic, dar — în acelaș timp — în epoca noastră de violențe, de un arhaic delicios.

Daphne Adeanne *a făcut cunoscut, pe continent, pe Maurice Baring. A fost admirat pe dată, dar uimirea a fost de nestăpânit, când a apărut tălmăcirea în franțuzește a romanului* Cat's Craddle [1]): La Princesse Blanche, *acea măreață povestire, aproape o epopee, a avieții unei fermecătoare femei. Cei care au citit acest roman își amintesc de Blanche Roccapalumba, ca de o persoană pe care au cunoscut-o, cu adevărat: aceasta este puterea de sugestie a lui Baring.*

Prințesa Blanche *este tragedia (cuvântul nu-e prea tare) a iubirii și a renunțării. Maurice Baring vorbește despre dragoste cu atâta delicateță ca și înțelegere, dar cu toate că pasiunea la el este aproape lipsită de sensualitate, este totuși pătrunsă de o putere tainică, surprinzătoare, mai ales că personagiile nu se lasă în voia apelor ei.*

Fatalitatea, resort fundamental al tragediei, este și acela al romanului La Princesse Blanche. *In cele peste șase sute de pagini ale cărții, vedem cum o ființă își caută cu ardoare fericirea, împiedecată mereu de voința oamenilor sau de jocul împrejurărilor. E de mirare că Maurice Baring a putut construi o operă literară atât de întinsă și atât de densă, pe un subiect atât de restrâns. Romanul pune pe cititor în prezența răutății destinului care apasă asupra tuturor vieților. Autorul nu-și permite niciodată să riște un comentariu sau să strecoare o idee personală, dar sugerează minunat ceeace nu spune. Se deslușește limpede de tot în carte, că această fatalitate care ne întovărășește în lungul întregei existențe, e împlinită, fie din faptul că nu ne cunoaștem simțămintele, fie din nesiguranța de a citi în sufletele celor dimprejur. Neînțelegeri iremediabile se ivesc între oameni, care dacă ar putea citi în sufletele lor, ar descoperi cât de bine se pot înțelege. Dar ne înșelăm atât de mult asupra sensului unui cuvânt, asupra semnificației unui gest, — încât ajungem la hotărîri care apasă asupra viitorului nostru.*

Maurice Baring n'a avut un merit exprimând aceste adevăruri sub o formă banală; prin faptul că ne-a constrâns să le descoperim chiar noi, trăind printre personagiile sale, le-a dat o mai mare forță și le-a făcut cu totul nouî.

După cum La Princesse Blanche *este relatarea amănunțită a vieții unei femei,* C. *este istoria detailată a unui bărbat, Caryl Bramsley, supranumit C., pe care o urmărim dela naștere până la moarte. Baring ne inițiază în toate acele mărunte evenimente ale copilăriei, care au atâta influență asupra formării caracterului unei ființe. Avem cu adevărat impresia că C. se închipuește sub ochii noștri și că, mai apoi, se împlinește: processus-ul ni se arată din plin. Această parte este de o încetineală puțin cam accentuată poate, dar cea de-a doua este de o plenitudine care amintește de cele mai bune pasagii din* La Princesse Blanche. C. *este un băiat delicat și de o rară sensibilitate.*

E îndrăgostit de vis, de poezie și de ocupațiile futile cu o sinceră groază de orice lucru serios. E unul dintre aceia care pot nutri o mare iubire și numai una. Această iubire pe care o poartă desigur înlăuntrul său de mult, numai în preajma fascinantei Leila Bucknell va lua viață și consistență. Dar Leila este femeea care poate răspunde prea puțin acestei pasiuni.

E o crudă doritoare de bărbați, care nu se dăruește decât pentru a cere totul înapoi, pe dată, nespus de abilă pentru a întreține minciuna. Capricioasă, frivolă și sensuală, ea îl face pe C. *să cunoască aceste mii de suferințe care strecoară în inimile prea simțitoare, bănueli și o incompletă satisfacție. E în această lucrare, o emoție mereu prezentă, dar cu totul înaltă și acea nostalgie cu totul deosebită care făcea farmecul* Prințesei Blanche, *nostalgie a unei lumi minunate pe care nu o poți avea nicicând a ta iar împrejur, o atmosferă de ceturi, în care totul își pierde conturele și răsună într'un chip straniu, melancolic și dureros.*

Ceeace place în C. *— ca și în* La Princesse Blanche *este desăvârșita puritate a simțămintelor, înălțimea morală fără emfază a caracterelor, simplicitatea tonului, poezia atât de delicată a întregii lucrări. Se desprinde din ea acea melancolie deosebită pe care am subliniat-o mai sus și care vine, desigur, din regretul orelor trecute. E un simțământ shakespearian prin excelență și unul din simțămintele cele mai universal omenești. Este poate ceeace dă tuturor operelor lui Baring, acea rezonanță atât de larg și profund omenească. Autorul se dovedește un autentic poet, care ne farmecă nu numai prin îndrăzneala scrisului, cât și printr'un accent propriu, unic.*

N. PAPATANASIU

1) „Leagănul Pisicii".

NELINIȘTI

(Urmare din pag. 6-a)

figura lui Radu se ștergea din sufletul ei. Când ajunse în fața grădinii, era liberă. Dumnezeule, ce frumusețe, exclamă ea și gândurile erau senine și fruntea era răcorită și obrajii răcoriți. Cu pași măsurați se îndreptă spre casă. Totuși umbra lui Radu părea că o urmărește de aproape.

La orele cinci, Relia își aranjă ultima buclă și în acelaș timp zgomotul soneriei umplu casa. Il voiu primi, decise ea bucuroasă că astfel putea să-l înfrunte pe Radu. Ileana se repezi să-i deschidă inginerului. El mă va apăra, gândi Relia, auzind apăsat, pasul sub fereastră. Se privi încăodată în oglindă ; slăbise puțin și ochii arătau obosiți.

— Eram sigur că n'o să mă respingeți, sunteți un înger de bunătate, spuse cu o voce ușor baritonată Gabriel Vasiu predându-i buchetul enorm de gladiole. Relia îl mângâie cu privirea și-l resfiră într'o vază albastră de porțelan. Tânărul luă loc, deschise tabachera și-și ceru permisiunea să fumeze :

— Vă rog, nu mă supără fumul, răspunse Relia și aduse scrumiera de argint depe biroul tatălui. Aștepta cu respirația tăiată cum se va desfășura convorbirea... Oaspetele scoase o țigară, o aprinse și dădu drumul primelor rotogoale de fum.

— Eu sunt un om practic, începu inginerul. N'am judecat numai după exterior. Am văzut în ființa zveltă și lilială, un suflet înțelegător și frumos. Nu m'am îndoit și primirea de azi îmi confirmă că nu m'am înșelat... Nu știu ce diferență de vârstă să fie între noi, poate zece sau cincisprezece ani... Faptul n'ar avea importanță, dacă ar exista o armonie de interese și dorinți. Poate că ați înțeles ce doream să vă spun : sunt pe cale să întemeiez o căsnicie. Am patruzeci și unul de ani. N'am fost însurat până acuma și n'am nici încurcături din acelea ce sunt obișnuite la bărbați de vârsta mea. Am fost preocupat numai cu înjghebarea unei situații materiale, care să-mi permită întemeierea acestei căsnicii, fără zbuciumul și grijile care amenință un cămin și de multe ori izbutesc să-l dărâme. N'aș putea spune că sunt prea bogat, dar afacerile merg bine și începutul ca să vă spun așa, e perfect consolidat... Oamenii de categoria mea se adresează pentru acest fel de căsătorii în primul rând părinților... Eu am cutezat, fiindcă mi-era oarecum teamă să mă adresez personal dumitale. V'am spus atunci că sunteți minunată. Cuvântul poate fi un compliment ; dar eu m'am desvățat de mult să rostesc alte cuvinte, decât cele ce exprimă adevărul pur... Și când mi-am îngăduit să vă numesc astfel, simțiam că era o realitate frumusețea dumitale ce nu putea fi nici tăgăduită, nici exagerată. Erați minunată, cum sunteți și acum și veți fi mereu, deoarece o simt că sunteți exteriorizarea unui suflet frumos, care nu se poate schimba. Am intenția să vă cer mâna, v'o spun ca să nu interpretați altfel intervenția mea de până acum... Știu că nu sunteți pregătită, poate șovăiți sau poate cereți un răgaz... eu nu sunt grăbit, când e vorba de o dorință a dumitale. Sunt informat a cui fiică sunteți, știu în ce casă am intrat... nimic din ceeace vi-i familiar și scump, nu mi-i strein.

Poate am o concepție veche despre căsătorie, tineretul de azi ar respinge-o poate, dar pentru mine nu tovărășia soției, ci cultul pentru ea dă casei lumină și armonie. Din atâția ani sfărâmați, nu în petreceri, ci în muncă istovitoare și grea, vreau să-mi clădesc sălașul în care să pătrundă fericirea... Și cuvântul acesta e uzat de prea deasa întrebuințare. Pentru mine fericirea are un înțeles aparte și nu se dăruie decât celui ce-a luptat și a știut să aștepte... De asta am nădejdea că nu mi se va refuza fericirea ce mi se cuvine... Nu știu domnișoară, dacă vă puteți imagina cât de liber și mulțumit e cineva când se află în fața unor daruri ce și le-a câștigat prin îndelungi sforțări. Eu mă aflu în situația aceasta : nădăjduiesc că merit nu numai aprobarea formală ci și inima domniei voastre.

Relia păstră o mină serioasă; de două ori crezu că va izbucni în râs, dar se reținu. Ii părea cu totul de neînțeles ca în puține zile dela plecarea tatălui viața ei s'o apuce pe alt făgaș, ca și cum tatăl ar fi fost zidul protector, la umbra căruia zilele ei se scurseseră liniștite până acum. Ce va fi de aici înainte ? Inima i se bătea pentru Radu ; el era unica ei rațiune de existență. Imaginea lui crescuse în suflet uriașă, pe măsura golului umplut. Ce-ar putea răspunde bărbatului strein, care-i făcuse asemenea propuneri ? Cum de-l primise ? Nu era decisă să lupte împotriva lui Radu ? Pentru ce șovăia ? Simțea că inima i se bătea să se spargă... „Debeaga fugi... ești făcută pentru mine. Ii aparținea lui Radu, totuși mai putea fi o scăpare.

— Aș vrea, răspunse Relia, să nu vă supărați. Nu știu ce capriciu, poate simpla curiozitate m'a împins să vă primesc... Sunt cu totul surprinsă... Poate nu mie ați fi trebuit să vă adresați. Eu nu vă pot spune decât că nu știu nimic... Nici nu m'am gândit vreodată la ceeace-mi propuneți... Imi plănuisem alte drumuri... Ar trebui să distrug tot ce mi-am făurit pentru viitor... Mi-i nespus de greu...

— Poate sunteți legată de cineva printr'o promisiune... eu voiu avea răbdare să aștept oricât... în caz că voiu găsi bunăvoința...

Relia șovăi din nou. „Degeaba fugi. Ești făcută pentru mine". Cum se va putea desfira vreodată din cercul ce o cuprindea pentru vecie ? Prin ce cuvinte să arate că ceeace streinul vedea în ea, era numai un aspect trecător și întâmplător, că ea aparținea unei lumi întunecate, de care el nu avea cunoștință, dar împotriva căreia luptase zădarnic și fără scăpare. Mă'nfășură întunericul și nimeni nu-mi va putea ajuta. Nici tatăl meu, nici maica mea din mormânt, nici streinul de alături. De ce cuvintele lui sunt reci ? Simt că m'ar mântui dacă mi-ar arăta măcar un colț din sufletul lui.

— N'am făgăduit nimic, nimănui, deși poate n'ar fi de trebuință să spun. Dar mi-i atât de greu... Vă rog nu insistați... Ați calculat cu precizie răspunsul meu și poate nu v'ați așteptat la un refuz... Dar alt răspuns nu găsesc...

Gabriel Vasiu scoase ceasul de aur și se uită. Era șase și jumătate. Avea încă atâtea de făcut până seară. Diamantul din cravată sclipi când se ridică să plece. Era calm și oarecum mulțumit de răspuns... Părea că înțelegea situația. Care fată a dat vre-o dată un răspuns afirmativ, când a fost cerută direct în căsătorie. Asta nu însemna că trebuie să renunțe. Trebuia s'o deprindă cu gândul că el va reveni mult mai des și că între timp va putea să-și revizuiască și ea părerile.

— Sunt sigur că în dorința de a da numai decât un răspuns, v'ați grăbit. Dar nu mă'nșel care va fi răspunsul final. Pentru dumneata, eu reprezint partea pozitivă, reală a vieții. Nici eu nu afirm altfel. La mine totul e măsurat și evaluat. Recunosc că asta înspăimântă la început. Dar veți fi mai târziu convinsă că e mai preferabil să vă mișcați într'o lume de realități, decât în haosul de sentimente și impresiuni în care trăiți acum. Eu am încercat și mi-a reușit la o vârstă destul de tânără, să rup cu tot ceeace e negură, imprecis, haotic. Am calculat, am prevăzut în cele mai mici amănunte și am realizat întocmai. Veți veda casele și fermele mele. Nădăjduiesc să fie în curând și ale dumitale. Le-am construit simplu. „Au crescut ca din pământ", cum ar spune poporul. Fiindcă toate s'au născut din echilibru, măsură și calcul. Am îndepărtat ceturile, îndoiala și teama. Edificiul s'a ridicat spontan, luminos. Poeții ar adăoga „ca o chemare a cerului". Dar eu știu că cerul a rămas strein, imobil în fața străduințelor mele și numai la sfârșit mi-a trimis mângâierea cea mai curată a soarelui. Dacă n'ar fi fost chibzuiala și grijile mele, cu siguranță că ași fi fost pedepsit în chipul cel mai umilitor... De aceia îndrăznesc să vă îndemn : căutați în ceeace v'am propus liniștea și interesul domniei-voastre. Voiu trece mai curând decât vă așteptați pe aici, fiindcă nu mă îndoiesc că această căsnicie se va ridica tot atât de luminos ca și toate edificiile construite de mine... Și nu fiți tristă... Orice hotărîre ați lua, luați-o din tot sufletul, voioasă. Așa ași fi împăcat...

— E ciudat, spuse Relia, că vă grăbiți să obțineți un răspuns dela o persoană pe care aproape nu o cunoașteți... S'ar putea ca edificiul de care vorbiți să sufere din această neprevedere...

— Vă pot lămuri cu drag, spuse Gabriel Vasiu, privind-o în ochi : zidarul când ia piatra sau cărămida n'o sfarmă întâiu ca să-i verifice rezistența, ci o cântărește dintr'o privire și-o potrivește acolo unde trebue... eu am ochiul ager și deprins cu asemenea lucru... Mi-a trebuit să vă văd o singură dată, ca să-mi dau sama că dumneata lipseai vieții mele de muncă și așteptări. Și să nu credeți că prin asta nu vă prețuiesc mai mult decât cel ce stă ani în preajma alesei inimii sale, îi mărturisește iubirea, dar întârzie pasul decisiv... Oricum, rămâne să vă gândiți... Indepărtați prejudecățile, puneți-vă în situația mea și veți vedea că planul meu e simplu și luminos ca însăși rațiunea...

Gabriel Vasiu plecase și ea îi asculta încă vorbele dure, puțin mângâietoare, printre care străbăteau luminișuri, ce-i îmbujorau inima. Vrăjile se depărtau, negurile erau destrămate, prin cerul întunecat încă, presimțea zorile. Relia îmbrăcă repede pardesiul și eși afară. Inoptase și dela poartă se vedeau luminile mașinelor întretăindu-se și brăzdând întunericul. Și'n sufletul ei vorbele inginerului Vasiu se frământau și se'ncrucișau ca într'o noapte fără sfârșit. Un miros de umezeală și de foi veștede venia din grădină, se'mpreuna cu mirosul de benzină și fumul înecăcios ce plutea în aer. Relia se gândi la tatăl său, la drumurile și cărțile lui, dela care nu-l putea îndepărta. N'avea un prieten adevărat căruia să-i împărtășiască gândurile, se vedea luată de valuri cărora nu li se putea împotrivi. Căuta discul înzăpezit al lunei pe plaiurile inaccesibile ale cerului, dar nu zări decât massa luminată a unui lampion și înfiorată ca de ceva îngrozitor și monstruos, se întoarse în casă.

IULIAN VESPER

NOTE GERMANE

CE E POEZIA

s'au întrebat, de când veacurile, tot felul de minți. Mințile pentru aceasta sunt făcute, — să întrebe și să formuleze răspunsuri. Inimile însă, mai sărace cu duhul, dar mai fericit întocmite în felul lor, deci și mai fericite, se mulțumesc cu bucuria pe care le-o dăruie, întotdeauna, poezia s.mțită ca poezie.

Dela un *Schnadahüpfl* ca acesta :

Ja, Deandl, die Liab'
Is a' g'spassigä Kauf:
Das Herzl verschenkt ma',
'n Kopf gibt ma' drauf"

și până la

„Nur einen Sommer gönnt, ihr [Gewaltigen!
Und einen Herbst zu reifem [Gesange mir
Dass williger mein Herz, vom [süssen
Spiele gesättiget, dann mir [sterbe"

e, se'nțelege, o distanță, deși nu cu mult mai mare decât depărtarea dela Boileau la abatele Bremond sau Paul Valéry.

Dacă însă niciodată mintea nu va putea destăinui, fără rost, căile irațională ale *rugăciunii* sau *cântecului* numit poezie, un fapt rămâne de sine înțeles: Poezie fără poet nu a fost și nu va putea fi.

Și acest lucru îl au în vedere, cu sau fără voia lor, mai toți criticii. E, de altfel, firească ocolirea unei „probleme" care refuză a fi *problemă* pentru intelectul atoate schematizator.

Chiar dacă rămâne anonim, ca în cazul *Mioriței*, și chiar dacă ajunge transpunere a propriei sale personalități, ca în cazul lui Goethe, sau Stefan George sau Rilke sau Binding, la începutul tuturor poemelor presupunem existența unui poet.

Poetul e acela care... scrie zi de zi cu sângele său sau se distrează stihuind strofe duminicale.

FRANZ GRILLPARZER

(1791—1872), marele dramaturg austriac, nu a compus numai drame și tragedii, ci a înțeles să-și rimeze, nepretențios, dar cu duh, și unele păreri.

Una dintre ele atinge, în însuși miezul ei, chiar problema cuprinsă 'n cuplul poet: poezie.

CONSILIUM MEDICUM

se numesc versurile *„Frau Poesie war krank..."* pe cari le dăm în traducerea de mai jos:

Văduvită de bărbat,
căzu poezia la pat
și-o paște-a primejdiei ghiară :
Fruntea un jar,
limba de var,
pielea când geruri, când pară.
De mâncărime și cârcei,
tremură trupul și nervii ei.
Deși în floare și putere,
părea că neagra moarte o cere.
De pretutindeni doctorii pică
să se salute, să contrazică
hipocratic, homeopatic.
alopatic, hidropatic.
antipatic,
istoric, tobă de carte.
filosofie și arte,
dogmatic, critic,
clasic și britic...
Receptele lungi s'au încurcat,
bolnava nu e de vindecat !
Veni și un vraci mai dela țară,
o ia de mână, o scoate afară,
îi pipăie pulsul, să afle cum bate,
îi cercetează limba și coapsa [și toate
și'n cele din urmă râde bonom:
„Știința aice nimic nu mai [poate, —
Doamna are nevoie de un om!"

OMUL

e totul. Dominican, duminical sau fără de clară lege, asemeni baladistului aegretelor bătrânei Heaulmière, *omul* reclamat de Grillparzer este cel ce vindecă poezia de urît și de lungoare ; toți ceilalți nu sunt decât epigoni sau lăutari, mulțumiți cu triumfurile de o clipă ale minusculului Ochiu al Boului din legenda germană.

POEZIA DUMINICALA

sau, în sensul pe care-l voim sărbătorească are, totuși, reprezentanți geniali în lirica germană.

„Da neigt sich die Stunde und rührt mich an, mit klarem, metallenem Schlag...".

(Se 'nclină iar ora și-adânc [m'a atins
cu dangăt metalic și clar.
Imi tremură sufletul. Știu, [am cuprins
al zilelor plastic hotar.

Nimic nu a fost, pân'la văzu-mi, [deplin —
și orice 'mplinire-a tăcut.
Privirile mele-s mature, le vin
ca un mire oricâte au vrut.
Mărunt nici un lucru să-mi fie [azi nu-i,
ci mi-i drag și pe fond auriu
îl prind și 'nalț, — dar sufletul cui
l-a stinge nu știu") —

așa începe Cartea despre viața monahală *pe care a scris-o, în 1899, angelicul Rilke.*

Și așa poemul prefață la cartea Der siebente Ring *a lui Stefan George:*

FRANZ GRILLPARZER

„Voi mă știați acu, tovarăși ai vremii mele, m'ați măsurat și criticat, — dar voi greșirăți. Cât timp, duși de sgomot și neînfrânată foame de viață, fugeați, cu pas greoiu și deget crud: Drept prinț îmbătat de mirodenii m'ați luat și care, legănat alene, își numără tactele cu sprintenă grație sau cu demnitate rece, învăluit în palidă și nepământească sărbătoare. Nu ați ghicit nimic din muncile aspre ale unei întregi tinereți, nimic din chinurile prin furtună către culmea cea mai înaltă...".

DACA AM INCEPUT

cu fabula grillparzeriană și încheem cu solemnele stihuri ale conștientului de propriul său har George, a fost numai pentru a deplasa încăodată asupra *poetului* atenția acelora câți cred că opera nu trebuie considerată și în raport cu autorul ei. Ori, acest autor este sau nu este poet; sau s.: e poet numai uneori și câteodată nu, etc., cu toate consecințele imaginabile pentru versul pe care l-a rodit.

TRAIAN CHELARIU

Note italiene

GIORNALE DI BORDO

Traducem, fără a mai comenta, câteva însemnări din „Jurnalul" lui Ardengo Soffici.

12 Februarie

„Viața și trenul. — Nu-mi place să călătoresc în clasa a treia : prea sunt mulți lucrători, emigranți, țărani și alte categorii de oameni murdari, proști și fără niciun fel de educație.

Dar când mă gândesc la călătorii din clasa a doua ; și dintr'a întâia !...

Ei bine ! Cumpăr un bilet de clasa a treia.

2 Martie

Melancolie de a nu semăna cu nimeni, de a fi în desacord cu toți !

Orgoliu imens de a te simți singur, îngrozitor de singur; constrâns să proiectezi în îndepărtatul viitor tot sufletul tău înfometat de prietenie adevărată, de arzândă fraternitate !

17 Martie

La Fiesole, la Bellosguardo, la Acetri am respirat parfumul trandafirilor. Așezat la umbra ginestrelor înflorite pe înălțimile munților, am privit ciocârlile ridicându-se cântând în azurul înflăcărat de Iunie. Am băut la Carmignano vin negru și vin auriu cu prietenii. Am citit pe Dante și Platon într'o zie la revărsatul zorilor ; am dormit printre trestiile Arnului aproape de Camaioni.

Am purtat dragostele mele prin orașe și prin câmpii. M'am bucurat sub toate cerurile.

Fie binecuvântată viața.

La Paris, într'o cameră întunecoasă de pe Bulevardul Saint-

ARDENGO SOFFICI

Michel, am suferit de frig și de foame. Am stat o noapte ploioasă pe o bancă de pe Quai Voltaire.

O femee străină mi-a sfâșiat inima ; alte femei au călcat-o în picioare cu dispreț.

Un prieten, doi prieteni, trei prieteni m'au făcut să sufăr

M'am gândit la moarte ca la singura salvare, în pădurea Saint-Germain, la Bavilea pe podul de peste Rin, pe malul mării la Genova ; și de mai multe ori în casa asta bătrână de țară. Am fost nefericit sub toate cerurile.

Fie binecuvântată viața.

13 Iunie

Familia (în general). — Oameni cumsecade, care-ți fac patul, îți trimit felicitări de Paști și de Anul Tou, se neliniștesc dacă ți-a ieșit un buboiu ; dar care se desinteresează de sufletul tău, de spiritul tău și de inima ta ; de idealul tău, de lucrările tale, de luptele tale — de tot ceeace formează adevărata ta viață — și râvnesc, în secret, să te vadă om cu stare filistin și renegat.

P. S. Nu se va repeta îndeajuns niciodată asta, prietene Papini.

23 Iulie

Simt mai mult ca totdeauna, că devin din ce în ce mai străin de viața societății din jur, cu cât dragostea mea de viață se face mai adâncă.

De unde, imposibilitatea crescândă pentru mine de a participa la sentimentele și părerile comune, o fatalitate de a-mi apartine, de a tăcea, de a mă retrage în mine însumi, de a nu conta decât pe resursele inimii mele...

16 Septembrie

Râsul e veșnic în gura oamenilor deștepți ; în a imbecililor numai cuvinte foarte serioase.

4 Octombrie

Eroul antic era acela care înfrunta moartea ; eroul modern e acela care acceptă viața.

10 Octombrie

Publicul e o bestie pe care geniul o înfurie și pe care criticii și alți indivizi mediocri se silesc apoi s'o îmblânzească.

23 Octombrie

Sunt diferite feluri de a privi lumea. Oamenii de știință o văd prin formule, filosofii prin concepte, artiștii prin imagini Imbecilii nu o văd.

2 Noembrie

Dacă vă moare cel mai bun prieten și aveți să-i dați câteva sute de lei, se va întâmpla de puține ori ca auzind de moartea lui, să nu vă gândiți măcar un fragment de secundă, cu satisfacție, că ați scăpat de datorie.

8 Noembrie

Sgândăriți un cumsecade burghez și s'ar putea să descoperiți un artist.

Sgândăriți un artist mediocru și nu veți descoperi nimic, nici măcar un burghez.

31 Decembrie

Prora se îndreaptă spre limpezimea dimineții, motorul înaintează cu forță înspre mătasea divers colorată a orizontului, înspre adevărul nebun al viitorului.

Inspre imbecilitate sau măreție, ce importă ?. Să navigăm.

SORACTES

SORIN IONESCU Autoportret

Tinerimea artistică. Th. Pallady

II

Ași fi voit să vorbesc în cronica trecută întâi de TH. PALLADY, dacă ași fi putut vizita expoziția la timp și avea reproducerile dorite. Pentrucă s'a vorbit de o influență MATISSE asupra lui PALLADY, mi s'a părut savuroasă confruntarea a două desenuri de ale lor. Dar dacă am scri noi odată un articol despre contrariul: înrâurirea lui PALLADY asupra bunului său prieten MATISSE (avem importante argumente pro) iată ce își va avea credem piperul său. Inainte de a vorbi despre PALLADY, o ultimă incursiune la TINERIMEA ne va permite să analizăm lucrările rămase.

O excepție pentru TRAIAN BILTIUDANCUȘ, mă reîntorc la el. Cu cât îi privesc compoziția cu atât mă îndrăgostesc de ea. Am spus că tabloul e numai bine compus, m'am înșelat — el este și frumos pictat — desigur cu totul în altă tehnică decât cea curentă, cea la modă în București... El o are pe a lui BREUGHEL, unii o cred învechită (săracii!!) dar nu știu că școala modernă franceză l'a adus pe tapet, tocmai pentru afinitățile lui cu noi „cei de azi". Premiul de compoziție nu s'a dat lui TRAIAN BILȚIU, cu toate că e singurul tablou **compus** din toată TINERIMEA. E natural, în ziua când meritul plastic va fi sincer promovat, arta s'a dus pe copcă. **Artistul nedreptățit** e un titlu de nobletă — a existat și va exista veșnic — să i se ia această prerogativă e ca și cum i s'ar fura talentul. Am aflat însă că Tabloul a fost cumpărat de un craiovean. Craiovenii au reputație că știu să-și plaseze banii !

In afară de lucrările lui O. HAN de a cărui **ținută** și **forță**, nu mai e nevoe să vorbim fiind îndeajuns de cunoscut, ne-au reținut în sala de sculptură, cele trei capete ale lui VLASIU. Ce păcat de lumina infernală a acestei săli, o singură lucrare nu e pusă în valoare ! Cu atât mai mare merit îl au aceste dure și superbe capete să ne atragă... Locul lor îl văd într'o pinacotecă foarte nimerit.

Am admirat baso-reliefurile D-lui C. MEDREA, cât și pe cele ale elevei D-sale D-na Georgescu. Vom numai și **figura** lui HOCIUNG, bustul reprodus în catalog al D-lui VASILIU-FALTI, capul plin de interes al lui RADU ROSETTI sculptat de CONST. BARASCHI. Intr'o excelentă lumină în sala din mijloc, căpușorul de bronz al doamnei VETURIA ROIU e o lucrare remarcabilă. Doamna a fost elevă MILITZEI PETRAȘCU, a lucrat și'n miraculoasa **Atena**, patrie și leagăn al sculpturii, să nu uităm !

Pentru noua sa achiziție, felicităm pe d. AZNAVORIAN Suntem fericiți că împărtășește predilecția noastră pentru natura moartă a VAVYLINEI.

La secția desen, ne oprim la copacii creionați de ADINA-PAULA MOSCU-MELINTE. Deosebim perfect grafica domniei-sale, de aceea **numai aparent asemănătoare**, a fratelui. O mai fină alegere, o compunere mai sobră, mai consecventă, o caracterizează. D-na PAULA MOSCU e în continuu progres.

La gravură, suntem atrași de profilul aparținând dibacei MARIANA Pătrașcu, își cunoaște meșteșugul ! Tot astfel și gravura în lemn prea frumoasele negruri a domnului MICOȘ cât și cea în apă tare. Desenul propriu zis, i l-am dori mai aprofundat, îl cunoaștem ca meșteșugar încercat, nu ne poate da decât lucrări de valoare cât privește tehnica grafică... rămâne numai să-și desăvârșească desenul, studiul valorilor, pentru a fi unul dintre cei mai serioși artiști grafici ai noștri.

Iar acum trecem la bogata expoziție a maestrului PALLADY.

Prejudecățile pe care le avem, m'au înveselit totdeauna, pentrucă am constatat nu odată, cum toate s'au spulberat atunci când o personalitate și-a impus voința...

De pildă, guașa, acuarela, pastelul, sunt treptele pe cari — după cinstiții cunoscători — cobori pe scara de serviciu...

Intr'o expoziție colectivă uleiul e pus la față, iar susnumitele materiale la dos. De aceea amatorul, pastel nu cumpără — dar cumpără ulei — **a cărui alcătuire coloristică o ignoră** și care după un timp, câte odată foarte curând, îi pregătește o surpriză neplăcută...

Vine însă TH. PALLADY și-mi transformă, cele trei săli ale Ateneului într'o magnifică și vastă desfășurare de guașe, când mai compacte, când mai diluate, ajungând în nudul din ultima sală (în fund, dreapta) să fie un simplu frottis acuarelar. Nimeni nu se mai împotrivește ! Toți aprobă, uluiți.

Numai un perfect cunoscător al materialului își poate permite asemenea acrobații cu **uleiul**, acest odios, infam vehicul, pe care prea puțini astăzi, ajung a-l stăpâni. Ași putea să arăt îndată, influența covârșitoare a culorei de apă asupra întregei picturi moderne — dar n'am spațiul necesar — mă mulțumesc să constat și să-mi râd de acei ce socotesc uleiul superior acuarela inferioară...

Totodată mă întreb de am să mai văd vreodată un portret așa fermecător, așa viu, și bine conservat, ca **pastelul** după TH. DE BANVILLE executat de RENOIR, acum o jumătate de secol.

Cât despre prejudecăți, ce țipete, ce ocări nu stârneau odinioară nudurile, vestitele nuduri ale lui TH. PALLADY ! Ce luptă aveam cu amatorii acum 10-15 ani ! Vrăjitorul i-a îmblânzit astăzi pe toți și nu e cuconiță sau domn din înalta societate să nu dorească măcar „unul" din acele neasemuite chipuri pe care pictorul le așază, le combină, în atâtea poze diferite. Accentuarea caracterului" nu mai supără pe nimeni. O femee cât „de urâtă" (urât în sens profan, nu plastic) sub penelul lui PALLADY, e astăzi găsită delicioasă.

E cea mai frumoasă victorie a marelui meșter. Cine are snobii în mână — are tot — și îi joacă după nevoe.

Să judec sau să critic opera lui PALLADY, nu-mi stă în putere. Imi dau seama că se reînoiește, se precizează într'o tehnică voit fără vibrații, fără materie, spre o mai mare luminozitate, o mai mare simplitate. O doamnă franceză îmi desăinuia cu entuziasm „j'aime sa netteté".

Da ,cred că are o claritate latină.

Dorința de a se degaja, de a intra în marele anonimat al plasticului de sine stătător, i-o respect — fără a o crede cu putință — cât îl privește pe d-sa TH. PALLADY. E un boer prea mândru și prea susceptibil, pentru a se umili astfel. Ghiara dumisale de mizantrop mi-e mai drag s'o văd pe pânze și — pentru înțelegerea noastră modestă — o prefer !

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

TH. PALLADY Portret

Cărțile

Mă risipesc în ele ca 'n oglinzi
In fiecare seară, turburat
Și iarăș, iarăș, focuri mari s'aprind
In inima ce încă n'a uitat.

Simt ochii lor, privindu-mă tăcut
Și, parcă, glasul tău mă chiamă iar
Târziu, în noaptea fără de sfârșit
Ca 'ntr'o pădure-un corn de pădurar.

Iar când adorm, cu luna legănând
Făptura ta suavă la ferești,
Ele-mi întind aceleași albe mâini
Să cred mereu că visul mi-l primești.

GEORGE VAIDA

Istorie

Noi ne-am născut din aspră vijelie,
Și secole de-a-rândul trăit-am în furtuni
Trecând peste prăpăstii de durere ;
Dar ne-a fost dat să fim o veșnicie
De Neam făuritori de mari minuni,
De jertfă, de credință și putere.

Nimic n'a stat în calea vieții noastre
Să ne oprească sborul către cer
Și să ne plece frunțile 'n pământ ;
Căci din vremelnicia căderii — mai albastre
Zări de lumină înălțam — străjer
Al drepturilor sfinte legate 'n jurământ.

De-avea stăpâni nedrepți sfărmam blestemul —
Și mâinele robite 'n plug
Cu sânge împărțeau dreptate —
Când ne venea din ceruri semnul
Să dăm în foc ciocoi și jug,
Și singuri să clădim a Neamului cetate...

Azi timpul îl oprim cu piepturile deschise,
Și sufletul scăldat în har Dumnezeesc
Inalță în lumină tot visul lui de jar
Cules din biruința dreptății neînvinse, —
Să făurească Țării destin împărătesc
Investmântat în soare de veac fără hotar !

GEORGE IONAȘCU

Bolnavă

Erau flori roșii, galbene și ape
Lângă mâinile, lângă sufletul ei ;
Toate păcatele erau aproape —
Toate negurile tulburau munții febrei.

Aduceți Liniștea turnurilor, înaltelor —
Cine stă între porți ca o moarte ?
Visul dați-l toamnelor, altelor,
Dar lăsați-i himera aceia și -o carte.

DIMITRIE STELARU

La geamul unui pension

O caterincă plânge trist, departe,
Orașul plin de-amurg cu dor se'mbată.
Cu capul aplecat frumos pe-o carte,
Lea geamul unui pension visa o fată.

Pe pleoapele ce s'au închis ușor,
Baletul unui gând tristeți așterne...
In inimă, făclia cărui dor
Lumina amintirilor o cerne ?

A fost ceva, dar astăzi ce mai este ?
Un vers frumos, o frunte de poet...
Alături, felinarul spune o poveste
Cu-un bal, cu o iubire, cu-un regret...

Se'nseninează fruntea 'ngândurată,
Și fuge somnul ca un porumbel...
La geamul unui pension ofta o fată —
Dar câte fete n'au făcut la fel ?

GEORGE PĂUN

Elegie

Freamătul frunzișului rărit
Cerne-o tristețe nouă, — fină :
Părăsesc parcă ultima violină,
Ultimul cer cu luceferi spuzit.

Amar, firul visului amăgit
Plimbă seva nestinsului suvenir ;
Încă te mai am involt trandafir
De apele iubirii 'ncercuit.

Peste-ale singurătății izvoare
Fluturi de veghe-adierile.
Iedera mi-aprinde serile,
De vreme, împlinite cu răcoare.

Creștetul focului estival,
Umbra de ghiață a'naltei păduri,
Cântecul aprigei guri,
Topit, în trecut, ca un metal.

Numai cearcănul suferinții aproape
De aceeași inimă fugară,
Și tot mai strâns o înconjoară
Ca pe-un ostrov răsvrătiele ape...

OCTAV SARGEȚIU

Cronica literară

„Sonete", de Aurel Marin

Institutul de arte grafice „Astra" Brașov 1942

„Sonete" este a treia carte dintr'un ciclu poetic din care au apărut până acum „Insemnări despre lume, prieteni și moarte" și „Viața în munți". Denumirea generală a ciclului, aceea de „Insemnări despre lume, prieteni și moarte" cuprinde în ea o vagă intenție programatică de a cărei realizare nu ne putem da seama decât din această carte de „Sonete", necunoscându-le pe cele două precedente. Lucrul, de altfel nu are o importanță deosebită, — adică măsura sau felul în care intenția amintită este și realizată în paginile cărții. Generalitatea intitulării ciclului, cu toată aparența de preciziune, nu înseamnă o constrângere pentru libertatea fanteziei poetului, care s'ar adăoga la aceea pe care o constitue forma fixă a sonetului. „Lumea" singură e o noțiune în al cărei încăpător cuprins pot fi gândite deopotrivă moartea, prietenia, iubirea, etc.

Sonetele d-lui Aurel Marin îmbrățișează într'adevăr o diversitate de teme și motive între care ar fi greu să le arătăm pe acelea ce poartă accentul deosebit al preferinței autorului. In ce privește însă expresia, realizarea artistică a motivelor și temelor din „Sonete", preferința noastră se îndreaptă fără șovăire către plasticitatea vie și plină de grație a motivului repetat în cele șapte sonete ale „Dănțuitoarei". Il transcriem pe al cincilea, a cărui perfecțiune armonioasă ni se pare că nu o atinge pe deantregul nici unul din celelalte șase:

Când își ridică singură piciorul,
Curg voalurile 'n dulce 'nvârtejire.
Tremură carnea 'n lină biciuire,
Pe care trece albul lor ca norul.

Se dăruiește numai risipire
Și străbătută 'ntreagă de fiorul
Plutirilor, își leagănă ușorul,
Suavul trup, ca pentru adormire.

Și când rămâne-o clipă nemișcată,
Lujer înalt de floare desfăcută,
C'o parte de corolă scuturată,

Cu buzele setoase își sărută
Un umăr, apoi altul, îmbătată
De-aplauze, licoare nevăzută.

(Dănțuitoare, 5)

Sunt totuși prea frumoase, ca să lipsim pe cititor de plăcerea de a le cunoaște, unele fragmente, din care alegem câteva:

Aproape desvelită și aproape
Căzută din mătăsuri și dantele
Se răsucește leneș, după ele,
Muindu-se 'n adâncul lor ca'n ape.

(Dănțuitoare adormită, 2)

Pe jumătate sbor, pe jumătate
Salt reținut cu mâinile 'n inele,
Lumina o mângâie și-o străbate

Cu ne 'ncetate fulgere de stele.
Și-aplauzele izbucnesc ciudate
Când, fără viață, cade pe podele.

(Dănțuitoare, 3)

Ca un copil ce singur se râsgâie,
Jocul sfârșit, în dulce lenevire,
Ar vrea să plece și să mai rămâie.

(Dănțuitoare, 4)

Judecând după cartea de „Sonete", expresia caracteristică și cea mai isbutită a talentului d-lui Aurel Marin este aceea plastică, a formelor desprinse din servitutile materiei prin legănarea plină de voluptate a dansului. Această euforie formală ni se pare totuși că este întru câtva în dauna lirismului propriu zis care constituie însăși esența poeziei. Cuvântul, în Sonetele d-lui Aurel Marin, când nu tinde către rotunjirea formală însuflețită prin grația mișcărilor ritmice, este prea deadreptul înfățișat într'un relief noțional lipsit de penumbră sugestivă și de mister. Vorbele se înșiră într'o continuitate asociativă de înțelesuri care nu se deosebește cu mult de aceea a logicei prozaice. Se întâmplă atunci, că o idee poetică subtilă cum e aceea din sonetul „Cântec", potrivit căreia frumusețea realizată e alta întotdeauna decât cea visată, — își pierde aproape frăgezimea și farmecul poeziei, luând ceva din uscăciunea didactică a fabulei:

N'am drămuit în rime alandala
Cuvinte cât mai fără de pereche
Ci, folosind o cale foarte veche,
Cântai mereu. Aceasta mi-e scofala,

Că nu le plac celor într'o ureche
Și nici celor ce, dând grăbiți năvala,
Au luat pe degete toată spoiala
De strălucire pașnică, străveche,

Nu-s vinovat precum nu sunt de câte
Imagini strâmbe se țesc pe file.
Le-am vrut frumoase și-au ieșit urâte.

Și 'n scurgerea domoală-a unei zile,
Sădii un gând degeaba din atâte!
Vrui trandafiri și au ieșit zambile.

Nu însă asupra acestui exemplu ne vom opri spre a conchide. Chiar dacă n'am cita, ca poezie lirică pură sau mai scurt ca poezie, decât „Intomnare" (alături de care trebuiesc înscrise cel puțin „Fătfrumos" și „Toamnă") și încă ar fi deajuns ca să ne îndreptățească să așteptăm dela talentul d-lui Aurel Marin realizări inspirate de o stare sufletească aceeaș cu starea de grație a poeziei însăși, nestânjenită prin exigența formală. Iată sonetul „Intomnare":

In haina lungă, Doamna se arată
A rare ori, sub naltele arcade,
In palida lumină care cade
Pe fața ei ușor înfiorată.

Scările roase, svelte acolade,
Zac coperite 'n mușchiu. Pe-un jilț cu spată
Paianjeni au țesut peceți de-altădată.
Și, fără voie 'ntr'nsul, totuși șade.

Din parc un cântec stins abia străbate.
Inchide ochii strania stăpână.
Perechi-perechi, cu șoapte 'naripate,

Pe_alături se strecoară, se îngână.
Dar se ridică pe neașteptate:
O frunză moartă i-a căzut din mână.

MIHAI NICULESCU

Note românești

STRANIUL PARADIS

Apărut în excelente condiții tehnice în editura „Universul" — s'a impus dela început atenției publice. Faptul că tânărul scriitor Laurențiu Fulga, **autorul acestei turburătoare cărți de dragoste, este un nume nou în literatura română, a mărit și mai mult numărul cetitorilor săi.**

Ceeace aduce nou Laurențiu Fulga **în scrisul său — este lumea creată numai de el. Nu una întâmplătoare, cu oameni și femei căutate — ci o lume ideală, spre care a tins întotdeauna arta adevărată. Eroii lui** Laurențiu Fulga **trăesc totuși în viață ca și noi, pătimesc o soartă tragică, se chinue și păcătuesc —, dar asemenea zeilor ei acceptă orice sacrificiu pentru reaflarea adevăratului Paradis.**

Dela Strania Domnișoară Ruth și Magdalena Panu până la fascinanta Sonia Luiceva — eroinele principale ale cărții sale toate și toți se ispășesc între viață, iubire și moarte. Deaceea „STRANIUL PARADIS" poate fi socotit astăzi ca romanul unei lumi moderne, în care fiecare își va recunoaște destinul, căutările și neistovita pasiune de a fi fericit.

Stil personal, fabulație originală, sensuri proprii — toate îl califică astăzi pe Laurențiu Fulga ca pe unul din cei mai talentați scriitori tineri. Recomandăm cu toată căldura această carte, cetitorilor de literatură bună.

DAN PETRAȘINCU: EDGAR POE, ILUMINATUL

Editura „Cultura Românească" a lansat noua carte, anunțată, a d-lui Dan Petrașincu: *Edgar Poe, iluminatul*. Este o prezentare cuprinzând peste 300 de pagini, în care figura marelui Poe e recreată de autor într'o manieră personală. Nefiind o romanțare propriuzisă, lucrarea d-lui Dan Petrașincu abordează genul mai greu al interpretărilor, urmărind în amănunt și în amploare înțelesurile operei poești.

Volumul acesta original se deschide cu un portret al lui Edgar Poe, urmărind apoi partea de interpretare, în capitole de un interes major, a „sensurilor și sintezelor" și încheiându-se cu o „schiță biografică a vieții și operei lui Edgar Allan Poe" după care cititorul își poate face o imagine globală.

In cariera de prozator a d-lui Dan Petrașincu, cartea aceasta înseamnă o nouă orientare, în genul esseului, orientare care nu ne îndoim că va însemna o nouă biruință.

PAUL CONSTANT: „COLIVIA CU STICLEȚI"

D. Paul Constant, care ne-a înfățișat acum câțiva ani cea mai autentică viață a lui Iancu Jianu, bazată pe documente serioase, dându-ne acea carte ce s'a bucurat de un binemeritat succes de critică și librărie, a terminat de curând o comedie în trei acte intitulată „Colivia cu sticleți".

Eroii acestei originale comedii, deși pensionari mai mult sau mai puțin cuminți ai unui ospiciu de alienați mintali, se arată a fi oameni cu multă judecată și humor și, prin asta, pot pune deseori în grea dilemă pe cei care-i compătimesc. Intr'una din scene, doi dintre ei încearcă o reconstituire a situației lui Hamlet, ajungând la concluzia că întreaga tragedie a nefericitului prinț al Danemarcei, dela... Shakespeare se trage, care l-a purtat pretutindeni, afară de ballamuc, unde cu siguranță că s'ar fi tămăduit.

In întregul ei, autorul a căutat ca pe cerul mohorît al vieții de spital să împrăștie cu dărnicie o mână de steluțe de humor de cea mai bună calitate, pe care spectatorul să le poată vedea cu... urechile.

OHQUIST: GERMANIA LUI HITLER

In editura „Gorjan" a apărut cartea cu titlul de mai sus, un volum masiv datorit unui finlandez, Ohquist.

Departe de-a fi operă propagandistică, așa cum cititorul ar fi tentat să creadă după titlu, cartea aceasta înfățișează cu obiectivitate și bună credință etapele parcurse de Germania, dela pacea din 1919 și până în prezent, capitole mai largi fiind închinate, desigur, realizărilor de mare amploare obținute în Germania, în toate domeniile de activitate, dela 1933 încoace.

Este o lucrare indicată tuturor celor ce vor să cunoască mai amănunțit opera de reconstrucție a Germaniei de azi.

„FILUNA" de GEORGE ȘOIMU

Zilele acestea a apărut noua carte a d-lui George Șoimu: „Filuna". E un basm liric în care fiecare cetitor își va regăsi o frântură din sbuciumata lui tinerețe.

„CANTECE IN SINGURATATE"

E titlul plachetei de versuri pe care poetul Octav Sargețiu, redactorul revistei „Viața Basarabiei", o va scoate în curând în editura amintitei reviste.

„CANTECE IN SINGURATATE" cuprinde zece poeme în care trăește liric cea mai dragă provincie a suferințelor noastre naționale: Basarabia, — aceste poeme, parte apărute în Revista Fundațiilor Regale, Curentul literar, Pagini basarabene, Basarabia literară, Viața Basarabiei etc., iar parte inedite, — fiind totodată un imn al melancoliceior frumuseți peisagiste și al vieții basarabene de duioasă amintire.

ETCAETERA...

„PERLA" DIN BALȘ...

Totdeauna în găsirile de comori sau... oseminte, a fost numai întâmplarea și nici decum altceva, tocmai ca să i se tăgăduiască omului siguranța asupra descoperirilor...

Aceeaș ciudată întâmplare a făcut să dau la Balș, peste un om botezat cu un nume simplu ca pomii, dar stăpân pe o bogăție de date și fapte istorice, nu prea găsite în manuale, în fața cărula, supus ca la examen, să simt rușinea unei prea devreme uitări, a atâtor pagini de istorie, față de bătrâna lui înfățișare, dar cu o tânără și trează memorie făcută să te documenteze în tot ce istoria te interesează.

Geograficește, Balș-ul nu este decât un orășel modest în județul Romanați, cu marca „snopul de grâu".

Economicește, reprezintă centrul de oarecare căutare, mai ales de cei cu „ponosul" blocărilor de cereale

Istoricește, nu are nici o amprentă, afară doar de o vagă mândrie că acolo s'a născut scriitorul Mihail Drumeș.

Pretinde însă, că pe mai târziu, cu sârguința acestuia, să aibe ceva cu care să se laude...

Culturalicește, nu are măcar un cinematograf.

Și totuși, în acest orășel am descoperit o... „perlă".

Poate că așa cum a trăit un vultur în gara Buzău — sau cum s'a domesticit un lup la stâna unui cioban din Neamț, așa s'a hotărît să trăiască bătrânul istoric la Balș, depărtat și izolat, îndreptățit să-și developeze amintirile atâtor călători și bogăția atâtor cunoștințe, numai atunci când vreo persoană fi oferă în schimb dreapta prețuire.

Cândva a fost... polițai, azi e pensionar. A călătorit mult și a citit și mai mult.

Să-ți vorbească despre războiul lui Carol al XII-lea cu Petru cel Mare la Poltava, alăturând și faptele lui Mazeppa, vestitul hatman al cazacilor, ca apoi să te vâre în istoria turcilor sau istoria greacă, „perla" din Balș te face să-i tot ții calea ca să-ți reîmprospătezi migălos pagini de istorie, lăsate cu ușurință acolo unde o copilărie s'a depărtat...

Mă întreb cum de nu-l găsim „prins", pe acest izolat istoric, în una din cărțile lui Mihail Drumeș?...

Ce scăpare!...

„VINE PRIMĂVARA"

Se spune despre unele popoare că atrag nourii cu meșteșugul vorbelor, iar soarele cu acela al jocurilor.

La noi, îndărătnica primăvară a anului acesta a hotărît pe câțiva scriitori să ia măsurile necesare pentru „invitarea" acestui capricios anotimp și, prin câteva rânduri apărute într'un ziar, ne-a anunțat un festival literar pe scena oficială, unde tema anunțării: „Vine primăvara"!... să formeze... „căldura" unei primiri la barieră.

Programul a fost întocmit cu grija unor cât mai... primăvăratece lecturi a autorilor de proză și poezie, ca să înlăture agresiva prezență a unor rămășițe de chiabură iarnă întârziată în trăirea ei peste vârsta normală și să dea iluzia unei însoriri pretimpurii, chiar când caloriferul teatrului trăda amăgirea prin sfîrîitul obosit de prelungită folosire, iar garderoba gemea de paltoane mai abitir ca la Sf. Andrei...

Poeții însă vorbeau de soare, de liliac, de câmp înflorit, așa cum doar poeții știu să vorbească, chiar când le înghiață apa în cană...

Singur autorul recentului volum de poezii, intitulat „Noaptea geniului" a fost mai pământean, ca însăși frământarea și lipsa pe care o trăește, când a... „decretat:

Noi Dimitrie Stelaru n'am
[cunoscut minciuna...
Și declarăm c'afară
Iar plouă... iară...

In adevăr, la ieșirea din teatru, lumea a trebuit să deschidă umbrelele.

Confrații însă s'au supărat că le-a stricat... timpul.

T. M. și P. M.

Inițialele servesc uneori de nume, alteori de secrete și nu de puține ori de... ocară. Depinde cum sunt luate și mai ales cum sunt înțelese...

Trebue să precizez că cele de mai sus, nu sunt decât nume. Două nume cari dela o vreme încoace se hârțuesc prin „scrisori deschise" într'o gazetă teatrală.

Primul, un talentat autor dramatic și humorist de primă linie, având mereu la îndemână spiritul, îl folosește cu o iscusită strecurare, chiar și-acolo unde pare agresiv, mizând pe o biruință sigură. Al doilea, un autor de reviste dar și un talentat regizor, montează o ieșire pe ring cu priză la public.

Și lucrurile s'ar vedea odată aranjate într'un fel sau altul, dacă n'ar fi atâtările unora.

— Și mă rog, dece să-ți spună P. M.?...

— Ca să facă lumea să creadă altfel decât numele meu...

— Atunci spune-i și tu: T. M. și lumea va crede că-i spui numele lui, când în fond spui altceva...

— Adică?...

— „Tare-i, mă!..." Și te lași păgubaș!...

„HAMLET... CONTRAVENIENT" !"...

In lunga și strălucita lui carieră, „Hamlet" nu s'a știut niciodată fuerat sau strigat să coboare de pe vreun afiș de teatru, ca nepotrivit prezent acolo, în momente eroice, când altceva se cere a se ocupa cu „întărirea și exaltarea sentimentului patriotic".

Și i-a fost dat lui Shakespeare ca tocmai la noi, eroul lui să fie considerat „contravenient" la prezența într'un repertoriu oficial, când până și în Germania, tradiționalul William este prezent și îndeplinește onorabil peste toate adversitățile politice și armate, rostul lui consacrat de autor dramtic mondial, ca să slujească atâtor actori „piatra de încercare" a carierei lor.

Despre artă se spune că nu are hotare. Și-așa cum piesele noastre clasice ale lui Delavrancea, Davilla, Alecsandri, Iorga, ocupă în repertoriul primei noastre scene un loc permanent, când și unde trebue, tot atât de necesari și de prezenți trebue să fie oricând și oriunde un Shakespeare, un Ibsen, un Oscar Wilde un Bernard Shaw, un Molliere, un Schiller, un Goethe, sau oricare vreți, din cei cu suprafață consacrată în lume, ca arta să trăiască neștirbită de evenimente, fiindcă folosește cu aceleași dârze sentimente naționale, ca și oricare marș sau imn patriotic.

Hamlet nu contravine nici unui moment eroic național. El cultivă, el nivelează, el învață teatru pe mulți cari au rămas tot la melodrama celor „Două orfeline", tot atât de folositor ca și existența gărzii la un post înaintat.

Tema lui, considerată „bolnavă" de autorul articolului din săptămânalul „viitoarelor timpuri" e numai ca invocarea unui motiv din nefericire deloc potrivit.

Am citit cândva un interview luat de o gazetă teatrală lui Titi Mihăilescu, popularul comic de periferie. In el, bietul actor vorbea și de falimentul avut cu un turneu „spectaculos" cu „Hamlet" în parodie.

Mai dați-i odată pe mână lui Titi Mihăilescu să colinde țara și periferia Capitalei cu „Hamlet", ca să vadă lumea că oricum va fi prezentat, tema lui Shakespeare nu-i o... boală...

Dar în schimb, lăsați-ne să aplaudăm pe Valentineanu, aici, pe scena Teatrului Național, când interpretează rolul Prințului Danemarcei.

ION MINCU LEHLIU

PEISAJ

Crepuscular și trist sculpta în geam lumina
Reflexe violete de lut și de cristal,
Și ca un vis nostalgic se oglindea grădina,
In ape de'ntuneric pe-un țărm în ireal.

Un cântec în arome se tulbura departe,
In cerul rotitor mai tremurau trei stele,
Și'n umeda lumină ferestrele curate
Plângeau ferindu-și fața în albele perdele.

IOAN SCUTARU

PRINOS

— lui Seni

Mă gândesc la obrazul tău mic de catifea
La sufletul tău nepătat ca lun fulg de nea
La visele tale, la surâsul tău nespus
La nunta ta, la care nimeni nu s'a dus...

Și mi-e frică, pe buze simt un gust amar
Inima mi se preface'n cenușă, sufletul în jar
Și gândurile rănite, 'nnecate 'n suspine
Imi îndeamnă mistuitor pașii către tine...

De-acum, trecând prin somnul apelor reci
Vei picura cei nouăsprezece ani de veci
In câte-un trandafir, în câte-un ghiocel mic,
Aici, fără să știe prietenii tăi nimic...

FLORIN LUCESCU

Seară la Bălți

Burează calm, o ploaie londoneză,
Pe străzile pustii cu mult noroi,
Doar când și când, un felinar se sinucide
Și atunci mai greu, e-al norilor convoi.

Târziu, în noaptea haiducească 'ncepe
Să uruie-o trăsură cu un cal;
Scârșnesc obloanele sub firme ovreiești
In cel mai trist oraș provincial.

La cafenele, pe postavul verde
Se-alungă bilele, și zarurile sar,
Și un bătrân fost colonel rusesc
Incepe o poveste despre Țar.

ION LARIAN POSTOLACHE

Rechizitoriu

Burgul e rînced de păcate,
Orbit de noapte și de scame.
Gigantice clădiri durate
Incep ființa să-i destrame.

Ziua e șchioapă ca o targă.
Ograda văduvă de spice.
Nerăzbunata sete largă
Țipă în creștete și bice.

Molii se coc în rădăcină
Pe lângă seci mărgăritare.
Gingașe stele nu mai pot să vină
Ca să ne dea un coif la fiecare.

Isus a rebegit în piețe
Uitat, lovit, cu fața mută.
Intre borfași, naivi și precupețe
Nimeni durerea nu-i sărută.

Vrednic în sparta lui ogivă
Ca să primească trei sodoame,
Burgul e putred deopotrivă
De bogăție și de foame.

ION PENA

CANTECE NOUI

„Un biet debutant"

Ori de câte ori am avut prilejul, am scris aici despre feluritele formule care animează tânăra noastră viață poetică și când am avut câte-o bucurie, am căutat să o exprimăm la fel de cinstit, ca și pe-o nedumerire sau o indignare. Noi nu avem „socoteli" cu nimenea și unicul lucru care ne preocupă aici este — cum am spus-o de atâtea ori — marea problemă a unei alte poesii tinere românești, la a cărei ridicare punem și noi umărul, dar și sufletul, în măsura în care ne este cu putință. Poesia mai întâiu de toate, așa am spus, așa am crezut că este cinstit — și numai în al doilea rând poeții, pentrucă îndeobște omul-creator nu are prea mare legătură cu opera, după ce a socotit de cuviință să-i dea drumul între oameni.

Am făcut acest scurt popas introductiv, care ar putea să aibă și aerul unei divagații, pentru a scuza într'o măsură oarecare „subiectul" însemnării noastre, care are de gând să se lege mai mult de om, decât de operă, dar într'o ordine de idei care în nici un caz nu poate suferi o desfacere, pentrucă există gânduri și lucruri care nu se pot izola. In teancul de scrisori care este deobiceiu destul de respectabil, (fapt îmbucurător numai atâta vreme cât plicurile stau nedesfăcute!) ne sosesc și multe, foarte multe scrisori dela oameni care nu au publicat încă niciodată. Deobiceiu oamenii aceștia sunt foarte tineri; dar nu întotdeauna. Fatalmente, situația aceasta de început, căreia noi i-am putea spune foarte bine și provizorat liric, îi creiază insului cu pricina o serie întreagă de probleme, care mai de care mai tenebroase și mai complicate. Pe lângă uzuala întrebare: „am sau nu am talent?", pe marginea căreia ne-am oprit mai de mult tot aici, mai urmează foarte multe frământări transpuse deobiceiu foarte caligrafic pe foarte multe pagini.

Omul tânăr e un om viu. Ne-a învățat acest lucru și Papini și Mircea Eliade, Gide și Daniel Rops, ba fiecare din noi îl știe, din ceeace s'ar numi experiența lui. Și nimic nu e mai frumos și mai antrenant, decât să asculți, să stai de vorbă cu un om tânăr, care simți că are ceva de spus, din ale cărui svârcoliri lăuntrice simți că poți scoate sâmburele tulburei lumini. Noi care ne sbuciumăm de aproape zece ani, fără a fi rezolvat prea mare lucru, așteptăm uneori și soluțiile venite din afara noastră. O, dar din păcate sunt foarte puțini tinerii și oamenii aceștia plini și autentici, aceia cari au adus în slova lor o fărâmă, cel puțin, de gând nou și de realizare. Fără să-i numărăm contabilicește pe degete, un dosar nu prea voluminos îi cuprinde pe toți, ca pe-o mărturie care va trebui să grăiască odată...

Dar ceilalți? Ceilalți, cei mulți am putea zice, sunt pur și simplu autori de strofuliță, corecte de multe ori, din cari însă nu răsbate niciodată ceva proaspăt, ceva viu și nou. A ști să cânți corect, nu ajunge întotdeauna. Uneori trebue să mai știi să dai și cu prastia în geamuri, fără să te întrebi ce va mai urma. Ori, niciunul din aceștia tineri nu face acest lucru. După ce a pus pe hârtie o poesie, două sau zece, urmează plicul și marca, întovărășite de un fel de scrisoare-tip, în care se pomenește că „încercarea" e prima și deci(?!?) merită indulgență. (Cunoaștem un silitor poet care ne-a trimis până azi vreo treizeci de plicuri la fel de incolore cu ACEEAȘI epistolă!) De multe ori se dau și date asupra stării civile, iar la sfârșit formula „vă rog să nu fiți prea aspru, căci sunt un biet debutant" se poate întâlni destul de frecvent.

„Un biet debutant"? Ce oroare, tinere prieten! Oare nu-ți dai seama ce stupid sună aceste cuvinte împerechiate anapoda, oare nu simți și tu, ca și mine, că alăturarea lor e un sacrilegiu, aproape? Milog și laș, debutantul, acest mare deschizător de căi necunoscute? „Bietul debutant" nu poate exista pentru noi, pentrucă nu putem accepta acest compromis, așa cum nu putem imagina un înger cu aripi ciuntite. Deaceea, ținem să spunem că nu stăm de vorbă cu „bieții debutanți"; în schimb, debutantul are toată inima noastră prietenească și sinceră, și acum, ca și altă-dată.

ȘTEFAN BACIU

N. B. Manuscrisele se expediază la redacție, menționându-se plic: pentru Ștefan Baciu. Și răspunsurile: *G. Drăgan, V. V. Ilieș, Ionel Max., Melinte V. A., Paul Pop., Mircea Mon., T. Mong., I. Onu, Lucian B., P. Noapteș, L. C., V. St. Delabuc., B., A. Vif., Sergiu Grig., C. P. Codru:* Nu!! *C. Ialomiț:* Treceți pella redacție. *I. Cari:* Mulțumiri. *I. I. Vint., St. A. D., Ov. R.;* Da. *Al. S. Jeb., Em. Blăn., I. Goga, Nicodim Tr., M. Dor, Traian Al. T., Dinu I., M. I. Cos.:* Altele. D-ra Letiția Riconti-Bacău e rugată să-și trimită adresa la Redacție.

NELINIȘTI

de IULIAN VESPER

Primele două zile, Relia le petrecu în biblioteca tatălui, făcând ordine printre revistele de curând sosite și răsfoind cărțile mai noui, primite cu dedicații. Alese un teanc din cele ce trebuiau date la legătorie; deasemeni și câteva colecții de reviste. In acest timp, Ileana tricota pe un scăunaș în mijlocul sălii și nu-i mai tăcea gura. Degetele sprintene mânuiau acele, dar era atentă la întrebările Reliei și răspundea cu plăcere:

— Spune-mi ceva despre dragoste, se rugă Relia, înfruntând cu îndrăzneală privirile cercetătoare ale Ilenei. Avea mereu înainte chipul îndrăzneț și frumos al lui Radu Frangulea și asta-i dădea putere și cutezanță. Nu-l văzuse decât de două ori, de când se întorsese din Ardeal și numai în treacăt și se jurase că nu-l va uita în veci.

— Of, arde-o-ar focul de dragoste, începea Ileana, că numai din pricina ei mi-am lăsat casa și părinții și satul și ogoarele. Când vremea mea fusesem voinică și aprigă în dragoste și se strângeau flăcăi din șapte sate să mă vadă și să mă pețească, dar numai ce m'am aprins după un târgoveț, era lăcătuș, un băețaș subțire', de vreo optsprezece ani care nici n'auzise de dragoste, i-am măturat pe ceilalți și-am fugit împreună. Și mi-au scris părinții și m'au rugat să mă'ntorc acasă că mă iartă. Și nu m'am întors. Aveam atunci și copil, dar copilul mi-a murit. Și nu știu cum, mă iau cu altul, un zugrav, și-l las pe sărăcuțul de Gheorghe; nu știu ce-o mai fi făcut. Și-am mai avut și alții... Că eu n'am putut să sufăr lângă mine omul nătărău. Da, zău, nu-mi pare rău c'am trăit...

— Ei, da, parcă acum...

Ileana se roșia până'n albul ochilor și acele i se'ncurcau. Credea că stăpânii nu știau că trăia cu Florea grădinarul și că-l îndestula cu bucatele casei.

— Da, mulțumim lui Dumnezeu... Eu n'am dus nevoie de bărbați, că pe care l-am vrut, al meu a fost. Am ales ca dintr'o grădină...

Relia se uita zâmbind la picioarele ei albe și rotunde, la șoldurile grele care abia se mișcau și la sânii încă pietroși și obrajii rumeni și se mira ce puțin o schimbase dragostea. Cu ea nu se'ntâmpla acelaș lucru. Slăbise mult în timpul din urmă și numai dragostea și neîndemânarea tatălui făcură să nu observe aceasta. Ea îl aștepta pe Radu cu o pasiune ucigătoare, deși știa că nu va fi al ei și că niciodată nu va îndrăzni mai mult decât să-l privească. Ea nu avea libertatea să hotărască și chiar dacă ar fi avut, i-ar fi fost greu să decidă. Ar fi vrut să simtă mâna lui ocrotitoare peste viața ei, fără ca ea să ceară sau să dea de bănuit că ar fi dorit acest lucru. Simțea că niciodată buzele nu vor putea pronunța ceeace inima-i vorbia așa de deschis. Se silia ca nici fața, nici mișcările să trădeze groaznicul incendiu ce o mistuia. Cu Ileana glumia și de câte ori îi cerea să vorbească despre dragoste, știa că va începe cu lăudăroseniile ei hazlii, cari o mai distrau.

Spune-mi ceva despre copilul tău, o întreba Relia, știind că îi făcea plăcere.

Ileana se ducea în bucătărie, inspecta fierturile, apoi se'ntorcea plină de voe bună:

— O, mititelul de el... Il botezasem Șerban... Și era așa de drăguț îngerașul mamii... Avea o guriță mică, mică și niște ochișori ca două viorele... Și era bun, drăguțul de el, tăcea toată ziulica, dar eu nu-l lăsam... Făceam doua lucruri și veneam la el.... mai făceam două trei lucruri și iar mă'ntorceam la el... L-am ținut ca în palme și, ce să vă spun, se făcuse un ursuleț de copil, plinuț... și atunci a murit...

— Ia vezi Ileano, îmi pare c'a venit poșta, o trimetea Relia, ca să nu izbucnească în plâns. Ea venia, legănându-și coapsele, rumenă și tânără, cu părul negru ca smoala, strâns sub năframa albă și Relia înțelegea de ce pofta de dragoste îi fusese singura călăuză în viață. Ileana se apuca iarăși de lucru și Relia o întreba în glumă:

— Va să zică ți-a plăcut dragostea...

Femeia-și zvânta lacrimile ce-i curgeau, gândindu-se la copil, fața i se'nsenina și răspundea înduioșată:

— Da, coniță, de ce să vă mint... Ași fi o ticăloasă dac'ași spune că nu... Un bărbat care nu știe el să mă strângă cum trebuie, nu-i bărbat la mine... Il azvârl ca pe o zdreanță... Mie-mi trebuie om, coniță... Dumnevoastră sunteți tinerică, nu știți ce-i dragostea.

Relia râdea înveselită de capriciile Ilenei și-și contempla înalta ei pasiune ce și-o zidise în suflet și acolo avea să rămâie. Il doria pe Radu, dar era în stare atât de puțin să jertfească pentru ca să-l câștige, încât se înspăimânta singură. Adevărat că se ruga pentru el, dar dragostea, la'nceput tulbure și arzătoare, se prefăcuse într'o duioșie curată, ce-o umplea de liniște și mulțumire. Evlavia schimbase suf'etul Reliei și-i dădu bucuria logodnei nevăzute, ce-o unia într'un chip misterios și de nedespărțit cu el. Se simțea mai liberă acum și uneori se'ntreba dacă pentru pacea răcoroasă ce-o simțea revărsată în suflet, n'ar fi fost în stare să renunțe la Radu; și nu știa ce să răspundă. Ideia că Radu putea fi al ei pentru totdeauna, numai prin această voință superioară ce-o simțea în ea, îi dădea o bucurie și-o nesfârșită încredere. Radu adormia în visele ei și se trezia în fața ochilor ei mirați, oare nu era minunea cea de mult așteptată? Vorbele Ilenei curgeau și ghemul cu ață scădea în coșul roșcat de nuele.

— Hei, ce pățesc eu domnișoară când n'am bărbat, mai bine nu vă mai spun... Și nu numai când n'am, dar când îs certată cu e', ori se 'ntâmplă să dorm singură... Numai ce'nchid ochii și-mi pare că vine necuratul... Il văd, cum mă vezi dumneata, domn'șoară. Vine păros, negru, cu cornițe și copite și se gudură pe lângă mine ca un cățeluș... Nici nu știu ce să fac... la început îl fugăream; acum de când vine mai des îi dau și eu pace... odată a vrut să mă trântească în pat, dar nu m'am lăsat... Toată noaptea ne-am luptat... Când m'am trezit dimineața eram pe podea cu cămașa sfârtecată bucăți. Curgea sudorile depe mine, de parcă ași fi făcut baie. De atunci îmi spune câte și mai câte... C'o să mă facă bogată și o să-mi dea atâția bani c'am să mă culc și am să mă înveselesc cu ei... C'o să-mi dea un bărbat voinic și frumos, cum n'am avut niciodată — se pricepe el ce-mi place — și care-o să mă facă să mor de plăcere... Asta n'ar fi rău, mă gândesc câte odată. Cine n'ar vrea să aibă și bani și bărbat frumos... Când stau și mă gândesc, cam asta am dorit eu de mică... de ce să mint...

— Bine, dar cum se arată, doar nu trăești singură, întrebă Relia cu teamă.

Ileana se roși, se șterse pe față și-și potrivi basmaua, apoi începu din nou să lucreze.

— Vezi domnișoară, știu că poate crezi că trăesc cu Florea... Ferească Dumnezeu... Câștiga puțin și nu era omul care să-mi placă... De vre-o două săptămâni nu mai dă pela mine... I-am arătat ușa... La mine bărbatu-i, bărbat...

Relia o privi îngrozită. Femeia respira sănătate proaspătă și puternică. Prin sânul cămășii, pieptul se vedea alb și bogat. Ileana îi părea atât de ispititoare, că nu i-ar fi rezistat nici un bărbat.

— Și cel Necurat vine atunci în fiecare noapte...

Ileana chihoti de râs și-și apăsă sânii cu mâna.

— Nu chiar în fiecare noapte... dar vine destul de des...

Femeea râdea încă și-și ștergea ochii de lacrimi cu mânecile cămășii. Relia văzu ceva necurat și ironic în atitudinea ei și regretă că merse prea departe cu intimitățile. Totuși mai rămase bănuind deodată ceva, de care se temea și nu îndrăznea să-și închipuie.

— Și bărbatul voinic și frumos? Nu te-a uitat?

Ileana simți provocarea din glasul schimbat al Reliei și răspunse:

— Prea multe doriți să știți, domnișoară... Dar să vă spun... Vine și el...

— Și bani îți aduce?

— Imi aduce și bani...

Relia își aminti de noaptea groaznică de săptămâna trecută când visase că murise și se găsea în preajma stelelor aurii. Ea se trezi, dar în acelaș timp amintirea visului era așa de vie, că nu o putea suporta. Relia deschise atunci ușa biroului unde dormea tatăl; patul era gol și cărțile răvășite. Nu plecase nicăeri, căci hainele erau așezate pe scaun. Credea că este la baie, dar nu se găsea nimeni acolo. Se trânti în pat, înspăimântată și adormi din nou, pradă unor visuri tulburi și neliniștite. Acuma-i veni în minte întrebarea de atunci, simți picioarele-i slăbesc și se așeză pe sofa. Ileana croșeta mereu. Cosițele negre-i încununau fruntea ca fildeșul; umerii arcuiți stăteau să plesnească sub cămașa aspră. Și sânii așteptau mângâieri aspre. Relia înțelese că tatăl era pierdut și-și acoperi fața cu mâinile.

— De ce te-ai supărat domnișoară, întrebă Ileana. Nu știi nimic. Parcă ar fi un înger... Am vorbit ceva nepotrivit? Să știi că fetele ca mata'i n'au parte de bărbați buni... Sunteți prea rușinoasă... Pentru ce-i făcută femeia dacă nu pentru dragoste? La vârsta dumitale, ar trebui să știi tot...

Relia n'auzia vorbele șopotitoare ale femeii, tâmplele o dureau să se spargă și ar fi vrut să părăsească acest cerc în care Ileana era puternică, dar nu se putea mișca. Soarele bătea în draperiile imense, strecura raze sfioase în care firele de praf își trăiau viața lor efemeră.

Relia dormi toată după masa, un somn greu, fără vise, în timp ce Ileana trebăluia prin bucătărie.

A doua zi dimineața, fata îmbrăcă o rochie mauve, cu guleraș de dantelă și mâneci lungi și-și luă fulgarina verde, căci vremea se stricase peste noapte și începea să plouă. Își luă servieta încărcată cu cărți și porni spre Facultate. Pe drum își aminti că nu avea sugativă, iar o librărie pe aproape nu se găsea. Zări un chiosc în fată, își aruncă ochii pe afișele ziarelor de pe zid și intră înăuntru.

— Aveți o sugativă? întrebă Relia, așezând servieta pe scaun.

— Cum să nu, este, dece să nu fie, făcu vânzătorul, scoțând o mapă depe etajeră.

In acelaș timp, Relia parcurse cu ochii, fără să vrea, literele mari ale unui afiș, puțin desfăcut, ce se găsea pe tejghia și-o sudoare rece simțea cum îi îmbrobonează rădăcina nasului. Ii veni să plângă, dar îi dispăru lacrimile. Își frângea mâinile, că nu putea face nimic în momentul acesta, desfășură hârtia și ceti încodată: „O nouă afacere cu încadrarea medicilor. Radu Frangulea, principalul autor, arestat. Ancheta continuă. Se întrevăd noui complicități".

— Nu luați sugativa, întrebă a treia oară vânzătorul, arătându-i pachetul.

Relia se trezi, îl privi mirată:

— Am cerut sugativă?

— Pentru asta ați intrat la noi.

Plăti repede, făcu loc automat în servietă pachetului învelit în hartie, apoi ieși în stradă... Simți un sirop sărat la colțul buzelor și-și șterse fața. Trecătorii eleganți, în pardesie admirabile, treceau pe lângă ea și-o priveau de aproape. Ea stătea în loc și nu știa încotro s'apuce.

— Ați pierdut ceva, domnișoară, întrebă un domn cu mustață subțire.

Relia își reveni, strânse mânerul servietei și întâlni fața smeadă a necunoscutului ce părea că-i ținea calea. Fata îl ocoli, făcu doi pași spre dreapta; necunoscutul o urmări cu privirea. Își croi drum prin mulțime, ajunse la un colț și așteaptă să traverseze strada. Intoarse instinctiv capul și zări ochii necunoscutului fixând-o de aproape. Primul gând fu s'o apuce mai repede, deși nu știa încotro mergea și să scape de urmărirea necunoscutului, dar renunță și dintr'o mișcare chibzuită, Relia se găsi în drept cu necunoscutul. Il privi în față, deschis; era un bărbat elegant, potrivit de statură, cu buzele subțiri și răutăcioase.

— Doriți să-mi spuneți ceva, îl întrebă Relia, cu glas binevoitor.

Domnul tresări.

— Sunt inginerul Gabriel Vasiu, doream să vă fac cunoștință și nu știam că-mi va fi dat tocmai acum... Sunteți atât de frumoasă c'ați întoarce un râu din cale, dar nu ochii unui bărbat. N'am avut nici un gând ascuns, decât să vă mărturisesc cât de mult m'ați impresionat. Recunosc că nici locul și poate nici momentul n'a fost bine ales.

— Vă rog să nu mă urmăriți, e josnic ceeace faceți, răspunse Relia. Am vrut să evit un scandal în stradă; altfel chemam sergentul.

Necunoscutul se pregăti să răspundă ceva, dar salută și se pierdu în mulțime. Relia simți o ușurare, ca și cum scăpase de ceva necurat și dușmănos ființei ei și-și urmă calea fără să aibă o țintă precisă. Radu a fost arestat, Radu arestat. Radu... murmura sufletul ei. Se găsi deodată în fața unei biserici și fără să stea pe gânduri, intră, se închină pe la toate icoanele și aprinse două lumânări subțiri, de ceară curată: una pentru mine și alta pentru Radu. Căzu apoi în genunchi și se rugă vreme îndelungată. Când se ridică, biserica era plină de oameni și candelabrele aprinse. Se simțea mai mângâiată și era stăpână pe sine. După ce ieși, cumpără toate ziarele dela un chioșc, le strânse sul și luă primul tramvaiu spre casă. Trebuia să-și dea seama de motivele arestării. Acasă ceti și răsfoi până spre seară ziarele și ajunse la concluzia că Radu Frangulea era principalul vinovat și că încercase atâtea șperțuri, încât se mira că'l mai ține Dumnezeu pe pământ. Ar trebui să înfunde cel puțin cinci ani pușcărie, gândi Relia, ca să se învețe minte. Spre seară se repezi până la biserica din apropiere și aprinse două lumânări pentru el și una pentru ea; se rugă să i se ierte păcatele lui Radu, deasemeni pentru norocul și sănătatea lui în închisoare. Noaptea dormi liniștită, spre ziuă îl visă pe Radu intrând tiptil la bucătăreasă. Scoase un țipăt și se trezi. Afară era nouros și se culcă din nou, dar nu putu închide ochii. I se părea că mereu o urmărește gândul arzător al lui Radu. Cel puțin dacă nu l-ar tortura, cum auzia că se procedează pe la închisori. Vineri se îmbrăcă desdimineață și se prezintă la Prefectura de poliție.

— Vreau să-l văd, spuse Relia comisarului de serviciu.

— Legitimația domniei voastre. Trebue să vă scriu și mâine primiți răspunsul.

Comisarul se uită la carnetul de studentă, apoi la ea și i-l restitui mulțumind.

— Sunteți fiica domnului ministru, Ioachim Varga, întrebă el. In acest caz nici n'ar trebui să vă permit să intrați. Nu cred să aveți legături cu oameni de teapa lui.

— Dar n'a fost condamnat, ripostă Relia. Și eu îi cred nevinovat...

Comisarul începu să râdă și obrajii roșcovani acoperiți cu o barbă deasă, de un blond auriu, se încrețiră de necunoscut. Relia îl privea cu o indignare prefăcută, deși în fond îi era recunoscătoare.

— Nevinovat? Ha, ha! Am văzut noi mulți nevinovați din ăștia care ne-au umplut mai pe urmă închisorile. Avem beciuri întregi de nevinovați ca el. Sper că o să vi se dea permisiunea să-l vizitați, însă ca martor... Reveniți mâine pe la 11 și nu aduceți nimic cu domnia voastră... Veți fi percheziționată...

— Dar e nevinovat... e nevinovat... susținea Relia.

Plecă întărită de o voință neclintită de a aștepta pe mâine și a străbate la el. In sfârșit voiu vedea fața păcătosului, își spuse cu un sentiment necunoscut de milă și iubire. Dacă nu-l vor elibera peste câteva zile sau mai de grabă, voi telefona tatei. El probabil, ocupat cu alegerile, nu știe nimic. Trebuie să-l scap cu orice preț și se gândi la cine-ar putea să intervie ca s'o ajute, dar nu găsi pe nimeni. Voi vorbi cu prefectul și cu șeful parchetului și dacă va fi nevoe voi merge până la ministru. O ideie minunată îi veni în cap; avea cercei cu diamante, tot sunt sortiți vânzării, îi va vinde, și cu bani, altfel îi se vor deschide ușile. Trebuia să aștepte până mâine, să vorbească mai întâiu cu el.

Acasă bucătăreasa vorbea la poartă cu un vlăjgan înalt și negricios, o ordonanță din vecini. Se făcu că nu o vede și intră în casă. Ileana mai rămase puțin de vorbă, apoi se întoarse și aprinse lumina.

— Sunteți cam palidă... nu v'a durut capul... dar uitasem... v'a căutat un domn... V'a lăsat o carte de vizită... Imediat o aduc.

Relia ceti numele inginerului Gabriel Vasiu și promisiunea că va veni din nou mâine după masă, ca să aibă marea fericire „ca s'o salute și să stea de vorbă". Il voiu da afară, gândi ea.

— Era un domn bine, povesti bucătăreasa. Mi-a crescut inima când a întrebat de duduia Relia. Vorbia cam pe nas... încolo foarte elegant și corect... cravata de mătase... cămașă de mătase... batistă de mătase... și degetele numai inele... Trebue să fie foarte bogat. A adus și-un buchet mare de flori... dar n'am vrut să-l primesc... eu știu ca nu se primesc cadouri decât mult mai târziu.. Poate de aceea m'a rugat așa de frumos, dar n'am vrut cu nici un chip... Așa că v'a rugat mâine să fiți acasă...

— Așa a spus? întrebă Relia. Și probabil te-a cinstit cu ceva...

— E drept că s'a purtat tare omenos... Și m'am rugat să vă amintesc mereu, că mâine la cinci va veni în vizită... Am uitat să vă spun... Purta un bastonaș subțire, îmbrăcat în piele de șarpe și mânerul era de argint... Cum v'am spus, foarte elegant... Ași vrea să știu, îl primiți mâine?... Cred că s'ar bucura mult...

— Nu mai vorbim... Când am mai primit domni, când tatăl meu nu era acasă?

A doua zi, Relia se sculă la șapte și rămase în pat până la opt și jumătate. Ceti câteva pagini litografiate dintr'un curs, le reciti și făcu unele adnotațiuni. Se uită pe orar: exact la 5 era un curs de estetică. Așa că avea cel puțin o ocupație după masă; dacă n'ași fi avut curs, mergeam la bibliotecă. E îngrozitor cât de insinuanți pot fi unii oameni.

Imbrăcă un costum negru cu buzunarele sportive. Pălărioara cărămizie de fetru, cu o pană verde, îi schimbă înfățișarea de elevă timidă, ce-o avea de obiceiu; un chip impetuos de adolescentă sigură pe ea, apărea în oglinda ovală de cristal masiv. Relia zâmbi acestui chip, își făcu imperceptibil buzele, închise poșeta și dădu de grijă Ileanei să nu primească domni în vizită, ci să-i repeadă fără nici un menajament...

— La masă veniți, întrebă din urmă bucătăreasa...

— Vin, spuse ea dela poartă. La unul cel târziu sunt acasă.

Pe străzi, trecători puțini, zgribuliți; toamna se făcea simțită în aceste zile cețoase de Octombrie. Pe ici pe colo, frunzele de castani scuturate, se ridicau grămezi sub brațele copacilor dezgoliți. Ploaia le jilăvea și strălucirea roșcată căpătă o nuanță închisă de putrezire. Relia le ocolia apucând pe străzile ce duceau spre Prefectura poliției. Il voiu vedea, își zicea ea, cu o nesfârșită dragoste. Și dacă din asta va bănui cât de mult îl iubea; poate să-și închipuie orice. Nu mi-i teamă că mă va disprețui; va fi pentru mine un motiv să mă retrag și să aștept, cum poate ar fi datoria mea să fac și acum. Dar n'am putut răbda; și nu știu ce greșală poate fi asta. Radu în închisoare; și eu să stau acasă liniștită, e ceva peste puterile mele. Dacă-i un păcat ceeace fac vizitându-l, cu cât mai greu mi-ar fi păcatul, rușinându-mă de starea în care se află.

La poliție o primi acelaș comisar roșcovan; o recunoscu numaidecât.

— S'a aprobat domnișoară; puteți vorbi fără mator. Dar sunt sigur că părintele dumitale nu știe de întâlnirile dumneavoastră, dela poliție. Nu știu dacă n'am face un bine, dacă ne-am lua însărcinarea cineva să-l anunțăm... E ceva de speriat cu copii de astăzi, mormăia bătrânul, privind-o totuși binevoitor, sunteți nerăbdătoare, hai... Numai să-mi pun centura, că vă conduc eu singur...

Relia privia distrată cum își scoase comisarul cureaua lată depe cuier, cum o încinse peste abdomenul pronunțat, cum își potrivi baioneta. Își șterse fruntea îmbrobonată cu o batistă pătrată de olandă și-și puse chipiul.

— Acum poftim domnișoară, și-i deschise ușa.

Coborâră într'un ascensor de trei persoane; Relia se văzu în treacăt în oglindă: era albă, cu ochii puțin înfricărați. Trecură printr'un coridor întunecat, luminat la distanțe mari de becuri gălbui, prinse în tavan! Pereții zgrunțuroși, răspândeau o răceală ce pătrundea la oase. O, dacă în frigul acesta e osândit să stea Radu, e pierdut, își înăbuși un strigăt Relia. Pe jos, cimentul era din loc în loc sfărâmat; nimerea cu greu terenul solid și era nevoită să se sprijine de brațul comisarului. Aerul închis îi tăia respirația; cu cât înainta mai spre fund, izul de mucegaiu și igrasie devenia mai puternic. Urcară câteva trepte, un coridor luminos se deschidea înainte; grupuri de oameni așteptau ici, colo, în fața unor uși păzite de câte-un sergent. Pe tăbliță smălțuită, arăta că erau la parter. In sfârșit, comisarul se opri la o ușă, pe care se cetia un titlu lung, scris pe o foaie îngălbenită, pătrată, fixată cu pioneze. Una din ele, căzuse și-un colț de hârtie se răsucise de căldură. Până ce descuie comisarul încercă jumătate din maldărul de chei ce le avea cu sine; înjură de câteva ori printre dinți, apoi o introduse pe Relia înăuntru. Ii pierise frica; era veselă aproape că luase sfârșit drumul insuportabil. Se așeză pe-un scaun, singurul din birou și cercetă cu atenție încăperea. După aspect părea să fi fost un birou părăsit, în care rămăsese doar o masă și-un scaun și era întrebuințat pentru întrevederi mai simandicoase. Un tablou inventar prăfuit, atârna pe un perete. Parchetul era destul de curat; semn că biroul nu era decât rar utilizat. Deodată auzi pași apropiați, glasuri și ușa sări ca scoasă din țâțâni:

Radu intră urmat de doi sergenți și comisar, cari se retraseră închind ușa.

Relia privea ca la o minune: era la fel de bine îngrijit, proaspăt bărbierit, frezat, pantalonii în dungă Fața calmă odihnită, o privea ironic:

— Relia, e a doua greșală care-o faci, de ce te amesteci în treburile mele?

Se rezimă de masă; părea mai zvelt și mai lung de cum îl știa. O privea neclintit:

— Nu poate omul să respire din cauza ta...

— Bine, dar credeam că duci lipsuri, vorbi Relia, prinzând curaj. Și-am vrut să te ajut... Nu știam c'am să te găsesc parcă ai fi ieșit acum din baie...

— Așa e, recunoscu Radu, s'ar putea presupune că am oarecare confort... dar asta nu înseamnă că scurta mea trecere pe aici să producă insomnii și coșmaruri de conștiință unor tinere persoane, care n'au căpătat încă experiența vieții... Crezi dumneata că dacă cuiva i-a venit poftă să rătăcească puțin prin închisoare, se naște imediat obligația pentru alte persoane să se tortureze și eventual să-și ofere viața? Nici decum. Cât mă privește, zilele acestea voiu fi liber...

— Adevărat? se bucură Relia. Și ziarele păcătoase...

— Să lăsăm ziarele, spuse Radu, cu un aer enigmatic și serios. Nu știu ce sentimente v'au împins până la mine... Oricum, sentimente destul de puternice... Mă întreb dacă ești perfect conștientă de ceeace faci...

— Da, răspunse Relia, te iubesc mult...

— Chiar dacă ar fi așa, n'ar fi un motiv ca să mă vizitezi... Văd în ochii dumitale o înflăcărare, o ardoare, care mă fac să înțeleg... Dracu să vă ia cu sentimentalismele și lacrimile voastre. Ați trebui bătute cu biciul în piețile publice... Dar stai... Vrei să-mi faci o treabă, ceva practic. Iei imediat o mașină... Te duci în Parcul Rond, strada Nr. 16... Intrebi dacă doamna Dida e acasă... In caz că n'o găsești singură, îi dai o întâlnire după o oră, două în oraș. Ii spui că am rugat-o să-mi aducă până mâine seară, două sute de mii lei... cel puțin... Am trimis trei curieri până acum... și nici un rezultat...

Relia se schimbă brusc; vorbele aspre o treziră ca dintr'o somnolență copilărească.

— N'am să mă duc nici la Dida, nici la altă femeie cu care-ai trăit. Despre mine, poți să-ți lași oasele aici și chiar... undeva mai jos... Ți-am părut într'adevăr o cârpă... Poate am fost. Dar uite cârpa se ridică și te plesnește între ochi... Ești o secătură ca toți bărbații... Ești o... Relia se încurca și nu găsia cuvântul...

— De ce vorbești prostii, o întrerupse Radu, mângâindu-i umerii... Tu știi cum îs bărbații... Cred că n'ai o experiență prea mare în domeniul ăsta și nici nu ți-o doresc deocamdată...

— Ești o bestie, găsi ea în sfârșit și-l privi cu ochi scânteietori.

Radu începu să râdă. Dinții albi sclipiră orbitor. Incrucișă brațele:

— Frumos compliment și-ți mulțumesc din suflet... Intotdeauna am dorit să fiu o bestie... într'un secol de eruditi și căzături morale și fizice, a fi bestie e o îndrăzneală care-mi face plăcere... Să poți ridica peste chelfile doctorale, un cap sănătos și tânăr e o sfidare care se pedepsește... Să apuci vânjos din averea tuturor, grijind și de sfintele tale buzunare, nu convine în ziua de azi, când furtul se practică mai subtil, cu acte și chitanțe în regulă... Toate s'au feminizat... Și oameni și metode... Trebuie să te naști paralitic sau schilod ca să fi respectat...

— N'ai să înduioșezi pe nimeni cu asemenea argumente... Adevărul e c'ai dat o serie de lovituri... Ți-au mers în plin, până te-au înhățat de guler și te-au adus aici, unde trebuia să fii cam de mult... Eu am venit, crezând că vorbesc cu'n om și m'am înșelat... Decât să fiu bătută cu biciul în piețile publice de o bestie ca dumneata, prefer un erudit și-o căzătură morală și fizică, dar care să mă respecte... Nu-i așa c'am evoluat?

— Iți trebuie un bărbat, Relia, sănătos și puternic ca mine... N'o spui tu, mă uit la mișcările și faptele tale... Ești ca un fruct care stă să cadă și pe Dumnezeul meu, o să am grijă să-l culeg, înainte de a cădea în gura cine știe cărui nătăfleață...

Relia se ridică roșie de mânie și indignare, îl privi sfidător și se'ndreptă spre ușă:

— Poți să te duci dacă-ți place. Dar știu că n'ai să-ți dai în petec, până n'au să te strângă brațele mele. Degeaba fugi.. Ești făcută pentru mine...

— Cred că nici un infern nu e mai groaznic ca aici...

— Nu vorbi despre lucrurile de care n'ai cunoștință, spuse Frangulea.

Dar înainte ca să apuce mânerul, ușa se deschise și o doamnă înaltă, în blănuri, intră și fără s'o observe, se repezi la Radu. Acesta îi luă brațul și o duse în fața Reliei.

— Doamna Dida Frunză, pe care te-am rugat s'o vizitezi...

Relia își rosti numele și Radu adăugă că era fiica fostului ministru Ioachim Varga. A trimis-o să-i comunic avocații pe care m'am gândit să-i angajez... Propriu zis nu m'am gândit la nici un avocat... Dacă are însă domnia-sa în vedere pe cineva, îl rog să mi-l trimită. Insă abia după două sau trei zile... Poate între timp scap de aici și iau eu măsurile necesare. In tot cazul vă rog să-i exprimați recunoștința mea pentru grija ce-mi poartă...

— Bine, dar ziarele îl dau ca plecat în Bucovina, în campanie electorală...

Relia deschise buzele ca să spuie ceva, dar Radu i-o luă înainte:

— A fost p'ecat, e adevărat, dar s'a întors eri dimineață, parcă așa spuneai domnișoară Relia. Și stă până mâine... Oricum e frumos... Am impresia c'a venit numai pentru cazul meu... Iar doamnei ministru, să-i transmiteți respectuos omagiile mele...

— Da, răspunse Relia cu buzele uscate.

Ieși după ce salută pe Radu și Dida. Nu știa cum ajunse din nou la lumină, pe străzile vii, forfotind de lume și mașini. O luă pe bulevard la vale spre Cișmigiu. I se părea că scăpase dintr'un atelier de vrăjitorie, că încă vrăjile și blestemele se țineau după ea.

— Il voiu aștepta pe el, mirele meu, își spunea Relia, privind la oameni, ca și cum atunci i-ar fi văzut prima dată. Cu cât se lăsa luată de vârtejul mulțimii, de sunete și culori, de valurile scânteietoare ale soarelui,

(Urmare în pag. 4-a)

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNII BIB

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 18
SAMBATA 2 MAI 1942
Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

GH. LEON — Coșul cu fructe

PENTRU CUNOAȘTEREA LUMII ȚĂRĂNEȘTI

Afară de roman și propria observație, citadinilor le mai rămâne folklorul pentru înțelegerea sufletului rural precum și eventuale străvechi reminiscențe nezăgăzuite de zgura civilizației moderne. Cercetările folklorice deslănțuite în secolul trecut cu un rar entuziasm sub influența marilor folkloriști germani, cari au recunoscut toată importanța depozitelor de credinți, superstiții, cântece ce se găsiau în straturile poporului au dus la noi la adunarea unui imens material folkloric, ce a contribuit într'o largă măsură la cunoașterea lumii țărănești. Revărsări de suflet popular cunoaște și poezia română dela Ienăchiță Văcărescu până la lirica modernă de azi, iar producțiunile epice au primit același înviorătoare influență. Culegătorii de folklor Simion Florea Marian, Elena Niculiță Voronca, Tudor Pamfile ca să nu numesc decât pe cei mai însemnați, n'au dat adevărata semnificație materialului adunat. Incercând să stabilească vechimea unor credinți, dacă au la bază un substrat păgân sau creștin, etc., și-au propus un orizont redus de cercetări, astfel că n'au reușit să dea viață materialului amorf, nu l-au încadrat într'o viziune de mai largă amploare, rămânând astfel obiect de disecție pentru filologi și încă nu material de prim ordin, nefiind culles în condițiunile cerute de aceste discipline.

Din aceste motive a fost și repede abandonat, filologii preferând să lucreze sur le vif, monografiile graiului românesc din diferite regiuni, stând dovadă. Totuși prea mult potențial de viață zăcea în imensul material adunat ca să nu pornească din el însuși sensuri spre o mai largă înțelegere, linii arhitectonice pentru zidirea acelui cosmos folkloric spre care ne îndrituiau să tindem toate producțiunile populare.

Situându-se în miezul acestui uriaș zăcământ de suflet țărănesc, literatul de serioasă formație intelectuală, d. Ovidiu Papadima nu s'a lăsat copleșit de material, ci cu o metodă de adânc cunoscător a ordonat și a alarificat sensuri ce se desprindeau organic din culegerile de folklor tipărite, convergând spre o structură unitară, spre o viziune românească a lumii.

Aparent, s'ar putea crede că această deslegare din vrajă s'a produs tardiv. Noi vedem în excelentul studiu **„O viziune românească a lumii"**, o închegare armonică, o împlinire rodnică a unor străduanii de cultură ce domnii prof. D. Caracostea și Nichifor Crainic le-au purtat de peste două decenii și cari au rodit în entusiasmul tânăr al d-lui Ovidiu Papadima, care le-a fost neostenit ucenic.

Dar acest studiu de folklor, asupra valorii căruia s'au pronunțat cronicarii literari și de specialitate, actualizează o îndelung discutată problemă, aceia a primejduirii sufletului rural, cu minunatele daruri de energie și credință românească în fața valurilor tot mai impetuoase ale civilizației citadine.

Aici a fost închegată o viziune românească a lumii cu toată osârdia unui prețuitor al textelor folklorice, convins fiind că e vorba mai mult de regăsirea unei lumi ca și pierdute, aceia a „vechilor patriarhalități", decât de lumea omului rural din actualitate.

Omul vechi care, în exemplare tot mai rare, poate fi identificat și azi integrat în armonia cosmosului, avea dimensiuni de erou. Credința în Dumnezeu îi deschidea tainele celor văzute și nevăzute, știindu-se în vecinătatea sfinților cari umblă pe pământ și îngerilor ce se coboară din cer. Moartea nu-l înspăimânta; omul satului avea deplină încredere în forța dumnezeiască a muncii și de aici rezistența în străduințele începute și credința în rezultatele de peste timp ale sforțărilor de azi. Croit pe măsura acestor dimensiuni, omul vechiu cunoștea mila, virtutea celor puternici. Milă de semenii căzuți, milă de viețuitoare, milă de făpturile lui Dumnezeu. Respirând larg în armonia firii, țăranul și-o simte prietenă acțiunilor lui bune. Dragostea de viață, iubirea, pornirea pentru vitejie și aventură izbucnesc vesel în cadrul sărbătoresc al naturii. Ni se reconstruește această lume și ne este înfățișată în toată frumusețea ei originară. E o lume în care mulți intelectuali dintre cei porniți dela sat își mai pot recunoaște copilăria. Se vede lămurit că numai într'o libertate de basm și de vis se putea înființa o atât de pură și cutezătoare imagine despre lume, despre Dumnezeu și destin. Fiind într'o luptă de secole cu păgânul și păgânitatea, credința creștină se înmlădie, pătrunde și covârșește într'o lume curată și înaltă ca o biserică.

Câte pirueți, cât zbucium, câte morți și mai ales câtă credință și jertfă fără prihană au dus la îngenuncherea morții, la echilibrul senin pentru a fi privită cu liniște. Din studiul sus citat se desprinde profilul arhangelic al omului român. Vitejie, sete de dreptate, o funciară dorință de integrare în fire, în cosmos, sunt alte atribute ale acestui chip românesc care și-a oarotit trăinicia pe acest pământ, pedepsitor, într'o luptă dreaptă cu vrăjmașii.

Ce-am făcut noi să păstrăm, dacă nu să sporim strălucirea acestei viziuni românești a lumii, singura care justifică exstența noastră oarecum, pe acest pământ? D. Ovidiu Papadima a simțit fiorul acestei întrebări și-a cutezat să-și însemne gândul: „Ce va deveni sufletește țărănimea noastră, când străvechea vigoare a disciplinei folklorice de viață și de gândire se va fi fărâmat cu totul?".

Suntem bucuroși că nedumerirea aceasta nedesmințind pe omul de studiu, a desvelit un chip îndurerat și aceste întrebări și îndoieli și triști mărturisite fac să crească în seriozitate acest studiu, bogat în rezonanțe românești, fără să-și piardă valoarea strict științifică.

Am vrea să răspundem întrebării formulate mai sus că noi citadinii ne putem permite să fim optimiști sau pesimiști în ceeace privește rezistența spiritului țărănesc în fața civilizației cosmopolite, că putem considera o lume ce se pierde un număr de indivizi ieșiți din rigorile disciplinei austere de viață, că ne putem pronunța în mod liber asupra noilor forme de viață ce prind să mijească pentru veșnicia spiritelor ce freamătă în matca acestui pământ fecund, lucrul nu are importanță. Miturile aresc dintre noi și se înalță spre lumi, unde credința creștină dogorește și Fiul Omului așteaptă întoarcerea oamenilor.

Noi am putea cel mult să îngenunchem.

IULIAN VESPER

Din „ILUMINARILE" lui Arthur Rimbaud

IN URMA POTOPULUI

De îndată ce ideea potopului se liniști,
Un iepure se opri în troscot și clopoței tremurători, și-și spuse curcubeului rugăciunea, prin pânza de paianjen.
O! pietrele nestemate ce s'ascundeau, — florile care-apucaseră să privească...
In băltoacele uliței mari se ridicară stâlpi, și bărcile fură trase spre largul mării etajate sus, ca în gravuri.
Sângele curse, în casa lui Barbă-Albastră, la abatoare, în circuri; unde peceteu lui Dumnezeu făcu să pălească ferestrele.
Castorii clădiră. Ceștile cu mazagram fumegară în cafenele.
In palatul de sticlă încă strălucitor, copiii în doliu urmăreau minunata privelițte.
O poartă clănțăni, și în piața cătunului, copilul își roti brațele, înțeles de sfârlezele și cocoșii clopotnițelor de pretutindeni, sub plesnetele repezi ale ploii.
Doamna X... așeză un piano în Alpi. Liturghia și primele împărtășanii se celebrară la cele o sută de mii de altare ale catedralei.
Caravanele plecară. Și splendid-Hotel fu zidit în haosul ghețurilor și-al nopților de la pol.
De-atunci, Luna auzi șacalii scâncind prin deșerturi de cimbru, — și eglogele în saboți mormăind prin livadă.
Pe urmă, în pădurea violetă, înmuguri tă, Eucharis îmi spuse că era primăvară.
Făcuți, pe lac; — spumă, vârtej pe pod și trece peste bârne; — pânze negre și orgi, fulgere și tunete, creșteți și rostogoliți-vă; — ape și tristeți, creșteți și iscați potoapele.
Căci de când s'au împrăștiat, — oh! pietrele nestemate pitindu-se, și florile deschise! — e atâta urât! și Regina, vrăjitoarea care-și pâlpâia jeratecul în oala de pământ, n'are să se 'nvoiască nicicând să ne spună ce știe ea, și ce nu știm noi.

BARBARĂ

Cu mult după zile și nopți și anotimpuri și ființe și țări,
Pavilionul de carne sângerândă pe mătasea mărilor și florilor arctice; (inexistente),
Intremat de vechile fanfare de eroism, — care ne rod încă inima și mintea, — departe de vechii ucigași,
— O! pavilionul de carne sângerândă pe mătasea mărilor și a florilor arctice; (inexistente) —
Desfătări!
— Jeratecul plouând cu vârteje de chiciură, —
Desfătări! — Focurile acelea pe ploaia vântului de diamante, plânse de inima pământului pe veci tăciune pentru noi.
— O lume!
(Departe de bătrânele adăposturi și de bătrânele flăcări pe care le auzi, le simți).
Jeratecul și spuma. Muzică, vârtejul vâltorilor și ciocnetele sloiurilor de astre.
O, desfătări; o, lume; o, muzică.
Și aici formele, sudorile, pletele revărsate.
Și lacrimile albe, fierbinți, — o desfătări! — și vocea femeiască ajunsă în fundul vulcanilor și al grotelor arctice...
— Pavilionul...

FLORI

Depe o treaptă de aur, — printre șnururi de borangic, văluri sure, catifele verzi și discuri de cristal, — văd degetelul deschizându-se pe un covor de filigrane de-argint, de ochi și de plete.
Bănuți de aur galben semănați pe agată, coloane de mahon susținând un dom de smaralde, buchete de atlaz alb și mlădițe fine de rubin înconjură trandafirul de apă.
Ca un zeu cu ochi enormi albaștri și cu forme de nea, marea și cerul atrag pe terase de marmoră mulțime de tineri și zdraveni trandafiri.

ZORI

Am îmbrățișat zorile de vară.
Nimic nu se mișca încă pe fațada palatelor. Apa murise. Câmpiile de umbră nu părăsiseră calea pădurii. Am mers, deșteptând răsuflări vii și căldicele; giuvaergicale se uitară lung, și aripile se treziră fără sgomot.
Prima ispravă fu, în cărarea ce se și umpluse de proaspete sclipiri ruginii, o floare care-mi destăinui numele.
Zâmbii spre wasserfall care se despletea printre brazi: în piscul argintat recunoscui zeița.
Atunci ridicai unul câte unul vălurile. In alee, mișcând brațele. Pe câmpie, unde am pârît-o cocoșului. In oraș, ea fugea printre clopotnițe și cupole; și alergând ca un cerșetor pe cheiul de marmoră, o fugăream.
In susul drumului, în apropierea unei păduri de dafini, am înfășat-o în vălurile ei îngrămădite, și i-am simțit un pic uriașul trup.
Copil și dimineață se prăvăliră în adâncul pădurii.
La deșteptare se făcuse amiază.

COPILARIE

I.

Idolul acesta, ochi negri și coamă galbenă, fără rude nici palat, mai nobil decât fabula; mexican și flamand; împărăția lui, azur și verdeață obraznică, aleargă pe nisipuri strigate pe nume, prin valuri fără luntri, cu denumiri fioros de grecești, slave, celtice.
In luminișul pădurii, florile de vis sună, lucesc, luminează, — fata cu buze de portocală, cu genunchii încrucișați în potopul senin ce țâșnește din câmpuri, goliciune pe care-o umbresc, străpung și îmbracă toate: curcubeele, flora, marea.
Femei ce se rotesc pe terasele vecine cu marea; copile și uriașe, superbe negre în mușchiul verde-sur, giuvaere, drepte pe pământul mustind de boschete și grădinițe desghețate, — mame tinere și surori mari cu privirile pline de pelerinaje, sultane, prințese cu purtări și haine tiranice, mici străine și făpturi nefericite.
Ce plictiseală, ora „trupului drag" și a „inimii dragi"!

III.

Flori magice roiau. Talazuri se legănau. Fiare de o eleganță fabuloasă circulau. Innecați se 'nmănunchiau în larg, pe marea adunată dintr'o vecie de lacrimi calde.

IV.

In pădure este o pasăre, cântecul ei te oprește și-ți împurpură fața.
Este un ornic care nu sună.
Este o surpătură cu un cuib de dobitoace albe.
Este o catedrală care scoboară și un lac care urcă.
Este o trăsurică părăsită 'n tufiș, sau scoborând pe potecă în goană, împanglicată.
Este o trupă de comedieni costumată, ce se zărește pe drum, prin luminișul pădurii.
Este, însfârșit, când ți-e foame și sete, cineva care te gonește.

V.

Eu sunt Sfântul, în rugăciune pe prispă, așa cum dobitoacele pasc până la Marea Palestinei.
Eu sunt cărturarul pe jilțul sumbru.
Crengile și ploaia isbesc în geamul bibliotecii.
Eu sunt drumețul șoselelor din pădurea pitică; vuetul zăgazurilor îmi acoperă pașii.
Văd îndelung leșia galeșă a aurului din asfințit.
Aș putea fi copilul pe digul înclinat spre larg, micul argat străbătând aleea a cărei frunte atinge cerurile.
Cărările-s aspre. Colnicele se 'nvălue cu grozamă. Aerul nemișcat. Cât de departe-s păsările și izvoarele! Nu poate fi decât sfârșitul lumii apropiindu-se.

(în tălmăcirea lui ION FRUNZETTI)

ALEX. CĂLINESCU — Tors

Peisaj urban

In ultimul timp raporturile dintre OM și VIAȚĂ au devenit atât de strânse, încât de multe ori am fost tentat să cred că oamenii nu se tem în prea mare măsură de moarte, cât de viață. Fără îndoială că ne găsim în fața unor aspecte umane, care ne amintesc cu ușurință de acea psihologie primitivă a decadenții și a cărei justificare n'o putem găsi decât în însuși mediul istoric modern. Să stea cineva din zori și până târziu după miezul nopții, ca martor al întregii desfășurări urbane de aici și-și va da seama cu ușurință că toată lumea este străbătută de o mare fierbere a trăirii, un fel de spaimă dureroasă o stăpânește și-i implică acest fel de viață trepidantă și iluzorie. Se pare că mai mult ca oricând, astăzi, oamenii au conștiința sau presimțirea unui apocalips apropiat. Necesitatea de a se găsi în mijlocul mulțimii, fuga din singurătate, această încolăcire în gloată (fie că domină alcoolul, amețeala erotică sau pur și simplu inutila pierdere de timp pe străzi) toate caracterizează galopajul lor spre o zi oarecare, de mâine sau îndepărtată, care presupune însă moarte, prăbușirea pământului, sau ruptura constelațiilor de pe orbita lor naturală. Adevărul este că oamenii, dela copilul cel mai ne vinovat până la bătrânul care și-a pierdut seninătatea, toți se tem de ceva imprecis, toți caută o odihnă sau doar o anestezie a vieții.

Am crezut la început că nu e de vină decât sosirea primăverii și atunci elementele biologice și-ar găsi însfârșit o gradație a efervescenței lor. Dar amintindu-mi că lucrurile acestea se întâmplă de multe luni, nu mi-a rămas decât să fixez în fișele mele o nouă față a lumii. Ca niciodată oamenii citesc extraordinar de mult, citesc orice, caută să se confunde cu vieți streine, caută corespondențe între ei și efemeri eroi de romane, aventura acelora s'ar părea că-i echilibrează pe un plan mai fantastic — și realitățile lor corporale n'ar avea de suferit aceste întorsături ale vremii împotriva lor. Oamenii se distrează, indiferent cum, dar în inconștiența jocului acesta și în natura lui vulgară mai ales, poți ghici ușor pasiunea cu care ei vor să câștige ceva pierdut în anii de acalmie de mai înainte. Oamenii nu rămân în case decât pentru somn, dar numai pentru somn — cu toate că am impresia că și dormind, spaima îi turbură și-i chinue. Fiecare încearcă să îngrămădească în cuprinsul unei zile, viața mai multor zile viitoare; fiecare acceptă evadarea din el însuși, nemai aparținându-și nici măcar pentru resemnare sau o eventuală luciditate religioasă.

Intr'adevăr ne apropiem de o zi a sfârșitului? Sau nu este de vină decât faza războiului? In acest sens îmi amintesc de lunile petrecute pe front, când ne gândeam toți la cei din interior cu sentimentul că aceștia nici nu mai există, că între noi și cei rămași s'a tras o barieră grea, despărțitoare nu numai geografic — dar mai ales sufletește. Dacă până în anul 1941 s'ar putea zice că istoria a trăit o grandoare amețitoare, atunci presimțirea acestei prăbușiri nu trebue înțeleasă decât prin efectele psihologice create de războiu. Nu ne găsim decât în fața unei etape omenești de decadență superficială, pentrucă massa amintită mai sus n'are nici conștiința nici sufletul unei lumi moderne — ci câte ceva din natura suficientă a unei lumi mediocre. Nimic nu merge înainte, nimeni nu dorește să parcurgă zonele calme ale anilor viitori. Toată lumea vrea să trăiască în prezent, lumea se opreste în loc și cu voința își răstoarnă echilibrele interioare — pentruca să nu fie pregătită în niciun fel, ci doar gata să adoarmă sau atât de amețită — încât să nu mai simtă sfârșitul.

Deaceea cred că lumea ar trebui invitată la luciditate. Nu se apropie nimic, nimeni nu va muri, nu se va produce nicio turburare în Cosmos. Mi-e teamă însă că peste faza asta de colectivă animalizare, spiritul pur al oamenilor adevărați nu poate fi salvat. Astfel, paralel cu victoria eroică a timpului nostru. Istoria va înregistra și această mediocră întoarcere la primitivism.

LAURENȚIU FULGA

VASILIU-FALTI — Bust

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

TEATRUL NOSTRU: „PYGMALION“, comedie în 5 acte de G. BERNARD SHAW.

Un teatru despre ale cărui reprezentații vom vorbi întotdeauna cu plăcere este acest „Teatru al nostru“ ai cărui directori au dovedit că se mai poate prezenta pe o scenă românească, teatru serios, fără ca să se ajungă neapărat la faliment.

Publicul care în ultimul timp s'a arătat atât de îngăduitor, acceptând fără să crâcnească orice bazaconie mai mult muzicală decât teatrală, a dovedit în acelaș timp că mai știe să aprecieze și piesele bune interpretate de actori tineri și talentați.

Și chiar dacă acești actori — e vorba de „foștii“ patru directori ai Teatrului nostru — n'au putut renunța la certurile și neînțelegerile cari, după concepția românească, trebue să existe între „camarazii“ de teatru, în schimb dânșii au înțeles să nu se abată cu nici-un pas din drumul pe care-au hotărît să-l urmeze.

„Deschiderea de stagiune“ a Teatrului nostru a constituit-o o comedioară agreabilă „Scadența dragostei“, mult superioară tuturor farselor prezentate de alte teatre.

A urmat „Iluzia fericirei“, mult superioară „Scadenței dragostei“ și prezentată în condiții excelente de domnul Ion Sahighian.

Hotărîți să prezinte teatru din ce în ce mai serios, tinerii directori — rămași în ultimul timp doar doi — au ales pentru a treia premieră a actualei stagiuni comedia lui George Bernard Shaw: „Pygmalion“.

Piesa a mai fost prezentată acum vreo 10 ani pe scena teatrului Ventura, sub titlul de „Florăreasa“. Prea puțin încrezători în cultura spectatorului nostru, directorii de atunci ai teatrului au găsit de cuviință să dea piesei un titlu pe înțelesul tuturor.

Direcția Teatrului Nostru a găsit nimerit să păstreze titlul original al piesei. Să nu credeți cumva că a făcut lucrul ăsta, crezând că spectatorii de astăzi își pot da seama mai ușor, decât cei de acum zece ani despre ce poate fi vorba în piesa lui Bernard Shaw.

Și chiar dacă s'au gândit la așa ceva, s'au înșelat amarnic.

Dovadă a acestor spuse este candoarea desăvârșită cu care un cunoscut mă întreba alaltăeri care e traducerea exactă a acestui cuvânt: Pygmalion.

Adevărul este că, astăzi, „Pygmalion“ este un titlu mult mai comercial decât „Florăreasa“.

Și explicația este foarte simplă. Acum doi ani a fost prezentat pe ecranele noastre cu mare succes, un film interpretat de Leslie Howard: „Pygmalion“.

Și ceeace era de demonstrat, a fost demonstrat.

Povestea sculptorului Pygmalion, îndrăgostit de propria lui operă, de statuia de ivoriu a Galateei, a inspirat mulți poeți și autori dramatici.

Răzbunarea zeiței Venus asupra omului care îndrăznise să se lepede de toate femeile din jurul lui, a găsit răsunet chiar și în sufletul lui Voltaire, care-l amintește pe Pygmalion în niște versuri dedicate domnișoarei Lecouvreur.

De asemenea găsim numele sculptorului amintit în opera lui Murger, a lui Souvestre, Cormenin, Monselet și atâția alții.

Bine înțeles, chipul în care genialul Bernard Shaw a înțeles să privească legenda lui Pygmalion se deosebește cu desăvârșire de cel al predecesorilor lui.

Profesorul de fonetică se va îndrăgosti până la urmă de florăreasa pe care el a învățat-o să vorbească și să se poarte corect.

Povestea este destul de banală și, la prima vedere, nu prea deosebită de atâtea agreabile comedii de salon.

Acolo unde intervine spiritul caustic al lui Shaw, este în prezentarea tatălui florăresei, bătrânul Doolittle, hamalul bețiv care, cu câteva cuvinte, răstoarnă toată concepția de viață a așa zisei bune societăți engleze.

Prezența acestui personaj în comedia „Pygmalion“ îl caracterizează perfect pe proaspătul cetățean irlandez Shaw, a cărui întreagă viață constitue un etern paradox.

Încă odată: direcția Teatrului Nostru merită toate felicitările pentru curajul de care-a dat dovadă prezentând o piesă de Shaw în vremurile acestea când farsele autorilor anonimi sunt la modă.

Și aceasta, chiar în ciuda faptului că directorul de scenă și actorii n'au izbutit în întregime să redea atmosfera necesară unei piese de Bernard Shaw.

In actul III prima experiență, făcută „în public“ cu mica florăreasă domnul Sahighian n'a reușit deloc să ne sugereze rigiditatea cu care ar fi trebuit să fie întâmpinată fata cu limbaj din popor de doamnele înfumurate din „high-life“.

Doi tineri — un băiat și o fată — cu maniere foarte bucureștene cari luau parte și ei la acest

MARCEL ANGHELESCU

„ceaiu de ora 5“ ne-au adus și ei aminte că orașul în care piesa este prezentată e străbătut de un râu, pe numele său Dâmbovița, și în orice caz nu de Tamisa.

Tot așa cum domnul Etterlé, în ciuda unui joc destul de degajat n'a izbutit, cu defectul său de dicțiune și cu desele bâlbâieli că ar fi profesor de fonetică. Și oricâte silinți și-a dat doamna Dina Cocea, oricât a ciripit dânsa în primele acte, n'a fost totuși florăreasa, reușind lucruri excelente în ultimul act.

Domnul Marcel Anghelescu în rolul lui Doolitle, amintindu-ni-l adesea pe Timică, interpretul de acum 10 ani al aceluiaș rol, a fost superior celorlați interpreți ai piesei, el câștigând de altfel și marea simpatie a publicului.

Domnul Jenică Constantinescu ni s'a părut a fi interpretul care-a înțeles cel mai bine rolul pe care-l avea de debitat. Fără a-și stânjeni cu nimic colegii, domnul Jenică Constantinescu a reușit să fie la înălțimea rolului ce i s'a încredințat.

In celelalte roluri au apărut câțiva români și câteva romance, cu nume de împrumut, englezești.

Dar, însfârșit, micile lacune pe care le-am întâlnit în acest spectacol nu scad prea mult din meritele actorilor și ale directorului de scenă, cari au dovedit că intenții bune au avut cât se poate de multe.

TRAIAN LALESCU

NICOLAE MASSIM

tânărul și talentatul director de scenă al Teatrului Național din Iași, a avut și în această stagiune o bogată activitate artistică la acest teatru. După succesele din anul trecut cu „Hoții“, „Orașul nostru“, „Meșterul Manole“, a dat în acest an temeinice realizări cu „Femeia îndărătnică“ de Shakespeare, „Cuibul cotofenelor“ de Kotzebue, „Mama“ de Capek și „Merele de aur“ de Vladimir Tudor. Acum repetă la Opera Moldovei, „Vagabonzii“ și „Bărbierul din Sevilla“.

Succesul d-sale în „Fiecare cum vede“, de acum doi ani la București, ne îndreptățește să dorim să revedem și aici, noi realizări ale sale.

Ecranul

CINEMA CAPITOL: POVESTEA UNEI VIEȚI ANNELIE

Acum câțiva ani, calendarele formau mare erau ilustrate cu o „scară a vieții“ — în care erau marcate din patru în patru trepte știutele evenimente prin cari trec în cursul popasului pe pământ majoritatea indivizilor. (Spun majoritatea și nu toți indivizii, gândindu-mă la celibatarii convinși).

Ori filmul „Annelie“ ne prezintă în multiple scene, ceeace stângaciul desenator fixase în știuta scară a vieții.

Eroina, tipul femeii ideale, bună soție și mamă, este interpretată de talentata Luise Ullrich.

Carl Ludwig Diehl și Werner Krauss sunt protagoniștii acestui film a cărui acțiune greoaie oferă prea puține momente de destindere.

CINEMA SCALA: KARELINA

Filmul Karelina pare și el, scos dela naftalină cu scene „prețioase“ cari trebuie să recunoaștem că prind foarte puțin în zilele noastre.

Prezentarea transpunerei pe ecran a romanului „L'empreinte du Dieu“ ar fi avut poate succes acum patru cinci ani.

Cum acum ne-am dezobișnuit de interpretări în genul celei în care-a fost lucrat prezentul film, ne permitem să-l recomandăm cinematografelor colecționare de filme antice și amatorilor de fotografii șterse ce par a face parte dintr'un vechi album.

ADRIANA NICOARA

Cronica muzicală

Carlo Felice Cillario. **Arta instrumentală italiană strălucește incontestabil de viu prin tânăra generație. Pianul, vioara, violoncelul, și de sigur, nu numai ele, judecate numai din demonstrațiile ce ni s'au făcut la noi în țară, au fiecare reprezentanți capabili nu numai de a continua o recunoscută tradiție, dar chiar de a crea un curent de nouă vigoare, de sporite forțe, de reîmprospătate aspecte, pe tărâmul măestriei instrumentale italiene.**

Cu Carlo Felice Cillario, Italia se poate lăuda nu numai cu un tânăr virtuos al viorei sigur de a sclipi pe orice estradă de concert, dar un talent specific violonistic, un talent îndrumat în sensul adevăratei sale vocații.

Cillario este în elementul său dealungul celor mai primejdioase încercări violonistice. Tehnica atât de delicată, atât de puțin comodă, a acestei exigente „regine“ peste poporul instrumentelor de coarde, pare, sub arcușul lui Cillario, un grai firesc, cea dintâi vorbire, nu deprinsă cu sârguință, dar absorbită, dela sine, ca pe un prim mijloc de exprimare, ca pe o limbă maternă.

Lipsa totală de stânjenire, de aprehensiune, pe care i-o îngădue în joc această totală desinvoltură în redarea violonistică a muzicii, se traduce printr'un farmec particular, printr'o mlădiere a spontaneității, a fantasiei.

Totuși ,artistul știe în ce direcțiune să-și îndrepte capriciositățile unora din interpretări, chipul în care să-și folosească libertatea spre a nu părăsi cadrul stilistic, expresiv, orizonturile gustului bine orientat.

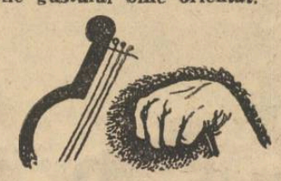

In compoșițiile adresate direct viorei, chiar când acestea nu erau de amplă respirație, Cillario a putut de aceea să-și cucerească auditorul tot atât de categoric pe cât a făcut-o și în intempestivitățile și temeritățile violonistice ale lui Paganini, dela bravură până la gingășie, dela acrobație la mângâiate filări de tonuri, dela tumultos acord la agilele salturi de armonice și sprintene spicatte.

Virtuositatea lui Cillario rămâne de aceea prețioasă, nerămânând niciodată o simplă serie de performanțe mecanice, dar o formă naturală de redare instrumentală, de care încântarea muzicii nu se înstrăinează nici o clipă.

ROMEO ALEXANDRESCU

In zodia surogatelor

Generația tânără, care a făcut atâta sgomot în juru-i, impusese până de curând atenției publice câteva moduri specifice de a trăi, curagioase, care invitau la un contact direct cu viața, cerând și scriitorului o experiență nemijlocită a existenței, autenticitate în operă, etc. Teoretizările insistente denotă îndepărtarea publicului de ceea ce se afirmă în ele. Se știe că popoarele cu mai puțin tact pedagogic sau mai puțin gust estetic posedă o mult mai vastă literatură pedagogică și estetică decât popoarele care au oarecum înăscute aceste facultăți. Studiile despre experiență și despre autenticitate învederau de fapt îndepărtarea omului de aceste stiluri de viață și orientarea lui spre un început de artificializare a vieții, impusă de avântul tehnicei. Se pare că acest proces e azi pe cale de a-și atinge apogeul. Trăim în plin imperiu al surogatelor.

Nu ne gândim aci la surogatele alimentare pe care ni le dictează în mod fatal războiul mondial de astăzi. Ceea ce trebue să ne consterneze în primul rând sunt toate paleativele cu care înlocuim isvoarele de înviorare, de fortificare și îmbogățire a vieții noastre sufletești. Odinioară, sluiba religioasă o ascultam, cucernici, sub cupola bisericii, în atmosfera mistică creată de o întreagă convergență de elemente specifice, ca privirea blândă a sfinților din icoanele cu înfățișare bizantină, mirosul de tămâie, luminile svelte ale lumânărilor, licuricii candelelor, elemente ce produc în noi pacea, reculegerea și interiorizarea necesară, pentruca textul divin să ne îndrepte gândul întreg spre Dumnezeu. Azi însă „audiem“ serviciul divin stând tolăniți comod într'un fotoliu în fața aparatului de radio, care de sigur că nu poate trezi în noi starea de contemplație evlavioasă în care ne transpune mediul bisericii. Pentru a ne întoarce la acesta nu e necesară, firește, distrugerea aparatelor de radio și nici chiar oprirea emisiunilor dela Patriarhie, ci trebue un proces de armonizare a tradițiilor străvechi, a căror stârpire ar avea un prejudiciabil efect sufletesc, cu invențiile tehnice noui ce nu includ un aport important pentru creșterea dimensiunilor noastre interioare, ci un surplus de confort, care se obține în dauna calității creșterii sufletești.

Tehnica a atrofiat gustul efortului. Escaladarea personală a dificultăților e făcută inutilă de tehnică. Căutarea e înlocuită cu așteptarea. După cum apa rece a isvorului de munte e captată și adusă coclită pe conducte până în apartamentele noastre, acordurile pure ale unui concert ne sunt transmise în asociație cu toate sgomotele atmosferice de aparatul de radio, care ne dă global, subiectul, nu însă și toată gama nuanțelor, cu limpezimea lor, al momentului muzical. Ne mulțumim cu obiectul în sine, cu cantitatea, fără a ne preocupa de calitate.

Un Alecsandri s'a deplasat, în ciuda mijloacelor primitive de călătorie din timpul războiului Crmeii, la Sevastopol, pentru a trăi la fața locului eroismul luptei. Azi, multora războiul ne e servit ca obiect de spectacol, în mici fragmente, ca o idilă de dragoste, la cinematograf, care nu poate însă produce în noi acele sguduiri profunde pe care le provoacă contactul direct cu realitatea nudă.

Dorința omului din veacurile trecute de a cunoaște ținuturi noui, o lume deosebită, se traducea în faptă, cu orice sacrificii, determina călătorii de luni și ani de zile. Pe atunci, peregrinajul era ceva tot atât de obișnuit ca o plimbare pe Calea Victoriei pentru un bucureștean de astăzi. Lumea necunoscută, cu ținuturile în care trăește, ne e prezentată azi prin jurnale cinematografice, fiind scutiți astfel de orice deplasare, de orice întreprindere, de curiozitate chiar. Cândva, fiecare făcea totul pe cont propriu. Acum, un mic grup face totul pentru noi toți, cu ajutorul tehnicei.

Aceleași jurnale ne prezintă colțurile atrăgătoare din țară, dar faptul rămâne inoperant, nu se transformă în imbold pentru a le vizita. Și chiar dacă ar face-o pentru unii, condițiile vieții de azi nu îngăduesc deplasările. Suntem prizonierii orizontului strâmt în care ne fixează o profesiune, ca și prizonierii preocupărilor acestei profesiuni. Orizonturile noastre sufletești se strâng, se chircesc, după calapodul perspectivelor existenței cotidiene. Exotismul ar fi azi o utopie, iar romantici de felul lui Byron, Hugo, Lamartine, etc. ar tânji de dorul ținuturilor pitorești sau s'ar sinucide. Sensul aventurii e pe cale de a-și restrânge limitele la domeniul pur fără oprelișt al eroticei. Suntem fiii generațiilor ce au descoperit întreg globul pământesc, pe care-l cunoaștem și noi din lectură, fără a ne putea lăuda totuși că am trecut de marginile urbei noastre, sau ne-am abătut cel mult din drumul dintre ea și o localitate de munte sau de mare. Și cât de important e aportul sufletesc al călătoriei! Pe drumul în jurul lumii, Keyserling ne ducea spre noi înșine.

Va fi războiul acesta un hotar nu numai între două lumi politice, ci și între două lumi spirituale? Dacă nu va fi astfel, jertfele lui nu vor fi pe deplin răscumpărate.

ION ȘTEFAN

Pe margini de program

„IOHANNES PASSION“ LA SIBIU

Fără îndoială: Bach e Părintele Muzicii. Dar nu atât pentrucă a consolidat formele lui Corelli sau Couperin și a făcut din ele temelia creației urmașilor. Ci pentrucă a anticipat atâtea aspecte muzicale ce se socotesc a fi născute mai târziu. (Să ne gândim și la îndrăzneala armoniei și frazării din Fantasia Cromatică sau din Toccata în Reminor'.

In el clocotește Beethoven, visează Chopin, strălucește Mozart, vibrează Debussy, gândește Enescu...

E un profet al muzicii viitorului. Și „Patimile după Sf. Ioan“ sunt poate cea mai întreagă mărturie.

Fără să se miște din strânsoarea de oțel a legilor ce și le-a impus, iată momente de adevărată dramă muzicală. (Dramă sacră, care din punct de vedere muzical e și mai dificilă). Mai plină de adevăr decât convenționalismul Operei, mai serioasă decât licențele și libertățile deseori inutile. mai sugestivă chiar. Printr'un „fugato' coral, dă mai multă impresie de vieață decât prin dezordinea „scenelor populare“ din Opere. Iar clipa morții Mântuitorului poate nu și-ar fi închipuit-o nimeni atât de tragică și de solemnă, înainte de Beethoven... înfricoșatul întuneric din ceasul al nouălea și semnele ce s'au arătat.

Această operă în care se vede atât de limpede — acum, când aceste trepte au fost urcate — toată evoluția Muzicii, am auzit-o sub bagheta de mare și profundă autoritate muzicală a d-lui dr. Aaver Dressler, ajutat de dragostea de muzică a întregei „Musikverein“.

Și cine știe dacă „Patimile după Sf. Ioan“ nu ascund încă promisiuni și pentru muzica ce va veni...

ALEXANDRU DEMETRIAD: RECITAL CHOPIN

Oare, deoce Chopin e autorul care suferă cele mai multe „genuri de interpretare“? (Și accentuez „le suferă“). E ușor totuși de închipuit că el, ca și orice alt autor, a avut o singură intenție și un singur fel de a-și cânta compozițiile. Dar, pentrucă e „romantic“ și „sentimental“ și textul lui poate lăsa mai multe libertăți de execuție, se cântă în cele mai felurite moduri, din care cel mult unul singur poate fi cel autentic.

Sentimentalisme demodate și oftaturi lăutărești în Nocturne și brutalizări ale instrumentului și virtuozitate efină în Poloneze și Balade, etc., Iată ce i-a fost dat Poetului să suporte! Sau rigidități mașinale și iar o virtuozitate (scrobită însă, acum), la cei care pretind că Chopin e doar autor „de stil“ și nu un visător. Adevărul e la mijloc, ca deobiceiu.

O ținută clasică, elegantă, serioasă, dar din care să nu se uite nici o clipă sensibilitatea cea mai ascuțită.

După aprecierile și caracterizările contemporanilor lor, există o mare apropiere între Chopin și Mozart, ca interpreți. Tinerețea, precizia, dar și poezia sensibilă și mlădioasă, îi caracterizau pe amândoi. Iată deci o indicație de interpretare.

Apoi, se mai spune că Chopin nu admitea felul lui Liszt de a-i cânta compozițiile. Fiindcă era prea „romantic“, declamator, prea efusiv și „brillant“. El ar fi preferat mai multă pudoare, o strălucire mai puțin orbitoare și cu nuanțe mai subtile.

Poezia nu pierde nimic, dacă e fără retorisme și gesturi mari. dezordonată și sentimentală. „Nu există lirism fără reguli, și ele trebue să fie severe“ scria C. A Cingria.

Interpretările lui Alexandru Demetriad sunt dintre puținele care stau în linia cu adevărat „chopiniană“. Poet întotdeauna, serios și sobru, clasic în stil și romantic, poate, în sensibilitate, cu o înțelegere subtilă a textului și intențiilor ce se ascund în portative. Cântă firesc, neted, pe firul gândului. Nu spune niciodată „asta e ideea mea și așa-mi place să cânt“ ci „așa e Chopin“.

DORIN SPERANȚIA

GONG

DILETANTISMUL

este un microb deosebit de primejdios în artă. Se înțelege că molima aceasta bântue mai cu seamă în vremuri de nesiguranță și zbucium, atunci când se năruesc unele așezări omenești, ca să se zămislească altele.

Am fost cu toții martori la ivirea și la agonia unor curente de import, cărora am fi bucuroși să li se cânte, însfârșit, prohodul.

Din păcate, confuzia dăinuește încă din pricina prea marei îngăduințe cu care artistul însuși acceptă amestecul oricui într'un domeniu ce s'ar cuveni mai bine păzit.

In artele plastice, în muzică, dar mai cu seamă în teatru, au năpădit o sumedenie de aspiranți la glorie, cari nu fac decât să stinghereaască pe slujitorii autorizați ai scenei — câți se străduesc azi să afle drumul adevărat al Teatrului Românesc.

Și mai supărător este că, uneori, chiar din rândul acestora se ivesc „reformatori“ gata să înlocuiască pe actorii consacrați cu actori improvizați sau descoperiți de dânșii în ceata diletanților.

Iată pentru ce ne-am bucurat sincer cetind, deunăzi, protestul unui ucenic sârguitor al meșteșugului teatral, care prin răspunsul dat d-lui **Ion Sava**, solidarizează toată generația sa cu ideia creațiunii teatrale care obârșește din har și disciplină profesională, iar nu din capriciu sau improvizație.

SOLIDARITATEA

profesională a actorilor, ar fi cea dintâi stavilă împotriva diletantismului.

Cum s'ar putea înfăptui însă acest vechi deziderat, câtă vreme actorii — victime ale propriei lor vanități — se vor înfrunta unii pe alții?

Când vor putea înțelege acești prieteni ai noștri că după cum în aceiaș specie de flori, unele își resfiră și își înalță petalele spre soare, în vreme ce altele cresc pipernicite, dar cu aceleași culori și cu acelaș parfum — tot așa, unii actori sunt hărăziți unei înalte misiuni, ar alții unei misiuni mai modeste, dar la fel de trebuitoare în armonia unui spectacol?

Fiindcă nu este nimic umilitor în această rânduială a naturii; este numai un destin căruia trebue să ne supunem.

Din acceptarea acestui destin, s'ar cuveni să nască însă, sentimentul solidarității umane și al camaraderiei, tot așa cum din vocalele deosebite, naște corul și armonia muzicală.

S. D.

Scăldătoarea lui Vodă

Ce umblând Petru Majă care mai apoi s'au zis Petru Rareș la pește, la baltă, au răcit, prinzând mare umezeală la oase. Iară ducându-se el cu peaște în sus, pe Seret, strigându peaște, peaște, iară oamenii, adică norodu, ieșind pre la porți și cumpărând, iată că Petru Maje încă au mai stat în zloată și și mai rău s'au bolnăvire. Și multe alte au făcutu elu, ce nice tineru nu face în șubrezenia minții sale, că până la urmă s'au ales Măria Sa cu boală de răceală la oase.

Care murindu Vodă au prins boiarii, velițî și nu prea, a căutare pre cine să-i ia scaunul. Și tot oblicindu ei, iată și-au amintitu și de Petru, de-i ziceau Maje că prindea peaște, în baltă, ot Dunărea. Că l-au întrebatu pe elu.

— Au fiu de Domnu ești?

— Nu — zis-au elu — ci numai os.

— Bun ești. Să trăiești Măria Ta.

Și l-au făcutu pre elu Vodă în scaun țării Moldovii.

Care chiar suindu-se elu în scaun, boala tot nu l-au slăbirea, neoșoindu-se elu de locu. Și având acum bani, galbeni mulți, pungi, au trimis de-au venit doftor den venetici, ca să lu vadă.

— Măria Ta — au grăit acela — ai răceală la oase.

— Ce spui tu?

— Direpț grăescu. Răceală mare.

— Au nu potu eu să mă fac om la loc?

— Ba da. Numa să-mi dai pungi de bani trei și un cal.

— Pre voia ta să fie, numa spune.

— Să faci, Măria Ta, scaldă cu foi de nuc, iată.

Și-ți va fi bine Măriei Tale.

Și multu s'au bucurat Petru Vodă și i-au dat lui galbeni, trei pungi precum au vorovit, și armăsar bun și pe deasupra un șoim să aibă a se fălire și alu pomenire.

Iar când s'au pregătise Măria Sa a face întâiași scaldă, s'au tâmplat de-au năvălit tătarii. Ce prinzându de veste, cu repeziciune s'au grăbit boer Golia de-au venit a-i spune lui Vodă.

Măria Sa se disbrăcase și cu nădușală hiind au stătut pre laviță, alături, spre a se sbici. Golia, boer, au bătutu la ușa sa.

— Au cine-i?

— Eu, Măria Ta, Golia.

— Ce-i Golie?

— Măria Ta, Tătarii.

— Grijania — au zicere Vodă — intră Golie și-mi spune.

Și intrându Golie, vel hatman, au închisu ușa dupre elu și au rămasu proptitu de ușor.

— Zii boiarule.

— Măria Ta...

— Ce-i Golie? Grăiește.

— Măria Ta...

— Ce-i omulu lui Dumnezeu? Au nu mai ai suflare?

— Nu, Măria Ta, da-ți miros chișoarele di parc'ai ave patru.

DORIN ILIESCU

Note germane

„ONORAȚI FEMEILE,

ele împletesc și țes trandafiri cerești în viața pământească" — spunea Schiller.

„Ehret die Frauen, sie flechten und weben himmlische Rosen in's irdische Leben" sună distihul.

Un parodist malițios a replicat cu următoarele versuri nu de prea bun gust: „Ehret die Frauen, sie weben und flechten falsche Zöpfe hinein in die echten". (Traducerea o lăsăm în seama celor pe cari îi interesează „micile mari nerușinări." — cum le-ar defini vreun pascolian).

Totuși la popoarele germanice, și în special la nemți, femeia s'a bucurat, în toate vremurile, de cea mai mare stimă.

Friederich Schiller formula, cu mijloace lirice, o justificare a stimei pentru femee și nicidecum o galanterie. Poetul Fecioarei din Orleans repeta, în plan estetic, ceeace, în plan etic și etnic, remarcase acu un Tacit cu privire la cultul germanilor pentru femee.

Pentru nemți femeea e întrupare a celor mai de seamă și mai nezdruncinate virtuți familiale. Și femeea germană este MAMA în cea mai pură și mai frumoasă ipostazare a feminității îndeobște. Nu fără sens chinuitul Doctor Faustus devine Doctor Marianus și nu fără noimă sfârșitul misterios al tragediei lui Goethe ne îndreaptă înspre *mame* întreaga venerație și atenție.

Femeea mamă este eterna născătoare de viață, reînnoitoarea și păstrătoarea ei și începutul tuturor nădejdiilor bune.

CHARLOTTE VON DER RECKE

Acest instinct matern al femeii germane a ținut-o departe de preocupările și frământările specific bărbătești, dar același instinct a făcut-o plină de grije și înțelegere pentru acele preocupări. Logodnica, soția sau prietena poetului, artistului, omului de știință, sau luptătorului german, așa cum le-a păstrat legenda sau istoria, pot fi pildă de abnegație și zel. Se explică de ce în literatura germană „femeea" e un motiv tot așa de iubit ca și madonele în pictura rinoscimento-ului.

DAR DACĂ

acesta a fost și a rămas locul femeii în societatea și concepția germană, nu a existat totuși nici un „femina taceat" pentru celelalte domenii de manifestare a funcțiunilor și calităților ei spirituale. Ba mai mult, la originile literaturii nemțești figurează, cu mare onoare, și o personalitate care se numește Chroswitta și talentelor puțin obicinuite ale căreia scrisul nemțesc îi datorează multe începuturi.

IN NOTELE

de azi răspunzând unei cetitoare pe care, deși nu o cunoaștem, ne-o imaginăm, după tonul scrisorii și după expertiza grafologică a textului, dăruită din belșug cu grații și spirit, vom încerca să atragem atenția asupra unor femei cari au deținut sau dețin un rol literar peste care nu poți trece cu vederea în cuprinsul scrisului german. Dacă însemnările noastre nu pot fi, firește, mai mult decât niște note lacunare, vom avea totuși satisfacția de a fi răspuns cât de modest și de a fi intervenit în discuția despre care ne vorbește frumoasa și deșteapta noastră necunoscută.

IATĂ, IN ORDINE CRONOLOGICĂ

cele câteva femei cari credem că s'au remarcat în mod deosebit ca scriitoare germane:

Charlotte Elisabeth Constantia von der Recke Gräfin von Medem (1756—1833) e numele complet al autoarei celebrei demascări a lui Cogliostro („Nachricht von des berühmten Cogliostro Aufenthal in Mitau" (1787). Castelană la Löbichau, Elisa von der Recke deschisese un salon literar pe care l-au frecventat scriitori de faimă și savanți ca Jean Paul, Ch. G. Körner, Böttiger, Anselm von Feuerbach, Theodor Körner, și alții. Acest „salon" e cunoscut sub numele de *Der Musenhof von Löbichau.*

Contesa de Medem a fost însă, lucru nu prea frecvent pe acele vremuri, și o pasionată călătoare. A străbătut Rusia, Germania și Italia și a scris și un *Tagebuch einer Reise durch einem Teil Deutschlands und durch Italien* (1815—1817, în patru volume), o serie de însemnări și pagini de jurnal ce au fost publicate în secolul nostru cu titluri de *Aufzeichnungen, Tagebücher und Briefe* și *Journal.* Interesante sunt scrisorile ce i-au fost adresate de marii vizitatori la Löbichau și frumoasă prietenia cu Tiedge. Despre Elisa von der Recke au scris Brunier (1880) și Moritz Geyer (1882).

Dece nu insistăm asupra operei lirice? Fiindcă „*Gedichte*" (1806) și „*Geistliche Lieder, Gebete und religiöse Betrachtungen*" (1833) sunt opere nevaloroase.

„CE MAI FAC EU, GOETHE?

Jumătate din nopțile mele îmi trec scriindu-ți". — *(25 Iulie 1808).*

Cine nu o cunoaște pe Bettina?! Și cine nu a auzit de acea carte al cărei nume sună ca o poveste: „Goethes Briefwechsel mit einem Kinde".

Elisabeth von Brentano, căsătorită apoi cu poetul Ludwig Joachim von Arnim, deci cunoscută ca Bettina von Arnim (1785—1859) a fost o apariție ciudată în orice caz. Capricioasă, sentimentală, entuziastă la culme, dotată cu o extraordinară fantezie și pururi în căutarea unui geniu pe care să-l adore, talentata Bettina a suferit cel mai mult spre a ne exprima în termenii unei psihologii moderne, de „complexul Goethe". Majoritatea scrisorilor ei sunt curată invenție. Dar ce invenție! Faimosul Goethes Briefwechsel *este, deadreptul, de domeniul viselor Sărmanului Dionis eminescian. De altfel Bettina a dialogat și cu ființe supranaturale* (Gespräche mit Dämonen). *Dintre opere citâm:* Die Günderode *(1840),* Klemens Brentanos Frühlingskranz *(1844) și bineînțeles, corespondența cu Goethe.*

Rainer Maria Rilke i-a făcut un deosebit de nimerit și fin portret Bettinei în romanul Malte Laurids Brigge.

O PERSONALITATE

în literatura germană a secolului 19 a fost Droste-Hülskoff **(1797—1848).**

Scrierile ei sunt remarcabile prin înrădăcinarea lor în etnic. Din acest punct de vedere abea epoca actuală a înțeles s'o prețuiască la justă valoare. Anette Droste Hülshoff se situiază însăși dealtfel în rândul celor mai de seamă prozatori germani. Operele ei s'au bucurat, întotdeauna, de cea mai înaltă considerație. O bibliografie considerabilă stă la dispoziția acelor ce

ANETTE VON DROSTE

vor să se ocupe de această scriitoare. Juliana Karwath i-a dedicat chiar un roman.

Celor ce vor să se informeze le recomandăm, în afară de opera integrală, și următoarele monografii: H. Hüffer: Anette von Droste und ihre Werke (1901), K. Busse, Anette von Droste (1923) și cartea cu același titlu a lui W. von Scholz.

MARIA EBNER-ESCHENBACH

este iar un nume cu rezonanță în istoria literelor germane (1830-1916). Das *Gemeindekind* (1887) și *Unsühnbar* (1893) sunt operele ei cele mai de seamă, iar de o nuvelă ne aducem aproape cu toții aminte, căci cine nu a cetit *Krambambuli?*

Operele Mariei Ebner Eschenbach au apărut, în 12 volume, în anul 1928. O carte foarte bună i-a dedicat Bettelheim: *Marie von Ebners Wirken und Vermächtnis* (1920).

DACĂ IN PRIMA JUMĂTATE

a secolului trecut apariția în arena literară a femeii germane constituie un fapt puțin obicinuit, în veacul nostru în schimb

BETTINA VON ARNIM

firmamentul scrisului nemțesc se bucură de luminile unor stele de prim ordin.

ANNA CROISSANT RUST

cu opere ca **Der Bua, Pfälzer Geschichten, Aus unseres Herrgotts Tiergarten, Winkelquartett, Unkebunk** și **Der Tod;**

CLARA VIEBIG,

cu **Tas tägliche Brot, Das Weiberdorf, Die Wacht am Rhein, Das schlafende Heer, Das Eisen im Feuer, Eine handvoll Erde Unter dem Freiheitsbaum,** etc.;

GABRIELE REUTER

cu **Ellen von der Weiden, Das Träuenhaus, Liselotte von Reckling, Benedikta, Frau Büngelin und ihre Söhne, Frühlingstaumel,** etc. ;

HELENE BÖHLAU,

cu *Recht der Mutter, Halbtier, Isebies,* etc.

LOU ANDREAS SALOMÉ

cu *Zwischenland, Menschenkinder, Stunde Ohne Gott Ma, Das Haus,* etc. ;

RICHARDA HUCH

cu Aus der Triumphgasse, *cu povestirile și lirica ei, cu uriașa operă* Der Grosse Krieg in Deutschland, *cu scrieri ca* Luthers Glaube, Vom Wesen des Menschen-Natur und Geist, etc.;

ISOLDE KURZ,

cu poemele și nuvelele ei florentine (Florentiner Novellen), cu povestirile italiene și cu opere ca **Im Zeichen des Steinbocks, Schwert aus der Scheide, Aus meinen Jugendland, Die Liebenden und der Narr,** etc.;

HELENE VOIGT-DIEDRICHS

cu romane ca *Dreiviertelstund vor Tag, Abendrot, Luise,* și cărți ca *Aus Kinderland* și *Auf Marienhof ;*

ȘI IN SFÂRȘIT

Adele Gerhard, cu Die Familie Vanderbouten, Sprache der Erde, Am alten Graben, Torfstich, Hüter des Lebens, *etc.;*

INA SEIDEL

cu opera ei și

LULU VON STRAUSS UND TORNEY

cu **Balladen und Lieder** și cu povestiri, și

AGNES MIEGEL

baladista cea mai de seamă a literaturii germane moderne, iată numele unor femei cari, departe de a se remarca pur și simplu în literatură, i-au imprimat pecetea cea mai personală a sufletului lor.

Stimați femeile!

TRAIAN CHELARIU

JOC DE FLĂCĂRI

Copilul adormind privește focul :
Sar veverițe roșii pe podele,
Alungă aur granguri prin perdele
Și lupii umbrei suri își mută locul.

Și ei, legându-și dorul de norocul
Luminii jucăușe și rebele,
Își vinde viața pe'nsoriri : rubiele
Și galbeni fără preț de-ai pierdut jocul.

Se lasă pe grădini de ghiață
Nu-l încălzește scrumul vetrei sale
Pe cel cu noaptea timpului pe față.

Dar cum pe geam ning iarăși zodii vii,
Ard aripi și il fură siderale
Inchipuiri de jar prin veșnicii.

ION PILLAT

PERGAMENTE

E'n tine un pustiu cât o Sahară...
Pierdută'n vasta lui imensitate,
O ! cât ai vrea în zare să-ți apară
Un chip din alte lumi, un sol, un frate...

Dar, inimă sărmană, solitară,
E prea târziu... Vezi, nimeni nu s'abate...
Inchide-te în pacea ta amară,
Incremenită în singurătate...

Sau cere-i Poesiei, cu ardoare,
Să-ți dea magia ei consolatoare,
Învrednicidu-te cu noui accente...

Ea singură-i amanta ce nu minte, —
Cuvintele-i sânt veșnice cuvinte:
Rămân deapururi vii, în pergamente.

DEM. BASSARABEANU

Note italiene

MASSIMO BONTEMPELLI

semnează în „Il Libro italiano" (anul II, Nr. 9), un judicios articol intitulat: „Nobiltà delle condizioni dello scrittore italiano".

Plecând dela o afirmație care se face destul de des, aceea că— în general — scriitorul italian e superior creațiilor sale, pe când cartea franceză e superioară autorului ei, Bontempelli ajunge la interesante caracterizări a condițiilor de creație și a mediului, a celor două categorii de scriitori : cel francez și cel italian.

„Scriitorul francez scrie în colaborare cu toată literatura franceză care-l precede" și asupra acestui punct nu ne vom mai opri, fiind prea bine cunoscută și la noi puterea tradiției literare în Franța, nesecatul izvor de apă vie din care poetul sau prozatorul francez poate să ia oricât, fără teama de a nu mai lăsa și altora

Să ne oprim asupra scriitorului din Italia și să urmărim frazele lui Bontempelli: „Fiecare italian care scrie — cu conștiință și cu simțul responsabilității — trebue să creeze totul: limbă, stil, subiecte. Fiecare scriitor italian care se respectă e, fatal, un izolat în timp. Și chiar un izolat în spațiu.

Scriitorul italian nu vorbește unui public inteligent și pregătit. Fiecare scriitor trebue să-și creeze un public al său.

Acest ultra-personalism al scriitorului explică multe fenomene; acela, de exemplu, că în prima parte a secolului trecut au fost posibile — conviețuind — aspecte ale unor lumi care nu aveau nimic comun între ele, adică opere ca ‚I promessi sposi", „Le grazie", „I canti".

Izolând astfel pe scriitorul italian — câte turburătoare asemănări cu adevăratul scriitor român de eri și de azi! — Bontempelli caracterizează publicul cititor din Italia, râzând amar de cei cari se miră de răspândirea enormă a cărții în Franța.

„Pentruca o literatură să fie răspândită, prima condiție necesară e ca aceasta să fie o literatură care să nu surprindă cititorul mediocru, care — firească vanitate — nu citește numai pentru a citi, ci și pentru a spune câte ceva despre lectura făcută. Și iată justificate tirajele reduse ale cărții italiene... Mulțumile, având nevoe de cărți în serie, se îndreaptă mai curând spre alte literaturi (romanul galant francez de alaltăeri, romanul de aventuri anglo-saxon de eri)...

Cât e de comic să asculți pe doamnele italiene din burghezia bogată sau din aristocrație (clasele care dau cei mai obtuji cititori) când vor să vorbească cu un scriitor, cum se încurcă și se întrec în gesturi stângace, de fac să plângă și pietrele; deasemeni, e o dezolare când obișnuitul cititor francez stă de vorbă cu un autor italian și plasează așa de prost întrebările, care mergeau de minune când vorbea cu scriitorii compatrioți. Când, acum șaisprezece ani, m'am dus pentru prima dată în Franța, mi s'a întâmplat de foarte multe ori să fiu înconjurat de cititorii care auzind că e vorba de un „écrivain italien", alergară să-și facă o idee de „type". Și mă întrebau cu candoare dacă eram „dannoncén". Nu. Atunci „futuriste"? Nici asta. Se mai gândesc și „peut-être pirandelien"? Dar nu. Și unul mai încăpățânat, știind că scriu nuvele, m'a întrebat dacă studiasem mult pe „le Boccace".

Așa se termină mărturisirea lui Massimo Bontempelli.

Totuși într'o țară unde scriitorii clasici sunt reeditați aproape în fiecare an, unde o carte poate ajunge la douăzeci de ediții în curs de câțiva ani și unde publicațiile de artă sunt făcute cu o grijă demnă de invidiat și de imitat, ne dăm seama că lucrurile sunt mult diferite de cele dela noi. Ce-ar spune Bontempelli când ar vedea, prin librării, numai dubioase traduceri? Iar cărțile de succes, numai dintr'acelea „trase în serie", dulci și seci ? (Pe Creangă și Eminescu îl mai citesc doar școlarii iar adevărații scriitori contemporani sunt disprețuiți suveran).

I GRANDI CICLI PITTORICI,

a căror publicație Institutul italian de arte grafice îl anunțase mai de mult, cuprinde o colecție rară de cărți de artă, începând de la Giotto. S'au publicat până în prezent studii noui semnate de cunoscuți critici de artă și cu reproduceri de o perfecțiune neatinsă până astăzi, despre: Raffaello, Tintoretto Piero della Francesca, La Villa dei Misteri a Pompei și I mosaici di San Vitale a Ravenna.

SORACTES

CUIBUL

Sub streașina de ani plecată
Surâde cuibul părăsit :
Cânta în aripi altădată
Dar melodia fermecată
S'a dus pe mări în asfințit.

De flori sunt văile iar pline
Și murmurele de isvor
Au melodii de violine....
Dar rândunica nu mai vine
Și luna plânge 'n cuib de nor.

Aș vrea să smulg din depărtare
Cântarea care s'a pierdut
Și aripile duse 'n zare...
Și gem la margine de mare
Cu brațe'ntinse spre trecut.

CONST. GORAN

Maestrul

– schiță –

E zi de primăvară.

Bucuria reînvierii cântă în fiecare frunză, în fiecare floare, în râsul oamenilor, în ciripitul pasărilor.

In lumina plină a soarelui, nu e figură care să nu zâmbească, nu e suflet care să nu creadă în împlinirea unei dorinți. Nădejdi noui încolțesc în inimi și peste truda și grija zilnică, presentimentul zilelor frumoase țese miragiul unui pământ al făgăduinței, lărgește orizonturile.

Pe șosea, sub freamătul teilor, trăsuri și mașini aleargă, iar pe aleele laterale, se duc și vin nesfârșite șiruri de oameni, cari gustă din plin plăcerea clipei pe care o trăesc.

Purtând pardesiul svârlit pe umeri, cu eleganța cu care un rege își poartă mantia, cu pași măsurați dar ușori, cineva trece prin mulțime.

Sub pălăria cu margini late, chipul lui uscățiv și palid pare o mască de ceară. Cutele adânci cari-l brăzdează sunt mărturia patimilor, bucuriilor și durerilor trecute. Dar în mijlocul acestei quasi-ruini, ochii străluceau vioi, păstrând încă un ultim și întârziat reflex de tinerețe. La fel, pe piscurile munților înalți, chiar mult după apusul soarelui, durează urme de lumină!

O lavalieră neagră îi flutură la gât, iar în mâna dreaptă, cu gravitatea cu care ar fi ținut un sceptru, ținea un baston cu mânerul de argint.

E un bătrân actor, una din gloriile teatrului de altădată. Prin mijlocul norodului vesel și nepăsător, el trece calm, pierdut în amintirea primăverilor de odinioară.

Imaginile interioare ale zilelor de altădată, el le scoate rând pe rând din suflet, și le așează în juru-i și în atmosfera splendidă a zilei de Mai, își retrăiește viața de sbucium și triumf, de iubire și sacrificiu, viața complexă, ireală și istovitoare, petrecută sub cerurile de pânză vopsită, în romantice castele de carton.

Ruy Blas, Ernani, Othello, Hamlet! Melancolia și grandoarea avânturilor, sentimentele sublime, gândurile și aspirațiunile supraomenești, prind să cânte în biata-i ființă măcinată, epopeea gloriilor care se uită. Cortegii de femei frumoase, somptuozități de mătăsuri și brocarde, cavaleri și prinți legendari, toate, în aerul luminos îl întovărășesc, i se închină, îi întind puntea ispititoare a realizărilor imaginare. Și sărmana lui figură, istovită de lupta cu timpul, începe dintr'odată să se coloreze. In vine, sângele-i obosit pulsează mai cu putere și în fiecare celulă a nervilor uzați, găsește ecou reînvierea exuberantă a naturii.

Fire de artist, susceptibilă mai mult ca oricare alta, de entuziasm și avânturi momentane, el se lasă încet, încet, prins de vraja întineririi universale, se lasă legănat de șoaptele de sirenă ale naturii primăvăratece.

De ce n'ar mai încerca?

De ce le-ar socoti pe toate iremediabil pierdute?

Iată-le colo, desprinzându-se grațioase din vibrațiile luminoase, pe Donna Sol, pe Desdemona, pe Ofelia, iubitele lui de odinioară, chemându-l cu glasul plin de frăgezimea amintirilor cari nu mor. Șoaptele lor, împletindu-se cu freamătul teilor, îi pătrund în inimă și el le primește cu bucuria cu care ar primi o binecuvântare.

Ce-i pasă că lumea-l privește mirată, văzându-l vorbind singur? Ce-i pasă de privirile ironice, când din ochii lui, în care strălucesc promisiuni nebune, o lacrimă de fericire a alunecat și s'a oprit în cutele chipului bătrân?

De ce n'ar mai încerca?

Și simțea cum din pământul pe care ușor și voios îl călca, se înălțau spre el, îl străbăteau efluvii de energie și de viață nouă. Și, în bucuria acestei neașteptate regenerări, ar fi vrut să îngenunchie și să-l sărute, după cum eroii altor timpuri îngenunchiau și sărutau relicvele făcătoare de minuni.

Se așează pe bancă lângă o fată tânără, cochet îmbrăcată.

Ținându-și cu mândrie nasul mic în vânt, ea aruncă o privire ascuțită spre noul venit. Atât! Acesta, furat de valul nădejdilor, zâmbea blând, privind mașinile, trăsurile, lumea, care se perindau prin față-i.

Dela o florăreasă cumpără câteva buchete de lăcrămioare și cu un gest de rege Lear le oferi tinerei fete. Un *merci* sec fu răspunsul. Mâinile-i mici îi smulseră aproape florile și degetele-i nervoase prinseră să chinuiască tulpinele fine și nevinovate.

Dornic să împărtășească cuiva sentimentele complexe care-l frământau, începu să vorbească copilei, să-i spuie de bucuria și farmecul soarelui nou, de șoapta pomilor înzepeziți de flori, cari mâine vor sbura în vânt, asemeni unor uitate bilețele de dragoste, de îndemnul tainic care te poartă spre orizonturile limpezite de bruma și cenușiul iernei, de tot ce se 'nalță din pământul proaspăt clocotind de sevă, de tot ce coboară din cerul albastru. I-l spunea iar, cum ceasuri întregi ar fi în stare să privească pâlcurile de nori, plutind ca niște corăbii albe spre țărmurile cine știe căror paradise. Ii spunea de șoaptele cu care vine vântul încărcat, de parcă toate pădurile lumii l-ar face purtătorul cântecelor și freamătului lor.

Furat de propriu-i lirism, zâmbea fericit, când un tânăr se opri în fața copilei. Capul gol, figură plină de acel fermecător și nevinovat dispreț pentru toate ce-s în afară de el, caracteristica tinereții neștiutoare. Corpu-i svelt de atlet și sportiv purta nestingherit hainele, ultima expresie a modei. O țigaretă în colțul gurii, o șuviță de păr căzută pe frunte, pe buze un cântec, în inimă o lume.

Și-au dat mâna sgomotos, după pilda celor de dincolo de Ocean și., când să plece, la privirea întrebătoare a tânărului, fără să vrea ori poate cu o nuanță de cruzime, după ce-și salută fostul tovarăș de bancă, din vârful nasului mic, fata zise: „O, chéri, un imbecil bătrân!"

Și uitători de răutatea lor ca și de durerea pe care o lăsau în urmă, se depărtară fredonând romanța cea mai nouă.

Clătinându-se, bătrânul se ridică în picioare. N'ar fi putut spune că auzise ceva, dar simțea în piept o durere grozavă, de nesuferit. Parcă un clește îi strângea inima, până la sufocare. Ar fi vrut să fie singur, să nu mai vadă pe nimeni, ca să-și poată striga suferința.

Sub pălăria cu margini late, figura lui luă iar expresia împietrită a unei măști de ceară. Sângele-i înghețase în vine. Avea impresia de-a fi de mult mort și totuși sortit să rătăcească în mijlocul unei lumi nepăsătoare, fericită și rea. Mâinele-i uscate, cu vinele pronunțate sub pielea galbenă ca o hârtie învechită, îi atârnau în jos inerte, fără de vlagă. Bastonul îi căzuse. Cineva îl ridică și i-l dete. El îl luă, uitând să mulțumească străinului. Gârbovit, dintr'odată simțind povara anilor prea mulți, uzura definitivă a bietei lui ființe, se strecură umilit, cu pași nesiguri, prin mulțimea sgomotoasă. Și iată că bogatele cortegii de femei frumoase, de prinți și cavaleri, fantome fără viață, treceau în juru-i macabru, dureros, târând fâșiile sdrențuite ale mătăsurilor și brocardelor de odinioară.

Printre șirurile nesfârșite de bărbați, femei și copii, el se duse, se pierdu, se șterse în învălmășagul sonor și pitoresc, ca o melodie veche și neînțeleasă.

Un cuvânt de tinerețe sfâșiase vălul fantasticei vieți, trăită sub cerul de pânză vopsită, în romantice castele de carton.

Și acum, îi era rușine de lacrima care ca o picătură de plumb grea și amară, aluncând sub pleoapele-i înroșite, se oprise în cutele obrazului bătrân.

ION TOTU

Consult medical

de PAUL CONSTANT

Boala domnișoarei Veturica îngrijora adânc sufletul părintesc al d-lui Năoață Dop, negustor cu amănuntul pentru comerțul de băuturi spirtoase, statornicit și cu vad în inima târgului.

— Papa, simt că înebunesc... Nu mai pot suferi să se prelungească boala asta care mi-a schimonosit decolteul. Adu-mi un doctor care să-mi dea un tratament eficace... Sau, du-mă la București...

Domnul Năoață simțea și dumnealui că înebunește la gândul unei posibile deteriorări a decolteului Veturicăi. Ideea unui consult la București i se lumină pentru prima oară în mod hotărît în minte.

Dar, chestia cheltuelii, criza financiară și întreruperea deverului îi înăbușiră vrăjmaș măreață idee.

— Nu, la București nu mă duc... Băiete, n'auzi că sună la șambru... Să meargă patru „mici" și-o fleică. Mai dă pâine la domnu !.. Dar, am o idee, o idee pe care nu știu cum dracu de n'am avut-o până acum !...

Vineeeee !... Băiete, nu auzi că sună la șambru ? !... Să facem consult cu amândoi doctorii din târg... Da, mă rog.....

Ghiță, ia vezi, merge fleica?... Consult cu amândoi odată... Și cu Târlic și cu Pârlea. Ia seama, băiete, la cáá... Amândoi or face ei cât unul dela București... Un țap special... Îi chem diseară pe amândoi pentru consult... Plata la domnu Chiriac... Vă salutăm, poftă mare, să trăiți...

— Papa, mă exasperează indiferența dumitale ! Vrei să înnebunesc ?... Vai, cât sunt de nefericită !

Domnișoara Veturica isbucni într'un plâns înnodat, cu sughițuri, care zăpăci complect firea d-lui Năoață.

— Veturico, taică, mă lovești în inimă cu plânsul tău !... Ghiță, fir-ai al dracu, n'auzi că sună la șambru ? Eu, vezi, mi-am făcut socoteala.... Facem un consult... Ia fleica, băiete, și du-o la numărul 4... Diseară facem consult cu Pârlea și cu Târlic... Uite că trimit după ei, să vină la ceasul nouă... Vine, mă rog... La nouă, după ce se mai potolesc mușteriii... Să trăiți, poftă mare, să vă fie de bine.. Tu pregătește-te, că după cât îți spusei, facem consult și vezi tu că la consult lucrurile merg mai serios și mai „special"...

In felul acesta, domnișoara Veturica părea mai împăcată. Un consult, un examen amănunțit, colegial, al celor două somități locale, nu putea să nu însenineze sufletul plin de desnădejde al domnișoarei Veturica. Domnul Năoață avea dreptate... Amândoi la un loc or face cât unul dela București....

Doctorul Târlic, specializat în poker la un pol miza, era un priceput internist : mânuia sarea amară și chimina cu o îndrăzneală impresionantă. Pârlea, tip încrezut și ipohondric, susținea că este maestru în toate ramurile medicinii : dar mai ales în boale de gât. In această privință, doctorul Pârlea făcea dese demonstrații, de care târgoveții nu puteau să nu țină cont. După cum vedem, amândoi erau indicați să se pronunțe asupra boalei care șicana pe drăgălașa domnișoară

La ora nouă fix când, după toate aranjamentele, cei doi mântuitori trebuiau să sosească, d-șoara Veturica începu să fie cuprinsă de neliniște. Mai ridică fitilul dela lampă, îndreptă un colț al tișlaifărului lucrat în mătase grena, înșiră la pian o romanță banală, cu urechea la cel mai mic sgomot de afară. La nouă și jumătate, apăru în „salonaș" domnul Năoață, purtând cu sine acreala consumațiilor de peste zi și mirosul distinct al cheftelelor prăjite, la care conlucrase cu ardoare.

— Nu mai veniră, taică?

— Nu papa... Vai, ce nesuferiți sunt și doctorii ăștia ! Nu le-ai spus că este caz grav ?...

Domnișoara Veturica considera erupțiunile gâdilicioase ale pelei sale, ca find manifestările unei boale cât se poate de grave. Dar mai ales o înspăimânta tendința tot mai pronunțată de lățire a acestor erupțiuni.

— Trimite încă odată după ei, papa, că înnebunesc !

Domnul Năoață fu de acord și strigă din pervazul ușii :

— Ghiță, trage obloanele și du-te iar dupe doctori. Și să vii repede, băiatule, că mai avem de regulat la pivniță.

Această măsură picură din nou un strop de liniște în sufletul chinuit al domnișoarei Veturica. Se așează pe un fotoliu și porni să viseze, așa după cum îi era dumneaei regulat, în ceasurile de liniște. Se închipui în primul rând sănătoasă, cu pielița iarăși curată, de acel alb care nu se putea să nu ispitească.

Lumea ață de cunoscută și de scumpă a eroilor romanelor, pe care le citea cu pasiune, începu a o împresura cu desfătările ei.

Veturica se văzu într'o sală de bal, schimbând în venătatea unui nobil încântător, pași ritmici de menuet, admirată îndelung prin zeci de lorgnete. Sufletu-i, eliberat de grija mâncărimilor de pele, plutea nestingherit prin lumi de care domnul Năoață habar n'avea, dar cu cari domnișoara Veturica se identifica perfect. Vrăjită, transpoată cu totul, nu auzi nici bătia în ușe și nici intrea celor doi doctori care veneau să depună la altarul suferințelor dumneaei, florile binefăcătoare ale științei medicale.

— Bonsoar domnișoară !...

Domnișoara Veturica dădu drumul unui strigăt ușor. In visurile dumneaei tocmai fusese răpită de un cavaler în alb. Emoționată, abia putu răspunde :

— Bonosar... Vă rog stați până chem pe mămăn și pe papa...

Se duse glonț la bucătărie, unde madam și domnul Năoață asudau, prăjind cheftele și fierbând caltaboși pentru pravaie.

— Papa, pentru Dumnezeu, haide mai repede că au venit doctorii !

Fondatorii magazinului și familiei Năoață se șterseră prompt cu șoarțele pe fețele inundate de sudoare, se scuturară de făină și înaintară către salonașul unde, cu nările gâdilate plăcut de mirosul bucatelor în curs de preparație, așteptau cei doi doctori.

— Vă salut cu tot respectul...

— Salutare domnule Năoață, te rog să ne scuzi de întârziere.

— Mă rog, mă rog, nu face nimic...

—Vezi dumneata, mai du-te la un client, mai du-te la altul.

In fond, cei doi colegi veneau dela o partidă prelungită de table.

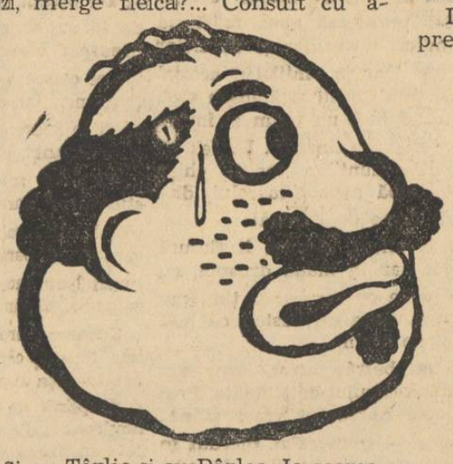

— Ei, sigur, trece vremea fără să simți... Eu mă uit la mine, domnule doctor... Mai la pivniță; mai la bucătărie, mai la tijghea, trece vremea ca nebună.

— Ce mai veste, poveste, domnule Năoață ? Cum merge negoțul, se crezu Târlic îndatorat să întrebe...

— Slavă Domnului, bine....

— Cu vinațurile cum stai ? Se informa cu interes Pârlea, ca unul ce era specialist în boli de gât.

— Pe cinste, domnule doctor ! Am un bordo de Drăgășani ! !.. Il dau numai la clienții vechi ai prăvăliei...

— Nu mai spune !

— Pe onoarea mea !... Să vă aduc o probă... Ia trimite, cucoană, să meargă un kilo bordo, dela șurup... Și vezi, pahărelele să fie bine spălate...

Primind comanda, madam Năoață se strecură afară, pentru executare. In acest timp, devenind de-o gravitate subită, doctorii se crezură datori să-și intre în rol.

— Ce aveți, domnișoară ? Desigur ceva ușor și trecător !

— Vai, domnule doctor, suspină sfâșietor domnișoara Veturica, din nenorocire este ceva foarte grav.

Pârlea se îngrijoră în chip sincer.

— Da ?... auzi colega, ceva foarte grav !...

— Puterile noastre, colega, vor învinge, sper, răul de care se teme atât de mult frumoasa și delicata domnișoară, răspunse curtenitor Târlic.

Domnișoara Veturica suspină din nou, închizând ochii pe jumătate. In cuprinsul scurt la unei clipe, se văzu iarăși furată de cavalerul în alb și dusă pe meleaguri cu flori de catifea, pe un cal cu coada de aur.

Consultul fu întrerupt de sosirea kilogramului de bordo, adus cu alai de clinchet de pahare.

— A !... se minună Pârlea, turnându-și un păhăruț. Minunat, domnule Năoață... Ce culoare... ce buchet... ce tărie... și cum merge pe gât!...

Specialitatea d-sale medicală începuse a se vădi, hotărît.

— Domnișoară, ne veți face cinstea și plăcerea să beți și D-v cu noi un păhăruț de licoare rubinie ? propuse, cu aceeaș curtuoazie, Târlic.

— Bea cu taica și tu, încuviință domnul Năoață.

— Mersi, papa...

Sorbindu-și paharul, Pârlea plesni satisfăcut, din limbă: asta fu o mare încurajare pentru gazdă.

— Să vedeți vinul ăsta după o gustărică de cârnați prăjiți !

— Nu mai spune !...

— E o minune, domnule doctor ! Ia, cucoană, să meargă la iuteală trei porții de cârnați, cu garnitură de gogoșari... S'aude ?

In așteptare, doctorii își mai turnară câte un păhăruț și se așezară mai cu temei pe scaune.

— Și, ce spuneți domnișoară că aveți ? reluă, dulceag, Târlic.

— Vă rugăm să ne informați exact, domnișoară, asupra tuturor manifestărilor boalei D-v, adăugă cu autoritate, Pârlea.

Domnișoara Veturica începu să povestească, cu o ușoară tremurătură în glas :

— Răul l-am simțit încă de acum trei săptămâni.

— Trei săptămâni ? exclamară nemulțumiții ciracii lui Aesculap. Ați lăsat cam mult, domnișoară !...

— Am simțit întâi ca o arsură pe piele... Apoi o îmbrobonare care mi-a stricat decolteul și mă face să sufăr până la disperare, sfârși domnișoara Veturica, cu ochii într'un lac de lacrămi.

Târlic părea foarte mișcat; Pârlea își mai turnă un păhăruț, după care se rosti :

— Grav, foarte grav. Dumneata ce zici colega?... Târlic dădu din cap cu îngrijorare :

— Da, este într'adevăr grav, dar știința nu este neputincioasă, colega!... O vom vindeca !...

Consultul trebui să fie întrerupt din nou, întrucât soseau cârnații, gogoșarii și încă o oca de bordo dela șurup.

— Bravo șefule ! se entusiasmă Pârlea. Imi place că merge serviciul ca pe note !..

— Școala mea, domnule doctor !...

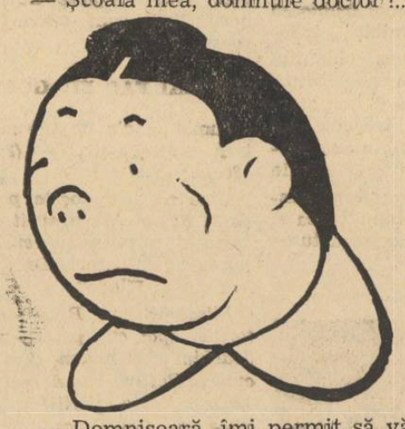

— Domnișoară, îmi permit să vă rog să ne faceți marea plăcere de a gusta și d-v cu noi !... propuse iarăș, dulceag, Târlic.

— Mersi, domnule doctor, să nu-mi facă rău ?

— O nu ! vă asigur...

Fu o răpăială scurtă, în care se topiră și cârnații și vinul...

— Să mai meargă o ocă !...

— Până să vină și această oca, noi să continuăm consultul, colega...

— Să-l continuăm, colega...

Doctorul Târlic pipăi puțin pielea îmbrobonată a domnișoarei Veturica. Această plăcută atingere îi dădu sufletului senzația unei însănătoșiri...

— Vă supără, domnișoară ?

— Da, cate odată.

Târlic clătină iarăș din cap, cu îngrijorare.

Pârlea făcu la fel, cu gândul la ocaua ce era să sosească. Domnișoara Veturica, pricepand că totul s'a sfârșit și că nu mai avea de ce să trăiască, se și hotărî în gand să se sinucidă sau să se ducă la călugărie.

— Presupui cumva urme de „sarcoptes" colega ?..

— Vai, colega, făcu Târlic cu glas sugrumat de spaimă, ar fi într'adevăr nenorocire.

Atmosfera devenise cu totul apăsătoare; domnul Năoață avu impresia că i se încețoșează mintea și că aripa morții îi fâlfâie pe la nas. Dar, asta nu ținu decât un moment. Se reculese și ca'n ceasurile când avea gloată în prăvălie, iar băeții umblau încet, strigă cu putere :

— Veturico taică, vezi ce fac haimanalele ălea cu ocaua de bordo, că-i ia mama dracului ! Această ieșire fu într'adevăr înviorătoare.

— Bravo șefule, îmi place că ești energic... Și, mai ales, sesizezi lucrurile cu precizie și la timp... Vorbise iarăș Pârlea.

— Colega, eu cred că suntem în fața unui caz de „eritem".

— Evident, un eritem, colega...

— Poate vreți să examinați mai de aproape...

— Inutil colega, se scutură din fotoliul său Pârlea ; am toată încrederea și sunt de acord cu dumneata.

— Să prescriem un purgativ și un „flores tiliae" înainte de culcare...

— Eu cred, că este destul de bun și „thea chinensis".

— Să nu fie amare, domnule doctor ! schinci domnișoara Veturica....

— Vai, nu domnișoară, medicamentul acesta se ia în chip de ceai îndulcit, asigură Târlic...

— Și o pomadă, colega...

— Un Cadum...

— De acord, colega...

In timpul acestei consultații între doctori, domnul Năoață, în credința că este vorba de lucruri grave, se făcuse leoarcă de sudoare.

— Scapă, domnule doctor ?...

— Sigur, domnule Năoață,... se rosti cu emfază Pârlea.

— Știința medicală cu perfecțiunile ei actuale nu permite pacientului să mai aibă vreun fel de îndoială asupra lecuirii... Apoi, grav și solemn, anunță:

— Până în trei zile, domnișoara Veturica va fi vindecată... Ești de acord colega ?

— De sigur, colega !...

Domnul Năoață părea trezit ca dintr'un vis urît.

— Atunci mai luați loc, domnule doctor, să mai prăjească un rând de cârnați și să-i mai zicem cu niște bordo... Că, vedeți Dvs, din bordoul ăsta numai la clienții vechi și la binefăcătorii familiei servim !...

Adevărul este că din ziua aceea, de bordoul d-lui Năoață, afară de cei doi doctori locali, nici chiar clienții cei vechi nu s'au mai putut atinge.

— Mi-au scăpat fata, domnule, dela moarte !... Ăștia doctori, domnule !... N'au plecat din casa mea, până nu au ales-o la un fel... Și pe de-asupra, populari. Dacă e vorba că au un cusur, e că stau în târgul ăsta păcătos...

CONU PETRACHE

– schiță –

După părerea tuturor cetățenilor, conu Petrache Minculescu, avocat de mai bine de șaizeci de ani, în vinele căruia curge sângele unei vechi familii boierești, este cel mai cumsecade om din orașul nostru.

Nu bea, nu joacă cărți, nu fumează, nu-și pierde nopțile prin cafenele ori cluburi, cum fac toți intelectualii de vârsta sa, și nu-și pierde vremea cu lucruri de prea mărunță importanță. In timpul liber, când n'are procese la tribunal, stă în casă și citește. Are cea mai bogată bibliotecă din județ și e la curent cu tot ce apare în vitrinele librăriilor.

Deasemenea, casa îi este deschisă în orice oră din zi și din noapte, pentru toată lumea. Oricine găsește la el un sfat, o mică îndrumare, ba chiar un ajutor bănesc. Nimeni nu pleacă cu mâna ori cu mintea goală, din casa sa. Și atâta vreme cât nu e zgândărit, pe fața lui Conu Petrache n'apare nici o umbră de supărare.

— Adică, de ce te-aș supăra eu pe dumneata, dacă nu-mi faci nimic rău și dacă te porți frumos cu mine? Când dumneata mă respecți, de ce să nu te respect și eu ?

Dar și când îl supără cineva, foarte rar dealtfel, apoi e vai și amar. Se face roșu la față ca para focului, buza de jos începe să-i tremure, ochii îi scânteiază, încleștează pumnul drept, îl ridică oblic la înălțimea capului și scrâșnind, îi dă replica imediat.

Și e atât de tăios și de mucalit, în revoltă, că, oricât de tare ai vrea să fii, îți este imposibil să nu râzi cu lacrimi, ținându-te cu mâinile de burtă...

Politicește nu face. Pe vremuri era înscris în partidul liberal, dar de când cu moartea „șefilor de ispravă" și mai ales de când cu „certurile astea nesfârșite, care macină vechea temelie a cinstei și onoarei naționale" și-a dat demisia fără părere de rău.

— Am luptat destul, domnule, cât am putut, alături de răposații Brătieni, singurii oameni demni de stima și încrederea poporului.

Acum nu mai vreau. Nu mai vreau pentrucă, drept să-ți spun, nu mai am cu cine... Cu ăștia cari, doamne iartă-mă, să nu vorbesc într'un ceas rău, tot certându-se între ei, or să ajungă la Văcărești, după ce vor da Țara de râpă? Cu ăștia să lupt ? Lângă oameni d'ăștia să stau ? Hm !

Totuși, pentru cinstea și bunătatea sa bătrânească, ca un omagiu adus înaltelor sale calități și sentimente, cetățenii îl aleg în fiecare an primar, sub orice guvern.

Nu prea îi convine lui conu Petrache această sarcină, dar vrând-nevrând, o acceptă.

Sântem în plină propagandă electorală. Orașul e în friguri. Reprezentanții tuturor partidelor politice mișună pretutindeni ca târâtoarele, împărțind afișe cu promisiuni fantastice sau ținând discursuri răsunătoare în plină stradă. Toți își încep cuvântările prin a-și înjura adversarii cari spun numai minciuni și sfârșesc prin a se lăuda pe ei, pe ei cari au făcut și au dres multe pentru Țară și Neam...

Sala mare a restaurantului „Pandurii", e plină de lume. Vorbește șeful suprem al partidului reacționar, care se svonește că va veni mai mult ca sigur la putere.

Asudă, lovește cu pumnul în masă, bea apă din paharul ce-i stă înainte, strigă nedreptățile ce s'au comis până acum, deplânge mizeria țării, în vreme ce lumea înfierbântată aplaudă nebunește.

Printre cei de față, pe un scaun în fundul sălii, conu Petrache Minculescu, venit mai mult din curiozitate, să vadă cum știe să facă propagandă un „șef suprem" de partid, ascultă atent conferința și, din când în când, își ciugule mustățile cu mâna dreaptă, în semn de nerăbdare.

— Ce au făcut domnii ăștia de când guvernează, pentru această Națiune de războinici ? — țipă oratorul. Ce au făcut pentru îndreptarea situației financiare a dumneavoastră, domnilor, vă întreb ?

Nimic !

Ba au făcut ceva : au golit cu îndemânare visteria statului și au pus biruri noi și grele pe spinarea destul de încovoiată a bieților...

Vorbele îi sunt deodată înăbușite de lătratul unui câine, ivit pe neașteptate în mijlocul sălii.

Lumea râde cu hohote.

Oratorul se oprește, se uită urît la acest musafir nepoftit și scandalos, apoi își continuă discursul.

Câinele însă, cu toată stăruința câtorva oameni de a-l da afară, se retrage într'un colț și începe acum să urle.

Oratorul se face că nu'l aude.

Ridică glasul, gesticulează înfierbântat și ponegrește cu mai multă furie pe adversari.

Lumea râde, câinele urlă, oratorul răcnește în culmea disperării.

Deodată, ca la un semn, se face liniște.

Din fundul sălii răsună vocea baritonată a unui om, care, făcându-și loc prin mulțime, se îndreaptă cu pași greoi spre ușă :

— Vei fi având dumneata dreptate, domnule viitor prim ministru, că „ăia' n'au făcut nimic „de când guvernează această Națiune de războinici", că au fost și sunt niște pungași, că nu fac nici cât o ceapă degerată, că partidul dumitale e cinstit, că ai un program frumos, că vei alina durerile Neamului, că... că... că... că !

Dar eu cred că în sala asta nu e nimeni care să poată sta până mâine dimineață, ca să asculte urletele supărătoare a două javre de câini...

Și făcând semn cu mâna cetățenilor tăvăliți de râs, conu Petrache adaogă :

— Haideți, oameni buni! Că de-om mai rămâne câteva clipe aici, turbăm și noi ca ei...

LEONIDA SECREȚEANU

Cronica literară

„Catarge" (Cugetarea-Georgescu Delafras, 1942) Sonată dobrogeană (Ed. Contemporană, 1942)

romane, de N. PAPATANASIU

Travestirea discretă şi mai mult sau mai puţin măgulitoare a scriitorului în unul din personajele sale de carte este un gest de o naivă cochetărie admis printr'o îngăduinţă tacită în deprinderile literaturii. Credem că nu greşim identificând pe d. Papatanasiu, autorul romanelor *„Catarge"* şi *„Sonată Dobrogeană"*, apărute înainte de Paşti, la un răstimp de câteva săptămâni unul de altul, cu acel Nikita Armanu, el însuşi romancier, despre care un alt personaj, o fată din *„Catarge"*, vorbeşte în acest fel admirativ: „Nikita a avut întotdeauna dreptate. E un cercetător încercat al sufletelor mai ales când ele nu se potrivesc tipurilor obişnuite, la îndemâna romancierilor mediocri. Pentrucă e vorba de plasme psihologice închipuite după formule fanteziste, şi Nikita e mai pasionat, mai încordat în observaţiile lui. Işi studiază subiectul, îndelung timp — cu o risipă de mijloace şi metode. Nikita e un colecţionar de suflete. Un colecţionar neobosit. De aceea, cărţile lui oglindesc figuri neîntâlnite în epica noastră, urmărite în desfăşurarea dramei romanului cu detalii sugestive şi vii".

Aluzia ni se pare destul de străvezie, ca să nu mai poată fi posibilă vreo îndoială. Suntem dar îndemnaţi să dăm toată încrederea colecţionarului neobosit şi cercetătorului încercat de suflete, ale cărui cărţi oglindesc „figuri neîntâlnite în epica noastră", — romancierului Nikita Armanu, adică d-lui N. Papatanasiu. Să încercăm acum să pătrundem în urzeala sufletească a acestor excepţionale „plasme psihologice închipuite după formule fanteziste", aşa cum sunt urmărite—vorba d-lui N. Papatanasiu — „în desfăşurarea dramei romanului, cu detalii sugestive şi vii". Personajul principal din *„Catarge"*, Costa Dimitriu e un tip seducător, de aventurier, după care se dă în vânt (sau se aruncă în apă), o sumedenie de mulieret distins, sensibilizat de muzică şi cărţi şi dornic de aventură. Acest Costa, care este evocat şi în *„Sonată Dobrogeană"* trece prin existenţele celorlalte personaje, cu prestigiul unui zeu tutelar, luând uneori proporţii de mit. „Costa călătorul" e sinonim cu aventura, — evaziunea din constrângerile oricăror limite concrete. Un personaj din *„Sonată Dobrogeană"* îi evocă prietenei sale amintirea lui Costa Dimitriu, în acest fel liric care-i cel predilect pentru a se exprima al celor mai multe din plasmele psihologice ale cărţilor d-lui N Papatanasiu:

„Costa Dimitriu, Adria, nu are o biografie... Despre el nu ai cum să ştii prea mult, căci nu desluşeşti unde începe — în existenţa lui — legenda.

Aproape că nici nu mă asculţi, Adria. Nici nu se poate altfel. Iţi stăpâneşte imaginaţia, încă de pe acum. E un cântec din Sud, Costa Călătorul... Un peisagiu sufletesc nemai întâlnit... Sunt sigur că ţi-am strecurat în inimă o nostalgie fără leac".

Personajele suferă ca de o boală comună, de aceeaşi exaltare contagioasă şi epatativă, făcându-şi unii altora o nemaiîntâlnită reclamă de excepţionalitate.

Uneori, epatat el însuşi de atâtea plasme excepţionale, grăind care mai de care mai pe a'es, se amestecă grijuliu şi inoportun, chiar autorul: „Nu, nu asculta la Costa, Anna-Maria. Are o închipuire avântată..."

Cum era de aşteptat, Costa e depăşit de propria lui excepţionalitate fără să fie lămurit despre ceiace numeşte el „adevărata mea existenţă". Când încearcă totuşi să descifreze sensul destinului propriu, destăinuirile lui sunt de o platitudine care decepţionează:

„Nu ştiu încă unde se sudează realitatea cu visul — şi nici dacă s'au întâlnit cândva, despărţite fiind de o a treia existenţă: aceea pe care încă nu am trăit-o; ea se găseşte ascunsă în închipuire, ca o carte cu filele netăiate. E o vignetă pe copertă, atâta ştiu! O vignetă ce înfăţişează priveliştea simplă a unei străzi. Una din acele străzi, pavate primitiv, cu pietre rotunjite de ploi, între care năpădeşte, în smocuri stufoase, iarna. Sunt asemenea străzi, care amintesc de pitoreşti uliţe provinciale, păzite de doi stâlpi înclinaţi, cu felinarele strâmbate de vânt ca nişte pălării puse pe-o ureche. In lungul trotoarelor răţăcesc, în deosebi fluşnetari mizeri, ai căror papagali colorati au murit, cu nostalgia junglei în ochii lor cât un nasture, — papagali înlocuiţi în slujba hazardului şi a destinului întâmplătorilor clienţi, de o pereche de minusculi şoricei albi".

Decorul romanului *„Catarge"* este cel dobrogean. In *„Sonată dobrogeană"* întâlnim mai ales atmosfera şi peisajul porturilor dunărene. Climatul moral năzueşte să fie unul înflăcărat de pasiunea dragostei. S'ar părea chiar că e vorba de un fel de accent spiritual major caracteristic pentru climatul corespunzător unui anume regionalism sufletesc al celor „de peste Dunăre", — în felul celui geografic:

„Noi, toţi, Ica, suntem nebuni de dragoste... Da, da... Asemeni robului nebun de dragoste, din povestea celor o mie şi una de nopţi! Ha! Ha!..., Nebuni de dragoste... Şi eu... Mai ales eu!.. Şi tu... Da, Ica!... Şi Costa! Nikita, îţi mai aminteşti de Costa? Nu cred să-l fi uitat... Nu... Aşa suntem toţi cei de acolo, de peste Dunăre... Ha! Ha! Ha!... Nebuni de dragoste... Da!"

E adevărat că nici nu e vorba despre altceva decât despre dragoste în amândouă romanele d-lui N. Papatanasiu, în care unii pe alţii se caută, se presimt, se aşteaptă, se imperechează şi se despart şi iarăş se caută, se presimt, etc., — ori se şi sinucid, sau chiar se căsătoresc, — până la lehamite. Şi toţi vorbesc într'un fel literar şi de un pretenţios ridicul care nu isbuteşte să le acopere banalitatea sufletească oricât l-ar invoca în conversaţiile lor pe „subtilul Marcel Proust" şi oricât le-ar împăna cu nume de ilustri compozitori.

Sunt unele pagini, dar prea puţine faţă de cele vreo opt sute câte cuprind amândouă romanele, în care decoruri marine sau dunărene sunt zugrăvite în tonuri vii şi luminoase de acuarelă, dar obişnuit stilul descrierii e lipsit de căldură şi tensiune interioară, năzuind să fie artistic dar neisbutind mai mult decât să aibă cursivitatea unui reportaj în care frumuseţea pitorească a peisajului e cuprinsă în expresii convenţionale sau inexpresive, ostenite de prea multă folosire. Ca în acest aspect dunărean desprins la întâmplare din *„Sonată dobrogeană"*:

„In plutirea lină pe undele drumului de ape, mirajului decorului i se adaogă vraja vieţii neoprite o clipă în loc a fluviului, din fiecare port, din preajma fiecărei escale, de pe şlepuri sau din ostroavele care adăpostesc minuscule colibe de pescari, ascunse între trunchiurile sălciilor pletoase, — de pe vapoarele monstruoase ale mării — abătute din căile Levantului, — din cătunele riverane ale Dobrogei, cu geamii — în care muezinii psalmodioză — înamurg — nostalgice implorări către Allah"...

Cred că şi cel mai puţin experimentat cititor se va mai fi întâlnit cu asociaţii verbale ca: „plutirea lină", *„mirajul decorului"*, vraja vieţii", etc... In fond, tot dorul de pitoresc şi exotic, toată frenezia dragostei şi aventurii de care ne spune autorul că sunt însufleţiţi eroii şi eroinele romanelor sale, fără ca să ne poată convinge, nu sunt decât aspiraţie nesatisfăcută către poezie, pe care negăsind-o în ei înşişi îşi închipue că vor putea-o dobândi prin alţii. Dar pentru asta era nevoe de atâta vorbărie, întinsă pe câteva sute de pagini?

Doamne al literaturii, al muzicii şi al artelor frumoase, zadarnică-i poza, esenţială poezia!

MIHAI NICULESCU

Note româneşti

PROF. ALEXANDRU MARCU: VALOAREA ARTEI IN RENAŞTERE

Apărută în condiţii tehnice fără reproş, cartea d-lui prof. Alexandru Marcu „VALOAREA ARTEI IN RENAŞTERE", ne înfăţişează, cu luxul de amănunt al cunoscătorului desăvârşit al problemei şi cu stilul colorat şi curgător al literatului distins, diferite aspecte din cele mai interesante în legătură cu conceptul şi realizările de artă în epoca de aur a Renaşterii.

Intinderea şi importanţa materialului utilizat în această lucrare ar fi constituit pentru altcineva, desigur, tentaţii nu uşor realizabile, dar pentru autor, atât de familiarizat cu măreaţa dar cu atât mai pretenţioasa problemă a artei în Renaştere a devenit o pastă lesne de manevrat. In cariera scriitoricească a d-lui prof. Al. Marcu, această carte poate fi socotită ca un popas reconfortant, iar pentru lectorul dela noi un agreabil prilej de a se familiariza cu fundamentale probleme de cultură.

Lucrarea cuprinde şi un important număr de planşe ilustrative.

BIBLIOTECA „NAŢIONALA"

In dorinţa de a pune la îndemâna tineretului o lectură serioasă, variată şi atrăgătoare, editura „Naţionala-Gh. Mecu" — despre ale cărei realizări am mai amintit aci mai de mult — a luat iniţiativa editării unei publicaţii periodice cu caracter enciclopedic, intitulată Biblioteca „Naţională", în genul celor cari în străinătate sunt aşa de apreciate.

In cadrul acestei publicaţii, editura îşi propune să scoată o serie de volume cu subiecte de larg interes din domenii diferite: literatură română, literatură străină, critică literară, ştiinţă, artă, vieţi ilustre, etc.

Până acum au apărut două volume cuprinzând *Poveştile* şi *Amintirile din copilărie* ale lui *Ion Creangă*, ambele cărţi fiind îngrijite de prof. A. P. Todor. Urmărindu-se îndeaproape restabilirea textului original, însoţite de un amplu studiu introductiv, aceste volume, închinate operei marelui povestitor moldovean sunt primele din ciclul „Literatura română". *Avionul*, de lt. c-dor *Andrei Ioan* este o serioasă carte de iniţiere în domeniul problemelor aviatice, dela începuturi şi până astăzi cu o documentare bogată asupra tehnicei avionului şi a sborului.

Prin tipărirea unor astfel de cărţi, editura N. G. M. năzueşte să înfăţişeze forme de cultură din toate domeniile şi să dea tineretului posibilitatea de a avea la îndemână o lectură variată, utilă şi instructivă.

CONST. - VIRGIL GHEORGHIU: AM LUPTAT IN CRIMEEA

După „Ard malurile Nistrului" cartea cuprinzând unul din primele reportaje de război „de lung metraj" tipărită cu câteva luni în urmă, poetul Const.-Virgil Gheorghiu a făcut să apară de curând în editura „Naţionala-Mecu" un nou volum, închizând în paginile lui un alt aspect al războiului nostru din răsărit, ceva mai departe geograficeşte de unde se oprise în reportagiul precedent, şi anume în Crimeia.

Interesant prin descrierile vii în care oameni şi locuri se înfrăţesc la dogoarea elanului izbăvitor, volumul acesta trădează deopotrivă poetul şi omul de acţiune care ştie să vadă esenţialul în vălmăşagul ameţitor al unei încleştări ca cea pe care o trăim de un an de zile.

POEZIA „JOC DE FLĂCĂRI"

de d. Ion Pillat, publicată în acest număr al revistei noastre, face parte din volumul „IMPLINIRI" care va apare peste câteva zile în editura Fundaţiilor Regale.

ETCAETERA...

SCOP...

Nu-mi socotesc nădejdea drept mulţumire, dar nici deşertăciune. O găsesc aşa după cum un învăţat a spus-o, drept o voinţă: nădăjduind, vrei ceva şi vrând, îndeplineşti.

Aşa fiind, un scop am şi eu cu nădejde în împlinire.

Am de gând să „scutur" delicat dar mustrător pe anumiţi critici, a căror vină este de-a se arăta cu tot dinadinsul „răi" faţă de orice început bun, numai dintr'o nejustificată autopreţuire şi — ceeace e mai rău — dintr'o necugetată pornire.

S'a observat, cred, cum dela o vreme, criticii adevăraţi, criticii promovaţi de muncă şi merit, criticii cari reprezintă nu numai un folositor îndreptar, dar şi un îndemn valoros, în tot ce munca pune încercare şi desăvârşire, au tolerat alăturarea unora cari în loc să urmeze un drum deja tras, deja uşor de folosit, caută abateri dintr'o minoră judecată sau — dacă vreţi — dintr'o eftină înclinare spre împotrivire.

Au apărut cărţile unor tineri dar talentaţi începători. Ei, bine, am observat că nu critica „bătrână" dar adevărată a aruncat cu piatra, ci, dimpotrivă, „mititeii". „Mititeii" aceştia cu râvnă de doborîre, ca la smee, a tot ce este început bun, deci a tot ce naşte teamă de depăşire.

Nefericirea mai este şi în faptul că acest soi de critici sunt tinerei a căror naştere nu s'ar putea numi „la ei acasă", pentrucă extractul respectiv ori că nu există, ori că se bizue pe un amestec „strein", cu hârtie dintr'un fel, cerneală din alta, iar stampile, aşişderea, câte vrei.

Aceştia, nevoiţi când şi când — să precizeze origina — e drept mai rar sau deloc, în faţa autorităţilor — dar nu tot aşa când îi silesc ziarele, uită de îngăduinţa acordată numai din spirit ospitalier şi nici decum din aprecere, ca să devină dacă nu prea îndrăzneţi, că prea ar fi de tot, dar cel puţin supărători.

Iată dece vreau ca de cristelniţa adevăraţilor critici, „mititeii" aceştia să nu atingă nici măcar toarta..

RESPECT...

Un critic a cărui activitate nu este apreciată decât de cei cu care n'a avut de-afface, fiindcă nu prea este obişnuit să risipească în cronici prea multe laude, a fost întâlnit pe stradă de un „client" al său, care nici mai mult, nici mai puţin, s'a făcut că nu-l vede, tocmai ca să-şi dovedească memoria.

— Ai priceput gestul?... A ţinut să precizeze asprul critic. E venit din „Vatuvulu". Acolo respectul ce se cere a-l avea faţă de superiori, e cu totul altfel ca pe la noi. Bunăoară întoarce spatele. E ceeace face acum dramaturgul...

VOIAJ...

Călătoria cu trenul este de multe ori prilej de încercarea răbdării, oboselii, ba chiar al... ispitei.

Porneşti spre o destinaţie cu grija unei cât mai retrase prezenţe în faţa celorlalţi călători, dar dai peste unul care de cum ţi-ai pus capul să dormi, te şi descoase cu întrebările, ca apoi să-ţi spună toată starea lui civilă şi câte-o tărăşenie de te căpiază, nu altceva.

Asta pentru bărbaţi. Pentru femei, partea e mai gingaşe.

In atitudinea lor e şi demnitate şi seriozitate, dar totuşi şi cochetărie.

Se vor lăsate în pace şi nimic mai deosebit nu le măgulieşte şi le face plăcere, decât ştiindu-se urmărite de ochi.

Pe distanţa Bucureşti—Piteşti, am avut ocazia să „verific" atitudinea unei tinere şi drăguţe artiste dela un teatru particular, pe care şi-a „impus-o" de cum a pornit trenul: lectura.

Părea foarte absorbită de una din cărţile lui Pearle Buck. Alături de artistă, un tânăr aviator aliat, căuta o... „convingere". Mai întâi cu ochii, pe urmă cu ţigarea şi mai târziu cu vorba.

Dacă la încercarea dintâi ca şi la cea de-a doua, n'a reuşit din cauza lui Pearl Buck, apoi la a treia — doar oameni civilizaţi suntem!... — la trebuit să învingă printr'o corectă şi cuceritoare franţuzească, frumoasă chiar şi când spunea banalităţi.

Să cunosc prea bine staţiile pe distanţa aceasta Bucureşti—Piteşti, aşi spune unde a început conversaţia, unde s'a născut zâmbetul şi unde s'au schimbat ţigările. Ştiu numai că la Titu, Pearl Buck a fost înlăturată iar la Găeşti — sau aşa ceva — am descoperit-o pe jos.

Şi pe coperta cărţii, căzută pe nesimţite, era scris titlul atât de mult gândit de autor: **„Mândrie"...**

ADEVĂRATA LOR VALOARE...

Cu ciudăţenia îmbrăcăminţii de azi a unor „lăstuni" cari s'au voit luaţi în seamă şi discutaţi, s'a întâlnit ciudăţenia costumului de scurtă viaţă, din deceniul trecut, al cărui nume de dans exotic, fixase un bolnav gust de modă, făcut să răstoarne şi reguli şi tradiţii.

Aşa cum n'a reuşit atunci, nu va reuşi nici acum, cu atât mai mult, cu cât diferenţa de trăire a anilor trecuţi, face o separaţie habotnică de viaţa de azi, când a spune „război", nu e numai o noţiune de cuvânt, ci şi respect.

Numele ce li s'a împrumutat acestor „lăstuni" — şi care a început să circule cu vicleniі de sectă — popularizează şi pricopseşte pe unul din cei mai mediocri muzicanţi de tam-tam dela noi, necunoscut până mai eri şi devenit vedetă, datorită unui gazetar care „s'a agăţat" de el din cauza lipsei de material important.

De părul cu coamă la spate, de gulerele-cocostârce sau de ciucurii dela ciorapii albi sau roşii, nu se cade a se ocupa decât bunul lor simţ, dacă şi unde există, nu lumea. Fiindcă o totală indiferenţă i-ar face la un moment dat să întrebe:

— Ce suntem, de nu ne băgaţi în seamă?...

Şi vom răspunde miraţi: Sunteţi ceva?!...

— Da.

— Cam ce??...

Şi ca toţi „copiii" cari se pătrund, vor spune şi ei ceeace cu adevărat sunt:

— NIMIC...

Şi-am lichidat şi cu toanele modei...

„CLOPOTARII"...

Se învestesc, dela un timp, oamenii cu merite, de parcă răsplata ar sta la barieră şi n'ar avea pe ce cap să cadă.

In adevăr, modestia nu este o cheie care să descue orice broască, dar nici speraclu ca să lase toate uşile vraeşte, nu se poate.

Este în existenţa ei mândria unei reale valori, care nu se lasă descoperită decât de cei cari o merită.

Aşa fiind, mă întreb dece de câteva zile, unele ziare de după amiază, ţin să fixeze neapărat întâietatea şi meritul tragerii unui „clopot de alarmă", — încât mi-a împuiat capul !!...

Aşi înţelege ca isprava aceasta să vestească dacă nu o victorie — dar cel puţin o sărbătoare. Dar să se tot tragă acest fel de „clopot de alarmă" mai bine lipsă. Prefer sirena, fiindcă ştiu că în câteva minute, anunţă şi sfârşitul.

Dar aşa!...

ION MINCU LEHLIU

Cu luna oglindită 'n vin...

Trist bate-un ceas, ca pentr'un condamnat...
L-ascult şi simt că am întârziat,

In viaţă, ca'ntr'această berărie...
Imi umplu versuri, inima pustie...

Un ciob de lună, oglindit în vin,
Imi spune strofe'ntregi din Esenin...

In cupe pline îşi dizolvă luna,
Otrava dulce care-i: „totdeauna"...

Sub frunţi se ciocnesc gânduri, ca pahare...
. . . . . .
Se face ziuă — şi-adorm felinare...

Un tânăr îmi întinde manuscrise:
Batiste'n care-a strâns — ca lacrimi — vise...

El e un tânăr ca o dimineaţă...
Eu am întârziat prea mult în viaţă...

NELLU CRISTESCU

Risipire

Din versul stâns — din marea lui tăcere —
arareori alunecă vre-o stea,
şi tot mai rar o caldă mângâere
se rătăceşte 'n suferinţa mea.

Cu gândul prins de mările pustii
luminile mi-au îngheţat de ger —
şi-adorm stelar — banchiză 'ntre făclii —
sub nesfârşitele poeni de cer.

Aud atunci vioara cum suspină
şi mă privesc miratele oglinzi,
dar nici un vis deplin — nu mă alină —
cad năruite — putredele-mi grinzi.

Şi'n risipirea 'n care mă prefac,
fărâmă cu fărâmă spulberată —
înmărmurite visurile tac
şi liniştea-i de versuri fermecată...

EMANOIL FLORENS

Vinul gândului

Dacă versul curge, nu-i degeaba; —
Vinul unui gând mai greu îl ştim...
Poate că şi'n grâu mai este aur,
Poate că şi'n vorbe noi murim.

Uneori ne 'ntoarcem ca bolnavii,
Uneori ne 'ntoarcem să vedem:
Nu ne-aşteaptă pe la poartă sclavii,
Nu ne cântă ciurdele 'n poem.

Locurile goale unde-am plâns,
Casele prin care n'am mai fost
Au plecat de-acolo, hei! s'au strâns,
Nu-şi mai cată vântul adăpost.

Uite: timpul ăsta nu e 'ntâiul.
Uite: requiemul nostru-i soare.
Poate că şi'n scrâşnete's cuţite,
Poate că şi cântecul e-o floare...

ION CARAION

CANTECE NOUI

Carnet de primăvară

Anul trecut, cam tot pe vremea asta, mi se pare că făceam o graţioasă invitaţie „iubitei", pe care-o pofteam să iasă cu mine în oraş, în lume, pentruca împreună să ciocnim un pahar de vin cu anotimpul care bătea în geam, proaspăt şi aproape neştiut. De astă-dată nu ştiu ce-aş putea să strig. Poeţii şi-au organizat mai zilele trecute un liric festival, la care au avut grije să vorbească puţin, cât mai puţin, despre poesia anotimpului, în timp ce pe uliţi se urla despre mallagambişti, ca despre un fenomen din cele mai de seamă.

Nu ştiu prea bine dece, dar rezultatul poştei de săptămâna aceasta s'a soldat cu un bilanţ mai negativ decât oricând. Plicuri peste plicuri stau mărturia acestui fald cules de versuri, pe care nu ştim cum am putea să-l tălmăcim. Primăvara nu ne-a adus de astă dată „cântec nou", mărginduse să ne bucure cu câteva fluturări de aripă pe care poate că nici nu le meritam. Incruntări şi gânduri tăiate; nimic din aşa zisa zare albastră nu ne-a trecut peste frunte, ca un imbold sau ca o alinare.

Ce-or fi făcând oare cei ce nu luptă? Pe unde vor rugini „preocupările" lor şi unde stau ascunse toate acele impetuoase elanuri care nu ştiu decât să dea cu tifla la colţ de stradă?

Astăzi, mai mult decât oricând, aşteptăm poetul care să vină cu o altă liră, cu o liră pe care poate că a ţinut-o ascunsă în sertar, din orgoliu dar şi din timiditate — pentru ca să isbucnească spre lumină, proaspăt şi neaşteptat...

Dar nopţile vin din ce în ce mai mult ca o mustrare. Niciunul dintre noi nu are curajul să-şi sfâşie masca de pe faţă, să-şi dreagă coardele vocale şi să se proptească viguros pe pământul acesta bun şi murdar, pentru a-i striga primăverei, răspicat şi implacabil: prezent!

●

Unul tot a îndrăsnit însă un pas înspre lumină. Să-l numim din capul locului: e vorba de poetul Leonida Secreţeanu, colaboratorul nostru preţios şi devotat. Cartea sa de poeme „Cneaz peste furturi" a ieşit de sub teasc, încercând parcă o reabilitare a lenei. Nu discutăm aici valoarea cărţii, pentrucă aceasta e în căderea „cronicii literare". Leonida Secreţeanu este însă un poet care m'a vrut nicidecum să se dea bătut. Un combatant, cum s'ar zice. Volumul său, plin de asperităţi, dar şi de nebănuite frumuseţi, este dovada cea mai bună că tinereţea lirică nu trebue să dormiteze, ci să se caute mereu, pentru a se afla — odată şi-odată.

Venit din războiu, Secreţeanu nu s'a mulţumit cu decoraţiile cari îi acopăr pieptul, ci a vrut el însuşi să decoreze tinereţea cu rodul cel mai viu şi mai de preţ al inimei sale. Inainte de a fi propriu zis o carte, (ceeace incontestabil că este), ciclul acesta este un act de prezenţă în faţa vieţii, dar şi în faţa poesiei, pe care Secreţeanu o sluţeşte cu un elan, (da, acesta este termenul cel mai nimerit) cum rareori ne-a fost dat să întâlnim. Critica şi criticii pot să spună orice, şi nu ne îndoim că or să vină şi cuvinte de recunoaştere, destule, pe care tânărul nostru prieten le merită cu prisosinţă. Dar mai presus de toate, noi ne scoatem pălăria în faţa unui crez în poesie, pe care înainte de a-l fi verificat, l-am bănuit şi l-am preţuit întotdeauna — nu aşa cum l-au preţuit şi alţii, mai în măsură să o facă decât noi. Oricum, cartea şi gestul lui Leonida Secreţeanu se cer subliniate şi poate că aceasta e prima recunoaştere, mai mult decât camaraderească, a unei cariere...

Te întrebi oare, omule depe stradă, ce ţi-ar putea spune farmecul amar al acestui târzielnic anotimp? Nici răgazul unei slove, nici rara odihnă a unei ore de bibliotecă, nimic, nimic. Şi-acuma, când îţi dau seama, dincolo de ochi, că întâii copaci au prins să înflorească, lepădându-şi mugurii, să-ţi dai osteneala de a asculta un cântec, care nu e nici al vântului şi nici măcar al caterincii care îţi cântă sub geam scrâşnitul şi lentul vals al Reginei Draga. Un cântec cu adevărat nou!

ŞTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se trimit la redacţie, menţionându-se pe plic: pentru Ştefan Baciu. Şi răspunsurile: **Izlove:** Indescifrabile. **Vsev. T.;** Altele. **S. Grigor, N. Haica, Şerban Top., George Pătr., Mircea Em., Dan Delacr., Ilie Tăr., C. Grigor., Aftenie S., L. C., Ioniţă S. B., Ileana T., N. Orlăţeanu, A. Gurghianu:** Nu!

KAZIMIERZ TETMAJER

O victorie

Trad. de R. DONICI

Inaintea mea era un codru, un codru întins. In munţii uriaşi, acoperiţi cu codri, cu văi adânci, clipoteau pâraie, urlau cascade şi se căscau prăpăstii, în care părea că sălăşlueşte moartea.

Oamenii şi maşinile mele construiau prin codrii aceştia o linie ferată şi siredeleau munţii uriaşi. Sute de topoare se ridicau şi doborau copaci. Toate aceste topoare erau puse în mişcare de mâna mea. Sute de oameni simţeau, munceau şi trăiau datorită mie. Viaţa mea, voinţa mea erau în minele explozive, care făceau să sară în aer munci şi blocuri de piatră. Când ochii mei se opreau pe vârful unui molift, care nu cunoştea decât vântul şi ghiare de vultur, copacul tremura şi cădea mândru la pământ. Uriaşi fagi seculari îşi plecau crengile, aşteptându-şi moartea. Inainte de a cădea în abisul cu fundul de piatră, care se deschidea în drumul lor, pâraiele încetau să mai murmure, când mă opream pe malul lor. Vântul, cărula îi răpiam copacii în cari, pân'atunci, şuera sălbatic şi strident, proslăvind desişul codrului, sau se odihnea, somnoros şi liniştit, ca un râs săturat cu prada lui, — mă izbea, furios, în faţă, pentrucă îl jefuiam. Cerbii cărora le luam pădurea, văzându-mă, aplecau coarnele şi mugeau cu răutate. Am adus, în desişul virgin şi secular al codrului, distrugerea, nenorocirea, spaima şi moartea.

Dar dincolo !...

Duceam acolo viaţa! Dincolo de munţi, odată cu şueratul locomotivei şi uruitul vagoanelor, trebuiau să pătrundă raze de lumină, să înceapă o viaţă nouă, tânără şi minunată. Odată cu şueratul locomotivei şi uruitul vagoanelor, trebuia să pătrundă acolo cultura, o bună stare necunoscută pân'atunci, urma să vină o epocă nouă, să renască toate câte erau pe cale de a se mucegăi şi a se prăbuşi. Strigând tare: „viaţă! viaţă!“, mergeam înainte, trecând prin desişul codrilor, peste râuri, râpe şi prăpăstii, speriind vulturii, lupii şi cerbii. Mâna mea făcea să se ridice sute de topoare, iar în maşinile, care sbârnâiau şi duduiau, sbârnâia şi duduia voinţa şi inima mea.

Astfel, mergeam înainte! Inainte! Inainte!

Intrasem adânc în desişul codrului. Focurile noastre ardeau, noaptea, cu flacără roşie şi făceau clăbuci grei de fum. Ştiri vagi despre noi ajungeau, probabil, dincolo de munţi şi păduri: oameni uimiţi şi speriaţi se apropiau uneori, pe furiş şi priveau printre copaci la munca noastră. Oamenii mei îi numeau căpcăuni.

Mă simţeam atât de bine! In jurul meu era o natură sălbatică, virgină şi liberă, iar eu aveam un ţel minunat, mare, sfânt!

Ducând asemenea viaţă încordată, n'aveam timp să şovăi şi să-mi otrăvesc gândurile cu cea mai îngrozitoare dintre întrebări: „pentru ce“? Adevărat: pentru ce mergeam acolo, pentru ce construiam linia aceea? Făceam oare un bine? N'aş fi pricinuit prin aceasta un nou rău, mai mare decât acela de pân'atunci? Nu mă întrebam. Sgomotul cadenţat al topoarelor şi ecoul lor puternic îmi alungau toate gândurile sâcâitoare. Simţeam că am năzuinţi, creez, creez mereu, că munca prin ea însăşi poate fi un scop, fericire, încântare, o plăcere pe care o cauţi pentru ea însăşi, ca pe o gimnastică a minţii în timpul citirului greu al unei cărţi de neînţeles. De altfel, omul seamănă cu un copil, care sare şi aleargă, fără să se gândească la ceeace face: e împins la aceasta de tinerele lui forţe. La fel, au nevoie de o activitate intensă acei oameni cari sunt capabili de ea, cari au destulă putere, curaj şi spirit întreprinzător.

Când am isprăvit planul lucrării, mi se părea că n'am să mai pot sta în biuroul meu, la masă, cu hărţi şi compas. In imaginaţia mea se înfăţişa ceeace văd acum. Mi se părea că plecam la pădure şi mă scufundam într'o mare a lumii virgine. Nu odată, trăgând linii pe hârtie, mă sculam brusc dela masă, cu mâinile ridicate, cu răsuflarea îngreunată şi cu un strigăt înfundat pe buze. Sufletul meu, sufletul omului primitiv, se cerea în ţinutul de baştină, se cerea în casa lui! Dar eu nu mergeam înainte numai spre a trăi acolo: aveam un scop, mă chemau gândirea, voinţa, năzuinţa; zeci de mii de ani, ere de civilizaţie mă despărţeau de eul meu primitiv.

Desişul codrului se deschidea înaintea noastră încet, apărându-se stăruitor. Uneori, când mă uitam la râpele pline de prundiş, de trunchiuri de molifţi şi fagi sdrobite, de rădăcini scoase din pământ, mi se părea că codrul chiamă asupra mea pedeapsa şi răzbunarea, pentrucă i-am călcat drepturile. Crengile şi rădăcinile întoarse în sus semănau cu mâini de titani şi uriaşi răpuşi şi sdrobiţi de un zeu mânios. Iar acolo, sus, trebuia să fie o Nemesis sau Fatum, care sunt deasupra zeilor şi a oamenilor.

Uneori, eram cuprins de spaimă.

Ce-i păsa acestui desiş de codru, acestor copaci seculari şi stânci nemişcate, de oameni şi de scopul pe care-l urmăreau aceştia? Ce legătură există între natura rece, nepăsătoare şi neturburată şi viaţa omului? E ceva comun între ei? Ca şi stelele din cer, copacii depe pământ nu ştiu nimic despre om. Din punct de vedere fizic, nu există decât o singură materie generală nemărginită, un singur principiu primar, un singur element general la care s'ar putea reduce totul, dar, în ceeace priveşte restul, noi toţi suntem ca o barcă pe valurile mânioase ale mării nepăsătoare a Naturii. In această mare nu există dragoste, nici ură. Dar singurul sentiment ce ar putea să existe între om şi natură, ar fi ura. De acolo, de sus, priveşte, cu ochii stelelor, veşnica şi înspăimântătoarea nepăsare a existenţei. Iar aici, jos, pe pământ, unde lupta e în toi, ar domni ura, duşmănia.

Seara, cădeam ca o piatră de oboseală. Dimineaţa însă, când norii cuprindeau zarea, când ierburile şi smeurii sălbatici, lipiţi de pini, se topeau trişti în ceaţă, când roua se prelingea pe trunchiurile copacilor sau când ploua (atunci grămezi de uriaşi doboriţi, grinzi şi scânduri străluceau în ploaie ca sticla, răspândind un miros înecăcios), mă cuprindea uneori o frică nelămurtă.

Atunci, îmi venea să deschid braţele şi să strig codrului:

„Înţelege că sunt om şi că trebue să procedez astfel! Înţelege că mă ridic împotriva ta numai ca să lupt, numai ca să înving: sunt condus de o forţă superioară, acel spirit pe care nici eu, nici tu nu-l pătrundem, pe care Dumnezeu l-a insuflat în om, rezervându-şi Sie dreptul de a-l vedea şi înţelege. Dumnezeu a hotărît dinainte ca tu să ne ţii calea, iar noi să ne croim drum prin tine. Tu trebue să te supui, pentrucă eşti o forţă oarbă şi lipsită de voinţă, ca o cireadă de bivoli. Tu trebue să fii învins de raţiunea omenească. Dece nu arunci peste noi blocuri de piatră din stâncile tale, dece nu ne îneci, dece nu laşi ca o mulţime de trăznete mânioase să ne radă depe faţa pământului?! Tu eşti mort şi fără voinţă, eşti o cireadă de bivoli, care merge acolo unde o mână ciobanul“.

Dar uneori mi se părea că de acolo, din desişul codrului, se aude o voce, că un spirit al naturii, uriaş şi înspăimântător, se ridică împotriva mea şi mă priveşte în faţă, iese de dincolo de prăpăstii şi stânci, aşa că-i văd pieptul. Spiritul acesta mă îngrozea cu ochii lui al căror albastru sinistru seamănă cu al norilor de grindină şi cu lărgimea umerilor săi cari seamănă a stânci. Dar nu ridica mâinile să lovească în mine. Nu le vedeam din cauza tufişurilor depe stânci şi mi se părea că spiritul acela zâmbeşte cu o ironie nepăsătoare de zeu uriaş.

Va să zică, n'ai să trimiţi trăznete asupra mea, n'ai să mă arunci în prăpastie. Ai să îngădui însă ca un biet şarpe, care se târăşte pe pământ şi pe care pot să-l strivesc cu tocul ghetei mele, sau un scorpion care fuge din faţa mea, să mă muşte?

Spiritul acela înspăimântător zâmbea, ascuns până la brâu în dosul unui munte. Pe urmă, se ascundea de tot şi se culca pe muşchii din pădure, întinzându-şi barba peste iarbă şi smeuri sălbatici.

Nu ştiu cât timp am stat în codru, pentrucă pierdusem aproape cu desăvârşire socoteala zilelor şi a nopţilor. Trecuseră, probabil, vreo două luni. La început, întâlneam ciobani şi pădurari. Pe urmă, nu mai vedeam pe nimeni afară de oamenii de dincolo de pădure cari apăreau din când în când printre copaci.

Şi iată că, într'o zi, când soarele era în apus, când isprăvisem lucrul şi ne adunam să mergem spre colibele noastre, auzim lătrat de câine.

Zâmbirăm aproape toţi, fără voia noastră. Unii din noi făcură, bucuroşi, „a! a!“ Ne sălbăticiserăm în inima aceea de codru şi ne desobişnuiserăm de case şi de animale domestice. Poate pentru prima oară după mai multe săptămâni ne privirăm unii pe alţii: eram negri de fum catran, vânt şi soare, jerpeliţi, ne creşcuse barba; semănam mai curând cu o ceată de tâlhari, decât cu oameni civilizaţi.

Lătra un câine. Cunoscui după lătrat că era un câine de gonă, care descoperise urmele noastre. După puţin timp, se auz foşnet în tufiş, pe urmă animalul scoase capul şi începu să latre şi mai tare. După aceea, ca într'un basm romantic, apăru un cap de căprior şi o prinţesă sau o nimfă cu un şoim în mână, una din acele apariţi despre care se spune: nu, nu, tu nu exişti aevea; eşti doar o minunată arătare. Şi codrul începu să freamăte în chip ciudat, nu ca de obicei. O melodie duioasă şi dulce porni din copac în copac, întinzându-se şi topindu-se în întuneric.

„Sunt o pădure fermecată şi fără de hotar“, foşneau fagii şi molifţii. „Sunt o pădure virgină, în care n'a călcat încă picior de om, pădure care împrăştie miros de răşină.

„Adânceşte-te în mine, afundă-te ca într'o apă rece de izvor, ca într'un pârâu parfumat ce trece printr'o grădină.

„Ca într'un pârâu parfumat, pe ale cărui maluri cresc crini şi lalele roşii.

„Vino! Lasă apa să murmure în jurul gâtului tău şi stropi să-ţi intre în ochi, ca nişte stele“.

Aceasta nu ţinu, probabil, decât o clipă. Când mă uitai din nou în direcţia aceea, nimfa dispăruse.

Nu mă mai dusei, ca de obicei, cu lucrătorii, să mâncăm, în jurul unui foc. Mă închisei în coliba mea şi mă trântii pe pat. Nu văzusem femeie de două luni, o uitasem, mă desobişnuisem de ea.

In pustietatea aceasta, în această luptă şi trudă de fiecare clipă, netrăind decât cu gândul ce răsuna mereu în capul meu, n'avusesem timp să mă gândesc la femei. Nimic nu-mi îndrepta cugetul spre ele şi nimic nu mă făcea să mi le reamintesc. Lumea pe care o străbăteam era atât de măreaţă, iar munca noastră, atât de serioasă şi importantă, încât nimeni nu cânta cântece vesele, nimeni nu vorbea despre desfrâu sau necuviinţă. O muncă grea şi o natură măreaţă ne transformaseră în spirite cu muşchi şi voinţă de fier. Instinctele şi patimile omeneşti dormitau în noi. Mă simţeam atât de bine, atât de liber, mintea mea era aşa de limpede, sobră şi viguroasă, aveam atâta încredere în mine şi o energie atât de productivă şi sănătoasă.

Cine era această femee? Cum a ajuns în această pădure? Pentru ce?

Somnul meu liniştit şi sănătos dispăru. Mă simţeam parcă otrăvit. Mă svârcoleam în pat şi nu puteam să adorm. De altfel, nici nu voiam s'o fac. Instinctele adormite se treziră. Chipul pierdut, şters, înceţoşat al femeii devenea tot mai clar, prindea viaţă. Ceeace văzusem o clipă şi ceeace ochii mei percepuseră ca în vis, începea să prindă contur. Şi vedeam trup de femeie, îl simţeam, îl ştiam, mi-l reaminteam.

Aşa! Dacă e o fată din pădure, fiică de om retras sau pădurar, dece să n'o am, de pildă, dece să n'o iau de nevastă? Dacă ar vrea, firește, să se mărite cu mine. Atunci am munci împreună, ea m'ar ajuta să-mi isprăvesc misiunea. Am construi împreună linia aceasta, am duce pâine şi lumină în văile situate dincolo de pădure. Impreună, mână de mână, suflet de suflet.

Ha-ha-ha! Râsei tare. Veşnica minciună, pe care femeia o cere bărbatului şi care îl îndeamnă pe acesta să facă pe grozavul.

Sunt tânăr, am douăzeci şi opt de ani, n'am văzut femee de două luni, mănânc şi beau bine, sunt sănătos şi o vreau pentru îmbrăţişările şi buzele ei, nu pentru suflet şi muncă în comun. Muncă pentru atingerea unui ideal. Ha-ha-ha! Hohotii din nou. Ce gând ridicol! Dacă ea era lângă mine şi dacă avea un neg la umăr, sunt sigur că mâine nu m'aş mai gândi la înfrăţirea sufletelor şi la munca în comun pentru atingerea unui ideal. Minciună! Părinţii sufletelor noastre ştiu prea bine ce să creadă despre aceasta.

Dar dacă e frumoasă, dacă e frumoasă ca Venus de Florenţa?

De fapt, ce-mi pasă de aceşti oameni din pădure? Viaţa e scurtă şi o trăeşti o singură dată.

Sării din pat şi-mi turnai în cap o găleată cu apă rece. Pe urmă, umplui un lighian cu apă şi cu o stăruinţă înfrigurată începui să-mi stăpânesc râsul: comicul funcţiunilor fizice, provocate de excitarea psihică, mi-a apărut deosebit de limpede. Imi ştersei capul, îmi aprinsei o ţigară de foi şi ieşii din colibă în pădure.

In jurul meu era linişte şi noapte. Stelele străluceau deasupra copacilor, pe un cer curat, fără niciun nor, de un albastru închis. Când eram copil, am petrecut multe asemenea nopţi în alt ţinut muntos.

Era noapte, o noapte cu stele.

„Vino!“ şoptea desişul. „Sunt o pădure fermecată şi fără de hotar.

„Prin mine trece un pârâu parfumat pe ale cărui maluri cresc crini şi lalele roşii.

„Vino! Lasă apa să murmure în jurul gâtului tău, şi stropi să-ţi intre în ochi, ca nişte stele, când ai să-ţi uzi capul cu apă de izvor, când ai să-ţi scufunzi inima în ape pe ale cărei maluri cresc crini şi lalele cu petale roşii“.

— Frumoaso ! Frumoaso ! Te doresc, te vreau, te caut începui să strig codrului, liniştei, întunericului şi stelelor împrăştiate deasupra munţilor.

A doua zi dimineaţă, mă deşteptai târziu şi aveam capul greu. Pentru întâia oară nu-mi sculai lucrătorii. Bătrânul Szymon, principalul meu ajutor, specialist în aşezarea minelor explozive, veni spre mine, mă privi îngrijorat şi mă întrebă, scoţându-şi şapca:

— Nu sunteţi bolnav, domnule inginer?

— Nu. Dar am dormit mai mult decât de obicei.

— Şi aţi avut un somn neliniştit. Am stat niţel lângă coliba dv. şi am tras cu urechea. De obicei, ne dădeam bună dimineaţa la ora patru şi acum e aproape opt.

— M'am culcat târziu. Dar lucrul merge?

— Merge. Aici, în stânga, ceva mai la vale, e o aşezare omenească.

Tresării, dar căutai să nu-mi trădez turburarea.

— Cine stă acolo.

— Inginerul ocolului silvic regal.

— Singur ?

— Nu. Are o mică fermă, servitori, vaci, cai. E o gospodărie în toată legea.

— Şi cine-i acasă ?

— Dânsul nu-i acasă. E plecat în Capitală. A rămas numai nevastă-sa.

— De unde le ştii toate astea ?

— Pân'acolo sunt numai doi kilometri. Oameni de-ai noştri, dintre acei care fac plute, au fost pe-acolo.

Dădui lui Szymon o ţigară şi vrusei să plec, dar bătrânul îmi spuse:

— Domnule inginer, ar fi bine ca, măcar cele câteva zile cât vom lucra aici, să nu mai staţi în colibă, ci într'o casă bună. Să nu vă îmbolnăviţi.

— Dar n'o să mai stăm mult timp aci. Trebue să trecem râul şi să ne aşezăm acolo.

— Dar pân'atunci ?

Mă depărtai.

„E, probabil, fata inginerului“.

Supraveghiam lucrările fără să văd nimic. Numai datorită unei rutine mecanice n'am făcut pe lucrători să bage de seamă că nu pricep nimic.

Pe urmă, mă retrăsei în coliba mea, prefăcându-mă că trebue să scriu o scrisoare. In realitate, voiam să prind curaj ca să mă duc la fermă. Incepui să mă îmbrac. Găsii oglinda şi mă îmbrăcai pe jumătate. Apoi, îmi scosei hainele, mi le smulsei aproape, cu furie. După aceea, începui să mă îmbrac din nou, încet, sistematic, muşcându-mi buzele. Imi legai cravata cu mişcări încete, dar o strângeam între deget cu atâta putere ca şi cum voiam să mă sugrum. Mă îmbrăcai. Pusei un revolver în buzunar, luai o cravaşă în mână, cerui un cal şi pornii în direcţia opusă aceleia în care era aşezată ferma, vrând să fac un ocol, apoi să întorc calul spre casa inginerului silvic.

Dar mergeam mereu înainte prin tufiş, peste licheni, ferigi şi smeuri sălbatici. Nu se mai auzea nici sgomotul topoarelor, nici loviturile baroaselor. O singură dată auzii o bubuitură: o mină spintecase o stâncă. Vom face un pod peste apă, apoi vom începe să facem un tunel pe malul drept al râului.

Mergeam înainte.

Purtam o haină nouă şi elegantă bleumarin, pantaloni din piele de elan, cizme de lac şi o cravată foarte frumoasă, décadence, prinsă cu un ac cu perlă. Dece mă gătisem plecând într'un desiş de codru, unde pân'atunci nu mă vedeau decât veverițe, jderi, pisici sălbatice şi sturzi de munte? Intorsei calul şi începui să cobor în vale. Un drum de pădure, verde şi moale, se deschise înaintea mea. Incepui să gonesc cât putui de repede la vale. Deodată, un urcuş uşor, pe urmă, la câteva sute de paşi depărtare, o casă şi acareturi.

Ferma inginerului silvic.

Inima începu să-mi bată şi mă fâstâcii din cale afară. Cum am să-mi explic vizita? Că mi-e dor de oameni? Dar ce le pasă? Vreau să stau câteva zile în casa lor? Pot să mă primească în aşa fel că o să-mi iasă pe nas.

Am să le spun că am venit să-i anunţ că, cu prilejul aruncării stâncilor în aer, se vor auzi bubuituri îngrozitoare şi, pentrucă am văzut o femeie...

Dar nu mă mai gândeam la nimic şi-mi vedeam de drum.

Calul, care se plictisise de râpele şi gropile din pădure, gonea ca vântul pe un drum drept. Câini de goană începură să latre dincolo de gard. După puţin timp însă, cineva fluieră şi-i potoli. Ajunsei la poartă. Un lucrător veni spre mine.

— Cine sunteţi dv.?

— Inginer regal.

Lucrătorul îşi scoase şapca.

— Ce doriţi ?

— E cineva acasă?

— Doamna.

„Dar domnişoara?“ vrusei să întreb. Mă simţii foarte prost.

Scosei o carte de vizită, poruncii să mă anunţe şi intrai în curte.

Un minut mai târziu, lucrătorul se întoarse, spunându-mi că doamna e în grădină şi că mă poftește acolo.

Supărat de ghinionul meu, trecui calul lucrătorului şi urmai lacheul care ieşise în întâmpinarea mea. Am să-i spun muierii că o să fie bubuituri şi naiba s'o ia !

Stau un minut, i-o spun şi plec.

Nici n'o întreb de fată. Dă-o'ncolo !

Trecurăm prin tindă în grădină. Şi a fost din nou, ca într'un basm romantic: un şoim domesticit pe o creangă, un căprior şi un câine de goană la picioarele ei. Şi pe o bancă, cu o carte în mână, aceea care nu există aevea, care nu-i decât o arătare.

— Sunteţi colegul bărbatului meu, pentrucă amândoi serviţi pe rege, — spuse ea, ridicându-se şi întinzându-mi mâna. De aceea, vă primesc, cu toate că soţul meu nu-i acasă. Şedeţi, vă rog. Construiţi o cale ferată aici, nu-i aşa?

Nici un cuvânt de felul acelora: „cu ce vă pot servi“, etc.

Mă aşezai şi începurăm să vorbim, nu mai ştiu despre ce.

Când vorbea ea, aveam impresia că se deschide o floare după alta. Ochii ei mari, de un albastru închis, lunecau pe faţa mea şi vorbeau o limbă ce n'avea nimic comun cu aceea pe care o vorbeau buzele.

Mă întrebau despre cele ce nu se pot spune, despre cele mai tainice lucruri. Mă întrebau cu stăruinţă, poruncitor. Trebuii să dau un fel de examen care mă zăpăcea şi mă supăra, dar, în acelaş timp, îmi făcea o nespusă plăcere.

„Am să-ţi spun tot, tot“, îi spuneau ochii mei, „pentrucă te iubesc!...“

Iar ochii ei, după ce mă încercară şi isprăviră examenul, începură să cânte:

„Iată pădurea fermecată, în care n'a călcat picior de om, pădure virgină, care împrăştie miros de răşină...

„Haide, afundă-te în ea, ca în apa unui izvor, ca într'un pârâu parfumat ce trece prin mijlocul unei grădini...

„Haide, lasă ca stropii să-ţi intre în ochi, ca nişte stele, stropi de apă, printre crini şi lalele roşii...“

Pe urmă, intrarăm în casă să bem câte o cafea.

Acolo se găseau numeroase arme, pipe, capete de mistreţ, blăni de urs şi vulturi împăiaţi, cu aripile desfăcute.

Pe perete atârna portretul unui bătrân.

— Bărbatul meu, spuse ea, arătând cu mâna la portret.

Impotriva voinţei mele, izbucnii:

— Bărbatul dv.?

Ea zâmbi şi răspunse :

— Da, domnule inginer.

Pe când îmi luam rămas bun, îmi strânse cu putere mâna şi-mi spuse:

— Cred că ai să mă vizitezi des. Soţul meu a plecat în Capitală, pentru mai mult timp şi mă plictisesc grozav, singură. Vino mâine să prânzeşti cu mine.

— Mulţumesc, dar nu pot să vin la prânz. Am treabă.

— Atunci vino la masă mâine seară.

Preferai această din urmă propunere.

Ii sărutai mâna. I-aşi fi sărutat-o aşa, o veşnicie. Pe urmă, încălecai şi pornii la deal.

Intorsei capul. Ea stătea în grădină.

Inainte de a fi avut timpul să-mi scot pălăria, întinse spre mine mâna cu o batistă.

Aproape fără să-mi dau seama, îi făcui o bezea.

Ea întoarse repede capul.

Dădui pinteni calului şi, strigând: „am să-mi trag un glonte în cap!“, ca un nebun, pornii în galop acasă.

A doua zi dimineaţă, la ora patru, lucram cu barosul, ca un simplu lucrător. Spusei că nu mă simt bine şi că vreau să scap de răceală. Veni seara, dar eu tot lucram. Propusei lucrătorilor să lucreze şi noaptea, la lumina torţelor, în schimbul unei plăţi suplimentare, pretextând că mi-e teamă că ploaia ar putea să ne spele terasamentul şi s'o acopere cu lut. Se găsiră câţiva doritori.

A doua zi dimineaţă, istovit, aproape sleit de puteri, căzui pe pat, în coliba mea.

Când mă deşteptai, băiatul de serviciu mă anunţă că mă aşteaptă un om cu o scrisoare.

Inima începu să-mi bată năvalnic.

„Imi scrie să nu mai dau pela ea“, presupusei eu.

— Dă-mi scrisoarea şi dă-i drumul omului.

— Spune că aşteaptă răspuns .

— Dă-mi scrisoarea.

„Dece n'ai venit aseară? Scrie-mi când vii. Semeni cu oamenii cărora le place crema. Şi am avut cremă. Pentrucă ai lipsit, au mâncat-o Remus, Zagray şi Polette. Dar Polette a mâncat puţin, băgându-şi ciocul şi ghiarele în cremă. Aceasta a fost foarte gustoasă. Te rog să te milostiveşti şi să vii să guşti alta. La revedere.

Myrta X“

Scrisei: „Mi-e frică“, dădui trimisului un ducat, iar pe băiat afară din colibă şi începui să sărut scrisoarea, fiecare cuvânt, fiecare literă. Pe urmă, pusei din nou mâna pe baros. La amiazi, primii o nouă scrisoare: „Clemenţa există ca oamenii să păcătuiască. Te aştept diseară“.

Eu însumi aşezai o mină explozivă, trimiţând, sub un pretext oarecare, pe Szymon în altă parte. O bubuitură îngrozitoare, care sgudui aerul, făcu ca oamenii să cadă, iar codrii să se cutremure.

Era strigătul meu de triumf, mina „à la crème de café“.

— Urrra!

Ţara fermecată ne deschise din nou porţile ei. Acelea la care poate visa un tânăr, al cărui dor duc milioane şi milioane de bărbaţi, acelea spre care năzuesc aceştia şi care nu le sunt date, se înfăptuiseră.

(Urmare şi sfârşit în n-rul viitor)

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL“ BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNEA

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 19
SAMBATA 9 MAI 1942
Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

GRIGORESCU — Schiță pentru asediul Smârdanului

10 MAI

Amintirea independenții pe care am obținut-o cândva și care se serbează de atunci în ziua de zece Mai, amintirea eroismului trupelor noastre cari ne-au dus la biruință sub conducerea domnitorului Carol, astăzi, mai mult de cât oricând trebue să ne cutremure.

Parada, care în fiecare an are loc, ca un semn al puterii românești și un pios omagiu celui ce ne-a ridicat mândria, astăzi, nu mai este o paradă obișnuită. Fiindcă adevărata manifestație nu va avea loc nici în București, nici în orașele provinciei, ci undeva pe o linie sinuoasă de luptă, sub focul dușmanului, cu voința victoriei adânc înrădăcinată în suflet. 10 Mai de astăzi va fi mai puțin o serbare, cât un simbol. Și mai puțin un simbol cât o înfăptuire.

Va îndemna spre meditație și pe cei ce luptă în fața dușmanului și pe cei ce în spatele frontului trebue să-și facă datoria pentru țară. Prea multe fapte mărețe au loc, pentru a trece neobservate, prea multe evenimente epocale cari schimbă fața lumii și dărâmă idolii în cari s'a pus prea mare speranță. Trăim un veac de nenumărate prefaceri atât spirituale cât și materiale. O altă lume se clădește și pentru construirea ei pe temelii mai sigure, generații peste generații luptă sau se pregătesc să lupte când va fi nevoe.

Valorile și oamenii se prefac până a nu se mai recunoaște. O concepție se prăbușește din temelii și alta se pregătește să-i ia locul.

Față de măreția clipelor ce trăim, de gigantismul lor, este cu neputință ca cel puțin poposind la această dată de 10 Mai să nu ne reculegem o clipă. Sunt, este drept, și oameni cari trăesc din iluzii, și refuză să gândească, socotind să întunecarea lor masivă ajunge pentru a realiza viața. Speranțe și iluzii îi împiedică să ia seama cu luciditate la cele ce se pregătesc zi de zi, peste credințele lor. Mai cruntă le va fi desigur decepția și durerea la deșteptare Și cu atât mai tristă, fiindcă nu vor fi avut putința să înțeleagă sensul vremii, și să prețuiască încordarea titanică a celor ce luptă pentru viitorul mai bun al omenirei.

Dar aceștia rămân în umbră cu încetul și speranța noastră trebue să se îndrepte către armată, care a știut totdeauna, în trecutul țării noastre să mântue din jurul granițelor năpastele. Ea care astăzi, serbează ziua mândră de 10 Mai sub focul aprig al dușmanului este datoare să nu-și uite nici o clipă menirea și să țină seama că armele sale nu folosesc numai desrobirei din răsărit ci lupta lor va deveni din ce în ce mai mare pe tărâmul marilor bătălii ce-au cuprins omenirea.

Dar nu numai armata, ci fiecare cetățean, în clipele de meditație, puține sau multe pe cari le va avea cu această ocazie să nu uite semnul vremurilor. Suntem cu toții prea mici pentru a putea schimba ceva prin mintea noastră. Insă fiind conștienți și încercând să ne convingem de măreția lor, vom fi mult mai folositori neamului care are nevoe de noi.

Căci primul pas către un adevărat aport neamului acestuia, este convingerea și îndărătnicia pe care trebue să o depunem în încadrarea lui totală în lumea adevărată de mâine care acuma se clădește.

UNIVERSUL LITERAR

Latinitatea strigă din tranșee

Din sborul larg ce 'mprejmuie pământul
Cobor la malul Dunării albastre,
Eu ce vă știu și visul și cuvântul
Și-s frate bun cu plângerile voastre.
La mine-aveți scăparea și limanul
Deapururea pe-a vremilor cărare,
Prin rostul meu vorbiați cu oceanul
Voi tulburate picături din mare...

Azi duhul meu fără popas vă chiamă,
Vă cere-a lumii nouă epopee,
Din mii de guri cu chiot de aramă
Latinitatea strigă din tranșee.
Voi unde sunteți, râu cumplit de patimi ?
Urniți-vă, nu-i vremea de-a mai plânge ;
Nevolnicii răscumpără cu lacrimi,
Durerile cari se plătesc cu sânge !...

Acolo 'n hora vijeliei crunte
E clocotul visării noastre sfinte !
Veniți, Români ! Porniți-vă spre munte !
V'arată drumul morții din morminte.
Să nu uitați a veacurilor carte,
Veniți, veniți !... Căci adevăr zic vouă :
Ori vă mutați hotarul mai departe,
Ori veți muri cu trupul frânt în două !

OCTAVIAN GOGA

LUCHIAN — Roșiorul

Pictura de istorie
și experiența războiului

de ION FRUNZETTI

S'a spus că nu există experiență mai decisivă pentru suflet, decât războiul. Neașteptata răsturnare de valori pe care o prilejuește viața între extremele coordonatelor la intersecția cărora se înscrie existența normală— ființă, neființă — continua oscilația a dinamometrului care marchează tonus-ul vital, alternanța momentelor de tensiune cu cele de depresiune, toate acestea sunt fapte de conștiință care nu pot să nu-și imprime urmele în elaborările materializate ale acesteia. Dacă un artist a ales, în epoci calme, un drum sau un mod de expresie, verificarea decisivă a adecuării acestei opțiuni este prilejuită de experiența războiului,cu o justețe infailibilă

Bine înțeles, dacă războiul a fost trăit. Dacă realitatea lui a fost încercată, cu participarea tuturor celulelor organice Pentrucă există și posibilitatea protivnică.

Artistul, cu osebire trebue că-și simte toată făptura altcum ieșită din cutremurarea aceasta, ca unul ce potențează calitățile de impresionabilitate și simțire ale restului omenirii. Ce distanță, într'adevăr, între Goya cel din „Romeria de San Isidro și Goya din Tres de Majo, ori din Desastres de la guerra...

E o problemă, dacă de viziunea întunecată ce caracterizează „epoca neagră" a pictorului curții spaniole, nu e responsabilă în bună măsură sguduirea datorită războiului trăit, și nu numai ca pictor al curții.

Artiștii noștri n'au avut toți norocul unei asemenea „ordalia del ferro rovente", în care soarta să-și dea verdictul aspura talentului lor, sau asupra tipului lor de sensibilitate.

Cei câțiva care-au trăit experiența integrală a războiului modern, nu și-au limpezit încă total viziunea, sau n'au avut timp să-și sedimenteze impresiile. Dintre cei vechi, puțini au participat la o asemenea experiență, și nu totdeauna cu rezultatele pe care le-ar avea ea astăzi, când participarea este exclusivă și totală, pentru combatanți ca și pentru cei rămași.

A vorbi despre experiența războiului în plastică de pildă, este cu neputință dacă tipul de creație studiat nu este cel al izolării imanente. Primul dintre procesele constitutive ale operei trebue să se decidă pentru soluția imixtiunii creatorului în subiect, ceeace nu e posibil atâta timp cât maestoasa „peinture d'histoire" (cea dintâi în care, la prima impresie, ar trebui să căutăm experiența războiului, dar ultima în care o vom găsi) își impunea perspectiva sa apologetică și alegorică, înlăturând, în favoarea impresiei de festiv și grandios pe care trebuia s'o provoace, orice posibilitate de emoție autentică, directă ș direct mărturisită. Genul „picturii de istorie" este tot atât de fals și de carnavalesc, în emfatica sa prezentare cu toată aparatura și rechizita scenografică de rigoare, ca și Olimpul costumat al aristocrației secolului galant și moleșit, al XVIII-lea francez. Atâta timp cât tabloul nu căta să fie, așa cum fac în majoritate, pânzele vestitei „salle de batailles" dela Versailles, decât o odă cu floricele retorice, pentru virtuțile generalului ce apare totdeauna în primul plan, încununat de glorie, într'unul din gesturile spectaculoase cu care să rămână posterității, adevărata experiență a războiului nu e posibilă.

O influență a „picturii de istorie", deși cu o mult mai vădită notă ponderatoare, se face simțită și la noi, în secolul XIX. E destul să amintim de unele — destul de naive compoziții ale lui Lecca — Descălecatul țării Moldovei de pildă — de pretențioasele figuri împlătoșate ale lui Panaiteanu-Bardasare, de episoadele atât de teatral văzute în pânzele imense ale unui G. D. Mirea, ca să ne dăm seama că morbul grandilocvenței n'a lipsit nicăeri. Astăzi, pictori ca d. D. Stoica sau decoratori ca d. Costin Petrescu, practică încă un gen cu reminiscențe din „pictura de istorie" a veacurilor trecute franțuzești. Insăși Theodor Aman, atras un moment de succesul ieftin, dar scump remunerat (pentru un tablou înfățișând „lupta dela Oltența între Ruși și Turci", dăruit sultanului, după sfatul consulului francez, contra sumei de 20.000 franci), se dovedește un foarte îndemânatic plăzmuitor de imagini standard, după rețetele pompierismului celui mai autentic. Curând își dă însă seama de naivitatea unei picturi de atelier pe o temă care solicită participare efectivă, și se îmbarcă pe un vapor care avea să-l ducă la 1855, în fața Sevastopolului asediat de armatele lui Napoleon III. Minunatele schițe executate acolo și cele pentru luptele din jurul cetății Alma, sunt încununate de succes, neîntrecut decât de vâlva stârnită la salonul din 1857, dela Paris, de pânza sa reprezentând „zuavii în fața Sevastopolului" (astăzi la Muzeul Toma Stelian).

Pictorul părăsise perspectiva falsă a apologetului de atelier, pentru a se amesteca printre soldați, văzând războiul cu o linie vizuală identică traiectoriei glonțului. Autenticitatea se simte, și se simte și emoția primejdiei căreia i se expune. Ceva mai târziu, în 1877, o experiență asemănătoare avea să încerce Grigorescu, ale cărui compoziții închipuite cu mână inabilă de zugrav, prin 1854, nu puteau fi cu mult mai mult decât este „Mihaiu Viteazul la Călugăreni", (pânza care a atras atenția lui Beizadea Mitică Ghika, pe atunci agă în armata lui Vodă Știrbey), și a Domnului însuși, ce și-a răsplătit cu o sută de galbeni, supusul atât de tânăr și de meșter. După naivitatea unor plăzmuiri plastice datorate rețetelor din atelierele vre-unui meșter ca Pantelică sau Lefteriu, dela care Grigorescu învață arta zugrăvelii, trecerea prin școala Parisului a fost capabilă să-i dea o tehnică, dar nu și un conținut (pe acesta din urmă Grigorescu l-a găsit la Barbizon, alături de Millet, Troyon, Courbet, Daubigny, Corot, Diaz, Th. Rousseau, etc...). Pădurea din Fontainebleau l-a ajutat să se clarifice. Dar de-abia războiul i-a prilejuit adâncirea în sine. Omul acesta blând, iubitor de calmul depărtărilor abia întrezărite prin pulberea unei lumini care scaldă dulce formele și alintă cald mâna cu penelul, omul care mângâia, numindu-i „flăcăiașii tatei", mestecenii tineri, pictorul ciobănașilor și al carelor patriarhale cu boi, (— boii lui Grigorescu, blajini și resemnați, cu toată obida soartei lor în privirile aburite!) Grigorescu suferă marșurile lungi, frigul, primejdiile, laolaltă cu oștenii.

Carnetele de schițe ale campaniei pentru independență, la care Grigorescu luase parte invitat împreună cu Szathmary și Sava

(Urmare în pag. 3-a)

GRIGORESCU — Convoi de prizonieri, iarna

Ziua amintirii și actualității istorice

Intrată în consensul unanim al publicității și al cunoașterii până la epuizare. aceastăzi a amintirii istorice, 10 Mai, prezintă încă și astăzi un caracter de mai mult definitivat prin însăși actualitatea ei. Nu stilul comemorărilor și paradelor luminoase înseamnă revendicarea ei în conștiința publică, și nici aspectul de sărbătoare legală — ci adevărul că această zi fixează limitele adevărate dintre perioadă și istorie, dintre pătanie și experiență, după cum propriul ei climat poate fi desemnat ca o geografie spirituală a națiunii. Adevărul că până acum doar am învățat istorie, iar astăzi o facem, o creăm, o reintegrăm în sensurile universale — cu atât mai mult ne îndeamnă la alt adevăr, că în timp ce faptele de până acum (adică amintirile și episoadele emoționante ale anilor 1866, 1877 și 1881) ne aparțineau ca un dat — în prezent avem posibilitatea să le confruntăm cu realitățile noastre și astfel să demărginim rezistența noastră în eternitate. Este și asta o ispășire a destinelor — pentru că niciodată țările n'au pornit la atac sau la stăpânirea lumii, decât cu propriile lor destine în spate (deci cu tot ce aveau în urmă: eroi, sfinți, regi și victorii).

Mi se pare foarte ciudat să gândesc că în această clipă, când aici vor cânta preoții pentru slăvirea duhurilor trecute, când suflet dela suflet va isca o comuniune de unitate interioară și când în sclipirile soarelui ne vom desfășura odată cu parăzile vii — parăzile spiritelor de atunci — în aceeași clipă, undeva pe front — s'ar putea deslănțui cel mai pregătit și puternic atac. Oare nu stă închisă în acest fapt destul de întâmplător —o întreagă serie de răsturnări ale voinței zeilor sau dimpotrivă tot o necesitate de aproape cu zeii, cu acei eroi, sfinți și regi ai amintirii ? Căci altfel nu s'ar mai explica în nici un fel de ce contingențele spirituale ale massei (ale celei depe front) nu pot trăi izolat, nu pot răzbi în istorie — decât prin acest contact menținut direct dintre massa vie și massa fantomatecă a celorlalți eroi. Cine într'adevăr a făcut războiul, cine a luat măcar parte la câteva atacuri consecutive (ceeace înseamnă o fulgerare a ființei, o anulare a existenței biologice), cu neputință să nu fi simțit și să nu-și fi lămurit acest tâlc al legăturii ocultedintre actul în sine, dinamic și sfâșietor, și acea ocrotire de sus a morților fiecăruia. Nu superstiția și prejudecata trebuesc consemnate aci, sau dacă în înțelegerea minoră poate fi vorba despre așa ceva —atunci sunt convins că există o prejudecată și o superstiție a istoriei generale —adică mai de grabă, o credință — care este și cult și dorință de realizare și mântuire.

Intr'o vreme, viața neamului ne-a fost plină de fragmente, de perioade — care nu puteau fi demne a fi numite istorie, în sensul lor definitiv. Și dacă trebue să-mi amintesc de cuvintele unui mare scriitor, că România a trăit multe pătanii și nu experiențe — asta poate explica dece totuși ziua comemorativă a parăzilor naționale, trece peste această îndoială. Pătania este o aventură superficială și sentimentală, pătania nu se consemnează în nici o fază de istorie — pentrucă e parcursă la suprafață și în laturile ei conflictele sunt lipsite de tragism, iar consecințele trecătoare.

Ce poate fi așa dar ziua asta a sărbătorii naționale, dacă nu o cultivare a aceloraș experiențe din trecut — prescrise și consumate astăzi pe linia unui adevărat imperialism românesc? Și totuși, adevărul este că nu aici ne-am oprit. Pentrucă am depășit atât de mult ziua asta, încât putem afirma cu simplitate că România, astăzi mai ales, crează istorie de lungă durată. Deci zilele comemorative nu pot rămâne decât un reconfortant al plenitudinii amintirii — și răscolirea unui orgoliu pentru prezent și pentru viitor.

LAURENȚIU FULGA

Cântec

Ți-ai mânat prin veacuri turmele pe plai,
Din stejarul Romei, tu mlădiță ruptă —
Și-ți cântai amarul din caval și nai.
Dar cumplit tu fost-ai, când te-au dus în luptă
Ștefan și Mihai.

Când ți-or pune piedici dușmanii să cazi
Spada ta să fie și de-acum, Române,
Fulger care-aprinde, vânt ce rupe brazi,
Și te 'ncrede-apururi că vei fi și mâine
Tare cum ești azi !

Sus ridică fruntea, vrednice popor !
Câți vorbim o limbă și purtăm un nume,
Toți s'avem o țintă și un singur dor —
Mândru să se 'nalțe peste toate 'n lume —
Steagul tricolor.

GEORGE COȘBUC

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPA

Generația nouă în teatrul românesc

— „Nu mai sunt actori ca pe vremuri. Nu mai vezi adevărate talente ca pe vremea marilor noștri înaintași!"

Asta este exclamația pe care o auzi dela o vreme prin toate colțurile, prin toate piețele, culisele și mai ales prin toate cafenelele.

Să fie oare adevărat? Generația noastră care a dat țării atâtea valori cu adevărat universale, să nu mai dea naștere elementelor de creație cari să îmbogățească teatrul?

Trăim oare o epocă de degenerescență, care ar face să dispară înclinațiile artistice ale neamului nostru, care se arată astăzi dimpotrivă, mai pur, mai curățit de toate împrumuturile, mai reîntors la virtuțile trecutului său?

Este o problemă pe care ne-am putea-o pune mai pe larg, făcând o completă apărare generației noastre permanent acuzată, dar pe care voiu căuta s'o notez numai, în aceste scurte coloane.

Intr'adevăr în actualitatea teatrului românesc nu ne-am mai entuziasmat nici noi cei cari trăim zi de zi viața de culise, vreo mare evadare din realizările oarecare, din profesionismul tipic epocei pe care o trecem.

Auzim și ne înclinăm și noi smeriți, vorbindu-se de marii artiști de altădată și ne face impresia că odată cu ei a murit însuși teatrul românesc.

Dar e imposibil. Adevărați actori avem și noi, dece să nu recunoaștem. Avem în generația noastră o întreagă pleiadă pe care dacă împrejurările ar ajuta-o, ar fi o pleiadă de adevărați maeștri.

Cine însă o cunoaște!

Doar câțiva au reușit să se impună printr'o reclamă bine organizată.

Restul, anonimi, în goană veșnică după himera celebrității care întârzie să sosească, își făuresc în suflet scena idealului lor și așteaptă „momentul".

S'a gândit cineva, dintre cei cari acuză de neputință generația noastră ce posibilități enorme au avut celebritățile din trecut?

Mai poate încerca astăzi un actor, oricât ar fi el de dotat cu calități, să atace un repertoriu în care să se încadreze toate posibilitățile lui, astăzi când întâmpină concurența ersatzurilor artistice, cari din nefericire plac mai mult unui public plătitor, oferite de negustorii de artă.

Trec în revistă acum pe toți tinerii mei camarazi și nu știu pe care să-l aleg exemplu de reală valoare.

Sunt mulți, nenumărați. Unii cari abia au evadat din anonimatul în care-i țineau organizatorii, punându-și singuri aripi. Alții ale căror aripi s'au topit de vitregia vremurilor și mai ales a spectatorilor. Alții — mai nenorocoși — cari nici n'au putut să păsească spre locul pe care-l merită.

Te bucuri când reușesc unii. Te mâhnești când cad alții.

Cât este de edificator exemplul pe care l-au dat Fory Etterle și Dina Cocea, două reale talente cari au cucerit o redută de neașteptat!

Au reușit, deși au fost priviți cu neîncredere.

Dar succesele unor tineri, foarte tineri, din cari notez, în fuga condeiului, deși sunt foarte mulți ca ei, pe Beligan, Marcel Anghelescu, George Sion, Tantzi Cocea, Nineta Gusti, Madeleine Andronescu și alții și alții pe cari anonimatul i-a ascuns chiar de urechile noastre, veșnic informați.

Și cât e de mare mâhnirea când asiști la nepăsarea conducătorilor noștri de teatre în fața unor elemente cari ar face cinste scenei. O singură pildă: Leanța Galacțion, care, socotesc, este cel mai autentic talent pe care l-a dat teatrul românesc până azi.

Și, nu avem actori?

Avem o sumedenie, dar nu știm să-i întrebuințăm.

Sunt mulți cari ar putea sta alături de înaintașii lor, dar împrejurările prin cari trece mișcarea noastră artistică îi fac, sau să aștepte în zadar o înviere a adevăratei arte, sau să se încadreze în ritmul ușor al vremii pentru asigurarea unei bucăți de pâine, de cele mai multe ori neplătită.

Și așteptând cu evlavie idealul lor de artă, sfârșesc prin a-și înmormânta în suflet, toate dorințele și darurile lor, ca un pictor care pe patul de moarte ar cere să i se pună pe foc pânzele.

GEORGE MUSCELEANU

Măști și reflectoare
Climatul „dubluri"-lor la Teatrul Național

Desigur că deschidem o discuție care ne va atrage personal simpatia tineretului actoricesc și pe de altă parte privirile piezișe ale generației d-nei Maria Filotti... de pildă. Dar pe noi neîncălzindu-ne, mărturisim sincer, zâmbetul complice al celor „luați în brațe" fie ei din teatru sau de aiurea, sau nerăspunsul la salut al „maeștrilor" de tot felul, ne rezervăm doar înscrierea constatărilor noastre — după cum spune titlul: de climat al „dubluri"-lor, care domnește la altitudinea primei scene a Statului.

Facem aceasta în primul rând pentru lămurirea spectatorului, care trebuie să știe că actorul intrat în „dublură" — după sistemul Teatrului Național — nu apare în lumea veche a scenei decât sub forma unui bărzăune orbit de o lumină puternică. Este supus fără aclimatizare la un regim actoricesc care nu face decât să-l dezorienteze și să bată din aripi ca un zănatec care nu-și găsește culcuș. Actorul-dublură la Teatrul Național este așijderi nounăscutului uitat cu buricul netăiat. (Să ni se ierte apropierea!).

„Dublura" în esența ei este înlocuitorul actorului care din diferite motive este împiedicat să joace într'o seară, mai dinainte programat; poate înlocui pentru „aerisirea" unei distribuții — în cazurile fericite; sau impus de Direcțiunea unui teatru pentru verificarea elementelor neutilizate. Ultima ipostază formează dealtfel punctul de sprijin în selectarea „dubluri-"lor la Teatrul Național. Punct de sprijin pe care noi îl socotim ca fiind cel mai sănătos întru promovarea tinerelor talente.

Am atins latura cea mai sensibilă a discuției noastre: promovarea tinerelor talente. *In ce climat se face această promovare; și cine turbură buna creștere a semințelor din seră. Prilejul este dat; mai mult: este obligatoriu. In dublură poți să debutezi, în dublură actorul tânăr își poate verifica posibilitățile. Și e locul aici să desvăluim o fațetă, nu tocmai curată, un fel de revers al „măestriei":* spatele actorului ajuns. *Acest spate de actor se întoarce ca o încoronare a piedicilor puse în calea actorului care vrea să dubleze, — de către omul care ar trebui să fie întâiul cu fapta alături de tinerețe: directorul de scenă.*

In cele mai fericite cazuri actorului de dublură i se dau trei repetiții de ansamblu într'una din sălile „speciale", improprii unei rudimentare marcări a mișcărilor din scenă. Directorul de scenă nu se interesează și indicațiile trebuiesc să-i fie smulse cu sila. Este știut doar că odată trecută premiera, directorul de scenă vrea să rămâe străin de restul spectacolelor. (E lesne de înțeles cu câtă plăcere mai ia parte la noui repetiții!).

Poate că aspirantul și-ar găsi oarecum înțelegere în mijlocul ansamblului. Dar aici se izbește de plictiseala încoronată: maestrul sau maestra. Replicile îi sunt date de către aceștia peste umăr, întovărășite de șicanări și de „repeziri", în special de repeziri de soiul acesteia: „Dar bine drăguță, nu poți nici să-mi iei tonalitatea?!" Și curajul celui care vrea să dea piept cu un rol plin începe să se fărâmițeze când se izbește de necamaraderia celor mai vârstnici, de UITAREA ceu mai tristă: cândva, în tinerețea lor care bătea la porțile Teatrului, și Ei, cei de acum, ajunșii, se sbăteau pentru aceleași lumini: un rol cu care să se ia la trântă!

Și dece acum atâta neînțelegere a propriei lor tinereți actoricească, pe care ar trebui s'o îmbrățișeze ca pe o regăsire! Oare nu vor ca gândurile lor bune, care atunci s'au frânt de aceleași opreliști, acum să găsească un sprijin de părinți cari vor să dea o viață mai bună copiilor lor? Prea tristă e o astfel de renegare a propriei lor tinereți...

N'am vrut să facem rechizitoriu generației „capetelor de afiș". Tangența a luat un pic de întorsătură care poate e și lămuritoare a unor stări care pot fi îndreptate. Poate cel mult să întunece soclul viitoarelor busturi de maeștri. Fără această tangență n'am putea spune cele ce vor urma.

„Dublura" în teatrul bine dirijat se distribue oficial paralel cu protagoniștii premierei. Aceasta pentru a preîntâmpina cazuri des întâlnite pe scena Naționalului (dublarea lui Aristide Demetriade) — sau grotesca din stagiunea trecută dela premiera piesei „Mătușica" de d. D. Ionescu-Morel, — ca să nu pomenim de cât pe acestea. Și în special pentru „aclimatizarea" actorului-dublură; angrenarea lui în lanțul replicelor partenerilor se face numai prin repetiții alternative, care nu ar stânjeni pe nimeni ci ar constitui un reviriment al distribuției și o întâlnire care ne-ar rezerva surprize pline de interes artistic.

S'ar impune totodată un la fel de îngrijit serviciu de presă. Cronicarii dramatici să fie invitați și la spectacolul „dublurei".

N'am avea oare și mult discutata împăcare dintre generații?! Fără compromisuri!

Și Teatrul ar avea numai de câștigat: ar fi mai artistic.

N. ALEXANDRESCU-TOSCANI

Pe margini de program

RECITAL DE PIAN CONRAD HANSEN

Sunt artiști despre care nu se pot spune multe. Insă pe care i-am asculta oricât. Fiindcă se confundă cu însăși muzica pe care o cântă. Scriind despre ei, trebue să scrii numai despre muzica pe care au întrupat-o. Dacă aceasta însă nu face parte din aceea care atâtă imaginația plastică sau poetică, ci doar mișcă și răscolește adâncurile sufletului, nu poți decât să înșiri piesele programului, ca să adaogi la sfârșit că totul a fost frumos. E inutil însă, am mai spus-o.

Dintre acești artiști face parte și Hansen. Energia și dinamismul interpretărilor îl caracterizează. Dar e și un gânditor — poezia interiorizată, serioasă, meditația frământată îi sunt familiare. Mai mult decât romantismul sentimental și deschis. Atât. Un virtuos, un interpret profund. Acestea două dau dreptul la un titlu: un mare artist.

FILARMONICA. DIRIJOR: GEORGE ENESCU

Alături de orice opere ar apărea — cu Schumann, cu Brahms, cu Debussy, Simfonia III-a de George Enescu face ca toate lucrările din jur să pară simple, pure, netezi și candide. Cu toată frământarea, cu toată adâncimea, cu toată stăpânitoarea lor sensibilitate.

Poate a mai apărut, în intuiția și chiar în muzica altora, o lume omenească cu dureri, cu bucurii, cu nădejdi și deziluzii, cu sbucium pentru viață: Beethoven. Franck...

Dar niciodată o viziune într'adevăr demonică a Infernului — tot așa de fără nădejde și de înfricoșat ca al lui Dante. Poate chiar mai „neomenesc", mai supranatural de senin și calm. Rânjete și scrâșniri de dinți în întunericul fără licărire. Senin totuși, fără o conștiință că ar putea să existe lumină, că ar putea să fie cu ceva mai frumos și mai bun. Infernul apare ca o ispită care te urmărește, care te atrage ca păcatul.

Dumnezeeste de-ar putea vorbi cineva și n'ar ajunge să spuie atâtea despre viața cea fără sfârșit și fără lumină ,despre osânda Intunericului.

Lumina neturburată nici o clipă, nici o clipă de nici o umbră și nici o mișcare... e Paradisul. Lumină, azur, liniște mare. Dar nu o liniște apăsătoare, ci o liniște ușoară ca un fulg alb.

Poate Enescu a văzut și ce e Dincolo, deaceea nimeni n'a putut să le spuie, în muzică, atât de adevărate.

ORCHESTRA SIMFONICA REGALA DIN SOFIA

are o emblemă și o deviză: Disciplină. Adică precizie, uniformitate desăvârșită.

Dar, perfecțiunea tehnică ajută sau strică perfecțiunii artei? Se poate să fie, și chiar e adevărat deseori, în ce privește un solist. Insă o orchestră cere întâiu aceasta. Dacă toată grija n'ar merge decât înspre realizarea tehnică, e sigur că Arta și sensibilitatea ar fi părăsite pe marginea drumului. Dar membrii orchestrei sunt artiști care s'au obișnuit să cânte împreună. Iar d. Sacha Popov un artist și ei, care simte și înțelege, pătrunde și face simțită muzica, fără să uite perfecțiunea tehnică. Orchestra Simfonică Bulgară realizează artă în condiții optime.

DORIN SPERANȚIA

Cronica muzicală

ORCHESTRA DE CAMERA DIN BERLIN

Printre multiplele manifestări muzicale pe care artiști sau grupări instrumentale germane le-au susținut la noi și a căror însemnătate artistică a reprezentat întotdeauna cu cinste rolul muzicii în cultura germană, concertele orchestrei de cameră din Berlin trebue orânduite în primul plan al interesului, valoarei și succesului.

Evident, în marile calități ale celor douăzeci și cinci de adevărați maeștri ai orchestrei, se vor reflecta acelea care sunt un incontestabil apanaj al colectivităților instrumentale de seamă în genere. Unitate, coeziune, tehnică sigură, ținută muzicală superioară, stil, înțelegere. Și, totul, minunat coordonat de dirijor, a cărui știință, a cărui autoritate, a cărui artă, găsesc un ecou total în răspunsul interpretativ al tuturor.

D. Hans von Benda, directorul, educatorul și dirijorul orchestrei de cameră din Berlin, personalitate artistică hotărâtoare, știe, pe lângă toate cele arătate și care fac dintr'un ansamblu o forță muzicală căreia căile realizărilor temeinice i se deschid, să imprime asupra orchestrei sale pecetea particulară a caracterului și a unor însușiri proprii.

A știut să mențină mlădierea și libertatea, în mijlocul disciplinei, să întrețină și să desvolte în fiecare din instrumentiști o vibrație personală, un elan neobosit, accentul viu și sincer al muzicianului care nu cântă numai pentru a-și îndeplini o simplă misiune frumoasă, dar pentrucă sufletul i-o cere, pentrucă-și iubește arta și își trăește interpretările din plin, cu tot entuziasmul, cu toată dăruirea de sine.

Și poate că, în această pilduitor pregătită reuniune de maeștri, este ceeace cucerește mai presus de totul, găsind cel mai pătrunzător ecou în fiecare.

Repertoriul orchestrei de cameră din Berlin a îngăduit ascultătorilor din București să se infrupte din minunate compoziții din toate epocile, ale genului Händel, Haydn, Mozart, Schubert, Dvorak, Carelli, desigur nume foarte des întâlnite în programele concertelor noastre, dar de data aceasta cu pagini cu totul inedite.

Un număr de transcripții a putut pune în valoare și mâna făuritorului lor, care face parte chiar din orchestră. Este d. Grenz, concert maistru la vioara secundă și nu numai un cunoscător de gust al acestui exigent meșteșug al instrumentării, dar și un compozitor deplin, a cărui simfonietă, de o factură personală și un cuprins de autentică prezență de gând și simțire muzicale, a fost recent studiată de orchestră chiar sub conducerea maestrului Benda. O altă lucrare, un concert pentru vioară și orchestră, va avea în curând aceeași fericită soartă.

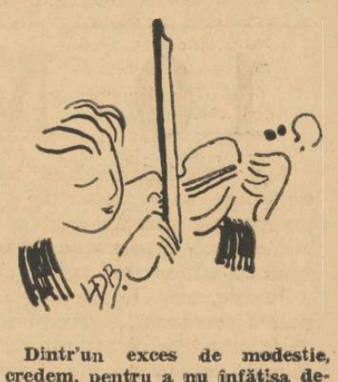

Dintr'un exces de modestie, credem, pentru a nu înfățișa decât aspecte definitiv consacrate din muzică, orchestra de cameră din Berlin n'a inscris în concertele sale din România simfonietta.

Indrăsnim să adresăm maestrului Benda rugămintea de a o face, la un viitor și cât mai apropiat prilej și o extindem și la interpreții germani și ansamblurile în genere, dorind a cunoaște afirmările compozitorești germane ale generației tinere, încă necunoscută la noi.

Le vom urmări cu cel mai mare interes.

ROMEO ALEXANDRESCU

Mania Antonova

Este campioana de repertoriu a generației sale. Nici când nu a strălucit între reflectoarele teatrului românesc o personalitate mai variată, de o structură artistică atât de complexă — și poate prin aceasta atât de completă, atât de aproape de adevărul ființei omenești, pe care actorii sunt chemați să-i dea mereu vieți și culori noi, să-i împrumute vorbe și suferinți.

Dela „Jedermann" la „Fustele de la minister", dela „Ploaie" la „Așternutul de mătase", arcuind salturi unice pentru posibilitățile unei actrițe autohtone, d-na Ma-

MANIA ANTONOVA

nia Antonova conturează în garnitura actoricească, o personalitate unică, prin sensibilitatea-i deosebită și via ei inteligență artistică.

S'a născut actriță și joacă și acum la fel ca în vremea când din scândurile culese de pe cheiurile dela Tulcea și din cearcefurile familiei juca teatru, pentru caise și nasturi. Nu are un gen. Nu s'a fixat în repertoriul de dramă, acolo unde glasul ei cu inflexiuni grave, cu acorduri modulate de o rară muzicalitate scenică, pare înadins făcut să creieze suferința; n'a rămas în comedie, unde frumusețea-i de aleasă feminitate, se părea că o îndrumează dela început. A strălucit meteoric pe toată gama — realizând singură această unică performanță. Se trage din rasa aceia rarissimă a comedianților care-și purtau teatrul cu ei în suflet și în baraca ambulantă, jucând după voie farse, drame, comedii, operete mereu vii, mereu umani, diverși cași viața — suferind fără lecțiile prealabile ale conservatorului și împărtășind voia bună, din duhul lor mare numai — rasă al cărei demn reprezentant a fost bătrânul prieten al florilor și al bețivilor — regretatul nenea Iancu Brezeanu.

Nimic din arta Maniei Antonova nu poate fi strâns într'o formulă, nu poate fi încorsetat în canoanele meseriei. Se spune despre vreuna din talentele tinere al elevelor de conservator că joacă în „maniera" Maniei.

Fata răspunde logic că a jucat instinctiv așa — că a făcut apel numai la posibilitățile ei de sensibilitate și a reușit. — Aceasta este „maniera" Maniei Antonova — pentru a întrebuința acest cuvânt gol de înțeles, dar drag condeerilor teatrali.

Pentru un director de scenă, o asemenea personalitate poate fi o providență sau o teroare. Poate că aici trebuie căutată cheia labirinticei cariere a Maniei Antonova.

O asemenea personalitate artistică nu e un lut moale, din care degetele dibace sau nepricepute să plăsmuiască diafane statui sau îngeri estropiați — talentul Maniei Antonova o e rocă masivă, colțuroasă, sticlind pe toate fațetele în orbitor joc de lumini — e o sarcină grea să treci dela șleifuitul caratelor falșe ale „Naționalului" la arta tăietorilor din Amsterdam.

Deaceia Mania Antonova rămâne singură — după cum tot singur și neînțeles rămâne Victor Ion Popa, poate singurele personalități cu circulație în teatrul românesc, a căror valoare în aurul talentului este în întregime acoperită.

ȘTEFAN MENGONI

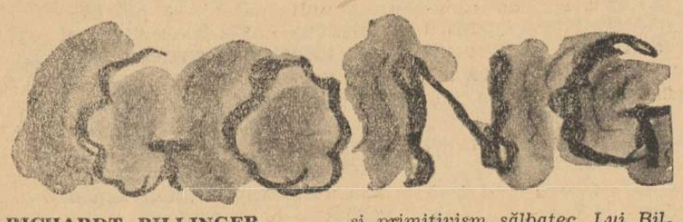

RICHARDT BILLINGER

unul dintre cei mai reprezentativi scriitori contimporani din Germania și autor dramatic dintre cei mai prețuiți pentru piesele sale din mediul sătesc, face obiectul unui interesant studiu publicat în ultimul număr al *„Revistei Fundațiilor Regale"* și semnat de d. dr. *G. Spaltmann.*

Comentând opera lui *Billinger*, d. dr. *Spaltmann scrie:*

„O serie întreagă de poeți — al căror talent pentru evocarea vieții dela țară și a legăturilor cu țăranii se rezuma în aceea că trecuseră prin sate, ca vizitatori de sfârșit de săptămână — credeau că se pot legitima ca poeți țărani.

Ei credeau de asemenea că e suficient să dai puțin „colorit local", spre a dovedi autenticitatea atmosferei țărănești. Un om îmbrăcat de poetul său în straie țărănești, trebuia să devină acum un țăran. Privind însă mai atent, vedem că orășeanul obosit și-a pus port țărănesc spre a-și întări nervii cu un nou stimulent. Țărănimea nu era o țărănime adevărată, ci orășeni travestiți. Sau era o idilă de care ne era dor ca de un sanatoriu pentru boli de nervi.

Billinger nu se află în primejdie de a descrie lucrurile frumos, cu drăgălășie. Pentru el curtea țărănească nu e sanatoriu, ci un organism de pasiuni clocotitoare și primitivism sălbatec. Lui Billinger i se poate reproșa mai curând că se complace mai mult în grozăvii și întunecimi, decât în idile. El se întoarce la originile vieții țărănești și acolo nu găsește poezie pastorală, ci sânge și mistică. Un organism care trăiește după legile proprii și arată caractere și reguli proprii".

Prin observațiile și exemplele sale, d. *dr. Spaltmann* se referă — cu o uimitoare intuiție — și la literatura noastră dramatică, din care nu putem cita, deocamdată, decât două piese de elementară și autentică forță dramatică, în care superstiția, datinele păgâne și misticismul se împletesc să înfățișeze imaginea reală și vie a satului românesc: *„Săptămâna luminată"* și *„Copiii pământului".*

O ASOCIAȚIE

a prietenilor teatrului, va lua în curând ființă. Ne bucurăm că gândul exprimat de noi în cadrul acestei rubrici săptămânale, își află un început de înfăptuire prin alăturarea necondiționată a fruntașilor scrisului, teatrului și criticei românești ce și-au dat până acum adeziunea.

Cea dintâi manifestare publică a Asociației — atunci când va fi pe deplin constituită — va avea loc într'o sală de teatru pusă la dispoziție odată pe săptămână pentru un ciclu de reuniuni și spectacole demonstrative ce vor fi prezentate sub titlul:

LUMEA DE MÂINE
în
TEATRUL DE AZI
Vom reveni

S. D.

Gunnar Heiberg

Când am cunoscut la Oslo pe marele dramaturg norvegian, eram un imbert cu lavalieră, iar el aproape un bătrân. Prezentările, într'un restaurant obscur, le-a făcut chiar Oda Krogh, portretistul și prietenul maiestrului. Il știam sarcastic, cinic, distant— îi citisem criticile mușcătoare — dar nu-l bănuiam capabil la întrebări precise, să reacționeze cu oarecare exuberanță.

Omul simțea parcă nevoia să se justifice, ca nu cumva să se creadă că ar fi vrut să spună ceeace pretindeau detractorii săi. Am descoperit atunci un poet adânc, de o putere de evocație neobișnuită, un dramaturg care o viață întreagă a stăruit să înfățișeze ființa umană în pasiunile sale esențiale, care a simplificat fără cruțare caractere și instincte, tăind tot ce a fost împrejurare fortuită, ca să ne desvăluie sufletul gol.

Triunghiul omenesc din *Balconul*, se regăsește, altfel compus, în *Tragedia dragostei*. Dar Hartvig Hadeln, cugetătorul vagabond, e superior, iar Karen depășește cu mult pe Iulia, eroina cu nume shakespearean.

Alături de Knut Hamsun, Gunnar Heiberg înseamnă azi culmea literaturii nordice.

Rita din *Micul Exolf* de Ibsen era turburată de legea evoluției, care stăpânește sentimentele omenești. Și Heiberg, în *Artiștii*, pusese în scenă un tânăr poet chinuit de enigma: ce va face când va muri iubirea?

Ceeace e nou în *Tragedia dragostei* e atmosfera în care ideia este îmbrăcată. Heiberg urmărește patima lui Karen până la granița inconștientului: patima își cere isbăvirea.

Zadarnică ar fi orice împotrivire. Chiar încercarea finală de apropiere cu Hadeln — de care n'o alătură decât prevestirea catastrofei — e inutilă.

Concluzia este dinainte sortită și ineluctabilă.

Când mi-am permis pe vremuri să pronunț cuvântul de *fatum* față de Heiberg, marele dramaturg norvegian — care cunoștea pe de rost pe clasicii greci — mi-a zâmbit amical în umbra restaurantului gata de închidere.

MARCEL ROMANESCU

Note italiene

CULTURA ITALIANA ŞI CULTURA GERMANA IN FORMAREA ESTETICEI MODERNE

Intr'un număr din revista: il libro italiano nel mondo, Mario Missiroli *semnează un articol ce desbate problema genezei esteticei.*

„Este un bun câştigat că Estetica este o cucerire exclusiv modernă, şi că ea este rezultatul unei fericite întâlniri, a unei intime conlucrări între gândirea italiană şi cea germană. Italienii şi germanii ar putea spune cu privire la Estetică, ceeace spunea Horaţiu despre satiră: tota nostra est".

Lumea antică nu şi-a propus, scrie M. Missiroli, o adevărată filosofie a artei, care să atace chiar intima natură a creaţiei artistice. Ea a preferat să-şi construiască o ştiinţă empirică a tehnicei artistice, să-şi fixeze o „preceptistică", care să servească de călăuză cultivatorilor de poezie şi de artă figurativă. Pedagogia artei îi interesează mai mult decât arta ca fenomen în sine.

Platon însăşi, n'a făcut decât să înnalţe un imn nemuritor Frumosului. Dar apologia nu înseamnă explicaţie. Simpozion *şi* Fedru *sunt tratate de metafizica frumosului, nu tratate de estetică. In cercetarea naturii frumosului făcu un pas mai departe Aristotel, care s'a trudit şi pe acest teren să dea un conţinut real speculaţiilor transcendentale ale maestrului său: frumosul e după el, în natură şi în lucruri, iar arta nu face decât să imite natura* (mimesis). *Retorica lui Aristotel, ca şi Poetica sa, sunt abondente în precepte, canoane, regule, care vor forma baza tuturor tratatelor posterioare. Clasicismul, cel antic şi cel modern nu vor ieşi din „verba magistri".*

Orientarea mistică şi ascetică a creştinismului antic, nu s'a preocupat de artă decât ca să o condamne, ca pe o formă a plăcerii şi un stimul al corupţiei moravurilor. Sfântul Toma atribue frumosului un rol în aspectele trinitare ale lui „esse". Orice existenţă este bună, adevărată şi frumoasă în virtutea însăşi a existenţii sale. Falsul, urîtul şi răul nu sunt decât deficienţe ale existenţei.

Problema estetică nu există aşa dar ca problemă specifică a modului nostru subiectiv de a resimţi şi creea frumuseţea.

Filosofia Renaşterii, cu impetuoasa ei întoarcere la naturalism, învie, interpretă şi adaptă în felul său, vechile tratate de poetică şi de retorică, şi, cu toate că discută îndelung şi pasionat împrejurul „adevărului" şi „verosimilului", împrejurul ideei şi imitaţiei sale, împrejurul frumosului şi iubirii, nu ajunge la o tratare organică şi sistematică a esteticului.

De-abea în seicento, în epoca Barocului, literaţii italieni au început să vorbească de o facultate specială a spiritului omenesc, de a judeca fără să se servească de dialectică şi silogistică. Acestei facultăţi i-au zis gust. Judecata estetică a fost astfel eliberată de tradiţionalele norme ale preceptisticei şi retoricei.

Artei nu i se mai cere să fie o imitaţie pasivă a lumii externe, pentrucă frumosul trece în sfera realităţii interioare, a spiritului Nu se mai cerceta natura frumosului în sine, ci funcţia spirituală în lumea noastră interioară, pe care o stârneşte frumuseţea, lucrurilor externe.

Această răsfrângere a spiritului în el însuşi e tipic modernă Secolul XVII italian (Seicento), depăşeşte vechile criterii ale metodicei artistice, ca să se refere numai la preţuirea subiectivă a sensibilităţii. Nu mai era cazul să se vorbească de o distincţie între multiplele stiluri artistice de vreme ce stilul nu e altceva decât o manieră particulară, individuală, proprie şi caracteristică unui singur scriitor.

Giambattista Vico fu cel care creă şi formulă într'o manieră embrionară, densă însă şi bogată în aplicaţii, principiile unei estetici noui şi originale.

In a sa „Scienza nuova", între 1725 şi 1730, Vico recunoştea existenţa unei logici poetice, total deosebită de logica intelectuală Principiul şi elementul poeziei este în fantezie. Poezia e cu atât mai puternică, mai semnificativă mai reuşită, cu cât trăeşte din fantezie. Raţionamentul, iată adevăratul inamic al poeziei.

Contrar sistemului aristotelic după care arta, imitaţie de a doua mână a naturii se subordona filosofiei şi raţiunii, pentru Vico arta este cea mai înaltă funcţie a spiritului, cu o autonomie deplină şi inconfondibilă.

Zorile esteticei moderne se ivesc cu Vico. „Logica poetică" începe să facă progrese efective când reapare în Germania în concepţia organică a lui Alexander Baumgarten, leibnizianul care dă numele Esteticei (Aesthetik) întâia ară, în 1735.

Poezia şi arta închid în ele însele o perfecţiune scop în sine după Baumgarten. Poezia cunoaşte individualul, imaginile şi fantasmele, într'un cuvânt tot ceea ce constitue lumea verosimilului *Independenţa artei faţă de orice scop practic şi independenţa sa atât faţă de natură cât şi faţă de logica realului, sunt prin el afirmate în mod definitiv.*

O sistematizare ulterioară a esteticei operează Immanuel Kant, *în „Kritik der Urteilskraft". Frumosul e „ceeace place universal. fără concept". Orice operă de artă are frumuseţea sa proprie, care o face unică. Judecata estetică este o judecată de gust, dar nu de gust individual, arbitrar, subiectiv, ci de gust universal.*

Universalitatea şi necesitatea unei judecăţi de gust asigură exactitatea ei.

Creaţiunea Esteticei, începută în sec. XVII în Italia prin analiza gustului, ajunge cu filosofia germană la sistematizarea-i culminantă. Definitiva ei elaborare în idealismul german, care influenţează la rându-i, mai mult decât orice curent de gândire gândirea italiană, prin Gentile Croce, *etc., este temeiul pe care actuala ştiinţă a artei se desvoltă şi încearcă un drum cert spre pozitivare.*

SORACTES

DESEN

N'au minţit iubirile altora, când
S'au închipuit aripi şi plante:
Ajung, mâinile mele, inima lunii,
Ingână, fruntea mea, basmul rădăcinilor...

N'au minţit iubirile altora, când
Li s'a părut că 'n braţe de cântec,
Pot cuprinde înaltul cerului:
Alung depărtările iubitului cu sfioase melodii
De-atâtea ori murmurate 'n privirea-i către mine...

Sigur, iubirile altora n'au minţit când
Au însemnat răscrucile cu fântâni:
Păşirile-mi înspre darnicul iubit
Sunt asemeni zorilor vălurind peste ape...

COCA FARAGO

Note germane

FRIEDRICH SCHNACK

aparţine, ca şi Rudolf G. Binding, Hans Carossa, Hans Friedrich Blunck, Erwin Guido Kolbenheyer, Friedrich Griese, Max Mell, Hans Grimm, Ina Seidel, Hans Franck şi Will Vesper poeţilor cari reprezintă mai valoros etnicismul german actual.

In afară de aceasta, el face parte din generaţia care a ajuns la deplina maturitate după anul 1919.

Schnack, ca şi toţi de mai sus, conştient de locul pe care un scriitor poate şi trebue să-l sfinţească în cadrul comunităţii etnice căreia îi aparţine, s'a caracterizat foarte nimerit când a spus că nu este decât „păstor şi agricultor" (Hüter und Landpfleger).

Cu prilejul unei vizite şi al unor lecturi cu care cinstise Universitatea din Cernăuţi, — înainte de refugiul din 1940, — l-am întrebat ce anume înţelege referitor la *etnic* şi *etnicism*.

Scriindu-mi nervosul autograf în volumul *Gesammelte Gedichte*, proaspăt apărut în vitrinele cernăuţene, mi-a răspuns ca o Pythie: *„Ceea de ce nu putem scăpa şi ceeace trebuie să fie izvorul tinereţii în toate credinţele şi străduinţele noastre".*

Cetind însă poemele din *Gesammelte Gedichte*, m'a urmărit mai întâi, felul cum le-ar fi cetit Schnack şi nu-mi plăcea pronunţarea lui *Hag* ca *Hach* a lui *zog* ca *zoch*, etc.

Numai încetul cu încetul m'a prins magia de pastel în proces de naştere a strofelor sale pe cât de colorate, pe atâta de nuanţate şi plurivalente:

„Auf den Gräbern der Toten
Stehen die Blumen auf,
Als blickten die Verlohten
In den irdischen Tag herauf".

Sau:

„Kühe, im Nebel weidend,
Läuten die Hänge empor.
Herbst, die Zeiten scheidend
Tritt aus dem Buchentor.

Massige Leiber wachsen
In der modernden Luft
Laubgelb, grasig flachsen,
Trächtig geballter Duft.

Bald sind es Tiere, bald Wolken,
Und der Hirte ist blass:
Milch des Nebels, gemolken,
Trieft von den Blättern nass".
(Tiere im Nebel)

Am încercat, de nenumărate ori, să dau sunet şi înţeles românesc, acestei incantaţii! Şi, totuşi, cât de stupidă e traducerea ei în proză:

„Vaci, păscând în negură,
Sună coastele'n sus.
Toamna, împărţind vremurile,
Iese din poarta de fag.

Trupuri masive cresc
In văzduhul putrezind
Galben ca frunza, ierbos şi ca inul
Miros strâns gata să fete.

Când sunt vite, când nouri —
Si păstorul e palid:
Lapte al pâclei, muls,
Picură de pe frunze umed".

SUNT INSĂ ŞI POEZII

cari nu-şi pierd în întregime cântecul odată ce le traduci chiar fără alt scop decât numai pentru a le comunica şi necunoscătorului de grai nemţesc.

In cele ce urmează, am tradus cât mai fidel cu putinţă, poemele Frühling auf alten Gräbern, Kleine Legende, Ohnezeit, Vater und Kind, Die alten Wiesen, Vogelwolke şi Schneehühner in der Stadt, — *toate din ciclul* TAGWERK UND WERKTAG *primul în* Gesammelte Gedichte, *carte apărută în Insel Verlag (1938).*

Sperăm că aceste versiuni nemeşteşugite şi, deci, voit stângace, vor ispiti pe vreunul din cei-titorii noştri să dorească a cunoaşte şi textele originale.

Il putem asigura că se va alege cu o lectură lirică pe cât de aleasă, pe atâta de măiestrit făurită de un mare poet.

PRIMĂVARĂ PE MORMINTE VECHI

„Pe mormintele morţilor
Florile au înviat
Ca şi cum cei stinşi ar privi
Incoace înspre ziua pământească.
Grădinarul le'mpodobeşte cu [viorele
Şi dediţei, plăpând:

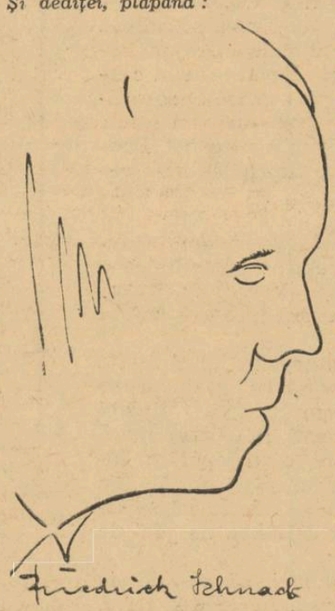

Aşa lucesc ele o clipă
In frumosul prezent.

Şi pe vechile pietre,
Fără nume, fără cuvânt
Păsările-şi cântă, cu viersuri fine
Jalea ascunsă în vânt".

LEGENDĂ MICĂ

„In ţinut de seară am plecat:
Vânt nu s'aude, n'adie cuvânt.
Omul, cioban, urca spre plai
Iubit de văzduh, răcorit de rouă.
Miorita albă trece prin dumbravă,
Câinele stă, liniştit, în lumina [florilor.
O pasăre cheamă şi adoarme în [crâng,
Curând se-odihneşte şi'naltul [cioban.

Trece, limpede, secera lunii
Pe unde stă floarea macului şi a [stelelor,
Apa izvoreşte şi sălbăticiunile se [depărtează mult
De muntele negru al veşniciei".

FĂRĂ-TIMP

„Pe stânci pletoase doarme bă-[trânul lumii Fără-Timp.
Verde îi bate răsuflarea, vălvătăi pământeşti, în sus.
Adânc i-ascultă urechea
In înalta însingurare a nămiezii [lui.

Suspină pasărea-i extaziată de [lume.
Copaci de lumină urcă în flăcări [de foc,
Albastru străluceşte mândru-i fluture Nicăieri,
Salamandra e copilu-i sperios.
Prin barba-i zburlită creşte rădăcina sălbatecă,
Gândaci vechi ca aurul îi trec [prin păr;
El a păstrat runa flugerului.
Puternic vuiesc sevele, răşinile [ard nevăzute,
Ape păgâne îi spală, limpede, [ochii, —
Legenda înfloreşte în mileniul [lui".

TATĂ ŞI COPIL

„Mână mică'n mâna mea
Eu şi tu prin iarbă tânără,
Eu şi tu prin ţara copiilor
Trecem pe drumul cel lung:
Mâna ta în mâna mea!

Mână mică'n mâna mea
Se cuprind cu gingăşie:
Eu şi tu, nimic nu-i statornic.
Odată! Ah, va trebui să te las,
Mână mică, din mâna mea.

Mână mică'n mâna mea,
Pas mezin lângă pasul meu,
Mic picior în ţară'ntinsă:
Odată nu mai merg împreună.
Odată te vei duce fără de mine, —
Ca un vis s'a şters icoana mea".

FĂNEŢELE VECHI

„Mai înfloresc fâneţele copilăriei
De ani nu le-am mai văzut.
Ţăranul seceră 'n veşnicie,
Dar florile'nfloresc încă lumină.
Cel ce acuma poartă coasa'n geana [dimineţii
E tânăr şi e om strein.
Până o să cânte pasărea, ciocârlia, [presura,
El îşi începe cositul.
Florile-i cad pe încălţăminte
Ca şi cum mult l-ar iubi,
Apoi închid frumoşii ochi
Şi sufletele şi le dau".

NOUR DE PĂSĂRI

„Văd un nour de păsări călătorind
Dela capul ţării de nord, unde [îngheaţă, moarte, mările.
Aud un nour de păsări vâjâind
Când freamătă'n păduri vânturi [uscate.

Sus peste casa mea
Flutură un steag de păsări înspre [lume,
Face semne şi fumegă 'nspre [ţărmurile de miază-zi
Unde zeii de aur se scaldă în ape.

Negura se ridică în sus aburind, [focuri de toamnă fierb,
Cele din urmă roade sunt rupte.
Ţara e goală.
Nici un drumeţ nu mai trece în [vale.

Văd un nour de păsări legănân-[du-se,
Un arc de păsări vine dinspre [miază-noapte,
O uriaşă aripă sufletească, neagră [ca duhurile,
Pluteşte uriaşă peste păduri şi [dealuri ale tristeţii
Şi freamătă prin ziua târzie
Inspre o mare legendă a migrării"

PĂSĂRI ALBE IN ORAŞ

„Din albele depărtări, din melea-[gurile iernii
Călătoresc, îngheţate, uşoarele [voastre trupuri.
In aburul dimineţii, în negura [palidă
A picurat sânge din ciocurile [voastre,
Şi aţi murit, în zăpada zăvoaielor
Inroşindu-vă cu foc urmele.

Sufletele vă jelesc pe culmi,
Trecând asemeni vedeniilor prin [pălălaia vântului,
Vâslind peste râuri moarte,
Biciuite, înspăimântat, de împuş-[căturile vânătorului—
Vai, şi plâng peste mocirle
După trupul pe care l-au pierdut!

Dară voi: Aşezate'n coşuri,
Aruncate, fără milă, din lumea [liniştii voastre,
Judecate, fără vină, în locul [ispăşirii,
Zaceţi goale de pene, desfrunzite.
Niciodată nu vă mai ridicaţi spre [depărtare.

La apusul stelelor dimineţii,
Niciodată nu va mai pluti nourul [iernii
Peste poporul vostru iubit de [vânturi,
Ah, lumina satelor
Nu va mai licări în singurătăţile [voastre".

TRAIAN CHELARIU

Cronica plastică

Despre Suavitate, Sculptură şi Gravură

Sunt două arte surori, modelate din umbră şi lumină. Amândouă pe bază de volum (formă în relief) creiat pe hârtie sau efectiv în spaţiu, întruchipat de obiectul pipăit, cu planuri pe toate feţele. Suavităţilor grave înfăţişate într'o gamă variată de

FRED MICOŞ **Cărarea pierdută (Gravură în aramă)**

negruri şi cenuşiuri, îi răspunde în sculptură succesiunea de planuri, a căror şlefuire şi netezire au menirea să prindă lumina în laţ. De fapt, sculptura ar fi o goană după muzicalităţile luminii, precum ar fi gravura după acelea ale umbrei.

Adjectivul suav, aplicat unei sculpturi, te duce cu gândul imediat la acele ieftine izbânzi ce fac fericirea magazinelor de mobile. Dar nu — o sculptură poate fi suavă şi fără aportul de tristă memorie a domnului **Severin,** nesuferit de literar intitulată „Vers l'infini". O sculptură poate fi suavă, şlefuită cu acea netărmurită migală de curăţia lui **Constantin Brâncuşi,** sau tot atât de suavă, când sub graţie îşi tăinuieşte puterea un **Michel-Angelo Buonarotti.**

Sau — păstrând proporţiile — când domnişoara **Zoe Băicoianu,** în figura albă nud sculptează, cu atâta graţie şi frăgezime şi parcă cu o nespusă tandreţă, corpul rustic al unei adolescente.

O doamnă s'a arătat nemulţumită de gambe... Un domn însă, şi acela s'a întâmplat să fie **Zambaccian,** a remarcat această robustă şi drăgălaşă Venus — e preferabil pentru noi să-i împărtăşim slăbiciunile!

Expoziţia domnişoarei **Zoe Băicoianu** la Ateneu este, incontestabil, o revelaţie în sculptura femenină. Are un cuceritor punct de vedere. Un fel ferm şi precis în felul de a înţelege planurile. O prea frumoasă arabescă în spaţiu a figurinei, a statuei, arătând chiar o energie puţin comună. Înţelege gravitatea unui portret. Prin aşezarea capului, felul cum arcueşte părul în jurul frunţii, conştiinţa depusă în modelarea fiecărui plan al obrazului, fac din portretul d-nei **Niculescu-Dorobantzu** în bronz, unul din cele mai frumoase portrete ale sculpturei noastre. In compoziţie, portret, (vezi capul din pământ ars al **Corinnei Gheorghiu)** nud şi baso-relief îşi arată **Zoe Băicoianu** serioasele ,temeinicele sale calităţi. Domnia-sa ar voi să fie şi plină de „forţă", aşa cum sunt masculinii săi camarazi şi ne-a dăruit, de aceea, o hamadryadă vertiginos vopsită — căci patinată nu pot spune — într'un albastru străpungător, cu coapse de Ercule.

I-aşi împărtăşi — dacă-mi îngăduie — o părere: mi-e teamă să nu-i devie dorinţa de putere, idee fixă! Cu puterea, cu „puternicul" e mai bine să nu te pui, întrucât s'ar putea să o paţi ca doamna **Şerbescu** pianista, care l-a ucis pe bietul **Beethoven.** Sunt şi bărbaţi cari, ipnotizaţi de forţă, şi-au frânt gâtul — pentrucă suntem în domeniu muzical. Am pomeni pe marele **R. Wagner** care, cu măestrie, a anihilat complect vocea omenească... Adevărata forţă nu se învederează cu ostentaţie, căci îşi sugrumă creatorul.

Cred, apoi, că o femee trebue să aibă curajul să rămâe în pielea ei. Nu e destul oare că i-a dăruit Domnul un teren virgin?

Dar ni s'a trâmbiţat destul că femeile n'au făcut nimic până acum pe teren plastic!

Câmpul domnişoarei **Băicoianu** e larg deschis, progresele care le constat din ziua când — acum câţiva ani — i-am remarcat prima sculptură; sunt atât de îmbucurătoare, încât de astădată „cu forţă", îi pot prezice un viitor strălucit!...

Orice editură care va sprijini **un artist** va găsi în mine un adept foarte elogios, un izvor de laude bine meritate.

Voi vorbi aci de mapa pe care **Frederic Micoş** mi-a pus-o la dispoziţie. Aşi voi să nu se înşele nimeni asupra acestui nume, cu sonorităţi ungureşti, nepotrivit tipărit pe mapă „Micoş Fred" aşa cum obişnuiesc ai noştri vecini. **Fred Micoş** este un meşteşugar — după cum am mai spus — încercat al gravurei şi nu este ungur cât de puţin, ci de

FRED. MICOŞ **Creatorul**

origină aristocrată polonă. Bucovinean, la a treia generaţie pe pământul nostru, se poate spune astăzi că e Român.

Mapa cu o serie de gravuri în lemn (tehnică grea) intitulată „Creaţiune") conţine planşe extrem de interesante. Se vede cum posedă domnia-sa meşteşugul.

Asupra copertei aş avea câteva rezerve: întâi dublul chenar, dacă nu cu totul de prisos, cel puţin în parte. Litera nu se potriveşte. Excelenta gravură în două culori e, din păcate, anihilată de titlu. De fapt, de ce „Creaţiune" şi nu „Creaţiunea"—ambiţios subiect, nu-i vorbă—dânsa fiind principalul. Litera titlului e nefericit aleasă, dominată prea mult de motivul gravat dedesubt. Bine marcată în „marron" era de ajuns; ce e dedesubt, e de prisos, cât şi culoarea albastră prea palidă.

In interior însă, avem surpriza de a găsi acele frumoase planşe în care arta domnului Micoş a reuşit să ne facă să acceptăm subiectul, uluitor de literar. Domnia-sa prepară o serie de gravuri în aramă pentru „Le grand Meaulnes" ce va apare în tiraj limitat tot în editura **Gorjan.** Nu avem destule cuvinte de laudă pentru această tânără editură, care înţelege să dea un astfel de sprijin artiştilor.

Prezentarea mapei de gravuri în lemn este făcută, cu bine cunoscutul său talent, de **V. Beneş.**

De tehnica gravurei în aramă, cât şi de aceea în lemn, vom vorbi — din cauza spaţiului limitat — într'un articol viitor.

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

ZOE BĂCOIANU **Sculptură**

Pictura de istorie şi experienţa războiului

(Urmare din pag. I-a)

Henţia, dela care s'au păstrat unele schiţe mai preţioase decât lithografiile executate în atelier, sunt în bună parte accesibile. Ele ne arată un Grigorescu prins de vâltoarea timpurilor excepţionale prin care trece, înfrigurat de înverşunarea omului împotriva semenului său, surprinzând mai curând decât atitudini eroice, demarcarea fondului de brutalitate sângeroasă ascunsă sub zâmbetul aceluiaş ciobănaş care-i însenina în timp de pace, pânzele.

Cadavrul, nu cel convenţional întins pe masa de disecţie, pentru o rembrandtiană lecţie de anatomie, ci trupul năpraznic ajuns de ceasul din urmă, chinuit, sgârcit, oribil, îl atrage pe acest pictor idilic, care-şi aduce aminte că încercase la Luvru să copieze pe Géricault. Convoaiele de prizonieri ale lui Grigorescu, mase de componenţă indistinct animală, mergând prin zloată sub biciul călăraşilor întovărăşitori, chervane cu proviant împotmolite, explozii învăluind coloane în mers, toată aglomeraţia anonimă o furnicarului omenesc, este redată de Grigorescu, direct, fără grija compoziţiei, fără dorul de a grupa, ordona, echilibra, distribui grafic ponderi, densităţi şi volume, linii şi spaţii. Câte o notaţe fugară a unei atitudini, unele schiţe ca aceea a dorobanţului ce atacă, arată spontaneitatea pasionată cu care acest atât de simţitor artist ştia să se exprime. Esenţialul fiecărui gest, fiecărei atitudini, atât de inefabil surprins, în schiţă, este cu greu reconstituit în compoziţiile ulterioare, ca acel „Smârdan" comandat de primăria municipiului, de o factură atât de perfect obiectivă, atât de rece.

Experienţa războiului este, la Grigorescu, deosebită de experienţa militară. „Sentinela" este produsul unui sentiment legat de cea din urmă „Capetele de prizonieri turci", cu toate că simple portrete în fond, ţin de prima, printr'un întreg hallo emoţional în care se învălue.

Grigorescu a pictat războiul cinstit, aşa cum l-a trăit: cu cutremurarea omului paşnic. Schiţele sale sunt mai curând o pledoarie pentru pace, decât o glorificare a luptei. Episodic, imanentist şi parţial văzut, războiul lui Grigorescu este războiul soldatului, al combatantului, nu al strategului sau al spectatorului cu ochianul. Şi este glorificarea efortului anonim, al celor cărora retorismele nu le folosesc. Este războiul eficienţei, nu al aparenţelor.

Aşa dar nu pictură de istorie tipizare a unor situaţii fictive şi convenţionale, ci pictură realistă, a războiului trăit, ca a oricărui alt aspect al vieţii autentice, cu sentimentul adecuării emoţiei.

ION FRUNZETTI

MIHĂIȚA a ÎNCĂLECAT

de TIDO J. GASPAR

D-l Tido J. Gaşpar şi-a făcut debutul în literatura slovacă în anul 1920, cu volumul de nuvele „Ana", care conţinea toate caracterele artei sale. Nota dominantă a acestei arte era impresionismul accentuat, adică ceeace apropie epicul de liric, proza de poezie.

Alţii şi mai de mult au apropiat, într'adevăr, proza d-lui Gaşpar de poezie. S'a spus că fraza d-lui Gaşpar este un vers alb. Dar s'a spus, deasemenea că abundenţa metaforei în ea este o notă decorativă — ceeace nu este just, pentrucă în chipul acesta poezia ar fi numai decorativ. Iar proza d-lui Gaşpar este de fapt poezie.

Este poezia mării, a femeii şi a naţiunii — adică a ceeace a deschis şi deschide orizont viziunei poetice.

Activitatea literară a d-lui Gaşpar de până azi cuprinde opt volume de nuvele.

D. Gaşpar este, însă, şi un luptător politic, un mare naţionalist slovac. Cele trei volume de esseuri ale sale sunt, ca şi articolele sale de gazetă, puncte de orientare naţională în dezorientarea de astăzi. A rămas ca un adevăr fundamental ceeace spunea d-sa despre destinul naţiunei slovace: „de vreme ce ne apasă din dreapta şi din stânga de sus şi de jos, ne este prin aceasta indicată şi calea—că, anume, trebue să ne ridicăm în sus, spre stele. Spre stelele idealurilor mari, spre dreptate şi spre bine".

Este idealul pe care îl exprimă un gânditor şi un mare poet, din opera căruia încercăm să oferim în traducere publicului românesc nuvela de mai jos.

Eram numai eu şi Mihăiţă şi anişorii noştri ne înălţară în împărăţia aceea minunată, în care stăpâneau copiii. Au înălţat tot. Stariny, satul nostru, cu hotarul lui. In închipuirea care ne legăna nelămurit în acei anişori, Stariny erau toată lumea. Afară de Stariny nu mai era nimic! Iar noi, locuitorii lui micuţi, eram uriaşii lui. Stăpâniam într'o luncă dincolo de moşie. Bucio, Bucina — erau câinii. De aici se zăriau Tâlsta şi culmea Trebostov. Se întindeau şi alte dealuri jur împrejur; unele erau albastre şi se pierdeau în ceaţă. Iar alteori, după ce cădeau frunzele, se arătau printre crengile golaşe acoperişuri din satele îndepărtate, care însă nu existau pentru noi. Pentrucă numai noi existam şi ce cuprindea bine vederea noastră.

— „Hai Mihăiţă, nu mai asculta, Bukva îşi bate gura", strigam pe Mihăiţă dela bătrânul Bukva, care odată cu apusul soarelui venia în luncă şi ne povestea despre alte sate. Vorbea de Orava, Zazriva. Astfel gura-i umbla fără încetare, înjura şi tot înghiţea la ţuică.

Din salcâmi, toamna a scuturat în luncă multe frunze de aur. In grădină acasă culegeam prune şi tata strângea mierea. M'am tras cu Mihăiţă lângă bunătăţile acestea, adunate în ciubere mari, şi ne-am îndopat atât de tare, că începurăm, îndată dupăce ne-am întors în luncă, să ne tăvălim ca şerpii, de durere. Dar dincolo de luncă se ridicaseră nori negri şi bătrânul Bukva ne goni de acolo.

— Duceţi-vă acasă, copiii mei, că se apropie furtună mare... Dinspre Orava... Acolo e Zazriva. M'am născut acolo şi-acolo o să-mi îngrop oasele... Da, zău".

Fulgeră şi tună.

— Uite, Sfântul Ilie dă cu biciul... cu biciul de foc. Şi urue carul lui în aer... Plecaţi!"

Incepură să cadă picături mari. Am fugit în pridvor la noi unde am râs de bătrânul Bukva. In sumanul lui lung, cu pletele lungi, cu ciomag strâmb, cu pălăria ciobănească mare, era ca acele sperietoare de ciori care ne umpleau inima de spaimă. Femeile de pe moşie spuneau că e vrăjitor, că are o mână de a spânzuratului şi cât o bagă în lapte, atâta smântână se aşeza pe ea. Auzisem de el că este în legătură şi cu lumea relelor.

Lumea relelor? Vai, vai, ce proşti mai sunt oamenii mari. Şi Bukva e nebun. I-am spus-o. Odată ne jucam la gârlă lângă moara cea veche şi din senin se mişcă roata cea mare a morii, iar înlăuntru se auziră mişcându-se maşinăriile. Noi ne-am speriat şi am fugit. Bătrânul Bukva, care era prin apropiere la păşune cu vitele, ne-a spus că a fost o minune. Cândva, spunea dânsul, i-a fost smuls acolo braţul unei slugi şi sluga a murit dar vine spiritul ei din când în când din lumea cealaltă, să învârtească roata.

— Care lumea cealaltă? — îi râserăm în nas. Acuma eram îndrăzneţi şi râdeam de el. — Nu este altă lume... Dar noi vedem toate. Nu este nici Zazriva. După dealul Tâlsta, nu este nimic... dumneata ne spui prostii...

I-am întors spatele, luându-l în râs. Eram ca nişte fauni mici, răsfăţaţi, zburdalnici şi vioi. Altcineva era eroul nostru. Un bărbat curajos, care zicea din fluer cântece frumoase, care ştia să împletească frumos coama calului, purta flori la ureche şi se ţinea de fete. Era tatăl lui Mihăiţă...

Tatăl meu era stăpân iar tatăl lui Mihăiţă era om la cai. Insă amândoi ne minunam de tatăl lui Mihăiţă, pe care-l credeam domn mai mare. Era vizitiu şi conducea doi cai plini de foc.

— Tata a avut întotdeauna cai — se lăuda Mihăiţă faţă de mine. Tata n'a fost niciodată la boi. Şi eu o să am cai. Tata mă dă la cai...

Il priveam cu multă invidie. Acasă, din bun senin începui să mă bocesc şi după multe întrebări, bâlbâind spusei întâia mea dorinţă mare: vreau să conduc cai...

— Desigur o să-i conduci, sigur — mă linişti tata. Cum să nu. Am să-ţi cresc doi cai mândri, bălani, pe cari să-i poţi mâna cât vrei... Ca domnişor...

Dimineaţa, uitai să mănânc şi alergai la luncă unde-l găsii pe Mihăiţă tăvălit pe iarbă, în aşteptarea mea, şi a vreunei bunătăţi. Dar de astădată aduceam numai bucuria mea mare şi minunată...

— Şi eu o să am cai — strigai bucuros. Mi-a spus tăticul. Şi eu voi avea...

Mihăiţă era un prieten bun. Uită îndată că aştepta ceva de mâncare şi se bucură cu mine. Ne bucurarăm amândoi şi ne legănam în visul nostru vechi. Vorbirăm de cei mai frumoşi cai din lume, înfocaţi, iuţi, superbi, bălani. Ne certam cum are să fie cel de plug şi cel de călărie. Ne alegeam perechi, cai de munte mai ales, care ne vor duce iute ca vântul. Trăsuri, hăţuri, scărişoare, toate aceste lucruri ne preocupau. Le vedeam pe toate minunate, sclipitoare... Doi cai splendizi care să ne ducă spre fericire. Iar noi? Noi eram de acum vizitii veseli ai trăsurii de foc visate. Inimile noastre tresăriau: hai, hai, prin munţi — prin văi, hi, în ţara minunilor...

— Uite! — strigă Mihaiţă. Aşa vom pocni cu biciul aşa şi vom sbura.

Era numai zdrenţe, dar mereu vesel. Pe cap purta şi vara o căciulă şi zburda fericit ca un căţel.

In faţa grânarului, feciorii încărcau căruţe cu cereale. Ii priviam cu invidie şi cu dor. Era după treerat, şi ogorul începea să îngălbenească.

Unde o duci Bukva? întrebarăm pe bătrânul văcar, care ajuta şi el la cărat.

— Ei, băete, cine ştie unde merge asta. Poate chiar în America aia...

Eu şi Mihăiţă i-am râs cu răutate în faţă.

— Şi dumneata oare nu te duci acolo?

— Ferească Dumnezeu! Păi asta-i ca şi pe lumea aialaltă. Undeva după mări. Acolo nici nu am putea ajunge... Dumnezeul ei...

Acum pufnirăm în râs şi mai strengăreşte în nasul bătrânului Bukva şi povestea lui cu lumea cealaltă o primirăm cu mai multă neîncredere. Ne temeam parcă să nu ne ameninţe viitorul nostru de vizitii de gală. Şi această teamă ne-a însoţit şi în primul an de şcoală. In fiecare zi făceam cu Mihăiţă acelaş drum până'n satul vecin. Ne uitam la el cu duşmănie, dispreţ şi oarecare trufie. Dar Mihăiţă curând a descoperit acolo ceva minunat.

Fete — primele, minunate, misterioase! Ochii ni s'au luminat dela întâia privire.

Milka şi Suzanka. Fetele mari şi frumoase ale învăţătorului nostru...

Eu eram mic, dar aerul boieresc mă deosebia oarecum de ceilalţi flăcăi ai satului şi nu după mult timp mă legănam la sânul cald şi odihnitor al Milkei. Mă mângâia şi nu se sătura să-mi sărute obrajii şi în acea ciudată şi ademenitoare îmbrăţişare moale s'a trezit în mine un sentiment nelămurit şi chinuitor de bărbat. O, m'am copt de vreme!

„Micul meu strâmbă lemne... vino încoace, să-ţi piepten părul..."

Iar Mihăiţă care era totdeauna lângă mine, gustă şi el din darurile acestui joc de dragoste. Totdeauna era mângâiată şi faţa lui urîtă. Atunci i se aprindea privirea şi o pierdea implorător pe frumuseţea fetelor. Şi, într'o zi, judecând foarte bărbăteşte, îmi spuse:

„Ştii, când o să avem caii noştri, o să le ducem cu trăsura. Tu pe Milka şi eu pe Suzana. Da. Da".

O, şi ce-au mai adus cu ele vorbele acestea! Stăpânele noastre micuţe şi iubite au fost aşezate, ca prinţesele din poveşti, într'o şaretă de aur la care erau înhămaţi caii fantastici şi înfocaţi ai visului nostru. Povara cea mai preţioasă din lume şi noi cei mai fericiţi vizitii! Băteam din palme, săream, sburdam de fericire: Hi, hi, în lumea minunilor...

In noaptea aceia mă sbătui în febra fericirei. Deacum ştiam că mâine mă voiu uita cu alţi ochi la Milka. Mă trezii cu gândul la ea. Fericirea mea se împreună pe drum cu a lui Mihăiţă şi torentul ei ne duse 'n lumea unor minunate prostii. Căzuse zăpadă multă şi era ger. La capătul satului curgea un pârâu mai larg peste care ducea un pod lung, de lemn. Apropiindu-ne de el în seara aceia, zărirăm pe Milka şi pe Suzanka. Stăteau pe pod. Inimile noastre bărbăteşti la şeapte ani, tresăriră.

— Mihăiţă, Mihăiţă—îl strigai cu înţeles. Soarele ce apunea, lumina podul, care părea o sanie de aur ce le aducea spre noi de acolo, din acele nesfârşite depărtări albe...

Mihăiţă se trezi îndată. Desigur şi inima lui începu să bată vitejeşte. Poate că simţea ca şi mine că trebue să facem ceva. Ceva măreţ, o nebunie, care să le stârnească admiraţia pentru noi, ca pentru nişte bărbaţi. Pentru că mulţi simt, o, foarte de timpuriu cum cad în eterna stăpânire a femeilor şi pe noi ne împingea într'acolo de pe atunci un mister veşnic...

„Să trecem prin apă. Nu-ţi fie frică" — am spus eu repede, fără să mă gândesc mai bine la ce plănuiam în neştire şi ne îndreptarăm îndată spre malul râului. La mal, apa era îngheţată, iar în mijlocul albiei de ghiaţă se rostogolea o apă verzuie, ce aducea frig cu faţa ei rece. Intrarăm. De departe am auzit cum strigau ele. Trecurăm vitejeşte şi ne uitarăm sus înspre pod. Inspăimântate, Milka şi Suzanka ne făceau semne cu pumnii, pe care noi le-am primit ca pe un salut pentru eroi.

„Acum au văzut, au văzut ce suntem" — se mândria Mihăiţă şi da din picioare.

Eram fericiţi. Pe tot drumul înapoi ne gândirăm la frumuseţile bănuite ale zilei de mâine. După puţin, ieşi luna şi dădu un luciu argintiu acoperişurilor de pe moşia noastră. Se lăsă ger şi zăpada scârţâia sub tălpile noastre.

„Uite ce albe-mi sunt picioarele", se sperie Mihăiţă. „Mi-e frig", se plânse el.

Eu aveam cisme până la genunchi, dar el sărmanul era numai în opinci, cu picioarele înfăşurate în nişte cârpe legate cu sfori. Opincile lui se umpluseră de apă şi se întăriseră ca scoarţa.

In noaptea aceia mă legănară vise minunate. A venit Milka şi m'a acoperit cu flori, mă luă în poală şi-mi cântă. Dimineaţa, fugii, lucind de bucurie la Mihăiţă, dar el se plângea că l-a certat tăticul pentrucă îşi udase obielele şi opincile. Iar la şcoală, învăţătorul ne certă şi ne trase bine de urechi.

— Aşa dar, intraţi în apă, derbedeilor! Dar dacă vă târa curentul sub ghiaţă? Şi dacă vă îmbolnăviţi şi o să staţi în pat?...

In ziua aceia, Milka şi Suzanka nu ni s'au arătat deloc. Trădarea lor ne durea. O, primele chinuri, primele tristeţi de bărbat! Imi venea, în acea zi, să vărs lacrimi amare de durere, ca să-mi fie mai uşor...

A doua şi a treia zi, am fost şi mai trist. Mihăiţă nu se arătă. Servitoarea care mă ducea la şcoală îmi spuse că-i bolnav. Mă înspăimântai. Apoi, la şcoală am aflat — dela Iosif Klucear, un elev mai mare, din clasa 6-a, care se ducea mai des la învăţător acasă, că după Milka a venit cineva din America. Că o va lua în căsătorie şi că vor pleca împreună în lumea nouă.

Eu înjuram şi eram nebun. Nu mai eram în firea mea. Inima-mi plesnea de durere, la gândul că Milka nici măcar n'o să se mai uite la mine. Voii să fug cu sila de-acasă la Mihăiţă, dar nu mă lăsară să fac un pas. Bunica mă luă lângă dânsa şi-mi povesti lucruri groaznice.

— Mihăiţă e bolnav. Tuşeşte mult şi are călduri. Tată-tău a trimis pe tatăl lui la doctor şi acesta a spus că nimeni nu are voie să vadă pe Mihăiţă. Căci după Mihăiţă va veni poate moartea şi-l va duce pe lumea cealaltă...

Ştiu că aceste vorbe îmi frământau gândul, dar m'am umflat şi am răspuns răutăcios:

— Dar caii noştri? Doar Mihăiţă va mâna caii şi nu-l ia nimeni. Ce ştii tu bunicuţo, tu nu ştii nimic. Tu numai mă minţi, ca şi Bukva...

M'au culcat frumuşel. Gândul îmi sbura la Milka şi mă îngropam fericit în perină ca şi cum m'aşi fi cufundat în poala ei plină de mister. Abia aţipisem şi o văzui în faţa mea. Imi mângâia părul. Mihăiţă venea sburând călare. „Mihăiţă, Mihăiţă!" îl primirăm cu alai. Ne-am suit cu Milka pe calul lui şi sburarăm pe un drum minunat, peste o pajişte de aur, printr'o pădure luminată splendid, în care sunau clopote de argint şi cântau sute de feluri de păsări...

— O fi rău cu băiatul acela. Am visat cal alb— asta-i moarte, auzii dimineaţa pe bunicuţa bocindu-se. Visul meu, însă, îmi dădu curaj şi mi-am ascuns capul în perini şi rânjiam la aceste vorbe nebune. Căci noi vom avea cai. Cum moartea? De unde moartea?

Dar totuşi, nu puteam să nu mă gândesc, dar acest fel decorativ de a fi al omului nu m'a dus nici atunci mai departe decât la îndoieli teribile. Până la sfârşit, rămăsei cu totul nesigur. Mă chinuiau primele taine mari ale lumii.

— Nu mă minţi! — izbucnii îndărătnic, injurând pe toţi care aveau mutra îngrijorată. Râdeam de ei, când de fapt îmi venea să plâng. Dar oare ce se întâmplă? La Mihăiţă n'aveam voie să mă duc şi Milka nu se mai arăta. Şi n'o văzui multă vreme, căci intraserăm în sărbători. Poate nu-i voiu mai vedea niciodată. Cum adică, lumea noastră piere acum? Se năruie tot? O frică necunoscută îmi chinuia inima ziua întreagă...

Seara se lăsă deasupra-mi ca o perdea neagră şi hâdă. O, oare ce se va întâmpla? Toate cuvintele străine, neînţelese, rele îmi năpădiră gândul ca nişte ciori blestemate ce croncăniau despre o lume străină. O lume îngrozitoare ce se pregătia să mi se reverse ca un potop în suflet şi să înece visul nostru minunat, al copilăriei...

„Trebuie deci să se întâmple într'adevăr aceasta?... In afară de lumea asta mai există o altă lume?... Acolo cărau atunci grânele acelea, de acolo se întorsese şi bărbatul acela cu braţul smuls şi de acolo venise şi logodnicul Milkei şi acolo vor să-l ducă şi pe Mihăiţă? Acolo pocneşte Sf. Ilie cu biciul? Acolo, după Tâlsta de unde vin norii, trăznetul şi nopţile... Aceea este lumea cea rea: lumea cu care vorbeşte Bukva..."

Bukva? Mi se lumină repede ca un fel de scară pe care puteam călca pentru a ieşi din această groază nesfârşită. Fugii afară din casă. Era întunerec. Din cealaltă parte a curţii, licăria o lumină slabă dintr'un ochi al grajdului. Bucio şi Bucina săriră pe mine.

„Hai, hai, Bucico, Bucinko", — îi chemai ca pe nişte tovarăşi. Alergară cu mine până 'n grajd. Intrai. In perete licăria ca o picătură de lumină. Vitele mugeau surd şi unele întorceau capetele.

„Bukva, Bukva!" — strigai cu inima strânsă. De sub iesle se auzi un sgomot surd de picioare şi Bukva se rostogoli pe scânduri ca o grindă. Işi ridică privirea şi o lăsă iar în jos. Işi ridică din nou capul, cu greu, gemând şi mă privi. Avea o faţă îngrozitoare, vânătă şi umflată. Nicicând n'a avut Bukva această înfăţişare urîtă şi nicicând n'a mormăit aşa.

„Cine-i? Ce dracu! Cine eşti, ce vrei?"...

„Bukva, bunul meu Bukva — îngenunchiai lângă el pe paie. Nu-l lăsa pe Mihăiţă. Vor să-l ia pe Mihăiţă. Pe lumea cealaltă. Pe tine te cunoaşte acolo... pe tine te ascultă duhurile rele... nu-l lăsa pe Mihăiţă"...

In Bukva se scutură ceva. Incercă să se sprijinească cu mâinile amândouă, dar capul îi atârna şi aşa ca o greutate. Lângă el pe paie, o sticlă verde.

„Nu... nu cunosc... doar o lume rea, o lume de care m'am săturat... aici, aici e iadul, oamenii sunt răi" — murmura şi îşi întindea gâtul lung şi sbârcit. Ochii lui părură sângeroşi în întuneric, ca doi cărbuni. Il privii speriat.

„Te înnăbuşe?"

„Acum, acum... plec... Acolo o să-mi fie mai bine... aici nu-i bine... mai bine-i să crăpi... să crăpi... să crăpi... să pieri din lumea asta... lasă-l pe Mihăiţă..."

Căută cu degetele sticla, o mângâie, o strânse, o privi şi mormăi înjurături de tot felul, de lume şi de viaţă. Tot mai încet, tot mai încet. Până ce nu l-am mai înţeles. Gesticula, dădea din picioare şi din când în când ţipa ca un câine bătut... Tremuram şi mă trăsei înapoi. O vacă mugi răguşit şi lung ca un tunet în depărtări. Nu ştiu cum ieşii afară şi când...

M'au dus la culcare înspăimântat şi obosit. Indată după ce aţipii, prin somn ieşii din nou afară. Suzana era în curte cu un cal frumos. Ii punea flori. Mihăiţă se pregătia să-l încalece, parcă s'ar fi dus la războiu. Ea îi da flori. Eu îi puneam şeaua şi dintr'odată începurăm să plângem toţi...

Tresării. In curte urlau câinii şi bătrânul nostru Duncio lătra sinistru. Ce-i acolo? Mă ridicai din pat. O curiozitate nespusă mă alungă din pat. Mi-era frică, tremuram şi mă apropiasem de fereastră. Luna rânjia şi umplu toată curtea şi toate acoperişurile cu o lumină turbure. In curte, răsuna urletul lung al câinilor şi deodată văzui un cal alb, galopând prin curte, care sbură prin poarta mare, scânteindu-i foc din copite. Duncio sări înebunit. O, ce noapte îngrozitoare! In sânul ei ciudat şi trist murea o lume întreagă.

„Acolo e grozăvia pe care n'am cunoscut-o niciodată. Nopţile, depărtările, oamenii străini şi duşmani şi moartea..."

Fugii în pat. Frigurile mă frământau. Mă îngropai în perini.

A doua zi dimineaţa, bunica îmi dădu vestea tristă:

„Da, bietul Mihăiţă e în mâinile Domnului. Moartea aceea îngrozitoare l-a dus"...

Acum nu mă mai îndoiam. Incepui să plâng încet şi cu frica în suflet:

„Pe un cal alb, nu-i aşa bunicuţo? L-am văzut alergând..." Mi se umplură ochii de lacrimi şi mă lipii de ea parcă m'ar fi bătut cineva.

„Stai în genunchi frumos şi roagă-te pentru el".

Mi-am spus rugăciunea plângând, pentru Mihăiţă Pleşovski care mă părăsise şi plecase în noaptea aceea călare în cealaltă lume necunoscută. De durere, nu mai înţelegeam atunci cuvintele tatii, care se supărase foarte mult şi umbla prin casă şi suduia că în noaptea aceea Pleşovski nu băgase de seamă şi i s'a deslegat şi i-a fugit un cal. Lui Bukva i se aprinsese spirtul în stomac... Uite, numai nenorociri pe lumea asta — repeta mereu tata...

Da, numai nenorociri... Cu Mihăiţă Pleşovski muri şi visul nostru minunat. El îl închisese pe veci în ochii lui dragi şi calzi, iar pe mine în toamna viitoare m'au dus la oraş la şcoală, punând cruce pe tot trecutul şi viitorul meu de călăreţ. Acolo se născură alte vise mai nebune, mai rele şi mai frumoase — dar şi acestea s'au stins pe rând. Căci, vai, pâinea noastră de toate zilele ne cere mult şi vremea are gură nesătulă.

Şi noi înşine nu mânăm nimic. Iar viaţa nu este decât echipajul morţii, care le mână nebuneşte pe toate, pe toate. Ea este marele vizitiu, vizitiul groaznic şi nu noi, nu noi...

Traducere de PETRE DOVAL

Cronica literară

„Straniul Paradis"
nuvele, de LAURENȚIU FULGA
(Editura „Universul", 1942)

Cred că *„Straniul Paradis"* este o carte sortită să deștepte un interes de o natură excepțională, altul decât acela pe care îl acordăm obișnuit literaturii. Nu putem prevedea — neavând darul divinației — cât va fi de întinsă, sub aspectul cantitativ, popularitatea acestei cărți. *„Straniul Paradis"* va înlesni multe confuzii, după cum probabil va stârni și destule nedumeriri. Avem însă convingerea că intensitatea tragică, violența și puterea de radiație a lirismului prozei lui Laurențiu Fulga își vor găsi fără întârziere prețuirea odată cu înțelegerea cuvenită.

E vorba negreșit, de un scriitor care debutează făcând dovada unei neîndoielnice și cuceritoare vocații literare. Dar mai important decât faptul în sine al acestei vocații ni se pare tendința tânărului scriitor de a ieși într'un fel din literatură — înțeleasă ca tradiție și continuitate în organizarea conținutului și arta compoziției—prin puterea de semnificație a simbolului.

Fără îndoială, observația este valabilă și poate fi generalizată la cei mai mulți scriitori, în perioada afirmării talentului lor. Aspirația către un contur-limită ideal se manifestă sau numai se lasă bănuită, pe măsura înaintării scriitorului în experiența lucrului literar, odată cu îndrumarea tot mai conștientă către plasticitate și echilibru formal. Dar tendința pe care am semnalat-o în cazul lui Laurențiu Fulga ni se pare a fi chiar de esența talentului său, pătruns de o nesfârșită aspirație către idealitate și absolut. Oricare va fi evoluția ulterioară a scriitorului, opera lui va păstra același climat spiritual caracteristic prozei din *„Straniul Paradis"*. Laurențiu Fulga a știnut să schițeze singur, într'o notă introductivă, aspectul teoretic și problematic al concepției sau viziunei sale despre viață, grație căreia cititorul este făcut atent de la început asupra identității sufletești a personagiilor din *„Straniul Paradis"*, ele făcând parte din aceeași familie spirituală, participând la aceeași viziune a existenței. Autorul „Straniului Paradis" fiind esențial liric, adică subiectiv, se va confunda aproape cu destinul fiecăruia din personagiile sale, în care nu va fi greu să recunoaștem tot atâtea ipostaze, variante caracteristice aceluiaș fel personal de a privi viața.

Valoarea argumentativă a filosofiei sau concepției existențiale a lui Laurențiu Fulga nu interesează în acest loc. Ceea ce credem că trebuie subliniat este reverberația lirică a prozei sale care în nuvela „Vânt de Octombrie" culminează cu o extraordinară putere de transfigurare a unei conștiințe tragice, prin intensitatea viziunii lăuntrice și forța de transcendere în iluzie, în reverie pură. Povestea celor doi prieteni, a lui Eronim Grigor și a lui Pavel Botez îndrăgostiți amândoi de Iluzie, părându-i-se fiecăruia că o vede întrupată alevea, sub înfățișarea Azuriei, cum îi spunea unul sau a Solitarei, cum o numea celălalt, este povestea tragică și din totdeauna a sufletelor alese care se refugiază în închipuire și în vis, neputând suporta compromisurile umilitoare ale vieții în comun.

Întrerupem aici șirul — și așa descusut al acestor sumare însemnări, făcute odată cu lectura cărții. Înainte de a fi avut răgazul să scriem pe îndelete despre *„Straniul Paradis"*, am ținut totuși să recomandăm fără întârziere, atenției cititorilor, cartea lui Laurențiu Fulga. Rândurile de față nu au alt rost și altă năzuință.

MIHAI NICULESCU

Note franceze

GIRAUDOUX ȘI PROBLEMA STILULUI

„LITTERATURE"

Citind „Littérature" [1]), cu greu pot scăpa de anumite amintiri. Îl revăd pe Giraudoux, șeful serviciului de presă, la Quai d'Orsay, primind presa străină. Era în anul 1930, și asta a fost prima mea imagine despre el: un „causeur" ales, interesându-se foarte puțin de realitatea politică, dar ținând la cea de a treia Republică cu toată duioșia unui provincial care a cucerit Parisul.

Câțiva ani în urmă l-am regăsit pe același Giraudoux, rue des Saints-Pères, la Bernard Grasset. Câinele său Puck, care prin aerul său spiritual și complice îmi amintea de Mefisto și de stăpânul său totodată, venea înainte cu câteva minute în marea sală, unde alături de Henri Poulaille, mă ocupam de autori și de cărțile lor. Giraudoux se interesa prea puțin de ale sale.

Nu l-am văzut niciodată cerând lui Poulaille colecția articolelor sale de presă și cu atât mai rar graficul vânzărilor, acel tablou care înregistra în fiecare zi numărul exemplarelor vândute din fiecare carte. In realitate, cărțile lui nu-i dădeau prea multe griji; la editor era același musafir nedumerit ca și la biroul său dela Externe. Am avut uneori impresia că nu venea să ne vadă decât pentru că această magazie atât de neverosimil balzaciană, care era casa Grasset, făcea plăcere câinelui său. Nu se simțea la el acasă decât la teatru cu Jouvet; acolo întâlneai un Giraudoux fremătând de bucurie, — numai acolo era fericit.

Totuși, acest Racine al secolului XX, își căuta necontenit regele, fără nici o șansă de a-l găsi. In fond, se simțea singur, pierdut într'un veac care-i oferea mai multe situații. Omul politicos nu putea să refuze, dar poetul, primind, își ascundea cu greu, sub zâmbet, suferința.

De-aici pornesc o serie de preocupări care se regăsesc dealungul reflecțiunilor sale asupra literaturii: cele care privesc burghezul, omul de litere și stilul mi se par cele mai însemnate, adevărate leit-motive, de un interes cu atât mai mare cu cât articolele, conferințele, etc., care compun cartea, datează din anii 1930—35 și reprezintă un rechizitoriu teribil adresat lumii care s'a năruit în Iunie 1940.

OMUL DE LITERE

Burghezia este pentru Giraudoux, în primul rând, marele complot împotriva geniului francez, complot care-și are origina într'o nevoie de securitate ce nu este decât expresia unei slăbiciuni pregnante. Și ceeace înfricoșează mai mult pe burghez este întâi și întâi, spiritul. Cum să-l reducă la tăcere, cum să-l pună în cătușe? Ei bine, tot o formă a spiritului îi va veni de hac. Romanticii din 1830, banda lui Hugo, revendicând pentru scriitor libertatea sub forma unui rost oficial, obțin sclavajul lui. Și sclavii spiritului pus în serviciul burgheziei, sunt oamenii de litere *Giraudoux nu le-o iartă; mângâierea și nădejdea lui este că spiritul acesta robit va muri de inaniție, în vreme ce rezervele populare rămân neatinse. E mai aproape meșteșugarul de artist, decât burghezul citit.*

Această critică a burgheziei, alături de a lui Montherlant, îmi pare justă; nu-mi ascund surpriza de a o fi găsit la Giraudoux, pe care l-am socotit totdeauna ca pe un om a cărui minimă grije era observarea și înțelegerea lumei ce-l înconjura. L-am văzut totdeauna scăpându-i printr'o piruetă, cam ca pe vremea când răspundea ziariștilor la Quai d'Orsay.

E adevărat că mai sunt piruete în cartea asta, dar este și o pagină scrisă în ultima noapte a anului 1940 cu resonanța gravă a unei mărturisiri.

Iată un pasagiu din această meditație, din această întoarcere la sine-însuși:

„Il y a trente cinq ans. Oui rabâchons un peu. Depuis trente-cinq ans, qu'a-t-on fait de la France, sinon de la descendre au-dessous de la vie qui lui était due! Vis-à-vis de notre destinée, quelle politique avons nous eue, sinon celle de la Hollande vis-à-vis dela mer : une politique de digue? La Hollande en avait le devoir, la mer est son ennemie, les lois liquides attirent la mer en Hollande; à la repousser, à l'endiguer elle n'en devient que davantage la pression et la mer. Mais la vie est notre amie. La vie universelle, la vie intérieure étaient nos amies, nous voulaient du bien et nous les avons confondues avec le menace. Contre le voisinage de l'Europe, la digue de la méfiance, de l'ingnorance. Contre la richesse du monde, la digue de l'épargne Contre la beauté de l'heure, la digue des habitudes. Rares ont été les chefs qui aient pensé nous mettre de plain pied avec la paix, avec l'abondance, avec la grandeur, avec notre âge".

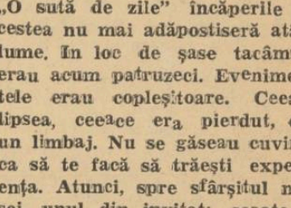

IN CĂUTAREA STILULUI

Pe urmă mai este și problema stilului, problemă atât de strâns solidară cu felul vieții, și de nedesleg fără cunoașterea ei. Giraudoux simte obscur asta, dar nu o spune. Știe că lumea unde el s'ar simți bine i-a scăpat, știe că lumea burgheză este izvorul a două treimi din nenorocirile sale, dar rămâne aici și nu pune problema unei lumi noui decât în termeni de scriitor, și de scriitor dramatic, spunând că totul este o problemă de stil.

E adevărat că preocuparea sa esențială a fost întotdeauna stilul. A reușit să creeze un limbaj?

Imi îngădui să răspund cu o amintire.

In August 1940, mă găseam într'un castel ospitalier din Sudul Franței. Din vremea celor „O sută de zile" încăperile acestea nu mai adăpostiseră atâta lume. In loc de șase tacâmuri erau acum patruzeci. Evenimentele erau copleșitoare. Ceeace lipsea, ceeace era pierdut, era un limbaj. Nu se găseau cuvinte ca să te facă să trăești experiența. Atunci, spre sfârșitul mesei, unul din invitați scoate o carte din buzunar: La Guerre de Troie. Incepe să citească.

Ca prin farmec, și-au regăsit graiul. Au altă respirație. Bucata e citită și recitită; ea servește tuturor drept grădină de copii și drept liceu în același timp.

Și Giraudoux a fost citit și răscitit. Intr'o săptămână, cel puțin trei persoane știau bucata pe de rost. Atunci veni rândul lui Racine.

Asta însemnează că Giraudoux a știut să păstreze în vremuri grele tradiția unui stil, a unui limbaj. Nu există elogiu mai puternic.

RAINER BIEMEL

[1]) Littérature, I vol., Grasset 1941.

CANTECE NOUI

Lângă amintirea lor

Așa cum ne-am învățat cu scurgerea vremii, lucrurile parcă își pierd din ce în ce mai mult rostul, iar contururile lor se topesc într'o ceață pe care nici un soare nu o mai poate topi, pentrucă ea se chiamă uitare. Am văzut mai acum câteva zile că, dela Iași, Mihail Chirnoagă a trimes prietenilor săi din țară, volumul de poezii postume al lui George Vaida, intitulat „Mătrăgună". Iată așadar un gest care vine să se împotrivească legilor firii, s'ar putea zice.

Am mai scris în acest colț, de câteva ori încă, despre aceste prezențe eterne și placheta cenușie a locotenentului erou George Vaida ne-a readus în minte umbra camarazilor plecați, umbra lor firavă de eri, care astăzi se ridică dârză dintre morminte, scriind cu jertfa lor cele mai frumoase poeme, cele mai sguduitoare pagini de epopee. Unde mai sunt oare acuma cei câțiva neghiobi, care se întrebau în coloane știrbe de gazetă: unde ne sunt scriitorii?

Intrebării lor de eri, nu le putem opune decât un singur răspuns, arătându-le golurile adânci care s'au făcut în șirurile noastre, prin plecarea fără de întoarcere a acelor — și n'au fost puțini — pe care vrem să-i pomenim în câteva cuvinte. Noi nu comentăm, din simplul motiv că asemenea acte nu mai au nevoe de comentarii.

„Mătrăguna" lui George Vaida ne desvăluie, prea târziu, un poet atât de realizat și de autentic, cum prea puțini s'ar fi așteptat dela timidul și stângaciul locotenent de grăniceri. Un fior liric și-o stăpânire a perfecțiunii formale — iată în primul rând imensele calități pe care oricine le poate descoperi la bunul George Vaida. Și restul vine, după aceea, dela sine. Că un poet cu asemenea resurse ar fi putut să dea în cel mai scurt timp lucruri deadreptul surprinzătoare (până și pentru noi, cei ce-am putea spune să l-am cunoscut mai bine), este un loc curent, pe care ne și sfiim să-l punem pe hârtie. Deaceea ne mărginim de a-l sugera. După „Calm exterior („întâia mea carte tristă" cum ne scria odată poetul), „Mătrăgună" e deabia a doua culegere, pe care destinul a vrut-o și cea din urmă. Și nu știm dece fructul amar al acestei magice buruieni ne spune că poesia lui George Vaida nu va rămâne numai atâta, chiar dacă unii prieteni cari nu l-au lăsat să răsufle în viață, caută acuma să-l acopere cu lespedea tăcerii. Aceștia să știe însă, că nu sunt numai ei...

Mai acum câtva timp am văzut la un prieten poet — nu știm dacă putem să-i dăm și numele — manuscrisul, postum și acesta, al poesiilor lui Mircea Tiriung, cunoscut poate mai mult sub pseudonimul Sergiu Ludescu. Intre scoațele unui dosar, o mână de versuri stăteau albe, însemnând parcă o albă tristețe, o ultimă renunțare, căci și autorul lor, ca și George Vaida, a căzut undeva pe câmpul de luptă, într'o mare și ultimă bătălie. Dintre cei rămași, doar Eugen Jebeleanu i-a pomenit, pare-mi-se, memoria printr'o dedicație a unei poesii nebănuit de rare, care a apărut în ultimul număr al revistei „Familia". In rest, aproape nimeni nu mai știe ceva de Mircea Tiriung, poetul căzut pe câmpul de onoare, a cărui primă carte de stihuri așteaptă acuma în saltarul unui prieten, care alăturându-se, fără să vrea, gestului lui Mihail Chirnoagă, vine să ne spună că undeva tot mai pâlpâe lumina neprihănită a omeniei și a prieteniei fără de interes.

Și-acuma, aproape la capăt de drum, ne vine în minte strania apariție a lui Stoian Gh. Tudor, grădinarul acela care poposea uneori și prin redacție la noi. „Hotel Maidan", romanul lui de debut, carte de derbedeu și de talent, a rămas și ea singura, pentrucă soldatul Stoian Gh. Tudor, lăsând grebla, sapa și târnăcopul meseriei sale, a căzut cu mâna încleștată pe armă — și în urma lui niciunul aproape nu i-a mai spus, frățește și cald: odihnește în liniște, tu care ai avut poate parte de ea mai puțin decât oricare altul.

Lângă amintirea lor să poposim câte o clipă, oricecâteori, din beznele vieții, vom simți că ne trage la fund mâlul și ierburile tăioase. Iar când vom sbucni spre lumină, dornici de soare și de o altă viață, să nu-i lăsăm uitării, ci să-i aducem cu noi, ca niciodată să nu putem scrie „absent", pe locurile în care stăteau alături de noi, nu frați, ci mai ales oameni care la acest ceas târziu de noapte, ar fi frământat ca și noi acest condeiu amărît pe-o filă de hârtie, în căutarea aceleiași himere în care credem cu toții..

ȘTEFAN BACIU

N. N. — Manuscrisele se trimit la redacție, menționându-se pe plic: pentru Ștefan Baciu. Și răspunsurile: D. Chel., Melinte V. A., L. Trif, I. I. Horga, S. Ogaru, Dum. I. Rădul., S. C. Pătr., Gruia Bod., M. Stoic., Horimat, Alex. M., Lury P., M. M. T.: *Nu!* Gh. Romanescu, C. Vasilache : *Proză nu.* Lia Sânger, M. Dor, D. Tabacu, Traian Al. Ț., B. Frunte : Altele.

Santinela

In bezna cețoasă
Cu arma la umăr,
Veghind peste haturi
Minutele 'număr.

Urgia de ploae
e sus detunând,
Oțelul din gând
Nu mi-l îndoae.

Brațul călit,
Vocea încordată,
In post niciodată
N'au șovăit.

Paseri în somn
Grânele coapte,
In tainica noapte
Mă mirue domn.

Amnarul credinței
In inimă-l scapăr ;
Cu unghia, cu dinții
Linia mi-o apăr.

V. O. SPINENI

Aquarele

SENTINELA

Adulmecând otava și tulburând Vișăul,
Se-abat de pretutindeni, în turme mari, bourii:
Sub trăsnetele vremii și mugetele urii,
In platoșa-i de silex, stă neclintit Rarăul..

AȘTEPTARE

Fără aripe, clipa, ursuză, se târăște
Și'n mlaștina răbdării, țipând, se înpotmoale.
In vreme ce privirea, rănită, obrintește,
Pe umeri și pe suflet tot cerul se prăvale..

ELAN

Surâde 'n inimi Plaiul desferecat de grije,
Că roadele Minunii vor crește repezi fluvii:
Spăimântători în iureș, prin flăcări, colți și schije,
Cu aripe la glesne, pornesc cântând heruvii..

IDEAL

Nu e departe creasta! Dar brandurile gem,
Mitraliera latră ca o cățea 'ndrăcită
Și moartea stă la pândă, panteră și blestem,
Și-oriunde calci, pământul e jar și dinamită..

BOMBARDAMENT IN PICAJ

S'ar fi dorit pământul un uriaș bolid
Cu care să dispară oriunde 'n iad, în vid:
Veneau din ceruri păsări cu ciocuri de oțel,
Să-i ciugule bitumul, în țipăt de șrapnel...

LEONIDA SECREȚEANU

Echinox de tinerețe

Cresc, undeva — prin mine, înalte ierburi moi
cu melci gingași și proaspeți cari pipăie cu coarne;
din patru zări deodată se întâlnesc în carne
cântările sfioase care slomnesc în foi.

Argintul viu al apei îmi gâlgâie în oase
și aplecat de-asupra comorii lui mă 'mbuib;
iau visul, ca un grangur de aur scos din cuib,
și dându-i drumul, caut culcușuri răcoroase.

Atâtea căi și-atâția mânji murgi pe cari să-i schimbi!
Apoi atâtea glasuri șoptind amăgitor:
de-aș asculta acuma învățătura lor
m'aș înălța profetic și aș vorbi în limbi.

Cresc, undeva — prin mine, înalte ierburi moi.
Eu ca un medic lunatec dospit din gelatine
iau forma căsuliei pe care-o port cu mine
și fără nicio noimă stau adormit sub ploi...

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

Note românești

MEȘTERUL MANOLE

este revista generației tinere. Grupând în jurul său numai tineri scriitori și poeți a căror vocație nu poate fi contestată, s'a impus între periodicele române prin caracterul său strict național — care tindea însă cu o istorică amploare spre europenism. Ultimul număr, apărut recent, aduce colaborări substanțiale, printre care trebuesc semnalate: articolele, esseurile și proza semnate de: Ion Șiugariu, Ovid Caledoniu, Al. Husar, Pericle Martinescu, Ion Ștefan și Laurențiu Fulga. Poezia este reprezentată prin: Ștefan Stănescu, Ion Frunzetti, Horia Nițulescu și Camilucci.

NEAMUL POLANIECKI

se numește romanul lui Henrik Sienkiewicz, apărut de curând în editura „Universul", care are inscrise în programul său un număr de traduceri din cei mai cunoscuți și apreciați scriitori străini. Popularitatea de care s'a bucurat întotdeauna peste hotare opera lui Sienkiewicz, cu romanele lui istorice îndeosebi, face din apariția acestei cărți în condiții tehnice din cele mai alese, un succes de pe acum asigurat.

Cartea a apărut într'o traducere corectă, semnată de d. Al. Iacobescu.

LIANA GEORGESCU : ȘIRAG

In svon de primăvară cu plăpânde brânduțe și ghiocei sub cerul de April, versurile poetei Liana Georgescu, răsar ca niște cântări noui înviorătoare.

Unele poezii descriu natura în colorit variat, când în tonuri vii, înveselitoare, când în tonuri moi, catifelate.

Uneori întâlnim o tonalitate ușoară de melancolie în ceasurile de asfințit de toamnă.

In unele poezii ne redă versificație îndemânatecă, diferite aspecte de pădure, zugrăvindu-le cu o paletă de artist.

Ca și în primul volum, autoarea trece la idei mai profunde, caută să-și lămurească tainele existenței, simte amărăciunea în fața zădărniciei lucrurilor și un văl de tristețe umbrește versurile ei.

Dar după ce parcurge o cale de îndoieli întrebări, nedumeriri, în fața problemelor adânci, se întoarce la concepția creștină a vieții viitoare.

Cu desfătare citim acest **„Șirag"** de poezii, care la interval numai de un an, se adaugă la primul volum : **„Pe strune noui..., un cântec vechiu".**

Și acestea, ca și întâile versuri se deosebesc de poezia actuală, au originalitate. Ele au o factură aparte, căci pe lângă cercetarea continuă a unui talent într'o neîntreruptă evoluție, găsim o frăgezime în inspirație și o sumă de înnoiri în formă și conținut, care dovedesc pe poeta cu multe posibilități ce-și croește îndrăsnețt și sigur, drumul spre adevărata artă.

VRĂJITORUL APELOR

se cheamă volumul de poeme apărut săptămâna aceasta în editura „Fundațiilor Regale" și semnat de tânărul autor al „Endymionului" — Ovid Caledoniu. *Insuși girul pe care-l acordă Editura Regală acestui proaspăt volum, ca și posibilitățile lirice deosebite ale autorului — vor fixa cu siguranță valoarea singulară a poetului* Ovid Caledoniu. *In această carte vom avea ocazia să întâmpinăm altă față spirituală a poetului, cu atât mai mult cu cât talentul său s'a impus inițiaților în poezie ca unul din cele mai cuprinzătoare.*

PE CAND TEATRU ROMANESC IN BASARABIA ȘI TRANSNISTRIA?

este titul unui articol semnat de d. Pan Halippa în ultimul număr al revistei Viața Basarabiei, *în care autorul, după ce face un istoric al manifestațiilor teatrale dealungul timpului în Basarabia, arătând totodată deseori repetata dorință a românilor transnistrieni de-a avea spectacole în limba maternă, arată rostul unui teatru românesc dincolo de Nistru, cu realele foloase spirituale pe cari populația de acolo le-ar putea avea de pe urma realizării unui astfel de deziderat.*

In același număr (4, pe Aprilie 1942) mai colaborează: Octav Sargețiu : Poezii; Gala Galaction: Ce-am văzut la Cernăuți ; Alfred Tibereanu : Reînvierea basmelor prin dumbrăvi ; Gh. Năstase : Ținutul Sorocii ; Dimitrie Vedea : Morminte fără cruci ; G. Constandache : Poezii ; G. Bezviconi: Românii deschizători de drumuri în cultura rusească ; Dominte Timonu : Un pictor de peisage ; Timon Constantinescu : Traduceri din Carducci.

O cronică variată și inteersantă, semnată de: Aurel George Stino, Gh. Stoian, Octav Sargețiu, V. I. Chicu, Iacob Slavu, Paul Mihailovici.

MIHAIL ȘERBAN : CASA AMINTIRILOR

In cariera scriitoricească a d-lui Mihail Șerban, acest ultim și masiv roman pe care l-a scos de curând la „Cultura Românească" poate fi socotit ca un popas, dela care se limpezește spre viitor drumul ce-l va trasa în epica noastră condeiul său puternic, de bogate resurse.

Lumea copilăriei și adolescenței, cu nedumeririle și căutările ei în permanentă prefacere și îmbogățire, este prezentată de autor cu rară dragoste și înțelegere, cu omenescul amar dar cu atât mai apropiat de adevăr, — spre deosebire de ceea ce au făcut alți scriitori când și-au propus să trateze această dificilă temă. Răducu, eroul acestei cărți este luat sub observația romancierului de la o vârstă foarte fragedă și întovărășit în tot drumul parcurs până la adolescență.

Bogăția de sensibilitate, reacțiunile atât de diverse înregistrate pe canavaua colorată a perioadei ce precede bărbăția, totul redat într'un stil cald și curgător, fac din ultimul roman al d-lui Mihail Șerban o lectură extrem de atrăgătoare.

C. P.

KAZIMIERZ TETMAJER

O victorie

Trad. de R. DONICI

De săptămâni întregi, al căror număr nici el nu-l mai cunoaşte, un tânăr şi îndârjit inginer, ajutat de o numeroasă echipă, defrişează păduri seculare, doboară stânci, sfredeleşte munţi, construind o nouă linie de cale ferată care avea să ducă lumina şi belşugul de cealaltă parte a ţinutului. In lupta aceasta neînduplecată cu natura, voinţa omenească e nevoită să facă sforţări uriaşe spre a învinge forţele coalizate ale pământului.

Şi totul se desfăşoară mulţumitor până'n ziua în care tânărul şef al echipei are o ciudată vedenie: dintre ramurile încâlcite ale pădurii i se arată, aevea, un chip încântător de zână care-i va fura liniştea şi somnul, regăsite peste câteva zile alături de Myrta, soţia unui inginer silvic din vecinătate, plecat pentru câtva timp în Capitală.

Idila ce le cuprinde sufletele în mrejele ei, începe să ruineze avântul neînduplecat al inginerului, ameninţând bunul mers al construcţiei drumului de fier. Lupta care se dă în sufletul omului de răspundere avea să decidă soarta continuării muncii propuse. Va învinge dragostea, cu puternica ei chemare, sau datoria de-a duce la bun sfârşit lucrările începute?

Ne plimbam prin pădure, ca şi cum nu trăiam pe pământ.

Era acolo un pârâu cu apă limpede şi albastră, pe ale cărui maluri creşteau crini şi lalele roşii. Myrta le sădise cu mâna ei în primăvara aceea. Florile se oglindeau în apă.

Era locul unde ne plăcea cel mai mult să ne plimbăm.

Intr'o zi, când Myrta se duse să dea oamenilor să mănânce, stăteam culcat acolo, cu faţa în jos, privind aşa, florile şi vârfurile copacilor ce se oglindeau în ea. Mă gândeam la Myrta, la frumuseţea ei. Deodată, simţii pe ochi nişte mâini.

— Cine sunt? întrebă o voce schimbată.

Nu ştiu dece, răspunsei:

— Soţia.

Câteva clipe de tăcere şi Myrta îmi răspunse cu glasul ei:

— Nu sunt soţie.

Intorsei capul şi-o privii ţintă în ochi.

Ea se roşi toată.

— Nu sunt soţie, repetă.

Fireşte, n'o întrebai nimic.

— M'am măritat cu bărbatul meu, continuă ea, când eram fată săracă. M'am măritat împotriva voinţei mele. Aveam optsprezece ani, iar el şaptezeci. Sunt patru ani de atunci.

Acum, socotii că pot să întreb:

— O duceţi bine?

Myrta tăcu o clipă, apoi răspunse:

— E foarte bun cu mine şi am tot ce-mi trebue.

...Mi se păru că lalelele şi crinii şi-au plecat capetele.

— Dar, continuă ea, sunt mai curând fata decât soţia lui. N'avem copii.

...Mi se păru că lalelele şi crinii şi-au plecat din nou capetele.

— N'aveţi copii, repetai maşinal.

— E foarte neplăcut să n'ai copii, oftă Myrta.

Ii luai mâinile şi începui să le sărut cu patimă, cu foc, ca un nebun. Mă simţeam în drept, în dreptul meu. Ea nu-şi retrăgea mâinile. Ele erau într'ale mele, care le lipeau de buzele mele.

— Eşti a mea, a mea... şopteam eu.

Myrta nu răspundea.

Câinele Zagray şi tânărul căprior Remus ne priveau, miraţi parcă. Pe urmă, câinele începu să latre, căpriorul se năpusti cu coarnele asupra lui, câinele, ca turbat, cu coada între picioare, începu să alerge în jurul nostru, sărind peste pârâiaşe şi şanţuri; căpriorul se luă după el.

Ea râdea.

— Myrta, — o chemai, privind-o în ochii cari se aplecaseră spre mine.

— Nu-i aşa că-i frumos? spuse ea.

— Myrta, repetai eu.

Mă privi şi mi se păru că ochii ei văd multe lucruri.

— Da, zâmbi ea, clemenţa există ca oamenii să păcătuiască.

Toate cuvintele ei mi se păreau minunate, cum nu mai auzisem niciodată.

Lucrările noastre depe malul stâng al apei erau pe terminate.

Intr'o seară, bătrânul Szymon veni la mine să vorbească despre construirea unui pod provizoriu, lucrare ce se putea face într'o zi.

„Cum?! Trebue să părăsesc mâine locurile astea?!" Incepui să născocesc mii de pretexte ca să rămân aici. Mă dusei să inspectez din nou terasamentul şi descoperii o mulţime de inexactităţi şi greşeli care făcură pe bătrânul Szymon să dea din cap şi să mă privească uimit.

In cele din urmă, bătrânul încruntă sprâncenele şi spuse, cu asprime:

— Trebue să mergeţi înainte, sau să predaţi lucrarea altuia.

Şi mă privi cu ochii pe jumătate închişi.

Roşii. Imi era ruşine. Bătrânul Szymon ştia, fireşte, dece mă îmbrac altfel decât înainte şi unde mă duc călare în fiecare seară. Nu spunea însă nimic, pentrucă nu îndrăznea să vorbească. De altfel, lucrările mergeau ca şi înainte. Dar acum îmi spuse în faţă: „Trebue să mergeţi înainte, sau să predaţi lucrarea altuia".

Stau fâstâcit înaintea lui. Trupul lui uriaş era mult mai înalt decât al meu. Cu muşchii pectorali foarte bine desvoltaţi, era parcă un bloc de piatră. Plete cărunte îi cădeau peste umeri, iar mustaţa albă îi astupa gura. Imi dădeam seama că n'are niciun rost să ne jucăm de-a v'aţi ascunselea.

— D-ta ce ai face în locul meu? îl întrebai.

Credeam că-mi va vorbi despre păcat, despre proprietatea altuia, despre un soţ bătrân care lipseşte de acasă, despre porunca a şaptea, despre ruşine, dar Szymon nu spuse decât atât:

— Aş merge înainte sau aş preda lucrarea altuia.

— Şi ai merge înainte?

— Dacă aş hotărî odată, aş merge.

— Dar dacă n'ai putea să mergi?

— Unde este voinţă, nu există „nu pot".

— Dar uneori nu-ţi ajunge voinţa.

— Nu este voinţă care nu-ţi ajunge. Afară doar dacă îţi lipseşte.

— Mâine noapte vom dormi pe malul cellalt al apei..

..Aceasta înseamnă..."

Imi acoperii ochii cu palmele şi mă prăbuşii pe marginea mesei. Aceasta însemna să mă despart de Myrta, să părăsesc totul: pe ea, această grădină fermecată, pârâul vrăjit din pădure cu crinii şi lalelele sădite de ea în primăvara aceea.

Ea nu era a mea, pe când eu eram în întregime al ei, cu trup şi suflet, mă dădusem cu toată fiinţa mea, mă pierdusem în ea.

In seara aceea, mă dusei pe jos spre Myrta.

— Ce ai? mă întrebă în prag.

— Am venit să-mi iau rămas bun. Mâine trecem pe malul celalt al apei.

— Dece?

— Am isprăvit lucrarea aci.

Myrta mă privi, nedumerită.

— Cum? Pleci de aici?

— Trebue să plec.

— Nu există „trebue" acolo unde există voinţă.

O privii uimit.

— Acum câteva minute, am auzit aceste vorbe din gura ajutorului meu.

— Vezi!

— Da, dar el mi-a spus-o din cauză că voiam să amân construirea podului.

— Şi ai să începi construcţia?

— Am s'o încep.

— Şi ai să treci pe malul celalt?

— Da.

Ochii îi scânteiară întâia oară astfel ca şi cum praf de puşcă s'ar fi aprins în ei.

— Dar dacă te-aş...

Ea se opri. Purpura îi inundă obrajii.

— Myrta, îi spusei încet şi o luai de mână. Myrta, tu ştii doar că trebue să merg, ştii dece părăsesc aceste locuri. Mii şi milioane de oameni aşteaptă acolo pâine şi lumină. Şi am să le dau...

— Dumnezeule! făcu Myrta şi ridică braţele. Oare un ceas de fericire nu face mai mult decât toate idealurile pe care le urmăreşti tu?! Dacă n'o faci tu, o fac alţii.

— Dar vreau s'o fac eu.

Myrta mă măsură cu privirea.

— Tu ai să-mi spui că eşti mânat de dragoste şi de idee, dar eu cred că de mândrie şi de vanitate.

Ochii şi buzele ei căpătară o expresie care mă făcu să n'o mai contrazic. Parcă poate fi o situaţie mai caraghioasă decât a omului care dovedeşte că e mai bun decât îl crede lumea?!

— Rămâi aici. Vreau să rămâi... te... rog..

Capul ei se aplecă întâia oară spre mine. Glasul ei semănă prima dată cu răsăritul azuriu al luceafărului-de-dimineaţă.

Ea se aplecă şi mai mult spre mine. Simţii văpaia buzelor ei.

Pe urmă, se dădu încet, la o parte, îmi întinse mâna şi spuse:

— Va să zică, ne vedem pentru ultima oară?

— Am să mai vin mâine să-mi iau rămas bun.

— Când?

— In zorii zilei.

Era un revărsat de zori dulce şi cenuşiu, ca şi pârul din grădină, cu crinii şi lalelele lui. O aşteptam pe Myrta.

Nu dormisem toată noaptea. Simţeam că iubesc pe această femee ca un nebun, că o doresc aşa cum un întemniţat doreşte aerul, un sărac pâinea, un drumeţ apa. Nu mai erau cei douăzeci şi opt de ani ai mei, luni de zile trăite fără femei; era dragoste. O iubeam aşa cum iubeşti când ţi-e dat să iubeşti.

Dar, acolo, mă aştepta podul, mă aştepta construcţia liniei ferate şi oamenii de dincolo de pădure, flămânzi, jalnici şi inculţi. Simţeam că nu pot trăi fără această femeie, atât timp cât eu sau ea va trăi. Unul din noi trebue să cedeze: eu, cu dragostea mea, sau ea, cu frumuseţea ei, care m'a legat de mâini şi de picioare.

Era un revărsat de ziuă dulce şi cenuşiu. Soarele abia începuse să se ridice de dincolo de orizont. Deodată, ea apăru pe neaşteptate în faţa mea. Nu purta rochie, ci o manta moale şi largă, pe care o pusese peste cămaşă. Tot trupul ei se contura ca o statue de ghips sub pânza udă.

Trecu prin faţa mea, întrebându-mă:

— Ai să mergi?

Răspunsei:

— Am să merg.

— Vino diseară la prăpastia de lângă icoană.

Şi trecu înainte, fără a întoarce capul, ca o statuie minunată; fiecare mişcare a ei te înebunea.

Se născu o zi grozav de caldă şi înăbuşitoare. Lucrătorii cari construiau podul provizoriu, se căldau în sudori. Sângele mi se urca mereu la cap, iar îmi ardea buzele şi ochii.

Ce va fi diseară?

Orice ar fi, voiu merge înainte.

Să construeşti un pod provizoriu, e lucru uşor. Pe urmă, poţi să te întorci de oriunde. Dar să te supui, să ajungi robul unei femei care nu vede nimic altceva afară de ea, înseamnă să renunţi la tine însuţi.

Ea nu-i vinovată. N'a învăţat nimic, a auzit aşa de puţine lucruri, nu se gândeşte la nimic şi nu simte nimic. Dar e atât de frumoasă, încât poţi să înebuneşti, să mori...

Chiar dacă ar trebui s'o ucid, tot am să mă smulg din strânsoarea ei!...

Dacă ar trebui s'o omor!.. Să mă judece Dumnezeu.

După mine, viaţa mea valorează mai mult decât zece vegetări.

Dacă împrejurările se înlănţue atât de trist, încât o femeie se aşează în calea bărbatului şi nu-l lasă să-şi facă datoria, milioane de bărbaţi cad şi îngerul morţii îi împinge în prăpastie. Mii, milioane de bărbaţi. Dacă împrejurările se înlănţue într'un mod atât de nefericit, încât femeia, în loc să devină vântul care umflă pânzele şi împinge corabia, devine stâncă în apă sau banchiză; în loc să fie stea călăuzitoare, devine furtună nestăpânită; în loc să fie izvor dătător de viaţă, serveşte de opiu ce sleeşte puterile, — atunci mii şi milioane de bărbaţi se spetesc şi cad, pentrucă trebue să birue şi să doboare femeia. Ei pier în loc s'o sacrifice pe aceasta. Dacă n'ai putere s'o părăseşti atâta vreme cât există ea, şi dacă, în acelaş timp, îţi dai seama că, dacă va înceta să mai existe, vei găsi puterea să mergi înainte, femeia trebue să înceteze de a mai fiinţa.

Caracterul, însemnătatea şi valoarea unei fapte determină condiţiunile acesteia.

Dacă Myrta nu va sta în calea mea, va fi o fericire, o fericire pentru ea. Dacă însă o va face, va fi vai de ea.

— Da, va fi vai de ea. Nu voi îngădui nici ei, nici patimii mele să mă învingă, să mă distrugă, dacă împrejurările ar fi atât de nefericite, încât Myrta mi-ar sta în cale, ca o fatalitate.

Nu voi fi unul din aceia cari privesc, înebuniţi de desnădejde, în prăpastia în care a căzut produsul muncii lor, dacă soarta n'a vrut ca femeia să treacă nepăsătoare prin faţa mea sau să-mi întindă mâna pentru muncă în comun.

Nu voi fi o jucărie în mâinile soartei, ca roata ce se rostogoleşte acolo unde e împinsă.

Chiar dacă aş fi silit să fac o faptă îngrozitoare, tot m'aş smulge şi aş merge înainte.

Myrta trăeşte, ca o floare, în această pădure în care nu pătrund decât ploaia şi vântul. E ca un palmier în pustiu, care a crescut pe un petec de pământ prea mic spre a putea fi oază. N'are drept să mi se pună în cale.

Dacă voiu simţi că m'a vrăjit, că pier, o voiu ucide ca pe un animal stricător.

Se lasă o seară tot atât de caldă şi înăbuşitoare precum fusese ziua ce o precedase. Părea că pământul crapă din cauza fierbinţelii, că arborii, ca şi ierburile din pădure, se usucă şi se vestejesc. Până şi apa din râu părea obosită.

Mă dusei la locul fixat.

Era o prăpastie stâncoasă deasupra râului, înaltă şi abruptă, acolo unde, pe vremuri, cineva prinsese cu cuie o iconiţă de un molift. Acum, iconiţa era ştearsă şi chipul sfântului nu se mai vedea. Eu şi cu Myrta ne plimbam uneori pe acolo.

Mă aşezai pe o piatră, cu picioarele deasupra prăpastiei, pe al cărei fund spumega un râu de munte, aplecai capul şi închisei ochii.

Şi când te gândeşti că ar fi putut să fie atât de frumos... Am fi putut să fim aşa de fericiţi...

Am fi putut veni la piatra aceasta ca să ne vorbim despre iubirea veşnică şi să ne iubim până la moarte...

Ce mă împinge înainte, în lume?

Myrta nu-şi va părăsi soţul şi nu mă va urma: a mă pregăti pentru viaţa pe care ar trebui s'o duc aci, înseamnă a-mi rupe spada deasupra propriului meu coşciug. Fireşte... Şi ce frumos ar fi putut să fie...

Deodată, ea îmi atinse umărul cu mâna. Mă desmeticii din gândurile mele.

— Pleci? mă întrebă.

— Podul e gata. Mâine plec.

— Şi nu te mai întorci?

— Nu.

— Dece?

— Mi-e frică.

— De mine?

— Mai curând de mine.

— Crezi că nu te voiu urma?

— Da, tu n'ai să vrei să mă urmezi.

— Atunci rămâi aici! Rămâi, rămâi!

Vorbea şoptit acum. Se lăsă în genunchi lângă mine şi când vorbea, gura ei era lângă buzele mele.

— Şi acolo? arătai cu mâna înainte.

— Acolo?! (Myrta se aplecă înapoi). Acolo?! Ce-ţi pasă de ceeace se petrece acolo? Oare îi preferi pe aceia pe cari nu i-ai văzut niciodată? Crezi că acolo ai să fii mai fericit decât dacă nu te duci tu, se duc alţii: unul, doi, zece. Parcă numai tu ştii să construeşti drumuri de fier? Numai pe tine vreau să iubesc! Mă auzi, mă înţelegi? Pe tine, numai pe tine! Nu vreau să mă părăseşti! Trebue să rămâi! Trebue! Şi ai s'o faci! Ai să te stabileşti aci, într'un orăşel apropiat, — şoptea ea. Am să vin călare la tine... Ai văzut iapa mea murgă cu o săgeată pe frunte? Are să mă ducă la tine ca un fulger. Dacă vrei, am să te vizitez în fiecare zi. N'am să-mi mint soţul, am să-i spun totul. E deştept şi bun.

— Atunci spune-i că nu-l iubeşti, că mă iubeşti pe mine, că vrei să trăeşti şi că ai să mă urmezi acolo!

— Acolo? Nu, nu, mi-e frică! Nu merg pentru nimic în lume. Cine ştie ce mă aşteaptă acolo, ce mă ameninţă?! Pe când aici... Priveşte cum se întinde spre tine tereguţa aceasta, priveşte-i frunzele mari şi bombate. Ascultă ce-ţi şopteşte pădurea... Şi ea vrea să te reţină, pentrucă mă iubeşte, bătrâna mea pădure!... Ascultă cum freamătă deasupra mea. Mă iubeşte pentru frumuseţea şi tinereţea mea... Ştie că sunt regina ei, fată a pădurii, a desişului secular. Mă iubeşte şi nu vrea să fiu nefericită!... Ai să te stabileşti aci, nu i aşa? N'ai să mă părăseşti? N'ai să părăseşti pădurea şi pe mine?

Căzu în genunchi înaintea mea şi îşi împreună mâinile. Inchisei ochii şi o îndepărtai uşor. In aceeaş clipă, un fulger spintecă cerul şi un tunet se auzi în depărtare. Acest fulger aprinse parcă cu focul lui inima Myrtei. Sări în sus şi strigă:

— Am să fac ca trăznetele să-ţi aprindă podul. Am vrut o furtună şi uite-o! Sunt vrăjitoare şi am chemat furtuna cu toată puterea inimii mele. M'am rugat stihiilor; sunt sălbatică şi păgână. Am să fac ca trăznetele să-ţi aprindă podul! Am să chem o ploaie care să-ţi distrugă toată lucrarea! Valurile o să ducă cu ele şinele tale de fier, ca pe nişte aşchii! Priveşte! Ascultă!

Se apropia, în adevăr, o furtună. Nori negri acoperiră cerul cu o repeziciune nemaipomenită, fulgere orbitoare sclipeau mereu, tuna. In mai puţin de cinci minute, furtuna bântuia deasupra noastră.

Molifţi seculari ne apărau capetele de ploaie, care curgea parcă şiroaie din nori. Tunete îngrozitoare se auzeau într'una. Nu mai era o simplă furtună: era o adevărată rupere de nori. Stam pe marginea prăpastiei, lângă Myrta. Cu gâtul întins şi cu gura întredeschisă, parcă aştepta, dorea ceva.

Deodată, un snop de flăcări se văzu în în depărtare.

— Podul tău! strigă Myrta, triumfătoare.

Pâraiele din pădure se revărsară. Torente de apă curgeau depe stânci. Printre copaci apărură, fierbând şi spumegând, pâraie, pe care nu le văzusem până atunci. Puhoaiele luau cu ele buturugi smulse din pământ, copaci doboriţi de trăznete şi de vânt. Sub picioarele noastre treceau, târâte de ape, blocuri de piatră şi molifţi. După câtva timp auzii în apă sgomot produs de ciocnirea unor obiecte de metal între ele.

— Şinele! strigă Myrta.

Nu puteam să mă îndoiesc că, pe toată întinderea bântuită de furtună, lucrarea noastră va fi distrusă. Apele spălau şi duceau cu ele tot ce întâlneau în calea lor.

Imi strânsei pumnii.

La lumina trăznetelor, în mijlocul furtunii, ploii şi al puhoaielor, Myrta stătea înaintea mea, mă privea în ochi, cu gura întredeschisă, cu nările dilatate.

— Vezi? N'ai să mergi mai departe. Trebue să rămâi. Am vrăjit furtuna, apele, trăznetele. Podul tău e în flăcări, şinele tale sunt purtate de puhoaie, totul se rostogoleşte acolo, jos, în râul acesta. Trebue să rămâi, pentrucă aşa vreau.

O mânie nespusă mă înăbuşea.

— Am să construesc o nouă linie, un nou pod! ii strigai. Degeaba vreţi să mă opriţi, tu şi sinistra ta pădure. Dacă voi două veţi deveni un singur monstru care mi se va pune în cale, îl voiu strânge de gât şi voiu merge înainte.

Părea că Myrta nu aude cuvintele mele. Mă apucă de mână şi, strângându-mi-o cât putea de tare, îmi spuse cu patimă:

— Tu n'ai să mă părăseşti. Jură-mi că n'ai să mă părăseşti! Vreau, cer să-mi juri! Eşti al meu! Pădurea, vântul şi ploaia mi te-au dat! Jură-mi că ai să rămâi cu mine. Ce-ţi pasă de lume dacă mă iubeşti?! Sunt a ta, priveşte!

Mă luă de umeri şi mă trase spre ea. Pentru întâia oară îi îmbrăţişai trupul. In clipa aceea, mintea mi se întunecă, buzele mi se uscară din cauza lipsei de aer. Simţeam că mă prăpădesc.

In răstimp, Myrta mă trăgea spre ea, încolăcindu-mi braţele în jurul ei şi împletindu-mi-le cu ale ei. O simţeam toată, lângă trupul meu.

— Eşti al meu! şoptea. Jură-mi că n'ai să te mai duci acolo!

— Myrta! strigai eu. Dă-te laoparte din calea mea! Furtuna mi-a distrus lucrarea, dar am s'o iau dela început. Lasă-mă! Dacă mă 'nţelegi, dă-mi drumul! Voiu munci cât voiu trăi şi numai moartea mă va sili să-mi părăsesc lucrările! Dă-mi drumul!

— Niciodată! Ştiu, simt că eşti al meu! Pădurea, furtuna, vântul şi ploaia mi te-au dat. Ai să rămâi!

Pieptul ei era lipit de pieptul meu, buzele ei erau lângă buzele mele, trupul ei se contopise cu trupul meu. Imi dădeam seama că Myrta nu trebue să mai existe ca să mai pot trăi eu. Din cauza furtunii, a focului dela pod şi a sgomotului produs de ciocnirea şinelor între ele, eram cât pe-aci să îmi pierd cunoştinţa.

— Dă-mi drumul! strigai, smulgându-mă din braţele Myrtei.

— Niciodată!

In glasul ei suna triumful. Mă clătinam şi mă aplecam spre picioarele ei. Dacă m'aş atinge măcar o singură dată de buzele ei, dacă m'aş da ei o singură dată, aş pieri pentru totdeauna. N'am să mai rezist, n'am să mai rezist, n'am să mai rezist!

Myrta mă înghiţea. Dispăream în ea, mă pierdeam. Işi dădea seama că triumfează, că am să cad la picioarele ei, ca un copac tăiat, că de dragul ei am să renunţ la toate, că am să jur că n'am s'o părăsesc!..

Triumfa!...

Deodată, mintea mea deveni rece, limpede şi trează. Cu o repeziciune nemaipomenită, înţelesei axioma matematică: spre a putea trăi eu, dânsa nu trebue să mai existe.

Şi, conştient de fapta mea, cu răceală de matematician, cu toată nepăsarea unui gest mecanic, îmi smulsei mâinile dintr'ale ei şi-i dădui brânci din marginea prăpastiei.

Trupul ei alb se rostogoleşte acum acolo, la vale, spre râul care duce urlând copaci, pietre, grinzile podului meu şi şinele liniei mele distruse...

Poduri şi crăci îi sfâşie faţa, pieptul, şoldurile şi picioarele albe. Crengi monstruoase i-au străpuns ochii... Apa îi umple gura, o îneacă. Părul ei lung şi mătăsos s'a despletit şi se agaţă de crăci, de pini tineri doboriţi, se încurcă şi o trage după el. Ce suferinţă! Dumnezeule! Poate că mai trăeşte!...

Doamne! Doamne! Doamne!

Furtună, apă şi tu, sinistră pădure, omoriţi-o!

Dumnezeule! Ucide-o! Las'o să moară! Oh!

●

A doua zi dimineaţă, am reînceput lucrul. Podul, aprins de trăznet, se prăbuşise. Puhoaiele luaseră şinele pe o mare întindere.

Totul trebuia făcut dela început.

Domneau peste codru, peste furtuni, peste stihii, peste mine însumi. Voiu merge unde voiu vroi. Triumf! Degeaba mă ameninţă codrul acesta sinistru. Intrasem în el, îl cucerisem cu forţa, îi păngărisem sfinţenia şi frumuseţea şi-l silisem să mă recunoască de stăpân. El pornise împotriva mea cu furtună, trăznete şi puhoaie, însă se supusese după luptă.

Sute de braţe ridică acum topoare şi aceste sute de braţe sunt voinţa mea.

Codrul conjurase cu inima, sângele şi sentimentele mele, pusese înaintea mea o femeie, îmi închisese drumul prin strălucirea ochilor ei, dulceaţa buzelor, farmecul vocii, rotunjimea sânilor şi a şoldurilor ei. Eu însă îi dădusem brânci într'o prăpastie.

Acum merg unde vreau, merg triumfător.

Sunt puternic, de neînvins, sfinţit de victorie.

Continui construcţia liniei ferate. Când o voiu termina, voiu începe alta. Aşa voiu face mereu, mereu, mereu.

Es ragt im Meer der Runenstein,
Da sitz'ich mit meinen Träumen;
Es pfeift der Wind, die Möwen schrein,
Die wellen, die wandern und schäumen.
Ich habe geliebt manch schönes Kind...
Es schäumend und wandern die Wellen...[1])

Victorie!

---

[1]) O stâncă cu pisanii runice iese în mare,
Acolo mă refugiez cu visele mele;
Vântul şuieră, pescăruşii strigă,
Valurile pribegesc şi spumegă.
Am iubit copile frumoase...
Valurile spumegă şi pribegesc...

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 20
SAMBATA 16 MAI 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

de **OVIDIU PAPADIMA**

Trebue să mărturisesc dela început că mulţi dintre Români, şi astăzi, încă ar trebui să plece în Germania naţional-socialistă, — lăsând în întregime acasă tot bagajul lor de idei, oricât li s'ar părea de valabil încă — să trăiască vreo câţiva ani acolo fără de altă ambiţie decât de a cunoaşte şi de a înţelege, ca să poată cuprinde fenomenul hitlerist în toată deplinătatea lui.

Trebue să stai ani de zile în Germania ca să-ţi dai seama cât de profund şi total german e naţional-socialismul — una din expresiile cele mai depline şi mai pure ale poporului german întreg, nu numai a celui de azi, ci a celui din totdeauna. Naţional-socialismul e împlinirea pe plan sufletesc şi politic a revoluţiei pe care au încercat-o împăraţii germani în Evul Mediu şi a reluat-o furtunos Martin Luther. In acest sens, e o mişcare larg şi specific germanică.

In acelaş timp — şi asta ar părea cu mult mai puţin firească şi banală ca întâia mea afirmaţie — a trebuit să stau în Germania încă din 1938 ca să înţeleg cât de necesar europeană e revoluţia naţional-socialistă.

Acum lucrurile s'au schimbat întru câtva, privim Germania de azi cu alţi ochi decât cei din 1938 şi ştim neasemănat mai multe lucruri despre ea. Totuşi încă şi azi sunt la noi oameni perfect oneşti în judecata lor, care văd în naţional-socialism doar un fenomen politic iar în victoriile lui cutremurătoare o consecinţă a spiritului militar străvechiu al Germaniei.

Mai există la noi oameni cari încă nu-şi dau seama că naţional-socialismul e întâi de toate o stare de suflet şi mai ales un anumit mod de a gândi şi a voi **al unei naţiuni.**

Când în toamna anului 1938, ghemuit cu destule emoţii şi cu o nesfârşită febră a curiozităţii între colegii mei de bursă ai Fundaţiei „Alexander von Humboldt" din Berlin, aleşi din toate colţurile lumii: greci, japonezi, indieni, francezi, bulgari, egipteni, finlandezi şi alţii, în vastele încăperi ale clubului pentru bursieri al Fundaţiei, ascultam cuvântul de bunăvenire al preşedintelui, General a D. von Massow, prin care eram îndemnaţi stăruitor să cunoaştem nu numai universitatea ci în primul rând viaţa poporului german până în nucleul ei cel mai intim, viaţa de familie, mi-am dat seama că un regim politic care avea curajul să ne îndemne pe noi să încercăm să-l cunoaştem tocmai acolo unde revoluţiile pătrund mai greu, în viaţa simplă şi tradiţională a familiei — nu e un simplu regim de partid ci într'adevăr expresia şi însăşi fiinţa politică a unei naţiuni, care îşi regăseşte sufletul ei în forma cea mai hotărîtă, într'unul din momentele de răscruce ale existenţei sale istorice.

Anul care a urmat, anul încă de pace 1938—39, n'a putut decât să-mi întărească această impresie, făcând o convingere. Oricare din manifestările vieţii germane — dela cele uriaşe, ca adunările de zeci de mii de oameni cari ascultau cu religiozitate cuvântul Führerului în Stadionul Olimpic sau Sportpalatul din Berlin, până la cele mai mărunte ca taifasul tihnit de seară lângă o halbă de bere, într'unul din uriaşele restaurannte ale Berlinului, unde e obiceiul bun ca omul să se aşeze la masa care-i place chiar dacă mai sunt alţi consumatori la ea — toate m'au făcut să-mi dau adânc seama că Germania Naţional Socialistă nu e o ţară condusă de un partid ci că partidul e acolo doar expresia naţiunii. Şi că în Germania Naţional Socialistă e una din cele mai frumoase verificări ale adevărului că omenirea nu se pricepe pe sine însăşi decât prin naţiunile fruntaşe. Omenirea nu ca masă informă de oameni ci ca tovărăşie de naţiuni, dintre cari fiecare are un rost şi o misiune. Una din naţiunile prin care astăzi omenirea nouă se pricepe pe sine însăşi e cea germană.

Poate se va părea curios că am ajuns să-mi dau seama de aceasta tocmai în universitatea germană de azi, ascultând pedagogi, în muzeele germane şi expoziţiile de artă de azi, văzând tablouri şi sculpturi noi şi vechi. Dar aşa e. Şi tocmai de aceea — fiindcă hitlerismul nu e o simplă mişcare politică. Dacă ar fi fost aşa, nu ar fi ajuns la rezultatele de azi.

E adevărat, — naţional socialismul e în primul rând creaţia lui Adolf Hitler. Dar nu ca ceva scos din nimic. Geniul Führerului a constat în prinţul rând din trei adânci şi clare intuiţii: ce boală sufletească a ros omenirea în ultimul sfert de veac, ducând-o din disperare în disperare, cât de mult a pătruns răul acesta general în sufletul german — şi ce puteri mai existau încă neatinse, unele chiar neştiute, în sufletul german, cari, odată trezite şi organizate, să-l salveze pe el însuşi şi deodată cu el Europa şi poate chiar întreagă omenirea.

Boala sufletească de care suferea omenirea îşi avea rădăcina în însuşi felul ei de a gândi şi de a trăi. Omul începuse să vadă lumea, să se vadă pe sine, după chipul şi asemănarea maşinei - să gândească chiar într'un anumit fel, având ca punct de plecare şi exemplu mereu, doar maşina. Pentru ştiinţa secolului 19 universul nu era decât o imensă maşină, pentru filosofii secolului 19 omul nu era decât o modestă maşină naturală între altele. Totul în lume nu asculta pentru ei decât de legile maşinii, legi fizice, legi chimice. Omul e o maşină — consumă şi se uzează ca ea. Gândirea ar fi formată din unde electrice, sentimentele ar fi doar pure reacţiuni fiziologice: religia e produsă de frică ziceau filosofii, arta e produsul dorinţelor sexuale zicea Freud, morala e doar o codificare ipocrită a interesului zicea Max Nordau. Omul fiind o maşină, e perfect egal cu ceilalţi semeni ai lui, ca un tractor cu celelalte tractoare, ziceau discipolii fanatici ai lui Karl Marx. Omul fiind o maşină se poate demonta după voie şi face din nou la loc când vrei şi cum vrei. De aceea, partidul, şcoala, propaganda, nu sunt decât maşini de fabricat oameni noi, în serii, ca maşinile, aşa cum vrei, trebuia să ajungă să zică, după ei, comunismul.

Aşa ajunseseră să gândească pe la sfârşitul secolului 19 şi filosoful şi omul de ştiinţă, şi politicianul — şi doctorul şi omul de pe stradă. Rezultatul nu putea fi decât un grozav pustiu sufletesc în omenire, pustiu din care nu puteau duce decât două căi. Prima, deslănţuirea tuturor instinctelor animalice în om: pofta neasemănată de câştig, lipsa de orice milă pentru semenul lui a capitalistului; cinismul politicianului democrat, pentru care alegătorii erau simple cifre cu cari el jongla în alegeri; meschinăria artistului, care urmărea succesul cu orice preţ speculând instinctele erotice ale publicului; răceala neomenească a conducătorului de armate, pentru care oamenii nu erau decât carne de tun, a cărei cantitate nu conta când era vorba să dobândească doar victorii de prestigiu. Acestea erau unele din aspectele materialismului. Altă cale era aceea a coborîrii omului până la viaţa de maşină, un simplu robot cu mişcări mecanice, care nu trăieşte decât ca să lucreze, nu munceşte decât pentru stat, nu gândeşte decât prin formulele care i le dă statul, nu mănâncă, nu se bucură decât cum şi cât îi dă statul, ca în comunism. Aceste două căi deopotrivă de primejdioase, ameninţau deopotrivă omenirea: ori cu disperarea, ori cu distrugerea. Intreaga omenire. Şi noi am trăit în această primejdie, în întreaga luptă românească de după război până astăzi. Totuşi în Germania mi-am dat seama mai cutremurător ca oriunde ce înseamnă această primejdie. Când am văzut picturi şi sculpturi cari nu puteau fi calificate decât pur şi simplu drept opere de nebuni şi totuşi fuseseră după război cumpărate de autorităţi, de prefecturi şi primării, cu sume fabuloase şi puse să împodobească tribunele şi chiar biserici. Când am văzut în Viena şiruri nesfârşite după şiruri de blocuri de case cenuşii, cubice, toate la fel unele cu altele, după cum cenuşii, cubici şi cu totul la fel unii cu alţii trebuiau să fie oamenii cărora le erau destinate: muncitorii austriaci, pentru cari le clădise primăria socialistă din Viena. Când am văzut în expoziţiile ulterioare ale istoricului infecţiei spirituale iudaice caricaturile în care era batjocorită viaţa şi infirmitatea invalizilor din războiul mondial.

(Urmare în pag. 2-a)

DIN ARTA BĂNĂŢEANĂ

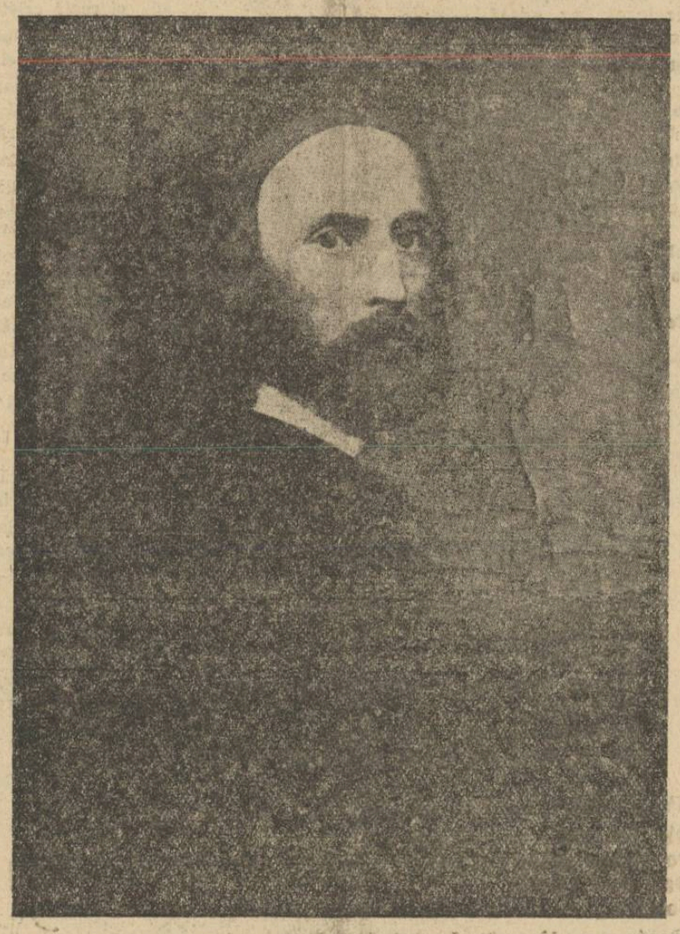

NIC. POPESCU — Portret

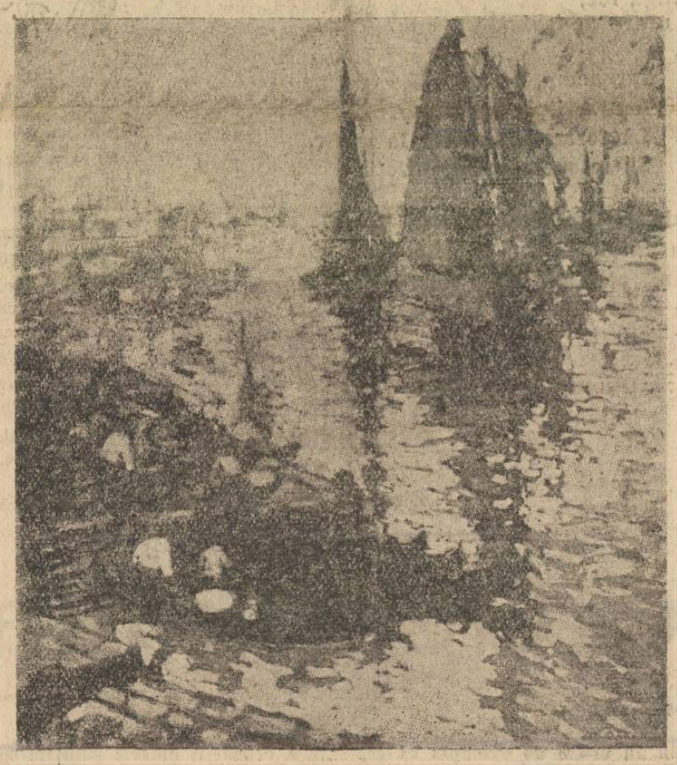

ION ISAC — Mişcare în port

IULIU PODLIPNY — Salcâmi

Este Lucian Blaga un gândirist?

E în destinul creatorilor cu mare rezonanţă publică să fie încercuiţi în definiţii ori formule strâmte, sau în prejudecăţi eronate. S'a spus despre poezia lui Lucian Blaga că e pur şi simplu un „epifenomen" al sistemului său de gândire (ba s'a afirmat şi inversul!) — fără să se vadă că între filosofia şi opera sa poetică nu e niciun raport de interdependenţă genetică nici de interconditionare, ci doar o interferenţă ce trădează un fundal originar comun.

S'a mai spus apoi că filosofia lui e lipsită de filosoficul speculativ rigid, fără să se observe că dacă Lucian Blaga uzează de o gândire mitică, de speculaţii metafizice pe un plan de mit, — totuşi „Cenzura transcendentă" e scrisă pe o solidă bază de construcţii logice. Mai mult chiar: în „Eonul dogmatic" găsim un strat de gândire rece, severă, utilizând chiar concluziile gândirii ştiinţifice.

Tot atât de mult (şi tot atât de fals) se vorbeşte mereu de „L. Blaga poet tradiţionalist" sau despre „L. Blaga filosof gândirist". Cel puţin în accepţiunea curentă a termenilor, Lucian Blaga nu e nici tradiţionalist, nici gândirist. Răspunsul său la discursul de recepţie la Academie a lui Nichifor Crainic a fost o nouă ocazie de verificare.

Dela început ar trebui înlăturată definitiv eroarea potrivit căreia Nichifor Crainic singur ar sintetiza gândirismul. Şi o altă eroare: proclamarea — chiar dac'ar vrea-o mentorul ei — gândirismului ca un curent ortodox, căci, în ciuda manualelor de liceu, gândirismul n'a fost un curent ortodox. „Gândirea" a avut câteva linii de conduită, atitudini, orientări, dar la curţile ei, spune L. Blaga, personalitatea creatoare n'a suferit niciodată vreo îngrădire". Gândirea a avut o unitate polidirecţională de sensuri. „Pe drumul „Gândirei", fatal fiecare e răzleţ şi izolat" — se notează încă în primele numere ale revistei.

Fenomen cu un peisaj foarte variat, gândirismul poate fi redus totuşi — cum o face Gh. Vrabie — la trei puncte ideologice esenţiale: 1. tradiţionalismul autohton; 2. mitul etnic, al sângelui şi mitul folcloric; 3. ortodoxismul. Dacă acestea sunt considerate — cum se şi face obişnuit — prin optica autorului „Punctelor cardinale în haos", — nu e mai puţin adevărat că poziţia lui Lucian Blaga faţă de ele e sensibil diferită.

Când prin eseul „Sensul tradiţiei" care definea ideologia, Nichifor Crainic declara continuarea „Semănătorului" nu uita să-i lărgească doctrina artistică, dându-i şi semnificaţie, în perspectivă istorică, de mit etnic, iar în perspectivă actuală, de mit folcloric. Iar când va numi tradiţia „o forţă dinamică", nu paseistă, nu statică, — nu va face altceva decât să o asocieze cu un sentiment istoric,—acel „sentiment al tradiţiei istorice" de care vorbeşte Blaga în discursul său. Dar cât de îndepărtat e acest punct de tradiţionalismul anistoric proiesat în „Spaţiul mioritic" de anistoricitatea tradiţiei din concepţia blagiană. Atitudinea lui Lucian Blaga deci nu e aceea a gândirismului oficial.

„Tinereţe fără bătrâneţe e însuşi sângele acesta care se ramifică în noi toţi şi, prin a cărui taină vie ne simţim solidari între noi... Fizionomia culturii româneşti o va da acest sânge misterios". Acestui mit etnic, mit al sângelui proclamat de „sensul tradiţiei", şi care sub unghiu estetic, sub unghiul unei realizări artistice va trebui să devie mit folcloric,—acestui mit îi opune Lucian Blaga matricea stilistică Ceeace în concepţia primului e un fundal cu aparenţe biologice, îi corespunde la al doilea aşadar o bază mai spiritualizată. Mitul ca motiv artistic care pentru N. Crainic apare ca un imperativ categoric (căruia dealtfel observati că nu i s'a supus nici Gib I. Mihăescu de pildă, nici Matei I. Caragiale, amândoi vechi gândirişti) — la Lucian Blaga e o fatalitate stilistică. „Singure categoriile abisale, scrie el în „Artă şi valoare", sunt de fapt nişte factori care fac punte între „artă" şi „etnic". Evident, „prin adâncimea lor, prin viziunea şi prin tiparul lor stilistic, miturile sunt astfel ca predestinate să fie întruchipate în artă" dar totuşi Lucian Blaga îşi întregeşte, îşi clarifică concepţia depăşind insuficientele certitudini ale gândirismului: „conţinutul artei nu poate fi limitat nici la miturile etnice nici la subiectele naţionale". Iată astfel că nici al doilea caracter al gândirismului nu-l poate încadra pe filosoful nostru.

Dar Lucian Blaga nu se lasă încadrat nici în dimensiunea ortodoxismului, atât de cert anunţată de autorul acelei superbe „Nostalgii" (carte care „este cea mai promptă replică pe care ortodoxia de pretutindeni o dă teologiei protestante de mare prestigiu"); coordonată incontestabilă a românismului, ortodoxia nu-i poate circumscrie însă creaţia de artă. Chiar şi în cadrele culturii poporale „determinantele stilistice ale ortodoxiei, scrie L. B. în „Spaţiul mioritic", au găsit o înflorire şi, dincolo de ceeace este dogmatic şi, canonic fixat". Avem atâtea opere de artă poporală cu o bază nu numai neortodoxă dar categoric păgână. Dar oare capodopera liricei noastre culte, „Luceafărul", n'are atâtea aderenţe — Vianu pretinde chiar că surse — cu mitologia şi o teogonie greacă?

Şi era firesc să ajungem în plină eterodoxie din moment ce preconizezi mitul ca motiv artistic; după cum e tot aşa de firesc ca frumosului şi artei gândiriştilor Gib Mihăescu sau Cezar Petrescu să nu le poţi conferi un sens teologic după concepţia lui N. Crainic. Nu e mai puţin adevărat că N. Crainic „în niciun caz nu poate fi bănuit, cum scria undeva vechiul său prieten. că ar fi făcut din această revistă de artă şi idei o anexă a catedrei de apologetică ortodoxă". Şi nici „n'a şovăit niciodată, scrie L. Blaga în continuare, să-mi publice nici poezia, nici dramele şi mai ales studiile filosofice, de multe ori foarte eterodoxe". Şi tot aşa de categoric se exprimă L. Blaga înc'odată în răspunsul său, — de astădată referindu-se la sine şi în genere: „alţii şi-au îngăduit, sub privirea uneori mustrătoare a directorului, o anumită libertate creatoare faţă de motivele creştine, convertindu-le în mituri şi viziuni inedite, urmând, poate fără de a şti, îndemnurile spre eresuri ale imaginaţiei şi gândirii populare. Deopotrivă de românesti sunt fără'ndoială atât creaţiile celor ortodocşi cât şi ale acelora care spărgând conformismul plăsmuiau din duhul eresului, din acel duh care împrumută atâta nebănuită şi uluitoare spontaneitate geniului popular... Poeţii dela „Gândirea" s'au lăsat fecundaţi de ortodoxie, dar şi... de acele eresuri, înfiorate de penumbră, care au avut darul să-l încânte odinioară aşa de mult pe Eminescu". Dealtfel în ceeace priveşte ortodoxia, ortodoxia canonică a operelor sale filosofice, teologii îşi au rezervele lor, care s'au şi exprimat, ca în cazul „Diferenţialelor divine".

Atunci, mai e Lucian Blaga un gânditor ortodox? Nu. Un creator gândirist? Răspunde dilema: sau Nichifor Crainic singur circumscrie domeniile gândirismului, — şi atunci Lucian Blaga nu e un gândirist; sau N. Crainic îşi susţine doar un strălucit şi foarte inspirat punct de vedere, — şi aceasta e alternativa justă. Dar aci intră în discuţie însăşi oficialitatea gândirismului.

In eseistica lui Nichifor Crainic nu se exprimă întreg gândirismul, aşa cum în faimoasa şi fastidioasa Artă poetică a lui Boileau nu se exprimă întreg clasicismul, — deşi ultima e mai fidelă. Gândirismul e mult mai complex decât „ortodoxie", aşa precum e mai complexă atitudinea lui Lucian Blaga decât să poată fi redusă atât de uşor la un numitor comun. Concepţia celui mai activ teoretician al gândirismului nu dă un unic şi total colorit, nu direcţionează net şi exclusiv, nu limitează şi nu încadrează creaţia. Pentrucă Nichifor Crainic nu e „un şef"; şi nu e „un şef" pentrucă gândirismul e un curent, nu o şcoală, — iar curentele n'au „şefi".

OVIDIU DRIMBA

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Măști și reflectoare

Prietenii Teatrului

— Rânduri despre spectacole nevăzute —

Trebuie să mărturisim că până acum o săptămână, când am cunoscut grupul celor nouă studenți teatrolofili dela Cluj-Sibiu, prietenia dăruită Teatrului în fel și chip, de chemați și nechemați, ajunsese să ne întărească credința pe care am avut-o de când am păsit în lumea scenei, că atâta vreme cât diletantismul nu va urca pe un registru major — nu face altceva decât să sufoce din prea multă dragoste ființa *Teatrului. Spunem* ființa *Teatrului.*

Există un organism care prea bine, din surplus de alimentație, fie ea numai afecțională, ajunge la saturație așteptând la soare fermentația; sau în cazul nostru, Teatrul primește dela acești prieteni de tot felul înghioldirea unor pinteni de călăreț nepriceput. Nu vrem să se înțeleagă însă că Teatrul reeditează cazul „turnului de fildeș"; chiar prin esența lui este o colectivitate care trăiește din verbul a păcea! *Deci fără a se face plăcut spectatorului, fără să-și adune în jurul lui oameni care-l iubesc până la rampă (deci fiind stăpâni pe o sală întreagă în care li se dă putința manifestării aderenței sau neaderenței la plăcere estetică!) — Teatrul n'ar exista. Dar atunci când verbul* a plăcea *luat în sens actoricesc ispitește — și este natural! — împrumutat celor cari vor să improvizeze, nu atinge decât periferia artei scenice, și se sbate în dibuiri diletante.*

Ar părea din cele scrise până aici că nu arătăm o consecvență dealungul săptămânalelor noastre „Măști și reflectoare". Numai acum două numere, în răspunsul dat d-lui Ion Sava, ne ridicam cu curajul tinereței și cu grija în cele ce dăm tiparului să apărăm „casa noastră", a celor cari se străduesc zi de zi, — de asalturile și pintenii celor făcuți peste noapte zidari.

Ori, premiza articolului nostru ar părea o revizuire la interval de două săptămâni, și neîndoelnic, pare șubredă: valabilitatea diletantismului urcat pe un registru major. Aceasta credem că a voit să facă și d. Ion Sava — cu titlu oficial. Deci se trece granița diletantismului (nici nu se mai poate vorbi de el!) — și se produce pe prilejuri un soiu de teatru rezultat din linia de mijloc a compromisului. Dar când se cultivă compromisul în artă, și în speță: în teatru, — acesta ar fi teatrul universitar al d-lui Ion Sava — se tinde către o regularitate a divertismentului artistic care fatal duce la o contrabalansare neloială a Teatrului clădit nu pe întâmplare, ci pe chemare.

Iată, spre o completare a gândului nostru bun de-atunci, am așternut și această însoțitură pe care ar putea-o lua problema teatrului universitar, și care de minune se încadrează în „Prietenia Teatrului". De altfel rândurile de mai sus nu își găseau un sprijin dacă nu ar fi rezultat dintr'o discuție despre câteva spectacole nevăzute de noi *și date pe o scenă din Sibiu de un grup teatral studențesc, de sub președinția d-lui Lucian Blaga, — discuție avută cu unul dintre cei mai activi prieteni ai teatrului studențesc.*

Din câte am discutat, ne-am lămurit factura acelui grup teatral: un teatru studențesc care se produce pe prilejuri. *Cu un repertoriu bine întocmit și în care nu lipsește bunul gust în formarea unui public spectator atât de pretențios cum este cel am Sibiu. Nu în totalitatea lui. (De bine, de rău, față de alte orașe din țară, minoritatea germană își are un teatru al ei, occidental utilizat scenic, care poate prea bine să-și formeze un public care din curiozitate măcar ar putea frecventa și teatrul românesc). Deci se înțelege grija pe care au depus-o teatralofilii din Sibiu, la întocmirea repertoriului. Nu-i lipsit de interes să spunem că spectacolele au fost încadrate în trei cicluri: al „Adolescenței" —* Iepurii *de D. Axente,* Comedia Zorilor *de Mircea Ștefănescu, și probabil piesa unui dramaturg elvețian al cărui nume ne scapă. Ciclul „Tinereții" —* Heidelbergul de altădată *de W. Foerster. Și ultimul ciclu: „Prostia omenească" — „Noaptea furtunoasă" de Caragiale și* Oameni bolnavi *de Paul Constant.*

Natural, vorbind despre spectacole nevăzute, ar însemna să ne asumăm prea mult. Cum au fost realizate — nu știm! Dar știința întocmirii unui repertoriu și bunul simț al acestor teatralofili studenți, mai cu seamă bunul simț, ne îndreptățește să credem până la proba contrarie.

N. ALEXANDRESCU-TOSCANI

Cronica muzicală

CĂTEVA INTERPRETĂRI DELA OPERA ROMÂNĂ

In ritmul destul de activ al reluărilor dela „Operă", poate uneori de o cadență mai grăbită de cât aceea pe care ar revendica-o posibilitățile de atentă punere la punct, s'au relevat, nu odată, aporturi artistice valoroase. Nu întotdeauna în toată ambianța înconjurătoare dorită. Câteodată, afirmând, sub reliefu particular al vreunui rol, resurse necunoscut încă de frumoase sau trăsături de talent, desemnate într'un chip pentru prima dată atât de hotărât. Sau, prilejuind, unor elemente pe deplin afirmate, o nouă manifestare, o reîmprospătare interpretativă.

In rândurile de față nu putem avea pretențiunea de a nota tot ceeace a fost mai semnificativ în ultima vreme, în primul rând pentrucă n'am avut și nu putem avea posibilitatea să urmărim spectacol cu spectacol stagiunea.

Apoi pentrucă o parte din ele a fost însemnată în decursul multora din cronicele anului. In sfârșit, pentru că nu urmărim o comptabilizare - pomelnic a tot ceeace s'a obținut mai deosebit în decursul reluărilor, dar notarea câtorva aspecte și nume mai interesante, din depănarea mai recentă a șiragului de spectacole.

Vom începe cu o interpretare wagneriană care ni s'a părut din cele mai frumoase pe care le cunoaștem la opera română: aceea a d-nei Grozea în rolul „Sentei" din opera „Vasul Fantomă" de Wagner.

Dela întruchiparea rolului, cu expresivitatea scenică și caracterizarea emotivă de autentic stil și mare unitate de redare, până la fiecare din articulațiile liniei de cânt, desfășurată cu amploare și reală cristalizare muzicală, bine proporționată în factură, dinamică în elan și elocventă în cuprins dramatic, d-na Grozea a dovedit că este o artistă de clasă superioară.

Trecând la o cu totul altă muzică, vom înscrie aci nu atât prin grațioasa și însufletita interpretare dată rolului Hannerl din „Casa cu trei fete", pe muzică de Schubert, cât prin noua sclipire de talent dovedită cu acest prilej pe d-ra Lisette Dima. Glasul d-niei sale înflorește tot mai frumos pe zi ce trece și, dela debutanta timidă din „Pasărea Măiastră" de acum câțiva ani, d-ra Dima a ajuns una din cele mai remarcabile cântărețe ale Operei Române, prin cizelarea tot mai gingașe a glasului d-sale de atât de dăruită emisiune, prin mare înaintare muzicală și artistică, prin reușita interpretărilor.

Iată o evoluție din cele mai îmbucurătoare constatate printre numeroșii reprezentanți ai generațiilor tinere dela „Opera Română".

Afirmări care pot găsi perspective demne de atențiune a avut d-na Vergi-Turcu, un glas dela care s'ar putea obține, suntem tot mai siguri, serioase rezultate.

D. Iacobescu, care după o activitate merituoasă în umbra ansamblului coral, susține dificila și masiva scenă primă din „Trubadurul" în condițiuni vocale și artistice ce-i fac cinste, este pentru acest lucru de asemeni un nume de reținut.

Vom reveni, într'una din cronicile viitoare.

ROMEO ALEXANDRESCU

GEORGE VRACA IN PAUZE DE FILM?

Faptul cel mai discutat în ultima vreme este apariția lui George Vraca, ilustrul interpret al prințului Danemarcei, în spectacolele A. B. C. pe care le anunță d. Sică Alexandrescu la cinematograful Roxi.

Cel puțin așa a anunțat una din gazetele bine informate: „Din distribuție fac parte d-nii George Vraca și N. Nicolaide".

Eveniment senzațional care a stârnit fel de fel de comentarii.

Așa de pildă se șoptește că în culisele Teatrului Național d. George Calboreanu, concurența d-lui Vraca, ar fi exclamat satisfăcut:

— L-am curățat! A ajuns la cinematograf!"

Iar d-nii Titi Mihăilescu, Geo Măicănescu, Titi Columbeanu și Ion Fluerași ar fi avut o consfătuire, pentru a hotărî cale să fie atitudinea lor față de gestul d-lui Vraca.

Dar cel mai revoltat era d. N. Nicolaide tatăl lui Hristu:

— „Uite frate, ce-mi face Hristachis. Înțeleg să joc cu Vraca, dar nu la cinematograf, dragă".

Discuțiile vor continua până când se va lămuri oficial această dublă eroare.

Nu este vorba să joace George Vraca și N. Nicolaide (senior) ci George Groner și H. Nicolaide.

Cerem scuze cafenelei, că punem capăt azi acestor discuții cu cari,orișicât, ne mai trecea vremea.

CE INSEAMNĂ A. B .C.

Prin A. B. C. se înțelege seria de spectacole pe cari d. Sică Alexandrescu le inaugurează în sala Roxi.

A. B. C. pentrucă în fiecare spectacol este vorba de o operă universală pe care autorul actualizând-o o ridiculizează. Genul era cel inaugurat de Nicolaide în „Frate cu dracul".

Prima piesă se va numi „Răpirea frumoasei „Elena" și este inspirată din Homer, pe care se crede că-l va interpreta Vasiliu Biriic și care va sta de vorbă cu Nicolaide și cu Groner. Acțiunea piesei se petrece în timpul războiului Troian, redat pe scenă cu multă originalitate.

D. Sică Alexandrescu oferă acest gen de spectacole în pauzele filmului cu o durată de 40 de minute și intenționează să le ofere și pe scenele Scala și Capitol.

Iar intenția finală a organizatorului este ca să extindă durata spectacolului în mod treptat până când se va elimina asfel total filmul. Așa ne spune un indiscret.

S'ar creia astfel, fără să ne dăm seama, încă trei săli de teatru în Capitală.

ATLANTIDA

Aflăm că fecundul Nicolaide și-a precizat definitiv spectacolul pe care-l va oferi în stagiunea de vară împreună cu Puiu Maximilian.

Se va juca la „Alhambra" un spectacol muzical brodat pe povestea Atlantidei.

Este vorba de doi actori, Groner și Nicolaide, cărora li se întâmplă în anul 1942 toată povestea Atlantidei.

După multe peripeții, publicul află însă că tot ce s'a petrecut pe scenă este numai un vis pe care l-a avut... Nicolaide, autorul.

Genul spectacolului nu este de fel nou. Realizarea va fi însă foarte interesantă.

Acest ciclu de spectacole au fost întitulate „cheminée" și sunt prezentate de un personaj care se află pe o scenă alăturată și citește tot timpul acțiunii din cartea respectivă.

Așteptăm.

SE CAUTĂ UN NOU PAPA...

Luată între comici: Timică, Mișu Fotino și alții.

Fotino, comentând stagiunea, își trage spuza pe turtă:

— „Domnule, în stagiunea asta au fost două mari succese: Papa se lustruește și Papa Lebonard. Norocul meu și al lui Maximilian.

Timică dragă, trebue să-ți găsești și tu un Papa, că nu mai merge cu chinezul din Gheișa".

— „Ce să-și găsească Papa, măi, intervine un mucalit. El deocamdată **Papă** banii lui Vlădoianu și când s'o sătura îi spune **Pa! Pa!** și se 'ntoarce la **„Comedia"** pentru succese".

Mus.

TURNEUL COMPANIEI „GÂNDĂCEL"

De două săptămâni, continuă excelentul turneu al tinerei companii „Gândăcel", cu revista „AȘA-MI PLACE", 2 acte și 36 tablouri de Nicu Dumitrescu.

Ansamblul este constituit de elemente tinere, dar valoroase, în frunte cu: Tanți Grigoriu, Leny Grigoriu, Tatiana Grosu, Tupi Iliescu, Bebe Banu, Tr. Marinescu, Marius D. Pepino, etc.... Decorurile sunt executate de decoriștii Teatrului Național. Direcția muzicală N. Constantinescu.

Darul meu pentru Crimeea

Iată darul, ce-ți trimit,
Voinice;
Un pieptar de lână brumărie,
O mănușe aspră...
Ia aminte!
Eri am tors, azi noapte-am împletit.
Ca o stea,
Tremura în zare o bucurie...
Eu am tors, iar Cerul le-a urzit.

N'am cântat, ca fata cea sglobie
Din poveștile cu funigei.
Poate-am plâns un pic...
Dar, nu-i nimic,
Voinice...
Poate-am plâns de dor, și de mândrie,
Impletind cu lână brumarie
La vatră,
Lângă foc,
O urare de isbândă și noroc.

Iar acum, în zorii dimineții,
Acul prinde cel din urmă fir,
La fereasta aburită le resfir,
Să le spele soarele vieții.

Zale par, scăldate 'n raze line,
Cu puteri de tainic talisman:
Când pornești, prin ger, către dușman,
Cu bine
Să le porți,
Voinice!
Și: „Dumnezeu cu tine!".

DESPINA PAULIAN
(elevă cl. VIII-a, liceul „Elena Cuza", Craiova)

Păreri despre Germania

(Urmare din pag. I-a)

In contra acestor stări de suflet, împotriva acestui fel de a gândi, împotriva triumfului lor în viața de toate zilele, a început rezistența și lupta încă de mult, din preajma lui 1900 — și în politică și în filosofie, în artă, în știință. Revoluția spirituală a început întâi — deși aceasta s'ar părea extrem de curios — în știință. Incă dela sfârșitul secolului al 19. A început anume să apară din ce în ce mai evident adevărul că lumea e o realitate mult mai complexă decât cea pe care atâția crezuseră până atunci că au lămurit-o definitiv prin descoperirea legilor fizico-chimice și prin clasificările științelor naturale. Că în lumea aceasta există un factor de covârșitoare însemnătate: sufletul, pe care științele naturale îl negau ori îl ignorau, fiindcă nu-l puteau cuprinde în formulele lor. Pentru a se da ascultare acestui adevăr, pentru a se putea lucra mai departe în știință — s'au despărțit apele de uscat: științele propriu zise deoparte — științele spiritului de altă parte. Acesta a fost un fapt tăcut, pierdut în liniști neștiute de bibliotecă, în file puțin citite de reviste de specialitate — și totuși a fost unul din cele mai importante puncte de plecare ale revoluției spirituale care s'a împlinit în zilele noastre.

Din momentul în care psihologia, istoria propriu zisă, filosofia, istoria artelor, sociologia, istoria religiilor, etnografia, știința raselor umane — au fost recunoscute în profunda lor deosebire de științele celelalte, matematice fără a li se nega caracterul de știință, fără a le considera simplă literatură sau diletantism — s'a înțeles deodată orbitor de clar că omul e măsura tuturor lucrurilor, așa cum ne arată istoria științelor și a filosofiei, iar nu lucrurile sunt măsura omului, impunând, cum voiau materialiștii, în viața sufletească a omenirii aceleași legi ale corpurilor neînsuflețite. Din momentul acela — omul a devenit liber, scăpat de jugul strivitor al legilor mecanice, însă nu pentru anarhie, ci pentru alte discipline: cele spirituale. Pretutindeni, în științele cari caută să lămurească ființa umană, a suflat de atunci un vânt de înoire și de înălțare. In istorie, omul începe din nou să fie văzut nu ca robul vremurilor și al evenimentelor ci ca stăpânul și creatorul lor de geniu, la fel ca în viețile ilustre ale memorialiștilor antici. In sociologie, omul nu mai apare mânat doar de instinctele elementare: foamea, frigul, ura de clasă — ci de țelurile înalt creatoare: familia, seminția, neamul. In explicarea religiilor nu se mai pune accentul pe sentimentele de frică în fața forțelor naturii ci pe uriașa încordare și iluminare a sufletului. In artă, artistul nu mai e considerat simplu copist al realității brute ci tălmăcitor și îndrumător al vremii și al poporului său. Etica începe din nou să fie respectată. Geografia recunoaște că nu numai pământul schimbă omul, dar că omul transformă tot atât de mult peisagiul. De la omul massă anonim se tindea astfel din nou către omul întreg, conștient de valoarea lui spirituală. Dela proletar, către erou. Dela pacifistul internaționalist — către naționalistul și ostașul gata de jertfă. Dela meșteșugarul speculant al instinctelor bestiale în pictură și în literatură, către artistul conștient de înalta lui misiune îndrumătoare.

Toate acestea — cari ni se par astăzi dela sine înțelese, erau tot atâtea lozinci revoluționare, unele proclamate mai târziu, altele mai devreme. Să nu uităm de exemplu că cel care a despărțit hotărît științele spiritului de cele matematice, arătând că ceea ce ține de suflet ascultă de alte legi decât cele matematice, arătând că tot ceea ce ține de suflet ascultă de alte legi decât cele ale lumii fizice, a fost Wilhelm Dilthey și a făcut aceasta pe la 1870. Că prin 1890 apare cel care e azi considerat ca profetul celui de al treilea Reich, poetul Stefan George care, într'o lume de proletari și negustori a avut curajul să viseze și să exalteze în versuri de aramă: stăpânul, eroul, profetul. Că după 1910 ajunge în plină maturitate creatoare Paul Ernst, unul din marii precursori în literatură și în ideologie politică ai Germaniei național socialiste. Că tot pe atunci se încheagă în istoria artelor opera profesorului: Iosef Strzygowski din Viena, care n'a ostenit o viață întreagă să afirme violent că arta este una din cele mai pure expresii ale specificului național. In sfârșit, să nu se uite că înainte de războiul mondial s'a cristalizat filosofia existențială. Unul din aspectele acelei viziuni a lumii impuse de filosofia existențială tineretului e convingerea că omul nu se poate lămuri pe sine însuși din împrejurările vieții de toate zilele, în liniște, în succesiunea mecanică de întâmplări ale traiului omului modern — ci numai la marile răscruci ale vieții: în fața îndoielii de sine, a primejdiei, a morții mai ales, când omul se confruntă doar cu sine însuși, când nu se mai poate ascunde după nimic, nu se mai poate minți cu nimic. Atunci numai omul își poate da seama de ființa lui, de rostul existenței sale, care nu e nici aceea de mașină, nici aceea de tihnit rumegător ci de ființă care împlinește și îmbogățește firea, lumea, tocmai ieșind din ea prin sbucium, prin îndoială, și depășind-o prin jertfă.

Să nu ne înșelăm însă acum — cum se și înșeală azi de fapt câte unii cari trec fugar doar prin bibliotecile și nu și prin viața Germaniei de azi: să nu ne închipuim că național-socialismul german e doar beneficiarul norocos al acestei lente și puțin știute revoluții spirituale.

Ar fi cea mai nedreaptă greșală. Căci fără geniul lui Adolf Hitler, fără de spiritul uriaș de organizare și de jertfă politică al colaboratorilor lui, fără de tenacitatea celor cari au crezut ani și ani în dreptatea și în victoria lui, toate aceste viziuni și adevăruri ar fi rămas străduințe izolate, neștiind unele de altele, unele în biblioteca istoricului, altele în laboratorul psihologului, altele în tomuri grele de filosofie sau ușoare de poezie. Ar fi rămas începuturi fără urmare, nostalgii fără de împlinire, visuri separate pentru totdeauna de realitate, forțe care s'ar fi consumat pe jumătate în zadar.

Ar fi însă de asemeni o judecată injustă dacă ni l-am închipui pe Adolf Hitler doar ca pe omul de faptă, ca pe realizatorul acestor idei cari tindeau să devină forțe. Misiunile lui Adolf Hitler au fost mult mai mari și mai complexe decât atâtea. Secretul reușitei lui stă în tăria convingerilor sale, iar convingerile sale n'ar fi avut niciodată duritatea de granit pe care o au dacă ar fi fost primite de-a gata dela filosofi, din cărți. Dimpotrivă, ele au fost așa de tari fiindcă Hitler a ajuns la ele prin propriul său sbucium singuratic, refăcând în frământarea unei vieți de om întreg sbuciumul omenirii de mai bine de o jumătate de veac, uneori chiar fără să știe că au fost înaintea lui filosofi cari și-au pus asemenea întrebări și poeți cari au vrut să le răspundă la fel ca el. Astăzi e cunoscut pretutindeni în lume chipul de acum al Führerului, un chip senin, împăcat, aproape bonom, cu toată oțelirea dârză care i se citește uneori în încruntare. In Germania de azi însă, în reviste vechi, în cărți cu amintiri, în fotografii devenite istorice, păstrate cu pioșenie pe pereți în case de vechi luptători național-socialiști, — se vede alt chip, care te face să înțelegi bine ceea ce spuneam: O figură aproape ascetică, o față suptă, întunecată, căreia concentrarea interioară îi impunea o rigiditate ce ți s'ar fi părut stranie de n'ar fi fost lucirea de cărbune a ochilor; brațele încrucișate pe piept strâns, ca și cum ar fi vrut totodată să înfrunte dârz o primejdie și să apere sfios o taină: Hitler cel din război și din primii ani de criză de după el!

Din criza aceasta, care era în primul rând a Germaniei dar și a întregii omeniri aproape, Adolf Hitler a știut să vadă cele două căi de pieire: îmbuibarea și moleșirea în bogății materiale spre care momentan alunecase lumea anglo-saxonă, sărăcirea și îndobitocirea uniformă în lumea de roboți mecanici a comunismului rus. Hitler a fost dintre puținii cari și-au dat seama că aceste căi nu erau atât de greșite cât erau de lăturalnice, deși părea că vrea să le urmeze aproape toată lumea. Și din visul celor puțini, al precursorilor, a știut să facă drumul victoriei de azi, fiindcă și-a dat seama că singurul răspuns demn de dat visului, idealului, e fapta. Că fapta mare nu poate crește decât din sufletul unui om întreg. Că un om întreg nu poate trăi și crea decât ca trup din trupul unei națiuni.

Și aici a fost o altă intuiție profundă a lui Adolf Hitler: când a crezut cu toată tăria și cu tot curajul că instrumentul cel mai indicat de realizare a noii și profundei schimbări spirituale și politice către care tindea încă nelămurită omenirea este națiunea.

Incepând prin strângerea tovarășilor săi de idei într'o aspră disciplină militară de patrid, ca prin el apoi să realizeze imensul bloc de disciplină al nației, Hitler a știut să apese cu o mână sigură pe una din cele mai tipice trăsături ale spiritului german modern: ordinea exterioară. Cu atât mai mult cu cât ea rămăsese vizibilă în cele mai tulburi zile de destrămare națională de după război. In privința aceasta, mi s'a istorisit acolo adesea o întâmplare care, chiar dacă n'ar fi adevărată ca fapt, e foarte adevărată ca trăsătură psihologică. In zilele de apogeu comunist, în Berlin, care ajunsese aproape un oraș roșu și a fost cucerit sufletește cu mare greutate de național-socialism, mai ales prin talentul inegabil de orator de spirit al lui Goebbels, se făceau mari manifestări comuniste. Roșii porneau pe Unter den Linden ca să producă tulburări. Ieșind poliția — cei mai mulți se îndreptau spre aleile nenumărate ale uriașului parc natural din apropiere care era Tiergartenul. Poliția, care ca orice poliție din lume trebue să aresteze, urmărea pe câte o alee câte un grup. Comuniștii, firește, o luau la fugă pe alee în partea opusă. Acolo se întâmpla câteodată să dea de alți polițiști. O luau la picior înapoi, cu speranța vagă că ceilalți polițiști s'au lăsat păgubași. Dar cum Berlinezul e un tip tenace, nici polițiștii nu erau altfel și strângeau mereu capetele aleii rămase libere. La încercarea disperată a unui comunist de a o lua razna către altă alee, nu una ci mai multe voci comuniste răspundeau indignate: Ce faci tovarășe, nu știi că nu e voe să calci pe iarbă?!

Gheorghe Lazăr

Era în dimineaţa unei Duminecl din Decemvrie 1812. In ajun coborise din munţii „Rotarnici" o ceaţă deasă pentru a se odihni peste noapte în uliţele strâmte ale Sibiului. Şi nu se trezi nici atunci când clopotul din turnul oraşului sună ora deşteptării.

Prin negură rolau din hudiţele de margine de oraş, în spre cetate, bărbaţi în albul hainelor curate şi femei cu broboada de sărbătoare pe cap. Printre ei se pierdeau mogâldeţe de copii, ţinându-se unii de cămaşa ieşită de sub cojocelul tatălui, alţii de rochia de postav a mamei. Erau bieţii robi români „măereni" care îşi grăbeau pasul prin ceaţa umedă şi rece spre „biserica grecească", ascunsă în fundul unei curţi dosite în cetate. Zoreau spre bisericuţa fără turn, în care, după cum li se vestise, va tâlcui cuvântul mântuirii, dascălul mult învăţat dela şcoala popească, feciorul avrigeanului „Lăzăroaie".

Odaia şi tinda bisericii gemeau de oameni dornici să asculte vestea de mângâere. Cântarea din strană a candidaţilor la preoţie trecea peste capetele lor plecate în valuri domoale, asemenea fumului ce se ridica din cădelniţa şi din arsura lumânărilor multe.

Deodată un murmur înfrigurat freamătă mulţimea. De pe buzele arse de lipsuri se desprindea cuvântul de bucurie înspăimântată: „Vine dascălul" şi plină de cuviinţă se frânge în două pentru a face cărare largă celui ce răsărise în pragul bisericii.

Era un bărbat în vârsta cea mai frumoasă. Pe faţă i se lupta tinereţea naivă cu seriozitatea bărbăţiei. Fruntea largă, umbrită de şuviţe bogate, ocrotea sub streaşina ei, doi ochi mari, arşi de focul nădejdilor de înviere. Trupul supt de neodihnă şi suferinţe, era ascuns într'o haină ce semăna mai mult a rasă de călugăr. Stând o clipă în pragul bisericii, se închină, făcându-şi cruce, şi apoi cu privirile prinse în piatra podelii, trece pripit prin mulţimea îngenunchiată de evlavie şi admiraţie.

Gândurile mulţimii de mult nu mai întovărăşesc rugăciunile dela altar şi nici buzele răspunsurile din strana diecilor. Toţi erau în aşteptare. Sufletul le colinda împărăţia nădejdilor.

Slujba se apropie de priceasnă. In clipita aceasta, Gheorghe Lazăr, care pierise din ochii mulţimii după iconostasul într'aurit, răsări pe piedestalul înalt din inima bisericii, cu faţa strălucind ca a unui arhanghel şi grăi mulţimii:

„...Da, fraţii mei de trudă! Vă întreb acum, unde e frumuseţea cea dintâi a chipului nostru? Unde vă este credinţa gândului moştenit din strămoşi? Să v'o spun eu. In voi, în sufletele voastre de nepoţi uitaţi ai marilor cezari care au stăpânit seminţiile şi ţările lor. Doar sânge din sângele slăviţilor împăraţi ai Râmului sunteţi şi ei altă soartă ni-au croit: să stăpânim şi să povăţuim neamurile, iar nu să robim ca nişte slugi ticăloase. Căci adevăr grăesc vouă, dacă ar pogorî vreun străbun de-al nostru să ne caute pe plaiurile de moşie, nu ne-ar mai găsi fiindcă în palate strălucitoare mari şi împărăteşti ne-ar căuta şi nu în bordeele şi vizuinele cele proaste şi încenuşate; ne-ar căuta în scaunul stăpânirii şi nu amăriţi în jugul robiei; ne-ar căuta proslăviţi şi luminaţi şi nu ne-ar găsi, căci rupţi, goi, amăriţi şi asemănaţi dobitoacelor, de tot căzuţi în prăpastia orbirii, robi ticăloşi şi văduviţi de lumina minţii.

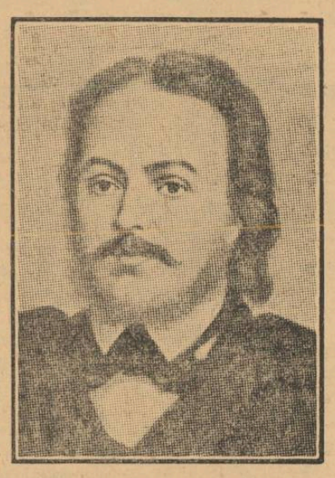

GHEORGHE LAZĂR

„De aceia poruncă nouă, prinsă din văzduhul apusului însângerat, am venit să vă vestesc. Doar Domnul mi-a grăit, asemenea lui Ilie şi mi-a zis:

„Mergi între fraţii tăi şi-i învaţă să cunoască şi cinstească slova şi sufletele lor se vor înfrumuseţa ca în ziua cea dintâiu, iar din gura lor va curge cuvântul mai dulce decât mierea din fagure.

„Da, cu sprijinul slovei şi credincioşi obicenurilor moştenite din tată în fiu, datori suntem să ne luminăm fiinţa noastră de neam roman. Să ne curăţim haina sufletului, urîţită prin amestecul cu alte seminţii şi să-l îmbrăcăm în haina albă a limbii curate ce am cunoscut dela părinţii noştri din Râm.

Numai atunci vom ajunge iarăşi seminţia stăpânitoare, cum dintru început ni-a fost chemarea.

„Adevăr, adevăr grăesc vouă, că pentru a purcede pe drumul de lumină ne paşte porunca de a nu socoti prea mult cele ale trupului, căci dacă dorim cu foc înfrumuseţarea şi îndulcirea duhului, datori suntem să amărîm trupul! Iată până şi ierburile câmpurilor, florile, podoaba şesurilor şi brazii, fala munţilor îşi schimbă feţele cele verzi şi desfătătoare.

Cerul se înroşeşte, marea spumegă, vosforul urletul şi-l îndeplecă şi toată firea strigă porunca: Innoeşte-te, îmbrăcându-te împărăteşte în purpura strămoşilor tăi.

„Iar când porunca aceasta va fi împlinită fie chiar şi cu cele mai sângeroase jertfe, zorii învierii neamului român se vor însemna asupra voastră, iar Domnul va vesti tuturor seminţiilor din lume:

„Iată aceştia sunt cei ce vin din strâmtoarea cea mare, care şi-au spălat vestmântul sufletului în lacrimi de sânge şi şi l-au sbicit în căldura credinţii. De aceea, în fruntea neamurilor îi voi pune, în faţa tronului. Ei nu vor mai flămânzi şi nici nu vor mai însetoşa, căci Duhul cel bun, care s'a sălăşluit în mijlocul lor îi va paşte şi-i va povăţui la izvorul cu apă vie şi Eu le voi şterge toată lacrima din ochii lor".

Astfel îşi începu Gheorghe Lazăr chemarea de apostol al redeşteptării în bisericuţa fără turn din curtea dosită a cetăţuii Sibiului.

Z. SANDU

Inviere

M'am hotărît să nu mă mai citesc.
Iau lumea 'n cap de-acum şi plec în zare,
Iar visul care tulbură şi doare
De azi încolo 'ncep să-l ocolesc.

Hârtiile le fac diseară scrum
Şi sufletul bucăţi — poate-aşa tace,
Vreau să mă lase toată lumea 'n pace,
Să-mi pot vedea în linişte de drum.

Cu mine n'am să iau din ce-i pe-aci
Nimic, nici amintiri şi nici regrete.
Ieşind pe poartă o să-mi spun: Poete,
De-acuma uiţi de tot şi nu mai vii.

In fine, am să fac ce n'am făcut
Deşi trebuia s'o fac din prima lună,
Am să trântesc de pomi această strună
Şi-am să mă rup cu sete de trecut

Pe urmă, desfăcut de ce-am lăsat
Am să mă 'ndrept prin stele mai departe,
Şi fără să privesc în altă parte
Am să pătrund în moarte, înviat...

RADU STANCA

Stih pentru o floare

Luceafăr tainic ce răsare
Din lut, în pajişti şi'n grădină,
Ca într'un vis fără hotare,
Lumina ta dureri alină.

Pătrunde'n suflete o rază
Din taina strălucirii tale,
Şi gândul ni-l înseninează,
Aureola de petale.

DIMITRIE ALBOTA

Sonet tardiv

A tremurat, parcă şoptind o rază
Cuvântul cald în linişti de grădini.
Şi-atunci din ramuri până 'n rădăcini,
Se-aude-un plânset care 'nfiorează.

A tremurat, şi drumul ce-l străbate
In taină raza ce ne cheamă,
De s'ar opri în suflet fără teamă,
De s'ar sfârşi cu lacrimi ne'ntinate,

Curând misterul nopţii ar dispare
Şi din adâncuri, inundând lumină
S'ar rupe giulgiu nemişcat de vină,

Urcând mereu cu gândul către soare...
Dar visul e'ndoelnic şi pustiu,
Iubire 'nmugurită, azi, târziu!...

N. D. MIREA

Note germane

SPADEI, LAUDA SPADEI

Dem Schwert die Rühmung des Schwertes, se intitulează ciclul celor 15 poeme publicate în fruntea revistei *Das Innere Reich* — Zeitschrift für Dichtung, Kunst und deutsches Leben (Numărul pe Ianuarie 1942), editată de scriitorul Paul Alverdes.

„Războaiele se coc
tainic, ca peste
veri încropite
toamna, care ne creşte, până,
în fine, din ram obosit
greutatea rodului cade.
Dela regi şi aceia ce duc
oştirile să învăţaţi
numele şi'n amintire
pură 'nălţaţi
întinderea luptei,
căci niciodată unul
dintre ai noştri,
nici unul dintre duşmani
n'a chemat
războiul pe vrute: El creşte
lăuntric, prin zile şi nopţi
şi noi, născuţi, suntem
plinitorii doar ai poruncii". (IV).

„Nu că murim e grozav. Zeilor/ dragi le sunt cei repede 'mpliniţi, aceia/ cari cu fruntea năvală dau ca şi cum,/ bărbaţii, orbiţi, ar căuta ferul care-i loveşte./ Un strigăt de durere şi un chiot de bucurie, aşa/ trece sălbatec, făptuitorul, lecuitorul războiu prin/ somnul popoarelor. Ele însă gustară, încă vii,/ suflarea morţii şi se cunosc mai adânc./ Şi 'nsfârşit te laudă cei întorşi către sine,/ cu vorbă greoaie, pe tine, pedeapsă a războiului/ tot mai întins, ce rămâi în casă ca un blestem/ şi copiii şi mamele plâng să te duci. Degeaba./ El are un jilţ iubit şi acolo stă zile şi ani,/ cu faţa posomorîtă — şi cere birul crâncen şi crud./ Dar şi pe el îl laudă suferitorii şi cred că/ vreun destin, mare, neomonesc/ şi strivind tot ce-i al nostru, destin/ totuşi stelar se arată: Nepoţii/ îl vor afla recunoscători..."/ (V).

„Plugului, lauda plugului: El/ deschide, tăcut, pământul pentru/ pâinea hrănitoare. Spadei,/ lauda spadei: Pe rânile/ ei înfloresc spaimele a toate schimbătoare/ ale bărbaţilor. Ah, cât de/ fără simţire ar fi, omul,/ ce singur, de i-ar lipsi lacrimile/ şi suferinţa inimii!" (VI).

„Mereu sună bocancii şi se'nclină frunţile 'n somn. Noi venim, noi venim. Nu mai e alt drum decât mai adânc în coclaurii duşmanului. Acolo unde-i e cuibul şi de unde-şi aruncă p'umbul şi fumul şi tunetul, arde cu flăcări roşia luptă, dela culme la culme şi cade om lângă om, — aceia vorbeau ca şi noi, iubeau şi urau ca şi cum ar trece neîndătoare, furtuna toamnei prin crânguri uscate. Noi venim, noi venim, mâncaţi de pulberi, aşa vi se pare, şi frânţi de nodul poverilor, noi toboşari ai gliei, lacomi. Şi, totuşi, (mereu sună bocancii şi se înclină în somn frunţile:) noi venim, noi venim". (X).

„Războiul e'n sângele bărbaţilor/ Şi-i înnăscut. Iară glonţul/ nu zboară trimis de arme/ inima-i dă putere deplină şi 'ndată/ a şi pornit, supus, spre inima celui/ numit ca să moară. Dar unde/ este acasă, cu anii, războiul, acolo/ nu vieţuieşte nici un copil, nici un zâmbet/ nu-i mai scapă, nici vita/ nici liniştea ţării. El le/ loveşte şi are/ lacrimi pentru ochii mamelor/ şi ne binecuvântează ura..." (XIII).

„Să vă plecaţi în ziua păcii! Atuncea când ei, morţii, n'ar învia în noi, de tot aproape, căutându-se cu ochii prietenilor, ar fi, pentru noi cei în viaţă, blestem că trăim. Şi culegeţi, cu anul care apune, florile, să vestejească lăsaţi-le lângă morminte ca şi cum ar zace, mute, pe obrajii morţilor. Aşa mor, până a nu ne împlini şi noi, florile toamnei — da, închinaţi-vă în ziua păcii eroilor! — Aşa o să moară şi ele 'mpreună şi mulţumite". (XV)

CEEACE

se desprinde ca stare afectivă **dominantă din ţesutul sobru al poemelor de mai sus este, în primul rând, atitudinea mistică a poetului faţă de războiu.** „Războaiele se coc tainic...", „nici unul dintre ai noştri, nici unul dintre duşmani n'a chemat războiul pe vrute: El creşte lăuntric... şi noi nu suntem decât plinitorii poruncii," — „războiul e în sângele bărbaţilor şi-i înnăscut."

In faţa unui fenomen atât de elementar şi de zdrobitor, poetul renunţă să raţioneze. Ce noimă ar mai avea raţionamentele acolo unde cascadele de oţel şi încleştările de uri înfloresc, — pe trupurile luptătorilor, — floarea a toate schimbătoare a spaimei?!

Ce rost ar mai avea sprintenul joc al cugetării omeneşti pe deasupra sau la marginea holocaustului din bulboanele căruia se naşte un nou destin?

Totuşi, e oare numai supunere pasivă supunerea în faţa inexorabilului?

Nicidecum!

Războiul e un stigmat sau un semn blagoslovitor al voinţelor virile. In ţâşnirile de foc şi'n beznele lui, în mizeriile şi în chiotele lui se destăinuie virtuţile primigene ale neamurilor.

Poetul pe care-l vom numi îndată, — ca toţi poeţii de altfel, dela Homer şi până la stihuitorul anonim al baladei înfiripate între steaua orbitoare a rachetei luminoase şi mugetul dement al brandului, — nu-i poate aduce decât laudă războiului răsturnător de vreri omeneşti.

Deşi e una din cele mai grozave nenorociri câte se pot abate peste bunele şi frumoasele câmpii ale tihnei or şi zilelor noastre, războiul pare a fi o necesitate, — un paradox biologic, — o histerie renăscătoare, — un delir dionisiac, (numiţi-o oricum!), — pe care nu au putut-o zăgăzui niciodată utopiştii păcii eterne. Căci mai multă a fost şi este dreptatea de partea celor ce l-au acceptat ca atare, înfruntându-l bărbăteşte sau glorificându-i brutalităţile schimbătoare de zodii. Un Nietzsche, un René Quinton (Maximes sur la guerre) şi profeţii, exaltatorii şi propovăduitorii frumuseţilor ascunse în inima de iad şi granit a luptelor dintre neamuri, au văzut mai just decât utopiştii.

Inseamnă aceasta că ne-am pus în slujba lui, a războiului pentru războiu?

Nu!

După războaie, ca după furtuni, lumea cunoaşte mai nefalsificat marile bunuri şi bucurii ale vieţii.

Pacea pare a se îmbolnăvi din când în când.

De autointoxicaţie, de stupida miopie sau de suficienţa celor ce au ieşit biruitori în ultima competiţie; — de materialism degradant şi ramolisment general. Si, se pare, că numai sângerările au rămas singurul ei leac.

Adevărat e că războiul modern atrage în vârtejul lui şi neamuri tinere, cu o pace viguroasă, constructivă şi îndreptăţită a dura.

Dar războiul modern e un fel de epilepsie: odată ce un singur centru e atins, excitaţia se comunică tuturor punctelor de pe scoarţa cerebrală, declanşând angajarea în spasm a tuturor părţilor trupului nostru.

Insă şi epilepsia a fost considerată drept morbus sacer, — drept boală sfântă.

Acestea sunt consideraţii de alt ordin.

POETUL

nu filosofează. El vede. El traduce în cuvinte vedenia. El o face apocalips. El îi dă semnificaţia pe care o au toate destăinuirile de **totdeauna şi pentru totdeauna. Darul de a anticipa a fost, nu odată, caracteristica specifică a marelui poet. Deaceea cărţile lumii s'au şi pretat la vaticinaţii mai abil sau cu mai puţină abilitate speculate.**

Autorul ciclului de poeme Dem Schwent die Rühmung des Schwertes **este**

LUDWIG FRIEDRICH BARTHEL

şi este unul dintre rarii cunoscători ai rădăcinii lucrurilor şi evenimentelor. Născut în 1898, aparţine deci generaţiei care ţine minte măcelul din 1914—1918.

L. Fr. Barthel, (nu trebuie confundat cu Max Barthel), este un poet politic care a infirmat cunoscutele cuvinte ale lui Goethe: „Politisch Lied, ein garstig Lied".

Atitudinea lui faţă de războiu este eroică.

Din această atitudine au izvorît conturându-se puternic şi exemplar, aproape toate scrierile sale ce descind, în linie dreaptă, dela Hölderlin şi Kleist.

Dintre opere, citäm pe cele mai de seamă: Dem inneren Vaterlande, Tannenberg, Dom aller Deutschen, Inmitten *şi romanul* Die goldenen Spiele.

TRAIAN CHELARIU

Dacă această întâmplare s'ar părea nu uumai nereală dar neverosimilă, o pot întări atâtea şi atâtea din amintirile personale. Bunăoară, populaţia berlineză, deşi de un realism feroce în viaţă şi de o ascuţime de limbă proverbială, e tot atât de iubitoare de teatru şi de operă ca şi populaţia oricărui oraş german romantic. In anul trecut, cu toate alarmele aeriene cari obligau din prevedere teatrele să înceapă la 5 sau 6 dup'amiezi, lumea renunţa la cină şi sălile erau permanent arhipline. Ca să poată găsi locuri la spectacolele favorite, în fiece Duminică, uneori de pe la 6 dimineaţa, după ce poate stătuse toată noaptea în adăposturile pentru avioane, lumea se posta în faţa casei de bilete a operei de stat, deşi tocmai la orele 10 trebuia să înceapă vânzarea biletelor pe întreaga săptămână. Notaţi bine, erau amatori pătimaşi de muzică, temperamente puternice, firi nestatornice de artişti, şi totuşi se aşezau dela sine, cuminţi, în rânduri câte patru câte patru, şi stăteau aşa drept, fără murmur, ore întregi. Iar dacă, din când în când, câte un bătrânel ieşea din rând, nu era ca să protesteze, ci ca să aranjeze mai bine lumea în rânduri că, de, zicea el, trebuie să-i ajutăm acum pe funcţionari la ordine, că-s puţini şi prea se vede urît coada de departe... Uite, aici o cucoană stă prea afară din rând, domnul acela să treacă în alt rând, fiindcă sunt prea mulţi...

De această complexitate a sufletului german — în care cea mai severă disciplină poate sta alături de cea mai fanatică şi personală pasiune pentru artă — a ştiut Hitler. Departe de a mutila sufletul german printr'o disciplină unilaterală — a căutat să-l îmbogăţească şi mai mult. Naţional-socialismul a descoperit — cuvântul nu e prea exagerat faţă de felul cum fusese uitat acest adevăr în timpul din urmă — adevărul că nu poate lupta până'n pânzele albe decât acela care cunoaşte bucuria vieţii. Că nu ţine cu orice preţ la viaţă, nu se agaţă disperat de ea, decât cel care n'a trăit-o deplin, cel care e torturat mereu de regrete şi dorinţe. Acela vrea cu orice preţ să mai vieţuiască. Pe când cel care a trăit din plin, ştie preţul vieţii, ştie că merită să lupţi pentru ea, că merită chiar să mori pentru ea, ca s'o poată trăi măcar urmaşii tăi — tot aşa de frumoasă, dacă nu chiar mai frumoasă. De ziua Führerului, într'unul din anii mei de acolo, ministrul propagandei a dat o proclamaţie scurtă, care începea astfel: Freut euch des Lebens! Bucuraţi-vă de viaţă... Şi aceasta n'a rămas în naţional-socialism doar frază de discurs. Toate întreprinderile, fie de stat, fie cele particulare, sunt obligate să aibă deopotrivă un loc cât mai perfect amenajat pentru sportul de dimineaţă în aer liber şi o încăpere cât mai frumos amenajată pentru acele Kameradschaftsabend, serile de petrecere comună a tuturor, funcţionari şi lucrători, lângă o halbă plină, cu o pipă îndesată bine, şi rostind din inimă un cântec aî tuturor. Trebue să te perinzi prin mai multe din astfel de săli, ca să-ţi dai seama câte comori de dragoste camaraderească şi ingeniozitate artistică s'au cheltuit în ele. Mi-aduc aminte, — în 1939 — era pace încă, în micul orăşel Frankfurt pe Oder, vizitând sala de masă a unei modeste cantine municipale, am rămas uimiţi de frumuseţea artistică a frescelor cu scene de muncă şi voioşie, cari împodobeau pereţii. Erau lucruri serioase, acolo, vibraţii înalte de artă, dar totul pe înţelesul tuturor—iar sus, deasupra uşii, artistul nu s'a putut ţine să nu zugrăvească ceea ce-i stătea lui mai mult atunci pe inimă: un leu bătrân, costeliv, trăgând agale spre dreapta, a cărei coadă era legată cu o sfoară complicată de piciorul unui cocoş nervos, cu coiful Marianei în cap, repezindu-se spre stânga: leul britanic şi cocoşul galic. O intuiţie a artistului, cu un an înainte aproape de a izbucni războiul, a nepotrivirii şi neputinţei alianţei anglo-franceze. Am întrebat de artist şi am căutat mai târziu să-l cunoaştem: un tânăr cu ochii clari, adânci. Ne-a spus că niciodată nu pictase mai pe îndelete şi mai bucuros decât atunci când a zugrăvit modesta sală de petrecere muncitorească şi că deabia atunci şi-a priceput bine propria sa artă. Şi asta nu e numai cazul său: cele mai frumoase opere de pictură şi sculptură ale Germaniei de azi nu sunt cele cari împodobesc casele bogătaşilor, ci sălile de festivităţi sau exterioarele fabricelor şi ministerelor publice, ori ale stadioanelor sportive. Astfel arta şi-a regăsit în Germania naţional-socialistă centrul de greutate pe care în Europa şi-l pierduse de mult, rămânând numai la dispoziţia capriciului cutăruia şi cutăruia. In antichitate, centrul de greutate al artei era templul şi forul public; în evul mediu, era catedrala. In Germania naţional-socialistă, arta nu se mai risipeşte ici şi colo ci creşte la un loc şi mare, pe potriva locului pe care trebue să-l împodobească: minister, stadion, fabrică.

In timp ce arta a fost adusă astfel în mijlocul poporului, poporul a fost învăţat să iubească arta. Preţul de intrare în toate muzeele a fost corobît de la o marcă la zece fenigi, ca să fie accesibil tuturor. Muncitorii şi soldaţii au fost aduşi la început în corpore în ele. Numai la început — căci apoi îţi creştea inima să vezi în ele Duminicile oameni cu mâinile bătătorite de muncă sau patul puştii, cum treceau atenţi prin faţa minunatelor pânze de Rubens şi Tizian din galeriile Berlinului, lămurindu-şi acum şi odraslele din indicaţiile sumare ale catalogului. Iar seara îi revedeai pe aceiaşi într'una din sălile imense, pentru sute şi mii de oameni, ale marilor berării berlineze legănându-se pe scaune toţi câţi erau într'o sală, braţ la braţ, după obiceiul renan, sub farmecul melodiilor de toţi cunoscute şi cântate. Astfel, acelaşi om poate care era în stare în Berlin să golească halbe după halbe cu frenezie — ar fi fost în stare în Salzburg să se ia de piept cu dirijorul orchetrei festive fiindcă a accentuat altfel o notă din opera lui Mozart pe care o ştia pe de rost — şi tot el a fost în stare, undeva pe frontul de vest sau de est, să stea nemişcat, cu o linişte şi un curaj de ghiaţă, în spatele unui mic tun antitanc, până când colosul de oţel al carului de luptă se apropia la puţine zeci de metri, ca să-l poată lovi din plin.

Dar Adolf Hitler n'a ştiut numai să exalteze bucuria de viaţă care trebue să existe în orice popor sănătos şi vital. Ci în primul rând s'o canalizeze, impunându-i pe nesimţite o disciplină naturală. Aceasta a izbutit-o nelăsând omul singur, ci integrându-l armonic în comunitate. Germania naţional-socialistă îşi găseşte şi cadrul pentru bucurie şi sprijinul pentru necaz în cele trei comunităţi de temelie ale vieţii sale: cea mică, familia, cele mari: comunitatea de muncă şi partidul. E destul să treci prin parcurile marilor oraşe, pline de copii frumoşi, rotofei, în joacă, pentru ca să-ţi dai seama ce izvor de sănătate şi bucurie e familia în Germania naţional-socialistă. E destul să petreci serbarea pomului de Crăciun în vreo fabrică cu lucrătorii toţi, ca să-ţi dai seama ce înseamnă comunitatea în viaţa germană de azi. E destul să cauţi să demontezi câteva şuruburi din uriaşul mecanism al instituţiilor cari veghează la bunăstarea poporului german de azi, ca să-ţi dai seama ce înseamnă pentru el partidul naţional-socialist. Două exemple doar: Intr'unul din anii trecuţi s'au trimis la ţară la refacere şi odihnă aproape 900.000 de mame prea împovărate de copii. Alegerea lor s'a făcut la recomandaţia Blockwarter-ului şef peste circa 40 de familii, cele cari locuesc de regulă într'una din casele enorme ale Berlinului. Iar Blockwarter-ul e omul partidului. Tot Blockwarterul a denumit vecinele cari au avut de îngrijit copii şi soţul în lipsa mamei. Dacă aceasta n'a fost posibil, s'a făcut recomandaţia ca şi copiii să fie trimişi la odihnă, dar în altă parte, nu unde e mama, ca ea să fie în adevăr fără nici o grijă. Dacă sănătatea soţului era delicată, el înştiinţa totodată autorităţile respective, pentru ca şi tăticul să capete odihnă, fireşte şi el altundeva. Alt exemplu: tot mecanismul uriaş al distribuirii cartelelor de alimente şi îmbrăcăminte în timpul acesta a fost organizat de partid şi majoritatea slujitorilor lui sunt voluntari, fără niclo plată. In sfârşit, cine a citit măcar una din sutele şi miile de scrisori pe cari le-au trimes în aceşti doi ani câte o fată din cine ştie ce parte a Germaniei câte unui soldat necunoscut, pe front, pentrucă i s'a comunicat de autorităţi că el n'are pe nimeni pe lume de care să se simtă legat; cine a asistat măcar la unul din acele frumoase concerte pentru armată ale posturilor de radio germane, concerte în cari li se cântă soldaţilor bucăţile pe cari şi le doresc ei, printr'o simplă carte postală adresată postului, li se comunică numele nollor născuţi, odată cu glasul lor adus să răsune la microfon dintre scutecele în cari fusese înfăşurat cu grijă, şi unde se vestesc totodată sumele colectate de soldaţi printre ei, pentru ajutorul de iarnă — şi-a putut da seama ce bloc de granit însemnează azi comunitatea naţiunii germane întregi, realizată de Adolf Hitler prin naţional-socialism. Datorită lui, omenirea începe azi să scape de obsesia şi de jugul maşinei. Nu în sensul de a renunţa la maşină — cum au propovăduit unii filosofi utopici şi unii literaţi romantici, chiar şi dela noi, lăcrămând după vremea tihnită a patriarhalelor care cu boi. Râul repede al istoriei nu se poate întoarce din curs niciodată. Maşina nu poate fi scoasă din viaţa modernă. Insă trebue să i se dea numai rolul care i se cuvine şi numai acolo unde i se cuvine: la munca brută, ca slugă a omului. Prin naţional-socialism omul redevine iarăşi erou, stăpân peste soarta sa şi peste toate uneltele lui — tocmai în Germania care părea odinioară, mai mult ca oricare ţară, robită idolatriei maşinei.

Adevăratul raport de azi între om şi maşină se vede nespus de clar tocmai în războiul actual — de care toţi se temeau că va aduce strivirea definitivă a omului prin maşină. Comunicatele şi discursurile Führerului luminează mereu rolul de căpetenie al infanteristului. Ca să însemne faptele de vitejie, niciodată nu s'au dat atâtea decoraţii. Chiar armele la cari maşina părea că înseamnă totul dovedesc astăzi valoarea omului: cetind comunicatele germane, ai uneori aproape impresia unor menţiuni sportive cari omagiază victoriile oamenilor excepţionali: maiorul cutare din aviaţie a doborît azi al o sutălea avion inamic. Comandorul cutare de submarin a scufundat până acum 52 mii tone de vase inamice. Comandantul de tun cutare a scos din luptă patrusprezece care de luptă inamice...

Oţelul revine iarăşi la rostul lui din măndra epocă greco-romană şi medievală acela de platoşe a omului — şi nu de tăvălug care să-l strivească prin massă. Un căpitan Prien, un maior Moelders sunt nume cari iarăşi răsună tare — singure, ca în epopei, ca în basme. Proletarul desaxat a redevenit erou, stăpânul lucid al soartei sale. Un suflu străvechiu şi totuşi noi — de epopee — domină lumea.

Toate acestea reprezintă azi rezultatul a aproape douăzeci de ani de muncă, de viziune şi de credinţă ai Führerului şi ai oamenilor săi. Dela începuturile mişcării sale, douăzeci de ani aproape, de eforturi, de educare, de organizaţie, de creare.

Şi deasupra şi la rădăcina lor, poporul german, cu felul său specific de a fi.

OVIDIU PAPADIMA

Directoare de Școală Nouă

Pe unul din deluleţele oraşului... se ridică o clădire nouă, un fel de cazarmă, care-ar putea să pară castel unui ochiu neexperimentat. Nepriceperea n'are însă timp să-şi spună cuvântul, fiindcă înainte de a vedea casa, vezi porţile şi tabla de deasupra lor, care te lămuresc: E un internat de fete.

Dela stradă până la uşa principală a clădirii, drumul e mărginit de brazi şi pavat cu piatră gloria actualei doamne Directoare.

Intr'una din zilele de iarnă ale unui an bisect (au şi anii aceştia rostul lor), domnul minstru al Educaţiei Naţionale şi-a anunţat sosirea în oraşul cu şcoală nouă

Pietrele curţii şi ale scării au topit deodată zăpada groasă de câteva palme. Şi pentruca drumul acesta civilizat să nu fie expus unei noui atingeri sălbatece, Direcţiunea a pus să se scuture brazii cu peria de păianjeni.

Acum, cu ochii lipiţi de fereastră, îşi priveşte opera cu satisfacţie.

Capul văzut de afară, pare al unei băbuţe obişnuită să pândească mişcările din curtea vecinilor şi aşteptând omagiul străzii: O bătrânică neresemnată. — „Slavă Domnului, n'am ajuns la renunţări", îi place adeseori să spună Privit însă de aproape, chipul ăsta cu pleoapele creţe şi roşu, pe umflăturile de sub ochi; cu muşchii căzuţi ce i-au adus aproape sub bărbie, negul cu creştet ţepos de păr, este întinerit, când îşi arată dinţii. Sunt toţi, şi osul e alb, iar strungăreaţa ce desparte şirul de sus în două scări egale, crescând spre centru, păstrează încă farmecul viclean al tinereţii.

Dacă e şi-acum convinsă că „n'arată mai mult de 30 ani" şi-şi piaptănă după ultima modă părul colorat cu oxigen, pielea ei pe care a îngrijit-o ca pe o plantă de seră, a'nceput să-i dea mari şi stăruitoare suferinţe.

Fuseseră numite la şcoală, în anul acela, câteva profesoare tinere pe faţa cărora fardul, chiar dacă nu era anume adus pentru ele din străinătate, cum îi spunea ei droghistul, prinde altfel, părând podoabă firească a pielii, nu mască peste ea.

O supăra în deosebi prezenţa uneia dintre noile venite · „e prea neserioasă pentru o profesoară", spunea ea tuturor. „Ce veselă e!" Şi e frumoasă... recunoştea în taină, merev cu mai înverşunat, mai otrăvitor necaz.

Şi-acum, când stă la fereastră pândind sosirea ministrului, se gândeşte la ea şi tremură că va trebui să i-o prezinte, dacă întâmplarea îl va aduce în timpul recreaţiei.

— A venit! îi strigă din uşă supraveghetoarea, înnecată de emoţie.

Doamna Directoare şi a utiat pe fereastră şalul de mătase albastră pe care şi-l scosese anume pentru Ministru şi a alergat ca o copiliţă înaintea celui aşteptat.

— Bine-aţi venit, domnule ministru, îi spune ea omuleţului pentru care îşi pregătise cel mai cuceritor surâs.

— Doamna Directoare? întreabă clipind mărunt oaspetele. „Drăghici din poliţia secretă!" Şi ca o mângâiere: „Trebue să vină din moment în moment...

Doamna Directoare se făcuse toată arc.

Ochii bulbucaţi şi sticloşi păreau dopurile unor sticle de şampanie: gata să sară.

Intinsese gâtul „să-i toarne ceva" domnului ăstuia care venise ca un ministru. Nu găsi însă niciun cuvânt pentru el. Işi întoarse capul căutând supraveghetoarea. In clipa aceea, se auzi prelung fluerul dela poartă.

— Ministrul! strigă ea şi sângele i se aşează pete, pete, pe gât. Ieşi pe scară şi aşteptă acolo până ce-şi simţi buzele înţepenite de frig.

Ministrul venea încet, însoţit de doi inspectori şi de prefectul judeţului căruia Directoarea îi datora vizita aceasta.

— Bi-ne aţi veenit, reuşi ea să strecoare printre dinţii care-i clănţăneau.

— Mulţumesc, Doamnă. Intră, te rog, îi spuse înveselit Ministrul.

Directoarea apucase instinctiv drumul cancelariei. Când fu aproape, auzi glasurile dinăuntru.

— Or fi coborît toate? se întrebă ea.

Vru să se întoarcă, dar nu-i veni în minte cum, şi rămase să 'nfrunte tinereţea.

După ce dădu mâna tuturor, Ministrul se îndreptă spre Directoare care-l întâmpină toată numai zâmbet.

— Cum spuneai că se numeşte domnişoara?

Ar fi vrut să n'audă şi să nu'nţeleagă, ar fi vrut să nu-i răspundă sau să-i poată striga ca o scoasă din minţi: „Iesi afar'de-aici! De-asta te-am adus eu?"

Reuşi însă să şoptească numele profesoarei.

— Titulară a şcoalei? continuă Ministrul.

— Da.

— Ce specialitate?

— Ştiinţe.

— Numai ce i-aţi dat dumneavoastră, răspunse femeia, care rămăsese acolo, privind sdrobită urmele şoşonilor pe parchet.

— Dă-mi oţetul aromatic, şopti mama sugrumată de groază, cu ochii pe mercurul ce trecuse de 40°. Oţetul! N'auzi? ţipă ea repezindu-se să-l caute.

Du-te după doctor.

Tremurul mamei trecuse în sufletul femeii, care iubea copilul şi drumul până la doctor îl făcu numai în fugă.

Nici doctorul însă n'a ştiut să-i spună ce are. I-a făcut o injecţie, i-a dat ceva să-i scadă temperatura, dar a amânat diagnosticul pe a doua zi.

Şi mama a rămas plină de îndoieli şi de spaime, ţintuită lângă bolnavă.

Pe la 5 după amiază şi-a amintit că a doua zi are şcoală. A trimes să caute înlocuitoare şi n'a găsit. S'a adresat şcoalei şi i s'a spus că n'au nicio suplinitoare. Să nu cumva să lipsească.

Toată noaptea a urmărit umbrele de pe faţa copilului, şi plecată deasupra pătucului răvăşit îşi oprea respiraţia, ca s'audă răsufletul de-acolo. Fiecare mişcare a fetiţei o făcea să tresară iar clipele de linişte o umpleau de groază.

— Ia în gură ceva, coniţă! Ce vrai să cazi jos din picioare? i-a spus servitoarea, în timp ce-o ajuta să-şi îmbrace haina pentru şcoală.

N'avea vreme. Trebuia să fugă ca să nu întârzieze.

Tot drumul s'a gândit că n'a spus femeii să nu dea copilului să mănânce când se va trezi din somn. Ce temperatură o avea acum? Doctorul zisese că vine la prânz...

A intrat la timp în cancelarie. Era plină. Poate că nu sunase încă.

S'a îndreptat spre condică să semneze.

— Bună ziua, Doamnă, auzi lângă ea.

Ridică ochii şi văzu gura inspectorului. Cei doi dinţi din faţă erau înfiorător de lungi lângă golurile plăcii de pe care căzuseră dinţii dentistului.

In spatele lui, sta Directoarea părând foarte interesată de chelia pe care o privea din înălţimea trupului ei masiv.

Niciodată nu-şi văzuse Directoarea atât de aproape: O sperietoare de ciori tot una de groasă până la picioare: (două sârme) până la cap (o gămălie de cârpe spoite pe care fusese cusută prost, cu goluri, o lână galbenă ciugulită de molii).

Ii privi ochii şi zâmbetul umed.

„Mă pândeşte", gândi ea în timp ce se'ndrepta să-şi ia catalogul.

Il căută pe masă, pe scaune... Ridică febril hârtii şi serviete... Nu e.

Simte cum se micşorează sgomotul în juru-i până ce se face gol.

„Cine l-a luat?" se întrebă ea chinuită de gândul că întârzie Se decide în urmă să plece fără el.

Urcă alergând cele două caturi, cu sentimentul că Inspectorul e în urma ei.

Indată ce deschide uşa clasei, o isbeşte lumina albă şi neoprită a unei săli goale.

— Unde o fi? Şi deodată îi răsare în minte sala de gimnastică. Un şir lung de eleve îmbrăcate în tricouri. Aude iar glasul strangulat al maestrei: „De ce vă întoarceţi? Ce-aveţi de văzut? Acum, de câte ori o trece o doamnă profesoară care a întârziat în cancelarie, o să vă învârtiţ capul în spre uşă? Drepte!

Profesoara de ştiinţe recunoscu numai acum, în amintire, feţele întoarse spre ea. Erau elevele ei, clasa unde trebuia să ţină curs în ora aceea.

Intr'o clipă fu din nou acolo. Uşa deschisă scurt, cu sgomot întoarse iar toate capetele. Fiindcă alergase, nu putu rosti o clipă, niciun cuvânt.

— Ce s'a întâmplat, Doamnă, o întâmpină maestra, care se ţinea într'adevăr maiestos vorbind cu cel mai didactic glas.

Intrusa nu o aude, dar îi spune grăbit: „E ora mea!"

— Cum, e ora d-tră?

— Noi v'am spus, Doamnă, că avem ştiinţele, îndrăsni o elevă.

— Cine ţi-a permis să vorbeşti?

Privirea ameninţătoare a maestrei se întoarse apoi spre colega, care sta lipsită de voinţă, în uşă.

— Doamnă, eu am semnat în condică. Am ora aceasta gimnastică cu cl. VI. Şi fără să se mai uite la ea, comandă aspru: „La dreapt-ta!"

In clipa aceea se deschise larg uşa pentru umerii directoarei şi grăsimea pântecoasă a d-lui inspector.

— Dar de ce aţi rămas aici? se auzi glasul ascuţit al stăpânei.

In clasă, toată lumea! Nu se ştie până acum orariul?

Intrebarea era plină de dispreţ şi mustrare, iar ochii judecătorului se fixară scârbiţi pe mijlocul subţire al profesoarei de ştiinţe.

Clasa era imediat lângă sala de gimnastică. Trecură totuşi câteva minute până când elevele şi vizitatorii se aşezară: Inspectorul pe catedră, în locul profesoarei, care rămase în picioare; Directoarea în bancă, în rândul din mijloc.

In mintea tinerei profesoare toate gândurile se învălmăşiseră. I se chircise sufletul ca un păianjen pe pradă, căutând să stoarcă viaţa. Nu putea însă deslusi niciun gând, ca să-l spună. Şi tăcerea cădea greu pe inima clasei, ca pământul clisos dintr'o surpătură de deal.

Glasul profesoarei se făcu însfârşit auzit şovăelnic, în întrebări nerostuite, care se amestecau şi se loveau una de alta.

Inspectorul începu să scuture cu sgomot foile registrului de prezenţă şi ale catalogului, iar d-na Directoare îşi notează ideile critice pe o hârtie cerută discret unei elece.

Nu atât de deşteaptă ca să-şi ascundă şiretenia şi nici atât ae şireată ca să nu-şi arate răutatea, Directoarea lucrează în văzul elevelor la nimicirea victimei.

Ochii ei bulbucaţi se deschid mereu, a mirare, îşi tremură pleoapele creţe, a plictiseală.

Gura şopteşte ceva inspectorului şi-apoi se pleacă să-şi acopere zâmbetul.

Profesoara nu-şi mai poate stăpâni clasa, nu e stăpână pe ea însăşi.

Şi deodată soarele se-aşează pe fereastră: snopi de fulgere.

Se simte cuprinsă de ameţeală. Işi propteşte mâinile de bancă... Dar ceasornicul îi repede şi el în ochi ghimpi de lumină.

— Cât să fie? gândi ea, vrând să afle cât mai avea până la sfârşitul orei.

In clipa aceea se auzi tremurat şi lung, soneria.

Doctorul! doctorul! gemu sufletul ei întors deodată cu faţa spre altă viaţă.

Şi 'n vreme ce mama gonea spre casă uitând de ea însăşi, d-na directoare îşi puse pălăria şi plecă la plimbare.

Era veselă: d-l Inspector scrisese cum trebuia... fără să fie nevoită să-l influenţeze.

BRÂNDUŞA ZĂPADĂ

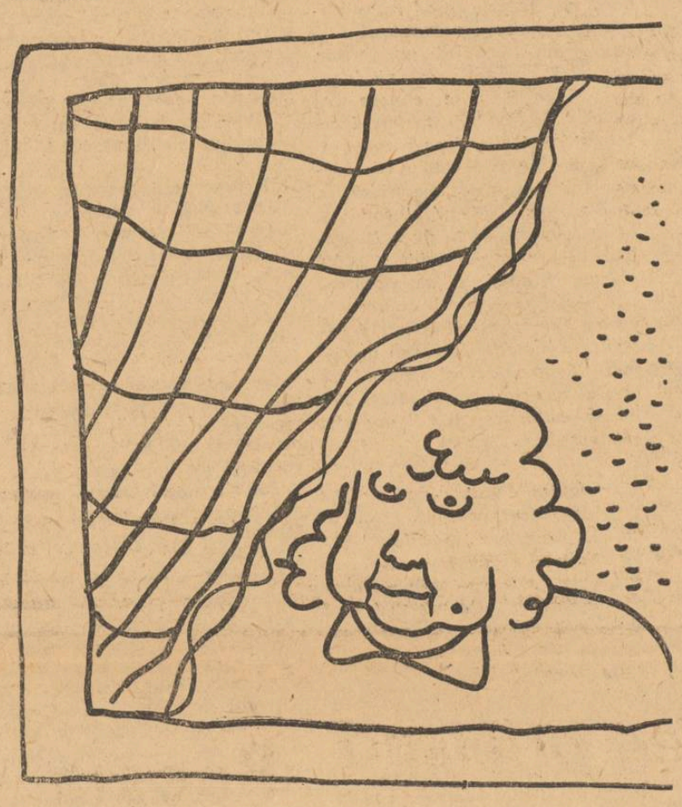

— Vino, măi dragă, să faci nişte inspecţii până atunci, zise ea moale inspectorului.

— Uite, aş putea veni mâine.

— Stai, să văd! Da. Avea ore, două zile la rând. Vino! Să nu uiţi!

In seara aceea, un bileţel prietenos iscălit de doamna Directoare îi anunţa profesoarei de ştiinţe că a doua zi va veni un inspector la şcoală.

Profesoara îşi culcase fetiţa de vreme. I se păruse că are puţină febră.

In timp ce-şi pregătea lecţiile privea pătucul în care chipul copilului părea că-şi recapătă seninătatea.

Oarecum liniştită, îi scrise sorţului, plecat din oraş şi se culcă.

A trezit-o în miezul nopţii grija trupşorului de patru ani, care se frământa şi ardea ca un jier încins.

Dimineaţa, plecă spre şcoală buimăcită de nesomn şi chinuită de griji, dar reuşi să pară neschimbată elevelor.

Inspectoratul cercetase activitatea altor colege. La ea nu venise Poate că-i văzuse neliniştea şi o cruţase. Ii mulţumea în gând în timp ce bătea cu paşi repezi arumul spre casă.

— Ce face fata? întrebă ea cu respiraţia tăiată.

— Tot arde, coniţă.

— Arde? Işi scoase în fugă pălăria, îşi svârli paltonul în braţele femeii îi fugi în şoşoni, la copil.

Ochii grei şi faţa aprinsă se'ntoarseră spre ea încercând un zâmbet de mulţumire.

— Ce are Nunuţa mamei? Ce-o doare? Gâtul?

Capul copilului se clătină, negativ.

— Burta?

—Nu, răspunse cu acelaşi gest fetiţa.

— Unde, atunci? Unde te doare? Spune mamei, puiu scump!

Ii pusese termometrul vrând să afle în el răspunsul pe care bolnava nu i-l dădea.

— Ce-a mâncat ieri?

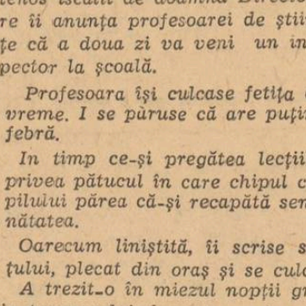

Ne strânsesem, ca de obiceiu, la căsuţa scundă, cu înfăţişarea de chilie, în care sihăstrea unul dintre noi. Eram trei prieteni vechi, care ne-adunam aici mai în fiecare seară şi petreceam ore 'ntregi, fără să simţim cum trece timpul. De multe ori ne-apuca miezul nopţii discutând, citind, glumind, cântând... De data-asta însă nu ştiu ce-aveam, nu ştiu ce ne lipsea, că nu izbuteam cu nici-un chip, să înjghebăm o discuţie, să ne căpătăm buna dispoziţie.

Se vede că vremea de-afară ne strica inima'ntr'atât. Un polog de nori întunecaţi şi leneşi căptuşea cerul şi lăcrăma ca prin dârmon, rari şi grei, stropi reci de ploae. O beznă oarbă umplea văzduhul şi da nopţii un aer înfricoşetor. Din când în când o toană de vânt vuia ca o furtună şi se domolea ca o fâlfâire de aripi. Frunzele veştede, care mai atârnau de crengile copacilor, răvăşite de vânt, fâşiau vijelios. amestecându-şi foşnetul cu linchetul picăturilor de apă, într'o simfonie plângătoare. Şi tot întunericul, toată tristeţea, toată frământarea Firii în seara asta de Toamnă, apăsau greu pe sufletele noastre şi d'aia pesemne că n'aveam chef de vorbă, de veselie.

Ca să omorîm timpul şi plictiseala, răsfoiam în tăcere câte-o carte, cercetam fără ţel o pagină de ziar, sau ascultam, pe gânduri, vâjiitul vântului, care se'nteţea din ce în ce.

Pe la o vreme, un val de vânt răbufni'n fereastră, făcând să sune un geam, ca şi cum ar fi ciocănit cineva cu degetu'n el.

Când am auzit geamul bocănind, eu şi celălalt musafir am tresărit şi ne-am aruncat privirile'ntr'acolo. Apoi ne-am uitat la cel de gazdă, întrebându-l din ochi.

— Nu-i nimeni! — se grăbi să ne liniştească prietenul. L-a mişcat vântul...

Să vedeţi însă, ce spaimă am tras azinoapte, din pricina geamului ăsta! — începu el să se spovedească, după ce stătu puţin în cumpănă.

Eri, de cu zi, aflasem că nişte hoţi încercaseră, în timpul nopţii, să ne jefuiască prăvălia. Mi-a spus chiar tata: cum i-a simţit, cum i-a văzut, cu ochii lui, cercând să pătrundă pe la răsuflătoarea beciului şi cum i-a alungat, trăgând cu revolverul pe fereastră.

Drept să vă spun, ştirea-asta m'a cam înfiorat, şi nu mi se lua gândul de la ea, orice-aşi fi făcut!

Chip de eşit undeva, să mă iau cu lumea şi să uit, nu era: ştiţi ce vreme ursuză şi sucită a fost eri! Aşa că mai toată ziulica m'am luptat cu gândurile şi cu singurătatea, între pereţii casei, iar seara m'a prins într'o stare de nelinişte sufletească, de'ngrijorare.

Până la un timp, v'am aşteptat pe voi. Aşi fi avut cui să-mi descarc sufletul. Dar, — ghinion! — nici voi n'aţi dat p'aici.

De citit eram sătul până'n gât, aşa că nu-mi venea să pun mâna pe vre-o carte, ca să amăgesc timpul şi să-mi mut gândul. Somn n'aveam!...

Imi rămânea, doar, să'ndur tortura plictiselei până cine ştie când noaptea. Şi ma'ngrozeam!...

Ca să scap de chin, am socotit că tot mai bine-ar fi, să mă culc. — cu toate că nu-mi făcea curte Moş-Ene. Credeam însă, că l-aşi fi putut ademeni pe'ntuneric, în aşternutul cald, ca să m'adoarmă.

Şi cu nădejdea-asta m'am şi desbrăcat, am suflat în lampă şi m'am vârît în plapumă.

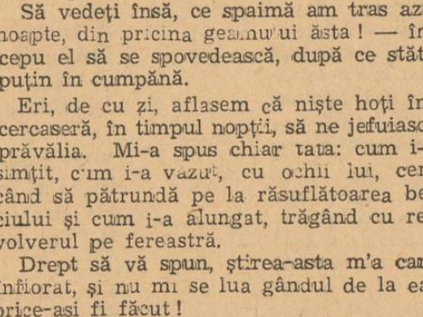

Dar în loc să mă fure somnul, mă năpădiră şi mai rău gândurile, mi se năzăriră fel de fel de bazaconii, încât m'a luat durerea de cap şi-mi vâjâiau urechile, ca la moară!

Desamăgit, m'am sculat, am aprins lampa, am fumat o ţigară şi iar am încercat s'adorm, — de astă dată însă cu lumină.

Dar de geaba! Nu se lipea somnul de mine, cum nu se lipeşte apa de pana gâştii!

Tocmai într'un târziu, după ce obosisem foindu-mă prin pat şi după ce fumasem aproape un pachet de ţigări — de mi se tăbăcise limba'n gură şi mă ameţisem cu fumul de tutun — a dat Dumnezeu, de-am aţipit puţin.

M'am trezit însă foarte curând!

Inciudat, m'am săltat în sus, m'am dat lângă masă, am aprins o ţigară şi, după ce-am fumat-o, am stins lampa şi-am lăsat capul pe pernă pentru a treia oară.

Dar n'am apucat să'nchid ochii şi-aud geamul zornăind.

Cum pân'atunci nu-l mai auzisem niciodată zăngănind, am tresărit spăimântat...

Ascult cu urechea... Nimeni!

Totuşi, parc'a bătut cineva'n geam!— mi-am zis.

Deodată-mi veniră'n gând cele povestite de tata şi'n aceeaşi clipă îmi licări o banuială: hoţii! Iar în urechi îmi răsună, ca un ecou repetat: hoţii!... hoţii!...

In timpu-ăsta mi s'a părut c'aud şi paşi prin bătătură... Şoaptă... răsuflet... Şi-un fier ars îmi trecu prin inimă...

De teamă, m'am făcut mic, lipit de perete, şi-mi ţineam răsuflarea, ca să prind cu urechea orice zgomot.

Stând aşa, nemişcat, cu frica'n sân şi cu privirea aţintită spre fereastră, văd, prin crăpătura perdelelor, doi ochi mari, sticloşi, cu uitătura fioroasă, care se holbau la mine, din întuneric.

Asta a pus vârf la toate!... Mi s'a'nfurnicat trupul de-odată şi simţeam cum mi se zbârleşte părul de pe cap! Inima-mi bătea atât de năbădăios, c'auzeam cum vâjie sângele'n urechi!...

Un ţipăt mi se stinse'n gât, topindu-se'ntr'o apă sălcie, care mă'neca.

Am vrut să m'ascund mai bine, dar nu m'am putut mişca: mă'nmuiasem ca o cârpă! Mi-am tras doar capul din faţa săgeţilor de foc şi-am închis ochii, ca să nu mai văd moartea!...

Buimăcit de frică, îmi făceam fel de fel de bănueli şi-mi chinuiam mintea, cum să scap de primejdie.

Tot frământându-mi creerul, îmi trăsni prin cap o năsbâtie: să'mpreun perdelele, ca să nu se mai vadă printre ele, d'afară. In clipele-alea de'nfrigurare, mi se părea, că dac'astup bine geamul, ca să nu se vadă'nnăuntru, mă pun la adăpost de orice.

Şi iute m'am ridicat, de unde mă ghemuisem, am bâjbâit cu mâna pe perete, am smuls primul cuiu, peste care-am dat şi m'am plecat spre fereastră, ca să prind perdelele. Dar cand am dat să le'mbin şi să'nfig cuiu'n ele, nu ştiu cum mi-a alunecat privirea la geam şi-am văzut iar fiorosii ochi, care'ncremeniseră la locul lor şi mă străfulgerau cu săgeţile lor de foc.

Când i-am zărit, a'nceput să-mi zvâcnească inima, de credeam că se rupe din băeri. Un val de sânge clocotit mi-a năvălit prin tot corpul şi'a'nghеţat dintr'odată, acoperindu-mă cu o sudoare rece. Am scăpat cuiul din mână şi, până să mă las pe pat, mi s'a aşezat o pânză pe ochi, de n'am mai văzut nimic...

Prin beznа care mă orbise, mi s'a părut de-odată, că se'ntind spre mine două braţe vânjoase, ce căutau să mă sugrume.

De groază, am ţipat odată, din toată puterea pe care mi-o da disperarea, nădăjduind să m'audă cineva. A fost mai mult un răget, la care răspunse vântul, umflându-se într'un vârtej, ca un hohot de râs batjocoritor...

Şi geamul zornăi din nou, clătinându-se'n pervaz...

O furnicare m'a străbătut atunci, din creştet până'n tălpi, până'n vârful unghiilor... Dar în acelaşi timp mi s'a luminat şi mintea şi-am priceput, că vântul mişca geamul, făcându-l să sune.

Şi m'am liniştit puţin!

Indată însă mi-am adus aminte de fioroşii ochi, pe care-i văzusem sticlind în noapte, lângă geam, şi nu ştiam ce să cred acum!...

Poate că mi s'a năzărit, de frică! — mi-am zis în cele din urmă.

Ca să ies din orice bănuială, mi-am luat inima'n dinţi, am aprins lampa, m'am dat lângă fereastra şi-am ridicat perdeaua într'o parte ca să mă uit în noapte, să cercetez întunericul.

Nici nu m'am aplecat însă spre geam, că s'au şi ivit bolocanii ochi, — mai mari parcă, mai floroşi!

La vederea lor, am înlemnit, cu perdeaua'nre degete, cu braţu'ntins, cu părul măciucă...

Spre norocul meu însă, cum rămăsesem cu ochii ţintă la dihanie, mi s'a părut că'n faşia de lumină pe care-o arunca lampa prin geam, se desluşea un trup de patruped. Atunci m'aplec, să mă uit mai bine. Când colo, — ce să vezi? — un bivol! — un drac de malac al nostru, care s'adăpostise subt straşină şi privea prin geam.

Vă puteţi închipui ciuda mea!...

Am răsuflat totuşi uşurat, — mulţumit că scăpasem numai cu spaima.

Aşa spaimă n'am tras însă de când sunt şi nu voiu uita-o niciodată! — sfârşi prietenul nostru, cu oarecare tremurare în glas, ca şi cum urmele frigurilor prin care trecuse, nu se şterseseră încă.

RADU C. PARASCHIVESCU

Alt drum spre Dumnezeu

N'aţi crezut în Marele Lui Bine!
Drumul meu a fost încet, dar iată:
Ce credeaţi că sunt doar vise pentru voi odată
Se'nfiripă astăzi Viaţă, pentru mine.

Am rămas în urmă numai eu.
Voi v'aţi dus în fiecare cânt,
Drumurile mele astăzi sânt
Luminate doar de Dumnezeu.

Văd, departe'n orizonturi pale
O lumină care se grăbeşte
Oare nu-i lumina ce-mi vesteşte
Inceput de nouă cale?

Oare nu-i aceasta o dovadă
Că mergând cu paşii orbi de drum
Şi 'njghebând în minte nori de fum
Am lăsat şi viaţa mea să cadă?

Au rămas în urmă'n vise
Crânguri, ape, nori în rotocoale
Numai gândurile mele — coale —
Au rămas imaculate şi închise.

Am rămas în urmă numai eu;
Visele şi frunzele şi florile - au pălit.
Numai paşii mei au ocolit
Lumea toată, pân' la Dumnezeu.

ILEANA BUSUIOCEANU

Cronica literară

„Cneaz peste furtuni"

versuri de LEONIDA SECREȚEANU

(Colecția „Universul literar", 1942)

„Ceasul de rugăciune"

poeme de Const.-Virgil Gheorghiu

(Editura Națională — Gh. Mecu, 1942)

Inainte de a deschide volumul de versuri al d-lui Leonida Secreteanu, cititorul va reflecta probabil asupra titlului cărții care constitue o indicație potrivită ca sugestie, asupra caracteristicei esențiale și cea mai isbitoare aparent a poeziei autorului: **„Cneaz peste furtuni"** are într'adevăr ceva de chiot proclamativ al unei voințe dominatoare, exaltată de propriul elan și dornică de luptă, de amestecul în realitatea senzorială și în vâltoarea concreta a faptelor, socotite ca o continuare firească și o desăvârșire a visului sau a gândului:

Cuvântul meu, urmând o cale dreaptă,
Se 'ncepe 'n vers și se sfârșește 'n faptă....
(Nou rapsod)

Autorul versurilor citate consideră faptul de a fi poet ca pe o misiune care-l solidarizează cu destinul unanim al neamului său. Această înțelegere deosebită nu are nimic convențional. Ea este sincer trăită și afirmată cu o vigoare bărbătească, autentică, cu toată fanfaronada, uneori, a unui verbalism excesiv, ca în poezia intitulată „Cneaz peste furtuni" căreia îi preferăm această schiță autobiografică mai discretă și mai convingătoare:

Cine, ca de niște falnici munți
Ridicați în bezna trudei grele,
S'a izbit de visurile mele?
Ce 'ndrăsneț cu ochii vii și crunți

Sfarmă 'n pumni ispitele rebele,
Suflete, de nu vrei să-l înfrunți?
Ce haiduc de ceruri și de frunți
Mai viteaz ca dorurile mele,

Cu topor de viscol și văpae,
Îndrăsnește drum prin stânci să tae,
Și, urcând al sorții meterez,

Râde de a vieții lungă cale?
Cine ești? Dă-mi mâna! Te urmez!
— Sânt elanul tinereții tale...
(Cine?)

Mișcarea interioară a poeziei d-lui L. Secreteanu, mereu însuflețită de elanuri generoase, se exprimă uneori cu o exuberanță a figurilor poetice ca e face ca idealia generatoare a poeziei să fie prea mult dispersată în desfășurarea ei prin mulțimea înțelesurilor asociative ale metaforelor, ca în sonetul „Excelsior" de pildă, în care ni se spune despre „arcul dur al vrerii", despre „săgețile silinții", „pieptul îndoielii", „muntele dorinții", „smârcul desnădejdii", „talfunul năzuinții" „obrazul trecutelor înfrângeri", etc.

Poezia de război a d-lui L. Secreteanu constitue aspectul poate cel mai interesant al liricei sale la această etapă pe care ne-o înfățișează volumul „Cneaz peste furtuni". Vigoarea firească a elanului inspirației autorului își găsește în prilejul războiului climatul cel mai prielnic; accentele sunt juste, convingătoare și sinceritatea lor nu poate fi pusă la îndoială. Există un miraj al frontului și o pândă lucidă a curiozității, o destindere plină de voluptate a simțurilor în atac, după aprehensiunile morale care-l preced și după istovitoarele marșuri de apropiere. Cei cari au luat parte la actiune își vor aminti neastâmpărul nervos care-i stăpânea, citind această strofă din poezia „Pregătire":

Vreau să mă scald mai repede în scrumul
Barajului! Imi place 'nvălvorarea
Atacului ce risipește fumul
Visărilor... Mă arde nerăbdarea..

Experiența omului din război va confirma cred și această singulară viziune de un macabru grotesc, din poezia intitulată atât de just „Sensibilitate":

O mână s'a certat cu un obuz
Și, nemaivrând să stea înfiptă 'n cot,
Se dă de-a berbeleacu peste tot
Sectorul plin cu morți și cucuruz.

Ochiul, zărind-o, se holbează, hâd.
Iar gura, gâdilată de-o șrapnea,
Roșindu-se, o roagă: — Draga mea,
Astâmpără-te, că mă faci să râd!

In acelaș volum, în ciclul intitulat „Destin" sunt câteva poezii care înseamnă mărturia unor posibilități de expresie lirică mult mai bogată decât lăsa să se bănuiască cuprinsul primei părți a volumului „Cneaz peste furtuni". In poeziile intitulate „Seninătate", „Ninge", dar cu deosebire „Iarna", elanul este reținut și interiorizat iar expresia sentimentelor nuanțată cu o discreție încât ne putem întreba surprinși dacă este același autor al „Cneazului peste furtuni". Dar un poet fără îndoială, pe care cititorul îl va recunoaște:

Ce albă năfrană, subt albe ferești!
Convoiuri de fluturi subt cer de hermină,
Pe ramuri de suflet: heruvi de lumină,
Pe vatra uitării: doar triste povești.

Nici urmă de cântec în sfânta grădină.
Stai singur în clipă. Cu cine vorbești?
Dorule-dragule, ce zări răscolești?
Ce crudă ispită te mușcă haină?

Tăcerea-i ca ghiața. Te ustură gerul?
Spre care răscruce privirea-ți îndrepți?
Nădejdea e rece și tare ca fierul.
Ah! dorul, de doruri prea mari se 'nvenină!
Dorule-dragule, de ce mai aștepți?
Stai singur în clipă și clipa-i streină...
(Iarnă)

*

O vagă intenție de literatură, ca o bănuială, rămâne după lectura celor șase poeme adunate de d. Const.-Virgil Gheorghiu în placheta publicată sub titlul **„Ceasul de rugăciune"**.

Poezia nu uită aici — oricât ar vrea să pară că nu-și aduce aminte — că este lucru literar, meșteșugit, făcut să fie cu dinadinsul „frumos". E o poezie de război, resfrântă prin sensibilitatea unui literat, a unui poet „cult", pe care-l semnalează unele prețiozități de vocabular și fioriturl stilistice. Emoția, reculegerea sufletească în „Ceasul de rugăciune" are ceva festiv și ușor oficial, un stil interior premeditând sub aparența de candoare și spontaneitate care adună la întâmplare cuvintele necăutate ale tuturor. Citească-se pentru controlarea acestor ab'a schițate impresii al căror contur am ezitat să-l accentuăm printr'o categorică apreciere, ultima poemă: „Rugăciune pentru un ploton de infanteriști".

Ne-a plăcut mai mult, părându-ni-se cea mai puțin „literară", „Rugăciunea pentru aviatorii căzuți", cu care începe placheta:

Voi, prieteni, rugați-vă pentru sburătorii căzuți astă noapte, în luptă!
Dacă aripile lor s'au lovit, prin întuneric, de moarte,
Rugați-vă să le cadă cenușa, undeva peste ape, departe,
Ca să nu-i doară cenușa trupurilor moarte!...

Dacă aripile lor s'au frânt în gâr lele negre ale norilor,
Sau pe umerii aspri de vânt,
Rugați-vă să le cadă cenușa peste tulpinele florilor,
(Să nu-i doară trupurile, când s'or lovi de pământ!...)
Dacă au căzut din cer peste o țară streină,
Rugați-vă, prieteni, ca până jos din trupurile lor nimic să nu rămână.
Rugați-vă, atunci, vântului, cu inimile de lacrămi grele,
Să le aducă cenușa trupurilor, lin, printre stele,
Până la noi;
S'o scuture peste lanurile noastre de trifoi.
Peste apele, peste câmpiile noastre de mătasă:
Să le fie cenușa și mormintele lor, între grădinile noastre, acasă!

MIHAI NICULESCU

Note românești

EROUL MĂRILOR

In Editura Bucur Ciobanul a apărut o nouă carte, intitulată „Eroul Mărilor", care tratează despre viața marelui marinar Jean Bart, unul dintre cei mai vestiți marinari ai lumii.

Numele lui a înfruntat secolele și a rămas până azi o pildă vie de eroism și dragoste de țară.

Toată viața lui Jean Bart este un adevărat basm, într'atât par de necrezut faptele lui îndrăznețe. El face parte din mândra pleiadă a corsarilor cari au dus crâncene lupte, pe mare, împotriva flotelor engleze, olandeze și portugehze, cari pe vremea aceea erau atot-puternice. Chiar când apoi căzu prizonier în mâna englezilor, știu să scape și fuga lui este o pagină de emoționante peripetii.

„Eroul Mărilor este o lectură captivantă și instructivă în acelaș timp, care poate să fie pusă în mâinile tineretului nostru, lipsit până în prezent de cărți potrivite.

GENEZA MITULUI

o amplă carte de studiu și informație asupra acestei grele și semnificative probleme — a impus numele d-lui Aurel Cosmoiu printre cele mai pregătite elemente ale tinerei filosofii române. Discutată până la amănunt și scrupulos documentată ca material inedit sau descoperit după lungi și bogate lecturi, GENEZA MITULUI întregește astfel seria încercărilor de serioasă activitate filosofică. D. Aurel Cosmoiu, care este în același timp și un bun cunoscător al problemlor teologice — nu s'a putut lăsa neispitit și de anumite contingențe de acest sens, ceeace a dat studiului său o și mai valoroasă realizare. Fără îndoială însă că nota originală a cărții se păstrează îndeosebi prin interpretarea justă și aportul său strict personal în discuția mitului.

A apărut și s'a pus în vânzare
cartea tânărului scriitor
LAURENȚIU FULGA
STRANIUL PARADIS

O lume care se turbură între viață, iubire și moarte

„CANDIDE"

apărut luna trecută publică o notă la veșnic vie problemă: personalitatea lui Shakespeare este reală sau doar o ficțiune care ascunde un alt ins?

Bine înțeles, puținele rânduri nu rezolvă nelămurirea, dar partea lor interesantă constă în concluzia citată din Alphonse Allais: Operile lui Shakespeare sunt datorite unui oarecare Shakespeare, care nu era Shakespeare, dar pe care-l numim Shakespeare.... și apoi urmează un comentariu final al autorului articolului: Intâiu omul a creat numele, astăzi numele creează omul.

Raportul este cât se poate de interesant, fiindcă axioma aceasta definește ideal operile bune, în contrast cu lucrările mediocre, a căror reușită depinde în general de nume.

Reușita lor însă rămâne efemeră. Când numele dispare și ele cad în uitare. In domeniul public dar domeniul uitării!

*

Niciodată poate nu s'a citit așa de mult ca acum. Probabil, este psihoza timpurilor ce trăim. Dar dece oare nu se citesc și lucruri bune, pe lângă multele rele ce apar?

Tendința cititorului este literatura ușoară pentru care nu trebuește să facă eforturi. Romane de 15 lei (care, în treacăt fie zis, astăzi costă 30) și povești sirupoase. Etc. Etc.

Când însă cărțile bune costau 30 lei, nu se cumpărau în aceeaș cantitate cum astăzi noile bucăți la acest preț se vând.

MA GASEAM

la un concert, la Ateneu, ne povestește tânăra poetă G. A. La sfârșit, gata să plec, mă întâlnesc în hallul imens cu frumosul romancier femino-man (semănător de idei și autor de pandișpane) precum și cu prea tânărul asistent universitar Los., a cărui singură caracteristică este cravata asortată la pantalonii întotdeauna de aceiași culoare). Discutam despre muzică, despre viață și frumusețea limbii italiene. Deodată, rumoare! In mijlocul hallului — un grup impresionant de tinere eleve și studente șopteau necontenit — cu ochii țintă la grupul nostru. Maestrul roșește, tânărul asistent își duce instinctiv mâna la cravată. Numai eu stam nepăsătoare, convinsă că de-ar fi chiar admiratoare — în niciun caz nu mă puteau viza pe mine.

— Cu siguranță că sunt studentele mele, vorbi timid profesorul, și în taină mă iubesc. Au ocazia acum de a mă „prinde".

— Ba pardon, isbucni turburător maestrul de romane arhicunoscute — sunt admiratoarele mele. Mie îmi zâmbesc, vor probabil autografe sau pur și simplu să mă fotografiez între ele.

— Nu, nu — maestre... ripostă asistentul.

— Vom vedea, iată-le că se apropie.

Intr'adevăr, grupul majorat probabil din cauza psihologiei de a face coadă — curioase și alte fete să vadă ce este, grupul (continuă zâmbind poeta G. A.) se apropia încet de grupul nostru. Maestrul nu mai știa ce să facă de uimire. Cravata asistentului, gata să se mototolească sub nervoasele mâini. Insfârșit, fetele fură alături.

— Doamna G. A. Nu? mă întrebă una din june destul de emoționată.

— Da, le-am răspuns nedumerită.

— V'am văzut la șezători, la concerte — vreți să ne dați câte un autograf?

— Cu plăcere, le-am zis, dar iată vă prezint...

— A, nu, nu — pe domnul Los. îl vedem în fiecare zi la facultate, iar pe D. X. — îl cunoaștem din poze. A mai mai îmbătrânit puțin — sfârși aceeași reprezentantă a grupului, zâmbind malitios.

Așa s'a terminat întâlnirea noastră dela Atheneu. Asistentul a murmurat: „te prind eu la examene!" — maestrul după înroșit a îngălbenit, scoțând o oglindă să-și vadă părul alb — numai eu, ne mai povestește poeta G. A. — am rămas cu noile mele admiratoare, dând autografe".

SPECTACOL GASTRIC

La „teatrul din Sărindar" afișul e ținut de două spectacole: primul, în trei acte: „Mezelăria Colombo", al doilea, într'un act, „O inspecție".

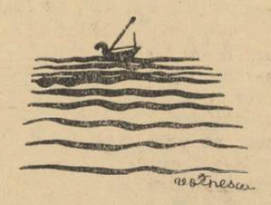

La premieră, toată lumea se aștepta ca spectacolul să înceapă cu piesa într'un act, a maestrului Valjean. Cortina se ridică însă asupra „Mezelăriei". Și trei acte la rând, spre disperarea premieriștilor care supează după spectacol, se vorbește mereu despre mâncare. Iar niște apetisante mezeluri (foarte bine.... imitate) sunt expuse în lumina reflectoarelor. Insfârșit, vine și piesa maestrului Valjean. Care este însă marea surpriză? Acțiunea se petrece în jurul unui dejun la care se servește următorul menu: spinare de epure și sarmale... veritabile cu mămăliguță fumegândă...

— Acum înțeleg, exclamă un mucalit înghițind în sec. De aia nu s'a dat „Inspecția" la început. Nu se putea să ne dea întâiu sarmale și pe urmă... mezeluri.

ARTĂ... VESTIMENTARĂ

Actorul H. Nicolaide, binecunoscutul comic, reîntors de curând dintr'un problematic turneu, se hotărăște, zic unii, să revină la o formulă de teatru ceva mai „veche", asociindu-se cu Puiu Maximilian și cu alți matadori ai culiselor. După succesul obținut cu acea inedită comedie muzicală „Frate cu dracul" (inedită — la propriu și la figurat) o revenire a uluit pe unii.

Astfel un amic binevoitor îl întrebă:

„De ce revii, domnule, la formule vechi, după ce ai avut curajul să te lansezi în lucruri atâta de noui?"

— „Bine, șefule, a răspuns Nicolaide, cât am jucat piese noui, am avut pe mine palton vechiu, pantofi vechi — acuma jucând lucruri vechi, am de gând să mă mai înnoesc și eu cu ceva haine!"

SE PARE CĂ

Noui membri vor fi aleși în Societatea Scriitorilor Români. Nu cunoaștem încă lista celor vizați de conducera Societății, așa că noi nu putem viza pe nimeni. Aducându-ne însă aminte de toate alegerile trecute, după care eroiste și ratate personalități ale cafenelei obscure provocau o adevărată panică a revoltei contra comitetului și membrilor noui mai ales, pare-ni-se că ar fi bine dacă Societatea Scriitorilor își va impune cu strictețe o judecată limpede la alegere — pentru a se evita astfel stridențele acelor „genii" nerecunoscute încă.

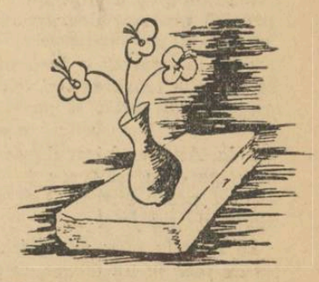

PAUL VALÉRY:

Pădurea prietenă

Tăcuți și cot la cot, am frământat în gând
Crâmpeie dragi de visuri, pe drumuri ce se'ngână.
Noi am umblat atâta, ținându-ne de mână
Prin lunga'mpărăție a florilor de rând;

Mergeam stingheri întocmai ca noii logoditi
Prin înoptarea verde urzită pe câmpii
Și luna, fruct noptatic al albei feerii,
O împărțeam în două; ea-i prieten de smintiți.

Apoi ne-am stins viața pe mușchiul de mătasă
In depărtări sihastre printre pădurea deasă
Crescută în această pădure îndrăgită;

Și-acolo sus, în ploaia luminilor de stele
Ne-am regăsit plângând sub vraja'nmugurită,
O scumpule tovarăș al liniștilor mele!

In românește de **ION OANA**

Intoarceri

Din pomul de tristețe, cu crengi spre vis plecate
Și frunze ce desprinse, regrete mici rotesc,
In coșurile toamnei — s'au prăbușit uscate
Gutuile tăcerii — cu miros bătrânesc..

Pe tâmpla înserării, joc umbrele-amintirii
In tremur fantomatic pe ziduri de trecut,
Din basme risipite fantoșele iubirii
Uitate'n miez de suflet, se regăsesc, tăcut...

Iar șoapta nostalgiei, pe prispele visării
Te'ntâmpină, ca liedul cântat de-o fată'n alb;
Simți molcome îndemnuri spre zările plecării
In răvășiri de doruri și-ecouri de final...

Cândva, strângând lumina sub pleoapele lăsate
O împărțeam, paharnic, prin cupe de povești
Azi, pomul de tristețe cu crengi, de vis uscate
Mi-aruncă fructul toamnei, în suflet și fereși...

VSEVOLOD TOPOR

Inceput

In zale, prințul Hesper, trecea prin constelații,
Și Procyon știindu-l, își liniștise câinii;
Lin, Wega-și stinse lira, când îngerii, jupânii,
Turnau din cer tăcerea, ca vinul în libații.

Era întâia noapte, când mă mușcară, oarbe,
Căderile iubirii, în neguri de abisuri.
Am scormonit o clipă, cu degetul în visuri,
Să'ncerc să simt de-aproape, uitarea cum mă soarbe.

Dar am simțit cenușa iubirii, cum blestemă,
Cerșind tăriei dreptul, spre tânără'nviere.
Și-atunci beția vieții și setea de durere,
Le-am împletit, odată cu cea dintâiu poemă.

ION VINTILĂ

CANTECE NOUI

Poesia și publicul

Am auzit până acum de atâtea ori cuvintele „fericiți muritori", adresate poeților — și tuturor creatorilor în genere, încât îmi vine să zâmbesc, numai când mă gândesc la acest teribil de banal diction, pe care „ceilalți muritori" îl repetă în neștire. Nu știu nici acuma, după ani și ani de tatonări și de sbucium, în ce măsură ei, sunt altfel, meritând prin această deosebire esențiala atributul ce li se oferă cu o uluitoare desinvoltură. Mi se pare că nici n'am ieșit inca din epoca în care se credea în „muze", din jaza în care onor. publicul crede în inspirație și în alte asemenea bazaconii, care nu fac nici un efort ca s'o îmbogățească.

Dela Olymp la Pegas și dela Turnul de fildeș cu superba sa izolare, până la fericirea celor muritori de zei, nu este decât un pas, la care aproape fiece individ e amenințat să-și rupă cel puțin o mână sau un picior. Izolarea poetului, admirabila lui „liniște", sunt (sau mai bine zis: ar trebui să fie) astăzi niște recuzite scoase de mult din uz.

Mi-e silă de această „admirație" epatată, pe care naivii și proștii o etalează în fața actului de creație artistică, act care în fond este cu totul altceva decât ceeace se sbate în capul lor gol. Mai mult — sau mai puțin decât acolo, dar asta n'are nici o importanță.

Mă gândesc când scriu aceste cuvinte, mai ales la cele câteva patetice scrisori, mărturisitoare ale acestui lucru, pe care avem norocul de a le deține, precum și la confesiunile unora, la neînsemnata noastră experiență — și însumând toate acestea, putem afirma fără nici o teamă că poetul nu este nicidecum mutra pe care unii ar dori s'o vadă expusă în cușcă, la fel ca la menajerie. Dela ceaiurile mondene la albumele cu autografe ale domnișoarelor care trăiesc poesia ca pe-un desert din care poți să te înfrupți fără să fii amenințat că-ți strici stomacul, aproape tot ceeace circulă azi pe seama poesiei, ca anecdotă, ca viziune (dacă ne putem exprima astfel) este străbătut și ciuntit de-un ochiu care nu recunoaște cele mai autentice isvoare ale vieții, din binecuvântatul motiv că nici nu știe să le privească.

Nu cred că se va afla vre-un poet conștient de arta lui, în înțelesul cel mai adânc al cuvântului, care să spună că poesia lui se zămislește lângă pișcot și lângă ceașca de cafea cu lapte. Madrigalul poate să fie liniștit, căci nimeni nu vrea să-i uzurpe locul; publicul său trăește în tihnă, trecând cu o dulce grimasă pe lângă adâncile și adevăratele isvoare ale poesiei.

Au apărut în ultimul timp atâtea cărțulii și culegeri de versuri — despre care nu avem de spus decât lucruri amabile, încât aproape că ne este teamă că poesia se va îneca în acest șuvoiu, și că „publicul" ei va fi incapabil de-a o mai trage la suprafață.

Avem prea mulți cititori, dar avem prea puțini cetitori de poesie.

Ne cetim mai mult între noi, mărginindu-ne deobiceiu să fim și autori și public, toate deavalma, fără să ne punem probleme și fără să putem privi dincolo de țarcul în care ne-am închis de bună voie.

Scăparea este însă tot în mâna noastră și nu ne îndoim că va veni clipa în care un șuvoiou de poesie va pune ordine în propria ei albie, lăsând să se ducă la vale toate cioturile care nu fac altceva decât să îngreuieze un drum care este cu totul altul.

Publicul nu va mai avea însă cuvântul!

ȘT. B.

N. B. Manuscrisele se expediază la redacție menționându-se pe plic: pentru Ștefan Baciu. Și răspunsurile: **G. Orodel, D. J., Gruia Bod., C. C. Mih., L. C., A. Sev. B., Vizin, Viola, Ilie Tăr., Ducu R. M., Vani C., C. Bet., Aurel G.:** Nu. **G. Boaru:** Proză nu! **M. Dor, A. V. Săt., Vsev. T., I. Doru, Gh. Giud.:** Altele poate. **M. I. Cos., D. Sch.:** Da.

DIMINEAȚĂ

— Reportaj in care nu se intâmplă nimic —

Poarta s'a închis după mine cu un pocnet surd, care a început să alerge dealungul străzii ca un motan speriat. Stau cu mâinile în buzunare şi mă gândesc că toată viaţa are alt aspect, când o priveşti aşa, cu un fel de nepăsare, ca pe un lucru foarte străin şi foarte îndepărtat. Dimineaţa asta are un obraz al ei, pe care poate că niciodată n'am să-l mai pot revedea aşa cum îl am acuma înaintea mea.

Am început să merg. Nu mă uit nici în dreapta, nici în stânga şi las vântul acesta timid să-mi treacă prin păr, să mi-l fluture ca pe-o coroană de copac, vântul acesta care vine de dincolo de marginile oraşului, ca să se încurce acuma în părul meu aspru şi lucios. Nu ştiu cine trece pe lângă mine şi aud numai tramvaiul scrâşnind din când în când la câte-o cotitură, alergând apoi mai departe ca un furnicar. Aud şi un vânzător de ziare şi ţipătul lui mecanic, repetat la răstimpuri aproape egale, mă face să zâmbesc, pentrucă mă surprind numărând secundele dintre o pauză şi alta. De fapt nici nu am de lucru altceva mai bun. Am sărit din somn ca dintr'o corabie fără fund, şi-acuma merg pe stradă. Merg. Toţi oamenii aceştia se duc undeva, numai eu nu.

Domnul pe care am început să-l urmăresc fără să vreau, ţine în mână o servietă exagerat de mare, şi umblă puţin aplecat înainte. Se grăbeşte şi traversează strada aproape alergând, pierzându-se apoi după colţ. Şi nu e singurul. Lângă el mai goneşte unul, iar în urma lui un tânăr în haină se căsneşte să ajungă remorca unui tramvai. Aleargă, şi face un salt, reuşind să pună un picior pe scara din dos a vagonului. Toţi şi toate fug. Acum se grăbesc până şi lucrurile, spunându-mi din ce în ce mai deslușit că dimineaţa asta are cu totul alt rost decât acela pe care, fără să vreau, încerc să i-l dau. Nu văd nici-o lăptăreasă care să întregească acest tablou, în schimb un măturător de stradă fuge, împingându-şi căruciorul, şi'aşa cum cum se balansează, ţinând mânerele de fier ale vagonetei, pare o jucărie de plumb, al cărei resort s'a stricat pentru întotdeauna. Doar mătura, înfiptă în fundul lăzii, are un aer de solemnă încremenire. Restul, goneşte mereu.

— Iată o stradă, îmi spun din nou. Ei da, nimica neobicinuit — şi totuşi. Trec de câteva ori pe zi pe strada aceasta, şi acuma parcă nici n'o mai recunosc. A, dar e cu totul altceva să vezi o stradă ziua trecând prin ea şi s'o priveşti cu băgare de seamă, acuma dimineaţa, când o pâclă neprecisă pluteşte deasupra tuturor lucrurilor lumii. Strada poate fi şi ea ca un om. De pildă acuma: e încă plină de somn şi se întinde trosnindu-şi toate încheieturile, ciufulită şi ternă şi parcă e şi puţin nebărbierită, îmi spun amuzat, gândindumă la Avelis, frizerul meu, care poatecă în clipa asta îşi trece pentru întâia oară briciul peste curea. O fi având şi strada nevoe de un frizer..

In spatele meu aud paşi. Mă întorc. Un şir de fete în uniforme de-un albastru negricios trece la vale, îngândurat şi fără să vorbească aproape. Fetele astea care deobiceiu trebue să fie atât de guralive, tac acuma, recapitulând desigur cifre şi teme, în drumul pe care-l fac zi de zi, dela internat spre şcoală. Mă uit la ele cu băgare de seamă şi mi se pare că în clipa de faţă sunt teribil de ocupat. Apoi însă mă răsgândesc, fiindcă în grădina din faţă văd un cireş înflorit, iar faptul acesta îmi aminteşte de Ionel Teodoreanu.

La o băcănie se trage oblonul cu un sgomot sec de fier ruginit şi un băeţaş se propteşte în călcâie, ca să urnească mai bine povara aceasta de fiecare zi, care-i umflă vinele dela tâmple. Mă uit în prăvălie. Un bărbat negru şi slab (o fi patronul, cu toate că deobiceiu patronii băcăniilor sunt cam roşii şi graşi) soarbe dintr'o ceaşcă, pe care o învârteşte din timp în timp într'un cerc mic şi agitat, probabil ca s'o scuture cât mai mult şi să nu rămână păgubit. La picioarele lui, câteva lăzi cu legume veştede aşteaptă să fie scoase în praful străzii. Dar băiatul acela mic tot se mai chinueşte cu oblonul care cade mereu în jos. Prin faţa mea aleargă un soldat. O fi târziu?, mă întreb uitându-mă la ceas, cu toatecă nu văd ce-aşi putea să încep, chiar dacă voiu şti acuma cât e ceasul. Dar soldatul aleargă. Trap! îmi trece prin minte, şi în acelaşi timp: şapte şi douăzeci. Cadranul ceasului îmi spune asta, dar la dreptul vorbind, eu nu ştiu cât e ceasul: nici nu mai sunt în timp şi trec prin dimineaţa aceasta, pentru prima oară poate, fără să mă caut şi fără să mă întreb. Cu câţiva ani în urmă, cam tot pe la ora asta, îmi scoteam din servietă cartea de astronomie, ca să repet o lecţie despre cometă. Şi-acuma....

Un oltean a început să ţipe. Dintr'o altă stradă, care trebue să fie foarte apropiată, vocea lui se aude suind şi coborînd, probabil săltând în ritm cu mersul, sub greutatea coşurilor care-l fac să umble ca mişcat de-un resort. Il aud, dar nu-l înţeleg. Acuma a apărut după colţ, cu coşurile pline de lămâi şi ouă. Dintr'o curte, un om

cu şapcă (şofer sau portar, încerc să ghicesc eu) a ieşit în poartă şi se interesează de preţ. Olteanul a răspuns ceva, dar pe semne că omul e foarte nemulţumit, fiindcă se întoarce în curte, trântind portiţa de fier. Poarta pe care am tras-o în urma mea, a sunat mult mai dogit, observ eu, privind spre negustorul acesta care are toată taraba pe umeri şi registrele în cap. In loc de creion, după ureche, o ţigaretă ceva mai groasă decât un deget, lipită cu scuipat. Dunga mai închisă decât coloarea foiţei se vede deslușit.

Trei factori poştali. Au genţile doldora de plicuri şi de ziare, umblă gravi, cu şepcile trase pe ochi, iar unul din ei are pe cap o pălărie gri, care contrastează destul de ridicol cu albastrul solemn al tovarăşilor săi. Fără să-şi spună o vorbă, se despart, luând-o în direcţii aproape opuse, trecând prin praful cenuşiu al acestui început de zi, blazaţi şi distanţi. Eu nu-i mai iubesc pe factorii poştali.

M'a salutat cineva. M'ntorc să văd cine ar putea să fie, dar nu mai zăresc decât un spate în pardesiu şi-o pălărie care se reaşează acuma pe cap. Ce rost are oare acest matinal salut?, mă întreb eu, în timp ce mă gândesc la toţi amicii şi cunoscuţii care locuesc pe-aici prin cartier şi s'ar putea scula atât de devreme. Şapte şi douăzeci şi cinci. Intr'un fund de curte, un automobil vechiu şi demontat îmi aduce aminte de-o jucărie, în timp ce pe volanul putred de zăpezi şi ploi, o găină îşi desvântă aripile, sonoră şi proastă. Merită un negustor, care s'o aşeze în coş şi s'o vândă. Auzi? — cine-a mai văzut găină pe volanul unui automobil, fie şi dimineaţa la şapte şi douăzeci şi cinci? Nu ştiu de ce, dar acest tablou neaşteptat mă enervează. Trec pe lângă o bodegă, pe-a cărei firmă scrie cu litere groase: „La Vapor — delicatese comestibile" şi mă gândesc că mi-ar prinde bine o cafea. Dar aici nici nu s'au ridicat încă oblomele de fier şi în vitrina plină de praf nu se văd decât câteva sticle de rom şi coniac, goale şi gălbejite de soare, cu un aspect care nu poate decât să-ţi strice pofta de mâncare. Mă întorc; un om trece cu o sticlă cu lapte şi altul cu o pâine. Cel cu laptele îi spune celuilalt câte pahare ar putea ieşi din sticla lui şi apoi se opreşte la o poartă şi sună de trei ori. Dar eu la care poartă să sun?

Mă opresc în faţa unei case. O servitoare mătură în curte, în picioarele goale în nişte papuci de pâslă, pe care-i târăşte după ea, gata-gata să-i piardă la fiece pas. Mătură tacticos şi încet, privind din când în când peste gard, înspre mine, oprindu-se o clipă din lucru, ca pentru a se uita dincolo de lume şi de oameni. Dar ea nu se uită decât până la mine, şi dincolo de mine probabil că e alt zid de casă şi-o altă servitoare care ridică storurile şi fluturâ o cârpă de şters praful, cu o mişcare rotundă, fără să-şi dea seama, fără să o scuture prea deslușit.

Casa din faţa mea are toate ferestrele închise. Aproape toate casele de pe strada aceasta dreaptă şi goală, au încă ferestrele închise, iar din când în când, se aude doar cum pocneşte încă o jaluzea, apăsat şi scurt, tulburând copacii care veghiază prin curţi şi care aruncă înspre cer, ca dintr'o praştie, stoluri de păsări gureşe şi speriate. E încă somnul. Mai trece un om cu o pâine rotundă şi din paşii săi nu rămâne decât ecoul, după'ce se pierde într'un fund de curte îngustă şi lungă, plină de frânghii de rufe şi hârtii. Un om şi o pâine, o pâine şi-un om, dimineaţa coboară acuma cu elevii şi cu ultimii funcţionari, într'un iureş calm, pe care-l privesc dela locul meu, fără să mă mişc, cu mâinile înfipte adânc de tot în fundul buzunarelor, nehotărît şi inutil.

Ce mai aştept oare? Nici o uşe nu se va deschide ca să mă aflu în faţa unei mese cu ceşti şi nici măcar o scară de lemn nu mi se aşează în faţă, ca să urc la o masă de lucru cu hârtie albă şi cu peniţe multe. Privesc înainte şi totul este în urma mea. Servitoarea a isprăvit de mult cu măturatul, şi-acuma a ieşit pe stradă cu un coş pe braţ.

La etaj s'a deschis un geam, arătând un gol negru, şi imediat după aceea s'a mai deschis unul. O pătură şi o pernă l-au umplut apoi pe jumătate. Mă aşteptam să mi se arate cineva, acolo sus, dar uitasem că azi nu aştept pe nimeni. Apoi s'a mai deschis unul, altul şi încă unul. Mă gândesc, că în clipa asta se deschid mii de geamuri şi că întreg oraşul va începe să respire prin porii aceştia imenşi, parfum şi otravă, deavalma şi fără de răgaz. Se trânteşte o uşe, se mai deschide un geam şi-apoi mă gândesc: pentru a câta oară?

E ceasul şapte şi jumătate şi-am uitat să mai plec..

ŞTEFAN BACIU

SCRIITORII INTRE EI

— Opinii şi preferinţe literare inedite, de-ale scriitorilor noştri: Ion Minulescu, Ionel Teodoreanu, Mihai Codreanu, G. M. Zamfirescu, Panait Istrati, Octav Dessila, Ion Luca, Şerban Cioculescu —

Publicul iubitor de literatură îşi are preferinţele şi opiniile sale, în ceeace priveşte operele literare şi autorii lor. Criticii şi cronicarii literari au deasemenea ideile lor — preconcepute sau nu — despre scriitori şi lucrările lor.

Cele mai interesante, însă, sunt părerile pe care scriitorii le au reciproc, asupra valorii lor. Nu vorbim despre acele păreri exprimate din răutate sau simplu motiv de bârfeală, la cafenea sau un colţ de stradă, ci de acele opinii sincere şi obiective, pe care scriitorii le au faţă de confraţii lor.

Aceste opinii, de o valoare vădit documentară, constituie, mai totdeauna, caracterizarea definitivă a scriitorului în cauză.

De aceia, am găsit nimerit de a înregistra — în rândurile ce urmează — o seamă de astfel de caracterizări, făcute de scriitorii noştri, în anumite ocazii şi pe care le găsesc demne de a fi cunoscute.

ION MINULESCU... REVOLUŢIONARUL

Iată, de exemplu cum mi se exprima regretatul scriitor, George Mihail Zamfirescu, despre poetul „Romanţelor pentru mai târziu" :

— Ion Minulescu este unul din scriitorii noştri de valoare, de care m'am apropiat întotdeauna cu un sentiment de sinceră şi caldă preţuire, pentru revoluţionarul ce rupea, prin „anul una mie şi nouă sute opt, îmi pare, învechitele tipare ale poeziei clasice, căzută în desuetudine, dar şi pentru acel causeur minunat al atâtor ore de înaltă desfătare intelectuală".

Această mărturie, regretatul Gemy Zamfirescu a făcut-o în iarna lui 1939, cu ocazia punerii în scenă a piesei „Allegro ma non troppo" a poetului I. Minulescu, despre care a ţinut — deasemenea — să se exprime:

„In „Allegro ma non troppo", hazul este de bună calitate. Se împleteşte cu observaţia fină a unui bun cunoscător al sufletului şi al moravurilor de după război, într'o epocă dramatică de valoare indubitabilă, scrisă cu o virtuozitate de adevărat maestru".

G. M. ZAMFIRESCU ŞI PANAIT ISTRATI

Şi pentru că-l pomenim pe G. M. Zamfirescu, trebuie amintite vorbele cu care celălalt scriitor hărţuit de viaţă — Panait Istrati — l-a întâmpinat la prima lor întâlnire.

ŞERBAN CICULESCU

G. M. Zamfirescu zăcea bolnav, în locuinţa sa din câmpul Veseliei când, într'o zi, autorul „Kirei Kiralina" ţinu să-l viziteze şi să-l încurajeze în lupta cu suferinţele trupeşti. De cum intră, Panait Istrati se adresă lui Gemy:

— Am auzit că eşti bolnav şi am venit să te văd. Nu-mi mulţumi. Te cunosc din scrisul tău şi am venit cu mult drag, pentrucă te simt din rasa mea.

G. IBRAILEANU A MENŢINUT PRESTIGIUL CULTURAL AL IAŞULUI

Respectul ce ni-l impun cei trecuţi în viaţa veşnică, ne obligă să ne ocupăm mai întâiu de memoria lor. De aceia, ne vom ocupa acum şi de personalitatea masivă a lui G. Ibrăileanu.

Se ştie că renumitul critic şi scriitor ieşean are meritul de a fi fost părintele spiritual al scriitorului Ionel Teodoreanu. De aceia, autorul „Medelenilor" păstrează un legitim cult memoriei celui ce a scris „Adela". Desigur, însă, că nu aceasta a fost motivul care l-a determinat pe d. Ionel Teodoreanu, să-mi declare, încă acum vreo 8 ani, următoarele:

— După părerea mea, ceeace a menţinut încă multă vreme după războiu, prestigiul cultural al Iaşului, a fost personalitatea din umbră a lui G. Ibrăileanu, a cărui strălucire pluralificată de colaboratorii „Vieţii Româneşti" a fost o afirmaţie valabilă a primatului moldovenesc. Aşa dar, scăpătarea acturală a Iaşului nu se datoreşte inexistenţei individualităţilor culturale, ci lipsei unui animator de calitatea profesorului Ibrăileanu, care să le adune şi să le orchestreze".

POETUL GEORGE LESNEA, VĂZUT DE IONEL TEODOREANU ŞI MIHAI CODREANU

Tot atunci, când Ionel Teodoreanu s'a exprimat astfel despre G. Ibrăileanu, a ţinut să-l caracterizeze pe poetul George Lesnea, un talent valorificat de autorul „Uliţei Copilăriei":

— George Lesnea e unul din rarii poeţi autentici, ai vremii de astăzi.

Deasemenea, confirmarea vigurosului talent al lui George Lesnea, a ţinut s'o facă autoritar şi în repetate rânduri şi maestrul „Sonetelor", Mihai Codreanu.

Astfel, cu câţiva ani în urmă, după apariţia unui „Poem de primăvară", al lui Lesnea, poetul Mihai Codreanu, a ţinut să se adreseze autorului:

— Dacă Baudelaire ar fi trăit, ar fi semnat acest poem cu amândouă mâinile.

Altă dată, şi anume acum doi ani, cu ocazia unei reuniuni de literaţi, ce a avut loc la Iaşi, George Lesnea a recitat din excelenta sa traducere a „Demonului" lui Lermontov. După care, Mihai Codreanu a exclamat:

— Bravo! E o operă frumoasă şi cu adevărat originală.

DELA MIHAIL EMINESCU. LA GEORGE LESNEA

Şi continuând entuziasmul, Mihai Codreanu a subliniat :

— Dacă Eminescu a rămas în literatura română, prin cea germană, Lesnea va rămâne prin cea rusă.

GEORGE CUZA, UN MARE TALENT POETIC

Profesorul George Cuza a ocupat, definitiv, un loc de cinste în galeria de talente a poeziei româneşti. Fapt pe care scriitorul Octav Dessila a ţinut să mi-l sublinieze, într'o convorbire avută nu de mult timp:

— Am ascultat zilele trecute un sonet al profesorului George Cuza, cădelniţat cu multă măestrie, de însăşi vo-

IONEL TEODOREANU

cea autorului. Vă mărturisesc că ne găsim în faţa unui mare talent poetic. La atâta să se rezume activitatea de bard a profesorului George Cuza şi rânduirea sa printre cei mai de seamă poeţi ai noştri, o găsesc de pe acum îndreptăţită.

O GAFĂ... ISTORICĂ, DE-A CRITICULUI ŞI SCRIITORULUI GH. CĂLINESCU

Să ascultăm acum şi părerea unui critic şi scriitor — Şerban Cioculescu — despre un coleg al d-sale, şi-anume autorul „Istoriei literaturii române", Gh. Călinescu. Dar pentru că am amestecat criticii în aceste rânduri dedicate exclusiv scriitorilor, vom asista la o... înţepătură caustică, specifică criticilor.

Astfel, când am avut cinstea de-a-l cunoaşte personal pe criticul Şerban Cioculescu, am ţinut să-i aflu unele păreri pe care nu şi le exprimase încă prin scris. Şi iată, dar, ce mi-a răspuns, când l-am întrebat ce are de spus despre activitatea criticului Gh. Călinescu:

— Gh. Călinescu? Ţin să-ţi spun atât — îmi declară distinsul critic S. Cioculescu. In articolul program No. 1 al „Jurnalului literar", Gh. Călinescu, „noul Titu Maiorescu", ne spune că Rafael a fost contemporan cu... Ludovic al XIV-lea. Mai poţi spune ceva?...

UN COPIL SPIRITUAL DE-AL LUI ION CREANGĂ

Cât se poate de preţioasă e comparaţia ce va urma, pe care mi-a făcut-o poetul Ion Minulescu, când m'a prezentat hatrului scriitor, I. C. Vissarion. Arătându-mi-l pe autorul lui „Petre Pârcălabul", Ion Minulescu rosti :

— Uite, îl vezi? Acesta e un copil spiritual de-al lui Creangă al vostru. Şi din întâmplare, nu e moldovean.

PREMERGĂTORII POEZIEI MODERNE

Tot poetul I. Minulescu, în cursul unei convorbiri cu G. M. Zamfirescu, la care eram martor, afirmă că premergătorii poeziei moderne, la noi, sunt Depărăţeanu şi Mihail Zamfirescu. Şi ca o dovadă, ne citâ un catren al lui Depărăţeanu, nepublicat până acum :

Damicela de caro,
Spune lumii că sunt... un...
O iubeam ca un nebun.
Nu ştiam că este.. o...

ION MINULESCU

In controversă, George Mihail Zamfirescu citează altă versiune, a aceluiaşi catren:

Damicela de caro,
O iubesc ca un nebun.
Spune lumea că sunt... un...
Despre dânsa, că e... o...

I. MINULESCU ŞI POEŢII NOŞTRI CLASICI

Continuându-şi discuţia, pe tema aceasta, poetul I. Minulescu îmi mărturiseşte că, în tinereţe, dormea cu volumele lui Radu Rosetti sub cap. Şi poetul care i-a deschis gustul de citit a fost G. Coşbuc. Cât priveşte Eminescu, ne-a mărturisit că nu l-a interesat de fel.

SCRIITORUL PREFERAT AL DRAMATURGULUI ION LUCA...

...e povestitorul Ion Creangă. Astfel, dramaturgul băcăuan, mi-a mărturisit net:

— M'am născut izolat şi am fost oarecum... pornit contra celorlalţi confraţi originali. Din cărţile româneşti, îmi plac numai „Amintirile" lui Ion Creangă".

Dar, pentru a nu exista suspiciuni asupra acestei declaraţii, cam riscantă, voiu reproduce şi motivarea acestei... absţinenţe:

— De aceia, poate, am şi rămas original, în lucrările mele căci nu prea am ţinut să iau contact cu lucrările lor şi mai ales că am început să scriu după ce m'am spălat de amintiri şi influenţe străine. Căci scriitorul — încheie Ion Luca — trebuie să se mişte şi să creieze prin propriile sale forţe şi calităţi.

GH. ASACHI, CA DRAMATURG, COMENTAT DE ROMANCIERUL IONEL TEODOREANU

Inainte de a încheia rândurile acestea, merită — fără discuţie — să redau un original comentariu asupra lui Gh. Asachi, ca dramaturg, făcut cu multă savoare şi mai ales spirit critic, de romancierul Ionel Teodoreanu, la 15 Octombrie 1933, cu ocazia marei festivităţi a centenarului Teatrului Naţional din Iaşi.

Ca director al teatrului ieşan — pe atunci — Ionel Teodoreanu a ţinut în acea seară memorabilă, o savuroasă causerie ocazională, al cărei obiectiv principal a fost Gh. Asachi şi piesa sa „Mirtil şi Hloe", ce s'a prezentat atunci pe scena Naţionalului.

Astfel, despre pastorala „Mirtil şi Hloe", scriitorul Ionel Teodoreanu s'a pronunţat în aceşti termeni:

— Cel mai prost scriitor e în stare să facă o piesă mai bună ca aceasta, însă nici o operă n'ar putea să răscolească sufletele noastre ca ea. Ea e ca steaua, cu care golănaşii mahalalelor cântă la geamurile noastre şi ne aminteşte, că în urmă cu sute de ani, ascultau acelaş cântec oamenii care astăzi dorm în cimitire, somnul de veci.

„Iată, de ce — a încheiat Ionel Teodoreanu — această clipă este cu adevărat răscolitoare. Sărbătoarea de azi ne aduce dintr'o parte trecutul, iar din alta, ne-aduce viitorul".

●

Imi încheiu aici, frânturile de gânduri şi sentimente ale scriitorilor noştri de seamă, pe care le-am strâns la timpul lor, pentru a le oferi — acum — într'un buchet, cititorilor. Şi sper că vremea nu va vesteji prea curând acest buchet.

COSMA DAMIAN

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 — Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 2
SAMBATA 23 MAI 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

ŞTEFAN DIMITRESCU — „Casa bătrânească"

Traducere şi original în poezie

de G. C. NICOLESCU

Problema traducerilor operelor beletristice se poate pune sub două aspecte: unul cultural şi altul literar. Din primul punct de vedere, traducerile sunt necesare, fără îndoială. Toţi ştim ce le datoreşte orice literatură, în epocile de formaţie în deosebi. Aşa se şi explică dece astăzi, în cercetarea literaturii, cunoaşterea traducerilor — când? cum? ce? cât? — este un admirabil mijloc de investigaţie şi de caracterizare, atât pentru momente cât şi pentru personalităţi, delimitând, uneori chiar definind, anumite înclinări, anumite orizonturi, anumite influenţe, altfel poate inexplicabile, adeseori foarte rodnice pentru dreapta interpretare a gusturilor şi a operelor în sine. Nu se poate elimina din considerare nici faptul că există o lume întreagă de oameni cari nu cunosc limba neamului lor, cărora nu trebue să li se înlăture cu totul posibilitatea de a cunoaşte operele reprezentative străine, de unde reiese limpede necesitatea de a avea astfel de transpuneri în limba noastră, mai ales pentru condiţiile de cultură ale burgheziei româneşti.

Aici intervine însă şi cel de al doilea aspect al acestei probleme: cel literar. Fără să se conteste nimic din ceea ce face însemnătatea culturală a traducerilor, ba chiar subliniind-o, trebue să se releve că se cuvine, totdeauna când este vorba de astfel de lucrări, să se precizeze anumite restricţii şi să se ia anumite măsuri de prudenţă. Traducerile trebuesc făcute de scriitori de talent, cunoscători buni deopotrivă ai limbii noastre şi ai celei străine, care, pe deasupra, să aibă şi un fin simţ al alegerii. Căci nu orice operă literară poate fi tradusă fără primejdia implacabilă de a nu mai conţine nimic esenţial din ceea ce-i făcea poezia şi prestigiul.

Se ridică, aşa dar, foarte legitima întrebare dacă cel care cunoaşte o operă literară în traducere se poate dispensa definitiv de cunoaşterea originalului, dacă se bucură el de întregul farmec şi-i gustă întreaga frumuseţe în forma care de fapt nu este cea pe care i-a dat-o creatorul ei. Este o întrebare care s'a pus de nenumărate ori şi aproape totdeauna, cel puţin teoretic, în răspunsurile date, s'a negat valoarea artistică a traducerii, ca echivalent al originalului, deşi ea în sine poate fi uneori o foarte izbutită realizare literară. Din această cauză se şi spune uneori că o traducere întrece originalul, ceea ce este posibil, dar nu că este identică modelului de la care a plecat. Insă, mai totdeauna, această problemă s'a pus şi s'a rezolvat pentru versuri, pentru poezie. Teoretic, s'a recunoscut imposibilitatea de a transpune în întregimea lui, cu tot materialul dar şi cu tot metafizicul imanent, versul, oricât de mare poet ar fi traducătorul însuşi.

Necontenit s'a întemeiat însă această judecată în deosebi pe o concepţie simbolistă: poezia are o anumită muzicalitate. Traducerea destramă această unicitate a muzicalităţii, care exercită o adevărată vrajă, ba care devine câteodată chiar singurul factor determinant al încântării, ca în:

Les sanglots longs
Des violons
De l'automne
Blessent mon coeur
D'une langueur
Monotone.

sau în:

Torna dinanzi al mio pensier talora
Il tuo sembiante, Aspasia...

şi în limba transpunerii nu va putea niciodată să o refacă. In această justificare este o incontestabilă justeţe, dar şi o insuficienţă care poate fi primejdioasă poziţiei apărate în momentul când cineva vrea să vadă în literatură ceva mai mult şi mai adânc decât sunetul ei, oricât ar fi de încântător. Căci în poezie, fără îndoială, este vorba de o muzicalitate care joacă un rol însemnat, dar care nu ştim deloc dacă este una realmente auditivă, cea externă cuvintelor, sgomotul ciocnirii învelişurilor lor, sau una adâncă, jăuntrică, legată de anumite viziuni, deci implicată de anumite imagini, de anumite conţinuturi sufleteşti şi intelectuale de care nu poate fi izolată, fără de care nu poate avea fiinţă, căci poezie numai din sunete nu există. Se pune deci problema, pentru cine vrea să vadă limpede şi întreg, când este în discuţie problema traducerilor, de a examina lucrurile nu numai în domeniul oarecum abstract, greu de definit şi de izolat, al formei, dar chiar în acela al materialului şi al ideilor. Străvechiul cuvânt: *traduttore, traditore* s'a spus într'o vreme când ideea de formă în poezie nu se impusese într'atât încât el să nu se fi referit la trădarea înţelesului, nu numai al farmecului nedefinit pe care-l dă sonoritatea unei anumite orânduiri a cuvintelor. S'a încercat şi se mai năzueşte traducerea lui Eminescu în limbi străine. S'a vorbit suficient de greutatea, firească la orice traducere, de a transpune muzica vorbelor, care nu este sonoritatea acompaniamentului paralel din opera italiană, ci face parte integrantă din viaţa poeziei, ca în opera wagneriană. Se adaogă însă nu rar, şi tocmai în momentele culminante de realizare lirică, o greutate de a găsi corespondenţe chiar pentru valorile intelectuale. O strofă atât de limpede, dar atât de greu de „explicat" chiar în româneşte pentru cel care nu intră în ea, ca:

Priveliştile sclipitoare,
Ce 'n repezi şiruri se distern,
Repaoză nestrămutate
Sub raza gândului etern

va constitui totdeauna motivul pentru care Eminescu al nostru, ca oricare mare poet al lumii, nu va putea impresiona profund şi cu totalitatea posibilităţilor sale decât pe cei care-i cunosc opera în original.

Incontestabil joacă un rol, în această imposibilitate de a transpune, nu numai „muzicalitatea", dar şi anumite nuanţe, a cărora însemnătate este uneori covârşitoare, şi valoarea expresivă pe care o au anumite cuvinte în unele limbi, fără corespondent adesea în celelalte. Când se izbeşte de asemenea greutăţi, se înţelege că sarcina traducătorului este doborîtoare şi că dacă n'are înţelepciunea să renunţe, textul său nu va reuşi nici pe departe să se apropie de ceea ce reprezenta originalul. Câteva pilde sunt suficiente pentru a scoate în evidenţă asemenea momente. Când traducătorul român se află înaintea expresiei franceze: *ma douce*, el n'are echivalent decât în *dulcea mea* sau *scumpa mea*, care trădează lamentabil deopotrivă fineţea sensului din original. De asemenea, când o scrisoare din aceeaşi limbă, dintr'un roman, se va încheia cu „mes meilleures tendresses", va fi obligat să găsească un echivalent, dar niciodată nu va afla pe acela care să cuprindă nu numai aceeaşi mângâetoare muzică, dar aceiaşi nuanţă în conţinutul intelectual. Fenomenul este vizibil şi invers. Expresia noastră „mi-eşti dragă", cu atâta justificare psihologică deosebită de „te iubesc", căci corespunde unui stadiu de sentimente premergător, este imposibil de tradus cu întreaga ei nuanţare în limba franceză. Acelaşi lucru se poate spune despre acel „mi-e dor", foarte uzual, de „pasă-mite" sau, în sfârşit, de caracteristicul „a fost odată ca niciodată" al basmelor, cu atâta mai fericit introducător într'o lume miraculoasă, situată între o realitate veche, aproape uitată şi inexistenţă, decât „il était une fois", cărora li se pot adăoga multe alte exemple, din limba cea mai actuală, fără să recurgem aşa dar la arhaisme sau provincialisme, la Miron Costin sau Creangă.

(Urmare în pag. 2-a)

EDGAR POE şi CHARLES MORGAN

de DAN PETRAŞINCU

O apropiere nu este făcută întotdeauna pentru o asemănare, ci şi pentru a stabili un contrast, care îţi uşurează caracterizarea. In „Edgar Poe, iluminatul", tocmai acest lucru l-am încercat. Un anumit nivel de preocupări îţi acordă acest drept — care poate cădea, însă, în arbitrar, dacă întinzi coarda prea mult. Cultura însăşi şi posibilitatea de mişcare înlăuntrul ei, se sprijină pe un contrapunct de structuri, a căror tulpină e totuşi unică.

Una din multele apropieri, cu referinţe actuale, adică imediat-moderne, pe care aş fi voit să le fac în această carte, a fost cea dintre Poe şi Morgan. Dar ce legătură poate fi între unul şi celălalt? Desigur, Poe planează într'un cer superior al creaţiei, iar prin tonalitate, deosebirea e totală: fantastul e un frenetic, un prinţ al intensităţilor, pe când neo-platonicianul Morgan cultivă calmul, chiar monotonia, discursivitatea potolită, elevaţia cu măsură, medie, teoretizată. Totuşi, apariţia unui scriitor ca Charles Morgan în plină literatură modernă — adică în plin realism, naturalism şi psihologism — te îndeamnă la sugestii mai mult decât literare. Fiindcă Charles Morgan îşi extrage temele din aceleaşi surse, ale platonismului, care domină întreaga operă a marelui obsedat din Boston. „Arta, Iubirea şi Moartea", nu constitue aceste trei cuvinte însuşi adagiul operei lui Edgar Poe?

Repet: deosebirea stă în intensitatea cu care ele sunt experimentate, şi în rezultate. Dar multe din problemele pe cari ni le impune creaţia lui Poe, le regăsim în opera de romancier a lui Morgan.

Am scris, de exemplu, odată despre romanul Sparkenbroke, că el înfăţişează de fapt — pe planul ideologic-literar — drama unui romancier care ar vrea să-şi depăşească genul său de expresie. Fiindcă ce vrea să realizeze, mereu, Morgan, dacă nu „romanul-poem"? — adică o întrepătrundere de planuri pe care numai marea tradiţie spiritualistă engleză i-o facilitează (lucru care se mai întâmplă şi la romancierii germani — ei, cari nu renunţă niciodată să fie şi nişte „gânditori").

Se simte la Morgan, necontenit, tristeţea de a nu putea fi poet propriu-zis, tristeţea de a trebui să se supue „ingratei condiţii" a prozei. Iar eroul său Sparkenbroke, compensează parcă această insuficienţă a autorului, fiind el un mare poet à la Byron, trăind ceţoasele experienţe ale Poetului în felul lui Edgar Poe, cu accentul pe Moarte, Iubire şi Artă.

Este ciudat cum, peste timp sau mode literare, temele acestea esenţiale revin la unii creatori, cari par să-şi bată joc de felul de a scrie al contemporanilor — de stilul comun al epocii — întorcându-ne la isvoare uitate şi dându-le o altă expresie, pe înţelesul tuturor. Cine şi-ar fi putut închipui că se mai poate scrie un roman ca Fântâna sau Sparkenbroke (aceste teme „medievale") după ce a existat Balzac, şi mai ales Zola, cu întreaga lor pleiadă de decadenţi, în frunte cu Bourget...? Am putea spune, totuşi, că singura concesie pe care fără să vrea o face creatorul din

(Urmare în pag. 3-a)

Naturalismul lui Dostoiewski

Prin utilizarea unei metode experimentale în cunoaşterea vieţii psihice, E. Zola a îndreptat realismul spre forma lui utilitaristă, l-a transformat în naturalism, înţeles cu o „formulă a ştiinţei moderne aplicată la literatură". El ţine seama că alături de bruta zdrobită de instincte există la indivizi o personalitate morală, însă principiile pe care le apăra îi interziceau să cadă în excese de psihologism, oprindu-l pe un plan mai mult ştiinţific.

Drumul a fost continuat însă de naturalismul cu nuanţe psihologiste a lui Dostoiewski. Scriitorul rus pătrunde în planul interior pe care se desfăşoară drama sufletească a eroilor săi, surprinde cauzalitatea stărilor psihice duse până la îmbolnăvire. Lumea exterioară este necesară numai pentru încadrarea personagiilor, deoarece acţiunea este foarte restrânsă. Romanul lui are caracter de psihologie explicativă integrată în viziunea naturalistă a scriitorului. Insuşi spune undeva: „Eu sunt un realist în sensul cel mai înalt, cum s'ar spune, eu reprezint toate adâncimile sufletului uman"; Iar în altă parte: „Iubesc realismul, un realism atingând aproape fantasticul. Ceea ce pentru alţii este fantasticul, pentru mine constitue esenţa însăşi a realismului". Merejkowski, în studiul său, spune că Dostoiewski procedează în experienţele sale asupra sufletului omenesc asemenea omului de ştiinţă, care de multe ori este realistul unei realităţi necunoscute. Deopotrivă ei crează stări sufleteşti sau substanţe-chimice care nu există în condiţiile existente, însă care ar putea exista prin modificarea acestor condiţiuni.

Cum se vede, ancorăm în plină problematică naturalistă, apropiată de experienţa de chimist a lui Zola. Ceea ce însuş Dostoiewski numeşte rêalism înalt, nu e decât naturalism. Lumea lui este coborîtă sub linia orizontului, pe un plan subteran existenţei noastre, încât oamenii ei nu se încadrează în datele realităţii terestre. Figurile lui sunt apariţii fantastice, purtătoarele unor idei ce încearcă să depăşească marginile materiei, sunt apariţii bolnave care vor să dărâme zidurile legilor naturii pentru dobândirea libertăţii totale. Eroii lui sunt mânaţi de căutarea infinitului. Eliberarea din condiţia omenească este un proces elaborat în ordinea conştiinţei deliberative, este o problematizare istovitoare încât toţi sfârşesc prin acceptarea ordinei naturale. Problema supra omului este aceea care apropie opera lui Dostoiewki de domeniul religiei: „Dumnezeu m'a chinuit o viaţă întreagă" spune el.

Naturalismul, ca interiorizare în straturile ultime ale sufletului omenesc, este preocupat de tipul criminalului cu resurse adânci, înăscut, care e înclinat spre nebunie, căci crima şi nebunia sunt ramuri ale aceloraşi degenerări. Emile Zola în prefaţa romanului Thérèse Raquin spune: „Scopul meu a fost ştiinţific înainte de toate... am arătat sguduirea adâncă a unei naturi sanguine în contact cu o natură nervoasă". Realismul înalt al lui Dostoiewski, însă, trece peste „documentele umane". Acest „Inchizitor al sufletelor omeneşti" prin experienţele sale modifică realitatea, surprinde o lume posibilă, în care oamenii omoară din convingerea că aşa îşi vor manifesta deplina lor libertate, atributul divinităţii lor. Rascolnikow se simte desemnat să zdrobească orânduelile naturale, să depăşească legile întocmirilor sociale. El omoară numai ca să vadă dacă poate trece peste marginile firii, dacă este un animal fricos, sau un om cu anumite drepturi; este prin urmare tipul criminalului nebun. Ceea ce pentru alţii era de natură fantastică, pentru scriitorul rus constituia însăşi esenţa realismului. Acelaş realism înalt a multiplicat pe Rascolnikow în Pocedaţii. După mărturisirea autorului, în „grupul celor cinci" se încarnează, ca în turma din Evanghelie, toată otrava, toţi demonii care s'au format de-alungul secolelor în corpul Rusiei bolnave. Agitatorii revoluţiei încearcă să răstoarne ordinea divină, sunt nişte îndrăciţi care vor să sacrifice pentru noua religie nu numai viaţa lor proprie, dar şi a întregii umanităţi. Kirilov unul dintre aceşti posedaţi de diavolul, se sinucide, căci în condiţiile fizice actuale i se pare că omul este imposibil a se despărţi de vechiul Dumnezeu. Atributul divinităţii lui şi l-a găsit în buna plăcere şi aceasta este singura formă de a-şi afirma insubordonarea, „noua şi teribila libertate". In virtutea acestei libertăţi, revoluţionarii au dreptul de a ucide şi pe alţii. Verkowensky, şeful agitatorilor vrea o soluţionare a chestiunilor politice şi sociale chiar cu preţul a o sută de milioane de capete omeneşti. In felul acesta rămâne întemeiată ideea lui Mereşkowski şi Dostoiewski este profetul revoluţiei ruseşti.

ŞTEFAN DIMITRESCU — Tătărime

EUGENIU TODORAN

Observaţiile domnului Motru

de OVIDIU DRIMBA

In ultimul număr al „Convorbirilor literare" (Nov. Dec.) în articolul „Gândirea filosofică", d. Rădulescu Motru face nişte afirmaţii pur şi simplu uluitoare; o serie de afirmaţii care graţie caracterului lor de gratuitate s'ar putea uşor dispensa de un răspuns. O facem pentru că altfel s'ar putea ca cei ce n'au citit direct opera lui Lucian Blaga, să considere rândurile d-lui Motru ca juste. Nu suntem iconoclaşti, avem toată stima pentru venerabilul academician, — dar dacă avem cultul valorilor, asta nu înseamnă că n'am avea mai întîi cultul probităţii, şi nici nu înseamnă că n'am fi capabili să distingem obiectivitatea critică de ostentativitate. Căci, deşi filosof de categorică formaţie raţionalistă, afirmaţiile d-lui Motru se arată lipsite şi de informaţie directă, onestă deci, şi de justeţe critică, şi de obiectivitate.

Inainte de a trece la obiecţiile care îl privesc direct pe Lucian Blaga, să semnalăm două grave erori de istoria filosofiei pe care le face d. C. Rădulescu-Motru.

„Marele miracol elin, spune d-sa, a consistat, după cum ştim, în separarea logosului, care a dus la ştiinţă şi filosofie, de mitologia tradiţională". In „separarea", nici chiar în tendinţa de separare? Dar noi ştim că gândirea grecească culminează în miracolul Platon, iar Platon întrebuinţează atât metoda raţionalistă, dialectică, cât şi mitul. E posibil oare să vorbeşti de miracolul elin fără să-ţi aminteşti de Platon, şi apoi să-l defineşti prin „separarea de mitologie"??

A doua eroare e imediat în fraza următoare: „Sunt mulţumit să constat că în cele din urmă ea a încetat să mai găsească susţinători serioşi chiar în ţara lui Schelling şi Hegel".

D. Rădulescu-Motru se înşală amar, — chiar dacă crede că pentru această constatare e suficient să-l invoce pe un oarecare Justus Schwarz. Dacă în adevăr d-sa crede în lucrul acesta, — întrebăm, a auzit d. Motru de o personalitate care are o altă însemnătate pentru filosofia germană de azi decât acest Justus Schwarz, — de Ludwig Klages?

Dar să revenim la observaţiile ce-l privesc pe Lucian Blaga. Dela început trebuie subliniată, în felul în care e rezumat, expus sistemul lui Blaga, o evidentă intenţie ostentativă de a produce confuzii, — confuzii rentabile.

1. — „Lucian Blaga vede în datu experienţei numai ocazia prin care se o sväluie misterul".

Oricine a citit o carte de filosofie a lui Blaga ştie că la acesta misterul nu e desvăluie niciodată. Datul experienţei n desvăluie, ci numai semnalează misterul. In „Cunoaşterea luciferică" se găseşte expusă teoria şi importanţa datului pentru punerea unei probleme, o întreagă logică a problemei. Aici sunt analizate toate variantele posibile ale conceptului de mister, un lucru care se face pentru întâia oară în istoria filosofiei, — concept care tocmai la pretinşii raţionalişti plutea în vag. Chiar acel „Ding an sich" kantian, se observă aci, nu e decât una din multele variante posibile ale conceptului de mister.

2. — „Teoriile lui L. Bl. sunt exprimate în termeni proprii acestuia, pe care nimeni nu-i va utiliza pe viitor, afară de cazul că va voi cineva să expună teoriile personale ale lui Lucian Blaga".

Profeţiile d-lui Motru au fost, vai, anulate înainte chiar ca d-sa să le fi anunţat. Căci termenii proprii acestuia „pe care nimeni nu-i va utiliza", au fost şi sunt des utilizaţi în proza noastră filosofică. O listă?

(Urmare în pag. 2-a)

ŞTEFAN DIMITRESCU Dealuri dobrogene

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Ce fac directorii de teatre?

PRIMARIA CAPITALEI...

Curios introdusă în catalog dar așa e.

Primăria Capitalei este directoarea unui teatru semioficial, pe care-l conduce cu o pricepere asemeni unui director de teatru particular.

Adică, într'o singură stagiune Primăria a reușit să concureze piața făcând săli aproape pline.

Primăria intenționează să facă și stagiune de vară, sala Ligii Culturale având plafonul demontabil.

TĂNASE

Se odihnește.

Vasilache, după borderourile din București, aduce bani și din provincie.

Și apoi: „Are tata un băiat"...

Care și ei probabil va face rețete frumoase, pentru bucuria tătucului Cărăbuș.

VICTOR ION POPA

Vine ca totdeauna cu noutăți și cu experiențe de adevărat laborator teatral.

Fecund în fiece clipă, din zi și din noapte, Victor Ion Popa creează și dă tonul mișcării artistice.

După montarea pieselor „Musca" și „Hai-Hui" — interesante în conținut și prezentare, în cadrul teatrului „Muncă și Lumină" d. Popa schițează planul teatrului de păpuși pe care-l va creia.

Între 15 Iunie și 1 Iulie va întreprinde o călătorie în Italia pentru strângerea materialului necesar.

TUDOR MUȘATESCU

Caută un teatru nou pentru a juca piese vechi. Așa de vechi, încât să nu le mai cunoască nimeni.

Pentrucă ale lui sunt prea cunoscute.

MARIA FILOTTI

Joacă. Joacă mereu.

Și la Teatrul din Sărindar se joacă frumos și curat.

Este, pe deasupra, înconjurată de un buchet de tinerețe care îi dă nouă forțe.

N. VLĂDOIANU

Este în epoca romantismului.

Până la terminarea repertoriului universal de operetă, d. Vlădoianu nu mai gândește la nimic.

Are tenor, primadonă, subretă, comic și un noroc care-i face tot afișul.

VASILIU BIRLIC

Se anunță că va abandona farsa și va juca numai comedii.

Pentru a le transforma probabil în farse.

Farsa nu poate prinde. D. Birlic nu va da drumul vrabiei din mână pentru a sconta un succes pe care nu-l cunoaște.

SICĂ ALEXANDRESCU

face spectacole cu film în săli de cinematograf, cu gândul precis ca odată și odată să scape de ecran și să-și însușească sălile pentru spectacole de teatru.

In același timp se învârtește în jurul teatrului „Comedia" pe care-l vrea numai al său.

Credința că d. Sică Alexandrescu a dispărut cedându-și teatrele, s'a dovedit neîntemeiată.

D. Sică Alexandrescu este pasărea Phoenix a teatrului românesc.

ETERLE ȘI DINA COCEA

Părăsiți de ceilalți doui își continuă avantul tânăr care ne-a dat în iarna asta un teatru pe care-l visam.

Nu vrem să ne interesăm de planurile teatrului Nostru, pentrucă dorim să avem surpriza unui repertoriu care să ne placă.

PUIU MAXIMILIAN & COMP.

vor juca probabil în piața teatrului Național.

In lipsa unei săli disponibile.

O NOUĂ COMPANIE

Va fi poate aceia a directorilor falimentari, compusă din d-nii Todi Teodorescu, Stănescu-Teodoru, Georgescu-Aria, George Șoimu, Vlaicu Bârna, George Ionescu, Exergian și alții cari vor să urmeze calea trasată de numiții.

Cu conducerea companiei va fi însărcinat d. Todi Teodorescu, care a bătut recordul celei mai scurte stagiuni: un spectacol.

MUS.

Pe margini de program

„BERLINER KAMMERORCHESTER" LA SIBIU

O orchestră mică și un mare dirijor. Hans von Benda impune prin eleganță, sobrietate, — totuși bogată în nuanțe. Austeritate sensibilă și pură.

Orchestra nu impune prin număr — prin massa sonoră —, ci prin calitatea sunetului, prin flexibilitate și omogenitate de interpretare.

Această linie desăvârșit clasică (pe linia artei barocie, a „epocei galante" poate) se menține și în piesele romantice: Ceaikowski, Dvorak, — curios, fără a le altera natura. Chiar din contra; ceeace arată că seriozitatea și justa măsură sunt singurele calități valabile oricând.

Și, totdeauna prezentă, eleganța subtilă și sobră — singurul lucru care nu poate să plictisească niciodată, același și veșnic nou.

Concertul pentru oboi-clavecin și orchestră, e o versiune foarte rar auzită a monumentalului Concert de violoncel și orchestră în Sol minor, de Haendel.

Și par'că e un control al valorii — când ești obișnuit să auzi un lucru într'un anumit aspect, să-l auzi în altă formă mai puțin grandiloventă și impresionantă prin timbrul instrumental. E o mare satisfacție să constați că frumusețea rămâne aceeași, făcându-se simțită prin desăvârșirea formei.

OPERA ROMÂNĂ: VASUL FANTONĂ

E momentul să mai vorbim de o calitate a reprezentațiilor scenei noastre lirice: înscenarea. Decorurile, dela „Lăpușneanu" la „Vasul Fantomă", au atins o calitate rară. Gust, realitate, abilitate tehnică, cadrul excelent pentru plastica ce trebue să colaboreze cu muzica în efectul Operei. Fie că e vorba de sala Naționalului, fie că e vorba de localul Operei Române, această unică scenă a noastră poate să stea alături cu marile scene europene, din punct de vedere plastic. De calitatea muzicală s'a vorbit în coloanele acestei pagini.

FILARMONICA: GEORGE GEORGESCU ȘI DINU LIPATTI

Una din tendințele principale ale minții omului, în muzică: să i se explice. Pentru a asimila aceasta artă cu pictura sau poezia, să i se explice, prin noțiuni, să i se dea imagini sperceptive. La copii — spirite prin excelență concrete, chiar când e vorba de excepții artistice, — apare dorința de a reprezenta imagini și fapte în muzică. Amatorii mai neexperimentați — deci mai puțin obișnuiți cu abstracțiunea aceasta relativă, mai exact cu această nouă categorie de concret — cer același lucru: să „vadă" muzica în timp ce o aud.

Dar sunt tipuri de imaginație artistică (mai ales la artiștii mai meridionali), cari tind totdeauna la un sens evocator al muzicii: Ravel, Albeniz, Debussy, Respighi, adeseori. Strauss (ca și Wagner, încă mai mult), caută să dea sugestii, și nu acestea sunt conținute în natura muzicii lor. Mai mult ca la Beethoven, unde muzica urmează procesului psihologic, aici muzica se desfășoară după o serie de imagini, deobiceiu chiar dinainte stabilite.

Deaceea deobiceiu, atâta cât nu cunoști „subiectul" și programul lui Strauss, nu se poate ghici de „ce este vorba". Muzica își poate păstra sensul ei pur muzical, în orice poem de Richard Strauss, și fără titlu.

Pe când în „Grâu sub soare" de M. Jora, sugestia se desprinde limpede din muzică, fără a fi cântată, și „argumentul" piesei apare din strălucirile de topaz ale viorilor și harfei.

Iar un tip de muzică fără nici un fel de sugestii plastice ori literare — și fără alte intenții — este „Concertino" de Dinu Lipatti. Singurul lucru la care ne-a făcut să ne gândim, în afară de emoția pur muzicală, a fost perfecțiunea sonoră a pianistului care a reușit să desprindă cu totul sunetul de instrument și să-l facă să trăiască de o vieață fluturătoare și luminoasă, singur.

DORIN SPERANTIA

Cronica muzicală

„FILARMONICA" A CÂNTAT PENTRU STUDENȚI

Puternică și magnifică sursă de inițiere muzicală, întrunind în structura ei plurală incomparabil de bogate și de felurite mijloace de revelare artistică, o mare orchestră simfonică poate avea în educarea masselor, un rol excepțional.

Mari orchestre din atâtea țări au dovedit-o, împlinind rolul de factor cultural de primul ordin în mediul lor și asigurând multiple consecințe fericite în mediul lor.

Intelegerea vie, adevărată, născută în jurul lor prin însăși activitatea susținută, creează adesea acea atmosferă prielnică, acel teren fecund, acea minuna ă ambianță în care muzica se desvoltă în toate direcțiile, își trăește o viață intensă și rodnică, în adevăratul ei element.

Stimularea ce decurge străbate dela compozitor, care își simte întețite îndemnurile creatoare, până la cel din urmă ascultător, care își deslușește o nouă lumină în conștiință, noui orizonturi de gândire și de vibrație sufletească.

„Filarmonica" română prezintă de sigur, admirabile înfăptuiri, dar mai ales o forță latentă care nu așteaptă decât prilejul de definitivă libertate de inițiativă și condițiile propice desfășurării în amploare a marilor ei resurse.

Până astăzi, n'a fost destul de norocoasă. I-au lipsit elemente primordiale unei activități pe deplin rodnice. In primul rând, timpul. Apoi, posibilitatea de concentrare în muncă. In sfârșit, chiar o parte din utilajul tehnic.

Și, totul, impus de situația al cărei sfârșit va fi o adevărată eliberare și o mare binefacere pentru cultura țării, de a trebui să îndeplinească în acelaș timp două funcțiuni.

Risipirea, fărămițarea de puteri, impusă de cele două masive oficii, căreia trebue în permanență să-i facă față, fiind orchestră de operă, cu toată povara ce înseamnă o întreagă stagiune lirică și orchestră simfonică specializată, n'a reușit totuși să destrame vrednicia artiștilor dela „Filarmonica" și cu prețul unor străduințe într'adevăr eroice, care la unii din muzicieni ating sacrificiul, s'a realizat necontenit un maximum.

Un maximum care din nefericire nu a putut cuprinde până acum și o veritabilă campanie de educare muzicală populară.

De aceea, un prim concert simfonic oferit studențimii, a fost o rază de bucurie nouă pentru tineretul avid de cultură și frumos și mai cu seamă o speranță de viitor pe care poate că în curând o soartă mai bună a „Filarmonicei" le va trece, dela semnificația mai mult simbolică a unui fapt izolat, la realizări de largă continuitate și repercusiuni excepționale. Publicul de mâine, spiritualitatea de mâine, trebue să-și găsească pregătirea ce li se datorează.

Nici o strădanie nu va fi de prisos pentru desvoltarea fiecăruia din forurile culturii românești, până la eflorescența totală, până la îndeplinirea totală a marei misiuni ce trebue să le revină.

Gestul „Filarmonicei" este o mare promisiune pentru zilele de mâine.

Ajutorul de care are nevoie „Filarmonica" pentru a-și desfășura întreaga activitate în sensul marilor ei posibilități, urmând un singur făgaș, devenind exclusiv o orchestră simfonică, trebue să vină cât mai neîntârziat.

Rezultatele, suntem siguri, vor întrece toate așteptările.

ROMEO ALEXANDRESCU

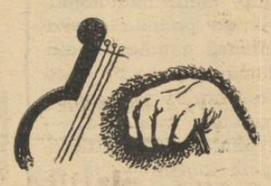

GEORGE VRACA

a recitat zilele trecute, nestingherit de aplauze, cu sacerdotală solemnitate „Scrisoarea III-a.

Rostind sub catapeteasma Teatrului Național, într'o zi de sărbătoare și de mândrie, numele lui *Eminescu*, George Vraca a știut să trezească dintru început orgoliul auditorilor săi.

De la înălțimea acestui orgoliu, am ascultat apoi muzica versului eminescian pe cele mai grave și pe cele mai înalte portative ale unui glas fără seamăn în teatrul românesc.

George Vraca a fost Duminică dimineața — prin noblețea artei sale — egal cu Eminescu. Nu l-a trădat nici o clipă.

Nici măcar sub potopul ovațiilor.

O LECȚIE

de teatru ne-a dat, în cadrul aceluiaș matineu duminical, d-na Sorana Țopa. *Jucând într'o piesă în care tiradele declamatorii și momentele dramatice sunt anume create ca să ispitească și să exalte până la paroxism sensibilitatea actorilor și a publicului, d-na* Sorana Țopa *s'a ferit de toate cursele.*

Creația d-sale din „Se face ziuă" *va rămâne deaceia valabilă în orice climat s'ar juca piesa.*

OPERA DRAMATICA

a poetului și filozofului Lucian Blaga **a fost retipărită de curând și este acum — adunată în două volume — la îndemâna cititorilor.**

GONG

Când vom putea să vestim reprezentarea pieselor încă nejucate în Capitală, pe o scenă de stat?

TEATRUL „CITIT"

face obiectul unui comentariu deosebit de interesant pe care d. *N. Carandino* îl semnează în *„Rampa"*.

Referindu-se la acele așa numite „lecturi publice" făcute de autorii dramatici, fie în fața membrilor unui comitet, fie în fața unor confrați de literatură, d. *Carandino* denunță opacitatea și ostilitatea acestor ascultători al

căror verdict este, de cele mai multe ori, infirmat de judecata *spectatorilor.*

Drumul acesta de la *text* la *spectacol*, se vădește astfel stingherit mai cu seamă de cei cari s'ar cuveni să-l înlesnească.

Iată pentru ce suntem de acord cu d. *Carandino* că soarta unei opere de teatru trebuie să cunoască și instanța de apel a recursului direct la public.

Și până la Teatrul visat de domnia-sa, care să repete experiența lui Antoine, și să joace pe marii autori refuzați, noi vom încerca în cadrul asociației *„Prietenii Teatrului"* să adunăm cât mai mult public în sala de teatru unde autorii dramatici vor fi invitați să facă singuri sau cu ajutorul unor actori, prima lectură a textelor destinate scenei.

S. D.

Observațiile d-lui Motru

(Urmare din pagina I-a)

Abisal, matrice stilistică, categorii abisale, spațiul mioritic, orizontul misterului, stihialul, transcendentul care coboară, censura, frâna transcendentă, organicul (în sens de categorie stilistică), sofianicul, (în același sens) sau năzuința formativă, nisus formativus, termeni pe care din biologie i-a introdus în filosofia culturii, la noi pentru întâia oară, iată o mică listă desilusionantă de care d. Motru trebuia să țină seamă.

3. — „L. Bl... privește cu indiferență dacă nu chiar cu dispreț la rezultatele științelor speciale... privește cu dispreț spre științele pozitive și spre raționalism".

Hotărît, d. Motru n'a cetit pe Blaga deși îl critică, căci unde ar fi putut afla acest dispreț, pentru rezultatele științelor speciale (pe care Blaga mereu le discută și le analizează la curs și seminar) — și raționalism? Un dispreț cel mult față de scientism, adică față de concepția care pretinde să poată obține, prin mijloacele științelor pozitive o poziție absolută, și caută să reducă filosofia la știință, — dar dispreț pentru rezultatele științelor și raționalism...? In „Eonul dogmatic", în „Cunoașterea luciferică" și chiar în „Diferențialele divine" se propune pentru rezultatele ultime ale filosofiei și chiar științei, pentru anumite probleme ce nu pot fi rezolvate pe altă cale, și numai după epuizarea tuturor celorlalte posibilități raționale, — se propune posibilitatea de asimilare în filosofie a antinomiei. De altfel, raționalism ce-și depășește anumite funcțiuni, de antinomie se face uz până și în fizica actuală, în optică, ipoteza ondulației și ipoteza corpusculară a luminei, — și se cunosc considerațiile ce le are în acest sens un savant de talia lui Louis Broglie.

4. — „...misticismul lui L. Bl." operele lui cu „fondul lor de misticism", — o altă obiecție pentru infirmarea căreia trimitem la „Religie și spirit", ultima lui carte care tocmai, prin tema ei, era mai susceptibilă de misticism, și care totuși a fost acuzată („Gândirea") tocmai de un exces de raționalism. Scepticismul lui Lucian Blaga e egal față de pretențiile exagerate ale raționalismului (L. Bl. e pentru o expansiune metodologică maximă, reclamând pentru fiecare domeniu anumite metode de cunoaștere care îi sunt mai proprii) cât și de acelea ale misticismului ;el apără autonomia filosofiei atât față de știință cât și față de misticism ori poezie. Iar faptul că L. Bl. e și poet nu îndreptățește afirmația că „el așteaptă ascensiunea spiritului omenesc pe aripile metaforei". „Geneza metaforei" explică în câteva sute de pagini ceeace noi nu putem aci în câteva cuvinte.

5. — „Punctul de vedere adoptat în soluționarea problemei cunoașterii duce, cum și este de așteptat, pe L. Bl. la teorii foarte riscate asupra valorilor morale".

Intrebăm: unde vorbește Lucian Blaga o singură dată depre valorile morale !!!

Atât.

6. — „...în afară de etichetarea scrierilor lui L. Bl. care apar sub forma de trilogii, dar care prin fondul lor de misticism, sunt protivnice oricărei sistematizări logice".

Dacă remarca aceasta vrea să fie o învinuire, atunci citâm din aceeași pagină rândurile d-lui Motru: „Valoarea însă a unei gândiri filosofice nu stă în forma ei sistematică" apoi „spontaneitatea gândirii filosofice constă în originalitatea ei proprie iar nu în forma în care este prezentată". Iar dacă remarca nu vizează valoarea ci unitatea sistematică, — odată ce afirmația pretinsului fond de misticism e doar, după cum am arătat, o fantezie, atunci această unitate sistematică rămâne evidentă prin ea însăși.

7. — „L. Bl. își alege pentru gândirea sa un stil propriu și propune teorii fără să țină seamă dacă ele se încadrează sau nu în linia tradiției filosofice".

Oare d. Motru va fi sesizat, când a scris aceasta, că în loc de o învinuire i-a adus lui Lucia Blaga cel mai frumos elogiu ce i se putea aduce? Dar (și asta e oare o consecvență?) își amintește d. Motru că, înainte cu câțiva ani susținea la Academie tocmai contrariul, — că Lucian Blaga nu aduce nimic nou?

Primele lecții de obiectivitate critică și de probitate științifică le-am învățat tocmai de la d. Rădulescu Motru, — de aceea acum a trebuit să-i infirmăm categoric obiecțiile d-sale bazate pe o evidentă lipsă de obiectivitate.

OVIDIU DRIMBA

Traducere și original în poezie

(Urmare din pag. I-a)

Ținând seama de aceste lucruri, să nu se alunece însă pe alt povârniș și astfel să se cadă în ispita pe care o oferă reactualizarea specificului național, în argumentarea potrivnică traducerilor. Expresiile în discuție mai sus reprezintă, în chip evident, un anumit fel, original și propriu, de a vedea lumea sau numai fenomenele pe care le caracterizează. Aceste viziuni noi și oarecum unice față de restul limbilor n'ar putea fi realizate în forme stilistice dacă s'ar recurge la noțiunile obișnuite, generale, pe care le închid cuvintele. De aceea, lor le corespund nu atât noțiuni, cât cele mai adesea imagini, chiar dacă par a avea un conținut pur intelectual. Dacă deci ele sunt intraductibile nu este pentrucă în limbile celelalte lipsesc anume cuvintele — cele mai adesea chiar există — dar pentrucă din transpunerea servilă, noțională, rezultă sau o expresie fără sens (cum este în cazul expresiei franceze curente : la lutte fait rage), pentrucă nu se mai pretează procesului receptiv care făcea din ea o imagină, sau una căreia îi corespunde o altă imagină. Nemaicorespunzând aceluiași chip de a privi lumea și vieața — în înțelesul **cel mai larg — imagina nu se mai naște și** cuvântul sau expresia nu mai pot evoca aceleași elemente ca în original. Rămâne deci fără ecou, fără pregnanță și fără efect, iar momentul respectiv inferior celui pe care încearcă să-l reprezinte.

Asemenea expresii tipice însă, oricât de multe exemple s'ar putea aduce, rămân tot disparente în oceanul de cuvinte al vorbirii curente, unde, cele mai adesea, întrebuințarea repetată a tocit valoarea de imagină pe care ar putea să o trezească fiecare cuvânt. Se înțelege așa dar că problema acestei intraductibilități și a acestei „trădări" se pune mai frecvent și mai acut decât în vorbirea curentă în literatură. In poezie mai ales, cuvântul încetează de a mai fi purtătorul unei noțiuni fixe, asupra căreia consensul general să fie dinainte stabilit. Creatorul este poet cu adevărat dacă izbutește să dea cuvintelor o valoare noțională, și prin aceasta și expresivă, care să depășească pe cea obișnuită în vorbirea de toate zilele, conținând posibilități de sensuri multiple, noi și neașteptate. Cuvântul capătă astfel aici o valoare magică, pe care altfel nu o are. Găsim în el nu numai noul și neașteptatul chip de a privi fenomene, **până atunci văzute** și înfățișate altfel, dar și muzica nouă care izvorăște din aceste neașteptate împerecheri care nu sunt numai formale. Cuvintele deci, în poezie, trebue să devină oarecum imagini și imagina, după cum s'a văzut și când se discuta despre funcția ei în vorbirea zilnică, este un organism viu, unitar și intangibil în vieața lui. De aceea i se poate afla un echivalent mai mult sau mai puțin potrivit, dar nu poate fi transpusă, căci este *unică* în alcătuirea ei, cu sonoritate externă, cu virtualitatea de sensuri noi, cu muzica lui lăuntrică, pentru ceea ce vrea să reprezinte. Atunci când suntem în fața unei adevărate opere de artă literară, fiecare detaliu nu poate fi altfel făcut pregnant decât printr'o singură imagină din universul de imagini ce pot fi concepute.

Faptul că poezia este intraductibilă nu se leagă, prin urmare, de problema oarecum raționalistă a specificului național, sub orice formă s'ar pune ea, nici nu izvorăște numai din muzicalitatea externă, așa cum credeau simboliștii, ci se datorește misterului care hotărăște ca o operă de artă să existe numai într'o singură formă, neschimbătoare și, ca ideile lui Platon, *unică*, desrămându-se în momentul în care încercăm să-i aflăm echivalentul în altă așezare a cuvintelor, eventual cu alte cuvinte, chiar în aceeași limbă, cu atât mai mult în altă limbă. Poezia nu se ține decât prin magia care a creat-o. Ea nu poate fi niciodată nici izolată, nici definită în elementele ei componente: înțeles, muzică lăuntrică, sonoritate externă, orânduire a cuvintelor. Orice încercare în această direcție o risipește: ai impresia că ai prins misterul și, de fapt, nu mai ai decât floarea uscată a poeziei.

Este interesant că unul din poeții de seamă actuali ai noștri, d. Ion Pillat, care pe lângă necontestatele merite literare are și o rară conștiință de ceea ce este realmente fenomenul literar, el însuși harnic și priceput traducător de versuri, în prefața unui volum de asemenea transpuneri, recunoaște că nu poate fi vorba de a reda originalul, ci „de a încerca puterile plastice și posibilitățile muzicale ale graiului și versului românesc". Ele sunt „un exercițiu de echivalențe poetice". Și d-sa nădăjduiește „inițiative asemănătoare, fericite pentru mlădierea expresiei și îmbogățirea versului românesc".

Intr'adevăr, nimic mai drept decât cele spuse. S'a dus de mult vremea când „ideea" unei poezii sau „subiectul" ei erau socotite fundamentale. Mai ales atâta timp cât poezia avea un caracter epic — uneori, la începutul secolului al XIX-lea, chiar lirica păstra nuanța epică în construcția și în mijloacele de expresie — această concepție a dominat, lăsând pe mulți să se înșele asupra poeziei, reducând-o la elemente raționaliste și făcând foarte legitimă orice traducere. Pe măsură ce s'a înaintat în secolul trecut până în zilele noastre, **din ce în ce mai mult poezia s'a depărtat** în mod hotărît de structura ei epică, ajungându-se la o concepție despre ea în care cuvântul și răsunetul lăuntric nedefinit capătă însemnătatea de căpetenie. Factorii intelectuali au fost trecuți pe planul secundar, poezia a încetat de a mai fi desvoltarea unor „idei", îmbrăcând scheletul unui „subiect". In acest moment, ea a devenit intraductibilă. Acum știm bine că posedând elementele raționaliste suntem departe de „înțelegerea" reală, căci „ideile", sensurile și „subiectul" însuși sunt atât de integrant legate de formele expresive, încât suntem ispitiți să spunem câteodată că izvorăsc din ele.

In concluzie deci, nimic mai inutil, din punctul de vedere al autorului străin și al cititorului nostru, decât traducerea în versuri. Ele nu sunt niciodată fidele, identice. Sau sunt neizbutite — și atunci n'au valoare; sau sunt izbutite — și atunci sunt altceva decât originalul. Trebuesc astfel de încercări atunci cu totul repudiate? Nicidecum! Scopul și utilitatea lor însă pot fi cu totul altele decât cele imaginate. Nici pe Valéry, nici pe Mallarmé, nici pe Baudelaire, nici pe Hugo, nici pe Goethe, nici pe atâți alții nu-i vom *avea* niciodată în tot ceea ce cuprinde poezia lor, din traduceri. Poeții noștri din aceste încercări trudnice, pot scoate mari foloase atât pentru arta lor poetică, cât și pentru îmbogățirea lumii noastre cu noui valori expresive.

G. C. NICOLESCU

Edgar Poe şi Charles Morgan

(Urmare din pag. I-a)

Morgan... vremii noastre, stă tocmai în această „insuficienţă" poetică din structura sa intimă. El încearcă să realizeze „realist" teme care cer o forţă de transfigurare poetică. De aceea proza lui Charles Morgan e atât de „transparentă", de o moliciune şi de-o muzicalitate pe care le întâlnim numai la cei ce ştiu să scrie poeme în proză fără să cadă în banalităţi lirice. Romanele sale sunt de fapt nişte poeme în proză, cu acţiune şi tehnică de roman modern, adică realist, păstrând toate condiţiile de psihologie, de culoare, de caracter.

Dar nu numai probleme tehnice ne propun spre discuţie romanele lui Morgan, ci şi altele, de ordin spiritual. Ce este Sparkenbroke, (ca şi Alisav, într'alt fel) decât un sfânt ratat, un geniu care, în căutarea absolutului, îşi dă seama că tot ceeace face calitatea lui de „geniu" nu e decât minciună, eroare, orgoliu omenesc? Iată şi drama personalităţii lui Edgar Poe, cu o orientare mistică diferită însă, dramă care poate fi pusă alături de cea a unui Gogol (care arde manuscrisul „Sufletelor moarte" la sfârşitul vieţii) a unui Tolstoi, care renunţă la artă pentru o religie foarte personală, a unui Dostoiewski, a unui Şestov...

Această „incompatibilitate umană" a celor înzestraţi cu duh creator, cari — atingând culmile Artei — coboară totuşi în tragicul realităţii, în iubire, şi apoi prin Moarte — este permanentă la Poe, ca şi la Sparkenbroke — la acesta din urmă fără intensitatea fantasticului... Fără să frizăm paradoxalul, putem afirma că Poe e mai... modern decât Sparkenbroke — şi asta fiindcă eroul-tip al operei sale duce mai departe, până la ultimele ei consecinţe, drama. Omul lui e mai modern — mai aproape de noi, deci — tocmai prin stridenţa sa, prin absolutul poziţiei sale. Creatorul care l-a conceput a atins regiuni superioare, din acelea hotărîtoare pentru „veşnicia" unei opere. Morgan e poate mai în spiritul realităţilor platoniciene, prin calmul său, prin larga perspectivă a stării sale de concepţie, dar cunoaşterea lui alunecă de multe ori într'o cunoaştere de ordin cultural, intelectual — de-aci aplecarea spre teoretizare, spre divagaţie „filosofică". Îi lipseşte lui Morgan acel iureş frenetic al contrastelor — atât de acut la moderni — dintre experienţa materiei şi cea a spiritului. Sciziunea absolută care ne domină pe noi toţi, moderniii, şi care la Poe atinge halucinaţia, fantasticul, cutremurul conştiinţei, la Morgan e îndulcită în meandrele teoretizării — care de fapt ascunde o structură medie, o creaţie de a doua mână. Iată dece „iniţierea" lui Charles Morgan, în unele adevăruri permanente, pare palidă, ezitând într'o lume fără contururi precise, „poetică". La Poe, incertitudinea este strălucitoare, trasată puternic, fără compromisuri de formă. Clar-viziunea lui e atât de superioară, încât nu permite nici regiunilor fără contur să se scalde în vag; porunca duhului său creator e aspră, neînduplecată; ea scoate nuanţa la suprafaţă, din adâncimile cari unui creator mijlociu i s'ar părea insondabile, şi face cristal din ea, sau lege dură, cu o singură interpretare posibilă. Acolo unde un „poet" mijlociu ar lăsa sugestia, imponderabilul, el creionează cu cuţitul intuiţiei, scoţând la iveală linii şi forme geometrice, exact după chipul şi asemănarea realităţii...

Morgan, însă, teoretizează. Şi în loc de un sentiment al pătrunderii în adânc, planăm într'un dulce tărâm de subtilităţi intelectuale, în care „preciziunile deschid ferestre timide, spre „lumina inefabilă" a adevărurilor ultime...

DAN PETRAŞINCU

DIREPTATE

S'au adunat arcaşii domneşti lângă Suceava
La locul zis Zurbaşii. (Aşa fost-au poruncă);
Ci azi direapt'osândă de către Domn s'aruncă
Pre cap de neprietin ce Ţării fost-au pleava.

Den proşti se ardicase nevrednicul. Den glod
Culesu-l-au cu milă şi l-au băgat în pâne
Măria Sa. Ci când au fost puternic, o inemă de câne
Au dovedit să aive, — ce-au jăcmănit norod.

Şi-au râs de direptate, de cinste şi de lege:
Au tâlhărit averea boierilor de viţă
Şi'n aşternut cu sila pătruns-au la Domniţă: —
Ce oblicind Voivodul, — au poruncit să-l lege.

AL. PALEOLOGU

Cântecul florilor de liliac

— Flori, ca zorii, mov-albastre,
Ce-aţi adus voi din grădină?
— Am adus tăceri sihastre 'n
Clopoţei uzi, de lumină.

— Flori de liliac, suave,
Ce-aţi lăsat în rădăcină?
— Am lăsat dorinţi bolnave
Firişoarelor de tină...

— Flori ca zorii, mov-albastre,
Oaspeţi aşteptaţi să vină?
— Aşteptăm: Un vis de astre
Şi, din câmpuri, o albină.

— Flori de liliac, suave,
Ce dureri din voi suspină?
— Amintiri din lut, grozave,
Plâng în fie-ce stamină...

— Flori ca zorii, mov-albastre,
Iată sufletu-mi drept cină,
Jertfă flămânzirii voastre
Pân'la trecerea deplină.

ŞTEFAN STĂNESCU

INFLUENŢE *în* LITERATURA GERMANE ROMÂNA

POPOARELE

nu se juxtapun ca pe hărţile geografice. Frontierele, în afară de faptul că nu sunt definitive, nici nu sunt cordoane de izolare între neam şi neam. Din punct de vedere istoric, deosebitele state sunt câmpuri de forţe vii şi'n perpetuă priză de contact întreolaltă. Nu se mai întâmplă nimic important în regiunile australe fără să nu se înregistreze vreun efect în cele boreale, şi nu se mai poate petrece nimic ascuns în vreo longitudine şi latitudine a globului nostru pământesc, fără a se vădi mai curând sau mai târziu. Deci nu numai vecinătăţile determină jocurile dinamice ale statelor.

Ce sunt vecinătăţile la urma urmelor?!

Inseamnă ele că, odată ce suntem fixaţi, cu voia destinului, în spaţiul carpato-balcanic, nu mai putem participa la bunurile materiale şi spirituale ale altor spaţii? Dară noi suntem mai vecini cu neamurile occidentului decât cu vecinii imediaţi.

Franţa, Germania, Italia, Spania, Anglia şi chiar America, spre a nu mai vorbi de popoarele scandinave, ne-au dat mai mult decât Seghedinul.

Poţi fi vecin cu cineva fără măcar să ştii cum îl cheamă şi ce fel de om e. Câţi dintre noi nu stau, ani de zile, în acelaş bloc, cu zece şi mai mulţi chiriaşi, fără a-i cunoaşte măcar, cultivând în schimb prietenii ce te obligă să traversezi Capitala dela un capăt la altul spre a-ţi comunica gândurile!

Deci, nu vecinătăţile în spaţiu sunt cele mai importante, căci mult mai directe pot fi alte învecinări.

Astfel noi ne învecinăm, de când am păşit în faza modernă a istoriei noastre de popor, cu statele Europei apusene.

AŞA STÂND LUCRURILE,

e normal să fi cunoscut anumite influenţe din partea lor. Grădinile heperide au fost şi vor fi, întotdeauna, miraj şi mit creator în conştiinţa tuturor gînţilor. Ori, pentru renăscuta Românie a lui Carol întâiul, rege şi consolidator politic al acestei Românii, apusul european a fost, în multe privinţe, grădină cu mere de aur.

DUPĂ O PRIMĂ INFLUENŢĂ

romano-italiană, care desţelenise, prin misionarii şcolii ardelene, gliile daco-românismului şi culminase, oarecum, în curentul italienizant al lui Heliade Rădulescu, Franţa a fost ţara din care au venit cele mai fericite îndemnuri atât pentru structurarea civică a fiinţei noastre naţionale, cât şi pentru desăvârşirea graiului românesc ca mod de expresie trecut prin cele mai fine filtre ale logicei şi sensibilităţii.

Acest fapt nu trebue să ne mire. Limba franceză, ca de altfel, în mare măsură, şi spiritul francez sunt cele mai apropiate felului nostru de a ne exprima şi fiinţă.

Asemănările de sintaxă şi, în special, cele de topică sunt, în limbile română şi franceză, aşa de izbitoare, încât nu le poţi nega, ba, dimpotrivă, te poţi, uneori, simţi ispitit să vorbeşti româneşte întrebuinţând cuvinte franţuzeşti, sau şi invers, să vorbeşti franţuzeşte folosindu-te de transpuneri, cuvânt cu cuvânt, din româneşte. Ceeace, din păcate se întâmplă şi încă nu prea rareori. Cu limba italiană, spre exemplu, acest joc nu mai e cu putinţă.

Dar, în afară de acestea, cultura şi, în special, literatura franceză ne-au dat şi continuă să ne mai dea modele demne de asimilat. Trebuie să considerăm drept regretabil numai felul în care se petrec asimilările.

TOTUŞI, NU NUMAI FRANŢA

a fost ţara plaiurilor însorite pe cari poposeau, din când în când, protagoniştii vieţii noastre culturale spre a prinde puteri noui şi spre a-şi lărgi orizonturile.

Prinşi în complexul de veche şi solidă întemeiere al statelor germane şi, mai ales, solicitaţi a participa activ în spaţiul lor economic şi politic, nu se putea să ocolim Viena şi Berlinul numai de dragul Parisului.

In afară de acestea ne impunea şi soliditatea fără pereche a muncii germane, indiferent de domeniile ei de manifestare. Intr'adevăr, toţi românii ieşiţi din şcolile înalte germane se întorceau cu o ţinută intelectuală aşa de temeinică şi aşa de sobră, încât spectatorul neprevenit putea categorisi drept frivolă risipa de lumini şi facilitatea de atitudini prin cari se deosebiau adepţii Parisului. Confuzia, căci nu poate fi decât confuzie aprecierea pur periferică a nepreveniţilor, stăruie, în parte, şi astăzi. Dar ea se explică prin faptul că noi nu putem trece prea uşor dela un nivel de valori la altul, fără a simţi partea neplăcută a efortului. Ori, între francez şi german există deosebiri nete. Francezul, îndreptat sufleteşte către afară e mai mult omul simţurilor, — omul, deci, al valorilor întemeiate pe datul sensorial, — omul valorilor estetice. Germanul, introvertit, adică deschis către profunziunile propriului său suflet, are mai organice aderenţe la lumea valorilor morale. Nu urmează însă de aici, absolut de loc, că una sau cealaltă dintre aceste două lumi trebuie pusă într'un raport de superioritate sau inferioritate. Lucrurile se cer înregistrate obiectiv şi nimic mai mult.

Totuşi, nouă Românilor, orientarea nu ne poate fi şi nici nu trebue să ne fie indiferentă. După toate indiciile, — şi în argumentarea acestei teze ne răzimăm pe întreg folklorul poporului nostru, — noi Românii, deşi mai deschişi către viaţa din afară de noi decât către propriile noastre raiuri şi purgatorii sufleteşti, suntem *ambiverţi*, adică aproape deopotrivă de capabili să dăm colorit şi *estetic* şi *moral* viziunii pe care o avem asupra existenţei noastre şi a zidirilor tărâmului răbdător şi ale crugului.

DECE ŞI CU CE SCOP

înşirăm toate acestea?

Fiindcă, pe deoparte, aşa stau lucrurile, iar pe de alta deoarece e necesar să arătăm că, odată ce putem profita de pe urma experienţelor valabile ale vreunui popor, este mai folositor nouă să căutăm, — dar numai cu scopul de a ne pregăti în vederea verificării cu noi înşine, — *pictură* în Franţa şi *muzică* în Germania. Vorbim la propriu şi figurat bineînţeles.

Iată dece discuţiile în jurul problemei influenţelor franceze şi germane în cultura noastră trebue examinate cu circumspecţia şi răbdarea cuvenită atât spiritului german cât şi celui francez. Şi iată de ce şi pentru ce, înainte de orice alt scop, este mai bine să avem în vedere sinteza de care are trebuinţă firea noastră, decât să ne postăm pe poziţii contradictorii susţinând alternativa „ori-ori". Alternativele nu sunt întotdeauna creatoare în plan cultural. Ele nici nu sunt posibile pe o mai lungă porţiune de timp. Ele duc la încăpăţânări negativiste pe cât de costisitoare pe atâta de sterile.

Lăsăm însă altora, mai vrednici, discuţia până la capăt a acestei probleme.

Ceeace ne intereesază aici este aproape deloc studiata temă a influenţelor germane în cultura şi literatura noastră.

Până a nu atinge miezul ei, şi tocmai pentru a elimina, dela început, anumite suspiciuni, e totuşi bine să mai deschidem o paranteză, poate prea banală, căci cu privire la izvoarele înseşi ale scrisului românesc, azi în deplină strunire a tuturor virtualităţilor lui plastice şi expresive

E BINE SĂ NU UITĂM

niciodată că, neamul nostru la fel cu toate neamurile lumii, a cântat şi băsmuit înainte de a i se scrie cele dintâiu cronici, a pregnat zicători şi vorbe înţelepte înainte de schiţarea vreunui „sistem" filosofic, a încrustat în lemn şi a colorat înainte de a sculpta şi picta în înţelesul modern al cuvântului şi a *viersuit* cu mult înainte de a fi produs rapsozi şi compozitori de talia acelora cari astăzi constituie bucuria şi nădejdea noastră cea mai frumoasă.

Pentru temeiul discuţiilor noastre reţinem însă numai faptul că a existat o „literatură folkloristică" pe care trebuie s'o datăm altfel decât cu datele istoriilor literare şi că nu se poate ca svâcnirea proaspătă şi pură a graiului nostru din cutare doină sau cântec bătrânesc să se fi deosebit fundamental de limba vorbită azi.

Ori, acest folklor, floare şi fruct ale simţirilor noastre etnice, este, în bună parte, traducere în cuvânt a unor doruri şi credinţe, năzuinţi, suferinţe şi lupte dincolo de cari mijesc zările unor comunităţi şi solidarităţi mai vechi decât actuala participare la lumea postulată de puterile Axei

CRONICARII NOŞTRI

au căutat şi ei documentul de care aveau nevoie, nu numai în rănile proaspăt vindecate ale ţării, ci şi în cicatricile abia văzute. Iar acest document, — sau chiar numai imboldul de a te folosi de el, — nu s'a găsit întotdeauna în arhivele cetăţii luminilor.

Vom putea vedea, rând pe rând, şi cu destulă limpezime, că între noi şi popoarele germanice dăinuie legături mai vechi decât circumstanţialele sau necesarele, — în vederea viitorului la care avem dreptul, — contiguităţi şi orientări ale zilei de ieri şi de azi.

VOM CONSTATA

că anumite ecouri nu sunt numai ecouri, că anumite tendinţe nu-i sunt suprapuse, ci pornesc din însuşi sufletul nostru şi că anumite ţeluri, deşi le socotim, uneori, situate dincolo de fruntariile fireşti ale spiritului nostru, sunt născute din înseşi trebuinţele de a se împlini ale aceluiaş suflet al nostru.

Dimitrie Cantemir nu a fost din întâmplare membru al Academiei din Berlin şi Eminescu nu a audiat din întâmplare cursurile universităţilor din Viena şi Berlin, precum nici Caragiale nu se exilase întâmplător pe malurile Spree-i.

Vom fi, poate, ceva tendenţioşi. Dece nu? Sunt oare toate tendinţele lipsite de sens?

Cei ce nu au nevoie de artificiile tendinţei, vor trece cu iertarea peste ele. Cei ce au nevoie de ea, nu o vor bănui şi se vor alege, în schimb, cu sondarea unor orizonturi pe cari, până nu de mult o inexplicată indolenţă le ţinea îngrădite curiozităţii fireşti a cititorului dornic de lămurire.

Dar nu vom fi tendenţioşi după pilda acelora cari, supunându-se impulsului ciudat de a-şi face valabile argumentele, lovesc în dreapta şi în stânga, nesocotind că dovezile cele mai nedoveditoare şi cele mai periculoase, — deoarece se întorc împotriva doveditorului — sunt exagerarea şi suprimarea cu orice preţ a părerilor contrarii, deseori cele juste.

Vom recapitula deci, foarte pe scurt, totul cât poate fi, în istoria culturii şi literaturii noastre, influenţă germană şi vom sublinia aspectele pozitive ale acestei influenţe, atrăgând atenţia şi asupra lucrului arbitrar şi cu funcţie de fosil pentru noi, — deci demn de eliminare.

FAPTUL CĂ INTERPRETAREA

datelor folosite va avea, — o mărturisim pe neocolite, — şi un înţeles psihologic, nu trebue să nedumirească. Psihologia este disciplina centrală dela care sunt obligate să plece toate interpretările şi prezentările câte privesc direct psihicul unui neam.

In afară de acestea, nu vom face atâta psihologie câtă ar risca să nu fie înţeleasă de toţi cei dotaţi cu *bună* voinţă şi *bun* simţ.

(Va urma)

TRAIAN CHELARIU

Cronica plastică

IN MEMORIAM ŞTEFAN DIMITRESCU

La 7 Mai s'au împlinit 9 ani dela moartea pictorului ŞTEFAN DIMITRESCU, unul din „cei 4" tovarăşi, muşchetari ai picturii, care se 'ntâlneau regulat pentru a ne da o dovadă expresivă a artei lor.

Pictorii nu ne-au prea obişnuit cu stăruinţa în alcătuirea unei tovărăşii. Prea multe înjghebări se fac şi se desfac; aceşti patru au avut însă ceva particular de spus, „ceva" ce ieşea din comun.

Personal, l-am cunoscut prea puţin pe ŞTEFAN DIMITRESCU şi de fapt, nu ştiu dacă i-am gustat arta în deajuns... Impresiile fiindu-mi nu destul de proaspete, ca să-mi pot lămuri lucid imaginile lăsate de paleta lui. Am cerut soţiei pictorului să-mi pue la dispoziţie o seamă de reproduceri, din care am tras un real folos. Sunt bucuroasă că l-am descoperit pe ŞTEFAN DIMITRESCU. Privind imaginile, am dedus următoarele: o retrospectivă serios organizată a operei acestui camarad ne-ar lămuri admirabil asupra posibilităţilor lui. Subiectele îi sunt de o arzătoare actualitate. E chiar de mirare cum acest pionier al românizării, al specificului românesc, să fie tocmai acum trecut cu vederea, acum când se face atâta caz de tot ce este curat românesc!...

Nimic nu cântăreşte mai bine valoarea unui pictor decât o retrospectivă. Depărtarea şi confruntarea cu paletele actuale sunt o excelentă piatră de încercare.

Din câte s'au scris asupră-i, slova lui AL. O. TEODOREANU e cea care te impresionează, te mişcă, mai mult — citind-o—vedem pe „Fănuţă" suflet ales, cu aplecare şi spre muzică. Cânta cu multă grije din violoncel, capabil să iubească şi un primitiv în muzică, cum îi erau dragi cei din pictură, italieni, din al căror izvor se adăpase 'n Italia.

Poate că avusese şi dânsul intuiţia acestor artişti de supremă elită în sunet şi în „ton", poate că înţelesese curăţia lor sufletească şi o preţuise mai mult decât arta unui MICHEL-ANGELO sau unui BEETHOVEN, aducători pe primul plan ai meşteşugului şi zbuciumului lor de uriaşi, răscolind lumile şi îndreptându-le către academism. Atingerea perfecţiunii stă prea adesea pe muche de cuţit; un pas mai mult şi „cunoaşterea" îţi gâtue simţirea, îţi opreşte elanul sufletesc...

Până la cinci dimineaţa „Fănuţă" a căutat într'o seară să-şi însuşească pe coardele violoncelului, o arie din anul 1400...

Pentru mine, chiar de nu i-aşi fi văzut nici un tablou, trăsătura asta de caracter îmi ajunge. De acum m'aşi împăca şi cu tablourile... chiar dacă înainte nu le-aşi fi pătruns în destul. In faţa lor, micşorat reproduse pe hârtie, mă apucă un grozav dor să văd pe „fratele Ghiţă" pe pânză, iar pe „bucătăreasă" înfăţişată pe peretele unei săli de expoziţii.

Acestui **desenator** acestui **compozitor**, i-ar sta bine să se amestece din nou printre noi, cei ce alergăm după efecte de pensulă, împrăştiind pata în văzduh, călare pe neant! „Morţilor dela Caşin" le-a revenit ora, gravitatea subiectului împerechiată cu gravitatea liniilor. „Raccourci-urile" leşurilor, culcate majestuos pe strămoşeasca glie, ar deştepta poate vreo poftă de studiu mai amănunţit în inimile talentaţilor mânuitori ai penelului, care-şi improvizează expoziţiile într'o lună... Ultima lui lucrare a fost o compoziţie cu o turcoaică din Balcic.

Multă concurenţă a făcut şi acest Balcic ţinuturilor noastre autohtone. O apucase doar atât de bine ŞTEFAN DIMITRESCU pictând prin interioare ţărăneşti... Exotismul personificat prin Balcic a făcut — Doamne, iartă-mă — destule ravagii... Puriştii picturii se tem de etnografic, când văd peisagii sau chipuri caracteristice ale noastre. Dacă aşi avea o putere în ţara asta, aşi obliga pictorii noştri cu vază, să cutreere ţara în lung şi în lat şi să ne aducă din cele mai depărtate plaiuri, din cele mai necunoscute colţuri, schiţe nenumărate şi pânze în care să putem vedea altceva decât veşnicele minarete, unghiurile strâmbe ale colinelor şi puzderia de oţetari — palmierii Balcicului—ce ne-au saturat privirile pe cele o mie şi una înjghebări picturale de pân' acum... Totuşi Nadide, turcoaica din Balcic, păzindu-şi copilul adormit în copaia de lemn, e o lucrare extraordinar de muncită, de studiată...

Îi sta bine lui ŞTEFAN DIMITRESCU să-şi aleagă subiecte serioase şi ne pare nespus de rău că nu i-a fost dat să-şi ducă opera la capăt, atât de bine începută...

„Eu nu vreau să mă menţin în ta-„blouri mici, ci cu forma, cu linia pe ca-„re le am şi cu culoarea pe care vreau „s'o câştig (e frumos spus „să vrei să „câştigi culoarea", adică să o meriţi, după o netăgăduită căutare) să mă „îndrept spre marea compoziţie.

„Deocamdată, vreau să sparg legen-„da Ţărănismului meu etnografic de „care sunt acuzat. Ceeace caut este sim-„plitatea, expresivul cuminte al interio-„rului şi al modului de a fi al Ţăranu-„lui".

Cuvintele acestea ne redau minunat „măsura" artistului pe care l-am pierdut!

LUCIA DEM. BALACESCU

ŞTEFAN DIMITRESCU — Bucătăreasă

ŞTEFAN DIMITRESCU — Fratele Ghiţă

UN * AN DE „Cântece Noui"

Opriți-vă

In drumul meu opriți-vă fierbinți,
In carnea mea loviți cu târnăcoape,
Am să vă dau mistere și arginți
Ca dulcea bogăție să vă 'ngroape.

Mi-e inima de fulgere ocean,
Mi-e fruntea năzdrăvană și haiducă;
Opriți-vă cu sufletul ochean
Să beți înfiorarea hăbăucă.

Pe steiul ars de foc și'nchipuiri
Să vă înalț o clipă, să vă doară
Crepuscul de altare și zefiri
Și vorba peste vorbă să vă moară.

Nu închinați cu mine rugăciuni
Ci treceți, ca barbarii, mai departe,
Mă jefuiți de grâne și tăciuni —
Deschis îmi e pătulul ca o carte.

Eu voi rămâne, singur, vagabond,
Un cerșetor de soare și de vise,
Voi ocoli destinul rubicond
Cu porțile de marmură, închise.

ION PENA

Ireș

Șerpi de flăcări se ridică
De pe vatra 'ncrâncenării
Și cu cozi de junghi despică
Fruntea omului și-a zării.

Fulgeră cu jar și-oțele,
Tunul urlă, brandul geme.
Clipele ca niște iele
Scuipă gloanțe și blesteme.

Fug pe câmpuri brațe ciunge
După frânte maxilare.. .
Inimii nu-i mai ajunge
Matca pieptului. Și sare.

Căștile se dau de-a dura
După capete dogite.
Vântul risipește sgura
Vorbelor idioțite.

Inainte! Om și fiară,
Pe sirepi de vâlvătae,
Urlă, cântă, strigă, sbiară
Și se 'ncurcă 'n măruntae.

Inainte! Fără teamă,
Iureșul rostogolește
Munți de carne și aramă
Și izbânda crește, crește...

Iată cota! Inainte!
Ochiul freamătă beție.
Sângele, nebun, fierbinte,
Saltă 'n vine, vijelie.

Inainte! Noaptea cade
Ca o bombă a tăcerii...
Șoimii pleacă în balade
Și vin stelele 'nvierii...

LEONIDA SECREȚEANU

Așa vor spune oamenii...

Toți oamenii-mi vor spune: „In curând
va trece febra asta blestemată
când fața ta va fi mai luminată
iar zâmbetul la biruinți mai blând.

Vei fi ca apele de șes, cântând:
unda nădejdii sură și înceată,
iar inima nu va mai ști să bată
când vei privi oricare dor prin gând..."

Așa vor spune oamenii... Dar eu
m'ascund, fugind din calea lor mereu,
să nu-i aud, să nu le dau binețe.

Și'ncununat cu iederi verzi pe frunte
nu mă opresc decât pe vârf de munte
să aurez — bolnav de tinerețe.

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

Cameră de spital

Odaia-i cu pereții de zăpadă
Cu paturi albe, perne albe
Pe jos așterne preșuri moi lumina
Și'n geamuri crește liniștea pe nalbe.

Pe o mesuță dorm două mușcate
Alături de un tub cu trei pastile
Ș'un știrb pahar băut pe jumătate
Pe un roman cu 'ngălbenite file.

Bolnavii stau cu ochii întredeschiși
Iar febra-i poartă peste mări de-azur
Afară vieața a 'nflorit caișii
E zumzet de albine împrejur.

Spre seara-amurgul pune flori pe ram
Departe bate-un clopot de litanii
Soarele vine la „vizită" pe geam
Iar noi ne numărăm zilele... anii...

M. I. COSMA

Anul trecut, tot pe vremea aceasta, nu ne-am fi gândit nicidecum la un drum, alături de care vom putea spune odată câteva gânduri care să însemneze mai mult decat un articol, un comentariu, o nedumerire. Pornisem în paginile „Universului Literar", mânați nu de-o ambiție pe care ardeam să ne-o satisfacem, ci împinși de-un imbold pe care întotdeauna l-am simțit și îl simțim mai puternic decât noi. Aflasem pe mesele de lucru ale redacției o sumedenie de plicuri, care ne spuneau ceva mai mult decât celelalte și am cercat să desprindem din neliniștea și din nerăbdarea lor o semnificație, pe care acuma o vedem confirmată, cel puțin într'o măsură oarecare. Căci numai din încrederea noastră în poetul tânăr și în pasiunea pentru vers, vedem un rost, o întregire care să poată aduce ceva bun și nou unei mișcări literare, care poate că s'a săturat în cele din urmă de mereu aceleași strune, cântând o singură melodie, fie ea bună sau rea. Am plecat atunci singuri și ne dăm seama că nu mai suntem — chiar dacă de azi încolo n'ar rămâne alături de noi decât unul sau doi din toți cei ce s'au perindat în decursul acestui răstimp în spațiul care i-a primit.

La un an, se obicinuesc „aniversările", dar aniversările sunt bilanțuri și bilanțurile sunt incontestabile semne de bătrânețe. Noi însă suntem tineri și nu ne oprim aici ca să ne odihnim, ci ca să ne privim ochi în ochi, cinstit și tinerește, să vedem ce-am putut face și ce nu am isbutit, pentrucă ni se pare că și de azi înainte, noi cei de aici, mai avem încă de lucru.

Am deschis o ușe și pe ușa noastră a intrat cine a vrut, numai cu condiția să aibă talent și să vrea să ni se alăture. Am refuzat obrăsnicia sonoră a sforarilor lirici, iar dacă unii din ei au isbutit să se strecoare aici, ei nu au stat prea mult, eliminându-se dela sine, sosirea lor coincizând cu o plecare. E drept că pentru faptul acesta ar trebui să facem „mea culpa", dar stând și judecând, ne vom da seama că acolo unde intră lumina, pătrunde și umbra.

Ușa noastră n'a cunoscut zăvoare, iar odaia în care i-am primit pe toți, a fost mereu aceeași, pentrucă nu am înțeles niciodată să catalogăm poeții după maniere sau școli, după provincii sau bisericuțe și clanuri. Dimpotrivă, una din bucuriile noastre a fost aceea că în aceste „cântece noui" a vibrat o Românie Mare, cu tot ce are ea mai tânăr și mai bun. Dela Beluș la Chișinău și dela Giurgiu la Cernăuți, cutia aceasta de rezonanță a colectat atâta esență lirică, încât uneori am primit reproșul că „exagerăm cu strofele prea numeroase ce apar aici".

Dar toate astea nu au nici o semnificație, devreme ce Poesia însăși vine să desmintă tot ce au cercat bârfitorii știrbi să insinueze. Poesia bună nu e niciodată prea multă, ne-am spus oridecâte ori ne-a fost dat să mai auzim un „protest" ca acela de mai sus. Și slavă Domnului! — au fost destule. Poeți care azi ne trimeteau plicuri doldora de strofe și lungi epistole dulci, văzându-se refuzați ne înjurau a doua zi pe pagini de gazetă obscură, sau ne trimiteau vorbă prin alți că sunt furioși și că vor să „se răsbune". N'am înțeles niciodată ce are comun cu poesia această mentalitate de mahala, și tocmai de aceea declarăm aici — odată pentru totdeauna — că nici o invectivă, nici o „critică" interesată și premeditată nu va putea să ne abată dela drumul ce ni l-am impus. Numai lucruri cari vin mai presus de noi, și în care credem tocmai findcă vin de acolo, vor putea să ne facă să ne clătinăm.

In fond, oricine va avea acuma dreptul să se întrebe, întrebându-ne CE AM FACUT? Colecția revistei cu seria de cincizeci și două de cursive — toate, dar absolut toate, mergând numai pe marginea poesiei — întovărășite de aproape două sute de poesii, vor găsi în locul nostru, mult mai explicit decât orice mărturisire de credință. Aici or să vină poate aceia, (îi știm!) care vor afirma că am lansat (?!) talente noui. Dar nu:

noi nu am lansat pe nimeni, ci în cazul cel mai fericit am dat posibilitate acelora cari au vrut, să spună un cuvânt dintr'un loc din care pot fi auziți și de alții; lucru mare nu am făcut prin aceasta, așa cum nici megafonul nu este creatorul muzicii pe care o transmite și nici acela care bate în perete un cui, de care se agață un tablou, nu este autorul picturii.

Am spus mai sus că nu suntem singuri, așa cum am plecat. O bună parte a poeților tineri ni s'a alăturat la drumul pe care cu toții îl facem întru realizarea unei himere ce ne este la fel de dragă tuturor, și în apropierea lor simțim căldura vie a camaraderiei. Dacă am începe acuma să-i numim pe rând, nu am putea realiza mai mult de un pomelnic sec, lucru de care ne-am ferit mereu; deceea nu-i vom înșira, mai ales că avem convingerea nestrămutată, bazată și pe o experiență care ne-a îmbogățit, că lectorii au reținut tot ceeace era de reținut din lupta noastră pentru vers. Intr'un an, nu am cucerit un continent, fiindcă nu am putut, dar în orice caz am suit spre un pisc, care ne era mai drag și mai îndepărtat.

Nu ne vom număra pierderile, care s'ar putea să ne doară, dar nici nu vom pune semne de exclamare înaintea punctelor pe care truda noastră a tuturor, a isbutit să le înfăptuiască.

Nu toastăm și nu tragem concluzii, ci muncim și cântăm. In inima acestei pagini, în care am căutat să adun tot ce-am putut și-am crezut că ne reprezintă, zâmbetul și mâhnirea de pe fețele stihuitorilor, vin să își dea astăzi „bună ziua" pentru prima oară. Cântecul lor, orchestrat și major, răsună din plin ca o afirmare dincolo de care se ascund încă atâtea și atâtea posibilități „cântecele noui" nu mai sunt o „rubrică", așa cum se păreau a fi anul trecut, ci au devenit o realitate.

De pe marginea ei, fie-i îngăduit omului care un an de zile — zi de zi — a căutat să distileze tot ce e mai nobil și mai de valoare în miezul poesiei, să facă nu o mărturisire rigidă și ocazională, gâtuită obligatoriu de tonul emoției, ci să încheie cu o făgăduială pe care își va da silința s'o respecte, așa cum a respectat toate făgăduelile făcute până acuma.

La popasul acesta al tinereții, când într'adevăr am putut aduna azi din toate unghiurile țării, promit tuturor celor ce sunt cu noi, celor ce vor mai fi, precum și celor ce nu au putut să fie, cu toate că i-am fi dorit aproape tocmai azi, le promit că în schimbul încrederii cu care m'au cinstit, le voiu aduce și de azi încolo, în cel de-al doilea an al efortului nostru, aceeași inimă de frate, aceeași pasiune, aceeași cinste și mai ales aceeași credință și încredere, în tot ce este frumos, curat și etern — în veșnicele isvoare ale Poesiei noastre cea de toate zilele.

Iată ceeace am avut de spus noi. De-acum încolo, ca și până azi, EI vor avea cuvântul prin noi și de aceea, întinzându-le mâna, îi așteptăm și pe mai departe!

ȘTEFAN BACIU

N. B. Manuscrisele se trimit la redacție, menționându-se pe plic: pentru Ștefan Baciu. Și răspunsurile: P. Mironiera, V. A. Melinte, Lia Sânger, C. Vasilache; Nu! Dinu I., D. B. Unțeni, A. Mihale, Nic. M Const.: **Altele.**

Ion Vintilă

G. Florescu

George Păun

Em. Florens

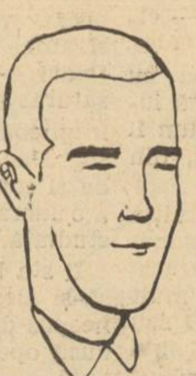
Fl. Lucescu

St. A. Doinaș

Ion Pena

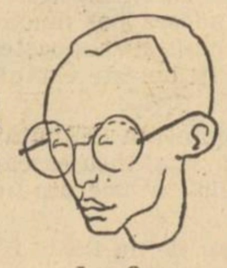
Ion Oana

L. Secrețeanu

I. Goga

Ion Caraion

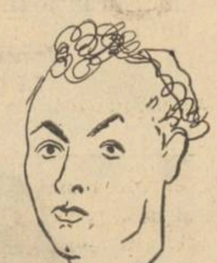
N. Veronescu

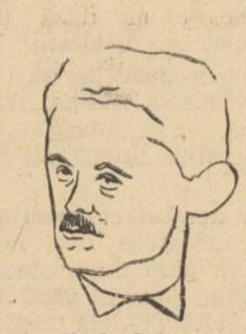
V. O. Spineni

Treime

Sunt trist ca soarele 'n amurg
Și gândul — vânt călduț de vară —
Ce rătăcește peste burg
Când umbre-albastre-l împresoară.

Aș vrea să fiu un cânt păgân,
Și apele să-mi poarte dorul, —
Cu plânsul mamei să mă 'ngân
Când s'o sfârși pe furci fuiorul.

Iar dacă tinerețea mea
Numai de visuri avu parte,
Mă vreau un colțișor de stea,
Sau poză tristă, într'o carte.

GEORGE PĂUN

Singurătate

Printre sălbatecile flori urcai
Potecile singurătății vaste
Și nici o stea pe culmi să mă adaste
N'am deslușit în spornicul alai.

Tu care-astâmpi miratele contraste,
Singurătate-a gândului, tu grai
Al limpedei ursite care-l dai
Și astrelor ce-apun ca tine, caste;

Mi-ai spus vreodată unde-și duc zăpoiul
Neliniștele veghetoarei pleoape?
Al împlinirii calm pe care voiu-l,

Mi-ai spus vreodată unde-am să-l găsesc?
Răspunsul vine tot mai de aproape,
Dar glasul tău e tot mai nefiresc...

AUREL DUMITRESCU

Elegie

O, plămânul de pământ al grădinii cum a sângerat!
Sufletul tău cum s'a jucat cu zborul alb al cocorilor.
Peste verdele crud al frunzelor și rubiniul florilor
Plopii, în înserarea fără astâmpăr, cum au fremătat!

Și tu nu știi, cu înfrigurare uneori, madonă mică,
De îmi apropii seara obrazul de străveziul stânjeneilor
Ca de obrazul tău, cum dincolo de violetul aleilor
Simt par'că fierbințeala buzelor tale o clipă...

FLORIN LUCESCU

Miraj

Te văd mereu aevea, mic orășel în care
In chiuit de trâmbiți se ridica în zori,
Al tinereții soare cu sfânta lui chemare
Spre-o viață plină par'că numai de sărbători.

Și unde, cu voi prieteni, sburdalnici pierde-vară,
Voioși ca mușchetarii cu sufletul deschis,
Umblam hai-hui pe uliți în fiecare seară
Să ne 'mbătăm cu luna de cântec și de vis.

Aici ne-a zâmbit tainic și cea dintâi iubire
Ce ne-a săpat în inimi la toți de-atunci câte-o
Icoană, care astăzi răsare 'n amintire,
Ca o micuță Katty sau... doamnă Bonacieux.

Miraj din alte vremuri... prin ceața 'nstrăinării
Râd ulițe și case și'ncet-încet se șterg...
O, unde sunteți prieteni, în clipa 'nduioșării
Să retrăim iar viața din vechiul Heidelberg.

GEORGE FLORESCU

Fantoma

Mi-ai răsărit în minte:
— Mlădiță de sulfină —
Azi chipul tău prin astă
Rețea de jale plină!

Apropie-te înger
Pe netezite ape,
Lăstarii triști de sânger
Să ne umbrească aproape.

Sărută-mă și du-te
Cu-al nostalgiei flaut,
In nopțile pierdute
Te caut... te mai caut.

Pe drumuri neînțelese
Fantoma ta mă lasă
Și tot mai mult mă'nfășur
In a pierzaniei plasă.

Această aspră soartă
A oștilor mă paște,
De-acum, de-acum iubito
Nu mă vei mai cunoaște.

V. O. SPINENI

Nu mi-a mai rămas...

Nu mi-a mai rămas decât visarea
singura avere și iubită —
pentru care, fie și cântarea —
am s'o vând curând — dus de ispită.

Inima am dat-o prea de tânăr
unei băsmuiri întruchipate —
rězimată 'n șagă lângă umăr,
încercând s'audă cum se sbate.

Sufletul — și dânsul — drept simbrie
l-am lăsat prietenilor buni,
într'o toamnă tristă — fumurie
cu plecări și țipăt de lăstuni.

Anii — moștenire 'mpărătească —
pentru orice stea i-am risipit
și n'am strâns comoară pământească,
aurul lor greu — nu m'a ispitit.

Trupul? Zdreanță care ori când pot s'o dau
cine-ar vrea acuma s'o mai poarte.
Pentru dânsul nici un ban nu iau,
el de veșnicie mă desparte!...

Nu mi-a mai rămas decât visarea
pentru care-ași da ultimii ani,
să ne poate 'n zariști depărtarea
ca pe cei mai fericiți golani...

EMANOIL FLORENS

Cronica literară

„Caietul meu“
de Zuca I. C. Brătianu

Literatura ca și arta, implică un minimum de premeditare, de prefăcătorie. O împotrivire — dacă nu chiar un refuz al vieții așa cum este ea la îndemâna oricui, în scopul de a-i găsi un înțeles comunicabil, pentru folosul sau bucuria câtorva — a celor „câțiva fericiți“ cărora le dedica Stendhal romanul „La Chartreuse de Parme“. Astfel de preocupări nu ar putea fi însă nicăieri indicate în „Caietul meu“ pe care-l publică d-na Zuca I. C. Brătianu.

Dimpotrivă, viața este întâmpinată aici cu încredere naivă și o candoare care nu își pierde farmecul virginal odată cu adâncirea experienței despre lume a povestitoarei. Înțelepciunea își are, ca și vârsta, anotimpurile ei, dar o anume poezie, care-i grația anilor tineri se ofilește prea de timpuriu în perindarea prin împrejurările vieții. Când se întâmplă altfel, lucrul pare tot atât de surprinzător pe cât e de firesc îndemnul de a-l face cunoscut și altora. Deaceea scriem despre această carte.

„Caietul meu“ are caracterul autobiografic și intimitatea unui jurnal dar închegarea lui lăuntrică, proporționarea mijloacelor de expunere pe măsura întâmplărilor povestite, unitatea ritmului și atmosferei sufletești ne îndreptățesc să credem că el a fost gândit ca o carte, înainte de a fi scris. Presupune cel puțin o alegere între amintirile care nu sunt înșirate la întâmplarea cronologiei. Accentul unic al cărții s'ar deșerta în dexteritate, confundat cu îndemânarea aplicativă a procedeului. Unicitatea caetului — ceea ce ne-a făcut să-l numim surprinzător — mi se pare chipul fericirii care se desemnează în paginile lui. Tolstoi pretindea că toate fericirile își seamănă dar că nenorocirile își au fiecare aspectul lor particular. Deaceea se și scriu atâtea cărți. Fericirea ar fi în acest înțeles trăită ca o stare difuză, conturată abia mai târziu, prin nostalgia amintirii. Ea n'ar putea fi actualizată decât sub forma și cu amărăciunea regretului pentru o lipsă rămasă neîmplinită. Totuși, iată o carte unde fericirea se arată în chipul ei particular, deși nu este nicăieri numită, și care e spusă, nu evocată, fără exuberanță agresivă dar nici cu lăcrămoasă duioșie. E atâta îngerească inocență și întâmpinare calmă, dezarmată, a vieții, în povestea fetei din „Caietul meu“ îndrăgostită de bărbatul în brațele căruia a dansat primul vals, la cea dintâi ieșire a ei în lume, încât ești ispitit să spui că adevărata fericire e aceea care se ignoră. „Ești un adevărat trandafir sălbatic, domnișoară“ îi spune Vlad când o cunoaște. Complimentul pare desuet, dar în intimitatea atmosferei „Caietului“, e la locul lui. Treaba cititorului să zâmbească superior, el care știe toate bănuind și ce are să urmeze: că „trandafirul sălbatic“ va merge după tânărul înalt, care are păr ca grâul, ochi albaștri și mâini lungi. Dar Ana nu știe nimic, de mai înainte. Ei i se întâmplă toate ca într'un basm. Se mărită cu Vlad, are doi băieți, cel mai mare se însoară dar nu e fericit, celălalt iubește o femee măritată și suferă, bărbatul ei moare. Neștiind să trăiască anticipativ, Ana rămâne tot timpul dezarmată. Niciodată ea nu se refugiază din viață, chiar atunci când suferința o covârșește. S'ar zice chiar că-i face loc.

O carte vie, o carte care trăiește are un înțeles votiv, e împlinirea unei făgăduințe. Scriem de dragul unui gând sau al unei tristeți, în dorul unei divinități sau al femeii iubite. O zeitate nemărturisită tutelează destinele unei cărți, ale unei simfonii. Când recunoaște, cititorul sau acel care o ascultă, mărturisește pentru ea. *Caietul meu* este dedicat amintirii tutelare a mătușii Natalia, dar nu în felul obișnuit, explicit, la începutul primei pagini ci din fiecare adie duhul ei familiar. Fără mătușa Natalia, Ana nu ar fi fost ce este și nici caietul nu și-ar fi avut rostul: „O iubeam, așa cum știu să iubească fetele la șaptesprezece ani, cu toată inima, cu tot ce au mai bun în ele. Dacă știu să citesc o carte, dacă știu să plâng de bucurie, i-o datorez numai ei. O știai de pe atunci, mătușă dragă, și aș vrea s'o mai simți și acum. Cu ochii tăi am văzut lumina și prin tine îmi trăiesc viața“.

Mătușa Natalia grăește de preferință aforistic, uneori cu năduf și cu o convingere autoritară, care n'admite replica.

— „Matematicile sunt pentru bărbați. Dumnezeu a trebuit să le înlocuiască lipsa de fantezie prin altceva“. Altădată, tot Anei:

— „Bună seara. Spune-i Frusinii să-ți aducă un scaun și vino să stai lângă mine fără să vorbești. Sunt sigură că ai spus prea multe și te doare capul. Voi, fetele tinere, vă treziți vorbind înflăcărate lucruri pe care le descoperiți spunându-le“.

Despre tatăl lui, Benjamin Constant scria: „Un dur par timidité“. Umorul tăios al Nataliei nu izbutește să-i ascundă tandrețea și sentimentalismul. După moartea mătușii, Ana scrie odată în caietul ei:

„După ce l-a cunoscut mai bine (pe Vlad), îi spunea că ar trebui din când în când să se uite în jurul lui, să spună și să facă puțin, puțin de tot, la fel cu ceilalți. (La prima vizită pe care le-o făcuse Vlad, i-a și spus: „nu prea ai cap de om de acum“ — accentuînd numaidecât: „E un compliment pe care ți-l fac domnule, aș vrea să-ți dai seama de el“).

— „Ha, ha, băiete, dacă ai să-i spui Anei să vă urcați în cireș ca să priviți lumea de acolo, ai s'o vezi mereu acoperită de frunze și ea pe tine suit mereu pe o cracă. Anei i-ar place, fără îndoială. Dar mie, te-ai întrebat dacă mie mi-ar place, eu care nu mă pot sui? Cât sunt eu pe pământ, stai cu mine. Treci pe lângă cireș fără să-l vezi, cum nu-l văd eu. Vorbește cu mine, pleacă-ți capul și caută să înțelegi dece nu mi-a trecut prin gând vreodată să văd un cireș“.

Pe urmă înfuriată, uitându-se la Vlad:

— „Ce nu-mi place la dumneata, e că ești mereu lângă mine. Gândul îți merge la fel de încet sau de repede ca al meu. De ce nu rămâi, domnule, puțin în urmă? Când te văd, trebue să mă reped ca să pot merge înainte. Cu Ana e mai ușor. Imi ia înainte. Nu mă bucură bineînțeles, dar mă ușurează. Când era mică și începeam să-i spun cum era leagănul zânei, își închidea ochii să mă întrebe, deschizându-i, cum avea rochia de mireasă. O clipire de pleoape îi ajungea s'o vadă copil răsfățat de ursite și pe urmă fată întâlnind pe Făt-Frumos. Dar vorbeam de dumneata. Ce spuneam oare?“

Vorbeai de Vlad, mătușă dragă, cum fac eu acum; vorbeai cu mine când, din întâmplare, mă găseai mai departe cu gândul, mă întrebai cu buze mulțumite și cu ochi cari vreau să fie mâniați:

— „Unde ai ajuns?“

— „Sunt cu tine“.

— „Ești bine crescută, numai când nu trebue“.

Câteși trele personagii, Mătușa, Vlad și Ana, abia se conturează plastic. Cititorul nu le cunoaște dintr'o prezentare directă, făcută în culorile realității fizice, în felul și după procedeele scriitorului epic. Realitatea lor este mai subtilă, presimțită mai mult decât văzută, prin aluzie și intuirea poetică a unor schimburi sufletești care se pot petrece și pot înrâuri asupra naturii lor intime, fără să fie numai decât nevoe de alăturarea prin acțiune directă. Și totuși cartea nu este o fandare pe lângă ceea ce numim realitățile sau problemele vieții, de dragul poetizării ei.

În măsura experienței despre lumea relatată acolo, accentul e întotdeauna just, oridecâteori este vorba de iubire, de moarte, recunoștință sau dragostea de mamă. Poezia *Caietului meu* nu este o podoabă căutată cu dinadinsul, care s'ar găsi la cutare pagină, lipsind în cea următoare, ci însăși respirația cărții, ceea ce nu s'ar putea deprinde prin meșteșug nici separa.

MIHAI NICULESCU

ETCAETERA...

REDACTORII

unei reviste (chiar literare) nu sunt totdeauna cei cari o și citesc conștiincios, lăsând această gravă ocupație în sarcina cititorilor.

Spre pildă cunoscutul Ucseniov Egroeg a fost întrebat zilele trecute:

— Dar când încep spectacolele A. B. C.?

— Nu știu; să-l întrebăm pe Mscinu (pseudonim).

Și pleacă prin birouri să-l caute pe numit.

Se întoarce după câteva clipe satisfăcut:

— Păi, să citim în „Universul literar“, zice el.

La care i se răspunde:

— Acolo scrie că vor avea loc dar nu când încep.

Ucseniov rămâne surprins:

— Nu știam; n'am citit.

P. S. 1. Revista apăruse de trei zile.

P. S. 2. Tot Ucseniov lăuda odată o nuvelă din revista din care auzise fragmente la o citire:

— Minunată bucată. Să o scoatem într'un volum.

După un timp:

— Dar care este subiectul?

Nuvela, fie vorba, s'a publicat în vreo șease numere consecutive.

REMEMBER

Prin 1933 se reprezenta la Comédie Française *melodrama puțin lacrimogenă dar destul de umană (viața coincide adesea și, câteodată, întrece melodrama)— lui Alphonse Daudet care, în ciuda accentului ei burghez, are perversul și teribilul titlu* Sapho.

Intr'una din ultimele scene ale piesei, frumoasa Sapho, puțin „trecută“, își revede, după o lungă părăsire, pe tânărul amant. Intâlnirea este de o răceală explicabilă. Sărmana Sapho ajunsă 'n chip de măr dospit, spune junelui, cu amărăciune în glas: — „Înțeleg!... Mă găsești îmbătrânită!...“

După ce actrița Cécile Sorel, care interpreta pe Sapho, pronunțase această replică, un lung murmur ostil prinse cheag — și treptat ajunse: fluierat, — *încât Sapho își întrerupe viața scenică și din ficțiune devine pur și simplu Cécile Sorel, care înaintând la rampă începu, să urle: — Imbecili!*

Scena provoacă un incident de care presa se ocupă pe larg. In cele din urmă Cécile Sorel descoperi „regisoratul“ fluierăturilor: complotarea a două aspirante la rolul Sapho: Marie Ventura și Mary Marquet“.

●

...Numai acum un an, pe scena Studio Teatrul Național, aceeași Sapho, *interpretată de d-na Marioara Voiculescu a produs un incident asemănător.... ceva, asemănător!*

Și tot așa, sărmana Sapho ajunsă 'n chip de măr dospit spune junelui (de data aceasta d Mihai Popescu), cu amărăciune în glas: — „Înțeleg!... Mă găsești îmbătrânită!...“.

La care replică, balconul Studio-ului, plantat fiind probabil cu „oameni regisați“, a completat prin câteva glasuri: — „Exact! Adevăr grăiește!“.

De data aceasta însă, d-na Marioara Voiculescu a rămas ceiace era: Sapho în toată plinătatea și cu grija de a-și recâștiga dragostea amenințată de corosivitatea vârstei trecute. Și needitând „cazul Sorel“, d-na Voiculescu și-a descărcat cunoscutu-i temperament într'o îmbrățișare, care după mărturisirea d-lui Mihai Popescu: „frânge oasele!“.

Parterre-ul a răspuns prin aplauzele care au isbucnit atunci în sală.

Sunt feluri și feluri de a-ți supune publicul...

TELEGRAMA DE FELICITARE

Un tânăr poet cu ochelari, trebuia să trimită într'o zi o telegramă de felicitare pentru o proaspătă căsătorie. Dar din dorința de a-și continua originalitatea până și la poșta centrală, tânărul poet s'a pus pe lucru la pupitru și a început să compuie cu nădejde.

„Sincere felicitări...“

Nu începe bine, e prea banal.

„Urări de totală fericire“.

Are aerul unei insinuări de prost gust.

„Vă doresc...“

„Fericirea complectă care...“

„Dragoste și aromnie...“

Poetul nemulțumit mototolea foaie după foaie, și ideia cea mare nu mai răsărea din călimara cu cerneală violetă și trei muște moarte din iarna trecută.

„Toate fericirile vi le...“

„Un gând de...“

Deodată, poetul fu inundat de o luminoasă inspirație. Și tocul scârțâi violet pe hârtie următoarele cuvinte:

„Să-ți fie casa casă și masa masă și sânul leagăn de pruncușori“.

Poetul plăti și plecă încântat. Ce grozavă ideie, să trimiți un vers din „Rodica“ de Alecsandri drept telegramă de felicitare!...

. . . . . .

Târziu, după ani de zile, (după ce orice furtună ar fi avut timp să se liniștească) poetul a aflat de ce familia destinatară nu-i mai răspundea la salut. Și cred că orice tânăr menaj indiferent de temperament, de grad de cultură sau de calitate de inteligență, n'ar mai fi răspuns la salutul unui domn din partea căruia a primit o telegramă de felicitare concepută astfel:

„Să-ți fie **masa casă** și **mama masă** și **fânul leagăn** de pruncușori...

HAZLIU

Cunoscutul diseur Jean Moscopol și-a descoperit, mai de mult, încă o vocație: aceea de epigramist. Gurile rele pretind că dânsul ar face epigrame, la fel de bine cum ar și cânta. In sfârșit, pe noi ne interesează prea puțin această bârfeală. Găsim, însă, demnă de împărtășit cititorilor această scenă petrecută la berăria „Royal“.

Jean Moscopol se plimba aferat printre mese, transmițând consumatorilor, ultima lui „producție literară“.

Era întâmpinat de zâmbete oarecum surprinse, dar destul de amabile.

In sfârșit, ajunge și la o masă la care cei doi maeștri ai „Teatrului din Sărindar“, Iordănescu Bruno și Ronald Bulfinski își sorbeau tacticos halbele.

Moscopol îi vede, salută și se execută.

Epigrama se ocupa cu o chestiune „arzătoare, la ordinea zilei“: Malagambismul. **Pointa nu putea fi însă deloc descoperită în versurile mărunte ale catrenului.**

După ce diseurul epigramist și-a isprăvit lectura, a urmat o tăcere penibilă pe care, la un moment dat, Iordănescu Bruno a binevoit să o întrerupă.

— „Da, măi Moscopole.., tu ai întotdeauna haz... Uite: zilele trecute te ascultam într'o societate la radio. Toată lumea râdea de tine“.

— „Cum?“ se miră Bulfinski. „Și-a cetit epigramele la radio?“

— „Ași!“ îl contrazice calm Bruno. „A cântat“.

VINE, VINE PRIMAVARA...

Dar a și venit. De pe o zi pe alta s'au schimbat toate. Caii au început să necheze mai altfel, iar în grădini verdele lua o nuanță din zi în zi mai lirică. Tristețea a dispărut ca prin farmec și o exuberanță specifică i-a luat locul. Dar odată cu primăvara care a venit, a dispărut și câte-un lucru de eri. Astfel, de pildă se aude că un june stihuitor, luându-și concediu dela muze, a luat calea visării totale, dispărând din circulație ca o monedă. Echipe speciale sunt în căutarea lui. Se fac sforțări teribile pentru găsirea fiului pierdut.

Dar se nădăjduește că odată cu plecarea anotimpului, va reveni și poetul.

P. S. Ghiciți cine e! (Nu se dau premii!).

Cărți noui

„Pe țărmul mării“, de Al. Gherghel

După „Cântece în amurg“, „Solitare“ (sonete), „Cristale“, poetul dobrogean oferă îndrăgostiților de mare noui imnuri, aspecte inedite ale misterelor, capriciilor și viselor ei.

Lămpi în adâncul albastru se aprind,
Mantia nopții pe țărmuri se așterne,
Albele bărci, pe-ale apelor perne
Trupul cu forme bizare 'și întind.
Când luna iese din brazda de zări
Poduri de aur zidește 'ntr'o clipă,
Basme cu vase fantomă 'nfiripă,
Scări de azur până în funduri de mări.

O notă particulară a acestui scriitor este îmbinarea liricului cu umorul fără niciun dezacord.

Oraș înveșmântat în alb,
Constanța
Își scaldă trena'n visătoarea mare,
Și-și poartă prin ruine milenare
Ca 'ntr'un decor de carnaval,
prestanța.
Oraș bătrân, întinerit ca'n vrajă
De trepidanța vremilor cerință,
Azi, faimei de-altădată cu credință,
Doar bronzul lui Ovidiu stă de strajă.
Un block-haus își înalță măreția
Pe golul anonimelor morminte,
Iar tâlcul împietritelor cuvinte
L-acoperă, cu varul stins, mistria.
Pe piețe, 'n locul mândrelor Sarmate,
Trândave, tătăroaicele se plimbă;
Și'n târg modern, samsari străini preschimbă
Eroica strămoșilor cetate.

Un „Pastel dobrogean“ evocă impresiile acelora cari îl cunosc, printr'un colorit care-l infiltrează și în sufletele necunoscătorilor:

...Incarc într'o căruță dobrogeană
Toți anii mei, toți anii bătrânetii,
Și plec voios, în faptul dimineții,
Cu cai aleși din ciurdă, pe sprânceană.
Așa sorbeau din farmecul vieței
Cei duși. La câmp, când dă lumina 'n geană,
O glumă doar, nu inimă vicleană
Și primitori, când alții — erau drumeții!
Și trec în trap întins, prin bărăgane;
Un sat uitat, vreo câteva cherhane,
Incolo... zare goală și tăcere.

Nu lipsesc de „Pe țărmul mării“ nici picturile aruncăturilor de penel în ritm allegro:

Dric sărac, de clasa treia,
Toamnă. Ploaie liniștită.
In broboada ei, pitită,
Plânge, fără plâns, femeia.
Drumul îl deschide-o cruce
Apoi singura trăsură:
Preotul, sporind din gură,
Se scoboară la răscruce.
— A murit un om de rând!...

Fiecare pagină vibrează de tot atâta simțire pentru ce este frumos, dureros, nostalgic, într'o versificație sprintenă, cuceritoare.

M. MORA

EXPOZIȚII

In sălile Ateneului Român, d-ra Zoe Băicoianu expune sculptură, d-ra Eugenia Iftode și d. Adrian Șecășanu, pictură.

Teatrul radiofonic

Născut cu mulți ani în urmă— din nevoia de a răspândi gustul de teatru, „Teatrul Radiofonic“ a ajuns azi să satisfacă cu prisosință, nu numai dorința celor mulți cari trăesc lipsiți de orice centru cultural și artistic, dar să înduplece însăși pretenția celor mai cunoscători oameni de teatru, printr'o organizare și o chibzuită pregătire de program.

D-nii Dem. Theodorescu și Dem. Psatta, întocmind un repertoriu compus din marii dramaturgi străini și români: Shakespeare, Ibsen, Rostand, Otto Ernst, Legouvé, Hasdeu, Alecsandri, Delavrancea, Carageale, au făcut ca Teatrul radiofonic să îndeplinească temeinic rolul ce i se cade de răspânditor al cunoștințelor artei dramatice, punând deosebită grijă atât în ce privește pregătirea textului, ca și distribuția.

Astfel, la aranjarea textelor pentru microfon, și-au dat colaborarea d-nii: Dem. Theodorescu, Alex. Hodoș, Horia Furtună și Dem. Psatta, iar distribuția a fost întotdeauna întocmită după cerințele „speciale“ ale microfonului.

In ultimul timp, din grija de a ne difuza un repertoriu cât mai variat, conducătorii teatrului „radiofonic“ au aprobat o serie de piese originale noui.

Pentru Duminică, 24 c., la ora 6 d. a., s'a programat o nouă comedie a d-lui Ion Mincu Lehliu intitulată: „LA ORA 11 NOAPTEA“... în interpretarea d-nelor Silvia Hodoș și Cella Dima și a d-lor: N. Brancomir, Nae Săvulescu, I. Ulmeni, C. Antoniu și Arsene Popovici, toți dela Teatrul Național.

Autorul comediei „La ora 11 noaptea“... este cunoscut auditorilor dela difuzarea „Acceleratului 139“, „Contractul de închiriere“ și „O zi rea“.

Catargul lui Ulisse

(Urmare din pag. I-a)

— Unde locuește domnul Valeriu Gându? întrebă o voce groasă, necunoscută.

— Aici, la noi, răspunse glasul servitoarei.

Indată răsunară ciocănituri puternice la ușa camerei. Valeriu era încă în pijamaua căpitanului. Imbrăcă la repezeală halatul și, cu o voce aparent liniștită, întrebă.

— Cine-i acolo?

— Poliția, deschide, făcu aceiași voce groasă de adineauri.

Valeriu deschise ușa și odaia se umplu de lume: Un comisar cu pântec și mustăți negre în furculiță, căpitanul Daniel, ordonanța, servitoarea și — într'un capot care nu reușea să comprime opulența-i corporală — doamna Esmeralda Popescu.

— Ce doriți dela mine? întrebă Valeriu.

Comisarul, care ținea mâna dreaptă la spate, o repezi spre Valeriu.

— Recunoști pălăria asta?

— E a mea, răspunse el luat prin surprindere.

— Atunci nu mai încape nicio îndoială. Ce facem domnule căpitan?

— Individul acesta, zise căpitanul, se afla în apartamentul meu când am intrat și se pregătea să plece cu conținutul dulapurilor. Când m'a văzut a fugit pe fereastră și și-a pierdut pălăria.

— Domnule, strigă Valeriu...

— Vă lipsește ceva, domnule căpitan?

— N'am cercetat încă...

— Nu face nimic, cercetăm acum la dumnealui—și comisarul se apucă să percheziționeze încăperea.

Valeriu se uită la căpitanul Daniel, dar acesta îi ocolea privirile.

— Ia să vedem ce-i în cufărul ăsta; apleacă-te leat și ridică-l.

Soldatul apucă geamantanul cu amândouă mâinile și-l așeză pe masă.

— E greu al dracului, zise el.

Valeriu tresări. Unde mai auzise el vocea asta?

Comisarul scotoci printre lucruri și dete la iveală un pachet pătrat, legat cu sfoară și sigilat cu ceară roșie.

Valeriu scoase un strigăt. Pachetul fusese cu puțin timp mai înainte în dulapul căpitanului Daniel.

— Aha! făcu polițaiul, ia să vedem ce-i aici — și cu mână sigură rupse sigiliul, sforile și scoase o casetă de lemn lustruit.

— Ce-i aici înăuntru, hai?

— Nu știu încă, acum un ceas pachetul se afla în dulapul căpitanului Daniel, zise Valeriu.

— Va să zică recunoști? Imi pare bine — și comisarul deschise caseta.

Cu un strigăt de uimire, scoase: o cruce din briliante, un colan de perle, inele și brățări felurite împodobite cu pietre prețioase.

— Dar astea sunt giuvaericalele furate din magazinul lui Iacobsohn, strigă comisarul; cum au ajuns in dulapul dumitale, domnile căpitan?

Se auzi un țipăt... Doamna Esmeralda Popescu leșinase.

Acum Valeriu își reaminti în ce împrejurare auzise vocea ordonanței și pricepu totul, afară de faptul prezenței pachetului în geamantanul lui.

Căpitanul Daniel era foarte încurcat și nu știa ce să răspundă.

Lucrurile se limpeziră în cele din urmă.

Căpitanul Daniel, văzând că lucrurile iau o întorsătură opusă speranțelor sale, își retrase plângerea făcută împotriva lui Valeriu, iar a doua zi plecă în manevre fără s'o revadă pe Cilli.

Cât privește bijuteriile găsite în pachetul sigilat, fuseseră furate de niște profesioniști dibaci, care aveau și alte asemenea lovituri la activul lor și cari nu erau alții decât doamna Esmeralda Popescu și soldatul ordonanță Tudor Busuioc, „nepotul“, complicele și amantul gazdei lui Valeriu.

Acesta, în urma planului abil conceput de mătușa lui, pătrunsese în prăvălia bijutierului prin beci, spărsese casa de fer cu o „gură de lup“ și dispăruse cu prada pe același drum.

Doamna Popescu încredințase bijuteriile furate lui Cilli, care n'avea nici o cunoștință de conținutul pachetului.

In noaptea când Valeriu auzise voci în camera proprietăresei, aceasta tocmai povestea complicelui ei cât de bine reușise să dosească prada.

Și iată cum ajunseseră bijuteriile în geamantanul lui Valeriu.

După ce plecase ofițerul, lăsânu-și soldatul în birou, cu consemnul să nu părăsească ușa dormitorului, acesta zări în dulapul deschis pachetul în care știa că se află bijuteriile.

Cuprins de-o panică subită, îl luă și trecând alături, în apartamentul doamnei Esmeralda Popescu, greși camera pe întuneric și vârî pachetul prețios în cufărul lui Valeriu, în timpul când acesta făcea echilibristică, agățat de burlan...

...După terminarea manevrelor, Cilli primi o citație, însoțită de acțiunea de divorț ce i-o intentase soțul ei.

Valeriu se mută aiurea.

. . . . . ,

Zăpada se topise sub influența razelor lui Martie, iar ghioceii începeau să-și scoată, timizi, corola de sub nea.

Era opt dimineața și Valeriu își frecționa cu un prosop corpul biciuit de un duș rece.

Cineva ciocăni la ușe.

Valeriu își îmbrăcă halatul peste piele, își puse papucii și deschise ușa.

Servitoarea îi întinse un plic, pe care sta scris cu litere mari, aplecate, numele și adresa lui.

Scrisoarea era dela Cilli și avea următorul conținut:

„Sunt liberă și fericită de libertate. Dacă Ulisse a devenit prudent și la apelul sirenei se va lega de catarg, atunci totul e de prisos. Dacă nu, atunci să știe că sirena și-a mutat zeii casnici în altă grotă (urma strada și numărul) și-l așteaptă pe eroul din Itaca“.

CILLI

Plin de bucurie, Valeriu dete servitoarei o sută de lei bacșiș și-o trimise să-i aducă un taxi.

Se îmbrăcă în grabă și — cu cravata strâmbă — alergă să răspundă chemării ispititoare.

C. DEMETRIADE

CATARGUL LUI ULISSE

(nuvelă) de C. DEMETRIADE

Valeriu se opri la intrarea gangului şi verifică numărul alb depe tăbliţa albastră fixată deasupra porţii, cu cel indicat în anunţul din „Mica Publicitate". Văzând că identitatea era perfectă, străbătu gangul şi se pomeni într'o curte interioară, dreptunghiulară, pavată cu lespezi de beton. Se opri din nou, deoarece anunţul nu preciza decât că se închiria o cameră, cu acces la bae, strada şi numărul; iar la dreapta, la stânga şi în faţă, Valeriu văzu uşi înalte şi negricioase, trei caturi şi ferestre nenumărate. Care din acestea corespundea anunţului?

Puf!... Dela etaj îi căzu pe cap o pernă albă, moale.

— Vai! ciripi o voce cristalină, din înălţime.

Valeriu ridică privirile spre o fereastră, pe care se aeriseau aşternuturi. Deasupra, un căpuşor încadrat de inele aurii se uita speriat. Valeriu culese perna de jos şi schiţă un salut cu pălăria.

— E drăguţă al dracului, gândi el.

— Pardon!... Viu îndată... V'am lovit rău?

— De unde... Nu vă mai osteniţi, urc eu şi v'o aduc. Pe unde s'o iau?

— Intraţi pe uşa din dreapta dvs., suiţi la etajul al doilea şi luaţi-o la stânga pe coridor... uşa a patra...

Valeriu dete din cap şi intră pe uşe. In timp ce urca scările ţinând perna de un colţ, se hotărî să închirieze camera, oricât ar costa şi oricum ar fi.

Ajuns la etajul al doilea, o luă pe culoarul indicat, care era foarte întunecos. De undeva venea un miros de rântaş, iar din altă parte, un patefon cânta un „blues' melancolic.

In semiobscuritatea în care se afla, Valeriu deosebi mai multe uşi. Numără trei şi se opri la a patra. La un stat de om, o carte de vizită, prinsă cu două piuneze, vestea :

CĂPITANUL BARTOLOMEU DANIEL
din artilerie

Valeriu nu avu timp să cugete asupra acestui lucru, deoarece uşa se deschise formând o pată luminoasă, în care se profilă „à contre jour" proprietăreasa pernei.

Trupul svelt, strâns într'un capot cu flori mari, răspândea un parfum pătrunzător; picioruşele minuscule se ascundeau în papuci cu pampoane de fulgi.

Valeriu îi întinse perna.

— Vă mulţumesc... Scuzaţi-mă că am fost atât de neîndemânatecă.

El ar fi strâns-o în braţe...

— Nu-i nimica...

Un soldat în cămaşe, tuns chilug, se ivi în spatele ei.

— Tudore, pune perna pe geam şi vezi să nu mai cadă ceva în curte.

— Mă iertaţi, am venit în urma unui anunţ, pentru o cameră.

— Aţi venit pentru cameră? Sunaţi la uşa următoare; prietena mea, d-na Popescu, a dat anunţul.

Valeriu era să sară de bucurie. Numai la doi paşi... Hotărît, va închiria camera în orice condiţii.

— Sărut mâinile, vă mulţumesc.

— Cu plăcere... N'aveţi pentru ce...

Uşa se închise şi semiobscuritatea domni din nou pe coridor. „Blues"-ul se sfârşi cu o notă plângătoare de havaiană...

Uşa următoare nu se deosebea cu nimic de precedentele. Valeriu apăsă cu arătătorul pe butonul de ebonit şi auzi un ţârâit slab, în depărtare. O slujnicuţă dolofană îi deschise.

— Aveţi o cameră de închiriat?

— Avem; poftiţi...

Slujnicuţa se dete în lături şi Valeriu intră într'un mic vestibul în formă de trapez. Pe laturi se deschideau uşi cu geamuri mate, în fund era un cuier cu oglindă.

— Pe-aici, zise fata deschizând uşa din stânga.

Intrară într'o încăpere spaţioasă cu fereastră mare, care dădea în curtea interioară. Pereţii erau tapisaţi cu hârtie verde. De două mănere atârnau copii litografice depe „Incoronarea lui Napoleon' de Louis David şi „Oedip şi Sfinxul" de Ingres. Un pat scund cu noptieră, o masă, două fotolii şi un dulap cu oglindă, constituiau mobilierul. De plafon atârna un braţ nichelat cu trei cuburi lăptoase: lampa.

— Aceasta e camera?

— Asta...

Valeriu deschise geamul şi privi afară. In stânga, la fereastra vecină, aşternuturile se aeriseau mereu, iar o voce soprană fredona o melodie, ceeace-i păru de bun augur.

— Şi care e chiria?

Servitoarea rămase în cadrul uşii examinându-l. Concluzia examenului fu favorabilă, judecând îmbrăcămintea şi înfăţişarea. Intr'adevăr, Valeriu purta un costum la două rânduri, cenuşiu închis, croit impecabil. Cravata albastră cu dungulite albe era din cea mai bună mătase, iar în oglinda pantofilor negri puteai să-ţi răsucească mustaţa.

El însuşi era înalt, spătos, brun, cu părul uşor ondulat şi nu-i dădeai mai mult de 28 ani. Intr'un cuvânt, tipul „standard" al sportsmanului, având în plus distincţie şi bună educaţie.

— S'o chem pe coniţa...

Câteva clipe mai târziu, o matroană impozantă se ivi semeaţă.

— Domnul a venit pentru cameră?

O privire rapidă şi experimentată o încredinţă că Valeriu nu-i un terchea-berchea, din acei cari vizitează camere de închiriat din lipsă de ocupaţie.

— Da, doamnă, în urma anunţului din ziar.

— Aceasta-i camera — doamna cuprinse încăperea într'un gest circular şi măreţ — 1.800 de lei pe lună, cu serviciul şi folosirea camerei de bae; combustibilul priveşte pe chiriaş. Restricţii în nicio privinţă.

Valeriu făcu un rapid calcul mintal şi ajunse la rezultatul, că mijloacele sale prezente îi permit să înstrăineze 1.800 lei lunar pe chirie; zice deci :

— Imi convine şi locuinţa şi preţul. Când mă pot muta?

— Deîndată, domnule...

— Valeriu Gându, publicist.

— Esmeralda Popescu, încântată, zise doamna, întinzându-i o mână grasă şi moale, cu unghii carminate, pe care Valeriu depuse un sărut.

— La trei după amiază sosesc cu bagajele; poftiţi chiria pe prima lună.

Mâna moale şi groasă apucă grăbită cele două hârtii de-o mie şi le piti în scobitura decolteului.

— Să vă dau o chitanţă şi restul.

— Vă rog...

Doamna dispăru din odaie şi se întoarse după cinci minute cu restul şi cu o hârtie cadrilată, ruptă dintr'un carneţel eftin, în care adeverea, cu litere cât laba gâştei, încasarea chiriei pe Septembrie 1937.

Valeriu băgă banii în buzunarul dela vestă, fără să-i numere, iar chitanţa o'mpături şi-o puse în portmoneu.

Doamna Esmeralda Popescu îl conduse până la uşe.

Valeriu străbătu semiobscuritatea coridorului, mângâind c'o ultimă privire uşa vecină. Pe când cobora, întâlni un ofiţer înalt şi uscăţiv. Era artilerist, căpitan, purta sub braţ o servietă roasă şi era de-o urîţenie remarcabilă.

Valeriu se'ntoarse şi-l urmări cu privirea. Ajuns la capătul scării, căpitanul coti la stânga şi dispăru pe culoar.

— Căpitanul Daniel, gândi el, grăbind paşii.

Pe stradă, un ţigănuş cu ziare, ţipa cât îl ţinea gura:

— Senzaţionalul furt de bijuterii...

Valeriu cumpără o gazetă şi plecă citind : o cruce cu brilliante, un colier de perle şi diverse alte găteli din metale preţioase împodobite cu nestimate, dispăruseră misterios din prăvălia giuvaergiului Iacobsohn.

La două zile, după ce-şi mutase penaţii în noua locuinţă, Valeriu avu prilejul să cunoască mai de-aproape pe vecina cu bucle aurii.

După ce-a bătut la uşa chiriaşului, doamna Esmeralda Popescu intră veselă şi zâmbitoare.

— *Bonjur*, domnule Gându, sper că nu te deranjez...

— Deloc, îmi face plăcere.

La drept vorbind nu era mulţumit câtuşi de puţin, deoarece fusese întrerupt din lectura unui palpitant episod al romanului „Cravaşa Stacojie" de K. J. Mackintosh, unde eroul era tocmai pe cale să descopere misterul asasinatului comis într'o încăpere ferecată pe dinăuntru.

Gazda, încurajată astfel, îşi drese glasul şi întrebă misterios :

— Jucaţi panţarolă?

Valeriu făcu ochii mari.

— *Madam* Daniel, căpităneasa, care locueşte în apartamentul vecin, a venit la mine şi, din vorbă'n vorbă, ne-a venit cheful, aşa de-odată, să facem o panţarolă...

Valeriu închise cartea...

— ...Şi cum ne lipseşte al treilea, m'am gândit că, dacă v'ar face plăcere...

Valeriu se ridică repede...

— Cum nu, doamnă, cum nu, îmi face foarte multă plăcere; să ne grăbim să nu aştepte prea mult prietena, d-voastră.

Trecură prin vestibulul în formă de trapez şi, după ce Valeriu controlă fugar, în oglinda cuerului, poziţia nodului cravatei, intrară în salonul doamnei Esmeralda Popescu.

Acesta era o cameră poligonală, înconjurată cu divanuri joase acoperite cu covoare şi perne. Duşumelele şi pereţii erau deasemenea acoperiţi cu covoare.

Pe unul din divane, în faţa unei mesuţe mici pirogravate, şedea căpităneasa. Era îmbrăcată într'o rochie de stofă neagră, cu guler şi manşete din picheţ alb, care-i dădeau o înfăţişare foarte ingenuă.

Stăpâna casei făcu prezentările:

— Doamna căpitan Cecilia Daniel, familiar Cilli... domnul Valeriu Gându.

Valeriu râse:

— Ne-am cunoscut acum câteva zile, când veneam să vizitez camera... şi povesti întâmplarea cu perna.

— Atunci, sunteţi cunoştinţe vechi, râse gazda; luaţi loc, domnule Gându.

Incepură jocul. După trei sferturi de oră, Valeriu, făcând greşeli peste greşeli, pierdu 300 de lei.

— Să vă fac o cafea, zise într'un târziu doamna Popescu şi se ridică greoaie de pe scaun. Scuzaţi-mă un moment.

După ce rămaseră singuri, Valeriu începu s'o complimenteze pe Cilli asupra toaletei.

— Vă stă bine negrul... şi garnitura albă cu care v'aţi înveselit rochiţa, vă dă un aer de şcolăriţă dintr'a şaptea...

Cilli zâmbi.

— Zilele trecute, după ce-am închiriat camera, am întâlnit la plecare, pe scară, un căpitan de artilerie; soţul dvs., nu?

Cilli confirmă.

— Sunteţi de mult căsătorită?

— De doi ani şi trei luni.

— Căpitanul este un mare fericit şi îl invidiez.

— Soţul meu, ca toţi cei cari se tem pentru fericirea lor, este un bun paznic al fericirii sale. Din cauza aceasta invidioşii n'au prea mari şanse să-l deposedeze.

— Şi... are motive să se teamă?

Cilli îşi ascuţi botişorul, apoi zâmbind cochet, zise:

— Poate...

— In cazul acesta, acţiunile invidioşilor cresc.

— Cum aşa?

— E mai uşor de cucerit o baricadă când ai un aliat într'însa, oricât de bine ar fi apărată.

— Dar baricada n'a fost luată cu asalt până acuma.

— O să fie îndată; şi unind vorba cu fapta, Valeriu se aplecă brusc şi-i dete o sărutare, care-i fu înapoiată.

In clipa aceia se auziră bătăi în uşe. Cilli tresări, speriată.

— Intră, făcut Valeriu.

In pragul uşii se arătă căpitanul Bartolomeu Daniel.

— Ce plăcere, domnul căpitan — zise doamna Esmeralda Popescu, intrând cu o tăviţă pe care fumegau trei gingirlii.

— Bună seara, mormăi militarul, morocănos, o căutam pe Cilli; Tudor mi-a spus că-i la dumneata.

— Da, făceam o panţarolă cu domnul Gându, chiriaşul meu; vă cunoaşteţi? Domnul căpitan Daniel... Domnul Valeriu Gându.

Căpitanul moţăi din cap, după care adresându-se soţiei sale :

— Am primit ordinul, mâine dimineaţă, la şase, plecăm la manevre...

Inima lui Valeriu svâcni.

— ...Şi, cu voia dumnealor, te-aş ruga să vii să împachetăm cele necesare.

— Vai, şi cafeluţa, scânci doamna Popescu.

— Cilli e prea nervoasă, nu-i face bine cafeaua neagră; dar eu nu refuz — şi apucând gingirlia de toartă, o sorbi dintr'odată.

In noaptea aceea, Valeriu suferi de insomnie. Peripeţiile din romanul lui Mackintosh nu mai reuşiră să-i reţină atenţia şi ronţăitul unui şoarec nevăzut îl menţinea într'o stare de enervare.

Undeva, o pendulă bătea cu regularitate matematică sferturile, jumătăţile, apoi oreie.

Deodată, se auzi scârţâitul unei chei, apoi declicul zăvorului şi în fine, uşa ce despărţea coridorul de vestibul fu deschisă cu multă precauţiune. Paşi tiptili traversară vestibulul, pe urmă se deschise uşa salonului doamnei Popescu.

Valeriu se sculă, deschise uşa, dar în vestibul nu mai era nimeni, iar uşa salonului era închisă.

Aprinse o ţigară, din care nu trase decât trei-patru fumuri, apoi o stinse. Işi îmbrăcă halatul peste pijama şi se îndreptă spre camera de bae. Ca să ajungă acolo, trebuia să treacă prin vestibul, apoi prin salon şi de aci printr'un coridor îngust, pe care se deschideau trei uşi. Una dădea pe scara de serviciu, alta în dormitorul doamnei Esmeralda şi ultima în camera de bae.

De sub uşa dormitorului gazdei, eşea o dungă de lumină, iar din încăpere se auzea vocea unui bărbat.

— Ce-ai făcut cu ele? spunea bărbatul.

— Le-am dat în păstrarea cuiva, unde sunt în cea mai mare siguranţă (Vocea doamnei Esmeralda Popescu).

— Dar persoana ştie ce-i în pachet?

— Nici nu bănueşte...

Valeriu nu auzi urmarea, căci intră în bae.

După ce făcu un duş rece, care-l înviora deabinelea, se întoarse în camera lui.

Aţipi puţin... Când se trezi, pendula bătea ora cinci.

Din apartamentul vecin se auzeau diverse sgomote.

— Se pregăteşte căpitanul de plecare, gândi Valeriu şi deschise fereastra.

Se luminase de ziuă şi o răcoare plăcută intra în casă. Incepură să se audă tramvaele şi vuetul oraşului care se trezeşte.

Se deschise o uşe... Paşi răsunară pe coridor, apoi Valeriu văzu pe căpitanul Daniel traversând curtea, urmat de ordonanţă, care ducea o valiză mare

Calea era liberă acum...

. . . . . .

In dimineaţa aceea, Valeriu trecu pe la redacţia ziarului „Scânteia", la care colabora.

Acolo era forfotă mare. De cu noapte, poliţia descoperise, în separé-ul unui bar, cadavrul unui bătrân care, după toate aparenţele, fusese asasinat. Misterul era complet şi „băeţii" se răspândeau după noutăţi.

Valeriu se aşeză la biroul lui şi,după un ceas, dădu culegătorului articolul zilnic, care apărea la rubrica economică.

La prânz, dejună frugal la brasseria unde se adunau ziariştii. Când să plece, zări pe „comptoir-ul" cassieriţei cartea de telefon. O luă repede şi răsfoi la litera D. Căută : Dacorian, Dafin, Dag... Da..., Damian, Damianovici, Dan, Daniel Emil, doctor în medicină, Daniel Moise, remizier de bursă, Daniel Bartolomeu, căpitan: 6.32.56. Aveau telefon !... Ce fericire !...

Cumpără o fişă şi intră în cabina telefonică. Formă numărul şi aşteptă. Un ţârâit argintiu îl răsplăti.

— Allo ! vocea cristalină a lui Cilli îi desmierdă timpanul.

— Allo ! Casa Daniel ?

— Da. Cine-i la aparat ?

— Sărut mâinile... Alci e Gându, Valeriu Gându...

Seara, la ora nouă şi jumătate precis, Valeriu sună la uşa căpitanului Daniel, înarmat cu un buchet enorm de trandafiri „Maréchal Niel".

Cilli — mai fermecătoare ca oricând — îi deschise. Zâmbetul ei promitea parcă răsplăţi ispititoare. Valeriu îi întinse florile :

— Omagiul supuselor pentru crăiasa lor.

„Crăiasa" primi omagiul cu bucurie copilărească şi-l aşeză într'o glastră din porţelean chinezesc. Pofti apoi pe Valeriu într'un salonaş minuscul mobilat în stil „Louis XVI". Intr'un colţ, zâmbea cu fildeş alb, un „Playel".

Candelabrul răsfrângea cu discreţie lumini albăstrii, în perfectă armonie cu mătasea fotoliilor. Unica notă ţipătoare în acest decor, care evoca menuetul şi perucile pudrate, o forma costumele, atât de puţin romantice, din epoca noastră materialistă, deşi acela al lui Valeriu trăda tăetura unui croitor de primul ordin, iar rochia din crêpe de Chine a lui Cilli reliefa contururi de zeiţă modernă.

Incântarea lui Valeriu era însă prea mare, pentru a se preocupa de asemenea amănunte.

— Am pătruns în grota Sirenei, zise el, şi orice s'ar întâmpla cu mine nu-mi pasă, de vreme ce Circe a binevoit să-şi coboare privirile spre mine, muritorul.

— Eu cred că Ulisse a fost mai prudent decât dumneata când s'a legat de catargul corăbiei, fiindcă nu se ştie dacă sirenele de astăzi sunt mai puţin primejdioase de cât surorile lor de altădată.

— Nu-mi pasă ! Primejdia este mireasma care dă vieţii valoare. Dacă ai curaj s'o înfrunţi, simţi farmecul ei. De altfel, însetaţii după idealuri au precupeţit vreodată eforturile pentru a-şi ajunge ţelul ?

— Idealul îţi mulţumeşte pentru casnele suferite ca să ajungi la el şi te roagă să treci la o temă mai terestră : Ce părere ai avea despre un rasol de cegă şi o sticlă de

— Aşi spune că Nectarul şi Ambrozia sunt „menu fix". vin de Odobeşti ?

— Atunci, coboară din Olimp, ia loc într'un fotoliu şi îngădue Sirenei să se transforme în bucătăreasă. Intre timp, poţi fuma, cugetând la neajunsurile cauzate de femei de-alungul veacurilor. Poate că, până la urmă, vei găsi că era mai prudent să procedezi ca Ulisse.

Mai târziu, după ce Cilli strânsese resturile cinei, Valeriu se aşeză la pian şi cu o voce plăcută de bariton, întovărăşi acordurile Serenadei lui Schubert :

Leise flehen meine Lieder
Durch die Nacht zu Dir,
In den stillen Hein, hernieder,
Liebchen, komm zu mir...

Cilli, sprijinită cu coatele de pian, asculta melodia fermecată. Valeriu termină cu un acord arpegiat pianissimo, se sculă şi, trecând în spatele ei, o sărută pe vârful urechii. Cilli tresări străbătută de un fior plăcut şi când Valeriu o luă în braţe, îi petrecu braţele pe după gât, culcându-şi capul pe pieptul lui !...

Când se deşteptă din visul încântător, pe care-l trăise aevea, Valeriu se văzu îmbrăcat într'o pijama de mătase vărgată, pe care-şi amintea vag că Cilli o scosese dintr'un dulap zicându-i :

— E neîntrebuinţată ; *Toli* şi-a cumpărat săptămâna trecută şase bucăţi, dar la manevre nu se 'mbracă în pijama.

Pe când trăgea pijamaua din teanc, Cilli trântise un pachet pătrat legat cu sfoară şi sigilat cu ceară roşie, care zăngănise, căzând pe parchet.

— Ce-o fi având madam' Popescu în pachetul ăsta ? Apoi îl ridicase punându-l la loc.

Valeriu se uită la buclele aurii care se odihneau pe pieptul lui, gândindu-se că — poate în clipa aceia — căpitanul Daniel călărea undeva, pe vreun drum de ţară, în fruntea bateriei.

In ultima clipă, plecarea regimentului din care făcea parte căpitanul Daniel se amânase cu douăzeci şi patru de ore, din ordinul Marelui Stat Major.

Trecuse de miezul nopţii şi căpitanul Daniel se întorcea acasă întovărăşit de ordonanţă, după ce refuzase invitaţia unor camarazi de a petrece restul nopţii într'un cabaret.

Ajuns în curte, aruncă o privire asupra ferestrelor apartamentului în care locuia şi zări lumină la geamul dormitorului.

— Coniţa nu s'a culcat încă, zise el soldatului, cu atât mai bine, nu-i stricăm somnul.

Urcă scara în tăcere, descuie uşa cu cheiţa „Yale" ce-o avea prinsă cu un lănţişor subţire de butoniera buzunarului, intră în vestibul şi aprinse lumina.

Primul lucru ce-l văzu, fu o pălărie bărbătească atârnată de cuier.

O luă în mână şi cercetă interiorul calotei. Era o pălărie „Lock", iar pe curea erau fixate două iniţiale : un V şi un G.

— Inchide uşa şi stai aci, Tudore !

Căpitanul intră în salon şi făcu lumină. Pe masa din centrul încăperii era glastra de porţelan chinezesc plină cu splendizii trandafiri galbeni, cari răspândeau un parfum discret. Trecu în sufragerie. Pe o măsuţă mică era o tavă cu farfurii întrebuinţate, resturi de mâncare, două pahare şi o sticlă de vin pe trei sferturi goală.

Căpitanul intră în biroul lui, învârti butonul electric şi văzu că dulapul în care-şi păstra lingeria este deschis. Mâneca unei pijamale spânzura afară. Se apropie de uşa dormitorului şi apăsă pe clanţă, dar zăvorul era tras pe dinăuntru.

In clipa aceia i se păru că aude un strigăt uşor; trase cu urechea, dar nu auzi decât tic-tacul pendulei din sufragerie.

Atunci, căpitanul Daniel luă o hotărîre subită. Se duse în vestibul şi porunci soldatului :

— Tudore, să treci în biroul meu şi să stai la uşa dormitorului. Nimi să laşi pe nimeni să iasă până mă 'ntorc eu. Ai înţeles?

— Te'es, să trăiţi.

Căpitanul coborî treptele câte două, ţinând în mână pălăria ce-o luase din cuerul vestibulului.

Când ajunse în curte auzi că se deschide o fereastră. Privi în sus. O formă omenească încăleca pervazul geamului dela dormitor, care era acum cufundat în întuneric şi căuta să-şi sprijine piciorul pe ciubucul, destul de lat, care împodobea zidul.

După aceia, bărbatul apăru la fereastră şi fluieră uşor. Indată, Cilli se arătă la geamul dormitorului şi aplecându-se tare peste pervaz, trecu pe rând bărbatului o haină, o pereche de pantaloni, pantofi şi restul vestmintelor cu care se îmbracă un bărbat.

Apoi ferestrele se închiseră; dar pe când una rămase întunecată, cealaltă, pe care intrase însul îmbrăcat în pijama, se lumină.

Un gând drăcesc trecu prin mintea căpitanului.

. . . . . .

In vreme ce planurile cele mai trandafirii înfloreau în capul lui Valeriu, se auziră paşi şi zornăit de pinteni în camera vecină. Cuprins de panică, Valeriu întinse urechea. Cilli, trezită la realitate, se îngălbenise ca ceara.

Clanţa uşii se aplecă în jos, apoi reveni în poziţie normală. Cilli îşi stăpâni cu greu un strigăt.

Paşii şi sgomotul pintenilor se depărtară. Fu o clipă de tăcere încordată. Apoi se auziră din nou alţi paşi : cineva umbla în camera alăturată.

— E bărbatul meu, îngână Cilli, trebue să fugi. Dacă ne prinde, ne omoară.

Valeriu se văzu împuşcat, plin de sânge pe masa de operaţie. Apoi condamnat pentru adulter, potrivit art. 445 din codul penal.. Toate acestea îi trecură cu iuţeala fulgerului pe dinaintea ochilor.

Nu era fricos, dar situaţia penibilă în care se afla nu-l putea predispune la optimism.

Privi împrejur; dormitorul n'avea decât o uşe şi în dosul uşii....

Singura scăpare era fereastra, care era însă la etajul al doilea. Işi va frânge gâtul...

Sări din pat şi deschise geamul. Din fericire un brâu lat de ciment împrejmuia zidul. Se aplecă peste pervaz şi văzu că fereastra lui era deschisă. Plin de-o bucurie nebună, chemă pe Cilli şi-o învăţă cum să-i dea hainele după ce va ajunge în camera lui.

In sfârşit, după ce operaţia se termină cu bine, închise fereastra, aprinse lumina şi se trânti, sleit de puteri, întrun fotoliu.

Dacă ar fi fost în căutare de senzaţii puternice, nu se putea plânge că n'a fost bine servit.

Făcu în grabă inventarul vestimentar şi constată cu groază că pălăria nu răspunde la apel.

Trecură astfel vreo 10-15 minute de chinuitoare aşteptare. De alături nu se auzea nici un sgomot, doar ronţăitul enervant al unui şoarece, pitit în vreo mobilă, sfâşia liniştea.

De-odată, soneria zbârnâi prelung, apoi încă de câteva ori la mici intervale.

Valeriu nu se mişcă.

După puţin, auzi târşâitul unor papuci şi uşa dela intrare fu deschisă.

(Urmare în pag. 5-a)

Citiţi în
„UNIVERSUL LITERAR"
începând de Sâmbătă 30 Mai
ISTORIA OMENIRII
pagini de humor rafinat datorite apreciatului humorist şi desenator
GEORGE VOINESCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939

22

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNEA"

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 22
SAMBATA 30 MAI 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

CONTRADICTIILE CULTURII MODERNE

de ION ȘTEFAN

Se știe că afirmarea exagerată a unei ideologii sau a unui fenomen provoacă sau cel puțin evocă exagerata reacție a ideologiei sau a fenomenului opus. Un tainic principiu imuabil al rezistenței face ca orice mișcare să suscite aproape automat o contra-mișcare. Reforma a provocat o contra-reformă. Liberalismului pașoptist i-a răspuns la noi conservatorismul junimist. In cele din urmă, aceste direcții contrare sunt absorbite într'un singur proces, care le armonizează. Incât, faimoasa lege emisă de bătrânul Hegel asupra tezei și antitezei înglobate într'o sinteză își află cu ușurință exemplificarea.

Dar poate că nici o altă epocă n'a făcut atât de vizibil acest principiu nu numai al dependenței, ci chiar al coexistenței elementelor antipodice, al contactului lor quasi-imediat, în același moment istoric, ca epoca noastră.

S'a spus că spiritul epocii acesteia e planetar. Mijloacele tehnice moderne de comunicație și de transmisiune ne-au făcut vecini cu cei mai îndepărtați semeni de pe glob. Suntem, fiecare, produsul înmetățărilor de influențe venite de pretutindeni. Totuși, trăim într'o epocă de cea mai agresivă afirmare a particularismelor fiecărui popor. Cultul specificului național e predicat cu luxuriantă de justificări ,iar boicotul importului cultural, cu scopul de a se realiza protecția culturii naționale, își află un puternic sprijin în presă. Paralel cu diversele curente moderniste sincronizante, se afirmă hotărît în domeniul literar un tradiționalism ce-și caută la noi explicațiile teoretice îndărăt până la **Dacia literară**. Poate că simțul primejdiei unei nivelări, care ar însemna pentru fiecare popor dispariția unei părți din caracteristicele sale diferențiale, e acela care se opune împrumuturilor excesive, predicând întoarcerea spre originalitatea națională, singura poartă prin care putea pătrunde, cu un aport atractiv, în patrimoniul culturii universale.

Desvoltarea industriei a determinat un exod al țăranilor la oraș, în marile centre industriale, producându-se astfel o desrădăcinare a populațiilor, care tind, prin pierderea simțului stabilității, să reediteze nomadismul. In schimb, rar s'a teoretizat cu mai mare lux de argumente necesitatea imperioasă ca omul să prindă rădăcini într'un loc, în care să crească integrat organic, ca o plantă în solul ei. De altfel, s'a și pus în circulație formula acestui individ înrădăcinat, numindu-l **omul-plantă**.

In economie, politica autarhistă a început să fie aplicată tocmai când mijloacele de comunicație rapidă, făcând abstracție de impedimentul războiului, pot intensifica la maximum schimburile comerciale. In momentul deci în care se afirmă mai tiranic fatala interdependență, datorită progreselor civilizației, dintre popoare, spiritul de independență, pe

(Urmare în pag. 2-a)

Bucuriile creației artistice

de VLADIMIR DOGARU

Părerea că marii poeți sunt nefericiți este, dacă nu în întregime, cel puțin în parte, neîntemeiată. Cei care i-au considerat așa au pornit, nu dela sfera senină a geniilor — unde lucrurile sunt totdeauna egale cu sine însăși — ci dela cercul restrâns al plăcerilor lumești, unde uriența e luată drept frumos, înșelarea adevăr și îndestularea fericire. Acest fel de a vedea — insuficient și fals în componența lui — îl întâlnim de fapt și în tristețea geniilor. Numai că, până la urmă, geniile reușesc să se elibereze complect de sub tirania instinctelor, descoperind astfel adevăratul sens al fericirii. Hyperion al lui Eminescu, cu toată durerea de a nu se fi putut face înțeles de Cătălina, e totuși fericit. El simbolizează adevărata fericire, aceea din care teluricul lipsește cu desăvârșire.

Creația artistică oferă bucurii fără margini, fiindcă cere și pătimiri tot fără margini. Deaceea, geniile nu au nevoie de laudele altora. In epoca în care lucra la *Frații Karamazov*, Dostoievski nota, într'o scrisoare către soția sa, aceste rânduri de supremă satisfacție artistică: „Partea ultimă a romanului — ascultă bine ce-ți spun — e așa de originală, seamănă așa de puțin cu ceeace scriu alții, încât, crede-mă, nu mă interesează deloc ce vor zice criticii" (1). Spusele lui Dostoievski se pot atribui oricărui geniu, deoarece fiecare posedă conștiința valorii de sine. Fericirea lor își are isvorul în bucuriile creației artistice. Fiindcă se petrece în făgașul unor suflete excepționale și fiindcă vine după strădanii titanice, noi o considerăm unica și adevărata fericire. „Se pot face creioane, cisme, pâini — scrie undeva Tolstoi (2) — se pot zămisli copii, adică ființe omenești, dar fără creație nu există nicio mulțumire adevărată, niciuna care să nu fie legată de frică, de suferință, de remușcări ale conștiinței, de rușine..." Tolstoi experimentase prea multe în viața lui, și era prea atent în definirea fericirii, ca să avem motive să ne îndoim de cele ce susține.

Drumul până la creație și deci și până la fericire, e însă lung. La unii el echivalează cu durata vieții înșiși. Goethe a lucrat șaizeci de ani la *Faust* și nu se știe dacă și după acest impresionant stadiu de lucru nu se va simți să spuie *gata*. Eminescu a fost nevoit și el să zăbovească o viață întreagă — nu însă tot atât de lungă — la cizelarea *Luceafărului*. Cu manuscrisele romanului *Război și Pace* s'ar umple câteva lăzi întregi, atât de multă hârtie a consumat Tolstoi până să găsească o for-

(Urmare în pag. 2-a)

HORIA DAMIAN — Peisaj cu fabrici

CRÂMPEIE...

Au trecut de atunci — îți mai aduci aminte? — doi ani. Așa numesc oamenii stropii zilelor ce s'au scurs prin scocul vremii dela acea dată și până acum. Dar vezi, eu număr anii pe degetele așteptării ce-a nins peste mine neliniști — și nu-i socotesc după frunzele moarte ale calendarului.

Am adunat atunci în suflet toate florile. Mi-am aprins toate candelele gândului. Mi-ai dogorit — flacără vie — toate dorurile. Mi-ai pârjolit — brumă întârziată — visurile toate. Așteptam să-mi arzi retina cu Povestea întrupată a minunii tale. Să te închid dincolo de zare și vreme. Dincolo de clipă și depărtare.

Nu ți-am spus aproape nimic. Dar tu știai tot ce-aș fi vrut să spun: Nimicul acela. Gândul răsărit pe pripoarele de sub cerul soarelui meu îți înflorea 'n grădina sufletului unde ploua cu limini și viscolea cu petale. Inserarea s'a coborît mai iute ca alte dăți peste orășelul ghemuit sub povara înaltului. Inainta sfioasă — de ce oare? — cu niște pași ce nu păreau ai ei. S'a surpat o geană de amurg peste două umbre. Am lunecat — mai știi? — pe strada largă strânsă 'n malurile ei de două rânduri de salcâmi

Ți-am spus atunci—da, asta îmi aduc aminte — că luna pune 'n câte-o noapte punct pe sulița turnului bisericii reformate de peste drum, ca 'n „Balada lunei" a lui Musset. M'ai privit prelung, pierdută. Știam că gândul ți-a pornit prin ani dealungul rândurilor în care îți scrisesem cândva, demult, despre această biserică. Treceam pe lângă ea. Ai mângâiat-o cu mâinile privirii și ai scăldat-o într'o dragoste în care-ai fi putut să 'neci o lume.

Umbrele obosite ale serii se țeseau lin și mătăsos. Mai lin și mai mătăsos ca niciodată. Le-a clătinat din somnul prin care noi curgeam ca un vis atunci înfiripat, dangătul clopotului ce se ruga grav, undeva prin apropiere.

— Trag clopotele...

Gândurile 'ncinse în vârtej s'au cuminecat cu tăceri.

— Și-i Duminecă...

Nici azi nu știu de ce-au tras clopotele atunci (ca'n bucățile bolnave ale romanticilor cu lavalieră) și de ce a trebuit să fie Duminică (așa ca'n însoritele și caldele aduceri-aminte din copilărie). Tu știi?

Și — ții minte? — am vorbit apoi despre lucruri banale. Atât de banale, încât acum îmi par frumoase. Trebuia să fim și noi oameni ca ceilalți. Și atunci credeam că numai așa puteam arăta că suntem: vorbind nimicuri. Știu, — am știut-o și atunci — că tu ai ascultat tăcerile de dincolo de vorbă, prăpăstiile din dosul cuvântului, genunile din suflet. Ai ascultat ce-aș fi vrut să spun — ce-aș fi avut de zis—nu ce-am vorbit.

Despărțirea a fost ca oricare alta. Nimic deosebit. Poate pentrucă în fond n'a fost despărțire. M'am învățat să-mi dau seama— după ce m'am mințit destul de mult pentru a nu crede pe deplin — că depărtarea unește, nu desparte. Deaceea, dacă greșesc sau nu când spun astfel de lucruri, nu vreau să dau socoteală nimănui. Da, spațiul leagă (tu, numai tu știi cât mă costa afirmația asta). Dar timpul? Poate și el. Dar prea i-am simțit povara. Prea și-a implântat brăzdarul în anii mei. Prea de multe ori i-am căzut în genunchi cerșindu-i cu buzele uscate roua deslegării.

Nu, să nu crezi că astăzi aducerea aminte mi-a bătut la porțile sufletului. Dunărea vremii nu duce în Marea cu apele negre clipele care au trecut prin mine. Amintirile mele în care te-ai topit tu nu-s fantome pentru a-mi bate la porți. Ele sunt lumini ce ard în altarul unde îngenunchiază gândurile. Lacrima de ceară a acelei amintiri — a amintirii de atunci — a picurat în taina acestei seri târzii, căzând grea ca un fruct copt.

Iar dacă acum când citești aceste rânduri, gândul ți-ar fi ispitit să pornească nebun spre vraja basmului de-atunci, aș vrea să ți-l stăvilească jaf de soare și pulberi de lumini, potop de miresme și viscol de harfe. Să-ți rămână pierdut printre lujerii crinilor ce ți-au crescut în suflet de atunci încoace. Să se împiedice de maldările petalelor și să nu poată ieși din noianul pădurii albe. Să adoarmă în flori și să viseze cântece.

Eu n'am vrut să te port de mână prin împărăția acelei lumi de-o clipă. Am vrut să-ți spun numai că de atunci au trecut doi ani.

Iți mai aduci aminte?

ION OANA

Frumusețea omului în creațiunile imaginației populare

de AL. DIMA

Infățișarea frumuseții omului în creațiunile imaginației populare nu poate fi încercată înaintea prezentării cel puțin sumare a unor considerațiuni privind natura și tâlcul basmului însuși ca tărâm predilect al fanteziei colective. Căci de felul acestor observațiuni depinde în întregime perspectiva din care vom fi îndemnați să contemplăm această frumusețe.

Reluând deci vechi discuțiuni cari au prins relief încă dela începutul veacului trecut cu frații Grimm, să ne întrebăm și noi care să fie rostul mai de seamă al basmului, care să fie pricina adevărată a apariției lui după atâtea teorii contradictorii și sbateri tot atât de fanteziste cât i-a fost natura lui însăși? Nu e firește locul aci să înșiruim cu toată armătura și aparatul lor de argumentare, interpretările de cari s'au bucurat basmele dela citații Grimm și până la mai noua teorie a lui Weselschi, ci numai să semnalăm atitudinile principale pentru a ne croi printre ele drum, spre a lumina subiectul nostru.

Dâra cea mai puternică a lăsat-o desigur în câmpul interpretărilor tâlcuirea mitologică a basmelor. Dela frații Grimm se știa astfel că acestea nu sunt decât „ultimile minunate ecouri ale străvechilor mituri" și nicidecum „joc colorat al fanteziei fără conținut" cum păreau a fi pentru mințile socotite mai simple. Max Müller avea să desvolte mai târziu teoria, s'o devieze pe tărâm filologic, dar numai pentru a descoperi la baza cuvintelor sensuri reale mai vechi. Personagiile basmelor deveneau astfel personificări ale fenomenelor naturale, meteorologice pe care cercetătorii se străduiau cu iscusință adesea bufonă, să le identifice. Prințesele închise și mântuite după lungi și grele încordări de către fiii de împărat nu înfățișeau altceva decât eliberarea Primăverii ferecate de Iarnă prin cutezătoarea intervenție a Soarelui. Nici basmele noastre n'au scăpat de aceste surprinzătoare chei, căci încă de pe la 1860, Atanasie Marinescu vorbise uluit de „mari descoperiri", identificase în Făt-Frumos cu părul de aur pe Apollo, în Arghir și Elena pe discuri, mai înainte cu 15 ani frații Schott descifrau urme de mituri până și în poveștile cu Păcală, iar mai târziu pe la 1894 Leo Bachelin traducând în franțuzește o seamă de basme românești, descoperea cu nespusă ingeniozitate că de pildă omorîrea țigăncii prin legarea ei de sacul cu nuci — final cunoscut al basmelor noastre — simbolizează biruirea nopții, căderea nucilor însemnând pieirea succesivă a stelelor. A trebuit să apară școala antropologică a unui Tylor, Frazer sau Lang spre a înrădăcina basmele în mentalitatea umană generală și primitivă cu trăsăturile ei animiste și magice. Contribuții mai noi ale etnologiei au arătat apoi că s'a produs un proces continuu de deplasare a accentului depe credințele mitice pe funcțiunea lor artistică pe măsura depărtării de primitivitate și a progresului raționalității.

Privind deci basmele noastre în această lumină nouă, nu va fi greu să înțelegem că urmele străvechii mitologii au dispărut pe încetul și că astăzi nici măcar atitudinea populară față de ele nu mai este cea mitică. Basmele pot fi și trebuiesc să fie privite ca plăsmuiri ale unei fantezii jucăușe, așa cum nu voiseră altă dată frații Grimm să accepte. Suntem — după aceste considerații — îndreptățiți să socotim frumusețea omului în basmele noastre ca pe o expresie a imaginației populare și s'o descriem în ea însăși, în formele ei principale ca pe un produs firesc al acesteia fără să ne preocupe misterioasele și ingenioasele deslegări mitice de un caracter atât de subiectiv.

Frumusețea omului se întrupează în basmele noastre — după cum se știe — în cele două figuri cardinale ale lor: Făt-Frumos și Ileana Cosinzeana. Ceea ce trebuie să reținem dintru început, e că nu ne aflăm de fapt în fața unor făpturi supraumane. Inchegați din sângele și carnea noastră, împodobiți cu chipul nostru, trăind viața cea de toate zilele până la amănunte duios domestice, Făt-Frumos și Ileana Cosinzeana strălucesc totuși în nimbul auriu al lumii minunilor depe tărâmul pe unde slaba noastră minte pălește orbită de altă lumină. In cumpăna dintre cele două împărății, talgerul coboară în spre simplele pajiști umane și strălucirea de dincolo poate fi mai bine sorbită în cupele obișnuite ale muritorilor. Frumuseți ale altei lumi, Ileana și Făt-Frumos nu sunt mai puțin făpturi ale noastre, desvoltări firești ale realului până pe zarea orbitoare a idealului.

Ceea ce ne surprinde mai întâi desigur e faptul că mentalitatea populară a calificat explicit ca frumos nu pe Ileana, ci tocmai pe voinicul Făt-Frumos dând astfel frumuseții masculine parcă un accent în plus. Ciudată pentru punctul de vedere cult, întâmplarea se explică pentru cine privește întrebarea din perspectiva populară. In lumina misterioasei legături ce unește toate ființele și lucrurile lumii, frumusețea este ea însăși aceeași pretutindeni în Făt-Frumos ca și în Ileana Cosinzeana, ba chiar asistăm în basme ca Ileana Simziana a lui Ispirescu sau „Din fată fecior" a lui Pop-Reteganul la transformarea fetei în băiat și deci la transmiterea darului frumuseții.

Să pășim însă după aceste preliminarii, la prezentarea frumuseții sub aspectul ei masculin. Care este portretul lui Făt-Frumos închegat de imaginația colectivă? Inainte de a răspunde, ne amintim de o mai veche observație pe care o însemna Delavrancea în discusul lui despre „estetica poeziei populare" când socotea pe urmele lui Lessing că felul descrierii poetice fiind succesiv, creionarea unui portret al frumuseții în poesie nu e cu putință, lege pe care și poporul a intuit-o. Deși teoria lui Lessing nu se mai poate susține astăzi cu aceeași strictețe, ocolirea înfățișerii directe a frumuseții stăruie totuși ca un fapt de nedesmințit în poezia populară. Nu însă pentru motivul invocat de Delavrancea, după care nici poezia cultă n'ar poseda virtutea descrierii, ci fiindcă mentalitatea colectivă are o pronunțată tendință de simplificare și stilizare.

Portretul fizic al lui Făt-Frumos se încheagă de aceea din linii de o extremă simplicitate care se reduc uneori până la calificarea generală de frumos. Intr'un basm al lui Creangă ni se spune astfel sintetic: „era frumos și creștea ca din apă'. Căutând totuși determinări mai precise ale acestei frumuseți, ne surprinde numai una mai des întâlnită. Făt-Frumos cu părul de aur pe care îl obține în scalda miraculoasă a zânelor. Frumusețea masculină e astfel din nou impodobită cu un atribut femenin spre deosebire de folclorul apusean care dăruește părul de aur fetei, căci ea este pentru Italieni „la bella dai capei d'oro" sau pentru Francezi „la belle aux chevaux d'or". Un strat de credințe mai arhaice identificăm la noi care nu diferențiază încă frumusețea după sex.

In poveștile noastre autentic populare, nu găsim nicăeri o amplă descriere a frumuseții masculine. Acolo însă unde apar amănunte descriptive putem descifra cu siguranță prezența unui penel cult.

Imaginația populară încearcă în schimb să împodobească această vagă frumusețe cu miraculoase vestminte. Hainele lui Făt-Frumos răpite zânelor și adăpostite în coji de nuci, sau ascunse în urechile roibului năsdrăvan, sunt totdeauna de trei feluri: de aramă, de argint și de aur, dar și mai mândre apar acelea pe care-s „câmpul cu florile, cerul cu stelele" și mai cu seamă cele cu „soarele în piept, luna în spate și doi luceferi pe umeri". Trăsăturile fizice ale eroului nu mai trebuiesc deci amănunțite odată ce ele sunt inundate într'un ocean astral de lumină. Frumusețea nu mai e pământeană, ci darul cerului care o impune cu forme astronomice.

(Urmare în pag. 3-a)

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

Căldurile cari au năvălit, în ultimul timp, în Capitală, au stricat oarecum socotelile diverșilor directori de teatre, cari sperau ca să le meargă afacerile în timpul verei, la fel de bine cum le-a mers și în toiul iernii.

Iată însă că spectatorii noștri s'au dovedit ceva mai pretențioși decât și i-au închipuit oamenii de teatru.

Și chiar dacă în timpul iernii — și a fost anul acesta o iarnă crâncenă și ca niciodată de bogată în fulg — publicul a umplut sălile de teatru — în majoritatea cazurilor, călduroase, deci preferabile unui apartament neîncălzit — neinteresându-se de loc de calitatea pieselor ce i se ofereau, în schimb, odată cu venirea verei, și-a adus aminte că e mofturos și a început să ocolească sălile înnăbușitoare de spectacol, preferând în schimb grădinile de vară ale restaurantelor, răcoroase și discret camuflate.

Dacă îi veți întreba pe cetățeni de ce nu se mai duc la teatru, ei vă vor răspunde simplu:

— „Pentrucă se joacă piese proaste!"

Bine înțeles, cetățenii au dreptate. Piesele cari se joacă la majoritatea teatrelor bucureștene numai bune nu se pot numi.

Piese proaste s'au jucat, însă, și în timpul iernii. Dar pe când frigul iernii isbutea să *conserve* prestigiul directorilor cari se încumetau să prezinte pe scenă orice inepție, canicula acestei veri a izbutit să scoată la iveală alterarea așa ziselor piese de teatru pe cari directorii persistă să le prezinte.

Cine știe? Iarna asta, s'ar fi putut ca *„Mezelăria Colombo"*, ultima premieră a *Teatrului din Sărindar*, să fi obținut succes.

Acum însă — cel puțin, atât cât știm noi: la premieră — spectatorii nu s'au putut împăca de loc cu această palidă și lipsită de haz versiune feminină a lui „Papa se lustruește" — de astădată se lustruia „maman" care era mezelăreasă, dar totuși „o „femee bună" și mult superioară aristocraților cu cari a fost silită, la un moment dat să vină în contact, etcaetera, etcaetera, etcaetera.

Și oricâte silințe și-a dat d-na Maria Filotti, distribuită totuși într'un rol nepotrivit — piesa n'a isbutit s ătreacă rampa, rămânând să se petreacă acolo, pe scena mucă și transpirată și ea, a Teatrului din Sărindar.

„Completarea" spectacolului, piesa într'un act a domnului Vajan: „O inspecție" a izbutit în schimb să distreze publicul, factorul principal al acestui succes constituindu-l, excelenta interpretare, în frunte cu maestrul Bulfinski și Iordănescu Bruno, distribuiți de astă dată în roluri demne de talentul lor.

Direcția **Teatrului Municipal** a nădăjduit să reediteze succesul dobândit pe vremuri de piesa lui Lindau: **„Procurorul Hallers"**. Rolul principal l-a interpretat și de astădată domnul Storin, al cărui succes personal, îl subliniem aici cu toată bucuria. Ne-a surprins, în schimb, nedibăcia de care a dat dovadă d. Sahighian, distribuind în celelalte roluri, actori talentați cari însă n'aveau ce căuta în piesa lui Lindau — destul de naivă poveste pe care accentele câtorva interpreți au transformat-o din „mare dramă" în amuzantă comedie.

S'ar putea, însă, să obțină mai mult succes ultima premieră a **Teatrului Cărăbuș:** comedia muzicală scrisă la telefon, **„Are tata un băiat"** în care Dan Demetrescu și-a pus în cap să depășească faima lui Titi Mihăilescu, idolul cartierului Grivița. De ce să n'aibe și Calea Victoriei, un idol al ei?

Ceeace ne-a surprins însă în această invazie de piese submediocre, este tocmai atitudinea pe care a adoptat-o în ultimul timp, direcția Teatrului Național.

Ultimele două premiere — și aceea dela Național, și aceea dela Studio — sunt amândouă de factură superioară.

Vom reveni în numărul viitor asupra excelentei direcții de scenă a domnului Fernando de Crucciati la piesa **„Mirra"** de Alfieri, și asupra aceleea mai puțin strălucite a domnului Soase Z. Soare la piesa **„Ultima noapte"** de Milan Begovici.

TRAIAN LALESCU

Ce ne place la... ECRAN

ION DACIAN

Pasiunea cu care trăiește în fiecare spectacol nostalgia operetei de odinioară.

Poate că Dacian e mai puțin tenor decât unii și mai puțin actor decât alții.

Dar îmbinate la un loc, calitățile lui îl fac singurul reprezentant în actualitate, al timpurilor operetei.

Și, nu știu dacă avem dreptate, dar ne face impresia că numai lui i se datorește reînvierea operetei.

TANTZI COCEA

Intensitatea de trăire și amănuntul cu care lucrează viața unui rol.

Poate că și o ciudată înfățișare.

S'ar crede, după toate regulile frumosului, că Tantzi Cocea n'are nimic de remarcat în ea.

Dar are atâta feminitate, în cât revărsările ei de prea plin, te fac să roșești ca un licean.

Nu este oare asta frumusețea ?!...

VICTOR ION POPA...

Gândirea și fapta.

Mintea lui Victor Ion Popa este un clocot de creațiune.

Când gândurile vin năvală, Victor Ion Popa își țuguie buzele ca să le oprească acolo și să le fiarbă în aliajul faptei.

Dar fapta se creiază pentrucă alesul are și dar dela Dumnezeu.

Incercați cât vreți să vă țuguiați buzele, ca să vedeț dacă puteți crea aidoma lui Victor Ion Popa.

FORY ETTERLÉ

Un actor de care nu poți vorbi decât puțin.

Pentrucă despre el, nu are voie să vorbească mult decât posteritatea.

Am spus cândva despre Etterlé, privindu-l printr'o anumită prismă, că-l întrece pe Moissi.

Au trecut șase ani de atunci.

Am exact aceiași părere.

VALERICA CEVIE

Frumusețe sculpturală.

Nu este destul pentru o vedetă de revistă ?

Frumusețe și zâmbet de naivitate deasupra cărora se pot răsfăța în voie blănurile și coșurile de flori, omagiul adus femeii.

ELVIRA GODEANU...

Românească vigoare a frumuseții și perpetuă deținătoare a premiului de eleganță feminină.

In plus, dela o vreme, Elvira Godeanu se arată din ce în ce mai autentică interpretă a repertoriului românesc.

Și este pe deasupra vedetă în Teatrul Național. Asta-i foarte greu.

TOȚI CEILALȚI...

Că sunt amanții scenei.

Și noi îi iubim pentru asta.

EUGENIA ZAHARIA

De aceea, rând pe rând, le vom arăta fiecăruia în parte, dragostea noastră.

MUS.

TINERE TALENTE

La începutul lunei Iunie, vor avea loc examenele de fine de an ale Conservatorului de Artă Dramatică.

Sperăm că aceste întreceri între elementele tinere ale Conservatorului, vor da prilej directorilor de teatre să descopere noui și autentice talente.

Unii dintre aspiranții la gloria scenei au izbutit, de altfel. să atragă atenția publicului chiar în cursul acestui an, apărând pe scenele diverselor teatre, în roluri de mai mare sau mai mică importanță.

FLAVIA CALIGARI

Astfel, domnișoara Flavia Caligari, *elevă în clasa maestrului* Ion Manolescu, *s'a făcut remarcată prin talentul și farmecul tinereței de care a dat dovadă. interpretând două roluri pe scena Teatrului Național, în piesele* Marșul Nupției și Iancu Jianu.

CINEMA SCALA: CÂND STELELE STRĂLUCESC

Cu toată parerea ae rău, nu putem mărturisi că ne-a entuziasmat revista muzicală prezentată de cinema Scala.

Subiectul are intenția de-a ne înfățișa câteva crâmpeie smulse din viața sbuciumată a figuranților cari se hrănesc cu speranța că într'o zi vor fi totuși descoperiți și lansați.

Dar dece regisorul filmului a apelat la resursele unei actrițe care nu poate impresiona inima spectatorului nici măcar în scena în care ea află că va fi vedeta unui film?

Singurele scene reușite sunt datorite compozițiilor coreografice ale regretatei La Jana.

Ar mai fi putut fi pe placul spectatorilor scenele în cari apare Rosita Serrano. (Ținând seama că majoritatea lor au fost atrași de acest nume promițător de înalte emoții estetice și muzicale).

Ce păcat însă că această dotată vedetă, cântă la o mare grabă în două sau trei scene disparate.

Fastuoasa montare a câtorva realizări de ansamblu coreografic, este completată de prezentarea principalelor vedete cari lucrează pentru studiourile Tobis. Un fel de album de familie sonorizat, în care spun câteva cuvinte Hans Moser, Paul Hartman, Theo Lingen, Ida Wüst, Albert Matterstock, Georg Alexander și alții.

Cea mai reușită figură din „album" fiind Paul Lincke ce dirijează una din propriile sale melodii.

Ținând seama de modelele rochiilor purtate de actrițe „percepem" că filmul a fost turnat cu câțiva ani în urmă, așa că stângăciile pot fi trecute cu vederea... de indulgenți.

ADRIANA NICOARĂ

GONG

IRIS BARBURA

ne-a amintit Duminică dimineața că treptele desăvârșirii nu pot fi urcate cu grabă de nimeni.

Nici chiar de cei aleși.

Anii pe cari i-am numărat — cu încredere totdeauna raspălătită — dela întâia apariție a dansatoarei până azi, sunt tot atâtea etape pe drumul celor mai înalte împliniri.

Trupul și chipul ei, au purtat dela început semnele acestei predestinări.

Și la canoanele dansului, *Iris Barbura* s'a supus totdeauna credincioasă.

Dar dincolo de tot ceeace ar putea semana cu virtuozitatea, dincolo de seducătoarea ei înfățișare, *Iris Baroura* ne apare acum într'o lumină în care toate liniile și toate culorile se purifică. se topesc și se îmbină astfel încât s'ar părea că isvorul muzicii care-i însoțește dansul, este în ea însăși.

Această impresie ne-a însoțit până la sfârșitul recitalului și dacă pe unii spectatori nu i-a satisfăcut pe deplin alcătuirea programului din care Iris Barbura a exclus, de data asta, pretextele sigure de succes, noi socotim că atât în alegerea temelor muzicale cât și în execuția costumelor sau în distribuirea luminii, *Iris Barbura* a vădit o preocupare vrednică de cele mai entuziaste elogii.

Din aceste elogii se cuvine să facem parte dreaptă d-lui *I. Dumitrescu*, un tânăr compozitor care a știut să transpună pe note, dansul popular al unsarilor din Bucovina — răsplătit cu ovații — și d-lui *Miron Șoarec*.

S. D.

Cronica muzicală

PENTRU VIITOARELE STAGIUNI DE OPERĂ

Față de activitatea vie a schimburilor artistice din domeniul concertelor simfonice și chiar a recitalului, Opera Română a rămas, în cursul stagiunii ce-și deapănă acum ultimele ei săptămâni, aproape izolată. In afară de spectacolele cântate cu concursul d-nei Erna Balasus, o remarcabilă artistă germană a cântului și cu acela al compatrioatei noastre, d-na Maria Cebotari, ale cărei mijloace lirice i-au creat o faimă europeană, ultimele luni n'au înregistrat venirea nici unui alt oaspete. Nici chiar oaspeți din opera Clujului, astăzi la Timișoara.

Cu această din urmă instituție, mai ales, ar fi de dorit o colaborare mai strânsă, în sensul apelării reciproce la dirijori, interpreți, dansatori, pentru reîmprospătarea interesului reprezentațiilor, pentru facerea cunoscută a artiștilor noștri lirici în amândouă aceste centre, pentru stimularea însăși a artiștilor. O carieră fără turnee, este, într'un fel, o carieră incompletă.

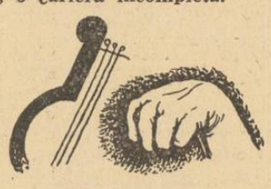

Pus în alt cadru, întovărășit cu alte elemente, pus la probe variate, un artist își stârnește, își mlădiază mai bine, își înțelege și îmbogățește resursele, găsindu-și noi afirmări și feluri prilejuri de înaintare în meșteșug și de nouă găsire de sine. Oțelindu-se în acelaș timp în acest antrenament particular care înlătură și acea oarecare anchiloză, oarecare rutinizare. pe care o aduce încadrarea necontenită în același ansamblu, în aceleași condițiuni, în acelaș public.

Si, afară de aceasta, artiștii noștri trebue să fie cunoscuți și dincolo de barierele orașelor lor, dacă nu în străinătate, unde mai toate afirmările au depins mai mult de spiritul întreprinzător al elementelor decât de vre-o organizare generală.

Cu Operele din Bratislava, din Zagreb, din Sofia, în special, trebue să pornim la o vie acțiune de schimburi artistice care nu vor fi decât binefăcătoare și interesante pentru toată lumea.

Ceeace însă reprezintă o lacună generală excepțional de gravă în viața culturală a țării, este lipsa de manifestări lirice în toate marile orașe ale țării, în afara Bucureștilor și Timișoarei, singurele privilegiate. Iașii, Cernăuții, Brașovul, Sibiul, Aradul, Galații, Brăila, pentru a nu nota decât aglomerările urbane foarte însemnate, sunt, în cursul întregului an, total lipsite de orice spectacol de operă. Și, de altfel, nici restul mișcării muzicale nu este de vreo importanță demnă de relevat, dacă măcar există, în mai toate aceste orașe și în zeci de alte orașe cu mult mai năpăstuite încă, în această privință.

Echipe pentru turneuri lirice trebue organizate neîntârziat sau mai bine zis, imediat după ce Opera Română își va fi creat o orchestră proprie, liberând „Filarmonica", ea însăși putând atunci să-și realizeze marile misiuni de educare, de popularizare a muzicii, de răspândire a culturii, cărora astăzi nu le poate face față decât cu grele strădanii și în chip incomplet.

Sunt câteva din aspectele marei probleme a organizării muzicale a țării, despre care am mai scris și în alte rânduri, de mai mulți ani, fără ca vreuna din marile ei date să fi căpătat vreo rezolvare reală până acum.

Este momentul să se acționeze hotărît și salutar în tot ceeace privește noua rânduire culturală a țării și ridicarea ei, cât mai sus, pe planul valorilor culturale ale Europei regenerate.

Artele trebue să-și aibă marele lor cuvânt în plinul acestor preocupări de realizare.

Nici o strădanie, nici un sacrificiu nu vor fi prea mari pentru atingerea acestui țel.

ROMEO ALEXANDRESCU

Gânduri pentru o pagină de teatru

PRESĂ AFIȘ...

Atitudinea curtenitoare pe care o au unii din confrații noștri față de celebrităților scenei pe cari vor să le promoveze, sau de cele mai multe ori să le cultive, nu ajută cu nimic nici teatrului și nici vedetei în chestie.

Exagerarea adevăratei valori a unui artist îndispune și pune în lumină de ridicol atât pe scrib cât și pe beneficiarul lui. Publicul va descoperi în dosul rândurilor atât adevărul cât și costul articolului.

E bine deci să păstrăm o decență și o aproximativă sinceritate în aprecieri.

Așa, vom înșela mai ușor pe cititor.

CUȚITARII...

Dar nici cu cuțitul la brâu pe toate coloanele.

Sunt confrați cari își caută o personalitate prin a înjura. Injură pe cei tineri că sunt prea începători, pe cei bătrâni, că le-a trecut vremea. Injură femeile frumoase, că n'au altceva decât frumusețea, pe cele urite că n'au sex-appeal.

Injură, însfârșit pe oricine, ca să se facă temuți și să atragă atenția tuturor.

Dece să fim cuțitari?

O greșală nu se poate înlătura, atrăgându-se atenția în termeni urbani ?

Și, afară de asta, crede oare domnul gazetar, că actorul de care se ocupă a vrut să fie slab în rol numai spre a-i servi drept subiect ?

Și, chiar dacă s'ar nimeri vreodată ca un actor de merit să fie nelalocul său în vre-un rol, datorită de multe ori greșitei distribuiri de care nu putem să-l acuzăm, dece să-i mai adăugăm și noi la amărăciunea unei nereușite?

Să-i respectăm cel puțin munca pe care a depus-o și mâhnirea pe care o are cu siguranță, iar în locul succesului să-i acordăm mângâierea unei atitudini cuviincioase sau a unei tăceri respectuoase.

OBIECTIVITATE

Să înlocuim deci curtoazia și cuțitul printr'o obiectivitate și dreptate cari vor da fiecăruia ce i se cuvine iar nouă considerația pe care o merită niște oameni serioși.

Așa cum ne pretindem.

CELEBRII....

Și acum pentru victimele condeiului nostru...

Cari desigur vor să beneficieze de ecoul pe care el il are între cei ce-l vor aprecia mai mult.

Sfatul nostru: să nu ceară bieților slujitori ai coloanelor, adjective decât în măsura adevăratei lor valori.

Reclama ridică, ce-i drept, în ochii oamenilor.

Dar după noi vor veni ceilalți.

Cari nu ne văd și cari ne judecă aspru după ce am lăsat în urmă sau ne desconsideră după efemerul creațiunii noastre.

Și nu va rămâne atunci dintre noi niciunul dintrei cei ce s'au ridicat pe culmea trecătoare a unei organizate difuzări, ci doar cei cari s'au stabilit definitiv pe soclul de granit al valorii lor.

GEORGE MUSCELEANU

Bucuriile creației artistice

(Urmare din pag. I-a)

mă definitivă celor două mii de pagini din câte e compusă marea sa frescă socială. In vremea noastră Rebreanu a refăcut de șapte ori pe *Ion*, fără să fie cuprins de disperare, cu toate că i-au trebuit pentru lucrul acesta douăzeci de ani de migală. Creația artistică cere perseverență și pentru ca să poți fi multumit de cele ce scrii, e nevoie deci de mereu alte retușări „Abia după ce termini o carte — mărturisește în *Viața lui Iisus* Papini — pricepi cum ar fi trebuit făcută. Ajuns la ultimul cuvânt, cu experiența căpătată, ar trebui, pentru a obține o nouă formă, s'o reiei dela capăt. Dar cine are — să nu zic puterea — ci măcar ideea să'ndrăznească"? (3) Gustave Flaubert — unul dintre cei mai fanatici îndrăgitori de formă — în corespondența sa cu domnișoara Leroyer de Chantepie, strecoară următoarele rânduri cu privire la chinurile cu care se plătește fericirea în artă: „E mai ușor să devii milionar și să locuești în palate venețiene pline de capodopere, decât să scrii o pagină bună, de care să fii mulțumit. Am început un roman antic, (4) acum două luni, al cărui prim capitol l-am terminat, or nu aflu *nimic bun* în el și mă chinuesc zi și noapte fără să ajung la vreo soluție. Cu cât dobândesc mai multă experiență în arta mea, cu atât arta devine pentru mine un supliciu: imaginația rămâne staționară și dorința sporește. Iată nenorocirea. Puțini oameni vor fi suferit cred, ca mine din pricina literaturii". (5) Insă ținând seama de perfecțiunile la care a ajuns, putem spune că, mic e numărul scriitorilor, care s'au bucurat ca Flaubert, de minunățiile ieșite din mintea și condeiul lor.

Bucuriile creației artistice sunt precedate așa dar, în mod regulat și necesar, de nesfârșite suferințe morale. Atât de strâns legate de jertfă sunt aceste bucurii, încât acolo unde jertfa lipsește, arta refuză să se nască. La drept vorbind, creatorul de artă nu-și aparține sieși. El e robul celei mai nobile pasiuni, aceea, din ai cărei fiori se nasc și cresc capodoperile cele mai de seamă ale omenirii.

Fericirea pe care o simte creatorul de artă e similară celei pe care a simțit-o Dumnezeu când, la sfârșitul zilei a șasea, a privit întregul șir al înfăptuirilor sale divine: „Dumnezeu s'a uitat la tot ce făcuse; și iată că erau foarte bune". (6) Ca și El, romancierii, sculptorii, pictorii și poeții privesc în ziua a șasea a trudii lor, peste paginile, marmura, tablourile și versurile lucrate, găsindu-le, *nu bune*, ci numai terminate.

Perfecțiunea în artă rămâne un ideal, fiindcă mijloacele de comunicare — cuvântul, marmura și culoarea — sunt insuficiente în redarea frumosului absolut: „Marea iluminare interioară e necomunicabilă. Doar slabe reflexe ale ei se pot prinde în clipe binecuvântate în formele de stil liric. Vorba, sunetul, linia, sunt însă atunci un oracol. Extern, el nu dă decât ceva simbolic, sau prea simplu, sau prea obscur, având nevoie de tălmăcirea caldă, entuziastă, a apropelui. In timbrul particular al sunetului, în tonalitatea particulară a compoziției, în unduirea particulară a liniilor, în plinătatea de răsunet a simbolului, e conținută relevarea cea nouă, pe care sufletele mistice ale indivizilor înruditi, ori sufletul liric al masselor „o descoperă fără voie și fără să-și dea seama cum, și o proclamă răsunător" (7) Strădaniile scriitorilor și chiar și durerea că operile lor nu pot atinge culmea frumosului absolut: — „marea iluminare interioară e necomunicabilă" — dispar în clipa în care ei își dau seama că forma și conținutul cel nou al creațiilor lor sunt descoperite „fără voie și fără să-și dea seama cum" de către sufletele mistice ale indivizilor înruditi, și de către masse, care le proclamă „în mod răsunător" ca izvoare de încântare și relevare nouă. Clipa aceasta rămâne cea mai scumpă în viața unui creator de artă fiindcă ea înseamnă recunoașterea, neprovocată și sinceră a geniului său. Nimic altceva nu l-ar putea bucura mai mult. E răsplătirea trudei sale venită din partea semenilor săi, pe care i-a scos din amorțire și care, la rându-le, îl scot pe el acum din nefericire.

Și chiar dacă n'ar avea parte de o atare fericire — oare, câți din marii creatori au fost înțeleși în timpul vieții lor? — geniul tot nu rămâne nefericit. El trăește veșnic în lumea lui și, acolo, niciodată nu se simte desmințit. Cea mai mare operă din lume ar da-o acela, care ar reuși să exprime integral bucuriile pe care le trăesc geniile în clipele când prind, din sbo-rul nebulos al vieții, imagini și cuvinte, din care ulterior se încheagă frumusețí nepieritoare. V'ați întrebat vreodată ce momente de extaz a trăit Eminescu în timpul și după terminarea *Luceafărului*? Dar Goethe, la publicarea definitivă a lui *Faust*? O rază din lumina ce va fi stăpânit sufletele lor, un strop din bucuriile simțite de ei *atunci*, ar fi de ajuns să înlăture întunericul și să topească tristețea noastră, de ieri, de azi, și de totdeauna. E falsă credința că geniile sunt nefericite. Tristețea lor e ceața de pe ochelarii noștri. Ce importanță are faptul că nu se pot bucura și ei de plăcerile vieții pământești ? N'au — în schimb — clipele lor de bucurie ? Ce palidă și searbădă e fericirea noastră pe lângă bucuria lor ! „Pentru una din acele ore de creație — suspină într'*Un om sfârșit* Papini — aș da tot talentul meu, tot talentul vostru, tot talentul tuturor paiațelor de peste tot pământul și, după asta, mi s'ar părea, poate, că am furat-o" (8) Estetica mai veche — și de ce nu și cea de azi ? — socotea clipele de creație ale geniului ca stări de legătură cu divinitatea însăși. E un fel de îndumnezeire a scriitorului, care, deși de scurtă durată, răscumpără toate calvarurile de până aci.

Dacă e să căutăm totuși o nefericire geniului, atunci se cuvine să subliniem *că lui îi este dat să se bucure numai când creiază:* „în clipa când cuvântul a șburat de pe buzele noastre — exclamă Alegènor al lui Pârvan — sufletul nostru se strânge amărît ca de o înșelare" (9) Geniul nu e fericit decât în măsura în care își îndeplinește misiunea. Ratarea e pentru el pericol de moarte tocmai pentru că însemnează abatere dela drumul său. Oamenii de rând nu l-au privit decât prin prisma ochilor lor; ei n'au văzut la el decât dorința trecătoare de coborîre în teluric, nu și puterea de rămânere în înălțimi. Vulturul e măreț când sboară pe sus, geniul când rămâne în cerul său. Acolo fericirea se gustă din belșug.

VLADIMIR DOGARU

NOTE: 1) Les inédits de F. Dostoievski, traduits et annotés par J. W. Bienstock, p. 137, Paris 1923; 2) Intr'o scrisoare din epoca maturității; 3) Histoire du Christ, p. XXI; 4) E vorba de Salambo. 5) Perspessicius: Dela Chateaubriand la Mallarmé, p. 228, ed. Fundația pentru literatură și artă, 1938. 6) Geneza, I. 31; 7) Vasile Pârvan: Memoriale, p. 211-212; 8) Giovanni Papini: Un om sfârșit. traducere de G. Călinescu, p. 157; 9) Pârvan, op. cit. p. 202.

Contradicțiile culturii moderne

(Urmare din pag. I-a)

toate planurile, al fiecărui popor, își cere mai energic dreptul să se manifeste în deplină libertate.

Mentalitatea omului din veacul al XVIII-lea și chiar al XIX-lea era desigur mult mai îmbibată de idei cosmopolite decât a celui de azi. In ciuda individualismului să extrem și a afirmării ideii naționalismului, care a dus treptat la înjghebarea statelor naționale, individul celor două veacuri trecute era cosmopolit. S'ar putea zice că individualismul său coexista cu umanitarismul și cosmopolitismul. Atitudinea individualistă era contrabalansată de o iubire abstractă, — fiindcă domnea rationalismul — față de toți semenii pământului și de un exotism fructificat cu zel de romantici. Astăzi, naționalismul își dă mâna, în sânul fiecărui popor, cu colectivismul, din care va naște probabil de astă dată un individualism moderat, sănătos.

In același domeniu politic, revirimentul maselor a atras după sine regimurile autoritare. Acțiunea mulțimii cere organizare, disciplinare, fapt care reclamă la conducere o mână forte.

De astădată ne oprim aci. In definitiv, fiecare poate combina înregistrarea pe cont propriu a contradicțiilor actuale ale unui tragic destin uman, care face ca valoarea bunătății să fie simțită într'un mediu de erori, a dragostei într'o lume inumană ,iar a libertății într'o țară care n'o are.

ION ȘTEFAN

INFLUENȚE GERMANE în LITERATURA ROMÂNĂ

II

ANUL 1779

când au apărut celebrele **Glasuri ale popoarelor în cântece,** operă de confruntări și cugetare a lui J. G. Herder, poate fi considerat drept an al întemeierii folklorului în înțelesul propriu zis al cuvântului.

Pentru prima dată, cineva, înzestrat cu duhul dragostei și cu luminile nepărtinirii științifice, își aplecase urechea peste cântecul popular al neamurilor, ascultând și înțelegând o lume de graiuri și melodii sufletești care, până atunci, nu se prea învrednicise de atenții din partea oamenilor claustrați în biblioteci.

Cartea lui Herder a cunoscut, — ceeace nu se putea altfel, — un succes puțin obicinuit. Ea deschidea orizonturi noi iar ele echivalau cu o pășire pe terenul cercetărilor.

Că au rezultat și inevitabilele rătăciri, nu a fost vina autorului. In ale sale *Stimmen der Völker* zace și azi o apreciabilă parte de intuiții și îndemnuri, precum tot dela el pornesc multe rădăcini ale etnologiei din zilele noastre.

Acest cântec al popoarelor prezentat de Herder arăta însă, în orice caz, că glasul neamurilor are, cu toate deosebirile, și anumite asemănări. Ceva, nativ pe deoparte, sincer și stângaci, dar și ceva ce, în cercetările și culegerile de mai târziu, desvăluie atingeri, sau influențe, sau numitoare comune. Astfel în Des Knaben Wunderhorn al lui Clemens Brentano și Achim von Arnim, culegerea de poezie populară germană, există bucăți cari își găsesc, deadreptul, corespondentele în cântecul nostru bătrânesc. Bucăți cu subiecte haiducești, legende și bucăți de pe vremea năvălirilor turcești. Nu poate fi, bineînțeles, vorba de influențe, dar e stringentă concluzia că la baza unor astfel de cântece populare trebuie să fie vreun destin comun. Ori, la acest destin au participat, deopotrivă și popoarele mărcilor germane, nu numai noi invadații de ienicerii musulmani. In virtutea cărui adevăr? In virtutea cărui alt adevăr luptăm oare și de astădată și făurim, și de astădată, cântece în cari va trăi legenda actualului războiu?

TOTUȘI DE INFLUENȚE PROPRIU ZISE

nu putem încă vorbi. Cântecul popular are multe daruri, printre cari pe acele ale poligenezei și ale migrării. Cronologicește, un prim contact cu știința și cultura germană îl stabilește Dimitrie Cantemir a cărui faimă a determinat, în 1714, Academia berlineză să-l aleagă membru. Pentru această Academie, învățatul nostru prinț scrie vestita *Istorie a Imperiului Otoman* și opera cea mai importantă, atât pentru noi cât și pentru autor, *Descriptio antiqui et hodierni status Moldaviae* (1716) în care descriere D. Cantemir susține, cel dintâiu, continuitatea elementului roman în Dacia. Totuși, până la Cantemir, nemții au avut un amestec în ceeace privește nașterea cărții românești. *Catehismul dela Sibiu*, tradus din germană, apare în 1544, din inițiativa unui Marcus Filip Mahler și este prima tipăritură în limba noastră. Și, nu mult mai târziu, juzii brașoveni Johann Benkner și Lukas Hirscher sunt aceia din vrerea și cu cheltuiala cărora apar, rând pe rând, *Intrebarea Creștinească* (1559), *Tetraevanghelul* (1561), *Lucrul Apostolesc (1563), Molitvelnicul* (1564), *Tâlcul Evangheliilor* (1564), *Evanghelia cu învățătură* (1581), *Psaltirea (1570), Pravila sfinților Apostoli* și *Tocmeala slujbei dumnezeești,* — cărți ieșite din tiparnița și dragostea de grai românesc a meșterului Coresi. Munteanul Coresi curăță de zguri limba noastră și o face accesibilă tuturor românilor. E, întrucâtva, ceeace făcuse și Luther pentru *neuhochdeutsch*-ul actual și e, fără discuție, o primă desțelenire pentru mai târziu.

Iată că la leagănul tiparului, și deci și al literaturii noastre, au fost și ursitoare de neam german. Nici nu se putea altfel. Germanii sași din orașele transilvănene, întemeietori de orașe și ordine burgheză erau singura populație dela care puteam lua ceeace ne putea fi de folos, precum germanii din capitala imperiului habsburgic erau, pentru ceeace privea dreptul și dreptatea românilor transilvăneni, singurii la cari puteam apela și am apelat odată cu trezirea conștiinței naționale ardelenești atât de neplăcute Budei.

Dar, până la ivirea oamenilor cari, în istoriile noastre, sunt numiți protagoniști ai *Școalei latiniste,* și până la tipărirea celor dintâiu cărți românești la Viena, tot nemții au fost istoriografii cari trezesc interesul pentru obijduitul neam valah. Carol Eder, Johann Christian von Engel și Franz Sulzer sunt numele lor.

Nu ne-au iubit, probabil, sau au scris în slujba altora, căci nu au fost tocmai obiectivi, deși am fi avut dreptul să le merităm strădania curată, mai ales după edictul de toleranță al lui Iosif al II-lea. Dar, acești nemți au determinat, fără voia lor, o reacțiune viguroasă. Și ea este Școala noastră latinistă.

REGELE CAROL I

După *Biblia dela Blaj* și pios alcătuita *Carte de rogacioni pentru evlavia homului chrestin* ale lui Samuil Micu-Clain, care fusese director de studii la colegiul Sf-ta Barbara din Viena, apare un *Petru Maior*, cu Istoria pentru începutul Românilor în Dachia (1812). Cartea e o replică drastică la adresa triumvirilor Eder-Engel-Sulzer și se bucură de multă admirație din partea cetitorilor. Unul, Ion Teodorovici Nica, îi dedică chiar un poem ditirambic. Nu tot așa învățatul vienez Bartholomeu Kopitar care își apără teoriile proprii și pe ale conaționalilor. Dreptatea însă a fost și a rămas de partea lui Petru Maior.

LUMINILE GERMANIEI

ne-au venit, mai întâiu, prin intermediul acelora dintre români cari au trecut respectiv au studiat prin centre nemțești. Deaceea înșirarea numelor rămâne destul de arbitrară, după cum a fost capricioasă și întâmplarea care, pe unii dintre români, i-a dus la Paris, pe alții la Berlin sau Viena. La început însă era mai aproape Viena. Și mult mai aproape pentru românii ardeleni.

TITU MAIORESCU

Astfel, după Petru Maior, îl avem pe *Ioan Budai Deleanu,* poetul Țiganiadei, autorul unui dicționar nemțesc-român și al unei broșuri, — în limba germană, — cu *Scurte observări asupra Bucovinei,* — pe *Gheorghe Lazăr,* marele dascăl care cunoaște până și filozofia lui Kant; pe *Aron Pumnul,* — acest Lazăr al Bucovinei românești, cu tot „pumnulismul" lui, — pe *August Treboniu Laurian, autorul unei* Istorii a *Românilor din monarhia austro-ungară,* istorie, în trei volume scrise nemțește, — pe *Dinicu Golescu,* autor al neobicinuitei pentru literatura românească de atunci *Insemnare a călătoriei mele* (1826), — pe *Mihail Kogălniceanu,* care considera Universitatea din Berlin drept a doua sa mamă și a scris, din îndemnul unui *Al. von Humbold,* cele dintâi studii nemțești despre limba și literatura noastră, — pe *Nic. Filimon,* care, în afară de opera-i literară, ne-a mai lăsat descrierea unor *Excursii în Germania meridională,*—pe agitatul *Dimitrie Petrino,* — pe bucovineanul *Vasile Bumbac,* coleg cu Eminescu la Viena,— pe *Ion Slavici, Titu Maiorescu, Eminescu,* etc.

Asupra acestor două din urmă și mari figuri în cultura și literatura noastră vom reveni în mod special. Ele însă încheie oarecum șirul acelora cari, în veacul trecut, făcând sau desăvârșindu-și studiile în cadrul instituțiilor universitare nemțești, au pregătit cel dintâiu val de influență germană bună asupra scrisului și cugetării noastre.

E adevărat, un *Iancu Văcărescu* traduce din *Kotzebue* (Grădinarul orb) și-l apreciază chiar pe *Goethe,* iar un *Asachi* are și el predilecții pentru acelaș *Kotzebue* care s'a bucurat de un nu chiar așa de nemeritat renume ca autor dramatic. E adevărat că pe lângă *Kotzebue* începe să se facă iubită, de traducători ca *Hrisoverghi* și *Câmpineanu,* și opera lui Schiller. Totuși până la *Curentul Junimii,* numai *Alexandru Odobescu* împrumută modelul german al lui Lessing pentru al său *Fals tratat de vânătoare.* Dar, ca pitoresc și supleță, *Pseudokinegheticos-ul* e superior lui *Laocoon.* Odobescu, savant aproape european, înzestrat cu un condeiu foarte fin și artist în ale ilustrării textului său cu citate și referiri, se dovedește nu numai foarte bine orientat în cele ale culturii germane în genere, ci și un rafinat cunoscător al ei. Wilhelm Tell, muzica lui Haydn și Weber, pictura lui Ridinger pe cari le aduce în discuție și'n sprijinul argumentărilor sale și felul cum le aduce în discuție sunt dovadă suficientă.

PERSONALITATEA

în jurul căreia s'a cristalizat la noi primul curent pro Germania a fost, fără discuție *Titu Maiorescu.* Absolvent strălucit al faimosului *Theresianum* din Viena, absolvent al universităților din Berlin și Giessen, Titu Maiorescu este primul român care, beneficiar al celei mai temeinice pregătiri germane, se întoarce în țară, cu hotărîri reformatoare și izbutește să și le traducă în fapt.

Până la Maiorescu școlile și cultura germană găseau admiratori ocazionali. După el, mulțumită și faptului că pe tronul țării se găsea un Hohenzollern, școala și cultura germană deveniră un fel de Arcadie mirifică, un fel de pământ promis în cuprinsul căruia crește iarba fiarelor deschizătoare de porți și taine. Cu marele Eminescu în frunte, zeci de tineri studiază în Germania, adunând cunoștințe și înțelepciune, — veghind peste cărți și instrumente și făurind planuri mari de viitor. Spre deosebire de cei ce au studiat în Franța, planurile acestor tineri sunt de alt ordin, mai puțin politice și sociale, — mai înrădăcinate, în schimb, în plasma vie a culturii și științei noastre ; — mai puțin urgente poate, în ordinea orizontală a preocupărilor românești. dar cu mai profunde aderențe la ceeace, mai permanent fiind, anunța un viitor cu atâta mai rodnic.

Iacob Negruzzi, P. P. Carp, T. Rosetti, V. Pogor, aproape toți cu studii făcute în Germania aduc focul prometeic al criticei, — iar acest foc își avea santuarul în cadrul *Junimii* din Iași.

(Sfârșitul în n-rul viitor)

TRAIAN CHELARIU

AD POROLISSUM

Falnic străluce'n fața sufletului liber, Ardealul,
Răscolind umbrele din noi, fluerând între cetini
Clipa ce va veni, aducătoare de pace.

Multe frunți se înclină și moartea le mâmgâie
Și s'aștern pe colinele verzi ca un surâs al vieții;
Ne cheamă dincolo de negrele frontiere
Adiind între noi întristatele gânduri
Cei ce gem în genunchi, cei din înghețatele temnițí,
Cei desbrăcați de dreptate, cei ce aleargă pe drumuri
Așteptând îngerul adevărului să le mirue rana.

Luciri ale soarelui, căști albe, paveze de argint
Și crucea ce birue munții, iată drumul deschis.
Iată brațul din nori ce cheamă furtuna
Și zâmbetul ce cunoaște victoria și înalță stindardul.
Iată viața și cei ce o slujesc, iată înstelatele armii.
Iată crestele de unde spiritul atot-văzător
Spulberă furtunile urii și sfarmă Zăgazul.

Iată bucuria pământului sănătos ce așteaptă sămănătorii
Cei ce vor semăna îndurarea între oamenii pașnici.
Cei umiliți semănând iubire, cei necunoscuți, liniște.
Pregătind temelia altarelor pentru noul Ardeal.
Oază, odihnă a spiritelor, patrie a libertății
Munți înfășurați în hlamida trecutului, inimi purtând
stemele viitorului

Desfășurând fiece zi cu o dragoste fără sfârșit
Desăvârșindu-ne cereștile umbre din noi.

Acoperind fiece faptă cu o sclipire a vieții
Sfărîmând întunericul de pe margini, iertând îngâmfarea.
(Ostașii apostoli trec prin satele fără număr
Răsărind ca o rădăcină a Cerului în pământul bogat)
Pentru aurora nouilor oameni ce vor șterge urmele
sângeiui

Spălând veacurile cu năfrămi de argint.
Pentru aleșii stăpânitori, pentru oștenii curați
Lămurind zările în armurile fără de moarte.

Noi cei de azi, ascultăm șoaptele vântului
Ageri la fiece adiere, adulmecând fiara ce sfâșie.
Surâdem forței, ca unei camarade de vis
Și așteptăm aspra dezlegare a soarelui.

IULIAN VESPER

COMPOZIȚIE

Cine mi-ar șopti liniștea mâinilor
Dacă nu depărtările cu amintirea ta, vrăjitele?
Știu cum te mângâie amurgurile toate și drumurile mai
departe,
Știu că dăinuiesc asemeni petalelor ascunse într'o carte.

Cine mi-ar urzi înaltul umerilor,
Dacă nu chemările înspre rostirea ta, nestăvilitele ?
Știu că-mi sunt anii ori mai mulți, ori mai mărunți
Decât cei rostuiți de vitregele priviri și de surorile frunți.

Cine mi-ar ivi melodia ochilor,
Dacă nu tăcerile despre zădărnicia ta, iubitele ?

Demult, anotimpurile mele trăiesc
Nelaolaltă cu acelea pe care oamenii și arborii pământului
Le frunzăresc :
Mi-e primăvară, când aripa toamnei socoate
Că-și dăltuie sborul peste vremelnicele gloate —
Și mi-e toamnă, cum se întâmplă acum, când primăvara
Indeamnă să fie mai dragă dimineața și mai dorită seara.
Imi hotărăști zâmbetul și lacrima, după ceasul inimii, —
El îți mijește popasul în tot ce parcă mi-i
Stingher de veșnicia ta pentru viața mea, cea din zilele
fiecărui.
Ca și tine, de mă văd neînduratele oglinzi ale nopților mele,
Mă nărui, la fel cu zidul meșterului Manole — denecrezutul,
Cel ce și-a băsmit veci-de-vecilor duhul și lutul...

...Cine mi-ar undui cântecul gândurilor,
Dacă nu singurătățile pe urma ta, cumplitele ?
Știu că m'or mângâia deapururi amurgurile toate și drumurile
mai departe,
Știu cum vei dăinui printre alte iubiri,
Aidoma petalelor uitate într'o carte...

COCA FARAGO

Frumusețea omului în creațiunile imaginației populare

(Urmare din pagina I-a)

Părăsind orice mitice interpretări, să recunoaștem aci neobișnuite dilatări ale imaginației ce ating sentimentul sublimului căci o astfel de frumusețe astrală te covârșește.

Ocolind descrierea amănunțită a eroului, mentalitatea colectivă ne sugerează totuși pe altă cale impunătoarea impresie a frumuseții lui și anume prin efectele ei asupra lumii înconjurătoare: „în toată Impărăția lui și a vecinilor lui împărați, altă vorbă nu era decât înțelepciunea și frumusețea acestui fiu de împărat", iar altă dată mai glumeț „n'ajungea să-și răsucească mustăcioara și foile de zestre curgeau dela fel de fel de împărați cari voiau să-și dea fata după dânsul".

O frumusețe cu astfel de înrâuriri nu putea să-și aibe isvorul numai în darurile fizice ale eroului, ci trebuia să fie făurită din miracole ce aveau să se țină lanț din clipa nașterii lui Făt-Frumos, ba chiar din pântecele mamei lui și până în clipa morții despre care de altfel se vorbește rar. Apariția pe lume a eroului s'a săvârșit dar în condițiuni neobișnuite. Pe urme antropologice ce se ridică fără limită aproape în timp și se răspândesc așișderi în spațiu, Făt-Frumos se va naște și el din coaja unui măr îngemănându-se dincolo de speță cu mânzul care se va ivi odată cu el și pe aceiași misterioasă cale, legându-și astfel dintru început destinul său cu cel al roibului năsdrăvan sau va apare ca fiu al iepei în basmul neterminat al lui Creangă, iar altădată va răsări dintr'o lacrimă a Maicii Domnului ca în povestea lui Eminescu. Nașterile miraculoase alcătuesc de altfel un motiv frecvent al folclorului care mai pomenește despre nașteri din burueni, dintr'un lemn ș. a.

Dar înainte de nașterea sa, din pântecul mumii cum observam, Făt-Frumos va ști să se manifeste ca o făptură neobișnuită, plângând de pildă cotropit de dor după chemarea vieții lui care se arată a fi eliberarea Ilenii Cosânzene sau chiar cucerirea ca într'un basm al lui Ispirescu a „tinereții fără bătrânețe și a vieții fără de moarte". Se rostește aci porunca destinului atât de înrădăcinată în mentalitatea noastră populară încât se ivește dinaintea nașterii eroului chiar. Și ființa lui se va țese mai departe — odată pe lume apărută — din evenimente surprinzătoare. Creșterea se va înfăptui cu repeziciunea cunoscută „când era de un an parcă era de 5, când era de 5 par'că era de 15". Și înțelepciunea și învățătura așișderea căci iată că „unii ziceau că știa carte până la glesne, alții ziceau că până la genunchi alții până în brâu" ba chiar povestitorul socotește că-i prea puțin și se simte îndatorat să adaoge: „eu le-aș fi spus că știa carte până în gât", înfățișând deci în forme concrete atât de expresive și în progresiune cantitativă uimirea unanimă față de micul cărturar.

Frumusețea se însoțește dar cu înțelepciunea într'un fel ce dă la iveală nu numai considerația poporului pentru învățătura cărții, ci și o potrivită ironie față de ea.

Traiul copilăriei eroului desvăluește însă o altă frumusețe. Făt-Frumos crește în sihăstrie într'un codru de dincolo de acest tărâm, patriarhal și neștiutor de lume cu o nevinovăție duioasă ca un cristal de lacrimă. Sufletul lui se făurește în afară de oameni, între acordurile prestabilite ale firii, într'un fel de epocă de aur presocială. Când după moartea pustnicului, părintele său adoptiv, el trebuie să coboare în lume, nici un pas n'ar fi putut străbate fără sfatul calului său mântuitor. Căci iată dacă i se arătau juvaeruri „el se juca cu dânsele ca copiii cu pietricelele" necunoscător al prețului lor.

Adevărata frumusețe a eroului abia viața lui de mai târziu o încheagă în trăsăturile ei fizice și sufletești ca o divină operă de artă. El e cutremurat încă dinaintea nașterii de mirajul faptei, suspină nefericit când vârsta și împrejurările nu-i îngădue să pornească în lume spre a-și realiza destinul, își părăsește de îndată tihnitul rost când i s'a ivit ceasul. Frumusețea lui se desfășoară în mișcare ca o necesitate fără apel ce-l depășește și-l poartă pe căi mai dinainte poruncite.

Misiunea lui de căpetenie e de cele mai multe ori eliberarea unei ființe năpăstuite, o Ilenii răpite de balauri sau zmeu, dar uneori are să aducă obiecte cu totul rare ca de pildă „feredeu dela Dumnezeu, dela Sf. Soare ștergătoare", ba alte ori chiar cheia Raiului și nu odată soarele, luna și luceferii răpiți de zmei. Dacă privim cu grije acțiunile lui, observăm că ele tind în genere să restabilească echilibre firești pe cari duhurile destructive le-au tulburat. Sufletul lui e adânc însetat de ordine și armonie, de acea dreptate ce-i era înăscută și pe care numai vitregia lumii a cutezat să o înfrunte. Intreaga lui strădanie tinde să înlăture desacordurile, vrajbele, sunetele stridente, impuritățile.

Alături de frumusețea voinicului se ivește însă sveltă ca un lujer de lumină cealaltă frumusețe, cea a Ilenii. Deși crește și ea din plin din trunchiul frumuseții nediferențiate, cu altfel de alese griji va fi înconjurată.

Ceea ce o distinge dela început e ploaia de nume ce o botează. I se dăruesc mai întâi nume proprii însoțite de epitete ca Ileana Cosinzeana, Ileana Rujalina, Ruja Rujalina sau jocul de silabe Zina Simina, numai mai familiare ca Sanda Luxandra, Cătălina, Chiralina, Smărăndița, apoi nume ce-i amintesc originea ca fata dafinului, fata cu 7 nume, fata născută din piatră, numiri metaforice ca Porumbița, Mândra Lumii, Mușata locului închizând ecouri din Balcani, însfârșit numiri cu determinări mai ample ca „Ileana cu părul de aur, și ochi de foc", „zâna zorilor, împărăteasa florilor", „zâna florilor din împletirea norilor" sau chiar chemări și mai fermecătoare ca „Simziana, cosiță de aur, câmpul înverzește, florile înflorește" emanând efecte magice din făptura ei „Ileana Cosinzeana din cosiță flori îi cântă, 9 împărați ascultă", sau „Doamna florilor, din cosiță ruja-i cântă", sau „Doamna florilor și-a garoafelor". Unele elemente descriptive apar deci de pe acum vădind grija de care vorbeam și atențiunea deosebită de care se bucură prezentarea frumuseții femenine în comparație cu singurul apelativ de frumos dat voinicului.

Dar portretul fizic al Ilenii ne apare el însuși mai amănunțit desvoltat. Privirea poetului popular se anină mai întâi de părul zânei: „cosițele ei împletite cu meșteșug și date pe spate îi atingeau pulpele și ea era așa de bine făcută încât ochii tuturor rămâneau la dânsa. **Penelul amănunțește apoi figura:** „avea un păr nene, cu totul și totul de aur, cosițele ei lungi și stufoase de-i băteau pulpele, când se uita la cineva cu ochii ei cei mari și negri ca murele îl băga în boală, avea niște sprâncene bine arcuite de par'că erau scrise și o pieliță mai albă ca spuma laptelui'. **Altădată cu elemente de o prospețime de apă de munte cu și mai bogate detalii:** „boiul îi era gingaș încât îți venea s'o bei într'o bărdăcuță de apă, perișorul subțire și stufos îi cădea pe umeri în unde, fața-i are pe vino în coace, ochii mari, frumoși și vioi de te bagă în boală, mânușița aia micuță și piciorușul ca de zână". **In repetarea aceleiași formule comparative în toate fragmentele descriptive citate trebuie să descifrăm autenticitatea lor populară. Când Eminescu, fermecat de aceiași Ileană, avea să o înfățișeze în basmul său, mulțime de înrâuriri culte îl vor năpădi. Descrierea lui va lua forme vădit romantice, cu antiteze răspicate, cu reliefuri sculpturale amintind mitologia.**

Doamna florilor și a garoafelor nu strălucește însă numai prin ființa ei fizică. Podoabe sunt chemate să o investmânte, „un rând de aur, altul de mărgăritare, altul de diamante" ba uneori chiar o „stea în frunte". Paralel cu Făt-Frumos deci se face și aci apel la ajutor astral. Inrâurirea unei astfel de făpturi nu poate fi decât covârșitoare. In fața zânei munților, eroul nostru „simți că obrajii îi ard, o sudoare rece îl trecu și inima începu să-i tăcăiască de părea c'o să-i spargă pieptul" sau „cum o văzu se pierdu cu firea, dar lupul îi aduce aminte că-i voinic și-și veni în sine". **Se folosește deci și aci procedeul înfățișerii frumuseții prin efectul ei asupra voinicului.**

O astfel de taină nu se ivește pe lume din părinți obișnuiți. Ca și Făt-Frumos, originea îi e miraculoasă. De multe ori ea e astrală căci doar Ileana e și „surioara soarelui, nepoțica zânelor". Alte ori atâta frumusețe nu poate să nu ascundă origini demonice și zâna apare astfel odată la Eminescu drept fiică a Mumii Pădurii, altădată a Ciutei nevăzute, ucigătoare de oameni în Pop-Reteganul.

Concepția anonimă despre frumusețe nu ignoră nici observația esteticei după care izolarea e un moment constitutiv al frumosului. Ileana locuește de aceia totdeauna departe de lume, pe un munte de sticlă păzită de zmei de care nimeni nu se poate apropia decât cu jertfa vieții, ca un suprem omagiu adus frumuseții. Aci trăește mândra în palaturi de sticlă cari se învârtesc după soare sau în altele de aramă, argint sau zamfir. Abia de se plimbă înconjurată de 24 de roabe prin grădina cu roade de aur. Sclipește de sigur în beteala acestei bogății fantezia orientului cu irizări locale.

Portretul Ilenii se întregește însă cu un dar pe care numai vremelnic Făt-Frumos îl cucerise într'un basm de Ispirescu și care le întrece pe toate celelalte. Zâna Zorilor ni se spune într'o poveste „în veci trăește și în veci nu înbătrânește" a învins marginea timpului și s'a înălțat în eternitate izolându-se încăodată de vremelnicia omului.

Accentuând atâtea elemente suprapământești, imaginația populară nu uită totuși să ne apropie de această zână și să-i sublinieze cu duioșie umanitatea ca și în cazul lui Făt-Frumos. Ileana ne apare de aceia de mai multe ori cu preocupări domestice „zâna ghilea niște pânză la fântână, spăla cămăși, țesea la războ", iar alte ori e cuprinsă de mare viclenie și știe să-l batjocorească până și pe voinicul ei.

O trăsătură a zânii prin care se apropie din nou de Făt Frumos e uneori bărbăția ei. Se asociază și în folclorul nostru motivul Cosânzenei cu cel al Fecioarei răsboinice pe urme străvechi de amazoane și eroina noastră înfruntă cu străşnicie piedici menite să-l sperie și pe un voinic. Descifrăm și aci acea circulație a puterilor ce nu ține seamă de marginile sexului și prin care se afirmă cu atâta energie unitatea masivă a concepției populare despre lume.

Comparând acum tipul frumuseții masculine cu cel femenin așa cum le creiază imaginația colectivă, surprindem limpede trunchiul comun din care se desfac. Sunt trăsături topite în oceanul luminii astrale ce inundă firea și uluesc pe contemplatori, îl umplu de spaimă ca în fața unei minuni, dar și precizări plastice ce aparțin pământului cu toată seva lui voinică. Frumusețea populară pendulează necurmat între tărâmul acesta și celălalt, între sacru și demonic, între abstractul divin și concretul uman, ținând mereu sufletul încordat și setos de liniștiri ce vin în cele din urmă ca o binecuvântată oază de popas îndelung meritat. In compoziția lui se amestecă de alt fel foarte firesc toate contrastele mentalității populare.

AL. DIMA

ROMANUL DE ANALIZĂ AL LUI JACQUES DE LACRETELLE

de N. PAPATANASIU

Ne-am întrebat, la apariția ultimului tom din seria **Les Hauts-Ponts**, dece a fost anume necesar să apară și acest al patrulea volum. Desigur, de Lacretelle a cedat mai mult sau mai puțin modei „romanului-fluviu". Istoria Lisei Darembert și a fiului său Alexis, care formează fondul romanului, nu era potrivită, pentru atâtea desfășurări de episoade. Iată dece se pot întâlni, ici-colo, pagini puțin goale.

Întâiul volum care istorisește cu insistență povestea Sabinei, nu e decât un hors-d'oeuvre, nu deplin indispensabil fondului lucrării; închipuind însă o carte minunată, ar fi tendențios să ne plângem. Unii dintre cei mai mari romancieri englezi, cei cari ne farmecă în deosebi, închipuesc această vrajă prin libertatea pe care și-o iau alegându-și subiectele — și prin acel fel neglijent de a se îndepărta de el, amuzându-se ca să ne amuze. Nu cerem unui romancier să se limiteze numai la subiectul de căpetenie. Dimpotrivă. Dar acțiunile secundare, acele à-côtes-uri să merite străduința de a insista asupra-le. In **Les Hauts-Ponts** sunt, incontestabil, multe goluri. Și numai ele fac să deslușești, ici-colo, un simțământ de destrămare, susținut de acea pașnică monotonie a istorisirii, care caracterizează talentul lui Jacques de Lacretelle.

Firește, nu e vorba de unul din acele romane pe care te grăbești să-l devorezi, întorcându-i repede paginile, din nerăbdătoarea curiozitate de a ști ce se va întâmpla; căci nu se întâmplă aproape nimic. Aceasta este, cel puțin, impresia pe care ne-o dau acele cărți în care efectele dramatice sunt deadreptul disprețuite și în care incidentele care le-ar putea prilejui, sunt povestite — și ele — cu cea mai deplină liniște. Impresie care scade interesul, trebue s'o spunem, într'o vreme în care multe romane ne-au obișnuit cu un ritm grăbit și înviforat, cu o desfășurare explosivă, cu „dinamismul" lor, ca să întrebuințăm un cuvânt la modă. Această impresie însă luată aparte, nu putea face să fie condamnate lucrări construite într'o manieră cu totul diferită, care are ca și cealaltă dreptul de a exista.

S'a putut spune că Jacques de Lacretelle a împrumutat cea mai mare parte din procedeele sale din formulele românești ale secolului al XIX-a și e adevărat numai în parte. Se vede destul de bine tot ceeace datorează lui Flaubert — și aceasta nu e adevărat numai în ce privește stilul și maniera sa, dar și în ce privește personagiile sale: se deslușea mult bovarism în cazul Bonifas, după cum se poate găsi mai mult încă în cazul Lisei Darembert.

Arta lui Jacques de Lacretelle este o artă a limpezimilor — e vorba însă de o claritate care nu exclude nicidecum justa îngrijorare a nuanțelor, nici sugestia indivizibilului și a inexprimabilului; o artă a purității deasemenea — de o puritate puțin rece, care vine poate din legăturile pe care de Lacretelle le-a păstrat cu protestantismul — și care dă lucrărilor sale o aparență de eleganță academică, cu toate că îndrăznește cum n'au îndrăznit niciodată academicii. Se găsește în romanele sale o perfecțiune a stilului, o alegere a detaliilor, o orânduire generală, o întrebuințare abilă a tuturor resurselor tehnice, care întrunesc realizarea unei atmosfere de ușoară grație și de reținere pudică — și — totodată — nu știu ce ciudată impresie de imobilitate: totul pare că stă pe loc; ca și cum totul s'ar desfășura într'o lume în care timpul n'ar mai exista.

Desigur, aceasta e o mare lipsă pentru un romancier care e hotărît să desăvârșească un roman ciclic, a cărui materie etalează pe vreo patruzeci de ani. Fapt este că, în **Les Hauts-Ponts** nu avem această impresie, pe care ne-o dau numeroase romane englezești și — magistral — Proust, a timpului care înaintează în chip inexorabil, a îmbătrânirii ființelor: s'ar spune că personagiile sunt lipsite de una din dimensiunile lor esențiale. Ori, pentru un romancier, nu există poate o noțiune mai indispensabilă ca aceea a timpului.

E adevărat că Jacques de Lacretelle nu are pretenții de romancier, în accepția care se dă astăzi acestui titlu. Cândva, declara lui Frédéric Lefèvre : „...Je me défends d'être, avant tout, un romancier, c'est-à-dire un auteur qui voit, en premier lieu, les images et les aventures. Dans la fiction, une chose fournit le germe de la création, et, par la suite, m'échauffe l'esprit: les caractères ou plutôt, pour ne pas trahir la physiologie, les tempéraments. J'écris pour connaître et étudier un tempérament".

Trebue să rămânem la această excelentă definiție pe care Jacques de Lacretelle chiar a formulat-o asupra profundului său gust pentru analiză, psihologie și introspecție. Rămâne în mod esențial un analist, adică un om dăruit pentru această muncă de laborator, de izolare și studiu al simțămintelor umane, separate de această pastă caldă în care se găsesc prinse prin faptul însuși al vieții care evoluează și transformă. Analistul disociază, pe când romancierul asociază, servit de darul poeziei care pare a fi fost refuzat lui Jacques de Lacretelle. Și poate că până la urmă această operație de analiză — operație oarecum științifică în alura ei — lipsește romanele sale de acea căldură pe care ne place s'o găsim în ficțiunile românești.

Trebue să mărturisim totuși că mănunchiul de caractere al căror studiu Lacretelle îl urmărește, au în ele ceva pasionant și profund viu. Preferințele autorului se îndreaptă către cei izolați, către făpturi care, pentru o rațiune sau alta, se găsesc aruncate în afara lumii fără să sufere prea mult din pricina acestei separații.

Neliniștea sa despărțea de lume pe Jean Hermelin ; Silbermann [1]) se credea în marginea umanității pentru că era israelit, iar Bonifas [2]) pentru că avea alte obiceiuri decât majoritatea femeilor. Vom vedea că în **Les Hauts-Ponts**, personagiile sunt și ele izolate, prin visul și himerele lor, prin incapacitatea lor de acțiune sau pentru că poartă în ele un simțământ fragil, cu totul rar și minunat. Există în această tipică trăsătură ceva care aparține cu totul autorului. Lui Lacretelle îi place singurătatea și tăcerea și a mărturisit-o, adesea. In **Les aveux étudiés**, o carte desăvârșită, de pildă, sau în **Aparté**. Această bucurie a reveriei, o vom regăsi în numeroase personagii din **Les Hauts-Ponts** și în deosebi la Alexis Darembert.

Întâiul volum din serie, **Sabine**, este cu totul fermecător. Și aceasta pentru că este dominat de figura unei femei extrem de pure și grațioase și care rămâne acum cea mai aleasă creație care a ieșit din pana lui Lacretelle.

Sabine e soția lui Alexandre Darembert, proprietar al moșioarei Hauts-Ponts, din preajma Fontenay-le-Comte-ului, în Vendée. Suntem după războiul din 1870 și Sabine Darembert pare a fi o femee a acelei epoci. Caracterul ei este cu totul în acord cu vremile din primii ani ai Republicei, unde Jacques de Lacretelle se 'ntoarce cu bucurie și unde arta sa află subtile corespondențe.

Intreaga viață a Sabinei se desfășoară într'un univers în care liniștea se aseamănă puțin cu torpoarea și pe care nici un eveniment mai însemnat nu vine s'o turbure ; o existență calmă, puțin cenușie și monotonă, pe care o iei drept fericire. Singurul lucru care poate însemna un eveniment este prietenia Sabinei cu Jean de la Fontange, un fel de prietenie amoroasă care aparține și ea unei epoci sau cel puțin literaturii unei epoci. Această prietenie se închipuește, ca să spunem așa, din preumblări în cursul cărora cei doi prieteni își fac delicate confidențe asupra impresiilor lor fugare, a visurilor lor, asupra simțămintelor și sufletului lor ; este ceva cu totul fermecător, care e învăluit într'o rară distincție și tact. Sabine și Jean au acelaș suflet visător și sensibil, care se complace în simțăminte abia schițate ; au acelaș mod delicat de a concepe viața, aceeași teamă, în fond, de a se angaja cu totul într'un sentiment, într'o pasiune. In ziua în care Jean o sărută pe Sabine pe buze, aceasta încearcă un fel de spaimă în fața acestui act care o face să întrevadă aventuri dificile și pierderea unor abia deslușite bucurii, cu care tandrețea sufletului său se hrănește, și când Alexandre Darembert interzice soției sale să revadă pe Jean, aceasta nu încearcă nici o amărăciune și se consolează ușor spunându-și : „E mai bine așa".

Nimic n'ar mai turbura monotonia vieții Sabinei dacă, în urma unei bronșite, nu ar trebui să plece la Nisa, unde se instalează într'o pensiune de familie. Aci face cunoștința unui tânăr, d. Olliès, de care se îndrăgostește vag. Foarte vag: încă odată, simțământul ei nu va crește și într'o foarte frumoasă pagină, Jacques de Lacretelle ne expune reflexiunile inspirate Sabinei de această nouă prietenie :

„...Elle n'ignorait plus le secret des femmes qui parvenaient à lier indissolublement l'amour à la vie : elles avaient de la ferveur. Il fallait écouter, sans réfléchir, cette immense mélodie qui se forme par le regard et les gestes des êtres : il fallait s'y livrer tout entière, comme si chaque sensation était une petite existence isolée et qu'on ne dût pas en connaître d'autre. Elle avait souvent rêvé de vivre ainsi, faisant de chaque instant une planète neuve que l'on abandonne aussitôt que les merveilles viennent à disparaître. Mais jamais ses actes réels n'avaient pu se prêter, même de très loin, à cette imagination : quelque chose la retenait, et l'instant miraculeux passait, éloignant d'elle d'autres miracles".

„Elle se demanda d'où venait cette résistance, et elle pansa à ses sombres réflexions qui arrêtaient chez un homme comme Alexandre tous les mouvements du coeur. N'y avait-il pas dans sa propre nature un sentiment analogue, méfiance ou calcul ? N'était-ce pas, en définitive, une arrière-pensée voisine de cette hideuse avarice qu'elle haïssait tant chez lui ?" Această idee îi pricinuește o asemenea amărăciune încât a doua zi dă toți banii primiți dela soțul său, lui Olliès, care i-a mărturisit lipsurile pe care le are ; află însă curând că Olliès nu e decât un aventurier și că a dispărut, după ce a mai înșelat și pe alții.

După această ultimă experiență, sănătatea Sabinei se înrăutățește și ea se stinge pe încetul, de o maladie lentă și în fond misterioasă, dar care se potrivește admirabil cu firea ei tandră. Astfel se sfârșește acest episod fermecător în totul, în care Lacretelle a desfășurat o foarte fină artă. Personajul Sabinei este de-altfel în acord cu cele mai evidente calități ale scriitorului, care nu reușește nimic mai bine decât zugrăvirea făpturilor a căror viață pare grațios îndulcită de gesturi lente și ușor fericite, și care par a trece alături de lume într'un mod tainic, fără s'o atingă. Aci n'am avut însă, cum am spus, decât un fel de hors-d'oeuvre. Adevăratul subiect, iată-l : în timp ce Sabina agoniza pe Coasta de azur, notarul la care Alexandre Darembert și-a depus întreaga avere a fugit. Darembert, ruinat, trebue să vândă les Hauts-Ponts și se instalează cu fiica sa într'o mică villă. Lisa, a cărei figură apare atunci în prim plan, nu poate suporta această sărăcie; toate gândurile ei se întoarnă la domeniul pierdut și întrevede de pe acum clipa în care tatăl său va putea lucra cu îndârjire să răscumpere moșioara. In așteptare, lucrează cu însuflețire și economisește amarnic : și este o fire pe care munca și efortul nu o sperie. De-altfel, Alexandre Darembert moarte curând, pe urma unei înțepături pe care și-a făcut-o la mână și care a pricinuit o otrăvire a sângelui; și Lise rămâne singură, mai posedată ca oricând de lovitura de a recupera les Hauts-Ponts.

Al doilea volum, **Les Finançailles**, ne-o arată pe Lise Darembert la lucru și ne desvălue caracterul subtil și complex al acestei fete. Nu este tocmai o rece calculatoare, o ființă îndreptată avid spre posesiune ; e o imaginativă ca și mama ei, dar orice efort al imaginației sale este întors spre Hauts-Ponts, a căror răscumpărare a devenit pentru ea, o idee fixă, veritabil obsedantă.

Două încercări pe care le face să se mărite eșuează și până la urmă, cu impetuozitatea unei firi care nu se cunoaște prea bine, se aruncă în brațele lui Jean de la Fontange, care are acum patruzeci și cinci de ani și în ochii căruia a văzut lucind o nedesmințită dorință. Dar acest act disperat, care ar apărea perfect absurd unei inteligențe lucide, îi apare ca promițător de noroc, de reușită și succes.

Din nefericire, aventura ia o întorsătură amarnică: Lise e însărcinată. Jean se sperie și se desparte de ea ; iar preotul satului, la cererea doamnei Fontange, face pe Lise să înțeleagă că trebue să plece de aci. Iat-o resemnată, dar întărită de acum de gândul că, din pricina copilului, va trebui să lucreze mai mult spre a răscumpăra les Hauts-Ponts ; și caută refugiu pe lângă o bonă fidelă, din totdeauna.

Années d'espérance ne introduce în intimitatea fiului Lisei, Alexis Darembert; al cincilea himeric din istorisire, ca și Jean dela Fontange și Alexandre Darembert. Alexis a moștenit dela tatăl său și fără îndoială dela bunica sa, darul de a se pleca mai mult asupra imaginilor visului, decât asupra realităților vieții.

Cu o delicioasă pasivitate, își lasă imaginația să rătăcească printre fantasme mișcătoare și imagini care se deformează asemenea trâmbelor de fum și încearcă în acest joc plăcerea pe care fumătorul de opium o cere viciului său. Lacretelle nu uită să ne spună că acest adolescent visător e sedus de magia domeniilor misterioase și a subteranelor obscure, dar aceasta amintește prea mult **Le grand Meaulnes** — și destul de amarnic ; și nu pentru a pune într'o lumină urită talentul lui Lacretelle, care se simte bine mai ales în analiza psihologică, notăm faptul că nu posedă nimic din minunatul dar poetic al lui Alain-Fournier.

Episodul micei Marie Pommier este, într'adevăr, ceva mai personal și întărit de un accent înduioșător. Această Marie este o țărăncuță, fiica unui fel de astrolog puțin trăznit, care viețuește într'un soiu de căruță de țigani confecționată de el (și aci— pe cât se vede — se găsesc elemente de un fantastic à la **Meaulnes**). Ea este stăpânită ca și Alexis de aceeași fire visătoare, acelaș dar de a vedea imagini ; Alexis e uimit că fetița are aceeași viziune a lumii ca și el. De aci, o camaraderie plină de farmec, închipuită de confidențele asupra imaginilor neprecise care li se arată în suflet și care se desfășură pe nesimțite într'un simțământ de dragoste, cel puțin la Marie ; căci Alexis rămâne un visător și nu pare să ceară mai mult acestei fete care e gata să-i dea totul, decât delicate bavardaje și plăcerea de a se găsi în preajma ei, vag neatent. Și în ziua când, violată de actualul proprietar dela Hauts-Ponts, va veni să cadă, leșinată, în casa lor, Alexis speriat de aspectul ei, se întoarce ca să n'o vadă, căci așa vrea atrocele egoism al acestui skizofrenic.

Totuși, Lise a profitat de scandalul iscat de acest viol ca să constrângă pe proprietarul dela Hauts-Ponts să vândă. Ea răscumpără cu economiile sale domeniul și intră în casa din care a trebuit să plece cu atâta umilință ; visul vieții ei s'a înfăptuit. Totuși, un lucru ciudat, în loc să se bucure cu adevărat, se simte nespus de săracă. Iar Alexis se interesează prea puțin de acest domeniu pe care mama sa l-a cumpărat pe numele său și se întoarce spre evadările prin vraje. Ceeace lasă să se întrevadă o catastrofă și în ultimul volum al tetralogiei, **La Monnaie de plomb**, o vedem precipitându-se.

Regăsim pe Alexis pe Coasta de Azur unde a venit să se vindece pe urma unei bronșite (Lacretelle pare a fi lipsit uneori de varietate în invenție). Aci face cunoștința unei femei amabile și ușoare alături de care îi place să joace rolul contelui Alec d'Arembert, bogat și fastuos gentilom, care posedă un magnific castel în Vendée. Joacă și la ruletă și bineînțeles, pierde. Pierde într'atât încât e nevoit să împrumute, ipotecând Hauts-Ponts. Lise, înebunită, aleargă imediat, închee romaneasca împrejurare a fiului său și-l trimite într'o casă de retragere religioasă, cu nădejdea ca o schimbare să-i întărească firea. Rezultatul întrece așteptările : Alexis își descoperă pe dată o vocație religioasă și intră într'un seminar. Dar Hauts-Ponts a fost pierdut, pentru totdeauna de astă dată. Lise se întoarce în casa ei, îngăduită numai ca linjereasă. Totuși, apucăturile ei ciudate, puțin nebunești, fac să fie curând gonită.

Finalul acesta e slab și aproape de necrezut. Una e să visezi fantasme, alta e să încerci o experiență religioasă, căci Lacretelle ne-o prezintă ca pe ceva serios, ceeace ne face nespus de sceptici, căci nu putem crede în vocația lui Alexis, după ce am aflat tot ce știm despre caracterul său. E o concluzie care slăbește romanul ; dar o altă slăbiciune a cărții stă în așezarea prea abilă și adesea mecanică a părților sale.

Căci nu avem nici odată impresia că suntem cuprinși de talazul vieții, ci — mai ales — de sentimentul că asistăm la o experiență cu totul intelectuală, nespus de pasionantă pentru autor și până la urmă, destul de interesantă pentru noi.

Natural, Jacques de Lacretelle este dotat mai ales pentru studiu și pentru zugrăvirea de caractere. Și **Les Hauts-Ponts** ne prezintă trei caractere, care sunt nu numai cele mai bune din câte i se datorează, dar și unele din cele mai semnificative din întreg romanul francez de azi. N'am putut pune în relief toate particularitățile complexe ale caracterelor Sabinei, al Lisei, al lui Alexis; e aci însă un studiu al himericilor, de o rară putere de evocare, studiu nici când dus așa de departe.

Mai mult ca oricât, bucuria de a scrie și de a compune, aceastâ plăcere de lucru bine făcut caracteristică artizanului scrupulos, această înaltă idee asupra artei, ne-au atras și vor face de neuitat această lucrare puțin amară.

1) Din „*Silbermann*" și „*Retour de Silberman*" (Gallimard éd.).

2) Din „*Bonifas*" (id.).

PLEDOARIE

Șapte seara.

— Ura maestre !

— Ce faci mă ? Noroc.

— Bine. Căutam pe unu să iau o țuică. Hai că e frig al naibii.

— Nu pot, merci, apăr mâine pe Matache.

— Pe cine ?

— Pe Matache. Un criminal. Il apăr eu că maestru e bolnav. Proces greu. trebue să fiu limpede la cap.

— Ei astai ! Parc'o să te turburi dintr'o țuică.

— Nu, dar știu eu... Se fac două, se fac trei...

— Parcă mi-e de beție 'mi-arde. Bem o țuică să ne'nălzim, mai spunem o vorbă și'ntr'un ceas plecăm acasă. M'așteaptă și pe mine cu masa.

— Merg, dar să știi : numai una.

— Una, frate, ce eu nu'nțeleg ? Ai mâine proces, ce naiba.

— Dă-ne dom'le două țuici calde.

— Dă-ne și câte-o chifteluță. N'am mâncat azi la prânz nimic. Am intrat în două procese unu după altu.

— Ai așa mult de lucru ?

— Mulțumesc lui Dumnezeu. Lucrez, ce e drept, cu maestru. Alea de azi au fost ale lui.

— Aha ! Mai luăm una ?

— Să mai luăm. Nu știu însă ce-am că mi s'a urcat la cap.

— Din cauza nemâncării...

— Să știi. Mai dă-ne dom'le ceva de mâncare. — Ce-ai mai făcut ?

— Mai nimic. Cu slujba... fleacuri...

— Noroc.

— Noroc.

— Mai luăm una ?

— Nu se poate. Ajunge. Am mâine procesu cu Matache...

— Dă-l dracului de Matache. Ce ? pentru el să nu mai bem noi o țuică ?

— Nu, frate, nu se poate. Crede-mă.

— Ia lasă-mă dom'le cu mironoselile. Adu băete încă două.

— Să știi că mă supăr.

— Ce ești copil ? Nu ți-e rușine ?

— Ei, n'o lua așa. Am mâine...

— Mâine e mâine. Azi bea colea cu mine și-ți va fi ție bine în cer și pre pământ.

— Spanac.

— Mai dă-ne nene o gustare.

— De ce nu luați masa coane ? E aproape opt.

— Eu ași zice să mănânc. Tot n'am luat azi nimic. Termin repede și mă duc să mă culc. Dorm ca un pașe și mâine sunt la proces că un cocoșel.

— Dacă mănânci tu, rămân și eu cu tine. Știe acasă că dacă nu vin pân'la opt juma'te nu mai vin.

— Ce-ai bun, dom'le ?

— Luați niște icre. E proaspete.

— ?

— Dă-ne dom'le.

— Bere, vin ?

— Un țap.

— La fel.

Ora nouă.

— Hai mă să luăm o sticluță de vin. Berea asta ne umflă.

— Adu dom'le niște vin.

— D'al nostru sau înfundat ?

— Vin să fie, doar să-i pui ghiață multă.

Ora unsprezece.

— Prost vin nene. Ce poșircă !

— D'un ceas îți spun și nu mă crezi.

— Altu n'ai dom'le ?

— Altu nu mai avem. Le-ați gustat pe toate șase câte le-avem.

— Ce, ești nebun ?

— Zău, conașule.

— Phiii ! Schimbăm cârciuma, dragă. Aștia au vin prost și nici nu pun ghiață destulă.

Douăsprezece.

— Ce să vă servim ?

— In primul rând : ai ghiață ?

— Vai de mine. Cum să nu fie !?

— Așa. Vreau ghiață multă. — Ai un Cabernet ?

— Am. Unu bun. Pentru dumneavoastră.

Aduc o sticlă ?

— Pune două. Să se răcească. Ghiață multă, nu uita.

— Uite pe Costache.

— Costache ! Hei ! Costache !

— Ce faceți mă aici ?

— Nu vezi ? Bem.

— Bem și eu am mâine proces. Apăr pe Matache.

— Ia lasă, frate, că m'ai ucis cu Matache al tău.

— Ție ce-ți pasă, dar eu... eu am în mână soarta omului... și de...

— Dă-l dracului de om, că m'ai sastisit

La două ne-a dat afară că'nchidea.

La șase ne-a dat iar afară că măturа la șantan.

Am mai fost pe la o iaurgerie, prin piață, nu mai știu pe undé. Tot ce știu e că la prânz ne aflam câte și trei la un birt economic, la masă cu un măturător bătrân căruia-i făceam tratație. Cum am ajuns acolo, Dumnezeu știe.

—Mă, dar tu ai proces la unu. Matache !

— Așa e. Phiii ! Ce-i fac eu acu ?

— Cum ce-i faci ? Pledezi. Il aperi pe bietu Matache.

— Ce să-l apăr, că nici dosaru nu l-am studiat. Nu știu chestia decât din jurnale.

— Parcă tu nu știi să dai cu gura.

— Dau eu de dat, dar ce le spun ălora, acolo ?

— Spune-le și tu că era nebun. Ține-o una și bună. Nu te lăsa, c'o'ncurci.

— Mă duc.

— Salutare. Când ne mai vedem ?

●

— Hai și noi să-l vedem cum pledează. Tot navem ce face. Mergi și dumneata, moșule ?

— Nu poci, tăiculiță, că am de măturat.

Lume'n picioare. Matache. cât o gorilă, e acuzat că a frânt în „bătăi simple" pe un cetățean pacinic.

— Apărarea are cuvântul.

Apărarea însă doarme dusă.

— Apărarea are cuvântul. Cine pledează în apărare ?

Avocatul părții civile, coleg bun, îl scutură.

— Ce-i ?

— Ai cuvântul.

— Să mai vie un rând. Ghiață multă...

Probabil că i-a mirosit și președintelui a vin.

— Acuzat. Tribunalul îți acordă un nou termen pentru lipsă de apărare.

Publicul urlă.

— Liniște. Evacuez sala.

— Vă evacuez, răcnește aprodul.

— Ce să ne evacuați ? Așa merge ? Ce ? Eu nu plătesc ?

Ii mai trecuse puțin turbureala.

— Ce-ai făcut mă, nenorocitule ?

— Ce-am făcut ? N'ai văzut că m'a lucrat procuroru ?

DORIN ILIESCU

Cronica literară

„Valoarea artei în Renaștere"

de ALEXANDRU MARCU

(Editura „Scrisul Românesc", 1942)

Protocolar — și convențional — ar fi să începem prin a ne arăta mirarea odată cu satisfacția, ca un cărturar autentic cum e d. Alexandru Marcu, a cărui rodnică activitate culturală e atât de apreciată, — ocupând astăzi una din demnitățile cele mai importante și mai pline de răspundere în noua orientare politică a statului nostru, găsește totuși răgazul să dea la iveală o operă de erudiție și sinteză personală cum este *„Valoarea artei în Renaștere"*.

E o coincidență care nu face decât să înalțe prestigiul acelei demnități prin valoarea personalității celui care o ocupă. Dar și din prilejul unei simple coincidențe ca aceasta vom reține eleganța gestului d-lui Alexandru Marcu: semnificația omagială a publicării volumului *Valoarea artei în Renaștere"*, închinată lui Giovanni Papini, nu va trece desigur fără a fi relevată.

Am încerca chiar să suprindem în faptul publicării acestei lucrări asupra Renașterii italiene întreprinsă de actualul ministru al propagandei, o semnificație intimă cu caracter autobiografic pentru cazul autorului: nu aduce oare d. Alexandru Marcu, prin propriul exemplu, o desmințire elocventă opiniei acelora cari cred că ar exista o incompatibilitate esențială între structura intelectualului absorbit în activitatea lăuntrică a gândului creator și aceea a omului public, a cărui existență se consumă aproape exclusiv în spațialitate și între aparențe, adică în concret? Nu actualizează d-sa exemplul acelor umaniști pe care i-a produs civilizația Renașterii, în personalitatea cărora se întruneau armonios sensibilitatea artistică și pasiunea cunoașterii cu gustul acțiunii? E și aceasta o coincidență menită să favorizeze acea predispoziție plină de simpatie anticipativă a înțelegerii care îndeamnă pe cititor să-și aleagă instinctiv cărțile, să le acorde spontan o preferință, justificată apoi și sporită prin lectură.

Fără îndoială, *„Valoarea artei în Renaștere"* este ceeace se chiamă o lucrare de specialitate și ca atare le rămâne specialiștilor să aprecieze importanța contribuției autorului la desbaterea problemelor puse de civilizația rinascimentală în Italia. Dar cititorul format prin literatură, cel care tinde spre o cunoaștere armonioasă va prețui deopotrivă bogăția informației de ordin istoric și cultural a lucrării d-lui Alexandru Marcu și înlănțuirea ideilor, orânduirea sau compoziția lor, ceeace face din *„Valoarea artei în Renaștere"* o carte literară — operă de gust și de afirmare a unei viguroase concepții personale care ordonează întregul material, ritmând ideile, alternându-le și sporind puterea lor asociativă prin invocarea unor noui argumente, într'o perspectivă tot mai cuprinzătoare, cu o mișcare interioară tinzând spre rotunjirea definitivă a gândului în sinteză proprie.

Punctul de vedere al autorului în caracterizarea civilizației Renașterii în Italia se poate rezuma în relevarea supremației valorilor de artă, asupra celor morale, religioase, literare sau chiar și intelectuale, de unde și accentul caracteristic „precumpănitor estetic" al manifestărilor acelei civilizații. Titlul lucrării d-lui Alexandru Marcu înseamnă astfel și afirmația esențială, concluzia ei, pe care cititorul o întrevede conturându-se tot mai clar pe măsura înaintării dealungul lecturii celor unsprezece capitole ale cărții.

Pregătirea culturală pe care o săvârșise Umanismul, prin redescoperirea și armonizarea normelor antichității greco-latine, era de așeptat să aibă drept consecință o literatură care să-și găsească în epoca de supremă creativitate a Renașterii italiene, expresia ei cea mai înaltă. Această consecință nu s'a produs totuși. Golul lăsat de creația literară a fost împlinit prin preocupări mai largi de cultură umanistă sau de strictă erudiție. Florența al cărei prestigiu unanim recunoscut în toate domeniile creației spirituale îi adusese supranumele de „noua Atenă a Italiei" n'a înlesnit totuși apariția vreunei capod'opere literare alături de atâtea care se pot cita din domeniul artelor plastice, în primul secol al Renașterii sale:

„In loc de tragedii, ea a perpetuat Sacrele Reprezentări; în loc de Comedia clasică, a încurajat Comediile de Artă; în loc de o mare epopee virgiliană, a impus genul semi-popular al poemelor eroi-comice.

Și totuș: această renunțare la un program de mari realizri literare în cadrul exemplelor consacrate prin clasicism, încă nu ar trebui să ne impresioneze la maxim. Ceeace rămâne însă cu adevărat excepțional, este faptul de a nu fi renunțat la o asemenea ambiție, căci Renașterea a încercat și aceste „genuri", după exemplul Antichității; dar încercările sale nu au avut nici o șansă de succes și aici constatarea noastră devine într'adevăr revelatoare...

Oricât s'ar recunoaște de generos că opere ca *Arcadia* lui Sannazzaro, ori *Aminta* lui Tasso, ori, în deosebi, *Orlando Furioso*, sunt totuș produsele literare ale Renașterii, nu se infirmă prin aceasta teza că de fapt Renașterea s'a realizat pe linia valorilor literare cu anticipație de un secol, spre a ceda apoi locul de întâietate celorlalte valori — plastice și intelectuale — și spre a se realiza apoi iarăș literar, prin opere ca acele amintite mai sus, ori prin clasicismul francez al secolului XVII".

Aspectul poate cel mai caracteristic al civilizației rinascimentale, acela asupra căruia d. Alexandru Marcu revine adeseori în cursul lucrării d-sale este excesul contrastelor, în aparență ireconciliabile, pe care totuși a isbutit să-l tempereze și să găsească o expresie echilibrată și armonioasă pentru cuprinderea formala a unui conținut sufletesc de o „nemaiîntâlnită exuberanță vitală".

Problema esențială a unei culturi este desigur aceea a exprimării ei într'o formă care învingând vremelnicia gustului și modei efemere să-i asigure rodnicia și permanența nealterată a sensurilor pe deasupra contingențelor duratei istorice. Renașterea a ajuns la o expresie euforic desăvârșită, mai cu seamă în artele plastice și aceasta nu prin suprimarea forțelor antagoniste din lăuntrul ei, ci prin integrarea lor într'o nouă sinteză în care avea să se recunoască sufletul omului nou. Eclectismul civilizației rinascimentale desăvârșită sub semnul tutelor al preocupărilor estetice reiese și din definiția pe care și-o însușește d. Alexandru Marcu, aceea că „Renașterea a fost în primul rând o atitudine spirituală, susceptibilă să-și pună toate problemele vieții, dela aceea a Universului la problema Divinității și dela problema Omului la aceea a Naturii, căutând chiar să și le rezolve după convingeri proprii și numai după acelea". Caracterul de sinteză al acelei epoci reiese deopotrivă din configurația ei spirituală în raport cu valorile civilizației greco-latine și cu tendințele evului mediu premergător. Renașterea a realizat unitatea lumii vechi prin restabilirea echilibrului între Antichitate și Creștinism și prin integrarea culturii eline cu cea latină isbutind „a repune astfel în circulație civilizația anticilor, în întregul ei complex de forme și de gânduri".

Dar sinteză înseamnă în cultură ultimul termen al unui proces de îndelungată elaborare ceea ce implică tradiție, continuitate. In înțelegerea istoriografilor moderni ai Renașterii opunerea unui ev-mediu „creștin și mistic, ermetic și sumbru" față de o Civilizație socotită „clasică în ce privește formele și expresiile, naturalistă și păgânizantă în ce privește conținutul, liberă ca inspirație și bine dispusă ca spirit" și-a pierdut orice valoare istorică, restabilindu-se „în evoluția civilizației acea continuitate lineară, a unei desvoltări continue.

O carte cum este *„Valoarea artei în Renaștere"* propune, pe lângă punctul de vedere propriu al autorului, prin simplul joc al interferării ideilor, o seamă de probleme, sugestii și analogii pe care cititorul le va relua pe seama sa, alegând firește după criteriul preferinței personale și al preocupărilor proprii. Ideia de a sfârși o astfel de carte nu are de aceea sens. Perspectiva pe care o deschide spiritului este nemărginită. Concluzia autorului nu înseamnă o restrângere, ci o nouă valorificare prin semnificație, o șansă inedită propusă spiritului dornic de cunoaștere.

MIHAI NICULESCU

Cântec de lebădă

Dans alb de melodie risipă 'n fruntea serii;
Jos — în bazin — ondina de piatră râde lunii,
Și cântecul Domniței din ram în ram, alunii
Il duc — lăstun de flacări — prin parcurile tăcerii...

Claviaturi de fildeș sub degetele triste,
Se vor inel când dorul foșnește în constrângeri;
Stelarul prinț tânjește 'n landoul lui cu îngeri,
Perdele 'n fir de aur, sunt pentru vis, batiste..

Și ora întră'naltă prin geamuri ogivale
Cu svon de chei întoarse în lacăte și uși;
Domnița plictisită de jocul cu păpuși
E prea insingurată 'ntre morțile florale..

Azi nu-i mai este cântul ca rugăciunea lunii;
El castelor dorințe atâta plumb le strânge;
..Genunchiul roz în cadrul ferestrei, pur, se frânge
Și-apoi Domnița, fruntea și-o dărueste lunii

Jos — în bazin — ondina se spovedește lunii
Și carnea ei de piatră sărută-albastru sânge...

CONSTANTIN MITEA

Sonata somnului

Când pianele adie
Peste cuimi și prin castele,
Pasul serilor ne suie
Pe cărările de stele.
Și departe, numai Domnul,
Poate, prin azur, ne vede
Cum intrăm, tip-til, în somnul
Casei de luceafăr verde.
Ingeri de zăpad' albastră,
Aripați cu albe pene,
Au intrat pe o fereastră
Și îți cântă lângă gene...
Lasă-ți fruntea de vioară,
Peste perina tăcerii,
Să adoarmă ca o seară
Despletită 'n somnul zării...
Culcă-te, să te colinde
Cor serafic de iubire,
Luna, când, pe geam, aprinde
Tot alcovul de safire.
Dormi târziu, zeiță lină,
Strânsă cu înfiorere,
In cearceafuri de lumină,
Lângă prințul de visare...
In sărutu-i cu descântec,
Peste ani, o violină,
Va pluti pe-acelaș cântec,
Alba ta sonată fină...

FLORIN DUMITRANA

Taci!...

. . . . . .

Ascultă cum se împletesc
destinele în apele tăcerii!
Toamna mi-a prins o frunză în păr;
mâinile mele caută pe-ale tale,
în amurgul târziu al serii.

Taci!... Ascultă!... In adevăr,
tăcerile au întins o punte
peste tristețea veacurilor mele.
și te adună cu mâini de nălucă
în apa răsăritelor stele
ce dorm în limanul de sub frunte.

Taci!... Lasă timpul să treacă așa
nemăsurat, în liniștea eternă.
Ți-e somn? Lasă-ți capul pe umărul meu.
Iți sunt mamă, prietenă și soră.
Adâncul meu, ți l-am făcut pernă;
Cărare umedă, obrazul meu.
Te voi străjui până 'n auroră...

. . . . . .

Taci!... Lasă timpul să treacă așa!...

MARIA CONSTANTINESCU-PITEȘTI

CANTECE NOUI

Perseverare...

Nu știu în ce măsură răbdarea, până în ultima ei limită, este o virtute poetică, dar îmi dau seama perfect că există o sumedenie de poeți, care dacă nu au vre-o altă calitate, o au în schimb pe aceea a perseverării. Căci dacă adagiul latin spune: erare humanum est, el nu se oprește numai aici, ci continuă: perseverare diabolicum. De bună seamă că versificatorii nu sunt chiar atât de diabolici, perseverând într'o meserie care nu este totdeauna o vocație pentru ei, însă sâmburele de „morală" care se desprinde de aici, trebue scos la iveală cu luare aminte.

Să nu fim înțeleși greșit: munca alături de vers, revenirea asupra unui loc sau a unei părți care nu este mulțumitoare, nu se poate numi perseverență în sensul pe care-l acordăm noi noțiunii. In fond, răbdarea este o virtute și toate marile creații au ieșit dintr'o muncă, dintr'un efort, care n'a cunoscut răgazul niciunei clipe de dulce lene, ci numai încordarea vie asupra întregului creat.

Răbdarea nu este însă unul și același lucru cu perseverența, așa cum poesia nu este aceeași cu versificația. Sunt termeni care par'că se contopesc, fără să se atingă și sunt nuanțe pe care niciodată nu le vom putea defini, oricât am căuta să le închidem în hotare între care am crede că vor prinde contur și se vor rotunji.

Slavă Domnului, am avut timp să cunoaștem o mulțime de aspecte în rastimpul în care ne-am îndeletnicit și ne îndeletnicim cu acest colț al poeziei tinere. Obiecțiunile și reflexiile noastre săptămânale stau dovadă, iar dacă uneori am mai spus câte un lucru care nu s'a adeverit până în cele din urmă, vina să fie numai și numai a noastră. Perseverarea a fost însă unul din aspectele care ne-a dat de gândit mai mult decât oricare altul. In clipa în care pun pe hârtie aceste linii, am în fața ochilor puda unui elev de liceu, care locuește undeva într'un orășel de provincie. Când am purces la aceste „cântece noui" și dânsul a crezut nimerit, ca atâția alții încă, să ni se alăture și să vină cu noi. Astfel, am început să primim din partea lui plic după plic, cu o regularitate care, mărturisim, ne emoționează. Am învățat să-l recunoaștem după scrisul depe plic și am învățat să-i știm pe de rost scrisorile care-i însoțesc versurile. Intr'un cuvânt: e unul de-al nostru. Restul, este însă ceva mai trist: din tot teancul de versuri pe care in decurs de un an l-am primit din partea lui, nu am putut reține — nici măcar ca pe-o făgăduială — un vers cel puțin. Poetul nostru care-și înnălța creațiile în slăvi în prozele-i epistole, („POEZI" așa le numea el cu o justificată mândrie) nu era totuși în stare să închege o strofă ca lumea.

Dar persevera. Săptămână după săptămână el ne anunța că a mai scris alte lucruri „deadreptul superbe" care acuma vor trebui să vadă lumina tiparului, dar din nefericire niciodată până în clipa aceasta nu i-am putut confirma nădejdile printr'o publicare. Poetul nostru însă perseverează, fără a se mai gândi la proverbul latinesc, pe care s'ar putea să nici nu-l cunoască, deoarece e elev al secției reale. Așa iau naștere toate neînțelegerile.

Dar nu e numai el, cu pilda pe care am scos-o la întâmplare din grămadă. Mai sunt și alții și în tovărășia lor își poate afla oricând o mângâiere, care la un moment dat poate să echivaleze și cu o consacrare. Căci dacă fericirea unui om care nu știe să vadă dincolo de lungul nasului său, depinde de-o strofă publicată într'o revistă, după ani și ani de așteptări, atunci de bună seamă că toate problemele lumii au o deslegare cu mult mai ușoară decât s'ar părea la prima vedere.

Incurcați de această perseverență, ne-aducem aminte acuma de vorbele bătrânului Heliade și nu știm dacă la auzul lor trebue să zâmbim, sau să le acceptăm ca pe-un adevăr universal valabil, ca pe-o realitate care a dat roade de tot soiul și acuma nu mai are nimic de împlinit.

„Perseverați băeți", mi-aș lua eu îndrăsneala să le spun în clipa de față, dar în nici un caz n'o să uit să adaug: „dar perseverați cu talent!"

Pentrucă restul, nu interesează!

ȘTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se trimit la redacție, menționându-se pe plic: pentru Ștefan Baciu. Și răspunsurile **Vianor G., Gh. Gheorghiu, A. Bast, Ion Ghel, G. C. Băiș, T. Crișan, Viola, Angel P.:** Nu! **N. Ver. I. P.:** Da! **Anne Marie F:** Versuri! **Vsev. T., Miasnic M., M. I. Cos:** Altele.

ȘEZATOARE LITERARA LA PLOEȘTI

Căminul cultural orășenesc, „Regele Mihai I", organizează Duminică 7 Iunie c., ora 10 dimineața, în amfiteatrul liceului Sf. Petru și Pavel din Ploești, o șezătoare literară.

Vor citi din operile proprii următorii poeți și prozatori:

Ion Minulescu, George Doru Dumitrescu, Neagu Rădulescu, Virgil Carianopol, Matei Alexandrescu, Ștefan Baciu, Teodor Scarlat, Ion Th. Ilea, Traian Lalescu, Coca Farago, Laurențiu Fulga, Leonida Secreteanu, George Voinescu, Simion Stolnicu, F. Voican și Laurențiu Cuzen.

Șezătoarea este organizată cu concursul grupării „Universul literar".

DACIA REDIVIVA.

dovedește a fi unul dintre periodicele noastre bune de cultură, rivalizând cu revistele cele mai mari și cu mai cunoscută tradiție. Ultimul număr aduce colaborările domnilor: Mihail Isbășescu, Pericle Martinescu, Ștefan Teodorescu, Aurel Cosmoiu, Iulian Vesper, Șt. Aug. Doinaș, etc.

ISTORIA OMENIRII

PREFAȚĂ

Autorul acestei cărți, indignat pes'e măsură de falsa părere pe care și-au făcut-o semenii săi despre trecutul acestei importante instituții care este viața, a avut

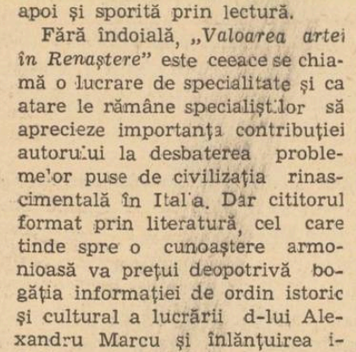

AUTORUL PE PALATUL TELEFOANELOR

intenția să se urce pe palatul telefoanelor și de acolo să apostrofeze întreaga omenire într'un scurt discurs, în care a condensat întregul său dispreț.

Apoi s'ar fi coborît cu ascensorul, plângând zguduitor până la parter, după care a fost convins că nu mai e nimic de făcut, ar fi căzut într'o neagră indiferență.

Programul său însă, nu s'a putut realiza, deoarece a aflat că din vârful palatului telefoanelor nu se poate privi decât pe o rază de câțiva kilometri, și a refuzat să facă un gest atât de mare pentru un orizont atât de mic.

*

In schimb a luat hotărîrea să scrie această Istorie, ca să lămurească omenirea asupra adevăratului aspect al istoricului său trecut.

De bună seamă, orice mare adevăr trebue sprijinit în mod demonstrativ dacă nu pe fapte, cel puțin pe o teorie cu dou-trei aere de valabilitate.

Hotărît să-și zidească zdravănă temelie noilor sale adevăruri personale, autorul acestui aspru și impersonal tratat de istorie, a încercat întâi prin diverse sisteme să stabilească o scară a valorilor cronologice [1]), căutând să afle rezolvarea bătrânei probleme: Cine a fost mai întâiu: OUL sau GĂINA. Aceasta nu pentru că avea de gând să scoată la iveală ceva noui adevăruri pentru cotețe: nu. Ci pentru ca, prin analogie să poată stabili cine știe ce mari lucruri de gravă importanță [2]). In consecință, acum trei ani, într'o dimineață..., îmi aduc aminte bine: dacă închid ochii, revăd cu ușurință tabloul.

Sunt exact trei ani și două zile de atunci. Era o dimineață de cleștar: soarele se revărsa generos peste gazonul îngrijit din parcul castelului. Treizeci și patru păsărele ciripeau vesele, îmbătate de parfumul florilor și în special de culoarea trandafirilor roșe Sauvenir (fala cea mare a bătrânului grădinar, care — fie zis în treacăt — era șchiop și mirosea a usturoiu), fluturii, câîiva, (îmi amintesc că i-am numărat și pe ei, dar în jurnalul meu văd la pagina respectivă o cifră: „42" și nefiind sigur dacă reprezintă numărul fluturilor, numărul dela pantofii frumoasei Pam, sau numărul treptelor care duceau dela oficiu în salonul de muzică, prefer să nu mai fac preciziuni). Eu, stăteam întins într'un confortabil chaise-longue... nu mai că am impresia că m'am îndepărtat puțin de chestiunea care ne preocupa principial. Incepusem să vă povestesc că acum trei ani, într'o dimineață am început acel faimos calcul cu privire la grava problemă a oului și a găinei. După mai multe tatonări, ne-am decis la o nouă rezolvare și anume prin metoda deducției. In consecință am luat o găină și oul ei, pe care tocmai îl adusese cu mult grație la lumină, le-am pus pe biroul meu, și am început următorul calcul mintal:

„Acest ou, mi-am spus, ieșise cu cinci minute mai înainte din găină: era un fapt care nu admitea nici o contrazicere; această găină, la rândul ei, a ieșit dintr'un ou; oul ieșise dintr'o găină; găina ieșise dintr'un ou; oul ieșise dintr'o găină"... Am crezut că urmărind această metodă

GĂINA CARE A SERVIT EXPERIENȚEI

de deducție, voiu ajunge la un moment în care să dau peste o găină cap de generație sau peste un ou independent. Nici vorbă, însă, trei ani am continuat acest calcul, zi după zi, noapte după noapte: ei bine, cu o drăcească încăpățânare, fiecare găină, dintr'un nesfârșit șirag de găini, decurgea din câte un ou, dintr'un nesfârșit șirag de ouă, — o adevărată omletă!

Acest preambul, iubiți cititori, are rostul să vă lămurească asupra originei lucrării care urmează. Și chiar dacă găsiți că n'are nici un rost, mie puțin îmi pasă. EU scriu această istorie, și nu Dv., așa că vă rog să vă vedeți lungul nasului! (Ei, drăcie!)

ISTORIA OMENIRII
(propriu zisă).

Vă anunțăm totuși că această carte va avea un sfârșit foarte dulos, cu câteva nunți și cu clopote care „nici odată n'au sunat mai frumos".

Este o dorință a editorului meu, care susține că orice carte, chiar de istorie universală, nu e bună dacă nu are cel puțin o nuntă la sfârșit.

Și poate că are dreptate!...

CAP. I.

Acest capitol este un capitol de căpetenie, fiind foarte important.

Pământul este, după cum se știe, o planetă care se învârtește în jurul ei înșiși, întocmai unui cățel care ar vrea să-și prindă coada, cu singura deosebire că pământul n'are coadă, ci se învârtește pur și simplu fără nici un scop precis.

In jurul acestei planete se găsește mai întâiu un strat gazos numit atmosferă, și care provine din respirația vietăților. Această atmosferă este mai curată sau mai încărcată, după împrejurări. Astfel, la țară, atmosfera este mult mai curată, deoarece acolo ferestrele caselor rămân mai tot timpul închise.

Dincolo de atmosferă, se află vidul.

„Se află" este un fel de a vorbi, deoarece vidul nefiind nimic, nu există.

Vidul se mai găsește și în termometre.

CAPITOLUL URMĂTOR
Pământul este el rotund?

In privința formei pământului, au existat întotdeauna mari controverse între savanți. Mai de mult, s'a crezut că pământul ar avea forma unei farfurii.

PĂMÂNTUL FARFURIOID

S'a renunțat însă la această ipoteză, fiind complect absurdă, deoarece dacă planeta ar fi o farfurie, toate mările și oceanele s'ar fi vărsat de mult din cauza mișcării de rotație.

S'a mai crezut un timp că pământul ar fi pătrat, adică mai precis cubic.

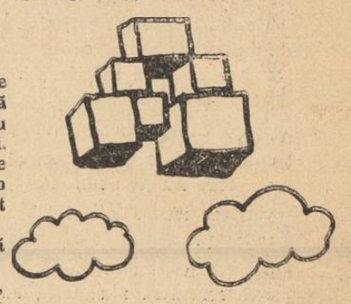

CUBURI PENTRU ASTRONOMI

Dar și această teorie a căzut în desuetudine. Dacă pământul ar fi fost cubic, ar fi trebuit ca fiecare din cele șase fețe ale sale să fie expuse câte douăsprezece ore la soare, ca să fie zi peste tot și toată lumea să fie mulțumită. In acest caz însă, o zi și o noapte ar fi trebuit să aibă la un loc șaptezeci și două de ore, ceiace ar fi fost imposibil, deoarece noi știm că ziua are douăzeci și patru de ore.

Asronomii regretă totuși că sistemul planetar nu este cubic, căci s'ar fi putut distra în orele libere, aranjând pe cer diverse figuri amuzante din cuburi.

Eliminând prin absurd toate aceste teorii, savanții au ajuns la concluzia că pământul este ROTUND.

Ceiace, ca să fim sinceri, pământului personal îi este complectamente indiferent.

(Va urma)

GEORGE VOINESCU

1) Limbajul științific ne obligă la o seamă de expresii rafinate.

2) Autorul însuși nu prea știe ce vrea să stabilească. Cert este însă că are un haz nebun!! (N.A.)

COMOARA abatelui THOMA

„Verum usque in praesentem diem multa garriunt inter se Canonici de absconditо quodam istius Abbatis Thomae thesauro, quem saepe, quenquam adhuc incassum quaesiverunt Steinfeldenses. Ipsum enim Thomam adhuc florida in aetate existentem ingentem auri massam circa monasterium defodisse perhibent: de quo multoties interrogatus ubi esset, cum risu respondere solitus erat: „Job, Johannes, et Zacharias vel vobis vel posteris indicabunt"; idemque aliquando adiicere se in venturis minime invisurum. Inter alia huius Abbatis opera, hoc memoria praecipue dignum indico quot fenestram magnam in orientali parte alae australis in ecclesia sua imaginibus optime in vitro depictis impleverit; id quod ea ispius effigies et insignia ibidem posita demonstrant. Domum quoque Abbatialem fere totam restauravit: puteo in atris ipsius effosso et lapidibus marmoreis pulchre caelatis exornato Decessit autem, morte aliquantulum subitanea perculsus, aetatis suae anno LXXII, incarnationis vero Dominicae MDXXIX".

„Cred că trebue să traduc acest text" îşi spuse anticarul, când a terminat de copiat rândurile de mai sus din volumul atât de rar care este **Sertum Steinfeldense Norbertinum *)**. Traducerea suna:

„Până în ziua de astăzi se vorbeşte mult printre călugări de o comoară ascunsă a abatelui Thoma, pe care cei din Steinfeld au căutat-o adesea, dar până acum în zadar Se spune că Thoma, pe când era încă în toată puterea vieţii, a ascuns o foarte mare cantitate de aur undeva în mânăstire. El a fost întrebat adesea unde se află comoara, dar a răspuns totdeauna, râzând:

„Iov, Ioan şi Zaharia au să v'o arate, vouă sau urmaşilor voştri". El adăoga uneori că nu se va supăra căutaşi de puţin pe aceia care o vor găsi. Intre alte lucrări făcute de acest abate trebue să pomenesc mai ales zugrăvirea ferestrei celei mari din capătul de răsărit al aripei de sud a bisericii cu figuri admirabil pictate pe sticlă ca şi efigia şi armele lui desenate pe o altă fereastră. El a restaurat de-asemeni aproape întreaga locuinţă a abatelui şi a săpat o fântână în curtea ei, împodobind-o cu săpături frumoase în marmoră. El a murit aproape pe negândite în al 72-lea an al vieţii sale, A. D. 1529".

Ceeace-şi propunea anticarul în clipa aceea era să descopere ferestrele pictate ale bisericii mânăstirii din Steinfeld. Puţin timp după revoluţie, multe asemenea ferestre pictate şi vitralii din bisericile desfiinţate din Germania şi Belgia au ajuns în Anglia şi împodobeau acum diferite biserici, catedrale sau capele particulare. Mânăstirea dela Steinfeld era printre cei mai însemnaţi contribuitori la această îmbogăţire artistică a bisericilor engleze (citez din preambulul cărţii pe care a scris-o anticarul) şi cea mai mare parte din vitraliile acestei mânăstiri poate fi identificată fără multă greutate, fie cu ajutorul inscripţiilor care indică mânăstirea, fie după subiectele vitraliilor, care reprezintă mai multe cicluri uşor de interpretat.

Pasagiul cu care am început această povestire a pus pe anticar pe urma ferestrelor care-l interesau. Intr'o capelă particulară — nu importă unde — văzuse trei picturi mari, fiecare ocupând câte o fereastră întreagă şi care erau, evident, opera unui artist bun. Stilul lor arăta limpede că artistul fusese un german din secolul al 16-lea; dar, până acum, identificarea exactă a acestor ferestre fusese cu neputinţă. Ele reprezentau pe JOB PATRIARCHA, JOHANNES EVANGHELISTA, ZACHARIAS PROPHETA, fiecare dintre ei ţinând o carte sau un sul cu o inscripţie din scrierile lor. Anticarul notase aceste inscripţii şi fusese surprins că ele se deosebeau de toate textele Vulgatei pe care le examinase până atunci. Astfel, pe sulul din mâna lui Iov se putea citi: **„Auro este locus in quo absconditur"** (în loc de **„conflatur")** *); pe cartea lui Ioan scria: **„Habent in vestmentis suis scripturam quam nemo novit"** **) (în loc de **„in vestimento scriptum"** cuvintele următoare fiind luate dintr'un alt verset); iar Zaharia avea: **„Super lapidem unum septem oculi sunt"***)** singurul text nemodificat din toate trei).

Dar pentruce toate aceste trei personagii se aflau la un loc într'o singură fereastră? Nu exista nici-o legătură între ele, nici istorică, nici simbolică sau doctrinală, şi anticarul nu putea decât să presupună că trebue să fi făcut parte dintr'o serie mai mare de profeţi şi apostoli, care a ocupat toate ferestrele bisericii. Dar pasagiul din **Sertum** modificase situaţia, arătând că numele personagiilor reprezentate pe fereastra ce se afla acum în capela lordului D..., au fost mereu pe buzele abatelui Thoma din Steinfeld, şi că acest abate instalase această fereastră pictată, probabil prin anul 1520, în oripa de sud a bisericii mânăstirii. Nu era deci o întâmplare că cele trei figuri pictate au fost oferite de abatele Thoma; poate că fereastra, examinată mai de-aproape, avea să desvălue alte amănunte. Şi cum anticarul nostru era un om care nu lăsa nimic la jumătate, porni în curând să viziteze capela lordului D.... Bănuelile lui au fost confirmate pe deplin. Nu numai stilul şi tehnica lucrării se potriveau perfect cu data şi locul pomenit, dar într'o altă fereastră a capelei, adusă odată cu fereastra celor trei figuri, descoperi o bucată de sticlă cu armele abatelui Thomas von Eschenhausen.

Frământat de gândul comoarei ascunse despre care vorbeau călugării, anticarul căpătă convingerea din ce în ce mai clară, că dacă abatele a vrut să înţeleagă ceva prin răspunsul enigmatic pe care-l dădea celor care-l întrebau, trebue să fi înţeles prin el că secretul trebuia găsit undeva în fereastra pe care o dăruise bisericii mânăstirii. Fără îndoială, deci, că cel dintâi dintre textele atât de curioase scrise pe sulurile şi pe cartea personagiilor din ferstară, era în legătură cu misterioasa comoară.

---

*) O dare de semă asupra mânăstirii premonstratensiene din Steinfeld, cu vieţile abaţilor, publicată la Colonia în 1712 de Christian Albert Erhard. Epitetul **Norbetinum** se datoreşte faptului că Sf. Norbert a fost întemeietorul ordinului premonstratensian.

*) E un loc unde aurul este ascuns.

**) Ei au pe vestminte o inscripţie pe care nimeni n'o cunoaşte.

***) Pe o piatră sunt şapte ochi.

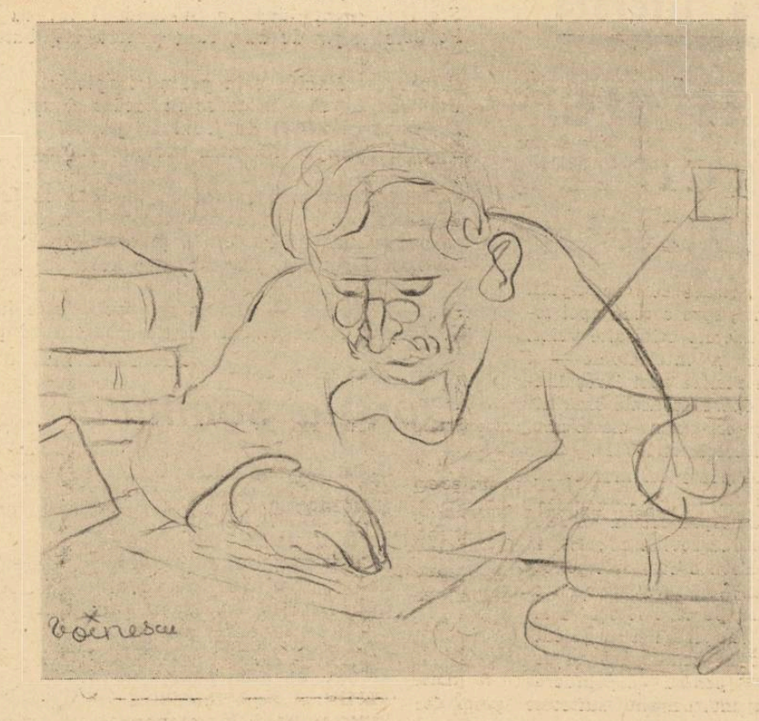

Işi însemnă de-aceea, cu cea mai scrupuloasă grijă, fiecare semn sau amănunt care ar fi putut ajuta la deslegarea tainei pe care o lăsase abatele posterităţii şi odată înapoiat acasă din pelerinajul făcut la capela lordului D..., petrecu mai multe nopţi încercând descifrări şi făcând planuri. După două sau trei săptămâni, d. Somerton, anticarul anunţă servitorul să-i pregătească lucrurile pentru o scurtă călătorie în străinătate — în care nu-l vom urma, pentru moment.

II.

D. Gregory, parohul din Parsbury, ieşise în acea frumoasă dimineaţă de toamnă cu intenţia să întâlnească poştarul şi să respire aer curat. N'a fost desiluzionat nici într'un caz şi nici în celălalt. Inainte de-a fi avut timp să răspundă celor zece sau unsprezece întrebări diferite pe care i le punea băeţaşul lui, care-l însoţea, zări poştarul apropiindu-se; printre scrisorile din dimineaţa aceea se afla un plic cu o stampilă şi un timbru străin (care deveni de îndată o ispită pentru tânărul Gregory) adresa fiind scrisă într'o engleză foarte puţin ortografică).

Era o scrisoare a servitorului d-lui Somerton, bunul prieten al pastorului Gregory. Ea spunea:

„Stimate părinte,

„Pentrucă sunt foarte îngrijorat dinspre partea sănătăţii domnului vă scriu poate puteţi să fiţi bun şi să veniţi până aci. Domnul este tare rău şi stă în pat. Nici odată nu l-am văzut în starea asta şi i-aţi putea face mare bine dacă aţi veni. Domnul spune să vă scriu că drumul cel mai scurt până aici este s'o luaţi pela Coblenţa. Pentru domnul o să fie o mare bucurie să vadă o faţă de om cunoscut între atâţia străini.

Al dvs. servitor,
WILLIAM BROWN

„P. S. — Satul în care ne găsim se chiamă Steinfeld".

Cititorul să-şi închipue în amănunt surpriza, zăpăceala şi graba pe care le-a răspândit această scrisoare în liniştita parohie din Berkshire, în anul de graţie 1859. Este suficient să spun că în aceiaş zi pastorul Gregory a luat trenul spre oraş şi că a sosit tocmai la timp ca să găsească o cabină pe vaporul de Anvers şi un loc în trenul de Coblentz.

Ca povestitor al acestei întâmplări, am marele neajuns că n'am vizitat nici-odată Steinfeld, şi nici principalii actori ai întâmplării (dela care mi-am culeş informaţiile) nu mi-au putut da decât o slabă idee despre înfăţişarea acestei localităţi. Presupun că este un orăşel cu o biserică mare despuiată de toate odoarele ei; câteva mari clădiri ruinate, cele mai multe din secolul al 17-lea, înconjoară biserica; cât priveşte mânăstirea, ea a fost reclădită.

Hanul unde se adăposteau anticarul englez şi servitorul lui este, sau era, singurul „posibil" din acest orăşel. D. Gregory a găsit pe Brown aşteptându-l în prag. Brown, un adevărat model de valet de încredere, la el acasă, în Berkshire ,era acum zăpăcit, iritabil, speriat. Bucuria lui la vederea unei „feţe de om cunoscut" a fost nemăsurată, dar n'a putut să şi-o exprime prin cuvinte. N'a reuşit să spună decât atât:

„Imi pare bine că vă văd, sir. Cred că şi domnul are să se bucure".

„Ce face domnul, Brown?" a întrebat d. Gregory.

„Cred că e mai bine; dar i-a fost grozav de rău. Cred că acum doarme puţin, dar...."

„Ce s'a întâmplat?... N'am înţeles nmic din scrisoare. S'a întâmplat vreun accident?"

„Nu ştiu cum să vă spun... Domnul ar vrea să vă povestească singur..."

„Ce spune doctorul?" întrebă d. Gregory.

Se aflau tocmai lângă camera d-lui Somerton. Gregory, căutând clanţa, pipăia cu degetele tăblia de lemn. Inainte ca Brown să fi putut răspunde, se auzi din cameră un strigăt de groază.

„Cine-i acolo? Brown, unde eşti?"

„Aici.., aici... eu sunt şi cu d. Gregory", se grăbi să răspundă Brown; o răsuflare adâncă, de uşurare fu răspunsul.

Intrară în cameră, care avea perdelele trase din cauza soarelui puternic şi d. Gregory văzu, cu milă, cât de trase, cât de speriate, erau trăsăturile odinioară calme ale feţei prietenului său.

„Imi pare bine că te văd, dragă Gregory", răspunse bolnavul la cea dintâi întrebare a pastorului, şi se vedea foarte limpede că spunea numai adevărul. După cinci minute de conversaţie, d. Somerton îşi revenise. S'a simţit destul de tare ca să mănânce un prânz mai mult decât respectabil şi se arătă dispus să facă drumul până la Coblentz în douăzeci şi patru de ore.

„Dar mai e ceva", adăogă el, cu un aer de spaimă pe care Gregory îl observă foarte bine, „e ceva pe care te rog să-l faci pentru mine, dragă Gregory. Nu mă întreba dece, pentrucă nu-ţi pot explica acum. Ar însemna să pierd tot binele pe care l-ai adus prin venirea ta. Singurul lucru pe care pot să ţi-l spun este că nu rişti nimic făcând ceeace te rog, şi că Brown îţi va arăta despre ce este vorba şi te va ajuta. E vorba... Nu; nu pot să-ţi spun nimic, acum. Vrei să-l chem pe Brown?"

„Bine, Somerton", spuse Gregory, „n'am să cer nici-o explicaţie până când n'ai să mi-o dai tu. Şi dacă e ceva atât de uşor, sunt gata s'o fac chiar mâine dimineaţă".

„Eram sigur că ai să mă ajuţi, dragă Gregory; îmi pare bine că pot să mă bizui pe tine. Nu ştiu cum să-ţi mulţumesc. Uite-l pe Brown, vreau să-ţi spun ceva".

„Trebue să plec?", întrebă d. Gregory.

„Nu. Brown, cel dintâi lucru mâine dimineaţă (nu chiar cu noaptea 'n cap, nu-i aşa, Gregory?) — ai să duci pe d. Gregory... **acolo**, ştii unde" (Brown dă din cap, grav şi îngrijorat)" şi amândoi o să puneţi la loc... Nu fii speriat; ziua nu e nici-o primejdie. Ştii ce vreau să spun". (Brown înghiţi în sec de două, trei ori, şi ne găsind nici-un cuvânt de spus, se înclină)". Asta e tot. Incă o rugăminte pentru tine, Gregory. Dacă poţi să nu întrebi pe Brown nimic despre toate astea, am să-ţi fiu şi mai recunoscător. Mâine seară, dacă totul merge bine, cred că am să fiu în stare să-ţi spun toată povestea, dela început la sfârşit. Acum îţi doresc noaptea bună. Brown rămâne cu mine — doarme aci — şi dacă aş fi în locul tău, aş încuia uşa. Da, ai grijă şi întoarce cheia. E mai bine. Noapte bună, dragă, noapte bună".

A doua zi dimineaţă, Gregory plecă împreună cu Brown. Serviciul pe care trebuia să-l facă lui Somerton n'a fost nici greu, nici primejdios, şi până într'o jumătate de oră totul era terminat. Ce a fost, nu vă pot spune acum.

Spre amiază, d. Somerton, care era din nou în apele lui, pleca din Steinfeld; iar în aceiaş seară, la Coblentz sau la altă staţie — nu ştiu sigur unde — povesti explicaţia promisă. Brown era şi el de faţă, dar cât a înţeles el din toate, nu vă pot spune.

III.

Iată ce a spus d. Somerton:

„Ştiţi amândoi că am făcut această călătorie cu scopul de a găsi ceva în legătură cu ferestrele pictate din capela lordului D.... Punctul de plecare al întregei întâmplări se află într'un pasagiu dintr'o carte veche".

Aci, d. Somerton povesti în amănunt lucruri pe care noi le cunoaştem de la începutul acestor rânduri.

„In a doua vizită pe care am făcut-o capelei", continuă el, „mi-am propus să notez toate însemnările, literele şi sgârieturile făcute cu diamant pe sticlă chiar şi acelea care păreau întâmplătoare. Cel dintâi lucru pe care l-am cercetat au fost inscripţiile de pe suluri. Eram sigur că cea dintâi inscripţie, aceea a lui Iov — „E un loc unde aurul este ascuns" — cu modificarea făcută intenţionat, se referea la comoară; de-aceea am trecut la următoarea, a lui Ioan — „Ei au pe vestminte o inscripţie pe care nimeni n'o cunoaşte". Era natural să-mi pun întrebarea: Există vreo inscripţie pe vestmintele celor trei figuri? Nu vedeam nimic; fiecare avea un tiv negru, lat, la mantie, o dungă neagră care ieşea în relief pe sticlă. Dacă nu mi-ar fi venit în ajutor întâmplarea, cred că aş fi lăsat cercetările tot acolo unde s'au oprit şi călugării din Steinfeld înaintea mea. Pe suprafaţa sticlei se afla însă o pătură groasă de praf şi lordul D... care tocmai intrase, văzând mâinile mele înegrite de praf, porunci unui servitor să aducă o perie şi să cureţe ferestrele. Probabil că în perie se aflau şi câteva fire mai aspre, pentrucă atunci când ele au trecut peste marginea uneia dintre mantii, am observat o sgârietură lungă, sub care se vedea ceva galben. Am cerut servitorului să se oprească o clipă şi m'am suit pe scară ca să cercetez sgârietura mai de aproape. Sub marginea neagră a mantiilor se găsea o vopsea galbenă. Nu m'am putut opri să nu sgârii ceva mai mult vopseaua neagră, uşor de îndepărtat, şi am descoperit imediat două sau trei litere capitale, scrise cu galben pe sticla curată. Clocoteam de bucurie.

„Am spus lordului D... că am descoperit o inscripţie pe care o cred foarte interesantă şi l-am rugat să-mi permită să curăţ toată dunga neagră. Lordul nu s'a opus, m'a poftit să fac tot ce doream şi apoi, pentrucă avea o invitaţie, a trebuit să plece — spre marea mea mulţumire.

M'am apucat îndată de lucru şi vopseaua neagră, alterată de vechime, s'a lăsat curăţată uşor. După câteva ceasuri curăţasem tot tivul negru al celor trei mantii. Fiecare mantie avea o „inscripţie pe care nimeni n'o cunoaşte".

„Descoperirea aceasta mi-a arătat că eram pe drumul cel bun. Ce spunea inscripţia? In timp ce curăţam vopseaua m'am silit să n'o citesc, ca să am o bucurie deplină la sfârşit. Dar când operaţia a fost gata, dragă Gregory, aproape am urlat de furie. Ceeace aveam în faţa ochilor mei era un amestec de litere, parcă ar fi fost scoase la întâmplare, din pălărie. Uite-l:

Iov.	DREVICIOPEDMOOMSMVIVLISLCAVIB ASBATAOVT.
Ioan.	RDIIEAMRLESIPVSPODSEEIRSET TAAESGIAVNNR.
Zaharia.	FTEEAILNQDPVAIVMTLEEATTOH IOONVMCAAT.H.Q.E.

Desiluzia mea n'a durat însă mult. Mi-am dat seama că mă găseam în faţa unui cifru, a unei criptograme şi m'am gândit că putea să fie simplă, ţinând seama de vechimea ei. Am copiat de-aceea literele, cu cea mai mare grijă. Trebue să vă spun că am mai găsit ceva care a întărit credinţa mea în acest cifru. După ce am copiat literele de pe mantia lui Iov, le-am numărat, ca să fiu sigur că n'am greşit. Erau treizeci şi opt; tocmai când terminasem de numărat, ochii mi-au căzut pe o sgârietură făcută cu un vârf ascuţit pe marginea mantiei. Era numărul XXXVIII, în cifre romane. Sgârieturi asemănătoare se aflau şi pe celelalte două mantii.

„După această descoperire, vă închipuiţi cu câtă amănunţime am cercetat suprafaţa sticlei, ca să caut şi alte amănunte. Nu puteam să uit inscripţia de pe sulul lui Zaharia — „Pe o piatră sunt şapte ochi" — dar mi-am dat seama curând că inscripţia se referea la vreun semn de pe vreo piatră care se găsea probabil acolo unde era ascunsă comoara. Pe scurt, am făcut toate însemnările şi desenele posibile, şi apoi m'am înapoiat la Parsbury, ca să mă ocup de cifru pe îndelete. Prin câte chinuri am trecut! Am crezut la început că trebuia să găsesc cheia criptogramei în vreun tratat vechi despre scrierea secretă. **Steganographia** lui Joachim Trithemius, un contimporan al abatelui Thomas, mi s'a părut deosebit de promiţătoare; am consultat-o, împreună cu **Cryptographia** lui Selenius, cu **De Augmentis Scientarium** a lui Bacon şi cu multe altele. N'am găsit nimic. Am încercat apoi principiul „celei mai frecvente litere", luând ca bază întâi latina şi apoi germana. Nici-un rezultat. Am luat din nou notele mele, le-am recitit, sperând că abatele va fi pus singur, undeva, cheia de care aveam nevoe. Nu era de găsit nici-o interpretare pentru culorile sau croiala mantiilor; nu exista în tablou nici peisagii şi nici un alt obiect. Poate că atitudinea figurilor spunea ceva. „Iov — citeam în notiţele mele — ţine sulul în mâna stângă, cu degetul arătător al mânii drepte îndreptat înainte. Ioan ţine cartea cu inscripţii în mâna stângă; cu dreapta binecuvântează, cu două degete. Zaharia: sulul în mâna stângă; mâna dreaptă este întinsă înainte, ca şi a lui Iov, dar cu trei degete ridicate". Cu alte cuvine, Iov avea **un** deget întins, Ioan **două**, Zaharia **trei.** Nu se ascundea aci cheia numerică a cifrului?

„Dragul meu Gegory — spuse d. Somerton, punând mâna pe genunchiul prietenului său — **aceasta era cheia!** Două sau trei încercări şi mi-am dat seama ce era de făcut. După prima literă a inscripţiei trebuia sărită **o literă**, după următoarea săream **două**, şi după aceea **trei.** Uite la ce rezultat am ajuns, subliniind literele care formează cuvinte:

DREVICIOPEDMOOMSMVIVLISLCAVIBASBATAOVT
RDIIEAMRLESIPVSPODSEEIRSETTAAESGIAVNNR
FTEEAILNQDPVAIVMTLEEATTOHIOONVMCAA
T.H.Q.E.

„Vezi? **„Decem millia auri reposita sunt in putes in at..."** (zece mii (piese) de aur sunt puse într'o fântână în...); urmează un cuvânt incomplet care începe cu **at.** Am încercat aceiaş metodă cu restul literelor; n'am mai obţinut nimic şi m'am gândit că punctele puse după ultimele trei litere arată poate vreo deosebire de metodă. Mi-am spus atunci: „Nu este o aluzie la o fântână în textul din **Sertum?"** Da, era; el a construit un **puteus in atrio;** (o fântână în curte). Aveam deci cuvântul **atrio.** *N'aveam* decât să copiez literele care mai rămâneau din inscripţie, trecând peste acelea pe care le-am utilizat. Am obţinut astfel:

RVIIOPDOOSMVVISCAVBSBTAOTDEIAMLSIV
SPDEER.
SETAEGIANRFEEALQDVAIMLEATTHOOVMC
A.H.Q.R.

„Ştiam care erau primele trei litere de care aveam nevoe acum — **rio** — ca să completez cuvântul **atrio;** după cum vezi, ele pot fi găsite între primele cinci litere. Am fost puţin încurcat la început de apariţia a doi **i,** dar am văzut repede că trebue luată litera următoare în restul inscripţiei. Rezultatul a fost următorul:

„rio domus abbatialis de Steinfeld a me, Thoma, qui posui custodem super ea. Gare à qui la touche"

„Intreg secretul era deci:

„Zece mii de piese de aur sunt puse într'o fântână în curtea casei starelui din Steinfeld, de mine, Thoma, care am pus un păzitor asupra lor. **Gare à qui la touche".**

„Ultimele cuvinte, am uitat să vă spun, sunt deviza pe care o adoptase abatele Thoma. Am găsit-o, împreună cu armele lui, pe o altă bucată de sticlă din capela lordului D...'

„Ce ar fi fost ispitit să facă oricine, în locul meu, dragă Gregory? Ar fi putut să reziste să nu se ducă la Steinfeld, cum am făcut şi eu, ca să caute comoara ascunsă în fântână? Nu cred că ar fi fost capabil să reziste ispitei. Eu unul n'am putut, şi am sosit la Steinfeld cât mai repede mi-a fost cu putinţă. Am tras la hanul pe care-l cunoşti. Mărturisesc că nu eram cu totul fără aprehensiuni — pe de-o parte mă temeam să nu am o decepţie, pe de altă parte mă gândeam la primejdiile expediţiei. Era foarte posibil ca fântâna abatelui Thoma să fi dispărut sau cineva, fără să fi folosit criptograma, dar călăuzit numai de întâmplare, să fi descoperit comoara înaintea mea. Şi apoi — vocea lui Somerton tremură uşa — nu-mi ieşeau din minte cuvintele despre păzitorul comorii şi deviza abatelui. Dar să lăsăm toate acestea până va fi necesar.

(Urmare şi sfârşit în N-rul viitor)

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939

23

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII"

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 23
SAMBATA 6 IUNIE 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

SPRE NEOCLASICISM

Nu rămâne nesemnificativ faptul că poporul românesc, cu aspirațiile sute de ani mărginite în orizontul subistoriei, a creat o cultură de tip minor, o cultură folclorică. In momentul în care începeam să facem istorie proprie, literatura populară era singurul nostru suport spiritual, deaceea Kogălniceanu și Russo au încercat să orienteze literatura către spiritul popular. Dacia Literară are acest merit de a fi valorificat în literatură propriile noastre puteri, de-a fi promovat un curent în concordanță cu desvoltarea noastră istorică.

Oricât s'ar părea de paradoxal, „cosmopoliții" dela Junimea au încercat și ei o întoarcere spre noi înșine, au fost cei mai tipici conservatori. Formați în spirit filosofic german, înclinați spre speculație, au încercat să descopere principii permanente în evoluția universului. Toate aspectele în care se manifestă această evoluție: cultură, etică, politică, etc., au la bază același principiu imutabil: adevărul. In filosofia romantică germană Spiritul era identic cu Natura, iar gândirea, ca totalitate a conceptelor și existența, ca totalitate organică, sunt identice în substanța lor ultimă. Prin aceeași substanță comună etapele gândirii sunt aceleași cu ale naturii. Pentru junimiști, formați în această școală, se impunea cu necesitate susținerea unei manifestări spirituale conformă cu stadiul de evoluție al naturii noastre intime, adică o corespondență între fond și formă. Este îndeajuns de cunoscută activitatea lui Maiorescu în această nouă direcție a vieții noastre culturale și politice. El a văzut că istoria noastră, deși în bună parte tributară evenimentelor europene, nu ne permite manifestarea fondului nostru spiritual în formele culturii apusene.

Eminescu, pornind dela Hegel — care susținea că ideea este conținutul esențial al unei opere, iar manifestarea artistică numai aparența sensibilă a ideii — făcea odată constatarea că poezia nu este decât aspectul exterior al unei idei care se găsește în adâncul sufletului, în ceea ce el are mai specific, în naționalitate. Prin descoperirea puterii noastre de creație în naționalitate, Eminescu a lărgit conservatorismul junimist până la limitele tradiționalismului.

Or, acest tradiționalism eminescian păstrează puternice legături cu Semănătorul. *Rostul acestei reviste a fost de a da neamului românesc o literatură care să pornească „dela el, dela ce e mai răspicat și mai caracteristic în el".*

Continuatorul Semănătorului *în zilele noastre este* Gândirea. *Cum observa Lucian Blaga într'un discurs la Academie,* Semănătorul *vede românitatea mai mult programatic, se mărginește mai mult la aparență, pe câtă vreme* Gândirea *aspiră spre substanță, spre tainele profunde ale sângelui și ale cerului, încearcă să realizeze o românitate de „stil". Iar Nichifor Crainic precizează: „Trecutul și țăranul, în care se rezumă doctrina artistică a Semănătorului, e ceea ce noi continuând-o am numit în perspectivă istorică tradiționalism, acordându-i o mai largă semnificație de mit etnic, iar în perspectivă actuală autohtonism, acordându-i o semnificație mai largă de mit folcloric". Adâncirea continuă în realitatea românească a dus la întregirea ideologiei gândiriste cu o notă de ortodoxism.*

Crearea statului românesc este consecința difuzării în țările noastre a individualismului iluminist al cărui corelat spiritual este romantismul. Pierre Lasserre în Le Romantisme français *dă această definiție romantismului: „un parti pris d'individualisme absolu dans la pensée et dans le sentiment". Mișcarea romantică dela* Dacia Literară, Semănătorul, Gândirea *a fost un factor hotărîtor în întemeierea și consolidarea statului nostru modern.*

Timpul a împins însă acest individualism către forme extreme, manifestate în domeniul politic printr'un anarhism demagogic, iar în domeniul culturii printr'un „anarhism poetic", printr'o adâncire în fondul muzical al individualității, încât pe bună dreptate J. Bende consideră simbolismul ca un al doilea romantism. Odată cu împrumutul individualismului politic, s'a ivit la noi tendința de a diferenția literatura de conținutul spiritual pe care încerca să-l consolideze tradiționalismul și a o sincroniza cu mișcarea literară a Franței. Printr'un exces de individualism, generațiile postbelice nu s'au putut integra în conținutul spiritual al neamului și au căutat drumuri înafară prin adoptarea formelor culturii apusene. Teoreticienii curentelor de avangardă au frânt continuitatea de direcție pe care tradiționalismul încerca s'o consolideze în cultura noastră. A sincroniza literatura noastră cu toate derivațiile anarhice ale simbolismului francez, însemnează a atinge printr'un salt forțat, un punct la care Francezii au ajuns printr'o evoluție normală. Pentru ei simbolismul este forma firească pe care a luat-o accentuarea individualismului romantic, pentru noi este o formulă la care au aderat cei care nu se pot integra în spiritualitatea neamului, cei care depășind tradiția încearcă să realizeze o artă internațională. Așa se explică prezența Evreilor în conducerea acestor curente.

Simbolismul, ca o excesivă înclinare spre elementele formale ale poeziei, — întrebuințând un termen cu înțelesul ce i-l dă Nae Ionescu — ca tip de cultură este baroc. Dacă poezia pură este un capitol firesc în literatura franceză, iar Abatele Bremond și Paul Valéry se bucură de o deosebită considerație, barocul împrumutat de noi sub formula simbolistă nu apare ca o depășire a fondului printr'un exces de formă, ci ca o producție a celor complet lipsiți de acest fond. Apare ca o ruptură cu tradiția mișcării romantice, manifestată în forme exagerate, condamnabile.

Un poet german făcând deosebirea între clasicism și romantism, spunea că arta clasică avea de reprezentat finitul material, iar cea romantică infinitul spiritual. De aici urmează că în romantism producțiile artistului nu sunt identice cu ceea ce dorea el să exprime. Ca tip de cultură, romantismul însemnează viață lăuntrică puternică, un fond pentru care forma nu este încăpătoare. Dimpotrivă, în clasicism producțiile artistului sunt identice cu ceea ce dorea el să exprime. Ca tip de cultură, clasicismul însemnează echilibrare, armonizare a fondului cu forma. Idealul Grecilor antici: kalo kagatia *era prin excelență clasic.*

In literatura noastră Eminescu și Maiorescu, romantici ca structură, în ce privea tipul de cultură către care tindeau, erau clasici. In ei, ca și în bună parte din membrii Junimii, s'au armonizat mai perfect Spiritul cu Natura, cugetarea cu existența, fondul cu forma.

Pe plan politic, democrația — ca expresie a individualismului — este un corelat al romantismului, monarhia, — ca expresie a stabilității, a echilibrului — este un corelat al clasicismului, iar republica — expresie a formalismului — este un corelat al barocului. Demagogia, care este o consecință a individualismului excesiv, are corespondent pe plan cultural curentele futuriste, dadaiste etc., cu alte cuvinte toate formulele cu care vrem să denumim derivațiile simbolismului.

Impotriva excesului republican a pornit „Acțiunea Franceză" a lui Ch. Maurras. Al. Thibaudet spune că mișcarea acestuia este neoclasică.

Neo-clasicismul ca tip de cultură este o sinteză o romantismului cu clasicismul, este o formulă care cuprinde valorile permanente ale fondului exprimate într'o formă corespunzătoare. E o trăire a esențialului manifestată în forme care răspund unor necesități interioare, impuse nu de școli literare, ci de trebuințele intime ale actului de creație. Neoclasicismul promovează adevărata artă, căci creație însemnează tocmai această depășire a ceea ce este dat, însemnează participare la ceea ce este veșnic. Arta neoclasică nu reține elementele accidentale ale fondului, ci pe cele stabile, permanente, deschide perspective uriașe pentru a cuprinde raporturi ultime, este o privire spre absolut, o viziune. Vremurile noastre vădesc o orientare spre neo-clasicism. Cultura noastră va trebui să rețină din fondul creațiilor de până acum permanențele valorile absolute, pe care să le îmbrace în forme adecvate. Odată cu lichidarea demagogiei în domeniul politic — indiferent în ce formă de stat se manifestă — și cu consolidarea monarhiei, a stabilității pe care o dorea Eminescu și pe care astăzi o dorește pentru Franța Ch. Maurras, clasicismul va trebui îmbinat cu romantismul în creații autentice. Eminescu rămâne punctul luminos în singurul drum pe care trebue să se îndrepte cultura românească.

EUGENIU TODORAN

TRAIAN BILȚIU-DĂNCUȘ — Pastorală maramureșană

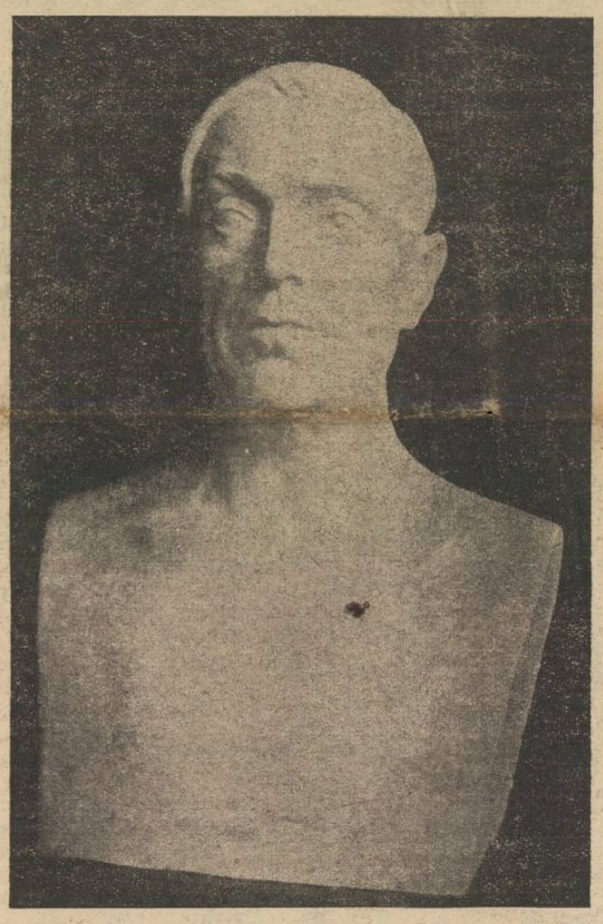

MILIȚA PETRAȘCU — Liviu Rebreanu

CERCURILE lui ARGHIMEDE

de ION ȘTEFAN

Insuși faptul că se vorbește adesea de raportul dintre public și scriitori invederează că există o delimitare, un hotar între obligațiile omului comun și ale omului de litere sau de știință, ale intelectualului. Iar amănuntul istoric că scriitorul a privit de multe ori publicul, căruia totuși îi adresa mesajul cărților sale, dela înălțimea care a făcut posibilă distanțarea afișată de parnasieni sau simboliști bunăoară, în timp ce, pe de altă parte, publicul i-a numit uneori pe poeți „lunateci", chiar „nebuni", considerându-i inadaptabili la condițiile vieții trăite de el și inspirându-i din această cauză oarecare compătimire, pune în lumină nivelul superior, din altă „lume". la care participă obligațiile omului de litere sau de știință.

Unii esseiști au dus originea acestei conștiințe a superiorității intelectualului până la începutul secolului al XIX-lea, când romanticii încep a vorbi de destinul major, de misiunea profetică, încredințată de sus, a poetului. Parnasienii fac din această conștiință a superiorității un motiv de detestare a publicului, detașându-se astfel de viață. In același fel au procedat și simboliștii. In orice caz, se pare că acest proces de detașare, de închidere a intelectualului în sine însuși, se accentuează începând din jurul anului 1870. Orgoliul distanțării, al turnului de ivoriu, la ceva mai târziu forme absolute la un Mallarmé, la Paul Valéry. Acest apogeu este explicabil prin aureola pe care o iradiază în jurul omului gândirea individualizantă a veacului trecut, în care un Renan susținea că omul nu aparține nici limbii, nici rasei sale, ci numai lui însuși, fiindcă el e o ființă liberă, ceeace înseamnă morală. (In schimb, Barrès îi va răspunde acestuia că ceeace este moral e de a nu te voi liber față de rasa ta). Dar războiul mondial trecut îi silește pe intelectuali să revină la viață, urmările lui îi solicită pe scriitori să descindă în lume, să adere la frământări, la partide, la lupte. Chiar apologetul disponibilității, André Gide, va adera cu sgomot la comunism. Julien Benda a înfierat această „trădare a clericilor", a intelectualilor, care, după el, ar trebui să n'aibă nici măcar familie, să urmeze căile spiritului uitând tot ceeace ține de pământ, cum l-au urmat apostolii pe Iisus. Benda e profund nemulțumit de clericii contemporani ce proclamă valabilitatea spiritului numai în măsura în care el nu se eliberează de pământ, nu se desrădăcinează, iar roadele gândirii sunt acceptate numai în măsura în care ea-și înfige rădăcinile în solul natal. Totuși, nu aceasta e importanța problemei. Un intelectual poate fi înrădăcinat, dar în același timp să nu participe la obligațiile omului comun. E adevărat că geniul nu e produsul unei națiii, că el, dimpotrivă ,o onorează prin prezența sa ca un nobil dar al cerului, că un om de știință sau poet își reprezintă națiia prin simplul fapt al existenței sale, independent de atitudinea lui față de problemele momentane ale acesteia. In consecință, ceeace este important e ca el să nu adere, să nu-și facă din operă un mijloc, un instrument de luptă în slujba unor interese efemere. Opera trebue să fie oglindă a inteligenței desinteresate. Și aceasta presupune distanțarea nu de public, ci de obligațiile lui, pecetluite de caducitate.

In definitiv, detașarea nu include disprețul lumii. Dimpotrivă, murmurele acestela, durerile ei se aud mai distinct dela distanță. Iar această detașare a intelectualului nu e nici dela 1870, nici dela 1800. Ea există de când se știe că intelectualul este purtătorul ideilor și că acestea, ideile, au fost și vor fi regine, că ele conduc.

(Urmare în pag. 3-a)

Traducere și original în proză

de G. C. NICOLESCU

Am încercat să arăt[1]) cât de zadarnice sunt, din punctul de vedere al unei reale trăiri, traducerile de poezii dintr'o limbă în alta. Fie că se dorește o operă de popularizare, căutând răspândirea frumoaselor cugetări și expresii străine în limba noastră pentru cei ce nu le pot cunoaște în original, fie că se încearcă o operă oarecum propagandistică, urmărind, prin prezentarea operelor de seamă ale marilor noștri creatori în limbi străine să se dovedească, [illegible] proape o sută de ani, traducând în limba franceză din poeziile noastre populare, că și noi, aici unde ne aflăm cam ignorați și nedreptățiți, avem o literatură cu producții de seamă, uneori demne de a sta alături de ale marilor artiști de oriunde, vădind astfel posibilitățile intelectuale ce le posedăm, rezultatul este tot negativ. In ce privește partea propagandistică, este ușor de înțeles, după cele spuse în articolul anterior, că traducerea oricărui poet în limbi străine va fi, în mod incontestabil, inferioară originalului, străină chiar de farmecul lui. Poeții noștri, oricât de mari au fost și vor fi ei, sunt condamnați deci să nu fie niciodată „universali", să rămână totdeauna mari numai în cadrul neamului lor, atâta vreme cât limba românească va fi vorbită numai de noi. Căci numai cel ce va ști bine românește va putea „înțelege" pe Eminescu, după cum numai cine știe bine limbile străine poate gusta întregul farmec al poeților străini. Aici stă și cauza pentru care mulți se întreabă adesea ce face marele prestigiu al unuia sau al altuia din marii creatorii literari ai lumii, în opera căruia ei nu află nimic deosebit. Acești oameni cunosc pe Villon, pe Goethe și pe oricare alt mare poet, lăsând la o parte ipoteza că fenomenul se petrece într'o epocă în care formațiunea receptivității poetice — care joacă un rol foarte însemnat și care nu este numai un instrument imaterial creat de natură odată cu individul — nu era încă desăvârșită, sau din traducere sau fără să fie familiarizați cu toate nuanțele limbii originalului. In ce privește partea de răspândire, după ce s'a spus că ideea sau subiectul, singurele care s'ar putea transpune cu fidelitate, în lirică sunt însemnate în măsura în care fac o unitate ireductibilă cu forma, se înțelege că nu vom putea da ce este mai prețios: nimic din ceea ce constitue esența poeziei. Traducerea în proză, care ar fi cea mai credincioasă din punctul de vedere al subiectului și ideii, a sonetelor lui Petrarca n'ar da nici cea mai palidă convingere despre justificarea renumelui acestui poet și despre frumusețea poeziei lui. Vom avea ceea ce ar fi fotografia, uneori foarte reușită, alteori nici atât, a unei flori, dar niciodată floarea însăși, cu prospețimea ei vie și parfumată.

S'au arătat considerațiunile multiple pentru care orice încercare de traducere este sortită eșecului, ca reproducere a originalului, și s'au sintetizat toate argumentele în constatarea că orice operă de artă adevărată este, ca ideile lui Platon, unică, deci nu poate fi concepută decât într'o singură formă: nimic nu se poate clinti din ceea ce este desăvârșit. Limba este în definitiv un material plastic ca oricare altul. Și după cum niciodată o capodoperă sculpturală nu poate fi concepută decât tăiată în blocul de piatră — unele chiar pretind anumite pietre — și nu poate fi redată în întregimea efectelor ei nici lucrată în lemn, nici turnată în bronz, necum prin pictură sau prin literatură, tot astfel operele literare deplin realizate nu pot avea ființă cu totalitatea pregnanței ce le-a fost concepută decât în materialul în care și-au cerut expresie și în care s'au încorporat devenind „poezie", adică devenind oarecum realitate materială din inexistență. Ajungând însă la acest punct de vedere, se poate pune întrebarea dece proza, care de asemenea este operă de artă literară, ar ieși în afara acestor norme și n'ar fi, ea însăși, intraductibilă.

Intr'adevăr, aproape fără excepție, problema aceasta a relației între original și traducere s'a pus numai pentru versuri. Un consens quasi-unanim recunoaște perfecta imposibilitate a traducerilor în proză, socotindu-le dacă nu fidele, în orice caz mult mai puțin trădătoare decât cele de versuri. Incontestabil că în chip practic lucrul stă într'o măsură cam așa. Este interesant însă să vedem dece și dacă nu cumva concluzia la care ajunsesem că unicitatea operei de artă face imposibilă cea mai mică schimbare n'ar fi valabilă la proză — ceea ce ar șubrezi mult autoritatea punctului de vedere stabilit.

Sunt, în mod evident, multe deosebiri între proză și poezie. Nu este vorba numai de deosebirea școlărească a rimelor care în cea dintâi nu există, ci de deosebiri fundamentale în mijloacele lor de expresie. Versul ca și proza nu sunt altceva decât instrumente deosebite de expresie, pe care creatorul le are la dispoziție pentru ceea ce-i impune întruparea creațiunei, așa cum artistul plastic simte necesitatea de a înfățișa unele lucruri în creion, altele în ulei și altele în aquarel, după cum îi pare că fiecare va fi mai pregnant, mai expresiv. In versuri creatorul încearcă să-și dea direct „poezia". Prin funcția expresivă nouă, prin atmosfera lirică căreia îi dă naștere, prin muzicalitatea interioară, cuvântul capătă o valoare miraculoasă neașteptată, generatoare de poezie. Subiectul și ideea nu însemnează nimic în versuri. In proză, fie că este epică, fie că este dramatică, poezia nu se naște numai din încântarea în care ideea și expresia fac una. Epica și drama trebue să țină seama de „subiecte", de „idei", de conflicte. Firește, toate sunt numai pretexte; esențială rămâne numai realizarea. Dar realizarea depinde și de modul cum sunt încorporate aceste „pretexte", căci în proză nu mai avem direct „poezia", ci, prin anumite materialuri concrete pe care scriitorul le pune la dispoziție, fiecare o scoate oarecum speculativ. Cuvântul, fiecare în parte și cu atât mai mult în ansamblul ce-l formează, în proză nu mai are valoarea miraculoasă care, făcând din el o imagină, o materie iradiantă de poezie, să-l ridice din semnificațiile lui obișnuite în vorbire, ci rămâne foarte adesea cu funcțiunea lui noțională, pentrucă trebue să ne înfățișeze mișcări, acțiuni și, mai ales, să ne reproducă fragmente din convorbirile eroilor care sunt oameni ca noi, convorbiri unde mai totdeauna vorbele păstrează caracterul lor intelectual. Nu mai puțin cântărește stilul fiecărui scriitor. Sunt unii care utilizează foarte rar imaginile, mulțumindu-se, cum fac în deosebi scriitorii realiști, să redea faptele fără nicio căutare de efect, cu simplitate, firește, alegându-le fără îndoială, da rexprimând totul direct, ca Rebreanu:

„Glasul plutonierului rămase în sufle-
„tul lui Apostol și după ce se închise ușa,
„ca un izvor de speranțe luminoase. Ii
„bătea inima năvalnic, voioasă. Ii părea
„rău că n'a trimis o vorbă bună pentru
„Ilona, dar se mângâia că poate în curând
„îi va spune el însuși mai multe...

„— Cine știe? ingână cu bucurie. Nu-
„mai Dumnezeu știe ce poate aduce cea-
„sul...

„Se uită încrezător pe fereastra cu cru-
„cea cafenie. Amurgul trăgea pe furiș *„obloanele întunericului". (Pădurea spân-zuraților,* ed. V, p. 338—9).

1) Articolul: **Traducere și original în poezie**, Universul literar nr. 21, 13/V/1942, p. 1.

(Urmare în pag. 3-a)

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Pe scurt

Viitoarea premieră a „Teatrului din Sărindar" nu va fi, așa cum au anunțat toate revistele de specialitate: „Pescuitorii de balene". Această piesă a fost scoasă din repetiții, fiind socotită prea serioasă pentru stagiunea de vară. Așa că viitoarea premieră a „Teatrului din Sărindar" va fi o farsă germană, la traducerea căreea lucrează actualmente Radu Beligan.

Piesa lui Carlo Veneziani „Deschideți ferestrele" care se va prezenta n curând pe scena Teatrului Municipal, cu d-na Lucia Bulandra și d. Soreanu în rolurile principale, este tradusă de d. Ion Frunzetti. Avem astfel certitudinea că vom asculta un text lipsit de asperitățile cu cari ne- u obișnuit ceilalți traducători.

Comedia „Sgâtia" care se va prezenta în curând pe scena Teatrului „Muncă și Lumină" este scrisă de d. col. Ionescu Morel, după o idee din cunoscutul roman „Mon oncle et mon curé" al lui Jean de la Bréte.

O noutate care îi va surprinde pe cetitorii noștri: Spre sfârșitul viitoarei stagiuni va lua ființă o nouă companie teatrală.

Numele celor trei noui directori asociați: d-nii Mihai Popescu, Radu Beligan și Marcel Angelescu.

MARCEL ANGHELESCU

Nu este un simplu proect ci un fapt aproape împlinit.

Iar vedetele femenine ale trupei, bănuim că vi le închipuiți și dumneavoastră: Nineta Gusti și Fifi Harand.

Dulce limbă românească!

Iată ce titlu cetim în ultimul număr al revistei Cortina: „Onomastica lui George Vraca".

Titlul este scris cu litere de-o schioapă. Și este vorba de „onomastica" de 25 ani de teatru, a lui George Vraca.

Pe când „aniversarea" numelui de botez al lui Vraca?

După marea biruință a d-lui Fernando de Crucciatti, cu „Mirra" de Alfieri, așteptăm cu nerăbdare o nouă piesă pusă în scenă de eminentul director de scenă italian. Nădăjduim ca așteptarea noastră să nu fie de prea lungă durată. Nu degeaba se numește rubrica noastră: „Pe scurt".

Marele merit al d-lui Soare Z. Soare, directorul de scenă al piesei „Ultima noapte" este acela că a izbutit s'o prezinte în condiții excelente pe tânăra actriță Mimi Botta, interpreta principală a piesei. Nu ne împăcăm, însă, cu chipul în care d-l S. Z. S. a înțeles să prezinte pe scenă visul fetei tuberculoase, Agness. N'am remarcat nici-o deosebire între gesturile actorilor în tablourile cari se petreceau în viața de toate zilele și acelea cari se petreceau în vis.

Pe scena cinematografului „Paradis" (fost „Roxy") au început să se prezinte spectacolele trupei A. B. C.

Primul spectacol: un fel de comedie-revistă, „Frumoasa Elena" în 3 tablouri și... 40 de minute. In prologul revistei, actorul Groner declară în versuri că „publicul e prost și înghite orice". Și, pe urmă, ceilalți actori se străduesc să arate că George Groner are dreptate.

Iar publicul, bineînțeles, „înghite" fără să crâcnească această peltea muzicală, pe numele ei „Frumoasa Elena"

TRALL.

Portret la 25 ani de teatru

GEORGE VRACA

Iată-l pe George Vraca la un pătrar de veac de viață zămislită de el între rampă și rivălți; în ciuda celei mai chinuitoare dăruiri care nu-ți lasă decât mulțumirea că ți-ai făcut datoria, George Vraca respiră același avânt din primii ani de conservator.

El, prea bine, nu se regăsește în mijlocul generației lui, ci furat la brațul tinereții actoricești, așează alături de ea, mereu ca în primii ani, Casa Noastră. Casa frunților înalte din teatrul românesc; Casa sprijinită de umerii lui Gr. Manolescu, Const. Nottara, Aristide Demetriade!

Și porțile ei s'au deschis cu mult în urmă... Umbrele marilor plecați s'au iluminat și pragul Casei s'a lăsat trecut de acest Nerv care este George Vraca.

Totuși, proteguit fiind de pereții cari încunună, Vraca își lipește zi de zi obrajii de răsuflul publicului care îi cere să se dăruiască cu tot prisosul adus din Casa Noastră. Poate George Vraca dacă nu și-ar descărca în fiecare seară cu atâta dărnicie sufletul plin de polenul înălțimilor îngăduite doar celor miruiți, ar fi cel mai trist om întâlnit cândva.

De aceea, nu știu dacă publicul în acea seară de Intâi Iunie a simțit un tremur de descărcare a sfintei bunătăți creiatoare pe chipul viguros și mereu treaz al aceluia care nu era de data aceasta decât Omul Vraca. Oare nu s'a făcut înțeles de către cei din sală prin sclipirea unor ochi de copil emoționat, că pentru ei, al 26-lea an de teatru nu este decât un început?! Al 26-lea an de risipire a bunurilor care au crescut timp de un pătrar de veac. Căci în teatru aduni pe fece zi, ca să risipești în două ore trecute intens.

George Vraca la 25 ani de teatru — trăiți mereu cu pasiunea celor douăzeci de ani ai începutului! — este revendicat pe drept de către actorii tineri; pentru harul dat de Cel de Sus, pentru credința pe care o păstrează în arta pe care o face, pentru uitarea cu care se dăruiește, pentru tinerețea lui veșnică!

George Vraca are abia 25 ani de viață în teatru!

N. AL. T.

Ce ne place la... ECRAN

ROMALD BULFINSKI

Credem că orice spectator îl admiră pe maestrul Bulfinski. Noi îl admirăm și îl iubim. Il admirăm pentrucă este un „domn", atât pe scenă, cât și în viața de toate zilele. Și îl iubim, pentrucă l-am văzut interpretând cândva rolul lui Falstaff.

RADU BELIGAN

Mai ales ne farmecă inconștiența lui. Pe semne că nu s'a privit nici-odată într'o oglindă și nu și-a ascultat glasul, atunci când s'a hotărît să se facă actor

Și pentrucă avea ceva ce nici în oglindă nu se putea zări și nici cu urechea nu se putea auzi, pentrucă avea talent, Radu Beligan, uritul, a fost primul învingător din această tânără generație de băeți frumoși.

PUIU IANCOVESCU

Din păcate, sunt foarte mulți oameni cari îl admiră pe Iancovescu pentru măestria cu care știe să „tapeze" lumea de bani și pentru „șuetele" pe cari le dă prin cafenele. Acești oameni se duc foarte rar la teatru. Acești oameni nu l-au văzut pe Iancovescu în „Impăratul". Căci atunci l-ar admira pentru un singur motiv: Pentrucă Iancovescu și pe scenă e un mare actor. Iar ei nu cunosc decât actorul din viață.

BIRLIC

Brlic ne place pentrucă ne face să rădem și mai ales, pentrucă pe urmă ne dă ocazia să-l înjurăm. Oricât vi s'ar părea de paradoxal, trebue să recunoașteți și dumneavoastră că după ce ați ajuns pe sub scaune de prea mult râs, asistând la strâmbăturile omulețului Birlic, odată eșiți din sala de spectacol v'ați adus aminte că sunteți esteți și ați strâmbat din nas, declarând că actorul care v'a făcut să rădeți e un „cabotin".

Această satisfacție n'o să vi-o mai dea de azi înainte Birlic, hotărît să renunțe definitiv la farse și să se dedice teatrului serios... Și atunci Birlic ne va place numai pentrucă este un comic într'adevăr de mare clasă.

ELIZA PETRĂCHESCU

O actriță care nu e frumoasă a câștigat de partea ei, într'o singură stagiune, publicul bucureștean. Durerea ciudată care se desprinde din fiecare replică a ei, expresia chinuită a chipului Elizei Petrăchescu, aceștia ar fi unii din factorii succesului atât de iute dobândit de tânăra actriță.

C. TĂNASE

Să nu spuneți că ceeace vă place la Tănase e nasul. Tănase e mai mult decât un actor la care

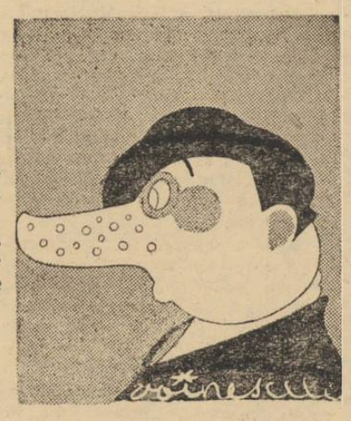

să ne placă ceva. Tănase a ajuns un simbol. Așa că la Tănase ne place... Tănase. Intreg, neimbucătățit.

CINEMA ARO: O noapte la Hollywood

Iată un titlu care, în sfârșit, se potrivește cu ceeace se prezintă pe ecran, căci frântura de film prezentată de cinema Aro se petrece într'adevăr în cursul unei nopți la Hollywood.

Avem convingerea că întreaga peliculă nu-i altceva decât un spectacol-reclamă al unui local de petrecere din Hollywood. O mică poveste cu gangsteri și oameni care se iubesc servește de pretext evoluției câtorva foarte talentați artiști de music-hall.

Remarcăm în chip special numărul de dans al unei actrițe îmbrăcată jumătate femeește, jumătate bărbătește, precum și un foarte comic cântăreț de clarinet.

Cele câteva femei frumoase cari schimbă nenumărate toalete fac să treacă relativ iute cele patruzeci de minute, cât durează filmul.

Mai bine zis, această complectare muzicală este mult mai decentă decât oricare din filmele proaste de lung metraj și... de mari pretenții.

ADRIANA NICOARA

Mai pe larg

ACORD FAMILIAR

Prezentarea în cadrul matineelor duminicale a câtorva piese într'un act din repertoriul românesc va da posibilitatea publicului tânăr care asistă la aceste spectacole să cunoască opere dramatice superioare multora dintre piesele cari se prezintă pe prima noastră scenă în spectacol seral.

Nu găsește de-o pildă, direcția Teatrului Național că acum ar fi momentul potrivit să se prezinte într'un astfel de matineu excelenta dramă într'un act: „Săptămâna luminată" scrisă de tânărul poet Mihail Săulescu, mort pe front în războiul trecut?

Tinerii spectatori ar avea mai mult de câștigat, asistând la astfel de piese, decât aflând că George Vraca poartă în viața de toate zilele ochelari și că Ion Manu face calambururi.

In matineul de Duminica trecută am avut plăcuta surpriză să asistăm la piesa într'un act a d-lui Victor Ion Popa: Acord familiar.

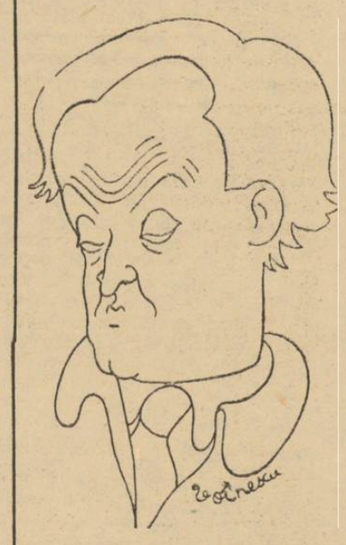

VICTOR ION POPA

Autorul a știut să arunce o privire amuzată în viața aparent liniștită a unei familii care se pregătește să meargă la cinema. Acesta e pretextul actului domnului Victor Ion Popa.

Fiecare situație, fiecare replică ni-l trădeazâ însă pe autorul care, în curând avea să scrie „Mușcata din fereastră".

Publicul a aplaudat îndelung acest act care a dat prilej doamnei Victoria Mierlescu să dovedească ce mare nedreptate i s'a făcut, neîncredințându-i-se în această stagiune nici un rol iar lar domnului Kirilov, vechiul regisor al Teatrului Național, prilejuindu-i un strălucit debut ca director de scenă.

Chipul în care domnul Kirilov a prezentat scena finală a piesei ne-a dovedit că dânsul are știofă de autentic director de scenă.

In publicul numeros care a asistat la acest spectacol am remarcat numeroși scriitori, veniți în loja directorială să-l aplaude pe domnul Victor Ion Popa.

Unul, însă, a lipsit. Și acela a fost tocmai domnul Victor Ion Popa, autorul cu a cărui modestie ne-am obișnuit.

HAI-HUI

Cine vrea să-l vadă pe domnul Victor Ion Popa să nu se ducă la sărbătoririle duminicale dela Național. Acolo poate lumea să-l vadă pe domnul Aurel Șerbănescu sau pe doamna Sandra Cocorăscu.

Să se ducă oamenii vis-à-vis de Arsenal, la Teatrul Muncă și Lumină (ați auzit de el?) și îl vor găsi acolo pe autorul lui „Velerim și Veler, Doamne".

Intr'o odăiță de 1 metru pe 2, învăluit de un fum gros de țigare și bând mereu cafea dintr'o ceșcuță, domnul Victor Ion Popa lucrează.

Mai deranjați-vă puțin și intrați și în sala de spectacol.

Vă va surprinde în chip plăcut ingenioasa punere în scenă a piesei scrisă în factură pirandeliană de Cantini: „Hai-Hui".

Tot așa cum veți aplauda cu tot entuziasmul pe mai puțin cunoscuții decât Mia Apostolescu actori Cezar Rovințescu și Margareta Lascu.

TEATRU SERIOS

Sau, poate, n'o să vă placă spectacolul dela Teatrul „Muncă și Lumină".

Atunci îi voiu da dreptate actorului V. Crețoiu care, întors dintr'un turneu cu piesa „Tragedia Dragostei" de Gunar Heiberg îmi spunea cu amărăciune în glas.

— „Aș juca piesa asta și la București. Dar mi-e frică să nu aibe succes, fiindcă e o piesă prea serioasă".

Auziți, domnilor? Piesele serioase nu pot dobândi succes.

Azi domnii Roman și Dinescu sunt autorii preferați ai publicului bucureștean.

TRAIAN LALESCU

GONG

SĂRBĂTORIREA lui George Vraca **ne îndeamnă, după atâtea elogii semnate de fruntașii scrisului românesc și după discursurile ce am ascultat, să aducem aminte cetitorilor acestei rubrici de câte ori ne-am silit să dovedim aci că** teatrul **nu și-a putut îndeplini înalta lui misiune, decât în epocile în care a fost slujit de actori excepționali.**

Numai când un actor s'a făcut iubit până la idolatrizare de public, numai atunci, din mijlocul acestei adorațiuni a mulțimii, a sporit și puterea teatrului.

George Vraca **nu este — cum spun unii — „un răsfățat".**

Este în el o putere dominatoare, care-l așează în conștiința publicului, dincolo de întâmplare și de capricii.

El stăpânește o epocă.

Iată pentru ce tinerețea lui George Vraca, ne bucură cât și biruința lui.

E un semn că epoca sa va dăinui încă multă vreme, așa în cât gloria actorului **să devie gloria Teatrului Românesc.**

ECRAN A. B. C.

este o nouă formulă de teatru pe care d. **Sică Alexandrescu** o va experimenta pe scenele unor mari cinematografe din Capitală.

Spectacolele de musik-hall în pauzele filmului, sunt foarte apreciate în alte țări.

La noi, din păcate, cu rare excepții, pauzele filmului au prilejuit cele mai naive și mai vulgare exibiții. Programele revuistice din cinematografele Capitalei au făcut cel mai prost serviciu teatrului românesc.

Noutatea ce ne făgăduește azi d. **Sică Alexandrescu**, în cadrul unei activități dirijate de conducătorii societății Cooperative **„Filmul Românesc"**, va avea darul să provoace odată cu interesul publicului și o revizuire a programelor teatrale din celelalte cinematografe cari nu fac parte din consorțiu.

In chipul acesta, se va ajunge treptat, după legile implacabile ale concurenței, la un anumit nivel artistic, dela care nu-și va mai putea îngădui nimeni să coboare.

CAROL AL III-lea

și Anna de Austria, *este o comedie de* Mannfried Rössner, *descoperită de* Ion Aurel Manolescu. *Aplaudată pe toate scenele germane,* „Carol al III-lea și Anna de Austria", *nu aduce în scenă un conflict istoric ci unul... amoros.*

Personagii sunt, ca și în „ADAM ȘI EVA" numai două.

Iată pentru ce socotim că succesul de curiozitate pe care îl va provoca noul afiș, lansat de Ion Aurel Manolescu, *va aduce după el și succesul scontat de* tânărul *și neastâmpăratul descoperitor al pieselor în 2 persoane și dacă în rolul* „Annei de Austria" *va apare, așa cum ni s'a spus, d-na* Elvira Godeanu, *succesul va fi deplin și, se înțelege, fructuos.*

S. D.

Cronica muzicală

CONCERTELE „FILARMONICEI" LA SOFIA

Inițiative din cele mai fericite ale Ministerului propagandei naționale și „Filarmonicei" au deschis larg porțile schimburilor muzicale româno-bulgare și al unei cunoașteri reciproce menite să aducă de sigur multe lucruri de seamă în viața culturală a celor două țări.

România și poate că, într'o și mai mare măsură Bulgaria, sunt în muzică, popoare foarte tinere. Sunt, în acelaș timp, popoare cu excepțional de bogate și de caracteristice „zăcăminte" folkloristice.

Vecinătatea lor imediată era, oricând, o condițiune practică a stabilirii celei mai lesnicioase a unor relații muzicale, din care, fiecare, n'am fi avut decât de câștigat.

Astăzi, apropierea dorită este în riguros curs de realizare. In mai puțin de două luni, orchestra simfonică regală bulgară și „Filarmonica" și-au făcut mari vizite muzicale de un răsunet neobicinuit de mare și însemnând succese și creare de atmosferă prielnică viitoarelor legături, a cărei continuitate va deveni firească, în cel mai îmbucurător grad.

Am comentat la vreme exemplele concrete ale orchestrei regale din Sofia, la București.

Nu stă în intenția noastră să facem aci o analiză a interpretărilor „Filarmonicei" noastre la Sofia.

Măestria atât de vie, atât de caldă, atât de cuceritoare, a maestrului George Georgescu, belșugul de talente din rândurile instrumentiștilor „Filarmonicei" și avântatele lor resurse, cât și acele opere din repertoriul românesc și general care au fost inscrise în programele celor două concerte din Capitala statului vecin, au câștigat de mult sufragiile publicului nostru și au trezit nu odată ecoul celor mai elogioase sublinieri critice, pentru a mai îngădui reveniri, cu acest prilej.

Ceeace trebue însă spus, spre marea laudă a tuturor celor care au luat parte la aceste concerte, este adevărata întrecere de sine care a cuprins, ca un val, pe fiecare din artiștii „Filarmonicei", sub imboldul răscolitor al maestrului Georgescu, apărut în cea mai emoționantă plinătate a darurilor d-sale animatoare de mare șef de orchestră.

Cu un număr de repetiții sporit, care va deveni apanajul fiecărui concert, mai târziu, când „Filarmonica" se va putea consacra numai concertului simfonic, cu ardoarea tuturor „Filarmonica" a putut străluci, realmente, la Sofia, impresionând puternic chiar pe cei mai exigenți cunoscători.

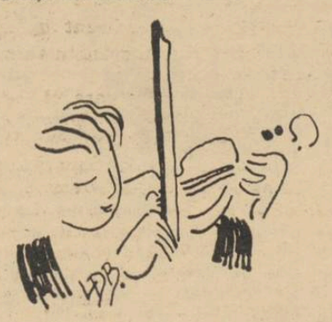

Dar, dacă aceste mari rezultate s'au obținut, trebue să mulțumim, din plin și maestrului Saşa Popov, întregei sale orchestre și oficialităților bulgare care, prin primirea neuitat de cordială, de camaraderească, de atentă și de aducătoare de ambianță, au știut să înfiripe starea sufletească fecundă, stimulatoare, tuturor oaspeților români, condițiune atât de însemnată pentru ca artistul să-și poată desvălui toate forțele, toate facultățile de a trăi frumosul, de a-l exprima.

Prietenia muzicală româno-bulgară este astăzi o realitate, de ale cărei roade ne vom bucura, unii și ceilalți, în viitorul plin de promisiuni ce i se deschide.

ROMEO ALEXANDRESCU

Cercurile lui Arhimede

(Urmare din pag. I-a)

Renan însuși își are un premergător în Plutarch, care deasemenea credea că omul nu e ca o plantă, făcută pentru a rămâne imobilă și care să-și aibă rădăcinile înfipte numai în solul în care s'a născut. Socrate, în închisoare, își destăinue credința că înțelepciunea nu poate fi atinsă fără o continuă detașare de viață, de impl cațiile felurite ale acesteia. Iar Arhimede, peste meditația căruia va veni sgomotul luptei pământene, va striga soldaților ce-i călcaseră desenurile d n nisip: *Nolli tangere circulos meos!* Cuvintele acestea sunt de fapt o ripostă a intelectualului surprins în clipele meditației de incursiunile vulgului în zona lui de liniște, la solicitarea pe care acesta i-o face de a partic pa la condițiile vieții lui comune.

S'a spus, în definitiv, că orice epocă mare a istoriei a tras o delimitare netă între normele aplicabile intelectualului, reprezentanților spiritului și cele aplicabile omului de rând, reprezentanților forțelor talurice, cum se zice cu o formulă devenită monetă curentă.

In asemenea epoci înfloritoare, de mandarinat intelectual, n meni nu s'a gândit să ceară filosofului să adere la un partid politic, artistului să devină un luptător sau muncitor manual, iar preotului să se bată, pentrucă există o incompatibilitate funciară între vocația lor și a noastră. Cei ce se devotau spiritului erau scutiți prin acest fapt de orice obligație care ne incumbă nouă, ca formarea unei situații sociale, întemeerea unei familii, angrenarea pe o poziție politică. Se pare că numai preotului, care se dedică oarecum deschis, oficial, spiritului, i se mai concede az să se sustragă obligațiilor omului comun. De altfel, în unele religii, ca în brahmanism, preoții sunt atât de diferențiați de cealaltă lume, încât s'au constituit în castă. Odinioară, simțul limitelor, al delimitări funcțiunilor, era și în Europa mai acut decât azi. Aproape orice funcție umană se constituia în castă. Omul politic, nobilul, cavalerul, preotul, toți erau conștienți de funcția lor deosebită, de obligațiile lor diferite.

Ideologiile veacului al XIX-lea au suflat însă peste barierele existente, surpându-le. Ele au determinat de altfel pe intelectual să-și afirme un timp cu orgoliu retragerea în turnul de fildeș, distanțarea nu de vulg, ci de participările lui. Aceasta, din cauză că ideologiile noui au lichefiat contururile, au amestecat funcțiile. Iar lumea de rând a început să bată de zor la ușile de ivoriu, să solicite intelectualul, înfășurat în mantia de purpură a orgoliului, s'o lapede, să adere. Aceiași oameni, aceiași luptători, aceiași invadatori, au venit să strice din nou aceleași cercuri ale lui Arhimede. Și în cele din urmă turnul de fildeș s'a prăbușit sub asaltul mulțimii, scriitorii au descins în arena luptelor politice și sociale. Intelectualul nu mai poartă azi făclia desinteresului, nu mai deține rolul de a predica o altă religie decât a noastră, a temporalului. Astăzi, frumosul și justul sunt valori determinate de util. Intelectualul predică pentru același fel de interese ca și omul comun, — activitatea lui stă sub semnul practicismului și al particularismelor efemere. Și această activitate o îndeplinește cu entuziasm, pentrucă el a devenit la fel de profan ca oricare laic. Motivele acestei degradări au fost aflate în declinul culturii antice, în nevoia de certitudine, în creșterea spiritului de turmă, în preponderența politicului. De fapt, originea acestei situații noui trebue căutată în luxul de argumente risipite pentru a se demonstra că omul, individul nu e nimic, că numai societatea există. Infiorat de neantul izolării sale, intelectualul a coborît în lume.

Când vom putea oare satisface din nou dorința lui La Bruyère de a găsi în omul înțelept mai multă fermitate pentru a se sustrage însărcinărilor comune și a consimți să rămână în sine însuși, evident cu condiția să aibă în sine destul fond pentru a umple vidul timpului cu altceva decât cu „afaceri", pentrucă în definitiv a medita, a conversa, a citi, a scrie și a fi liniștit sunt deasemenea activități? Distincția intelectualului i-o imprimă tocmai faptul de a considera ca activități aceste divertismente ale omului comun, ale cărui fapte sunt transfigurate și eternizate de creator, de poet, tocmai prin intermediul acestor activități, care nu trebuesc conturbate de soldații lui Arhimede.

ION ȘTEFAN

INFLUENȚE GERMANE în LITERATURA ROMÂNĂ

III

Constituțional, „Junimea" poartă, în mare măsură, ampren a societăților literare germane. Iașii devin un fel de Weimar în care tronează, tutelar și jovial, însă clar și departe văzător în cele ale criticei, Titu Maiorescu, omul cugetării impasibile și al acțiunii hotărîte când trebuie să recurgă la ea.

DAR, FIINDCĂ

spiritul neobiectivat nu înseamnă încă valoare, junimiștii pășesc și la manifestarea lor în public. Astfel în Martie 1867, apare primul număr din Convorbiri Literare, revistă care constituie o piatră de încercare și hotar pentru scrisul românesc și marchează un început.

Până la Convorbiri, *literaturii noastre îi lipsea aplecarea peste propriile ei taine. Esteticește considerate, operele produse până la critica viguroasă a lui Maiorescu, sunt mai degrabă o serie, impozantă ce-i drept, de izbucniri temperamentale ; — izbucniri prea divers orientate ca țel artistic și prea strident, — uneori chiar prea prea arbitrar orchestrate. In coincidență cu svâcnirile și strădaniile conturării noastre politice și sociale, literatura de până la la* Convorbiri *are prospețimea, dar și stângăciile gesturilor puerile. Un naționalism sincer, însă afirmat și vehiculat ditirambic în fraze numai sonore, — o limbă artificială și artificializată cu tendințe sincere ca scop,*

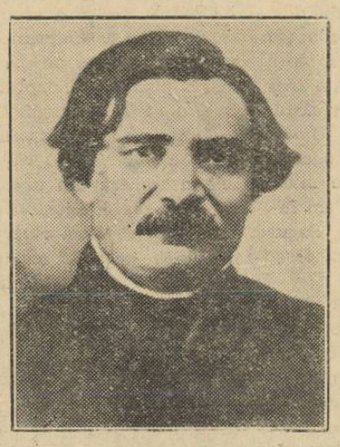

I. HELIADE RĂDULESCU

dar astăzi ridicole ca mijloc, — și, pedeasupra, un dedal de criterii artistice disparate, inegale și iluzorii în cele din urmă, puteau da literaturii noastre orice în afară de fizionomie.

Cei ce, până la Titu Maiorescu, *au avut preocupări critice, nu le-au dedicat și atenția cuvenită.* He iade Rădulescu, *mai mult vehement decât dinamic, mai mult om politic decât literat, nu a cunoscut reflexiunea propriu zisă. El urmărea o victorie in extenso, ca toți cuceritorii. Deși fire meditativă,* Alecu Russo *nu poate adânci prea mult brazdele abea deșteleníte.* Asachi *e moldovean tihnit, cu însorite amintiri italiene și un foarte bun gospodar, iară munteanul* Bolliac, *revoluționar și tulbure ca toți revoluționarii, descinde din doctrine cari numai Țării românești nu se potriveau.*

Toți, afară de „filosoful" Radu Ionescu, *cel dintâiu care vorbește, în ale sale* Principii critice *(1861), de estetica lui* Hegel, *cunosc numai literatura și critica franceză.* Blair, Marmontel, Boileau, La Harpe, Voltaire *acestea sunt, de fapt, divinitățile cărora li s'au închinat predecesorii lui Maiorescu în chestiuni de critică literară.*

Dar Maiorescu *mai avea un mare avantaj față de predecesori și contimporani: El se formase integral în cadrul unor institute cu înalte preocupări și postulate filosofice. Nici o degenerescență sau excrescență, nici una din acele monoidii cari sunt caracteristice, deobiceiu, tuturor autodidacților, nu-i îngusta orizonturile.*

Și Maiorescu mai aducea o primenire de atmosfere, iar

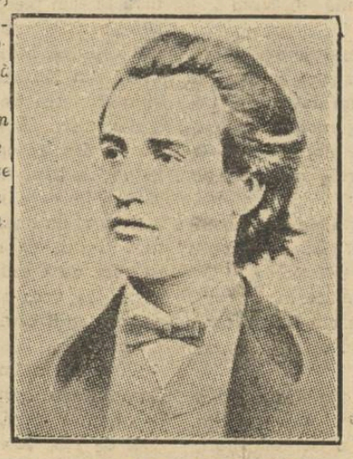

MIHAIL EMINESCU

acei oarecari filosofi nemți prin cugetarea cărora șeful junimist vedea altfel lumea de cum o vedeau energumenii săi, se numeau Kant, Schopenhauer, Hegel. *Cu luarea la cunoștință a filosofiei acestor* Kant, Schopenhauer *și* Hegel. *cultura noastră cunoaște ceva asemănător cu tulburarea apelor din parabola evanghelică, — un început de înzdrăvenire și abordare a unor probleme majore și pure din punct de vedere formal.*

Și odată cu această înzdrăvenire și abordare începe influența germană cea mai hotărîtoare asupra culturii și literaturii noastre.

Maiorescu stătea, personal, sub zodia filosofiei pesimiste dar splendide a lui Schopenhauer. Ori, acest fapt nu trebuie deloc neglijat. Pesimismul voluntarist schopenhauerian, pe lângă problematica filosofică propriu zisă, mai avea, din foarte multe motive, darul să exercite o influență extraordinară asupra spiritelor tinere și deci disponibile. Schopenhauer e demoniac iar a sa Lume *ca voință și reprezentare un creuzet în care se pot refonta toate metalele prețioase ale sufletului juvenil, trecând prin sfârile surde ale ebuliției și căpătând, în cele din urmă, strălucirea marilor angajări în mitul destinului. Că acest destin e tragic? Cu atâta mai fascinante căile pe cari te cheamă. A fost tot ce-i trebuia tineretului, — deci generației, — din care făcea parte și viitorul poet al Luceafărului.*

Titu Maiorescu, *oricât de obligat culturii germane, nu a pregetat, totuși, nici o clipă să lovească în influențele care alterau structura însăși a spiritului și limbii românești.* In contra direcției de astăzi în cultura română *(1868)* și Limba română în jurnalele din Austria *(tot în 1868) sunt dovezi fără echivoc în această privință.* Kant, Schopenhauer,

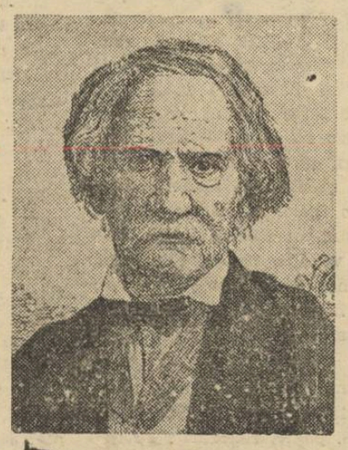

GH. ASAKI

Hegel *și toți filosofii germani și ai lumii pot fecunda o spiritualitate, deci și cea românească, o copiere întocmai a normelor și formelor rămâne însă neadmisibilă câtă vreme ies prejudiciate normele și formele esențiale ale felului nostru de a fi și a ne afirma. Culturile străine rămân, în fond, până la urmă ceeace sunt, adică străine. Ele pot fi bune numai cu factori de precipitare sau catalizare a propriilor noastre potențe.*

De acest adevăr și-au dat seama, sau l-au simțit instinctiv, toți purtătorii noștri de ideal și cuvânt cari, din îndemnul vigurosului director al Convorbirilor Literare, *au pornit înspre universitățile germane, dornici de cea mai temeinică pregătire românească.*

PRIMUL ȘI CEL MAI MARE

dintre aceștia a fost Eminescu.

Cu tot geniul indiscutabil al marelui nostru poet, suntem convinși că opera lui s'ar fi înfățișat cu desăvârșire altfel dacă, în loc de Cernăuți, Viena și Berlin, Eminescu ar fi trecut prin institute franceze. Acest „dacă", deși absurd, ridică, totuși o problemă interesantă :

Fără de influențele germane pe cari le-a resimțit Eminescu în epoca începuturilor sale, nu am fi cunoscut minunea care se numește poezia eminesciană. Pornind dela Grigore Alexandrescu *și* Alecsandri, *am fi înregistrat fenomenul* Alexandru Macedonski *care, se prea poate, ar fi strălucit ca o stea de prim rang pe firmamentul liricei noastre dând, probabil și o altă orientare estetică atât poeziei cât și scrisului românesc în genere.*

Dar Eminescu e o sinteză, în sensul cel mai hegelian al cuvântului. Sinteză dintre fondul nostru etnic nerealizat până atunci și cugetarea amplă, desmărginit de amplă, germană. In această ordine de idei, credem că acea regretabilă ceartă dintre Macedonski *și* Eminescu *e mai mult o chestiune de incompatibilități culturale franco-germane, decât litigiu întâmplător sau datorat deosebirilor tipologice.* Eminescu, *după toate indicațiile, a fost tip atletic-picnic, deci, mai mult ciclotim pe când* Macedonski, *în orice caz, lep osom și schizotim; ceeace ar fi putut duce, mai curând, la o prietenie literară dacă, în prealabil, ar fi existat posibilități de comunicare în cuprinsul aceleiași sfere de ideaturi și orientări culturale. Nu ne în-*

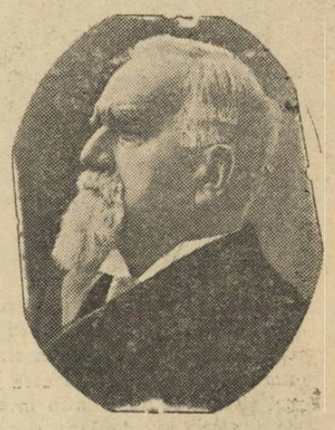

TITU MAIORESCU

doim că Eminescu *a fost mai deschis către lume decât* Macedonski. *Dar nu ne-ar prea surprinde constatarea verificată a cuiva, din care să rezulte că frumoasele ambiții francofile, din punct de vedere cultural, ale lui* Macedonski *i-au făcut în mod conștient sau inconștient, imposibilă prețuirea sinceră a operei lui* Eminescu.

TRAIAN CHELARIU

ORA ÎNCHIDERII

Mi-e sufletul trist ca un local cu scaunele pe mese..
— Grădină de vară din care-au plecat lăutarii —
Intr'o tâmplă, doar mai zumzăe țânțarii,
In alta, un păianjen pânza și-o țese.

Un chelner ciudat mă 'ndeamnă și pe mine să plec..
— E-un chelner ciudat cu chipul de moarte —
L'am mai întâlnit undeva, într'o carte
Și are dreptate: 's sătul să petrec.

Am să-mi iau rămas bun dela toți, dela toate...
— La revedere. Doamnă Viață, la revedere! —
Am să deschid Poarta, încet, fără putere
Și-am s'ajung unde numai gândul străbate.

TRAIAN LALESCU

Traducere și originla în proză

(Urmare din pag. I-a)

Scrierile realizate în asemenea stil sunt fără îndoială cele mai comod de tradus, transpunerea putând cuprinde mai tot dacă nu chiar tot din ceea ce se află în original, lăsând la o parte cazurile unor jocuri de cuvinte sau al unor expresii tipice. Operațiunea devine mult mai puțin ușoară și dă rezultate mult mai puțin satisfăcătoare dacă ne aflăm în fața unor pasagii prin care scriitorul înfățișează personagii, descrie natura, etc., când, cele mai adesea, are nevoie de imagini pentru a fi mai expresiv. Este de remarcat că intraductibilitatea prozei se face mai vizibilă în descrieri, prin urmare în momentele de nuanță lirică, în care cuvântul trebue să capete valoarea lui de imagină, pentrucă pe cale pur intelectuală nu se obține frumosul. In relativ rarele momente în care, în proză, cuvântul capătă această valoare, orice schimbare devine ruinătoare, muzica lăuntrică joacă iarăși rolul ei, deci fragmentul este tot atât de puțin traductibil ca și versul cel mai pur; al lui Goethe, al lui Lamartine, al lui Eminescu sau al lui Mallarmé. Câteva rânduri dintr'un scriitor, care aparțin altui stil decât celui realist, fără imagini, cum este al lui Rebreanu, sunt edificatoare :

„In spre munți erau pâcle neclintite;
„Moldova curgea lin în soarele auriu în-
„tr'o singurătate și într'o liniște ca din
„veacuri ;și câmpurile erau goale și dru-
„murile pustii în patru zări; iar călăre-
„țul pe cal pag parcă venea spre noi de
„demult, de pe depărtate tărâmuri".

Dar la acesta, se vor găsi pasagii traductibile perfect, după cum în Rebreanu se vor afla unele intraductibile (cum ar fi chiar propoziținea din sfârșitul citatului făcut mai sus, fără să ne pronunțăm asupra ei ca valoare de magină). Dată fiind această deosebire : traductibilitatea (înțelegând prin aceasta o transpunere care să păstreze farmecul originalului, și intraductibilitatea prozei uneori dela pasaj la pasaj, s'ar putea pune întrebarea dacă astfel nu ni se relevă că ea, nefiind în toată întinderea ei egal de încordată, egal de neschimbătoare, nu este inferioară poeziei, întrucât, chiar în cele mai de seamă realizări, nu întreg materialul încorporat este complet transfigurat, sau dacă până acum nu ne lipsește în literatura universală opera de proză perfectă. în care fiecare trăsătură să fie necesară adâncurilor și de neclintit.

In orice caz, cu cât scriitorul este mai puțin preocupat de formă și nu urmărește să scoată niciun efect, niciun fior de frumusețe decât în masivitatea ansamblului, drum pe care il așteaptă mai totdeauna platitudinea și eșecul dacă nu este un mare creator, cu atât el este mai ușor de dat în altă limbă. De aceea, Tolstoi pare — în măsura în care ne putem pronunța, necunoscând originalul — mai traductibil nu numai decât un liric prozator ca Proust, dar decât un povestitor ca Chateaubriand. Căci sunt scriitori, printre care acesta din urmă se așează, la care, chiar în momente pur epice, se creează o anumită atmosferă, o anumită muzicalitate interioară, încât, deși nu se află niciun cuvânt care să nu aibă corespondentul său în limba noastră, traducerea este lipsită de viață, pare greoaie, artificială, n'are mișcarea, nici grația, nici melodia cuceritoare din originalul, cum este, de pildă, pasajul inițial din Les aventures du dernier Abencérage :

„Lorsque Boabdil, dernier roi de Gre-
„nade, fut obligé d'abandonner le royaume
„de ses pères, il s'arrêta au sommet du
„mont Padul. De ce lieu élevé on décou-
„vrait la mer où l'infortuné monarque
„allait s'embarquer pour l'Afrique ; on
„apercevait aussi Grenade, la Véga et le
„Xénil, au bord duquel s'élevaient les
„tentes de Ferdinand et d'Isabelle. A la
„vue de ce beau pays et des Cyprès qui
„marquaient ça et là les tombeaux des
„musulmans. Boabdil se prit à verser des
„larmes. La sultane Aïxa, sa mère, qui
„l'accompagnait dans son exil avec les
„grands qui composaient jadis sa cour,
„lui dit: „Pleure maintenant comme une
„femme un royaume que tu n'as pas su
„défendre comme un homme"! Ils des-
„cendirent de la montagne, et Grenade
„disparut à leurs yeux pour toujours".

Se pare că pe linia aceasta, pe care se află și adevărul că nimic nu poate fi schimbat într'o operă de artă, deci cele literare în principiu nu pot fi traductibile, se așează dela o vreme și proza. Scriitorii mari încep să înțeleagă din ce în ce mai frecvent că, în proza chiar, nu subiectul cu noutatea lui atât de relativă și nici „ideile" oricât de adânci și mai nicidată originale nu constituesc esența epicei, că ele au funcția lor incontestabilă în măsura în care sunt prinse în unitatea de necesitate a vieții artistice. De aici, o întoarcere spre mituri, spre reactualizarea de legende, spre reluarea unor vechi „subiecte" — așa cum de acum o jumătate de secol propovăduiau simboliștii. Puțini sunt prozatorii noștri care, cu deosebire în ultima fază a scrisului lor, au izbutit, în epică, să treacă „subiectul" pe planul al doilea și să facă din limbă un element nu transmisional, păstrându-i caracterul noțional, ci unul integrant al operii, constitutiv, dând cuvântului aceeași valoare magică pe care o are în poezie, făcându-l deci de neînlocuit cu altul chiar din limba românească, necum din altă limbă.

Ar rezulta, privind lucrurile prin perspectiva acetsei tendințe, că traducerea prozei va deveni din ce în ce mai puțin posibilă. E greu însă de spus dacă ea va urma și va rămâne pe drumul acesta. Mai probabil este că nu, căci dacă considerăm lucrurile mai cu obiectivitate, un blajin scepticism ne cuprinde în ce privește noutatea și durata curentelor, în literatură ca pretutindeni. Nimic nu este cu adevărat în întregime nou și nimic nu este etern. Totul este, sub un aspect sau altul, reactualizarea unor forme ce se vor coborî apoi din nou în uitare. Să nu privim deci această tendință ca hotărîtoare pentru viitorul literaturii și, așa dar, să nu ne întemeiem concluziile noastre în chestiunea traducerilor pe această ipoteză.

De altfel, concluzii și norme este greu să se poată da. Un lucru se desprinde sigur însă: mai niciodată, nici în proza epică măcar, nu putem avea o traducere care să echivaleze cu originalul, care să fie tot una cu el, care, prin urmare, să poată da întreaga țesătură de efecte și semnificații concepute de creator. De aceea, nu poate exista decât o singură cunoaștere adevărată a operelor literare: în limba în care au fost scrise. Și de aceea, chiar dacă se fac traduceri, pentrucă sunt o sumă de motive care ne obligă să nu renunțăm la ele, operele trebuesc alese cu mult discernământ, ținând seama de atâția din factorii care s'au relevat că joacă un rol în transpunerea unui text literar.

G. C. NICOLESCU

Cronica plastică

SALONUL OFICIAL

Desigur că ar fi meritat să-i consacrăm nu una, ci trei cronici cel puțin, pentru a-l descrie în amănunt. Salonul Oficial din 1942 înseamnă un soroc în istoria noastră plastică. Este, neîndoios, manifestarea oficia ă *cea mai bine închegată* pe care am văzut-o vreodată la noi în țară. Ideea excelentă a juriului de a cere artiștilor tablouri inedite, i-a forțat să trimeată lucrări noi. Fiecare s'a străduit să înfocmească tablouri cât mai valoroase și rezultatul nu este numai foarte bun, ci deadrept surprinzător. De vei vizita zilnic salonul, vei observa zilnic lucrări pline de calități, scăpate din vedere...

O spunem cu părere de rău: nu ne putem ocupa de toți acei dovedind calități, suntem nevoiți să ne mărginim la cei mai semnificativi. Nu ne vom ascunde preferințele pentru toți acei, sau acele care aduc un aport *nou* în artă, mai ales în țara noastră unde curentele noi în pictură sunt imediat stăvilite, sau dacă nu, privite cu indiferență... Vom lupta contra oricărei *idei preconcepute* cu înverșunare și vom spune punctul nostru de vedere, chiar dacă unii vor crede că ne-am înșelat.

Do pictori se relevă în mod total superior în acest salon, unul de al cărui debut am vorbit HORIA DAMIAN, celălalt nou venit în pictura noastră, tânărul armean ARAMIK. Suntem fericiți să semnalăm trei importante talente feminine, dintre care unul fraged și plin de promisiuni al drăgălașei NUNI DONA, fiica binecunoscutei pictorițe NICULINA DELAVRANCEA-DONA. Celelalte două mai ponderate, mai savante, călite'n meșteșug, al OTILIEI NICHIFOR soția lui L. GRIGORESCU, și al sârguinc oasei noastre colege NUTZI ACONTZ. Natura moartă de mari dimensiuni *cu drept cuvânt premiată* este (împreună cu tabloul achiziționat pictorului HORIA DAMIAN de către muzeul TOMA STELIAN) o magnifică lucrare, a cărei materie drămuită cu sensibilitate fremătătoare într'o gamă extrem de sobră, dar adânc patetică, te mișcă mai mult decât orice exces de culoare. Natura moartă a OTILIEI NICHIFOR profund interiorizată, nelăsând nici un colțișor la întâmplare, se ridică la un adevărat „stil". OTILIA NICHIFOR, dezbărată — în sfârșit — de tiranica influență a soțului, își cântă melodia în surdină, cu câtă chibzuință, și cât de nuanțat !...

Meșteșugul lui HORIA DAMIAN, nu credem să fie al lui MAURICE DE VLAMINCK — cum o pretind unii — ci mai degrabă a maestrului PĂTRAȘCU și fapt demn de semnalat, acest meșteșug atât de periculos pentru alții, sub penelul lui H. DAMIAN se transformă, se încheagă în pastă densă, plină, sănătoasă, într'o admirabilă ținută de ulei.

In „scoica roz" a NUTZIEI ACONTZ admirăm delicatele culori, pline de rafinament și punctul de vedere ornamental, nou cu totul și îndrăznet în pictura noastră.

Un cuceritor și netăgăduit modernist este VASILE POPESCU. Ceeace ne place la acest artist în toată puterea cuvântului, indiferent de realizări, este *cercetarea*. Dacă nu ne-ar fi teamă de fulgerele juriului, ne-am încumeta să spunem că tablourile d-sale sunt ca „problemă picturală" cele mai interesante din tot salonul. Se pare că vederea Acropolei e făcută după carte poștală. Procedeul mi se pare de toată lauda. Reproducerea mecanică pentru documentarea pictorului o socotim mai de folos, decât cercetarea *directă*, pe loc a naturei... oricât de paradoxal ar părea !

Norii plutind în cerul grecesc sunt două bucăți de vată răsfirate, iar „cubul" din primul plan e de prisos. Partea din stânga a colinei vestite e prea frumos pictată, verdele plin; de fapt ar lipsi puțin, ca să fie pusă la punct.. Insuflețirea lui VASILE pare câteodată întreruptă, elanul tăiat.. Poate că d-sa s'a grăbit; reluând pânzele, le-ar putea îndrepta — sunt convinsă — suprimând cusururile.

●

Am aflat cu bucurie decernarea premiului național portretistului nostru vestit EUSTAȚIU STOENESCU. Iată un premiu bine meritat, încununând o prețioasă carieră de artist. D-sa ne-a înfățișat anul acesta un bust lucrat cu un procedeu aplicat de domnia-sa, asemănător acelui numit „a l'encaust que" procedeu solid, care însă nu este frescă, întrucât nu e lucrat *pe perete ud*, ci uscat, sau cel puțin nu e procedeul clasic al frescei, nici culorile ei. Se poate ușor vedea diferența comparând cu luminoasa frescă a lui TRAIAN BILȚIU-DANCUȘ, nu știu pentru ce, pusă sub geam... Nu voi analiza calitățile sau defectele monumentalei lucrări a domnului EUSTAȚIU STOENESCU, dasa, se știe, posedă meșteșugul pictoricesc și-și cunoaște clasicii ca nimeni altul dar, din punct de vedere practic, fundalul închis ca și al tablourilor sale în ulei, pentru un subiect religios ca atare destinat bisericii (locul predestinat al picturii religioase) cum se va împăca în fumul de lumânări? După 10—15 ani va fi o negriturâ imposibilă !...

Știam precis că va sosi și ceasul lui TRAIAN BILȚIU-DANCUȘ. Frescа lui de o fermecătoare prospețime, a forțat atenția juriului care l-a premiat de data aceasta fără rezerve. Cel mai adecvat mijloc de exprimare al lui. BILȚIU ni se pare *incontestabil* fresca.

Am observat cu deosebită satisfacție efortul lui GEORGE VANATORU spre o mai solidă construcție și nu ne îndoim că d-sa — atât de dăruit — va ști să-și echilibreze forțele, ajungând să ne dea opere de reală și înaltă valoare artistică. Vom menționa cu deosebire valorosul peisaj al d-lui MIHAIL, natură moartă a lui IONESCU-SIN și ca i de curse ai d-lui IORDACHE. Pe un perete cam dosit, ne surâd cele 2 acuarele personale, ale MARIEI PILLAT. Par'că te răcoresc tablourile d-sale cu acele tonuri albastre atât de curate. Sunt încântătoare ! Remarc cu uimire plină de mulțumire, progresele înfăptuite de MARIA DROC. Are un buchet de flori în ulei, în sala cea mare, precum și o acuarelă pe bază de galben, ambele pictate cu o inteligentă cunoștință a materialului.

Este un foarte mare păcat pentru mozaicul NOREI STERIADE, nu se poate de loc judeca în ansamblu. Ghicim numai ce admirabilă tapiserie asemănătoare cu acele franceze ni s'ar desfășura înaintea ochiului, dacă ar fi așezat în lumină adecvată. Așa cum este, aurul și albastrul te orbesc și dăunează ansamblului. Un local pentru bietul Safon SE IMPUNE NEAPARAT.

Ceilalți expozanți, data viitoare, împreună cu sculptura; totuși felicităm juriul pentru alegere, lui i se datorește actuala ținută a Salonului, demn de artiștii care au expus.

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

EUSTAȚIU STOENESCU Christos pe cruce

COMOARA abatelui THOMA

II

„La cea dintâi ocazie, Brown şi cu mine am început să cercetăm locul. Bine înţeles că mam pezentat drept un călător pe care-l interesau ruinele mănăstirii, şi am avut grijă să fac o vizită la biserică, în ciuda nerăbdării mele de a mă găsi cât mai repede într'altă parte. Totuş, mam bucurat când am descoperit un fragment de fereastră, cu armele abatelui Thoma şi cu o mică figură ce purta un sul pe care scria **„Oculos habent, et non videbunt"**. (Ei au ochi, dar nu văd) — frază care era probabil o sfidare a abatelui adresată călugărilor lui.

„Ţinta mea principală era să găsesc casa abatelui. Planul mănăstirii nu dădea nici-o indicaţie despre ea. Am descoperit-o însă în curtea de sud-est a bisericii, cu ruine de jur împrejur, pe care ai văzut-o astăzi dimneaţă. Am fost încântat văzând că nimeni nu era prin apropiere şi că era destul de departe de han ca şi de orice clădire locuită; în partea de răsărit a bisericii nu erau decât livezi şi grădini.

Fântâna era la locul ei. Admirabil lucrată, din marmoră italiană şi cu reliefuri făcute desigur tot de un italian. După cum îţi aminteşti, poate, reliefurile reprezentau pe Eleazar şi Rebeca, pe Iacob deschizând fântâna pentru Rachela şi alte scene asemănătoare; ca să nu provoace nici-o bănuială, abatele se abţinuse dela orice inscripţie suspectă.

„Am examinat toată construcţia cu cel mai mare interes — o fântână patrată, cu o deschidere într'o parte; un arc deasupra ei, cu un scripete încă în foarte bună stare. Am cercetat apoi care poate fi adâncimea fântânei şi cum se poate intra în ea. Cred că adâncimea era de douăzeci sau douăzeci şi cinci de metri; cât priveşte coborîrea în fântână, se părea că abatele voise să conducă pe cercetători până la uşa tezaurului său, deoarece în zidărie se aflau blocuri mari ieşite în afară, care formau un fel de scară în tot interiorul fântânei.

„Mi s'a părut că e prea frumos ca să fie adevărat. Nu cumva era o cursă — şi pietrele erau potrivite astfel ca să cedeze îndată ce punea cineva piciorul pe ele? Am încercat de câteva ori cu greutatea mea proprie, am apăsat cu bastonul, — totul părea, şi în realitate era, foarte bine fixat în zid. M'am hotărît atunci să fac o încercare chiar în acea noapte.

„Eram bine pregătit. Ştiid ce fel de loc aveam de explorat, adusesem frânghii suficiente, felinare şi lumânări — toate ascunse într'un sac de călătorie, ca să nu provoc nici-o bănuială. M'am convins că frânghia avea să fie destul de lungă şi că scripetele fântânei funcţiona perfect, şi ne-am înapoiat la han, pentru cină.

„Am intrat în vorbă cu hangiul şi, dintr'una într'alta, l-am avertizat să nu fie surprins dacă voi face o plimbare cu omul meu, pe la nouă seara, pentrucă voiam să desenez mânăstirea la lumina lunii. N'am întrebat nimic despre fântână.

„Ajung acum la momentul principal şi, cu toate că mi-e groază să mă gândesc la el, am să-mi dau osteneala, dragă Gregory, să-mi amintesc tot ce s'a întâmplat. Am pornit deci, pe la nouă seara, Brown şi cu mine, fără să atragem atenţia. După cinci minute eram la fântână şi am stat câtva timp pe marginea ei, ca să ne asigurăm că nimeni nu ne priveşte sau se spionează. N'am auzit altceva decât caii care păşteau iarba, spre livezi. Luna ne lumina din belşug.

„Am potrivit frânghia în scripete şi m'am legat sdravăn şi am fixat capătul frânghiei de un inel din marginea de piatră. Brown a luat un felinar aprins şi m'a urmat. Am început să cobor cu grijă, încercând fiecare piatră înainte de a pune piciorul pe ea, şi pipăind pereţii în căutarea unei pietre care să poarte un semn.

„Număram treptele pe măsură ce coboram şi ajunsesem la a treizeci şi opta, când am simţit ceva neregulat pe suprafaţa zidăriei. Nu era însă nici-un semn şi începusem să mă întreb dacă nu cumva criptograma abatelui nu era o păcăleală. La a patruzeci şi noua treaptă, scara se sfârşea. Cu amărăciune în inimă am început să urc şi când am ajuns din nou la a treizeci şi opta treaptă — Brown, cu felinarul ,fiind cu o treaptă sau două înaintea mea — mi-am concentrat toată atenţia asupra micei neregularităţi a zidăriei; nici urmă de vreo însemnare.

„M'a isbit faptul că suprafaţa zidăriei era aci parcă mai lucie decât restul, sau, în orice caz, era deosebită. Ar fi putut să fie ciment şi nu piatră. I-am dat o lovitură puternică cu dalta de fier. Se auzi un sgomot surd, care putea să fie şi ecoul loviturii. Dar nu numai atât. O bucată mare de ciment căzu la picioarele mele şi, pe piatra de dedesubt, văzui un semn...

„Dragă Gregory, abatele nu minţise; chiar şi acum mă gândesc la el cu oarecare mândrie. Mi-a trebuit foarte puţin ca să curăţ tot cimentul şi am dat la iveală o bucată de piatră de o jumătate de metru patrat, pe care era săpată o cruce. Din nou am fost decepţionat, dar numai o clipă. Brown, privind-o, mi-a spus: „Curioasă cruce: parcă e făcută din ochi".

„Am smuls felinarul din mâna lui şi am văzut, cu o bucurie nespusă, că în adevăr crucea era compusă din şapte ochi, patru aşezaţi vertical şi trei orizontal. Eram deci înaintea „pietrei cu şapte ochi". Până aci, toate spusele abatelui au fost exacte şi, tocmai de-aceea, groaza de „paznicul comorii" mă cuprinse şi mai puternic. Dar nu aveam de gând să bat în retragere.

„Fără să-mi mai dau timp de gândit, am atacat piatra cu dalta. Piatra s'a mişcat îndată; era subţire şi astupa intrarea într'o cavitate. Am scos-o intactă şi am pus-o pe o treaptă, ca s'o fixez apoi la locul ei. Am aşteptat apoi câteva minute pe treapta alăturată. Nu ştiu dece, dar cred că aşteptam să se întâmple ceva spăimântătoor. Nimic nu s'a întâmplat. Am aprins atunci o lumânare şi, cu foarte multă băgare de seamă, am întins-o în interiorul adânciturii, ca să văd dacă e suficient aer ca să lase să ardă lumânarea şi deasemeni ca să arunc o ochire înăuntru. Flacăra aproape s'a stins, dar după puţin timp ardea din nou destul de bine. Cavitatea se întindea spre lună, ca şi la dreapta şi la stânga intrării, şi am putut zări câteva obiecte rotunde, de culoare deschisă, care păreau să fie nişte pungi. Nu voiam să mai pierd timpul; am coborît o treaptă şi am băgat capul în adâncitură. Am întins mâna şi am simţit, la dreapta...

„Dă-mi, te rog, un pahar de cognac, Brown. Un moment, Gregory...

„Da am întins mâna şi am atins cu degetele ceva care părea să fie piele, ceva moale, elastic şi care făcea parte dintr'un obiect greu, plin. Până aci, nimic deosebit. Am devenit mai îndrăzneţ şi, întinzând amândouă mâinile, am tras spre mine acel obiect. Era greu, dar se mişca mai uşor decât m'am aşteptat. Pe când îl trăgeam spre deschidere, cotul meu stâng a stins lumânarea. Am tras şi mai sdravăn de obiect şi, tocmai când să-l scot afară, Brown a urlat deodată şi a fugit sus, pe trepte. Uimit, mi-am întors privirea spre el; l-am văzut stând o clipă sau două la gura fântânii şi apoi a coborît spre mine. L-am auzit spunându-mi încet „All right, sir", şi am început să trag din nou sacul, în întuneric complet. Sacul a ieşit în gura cavităţii, apoi mi-a alunecat pe piept şi şi-a întors braţele în jurul gâtului meu.

„Dragul meu Gregory, îţi spun adevărul exact. Cred că am trecut prin cea mai mare groază pe care o poate îndura un om fără să-şi piardă minţile. Simţeam un miros oribil de nămol şi o faţă rece lipită de faţa mea, în timp ce câteva braţe, sau tentacule, sau aşa ceva, îmi cuprindeau corpul. Brown spune că gemeam ca un animal. Mi-am pierdut echilibrul şi am căzut de pe treaptă. Din fericire, frânghia m'a reţinut. Brown nu şi-a pierdut capul şi a fost destul de tare ca să mă tragă repede afară din fântână. Cum a reuşit, nu ştiu, şi cred că nici el n'ar putea s'o spună.

„N'a uitat să ascundă uneltele noastre într'o clădire pustie din apropiere, şi cu multă osteneală m'a adus înapoi la han. Nu puteam să dau nici-o explicaţie în starea în care mă aflam şi Brown nu ştie germana; a doua zi dimineaţa, am inventat o poveste despre o căzătură destul de rea printre ruinele mânăstirii, poveste pe care au crezut-o. Acum, înainte de a merge mai departe, aş vrea să asculţi ce spune Brown despre cele petrecute. Brown, spune d-lui Gregory ce mi-ai povestit mie".

„Aşa s'a întâmplat — începu Brown, încet şi nervos. Domnul era ocupat în faţa deschizăturii, şi eu ţineam felinarul şi-l priveam, când am auzit ceva căzând în apă, de sus. M'am uitat în sus şi am văzut că cineva privea spre noi. Cred că am strigat ceva, am luat felinarul cu mine şi am dat fuga pe trepte, şi i-am pus lumina drept în faţă. Ingrozitoare faţă! Am urcat treptele cât am putut mai repede, dar când am ajuns sus, nu mai era nimeni. Un om n'ar fi avut timp să fugă atât de uşor. Indată după asta am auzit pe domnul strigând şi când l-am privit, era atârnat de frânghie şi, după cum v'a spus chiar domnul, nu v'aş putea spune cum l-am scos afară".

„Auzi Gregory? spune d. Somerton. „Ce explicaţie dai acestei întâmplări?"

„Totul este atât de curios şi de anormal, încât trebue să-ţi spun că mă uimit cu desăvârşire; ar însemna că... hm... persoana care a ascuns comoara a venit să vadă dacă i-a reuşit planul..."

„Asta cred şi eu, Gregory, asta cred şi eu. Nu-mi pot închipui nimic altceva. Cred că trebue să fi fost abatele... Am petrecut o noapte de chinuri şi Brown a stat tot timpul lângă mine. A doua zi, nu mă-a fost mai bine; nu mă puteam ridica; nici-un doctor în apropiere; şi chiar dacă ar fi fost, mă îndoesc dacă ar fi fost în stare să-mi facă ceva. L-am pus pe Brown să-ţi scrie şi am petrecut o a doua noapte de chin. De asta sunt sigur, Gregory, şi cred că m-a făcut mai rău decât cea dintâi sperietură, pentrucă a durat mai mult: cineva, sau ceva, şedea de pază toată noaptea la uşa mea. Aş putea spune că erau doi. Auzeam nu numai sgomotul lor, dar le simţeam şi mirosul — un miros hidos de nămol. Scosesem de pe mine toate lucrurile pe care le-am purtat în noaptea aceea şi l-am însărcinat pe Brown să le distrugă. Cred că el le-a ars în soba din camera lui; dar mirosul era mereu în jurul meu, tot atât de puternic pe cât îl simţisem în fântână. Răsbătea în cameră din dreptul uşii. Odată cu zorile, mirosul dispărea şi sgomotele încetau. Mi-a intrat atunci în cap ideea că dacă cineva ar pune la loc piatra, aceasta sau aceste creaturi ale întunericului vor fi din nou fără putere. Nu putem să trimit pe Brown să facă singur

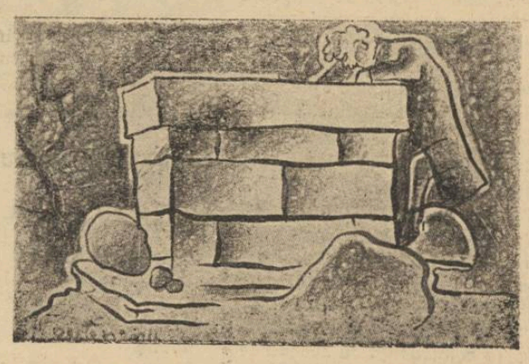

acest lucru şi cu atât mai puţin puteam să însărcinez pe un localnic. De aceea a trebuit să te aştept să vii şi să te rog să-mi faci acest serviciu.

„Asta e toată povestea; dacă n'o crezi, n'am ce să fac. Dar e numai adevărul".

„**Trebue** s'o cred", spuse d. Gregory. „Am aruncat şi eu o privire asupra pungilor sau celor ce se află în gaura din fântână. Şi ca să fiu sincer, Somerton, cred că şi la uşa mea se afla cineva, astă-noapte".

„Cred, Gregory; acum, mulţumită lui Dumnezeu, am scăpat. Ai să-mi spui ceva despre cele văzute acolo?"

„Prea puţine. Brown şi cu mine am pus piatra la loc şi am acoperit-o cu noroi, ca să aibe aceiaş înfăţişare ca şi restul peretelui. Un lucru am observat în reliefurile ce împodobeau fântâna, şi care cred că ţi-a scăpat: o mască oribilă, grotescă — parcă era un ţap, sau aşa ceva — cu o inscripţie în două cuvinte: **„Depositum custodi"** *)

(SFÂRŞIT)

*) Păstrează ce ţi s'a încredinţat.

FETE ESTE DESTULE...

— Schiţă — de LEONIDA SECREŢEANU

DIMINEAŢA

M'a deşteptat din somn plutonierul Gheorghe Marin—„majurul" companiei „antitank" — sosit din permisie.

— S'trăiţi, don sublo'ent! Hristos a înviat!

— Adevărat a'nviat, Marine! Când sosişi?

— Nici două ore nu sânt!

— Ia loc şi spune-mi: cum ai petrecut sărbătorile acasă?

— Straşnic, don sublo'ent! Straşnic!

— Ei, ce noutăţi mi-aduci din Ploieşti?

— Multe, don sublo'ent! Foarte multe! Dar, dintre toate, cea mai grozavă pe orden de zi este chestia cu zâna cu care mă'nsor...

— Ce vorbeşti, mă? Iar te'nsori?

— Să fiu al dracului, don sublo'ent, dacă vă mint..

— Fugi, că nu te cred! De câte ori cunoşti o femeie, mereu îmi spui că te'nsori cu ea...

— De data aceasta-i chiar adevărat. Zău, don sublo'ent! Am şi aranjat..

— Ai şi aranjat?

— Da. Să vedeţi ce fată!

— Frumoasă?

— Mama, mamă!

— A mai fost măritată?

— Nu! Ăă... Iaca şi dumneavoastră! Mereu mă luaţi în vârful cismei...

— Ba deloc! Zestre are?

— Grozavă!

— Cât?

— O casă cobistă, grădină dă zarzavat, mobilă, lenjerie, şi pă deasupra vreo şase sute mii lei...

— ?!

— Zău, don sublo'ent!

— Bravo! Să ştii că ai dat o lovitură bună. Cum ai cunoscut-o?

— Foarte simplu! In prima zi dă Paşti, m'am dus în bâlci. Acolo... Dumneavoastră ştiţi că eu sânt un om foarte uzitat...

— Mai e vorbă...

— Eu ştiu cum trebue să te porţi cu femeile, ca să te placă...

— Mie-mi spui? Nu ştiu eu ce crai eşti!

— Eu ştiu cam cum trebue să te prezanţi în faţa unei persoane serioase...

— Ştiu, Marine! Ştiu foarte bine.

— Aşa. Acolo m'am dus cu verişoara mea, absolventă dă doi ani a şcolii dă menaj. Când să ne'ndreptăm spre du'ap, hop, apare în faţa verişoară-mii o domn'şoară foarte drăguţă, care-i zice, uitându-se la mine: „Ce faci, dragă?" „Ah! bonjur, ma şer!" Zice vară-mea. „Iacă am venit cu vărul meu, să mă dau în dulap, zice. Il cunoşti?" „Nu! n'am avut cinstea!", zice domnişoara, roşindu-se. Şi ne-am prezantat.

După aceasta, ne-am suit câteşitrei în dulap şi ne-am dat vreo două ceasuri, până când, ameţiţi, am plecat în oraş. La despărţire (bineînţeles, după ce-am mai vorbit şi noi ca oamenii) am cerut-o în căsătorie..

— Aşa de repede?

— Da, don sublo'ent!

— Şi ce-a zis?

— S'a făcut roşie ca un morcov şi mi-a spus că dumneaei e fată cuminte şi ascultătoare şi că nu face nimic fără ştirea şi voia părinţilor...

Eu imediat am dedus că i-ar place să-i fac o vizită la domiciliu. Aşa că i-am zis: „unde aveţi locuinţa, stimată domnişoară?" Şi ea mi-a răspuns imediat: „In Fundătura Dumbrava Roşie, număru patru bis". „Mulţumesc!" i-am zis, notându-mi adresa. Şi sărutându-i mâna în poziţie dă drepţi: „La orele trei sânt la dumneavoastră!" Şi ea mi-a răspuns: „Cu plăcere! Vă aştept! Urevoar!"

— Şi te-ai ţinut de cuvânt?

— Da. Să vedeţi... Ca să produc o ispresie favorabilă, m'am îmbrăcat în ţinuta dă gală, pe care mi-am făcut-o anul trecut, mi-am pus cismele dă lac, m'am parfumat şi am pornit spre destinaţie... Pă stradă, ce-mi făcui socoteala: ar trebui să iau un taxiu, ca să-i fac praf, când m'or vedea! Dar eu îmi zisei: „nu să poate! Taxiul costă cel puţin o sută dă lei! s'a dus dracului masa pă cinci zile... Pă urmă, părinţii fetei or să să sperie, crezând că sânt prea pretenţios.. Atunci, cum să mă duc? Pă jos, nu merge! Că de! Sânt şi eu ditai plotoneru! Ditai majuru cumpăniei antitanc! Din vorbă în vorbă... turavura... însfârşit, mă dusei să iau o birăsură, ce taman trecea prin faţa mea. Birjaru, când m'a văzut atât dă elegant, a zis că ar merge cu o persoană ca mine şi la Bucureşti, cu treizeci lei... Vă'nchipuiţi, don sublo'ent cât dă bine arătam, dacă i-am făcut praf şi pă birjar...

Ajuns în faţa porţii, ştiţi, numai d'al dracului, că nu era nimeni în curte, strigai tare, ca la enstrucţie, s'audă toată Fundătura: „Opreşte, birjar, c'am ajuns la destinaţie!"

Ca la comandă, uşile s'au deschis imediat şi toţi ai casei, în frunte cu fata, mi-au ieşit în întâmpinare: tacsu, măsa, tacsu mare, măsa mare.. Toţi îmbrăcaţi frumos, în ţinută dă sărbătoare...

Tacsu, într'un costum bleomarin, la două rânduri...

Măsa, într'un capod roşu cu flori albe...

Tacsu mare, în frac, cu guler Take Popescu...

Măsa mare, într'o roche neagră, până la glezne...

Iar ea, fata, zâna, într'o roche... mamă, Doamne..

Don sublo'ent! Zău! N'am cuvinte la'ndemână să vă nedumiresc...

— Nţ! nţ! nţ! Mi'nchipui, Marine, că era o apariţie nemaipomenită. După cum mi-o descrii, cred că avea o rochie foarte grozavă!

— Egzact!

— Ce-ai făcut, când i-ai văzut?

— Intâi şi'ntâi, am plătit birjaru'ui, ca să vază toată lumea că am bani şi dispun... P'ormă, sărutai mâna măsii mari... P'ormă măsii.. P'ormă strânsei ostăşeşte mâna lui tacsu mare, p'ormă lu tacsu şi p'ormă dă tot —că aşa se cuvinea—am sărutat mânuţa fetii.. Drept să vă spun, m'aşteptam ca fata să nu zică nimic! O credeam incultă... Dar nu: A ţuguiat buzele frumos şi mi-a şoptit imoţionată: „mersi!".. Apoi am intrat în casă.

Timp dă două ceasuri, am stat dă vorbă. Ba dă una, ba dă alta... Mi-au arătat zestrea fetii... mobilili, preşurili, carpetili, că-

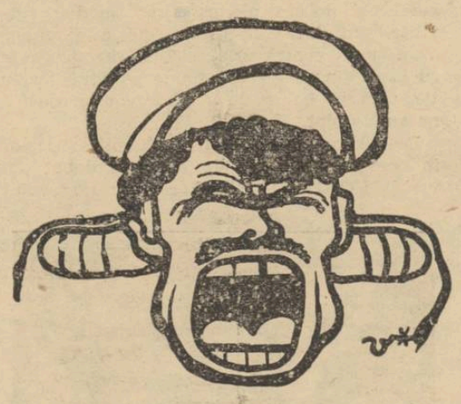

măşili dă noapte, ştergarili dă călţunari... şi câte şi mai câte, toate făcute dă mâinşiţ li ei...

M'au întrebat dacă-mi p'ace fata şi eu le-am răspuns, sculându-mă cu respect în picioare, că-mi place, cum să nu-mi placă, că e frumoasă şi rumenă ca o garofiţă... şi am fixat nunta..

— Aţi fixat şi nunta?

— Da, don sublo'ent!

— Când?

— Dă Sf. Constantin şi Elena!

— Aşa curând?

— Păi să vedeţi dă ce: măsa mare a fost cu ideia. A zis că dă ce să amânăm... că, cine ştie! dacă n'o iau mai curând, s'ar putea ca eu să-mi găsesc alta pă zonă! şi-ar fi păcat să scape o persoană atât dă prezentabilă ca mine... Şi eu am fost dă aceeaş părere şi toţi m'au aprobat...

— Şi eşti decis?

— Da!

— Precis?

— Să fiu al dracu'ui, dacă vă mint!

— Atunci... felicitările mele!

— S'trăiţi, don sublo'ent! vă mulţumesc! vă rog să mă credeţi că-mi dau lacrimile dă fericire..

DUPĂ AMIAZĂ

— S'trăiţi, don sublo'ent!

— Ce-i, Marine?

— Am să vă raportez ceva grozav!

— Nu, zău!

— Să fiu...

— Spune!

— După ce-am plecat, azi dimineaţă dă la dumneavoastră, am cunoscut o fată grozavă!

— Unde, mă?

— Trecea prin faţa cantonamentului meu şi nu m'am putut opune, să n'o întreb: „unde vă duceţi aşa grăbită, stimată porumbiţă?"

— Şi ea ce-a zis?

— Intâi nu s'a uitat. P'ormă şi-a luat seama şi mi-a răspuns înţepată, fără să să oprească: „Ce te interesează?" Şi eu, luându-mă după ea, i-am zis politicos: „Aşa! Pentrucă sânteţi frumoasă, ca o zână din poveşti şi vreau să vă cunosc".

Auzind aceste ispresii frumoase, s'a oprit şi mi-a zis: „Eu sânt o domnişoară serioasă, domule sergent!"... Şi eu am corectat-o: „Sânt majur, domnişoară, nu sergent! Şi ea mi-a răspuns: „Da? Treaba dumitale! Şi eu sânt majură! Dacă vreţi să mă cunoşti, veniţi diseară la tata, să stăm dă vorbă". Şi eu iar i-am zis: „Mult stimată domnişoară, vă stau la dispoziţie cu trup şi suflet. Spuneţi-mi adresa şi viu fără întârziere". Şi ea iar mi-a raspuns, depărtându-se şi arătându-mi cu mâna o casă roşie pă deal: „Uite, colo stau... Cu bine!"

— Ei, şi ce gânduri ai, Marine?

— S'trăiţi, don sublo'ent, îmi place grozav această persoană distinsă... Dacă vreţi, v'aş ruga ceva...

— ?

— M'am enteresat dă aproape şi am aflat că tacsu posedă o avere grozavă şi n'o are decât pă ea.

— Şi?

— Şi că ar fi bucuros s'o mărite cu un subofiţer serios din armata română...

— Eşti nebun, Marine? Vrei c'o ceri în căsătorie?

— Da, don sublo'ent!

— Dar cu cealaltă ce faci?

— Cu care, don sublo'ent?

— Cea dela P oieşti!

— Ăăă!... o să văz eu ce fac.. Deocamdată să văz ce fac cu asta... Vă rog, don sublo'ent, să mergeţi cu mine la tacsu, s'o vedeţi şi dumneavoastră şi să-mi spuneţi părerea... Vă rog..

SEARA

Pe moş Melinte îl cunoscusem cu două săptămâni înainte, când îi dădusem — în conformitate cu ordinul M. S. M. al Armatei, cu privire la muncile agricole — patru cai pentru a-şi termina arăturile.

E un gospodar harnic şi cumsecade.

Păşindu-i pragul casei, îi întind zâmbind mâna, dau „bună seara" nevestei cocoţată pe chiolan şi fetei care stă retrasă într'un colţ al odăii, apoi le prezint pe Marin.

Acesta îşi ia imediat o impecabilă poziţie de drepţi şi se recomandă, cu mâna la chipiu.

— Domnule Melinte, doamnă şi domnişoară! Sânt plutonierul Gheorghe Marinescu, din armata combativă regală română, actualmente paznic neclintit la hotarele dă Nord-Est ale Ţării Româneşti, în etate de treizeci şi unu dă ani şi o lună...

Auzind aceste titluri, fata roşeşte de emoţie, dându-şi seama că are în faţa ei un om grozav...

E într'adevăr frumoasă şi roşeaua emoţiei şi timiditatea o fac şi mai frumoasă.

După ce plutonierul îi sărută mâna, se ghemueşte şi mai mult în colţul odăii.

Eu, moş Melinte şi Marin, ne aşezăm pe patul tare de scânduri şi începem să vorbim: despre arături, despre semănături, despre recolta de anul trecut, despre cea viitoare, despre vreme, despre necazuri, despre concentrări, până când, epuizând subiectele, tăcem cu toţii...

Tăcem... Căscăm..

Tăcem... Căscăm..

Atmosfera devine din ce în ce mai grea şi mai năbuşitoare...

Plutonierul stă ţeapăn şi se congestionează de necaz că nu mai are ce spune..

Mama fetii, adormită de mult pe chiolan, sforăie ca un joagăr în funcţiune...

Moş Melinte îşi trosneşte degetele, iar fata, tot cuminte şi emoţionată, aleargă cu privirea când la noi, când la un punct nevăzut de pe duşumeaua de... lut..

Ca să curm atmosfera aceasta apăsătoare, mă ridic şi dau „bună seara".

Pe drum, Marin, după câteva clipe de tăcere, îmi zice, puţin încurcat, puţin mulţumit:

— N'am prea petrecut bine, don sublo'ent, dar din felul cum s'au comportat, am dedus că lucrurile s'au aranjat.

— ?

— Cred că mă'nsor cu ea precis!

— ?

— Ei! şi dacă n'o fi asta, mai caut.. Fete este dstule în lumea asta mare...

— Este, Marine! Este, ai dreptate! Nu dispera!

In lumea asta mare, este fete destule... destule şi grozave..

Cronica literară

„IMPLINIRE", de Ion Pillat

(Fundația regală pentru literatură și artă, 1942)

Intâmplător și dintr'o nevoe de sociabilitate lesne de înțeles, de-a încercă să fim în felul celorlalți, scriem despre cărțile pe care ne-ar fi deajuns să le citim doar, — facem adică profesie din pura delectare egoistă de cititor. Și aici, drept orice justificare, să ne fie îngăduit să invocăm în sprijin pe Rivarol care spunea, în substanță, că omului i-a fost dată libertatea ca să facă ce vrea și chiar să nu facă nimic cu timpul său dar că nu trebuie totuși să... abuzeze de această libertate.

Astfel, cu o nestingherită bună-credință ne vom spune admirația și încântarea de cititor dezinteresat al sonetelor din *„Implinire"*. Cartea apare, printr'o coincidență care nu ascunde nicio semnificație excepțională, la maturitatea vârstei și a talentului poetului. Mai mult ca oricând credem că este necesar să se revină acum asupra opiniei care tinde să se definitiveze în judecată critică anticipatoare și valabilă pentru toată evoluția ulterioară a poetului, opinie potrivit căreia d. Ion Pillat era socotit și încă mai este, ca un pastelist agreabil, plin de culoare, dar atât : un senzaționist

Se pare totuși că judecata critică a contemporanilor nu este încă la curent cu evoluția d-lui Ion Pillat, dela acea revelație care a fost în opera d-sale apariția *„Poeme-lor într'un vers"* și până la această culegere de cincizeci și patru de sonete văzute ca un singur poem îmbelșugat de roadele unei îndelungate experiențe lirice și omenești.

Lirismul este prin esență autobiografie, confesiune, *des-tăinuire* prin expresie, care în poezie înseamnă întrucâtva trădarea unui cuprins de simțire prin darea lui în vileag, prin exteriorizare. Dar cu unele sonete din *„Implinire"* avem impresia unei intimități pe care poetul n'a mai atins-o în alt volum sau poate că n'a simțit nevoia să o păstreze altcândva. Niciodată ca în unele sonete din *„Implinire"*, pe care le vom arăta, misterul poeziei, al actului poetic însuși n'a fost expus în lumina unei sintaxe a cărei claritate de cleștar străveziu până în fund a putut să înșele pe cititorul lenes, asupra profunzimii poeziei pillatiene care întrunește plenitudinea robustă a unei sensorialități receptivă la toate solicitările Firii, cu grația jocului savant al unor infinite răsfrângeri între oglinzile aparențelor senzoriale și ale înțelesurilor. Acesta e și sensul adânc al volumului *„Implinire"*, arcuit asupra lui însuși într'o nesfârșită revenire, inepuizabilă ca forță de sugestie. Ciclurile în care se împart cele cincizeci și opt de sonete : *Cartea priveliștilor, Cartea tăriilor* și *Cartea mărturiilor* întregesc rotunditatea perfectă a semnificației propuse de autor, în care privirea în afară îmbelșugată de felurimea sensibilă a privelișTilor se întoarce asupra ei însăși cufundându-se în contemplație interioară, în misterul decantării înțelesurilor, din senzații.

Cum era de așteptat, împărțirea în cicluri a sonetelor *„Imolinire-i"* nu înseamnă o strictă delimitare didactică, ci doar accentuarea succesivă a sugestiei. Astfel, în toate sonetele vom recunoaște deopotrivă *mărturii*, doar că peisajul este precumpănitor fizic în primul ciclu, acentul fiind pus acolo pe elementul de pură sensorialitate, pe când în cel următor, priveliștea sufletească intimă este mai frecventă. Ne este foarte lesne să exemplificăm contrasul arătat între ciclurile cărții, reproducând din primul, sonetul „Hellas" corespunzător intenției de poezie senzaționistă alături de sonetul „Toamnă" din „Cartea tăriilor", unde peisajul capătă o intimitate și o înfiorare cu adânci ecouri lăuntrice — deși ne dăm seama că făcând astfel riscăm să introducem noi o notă de didacticism, îngroșând intenția poetului care a rămas la simpla sugestie. Le vom cita totuși ca poezii, printre cele mai frumoase ale cărții, sperând că cititorul va fi sensibil la interiorizarea peisajului în „Toamnă", prin admirabila armonie a celui de al treilea vers :

Măslini străvechi, munți numai [stânci, și colo
Culcată: marea ca un cer mai [clar.
Orice atingi e rugă ori e dar,
Și pini în vânt sunt lira lui Apollo.

Sau de preferi coloanele acele
Dormind la umbra crângului [sfințit,
Bucolica talangă'n asfințit
Și miei pășunând prin asfodele.

Vrei sarcofagul alb în flori de [măci
Sau stela'n drum a dansatoarei [moarte
Și vântul viu în marmură încins?

Dar mie dă-mi, deplin să mă [împaci,
In rama ei de-argint fluid, departe,
O insulă de-azur pe valul stins...
(HELLAS)

Târziul luminiș de foi gălbui
Imbracă ulmii în odăjdii vechi.
Tăcerile din codru ies perechi,
Trezind prin siliști pașii mei ce [suie

In anotimp... Și nalta mânăstire
Cu tâmplă aurită de lumini,
Adună la icoane fagi senini
Sub ceruri ruginii de patrafire.

In strana mea de umbră m'am [oprit
Și liniștii cu evlavii mă'mpresoară,
Singurătăți din veacul împietrit

Și am zărit, sfioasă și ușoară
Venind în sihlă la izvor ferit
Să se cuminece, o căprioară.
(TOAMNA)

Intr'o altă înșiruire decât aceea din volum am putea separa un grup caracteristic de sonete (alese din „Cartea tăriilor" și din „Cartea mărturiilor") pe care l-am putea numi al sonetelor vocației poetice sau ale destinului și actului poetic. Sunt acelea intitulate : „Poetul", „Heruvim", „Vânătoare", „Joc de flăcări", „Implinire", „Sonetul" „Cristal", „Har", „Potir amar" „Pegas", „Părere", „Trepte" „Legende", „Regăsire" și „Patinor" Trecând peste unele preocupări de autobiografie prea stăruitoare ale poetului de a-și pregăti ținuta convenabilă — *tel qu'en lui même* — pentru posteritate, sunt câteva din grupul celor citate pe care le socotim printre realizările cele mai importante ale poeziei și limbei românești. Sonete ca „Patinor", „Trepte", „Heruvim", „Vânătoare" sau „Joc de flăcări" ascund în stricta versificație și în forma fixă a versurilor, ca într'o scoică, un murmur neîntrerupt pe care-l auzim cu alt auz decât cu cel obișnuit, — un murmur care e și melodie tăcută și necontenită mișcare lăuntrică, efervescență a înțelesurilor care se interferează prin jocul de răsfrângeri al aparențelor concrete cu aluziile ideale și echivalențele simbolice. Iată, ca un exemplu și pentru „Cartea mărturilor', ultimul sonet din *„Implinire"*, acela intitulat „Patinor" care a fost publicat întâi în paginile acestei reviste chiar :

Prin suflet înghițat în nemurire
Ca lacul sub sclipirile de ger,
Un patinor, despoleind tăceri.
Inscrie 'n zodii semnul său subțire.

In sticla siderală taie spire
Și linii albe ninse de mister,
Și sub călcâi înaripat îi pier
Năluci — dușmane vremuri în [neștire

Nu-l văd din țara lor încununați:
Acestui timp haotic și barbar,
Cum suie'n simetrii de constelații.

Cum crește jar lucid pe alba cale,
Desvăluind tăinuitor de clar
Deschisul cerc al patinării sale.

Ca și faimosul sonet mallarmé-ean al „Lebedei", „Patinor"-ul d-lui Ion Pillat este sonetul acelei extraordinare sanse pe care o numim poezie. Intre extenuarea și reveria intensă, caracteristice poeziei mallarmé-ene și între luciditatea mândră a poetului român, care până în jocul cel mai abstract al ideilor, păstrează grația formelor concrete și savoarea corporalității, nu ar avea niciun sens să alegem, să ne rostim preferința.

Am sugerat această alăturare pentru a ne arăta deosebita prețuire ce acordăm experienței poetice — într'un cuvânt poeziei — d-lui Ion Pillat.

MIHAI NICULESCU

LUCRĂRILE ACADEMIEI

In sesiunea aceasta, Academia și-a început lucrările sub augurii cei mai fericiți. Astfel, la alegerile care-au avut loc, s'a purces la chemarea între „nemuritori" a d-lui prof. Gh. Brătianu, d-sa urmând să ocupe locul regretatului Nicolae Iorga. In secția literară, a fost ales ca membru corespondent, meșterul sonetist Mihai Codreanu.

Apoi, la decernarea obicinuitelor premii, se descifrează o preocupare, care cinstește în aceeași măsură pe raportori și pe premiați. Astfel, a fost premiată truda rodnică a d-lui D. Popovici, îngrijitorul operelor lui I. H. Rădulescu. Pentru culegeri de poesii au fost premiați: D. Ciurezu, Aurel Marin, Al. Bilciurescu. Toți acești trei poeți, autentici reprezentați ai liricei de azi pot fi mândri — dar și mulțumiți de înalta cinstire ce li s'a adus de către cel mai înalt for al culturii noastre. Deasemenea au mai fost premiați: d. Aug. Scriban, Ovidiu Papadima, D. Iov — aceștia din urmă pentru lucrări de filologie, critică și literatură. D. Mircea Mateescu, tânărul nostru gânditor și colaborator, a fost răsplătit cu premiul „Elena și Gh. M. Vlasto", pentru lucrarea „Realitate și eroare".

Insemnând aceste evenimente de cultură care nu pot fi trecute cu vederea în nici un caz, ținem să subliniem un efort care coincide cu o realizare.

MARIA FILOTTI.. IN VITRINĂ

Binecuvântate sunt turneele teatrului din Sărindar în rețete financiare și în întâmplări hazlii, care îndulcesc deopotrivă viața ícea de toate zilele a caravanei. (Este cunoscut faptul că doamna Filotti are preferință pentru impresarul Lică Teodorescu și o „grădiniță de ciraci" care-i cântă în strună financiară, și pe cari îi adăpostește într'un vagon-paturi de clasă neprecisă!).

Intr'o haltă, în miez de noapte, vagonul teatrului nu a fost garat după cerință, la rampă — ci trecut prin tot soiul de manevre ceferiste care au avut darul s'o trezească pe doamna Filotti — în acest turneu sub chipul Elisabetei, Regina Angliei. Natural că tot personalul vagonului se trezise. Directrița, într'o somptuoasă robe de chambre, coboară între linii proptindu-se regal de un felinar dela macaz. Și cu cunoscutu-i verbalism, de data aceasta amplificat după cerința unui limbaj de „haltă", spune impiegatului :

— „Dar nu știi cu cine ai de-afface, sclavule?"

La care omul C.F.R.-ului aruncă printre dinți:

— „Mai tacă-ți...!"

Și acum intervenția impresarului L. Teodorescu a aplanat conflictul care amenința regalitatea d-nei Filotti: — „Nenorocitule, știi cine îți vorbește?" Și în continuare, drept răspuns umerilor ridicați în semn de dispreț, ai impiegatului, ca un majordom anunță din cadrul ușii vagonului: — „Cu Elisabeta, Regina Angliei!"

D-na Filotti luă ținuta de rigoare...

Omul C.F.R.-ului, stingând felinarul, cântă nazal: — „Să-i fie țărâna ușoară..." (N. N. A reginei Elisabeta!).

NOUI MEMRBI LA S. S. R.

Spre deosebire de ceilalți ani, în care alegerile dela S. S. R. erau întovărășite de-un „tapaj" care le făcea o publicitate specială, anul acesta nouii membri au fost aleși pe tăcute. Doar câteva note de ziar și revistă au anunțat evenimentul, ca pe-un fapt divers oarecare. Prin alegerea de anul acesta, scriitorii de valoare au intrat în breaslă, iar pe lângă ei și alții câțiva. Oricum, chemând între ei scriitori ca Emil Botta, Gh. Banea, N. D Cocea, Aurel Marin Gherghinescu Vania, Traian Chelariu, Ladmiss Andreescu, Ion Ojog — confrații au dovedit încă odată că se cunosc și se înțeleg.

Aleșii, au fost de astă-dată și chemați...

PREMIUL NAȚIONAL DE LITERATURĂ

Adunându-se cei mai de frunte reprezentanți ai vieții noastre culturale și literare, după cum prevăd noile statute ale Ministerului Cultelor și Artelor, s'a decernat marele premiu Național de literatură pentru proză pe anul în curs, premiu care în anii trecuți a cinstit opera unui Oct. Goga, Ion Pillat, etc. — adică a reprezentanților celor mai aleși ai spiritualității românești.

Anul acesta, premiul s'a decernat părintelui Gala Galaction, acestui distins scriitor, dublat în același timp de un învățat de mare ținută intelectuală. Opera literară a lui Gala Galaction este pe cât de interesantă, pe atât de rară. Dela „Scrisori către Sinforozo" la „Papucii lui Mahmud" un fior de mare artă străbate fiece rând al acestui scriitor. Ar fi riscant, într'o măsură oarecare, să discutăm aici și acum critic această operă, pentrucă întinderea și adâncimea ei nu se pretează unei însemnări fugare.

Ceeace se relevă însă din această recentă premiere, este faptul că după destul de multe dibuiri (uneori regretabile) s'a ajuns la un criteriu care exclude orice compromis făcut cu „sentimentele" și cu alte amănunte mai puțin esențiale Căci opera părintelui Gala Galaction este *națională*, nu numai raportată la acest mare premiu.

Și aceasta e mai mult decât un simbol.

OBSTACOLUL...

Cunoscutul XYZ², mai cunoscut ca bețiv decât ca actor, era așteptat Sâmbătă seara la spectacol. Toată lumea, în cap cu regisorul era pe culmile disperării: orele erau înaintate și actorul nu se zărea pe nicăeri.

In sfârșit, pe la ora nouă, actorul apare în culise beat mort.

— Ce-i cu dumneata domnule?

— Nimic.

— Cum nimic? La ora asta vii dumneata la spectacol, când ai o intrare în primul tablou?

— Nu te 'nfuria, că-ți explic. Veneam spre teatru acum o oră, într'un taxi. Când, deodată, pe strada Iancu Brezeanu, se răstoarnă o căruță cu un butoi cu vin.

— Ei și?

— Cum „ei și? A trebuit să mă cobor din mașină și să beau obstacolul!

CANTECE NOUI

Comentarii mici

Inchipuiți-vă că vă aflați în redacția unei reviste literare și că de două-trei ori pe săptămână poșta lasă pe masa de lucru câte un pachețel făcut cu îngrijire și legat cu o sfoară subțire. La început, nu prea știi ce să crezi, îl iei, îl întorci pe toate fețele, fără să-ți dai seama dacă e o glumă sau dacă într'adevăr conținutul său te privește personal. Il desfaci cu băgare de seamă și în clipa în care hârtiile se dau la oparte, ai uimirea de a constata că micult colet conține un volumaș de poezii. O nouă tipăritură, venită de cele mai multe ori din provincie, având încă pe copertă umezeala cernelii și purtând între file, ca pe o pecete, câteva rânduri migălite cu cerneală.

Aceasta e surpriza. Noul volumaș de poezii se află acuma în fața ta, așteptându-te să vii, să-l străbați pe'ndelete, în timp ce tu te gândești că peste o zi sau două altul va veni să-și așeze peste el greutatea în raft, acoperind în felul acesta — și la propriu și la figurat — o trudă pe care tu însuți o cunoști destul de bine, și care ar trebui să aibe o cu totul altă soartă...

Dar nu știu dece cele mai multe din aceste cărțulii sunt supuse judecății clipei, care e drept că s'ar putea de multe ori să greșească, dar care vine atrasă de însuși faptul prezenței materiale a broșurii. Sunt concluzii care se trag aproape singure.

*

O carte care nu e ca toate celelalte, e volumul de strofe al d-lui Atanasie Dună, intitulat „Pagini albastre" și tipărit pe-o hârtie de coloare identică cu titlul. Asta n'ar avea nici o importanță, deoarece noi am fi cei dintâi care am alerga să căutăm o logică a acestei lirice extravagante. D. Dună e însă un poet care nu se dă bătut cu una cu două. După ce, în anul 1941 a tipărit întâiul volum al culegerii sale colorate, iată că anul acesta ne aduce prezența la fel de albastră a unui al doilea volum, promițându-ne chiar și pe-al treilea, pentru o dată foarte apropiată. Nu putem spune în nici un caz că „efortul" d-lui A. Dună nu este înduioșător, dar ni se pare că asta nu ajunge. Am căutat să cetim paginile albastre tipărite cu o cerneală albă (care, în treacăt fie zis trebuesc ținute la lumină într'un chip cu totul special spre a putea fi cetite) dar nu ne-am ales cu mare lucru. Adică nu ne-am ales cu nimic. D-l A. Dună scrie versuri. D-l A. Dună le a-dună și le tipărește apoi în două volume cu pagini albastre, oferindu-le eternității cu o convingere și o desinvoltură care, trebue să mărturisim, meritau o vocație ceva mai fericită. Căci așa cum se află, nu înseamnă nimic.

Din Timișoara, poetul Dorian Grozdan a trimis cel de-al treilea volum de versuri. Il cunoșteam mai de mult încă pe poet, ca pe-un cântăreț îndrăgit de locurile natale ale Banatului său drag și iată că și aceste „Porți închise" vin să ne aducă aer nou depe „Bârzava lui dragă". Dorian Grozdan e un poet al pământului, care a scris poezii ce se cuvin a fi citate în antologiile regionale ale provinciei sale. Versul său este cea mai bună tălmăcire a unei părți de țară care se vrea „fruncea" și care ne-a dat destui cântăreți, despre cari, cu alte prilejuri am ținut să spunem un cuvânt sau două. Ceeace i-am cere însă noi, și ceeace nu credem să i-ar putea strica, este o oarecare înnoire — o privire aruncată puțin dincolo de aceste limite geografice pe care și le-a impus, dincolo de zările pe care le cunoșteam acuma și poate că tocmai din cântecul său.

*

Poetul Teofil Lianu e o foarte veche cunoștință a noastră și de bună seamă și a cetitorilor. Incă din 1932-33, sau poate chiar cu un an doi mai de vreme, când la Cernăuți fierbea un entuziasm literar rar întâlnit până atunci, dânsul redacta foițe literare, tipărea primul său volum de poezii și era un poet. De-atunci au trecut însă destui ani și iată că acuma d-l Teofil Lianu a tipărit — și tot la Cernăuți —„Cartea stihurilor", care pare a fi printre cele dintâiu culegeri de versuri apărute acolo după realipirea Bucovinei de Nord. D-l Lianu ni se arată același poet pe care-l cunoaștem din 1932 sau încă și mai de vreme, dovedind aceeași cursivitate, aceeași atmosferă, aceeași preocupare, același vocabular — într'un cuvânt, menținându-se într'un climat liric ce-i aparține. Efortul acesta se cere subliniat și nu vedem cine a făcut-o.

*

Urmând seria acestor „comentarii mici", ne vom mai opri din când în când asupra nouilor culegeri de versuri, nu spre a face „cronică literară", ci spre a fi tălmăcitorii unor realități ce ne sunt atât de aproape!

ȘTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se trimit la redacție, menționându-se pe plic: pentru Ștefan Baciu și răspunsurile: I. Mod., V. P. Nect., Petre Dtr., Anton P., Ioan Crăc., C. C. Mih., D. Log., C. Mareș, Val. Guar., Al. D. Mus., Cosmin P., L. Trif., G. Tacu, Georg. T. Val., V. R. Moc, Lia S., Malnichi M.: *Nu!* Nic. Conv. P., L. C., Al. S. Jeb., Pan Car., Arist. St., Radu Căl., D. Tab., Othmar : *Altele.* M. Mav., Pavel I. St., Aurel D., St. A. D., Em. Flrs., I. I. Vint.: *Da.*

Vals lent

Nordica femee din fiordul sued
Cu ochi rătăciți în aurore boreale,
Degetele pe clavir și le plimbase, — ied
Leneș arcuit pe ierbi și gemene cristale.

Nordica femee avea coapsele încinse
De patimă, în blănuri de ren —
Insinuantă șopârlă se prelinse
Dragostea'n descompusul refren.

Mâna femeii din suedul fiord
Căzuse, noapte polară, pe clape;
In adâncuri de sânge, muribundul acord
Liniști surpase : O, vino aproape...

ROMEO DASCALESCU

Primăvară singură

S'a oprit tăcerea grasă ca o iască
Singură pe lunca vremii ca să nască..
Fulgul din aripa muguritei mlade
a sburat și cade.. pentru cine cade?..

Fata albă — adie — fluier pentru doină —
gustul leșietic — amărui de moină;
cutele-i din smirnă greu de violete,
îmbibate'n somnul gârlelar încete,

flutura pe lângă inimă și zile
ca pe lângă geamuri albe de azile:
— Umbră ce te doare, tot se mai întoarce —
firul crisalidei gemene se toarce..

ION DORU

Inscripție pe un samovar rusesc

Ce mână te-a făcut rotund, ca sânul
Rusoaicelor din Nijni-Novgorod,
Și ți-a 'ncrustat desene în argint,
— Siberiene scene din pohod?

In ce salon petersburghez, ai fost podoabă
De adunai pe ofițerii Țarului, la ceai
Cu Doamnele, cu părul cum e Volga
Și ochii-albaștri : Stepe de emai?

Ce buze calde ți-au sorbit licoarea?
Ce prinți, sau ce contese de pe Don
Au coborît în jurul tău, în seri de iarnă
Din troicile cu clinchet monoton?

Când din Crimeea, vine primăvara
Sau când pe Newa, sloiurile curg,
Ai așteptat în clocot musafirii
In ceasul trist al sfântului amurg.

Sau când învolburate ierni siberiene
Pulverizau pe străzi omătul fin,
Ai ascultat cum se vorbea în taină
Despre acelaș mistic Rasputin.

. . . . . .

Acuma, când aromele-ți sunt mucezi
Și când cocleala-i un arhipelag,
In locul ceaiului mongol, doar amintirea
Stă 'mbălsămată ca'ntr'un sarcofag.

ION LARIAN POSTOLACHE

Note românești

CORDUN

se numește romanul tânărului și talentatului scriitor Eusebiu Camilar, **care va apare în curând în editura „Fundațiilor Regale".**

Pentru toți cei cari au urmărit scrisul lui Eusebiu Camilar, apariția acestei cărți însemnează bucuria așteptării unei lecturi deosebit de interesantă.

D. ALEX. NĂSDRĂVANU

a făcut să apară de câteva zile, în colecția „Muncă și Lumină", o carte cuprinzând note dintr'o călătorie făcută în Africa. Volumul se intitulează Pe urma pașilor mei ; *coperta, în culori, e datorită pictorului Fred. Micoș.*

CAIUS ULPIU TĂRĂBOANȚĂ

In editura „Caragiale", va apare în curând „Aventurile lui Caius Ulpiu Tărăboanță", a confratelui Virgiliu Slăvescu, directorul revistelor „Păcală" și „Epigrama".

Volumul va cuprinde o serie de schițe umoristice, comentarii glumețe ale vieții actuale făcute în inimitabilul său dialect de jovialul docent emerit Caius Ulpiu Tărăboanță.

Cartea e prezentată de domnul N. Georgescu-Cocoș.

MIRCEA STREINUL: PRĂVĂLIA DIAVOLULUI

După ultimul său roman Drama Casei Timoteu, *care-a cunoscut un rar și binemeritat succes de presă și de librărie, Mircea Streinul a pus sub tiparul editurii „Gorjan" un roman de mari proporții (va cuprinde o mie de pagini, în două volume), intitulat* Prăvălia diavolului.

Cartea aceasta, scrisă de unul din puținii cunoscători ai vieții din Țara fagilor, va fi o amplă frescă a Bucovinei dintre anii 1902-1940 și ne va vorbi despre dragoste, moarte și război, — depănate pe plaiurile românești ale celei mai de nord provincii a țării.

„JENNY" de SIGRID UNDSET

După categoricul succes pe care l-a obținut romanul autoarei norvegiene intitulat „Primăvara", epuizat în trei ediții, editura „Gorjan" vine să prezinte cetitorilor un nou succes al marei romanciere.

Simpatia deosebită de care s'a bucurat prima ei carte, ne face să prevedem că și „Jenny" va însemna o isbândă tot atât de categorică.

Sub cerul înalt al Italiei, o tristă și ireală poveste de iubire, iată schema romanului. Dar nu e numai atâta ; harul lui Sigrid Undset străbate viu în fiece filă a cărții, imprimându-i farmecul și grația amară a unui sfârșit de anotimp. Jenny e o carte — dar și o figură care nu va putea fi uitată.

Traducerea d-lui George Ciobanu, într'o curată limbă românească, cinstește deopotrivă pe editor și pe traducător, înscriindu-se între cele mai de preț realizări din acest domeniu atât de ingrat.

TH. MARTINESCU-ASĂU ȘI G. MACRIN: TIMPUL LIBER AL MUNCITORULUI

Domnii Th. Martinescu-Asău și George Macrin au scos de curând o interesantă carte cu titlul de mai sus, în care autorii, după studii amănunțite asupra instituțiilor „Dopo lavoro" din Italia și „Kraft durch Freude" germană, au alcătuit un fel de vademecum al muncitorului român.

Dacă autorii s'au folosit de organizațiile străine pe teren documentar, atunci când a fost vorba să sugereze aplicările cele mai nimerite la noi, ei au știut să țină seama de o serie de date specific românești, fără de care lucrarea n'ar fi reușit să depășească informația.

Statisticile întocmite de „Muncă și Lumină", publicate în acest volum și bogata serie de fotografii ce se adaugă textului, măresc interesul cu care e cercetată lucrarea de față.

TIPURI de pe malul DÂMBOVIȚEI

—Dela eroii lui Caragiale la cei ai lui Cehov—

de PAUL I. DANIEL

Pitorescul suburbiilor Capitalei noastre născut din contraste, rezultate nu numai din tendințele occidentale care încă nu au înlăturat ceeace făcea odinioară farmecul arhaic al cetății lui Bucur, a fost și este încă exploatat. Exploatat în literatură, în pictură și în conversațiile de cafenea, afișat cu ostentație în întâmplările mărunte ale vieții citadine (vezi la orele de aglomerație, scenele de pomină din tramvaie). Pitorescul acesta frământat din nepăsare orientală, înțelepciune țărănească și obrăznicie orășeană, spoit la suprafață cu semicultură, pigmentată de expresii radicale, nu se desminte niciodată și subsistă într'o formă sau alta în toate manifestările, dela cele mai grave la cele mai hilare, la anumiți locuitori ai acestei urbe, uneori natural și firesc, cu farmecul și dezinvoltura spontaneității, altădată mascat, ascuns cu îngrijire și teamă sub maniere de împrumut, trădându-se printr'o intonație, un gest, o expresie.

Sursă nesecată, cetățenii aceștia formează piatra de încercare a umoristului — și cât de puțin dela Caragiale încoace a reușit să evite șarjarea, diformarea, deci artificializarea — deși tipurile caragialești mult comentate și mult disecate nu sunt decât crâmpee smulse viguros din realitate, conturate și stilizate numai atât cât trebuie spre a avea „acel ceva" care trebue în literatură să delimiteze tărâmul imaginarului de cel al realului spre a îngădui creația.

TIPURI DE ERI... TIPURI DE AZI...

Aceste tipuri sunt uneori și nu rar, depășite de realitate, întunecate, strivite de necunoscuți întâlniți la colț de stradă, prin fumul berăriilor, în promiscuitatea tramvaiului sau la mesele cafenelelor. Și astfel se poate întâmpla ca „Cetățeanul turmentat", sau Catavencu să pornească și să fie anihilat de performanțele verbale ale taxatorului din tramvai sau de acrobațiile fonetice și linguistice ale garsonului.

Tipuri de toate zilele, oameni cari nu atrag nimănui atenția, dar care sunt totuși adevărate sinteze de tipuri specifice. Dar un străin mai mult sau mai puțin sceptic, care citind pe Caragiale i-ar caracteriza tipurile drept caricaturi mult șarjate, celuia care s'ar întreba, unde este caricaturalul acestuia și ce năsoci ri sunt tipurile dâmbovițene, nu i-am recomanda decât un mijloc foarte simplu de documentare: să-și aleagă o zi din an, de preferat o zi de vară, când oltenii cu cobilițele în spinare își strigă zarzavaturile pe uliță, când pe la colțuri țigăncile arămii îți oferă

buchetele, când mesele berăriilor și restaurantelor năpădesc trotoarele.

S'o pornească de dimineață la ora când lumea iese la tramvaie, să colinde străzi, bodegi, berării, restaurante și cinematografe de periferie; când se va întoarce acasă, va ști, dacă are cât de puțin spirit de observație, ce este specificul mahalagiilor orașului. Dacă are puțină șansă, nu se poate să nu întâlnească cel puțin o duzină de tipuri care transplantate și adaptate la climatul sufletesc al slavului, ar face mândria unui Cehov. In afară de inevitabilii și nenumărații taxatori, watmani, picoli, mahalagii și mardeiași, tipuri caracteristice dar flotante, fauna amintită se poate împărți în două mari categorii: cei cari acționează și cei care comentează, dar la o mai atentă examinare, observi că acei care reacționează nu sunt, în afară de faptul că sunt numeric foarte reduși, decât niște intruși, instrumente întâmplătoare, cel mai adeseori străini de atmosferă. Căci bucureșteanul care ne interesează ca reprezentant al unei mentalități și al unui climat aparte este prin esență comentator.

Corul antic din vechile tragedii grecești ar putea invidia diversitatea și ingeniozitatea acestor câțiva comentatori cari circulă pe străzi. Și prin legi comentarii se găsesc, slavă Domnului, destule. Mai ales în ziua de azi cu evenimente zilnice și catastrofe universale. Au existat și în trecut, și dacă nu ar fi existat s'ar fi creiat, anume pentu ei. Și sub o formă sau alta, bucureșteanul a comentat și comentează. Comentator este boemul legendar dar autentic care cutreeră cafenea după cafenea în căutarea unui cunoscut care să-i plătească șvarțul, care distruge și neagă tot ce s'a scris dela începutul lumii până la el, care poartă în cap planul a cel puțin douăzeci de romane, menite să revolte întreaga literatură, din care nu va scrie niciodată un rând.

CREATORII

Din seria „creatorilor", face parte însă inventatorul necunoscut și nerăsplătit al vreuneia din acele nenumărate sisteme practice și rapide, care complică până la exasperare — sub pretext de simplificare — viața omului modern. Sau descoperitorul vreunui nou explosibil a cărui întrebuințare ar influența considerabil mersul războiului. Clasa comentatorilor este strălucit ilustrată de acel „Mitică" de pe stradă care nu este o creație artificială, ci un exponent al clasei comentatorilor.

Mitică n'are vârstă, el nu aparține numai unei clase sociale. Are între 20—80 ani, și poate fi sau este pe rând burtă-verde sau milionar, ruinat sau parvenit. Profesiunea lui unanim recunoscută este cea de comentator. Dar fie că face „foame" sau se plimbă în limuzină, mahalagiu sau parvenit, Mitică este, fără a avea alte păreri decât cele imediat impuse de împrejurări, sau de epocă, exponentul unui spirit savuros.

O LUME APARTE: MAHALAUA

O analizare mai amănunțită ar putea găsi și explica și componentele și rădăcinile umorului său, fără însă a-l reprezenta și reda întreg și viu.

Mahalaua nu se poate încadra în specificul bucureștean, tocmai fiindcă este o lume aparte, fără contingențe cu orașul, fremătând de seva unei vieți pline și ciudate dar aparte. Dincolo de barieră începe altă viață și o altă lume. Trăiesc alți oameni. Deaceea mahalagiul este un tip aparte și de sine stătător; el nu este bucureștean, după cum nu este niciunul din mulțimea pestriță care contribuie la nota personală a orașului, fără să se încadreze în ea. Supus și el schimbărilor inerente, Mitică a evoluat dar nu s'a schimbat. Evoluția lui s'a văzut în suprafață, dar tot ce este esențial și unic în structura lui, a rămas neatins. In fond, principala virtute a lui constă în însușiri de cameleon. Își schimbă culoarea, aspectul, vârsta, situația, meseria după epoci și împrejurări. Câteodată, imitând soarele, se eclipsează total sau parțial. Dar niciodată nu piere și nici o epocă și nici un eveniment nu-i pot stârbi sau înfrânge miraculoasa și veșnic triumfânda vitalitate. Și nu este citadin în tot cuprinsul cetății între Mandravela și Dealul Spirei, între Dămăroaia și 13 Septembrie în care să nu dea semne de viață cu un prilej sau altul ceva din Mitică. Infrângând toate legile spiritului și culturii, toate adausurile occidentalismului și toate convențiile importate, Mitică realitate biologică izbucnește și triumfă.

Rând pe rând: poet neînțeles, romancier ratat, politician în căutare de partizani, demagog umflat, orator sforăitor, actor cancanier, inventator ignorat sau strateg de cafenea: Mitică înflorește și prosperă. Și mai este un tip: încoronarea lui Mitică, deși am neglijat-o, deși este cea mai frecventă și cea mai omenească: Mitică tată de familie bonom și cumsecade, funcționar modest sau mic negustor, care-și duce Duminica nevasta și droaia de copii la cinematograf sau la berărie, care udă flori și cultivă ridichi, care citește ziarul și discută cu opinii variabile după interlocutori, — politică. Acest cetățean cumsecade își vegetează liniștit viața, nu se îmbată decât când nu are încotro, joacă biliard cu amicii, are opinii personale ca orice om și ca orice bucureștean și mai ales are o calitate incontestabilă și de invidiat, e amuzant fără să o dorească, interesant tocmai prin mediocritatea lui, inteligent fără să caute și spiritual fără să vrea.

DOMNUL DIN BERĂRIE...

Eroul pe care încercăm să-l prezentăm astăzi, este unul din acele personagii cari merită să stea cu cinste în paginile oricărui roman bun.

Dar întocmai ca și acele admirabile peisagii cari nu și-au găsit încă pictorul ca să le zugrăvească, asemenea nici personagiul de care ne ocupăm n'a întâlnit încă autorul care să-l prindă, să-l imortalizeze în paginile unei cărți.

Și aceasta nu din pricină că eroul nostru e prea... complex, ci fiindcă e prea... costisitor.

Ca și un model de profesie care își cunoaște însușirile pe care caută să și le valorifice, omul nostru nu se lasă mai prejos și caută ca fiecare cuvânt, fiecare întâmplare, fiecare sfat pe care le rostește să fie răsplătite, nu cu bani, cu bani grei, ci cu o halbă, un pahar cu vin, cu un chef...

Intri, de pildă, într'o berărie și negăsind un loc, îl găsești pe el la o masă, sorbind, încet, ca pe o băutură scumpă sau ca pe o doctorie, dintr'un țap cu bere.

— Mă rog matale, dacă vrei poți lua un scaun la masa mea, te invită el, neștiind că atât așteptа...

Tocmai așteptam un prieten și văd că nu vine... Ehei! Așa-s amicii...

D-ta, om de treabă și necunoscător al sufletelor semenilor, nu bănuești poate că amicul pe care îl aștepta eșli chiar d-ta în persoană.

— Chelner! bate el în masă cu autoritatea de care se bucură în local! Chelner, adă o halbă pentru domnul...

— Țap să v'aduc... N'am halbă...

— Nu se poate. Halbă am zis, du-te la patron și spune-i că e pentru domnul... ițulescu... Ai înțeles? Dar repede...

— Dar, nu vă deranjați... dacă nu are halbă, beau și cu țapul... Pe căldura asta, intervii d-ta jenat și obligat de atâta atenție din partea necunoscutului...

— Te-oi fi mulțumind d-ta, nu zic, și cu țapul, dar nu se poate. Cine stă la masa mea trebuie cinstit cum se cuvine... Păi, eu am făcut aici un zid, dom'le de când beau aici... Înțelegi? Un zid întreg...

— Așa? N'am știut... Ei bine, atunci aveți dreptate să protestați... Suneți ca la dv. acasă, răspunzi ștergându-te de sudoare, în așteptarea halbei care nu mai vine...

— Și dacă o mai ține căldura asta, tot așa, să știi dela mine, că până la toamnă îi mai ridic negustorului un zid... Ce, te miră? Nu-ți vine, poate să crezi?

— Ba da, răspunzi din ce în ce mai nedumerit, privind la pereții localului care sunt complecți și destul de rezistenți. Dar, însfârșit, halba mult așteptată vine și cu ea și cea a vecinului de masă, care deși n'a comandat-o, chelnerul a subînțeles-o...

— Sunteți arhitect? întrebi după ce ai sorbit până în fund halba de bere...

— Eu? răspunde el mirat. Ce te face să-ți închipui asta?

— Păi, nu spuneați că ați făcut un zid și că aveți de gând...

— Hm! face el râzând apoi în hohote. Dar știi că ești bine... Hh, ha, ha... Bine frate, dar ești nostim de tot... Ești plin de haz... Asta ai înțeles d-ta? Amice, asta am spus-o, așa, la figurat... Am vorbit literar... Nu, dom'le, eu am altă meserie, eu sunt... Dar să lăsăm fleacurile; mai bei o bere? Chelner mai adă două... Dar fără guler... Spune-i că-i pentru domnul... ițulescu...

Când numărul halbelor s'a ridcat, amicul... ițulescu, începe să fie nițel nervos.

— Dom'le ce ți-e și cu femeile! Iți dai randezvous, le aștepți, și până la urmă stai-stai și nu vin...

— Păi, ziceai că aștepți un amic! îi răspunzi cu familiaritate...

— Ei lasă, aia... Asta-i altă căciulă... Amicul trebuia să vină la ora 4, iar femeia la 6 și acum poftim e ceasul opt trecute...

— Ascultă, mai iei o bere? te îndeamnă el. **Asta-i tratația mea,** subliniază el, făcându-te atent, că tot ce s'a băut până acum te privește personal.

— E cam mult... Nu mai pot... Fără nici o gustare, știi, nu merge.

— Bună idee! De ce n'ai spus, frate, mai de vreme? Ia, ascultă băete, adă-ne întâiu niște ciuperci la grătar, pe urmă o scrumbie, apoi fă-ne niște cârnați, dar știi, de aia de care îmi faci mie, și la urmă puțină brânză... Și privindu-te pe sub ochi, te întreabă: dar nu ești de părere să bem vin?... Știi! se strâmbă, berea e bună ca aperitiv... Dar la masă, orișicât, cred că nu face...

— Bine... Dacă zici d-ta... Văd că te pricepi mai bine...

— Brava! Ai început să mă cunoști! Ehei! Păcat că nu m'ai cunoscut acum 10 ani... Ce moșie, ce cai de curse, ce vii, ce vinuri... Hm! Le-am dat la prieteni...

— La prieteni...

— Da, la prieteni. Ce te miri?... Eu așa sunt. Cum văd că unui amic i-a rămas inima la un lucru, a râvnit, îl întreb: îți place?

— Imi place.

— Iți place? Atunci al tău să fie... Păi eu sunt boer... Intr'o zi vine la mine la vie un necunoscut și mă întreabă:

— A cui e via asta dom'le?

— Iți place? îl întreb.

— Cum nu... Ce mai vie!

Și i-am dat-o.

— Bine, dar asta e o nebunie... E o scrânteală... Iartă-mă că ți-o spun... Dar să dărueși primului venit care-ți apare în față, case, vii, moșii, ceasornice, nu-i treabă de om sdravăn...

— De ce sunt nebun dom'le? Dacă îi place cuiva un lucru, dacă își face un ideal din a-l avea, să nu-i îndeplinești dorința? Uite, dacă d-ta vrei, de pildă, să guști din scrumbia asta, eu să te las să poftești și să nu-ți dau?

— Bine, dar nu-i tot una...

— Cum nu-i tot una?... E un exemplu mai mic...

— Păi dacă te apuci și îți împarți averea agonisită amicilor, rudelor, femeilor...

— De ce să n'o dau **dacă plătesc?**

— Cum plătesc?

— Păi simplu. Eu îi dau casa, el îmi dă gologănașii care o merită...

— Așa?

— Păi, cum altfel? Pe de gratis? Dar nostim mai ești, dom'le... Cum credeai d-ta că fac danii de astea... fără bani? Păi atunci ce fel de misit sunt? Muream de foame în 30 de ani de când fac meseria asta... Hm! E 10 jumătate! Dacă până la 11 nu vine amicul, mă duc acasă. Nu mai pot să-l aștept. Se face târziu...

— Care amic?

— Cum care? Cel dela 10 jumătate... Unde să-i aștept? In stația de tramvai? La cinematograf, ca femeile? Eu sunt om serios dom'le, nu mă cunoști... Și punându-și pălăria pe cap, zice:

— Chelner! Ia vino repede și fă plata la domnul! Dar fă-i și reducere, spune la cassă, că a fost... cu d. ...ițulescu la masă...

Și misitul dispare pe ușe, boscorodind și uitându-se din nou la ceas:

— Hm! Mai am vreme să dau o raită și pela „Mircea". Până se retrag tramvaele, tocmai bine...

ISTORIA OMENIRII

— Despre pământ în continuare —

Mulți savanți s'au întrebat, și, pe drept cuvânt: Ce face pământul? Cu ce se ocupă? Care este idealul și scopul său pe lume?

Tututror acestor frământări, le vom răspunde cu ușurință noi, având în urmă ani de studii speciale în această direcție:

Ocupația de căpetenie a pământului este actualmente să se învârtească în jurul axei Nord-Sud și se pare că se amuză destul de bine.

Distractiv pentru un atent și răbdător observator, va fi momentul în care pământul, ametind, o să fie obligat să se învârtească în sens invers câteva miliarde de ani, ca să-și recapete echilibrul. Acest fapt o să se întâmple desigur fără preaviz. Vă închipuiți ce perturbație și ce consternare o să producă această schimbare de sens. Ziua o să devină noapte și invers. Oamenii or să se scoale noaptea, crezând că e zi, și să doarmă ziua, iar luna o să lumineze ziua, în timp ce noaptea va fi o lumină grozav de incomodă!

Cu timpul se va mai întâmpla ceva: pământul o să se blazeze și naivul joc de azi o să-l plictisească într'atât, încât o să înceapă să se învârtească foarte încet, ori numai din când în când. Atunci ziua va avea poate lungimea unui an din zilele noastre, adică din 365 zile, exc. anii bisecți.

Atunci, ziua de 24 de ore va rămâne doar o bizară curiozitate istorică.

Vedeți dar, iubiți cititori, ce de lucruri cari azi vă par neînsemnate, veți putea povesti copiilor voștri, cu un succes garantat.

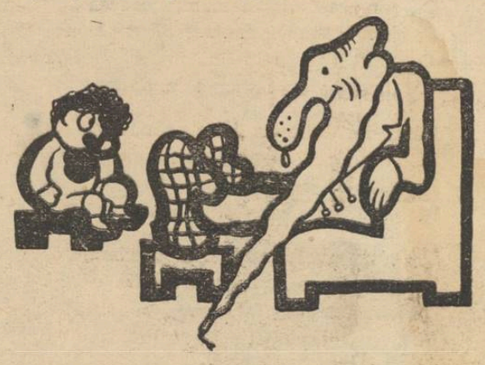

PRIMELE VIEȚUITOARE

FOSILELE VIITOARE. RAȚIONALIZAREA LOR

Pământul nostru este foarte vechi: el s'a rupt din soare la un moment dat, foarte indepărtat, de unde și marea maximă: „Nimic nou sub soare". La început, era un ghemotoc peste trei-patru mii de ani, de flăcări foarte fierbinte. Temperatura era așa de ridicată, încât nici oamenii din colonii, obișnuiți cu climele calde, nu puteau să trăiască, fapt pentru care nici nu se născuseră încă. Pe scurt, în acele timpuri, nu era nici urmă de viață, de unde putem deduce că lumea trebue să se fi plictisit îngrozitor. Singurele mărturii ale acelor timpuri sunt niște biete roci, care se găsesc în Canada pe toate drumurile și care se numesc, din acest motiv, pe lângă altele pe care le trecem sub tăcere, roci azoice. Ceeace este însă direct supărător, este că în aceste timpuri, pe lângă faptul că nu exista nici un fel de viață, nu ni s'au preparat nici câteva fosile, care să mai aducă puțină variație în existența cercetătorilor arheologi de astăzi, specializați în roci azoice.

Autorul acestei cărți a cunoscut un bătrân savant specializat în azoic și care era neurastenic de patruzeci și cinci de ani, fără nici o posibilitate de vindecare. Pe vremuri, bietul om începuse un vast studiu pe care îl proectase în douăzeci de volume. Pe coperta primului volum scrisese: „Mărturii de viață din rocile azoice". Sărmanul,

când își alesese această specialitate, o făcuse cu inima ușoară, fără să bănuiască o clipă că existența sa va fi alta decât cea a colegilor săi specializați în arheozoic ori proterozoic. Dar, vai, ingratele sale roci azoice nu-i dădură nicio satisfacție. Patruzeci și cinci de ani cutreeră rocile canadiene, fără să găsească măcar fosila unui purice, ca în cele din urmă, dezgustat de arheologie, să se retragă la țară și să se apuce de traforaj.

De atunci nici un savant nu se mai ocupă de aceste timpuri incomode, și care nu pot da măcar prilejul unei comunicări la Academie, fapt, se pare, foarte supărător în cariera unui savant ambițios.

GEORGE VOINESCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24454-939

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNEA"

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 24
SAMBATA 13 IUNIE 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

VITTORIO ALFIERI
și Teatrul Românesc

de AL. CIORĂNESCU

E un lucru cunoscut, că începuturile teatrului românesc nu urcă mai sus de cei dintâi ani din secolul trecut. Puținele piese traduse în limba română în cel din urmă sfert al veacului al XVIII-lea n'au avut pentru publicul românesc decât interesul unor texte literare, fără să se fi gândit cineva la posibilitatea unei reprezentări.

Singura scriere teatrală din acest timp, despre care se poate afirma cu oarecare certitudine că a fost jucată în fața unui public, e o parodie ardeleană asupra uciderii lui Grigore Ghica Vodă. Mai curând decât o acțiune dramatică în adevăratul înțeles al cuvântului, acest text înfățișează o urzeală de commedia dell'arte **cu atât mai curioasă, cu cât pornește dela un subiect de actualitate. Apariția ei, cu totul excepțională pentru îndrumările culturii românești de pe atunci, e opera, probabil colectivă, a studenților în teologie dela Blaj, operă rămasă dealtfel fără ecouri și fără alte urmări.**

Dar literatura de traduceri, atât de bogată și de activă în pragul secolului al XIX-lea, trezește și pregătește pe încetul interesul pentru genul dramatic. Și e vrednic de luat în seamă faptul că acest interes se încălzește și se desvoltă mai cu seamă la isvoarele dramatice italiene.

Evident că pentru cine se gândește la primele manifestări ale teatrului național, numele care pare a se înfățișa cel dintâiu e acela al lui Voltaire. Tragediile lui de inspirație liberală, și pline de îndemnuri aproape revoluționare, lupta lui împotriva tiranici și a fanatismului, au interesat deopotrivă pe primii noștri traducători, și pe cei dintâi spectatori. Paralel cu spiritul lui de luptă, de sacrificiu și de eroism, se afirmă aproape tot atât de puternic gustul publicului contemporan pentru artificiile, pentru langoarea și sentimentalismul palidului Florian.

Acelaș paralelism se poate ușor constata în împrumuturile făcute de teatrul românesc, literaturii dramatice italiene, care a fost cel dintâiu isvor al inspirațiilor ei. Cele mai vechi traduceri dramatice în românește, par a fi cele ale dramelor lirice ale lui Pietro Metastasio, făcute, alături de mai mulți anonimi, de scriitori ca Iordache Slătineanu, Alecu Beldiman sau Ion Budai-Deleanu.

Deosebirea nu e prea mare între Metastasio și Florian. Panglicuțele celui din urmă, atitudinile convenționale și excesul de sentimentalism declamator se regăsesc întocmai în opera dramaturgului italian, în plus cu un patos liric și cu o noblețe de expresie, care nu sunt lipsite de poezie adevărată. Bine înțeles că aceste calități și caractere, pretutindeni prezente în dramele lui Metastasio, nu se mai văd la fel de bine în traducerile mediocre ale vremii. In ele nu mai rămâne viu decât interesul pentru conflictul dramatic, pentru niște sentimente reduse la expresia cea mai simplă, și tălmăcite în graiul nesigur și tărăgănat al începuturilor noastre literare.

Ca și Florian, Metastasio e poetul melancolic al unei epoci și al unui stil de viață perimat, al secolului al XVIII-lea curtezan și galant. In împrejurările dela noi, poezia lor se potrivește cu gustul și cu aplecările boierilor de modă veche, cu langoarea orientală a moravurilor și cu sentimentalismul dominant. Forțele revoluționare, care urmăresc împrospătarea spiritelor prin adăparea lor la isvoare noi de energie și la pilde puternice de acțiune, nu se vor adresa însă acestor modele, ci vor căuta satisfacerea gustului lor în tragedia lui Voltaire, și mai mult încă în aceea a lui Alfieri.

E interesant de subliniat că numele marelui poet italian e legat de toate vechile încercări românești pe tărâmul artei dramatice, după cum numele compatriotului său Metastasio e legat de începuturile literaturii dramatice în limba română. Alfieri și Voltaire au fost cei dintâi autori reprezentați pe scenele românești. Imprejurările sunt cunoscute, dar merit însă mai fie amintite odată.

Cine a deschis pentru prima oară gustul pentru spectacolul dramatic, și le-a și încropit pe cele dintâi, cu ajutorul câtorva prieteni amatori, a fost o femeie, domnița Ralù. Fiică a acelui Vodă Caragea, amator de teatru el însuși și traducător mai târziu al comediilor lui Goldoni în limba greacă, domnița Ralù pare a fi fost îndrăgostită de această formă a artei, ca dealtfel și de muzică. Și e probabil că se deda unor asemenea preocupări mai curând ca să se distreze, decât pentru că vedea în teatru „o treaptă de înălțare a puterii și a domniei părintești", cum pretinde un istoric al teatrului. Dacă dorința ei ar fi fost cu adevărat să exalteze avantagiile unei domnii autoritare, n'ar fi ales desigur spectacole atât de primejdioase, de incendiare chiar, ca piesele lui Voltaire și Alfieri.

Intr'o sală a palatului domnesc, împodobită cu decoruri ieftine de hârtie colorată, tinerii studenți dela școala grecească din București, jucară, în limba greacă, tragediile Oreste, Moartea fiilor lui Brutus, **și pastorala** Daphnis și Chloe. **Despre cea dintâi dintre aceste piese, se poate afirma cu siguranță că e cea a lui Alfieri. Cea de-a doua ar putea fi tragedia** Bruto primo **a poetului italian, deși ar părea că e mai degrabă traducerea uneia din cele mai cunoscute piese ale lui Voltaire. In orice caz, Alfieri pătrundea la această dată, adică prin anul 1816, pe singura scenă din București.**

După cât se pare, aceste spectacole improvizate avură un succes mai presus de orice așteptare. Numai așa se explică sacrificiile făcute îndată după aceasta de domnița Ralù. Ea puse să se construiască la Cișmeaua Roșie prima sală de teatru anume amenajată, și trimise la Paris pe tânărul Costache Aristia, care se distinsese în piesele amintite, pentru a-l ajuta să învețe arta dramatică, la școala vestitului actor al regilor, Talma.

La Cișmeaua Roșie, teatrul deveni în curând o școală de patriotism și de înaltă ținută morală pentru tineretul grec care se pregătea pe ascuns pentru marea mișcare renovatoare a Eteriei. Piesele reprezentate fură tot cele alese la început, la care se mai adăugară și altele, cele mai multe tot cu înțelesuri politice mai mult sau mai puțin actuale. Pe lângă Meropa, Zaira **și** Mahomet **ale lui Voltaire, doi scriitori greci, Monti și cunoscutul Iacovachi Rizo, traduseră din Alfieri două tragedii,** Oreste **și** Filip II, **printre cele mai reprezentative pentru ura împotriva tiraniei și pentru dorul pasionat după libertate.**

(Urmare în pag. 3-a)

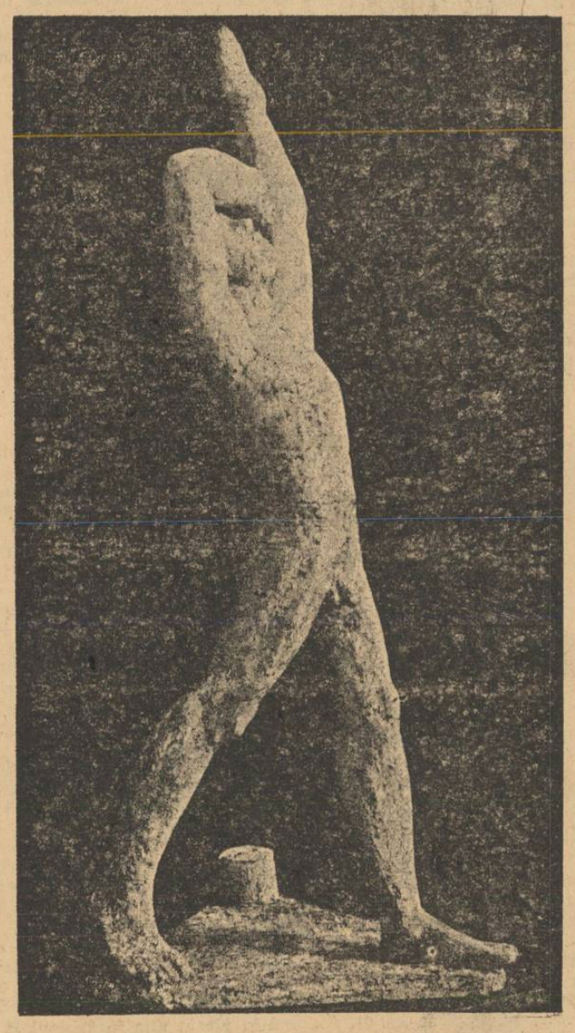

CRISTEA GROSU — Corăbierul

OPINII SEPARATE

„Avoir une opinion, c'est préférer de se tromper dans un certain sens".
JEAN ROSTAND

Un om cu adevărat bine-crescut nu excelează prin exces de politeță. Excesul de politeță pare că vrea să atragă mereu atenția celorlalți, având aerul să le spună: „Vedeți, voi nu sunteți ca mine, tot eu sunt mai bine crescut!" Nu este aceasta o mojicie? Buna cuviință este esențial mediocră.

*

Dela un anumit punct, cu cât crește în cantitate, politețea pierde din calitate.

*

Politeța excesivă este cea mai bună armă de răzbunare a omului subțire contra mitocanului.

*

Comerțul cu prietenii ne este necesar și plăcut, întrucât prietenul este un om care „ne înțelege". Adică, își face despre noi o idee completă în sensul pe care i-l sugerăm noi, așa cum am vrea să fim și cum ne place să se creadă că suntem. La rândul nostru, pe prieten vrem să-l înțelegem, adică: să-l vedem cum este îndărătul măștii cu care vrea el să ne apară. Iată partida de „cache-cache" care se joacă în aceste raporturi de „confesiune sinceră și profundă".

*

Pentru pedantism. Oamenii cu pretenție de inteligență liberă acordă pedantului disprețul și zeflemeaua lor. Substratul acestei atitudini îmi pare a fi iritația în contra celui care îi deranjează din aromeala confortabilă a gândirii lor incomplete, mulțumită „à-peu-près"-uri. Căci pedantismul este o invitație la preciziune.

*

Intr'o notiță despre Cehov, d-l M. Ralea citează această butadă a unui francez: „la vie c'est la poursuite de l'impossible à travers l'inutile". Intervertindu-i-se termenii: „la vie c'est la poursuite de l'inutile à travers l'impossible" observația îmi pare a fi mai amară și mai profund adevărată.

*

Cei cari au „sentimentul tragic al vieții" sunt oameni oarecum consolați cu grandoarea lui înșelătoare. Mai adevărat și mai dureros este sentimentul a celiace francezii înțeleg prin cuvântul „navrant".

*

După o vreme de exerciții zglobii cu paradoxuri istețe și meșteșugoase, multe banalități apar curățite de obișnuința obosită cu care erau debitate expeditiv, pentru comoditatea gândirii.

După disocieri abile de idei, multe se asociază la loc cum au fost. Și unele locuri comune ne surprind cu o trăinicie nebănuită.

*

O femeie măritată are într'însa virtualitatea unei fugi dela căminul conjugal. Dacă nu o face, e fie din orgoliu, fie din teamă, fie din considerențe mărunte. (Trebue exceptat cazul foarte rar al unei dragoste perseverente și nealterate pentru soț). In orice caz, trebue scuzată: e vorba aci de aspirația legitimă la o experiență mai completă de viață, experiență care, prin educație și obișnuință socială, e acordată bărbatului.

AL. PALEOLOGU

PROBLEMA INTELECTUALULUI

de NICOLAE PĂRVU

Se va spune: problemă deplasată. Suntem în război, iar intelectualitatea este o formă de viață pașnică meditativă care se diformează și se disolvă „intre săbii". Părerea noastră este că războiul trebuie privit ca una din cele două probe mari prin care trebue să treacă intelectualul ca să rămână intelectual. Intâia probă, și în același timp problemă, este propria-i existență, iar a doua moartea. Războiul aparține acesteia din urmă, este o formă a morții. Vom da în cursul rândurilor noastre motivarea necesară acestor afirmații, pe care le-am făcut dintru început pentru a preciza utilitatea unei discuții despre intelectual, tocmai azi, în timp de război. Pentru noi războiul e un mijloc de verificare a intelectualului, de aceea problema lui e actuală oricând.

Va trebui să lămurim dela început ce este un intelectual? Când zic artist, ori filosof, mintea fixează câteva atribute comune tuturor artiștilor și filosofilor și se poate opri mulțumită. Când zic intelectual spun artist, filosof, profesor, notar, impiegat etc. — prea multe deci, cât să nu fie nevoie de o precizare. Din cauza cuprinderii ei, noțiunea de intelectual a suferit și suferă mutilări și interpretări capricioase, uneori pejorative. Unul dintre motivele care explică starea aceasta este circulația de care s'a bucurat ea, dela un timp, greu de fixat cu semne, dar în orice caz după Revoluția franceză. E drept că democratizarea acestui concept, în sensul rău al cuvântului, a venit mai târziu, atunci când și înțelesul democratic ei a fost alterat. Insemna democrație libertate de realizare, în sensul că oricine poate urca scara vlorilor, dacă merită, dacă e valoare. De când condiționarea aceasta a fost uitată și nepregătiții au început să-și zică intelectuali. Intr'o măsură, pe drept cuvânt, deoarece meseria aceasta presupune inteligență și intelegența este o valoare. Se vede însă că în sfera noțiunii de intelectual mai încap și alte lucruri pe lângă inteligență.

Privind lucrurile istoric, trei note au rămas comune, aproape în toate epocile, noțiunii de intelectual. Aceste note izvorăsc din criterii diferite. Din punct de vedere social, noțiunea aceasta aduce cu sine o notă de *superioritate*, de prestigiu. Ea presupune, în mod tacit, putere. A doua notă are o determinare psihologică și însemnează predominarea unui departament sufletesc, a *inteligenței*. Din punct de vedere filosofic, intelectual înseamnă *atitudine*, și într'un anumit sens, împăcare.

Cultura greacă este aceea care cea dintâi a dat naștere tipului de intelectual, cu cele trei note pomenite. Că grecii au înțeles intelectualul așa, stau dovadă Olimpiadele, Socrate și Cinicii. Prin olimpiade l-au recunoscut, a pătruns în mase, prin Socrate i-au glorificat inteligența și prin cinici ne-au dat un exemplu de ceea ce poate însemna atitudine.

Aceste trei note nu sunt singurele, dar sunt punctele de convergență și consistență ale noțiunii ce discutăm și de aceea le-am ales pentru început.

Intelectualul lumii grecești reînvie odată cu epoca Renașterii, iar cu Revoluția franceză și în timpul următor acestela — luptă să cuprindă spațiul, să se răspândească. Secolul al XIX-lea, fidel revoluției înaintașe, a căutat să-i instituționalizeze ideile și să le încadreze într'o formă de Stat. Rezultatele noii organizații sociale s'au anunțat prin creșterea celor dornici de lumină, prin desvoltarea științelor pozitive, avirea mașinismului, complicarea mecanismului social, diviziunea muncii și, implicit, prin crearea unor spețe de intelectuali, cari uneori se deosebeau prea mult. Până în acest loc am putea vorbi despre un intelectual în general, tip — de alci încolo avem în fața noastră intelectuali. Această diversificare și răspândire în spațiu a intelectualului s'a făcut în detrimentul conținutului noțiunii sale. S'a luat, în ultima vreme, ca singurul criteriu de sesizare, știința de carte în înțeles cantitativ, indiferent dacă ea a lăsat urme și a operat o transformare în sufletul celui ce și-a însușit-o. Astfel privită problema, nu vedem care ar fi notele comune dintre diversele spețe de intelectuali. Ce ar putea fi comun între un administrator financiar și un sculptor? Știința de carte nu, fiindcă unul știe una și celălalt altceva. Dar să procedăm metodic. Prestigiul ca putere ce i se acordă inteligenței este un derivat, un rezultat al manifestărilor ei. Aceste manifestări țin de două domenii diferite: acela al vieții și a conservării ei și acela al unei realități de-asupra celei dintâi, a spiritului. In prima ordine de lucruri, inteligența prelungește și funcționează ca o armă și ca un instrument de stăpânire a naturii. Stăpânul unei inteligențe puternice este stăpânul naturii și de aceea persoana lui se încarcă de prestigiu. Al doilea isvor de putere ține de funcțiunea de transfigurare a inteligenții. Ea rezidă în însăși procedeele ei, în efortul de analiză și conceptualizare. Acest act d turnat de-asupra realității macină, desfigurează datul și-i dă forme noui, nebănuite și pe care mintea obișnuită le întrezărește greu, dar le recunoaște ulimită, când e dusă în fața lor. Ne plecăm asupra unei realități materiale, o transfigurăm și o refacem după tipicul propriu al minții noastre, apoi minunându-ne de puterea noastră, o acceptăm pe aceasta mai de grabă. In această putință de a ne creia realități noui stă marea faimă și tăria inteligenței. De aceea nu este intelectual cel care se definește numai după una din cele două funcții ale inteligenței.

Intelectualul nu poate fi decât un om care-și urmează inteligența. De aceea trăsăturile proprii inteligenței trebue să-l caracterizeze și pe el. In această ordine de idei intelectualul este omul lucrurilor esențiale. Până să ajungă la ele, e nevoie de un efort de analiză și de ierarhizare, ceea ce însemnează ordine și ceea ce duce la disciplină interioară. Elementele esențiale pe care inteligența le sesizează vor fi cu atât mai cuprinzătoare și mai esențiale, cu cât sunt scoase din domenii și realități mai vaste și mai diverse. Acest fapt presupune informație multilaterală și putere de integrare. Drumul inteligenții este stringent, este înțeles și explicat. Ea nu admite lacune de explicație și nu face salturi, ci progresează treptat. A urma acest drum, pentru intelectual înseamnă a fi om simțit și cinstit, a nu afirma lucruri de care nici el nu-i convins, sau nu și le poate explica. Atributele acestea: om al esențialului, ordine și disciplină interioară, cinste intelectuală, țin de ceea ce numim spirit critic și sunt consecința acestuia.

In afară de trăsăturile proprii ale inteligenței, aceasta creiază pentru intelectual atitudini față de marile probleme ale existenței. Amintim aci doar câteva din cele mai importante: interes și curiozitate, lipsă de dogmatism, atitudine activă, sentimentul relativității, care duce apoi la formarea unei înțelepciunii a vieții.

Curioz tatea marelui intelectual nu se sfârșește niciodată. De aceea nu trebue să ne pară paradoxal dacă o inteligență cu cât e mai bogată, cu atâta e mai „nemulțumită", deoarece curiozitățile ei cu atât sunt mai mari și mai greu de satisfăcut. Ca o consecință imediată a acestei curiozități niciodată satisfăcută, este atitudinea activă. Stă în firea inteligenței să fie activă, căci altfel nu am putea lua cunoștiință de ea. Acest activism se explică prin rosturile ei biologice, în primul rând, iar mai apoi prin desfășurarea ei explicativă.

Activism nu înseamnă însă cu necesitate dogmatism. Lipsă de dogmatism, înțelegere față de problemele mari ale vieții, rezervă și modestie față de problemele insolubile ale inteligenței omenești — sunt consecința unui sentiment uneori penibil, dar nu mai puțin real, acela al relativității noastre.

Am putea fi întrebați pentru ce ținem ca intelectualul să aibă conștiința acestui sentiment? Răspundem: pentru ca să fie posibilă o convietuire socială. Conștiința acestui sentiment taie rădăcinile și exclude motivarea egoismelor oarbe. Ea ne face părtașii aceleiași suferințe și a aceleiași insuficiențe, care sunt de natură să ne apropie și să ne facă mai buni.

(Urmare în pag. 3-a)

AUREL DIACONESCU — Peisagiu

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Pe scurt

Un frumos succes a dobândit ieri pe scena Teatrului Comoedia, „gluma" dramatică a d-lui C. Colonaș: „Accident Palace". Vom reveni în numărul viitor al revistei cu o cronică amplă asupra acestui spectacol care i-a oferit lui Birlic prilejul unui nou rol de mare efect.

●

Un singur merit putem găsi ultimei premiere a Teatrului Municipal: acela de a fi readus pe scenă doi actori autentici, pe cari în ultimul timp am avut prea rar ocazia să-i aplaudăm: Lucia Sturdza Bulandra și N. Soreanu. Altfel comedia „Deschideți ferestrele" n'a putut deloc să justifice faima de care se bucură în țara sa autorul, Carlo Veneziani.

●

„Producțiile" claselor doamnei Marioara Voiculescu și a d-nilor Ion Manolescu și Ion Sârbu, au scos la iveală numele câtorva actori tineri de real talent. Aceștia ar fi d-nii Traian Popescu Vrajbă (un excelent Cyrano), Petru Asan, Ion Isaia, C. Bărbulescu N. Alexandrescu Toscani, Aurel Dumitru Benciu, Iosif Henter și domnișoarele Raluca Zamfirescu, Kiki Panait, Marcela Georgescu, Fințescu, Lia Cărbunescu, Nina Diaconescu și (mai ales), Corina Constantinescu.

Bine înțeles, n'au lipsit dela aceste producții nici evoluțiile comice ale unor tineri pretendenți la glorie cari vroiau cu tot dinadinsul să fie dramatici. Asupra acestor producții vom reveni, de altfel, în numărul viitor, cu un amplu reportaj.

●

Prezentarea piesei „Tragedia dragostei" a celebrului autor norvegian Gunar Heiberg a fost interzisă la București, din cauza „imoralității" care s'ar degaja din acțiunea ei.

Noi, care cunoaștem textul dramei, ne întrebăm pe bună dreptate: cu ce este piesa lui Gunar Heiberg, dramă de autentică valoare literară, mai imorală decât inepția muzicalo-pornografică „Are tata un băiat"?

Și apoi:

Dece piesa a fost a socotită morală pentru a putea fi prezentată într'un turneu în provincie și imorală pentru București?

●

Acum doi ani, o revistă literară, în cadrul unui concurs, a premiat piesa autorului ardelean Leontin Brudașcu: „Omul și moartea".

Piesa, publicată apoi în aceeași revistă literară ne desvăluia talentul robust al autorului și o precisă stăpânire a dialogului dramatic.

Am aflat apoi că d. Brudașcu a prezentat piesa sa comitetului de lectură al Teatrului Național. Nu știm care a fost verdictul acestui comitet. Ne miră însă faptul că o piesă românească, într'adevăr bună, n'a văzut până acum lumina rampei.

●

Revistele de specialitate ne-au anunțat că în viitoarea stagiune de toamnă, domnul Tony Bulandra va juca pe scena Teatrului Nostru. Și domnul Maximilian va fi angajat de un alt teatru particular. Domnul Storin se pare că va juca pe scena Teatrului Național. Iar noi asistăm cu oarecare melancolie la destrămarea unei serioase asociații dramatice care ani de-a rândul a repurtat frumoase succese pe scena Teatrului Regina Maria.

●

In sfârșit, direcția Teatrului din Sărindar s'a hotărît definitiv asupra noilei sale premiere: „Omul care zâmbește" de Bonneli cu d-nii Bulfinski, Lungeanu și Beligan în rolurile principale. Domnișoara Nineta Gusti va interpreta primul rol femenin.

●

Numai lucruri bune am auzit vorbindu-se despre piesa confraților Velicu și Zbârcea: „Ministru cu termen redus", care se va prezenta în stagiunea viitoare pe scena unui teatru particular.

TRALL

Cronica dramatică

STUDIO NAȚIONAL: „SURORILE AMAN"
piesa în 4 tablouri
de Sandra Cocorăscu

Se prea poate ca ultimele opere dramatice ale autorilor români, să fi contribuit prin factura lor scăzută la neîncrederea cu care publicul bucureștean a primit premiera piesei d-nei Sandra Cocorăscu.

Au lipsit din sala Studio-ului mulți din premieriștii nelipsiți dela spectacolele d-lor Tănase sau Vlădoianu.

Și — ceea ce ne-a mirat mai mult — unii din mai puțin numeroșii spectatori dela premieră își exprimau în foyer nemulțumirea în legătură cu această plină de calități piesă a d-nei Cocorăscu.

Ne face impresia că publicul nostru nu mai are răbdare să asiste la prezentarea unei piese superioare. Prea grăbiți, spectatorii încep să se agite pe scaune, să tușească, să sâsâe sau să lege discuții foarte instructive cu vecinii. Și aceasta numai în cazul când pe scenă nu se petrec lucruri interesante; (interesante au ajuns în ultimul timp pentru publicul nostru doar piesele cu multă acțiune, oricât de insipide și lipsite de veridic ar fi ele, gustul spectatorilor de azi oscilând între farsă și eftină melodramă).

Câte-odată, d-nii din stal acceptă și o piesă superioară, dar, excesiv de pretențioși, pun și dânșii o condiție: piesa să fie iscălită de un autor străin despre care să fi auzi dela prietenii lor culți că ar fi „grozav".

In cazul acesta, spectatorul bucureștean capătă o înfățișare dureros de ridicolă: stă cuminte pe locul lui, se uită țintă pe scenă, fără să priceapă mare lucru, și se plictisește de moarte. La sfârșitul spectacolului, dânsul declară că piesa i-a plăcut, nu de alta, dar fiindcă e autorul cunoscut și „celebru".

MARIETTA SADOVA

Dar atunci când o piesă bună este iscălită de numele aproape necunoscu al d-nei Sandra Cocorăscu, spectatorul găsește că nu e neapărată nevoe să asculte discuțiile ce i se par lungi și plicticoase și chiar că are dreptul să-și permită să declare că preferă unei astfel de piese farsele în cari nici Birlic nu vrea să mai joace.

După părerea noastră cel puțin, piesa d-nei Sandra Cocorăscu este alături de „Copiii pământului", cea mai bună piesă românească prezentată în actuala stagiune. Ceeace nu înseamnă că piesa nu prezintă și ea unele lacune, inerente oricărui debut.

Și cea mai mare greșală a d-nei Sandra Cocorăscu, credem că este defectuoasa împărțire a lucrării sale în cele patru tablouri.

Nu vedem de-o pildă de ce-a fost nevoie de două tablouri pentru a reda atmosfera din casa surorilor Aman.

Tăind unele scene inutile, d-na Cocorăscu ar fi putut foarte ușor realiza un singur act, ca să spunem așa, „pregătitor" al micei drame ce-avea să se petreacă în sufletul Jeanei, cea mai tânără (de 40 de ani) soră Aman.

In schimb s'ar fi putut amplifica tabloul al III-lea, realizându-se din el un la fel de bun act al II-lea, în acelaș decor, din actul I, evitându-se așa fel lunga și pe alocuri inutila „discuție în doi" pe malul apei, dintre Jeana și Mihai.

Transformarea acestui tablou în act „normal" l-ar fi scutit și pe d. Sică Alexandrescu de a introduce, pentru înviorarea tabloului ușor banal, scene pe cari o doamnă din fața mea le numea erotice.

Nu știm dacă i s'a mai spus d-nei Cocorăscu lucrul acesta. Regretăm însă că, prin aceste scăpări din vedere, dânsa ne-a silit să ne arătăm unele nemulțumiri în legătură cu un spectacol care, în general a fost însă de factură superioară.

Cineva spunea că, asistând la piesa „Surorile Aman" a avut impresia că citea un roman englezesc. Nu era departe de adevăr, acel domn.

Intâlnim în cursul a 3 din cele 4 tablouri aceeaș atmosferă de familie pașnică, întâlnim 3 fete bătrâne cari discută despre literatură, flori și feluri de mâncare și în sufletul cărora se petrece o mică dramă, eterna dramă a fetelor bătrâne.

Una, cea mai bătrână, s'a resemnat de mult.

A doua nu vrea să uite dragostea ei din tinerețe pentrucă, în delicioasa ei naivitate, are impresia că doar durerea, devenită prin scurgerea anilor plăcută, o poate face fericită.

Iar a treia, Jeana, înțelege să lupte pentru a înlătura destinul care pare a se fi abătut asupra celor 3 surori Aman.

Mihai — un tip interesant de „nehotărît", realizat de autoare, — o părăsește pentru a se întoarce la Bucureș lângă femeea pe care o iubise mai de mult. (Cam stângaci e procedeul d-nei Cocorăscu de a o prezenta pe această femee în chip de „vampă").

Jeana rămâne alături de celelalte două surori ale sale, fericită însă că prin copilul pe care îl va avea în curând, își va găsi un rost în viața ei atât de plicticoasă și de „prăfuită" până atunci. Și la fericirea ei înțeleg să participe și celelalte două surori. In această privință, ultima scenă a tabloului IV este înduioșă oare prin simplitatea ei.

Toate cele trei interprete ale surorilor Aman, trei din cele mai de frunte actrițe ale primei noastre scene, au dat o adevărată lecție de interpretare unui public obișnuit în ultimul timp cu vedete răsărite peste noapte și susținute printr'o reclamă scump plătită revistelor de specialitate.

D-na Marietta Sadova, cu o excelentă mască, a fost cea mai bătrână dintre surori. Dânsa „a avut", ca să spunem așa, două scene în piesă: una în tabloul II, când prin mijloace simple a isbutit să smulgă râsul spectatorilor, și una în tabloul IV când, prin mijloace la fel de simple, a știut să fie cât se poate de emoționantă.

D-na Lilly Popovici, de o fermecă oare naivitate potrivită rolului, a dobândit un frumos succes mult mai valabil decât așa zisele „extraordinare creații" realizate de cine știe ce vedete platinate și lipsite de vocație artistică.

Iar d-na Cleo Pan Cernăteanu, în rolul principal al Jeanei, a știut să redea perfect transformarea sufletească și chiar fizică a eroinei.

In alte roluri au apărut d-nele Maria Voluntaru (despre care toată lumea știe că mai poate interpreta și altceva decât doar servitoare moldovence), Emilia Cozachievici, Cella Dima și d-nii Toma Dimitriu (excelent în roluri de compoziție, dar neconvingător în chip de îndrăgostit) și N. Motoc.

D. Sică Alexandrescu, directorul de scenă al spectacolului, a ținut să-și arate prezența în „tabloul de pe malul apei".

Am fi preferat să remarcăm mai multă atenție în amănuntele decorului din camera de primire a celor trei fete bătrâne.

Mai puțină lumină, mai mult praf, mobile mai vechi, fotografii din tinerețe n'ar fi stricat pentru redarea atmosferei.

TRAIAN LALESCU

Cronica muzicală

CONSTANTIN SILVESTRI LA „FILARMONICA"

Din marea îmbinare de daruri și de măestrie care trebue să împletească arta șefului de orchestră, tânărul compozitor Constantin Silvestri și-a însușit, până acum, prea frumoasă parte pentru a nu-și vedea drumul deschis și ocrotit și către această latură a carierii d-sale.

La „Operă", l-am văzut luptând cu ansambluri lipsite de siguranța deplinelor coordonări pe care numai mai multe repetiții, sau uneori, măcar o repetiție, căci se poate întâmpla ca și aceasta să lipsească, o pot da.

L-am văzut, dela un spectacol la altul, parcurgând un urcuș [illegible] de necesitat configurația complexă și foarte interesantă a unui temperament de creator, poate cu prea mare cerbice potrivnic oricărei concesii, oricărei „atenuări" ale unor exprimări singularizante, dar de indiscutabil cuprins interior, în multe din paginile pe care le-a compus. Am deslușit în pianistul Constantin Silvestri o nativă facultate de pătrundere a muzicii și acea găsire firească a adevărului sonor, a fondului, a vieții interioare din complexul unei muzici, care caracterizează artistul înăscut, dublat de cercetătorul inițiat.

Am ascultat însfârșit următoarele improvizații, fie în stil dinainte hotărît, fie în totală libertate de vocabular, dar pe motiv bine determinat, pe care le așterne oricând pe pian cu o ușurință, un natural, o tehnică a construirii imediate și în același timp o logică și o consecvență care nu mai pot lăsa nici o îndoială asupra veritabilei chemări pe care acest tânăr o are pentru muzică.

Toate au avut reflexul lor în concertul dela „Filarmonica".

Constantin Silvestri are ceva de spus și dela pupitrul dirijoral.

Trebue să i se dea posibilitatea să o facă. La „Filarmonica", cu orchestra „Radio" și cât de curând și vreo încercare peste fruntarii care să stimuleze prin succesul sigur ce-i vedem, încrederea în acest valoros tânăr talent românesc și a celor ce nu-l [illegible] și i-o mai precupețesc încă.

Concertul „Filarmonicei" dirijat de Silvestri a adus și sporiri de repertoriu, cu acea a IV-a simfonie de Schubert, adesea de mare belșug de gând muzical și măiestre inspirație și cu frământatul final, de intens accent dramatic și desfășurare simfonică doveditoare odată mai mult a marilor creații care ar fi fost de așteptat dela Schubert dacă viața nu i s'ar fi sfârșit, din nefericire pentru omenire, la vârsta la care Beethoven scrisese abia simfonia I-a.

Tot astfel cu impregnatele de spirit ale epocei, scene din baletul „Paris și Elena" de Gluck.

In concertul pentru pian și orchestră în la minor, de Grieg, cea din urmă dimineață simfonică din stagiune a „Filarmonicei" a mai înfățișat noutatea și sub aspectul solist, prin prezentarea pentru prima dată la această estradă a d-nei Angela Constantinescu-Istrăteanu, care a răspuns cu remarcabile însușiri instrumentale și expresive și o tehnică de lăudabile perspective cerințelor de virtuozitate și atmosferă romantică a cunoscutei compoziții.

ROMEO ALEXANDRESCU

Mai pe larg

ACADEMIA REGALĂ

de Artă Dramatică și-a ținut săptămâna aceasta obicinuita producție estivală, cu studenții din ultimul an. Deoarece în numărul viitor cronicarul respectiv se va ocupa de examenele celor „în prag de carieră", în această coloană ne îngăduim să prezentăm pe „cei 4 maeștri" cari dealungul celor trei ani de studii au pregătit cea mai proaspătă generație de artiști pe care o dăruesc scenei românești.

Iată-i:

MARIORA VOICULESCU

Anul trecut a primit o clasă de studenți — să ne fie îngăduit s'o spunem: formați la școala (căci există un fel minunat de predare a precepetelor artei scenei!) a d-nei Marietta Sadova. Deci într'un câmp fertilizat, temperamentul tumultos și cunoașterea realităților imediate ale teatrului, de care d-na Voiculescu ne-a dat dovadă în cariera d-sale — aveau darul să completeze configurația actorilor de mai târziu.

Totuși, e bine să se știe — și credem că spectatorii atenți au observat la producție — că d-na Voiculescu își stăpânește ciracii. Și ca să fim înțeleși: fiecăruia nu-i dozează latențele în firescul granițelor unei personalități, descoperindu-le „întrebuințări" firești, ci le impune o compunere de rol cu totul nervoasă, specifică temperamentului d-sale, și care nu face decât să înstrăineze matca de multe ori dumnezeească a începătorului.

MARIA FILOTTI

...este profesoara care ascultă! (Nu se ostenește cu prea multe indicații). Aceasta dă prilej studentului să se producă liber, deci urmându-și o traiectorie de mai înainte creionată din conciliabulile avute în clasă între colegi. Maria Filotti își rezervă către sfârșitul lecției obiecțiuni de supervizor. Atât!

Unui străin de cele ale teatrului (care bunăoară n'ar ști că d-na Filotti face în fiecare seară statul de plată al teatrului Sărindar!) — i-ar părea, neîndoelnic, plictisită de meserie și că e „muncită" de gândul negru al pensionării. De aci un mare neajuns în clasa d-sale: personalități neîngrădite. Tinere și tineri cari nu se pot angrena unui ansamblu; natural că nu se poate vorbi de o configurație teatrală — ci de o roză de vânturi cu un repertoriu zaharisit. D-na Filotti să fi fost, poate, altfel, cândva...

ION MANOLESCU

Iată profesorul surprizelor. Urmaș la catedra lui Const. Nottara — care i-a fost dealtfel maestru, — calcă pe aceleași urme mari, înnoit, cu fiecare generație care îi trece prin mână. Acest maestru tânăr — tânăr cu fiecare Septemvrie început! — își clădește în fiecare an o clasă nouă. Clasa Ion Manolescu este o grupare teatrală care trăiește independent — din descoperirile pe care maestrul le-a făcut în fiecare student și studentă.

Ion Manolescu este un îndrăgostit de clasa lui. In primii ani alegerea bucăților e la latitudinea fiecăruia. Mai târziu intervine grija profesorului ca să nu fie alterată personalitatea care mijește. Și aici marele dascăl este dublat de camaradul care pregătește sufletul tânăr al celor cari vor da piept cu biciuirile reflectoarelor.

Ion Manolescu nu amăgește pe nimeni!

Ion Manolescu zâmbește. Atât! Și e mult pentru cei cari i-au urmărit producțiile. Zâmbetul lui este surpriza!

Mărturii, talentele care dela un timp stăpânesc Teatrul Românesc.

ION SÂRBUL

Dacă se vorbește de o artă teatrală românească, numele profesorului Sârbul este strâns legat de ea.

Silința lui este întru promovarea talentelor robuste și în educarea actorilor noștri pentru interpretarea unui repertoriu țărănesc. Artificiul în specificul românesc a fost una din metehnele pe care profesorul Sârbul a lecuit-o la puținii lui studenți.

Dela Ion Sârbul dacă ne-ar rămâne trei actori țărani — doar atât! — și ar trebui să ne plecăm genunchii.

NEALTE

† EUGENIA CIUCURESCU

Ne-a părăsit o actriță din vechea generație. Eugenia Ciucurescu, o strălucită actriță din trecut, a jucat de curând, cu mai puțină strălucire decât odinioară, în fața rampei, ultima scenă a morței.

In fiecare an ne părăsește câte-un reprezentant al teatrului de altă dată.

...Demetriad... Nottara... Brezeanu... Mortun... Și acum, Eugenia Ciucurescu.

Noi privim cu durere, senina lor trecere „dincolo"...

Și regretul îmbracă haină de ușoară melancolie când vedem că „bătrânii" ce ne părăsesc, cu greu vor putea să-și găsească în actuala generație, înlocuitorii.

ERRATA

Dintr'o eroare care a fost remarcată prea târziu pentru fi îndreptată, din articolul d-lui G. C. Nicolescu: Traducere și original în proză *din numărul trecut al revistei noastre, s'a omis un întreg aliniat. După cum articolul fără textul care-l completa și-a pierdut din înțeles, tot astfel, acum, pasagiul respectiv, reprodus singur, ar rămâne fără nicio semnificație. Renunțăm de aceea la o procedare obișnuită dar inutilă, cerând scuze cititorilor și autorului pentru această inadvertență.*

ISTORIA OMENIRII

Despre prepararea fosilelor viitoare

III

Ați aflat, iubiți cititori, trista reputație de care se bucură astăzi epoca azoică.

Savanții arheologi o ocolesc; manualele de istorie o citează fără lux de amănunte, sub pretextul că în această epocă n'ar fi existat viață. Și acestea toate știți pentru ce? Pentrucă oficialitățile din epoca azoică n'au avut prevederea să ne lase nici o fosilă, oricât de modestă ar fi fost.

Cred că n'ar mai trebui s'o spunem, dar suntem cu toții de acord că ar fi foarte neplăcut ca peste un milion sau două de ani să auzim pe savanți decretând cu aceeași condamnabilă ușurință inexistența vieții pe pământ în 1942, sau cine știe ce deformate aspecte ale vieții din timpurile noastre. De aceea, oficialitățile noastre, având viu în minte exemplul nefericit al oficialităților din azoic, ar trebui să acorde o cât se poate de vie atenție fosilelor actuale, întrucât ele vor rămâne singurele mărturii ale trecerii noastre prin secolul douăzeci. In consecință, fosilele noastre ar trebui plasate în așa fel, încât să se poată garanta o păstrare în condiții optime, iar pentru agrementul viitorilor arheologi, ar trebui din vreme clasate și prevăzute cu numere de ordine.

Nu mai vorbim de fosilele — personalități care s'ar cădea să fie însoțite de tăblițe explicative cu ilustrații în culori.

EPOCA DE CARTON

CADRUL ISTORIC

Inainte de a trece la epoca de piatră, trebue să facem câteva destăinuiri care, pe lângă că vor completa defectuoasele relatări istorice cu care ne-au obișnuit savanții de până acum, vor avea darul să uimească și pe cei mai inițiați savanți ai timpurilor moderne.

Și pe drept cuvânt.

Nimeni nu știe că între epoca azoică, care a durat 188 miliarde ani și epoca de piatră, care a durat 322 miliarde ani, a existat epoca de carton. Spre deosebire de celelalte, aceasta n'a ținut decât doi ani.

Epoca de carton se subdivide în sub-epocile: 1. de mucava maron; 2. de carton gudronat și 3. de carton bristol cu dungulițe bleu. Fiecare din aceste epoci a ținut câte opt luni și mai bine, deoarece în aceste timpuri anul era format din douăsprezece luni și ceva.

PREOTUL PAGAN

Pe malul unui fluviu limpede, trăia în timpul epocii de carton, un preot păgân.

Acesta se hrănea cu piei de banane și se închina unei bucăți de săpun pe care o pescuise într'o baie publică. Duminica și sărbătorile legale, se închina în mod special unui ceasornic care îi căzuse din cer și nu se stricase; din

această cauză, mulți îl venerau, căci le spunea cât este ceasul.

FRUMOASA FATA

In fiecare zi, o frumoasă fată venea pe malul drept al fluviului cel limpede, unde se

juca scuipând în apă ca să facă rotogoale, căci pletricele nu se găseau încă în epoca de carton. De pe malul stâng, preotul păgân o privea cu ochi de aceeași religie. Și pe zi ce trecea, două lucruri îi creșteau deodată: barba și dragostea vinovată pentru fata de pe malul de peste drum.

Și deși începuseră să crească împreună (căci până atunci preotul se păstrase ras) după un an și jumătate, cea din urmă întrecuse pe cea dintâiu. Dar din cauză că barba și dragostea creșteau laolaltă, acestea se încâlciseră în așa hal, încât erau îngrozitor de înodate.

DESNODAMANTUL

Trecuseră aproape doi ani, în care timp preotul păgân nu mai trăise decât pentru priveliștea ce i-o oferea tânăra fată de peste malul stâng al fluviului cel limpede.

Intr'o zi însă, îi încolți în inimă gelozia. In zadar se chinuia să ghicească: nici bucata de săpun, nici ceasornicul, pe care de mult uitase să-l mai întoarcă, nu-i puteau spune ce făcea fecioara în timpul când lipsea de pe malul opus.

Intr'altă zi se hotărî să o urmărească; își părăsi grota din care nu ieșise de o viață întreagă, și porni pe urmele ispititoarei fete.

Revelația fu îngrozitoare.

In fiecare zi, între cinci și șapte, iubita lui se întâlnea cu un mamut!

— „O, zei!" strigă sărmanul preot păgân, care era un profet în felul lui, „mamutul este strămoșul elefantului; deci iubita mea pe care o socoteam o fecioară neprihănită, nu e decât o femeie întreținută!!!"

Și ca să nu mai rămână nici o urmă a groaznicului său păcat, negru de mânie, preotul provocă un uragan care distruse toată epoca de carton.

(va urma)

GEORGE VOINESCU

INFLUENȚE GERMANE în LITERATURA ROMÂNĂ

FIINDCA EMINESCU

nu înseamnă numai EMINESCU, *ci un nivel foarte ridicat și foarte repede ridicat în* cronotopia *literaturii și culturii noastre moderne, nivel de la care au pornit și pornesc a tâtea perspective, este bine să mai notăm câte ceva.*

Spiritul german, solicitând, în primul rând, adâncurile sufletului nostru nu tocmai meridional, a exercitat și exercită asupra acestui suflet un fel de vrajă. Vrajă care cheamă la suprafață substanțele noastre psihice cele mai intime.

De aceea toți românii crescuți în mijlocul sau în imediata apropiere a culturii germane suferă de prea mult fond. — de prea mult suflet, cum s'ar exprima d. Blaga. *Din acest punct de vedere, cultura germană nu poate fi de tot favorabilă. Rudimentare, dar cu atâta mai autentice, ritmurile ei frâng și tulbură cristalizările pur formale și restituie vieții ceeace, deseori în mod prematur, a fost sechestrat în formule perfect rotunjite și deci, cu aparență de valabilitate definitivă.*

Cultura și modurile mentalității germane ne favorizează când apelăm la ele în vremuri de sfârșit sau început. Dar ele ne pot fi periculoase și, foarte probabil, ne vor fi periculoase în fazele de precizare și limpezire formală ale simțirii și cugetării noastre.

Adevărul e că noi îl putem admira pe neamț, putem lucra cu el, dar nu ne putem bucura, fără păgubire pentru virtualitățile noastre culturale, prea mult de împrumuturile pe cari ni le acordă, — nu putem trăi cu el. Eminescu a fost genial și a realizat o sinteză genială, aceasta însă nu înseamnă, câtuși de puțin, că ne putem permite cu toții luxul transpunerii pur și simplu a elementului cultural german pe unduirile, — nu este contrazicere, — nici chiar ușa de nemeridionale sau nemediteraneene ale sufletului nostru aflat, actualmente, în deplină desfășurare formală. Să nu fim greșit înțeleși sau interpretați cu anumite scopuri. Modestul autor al acestor rânduri a copilărit printre nemți, vorbește germana tot așa de nuanțat și de volubil ca și românească, cunoaște, de la origină și până în ziua de azi, literatura și filosofia germană și nu are nici un interes a afirma gratuități. Afirmă însă că momentul german în scrisul și gândirea românească poate fi un moment *de foarte fertilă răscolire a zăcămintelor noastre nevalorificate încă, — cu condiția însă ca această valorificare să fie făcută după măsurile sufletului românesc!*

Dar să trecem mai departe.

PRIN „EMINESCU"

ne-am permis să simbolizăm, mai sus, destinul unei generații — destinul generației atrase, conduse și formate de Titu Maiorescu.

Intr'adevăr, Maiorescu, *reușind să domine adversitățile și să determine o nouă direcție în literatura și cultura noastră, le-a imprimat pecetea gravității și seriozității germane. Față de prețiozitatea unor alte păreri și gusturi, această* stigmatizare, *în sensul bun al cuvântului ne-a fost de bun augur. Dela* Convorbiri *au pornit înspre Germania, un* P. Cerna *și dela* Convorbiri *falanga de filosofi cari, astăzi se găsesc în apogeu și ne reprezintă cu fală pe tărâmul atât de labil al cugetării.*

Un Rădulescu-Motru, *un* Ion Petrovici, — *deopotrivă de strălucit filosof, orator și scriitor, — un* Negulescu, *și-ar fi risipit poate energiile creatoare dacă nu-i remarca Titu Maiorescu, sau ar fi ales alte drumuri dacă nu treceau prin Germania.*

ANUMITE INFLUENȚE GERMANE

însă se vădesc și la alți autori contimporani cu poetul Doinei *sau contemporani cu noi.* I. Slavici *și* George Coșbuc, — *amintim că* El. Zorab *își are isvorul în* De Perle der Wüste *a contelui Strachwitz, — precum, mai târziu* St. O. Iosif, Octavian Goga, *iar în zilele*

noastre Lucian Blaga, *stau sub zodii germane. Ceva nemțesc e și* Agârbiceanu *și* Rebreanu, *iar* Nichifor Crainic, Ion Pillat *și, în largă măsură, generația mai tânără a scriitorilor bucovineni și ardeleni, nu mai trece cu indiferență pe lângă opera unor* Rilke *sau* Stefan George, Binding, *etc.*

ȘTIM CĂ I. L. CARAGIALE

se expatriase la Berlin, unde a și murit. Caragiale, deși levantin, nu suferea anumite stări de lucruri. El le-ar fi spus mofturi, *noi știm că era vorba de ceva care-i mirosea a Balcani de cum, venind peste Viena, cobora în câmpiile Pustei maghiare. Caragiale și-a dorit o bătrânețe petrecută în liniște și ordine germană. Această ordine este, în orice caz, exemplară, — ca și curățenia nemțească. Curățenia este un factor educativ de mare valoare. Ea te învață să nu fii niciodată „murdar". Bătrânul tată* Jahn *îi învăța pe nemți un fel de yoga care, rezumată, suna* „Durch Reinheit zur Einheit!", *adică „prin curățenie la unire!". Și Caragiale avea nevoie, — el care biciuise toate moșturile noastre, — de* Reinheit *și* Einheit *și se retrăsese la Berlin spre a-și încheia, în liniște, opera. Gestul lui însă e simbolic. Există realități germane cari ne pot fi de enorm folos dacă le-am* transplanta, *chiar și fără a le înțelege la început. Aceste realități nu sunt de ordin literar, — deși, uneori, pot corecta unele moravuri literare, — căci prin* Reinheit *neamțul nu înțelege numai curățenia ca atare, ci orice este treabă curată. In afară de acestea* rein *adică pur pentru el este* totul ce nu este hibridație. *Scrisul curat nemțesc e scrisul germanilor etnici orientați după acele zodii ale veacului cari promovează etnicul și autohtonul. Direct sau indirect, autohtonismul german influențează, actualmente, multe manifestări românești.*

Influența va putea fi însă pozitivă numai în măsura în care sinteza noastră autohtonă se va realiza mai curat.

ACESTE „INFLUENȚE GERMANE"

în literatura română pe cari ați avut răbdarea să le citiți, nu constituie deloc ceeace, așa de ușor am fi dispuși să numim STUDIU. Nu studiul și nici măcar scheletul pentru o schiță de studiu nu l-am avut în vedere, — căci fragmentele ce se înlănțuie destul de arbitrar și pe sărite nu sunt decât tot NOTE GERMANE, rubricate, săptămână de săptămână, la pagina n *și coloana* n *în ospitalierul* Univers Literar. *Dar „influențele germane" pe cari le-am numit astfel au urmărit un singur scop:* Să atragă atenția. *Dacă am găsit, în rândul bunilor noștri cititori, zece la sută cari să ne fi urmărit cu aceeaș căldură cu care ne-am adresat noi lor, suntem pe deplin mulțumiți. Și cu expresia acestei sincere mulțumite încheiem.*

TRAIAN CHELARIU

Cronica plastică

SALONUL OFICIAL

II

Nimic nu e mai bun pentru a judeca un tablou decât reproducerea lui în alb și negru, după ce l-ai contemplat de bună seamă pe pânză, fotografia singură înșală. Ce e bun pierde, ce e prost câștigă ! Totuși, elementul construcție, valoare, desen, joacă un rol principal în mecanica reproducției ca atare, îți poți verifica impresiile, despărțind ceeace e bun, de ceeace e rău.

Noul venit în arenă, pictorul KARIBIAN-ARAMIK merită să fie analizat mai amănunțit. In catalog, tabloul reprodus își arată precis calitățile. I se pot urmări cunoștințele în alcătuirea peizagiului. Subiectul său e interesant și prin ceeace reprezintă și prin punerea în pagină. Consider subiectul ales nu după cum s'ar crede—*indiferent*, ci de toată importanța. Nu sunt pentru subiecte „frumoase", dar nici pentru acele ce nu spun nimic...

Planul întâi este îngrijit, bine valorat, diversificat prin cosurile presărate pe acoperiș. Succesiunea caselor din dreapta, contrastează fericit cu pereții caselor din stânga întretăiate de ferestre. Perspectiva de acoperișuri piere treptat la orizont, gradația e bine observată. Sunt o îndrăgostită de BUCUREȘTI. Domnul KARIBIAN l-a redat.

In negru și alb tabloul nu mai are valoarea cerului prea contrastată, așa cum este pe pânză. Albastrul lui pare cam crud, față de gama sumbră a întregului. Mecanica l-a servit pe fotografie. Tabloul a fost pictat la acea oră minunată când, după asfințit LEONARDO DA VINCI te'mbie să-ți iei pene-

NUTZI ACONTZ — Natură moartă

lul... E ora „pictorului", ora când fiecare obiect trăește cu vie intensitate în atmosferă, scăpând de infernala atingere a soarelui...

Domnul NICOLAE STOICA are două lucrări mari, dintre care una de proporții însemnate. Faptul de a fi unul din membrii juriului ar putea să ne stinghereacă pentru a-l judeca, totuși îl bănuim înțelegător, chiar de va fi să criticăm. Una din lucrări se intitulează „problemă de culoare". Am putea spune că amândouă sunt probleme—nerezolvate—de culoare. In amândouă vedem mai curând o luptă, decât o problemă, întrucât problemă însemnează și acord.

Domnia-sa e preocupat și de a treia dimensiune *„adâncimea"*. Iată de unde vine răul. A treia dimensiune ad că „relieful", „volumul" cere un neînduplecat sacrificiu, *tocmai al culorii*. Cum poți reda a treia dimensiune? (La să că'n pictură e un subterfugiu, *volumul*, de fapt, fiind treaba sculpturii !!). Prin umbră și lumină, sacrificând culorile tari. Las la o parte teoria lui A. LHOTE pe care o dezvolt aci și rog să faceți această experiență. Așezați un individ îmbrăcat în culori foarte vii în fața luminii, fața și corpul să fie luminate în plin. Priviți: umbrele dispar, rămân pete intense de culoare conturate, ai crede, pe un ecran. Intoarceți individul, să primească lumina numai dintr'o parte. Observați cum se sting culorile, se atenuiază înnecate în umbră, numai ici colea răsare o pată mai susținută. Volumul, relieful se precizează.

Cine optează pentru culori tari *renunță la relief, la adâncime*—așa procedează MATISSE — altfel se creiază anomalii. Echilibrul grațios al tabloului cu scoica pictat de d-ra ACONTZ vine tocmai din faptul că pictura domniei-sale e „plană". Să repetăm cuvintele lui MAURICE DENIS?! „Inainte de a fi o femee goală, un cal sau o priveliște, un tablou este o suprafață *plană* acoperită de culori".

DEGAS, întrebat de unii cari, înmărmuriți de pastelurile sale sclipitoare, voiau să cunoască secretul fabricării lor, răspundea: „C'est par le ton mort" pe românește „prin culoarea stinsă, moartă"... In tablourile lui NICOLAE STOICA nu există ton mort, toate culorile țipă, strigând laolaltă.

Ne-am întreba și noi, care este „secretul" penelului lui HORIA DAMIAN, ce-l deosebește de cei din jur, ce dă atâta noblețe tonurilor sale? Oare cantitatea de culori? Nu dimpotrivă, sobrietatea, numărul lor restrâns. Sunt numai patru: cenușiu, albastru, marron și negru—albul nu contează.

Am remarcat și ne-a plăcut anul trecut și la salon și'n expoziție colectivă ȘERBAN ZAINEA, un colorist fin, de rasă... Anul acesta însă par'că a fost tulburat, nu și-a stăpânit îndeajuns pânza. Ori și cum, ZAINEA are ceva de spus și ni-l va spune, *sunt convins !* Nici NICOLAE BRANA nu pare să fi fost la largul său anul acesta. In schimb IOSIF ILIU ne înfățișează o guașe măestrit pictată, precum și un portret care a și fost premiat...

MICAELII ELEUTERIADE i-aș suggera să se ferească de a vedea „mic", „meschin". In cele 2 tablouri expuse are o tendință să-și micșoreze viziunea, colorând-o în suprafață, cam prea lucios — aș spune dulce, pomădat, — o doamnă alături de mine privea și se extazia, fără rezerve... Semn rău !

Când cucoanele își manifestă prea zgomotos sentimentele, nu e lucru curat...

Tot DEGAS, întrebat pentruce nu se însoară, a răspuns „Numai ca să nu aud pe nevastă-mea spunând: — vai ce frumos tablou ai făcut, dragă" — în timp ce aveam o lucrare 'n curs.

In articolul trecut s'a strecurat o greșală de tipar, în loc de „CRIST" înfățișat de pictorul STOENESCU s'a pus cuvântul „bust".

Ne mai având loc pentru sculptură, mă grăbesc să semnalez un eveniment foarte important *pentru pictori*. S'a deschis Miercuri 10 Iunie *„Căminul Artelor"* cu o prea frumoasă expoziție de flori în pictura românească. Acest cămin, aflat lângă librăria BUHOLZ, va adăposti primele galerii de pictură după model străin ca de pildă: *la Paris Durand-Ruel, Charpentier, Barbazanges,* etc.) dela noi din țară. Sălile vor fi împărțite în două, una pentru expoziții, alta unde permanent se vor putea achiziționa tablouri. E inutil să specificăm că cele mai cunoscute și apreciate nume ale plasticei românești, vor figura acolo.

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

Vittorio Alfieri și teatrul românesc

(Urmare din pag. I-a)

Actorii continuau a fi improvizați dintre elevii școalei grecești, ceeace arată că nu e vorba de o întreprindere permanentă și lucrativă, ci mai mult de o pornire entuziastă a tineretului care-și dădea seama de valoarea acestui instrument de educație socială. Dintre toți, cel care a fost mai remarcat în cursul acestor reprezentații, a fost C. A. Rosetti, care juca rolul lui Egist, în Oreste al lui Alfieri, cu o naturalețe și, spun istoricii, cu o ferocitate atât de impresionantă, încât a înspăimântat nu numai publicul din sală, dar chiar și pe Aristia, directorul de scenă cum l-am numi astăzi. Ferocitatea aceasta venea desigur mai puțin din înclinările temperamentale ale actorului de ocazie, decât din concepția dominantă a teatrului de atunci. Intr'adevăr, după cum se și întâmplă aproape pretutindeni în tragediile lui Alfieri, regele e închipuit, oricine ar fi și oriunde s'ar afla el, ca un tiran însetat de sânge și în fiecare clipă pornit pe noi crime.

In chipul acesta se subliniază în mod mai eficace teza libertății republicane, atât de aprig susținută de poet. Grație unor atât de patetice exagerări, s'a putut ajunge la rezultatul dorit, care era de a insufla tinerilor Eteriști dorința de a muri pentru idealul comun, lupta împotriva tiraniei asupritoare. Influența tragediilor lui Alfieri asupra sufletului acestor luptători, fusese remarcată chiar de contemporani, între alții de Nicolae Filimon. Acesta invita pe „cel ce voește să afle dacă aceste piese au produs sau nu efectul lor, să întrebe câmpiile Drăgășanilor din România și pe ale Greciei sclave pe atunci, și ele vor răspunde arătându-i un popor liber și un regat nou înscris pe harta Europei".

Dar oricâtă vâlvă ar fi stârnit reprezentațiile dela Cișmeaua Roșie, oricât de însemnat ar fi fost rolul lor în pregătirea sufletească a viitorilor luptători pentru independență, pentru noi interesul lor cel mai de seamă stă în faptul că au trezit emulația cercurilor românești, și au provocat începutul reprezentațiilor în limba română.

Intr'adevăr, tinerii de la școala românească, proaspătă rivală a învățământului grecesc, nu puteau vedea cu indiferență succesul și afluența de care se bucurau spectacolele în limba greacă. La rândul lor, amintindu-și de învățăturile lui Gheorghe Lazăr, care le dovedise prin pilda lui că limba română nu era mai puțin aptă decât celelalte de a îmbrăca formele oricât de înalte ale artei sau ale științei, învățăceii de la Sfântul-Sava se apucară să dea la Cișmeaua Roșie câteva spectacole în limba română, alternând cu cele grecești și cu reprezentanțiile de operă date de trupele străine în trecere prin București. Cea dintâi dintre piesele astfel reprezentate a fost Ecuba de Euripid, tradusă de Nănescu, și în care se părea că Eliade Rădulescu a jucat un rol feminin, în afară de cel al sufleurului, pe care și-l rezervase.

Incă odată, scopul către care țindeau aceste spectacole nu era numai cel distractiv. Ceeace se urmărea mai cu seamă prin piesele de teatru alese pentru a fi reprezentate, era o instrucțiune morală, formarea caracterelor acestui tineret ce se pregătea, cu sau fără știință, pentru marea luptă națională al cărei prim semnal, revoluția lui Tudor Vladimirescu, era atât de apropiat. Luptă împotriva tiranei, împotriva constrângerilor politice și religioase, pentru care mai bună învățătură nu se putea culege decât în tragediile lui Alfieri, sau în ale înaintașului său, Voltaire. Așa se explică evidenta preferință ce se acordă celor doi poeți tragici, și tot așa se lămurește pentruce puterea administrativă, înțelegând primejdia pe care asemenea învățături o reprezentau pentru prerogativele ei, a înțeles că trebuie să intervină numaidecât.

Incă din 1819, domnitorul Alexandru Șuțu numise pe poetul grec Iacovachi Rizo în postul nou creat de efor al teatrului. Pitacul domnesc explica această numire, „fiindcă se poate întâmpla să pătrundă în teatrul de la București învățături dăunătoare, din lipsa unui efor care să privegheze și să controleze alegerea pieselor". Evident că eforul nu avea să se obosească a face această alegere, după singurul criteriu al judecății artistice. Dimpotrivă, era de la sine înțeles că supravegherea lui însemna sugrumarea oricăror veleități de reluare a tendințelor revoluționare și reformiste, anunțate nu numai de Alfieri și de Voltaire, dar susținute de întregul complex de preocupări al teatrului contemporan. Deaceea apariția eforiei teatrului explică poate mai bine decât mișcarea lui Tudor, cu tulburările aduse de ea, suspendarea prelungită a spectacolelor de la Cișmeaua Roșie.

După 1821, memoria contemporanilor a menționat numai câteva spectacole de salon, în cercuri restrânse, mai cu seamă în casa de Mecenat a boierului Scarlat Ghica. Se știe că acolo s'a reluat, între altele, piesa lui Alfieri, Oreste, alături de Moartea fiilor lui Brutus și de mai puțin tragica Estela de Florian. Dar teatru în adevăratul înțeles al cuvântului nu se mai făcu, până la înființarea celebrei Societăți Filarmonice, care avea să dea adevărata și persistenta direcție a artei dramatice românești.

Această societate, înființată prin desele întruniri ale cercului de literați și de oameni de lume ce se întâlneau în casa lui Ion Câmpineanu, nu putea să treacă cu vederea imensul interes național și educativ al teatrului. Lucrul acesta se simțise de altfel încă de la primele reprezentații în românește, în 1819, când Iancu Văcărescu spusese în versurile rostite la lucrarea Ecubei; gândindu-se la rolul teatrului în general și la însemnătatea lui în cadrele culturii naționale :

In el năravuri îndreptați,
Dați ascuțiri la minte,
Podoabe limbii voastre dați
Cu românești cuvinte.

Lângă Văcărescu se adunau în casa Câmpineanului, oameni ca Aristia, Eliade Rădulescu, C. A. Rosetti, viitorul general Iancu Florescu, cari cu toții lucraseră sau aveau să lucreze pentru teatru. Din sforțările lor reunite s'a născut acea Societate Filarmonică, a cărei primă preocupare a fost organizarea teatrului românesc permanent. Inființată în 1833, Societatea deschise numaidecât un conservator de artă dramatică, sub conducerea lui Eliade și a lui Aristia. In anul 1834 se inaugură prima stagiune teatrală românească, cu Mahomet al lui Voltaire, revenindu-se astfel la vechea misiune de educatoare socială a tragediei.

In 1836 se reprezentă Virginia de Alfieri, în traducerea lui Costache Aristia. In anul următor se anunță, în mijlocul unei neobișnuite efervescențe, Saul de același poet și tradusă de asemenea de Aristia. Pentru această din urmă premieră, se făcuseră cele mai mari pregătiri. Numai decorurile și costumele costaseră 12.000 de lei vechi, sumă considerabilă pe atunci, și care stă de mărturie pentru a dovedi calitatea eforturilor acestor entuziaști. In Curierul Românesc, Eliade publica înainte de reprezentație un articol-prospect, care se silea să creeze o atmosferă favorabilă, atrăgând în chip special atențiunea asupra valorii educative a tragediei lui Alfieri. Și într'adevăr, succesul piesei a corespuns așteptărilor, aducând Filarmonicei satisfacția dorită și deplin meritată pentru silințele pe care le depusese.

Cât despre natura acestui succes, Eliade subliniia mai cu seamă frumoasa recitare a școlarilor, și armonia traducerilor lui Aristia. Laudele, destul de meritate de altfel, ascund sub ele o pioasă minciună. Mă îndoiesc că fraza încâlcită și obscură a lui Aristia a putut fi urmărită de publicul spectator, cu ușurința care se dorește în asemenea împrejurări; versul lui moale și deslânat e departe de a reda preciziunea și iuțeala de cuțit a nervosului Alfieri. Dar din textul italian rămâne cel puțin în traducerea lui preocuparea morală, care e desigur ceeace a interesat mai cu seamă pe cei dintâi spectatori. Altfel versurile, ca de pildă acestea, în care se zugrăvește tabloul fericirii casnice a războinicului ce se întoarce printre ai săi:

Una scumpă fiică sa coiful fulgerând îi ia,
Soția sa mult iubind se grăbește-al-l sărută,
Alta pulverea sudori de pe fruntea lui ștergând
Mirezeme-i varsă cu dor mânai dulce sărutând.
Alerg toate să-l sărute,
Prea miloase să-l ajute,
A se'ntrece cugetând,

sunt tot atâtea piedici verbale pentru cine s'ar încumeta să caute sub scoarța lor miezul gândirii lui Alfieri.

Astfel poetul italian nu s'a susținut pe cea dintâi scenă românească prin talentul deosebit al traducătorului său, ci prin interesul cugetării sale și prin modelele de caractere pe care le-a oferit acestei scene. Traducerea publicată cu zece ani mai târziu de Simion Marcovici, de pe tragediile Filip și Orest, e mai credincioasă textului italian. Traducătorul făcuse studii la Padova, și cunoștea bine limba italiană, astfel încât din acest punct de vedere versiunea lui nu lasă nimic de dorit; însăși proza lui e de bună seamă mai netedă și mai curgătoare decât versul impiedicat al lui Aristia. Cele două tragedii au apărut însă cu un ceas prea târziu, într'un moment când teatrul românesc se îndreptase în mod definitiv și aproape exclusiv spre modelele franceze, și când revoluția dramatică realizată de Victor Hugo se impusese cu prea multă putere contemporanilor, spre a mai lăsa vreun interes pentru preocupările doctrinare ale lui Alfieri.

Aceasta nu însemnează însă că marele poet italian avea să fie cu totul uitat de literatura dramatică românească. Câțiva dintre autorii noștri și-au mai adus aminte de el, și dacă nu l-au readus pe scena noastră până acum, în forma lui adevărată, îi datorează cel puțin o parte din inspirația lor. In drama lui astăzi uitată, Parisinam, Basilescu reluase povestea tristei iubiri a soției ducelui de Ferrara cu Hugo de Este. Povestea aceasta fusese istorisită în versuri neuitate de Lord Byron, a cărui amintire e evidentă la Basilescu. Acesta însă pare a se fi folosit și de anumite momente dramatice din Filippo a lui Alfieri, în care problema fundamentală e aceeași.

Cam în aceeași vreme, Alexandru Macedonski scria în colaborare cu Cincinat Pavelescu tragedia Saul, a cărei cercetare mai atentă ar aduce dovada câtorva reminiscențe din Alfieri. Insfârșit, Vasile Leonescu e autorul unei alte tragedii intitulate Rosamunda, care nu e decât prefacerea liberă a uneia din cele mai cunoscute compoziții dramatice ale poetului italian.

In felul acesta se evidențiază un rost al lui Alfieri în istoria literaturii dramatice românești, un rost care nu e lipsit de importanță și nici de interes. Dupăce a patronat începuturile teatrului nostru, alimentându-le cu inspirația generoasă și rodnică a dorului de libertate, Alfieri a fost readus pe scenă în lucrări teatrale mai liber imitate, și mai potrivite cu gustul contemporan. In acestea din urmă, ceeace rămâne viu nu mai e latura politică, ci puternicul conflict sentimental, isbucnirea de pasiuni violente și neînfrânate care face miezul tragic al destinului soției și fiului lui Filip, sau al cruntei răzbunări a Rosamundei. Astfel, reprezentarea Mirrei pe prima noastră scenă, nu face decât să lege cu trecutul un nod prețios. Readucerea la actualitate a celui mai mare dintre tragicii italieni, apare ca reluarea unei vechi și fericite tradiții, pentru a cărei împrospătare n'am știi să fim recunoscători îndeajuns gândului bun al Directorului nostru General.

AL. CIORĂNESCU

Problema intelectualului

(Urmare din pag. I-a)

Nu concepem un intelectual sceptic, pentru că dinamismul de care vorbeam și cu simțul relativității pot sta împreună fără să se contrazică. Scepticul nu crede în puterile inteligenții, intelectualul nostru se sprijină pe ele, dar recunoaște că sunt relative. Ne găsim în fața unui om dinamic în limitele puterii sale. Un luptător care își cunoaște armele cu care pleacă la luptă, dar nu dispereză. Un răscolitor de probleme și adevăruri noui, dar nu un îngâmfat. Conștiința propriei sale valori aduce cu sine un fel de înțelepciune a vieții. El este pregătit pentru orice surpriză, din orice direcție ar veni: din partea inteligenții, care într'o bună zi ar putea descoperi încă un mic adevăr care să-i dea speranțe, din partea oamenilor și din partea universului însuși. Aceste surprize pot fi și negative. Pregătirea lui față de ele stă în aceea că le crede deopotrivă de posibile, atât pe cele pozitive, cât și pe cele negative. Nu ne amăgim că la această înțelepciune „care nu se mai miră de nimic" — cum zicea Democrit — nu se ridică prea mulți intelectuali.

Știm că intelectualul, așa cum îl concep considerațiile acestea, se întâlnește rar, dar noi nicicând n'am crezut că moașele și cocoanele care „grasează" sunt intelectuali.

NICOLAE PARVU

snobii NOŞTRI CEI DE TOATE ZILELE

— Mici aspecte din marea grădină a lui Dumnezeu —

de COCA FARAGO

MOTTO: „Snobii din fire N'are lecuire" (Proverb inedit)

Ei sunt, — ca să zic aşa, — teribili. Au „un fel de a fi" care este pentru ca să fie „cu totul aparte", improvizat prelung din: una mimică efemeră, ostenită şi ambigenă, plus un debit nazalo-tărăgănat, cumnăţit prin mezalianţă cu havaiana, minus amprenta celor şapte ani de acasă, distribuibilă totuşi cu mănuşi de antilopă, asortate la pantofii corespunzători la culoarea batistei, ca să poată cocheta cu dungile cravatei care, dacă nu confirmă „tonul" ciorapilor, înseamnă doar că demonstrantul ecuaţiei a intenţionat să pară neglijent. Veşnic deghizaţi în ei înşişi, abia reîntorşi din străinătate ori în imediata aşteptare a paşaportului, înainte ori după un rendez-vous la „Nestor", de unde vor da sau ar fi trebuit să dea un telefon important, — se recunosc între dânşii după inelul cu monogramă purtat, mistic, pe degetul mic a cărei trandafirie unghie ţine loc de blazon, se salută fericiţi şi aferaţi şi coboară, de comun acord, în labirintul detaliilor biografice.

Da, ei sunt, — ca să zic aşa, — teribili. Poartă monoclu din spirit de prezenţă în solidaritate, se declară blazaţi şi pasionaţi după tot ceeace destinul s'a ambiţionat să nu le clădească la îndemână, procedează la sinucidere, inhalând orhidee, renasc pentru a-şi aminti că nu şi-au revizuit lenjeria, adoră pisicuţele persane, căţeluşii pekinezi şi detestă brânza de Brăila; — acestea în numele proectatului doctorat la Paris şi al stofelor englezeşti şi al croazierelor pe Mediterana şi dejurîmprejur. Pronunţă scâlciat cuvintele autohtone iar ocupaţia de predilecţie li-e să taie, căţelului propriu, frunză din arborele dumnealor genealogic.

Sigur, ei sunt, — ca să zic aşa, — teribili. Trec prin viaţă cu elanul ce-i abate pe la „Dragomir", îşi premeditează parastasele, întocmind lista invitaţilor şi oferind-o urmaşilor, în formă de testament, sucombă înlănţuiţi de mistere precum în mătasea pură a pijamalei de vizite şi reuşesc să se impună postum neamului şi adepţilor, sub pseudonimul: „Suvenir original", — oricând capabil să avantajeze geana cu o lacrimă şi să aprobe sprâncenelor „pliul" vertical.

...Şi fiindcă ei sunt atât de imperativ, — ca să zic aşa: — teribili, universul pur şi simplu nu le remarcă existenţa iar cel literar le închină o pagină în al cărei confort „glumeţul" reporter, ca să facă esteticei prezentărilor lui, îi împarte în circa douăzeci de categorii, bine înţeles; indicându-le pluralul prin singular, — după cum urmează:

SNOBUL CULTURAL

Se opreşte la vitrinele tuturor librăriilor din entru, plimbă o privire severă pe deasupra tuturor cărţilor, se mai apropie, se mai depărtează; pentru a izbuti să câştige timp în admiraţia văzătorilor, numără volumele, dela stânga spre dreapta şi viceversa, de sus în jos şi îndărăt, (eventual d'a capo, înlocuind cifra cu „da" şi „nu" — adică să meargă sau să nu meargă la concursul de ping-pong, să joace ori să nu joace bridge, să cumpere ori să nu cumpere cravata pusă în valoare de vitrina de vis-à-vis, etc...). Vrând nevrând, reţine două-trei titluri de aici, două-trei de acolo, şi le înseamnă, la domiciliu, într'un carnetel anumit şi se bucură, săvârşind această faptă, de parcă ar fi sfârşit de asimilat cel puţin un sfert din producţia epică a maestrului Cutărescu.

Peste câteva zile şi numai după ce va fi rătăcit anumitul carnetel printre fotografiile Viviannei Romance, se duce la vreunul din „magazinele cu cărţi" — aşa defineşte d-sa ceeace noi oamenii de rând, numim librării — şi spune:

— Bonjour, domnule. Aşi vrea să-mi procur, prin d-voastră, nişte cărţi.

— Mă rog, răspunde, reverenţios, vânzătorul.

— Sunteţi *însuşi* patronul magazinului?

— Nu, mărturiseşte, intimidat, vânzătorul.

— Atunci, poate că nu sunteţi în măsură să mă satisfaceţi, primind comanda mea.

— Ba cum nu, îl asigură, demn, vânzătorul

— Ştiţi, eu am o marotă iremediabilă de care nu m'am putut niciodată debarasa. Deaceia, îţi confiez şi d-tale: sunt foarte bibliofil.

— Bănuiam, replică prompt, vânzătorul.

— Adică, tot aşa cum alţi prieteni ai mei colectează mărci sau peisagii din străinătate, eu mă afolez după cărţi.

— Foarte bine, îşi dădu cu părerea, surâzând, vânzătorul.

— Nu ştiu dacă mă înţelegi, dar cea mai superbă cameră din locuinţa mea este şi va fi numai aceia destinată pentru lectură.

— Se poate, consimte, mărinimos, vânzătorul.

— Şi asta din pricină că fac multă atenţie asupra literaturei din toate vremurile deşi, din copilărie, o prefer pe cea de astăzi.

— Ei, da, înţeleg, politicos, vânzătorul.

— Prin urmare, am studiat zile dearândul vitrina dvs., şi am surprins-o destul de bine asortată. Complimentele mele.

— Mulţumesc, răspunde, încă politicos, vânzătorul.

— Aşa dar, m'am decis pentru a completa şi raftul al treilea de pe colţ şi să umplu şi dulapul pe care mi l-a adus, alaltăieri, tâmplarul în persoană, de unde l-am comandat după fantezia mea. E foarte nostim: exact modelul celorlalte, schiţate de o prietenă a mea care vrea să urmeze arhitectura, — şapte poliţe extrem de încăpătoare şi sus monograma mea, — asta care o vezi pe inel, — încadrată de un oval bleu ceva mai deschis, aproape „ciel". Interesant, nu?

— Mai încape vorbă! îl asigură, plictisit, vânzătorul.

— Aşi fi amânat din toată inima această cheltuială pe timpurile astea de criză financiară, dar mi-e necesar să dau o recepţie ce va avea loc în prima săptămână a lunei viitoare, cu alte cuvinte sunt obligat să elucidez şi chestiunea obiectelor care îmi lipsesc. Aşa dar, ca să nu te reţin prea mult, cu toate că nu văd o afluenţă de clientelă care să reclame să-i serveşti, am să te rog să iei notă de numărul şi mărimea volumelor de care am nevoie. Înţelegi?

— Cum nu, se indignează, cu bemol, vânzătorul.

— Dacă aveţi şi legătorie ar fi strașnic, atunci n'am mai pierde vremea să le deplasăm în altă parte. Căci trebue să nu distoneze de celelalte care sunt îmbrăcate uniform, în bleu foncé, cum cred că nu e greu să-ţi imaginezi. Din loc în loc, am obiceiul să distribui vreo câteva şi de culoare, că de nu...

— Şi ce fel de volume să vă servesc? întrerupe, ironic, vânzătorul.

— Pardon?

— Ce autori voiţi?

— Indiferent, moncher. Asta intră în preocupările d-tale, numai să ai grije să alegi şi câţiva români, pentrucă e acum o modă să se lanseze pe seama lumii aristocrate că nu citeşte decât pe cei streini. Pricepi?...

SNOBUL GRIPAT

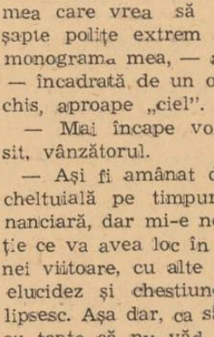

La primul strănut, îşi dă seama că avea dreptate „cette pauvre tante" cutare, când nu dormea cu fereastra deschisă, Doamne fereşte. La al doilea, intră la idee şi chiamă doctorul care mai e şi profesor universitar. La al treilea (medicul n'a putut veni), pune mâna pe telefon şi le comunică tuturor verişoarelor, verişorilor, prietenilor, cunoscuţilor, neamurilor acestora şi neamurilor lor că e „răcit mort" şi că în momentul acela, chiar are: pe spate, treizeci de ventuze, pe piept două comprese, pe frunte, o pungă cu ghiaţă, lângă el o tizană infectă, sub tălpi, o buiotă şi la subţioară un termometru al cărui capriciu oscilează între 37°—38° şi 40 fără 8 liniuţe.

— Vai, dragă, i se răspunde, mais c'est affreux.

— Ca să vezi...

— Cum dracu de poţi vorbi în asemenea împrejurări?

— Fac un suprem efort, crede-mă. Insă nu pentru asta te-am deranjat, vreau să-ţi spun cu totul altceva decât că sufăr îngrozitor şi că drogurile au şi început să-mi atace cordul, m'a silit să-ţi telefonez... Şi anume, aşi fi dorit să mă interesez ce mai faci tu şi să-ţi cer numărul de telefon al farmacistului vostru, că în aj meu nu am încredere.

— Dar cum te-ai pricopsit cu molima asta?

— Probabil dela sky. Nu mi-am închipuit că poate mi-e frg şi când am simţit că tremur, era prea târziu. Ştii, la răceală, dacă n'o prevezi, nu-i de făcut nimica.

— N'aveai aspirină la tine?

— Ba da şi am luat vreo cinci pastile deodată, însă şi aspirina, cât e ea de aspirină, dacă nu e luată cu socoteală, devine toxică şi te dă gata.

Conversaţia continuă, continuă şi reîncepe a doua zi. A treia, gripatul are impresia că sucombă de urît, se îmbracă, ascultă o placă epatantă, fumează treizeci şi cinci de golfuri şi zece Bucureşti cu carton, îşi pileşte unghiile şi revine la receptor:

— Allooo... Biţi?

— Tu eşti, bă?

— Eu.

— N'ai murit?

— Nu, merci.

— Dacă nu mă chemai, te chemam eu, peste câteva minute.

— Fantastic.

— Ce-i fantastic?

— Telepatia dintre noi.

— Telepatie, da. C'est le mot. De unde telefonezi?

— Din bae.

— Ţi-ai pus telefon şi în camera de bae?!

— Te cred.

—Bravo. Şi pe urmă ce faci?

— Imi face o fricţie cu lavandă şi mă cuic.

— Dece aşa devreme?

— Sunt încă convalescent.

— Aşa e.

— De aia, te las, acum, că trebuie să-mi schimb cravata şi să-mi diluez picăturile de tuse într'un stupid ceai de muşeţel...

Şi, întrerupând numeroasele dialoguri, atât de simbolice prin formă cât şi prin fond, pentru a le relua în absenţa altui divertisment, — convalescentul îşi îndreaptă pantofii sprijiniţi pe şapte straturi de talpă nepasteurizată, către premiera dela „Scala".

SNOBUL ALPINIST

Işi procură iarna bocanci şi vara skyuri, întru a se reconcilia cu sine bând cocktailuri sau ţuică fiartă, între cele patru scânduri ale cabanei în care aterizează cu automobilul, eroic şi echipat ca pentru ocolul pământului şi retur. Işi predă aparatul de fotografiat unui june clasat la capitolul „relaţii de duzină" dar mult mai amator de a se introduce în aşa numitul creer al munţilor şi riscă, jucând bridge, să se extenueze până la epuizare şi invers, pe când cei de acasă îl socotesc luat la trântă cu ursul, devorat de lupi, culeş în vreuna din prăpăstiile pe deasupra cărora, tarzanic, se balansează fără frânghie şi reconstituit aproximativ într'un sat uitat de Dumnezeu. Se întoarce viu şi natural, cu „floarea reginei" la butonieră (aceasta răpită rădăcinei cu preţul unor emoţii dintre cele mai indescriptibile, având în vedere că se găsea tocmai la o înălţime de peste 10.000 de kilometri pătraţi, ceiace îl înregimenta printre nouri şi îi demonstra nimicnicia fiinţei umane în comparaţie cu imensitatea naturei, îi tăia respiraţia, îl invita la extaz şi îi dedea vertijuri revelatorii, etc., etc., etc.), se întoarce, zic, ronţăind frunzuliţă de brad şi gargarisindu-se cu arii tiroleze. Descrie, detaliat, un accident la gleznа dreaptă, o fractură la acelaşi genunchi, o luxaţie a gambei stângi, atrocităţile junghiului dintre ambii umeri, survenit în urma furtunii care a lansat un trăznet exact la trei degete de capul său, aglomerat de prospeţimile problemelor cu substrat de viaţă în aer liber, origina cicatricei de sub ochi care, din fericire, seamănă cu o banală zgârietură de brici, şi alte aventuri fantastice, ajutându-se cu gesturi degajate şi priviri nostalgice.

— Am trăit, moncher, clipele cele mai sublime de care poate profita un individ citadin. Fotografiile astea vă pot servi, ţie şi la toţi, imaginea despre decorul unic în care m'am refugiat, ca să mă recreez la distanţă de atmosfera asta ampestată de pe aici — dar voiu rămâne mereu dezolat că rezultatul conflictului dintre sufletul meu, în aparenţă blazat, cum îl ştii, şi măreţia peisagiilor din acele momente, n'a găsit nici-o modalitate de reflectare pe care să v'o pot oferi...

Şi în căutarea frazelor următoare, scoate din buzunărul cu monogramă, capac şi cataramă, un fel de pudrieră-tabacheră ovală, deschizibilă misteric, prin rotaţia unui romb conţinător de ametist, alege dinlăuntrul ei ceva ca un firicel de ceai, diform şi anemiat şi-l duce la gură. Monşerul dă încolo discreţia şi întreabă, ca un adevărat gentelmărlen:

— Ce mănânci, frate?

— Des trucs de sapin, răspunde alpinistul. Incă nu m'am reaclimatizat cu bonboanele mele obişnuite şi apoi îmi procur impresia că n'am încetat să reniflez minunăţiile de printre munţi. De altfel, e recomandabil pentru plămâni să le dai un pic de ozon sută în sută, ca să reziste prafului şi fumului nostru cotidian...

— M'ai convertit, mărturiseşte monşerul. Ţi-aşi fi recunoscător dacă mi-ai da să gust.

— Poftim. Şi dacă vrei, îţi pot oferi şi ţie o cantitate apreciabilă, fiindcă am avut inspiraţia să aduc o multime, în pungi de celofan. Am un caracter de aur, sper că nu mai ai nici-o dilemă: nu-mi neglijez amicii niciodată.

SNOBUL PROFILAXIST

JoJacă ping-pong, dansează, consumă icre negre, într'un cuvânt: există, în scop filantropic. Se lasă privit la toate festivalurile pe care e absolut convins că le-a organizat el singur şi fără concursul nimănui, surzând mdoest, cu talentul propriu sopranei lejere care, debutând, îşi hotărăşte admiratorul să-i mai procure o etolă colorată altminteri decât vulpea fotografiată în cartea de zoologie şi să-i mai aprobe un cont la croitoreasă. Dispreţuieşte indolenţa cerşetorilor orbi care nu primesc să taie lemne (de ce oare, că mâini au, slavă Domnului) şi îi condamnă — din fericire, numai teoretic — pe acei trecători grăbiţi s'o încurajeze prin contribuţii băneşti, echivalente feliei de pâine sau jumătăţii sfertului de litră de zahăr.

E îngrijoat de miopia lui progresândă, fiindcă oculistul i-a recomandat ochelari iar el se pregătise sufleteşte să poarte monoclu. Foarte aferat, a vândut grâul şi a cumpărat maşină de piaţă, a vândut maşina şi a cumpărat una mai mică („sport"), a vândut-o şi pe asta şi a vrut să-şi cumpere avion, — în interesul comerţului şi al progresului civilizaţiei — dar s'a întâlnit cu laureatul concursului de vals englez de prin 1936, — un băiat adorabil, fost student în anul I la Praga, — a făcut un pariu greşit şi s'a pomenit obligat să renunţe la întreaga sumă, plus mărunţişul destinat costumului de voiaj. Nu ştie unde să se ducă mai întâi: la concertul dela Ateneu, la expoziţia casei de mode femenine, la ceaiul Societăţii pentru Protecţia Văduvilor prin accidente la Coiffeur (S.P.P.V.A.C.) sau la aperitivul din vila stil „moară olandeză" a verişoarei care n'a putut, anul ăsta, să plece la Paris. Ii pare, sincer, foarte, foarte şi cât se poate de rău că n'a învăţat să tricoteze ciorapi, ca să-i ajute nepoatei sale (şi a pârcălabului lui Eduard al 7-lea) care „s'a prins" pe un Rembrandt reprodus în broderie reliefată şi tunsă, gen „covor persan", că în trei săptămâni va confecţiona 563 perechi de ciorapi sport, ce urmau să fie puşi în vânzare la Clubul simpatizanţilor efectivi ai Educaţiei Fizice prin Minge (C.S.E.A.F.M.).

Dacă i s'ar încredinţa pe timp nelimitat gospodăria economică a Europei, ar înfiinţa un important număr de porturi la fiecare din apele navigabile, ar pedepsi şomajul, ar inventa un sistem de caloriferizare a ţinuturilor din zonele reci, ar muta ţările de colo până colo, prin deplasări succesive de populaţie mixtă şi le-ar arăta el celor două Americi, Asiilor şi Australiilor ce înseamnă să fii continent în sensul pur geografic al globului terestru... Până una-alta se mulţumeşte răspunzând misiunilor sale de filantrop şi profesionist, suferă de **spleenă**, pentrucă al năibii paludism nu se dă învins cât ai fuma o goloază, umblă pe şase tălpi deodată şi calculează îndescifrabil ravagiile ultimei grindine abătută asupra moşioarei lui din Oltenia.

SNOBUL EREDITAR

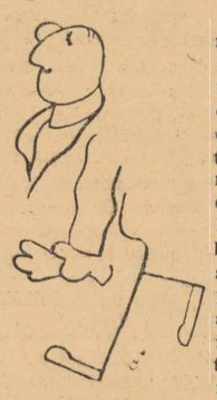

El nu e responsabl de mersul său ca în frunte a unei suite, nici de refuzul categoric pe care l-ar întâmpina oricine în caz că i-ar pretinde să fragmentezc nisetrul cu un cuţit ordinar, — şi nu din vina lui, exteriorizarea vorbelor ce pronunţă, pare a fi fost strecurată prin patiserie de gumilastic, aşa e de sâsâită, pelticită, întroenată şi molfăită. El astfel a apucat din moşi-strămoşi. S'a născut nepunând coatele pe masă, pricepându-se să întreţină o conversaţie, frecventând cercurile distinse şi manevrând maniere delicate. In rezumat, nu lui i se cuvin salturile vasalice ale celor care n'au văzut încă Parisul şi complicea dătătură din cap, cu ochi şi cu sprâncene, a: femeilor, bărbaţilor, bătrânilor, copiilor şi celorlalte, când se plimbă „incognito" pe Calea Victoriei sau pe alte căi, cu o tuberoză la butonieră şi condus de un căţel. Pentrucă el ar fi cu totul altul, dacă n'ar trebui să fie conştient, în orice împrejurare, că el n'ar fi el dacă lumea n'ar ţine cont că el nu este de fapt decât nepotul de unchi al familiei din care face parte.

In consecinţă, el nu va muri, el va sucomba ori va deceda şi după aceia, el nu va putrezi. — el va fezanda, el nu va deveni stafie, ca parveniţii, — el se va preface în suflet care mută păhărelele mătuşilor, se va substitui alizeului şi ogarului de origină slavă...

De aceia şi numai de aceia, întrebat ce mai face, se surmenează şi răspunde:

— Mă sfârşesc de plictiseală. Nimic şi nimeni nu s'a născut capabil să mă intereseze. Mi-aşi lua o meserie, dar ce folos, dacă mă gândesc anticipat cum o să mă plictisesc din prima zi? Fiindcă timpurile de astăzi nu sunt pentru mine şi cei din categoria mea.

Crezi că i-ar fi mers lui bunicu-meu să scrie în registre? Cum i-ar fi venit lui moşumeu să nu găsească maşină, când avea de făcut vizite? Crezi că m'ar aranja să mă înghesui la tramvai, ca să nu întârziez la birou? Eu sunt boer, dragă. Am ştofă de gentleman.

Dacă trăiesc în secolul nostru, nu înseamnă că şi consimt să mă plasez cot la cot cu toţi pe care nu ştiu ai cui sunt şi cu cine se frecventează. Intr'o bună zi, am să dezacroşez un pistol din panoplia lui tante Fifica şi am să pun la punct şi chestiunea asta. Eu sunt, moncher, un ambetat de viaţă dar un jemanfişist. Pricepi? Imi place să sfidez pe cât posibil. Şi strămoşii mei au sfidat. Şi pentruca să pot sfida şi după moarte, cred că am să mă spânzur, fiindcă am auzit că spânzuratul moare scotând limba. Formidabil. Foarte original.

Şi se uită hoţeşte în jur, să observe cam cine a mai avut şansa de a-i savura monologul şi dacă efectul acestuia de pe stradă se poate confunda, uşor, cu efectul acestuia de aiurea. Pe urmă, cască, îşi încheie mănuşile sau îşi tatonează nodul cravatei şi se îndepărtează aşa cum s'a apropiat, păşind ca şi când s'ar afla urmat de o întreagă suită.

SNOBUL CALATOR

După ce a predat valizele vagonului de bagaje, pătrunde în vagonul-restaurant purtând, fără să aibe aerul, un radio îmbrăcat în piele de porc şi artistic travestit în trusă de vedetă. Il supără lipsa de aer sau contrariul, abundenţa de lumină sau contrariul, (deci, se precipită la geam, la perdea, la întrerupător şi aşa mai departe), se aşează, apoi, confortabil, aprinde o ţigare, — a-nintindu-şi una din şansonetele d-nei Lucienne Boyer unde e vorba de o atitudine similară şi începe să nu mai fie calm. Işi priveşte fiecare unghie în parte, îşi reazimă coatele, şi le îndreaptă, stinge ţigarea, ia o alta, (bricheta e o capod'operă), tuşeşte, se muşează... dar nici-unul dintre tovarăşii de drum, ocupaţi cu linguriţe şi alte tacâmuri, nu dă semn că-l bagă de seamă. Peste puţin, deschide vorba:

— V'ar deranja, distinse companii, dacă aşi pune în mişcare acest aparat de radio, tip „voyage"?

— Nu.

— Merci. Mă tuşaţi cu atâta gentileţe.

Şi începe să le răspundă la toate întrebările pe care n'au avut când să le formuleze:

— Nu călătoresc de obicei decât cu avionul. Şi asta este cauza nervozităţii mele actuale: nu suport cefereul, ce vreţi! Imi dă migrenă şi turbez că pun atâta vreme, ca să parcurg ceiace cu avionul contează cât o zvârlitură de băţ. Dacă ţineţi cu orice preţ, iată, vă mărturisesc fără nici-o rezervă, pe cuvânt de onoare, că eu nu am temperament de călător. Chiar ceiace sunt en train de a face, nu se poate chema „călătorie", deoarece eu, domnii mei, făcând ceiace vedeţi că fac printre dvs., n'am certitudinea că, la fel cu dvs., călătoresc.

Eu, distinse companii, peregrinez şi nici n'aşi putea spune altfel; dacă n'ar exista cuvântul, ei bine, l-aşi inventa, ca să mă pot exprima cât mai just. Prin urmare...

— Şi până unde peregrinaţi *dvs., îl întrerupse, interesându-se, o cucoană captivantă la superlativ de „genul" tânărului fără cravată.*

— Voiu coborî de astă dată — de obicei, aterizez, — la Slatina.

— Da?! se dezamăgeşte juna, retrăgându-şi privirile în care tocmai îşi transpusese inima.

— După timbrul vocii, se vede că nu aţi vizitat niciodată Slatina. Păcat, e un orăşel şarmant, asemănător cu acele nostime clădiri ale satelor din Pomerania, admirate de mine în 1932, când păşisem peste graniţă pentru a o sută cincezea oară, ca să fac un comision vărului meu, pictor în Elveţia, contele de...

Inutil: madona din vagonul-restaurant şi-a reluat furculiţa şi nepăsarea, confundându-l pe snobul peregrinar cu absenţa lui dela Slatina încolo.

SNOBUL COREOGRAFIC

Poartă întotdeauna un umăr ceva mai jos, îşi „glisează" paşii într'un anumit fel, demn să evoce ritmul slow-foxului, mănâncă, pe furiş de ai casei, lămâie, întru a-şi menţine silueta şi nareză despre nemai întâlnitele calităţi ale partenerei lui favorite, una care a sfârşit căzând în Oceanul Pacific, de pe vapor. Vorbeşte ca un saxofon şi dansează ca un as de treflă, susţinându-şi în ambele cazuri teoria că mişcarea piciorului din şold nu trebuie să coincidă cu mişcarea aceluiaşi din genunchi iar flexibilitatea gleznei e recomandabil să se desfăşoare subînţeles altfel producând figura mitocanului studiat cum ridică degetul cel mic de pe paharul apucat cu mâna întreagă (etc.). El îşi cunoaşte îndatoririle, mai perfect decât oricare. Când lumea dansează tango, dânsul consumă savarină sau înghetată. La vals, cere o tartină cu icre şi una cu ciuperci. In pauză, traversează parchetul pentru a-şi regăsi amicii la garderobă, retraşi ca să fumeze numai între ei, luptă să-i convingă să treacă dincolo, îi convinge, îi aliniază în faţa sprîţurilor de sirop şi primeşte să le spună anecdote cu dansatori. Se prăpădeşte de râs până-i dau lacrimile, comandă cafele amare, constată că se ambetează grozav, afirmă că de mâine se lasă de tutun, face cu ochiul, transpiră şi se informează ce oră e, că al lui a stat. Toată colecţia de rochiţe „jeune" şi costume bicolore se întreabă reciproc şi aparte dece n'o fi dansând „starul", nu cumva şi-o fi tăiat greşit vreo bătătură sau îl supără apendicita?

Toată colecţia de permanente platinate se întoarce spre masa lui. Cândva, el se ridică în două picioare cu intenţia de a-şi procura un pateu şi atunci emoţia susnumiţilor atinge ultima limită. Nu consimte să se mute în sala de dans decât în cele din urmă picături ale ceaiului sau soarelui, adică după ce rândurile intruşilor s'au rărit. Atunci, îşi propteşte surâsul de cel mai adorabil decolteu — medalionul de acolo reprezintă o ramură de măslin bătută în aur şi populată cu briliante, — înaintează şi se înclină, menţionându-şi oblicitatea reverelor generos arosate cu lavadă. Clipa e solemnă şi spectatorii o trăiesc aşa cum e. Cei patru pereţi ai încăperii îşi dau coate, doamnele mai în vârstă îşi aburesc lorgnetele şi orchestra presimte că sufere de trac. Tânăra pereche se constituie luând poziţia de rigoare şi delirul purcede într'o atmosferă **prescă** religioasă. Dar nu ştiu cum şi în ce fel, gamba miraculoasă a dansatorului consacrat îşi dibuie direcţia în detrimentul gravităţii pământului şi pune piedecă sândăluţei de **lamé** care îşi abandonează echilibrul, îşi strâmbă tocul şi face loc unei inestetice şi duble prăvăliri suprapuse parchetului şi expuse comentariilor cu două feţe.

(Urmare în pag. 5-a)

Cronica literară

„Edgar Poe, iluminatul"
de DAN PETRAŞINCU
(Ed. „Cultura Românească", 1942)

Personaltatea şi opera lui Edgar Poe sunt cunoscute la noi sub un aspect cu totul fragmentar, care alterează într'un fel de nerecunoscut, atunci când nu le ignoră cu totul, adâncile semnificaţii ale operei poe-şti, tensiunea lăuntrică şi nesfârşita-i reverbaţie spirituală. Cei cari nu-i cunosc opera vor avea, citind cartea d-lui Dan Petraşincu, revelaţia acelui personaj extraordinar al Comediei Spiritului care a fost Edgar Poe. Ceilalţi, familiari ai operei poetului american îl vor regăsi şi se vor regăsi cu emoţie în fervoarea şi accentul pasionat al experienţei poe-şti pe care o înfăţişează d. Dan Petraşincu. Şi unii şi alţii îi vor fi recunoscători.

Cinstit vorbind, pasiunea pentru frumos, pentru idei sau adevăr, ori pentru opera unui ins excepţional care a însemnat o experienţă decisivă în orientarea spiritului cuiva — pasiune invocată drept scuză de autor în prefaţa eseului său — e singura îndreptăţire valabilă a Literaturii, — ceea ce o împiedică să devie searbădă obişnuinţă a vieţii culturale. Cititorul va recunoaşte lesne că pentru evoluţia interioară a d-lui Dan Petraşincu, opera lui Edgar Poe a însemnat „o anumită tentaţie". Scris cu inteligenţă şi fervoare, cu o putere de pătrundere intuitivă şi o libertate de spirit care neglijază fără pagubă orice preocupare aparentă de expunere metodică, studiul d-lui Dan Petraşincu e o lungă digresiune captivantă şi o continuă provocare ce n'ar putea fi desigur pe gustul cititorului comod. **„Edgar Poe, iluminatul"** fiind rezultatul unei experienţe, al unei tentaţii sau aventuri — al celei mai exaltante: aceea a spiritului, — cartea nu poate fi actualizată, trăită adică decât în conştiinţa cititorului ce s'a lăsat cândva îmbiat de o ispită asemănătoare ori într'a unuia atras prin puterea afinităţii sau intuiţiei anticipatoare, de riscurile supremei aventuri a spiritului.

Personalitatea lui Edgar Poe e prea complexă ca să poată fi formulată după criteriul tipologic al psihologiilor paralele sau contrastante. Un spirit liber, atât de puţin didactic şi sistematizant ca al d-lui Dan Petraşincu, va recunoaşte cu bună credinţă, că deşi „viaţa lui Edgar Poe, ca şi întreaga sa operă, e un fel de curbă deschisă spre misterele ultime", totuşi acest „erou al infinitului" şi „aventurier temerar al ţinuturilor nepermise" încearcă „— în ciuda titlului de romantic — să le impue o sinteză umană".

Reluând antiteza clasic-romantic, d. Dan Petraşincu notează contrastul între romantici — **naturi deschise** spre infinit — cu **naturile închise** ale clasicilor, cari „creiază înlăuntrul limitelor proprii". Contrastul nu ni se pare însă ireductibil, — romantic şi clasic nefiind structuri spirituale fixe, antagoniste. Orice spirit creator tinde la organizarea freamătului de probleme care-l solicită, prin cunoaşterea propriilor limite. Romantismul e o vârstă a spiritului, o fază din evoluţia lui, corespunzătoare celor mai îndrăsneţe avântări pe căile cunoaşterii, sub formele frumosului artistic, ale adevărului ştiinţific, ale sfinţeniei, etc. Natura „deschisă" a romanticului nu înseamnă negreşit rătăcire haotică ea poate fi şi cucerire metodică tot astfel cum natura „închisă" a clasicului nu înseamnă în mod necesar eşuare resemnată, adică restrângere înăuntrul propriilor limite. Cunoaşterea limitelor nu trebuie confundată cu conştiinţa limitării, a neputinţei dincolo de limite. Ea nu înseamnă o îngrădire a forţelor de creaţie ci înrădăcinarea temeinică şi eflorescenţa lor înlesnită de conştiinţa propriei plenitudini, avântarea ultimă şi cea mai îndrăsneaţă a spiritului în cucerirea celui mai înalt pisc de unde este posibilă sinteza supremă.

In acest înţeles, viaţa şi opera lui Edgar Poe înseamnă o continuă aspiraţie către cuprinderea în limite proprii a unui nou domeniu smuls „ţinuturilor nepermise" şi anexat umanităţii, prin puterea de organizare a spiritului său creator.

Fără îndoială Edgar Poe aparţine prin structură spirituală categoriei naturilor deschise şi itinerariul spiritului său este unul din cele mai îndrăsneţe din câte se pot închipui, dar pe lângă sensul Aventurii, se cuvine să recunoaştem deopotrivă în opera sa un simţ al interiorului şi al rotunditătii, al confortului şi plasticităţii, odihnindu-se în contemplarea unor viziuni luminoase şi calme, satisfăcute parcă de propria lor armonie, ca în prozele intitulate **Insula zânei, Filosofia mobilării, Domeniul Arnheim** sau **Cottage-ul Landor**, neturburate de obsesia sugestivităţii infinite, deschise, a celor mai multe dintre poeme.

Şi ce altceva înseamnă orgolioasa proclamare a valorii poemului cosmogonic **„Eureka"** al cărui subiect Edgar Poe începe prin a spune că este „dintre toate subiectele imaginabile... cel mai solemn, cel mai vast, cel mai greu, cel mai mare", — decât conştiinţa propriei plenitudini şi a puterii de creaţie ajunsă în pisc supremei certitudini, de unde întreaga creaţie i se înfăţişează într'o perspectivă organizată, armonioasă?

De altfel, chiar atunci când introduce în opera lui Edgar Poe un criteriu sistematizator, potrivit căruia proza nuvelistică, poemele şi „Eureka" ar corespunde viziunei catolice despre lume, cu ierarhia: materie, suflet şi spirit (adică Infernul, Purgatoriul şi Paradisul), d. Dan Petraşincu atenuează rigiditatea didactică a criteriului, asigurându-ne că „nu există limite fixe, că totul e infuz în tot, pentru un ochi care vede în ansamblu". A spune însă că nu există limite fixe pentru creaţiile spiritului înseamnă a afirma că spiritul creator este nelimitat în puterea lui de cuprindere.

Am reluat doar una din nenumăratele sugestii pe care le propune **„Edgar Poe, iluminatul"**. Avem impresia că d. Dan Petraşincu s'a angajat fără ezitare, cu o totală dăruire de sine în acest studiu, mai mult chiar decât în proza d-sale de creaţie publicată până acum, cu un accent personal mai convingător poate şi negreşit mai convins,. cu o libertate şi o îndrăsneală afirmativă având uneori aerul unei sfidări,— în fond însă cu încrederea calmă şi lucidă a jucătorului sigur de şansele sale, în această prinsoare a scriitorului cu el însuşi care este expresia, literatura.

Astfel, la câţiva ani după excelenta traducere a **Poemelor** lui Edgar Poe în româneşte realizată de d. Emil Gulian, cartea d-lui Dan Petraşincu apare ca o întregire panoramică a priveliştei asupra aspectelor operei poeşti şi o iniţiere adâncă în vertiginoasa ei spiritualitate.

MIHAI NICULESCU

ŞEZĂTOARE LITERARĂ LA CHIŞINĂU

Sub auspiciile Ministerului Propagandei Naţionale se va ţine un ciclu de şezători literare în toate oraşele din Basarabia desrobită, cu sprijinul unui mănunchiu de scriitori basarabeni şi din Vechiul Regat.

Intâia şezătoare din acest ciclu va avea loc la Chişinău. Duminică 14 Iunie, orele 10,30, în sala „Express".

D. *George A. Petre*, cunoscutul scriitor ardelean, va rosti o conferinţă de inaugurare a ciclului acestor şezători, vorbind despre *„Oastea sufletului românesc"*.

In partea II-a a programului vor citi din operele lor scriitorii: *N. Dunăreanu. D. Iov, B. Iordan. Teodor Al. Munteanu, George Dorul Dumitrescu, Laurenţiu Fulga, Constantin Virgil Gheorghiu. Sergiu Matei Nica, Sabin Velican, Iorgu Tudor, Paul Donici, Emilia Şt. Milicescu, Vasile Ţepordei, Olga Cruşevan şi Neculai V. Coban.*

In partea III-a a programului, corul mixt al Asociaţiei Creştine a Tinerilor (A. C. T.) şi al Asociaţiei Creştine a Femeilor (A. C. F.) din Chişinău, condus de d. *Mihai Stegaru*. precum şi Reuniunea Corală a Căminului Cultural *„Unirea"* din comuna Streşeni jud. Lăpuşna, unul dintre cele mai bune coruri săteşti din Basarabia, condus de d. *Mihail Mândrescu*, vor executa cântece naţionale.

Fondul realizat va fi folosit pentru ajutorarea şcolarilor localnici ai căror părinţi au fost deportaţi de bolşevici sau ai celor lipsiţi de mijloace pentru a-i întreţine la învăţătură.

Inscripţie pe ruinele oraşului

Nu cânta nimeni... Oraşul fumega încă,
Ruinele arse păreau braţe umane,
Liniştea se cuibărise rece şi adâncă
Peste cadavre, peste moloz, peste ruine.

Nici străzi nu mai erau, nici pisici,
Statuile se topiseră în vâltoare.
Duhurile pustiului trecuseră pe aici,
Ca fierul ars pe-o rană ce vă doare.

In stânga zace un locotenent...
In dreapta, flanc: ostaş lângă ostaş,
Vreo turlă doar de-şi profila absent
Catargul peste marele oraş.

Un tank s'a răsucit în trotuar,
Şi a rămas încremenit în stradă,
Iar noaptea ne'mpresoară mortuar
Şi ploaia prinde tot mai dens să cadă.

Pătrunde ca un junghi tristeţea 'n noi,
Zadarnic romul clincăne'n bidon,
Ne rezemăm în spate, doi cu doi,
Eu îi spun Hans, şi-mi zice el: Ion.

Mâine printre ruine'n marş trecând,
Să te gândeşti prietene, tăcut,
Că Hans şi cu Ion pe-aici luptând,
Drum pentru generaţii, au făcut.

GEORGE PĂUN

Catrene

FEBRĂ COSMICĂ

In miezul vremii, sângele se-agită,
în fundul pietrei, spiritele ţipă.
In rana veche, timpul, c'o aripă,
lovi incert stihia otrăvită.

DORINŢA

Dorinţa nu pluteşte ca fumul de ţigare.
E fixă ca un cleşte şi strânsă ca o ghiară.
Când puşca se descarcă, semnal de vânătoare,
şi urlă haita 'n suflet, se-aude şi afară.

CRINUL

Lasciv, pe coapsa umedă, în vreme,
i-a tremurat paharul cu ispite:
mă dau acelui care nu se teme
să bea din apele fântânii otrăvite.

OVIDIU RIUREANU

Pumn de pământ

Trupul strâns din caolin pe rouă
scris cu stele reci de dimineaţă,
tot ciocnindu-l de cântare nouă
va să-i sufle schimnicul viaţă.

Şi va fi s'aud cum se frământă
melodia 'nchisă în argilă
sub a degetelor grea şi sfântă
mângâiere fauna, virilă.

Tu, durată 'n trista mea chilie
ai să arzi aci a doua oară
luminând peste dureri cu vie
flacără profund interioară

căci doar duhul necuprins de cânt
vreau să-l văd în pumnul de pământ.

IOANICHIE OLTEANU

S'a pus sub tipar şi va apare în curând, în colecţia „Universul literar", volumul de versuri,

VĂMILE VĂZDUHULUI

de
MATEI ALEXANDRESCU

CANTECE NOUI

Necesitatea poeziei

Realmente vorbind, poezia e citită, în special, de cei ce o cultivă şi mai apoi de câţiva dintre prietenii acestora.

A iubi poezia, însemnează să abdici, oarecum, dela svârcolirile cotidiane, să simţi că eşti numai suflet plutitor pe undele azurului şi să te laşi, voluntar, cuprins de o vrajă supranaturală, similară acelei nebune orchestraţii siderale, pe care o aud şi o înţeleg, exclusiv, iluminaţii.

Lumea, pământul, cosmosul, Dumnezeu, *totul* şi toate prin urmare, nu sunt mai mult decât expresiunea sentimentelor noastre.

Şi poezia e necesară, prietene Baciu, pentrucă e singura în măsură să exprime toată gama disciplinată a sentimentelor omeneşti, aureolate de acea lumină orbitoare, fantastică, unică, dumnezeiască, dacă vrei, pe care noi o numim *sublim*.

Tot ceeace vedem, auzim şi pipăim, e necesar, pentrucă, trăind sau murind, hrăneşte permanenţa evoluţiei, dând mistică şi strălucire noutăţii.

Ca să sperii jivinile întunerecului, cucuvelele şi dracii, aprinzi o torţă şi prinzi a cânta.

La început sfios, apoi din ce în ce mai îndrăsneţ, până când, aproape fără să-ţi dai seama, simţi că totul în jurul tău e numai cântec şi lumină.

Luată chiar în pe cât de comunul pe atât de adevăratul înţeles de „hrană", poezia este cu atât mai necesară, cu cât ea s'a născut odată cu sufletul, pentru a se adresa direct sufletului.

Când poezia se apropie de noi, de noi trupuri şi suflete, trupul dispare, rămânând numai sufletul: adică noi cei adevăraţi, noi dumnezeii, noi veşnicia...

E necesar să ştim ce-am putea fi, de n'am fi aşa cum stupid, ne încăpăţânăm să rămânem mai mult trup decât suflet, mai mult reptilă decât heruvim!

LEONIDA SECREŢEANU

Despre o anumită inutilitate a poesiei

Am iubit-o şi am apărat-o nu de un an de zile, de când scriem în acest loc, ci de aproape zece ani, de când ne sbatem pentru ea, de când îi simţim în carne toate rănile şi frumuseţile cu care ne-a dăruit. Fiene îngăduit ca astăzi, inaugurând aceste discuţii în contradictoriu pe care le vom avea cu prietenii noştri poeţii, să fim „de partea cealaltă a baricadei" şi să vorbim despre o anumită inutilitate a poesiei. Căci, la dreptul vorbind, entuziasmul lui Leonida Secreţeanu este de esenţă mai mult lirică, aşa că se susţine numai şi numai prin acea febră, de bună calitate, care îl străbate.

„Necesitatea poesiei"? Să nici nu vorbim de aşa numitul om de pe stradă, ci să ne rezumăm la „omul subţire" şi la acest intelectual care circulă din belşug. Să fim serioşi: habar nu are dânsul ce este aceea poesie, şi nici vorbă nu poate fi pentru el de utilitatea ei. Fără să vorbim „realmente", va trebui să admitem că poesia în cea mai mare măsură este o anexă a unei tinereţi fără de bătrâneţe şi numai ca atare ea este valabilă. Inutilitatea circulatorie a poesiei devine însă cu atât mai evidentă, cu cât ne gândim la grimasa de-o îngăduitoare ironie, pe cre i-o opune orice om care în viaţa lui a cetit câte-un vers de Vasile Militaru sau de alt poet cu circulaţie.

Şi vorbind de această inutilitate a poesiei, atingem tocmai punctul cel mai sensibil al întregei probleme: valoarea incomensurabilă de act gratuit, pe care-o primeşte în mod automat.

„Cenuşăreasă", poesia a fost şi este. Şi ca şi în poveste, în viaţă nu este prea mare nevoe de acest personagiu diafan; Strâmbă Lemne şi Gerilă sunt preferaţi cu mult! Satisfacţie a unei elite (remarcaţi, vă rugăm intenţionata sublimiere), poesia nu este şi nici nu este nevoie să fie necesară, pentrucă în momentul în care ea ar deveni, s'ar începe să se fabrice în serie.

In clipa în care se va recunoaşte în mod oficial şi universal această utilitate, adică atunci când nu un poet va susţine sau va argumenta acest lucru, vorbind PRO DOMO, atunci, numai atunci, vom putea privi dincolo de tot ceeace este vis şi himeră.

...Căci se poate oare vorbi, fără a cădea în lirism, de o necesitate a poesiei, în clipa în care un volum de versuri se vinde şi se citeşte în 4—500 de exemplare?

Şi argumente mai sunt încă destule...

ŞTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se trimit la redacţie, menţionându-se pe plic, pentru Şt. B. şi răspunsurile: *Anne M. Fl., Ovidiu Nic., Cicero Gr., G. I. Bud., Titi Bot., L. Trif., Dragomir N. Nu. George P., Ştef. V. I., M. I. Cos.:* Da. *I. Gh. Banc., Oct. Bilu, M. Mias, M. C. Pit.*; Altele.

PREMIEREA LUCRĂRII „REALITATE ŞI EROARE"

Am semnalat în numărul trecut faptul că Academia Română a laureat cu un important premiu cartea d-lui Mircea Mateescu, intitulată „Realitate şi eroare".

Incununarea de care s'a bucurat acest gânditor, pe cât de tânăr, pe atâta de valoros, este un amănunt dintre cele mai îmbu-

curătoare, care dovedeşte că filosofia noastră de ultimă oră — adică a generaţiei care s'a afirmat între 1935—1940, — este o realitate peste care nu se poate trece.

Dincolo de semnificaţia pe care momentul (adică efemerul) o acordă acestui fapt, noi credem că se poate desprinde o învăţătură care trebue să ne bucure.

Căci d. Mircea Mateescu merita din plin acest act de recunoaştere, care a venit azi să-i încununeze opera de debut.

Snobii noştri cei de toate zilele

(Urmare din pag. 4-a)

SNOBUL MATRIMONIAL

Are o deviză: „Spune-mi câte pogoane ai şi pe câte contezi să moşteneşti, ca să-ţi cer îndată mâna". Pe lângă deviză, mai posedă o dantură impecabilă, amănunt ce îi pretinde să zâmbească şi cu şi fără circumstanţe atenuante. El, în definitiv, nu e nici vesel, nici trist, el, în forul său interior e indiferent, aşa cum nu e nici deştept, nici prost, nici licenţiat în altceva decât în băuturi spirtoase. El este, cu majusculă: o „Partidă". Pentru a întemeia un cămin după gustul şi priceperea lui, ar fi în stare chiar să iasă cu pantofi negri la haine maron, ori să citească reviste literare, — ar fi în stare de orice. Vrea să înfiinţeze dinastii şi să-şi completeze studiile în Italia, cu prilejul voiajului de nuntă. Se comportă mai mult decât în visul guvernantei lui britanice, de când era mic: prezintă omagii botanice eventualei sale soacre, joacă tabinet cu mătuşa după tată a eventualei sale jumătăţi, serveşte de două ori din potajul pregătit sub supravegherea eventualei sale viitoare cumnată, pune coatele pe masă numai la desert, când şi fumează, spune „merci" ori de câte ori se iveşte ocazia, nu cască decât în dosul degetelor şi numai după ce s'a spălat pe mâini, şi se interesează doar pe departe despre cifra exactă a eventualei sale averi. Nemulţumit cu celibatul în care susţine că s'a complăcut întotdeauna până acum, neavând încotro, se declară ultra fericit că speră a-şi lua răspunderile unui menaj model. E foarte, foarte „atent": curăţă portocala verişorului care a văzut întâiaşi dată lumina zilei când se vor împlini patru ani, peste cinci săptămâni, — întoarce paginile notelor de piano pe care le descifrează verişoara, râde cu poftă la fiecare anecdotă, întreabă, la telefon, dacă e teafăr căţeluşul scăldat ieri într'o cameră puţin prea friguroasă, aduce personal cutiile de bonboane format mandolină, aduce infinite elogii toaletelor (ca şi) logodnicei sale, promiţându-i, pentru fiecare în parte o brăţară şi un inel cum a denişat el mai alaltăieri... Tipul e distractiv, ca o vrabie. Când renunţă la „combinaţie", se reculege de pe drumuri timp de vreo săptămână, după care îşi anunţă vizita în altă familie, trimiţând în direcţia trecutului un surâs de zile civile: — fără dinţi.

SNOBUL CENACLIST

Işi premeditează manuscrisul, clasându-şi amintirile de vânătoare şi detaliile de alcov.

Ii lipsesc ambiţiile propriu zis scriitoriceşti, deoarece nu mai ştie când, — a citit undeva că diletantismul e apanajul geniului de pe orice branşe de activitate.

Prezentându-se între sofalele salonului sacrificat odată pe săptămână „celor ce au ceva de citit", epatează din principiu, dând să se discute că e răguşit, cerându-şi scuze pentru a fi venit îmbrăcat „sport" (însă pică dela ţară şi dacă s'ar fi schimbat, întârzia şi mai mult), regretând că totuşi a întârziat dar a trebuit să lase o cartă de vizită la o legaţie străină şi să intre la o florărie de unde a expediat o jerbă de myosotis fostei lui metrese care împlineşte astăzi treizeci de ani, dezolându-se că n'a fost de faţă pe când romanciera X îşi declama debutul în poezie (aceasta primeşte madrigalul, îmbujorându-se discret) şi întrebându-se dacă n'ar fi delicat ca el să renunţe la lectura paginilor aduse în servietă (ca să nu se şifoneze, cum i s'a întâmplat autografului Conquitei Montenegro, la Marsilia).

— Vai...

— Cum s'ar putea să ne privaţi de o asemenea plăcută datorie...

— Treceţi mai sub lampă....

— Suntem numai urechi.

— Vă aşteptam cu atâta nelinişte...

— Bine că, cel puţin, aţi venit.

— Ne disperasem că o să vă uitaţi manuscrisul.

— Nu mai suferim nici o amânare.

— Un moment, vă rog: să aducă paharul cu apă pentru domnişoara...

— L-a adus, maestre şi l-am şi băut, mulţumesc.

— Pentru nimica. Dă-i drumul, dragă Pantelimon Arnăutul, noi te ascultăm..

— Pardon, îngână vexat, autorul caetului de douăzeci şi trei de carate. Mă surprinde că mă confundaţi... Numele meu e Constantin Mihăilescu-Pleniţa...

— Treaba dumitale, ca om de lume şi în particular.

Aici şi în literatură însă, te vei numi Pantelimon Arnăutul. Ne-am înţeles?

— De acord, murmură încetăţenitul în ale gloriei taine, oarecum destul de măgulit.

Urmează, apoi, silabisirea titlului: **„Mirandola, fata ecuatorului" — interiorizare după valsul compozitorului anonim cântat într'o primăvară la Balcic.**

Şi pe urmă, vorba gazdei care nu ori de câte ori a fost naş a fost şi fin, Pantelimon Arnăutul se chiamă că „i-a dat drumul..."

SNOBUL T. R.

Se iubeşte *în costumul ăsta lansat de Gary Cooper. Şi el, care a evitat cât s'a putut să eşapeze dela serviciul militar (ce copilărie!...).*

SNOBUL MELOMAN

Mai are şi va mai avea un singur dor: să se ducă şi mâine seară, în grup la „Melody".

SNOBUL NECUNOSCUT

E şi el snob, în felul lui, dar ce-are a face: stă mai mult pe acasă, îşi recunoaşte şi la propriu şi la figurat proporţiile nasului, spune adeseori ce nu are cum să fi aflat dela alţii şi îşi merită accesul în împărăţia cerurilor, împăcându-se de minune cu viaţa şi cu semenii lui.

Care-va-să-zică, e un om cumsecade, cu toate că bârfeşte şi public nişte persoane care lui personal nu i-au greşit cu nimic.

Ţineţi seama, vă implor, cititorii meu, că la urma urmei, „bârfir c'est giumir un peu".

COCA FARAGO

Văile mele

Mamei şi surorilor mele Piereta, Paulette, Ioana

de GEORGETA MIRCEA CANCICOV

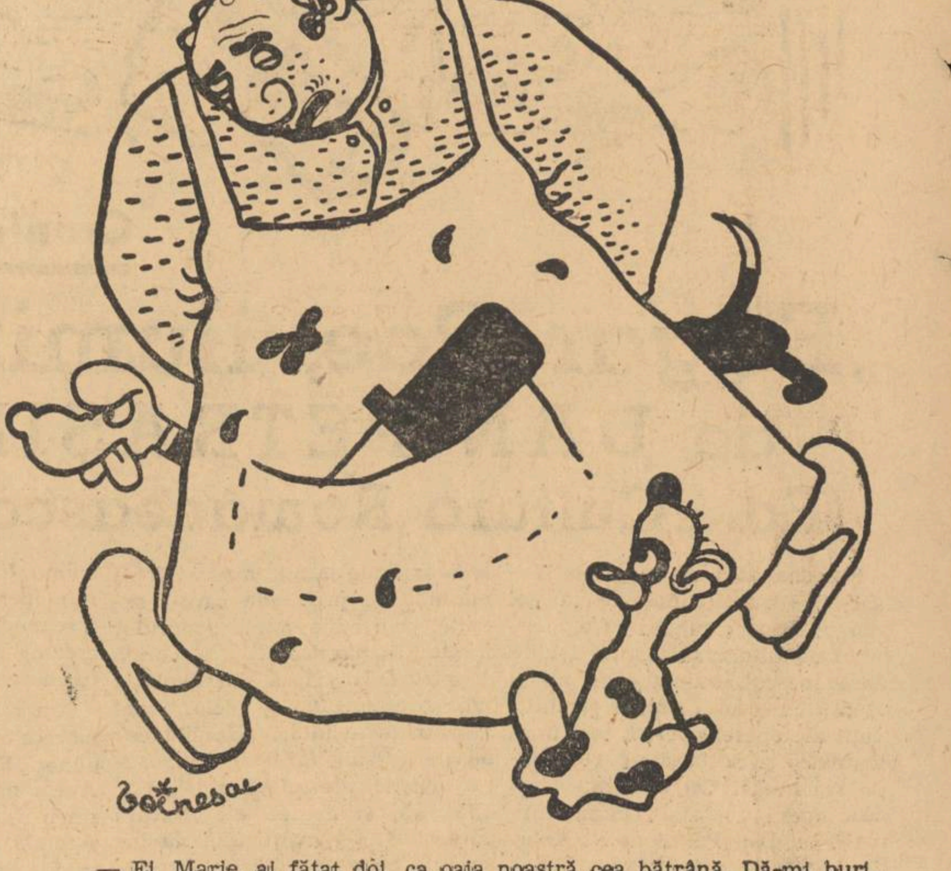

La Sălceni bătea vântul cald de primăvară. Târguşorul e sărăcăcios, numai două străzi lungi, fără nume. Sălceni e în vale şi biserica pe un deal ţuguiat, ca un ou de Paşti. O râpă adâncă lungea târgul; în ea sunt svârlite pisici, câini morţi şi cratiţe vechi. Vara mirosea târgul foarte urît, ca la un tăbăcar. Dughene mici strâmbe, una lângă alta, una mai sus, alta mai jos ca un şirag de smochine înşirate prost, cu tot felul de mărfuri la un loc: Sare, lămpi, hamuri de frânghie, var, vopsele, stambă, scufiţe tricotate în multe culori, păpuşnicare de botez roşii, albastre, cele de lux de satin, iar altele mai sărăcăcioase pentru ţigani, de un fel de flanelă roşu închis şi boţită. Stămburile şi plăpumioarele mişcau în vânt, agăţate lângă uşă. Căciuli puse pe calapoade stăteau jos lângă uşa dughenelor, aşteptând muşteriii.

La Casapul Hainik, om rău, ciudos, obrasnic cu toată lumea, roşcovan, plin de pistrui, scurt, cu ceafa groasă, roşie, plină şi ea de negi, era mereu sfadă cu ţăranii, fiindcă e mai lacom ca toţi evreii târgului la un loc. Chiar copiii de evreu îi făceau şolticării şi îl pândeau mereu ca să-l necăjească. Iarna şi vara avea întotdeauna pe cap o pălărie tare. O striga pe Roza, nevasta lui:

— Nevastăăă, adă-mi ghimbetaaa, că mă duc la Primurie, sau poaaate şi la Pocoştăăă.

Purta pantaloni de doc cafeniu şi un tricou lucrat de mână; lâna era rău spălată. gălbuie şi plină de mătreaţă dela oi, care, ca fărămiturile de coajă de pâine neagră, stătea lipită printre firele de lână. Hainik ronţăia mereu, ciudos, sâmburi de bostani şi stupia în toate părţile.

De privazul casei lui atârnau câţiva miei jupuiţi; numai la vârful cozilor aveau câte un smoc de lână albă sau neagră. Câinii flămânzi stăteau în mijlocul drumului şi se uitau la miei se mârâiau unul pe altul ca nu cumva să apuce cel nou venit, în locul celui care aştepta de mult.

Hainik păzea pe un scaun dres la picioare, fiindcă numai un picior era de culoarea scaunului cafeniu, murdar şi pătat de sânge, celelalte picioare erau albe şi rău geluite. Citea jurnalul, păzindu-şi marfa.

— Beerlăăă, Beeerlăăăă, nu auziii Beeerlăăăă? îl chema Roza. Vinooo di grabăăă c'au scaaapaat mieiii din ogrădăăă.

Hainik s'a ridicat de pe scaun ca înţepat. A intrat în casă. Câinii, văzându-se cu capul lor, un dulău de stână a tras de coada unui miel. apoi au venit şi altul şi altul. Era o mârâială cumplită la coada mieilor. Care de care trăgea mai tare. L-au tras jos şi acum îl târâiau în mijlocul străzii, fugind cu el spre râpa cea mare. Toţi câinii s'au luat după dulău, rupând din miel cu poftă. Vecinii lui au strigat, dar numai după ce au văzut că l-au dus la râpă, şi au ţipat cu glas jidovesc, prefăcându-se că sunt îngroziţi de cele întâmplate:

— Dooomnuuu Hainik, Dooomnuuu Hainik, s'a întumplat o neeenorocireee maaaree, oiii veeiii, ca lupiii au aduuus mieluuu la rupăăă şi-ii dija în rupăăă.

— Ghivalt, a spus tare Hainik. A luat o lopată, fugind după câini. Copiii de creştini şi de evrei s'au luat după el strigând veseli, ca să-l înşele:

— Domnule Hainik, au dus mielul spre sinagogă, spuneau unii.

— Ba, spre Primărie, ziceau alţii.

Hainik se uita în dreapta, în stânga, nu mai ştia adevărul, dar a dat de ei la marginea râpei S'a repezit cu o ciudă nebunească şi s'a auzit schelălăind lung. Cei mai slabi au fost alungaţi, dar dulăul s'a repezit cu mielul în râpă.

— Ha! ha! ha! râdeau copiii.

— Ferflucter mişighină froooouuu, înjura pe jidoveşte pe nevasta lui. Tăceţi din gură că vă ucid, ameninţa cu lopata pe copii.

— Ha! ha! ha! Domnul Hainik, s'au dus iar câinii la prăvălie şi au furat alt miel.

— Ciii spuiii? Îşi pocnea pălăria de ciudă.

— Ihihihi! Copiii spuneau minciuni ca să-l sperie.

Hainik se uita cu furie din drum, jos în râpă, cum trăgeau câinii de carne şi mâncau, lacomi, cu botul plin de sânge. Şi iar blăstăma Hainik:

— Ferflucter putoooreee. cum să cumpăr suşuşoaicăăă, na! deacum! Şi nimeneaaa n'a vizuut că furăăă mieluuu, numai duşimaniii am împrejurul meee, „arihendan toţăn arăn" şi iar îşi dădea cu pumnii în pălărie.

Dealungul dughenelor e un şanţ lung, ca să se scurgă apele, iar în şanţ sunt, ici colea, răchite de acelea butucănoase cu ramuri lungi şi ţapene. care porneau din vârful rotund al răchitei. Ramurile noui şi fragede, fără frunze, păreau că sunt înfipte de o mână de copil când face, chipurile, părul unui om de zăpadă şi îi pune câteva beţişoare ca să arate că este părul sburlit. Aşa păreau răchitele din târgul Sălceni.

La fiecare dugheană era o podişcă şubredă; la unii oameni mai îngrijiţi, stâlpii erau voinici şi daţi cu var. Podişca pornea dela marginea şanţului din drum până la pragul dughenei. Chiar când erai cu picioarele goale, suna podeţul a poloboc gol.

Madam Pomană, o evreică bătrână, grasă, înaltă, stătea în uşa dughenei şi mirosea vântul cald, strâmba mereu din nas şi se vedeau nările negre ca la hornari, o mână pe şold şi cu cealaltă îşi scărpina părul încâlcit, ca la o oaie rău iernată. Dumneai purta ochelari mici puşi după ureche. Fuseseră poale de argint, dar acum erau aşa de dreşi, că numai o parte era bună, partea cealaltă era adăugată cu o bucată de sârmă verde de soneric. Ochii negri îi sticleau îndrăciţi după sticla ochelarilor. Madam Pomană vindea bomboane de acelea de borcan, ciocolată „aluneta", bumbac şi mărgele. Acum stătea crăcănată în uşă.

Avea o pestelcă murdară cu pătrăţele negre şi albe.

Mulţi gospodari veniseră la fierarul Mihalache să scoată potcoavele de iarnă ale vitelor. Vântul alunga uneori huitul de la bătutul fierului şi-l ducea departe, apoi iar îl auzeai aproape. Ţărănci umblau iute pe strada lui Madam Pomană, cu traista pe un băţ, ţinând-o la spate. Făceau târgueli de Sfintele Paşti.

— Heeeiii, Madam Ursuuu, strigă jidanca, cu mâinile sub pestelcă, scărpinându-şi burta de data asta.

Aşa tărăgăna vorbele, că erau greu de priceput.

— Heeeiii, nuuu auziii? Nu viii să cumperiii buboanee pântru cupiiii?

— Lasă-mă că nu am gologani. Tot ce am avut, am dat pe var.

— Da ceiii, pântru cupiii nu ti ocupiii?

— Ia, lasă-mă în pace, nu am timp de vorbă. Mă aşteaptă românul la fierărie

— Şi ceiii, nu poţi să aşteptiii pi dumitaaa?

— Cu cât le dai? întreabă Zamfira Ursu, oprindu-se o clipă în faţa podeţului lui Madam Pomană.

— Pântru dumităăă, puftim, patruuu la un leuuu!

— Ce spui? Să mă tot aştepţi! Dacă-mi dai zece la un leu, cumpăr.

— Nu se pooote! Puftim, pântru dumităăă, dauu şase la un leuuu.

— Nu-mi trebue.

— Aşa sgârciit nu am pominit zile a meee. Eiii, puftim, dau zeceee la un leu, da fu-mi safteee.

Zamfira Ursu, în tot timpul vorbelor aiestea, isprăvise să-şi scoată din picioare bocancii şi să-i pună în traistă, că mergea acuma spre casă.

Madam Pomană a intrat în dugheană, a luat borcanul cu bomboane; erau aşa de mici, aproape ca cele de colivă.

— Puftimmm.

— Da' ce, aestea sunt bomboane? Nu-mi trebue. Vezi că eşti afurisită, Madam Pomană? Mă întorci din drum ca să-ţi baţi joc de mine. Dee...

— Puftim, dija ti superiii, iaca dau şi mai maaareee.

A scos dintr'un alt borcan trei bomboane mai măricele.

— Na puftiiim! puftiiim!

Zamfira Ursu, înciudată, i-a dat una peste mână, de i-au căzut bomboanele pe podea împrăştiindu-se.

— Astaaa nu si faciii, fimeiii nesocotităăă ci eştiii! Am să ţi spun la domnuu Primar, că m'ai maltraataaat, ai să vezi dumitaaa! Di ci eştiii nervos? Ce ţi-am făcuuut?

Zamfira a eşit din dugheană bodogănind, iar Madam Pomană ţipa cât o lua gura din uşa prăvăliei:

— Fimeiii obrasnicăăă ci eştiii şi proastăăă, nu am văzuuut aşa civaaa, na zooo!

O altă evreică cu dugheană alături, Madam Mayer, tot bătrână, dar mai scurtă, avea şi ea ochelari. Dânsa vindea tămâie, smirnă şi scrobeală. Dugheana lui Madam Meyer era aproape goală. Ea văzând că se sfădeşte Zamfira cu Ruha Pomană, i-a părut bine şi a strigat-o pe Zamfira să intre la ea:

— Puftiiim la mineee, că am adus chiar azi bumboane, proaspetee dela Bacăăău. Puftim şi la mineee, am lucruuu bun, dau eftin di tot.

A mers într'un colţ întunecat al prăvăliei şi a descoperit pe fundul unui borcan uitat nişte bomboane urîte de tot. Zamfira a intrat în prăvălie, ca să-i facă în ciudă lui Ruha Pomană, apoi a eşit afară, gândindu-se că întârzie şi nu mai vroia să cumpere nimic. Dar Eva Meyer a ieşit după ea în drum şi a tras-o de suman îndărăt, în prăvălie.

— Puftiiim aşa lucru buuun. Diciii aşaa multă gălăjieee, puftiim, — şi scoase din fundul borcanului, cu mâinile murdare, câteva bomboane vechi care aproape nu mai arătau a bombane; sdrobite, cleioase, lipite una de alta, făcuseră un ghemotoc, cât un ou de porumbel, şi le dădu Zamfirei. Ca s'o distreze, să nu se uite la bomboane, vorbea mereu:

— Asaaa esteee Madam Pomana, astaaa; na puftim, şi dă-mi acumaaa şase lăi pi toati aesteaaa.

Zamfira a dat şase lei. Era bucuroasă gândindu-se că ea a înşelat pe Eva Meyer. Madam Meyer a spus:

— Mersiii, mersiii; cu binee, nevastăăă. Stai să-ţi pun mai bine într'o hârtieee. Şi a rupt o bucată de jurnal, pătată de gaz, ca să-i învelească bomboanele.

— Staaai un mument, să nu cumva să le perzii pi druum. Ai gatăăă acuuum, na zooo, Pomană asta e prea lacomăăă, — spune Eva Meyer, petrecând-o pe Zamfira până la podeţ.

— Cu bine nevastăăă, sărbătoriii fericiteee.

— Să deie Dumnezeu Sfântul.

Ruha Pomană a pandit tot timpul aesta după uşa ei, vânzarea care se făcea la Eva Meyer. După plecarea Zamfirei, Ruha a eşit din ascunzătoare şi a început să o ameninţe pe Eva de pe pragul dughenei.

Ruha şi ea pe pragul ei, au început, cu mâna pe şolduri, întinzându-şi gâtul una spre alta.

— Ci ai nivoiii să mă străcii cu fimeiii, heee? Altere zung zi alte nibunăăă ci eştiii, das şlaindere ferfluctere dute în mamăăăsss idiş, ce eştiii.

— Pfui, pfui!

Acum se apropiau una de alta. Işi făcuseră gâtul atât de subţire tot lungindu-l, că păreau ca doi gânsaci gata de bătaie.

— Pfui, pfui, get sa danc, iu nu's aşa proastăăă!

Ruha i-a răspuns:

— Mârşavăă fimeiii ci eştiii. Io nu înşel ominii ca dumitaaa, răspunse Eva. Gelştobline pirsoner fervctereee, vacă ci eştiii, pfui! şi s'au stupit aşa înjurându-se pe jidoveşte, amestecând în furia lor cuvintele româneşti şi nemţeşti chipurile.

Se întunecase aproape şi ele tot se sfădeau.

Ruha ajunsese în dugheana Evei.

— Ce vraiii de la mineee din casăăă? Maarş afarăăă!

— Să nu ţâpiii la minii, să rădăăă oraşuuu. Vulgarăăă fimeiii ci eşti.

— Oiii veei, ghivalt! Haim, zi viltăăă tooot miiir macheen, ghivaltăăă Haim, nu aziiii Haimăăă?

Ruha a tras-o de bluză pe Eva.

— Ghivaltăăă Haimăăă!

Haim era fiul ei, iar Izidor e fiul lui Ruha.

— Vuăs? Vuăs?

— Dijaabăăă ţipi pe Haimăăă. E la Bacău cu Izidor.

— Ce creziii, miii fricăăă, na, şi Ruha se agaţă de cocul lui Eva.

— Astumpuruteee, iapă turbatăăă ci eşti!

— Iapăăă? iapăăă m'ai făcut? Scroafă murdară, astăăă işti tuuu! Diciii ai luată clientă a meee, ordinarăăă ci eştiii?

— Săriţiii, strigă Eva, că mă ucideee, criminalăăă!

Hainik a intrat, având în mână un cap de miel însângerat.

— Ci eştiii? spune el aroape cântând. Na, astaaa e cevaaa! şi se pune între ele două, judecându-le cu capul de miel în mână. Ameninţă cu capul, parcă dădea din deget la copiii cei mici.

— Fiţi cuminţi, astumpu...-va, ca vii rclam la Rabinul Friedman di la Buhuşi. Ce gălăjie astaa?

Eva îşi aranja coafura lângă tejghea spunând mereu:

— Pfui, pfui!

Ruha s'a uitat dispreţuitor la ea şi a plecat.

Eva a strigat după Ruha:

— Am să fac pruces, aiii să vezi.

Hainik a eşit şi el cu capul de miel. Câinele dela care-l luase îl aştepta în drum, lingându-se pe bot. Hainik a ridicat o piatră din drum şi a dat în el

— Tâ băăă, la dracuuu, săctir, beestiii, mai răiii ca vulpii sânteţi.

Apoi s'a întors acasă să-şi păzească mieii agăţaţi. Roza păzise până la întoarcerea lui de la râpă. Ea stătea pe scaun cu picioarele îndepărtate unul de altul, cu o vargă subţire în mână. Văzând pe Hainik, i-a spus:

— Da' ceiii nu mai viii? Dacăăă a dus mieluuu la rupăăă ce era să mai faciii tu? Iu aştept şi am treabăă şi tu fugi ca prostuuu după şarlele aisteaaa?

— Ti rog nu mă inervaaa, sunt supuraaat, pleacăăă din faţa ochilor meiii, ai auzit? Mişghină frouuu, din cauză că m'ai chemat în casăăă am avut aşa nenorocireee afară! Tu dijaba, eştiii dija o fimeii nibunăăă, cumplect nibunăăă. Cină-i mai mareee în casa astăăă? Eo, eo, şi se bătea cu pumnul în piept.

●

A doua zi ardea soarele ca vara. Norii începeau să se îngrămădească şi picura din când în când, lăsând miros de mintă de pârâu.

Mugurii răchitelor şi ai sălciilor străluceau la soare ca argintul Copiii rupeau crengi şi fugeau cu ele pe drumuri şi cărări. Coaja ramurilor era galbenă ca labele bobocilor de raţă. Pe drumul dughenelor, căruţe aşteptau. Oamenii puseseră luţernă uscată în faţa boilor şi le scoseseră jugul. La unele căruţe boii se odihneau trântiţi în mijlocul drumului, rumegau întinzând gâtul şi mişcau genele lungi cu ochii aproape închişi.

La ultimul deal, înainte de a intra în Târgul Sălceni, la fântâna satului, un evreu cu anteriu negru, cu perciuni şi pălărie tare, adăpa două capre. O căruţă cu boi mergea spre spital. Mai era un pod şi o vale până în Sălceni.

O fimeie bolnavă era culcată pe pae şi învălită cu o plapumă roşie. Fimeia se văita. Bărbatul ei era foarte amărît, mergea pe jos lângă jug, mânând boii. O altă fimeie mergea în spatele căruţei şi vorbea din când în când cu fimeia bolnavă:

— Lasă Marie, acum ajungem şi faci plodul.

— Nu mai pot mamăi, simt că mi se rup oasele în mine şi copiii ce fac acasă singuri, poate mor.

— Lasă că nu mor!

— Şi apoi, spune Maria, mai avem opt zile până la Sfintele Paşti şi nu am putut vărui şi lipi casa. Tare m'am săturat.

— Lasă Marie, nu te mai gândi acasă, că doară mă întorc diseară şi voi avea grija lor.

— Da, dar cel mic, sărăcuţul de el, mai bine murea să nu mai ajungă zilele fără mine. Ceilalţi sunt mari, pot păzi vitele şi stâna.

— Taci Marie!

— Nu mai pot mamăi, mor de acum.

Românul Mariei mâna boii, strigând:

— Hăisa, cealâ! Inegrit îi era sufletul.

— Uf, mamăi, iaca că-l fac. Iuuu! Vai de mine şi de mine, mor! mor! Vai! vai! vai!

— Stai Gheorghe, spune Paraschiva, să videm ce-i cu Maria, că înebunesc!

— Ahooo! ahooo!

— Văleu că l-am făcut!

— Cum fă, arde-al norocul, oare aşa să fie? Stai Gheorghe.

— Zău mamăi, că l-am făcut.

Oooaaa, oooaaa!

— Iaca, zău că aşa-i! spune ridicând plapuma.

Paraschivei îi bătea inima şi de fericire şi de frică. Alinta plodul, răstindu-se chipurile la el:

— Hăi, acasă nu puteai să eşi? La drumul mare ţi-ai ales ceasul?

— Bogdaproste, spune Gheorghe, făcându-şi semnul crucii, bogdaproste. Ce-i, băiet sau fată?

— Fie ce-o fi, spune Paraschiva iute, bine c'a scăpat. După un timp se aude iar:

Oooaaa oooaaa. Glasul era mai ascuţit.

— Văleu mamăi, nu mai pot! Fac altul!

— Da' ce-i Marie cu tine?

Sub plapuma Mariei se aude o miorlăitură ca de pisici aruncate în râpă.

— Ei Marie, spune Gheorghe vesel, n'am ştiut că trebue să te plimb ca să faci copchii!

— Apăi stăi, spune Paraschiva, c'a mai făcut unul.

— Ce spui mătuşe?

Paraschiva se urcase în căruţă şi se muncea cu fiică-sa. Dăduse puţin plapuma la o parte şi lucra aproape cu plapuma în cap, tremurându-i mâinile.

— Ei, Marie, ai fătat doi ca oaia noastră cea bătrână. Dă-mi buricarul încoace, Gheorghe!

Mama Mariei a legat buricul la amândoi plozii cu fire de mătase neagră de la ciucurii casâncei ei, apoi Gheorghe a scos un cui de lemn de la jug, a pus cuiul sub buric ca să aibă pe ce tăia soacră-sa.

Oooaaa, oooaaa!

— Iaca acum, mai tăceţi din gură!

— Hai mamăi, mai iute că vin oamenii pe drum şi mi-e ruşine.

— Uite-te domnule, mânca-i-ar mama, ai o fată şi un băiet.

— Uf, cum dă Dumnezeu aestea, la oamenii necăjiţi?

— Taci Marie, spune Gheorghe, mulţumeşte cerului c'ai scăpat.

— Păi, zău aşa, spune Paraschiva, eram să fim opt în casă şi acuma vom fi nouă. Sănătate să dea Dumnezeu.

— Hai, mamăi, isprăveşte odată, că mi-i ruşine. Ne ajung oamenii din drum, ce naiba!

— Atâta supărare să-mi dea Dumnezeu, ca să-ţi fie ţie ruşine.

Oooaaa, oooaaa!

— Ia mai tăceţi din gură! Să ştii Marie că aiştea vor fi mâncăcioşi, îs doi dolofani! Ptiu! să nu le fie de deochi! Să-i vezi, Marie, cum umblă cu guriţa cât un bumb după ţâţă, mânca-i-ar mama.

— Zău că-s cu noroc! Zău că-s cu noroc doi, spune Gheorghe zâmbind, dând capul într'o parte şi în alta, alintându-se. Ii dăduse lăcrămi de bucurie. Bine c'ai scăpat Marie.

— Hai mamăi, tot n'ai isprăvit?

— Stai fată, să te las neisprăvită? Stai, că nu-i aşa cu una cu două, cum crezi tu. Am moşit eu mulţi, dar nu în căruţă şi la drum.

— Zău că-s cu noroc, tot spunea Gheorghe, învârtindu-se în jurul căruţei.

—Sunt graşi ca purceii, de aceia te chinueşti cu ei de trei zile.

Maria era slăbită şi Paraschiva i-a spus lui Gheorghe să tragă o fugă în Sălceni, să aducă untdelemn şi rachiu.

— Uf, că eram să mor, spune Maria.

Gheorghe s'a întors într'un suflet şi i-a dat Mariei de băut rachiu cu untdelemn amestecat.

Mama Mariei şi-a scos casânca neagră din cap şi a înfăşat pe băiat. Pe urmă şi-a mai scos şi tulpanul cel alb şi a înfăşat fata. Apoi Gheorghe şi-a scos cojocul şi l-a pus pe amândoi.

Oooaaa, oooaaa!

— Tăceţi din gură, că mergem acasă. Intoarce Gheorghe căruţa.

Mariei îi sticleau ochii de rachiu şi spunea:

— Mulţumesc Doamne că mai văd casa.

Gheorghe trăsese şi el un rachiu la crâşmă, de bucurie. Rânjea mereu şi nu nimerea să pue cuiul la loc în jug; îşi scutura umerii de râs.

— Hăisa, cealâ! Căruţa mergea încet înapoi şi Gheorghe râdea mereu.

Clopotele sunau la bisericile de pe văi. Era prima denie.

— I-auzi mamăi deniile, spune Maria de sub plapumă. Maica noastră Sfântă ai avut milă, şi m'ai lăsat să le aud şi anul aesta.

Soarele aluneca încet după deal. Căruţa ajunse spre seară în sat la Poeni.

— Oare cum să-i chemăm?

— Gheorghe şi Maria.

— Nu, răspunde soacra către Gheorghe. Paraschiva să-i zicem fetei, că peste câteva zile e Vinerea Mare şi Vinerea este a Sfintei Paraschiva; băiatului să-i zicem Cristodor!

— Nu vreau, strigă Maria.

— Şerban atunci, zice Gheorghe.

— Nu vreau; ce, să-l cheme ca pe nebunul din Valea Sălciilor?

— Ei, cum să-i chemăm Marie, atunci?

— Hai că le-aţi isprăvit pe toatele şi v'o apucat sfada de acum, spune Paraschiva.

— Păi să ne spue duduca de la curte. Băiatului să-i punem numele Petru ca boeru, zice Gheorghe.

— Eu l-aş chema Vasile, ca bunicu.

— Bine, atunci Vasile. Vasile să-i zicem! Ai dreptate, Mărie.

Până au ajuns în sat, tot au ales la nume.

Oooaaa, oooaaa.

Clopotul cel mic şi cel mare sunau mereu deniile. Pe drumul satului, oamenii se întorceau cu vitele, alţii cu apă de la fântâna satului.

— Fă Gripină, spune Paraschiva din căruţă, ştii ce-a făcut soru-ta?

— Aţi lăsat-o la spital?

— Ba nu, îi în căruţă. A făcut doi, în drum, aproape de spital.

— Ce-o făcut?

— A făcut în căruţă, un băiat şi o fată.

— Vai mamăi, ce bine-mi pare!

— Ce să-ţi pară fată? Să vede că n'ai fost tu în loc.

Gripina a lăsat cofele cu apă în mijlocul drumului, a dat fuga în sat şi a spus la unul, la altul până a ajuns la curte.

Copiii Mariei veneau cu oile spre casă.

— Măi Iordache a bunicăi, vino încoace. Uite că a venit mamăta înapoi, cu doi.

Copiii se căţărau de marginea căruţei să vadă.

— Staţi ghinişor, spune Gheorghe. Deschide poarta, măi Niculae.

Niculae era mai mic decât Iordache, care avea vreo opt ani.

— Bogdaproste, bogdaproste că-mi văd ogrăjioara şi bordeiul meu.

Căruţa nu ajunsese încă în faţa prispei. Maria tot vorbea:

— Mâini, poimâini, cu ajutorul Domnului, văruesc dacă mă ţin puterile, fac şi cozonacii.

Se întunecase aproape. La casa Mariei erau toate muerile şi fetele satului. Se uitau cum scaldă Paraschiva amândoi plozii. Pusese covata pe pat, la picioarele Mariei şi îi alinta scăldându-i:

— Broscoii bunicei, ce frică am tras azi, Doamne-Doamne! şi voi habar nu aveţi.

Gripina a venit într'o fugă în odae spunând:

— Duduca Păvăluca a spus să nu-i scalzi, că vine şi ea.

— Lasă mamă, să-i vadă duduca rânduiţi şi curaţi, că nu şade frumos, de! Plodul născut proaspăt îi greţos la videri! Stai să-i înfăşăm, apoi n'ai decât s'o chemi!

— D'apoi duduca are să aştepte s'o chemi? Vine ea acuş!

Câteva babe se întorceau dela slujbă. Amurgul se întuneca. Cumpăna fântânii din sat scârţâia. Iordache, băiatul Mariei tot umplea teica. Oile se îngrămădeau una în alta, însetate. Iordache plângea bodogănind:

— Da'ce, tot eu o să stau acuma ca să-i legăn toată ziua? De abia am scăpat să-l legăn pe Ionuş. Plec cu oile la pădure şi nu mai vin!

— Iordache, băiatul tatei, strigă Gheorghe din ogradă, vino acasă, gospodarul, flăcăul tatei!

Iordache spunea către oi plângând:

— Iaca, mă cheamă să-i legăn. Nu mai vrau!

S'a aşezat pe un colţ de teică şi a plâns până a venit Gheorghe.

— Da'ce-i, voinicul tatei?

— Nu mai vrau să-i legăn, tatăăăăăiiii!!!

(Urmare şi sfârşit în N-rul viitor)

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939

ASOCIAŢIUNII SIBIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 25
SAMBATA 20 IUNIE 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

LUCIAN BLAGA ŞI PROBLEMA CREDINŢEI

de ION OANĂ

Ultima operă a subtilului gânditor face parte din „trilogia valorilor" care în sistemul său filosofic împlineşte „trilogia cunoaşterii" şi „trilogia culturii". „Religie şi spirit" urmează astfel studiului „Artă şi valoare", fiind pe aceeaşi linie a problematicei axiologice. Fenomenul religios care circumscrie preocupările lucrării de faţă, e privit dintr'un unghiu filosofic. Autorul precizează că perspectiva empiric-ştiinţifică din care ar putea fi privită această problemă e incaptă unei viziuni de ansamblu, iar perspectiva teologică din care deasemenea se poate pleca (şi obişnuit, de aici se porneşte) în explorarea acestui subiect, suferă de carenţa altui neajuns: „Poziţia teologică faţă de fenomenul religios apare totdeauna alterată de credinţa că o anumită religie este privilegiată, aceasta datorită unei pretinse origini neumane sau graţie unei particulare revelaţii de natură divină". Investigaţia se operează deci pe tărâmul filosofiei religiei, autorul propunându-şi să arate „cum se constituesc valorile religioase ale spiritului uman" înţelegând prin acesta din urmă spiritul uman creator de cultură.

După ce în primele şapte capitole ale lucrării ni se arată fenomenul religios sub diferitele sale forme de manifestare, (dela Inzi până la creştinism), insistându-se asupra stării mistice care „se integrează în ordine umană ca şi alte fenomene ale spiritului creator" în alte două capitole se insistă, cu o pătrundere nu dintre cele comune, asupra „credinţei-cutremur" a lui Sören Kierkegaard şi asupra „religiozităţii-fior" a lui Goethe, pentru ca în cele din urmă să ni se prezinte o definiţie a religiei care e însoţită de un minuţios examen asupra teoriilor existente în acest domeniu şi în special asupra categoriei „sacrului" în concepţia lui Rudolf Otto, — ultimul capitol fiind destinat unei generale lămuriri a stării de extaz mistic.

In întâia parte a studiului pe care o numim (dealtfel destul de impropriu) descriptivă, ni se arată — pe lângă expunerea celor mai principale forme de religiuni — legătura ce există între factorii stilistici şi fenomenul religios ca atare. Numai ţinându-se seama de această condiţionare, se va putea explica de ce la Inzi divinitatea e suplinită de „golul metafizic"; de ce la Chinezi în structura religiozităţii nu intră orizontul indefinit „de rotocoale" al lui Tao; de ce la Perşi religiozitatea se reduce în ultimă analiză la conştiinţa că insul uman trebue să colaboreze ca „aliat politic" cu Dumnezeu care promovează „sănătatea cosmică", pe când la vechii Greci această religiozitate e dependentă de „spaţiul mărginit intramundan" în care zeii Olimpului convieţuiesc cu oamenii într'o „familiaritate ierarhică".

Cu toate că starea mistică e îndeobşte privită ca desfăşurându-se dincolo de coordonatele umane, totuşi ea poartă pecetea categoriilor stilistice. Autorul arată aceasta întemeindu-se pe o solidă argumentare. Dar în constituirea fenomenului religios, pe lângă aceste stări extremiste se întâlneşte şi o alta mai frecventă: credinţa obişnuită. Această credinţă nu însemnează o religiozitate anemică; ea e susceptibilă de extreme tensiuni. E deajuns să ne gândim la acel tipic reprezentant al orientării protestante, la Sören Kierkegaard. Marele său cutremur e „o religiozitate în care se amestecă agitaţia launtrică, efortul, problematizarea, hotărîrea, cugetul..." Spunând acestea însă, implicit am pus la temelia credinţei acelaşi mănunchiu de factori stilistici pe care i-am găsit şi la baza stării mistice. (In speţă, la Kierkegaard, caracteristicile spiritualităţii protestante). Aceste categorii subconştiente le vom putea urmări şi în polivalenta „religiozitate-fior" a lui Goethe, unde concepţia despre un „Dumnezeu trans-imanent" permite asimilarea unor varii elemente. Mai mult chiar: însăşi revelaţia divină, atunci când există, cu toate că la prima vedere pare complet streină de plăsmuirile umane şi deci sustrasă factorilor abisali, la o mai atentă cercetare se observă cu sufera acţiunea modelatoare a matricei stilistice.

Această capitală importanţă a factorilor stilistici în constituirea valorilor religioase odată stabilită, autorul trece — în partea constructivă a studiului — la definirea religiei.

Schleiermacher definise religia ca fiind sentimentul „dependenţei necondiţionate" pe care omul o încearcă faţă de absolut, de Dumnezeu. Această „sentimentalizare a religiei", cât şi raportarea ei la infinit, defineşte însă numai o anumită religiozitate: „religiozitatea romantică de nuanţări panteiste". Definiţiile lui Max Scheler şi Paul Tillich sunt deasemenea nemulţumitoare, întrucât permit înglobarea sub aceeaşi etichetă nu numai a specificităţii religiei, ci şi a actului poetic (la Scheler) şi a metafizicei (la Tillich). Lucian Blaga propune următoarea definiţie: „Religia circumscrie, în oricare din variantele ei, capacitatea de auto-totalizare sau de auto-depăşire a fiinţei umane în corelaţie ideală cu totala existenţa, dar mai ales în corelaţie ideală cu ultimele elemente sau coordonate ale misterului existenţial în genere pe cari omul şi le revelează sau şi le socoate revelate".

Această capacitate de auto-totalizare sau de auto-depăşire „în corelaţie ideală" cu ultimele coordonate ale misterului existenţial, nu poate fi niciodată perfecta, absolută, nici chiar în starea de extaz, deoarece ea e înfrânată de înseşi funcţiile categoriale de natură stilistică ce stau la baza ei. (Să se observe perfecta încadrare a acestui fapt în ordinea generală a sistemului filosofic blagian, unde Marele Anonim, prin frânele şi cenzura transcendentă, împiedică revelarea misterului existenţial).

In ordinea spiritului uman — pe pragul acestei tentative de a revela religia, se găseşte învecinată cu metafizica, arta şi ştiinţa. Prin ce se deosebeşte de acestea? „In artă... care se realizează pe un plan de intuiţie... încercările revelatorii nu privesc neapărat elementele ultime sau coordonatele înseşi ale misterelor existenţei, ci orice mister şi orice aspect al acestuia". In ştiinţă, care se realizează pe un plan de construcţii schematice şi conceptuale, încercările privesc deasemenea orice mister. (Atât arta cât şi ştiinţa corespund unor interese parţiale ale fiinţei umane). Metafizica însă tinde să reveleze coordonatele ultime ale misterelor existenţiale, ca şi religia. Deosebirea constă în faptul că „metafizica participă preponderant sau exclusiv pe calea cunoaşterii la ordinea pe care omul şi-o revelează. Prin religie, fiinţa umană se auto-totalizează în faţa ordinei ce şi-o revelează, adică fiinţa umană participă la ordinea în chestiune cu cunoaşterea, cu efectele, cu voinţa, cu presimţirea, cu intuiţia, cu imaginaţia şi cu tot fondul subconştient al dorin-

(Urmare în pagina 6_a)

CONSTANTIN BÂRNEANU — Sfeştanie la ţară

confesiuni

de LAURENŢIU FULGA

Sunt câteodată ceasuri când spiritul mă copleşeşte până în agonie şi atât de dureros existenţa mea se consumă în suprema existenţă a spiritului, că toată fiinţa-mi este ca un rug care arde, necontenit arde. Iar insistenţa macerantă a lucidităţii în toate aceste acte de cunoaştere tragică mă înfioară. Câteodată sunt capabil să-mi urăsc şi conştiinţa, că prea sunt altfel decât om şi acest „altfel" încet mă apropie mai mult de spaţiul demonic, decât de cel divin.

Deaceea, adeseori gândesc că Dumnezeu ar face cel mai demn lucru — dacă mi-ar lua înapoi spiritul, lăsându-mă o simplă materie neînsufleţită — care să trăiască dincolo de sine însăşi, fără niciun control şi fără nicio suferinţă. Nu mai îmi pot suporta prezenţa în lume, tocmai pentrucă sunt convins că nu întregesc cu nimic planurile lumii. Nu este asta o sinceritate chinuitoare? Recunosc că stric armonia generală, pentrucă dezarmoniile mele sunt mai necuprinzătoare în ea şi mai ofensive decât liniştea şi comodităţile biologice ale lumii. Lumea îmi apare prea în exterior şi de câte ori stau faţă în faţă cu diformele ei feţe, îmi dau seama câtă dezordine inconsecventă şi zadarnică prezintă lumea mea interioară.

Nu înţeleg de ce Dumnezeu m'a creiat, când văd bine că nu folosesc cu nimic nimănui. Mereu mă găsesc ori înaintea ori înapoia vieţii, dar niciodată în timpul prezent. Nu ştiu cine este de vină. Eu n'am încercat să mă sacrific până la sfârşit pentru ceva. Nu m'am dedicat niciunei ordine spirituale. N'am fost capabil să iubesc nicio femee, nici măcar un om simplu şi comod n'am putut fi. Ştiu o mulţime de lucruri, am citit sute şi mii de cărţi, mi s'au descoperit chiar câteva mistere extraordinare — dar tot n'am aflat nimic. Am învăţat jocul stelelor, dar în niciuna din ele nu m'am găsit. Am văzut oameni născându-se şi murind, dar n'am avut niciodată revelaţia naşterii sau morţii mele.

Şi toate acestea din cauza spiritului meu, din cauza acestei blestemate prelungiri a focului sacru din actul antidivin al lui Prometeu. Toate astea, pentrucă sunt prea lucid de toate câte se petrec în jurul meu şi la evoluţia sau regretul cărora nu pot lua parte. Merg mereu contra timpului meu istoric — şi dacă n'aş cunoaşte istoria filosofiei sau n'aş fi fost învăţat să mă închin unui singur Dumnezeu, m'aş crede un om primitiv şi păgân. Mă jigneşte ataşamentul şi persistenţa vieţii. Oriunde intru, oriunde mă refugiez, orice salvare caut — viaţa se târăşte pe urmele mele ca un şarpe neertător, nu mă părăseşte niciodată, pe mine mă vrea mai mult decât pe ceilalţi.

(Urmare în pagina 3-a)

Perspective

E greu să relei un fir pe care l-ai întrerupt: de pe depănătura cu ghem capetele iţelor înşurubate-s parcă nici n'au fost vre-odată capete, şi ghemul parcă s'a născut pe de-a'ntregul aşa, închis, ca un ghevint.

Am învăţat să înnumăr iţele în care a fost ţesută pânza, şi să deosebesc de uşor, borangicul. Năframa aleasă în degete de alesătura cu spata, încreţul de pielea găinii sub aluţă, şi alte multe terţipuri femeieşti, nevrednice de meseria trufaşă de bărbat, dar care numai ele lipsiseră sufletului, ca să se simtă suflet. Pe nesimţite, a început a nu-mi mai fi tot una dacă floarea de arnicu roşu iese din bătătură ori din urzeala ce o întreagă perspectivă de lume şi de viaţă, care ţi se deschide piez.ş sau curmeziş, dacă le aşezi de-a lungul sau de-a latul războiului de ţesut, după cum ţi-o cere lucrul mâinilor pe care le venerezi privindu-i-l.

Incepi să te întrebi, după şcoala aceasta pe care ţi-o face suveica, dacă din bătătura sau din urzeala s'au ales, la ţesutul dintâi al lumii, constelaţiile specifice ale sufletului ce-ţi trâmbiţezi în versuri, şi constelaţiile făpturii în general. Alesătura de mâna-lumină a Domnului, sufletul şi lumea s'au brodit după izvoade deasemenea dar pereche, şi nu ţi-e tot una să ştii ce-i bătut şi ce-i urzit în tine: cugetul cel mai trufaş începe să se îndoiască dacă-i de cânepă neghilită sau de borangic, şi parcă tot mai bine i-ar veni să afle că-i din buruiana meliţată şi toarsă, decât că firul de preţ al făpturii sale i l-au tors viermii. Aristocraticul borangic vine din viscere, şi încă din viscerele unui nevertebrat anular, scârbos ca balele însăşi ale materiei.

Viermele e şi el făptură şi toate făpturile una sunt în Domnul. Am văzut babe care făceau pomana şi praznic pentru gânganii de mătase ucişi în gogoaşă, înainte de a o putea sparge ca să se înaripeze: babele ştiau că zădărniciseră un sbor şi o chemare şi văduviseră razele soarelui de oglinda unor aripi pâlpâitoare.

Păcatul lor se ispăşea însă mai curând decât prin milostenie şi acatiste, prin ţesătura firelor de soare concentrat, pe care viermele jertfit n'o bănuise măcar, lipicios şi biurocratic cufundat în necontenita lui muncă inconştientă: devorarea frunzelor de agud.

Borangicul ieşit din mâinile ce'mpărţiseră pomeni, cerşindu-şi mântuirea, era el însuşi semnul mântuirii: nu-i e dat oricui, într'adevăr, să-şi vadă rodul mâinilor strălucind asemeni flamurilor de crin pur, ceresc sbucnite spre azururi, şi inexplicabil, din mâzgă.

Agudul îngrăşat cu gunoaie şi pântecul unei vietăţi toată numai pântec, au putut da luminii un corespondent în întuneric: noaptea borangicul foşneşte ca razele, şi apele lui inconstante clipocesc în beznă asemeni undelor de soare strânse în nămoluri, de cu ziuă, sub frunze adumbritoare de nuferi şi lipani.

Bucuria cristalină a rezultatului ignoră bucuros cauzele eficiente, asemeni moştenitorilor iluştri ai unei splendide averi, purcese din umila, dispreţuita muncă a strămoşului fabricant de târnuri; şi le mai şi reneagă dacă i se ivesc, inoportun, în faţă.

Ehei, câte, dar câte, nu înveţi din deprinderea — bărbat fiind şi curtezan al slovei — neluatelor în seamă ocupaţii femeieşti!

Războiul de ţesut oferă un anumit weltanschaung, care pe limba pretenţioasă a cărturarilor se poate numi experienţă: ca experienţa războiului.

Inveţi, afli, confrunţi, şi nu-ţi vine a crede. Trainica şi alba pânză de in, puternică şi simplă, asemenea în caracter muncitorului ţăran, dârz şi blajin, evlavios şi neînduplecat, această proletară a ţesăturilor, rurală, aspră la purtat şi fără tertipuri de fabricaţie, iese toată din lujerul debil al unei plante a cărei floare plăpândă concurează în sfiiciunea celor cinci petale albastre, cu gene fragede clipind de-asupra unor crâmpeie de azur nespus de limpede, nevinovăţia ochilor albaştri de codană. Ei da, floarea aceasta cu educaţie de pension franţez şi cu tradiţia modestiei pe blazonul, înscris în arhontologia vre-unei herborisierii, sufletul acestor corole ce se scutură la atingerea celei mai inofensive gâze, e trainic şi alb şi cu miros de busuioc curat; ca aşternuturile cinstite ale nunţilor sănătoase, şi ca iile înflorite cu alesături ale codanelor ce-şi vântură trupul svelt şi pietros, la horă.

Multe şi neaşteptate-s ciudatele întocmiri ale firii, şi greu de ştiut fără perspectiva piezişă ori curmezişă de-a-lungul bătăturii ori urzelii, la războiul casnic.

Ci eu, înnumărând mereu iţele în câte a fost ţesută pânza sufletelor, m'am fost deprins a le cunoaşte pe de-a-rostul, dintr'o ochire şi fără să le mai împung cu vârful acului ori unghia.

Dar firul întrerupt odată, greu se mai poate relua. Par'că depănătura pe ghem n'a avut nicicând capete şi par'că nu erau, unul la mine, altul la dumneavoastră, cititorii mei, în legătură.

Şi iată, revenind aici, între pagini, spalturi, corecturi şi coloane, nu-mi pot lăsa năravul repede deprins, repede învechit şi greu de uitat, al numărătorii iţelor. Şi 'ncep a căuta să aflu, pentru fiecare om întâlnit, structura ţesăturii lui şi materialul. Şi tot nedumerit sunt, dacă aristocraţia e a borangicului, ori a inului, şi dacă de înfiripările lui trebuie să fie trufaş cineva, sau de izvod?

ION FRUNZETTI

MARIUS BUNESCU — Compoziţie

OPINII SEPARATE

II

Femeea impudică este poate cea mai autentic şi onest feminină: impudoarea este recunoaşterea pe faţă a condiţiei esenţiale de receptacol sexual a femeii, supuse prin natură dorinţii şi stăpânirii bărbatului. Impudoarea înlătură toate formele derivate şi echivoce pe cari le iau relaţiile dintre bărbaţi şi femei.

*

In amintirile sale Ambroise Vollard, negustorul de tablouri, povesteşte această nostimă întâmplare: un amator, care refuzase să-i cumpere două pânze de Cézanne, sub cuvânt că în execuţia lor imperfectă artistul lăsase cu neglijenţă pete albe, — l-a chemat după mai mult timp să-i arate alte două tablouri, tot de Cézanne, cumpărate în străinătate, şi cari prezentau aceleaşi lacune de culoare ca şi primele. Care n'a fost mirarea lui Vollard recunoscând în ele aceleaşi pânze, desconsiderate altădată, pe cari el le vânduse de atunci unui colecţionar străin şi cari ajunseseră prin această filieră în posesia celui ce le refuzase şi nu le mai recunoştea!

„Ils degouttent les vôtres, hein! îi spunea amatorul... je vois ce que vous allez me dire. Dans mes Cézanne il y a aussi des parties blanches. D'accord. Mais dans ceux que vous m'aviez présentés c'était du „pas fini" tandis que dans les miens, les blancs c'est „du voulu". Această mică poveste defineşte bine poziţia personagiului universal pe care Paul Zarifopol l-a numit „ubiquul Mitică", faţă cu arta modernă. El nu pricepe că deformările din tablourile unui Matisse, Picasso sau Modigliani sunt rezultanta necesară a unei logici interioare a spaţiului plastic al tabloului, a unui ritm propriu de creaţie. El vrea să ştie că artistul poate, dacă vrea, să facă şi opere academice, după tipicurile muzeelor de provincie. In chipul acesta se simte complice cu artistul la graţioasa fantezie a „imperfecţiei voite". Ubiquul Mitică vrea să fie în confidenţă, altfel e vexat fiindcă nu pricepe. Pentru a-l lămuri pe el a scris André Gide: „Accordons que mouvement et imagination lui manquent; qu'il ait **du** s'en passer plutôt que **voulu** s'en passer, peu m'importe si le résultat poétique est le même". („Nouv. Prétextes": Baudelaire et M. Faguet).

*

Cult devii, semidoct te naşti. Dacă te-ai născut semidoct, nu vei deveni niciodată cult. Semidoctismul nu e în funcţie de întinderea cunoştinţelor, ci de asimilarea lor şi de structura personală. După cum nici parvenitismul nu e chestiune de cantitatea averii dobândite, ci de calitate personală.

*

Egoistul, dacă n'are şi cinismul egoismului său, e antipatic, căci n'are nici un haz.

*

A gândi sentimental = a nu gândi.

*

Nu-ţi cer să fii consecvent cu ce ai gândit odinioară, ci cu ce gândeşti acum. Pretenţia aceasta e modestă; totuşi e realizată rar.

*

Există o laşitate în domeniul ideilor şi al gândirii. Nu cunosc nimic mai josnic şi mai desgustător decât tranzacţiile cu gândirea.

*

Aţi observat, cred, prin publicaţiile, hai să zicem: filosofice, cari apar de un timp încoace, mai ales la noi, abuzul care se face de litera majusculă la începutul unor cuvinte cari prin natura lor sunt menite să lase o impresie de cugetare profundă şi abstractă: Omul, Fapta, Ideea, Acţiunea, Existenţa, Mitul, Implinire, Mântuire, etc., etc. Această manie îmi pare a fi simptomul unei superficialităţi generale, a unei lipse de precizie şi de termeni bine definiţi în gândire. Majuscula aureolează cuvântul cu o bănuială vagă de profunzime, îi creează un „halo" menit să-i estompeze limitele de semnificaţie dându-i aerul unei imprecizii măreţe. Este, cred, o manieră facilă de a expedia o sumă de noţiuni al căror cuprins poate nu e limpede şi complet diferenţiat în mintea autorilor acelor scrieri, dar a căror întrebuinţare cu majusculă le provoacă o stare de euforie şi o înaltă opinie despre ei înşişi, opinie pe care desigur, urmează a o împărtăşi şi cititorii lor.

AL. PALEOLOGU

PAPAZOGLU — Peisaj urban

INTRE VIN ŞI POESIE

– O şezătoare cu suprize –

Pentrucă ora întâlnirii fusese fixată pentru 6 şi jumătate dimineaţa, la 6 şi 35 minute nu se aflau în restaurantul gării decât două treimi din numărul celor hotărîţi să plece la şezătoarea „Universului Literar" dela Ploeşti. Cei prezenţi, în picioare în jurul mesei cârpite din trei exemplare asimetrice împreunate, păndeau uşa restaurantului gării, prin care urma să vină eliberatoarea speranţă a împlinirii numărului. Consumaseră, scriitorii noştri, după preferinţele mai mult sau mai puţin prohibiţioniste ale fiecăruia, ba o litruţă şi-un sifon, ba o chioftea rece şi-un ţap, ba — domnişoare fiind ori la regim, câte vie-un produs lactat. Se aflau în jurul curioasei înjghebări de mobile, maestrul **Ion Minulescu,** cu eterna-i pălărie de paiu servind succesiv de acoperământ şi ventilator, **Coca Farago** madona generaţiilor nerecrutate, **George Dorul Dumitrescu,** aristocrat şi blajin ca un lord compromis prin mezalianţă, **Constantin Postelnicu,** organizatorul startului bucureştean (pentru Ploeşti organizatorul fusese **Leonida Secreţeanu,** eroul poet prahovean), şi mulţi, (foarte puţini faţă de cifra scontată) alţii.

Rumoarea creştea în rândurile scriitorilor: se comentau absenţele şi se paria pentru seriozitatea lor.

— Ce-i cu **Ştefan Baciu?** interpelă cineva din grup pe fratele său de cruce, **Traian Lalescu.**

— Vine, vine! ripostă Lalescu jovial, pe ton de chelner solicitat: Lalescu avea euforia somnului deficient şi a litruţei.

— Vine, dar când? se nelinişti **Mincu-Lehliu,** care în particular nu mai e autor de schiţe umoristice, şi vede viaţa în tragic. Un megafon acoperi răspunsul. Se anunţa plecarea trenului spre Ploeşti „peste cinci minute". Sorţii fiind aruncaţi, d-l Postelnicu purcede vitejeşte, după o sumară numărătoare care ne aduce aminte de proverbul cu toamna, să obţină biletele necesare „dus întors", la cassă.

Răspunsul tardiv se precizează acum, înainte de startul decisiv: Ştefan Baciu nu vine din răzbunare.

— Cum din răzbunare?

— Ca să boicoteze gruparea: e convins că nici o şezătoare nu poate avea succes fără el.

La o masă separată, întârziaţii **Teodor Scarlat** şi **Ion Frunzeti** încearcă să reediteze eroic povestea logofătului Tăutu: cafelele sunt prea fierbinţi, presiunea orei prea emoţionantă şi plătesc fără să-şi fi sorbit cafeaua. Târziu, în tren, când povestesc păţania, cu regretul accentuat de un persistent vid în regiunea gastrică, Teodor Scarlat are imprudenţa să adauge că numai cafeaua sa fusese **neagră,** ceeace stârneşte rumoare tendenţioasă printre camarazii care, se ştie, îi invidiază splendida culoare.

DRUMUL

e o succesiune de şuete.

S'au grupat şi-şi încearcă puterile în a provoca râsul celorlalţi. Un grup mai cu seamă, plasat „în calea călătorilor", în centrul culoarului, indignează burghejii paşnici: e în el umoristul Mincu-Lehliu.

Are un „şart" special la bancuri Lehliu. Irezistibile! Infailibil irezistibile! Deodată, respiraţiile se opresc. Umoristul caută cu ochii împrejur, în văzduh, prin culise, ca un premiant la serbarea de an:

— „ Cine dracu' o spunea p'asta! articulează el cu parapon! Şi se stârneşte râsul: umoristul uitase poanta.

— Biletele vă rog! se răsteşte, politicos de altfel, dar pătruns de rolul cosmic ce-l împlineşte, şeful trenului, către primul grup.

Ca şcolarii prinşi fumând în... foyerul nepermis al liceului, scriitori se bâlbâe. Ochii şi degetele arată către d. Postelnicu. Secretarul de redacţie al Universului literar ne-a adoptat pe toţi. Scoate biletele — teanc — şi ne numără cu degetul: unu, doi, trei...

— Ce-i asta? se interesează omul cu rol cosmic şi cu manşetă cu cifru C. F. R. Plecaţi la nuntă în corpore? Cu plotonu?...

— Şezătoare literară, nene! îl interpelează familiar şi superior careva.

— Ei, ba nu! se încruntă „şăfu'..."

Cum şezătoare literară? Fără Ştefan Baciu!? Cine-a mai auzit?

NAUFRAGIATUL DIN HALTĂ

Se numără absenţii, ca să se modifice programul. **George Dorul Dumitrescu** pregătise o prezentare care trebuia modificată conform situaţiei. De pe listă lipsesc caricaturiştii, umoriştii, arheologii istorici ai umanităţii de la facerea lumii până azi şi de mai înainte până de-acum şi punerea şi eţetera: **Neagu Rădulescu** şi **George Voinescu.** Ba nu: **George Voinescu** şi **Neagu Rădulescu,** Ba nu: **Neag...;** dar în fine... n'am să păţesc nimic, sper, pentru vina de a nu-i fi putut scrie pe amândoi de-odată: unul tot trebuia să fie înaintea celuilalt, chiar şi în lipsă.

Se comentează: dece n'au venit? Unde sunt? Eţetera. Şi se insista pe eţetera.

Cineva propune: Neagu n'a venit pentrucă ştia că va veni Voinescu.

— Bine, dar Voinescu?

— Ei, Voinescu n'a venit pentrucă ştia că vine Neagu!

Se constată lipsa lui **Nichita Tomescu** şi a lui **Matei Alexandrescu.** Asta e prea de tot. Nici nenea Matei, domnule?

Trenul se opreşte într'o haltă oarecare. Cineva face haz dela fereastră: — Ia uitaţi-vă la Domnul acela cu panama şi haine cadrilate, cum mai aleargă dela vagon la vagon. Sigur să-şi aşteaptă consoarta!

— Ce? Cum? Ce fel?

Stupoare generală. Soţul impacient este ...dar nu, nu se poate... şi totuşi... este el... este nenea... nenea Matei în persoană?

— Ce-i cu dumneata Domnule? Se miră prefăcut indignat cineva din grup...

— Păi să vedeţi, începe nenea Matei. Şi pe când ceilalţi aşteaptă să vadă ceva din spusele gâfâite ale liliallului poet ce-şi tamponează congesionat fruntea cu batista, trenul se pune în mişcare nepăsător ca însuşi simbolul impasibilităţii materiei eterne, faţă de transpiraţia palpitaţiilor omeneşti.

— Păi să vedeţi...

Matei Alexandrescu îşi flutură, explicativ **panamaua.** — O panama întreagă povestea, Dom'lor!

DIVERTISMENT EXOTICO-FEUDAL

Lângă panamaua lui Nenea Matei, trestia de bambus sveltă şi dulce care e mămica noastră a tuturor, **Coca Farago,** complectează decorul exotic.

— Mă, puii mei dulţi! se alintă ea calin, pe lângă fiecare. Şi nu se dă dusă până când, câte o pointă mai... „pointue"... n'o sperie. Coca Farago râde copilăreşte şi priveşte copilăreşte. Vârsta ei reală este de 15—18 ani, şi şi-o va păstra până la centenar. Dar slăbiciunea ei rămâne atitudinea maternă faţă de „puii" ei. Şi şi-i recrutează, candidă şi lilială, de peste tot. Deveniţi **„pui"** prin adopţiune, ne simţim ocrotiţi şi micuţi. Un straniu sentiment de inferioritate ne stăpâneşte. Singur maestrul Minulescu proclamă: „pe fata asta eu am pupat-o întâi". Şi pupatul maestrului Minulescu are funcţie consacrantă: e ca un sacerdoţiu ce ţi-se transmite când te pupă maestrul: o acoladă în feudele literelor. Aşa cum se zice: „l-a tuns călugăr" se poate zice: „l-a pupat poet".

Noroc însă că „măicuţa" Coca Farago n'are aceeaş concepţie sacerdotală a sărutului. Altfel, câţi poeţi n'ar mai fi, Doamne, în ţara asta!

După lanurile geometric aşezate pe scena turnantă a privelişti dela fereastra trenului, cisternele greoaie ce se ivesc anunţând urbea petrolului român şi-a revoluţiilor de 24 ore, par nişte apocaliptice apariţii pahiderme: în propriul lor noroiu până la rât, cisternele dormitează leneş de-alungul liniei ferate.

— Bagajele, strigă cineva. Nu uitaţi cuferele cu talent!

Mă simt tentat să-mi svârl pe fereastră servieta: din curiozitate, îmi dase Teodor Scarlat să-i păstrez volumul, şi mă 'ntrebam ce s'ar face fără textul scris. Răspunsul l-am avut la şezătoare:

Scarlat fascinează publicul care, văzându-l, vede negru în faţa ochilor, şi uită să mai asculte. (N. R. Poate aşa se face că aplaudă?).

PĂMÂNTUL.. FĂGĂDUINŢELOR

Gara Ploieşti are o faimă meritată. Sistemul ei de pasaje subterane, care-ţi amintesc haltele de metro parisian, este excelent pentru ocazii solemne. Devine

posibilă dorinţa de a „intra în pământ".

Se ţin discursuri pe peron, şi se strâng mâini. Maestrul Minulescu e în vervă.

Ceremonia durează, în ciuda protestelor stomacale ale scriitorilor, care nu s'au putut alege cu mare lucru din graba dela Bucureşti. Fiecare, spiritualist-spiritualist, dar vorba aia: „patria şi dreptul meu!"", doar nu degeaba suntem la Ploieşti.

Nostalgia unui mic birtuleţ cu bere rece şi rimă carnivoră la bere, se face cu ardoare soterică simţită. De aceea scriitorii protestează când câţiva galanţi „fedeli d'amore" îşi încordă lirele trubadureşti în onoarea unui tren şcolar de excursioniste, care se găseşte tocmai tras la peron.

Bulevardul Gării se deschide ca un Champs-Elysées al urbei republicane valahe.

Maestrul Minulescu deapănă amintiri. Aerul de sub castani îi face bine şi-i sgândăre memoria sentimentală: Caragiale planează peste tot. Îi întâlnim efigia în bronz, în faţa liceului Petru şi Pavel, unde va avea loc şezătoarea. Dar nu ne oprim decât să-l salutăm. Altele sunt ţelurile spiritualismului român acum. — Ei, să fi fost în locul bustului lui Nenea Iancu, cel cu „berea cu măsură", **cârciuma** lui Nenea Iancu, era altceva! Dar aşa...

Bustul lui Nenea Iancu ne-a privit înţelegător. Desigur, el nu s'ar fi purtat altfel.

Asiguraţi de continuitatea cu tradiţie plecăm împăcaţi, pe grupe ca să nu speriem birtaşii, la acumularea rezervelor pentru impresionarea publicului.

„INTRĂM!"

Episoadele acestui popas ar fi prea nemilos să fie povestite, pe vremurile acestea de criză. Au omagiat scriitorii, cu măsură, produsele podgoriilor prahovene.

Au vizitat halele „unice în Europa", şi s'au hotărît să revină, odată şi odată, în restaurantul dela primul etaj pentru o mică şezătoare ...gastronomică.

In sfârşit ,timpul sosise ba mai şi trecuseră câteva minute peste ora programată în afişele mari ce împuiau oraşul cu vestea evenimentului regizat de **„Căminul cultural Marele Voevod Mihai"**, cu concursul d-lor ... etc. etc.

— Unde sunt, bă, afişele alea, întreabă Teodor Scarlat, căruia atenţia — deobiceiu de tip distributiv cum şade bine poeţilor — i se mai distribuise încă pe calea plăcut prezicătoare a venelor încălzite de popasul prelungit lângă pasiunea lui Dabija-Vodă.

— Astea sunt! replică scurt **Virgil Carianopol,** arătându-i un afiş pe care se putea citi

Prima **dată** prima
MARE **CIRC** MARE
Jazz — negru — jazz
Muzică — feerie — dans
Animale — exotice — animale
100 artişti 100

Scarlat nu termină afişul: „Asta e o aluzie pe care n'o permit", se indignă el.

Pasă-mi-te râsetele continuă de pe tot parcursul drumului îşi găsiseră momentul să devină eficiente pentru sistemul nervos al poetului „Ingridei". Scarlat purta un „ballon-seide" alb ca floarea imaculată de crin din care interesantul său cap brun ieşea ca un imens catifelat bondar în transa polenizării. Mai cu seamă annuţul „jazz-negru-jazz nu-i convenise. Se resemnă: — „Intr'adevăr ,de noi e vorba. Iată te anunţă în special pe tine, Virgile: animale exotice!

FEBRA SUCCESULUI

Pe sălile liceului Petru şi Pavel, clădire monumentală şi impozantă ca o aripă de universitate. forfoteşte lumea. Marele amfiteatru e plin şi lume tot mai soseşte. Publicul e de toate vârstele dar de o singură categorie: iubitorii de cultură. Trecuţi prin cancelaria directorului, a cărui neuitată amabilitate nu s'a desminţit până la urmă, scriitorii au semnat în cartea de aur a liceului şi în cea a căminului cultural „Voevodul Mihai". Se afla de faţă şi părintele **Socianu,** cinstită faţă bisericească, iubitor de frumos şi artist cu sufletul el însuşi.

D. prof. **Şerbănescu,** directorul liceului, ospitalierul profesor de filosofie, nu era secondat decât de omul ştiinţelor precise: naturalistul profesor **Savu.** Tovărăşia domniilor lor ne-a fost plăcută până la plecare, şi ne-a urmărit căldura primirii şi după.

Intr'una din încăperile vecine cu scena, scriitorii îşi pregătesc glasul, ţinuta şi versurile. Ah, culisele! Ce miraculoasă facultate de a transforma oamenii în paiaţe veleitare au! Organizatorii gentili, nu s'au amestecat prea mult.

De-abia dacă delicateţea poetului Leonida Secreţeanu, iniţiatorul şezătoarei, a cutezat să le pună confraţilor în vedere plafonul maximal de durată: două poezii. Nimic mai mult. Totuşi plafonul a fost călcat ,chiar atunci când entuziasmul publicului n'ar fi cerut-o.

Secreţeanu regreta lipsa lui **Laurenţiu Fulga.** Ne-am asociat la regretul său: împotriva părerii că numai proza umoristică poate fi aplaudată, părere pe care părea s'o împărtăşească Mincu-Lehliu, fără grija proverbului cu turta şi cenuşa. Am avut în schimb prozatorii prahoveni, cari ne-au onorat cu lectura: d-nii **Dragomirescu** şi **Bonciu.** Grupul prahovean mai număra pe d. **Voican** şi **Laurenţiu Cuzen,** ale cărui portrete revuistice de femei (Blonda şi bruna) şi-au găsit succesul meritat.

Lipsea din grupul prahovean poetul **Ştefan V. Ionescu** cel care a decretat Ploeştii „mormânt al scriitorului necunoscut".

Am avut plăcerea să-i avem pe toţi între noi după şezătoare, la masa dela **Hanul Galben,** local cu surprize. Surprizele n'au lipsit, tot timpul.

După călduroasa prezentare a poeţilor, într'un gen elegant şi abil de causerie cu publicul a reţinutului, de altfel, şi flegmaticului poet **George Dorul Dumitrescu, Coca Farago,** speaker-iţa şezătorii a început să anunţe cu glasul ei calin (—apariţia ei învoaltă şi glasul numai ,au stârnit aplauze) — alfabetic, ca la şcoală, poeţii.

Maestrul Minulescu a cerut să fie lăsat la sfârşit. Spirituala-i motivare a dispus publicul.

Pe scenă intră, cadrilat şi fără panamă, **Matei Alexandrescu.** Şi-a învins tracul şi-a citit cum nu se poate mai frumos. Publicul a răsplătit poetul azururilor şi al leagănelor de îngeri, cum se cuvine. Emoţionat ca un copil, Matei se minuna: „,e a doua oară când mi se întâmplă să-mi stăpânesc firea. Eu, eu sunt un emotiv. Publicul mă zăpăceşte.

Dar m'am stăpânit. Ce zici, ai fost în sală? Am avut succes?"

Intr'adevăr, nici o şezătoare literară n'a avut în vre-un oraş de provincie românească, public mai atent şi mai cald. Se cuvine subliniată această atmosferă de comuniune spirituală şi de intimitate demnă, ca un omagiu pentru oraşul acesta atât de bârfit, şi pe nedrept bârfit, pentru pretinsul său acontemplativism, pentru practismul lui născocit şi pentru „lipsa de înţelegere faţă de prezenţa spiritului". Ploeştii s'au reabilitat. Neaşteptat. Publicul pare să fi fost mai select decât în alte oraşe în care succesul este cunoscut de mai nainte; gusturile massei sunt invariabil sentimentalist-dulcege şi aplaudă melancolia banală a poetului de tip carte-poştală ilustrată sau de abţibild. Ploeştenii au făcut excepţie. Au apreciat bine înţeles concesiile făcute preferinţelor lor. „Poeţii publicului, **Virgil Carianopol** şi **Traian Lalescu,** l-a fascinat şi de data aceasta. Cel puţin „Benjaminul literelor române", cum repeta toată lumea, după butada lui George Dorul, definiţia lui Lalescu, a făcut publicul să delireze. Are Traian Lalescu o figură şi un glas atât de pure, atât de apropiate de ceeace publicul crede în genere despre poet, atât de mişcătoare prin însăşi existenţa lor încât e imposibil să reziştî tentaţiei de a-l avea aproape, de a-l săruta frăţeşte. Lalescu este fratele sufletului flecăruia. Furtuna de aplauze ce i-au încununat „Scrisoarea mamei" şi „Dora Lu' (disciplinat, Lalescu n'a depăşit plafonul impus), părea să nu se mai sfârşească.

Foarte apreciat a fost şi ardeleanul **Ion Th. Ilea.** Mireasma tradiţională a poeziei ardelene (în linia Coşbuc, Goga, Cotruş) a făcut publicul să simtă ceva din fiorul unei neîmpliniri existenţiale. O clipă, în fiecare trăia ţara, Versurile lui Ion Th. Ilea au fost ca un manifest şi ca o misa solemnis..

Coca Farago a recitat ca un înger bolnav şi ca un posedat de ceruri. „Manuscris", a fost bucata care a rămas pe buzele tuturor. Coca Farago posedă darul de a rămâne pe buzele tuturor, ca o cavatină, tristă, sau ca un surâs. A citit frumos, scandat şi cu timbrul lui cald, înnaltele-i versuri şi **George Dorul Dumitrescu,** discret, persuasiv şi deplin. Un alt Dumitrescu, **Victor George Dumitrescu,** temperament de spadasin şi trubadur înmănunchiate în aceeaş fiinţă, versuri de războiu atât de actuale. In acelaş gen excelează poetul **Leonida Secreţeanu,** fratele nostru ploeştean căruia-i adresăm aici cel mai franc şi camaraderesc salut. Şezătoarea i se datoreşte lui, şi tot lui clipele de încântare trăite:

„Noi suntem cei ce ne-am născut a doua oară", şi-a tunat ecourile până... hăt!.. în străfundul conştiinţelor celorlalţi. Leonida Secreţeanu „Cneaz peste furtuni" este şi cneaz peste suflete, prin varietatea şi profunzimea mijloacelor pe care le stăpâneşte. Poetul **Al. Raicu** şi-a cetit cu multă culoare în glas, versurile estetiste, de rafinat fervent al emoţiilor rare, învelite în cochilie exotică. Un succes neobişnuit pare c'au avut „ermetiştii". De unde între culise, pe când toţi ceilalţi îşi scontau, siguri de ei, reuşita, **Simion Stolnicu** şi **Ion Frunzetti,** fraţi într'un acelaş păcat artistic, al spuselor pe limba ne-tuturora, se consultau dezolaţi unul pe altul asupra selecţiei bucăţilor de citit, — „acu să te văd, frate întru suferinţă, ermeticule, pe unde scoţi cămaşa! Cum naiba au să poată fi receptate, **dintr'o singură lectură,** şi făr textul scris înaintea ochilor, ca la ora de retroversiune latină, poeziile noastre?", rezultatul a fost cu totul altul: ermeticii noştri au fost înţeleşi, împotriva prevederilor, şi apreciaţi. Prilej pentru Simion Stolnicu să „cadă la darul beţiei de pădure", înlocuind însă pădurea cu podgoria

Rândul rândurilor negre de melancolie ale coloratului **Teodor Scarlat,** le-a impus lumina interioară de cer estival, total contrastantă cu realităţile chromatice ale poetului. „Ingrid" a adus în sala supra-încălzită, parfum de fiord scandinav şi de răcoare albă. La urmă de tot, după ce se consumase şi proza gazdelor ,alături de reuşita schiţă a umoristului apreciat **Mincu-Lehliu,** maestrul **Ion Minulescu,** răsfăţatul publicului la toate şezătorile, a adus veselia unei încheieri cordiale, cu veşnicele-i „în oraşu'n care plouă de trei ori pe săptămână", cu romanţele-i arhicunoscute şi totuşi bisate în delir, cu glumele-i atât de oportune, apreciate de un public unanim admirativ. Maestrul a încheiat scuturându-se de noianul aplauzelor, şi trecându-le toate la adresa „viitoarei splendide generaţii".

EPISOD PASTORELIAN

Aproape că nu mai e nevoie să fie scris episodul acesta. Se înţelege: masă cu discursuri — uneori uşor polemizante, şi cu epigrame deci belşug, accelerate ca tempo şi iuţite cu piper, pe măsură ce cadourile sticlelor goale se înmulţeau. O atmosferă colegială, caldă, cum numai la Ploieşti se poate găsi. Cântece — ah, neuitata liturghie laică întonată de basul profund care e părintele Socianu — şi mai cu seamă declaraţii de prietenie veşnică.

Acest „oraş cumplit de negustori' are un spirit al lui. Până şi **Hanul Galben,** în care avea loc banchetul, nu e un local banal: pereţii sunt tapisaţi cu picturi, dintre care unele semnate de nume cunoscute, iar altele datorite în parte chiar patronului. Patronul Hanului Galben este un vechiu artist diletant, care pictează şi scrie în orele libere, când în locu-i veghează asupra mersului restaurantului patroana de origine franceză, consoarta D-sale.

L-au cunoscut pe Panait Istrati al cărui portret îl ţin la loc de cinste, în galeria nenumăratelor opere de artă ale casei. Şi este mai ales, patronul Hanului Galben, un mare amic al scriitorilor O vorbă de duh, un catren, strecurate în „cartea de aur" a Hanului, l-au încântat mai mult decât arginţii grei lăsaţi la casă de organizatorii recepţiei.

La rându-i, ne-a servit cu epigrame, garnitură la excelentele-i fripturi; epigrame cu sos îmbelşugat de... vin.

I-am lăsat pe camarazii mei de condei la masa de sub umbrarul din curtea hanului, unde se continua pe la ora 6 după amiază, cheful.. de rigoare. Şi vor mai fi stând şi azi acolo dacă nu cumva vor fi plecat, vorba basmului.

Eheei, Ploieşti... Ploieşti..!

CRONICARUL ANONIM

Cronica muzicală

O PERSONALITATE A CULTURII BULGARE: D-NA RAINA KATZAROVA

Pe linia de continuitate a relaţiilor culturale româno-bulgare, astăzi o realitate plină de frumoase făgăduieli pentru viitorul fiecăruia din cele două popoare, vizita şi conferinţa la Bucureşti a d-nei Raina Katzarova-Kukudova a jalonat o foarte interesantă nouă etapă.

D-na Katzarova este o personalitate bine cunoscută nu numai în Bulgaria. Notorietatea d-sale în domeniul ştiinţific al folklorului, este europeană. Intreaga d-sale putere de cercetare s'a concentrat într'o viaţă de convinsă şi inimoasă laboare, asupra elementelor artei muzicale populare bulgare şi bineînţeles şi streine. Nici o problemă nu-i este necunoscută. Iar în acelea ridicate în special de formele şi aspectele particulare ale folklorului bulgar, autoritatea d-sale este unică.

Directoare a secţiei muzicale din muzeul de etnografie din Sofia, deşi până acum în condiţiuni practice destul de dificile, d-na Katzarova a creat o bază definitivă acestei secţii, i-a agonisit un material nepreţuit, dându-i o însemnătate şi proporţii care i-au asigurat în ştiinţa etnografiei muzicale bulgare şi pentru muzica bulgară un rol excepţional şi un amplu viitor în noile aşezări ale muzeului, care în curând îi vor oferi cele mai moderne condiţiuni de funcţionare.

Conferinţa d-nei Katzarova despre cântecul popular bulgar şi toate observaţiile de atât de viu interes pe care le-a făcut la „societatea compozitorilor români" unde a fost de trei ori în vizită, atrasă de bogăţia şi interesul excepţional al materialului strâns de profesorul Brăiloiu, la „muzeul românesc de etnografie", în „muzeul satului", n'au adus numai dovada spiritului ştiinţific veritabil şi a unor amănunţite pregătiri şi experienţe ale distinsei savante bulgare. Au avut meritul şi darul, în acelaş timp, de a descoperi nenumărate vechi legături, apropieri, similitudini între arta populară românească şi bulgară care au adus dovada vie că, strângerea raporturilor culturale româno-bulgare de astăzi nu este ceva nou, dar o simplă reînoire, sprijiniţă de un trecut indiscutabil.

Iar acestea toate au fost cu atât mai pătrunzătoare şi mai grăitoare, cu cât d-na Katzarova a venit în mijlocul ascultătorilor şi al specialiştilor români cu figura impregnată de vădită simpatie, cu tonul martor al unei credinţi pline de convingere în temeiurile prieteniei ale cărei vestigii apăreau din cuvintele d-sale şi al cărei prezent este în reînflorire.

Vizita d-nei Katzarova a deschis de aceea perspective deosebite în această direcţie, înscriindu-se ca o contribuţie caldă, cuprinzătoare şi semnificativă în acţiunea de întetire a legăturilor spirituale româno-bulgare.

ROMEO ALEXANDRESCU

ISTORIA OMENIRII

IV.

– Apariţia vieţii pe pământ –

Cum şi când a apărut viaţa pe pământ? Iată, asta este o întrebare:

— Maestre, ne-am adresat noi ilustrului savant d. Grog, distinsul profesor pensionar de la pensiunea „Madam Roza" 1) — maestre, vă rugăm, am dori să luminăm populaţia şi asupra acestui punct întunecat.

Este o întrebare, hotărît, dar oare cafeaua cu lapte nu se bea şi dimineaţa?

— M'ai convins, tinere şi valoros coleg, mai ales cu acest din urmă argument — răspunse d. Grog. Şi am să-ţi răspund!

— Vai maestre! vai! ne-am bucurat noi între noi, deşi nu eram decât unul singur. Atunci, care este teoria dv. în această privinţă, fiindcă — mii de sunete — trebue să aveţi una!"

D. Grog declară, privindu-ne:

— Ah!

Este felul său de a se exprima în zilele în care îl supără vreo bucăţică din coaja unei prune din compotul dela prânz.

— Sunt multe teorii în privinţa vieţii: biologii nu s'au pus încă de acord. In ce mă priveşte — accentuă d. Grog cu un zâmbet larg specific membrilor pensiunii la „Madam Roza" — eu, găsesc că viaţa e foarte frumoasă.

Dar ai dreptate. Cum a apărut viaţa pe pământ... Părerea mea, tinere şi distinse coleg, este că viaţa...

— ...a apărut...

— ...pe...

— ...neaşteptate... Ei vezi că ştii tinere şi distins coleg. De ce te prefăceai?

— O, vă rog, maestre, ca să mai aduc puţină variaţiune în această proză ştiinţifică. Va să zică, fără glumă maestre, nu m'am înşelat când...

— Nu, câtuşi de puţin. Dealtfel, o veche legendă care s'a păstrat dealungul timpului, şi pe care eu o voi da astăzi luminii, ne certifică autenticitatea acestei păreri.

Iată! Intr.o zi, doi oameni, cetăţeni paşnici, stăteau de vorbă, tolăniţi pe nişte roci azoice. Discutau, să zicem, despre problema gulerelor englezeşti, când, deodată, îşi dădură seama că încep să trăiască. Viaţa îşi făcuse apariţia!

Cum au aflat aceasta, speculanţii au şi început s'o scumpească.

Imediat, într'un comun elan, s'a decis ca această epocă să se numească „epoca proterozoică".

Elanul bieţilor oameni este lesne de înţeles, ca şi surpriza lor. Astăzi, după atâtea milioane de ani, ni se pare foarte firesc să trăim; ba uneori chiar destul de plicticos.

Pentru ei însă, viaţa era o întâmplare foarte agreabilă.

Dar lumea nu stă pe loc! Epoca proterozoică, imediat căzu în desuetudine. O altă epocă se arăta la orizont, speranţă de viaţă nouă: „epoca paleozoică", adică viaţă veche. Şi apoi alta, şi alta...

CÂTEVA CONSIDERAŢIUNI FILOSOFICE

Iată deci, în răstimp de numai câteva milioane de ani, câte schimbări s'au petrecut. Şi toate datorite numai setei acesteia a omenirii de forme noi. Nu era oare bun azoicul?—veţi întreba...

La ce bun să-l schimbi cu proterozoicul? Şi în sfârşit... protozeroicul, dece trebuia desfiinţat? Ca să fie înlocuit la rândul lui... Şi credeţi că epoca paleozoică a rămas multă vreme în graţiile mulţimii? Vă înşelaţi... Peste câteva milioane de ani, cetăţenii, în setea lor de noutate, au înlocuit-o cu mezozoicul...

Ah! Doamne, nestatornică e mulţimea Parc'ar fi o femee rea de muscă!

GEORGE VOINESCU

1) Trei feluri şi desert inclusiv.

Note italiene

CONSIDERAȚII ASUPRA POEZIEI ERMETICE

In accepția comună, adjectivul „ermetic" e sinonim cu „de neînțeles", cu „fără șir", adică tot una cu ceeace se cheamă „cai verzi pe pereți". Iar când întovărășește și substantivul „poezie", — susceptibil și el la cele mai originale interpretări — cuplul „poezie ermetică" devine o etichetă aplicabilă literaturii neserioase; a oricărui fel de literatură bănuită că ar aspira la titlul de poezie.

Deaceea oamenii serioși nu citesc poezii ermetice: și ca să nu greșească, nu citesc nici un fel de poezie. Adică nu citesc poezie modernă. Pe cea serioasă, neermetică au citit-o doar în școală, au făcut-o rezumat, au analizat-o, își mai amintesc și câteva rânduri memorizate sub teroarea catalogului, sau pe când erau îndrăgostiți, și s'a terminat cu poezia. Omul poate trăi foarte bine și fără poezie! Mai ales fără poezie ermetică, scrisă „fără cap și fără coadă", din care pricepi tot atât de puțin — adică nu pricepi nimic — dacă o citești chiar dela sfârșit.

Pentru unii din cei care hulesc înainte de a cunoaște obiectul hulei lor, vom traduce câteva pasagii din articolul Tommaso Giglio *intitulat „Idee sulla poesia ermetica", apărut în „Meridiano di Roma" nr. 22 a. c.*

Autorul găsește poeților contemporani italieni ca un Ungaretti, Montale, Gatto, Quasimodo sau Sinisgalli — cu toate deosebitoarele lor puncte de vedere — și unele caractere comune care sunt însești caracterele poeziei ermetice, a nouei tendințe poetice.

„Domină în poezia ermetică — spune Tommaso Giglio — motivul singurătății, a unei ireparabile și veșnice singurătăți, care ne îndepărtează de tot în iluzia de a atinge adevărul. Nu o singurătate inertă sau pasivă, ci din contră, alergând în căutarea unui adevăr. Singurătate care se înverșunează până la extrem în acea contopire a omului cu universul, care ne apropie lumea externă, făcându-ne s'o privim drept creația noastră, devenind, astfel, ea însăși operă de artă.

Poesia
è il mondo l'umanità
la propria vita
fiorita dalla parola
è la limpida meraviglia
di un delirante fermente.

așa va spune G. Ungaretti.

Deci, considerarea lumii din afară ca făcând parte din noi înșine, o ciudată identitate dintre om și natură. Căutarea unei lumi ideale, primitive, unde poate dispune chiar și de neturburatul mers al timpului.

— Vedi dinanzi a noi
il tempo s'è fermato, —

dă ca exmplu Tommaso Giglio, aceste două simple, dar turburătoare ca un descântec, versuri ale lui Gatto.

Singurătatea omului nu-i nici motiv de melancolice melopee, nici de imnuri ridicate pentru slăvirea unicității exemplarului uman: în poezia ermetică singurătatea devine o forță și aceasta e poate una dintre cele mai importante caracteristice ale poeziei ermetice. Unui nou conținut spiritual îi va trebui și o nouă haină, un limbaj adecuat care dă formei exterioare a poeziei ermetice o anumită obscuritate. care e de fapt numai aparentă. O obscuritate care e tocmai expresia unei lumi îndepărtată de simpla realitate, a unei lumi din afară de realitate. Cei care socotesc poezia ermetică drept „un șir de vorbe fără înțeles", pornesc în judecata lor — sau în lipsa lor de judecată — tocmai dela limbaj. Necunoscându-i semnificația, cuvântul le rămâne străin, dându-i o greșită interpretare.

„Poezia ermetică — încheie T. Giglio — nu este numai o manieră, și limbajul ei aerian, îndepărtat, ușor ca un freamăt nu e caracteristica ei esențială. Poezia ermetică are în ea ceva mult mai intim, mai adevărat și mai sincer simțit.

Ea e mai mult decât o formă: este o intimă comuniune spirituală a poeților, care are un conținut al său propriu, original, și care determină și această comunitate de expresie sintactică.

Frica de a descoperi secretul lucrurilor, sensibilitatea înspăimântată de a fi pe punctul să intuiască adevărul și să se găsească față în față cu lumea obiectivă, este factorul cel mai important care determină obscuritatea expresiilor și a limbii ermetismului. Forma tainică a acestei poezii este oglinda exterioară, structurală, a unui adevăr ascuns, a unei lumi poetice intime, plăsmuită din secrete și mistere, dar care trăește la baza poeticei ermetismului".

SORACTES

Drumul prin Ceață

Ce spun gândiri și cânturi, oare,
Nelămuriri și toate câte dor?
Nu'n visul întârzietor,
Ci'n cuib de-Amiază, clar izvor,
Seninuri ard, întregitoare...
Noi, până când vom da de soare,
Slăvim aposul meteor...

Zeiță, zână plutitoare,
Nu rabdă'n sân al crudei raze dor,
Și, singură, ni-e tuturor
Stăpână, când ne-a prins ușor, —
Ca'n abur crengi aninătoare, —
Cu trup suav... Mergând spre soare,
Slăvim aposul meteor.

O, tu, ce'n crâng pari curgătoare
Și părul storci pe munți pădurilor!
Nou leagăn dă cărărilor,
Când larma tinereții 'n cor,
Răsună'n pas, — prevestitoare!
Compactă fii! Mergând spre soare,
Slăvim aposul meteor...

Cum ne-a'nțeles, amăgitoare!
Ea-și toarce'ndată lâna mai cu spor...
Din tot ce-i cânt premergător,
Vedem părelnic un picior
Și, rar, o mână 'ndemnătoare...
Singurătăți. ...O, drum spre soare!
Ni-i drag aposul meteor.

Cu sprinten salt, lunecătoare,
Ni-s repezi năzuințele'n pripor.
Prin ierburi și pe stânci, de zor,
Avântul orb, e șovăitor...
Căzând, se'nalță, să'mpresoare
Tot ce'mpresoară... N'avem soare...
Luptăm cu-aposul meteor.

Și... ceasuri trec, îngrozitoare...
Și anii, poate, trec în zbor...
Prin neguri n'avem ajutor
Și ceața-i fluviu și fior
Al nopții veșnice... Ne doare
Tot ce ne-a desfătat. Spre soare,
Luptăm cu-aposul meteor!

Blând, ne-a cuprins, — ne'ndurătoare
Curând... Veșmânt, culcuș îmbietor.
Și'n toți e-un singur călător,
Neputincios cu cei ce mor,
Umbriți, pe stânci clătinătoare.
E tinerețea'n drum spre soare...
Prin vremi... cu-aposul meteor.

Scântei, arar, licăritoare,
Se-aprind în drum... se sting fulgerător,
Nădejdi lăsând în urma lor
O clipă... — Gând mântuitor,
Păstrează, tu, comori de soare,
Sub negru-aposul meteor!

Credința'n drum netemătoare,
Greșit vedea'n vrăjmaș ocrotitor
Și'n vis câștig zăbovitor!
De-ar trece jocu-amețitor,
Ni-i viața chezășuitoare,
Că lua-vom drumul drept spre soare,
Ferind aposul meteor!

●

Minune, furci ridicătoare
Rup ceața și din cer se'nfig în nor
Și'n munte piaptănă răzor,
Topind povara crengilor
Și-a frunților nestătoare!
O... ce zadarnic drum în soare,
Slăvind aposul meteor!

Pierdută ceață trecătoare,
O, farmec zării, amenințător!
Din steagul supt, multicolor,
Un fir mai deapănă'n mosor,
Căldura, binefăcătoare;
Ci, cu-ale noastre mâini, în soare,
Cruțăm aposul meteor..

ȘTEFAN STĂNESCU

CONFESIUNI

(Urmare din pag. I-a)

Indefinitiv, dece atâta sbatere, dece atâta disperare și atâta trudă zadarnică? O suferință ridicolă, care tot mai persistă și-mi macină necontenit zilele și somnul. Nu-mi este admis nici măcar visul — categoria viselor halucinante, în care himera să se identifice cu idealul — în care singur să-mi creez altă dumnezeire. Oare nu mi-au fost deajuns atâta ispășire, atâtea lacrămi vărsate fără rost și atâta întunecare? De ce nu vine cineva să mă învețe să cred în altceva, definitiv și nesdruncinat, prin care să mă mântui?

Mă îngrozește și permanența vieții, a vieții generale care este tot una cu moartea în fragmente. Și faptul că-i sunt obligat cu atâtea servituți și umilințe, de tot felul... Mă îngrozesc deasemenea pasiunile spiritului pentru altceva (nu știu ce necunoscut și nesatisfăcător încă, dar care va trebui să vină, îl aștept!). Adeseori nu mai mi-aduc aminte că sunt om și că doar trupul acesta merită stupefiantul trăirii. Și doar aș vrea și eu să fiu omul acestui veac, să fiu omul anonim al gloatei, dus inconștient spre toate prăpastiile. Dar nu pot, nu știu cine mă oprește, nu-mi găsesc nicăiri sensul, măsura ființării mele biologice. Nu pot sau pur și simplu refuz...

Nu cred absolut în nimic și dece să mă condamnați pentru necredințele mele? Nu cred — și este așa de simplu, de comod, este așa de dureros să spui că nu crezi — așa ca și cum ai spune: astăzi nu-mi este foame! Vedeți în ce groaznică echivalență cu zoologismul uman am ajuns? Deaceea mi-i scârbă de toți oamenii care lucrează și cred în minuni. Nu există minuni. Trebue să înțelegeți odată pentru totdeauna că totul este sortit pieirii.

Mi-i teamă, însă, că sunt așa de inutil — că nici moartea s'ar putea întâmpla să nu-mi mai fie dată. Dar atunci, cine mă caută și nu mă găsește? Cui aparțin cu adevărat, de nu vine nimeni să mă ia mai repede și să mă păstreze pentru sine? Dece simt în mine clocotind îngeri lipsiți de nemurire și chiar demoni de peste fire, zbătându-se? Pentru Dumnezeu, să se sfârșească odată cu urîtul acesta îngrozitor. Dați-mi raiul înapoi, întoarceți-mă dinspre moarte, opriți-mă aci... Dece mereu între cer și pământ, niciodată neputând ajunge cerul și nici amețeala pământului? Unde ești, cel ce mă cauți? Unde?

Până acum am trăit mereu între limite, mereu între certitudini. Tocmai acestea m'au oprit a deveni cel adevărat. Am fost copil și-am plâns, înspăimântându-mă, la prima revelație a apariției stelelor. M'am îndrăgostit și de chipul meu din oglinzi, dar de câte ori a doua și a trei zi îi vedeam încruntările, sufeream de moarte. Poate câteodată am fost și zeu și sfânt și înger — însă identitatea acestor funcții divine mă plictisea și mă amăgea. Acum nu mai sunt nimic și totuși sunt așa de fericit! Dacă va trebui, însă, să profesez ceva — atunci singura mea profesie va fi aceea a antiistoricului, a antispiritului.

Simt, dealtfel, că mă scurg înapoi, merg deandaratelea spre nu știu ce — și-mi este indiferent ce o să se întâmple. Vedeți, cea mai mare melancolie o trăesc pe marginea propriilor mele răsturnări, mâhnirea cea mai adâncă o am în fața absenței mele din timp. Sunt prea singur și nimeni nu mă ocrotește. Sunt părăsit în mijlocul lumii și nici eu însumi nu mai mă găsesc. Dumnezeu m'a pierdut printre întunecările firii, iar providențialul meu înger m'a părăsit.

Deaceea îmi este urît în lume, mi-este urît între atâtea lumini și atâția oameni. Dece oare simt urîtul acesta ca pe un revers al paradisului? Mi-e urît și doar nu sunt unic, ci suntem doi, zece, o mie, milioane de oameni — și la toți ne este la fel de urît. Există un ceas nepotrivit al urîtului, pe care nu-l putem înlătura. S'ar părea că tocmai în ceasul acela, echilibrele cosmosului s'au rupt și nu mai putem fi oameni ai pământului.

Dar, de acum toate se vor sfârși, încet-încet. Calm, calm. Trebue să fiu calm. Zadarnic îmi crispez mâna pe brațul altui om, în deșert mai strig și-mi proclam efemera nemurire. Mă așteaptă alteeva, decât o urcare la cer. Știu bine, am conștiința deșertăciunii mele. Căci mie nu-mi este permis să mor pentru fericirea lumii. O, de câte ori n'aș fi murit, bucuros c'aș fi lăsat în urmă o lume mai fericită!.. Dacă în fiecare dintre noi s'ar ivi câte un Iisus, atunci lumea ar fi și mai tragică decât în aparența ei de acum, pentrucă unul pe altul ne-am crucifica și-ar rămâne să sufere florile, stelele, apa, pietrele, văzduhul.

Totuș, pare-mi-se că mai mi-a rămas ceva. Fuga, renunțarea, reintegrarea în materie. Vreau să mă întunec definitiv, vreau să rămân o simplă expresie a ființei. Tot ceeace am mai scris înainte de aceste pagini, le consider anulate, pentrucă am mințit. Nu mai mi-aduc aminte despre ce anume era vorba. Numai pe aceasta o valorific ca pe cea mai sinceră și ultimă confesie publică. Toate celelalte au fost sinistre creații ale spiritului. Adevărul acesta este, de sus, dela primul rând până la semnătură.

Căci din clipa asta am renunțat pentru totdeauna la turburările spiritului, nu-l mai am, nu-l mai simt. Trebue să recunosc că am devenit în sfârșit Suprema Nulitate.

LAURENȚIU FULGA

Cronica plastică

Deschiderea „Căminului Artelor"

Salonul Oficial (III)

Două evenimente artistice de o covârșitoare importanță au marcat această primăvară. Unul este SALONUL OFICIAL, care prin prezentare, ținută și încurajări juste (premii și cumpărări) date artiștilor a însemnat o eră nouă în viața noastră plastică; iar celălalt deschiderea „CAMINULUI ARTELOR", într'un cadru cu totul occidental, oferind pentru prima oară în țara noastră un debușeu permanent picturei și sculpturei, așa cum se obișnuește'n străinătate.

„CAMINUL ARTELOR" adăpostește în localul *Galeriilor Cretzulescu 45* (prelungirea arcadelor librăriei Buholz) o prea frumoasă expoziție a florilor, în interpretarea celor mai de seamă artiști ai noștri. Trei personalități se relevă viguros deasupra unui ansamblu foarte bine alcătuit și prezentat. Una absolut *magnifică* a maestrului *necontestat* al florii ȘTEFAN LUCHIAN, celelalte ale lui FRANCISC ȘIRATO și THEODOR PALLADY, ale căror tonuri de caldă prospețime sunt cu adevărat fermecătoare. Cu deosebire buchetul galben al lui FRANCISC ȘIRATO, radiază o putere de viață și o bogăție de culori căreia cu greu îi poți rezista. O spunem cu atât mai mult, cu cât felul deseori estompat și vaporos, cu care se exprimă domnul ȘIRATO, nu intră cu totul în vederile noastre. De data asta însă, am fost cuceriți Suportând covârșitoarea vecinătate, ION ȚUCULESCU alături de THEODOR PALLADY îmbină în acorduri noi o seamă de tonuri sumbre și vibrante.

Cele două prețioase pânze ale maestrului GEORGE PĂTRAȘCU (ar trebui încă puțin plecate, ca să nu lucească) sunt lucrate din același metal cu sclipiri incandescente, pe care i-le cunoaștem. Ne-a încântat și ne-a plăcut mult micul, dar deliciosul buchet al domnului CIUCURENCU. Într'adevăr, nici unul din tablourile prezentate nu e indiferent, fiecare reprezintă o operă de valoare; de aceea e inutil să mai citez ceilalți expozanți, toți cu nume bine cunoscute.

Cât privește sălile, ingenios amenajate, nu avem decât cuvinte de înaltă laudă pentru ele, sunt mai mult decât frumoase și luminoase, sunt și cu gust alcătuite. Sculpturile d-nei CELINA EMILIAN, în special măștile, patinate cu un verde de cel mai plastic efect, ne-au încântat. Vitrinele cu cărți, legate de doamna CATERINA DULFU, se pot socoti una din revelațiile acestui an.

Ne pare nespus de bine, că tot o femee, doamna DULFU, este în fruntea acestei înjghebări. Să nu se creadă că ne părtinim sexul, pentrucă facem parte din el, dar împărtășim părerea franceză — și e o bucurie de câte ori putem să o constatăm — că Românca e bunul cel mai de seamă, pe care-l posedăm.

In afară de săli de expoziție, mai sunt tablourile din raft, care scoase, iau loc unul câte unul pe șevalet; în timp ce privitorul confortabil instalat, soarbe cu nesaț un interior de pădure a lui ANDREESCU, sau acea miraculoasă pasăre argintie, pe care tot ANDREESCU neîntrecutul nostru pictor, într'o zi de delicată și sobră inspirație a pus-o pe pânză.

*

S'a vorbit mult de premiile SALONULUI OFICIAL; nemulțumiți ca totdeauna s'au găsit destui. Cunoașteți proverbul francez „on ne peut contenter tout le monde et son père"... cu drept cuvânt!

S'a rostit sau s'a scris și fraza următoare: cum e posibil să fie premiat „Autoportretul" lui NUNI DONA? La care, răspundem — neîntrebați, și din inițiativă proprie — i s'a dat pentrucă, *măcar odată*, la un SALON OFICIAL, o lucrare lipsită de academism, trebuia recompensată. Măcar odată, o lucrare tânără, clară, bine compusă, plină de accent, merita să fie relevată...

Nu se știe — pentrucă nu a fost urmărită — nu se știe, ce silință și-a dat NUNI DONA, de patru ani încoace, pentru a izbuti ceeace a expus acum la Salon. Nu se știe — dar eu știu. Se prea poate să fi știut-o și juriul — în ori ce caz — a presimțit-o!

Imi pare rău că nu pot vorbi de mulți din expozanții *Salonului*, numai pentru că nu am loc destul. In schimb, li se vor reproduce din catalog bucățile, pe măsură ce apare Universul literar. Nici o acuarelă slabă nu s'a primit, aproape toate sunt interesante. Spicuim, cele două ale MERICHII RĂMNICEANU, acele ale sensibilului și delicatului DRĂGUȚESCU, aceia a lui AUREL DIACONESCU, GEORGETA VINTILESCU, ION MUSCELEANU apoi a COCĂI METIANU, teribil de L. Grigorescianâ — din păcate — ce bine ar fi să-și uite paleta profesorului și felul lui de a pune în pagină! Am regretat infinit să nu fi putut vedea expoziția lui MIRON CONSTANTINESCU la Propagandă, socotind după acuarela premiată, că prezenta desigur un interes deosebit.

NUNI DONA — Natură moartă

In sculptură, se relevă — atât cât o permite lumina neprielnică — „Drumul nou" în bronz al domnului BARASCHI; amănunțit studiat, cu vechi mijloace. MICHEL-ANGELO nu-l lasă să doarmă pe domnul Baraschi, *e foarte frumos să mai ai astăzi asemenea crez.* Departe de a fi pompier, cum „ironic" se intitulează domnia-sa, credem că statuia d-sale este o lucrare de suflu larg plină de avânt. Sunt bucăți admirabil studiate, „le morceau" cum spune Francezul — poate puțin — în dauna întregului.

Vedem în catalog „interpretare după figura Mareșalului" de ION GR. POPOVICI care are la Propagandă un cap minunat al M. S. REGELUI MIHAI I (dealtfel Majestatea Sa are trăsături extraordinar de elocvente pentru daltă, vezi și capul lucrat de Baraschi).

Această „interpretare" o găsim numai în catalog, oare dece?

Fotografiată, pare a fi o operă de mare anvergură, *ieșind cu totul* din comun.

Să fi supărat „interpretarea" când a fost așezată pe soclu?

Soarta interpretărilor, doar știm că nu-i să placă!...

Din puținele lucrări ale d-lui POPOVICI, desenuri colorate văzute de noi, deducem că are o personalitate cu totul atrăgătoare și pe care să sperăm să o vedem afirmându-se în sculptură, cât de curând.

In redarea liniștită și pură a MILITZEI PĂTRAȘCU, figura, plutind par'că în sferele inspirației, a scriitorului *Liviu Rebreanu*, se detașează din blocul de marmoră cu o calmă demnitate.

Vom numi apoi pe CRISTEA GROSU, ȘTEFAN BĂEȘAN, ELENA SEROVA, fără să exceptăm maeștrii ajunși de a căror faimă nu se mai vorbește, cum sunt IOAN JALEA și CORNEL MEDREA cu aportul lor întotdeauna de prim ordin și printre noi, cele două capete ale lui ION JIGA, pline de promisiuni pentru viitor.

Termin cu regretul de a nu fi putut menționa pe toți acei care o merită.

LUCIA DEM. BALACESCU

NOTE GERMANE

ESTE OARE

numaidecât festivă atmosfera necesară sonetului?

Nu se pot întruchipa, în catrenele și terținele lui, și esențele mai infuze, mai încărcate cu irațional și autentic ale psihicului nostru?

Cine a hotărît ca severele-i canoane să nu poată cuprinde și alte priveliști decât pe acele luminate de toridul sau blândul soare, — întotdeauna însă numai stea *sau* soare, — *al artei rigide, cristaline, rigid de cristaline și cristalin de reci? Ce trebue să primeze: schelele cu ajutorul cărora Meșterul Manole își urcă zidirea legendară, — sau sufletul care simte, vede, se consumă și se realizează în zidire?*

Schema și, deci, scheletul metric și al rimei din economia poetică a sonetului, nu sunt decât mijloace de condensare și maximă filtrare, măsuri de cea mai riguroasă prevenire formală a ivirii umpluturilor și mijloace de eliminare a zgurii. Din acest punct de vedere, sonetul e mai pretențios decât puriștii Stéphane Mallarmé *și* Stefan George, *sau, în orice caz, le-a anticipat, cu veacuri în urmă, doctrinele poetice. Din acest punct de vedere* sonetiști *nu pot fi decât marii îndrăgostiți ai formei.*

Dar sonetul nu mărginește cerurile lăuntrice incluse în ceeace ni se pare mai potrivit a numi fond *față de în aparență mai materiala* formă. *Cu o condiție însă: Nimic zornăitor și nimic de prisos să nu-i altereze melodia în limitele și în puritatea căreia se pot desăvârși toate elementele lui.*

Cine nu-și dă seama sau nesocotește, în mod voit, această condiție existențială poate înjgheba duium de versificații, cu rimă și ritm, cu sens limpede și puse pe cuvinte în ținută de cea mai elegantă rigoare, fără să fi pătruns în incinta sonetului, căci a numi sonet poemul care îndeplinește numai formalitățile consacrate ale ritmului și rimei, e prea puțin. Mult prea puțin.

De aceea nu pot reuși în sonet decât maiștrii riturilor poetice. Cei ale căror gesturi nu sunt gratuite nici în cea mai subtil și mai inutil *nuanțată traiectorie a mâinii ce săvârșește jertfa mistică supremă. Cei ce se spiritualizează sau se* psihizează *integral în clipele slujbei divine a scrisului. Cei ce simt și știu că au o răspundere, — un legământ.*

PLATEN

a fost unul din poeții germani cari își dădeau seama de toate acestea și a fost primul care și-a scris sonetele cu conștiința lucidă că îngrădirile își au rostul lor și nu trebuie clintite.

Sfidarea pe care o aruncă „guralivilor criticaștri" în chiar primul din cele 62 de sonete e, oarecum, confesiune și program:

„Desleagă-te de toate acele lanțuri pe cari le-ai purtat de bună voie până acum și nu dori să placi, cu puerilă desperare, mediocrității deșarte.

Chiar dacă-și strânge pumnii răutatea, mai respiră suflete cari îndrăznesc cu mândrie să bată vii ca și sufletul tău; deaceea lasă cântecele să-ți răsune!

Criticaștrilor guralivi îngăduie-le micimea de a vesteji și lăuda când una, când alta și de a nu cuprinde niciodată unitatea unui spirit.

Scurta lor otărâre va trece toată, — tu însă scutură de pe tine josnicia zilei când ritmul sfânt te duce în sus".

Nu este însă, nicidecum, vorba, în aceste versuri, de „lanțurile" sonetului, ci de acele cu cari ne încătușează mediocrul, fluctuantul și, nu rareori, meschinul „ce-zic-alții'.

Deși se consideră numai modest spicuitor de spice care vine în urma secerătorilor Francesco Petrarca, Luis de Camoëns și Friedrich Rückert, **Platen nu-i rămâne dator cu răspunsul nici**

PLATEN

chiar unui Goethe **când olimpicul dela Weimar zeflemește sonetul, socotind că ar fi o formă care te-ar obliga să și recurgi la cleiuri câteodată spre a obține ceva unitar: „Nur weiss ich hier mich nicht bequem zu betten, Ich schneide sonst so gern aus ganzem Holze, Und müsste nun doch auch mitunter leimen". („Numai nu știu să mă culc aici confortabil,/Deobiceiu cioplesc cu plăcere din lemnul întreg. Și ar trebui acuma totuși să mai încleiez câteodată").**

„CHIAR ȘI PE TINE —

i se adresează, tot în sonet. Platen, — „chiar și pe tine, puternicule, pe tine pe care acum câțiva ani te-am mai văzut negând cu zeflemea profunda mea ființă, — pe tine însuți te numar azi printre ai mei, printre aceia ce se bucură de favoarea mea.

Căci cine e pătruns de ceeace este adânc adevărat, aceluia forma trebuie să i se supună, — iar ceeace poate părea periculos cârpaciului, pe maistru trebuie să-l desvăluie dumnezeește.

Cui îi încolțesc în piept puterea și prea plinul, acela stăpânește, cu dreaptă mândrie cuvântul și se mișcă ușor chiar și'n cuprinsul rimelor grele.

El își taie, îndemânatec și sigur, fără a înclei vreodată, trunchiul fugar al cântecului și, ceeace face el, este din lemn întreg'.

Deși nu le amintește în sonetul în care este vorba de Petrarca, Luis de Camoens și Rückert. sonetele lui **Shakespeare** au fost, în anumite privințe, izvorul de inspirație cel mai admirat pentru Platen:

„Cu orice loz tu tragi cel mai bun număr, căci cine, asemeni ție e în stare să pătrundă așa de adânc în cea mai profundă inimă? Când începi să cânți tu, amuțim ca niște nevolnici amuțitori.

Nu capriciile vreunei fete ți-au stingherit somnul, — dar te vedem, mereu, luptând cald pentru prietenie: Amicul tău te scapă din lațul femeilor, iară frumusețea lui e glorie și îngrijorare pentru tine.

Până la grijile cari te rod, în locul lui, apoteozezi toate și până și durerea pe care el te lasă să o suferi!

Oricât de mult te-ar supăra, lipsitul de suflet, tu nu te lași de el și vezi, cu durere, viermele viciului în cel mai frumos trandafir".

GEN PE CÂT DE DIFICIL

la prima vedere pe atâta de greu, sonetul poartă, ca și acel prieten *shakespearean, viermele viciului în cel mai frumos trandafir. Viciul acesta îi poate lua farmecul tuturora accesibil, destăinuindu-l numai inițiaților în sensațiile cele mai rafinate ale vieții. Totuși, departe de a fi perimat, — și dovada o avem, la noi, în opera unui* Corneliu Moldovanu *și în recentul volum de împliniri și revelații ale d-lui* Ion Pillat, *sonetul, ca orice lucru definitiv, deci valabil peste timp, rămâne și pe viitor forma care te obligă să fii meșter dacă poți.*

Iară Platen a fost un mare meșter al sonetului german.

TRAIAN CHELARIU

CENTENARUL MALLARMÉ

ŞTEFAN GEORGE DESPRE MALLARMÉ

Ştefan George cel dintâi care după uriaşii Romantismului, a cucerit în limba germană contemporană acea împărăţie sufletească în care vorbele mărturisesc o viaţă şi o realitate superioare, şi-a arătat admiraţia faţă de MALLARMÉ prin numeroase traduceri din opera acestui poet.

Iată câteva fragmente dintr'un capitol de proză consacrat marelui poet francez. (Lobreden aus TAGE und TATEN, Aufzeichnungen und Skizzen von Stefan George ed. Günther u. Co. Berlin).

Orice artist vrednic de acest nume a dorit măcar odată în viaţa lui să se exprime într'o limbă de care mulţimea profană să nu se poată servi, sau să-şi aşeze vorbele astfel încât numai cel iniţiat să le afle înţelesul adânc... Intunecimi melodioase se găsesc şi la Pindar, şi la Dante şi multe chiar la limpedele Goethe.

●

Să ne gândim la acele tainice vorbe şi vrăji care s'au păstrat în popor cu o neîndoelnică putere de vindecare şi care răsună ca nişte chemări de duhuri şi de zei ; la vechi rugăciuni care ne-au adus mângâiere fără ca să ne fi gândit la conţinutul lor, la inexplicabile cântece şi versuri din vremuri străvechi care însă când sunt rostite, revarsă peste noui talazuri de plăceri şi de necazuri reînoind palide amintiri care asemeni unor surori îndurerate ne întind mâini ademenitoare.

●

Iată de ce, Poete, tovarăşii şi discipolii îşi spun atât de bucuros „maestru", fiindcă tu eşti cel mai greu de imitat şi totuşi ai atâta putere asupra lor ; fiindcă toţi năzuesc către cea mai înaltă perfecţiune în sens şi sunet pentru a putea sta în faţa ta ; fiindcă tu păstrezi mereu o taină şi ne laşi să credem în acel frumos tărâm care singur este veşnic.

(Tradus de **Al. Philippide**)

LA VIE DE MALLARME DE HENRI MONDOR

Printre cei care şi-au consacrat viaţa cultului poetului care a scris **După amaiza unui Faun** Doctorul Henri Mondor este, fără îndoială, unul din cei mai pasionaţi şi mai desinteresaţi în acelaşi timp. Probabil că n'ar fi dat niciodată publicităţii rezultatul la care a ajuns prin cercetările lui pline de dragoste şi de admiraţie, dacă vremurile grele nu l-ar fi silit să se retragă în această mânăstire pe care arta o oferă acelora care ştiu să-i hărăzească tot ce au mai bun în ei.

Lucrarea lui este cea mai importantă alături de aceea a lui Kurt Wais, apărută în 1938 la München.

Henri Mondor nu e nici critic, nici literat şi asta e foarte bine. De marea poezie nu te apropii cu fraze de critic, ci cu multă umilinţă şi o mare dragoste. Aşa face şi autorul nostru care ne prezintă nu foarte mare număr de inedite datorită cărora el evocă viaţa poetului. De fapt, el lasă scrisorilor, anecdotelor şi operei grija de a arăta lupta de fiecare clipă înfăţişată de sforţarea creatoare a profesorului de engleză care o viaţă întreagă a dus război istovitor pe două fronturi, acela al mizeriei materiale şi al creaţiei.

(R. B.)

ed. Gallimard N.R.F. Paris 1942

SONETELE: O MANIE

Dintr'o scrisoare către Cazalis:

„Vei râde poate de mania mea de-a scri sonete — nu vei râde, fiindcă şi tu ai făcut sonete delicioase — dar pentru mine sonetul e un mare poem în mic; catrenele şi terţetele îmi par cântece întregi, şi câteodată stau trei zile ca să-i echilibrez părţile pentruca totul să fie armonios şi să se apropie de frumos..."

(E vorba de sonetul Renouveau. *Mallarmé are douăzeci de ani).*

NEPUTINŢĂ SAU CULTUL FRUMOSULUI?

Ceiace s'a numit neputinţa lui Mallarmé e această admirabilă exigenţă de artă pură şi mândrul dispreţ al unui tânăr sărac faţă de orice improvizaţie pripită şi fructuoasă.

(Mondor)

PRAGOSTE DE VACANŢĂ

Dragostea vieţii lui:

„...Ştii tu că sunt un neghiob şi că m'am lăsat prins în cursa pe care o întinsesem într'un stufiş din ţara Dragostei? Zărisem aici o fată destul de drăguţă, distinsă, tristă. E germană şi guvernantă într'o familie de aici. Sunt de-atunci şase săptămâni. Mă atrăgea; nu ştiu cum, am început o curte înverşunată. Refuzuri, fugi, spaime, roşeli din partea ei; tenacitate dintr'a mea. Insfârşit, de câteva zile s'a îmblânzit şi am început să intru în viaţa ei. Ca toate guvernantele care sunt întotdeauna declasate, ea are un farmec melancolic care şi-a produs efectul asupra mea aşa că m'am cam îndrăgostit.

Când am văzut asta, am încercat să lupt, presimţind o mulţime de necazuri: situaţia ei pe care puteam s'o sfărîm, deoarece depinde în întregime de purtarea ei, spionajul oraşelor mici, timpul pierdut. Lupta nu face decât să atâţe.

Ea e tristă aici şi se plictiseşte. Eu sunt trist şi mă plictisesc. Din cele două melancolii ale noastre am putea face o fericire. N'ar fi de mirare ca ea să înceapă să mă iubească puţin; sunt sigur că am intrat deja în viaţa ei. Poate fac o prostie. Ba nu, n'am să mai fiu aşa de singur în timpul vacanţelor.

(Scrisoare către Cazalis din 4 April 1862)

De fapt, n'a mai fost aşa de singur fiindcă cea pe care o iubea a devenit doamna Mallarmé.

NAŞTEREA HERODIADEI SAU JURĂMÂNTUL POETULUI

I

...Şi acum m'am pus hotărît pe lucru. Mi-am început însfârşit Herodiada. Cu spaimă, fiindcă inventez o limbă care trebue numaidecât să ţâşnească dintr'o poetică foarte, foarte nouă, pe care aş putea-o defini în două vorbe: Să zugrăveşti nu lucrul ci efectul pe care lucrul îl produce. Versul, aici, nu trebue deci să se compună din cuvinte ci din intenţii şi toate vorbele trebue să dispară în faţa sensaţiilor... *Vreau* — întâia oară în viaţa mea — să *izbutesc*. N'aş mai pune mâna în viaţa mea pe o pană dacă aş fi învins.

JURĂMÂNTUL UNUI POET DE 22 DE ANI

II

Dintr'o scrisoare către Cazalis din Martie 1866.

...Aşadar am a-ţi povesti trei luni, în linii foarte mari... Le-am petrecut lucrând cu înverşunare la Herodiada, lampa mea ştie! Am scris uvertura muzicală, care e încă aproape în stare de schiţă, dar pot să spun fără îngâmfare că va fi de un efect nemaipomenit şi că scena dramatică pe care o cunoşti nu e faţă de aceste versuri decât ceiace este o vulgară image d'Epinal *comparată cu o pânză de Leonardo da Vinci. Imi vor mai trebui încă trei sau patru ierni ca să sfârşesc această operă, dar atunci voi fi făcut însfârşit ceiace visez să fie un Poem demn de Poe şi pe care poemele lui nu-l vor întrece.*

Ca să-ţi vorbesc cu această semănătoare care s'au adunat în noi din cele dintâi vremuri şi proclamând, în faţa Nimicului care este adevărul, aceste glorioase minciuni! Acesta e planul

MALLARMÉ
(Văzut de Gauguin)

volumului meu liric şi acesta va fi poate titlul lui, Gloria Minciunii sau Glorioasa Minciună. Voi cânta cu disperare".

Mallarmé va lucra toată viaţa la acest poem şi se va gândi la el chiar cu două ceasuri înainte de moarte.

CUM LUCRA MALLARMÉ

LE PITRE CHATIÉ

Prima versiune :

Pour ses yeux, — pour nager dans ces lacs dont les quais
Sont plantés de beaux cils qu'un matin bleu pénètre,
J'ai, Muse, — moi, son pitre, enjambé la fenêtre
Et fui notre baraque où fument tes quinquets.

Text definitiv :

Yeux, lacs avec ma sainte ivresse de renaître
Autre que l'histrion qui du geste évoquais
Comme plume la suie ignoble des quinquets,
J'ai troué dans le mur de toile une fenêtre.

ULTIMELE RÂNDURI SCRISE

„Recomandări cu privire la hârtiile mele

„(Pentru când mă vor citi dragii mei).

Mamă, Geneviève,

„Spasmul cumplit de înăbuşire pe care l-am suferit adineauri poate să se reproducă în cursul nopţii şi să mă doboare. Atunci nu vă veţi mira că mă gândesc la grămada semiseculară a notelor mele, care nu va face decât să vă încurce, fiindcă nicio pagină din ele nu poate să servească. Numai eu singur aş putea scoate ce este... Aş fi făcut asta dacă ultimii ani lipsind nu m'ar fi trădat. Aşadar, ardeţi

billard. Dujardin e lângă doamna Méry Laurent, Ducet şi Thadée Natanson. Vaillard e între Mendès şi Roujon. Dierx, nu departe de Marthe Mellot, e cu Bonniot şi Uzanne.

Soarele străluceşte pe râu, pe acoperişuri, pe luntrea care îi era dragă. In aer e o căldură dulce. Cântecul murmurat al după amiezilor de vară face să vibreze câmpia. Câţiva ţărani în haine de Duminică, câţiva luntraşi şi cantonieri s'au alăturat poeţilor.

Când ajungem pe clina liniştită şi la locul în care sunt morţii din Samoreau şi Valvins, nimeni nu mai observă bine sfârşitul ceremoniei, atât de puternic izbucneşte emoţia.

In mijlocul unei discreţii care face ca plecarea poetului să semene cu viaţa lui, acest minuscul cortegiu arată o imensă durere. Sicriul e acoperit de flori strălucitoare. Se văd marile coroane trimise de Revue blanche şi Mercure de France. **Roujon însoţeşte până lângă groapă, spune, în numele prietenilor, cu greu, câteva vorbe de adio şi, zguduit de plâns, nu poate sfârşi. Mendès face semn lui Valéry să rostească omagiul tinerilor dar toţi, vechi tovarăşi şi tineri discipoli, plâng, şi Valéry nu poate vorbi.**

Rodin spune celor de lângă dânsul: „Cât timp are să mai trebuiască naturii ca să refacă un astfel de creer?"

(Mondor, La Vie de Mallarmé 2 vol. Gallimard 1942)

ULTIMA MODĂ

Pentruca să câştige ceva bani, Mallarmé publică o revistă de modă: *Ultima modă*, gazetă mondenă şi familiară realizată cu concursul, în ce priveşte moda, a marilor croitori, — tapiţeri — decoratori, restauratori, horticultori, amatori de bibelouri şi de sport.

Colaboratorii lui literari sunt: Théodore de Banville, Léon Clodel, François Coppée, Alphonse Daudet, Sully Prudhomme, Villiers de l'Isle-Adam, Zola, etc.

In realitate, în afară de colaborarea propriu zis literară, el singur face toată gazeta şi semnează: Marguerite de Ponty, Miss Satin, le chef de bouche chez Bréhaut, o cititoare alsaciană, o castelană bretonă, corespondenţi anonimi X, Zizi mulatră din Surati şi chiar Olimpia, negresă.

RAINER BIEMEL

Note despre Mallarme

Destinul literar al lui Stéphane Mallarmé îmi evocă întotdeauna un titlu din Balzac: La recherche de l'absolu. Mallarmé a fost un căutător de absolut. Destinul lui a fost să propună viitorului câteva splendide enigme şi să rămână prin sforţările lui, dacă nu prin realizările lui, ca un exemplu durabil de înaltă viaţă spirituală în slujba unei frumuseţi imposibile sau cel puţin inaccesibile omului de astăzi.

Puţinele realizări ale lui Mallarmé au rămas cu un ciudat aspect de fragmente, de ruine pe urma unei cumplite lupte între intenţie şi faptă.

Invăţăturile lui, mai mult poate decât opera lui, alcătuesc partea lui durabilă. Ceiace el a propovăduit întrece cu mult ceiace a construit.

„A sugera — iată visul..." Prin această scurtă frază, care a devenit mai târziu programul unui întreg curent literar, Mallarmé respinge expresia directă, imaginea fotografic exactă, descripţia precisă şi în acelaş timp respinge pathosul şi discursivitatea, elocvenţa şi pasiunea.

In Mallarmé erau doi oameni (ca în noi toţi, de altfel). Unul era îndrăgostit de nelămurit şi de obscur, de vis nebulos şi sensuri ocult, căutător de absolut şi de esenţe; celălalt avea respectul formei rigide, al regulei clasice, al disciplinei şi al constrângerii artistice.

Din colaborarea acestor doi a ieşit o operă curioasă şi unică în felul ei, ratată în bună parte, dar uluitor de revelatoare în părţile ei izbutite. In cele mai pline şi mai cizelate versuri cu putinţă s'ascunde un fond obscur, o expresie eliptică, muzicală şi neprecisă :

L'ère d'autorité se trouble
L'orsque, sans nul motif, on dit
De ce midi que notre double
Inconscience approfondit

Que, sol de cent iris, son site,
Ils savent s'il a bien été.
Ne porte pas de nom que cite
L'or de la trompette d'Eté.

Din aceste opt foarte muzicale versuri, doar ultimul aduce o imagine imediat **inteligibilă : Aurul trompetei de Vară. Acesta este de altfel unul din procedeele lui Mallarmé: Dintr'un bloc de versuri strălucitoare dar fără sens inteligibil ţâşneşte odată un vers care luminează şi pe celelalte, făcându-le şi pe acestea, dacă nu inteligibile (aceasta la Mallarmé nu se întâmplă niciodată) dar cel puţin capabile de-a sugera jumătăţi de sensuri, nelămurite dar puternice impresii, fugitive imediat ce cauţi să le defineşti.**

Arta lui Mallarmé nu deschide porţi largi. Intredeschide. **Drumul pe care ţi-l arată nu-l vei cunoaşte niciodată până la capăt. Dar îl vei bănui mereu. Din două sensuri pe care ţi le oferă, poţi alege unul. Dar le poţi alege pe amândouă; şi, din alăturarea lor, un al treilea, poate, se va desprinde.**

Iată de ce frumuseţile pe care le găsim în opera lui (alcătuită în partea ei constructivă din vreo şaizeci de poeme şi câteva poeme în proză) apar fragmentare şi fără şir, fulgere în negură, aşchii de soare în întuneric. Cele mai frapante, dacă nu cele mai adânci, sunt acelea ieşite din transpuneri ciudate de senzaţii, în imagini ca acestea :

....des calices
De mes robes, arôme aux
farouches délices,
Sortirait le frisson blanc de
ma nudité....

Ce blanc vol fermé

Care e evantaliul închis, sau

Vertige ! voici que frissonne
L'espace comme un grand
baiser
Qui, fou de naître pour
personne,
Ne peut jaillir ni s'apaiser...

sau

Coure le froid avec ses
silences de faulx...
Trompettes tout haut d'or
pâmé sur le vélir...

Este desigur aici o artă foarte rafinată, făcută din multă meditaţie, îndelung chibzuită, în care aşa zisa inspiraţie nu mai are nici cel mai mic loc dar care nu exclude, totuş, pathosul şi sbuciumul, ca în poemul neisprăvit al Herodiadei, cu versuri scrâşnite şi strânse, ca nişte cătuşe :

J'aime l'horreur d'être et
je veux
Vivre parmi l'effroi que me
font mes cheveux,
Pour, le soir, retirée en ma
couche, reptile
Inviolé, sentir en la chair
inutile

Le froid scintillement de ta
pâle clarté,
Toi qui te meurs, toi qui
brûles des chasteté,
Nuit blanche de glaçons et
de neige cruelle!

Exemplul lui Mallarmé are valoare prin ceeace el a vrut mai mult decât prin ceeace a făcut. El a vrut, între altele, să desprindă poezia din discursiv şi din real, atribuindu-i calităţi de cunoaştere prin vis, de înălţare în absolut, de adâncire în inconştient. Opera lui, care apare de multe ori ca o strălucită chinezerie, nu realizează decât prea puţin acest lucru. Sensul pe care fără îndoială că Mallarmé a vrut să i-l dea s'a pierdut odată cu el şi opera rămâne pecetluită pe vecie. Incercările de explicare, în frunte cu aceea, voluminoasă şi savantă, a lui Tribaudet, rămân fără niciun folos general. Oricine adânceşte pe Mallarmé îi găseşte un sens, dar e absurd să se vorbească aici de un sens valabil pentru toată lumea, un sens cu putere de lege.

Tot din această pricină, a imita pe Mallarmé este o întreprindere cu totul fără rost. Invăţăturile lui, exemplul lui de căutare a frumosului absolut sunt vrednice de urmat. Paul Valéry este unul dintre cei care au tras foloase de pe urma acestor învăţături şi a acestui exemplu. Dar opera lui, afară de unele asemănări superficiale de ton, nu mai păstrează nimic din Mallarmé. Taina mallarmeană, atât de rar dar atât de turburător realizată în câte un vers :

Le transparent glacier des
vols qui n'ont pas fui...
Fuir ! là-bas fuir! je sens que
des oiseaux sont ivres
D'être parmi l'écume inconnue et les flots...
Et tu fis la blancheur sanglotante des lys !....
La solitude bleue et stérile a
frémi...

N'a mai putut trece în meditaţia gravă din Cimetière marin **a lui Valéry, monument frumos dar greoi, rece şi sterp, nici în** Narcisse, **nici în** La jeune Parque. **Incomunicabilul a rămas incomunicabil. Poarta spre vis pe care Mallarmé o deschidea,** într'adins, **doar pe jumătate, rămâne îndărătnic închisă pentru cei care vor să-i fure taina.**

AL. PHILIPPIDE

Le vierge, le vivace et le bel aujourd'hui

Le vierge, le vivace et le bel aujourd'hui,
Va-t-il nous déchirer avec un coup d'aile ivre
Ce lac dur oublié que hante sous le givre
Le transparent glacier des vols qui n'ont pas fui !

Un cygne d'autrefois se souvient que c'est lui
Magnifique mais qui sans espoir se délivre
Pour n'avoir pas chanté la région où vivre
Quand du stérile hiver resplendé l'ennui.

Tout son col secouera cette blanche agonie.
Par l'espace infligée à l'oiseau qui le nie
Mais non l'horreur du sol où le plumage est pris

Fantôme qu'à ce lieu son pur éclat assigne
Il s'immobilise au songe froid de mépris
Que vît parmi l'exil inutile le Gygne.

Sonet

— Lui Basil Munteanu

Virginul azi, cel mândru şi cel însufleţit,
Ne-o sparge el cu aripi de vânt şi de beţie
Uitatul lac ce-l fură sub ger cu nostalgie
Strălimpezile sloiuri de sbor neîsbăvit !

O lebădă din timpul apus şi-a amintit
Măreţ dar fără 'ndemnul să scape din sclavie
Că n'a cântat ţinutul în care să revie
Când sterpului iernatic urîtul i-a sclipit.

S'o scutura lung gâtul ei tot de alba moarte
Ce păsării, negând-o, zăpada îi împarte,
Dar nu de glod şi groază ce penele i-au prins.

Nălucă 'n locul unde lucire albă leagă,
Cum împietreşte — lasă regesc dispreţul nins
Intr'un exil zadarnic s'o troneească 'ntreagă.

Trad. de ION PILLAT

siguranţă, eu care sunt victima eternă a descurajării, trebue să zăresc adevărate splendori!

Din nefericire, adâncind până într'atâta versul, am dat de două abisuri, care mă umplu de desnădejde. Unul este Neantul la care am ajuns fără să cunosc Budismul, şi sunt încă prea mâhnit ca să mai pot crede chiar în poezia mea şi să mă aşez din nou la lucrul pe care gândul acesta copleşitor m'a făcut să-l părăsesc.

Da, ştiu, nu suntem decât forme vane ale materiei — dar sublimi totuş pentrucă am inventat pe Dumnezeu şi sufletul nostru. Atât de sublimi, dragul meu! încât vreau să dau spectacolul materiei care are conştiinţa că este şi care în acelaş timp se avântă nebuneşte în visul acesta, deşi ea ştie că nu poate fi acest vis, cântând Sufletul şi toate divinele impresii a-

O ASOCIAŢIE A POEZIEI EUROPENE

„Iţi plac lucrurile mari: iată unul din ele... Capitalele secţiunilor franceze sunt Paris şi Avignon.

„Dragul meu ,e vorba pur şi simplu de o breaslă. Suntem câţiva cărora ne e drag un lucru dispreţuit: e bine ca să ştim câţi suntem şi să ne cunoaştem; cei absenţi să se citească şi cei călători să se vadă".

(Scrisoare lui Mistral)

Se gândea la Spania, Italia, Anglia.

●

Ce departe e civilizaţia de a procura bucuriile stării de vis! Ne putem mira că nu există în orice mare oraş o asociaţie de visători pentru a sprijini un jurnal care să înregistreze evenimentele în lumina proprie a visului.

DRUMUL DIN URMĂ

Vreo treizeci de persoane dintre care niciuna nu-şi stăpâneşte plânsul, însoţesc sicriul la cimitirul din Samoreau, lângă Valvins.

Rodin e cu Renoir care a condus-o pe domnişoara Jeannie Go-

L'AZUR

De l'éternel azur la sereine ironie
Accable, belle indolemment comme les fleurs,
Le poëte impuissant qui maudit son génie
A travers un désert stérile de Douleurs.

Fuyant, les yeux fermés, je le sens qui regarde
Avec l'intensité d'un remords atterrant,
Mon âme vide. Où fuir? Et quelle nuit hagarde
Jeter, lambeaux, jeter sur ce mépris navrant ?

Brouillards, montez ! versez vos cendres monotones
Avec de longs haillons de brume dans les cieux
Que noiera le marais livide des automnes
Et bâtissez un grand plafond silencieux !

Et toi, sors des étangs léthéens et ramasse
En t'en venant la vase et les pâles roseaux,
Cher Ennui, pour boucher d'une main jamais lasse
Les grands trous bleus que font méchamment les oiseaux

Encor ! que sans répit les tristes cheminées
Fument, et que de suie une errante prison
Éteigne dans l'horreur de ses noires traînées
Le soleil se mourant jaunâtre à l'horizon !

—Le Ciel est mort.—Vers toi, j'accours ! donne, ô matière,
L'oubli de l'Idéal cruel et du Péché
A ce martyr qui vient partager la litière
Où le bétail heureux des hommes est couché,

Car j'y veux, puisque enfin ma cervelle, vidée
Comme le pot de fard gisant au pied d'un mur,
N'a plus l'art d'attifer la sanglotante idée,
Lugubrement bâiller vers un trépas obscur...

En vain ! l'Azur triomphe, et je l'entends qui chante
Dans les cloches. Mon âme, il se fait voix pour plus
Nous faire peur avec sa victoire méchante,
Et du métal vivant sort en bleus angelus !

Il roule par la brume, ancien et traverse
Ta native agonie ainsi qu'un glaive sûr ;
Où fuir dans la révolte inutile et perverse ?
JeJ suis hanté. L'Azur ! l'Azur ! l'Azur ! l'Azur !

STÉPHANE MALLARMÉ

AZURUL

Batjocura senină a cerului etern,
Trufaş nepăsătoare ca florile, 'mpovară
Blestemele poetului nevolnic, ce s'aştern
De-alungul unor sterpe deşerturi de calvare.

Fugind, cu ochii orbi, îl simt privind — jeratec,
In sufletu-mi, cu forţa căinţelor târzii.
Fugi ! Unde ? Care noapte s'o sfâşii, şi sălbatec
S'o svârl peste dispreţu-i sfâşietor, fâşii ?

Ci creşteţi, neguri ! verse-şi cenuşa voastră rece
In zdrenţe lungi de pâlcă leşia peste cer
Şi mlaştinile toamnei azurul să-l înnece.
Ziditi-l sub uriaşe tavane de tăceri.

Şi tu, din lacul Lethei trezeşte-te, şi-adună
In calea ta, nămolul şi galbenul lui stuh,
Plictis iubit ! Şi-astupă c'o mână veşnic bună
Spărturile albastre de aripi, din văzduh.

Şi încă ! Fără preget să-ţi fumegi hornul bont
Trudit cotlon, şi dâra de fum iscat va stinge 'n
Rătăcitoarea carceră a negrelor funingeni
Făclia soarelui pălind la orizont.

E mort Auzul ! Ţie, Materie, 'nchinare !
Dă-mi tu uitarea : Visul să nu mai chinuiască
Un biet martir ce vine să'mpartă ieslea'n care
Adoarme fericita cireadă omenească !

Căci vreau, pentrucă 'n fine azi cugetul golit
Ca vasul cu boială izbit de un perete
Nu-mi mai sulemeneşte suspinu 'n nimb de mit,
Să gust lugubrul morţii obscure pe 'ndelete.

In van ! Azurul birue; în van ! L'aud cum cântă
In clopote. Şi inima-mi se face graiuri ca
Mai mult izbânda lui să ne 'nspăimânte.
Şi aur viu ţâşneşte 'n albastru Osană !

Rostogolit prin pâcle, străvechiu, el îţi străpunge
Născânda agonie, tăiş de paloş dur ;
Fugi ! Unde ? Răzvrătire zadarnică. Te-ajunge.
Sunt hărţuit. **Azur ! Azur ! Azur ! Azur !**

Trad. de ION FRUNZETTI

Cronica literară

„STRANIUL PARADIS"

de Laurenţiu Fulga

(Editura Universul, Bucureşti, 1942)

Rareori lectura cărţilor mai provoacă în noi acel sentiment de surprindere şi mirare naivă pe care-l încercăm în momentele de supremă libertate interioară când trăim în afara oricăror deprinderi ale sociabilităţii. Actul creaţiei literare ajunge prin repetiţie o funcţie obligatorie a culturii, una din formele instituţionale intrate în obişnuinţele vieţii sociale în comun. Luorul literar în sine nu mai este prilej de uimire, multiplicat prin tradiţie pe dimensiunea timpului concret, în perspectiva mereu adâncită a istoriei literare.

Puţine cărţi mai turbură deprinderile, răstoarnă criterii sau le sdruncină temeiurile şi ne îndeamnă să gândim cu puteri neajutorate la acest lucru extraordinar care este o carte şi la neobişnuita putere de sociabilitate a cuvintelor. *„Straniul Paradis"* e o astfel de carte, — violentă pentrucă iese din obişnuinţa literaturii, prin forţa ireverenţioasă a temperamentului, a ingeniului sau geniului, pe care şi-l expune cu ostentaţie autorul. Intrebarea asupra stilului, în expresia lui concretă, scriptică, încă nu se poate pune în cazul lui Laurenţiu Fulga.

Bogăţia conţinuturilor sufleteşti şi a semnificaţiilor covârşeşte preocupările de expresie şi ţinută literară. Stilul cărţii e deaceea neîngrijit pe alocurea, confuz uneori, iar termenii improprii. Accentul e pus pe inspiraţie nu pe elaborare, — adică pe o anume stare de tensiune şi ardere lăuntrică, pe o infinită aspiraţiune către idealitate şi transcendere a sensorialităţii prin reverie exaltată, simbol sau iluzie. „Straniul Paradis" datoreşte prea puţin literaturii înţeleasă ca tradiţie şi deprindere a unui lucru organizat. Deaceea nu pe elemente de compoziţie şi pe corespondenţe interioare de echilibru al înţelesurilor cu plasticitatea formelor se sprijină structura nuvelelor din *„Straniul Paradis"* ci pe creiarea unui climat excepţional în care personajele cărţii trăesc cu exaltare convingerea predestinării lor şi revelaţia pe care şi-o prilejuiesc unele altora.

Intr'o notă introductivă Laurenţiu Fulga îşi previne cititorii asupra unei împrejurări care dă o unitate esenţială prozei din *„Straniul Paradis"*, prin revenirea ei cu stăruinţa implacabilă a unui destin, în existenţa fiecăruia din eroii nuvelelor. Această împrejurare îi înrudeşte, dându-le un aer de familie, iar cărţii acel climat specific care nu poate fi identificat în vreunul din aspectele sensibile ale vieţii desfăşurată în raporturile concrete ale spaţialităţii şi existenţei sociale. Iată, cu vorbele proprii ale autorului, împrejurarea care singularizează pe eroii nuvelelor sale :

„In cartea această vă veţi întâlni cu oameni perechi, doi, mereu câte doi — şi drama acestei dualităţi e cu atât mai sfâşietoare, cu cât nu se pot despărţi în nici un fel unul de altul, nu se pot deslega definitiv — pentrucă o soartă necunoscută şi abjectă, un înger al întunecării ori un zeu implacabil — tot îi mână înainte, mereu unul lângă altul — ca să se ispăşească unul pe altul, să se îndure unul pe altul, să creadă că astfel vor învinge limita impusă de mai înainte".

Observarea acestei dualităţi ca o lege a existenţei omeneşti dela care nimeni nu se poate sustrage, potrivit căreia „al doilea intervine ca o condiţie necesară a împlinirii destinului celuilalt", a mai fost desigur făcută, între alţii de Schopenhauer (fiecare îşi caută în viaţă complementul ideal, perechea sortită, după raporturi de compensaţie între însuşirile fizice şi morale ale celor doi parteneri). Nu interesează însă originalitatea sub aspectul teoretic, a observaţiei, ci forţa intuitivă, intensitatea vizionară cu care acest adevăr este trăit până la extaz, dementă sau sinucidere de personagiile *„Straniului Paradis"*. In „Taina Soniei Luiceva" povestitorul cunoaşte bucuria extatică prin alăturarea în iubire de femeea care-i era sortită:

„In ceasurile acelea nu eram prezenţi, nu ne simţeam realităţile nudice; era prezentă numai semnificaţia acelei cununii, doar beatitudinea pe care atât de bogat ne-o acorda unitatea corporală. Deaceea n'am considerat niciodată dragostea mea ca un păcat sau un dezechilibru în ordinea micului nostru univers, ci tocmai o spiritualizare a cărnii. Căci identificarea noastră nu căpăta un contur uman şi exterior, ci o plinătate cerească şi o dumnezeiască bucurie".

Conştiinţa anticipatoare a predestinării este limpede rostită de povestitor la începutul confesiunei sale:

„Sunt convins însă, că pentru fiecare om în parte — există doar o *singură* femee egală lui, care i-ar putea aparţine. Există acel tip de femee, care fără să te fi auzit vorbind, fără să te fi văzut chiar ştie că e născută anume pentru tine. Numai ţie ţi s'ar dărui, numai tu fiind în stare s'o desăvârşeşti în propriul ei destin".

E convins de acel absolut — nec plus ultra — care a însemnat pentru el dragostea Soniei Luiceva: „sunt în viaţa unui om întâmplări atât de perfect sfârşite, că după ele nu mai poate urma nimic altfel". Iar în alt loc notează „prin ea m'am redăruit mie însumi". Iată deci femeea intervenind „ca o condiţie necesară a împlinirii destinului celuilalt", condiţia dobândirii plenitudinei şi a unităţii interioare, a desăvârşirii întru absolut. Motivul acesta al iubitei ideale îl întâlnim în toate nuvelele şi el creiază climatul de înfrigurată aşteptare şi adoraţie extatică, acela care ne-a îndreptăţit să relevăm caracterul esenţial liric al prozei lui Laurenţiu Fulga.

Probabil, ceva din această tensiune lirică se datoreşte şi spiritului vârstei autorului, dar temperatura arderii interioare a prozei sale, viziunea dramatică a existenţei dilatată până la halucinaţie, — acestea sunt trăsături permanente care ţin de structura intimă a talentului său.

In nuvela „Vânt de Octombrie" ni se spune de doi prieteni, Grigor Eronim şi Pavel Botez, cari fără să ştie unul de altul se întâlneau într'un parc — n'are importanţă dacă aevea sau în închipuire doar — cu Iubita ideală „mult aşteptata" sau „mult visata". Nici Grigor Eronim, nici Pavel Botez nu-i vorbiseră vreodată. Unul îi spunea *Solitara*, altul *Azuria*, fiecare pentru el însuşi. Dar într'o zi, Iubita se sinucide şi unul din îndrăgostiţi o găseşte moartă pe o bancă din parc. Cu tot amănuntul concret al morţii şi al scenei de un macabru grotesc în care femeea e dusă pe braţe de trecători la ambulanţa salvării, realitatea rămâne mai departe covârşită de semnificarea tragică a faptului de conştiinţă trăit de Eronim Grigor, de acea proectare peste aparenţele concrete, a sfâşierii lui lăuntrice. Sunt câteva pagini de o forţă lirică şi o intensitate extraordinară în care identificându-ne cu suferinţa neîncăpută şi inexpresibilă a îndrăgostitului trăim noi înşine procesul halucinant al *irealizării* realităţii, în care peisajul fizic, gesturile oamenilor şi motivările lor se recompun într'o privelişte inedită, cu o mirare nouă:

„Căzu o frunză, căzu a doua, şi încă una şi alta şi alta. Toată grădina se prăvălea. Copacii se sgâlţâiră din pământ şi scârţâiră. Statuile tremurau şi implorau veşnicia. Era în toate, până în rădăcini, o cădere generală, o descompunere unanimă. Sărbătoarea agoniilor din Octombrie. Uite o frunză, uite un om spânzurat, uite o sticlă cu vin. Toamna! Octombrie! Agonia cea mai regească. Nici soare, nici noapte. In spaţiul acela sfâşietor se abătea propriul timp al lui Eronim Grigor, timpul în care dorea numai să moară şi să uite. Oamenii i se părea că merg ca maimuţele, fiecare ducându-şi în spate Crucea. Un copil se aplecă să ridice o frunză.

Nebunule, n'o lua! îi strigă Eronim. E plină de lacrimi şi suferinţă.

Copilul se uită înfricat spre el, totuşi o ridică.

O fată frumoasă îşi înălţase faţa în sus, ca să se îmbete de căderea frunzelor.

— Nu, halucinato! îi strigă Eronim. Mai bine acoperă-ţi o-brajii. Toamna îţi va lăsa pe buze şi pe tâmple peceţi negre şi nimeni nu te-o mai iubi.

Fata aceea frumoasă se uită la el înfricată, dar continuă să-şi înalţe faţa mai sus".

In parc, dinaintea băncii pe care murise Iubita, cei doi îndrăgostiţi aşteaptă mână în mână, covârşiţi, apariţia ei pe care în acea atmosferă de învălmăşire aprigă a dorului şi halucinaţie a simţurilor, o aşteptăm împreună cu ei:

„Se isca de undeva din necunoscut un parfum tare de miresme streine, care se apropia îmbătător şi adormitor. Extazul în această stranie revelaţie, creştea cu cât mai clar se auzeau paşii spiritului ei liber...

Amândoi îşi înălţaseră privirile înspăimântaţi, strângându-şi tot mai mult mâinile. S'ar fi putut crede că e o fază de nebunie latentă dar nu, căci ea era cu adevărat. Venea plutitoare şi uşoară, zâmbind. Tot în vestminte roşii, tot uimitor de frumoasă, dar atât de vie că amândoi îi fugiră înainte s'o întâmpine.

— Solitara!

— Azuria! strigară ei înfioraţi, aşteptând să le răspundă

Frumoasa necunoscută se apropia neşovăind şi cu fiecare pas mai înspre lumea lor, creştea mărginirea în jurul ei Era atâta măreţie în umbletu-i regal atâta puritate, că şi arborii se închinară, statuetele îşi plecară capetele şi păsările îi sărutau hainele.

— Cine eşti?, răspunde-ne, cine eşti? strigă înebunit nefericitul Pavel Botez.

Ochii îi scăpărară, glasul se sparse uscat. Ea se afla doar la doi paşi în faţa lor, luminătoare ca o stea de sus şi majestuoasă ca o regină. Doamne, de unde ai răsărit-o şi cum de-ai creat-o anume pentru noi? Cine eşti?

— Sunt Iluzia! răspunse zâmbind frumoasa necunoscută".

Ca acestea sunt încă multe pagini în *„Straniul Paradis"*, asupra cărora cititorul va reveni recitindu-le cu acelaş interes pasionat cu care ne întoarcem mereu însetaţi la esenţiala Poezie ca şi cum ar fi vorba de propriul nostru destin, — după ostenitoarele rătăciri dealungul prozelor diverse.

MIHAI NICULESCU

Note româneşti

PUSTIUL ROŞU

se numeşte romanul cunoscutului poet *George Ionaşcu*. Apărută zilele acestea, cartea lui George Ionaşcu înfăţişează cititorilor un număr de episoade dramatice, cuprinse în perioada 1939—1941, toate gravitând în jurul evenimentelor ce-au precedat invadarea Bucovinei de nord, trecînd apoi la suferinţele de tot soiul cauzate de scurta stăpânire bolşevică şi terminându-se în vara anului trecut.

Eroii romanului *Pustiul roşu* se detaşează din filele volumului, trăind intens o viaţă sbuciumată; faptele descrise de autor sunt pline de veridic şi nu lasă niciun moment să se vadă excesul de imaginaţie la plămădirea acţiunii; George Ionaşcu a trăit el însuş o bună parte a cărţii acesteia ieşită dintr'o tragică experienţă personală.

PRĂVĂLIA DIAVOLULUI de MIRCEA STREINUL

Peste câteva zile va apare „PRĂVĂLIA DIAVOLULUI", roman în două volume, de Mircea Streinul. Acţiunea primei părţi a acestui roman începe în jurul anului 1900 şi se termină cu intrarea în acţiune a României, alături de Germania, împotriva Rusiei Sovietice. Dealungul celor 900 de pagini a primei părţi, autorul încearcă să redea opoziţia om — moarte în toate straturile sociale. Halucinantul episod al retragerii din 1940, zilele sumbre ale dominaţiei bolşevice, precum şi dorul de ţară al celor cari nu se putuseră refugia la timp, sunt redate cu multă sinceritate.

IN NUMĂRUL VIITOR

vom publica, în continuare, interesantul reportaj „Tipuri bucureştene", al colaboratorului nostru Paul I. Daniel.

SUNT

sau nu traducerile acaparante îndepărtând literatura naţională, iată o problemă care ne preocupă astăzi, într'un chip foarte desvoltat.

Se scrie mult împotriva lor, iar unii le iau apărarea, dar nu s'a ajuns încă la o părere definitivă cari să definească rostul lor. Şi totuşi chestiunea este pe cât de însemnată, pe atât de delicată.

Pentru ce?

Pentrucă tirajul cărţilor traduse se menţine, cu o uimitoare hotărâre ridicat, pe când lucrările originale sunt veşnic privite cu îndoială.

Publicul cititor nu este întotdeauna fin şi priceput. Totuşi permanenta lui simpatie pentru traduceri ne poate da de gândit.

Nu se va fi pricepând el cine ştie cât, dar cum se explică faptul că urmăreşte cărţi de autori ca Sigrid Undset, Zischka, Schenzinger, Charles Morgan, etc., mai de grabă decât alte opere, pe cari nu le vom numi pentru a nu aduce prejudicii. Oricât de incult ar fi cititorul, faptul totuş e ciudat. Mai cu seamă, când sunt şi alte exemple cari ne ajută în părerea noastră : Un port la Răsărit a d-lui Radu Tudoran, a epuizat prima ediţie în câteva zile. Şi nu este nici traducere, nici adaptare.

Această carte n'a fost îndepărtată de pe piaţă de vreo traducere.

Putem atunci să ne întrebăm: traducerile îndepărtează de operele originale, sau acestea atrag traducerile ?

TOTUŞI

traducerile nu sunt redate totdeauna într'o formă excelentă (?!).

Credem că nu s'a uitat „cazul" unui celebru roman care a trebuit să fie retras de pe piaţă din pricina traducerii dezastruoase. Fenomenul acesta este însă, într'o măsură oarecare, generalizat deoarece cu mici excepţii traducerile din literaturile străine sunt pur şi simplu catastrofale. Orice carte din acestea poate fi — vai! — cetită cu creionul roşu în mână...

Una din excepţii, este romanul „Jenny" de curând apărut în librării. D. George Ciobanu, traducătorul romanului lui Sigrid Undset, care a dat dovadă de foarte multă pricepere şi de simţ literar, ni se plângea zilele trecute: Mi-e cam teamă să nu mă ia la bătaie confraţii-traducători care se vor vedea... nedreptăţiţi de traducerea mea.

Stând şi judecând drept, are omul dreptate.

Dar ni se pare că şi „genul" inaugurat de ceilalţi va trebui să dispară...

ETCAETERA...

SCRIE IN CAPITALA...

Un colaborator al revistei noastre, ploieştean get-beget, se afla ieri la prânz într'o bodegă, din oraşul cu statuia libertăţii, cu câţiva dintre publiciştii locali.

Până la orele... douăşpe trecute fix, se consumase circa una sută sticle mari cu bere „Azuga".

Spiritele erau oarecum înfierbântate de 0,25% tărie a berei şi fiecare crezu de cuviinţă că e cazul să se laude cu revistele şi ziarele la care colaborează.

La un moment dat unul dintre cei de faţă se adresează poetului Florea Voican, fostul colaborator al „Biletelor de papagal", care nu mai contenea cu elogierea propriului său scris.

— Ce tot te lauzi, mă, că scrii? De cinci ani, n'am mai văzut un rând scris de tine în revistele şi gazetele locale.

— Pardon! îi răspunse cu dispreţ poetul. Eu nu scriu la fiţuicile voastre, scriu în Capitală.

— Are dreptate, mă! interveni colaboratorul nostru. Voican nu minte. L-am văzut cu ochii mei scrlind toată ziua... cărţi poştale şi scrisori recomandate...

ŞAPTE PITICI...

In aceiaş zi şi la aceiaş bodegă, Florea Voican, poet şi adept convins al lui Bachus, ca să dovedească celor prezenţi că poeziile lui întrec cu mult, în calitate, pe ale altora, citi o poezioară gingaşă, scrisă pentru cei mici. Versurile începeau cam aşa:

„Şapte piticei
Toţi cu iminei,
In mare alai,
Pornesc prin susai", etc., etc.

După ce termină de citit, umflă o sticlă de pe masă şi turnă tot conţinutul pe gât.

— Ei? Aşa e că-i grozavă? întrebă poetul, ştergându-şi gura cu mâneca hainei.

— Bună, Voicane! strigară cu toţii.

Un minut mai târziu, colaboratorul nostru rupse de pe masă o bucată de hârtie, pe care scrise în grabă câteva versuri şi citi:

Şapte piticei,
Toţi cu iminei,
Văzând că tu bei,
Până devii clei,
Şi când cânţi faci pâs,
S'au pornit pe râs
Şi-au făcut pe ei
Sărmanii de ei!...

Efectul fu catastrofal. Voican, neputând suporta ironiile, trânti sticla de duşumea, strigând:

— Eşti un animal!

— Ce fel de animal sunt? întrebă, naiv parodistul.

— Oaie! Că eşti prost ca ea!

Celălalt improviză imediat acest catren:

Din câte animale sânt
Pe faţa întregului pământ,
Doar oaia-i slăbiciunea sa:
Fiindcă ea veşnic strigă: „bea!"

IN ULTIMA VREME

anticarii au devenit cei mai căutaţi librari. Fiindcă, spre deosebire de alte timpuri, acum se desfac mai multe biblioteci dar şi pentrucă în marile librării, nu găseşti totdeauna ce cauţi. Cărţile cele mai felurite, uneori în legături elegante, au devenit obiecte de mare circulaţie. Din nefericire, şi preţurile lor s'au urcat în raport cu cererea. De multe ori vezi doritori să cumpere ceva, uitându-se cu durere la un inabordabil preţ aşezat pe o copertă atrăgătoare : Balzac în ediţia Pleiade (rarităţi) Pascal, Voltaire, etc.

Zilele trecute, s'a vândut un Stendhal în ediţia Pleiade cu 3000 lei. Şi era vorba numai de Roşu şi Negru.

Autorul acestor rânduri cerea anticarului (dela care a surprins acest preţ) ediţia operilor lui Minulescu şi nu o găsea.

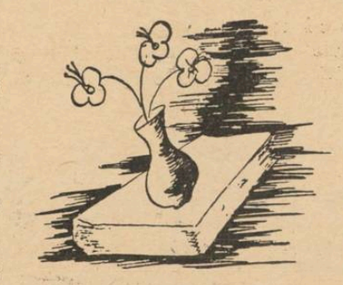

N'ar fi oare bine, în acest caz, să se revizuiască şi unele tipăriturl româneşti ? Faţă de o cerere atât de mare de cărţi, este trist să nu putem găsi cel puţin autorii români şi acum să fie făcuţi „mai" cunoscuţi.

ŞEZĂTOAREA LITERARĂ

dela Chişinău, care a avut loc Duminică 14 Iunie 1942 în sala Teatrului Express, pune încăodată problema festivalurilor culturale şi scriitoriceşti în provincie. Numai pentru fixarea raporturilor de cunoaştere între marele public şi scriitorii cunoscuţi doar din cărţi, dar îndeosebi pentru propaganda naţională — mai cu seamă în oraşele provinciilor de curând dezrobite. Este o chestiune care ar trebui să dea de gândit atât forurilor superioare de propagandă, cât şi Societăţii Scriitorilor — care într'o strânsă colaborare ar putea ajunge la rezultate demne de toată lauda.

Sunt câteva amănunte care trebuesc amintite, referitor la şezătoarea dela Chişinău, Propusă şi având loc sub auspiciile Ministerului Propagandei, pentru care d. Al. Bădăuţă — Secretarul General al ministerului merită toată recunoştinţa, şezătoarea a prezentat un interes surprinzător. In imensa sală a Teatrului, scriitorii au fost aşteptaţi de aproape 3000 de auditori — în faţa cărora s'a desfăşurat un variat şi bogat program literar. Caravana, sub conducerea poetului D. Iov şi a Pr. George A. Petre — compusă din George Dorul Dumitrescu, Teodor Al. Munteanu, Laurenţiu Fulga, Al. Raicu, Constantin Salcia — a fost mărită de prezenţa scriitorilor basarabeni N. Dunăreanu, Sergiu Matei Nica, Sabin Velican, V. Ţepordei, Sergiu Roşca, Iorgu Tudor, etc.

Dar, asupra acestei şezători vom reveni cu un amplu reportaj săptămâna viitoare.

Roşiorii-de-Vede

E-o viaţă-aici, mai vânătă, mai stinsă
In burgul vechi de care îmi legai
Adolescenţa mea trudită şi învinsă —
Năvod de stele, vis şi putregai.

Imi pare toamna mai fără conture
Cu miros de răşini şi de inert
Decât aldată barca ei uşure
Ce reteza nădejdile pe sfert.

Alţi oameni defilează pe'nserare
Ca să-şi înghită porţia de timp.
Burghezi mărunţi, ei nu duc în spinare
Nici besne mari, nici ţăndări din Olimp.

Incătuşat pe-o rână în restriste
A amuţit şi parcul ca un gând.
Pe bănci nu'ncearcă nimeni să mai riste
Să-i gâtuie tristeţile, râzând.

Şi totuşi câtă pulbere subţire
Nu se cernea din soare pe aici.
O ! burgul meu frumos din amintire
Azi parcă din cavouri te ridici !

ION PENA

Celei plecate în vis

In care floare să-ţi ghicesc făptura ?
In care ciripit de păsărică să-ţi ascult
Sglobiul râs, ce-ţi înflorea, demult,
Grădina-obrajilor şi gura ?

In care stea ţi-ai pitulat privirea
Invăpăiaţilor tăi ochi ce-odată 'n Mai,
Au coborît toţi îngerii din raiu,
Ca să aprindă'n mine — jar nestins — iubirea ?

In care trestie, din toate, să admir
O boiului tău lină legănare ?
Şi 'n care buclă de lumini solare
Comoara părului să ţi-o resfir ?

Din care murmur de izvor primăverin
Să chem la mine caldul tău cuvânt,
S'oprească'n loc cumplitul vânt
Ce-mi bântue prin suflet nemilos, hain?

Şi'n care sbor de porumbel, în astă primăvară,
Să urmăresc cum sufletul ţi-l porţi
Pe sub înalte, albăstrite bolţi,
Pe cari cu diamante seara le presară ?

Mi-ai fost cândva aevea şi soare cald şi'ndemn ;
Azi urc, în dorul tău, numai Golgote ;
Te simt în preajma mea în tot şi'n toate
Şi totuşi despre tine nu am un singur semn.

CRISTOFOR VITENCU

CANTECE NOUI

Comentarii mici (II)

SUPĂRAREA POETULUI

A urcat scările redacţiei cu pălăria trasă pe ochi, purtând sub braţ un caet. Păşea cu băgare de seamă, privind în jur, ca nu cumva să se lovească de vre-unul din oamenii care goneau pe săli. Când a ajuns în faţa uşii, şi-a potrivit nodul cravatei, apoi numai a bătut în geamul mat, încet şi catifelat, ca nu cumva să deranjeze pe cei ce tăceau, credea el, în spatele lui. A intrat apoi cu aceeaşi catifelată modestie, întrebând de unul dintre cei ce se aflau întâmplător pe-acolo. După ce s'a prezentat, cu scuzele de rigoare (şi cât de inutile), pentru „deranj", a încredinţat interlocutorului său câteva file detaşate din caet. „Spre consultare, iar dacă nu sunt bune — la coş !", a ţinut să mai adauge. Poesiile, au luat întâmplător calea coşului, pentrucă în afară de un „cer înstelat" şi nişte „ochi ca mura" nu mai era vorba de cine ştie ce lucru nou.

...Eri a sosit la aceeaşi redacţie o mică foiţă dintr'un dulceag fund de provincie. Intâmplător, unul dintre cei ce erau acolo, a deschis-o şi a dat cu ochii de două coloane subliniate cu creionul chimic. Injurii la adresa revistei a cărei ospitalitate o ceruse — şi mai apoi, la aceea a omului care îi cercetase manuscrisele cu o înţelegere, pe care nu o acordă niciodată acelor ale sale.

Cetindu-i invectivele, „maestrul" (!!) de până mai eri a avut doar o singură părere de rău : aceea că stilul micului pamflet nu era cine ştie ce măestrit — ci dimpotrivă, clămpănea din toate încheeturile, şi încă la fiece rând...

NOTĂ DESPRE GRABĂ

O remarcă pe care de multă vreme încă vroiam s'o facem, este aceea că o mare parte din materialul pe care-l primim la acest colţ, este conceput sub tristul şi neesenţialul semn al grabei. File întregi, smângălite în fuga condeiului, improvizate aproape, se îngrămădesc una peste alta, anulându-se prin nestatornicia pe care chiar autorii lor le-o imprimă.

Dela poesie la trudă (adică la artizanat) nu e decât un singur pas, pe care nu fiecare ştie însă să-l facă şi să-l respecte. O spunem aici sincer şi răspicat că niciodată nu vom da curs unor astfel de producţiuni, mai ales când ne gândim la Poetul, care în cine ştie ce colţ al zării, şterge pentru a suta oară o virgulă, ca s'o aşeze în cele din urmă la vechiu-i loc, la fel de stângaci şi de incert. Graba omoară poesia.

Spunem aceasta cu tragicul sentiment pe care uneori ţi-l dă o revelaţie, o spunem mai cu seamă gândindu-ne la o prezenţă care până şi în clipa de faţă — cu mult dincolo de noi — ne mustră cu un zâmbet pe cât de iertător, pe atâta de trist.

UN POET APARTE

este poate domnul D. Missir, care şi-a intitulat volumul de debut : „Macabre". Va trebui să spunem că acest simbol este căutat, cel puţin într'o măsură oarecare, dar singularizarea pe care şi-a impus-o poetul este un semn care trebue remarcat. Când destui cântăreţi ai liricei noui cântă elanurile vajnice şi impetuoase, în chip de liliac, d. D. Missir, cântă oase cadaverice, femei moarte, umbre stranii şi parcuri halucinante. E drept că o doză de romantism nu poate fi exclusă din acest cosmos, dar aerul poesiei d-lui Missir este interesant în măsura în care e singular. Marii lui înaintaşi, Poe, Baudelaire, Nerval şi Chamisso au frecventat cu o cu totul altă temperatură aceste zone, dar niciodată lucrurile nu pot fi epuizate.

Aşa că volumul d-lui Missir e un mic tot din care lectorul atent nu se poate să nu reţină cel puţin ceva.

ŞTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se trimit la redacţie, menţionându-se pe plic : pentru Ştefan Baciu. Şi răspunsurile : *Arist. St., Al. T. T., V. P. Nect., L. C. I. Har., Melinte V. A., El. Slăv., P. Mirom., Nicola, A. Firavu, Virgil Const., M. Gh. G., Radu Căl., L. C., I. G. Poiană :* Nu ! *Şt. A. D. :* Da. *Sandu D., M. C. Pit., M. Miasn. I. Scut. :* Altele.

Vălle melle

Mamei și surorilor mele Piereta, Poleta, Ioana

de GEORGETA MIRCEA CANCICOV

II

Treceau doi flăcăi nanți și voinici pe drumul dughenelor, ținând în brațe fiecare câte un mieluțel alb. Se uitau în dreapta, în stânga să caute mușterii.

— Căăăt le daiii, întreabă Hainik.

Băeții își vedeau de drum, se făceau că nu aud.

— Cu căăăt? Nu auziții? Ce trășeții pe aicea dacă nu vindeți? Haiii! Cu căăăt, nu auziții haiii?

Grigore răspunde fără să întoarcă capul:

— 300 lei bucata.

— Cu pielișicăăăă? Dacăăă le dați cu două și pielișicăăăă, le dau eooo.

Băeții s'au făcut iar că nu aud.

— Hai treiii suteee.

Mieii erau frumoși, încârlionțați și blânzi. Crescuseră cu copiii și dormeau pe pat cu ei.

— Haidăăății în provulie, să maiii vooorbim.

— Aesta e prețul, nu mai avem ce vorbi.

— Bine, domn Grigore, dar să-i cântăriim.

— Fără cântar, dacă-ți place, dacă nu, hai Niculae.

— Nu, nu vaăi de mini, di ci vați supurat dejaaa? Puftiiim!

Băeții au pus mieii pe cerdacul lui Hainik. Mieii au început să sbiere:

— Bheee, bheee și alți miei răspundeau din ograda lui Hainik.

Hainik cumpărase mulți miei ca să aibă de tăiat pentru Paști. Lacom, i-a ridicat de picioarele dinadrăt ca să vadă dacă sunt grași. Mieii aveau ochii înspăimântați și sbierau deți rupeau inima. Se adunaseră la căsăpia lui Hainik jidani tineri, bătrâni și copii, ca să vadă târguiala. Deodată Hainik a trântit mieii într'o parte ca o bestie. Mieii blânzi s'au speriat de lovitură și fugeau acum pe cerdac alunecând. Hainik le-a mai tras și un picior ca să se astâmpere și săracii s'au ghemuit unul în altul într'un colț de cerdac. Răsuflau iute și aveau capul plecat, uitându-se cu ochii mari într'o parte, spre băeți.

— Așaaa scumpiii, nu știu dacăăă am să pot vinde carnece până mâinii, nu știu zouuu!

— Ia lasă-mă, domnule Hainik, nu cumva vrei să ne spui că ai plătit scump? De pomană i-am dat!

— Mersiii, de așa pomană! Arihendatotăn aran, înjura pe jidovește și număra paralele în palma băeților.

Când Grigore și Nicu s'au întors spre drum, mieii au luat-o la fugă după ei. Hainik i-a prins de picioare, i-a svârlit cu răutate la locul unde-i pusese adineaorea.

— Chiar dacă vă ruuup picioarele nu-mi mai pasă, că nu maaai aveți necevoie să fiți sănătoși de acum. A mițiăh! a mițiăh! spunea jidanul pe evreește. Afacere bună.

Mieii sbierau după flăcăi ca după oi.

Meee, meee!

Deodată, pe drumul umezit de vremea primăverii, se aude un tropăit de cal. Pavela, una din tinerele boercaice ale conacului din Poeni, vine la Sălceni să-și ridice scrisorile dela Poștă. Așa făcea pe orice vreme, în fiecare zi, iarna și vara.

— Cea mai iute dintre dudui, spuneau oamenii.

Mereu se sfădea cu jidanii și le căuta pricină. Era călare pe un cal măreț, negru și lucios. Pavela era înaltă părul castaniu și ochii de căprioară.

— Ce-i cu voi, măi Grigore?

— Păi, am vândut mieii la casap.

— Ce? și i-a tăiat?

— Nu a avut încă timpul, cred.

— Cum? Mieii cei frumoși?

— Da, duducă.

— Păi, nu ți-am spus că ți-i cumpăr eu?

— Ne-am gândit că aveți și mataie și ce să mai cumpărați, dar zău dudue, îmi pare rău de mieluță.

— Cum, și mieluța? Ia lasă-l pe mine. Târtanul dracului. Haideți după mine!

— Păi... duducă... am luat banii.

— Ce bani? Ii dau eu bani. Haideți!

Băeții s'au luat după cal. Au ajuns la Hainik. Pavela a strigat către crâșma lui Lupu:

— Ia ține calul, moș Ghermane!

Pavela a sărit de pe cal.

— Păi sigur, duducuță.

Moș Gherman pădurarul ieșea din crâșma lui Lupu. Era roșu la față și avea poftă de vorbă. Venise cu babă-sa să târguiască pentru Sfintele Sărbători.

— Hai moșnege, că se face târziu.

— Cum fimeie, pot să las calul duducăi de capul lui? Să se sperie? Doamne ferește!

— Da'ce, să-l ție un flăcău.

— Ce să pue mâna flăcăul? Se pricepe el la cai, cum mă pricep eu? Trebue putere! Is os bătrân!

— Păi tocmai că ești os bătrân, nu te băga în treghile tinerilor. Să-ți deie calul un picior, în șanț te lasă.

— Ia fugi de aicea! Ș. ce vorbești așa tare?

— Hă, hă, hă, râdeau oamenii de pe podețul lui Lupu. Lasă-l mătuse, că-i tânăr.

— Ia uite, vezi nietale, că râd de tine, dacă ești de...

— Du-te singură la târgueli. Mie nu-mi trebue nimic.

— Păi, dă-mi banii.

— Nu am.

— Fii cuminte, omule.

— Nu am bani, ai înțăles?

— Uite, domnule! S'a zărghit moșneagul. Cap de bostan ce ești!!!

Mătușa Petrăchioaia a plecat de lângă Moș Gherman, foarte supărată. Iar el a început să cânte, între dinți, își pusese brațul în frâul calului și își răsucea o țigară cântând agale:

„Lasăăă luuumea să vooorbeascăăă
„Luuumea este răăă"...

și se chitea pe vine și uitându-se spre baba lui când spunea „lumea este răăă"

„na, na, ni, na, nă, na, ni, na, na
„și-am s'o frâng în brațeee
„uite așaaa"

se chitea iar și se uita spre drumul pe care-o luase baba lui, făcându-i de departe „sâc", „sâc", împreunând amândoi pumnii.

— Hă, hă, hă, râdeau oamenii de pe podețul lui Lupu. Da'ce-i, Moș Ghermane, îi faci în ciudă mătușei? Pe cine ai s'o strângi în brațe, moșule?

In timpul acesta se auzea o mare ceartă la Hainik. Glasul lui era mai puternic și de o obrăznicie nemaipomenită.

— Adicăăă, ce vraiiii, să-mi ieiii marfă îndăăărăăăt? Asta este impusibiiil!

— Ia ascultă, măi târtane, dacă nu-mi dai mieii, întru cu calul peste tine.

— Făăă astăăă, și-ai să vezi ce are să pățească caluuu...

— Măi Grigore, ia caută mieii!

Mieii erau după ușă, legați de picioare și suflau greu.

— Unde sunt, domnule Hainik, spune frumos, că duduca ți-i plătește.

— Nu-mi trebuuui baniii, ai auzit? Nu dau marfă a meee. Ai pricepuuut?

— Ia ascultă Hainik, spune Pavela, dă mieii și vorbește frumos.

— Ceee, eouuu, nu vurbesc frumooos? Da dumita vurbești frumocos cu minece? Ș'apoi eu sunt în drepturileee meleee. Nu dauuu mieiii, iouuu vurbesc frumos.

— Domnule Hainik, fii cuminte, c'o pățești, spune Grigore.

— Nu am ce păăățiii. Asta este a meee!

Pavela și-a pierdut răbdarea și a strigat la el:

— Lasă vorba Hainik, și i-a trântit o înjurătură de surugiu.

— Na, asta este iligant? Cuuum vurbeștiii așaaa? De mic cooopilăăă ti cunosc și așaaa păraleee multeee a cheltuit mamăăă cu voi la Păris! Păcat de avereee perdutăăă, mai bineee o arunca la rupăăă.

Altă înjurătură i-a tras Pavela și a ieșit pe ușă.

Apoi a venit cu calul pe podeț, tras de dârlog, tropa, tropa. Era un sgomot de parcă se tăvăleau poloboace pe podișca lui Hainik.

— Astumpuru-te!

Numai capul calului a intrat în odaia puturoasă cu miros de carne crudă, împuțită.

— Astumpuru-te! Ce crezi că mie mi-e fricăăă?

Hainik s'a dus după tejghea.

— De ce nu mi-aiii plătit oaseleee, care le-ai cumpurat păntru câini deunăziii? Ai lăsaaat datorii pi șocolată la Pomană și la Meyer ș'acumaaa vraiii să faci cu mine jocă astăăă, nu merjeee cu mineee, nu merjeee!

Pavela iar l-a înjurat pe Hainik:

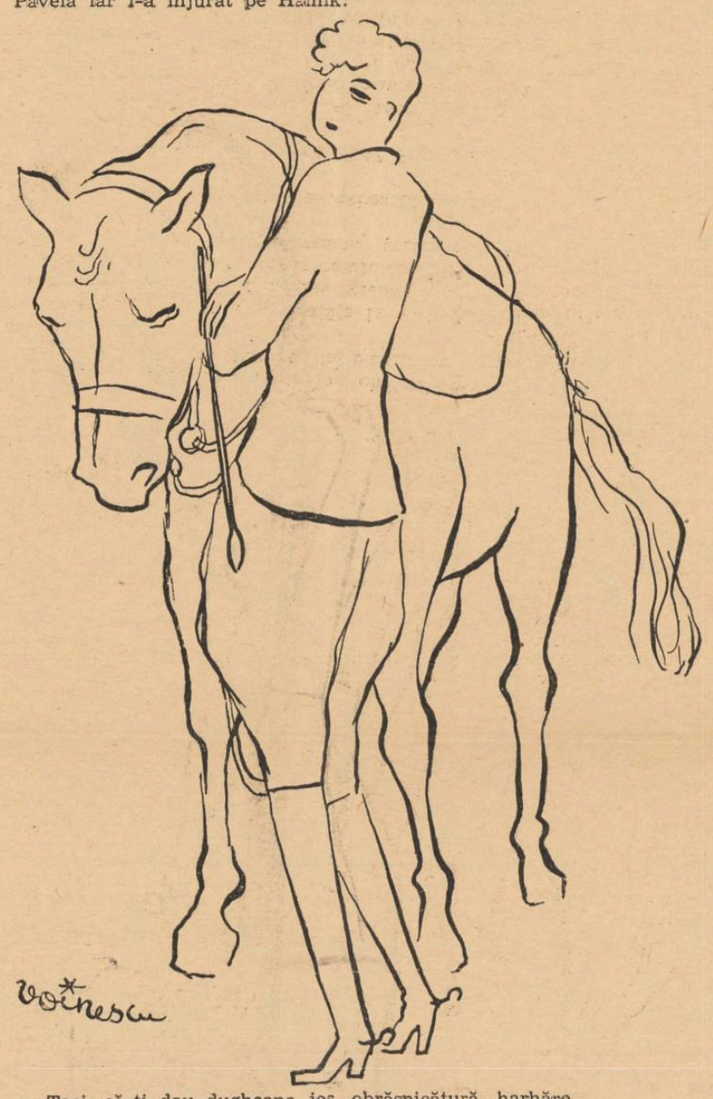

— Taci, că-ți dau dugheana jos, obrăsnicătură, harhăre.

— Uite mieii, strigă Grigore. Hai c'aveți zile! Nicu și Grigore și-au luat mieii.

Pavela, în timpul acesta îl ațâța la vorbă pe Hainik. El rămânea tot după tejghea și se uita cum luau mieii.

Pavela, liniștită, dădea zahăr calului în palmă.

— Hoților, bandiților, pezevenchi, golani ci sunteți, stați binișor, nu prădați!!!

Deodată Hainik a început să vorbească ca înebunit, de abia înțelegeai ce spunea:

— Asta este treabă de boeroaicăăă? Pfui! Rușinăăă!

— Taci, Hainik!

— Iaca nu taaac, nu vrauuu să taaac. Ș'apoi și vrai cu mine? spune Hainik, din ce în ce mai obrăznic și iute. Dijaba a cheltuiiit cu educații, c'așa obrasnic n'am auziiit. Dacă ați făcut datorii la Păriis, nu era să faceți în Sălceni! Și tocote patru sunteți fără milăăă.

Pavela râdea de se prăpădea, văzând în ce hal era Hainik.

— Eu sunt acasă la mine, și sunt stupun.

— Frumos stăpân, n'am ce zice.

— Di ciii răăăzi, nu ai diciii! Să plungi mai bine, asta se cheamăăă furt rușinos și la rumuni și la jidani.

Grigore și Nicu în timpul acesta au ieșit pe ușe și-au revenit iute înapoi fără mieii.

— Haideți, măi băeți, că se obrăznicește musu Hainik, din cale afară, spune Pavela tot râzând.

Nicu stătea lângă tejghea. Hainik avea spume la gură și bolborosea înainte:

— Și săracă mamaaa looor a vundut pumânt ca să-i plătească datorii, frumoooss? Asta cum se cheamăăă? Eo zic la ele acumăăă șarlataneee, cupiii făăăăă un gram di mințiii.

Nicu s'a repezit la Hainik și l-a ridicat de cureaua dela pantaloni în sus și i-a spus:

— Dacă nu taci, domnule Hainik, îți dau drumul de sus.

— Șăzi, nu fă crimăăă! Ghivaltăăă! Ghivaltăăă! Săăăriții omini buni! Stăi binișor, domn Nicu.

Nicu îl ridică din ce în ce mai sus și l-a așezat cu burta deasupra tejghelei, tot ținându-l de curea. Hainik dădea din picioare. Roza, din când în când, deschidea ușa și spunea:

— Mă duc la postuuu de jandarmiii! Și iar închidea ușa degrabă.

— Dă drumul domnuuu Grigore scooote mâna după mineee, ai înțuleș? Măgar ce ești. Ticăloșii...

— Așa? Hai atunci!

Și Nicu cu palma cealaltă i-a tras o bătae sănătoasă pe partea cea mai rotunjită, râzând: să înveți altădată să mă faci măgar... Țipând, Hainik zicea:

— Nu pi dumita te faceam magar. Lasă-măăă! Lasă-măăă! Ci crezi că reușești să mă exaspirezi, să nu crezi.

Hahamul venise și stătea în ușă, uitându-se liniștit chipurile, dar cu ochii îndrăciți, stupind sâmburi de bostan.

— Știeee numai să hrăneascăăă că nii aeștia păcătoși și hoții, care fură mai rău ca lupiiii flumunzii. Așa de răuuu se poartă întotdeauna cu mineee, duduca di la Poeni! Dăunăzi a dat drumuuu la toati păsările din cușcăăă care cumpărasem păntru negustorieee ș'au sburat pe toate coperișurileee târgului. Așa arugantăăă nu au vizut ochi meiii! Zic-zeu. Cum, uom butrân să fug după elece? Se poate așa civaaa? Iaca, am pierdut aproapiii două miii lăiiii, asta este frumooosss? Acei mai nemiloși cu mini sunt Pavela și Ioana. Atâta tot, zic-zo!

— Cum le spui pe nume, domnule Hainik? Să te audă, apoi să știi c'ai s'o pățești și mai rău? — Vuăs? Vuăs?

— Diceeee, ce lucru mareee este astaaa? Da'ce? La rejină Angliei nu se spune „Victorie", fără să spune mereu rejină? Di ce să se suuupereee? Atâta tot, zic-zeu.

Nicu îl lăsase de curea și Hainik s'a dat jos de pe tejghea, de parcă nu se întâmplase nimic. Vorbea cu pumnii strânși ca să-și arate supărarea.

— Dăunzi m'a spiriat așa de rouuu, venind pe drum, astăăă de afarăăă — și a arătat pe Pavela cu brațul — care vurbește cu pădurarul, m'a ajuns cu botuuul de la cal pe ceafă meee. Așa m'am speeeriat, c'am sărit în rupăăă. Puteam, Doamneee firește, să-mi ruuup civa. „Să-mi dai banii, că spui domnului Prifect!" striga el tare ca să audă Pavela de afară.

Pavela a intrat în prăvălie și îi spuse râzând lui Hainik:

— Rămâi sănătos! Orivoar musiu Hainik la revedere!

— Ce, nu ai să pluteștiiiii?

— Nu, c'am auzit obrăzniciile pe care le-ai spus. Sbieri ca porcul!

— Ci, am spuuus ieuuu civa? Vuăs? Minciuni, zic-zeu, și se uita către băeți. Am spus numai că datorești parale la Pomană pe șocolată și c'ai dat oase la câine asta scârbos. „Mai erenvorlăăă!"

— Du-te'n....

— Na! Vuăs? Oi. Asta e frumos d'acum? E, veeezi că iarăăă mă superi?

— Atâta supărare să-mi dea Dumnezeu Sfântul. Dacă nu făceai gălăgie, plăteam mieii de două ori mai mult.

— Să nu-mi plutești de douuuă ori mai mult! Să p'utești, ți rog curect. Ci cupil ești! Și te cunosc de când erai la țâțăăă, șiii veneai cu mancăăă pe ici, ciii cum'tiii și frumos erai! Și Roză, soție, vă dădea roșcovi și cucușei, ah, vei, ci schimbare!!! Ca un înjăr erai. Și trăiai așa cu mânuțele către mine și Hainik arăta cu mâinile lui cum făcea Pavela când era mică.

— Gura, Hainik, că te urc pe cal, și te duc în direcția râpei, tac!! Ia! Urcați-l măi băeți pe Șoimu.

— Na, na, asta nu — niciodată, că fac morteee de om.

— Ce spui toate parșiveniile astea mincinoase? Crezi că o să-mi fie milă de tine? Casap pucios ce ești!

Pavela a ieșit din prăvălie, s'a urcat pe cal și a strigat din drum lui Hainik pe jidănește:

— A mițiăh, a mițiăh.

— Ce obraznică fatăăă! Era în stare să mă urce și pe calu aesta rou și piriculos, u crimă ar fi fost — săracă Rozăăă, văduvăăă rumunea!! Oi vei! Hainik vorbea plângând aproape.

Hahamul a intrat la Hainik, apoi au ieșit amândoi pe podeț și se uitau, negri la față și ciudoși, cum urca Pavela dealul. Băeții mergeau cu mieii în brațe, râzând după cal, făcând vorbă cu Pavela.

Câțiva oameni mergeau spre Poeni. Unii pe jos, alții în căruță.

— Ce făceți cu mieii, duducă?

— Ii dați din partea mea Mariei, pentru gemeni, finii mei. Mielul băiatului și mieluța fetei. Să-i aduci întâi acasă, să le pun câte o panglică la fiecare.

— Am înțeles, duducă.

— Vezi ce urît pățește omul, dacă-i obraznic, spune Grigore către Nicu.

— Da' ce crezi c'a scăpat de mine, spune Pavela. Am s'o întreb pe mama ducă e adevărat că mă ducea la Sălceni când eram copil; de n'o fi adevărat, lasă-l pe mine.

— Nu-i adevărat, duducă, spun băeții. V'o spus asta ca să fiți mai domoală cu el. Păi, nu ne spune mama că duduca nu vă scotea nici afară, de frică să nu răciți, și era să vă ducă la Sălceni? In colb și în târtănime? Măi, al dracului jidan! Uite ce i-a trecut prin minte!

— Nu i-am tras deajuns, spune Nicu.

— Lasă-l mă, răspunde Grigore. Ar fi fost fericit să-l bați bine, nu așa, dar să nu-i iei mieii, târtan afurisit. Jădan porc, ce să mai vorbim!

Hahamul și Hainik se tot uitau la deal, cu mâinile în șoduri, făcând ochii mici și stupind amândoi fornite iute sâmburi de bostan, unul pe altul. Au stat un timp fără să vorbească, apoi Hainik s'a enervat rău.

— Și scandal! Ce arugantă, am su mă rog la sinagogăăă să cadăăă di pi caaal în rupăăă, să rupi gâtul, se rumue strumbăăă. Na, asta am să fac eo, și deodată repede și ciudos, Hainik spune ascuțit, plângând:

— Am să crăăăp de ciudăăă! Na!!! — ptiu copiii șarlatăn atâta tot, zic-zo!

●

Clopotele sunau ultima denie. Toaca dădea răspunsul. Dascălul Dudău se dădea iute jos din clopotniță, mai scutura un covor în ograda bisericei, se repezea apoi la toacă și iar în clopotniță și iar la un țol rupt. Își dădea pălăria pe cap, ba pe ceafă, fugind de la una la alta, apoi a început să cânte fârnâind în biserica întunecoasă, cu un capăt de lumânare, ca să vadă la citit.

— Mătușă Casandră, ia auzi pe Dudău cum miorlăe, tare a mai îmbătrânit și s'o făcut rău.

— Ei, așa-i omul când îmbătrânește. Ce vrai, Aristițo, așa suntem de acum, parcă voi tot tineri veți fi? Lasă, că nepoții tăi tot așa au să spue de tine mai târziu, că ești bătrână și încurci lumea.

Părinții nu venise încă. Aerul era cald. In amurgul roșiatic, pădurile pe dealuri se vedeau negre. Prin aerul umed de primăvară, venea miros de flori crude, abia ieșite de sub pătura de frunze. Rândunelele sburau și își căutau cuiburile, chiscuind în văzduh. Bărbați și femei sui'au încovoiați dealul bisericei, că le era mai ușor la urcat. Femei, tineri, bătrâni, țineau câte o lumânare subțire, cu capătul învelit într'o batistă, ca să nu se topească ceara de căldura mâinii. Cornul pădurarului se auzea iarăș, ca anul trecut...

LUCIAN BLAGA ȘI PROBLEMA CREDINȚEI

(Urmare din pag. I-a)

ților și speranțelor, al erosului său, mai mult, cu tot felul de a gândi rațional și irațional, mai mult chiar, cu tot felul de a gândi și de a simți magic".

Prin „auto-totalizare" și „auto-depășire" autorul înțelege minimum-ul și maximum-ul de religiozitate între care pendulează starea religioasă; expresia „în corelație ideală" (din definiția religiei) însemnează că procesul de auto-totalizare sau de auto-depășire a ființei umane și chipul sub care se face revelarea coordonatelor existențiale".

Tot ceea ce e element arhaic într'o religie (motive mitice, magice, simboluri, acte rituale, etc.), se datorește aceluiași proces al corelației care angajează pornirile permanente ale ființei umane. (Arhaicitatea religiei — mai ales prin unele aspecte mitice și magice — a dus la falsa interpretare psihanalistă a religiei). Fenomenul religios rămâne astfel precis delimitat, fiind totdeauna sub semnul categoriilor stilistice ca orice creație a spiritului uman.

Printre variatele și multiplele elemente ale religiozității, cel mai stabil este sentimentul „sacrului". Rudolf Otto a făcut din el esențiala categorie a oricărei stări religioase, desgropându-i semnificația originară. Sacrul sau „numinosul" cum îl mai numește Otto (dela „numen") apare astfel pentru sufletul omenesc ce sesizează obiectul religios ca „înfricoșetor"; de aici, o seamă de atribute care îl definesc: majestuos, de o ardoare devorantă, mirabil, fascinant, august. După Otto, categoria sacrului e esența religiozității. (Trebue să notăm că „sacrul" e o categorie și a obiectului religios ca atare, nu numai a stării religioase din subiect). Lucian Blaga ridică însă subtila obiecție că „ființa religiei nu consistă într'unul din elementele ei bănuit a fi constant între diferite elemente care toate, fără excepție, pot fi variabile". Prezența constantă a sacrului în fenomenul religios se explică prin aderența ce o are cu gândirea magică, gândire ce se pretează foarte ușor unei apropieri de misterul existențial. Rudolf Otto precizează că în evoluția pe care o suferă sacrul în viața religioasă, el apare din ce în ce mai mult impregnat de elemente raționale.

Mutabilitatea sacrului care e supus transferului asupra altui obiect (un obiect se poate desacraliza, iar „sacrul" să treacă asupra altuia), face pe Lucian Blaga să ridice îndrăzneața ipoteză că „sentimentul sacrului are pentru existența ființei umane în orizontul misterului și în vederea revelării, același rol pe care erosul îl are pentru existența omului în lumea concretă și în vederea conservării ființei umane". (Notăm că această ipoteză ar avea șorți de izbândă numai în cazul când prezența și prioritatea „sacrului" asupra celorlalte elemente ar putea fi constantă și în metafizică, artă și știință, deoarece și acestea fiind creații culturale, au ca finalitate revelarea misterului. Afară de aceasta, va trebui să privim sacrul numai ca o categorie a subiectului, căci nu vedem cum el ar putea deveni — în sensul precizărilor lui Otto — o categorie a obiectului științei, de pildă).

Punctul nevralgic al concepției lui Otto s'a mai ales în faptul că „de o parte el pretinde că sacrul angajat în viața religioasă se pătrunde tot mai mult de elemente raționale, de altă parte el încearcă să echivaleze esența însăși a religiei cu sentimentul sacrului". Dar atunci când caută sensul primar al sacrului, Otto face o reducțiune spre irațional, în care „orice sublimare prin raționalizare și eticizare a sacrului e destinată să altereze religia în chiar esența sa. Punctul său de plecare e astfel negat de ultimele sale concluzii.

Definiția religiei propusă de Lucian Blaga are o înfățișare algebrică, după cum însuși mărturisește: „Algebrică, — întrucât în formularea ei intervin o seamă de termeni cari exprimă valori abstracte, cari de fiecare dată ar putea fi înlocuite cu alte mărimi". Caracterul acesta algebric e întru totul justificat și cu stringență cerut de faptul că fenomenul religios e determinat de factorii categoriali stilistici, care pot fi — și sunt — diferiți dela religie la religie. General, valabilitatea definiției blagiene e astfel evidentă.

Așezând factorii stilistici la baza religiei, Lucian Blaga se găsește pe o poziție opusă față de Nichifor Crainic, care urmărind problema stilului în cultură afirmă — în „Nostalgia paradisului" — că „Stilul în desvoltarea istorică a unei culturi e creația Bisericii". In fond, opoziția semnalată constă în faptul că autorul „Nostalgiei paradisului" privește stilul instituționalizat, osificat în forme, pe când Lucian Blaga îl privește genetic, în însăși structurarea sa, și-i precizează factorii care îl determină. Deaceea, când Nichifor Crainic afirmă că stilul instituțional privit ca „suma notelor caracteristice ale unei arte", „durează peste schimbarea oamenilor și a veacurilor, fiindcă aceste note sunt imprimate de anumite instituții cu o vitalitate permanentă și aceste instituții sunt Bisericile", — neglijează faptul că înainte de a fi impus de Biserică, acest stil a fost constituit potrivit unor categorii abisale. Astfel, stilul bizantin n'a fost creat prin impunere instituțională, ci s'a zămislit din aceste înclinări categoriale. „Religia—spune Lucian Blaga—poate să ocupe uneori un loc central în cultură datorită complexității sale, dar ea nu se poate substitui matricei inconștiente creatoare de stil căci ea însăși este supusă unei matrici și-i îndură tiparele".

Divergența de păreri pe care am semnalat-o la cei doi gânditori este însă o problemă tangentă studiului de care ne-am ocupat. Deaceea ne-am mărginit la a o aminti numai.

ION OANA

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

BIBLIOTECA CENTRALĂ

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 26
SAMBATA 27 IUNIE 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

I. DAN — Portul Odesa

DUPĂ UN AN DE RĂZBOIU

de I. VALERIAN

Acum, la finele unei etape, ne adunăm gândurile, încercând să prindem aspectele unui an de război — anul cel mai plin în fapte eroice din tot trecutul îmbelşugat în lupte — şi ni se pare că a trecut un veac întreg, atât de multe au fost evenimentele, atât de epopeice au fost episoadele bătăliilor.

Pe cât de binecuvântat de Dumnezeu ne apare răstimpul dela 22 Iunie 1941, până la 22 Iunie 1942, pe atât de blestemat, uitat de oameni şi de cer, se înfăţişează celălalt an, al robiei bolşevice. Stăruie încă în auz ca un ecou din valea plângerii chemările desnădăjduite ale fraţilor basarabeni şi bucovineni. Doinele din vremea surghiunului încep toate cu „frunza neagră" a durerii, vădind sentimentul tragic al restriştelor româneşti de pe vremea năvălirilor păgâne. O singură rază încălzeşte amărăciunea covârşitoare: gândul că vom porni odată marşul spre Răsăritul roşu.

Evanghelia neamului va păstra în chenar negru ziua de 27 Iunie 1940 când a căzut trăsnetul ultimatului sovietic peste capetele noastre. Ne găseam sdruncinaţi la noi acasă, părăsiţi ca leul bolnav din fabulă, iar în afara hotarelor începuseră să ne încolţească, aşteptând momentul prielnic pentru a sfâşia trupul ţării. Numai nori negri din toate părţile.

A fost într'adevăr cea mai cumplită răspântie a istoriei şi ni se întunecă soarele şi acum când ne amintim, dar credinţa în Dumnezeul strămoşilor nu ne-a părăsit. Pentru un moment, armata noastră bravă şi-a plecat grumazul. Am văzut atunci feţele ostaşilor purtând pecetea pătimirii lui Crist. Indignarea a fost zăvorîtă cu lacăte grele în inimi; pumnii s'au încleştat mai aprig pe armă, dar disciplina militară a stat mai presus de orice dor de răsbunare, dovedind tăria morală a oştirii noastre. Instinctul străbun ne spunea că după nopţile întunecoase trebuie să răsară zorile.

Şi lumină se făcu!

Moscoviţii se pregăteau tocmai să benchetuiască la parastasul anului de robie românească şi iată că ziua mult aşteptată sosi şi deslegarea cea mare se întâmplă. Oştenii înlemniţi ca într'o poveste, se mişcară. Tunurile trimiseră primele salve peste Prut, sburătorii noştri din înaltul văzduhului aruncară foc peste trupurile nelegiuiţilor, iar dorobanţii desrobirii se pregăteau să alunge fiara de pe ogorul strămoşesc.

Sufletul românesc tresaltă în chiot de sărbătoare. Doinele s'au prefăcut în marşuri şi imnuri de biruinţă. Flăcăii satelor, plecaţi la luptă cu flori şi cântece, se arătară vrednici de cei mai buni luptători ai lumii.

Avântul ostaşilor noştri nu se putea opri nici la Nistru, nici la Bug. Inima îi îndeamnă să meargă înainte, tot mai departe în bârlogul duşmanului, pentru a-l răpune cu desăvârşire. Acolo, pe stepele ruseşti se plămădeşte o nouă lume mai bună, o nouă Europă.

Lupta începută are într'adevăr caracterul unei cruciade. Toată lumea creştină este în stare de alarmă. Popoarele europene şi-au trimis cruciaţii să lupte pentru apărarea religiei, pentru siguranţa căminurilor şi isbânda civilizaţiei.

Din această verificare epocală, noi nu puteam lipsi. Prezenţa noastră s'a impus ca o realitate atât de impresionantă, încât mulţi ani ea va înfăţişa actul de zestre al drepturilor noastre. Armata română s'a acoperit de glorie. Această afirmaţie nu o facem noi. Numeroasele comunicate germane

(Urmare în pagina 3-a)

ARTIŞTI şi PUBLIC

I

Concepţia romantică a poetului „izolat în turnul de fildeş", concepţie atât de înrădăcinată în conştiinţele vag culturale ale publicului nostru, este un anacronism supărător. Produs al unui secol care nu s'a resemnat să se sfârşească odată cu lichidarea lui calendaristică, perpetuându-şi tiparele instituţionale până dincolo de pragul său terminus, instituţia aceasta a turnului romantic a răzbătut cu regală impasibilitate freamătul unei perioade de răsturnări sociale, păstrându-se paradoxal, cu valoare absolută, în creerele mediocre.

„Turnul de fildeş" este visul antagonist al unei societăţi saturate de aglomerare cotidiană şi de uniformizare, pentru individualizării căreia norma contopirii în massă era totuşi un blestem. Veacul pozitivist este veacul cel mai socialist şi cel mai individualist din câte s'au scurs. Convins de avantagiile socialisului, el valorifica în secret individualismul, cerând artistului dovada unei superiorităţi de comportament, absente din viaţa oricărui om cum se cade.

Intre public şi artist, perspectiva obligatorie este a îndepărtării verticale. Artistul trebuie să fie, în concepţia naiv romantică şi spectaculos-teatrală „de-asupra" mediului social şi „în afara" lui. El va să viţuiască, după imaginea comună, „în nouri", dovedind cu îndârjire programatică o „detaşare de real", un „apracticism", o „lipsă de aderenţă la actualitate", care să-l nimbeze cu nepreţuita stimă a semenilor.

Dacă acestea sunt atributele sine-qua-non ale artistului, întrebarea asupra genului de relaţii cu publicul ce-i sunt îngăduite prizonierului venerat din turn, capătă o foarte curioasă întorsătură de truism: e inutil să-ţi pui o problemă, a cărei deslegare stă în însăşi enunţul ei. Publicul trebuie să fie faţă de artist, în concepţia vulgului, o cantitate neglijabilă, un element de dispreţuit. Nu se repetă cu imbecilă încăpăţânare că „Eminescu nici nu se gândea să publice măcar", că „îi smulgeau prietenii manuscrisele, ca să le dea la tipar"? Nu se vorbeşte insistent de desinteresarea poetului faţă de opera odată elaborată? Nu se repetă exasperant vorbele, care la Vigny însemnau o atitudine de viaţă şi o etică, dar care în gura mulţimii nechemaţilor sună falş: *„jeter l'oeuvre à la mer des multitudes"*?

Opera de artă devenită un mesagiu asvârlit hazardului, *„la bauteille à la mer"*, *...„tremblante voyageuse à flotter condamnée"*, *...„seule dans l'Océan, seule toujours!"*... etc., are totuşi, în aceeaşi concepţie de modistă diletantă, virtuţi nebănuite. Graţie operei aruncate în oceanul nepăsărilor publicului, poetul îşi va perpetua existenţa dincolo de graniţile ei.

„...Ce fragile verre,
portera sa pensée et son nom jusqu'au port..."

Isvorîtă dintr'un protest împotriva vremelniciei vieţii, obijduita operă de artă are rolul de petiţie către Absolut. Ustensil al organizaţiei defensive împotriva unei comemorări:

„...avec un flacon il a vaincu la mort".

Poziţia artistului în concepţia aceasta este aceea a unui orgoliu nemăsurat şi inuman. Pentru simpla sa perpetuare spirituală lucrează artistul:

„Lis ces mots sur les murs: „Commé moration".

nedeosebindu-se astfel (decât în ceeace privesc mijloacele) de atletul perpetuării biologice cu orice chip, de insul materialismului celui mai brutal, de campionul competiţiilor sexuale, de muschetarii cinici ai cultului phallic.

Dezolarea schopenhaueriană în faţa spectacolului josnic al concurenţei „voinţelor de a fi", este îndreptăţită şi în cazul artistului care nu doreşte decât, egoist, perpetuarea *numelui* său, faima materială, renumele vulgar, celebritatea, din întâmplare căutată pe calea spiritului şi nu a muşchilor dela picioare:

„Non omnis moriar".

Dacă mai există muşchetari lăudăroşi şi cuceritori, în domeniul literelor sau al artelor frumoase, vina e a concepţiei permanentizate în public. Publicul *cere* să fie dispreţuit. Publicul e feminin, şi n'are decât scăpa regulei generale a feminităţii: aceea de a iubi pe cel ce-o bruftueşte mai grosolan. Emfaticul chiriaş al turnului de fildeş, byronianul detractor al maselor, jicneşte prin olimpianismul său contrafăcut, şi prin încercarea de desumanizare, care, în loc să se producă în sens ascendent, apropiindu-l de fiinţele supranaturale din sferele superioare ale existenţei, se întâmplă de multe ori în sensul opus: Supraomul cu orice preţ, nu reuşeşte decât să depăşească limitele omeniei, devenind sub-om, sau, în cel mai fericit caz, ne-om.

ION FRUNZETTI

OPINII SEPARATE

III

de AL. PALEOLOGU

Din ce în ce mai mult, cuprinsul conceptului „intelectualitate" suferă dispreţul cugetătorilor actuali, iar termenul însuşi tinde a fi înlocuit peste tot cu cel de „spiritualitate". Este în orice caz, pentru primul termen, o garanţie de a nu fi compromis printr'o întrebuinţare improprie; dar cel de al doilea e tratat cu o lipsă abuzivă de menajament.

Intr'adevăr, cu sensurile sale riguros definite, termenul „intelectualitate" se acomodează foarte greu, dacă nu deloc, cu mofturile inspirate şi convulsive cari sunt, dela o vreme, cea mai bogată manifestare de cultură. „Spiritualitate" e mai vag şi mai nebulos; este un domeniu vast şi paradisiac pentru intuiţii prea frumoase ca: trăire, tragism, aspiraţie metafizică, mesianism, nelinişte, etc., etc. Aceste cuvinte desemnează desigur realităţi ale spiritului, abuzul care se face cu ele este însă de o anostă uşurinţă care te scuteşte de a gândi adâncit şi pătrunzător, distingând atent fenomenele, analizându-le complexitatea şi urmând firul logic al raţionamentului. Asemenea exerciţii sunt probabil cam obositoare; în locul lor o beţie disenteriacă de cuvinte caracterizează în mod general manifestările scrise sau orale ale cugetătorilor actuali. In aceste manifestări a apărut mai ales o stare predominantă: neliniştea. Normal, neliniştea e o stare de spirit; astăzi ea a devenit un mod de existenţă. Desigur, a fi inteligent e greu şi incomod, — a fi neliniştit e la îndemâna tuturor semidocţilor, având şi avantajul de a-i colora cu o superioară grandoare. „Spiritualitatea" a ajuns un sat fără câini.

*

A te sinucide din dragoste e o indelicateţă.

*

Notă despre Th. Pallady. Este bine cunoscut fastidiosul loc comun prin care arta lui Th. Pallady e socotită ca o replică a celei a lui Matisse. Face parte din bagajul de judecăţi de-a-gata ,admise fără control ca evidente şi cu valoare de circulaţie în conversaţiile alese ale burghezilor iubitori de artă şi cultură. Până şi un critic de artă inteligent şi subtil ca Jacques Lassaigne a putut să scrie (în **R. F. R.** Noembrie 1936) aceste rânduri penibil de neroade: „Pallady trăeşte în Franţa, dar nu ocupă în cadrele picturii franceze decât un loc onorabil; cu toate darurile sale şi cu tot simţul foarte îndrăzneţ al raporturilor, el e strivit de libertatea suverană a lui Matisse. Şi transplantaţi la Bucureşti, nu ştiu care din doi Matisse sau Pallady, ar fi mai stânjenit şi străin. In orice caz, Matisse e desigur cel mai aproape de o tradiţie orientală care nu e cu totul străină de România". Asemenea observaţii, cu totul gratuite şi inutile, arată o lipsă totală de înţelegere a esenţei artei acestor doi maeştri. Nu văd dece anumite predilecţii orientaliste ale lui Matisse ar fi obligatorii pentru Pallady. In lunga carieră a acestuia, se pot remarca uşor unele influenţe tehnice dela mai mulţi pictori francezi contemporani: Marquet, Bonnard, Rouault, Matisse. Cred că există persoane cari s'au convins mai de mult şi cari îşi dau seama că influenţele n'au dece să fie socotite ca o dovadă de lipsă de personalitate. Ele sunt asimilarea profundă a culturii şi căutarea unui mod de expresie pentru propria unicitate artistică. Luchian a primit dela pictorii francezi independenţi cele mai felurite influenţe; nu mai puţin pictura lui a exprimat un adevăr plastic personal şi puternic.

Esenţa interioară a artei lui Pallady se distinge hotărît de cea a lui Matisse.

Cel mai pătrunzător critic de artă contemporan, René Huyghe, a semnalat la Matisse o armonie plastică specifică tematicei şi cromaticei lui: **„l'harmonie de choc".**

Arta lui Matisse este o artă de aer liber, viziunea sa vădeşte o estetică vitalistă. Ritmul său de creaţie e vioi; pictura sa e realizată într'o gamă majoră. Liniştea din unele tablouri ale lui Matisse exprimă odihna plenară ce urmează unei exuberanţe fizice. Arta lui Matisse respiră o atmosferă matinală.

Cu totul alta este esenţa interioară a artei lui Pallady. La el nu poate fi vorba de o „harmonie de choc" Oricât de vie ar fi culoarea, oricât de viguros desenul, efectul lor e tamizat într'o atmosferă lenifiantă.

(Urmare în pag. 2-a)

CATEGORII MAJORE DE INTELECTUALI

II

de N. PÂRVU

Din consideraţiile articolului precedent, e foarte probabil ca unii să fi întrezărit la noi intenţia de a raporta noţiunea de intelectual la aceea de filosof. Mai mult, chiar de a o deduce pe cea dintâi din cea de a doua. Nu am găsit altă noţiune care să ne satisfacă şi la care să ne referim.

In mod tacit am avut în totdeauna în minte gândul că intelectualul trebue să exprime o valoare umană, iar atributele acestei umanităţi le-am găsit mai deplin reprezentate de filosof. Natura preocupărilor lui îl fac mare şi uman. El este în veşnică luptă cu Necunoscutul şi nu numai ca să-i folosească tainele furate, ci pentru că nu poate viţui fără ele. Dar pentru ca să ducă onorabil lupta, trebue să fie stăpânul unei minţi cuprinzătoare, care să integreze şi să caute întotdeauna legăturile dintre elementele pe care le-a desprins, fără să se piardă în amănunte. El întrupează spiritul critic cu toate consecinţele lui: nevoie de motivare, rezervă faţă de problemele insolubile şi stringenţă logică. Am înşirat numai câteva din armele cu care-şi duce lupta cu Necunoscutul. Iar dacă din această luptă iese bătut şi copleşit, a cui e consecinţa relativităţii propriei valori şi înţelepciunea amară care decurge din ea dacă nu a filosofului? Dacă înţelepciunea şi bunătatea ne exprimă umanitatea, atunci filosoful le reprezintă la maximum. Drumul către înţelepciune începe odată cu lupta lui de descoperire a adevărului cu ajutorul inteligenţei, dar nu se sfârşeşte decât atunci când inteligenţa îşi împacă contradicţiile întâlnite în drumul către adevăr şi pe acestea cu sine. Bunătatea, ca trăsătură câştigată, poate fi concluzia înţelepciunii în ultimă analiză a inteligenţei, căci e greu de imaginat ca o inteligenţă mare să nu opereze transformări în sufletul întreg şi să nu creieze tendinţe de mişcare în direcţia deschisă de ea. Cine ştie ce e bine, ca să nu-şi nege propria-i inteligenţă care i-a indicat binele, trebue să-l facă. Când Socrate a spus acest lucru, a avut dreptate.

Dacă nemulţumirea cu ceea ce e dat, lupta de dragul luptei, spiritul integrativ, spiritul critic, înţelepciunea şi bunătatea sunt atribute de care nu trebue să ne ruşinăm, ci constitue ramurile din care e împletită cununa celui de se cheamă om, atunci reperarea discuţiei noastre la întruchiparea lor cea mai adecuată, la filosof, este întemeiată.

In această raportare credem că nu am fost arbitrari, deoarece o seamă de atribute decurg, pentru intelectual, din determinările inteligenţii, care nu poate lipsi din sfera noţiunii lui, ca şi din aceea a filosofului.

E necesar să subliniem că există şi alte modalităţi superioare de realizare ale persoanei umane, cum este eroul, politicul, omul de ştiinţă, artistul şi profetul şi, în consecinţă, rămânem datori cu o explicaţie: dece nu i-am considerat pe aceştia ca punct de plecare în deducţia noastră?

Pentru moment, dăm răspuns întrebării cu privire la primii trei: erou, om politic şi om de ştiinţă. Toţi aceştia nu sunt oameni armonici. In profilul lor sufletesc există, întotdeauna, o exagerare. Astfel, în cazul politicului şi al eroului întâlnim o predominare a inteligenţii pentru putere. Impresia pe care din această cauză, o lasă este că lumea se sfârşeşte cu ei. Dacă am precizat că inteligenţa ca putere e numai una din feţele ei şi că cealaltă funcţie a ei, cea de transfigurare şi creare a unei lumi ideaţionale, dă coloare şi diferenţiază pe intelectual — este lămurit că rezerva noastră este întemeiată. Cât priveşte omul de ştiinţă, profilul său sufletesc nu e mai puţin ciclopic. La el întâlnim o predominare a inteligenţei pentru inteligenţă. Zace şi în această exagerare un rău: cultivarea inteligenţei numai pentru rafinarea mecanismelor ei de funcţionare, fără nicio repercursiune asupra întregului suflet poate ridica valoarea acelei inteligenţi, dar nu a omului care o poartă. Inteligenţa lui se poate rafina, el însă rămâne, ca om, tot pe locul în care l-au apucat întâile buchii. Explicaţia acestui fapt vine din natura şi limita preocupărilor lui. Ceea ce-l interesează este materia şi legile ei, pe sine s'a uitat. Această uitare de sine atrage părăginirea părţii afective, care ocupă două treimi din fiinţa noastră şi e de două ori importantă: odată pentru inteligenţă şi odată pentru voinţă. Este invederat că, din această cauză, nu ne-am putut închipui intelectualul nici după modelul acesta de savant.

Ca atitudine, atât eroul, politicul, cât şi omul de ştiinţă sunt optimişti, un fel de romantici idealişti. Cei dintâi cred cu înverşunare în puterea de schimbare a inteligenţei lor, ca într'o forţă predestinată, iar savantul este la fel de optimist în ceea ce priveşte reuşita inteligenţei sale în descoperirea legilor. Atitudinea aceasta, la oamenii de acţiune, este în mare parte congenitală, dar ea îşi mai găseşte motivare — şi aici adăugăm şi pe savant — într'o lipsă a simţului de relativitate, de raportare a actelor noastre la veşnicie, semn al altei lipse, a simţului critic. Poate că omul de acţiune să fie încurcat de el în hotărîrile lui, poate că oamenii de acest fel se conduc după intuiţiile lor geniale, de aceea nu le facem din asta un reproş, dar, cum intuiţia lor nu o putem transplanta intelectualului, îi rezervăm acestuia precauţia unui cât de modest spirit critic. Cât priveşte pe savant, optimismul lui are acelaşi motiv: uită să-şi mai întoarcă inteligenţa asupra ei însăşi ca să-i examineze funcţionarea.

(Urmare în pag. 6-a)

MIRON CONSTANTINESCU — Case la Tiraspol

Ultimele „producții"
– Reportaj dela Conservator –

CEVA DESPRE PRODUCȚII IN GENERAL

Intotdeauna „producțiile" Conservatorului de artă dramatică amintesc cronicarilor dramatici sau simplilor ziariști, deveniți peste noapte, cu această ocazie, judecători de teatru și talente, că au un foarte desvoltat simț al humorului pe care se simt obligați să-l verse pe spinarea tinerilor candidați la nemurire prin glorie.

Bine înțeles, e mult mai comod să batjocorești în scris un tânăr și pentru moment oarecare actor de Conservator decât pe cine știe ce maestru cu pretenții și nenumărate toane.

Elevul de Conservator n'are prieteni influenți, cari să sugereze imperturbabilului critic o apreciere, tot așa cum n'are putința de a-i da în judecată pe ziariștii calomniatori ai talentului lor.

Mie îmi veți da voe — și mă adresez atât cititorilor obișnuiți **cât și mai ales** cititorilor elevi de Conservator — **să vi-l prezint pe elevul de Conservator, așa cum prea puțin a fost prezentat în anualele reportagii glumețe ale producției.**

Bine înțeles, îl întâlnesc adeseaori pe elevul de Conserva or în cafenele, trăgând chiulul dela curs, punând țara la cale și neadmițând alte talente decât pe acela al dumnealui. Dar, în fond, trebue pentru acest motiv să-l acuzăm pe elevul de Conservator? La fel ca el procedează și mulți maeștri **consacrați.**

Bârfeala și înfumurarea fac și ele oarecum parte din tradiția vieții mereu trăite între culise.

Elevul de Conservator devine însă într'adevăr interesant din clipa în care încep preparativele pentru prima sa mare ieșire în public: Producția pe scena Teatrului Național.

După 3 ani de învățătură și de nemulțumiri exprimate în gura mare, iată-l pe elevul de Conservator silit să arate în public ceeace poate.

Anul acesta, o nouă serie de cârlani **ai teatrului românesc au înfruntat lumina rampei și ochiul atent al spectatorului.**

Pe toți acești tineri pretendenți la glorie i-am urmărit, confortabil instalați într'un fotoliu de orchetsră.

E, bine înțeles, mult mai comod să judeci din sală, decât să te chinuești pe scenă pentru a dovedi că ai talent.

Așa că, pornind la compunerea reportajului nostru, vom lepăda — pe cât posibil va fi — haina, inutilă, în acest caz, a ironiei mușcătoare. Părerile noastre nu vor neapărat să fie verdicte. Așa am văzut și așa am scris. Fără părtiniri. Fără porniri pătimașe.

Și acum să trecem la subiect.

M. S. PUBLICUL

Lupta a început în după amiaza unei zile de Luni. Început de săptămână, deci semn bun. Viitorii artiști și-au făcut cruce cu limba în cerul gurii și au intrat în scenă.

Să fie într'un ceas bun.

Și publicul să fie îngăduitor.

Să nu se lase influențat de căldura moleșitoare care a înțeles ca și de astă dată să fie prezentă în sală la marele eveniment.

ODETTE BOTEZ

Publicul select nu lipsește. Domnul Rebreanu a luat loc în loja directorială, iar domnul Victor Ion Popa s'a instalat în banca I-a, hotărît să vadă tot și chiar să întrevadă ceeace nu se poate remarcă la prima privire: talentul ascuns sub o barbă de lână sau sub un nas de talion.

Intr'o loje, domnișoara Elvira Godeanu a fost o spectatoare silitoare. N'a lipsit dela nici-o producție și a aplaudat cu entuziasm tot: și ce i-a plăcut și ce nu i-a plăcut.

Presa, nici ea n'a lipsit: Domnul Carandino se cocoțase într'o loje de rangul II iar C. Cristobald, la fel de **acru** ca întotdeauna, a căutat să **impungă** tot ce nu i-a plăcut. Virgil Stoenescu se agită cu pasiune: din stal în loje, din loje la galerie. Vlaicu Bârna asculta aparent atent dar cu gândul aiurea teoriile lui George Șoimu, mai emoționat ca la o premieră a „Teatrului de azi": dădea producția și soția lui, doamna Marcela Georgescu.

Fosta blondă domnișoară Coca Ardeleanu era urmărită cu insistență prin foyer, prin sală, peste tot, de un ins lung și plicticos, pe numele său, Traian Lalescu.

George Voinescu, aparent absent dar totuși foarte atent la ce se petrecea în jurul lui, privea lumea prin monoclu.

Ernest Verzea, făcea risipă de observații și era la fel de agitat ca Virgil Stoenescu.

Și alții... Și altele...

Ziariști, actori, prieteni.

Eterna sală dela producții.

CLASA DOMNULUI ION MANOLESCU

Dar a bătut gongul pentru prima oară. Și a bătut și inima d-lui Ion Manolescu ceva mai tare.

Elevii săi, dădeau producția.

Primul a fost d. Cosgărescu. Avem impresia că dânsul este un om foarte simpatic, care nu prea se gândește să devină actor. Și bine face. Căci, interpretându-l pe Jupân Dumitrache din „Noaptea furtunoasă" nu ne-a prea făcut să vedem că ar purta în el flacăra sfântă a talentului.

Dar să trecem mai departe. D-ra Nina Fințescu, interpretând o scenă din „L'aiglon" a dat dovada unei mari pasiuni pentru teatru. Se simte însă nevoia unei mâini de „om de teatru" care să tempereze această pasiune și să scoată la iveală o adevărată actriță. D. N. Toscani i-a dat, cu multă justețe, replicile.

D-na Nelly Marinescu e blondă, se îmbracă frumos, dar are ghinion. N'a găsit în tot conservatorul un elev care să-i dea replica.

PETRU ASSAN

Așa că a fost silită să joace o scenă din „Păianjenul" împreună cu d. Saşa Stoianovici, absolvent, care, cu textul în mână, i-a declarat că o iubește și la sfârșit a și sărutat-o, neridicând însă în nici o clipă ochii de pe text.

D-na Nelly Marinescu nu este ceeace se cheamă un „mare talent". Pare însă conștiincioasă și cum nici urîtă nu e, își va găsi întrebuințare pe una din scenele particulare.

A urmat o scenă din „Hero și Leandru" scrisă — după cum ne-a informat programul plin de greșeli de tipar — de Brillparzer. Domnișoara Olimpia Predescu spune frumos versurile. Și e și acesta un merit.

Mă uit în program să văd ce mai urmează. Citesc și fac un gest să fug din sală. Il văd și pe Cristobald, imitându-mi gestul. Imi dau însă seama la timp că am comis amândoi o eroare: d-ra Odette Botez n'are nimic comun cu d-ra Odette Popescu, celebra „Damă cu camelii" de anul trecut.

Dar s'o vedem și pe d-ra Odette Botez.

E mare, îmbrăcată în verde și vine însoțită de foarte tânăra domnișoară Raluca Zamfirescu. Aud un glas lângă mine:

— „Ce mai e și asta? examen la conservator sau spectacol de retragere?"

După cum vedeți, o mică răutate.

Dar d-ra Botez n'are de ce să se supere. Interpretând-o pe Fedra, dânsa a dat dovada unui neobișnuit temperament artistic, care o îndreptățește să spere într'o frumoasă carieră teatrală. In fond, teatrul n'are nevoe numai de ingenue.

D-ra Raluca Zamfirescu n'a spus mare lucru. Doar 2-3 replici. Dar scânteea din ochii aceia jucăuși ne-a trădat o autentică actriță. Așteptăm cu deosebită nerăbdare producția ei care va avea loc anul viitor.

Pour „la bonne bouche" a fost lăsat d. Jean Marinescu. Dar ghinionul i-a tras o festă acestui elev de certe calități. O năpraznică răgușeală l-a împiedicat să-l interpreteze pe Brand, așa cum, pe semne, intenționase. In orice caz ar trebui să renunțe la gesturile copiate dela maestrul său, Ion Manolescu.

Fiindcă avem certitudinea că Jean Marinescu este ceva mai mult decât o simplă imitație a unui maestru.

Și a căzut cortina pentru a șeasea oară... Și cu această cădere, prima zi a producțiilor a luat sfârșit.

CLASA DOMNULUI ION SÂRBUL

A doua zi, același public umpluse dela ora 9 dimineața, sala Națională. Astăzi, elevii d-lui Sârbul sunt la rând. Dar să-i urmărim și pe ei:

De ce a ținut d-ra Pierette Abeg să o interpreteze pe Julietta?

Talent are dânsa. Și chiar oarecare sensibilitate (nu spunem aceasta, influențați de glasul tânguit al d-rei Abbeg). Ii lipsește însă prospețimea care ar fi îndreptățit-o să interpreteze rolul eroinei lui Shakespeare.

Tot așa cum ne simțim datori să-i mustrăm și pe d-nii Călin Bodnărescu și Bălășoiu. Nu sunt lipsiți de calități acești doui tineri actori. Dar de-aici, până la a te avânta în interpretarea lui Hamlet și a lui Richard al III-lea este un oarecare drum. Și inevitabilul s'a întâmplat: d-nii Bălășoiu și Bodnărescu s'au lăsat depășiți de rolurile interpretate.

In schimb îi felicităm din toată inima pe tinerii Traian Popescu-Vrajbă și Petru Assan. Roluri grèle au interpretat și dânșii. Primul a fost Cyrano de Bergerac. Al doilea, Avarul.

NORA VASILESCU

Fără să-i pese de un nas care la un moment dat avea poftă să cadă, d. Traian Popescu-Vrajbă, a debitat, plin de entuziasm și tinerețe, cu o deosebită eleganță, dificila tiradă a nasului și a interpretat la fel de bine scena duelului.

Iar Petru Assan, bine ajutat de d-ra Despina Pelin în rolul Frosinei, a redat cu mijloace simple toate stările sufletești ale eroului lui Molière.

Sperăm ca până în clipa de față vre-un director de teatru să fi fost de aceeaș părere cu noi și să-i fi angajat pe acești doui excelenți actori.

O revelație a constituit pentru noi d. Benciu, care, dând replica în Năpasta a realizat un foarte impresionant Ion — e drept: puțin epileptic, dar profund uman. D-na Marcela Georgescu a dovedit certe calități. Am fi preferat însă s'o vedem într'un rol de ceva mai mari proporții.

Iar d-nii Pătrașcu Sârbul și Aurel Dumitru s'au silit să salveze ultimul act din „Patima roșie". Insă piesa d-lui Sorbul nu se poate juca dacă nu există o Tofană. Iar d-ra Lucia Tamaș, căutând să ascundă sub o pălărie ciudata lipsa de talent, a fost departe de intențiile autorului.

O agreabilă Crina a realizat d-na Virginia Weber-Urlățeanu.

Lipsa de spațiu ne silește, însă să lăsăm pentru numărul viitor partea II-a reportajului în care ne vom ocupa de clasele d-nelor Filotti și Marioara Voiculescu.

TRAIAN LALESCU

Măști și reflectoare

Preliminarii
la arta trucajului

Ceiace ne-a îndemnat să scriem aceste note de tehnică teatrală— care privesc îndeosebi pe actorii noștri, — nu a fost decât îngrijorarea care creștea pe fiece zi și care altoia în noi îndoiala asupra mult zisei „mare chemare" a celor cari au urcat scena. Deoarece, urmărim de mai mult timp confuzia în care înnoată actorii noștri, majoritatea lor: arta și viața le trec pe acelaș plan. Aceasta dacă nu la începutul carierei, când ajung în câmpul magnetic al unui maestru, este inevitabil. Căci în țara noastră actorul ajuns la „măestrie" nu se lasă lipsit de lenta neagră a încoronării din culisă, și care este plictiseala. Or, ciracul, din spirit papagalicesc ține isonul. Se ascunde după o formulă nouă de teatru excluzând pragul dintre artă și viață și care într'un fel de depresiune— criză de care nu își dă seama momentan, dar care este explicația nemarcării acelei sărituri din firesc la nefiresc. Să fim bine înțeleși: actorul odată intrat în scenă nu mai este decât desemnul animat al personagiului. Și aici suntem nevoiți să facem uz de o regulă fundamentală asupra trucajului dată de către Vassili Molcianowsky: artistul între pereții de carton ai scenei trebue să fie întotdeaua trucat, dar trebue să caute să întrebuințeze cât mai mult propria față adaptând-o cerințelor teatrului. Astfel, fidel principiului dramei, Alexander Moissi, juca cu fața naturală. Aceasta nu-l împiedica să dea câteva trăsături de grimon, în ultimele scene ale „Cadavrului viu" al lui Tolstoi.

S'a vorbit atât de mult de instinctul teatral care chiar în viață obligă omul să-și schimbe chipul; cu atât mai mult în fața

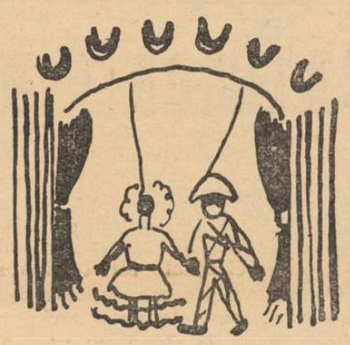

spectatorilor este o rușine ca un actor să apară cu chipul de pe stradă. *Acest instinct teatral duce la compunerea „minelor" care în prim stadiu nu necesită nicio fixare din culoarea grimonului. Mai târziu, creiarea tipului, a personagiului, — și prin acest cuvânt trecem în artă — intervine grimonul care poate corecta natura, care poate altera firescul.*

Spuneam mai sus că actorul în prealabil trebue să caute să-și adapteze fața cerințelor teatrului. Aceasta natural printr'o cunoaștre amănunțită a tuturor posibilităților pe care ni le dă propria-ne față. Stăpânirea mușchilor bucali, faciali, frontali, pentru a putea coordona orice mișcare dictată de comportamentul personagiului. Neîndoelnic, acolo unde natura e neputincioasă sau nu satisface exigența actorului, pentru întărirea unei trăsături, intervine grimonul care face tocmai pasul de trecere în nefiresc, și ceiace mărturisește conștiința artei.

Când se ajunge la această stăpânire, când se știe a se specula natura — a specula teatralul din ea, — în acest moment trebue un ascuțit bun simț care să poată să păstreze echilibrul dintre transformare și individualism. Altfel se cade în grotesc. Aici se face simțită meseria și îndeosebi munca dusă până la istovire. Căci pe lângă boirea pometilor, a nasului, a ochilor, gradarea culorilor și a umbrelor se supune luminei reflectoarelor și adâncimei sălii teatrului. Culoarea la lumină albă se descompune sau când i se suprapun irizării venite dela rampă, rivălți, arlechini, ne produce surprize: trucajul nu apare decât ca o îmbâcseală de culori. Regisorului îi cade în sarcină deci ca să vadă, fiind al „treilea ochi" în sală; tot regisorului i se cere gradarea culorilor. (Este cunoscut însă conflictul mereu în floare dintre actor, regisor, electrician și care nu duce de cât la o nereușită distribuire a valorilor plastice în atmosfera piesei).

Deci actorului nu-i rămâne decât un singur control: oglinda!

Bunul simț și cunoașterea tehnicei sunt de ajuns la creiarea hainei unui personagiu.

Dar ceia ce vine să întărească eficacitatea perseverenței este dragostea de arta pe care o faci!

Trucajul cinematografic prezintă oarecare facilitarism.

In primul rând interpretul e făcut pentru rol. E căutat în viață și adus după trebuință în studio. Nu se recurge la nici un artificiu. Din tehnica trucajului nu împrumută decât o compoziție specială de teint pentru nivelarea oricăror iregularități ale pielei. In cinematograf în cele mai dese cazuri se scrie text pentru cutare vedetă sau cutare star. In zilele noastre în deosebi, faptul, se întâmplă și în teatru.

Dacă dăm o privire retrospectivă asupra artei trucajului în celelalte țări trebuie să menționăm două: Italia și Rusia, care marchează în evoluția teatrului un moment din cele mai caracteristice. In aceste două țări de altfel spectacolul este privit cu o notă în plus de seriozitate și mai grav decât în celelalte.

Spuneam la începutul acestor note că ele sunt adresate îndeosebi actorilor noștri; nu vroim să fie luate drept decât o ofrandă pentru actorul viitorului.

Iar celor de acum cuvintele unui mare comediant venețian: „Mai înainte ca să-mi învăț rolul, gândesc la înfățișarea exterioară pe care trebuie să o aibă personagiul, ca să pot să dau cu prisosință ceiace a voit autorul". Atât!

N. ALEXANDRESCU-TOSCANI

TINERE TALENTE

N. NICOLAU VALENTIN

un tânăr element al teatrului „Muncă și Lumină"

Pe șantierul „Măscărici"
sau vulpea și strugurii

Unul din cele mai înțelepte „gesturi" ce le-a făcut autoritățile românești, a fost — fără îndoială — îndulcirea măsurilor de camuflaj la grădinile de vară.

Abia s'a ridicat un colțișor din perdeaua de plumb ce ne oblojea tristețea nopților în camere înfundate, că bieții actoraș, risipiți pe sub aripi protectoare de cloșci potentate, aciuați pe lângă directorii ce aveau săli de spectacole, deci „dreptul de a juca", și-au luat sborul, pe socoteală proprie, au apucat de coarne vitregia materială a timpului și au „înjghebat" formații artistice noi și curate.

Una din acestea, e și teatrul „Măscărici" ce se va deschide la Hala Traian, sub conducerea neobositului și vecinic tânărului Romeo Lăzărescu, recidivist, nu știu a câta oară, în chestii d'astea !..

Am zâmbit cu neîncredere când am auzit că un biet actor are azi curajul să deschidă un teatru nou, când vechii și obișnuiții întreprinzători de spectacole, cari au obosit atâta vreme afișele reclamei bucureștene, numai cu numele lor, se abțin s'o facă.

Curioși să aflăm adevărul, ne-am dus la... fața locului.

Dacă ne place să vedem un spectacol în premieră și să-i gustăm deliciile, apoi vă rog să credeți că nu-i de loc de lepădat să vezi munca de laborator a unei piese de teatru !...

Pe o căldură de nu știu câte grade (chiar mercurul din termometru își nesocotise subdiviziunile, ca și aparatul de taxat al șoferului care m'a adus la Hala Traian, Urbea București, plasa Băneasa, județul Ilfov) descalec în fața unei grădini în construcție.

După felul arhitecturei, ai putea să crezi că te găsești ori la Port Said, ori la Casa Blanca, judecând după zidurile albe, crenelate și acoperite cu olane — explicația e ușoară. Romeo Lăzărescu a trăit multă vreme pe acolo — și era să mă cred chiar la Port Said, dacă n'aș fi băgat de seamă că poarta crenelată era strânsă în brațe, sandwiș, între o tâmplărie și un negustor de ghiață.

Dar să pătrundem înăuntru.

Nu e tocmai ușor. Intrarea e barată de mormane de talaj, moloz, stinghii și var.

Sute de scaune, grămezi de picioare, unele valide, altele schioape, îți tae drumul.

Ciocănituri, rândele, vopsitori.

Trebuie să fiu cu mare băgare de seamă să nu-mi zebrez cu vârgi de pușcărie pantalonii.

Ajung la scenă.

Minune!...

In pitorească promiscuitate, bărbați, femei, artiștii noștri simpatici, pe care-i aplaudăm în fiecare seară, în haine strălucite și culori fascinante, muncesc răzbit și sârguitor, în soare arzător și valuri de nădușeală.

Cu fețe descompuse de văpaie îmi zâmbesc, Mia Steriade, Virginica Romanoschi, Lulu Popescu. Sabina Mușatescu, a intrat de tot la apă. Se luptă să-l convingă pe N. N. Matei că ar fi mai bine să vorbească mai pițigăiat. Matei susține teoria „pedalei".

— Nu-mi mai pomeniți de pedală, răcnește Mia Steriade, care are genunchiul drept jupuit. A căzut cu bicicleta.

Comicul Matei, urmând pilda lui Diogene, și-a umplut gura cu bomboane de malț din punga lui Mia Steriade și țipă cât îl țin rărunchii la coana Mița Stoenescu, decana soacrelor din România întregită:

— „Știu ce ai să-mi spui scumpă doamnă. Că sunt un imbecil, că n'am venit să te iau !.

Romeo Lăzărescu, mai negru decât toți negrii, se ceartă cu Negoescu, care-l tachinează că nu știe rolul, după ce trece o ochiadă la electrician și alta la ăla cu florile. Virginica Romanoschi e gravă, afectată și are trac. Are și de ce. E cea mai nouă în distribuție, e rolul greu și se gândește la 3 Iulie, data primei înfățișeri la divorțul cu soțul ei și la premiera „Fructului Oprit", căsătoria ei cu teatrul serios ! Și e cald!.. Teribil de cald!...

Intinși ca șopârla la soare, actorii își așteaptă replica, tâmplarul a paralizat ciocanul și pictorul nu mai are nevoie să-și topească cleiul la foc; l-a pus la soare!...

. . . . . .

Așa muncesc actorii, așa plămădesc un succes. Cu sudoarea frunței, cu lacrimi de bucurie, cu zâmbet și răbdare.

Nu-i mai întreb nimic.

Ce rost ar mai avea un interview ?

Ce-mi mai pot spune ei ?

La ce să le mai turbur liniștea trântorilor de cafenea, cu bâzâitul lor de albine lucrătoare ?

Lasă-i pe cei de la cafenea să-și construiască „opinii" cu care se vor înfrupta din dulceața mierei lor muncite în anonimat.

I. M.

Opinii separate

(Urmare din pag. I-a)

Pallady nu e un pictor intelectualist, dar e un pictor intelectual. Arta sa e o artă de interior. Peisajele sale sunt expresia viziunii unui spectator al naturii, a unui intelectual care se plimbă în aerul liber cu o carte subsuoară și cu reminiscența unui gând sau unui vers în minte. Cheia artei lui Pallady sunt naturile moarte. Ele respiră o atmosferă inteectuală densă, în care plutește amintirea unor lecturi, unor fraze muzicale sau a unui erotism cerebral. Pictura lui Pallady e realizată într'o gamă minoră în care stărue spleenul baudelairian, sau corelatul său muzical din preludiul lui Chopin. Atâtea tablouri de Pallady evocă versuri ca:

Il est de forts parfums pour qui toute matière
Est poreuse.

sou:

J'ai plus de souvenirs que si j'avais mille ans.

Pictura sa nu are răceala unei arte abstracte, dar în ea se descifrează intimitatea cu cultura. In multe naturi moarte de Pallady se poate vedea câte o partitură muzicală sau câte o carte, pe care scrie: **Chopin, Goethe, Les feurs du mal, Nirvana,** etc. Aceste puncte de reper cuprind reminiscențele implicite ale preocupărilor de cultură ale artistului. Pallady îmi pare a fi un pictor al satietății intelectuale.

AL. PALEOLOGU

Pe scurt

PENTRU CEI INJURAȚI

birjerește, pentru conservatoriștii care anul acesta la sfârșitul producției de dramă dela Național au primit în obraji tot mucegaiul unor călimări de bucheri în ale scrisului, — rândurile acestea vin să le lămurească faptul că nu **chemarea** sau **nechemarea** a atras invectivele unor pierde-vară din culisele gazetelor, ci **spiritul lor tineresc și nedescompus încă,** a iritat derma argăsită la cafenea.

Increțirea frunților în fața unor cuvinte aruncate cu praștia ar însemna desmințirea curajului pe care l-ați urcat pe scena Naționalului ! Vedeți voi, într'o săptămână, prima scenă a Statului gâlgâia de tinerețe; și aceasta nu a convenit celor cari trăiau de pe urma can-can-ului, și au căutat să vă atragă în cloacă. Nu au reușit și atunci vă mânjesc cu noroiul coloanelor de gazetă.

Numele scribilor întâlniți sub înjurături este un lest de care scrisul conștiincios se va lipsi curând; lipsa de pregătire profesională și lipsa de grijă pentru cuvântul tipărit au dovedit din prisosință domnii dela „Toate Ziarele" cari s'au grăbit să încredințeze o cronică dramatică în mâinile unor Icsulești din publicistica bucureșteană.

NEDESCOMPUS „INCĂ"

este spiritul tineretului care urcă pentru întâia dată scena. Ori, descoperirea prea de timpuriu, dela poartă, a micilor răutăți din culise — nu aduce decât înrăirea unor suflete înarmate acum, doar cu tinerețe ! Și tinerețea se sdruncină atât de ușor !...

Era atât de greu oare să urmeze acești domni Icsulești marele exemplu din anul trecut al lui Victor Ion Popa? Mai mult chiar: să împrumute cuvântul lui Victor Ion Popa! *Bălsam pentru rănile care vor veni! Nu s'au ostenit.*

Sau dacă ale lor guri știrbe, neputincioase în strigarea unui adevăr, au îndulcit pe alocuri însăilările în prezentarea conservatoriștilor, invectivele erau în schimb îndreptate spre firele încărcăturile ale maeștrilor. Dedesubturile unei cariere actoricești erau scoase la lumină. Cu ce rost? Nu erau barem explicațiile succesului sau insuccesului; ele constituiau „intemperiile" unei producții.

...Și acel „încă" nu l-am fi dorit adăogat; ne-a scăpat din fuga styloului. Poate în bine: o prevenire dată tinereții.

TEATRUL STUDENȚESC

Articolul dintr'un număr al revistei noastre, răspuns d-lui Ion Sava la problema teatrului universitar, — după cum era și de așteptat a iritat pe câțiva Domni („Vremea", „Timpul") cari s'au coalizat în apărători ai unui edificiu care nici nu se ridicase ! (Adăogăm că acei Domni nu s'au învrednicit să-și asume cu semnătură cele așternute în coloanele revistelor respective).

Numai acum trei săptămâni mai mulți studenți dela diferite Facultăți, grupați în jurul unei reviste, s'au grăbit să traducă în faptă preconizările d-lui Ion Sava. E vorba de „Republica soboliilor" improvizație de teatru occidental.

Curiozitatea ne-a dus la acel spectacol (în realitate nu își merită titulatura !) — și dealungul celor trei acte puse sub supravegherea unui improvizat director de scenă, ne-am verificat anumite credințe: elementul uman inexistent și supus la un text ascenic nu dădea decât o grotescă apariție la rampă a unor școlari premianți, cari bâlbâie pe nerăsuflate versuri,... fie ele ticluite și de un student în litere !

Ne întrebăm: dece d. Ion Sava nu a fost invitat la una dintre multele repetiții? Poate „colecta" de bani (la care și noi am contribuit cu 40 lei) nu indispunea pe nimeni ! Poate !

AUTORI AUTOHTONI

S'ar părea că teatrul nostru este sărac de repertoriu românesc. Nu ! Există un soiu de boicot artistic: nonvalorile teatrale domnesc dela prima scenă a Statului până la ultimul teatru de pasaj, iar ce întrece bunul simț primește oprobiul presei și apoi al publicului docil.

Opacitatea artistică provine de sus în jos. Greșita încredere acordată de cei de jos celor suspuși (ajunși acolo prin umeri rău intenționați) — a ajuns știință și deci criteriu de selecție al valorilor artistice.

De aici tristul mercur teatral: „Demonul vesel" de Dragoș Protopopescu — opt spectacole! „S'a stins candela", „Surorile Aman" și ultimul Colonaș — reluare în stagiunea viitoare !...

NEALTE

Note germane

EPOS ROMANESC

așa îl prezintă *Walter Schürenberg* (în rubrica *Literatura Vremii*, din hebdomadarul Das Reich — 21 Iunie crt.) pe ION, romanul d-lui Rebreanu, care a apărut, la Wiener Verlagsgesellschaft, sub sugestivul titlu de *Die Erde, die trunken macht* (Pământul care îmbată).

„Chiar la începutul romanului, — notează d-l Schürenberg, — e o descriere care te face s'o asculți cu atenție. E descris, la horă, tineretul satului. Joacă „Ardeleanca". Muzică de lăutari, îmbulzeală, — căldură toropitoare. Colb, sudoare și fețe roșii ce lucesc de încordare și mulțumire. Toate sunt văzute cu ochi deschis și reținut. Nimic din romantismul poporan preparat anume și cu acurateță. Și așa se petrec lucrurile în tot cuprinsul cărții: fiecare lucru e numit, fără înfrumusețare, pe numele lui. Naturalismul cărții nu e un scop în sine artistic. Deși cras el e deplin. Iar perspectiva asupra întregului este ceeace face din această carte romanul cel mai obiectiv al unei regiuni de confinii și, cu aceasta o sinteză artistică de caracter național și format european".

ORIZONTUL

nu numai al fiecărui german, ci al fiecărui european s'a lărgit în ultimii trei ani; munți întregi de neînțelegere au fost nivelați, zidurile neîncrederii, ridicate cu zei, s'au prăbușit în războiu. Perspective noi s'au deschis pretutindeni și privirea planează peste o Europă ce se înfiripă nouă. Mul e se mai găsesc în devenire, nu s'a realizat încă peste tot breșa către o nouă gândire. Dar pretutindeni își încep calea lucrurile noi. Scriitorii din toate țările le presimt acuma, le văd, încep să le întruchipeze în mod vizionar, și tineretul urmează bucuros steagului lor, tineretul care are simț sănătos pentru totuș ce este viitor, viitorul lui, și începe să se libereze de ceeace e vechiu și învechit. Dar noul peisaj al spiritului și al idealului artistic se cere deschis cu grijă. Aceste pagini ar dori să contribuie, cu partea lor, la prezentarea noii vieți, așa cum se oglindește ea în literatură: în carte, în dramă, în film și în megafonul radioemisiunii. Scriitori și cugetători de format și nume european vor lua cuvântul relatând clasând și sorutând. Cu această îndatorire de a informa despre noul scris pe cetitorii de limba germană din toate țările europene, revista

urmează vechii tradiții nemțești de a fi, în baza propriilor puteri creatoare, o mediatoare între vecinii europeni. Vor fi prezentate cărți noi, nu prin judecarea repede formulată a valorii lor, ci considerându-le cu dragoste și lăsând cetitorului ultimul verdict. Paginile acestea nu vor să incite la vreo înfierbântată ceartă de păreri, ci să îndemne la orientări și judecăți personale. Nu întru preamărirea lozincei l'art pour l'art, nici spre a fi o revistă specială la literatură, apar paginile acestea, ci spre a fi un mensual interesant, viu și pe înțelesul fiecăruia".

Acesta e manifestul revistei Europäische Liteatur **care și a lansat primul număr în Editura Deutscher Verlag din Berlin.**

Colaborează Svend Fleuron (Ich sah Deutschland), Bodo Schütt (Der Brief), Herybert Menzel (Der zu einem neuen Roman), Liuviu Rebreanu (Rumänische Heimat), Franz Tumler (Gespräch uber Bruno Brehm), Rainer Schlösser (Geburt der Hymne) și Wilhelm Rudolf (Begegung in Flandern und der Wallonei).

Reținem din Rumänische Heimat **(Patria românească) aceste pasagii: „Despre România nu cunosc, spre nenorocul nostru, nouăzeci, dacă nu chiar nouăzeci și nouă la sută dintre toți străinii instruiți normal, decât că are bogății în petrol și cereale și o capitală cu numele de Bukarest.**

„Și, totuși, poporul meu ar putea fi numărat, din anumite puncte de vedere, în rândul celor mai interesante ale Europei. Pe pământ străvechiu tracic, poporul românesc a rezultat din sinteza dintre latinitate și slavism. Ca atare, întruchipează o forță de sine stătătoare și, în anumite privințe, unică. Numai în această origine zace explicarea unor, în aparență inexplicabile contradicții ale omului român: inimă fierbinte — cugetare clară, simț pozitiv — visătorie, ambiție nesăsurată, care se fărâmă însă la

ciocnirea cu realitatea, elan extraordinar — pauze prea mari și, de aici, conflict etern cu timpul care trece când prea repede, când prea încet; — acestea sunt numai o parte din contradicțiile care aproape se deschid și, totuși, sunt caracteristice ființei românești".

„Pentru țăranul nostru pământul nu este vreun obiect de exploatare, ci o ființă vie, de care se apropie cu un sentiment ciucat de venerare și teamă. El se simte zămislit și crescut din acest pământ, ca o plantă vrăjită care nu poate fi distrusă în vecii vecilor. In pământ zace, deaceea, sensul, vieții lui".

„România de azi și Dacia de odinioară sunt mărimi congruente, nu numai ca noțiuni geografice, ci și ca spații ale etnosului românesc".

„Limba românească e și ea o operă a țăranului. Dela acest creator și-a primit ea întreg farmecul și specifica-i putere de expresie".

„Noul Reich este primul mare stat care, aflându-se în apogeul puterii, își îndreaptă privirile nu numai înspre realitatea noastră politică și economică. E pentru prima dată că un popor mare se apropie, într'adevăr, de sufletul românesc și încearcă să vadă ce poate oferi acest suflet culturii europene".

STATISTICILE

nu sunt chiar așa de cifre cum par. Numărul vorbește și, deobiceiu, e mai elocvent decât toate hiperbolele retorilor. Și acum iată problema: Ne plângem, pe bună sau rea dreptate, de pletora artiștilor, savanților, scriitorilor și așa mai departe. Mai ales tinerii, angajați trup și suflet în miraculoasa aventură a artei sau științei lor, sunt adevărate comori de gelozie oridecâteori este vorba să ia la cunoștință sau să aprecieze prestația vreunui confrate. Pe lângă faptul că nu-și dau seama de semnificațiile psihologice ale invidiei, — (gelozia, invidia, ura, etc., dovedesc neputința la cel ce e gelos, invidiază și urăște), — ei nu cunosc îndeajuns nici realitățile.

In Germania anului 1925 de pildă au fost recenzați (la recenzământul populației), nu mai puțin de 19.283 de artiști, oameni de știință și scriitori. Dintre aceștia 3943 femei artiste, savante sau scriitoare. Scriitorii erau 3690 de toți la o populație de 35.853.730 profesioniști activi, — sau la o populație de circa 70 milioane locuitori. 3690 de scriitori și scriitoare la 70.000.000 cetățeni înseamnă un scriitor la circa 20.000 nescriitori. E prea mult? Și când constați că, în aceeași Germanie, activau 211.066 învățători, 121.754 ingineri, 45.196 muzicieni, 40.746 preoți, 5.915 redactori numai ca angajați, deci nu liber profesioniști. Sau 799.833 lăcătuși, 198.393 fierari, 180 351 strungari, 147.114 croitori, 145012 brutari, 111.891 cismari, 101.432 tipografi, 27.132 legători de cărți liber profesioniști.

E prea mult?

TRAIAN CHELARIU

ODA ARMATEI ROMANE

Soldat român, arhanghel de fier, soldat român,
Frumos și mândru soare al veșniciei noastre,
Mereu viteaz și tânăr în timpul cel bătrân.
De mii de ani în țara aceasta ești stăpân
Și ne păzești pământul sub cerurile-albastre!

Făcut din fier și piatră, — la fel de dârz și tare, —
Rămas în ciuda vremii, ca la întâiul veac,
Ești zămislit din crunta ciocnire creatoare.
Din îndârjirea fără de margine cu care
In cremenea romană izbi amnarul dac.

Când începea urgia cumplitelor războaie,
In cete călărețe porneau vitejii 'n zare
Și chiuiau voinicii ca 'n zi de sărbătoare
Cu ghioage, flinte, coase, topoare și țăpoaie
Să sfarme lifta care furase din hotare.

Purtând în gând icoana, o mamă, un ogor,...
Păstrând în inimi chipul blând al copiilor,...
Și Bistrița cu plute, cu vulturi mari Negoiul,
Ciobanii și păstorii când începeau războiul
Luau cu ei și țara în sufletele lor.

Ca frunzele gonite de vajnica furtună,
Așa piereau păgânii sub iureșele tale;
Sinan și Carol Robert în groaza lor nebună,
Fugeau mâncând pământul, spre munte și spre vale,
Sub pumnul tău de vifor, ce frânge și răzbună.

Vulturii și bourii îți ocroteau trecutul.
Tu, rupt din pacea casei, când te-avântai pe plai
Ca să înfrunți urgia străinilor, știai
Că Ștefan, lângă tine zburând, îți ține scutul,
Și că-ți croești izbânda cu visul lui Mihai!

Flăcăi din șapte sate, voinici dintr'un județ,
Viteji din toată țara ați alungat păgânul.
Puternici ca stejarul, ca bradul de semeți
Așa sunteți de veacuri și astăzi, măi băeți,
Căci nimeni nu-i pe lume mai tare ca românul!

In viața voastră sfântă, de aspre jertfe plină,
Ați biruit pământul ca soarele de sus
Sau mucenici ai soartei, ca soarele-ați apus.
In măreția morții, frumoși ca și Isus,
Ați părăsit lumina, luptând pentru lumină.

De marea voastră faptă sunt veacurile pline
In noaptea vrăjmășiei v'ați înălțat: văpăi.
Pe grui și pe colnice, la trecători și 'n văi,
La câmpul Mierlei, Podul-Inalt și la Rovine:
Aceiași fără seamăn, aceiași dragi flăcăi!

Soldații de-altădată ce-au adormit în moarte
Sunt rădăcini de suflet ce încă mai rodesc.
Nici o putere viața de viață n'o desparte:
Hrănind cu vitejie tot neamul românesc,
Din groapă iese visul să meargă mai departe.

Un fulger luminează umplând întregul cer.
E gândul tău, române, veghind ca un străjer.
Pe țara ta frumoasă, bogată ca o salbă
Din pragurile 'nalte pân 'la Cetatea Albă, —
De sus, din munți, la Porțile de Fier.

Oștean în dulcea țară de vrednicii tăcute
In care gândul este curat cum e cristalul,
In țara Cosinzenei, în țara unde valul
Din Dunăre în Mare vin poala să-i sărute
Iar munții strâng cu sete la pieptul lor, Ardealul!

La răsărit dușmanul se pregătea de luptă;
Puternic ca un crivăț potopitor de ger
Voia să năvălească în pacea țării ruptă;
Atunci mândria voastră, o clipă întreruptă,
Și-a ridicat și ochii și fruntea către cer.

Când Crivățul mânia pe noi și-a abătut,
Se 'ncinse cel din urmă și cel mai greu război;
Strămoșii din morminte venit-au lângă voi.
Cei ce-au murit la Plevna, au re'nviat la Prut,
... Și Crivățul se 'ntoarse să fugă înapoi!

Grădina Bucovinei se 'ntinde pe sub brazi,
Și Basarabia scumpă, zâmbind, uită suspinul;
Pe cerul nostru însă tot nu s'a 'ntins seninul
In caerele vremii tot nu s'a tors destinul
Soldat Român, de pază fii mâine ca și azi!

In pomul ei, când cântă lin o privighetoare,
Intregul crâng trăește doar într'un singur pom.
Prin tine, bucuria de a trăi sub soare
A Țării noastre scumpe și falnică și mare,
Soldat român, trăește doar într'un singur om!

Ca vremea, — apa trece dar pietrele rămân,
Tu porți în trup trecutul și 'n suflet viitorul,
Pe soarta ta ești paznic, pe Țara ta stăpân,
Ai fost întotdeauna și ești biruitorul
Arhanghel de lumină și fier, — soldat român.

HORIA FURTUNA

După un an de războiu

(Urmare din pagina I-a)

mărturisesc îndeajuns eroismul ostașilor noștri. Presa străină și toți oamenii de bună credință elogiază în fiecare zi virtuțiile războinice ale dorobanțului român și în fața atâtor recunoașteri meritate, noi nu mai avem de adăugat decât florile de recunoștință ale neamului întreg

Poate că mulți dintre cei cari astăzi ne închină pagini întregi cu laude la adresa țării și ostașilor ei, nu cunosc prea bine sufletul valah și trecutul nostru de sbucium prin locurile acestea.

Am purces la luptă, nu din lăcomie și nici din spirit de aventură. Ostașul român a plecat la războiu în mod firesc ca într'o frumoasă baladă, ca să-și apere brazda pe care o muncește, ca să-și desrobească frații, cu hotărîrea de totdeauna a bunicilor. Dela răsărit, ne-a pândit mereu primejdia cea mare. Nu sunt vorbe goale sau figuri de stil aceste expresii ca: străjeri neadormiți la porțile răsăritului, factori de civilizație în Sud-Estul european. Numai noi știm cât ne-a costat faima acestor misiuni, cât sânge românesc s'a vărsat pentru păstrarea acestui pământ așezat în bătaia tuturor vânturilor. Cetățile lui Ștefan Vodă presărate de-alungul Nistrului stau mărturie despre veghea noastră în decursul veacurilor, iar cartea istoriei se poate deschide oricând pentru a arăta temeinicia drepturilor noastre.

Forța noastră vitală, dârzenia luptelor purtate de strămoși ne-au păstrat ființa pe aceste meleaguri. Cu cât cresc mormintele eroilor noștri, cu atât pământul ne devine mai scump iar instinctul de apărare crește mai puternic, din generație în generație.

România pășește în al doilea an de războiu. Cu acest prilej, s'a publicat un comunicat din care se vede situația pierderilor noastre în lupta contra bolșevismului.

Este cel mai grăitor document al contribuției noastre pe altarul lumii civilizate. este cea mai sfântă dovadă despre puterea de jertfă a neamului românesc.

După un an de lupte ne simțim sufletul mai călit în atâtea bătălii victorioase, privind cu încredere nesdruncinată în viitor și dreptatea năzuințelor românești.

Epopeea neamului nostru își continuă drumul de lumină și glorie și vor trebui mai târziu sute și mii de pagini ca să veșnicească măreția acestor clipe de puternică trăire eroică.

Cu sânge au scris cei jertfiți această epopee și ne închinăm în genunchi în fața crucilor unde se odihnesc cei mai buni dintre noi.

I. VALERIAN

Cântec de jale

Nu te teme, nu te teme
Dacă iar mor crisanteme

Dacă iar se văd în zare
Păsările călătoare.

Nici nu plânge, nici nu plânge
Când rupi ramul și vezi sânge

Când rupi creanga și prin creangă
Moartea zice din talangă.

Nu-ți fă rană, nu-ți fă rană
Din a nopții grea dojană.

Nici nu spune, nici nu spune
Vânturilor să s'adune.

Veșnicia dacă șade
Frunza însă cade, cade.

Stelele din zeci și sute
Se răresc și se fac slute.

Sufletul se 'nvârte 'n sine
Poticnindu-se de stime.

Lacul verde stă pe apă
Iară apa sapă, sapă

Sapă fără rost în cale
Și te-acoperă cu jale...

RADU STANCA

RUGĂCIUNE DE VARĂ

SVETOZAR HURBAN- VAJANSKY

In lanul copt pătrunde soare
Și-abate galbena secară,
Din înălțime, val de aur
Revarsă soarele de vară.

O, Doamne, tu cunoști prea bine
Adâncul meu și dor și minte,
Indură-te și te apleacă,
Ascultă ruga mea, părinte!

Dă pentru neamul meu, stăpâne,
La seceriș îmbelșugare,
Să-și vadă jitnițele pline,
Flămânzilor spre 'ndestulare.

Eu n'am, părinte, nicio brazdă
In țarină, tu știi prea bine,
In lumea asta făr'de margini
Sunt bătător la uși streine.

Și n'am măcar un pumn de boabe
Să pot să-l semăn pe arătură,
De mine râde arădă soarta,
Norocul m'a privit cu ură.

Sub strășină streină cuibul
Mi-așez ca biata rândunică, —
E-așa de șubred că adesea
Suflarea vântului mi-l strică.

Dar vezi, îngenunchez cucernic
Aicea pe țărâna sfântă, —
Dă-i toate darurile, Doamne,
Și pururi o binecuvântă!

Păzește-o de vărsări de ape,
De grindină și de furtună,
De flacăra pustiitoare
Păzește țarina străbună.

Dă, Doamne, neamului meu pace,
Să guste darurile tale,
Aplecă-te'ndurat spre dânsul
Și-arată-i spre lumină cale!...

Trad. de **I. U. SORICU**

Note italiene

CIVILTÀ

revista expoziției universale din Roma, editată de V. Bompiani — a apărut în excepționale condiții tehnice, în luna Februarie a anului curent.

Pe lângă articole extrem de interesante ca cele asupra Japoniei războinice, asupra lui Galileo Galilei, Mozart și altele, ceeace atrage în deosebi atenția iubitorului de artă, sunt câteva excelente reproduceri din opera lui Giotto, *în cadrul unui mic studiu tratând despre activitatea din tinerețe a artistului, adică de picturile din biserica din Assisi, care reprezintă viața Sfântului Francisc.*

E prea mic spațiul acestor note pentru a putea vorbi despre importanța lui Giotto și despre uriașa înnoire pe care o aduce picturii, sclavă până atunci a hieratismului bizantin. Giotto umanizează pictura, îi dă suflet, mișcare, formă și profunzime.

Reproducerile din Civiltà, *dintre care unele în culori, ilustrează în mod strălucit forțarea tânărului pictor de a se elibera de asprimea canoanelor și de a sufla duh de viață asupra impresionantelor sale personagii.*

Căci ceeace mișcă în deosebi și face de neuitat o frescă giottescă, e tocmai lupta dintre cele două tendințe, care duce la o naivitate primitivă atât de pură, încât face să te gândești, involuntar, la curățenia de plantă a sufletului celor dintâi oameni.

Un alt poet, mai aproape de psalmi și de cel care ne-a fost fratele tuturor creaturilor, a Soarelui ca și a celui mai umil vierme, a acelui „Poverello di Dio", nu se mai putea găsi. De Biserica din Assisi sunt astăzi de-opotrivă de legați și Sfântul Francisc și Giotto

BATTAGLIE

e titlul unei cărți apărută în luna Septembrie a anului trecut, cu textul semnat de Raffaelle Carrieri.

Adresată mai mult amatorilor de artă, cartea are sarcina de a prezenta felul în care a fost concepută o bătălie de pictorii italieni reprezentativi pentru acest gen epic al picturii.

De aceea, locul de frunte în numita carte îl ocupă tot reproducerile, de astădată numai în negru, după diferite tablouri și fresci celebre.

In fruntea pictorilor ilustratori de bătălii stă Paolo Uccello *(1397—1475) cu a sa „Rotta di San Romano", din care o pânză se găsește în prezent la Galeria Națională din Londra, alta la Louvre și alta la Galeria Uffizi din Florența.*

După ce sunt reproduse în întregime toate cele trei pânze, se dau din fiecare, din belșug, reproduceri în mare a fragmentelor semnificative pentru vădirea forței plastice cu care pictorul a știut să redea înghenuncherea unui cavaler sau prăbușirea unui cal.

Din Piero della Francesca *(1416—1492) s'au reprodus frescele din Biserica San Francesco din Arezzo, reprezentând înfrângerea lui Cosroe, un rege persan care a batjocorit Crucea, și Bătălia contra lui Maxențiu, alt dușman al creștinismului.*

Urmează apoi câteva reproduceri din marea frescă din sala papală din Vatican, reprezentând Bătălia lui Constantin, al cărei plan a fost conceput de Raffael *— desenul preliminar se găsește la Louvre — dar executorul a fost* Giulio Romano *(1493—1576).*

Ca ultim reprezentant al genului epic e trecut Tintoretto *(1518—1594) cu a sa măreață Luptă dela Zara, pictată în Sala della Scrutinio din Palatul Ducal dela Veneția.*

Reproducerile din „Battaglie" dau o admirabilă icoană a evoluției picturii dela Paolo Ucello până la Tintoretto, adică în intervalul de mai bine de o sută de ani.

La P. Ucello figurile mai păstrează ceva din rigiditatea preaecesorilor, personagiile sunt rar așezate, în jurul fiecăruia e un spațiu liber care parcă-l protejează: dela primul plan nu e o trecere gradată până la cel din urmă, ci bruscă. Sunt toate acestea lucruri care ne supără, dar ne și încântă totodată; lupta are în ea ceva de legendă medievală, de cavalerism, de luptă între doi rivali de o franchețe departe de învălmășeala și de atmosfera de apocalips a luptelor semnate. mult mai aproape de noi ca timp, de un Delacroix sau Géricault.

Piero della Francesco e apropiat în ceeace privește concepția de P. Ucello, fără a avea însă farmecul acestuia.

Bătălia lui Constantin a lui Raffael și Giulio Romano e mult mai unitar compusă, cu o distribuție savantă a personagiilor, cu treceri gradate dela un plan la celălalt. Personagiile fac parte integrantă din iureșul luptei, și-au pierdut noblețea medievală. Lupta e sălbatică, distrugătoare, ca o năvălire de barbari. Ingerii cari apar printre nouri în planul de sus, nu poartă în mână ramura păcii, ci sabia scoasă din teacă. Și crucile care marchează locul unde se găsește Constantin îndeamnă parcă la și mai cumplite ciocniri.

Bătălia dela Zara a lui Tintoretto e o compoziție mult mai amplă, mai distinct compusă: nu mai e o învălmășeală în care nu poți deosebi rivalii, ci o întâlnire tumultoasă a două armate de temut. Armata venețiană pe deoparte și cea ungară pe de alta, compusă din cavalerie și artilerie. In ultimul plan se văd corăbiile: cerul e plin de fum gros și de sulițe.

Câteva pagini din carte sunt consacrate unei „rețete" date de Leonardo *doritorilor de a compune o bătălie, fragment extras „Codice atlantico" și semănat cu desene de-ale maestrului figurând luptători și grupuri de combatanți. E un fragment interesant pentru dragostea de amănunt și de precizie a acestui minunat vrăjitor.*

In ceeace privește fotografia și tot ceeace ține de tehnică și Civiltà *și* Battaglie, *fac cinste tiparului italian.*

SORACTES

Nevestele lui DRAGNEA

— Două schițe —

de SARMANUL KLOPȘTOK

Robot la toartă în bătătura lui Voicu Zborea, morar la moara cu aburi, a veche.

Drept este că lumea este adunată aci după nevoi, dar mai mulți se găsesc dintre cei veniți după clevetiri, znoave sau alte parascovenii, decât după treburi adevărate.

Printre cei dintâi sunt gospodarii așezați, mânați să vânture în trior o baniță de grâu, să macine un sac cu porumb, sau să cântărească în dușumalu morii— numai la moara lui Voicu Zborea se găsește cântar în toată Crevedia— niște carne de contrabandă.

Printre cei din urmă însă, îndeobște se adună șugubeții satului, cu toba plină de iscodiri, de invenții și de felurimi de întâmplări, bune pentru gură-cască, oprind trebu-rile adevărate în loc, și adunând lumea fără rost, glugă în jurul anecdotelor! Fiecare se aproie le pâlc cu noutatea unei aventuri cât mai gogonețe. Povestirea, plecată liniștită din vatra satului, ia proporții uluitoare, în gura vorbitorilor, pentru a ajunge la urechile ciulite ale ascultătorilor în forma speri-oasă a unei gogoriță. Cărăușii rămân în poartă, scăpărând amnarele, cu ochii spre povestitori, nevestele își aduc o palma în dreptul gurii, moțăind din tulpan, în vreme ce copiii se tăvălesc de râs în praful șanțului.

Și povestitorul dă iama în toate bucuriile și necazurile satului, legate de o întâmplare hazlie, înflorind-o și prefirând-o cu o fantezie cât mai guralivă!

— Ia spune, mă neică Mihuț, cum a fost cu nevestele lui Dragnea? s'auză și lumea.

— Dragnea din Suseni, ăl cu două neveste?

— Două ca două, dar vezi că nu le-a avut cu formă!

— Formă, neformă, e însurat el cu două neveste deodată? ăsta e chichirezul omului — forma nu face două parale!

— Adică, vreau să zic, cum ar fi vorba, de o cununie în regulă!

Cununie n'a avut cu nici una, la Primărie și nici la Biserică, dar două neveste se cheamă că tot a avut rumânu la casa lui!

— Adică țiitoare, cum vine vorba!

— Zi și țiitoare, dacă poftești, că tot acolo merge; ce-i trebue dragostei formă?

— Păi așa, zău!

— Atunci, hai să mai vedem cum a fost!

— Păi, a fost așa, că femeia dintâi a plecat la bâlciu la Brezoaia să cumpere niște doniți pentru pomană, cu voia bărbatului și Dragnea s'a dus și el în Obor la Bolintin să-și aleagă un malac dă prăsilă. Acolo, în Bolintin, lume, forfoteală și femei fără treabă, dornice de iubit. In amestecătura aia, Dragnea se izbi de una mai țanțoșe ca altele.

— Da'ce — am auzit nene Dragneo, că te-ar fi lăsat femeia?

Dragnea, din felul lui pus pe vorbe cu două înțelesuri:

— M'a lăsat că m'a lăsat, parcă numai ea e femeie în toată lumea asta?

— Păi, acum stai cuc?

— Stau că stau!

— Și p'aci, prin Bolintin ce te-a înmânat că te-ai rătăcit?

— Un malac pentru prăsilă.

—Da' la drept vorbind, la urma urmelor, ce adicătelea eu n'așî fu bună de prăsilă?

— Ii fi, nu zic, dar ne ia părul foc, dăn partea Drăgușinii.

— Păi lumea vorbește că e fugită cu Negoiță dă la regie!

— Mi-a cam venit și mie pe la nas ploconu ăsta.

— Păi dacă e așa, ce mai stăm? hai să ne adunăm dupe drumuri!

— Să ne adunăm Caterino, dă ce să nu ne adunăm? și dacă o fi să ni se taie jindu și eu n'oi mai putea fără tine și fără Drăgușina o să pot, atunci bag formele în Tribunal!

— Despărțire?

— Despărțire!

— Atunci ne luăm, ca bărbat cu nevastă!

— Firește că ne luăm!

Zaiafet mare în bătătura lui Dragnea, paracliser în Suseni. Și-a adus omu femee nouă acasă. Se brodise și bine, iar gurile rele nu fuseseră ele rele d'asurda. Femeia plecată de patrusprezece zile dupe doniște la târg la Brezoaia, nu se mai arătase. Mai în urmă, se zvonise că ar fi furat-o din inima bâlciului domnu Duțu, învățător în Obaia, și ar fi înghesuit-o într'o vizuină din marginea Căsciorenchii, amenințând pe trădători cu iataganele.

Și Dragnea, fie că nu înghițise aventura, dar îi convenea, fie că aflase că posna se adeverea, își mută omul gândul dela fugară și îi ceru Caterinei morțiș să-i fie femeie... cu adevărat! Și întâmplarea prinse. Dragnea ieși în lume cu nevastă nouă și lumea privea la ea ca la urs!

— Dar la un caz că femeia dintâi își ia seama și se întoarce la bărbat?

— Atunci să vezi dandanaua dracului!

— Nuntă în toată regula!

— Și încă ce nuntă! întâri a cobie un cărăuș, întrerupând hazos numărătoarea sacilor, după ce crestă pe răbojul înfipt în cordeaua pălăriei dăsaga urcată în podul morii.

— Păi, taman așa s'a și întâmplat, împlini fălos de vești noui, încărcătorul de saci, spânzurat pe dricul căruței.

— Afurisită nagodă mai fu și asta!

— Cioc, cioc, într'o bună noapte la geamul lui Dragnea.

— Cine-i?

— Oameni buni!

— Ce fel de oameni?

— Iaca, muerea lui Dragnea, cine să fie?

Țâșt! din pat, care pitit într'un colț, care într'altul, — Dragnea și cu Caterina!

— Hai, Dragneo, și fă odată și deschide!

Duțu învățătorul își prinsese iubita cu contabilul statului dela pădure. Omul îi făcu repede răvaș de drum să n'apuce nevasta să-l lase și pe el ca pe Dragnea, și femeia lui Dragnea se întorcea acum... de la târg din Brezoaia.

— Cu doniție?

— Da de unde! Doniție în vizuina lui Duțu.

— Și Dragnea cum a scos-o la chelemet?

— A scos-o că i-a 'ntors cheia în broască, muerii d'întâiu, și s'a dat omu de partea celei de a doua.

— Și Drăgușina ce a făcut?

— S'a plâns Primarului. Primarul i-a chemat la Primărie și l-a pus pe Dragnea să aleagă.

— Păi cât era s'o aștept, domnule Primar? spuneți și dv! Două săptămâni încheiate nu a fost d'ajuns?

— Așa este, întări Primarul.

— Firește că așa este!

— Vorba e, o ai cu legitimație?

— Nu!

— Da p'asta?

— Nici p'asta.

— Atunci ce mai vrei, femeie, dela omul ăsta? se adresă capul satului către Drăgușina, care se uitase cu ochii în ochii telefonistului Primăriei...

— Vreau să-mi deschiză ușa!

— Ce-ai de zis, Dragneo?

— E broască nemțească, domnule Primar, se deschide numai la oameni de ispravă!

— Auzi Drăgușino!

— Dacă i-așî ști barem cununați, du-te vino, dar așa să-mi spargă casa o venetică, nu prea-mi convine!

— Ii cunun acuși, eu!

— S'o văd și p'asta, și atunci Dumnezeu să vi-i trăiască!

Primarul își desfăcu cureaua dela brâu și prinse de mijloc pe Dragnea și pe Caterina, dintr'odată. Apoi, deschizând un ceaslov din teancurile neorânduite depe masă, se poticni într'o citanie joasă, îngroșată de o nesiguranță obositoare, inversând intonația, cu intermitențe cari risipeau sensul pasagiilor și plimbându-și privirea solemnă consecutiv, din foile cărții în ochii însurățeilor, citi:

Art. 196 din condica civilă: Femeia este datoare să locuiască împreună cu bărbatul său și să-l urmeze în orice loc va găsi de cuviință; bărbatul este dator a o primi și a-i da asistența necesară convițuirii".

— Păi dacă e p'așa, stai tu, Duțule, că te învăț eu minte să calci tu legea... fără s'o respectezi și să mă huiduești după ce mi-ai spart casa, isbucni Drăgușina, suflecându-și tulpanul deasupra sprincenelor cănite și eșind cu mâinile în șolduri pe ușa Primăriei!

SUCCESIUNE VACANTĂ

Propriu zis, Remus Răducăneanu nu era tocmai avocat în regulă.

După doi ani de ajutorie de grefă, în care timp redactase cu succes toate hotărîrile în procesele la a căror judecată „complectase" Tribunalul și închisese definitiv toate tutelele din acea epocă, cu și fără compturi de gestiune în regulă, — ceruse înscrierea ca apărător pe lângă instanțele care cădeau în jurisdicția districtului Tribunalului din care... făcuse și el parte.

Ordonanța de înscriere se afișase la toate ușile judecătorilor de resort și Remus Răducăneanu, chiar de a doua zi dela publicațiunile legale dela înscrierea lui printre rândurile avocaților, arbora pe ușa odăiței lui de becher, din gangul fostului hotel Budișteanu din podul Galiții, tăblița zugravului Marvan: „Remus Răducăneanu, pricini de notariat, chestiuni fiscale și consultațiuni în toate spețele — fost ajutor de grefier clasa I pe lângă tribunalul Ilfov".

Clientela, oricum, mijea ea și așa, cu toată puzderia de avocați care colcăia împrejurul lui Remus Răducăneanu și în care apărătorul cel nou se pierdea ca o procedură neîndeplinită. Impricinații scăpătați umblau după un avocat care să nu fie tocmai avocat — Remus Răducăneanu! Câteva adopțiuni în care fusese angajat, confirmate de tribunal în urma... concluziilor apărătorului Remus Răducăneanu, lansară curând modesta firmă din gangul șandramalei hotelului Budișteanu.

Mai târziu, Remus Răducăneanu asistă pe câțiva împroprietăriți la executarea pe fața pământului a hotărnicirilor în care figurau, afară la câmp, unde, după cercetările locale de rigoare, lua masa cu supleantul tribunalului și cu... avocații megieșilor, discutând la desert chestiuni de drept pur!

In sfârșit, Remus Răducăneanu fu împuternicit într'o vreme de către câțiva clienți dela prima instanță, să redacteze apelurile în procesele... pierdute, să le introducă la tribunal la oraș, să emită procedura și, la nevoie, să angajeze un avocat „adevărat" — apărătorului fiindu-i limitată competența numai la ocoalele județului și ale Capitalei în care obținuse înscrierea.

Intr'o zi, a fost chemat în cabinetul prezidentului secțiunii în care purtase doi ani de zile, cu o mândrie bine meritată, roba dăruită de un judecător înscris în barou.

— Merg afacerile, merg, dragă Remuse? se adresă prezidentul apărătorului, fără a-și înălța ochelarii de pe lucrările de complect pe care le rezolva cu d. Eftodie Gherlack, grefierul titular al secțiunii.

— Ceac-pac, Coane Vintilă, mormăi apărătorul Remus Răducăneanu, înălțând servieta în dreptul inimii, trăgându-și duhul prin mustața retezată pe linia buzelor supte de importanța ce i-a acordat audiența inopinată a Prezidentului și privind înfrigurat în hârtiile de pe birou care poate îi rezervau vre-o afacere mănoasă.

— Am o succesiune venită prin parchet, Răducănene.

— Prea bine, Coane Vintilă.

— Caută-i moștenitorii și lichidează-o.

— Și dacă nu-i găsesc?

— O declarăm vacantă și te numim curator.

— Onorariu?

— Zece la sută din patrimoniul fondului succesoral.

— Trăiți, Coane Vintilă!

Inventariul întocmit în aceeași atmosferă a totalei absențe de indicii, se afla sus la parchetul tribunalului. Remus Răducăneanu oferi secretarului o cutie de regale R. M. S. și îl studie cu aviditate. Fondul nu era de lepădat, iar zeciuiala, în cazul succesiunii vacante, se augumenta vădit.

Dar oricum, aportul lui din partea moștenitorilor puși în posesiunea averii, avea să fie mult mai considerabil decât acela cu care îl gratificase anticipativ prezidentul Vintilă. De aceea Remus Răducăneanu renunță zâmbitor la mandatul de curator, lucrând a transforma succesiunea din vacantă în reală. Inventarul vorbea de merazuri fabuloase. O brutărie la podul Sf. Elefterie, depozite considerabile de cherestea pe șoseaua Mihai Bravu, o fabrică de apă gazoasă în Crângași și un imobil în Oltenița. Remus Răducăneanu își adună probatoriile. Câțiva „profesioniști" de pe sala biroului deceselor, care n'au avut nicicând, nici în clin nici în mânecă cu mortul, înconjurară dulceag pe apărătorul Remus Răducăneanu în bătătura unui han scărpinându-și, cu o îndobitocire felină, mustățile disgrațioase care desveleau măselele flămânde ale parazitului hrănit din sudoarea altuia, asigurând pe reprezentantul justiției cu o bogată argumentare „că pă cum ar fi cunoscut pă mort", încât însuși apărătorul Remus Răducăneanu avu la un moment dat impresiunea că nu mai este vorba de niște martori falși.

După mature chibzueli, apărătorul Remus Răducăneanu a ajuns la concluziunea lichidării succesiunii, cu eventualii moștenitori, ceeace-i părea mai favorabil de cât oferta onorariului de zece la sută asupra unui fond care putea să fie, în cazul succesiunii vacante, mult mai redus decât acela pe care l-ar fi indicat moștenitorii prezumptivi.

Propunerea prezidentului Vintilă nu-i prea surâdea, de aceea apărătorul Remus Răducăneanu începu chiar de a doua zi exodul cercetărilor moștenitorilor... „firești" sau chiar... aparenți. Grefierul Eftodie Gherlack îi încredință dosarul succesiunii și apărătorul Remus Răducăneanu bătu la toate porțile.

Dar moștenitorii nu se iviră.

La biroul deceselor, Oficiului de stare civilă, investigațiunile nu avură un succes mai presus decât infertilitatea acelorași cercetări destul de rapid întreprinse de către vigilentul apărător Remus Răducăneanu, aiurea!

Defunctul nu lăsase nici un indiciu, iar spitalul în care își dăduse sufletul, nu putu oferi decât catagrafia hainelor rămase în pod și o cruciuliță de celuloid pe care intendentul o păstra pentru orice eventualitate în cancelaria administrațiunii ospiciului.

Remus Răducăneanu le revendică în numele succesiunii pe care o reprezenta, ridicându-le în puterea mandatului ce-i fusese dat de prezidentul Vintilă. De aci încolo, orice urmă dispărea într'o nelămurire de definitivă dezorientare.

In iureșul unei agape colegiale, Remus Răducăneanu citi întâmplător pe spatele cruciuliței dela spital: „WILIAM ABRAMS DEPNER".

Atât!

Atât cât a trebuit și funcționarului dela biroul deceselor pentru a redija actul de deces.

Tenebra acestei perspective de perpetuu mutism, făcu, printr'o stranie reacțiune psihică, ca apărătorul Remus Răducăneanu să-și amintească în timpul agapei că, în culoarul Oficiului de Stare Civilă, unde mersese cu speranța unor descoperiri prilncioase, îi zâmbiseră semnificativ câțiva martori profesioniști.

Mai târziu, Remus Răducăneanu asistă pe câțiva împroprietăriți la executarea pe fața pământului a hotărnicirilor în care figurau, afară la câmp, unde, după cercetările locale de rigoare, lua masa cu supleantul tribunalului și cu... avocații megieșilor, discutând la desert chestiuni de drept pur!

In sfârșit, Remus Răducăneanu fu împuternicit într'o vreme de către câțiva clienți dela prima instanță, să redacteze apelurile în procesele... pierdute, să le introducă la tribunal la oraș, să emită procedura și, la nevoie, să angajeze un avocat „adevărat" — apărătorului fiindu-i limitată competența numai la ocoalele județului și ale Capitalei în care obținuse înscrierea.

Intr'o zi, a fost chemat în cabinetul prezidentului secțiunii în care purtase doi ani de zile, cu o mândrie bine meritată, roba dăruită de un judecător înscris în barou.

— Merg afacerile, merg, dragă Remuse? se adresă prezidentul apărătorului, fără a-și înălța ochelarii de pe lucrările de complect pe care le rezolva cu d. Eftodie Gherlack, grefierul titular al secțiunii.

— Ceac-pac, Coane Vintilă, mormăi apărătorul Remus Răducăneanu, înălțând servieta în dreptul inimii, trăgându-și duhul prin mustața retezată pe linia buzelor supte de importanța ce i-a acordat audiența inopinată a Prezidentului și privind înfrigurat în hârtiile de pe birou care poate îi rezervau vre-o afacere mănoasă.

— Am o succesiune venită prin parchet, Răducănene.

— Prea bine, Coane Vintilă.

— Caută-i moștenitorii și lichidează-o.

— Și dacă nu-i găsesc?

— O declarăm vacantă și te numim curator.

— Onorariu?

— Zece la sută din patrimoniul fondului succesoral.

— Trăiți, Coane Vintilă!

Inventariul întocmit în aceeași atmosferă a totalei absențe de indicii, se afla sus la parchetul tribunalului. Remus Răducăneanu oferi secretarului o cutie de regale R. M. S. și îl studie cu aviditate. Fondul nu era de lepădat, iar zeciuiala, în cazul succesiunii vacante, se augumenta vădit.

Dar oricum, aportul lui din partea moștenitorilor puși în posesiunea averii, avea să fie mult mai considerabil decât acela cu care îl gratificase anticipativ prezidentul Vintilă. De aceea Remus Răducăneanu renunță zâmbitor la mandatul de curator, lucrând a transforma succesiunea din vacantă în reală. Inventarul vorbea de merazuri fabuloase. O brutărie la podul Sf. Elefterie, depozite considerabile de cherestea pe șoseaua Mihai Bravu, o fabrică de apă gazoasă în Crângași și un imobil în Oltenița. Remus Răducăneanu își adună probatoriile. Câțiva „profesioniști" de pe sala biroului deceselor, care n'au avut nicicând, nici în clin nici în mânecă cu mortul, înconjurară dulceag pe apărătorul Remus Răducăneanu în bătătura unui han scărpinându-și, cu o îndobitocire felină, mustățile disgrațioase care desveleau măselele flămânde ale parazitului hrănit din sudoarea altuia, asigurând pe reprezentantul justiției cu o bogată argumentare „că pă cum ar fi cunoscut pă mort", încât însuși apărătorul Remus Răducăneanu avu la un moment dat impresiunea că nu mai este vorba de niște martori falși.

Merseră atunci, toți cu toții, cu lecția învățată înaintea judecătorului supleant delegat cu ascultarea... lor. însoțit de șleahta mincinoasă a unor moștenitori ieșiți din pământ și pe cari apărătorul Remus Răducăneanu îi introduse radios în cabinetul prezidentului Vintilă, odată cu petițiunea de punere în posesie.

— Moștenitorii, Coane Vintilă!

In vreme ce, din camera judecătorului supleant, se auzea:

— Jur pe sfânta cruce, de a spune adevărul, tot adevărul și nimic alt decât adevărul.

In care timp prezidentul Vintilă, trecând ochii de pe lucrările de complect spre apărătorul Remus Răducăneanu și de aci spre banda moștenitorilor, întrebă:

— Dumnealor sunt?

— Da, Coane Vintilă!

— Dovada?

După care, tot din camera de alături, continuă să se audă:

— Ați cunoscut pe defunctul Wiliam Abrams Depner?

— Cum să nu-l cunosc, d-le judecător, se poate „să nu cunoaștem noi" pe bogătașul Depner?

In vreme ce apărătorul Remus Răducăneanu întărește spre prezidentul Vintilă.

— Dovada? D-l membru supleant ascultă dincolo martorii!

— Bun, continuăm cu rezolvarea complectului, se adresează prezidentul Vintilă grefierului Eftodie Gherlack, — iar dvs. veți plăti taxele legale de succesiune — se întoarce prezidentul Vintilă către grupul moștenitorilor. D. avocat al dv. are să vă învețe.

Și grefierul Eftodie Gherlack, urmând succesiunea rezoluțiunilor de pe biroul prezidentului Vintilă, dă citire cu glas tare, petițiunii imediat următoare:

— „Subsemnata Ludovica William Abrams Depner, fiica legitimă a defunctului meu părinte William Abrams Depner, în baza alăturatului extract de naștere, coroborat cu actul de notorietate anexat, din care reiese calitatea mea de unică moșenitoare a susnumitului defunct, față cu recipisa fiscului de plata taxelor Statului asupra fondului de moștenit, — cu profund respect vă rog să binevoiți a ordona punerea mea în posesiune asupra întregei averi mișcătoare și nemișcătoare a decedatului meu părinte".

Și în camera judecătorului supleant, martorii sfârșesc, în același timp, rând pe rând, repetând și semnând depoziția:

— „Așa să-mi ajute Dumnezeu"!

PALETA

Învață-mă, Doamne, să pot spune
Cu trăirea mea de spovadă și rugăciune,
Cum fiecare dintre bătăile inimii e o treaptă
Pe care năluca iubitului, întru întâmpinare-i, mă așteaptă.

Auzi-mă: tăcerile mi-s nenumărate,
Ca singurătățile dintr'o străveche cetate.
Pentru oamenii-frați și la fel pentru oamenii-dușmani,
Toată sunt parcă o poveste de acum o mie de ani, —
Rostirile-mi către ei nu seamănă cu nici unele,
Intr'atât oricare pare îngâna „tăciunele și cărbunele"
Monologului tors la căpătâiul copiilor, —
Intr'atât oricare aruncă punte între viața morților
Și moartea viilor...

Vezi-mă: dacă nu trec prin grădini, mi-e firesc
Să mă socotesc petală și tulpină,
Dacă nu mă plec spre umbra pasului, cresc
Din îndelungile nopți, geamănă luminii din lumină...

Iartă-mă: duc prin lume un har și un blestem,
La hotarul cărora vrăjmașii îngeri se înclină
Și cei drept păzitori se tem, —
Sunt corabie și ocean, cum e bolta cerului
Pentru subumărul stâng al
Rătăciților pe corabia și oceanul fiecărui pământesc val...

...Și învață-mă, Doamne, să pot spune
Cu singurătatea mea de spovadă și rugăciune,
Cum oricare dintre bătăile inimii tăinuiește o treaptă
Pe care năluca iubitului mă așteaptă.

COCA FARAGO

Cronica literară

„GENEZA MITULUI"

de AUREL COSMOIU

Cartea Românească, Bucureşti 1942

La capătul unei experienţe absorbantă până la obsesie şi absurd, despre puterea expresivă a cuvintelor, Mallarmé năzuia la „extazul pur" al chinezului „au coeur limpide et fin" care cu o pensulă distrată pictează un peisaj miniatural pe albul de zăpadă al ceştilor. Poate că în acest ideal de artă minoră şi simplu artisanat se răsfrânge ceva din mentalitatea mic burgheză a eternului Candide cuprinsă în faimoasa locuţiune: il faut cultiver son jardin". Totuşi atitudinea pe care o defineşte dictonul voltaire-ian se poate generaliza fără greşală pentru aceia cari asemenea poetului francez vor fi făcut înconjurul tuturor lucrurilor. Înţelepciunea lor desfermecată, uşor sceptică şi întoarsă asupra ei însăşi, aspirând la confortul unui calm interior şi la rotunditate poate părea unora meschină sau chiar frivolă, lipsită de înţelegere generoasă.

Generozitatea, gustul îndrăzneliı şi al riscului, al aventurii într'un cuvânt, sunt semnele tinereţii; al aventurii concrete spaţiale şi al aceleia desfăşurată în perspectivele nemărginite ale spiritului. Vastitatea unei probleme cum este aceea a mitului nu putea să descurajeze puterile neîncercate ale minţii unui tânăr cercetător. De-aceea nu ni s'a părut surprinzător faptul că d. Aurel Cosmoiu s'a lăsat atras de una din problemele cele mai desbătute din filosofia culturii. Apreciabilă ni se pare la autorul studiului despre **„Geneza mitului"**, nu ata valoarea efortului de sinteză personală cât posibilităţile de plasticitate a expresiei, ceeace ne îndreptăţeşte să semnalăm această carte la o cronică de literatură generală. D. Aurel Cosmoiu se arată încă — aşa cum ne puteam aştepta de altfel — destul de îndatorat lecturilor întreprinse pentru cunoaşterea problemei despre care se ocupă. Cercetătorul a ţinut să precizeze că punctul său de vedere în discuţia problemei este unul sintetic. Aşezându-se în această perspectivă îi era însă foarte greu să evite unele contradicţii care nu sunt doar aparente cum ni se spune către sfârşitul cărţii.

D. Aurel Cosmoiu scrie într'un loc că scopul urmărit prin studiul său este de a distinge „în substratul mitologiilor celor mai îndepărtate unele de altele pe omul etern, unul şi acelaş, manifestându-şi în modul cel mai amplu noblеţea spiritului său". In felul acesta revenim însă la iluzia radicalismului eleat, a criteriului aprioric şi neschimbător, a unităţii de măsură idea'e abstracte. Autorul **„Genezei mitului"** ni se pare mai aproape de adevăr, atunci când după invocarea punctului de vedere al „omului etern, unul şi acelaş' afirmă în alt loc că: „Specific. tatea sufletului unui popor şi rezonanţa etosului său particular rămân totuşi în mitologia lui ca nişte elemente insolubile la temperaturile cele mai ridicate şi impun oricărei mitologii coloarea ţinuturilor natale".

După d. Aurel Cosmoiu, mitul îndeplineşte în viaţa intimă a spiritului aceeaşi funcţiune compensatorie, indiferent de culoarea locală a mitologiilor prin care se exprimă specificităţile diferite ale sufletului popoarelor. „Căderea în istorie" a omului prin schimbarea condiţiilor lui originare de existenţă, relativizarea spiritului absolut prin participarea la contingenţele devenirii au făcut nu numai posibilă dar şi necesară apariţia mitului ca un fenomen **inevitabil** în viaţa spirituală a omului. Prin condiţiile originare de existenţă a omului, d. Aurel Cosmoiu înţelege identitatea lui substanţială cu natura. In această privinţă sunt de reţinut reflexiunile pătrunzătoare ale autorului: „Despărţirea dintre om şi natură este mai mult de natură conceptuală, decât de esenţă şi ea trădează o cunoaştere de suprafaţă, adică o necunoaştere a adâncului unuia şi al celeilalte". Iar mai departe: „In om se găseşte chintesenţa întregii lumi creaturale. De-aceea nu putem spune că omul, cercetând natura, priveşte în afara destinului său. Privind în natură, în adâncurile ei semnificative, omul contemplă propriile sale peisagii interioare, arătate într'o lumină externă".

Reflexiunea mitică apare astfel ca un dor nepotolit al spiritului omenesc de a-şi regăsi condiţia originară de existenţă, de a trăi cu plenitudine conştiinţa identităţii lui perfecte cu întreaga creaţie. Sub diversitatea aparentă a datelor senzorialităţii, „omul etern unul şi acelaş" tânjeşte după sinteză şi armonie lăuntrică, după unitate în spirit şi în această orientare către **altceva**, în atracţia unui dincolo care transcende solicitările multiple ale înfăţişerilor concrete recunoaştem vocaţia religioasă şi metafizică a omului, care se conturează tot mai accentuat dealungul mitologiilor ca „un monoteism latent" (Bergson) sau ca „o conştiinţă a divinităţii fundamentale", în termenii d-lui Aurel Cosmoiu.

Iată, foarte sumar schiţate articulaţiile ideilor proeminente din **„Geneza mitului"**. Studiul are calităţile unei expuneri clare şi metodice, uneori excesiv metaforică în expresie şi inutil împodobită, dar proza e în general curată, remarcabilă ca putere de plasticizare a gândului în termeni proprii şi imagini adecvate

MIHAI NICULESCU

Note româneşti

C. MANOLACHE: SFÂNTA DREPTATE

Impus cu autoritate în epica noastră din ultimul deceniu, numele d-lui C. Manolache este astăzi acela al unuia din cei mai apreciaţi romancieri.

Sfînta dreptate, **masivul d-sale roman a apărut zilele acestea în a patra ediţie la „Cartea Românească". Pentru deosebitele-i calităţi, cartea aceasta şi-a adăugat la prestigiul ei şi-al autorului premiul Academiei Române.**

N. C. BALTASIU: TEATRUL ŞCOLAR

Teatrul şcolar *este în ţara noastră o preocupare limitată la numărul institutoarelor şi directorilor de şcoli secundare şi privită adesea cu oarecare neîncredere şi indulgenţă. Vine aceasta, desigur, şi dintr'o lipsă de tradiţie în materie de spectacole pentru copii, dar şi dintr'o falsă considerare a îndeletnicirii de actor în genere.*

D. N. C. Baltasiu, *după o îndelungată şi fructuoasă experienţă personală, îmbogăţită printr'un popas de aproape douăzeci de ani prin ţările de cultură ale apusului, pune problema şi pentru tineretul nostru, — în special pentru micul popor al celor până la zece ani — şi aduce, pe lângă preţioase contribuţii la partea teoretică a ideii teatrului şcolar, şi soluţii practice, dînd îndrumări pentru toţi acei cari ştiu să nu se descurajeze în contact cu inerentele lipsuri şi piedici şi caută să realizeze în acest domeniu.*

CECILIA CARONI-CHILOM: GHEORGHE PANU ESEIST ŞI CRITIC

Gheorghe Panu e cunoscut mai mult prin bogata-i activitate politico-socială pe care o depune în a doua jumătate a secolului trecut şi asta în dauna literatului care-a fost unul din cei mai convinşi adepţi ai „Junimii" şi „Convorbirilor Literare" care trăiau prin spiritul animator al lui Titu Maiorescu.

Nu i se poate pretinde lui Panu, ca de altfel celor mai mulţi din timpul său, să-şi fi închinat întreaga putere de muncă într'o singură direcţie. Vîrtejul de prefaceri ce solicitau ţările noastre în toate direcţiile, nevoia de oameni luminaţi atât de mult simţită era fatal să ducă la o fărâmiţare a eforturilor, oricât de bine intenţionaţi ar fi fost cei chemaţi să conducă lucrările acestea de mare răspundere pe şantierul spiritual al naţiei.

Oprindu-se asupra lui Gheorghe Panu, documentatul şi interesantul studiu al d-nei Cecilia Caroni-Chilom îl priveşte şi ni-l prezintă numai sub latura aceasta mai puţin cunoscută de eseist şi critic, din activitatea depusă la „Convorbiri Literare" şi „Săptămâna".

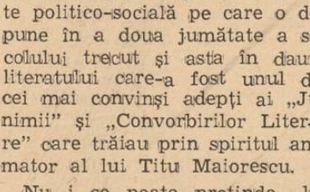

CAND ERA BUNICA FATA de C. COSCO

In curând va apare în editura **Universul** o carte de evocări vesele din Bucureştii de altădată, intitulată **„Când era bunica fată"**, datorită cunoscutului şi apreciatului umorist **C. Cosco.** Este o carte de umor ales, cu peste 320 pagini, cu numeroase desene în text şi cu o copertă în tricromie.

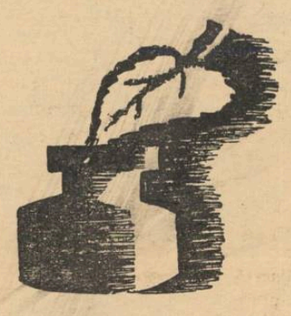

MATEI ALEXANDRESCU: VAMILE VAZDUHULUI

Poezia de largi acorduri, isvorîtă din adîncuri de gând şi simţire, a lui Matei Alexandrescu **s'a dovedit a fi din cele mai alese esenţe ale liricei noastre tinere. Gustul cititorului intitulat pretenţios, atât de greu de satisfăcut, a avut motive să înceteze de-a se considera ultragiat atunci când s'a adresat poeziei lui Matei Alexandrtscu.**

Zilele trecute s'a pus sub tipar o altă carte de poezie a lui Matei Alexandrescu intitulată Vămile văzduhului, **care va apare în curând, în alese condiţii tehnice, în colecţia „Universul literar". Coperta şi desenele, semnate de pictorul Mac Constantinescu.**

Suntem convinşi că şi acest ultim volum se va bucura de aceeaşi preţuire din partea cititorilor.

LITORAL

Revista de poezie **Litoral,** de sub conducerea d-lui **Dumitru Olariu,** care apare la Constanţa a scos numărul 12 pe Mai 1942 şi aduce următoarele colaborări: Aurel Dumitrescu, Horia Nituescu, Dumitru Olariu, Ioan Micu, Ion Lolu, Ştefan Brînză.

Mereu interesante şi frumoase, gravurile lui C. Grosu.

C. P.

CAP. COMANDOR MARIUS VERBICEANU: JAPONIA, REGINA ASIEI

D. căpitan comandor Marius Verbiceanu este un nume cunoscut în publicistica română, prin prodigioasa-i activitate pecetluită de harul talentului. Iată, de ce nu constitue nici o surpriză că numai la câteva săptămâni dela publicarea cărţii **„Japonia, Regina Asiei"** (o sugestivă şi impresionantă documentare a războiului din Pacific în lumina ultimelor evenimente), d-sa a trebuit să facă să apară a doua ediţie, care se bucură, de asemenea, de un real succes de librărie şi critică.

Este cazul să amintim că în acelaş timp d-sa mai are sub tipar un jurnal de război aero-naval — în colaborare cu d. Cristian Teodorescu — întitulat „Echipaj, la posturile de luptă!" — Iar în timpul acesta, două alte lucrări — o dramă istorică în versuri privind figura atât de simbolică a voevodului Mihai Vodă Viteazul şi o lucrare de sinteză asupra Germaniei întitulată „Heil Hitler" — aşteaptă din partea d-sale... „bunul de imprimat".

O activitate care merită întreaga atenţie a cetitorilor — fapt pentru care am şi însemnat-o aici.

ETCAETERA...

EPISOD

Se numeşte romanul d-lui Horia Filip. Nu insistăm asupra lui, nefiind încă deplin documentaţi. Dar ceeace voim să remarcăm este subtitlul: Fragment de viaţă.

Preocuparea este interesantă. Căci, într'adevăr, se poate naşte întrebarea dacă un roman poate, fără a prejudicia operii sale, recurge la o reproducere a realităţii sau nu? Când vom citi cartea d-lui Horia Filip, vom putea şti cum a rezolvat această problemă. Dar ea rămâne vie, în general, pentru orice alt scriitor.

Deoarece, pe lângă părţile agreabile, viaţa are şi părţi întunecoase. Iar autorii, oameni oameni fiind, sunt uneori mânaţi de resentimente personale. Şi nu este o atitudine etică să înscrii în pagini menite să rămână îndelungă vreme deschise, uri cari nu privesc pe alţii, spre pildă. Dar chiar mulţumirile tale nu sunt sortite să fie împărtăşite tuturor. Un om păstrează discreţie asupra vieţii sale!

In acest caz, cum rămânem cu romanele cari nu fac altceva decât să reproducă viaţa? Căci a scrie sine ira et studio este lăudabil, dar lipsit de interes. Un roman în care autorul să nu-şi pună pasiunea întreagă — căci actul de creaţie însăşi este o pasiune — este rece şi neatrăgător.

Aşadar, pe de altă parte, romanele trebue să fie fragmente de viaţă!

Problema este cât se poate de interesantă şi greu de adus la un liman hotărît.

MARIA FILOTTI, AŞA CUM NU E CUNOSCUTA

Nu ştim de ce Conservatorul Regal de Artă Dramatică nu are o scenă proprie pe care studenţii să improvizeze un ansamblu care să dea putinţa unei depline cunoaşteri a meşteşugului teatral. Este ştiut, doar, că absolvenţii celor „trei ani de studii" nu ajung să marcheze un teren scenic, să se mişte, decât după câţiva ani de activitate într'un teatru. (Nu trebuie să se uite că şi repetatele stăruinţe ale profesorilor-maeştri au rămas fără un efect imediat).

Numai atunci când un turneu al maestrului necesită un rol schiţat **se găseşte o utilizare** pentru câţiva din elevii clasei sale.

D-na Maria Filotti însă, îşi utilizează în propriu-i teatru — şi aceasta e bine să o ştie toţi domnii cronicari ai producţiei din anul acesta! — majoritatea elevilor d-sale. Până şi cei din anul întâi de studiu. Ii distribuie, natural, în roluri după posibilităţile fiecăruia; repetiţiile se fac sub directa grijă a d-nei Filotti şi sunt continuate în orele de clasă dela Conservator. Dacă unii dintre studenţii clasei d-sale sunt mai puţin înzestraţi, dovedesc totuşi o ştiinţă a meşteşugului. S'a dovedit aceasta la producţia clasei d-sale.

Şi e bine să se ştie că pe lângă această grijă pentru promovarea talentelor tinere, d-na Maria Filotti îşi încurajează elevii cu contracte care pot ispiti actori cunoscuţi.

REVISTA „CONVORBIRI LITERARE"

a împlinit 75 de ani de apariţie. Faptul acesta nu trebue privit doar ca o comemorare temporară, ci dela început trebue să i se acorde semnificaţia lui culturală. Căci, dintre toate periodicele române, numai „Convorbiri Literare" desăvârşesc în istoria literaturii noastre un program şi în acelaş timp o virtute reprezentativă a idealului artistic. „Convorbiri Literare" n'a fost revista unei epoci sau a unei generaţii — ea a străbătut timpurile, consacrându-şi paginile tuturor problemelor naţionale şi de cultură — fără a se realiza într'un clan aparte, dimpotrivă fiind tot una cu formele de căpetenie ale istoriei.

Dela Titu Maiorescu şi până la puternica personalitate a d-lui I. E. TOROUŢIU, actualul con-

ducător al revistei „Convorbirile" au avut primatul tuturor atitudinilor şi dincolo de geniul lor particular — au ştiut să creeze scriitori şi poeţi care pot fi mândri de şcoala „Convorbirilor Literare". Nu este aşa dar o simplă întâmplare această împlinire de ani, căci ar trebui amintiţi toţi junimiştii şi apoi scriitorii de după războiu — care au împărtăşit revistei toată vocaţia şi arta lor.

Săptămâna trecută, cu toate greutăţile materiale pe care şi d. Torouţiu le întâmpină, „Convorbirile" au apărut totuşi în şase numere — cuprinzând un bogat material poetic şi o compactă cronică a actualităţii. Trebuesc remarcate articolul comemorativ al d-lui S. Mehedinţi, o schiţă inedită semnată de d. I. Al. Brătescu-Voineşti, precum şi toate colaborările interesante ale d-lor Mihail Dragomirescu, I. Rădulescu-Pogoneanu, Jalea, Agârbiceanu, Rădulescu Motru, I. Petrovici, etc., etc.

Pe drumul marei sale misiuni, revista „Convorbiri Literare" are de câştigat numai trofee — iar d-lui I. E. Torouţiu, care se îngrijeşte de apariţia ei, i se cuvine toată lauda acestei munci adesea dincolo de putinţele omeneşti.

ACCIDENT PALACE...

D. Colonaş e un autor dramatic. D. Colonaş a scris deci câteva piese. D. Colonaş a mai scris o piesă — şi piesa domnului Colonaş s'a reprezentat. D. Birlic a luat (nu ne explicăm dece) această hotărîre eroică. Avea oare teatrul „Comedia" nevoe de o „farsă"? Dacă răspunsul e afirmativ, trebue să mărturisim că direcţia teatrului a nimerit-o numai într'o privinţă...

Căci nimeni şi nimic nu va putea salva o piesă care nu se susţine nici prin text, nici prin aşa numitul comic al situaţiilor, nici chiar prin ceeace ar putea place galeriei: „Accident Palace Hotel" e mai mult decât un accident: este o greşală pe cât de inexplicabilă pe-atâta de supărătoare.

Şi când ne gândim că tot d. Colonaş a scris şi piese bune! Tempi passati!

BARBĂ RARĂ

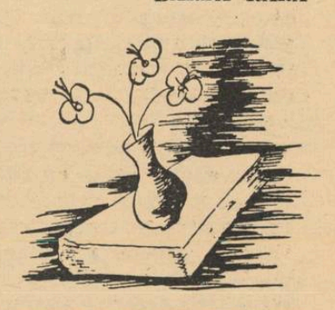

Paznic de comori

In seara'n care n'ai vrea un gând să te alinte,
ci să-ţi păzeşti tăcerea avan ca pe-o comoară,
atunci din valul vremii aducerile-aminte,
acele-uitate visuri, şirag de clipe sfinte,
ca picurii de polaie în suflet se pogoară.

Şi în amurgul rece al zilelor de toamnă,
în sările când vântul îţi spune că eşti lângă
pământ, atunci tristeţa ta sfântă te îndeamnă
ca să-ţi rechemi în suflet, logodnică şi doamnă,
o lacrimă... şi visul începe-atunci să plângă.

Şi'n sările de toamnă tu treci pe sub castanii
tăcutelor alee... şi gândul te omoară,
căci gândul îţi şopteşte: „Nu mai cerca! Ce van îi
ca să te'ntorci cu trupul tot îndărăt, cu anii!...'
...Aducerile-aminte sunt tainica-ţi comoară...

TRAIAN COSTA

Album

In turnurile-albastre când seara se aprinde
Aduni la sân comoara brăţărilor sărace.
Iubeşti albele vise, când liniştea-şi desface
Aripe de mătase şi 'n ele te cuprinde.

Nu e pe lume vrajă să n'o asculţi cum trece;
Intre un basm şi-un cântec destinul te surprinde.
Târziu îţi mângâi sânul mirat între oglinde
Şi nu ştii de-i năvală de dor sau sfântă pace.

Iţi freamătă 'n trup svonul grădinilor de laur
Şi primăvara 'n suflet cu clopote de aur
Dar nu-s decât vioare ori fund adânc de ape.

Şi'n somn când cern hulubii omăturile grele
Iar îngerii — haiduci — au aţipit pe-aproape,
Frunzişurilor nopţii te dăruieşti — inele...

N. VERONESCU

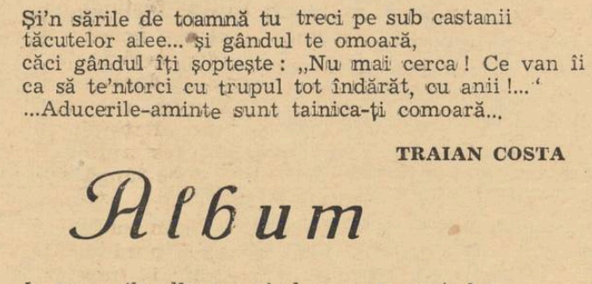

Excursie

Vezi, am ajuns prin locuri neumblate.
Opreşte-te să ne-odihnim. De-aici
oraşele se văd atât de mici
şi ceriurile-atât de-apropiate.

Tăcerile sclipesc pe licurici.
Doar inima neobosită bate
a veşnicie şi-a singurătate
— şi pare clopot plin când te ridici.

Intoarce-te, ca pasărea, să vezi:
acuma Dumnezeu e-atât de darnic
şi parcă-l văd, înalt, umblând pe ape.

Ţi-i frică, prietene? Ar fi zadarnic.
Numai aici vei învăţa să crezi...
Auzi? Respiră cineva pe-aproape...

ŞTEFAN AUG. DOINAŞ

CANTECE NOUI

Poesie şi tinereţe

Ce tânăr sunt. M'aş dărui
cu'nfiorare, oricărui zvon
ce calea mi-o atinge...
(Rilke)

Poetul e un artist.

O pictură, o simfonie, îţi transpune sufletul undeva **dincolo** de noi, te depăşeşte, şi nu e altceva decât tot **poesie.** Poesie-esenţă, cristalizare.

Fie câteva picături de rouă agăţate, ca nişte clopoţei de lumină, de un ghiocel mic. Sau, valurile care se izbesc de stânci de un verde închis care contrastează cu coroanele de spumă de chihlimbar şi violetul brun al cerului. Sau oricare altă **trăire.** Artistul trăieşte clipa, sufletul lui o filtrează şi, fie penelul, sunetul, sau numai versul, o cristalizează.

Ba, când e tânăr, parcă **ceva** mai mult: artistul **poate** fi în felul lui un revoluţionar, să impună forme noi, nuanţe noi. Poetul trăieşte poesia **mai brut.** Versul e sevă crudă. Emoţia copleşeşte, inundă sufletul, îl transpune. E numai nerv, bagaj de neastâmpăr, goană după o regăsire dincolo de el.

Cu anii, parcă acest **nerv** slăbeşte, totul devine încet, artificial, totul **oboseşte,** sau nici nu are timp să obosească. Pe unii, lupta vieţii îi doboară încă tineri. Pe alţii, ceva din ei, ceva simfonic, îi îndeamnă undeva, departe de lume, de protocolar, tocmai pentruca să mai poată să rămână **pe furiş** tineri.

Mă gândesc, când scriu aceste rânduri, la portretul lui Degas: un moşneag alergând prin noaptea deasă, într'o manta veche, o pălărie informă, înainte, la întâmplare, fără ţintă, ca un rege Lear sau un Homer al picturii.

Scria Degas-moşneagul, plin de amărăciune: **Nihil humanum** doit être insupportable à supporter. Je parle d'autrefois, car, à part le coeur, il me semble que tout vieillit en moi proportionnellement. Et même ce coeur a de l'artificiel. Les danseuses l'ont cousu dans un sac de satin rose, de satin rose un peu fané, comme leurs chaussons de danse...

Şi mă întreb, prietene Baciu, dacă am prins îndeajuns acest ritm, acest nerv, şi dacă, cândva, într'un târziu, n'are să ne pară rău că n'am fost **destul** de tineri

FLORIN LUCESCU

CONTRAPUNCT

Florin Lucescu, nu ai dreptate! Iartă-mă dacă ţi-o spun aşa, din capul locului, dar mi se pare că sinceritatea poetică este întotdeauna scuzabilă. „Destul de tineri" nu vom putea fi niciodată şi asta nu are importanţă, deoarece poesia nu este în chip automat legată de ceeace ne place să numim tinereţe. Numai oamenii tineri să fie capabili de a sesiza acest mare suflu — „den grossen, feierlichen Hauch" — după cum spunea Stefan George? Mi se pare că nu...

Şi spunând aceasta, nu mă gândesc nicidecum la pilde palpabile, la catalogări didactice, la înşiruire de nume şi versuri. Uite, mă simt uneori tânărul cel mai bătrân — şi din această bătrâneţe paradoxală iau naştere totuşi armonii pe care mi se pare că nu le-aşi fi putut zămisli cu ani în urmă.

„Poesie şi tinereţe" a început să fie mai mult o formulă — decât o realitate şi cred că nu există fapt mai dăunător, decât acela de a crede în lucrurile care vin de-a gata. Dece să credem pur şi simplu? Dece să păşim — biruitori şi tineri — adică neştiutori într'o oarecare măsură, *când la îndemână ne stau toate experienţele şi frământările, pe care ni le pot aduce anii, îmbogăţindu-ne?*

Efebul transparent este de multe ori mai neesenţial (şi nu este aceasta o simplă vorbă) decât bătrânul faun, care pe naiul său deapănă toate cânturile lumii...

Poesia se trăeşte, perpetuându-se în timp, pe când tinereţea trece, banal, cu fiecare clipă.

Şi-atunci, dece să legăm, numai de dragul unei graţioase piruete, cele netrecătoare, de cele care pier de pe o zi pe alta? Un vers se leagă de altul, aşa cum nici o zi a tinereţii nu se împreună cu cea care-i urmează. Vezi deci, poete, că esenţialul nu este să fii tânăr — ci acela să fii poet.

Bătrânul Goethe a fost „un veşnic student", iar Rilke, pe care-l citezi în motto, a oferit odată un trandafir unei cerşetoare, fiindcă nu a avut să-i dee un ban. Mai stai oare să te întrebi de contingente şi stări civile când vezi aceste realităţi sguduitoare?

Tineri suntem noi, şi o spunem fiindcă elanul nostru ne dă dreptul la aceasta. S'o spunem, dar să nu clamăm, căci — tot într'un târziu — s'ar putea să ne pară rău că nu suntem destul de bătrâni...

ŞTEFAN BACIU

N. B. Manuscrisele se trimit la redacţie, menţionându-se pe plic: pentru Şt. B. Şi răspunsurile: *I. Goga, E. Di.:* Da. *Teodor En., D. Merc., V. P. Măc.* Altele. *Unghianu I. P., C. Mareş, L. Trif, Dimitrie Cob.:* Nu.

TIPURI de pe malul DÂMBOVIȚEI

— Reportaj — de PAUL I. DANIEL

II

STRATEGUL DE CAFENEA.

Este un produs modern, purtând deci toate caracterele surogatului și produselor de serie. Ca stare civilă se recrutează deobicei din pașnicele rânduri ale pensionarilor. Semne particulare n'are. Este deci cu atât mai periculos, fiindcă neprezentând stigmate vizibile, nu te poți feri de el. Periculos nu pentru obște, care-l poate considera cu liniște ca pe un ins perfect inofensiv, ci pentru acel care a avut imprudența să discute în tramvai cu el, despre vreme sau despre speculă, sau care din întâmplare s'a așezat la cafenea în apropiere de masa lui.

Dacă făcându-i fișa personală la rubrica profesiunii ai trece: „fost funcționar comercial, actualmente pensionar", n'ai comite decât o foarte banală eroare psihologică. In realitate, el este deținător de... secrete. De secrete de război, formidabile bineînțeles, pe care le deține misterios dar cert „din sursă sigură".

Ca mai toți oamenii dela 60 de ani în sus, omul nostru a ratat ceva. In cazul de față, și-a ratat cariera. E drept că mai bine de trei decenii a înșirat, relativ mulțumit, eterne cifre în eterne registre și numai în clipele de inerentă dar rară revoltă, la sfârșitul lunii, când constata că și-a consumat anticipat leafa pentru a juca biliard, a protestat împotriva vitregiei soartei, care l-a făcut să aleagă această plictistoare meserie.

Dar acum, odată cu bătrânețea, odată cu liniștea, cu stropitul mușcatelor din grădină și tabietul ziarului citit pe îndelete, omul nostru s'a răsvrătit, a devenit automat un ratat și ca orice ratat, acru, agresiv și îngâmfat. Și toate acestea, de când i s'a trezit conștiința că și-a ratat cariera, conștiință rostită într'o frază :

— Voiam să mă înscriu la școala de cadeți, dar tata m'a dat la comerț.

Tatăl, pe care mai acum 30 de ani l-a iertat Dumnezeu, ar fi foarte mirat dacă ar lua cunoștință de tardivele veleități războinice ale odraslei care urla îngrozitor când se lovea, și care tremura de frică la vederea sergentului din colț...

La cafenea, găsești un singur scaun liber. Te hotărăști rapid, mai ales că omul în vârstă și cu aspect respectabil care-și soarbe în liniște cafeaua ascuns după paravanul ziarului îți pare profund absorbit în dubla-i ocupație. Deaceea, prima lui întrebare strecurată cu perfidă blândețe:

— „Ce se mai aude cu războiul, domnule", te surprinde nepregătit. Vrei să dai un răspuns oarecare, dar e prea târziu. Ai fost atacat prin surpriză, dezarmat, anihilat și nu-ți rămâne decât să taci. Să taci și să asculți. Să asculți și să privești. Da, trebuie să și privești, fiindcă domnul în vârstă care te-a prins în cursă are în permanență buzunarele pline cu hărți de toate mărimile, în toate culorile, a tuturor teatrelor de război. Cu dexteritatea obișnuinței, le desfășoară în fața ta:

— Uite domnule, aici au ajuns Japonezii. După cum vezi, i-a înconjurat pe chinezi dela spate. Uite, aici e aripa dreaptă, aici Chang Kai Chek, aici e aripa stângă a Japonezilor și aici e fluviul Galben.

Cunoștințele lui geografice sunt într'adevăr uimitoare. Comandamentul japonez riscă astfel să fie hărțuit de forțele chineze. Ar trebui deci s'o ia pe aicea, apoi pe aici și să-i atace prin surprindere, altfel e rău...

— „Știu eu ce spun...".

Uneori te întâmpină cu zâmbet de triumf și priviri radioase:

— „Ai văzut, domnule?"

Tu, care n'ai văzut nimic, îl privești nedumerit. El își freacă satisfăcut mâinile:

— „Asta zic și eu victorie. Au făcut exact cum am spus eu!... I-a atacat pe Ruși în dreapta și le-a nimicit diviziile motorizate. Am spus întotdeauna, este singura tactică de urmat în condițiile acestea".

Nu-ți rămâne decât să taci, fiindcă îți dai seama că nu bucuria patriotică este cauza exaltării sale, ci sentimentul că victoria îi revine lui personal. Altădată însă îl vezi plouat.

— Ce ți-s'a întâmplat, cucoane? Ți s'au înecat corăbiile? El te privește posomorît.

Nu-ți rămâne decât să taci. Ar fi inutil să încerci să-l convingi. Ca orice maniac, e încăpățânat

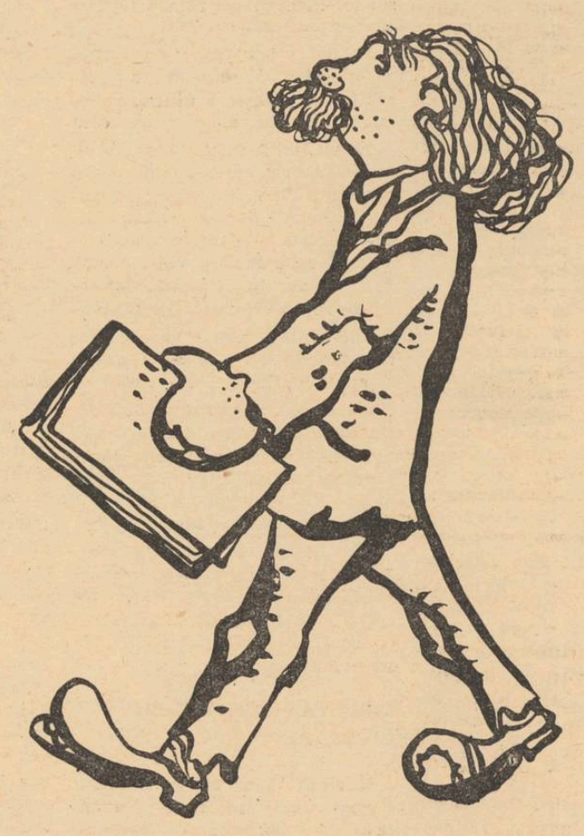

și optuz. De fapt, omul acesta este de plâns. Pe umerii lui gârboviți apasă răspunderi și griji grele, independent de faptul că și le prilejuește singur. In reculegerea și tihna bătrâneței a căzut pradă unei pasiuni, și orice pasiune își cere drepturile. Și cine știe dacă cufundarea în griji și în necazuri, în emoții impersonale, nu este decât un refugiu? Omul nostru se cufundă în hărți, în cărți de strategie și în viețile eroilor. Nu o face oare dintr'o inconștientă reacție împotriva morții care se apropie cu pași ușori? Am spus că strategul de cafenea e un om periculos. De fapt, nu e mai periculos decât un îndrăgostit, de pildă...

ETERNUL BOEM.

Tip — reminiscență cu rezonanțe de madrigal, transmis pe cale mai mult sau mai puțin directă de pe vremea teraselor, bârfelilor, simbolismului și șvarțurilor literare. Apariția lui sugerează și concretizează într'o obligatorie înlănțuire, pe atunci atât de firească asociație de idei : poet — primăvară — ftizie. Statură înaltă și firavă, cu umerii încovoiați de povara iubirilor sfâșietoare și tenebroase, a suferințelor fără nume și a visărilor fără hotare. Peste obrazul ofilit de paloarea nopților pierdute în contemplarea diverșilor aștri, borurile negre își fâlfâie umbrele, iar de sub ele, pletele acum, vai, răsar în nestăvilită revărsare. Buzele crispate într'o sceptică și superioară resemnare, sunt umbrite de mustăcioara scurtă, — artificiu nefolositor, — care tinde fără să reușească, să imprime werthereienei fizionomii o nuanță de cochetărie. Misterul ochilor negri și desigur triști cu licăriri implacabile, ca privirile fecioarelor blestemate sau ale spadasinilor înebuniți de dragoste, reflectă în afară de deziluziile culese la întoarcerea din călătorii lunare și motto-ul: „Nimeni nu mă înțelege!"

Acest leit-motiv este pentru omul nostru nu numai o motivare sau o normă de conduită, ci un echilibru, un țel. Când îl întâlnești, ceeace nu se întâmplă decât pe înserat, întorci capul după el...

Dacă-l urmărești, vezi că nu îndeplinește niciun tainic și ciudat ritual, cum te-ai aștepta dela un om cu o înfățișare de poet blestemat într'o noapte fără lună. Foarte simplu, îl vezi îndreptându-se spre cafeneaua lui.

De ani de zile, la aceeași oră, se așează la aceeași masă, după ce a căutat — fără convingere pe... simbolicul amic care de un anumit număr de ani îl așteaptă. După ce s'a convins că amicul n'a venit, — probabil c'a întârziat dar trebue să vină, — se așează și așteaptă sub ochii înțelegători și absenți ai chelnerului. Și adăstarea își aduce roadele, căci după un timp mai lung sau mai scurt, sosește dacă nu simbolicul amic, totuși un cunoscut, (în limita elastică a acestui termen). Și omul nostru e plin iar de viață, mișcare, culoare și grai.

Și fiindcă este din nou avântat, omul nostru și-a recăpătat din atributele tinereții și deci visează, face planuri, bârfește:

— Știi, am un roman... E aproape gata. Mai am doar ultimul capitol. Un roman care va răsturna tot ce s'a scris până acum!... Am găsit o formulă nouă, care va distruge problematica pirandeliană. Până într'o săptămână este sub tipar și până într'o lună s'a epuizat ediția I-a...

— Dar bine, hazardează cunoscutul, parcă te știam poet?.... Se referă la o plachetă pe care a publicat-o acum douăzeci și cinci de ani.

— F'irește, sunt și poet. Uite, am două volume de versuri în manuscris, dar nu le-am publicat,

fiindcă... Și apropiindu-și scaunul, prinde să-și povestească o tenebroasă mașinație urzită de dușmanii invidioși.

— Nu ți-o spun decât ție care îmi ești ca un frate și mă înțelegi. Dar le-am dejucat eu planurile. O să vedem noi!...

Timpul trece, dar poetul-romancier nu este grăbit, neavând ceeace oamenii de rând ar putea numi meserie, sub raportul obligativității. Altminteri, nu este ocupație pe care să nu o fi îmbrățișat, entuziast și sporadic. Dar n'a fost înțeles. Ca gazetar, directorul n'a vrut să-i accepte fără rezervă părerile geniale și originale. A părăsit redacția ziarului și folosindu-se de vagile reminiscențe muzicale, s'a făcut profesor de canto.

— Numai în muzică este puritate, stil, armonie...

Dar elevele n'au voit să-i accepte implicit și iubirea, de fiece dată... eternă în toate variantele, unică, mântuitoare, blestemată, condamnată. Și-a părăsit elevele, dându-și seama că eternul și tragicul omenesc, că arta pură și sbuciumul neînțeles al sufletului se exteriorizează în manifestări pe care cei neinițiați le-ar numi comice, a trecut într'o țară străină și s'a făcut... paiață „Ridi Pagliacci!"

Dar publicul nu i-a acceptat nobila ofrandă a sufletului, dăruit mulțimei într'un giumbușluc și l-a fluerat. Atunci a părăsit circul. S'a întors acasă cu simbolica hotărîre de a începe „o viață nouă" și cuminte, și burghezit, s'a făcut funcționar. Dar mâna neiertătoare a unui destin cumplit îl pândea pretutindeni: s'a îndrăgostit; o nouă iubire unică, veșnică și mântuitoare. Și conștient de antagonismul dintre iubirea care-și cerea întreagă și unică trăirea — și slujbă, incapabil de a sincroniza paralel pe două planuri sufletul, funcționarul a păsit în fața stăpânului și i-a cerut „un concediu de dragoste". Neînțelegător și strâmt la suflet, patronul i-a acordat unul... definitiv. De atunci și-a căutat deslegarea în iubiri unice și eterne, în călătorii, în visuri, în vin. Iubitele l-au părăsit, meleagurile străine l-au trimis acasă, visurile l-au trădat. Dar i-a rămas așteptarea. De fapt, e un creator ratat sau mai bine zis un creator incomplet cât și incapabil de împlinire. Nu poate îndeplini actul final și hotărîtor al lunguiui și complicatului proces de creație: realizarea. Deaceea, aripile îi sunt firave și visurile întinate și căzătoare. De fapt, tocmai prin diletantismul la care îl condamnă propria-i neputință, poetul nostru este un aristocrat al visării, întrunind de altfel cele trei condiții cerute: izolare, singurătate, superioritate, indiferent dacă e imaginară sau nu. La drept vorbind, acest om își găsește explicarea și mărturisirea existenței sale numai în propria-i imaginație.

Categorii majore de intelectuali

(Urmare din pag. I-a)

Am putea fi întrebați pentru ce nu-i dorim intelectualului măcar atitudinea aceasta optimistă față de lume și viață? Pentrucă, în primul rând, ar însemna să-l concepem ca pe un necumpătat, gata de harță, naiv sau poate îngâmfat și fanatic, iar în al doilea rând, fiindcă în mod cinstit nu o putem motiva prin nici un fel de argumentație. Inteligența, cu mecanismele ei de funcționare și adevărurile scoase de ea până acum, nu ne îndreptățesc. Socotim că se înțelege despre ce fel de optimism vorbim? Nu despre unul înăscut, atitudinal pe care nu-l putem prescrie, ci despre unul isvorît din cunoașterea condiției umane în care ne găsim. Atitudini ce țin de ereditate nu putem dicta, cel mult le putem corecta pe cele existente. In acest sens, optimismul nativ al intelectualului trebue păzit de a deveni ilaritate.

Armonia pe care n'am găsit-o celor două categorii de oameni mari nu i-o putem refuza filosofului. El este acela care reușește să împace inteligența cu ea însăși și lumea cu sine. Ce însemnează aceasta? Universul asupra căruia se exercită inteligența, nu rare ori prezintă contradicții, fenomene care nu pot fi subsumate unui principiu unic. De aceea și rezultatele la care ajunge inteligența, aplicându-se acestor fenomene, aduc cu ele aceleași nepotriviri, aceleași contradicții. Natura intimă a inteligenții, stă, însă, în stringență logică într'o unificare a fenomenelor în care totul să fie înlănțuit motivat, fără ca să mai rămână ceva neexplicat în această unitate. Această năzuință spre unitate își mai are isvorul și în viața afectivă a gânditorului, de aceea ea trebue realizată cu orice preț, fiindcă de ea depinde liniștea sufletească a acestuia. Ea nu se va realiza decât atunci, când inteligența, unificând toate datele despre lume, prin fixarea locului fiecăruia, îi fixează locul propriu și valoarea în Univers. In paranteză fie spus, unificarea de care vorbim nu este perfectă nicicând. In acest înțeles, filosoful, împăcându-și inteligența se împacă pe sine cu lumea. Armonia însă nu trebue privită numai în acest sens de împăcare, ce apare relativ târziu, ci trebue căutată și în raportul dintre forțele sufletului său dintre impulsul și neliniștea emotivă adâncă, cu toată rezonanța produsă de ea și lumina inteligenței. Toate întrebările, toate neliniștile legate de succesele și eșecurile inteligenței îi îmbogățesc interiorul și îl fac sensibil la durere și la bucurie, la poesie și la tragedie, fiindcă în el se sbat și trăesc cu luciditate toate.

Multe sunt spețele de intelectuali. Ideea însă, modelul e filosoful. Inșii realizează acest model, în grade diferite, după condițiile minții și ale spațiului cultural în care se găsesc. Insemnează aceasta că orice intelectual trebue să fie un filosof? In sensul major al cuvântului, nu! Am arătat în articolul precedent care sunt atributele unui intelectual adevărat. Atributelor acelora, pe care mai pronunțat le are și filosoful, li se adaugă în cazul acestuia ceea ce am numit „împăcarea inteligenții" și „viziunea unitară" despre lume și viață. Acestea nu pot fi atribuite sau cerute micului intelectual. Ele au fost înlocuite printr'o înțelepciune a vieții. In această accepțiune, fiecare intelectual are o anumită filosofie.

Am văzut că eroul, politicul și omul de știință, în majoritatea cazurilor, sunt lipsiți de armonia interioară a facultăților și de ceea ce am numit împăcare a inteligenței, viziune unitară. Sunt aceștia intelectuali? Sunt și aceștia! In ceea ce privește armonia interioară, ei sunt mari tocmai prin unilateralitatea dimensiunilor lor sufletești — sunt spărgătorii de fronturi, deschizătorii de drumuri. Ne-am ferit însă ca să considerăm pe vreunul dintre aceștia ca model pentru micii intelectuali (nu oricine poate fi spărgător de fronturi) pentru ca să ferim pe intelectual de a fi caraghios. Parlamentul țării românești ne-a servit multe mostre de astfel de intelectuali. Cât privește cealaltă lipsă, împăcarea inteligenței, situația e următoarea: ca să urmeze împăcarea, trebue să fi fost cândva neînțelegere, neliniște, o problemă care să scandalizeze inteligența. Ori, dacă aceasta nu s'o ivit, înseamnă că împăcarea a existat din capul locului. Cum am spus, savantul, eroul și politicul sunt tipi romantici, dogmatici — optimiști. Modelat după profilul acestora, însă, micul intelectual devine îngâmfat, fanatic și naiv. De aceea repetăm: toți aceștia sunt intelectuali de calibru major prin unicitatea lor. In epocile de criză și transformări sociale, se întâmplă ca massei să i se dea o modelare unilaterală, după profilul sufletesc al șefului. Această directivare în spre o țintă unică, lucrativă și necesară în timpuri anumite, se disolvă și revine la forme mai armonice, odată cu realizarea scopului propus.

La un moment dat, în cursul acestei discuții, a venit vorba de artist și profet. Puțini vor fi cari să se îndoiască de intelectualitatea artistului, de aceea ne apropiem întâi de el. In afară de atributele mai mici, peste care am trecut și nu le-am avut în vedere de data aceasta, trebue să-i recunoaștem acestuia armonia interioară a facultăților, dar nici decum o împăcare a acestora, sau măcar a inteligenței cu ea însăși și cu lumea. De altfel, problematica lui sufletească nu e de natură pur rațională și lucidă. Un artist care a tras ultimele consecințe logice dintr'o problemă existențială nu mai e artist, ci devine filosof. Problemele pe care și-le pune artistul își găsesc întotdeauna o rezolvare simbolică concretă. Problema pusă nu face decât să stârnească o furtună sufletească, care nu încetează decât atunci când artistul o repetă cu material artistic și o face reprezentativă pentru întreaga speță. De aceea el este un ins care se repetă pe sine, un tragic nicicând împăcat, un adolescent al existenței care se văicărește întruna. Niciodată nu trebue s'ajungă la liniște sufletească și la împăcare, ca să nu înceteze de a fi. Micul intelectual modelat după chipul și asemănarea artistului devine un plângăreț de speță minoră.

Inainte de a fi scris câte ceva despre profet ca intelectual, ținem să-i trecem, pe toți marii intelectuali, din nou în revistă, încercând o categorisire a lor după atitudinea pe care o iau față de sensul existenței. Pentru erou și politic, sensul existenței este acela pe care i-l dă el. Omul de știință recunoaște că existența are sens, dar numai atâta cât poate fi măsurat și vârît din ea în ecuație. Restul, nu-l mai interesează. Pentru artist, existența parcă are și parcă nu are nici un sens. Nu știu dacă existența are sau nu are sens — zice filosoful. Nu l-am găsit încă. Pentru profet, existența are un sens aprioric. O consecință firească a acestor atitudini diferite față de sensul existenței, este atitudinea față de lume și viață a fiecăruia, este propria-i conduită. Cu gândul la această conduită, cei dintâi trei, eroul, politicul și savantul sunt intelectuali de tip optimist-dogmatic, artistul este un intelectual de tip tragic, iar filosoful și profetul intelectuali de tip înțelept. In acest loc se pot ivi unele neadumeriri: profetul pe care suntem obișnuiți să-l vedem ca pe un vizionar dogmatic și optimist, să apară alături de filosof, a cărui atitudine față de existență are unele aspecte dacă nu sceptice, în orice caz rezervate, întrebătoare? Să ne lămurim: înțelepciunea este comună atât filosofului cât și profetului. Notele ei constitutive sunt următoarele: împăcarea inteligenței prin scoaterea tuturor consecințelor posibile din examenul întreprins de ea, viziunea unitară despre lume și viață și conștiința relativității scoasă din raportarea insului la univers. Din aceste atribute unul singur s'ar părea că nu se acordă cu concepția obișnuită despre profet, anume conștiina relativității. Alții ar putea să adauge și împăcarea inteligenții. Aceștia din urmă, însă, au despre profet o concepție foarte mizeră. Il consideră dacă nu mărginit, atunci un mare șarlatan. Se precizăm că vorbind de profet, ne gândim aci la Christ și nu la alții, fiindcă pe aceia nu-i cunoaștem. Christ a întreprins acel examen rațional al existenții și a scos toate consecințele. Rezultatele acestui examen pot fi rezumate astfel : este imposibil ca Adevărul, ultimul adevăr să fie descoperit de un care dacă vrea să-l țină în taină, să-l țină ascuns, Adevărul nu poate fi găsit prin sforțările raționale ale filosofului sau ale omului de știință. Capul celui care, prin absurd, ar fi să-l afle ar sări în aer, fiindcă-l depășește. De aceea marele Adevăr va fi deopotrivă de accesibil deșteptului cât și săracului cu duhul— dar nu când vrem noi, ci la plinirea vremii. In această poziție, față de pretențiile noastre de cunoaștere, noi vedem atitudinea critică a inteligenții lui Isus. Toată etica Lui este o consecvență a acestui examen. Dacă trecerea noastră pe aici se reduce la o așteptare, atunci de ce să-i dăm existenței sensuri materiale, de ce ne-am frânge după „cele filosoficești" și-am avea iluzia că noi îi dăm sens existenței? In această accepțiune, profetul Christ a avut conștiința relativității lui ca om, și a lumei în care a trăit. In pustia celor treizeci de ani, în care timp nu știm precis pe unde a umblat, a avut timp ca să-și dea seama de asta. Toată viața Lui nu a încetat să încerce a da valoare și semnificație acestei lumi prin raportare la cealaltă. Fără îndoială că Iisus e un mare dogmatic și un optimist, dar nu al acestei lumi. Adevărul știa că nu-l vom putea găsi aici, nu-l vom putea găsi singuri. Până la plinirea vremii, a vrut ca aci să fie liniște; a vrut să ne facă înțelepți și ne-a arătat cum.

N. PÂRVU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939